RE

VA

desia

as La

S.

l im
iòd
elub
nor
ttio
mu
rtib
ust
np
qbe
an
er
qu
eru
uen
pe
m
t,
n
il
ôl
vt
s.
n
q
u

EPITOME

GALENI PERGAMENI OPERVM, IN QVATVOR PARTES DIGESTA, PVLCHERRIMA METHODO VNIVERSAM

illius uiri doctrinam complectens: per AND. LACVNAM Secobiensem, Equitem auratum, & Medicum longè excellentissimum, summa fide studióque collecta.

ISINGRINIVS CANDIDO LECTORI.

Cùm GALENI Epitome, quam nunc tibi exhibemus, amice Lector, nobis multis nominibus à doctissimis in arte Medica uiris commendata esset, nosque diligentius re perspecta, omni laude superiorem eam comperissemus, statim prælo subijciendam, atque in rei Medicæ incrementũ, longè latéque propagandam censuimus. Cùm enim GALENVS medendi artem, ab Hippocrate haud satis explicatam, multis modis excoluerit, eamque explicauit, ornarit, absoluerit: atque ob illam quidem admirãdam suam doctrinam, ac sermonis fœcunditatem, magno studiosorum, ut par erat, exciperetur applausu: ob prolixitatem antẽ immensam (quæ in tanta uitæ breuitate est incommoda) nonnulli à lectione eius deterrerentur: ANDREAS Lacuna Medicus & equestri splendore, & doctrinæ præstantia clarus, ut ad notum eo omnes uenirentur, uniuersa uiri illius opera in exiguũ quoddam corpus, uerùm integrum, & admodum succulentum, ea fide & diligentia contraxit, ut ex ijs quæ ad artem spectant, aut quoquo modo rem Medicam iuuare possint, prolixis tantùm digressionibus, quibus prauas aduersariorum opiniones morosè refellit, resectis, nihil prorsus omiserit, planéque ita adornarit, ut ijs etiam qui immensa eius autoris uolumina indefesso studio quotidie euoluunt, haud mediocrem utilitatẽ sit allatura. Exemplaria porrò tam latina quàm græca deprauata, passim instaurauit, consuluit, lapsus omnes correxit, lucem obscuris sententijs addidit: & ut ego quoque uerba in compendium cõferam, succum omnem atque medullam elicuit, in ordinem digessit. locos denique cõmunes insuper, præcipuasque sententias omnes, lucis maioris gratia, ad margines annotauit. Hos itaque tanti uiri conatus, publicæ utilitatis magis, quàm auræ popularis captandæ gratia susceptos, ac multis tandem uigilijs laboribusque perfectos, summa gratulatione prosequi, amplectique te decet, quò & plura, atque tuis studijs prouehendis idonea, elaborare pergat: quod certè sedulò facit, quemadmodum sub finem sui de ponderibus ac mensuris medicinalibus libelli testatur, quem ob multiplicem pharmacorũ à Galeno traditorum usum, in calce operis attexuit. Vale, ac fruere.

BASILEAE
apud Mich. Isingrinium, anno
1551.

AD LACVNAM.

Debemus tibi plurimum Lacuna,
Quicunq; egregias amamus artes,
Et Coi studijs Senis tenemur.
Tu quicquid pater asserit Galenus
Versu multiplici & laborioso,
Paucis contrahis, explicasq; chartis,
Et suum statuis modum labori.
Felix ô ter & amplius vocandus.
Non frustra tibi contigit Lacuna,
In re difficili, & parum expedita,
ἁπάντων μέτρον ἐμμετρεῖν ἄριστον.

Pyrrhus.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D. D. FRANCISCO A BOVADILLA ET MENdozza, Cauriensi Episcopo, ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ Senatori vigilantissimo, Patrono suo, & optimo Mecœnati, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, Miles S. Petri, S. P. D.

HErostratum illum insolentissimũ haud immeritò infamant, conuicijsq́; proscindunt literæ, Pater amplissime, quòd combusserit antiquissimum illud ac celeberrimum Ephesiæ Dianæ delubrum: idq́; non odio aliquo in deam ipsam accensus, sed vt tantùm memoriam sui, posteritati relinqueret: quæ sanè vel hodie viget, piacularis tamen, & flagitiosa, nimirum qualis fuit ille. Siquidem si non aliud, at certè verisimile est, nebulonem illum fuisse caduci, vilis, atque deiecti animi: qui cùm potuisset optimis institutis & artibus iuuare mortalium genus, simulq́; immortalem se reddere, maluerit tamen facinus tam indignum perpetrans, omnibus innotescere, famamq́; sibi eam conciliare, quam præstitisset illi si consecutus nõ fuisset. Contrà verò fecerunt veteres illi patres, philosophiq́; grauissimi, bonorũ nobis omnium autores, qui ob admirandam illam sapientiam suam, strenueq́; in cõmunẽ vsum nauatã operam, hodie celebrantur ab vniuersis, atq; inter diuos relati sunt. In quibus illi, mea quidem sententia, summa laude videntur digni, qui arti Medicæ, totius humani generis nutrici, conseruatriciq́; summo studio incubuerunt, eamq́; opibus & facultatibus suis auxerunt, atq; locupletarunt: cuius porrò inuentionem Græci ferè vniuersi, in deos ipsos, atq; illorum amicos, referunt. Tradunt quippe Aesculapium ab Apolline patre institutum, filios suos postea Medicinã docuisse: atq; in hunc modum artem ipsam cœptam diuinis auspicijs, successione quadam hæreditaria, à parentibus propagatã semper in liberos, ad Hippocratem vsque (qui oriundus etiam ab Aesculapio fuit) peruenisse. Cautum siquidem erat in illa Asclepiadarum familia, ne quis artem & industriam medendi, possessionem planè diuinam, à Deoq́; solis ipsis concessam, cuipiam communem faceret, qui ab eodem non esset genere exortus. Id quod fuisse in causa videtur, vt peritos artis illius, τῶν ἰατρῶν παῖδας, hoc est, filios Medicorum, Græci semper vocarint: ac si fieri vllo modo nõ posset, vt legitimè quispiam Medicinam profiteretur, quam minimè à genitoribus suis accepisset. Nec perperàm quidem illi, iudicio meo, factitabant: quandoquidem vel optima quæq; instituta vilescunt, & dilabuntur, varijsq́; sunt obnoxia adulterijs, dum citra delectum vllum ab omnibus profanantur: multoq́; aptiores ad quamcũq; artem capessendam, exercendamq́; sunt ij, qui à parentibus suis, vnà cum generationis primordijs contraxerunt quandam veluti inclinationẽ, propensionemq́; in eam ipsam artem, cui postea indulserint: quàm quibus natura & mens, ob diuersam genituram, ad contraria inclinatur. Quare sæpe soleo admirari, cùm ad cudenda numismata Principes admittant tantùm eos viros, qui & ingenui sunt, & industrij, moribusq́; integerrimis prædıti: cur ad conseruandã instaurandamq́; salutem hominum (quæ quibusuis gemmis & margaritis longè preciosior est) vt deligant quidem inculpatissima ingenia, eisq́; solis prouinciam adeò periculosam cõmittant. abigant autem illos à tam sacro & heroico munere, qui ad aurigandum vel remigandum sunt, potius quàm ad medendũ, aptiores, non sint æquè soliciti. Hoc siquidem maximè sua ipsorum intererat. Vt igitur ad Hippocratem redeam, ille omnium primus artem Medicam rationali methodo condidit, nobisq́; volumina octoginta reliquit, quæ incõparabi-

lem doctrinam eius, vitæq́; innocentiam, testantur. Eum postea secuti sunt Diocles Carystius, Praxagoras, Chrysippus sophista, Erasistratusq́; ex filia Aristotelis genitus: qui antistites Rationalis sectæ extiterũt. Nam sub Philino Coo, eodem ferè tempore, factio Empiricorum est orta: cuius fautores fuerunt Serapion Alexandrinus, Apollonius Antiochenus, & Menodotus. Qui sanè dissidebant à Rationalibus, quòd illi quidem ratione simul & experientia vterentur ad inuestiganda præsidia, morbis ipsis cõgruentia: hi autem solo vsu contenti essent, eorum quæ aliàs obseruauerant. Ab vtrisq; recesserunt ex æquo Methodici nuncupati, causarum abditarum indaginem (quas Logici summo studio explorabant) respuentes: nec tribuentes quicquã experimentis particularibus, quibus nitebantur Empirici. Reducebant autẽ hi, vt omnes particulares affectus ad generales duos, nempe astrictum & laxum: sic vniuersas curationes ipsorũ, ad duas similiter: astrictionem videlicet eorum quæ laxa essent, & relaxationem illorũ quæ astricta. Auspicia huic sectæ dedit Themison Laodiceus: absoluit autẽ eam Thessalus ille Trallianus, qui pollicebatur se edocturũ artem ipsam accuratissimè, vel sex mensibus tantùm. Post quos omnes tandem Galenus secutus, Medicinam in tot sectas diuulsam, laceramq́;, suæ integritati atq; nitori restituit: explodens quidẽ omnia peruersa dogmata, quæ grassabantur suo tempore, diramq́; exercebant tyrannidem. reuocans autem Hippocraticã rationem medendi, quæ iam plus quàm sexcentos annos sepulta fuerat, eamq́; & explanans, & validissimis rationibus roborans. Cuius viri doctrina & methodus, ob dulcedinem insitam, atq; sublimitatem, adeò allicit omniũ studiosorum animos, vt qui semel illam gustarit, amplius abstinere ab ipsa non possit. Cæterùm cùm ob crebras digressiones, quas facit, dum prauas opiniones aliquantulum morose refellit, nonnulli quibus cordi est breuitas, à lectione illius deterrerentur: rem non minus gratam, quàm vtilem vniuersis, me facturum existimaui, si omnia Galeni opera in Epitomen succinctam redigerem, excutiens quidem illa, quæ nihil succi in se haberent, colligens verò reliqua, ex quibus tota ars constaret. Quod hercle institutũ meũ mirũ in modum promouit, ac veluti cõcalfecit clarissimus & ornatissimus vir, amplitudinisq; tuæ amantissimus, Ioannes Aquilerius, Medicus Pontificius: qui quidem quo feruet sapientiæ incredibili amore, nunquam destitit me hortari, monere, instigare, & (vt ingenuè fatear) cogere, donec ad laborem me accinxi. Quam prouinciã difficilem, ac meis humeris imparẽ, equidem vix suscepissem, nisi ille institisset tanta vehemẽtia. Quantũ verò laboris exhauserim, dum huic saxo voluendo incũbo, nemo æquè nouit ac tua Celsitudo, Antistes reuerẽdiss. sub cuius vmbra & auspicijs omnia fuerũt elaborata. Quanquam vel ex ipsius operis mole, atq; difficultate, perpendere lectores candidi poterunt, non potuisse hunc nostrum partum in lucem ædi, citra enixus atq; conatus maximos: cùm nobis necessum fuerit, in primis quidẽ, instaurare deprauata exemplaria, tam latina, quàm græca: dein ea mutuò inter se cõferre postea lapsus omnes corrigere, lucemq́; obscuris sententijs addere: demũ succum omnẽ atq; medullam elicere, eamq́; digerere in ordinẽ ac deniq; vniuersos locos cõmunes, præcipuasq́; sententias, ad margines annotare. Quòd si addidero, quoties mihi opus fuerit eadem ipsa relegere, examinare, & transcribere, priusquàm traderentur prælo, nec modum nec finẽ fecero. Perpetuò autẽ summa cũ religione curauimus, ne aut aliquid insereremus huic operi, quod Galeni nõ esset. aut ex doctrina illius quippiã relinqueremus, quod pertinere videretur ad artem.

Iam

Iam verò præcipua loca quæ restituenda censuimus, asterisco annotauimus, quo videlicet Lector admonitus, posset, si quãdo vellet, codices græcos consulere, iudiciumq́ suũ interponere. Ex annotationibus margini appositis, quæ esse vice scholiorũ possunt, conflauimus copiosissimũ Indicem, vt omniũ rerum & sententiarũ, quæ præcipuæ in Galeno habẽtur, lectori ad manũ larga semper copia suppeteret. Porrò vniuersum opus in quatuor sectiones, siue classes, digessimus: quarum prima quidem cõtinet ea omnia, quæ ad artis constitutionẽ, humaniq́ corporis fabricam atq; compositionem pertinent. Secunda autem, quæ tum ad sanitatem tuendam, tum ad morborum cognitionem spectant. Tertia verò, omnes differentias morborum, generalemq́ medendi methodum, ambit. Quarta deniq; vendicat sibi historiam omnium medicamentorum simplicium, atque compositorũ. Harum autẽ nostrarũ lucubrationũ eam partem consecrare T. C. statui, quæ vt lectu iucũdissima est, sic in se verãm philosophiã, adeoq́ (si Galeno credendũ sit) exactissimam Theologiam amplexatur: cùm exercitatio meditatioq́ assidua circa res naturales, ac præsertim circa nostri structuram corporis, nostrã erga Deum fidem, propensionemq́ multùm adaugeat, ac veluti concalfaciat. Nam cognitis ijs perfectè quæ sapientia & bonitate sua fecit ille conditor noster, in maximã admirationẽ, cõmendationemq́ sui, omniũ animos reuocat. Tali autem admirationi, charitas, fides, atq; firmissima spes, e vestigiò succedunt. Sed ex hac etiam naturalium rerum contemplatione, cogimur æquitatem exercere & iustitiã: quandoquidem & elementa ipsa, & cæteras vniuersi partes, sibi inuicem cedere, & suum amare quæq; ordinẽ, æquabilitatemq́ seruare geometricã, nemo tam cæcutiens est, qui nõ cernat. Unde ab ambitione, possidendiq́ libidine, naturalis Philosophiæ pars nos reddet alienos. Hinc etiam nõ vulgarem fortitudinem comparamus contra mortis formidinem. cùm didicerimus hominẽ esse portiunculam vix perceptibilem vniuersi, cunctaq́, si genita sint, etiã corruptioni esse obnoxia.

Ut verò hanc naturalium rerum historiam dicarem T. C. eædem me causæ impulerunt, quæ iampridem conciliarunt tibi omniũ studiosorũ animos, Pater obseruandiss. nempe singularis prudentia tua, rara temperantia simul & continentia, non vulgaris animi magnitudo, constantia insignis, admiranda clementia, incomparabilisq; omnium linguarum, artium, atq; disciplinarũ peritia. Eo siquidem semper sapientiæ amore flagrasti, vt quarũ vnam tantũ aut alteram, vel optima quæq; ingenia vix tandem post multos annos assequi mediocriter possint, eas omnes disciplinas, non per transennã (quod aiunt) aut primoribus degustandis labris, sed consummatè, integreq́ tibi esse indipiscendas putares. Quem feruorem ac diuinum affectum animi, adeò labore improbo, vigilijsq́ immensis fouisti, vt non modo tui voti compos, sed promptuarium etiam omnium Musarum, quid dico promptuarium? imò sacratissimũ quoddam templum, nobis euasisse videaris. In quo quidem, si latinæ, græcæ, atq; hebraicæ linguæ puritatem ac proprietatem requirat quis: si artium omniũ liberalium ornatũ: si Iurisprudentiæ, Theologiæq; veluti summũ apicem, vniuersas inquam has scientias & facultates reperiet absolutissimas. In quarum singulis tam feliciter es versatus, vt ex æquo omnes didicisse videaris. Quæ immortales virtutes tuæ, adeò, tanquam per gradus quosdam, te ad maximum dignitatis fastigium pari amoris vicissitudine promouerunt, vt primò quidem, dum egressus pueritiæ fines vix esses, cum maximo bonorum omnium applausu creatus fueris Gymnasiarcha celeberrimæ Academiæ Salmanticensis.

quam ita singulari prudentia tua & consilio rexisti, vt eorum qui eo in munere te præcesserãt, gloriam prorsus obliteraueris. Haud multò post factus es Toletanæ Ecclesiæ Archidiaconus: quæ dignitas quantopere in Hispanijs illustris sit, nemo est qui viuat & nesciat. Nec intercesserunt multa mensiũ curricula, quin iam Episcopus Cauriensis euaderes. Quod pastoris tam insigne munus, adeò piè religioseq́; hactenus semper administrasti, vt si cæteri Ecclesiastici proceres eandem, quam tu, viam ingrederentur, nõ tot cladibus hodie affliceretur Ecclesia: non tot indies sauciaretur vulneribus: sed semper contra hostes suos præualeret. Postea verò PAVLVS III. *Pont. max. fama tuarum virtutum adductus, à Deoq́; ipso inspiratus, te vltrò (vt solet complures alios, quos & pietate & doctrina cæteris antecellere intelligit) in ordinem Patrum amplissimorũ censuit esse accersendũ. Inter quos adeò splendes & fulges, vt de te cunctis raram quandam expectationem exhibeas. Nihil dicam impræsentiarum de antiquissima & nobilissima, ex qua oriundus es, Mendozzarum familia: quandoquidem illa vniuerso innotescit orbi. & animus nobis est persequi, non quæ natura tibi, sed quæ virtutes tuæ præstiterunt. Ut autem reliqua expediam: quemadmodũ ingenuissimus iste animus tuus Musarum omniũ delubrum atq; sacrarium est, sic ædes tuæ semper Academia quædam hominum doctissimorum quam absolutissima existit: quos adeò semper foues, auges, cohonestasq́; muneribus, vt eruditis tantum viris natus esse videaris. Quam sanè tibi insitam, cognatamq́; in studiosos omnes benignitatem, abundè etiam sum ipse expertus: quippe cùm me anno quadragesimosexto supra millesimũ, ex Germania redeuntem, vbi primũ attigi Romam, tã munificentissime exceperis, exceptumq́; præfecerıs curæ valetudinis tuæ, ac postea indies magis summa liberalitate locupletaueris. Hæc itaq; omnia adduxerunt me, vt hasce mei ingenij primitias, calore splendoris tui confectas, ad maturitatemq́; perductas, Tuæ Celsitudini offerrem. Tuæ igitur partes erunt, Pater amplissime, eorum meditationes contra maledicorum morsus defendere, quos in tutelam tuam recepisti q̃benignissimè. Vale. Venetijs, ex ædibus illustrissimi D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac insigni Republica Cæsarei Oratoris circunspectissimi.*

XV. Calend. Maias, M. D. XLVIII.

ELENCHVS LIBRORVM GALENI, QVI IN

quaq; sectione habentur, cum eorundem interpretibus, quorum versiones, dum Epitomen conderemus, sequuti sumus.

PRIMAE SECTIONIS LIBRI.

SECVNDAE SECTIONIS LIBRI.

TERTIAE SECTIONIS LIBRI.

QVARTAE SECTIONIS LIBRI.

FINIS.

GALENI PERGAMENI EXHORTATIO AD BONAS ARTES DISCENDAS.

Tametsi animalia bruta non habeant rationem illam enunciatiuam, sermocinatricem uidelicet, qua nos ipsi præditi sumus, eam tamen quæ secundum animũ intelligitur, quam λογικὸν uocant, hoc est, rationẽ mentis domicilium, fortasse nobiscum habent omnia commune, licet alia magis, alia minus. Cæterũ cùm animantia omnia sint artis omnino expertia (paucis quibusdam exceptis, quibus natura magis quam institutione cõtigisse uidentur artes) solus autem homo scientiæ capax, quancunque uelit artẽ percipiat, ac tum ea quæ sub terra sunt, tum ea quæ supra cœlos sunt, contempletur: ac denique omniũ bonorum maximũ, nempe philosophiã, sua sibi paret industria, meritò solus is dicitur rationalis, quòd ratione cæteris omnibus antecellat. Quare longe turpissimũ est, hanc ipsam rationis uim, quæ nobis inest cõmunis cum Dijs, negligentes, caducarũ rerum studio teneri, ac spretis artibus, nos improbæ fortunæ cõmittere, quæ plerunque bonis uiris posthabitis, quorũ oportebat liberali ratione, locupletat indignos, ac ne id quidem cõstanter, sed tantisper donec, pari qua dedit temeritate, rursus eripiat donata. Quã itaque qui insequuntur, omnes infelicitate pereunt. Cõtra uero qui Mercurio, rationis domino, omniumque artium autori, se addicũt, nunquam destituuntur ab eo, sed qui eadem sequuntur illum, semper eius prouidentia, patrocinio, & splendore fruuntur. Qui igitur prudentius ex ipsius solo nutu fortunæ, honestissimas artes & disciplinas, reijciunt, totæ uitæ tenentur, & cum interim corpus ipsum & canis uarium exercitijs erudiunt, famulum autẽ ignauũ, nullius que peritum artis, nullo precio dignum existimãt, cùm ut prædia & agros, & cæteras possessiones, ut quæque sit quam optima excultas, solos seipsos negligunt, ab hac autem aliorum in liberali instituto, ne hoc quidem intelligẽtes, animã habeant ne ne, an nõ, quamuis Crœso ditiores sint, omniũ abiectissimi existunt, cõtemptissimique hominis similes? Eiusdem farinæ sunt etiam, qui nobilitatẽ suorum generis iactitant, atque hinc sibi placentes, eiusque ciuitas quamque non uident infelicissimi, qui generi non respondent suo, eos magis cõtemni, qui in obscuro loco nati. Siquidem imperiti, qui generosi sunt in hac mente obscuro, hoc beneficiunt, quòd plerique nesciunt, quales tandem illi sint. Atqui hos decus & claritudo generis non sinit latere, quid aliud fit ? tus leuius ex illa nobilitate, nisi ut eorum infelicitas sit illustrior? Proinde si quis sapit, ad exercendam artẽ se conferat per quam si nobilis fuerit, indubium generis non indignus. Sin minus, suum ipse genus nobilitabit. Sed nec ob elegantem corporis formã, quæ nisi arte fuerit exculta, prorsus ad omnia est inutilis, debemus animi uenustatem negligere, quę tanto illa dignior & excellentior est, quanto ipse animus corpore uidetur esse quippiã præstantius. Oportet itaque adolescentem suam ipsius formam ad speculum cõtemplari: qui si se conspexerit facie pulchra, aduigilandum est, ut talis sit etiam animus: existimetque uehementer absurdum, in formoso corpore animũ habitare deformem. Rursus, si se uiderit esse forma corporis infelici, tanto magis illi curandum est, ut elegantem efficiat animum, quo audire possit illud Homeri

Est aliquis cui forma parum sit corpore felix,
Sed comptus formam uerbis Deus ornat, &c.

Quòd autem nec ipsa Athletarũ professio, quæ pollicetur maximũ robur, gloriamque apud uulgus conciliat, etiam compotem debeat cum artibus homine libero dignis, uel hinc nobis licet colligere, quòd cùm tres sint bonorũ species, quæ natura hominibus insunt, puta quæ ad animum, quæ ad corpus, & quæ ad facultates externas spectant, nullam harũ Athletæ, ne in somnijs quidem, agnoscunt. Siquidem quod ad primam attinet, animam habeant nec ne, prorsus ignorant Athletæ: tantum abest, ut illam sciant esse rationis participẽ. Etenim cùm semper maximam uim carniũ, sanguinisque coaceruent, habent animam suam ueluti multo immersam cœno, ut nihil possit intelligere, uerũ nõ minus stupida sit, quàm brutorũ animæ. Cùm autẽ supra modum laborent, supra modumque (ut dixi) expleantur, manifestum utique est, eorũ habitudinẽ maximè periculosam existere: id quod sentiens Hippocrat, summè bonam habitudinẽ Athletarum in extremo uertari discrimine affectionesque Athleticam nõ esse secundũm naturã: meliorem autẽ esse habitudinẽ salubriorem. Quibus uerbis nõ solùm negauit palam eorum exercitationem naturalem existere, sed ne habitudinẽ quidem illam dignatus est appellare, quòd obnoxia periculo sit, facileque in diuersum mutabilis. Iam quod ad formã corporis attinet, sic illis habet res, ut nõ solũ exercitatio Athletica nihil ad pulchritudinẽ conferat, uerumetiam plurimum obsit, ob ingluuiem illam, qua distenduntur, ac supra modum ingurgitantur. At fortassis nihil quidem ex ijs quæ exposita sunt, sed robur sibi uendicabunt Athletæ. Quod per deos robur? aut ad quid utile? an ad agrum colendum? Per pulchrè igitur uel fodere, uel metere, uel aliud quidpiã, quod ad agricolationem pertinet, possunt. Sed fortassis ad res bellicas ualet. Audi Euripidem igitur, qui laudes eorum canit, dicens

Num adueri sus hostem prœliabuntur, manu
Discos ferentes? Num ue tabre eia asspide,
Pedibus eiet hostium submouebunt patria?
Nullus profectò, nam fiunt hæc,
Vbi comminus ferrum micare ceperit.

Ergo uidi forte gloriarũ, quod præ cæteris plurimum colligãt, coaceruentque pecuniarũ. Atqui uidere licet omnes istos ære alieno obstrictos, non solùm id temporis, quo exercent artẽ Athleticam, uerumetiã diu ac ea dimissa sunt. Quanquam ne id quidem præcipuum est, ex arte parare diuitias, sed eidem potius intendere, quæ si fracta nau, simul cum domino enatet. Ex dictis igitur euadit perspicuum, ô ingenuissimi adole-

Brutis inesse rationẽ reconditã * ενδιάθετον λόγον.

Bruta esse artium experti.

Homo solus scientia capax.

Homo solus dicitur rationalis, quod ratione cæteris antecellit.

Ratio nobis inest communis cum dijs

Fortuna improba, inconstans, iniqua.

Mercurij cõmendatio, cum omnium artium autoris

Generositas bonorum infelicium

Imperitorũ infelicitas tanto illustrior quãto genus eorum est clarius.

Pulchritudo arte non exculta, est inutilis.

Animi uenustas præferenda pulchritudini corporis.

Athletarum professio.

Bonorum species tres.

Athletæ omni genere bonorũ sunt destituti.

Athletarũ animum esse uelut in multo immersum cœno

Athletarũ habitudinem in extremo periculo dicitur existere

Athleticam exercitationẽ pulchritudini obesse

Athletarum esse robur inutile

Athletas omnes esse ære alieno obstrictos

Ars quæ paranda.

scentes, nec diuitijs, nec generis claritate, nec pulchritudine formæ, nec exercitio aut robore Athletico fretos, oportere nos studia liberalium artium negligere. Verum enimuerò cùm in geminū discrimen ipsæ artes distribuant, quarum quædam ratione cōstant, suntque ingenuæ & honestæ: quædam contrà, cōtemptibiles, quòd corporis laboribus cōstent, quas sedentarias & manuarias uocant: præstiterit utique ex priori genere quampiam edicere. Nam posterius alterū genus destituere solet senectute cōfectos artifices. Prioris porrò generis sunt, Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, Dialectica, Astronomia, Grāmatica, & Legum prudentia. Adde his si uelis, fingendi, pingendique artificiū. Quanquā enim hæ in manibus consistunt opera, cæterum tamen exercitatio nō juuenili robore indiget. Ex his itaque artibus aliquam eligere cōuenit, & in ea exerceri optimè indolis iuuentutē, cui mens nō sit omnino prorsum... præstantissimā harū omniū, quæ quidē iudicio meo, est ars medendi, quod deinceps nobis est demonstrandum.

Artium diuisio in liberales & sedentarias

Artes liberales quæ illis sint præferendæ

Artes liberales quæ.

Fingendi pingendique artes inter liberales numerantur

Medicinam esse inter omnes artes præstantissimam.

GALENI PERGAMENI de optimo docendi genere, liber unus.

Docendi genus optimum quod.

Epoche

Fauorinus censet illud esse optimū genus doctrinæ, per quod in utramque partem præparamur. Quam doctrinā Academici ueteres ... xisti mabāt desinere in epochen, hoc est supersessionem sententiæ. Siquidem cùm argumentis cōtrarijs in utramque partem suo more agitassent aliquod dogma, tandē permittebant discipulis, ut quod uerius ipsis uideretur, eligerent. Cæterùm cùm nonnulla uideamus nobis uidere, aut aliquo alio sensu percipere, ut in somnijs, aut per insaniam nonnulla ... uidemus, aut alio quouis percipiamus sensu ... posteriora, omnes homines, exceptis Academicis & Pyrrhonijs, credunt ad certam cognitionē pertingere. Quæ enim per somnium, uel mentis errorem apparent animo, a falsis ... exhibentur. Quod quidem si ... Academici nobis concesserint, doceant oportet ... quod mihi scriptum est, in ... iudicio nec sano ... magis fidem habendā, quàm insano nec recte ualenti magis qui in ægro, nec uigilanti magis qui in dormienti. Quippe si istis nihil est cognoscibilius, quàm ijs qui sunt diuerso modo affecti, omnium mentis iudicia confusa erunt. ... ipse præceptor Academicus, neque etiam eius discipulus, poterit iudicare rationes, quæ in ambas partes inter se pugnantes distribuuntur. Atque hoc ipsum est, quod ueteres illi docuerunt, nullum esse ... iudicium hominum, quo exactè possit dignoscere ... nulla de re pronunciandū esse absolute, sed de omnibus semper suspendendam esse sententiā. Verū si nobis physicis concedant (ut decet) sensus, iam nihil opus habebimus in utramque exercen partem, sed opus tantùm erit repetitione eorum, quæ fuerint exemplis tradita. Lubens autem Fauorinū interrogarem, num hominum naturalis quædam iudicandi uis adsit, quæ sermones ueros discernat à falsis: an potius ars quædam & ratio sit, utrunque cognoscendi. Si natura, quî fit, ut non omnes inter nos consentiamus, nec similiter iudicemus? Si ars est, & ratio, hæc omnium primùm erat discenda. Deinde conueniebat eundem magistros uarijs modis exercere discipulos, multis exemplis propositis. Nam dicere, nullū adesse nobis ueri ac falsi iudiciū, est omnem agnitionis spem prorsus exterminare. Igitur quamuis iudicium naturæ, sophistæ contendant nullum, eo tamen nullū nec antiquius habemus, nec generosius. Cui quidē naturali iudicio licet credere, uel non credere. ipsum autem per aliud iudicari non potest, cùm unum sit eo cætera iudicentur omnia. Quoniam autem ex ipso naturali iudicio artes omnes parant sibi & instrumenta, & iudicandi secundum artem, organa: per quæ quidem alia sibi cōponunt homines, alia rursus ab alijs composita iudicant: doceboque quidem in uniuersum & instrumenta, & iudicia, tum ea per quæ tibi parabis ueros sermones, tum ea per quæ iudicabis ab alijs dictos. Nam quod ex sese euidenter apparet sensibus, aut intellectui, ad id nihil est opus inquisitione. Cæterùm si nihil sit tale, necessum est ut accedat cognitio, quæ aliunde petatur. Etenim sicut inde est in corpore oculus, sic sit intellectus in animo, hoc est, non pariter in utris omnibus, consentaneū profectò rationi est, ut quemadmodū qui cernunt acutius, adducit ad id quod uidet, cum eum non ... hebetior est, ita qui bus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clare, quod intellectu ... uelut manu ducant ad contemplationem & cognitionem eandem, illos qui hallucinantur. Atque hoc quidem est præceptoris officium.

Fauorinus conuincitur.

Iudicia naturæ singulis indicantur

Præceptoris officium.

GALENI PERGAMENI quòd optimus medicus idem sit & philosophus, liber.

Quod accidere solet Athletarū plerisque, qui cupiunt quidem in Olympijs uictores renasci, cæterū ut id assequantur, nihil exercēt, curantue, tale quippiam cōpluribus medicis usu uenit. Nam laudant quidem Hippocratem medicis omnibus anteponūt, ut autē similes illi euadāt, quibus studio habēt potius ꝗ̄ hoc quippiam? qui nec legūt quidem illius cōmentarios, nec si id faciunt, intelligunt quæ dicuntur aut si quis id quoque cōsequatur, nō perducit speculatiuā artis rationē ad experientiā, ut confirmet quod didicit. Quorū si desit alterutrū, necesse fiunt ... uersi studijs atque institutis suis frustrentur. Nullū tem nunc uideo, qui natura satis cōpositus sit ad percipiendam artem tam familiarē, tanquam ... humano generi, dictu absurdum uidetur, cum idem sit nunc mundus qui olim. Probabile tamen est, ob prauam educationē, qua hodie instituuntur mortales, & ob diuitias uirtuti antepositas, ita ut neminem amplius existere, qualis fuit uel Phidias inter statuarios, uel Hippocrates inter medicos. Siquidē fieri non potest, ut qui pluris faciat diuitias, quàm uirtutē, quique artem non in hoc didicit, ut bene de hominib. mereret, sed ut di-

Speculatiuæ artis rationē confirmandam esse experientia.

ut ditesceret, ad propriū artis finem perueniat. Proinde fieri etiā nequit, ut simul & pecuniæ studio seruiamus, & exerceamus artem tam sublimem, tamq́ arduam sed necesse est, ut qui uehementius incumbit in alterū, alterum negligat.

Medicum oportet uarias regiones orbis lustrasse.

Iam uerò cùm oporteat medicum uarias regiones orbis lustrasse, diuersasq́ ciuitatū & locorū temperaturas, situs, & constitutiones accuratè nouisse, ut de illis possit iudiciū ferre, manifestū utiq; est, qui talis sit euasurus, eum debere non

Medicum debere esse cōtemptorem pecuniæ.

modò contemptorem pecuniæ, sed supra modū etiam industrium, atq; impigrū esse. At fieri non potest, ut is sit industrius & impiger, qui inebriatur, qui sese ingurgitat, quiq́ (ut summatim dicam) pudendis tantùm, ac uentri obsecundat.

Medicus accuratus quis sit.

Qui igitur sobrietatis amator est, nec minus ueritatis amans, hic uerus medicus comperitur.

Rationalis ars necessaria medico.

Huic autē cum naturali, etiam ars rationalis discenda, exercēdaq; est quò sciat, quot in uniuersum sint morbi, & quo pacto cuiusq; sumenda sit curationis ratio, qualisq́ præterea sit uniuersa corporis humani natura: id quod ars ipsa rationalis, siue logica, docet accuratissime. Quid

Medicum debere esse & philosophum.

igitur iam deest medico, quo minus sit & philosophus, quisquis Hippocratis artem, ut par est, exercuerit? Etenim si ob dictas causas eum in logica speculatione exerceri conuenit: ut uerò impigrè perseueret in exercēda arte, oportet ipsum tum aspernari pecuniam, tum sobrietatē amplecti, nimirū omnes philosophiæ partes habebit,

Philosophiæ partes, naturalis, rationalis, moralis.

nempe eam quæ rationalis dicitur, & eam quæ naturalis atque adeo etiā cum his, eam quæ moralis. Nec enim uerendū fuerit, ne qui pecunias contemnit, ac sobrietatē suscipit, aliquid absurdum cōmittat.

Facinora perpetrari aut auaritia persuasu, aut uoluptatis fallacia.

Nam quicquid facinoris audent patrare homines, aut auaritiæ persuasu, aut uoluptatis fallacia patrant. Nec arbitror ulla esse opus demōstratione, ut probemus, medicis esse necessariam philosophiam ad rectè utendum arte, cùm plerunq; uideamus eos non medicos, sed ueneficos esse, qui pecuniæ studio dediti, in aliud utuntur arte, quam est inuenta. Ergo ipsi philosophiæ nauemus strenuam operam, si modò ueri sumus æmulatores Hippocratis. Quod quidem si fecerimus, nihil uetat quo minus euadamus, non dicam illi similes, sed superiores certè illo, percipientes quidem quæ rectè ab eo sunt tradita, quæ uerò restant, nostra ipsorum industria inuenientes.

GALENI PERGAMENI
de Sectis ad eos qui introducuntur, liber unus.

Medicinæ scopus: sanitas. Medicinæ finis, sanitatis adeptio.

PRopositū artis medicæ sanitas est: finis, ipsius adeptio. Quibus autē quis uel absentē sanitatem recuperet, uel præsentē conseruet, medicis est necessarium cognoscere. Porrò

Curationes.

quæ absentē quidem sanitatē restituunt, curationes & auxilia appellant: quæ uerò præsentē conseruant,

Victus ratio salubris.

salubris uictus ratio. Hac igitur de causa, & ipsam medicinā salubrium & morbosorum scientiam esse, antiqua definitio asserit: salubria

Medicina quid. Salubria quæ.

quidem uocans ea, quæ præsentē sanitatē tuentur, restituuntq; deperditā: morbosa uerò, quæ

Morbosa quæ. Medicum quæ nosse oporteat.

contraria his sunt. Vtraq; igitur medicum nosse oportet. Cæterū qua ratione horum scientiā facilè quis cōsequatur, nō pariter adhuc omnibus est confessum. Verum hi experientiam solam artis satis esse affirmant: alijs uerò & ratio nō parū uidetur conferre.

Empirici sola experientia ducuntur.

Qui igitur sola experientia ducuntur, Empirici, & memores nuncupantur: si-

Dogmatici & rationales qui.

cuti Dogmatici & Rationales, qui utunt̄ ratione ad inuenienda remedia. Atq; hæ quidem duæ principes sunt inter medicos sectæ: altera quidē per experientiam ad remediorū inuentionē festinans, altera uerò per indicationē. At tum iuuantia, tum noxia Empirici in duas species diuidunt, quarū primā naturalem appellant, cōplectentē affectus omnes, qui in corpore citra manifestam causam oriuntur: secundam autem, artem fortuitam, quam eorū esse uolunt, quæ à casu solent hominū accidere.

Empiricæ inspectionis tres species: περίπτωσις, αὐτοσχέδιος.

Ipsius autē inspectionis Empiricæ tres sunt species. Prima dicitur Græcis *περίπτωσις*, quasi incidentiam dicas, dum nō consultò ad experiundum accedimus. Secunda *αὐτοσχέδιος*, hoc est, ex proposito, nominatur, quando uel in somnijs admoniti, uel alia opinione ducti, aliqui sponte experimur.

Imitatrix.

Tertia deniq; dicitur imitatrix, dum quiduis eorum quæ opem attulerunt, aut noxā, rursus in ijsdem affectibus aut experimur, aut declinamus. Quæ quidem ut trina species, ipsorū artem maxime cōstituisse uidetur. Quia uerò occurrunt ipsis Empiricis interdum affectus incogniti, uel quorū nō habent satis explorata remedia, instrumentū quoddam commentū sunt ad inuenienda præsidia, nempe

Transitus ad similia.

transitū ad similia, nimirū ab affectu ad affectū, à loco ad locū, sicuti ab auxilio ad auxiliū. Talis itaq; uia est per experientiā ad artis finem.

Rationalium progressus.

Quæ uerò ratione perficitur, corporis curandi naturam prius addiscere iubet, necnon omniū causarū uires, in quas incidens corpus, uel salubrius, uel morbosius seipso efficitur. Præter ista, aeris etiā, & aquarū, & regionū naturæ, & uitæ studiorū, & ciborum, & potuum, & consuetudinū, oportere medicum necessariò peritum esse, Rationales

Medicus quæ cognoscenda sint secundum rationalem heresim.

contendunt, ut ægritudinū omniū causas, & medicaminū facultates inueniat, riteq; tum ab affectu ipso, tum à uiribus ægrotantis, necnon ab omnibus ijs, quæ recensui, possit indicationes elicere, congruentiaq; morbis semper accōmodare remedia: semper contrarijs affectibus contraria præsidia ministrans. Cæterū à quibus rei

Empirici Dogmaticiq́ dissensio.

cōterminis indicationē Dogmatici, ab ijsdē Empirici obseruationē eliciunt. Dogmaticus siquidem interdū plus sanguinis detrahit, ipsa rei natura & ratione ductus: Empiricus uerò, quòd in alijs sic obseruauerit. In uniuersum autē, eadem in ijsdem affectibus remedia Dogmatici pariter & Empirici admittūt, de modo inuētionis ipsorum inter se altercantes. Ex apparentibus enim accidentibus circa corpus, indicatio causæ Dogmaticis fit, per quam inueniūt: Empiricis uerò instituit recordatio eorū, quæ sæpius eodem modo obseruata sunt. In quibus autem Dogmatici nullū habent accidens manifestū, quod causam ipsam demōstret, in his causam procatarcticam

Morsus rabidi canis curatio.

nō cunctant̄ inuestigare, ut, si canis rabidus fue-

rit, aut uipera, quod momordit, tunc sane minime cicatricem statim induci uult ulceri, sed potius contrà, particulas quae circa ulcus consistunt, nonnunquam minutatim praeciduut, deinde uerò calidis & acribus medicamentis uenenum extrahunt, quod in corpus unà cum morsu est illapsum. Eadem autem medicamenta etiam Empirici applicant, non ipsa rei natura ad illorum inuentionem perducti, quemadmodum Rationales, sed recordatione solum eorum, quae longo usu atque experientia explorarunt. Dogmatici porrò ipsam experientiam accusant, hi tanquam inconstantem, alij ceu imperfectam, alij ut artis omnino expertem. Rursus rationem Empirici, tanquam probabilem quidem, sed non ueram, damnant. Methodici autem (sic enim seipsos nuncuparunt, ac si nimirum etiam priores dogmatici artem methodo pertractandam esse tradiderint) non uerbotenus cum utrisque sectis certare mihi uidentur, sed multa adhuc artis immutare opera: quando quidem neque locum passum, neque causam, neque aetatem, neque anni tempus, nec regionem, nec consuetudinem, nec uirium aegri inspectionem, seu naturae, seu habitus, caeterorumque quicquam ad indicationem aiunt, sed à solis affectibus, eius quod confert, indicationem satis sibi esse putant. Atque horum sane quidam, morborum omnium qui ex uictus ratione proueniunt, alij omnium simpliciter, duas esse communitates, & tertiam quandam ex illis mixtam, ostendere nobis conantur, astrictionem inquam, fluorem, atque ex his mixtam dispositionem constatam. Morbum itaque omnem, uel astrictum, uel fluentem, uel etiam ex utroque complicatum esse contendunt. Vtrisque autem indicationem, in astrictis quidem, laxationem, in fluentibus uerò, suppressionem existere. At in complicatis affectibus, ei qui magis urget, esse occurrendum. Suam autem sectam definiunt esse cognitionem euidentium communitatum, finem medicinae sequentium. Nolunt porrò dici dogmatici, quòd dicunt se non indigere latentibus, quemadmodum illi. Nec Empirici etiam se appellari patiuntur, licet illi quàm maxime circa euidentia uersentur, quòd Empirici in euidentibus utantur obseruatione, ipsi uerò indicatione eorundem: quodque illi quidem, tanquam ab ignotis, ab obscuris recedant, ipsi uerò tanquam ab inutilibus, maximèque. Porrò totam artem medendi adeò breuem efficiunt, itaque in angustum contrahunt, ut non modo in peruulgatis illis sex mensibus (quibus posse doceri eam profitentur) uerum multo citius uniuersam possit quispiam ediscere. Cum iuxta eorum decreta, satis sit nobis causis uniuersis, tam procatarcticis, quàm coniunctis, neglectis, astrictos quidem affectus laxare, fluidos autem sistere, à quacunque illi causa processerint: idque nulla habita temporum, aetatum, regionum, aut laborantium particularum ratione. At quantopere hallucinentur hi, uel Empirici percipere possunt, qui uident plane, quos rabidus canis momordit, si statim ulcus ad cicatricem ducatur, prius non administratis remedijs, quae ab ipsius causa procatarcticae indicatione sumuntur, conuulsos omnes animam exhalare: seruari autem, quibus iuxta indicationem illius, adhibita fuerit medendi ratio. Quare neque ipsarum causarum,

Methodici multa artis immutant opera.

Methodici à solis affectibus indicationes sumunt.

Methodici constituunt duas communitates morborum, astrictionem & fluorem, & tertiam ex his constatam.

Methodicorum secta quid.

Methodici quibus distinguantur ab Empiricis & Rationalibus.

Methodici pollicentur se totam artem docturos intra menses sex.

neque aetatum, nec temporum, nec regionum, nec denique affectarum particularum indicationes negligunt: cum experientia didicerint, nec senectute confectis, nec item admodum pueris, uel si laborent pleuritide, uenam secandam esse. Sub canem autem, & ante canem, laboriosas purgationes existere. Eos qui septentrioni subiacent, aut Aegyptum, aut plagam meridionalem incolunt, copiosas & semel factas euacuationes non ferre. Qui uerò inter hos sunt medij, manifestam subinde ex uenae sectione utilitatem sentire. Quin etiam oculum phlegmone obsessum, diuersam curationem requirere, ab ea, quam inflammata auris postulat. Quippe acetum cum oleo rosaceo instillatum, unicè aurium inflammationi auxiliatur. Oculis autem, si quis id infundat, haud leuem noxam attulerit. Ad haec gurgulioni inflammato, spinae Aegyptiae fructus, nec non fissile alumen, praesentanea remedia sunt: quibus tamen neque in auribus, neque in oculis uti impunè licebit. Obijciunt etiam Empirici contra ipsos methodicos: ubi pars quaepiam astricta est, non continuo laxandam esse, cum enim in ipsius cruris inflammatione, quae sponte decubuit, minimè quidem ante totius corporis euacuationem (dum plethora adest) laxanda sit inflammata particula, sed refrigerantibus potius & astringentibus medicamentis admodum comprimenda. Vbi autem corpus euacuatum fuerit, tum demum laxandam esse. Atque his quidem contra illos argumentis utuntur Empirici. At dogmatici, quòd tum sudores, tum urinas, tum deiectiones alui, atque adeo etiam sanguinis fluxus per nares, quouis modo naturae excedant, in morbis contingat omnino utiliter, conuellunt eorum methodicorum sententiam, qui ex immoderatis fluxionibus morbos communiter iudicant: nempe in fluore quidem nocantes morbum, ubi humores excernuntur immodicè: in astrictione autem, ubi praeter naturam sistuntur: ac utrisque unumque remedio contrario. Nam tametsi illae excretiones criticae suppressione nullo modo sunt, quia per eas id quod laedit, euacuatur: Methodici tamen, qui naturalibus excretionibus ad omnia, tanquam regula, utuntur, prohibere eiusmodi accidentia conantur. Cur enim qui methodici non in excretionibus ipsis, sed in affectionibus corporum, communitates suas collocant (nomine siquidem tenus inter se omnes concordes sunt, sed in rebus ipsis dissentiunt) quo pacto eas dicere euidentes sunt ausi, cum à sensibus remotissimae sint, nec possint nisi per signa cognosci? Quod quidem si nobis fateantur, in quo iam à priscis medicis discrepent, non satis noui: nec etiam qua sit ratione, sex tantum mensium curriculo, se edocturos artem promittant. Quippe ad cognoscenda ea quae nostros sensus effugiunt, non uidetur mihi esse opus methodo exigua: cum praesertim talia indaganti necessaria in primis sit anatomicae administrationis cognitio, ac tum naturalis scientia, tum dialectica exercitatio: ut qui cuiusque partis propria functio sit, atque eius quis usus, facile deprehendat: utque etiam ex quibus quid concludatur, plane perspiciat, ne sophismatis quandoque aut ab alijs, aut etiam à seipso fallatur. Verum quam

Pueris senibusque nullo pacto uenam secandam esse.

Vacuationes copiosas qui ferant, minime, quique, facile.

Aurium inflammationi auxiliari acetum cum rosaceo instillatum.

Oculis acetum esse perniciosissimum.

Gurgulioni inflammato quae conferant.

Empiricorum argumenta contra methodicos.

Dogmaticorum obiectiones contra methodicos.

quandoquidem & de phlegmone, & de meatibus, plurima absurda prodiderũt methodici, pauca aduersus eos dicere est animus, quæ iuuentuti erudiendæ nonnihil utilitatis adferent. Inflammatio est tumor præter naturã, dolorificus, tactui renitẽs, durus, & calidus, partẽ ipsam, quam antea (contra quàm illi existimant) nec rariorem, nec densiorem, nec etiam duriorem efficiens: sed affluxu humoris supervacui repletã, atque ea de causa distentam. Cuius quidem curatio, euacuatio est humorum: quibus uacuatis, partes laxiores redduntur. Tensio igitur, necessariò comitatur repletas: sicuti laxitas, eas, quæ euacuatæ fuerunt, particulas. At densitas & raritas horum neutri sunt ex necessitate annexæ: sicuti nec fluor, nec retentio. Neque enim si rarum quippiam existit, etiã ex ipso quid effluere prorsus necesse est (quid enim si crassum & pusillum fuerit quod cõtinetur?) nec si densum sit, necessariò quodcunque cõtinebit. Nam multum & tenue, etiam per densos meatus diffluit. Præstabat itaque didicisse illos, excerni quod prius in particula contentũ est, rarefacto eo quod ipsum continet: & eo quod continetur, attenuato, copiosiorique effecto, & uehementius moto, & ab aliquo exteriori attracto, uel ab aliquo interiori expulso: non autem ipsam euacuationem referre ad solam raritatẽ meatuũ. Frequenter etiam natura ipsa impetu uehementiori insurgens, quicquid sentit superuacaneũ in corpore, expellit, exprimitque. Oculus præterea nonnunquam fluxione affligitur, aut copiosiori existente quod fluit, aut etiam tenuiori effecto, aut a natura per eam partem expulso, nihil illis corporibus in raritatis constitutione mutatis. Et oportet quidẽ, si uelimus mederi affectui, tenuem fluxum crassiorem reddere, copiosum uerò euacuare. Optimam autẽ inflammationẽ illam affectuum astrictum esse, & complectũ aliũ, quemadmodũ optimam methodici, depravatum certè est utrunque. At quia iis, qui introducẽdi sunt, ista sufficiũt, huic præsenti sermoni iam totum finem imponam.

Inflammatio seu phlegmone, quid.
Phlegmone affectam particulã nec rariorẽ, nec densiorẽ, nec duriorem efficit.
Phlegmones curatio.
Tensio comitatur repleta.
Laxitas comitatur uacua.
Excretio quibus modis fiat.
Tenuẽ fluxionẽ oculorum crassiorem esse reddendam.

GALENI PERGAMENI de optima secta ad Thrasybulum, liber unus.

Medicorũ * theorematũ singulum, atque uniuersim omne theorema, in primis uerũ esse debet: secundò, utile: tertiò, melius fundamentis cõsentiens: quorũ si desit unum, ne theorema quidem dici meretur. Quatenus enim sub cõprehensionẽ omne theorema cadit, eatenus uerũ sit est necesse. Falsi namque cõprehensio nulla est. Quatenus autẽ ad finem aliquem uitę cõmodum pertinet, eò utile esse assumandũ est. Quia uerò quemadmodũ sub uno principe subditorum multitudo mente concipitur, sic & theorema ipsum ad ante iactum principiũ refertur: ob id omne theorema uerũ, utile, consentiensque, necessariò dicẽdum. Quare si omne aliud, liquidũ certè est, medica etiã theoremata his tribus esse diiudicanda. Igitur quandoquidem nec uerum ipsum, quale nam sit, nec utile, nec etiam consequens, facilè aut æstimari, aut deprehendi possunt, notas horũ aliquas, iudicandique instrumenta in primis tradere, preciũ operæ fuerit. Ipsum porrò uerum, ex orationis cum rebus cõcordia æstimabitur. At rerum, aliquæ sensibus euidentes sunt, aliquæ sensum latent. Euidentium rursus aliquæ per se innotescunt, ut albus ater que color: aliæ ab aliis euidentiam adipiscunt, ut quæ deprehendunt signis. Ad hæc, rerum sensui abditarũ aliquæ intellectui & perspicuæ sunt, & dicuntur: ut, bis duo, quatuor constituunt: aliæ cognoscuntur per ostensionẽ: ut si dixeris, quo bene uti licet, eodem & abuti. Oportet autem semper sermonem, atque omne theorema ad propositæ rei spectem referre. Iam uero iudicia de rebus sensui euidentibus atque occultis differunt. Quæcunque enim sensui euidentium rerum, per se de seipsis notitiam faciunt, sensu diiudicantur: ut album & atrum. Quare illi medici iure sunt deridendi, qui de rebus sensui euidentibus, sententiam, non sensorii, sed ferre demonstratione conantur. At euidentium quidem sensui, non autem per se cognitorũ, iudex est obseruatio. Præterea, sensui abstrusarum rerum, ut plures sunt differentiæ, ita & diuersa iudicandi instrumenta. Ex abditis autẽ sensui, aliqua intellectui perspicua sunt: ut hoc, fieri non posse, ut idem homo Athenis simul atque in Aegypto sit. Aliqua per ostensionem agnoscuntur. De perspicuis intellectui iudicium ex cõmuni omniũ hominum conceptione habetur. At quæ ostensione percipiuntur, per consensum ab iis, qui ab omnibus conceduntur, diiudicantur. Rursus, concessi diiudicatio in plura diuidit. Aut enim ex cõsensu cum sensui apparẽtibus, aut cum intellectui perspicuis, aut cum demonstratis, concessum discernitur. Igitur quo modo uerum, & ad iudiciũ ueri ducẽtia, iudicari oporteat, iam explicauimus. Deinceps de utili dicamus theoremate. Utile theorema, cum ad artis finem refertur, dignoscitur. Oportet autem ipsum, primũ quidem comprehendi posse, alioqui inutile theorema redditur. Deinde, ipsius apprehensionem non conuenit uulgaribus esse communem, sed artificibus propriam. Ideo cõtinentque eos falsos esse nos dicimus, qui sensui euidentia maiũ artis existimant. Neque enim ex sensui euidentibus ars constituitur, nec per sensui euidentia fit artis traditio: quandoquidem nemo sensui nota tradit, sed ea quæ ex sensui notis præcepta oriunt, quæ planè sensui subiecta nõ sunt. Hæc igitur artis principium esse, haud ab re quispiam existimaverit: dico enim theoremata, ex euidentibus sensui nata, quòd principium tradendæ ab sensui euidentibus artibus euadãt. Itaque sensui nota, principiũ inuentionis theorematũ esse iure dicentur: principium uerò artis nequaquam. Nam artis principia uulgo ignota esse debent, sicuti & ipsæ artes illis omnes ignotæ sunt. Præterea, artiũ principia tradunt euidentia autem sensui haudquaquam traduntur. Theoremata uerò, aut iis sensui nota, aut in iis quæ ex aliis percipiuntur, aut in his quæ pro ostensis fuere, aut in manifestis intellectui consistunt. Quod igitur ex manifestorum sensui cõsensu, aut in iis quæ manifesta sunt sensui, ratione inuentũ est, & mutuò prolatum,

Verum unde æstimetur.
Rerum differentia.
Utile theorema quomodo dignoscatur.
Artem non constitui ex euidentibus sensui.
Artis principia uulgo esse ignota.
Artes uulgo esse ignotas.
Theoremata in quibus consistant.
[illegible]

Theorema omne æternum, firmum atq; perpetuum esse.

id appellatur theorema. Omne autẽ theorema, æternum, firmum, atq; perpetuum est. Quamobrem hallucinantur illi, qui ab ipsis theorematis medicinam appellari existimant artem coniectatricem cùm ab actione, & medentiũ opera, quæ incertum habet euentum, ea coniectrix reddatur. Cæterùm quoniam utile diiudicandum esse profitebamur, si referretur ad finem, artis finem proponere iam tempestiuum fuerit. Artiũ

Artium fines diversi.

igitur aliquæ, ea quæ non sunt efficiunt: ut nauium fluctoria. Nonnullæ, quæ facta sunt, conseruant: ut nauium gubernatoria. Aliæ utrumq; præstant: ut ædificatoria. Porrò in facientibus artibus, aut seruantibus, unus est consequendi finis modus: ac proinde in his simplex est utilis æstimatio. Artiũ iis quæ in[?] faciunt, & seruant, non ita facilè fuerit diiudicare. Ars itaq; medica

Medicinæ artẽ esse factiuam simul & conseruatricem.

inter has est, quæ faciũt, atq; conseruant: non ob id tamen geminũ esse eius finẽ credere conuenit, & quod nõ est facere, utpote sanitatem: & eam quæ est, conseruare. Siquidem ipsius artis unicũ

Medicinæ esse propositum atque finem unicum.

est propositũ, sanitas scilicet finisq; unicus, licet per adeptio illius quamuis modi sint ipsius adeptionis multiplices. Quippe dum submouemus aduersa & noxia, sanitatem acquirimus: dum uitamus illa, præsentem sanitatem tuemur. Quare utile in medicina rectè æstimabimus, nonnunq; si ad sanitatẽ accersendam, nonnunq; si ad eam retinendam confert, utrobiq; reputantes. Conse

Consequentia quæ dicantur.

cutionẽ autem ipsam diiudicare oportet ex eo, quod sublato uno, aliud necessariò auferatur: & posito, ponitur. Talia nanq; consequentia, consecutiuaq; uel è putanda sunt. Neq; enim quòd medicinale theorema uerum utileq; sit, cognoscere satis fuerit, sed insuper si inuicem cum aliis cohæreat, cõsentiatq; opus est. Quandoquidem igitur omnis oratio, omneq; theorema, tribus his se perpendi: tres autẽ in medicina sectæ

Sectæ medicorũ tres, rationalis, empirica, methodicaq;.

celebres sunt, Rationalis, Empirica, Methodicaq;, age & hasce iudicandi rationibus usi, easq̃ singulas diligentius examinemus, ut syncera & salutari, cæteris posthabitis, adhæreamus. In primis itaque quid inter eas conueniat, & quid cuiusque sit proprium, exponere uidetur necesse. Dein autem, singulas ad examen reducere. Porrò

In quo tres sectæ conueniant.

cõuenit inter illas omnium sectarũ professores, quòd euidentia theoremata utilia sunt, ancilla enim, obseruatio, historia, ad similem transitus. Præterea quòd historia sine iudicio nõ admittenda: quòd instrumenta, & remediorũ applicationum modus ex usu sunt: quòd ex aliis alia deprehenduntur: quòd iisdem præsentibus malis eadem sint facienda: quòd adiectionibus & subtractionibus sanitas construatur, atq; fugantur morbi: quòd ad materiæ adhibendæ notitiã, experientia potẽs atq; utilis est. Siquidem quæ nutriũt, & quæ nõ nutriunt, purgantia & letalia omnia, experientia cõperta sunt. Verùm Methodici & Ra-

Methodici & rationales quatenus conueniant diffe- rantq; inter se.

tionales eatenus inter se conueniunt, quatenus utriq; utile percipi ex indicatione arbitrantur. Quatenus uerò à diuersis accipiũt, eatenus sunt dissonæ. Siquidem methodici ex euidentibus solum, utilia indicari existimant. At Rationales,

Empirici methodicis quibus in rebus consentiunt.

ab huiuscemodi quidem minimè, sed ab occultis, hoc est, à causis. Qua in re etiam Empirici Rationalibus sunt aduersi. Rursum, hoc loco inter Empiricos methodicosq; conuenit, occultũ ex euidentibus nõ agnosci, ex quo cõferentium indicatio oriatur. Obiiciunt autem Empirici &

Empiricorũ methodicorumq; in rationales obiectio.

Methodici Rationalibus, inutilem esse rerũ abditarum notitiam: nihil enim abditum utile reperiri. Ad hoc Rationales Empiricis quidẽ respondent, sensu cognita non satis esse, ut in ipsis nulla obseruatione deprehendant, cùm ne ipsi quidem Empirici in omnibus sensu perceptis, utantur obseruatione. Ac proinde occultis esse

Rationaliũ contra Empiricos responsio.

opus, ut à quibus conferentiũ indicationes nascantur. Ultra dicta etiam, quandoquidem Empirici asserunt, & in præteritis & in præsentibus obseruandum esse, cùm infinita sint, tum præterita, tum præsentia, in infinitis autem obseruatio fieri nõ posũt, planè eorum obseruationem ex iis esse, quæ fieri non possunt. In Methodicos

Rationaliũ assertio contra methodicos.

autem, sensu perspicua conferentium esse indicatiua putantes, hæc Rationales adducunt. Sensu nota ex seipsis percipi possunt: uulgo igitur nota erunt. Quorum uerò & cõmunitates indicant, simulq; cum indicantibus sese indicata offerunt, uulgaribus utiq; indicabunt cõmunitates atq; ita nihil à uulgaribus, ô Methodici, differetis. Quòd ab affectibus uerò conferentium

Indicationẽ conferentium non fieri ab affectib.

indicatio non proueniat, hinc maximè licet cernere, quòd eodem affectu, exempli gratia, phlegmone, occupante differentes corporis partes, ut oculos, iecur, & gulam, nõ unam eadem ratione medendi, sed uariã deside|ẽ diuersã.

Oculo inflãmato si conferunt fœnicu li, & lac muliebre auxiliatur.

Oculo nanq; inflammato, succus fœniculi, & lac muliebre cõueniunt. Gulæ autẽ, aut iecori, aliud quippiam cùm tamen idem semper in omnibus eidem affectui applicandum esset præsidium, si affectus ipsi conferentia indicarent. Non applicatur autem, affectus igitur conferentia nõ indi-

Affectus cõferentia non indicant.

cant. His summatim expositis, quidnam sit ipsa indicatio, atq; etiã analogismus, & quæ ratione ab illis, nec non ab obseruatione sumatur utile, expedit aliquid dicere. Quemadmodũ igitur sensu euidentium aliqua per seipsa percipiũtur, ut album, & nigrum: nõnulla, adhibita obseruatione, ut ea quæ dignoscuntur per notas: ita & inuenta quidem per indicationem patefiunt, nul-

Inuenta per indicationem patefieri.

lius q; cogitationis ope indigẽt. Quare quod in apertissimus & sine ratione cõfessis reperit, id unum ũ & in perceptis ex indicatione contigerit. Obseruatio autẽ, proportione ad ea respondet, quæ per signa & notas comprehenduntur. Verum ex analogismo iuuans ipsum percipitur,

Iuuans quo pacto percipiatur ex analogismo.

quando causa ipsa ignoratur, nullaq; obseruatio habet, sed affectus quidem similimus ex symptomatis est. In huiusmodi enim ab indicatione profuturum colligi nequit, cùm ignoretur causa. Ideo nulla præterea facta obseruatione, casuum similitudinem intuentes, cogimur ad simile transgredi. Analogismus itaq; per transitũ ad

Analogismus fieri per transitum ad similia.

simile fit: quo utentes, à simili ad similia transimus. Empirici uerò secus à nos (hoc est, nullo prorsus iudicio adhibito) transitum huiusmodi usurpãt. Est igitur indicatio, iuuantis cõprehen-

Indicatio quid.

sio, simul cum cõprehensione infestantis adueniẽs, sine obseruatione aut ratione. Experien-

Experientia quid.

tia uerò, est eius quod frequenter & eodẽ modo uisum

Obseruatio & experientia idem. Analogismus quid.

Empiricorum propria.

Rationabilis obiectiones aduersus Empiricos.

usum est, cōprehensio, & memoria. Cæterùm obseruatio & experientia sunt idem. Analogismus autem est comparatio, & perceptio causarum innuentium, per similitudinem. At deinceps, propria cuiusque sectæ cùm exposuerimus, aduersus singulas aliquid inducemus. Empiricorum sunt propria, nuantium in concursibus obseruatio, historia, diuersusque à simili transitus. Ab ipsis tamen causa nunc petenda est, cur non in omnibus accidentibus, sed in certis quibusdam, se conferentia obseruare fateantur: cùm accidentia, quatenus sensui euidētia sunt, tam illa in quibus fit obseruatio, quàm cætera omnia inutilia, nulla ex parte dissideant. * Dicant igitur nobis, quidnam accidentia utilia cōmonstret: apparēns ne, an occultū? Si enim apparens dixerint, quo utilia accidentia produntur, & in quibus est obseruandum, inferemus iterum, hoc apparens, quatenus conspicuum est, nihil ab inutilibus differre accidentibus. Quòd si occultum esse id quod indicat utilia accidentia, assumāt, occulta ad accedentium obseruationem cōducere, necessum est fateantur. At occulta nulla in alia, quàm ratione comprehendi queunt. Quare si occulta utilia sunt, in concursibus occultorum est obseruatio. Et si nihil aliud quàm ratio comprehendit ea, apertum iam est, absque ratione obseruationē fieri nō posse. Quòd autē in similium accidentiū cōcursibus obseruatio colligi nequeat, per hęc euadet perspicuum. Cùm enim prorsus oporteat ipsa concurrentia, nō modò genere eadem, numero æqualia, magnitudineque similia esse, sed etiam idem tempus, eundemque ordinem seruari necessum sit (ut etiam cōstituunt Empirici) si debeat integra, absolutaque obseruatio fieri: cuiusque in omni uita, ne duobus quidē ægrotis, nedum pluribus, omnia symptomata quæ comitantur morbos, accidere similiter queant, clarū est huiusmodi obseruationē fieri haudquaquā in istis concursibus posse. Quòd si duo etiam ægri nullam re dissidentes inuenti fuerint, non ob id tamen cōcedenda obseruatio est: quandoquidem ipsam in pluribus fieri debet. Porrò in quibus propositis utile ipsum aut inutile nos obseruemus, iam dicamus Empiricis. Nos scilicet in solis symptomatum generibus obseruare, in quibus nec potentia, nec tempore, nec magnitudine, nec ordine, nec alio quopiam est opus: ut in diutius supporatis quæcunque causæ, loci, facultatisue symptomata sunt, ea reputantes utilia: quæ uerò nō huiusmodi, ceu inutilia explodentes. Cæterùm si dicant, morsum hæmorrhoi plura symptomata comitantur, nos autem nihil in his obseruantes: ad hæc eis respondebimus, non in illis symptomatis, sed in integrissa causa, nos obseruationem facere: symptomata uerò ad integrissimarum causarum cognitionem, in quibus obseruationē statuimus, expendere. Causa namque ignorata, & facultate curādi ex indicatione inuentes, obseruationem in integrissis causis præstamus. Etenim cùm dentes stupent, minime portulaca obseruatur, sed affectus ab acidis acerbisque ortus: qui si ex fluxione, aut uomitu, aut secātis ferri stridore productus sit, nihil in portulaca profuerit. Prius itaque causam unam, dein portulaca utemur. Iam uerò Empiricorū historiā, quæ utuntur, cùm ut remedijs cōtra omnes morbos abundent, tum ut ipsa traditio sit breuior, nequaquam omnino esse, nec confici posse, mox patefaciam. Omnis enim historia, aut præsentium, aut præteritorum est. Siquidem futurorum non historia, sed potius diuinatio est dicenda. Etenim ipsi Empirici frequenter præteritorum historia sunt usi: quam desiniūt esse narrationem rerum sæpius circa eadem probatarum. Cùm autem omnia in historia enarrata uera esse assumant, aliquem profectò iudicem habere deberent, qui rectè historiam institutam esse, dijudicaret. Is cùm non adsit, aliquod dijudicandæ historiæ instrumentum est reperiendum, quo à falsis uera discerni possint. Siquidem circa unam eandemque rem, non solùm non consentiunt medici, sed etiam contraria opinantur. Quare cùm ipsi fateri cogantur, utile esse historiam admirere, interrogandi sunt, experientiā ne, an ratione, historiam iudicent. Ratione quidem nequeunt, cùm ipsam exterminēt, & alioqui eo iudicare debent, quo istorū unumquodque percipitur. Atqui experiuntur, quæ uiuant, deprehensa fuisse prædicant: experientia igitur etiam iudicanda est necesse. Quare necessariò etiam Empirici de historia per experientiam iudicium facient: id quod si ita est, relinquitur, superuacuā inutilemque esse historiam. At Rationalis medicus, per causam dijudicare historiā poterit: qui ubi causam nancisci non potest, historiæ iudicium experientiæ cōmittit. Nullius autem innatus notitiam haberi posse ex historia, non magno quis negocio probauerit. Siquidem per quæ conclusimus in concursibus obseruationem fieri non posse, per eadem efficitur, neque historiam posse constitui. Neque enim obseruationē fieri nō posse, posse autem non obseruata describi, quispiam dixerit. Vtuntur autem ipso transitu ad simile Empirici, nonnunquam ab auxilijs ad auxilia, nōnunquā à locis ad locos est cùm à uitijs ad uitia. Ab auxilijs quidem ad auxilia, ut quando mespilos, loco cotoneorū, tormiuosis exhibent. A locis autem ad locos, ut quando ea quæ in musculosis membris obseruarunt, talibus etiam applicuerunt. A uitijs uerò ad uitia ita transeunt, ueluti cùm remedia ad sanguinis fluxum probata, ad hæmorrhoi morsum recipiunt. Quomodo autem intelligant ipsam similitudinem, si interroges, facilè ipsos cōminers, atque in absurditates innumeras præcipitabis. Nunc uerò declarandum superest, quo modo Rationales transitum ad simile (quem nonnulli uocant analogismū) usurpent. Ipsorum symptomatū, aliqua quidem causas, aliqua ipsos locos, aliqua facultates, aliqua ægrotantes sequuntur. Hæc Rationalis omnia distinguit, nositque ubi obseruandum sit, nec ne. Quòd alia uerò adsint, absint'ue, non laborat, cùm nihil ad curationē conferant. Quinetiā, ubi concursus ipsem aliquo symptomate mutilatus uiderit, haud secus ipsum utitur, quam si penitus consimilis concursus adesset. Quocirca utilia symptomata distinguens Rationalis ab inutilibus (quæ facultate curat Empirici, cùm secundum concursum aut absentiam similium

Obseruationem absque ratione fieri non posse.

Obseruationem non posse colligi in similium accidentium concursibus.

Obseruatio debet fieri in pluribus.

Portulaca aures haud stupor dentium.

Historiā omnē esse præsentium aut præteritorū.

Futurorum non historiā, sed diuinationē esse.

Historiam iudicari ab Empiricis per experientiam, & à Rationalibus per causas.

Ex historia non posse haberi innatam notitiā.

Empirici quomodo utantur transitu ad simile.

Rationales quo pacto usurpent ad simile transitum.

symptomatū, soleant semper curationē mutare) sæpius dissimilem in multis apparente concursu, eadem medicamenta sectantur, ut in emprosthotono, opisthotono, & tetano qui affectus diuersum concursum habere uidentur. Intelligens si quidem copiā sanguinis (si sic euenerit) in causa esse illorū affectuū, musculorumq; esse uitium, atq; unum eundemq; morbum, eadem uia incedet. Nam in priorē, aut in posteriorē, aut æqualiter in utramq; partem conuelli, patientis symptoma est quod obseruatum, nullum ad curationē momentum adfert quemadmodum nec lachrymari. Contrà nonnunquam simili apparente concursu, ubi causam animaduertit, differenti curatione utitur ut in illis qui ob erosionem, aut fractum aut cruenta ore emittebant. Dividens enim symptomata Rationalis, ad indicantia respiciens, atq; utilia cuncta ex ipsis deligens, auxiliisq; contra ea pugnare ualentibus utens, plerumq; diuerso apparente concursu, eodem ipse semper modo curabit aut contra, apparente simili, diuersam curationē instituet, remedia item per causis symptomata producentibus, contraria adhibens. Sed quomodo, dicet aliquis, utilia symptomata à uanis, ipse Rationalis distinguet? Ad indicantia proposita referendo, respondeas. Quemadmodum autem concursus, ita & curandi rationem distinguit atque in primis perspicuum habet, quantum curationis auxilia, symptomatis quæ à causis prodeūt alunt, aduersantur quæ symptomatis à loco, facultateue exoriūtur. Sciens namq; hoc à causis symptoma cuidit, à loco illud, aliud denique à facultate à causa præterea, auxilij genus inuenit, à loco uero modum, siue à facultate mensuram, siquidem eadem causa sit, & causam prodentia signa simul etiā appareant, sed nec locus sit idem, nec facultas eadem, unum quidem remedij genus accipiet, sed mensuram, & utendi rationē uariabit. Contra, si causa plane diuersa fuerit, sed locus & facultas sint ijdem, nō idem auxilij genus, sed mensura, & utendi ratio seruabitur. Postquam igitur Rationalis medicus & concursus & curationes metiri est idoneus, potest secundum cōcursuum similitudines, aliquas curationis partes pro suo arbitratu mutare. At Empiricus neque causam, neque causarū, aut loci, aut facultatis proditoria uinatus symptomata, id neutiquam facere poterit quemcunque ad simile transitum intercurrendum uté ubi parauit. Ostendimus itaque ea quibus Empiricorum secta nititur, atque interiorem in primis obseruationē, historiam, & ad simile transitum, frustratoria esse, minimeq; consistere posse. Modo superest ultima artes cum Methodicis depugnandi, quorum sane institutiones hæc. Cūm eadem symptomata sunt, affectus autem, quibus hæc inhærent, differunt, nō eadem medendi ratione esse utendum ut in plerumque generis strictū, atq; laxi. Rursus, si ijdem adsint affectus, symptomata autē differunt, eadē (inquiunt) curatione utemur: ut in costarū, cerebriq; phlegmone, si utraq; sub astrictionis genere contineatur. Quandoquidem igitur symptomata cadem sint, dissidente tamen ratione in medendo utimur, cumq; illa differūt, eodem nō

Causa genus auxilij indicat. Locus modum, uero facultas mensuram prodit, ut ... præsidij ... ibant.

Rationales possunt curationes ... mutare, id quod non licet Empiricis.

Methodicorum dogmata.

unquam modo curamus, ideo inutilia prorsus ad curationē pronunciant esse symptomata. Cūm autē sublatis affectibus, ipsa pereant symptomata, positis autem, perdurent, utiles esse affectus contendunt, ut qui hæc exorientes producunt, extinguant autem euanescentes. Quòd autem per ea quæ methodici faciūt, cogantur utilia fateri symptomata, facilè cognitu est. Nam homines utrinq; insanientes, siue ob fluxum, siue ob astrictionem insaniant, collocant in tenebricoso cubiculo, lucē ipsam addere ad insaniam existimantes. At ueternosos, siue astrictione, siue etiam fluxu laborent, loco splendido continere conantur. Tenebris enim ueternū augescere putant. Cūm igitur delirantes ex astrictione, in tenebris, quæ adaugent ipsam astrictionem, detineant in luce autem, ueternosos ex fluxu, licet lux ipsa fluxum reddat magis exorbitantem, audent certè mihi affectus ipsos negligere, solaq; intueri symptomata. Sed neq; affectus conferentia indicare, ut opinant methodici, ijsdem illis rationibus, quibus ipsi inutilia esse symptomata nitebantur probare, etiam dici poterit. Nam si ijdem affectus sint, causæ uerò differant, non eandem curationē admittunt. Vrinæ namq; suppressio, unus quidem affectus est. Verùm si calculus sit in causa, excauimus. Si phlegmone, cataplasma adhibemus. Si ursicæ supra modū distentio, oriculariū speculum, aut cathetera imponimus aut ægrum in genua flectentes, ipsi imo extremum immiteæ fistulæ perfricamus. At ubi causa est eadem, licet affectus dissimiles, idem curandi genus admittimus. Cholera namq; & arquatus morbus, quamuis dissimiles, eadem ferme & ipsi ratione curantur. Quamobrem, quoniam sublatæ causæ affectus auferūt, positæ constituūt item diuersæ causæ, quibus affectus sunt ijdem, diuersam: eædem, licet affectus uarient, eandem curationem postulant, non immeritò nos & causas, & affectus, & passos locos exprimimus. Et quemadmodū symptomata ipsi methodici, quoniam a diuersis affectibus eadem, & ab ijsdem diuersa proueniunt, nihil cōmodi inducere testantur: idem nos, a diuersis causis eadem, ab ijsdem diuersos gigni affectus cernentes, eos ad utiliū indicationem incōmodos esse dicimus. ad curationē autē sufficere perceptionē causæ, dignotionem perpessi loci, nec non ipsius facultatis mensuram. Quandoquidem si uel fluor, uel astrictio, super utcumque pro cognoscere, non affectus nō quid agendū sit, aut quo modo, sed suam ipsorū sublationē indicet uel quod in bruta quidem ignorat. At animantes quæ indicatione nō egent, sed illa sua exoptant per quæ languores pellantur. Nam si morbi sua ipsorū remedia edocerent, laborātes ipsi, per quæ ad sanitatē redirent, intelligerent. Quin & ex auxilijs adhibitis, non morbos, sed causas, indicare medicamentum deprehenditur. Auxilia namq; non effectis, sed efficientibus aduersantur. Itaq; non prorsus incōmoda esse symptomata, nec a morbis conducibile, sed à causis, indicari, satis ample est ostensum. Iam uerò cūm methodici eum dicam facultatem definiant esse cognitionē per se euidentiū communitatum, manifestè etiam hallucinantur, atq;

Rationales contra methodicos.

Insanientes, cōmuniter collocari in tenebris luce ... augere insaniam.

Tenebris ueternum augescere.

Affectus conferentia nō indicant.

Vrinæ suppressa ... curationis ... pro diuersitate causarum.

Curationis quæ sufficiunt.

Affectus per suam ipsorum sublationem indicare ... demonstrat.

Causæ medelam indicant. Auxilia nō effectis sed efficientibus aduersantur.

atque conuinci possunt quandoquidem cõmunitates ipsæ, quas uocant, neque euidentes sunt, neque per se perceptibiles. Siquidem cùm nõ omnis densatio & retentio astrictio sit, neque omnis raritas aut excretio fluor (in pregnantibus enim retentio menstruorũ nõ est astrictio sicuti neque fluor, expulsio illa materiæ inutilis, quæ in mulierculis mollion uictus ratione usis excerni singulis mensibus solet) relinquitur manifestum, qui sola ipsa symptomata respicit, eum nec fluxum, nec astrictionem deprehendere posse. Sed hæc ex alijs etiã esse diiudicanda. Siquidem densitas ipsa & raritas, nonnullis quidem ingenitæ, alijs aduentitiæ, & præter eorum naturam sunt: ac proinde oportet, in aliud quippiam affectiones eas referentes, ita secundũ naturam ne sint, an uitiosæ, iudicium ferre. Amplius, id quod immoderatũ, atque præter naturam est, euidens non est: quandoquidem ut cognoscatur, magna est opus inquisitione, neque non collatione ad uires.

Menstruorũ retentio, non est astrictio: sicuti neque fluor eorũ naturalis, excretio.

Atqui cõmunitates (quod fatentur etiã methodici) præter naturam sunt, atque immodica quædam, cõmunitates igitur euidentes nõ erunt. Illud etiam considerandum est, num quispiam unquam medicum accersierit, spissitudine aut immodica raritate uexatus. Quòd si nemo unquã cõmunitates percipit sensu, cur ipsi artem medicam definiunt esse notitiam per se euidentium cõmunitatum, quas quidem inuestigare & cognoscere, Erasistratus & Hippocrates oppidò quàm difficile & laboriosum existimarunt. Cæterùm etiamsi cõmunitates ipsæ euidentes sint, nec ob id tamen eas aliquid utile indicare est fatendum, cùm aliunde ipsa uera indicatio inuestigari debeat, nempe ab efficientibus causis, quarum differentia cõmunissima est duplex: aliæ siquidem in nostro corpore continentur, aliæ accedunt extrinsecus. Verùm cùm ab aliqua externa causa pulsamur, minimè lædi possumus, nisi alia intestina causam corpore delitescens, imperium externæ illius excipiat.

Communitates euidentes non esse.

Causarum differentia duplex.

Causa externa nõ lædit, nisi intestina causa adsit.

Porro methodici nõ duas tantùm cõmunitates, sed plures etiam statuunt. Alias itaque in uictus ratione, alias in chirurgia collocant. In uictus quidem ratione, ut astrictum, & fluens, adiunctamque magnitudinẽ, & morbi tempora quatuor, & longinquitatem, & recretionem, & intermissionem. In manuaria autem opera, quod à natura alienum est, positũ, loco, & tempore, & pluribus alijs. Sed de ijs tantùm cõmunitatibus, quæ ad uictus rationẽ pertinent, satis fuerit in præsentiarum aliquid dicere quas quidem introduxerunt, nihil reperientes, quod auxiliorum differentias indicaret, ut scilicet iuxta ipsarum diuersitatem, diuersam inuenirent medendi rationem. Quòd autem magnitudo cõmunitatum non indicet magnitudinem remediorũ, hinc nobis discere licet, quòd in ipsis morbis curandis, non simpliciter auxiliorum magnitudine egemus, sed huiuscemodi certa magnitudine. At magnitudo communitatum, non hanc huiusce auxilij magnitudinem, sed simpliciter magnitudinẽ indicat. Deinceps neque morbi tempora utile quippiam indicare ostendemus: prius tamen aliqua de temporum differentijs tractanda sunt. Duę igitur temporũ differentiæ apud medicos celebrantur. Aliqua enim morborum, aliqua auxiliorũ dicuntur tempora. Atque hinc iam manifesta curatio fiet. Causarũ autẽ motiones, morbi esse tempora dicunt. At motionis differentiæ sunt quatuor: initium, incrementum, status, & declinatio. Hæc eadem sunt & temporum nomina. Auxiliorũ uerò tempora, ea quæ ad ipsorum exhibitionem idonea sunt, prædicant. Sunt autem idonea, quando remedium postulantia quidem adsunt, prohibens uerò, nullum.

Temporũ differentia duplex.

Causarum motionum differentiæ sunt quatuor.

Tempora auxiliorum.

Plerique autem auxiliorum morborumque tempora, non reipsa, sed cogitatione tantùm differre existimant: quòd auxilij morbique tempus simul incidant, interdumque eodem tempore & morbus sit, & auxilijs optima reperiatur occasio. Hallucinantur autem non leuiter. Nam si eadem auxiliorum morborumque tempora forent, nec reipsa distarẽt, oporteret quocunque morbi tempore, tempus etiam auxilij adesse: si nõ autẽ quocunque morbi tempore auxilia adhibemus, non eadem igitur auxiliorum morborumque sunt tempora. Plerunque etiam administramus remedia, cùm morbus quidem non adest, sed futurus timetur. In morbi autem uigore & impetu, auxilijs cõmodum tempus nõ est. Contrà uerò in ipso imo declinationis tempore, plurima quis auxiliorũ tempora, & quidem opportunissima accipiet. Ad hæc, morborum quatuor tempora habentur, initium, augmentum, status, & inclinatio, quæ quidem in auxilijs minimẽ reperire licebit. Quinetiam morborũ tempora, aliqua uniuersalia, aliqua particularia sunt. At remediorum, generalia quidem describi possunt, particularia uerò nõ item. Ex quibus liquidò constat, non sola cogitatione, sed reipsa etiã, distingui huiuscemodi tempora.

Tempora auxiliorum remediorumque, non eadẽ esse.

In uigore morbo existente, nõ esse opportuna auxilia.

Declinãte morbo opportunum esse auxiliorum usum.

Morborum tempora quatuor.

Ac tẽpora quidem id quod utile est indicare, methodica hac ratione impulsi putarũt, quòd tempora nõ omnia ad cibi medicamentiue assumptionem apta esse cernebant: cùmque temporibus nõnullis hæc utiliter exhiberi, nõnullis uerò noxiè spectarent, id ob temporũ discrimina accidere arbitrabantur. Quare ex eodem fonte & cibi proposita, & remediorum tempora manare profitebantur. Thessalumque inter illos fefellit Hippocrates, dicens: Quando morbus in summo est, tunc uictu tenuissimo utendũ. Suspicatus est quippe, ipsum naturæ temporis ductum, alimenti qualitatem tunc præscripsisse, cum tamen à tempore facultatem ille mensus fuerit, ac secundũ ipsius facultatis mensurã, cibi qualitatẽ acceperit: id quod ex ijs quæ subiunxit, declarat. Coniectandũ enim, inquit, an æger possit durare. Plerunque enim tempora, quod à facultate requiritur, interuertũt, & ne accipiatur impediũt: nõnunquam autẽ quid faciendũ sit, edocent. Cùm igitur id quod aliquid postulat, eius quod postulatur propositum sit, quod uerò nos postulatũ sumere impedit, propositũ nequaquã dicatur: utique morbi tempora nos interdum postulatum sumere prohibentia, proposita minimè fuerint. Neque alia ratione constat dixisse Hippocratem, Inter morborum initia si quid uidetur mouendũ, moue: ingentibus autẽ, quiescere melius est. quin quod circa ipsa principia, uires nondum infirmas esse intellexerit,

Tempora interdum interuertere quod à facultate requiritur.

sed posse eas facilè inanitiones perferre at circa morbi statum, & inualescere causas morbificas, & uirtutem languidam effici, prosterni, atque labefactari. Cum accedit, neque impune posse administrari remedia, cùm omnia præter naturã sint, ob idque naturales facultates infestẽt, nec possint adeò morbosas causas rescindere, quin una cum illis, aliquid etiam benignæ substantiæ rapiant. Quare primùm ipsam auxiliorum naturam, & usum, non ignorare oportet. Auxilia autem per se, causas extirpare non possunt, sed naturæ adminiculum postulant & fermè solum impetum, motusque animum naturæ inijciũt, quæ per se postea totum opus absoluit. Igitur cum est ualida, remediorum uiolentiam perfert, & bonæ ingenitæque substantiæ detractionem facile sustinet, minimoque negocio ipsam diuexantia excutere potest. At in morbi uehementia ualde laborans, adhuc remedijs adhibitis magis opprimitur, & proprijs direptis opibus, infirmior redditur, & lædentibus causis magis succumbit, morbique autores nullatenus potest expellere. Cùm uero natura ipsa conata, discutere sibi infesta nõ ualuit, magnopere ex ipso conatu imbecilla efficitur. Atque his de causis, in principio quidem nõ licet mouere, iuxta doctrinã Hippocratis in statu aũt cessandum est. Quod autẽ neque facultas ipsa indicare remediũ possit, ex hoc euadet perspicuũ. Nam si constans uis remedium indicat, in sanis quoque, quãdoquidem in eis constat, remedium similiter indicabit. Sed in sanis remedium nõ indicat, ergo neque etiam in ægris modum seruans facultas indicabit remediũ. Siquidem opus est, ut scopus præsentia indicet; facultas autẽ ipsa, quemadmodum supra est expositum, prohibere ne accipiatur id quod requiritur, ualet itaque remedij scopus, ipsa nequaquam existit. Quam uicem uerò in exhibendis remedijs facultas gerit, eandẽ in dandis cibis, morbi tempora. Item, ut ad remedia se habent eorum appetentes causæ, ita & ad alimenta facultas. Facultatem uerò exiguam escam postulare, nõ initium, aut incrementum, inde declaratur, quòd ex ægritudine conualescentibus modicum cibum præbemus, quem facultas requirit. Nam si modicũ cibum incrementũ ostenderet, expediret istos ad satietatem impleri, absente nempe ipso paucum cibum indicante proposito. Ad hæc, non indicari alimenti qualitatem, quantitatémue à tempore, hinc etiã liquet. Quod genus indicat, id qualitatem indicare est necesse. Atqui alimenti genus facultas indicat: illius igitur qualitatem, quantitatemque indicabit: nam sine differentia alimenti genus indicat. Differentiam uerò accipiens, & discrimen in genere demõstrabit. Quare meritò Hippocrates ciborum quantitatis scopum, facultatem statuisse uidetur, ubi ait: Augescentia corpora plurimum habent calidi innati: plurimo igitur alimento indigent. Item qualitatem pro facultatis differẽtia euidenter assumit, dicens: Cibus iunenibus quidem in summo ætatis flore non mutatus: senibus autem exquisitè permutatus. Ex quibus clarissimũ est, uirtutem absolutè escarũ genus appetere: differentia uerò addita, qualitatem. At tempus, nec ciborũ qualitatem, nec quantitatẽ ostendere. Nam si morborum tempora ciborum quantitatem & qualitatem præscriberent, aut in iis conseruationem, aut abolitionem id facerent. Primum autem est omni ex parte ridiculum. Ex secundo uero inferetur, talem tantumque cibum, atque aduersus tempora contrarietate esse præditum. A solis namque contrarijs, contraria tolluntur. At temporibus nec talis, nec tantus cibus contrarius dici, cùm nõ sub eodem genere contineantur, nec possit quod unum est, dici contrariũ pluribus. Hac eadem ratione efficietur, ut nec remediorum differentiam morborũ tempora indicent. Quod autem initium, principium indicare, quod augmentum prohibet, scopum autem agnitũ indicare nihil, extremè ridiculum est. Cuius erroris origo ipsis ex altera falsa opinione manauit. Credentes enim quẽlibet morbũ transire per quatuor tempora, uerisimile arbitrati sunt, ut morborũ initia suppressionem incrementi indicarent. Id igitur ipsos latuit, non omnem morbum incipere, augeri, in summo cõsistere, ac declinare. Acuti namque morbi, qualis apoplexia est, simulatque inuaserunt, ad extremam ascendunt magnitudinem. Et qui indicantur morbi, uno tempore, declinatione scilicet, uacillantur. Siquidem indicationes, ut sua uehementia morbos, adhuc etiam augescentes, discutiunt. Potest præterea inter initia, remedijs adhibitis, deleri morbus: atque ita cætera morbi tempora præueniri, succedique cõtinget. Id præterea Methodicorũ decretũ est fatuum, quòd inter morborũ initia astringentibus semper utendũ censent. Causam uerò inde placitum illud accepit, quod multæ phlegmonæ per astringentia, repercutentiaque, inter initia desinãt. Cùm uerò quælibet secundũ ipsos phlegmone, astrictio sit, absurdũ planè uidetur, astrictos affectus per cõdensantia tolli: id quod se hoc nomine facere profitentur, nõ ut causæ reprimantur, sed ut corpora firmiora, minusque patibilia reddantur. Quibus interrespõsum uelim, minime fieri posse, ut nocentibus causis simul auctis, corpora ægre patibilia reddantur. Cæterũ quòd inchoantibus phlegmonis, cõmodè astringentia admoueant, ob repercussionem humorũ lædentium, nõ ut cõducturi robur particulæ, ut illi existimant, nemo id non fatetur. Nam si ex astrictoria ratione firmitudo conciliaret corporibus, certem rigidam distentamque præ egestate habitus, ualentiores bene sanis, seuesque morbus longè uegetiores existerẽt. Qui igitur corporibus robur firmitudinemque cõparare studuerit, minimè quî corpus durum reddat, cogitet opus est: sed qua ratione membrorũ uires augescant, quibus liberè atque expeditè proprios usus exhibeant.

Remedia omnia esse præter naturam.

Auxilia per se causas morbificas extirpari nõ posse, sed initium motum naturæ inijcere.

Facultatem nõ indicare remedia.

Facultas prohibere ne accipiatur id quod requiritur.

Conualescentibus modicum cibum præberi.

Tempus nec qualitatem nec quantitatem alimenti indicare. Facultas indicat alimenti genus.

Facultatem esse ciborum quantitatis scopum.

Contraria à solis contrarijs tolli.

Vnum pluribus dici cõtrarium non posse.

Morborum tempora, remediorum differentias non indicant.

Morbi non omnes quatuor sortiuntur tẽpora.

Acuti morbi simulatque inuaserunt, ad extremã perueniunt magnitudinẽ.

Morbi qui indicantur omnitollantur declinatione.

Morbi posse in initio absumi.

Phlegmonis incipientibus, cõmodè adhiberi astringentia.

Robur qua ratione comparetur corporibus.

GALENI PERGAMENI de Constitutione artis medicæ, liber Vnus.

QVandoquidem diuino quodã præditus affectu, Patrophile, mihi uideris, ut qui omnia cum demõstratione & methodo indipisci desideres, nec solũ eam prouinciã tibi cõmittere au-

re audeas, statui alacritati tuæ obsecundare, atque in tuam gratiam duos cōmentarios cōscribere, alterum in quo monstratur, quamlibet artem à finis notione suam habere constitutionē: alterū (quē habemus præ manibus) ubi ostendimus, methodum eam quæ omnes alias artes, ipsam quoque medicinā constituisse: id quod iam nobis est exordiendum. Cùm igitur artium ipsarū aliæ quidem in sola naturæ rerum contemplatione, quas sibi proposuerūt considerandas, finem habeant finem, ut astrologia & physice: aliæ edant præterea nōnullas actiones, a quibus cessantes, nullum permanens opificium ostendunt, ut saltatoria: aliæ opificium aliquod possint ostendere, ut ars ædificatoria & fabrilis: aliæ denique nihil efficiant ipsæ, aliquid tamen aucupari conentur, ut uenatoria: manifestum utique est, artem medicā ex effectiuarū genere existere: habet enim aliquod opificiū, quod finita actione possit ostendere. Quare iam operæpretium fuerit, eandem methodū, quam in cæteris factiuis artibus priori cōmentario tradidimus, ad hanc, quā in præsenti cōstituere conamur, transferre, posito hîc quoque eodem principio, quod in alijs est statutum, nempe finis notione. Prima igitur quæ in nobis suboritur cognitio, est hominum rectè ualentium. Altera ab illa, eorundem, cùm morbis implicati sunt. Vnde mox in nobis bene ualendi desiderium assurgit, artemque aliquam sanitatis conciliatricem constituendi. Vt autem proponimus efficere integram ualetudinem, sic ex factiuarum numero ars ea futura est, quam cōstituere uolumus. Deinde, cùm duplices factiuæ artes sint (nōnullæ quidem res ipsas conficiunt, aliæ labefactatas instaurant, corriguntque) hæc quam inuestigamus, in eis potius erit, quæ rem iam factam reficiunt, quam quæ aliquid, quod prius non esset, edunt. Quemadmodum igitur illi qui ædificaturus, aut collapsas instauraturus est ædes, necessum est prius omnes ædiū particulas, earumque constitutionē accuratè nouisse: sic etiā qui artem, quæ circa humanū corpus uersatur, constituturus est, illius partes omnes sigillatim necessariò debet cognoscere: quali unaquæque substantia, qua magnitudine, quali figura & numero præditæ sint, quamque inter se structuram sortiantur. Et quemadmodū ille qui extruit domū, nunquam cognitionem particularum, nisi ex resolutione assequi poterit, ita nos corporis humani notitiā, ex illius dissectione consequimur. Deus quippe & natura, instar illius qui primùm ædes est fabricatus, priorum partes, earum officijs pro exemplari usi. Nos uerò illum qui extructā domum contemplatur, imitamur. Vbi autem ex dissectione ipsa, naturā, formam, magnitudinē, numerū, & concretionem partium similarū apprehenderimus, compositorum pariter membrorū (quæ nonnunquam & instrumentaria uocantur) scientiā assequemur. Quo fit deinde, ut duplices partiū actiones in corpore reperiantur, simpliciū nempe, atque compositarū. Crus enim & crus uniuersum moueri, & sigillatim musculos eius omnes uideamus: cumque musculo quocunque per transuersum resecto, necessum sit deperire ipsius motū aliquem cruris, uulneratoque neruo, primùm quidem, musculum cui inseritur, expertem motus & sensus reddi, mox uerò & articulum qui ab eo mouebatur. Quare hanc nobis artem cōstituturis, necessariū fore arbitror, etiam partium actiones cognoscere: id quod sanè ab ædificatoribus nos distinguit. Duplex igitur est, ut particularum, ita & actionū natura: una quidem prima, & maximè propria, dum pariter omnes simplices partes agunt: altera uerò ex accidenti, aut secundaria, qua totius est instrumēti. Vt, totius quidem cruris actio incessus est, qui fit, dum articuli illius inuicem nunc extenduntur, nunc inflectuntur. Ipsius porrò facultatis motricis à cerebro descēdentis, neruus ueluti uia quædam est. Cerebrum namque esse neruis omnibus huiuscemodi facultatis originē, principiūmue, inde perdiscas licet, quòd secto quocunque neruo, in supremis partibus, quæ cerebro continentes sunt, actiones seruantur integræ, eium tamen omnes in inferioribus pereūt. Incessus itaque actio est totius cruris, cui actioni musculorum præest genus. Ossa siquidem, cartilagines, adeps, glandulæ, arteriæ, cutis, uenæ, membranæ, ligamentaque, a musculis habent initium motus. Primùm enim ab ipsis ossa mouentur, mox cætera unà cum ipsis etiam moueantur oportet. Ad quem motum necessaria fuit optima cùm ossium, tum etiam ligamentorū cōmoderatio, constitutioque. Ac de cæterarum partium actione & usu, similiter differendum, ut quæ optimè constitutæ sunt, seruentur, quæ autem uitio nō carent, ad meliorem statum ducantur: id quod minimè nobis licebit, nisi uniuscuiusque partis tum actionē, tum usum, atque adeo etiam structuram examinauerimus. Structuram porrò cuiuspiam rei, an uitiosa sit, an ab omni prorsus immunis uitio, nemo perpendere poterit, nisi eius magnitudinē, numerum, figuram, & situm omniū partiū, ex quibus talis res constat, optimè scrutatus prius fuerit. Quandoquidē omniū instrumentariorū corporū, quæ ex cōpositione suam essentiā sortiuntur, tum uitiū, tum integritas, affectusque omnis, quatuor generibus his continetur. Quod si partes unionis quoque ex natura participes sunt, quintū hoc genus his addendū erit corporibus: ita ut quod in ipsis se præstantissime habuerit, sit optimas habiturū actiones: quemadmodum pessimas, quod deterrimè. Si ergo etiam unio solutum, talis affectio erit morbus, quē unitatis diuortiū uocamus, quo nō solùm instrumētaria, sed similares etiam affliguntur particulæ. Cęterū in osse is affectus fractura dicitur. In carnea uerò musculorū parte, si cum distentione accidat, ῥῆγμα, hoc est, scissura. Vbi autem fit filamentorum tendinum ut disrumpantur, conuulsio. Vbi carno citra tensionem solutum, uulnus. In neruo dicitur affectus is, scissio. Si uulnus ab acuto telo infligatur, punctio uocatur. Si à graui, cōtusio. Si à corrosione ortum habeat, in ossibus quidem, caries: in alijs autem partibus, ulcus uocatur. Tot ergo, talesque in hoc quinto morborum genere, quum simplices particulas occupet, differentiæ erunt. Instrumentarijs uerò sæpe accidunt, atque diuulsiones dicuntur. Sed si similares quæpiam particula dissecetur in totū, affectio illa, partim

tes quælibet à finis notiōe suā habet constitutionem.

Methodus quæ alias artes, ipsam quoque medicinā constituit.

Medicam artē ex effectiuarū genere existere.

Factiuæ artes duplices.

Medicam artē ex ijs esse quæ labefactata instaurant.

Medicam artē cōstituturus, corporis humani particulas exquisitè debet cognoscere.

Deus & natura priorum corporis partes, earū officijs pro exemplari usi.

Actiones partiū duplices, simpliciū nempe, & compositarum.

Medicam artē cōstituturo, necessaria est partium actionum cognitio.

Cerebrū esse originem facultatis motricis per neruos delatæ.

Musculos præesse incessui.

Instrumentariorū uitium integritasque in magnitudine, numero, figura & situ consistere.

Vnitatis solutio communis morbus est similarium & instrumentalium particularum.

Fractura.

Scissura.

Conuulsio.

Vulnus.

Scissio.

Punctio.

Contusio.

Caries.

Vlcus.

Diuulsio.

illius quæ secta est, dicetur: partim totius instrumenti, quod unius nõnunquã huius nõ nisi ex accidenti dicenda sit, ut cum aliquis musculus patitur. Quãdoq; autẽ etiam primũ, ut cum aliquod ligamentum. Quemadmodum igitur in hoc uno morborum genere fecimus, sic in alijs quatuor differentiæ tibi seruandæ sunt. Quibus examinatis, nosse oportet, possit ne pars quæpiam in alterius locũ restitui, an minime. Quandoquidem si resecueris carnem uiciatam, facile poteris similem aliam restituere. Si eius autẽ si neruus, uel ligamentum difficilem fuerit. Neq; enim aliæ partes, quales erant priora cum illa quidem ex sanguine generetur, hæc uerò ex semine ducant originem. Os quoq; in his est, quæ per primã conformationem constructa sunt. Carnem in locum ipsius aliquid suggerere possumus, quod ossi quam simillimũ sit. Verum iam methodus ipsa nos cogit ad inquirendum, utrũ unaquæq; pars, carum quæ & simplices, & similares uidentur, unũ sit, ut potius ex pluribus constituta. & præterea, quis sit eorum cõpositionis modus. Quæ inquisitio, quum nõ philosophis modò, sed etiã medicorũ nõnullis admodum sit ualde difficilis, [illegible] quibus [illegible] septem admonita quæ subdam, si [illegible] cum illis, tum aliarum omniũ difficultatum, ipsam ueritatẽ inuenire [illegible], saltem nõ omnino de [illegible] desperabunt. Septem igitur illa sunt, natura perspicax, educatio optima, præceptoris ingenium, labor improbus, ueritatis ardentissimus amor, optima methodus, exercitatio denique assidua. Quorũ si uel unum deest, quod nunc ueritatis inuestigandus est, non est admodum sperandum, illum posse sui uoti compotem fieri. Si uerò omnia contigerit, adhuc, quid de[illegible] [illegible], quæ nimis ne [illegible] bona tamen spe, exquiramus. Reuertamur autem eò, unde digressi est oratio, disquiramus primũ, num unius (exempli gratia) elementum, unũ specie sit. Deinde uerò, si secus [illegible], an plura. Mox quot ea sint, & quæ, & quem habeant compositionis modum. Profectò [illegible] cum uel secatur, uel impetuuis calfit, dolet, fieri nequit ut ex uno simili eo cõstet, ut ex atomo, quemadmodũ Epicurus existimauit. Quin pulchre dixit inquit Hippocrates. Si unus existat homo, nunquã doleret. quum non esset unde ut mutari, si unum est, cum nihil præterea relinquatur, in quod mutet. Quòd si est mutationis, erit quoq; alterationis expers, atque impatibile, ac per hoc nulli dolori obnoxium. Si itaq; elementum carnis est specie unum, nunquã illa dolet et dolet uerum, igitur elementũ carnis nõ est specie unum. Rursus, si impatibile est elementum carnis, nõ dolet. atqui dolet, non igitur est impatibile. Quibus rationibus subuertuntur dogmata eorũ, qui tum atomos, tum similares res, tum elementa quatuor, sed quæ mutuo inter se transmutari nequeant, introduxerũt. Quippe si duos digitos simul cõiunctas, mox; deinde disiunxeris [illegible], in q; eorum conuentus, ut diductio, aliquẽ excitabit dolorem. Verum aliquid dolet, ita patitur. Siquidem in parte ab his duobus prodit, ab alteratione per totũ, & à continui dissolutione. Quandoquidem igitur ut conuentus, nec si pa-

ratio corporibus uel manifestò patibilibus, ullũ adfert dolorẽ, minus profectò adfert et impatibilibus. Etenim quodcũq; in dolori futurum est, necessum habet, ut cum patiendi, tum sentiendi facultate præditũ sit. Nulla tamen necessitas cogit, id quod sentit, ex illis primis constare, quæ ipsa etiam uim habeant sentiendi. nam sat erit si ex patibilibus sit. Dum enim patienũ, alterabuntur[illegible], poterit aliquã sentiendi uim assequi. Cum innumeræ possint esse alterationes elementorũ, unde mox innumeræ particularũ poterunt proprietates oriri, sic ut aliæ euadant sensus expertes, aliæ illo præditæ sint. Ex dictis igitur constat, elementa esse plura uno, eaq; alterationi esse obnoxia: nunc uerò numerus eorũ nobis inuestigandus est. Necessum autem est, ut illa quæ rem quampiã alteram, primũ quidem illud contingant, quod ab eis alterãdum est, atq; ita mox ipsum totum immutent, usq; per tactiles qualitates, quæ alterari totam proximæ rei substantiam possunt: cuiusmodi sunt caliditas, frigiditas, humiditas, atq; siccitas: quæ quidem actiuæ qualitates plurimæ & sunt, & dicuntur: ex eisq; uel maxime oppositio prima, atq; in hac ipsa, caliditas. Præter has quatuor, nulla reperitur qualitas, quæ in corpora quibus occurrit, alterare per totũ possit. Vnde si niuem ad ignem usq; feceris, nix quidem seruabitur, sed simul & calfiet, desinet adfuturum nix esse. Quare quæcunq; corpora has quatuor qualitates sibi uendicauerint primum, omnium corporũ elementa sunt. sunt hæc, terra, aqua, aer, ignisq;. Ac proinde uniuersi, quod demõstratione parauit, philosophi, hæc esse unum quæ gignuntur, omnium; uera elementa, ne eorum mutuò se transmutare, habentiq; omnium subiectum quoddam cõmune, autumant. Igitur ex quatuor elementis simul contemperatis, corpus unũ similare gignitur: quod pro ratione temperamenti ratione, aut particeps sensus, aut illius expers euadit. Vnde corporũ similariũ differentiæ, quæ simplices quidem sunt, tot sunt, quot elementa: calidiores nempe, frigidiores, humidiores, atq; sicciores. Totidem uerò & compositæ, ut quæ simul calidiores & humidiores sunt, quæq; frigidiores & humidiores & præter has, alia tertia, siccior atque calidior: & quarto deinde loco, quæ siccior est, & frigidior sit tamẽ, ut quæ temperatissimum est, & horum omniũ prima, nõ negligitur. Cum igitur abũde satis iam uisum, similarium partium integritatẽ & uitium, in elementorum tum moderatione, tum immoderatione cõsistere, superest ut inquiramus, quomodo ab eorũ uitio morbus sit distinguendus. Distinguetur autem à re cuiusq; notione. Porrò salubris constitutum corporis, actiones sibi ex natura debitas, morbosas habet morbosa, offensas. Ideireo si quis sanus quidem sit, alterò tamen, qui iudi in prospera ualitudine sinat, actiones habeat imbecilliores, erit sanè is intemperatior illo, nedum tamen ægrotat. Itaq; uerò salubres habitus numerosos, unus erit temperatissimus, octo autẽ intemperati. At uerò morbos, nullũ temperatum inuenies: eundem tamen numerũ complent, quem intemperatæ salubres. Ac de his hactenus. Deinceps autẽ dicendum est, quo modo

Dolorum corpus idem esse debet patibile, & sensibile.
Sensibile corpus nõ necess. ex sensibilibus esse.

Elementa esse uno plura, ea alterationi obnoxia.
Alterationẽ fieri a tactilibus qualitatibus.

Actiuæ qualitates caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas.

Elementa sunt terra, aqua, aer, ignisq;.

Similarium corporum differentiæ simplices [illegible] esse, quot elementa [illegible].

Similarium partium integritatem & uitium in elementorum moderatione & immoderatione consistere.
Morbus quid & [illegible] particularum.

Morbi tot sunt quot constitutiones salubres.

modo quis morbos curet, quo modo & sanitatẽ tueat. Enimuero medendi methodus ex ipso cum sanorũ, tum ægrotũ corporũ affectu, suũ principium habet. Cum enim id quod exquisité sanũ existit, omni ex parte sit moderatũ, quod uerò ęgrum, immoderatũ aduertendũ in primis est, quęnam ea sit illius immoderatio. Quippe necessariũ est aliã inueniri immoderationẽ contrariã, per quã illam exterminemus. Reditus siquidem ab immoderatione ad temperiẽ, in omnibus erit per immoderationẽ contrariam. Vt tandem necessum sit, id quod pręter naturam affectũ est, dum ad naturalem statum redit, illam eandem quasi uiam incedere, quam prius confecerat, præterquàm quòd ordine contrario. Quare generalissimus curandorũ morborũ scopus erit, Contraria contrarijs remedia esse, & particularibus particularia cõtraria. Calido enim morbo, frigidum & frigido calidũ. Ita etiã sicco, quod humectat humido quod exiccat. In similaribus siquidẽ res se habet hoc modo. In instrumentarijs autem, oportet in unoquoque prædictorũ quatuor generũ, morbosæ immoderationi eousque adhibere contrariam, donec ad moderationẽ, naturalemque statum peruentum fuerit. Vt, si (exempli gratia) caro plus quàm par sit, ulceri excreuerit, erodenda est. Sin autem nimis cauum sit ulcus, implendum. Similiter & in alijs faciundum. Considerandum autem in omnibus generibus est, num habeamus facultatem, ea quę ex indicatione se offerũt, perficiendi. Siquidem morbi species, curationis tantùm modum indicat. Id autẽ fieri possit nec ne, haud uero indicat. Etenim eorum omniũ quæ prosunt corpori, in causa est, cum ipsa natura, tum etiam medicus. Quædam tamen medicus, quædam etiam natura præstare nequit. Os nimirum ita perfractum, ut de suo loco partes decedant, membrumque distortum reddatur, haud potest natura corrigere aut conformare, sicuti potest medicus. Sed natura potest ulcus cauum implere, quemadmodũ quæ semicocta sunt, aut etiam cruda, concoquere id quod negatũ est medico. Quanquam ad hæc peragenda, medici ministerium naturæ potest ex usu esse, ut dum congruis medicamentis ulcus reddit purissimũ, & eis quę concoctione egent, ea offert quæ modicè calfaciant. Iam uerò natura ipsa, nonnulla etiam primùm à se confecta, denuò non ualet reficere, ut uenam, arteriam, ligamentũ, neruũ, & alia id genus. Siquidem ob inopiam materiæ, nullum eorum natura reficere ualet, quæ ex semine suum ortum duxerunt. Igitur scopis ipsis à methodo medendi repertis, eos in particulares materias inducere oportet, ut deinde comprehendantur, quæ aut omnino, aut ex parte aliqua aut aliquo etiam tempore, secundũ eam fieri possint, quęque secus. Nec uerò est exigua huius artis portio, remediorum omniũ materias, tam similarium partium, quàm dissimilariũ morbis cõgruentium, adinuenire. Quorum uniuersum genus, in offerendis, efficiendis, euacuandis, & ijs præterea quæ extrinsecus accidunt, planè consistunt. Quę omnia, ubi artis constitutor adamussim persecutus, & consecutus fuerit, iam causas omnes salubres, ut nihil illi præterea ad artem medendi desit, absoluisse putãdus est his omnibus redactis in capita duo, nempe corporũ cognitionẽ, quibus remedia offerenda sunt, atque ipsam remediorum naturam. Verùm hoc mox illi quoque superest, ut sibi aliquam affectuũ omniũ dignoscendorum facultatẽ comparet, maximè uerò eorũ, qui partes in alto sitas occupant: quos exactè cognoscere, unà cum affectis particulis, haud fuerit obuij cuiusque. Quocirca de his etiam aliquid impræsentiarũ dicendum. Tria sunt genera rerum præter naturã. Primũ, affectus qui lædũt naturales functiones. Secundum, horũ causæ. Tertium, symptomata. Sed causæ potissimũ appellantur, cùm agunt: quãuis ita nonnunquã dicant, quòd uim habeant agendi. Symptomatũ uerò genus in tres differentias digeritur: in actionis læsionem, in ea quæ corpori accidunt, & in excrementorũ exuperãtias. Quocirca omniũ symptomatũ existit causa ipse affectus, ob idque mentò ex illis agnoscitur. Symptomatũ porrò nonnulla affectus ipsos necessariò cõcomitant. Alia nõ ex necessitate, sed aut sæpius, aut rarò, aut æqualiter. Sicut alia rursus, affectuũ differentias necessariò sequunt quædam sæpe, alia rarò, alia in ancipiti sunt. Ea itaque symptomata, quæ morbos ex necessitate sequunt, quòd affectuũ in se cognitionẽ habeant, dicuntur Græcis pathognomonica, & pro morborum notis habenda sunt. Quæ uerò non necessario, ea uel morbi differentiam, uel illius mores, uel magnitudinẽ indicãt. Vtrunque autem uno uno eodemque aperiamus exemplo. Costas succingens membrana teneat inflammatione: quẽ affectum necessariò sequentur tumor præter naturam, rubor, & dolor uelut pungens circa ipsas costas quoniã est substantia affectæ partis membranea. Latè etiam uagabitur dolor, quòd ea ipsa membrana latè etiam diffunditur. Febrim quoque tum ex ipsa phlegmone, tum ex uicinia cordis, sequi necessarium est. Quorũ si uel alterũ desit, iam non ex necessitate febris aderit. Nam si digitus inflãmatione laboret, aut costas cingens membrana *scirrho, œdematéue affligatur, nõ cõtinuò adorietur febris. Quin & spirandi difficultas incidet, quam affectus ipse producet, potius quàm læsa pars. Dolor namque respirationis operã (eius usu nondũ expleto) dissoluit: ut mox necessum sit alterã celerius illi succedere actionẽ, unde spiritus frequẽs & paruus redditur. Aderit etiã, præter eam quæ seiungi à febri nõ potest, & pulsuum quoque alteratio, nempe durities tensioni iuncta: quia pars phlegmone obsessa, neruosa est. Cùm autem duplex sit ea tunica quæ costas uelat, si ea pars quæ exterius ossibus hæret, ualde aliquãdo laboret, facilius ęgri in latus decumbunt oppositũ. Nam si decumbant in læsum, cõpressio molestiam affert. At si interior (quod frequentius contingit) uehementius doleat, si in oppositum latus reclinent, cùm numerũ pensilis sit redditur inflãmata particula. Quòd si utraque membrana afficiatur, par in utroque latere decubitus fuerit. Ad hæc, si inflammatio in superius illius partibus excitetur, clauiculæ trahi deorsum uidetur. Sin inferius, dolor precordia pertingit. Quamobrem exigua inflammatio erit, & secundũ partes costarũ

Reditum ab immoderatione ad temperiem, per immoderationẽ cõtrariã fieri debere.

Contraria contrarijs remedia sunt.

Morbi species curationem tantũ indicat.

Natura quæ nequeat præstare, & quæ possit.

Medicũ esse naturæ ministrũ.

Naturã nihil ex ijs quæ à semine orta sunt, posse denuò reficere.

Remediorũ universum genus in quibus consistat.

Rerum præter naturã esse tria genera.
Affectus.
Causæ.
Symptomata.

Symptomatum differentiæ tres.

Affectum cognosci ex symptomatis.

Pathognomonica.

Pleuritidos symptomata.

Dolorem lateris exoluere respirationis operam.

medias, si in neutram se inclinet partē. Quód uerò tenue quid, purulentumq́, ex inflammata effluat particula, cùm ex morbo ipso, tum ex parte læsa procedit. Suboritur etenim inflammatio ex humorum affluxu. Vbi igitur multus, tenuisq́ is humor fuerit, qui influit in inflammatam partem, atq́ pars etiam ipsa est rarior, plurimum est quod effluit. E contrario autem, si fluxio fuerit tum exigua, tum crassa, corpusq́ præterea densum, minimū erit quod transsumetur, ac proinde excitabit tussim, ita ut nihil inde excernatur. Quemadmodū si copiosum fuerit, tussient plurimum, nec parum expuent. Hunc itaq́ affectū semper ac necessario sequitur tussis. Screatus autem post tussim, non semper attinuum ex parte. Quod sputo ejicitur, necessum est semper esse affectum colore, non tamen perpetuo eodem, cùm nec excrementū in inflāmata particula semper sit eiusdem naturæ. Etenim cùm sanguinolentum fuerit, biliosiimue (cuiusmodi siquidem si ré semper et fluxio est, quæ in pleuritis phlegmonem gignit), detento succo in inflammata particula, sputū colore inficitur rubro quidem, si sanguinariū id fuerit. flauo autem, si biliosum. Cæterùm si pituitosus primum fuerit is succus, qui & conclusus demū putrefcit, ac deinde licet causa fluxionis gignentis phlegmonē, tunc sputum excernitur. Sed quandoq; cernitur lereatus niger, dum biliosa, sanguinolentaue fluxio præassauit. Quæ cùm omnia hæc, cùm partis affecta, affectusq; ipsius dignotione, ... differentiam. ... igitur constat, pernecessariū esse ad affectus, locique affecti inuentionē, tum uniuscuiusq; affecta partis substantiam, actionemq;, tum eidem ... consistere ... morbum & symptomatum genituras, ... morborū effectrices causas, prius inuestigasse. Porro ... proposito exemplo, perniciosissimus ... his ... fungus. Medium in ... & malignitate ... Ex symptomatum ... expuere, ... salubrius, præcipue si ... expuatur. Pulmonum ... symptomata morborum mores ostendunt, sicuti & quæ ... accidunt, ut delirium, ... fastidia, ... Ex quibus omnibus est petenda ratio cum præsagiendi, tum ... Præterea & medicum ... & ægros ad ... remediorum ... At uero quod ... remediorum ... quod in arte est præcipuum, ... excrementorū species, multorū ... adfert, cùm & corpus ... conuexum habeat, e quo illa excernuntur. Locus autē per quem fit excretio, potest certius nos ad affectas partes perducere. Nam si per inferiorem aluum, ... excernitur, ulcus indicabit in intestinis. Si per supernā ... Si per tussim excretum, ... Stentū ... sed non parū prætereà id ... eiusque primario affectu, ab

ijs quæ per consensum laborant, distinguere. In uniuersum autem maxime necessariū est ad cōmodum remediorū usum, partis, quam curaturi sumus, substantiam, figuramq́, & positum, accuratius cognoscere. Substantia enim affectus priuatos, qui in intemperie consistunt, quantū a naturali statu aberrarunt, ostendit, quantumq́ refrigerare, calfacere, humectare, aut exiccare oporteat. Figura uerò, morbos qui ad ipsam spectant, eorumq́ magnitudinē indicat, necnon quousq́ situ ipsius ad naturalem habitum per contraria reducere. Obstructiones autem ad hoc genus pertinent quanq́ habent aliquā communionem cum illis indicationibus, quæ desumuntur à situ, de quibus iam agam, uno proposito exemplo. Obstructum affectus est partium instrumentarium, qui præcipue ... solet negocium facessere. Nam ... per uniuersam ... partem ... tandem illi quæ in gibbo sunt, per quod ... applicātur. Vniuersum ... alimentū, ... quod nuper diximus, porta appellata est, suggeritur. Quemadmodū enim in ... nihil ... per portas potest, ita ferè nihil potest ... prius locum ... totam ... partem ... per eos quos diximus ... Quare nihil ... & ob ... obstructionibus corripitur. ... curatio ... prius quàm obstructiones ... tum ... tum medicamentis ... Nam si ... fuerint, ... opus ... per quem locum ... membri figura & situs ... Quippe ... Quæ autem in gibbo comprehenduntur, ... euacuabimus. Eodem etiā modo, quæ in pulmone & pectore delitescunt, per tussis sunt expurganda ... quæ in cerebro sunt. Nec ... figura & situs ... particulis. Siquidem fluxionis ... in ... & eas pariter quæ in utero cōprehensæ sunt. Quæ ... pulmone, per ... Sentit ... in capite & collo, per ... & optime fiet, ... & ... parti affecta, fuerit ... Porrò & ... ex morbo habet ... Situs tamē affectæ partis, ... particula ... usum. Etenim quæcūq; ... habent, ... remedium, quale ipse indicat ... inflammationis species. At quæ in profunda, cōegent medicamentis acrioribus, quo magis ab exterioribus recedere ut quandoq; cucurbitulis ... si sedem plurimā profundam habeant, quod tamen ... summa cute consistunt, ... Nec ... situs

situs loci æstimandus est, quando astringente medicamento opus fuerit. Quia si medicamentum ipsum astringens potest eo peruenire, nil uetat quo minus ipsum administremus. Sin minus, cauendum tunc, ne humorem ex uicinis partibus in affectum locum pellamus. Quare uel aliquid admiscendum astringenti medicamento est, quod eò uirtutem illius perducat: uel ab illius usu in totum fuerit supersedendum. Ac de his quidem iam dicta sufficiant. Deinceps nonnihil de præsagio dicendum, cuius artem qui constituere uoluerit, is necesse habet prius examinasse, an sicuti cuilibet rei animatæ propriũ uitæ spacium cõstitutum est à natura, sic etiam omnibus morbis: ut nullo deinde pacto, si sit alicui illorum à natura constitutum bimestre tempus, possit is quatuor diebus absolui: an uerò & in longum protrahi, & celerrimè possit finiri. Vbi igitur excrementa in locum aliquem decubuerint, nec defluant amplius, si causæ humoris naturam explorauerimus, facile artificiali quadam cõiectura concoctionis rationem & tempus deprehendemus, modò cætera omnia rectè in ægrotantem tractentur. Nam quicquid erroris fuerit in his commissum, erit profecto in causa, ut uel serius morbus soluatur, uel mors celerius adueniet. Quare tunc sane præsagia sunt euentura, ubi & medicus præstantissimus fuerit, & æger in nullo delinquat. Medicus igitur his duobus, morbo inquam & naturæ, uelati colluctantibus, semper mentẽ intendit: ac dum discernit quodnam horum robustius sit, primum quidem suum de salute hominis aut interitu, præsagium depromit. Deinde uerò, quò alterum altero fortius esse nouit, eò & illius præfinitum tempus agnoscit. Vt enim celerrime morbus soluendus est si uires sint ualidiores, sic citò mors aduentabit, si hæ imbecilles fuerint, morbus autem uehemens. Sed magnitudo excessus horum tempus indicabit. Naturæ robur ex proprijs illius actionibus cõprehendes, maximè uerò ex pulsu. Siquidem is, facultatis uitalis est opus. Morbi autem magnitudinẽ cognosces ex suis symptomatis. At quatenus alterum altero præualet, concoctio cruditasq; indicabit: quas subinde ex proprijs excrementis cognosces. Quæ enim in uentriculo conficiuntur, deiectiones cõmonstrant: quæ in uasis, urinæ: quæ in corpore uniuerso, sudores. Quo etiam modo & reliquæ concoctiones omnes se habent, quæ in una quapiã parte, aut pluribus absoluunt. Quibus omnibus cõmune est, nunquam morbum solui posse, nisi prius in excrementis, concoctionis signa cernantur. Nam ut concoctiones omnes celerem crisim, salutisq; securitatem indicant, sic cruda, & quæ in prauos uertuntur abscessus, uel nullam crisim, uel labores, uel tempus prolixum, uel mortes, uel recidiuas declarant. At iam mihi uidetur uniuersa medendi methodus (quæ formam tantùm, ac ueluti uniuersalem speciem totius negocij continet) ad finem suum peruenisse. Reliquũ autem nunc fuerit, ut modum aliquem, quo quis posset eos, qui à morbis sunt liberati, reficere: prospicere autem ijs, qui in morbos procliues sunt: ac eos denique, qui inculpata fruuntur corporis ualetudine conseruare, doceamus. Ergo ex symptomatibus, quæ medium inter ea quæ sanis insunt, & ea quæ eueniũt ægris, seruant, deprehenditur ipsa in morbos procliuitas. Affectiones uerò quæ talem procliuitatẽ gignunt, per contraria sunt corrigendæ: si tamen hæc res summatim tractanda est: nam si transigenda particulatim, omne exuberans est uacuandũ: sicut prius sit distinguenda exuberandi ratio, quantitatẽne an qualitate, aut utraque etiam ratione exuberet. Ac deinde, quod potest iterũ ad naturalem statum redire, sic per contraria alteretur, ut quod crassum lentumq; est, tenue fiat: quod tenue, crassius reddatur: ambo uerò pariter concoquantur: obstructiones præterea aperiantur: quæ toto genere existunt præter naturam, quemadmodũ uenena animaliũ, tum alterentur, tum euacuentur. Alteratio autem per contraria fiat, quæ uel tota substantia aduersantur, uel altera, uel utraq; qualitate. At euacuatio, per ea quę trahendi uim habẽt. Cæterũ hæc omnia quibus sint peragenda remedijs, ab ipsis morbis petendum est. Quin si omnes pariter humores accreuerint, præcipua ipsorum uacuatio erit per sectam uenam. Deinde uerò per frictiones, per exercitia, per balneas, per inediam. Nec alia etiam erit uacuãdi ratio, cùm solus sanguis excesserit. Vbi autẽ flauæ uel atræ bilis succus, uel serosus humor cõtineatur in primis uenis, purgandi tales humores sunt ijs, quæ aluum cõmoueant. Si in alijs tenuia & aquosa excrementa fuerint, per urinam: si biliosiora, per purgatoria. Possunt tamen & tenuia etiam aliter deiectione purgari. Sed quæ totum corporis habitum occupauerint, cùm tenuia fuerint, aut sudore, aut medicamentis, quæ cuti applicita, uim exiccandi habent: cùm uerò biliosa, primum quidem purgatione egent, mox euacuatione per cutim. At cùm pituitosus succus exuberauit, si salsus sit, est purgandus. Si * acidus, experiundum an possimus cum alterare & longè etiam magis si dulcis fuerit, erit enim is cõcoctu facilior. Porrò ad concoctionem conducit quies, calfactio modica, cibi parcus usus, boni tamen succi, potus uini parũ calfacientis, moderata frictio, mediocris usus calidarum aquarum, insuperq; cibi atq; medicamẽta moderatè calfacientia. Obstructiones reserant quæcunq; uel esculenta, uel medicamenta attenuant. In quibus autem nulla causa, nullusq; affectus præter naturam est, sed cum gracilitate, sola imbecillitas nimium, hi faciles in naturalem habitũ reducuntur, si moderatis cibis & motionibus reficiuntur. At materias quibus hi alendi instaurandiq; sint, in opere de sanitate tuenda explicuimus. Ne tamen deesse aliquid huic sermoni uideat, non modo ipsius analeptices, sed uniuersi etiam salubris negocij methodus, hoc quoq; loco repetenda est. Si solum hoc eueniret corpori, ut in halitus dissiparetur, & subinde minueretur, cibus potusq; defectũ illum farcire posset. Quia uerò humorũ copia, prauiq; excrementa gignuntur, egemus exercitationibus quarum nimirũ est munus, superfluum succum uacuare, excrementa uero cõcoquere & expurgare: si tamẽ causæ omnes uitentur, à quibus solet uitiari sanitas, refrigeratio inquam, æstus,

Astringentium usus quando uitandus.

Animatis omnibus proprium uitæ spacium constitutum esse à natura.

Errores circa ægrũ admissi producunt morbũ, uel etiam mortem accersunt.

Præsagia quando euentura.

Medicus intentus naturæ & morbo.

Robur naturæ cognosci ex proprijs illius actionibus, ac maxime ex pulsu.

Morbi magnitudinẽ cognosci ex eius symptomatis.

Concoctio quid indicet.

Cruditas quid indicet.

Deiectiones.

Vrinæ.

Sudores.

Morbũ nunquã solui, nisi concoctionis signa in excrementis præcesserint.

Concoctiones quid indicent.

Cruditates quid indicent.

Procliuitas in morbos unde deprehendatur.

Exuberans omne uacuandum esse.

Tenues succos crassiores reddendos, ut concoquantur, crassos autem tenuandos.

Venena alteranda & uacuanda esse.

Alterationẽ per cõtraria moliendam.

Vacuatio fiat per trahentia.

Sectione uenæ cõmodissimè uacuari plethorã.

Purgatio quibus debeatur humoribus, quibusq;.

Pituita dulcis est cõcoctu facilior.

Concoctioni quæ conducant.

Obstructiones aperientia.

Analeptice.

Exercitationum usus.

Sanitatem uitiantia.

lassitudo, cruditas, temulentia, ira, furor, & consimilia. Ergo ut uniuersam medicinæ rationem per capita resumamus, medicina est è numero factiuarum artium, quæ res uitiatas reficiunt. Ea autem sibi exemplar nullum confingit, sed contemplatur quidem omnia ex corporis affectione accidentia, si quid uitij sit, corrigere id conatur. Sed hoc differt ab alijs artibus, quod maxima ex parte se operanti naturæ ministram præstet.

Medicinã esse è numero factiuarum artium, quæ uitiata reficiunt.

Medicina ancillatur naturæ.

GALENI PERGAMENI de partibus artis medicæ lib.

NOn absque ratione mihi quidem, Iuste charissime, de partibus artis medicæ dubitare uideris: quippe cum alios alio modo eas primum animaduertas, idque maximè Romæ, ubi artem ipsam medicã, in membra innumera recidunt: ita ut alios ocularios medicos uocent, alios auriculares, & eos etiam qui ani cristis medentur, peculiari suo nomine appellent, totique in summa medicos faciant, quot sunt corporis humani particulæ. Quanquam certè mirum non est, si ars ea, quæ omnium maxima sit, tot in se admittat sectiones: atque etiam, si in maxima ciuitate, pro unaquaque harum statim aliquis reperiatur, qui inde dicatur medicus. Neque enim in oppido quodam exiguo posset quis uictum sibi parare, qui tantum suffusiones pungeret oculorum, aut hernias incideret. Romæ uerò & Alexandriæ, præ mortalium in eis multitudine, possunt quæcunque alere, qui uel unicam tantum ex artibus his profitentur. Vnde huiuscemodi medici urbes Græciæ sæpe mutare coguntur, ut idem tota Græcia illis afferat, quod alijs qui in Italia sunt, sola Roma. Igitur ut sit mouere, quatenus ego sentio, institutum: quemadmodum in corporis humani sectionibus, particulas omnes ad minimam usque secturam secundum speciem, quę elementa etiã sensibilia appellantur: sic artium minimas oportet etiam inuestigare particulas, quæ & ipsæ sunt earum sensibilia elementa. Est enim instrumentũ quoddam est caput (exempli gratia) cuius partes, præter alias, sunt aures & nasus. Horũ quodlibet in alias diuiditur, utputa in cutem, neruũ, uenam, arteriam. Arteria duplici tunica constat quarum altera obliquas habet fibras, altera rectas. Quas fibras non amplius in aliam quampiam specię partiri possumus, utpote minimas & indiuiduas specie. Ex eis autem unumquodque instrumentorum contextum est. Pro istius itaque exempli similitudine, punctoriam suffusionũ artem, talem unam esse artis medicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentũ siue organũ appellamus. Cuius unaquæque particula, proportione respondet sensibilibus corporis elemẽtis. Huiuscemodi artis partes sunt, theoremata, siue notiones. Quarũ prima est cognitio illius instrumenti, quod est pungendum. Secunda, illius particulæ huius instrumenti, ubi pungere oportet. Tertia est mensurę, pro affectus ratione. Quarta conuersionem respicit. Quinta remotionẽ suffusionis à loco quẽ occupabat. Sexta circa astrictionem uersatur. Atque hæ sunt notiones ultimæ & minimæ, quæ

Romanis esse medicinæ artem multiplicem.

Medicus è omnibus artiũ alimenti.

Romã Alexandriamq. populosissimas urbes posse quosuis medicos alere qui uel unicum morbum curant.

Græciã à mutare suos uix posse præstare medicis quod sol à Roma.

Arteriam constare duplici tunica.

Punctoria ars.

Theoremata.

in alias simpliciores haud quidem secari sustinent. Vniuersa tamen ratio curandi suffusiones, alijs quibusdam notitijs eget, & illis quidem duplicibus secũdum genus. Sunt autem hæ, prima quidem præparatoria. Secunda uerò illa, quam apotherapeuticen Græci uocant. Siquidem si quis uelit aliquem nimis repletũ, aut prauis plenum humoribus, uel etiam dolentem secũdum caput, ad huiusmodi operationem deducere, in inflammationes in membranis quæ punctæ fuerint, facilè excitabit, & malè uniuersum caput afficiet. Quod ne fiat, arte præparatoria præ opus cuius institutum est, totum corpus ab excremẽtis, succisque exundantibus uacuũ, atque etiã caput ab omni dolore immune reddere. Nec uero eodem modo se habet notitia inflãmationis curandæ, quo illam se habere diximus, qua succurrẽdum est suffusionibus. Quin etiam alia est ars curandæ inflammationis secundum genus, alia eius, quæ ex certa particula definitur: ut ophthalmiæ, quæ inflammatio externæ oculorum tunicæ existit: aut peripneumoniæ, quæ pulmonis: aut pleuritidis, quæ membranæ costas ambientis. Porrò si secundum corporis affectiones uelit quis ipsam artem partiri, primæ maximæque eius partes erũt, curatrix, salubris, prophylactice, analeptice, senum custodiendorũ ratio, educatrix infantiũ, necnon optimi habitus conciliatrix. Est tamen & alia partitio, quæ à ratione operationũ, & earum differentijs deprompta: quemadmodum chirurgicen, pharmaceuticen, & diæteticen, esse primas atque præcipuas artis medicæ partes pronunciãt. Quæ partitio quibusdam penes materierum differentias fieri uidetur. Nam cum omnis particula corporis humani & seruari possit, aut uictus ratione, aut medicamentis, aut manuum opera, inde tres illas medicinæ partes distinxisse uidentur. Dicamus itaque primas, & proprias, & q̃maximè esse artis medicæ partes eas, per quas ipsius artis finẽ consequimur: alias autem esse his superiores. Ac tot quidem secundum numerum primæ proximæque sunt, quot sunt maximè propriæ rationes medendi. Licebit porrò medicinam ipsam etiam in suas partes diuidere duplici modo: uno quidẽ, si sumamus initium ab ipsius artis prima ac maximè propria materia, ut constat per multimembrem illam diuisionem, quam assignauimus. Altero uerò, à secũda materia, nec ita propria, hoc est, à corpore humano (quod quidem per accidens, eatenusque artis medicinalis, necnon philosophiæ materia existit, quatenus sanitatẽ & morbum recipit, generationemque & interitum subit) unto diuisionis exordio. Caterũ non modò partitio quæ ex huiusce materiæ sectione elicitur, ad ultimas usque deducetur, & elementares ipsius artis particulas, uerũ & illa etiã, quæ à præcipua totius artis materia ordiatur. Præterea autẽ & alio modo fieri hęc artis partitio potest, si unũquodque morborũ propositum genus, per proximas differẽtias ad ultimas usque particulas animus sit diuidere: quæ partitio si rectè fiet, consequenter etiam perueniet ad elementares usque notitias. Nihil igitur est, cur ex multiplicitate partitionũ turberis. Quin potius tecum perpende, an nihil sit

præter-

Suffusionis curandæ quæ notitiæ sint necessariæ.

Notitia præparatoria.

Notitia apotherapeutica.

Pungi dolentes nimium & suffusis, ante uacuationem humorum peccantium.

Ophthalmia quid. Peripneumonia quid. Pleuritis quid.

Medicinæ partes secundum corporis affectiones.

Medicinæ partes secundum operationes dictæ.

Partes secundum uictus rationem, medicamenta, aut manuum opera.

Medicinæ partes proximæ quæ sint, per quas artis finem consequimur.

Medicinæ partitio duplex.

Corpus humanum ex accidenti sibi subesse medicinæ & philosophiæ.

prætermissum, ex iis quæ occurrere possunt. Optimum tamen iudicio meo fuerit, si initium à maximè propria sumpserimus ipsius artis materia. cui mox ex prædicta methodo addiderimus cætera.

Medicinæ diuisionẽ ordiendam esse à maximè propria ipsius artis materia.

GALENI PERGAMENI de elementis lib. I.

QVandoquidem elementum est minima rei, quam constituit, portio: nec id ipsum quod uidetur, est etiam reuera minimũ: manifeste sane liquet, sensum minimè eorũ fore iudicem, quæ uera, & ex ipsa natura sunt rei uniuscuiusque elemẽta. Idcirco nos cum Hippocrate, neglectis iis quæ prima, sensus iudicio, simplicissimaque habentur, illa statim quæ uerè sunt naturæ humanæ elementa, quæque in alia dissolui non possunt, nec minus curandis morbis ex usu sunt, quàm hæc, quæ sensui talia uidentur, summo studio inquiramus: nempe an unum tantũ specie, an plura potius & dissimilia sint. Quòd si non tantùm unũ, sed plura sint atque uaria elementa, quærendum rursus, quot numerò sint illa: sicuti & quæ, & qualia, quamque inter se tandem cõmunionem sortiantur. Quòd igitur primũ id elementũ, ex quo tum nostrum, tum aliorum omniũ corpora constant, nec forma, nec potestate sit unum, hæc docet ratione Hippocrates. Si homo esset unũ, neutiquam doleret. Quòd si doleret, unicum necessariò medicamentum desideraret. rectè quidem ille & breuissimè totam rei summã demonstrans. Nam si homo esset unum, hoc est, uno ex elemento conflatus, nõ esset ex quo dolorem posset accipere. Quòd si aliquo dolore corriperetur, unica tantum esset medendi ratio. Nam cùm à nulla causa externa perpeti posset, necessariò à sua ipsius natura, interire pati deberet. Cùm autem unica tantùm fuerit uniuscuiusque natura, unicus erit affectus, ratioque redeundi ad naturalem statum unica: id quod absurdum est, cùm infinitæ ferè sint, ut morborum, sic præsidiorum species. Eadem quoque ratione licet eorum sententias conuellere, qui atomos, omnis prorsus qualitatis atque alterationis expertes, necnon incõpactilia corpuscula introduxerunt, uniuersæ generationis primordia. Quippe nec homo doleret, si talis esset natura illius. Siquidẽ necessum est, ut id quod dolet, cùm sensus, tum etiam alterationis sit capax. Quòd si ab omni penitus sit alteratione alienum, eundem omnino statum, quem ab initio sortitũ est, perpetuò seruabit. Iam uerò, si transmutetur quidem, sed nulla illi sit innata sentiendi uis, nihil propterea magis affectiones ipsas sentire poterit, quàm ipsi lapides sentiunt. Cùm igitur utrunque horum atomis in alternis illis corpusculisque desideretur, certè si ex eis, aut alia quapiam simili atque uniformi natura concreti essemus, non utique doleremus: dolemus autem, nequaquam igitur sumus ex ulla simplici uniformique substantia conditi. Porrò cùm duo sint instrumenta, quibus omnia inueniuntur dogmata, ratio uidelicet atque experientia, neutrum horum unquã ita illis inseruiet, ut aliquid sint repertum cõcretum ex iis,

Elementũ est minima rei, quam cõstituit, portio.

Sensum non esse iudicẽ propriorum elementorum.

Elementũ corporum non esse unum.

Atomos haud posse quidẽ esse elementa corporum.

Dolituram, necessario debere esse tum sensus, tum alterationis capax.

Instrumẽta quibus omnia inueniuntur dogmata, esse duo, rationem & experientiam.

quæ pariter impatibilia, & sine sensu sint: quod ipsum deinde patibile sit, atque sensus particeps. Imò uerò quantumlibet illæ omnes atomi insitum haberent sensum, essent tamen impatibiles impenetrabilesque, ita ut ex solo mutuo earum complexu, ipsa caro generaretur, nihilo magis impactam acum persentiremus, quàm cùm acu ipsa digitos iunctos disiungimus. Reliquũ igitur erit, ut sentiens corpus uel ex iis sit, quæ pariter uim habeant sentiendi & patiendi: uel ex iis, quæ pati quidem possint, sed nullum deinde sensum habeant. Nos autẽ mox perpendemus, utrum horum sit uerum. Si igitur elementũ non potest esse impatibile, nõ erit etiam specie unũ. Siquidem quod est unum, semper est impatibile: cum nihil reliquum sit, in quod transmutari, aut à quo pati queat. Quicquid enim transmutatur, in alterum transmutatur: & quod patitur, ab altero patitur. Quare plura esse elemẽta, iam compertum cùm sit, eorum numerum inquiramus. Prius tamen sectas omnes eorum, qui in uniuersum de elementis disserunt, distinguamus. Rediguntur enim in quatuor: quarum prima est, quæ ex sensu uacuis, pariter & impatibilibus. altera, quæ ex sensu quidem præditis, cæterùm impatibilibus, consistere quæ sunt alterationi obnoxia, pronũciat. Quæ ambæ in hoc cõueniunt, quòd ex impatibilibus statuũt. Quare cùm impossibilia tradant, eas missas faciamus. Supersunt itaque duę alteræ, quę corpus sentiens, ex primis elementis facultatem cùm patiendi, tum sentiendi habentibus, constituit altera, quę ex patibilibus, sed sensu expertibus. Inter quas item ea est cõmunio, quod ambæ ex patibilibus aiunt. Quarum sectarum utraque possibile quid profitetur. Nam si ipsas particulas explorare, rationeque examinare uolueris, ea quæ corporum sunt uim sentiendi habentium, omnes & patibiles sunt, & facultate sentiendi præditæ. Quòd si prima respexeris elementa, facilè fieri poterit, ut quamuis ea nullum habere sensum dicani, modò possint in se mutuò, multifariamque & agere & pati, aliquod inde, multis intercedentib particularibus alterationibus, sensu præditum corpus gignatur. Quomodocunque enim ex pluribus quicquam componitur, si ea quæ in compositionem ueniunt, qualia sunt, talia ad extremum durauerint, nunquam profectò id nouam aliquam, aduentitiamue adipiscetur formam, quæ in iis non præfuerit, ex quibus constituebatur. At si ea multifariam uarientur, transmutentur, & cõmisceantur, poterit tunc in composito aliquid suboriri, quod ab iis quæ prius in primis illis elementis reperiebãtur, sit generis alterius. Quare qui ex igne, aqua, aere, & terra, inuicem transmutatis atque alteratis, & ad temperamentũ quoddam reductis, gigni corpus uolunt sensitrice facultate præditum, hi cõsentanea pronunciant. Qui uerò ex illis ita ut sunt permanentibus, & permistis tantummodo, perinde ut tritcum hordeũque, & fabæ sunt in aceruo, ijdem ea quæ fieri nequeunt, sectantur. His igitur, & quòd uno plura omnino sint elementa, & quod pati etiam possint, monstratũ est: id quod confirmans Hippocrates, ait: Qui, obsecro, fieri po

Elementum nõ posse esse impatibile.

Transmutationem fieri in alterum.

Passionem fieri ab altero.

Sectas eorũ qui de elementis disserunt esse quatuor.

De elementis opinio consentanea rationi.

test, ut ex uno quicquam constituatur, cùm ne ex pluribus quidem possit, nisi ea probè fuerint contemperata? An verò ex iis primis elementis, quibus omnibus uis insit sentiendi, cōstent sensilia corpora, an ex illis potius quæ illa careant, nondum monstratum est. Porró nonnulla quidem omni carere sensu inde perspicuū est, quòd ex compositis etiam quædam huiusmodi sint. Fatua itaq; est hæc tam naturalium philosophorum, quàm medicorū opinio, qui unum uel hominis, uel etiam ipsius uniuersi elementum asserunt. Thales etenim, Anaximenes, Anaximander, cum illisq; etiam Heraclitus, ex elementorū transmutatione mutua, quòd singula in uicina alia ueniant degenerare, unūquodq; ex illis esse elementum uniuersale, prorsus demonstrare conantur, sic tamen ut alius aliud statuat. Qui sane mihi uidentur omnes cōmunem illam somniasse materiam primam, omnibus elementis subiectam: quam ut unicam uiderunt, sic etiam unicum esse elementum putarunt. Cæterum qui uniuersa pronunciant unum, tam ipsius naturalis philosophiæ, quam Medicinæ principia destruunt, ob idq; contra eos disputandum nō est. Id autem ab omni ratione est alienum, si propterea quod nullum ex elementis quatuor, solum syncerumq; in corpore cernitur, uelit quis inficiari, ea omnia simul in eo reperiri. Nam cur tu in animantium corporibus reperire terram (exempli gratia) impermistam & puram, quum ne in uniuerso quidem eiusmodi ; te ostendi queat? Quamcunq; enim particulam eius acceperis, ea statim erit alicuius caloris humorisq; & aereæ substantiæ particeps, cùm tamen ea terra, quam opinamur esse elementum, sit ipsa maximè densa, grauisq; ac præterea frigida & sicca. Quod si tu in mundo mihi ostenderis lapidem, terrenum siue corpus, ego tibi aliquid illi simile in animantium corporibus, ossium nempe, cartilaginū, pilorum, testarumq; genus ostendam. Ne igitur amplius impermistum quicquam exquiras in animalium corporibus, quandoquidem nec in ipso orbe id reperies, adulterio carens. Sed quotiescunq; aliquam uideris particulam frigidam, siccamq; & densam, ea sans sit, ad reuocandam tibi in memoriam terram. Sin se etiam sit humidum aliquid conspexisse, rarumq; & fluens, ad concipiendam mente aquam. Calor quoq; animantis, ignis tibi repræsentet memoriam, necnon natura spiritus, citra quem animal constare nequaquam potest, aeris in primis, ac mox ignis, tibi memoriam refricet. Nec verò mirari poteris, uniuersos fructus ex terra gigni & ex aqua, cùm inde suum habere ortum uideantur. Quòd autem aeris ignisq; per tota simul temperatorū etiam participes sint, hinc planè licet cognoscere, quòd si aqua maceraueris terram, nihil præter lutum effinxeris: fructus autē lutum non sunt. Si igitur fructus omnes ex elementis uniuersitatis suam ducunt originem, nō est quòd de ipsis animalibus dubites, cùm animum & ab illis alantur. Audenter itaq; profitendum est, terram, aquam, aerem & ignem, prima esse, cōmuniaq; & simplicissima rerum omnium elementa, & primordia, ex quibus utique tum stirpes, tum animalia omnia, gignuntur, aluntur, atq; augmentum suscipiunt. In ipsis enim solis summas qualitates reperies, absque ulla mistura aut temperie. In igne nempe, summam caliditatem & siccitatem. In terra, summam frigiditatem & siccitatem. In reliquis, reliquas qualitates, prout sui cuiusq; natura postulat. Affirmare autem esse aliquod elementū summè humidum, simulq; arbitrari illud esse quippiam ab aqua diuersum, extremæ cuiusdam ineptiæ est. Porrò quod summus calor igne simplicior sit, quodq; illo accedente ad materiam, ignis gignatur, pro confesso ab omnibus habetur philosophis, qui quidem in uniuersum fatentur, materiam quandam prorsus qualitatum expertem (quæ omnibus elementis subijcitur) atq; etiam calorē summum, qui in ea producitur, igni existere suæ generationis principiū. Quinetiam materiam ipsam esse ab omni penitus generatione & interitu immunem: qualitatem autem id esse, quod in illa tum gignatur, tum pereat. At elementum eò à principio differt, quòd minimè sit necesse principia in eodem esse genere, cum iis quorum sunt principia: elementa uerò, ad idem semper genus pertinent. Simplex namq; qualitas compositæ, & simplex corpus, corporis compositi elementum existit. Cùm igitur calidum, frigidum, humidum atq; siccum, dicantur tripliciter: nempe uel sicut qualitas, uel sicut impermistum corpus, uel sicut illud quod mistum est: nec ipsa deinde qualitas esse elementū uideatur, nec etiam mistum, temperatumque corpus: reliquum est, ut elementum id esse corpus dicamus, quod est omnis temperamenti atq; misturæ expers, necnon qualitatibus simplex. Quare ad ipsum ignē, aerem, aquam & terram, tandem ac necessariò deuenimus: in quibus primis summus est calor, summum frigus, summus humor, & summa siccitas. Quibus etiam elemētis nunc talibus, uel synceris, persæpe utimur: quemadmodum aqua quotidie, cùm bibimus, aut lauamur: & aere, qui nos undiq; ambit, dum illum inspirando attrahimus. Igne etiam, dum frigemus, ut calefiamus utimur. Animantia præterea quæ uel aerem, uel terram, uel lapidibus, uel etiam luto, ossibusue uescuntur, terram manifestè introducunt in corpus. Quare nō uideo equidem, cur dicant nonnulli, nec ignem, nec aerem, nec aquam, nec terram, uel deuehi ex corpore nostro, uel illi etiam apponi: ac proinde ea minimè nostri corporis elementa existere. Quòd si qui ob id non putent ullum nos corpori elementum offerre, quòd nemo eatenus calfiat, donec uratur uel bibat, quoad disrumpatur, quo intelligant, si uel unum elementū omnino intereat, statim etiam interiturū animal. Interibit autem frigidum elementum, si comburatur: calidum, si nimis refrigeretur: humidum, si areicat impensè: siccum denique, si plus quam par sit humectetur. Vndealiter se habet res, quam illi sentiunt. Semper enim aut eximitur elementū aliquod, aut apponitur corpori: id quod moderatè fieri debet ab iis, qui seruare incolume animal ipsum conantur. Siquidem immoderatus elementorū usus, ad interitū ducit. Ergo cùm nulla qualitas reperiri seorsum à sub-

Materiam primā unicā ipsi unius elementis subiectam esse.

Elementum purum nullibi reperiri posse.

Terra elementaris cum qualis esse debeat.

Elementorū singulis esse quid simile in animaliū corporibus.

Fructus uniuersos ex terra gigni & ex aqua.

Elemēta prima esse terrā, aquā, aerem & ignē.

Elementis solis summas qualitates inesse.

Aquā esse summè humidam.

Calore summo accedēte ad materiam, cōstitui ignem.

Materiam ingenerabilē, incorruptibilemq. Qualitatem gigni in materia, perireq. Elementi & principij discrimen.

Calidum, frigidum, humidum & siccum tripliciter dici.

Elementū quod esse corpus dicatur.

Elementis nos ... sæpe uti ... persæpe.

Animal interiturum si uel unum ex elementis intereat.

Elementum semper aut eximi aut apponi corporibus nostris.

Elementorum usum immoderatum, ad interitum ducere.

Qualitas nulla esse absque substantijs potest.

à substantijs queat, cogimur eas unà cum substantijs assumere, atque ita corporibus, quæ illis egent, offerre. Quæ si illas summas exposcant, ipsum elementum administramus: ignem nunquam, aut aquam, aut terram, aut aerem. Ubi uerò mediocri opus est qualitate, mixto ex elementis medicamento, atque interdum nutrimento utimur. Neque sanè unquam ceu medicina elementum ex usu est, nisi dum corpus summa qualitate indiget. Quòd autẽ Hippocrates nomine qualitatis, corpus summa præditum qualitate sæpenumero intelligat, ex dictione illius licet nobis colligere. Siquidem ubi ait, cùm interit homo, necessum esse unumquodque ad propriam naturam reuerti, siccum ad siccum, humidum ad humidum, calidum ad calidum, frigidum denique ad frigidum: non solas profectò qualitates, siccum, humidum, calidum, & frigidum uocat, sed substantias illas, in quibus qualitates eæ reperiuntur. Ipsæ enim sunt, quæ animali uita functo abeunt, quæque elementis uniuersitatis miscentur. Qualitates autem dixerimus animante mortuo interire: ad propriam uerò eas naturam reuerti, non item. Quare nõ est quòd quispiam amplius persuadere conetur, illum ex qualitatibus, quæ ne seorsum quidem à corporibus consistere possunt, animalia gigni arbitrari: sed ex corporibus, quibus summæ illæ qualitates insint. Ea quippe sunt cõmunia elementa omniũ. Quæ uerò calidum, frigidum, humidum, atque siccum, ob aliquam excellentiam horum, dicuntur, propria sunt uniuscuiusque. Homo igitur constat ex simplicissimis sensibilibusque elementis, quæ similaria uocantur. Ipsa autem ex quatuor humoribus. Qui rursus ab esculentis & poculentis suam ducunt originem. At hæc, ex aere, igni, aqua, & terra gignuntur. Quæ sanè ex nullo amplius corpore constituta sunt, sed ex materia & qualitatibus tantùm: quas ipsorum esse principia concedimus, elementa autem nequaquam: tametsi elementa, ab ipsis qualitatibus habeant, quòd elementa sint. Siquidem si summus calor materiæ accedat, iam id totum elementum ignis euadet: similiterque de cæteris qualitatibus tribus, dicendum. Ex nulla autem qualitate alia, præterquàm ex his quatuor, iudicatur esse elementum. At uerò de proprijs animaliũ elementis, hoc est, de ipsis humoribus, in sequenti commentario tractandum est. Ex eis enim partes similares gignuntur. His rursus simul coeuntibus, primum id, ac simplicissimum instrumentum absolutum, quod unius functionis gratia à natura productum est. Mox autem, quum hæc item una componuntur, aliud maius instrumentum perficitur: ac dein, uniuersi integritas corporis. Ergo, ut totam repetamus disputationẽ, si nos dolemus, neque specie una erit, nec impatibilis nostra substantia. Atqui dolemus, non igitur erit specie una, neque impatibilis. Rursus, si patiatur, oportet ut calfacta, uel frigefacta, uel humectata, uel resiccata patiatur: quum nulla alia qualitate possint quæ proxima sunt, alterari tota per tota. Quocirca manifestum est, caliditatem ipsam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, substantiam cuiusque rei constituere. Quo pacto autem ea quæ miscentur, tota per tota misceantur, solis ne qualitatibus (ut Aristoteles sensit) an potius ipsis etiam substantijs in sese penetrantibus mutuò, non est opus medicum explorasse. Hoc tamen dixisse impræsentiarum sit satis, quòd si uinum (exempli gratia) aquæ misceatur, particulæ utriusque horum insinuguntur in minima, moxque inter se mutuò agunt, atque patiuntur: eoque facilius sibi inuicem qualitates cõmunicant, quò in minutiora redacta, diutiusque commota, & cõmista fuerint. Tempore nanque est opus, ut eorum quæ cõmiscentur mutuo, particulæ inter se inuicem exactè agant, exacteque etiam patiantur, ac ita totum id unum & sibi undique & penitus simile euadat.

Substantias elementorum, animali uita functo, reuerti ad propria elementa.

Qualitates elementorum interire, animali intereunte.

Elementa secundum substantias misceri.

Hominis constitutio.

Elementa ex materia & qualitatibus constitui duntaxat.

Elementa ex qualitatibus habere quòd elementa sint.

Elementa animaliũ propria, quatuor humores.

Similares partes.

Instrumentum primum unius functionis gratia est productũ.

Instrumentum maius.

Substantiam cuiusque rei a qualitatibus primis constitui.

Mistionem corporũ exactissimæ, plurimum conducere comminutionem, commotionem, & in ipso congressu moram.

GALENI PERGAMENI de elementis lib. II.

Igitur ut calidum, frigidum, humidum atque siccum, omnium rerum communia sunt elementa: sic nimirum sanguis, pituita, ac bilis tum atra, tum flaua, omnium animalium sanguine præditorum propria elementa existunt. Cæterùm hominum propriæ sunt similares particulæ: quamuis & hæ nonnullis sanguine præditorum etiam cõmunes adsint, ut boui, cani, & equo: non tamen usqueadeo humanis similes. At uerò quòd omnes sanguineorũ animalium partes, ex materno gignantur sanguine, satis omnibus constat: qui cùm sit non modò pituitæ, sed utriusque etiam bilis particeps, demonstratum est, qua ratione adductus Hippocrates, ipsos quatuor humores materiam esse generando homini tradidit. Caro porrò & neruus particulæ similares existũt. Cum autem caro sanguinea sit, præterea mollis & calida: at neruus exanguis, durus & frigidus: similiterque aliæ particulæ alias differentias sortiantur: rationi consentaneũ uidetur, ipsam sagacem naturam, quo tempore ex sanguine menstruo efformabat fœtum, quod crassius in eo erat, ad solidiora: quod tenuius, ad molliora: sicuti quod calidius, ad calidiora: & quod frigidius, ad frigidiora corpora constituenda, attraxisse. Subsequenti autẽ tempore unamquanque ex concretis particulis, suũ habuisse alimentũ incrementumque, ex propria & peculiari materia. Nam quemadmodum in lacte reperitur & serum, & quædam caseosa substantia: sic in sanguine reperire licet quendam tenuem liquorem sero lactis persimilem, necnon ueluti limũ quendam, ac præterea ipsas fibras, quibus à sanguine exemptis, ut nõ amplius ipse sanguis concrescet, sic etiã colore uariabitur. Unde sanguis minimè simplex erit. Alioquin omnibus quum animalibus, tum hominibus esset perpetuò similis. Contrariũ autem licet experientia cognoscere, cùm ex uarietate colorum, tum uel maximè ex ijs quæ uacuantur ope medicamentorum purgantium. Quæ quidem si propinentur, ut decet, pro differentia morborum, differentes ac peculiares sibi succos elicient: contra quam Asclepiades persuadere conatur, nempe medicamenta ipsa haud quidem familiares sibi succos attrahere, sed transmutare illos corrumpereque, ac in suã naturam, qualescunque fuerint illi, conuertere.

Elementa communia.

Elementa propria.

Similares particulæ hominibus propriæ.

Menstruo ex sanguine gigni omnes sanguineorum partes.

Humores quatuor, sunt materia humanæ generationis.

Solidiores partes ex solidiori menstrui portione cõstructas esse.

Alimenti, incrementique ratio.

Sanguinis partes diuersæ.

Sanguinem nõ cõcrescere, si eius fibræ detrahantur.

Sanguis non est simplex.

Asclepiadis opinio refellitur circa medicamenta purgantia.

Purgantia medicamenta humores proprios trahere, & quonam ordine.

Quæ sanè ut sunt absurdissima, sic ea quæ per immodicas purgationes indies fieri uidemus, ostendunt euidentissimè, quemadmodum proprium humorem quodlibet pharmacum attrahat. Siquidem quotiescunque aliquis medicamentum hauserit, quod uim habet bilem supra modum uacuãdi, primò quidem, uomitu talem humorem eijciet, mox pituitã, postmodum bilem atram, postremò sanguinem purum, quo euacuato agunt animam. Quòd si medicamentũ pituitam soluens propines, illa in primis uacuabitur, dein flaua bilis, quòd eductu sit facilis: post quam atra, ad motum rebellis & contumax: ultimò autem omnium semper educitur sanguis, quòd naturæ is admodum affinis existat. Vbi igitur primus ille humor prorsus uacuatus est, nõ potest iam esse incolume animal, cùm unum ex suis elementis amiserit: sed dissoluitur prorsus, & perit. Mox autem ex reliquis profluit humoris, qui aptior est ut uacuetur. Quippe naturalis quædam uis rei unicuique inest, ea quæ cõueniunt sibi, trahendi. Sicuti in magnete uis est attrahendi ferrum. Atque per hanc facultatem tum nutritiones, tum uacuationes fiũt. ipsa quidem semper id quod expediens est, attrahente, nonnunquã tamen cum hoc, aliquid eius quod non est congruum: ut in purgantibus medicinis usu aliquando uenit. Quæ quidem, ubi uniuersum id bilis, aut pituitæ, quod in corpore fluitat, attraxerint, peculiarem solidarum partium humorem, ui & labore arripiunt, eas quasi dissoluentes & colliquantes, deducentesque ad elementa, atque animal ipsum internecioni tradentes. Violentiã uerò illius attractionis, alius quispiam humor consequitur illi affinis, qui primùm ui attrahebatur.

Sanguinem vltimo omniũ vacuari, quod sit affinis naturæ.

Attractricẽ familiarium vim inesse singulis. Magnes trahit ferrum.

Purgationes immodicæ.

GALENI PERGAMENI
de temperamentis lib. I.

Constitutio animalium ex dispari elementorum miscella.

Constare animalium corpora ex calidi, frigidi, sicci, humidique mistura, neque esse horum omnium parem in temperatura portionẽ, demonstratum antiquis abundè est, tum philosophorum, tum medicorum præcipuis. Cum autem ex calidi, frigidi, humidi & sicci temperie cõstari corpora dicunt, de ijs quæ summo gradu sic se habent, ipsis scilicet elementis, intelligendum aiunt. Cùm uerò animal, stirpémue, calidam, frigidam, humidam, aut siccam esse, non item. Neque enim ullum animal aut calidum in summo esse posse, ut est ignis: aut in summo humidum, ut est aqua. Pari modo nec frigidũ, siccúmue in summo: sed ab eo quod in mistura pollet, appellationem sortiri. Non posse autem differentias temperamentorum esse plures quàm quatuor, hinc docere conantur, quòd duntaxat quatuor sint qualitates, quæ in se agere patique possunt: nempe calor, frigus, siccitas & humiditas: ex quibus quatuor tantùm (iudicio suo) oriuntur temperamentorũ cõiugationes, quæ cõsistere possint: nempe calidum & humidum, calidum & siccũ, frigidum & humidum, frigidum & siccum. Siquidem coniugia alia duo, quæ ex contrarijs qualitatibus constant, calidum nempe & frigidum, necnon siccum & humidum, minime cõsistere posse. Quæ uerò illi mihi prætermisisse uidentũ, nunc adijcienda reor. Vnum igitur & primũ id est, quòd temperatam naturam, quæ & uirtute & uiribus, reliquis præstat, sine qua de illis ne loqui quidem potuerunt, omnino ac si nulla sit, omiserunt. Quippe quòd uel in calida temperie calidum præualet frigido, uel in frigida temperie frigidũ præstet calido, id ne intellexisse quidem est, nisi prius ponatur eucratos, siue temperata ad quã sunt intenti, cùm uictum sanitatis tuendæ inuestigãt, efficereque temperatum quendam statum conãtur. Ergo quem assiduè sectantur, & quò semper respicientes, intemperatos status corrigunt, hunc ego quidem primũ omniũ statuum censuerim. Hi autem tantùm abest ut eius meminerint, ut etiam totũ prætereant. At non prætermus, inquiunt ex ijs aliqui: in calido nanque & humido cõprehenditur. Quam sententiã Athenæi sectatores fouentes, ipsas quatuor temperaturas, quatuor anni temporibus comparant. Hyemem itaque frigidam & humidam dicũt. Aestatem autem, calidam simul & siccam. Autumnũ, frigidum atque siccum. Ver deniq, tum temperatum, tum calidum & humidum uocãt. Ad eundem modum & ex ætatibus, puerilem quidem tum temperatam esse, tum uerò calidam humidamque. Sed & mortem aiunt animantium corpora ad frigidum & siccum perducere. Vnde colligunt, uitam, cùm illi cõtraria sit, calidam & humidam esse: ac proinde calidũ & humidum temperamentum, optimum & temperatissimum esse. Bifariam autem hallucinantur. Primũ quidem, quòd in quatuor anni temporibus, quartam temperamentorum coniugationem inueniri contendunt: id quod non uidetur necesse. Dein, quòd ea ratione concludunt, ver calidum & humidũ esse, quòd sit hyeme quidem calidius, æstate autem humidius. Siquidem eodem nomine dicetur frigidum simul & siccum, propterea quòd æstate frigidius est, siccum & siccius hyeme. Quare nec æstati, nec hyemi uer comparare est æquum, sed potius ipsum per se æstimare: cùm quodlibet anni temporũ, non ex alterius comparatione, sed suapte æstimatum natura, iudicari debeat tale, uel tale. Ad quam formã si expendas ver, uidebitur tibi planè in omnis excessus medio consistens. Proinde rectè ab Hippocrate est dictum, ver saluberrimũ esse, minimeque morbis perniciosis obnoxiũ. Est & autumnus, ut quàm æstas minus calidus, sic utique quàm hyems minus frigidus. Quare ratione hac nec calidus absoluto sermone est, nec frigidus: quippe cùm ambo sit, ac neutrum ad summum. Cæterùm alterum in eo est incõmodum, nempe inæqualis ipsa temperies, quæ autumnũ maximè morbificum facit. Quod Hippocrates etiã significauit, dicens. Cùm eodem die modò calor, modò frigus nos afficit, expectandos esse autumnales morbos. Itaque non rectè frigidus, siccusque dicitur. Nec tamen æquabiliter est tẽperatus, ut ver: quin potius hoc maximè ab illo tempore dissidet, quòd mediam temperiem & æqualitatẽ perpetuò parem nõ seruet. Quippe meridie multò est calidior quàm manè, aut uesperi:

Animalia non dici calida in summo, sed per excellentiam.

Temperatam naturam esse à veteribus prætermissam.

Temperatã naturam esse regulam constituendæ victus rationis.

Veterum duplex lapsus circa assignationẽ temperamentorũ.

Ver esse per se æstimandum.

Ver in medio omnis excessus consistit.
Ver saluberrimum esse.

Autumnus inæqualis tẽperies, illum morbificũ facit.

Autumnus ad siccum declinat.

Ver non esse dicendum calidum & humidum.

speri: nec in humido & sicco omnino medium statum obtinet, quemadmodum ver, sed ad siccius declinat. Idcirco patère arbitror, nec autumnum absoluto sermone, & citra exceptionem, frigidum & siccum dicendum esse sicuti neque ver calidum atque humidum. Ego siquidem, tantum abest ut uer, aut si quid aliud est temperatum, calidum & humidum esse credam, ut quod plane contrarium est, id affirmem, omnium scilicet aëris temperamentorũ id pessimum esse, quod humidum est & calidum. Quod sané temperamentum in quatuor anni temporibus inuenire non possis, quamuis id in pestilenti aëris constitutione incidere aliquando uideatur, quemadmodũ Hippocrates olim contigisse in Cranone memorat, ubi nimirum assiduè per æstum largo imbri pluerat (quod calidi humidique status est proprium) quam intemperiem aëris comitati sunt uarij & grauissimi affectus, hauddubiè diræ putredinis soboles. Nam ut á frigido & sicco omnia incorrupta seruantur, sic á calido & humido facilimè cõputrescunt. Boreæ etenim flatus siccus & frigidus, omnia quàm diutissimè imputria cõseruat. Austrinus autem flatus, qui calidus & humidus est, illa subitò ad corruptionem perducit. Ver itaque haudquaquàm calidum & humidum pronunciamus, cùm nec tale sit, nec si esset, utique salubre esset, aut sanitati accõmodum. At quatuor qualitatum mistionis æqualitas, & mediæ temperaturæ eius, & salubritatis est causa. Perperàm etiam faciunt, dum ætatum temperamenta, ad quatuor anni tempora transferunt, quum non idem sit, aut similiter dicatur animalis temperies calida & humida, sicuti aëris temperamentum calidum & humidum dicitur. Qui error inde illis uidetur ortus, quòd nõ meminerint, animantia ueteribus pronunciata fuisse calida & humida, nõ propriæ temperaturæ ratione, nec sermone absoluto, sed ad stirpes, & demortua, collata. Quippe demortuis & stirpibus, animantia calidiora humidioraque sunt. Quinetiam ex animantibus ipsis inter se speciatim collatis, canis quidẽ est siccior, homo autem humidior. At si formicæ, uel api ipsum canem compares, illas sicciores, hunc humidiorem inuenies. Ita idem animans, præut homo, siccum: præut apicula, humidum fuerit. Rursus ad hominem collatum, calidum: ad leonem, frigidum erit. Calidus etiam est canis, ut uiuens (cùm mortuus non amplius calidus sit) nõ calidus autem, si ad alterum comparetur canem. Atque hæc quidem omnia per collationẽ inter se dicuntur. Quæ uerò in animantium genere conferuntur, alia ratione: sicuti etiam quæcunque in aliqua animalium specie. Canis namque ad formicam est humidus in animantium genere est siccus. Rursus, ipsorum speciatim canum, hic siccus, ille humidus, alius (ut fas est cani) temperatus existit. Quod ergo absoluto sermone, nec ad aliud ullum collatum, uocatur siccum, id in solis est elementis, similiterque de cæteris qualitatibus est sentiendum. Nullum enim cæterorum corporum, prorsus calidum aut frigidum est, sed sola elementa. Quicquid præter hæc ceperis, ex his mistis constat. Ac propterea per secundam significationem, non amplius absoluta ratione, ueluti syncerum & à mistione alienum, reliquorũ quoduis calidum aut frigidum dicitur. Ac duo quidem significata calidi, frigidi, humidi & sicci, hæc sunt: alterũ, absoluto sermone loquentium, mistura carens atque syncerũ: alterum contrarijs quidem mistis constans, cæterùm ex pollentis in mistura nomine appellatum. Quo genere sanguis humidus dicitur, sicuti & os siccum. Formica uerò sicca est, & uermis humidus: scilicet ut sunt animalia. Dicitur porrò unumquodque secundum genus, uel speciem, non modò calidum esse, aut frigidum, sed alijs etiam qualitatibus præditum, cùm supra medio creatque medium fuerit. Verbi gratia, animal dicitur calidum, cùm supra mediũ temperie sit animal. Equus calidus, cùm supra medium temperie equum fuerit. At uerò in quoque genere speciéue sunt media, quę à summis in eo genere, speciéue, finibus æqualiter distant. Ac genus quidem est animal, species equus & canis. Medium temperie in toto animalium genere, est homo. Medium uerò ut in hominum specie, quem Græci eusarcon, hoc est, quadratum appellant, ab omni excessu, defectuue remotus. Quisquis igitur supra hunc fuerit, is aut prorsus calidior, aut frigidior, aut humidior, aut siccior erit: idque partim absoluto sermone, quia minimè uni alicui priuatim collatus dicitur talis: partim non absoluto, quòd symmetro & medio totius speciei comparetur. Ergo unumquodque horũ quæ talia sunt, aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum tripliciter dicimus. Nempe aut comparantes id cuilibet particulari indiuiduo: aut cum uniuscuiusque tum generis, tum speciei medio id conferentes: uel denique summũ atque impermistum ipsum esse æstimantes, id quod sanè ad sola pertinet elementa. Quare ad tractationẽ de temperamẽtis illi duo primi modi nobis tantùm sunt necessarij. Quoniã autem multa genera sunt, quemadmodũ & indiuidua, ad quæ cõparare possumus, poterit idem corpus multis modis, calidum, frigidum, humidũ, atque siccum existere, simulque suscipere uarias appellationes. Verũ ubi stirpem animánsue ullum, eucraton, siue optimè temperatũ dicimus, nequaquàm in ea dictione, simpliciter contraria inter se cõparamus: sed ad naturam uel animalis, uel stirpis referimus, cùm eorum quodque pro sua natura optimè sese habeat, optiméque suas obeat functiones. Sic enim dicimus animalia ipsa & stirpes optimã & mediam habere suo in genere temperaturã, non unque absoluto sermone, ac si paritas exquisita cõtrariorum in ijs reperiatur, sed quòd ea mediocritas, quę ad potestatẽ refertur, eis adsit. Ac tale quid etiam dicimus esse & iustitiã, nõ quæ mensura & pondere, sed quæ eo quod pro dignitate conuenit, æqualitatem explorat. Est ergo temperatura æqualitas, in omnibus animalibus temperatis, stirpibusque, non ea quę ex pari elementorum commistorum mole spectatur, sed quę tum animalis, tum stirpis naturæ conuenit. Conuenit autem aliàs, ut humidum sicco, & frigidum calido præponderet. Itaque ad interrogantem, cuius temperamenti sit homo, si quidẽ ut in animalibus interrogatio fiat, ad id quod medio est inter

Temperiem aëris calidam atque humidam, esse omnium aërũ pessimum, nec reperiri posse in quatuor anni temporibus.

Incorrupta seruari à frigido et sicco omnia, putrescere à calido & humido.

Boream seruare imputria uniuersa.

Austrinum flatũ putrefacere singula.

Ver temperatũ, & saluberrimũ.

Animantia dicta esse calida & humida non absolutè, sed collata ad stirpes.

Canis siccior homine.

Canis humidior formicis & apibus.

Temperamentorum collationes diuersæ.

Elementa sola dici absolute calida, aut humida, aut frigida, aut sicca.

Media in quoque genere vel specie, quæ dicãtur.

Homo est mediũ in toto animalium genere.

Temperatura corporum quotupliciter æstimãtur.

Temperatura ad iustitiam instar aequal.

animalia omnia temperamento respicientes, respondere oportet. Si uerò facta collatione cum indiuiduo aliquo, utique ad illud solum conferendo, tunc respondendum est. Si absolutè, atque ut ad omnem substantiam, sic iam contraria quæ sunt in eo comparare oportet, atque æstimare, haudquaquam ad actionem referentes temperiem, sed potius ad elementorum portiones, hoc est, ad substantiam quandam, quæ pariter ab extremis distet, quæ prima omniū sunt elementa. Siquidem quæ supra eam quæ hanc substantiā temperies fuerit, eam simpliciter calidam, frigidam, humidā, siccámue asseremus. Ubi uerò cum medio temperamento conferimus, nō simpliciter, sed quod ad mediocre eiusdem generis sic se habet. Porrò generum omniū supremum substantia est, sub qua quidem tam animata, quàm inanimata continentur. Ultima autem genera, superné descendentibus nobis, sunt, homo, coruus & ficus, eorúmque species dicuntur. Inferné uerò ascendentibus, scilicet ab indiuiduis substantijs, eadem sunt prima genera: indicatumque alio opere est, interò omnia quæ media sunt, inter indiuidua & genera prima, tum genera, tum species à ueteribus nominari. Iam uerò, quemadmodū nomen albi, tum de colore albo, tum de corpore, quod ipsum colorem suscipit, enunciatur: sic etiam calidi nomen, non solùm de substantia calore prædita, sed de ipsa etiam caliditate dicitur. Dicitur itaque ipsa caliditas calidum sicuti & corpus ipsum, quod tamen nunquam caliditas appellabitur: in cæterisque similiter qualitatibus eadem ratio est habenda. Quæ corpora igitur has qualitates quatuor, caliditatem inquam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, puras & impermistas sortiuntur, absolute dicuntur talia, elementáque genitorum & pereuntium existunt. Reliqua uerò uniuersa corpora, in illorum medio sunt collocata, cùm non sint summis qualitatibus prædita, sed prorsus aut in medio contrariorum consistant, aut ad alterum extremorū sint procliuia & propensa. Idcirco nouem in uniuersum temperamentorū differentiæ existuntur. Quarū una quidē temperata est & media, octo uerò nō temperatæ. Harum rursus, quatuor simplices sunt, calida, frigida, humida & sicca: quatuor uerò compositę, calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca. Temperatā enim dicimus esse, in qua illæ quatuor qualitates ad æquilibrium miscentur. Non temperatam autem, in qua una aut duæ qualitates præpollent. At calidam temperaturam pronuncio, in qua calor uincit ipsam frigiditatem alterius oppositionis, quę in humido & sicco est, interim paritate seruata. Similiterque in frigida, humida & sicca temperie simplici iudicandum. Cæterùm calidam & humidam eam temperaturam censemus, in qua frigiditatem caliditas, siccitatem humiditas superat. Nec secus calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca temperies sunt æstimandæ. In qualibet autem dictarum temperaturarum permagnus est excessus, defectusque modus. Idcirco, si cui agnoscendarū illarum sit cura, incipiat exercitationem ab ijs naturis in quolibet genere oportet, quæ temperatæ mediæque

sunt quandoquidem si cum his alias comparet, facilè quod in quauis superet, deficiatue, inueneri. Cùm igitur temperies calida, alia quidem actu, alia potestate dicatur, quód uidelicet nondum sit, sed possit esse quod dicitur: disseramus primùm de ijs, quæ calida, frigida, humida, aut sicca esse actu dicuntur, idque auspicati ab uniuersa substantia, mox descensuri ad animalia & stirpes. Cùm autem quod in omni genere, maximéque in uniuersa substantia est mediū, id ex mistione extremorum confletur, certè si à calidissimo igni, aut aqua feruenti, ad frigidissimam glaciem transeamus, in ipso exquisitissimo medio, id quod symmetron est, intellectu deprehendemus. Quinetiam id nobis præparare licebit, miscentibus aquæ feruenti parem modum glaciei. Quod enim ex ambobus est mistum, pari interuallo ab utroque extremorum aberit. Quare non erit difficile, ei qui tale mistum tetigerit, habere medium uniuersæ substantiæ, in calidi & frigidi oppositione atque alia omnia, illi ueluti formæ adaptata, discernere. Quód si terram etiam pari aquę modo imbueris, medium in sicci humidique oppositione feceris. Quanquam hæ non mistiones uerę, sed tantùm particularum appositiones sunt. Siquidē miscere corpora tota per tota, non hominis, sed Dei & naturæ est opus. Iam uerò corpus de quo iudicandum est, mediocriter calens esto: nam interdum nimio calore liquatur adeo, ut humoris fallam imaginem præ se ferat. Sicuti interdum etiam adeo cogitur frigore, ut siccius quàm sit mediocre, nobis esse uideatur. Porro ipsa hominis temperatissimi cutis, ac præcipue quę in manu est, omnium extremorum est media fuitque sic temperata à natura, quód sensibilium omnium esset ueluti norma quædam, tactusque instrumentū futura. Ex dictis igitur constat, inter omnia quidem corpora, hominē esse temperatissimū: inter omnes autem humanas particulas, cutim eam, quæ intra manū habetur, si modo nullū callum cōtraxerit. Quæ quidē quę sunt duriores particulæ, in his omnibus siccum præualet: quæcunque uerò molliores, in ijs humidi plus est quàm sicci. Cæterū homo temperatissimus, qui tum hominū, tum reliquorū animalium futurus est regula, cum uniuersa substantia collatus, medius apparere in ea debet: magisque cum hominibus atque bestijs. Deinde uerò sapientissimus sit oportet, habeatque actiones corporeas consentientes animi moribus: ac non solùm mediam temperaturā, sed optimam etiam formationem sortiatur. Quod uerò ad manus pertinet, quùm eæ gemini usus gratia sint factæ, nempe tangendi atque comprehendendi: utique illæ quæ molles sunt, ad exquisitius tangendum, ut duræ ad aliquid in maiori capiendum, magis idoneæ existunt. Quinetiam cutis, quæ uniuersæ, quæ generationi corruptionique subijcitur, substantiæ est media, nec dura lapideáue est, sed ab omni exuberantia remota, atque omnino secūdum naturam se habens. Quo scilicet cutis genere maxime perfectum esse tactum censemus. Etenim neruus omnis est exanguis & frigidus: Caro multi sanguinis, atque calida. Media inter utrunque est cutis: nec planè exanguis

Substantiā esse generum omniū supremum.
Genera ultima quæ species.

Elementa quæ sint.

Temperamentorum differentiæ nouem.

Temperata temperies.

Temperies nō temperatæ quæ.

Temperiem quandam … actu, vel potestate.

Medium … uersa substantia.

Mistionem … quisitam … Dei, … ra esse opus.

Cutem … mus … temperie … extremorum …
Cutem … strumentum … ctus

Hominem … omnium … temperatum …

Hominem … futur … in ter … regul … nā esse …

Manus … ab … dendi gratia … se fa…
Manus molles …
Manus dura …
Cutis … quali … debeat

Neruum … esse … & frigidum …
Carnem … is … lidam.

exanguis ut neruus, nec sanguine abundans ut caro, sed ueluti neruus sanguine præditus. Si igitur hanc omnium animalium partium, ueluti normam iudicemq; proponens, reliqua illi cōferas, octo in uniuersum diuersas intemperies reperies, de quibus membratim disseram. Humidissimum frigidissimumq; in corpore pituita est. Calidissimū, sanguis: non tamen perinde is humidus est ut pituita. Frigidissimū est ac siccissimū, pilus. Minus eo & frigidum & siccum, os. Hoc uerò minus siccum est cartilago. Proximè hanc sequitur chondrosyndesmos. Post hunc tendo. Deinceps membrana, & arteria, & uena. Succedunt dein nerui duri: molles quippe in humiditate & siccitate mediam naturam, sicuti cutis, obtinent. Nam in altera oppositione tantùm caloris desiderant, quantum sanguinis. Ita uerò & reliqua prius dicta, tantò sunt frigidiora cute, quātò minus habent sanguinis. Etiam uasorū tunicæ nō solum exangues sunt, sed etiam naturæ frigidæ: contactu tamen sanguinis calfiunt, atque ad mediū temperamenti statum deueniunt. Sanguis uerò ipse a corde suum calorem accipit. Id uiscus siquidem tum omnium animalis particularum maxime sanguineum, tum uerò calidissimum est. Proximū illi est iecur. Verùm cor, paulò minus quàm cutis est durum: iecur multò. At caro humidior cute est: eadem tamen calidior. Spinalis autē medulla cute est humidior, atq; frigidior: sicuti hac rursus humidius est cerebrum. Cerebro autē ipso adeps: cui cōcreto cōtingit, propterea quòd oleosa cùm sit, membranis frigidis adiacet, ob quarū uicinum cogitur. At nec circa iecur coire adeps potest, nec circa arterias, uenas, aut cor: sicuti nec circa ullam aliam præcalidam partem. Quoniā autē cogitur ab eo quod ualde est frigidum, idcirco calfacta liquatur, cæterorū coagulatorū more. At cerebrum calfactū liquatur minimè: eoq; adipe minus est humidū. Minus humida quàm adeps est ipsa etiam pulmonum caro, quæ ne calfacta quidem liquatur. Iam longè etiam quàm hæc adipe minus humida est tum lienis, tum renum caro. Omnia tamē hæc cute sunt humidiora. Quarū rerum demonstrationes proximo commentario trademus.

Intemperies collatæ ad cutim. 8.
Pituita.
Sanguis.
Pilus.
Os.
Cartilago.
Chondrosyndesmus.
Tendo.
Membrana.
Arteria.
Vena.
Neruus.
Sanguinem à corde suum calorem accipere.
Cor omnium particularum tum maximè sanguineum, tum calidissimum esse.
Hepar.
Caro.
Spinalis medulla.
Cerebrum.
Adeps quo pacto cogatur, et quibus haereat partibus.
Pulmonis caro.
Lienis caro.
Renum caro.

GALENI PERGAMENI
de temperamentis lib. II.

Ergo quot sint in uniuersum temperamenta, quotq; modis unumquodq; illorū dicatur, in proximo definitū est libro. Vbi a nobis etiam est traditū, animal ipsum minime quidem absoluto sermone calidum & humidū dici, quod in eo scilicet humiditas aut calor exuperet (sic enim liceret inuenire animalia sicca, frigidaq; cōplura, ueluti culices, muscas, apes, formicasq;) sed tantū ad dem ortua collatum. Monstratumq; similiter est, cutem uolæ manus, in homine qui optima temperatura sit præditus, esse temperatissimam, totiusq; medium substantiæ. Sunt autem plurima in hominibus differentiæ. Verum maxime temperatus is est, qui corporis habitu medius horum extremorū uidetur, gracilitatis nēpe, crassitudinis, mollitiei, duritiei, itemq; caloris & frigoris (nam interdū in animali sanguine prædito & humido, frigiditatē quandam pollentem reperias) quiq; etiam liber cùm sit ab immodicis animi affectibus, omnes tam naturales quàm animales actiones & facultates habet inculpatissimas. Idem medius oportet sit inter somnolentum atq; peruigilem, inter glabrū & hirtum, inter nigrum & candidum: pilosq; habeat cùm puer est, magis rufos, quàm nigros: cùm in flore consistit, contrà. Cæterū quandoquidem se nobis occasio iam obtulit, de ætatibus nonnihil dicendum est. Prima constitutio animalis recens formati in utero, ex semine & sanguine est: qui humores calidi sunt & humidi. His autē magis semper siccescētibus, primū quidem formantur membranæ, tunicæ, nerui, uisceraq; & sanguinis uasa, nempe illorum substantia tensa. Vltimò uerò perficiuntur ossa, ungues, & cartilagines, scilicet substantia ipsorum cōcreta. Quibus perfectis in utero, ita deinde paritur infans, adeò tamen mollis & humidus omnibus partibus suis, ut omnia ipsius membra nutrices, perinde ac si cerea sint, pro arbitrio forment & fingant. Idcirco nuper nati animalis corpus, maxime si sullum, omnino ue id sit, propter redundantem in eo humorem, libens non comedas. Nam capreolum, quòd siccus sit, & melius esui est, & iucundius. Contrà uerò quàm in nouellis porcellis, quæcunq; iam consenuerunt, hæc omnes partes præsiccas rigidasq;, & sine succo possident. Quæ medio statu horum, ac nuper natorū sunt, ea quantùm à senio absunt, tantùm & ab extrema sunt siccitate remota. Quæ minora sunt, atq; adhuc augescunt, tantùm ea quoq; absunt ab humore fœtus delitescentis utero, quantū processerūt ætate. Florescens uerò ætas omniū animalium, maxime in medio extremorū est. Porrò senes naturali particularū temperamento sunt sicci, licet copia excrementorū humidi esse dicantur. Siquidem cùm particulæ senilium corporū per caloris imbecillitatem similiter nutriri non possint (qua ratione dicuntur siccæ) foris illis copia humidi excrementi redundat, & superfluitat. His itaque siccus est senex, quibus scilicet puer est humidus, ipsis nimirum solidis corporis partibus. Quòd igitur siccissima ætatum senilis sit, ex iam dictis constat. Quòd autem & frigidissima, ex medio ipso, ex humore qui uidetur in senibus, ex frigidis morbis, quibus facilè corripiuntur, ac deinq; ex imbecillitate naturalium functionū, facilè etiam quis iudicauerit. Et quid quæso aliud est senium, quàm uia ad interitum? Si enim mors, naturalis caloris extinctio est, utique senium ueluti tabes quædam eius fuerit. At uerò de puerorū & florentium ætate, utra nam sit calidior, maxima inter medicos digladiatio est. Qui quidem omnes perperàm mihi uidentur facere, dum sensibilium rerum cognitionem, laborioso cōsequi ratiocinio moliuntur. Nam cùm eorū quæ actu calida sunt, alius esse index quàm tactus nullus possit, haec si multos uiros, tum senes, tum adolescentes, tum pueros, tum infantes tetigerint, inuenient facilè, qui magis, minusue calidi sint. Ego siquidem, quod actu calidum est, tactu iudico: sicuti & quod potestate calidum iudicatum, id ratione conor inuestigare.

Animalia frigida quæ.
Animalia dici calida et humida, non simpliciter, sed ad demortua collata.
Cutim uolæ esse medium totius substantiæ.
Hominis temperatissimi notæ.
Formationem primam animalis constare ex semine, & sanguine menstruo.
Partes quæ citius, quæ posterius formantur in utero.
Recens edita animalium corpora esui inepta existere.
Capreolorum carnes laudantur.
Aetatem florentem esse in medio extremorū.
Senes esse naturali temperie siccos humidi excrementorum copia.
Senilem ætatē esse siccissimam aliarum, & frigidissimam.
Senium esse ad interitum uiā.
Mortem esse extinctionem naturalis caloris.
Tactum solum esse iudicem eorum quæ actu calida sunt.
Potestate calidū inuestigari ratione.

Calidum itaque quod in ætatibus cognoscere cupimus, primum & maximè tactu diiudicemus. Fiet autē optimū iudiciū in alicuius infantis corpore. Potest namque, & qualis calor illi ante biennium fuerit, in memoria reponi. & qualis nunc sit, post duos fortè uel tres interpositos annos. Nam si mutatio omnino ulla ad calidū frigidūue infanti facta uidebitur, nullū præterea negocium erit, quin usque ad florentem ætatem excessus futurus sit, colligere.

Aetatum calores qua methodo dignoscendi.

Quòd si plures puellos pluribus cōferre ætate florentibus uelis, similes per omnia, & natura, & educatione, suis similibus cōferes, ita ut reliqua omnia, quantū fieri potest, sint paria, una tantū ætate excepta. Siquidem in cōtrariis naturis disquirere differentiam ætatū, citra maximā imposturam nō licet. Quare te his iam instructum, ceu rectè iudicaturū, ad ipsam experientiam remitto. Quippe si reliquis omnibus quæ extrinsecus adueniunt alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate prouenīūt differentias perpenderis, nec puer iuuene, sicuti nec iuuenis puero, absolutè uidebitur esse tibi calidior, cùm nimirum eorum calores differant qualitate quadam, quæ ex imparitate difflatus gignitur. Est enim puerorū calor magis halituosus atque copiosus, tangentique blandior. Florentium uerò calor subacre quiddam habet, atque insuaue.

Puerorum iuuenumque, calorem differre inter se qualitate tantum.

Puerorum calor mitis.

Florentium calor acris.

Quæ differentia occursus adducit plures ut credant, florentiū corpus esse longè calidius. Res uerò secus se habet. Nam quemadmodum aer, aut etiam lapis, aliquando pari calore cum aqua esse potest, nullum eò faciente discrimen, quòd lapis siccus sit, aqua humida: sic nimirū caloris æqualitas in pueris, florentibusque inuenietur, etiā si alter in humida, alter in substantia sicca repræsentet. Qua ratione in pueris magis halituosus, & multus, & suauis: in florentibus uerò exiguus & aridus, nec similiter suauis occursus caloris existit. Siquidem puerorū substantiæ, utpote humidæ, multū foras effluit: florentium substantiæ parū, utpote siccæ. Itaque neuter eorū simpliciter uidetur calidior, sed alter multitudine eius quod difflatur, alter acrimonia. Quippe tusiti caloris, eiusque blandioris, plus habet puer, quàm florens ætate, à quo quidē acrimonia caloris uincitur. Ergo calidi frigidique corporis solus tactus est iudex: humidi autem & sicci, una cum tactu ipsa ratio. Siquidē quod siccū est, durum prorsus est: nō tamen si quid durū est, idem statim & siccum erit, nisi mediocriter existat calidum. Nam & quod à frigore concretū est, durū cernitur, sicuti glacies. Quare nec si quid cum uehemēti calore sit molle, idem statim est humidū: uerùm cùm mediocriter est calidū, tum æstimare durum ne, an molle sit, oportet. Si enim molle sit, humidum est: si durum, siccū. Quæ quidem si sic se habent, patuū quæ in humano corpore duræ sunt, nulla est humida. Neque enim tanta in eo esse frigiditas potest, ut aliquid in ipso cōcrescere in duritiem queat. Potest tamē quod prius fuit fluxile, aliquando cōcrescere, ut adeps at durum, ne sic quidem euaserit. Cōmodè igitur dictum ueteribus est, humidissimā esse adipem.

Tactus quorum sit iudex.

Sicca omnia esse dura.

Dura quæ sunt, nō necessario esse sicca.

Molle cum mediocri calore esse humidum.

Secundo post eam loco, carnosum genus. Eius plures sunt species. Prima quidem, quæ propriè caro appellatur, quā scilicet nusquam in corpore per se solam inuenies, sed est perpetuò musculi pars.

Carnis plures species.

Carnē nusquam per se reperiri.

Deni cuiusque uiscerum propria substantia est, cui ipsorum tota actio tribuitur. Porrò cerebri pulmonisque corpus, proximum adipi est, humiditatis ratione. Propinquam habet naturam his, ossium medulla: nō est tamen eiusdem generis cum ipso cerebro, neque etiam cum spinali medulla. Hac cerebrum calidius est, & humidius, eoque mollius. Cutis anteriores partes tantò humidiores sunt, quantò molliores. Omnia tamen hæc cute humidiora & frigidiora extitūt. ac breuiter, omne exangue, frigidius est sanguine prædito.

Exanguia omnia frigidiora sunt sanguine prædito.

Proxima cuti est mollium neruorum natura. Duriores autē in humido & sicco, secundum cutis naturam se habēt. At calore ab eius natura tantùm absunt, quantū consentiens est exangue corpus à sanguine prædito abesse. Lienis autem, renum, & iecinoris caro, tantò cute est humidior, quantò est mollior: calidior uerò, quantò magis abundat sanguine. Iam cordis caro iis omnibus tantò est siccior, quātò durior: calidior autem nō modo his, sed etiam omnibus absolutè corporis partibus.

Cordis caro calidior omnibus corporis partibus.

At iecoris, lienis, renum, pulmonisque caro, simplicis cuiusdam naturæ est, circa cuiusque uisceris uenas, arterias, & neruos crescens. Cordis simplex carnis natura non est, sed sunt in eo fibræ, quales in musculis cernimus, quibus caro circumhæret. Atque hæ quidem carnes cute sunt calidiores: fibræ uerò iis cutis, partim paulò magis, partim paulò minus, tum frigidæ sunt, tum siccæ, partim similes omnino cutis substantiæ.

Fibræ.

Porrò omnes membranæ cute sunt sicciores: ligamentaque ipsa, quātò cute duriora sunt, tantò etiā sicciora. Tendones quoque longè duriores sunt cute. Cartilago uerò post ligamentum est, ac deinceps mediū quoddam inter ea corpus, quod νευροχονδρώδη σύνδεσμον quidam anatomici appellant, ac si dixeris ligamentum cartilagineū.

Membranæ.

Tendones.

Cartilago.

Chondrosyndesmos.

Os uerò omniū quæ cutis operit, durissimum est. At eorum quæ cute extant, siccissimus est pilus: deinde cornu, mox ungues, ungulæ, calcaria, & rostra.

Os.

Pilus.

Succorum optimus ac maximè familiaris est sanguis. Huius ueluti sedimentum & fæx, atra bilis. Quæ idcirco tum frigidior, tum crassior sanguine est, sicuti flaua bilis longè calidior. Frigidissimū uerò ac humidissimū omniū quæ in animali habent, pituita est. Instrumentū autem quo id cognoscitur, ipse est tactus.

Sanguis succus optimus.

Atra bilis fæx sanguinis.

Pituita frigidissimus & humidissimū omnium quæ in corpore habentur.

Tactus est instrumentū qualitatum discernendarum.

Ac particulæ quidem, & succi corporis, ad hunc modū se habent. Iam uerò crassitudo & gracilitas habitus, corporum temperamenta sequuntur, non ea modò quæ naturalia sunt, sed etiam si qua ex longa cōsuetudine sunt cōtracta. Multos siquidem, qui natiua graciles fuerant, pingues redditos uidi: contraque qui pingues fuerant, graciles. illis quidem ex ociosa & delicata uita, toto temperamento ad humidius mutato: his uerò, multa tolerantia, & curis, & tenui uictu persiccatis.

Pinguitudo & gracilitas unde contrahantur.

Cæterū quibuscunque latiores sunt uenæ, ii calidiores natura sunt. Quibus angustiores, cōtrà, magis frigidi. Caloris namque opus est, has dilatare. Quare meritò in idem recidunt, uenarū quidem angustia, cum habitu pingui & crassiori: habitus autē gracilis, cū laxitate uenarum.

Venis latioribus præditi, calidiores sunt angustioribus, frigidiores.

uenarum. Quòd si quis simul pinguis crassusq; est, ac uenas latas habet, is cõsuetudinis alicuius occasione, nõ natura, pinguis est redditus. Sicuti è diuerso, qui angustas habet uenas, & gracilis est, ne hũc quidem talem esse natura, est necesse. Quinetiam cùm fames urget, ex laxitate & angustia uenarum, nõ ex cætero corporis habitu, spectandã esse mediocritatẽ, monet diuus Hippocrates. Quippe qui angustas possidẽt uenas, & exigui sunt sanguinis, nec longam inediam ferunt. Quibus sunt latæ, ijs copia sanguinis inest, & citra noxam cibo abstinent. Etenim quicquid pingue est in sanguine, leueq;, id in corporibus calidioribus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus uerò asseruat. Vbi igitur id à uenis transmissum, inciderit in particulas frigidas, in ipsis quidem concrescit. In calidioribus uerò natura partibus, cuiusmodi sunt carnosæ, à calore absumitur, & digeritur: nisi fortè frigiditati temperamenti uita indulgentior accedens, ipsis carnosis particulis alimat aliquid pinguitudinis. Atq; hac ratione fœminę uiris pinguiores sunt, quòd nimirum sint eis frigidiores, plurimumq; domi uersentur. At qui habitus natura sunt temperati, mediocriq; exercitio utũtur, hos necessum est ensarcos esse, hoc est, mediocri habitudine corporis. Quibus uerò abundat humidum, & calor à mediocritate summa non longè abest, ij corpulenti sunt. Corpulenti etiam fiunt, qui natura sunt temperati, cæterũ ociosi & desides uiuunt: cùm uidelicet consuetudo sit ueluti acquisititia natura. Adeps etenim, ex habitus frigiditate gignitur. Corpulentia, ex sanguinis copia. Mediocritas, temperatæ naturæ est nota. Et corpulenti quidem, omnino plus adipis habẽt, quàm mediocri habitudine præditi. Nec tamen pro carnis semper portione, adeps simul augetur: sed alios habere plus carnis, alios plus adipis uideas: alijs ambo pari modo sunt aucta, cùm uidelicet tantũ illis, supra temperatam naturam, humoris est, quantũ & frigoris. Quibus autẽ plus est adipis, in his frigidi plus est, quàm humidi: æquè ut quibus caro est plenior, his humoris plus iusto est, nõ tamẽ frigoris. Porrò ubi nullũ adhuc morbosum symptoma crassato corpori incidit, ipsa abundantia humoris intra sanitatis est fines. Cùm autem mediam temperatamq; naturã, reliquarũ ueluti canonem semper statuamus, quæ uerò ex huius utraq; sunt parte, iudicemus intemperatas, manifestum utiq; est, in sanitatis statu & latitudinẽ, & maioris minorisq; inueniri rationem. Est enim alia sanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem, ea quæ à media temperie quàm longissimè abest. Sanitatis, quę paulum. Definire autẽ modum, nec mensura, nec pondere licet. Cæterũ intemperiei quæ intra sanitatem cõsistit, sufficiens nota est, quòd nulla functio animalis manifestè adhuc sit oblæsa. Quantũ igitur interuallum est inter id quod perfectissimè suam obit functionem, & id quod actionẽ aliquam habet manifestè uitiatam, tanta est profectò & sanitatis, & intemperiei, quę intra sanitatem cõsistit, latitudo. Ab hac proxima est intemperies morbosa, cùm scilicet animal uitio intemperiei iam ægrotat. Rursus, quemadmodum naturali calore optimã seruante temperiem, humidum, quod intra sanitatis terminos est, auctũ, nõ adipem modò in homine, sed etiã corpulentiã gignit: & adipem quidem parcius adijcit, liberalius autem carnẽ adauget. sic etiã, si humidum & siccum mediocritatẽ ad unguem inter se seruent, calor autẽ sit in homine minor, necesse est huius corpus adipe quàm carnis copia magis abundet. At uerò si calor augeatũ, seruetq; mediocritatem altera contrarietas, minus erit ei animali adipis, quàm carnis. Sicuti è diuerso, si quando præpolleat siccum, altera contrarietate medium modum seruãte, & gracilius & durius corpus euadet. Ex quibus liquet, non solum ratione monstratũ esse, quòd simplices in animalium corporibus intemperies habeantur, sed etiam, quòd singularũ manifestæ sint notæ, idq; in uniuersis habituũ corporis differentijs. Porrò calida & sicca temperies, hirsuta est uel uel eam in summo. Mediocriter autẽ, quæ calida quidem est, sed in altera contrarietate mediocritatẽ habet. Similiter & quæ sicca quidem est, sed in calido & frigido mediam temperiem obtinet, modicè est hirta. Nuda pilis sunt frigida omnia temperamenta, siue ea modicè se habeant in humiditate, siue etiam immodicè. Cæterũ ad summum glabra est frigida temperies & humida. Minus hac, quæ frigida est, sed in altera oppositione, temperata. Adhuc minus, quæ frigida est & sicca. Siquidem siccitas cutis, in ijs qui molli sunt cute, maximè omniũ idonea est ad pilorũ generationem: & quò siccior calidiorq; fuerit, eò magis pilos gignere potest. Hanc enim siccam & calidam cutim, uelim terræ statui assimiles, quæ abeunte sit uere, uel ineunte æstate. Etenim per omnẽ cutim digeritur semper à calido aliquid, quod secum etiam nõnihil interni humoris euehit. In quibus igitur humida est cutis, & mollis, qualis modò cõcrescens caseus, in ijs, eorũ quæ exciderunt, uiæ per cutem dilatatæ nõ manent: nẽpe partibus eius, quæ prius dissidebãt, rursus inter se coeuntib. At in quibus dura est, nec absimilis caseo cõcreto, perforatur quidem, eorum quæ exeunt transfluxu. Cùm autẽ iterum rursus per siccitatem nequeat, seruat immutatos meatus, qui etiam perpetuo transfluentium ictu, indies magisq; fistulant. Per eos igitur, halitui minimè impeditus est transitus. Sin autẽ fuliginosus, terreusq; uapor sit, id quod permeat, subinde contingit, ut in angustis spiramentis impactus, nec facilè rursus intrò redeat, nec item possit uacuari, sed impellatur ab alio secundo uapore, atq; ille rursus ab alio, & sic consequenter, simulq; multi uapores fuliginosi inuicem complicati & connexi, in unum corpus degenerent, quale est fuligo ea, quæ foris cernitur. Fit autem niger pilus, cùm densto ui caloris uapore, excrementum in exactam fuliginẽ permutaẽ. Flauus uerò, cùm uapor minus torret. Nam quod tunc est impactum, flauæ bilis excrementũ existit. At albus pilus ex pituita nascitur. Rufus, sicuti coloris albi, flauiq; est medius, sic generatio eius ex pituitosæ biliosæq; fæcis, media quadam natura prouenit. Crispi pili fiunt, uel propter siccitatem temperamenti, quæ intorquet illos (qua

Venas angustas habentes, ægrè ferũt inediam.

Venas latas habentes, facile cibo abstinent.

Fœmina cur sint viris pinguiores.

Ensarcoi.

Corpulenti qui.

Consuetudo velut acquisititia natura.

Adeps quî gignatur.

Temperatã naturam esse omnium aliarũ canonem.

Sanitatis statũ habere in se latitudinem.

Intemperies sanitatis & morbi, quibus notis deprehendãtur.

Hirsuta esse quæ calida sunt & sicca.

Glabra existere, quæ frigida sunt & humida.

Cutis siccitatem idoneam esse pilorum generationi.

Pilorum generatio.

Pili nigri generatio.

Pili flaui generatio ex flaua bile.

Pili albi generatio ex pituita.

Pili rufi generatio.

Pili crispi quî fiant.

Aethiopes omnes cur crispi.

ratione Aethiopes omnes sunt crispi) uel propter imbecillitatẽ exhalationis, quæ rectam uiã sibi moliri non potest: uel denique ob duriorẽ cutis naturam, quæ ipsam exhalationẽ, etiam si ualens sit, prohibet recta ferri regione, cogitque ut ad latus se inflectat, ac sibi obliquum transitum paret. Est quãdo ambobus coëuntibus, & exhalationis, quæ meatum finxit, imbecillitate, & cutis siccitate, pilorum radicibus obliquitas ipsa contingit. Quales autem in radice finguntur, tales rationabile est pilos perpetuò fore. Atque hæc quidem pilorum est generatio. Sequens est, ut causas omniũ quæ temperamentis in pilorum pro ætate, regione, & corporis natura, differentijs contingunt, dicamus. Ergo Aegyptij, Arabes, Indi, quique calidam & siccam regionem incolunt, nigros, exigui incremẽti, siccos, crispos, & fragiles pilos habent. Contra, qui humidam, frigidamque regionem habitant, Illyrij, Germani, Sarmatæ, & omnis Scythica plaga, modice auctiles, graciles, rectos, & rufos obtinent. Qui uerò inter hos temperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, robustissimos, & modicè nigros, mediocriterque crassos, tum nec prorsus crispos, nec omnino rectos, emittunt. In ætatibus ad eundem modũ. Infantium quidem pili, Germanis: florentiũ ætate, Aethiopibus. Epheborum atque puerorũ, ijs qui temperatum locũ incolunt, in robore, crassitudine, magnitudine, coloreque ad portionem se habeat. In corporum quoque naturis, ad ætatum & regionũ portionẽ similiter se habere pili uidentur. At pueri admodum parui, nudi prorsus sunt pilis, quòd nec meatus adhuc ullus illis in cute sit, nec excrementum fuliginosum. Incipientes autem pubescere, paruos & imbecilles exigũt. Qui uerò iam florent, hi ualentiores, multos, magnos, & nigros habent: quòd & frequentes meatus iam illis sint facti, & excrementis fuliginosis, præ siccitate & calore, abundent. Cæterum pili qui in capite, cilijs, & superciljs habent, etiam pueris nobis innascuntur. Siquidem generatio ijs est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura conditis, nõ temperamentorũ necessario sequentibus. Verum hi quoque, quòd quidẽ sunt, id naturæ arti acceptum ferunt. Quòd nigri, rufi ue, aut alio quouis sint colore, id ætatis temperamento omnino debent. Subnigri enim ferè sunt, quoniã quod in meatibus est impactum, nondum totũ est nigrum: quippe cùm humiditas multa sit, & transitus facilis, & deustio imbecilla. Boni uerò incremẽti & modicè crassi sunt, propter excrementorũ, quibus aluntur, copiã. Siquidem ipsa pars corporis, in qua fiunt, sicca est. Tota nanque calua ossea est. Cutis uerò quæ illi est circundata, tanto reliqua totius corporis cute est siccior, quanto durior. Ascendunt tamẽ tum ab ijs quæ circa cerebrum sunt, tum uerò ex toto corpore, fuliginosi excrementi non parua uis. Quo fit, ut quale ætate florentibus totũ corpus, eiusmodi iam infantibus sit capitis cutis. Eoque rationabilius nõnulli procedente tempore calui redduntur, quibus scilicet à primo ortu cutis durior erat. Siquidẽ in ea cute, quæ fuerit siccata impensius, nihil nasci potest. Itaque etiam

Pilorum varietates secundum varias ætatum, regionum, corporumque temperaturas.

Infantes cur glabri.

Pilorũ capitis, ciliorum & superciliorum generatio qualis existat.

Calui qui fiant

interna manuum, & inferna pedum, semper sunt pilorũ expertia, quòd siccissimus, densissimusque is tendo sit, qui sub cute habetur. Quibus autẽ ad summã ariditatem cutis capitis non peruenit, imbecilli ij omnino, albique pili fiunt: quos uulgò canos appellant. Imbecilli quidem, congruentis alimenti penuria: albi uerò, propterea quòd alimentũ quo aluntur, ueluti maior pituitæ est, quæ spacio computruit. Vbi enim meatus etiamnum manet, excrementũ uerò exiguũ est & lentũ, languideque à calore propellitur, non dissimiliter putredini afficitur. Iam calui fiunt homines, cùm senescunt, à sincipite magis. Canescunt magis à temporibus: quoniam regio illa est omniũ aliarum siccissima. Hæret enim cutis illic ossi nudo. Tempora uerò, humidiora sunt, quòd in his musculi magni sub ipsa cute habeant. Omnis nanque musculus carnosus est. At caro tum osse, tum cute humidior. Verũ enimuero, quandoquidem humanum corpus nõnullis quidem æquabili per totum temperamento esse potest, nonnullis autem, neque ijs paucis, inæqualiter esse affectum, cùm eorũ aliæ particulæ temperatæ, aliæ intẽperatæ esse possint, certè ex una particula corporis, simpliciter de toto semper coniectandum nõ est. Neque enim hi, qui docere mores ex ingenio corporis profitentur, de omnibus pronunciant simpliciter. Verũ si quis impensè hirto est pectore, hunc audacem indicant. Si cruribus hirtis, salacem. Quare hominum tẽperamenta considerantibus, singulæ partes per se examinandæ sunt. Nec sicubi thorax hirsutus est, hinc totũ corpus calidius, sicciusque ex necessitate putandum: sed plurimũ in corde caloris esse, eoque audacem illum, cui talis fuerit, existere. Posse uerò aliquãdo etiam huius ipsius rei occasione accidere, quo minus totũ his corpus similiter calidum siccumque sit, quòd scilicet plurimũ caloris sursum spirauerit, atque in ambientẽ abierit. Nam si tota corporis temperies æqualis sit, erit his statim thorax ipse uniuersus latissimus, uenæ amplæ, arteriæ magnæ, eædemque maxime uehementissimeque pulsantes: tum plurimi per totum corpus pili, atque hi quidem in capite plurimi incrementi, nigri, & crispi utique in prima ætate. Procedente uerò tempore, caluities excipiet. His etiam & robustum, & exactè deliniatum, & musculosum totum erit corpus: tum cutis nigrior, durior, hirsutiorque. Ad eundẽ modum si cõtraria omnia in thorace sint, atque æqualis in toto corpore uigeat temperies, hoc est, si humidiores & frigidiores uniuersæ corporis partes fuerint, thorax quidem angustus, & glaber erit: sicuti etiam totũ corpus pilis nudum. Cutis uerò mollis & alba, capilli subrufi, potissimum in iuuentute. Hi in senectute nõ caluescũt, timidique statim, & ignaui, & segnes: adde etiam, paruis uenis, ac minimè conspicuis, & adiposi sunt. Iidem uenis musculisque imbecillis, & artubus parũ exactè deliniatis, & blæsi. At ubi uaria partiũ temperies est, ex una earũ, de toto pronũciare nõ licet: sed adeundæ singulæ sunt, earũque temperaturæ ex functionibus singularum inuestigandæ. Cutis siquidẽ in nostra regione (quæ temperata est) subiectarum partiũ natura prodit: non tamen

Vola manus cur glabra. Planta pedis cur glabra. Cani qui fiant.

Caluities cur à sincipite magis. Canities cur à temporibus potius.

Pronunciare simpliciter de corpore non esse ... ex ... parte ...

Hirto pectore ... Hirtis cruribus salaces.

Calidi & sicci temperamenti notæ.

Frigidi humidique temperamenti notæ.

Temperies partium, ex earum functionibus perspicienda. Cutim in regione temperata subiectarum partium naturam prodere.

men omnium, sed earum tantum, quæ similem habent ipsi cuti temperiem. At in regionibus iis quæ recesserunt a temperamento, non potest ex eo affectu, qui in cute cernitur, internarum partium tempenes clare discerni, cum internæ externæque partes non ad eundem modum se habeant. Gallis enim, Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi, frigida, humidaque cutis est: ideoque etiam mollis, alba, & pilis nudata. Omnis uero naturalis his calor in uiscera confugit, una cum sanguine ubi dum agitatur & premitur, feruetque, iracundi, audaces, & præcipitis consilii redduntur. Aethiopibus uero & Arabibus, omnibusque breuiter iis, qui ad meridiem incolunt, natura cutis ex ambientis æstu & naturali calore foras acto, usta, sicca, dura, & nigra redditur: toto interim corpore, naturalis quidem caloris exiguam obtinente portionem, sed alieno, atque adscititio incalescente. Quare attendendum in singulis corporibus est, sint ne ac proprio, an adscititio calore incaleant. Quæ enim putrescunt omnia, adscititio calore sunt calida, frigent proprio. Qui meridianam plagam incolunt, adscititio calore sunt calidi, proprio frigidi. Apud nos quoque naturalis calor hyeme est uberior, adscititius minor. Aestate contra, adscititius maior, & naturalis minor. Omnia namque hæc definiat oportet, qui recte temperamentum est cogniturus. Neque enim si cutis nigrior appareat, totus homo omnino calidior est. Nam si alter in sole uersatus diutius fuerit, alter in umbra, illi nigrior, huic albidior cutis erit. Verum hoc ad totius temperamenti alterationem nihil facit, quare singulæ partes particulatim examinandæ sunt, iudicandæque ex functionibus propriis. Verbi gratia, uentriculus, si bene concoquit, temperatus: si non bene, intemperatus cognoscitur. Si nidorosos, uel fumosos ructus edat, quod igneus calor in eo sit: sin acidos, quod imbecillus, deprehendes. Simili modo, si qui bubulam, & omnia quæ concoctu difficilia sunt, concoquunt, quod immodicus eorum calor sit: si qui autem hæc concoquere nequeant, conficiant autem saxatiles pisces, aliaque similia, quod infirmus, pronunciare ne dubites. Videndum autem his rursum, num succi alicuius aliunde confluentis culpa, eiusmodi symptomata uentriculo accidant. Compluribus enim ex capite pituita, idque maxime Romæ, ac locis perinde humidis, in uentriculum confluit. Nonnullis etiam, licet hoc raro, & paucissimis accidat, flaua ex iecinore bilis. Siquidem ipse uidi quibusdam perquam pituitosis hominibus, multam in uentriculo colligi flauam bilem. Vidi & qui bilem nunquam uomuerunt, qui tamen & graciles, & hirsuti, & musculosi, & nigri, & uenosi erant. Intelligere autem conuenit, meatum illum, per quem iecur bilem in uentriculum uomit, aliis geminum esse, aliis unicum. Ac plurimum quidem is unicus est, in exortum intestinum insertus. Vel si geminus meatus sit, in exortum ipsum maior inseritur: minor in fundum uentriculi, parum supra pyloron. Sed tamen in paucissimis superior pars maior, inferior minor extitit. Cæterum quibus est maior, his quotidie in uentrem, non exiguum bilis effunditur: quam & uomant ante cibos oportet, & nisi id faciant, læduntur. Quibus autem unicus est omnino meatus, iis tota bilis in intestinum confluit. Hos igitur licebit nobis dignoscere, primum quidem, ex totius corporis temperamento. Dein ex iis quæ infra excernunt. Tertium notæ genus, in iis quæ uomitu reiiciunt, consistit. Siquidem qui multam colligunt bilem, cuius nihil per supernam partem excernunt, ii biliosa mera deiiciunt. Qui autem & pituitoso sunt corporis habitu, & bilem euomunt, ab his minus deiiciunt biliosa, quod & minimum flauæ bilis gignant, & eius maxima portio in superiorem uentrem perueniat. Iam uero, quibus in uentre biliosum excrementum gignitur, id porri uirorem præfert: debetque omnino iis cibus fuisse cum nisi calidior, tum cacochymus. Quibus autem ex iecinore in uentrem defluxit, his flaua ea, pallidaue euomitur, etiam si boni imprimis succi fuerit id quod sumpserunt, ad summumque fuerit concoctum. Imo uero magis iis qui ad unguem coxerunt nomnunquam flaua atque etiam magis his, qui diutius cibo abstinuerunt. Quæ uero bilis porrum refert, iis solis gignitur in uentre, qui utique concoxere male. Quin etiam sollicitudo, ira, dolor, labor, exercitatio, uigilia, & inedia, plus succi flauæ bilis coaceruant, propterea quod plus eius in iecinore gignunt. Sunt igitur hæc certa indicia tum præterea, quod ubi sicci & ignei uentriculi caloris conuersio ad biliosum sequitur, panis, & sulla, & bubula caro, commodius quam saxatiles pisces coquentur. Quod si ex iecinore bilis affluat, ex comestorum mutatione nulla secutura est concoctionis diuersitas. Ad eundem modum, si defluens a capite in uentrem pituita, acidi ructus in causa est, aut si caput etiam dolore tentetur, discernere semper oportet illa quæ propria sunt, ab iis quæ per consensum accidunt. Iam cerebrum ipsum cuius sit temperamenti, per se æstimare est latius: nempe ex canitie, catarrhis, tussi, destillatione, & saliuæ copia (quæ illud frigidius, humidiusque esse docent) quam ex corporis totius affectu. At caluities ex siccitate prouenit. Nigrorum autem, & frequentium pilorum prouentus, æqualis in cerebro temperamenti est nota. Qui igitur resimos, humidos, aduncos autem absolute siccos dixerunt, duplici nomine hallucinari uidentur. Primo, quod unius particulæ occasione, de toto corpore pronunciare sunt ausi. Secundo, quod formatricis in natura uirtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundum animæ mores effingit, parum meminerunt. De hac enim Aristoteles dubitauit, nunquid diuinioris originis esset, atque a miscella elementorum diuersa. Rationi autem est consonum, qualitates quidem ipsas esse organa: at formatorem, alium. Nec uero propterea quod pueri nasis magis sunt resimis, florentes ætate magis aduncis, ideirco rationabile est, resimos omnes censere humidos, aduncos siccos: cum fieri possit, ut formatricis potentiæ id opus sit, potius quam temperamenti. Quod si temperamenti est nota, at certe eius quod in naso tantum habetur, non eius quod in toto corpore, nota fuerit: nisi forte totius corporis temperies, cum nasi temperamento pari ratione se habeat. Ad eundem modum est iudicandum de cute, de cæterisque corporis partibus. Nec enim si cutis sit duræ, necessario sic-

Cutis frigida et humida quibus

Iracundæ nationes quæ

Putrescentia omnia, adscititio calore esse calida, naturali frigida

Aestate adscititium calorem esse maiorem, proprium minorem, contra hyeme.

Ventriculi temperati, intemperatique, nota.

Romanam regionem esse admodum humidam

Bilis in ventriculum quibus confluat.

Bilis universa quibus in intestinum confluat.

Notæ quibus discernuntur hi quibus bilis in ventriculum atque intestinum confluit.

Bilis prasina quibus in ventre gignatur.

Bilem gignentia.

Bilis [illegible] ab igneo calore [illegible] & eius quæ confluit a iecore, indicia.

Cerebri temperies qualis æstimanda sit nota

Caluities e siccitate oritur

Formatrix natura effingit particulas secundum animæ mores.

Qualitates esse organa opificis

cum est animans. Quippe ostrearum corpus humidissimũ est, cutis ipsa siccissima. Verùm si per totum æquabiliter sit corpus attemperatum, ratio est, ut qualis sit cutis, talis sit & reliquarũ partium unaquæq;. Spectandum præterea in uniuersum est, ex quibus in quæ, mutationes ipsæ sint factæ. Fit enim nec raró, ut præsens nota, prioris temperamenti sit, non eius quod in corpore nunc habetur. Veluti si quis sexaginta annos natus, denso pilo sit, non quód calidus & siccus nunc sit, sed quód talis antea fuerit. Iam ueró neque ex ipsa excrementorum natura, indefinité de temperamentis est pronunciandum. Fieri siquidem potest, ut colligantur pituitosa excrementa, nec tamen humida sit particula, sed simul frigida & sicca cùm nimirum ex cibis, neutiq; ex nostro corpore, ipsa pituita oriatur. Corpus enim ubi ingestos cibos nõ uincit, simile ijs ipsum quoq; excrementum gignit. Cæterùm quód nõ omnia quæ calfaciunt, necessariò etiã exiccent, ut perperàm nõnulli putauint, nemini obscurũ existimo. Aqua siquidẽ calida, & quæcunq; natura sunt calida & humida, si inflammationi, exẽpli gratia, admoueant, tametsi ipsa quidẽ superuacanea, quæ media similarium spacia occuparũt, euocẽt, corpora tamẽ ipsa tantùm abest ut siccẽt, ut etiã illis humorẽ adijciãt. Atq; iam hũc secũdum cõmentariũ claudamus.

Pituita oritur ex cibo, non autem ex nostro corpore.

Calfacientia omnia non ex necessitate siccare

GALENI PERGAMENI de temperamentis liber III.

Actu calidũ, frigidum, humidũ atq; siccum, quo tripliciter dicatur.

CVm igitur antea traditũ sit, unumquodq; actu calidorũ, frigidorũ, humidorum, atq; siccorũ, uel ex eo tale dici, quód summã habeat huiuscemodi qualitatẽ uel quód uincat in eo id genus qualitatum aliqua uel quód ad cognati generis mediocre aliquid, uel ad unumquodlibet, à nobis sit collatũ mõstratum, ijs præterea sit, quemadmodũ ea quis cognoscere exacté posset reliquum est, ut de ijs, quæ talia potestate sunt, disseramus. Etenim quod quale dicitur, tale nõdum est, sed potest tale esse, id hoc esse potestate dicimus uerbi gratia, hominẽ qui nuper natus sit, rationalẽ, & auem uolantem, scilicet quod eorũ unumquodq; futurũ est, hoc ceu iam id sit, appellantes. Est autem perfectum quid, ac præsens, ipse actus sicuti imperfectum, ac futurũ, potestas. Ac maxime quidem propriẽ sola ea potestate esse dicimus, in quibus natura ipsa suopte impetu ad absolutionẽ uenit. Proximus huic modus, eorũ est, quæ sunt propinqua materia ut, dum sanguinẽ potestate carnem appellas, quód minimam mutationẽ ad carnis generationẽ requirat. Dicitur potestate etiam esse, quod et quod ex accidenti dicitur, est ex aduerso positum ut si quis dicat, frigidam lauationẽ ex accidenti, non ex propria potestate calfacere corpus carnosi iuuenis. Porró quæcunq; medicamenta calfacere nostrũ corpus sunt nata, ea, licet talia nõ appareãt tangenti, calida tamen potestate uocamus, quód facilé possint calida esse, quodq; prompté in ignem uertantur hoc interiecto discrimine, quód oleosa & aërea, in flammam, in prunã autẽ terrea degenerẽt. At quemadmodum neq; ignis ipse augetur prius quam

Potestate quæ dicantur.

Actus, perfectũ ac præsens quid. Potestas, imperfectum atque futurum.

Potestate propriissimé quæ dicantur.

Oleosa in flammam uertũtur. Terrea in prunam degenerãt.

uicta ab eo ligna mutata sint, ita nec animantiũ calor à medicamentis, nisi illa prius & cõminuta aliquantisper, & nostro corpori iuncta, ab ipso etiam mutent. Quæ quidem si perfrigerato corpori quantũuis tenuia inspergantur, non calfacient illud. Proinde quę refrigeratæ sunt partes, eas eiusmodi medicamentis plurimũ perfricamus, rarefacimusq;, quó scilicet introrsum pharmacum penetrans, naturali animalis calori iunctum, mutetur, & calfiat quippe cuius si particula quæpiam uel minima, calorem actu conceperit, hunc deinde in totum, propter continuitatem, porrigat. Ac quicquid potestate quidem calidum est, hoc nondum in natura sua frigido calidum præpollet, sed in propinquo est ut præpolleat, adeó ut breuẽ opem quó uincat, requirat extrinsecus. Hanc illi modó frictio abundé præstare potest, modó uel ignis, uel corporis natiua calidi contactus. Alia tamen citius, alia tardius corpus nostrum recalfaciunt. Cùm autem quatuor sint corporis facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, quę effectus sunt totius in quouis corpore substantiæ, quam constare ex calido, frigido, humido & sicco, inter se mistis, dicimus, tané ubi corpus nostrũ unaqualibet earum qualitatũ corpus sibi admotũ demutat, nec ipsum hoc casu tota substantia existimãdum est agere, nec quod ab ipso mutatum, posse ei assimilari. Quare nec unquã nutriet quod ita mutatũ est, id quod ipsum mutauit. At si exacté illud mutet, id est, si tota operetur substantia, utique tũc sibi assimilabit id quod mutabitur, tum etiã ab eo nutrietur. Neq; enim aliud nutritio est, q̃ assimilatio perfecta. Omne autem animal cõgruenti, sibiq; simili alimento nutritur, quale est, quicquid corpori, quod nutritur, assimilari potest. Cæterũ pro ratione similitudinis, alia citius, alia tardius assimilantur. Auiũ siquidem caro, haud magno negocio suilla, maiori bubula etiam hac maiori. unum ueró, omniũ minimo, assimilari poterit, ubi prius in instrumentis coctionis manserit aliquandiu. In quibus antequam demutatũ sit, fieri non potest, ut animalis corpori sit nutrimentũ. At quæ quidem assimilantur, omnia quidem nutrimenta uocant reliqua omnia, medicamẽta quorũ duplex natura est. Quippe uel eiusmodi sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia, uincunt, corpusq; mutant, ad eundem modum, quo id cibos atq; hæc prorsus tum uenenosa, tum naturæ animalis corruptiua medicamenta sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consecuta, deinceps iam putrescunt, & corrumpunt, ac deinceps corpus una corrumpunt, & putrefaciunt. Sunt hæc quoq; noxia uenena. Est præterea & tertia medicamentorũ species, eorum nimirũ, quæ corpus quidem recalfaciunt, mali tamen nihil afferunt sicuti & quarta alia eorũ quæ & agunt, & patiuntur aliquid, sed spacio uincunt, planeq; assimilantur quibus accidit, ut tam medicamenta sint, q̃ nutrimenta. Nihil autẽ mirum est, si exiguũ consecuta momentũ aliqua, maximam a priori naturæ mutationẽ habeant cùm cõstet olim in Mysia domũ integrã cõflagrasse ex solo stercore columbino, quod ab ardenti sole inflammatũ, fenestræ proximæ

Medicamenta augere calorem nostrum non nisi prius quàm ipso mutentur.

Facultates nostri corporis quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix.

Nutritio est nihil aliud quàm perfecta.

Animalia omnia sibi simili alimento nutriri.

Vinum quam tissime assimilari posse

Nutrimenta quæ dicantur

Medicamentorum natura duplex permanentium.

Medicamentorum similium natura duplex

Stercus columbinum inflammabile

proximæ suum cõmunicant incendiũ. Qua ratione etiam aiunt Archimedem hostiũ triremes urentibus speculis incendisse. Succenduntur his promptè lana, stupa, ellychnium, ferula, & quicquid similiter his siccum & rarum fuerit. Flammã edunt & lapides attriti, atque eò magis, si quis sulfure illos illeuerit. Quare lucernã extinguens quidam, ac rursus lapidi, uel muro admouens, quẽ antea sulfure illeuerat, ceu prodigiũ quid, illam accensam ostendit. Eiusmodi erat medicamentum Medeæ, ex sulfure & liquido bitumine constans: quod quidem quibus illitum erat, omnia, ubi in id incidebat calor, accendebat, & inflammabat. Vniuersa igitur hæc, potestate dicuntur calida. Iam uerò quicquid corporum natura calidorum proprium est nutrimentum, id ea semper non roborabit tantùm, sed etiam insitum eorum calorem augebit: id quod omni nutrimento est cõmune. At uino præter cætera proprium ac suum est, mutationis celeritas, ita uti ut tædæ, ellychnio, stupæ, & pici. Porrò cùm trifariam nutrimentum dicatur, secundum Hippocratem, nempe & quod nutrit, & quod uelut nutrimentum est, & quod futurum est nutrimentum: id utique quod iam nutrit, propriè nutrimentum uocatur, cùm corpus nutriat & calefaciat: quod reliquorum neutrum facit. Quemadmodum igitur si exiguæ & imbecillæ flammæ, confertim multũ olei infundatur, illam prorsus extinguet: sic etiam uinum, ubi plus bibitur quam ut uinci possit, tantùm abest ut animal calfaciat, ut etiã apoplexias, paraplexias, comata, caros, neruorum resolutiones, epilepsias, conuulsiones, & tetanos, qui affectus sunt frigidi, inducat. Generatim enim, quæcunque assumpta in corpus ut nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere deprehendes, si immodicè aut intempestiuè sumantur. Nec uerò mirari debemus, si nonnulla quæ cuti imposita, hanc erodunt, exulcerantque, ut sinapi, muria, allia, & cepæ, quamtutissime comedantur: cùm uidelicet nequitus in uno semper loco permaneant, sed undequaque ferantur, ac tum cibis, tum uarijs succis permista cõminutaque, innumeras subeãt alterationes: ita ut quod conueniens in eis est, assumitur: quod superuacaneũ & acre, per aluum, urinas, sudoremque excernatur. Quòd autem si acrimoniam suam seruarent, etiam exulcerarent interna, ex ijs quæ ob cacochymiam spontè accidunt ulceribus, cùm in internis partibus, tum uel maximè in ipsa cute, facilè intelligere poteris. Neque etiã est dubitandũ, cùm medicamentorũ nõnulla, cùm nihil nos offendãt extrinsecus, intrò assumpta magnũ afferant malum: aliqua rursus intrò assumpta, nonnunquam lædant, nonnunquam conferant: aliqua nõ solùm intrò assumpta, sed etiam extrinsecus applicita offendant. Quippe nihil intus forisque parem agendi facultatem sortitur. Mirum etiam esse nõ debet, si lachrymam Cyrenaicam ipsam quidem per se non liceat citra incõmodum sumere: quæ tamen si omnino exigua, uel cum alijs opportunè sit sumpta, magnopere conducit. Atque ad hunc quidem modum, quæcunque corpus excalfaciunt, ubi mutationis principium in ipso accepere, recalfacere illud sunt apta. Quæ uerò refrigerant, ueluti papaueris succus, hæc à nostro corpore, ne uel paululum quidem demutãtur, sed ipsum statim uincunt, ac mutant, etiam si calfacta prius dederis. Est enim eorum natura frigida, ut aqua quæ per se quidem frigida est, ex accidenti uerò aliquando calida. Verùm acquisititius eius calor bre... perit, naturalis frigiditas manet. Quemadmodum igitur aqua calida flammæ iniecta eam extinguit, sic meconium, uel si id quantumuis calfactum dederis, & calorem animalis perfrigerabit, & necis periculum afferet. Quanquam id genus medicamenta, si parcè exhibita sint, & unà cum ijs quæ ipsorum frigiditatem retundãt, nõnunquam usum aliquem nostris corporibus præstãt. Iam uerò medicamen id quod cantharidas recipit, hydericis auxiliatur, tametsi cantharis ipsa uesicam exulceret. Discernere autem in omnibus quãmaximè oportet, quæ per se sunt, ab ijs quæ per accidens. Nonnulla quippe cùm siccam sint sortita substantiam, ubi largo calore liquata fuerint, humiditatis speciẽ exhibent: ut æs, & ferrum. Quædam per se humida, ubi in syncero frigore sunt morata, apparent sicca: ut glacies. Quocirca de illis absolutè pronunciandum non est: sed qualiter in calore frigoreque se habeant, considerandum: ac sic tandem non ad id quod secundum accidens est, sed ad id quod per se, respicientibus nobis, iudicandum. Porrò cõmunis in omnibus, unaque iudicandi ratio, est alterationis celeritas. At cùm calidum, frigidum, humidum, atque siccum, [Greek] dicantur: nempe hæc quidem, per id quod exuperat: illa uerò secundum qualitatem quam habent summam, à qua unum in denominantur: in utrũcunque horum promptè uertitur, de quo agitur iudiciũ, tale potestate fuerit. Oleum nanque, bitumẽ, resina, & pix, calida potestate sunt, quòd in flammam uertantur facilè. Vinum autem, quòd facilè fiat sanguis. Pari modo mel, caro, & lac. Atque hæc quidem, totis ipsorum alteratis substantijs, nutrimẽta se alterantiũ sunt. Quæ uerò una qualibet qualitate alterantur, ac mutantur, ea medicamenta tantùm sunt. Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiunt. Cæterùm totum eorum genus naturæ ipsi contrarium, graue, ac maximè deleterium existit: quamuis ubi planè exhibentur minima, nullum exhibent sensibile nocumentum. Porrò iudicabitur contrarietas ipsorum, ex ea, quæ media intercedit, mutatione. In elementis, uerbi gratia, neque aqua mutari potest in ignem, neque ignis in aquam, sed ambo in aerem, ipse uerò in utraque. Ergo continens & hic medio est aquæ mutatio in aerem: itemque ignis non continens ignis & aquæ in alterutrũ. Hæc igitur inter se contraria, pugnantiaque sunt. Non dissimili ratione papaueris succus humano corpori prorsus contrarius est, ut quod in eum quicquam agere, ne una quidem qualitate possit, ac multò minus tota sua substantia. Atque unum quidem deleteriorũ genus eiusmodi est. Alterum est eorum, quæ ex nostro calore momentum aliquod mutationis accipiunt, ac dein-

Archimedis industria. *Specula urentia.* *Lapides attriti edunt flammã.* *Medeæ medicamentum.* *Calida potestate.* *Vinum mutatur celeriter.* *Nutrimentũ dicitur tripliciter.* *Vinum immodicè haustum, frigidos affectus inducere.* *Erodentium cutim nõnulla, cur intus tutò sumantur.* *Nihil intus forisque, parẽ agendi facultatẽ sortitur.* *Lachrymam Cyrenaicam tutò per se non sumi.*

Papaueris succus nõ immutatur à nostro corpore. *Aqua per se est frigida.* *Cantharis uesicam exulcerat.* *Distinguenda esse, quæ per se, atque ex accidenti dicuntur.* *Potestate tale qua ratione dicatur aliquid.* *Potestate calida quæ dicãtur.* *Nutrimenta quæ.* *Medicamenta quæ.* *Deleteria quæ dicantur.* *Contrarietas qualiter iudicanda.* *Elementorũ in se inuicẽ transitus.* *Papaueris succus humano corpori omnino cõtrarius.* *Deleteriorũ primum genus.* *Deleteriorum secundum genus.*

de in multifarias alterationes uertuntur, quibus corrumpi naturam nostram accidit. Quæ igitur corpus rodunt, putrefaciunt, & liquant, meritò potestate calida nominant. Contra, quæ refrigerant, & sensum auferunt, notabilemq; inducunt torporem, frigida. Verùm in applicandis iis quæ natura quidem sunt frigida, sed per accidens calida, cõtingit eorum calorem acquisititium necessariò perire: propriam autem temperiem frigidam, à nostra nihil immutatam perseuerare. At quemadmodum salamandra ad certum usq; terminum ab igne nihil patitur, uritur autem si longiori spacio sit igni admota: sic & mandragora, & cicuta, & psillium, breui spacio igni applicita, proprium adhuc temperamentũ seruant. largius autẽ excalfacta, illico corrumpuntur, nec quicquã efficere, eorum quæ prius poterant, ualent. At talium quidem omniũ natura, hominibus maximè exsistit contraria: eorũ uero quæ celerrimè nutriunt, cõuenientissima.

Salamandram uri ab igni, si diutius admota fuerit.

Reliqua omnia, media inter hæc sunt, quorum alia magis, alia minus, agere ac pati à nostro corpore possunt. Siquidem castoreum & piper, agere magis in corpus nostrũ, quàm pati ab eo ualent: uinum, & mel, & ptisana, pati magis quam agere. Cæterum ubi duo corpora inter se cõmista multo repugnant tempore, certantq; de alterando, utrunq; eorũ tum agere, tum pati est necesse. Semper quippe agit id quod uincitur, in id quod uincit: adeo tamen exiguum, ut sensum effugiat. Hoc autem in iis quæ nutriunt, etiam compertum est. Lactuca siquidem, quandiu ab æstuanti uentriculo coquitur, manifestè quidem refrigerat, sitim compescit, atque adeo, quòd frigida & humida sit, somnum conciliat. Vbi uerò ex ea nutritus homo iam fuerit, insiti caloris substantiam augebit. Uentriculum autem ea lædit refrigeratum. Quare ubi id genus utrunq; præstiterit, & quod ueluti medicamenta corpus nostrum afficiant, & tanquam nutrimenta naturalem calorem augeant, cùm hoc exploratũ iam sit, interdum qualitatem caloris intendi, interdum substantiam eius augeri: si ergo non concoquatur lactuca, aut si mauis, succus ipsius, quandòis, si liberalius sumatur, similem cum papaueris succo in homine effectum sortitur, erit utiq; tantùm medicamentum. At si absolutè coquatur, quis ambigit, quin corpori etiam sit nutrimentum? Lactuca itaq; tam cibus, quam frigidum medicamentũ exsistit. Eruca autẽ, & ex herbis anethum, ruta, origanũ, pulegium, calamintha, thymbra, atq; thymum, tum cibi, tum medicamenta calida sunt dum scilicet adhuc coquuntur, medicamenta: mutata uerò in sanguinẽ, nutrimenta: secunda nimirum nutrimenti significatione, qua id significatur, quod nõdum est alimentum, sed ueluti alimentũ. Si igitur frigidior iusto fuerit uentriculus, quandiu in eo delituerint, donec coquantur omnes id genus herbæ, calfaciunt ipsum, atq; ad temperamenti æqualitatem reuocant, prosuntq; ut medicamẽta. Si uerò calidior impendiò fit, inflammabũt illum, ac magnoperè lædent: atq; has quidem alterationes, qualitate sua inducent. Nam omnino percoctæ, atq; in sanguinẽ bonũ cõuersæ, substantiam caloris naturalis augebunt, non qualitatẽ intendent.

Lactucæ facultates.

Nutrimenta simul & medicamenta.

Lactucæ succus liberaliter sumptus, similẽ cum papaueris succo facultatem sortitur.

In uniuersum autem, siue frigidus, siue calidus potestate sit cibus, posteaq̃ in sanguinem est cõuersus, naturalem similiter calorem augebit. Quod uerò ad sanguinis formam spectat, necdum planè sanguis est redditus, refrigerat, calfacitue animal, medicamenti ritu. Etenim cuilibet corpori proprietas quædam temperamenti est, quæ huic quidem naturæ cõsentiens, ab hac uerò dissentiens uidetur. Quòd si id quod sibi cõsentiens est, in suam naturam transmutet, caloris proprij substantiam augebit. Sin uerò ipsum temperamentum mutatum sit, utiq; uel calorem quendam conquiret, si id à quo est mutatum, sit calidum: uel etiam proprium amittet, si id minimè calfaciat. Quare omnia eiusmodi ex eorum sunt numero, quæ ad aliquid relata dicuntur. cùm ad proprietatẽ mutantis naturæ, quicquid assumitur, uel nutrimenti, uel medicamenti, uel utriusque nomen sortiatur. Verbi gratia, cicuta sturno nutrimentũ exsistit, homini medicamentum. Rursus, coturnici ueratrum est nutrimentum, homini medicamentũ. Ergo manifestum iam arbitror factum, iudicium eius quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, atque siccum dicitur, non ex iis quę posita extrinsecus sunt, sed ex illis quibus ipsi afficimur, certum exactumq; fieri posse: atque id tanquam primum ac maximum spectandum esse: deinde, si res exigit, etiam quod ab externis petitur: idq; nõ quouis modo, sed secundum qualitatẽ et substantiã. Vt igitur absolutissimè iudicemus, cibus uel medicamen quod admouetur corpori, expers esto omnis acquisititij caloris & frigoris, planeq; sit tepidum. Nam siue potestate frigidum, cùm id applicas, manifestè calfacias, siue calidum refrigeres, corpus primo occursu qualitatis acquisitæ, non eius quæ propria est rei admotæ, sensu afficietur. Applicetur autem ipsum medicamentum, quum eius uim exploras, non cuilibet corporis affectui, sed simplicissimo, & summo.

Cibus omnis sanguinem sus naturalem calorem auget.

Ad aliquid dicuntur.

Cicuta sturni nutrimentum.

Veratrũ coturnicis nutrimentũ constitutio.

Medicamẽta & nutrimenta explorãda esse [illegible] corporis [illegible].

Quòd si summi quidem caloris affectioni admotum, frigoris sensum excitet, erit profectò hoc frigidum. Pari modo, si frigido affectui applicitum, calidum statim appareat, id quoque erit calidum. Sin uel calidæ affectioni calidum, uel frigidæ frigidum percipiatur, nõ est quòd hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies. Iudicabimus autem quod ex accidenti aliquid facit, tum ex affectu ipso, tum tempore. Ex affectu, si unus sit, & simplex: ex tempore, ad hunc modũ. Quod protinus ut admotũ est, manifestè calfacere uel refrigerare cernitur, id utiq; ex se, & per se tale fuerit. Quod tempore id facit, fortasse ex accidenti aliquo huc est actum. Veluti iuuenis quadrati corporis tertiano æstate media laboranti, frigida liberaliter affusa, caloris repercussum ex accidenti facit, cutim uidelicet astringens. Cæterùm quòd aqua frigida per se minimè calfaciat, ex primo eius occursu patet. Sed non minus quandoque calor ex accidenti perfrigerat, uacuatione utiq; intercedente: sicuti per illud phlegmonem. Cùm enim ex calida fluxione constat phlegmone, propria quidem eius curatio, uacuatio superuacui est, cui succedit affectæ partis

Accidentia [illegible] iudicanda.

Aqua perfrigida, calfa ex accidenti.

Calor ex accidenti refrigerat. Phlegmone [illegible].

tis refrigeratio. Ergo cũ duplex, in his quæ phlegmone laborant particulis, affectus cõsistat, unus quidem in quantitate, alter in qualitate, sequitur prioris curationem, etiam posterioris curatio. Suntq; ex accidenti ea medicamenta, quæ materiam calentem euacuant, inflammationis etiam particularũ refrigeratoria. Sed pro modo simplicis affectus etiam unũ medicamẽti inueniat modus. Nempe calido in summo affectui, frigidum in summo medicamen paretur. Paululum recedenti à summo, medicamen etiam pro ratione adhibeto, quod declinet parũ à summo frigore. Quippe si auspicatus à tali coniectura examen ipsorum sis, facilius propriam uim eorum inueneris. In uniuersum autẽ, in omni simplici affectu calido, quodcunq; adhibitum medicamen primo statim occursu, frigoris sensum intulit, id frigidum potestate est: ac multò profectò magis, si post primam exhibitionem tale perpetuò manet. Quòd si prorsus calidũ ipsum affectum sanet, frigidum id ex necessitate fuerit. Adhibendum uerò est, quum exploratur quidem, omnino tepidum. Vbi autem iam cognitum est, & gratia curationis petitur, tactus frigidum sumitur: nisi medicamen quidem ipsum, summi sit frigoris, morbus autẽ in summo calore non sit. Porrò cùm frigidum calidumue aliquid per se, uel primò, uel nullo intercedẽte medio, esse dicimus, omnibus eiusmodi uerbis idem potestate significamus. Quemadmodum igitur actu calidum corpus dicitur, uel ut summam caliditatem habens, uel ut præpollentem duntaxat, uel ut collatum ad mediocre sui generis, uel ad quoduis aliud, quicquid fors ipsa tulerit, sic etiam quod potestate calidum est, intelligi, probariq; multis modis oportet. Quo utiq; minus rectè, si quid non statim inflammatur, id aliqui, ut ad nos quidem, calidum nõ esse potestate existimant. Nam siue facilè concoquitur & citò nutrit, siue admotum, uelut medicamentum, calfacit, erit id ut ad hominem potestate calidum. Est enim ex ijs quæ ad aliquid referuntur, quicquid potestate aliquid dicitur. Quare & probatio quę propria est, melior utique est, quàm quæ ab externo petitur. Propria uerò est in ain singulis, utique si celeriter tale fieri appareat, quale id esse potestate diximus. Est enim potestate ignis, quicquid celeriter in ignem uertitur. Potestate uerò calidum, ut ad hominem, quicquid homini applicitum, uim illis eius caloris uel qualitatem, uel substantiam adauget. Idem etiam & de alijs censendum est, quæcunq; potestate frigida, humida, & sicca dicuntur. In omnibus autẽ, tactus ipse, qui iudicaturus est, omnis acquisititij caloris frigorisq; oportet sit expers.

Frigidum potestate

Medicamẽ quale applicandum sit.

Actu & potestate calidum quo multipliciter dicatur.

Quæ potestate dicuntur, etiam referũtur ad aliquid.

Probatio propria.

Tactum iudicaturum tempera mẽta, debere esse expertẽ aliena rũ qualitatũ.

GALENI PERGAMENI
de inæquali intemperie, liber vnus.

Inæqualis intẽperantia quotu pliciter accidere possit.

INæqualis intemperies aliàs in toto animalis corpore fit, uelut in ea hydropis specie, quã anasarca uocant, ac ferè in omnibus febribus, exceptis quas appellamus hecticas: interdum in singulis partibus, idq; tum ob fluxionem, ut dum eæ tumore aliquo præter naturam affectæ sunt: tum ob solã qualitatũ alterationẽ, quæ multifariã solet accidere, atq; in octo intemperaturas, quatuor quidẽ simplices, quatuor uerò cõpositas, ut diximus antea, digeritur. Quòd autem eiusmodi intemperies eò ab æqualibus distent, quòd in omnibus intemperanter affecti corporis partibus, non insint æqualiter, id clare liquet. Ergo quis sit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in proposito libello exequi est animus. Meminisse tamẽ oportet, corpus quidẽ ipsum diuidi in maximas partes: has rursus, in alias minores: atq; illas deniq; in similares & primas, quas diuisisse in aliam speciẽ nõ est: quinetiam cõplura esse spacia inter ipsas similares particulas, atq; ijs etiam plura & maiora, inter ipsas instrumentarias, compositasq; aliqua uerò, & in unaqualibet similari particula, ueluti osse, cuteq; At quæ mollia quidẽ sunt corpora, ea, quoniã sibi inuicem incumbũt, interposita spacia latẽre conspectũ nostrũ faciunt. Quæ dura siccaq; sunt, in ijs cernere spacia licet: sicuti ossium cauernulas, quæ plurimo humore tum crasso, tum albo refertæ sunt, ad alenda ossa. Quandoquidem igitur omniũ particularũ inæqualiter affecti corporis, non eadem est temperies, certe differentiæ ipsius intemperamẽti inæqualis, naturam corporũ affectorũ sequentur: cum aliter simplex caro, aliter uniuersus musculus, impari temperamento afficiatur. Quippe calida fluxio, ubi procubuit in musculum, primũ maiores arteriæ, uenæq; opplentur, ac distenduntur. Ab his, minores atq; ita res procedit ad minimas. In ijs, ubi ualenter impacta fluxio est, neque adhuc sistitur, pars quidem eius per ipsarũ ora, pars per tunicas transcolatur ad exteriora. Tum uerò spacia ipsa uacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omni ex parte incalescunt, & perfunduntur. Ea sunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa, atq; hæc, arteriæ & uenæ, quæ scilicet & primæ, & præter cætera, uario dolore afficiuntur. Interius namque à fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur, & diuelluntur: exterius nõ modò calfiunt, sed etiam premunt, ac degrauant: appellaturq; morbus ipse phlegmone, quę musculi inæqualis est intemperies. Feruet enim iam qui in eo est sanguis, ac secum excalfacit primum quidem, ac maximè, arteriarum atq; uenarum tunicas: mox omnia quæ extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Ita duorum alterum necesse est sequi, ut si fluxio uicerit, corruptio sequatur uictorum corporum: sin fluxio sit uicta, ut musculi ad naturalem statum redeant. Esto igitur prius uicta fluxio: duplex hîc incidit curationis genus: nempe aut discussio omnium eo quod in partem confluxit, aut cõcoctio. Verùm discussio, siue digestio, optanda maximè curatio est. Concoctionem hæc duo necessariò sequuntur, puris generatio, & eius in aliquod spaciũ abscessio. Abscedit aliquando in capacitatem quæ proxime sunt, tam maximam, tum minimè momentaneam: quod sanè abscessionis genus optimũ est. Alias in nõ momentaneam quidem, non tamen maximam. Interim in maximã, non tamen

Inæqualis intẽperies, æqualisq; discrimen.

Corporis humani diuisio.

Spacia partibus insita.

Inæqualis intemperantiæ differentiæ, naturã corporũ affectorum sequuntur.

Phlegmones generatio exquisita.

Phlegmone est musculi inæqualis intemperantia.

Phlegmones curatio.

Digestionẽ phlegmonis, esse aliarum curationum optandam.

Phlegmonis concoctionẽ quæ necessario sequantur.

non momentanea. Ac quae in uentriculum incidunt abscessionis optima est, quae in sinum eius interni abit in quem etiam plerunque aperiunt. Mala uero, quae sub peritonaeum. Pari modo in iis quae circa cerebrum existunt, bona est, quae in priores uentriculos eius abscedit: mala quae sub inuolucra ipsius, & quae etiam in posticum eius uentriculum. Qui uero circa costas colliguntur abscessus, hi in capacitates erumpunt pectoris. At musculorum abscessus, sub cutem: uiscerum autem, in arterias & uenas, quas in se continent: uel in membranam quae ipsis procute est. Verum si uictae à fluxione fuerint particulae, in tantam intemperiem deuenient, unde tum earum pereat actio, tum ipsae tempore corrumpi. Porro desinet tum primi dolores, cum mutata qualitate fuerit assimilatae. Nõ enim cum mutata particulae repente iam est, dolent, sed dum mutant. Siquidem dum alteratur, corrumpitur (p natura cuiusque (quemadmodum dixit Hippocrates) dolores fiunt. Alteratur autem, corrumpitur (p natura cuiusque, cum uel calfit, uel frigefit, uel humectatur, uel exsiccatur, uel unitas eius dissoluitur, in iis quidem intemperantijs, quae inaequales sunt, ex calfaciendo, uel frigefaciendo, potissimum: quippe cum efficacissimae qualitates hae sint: secundo loco, ex siccando uel humectando. Ex siccando uero, uel sitiendo, deficiente hic humida, illic sicca substantia. Ex ulnerando, & rodendo, & tendendo, & premendo, & contundendo, unitate soluta. Ergo si calor sanguinis in particula quae phlegmone laborat, est mitis, tum qui in toto animalis est corpore, mediocriter temperatus, non facile una cum affecta particula calfit. Sin uel ille feruet uehementius, uel qui per totum spargitur animal biliosus est, illico totus ad calorem uertitur. Multo uero magis, si cubi ambo concurrunt. Porro calfit primu, qui in arterijs est sanguis. Post hunc uero etiam qui in uenis est. Quod si in propinquo uisceri cui plurimus sit sanguis, obsita phlegmone particula fuerit, tam celerius cum hoc, uniuersus qui in animali est sanguis ipsum calorem excipiet. In summa, quicquid facile alteratur bile est, aut calidi natura, id a quouis calfaciente primum calfit. Non secus & ab eo quod frigefacit, quicquid facile alteratu est, uel natura frigidum, id primum refrigeratur. Ac promptius quidem, ut alteretur, spiritus est. Calidissima autem natura est, flaua bilis frigidissima uitu pituita. Sanguis post flauam bilem maxime est calidus. Secuta nigra bilis post pituitam, est frigida. Quinetiã alteratur flaua bilis leui momento, ex quouis in eam agente. Nigra aegre alteratur. In summa, quicquid tenuium est partium, id prompte alteratur. Cõtrà, cui crassae sunt partes, aegre. Iam uero quae perspiratu carent, celerius putrescunt, praeterim si calidae sint & humida. Quare, pro natura ille horum omnium quae dicta sunt, necessum est multifariae phlegmonum inaequales alterationes incidant maximè quidem in summa to eo qui in phlegmone est sanguine: deinde, qui in uiscerubus habet & corde atque hunus maximè eo, qui in sinistro eius situ cõsistit. Etenim ubi toti corpus inualescit praeter naturam, sinus ille ad summum calorem peruenit, cum tenuissimum ac maximè spiritosum sanguinem habeat, & moueatur perpetuò. Caeterum in febribus id genus omnibus, calescit quidem sanguis aliquando uniuersus, *(excipitur) calorem illum praeter naturam, quae ex humorum putredine est ortus. Non tamen aut arteriarum, aut ipsarum uenarum tunicae, aut aliud illum circumiacentium corporum, sed prorsus mutatur temperiem, sed adhuc calfiet mutatur, quod fluid patiatur diutius, etiã aliquando uincetur, prorsus mutabitur. Termiuus mutationis cuiusque particulae, est functionis illius laesio. Ad quem usque terminum omnis alterationis latitudo, una est mid, quod praeter natam est. Ergo toto hoc tempore corpus incalescens, pro modo alterationis, ad portionem sui dolorem. Quum uero omnes solidae particulae corporis ex affectae ad absolutionem iam sunt, eiusmodi febrim Hecticam Graeci nominant, eo non amplius in humoribus & spiritibus, sed in corporibus iis, quae habitus rationem habent, comprehensam. Haec doloris est expers putitur qui ea febri sit, omnino se nõ febrire. Neque enim eius calorem percipiunt, nimirum omnibus eorum partibus aeque percalfactis: quum neque etiam ultra alterationem sit sensus, neque in iis quae iam ad perfectionem sunt alterata, dolor. Porro, quod alicubi Hippocrates ait, omne morbum esse ulcus, id quidem nõ usque adeo alienũ uideri debet. Vlcus namque unitatis solutio est. Immodicus autem calor, segregando substantiam continuitatem summam uero frigus, stipando, exprimendo, & quassando, proxime accedunt ut unitatem soluant, id quod certe immodica caloris & frigoris terminus cõmode statui potent. Caeterum omnis immoderatus excessus, in habitudine consistit ad aliquid. Non enim pari ratio ne a calidis frigidisque afficitur omne corpus. Videfit, ut aliqua animalium cõuenientes intus se succos habeant aliqua nõ solũ iis cõueniuntes, sed etiã qui his mutuo corrumpant in alium homo, atque uipera, quorũ alterutrius saliua alteri perniciem exitiat. Ita uiro & scorpium necauerint, sì ieiunus inspuat. At non homo hominẽ, nec uipera uiperam, nec aspis aspidem, morsu interimit. Siquidem quod simile est, id cõgruum, amicumque est quod contrarium est, inimicum & noxium. Augetur enim quidẽ, ac nutritur, similibus permittur & corrumpitur à dissimilib. Quo circa sanitas tutela, per similia perficit. Morborum sublatio, per cõtraria. Hectica itaque febrem minime sentit, qui ea laborat. Reliquarũ & huic nulla est, quae non elaborante sentiuntur, sed aliae magis, aliae minus sunt graues. Sunt enim ex his, & quae rigorem inuegeant: quod symptoma fit ab inaequali intemperie. Iam uero ad cendi febrem, & citra phlegmonem, ex solis humoribus putrescentibus, licet: sicuti & aliud genus inaequalis intemperiei in toto corpore oritur, modo fuliginoso uapore detento, modo excretationibus & plusculis laboribus calor e aduncto, modo ab ira, modo à destione quauis externa, sanguine incalescente. Quod igitur intemperies ipsa non nunquã spirituosam duntaxat mutat partem, nonnunquã etiam ipsos humores, quodq; omnibus

Abscessuum modi diuersi.

Inflammata partis dolor quando soluatur

Dolores fiunt, dũ alterantur, corrumpunturq. natura.

Qualitates efficacissimae quae existant.

Spiritus alteratu facile.

Flaua bilis est calidissima.
Pituita est frigidissima.
Sanguis quales.
Atra bilis qualis.
Tenuis partia omnia prompte alterari crassa ....
Perspiratu carentia celerius putrescere.

Hectica feb... corpora per...
Hecticam ... esse doloris ... pertem.
Sensus non absque alteratione.
Morbum ... esse ulcus.
Vlcus est ... solutio.
Excessus ... immoderati consistere ... habitudine ad aliquid.
Saliuam ... hominum scorpionem.
Similia ... sibi esse ... congrua ...
Dissimilia ... inimica ...
Sanitatis ... per similia ... perfici.
Morbos ... traria tolli.
Hecticam ... rem.
Febres ... ra generans ...

huiuscemodi febribus, si diu perdurauerint, hectica superueniat febris, nemini obscurum existimo. Quemadmodum ergo ex densitione accenditur febris, ita nonnulli sæpe ex frigore refrigerati uehementer toto corpore sunt: aliqui uero etiam perierunt. Sed quod ij omnes etiam doleant, ne id quidem latet. Dolent etiam, maximeque circa unguium radices, & qui ex rigore ingenti uehementer perfrigerati, celeriter sese calfacere properarunt. Quam quidem inæqualem intemperantiam, quum uideat aperte quis esse causam doloris, non est quod de cæteris dubitet nec si simul rigeant & febricitent ægrotantium aliqui, seu uantique humorem pituitosum, qui frigidus est, mistum amaræ bili, quæ est calida, moueri per sensibilia membra: ut in epialis febribus, in quibus simul ambas qualitates contrarias intra corpus æger sentire uidetur, cum intimum calidum ipsum & frigidum, per id genus febres, tenuissimis portiunculis aspergantur, adeoque misceantur inuicem, ut ne minimam quidem unius sumere possis particulam, in qua alterum * non sit comprehensum. In ipsa tamen accessionis inuasione, nonnulli & rigent & sitiunt atque intus quidem, & in ipsis uisceribus, magnum incendium in externis autem partibus, frigus maximum sentiunt. Ac tales febres sunt, quæ græce lypiriæ uocantur, atque ardentium febrium quoddam perniciosissimum genus. Quin etiam ijs qui rigent, nec tamen febricitant, inæquale temperamentum adest. Rarum tamen est id symptoma, licet tum mulieribus, tum uiris quibusdam accidat, ubi aut deses uita, aut continua ciborum copia præcessit. Porro antiquitus nemo, ut uidetur, ita est affectus, cum neque adeo ociosi, nec in uictus saturitate tunc uiuerent. Unde factum est ut scripserint ueteres medici, rigori febrem necessario superuenire, tametsi sæpenumero rigorem uidemus, quem nulla sequuta sit febris. Componitur autem ex hac intemperie, & ea quæ febricitantium est, epialus. Appello ita febrem illam, cui ambo semper simul accidunt. Nam in qua rigor quidem præcedit, febris sequitur, ueluti in tertianis & quartanis, hanc epialam non uoco. Ita ex duplici inæquali intemperie epialus componitur, atque etiam aliæ fere omnes febres, præter hecticas. Pariter & qui particulæ alicuius cum tumore sunt morbi, hi quoque omnes cum temperamento inæquali consistunt, ut cancer, erysipelas, carbunculus, herpes, œdema, phagedæna, gangræna differunt tamen, pro ipsa fluxionis diuersitate. Siquidem qualis fluxio fuerit, talem præter naturam tumorem gignet.

Refrigeratio uehemens.

Doloris causam esse inæqualem intemperantiam.

Epiala febres.

Lypiriæ febres.

Rigor absque febre, quibus accidat.

Veteres fuisse temperantiores.

Rigorem sæpe accidere citra febrem.

Epiala febris quæ dicatur.

Febres fere omnes præter hecticas, constare ex duplici inæquali intemperie.

Tumores inæquali intemperie.

GALENI PERGAMENI de optima corporis constitutione, liber unus.

Quandoquidem temperamentum ex calido, frigido, humido & sicco, definitum congruenti mensura, similarium membrorum existit sanitas: nostri autem ex omnibus his constructio, positione, magnitudine, figura, & partium numero constituitur: concedendum iure est, corpus aliquod, licet ex plurimis optime temperatis particulis compositum sit, secundum tamen ipsarum magnitudinem, aut numerum, aut figuram, aut mutuum inter se connexum, nonnihil posse uitij contrahere. Porro, ut a communi notione exordiamur, saluberrimum corpus omnes uno ore laudant necnon id quod Græci ἀνεπιλήπτατον uocant, hoc est, optimo habitu præditum idque ad unam, eandemque rem respicientes. Quippe omnium ipsius corporis particularium functiones esse robustas aiunt, nec a morbificis causis facile uinci posse. Cæterum cum ipsæ particulæ functiones secundum naturam prompte obeunt, sanitas est. Ubi uero id cum quodam etiam robore præstant, bonus habitus dicitur. Commune autem utrisque est, non facile morbis succumbere. Quare bonus habitus, omnium illa saluberrima constitutio existit, quam uniuersi percipiunt: cuius accidens & mensura est, in obeundis functionibus strenuitas, atque constantia. Qua ratione merito bonus habitus appellatur. Meminisse autem oportet, nostra corpora ex miscella quatuor elementorum constare, uariasque esse partium temperaturas ad hæc, singulis organicis membris unicam inesse particulam, cui tota actionis causa tribuitur cuius gratia reliqua omnia creata sunt, quæ totum complent instrumentum. Quibus præmissis, erit optima corporis constitutio ea, in qua similares partes propriam temperiem possident, necnon cuiusque instrumentariarum compositio ex illis, secundum ipsarum magnitudinem, numerum, figuram, mutuumque inter se connexum, certa quadam & exacta mensura constructa fuerit. Quocirca id tale corpus optime suis fungetur actionibus, ac proinde aliorum omnium & firmissimum erit, & minime prolabetur in morbos. Siquidem uniuersis causis morbificis tam extrinsecis quam intrinsecis facile reluctabitur, quod omnino ab utrisque extremis recedat, adeoque optimis succis abundet, ut tristitiam, iras, uigilias, curas, imbres, squalores, & pestilentiam, alijs omnibus ferat multo facilius. Nam quæ maxime uitiosis succis redundant, facile ab huiusmodi causis tentantur, utpote quæ per se iam morbis proxima sint. Quoniam autem sanitas extendi in satis amplam latitudinem potest, non solum in hoc commentario corpus illud absolutissimum, quod raro inuenitur, & tanquam Polycleti regulæ exemplum est, debes effugere, sed eorum etiam meminisse, quibus cum quotidie uersamur, quæque ab eo breue aliquid deficiunt, non tamen adhuc insignem admodum lapsum sunt nacta. Quod igitur exquisite bona temperie præditum est, medium sane locum obtinet inter molle & durum, & inter hirsutum & glabrum pariter neque amplis, neque angustis est uenis, nec pulsibus magnis aut paruis recedere a mediocritate uidetur. Quod uero undecunque exactam in instrumentarijs particulis mensura constat, id tanquam Polycleti est regula. At ea corpora quæ iam calidiora sunt, plus quam par sit, non tamen admodum multo, pariter etiam quæ frigidiora, humidiora, & sicciora modice, etsi partem uitam non recte efformatam habeant, corpori tamen symmetro nonnunquam præstare uidentur. Quippe ubi id genus corpus moderato durius ualent, aduersus omnes externas

Notio communis. Saluberrimum corpus.

Sanitas quando dicatur. Habitus bonus quando dicatur.

Corpora nostra constare ex quatuor elementorum miscella. Instrumentorum singulis inesse particulam unicam, cui tota actio tribuitur. Constitutio optima quæ.

Vitiosis succis redundantia corpora, facile a causis morbificis affici. Sanitatis esse latitudinem amplam.

Temperatissimi corporis uere Polycleti regula.

Durius moderato corpus aduersus externas causas firmius reddi, mollius, aduersus internas.

causas, firmius ac tutius redditur. Vbi uerò mollius, aduersus internas. Atque eadem ratione ubi densius fuerit, externis magis resistit. Vbi uerò rarius, ab internis minus offenditur. Raritas siquidem corporis, quibus plus recrementi per difflationem educitur, salubrior existit: quibus uerò minus, insalubrior. Nam ab omnibus externis causis facilius corpus rarum obleditur. Corpus autem quod exquisitissima cõstat mensura, nec rarũ, nec densum dici potest, sed in medio prorsus consistit. Cui quidem utrunque excedentiũ corporũ præstat secundũ aliquid. Quod enim densius est, magis ab exteriorib. causis est tutum: quod uerò rarius, ab interioribus. Vtrisque autem quod exactè resistat, planè non inuenies. Sed mediocriter id resistit, quod inter omnes excessus est mediũ, quodque omniũ etiã corporum saluberrimũ esse censemus. Quare id singulis excedentibus mediũ, secũdum aliquid est deterius: collectim uerò omniũ optimũ, & maxime eligendum uidetur. Quòd autem corpus ipsum, quod tum similaribus, tum instrumẽtarijs particulis optime constitutum est, uel paruum, uel magnũ, uel mediocre necessariò esse nõ debeat, hinc discas licet, quòd magnũ quidem, ob humoris, uel materiæ multitudinem: paruũ autem, ob siccitatem, aut ob materiæ penuriã efficitur tale. Potest itaque aliquod corpus & pulcherrimum, & optimè temperatum effici, quantamcunque magnitudinẽ sortitum id fuerit. Augmentum enim fit, quousque ossa confirmentur: confirmantur autem, in exigua magnitudine, ob materiæ defectum, uel ob siccitatẽ: ita ut simpliciter neque magnitudo, humiditatis indicium sit, neque paruitas siccitatis, nisi aut magnũ molle, aut paruum etiam sit durum. Quamobrem optimã cõstitutionẽ in his duobus merito collocabimus, moderata scilicet consimiliũ particularũ temperie, necnõ exactissima instrumentaliũ mensura.

GALENI PERGAMENI de optimo corporis habitu, liber vnus.

Habitus nomen de omni fixo & indissolubili pronunciare consueuimus nihil adhuc magis laudãtes, uel improbantes. At cum bonum habitũ aut malum dixerimus, iam tũc qualem nam habitũ dicamus, distinguimus. Quippe bonus simpliciter habitus, optimam corporis constitutionem sequitur: eum uerò qui non simpliciter bonus sit, in quacunque corporis natura reperire licebit, aut simpliciter, aut ad aliquid relatum. Igitur quum sanitas latitudinem habeat, intensionem quidem ipsius medici bonum habitum uocant: lapsum uerò nondum nomine proprio appellarunt, sed perinde ac genus ipsum, sanitatem nuncupauerũt. Itaque bonus habitus optima quædam sanitas est. Cæterum habitus Athletarum, non est simpliciter bonus habitus, ac proinde periculosus existit, si ad summum peruenerit, quemadmodum dixit Hippocrates. Nam bonus simpliciter habitus ad summum bonitatis perueniens, omniũ erit corporis affectuum tutissimus. Porrò tam bono simpliciter, quàm ipsorum Athletarum habitui, bona omniũ particularum temperies cõmunis est: ut etiam functionum robur, atque succorum bonitas. Interest autem, quòd in habitu simpliciter bono, sanguinis cõmoderatio, ac totius solidarum partium molis, habeatur: in Athletico autem, horum ipsorum, potissimumque carnosi generis, excellens sit copia, ratione cuius periculũ necessariò sequetur, si is in summo constiterit, ne aut extinguatur, & suffocetur calor innatus, ob plenitudinẽ illam exuberantem difflatione prohibita, aut aliquod ex præcipuis uasis rumpatur, quæ in pulmone, & in corde, & in thorace sunt sita. Siquidem sanguis ipse, tum ob naturalis caliditatis copiam, tum ob actionis perpetuitatem, necnon ob incrementum assiduum quasi efferuescens, ipsorum uasorum tunicis, ut mustum dolia, disrumpit. Hæc igitur omnia, necnon repentinæ omnium functionum resolutiones (ut paucis docuit Hippocrates) necessariò immoderatas repletiones sequuntur.

GALENI PERGAMENI de animæ morum & corporei temperamenti mutua consequutione, liber vnus.

Vemadmodũ ex cibo & potu, necnon ex quotidianis exercitationibus, bonam corporis conciliamus temperiem, sic etiam ex hac, ad uirtutem animæ comparandam, nonnihil emolumenti attulerimus: id quod certe in actionibus atque uniuersis affectibus, qui secundum tres animæ species, ob temperamentorum diuersitatem maximè in puellis differunt, liquidò constat. Alij enim timidissimi sunt, alij audaces, alij inexplebiles, alij sobrij, alij uerecundi, alij denique admodũ impudentes. Ex quo quidem in illis morũ discrimine, ratione concludere aliquis poterit, non eandem omnibus animæ naturam, siue substantiã, inesse. Nam si substantia animæ esset illis per omnia similis, easdem utique actiones agerent, eisdemque, ob causas similes, afficerentur affectib. Quare hauddubie pueri tantùm inter se animorũ essentia differunt, quantũ proprijs actionibus atque affectibus discrepant. Quod quidem cùm sic habeat, facultatibus quoque different. Porrò singulorum quæ fiunt, effectrix quædam causa est, quæ ad aliquid referri intelligitur, cuius nomen per se est inditum. In quadam autem ipsa ad genitũ relatione, geniti facultas consistit. Quocirca tot facultatibus substantiam, quot etiam actionibus, esse prædictam dicimus. Siquidem quia aloë (exempli gratia) uires habet purgandi, os uentriculi roborandi, cruenta uulnera glutinandi, plena ulcera solidandi, & humidas palpebras exiccãdi, tot facultates, quot etiam opera, profitemur ipsam sortiri. In uniuersum autem, animæ species sunt tres: rationalis scilicet, irascibilis, & appetitoria. Quarum quidem illa prima (quam etiam intellectricem uocamus) ueritatis, scientiæ, disciplinarum, atque, ut summatim dicam, honestorum omnium desideratrix est, secundum desiderij commune

Irascibilis animæ quarum rerum flagret libidine.

Appetitoria animæ quænam expetat.

mine significatū. At irascibilis, quam etiam animosam appellant, libertatis, uictoriæ, potentiæ, imperij, gloriæ, honorisq́ flagrat libidine. Tertia uerò illa, quæ à Platone per excellentiam appetitoria appellata est, ueneris, esculentorū, potulentorumq́ uoluptatibus perfrui desiderat. Hæc honestum expetere nequaquam potest. sicuti nec rationalis uenerea, nec escas, nec potum: cum quibus etiam imperium, gloriam, dignitatesq́ haud minima aspernabit. Pariter quoque irascibilis animæ pars, quæ à rationali & appetitrice exoptantur, non appetet. Iam uerò appetitoriam animæ partem in iecore, irascibilem in corde, rationalem in cerebro collocari, alibi à nobis est demonstratum. Ex quibus quidem rationalem esse immortalem, Plato sibi persuasisse uidet. Ego uerò, sit immortalis, necne, quid illi obijciam non habeo. Hoc autem mihi cumulo conuenit, species animæ, quæ in corde & iecinore habitant, simul cum animali interire. At uerò cum uniuersa corpora ex duobus constent principijs, materia nempe, & temperie quatuor qualitatum primarū, quæ illi insit, & species necessariò dicenda est anima autē ipsa, dum corporis dicitur esse species ab Aristotele, nō de ea specie, quæ instrumentarijs hæret corporibus, sed potius de altero similarium & naturalium membrorū principio dicatur, quādoquidem ab illis primo actiones prouenirē. certe substantia animæ, calidi, frigidi, humidi, & sicci, quodammodo temperamentū erit. Quòd autem animæ substantiam propriæ eius uires sequuntur, ostensum fuerit, si eius etiam actiones in se habere declarauerimus. Quamobrem, si ratiocinandi facultas animæ pars existat, in cerebro imq́, cum & ipsa cerebri sit quædam temperies. Atq́ in hunc modum omnium animæ specierum uires ipsam temperaturā sequentur. huiusq́ naturæ animæ substantia fuerit. Itaq́ ipsius anima intellectiua, non qualibet corporis species est capax. Cuius tamen dogmatis nullam summam rationē adferre ualeo, cum animæ substantia, qualis nam sit, me prorsus lateat, si in incorporeis ipsam annumeremus. In corporibus quippe, tēperamenta inter se longissimè distātia, numeroq́ permulta esse conspicor. *Incorporeæ uerò substantiæ, quæ ipsa per se subsistere queat, neque corporis qualitas aut species sit, nullum discrimen inuenio. Non tamen illud exactè, sanguinis missione, & cicutæ potu corpus frigescere sicuti & uehementi febri plus quàm par sit calfieri. Cur autem refrigerantibus minus, aut calore æstuans corpus, penitus ab anima relinquai, longa indagine fatigatus nōdum reperi. quemadmodum neq́ cur flaua bile in cerebro copiosiore collecta, desipimus atra uerò, melancholia uexamur. neq́ cur pituita, & omnino refrigerantia, lethargi causæ esse soleant: unde & memoriæ, & intelligentiæ iacturam facimus. Necnon cur stultitiam cicuta propinata cōciliet. omnē autē mœrorem & anxietatē discutiat epotum uinū, atq́ etiam œnopia radix. Porrò uinum si largius sumatur, malo est. Sin uerò quis ipsum scitè bibat, concoquet, digeret, sanguinemq́ augebit, & nutriet, cum hocq́ animū minorē mixta & audacio-

Appetitoria animæ in iecore irascibilis animæ in corde Rationalis animæ in cerebro.

Rationalem animam esse immortalem ait Plato.

Animam irascibilem & appetitoriam interire cum animali.

Corpora uniuersa constare ex materia & temperie.

Temperiem necessariò esse speciem seu formā.

Animæ substantiam quodammodo esse temperiem quatuor qualitatum.

Animæ substantiam propriæ eius uires sequuntur.

Rationis indiciū capax animus ab corporis sit temperie.

Animæ uires temperiem sequi. intellectricis animæ, nō quamlibet speciē corporis esse capacem.

Delirii fieri flaua bile collecta in cerebro Melancholia uexari. Lethargum nasci a refrigerantibus. Cicuta stultitiā conciliat. Vinum mœrorē discutit. Oenopia radix. Vini facultas.

rem efficiet: interueniente scilicet media temperatura, quam producet ex medijs humoribus. Corporis itaq́ temperamenta, nō modò animæ actiones uariant, sed etiā ipsam à corpore uiterdum fugere possunt: cum extreme frigida, calidàue medicamēta, statim perimere assumentē certiamus. Quo in genere cōnnenium & ferarū uenena. Quippe demorsos ab aspide illicò exanimari cernimus, perinde ac si cicutam biberēt: itapote ipsius ueneno etiam refrigerāte. Sed nec minus ab humido & sicco, quàm à frigido & calido, uires animæ permutantur: ut in assumendis medicamentis, atque adeo in quotidiano uictu, percipimus. id quod etiam demonstratur à Platone in Timæo, ubi humiditatem dementiæ, ariditatē intelligentiæ in anima causam esse arbitratur. Cæterum si humiditas amentiam, siccitas sagacitatem parit, extrema siccitas extremā sagacitatem producet. admista uerò humiditas tantū perfectæ sagacitati detrahet, quanta eius portio siccitati permista fuerit. Quare animantia omnia, summa intelligentia destituta quum sint, quantum humoris, tantum & amentiæ sortiuntur. Si igitur pars animæ capax rationis, unà cum corporis temperamēto mutatur, certè mortalem speciem animæ non solùm genere motem corporis, sed corporis etiam esse temperiem censendū est. Temperies itaq́ cordis irascibilis anima existit iecinoris autem, appetitoria. Etenim anima ipsa, substantia quædam existens, facultatibus multis prædita est. Cùm autem substantia dicatur tum materia, tum species, tum ex utroq́ compositū: animam cum esse substantiam quæ species dicitur, Aristoteles pronunciaret, aliud quippiam à temperatura esse animam plane asseuerare non potens. Spiritum autem esse animam, quemadmodum & naturam, Stoici contendunt: sed humidiorem frigidioremq́ naturalem animalem contra, siccioremq́ & calidiorem. Quem quidem spiritū materiam propriam esse animæ constat. Materiæ autem species, temperamentū fuerit in cōmoderata aereæ igneæq́ substantiæ mistione consistens. Neque enim aereum solum, aut igneum, animam esse, dicere possumus: cùm nec summe frigidum animalis corpus, nec summe calidum esse unquam appareat, neq́ ab horum alterutro excellentius occupari deprehendatur. Porrò aer, suapte natura frigidum elementum est, sed per ignei elementi mistionem, mediocre, ac temperatū redditur. Qui igitur animā corporis esse speciem, hoc est, formam existimant, hi non siccitate, sed temperaturæ commoderatione ipsam perspicaciorem fieri, dicere contra Platonicos poterunt, neque ob id tamen asserere, siccitatem aduersari mentis acumini: quum nimirum splendor siccus, secundùm Heraclitum, sit animus sapientissimus: quæ sententia uidetur potior. Quippe sydera pellucida nimirū & sicca, summa intelligentia esse prædita cernimus: quā si quis illis inesse inficietur, deorum excellentiam nō sentire, planeq́ ignorare uidebitur. Cùm autem alibi senilem ętatem prolabi ad siccitatem dixerimus, cur haud ita pauci ad extremā usq́ senectam uiuentes desipiant, si quis interroget, respōdebimus,

Temperamenta corporis, animæ mores uariare, illamq́ explodere possunt.

Aspidis uenenū refrigerare.

Dementiam inducit humiditas. Intelligentiā parit ariditas.

Amentiæ tantū esse animantibus insitum, quantum humoris. Animæ mortalē speciem esse temperiem corporis.

Substantia quotupliciter dicatur.

Animam esse speciē, quæ temperatura existit.

Stoicorū de anima opinio.

Spiritum animalis est propria materia.

Materiæ speciē esse temperamentum.

Aërem esse naturaliter frigidū elementum.

Animam perspicaciorem reddi temperaturæ cōmoderatione.

Heracliti sententia de animo. Sydera esse prædita intelligetia summa.

Senes desipere frigiditatis ratione.

Frigiditatē aduersari omnib. animæ actionibus.

id non ob siccitatem, sed ob frigiditatem accidere quæ omnibus animæ actionibus officit. Ex hoc igitur ingens mihi iam oboritur suspicio, ut totam animæ substantiam esse corporeā credam, quòd interdum non modò pereant ingenitæ animæ facultates, sed etiam aliæ contrariæ illis introducantur: ut dum cernere quæ nō cernuntur, audire quæ non audiuntur, sese quis arbitratur. Quo pacto enim ex ea quæ ipsi cum corpore intercedit necessitudine, in naturā planè cōtrariam transire posset, nisi aut qualitas aliqua, aut forma, aut affectus, aut facultas corporis esset? Porrò ex uitioso corporis habitu languere animā, ac neminē spontè esse malum, sed ob prauam habitudinē corporis, & rudem educationem ac proinde nec debere turpia uituperari, professus quidem est Plato in Timæo. Aristoteles autē, secundo de partib. animaliū, ipsius animæ uires, materiam sanguinis sequi temperiē existimat. Qui uisus, primo de historia animalium iniuit, instrumentariarū partiū figurationem, animæ moribus accōmodari: ac proinde ex illa recōditos hos cognosci. Hippocrates etiā in libro de aquis, aëre, & regionibus, ait, eos qui plagam Septentrionalem incolunt, aut etiā mōtana loca, agrestissimis esse moribus præditos. Asiam autem regionibus cæteris longè clementiorem existere, in eaq; omnia multò meliora & grandiora nasci: nec non mores hominū tum mitiores, tum ad agendū prōptiores esse, ob optimam Asiatici cœli temperiem: haberi tamen illic magis imbelles homines, quàm in Europa. In summa uerò, species & mores hominū ut plerunq; naturam regionis sequi: calido autē, frigido, humido, & sicco, unam regionem differre ab alia. Alibi etiam tradit Hippocrates, quibus cubiti uena (ueteres enim arterias etiam uocabant uenas) uehementē ederet pulsationem, eos homines furentes existere: & meritò quidem. Nam præ nimia in corde abundantia caloris, ita uehementer mouentur arteriæ: furentes autem atq; iracundos, caloris abundantia efficit. Stupidos uerò, graues, & pigros, temperaturæ frigiditas. Hippocrates itaq; noluit, non solum irascibilis appetitoriæq; partis animæ, sed etiam cogitatricis uires & facultates, corporis temperaturæ adhærere, atq; illam omnino sequi. Nec secus Plato, ex terræ diuersis habitationibus, ex uario spiritu, ex insolationibus, ac deniq; ex uarietate nutrimentorū, non solùm ipsorū corporū, sed animorum etiam profitetur nasci diuersitates: temperamento scilicet ipso (quod subintelligere oportet) interueniente. Quare pueris quidem citra duodecimū annū prorsus uino interdicit, secundo de legibus: idq; ne in furorem agantur. Prouectis autē, ut ipso utantur, permittit: quippe quod aduersus acerbitatē senectæ remedio sit, animiq; mœrores discutiat, ac deniq; duriores mores emolliat. Etenim iuuenilis ætas calida est, ac multo referta sanguine. Cōtrà senilis, & frigida, & sanguinis inops. Propterea senibus uini potus utilis est: ijs autem qui crescūt, aduersatur quàm maximè. Iam uerò neq; in exercitu permittebat Plato ut uinum gustarent milites, neq; in ciuitate ipsa serui, sicuti neq; principes, neque

Animam totam corporeā suspicatur Galenus.

Malum esse neminē ultrò, Plato asserit.

Animæ uires sequi temperiem sanguinis, Aristoteles ait.

Mores cognosci ex figura partiū Aristot. uult.

Septentrionalium mores esse agrestissimos.

Asia, Asiaticorūq; mores, ingeniaque commendantur.

Mores sequi plerunq; naturam regionis.

Furibundos esse quibus cubiti arteria uehementer pulsat.

Iracundiam caloris abundantia creari. Stupidos frigiditas efficit.

Vino citra duodecimum annū pueris Plato interdixit.

Vinum leuat acerbitatem senectæ.

Vinum senibus cur utile.

Vinum aduersatur crescētibus.

Vino quibus interdixit Plato.

administrantes rempublicam, neq; iudices, neq; hi breuiter, qui de re aliqua essent consultaturi: quod nimirum ueluti quidam tyrannus animæ facultatibus imperet. Sed neq; interdiu, nisi aut exercendi corporis, aut tollendi morbi gratia, permisit unquā uini potionē: neq; item noctu, dum liberis nauanda esset opera. Pro nihilo autē esse enitendum singulis, ut alimento, studijs, & disciplinis simul & uitium fugerent, & uirtutem 10 ipsam capesserent, idem professus est. Cæterùm qui cunctos homines uirtuti comparandæ idoneos, & qui nullum iustitiæ amantem esse arbitrantur (quod est nullū naturalem finem statuere) utriq; hominū naturam ex dimidio tantū cognouerunt. Neque enim omnes iustitiæ hostes, neq; omnes amatores nascunt, ob corporis temperaturam utriq; tales geniti.* Ac sanè qui talia astruūt, subinde petunt, quo uidelicet iure quispiam debeat laudari, uituperari, odio haberi, 20 aut amari, cùm bonus aut improbus nō suopte ingenio, sed à temperatura sit factus, quam ab alijs causis quisq; accepisse deprehēditur. Quia (scilicet respondebimus nos) omnibus hoc nobis inest, ut amplectamur bona, ambiamus, amemus: malum abominemur, atq; procul arceamus, ignorātes adhuc, genitūm ne sit tale, an minus. Scorpios enim, phalangia, uiperasq; necamus, cùm tamen à natura, non sua sponte, talia creata sint. Primū etiam, maximumq; Deum nō 30 genitum Plato asserens, bonū tamen illum esse pronūciat, nosq; ipsum talem ab æternitate, nō ex seipso bonū effectum, natura duce colimus, & amamus. Prorsus enim nullo unquam tempore genitus est, omnibus seculis increatus, sempiternusq; existens. Meritò itaq; malos odimus, causam cur mali existant, nec dum præmeditati. Bonos uersùm, siue natura, siue institutione & doctrina, siue honesto uitæ exercitio probitatē sint assecuti, recipimus, atque amore prosequimur. 40 Quocirca Stoicos admiror, qui homines uniuersos ad uirtutē adipiscendam habiles esse opinantur, sed ab alijs quibus cum uiuunt, à recto itinere detorqueri. Haud siquidē ducere poterunt, qui omniū hominū primi geniti sunt, à quibus iam deprauati fuerint, ante se nullum alium habentes. Videmus etiam pueros complures, iisdem parentibus ortos, ab eisdem præceptoribus educatos, iisdemq; alimentis usos, natura tamen quàm longissimè inter se differre. Quos 50 quidem quis per deos flagitia edocuit? Reperies enim paucos admodū pueros natura ad uirtutē propensos, sed à parentib. & pædagogis ad eam minis increpationibusq; conuerti. Porrò illi extrema dementia tenentur, qui nos uoluptate à uirtute detorqueri aiunt. Quos quidem eruditissimus Posidonius refutans, ait in nobis ipsis intestina quædam uitiorum semina, & tanquam igniculos delitescere: nec tam nobis à uitiosis cauere, quàm uitiorum incrementū restringere 60 & coërcere esse opus. Non enim (ut fert Stoicorum opinio) totū extrinsecus ingruit in nostros animos uitium, sed plurimū in seipsis uitiosi homines causæ habēt. Quod extrinsecus aduenit, longè minus est. Proinde sanè consuetudine praua accedente, secundum partem animæ ratione carentem,

carentem, praui reddimur falsis autem opinionibus, secundum intellectricem partem imbuimur. Sicuti dum à bonis, syncerisque uiris instruimur, opiniones quidem ueræ sunt, mores autẽ humani. At in cogitatrice animæ parte, intellectio, stultitiaque, ratione maioris minorisque euariantes, corporis temperaturas sequunt. Ipsæ autem temperaturæ, primam in utero generationẽ & cibũ probos succos parantẽ, habẽt autorem: atque hæ mutuò sese & adaugent, & fouent. Calida namque, exempli gratia, tempeties, iracũdos facit, ac deinde in his iracundia ingentẽ calorẽ accendit, & igneum reddit. Contrà qui mediocri temperatura constant, medio iterque commoti animo, ad probos succos gignendos proficiunt.

mperies quæ nantur.
mperies calida iracundos it.
iracũdia ignẽ ldit calorem tum.

GALENI PERGAMENI
de naturalibus facultatibus liber primus.

Vandoquidem sentire & moueri secundum electionẽ, propria animalium sunt: augeri uerò, & nutriri, plantis etiam cõmunia: erunt utique priora quidẽ, animæ, posteriora uerò, naturæ ipsius opera quare animalia ipsa, simul & ab anima & a natura gubernari dicimus, stirpes à sola natura. Quanquam his etiam animã uegetatricem aliquis tribuere haud immeritò poterit, distinguens illã à sensitrice, quæ animalibus inest. Porro cùm corpus aliquod ab iis sub quibus ante fuit in nullo est immutatum, quiescere id dicimus. Quòd si in aliquo ab iis recessit, eatenus id moueri. Vbi igitur corpus ipsum ab una in alterã qualitatem mutatur, ut ab albo in nigrũ, aut à frigido in calidum, motũ ipsum alterationem uocamus estque unũ motus genus. Alterum genus in corporibus iis est, quæ situm mutant cui generi latio nomen est. Atque hi quidem duo motus simplices & primi sunt: auctio uerò & diminutio, ex his compositi. Illa, cùm ex minori maius fit: hæc, cùm ex maiori minus propria scilicet utrobique seruata forma. Alii autem duo ab his motus sunt, generatio & corruptio: illa quidem ad substantiã productio, hæc illi cõtraria. Omnibus iis motibus cõmunis est prioris status immutatio: sicuti è diuerso quietibus, prioris status conseruatio. His præmissis, inquirendum iam nobis est, quot & quæ naturæ sint facultates: tum, quod opus edere singulæ earũ sint natæ. Porrò opus appello, quod iam factũ atque completũ per actionẽ est uelutì sanguinẽ, carnẽ, neruũ. Actionẽ autẽ, ipsum actiuũ motũ. Causam uerò, à qua hæc procedit, facultatem. Etenim ubi cibus fit sanguis, passiuus quidẽ cibi, actiuus uerò ipsius ueni fit motus quã actionem licebit tibi appellare naturæ opus, nõ tamẽ opus ipsum, actionem. At mihi quidem tam uena, quam reliquarũ particularũ singulæ, ob certam quandam temperiem quã ex quatuor sunt qualitatibus nactæ, hoc uel illo modo uidentur agere. Quanquam Aristoteles, atque ipsum Stoici secuti, calido & frigido omnem actionem tribuunt: siccum & humidũ pro patientibus iis subiciũt. cùm tamen satius fuisset omniũ particularum causas ad ipsas quatuor qualitates reducere. Nã tametsi in animalibus & stirpibus calidum & frigidum magis agere, siccum uerò & humidũ pati, uideant, nõ ob id tamen sic res habet in omnibus. Cæterũ omnis potentia siue facultas, in relatione ad aliquid intelligitur. Primũ siquidem, actionis ipsius potentia est causa, deinde etiam operis, ex accidenti quodam quare si causa ad aliquid est, potentia quoque in relatione dicetur ad aliquid, nimirum causa cùm sit. Cuius quidem agentis causæ substantiam quandiu ignoramus, facultatem eam, siue potentiam, appellamus in uenis quidem potentiam quandam sanguificã, in uentriculo concoctricem, in corde pulsatoriam dicentes. Incipiendum itaque nobis ab ipsis operibus est, si certa ratione & uia, quot & quæ facultates sint, inuenturi sumus. Singula namque opera, ab aliqua procedunt actione. Hanc uerò omnino aliqua præcedit causa. Ergo naturæ opera dum adhuc in utero gestatur, ac fingitur animal, omnes corporis sunt particulæ. Edito uerò in lucem, cõmune in omnibus naturæ opus est, earũ ad magnitudinẽ perfectam perductio. Postea uerò, etiam ut omnes perdurent, molitio. Actiones quæ tribus his operibus respondent, necessariò tres sunt, una scilicet cuique generatio, auctio, & nutritio. Verùm generatio, simplex actio naturæ nõ est, sed ex alteratione & formatione cõposita. Siquidem alterari oportet, effingique materiam ipsam, ut ex ea gignatur animal. Auctio uerò, solidarũ iam formatarũ animalis particularũ augmentum, ampliatioque in longum, latum, & profundũ est. At nutritio, iisdem partibus appositio quædam est, sed sine amplatione. Ergo primò omniũ agamus de ipsa generatione. Proiecto in uterũ, aut etiam in terram semine, statis quibusdam temporibus, multæ cõstituuntur partes eius quæ gignitur substantiæ, humiditate, siccitate, calore, & frigore, cæterisque omnibus, quæ hæc sequunt, qualitatibus (hoc est tactilibus, atque iis etiã quæ gustu, odoratu & uisu diiudicantur) inter se differentes. Quocirca si primas & elementares alterationis facultates requiris, hæ sunt, humiditas, siccitas, caliditas, & frigiditas. Si uerò eas quæ ex his inter se mistis nascuntur, tot sanè omni in animali erunt, quot fuerint in eo sensibilia elementa, hoc est, similares particulæ quas nimirum in prima animalis generatione, natura creat, usa generatrice, alteratriceque potentia. Propriũ autẽ uniuscuiusque uisceris corpus, si ab eo uenas, neruos, & arterias excernens, similare, simplexque, atque cõpositionis est expers. Cæterùm si qua organa ex geminis constant tunicis, sed simplicibus & dissimilibus, horum ipsæ tunicæ elementa sunt. Atque in utraque tunica sua quædã alteratrix uis est, quæ ex menstruo sanguine eam particulam generat. Itaque alteratrices facultates in omni animalis genere tot membratim erunt, quorlibet in se elementares particulas. Sed & actiones proprias cuique membratim particulæ necesse est esse, quemadmodũ & usus. At alteratrices naturæ facultates, quæ particulares sunt, omnes tunicarũ & uentriculi, & intestinorũ, & uteri substantiã, qualis est, effecerunt. cõpagem uerò, formamque, formatrix

Facultas omnis in relatione cõsistit ad aliquid.
Venis inest facultas sanguifica.
Cordi inesse uim pulsatoriam.
Partes corporis uniuersas esse naturæ opera.
Actiones naturæ tres, generatio, auctio, nutritio
Generationẽ esse actionem cõpositam
Auctio quid sit
Nutritio quid.
Generationis progressus.
Facultates elementares primæ, quæ
Facultates ex primis cõstitutæ, quot
Elementa sensibilia sunt similares particulæ
Alteratrices facultates tot ut ipsis singulis animalibus quot elementares particulæ.
Formatrix facultas

Alteratio. *Latio.* *Auctio* *Diminutio.* *Generatio.* *Corruptio* *Opus quid dicatur.* *Actio quid.* *Causa quid.*

quædam uirtus effinxit, quę ars optima existēs, tam cōsultò & artificiose compingit singula, ut nō possint aliter se habere melius. Sed neq; ipsa facultas auctrix, deest ijs qui gestantur in utero, sicuti nec nutrix. Sunt tamen eo tempore alteratricis & formatricis potentiæ, ueluti ministræ quædam, nec sustinent ipsæ primas partes. Vbi uerò perfectā magnitudinē animal est adeptū, toto postquā editum est tempore, usq; ad ætatis uigorem, auctrix uirtus dominatur. Auxiliatrices & ueluti ministræ eius sunt, alteratrix & nutrix. Auctricis autem facultatis est proprium, in omnem partem proferre solidas corporis partes, quas elemētares & similares, simplicesq; appellamus. id quod solius nutricis proprium est munus. Nam quæ a nobis extensa sunt, sicut nulla dimensione id patiuntur, ita minuuntur reliquis. Quare ijs quæ augentur, necessaria mutatio est de qua iam nonnihil dicemus. Quum id quod in nutrimenti affluit specie, corporis eius quod nutritur, omni parti affigitur, actio quidē ipsa nutritio est, causa uerò huius, ipsa facultas. Et alteratio quidē hîc quoq; ipsius actionis genus est, nō tamen qualis erat in generatione. Ibi namq; quod os nō erat, postea factum est os. in nutritione uerò, ei quod iam factū est, id quod affluit efficitur simile. Ita nō immeritò alterationem illam nominamus generationē, hāc assimilationē. Ergo generatio, auctio, & nutritio, primi naturæ operum, ac ueluti capita sunt. quare etiam efficientes horum facultates primæ principesq; tres fuerint. Desiderant tamen uim ipsæ tum inter se, tum aliorū ministeriū. Ac quæ quidem generatrix, auctrixq; desiderent, dictū iam est. Quæ autem nutrix facultas requirat, nūc dicetur. Ergo cum actio huius facultatis assimilatio sit, nec fieri possit, ut assimilentur inuicem, turq; inter se ulla, nisi societatē aliquam, cognationemq; in qualitatibus habeant, ideirco primum quidem nec quodq; animal quocūq; cibo nutriri potest, deinde nec quibus nutriri potest, ijs nutriq; protinus. Atq; huius necessitatis causa pluribus alterationis nutrimenti instrumentis utiq; animali est opus. Nam ut ex pane, aut lactuca, aut beta fiat sanguis, permultam hanc alterationem requirunt. Quæ quidem una est causa, cur multa sint ad alterationem nutrimenti instituta organa. Altera causa est excrementorū natura, quibus excipiendis & euacuandis, secundum quod illam in corpore particularū genus est destinatū. Est & aliud tertium genus instrumentorū, pro bonis succis undiq; per totū corpus deferendis, tributum. Alia namq; organa idonei cuiq; particulæ nutrimentū alterando præparant, alia separant excrementa, alia transmittunt, alia suscipiunt, alia expellunt, alia salubriū succorū in omnem partem ferendorū sunt uiæ. Quæ omnia unius nutritionis gratia, sunt à natura condita. Porrò nutritio ipsa, ad id q̃d nutritur, eius quod nutrit assimilatio est. quam necessario præcedit semper agglutinatio: sicuti & hanc appositio. Postquā enim succus is qui omnē animalis particulam nutriturus est, à uasis excidit, in totam eam primū dispergitur: mox adiungitur: deinde agglutinatur, ac demū assimilatur. Differre autē appositionem ab agglutinatione, sicuti & agglutinationem ipsam ab assimilatione, hinc cōstat, quòd in hydrope quidem humoris fiat appositio, nō tamen agglutinatio. in leuce autem, adhærentia quidem certatur, at assimilatio non item. Porrò nutrimentum dicitur propriè quod assimilatur & nutrit: nam quod agglutinatur, uel quod apponitur, id nō propriè nutrimentū est, sed æquiuocè, ut uelut nutrimentū multorūq; minus, quod in uentriculo cōtinetur. quanquā id etiam nutrimentū uocamus, quod si probè concoquatur, aliquando sit nutrimentū. Cæterū nullam esse assimilationem ueram, sed apparentem tantum, dicunt hi qui nec artificiosam naturam existimant, nec animalis habere prouidentiam, nec denique ullas proprias obtinere facultates, quibus scilicet alia trahat, alia teneat, alia demittet, alia expellat. Asclepiades porrò nō solum negauit inesse renibus uim secernendi lotiū à sanguine, uerumetiam urinam ipsam minimè quidem per meatus ureteres demitti in uesicā, sed per alias quasdam obscuras uias, ac nullo sensu perceptas, professus est, contra quem licet plane cognoscere, uel ex ipsa urinorū anatome. Sed nec admittit, æstate plus bilis ijsdem medicamētis uacuari, hyeme pituitæ. neq; rursus plus bilis, in iuuene: in sene, plus pituitæ. Quippe medicamenta ipsa minime familiares sibi succos attrahere, imo uerò nihil prorsus ab ullo trahi, impudenter pronunciat. Opinio cuius q̃ sit absurditatis plena, indicet lapis magnes. ex quo quidem uidimus ferreos stylos quinq; continenter appensos, quorum primus partem lapidis tangit, per illum scilicet diffusa in reliquos, ipsius lapidis ui. Hippocrates uerò, qui naturæ mysteria nouit, hanc semper tum admiratur, tum prædicat. Huic facultates adesse affirmat unā, qua sibi cōueniens attrahat: alteram, qua alienū à se repellat. Ipsam præterea tum nutrire animalia, tum augere, tum morbos quoque finire, indicareq; ijsdem facultatibus putat. Porrò nō modò medicamenta purgantia proprias sibi qualitates attrahunt, sed etiam quæ surculos, & telorū cuspides, quæ penitus nōnunquā in carne sunt infixæ, euellunt. Tum uerò quæcunq; uel serpentiū uenena, uel quæ telis sunt illita educunt, hæc quoq; eandem quam magnes lapis facultatem ostendunt. Cæterum eorum quæ uenena extrahunt, alia uenenum uiperæ, alia pastinacæ marinæ, alia alterius cuiuspiam eliciunt: liquidoq; uidere licet super ipsis medicamentis uenena iacentia. Est itaq; rebus quibusq; facultas quædā, quæ nimirum congruentem sibi qualitatem attrahit. id quod certe uel in tritico uidere licet manifestissime. Nam si fictilia uasa aqua plena, in triticeo aceruo recondas, id humorem in se per fictilia euocans, tum molem sibi, tum pondus adijcit: cum uidelicet triticū ipsum trahendi ad se uim humoris maiorē uim habeat, quam uel uehemens calor Solis. Atq; ad hunc modū renibus inest propria quædam uis lotiū trahendi. Si quidē uenæ cauę pars altera, sursum ad cor ascēdit: reliqua super spinā incedit, per totum eam ad crura usq; porrecta: cui renes à lateribus utrinq; per uenas quasdā emulgētes adhæret. Per

quas

Lotij expurgandi ratio.

quas quidem cùm etiam fertur sanguis, quod serosum eius, & tenue est, id per renes, ceu per colatoria quædam transibit (non quidem consecutione ad id quod uacuatur, qualiter Erasistratus existimauit, sed ob renum facultatem tractricē, alioqui nulli ex retenta urina perirent) quod uerò sanguineum & crassum, id coercetur, ac per uniuersum corpus regeritur. Non est autem diuersa ratio, qua urinæ per renes in uesicam feruntur, & qua sanguis in omnes animalis partes, neq; etiam qua flaua secernitur bilis.

GALENI PERGAMENI de naturalibus facultatibus liber secundus.

Quòd necesse quidem sit fateri uim quandā in renibus esse, quæ huiusmodi qualitatē, qualis in urina percipitur, ad se trahere sit habilis, superiori monstrauimus libro. Qua nimirum facultate cor etiam, unicū ex ijs quę post iecur habentur, in dexterum proculdubio sinū, suum alimentū trahit, deinde per arterialem uenam ad pulmonem transmittit. Reliquorū quippe nullum, nec Erasistrato quidem ipsi, nutriri ex corde placet, propter eas, quæ super uasis crescunt, membranas. Iam uerò, qui pro tenuitate, aut crasitie humorum, latitudine autem, aut angustia meatuū, fieri aiunt ipsam humorū segregationem, hi nobis rationem reddant oportet, cur urina, quam bile esse tenuiorē constat, in bilis uasa nō influat. At certè nullam aliam reddere poterūt, præter facultatem illam à natura unicuiq; instrumento statim ab initio tributam, sine qua durare animalia nō poterūt. Siquidē nec uiuere, nec durare ulli animalium, uel breuissimo tēpore fas erit, si tot in se particulas, tamq; dissidentes cùm habeat, nulla facultate utaī, nec quę conueniens trahat, nec quæ alienū secernat, nec quæ id quod nutriat alterabit. Quibus quidem facultatibus utitur natura illa, quę particulas effingit, easq; sensim adauget, atq; omnino est per eas totas extensa: ut quę sanè totas per totas, fingat, nutriat, atq; augeat, ueteri semper ipsius materiæ forma mutata: quo uel maximè nomine differt natura ab statuaria, quæ foris quidē materiam ipsam adornat, intus autem illaboratam atq; neglectam relinquit. Phidias siquidē ex cera efficere ebur, aut àurum nō potuit, sed neq; ex auro ceram: quippe horum quodq; manens id quod à principio erat, foris tantū speciem artis adeptū, perfecta fit statua. At natura, nullius materiæ ueterem formā seruat: alioqui sanguis omnino essent cunctæ animalis particulæ, is scilicet qui à matre cōcipiente confluit ad maris semen, instar ceræ cuiuspiam, atq; unius & uniformis materiæ, artifici subiectæ. Nulla autem animalis particula ex ea ipsa materia, sit ita rubea, humidáue, sicuti est ipse sanguis. Nam os, cartilago, arteria, uena, neruus, adeps, glandula, membrana, medulla, exanguia quidē sunt omnia, licet cōcreta ex sanguine, uidelicet materiali principio. Semen uerò cùm sit efficiēs animalis principium, trahendi sanguinis possidet facultatē, nō secus q̄ magnes ferrū. Quare primò quidem competentem sibi sanguinem attrahet, quem & facilè uincere, & celeriter assimilare, & sibi nutrimentum facere possit. Mox arbitror secūdò attrahet, & tertiò, quò scilicet sibi molem magnitudinemq; iustam ex nutritione adijciat. Vnde iam alteratrix inuenta ius est. Tertia uerò formatrix apparebit: cuius ope semen primū ueluti cōcretum quiddam tenue, membranam illam sibi induit, quam Hippocrates sexta die cum fœtu, Musicæ cuidam mulieri ouorū tunicæ similem excidisse ait. Post hoc uerò reliqua etiam quæcunq; ab eo, in libello de infantis natura, sunt scripta, fingit. Cæterùm cùm augeri illa post formationem cōueniat, id profectò assequeni, tum in omnem extenta partem, tum uerò nutrita. Cor igitur ab initio ita mihi paruum esse, ut nihil à milij semine, aut si mauis a faba distet, intellige. Augentur porrò ea tantū, quæ uiuunt, quorum nimirum formæ perfectæ iam sunt. At eius quod fit, processus ille qui est ad formā, non utiq; auctio, sed generatio nominaī. Siquidem augetur id quod est: gignitur quod nō est. In uniuersum autē deridenda Erasistrati est opinio, dicētis attractionē fieri successione continui ad id quod uacuatur. Quæ ratio, tantū succedere cōtinui necessariū facit, quantum effluit. Hoc uerò ijs qui cōmodo sunt corporis habitu, satis ad nutritionem est, utpote quibus ea quæ apponuntur, ijs quæ effluunt, paria esse oporter. At in ijs qui ad ultimum sunt graciles, ac liberaliter refici postulant, nisi multò plus sit quod appontur, quàm id quod uacuatur, pristinus restitui habitus nunquam poterit. Liquet igitur, quòd tanto plus sunt hi attracturi, quanto etiam pluribus egent. Trahitī itaq; nutrimentū, non successione continui, ad id quod uacuaī, sed perinde ac à magnete lapide ferrum, qui scilicet talis qualitatis trahendæ uim habet. At uerò distributionis principium expressio uentriculi præstat: reliquū autē eius progressum omnem, tum uenæ ipsæ cōtractæ ac propellentes, tum singula quę nutriūtur ad se trahentia. Quare improbè Erasistratus hallucinatur, dum horum omnium causam successionem illam ad id quod uacuatur, statuit: sicuti etiā ubi ex iecinoris sciri ho gigni semper hydropem ait: id quod certè hominis planè est secordis. Siquidē ex diuturnis hæmorrhoidibus, uel suppressis, uel immodica profusione, hominem ad extremā frigiditatē ducentibus, nō semel aut bis, sed sæpe iam aquam intercutem collectā uidi. Sicuti mulieribus quoq; tum menstruæ purgationis omnimoda cessatio, tum immodica uacuatio, sæpe hydropem accersiuerunt. Nonnullis uerò earum, & qui muliebris nocatur fluxus, in hunc terminatus est morbū: ut interim qui ab ilijs incipiunt, aliósue quopiam opportuniorum ad id membrorum, hydropas impræsentiarum prætercam. Est tamen ea prima generādi hydropis causa, quæ ex sanguificationis defectu procedit simili genere, atq; ex ciborū cōcoctionis defectu diarrhœa. Atqui in tali hydropis genere, nec aliud uiscus ullū, nec iecur intro est affectū. Sed illud etiā, quod innuere uideī, præ se fert extremā absurditatē: nēpe fieri posse ut bilis cibis statim mista, forinsecus nobis adueniat, non gignatur in corpore. Mel siquidē, nō eò quòd plu-

Pulmonem solū, inter omnia uiscera, nutriri ex corde.

Facultates naturales esse necessarias ad uitam.

Naturā esse per totas corporis partes extensam

Natura ab statuaria qui differat.

Phidias.

Sanguis est materiale principium, ex quo cōcrescunt nostri corporis partes.

Semen est efficiens animalis principium

Formationis fœtus ratio.

Auctio quō fiat.

Cordis magnitudo in primo ortu.

Augeri tantùm quæ uiuunt.

Generatio quid dicatur.

Nutrimentum trahi, nō successione ad id quod uacuatur, sed perinde ut à magnete trahitur ferrum.

Distributio alimenti quo modo fiat.

Hydrops quibus ex occasionibus gigni possit.

Hydropis generādi prima causa, ex sanguificationis defectu.

Diarrhœa ex ciborum cōcoctionis defectu.

rimam in se bilem continet, sed quod intra corpus est mutatũ, in hanc alteratur & uertitur. Quippe amarum gustantibus esset, si bilem in se extra corpus contineret omnibusq; similiter hominibus æqualis ex eo gigneretur bilis copia. Verum id secus habet. Siquidem qui iam sunt in flore, potissimum si calidiore natura sint, ac uitam laboriosam transigãt, in iis totum mel uertitur in flauam bilem. Senibus uerò admodum est accõmodum, utpote quibus non in bilem, sed in sanguinem conuertatur. Gignitur autẽ in iecinore, atq; etiam in uenis, ipsa bilis unà cum sanguine. Est enim exactè iam demonstratum ueteribus, dum in uenis alimentum ab innato calore alteratur, sanguinẽ quidem ex mediocri calore fieri reliquos uerò succos, ex eodem immodico. Atq; huic sententiæ, quæ euidenter sensibus apparent, omnia consentiunt quando & ex cibis, hi qui natura sunt calidiore, magis sunt biliosi qui frigidiore, magis pituitosi. Simili modo ex ætatibus, quæ calidiore natura sunt, has biliosiores esse cõstat quæ frigidiore, pituitæ magis obnoxias. Iam uitæ rationũ, & regionũ, & anni temporum, multoq; priores his, ipsarũ quoq; naturarum, quæ frigidiores sunt, eæ magis cernũtur pituitosæ quæ calidiores, magis biliosæ. Præterea ex morbis quoq;, qui frigidi sunt, hi à pituita oriũtur qui calidi, hi à bile ortum habent. Cùm enim ob certam illarum quatuor qualitatũ temperiem, particula quæq; certam habeat functionem, necesse omnino est, propter eius temperiei uitium, aut prorsus corrumpi functionem, aut impediri: ac proinde uel totũ, uel in parte ægrotare animal. Ac primi quidem, maximeq; generales morbi sunt quatuor, qui calore, frigore, siccitate, humiditateq; inter se dissident. Porrò in febribus, admodum uitiatur ipsa cõcoctio uentriculi, ob calorem illum præter naturam, qui cùm substantia sua functionem lædat, meritò inter primos morbos annumeratur qui ue actio ipsa necessariò ex commoda nascitur temperie. Neq; enim alia de causa potest intemperies primorum esse causa morborũ, nisi quòd cõmoda sit temperies corrupta. Cùm enim ab hac maneat actiones, necesse est prima earum uitia, ex hac manare corrupta. Est autem cõmoda caloris temperies, ipsius actionis causa. Quare in omni actione, id quod melius est, cõmodo temperamento ferre acceptum cõueniet: quæ deteriora sunt, uitioso. Sanguinem itaq; à mediocri, bilem ab immodico calore nasci, putandum. Vnde iis qui sani citra uitium sunt, ubi aliqua coacti occasione contra consuetudinem cibo abstinuerunt, os quidem amarum, lotium uerò biliosum redditur, atq; etiam mordetur uenter, quòd uidelicet ea quę coquuntur immodicè, primũ quidem salsiora, postea uerò amariora reddantur. Nam si mel ipsum, quod omnium dulcissimũ est, plurimum percoquere uelis, id quoque reddidens amarissimũ. Quod nanq; ad dulcedinem generandam caloris ei debebat accedere, id totum prorsus intra se obtinet. Quare si calidum cùm sit, calido adhuc urgatur, statim fit bilis, non sanguis. Postulat itaq; ut uertatur in sanguinem, naturam hominis frigidam, ætatemq; frigidam.

Mel florentibus in bilem conuertitur.

Mel senibus commodum.

Bilis generatio.

Sanguis fit ex mediocri calore.

Frigidi morbi à pituita oriũtur. Calidi morbi à bile.

Morbi primi quatuor.

Concoctionem uentriculi uitiari in febribus.

Actiones ex cõmoda oriri temperie.

Ieiunantib. diu præter consuetudinem, quæ nam accidant.

Quæ coquũtur immodicè, primo salsiora, postea amariora reddi.

Mel reddi ex lõga coctura amarum.

Non ab re igitur censuit Hippocrates, mel biliosis naturis nõ esse ex usu inimicũ autẽ esse morbis, quos amara excitauit bilis. At senili naturæ, maxime cõuenientius existere. In uniuersum autẽ, corporibus calidis, quæcunq; ex occasione sint calida, mel atq; dulcia omnia, generandæ bili causam præbent iis autẽ quæ cõtrarij sunt habitus, sanguini. Atqui non potest idem cibus aliis uerti in bilem, aliis in sanguinem, nisi uaria corporũ generatio peragatur. Etenim si cibus quisque à se & in se hanc habens, nec in animalis corpore mutatus, bilem gigneret, utiq; in omnibus eam corporibus pari modo generaret. Sunt igitur semper nobis causæ ipsæ inquirendæ. Qui enim intemperamentorũ causas cognorit, is facilè ad naturam suam ea reducet. Porrò affectus qui minimè ex accidenti, sed primùm & per se labefactat functionem, is uerè morbus est. Iam uerò Hippocrates temperatũ calorem, & qui modicè est humidus, sanguinis generandi causam affirmat qua ratione sanguinem potestate calidum & humidũ esse ait, æquè ut flauam bilem calidam atq; siccam, quantumuis sit aspectu humida. Quippe dissidet quod secundum apparentiam humidum est, ab eo quod uiribus tale existit. Cùm enim ubi plurimam uentriculo flaua bilis cõtineri, perpetua siti urgeamur, signum est, potestate ipsam calidam esse, & siccam: æquè ut pituitã frigidam, humidamq; cum qua etiam albicans ille succus, quem βλένναν, id est, mucum, appellat Prodicus, frigidus atque humidus est. Est & alius humor frigidus simul & siccus, qui & in autumno, & in ætate illa quæ succedit uigori, crescit, quam atram uocamus bilem, flaua multo acriorem, & maligniorem. Dysenteriam siquidem quæ ab atra incipit bile, mortiferã pronunciat Hippocrates. Non tamẽ quæ à flaua ortum, prorsus mortifera est, sed plerìq; ex ea seruãtur. Est autem atræ bilis receptaculum lien qui ubi minus quam usũ sit, illam ad sese trahit, utputa quando est malè affectus, ueq; ualenter trahit, ut sanguis impurior est, sic totũ corpus magis redditur decolor. Tum regij morbi, qui in liene ægrotante ortũ habẽt, nigriores sunt item ulcerum cicatrices nigræ. Cæterum quibus corpus floret, iis lien, Hippocratis testimonio, minuitur. Quibus uerò id uiscus magnũ & tumens augescit, iis corpus minuit, & cacochymum reddit. Quemadmodũ igitur in feruẽti musto duo prouenire excrementa cernimus, alterũ leuius, magisq; aereum, quod nimirum florem uocamus alterum grauius & magis terreum, quod appellamus fæcem sic etiam in sanguine generando, excrementa gignunt duo, quæ illis proportione respõdent alterũ tenue, humidumq;, & fluidũ, quod flaua dicitur bilis, & in uesica fellis excipitur alterum fæculentũ & terreũ, quem ueteres atrum succum appellant, quemq; ad se lien ipse trahit. Cæterum nõ eandem habent hi succi speciem, cùm respondent naturæ modo, quam ubi præter natura se habent. Quippe quæ flaua dicitur bilis, dum ad ultimũ perassat, crassa, ignea, & uitellina redditur. Atra etiam bilis, perpessa idem, lõge malignior quam naturalis, euadit. Siquidẽ tum acris, in morẽ aceti, fit tum corpus

Mel biliosis naturis non ex usu, conferentem senibus.

Affectus primò labefactans functionem morbus.

Sanguis calidus & humidus. Bilis calida sicca.

Pituita frigida & humida.

Atra bilis acrior & malignior quam flaua.

Lien receptaculum atræ bilis.

Lienis morbo qua accidant. Regij morbi, nigriores.

Musti excrementa duo compara.

Flauam bilem ad ultimum perassatam fieri ignea uitellina. Atra bilis assata, quæ reddatur.

corpus radit, necnon terram ipsam fermentat, ubi scilicet ascititia putredo nigro illi succo naturaliter se habenti accessit. Multiq; uidentur ueterum medicorum plerique, id quod è tali succo naturaliter se habet, quodq; infrà deijcitur, & sæpe suprà fluitat, atrum uocare succum, non atram bilem quod uerò exustione quapiā ac putrescentia, in acidā migrauit qualitatē, id atram nuncupare bilem quod excrementū iam præter naturā est, quum nimirū ab ustione non naturalis caloris acrimoniā illam asciuerit, ac ueluti cinis quidam sit redditum. Sic quodammodo & fæx usta, à nō usta dissidet. Illa nanq; admodum calida est, adeò ut carnem urat, liquet, atq; corrumpat. Altera quæ nondum est usta, ad omnia utuntur medici, ad quę terra figulari, alijsq; etiā quæ tum siccandi, tum refrigerandi facultatē habent. Sanè in atræ bilis sic ustæ speciem etiam uitellina illa subinde uertitur, quoties ipsa quoq; igneo percocta est calore. Reliqua bilis genera, partim ex iam dictorū mistura constant uniuersa, partim tanquam uiæ quædam sunt ad harum tum generationem, tum inter se mutationem. Distant inter se, quòd aliæ meracæ sunt, ac solæ: aliæ ueluti sero quodam imbutæ. Verùm seri genera quæ in succis habentur, omnia sunt excrementa, purumq; ab ijs esse postulat animalis corpus. Ea uero quę prædicta sunt, naturæ usum aliquem conferunt. Purgatur autem ab ijs sanguis tum per lienem, tum per eam quæ iecinori subest uesicā. Requirit enim sanguis in non paucis animalis particulis crassitudinem. Est etiam quando neq; in postremis flauum succum postulet, qui tamen igneus ad extremū factus non sit. Porrò quod pituitam expurget, natura nullum instrumentum cōdidit, propterea quòd frigida & humida est, ac ueluti ex dimidio coctum nutrimentum. Desiderat igitur talis succus non utiq; uacuari, sed in corpore manens alterari. Excrementū uerò quod à cerebro destillat, fortasse nec pituitam quis rectè, sed mucum, & destillationem appellet. Ergo quemadmodum ex bilis generibus aliud utile naturaleq; in animalibus est, aliud inutile & præter naturam: sic pituitæ quod dulce est, id salutare esse animanti & naturale putandū. Quod acidum salsumq; est, acidū quidem, omnino crudū esse: salsum uerò, computruisse. Porrò omnimoda cruditas pituitæ intelligenda est, quę in secunda concoctione incidit, quę in uenis agitur non aūt in ea quę prima est, quęq; in uentriculo perficitur: quæ si hæc destitueretur, ne succus quidē omnino esse posset.

Ater succus.

Atra bilis.

Fæx usta urit atq; corrumpit carnem.

Vitellinam bilē uerti in speciem atræ exustā, ubi igneo percocta est.

Seri genera omnia, esse excrementa.

Bilis utraq; à quib instrumentis purgetur.

Pituitam expurgās cur nullum instrumentum sit conditum.

Pituitam dulcem salutarē esse animanti, acidam esse crudā, computruisse salsam.

GALENI PERGAMENI de naturalibus facultatibus liber tertius.

NVtritionem quidem fieri, quum id quod nutrit, ei quod nutritur, assimilatum est: sesq; in singulis animalis particulis facultatem quandam alteratricē, quam membratim assimulatricem & nutritoriā uocauimus, aliamq; præterea attractricem, quę materiam cōuenientis nutrimenti suppeditat, in proximo demonstratum est libro. Indicatū præterea est, & quod ante assimilationem agglutinatio fit: hanc uerò ab appositione præcedi, quæ finis est actionis quæ ab attractrice perficitur. Porrò ad nutritionem ipsam ampliori opus est tempore, quàm ad perficiendas aliarum facultatū actiones: requiritq; ut appositus in particula succus, si illam sit nutriturus, minimè transferatur ad alias, sed in ea quiescat: quare necessaria etiam uidetur naturæ ipsi facultas quædā retentrix, quæ id quod appositum est retineat. Talis autem uis, in maximis, maximeq; cauis instrumentis cōspicua admodum cernitur: in paruis aūt obscurior. At inter animalis partes maximè cauæ, amplissimæq; sunt, uentriculus, uterus, & quæ secundæ uocantur. Retinet autē uenter cibum, quoad eum concoxit: nec minus fœtū uterus, quoad hunc consummauit. Cæterùm longè amplius perficiendi fœtus tempus, quam cibi concoquendi. Ac proinde retētrix uteri à nobis multò clarius cognoscetur. Quippe nouem mensibus plerisque mulieribus perficitur in utero fœtus, qui tota quidem ceruice conniuet: complectitur autem fœtum undiq; unà cum secundis. Estq; tum oris conniuentiæ, tum moræ fœtus in utero finis, ipsa actionis utilitas. Nam ubi id completum est, cuius gratia retentrice facultate est usus uterus, utiq; hanc inlubet, ac cessare facit, propultrice, quæ hactenus quieuerat, loco eius assumpta. Sanè erat sicuti quietis huius facultatis finis, ipse usus: ita etiā actionis eiusdē, finis, similiter ipse usus, utpote quo excitante agat, nō excitante quiescat. Succedentibus igitur rectè omnibus quæ in utero fiunt, expultrix quiescit omnino facultas: improsperè aūt cedentibus, non amplius expectat uterus nouem mensiū temporis moram: imò retentrix facultas statim desistit ab opere, & expultrici ut moueatur permittit: etenim sibi mutuò succedūt. Iam uerò prægnantes ipsæ primis diebus, potissimūq; eo ipso quo semen est conceptū, moueri, atq; in seipsum concurrere uterum sentiunt: quòd si præter hæc, citra affectum aliquem, etiam conniueat os uteri, iam semen ipsum à mare, & se cepisse, & retinere arbitrantur: quo tēpore adeò clauditur uterus, usq; ad horam partus, ut ne specilli quidem mucronē admittat. At uerò Hippocrates cōniuere os uteri, & in conceptionibus, & dum phlegmone affectū est, profitetur. Cæterùm in conceptibus, seruato naturali habitu: in phlegmone, in diuum mutato. Igitur absoluto, aut etiam mortuo fœtu, sub facultate expultrice os uteri aperitur: fundus aūt, atq; uniuersę partes circūiacentes utero, sese deorsum contrahunt, atq; fœtum propellunt: idq; tanto labore & conatu, ut interdum ipse uterus excidat, potissimum cum eius ad spinā ligamenta sunt laxa. Porrò obstetrices ipsæ non iubent surgere parturientes, neq; in sella collocant, donec ad fœtus transitū os uteri satis patet: id quod ex assidua manuū contrectatione sentiūt fieri paulatim. Opus autem ipsum quod à seipsis præstant parturientes, non uteri est, sed musculorum qui sunt in abdomine, qui scilicet tum ad deiectionē, tum ad reddendam urinam nobis etiā auxilio sunt: atq; ita quidem in utero, duæ memoratæ facultates apparent. Iu-

Nutritioni quæ sint necessaria.

Retentrix facultas in quibus cōspicua.

Partes maximè cauæ.

Vteri natura et operatio admiranda.

Expultricem et retentricem uteri sibi mutuo succedere.

Conceptionis ratio.

Vteri os cōniuere, & in conceptionibus, & dū phlegmone afficitur.

Vteri prouidentia.

Obstetricandi ratio.

Nutritio quando fiat.

Facultatum naturalium ordo.

uentre uerò, ad hunc modum. Quum is pro sua natura se habet, ac constrictoria uirtute utitur, quãlibet exiguũ sit quod in se continet, totũ id undiq; complexus nullum uacuum relinquit locum. Quum imbecillus est, quacunq; parte complecti exactè assumpta non ualet, ac proinde laxum quoddã spatium efficit, permittitq; ea quæ in se continet humida, ex alio in alium locũ transire, ac fluctuationum sonitus edere. Talis autem uentriculus, quum imbecillus sit, haud quidem probè concoquet: sed in eo diutius uidebitur quædam manere grauitas, tum cibi, tum potus, ut qui etiam tardius cõcoquat. Eius autem diutinæ ciborum moræ, non est causa angustia inferni orificij uentriculi, quũ uideamus in dies multa longè crassissima, quæ per imprudentiã uorantur, facilè excerni sicuti & alia liquida retineri: unde neq; etiam eiusdem in uentriculo moræ finis aut terminus erit ciborum in cremorem conuersio (alioqui sorbitiones, & lac, & ptisanæ cremor, in omnibus illicò transirent) sed concoctio, quæ a conuersione in cremorem res est diuersa, sicuti nutritio à sanguificatione. Est autẽ concoctio ipsa in uentriculo, nutrimenti in propriam eius quod nutritur qualitatem mutatio. Vbi igitur ad perfectionem concoxit cibos uentriculus, tum aperit inferius os, excidũtq; per ipsum facilè cibi, etiã si lapides, ossa, acinos, aliaue quæ uerti in cremorem non possint, plurima lecum habeant. At interim dum coquit uentriculus, cibos totus (perinde ut uterus fœtũ) ambit, & amplexatur, clauditurq; ad unguẽ infimum illius orificiũ, quod pyloron nominãt. Itaq; neq; in utero, neq; in uentre, neq; in uesica utrauis, licet reperire locum aliquem uacuum, scilicet instrumentorũ tunicis, ea quæ continent, semper arctè amplectentibus, quãdiu naturaliter se habet animal. Quare illis omnibus ingenitæ sunt aliquæ facultates, quibus retinere quæ expediũt, expellere aliena, possint. Siquidem quòd bilem ad se trahat ea quæ iecinori subest uesica, suprà est monstratũ: quòd autẽ & in uentrem quotidie eijciat, id quoq; euidenter cernitur. Atqui si tractricis operã statim expultricis actio exciperet, nec media semper inter eas intercederet uis retentrix, par semper in uesica bilis inueniretur modus: at non sic inuenitur, sicuti nec urinæ in altera, quæ lotio est addicta. Porrò ubi uentriculus circa imas partes multitudine ac acrimonia humoris afficit, si firmæ sint quæ circa stomachum habentur partes, diarrhœæ citantur. Quum uerò sic eius os infestatur, si cæteræ partes ualentes sint, uomitiones sequuntur. Quippe uentriculus, non secus quam partes reliquæ, ut conuenientem sibi qualitatẽ expetit, sic prorsus alienã respuit. Quare si expetit, trahet utiq; sicuti & expellet, si etiam fastidiat aliquit. Ad hæc autẽ, si trahit, necessariò etiam fruitur id quod non licebit illi, nisi retineat. Sed ipsius fruitionis aliquis erit finis, nempe benignioris ciborum substantiæ suctus, & repositio intra uenas. Post quem finem iam expultricis facultatis agendi succedet tempus. Nam ubi abundè saturatus est uenter, quicquid reliquũ nutrimẽti est, ueluti onerosum aliquid reijcit, quanquã ex eo, quod cũ uentriculo habuit, commercio, ipsum quoq; consecutũ est salutare aliquid. Quippe ubi conueniũt duo corpora, quæ ad agendũ ac patiendũ sunt nata, si pares ijs uires sint, ex æquo tum agẽt, tum patient. Sin longè superet, uincatq; alterum, magnum quiddam, in id quod patitur, efficiet: ipsum uerò uel exiguum aliquid, uel omnino nihil patietur: quo nomine dissidet nutrimentũ à medicamento ueneno so: hoc nanq; uim corporis uincit, illud ab hac uincitur. Minimè igitur potest conueniẽs animali nutrimentum esse, quod ab ijs quæ in animali sunt qualitatibus non uincitur. At uinci aliud nõ est, quàm alterari. Non tamen æquali omnes modo uincunt nutrimentũ particulæ. Siquidem alteratio quæ fit in uentre, maior est quàm quæ in ore perficit: minor uerò ea, quæ in iecinore & uenis. Horum nanq; alteratio, nutrimentum in sanguinis substantiam mutat. Quæ in ore agitur, mutat quidem id in alteram speciem manifestè, non tamen ad perfectionem transformat. Cæterùm quàm magna sit ciborum in ore alteratio, hinc discas licet, quòd mansum triticũ crudos furunculos ocyssimè & mutat & coquit: quum tamen si aquæ admisceatur, nequeat tale quicquam præstare. Nec est quòd id mirere. Nam pituita quæ in ore habetur, & lichenum remedium est, & scorpios statim necat: præterea multas ex uenenatis bestijs, partim protinus perimit, partim spatio: omnes certè insigniter lædit. Verùm quanto ij qui mansi sunt cibi, ijs qui inhærescunt in uacuis dentium interuallis, magis sunt alterati, tanto etiã his magis ij qui deuorati sunt. Siquidem incomparabilis est horum alterationis excessus, si & quæ in uentre est pituita, & bilis, & spiritus, & calor, & tota uentris substantia, æstimẽtur. Quòd si uiscera quoq; illi adiacentia, tanquam magno lebeti plures ignis foci, pariter æstimata sint, a dextris quidẽ iecur, à sinistris lien, supernè cor, & transuersum septum, & eleuatũ, & assiduè motum, ingentem quandam ciborum, qui in uentriculũ sunt deuorati, alterationem fieri crediderit. Quo autem pacto mutari facilè in sanguinem possent, nisi tali essent mutatione præparati? Monstratũ nanq; est, nihil in contrariam qualitatem totum simul migrare. Porrò uenter duas habet tunicas, usq; ad ipsum os pertinentes. Quarũ interior quidẽ, qualis in ipso est uentre, talis persistit, in directũq; porrectas fibras sortitur, trahendi utique gratia. Altera ad carnosiorẽ speciem in gula conuertit, habetq; transuersas fibras, ad contrahendum undiq;. Quippe singulorũ quæ mouentur instrumentorum corpora, pro fibrarum positura motus habent. Iam in singulis intestinis circulares in utraq; tunica fibræ sunt, quòd contrahantur duntaxat, nec quicquam trahant. At uenter alias fibrarum rectas habet, quibus scilicet trahat: alias transuersas, quibus cõstringat. Verùm ubi transuersæ fibræ tenduntur, latitudinem uentris minorem reddunt. Rectæ autem dum contrahuntur, necessariò longitudinem minuunt. At uerò deglutientibus nobis, liquidò cernitur larynx sursum in tantum currens, quantũ gula deorsum trahitur: quũq; cõpleta iam deglutiendi functione laxauerit sese gula, luculẽter descẽdere

Ventriculus quãdo non rectè cõcoquat.

Concoctio est nutrimenti in propriã eius quod nutritur, qualitatẽ mutatio.

Pyloros.

Vesica fellis trahit bilem.

Diarrhœæ quãdo excitentur. Vomitiones quando.

Nutrimentũ a deleterio medicamẽto quomodo differat.

Vinci nõ aliud quàm alterari.

Alteratio... ubi differentiam...

Alteratio fit in ore.

Triticum commansum crudos furunculos coquere.

Pituitã oris necare scorpios.

Alteratio quæ in uentriculo fit, describitur.

Ventriculi duas tunicas habere usq; ad os pertinentes.

Fibræ rectæ trahendi gratia. Fibræ transuersæ ad cõtrahendum.

Intestina trahere... contrahi tantum.

Larynx sursum tantum trahitur quantum gula deorsum.

Ventriculi internã tunicam uestire.

dere cernit illa summitas asperæ arteriæ. Siquidẽ interna * uentriculi tunica, quæ rectas habet fibras, quæq; tum gulã intrinsecus uestit, tum os ipsum, ea inquam super internis partibus ipsius laryngis extenditur. Itaque fieri nequit, quum ipsa à uentriculo deorsum trahitur, quin simul etiam secum detrahat laryngem. Sed quòd supernis partibus contractis, infernæ dilatentur, cõmune quidem id est, tum uiuis, tum demortuis corporibus. Gula igitur, ut monstrauimus, trahitur alioqui laryngem non traheret. Trahit aũt per gulam ipse uentriculus cibos: quos etiã per eandem euomit. Atq; idcirco facilius est deglutire quàm uomere, quòd scilicet deglutiatur ambabus uentris tunicis operantibus, interna quidem trahente, externa se contrahente, ac trudente. uomatur autem altera tantùm, quæ foris est, ac trudit, agente, nec ulla in os trahente. Nõ enim sicuti uentris appetentia deglutiendos cibos præcedit, sic in uomitionibus appetit oris pars ulla, excitari affectus quippiã, sed sunt ambo uentris affectus inter se contrarij: quorum utriq; inseruit gulæ tunica externa, cui transuersæ sunt fibræ. Etenim deglutitio in ijs qui immodicè appetunt, ocyssime fit uentre nempe cibos deorsum uellente, prius quàm sint mansi, ut in Hiatulis, & Synodontibus accidit, quorum præ gulositate (ut Aristoteles inquit) uenter aliquando in ore inuenitur. At uerò utranq; gulæ tunicam prædictis fungi actionibus posse, hinc deprehendes quòd si in uno animali externã quidem tunicam, cui transuersæ adsunt fibræ, in alio autem internam, cui rectæ, transuersa incisione secueris, utrunq; planè animal deglutire uidebis. Ex quo manifestè patet, quod altera earũ deglutire licet, cæterùm deterius quàm ambabus. Sed hoc interim perpendendũ est, spiritu qui unà cum cibis deglutitur, gulã inter deglutiendũ impleri, esseq; sitũ huius obliquũ. Indicauimus igitur quatuor in uentre uirtutes sitas nempe in deglutiendo attractricẽ, in coquendo retentricem, in uomitione, & concoctorũ ciborũ in tenue intestinũ descensu, expultricem: ipsam uerò cõcoctionem quandam existere alterationem. Quas quidẽ facultates ministras esse nutritionis, similiter expositũ est. Sed enim ut stercus humanũ canibus existit suauissimum, ita iecinoris excrementorũ, aliud lieni, aliud bilis uesicæ, aliud renibus est acceptum. Ergo uniuersa instrumenta geminas facultates obtinent, & qua cõuenienis trahunt, & qua alienũ repellũt. Proinde si quod uel ex unica tunica instrumentũ cõstat, ueluti ambæ uesicæ, uterus, & uena, utrunq; fibrarũ genus obtinet, rectarũ & transuersarũ. Quin tertium quoq; fibrarũ genus obliquarũ est minus omnino, quàm duo prædicta genera, numerosum. Inuenitur id in ijs instrumẽtis, quæ ex duabus tunicis constant, in altera sola, rectis scilicet ipsis fibris immistum. In his autem quæ ex singulari constituuntur tunica, unà cum duobus alijs generibus. Sane hæ maximè opitulantur retentricis facultatis actioni. Postulat etiam in hoc opere particula quæq; super ea quæ continet, stringi ac circum ea tendi: utputa uenter quidem, toto concoquendi cibi, uterus toto gestandi fœtus tempore. Venæ porrò tunica, ex multifarijs fibris est condita. Externa arteriæ tunica, ex circularibus: interna ex rectis plurimis, paucis autem cum his obliquis, conflatur. Sola instrumentorum omnium ex duabus tunicis, atq; harum utraq; ex transuersis constante fibris, facta sunt intestina. At uẽter & utraq; uesica, & uteri, ubi uel multitudine eorũ quæ continent degrauantur, uel qualitate mordentur, quod offendit abijcere properant. Quorũ utrunq; aliquando uiolenter incidit, quo casu prouocatur abortus. fit autem is plerunq; ex naturæ cõmodo, quod genus non abortus, sed partus nominatur. Atq; abortus quidem sequuntur uel medicamenta quæ ipsos prouocant, uel etiam tensionẽ uteri: partus autem, ipsius fœtus motiones uehementissimas. Cõmunis aũt omnibus his affectibus ipsa est offensio. Cuius triplex est causa: aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus. Moles, ubi amplius distendi uterus nõ tolerat. Pondus, quũ supra uires eius sit, quod cõtinet. Morsus, ubi uel humores qui prius in mẽbranis continebantur, his ruptis, in ipsum uterũ sunt effusi uel etiã totus partus corruptus & putris, ac in noxiam saniem dissolutus, uteri tunicã eius occasione irritat, atq; mordet. Ad hæc, excrementa singula, si morã in corpore diutius trahant, putrescunt: quare mordacia & acria, atq; his quæ ipsa continent, infesta redduntur. Minimè tamen id in ea uesica quæ iecinori subest, similiter se habet, ut quæ neruorũ planè sit expers. Quanquã certè cùm hæc ipsa trahat liquidò, excernatq;, necesse est eam uel succi multitudine pressam, uel qualitate illius offensam, expulsionem desiderare. Iam nec illud difficile cõpertu est, & tractum & expulsionẽ diuersis in temporibus per eundem eius meatum fieri. Vteri præterea stomachus, pari modo sicut intrò seminis, ita foras partus uia est. Verùm hîc tractrix facultas, æquè atq; expultrix, non liquet uulgo. Quum igitur attractionem & expulsionem, per unam eandemq; fieri uiam cernamus, non debemus mirari, etiam si per uenas in uentrem natura nõnunquã excrementa propulset, dum purgãtia pharmaca propinamus: at multò minus, si per quas uenas à uentre in iecur facta est digestio, rursus ex iecinore in ipsum trahi aliquod alimentum in longiori media potest. Venæ siquidem illæ, quæ medium spatium inter iecur & partes circa uentrem occupant, duplex ministerium præstant: nempe ut quum in his abundantia fuerit alimenti, per eas sursum feratur in iecur: quum autem uacua sunt, nutririq; auent, per easdem ipsas ex hepate rursus trahatur. Siquidem totum ex toto trahere, ac toti impartire, unaq; omniũ confluxio ac cõspiratio esse uidetur. Quare multis eorum qui ualentem exercitationem subitò ac prorsus intermiserunt, aut artuum aliquem præciderunt, sanguinem per intestina certis periodis simul plurimũ cernimus euacuari: sicuti illac etiã alios humores à natura in morbis expelli. Ac trahit quidem id quod est ualentius uacuatur aũt id quod est imbecillius. Porro ualentior, imbecilliorq; altera quàm altera particula est, uel absoluto sermone, naturaq;, et cõmuniter

Gulam esse cibũ organum ad uentriculum suum.
Deglutire cur facilius quàm uomere.
... sola externam ... tunicã inseruire ... uomitui, atq; deglutitioni.
Venter quibus ore inueniatur.
Gulã inter deglutiendum impleri spiritu.
Gulæ situs obliquus.
Ventriculi quatuor facultates naturales, quæ nutritioni inseruiunt.
Instrumẽta singula inesse attractricẽ & expultricem potestatem.
Fibræ obliquæ opitulantur retentrici potestati.
Venæ constitutio.
Arteriæ constitutio.
Intestina sola cõstant ex duabus tunicis, quarum singulæ ex trãsuersis fibris constantur.
Abortus.
Partus.
Vteri offensionis triplex causa.
Excrementa singula ubi morantur diutius in corpore, computrescere.
Vesica fellis neruorum expers.
Vteri stomachus est uia partus & seminis.
Venarum quæ inter uentriculum & hepar sunt, duplex ministerium.
Trahere totum ex toto.
Sanguis quibus euacuetur per intestina, certis quibusdam periodis.

omnibus uel priuatim huic cuipiam talis efficitur. Et natura quidem, omnibusque communiter animalibus, cor quam iecur, & iecur quam intestina & uenter, item arteriae quam uenae, tum quod utile est ad sese trahere, tum quod diuersum ab hoc est, à se repellere, magis ualent. At priuatim in unoquoque nostrûm alio tempore iecur ualentius trahere potest, alio uentriculus. Quippe ubi in uentriculo copia alimenti est, ac iecur uehementer appetit, omnino id ualentius trahit. Inuicémque, iecinore referto & distento, uentre uerò appetente, ac uacuo, ualentior habendi uis in hunc transfertur.

Famis tolerandæ causa.

Estque nónnunquam quo minus anima eluriat causa, nutrimenti abundantia in iecinore. Nam uenter, si melius, paratiusque nutrimentum habet, externum non postulat. Sin aliquando postulat, neque eius copia datur, excrementis biliosis, pituitosis, atque serosis impletur quae utique trahenti iecur illi remittit.

Ventriculũ per nutrimenti inopiam, impleri excrementis uarijs.

Siquidem ut particulae altera ab altera nutrimentum trahunt, sic altera in alteram, quod superuacuum est, à se pellit. Estque haec uocatarum fluxionum causa.

Fluxionum causa.

Confluunt autem ac fugantur superflua à fortioribus semper ad imbecilliores particulas, donec ad omnium imbecillimas deuentum sit à quibus postea in alias transfluere nequeunt.

Fortiores partes semper ad imbecilliores excrementa propellere.

Constat itaque non esse unicum motus modum, quo in corpore materiae moueantur, quum contrarias potentias, necessariò contrarij motus sequantur. Eoque uenter, quod excrementorum in eo fluitat, per uomitionem expurgat quod subsidet, aliud deiectione: etsi in morbo Ileo, in quo transitus omnino est praeclusus, ob ipsius intestini phlegmonem, stercus etiam uomatur.

Ileo morbo subsistante stercus uomi.

Vnde mirum non est, si a corporis superficie, insolito frigore subitò & stipata, & imbecilliori reddita, ad ipsa usque intestina, & uentrem, aliquid translatum peruenit. Ac tales quidem motus celerius cessant. Qui autem ab internis partibus irritant, ij & uehementiores fiunt, & diuturniores. At uerò quum particula quaeque similiter uentri appetat, trahitque & nutrium, & nutrimentum amplectitur ad eundem, quo uenter, modum. Caeterùm uenter ipse non idcirco circa cibos se contrahit, quò reliquis partibus eos reddat accōmodos, sed quòd totum eius corpus, et attrahendae propriae sibi qualitatis, & eadem fruendi, sicut ante mōstratum est, uim obtineat. Accidit uerò interim, ut eos alteret.

Venter cur circa cibos contrahatur.

Humore quorum ubi impletus satiatusque est, pro onere eos de caetero habet, & deijcit, ipse scilicet ad aliud opus, nempe ut agglutinet, cōuersus. At ab eo nutrimentum descendens, quum per tota intestina tunc permeet, per uasa quae ad ea pertinent, rapitur: plurimum quidem in uenas, exigua quaedam portio in arterias. Quo tempore tunicis etiam intestinorum apponitur.

Ac mihi omnem iam naturae circa nutrimentum operam in tres temporum uices cogitatione partitus, in prima quidem simul & manere id in uentriculo, & concoqui, intellige tum uentri ipsi ad saturitatem apponi, aliquid uerò eius etiam ad iecur ascendere. In secunda, transire ad intestina, ijsque ipsis & iecinori ad saturitatem apponi: tum portiunculam eius exiguam in omnem corporis partem ferri. Porrò hoc tempore, quod in primo est appositum, id uentriculo affigi intellige. In tertia uerò temporis portione, uentriculum quidem iam nutriri, ijs quae affixerat planè assimilatis: affigi uerò tam iecinori, quam intestinis, quae ijs fuerant apposita praeterea in omnes corporis partes digestionem appositionémque fieri.

Tempora tria circa nutrimenti concoctionem, distributionémque.

Quòd si rursus animal nutrimentum accipiat, quo tempore id uenter coquit, eoque fruitur, quicquid utile ex ipso est, tunicis suis apponens: eodem intestina quidem eum quem sibi affixerant succum, prorsus assimilabunt. Pari modo iecur. In toto uerò corpore, partes nutrimenti quae fuere appositae, affigentur. Sin autem uenter manere sine cibo cogatur, hoc tempore a uenis quae in lactibus ac iecinore sunt, nutrimentum trahet, non ex ipso iecinoris corpore. Siquidem qui in quaque particula iam cōtentus, agglutinatus, ac assimilatus est succus, hunc alteram particulam reuellere non est credibile. Iam uerò lienem, quod in iecinore crassius est, ad se trahere, conficereque, & ad utilius mutare, à lienéque etiam aliquid trahi in uicinas partes, compertum est. Sicuti & in uentriculum alio tempore lienem excrementum remittere alio rursus ex uentre aliquid proprij illius nutrimenti ad se attrahere. Ergo, ut summatim dicam, quodque ex quoque trahere, ac in unumquodque mittere, diuersis in temporibus potest, ut in arterijs, corde, thorace, & pulmone uidere licet: quibus dilatatis uorsim, cōtractisque, necessum est à quibus aliquid prius est attractum, in ea mox emitti. Quare uasorum, quae in corde sunt, osculis, membranas applicuit natura, quae retroferri materias prohiberent. Quanquam nō possunt ita ad unguem claudi illorum uasorum ora, ut ex eis nihil recurrat retrò, praecipuè in arteriam uenosam. Est autem singulis arterijs uis quaedam à corde profecta, qua tum dilatantur, tum contrahuntur. Caeterùm quae arteriae ad cutim finiuntur, externum aerem, quum dilatantur, attrahunt. Quae uerò parte aliqua ad uenas se aperiunt, quod tenuissimum, maximéque halituosum in ijs sanguinis est, ad se alliciunt. Sicuti à corde, quae illi uicinae sunt. Quippe in successione ad id quod uacuatur, quod leuissimum et tenuissimum est, prius ei quod uacuatur succedit, quàm id quod grauius & crassius existit. Est autem omnium quae in corpore sunt, leuissimum, tenuissimumque, spiritus. Secundo loco halitus. Tertio gradu, qui planè absolutus, attenuatúsque est, sanguis. Haec igitur, arteriae ex omni parte ad se trahunt. At ex intestinis & uentre, quae adeò crassum grauéque in se nutrimentum habent, nihil, de quo ratio ulla sit habenda, in se possunt transferre arteriae, quum prius impleantur leuioribus. Sunt itaque duo tractionum genera: unum, quod successione ad id quod uacuatur contingit: alterum, quod qualitatis fit cōuenientia. Aliter namque aër in folles, aliter ferrum à magnete attrahitur: ac secundum prius quidem genus, etiam eminus trahi aliquid potest: at secundum posterius, cominus duntaxat. Praeterea successione ad id quod uacuatur, prius id trahitur quod leuius est: conuenientia qualitatis, nōnunquam quod grauius. Transfertur autem sanguis in arterias à uenis ob reclusa ora, quae inter se habent, alterum uas in alterum. Nec nō ex dextro cordis specu in sinistrum, quod tenuissimum sanguinis est,

est, etiam trahitur, id quod constat, cùm ob foramina illa interpositi septi, quæ à lato ore magis magisq; in angustius procedunt tum uel maximè, quòd cùm in dextro cordis sinu duo ora sint, unum quo sanguis inuehitur, alterum quo emittitur in pulmonẽ, longè maius est id quo infertur, quàm id quo emittitur. Neq; est quòd dicat aliquis, absumptum esse sanguinis aliquid in ipsam substantię cordis nutricationẽ. Siquidem alia uena est, quæ in id uariè fissa dispergitur, quæq; nec ortũ à corde habet, nec sanguinẽ ab eo accipit. Manifestũ igitur est, aliquã portionẽ illius sanguinis, qui inuehitur in dextrũ uentriculum, in sinistrũ sinũ transmitti: cùm etiã duorum numero quæ in sinistro cordis uentriculo sunt uasorũ, longè minus id sit, quod à pulmone in eum ducit spiritum, quàm arteria illa magna, quæ ex eo procedit, a qua reliquæ omnes, quæ sunt in corpore, oriunt. Cæterùm non spiritũ modo à pulmone accipiat, sed etiã ex dextro sinu, per iam dictas cõmunes uias, sanguinem. Porrò carnes tum uiscerum omniũ, tum musculorũ, ex sanguine exiguã alterationẽ consecuto, nutriuntur. Ossa uerò quò nutriant, numerosa quæ intercedat mutatione egent. Estq; qualis carnibus sanguis, talis ossibus medulla. Nam quibus similis est substantia, ea mutari inter sese fas est: quibus plurimũ inter ipsa est discrimen, ea fieri similia citra omnes quæ in medio sunt mutationes, nõ possunt. Tale quiddam & cartilagini est mucosum illud quod ei circunfunditur: necnon ligamentis, membranis, & neruis, lentus humor qui in medijs eorum spacijs inspersus cernitur. Iam uerò quòd ocyssime aliquid digeratur per corpus (ut in plurimis eorum qui biberunt immodicè, atq; id quod biberunt, intra breue tempus totũ plus minus emingũt, uidere licet) qualitatis cõuenientia, humoris tenuitate, uasorum laxitate, atq; adeò trahentis facultatis robore id accidit. Ita nihil mirũ est, uinũ aqua, propter qualitatis cõuenientiam, citius excipi à uenis. Ipsorũ uerò uinorũ, quod album est, & purum, tenuitatis gratia, promptè in corpus digeri. Sicuti è contrario nigrum & turbidum, crassitudinis uitio, per uiam hærere, & tardari.

GALENI PERGAMENI de naturalium facultatum substantia, liber unus.

Quòd quidem in nobis anima sit, nemo est qui nesciat: utpote cùm norit, earum omniũ functionũ, quas corpore indies obimus, aliquam oportere esse causam. Quippe nihil fieri sine causa potest. At quænam ea sit causa, unde hæ functiones prodeant, non æquè est compertũ. Varij enim uario modo opinantur. Ego autem, licet non sim is, qui uelim mihi persuadere, me eorũ certam habere notitiam, quorum certã demonstrationẽ nõ habeam, de ijs tamen impræsentiarum nõnihil disseram, inde nobis exordio sumpto, quòd ego hæc firmiter me scire profiteor. Omnia nimirũ corpora, quæ hîc penes nos gignũtur, ex quatuor elementorum per totum mistorum temperatura suum habere ortum. Quorum elementorũ ipsæ corporeæ substantiæ, an per se inuicem permeent, uel solæ potius qualitates, ut id scire non duco esse operæprecium, sic nec pronunciare uelim. Probabilius tamẽ mihi uidetur, quòd temperamentũ id per qualitates fiat. Anima uerò ipsa, an immortalis sit, quæ corporis immista substantijs, animantia gubernet, me nequaquam hoc certò scire asfirmauerim: sicuti neq; illud, an ullam ea peculiarem, & per se, substantiam possideat. Sed hoc mihi planè constat, quòd quantumlibet anima in hæc cõmigret corpora, ipsorũ tamen naturis ex elementorũ temperie constantibus, obnoxia est. Oporret autem corpus ipsum, quod animam suscepturum est, paratum idoneumq; esse. Nam si magnam subierit illius temperamẽti alterationem, cogitur inde anima exire: ueluti etiam cùm omnino respiratio intercipitur. At dum corpus ipsum naturalem seruat suam constitutionem, nunquam fieri posse crediderim, ut ab illo anima seceruatur. Et hac de causa, scire quænam sit animæ substantia, nec est ad morborum curationes necessarium, neq; etiam ad ipsam philosophiã. Porrò stirpes, internũ aliquod motus initiũ, & aliquẽ præterea rerum sibi congruentium sensum habent, præditæ nimirum facultatibus illis quatuor, attractrice nẽpe, retentrice, alteratrice, & expultrice, quas naturales dicimus. Sensu autem & motu, qui ab interno & proprio impetu fit, animalia ipsis plantis præstant. Est enim stirpibus ea tantũ cognitio tradita, quæ ex uoluptate quadã, uel tristitia, aut alia quapiam istis simili affectione, aut saltẽ istis ex proportione respondente, nascitur: cùm nulla alia causa esse posset, cur ea quæ sibi compertũt, & attrahant, & conficiant, præter uoluptatem, & fruitionem, quæ ab illis gignitur. Nam alterius cuiuspiã cognitionis quæ ad sensus specter, nequit esse particeps anima naturalis, utpote quæ uisibiles qualitates, uel auditiles, uel gustatiles, uel olfactiles, uel tactiles nequaq̃ possit apprehendere: sed illas tantũ, quæ his quæ alere possunt, uel secus, insunt. Cęterùm cùm stirpes trahãt, retineãt, alterent, atq; à se expellãt, rectè mihi uidetur Plato eas & sensu congruentiũ incõgruentiumq; præditas, & animalia etiam esse, dixisse.

GALENI PERGAMENI an sanguis in arterijs natura contineatur, liber unus.

Cvm secta quacunq; arteria, sanguis inde effluere uideat, duorũ alterũ necesse est: aut illum in ipsis arterijs cõtineri, aut aliunde in eas trãsfundi. Sed si aliunde trãsfundit, iam sanè cuiuis cõstat, eas solum spiritũ (cùm secundum naturam haberent) cõtinuisse. Quòd si ita res esset, profectò esset opus, ut illato uulnere, ante sanguinẽ, exeuntẽ spiritũ uideremus: at nõ uidemus, igitur neq; prius solus ille continebat. Itaq; arteriæ nusquã uisæ sunt solum spiritũ continere. Etenim secto abdomine unà cum peritoneo, in hœdis qui nuper lactarũt, manifestè uidere licet mesenterij arterias refertas lacte. Enim-

Nihil fieri sine causa posse.

Corpora uniuersa cõstare ex miscella quasi ... elementorũ.

Temperamentũ fieri per qualitates, probabilius uidetur Galeno.

Animã esse immortalem, Galenus ambigit.

Animam cõsentire naturis corporum.

Animam non posse secerni à corpore, quãdiu illud naturalẽ constitutionem seruarit.

Stirpes habere congruentiũ sensum, præditasq; esse quatuor facultatibus naturalibus.

Animalia præstare plantis sensu & uoluntario motu.

Anima naturalis quas qualitates apprehendere nequeat.

Stirpes animalia appellauit Plato.

Arteriæ nusquã solum spiritum continent.

uero quæ in humanam ueniunt cognitionem, omnia tum sensu, tum ratione deprehēduntur. Vnde quēadmodum ex sensibilibus multa sunt, quę plurimis de causis sensus effugiunt, ita etiā & rationem. Dubitant autem Erasistrati sectatores, quomodo, si sanguine repletæ sint ipsæ arteriæ, possit spiritus à corde in uniuersum corpus deferri. Ad quos dicemus, non mitti spiritum, sed attrahi nec ex solo corde, sed undiq; Demōstratū quippe à nobis est, in libro de usu respirationis, aut nihil penitus, aut admodū parū substātiæ spiritus, in cor transsumi. Vniuersus siquidē expirari potest, ut diligentioribus tum philosophis, tum medicis uisum est qui nō eius substantiam, sed qualitatem potius cordi esse ex usu autumant, utpote quod refrigerari appetat atque hunc esse respirationis finē. At uerò arteriæ ipsæ non eò dilatantur, quia implentur, sed ideo potius implentur, quia dilatantur. Cùm enim in suis tunicis uires quasdam habeant, quibus se dilatant, ex unaquaq; sui parte, per extrema foramina, quicquid illis cōtinens est, unde possint, attrahunt Poteris facilius intelligere exemplis, quæ sit differentia, quòd aliquid repletum dilatetur, uel quòd dilatatum repleatur. Vtres quippe sacciq;, dum implentur, dilatantur fabrorum uerò folles, dum dilatantur, implentur At facultatis illius quæ arterias dilatat, cor ueluti fontē esse, alibi à nobis est dictum. Et est hoc sane magis naturę congruens, ut sic opinemur, quàm ut spiritū per eas, ueluti per inanima quædam corpora, ferri arbitremur. Differt siquidem uiuēs, à non uiuente, non tam substantię cōplexu, quàm quòd sit facultatis particeps. Quòd autem à corde ipso tunicis arteriarum facultas quędam quà dilatentur, non autem materia per illarum cauitatem, mittatur, ex hoc cognosces manifestissimè, quòd si aliquam conspicuā arteriā cute nudaueris, illiq; per longitudinem sectæ, fistulā aliquam imposueris, ita ut totum uulnus obstruatur, uidebis illam pulsantē. Vbi uerò circūducto laqueo, ipsius arteriæ tunicā circa calamū astrinxeris accuratè, non amplius ultra laqueū (quantumlibet tam sanguinis quàm spiritus delatio per cauitatem fistulæ fieri possit) pulsantem uidebis Porrò mouetur arteria uniuersa uno eodemq; tempore, nec altera eius pars prius, altera uerò posterius sed quemadmodum simulac mouere pedis digitū proposuerimus, quius nulla in ea parte ratiocinandi uis sita sit, confestim tamen facultate illi, in temporis momento distributa, mouemus, ita etiam idipsum fit in corde et arterijs. Motus enim celeritas, ut facultatib. astatur, ita materijs potius aduersatur.

Spiritum non mitti in corpus à corde, sed undique attrahi à corpore.

Spiritus nō substantiā, sed qualitatem ex usu esse cordis, cum refrigerari appetat.

Refrigeratio est finis respirationis.

Arteriæ nō dilatari quia implentur, sed implentur quia dilatantur.

Viuum quo differat à non uiuente.

Arteriæ omnes partes mouētur simul.

Motus celeritas facultatib. astatur, materijs aduersatur.

GALENI PERGAMENI de motu musculorum liber I.

INstrumenta motus uoluntarij musculi sunt, quorū adeò magna multitudo est, ut ne numerari quidē faciè possint. Nam & natura ita quidem coalescūt inter sese, ut uideantur unus esse. Et cùm unus aliquis in multos tendones desinat, non unus amplius solus esse uidetur, sed quot tendones. Idcirco, & quia multiplici sunt figura, & in dissimiles inseruntur partes, modum motus difficulter comprehensibilem habent. Cæterùm omnis musculus tendōne transuersim atque insigniter sectus, aut phlegmone, aut scirrho, aut putrefactione, aut cōtusione, aut diutiæ cicatricis affectus, nocet quidē omnino quibusdam motibus particulæ in quā inseritur. Tendonū porrò natura, mista mediaq; est, inter ligamentū & neruum. Etenim ligamentum ipsum, corpus neruosum est, ex osse omnino ortum habens, insertum autem in os, aut in musculum. Neruus autē & νεῦρον ex cerebro aut spinali medulla oriuntur quorum substantia est ueluti diminiculum factum cerebrū, qualem esse spinalem medullam constat. Sed ipsius etiam cerebri pars posterior, durior est anterior: & quicunque neruorum molliores sunt, hi nihil à spinali medulla tibi uidebuntur differre. At aliorū ossium medulla, humida & fluxilis est, pinguedinīq; persimilis. quare ex ea oriri nullum neruū uidebis: neque est ipsi inuolucrum ullum, nec arteria, aut uenæ complexus, nec ulla prorsus cōmunicatio cum musculis. Porrò à cerebro aut spinali medulla musculi omnes necesse est ut neruum accipiant, qui usu quidem paruus, sed uirtute magnus existit. Cognosces autem id ex passionibus. Nam incisus, oppressus, contusus, laqueo interceptus, scirrhis affectus, & putrefactus, aufert musculo omnem motum & sensum. Quin & neruo inflammato, non pauci spasmo correpti sunt, & mente alienati: quorū quidam sic affecti, cùm sapientiorem medicum nacti essent, qui neruum illis abscinderet, statim spasmo, & mentis alienatione sunt liberati. sed postea musculum, in quem neruus insertus erat, insensilem atque inutilem ad motum habuerunt tanta uis neruis à superno principio affluit. Non enim ex seipsis eam, neque connatam habent. Id autem hinc facilè cognoscere poteris. Nam si aliquem neruum, aut ipsam spinalem medullam incideris, quantum superius est incisione, continuum cerebro, id quidem adhuc conseruabit principij uires. Omne autem quod inferius est, neque sensum neque motum illi præbere poterit Nerui itaq; riuorum instar, à cerebro, ceu à quodam fonte, deducunt musculis suas facultates Quos quum primum attigerint, scinduntur multipliciter in aliam subinde atq; aliam sectionem tandemq; in tenues tori & membraneas fibras soluti, totum sic musculi corpus texunt. Ligamenta uerò, per quæ ossibus musculi colligantur, coalescūtq;, membranas circa ipsos gignunt, & quasdam intrò propagines in ipsam carnem musculorum demittunt. quam ueluti quendam locum intellige multis riuis irriguū, uno quidem prædicto neruo, duobus uerò alijs, altero sanguinis calidi & tenuis & uaporosi, altero frigidioris atq; crassioris. Vocatur autem ipsorū alter, arteria alter uena. Isti igitur principium à corde & hepate habentes, corpus musculorum irrigant. Quorū gratia fit ipse musculus, uelut quædam planta At propter sensum & uoluntarium motum, quibus animal à nō animali differt, & quos musculus ab ipso suscipit neruo, factus est animale instrumentum, sicut propter arte-

Musculi sunt instrumēta uoluntarij motus Musculos numerari nō posse.

Tendonum natura media ligamenti & nerui.

Ligamentum quid.

Neruus. νεῦρον.

Spinalis medulla.

Medullæ.

Neruus à cerebro aut à spinali medulla.

Nerui affecti musculi motu carent.

Neruus à superno principio.

Nerui musculis suas facultates deferunt.

Ligamenta gignunt membranas circa musculos.

Arteria. Vena.

Musculus uelut quædā planta. Musculus animale instrumentum, & naturale.

Motus naturales qui. *Motus animales qui.*

arteriam & uenam, naturale. Etenim motus qui ex arteria & uena procedunt, sunt naturales, & uoluntatis expertes: qui autẽ a musculis, & animales, & uoluntarij. Est autem musculus, instrumentum non sensus, sed motus, etiamsi utriusq; sit particeps: quia nullus motus uoluntarius potest sine musculis fieri: at sensus inest uniuersis particulis, quæcunq; nerui participes sunt. Iam tendo, tanto durior est neruo, quanto ligamento mollior: quia & mole corporis talis, ut qui ex ambobus maxime factus sit. Et ligamentũ quidem omne insensile: neruus autem omnis sensu præditus: tendo uerò, neq; insensilis, quia est nerui particeps: neq; ita sensilis ut neruus: nõ enim est neruus tantũ. Quatenus igitur ligamenti naturæ est particeps, eatenus hebetatur in eo acrimonia sensus. Cum namq; ex fine musculi oriatur, multò maior neruo qui descendit in musculum, liquet utiq; nõ ex neruo tantũ ipsum conflatum esse, uerum etiã aliquid momentaneũ ex natura ligamentorum sumpsisse. Multis quippe locis sexcupla, multis etiam decupla crassitudine neruũ superat. Et meritò sane tantus & talis est factus, ut qui & nerui, & ligamenti usum exhibiturus erat. Alligat enim musculum subiectis ossibus, in quorum capita munita cartilagine inseritur: & hac quidem ratione nihil differt a ligamento. Sentit autẽ, atq; mouet, qua ratione nerui est particeps. At neruus ipse ui a quædam existens facultatis motricis, à cerebro descẽdentis, ut eam cõmunem faciat, extensus est, atq; ligamento cõmixtus. Tendo itaq; sic ex utrisq; conflatur. Omnis igitur tendo, in os omnino inseritur: nõ tamen omnis musculus desinit in tendonem. In nullo enim musculorum mouentiũ linguam (cõstat enim ex uarijs musculis) tendo nascitur. Nullum siquidem os erat lingua motura, sed edituram uocẽ articulatã, & sapores diiudicatura, & masticationi atq; deglutitioni adiumento futura. Iam cor plurimũ a musculo differt, & crassitudine, & formatione, & contextu, & duritie, sicuti & etiã operibus. Perpetuò quippe mouetur cor, tum systole, tum diastole, idq; citra uoluntatis imperiũ. At musculis nec similes motus sunt, nec hic uoluntate fieri unquam possent. At labra oris, ex cute musculoq; concreta, aliq; ossi mouentur. Similiter oculi, motum habent uoluntariũ a musculis: nullum tamẽ os cum eis mouetur. Præterea & cutis quæ in fronte & superciliis est, tum plurimæ partes faciei, ossibus quæ sentiantibus, motu uoluntario mouentur. Quod si stomachus ipse, uel œsophagus, musculus etiam est, erit utiq; musculus neque in tendonem desinens, neq; os secum mouens. At quum ceruice uesicæ interciperentur urinam, & qui in sede etiam est, quiq; in testes & penem descendunt musculi, nullum profectò secum os mouent: quare a prædictis musculis nullus prorsus nascitur tendo. Cæteri omnes musculi, quicunq; ossa mouent, in tendones omnino desinunt. Qui uerò aliud quippiam mouent, quam os, ut musculi oculorũ, linguæ, testium, penis, pharyngis, atq; laryngis, horum quibusdam sunt tendones, quibusdã minime. Musculi igitur oculorum, membraneis quibusdam, sed ualidis aponeurosibus, in duram &

Sensus inest cunctis particulis neruo præditis.

Tendo tanto durior neruo, quãto ligamento mollior.

Ligamentũ omne insensile.

Neruus omnis sensu præditus.

Tendonis natura.

Neruus est uia facultatis motricis à cerebro descendentis.

Tendo omnis in os inseritur.

Linguæ musculi carent tendonibus.

Linguæ munus.

Cor mouetur perpetuo citra uoluntatis imperium.

Labiorum, oculorumq; motus.

Musculi nullum mouentes os.

nerueam tunicam adiacentem ragoidi, perueniunt. Penis autẽ & testium, nulla aponeurosi facta, carneis ipsorũ particulis inascunt. Musculorum qui in pharynge & larynge sunt, quibusdam obscuræ quædam aponeuroses, quibusdam omnino nõ sunt. Motionis autem modus alibi alius existit. In lingua quidẽ motũ omnẽ uidere possis: sursum enim atq; deorsum, ante & retrò, sinistrorsum & dextrorsum circunferri uidetur: partim etiam quasi reflexa & propendula, nõnunquam circulariter undiq; circunducta. Sed in oculis quatuor quidẽ sunt recti motus: sursum, deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum: duo autẽ alij circulares. Duo etiam musculorũ circa tempora, firmantibus enim dentes, inuicem tenduntur, atq; curuantur: hiantibus uerò, laxantur & porriguntur. Ad hæc, in magna illa brachij motione, dum musculus flectit cubitum, curuatur planè & in seipsum cont: dum extendit illud, laxatur & exporrigit. Eosdẽ motus & musculus magnus interna parte cubiti apparẽtes habet contrahitur quidem in flectendis digitis, laxatur & exporrigitur, dum illi extenduntur. Sic etiam & alij musculi penè omnes qui in artubus sunt, duplices motus uidebuntur habere, si eos denudaueris cute. Sedis musculus propriũ motũ, quoniam & figurã diuersam, possedit, cõtractis crumenis similem. Cæterũ septum transuersum simile est tali crumenæ rei, nisi quòd non perforatum est. Accidit autẽ abdominis musculis, diuersum ab ijs qui in artubus & facie locantur. In enim cum tenduntur & ad principium retrahuntur, curuantur: ubi autem dum tenduntur, exporriguntur: curuantur uerò dum laxantur. Porro musculorum qui in cruribus, talibus, atq; temporibus sunt, nullus habet tertium aliquem motũ diuersum ab extensione & contractione. Quare illi omnes hallucinantur, qui unicuiusque musculi multos esse motus asserunt, ignorantes aliam ab alio musculo gigni motionẽ. Vterque enim oculus, quatuor rectos obtinet motus, qui & rectos musculos quatuor. Habet etiam duas circulares motiones, quia duos circũmeantes musculos. Ergo unicuiq; una, hẽ illorum musculorũ singulis, naturalis motus inest, unus uerò per accidens. Siquidẽ operum quisq;, trahens ad seipsum particulam quæ mouet, nõ operatur autem, cum in contrariũ locũ ab alio musculo simul cum mota particula abducitur. Ideoq; omnis pars quæ mouetur, nõ uno, sed utrisq; utitur musculis, a quibus, ueluti à ualidis in contrariũ distracta habenis, uersum liber alterũ ipsorũ, nempe qui trahit, intensum, alterum qui trahitur, laxatum. Iam uerò si totos musculos atque tendones per transuersum abscindas, penitus dissolues motũ subiectarũ particularum. Sin autẽ inciderís solum, utiq; tantũ lædes, quantũ incideris. Quòd si uni quiuis musculorũ contrariorũ pereat, motio simul peribit. Necesse namque est, motionum quæ sibi inuicem succedunt, altero pereunte, & reliquam simul perire. Nam si is motus pereat, qui principio natus est extendere, flectetur quidem primũ, manebit autẽ in hoc situm semper, quod nõ amplius extẽdi possit, motu extensorio priuata. Quia enim extẽdi nõ amplius po

Linguæ motus.

Oculorum motus.

Temporum musculi.

Brachij musculus.

Cubiti musculus.

Sedis musculus.

Septum transuersum.

Abdominis musculi.

Crurum musculi.

Oculorũ utrunque [illegible]

Musculorum [illegible]

Motuũ qui sibi succedunt inuicem, necesse est uno pereunte perire alterum.

rest, ideòque nec flecti quidem. Similiter si motũ, qui natus est particulam flectere, exolui accidat, extendetur quidem primũ, sed immobilis in posterum fiet, quũ nõ amplius ad flexionem uenire possit, qua præcedẽte extensio sequitur. Itaque abscisso eo qui intus est musculo, extẽsa pars in hac figura perseuerabit: eo autem qui foris, flexa non extendetur amplius. Quòd si tuis illam extendas manibus, statim in pristinũ statum redibit. Quippe flexio ab internis, extensio ab extrinsecis editur, tum musculis, tum tendonibus. Ad hæc, si principium superum musculi transuersim absciderìs, totus ad caudam feretur. Si finem inferiorem, retrahetur ad caput. Si utrumque absciderìs, eum concurrentem ad medium inter ipsos fines uidebis: adeò omnis particula musculi cognatum habet motũ in se, ipsum scilicet contionẽ. At uerò, seu in tendine interno, aut tendine aut musculo, pars flexa non amplius extenditur: in externo uerò, extensa non amplius flectitur: contrario modo quàm in uulneribus se habebat. Quæ autẽ in sectionibus, eadem in phlegmone, & in cicatricum duritie fieri cernuntur. Ergo tendi quidem sursum, & demitti manum, articuli qui in humero est, & musculorum ipsum mouentium: extendi autem & flecti, brachij ad ulnam, at uolui ad pronum, & ad supinum, brachij ad radium est actio. Quã uerò manus tangit ipsũ, ea actio à quatuor articulis simul motis fit. In humerum autem, unusquisque dum tendit musculus, ualet ad seipsum partẽ in quam inseritur. Qui enim in caput brachij inseruntur, sursum tendunt ipsum. Cubiti uerò os extendũt qui in cubito sunt, foris in ipsum ἀγκῶνα finientes. Radium ad pronũ qui intus in cubito sunt, in ipsum extrinsecus terminantes. Porrò quilibet digitus ab internis tendonibus flectitur. Cæterum neque omnis motus manuũ, actione fit musculorum: neque omnis immobilitas quiete. Nam cùm duo motus sint sibi inuicem proximi, sed qui dissimiliter fiunt, reclinatio scilicet ac decidentia, reclinatio quidem actione musculorũ, atque ob id uoluntarie, perficitur: decidentia præter uoluntatem accidit, nec musculo agente, sed potius quiescente indiget. Hac enim ratione, decidere & declinare differunt: eadem, & deorsum ferri manum, atque demitti. Deorsum enim fertur cessantibus omnibus musculis qui in ea sunt, & corporibus ab innata grauitate deorsum tractis. Demittitur autem, musculis qui sub ala sunt, ad seipsos trahentibus brachium. Tertius itaque hic decidentiæ motus inuentus est musculorũ, præter duos illos iam dictos: quo quidem etiam si nec extendatur, nec contrahatur aliquis musculus, ad totius tamen membri motũ mouetur, perinde ut ossa, aut aliquod inanime corpus. Ex ipsis autem ueris musculi motibus, contractio quidem est tanquã instrumenti animæ actio: extensio autem tanquã instrumenti quidem, nõ tamen actio, sed simpliciter motus. Est & quartum genus motionis, quo quidem agũt ualenter musculi, quamuis haud moueri uideantur: ut si manum sursum tensam esse fingamus, & in ea diu figura seruari: quia nanque tunc musculi agunt, ideo eos moueri dicimus. Quatuor

Flexio ab internis, extensio ab externis fit tum musculis, tum tendonibus. Musculus transuersim sectus in quã recedatur partem.

Musculus omnis & tendo in seipsum trahit ad seipsum partem in quã inseritur.

Inclinatio quæ fiat. Decidentia fit præter uoluntatem. Delatio manus, atque eiusdem demissio, quomodo differant.

Contractio. Extensio.

Motionis quartum genus.

igitur omnino differentiæ motuum reperiuntur in musculis. Nam aut contrahuntur, aut extenduntur, aut transferuntur, aut tensi manent. Est autẽ eiusdem generis quarta differẽtia cum prima: ambæ enim actiones musculi sunt. Porrò qui musculorũ corpus sic constitutum aiunt, ut suapte natura contrahi & flecti possit, hi e adhuc [illegible] animalis potentia, hi quidẽ minimè probabilia pronunciant. Nam si uterque musculus, quod secundum illos natus est facere, id semper ageret, nihil certè prohiberet, perpetuò corpus obnoxium esse tetano astrictũ, qui tum sane fit, dum uniuersæ partes in contraria retrahunt ab oppositis musculis. In exactam itaque & perfectam flexionem nunquã corpus musculi ex seipso peruenire poterit, nisi à facultate animali adiutũ: licet magis propriũ sit corpori ipsius musculi cõtrahi, quàm extendi. Iam uerò cùm ossa inuicẽ coeunt, ut aliquis articulus fiat, alterũ quidem ipsorum est quod mouetur, alterum ueluti sedes quædam ei quod mouetur est substratum, quomodo certus cardinis ostiorum se habere. Quare necessariò manenti quidem, cauitas, ei uerò quod mouetur, connexitas adest. Vocatur autem cauitas glene & cotyle: sicuti connexitas, caput, condylusque. Verum tantò cotyle quàm glene est profundior, quantò caput condylo est longius. Cùm uerò hoc modo bene se haberent quæ mouenda erant, multò adhuc aptius artificiosiusque natura coniunxit ea, quæ motura erant. Nam musculos quidem, ut instrumenta motuũ produxit ex superiacentibus ossibus, in quibus sunt cotylæ. Inseruit autẽ in capita subiacentiũ, quæ erãt mouenda: & per hæc extenta, capitibus sursum tractis, simul cum eis totum membrũ sursum trahitur. Cùm autem alter ipsorum maius, alter uerò minus os esset moturus, magnitudinem musculorum qui motum erant, ei iunxit proportione parẽ moli mouendorũ ossium. Quare alij quidem in re ex ipsis capitibus aut condylis superiacentiũ ossium sunt exorti: alij uerò paululùm inferius iuxta cotylem aut glenam, sed non multũ. Parui siquidem hoc pacto penitus fuissent, nec potuissent mouere subiectũ os. Ergo nullus musculorum dictorũ, extremam flexionẽ, aut summã extensionem partis efficere poterit, absque animali impetu: quo quidem si priuetur musculi, mediã uidebis figurã ossiũ inter se mutuò fieri. Quòd si externũ incideris musculum, flecti membrũ ultra mediam figurã uidebis. Pari modo si musculum internũ incidas, extẽdi particulam plus medio uidebis. Itaque præualente musculo externo, extensionem: interno autem, flexionem fieri contingit. Quare æquipollens ipsius corporis musculorum fit motus, quando uterque tonum animalem habet auxiliarem: non æquipollens uerò, cùm alter solus dominatur: ac proinde necessum est uincat cõtractio illius musculi, qui ab animali facultate adiuuatur. Porrò musculi, quantum ad structuram quidem ipsorũ pertinet, perfecte contrahi possunt: ob ligamentum autem in caput ossis insertum, prohibentur quo minus extremè cõtrahantur, coguntque medium seruare figuram, nisi fortè ab animali facultate moueantur. Ex dictis igitur constat, abscisso musculo

Motuum quatuor differentiæ in musculis.

Tetanus quomodo fiat.

Musculũ dissecti [illegible] exposite [illegible]. Ossium motionis ratio.

Glene, cotyle. Condylus.

Musculorum insertionis ratio.

Media figura in motione [illegible] musculo fiat. Extensio quo musculo fiat. Flexio interno fit musculo.

musculo externo, ultra quidem mediã figuram subitò inflecti membrum, non tamen ad extremam quandoquidem externus musculus non potest penitus extendere ipsum, absque animali impetu. His subscribunt quæ ab Hippocrate de figuris sunt tradita Primum quidem, quòd flectentes penitus aut extendentes quãcunq; partem, dolemus. Secundum, quòd media istarum figura, minimũ dolorem affert. Tertium, q mutationẽ celerem in extremis figuris appetimus. Quartũ, quòd diutissimè mediam figurã seruamus, nullã mutationẽ cupientes. Quintũ, quòd hanc quoq; mutare aliquãdo desideramus. Sextũ, quòd omnis figura molesta, est summè imbecillis. Nam figurarũ excessus, meritò dolorẽ afferunt nempe quum alter musculorum agat, alter extendatur præter naturã Media uerò istorum figura & ab actione & à nimia tensione utrosq; liberans, meritò iucundissima est Quare & mutationem figurarum quidem quæ dolorificæ sunt, celerem optamus eius uerò quæ dolore caret, tardam quippe & ipsam mutare aliquando desideramus, quia in ea etiam tensionẽ quandã musculi sustinent, minorẽ tamen quàm in omnibus alijs. Eam autem dolore carere dicimus, non quòd nullius penitus doloris sit particeps, sed q minimi, & eius fermè insensibilis, propter paucitatẽ. Atq; ipsam mutari tum cupimus, quum cõgregatus paulatim, sensibilis redditũ. Dum enim summe imbecilli fuerimus, ut in stomachicis & cardiacis syncopis, tunc nec breuem quidẽ tensionẽ ferimus, nec mediã toleramus figurã. quo fit, ut quãuis impotẽtes simus ad motus, tamen alias aliò iactemus mẽbra, aliquã quidẽ cõsequi figurã dolore carentẽ optantes, sed nihil tale prorsus inuenire potentes. Igitũ omnes musculi, ex se quidem in extremã contractionem festinant, sed non possunt hanc consequi, quòd oppositos in contraria trahentes habeant, & cum illis grauitatem ossium annexam.

Extremam articuum figuram dolorificã esse

Media figura dolore caret

Mediam figurã seruamus diutissime.

Figura omnis molesta, summè imbecillis est.

Figurarum extremarum celerem mutationẽ optamus, mediæ tardam.

Musculi omnes in extremam cõtractionem festinant.

GALENI PERGAMENI de motu musculorum Lib. II.

Media figura artuum quæ requirantur.

Porrò in media figura, quæ in partibus cernitur, necesse est duplicem constitutionem inesse musculis alteram, qua neuter oppositorum musculorum agit, sed ambo quiescunt: alteram, in qua similiter utriq; agunt: quæ actio tonica nominatur. Sic aũt etsi prope mediã figuram utrinq; constitueris membrũ, æquè utrisq; musculis agere poteris Quum autem ad aliquã superantium figurarũ duxeris ipsum, alteri musculi satis esse possunt actioni eiusmodi. Quare media figura cum tali actione, neutra superantiũ inferior est unde nec ipsam simpliciter carere dolore dicamus, sed eam quę in quiete fit Media namq; figura cum intensione utrorunq; musculorũ, æque ac extremæ, dolorem affert. Quũ uerò in ipsa quiete media figura partim simpliciter est, partim nõ simpliciter simpliciter quidẽ media omniũ membri superantiũ figurarũ non simpliciter autem, quæ alterius oppositionis solius est: quę quidem simpliciter media est, ea fiue exactè id dici possit Huius autem sermonis in manu constituamus exemplum. Etenim quum in ipsa extremæ figuræ sint quatuor, prona, supina, summa extensio, & flexio summa atq; figura quidem supina manus sit, quum eius concaua pars, sursum est, cõuexa autem deorsum prona uerò huic cõtraria sicut media ambarũ, quum intrinsecus quidem sit concauum, extrinsecus autem conuexum ac subiectus quidem est paruus digitus cęteris os uerò cubiti, ossi radij quę figura media, potest quidem extensa perfectè manu, potest etiam flexa constare quemadmodum & alterius oppositionis media figura constare potest, quum supina est manus, & quum etiam est prona: certè quæ quidem simpliciter media figura est, omnium istarũ est media. Quæ autem non simpliciter media, unius est media utriusuis oppositionum. Alia enim extensionis atq; flexionis extremę, alia supinæ & pronę, media figura existit. Media itaq; simpliciter ex cõcursu ambarũ dictarum mediarũ figurarum conflatur. Aliæ uerò mediæ quatuor quidem erunt uniuersæ, sed nulla ipsarum simpliciter media totius mẽbri erit, sed unius tantũ oppositionis. Aut enim extensionis & cõtractionis solum erit media, aut supinę & pronæ. At quum utraq; ipsarum sit duplex, iuncta uersum excessibus reliquæ oppositionis, sic necesse est quatuor omnino fiant. In singulis autem ipsarum, aliud quidem commune est omnium, aliud uerò proprium cuiusq; Commune quidem, quòd omnino unum aliquod genus musculorum agit, reliqua uerò tria tenduntur quidẽ per accidens, non autem agunt Propriũ uero cuiusq; angularis quidem & pronæ est, ut agant quidẽ musculi, qui intus conuertunt os radij, alij autẽ omnes quiescentes tendantũ. Cæterum angularis quidẽ, sed supinę, est proprium, ut qui extra circumducunt, agant, reliqui uerò quiescentes tendantur. Eodem aũt modo & in media inter pronam & supinam, ut cum summa quidem extensione soli extendentes agant, est proprium. cum flexione uerò soli flectentes, quum cæteri omnes ociosi quidem sint, sed tendantur. Rem autem accuratius examinemus in hunc modum. Brachium est pars totius manus maxima: cuius termini sunt articuli duo, quorũ alter in flexura brachij, alter in humero cernitũ estq; illi unicũ os rotundum & magnum. Altera pars totius manus, quam ulnam dicimus, brachio quidem iungitũ per cubiti articulum carpo autem, per ipsum. Constatq; ulna ipsa duobus ossibus uno quidẽ, quod etiam dicitur ulna altero uerò, quod radius Inarticulantur autem ambo ad brachij inferiorem oram ulna quidem ubi medius locus condylorum brachij est: radius uerò externum brachij ipsius cõdylum amplectitur, in glenem desinens, atq; eũ cum ipsum uelut axem quendam, manus cõuersiones regit quare intrò quidem dum circumagitũ, prona figura manus. extrà uerò, supina sequitur Extendere autem & flectere manum, dearticulationis cubiti ad brachium est actio. Brachij enim ora inferior dilatata, nodis circunscribitũ. Vlna uerò, processus duos flexos faciens sibi inuicem oppositos, me-

Media figura quæ cum tensione utriusque fit musculi, affert dolorem.

Figura mediam dupliciter dicitur

Figuræ manus quatuor extremæ.

Figura manus simpliciter media, quæ sit

Figura non simpliciter media existit quadruplex.

Angularis figuræ proprium.

Brachij descriptio.

Vlna

Radius

diarij ipsorum cauitatem figura [illegible] litteræ simi-lem efficiens, hæc autem [illegible] complectitur [illegible] locum condylorum brachij. Quando igitur con-cauitas ulnæ circumducitur circa concauitatem bra-chij, extenditur, flecti accidit toti membro. Vt autem in [illegible] partem inclinet, superius me-diæ cauitatis, causæ sunt, coarctantes ulnæ apo-physes. Quando igitur anterior apophysis, mo-tus dux est, flectitur membrum: extenditur au-tem, quando posterior. Terminus uero, flexionis quidem, ut anteriorem apophysim [illegible] ad os brachij: extensionis uero, ut posteriorem. Duo autem musculi in partibus anterioribus brachij, ac totidem posterioribus oriuntur, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ma-iores [illegible] a capite brachij [illegible] multo in-ferius. [illegible] omnes quatuor recta ad ul-nam [illegible] in [illegible] locum, in [illegible] inseruntur. Ab his igitur musicu-lis ulnam [illegible], extensio, & flexio fit. Quatuor autem [illegible] principia quidem habent [illegible] flexuræ, qui [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible]. Omnes tamen quum sint obliqui, obliqui [illegible] ad finem quidem [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] tendinum, id principium [illegible] ulnam, & per hunc [illegible], priorem quidem in-ternum, [illegible] Ex prædictis i-gitur [illegible], in quatuor dif-ferentias [illegible] simpliciter mediarum, unum quidem [illegible] musculorum semper agere omnis [illegible] quiescere quidem ab actio-ne, [illegible] angularem [illegible] & pro-na [illegible] quidem interiore [illegible] [illegible], [illegible] exteriores [illegible]. Similiter & ulnæ musculi, & [illegible], quantum [illegible] [illegible] figura [illegible]. Nec te-[illegible] in figuris [illegible] simpliciter mediæ exten-[illegible]. [illegible] media simpliciter figura, præ-terquam quod nullum musculum habet, nec [illegible] [illegible], nec [illegible] molestet [illegible], [illegible] aliquid quidem [illegible] in membris sunt [illegible], [illegible] sola prorsus caret dolore. [illegible] uero omnes, [illegible] magis, [illegible] minus [illegible] habent musculos omnes, & tendines, & neruos, & præ-terea etiam arterias & uenas [illegible] prouide dolo-rificæ [illegible]. In singulis autem ipsarum, quantum discedunt ab extremis [illegible] [illegible] [illegible] ad medium, [illegible] doloriferam ef-ficiens figuram. Sola [illegible] figura simpliciter me-dia, musculos omnes perfecte quiescentes exhi-bet. [illegible] uero ex dormientibus [illegible] mu-sculos omnes perfecte quiescentes habent, qui ob ebrietatem, aut defatigationem, aut [illegible] [illegible], omnes corporis partes omnino exolutas habentes, in mediam eas figuram re-ducere, ipsis musculis permittunt. Non tamen in extremis figuris ullam particulam quiuis po-test habere, dum dormit. Quæcunque autem in me-dio sunt inter extremas & mediam figuram, in his ut plurimum, somnum capimus. In quacun-que enim talium constituens membrum, mu-sculis circa ipsum tonice agentibus * commu-nis ipsius figuræ conseruationem, ad nullam [illegible], ut sedentes quidam dormiunt, & deam-bulantes nonnulli. Id quod [illegible] olim contigit, qui [illegible] [illegible] [illegible] dormiendo per-egi. Sunt qui [illegible] aliquid corpus flexis digi-[illegible] dormientes firmant, nec [illegible] [illegible] actionum [illegible]. Ad hæc, inferior ma-xilla, non discedit a superiori, nisi aut ebrius, aut [illegible] ignauus, aut defessus [illegible] qui dor-mit. [illegible] ipse quoque stertor, propter hæc [illegible] solet, [illegible] inferiori maxilla, supino autem [illegible] homine. [illegible] & supinum [illegible] [illegible], & [illegible] * [illegible] cum [illegible], aut exolutionem, aut ebrietatis, aut [illegible] figura. Ob [illegible] Hip-pocrates [illegible] decubitum autem in alterum latus commendat, [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] igitur inferioris maxillæ figura [illegible], tum [illegible] [illegible], tum [illegible] dentes [illegible] [illegible]. [illegible] illa quidem a musculis qui in [illegible] & collo sunt, seorsum [illegible]. [illegible] [illegible] qui [illegible] maxillam ex [illegible], & [illegible] qui temporales [illegible] [illegible]. Verum ne-[illegible] [illegible] [illegible], omnibus di-ctis musculis [illegible] ad [illegible] [illegible] maxilla [illegible] sponte [illegible] [illegible] dit, omnes enim tunc musculi sua actione pri-uantur. Porro [illegible] exercitationum [illegible], corporis [illegible] [illegible] præna-[illegible] musculi, quam in dormientibus [illegible] per-[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Communis [illegible] nobis aliquid excre-mentum [illegible], aut [illegible] musculis, aut [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] & musculis [illegible], ut [illegible] [illegible]. Tamen [illegible] sentientes, [illegible] dormi-tum [illegible] quandoque [illegible] illa non [illegible] perfecta, sed [illegible] exitu. Non enim [illegible], [illegible] [illegible], sunt dormientes, sed [illegible] sentientes [illegible] actiones quæ in illis sunt non omnes sunt natu-rales, sed ex eis multæ animales existunt, quum [illegible] transferunt [illegible], [illegible] dormientis [illegible]. At respiratio ipsa, actio existens phrenum & musculorum thoraci [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] opus, [illegible] quippe mouere mu-sculos, [illegible] [illegible] [illegible] da-re potest quiuis, & quæ non [illegible] [illegible] citius aut tardius, crebrius & rarius [illegible] est uoluntatis. At motus arteriæ & cordis, quan-doquidem non subijciuntur nostræ uoluntatis im-perio, non animi, sed esse opus naturæ dicimus. Respirationem itaque etiam inter dormiendum do-minatu uoluntatis, [illegible] [illegible] [illegible] mente. Supinum neque [illegible] [illegible], neque aliis multis actionibus animalibus [illegible] adhibemus semper dum uigilamus. Quæ enim causam in uigilantibus dixeris, quid sæpe non animaduertant particulares actiones [illegible] & ad dormientes & grauius oppressos transferre licet. Multos enim homines inter dum actiones quasdam egisse constat, quarum paulo post peni-tus sunt obliti, [illegible] actionibus [illegible] [illegible]-te non fuerint. Pars quippe animæ imaginatrix, quæ

Margin notes (left column): Cur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt — Figura expers [illegible] [illegible] dolore — Somnus in qui-bus capiatur fi-guris

Margin notes (right column): Dormiens [illegible] [illegible] [illegible] — Stertor quo-[illegible] — Decubitus [illegible] — Decubitus [illegible] [illegible] [illegible] parte — Maxillæ [illegible] [illegible] — Maxillæ [illegible] [illegible] — Musculi [illegible] [illegible] — Dormientes [illegible] [illegible] — Respiratio [illegible] [illegible] — Motus [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] — Imaginatricem non recordari

quę etiã & recordari uidet, si insignes impressiones rerum in imaginatione conceperit, conseruat perpetuò eas: atq; id quidem est memoria tenere. Sin uerò obscuras & penitus superficiarias, non conseruat: & hoc est obliuisci. Ob idq; in uehementibus animi affectibus, nullius eorũ quæ egerint, in posterum meminerunt. Quid igitur mirũ est, in somnis obscurè agente anima, obscuras etiã imaginationes fieri, ideoq; neq; stabiles, quũ id etiam in uigilijs contingat? Quòd autem totum opus respirationis uoluntariè & spontè ab ipsa anima fiat, declarauit quidẽ id barbarus ille seruus, qui cohibita respiratione mortem sibi consciuit. Cæterùm uoluntariorum operum, alia quidẽ libera esse, alia uerò affectibus corporis inseruire uidentur. Priora itaq;, ut ire ad aliquem, & alloqui (uerbi gratia) perpetuò a nobis & absq; obstaculo fiunt: quare absolutè sunt libera. Posteriora uerò, ut egerere, mingere, non perpetuò, sed in tempore quodã & cum mensura fiunt, q; corporis affectuũ remedia. Atqui non nulli tamen tenuerunt quidem ultrò animum integrum. egestionem uerò uel urinam retinere non modò annis, sed nec diebus quidẽ paucis nemo potuit. Simile igitũ & his est spirationis opus: imò multò magis urget, ac celeriorem necessitatem habet. Etenim periculum est, ne quis moriatur, nisi respirauerit. Quare non est quòd quispiam existimet, naturale esse opus respirationẽ, quòd usquequaq; retinere ipsam citra discrimẽ uitę nõ liceat. Sed iam quod deest sermoni de medijs figuris, deinceps absoluamus. Vt enim in manibus angularis figura, omnis prorsus doloris est expers: sicut cruribus illa dolore caret, quæ cõstituitur media figuram, & extensionẽ inter eam. Causa aũt cõsuetudo est. Plurimũ enim extensis cruribus utimur: multoq; magis laboramus in extremis flexionibus, q; extensionibus. Tantum igitur à media figura ad extensionẽ progressum est, quod perfectè caret dolore, quantum à diuturna consuetudine membrorum est coactum. Hæc igitũ duo considerans in articulis uniuersis, naturam uidelicet & consuetudinem, inuenies medium & dolore carens. Videtur autem in idẽ conspirare ubiq; consuetudo cum natura: figura uerò dolore carens cum medio. Etenim in cruribus idem est quod dolore caret, & mediũ. In uniuersum igitur in omnibus articulis extremos motus cõsiderans, inuenies medium, & figuram doloris expertem. Vt enim in articulo ad gibberum, quod uocatur angulare: in articulo uerò ad genu, quod propius est extẽsioni: sic in spina quod propius est flexioni, in articulo uerò ad carpum, quod exquisitè rectũ est, doloris expers existit. Etenim non ut carpi, sic etiam spinæ rectum ipsum est medium, sed aliquantum curuũ. Quapropter rectì magis laboramus particulis spinæ, quàm sedentes, aut iacentes. Opus enim est stantibus quidẽ, tensam esse: iacentibus uerò & sedentibus, nihil prohibet esse curuatam spinam. Porrò quicunq; musculi sine articulis sunt, etiam in his media constitutio sine dolore est: sicuti in ano se habet, in uesica, & lingua. Nam & summè constringere, & maximè dilatare anum, dolorem inducit: ac sic de cæteris. Atque omnes homines quo tempore cessant ab actionibus necessarijs, mediam figuram & dolore carentem in omnibus partibus habent. Verùm in lingua quidem per coniugationem omnes musculi orti sunt supernè, infernè, & à dextris, & à sinistris: quare nihil mirũ in contrarios motus particula deducĩ, à musculis oppositis. In musculo aũt ani & uesicę, necnõ diaphragmatis, aliter habet negotiũ. Nam quum singulis harum partiũ unicus tantùm sit rotundus, sine ullo opposito, musculus, in cõtrarios deduci motus hę particulæ non æquè facilè possunt. At musculi qui est ad uesicam & anum, officiũ est, nõ excernere superflua alimẽti, sed retinere: nisi fortè per accidens, quum desierint agere. Cæterùm instrumenta excretionis, duplicia genere sunt. Eorum quippe alia animæ, alia naturę sunt. Atq; animæ quidem instrumenta semper motu uoluntario agunt: instrumenta uerò naturæ, citra ipsum. At phrenes quidem, & omnes musculi epigastrij, instrumenta animæ sunt. Intestinorum autem structura, unà cum uentriculo, ipsius naturę. Musculi itaq; epigastrij omnes, quum agentes tenduntur, premunt interiò naturæ instrumenta: hęc autem, si phrenes ipsis cedant, nullarum locum abeuntia, musculorum uiolentiam exoluũt. Sin autem resistãt, tunc ceu à duabus manibus pressa, extrinsecus à musculis, intrinsecus à phrenibus, anteriore quidem parte cartilagini pectoris, posteriore spinæ cohærentibus, ea quæ continentur in cauitatibus illorum, fortiter propelluntur: quo tempore musculus ani est ociosus. Cæterùm in egerendo quidem, superiores: in meiendo uerò, inferiores magis tenduntur musculi. Simul autem cum ambobus extenduntur musculi tamen ex respiratione ut uidelicet occurrant uentriculo & intestinis, ab epigastrio ipso propulsatis ad regionẽ thoracis. Iam expirationis nullus musculus omnino est opifex: sed uidelicet hoc ipsum opus, aut potius affectus thoracis, omnino esse similis decidentiæ illi à nobis exposita. Efflatio autem est spiritus confertim emissus ab intercostalibus musculis: quod etiam thoracis opus, dictæ reclinationi, quadã proportione respõdet. Verùm quũ expirationi contraria sit inspiratio, efflationi uerò uehemẽs inspiratio, priorem quidem oppositionem solæ phrenes efficiunt: alteram uerò intercostales, cum musculis qui ad thoracem ex collo, scapulisq; proueniunt. Quum autem maxima quidẽ inspiratio per externos, maxima uerò expiratio per internos intercostales fiat, iustius utiq; quispiam musculos thoracis externos, ijs qui thoracis parte interna sunt, quàm phrenibus, oppositos esse dixerit. Porrò diaphragma ipsum, ubi agere desierit, laxusq; fuerit, nunc quidem ipsius cõuexitas uersus spinã uergit, nunc uerò ad uentrẽ: multò tamen promptius uersus spinã fertur. Estq; in omnibus figuris hominis (una excepta prona) superius quidem diaphragma, inferior uerò spina: quare merito ad eam uergit tum quia grauatĩ quidẽ ab his quæ anteriori parte superiacent, tum quia retro mollissimum & tenuissimum omniũ uiscerũ habet pulmonẽ. Duplex igiũ quũ sit tensio omnibus mu-

Memoria tenere, quid.
Obliuisci, quid.
Respiratione cohibita, seruum quendã ipsi mortem consciuisse.
Voluntaria opera duplicia.
Tenuisse nõnullos animum integrum.
Respirationis necessitas.
Naturã consuetudinemq; considerans, inueniet medium figurã dolore carentem.
Doloris expertes figuræ.
Spinæ figura media, nõ est recta.
Musculi ani & uesicæ munus est non excernere, sed constringere.
Excretionis instrumẽta duplicia.
Phrenes.
Intestina sunt naturæ instrumenta.
Epigastrij musculorum opus.
Expirationis nullum musculum esse opificẽ.
Efflatio quid.
Inspiratio expirationi contraria.
Inspirat omnium maxima fit per externos intercostales, maxima expiratio per internos.
Tensio duplex musculis omnibus inest.

sculis, una quidem, quum agentes in seipsos coeunt altera uerò, quum a musculis oppositis extenduntur priorem quidem phrenes, in inspirationibus non uiolentis habent altera uerò fit, aliis musculis uentris agentibus, aliàs intercostalibus, & his etiam solis. Verùm musculi costarum & uentris, quandiu quiescũt, conuexi perpetuò sunt quum autem agunt, intro cedũt, minusq; curui fiunt, contra quàm cæteri omnes aliarum partium musculi.

GALENI PERGAMENI de Vteri dissectione, Liber Vnus.

Vterus inter uesicam & rectum intestinum situs.

VTerus sub peritonæo, inter incumbentem uesicam, & rectum intestinum, suam sedem sortitur. At uerò fœminarum uesica circa pubem sita est, collum breuius & laxius habens, quàm uesica uirilis, quod inter ossa pubis ad fœmineum pudendum extẽditur. Rectũ uerò intestinum ossi sacro, & quibusdam spinæ uertebris innititur ac proinde spina circa id incurui. Magnitudo uteri non æqualis omnibus est. Cæterùm magnitudine moderatus, superna quidẽ extremitate est propinquus umbilico, inferna aũt muliebri pudendo committĩ. Estq; spatiũ ab illa extremitate suprema, usq; ad oram exteriorem pudendi, ut plurimum, quod moderatum est, undecim digitorum. Secundum latitudinẽ uerò, ad utrumq; latus per suos apices, siue cornua, extenditur. Ipsum autem muliebre pudendum circa exteriores partes pelliceam eminentiã adnatã habet, instar præputij uirilis. Corpus uteri, uesicæ simile est à lateribus tamen habet papillares exortus, uersus lumbos nutãtes, qui apices & cornua appellanĩ. In mulieribus tamen minime reperiuntur fœtus intra ipsa cornua, quemadmodum in cæteris animalibus numero suum partũ gestantibus (multò enim minora sunt, quàm pro magnitudine fœtus) sed in reliqua tota uteri cauitate. Cõtingit aũt moderatæ magnitudinis uterus ipsa tenuia intestina: qui uerò excellenter est paruus, ea solùm cum quibus coaluit. Rursus maximus uterus, nẽpe qui iam fœtum gestat, latera implet, ac imum uentrẽ, & multa intestina contingit. Appendet aũt per fibrosas quasdã & tenues distantias intestino recto & uesicæ. Appendet itẽ ossi sacro per quędã ligamenta robusta, ac per similia etiã, ipsius spinę uertebris cum musculis magnis (qui memorabiles utrinq; faciunt exortus, & in utranq; uteri partẽ, & in uesicę collũ, & in sedẽ distribuunĩ) connexus est. Laxa sunt autem hæc omnia ligamenta, & ob id uterus plurimũ moueri, & habitu suo transmutari potest. Sunt ligamenta alia & appendices quæ in ipsum uterum inseruntur, partim quidem eius corpus texentia, quorum pars nõ exigua fuerit uerò ab spinali medulla orta, partim uerò incremẽti & nutrimẽti ipsius uteri, itemq; fœtus gratia, constructa ut sunt arteriæ & quæ uenæ. Vesicæ autem & podici sic iuxta collum coalescit uterus, separari ut per excoriationem facilè ab ipsis possit. Coalescunt etiam ei testes & seminalia uasa: quemadmodum cum pudendo ipse circa extremitatem sui colli. Iam uerò a uena caua, & ab arteria magna illi incumbente, exoriuntur duæ uenæ, & duæ arteriæ, utrinq; sanè una, uena quidẽ a uena caua, arteria uerò ab arteria. Deinde altera quidem à dextris ad dextram, altera uerò à sinistris ad sinistram uteri partem delata, antequam in ipsum uterum inserantur, ramulos ad testes extendunt, posteaq; in uteri corpus se insinuant, atq; intertexunt ipsum. Hæc itaq; quatuor uasa, paulò inferius sunt sita, q̃ quę deferuntur sub renes: uenæ tamen multò sunt arterijs maiores. Aliæ præterea uenæ & arteriæ, ab utraq; uteri parte, circa collum ipsius inseruntur, ab ea quæ ad pudendum & sedem peruenit, manifestè distinctæ.

Vteri uasa.

Ipsum autem uteri corpus duæ constituunt tunicæ obuersim positæ, ad distensionem & contractionẽ aptissimæ quarum externa quidem, neruosior, simplex, & una est interna autem uenosior & duplex cuius partes cõmittuntur quidem inter sese, non coalescunt tamen, nec prorsus uniuntur, sed se duntaxat contingunt, & à circumsita tunica continentur. Si igitur per excoriationẽ eas separare cõtendas, duo uidebuntur tibi uteri esse, sub una eademq; tunica siti. Hanc enim tunicam ueluti uterum in duas partes separare amplius non potes. Habet autem multas asperitates illa uenosa tunica, maximè circa fundũ. At uerò neruosa quæ ipsam ambit, multò crassior quàm uesicæ tunica est, & ipsa multis neruis arterijsq; interstincta.

Vterum constituunt duæ tunicæ.

Cæterùm collum uteri musculosum existens, ex carne natum est dura cartilaginosaq; ac progressu temporis adeò cartilaginosum euadit, ut quæ sæpius pepererunt, aut iam aniculæ sunt, his multùm durum & cartilaginosum exstat. Habet autem in se foramen, per quod excernunĩ menses, ac tum intro semen excipitur, tum egreditur partus. Non est autem collum ipsum in mulieribus semper rectum, neq; recta in omnibus sed declinat in sinistram, & dextrũ, sursumq; & deorsum. Quod autem ad anteriorem & posteriorem partem attinet, similiter se habet in omnibus. Consistentiam etiam uteri, pro ætatum atque affectuum ratione, contingit uariari. Quin secundum naturam, crassus quidem & magnus, ac tumidus apparet uterus, lunari purgatione prodeunte. Siccus autem & tenuis est, qui longissimè ab eo tẽpore abest. Crassior item prægnantis: crassissimus, eius quæ sæpe peperit. Rursus, eius quæ iam concepit, crassus est: eius uerò quæ partui est uicina, magnus simul & tenuis.

Vteri collũ cartilaginosũ.

Vterus prægnantium crassior.

At uerò testes fœminei a lateribus uteri siti sunt, singuli ab utraq; fundi parte, prope cornua magnitudine multò minores quàm in maribus figura item et corporis miscella omnino multùm differentes. Lati enim sunt fœminis, rotundi uerò & oblongi maribus: & glandulosi quidem illis, tenera uerò carne masculis. Complectitur autem utrumuis eorũ propria pellicula tenuis. At scrotum fœminei testes non habent eis tamen & arteriæ & uenæ inseruntur, ex eis quæ ad uterum tendunt, in singulos singulæ progredientes. Verùm cõmista inter se hæc uasa priusquã inserantur testibus, instar cæsariei intorquent, nõ secus quàm

Testiũ fœmineorũ situs.

Testium fœmineorum masculorumq; discrimen.

Testiculorum pellicula.

Testes fœminarum carent scroto.

Testium fœm. uasa.

Seminaria vasa in fœminis.

quàm in ipsis maribus. Cæterũ seminaria vasa, quæ & ipsa continent semen, prope testes quidẽ sunt ampla, sensilemq; possident cauitatem angustiora uerò ac ueluti nõ caua redduntur, paulò longius inde progressa. Deinde rursus iuxta cornua dilatantur, ubi sanè in uterum inseruntur.

Pregnante muliere quæ prius gignantur. Secundæ descriptio.

Porrò prægnante muliere, primò quidem intra uterum secunda producitur, dein tunicæ fœtum ambientes, ac demum fœtus. Secunda ipsa, uasa multa sunt, tum ueuæ, tum arteriæ, ex propinquo inter se sitæ: quarum spatia intermedia, membranis quibusdam explentur. Ex tunicis autem ipsis, altera totum fœtum amplectitur, altera incumbit duplicata circa caput, clunes, ac pedes eius.

Agnina mẽbrana. Farciminalis. Secundæ connexio cum utero.

Ac uocatur quidem illa agnina, hæc autem farciminalis. Ambæ autem candidæ sunt, ac tenues, fere aranearum telæ consimiles. Adnascitur secunda utero in hunc modum. Vasorum uteri osculа, per quæ mulieri menses purgantur, aperiuntur quando mulier est conceptura.

Conceptionem fieri aut incipiẽtibus fluere mensibus, aut desinẽtibus.

Contingit autẽ hoc tempus, incipiẽtibus fluere mensibus, aut desinẽtibus. Aperiunt & reliquo omni purgationis tempore hæc uasa, sed tunc nõ concipit mulier: neq; enim in utero potest semẽ manere, quòd multitudine sanguinis influẽtis eluatur. Quando uerò cessant menses, & quũ incipiũt, reserata sunt uasa, & purgatio ipsa nec multa, nec coacervatim effunditur, sed modica & paulatim, ceu sanguineo humore exudante. Quare ob aspredinem quidem, semen utero adhæret: sufficiens autem alimentum habet, paucitatem sanguinis in ipsum confluentis.

Conceptio cur antequàm fluere menses inceperint fieri nequeat.

Priusquàm enim fluere cœperint menses, mulier non concipiet, propterea quòd nutrimento priuatum sit semen, & unde hæreat non habeat. leuis enim tunc uterus est, ob conclusionem uasorum. quare defluit semen, & cũ tunica ipsius nõ unitur.

Asperum quàm læue, aptius ad concretionem. Secundam iuxta uasorũ oscula tantùm ipsi utero accrescere.

Aptius enim ad concretionem asperum est, quàm læue. Ex quibus liquet, secundam iuxta uasorũ oscula tantùm ipsi utero accrescere, & iuxta aliud nihil. Vas etenim quod in secũda nascitur, principium habet extremitatem eius quod se in uterũ ingerit, adeò ut quis duo hæc possit esse unum dicere. unita enim sunt iuxta oscula, alterumq; transsumit ab altero, uena quidem sanguinẽ à uena, arteria uerò spiritum ab arteria. Iuxta hęc uasa etiam cotyledones (quos acetabula uocant) habentur, uinculum firmum secundæ ad uterum existentes.

Cotyledones, siue acetabula. Vasorum secundæ progressus.

Itaque ipsius secundæ uasa, unde dictum est, inde uterum subeuntia, intertexunt secundam, mutuoq; miscentur, & perinde ac natiuæ radices arborum, quę in unum coeunt stipitem, sic ipsa mutuò inter se cõcrescentia, in duos ceu truncos degenerant, uenosa quidem in uenas, arteriosa uerò in arterias. Qui stipites utrinq; ex utraq; parte dextra & sinistra, ad ipsum fœtũ circa umbilicum confluunt.

Vmbilicus quid.

Neq; enim aliud quicquam umbilicus est, quàm quatuor hæc uasa, mediũ quendã & communem uragon, hoc est, urinæ ductorẽ, uel aquę ductum, habentia. Hîc uerò existit principium membranæ farciminalis, perforatusq; est ad fundum uesicæ ipsius fœtus amplo meatu, adeò ut uesicæ urino sit ad tunicã farciminalẽ, per ipsum uragon in medio utriusq; situm.

Vragon.

Humor autem non modicus in utraq; continetur membrana: flauus quidem in farciminali, albidior uerò in agnina, & copiosior: quandoquidem hæc altera maior est, utpote uniuersum fœtum contegens.

Agninam membranam contegere totum fœtum.

GALENI PERGAMENI de Semine, Liber primus.

AN semen sit tum materiale, tum efficiens generationis principium, ut Hippocrates quidem professus est, an efficiens tantùm, ut Aristoteles autumat, nobis uenit considerandum. Quòd igitur ex animalibus brutis, quæ quidem retinent semen, omnia etiam concipiãt, minimè antẽ quæ excernunt illud post coitum, ipse didici experimento: id quod etiam in mulieribus postea exploraui, quas quum hac de re percontatus essem, responderunt mihi, se quendam, circa uterum, motum percipere, ut qui ueluti uellatur, & paulatim in seipsum contrahatur, ubi semen conceperint.

Bruta excernentia semẽ post coitum, non concipere.

Quibus etiam & scripta medicorum subscribunt, & quæ ipse etiam expertus sum, per resectiones animalium prægnantium, quorum omnium uteri apparebant fœtibus obuoluti. Videtur enim uterus (ut Plato ait) ueluti animal quoddam, prolis desiderio affici, & ob id attrahere in seipsos semen, & circumcirca in rugas cõplicatus continere, quemadmodum & hoc ipsum uisus aliquando eundem sensu est perceptum, nimirum ad cucurbitulæ medicinalis similitudinem attrahente utero ipsorum pudendũ.

Vterũ prolis desiderio affici, ueluti animalia quoddam.

Maximè autem contingit hoc, cessantibus iam ipsis mensibus, quo præcipuè tẽpore uteri semen concipiunt.

Semen quo præcipue tepore concipiatur. Aristotelem interpretatur Galenus.

Porrò qui putant Aristotelẽ quidẽ uoluisse, semen masculi collectũ in uterum, principiũ motus menstruo recremento imponere, ac mox excernit quippiã id partem fieri fœtus ex Aristotelis sententia existimant, utiq; mentẽ illius nõ ignorauit. Is quippe, ueluti ex ligno & fabro sit mensa, sic ex menstruo sanguine, & motiuo principio uiri, fœtum constituit. Quapropter * nonnulla animalia, nec excernere genituram affirmat, sed distribuere tantùm in fœmineam animalis caliditatem, efficiq; talia ex insectis quædam ita ut fœmina quidem articulum in marem demittat, commorataq; in complexu per multum tempus, corpus quidem accipiat nullum, sed solam facultatem formantem, & formam ipsam specificantem.

Aristotelis opinio improbatur.

Iam uerò, quod ipsemet Aristoteles ait, inflari & dissolui genituram in utero, alienum à ratione uidetur: quum nimirum conceptionis tempore, minores & minus inflati cernantur uteri. Cæterùm, etiam si id concedamus, perscrutabimur postea, utrum in ipsa amplitudine uteri, menstruum quidem recrementum consistat, semen autem acervatim allabens, ipsum percurat, atq; exhibito motus principio excernatur rursus, per ipsius uteri collum: ut potius eo tempore quo fœmina masculo coit, semini obuiam menstruus sanguis feratur, ut suscipiat eam, quam illo assequitur, facultatem. Vtrumq; tamen absurdum. Nam si semini e utero acervatũ, ac longo

tempore contineatur menstruum, non amplius utique sanguis hoc fuerit, sed grumus. Quandocunque enim exciderit sanguis ex uasis in quodque organum cauum in animali, statim fit grumus. Nec reperio quo pacto etiam semen sine sanguine excerni posset, cum quo conuenit & conspirat in idem iuxta amplitudinem uteri. Si uero obuiam uenit seminis sanguis, oportet sane ipsorum congressum in uasorum osculis fieri. Verum si hoc ita habet, unum in tot partes semen dicemus diuidi, quot sunt ipsa uasorum oscula, ut ad singula sua pars deueniat? (id quod seminis uiscositati aduersat, & altera moderate substantia opus habet, quae diuidat) aut cohaerens sibi manere? quod longe conuenientius est ipsi substantiae seminis: & tertia alia substantia non indiget, praeterquam attractione uteri, & seminis eiectione. Quemadmodum enim uenter ubi cibos appetit, cum fundo suo ad gulam recurrit, qua nimirum ueluti manu utitur: eodem modo uterus qualitatem seminis concupiscens, it obuiam, ac totus quidem ad pudendum accurrens, collo ipso, ueluti stomacho, ad similitudinem manus, utitur, intrudenti conferens semen. Itaque si quando hic stomachus debilitetur, semen attrahere non potest. Quod si etiam allabatur uasorum osculis semen, & rursus discedat, dissentiaturque in aerem, quod per Deos erit principium foetus? Primum etenim inuenire causam oportet ipsius elapsus sanguinis, seminis appropinquantis, ex singulis osculis uasorum uteri: deinde alteram, quae totum in idem coaceruet: postea autem & causam membranae totum hunc sanguinem forinsecus cooperientis: quae quidem non ex ratione tantum, sed ex eo quod apparet, necessitatem habet. Apparet enim nobis orbiculatim ipsum conceptum communiens statim post conceptionem primam. Nam & tertium & quatuor a principio dierum saepe excidit mulieribus genitura tenui contenta inuolucro: id quod ex resectione animalium licet deprehendere. Videbis enim manifeste uterum quidem totum circum semen contractum, membranam uero hunc obuolutam, qualem quidem excreuit illa nequissima mulier, quam Hippocrates (ut ipsemet fatetur libro de foetus natura) prudens ac uolens coegit facere abortum. Cohaerens nanque sibiipsi semen, quo tempore ab utero attrahitur, extenditur quidem & dilatatur, nempe omnibus uteri partibus aequaliter appetentibus ipsum. Propterea uero quod uiscosum & crassum est, calidis corporibus conuersatur, facile in membranam coalescit, quae iuxta uasorum ora ex ipso utero pendet, de caetero in totum illi subtenta. Porro uena, arteria, & neruus, prima & communissima animalium organa, a quibus omnes partes reguntur, non ex sanguine, ut Aristot. ait, sed ex semine generantur nimirum alba & exanguia quum sint. Quod si sanguinem transmutans natura, ex rubro faceret album, ex liquido crassum, uiscosum ex laeui, ut ex eo recte illa uasa compingi possent, laboraret utique frustra, studens huiusmodi parare sanguinem, qualem a principio habet semen. Atqui natura ipsa nihil frustra molitur: cui quidem nullum maius operaepretium accidere potest, quam

Grumus quando fiat.

Vterum ad pudendum procurrere, ut eat obuiam semini.

Membranam obuolui semini in utero.

Hippoc. coegit quandam facere abortum, citra quam iusiurandi est pollicitus.

Semen praebere generationem uenae, arteriae, & neruo, primis organis.

Naturam nihil frustra moliri.

principium optime coeptum, ut quod non solum medium totius, sed potentia etiam totum esse dicatur, uel testimonio Aristotelis. Absurdum itaque fuerit dicere, statim in ipsis auspiciis frustra operari naturam habentemque album & crassum & uiscosum humorem, ad neruorum, uenarum, & arteriarum generationem, eiicere quidem hunc, ut Aristoteles putat, ex sanguine uero alium similem gignere. Si nanque exanguem esse horum trium organorum substantiam natura uult, siue crassam, siue extendi, & in fistulae modum cauari, ac quamlongissime progredi citra diuulsionem, ad haec omnia certe nihil substantia seminis reperiri posset aut commodius, aut aptius. Est autem semen uitali spiritu plenum. Quare maxime contrarius hic sermo naturae operibus est, si excerni quidem in aerem dissolutum, ipsum dicamus, retinere autem sanguinem menstruum, ceu benignissimum, quem ut alienum natura excernit singulis mensibus. Non enim est familiaris utero sanguis menstruus, sed ipsum semen & propterea susceptorium huius organum natura constituit uterum. Quantum igitur ex semine uterum ipsum contingit, hoc fit statim membrana. Reliquum uero totum, habuit quidem & ipsum insitas facultates attractricem quidem familiarium, &* per quam retentiuum, & alteratiuum, alimentumque sibi factum non erat expultricem denique alienorum & superfluorum. Habuit praeterea & familiares materias quas attracturum erat ab utero, sanguinem uidelicet & spiritum, per oscula quibus connexum est. Et sane haec statim a principio per ambientem membranam nondum duram factam, attraxit. Ad finem uero, tantum per foramina illius, ob attractricem perpetuam, obque intercuentum humorum, minime coalescentia, sed adaperta magis, per quae scilicet ferebantur materiae. Solet autem alimentum non semper pari copia, sed iuxta proportionem augmenti illius quod alitur, aut exiguum, aut copiosum affluere: sanguis quidem ex uenis, spiritus uero cum sanguine tenui, modico & calido, per arterias, utrumque ad propriam suam cauitatem. Quin & temporis progressu necessarium est hanc uiam in fistulae modum cauari, ac uas fieri. Caeterum quandoquidem impossibile erat, semen ad fundum uteri illapsum, ipsum totum illinire, utpote qui exortus utrinque ueluti cornua quaedam haberet, haec sane foeminino semine illeuit natura. In haec siquidem cornua, singula ab utraque parte existentia, uas seminale se ingerit, ex foeminae profectum testibus. Quando igitur simul sub idem tempus, cum mare semen foemina emiserit, ipsum muliebre semen per utrunque eiectum cornu, delatumque in medium uteri spatium, simul quidem oblinit uias, simulque ad masculi semen perueniens, una cum illo miscetur. Sic ita per membranas ambo mutuo innectuntur, quas tunicam sive profectione ipsum muliebre semen produxit, ut totam genituram amplectens, hanc foetui utilitatem praestaret, & ut ueluti alimentum quoddam, masculo semini fieret: tenuius enim est illo, & frigidius, familiarius uero omni alio ad ipsius nutricationem. At uero fines illi uasorum, per quos singulis men

Principium tur potentia totum.

Seminis substantia quibus aptissima.

Semen uitali spiritu est plenum.

Sanguinem menstruum non familiarem utero.

Membrana qua semen tegit.

Seminis quatuor facultates naturales.

Semen quatuor sumit ab utero, & per quas naturas.

Seminalia uasa foeminae, & ubi sita sunt, & intra uteri.

Semen muliebre miscetur uiri in utero.

Seminum foemineum usus.

Semen foeminae tenuius, frigidiusque masculi.

Acetabula quæ Cotyledones. Secunda quæ dicatur.

mensibus superfluum sanguinis ex toto corpore in uterum deriuatur, existunt uera acetabula, siue cotyledones. Appellatur autem secunda, externa illa membrana, quam pertranseunt tum arteriæ, tum uenæ, materias ipsas ad fœtum ex utero deferentes. Altera autem membrana, quæ sursum ad cornua pertingit, farciminalis uocatur: quæ augescentibus liquidis excrementis in fœtu, ex ipsis suscipit alterum. Porrò ex spiritu & tenuissimo sanguine, qui una cũ illo per arterias ad fœtum confluit, calidissimũ ex uisceribus ipsa natura constituit. Alter uerò sanguis crassus, speciem hepatis originalem producit: atq; hanc etiã pleræq; uenæ per secundam latæ perficiunt. At arteriæ ad aliud calidissimũ uiscus feruntur, quod ob excellentem caliditatẽ, moueri ueluti flamma quędã non cessat, sed semper uicissim distenditur & contrahitur. Et uenæ quidem arteriæq; materias in hæc uiscera deducentes, ueluti radices ipsorum existunt. Quæ uerò protenduntur in totum fœtũ, tunicis similes sunt, in multos ramos distractis. Generatio aũt his est, ex substantia seminis in fistulæ modum cauata. Tertium uerò principium, à quo omnes producti sunt nerui, generationẽ ex solo semine habet. In permistione quippe ipsius ad semẽ muliebre, multæ bullæ sunt ruptæ, ex quibus intrò & ad profundũ spiritus seipsum seruare cupiẽs, concessit. Neq; enim ueluti uapor erat, sed per se mobile animalis principiũ, quemadmodum & cauitatem spiritus plenam, ex circunstante humore produxit semen. Quò autem neq; etiam inde promptè euacuaretur, firmam sibi domum fecit ex liquida seminis substantia, quæ ipsum ambit: id quod in ea crassius & durius erat, ad externum linreamentũ extrudens: quod utiq; ipsum progressu temporis calefactum & resiccatum, erat futurum os. Hoc in principio quidem facultas opifex, ac fingẽs animal operatur: nondum tamen apparet, præ paruitate. Quando uerò primum apparere incipiũt, maxima sunt tria hæc ex uicino inter se sita, & se mutuo contingentia. Principium quidem neruorũ futurum, quod cerebrum appellamus, in altiori sede locatum: cor autem & hepar (quæ sese mutuò contingunt) ei subdita. Quæ principia uiri, longius progressu temporis disparantur, & in totum, quod eis efformatur, animalis corpus transmittunt germina. Spinalem namq; medullam cerebrum ueluti truncum quendam producit: cor uerò arteriam maximam, quam aortam Aristoteles uocat: hepar denique uenam cauam. Et sanè apparet statim à principio circa medullam spinalem ipsa firmata: circa cerebrum uerò, calua obducta sicuti & iuxta cor thorax,* qui nõ solum domus futurus erat in partu, sed primum & principalissimum respirationis organum. Hæc igitur aliquanto posterius fiunt. Ipsius autem fœtuũ generationis, quatuor in uniuersum sunt tempora. Primum, in quo seminis species uincit, & dominatur: quæ quidem constitutio, non fœtus, sed genitura uocatur. Vbi uerò expletus quidem sanguine fuerit fœtus, cor autem, cerebrũq; & hepar adhuc inarticulata sunt & informia, firmitudinem tamen & magnitudinem momentaneam iam habent, hoc tempus secundum erit. Tertiũ deinde est tempus, quando illa principia tria manifestè uidere licet, reliquarum uerò partium designationem per lineamenta, & quasi obscuriorem quandam adumbrationem. Quartum denique & postremum tempus hoc est, quũ fœtus omnibus artubus suis est integrè consummatus & absolutus: quo tempore non fœtus solum, sed iam puer ab Hippocrate nominatur. Fœtus itaq; ueluti planta, omnem generationem & formationem à semine accipit, duplexq; principium motus & formationis statim ab ipso principio. Qualis enim est radicatio in plantis deorsum, talis est fœtibus insertio arteriarum & uenarum in uterum. Qualis uerò sursum uergens truncus in plantis, tales sunt in fœtibus à tribus principijs exortus. Etenim natura seminis non alijs uiribus producit plantam, alijs animal: sed quemadmodum plantæ semen terra indiget, ut nutriatur ex ipsa & augescat: sic nostrum indiget utero semẽ, ob causas easdem. Ad hæc, radices sibi generat planta, quibus trahat alimentum ex terra: ita chorion, hoc est, secunda, gignit uasa, fœtuũ radices. Producit quidem truncum à seipso semen plantæ, & ab illo alios & alios ramos, usq; ad extremas propagines: at non secus in fœtu uidere licet iuxta illa tria principia tres truncos natos, arteriam nempe aortam, uenam cauam, & spinalem medullam: qui in uarios ramos diuaricantur, usq; ad ultima germina. Quę triplex planta animal futurum est, non reiecta illa, quam à principio habuit facultate uegetatrice, sed altera insuper acquisita. Ex loco autem in locũ ipsum transire oportet, ubi perfectum fuerit, & utero iã solutum: quod facere minimè posset, si similiter ut arbores fieret, & si organis ad ambulandum aptis careret. Quare duo principia acquisiuit, alterum organorum, quæ custoditura sunt ipsi naturalem caliditatẽ: alterum eorũ quæ subseruitura sunt omnibus ad quas concitatur actionibus. Sed his quidem posterius utetur. Principio autem plantatitio primò est usum: quod utiq; nõ ex sanguine, sed ex semine, arteriam, uenam, neruum, os & membranam produxit: & secundam quidem primum ei forinsecus circumdedit, ac simul cum ipsa farciminalem membranã condidit, tenuem quidem, angustamq; & infirmam, futuram tamen adiumento secundæ, in materierum attractione, suscepturamq; formati animalis urinam. Nam ad totum fœtum ambiendum, excipiendumq; uaporem defluentem ab illo, generata est tunica agnina, satis ampla & robusta. Reliquarum autem membranarum, quibus uariæ partes teguntur, nulla in primis diebus necessariam habet generationem (neq; enim sufficeret ad ipsorum omnium opificium, substantia seminis) sed procedente tẽpore, dum quod antea erat semẽ, iam grandis factum est fœtus. Ad quarum generationem natura utitur geniturę uiscositate: ex qua quidem quicquid crassius magisq; terrenum, ac minus tractile est, ad ossium regionem delegat: quæ sane arida & terrea, pinguitudinisq; expertia, sed obducta membranulis tenuibus, carneq; operta perfecit, ad id maximè usa

Farciminalis membrana fœtus suscipit lotium.

Cordis & hepatis generatio.

Cor moueri perpetuò.

Venarum, arteriarumq; generatio.

Cerebrum ex solo semine oriri.

Cranij productio.

Cerebrum in altiori locari sede.

Spinalem medullam oriri à cerebro.

Aortam oriri à corde.

Venam cauam oriri ab hepate.

Thorax primũ & principalissimum respirationis organum.

Tempora generationis fœtus, quatuor.

Genitura quid.

Fœtuũ ad plantas comparatio pulcherrima.

Animal dicitur triplex planta.

Principiũ plantatitiũ, quæ ex semine gignat.

Secunda.

Farciminalis.

Agnina tunica.

Genituræ uiscositas quibus sit generandis idonea.

Ossium generatio.

caloris ui qua nimirũ omnem glutinosam substantiam ab ossibus exugẽs, ligamentis quibus inuicem copulantur, imposuit. Cæterùm ubi ipsis ossibus carnẽ superferuit, prius quàm membranis integeret, ibi minus aridum totum os factum est. Extendit autem à membranis circumossalibus, etiam carnibus ipsis gracilia opercula. Quin & neruum in unamquanque ipsarum dispersit, ubi eos prius in fibras araneorum telis tenuiores dissoluit. Sed alias etiam fibras & similiter tenues ex ligamentis productas & carnibus implicatas innexit, atque ita in fibris in unum & idem ambo coegit fibrarum genera, totum quidem organum in quo hæc fabricauit, musculum efficiendo: id uerò ubi fibræ cõgrediuntur, tendinem. Ligamentorum etiam non modicam partem in ipsos musculos indidit ut neruorum, non in hos solùm, sed & in uiscera omnia. Est & aliud fibrarum genus in uentre, intestinis, & utraque uesica, adeoque in utero & corde, generationem ex semine habens, quibus uelut nexui cuipiam totum uisceris corpus circumcirca accreuit, ex sanguine ortum. Omnia siquidem quæ carnosa specie prædita sunt, sunt ex sanguine condita. Membranosa uerò omnia, ex semine suum ortum sortiuntur. Ob id quæ ex sanguine generata sunt, si corrumpantur quandoque, facile regenerantur, ut quæ materiam generationis largam possideant. Quæ uerò ex semine, aut neque prorsus, aut ualde raró, regigni possunt: quanquam efficiens ipsius causa perfectis animalibus insit. Quòd si quicquam eorum quæ ex semine ortum duxere, carne nudatũ sit, caro quidem circumnascetur, simile uerò illi quod demptum est, nullo modo amplius nasci potest. uel si Aristoteles moneat, singulorum uesse naturis, ut sibiipsis similia faciant. Etenim in id quod naturæ eius quod transmutatur propinquius est, facilis est trãsmutatio. Ac prout de sanguine facillimum est carnem fieri: difficillimum uerò * membranam, neruum, uenam, arteriam, tunicámue. Primum igitur unumquodque eorum quæ nutriri debent, familiarem sibi ex sanguine, ac similem succum trahit: qui postea dissolutus uaporis instar, his quæ ipsum attraxerunt, apponitur: ac tandem ab eis transmutatus, illis assimilatur. Non ergo uidetur, unumquanque primarũ partium animalis à principio quidem ex semine natam esse, aliud autem esse ipsarum ultimum & familiarissimum alimentum. Procedunt porrò arteria & uena in utrunque testem non rectæ illæ, sed flexuosæ, multiformique, in qua quidem licet uidere sanguinem albescentẽ paulatim: postea uerò, ubi ipsum iam testem contingit, in eo planè seminis substantia iam perspicuè conspicitur. Est enim utrique tum arteriæ tum uenæ, generatrix natura seminis. Verùm ex sanguine ipsum conficiunt, diutissimè in uertiginibus illis uersato. Alteratur enim sanguis transiens in semen, quum omne alterãs, in suam naturam ducat ipsum quod alteratur, quemadmodum etiam apparet. Album enim & crassum & uiscosum est semen, aptum ut ex eo arteriæ & uenæ nutriantur. Cæterùm amputatas uenas, ac rursus generatas in magnis ulceribus uidimus:

Musculi constitutio.
Tendo
Ligamentum.
Visceribus uniuersis esse neruos inditos.
Carnosa omnia esse ex sanguine orta.
Membranosa omnia ex semine orta.
Genita ex sanguine regenerari posse.
Genita ex semine regenerari non posse.
Nutritio uniuersis ex similari illi portione sanguinis.
Sanguinis in semen degeneratio.
Vasis seminarijs inesse uim generatricem seminis.
Semen ex sanguine gigni.
Venas amputatas regeneratasque, uidit Galenus.

id quod assolet fieri conspirante in unum robustissima facultate cum materia seminaria copiosa. Arteriam uerò aut neruum nemo unquam uidit regeneratum, ob penuriam materiæ, quam & copiosam & ualidæ facultati iunctam, adeò crassiorum uasorum requirit generatio. Verùm iuxta primam generationem ex semine, coaceruatus adhuc est humor, ex quo uasa ipsa formantur: opifex autem ipsius duplex est, tum facultas, quæ in ipso semine habetur, tum quæ in uteri uasis, quibus allapsum est. Quare nihil mirum, prima natura organa uelociter formari in fœtibus. Sed nec tribuere uasis illis flexuosis totam seminis generationẽ est æquum, ut Aristoteles facit, priuãs testes facultate semen gignendi. Arteria itaque & uena, à uasis quæ circa spinã sunt progredientes, per ilia deorsum feruntur, donec perueniant ad uenam testicularem dictam, quæ iuxta caput testiculi incumbit, quod epididymis appellatur, ex qua fistulæ multæ in testem perueniunt, seminario humore refertæ. Huic testiculari uenæ, & arteria & uena adnascuntur, circa paulò antè relatam obuolutionem: in & paruam quandam à seipsis distributionem largiuntur, priusquam inserantur testi. Inde seminalis meatus geniturã hauriens, ad pudendi exortum eam subuehit. Quousque enim intra ilia sunt arteria ipsa & uena, peritonæo integuntur. Hinc uerò peritonæũ, utrinque momentaneo foramine perforatũ est, & meatus ab ipso maximus ad testes descendit. In quo & obuolutio uasorum gignitur, & uas seminale ex uena testiculari enascens, ad ilia ascendit: contingens quidem circa exortũ ipsum testiculum, non tamen ex ipso generationẽ habens. Iam uerò iuxta utrunque meatum arteriam & uenam descendentem reperias, ascendens aũt uas seminarium. Inde uerò rursus non amplius extra pubis ossa, sed per profunditatẽ & supra ipsa in decliue fertur, donec ad uesicæ perueniat collum, cui pudendum continenter cohæret. Quia enim uas seminarium longissimum factum est, ob id tantam uiam circumcurrit. Contingit enim ita sanguinẽ in uasis morantem concoqui, & in genituram cogi, & uas seminale longissimum & uaricosum iuxta uesicæ collum existens, genituram quamlongissimè iaculari. Cæterũ in quibus testes execti sunt, epididymide intacta, nihil patitur uas seminariũ. Deperit autem animalibus nõ solùm emissio seminis (hoc enim ijs feliciter cederet, qui abstinere à uenereis percupiunt) sed & uirilitas & omnis masculina institutio. Sic etiã si animali fœminæ excidas testiculos, neque libidine concitabitur, neque marem admittet, sed amittet fœmineam naturam. Quo nomine scrofæ castrantur, fiuntque sic castratis masculis similes, atque uberius alimentum accipiunt, pinguioremque & suauiorem carnem, quàm reliquæ scrofæ, habent, quemadmodum & mares maribus. Non tamen similiter periculo uacans ablatio testiũ ipsis fœminis est. A lateribus enim ab utraque parte singuli adiacent, arteriam quidem & uenam, ueluti qui in masculis sunt, pampinoformiter sibi insertas habẽtes. uas uerò seminale ad utrunque cornu fluens. Necessarium itaque est utrunque latus diffindere, si

Arteriam nunquam regeneratam, nec neruum uideri.
Testes procreationi seminis necessarios, contra Aristotelem.
Testicularis uena.
Epididymis.
Seminales meatus.
Peritonæi foramen.
Seminarij uasis insertio ascendens.
Spadonibus omnia uirilitatem perire.
Scrofæ castratæ.
Castratarum carnes suauiores existere.
Testium ablatio in fœminis periculosior quare.

quis excindere uelit, atque in hoc sane maius periculum est, quàm in maribus. Porrò quibus execti sunt testes, ij multi robore destituuntur, perfrigerantúrque, cum unum fomite alteroque insiti caloris principio priuati, neque ampla illis est uena, neque floridus sanguis, neque ualidè pulsant arteriæ, suntque glabri in uniuersum corpus, neque uenerea appetunt, aliud quippiam magis existentes, quàm animal. Quare hac parte testes etiam ipso corde sunt præstantiores, nempe qui præter hoc, quòd caliditatem ac robur animalibus exhibent, amplius etiam generi conseruando præsunt. Quin eorum facultatem insignem, haud scio quomodo neglexerint ueteres, conferántne, an non conferant semini, disceptantes. Alterant enim totum corpus per ipsos testes. Nec solùm insuauior est cibo uictimarum non castratarum, sed & qualitas ipsa carnium simile quiddam testiculorum qualitati habet, graue nempe, & uirosum. Testes itaque præsentia sua, tum calorem, tum robur, atque adeo coeundi appetentiam ipsi animali conciliant. Cæterùm tertium hoc, neque cor ipsum exhibere potest. quare illud quidem uiuendi tantùm, testes uerò bene uiuendi principium fuerint. Quanto autem melius est bene uiuere, quàm simpliciter & solùm uiuere, tanto in animalibus testes corde sunt præstantiores. At in senescentibus & debilibus, testes ipsi sunt laxi, contrà quàm in iuuenibus, fortibúsue. Nonnullis ex quadrupedibus substricti quidem sunt testes, ut suibus, uolucribus autem omnibus intra peritonæum prope spinam siti sunt. Tenuem uerò unaquæque animalis pars, humorem ad se loco alimenti influentem, in sui ipsius naturam permutat. Est autem propria uniuscuiusque particulæ effectrix haud quidem secundum humorum, qui in ipsis sunt, naturam, sed secundum corporum solidiorum substantiam, à quibus contentorum humorum fit alteratio. Quod quidem si sic se habet, conuincitur autem serosus humor in testibus, ab huiusmodi utique ipsorum corpus nutritur. Vnaquæque autem pars similimum sibi alimentum conficit, quare testes semen etiam conficient. Sed operantur ipsum tum arteriæ, tum uenæ, quamuis paucum longo tempore: at testes non solùm multum, atque in breui tempore, sed exactissimè elaboratum syncerissimum enim exactè est ipsius seminis qualitas: ac proinde omnibus animalis partibus quamcelerrimè illam communicant. Fortes siquidem facultates in naturam suam alterant totum corpus. Pauxillum quippe deleterij humoris, corpori uniuersalis illapsum, totum ipsum transmutat quam breuissimo tempore. Similiter auxiliaria medicamenta corpus uniuersum alterant, alteratione uenenosis contraria, non substantia ipsorum totum corpus persoluente (quod utique impossibile esset tam breui tempore) sed qualitatis tacita distributione. Quid igitur mirum est, ex testibus in totum corpus facultatem quandam distribui, qualis in reliquis quidem sensus & motus ex cerebro, alterius uerò pulsandi facultas ex corde? Atque ea quidem facultas in maribus, roboris & utilitatis, in fœminis uerò esse minationis existit causa. Ob idque fœmineum animal exectis testibus, castrato masculo assimilatur: reliquæ uerò omnes partes easdem facultates in utrisque habent. Trahunt itaque serosum humorem testes, quem ipsis ante præparant uasorum inuolutiones. Deinde ubi qualitatis ex ipso fructum ceperunt, eamque cæteris communicarunt partibus, id quod superfluum est, in meatus seminarios deponunt, hi uerò foras in coitu excernunt. Ideirco per immoderatam quidem uenerem, omnia spermatica organa, uacua & exhausta redduntur: turgentia uerò, ubi adest uitæ ratio castissima. Trahunt itaque uiolenter semen ab ipsis uenis testiculi: uenæ rursus à suprapositis: atque hæ rursus ab his quæ deinceps sunt sitæ: qui tractus non cessat, donec ad omnem corporis partem trāsumptio ipsa perueniat: quo fit ut totius animalis partes omnes proprio alimento priuentur, donec omnium fortissima expleatur. Neque uerò solam serosam humiditatem ab omnibus animalis partibus sic auferri contingit, sed etiam uitalem spiritum. Quare mirum non est, immodico utentes coitu imbecilliores reddi: uidelicet à toto corpore, utroque humore syncerissimo ablato, accedente ad hæc uoluptate, quæ ipsa per se est sufficiens ut firmitudinem uitalem dissoluat, adeo ut iam quosdam ex nimia uoluptate constet animam exhalasse. Igitur omnes solidæ corporis partes ex semine generantur atque nutriuntur. Quippe quæque pars, ex qua primùm facta est substantia, ex eadē semper nutritur, quòd nutritio expletio sit substantiæ defluentis. Quapropter etiam nunquam generari, quæcunque à principio exsanguines sunt concretæ, non generantur denuo (præterquam alicubi uenam quandam, atque id rarò) quibus sua ex semine generatio à principio contingit. Vt autem de uasis seminarijs rursus aliquid dicam, sciendum est, ipsa esse plena semine, uel eo tempore quo animalia uenere non utuntur id quod fieri potest trahentibus ipsis genituram à testibus, & ipsis testibus etiam ad illa eam relegantibus, idque per epididymidem maximam, per quam scilicet mediam, connectuntur ipsi glandulosi testiculi seminarijs uasis. Imò uerò si licet fateri quod uerum est, epididymis ipsa est principium & radix uasorum seminalium, quæ ex toto testiculo semen in seipsam haurit.

Castratis quæ accidant.
Castrati sunt aliud quippiam magis, quàm animal.
Testes quo nomine præstent cordi.
Testes alterant uniuersum corpus.
Carnes non castratarum redolere quippiam graue & uirosum.
Testes quid præstent.
Cor uiuendi principium tantum.
Testes bene uiuendi principium.
Testium situs diuersus.
Effectricem cuiusque partis le dici secundum corporis solido substantiam.
Testium corpus nutriri ab humore seroso, quem continent.
Testes conficere semen.
Testes cur celerrimè toti corpori seminis qualitatem communicent.
Facultates fortes corpus in suam naturam mutare.
Execta fœmina, castrato masculo assimilatur.
Testes trahere humorem serosum.
Vitalem spiritum etiam rapi cum humore seroso è seminariis organis.
Coitu immodico utentes, cur imbecilliores reddantur.
Voluptas uitalem firmitudinem posse dissoluere.
Solidas partes ex semine generari & nutriri.
Nutritio est expletio substantiæ defluentis.
Spermatica uasa esse semper referta semine.
Epididymis est radix seminalium uasorum.

GALENI PERGAMENI de Semine lib. II.

Porrò testes muliebres adiacent quidem utero, utrinque singuli, consimilem uasorum inuolutionē, ueluti ij qui in maribus sunt, suscipientes. Non procedunt tamen in eundem locum hæc uasa, propterea quòd neque foras, quemadmodum marem, sed in ipsos uteros oportebat fœminam emittere semen. Ideóque ueluti seminali meatu obuiam euntes uteri, à lateribus prælongos exortus extendunt, per quos semen suscipiant. Maximè uerò plenum est uas seminale in animalibus uenerē appetentibus sicuti ueluti uacuum à recenti coitu. Habet etiam idem aliquando non modicam co-

Fœminas non emittere foras semen sed in ipsos uteros.

piam in iis quæ ex longo tẽporis interuallo imprægnantur in quantũ [illegible] pro longis illis exortibus, quæ [illegible] appellantur, [illegible] manifestè humorum [illegible] crassum [illegible]. Ad hunc enim locum seminalis membrana peruenit, ne non genitura crassa. Admiror autem sibi etiam hic eos, qui dicunt uas seminale extra uterum habere adaperta oscula, inserique in collum uesicæ, eodem quo in maribus modo, ac proinde fœminarum semen effluere. Cuius opinionis fuit auctor Herophilus. Neuter siquidem seminalis meatus, in ullo aliquo fœminino animali in ipsum uesicæ collum inseritur [illegible] neque in ipsius uteri collum [illegible] uteri partibus adnati, alter hinc, alter inde, id summum [illegible] sua parte [illegible] effundentes semen, quod [illegible] ipsum locum. In pollutionibus autem seminis quæ per somnum fiunt, primum quidem in uterum ipsum illabitur, postea uerò foras uacuatur. Itaque in fœminis, tum uasa seminaria plena sunt seminis, tum etiã testes. Quòd si in utero ipsum muliebre semen cum [illegible] & crassum fuerit, tum formatio fœtus contingit, ut pulchrè Hippocrates tradidit. Potest etiam natura, ex solo muliebri semine [illegible] membranam gignere. Potest & alimentum [illegible] & primum, [illegible]. Posse autem ex utrisque [illegible] semen perfectũ, Hippocratis opinio est. Sed quia [illegible] possibile fuerit, si [illegible] fortè impossibilia? Quòd etiam fœmina ad uenerem irritetur, uel maximè possibile est. In eis siquidem seminarii meatus pleni seminis, excernunt ipsum, citra ullum congressum cum masculo, quum & seminis effusiones per somnum similiter ut mares patiuntur. Tum uerò quod opificis opus sit, similem aut dissimilem alterutri ex parentibus fœtum efficere, nemo ignorat. Fœtus autẽ matri similes, ob alimentum illis assimilari, sunt qui contendant, idque producentes omnis alterationis, quæ tum animalibus, tum plantis, ob alimentũ contingunt. Non intelligunt tamen, quòd nullam earum alterationum, quas dicunt, possint speciem alteri autem ostendere. Neque omnino præterea quicquam immutat formã ex specie animalis, siue plantæ, sed ex similibus omnia tale principium habent. Quin etiam similitudo ipsa ex partium fit formatione, non secundum communem speciem, sed iuxta istas differentias ipsarum. Generantur autem omnia animalia ex semine & sanguine menstruo. Quandoquidem igitur fœtus utrisque parentibus assimilantur, commune habent principium, quod eos parentibus ipsis assimilat. Quippe fœtuũ similitudo ad parentes, secundum principium contingit. Quòd si sic res habeat, aut ex semine, aut ex menstruo, similitudo fœtuũ ad parentes oritur. Sed non ex menstruo, quum substantia eius utrique parenti non sit communis: à semine igitur proficiscitur. Si uerò ex semine oriantur fœtuum similitudines, necessarium utique fuerit fœminam semen emittere, quod multi pueri matri similimi appareant. Scrutemur autem nos iam, an quæ tandem sit causa, ob quam species animalis magis fiat secundum [illegible] iuxta [illegible] tum parentum ipsi similitudo. Hoc tamen præmisso, quòd [illegible] morbis & [illegible] ipsi, [illegible] quod [illegible] & [illegible] habet, ex temperamento secundum substantiam [illegible], unde etiam prima ipsorum est generatio. Contingit igitur ex his suppositis, tanquam [illegible], concludi, species animalium [illegible] hoc est maternas, contingit & [illegible] aut equum, aut bouem, aut hominem, iuxta substantiam ex qua [illegible] est, & non secundum facultatem illius [illegible]. Cæterum nec semen ipsum [illegible] solum est, sed & materia quædam [illegible] mittit solum, sed facultas. Verum semen ad [illegible] principium animalis [illegible], semen menstruum ad potentiã conditur. Est [illegible] sanguis [illegible] præcoctus, [illegible] ipsum unde sanguis non solum materia generandi ipsius fœtus fuerit, sed & semen potentia. Quod igitur ex materia simul & facultate unumquodque generatur animal, omnibus in confesso est. Quod uerò tum semen, tum menstruum habeat utraque principia, non iam [illegible] dum effectiuum fortissimũ, materiale uerò modicè [illegible] quidem plurimum, potentiale uerò effectiuum, maximè debile, ut etiam est [illegible]. Si ergo materiale generandi principium, [illegible] quod species animalis absoluitur, in solo menstruo esset situm, fœtus utique [illegible] eiusdem speciei cum [illegible] solum in semine esset, semper utique similis foret patri. Quando uerò utrumque ambo ipsa principia habet, [illegible] in menstruo quidem materia copiosum, in semine autem facultatis, aut plus [illegible] species animalis à matre, potius ipsi [illegible], quàm à patre, etiamsi ipsius seminis [illegible] principium [illegible]. Similitudinem uerò non magis [illegible] quod [illegible] patri magis [illegible]. Verum genitura muliebris [illegible] ad [illegible] conferens, quum facultatem [illegible] peraret, quanto [illegible] tabatur. Proprium enim muliebris seminis est, ut in ipsius substantiam [illegible] magis [illegible] sculum, augere, atque corroborare. Non dicunt qui, si fœmina non solum [illegible], sed etiam facultatis principium sit, supernacaneos esse masculos dicant. Quidam uerò gallinarum his parte mentionem faciunt, quæ subuentanea & [illegible] appellata oua pariunt, citra mixturã masculi. At Empedocles futuri fœtus partes diuulsas esse contendit, easque partim in masculi, partim in muliebri semine contineri, atque inde [illegible] ipsius uenereũ complexus appetitum omnibus animalibus, [illegible] partibus inter se [illegible] appetentibus. Quæ opinio longe absurdissima est, facileque redargui potest. Quæ ue-

rò sit

Herophilus.

Seminales meatus in fœminis ipsis circa cornua, intra uterum utrinque fixum semen effundunt.

Fœtus forma unde [illegible]

Semen muliebre quid possit præstare.

Semen utrumque perfectum posse ex [illegible] constare.

Pollutiones contingere fœminis uel absque mare.

Similitudinis liberorum ad parentes consideratio.

Similitudo unde oriatur.

Animalia omnia gignuntur ex menstruo, & semine.

Similitudinem oriri à semine.

Naturam partium [illegible]

Species animalium [illegible]

Semen [illegible] facultatem [illegible]

Semen quid [illegible]

[illegible]

Species animalis à matre [illegible].

Oua subuentanea [illegible]

Empedoclis opinio refellitur.

rò sit causa ob quam quũ ipsum fœmineum animal etiam semen emittat, masculum tamen sit generatum aut cur generato masculo, etiam adhuc seruatum sit ipsum semen fœmineum, considerandum. Præstabilius enim erat ipsum fœmineum animal habere excrementũ conferens ad fœtus generationẽ. Quippe semen fœmineum, ex quo diximus gigni tunicam alem membranam, proprium ac familiare alimentum masculo semini existit, quum sit illo tum humidius, tum frigidius, necnon magis tenue. Quare peperàm faciunt, qui frustra ipsum generatum esse pronunciant, impossibileq; esse fœminam utraque coaceruare excrementa, contendunt. Melius siquidem eos modicè castigato sermone erat dicere, impossibile esse fœminam & sanguineum habere excrementũ, & etiam semen prolificum, ut cum frigidi temperamenti ratione, superfluus sanguis accumuletur. forti autem caliditate opus sit ad generationem seminis exactè elaborati & percocti. Est enim humidior atq; frigidior fœmina, calidior autem & siccior masculus. Vnde meritò alteri quidem deest quid, ad exactam seminis concoctionem alteri uerò impossibile est sanguineum excrementum habere, præ caliditate & siccitate id ipsum totum siccante. Ob id igitur & animalia quæ sicciore temperamento prędita sunt, oua generare solent citra conuersationem masculi. Deest tamen his quippiam ad perfectionem, si non assumant ex illo caliditatem. Itaq; possibile est animo concipere tale temperamentum corporis, quod * imperfectum animal generet absq; alterius misceli. Perfectum uerò in seipso id concipere, sine difficile, & fortassis etiam impossibile est. Porrò tale debet esse generaturum semen, ut statim simulatq; est diffusum, subiturum ipsius partim in membranam abeat, partim in uas diffendatur, partim deniq; pullet. Quod igitur in plantis est terra, hoc est in conceptibus mater, alimentum suggerens, donec totum animal perfectè absolutum fuerit. Et quemadmodum plantarum seminum largus ex terra humor, sic animalium seminum, materia in maternis uenis insitum alimentum existit. Dicere autẽ quis possit. Si iuxta præ dominans semen similitudinem particulariũ natorum ad parentes fieri cõtingit, omnes partes alteri parentũ necessariò futuras similes, cuiuscunq; tandem semen prædominabitur id quod fœtus appareat. Cæterum (ut dirimamus hæsitationem hanc) quum semen ipsum similarium partium existat, si fœmineum quidem in utero seminum uirili miscetur, possibile fauẽ est ipsi circa effingendos fœtus inuicem prædominari, iuxta partes diuersas. Imò uerò, etiamsi dissimilarium partium ipsum semen existeret, posset tamen ex omni sui ipsius particula, pro eiaculationis modo alterata, omnes animalis partes efficere. Prædominantur autem iuxta mixtionem in aliquibus quidem partibus semen masculum, in aliquibus uerò fœmineum. At ubicunq; ipsum præpolleat, ea pars dominanti sit similis. Etenim in omni particula utriusq; simul adest, semenq; semper mouet atq; conciliant seipsum. Nihil itaq; mirum est, utriq; parenti natos assimilari circa diuersas partes. Num igitur etiam sic de genitalibus partibus eandem assignabimus causam? quòd ex ipsis hæc quidem masculina fiat, hæc autem prorsus fœminea? & quòd masculus toto corpore à fœmina in uniuerso animalium genere differat? Barbæ namq; & cristæ, & calcaria, dentesq; exerti, necnon uniuersa cornua, ut in ceruis, masculorum sunt partes secundum quas fœminæ maribus longè inferiores sunt. Differunt etiam ab illis secundũ alias. Arteriarum tamen omnium atq; uenarum numerus, formatio, & positio, eadem est, per totum masculorum & fœmineorum animalium corpus. Opinari autem, masculum animal, ubi præualuerit masculum semen, & fœmineũ iuxta fœminei seminis gigni excellentiam, satis probabile est. pugnat tamen cum hoc, quòd fœminæ sæpenumero simillimæ patri gignantur, & ex masculis non pauci matri. Quod igitur masculus aut fœmina generetur, mihi sanè uidetur causam ipsam tribui debere qualitatum actiuarum (quæ caliditas & frigiditas sunt) temperamento. Appareт siquidem masculus non solum calidior fœmina, sed siccior etiam statim à principio esse atq; ob id, quam illa tempore breuiori ipsum formari traditur. Est autẽ siccius, quod citius accipit formam, quòd humidum ea quæ præ maximo humore diffluunt, nec cingi, aut formari queant, nisi prius compagem firmã habuerint. Ad hęc amplas arterias, & uenas, & thoracem, & omnes partium cauitates habet quod est inflatũ, * quandoquidem hoc à spiritu exuberanti & calido efficimaximè solet. Quinetiam & arterias maiores, & fortius pulsantes habet, ac totum corpus concitatum & alacrius ad motum, aliaq; id genus, quæ omnia non solum in iam æditis, sed in his etiam quæ adhuc gestantur in utero, signa sunt caliditatis prædominantis. Ideirco in dextro utero ferè semper masculi gestari uidentur, sicuti in sinistro fœmellæ. Sic etiam testiculus dexter magis succulentus, quàm sinister existit: priusq; in pubertatis tempore inflatus, generatores masculorum efficit. sinister uerò macrior, & posterius tumescere incipiens, fœminarum genitores ostendit. Si igitur dextræ partes sinistris sunt calidiores, fuerit utiq; hoc signum, masculum calidiorem existere, quem etiam esse sicciorẽ ostendimus. Quòd uerò ad calidum & siccum temperamentũ consequitur actionum robur, omnibus est in confesso. Cur autem eiusmodi temperamento præditus, extra pendentes habeat testiculos, & iuxta ipsos pudendũ prælongũ, atq; ex nulla parte uterum: contra uerò humidior frigidiorq; sexus, testiculos intus habeat reconditos, itemq; uteros, atq; adeò totum pudendum intrinsecus, impręsentiarum uenit nobis considerandũ. Est enim proportio maxima inter genitalia masculi & fœminæ. Omnia siquidem genitalia membra tum masculus, tum fœmina habere eadẽ uidentur, positione tamen ac magnitudine differentia. Quin & uasa testes nutrientia, utriq; sexui ex iisdẽ uenis & arterijs procedunt. Vndẽ etiã proportionem sortiuntur principia uasorũ nutrientiũ uterum, cum ijs quę sunt in scroto uiro-

Semen fœmineũ masculino alimentum esse.

Fœminam esse frigidiorẽ & humidiorem masculo.

Animalia sicci temperamenti solent oua gignere absq; commercio masculi.

Corpus aliquod perfectum animal absq; alterius miscell[a] perdifficile esse.

Semen prolificum, quale nã esse debeat.

Semen similarium partium existere.

Natos posse esse similes uti; parentis secundum diuersas partes.

Masculorum & fœminarum discrimen.

Generatio masculi et fœminæ, tribuitur temperamento actiuarum qualitatum.

Qualitates actiuæ caliditas et frigiditas.

Masculus tempore breuiori formatur quam fœmina.

Siccius est quod citius accipit formam.

Caloris prædominantis signa.

Masculi in dextro utero, fœminæ in sinistro gestantur.

Testiculus dexter masculos, sinister potius fœminas gignit.

Robur actionũ consequi ad calidum & siccũ temperamentum.

Genitalia masculi et fœminæ proportione sibi correspondere.

rum. Nec uerò neruorum principium utrisque diuersum est, sed ab iisdem medullæ spinalis regionibus in maribus fœminisque procedit. Omnia ergo quæ genitales partes constituunt, in utroque sexu existere apparet, in nulloque penitus fœminam à masculo, aut masculum a fœmina, superari, sed uno solo differre, quòd alteræ partes intus, alteræ foras existunt. Quare si animo uolutabis, quòd in formatione animalis, quod hæret in utero, genitales partes primam delineationem, & quasi adumbrationem intra peritonæum accipiant, postea uerò emergant, sic utique masculi animalis generationem didiceris. Atque in hunc sanè modum natura circa unamquanque genitalium partem omne extrinsecus lineamentum, uelut septum munitum effingit. Postquam uerò opificij speciem delineauit, acerrimo spiritus impetu utens, simul & quod effectum est, propellit, & quod continet & ambit, simul perrumpit. Si uerò aliquando circa ultimum opus debilitetur, ipsum quod moliebatur imperfectum relinquit: quemadmodum profectò circa totum talparum genus apparet, quibus lineamenta quidem oculorum intus expressa sunt, uerùm foras emergere non potuerunt, natura debilior effecta, quàm ut id efficere posset. Cæcos porrò, cæcos catulos parere præfestinatione, in prouerbio est. Sanus tamen est ipsos recens editos catulos, imperfectos, quàm cæcos, dicere, utpote post paucissimos dies uisuros. Nihil igitur mirum est, quemadmodum talpæ oculos intus habent, quos natura extra producere non potuit, eodem modo & genitales partes fœminis intus effigiatas esse, & extrinsecus emergere non potuisse, propterea quòd tota natura ipsarum debilior, & imperfectior sit. Verùm tanto sanè fœminorum animalium natura perfectior est quàm talparum, ut quantum talpæ nullo cæcitatis commodo fruuntur. Non parum uerò ad generis propagationem fœmineum animal confert: nam & humidius & frigidius productum, excrementa fecum conuenientium erat, ad alimentum fœtibus ipsis idonea. Quum enim primi & recentis fœtus compages liquidior sit & frigidior, tunc & principium formationis serius accipit, & finem adeò tardum & debilem, ut hæ partes foras emergere non possint. Et quum circa partes quæ postremum effigiantur, naturam delassari & debilitari contingat, absoluuntur etiam alijs imbecilliores. Expellitur autem semper excrementum superuacaneum à fortioribus ad imbecilliores partes. Quia uerò omnium fœminearum particularum debilissimæ sunt genitales, ob id sanè in has superuacaneus sanguis peruenit, qui salubris quidem purgatio fit fœminis, priusquàm concipiant. Tempore uerò gestationis in utero, idonea materia in alimentum ipsis existit fœtibus. Manifestum igitur iam factum est, in calidiori & sicciori temperamento masculum generari: in frigidiore uerò & humidiore, fœminam. Speciem autem, siue animalis genus, hominem uidelicet, leonem, atque equum, ad naturam materiæ, in animalis generationem subiectæ, consequi: quemadmodum sanè & formæ similitudinem ad utrunque parentem, effigiantis ac formantis facultatis esse,

Genitalia maris & fœminæ eiusdem numero, in hoc solum differre, quod illa intus, hæc foras prominent.

Talparum oculos imbecillitatem naturæ erumpere non potuisse.

Canes præfestinatione cæcos catulos edere.

Excrementa expelli semper à fortioribus ad imbecilliores partes.

Menstruus sanguis idoneum est alimentum fœtibus.

Masculum gigni in calidiori & sicciori temperamento, in frigidiori & humidiori fœminam.

Speciem animalis ad naturam materiæ subiectæ consequi.

Similitudo formæ ad parentes, unde oriatur.

quæ in semine continetur. Quum enim similitudinum, tria principia habeamus, similitudinem nempe generis animalis iuxta substantiam ex qua generatum est, fieri dicentes: formæ uerò, iuxta motum ex semine: ut tamen qua est, aut masculi, aut fœminæ, secundum utriusque principiorum temperamentum. Vtraque autem principia appello menstruum & semen. Ac de his hactenus. Deinceps aliquid & de astitibus glandulosis quos quidem qui semen & continere & generare existimant, hallucinantur. Cur enim, si & in fœminis nata sunt, animalibus quibus testes excisi sunt, deperit penitus coeundi appetentia? Impossibile quippe est, organa seminis generandi uirtutibus prædita habere, ipsorum uerò usum non habere. Natura etenim, quæ neque inutilem, neque superuacaneam aliquam particulam fecit, insitas facultates omnium corporis organorum, animalibus dedit, easque nulla institutione edoctas, ad proprias actiones obeundas. Astites itaque glandulosi ex testium castratione nihil perpessi, castratum animal ad uenereum consortium non excitant, ceu quibus aliud potius existentes, quàm organum seminale, & alterius cuiusdam utilitatis gratia geniti. Porrò duplicem omnium glandularum utilitatem esse, optimus Marinus tradidit. Aut enim fulciunt uasa sublimia, quæ findi solent, & diuulsionis periculum circa uehementiores motus sustinere: aut ob humorum generationem partes madefacere possunt, quæ humectatione uiscosi, & externi dispersa indigent, ne facile resiccata, pigra ad motum reddantur. Atque in hoc secundum glandularum genus, quod infra dorsum humanum est productum, inserit arterias & uenas ut, & quasdam in ualorum medium glandulas desinere. Duplex namque & harum glandularum genus esse, quòd & utilitas duplex existat: densas quidem & siccas, quæ uasa quæ findi solent, fulciunt: raras uerò & humectas, in quas uasa inseruntur. Sugitur & oris amplitudinem, & gulæ summum, & uniuersum intestinum certę quædam glandulæ humectant, nihil sanè mirum est etiam collo uesicæ simile quoddam auxilium præparatum esse, ne resiccatum aliquando, agre mobile fiat. Ac multò magis uerisimile est, huiusmodi auxilium ipsi uirili pudendo à natura præparatum fuisse, propterea quod memorabilis magnitudinis in uiris hæ glandulæ existant. Periculum enim est, ne quum prælongum & nudum sit constructum pudendum, aliquando resiccatum obtorqueatur, & obstructus meatus eius coniueat. In fœminis sanè ipsum uteri collum nec prælongum nec nudum est sed intus situm, & ex ambientibus ipsum & circumiectis multam humectationem suscipit: imò ex ipsis menstruis etiam irrigatur. Poterit fortasse & natura uerita mordacitatem urinæ, hunc humorem uelut linimentum huic pudendi meatui præparasse. Si autem in astitibus glandulosis generaretur semen, castrata animalia ipsum utique excernere appeterent: atqui appetere non uidentur: palàm igitur est, quod neque generatur. id quod inconcussum debet nobis seruari.

Similitudo triumque, trina.

Astites glandulosi.

Natura nihil fecit superuacaneum.

Glandularum duplex utilitas.

Glandularum duplex genus.

Pudendum uirile. Astites glandulosos constructos fuisse ad humectandum pudendum.

Semen non generari in astitibus glandulosis.

GALENI PERGAMENI
de fœtuum formatione, lib. vnus.

[Librũ de natura fœtus dubitatur fuisse Hippocratis.]
[Geniturae recēs conceptae descriptio.]

NOn est unus limitatus ac certus terminus fœtibus manifestę formationis, aut motionis, aut partus. Cęterum qui libellũ de natura fœtus cōscripsit, siue is Hippocrates, siue Polybus fuerit, geniturã quæ ubi sex diebus in utero mãsit, foras prolapsa est in quadã muliere, ait similem fuisse ouo crudo, cui adempta sit testa externa, & in cuius interna membrana pellucescat inclusus humor. Atliquor ipse in ea genitura (ut autor ille recenset) ruber atq; rotundus erat in membrana aũt ipsa fibræ quędã albę crassęq; uidebantur inesse, cũ cruore crasso & rubro obuolutæ, ac circa membranã foris etiã cruenta uestigia. Iuxta cuius mediũ, tenue quid eminebat, instar umbilici, per quod sanè extrã & intrã spiratio primùm fieri apparebat. Quin & membrana quędam geniturã ambiens cõplectensq;, tota ex illo protendebatur. In qua descriptione membranã geniturã complectēs, ea erat quæ secunda appellatur. Albas uerò atq; crassas fibras, quas cum cruore crasso & rubro in se uidebatur habere, generationis uenarũ & arteriarũ lineamenta fuisse putandũ est. Cõstat enim membrana ea ex innumerosis arterijs & uenis, coniunctis tenui & membranoso corpusculo. Principiũ aũt generationis horum uasorũ, ex arterijs & uenis uteri existit. Quarũ extrema, in internã uteri regionē oscula aperta habent, & per hæc uasa sola fœtibus ad imprægnatas communio existit. Ex nulla enim alia parte secunda perforata est, imò neq; contingit uterũ, prȩterquàm iuxta hæc sola uasa. Reliquũ uerò spatiũ intercaccens, subtendit quidem utero intrinsecus, at citra conexionē. Ipsa porrò secũdæ uasa, angustissima quidē principia habēt, per quæ unita sunt osculis uasorum uteri. Secedentia aũt ab ipso, in idem inter se mutuò coeunt, ueluti plantarũ uariæ ac tenues radices, in principiũ unum coeuntes. Sic siquidem totus ille partialiũ uasorũ cõgressus in duas amplas arterias, ac totidē uenas absoluitur. In quarum medio, meatus quidam appellatus uragus, hoc est, ductor urinæ, gignitur, in fundum uesicæ ipsius fœtus perforatus. Cuius porrò alterum osculum, ubi à quatuor uasis segregatur, paulatim dilatatur, tenuem membranã farcimini similem generans quæ forinsecus alteri agninæ nominatæ membranæ, in qua fœtus continetur, prætenditur. Atque hæc quidem extra fœtum existunt. Partium uerò quæ ipsi fœtui sunt propriæ, prima omnium est cutis, ad tegendum corpus producta. Deinde consequenter sub ipsa, continuæ his quatuor uasis intra cutem partes, quarũ nullam prius possibile est generari, quàm omnia secundæ uasa, per quæ fœtui nutritio cõtingit, in prȩdicta quatuor sint cõgregata. Impossibile siquidem est, in fœtu aliquam generari particulã, citra substantiã sanguinis. *Non tamen quæ albæ & exangues sunt partes, gigni ipso ex sanguine possunt, ueluti generaĩ substantia hepatis. Celerrimã enim generationem hoc uiscus ex sanguine habet, utpote quod substantiã ipsi quàm simillimã possidet. Reliquę partes omnes sanguineæ longiori tēpore indigent, ut gignantur. At uenarũ, arteriarũ & membranarũ corpus omnino exangue quũ sit, meritò à semine primam habet generationem, nimirum prædito glutinosa substantia. Facta aũt prima uasorũ radicatione in osculis eorum quę in uterum tendunt, uerisimile est ipsorum opificem, uidelicet semen, alimentũ ipsis suppeditare, trahēdo ex utero sanguinē paulatimq; sic primũ genita dilatare, in longũ extendere, augereq; & sensim in idem coagmentare tenuiora, ad ampliorũ generationē. Apparet aũt ex his quatuor uasis, *quę iuxta umbilicum & porũ qui ad uragũ est, coagmentanẽ, statim ubi cutē fœtus ipsius penetrarunt, alterũ par e uestigiò uniri, atq; sic unam magnã uenã produci, eamq; inseri in hepar. Nec uerò existimandũ est, quod prȩexistēti hepati hæc inseraĩ uena, sed quòd huius ipsius uenę rursus diuaricatę & scissę, ubi introrsum penetrat, alteri quidem eius fissurę, iecoris substantia innascatur, alteri uerò, quæ mesenteriũ gignit, adiungatur uenter, splen, omentũ, & intestinorum uolumina, quum nihil horũ antea extiterit, sed ad fissuram uenarum cõcreta & congenita sint. Non tamen sic ipsę arterię, ubi primum permearunt cutim, statim aut adnascentē sibi aliam substantiã habent, aut in multas partes scinduntur, sed quamdiutissimè duæ permanent, & uesicam fœtus perreptant, ibiq; firmatæ, tum alorsum, tum ad corporis profundũ feruntẽ, donec in os sacrũ perueniant. Iuxta quod duæ arteriæ apparent, quarum singula ab utraq; parte deferuntẽ in crura, maxima omnium quæ in spina est, & quę sinistro cordis uentriculo annexa cernitur, in ipsas diuaricata. Cordi porrò generãdo in uterũ, ex prægnante aut per arterias, aut per medium hepar suppeditari est necesse, idq; secundum uenam, quæ ex ipso sublimis fertur ad superiorũ huius uisceris partium generationem id quod longũ tempus desiderat. At uerò in abortibus fœtuum supra triginta dies, propè interfecta manifestè apparent tria hæc animalis membra, hepar, cor, & cerebrum atque maius quidē utrisq; alijs hepar. Itaq; possibile est inuenire, quãdo cor principiũ suę formationis sortiaẽ. Quum igitẽ libros de semine scripsi, cor similiter ut hepar circa primos gestationis in utero dies, ueluti fundamentũ quoddã generationis dixi obtinere, ex usu ipsius, quum in perfectis animalib. maximè insignis existit, ad hãc ratiocinationē perductus. Vbi uerò reliquis omnib. tũ medicis, tum philosophis complacitũ esse reperi, fœtum usq; ad manifestã effigiationē similiter gubernari ut plantas, mihi probabilius est uisum, nullã generationis ipsius in principio utilitatē habere, imò penitus hepate posterius ipsum formari, ex duob. his alterũ necessariũ iudicans, aut ex emergente ab hepate sanguine, unà cum hepatitide uena etiã cor ipsum gigni aut per magnam arteriã, quæ non solùm spiritum, sed etiam sanguinē habet. Qui aũt in cõmentarijs de respirationis & pulsuũ usu à me conscriptis exercitati fuerint, cognoscent fœtũ in principio generationis, quandiu ab unica anima, hoc est, à natura regitur, neq; arteriarũ,

[Secunda.]
[Secundæ constitutio.]
[Fœtus per quæ uasa alligetur utero]
[Secūda qua parte cōtingat uterum]
[Secūdæ uasa in duas uenas & totidē arterias coire.]
[Vragus.]
[Farcimmalem membranam ortam ab vrago.]
[Agnina mēbrana fœtum obuoluit.]
[Cutis.]
[Partē nullã in fœtu gigni posse citra substantiam sanguinis]
[Hepar celerrime ex sanguine generari]
[Partes à semine ortæ.]
[Natura aliũ membrorum ortus]
[Arteriarum secundum fœtum progressus]
[Hepar uideri maius cæteris principalibus in prima generatione.]
[Palinodia Galeni.]
[Cor hepate posterius formari.]
[Cordis generatio.]
[Fœtũ, dum à sola natura regitur, nec arteriarum, nec cordis functione egere.]

neque pulsum, neque cordis functione necessario egere, quemadmodum neque plantas. Porro quemadmodum ubi plantæ semen in terram moderatè calidam & humidam est coniectum, ex ipso statim duplex exortus uidetur nasci, alter infra terram, alter supra terram, qui progressu temporis & crassescunt, & in alios atque alios exortus finduntur, quos nutriri & augeri in dies constat, fereque tandem finctum in extremitatibus suis, planta iam absoluta & perfecta: sic fœtus primo suæ formationis tempore exiguum augmentum habet, quando uero manifeste in articulos digeri incipit, uberius quemadmodum maximum & uberrimum, ubi totus fuerit articulatus. Terminus igitur primi temporis, in quo fœtus nondum corde habet opus, mihi uidetur is esse, in quo iam uniuersa fissura uenarum circa hepar est facta. Etenim ipsius magnæ uenæ, quam uidemus per umbilicum ferri, uniuersæ aliæ corporis uenæ, tum partis, tum gemina existunt: altiore quidem porta (est enim duplex fœtibus) gratia generationis omnium, quæ circa hepar fiunt, factæ: inferiori uero, causa productionis illarum, quæ in uentriculum, splenem, omentum, intestinaque disseminantur. Completo autem hepate, ex uenis quidem iuxta gibbum ipsius, uelut ex radicibus quibusdam stirpes, concernantur maxima totius corporis uena, quam cauam ob excellentiam nominant. Cuius uenæ altera quidem pars infra fertur iuxta spinam summam, uersus ac lumborum regionem quod inde geminas mittens altera sursum per medium thoracem in collum tendit, primo quidem obiter in septum transuersum, postea in membranas succingentes thoracem, atque tunicam cordi obuolutam, ac deinde in dextrum cordis uentriculum, atque ipsum thoracem uarios faciens exortus. Ex quibus pars spinæ & thoracis supra septum transuersum materiam generationis suscipiunt quo tempore etiam cor ipsum formatur. Eodem uero tempore uerisimile est etiam uenas ex inferiori porta in omnes partes circa uentriculum fissas, his ipsis fieri causam generationis. Formato corde, in ipsum inseri potest prædictum par arteriarum, iam coactum in unam, quod in media spina firmatum centrum, donec prope cor perueniat. Quum autem duo cordis uentriculi sint, in dextrum quidem sanguis ex hepate accedit calidus moderatè, in sinistrum uero multo calidior, & tenuior eo, per dictam arteriam fertur. Quare & uentriculos, & utrasque materias iam habens cor, pulsabit utique, & arterias eodem simplius motu mouebit, adeo ut non amplius ueluti planta, sed quemadmodum aliquod animal, fœtus gubernari uideatur. Inest autem pulsus corporibus calidis. Cæterum ut nullum exangue animal est manifestè calidum, sic nec manifestè calidum, est exangue. Cor itaque est inditum animalibus, ueluti focus ignis: ex eo siquidem animalis corpus maiorem caliditatem acquirit ea, quæ insita est à natura uenis ac hepati, & sanguini in ipsis contento. Quemadmodum autem cor posterius hepate generari, consentaneum rationi erat, ob idque prægnantis utero est propinquius ipsum hepar locatum: sic cerebrum adhuc longius quàm cor ab utero locari expediebat, utpote quum etiam structura ipsius posterius sit producenda, propterea quod neque indiget fœtus qui in utero gestatur, cerebro, quum nec uoluntario motu aut actione, nec sensu ullo aut exteriori aut interno habeat opus. Posterius itaque circa tertium temporis ordinem, tum cerebrum, tum omnia circa faciem sunt conformata, quo tempore uniuersæ partes ad perfectionem suimpsius structuræ peruenerunt. Manifestum est autem, quod capitis os posterius omnibus aliis ossibus congelatur, consummaturque & ob id iuxta sinciput adeo tenue & imbecille est, ut in recens editis puellis motum cerebri non solum tactu, sed uisu etiam deprehendamus. Etiam quartum tempus adest a primo conceptu, in quo partes iuxta motum posterius formatæ corroborantur: quam ob rem haud infantes actiones animæ initio robustissimas possident. Secundum in illis sibi uendicant sedem actionis profectæ à corde. Debilissimæ uero sunt quæ procedunt à cerebro, quum nec mouere, nec stare firmiter ualeant, tantum abest ut ratiocinari. Posteà enim omnium os capitis ipsis corroboratur, & enascuntur dentes, & calua pilosa redditur. Postea uero una cum organis absolutæ animæ facultates, actiones suas obeunt. Arterias igitur & uenas, necessarium est primas omnium ex semine generatas esse. At circa facultates uitam nostram administrantes & gubernantes, ratio ipsa postrema omnium & fit, & absoluitur: qua quidem feliciter dispensantes hominum, ubi omnis anima iuxta naturam habet: intelligere uero, quum præter naturam immutata fuerit. Iam uero unde nam corporis actiones ordinatæ, facile ex dignotionibus liquet. Prima igitur dignotio ex præceptis, ut laqueo inter ceptus arterias & uenas est, in quibus partes quidem ex altera laquei parte, uideas propias obire actiones, ex altera uero eas prorsus amittere: ut si medulla spinalis (exempli gratia) circa aliquem spinæ locum fuerit dissecta, neruis quidem, qui supra regionem spinæ, ipsi medullæ incumbentes, saucientur omnium, tum motum, tum sensum confirmat: qui uero deinceps, omnes utrunque amittunt. Unde liquet, eas facultates ipsi spinali medullæ superne ex cerebro influere. Similiter quum arteria quocunque aliquo uinculo excepta, id quidem quod ex ipsa supra laqueum continuum cordi est, pulsare, ueluti antea, apparet, altera uero pars infra laqueum statim pulsu priuatur: conspicuum sanè etiam hinc est, arteriis principium motus ex corde esse. Ad hæc, medullæ quidem spinalis ac neruorum, per omnia eadem, quæ cerebri, substantia existit: quemadmodum & continentium ipsa tegminum eadem etiam est cum inuoluentibus membranis cerebrum. Arteriarum uero substantia, nihil, ne propè quidem, cordis habet: quemadmodum neque uenarum, hepatis. De origine autem hepatitidis uenæ, dubitant sectionem artis periti. Rationabile autem est coniectare, principia uenarum in utero, similia esse extremitatibus radicum plantarum. Sæpius uero cupiam, uenam per umbilicum in hepar procedentem assimilari: atque omnes deinde uenarum extremitates, quæ in animali uidentur, ramulis, & non radicibus, consimilem proportionem habere. Semen igitur opificis rationem habet, à quo uasa, per quæ sanguis è prægnante attrahitur ad uiscerum generationem, omnium prima generabuntur. Secunda autem ab his, hepar, & cor, ueluti fundamentum domus:

Fœtus comparatio ad stirpes.
Vena porta duplex.
Venæ cauæ uideo ortus.
Venæ cauæ diuisio.
Spina supra septum unde gignatur.
Cor quo formetur tempore.
Venæ ex porta unde & quando gignantur.
Cordis uentriculi duo, quid & unde recipiant.
Cor quando pulset.
Pulsus inest corporibus calidis.
Exangue nullum esse manifeste calidum.
Cor esse inditum animalibus, ueluti focum ignis.
Cor posterius hepate generari par erat.
Cerebrum posterius gigni ipso corde.
Fœtum in utero non indigere cerebro.
Caluarium post alia omnia compingi.
Infantibus esse robustissimas naturales actiones animales autem modum imbecillis.
Arteriæ & uenæ primæ omnium ex semine oriuntur. Ratio postrema omnium & fit, & absoluitur. Ratio quibus feliciter susceptis fruamur. Actiones corporis unde oriantur, dignotio.
Cerebrum dominum esse motum facultatum spinæ.
Cor esse principium motus arteriis.
Substantia cerebri, neruorum, & spinalis medullæ, eadem.
Hepatitidis uenæ consideratio.
Semen habere rationem opificis.
Generatio quibus prius, et quibus posterius accidat.

domus quo tempore & alia quædã finguntur, tum his media, tum inter hæc & uterum sita. Quando uero neque iuxta quantitatẽ, neque iuxta qualitatem, substantia partium permanet, nimium defluxu ipsarum magno quotidie fiente, & qualitate item multifariam uariãte, auxilio utique inter se mutuo opus habent, quo & euacuatum rursus expleatur, & quod uariatum est, corrigatur. Cor igitur postquam respiratione fuerit priuatũ, ipsum moueri cessat, & cum ipso totum animal perit. Priuatur autem respiratione, non solùm strangulatis, aut ob inflammationem partium circa asperæ arteriæ summum, obturato meatu respirationis, sed & neruis thoracem mouentibus male affectis, quorum omniũ principiũ est medulla spinalis, uelut cerebrũ illius. Quemadmodũ igitũ cerebrũ cordi utile est, per neruos thoracem mouens, quo distẽto quidem inspiratio contingit, contracto autẽ expiratio: eodem modo cerebro cor usum aliquem præstat, necnõ his hepar. Cæterùm propter hepar generati sunt renes, & uesicæ duæ: quarum altera bilis susceptrix in ipsum uiscus aduata est: altera uerò, quæ lotium excipit, iuxta renes locatur. At fæculenta huius uisceris excrementa repurgat lien. Quòd uerò & uenter hepati alimentum præcoquat, & intestinorum obuolutio gratia distributionis fit facta, admodum est perspicuum. Porrò simul ut nata sunt animalia, ipsis particulis corporis suus usus adest. Apparet autem unumquodque animal illa corporis parte sese ad uindictam parare, quæ alias superemuet: ut uitulus quidẽ fronte impetere, priusquàm cornua innascantur: pullus equinus calcitrare, nondum solidis ungulis: id quod uidetur ostendere, animam uti etiam particulis, non seipsarum utilitatem, ut quæ ipsa illas cõstruxit, & nõ ab alio factis utatur. Vnum tamẽ solũ est, quod mihi uidetur artem opificis nostri manifestè indicare: quã ipsam artem si quis ingenuo & libero intueatur animo, impossibile est ut brutæ ac rationis experti fortunæ eam deferat. Quũ enim sint in corpore nostro musculi multò plures, quàm à quibus partes circa uoluntarias actiones mouentur, unusquisque ipsorum & figuram decentẽ habet, & magnitudinem, & caput & finem, & positionem, & neruũ, uenæque & arteriæ insitionem, ita ut pro magnitudine & locorum situ, hæc ipsa quadrent. Atqui si trecentarum partium structuræ singulæ, decem habeant scopos, appareantque omnes partes tẽ absolutæ, omnes utique scopi ter mille numero fient. Quum autem æqualis etiã sit numerus musculorũ in sinistris partibus adeo quàm dextris sunt, ueluti etiam arteriarum ad arterias, & uenarum ad uenas, ac denique neruorum ad neruos, utique ipsi ter mille scopi geminabuntur. Idem etiam in ossibus est, pluribus existentibus ducentis. Nam & in his, singulorum scopi plures quàm quadraginta fiunt: quos geminatos palã est plures futuros octonis millibus. Eadẽ ars & circa omnia uiscera existit, & omnino circa quamcunque partẽ: ut si quis structuræ scopos numeret, in aliquot decies millenarios, numerus ipsorũ excrescat. Hos itaque scopos haudquaquam ipse crediderim circa sapientissimum, eundemque potentissimum opificem factos esse. Quis uerò hic sit, pronunciare non audeo, præ consilij inopia obmutescens. Supremã enim uideo in formatione sapientiam & potestatẽ: neque animam in semine plantarum quidem ab Aristotele, appetitricem uerò à Platone, ab Stoicis denique appellatam naturam, fœtum ipsum formare existimo, quum nõ solùm non sit sapiens, sed & penitus bruta & rationis expers: neque rursus discedere ab hac opinione ualeo, propter natorum ad parentes similitudinem: apparet enim animam corpus formantem, ex parentibus in ipsum fœtum transfundi, ceu contentam in semine. A rationali uerò anima, quæ post partum per omnẽ uitã se ostendit, recedo, propterea quòd ante corporũ dissectionem non cognoscamus, neque partes corporũ, neque ipsarũ actiones. Itaque dubitare me, consiliique inopem esse fateor, de opifice fœtus causa, non secus quàm de substantia animæ, quum de his nullam opinionem scientificè demonstratã repererim. Hoc uerò ut possibile pronũciare potero, uidelicet uniuersum corpus, ubi iam efformatum est, per omnem uitam tribus principijs motuum gubernari atque regi: eo quod ex cerebro est, per neruos, & musculos: quod ex corde, per arterias: quod ex hepate, per uenas. Ex quibus autem principijs hæc fiant, hactenus nihil habeo quod pronunciare intrepidè possim.

Substantiam partium nõ permanere, sed fluere, atque mutari.

Cor priuatum spiratione moueri cessat.

Respiratio à quibus causis inhibeatur.

Nerui mouentes thoracem, à medulla spinali oriuntur.

Inspiratio expiratioque, quomodo fiant.

Hepatis gratia fuisse cõditos renes atque uesicas duas.

Lienis munus.

Venter hepati alimentum præcoquit.

Particulis singulis adesse suum usum, simulatque nata sunt animalia.

Animæ construxisse particulas ipsius artem quid indicet.

Ossa corporis plura ducentis.

Naturæ scopi circa corpus frequẽdum.

Conditoris magnifica commendatio.

Animam plantarum esse brutam, et rationis expertem.

Rationalis anima non format fœtum.

Galenus fatetur se dubitare de opifice fœtus causa, & de substantia animæ.

Principia motuũ tria nostrũ corpus regũt.

GALENI PERGAMENI
de Septimestri partu, lib. unus.

EX feminis cõceptionibus (sine quarum obseruatione fieri minimè potest, ut idoneum pariendi tempus quis ritè inueniat) plerasque mulieres grauidas in medio temporis spatio, intra centum nonaginta dies, & ducentos, peperisse animaduerti: paucas tempestiuius, aut tardius: nullas planè celerius cẽtesimo & octogesimo secundo die cum dimidio, & quibusdam horis, uel post exactum quartum supra ducentesimum. Iure igitur septimestris partus edendi, primus terminus esse censetur dimidij anni tempus: quum nimirum tempestiuius nulla partum ædiderit, sed tardius omnes. Tempus autem id centesimo & octogesimo tertio die, minus quibusdam horis absoluitur. Atque ego unam semel mulierem reperi, quæ centesimo & octogesimoquarto die completo peperit. Diem in præsentia appello, interuallum uigintiquatuor horarum equinoctialium. Sic enim & annum trecentis & sexaginta quinque diebus, & quarta insuper diei parte constare dicunt: tempus uerò menstruum, circiter uigintinouem cum dimidio. Nimirum mensem appellari spatium id, quod ab uno lunæ congressu cum sole, usque ad alium mox sequentem intercest, omnibus in confesso est. Si enim triginta diebus quilibet mensis constaret, nouimestres fœtus exactè usque ad ducentesimum septuagesimum diem utero gestarentur, quod nõ contingit. At annus dicitur tempus illud, quod

Septimestri partus edendi primus terminus.

Dies quid.

Annus quot diebus constet.

Menstruũ tempus.

ab uno signo solem in idem signum restitui. Signum autem ipsum imperfectum pro principio capitur. Porro Hippocrates, septem quidem menses septimestri foetui constituit ex quibus quinque esse integros ait, qui inter primum & septimum medij habentur. duos autem deficientes, nempe primum & septimum. at non ita deficientes, ut supra dimidium eis deficiat. Mensis enim dimidium, est dierum quatuordecim cum dimidio, & quarta adhuc diei parte quamobrem primi mensis & septimi tempus, prædicto haud erit minus spatio. Si igitur primi mensis tempus a conceptu decimum diem excedat, supra [illegible] dierum [illegible], quum sequentes quinque menses centum & quadraginta septem dies supra diei dimidium contineant, tempus sane id, quod ex utrisque conflabitur, dierum erit 170 cum dimidio. Septimestres autem foetus ab eo tempore, quindecim, ad minimum, actis diebus, in lucem produci poterit. Necesse quippe est, ut si septimum mensem [illegible] debeat excedere, septem plus quam dimidium attingat. Qua ratione omnes hi in universum dies erunt 185 cum dimidia adhuc diei parte. At sicuti citius his præscriptis diebus septimestris [illegible] edi non potest, ita neque [illegible] diutius [illegible]. Si enim centum & septuaginta diebus cum dimidio [illegible] adijcias, [illegible] simul centum & nonaginta [illegible] cum dimidio [illegible] priori mensi dies [illegible] qui sine dies [illegible] quinque subsequentium mensium diebus 147 cum dimidio, atque his insuper septimi mensis dies 29 accedant, universum hoc tempus quatuor & [illegible] diebus ac insuper dimidio constabit. Quare uero in maximis [illegible] primus & septimus extiterint menses, [illegible] Hippocrates pro [illegible]. Quod autem ad menses lunares [illegible] ostendam. Qua enim ratione necesse est ut septimestres partus anni [illegible] dimidium attingat, [illegible] ante centesimum & octogesimum secundum diem, & 15 horas, [illegible] nullo pacto existet. Quatenus autem si dies ad menses lunares exacte computentur, prius etiam eo tempore liceat foecundum partum existimare, nunc declaro. Fingamus enim primo mense mulierem sexdecim dies utero gestasse: post quinque autem subsequentes menses, pariter sexdecim dies quippe hac ratione tempus id omne 179 dies cum dimidio explebit. Verum in minori intervallo quam sit anni dimidium, septimestres foetus vitales edi negat Hippocrates. Atque ideo cum primi, tum etiam septimi mensis plus quam dimidiam partem foetum attigisse est necesse, priusquam edatur in lucem.

LIBRI DE FOETVVM FORMATIONE FINIS.

GALENI PERGAMENI de instrumento olfactus, Lib. Vnus.

Non modo perceptionem odorum, sed etiam facultatem cuius est odorem percipere, medici olfactum appellant. Secundum autem utrunque significatum, unum est instrumentum olfactus, quo facultas ea sibi sensibilia apprehendit. Porro si ipsius nasi meatus aliquo odorato unguento repleveris, nunquam prius senties, quam [illegible] inspiraveris & ob id nonnullis videtur [illegible] esse olfactilium: id uero corpus cuius est odores percipere, interius esse [illegible]. Scire autem oportet, quod quum nasus septum medium habeat, & duos hos omnibus patentes meatus, utraque nare alterum, supra mediam nasi regionem uterque eorum bipartitus, ita ut pars quidem altera, in interiores oris partes declinet, altera uero recta se ad cerebrum conferat. Nam [illegible] duo quoque ipsius exortus oblongi, & cavi, qui ex anterioribus cerebri ventriculis suam ducunt originem. Hi in eam calvariæ partem descendunt, unde exortum [illegible], ibidemque ea ossa habent sedem, quæ colatoria vocant. Sed & crassior membrana, quæ [illegible] ea ossa attingit, exilibus quibusdam foraminibus est pertusa. Unde per eum primum, deinde per iam dicta ossa [illegible] illos excolantur crassiora excrementa cerebri. Nam quæ similiora vapori sunt, per calvariæ suturas [illegible]. Extensa insuper est interius [illegible] naribus exanguis quædam tunica, crassior quam sit membrana atque ea quidem illi continens est, quæ oris, linguæ, gutturis, faucibus, asperæque arteriæ, & gulæ substernitur. In hanc autem tunicam a cerebro nonnulli nervi inseruntur, parui quidem omnes, præter illos qui deferuntur in linguam. Satis quippe crassi sunt hi, quum ea particula copiosiori etiam egeat sensu, utpote genita ut existat gustus sensorium. Ob hoc ipsum natura oculis impertita est nervos, cosque longe crassiores illis, qui ad linguam attinent. & secundum hos, auribus, atque oris ventriculi, quod & ipsum sensu egebat quamplurimo. Oculus itaque visus est instrumentum, auris, auditus lingua, gustus. appetentiæ uero cibi & potus, ventriculus, & præsertim os eius. At uero tactilem facultatem, quod ad cognitionem spectat, nam a ceterarum crassissimam fecit quam in definito loco, sicuti alias omnes, minime adscripsit, sed per corpus universum dispersit ac proinde plures illi nervos exiliores, duriores que, & qui magna ex parte ab spinali medulla oriuntur, indidit. Eis uero quas recensuimus particulis, utpote quibus ampliori sensu erat opus, maiores, & molliores, & omnes a cerebro prodeuntes, dedit. Iam igitur instrumentum visus, ad quod solum pertinet luminis atque splendoris sensus, quammaxime effecit lucidum. aereum uero auditus, cuius erat eos percipere sonos, qui cum aere feruntur. Linguam præterea ex humidiori corporis specie construxit, ceu instrumentum futurum, quo succi omnes discernerentur.

Olfactus sensile.

tur. At uerò sensile id quod sibi olfactus asciuit, inter aërem humoremq́ue, & ignem est medium.

Olfactilium substantia.

Nam id quod à singulis corporib. diffluit, ipsa est olfactilium substantia. Quum autem pro suorum sensilium similitudine, instrumentum unumquodque à natura paratum sit (instrumentum quippe uisus, humidum ac pellucidum est, tactus uerò, terrestre & durum) sensorium sanè quo percipiantur odores, opus est ut uaporosum existat.

Tactus instrumentum esse terrestre.

Odoratus sensorium uaporosum existere.

Quare neq; os nasi, neq; item membrana illa cuius nuper mentionem fecimus, sensorium esse possit olfactus, quum & dura corpora sint, neque tantus eis insit aut talis neruus, quantum & qualem olfaciendi facultas postulat. Neruus etenim qui uisui inseruit, quamuis ad crystallinum tantùm perueniat corpus, eo longè maior est, qui defertur ad os neruiculi. Extrema & interior pars illius auditorij meatus, ubi situs auditus est, quanquàm breuissima sit, crassum tamen est neruum adepta. Nec lingua quoq; exiguorum neruorum, ex ijs qui à cerebro oriunt, esse uidetur particeps. Quamobrem haudquaquam uerisimile est, facultati olfaciendi tributum esse à natura tam exiguum sensorium, ut est ea nasi pellicula. Nam quod pertinet ad os nasi, tantum abest ut sit odoratricis facultatis particeps, ut tactrice etiam careat.

Olfaciendi sensorium neq; esse nasi pelliculam neq; os itidem.

Sed ex hoc etiam, quòd eo tantùm tempore quo spiritum introducimus naribus, ipsos odores percipimus, planè constare uidetur, neque ossa, neque tunicam nasi, neque eam quæ palatum, guttur, ac fauces uestit, sicuti nec colatorium meatum, esse odoratus sensorium, sed aliquam aliam particulam interius sitam, atque in penitiore corporis sede delitescentem.

Inspirationis modus.

Porrò ubi pectus à musculis dilatatum, pulmones sequuntur ipsum: quos subinde externus aër per asperam arteriam, guttur, os, atque etiam nares, continuatione quadam, subsequitur. Potest autem cerebrum, quum inspiramus aërem, & ipsum sua actione, & suis etiam quibusdam quasi germinibus, pectus dilatans, aliquid in suos sinus attrahere. Fieri etiam potest, ut ipsum quod alia mouet, sibi quoque leuem aliquem motum, tum in seipsum, tum uerò ex se præstet. Coarctatur enim dum sese contrahit: quum uerò undique se dilatat, funditur: atque ita externus aër, ex continuatione, illud, quum se retrahit, subsequetur: sicuti etiam dum diffunditur, efflabitur.

Olfaciendi sensum in anterioribus cerebri uentriculis situm esse.

Quòd igitur olfaciendi sensus in anterioribus uentriculis cerebri situs sit, multis rationibus sum adductus ut credam. Primùm, quod illos qui capitis grauedine, ob cerebri siccitatis uaporibus oppletū, tenent, atq; inde obtusius olfaciunt, sternutamenta præcipuè iuuent: qualia ex nigella oleo intrita inspirantibus ægris, & capite resupino instillare naribus soleo, idq; prius ore aqua repleto.

Nigellā oleo intritam & inspiratam, cōmode sternutamenta mouere ijs qui laborāt coryza.

Ad hæc quum cerebrum contento spiritu repleat, incalescatq́;, consentaneum rationi uidetur, expirationem ad ea quæ noxia sunt excutienda, inspirationem uerò ad refrigerium illi summè conducere.

Cerebrum incalescere contento spiritu.

Tertiò autem, quòd in eis quibus exustū est, aut excalfactum caput, tum rosarum, tum aliorum refrigerantium odor, manifestè remedium

Odorem refrigerantium refrigerare caput exustū.

calori adferat. Instrumentum itaq; olfactus, minimè in illa nasi pellicula, sed interius reconditum est: ita tamen, ut foraminum nonnulla eò perueniant, quæ neq; etiam perpetuò adaperta sunt, sed habent operculū quædā membranosa & tenuia.

Olfaciēdi ratio.

His igitur* per inspirationes uolenti spiritus referatis, patet rei sensili aditus ad eam particulam, cui uis illam dignoscendi indita est. Quare nō quemadmodum palpebrarū motus pro nostro fit arbitratu, sic meatus illi opera nostra aperiunt, quum nullum habeant uoluntarium motum, imò nec naturalem, nec dilatentur etiam ab instrumentis quæ inspirationi deseruiunt, sed à solo per inspirationem insiliente aëre. Nisi autem per inspirationem cerebrum dilatetur, expellaturq́; ab eo intra contentus spiritus, fieri non potest, ut aër ad ipsum per dictos meatus irrumpat, quāuis sit is uehementissimè illatus: licet ipsius aëris occursum, tunica in quam ij meatus descendunt, facilè sentiat. Quare si secundū nares meatus olfactorij consisterent, aperirentur utiq; in maximo aëris impulsu: quibus adapertis, subinde odoris sensus subsequeret. Non subsequit aūt, ergo nec secundū nares meatus olfactorij consistunt. Ad hæc, si meatus illos secundum nares ad odores percipiendos extruxisset natura, utiq; non obstruxisset illos: quemadmodum neq; eos qui in auribus sunt: quum longè præstet quencunq; sensum semper esse ad sua sensilia apprehendenda promptum, quàm solum eo tempore quo fit respiratio. Neque ob eam causam natura oculis operimenta palpebrarum apposuit, quod melius non sit eos usquequaq; operari: sed quòd molles illi sint, ac proinde expositi, facilè possint crebris extrinsecus occurrentibus lædi.

Palpebrarum usus.

Iuuant etiam palpebræ ad capessendum somnum. Nemo siquidem in aëre lucido reclusis oculis potest dormire.

Palpebras iuuare ad capessendum somnum.

Quare & illis animantibus, quibus nullæ sunt palpebræ, foueas quasdam natura indidit, quæ totos oculos, ubi somnus urgeret, quasi in cubiculo receptos, admitterent. Est enim id naturæ institutum, ut in suis functionibus perpetuò sensus perseuerent: etsi rei cuiuspiam melioris oblata occasione, uterque feerè aliquantisper cogantur. Nequit autem animal dormiens, sensus integrè sentientes seruare. Nam quæ simul esse non possunt, ne Dij quidem omnes, etiam si uelint, coniungent. Quòd si eodem fuissent extructi modo ipsi olfactorij meatus, quo ait Aristoteles, erunt potius damno nobis, tantum abest ut allaturi sint nobis ullam utilitatem: nimirum nos per maius uitæ spatium sensu olfactus priuantes, quod in nullo alio factum fuisse unquā uidimus.

Aristotelis sententia de olfactorijs meatibus cōfutatur.

Porrò sternutamenta, capitis grauedini auxilio sunt.

Sternutamēta auxiliari grauedini.

Fiunt autē, quum maximas inspirationes progressas, quamcelerrimè efflatio subsequitur. At efflationem uoco* cōfertim factam expirationē.

Efflatio quid.

Vnde si per sternutamenta nihil excernatur a cerebro, non solùm non leuant ipsa capitis grauitatem, sed magis etiam repletionem eius accumulant. Cæterùm ægrotis ad solem conuersis, prouitamus sternutationem: quia uaporosus in cerebro spiritus ab eo funditur. Exturbant porrò

Sternutatio prouocatur ad solē.

crassiores & lentos de cerebro mucos sternutamentum, eos una cum spiritu excusso explodentia. Quod autem ab odoribus uehementioribus caput continuo lædatur, repleaturque, atque reddatur grauius, ac nonnunquam excitetur delirium, id recto argumento est, portionem aliquam substantiæ illorum commisceri aëri, qui ex sola qualitatis communione nunquam ab affectibus adeo repentinis & ualidis caput corriperetur. Si igitur respiratio uniuersa in cerebro ea de causa editur, ut in corde fertur quidam caloris modus, cui sibi quoque non administratur spiritum, quum sua præparatura facillime ferri tam calefacientibus quam refrigerantibus lædi posset. Autem nares congenitam quandam motionem cerebro non tribueret, qui inspirando se uentilaret, atque excitaret ad pulsum, expirando uero pituitosa & mucosa excrementa ablegaret.

Sternutamentum. Odores uehementiores caput replent.
Respiratio a cerebro qua de causa fiat.
Cerebrum inspirando, expirando.

GALENI PERGAMENI de ossibus, ad Tyrones, lib. unus.

EX ossibus singula, qualia sint, & quam inuicem structuram habeant, nota esse medico debent, siue recte ex[ci]derit uel fracta, uel dimota sua sede, sit curaturus. Quare cum omnibus quæ ad medicinam pertinent, id quod secundum naturam est, tanquam scopum semper habere conueniat. Sunt autem ossa inter animantis partes durissima & aridissima, necnon terrestria maxime: quæ quidem ceu fundamenta quædam, totam totius corporis molem sustinent atque stabiliunt. Eorum tamen quædam grandia & ampliter concaua, medullosaque sunt: quædam parua, & solida, ac sine ulla medulla. Grandibus insigni ex parte in extremo, aliorum ossium appendices adnascuntur: utpote, humero superius, cubito inferius, radio uero ac femori, itemque tibiæ ac suræ, utrisque superque. Maxilla interior medullosa est, adnascentiumque appendicum expers. Sed ex eius extremis partibus, quæ coniunctæ sunt per symphysin, hoc est, coitum, superius duos processus, in coronem uidelicet, quæ in acutum tendit, ac ceruicem emittit, dedit. Porro compactio humani corporis ossium, sceletos appellatur. Cæterum alia per articulum, alia per symphysin ossa iunguntur. Articulus enim naturalis ossium est compositio: at symphysis, naturalis unio eorundem. Articuli differentiæ sunt duæ: diarthrosis, & synarthrosis. Dicitur quidem diarthrosis, ossium structura, quorum motus est euidens. Synarthrosis uero ossium quoque compositio est, quæ obscurum inualidumque habent motum. Diarthroseos est triplex species, Enarthrosis, Arthrodia, & Ginglymos. Enarthrosis, quum excipiens cauum, admodum altum est, caputque quod in id inseritur, oblongum. Arthrodia uero, quæ cauum leuiter & in superficie, & capitulum etiam depressum habet. Ex cauis capitula ipsa excipientibus, quod altius descendit, cotyle, hoc est, acetabulum: quod in superficie situm est, Glene a nonnullis appellatur. Ginglymus est, dum ossa sese mutuo ingredientia, coniunguntur quemadmodum uertebræ inter se, ac humerus cubitusque alligantur. Synarthroseos quoque triplex habetur species: Sutura, harmonia, & gomphosis. Sutura compositio quædam est, ad consutionis similitudinem. Harmonia uero, ossium structura est per simplicem lineam. Gomphosis, quum instar claui os ossi infigitur. Symphysis dupliciter differt. Nam alia citra medium ossa, alia alterius interuentu, ut dimota, cohærent. Huius differentiæ ultimæ, tres sunt species, Synchondrosis, Synneurosis, & Syssarcosis. Quum in corpore occasio se obtulit, neruum nihil ex diuersis dicamus, cuius tres sunt species. Quicunque ex cerebro, & dorsi medulla oriuntur, nerui: qui ex musculis, tendones: qui ab ossibus, ligamenta appellantur.

Osium natura. Osium differentiæ. Sceletos. Articulus. Symphysis. Diarthrosis. Synarthrosis. Enarthrosis. Arthrodia. Cotyle, acetabulum. Glene. Ginglymus. Sutura. Harmonia. Gomphosis. Synchondrosis. Synneurosis. Syssarcosis. Neruorum differentiæ.

DE CAPITIS OSSIBVS. CAP. I.

OS capitis caluariam dicunt, estque intus distinctum quam in anteriorem posterioremque, pro capitis figura natura. Naturalis capitis figura, ad oblongæ sphæræ similitudinem structa est, habetque priorem & posteriorem partem prominentiorem. At tali quidem capiti tres insunt suturæ: duæ quidem transuersæ, quarum altera in occipitio est lambdoides, ad similitudinem Λ literæ sic appellata: in sincipite altera, quæ coronalis uocatur: tertia, quæ a posterioris medio, per capitis longitudinem, ad medium usque anteriorem, extenditur. Harum summa forma H literæ præcipue similis est. Atque hæc in illis pariter uertice, ea quidem utrimque. Atque ubi utraque quidem posterior eminentia cum lambdoide dissoluta, sutura deperdita sitque una cum eminentia, earum figura T literæ similis. Huius autem utrinque eminentia deperdita, gemina ipsa seruantur suturæ, ad rectos se inuicem angulos intersecantes, X literæ similitudinem referunt. Namque altera quidem transuersa per medium porrigitur caput extenditur, altera a parte posteriori per longitudinem in priorem, ut in cæteris omnibus, tendit. Hæ quippe semper suturæ reliquæ cum totius capitis figura immutantur. Duæ quoque ab his æquidistantes lineæ in perantres feruntur, duobus utrinque ossibus, non per suturam, sed per appositionem, squamarum instar, cohærentibus: quas ideo lepidoides nominant. Quo fit, ut quinque peculiares suturæ sint capitis: lambdoides, coronalis, & quæ recta per longitudinem fertur, ac duæ illæ ab hac æquedistantes, quas lepidoides appellant. Sunt et duæ aliæ communes superiori maxillæ, necnon ossi sphenoidi, quod cunei similitudinem referat, appellato. Id autem os apophyses quasdam fert, quas ab alarum similitudine pterygoides uocant, exiguæ utrinque sunt concauæ. Alia autem sutura capitis, quæ ipsum a superiori maxilla diuidit, ex cauis temporis initium sumit, inde ad oculorum sedes procedit, perque eos in medio tendens, iuxta medium superciliorum sibi ipsi unitur. Sunt itaque in uniuersum totius capitis ossa, sphenoide excepto, duo scilicet sincipitis, duo item petrosa, unumquodque uidelicet ad suam aurem, quintum os occipitis, sextum denique frontis. Sunt porro sincipitis ossa quadrilatera, quæ uero iuxta aures hærent, trium laterum sunt. Os occipitis, maximum omnium quæ sunt in capite, foramen iuxta pri-

Capitis compositio. Capitis naturalis figura. Capitis naturalis suturæ. Capitis figura immutata. Suturæ squamosæ, lepidoides. Suturæ capitis propriæ. Sphenoides. Pterygoides apophyses. Ossa capitis. Sincipitis ossa quadrilatera, petrosa trium laterum, occipitis maximum.

Ossium capitis differentia.

xta primam uertebram habet. Horum autẽ sex que diximus, sincipitis ossa rarissima & infirmissima: occipitium densissimum, firmissimumq́ꝫ. medium inter hæc ipsa, os frontis habent. Reliqua utrinq́ꝫ ad aures posita, multifariam se habent. Nanq́ꝫ horum pars, quia petræ speciem refert, lithoides uocatur: id os, protensis labdoidis suturæ finibus terminatur. In eo styloides (quia columnę est similis) processus inest, in eodemq́ꝫ cõtinetur auditorius meatus. Altera deinceps pars, iuxta eos exortus habetur, quorum unus mamillaris dicitur: alter ossis iugalis est. Præter hanc tertia quoque pars à temporibus occupatur.

Columnaris processus.

Mamillaris exortus.

DE OSSE IVGALI. CAP. II.

Iugalis ossis consideratio.

TEmporis musculo præpositum est os, quod transiit sam in medio suturam habet: cuiusq́ꝫ posterior pars omnis, cum capitis osse quod iuxta aurem habetur aurenior, cum parte supercilij extrema, ad paruum oculi angulum continuatur. Id os totum Zygoma, à nostris iugale appellatur.

Zygoma.

DE OSSIBVS SVPERIORIS MAXILLAE. CAP. III.

Maxillæ superioris suturæ.

DE suturis quę in maxilla superiori continentur, dicamus: quarum prima sub osse iugali exoritur, cuius pars posterius tendens, sub eiusdem ossis concauo desinit, ibiq́ꝫ cum communi sphenoidis ossis sutura committitur. Altera partim recte, partim oblique sursum ad oculorum sedes procedens, per medium illorum ambitum inferiorem fertur. Mox ibi tripartitò finditur. Altera enim pars, magnum prope angulum, exteriore in parte ad medium superciliorum procedit. Quæ deinceps huic succedit, per concauũ sub eodem angulo ad communem capitis suturam pertinet, eundemq́ꝫ angulum ipsum comprehendit, & illi quoq́ꝫ naturale foramen subiectum, quod omnium quæ sunt in eo loco foraminum maximum est. Sub dictis duabus suturis, tertia pars intedicte suturæ, inferiorem in sede oculi ambitum ascendens, interius ad nasũ tendit, ibiq́ꝫ communi capitis suturæ iungitur. Quare terna maxillæ ossa ab utraq́ꝫ parte censentur. Quorum habetur maximum, quod iuxta iugale situm est. Deinceps situ & magnitudine os illud in oculo ipso habetur, quod neruos ad superiorem maxillam cõtinet. Minimum omniũ, iuxta magnum oculi angulum est locatum. His tribus ab utroq́ꝫ latere os unum insigni magnitudine subiacet: cuius os mali, dentiumq́ꝫ omnium, exceptis incisorijs, alueoli, partes sunt. Hæc autem ossa discernuntur suturis quatuor. Adiacent uerò & his maximis ossibus duo alia exigua, quà scilicet nasi foramenta ad palatum tendunt.

Maxillæ ossa terna.

DE OSSIBVS NASI. CAP. IIII.

Nasi ossium consideratio.

NAsi quoq́ꝫ ossa duo sunt, quę suturis à medio superciliorũ descendentibus discernuntur. His ossibus inferiore in parte cartilaginea tenuiaq́ꝫ corpuscula (alas uocant) ab utroq́ꝫ latere adnascuntur. Omissum in maxillę superioris extremo, os unũ, in quo dentiũ, qui secant, radices & alueoli continentur, id quod nonnulli simplex, nonnulli compositum esse tradunt: quemadmodum in superiori maxilla, alij quindecim, alij tantum ossa octo numerant.

DE DENTIBVS. CAP. V.

Dentes in utraque maxilla sedecim.

Incisorij dentes.

DEntes in ossium numero habendi sunt, qui sexdecim in utraq́ꝫ maxilla existunt. Eorum intem priores quaterni, quòd secent, τομεῖς appellati, nituntur radicibus singulis. Deinceps illis canini hærent utrinq́ꝫ, quibus singulæ quoq́ꝫ radices insunt. Vltra hos maxillares, quini ab utroq́ꝫ latere: sed qui maxillæ superiori insiguntur, terni: qui inferiori, binis radicibus maiori ex parte adhærescunt. Nonnullis aũt nõ utrinq́ꝫ quini maxillares, sed quaterni senimè oriuntur. Hos non maxillares modò, sed molares etiam appellant, quòd ijs cibi atterantur. Caninis nomen inditũ est, quòd caninis dentibus quamsimillimi existant. Omnes in suorum ossium cõcauis affiguntur. Ex ossibus dentes tantummodo mollium cerebri neruorũ participes sunt, ob idq́ꝫ euidentem sentiendi uim possident.

Canini dentes.

Maxillares dentes.

Dentes tantum recipere molles neruos à cerebro.

DE OSSIBVS MAXILLAE INFERIORIS. CAP. VI.

Maxillæ inferioris ossis consideratio.

OSsis maxillæ inferioris, quod elixum in summa menti extremitate laxatur, pars quæ quasi capitulata est, duobus ceu cornibus terminatur: quorum alterũ in mucronem desinens, tendonem à temporis musculo descendentem recipit. Alterum capitis ossi sub eo exortu, quem maxillarem uocant, annectitur: ibiq́ꝫ in paruulum sinum rotundo quodam quasi tuberculo sese inserit.

DE SPINA. CAP. VII.

Spinã constare ex vertebris.

SPina ex uertebris quatuor & uiginti constat: quæ si plures paucioresue sint, præter naturam sunt. Harum contextus omnis in ceruicem, dorsum, lumbos, & os sacrum diuiditur. Ceruix capiti annectitur. Hinc dein dorsum, cui par inest quæ & pectori longitudo: quod subest reliquũ, lumbi appellantur: cuius pars ultima lato sacróne osse finitur. Septem in collo uertebrę, duodecim ad costas, ad lumbos quinq́ꝫ.

DE VERTEBRIS COLLI. CAP. VIII.

Colli vertebrarum contextus.

EX uertebris colli, primæ quidem duæ inter se undiq́ꝫ colligantur. Reliquarũ uerò quinq́ꝫ anterior pars coalescit nexu constricta firmissimo: idq́ꝫ interuentu eius membranæ, quæ geminas spinalis medullæ tunicas ambit: qua ratione uertebræ omnes se habent, duabus primis exceptis, quæ ut capitis obsecundent motionibus, paulò laxius cohærent. Prima uertebra latissima & tenuissima est. Secunda angustior, ualidiorq́ꝫ: ac reliquæ deinceps eodem modo se habent. Quò enim spinę medulla in gignendis neruis consumitur, attenuaturq́ꝫ magis, eò inferiorum uertebrarum minuuntur foramina. Quum autem capitis duplex sit motus, atque alter annuendo, abnuendoq́ꝫ fiat, alter in latus: illum quidem uertebræ secundæ processus potissimum præstat, hunc uerò ipsius summæ uertebræ, & capitis transuersæ partes efficiunt. Posteriorem processum, quem spinam uocant, omnes habent uertebræ, prima excepta, quæ duntaxat in parte anteriori exiguũ quendam processum exigit. In cæteris ceruicis uertebris, transuersi processus semper sunt perforati, septima eademq́ꝫ

Vertebrarum foramina angustiora post item.

Capitis duplex motus.

Vertebrarum processus.

ultima excepta, cum interdum etiam, si dicam, à lateribus foramina insunt. Hos ipsos processus solæ ceruicis uertebræ leuiter quasi bipartitos gerunt, præter duas primas, in quibus simplices plane habentur: in sexta uerò duplices manifestè apparent, & cæterorum omnium maximi sunt, & ea ipsa maxima est; quorum internus, latus admodum est. Pars cuiuslibet uertebræ anterior, qua inter se coalescunt, earum potissimum quæ in ceruice sunt, prima excepta, oblonga est. Neruis autem à spinæ medulla orientibus, ac iuxta uertebrarum compages prodeuntibus, utraque uertebra parum primæ quasi operam confert. In cæteris superior aut magna ex parte, aut omnino id præstat.

DE VERTEBRIS DORSI. CAP. IX.

Dorsi uertebrarum consideratio.

THoracis uertebræ, quæ maiori ex parte sunt duodecim, omnes ad decimam usque processus habent permagnos, tum eos qui sursum, deorsumque uersum spectant, tum etiam transuersos, quibus costæ annectuntur.

DE LVMBORVM VERTEBRIS. CAP. X.

Lumborum uertebrarum consideratio.

LVmborum uertebræ quinque, & omnium crassissimæ sunt: quibus sane per angustum inest foramen, tenuisque medulla. Earum autem processus spectant sursum: atque ab ea tantum uertebra, quæ præposita est, semper uertens erumpit. Habent singulæ lumborum uertebræ interiori in parte foramina nullo disposita ordine, in quæ se inserunt uenulæ, tales in uertebris & conspicere, cum in cæteris uertebris, uel nulla usquam, uel perexigua spectentur.

DE SACRO OSSE. CAP. XI.

Sacri ossis consideratio.

IDos uertebris, qua parte cum superiori alligatur, proportione respondet. Ipsius autem transuersi processus grandes patentesque sunt, quibus in exteriore parte sinus inest quidam leuiter cauus, ut eum usque ilium ossa ingrediuntur. Id ipsum os ex tribus particulis constat, huiusque in extremitate os aliud quartum, quod coccyx nominatur, additum est. Nerui autem, qui à spinæ medulla per sacri ossis foramina prodeunt, iuxta suarum ueluti uertebrarum compages, hi enim per spinam totam, prosiliunt: non tamen ab utroque latere, sed intrinsecus quidem, atque extrinsecus: itaque omnes tria constituunt paria.

Os sacrum ex tribus constare particulis.

DE COCCYGE. CAP. XII.

Coccygis ossis consideratio.

AT coccyx ipsum ex tribus particulis constat, quæ plus cartilaginis, quàm latum os, habent. Iuxta earum compages nerui posteriore ex parte prodeunt. Gemini priores ex ea oriuntur parte, qua coccyx latum os attingit. Insequens par inde ortum habet, ubi prima huius ossis pars cum secunda committitur. Duo alij inde egrediuntur, qua secunda eiusdem pars, cum tertia coniungitur. Iuxta tertiæ huius extremitatem, quod reliquum est ex spinæ medulla, simplex nullique associatum prosilit.

DE THORACIS OSSIBVS CAP. XIII.

Thoracis ossium consideratio.

Costæ utrinque duodecim.

Pectoris ossa septem.

OS pectoris, costæ, itemque ex spina dorsi uertebræ, thoracis sunt ossa. Costæ ab utraque parte duodecim, singulæ cum singulis uertebris connectuntur. Ossa pectoris per synarthrosin inuicem alligantur. Sunt autem numero septem, sicuti uerae costæ, quæ cum eo alligantur. Nam quinque inferiores costæ, quæ nothæ dicuntur, in cartilaginem paulum sursum degenerant, & cum diaphragmate, non cum pectore conglutinantur. Imi pectoris ossis cartilago triangula adnascitur, quam ensiformem appellant. Costis omnibus non par longitudo est, sed supremæ infimæque medijs breuiores sunt.

Costæ superiores quinque.

Cartilago ensiformis.

DE SCAPVLIS. CAP. XIIII.

Scapulæ consideratio.

SCapulæ post thoracem sunt sitæ, gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus autem sinuatæ: ad hæc in ima basi tenues, oblongæque, in summa uerò crassæ, paruæque existunt. Os scapulæ maiori ex parte cartilagine, sed in imo uberius, contegitur, à spinaque tenue incipiens, & paulatim plenius effectum, donec id acromij locum peruenerit, ubi iugulo annectitur. Hanc enim compactionem, nonnulli acromion appellant. In capite, scapularum ossis processus quidam subest, quem scapulæ ceruicem nominant: isque in acetabulum desinens, cum humeri capite colligatur.

Acromion.

DE IVGVLIS. CAP XV.

Iugulorum consideratio.

IVgula, hoc est, claues, ab utroque latere summa pectoralis ossis extremitati innectuntur: eaque fistulosa sunt, figuraque & crassitie inæqualia. Pars namque eorum inferior, quæ pectoris ossi alligatur, crassior cæteris, rotundiorque est. Huic succedens, longe gracilior. Quod reliquum est, totum rotundum, inæquale que est, quæ id cum scapularum osse committitur, ubi quasi latum totum est. Mediæ iugulorum partes externis gibbæ sunt, præsertim quæ ad scapulas tendunt.

DE HVMERO. CAP XVI.

Humeri consideratio.

MAximum omnium os humeri (femore excepto) est, idque utrinque supra infraque alligatur. Summa eius pars grandiusculum habet caput, paruæ quidem ceruici coagmentatum, adnatumque. In eo iuxta anteriorem partem sinus quidam est, ceu alueus patulæ fistulæ similis, qui totum ipsum caput in duo quasi tubercula bifariam diuidit. Pars autem inferior, ut tubercula desinit inæqualia: quorum et quod extrinsecus situm est, capitulum radij annectitur. Cum eo uerò quod est in interiori parte, nullum os prorsus committitur. In una humeri parte sinus persimilis est concauis trochlearum orbitis. Cubitus huic circum mouetur. Vbi autem sinus hic desinit in extremis utrinque lateribus, duo præterea sunt sinus, quorum anterior posteriore est minor. Hi coronas cubiti, hoc est, acutos processus excipiunt: horumque anteriorem, quum cubitus omnino flectitur, anterior sinus: quum tenditur, posterior posteriorem recipit. Cæteræ humeri partes gibbæ quidem anteriore atque exteriore in parte, in posteriore atque interiore, simæ sunt.

DE CVBITO. CAP. XVII.

Cubiti consideratio.

Cubitus radio subest.

Cubiti processus duo.

PArs omnis quæ inter humerum & carpum sita est, eiusdemque etiam partis os grandius, cubitus appellatur. Is alteri subest ossi, quod radium nominant. Huiusque pars extrema superior leuiter caua, externus humeri tuberculum recipit, eique alligatur. Cuius quidem cõnexionis est

est minimus, modò in pronū, modò in supinum, totam manum adducere. Cubitus duos habet processus, quorum anterior minor est, alter uerò grandior, ab utroque cubiti ipsius sinus sigmæ literæ similis comprehenditur. In hunc sinum, humeri orbita inseritur. Huius autem nexus, tendendi, curuandique totam manū officium est. Radius suprà infraque ualidis ligamentis cubito alligatur, media inter se omnino dehiscunt. Vterque adnatam appendicem iuxta carpi habet partes, sed extrinsecus gibbam, intrinsecus autem cauam, cubitus quidem iuxta minimum digitum, radius uerò iuxta maximū. In sinū eiusmodi sese carpus insinuat, annectiturque. Inest autem cubito ex abundantia quadam, processus quem columnarem appellant, isque brachiali etiam nectitur. Ad hunc quidem nexum pertinet carpum in obliquum ducere, ad alterum uerò, in rectum, cuius opera summam manum extendimus, inflectimusque.

Cubiti processus duo.

Columnaris processus.

DE CARPO. CAP. XVIII.

Prima pars palmæ carpos dicitur, ex ossibus octo, duplici distinctis ordine, constans. Dura omnia, & paruula, nec medullosa, multiplicisque figuræ sunt. Cuncta neruei ex cartilagineisque nexibus inter se per synarthrosin constructa, non cognata cernuntur, exteriore quidē in superficie, leuiter gibba, sinuata intrinsecus. Pars carpi superior ex tribus ossibus constat, quæ in rotundam quasi formam constructa, cum cubito, radioque, & columnari processu annectuntur, hoc tamen excepto, quod carpi os, quod minimum digitum respicit, exiguo leuique sinu, columnarē cubiti processum admittit. Ex his autem mediū, ibi potissimū sedem habet, ubi cubitus radiusque inter se copulantur. Tertium, quod bipartitum est, a radio comprehenditur. Pars carpi inferior, quatuor ipsius ossibus metacarpio alligatur. At quartum, iis carpi partibus insidet, quæ iuxta cubiti processum columnarem sunt sitæ.

Carpi consideratio.

Carpus constat ex ossibus octo.

DE METACARPIO. CAP. XIX.

INter digitos & carpum ossa quæ palmam explent, metacarpium appellant: id quod per synarthrosin carpo, digitorum autem priori phalangi per diarthrosin alligatur. Pollicis tantummodo prius internodium, ex transuerso ipsi metacarpio est annexū. Singuli autem digiti ex tribus ossibus constant, priori semper internodio in subsequentis sinum subeunte. Iureque dicendum est, pollicem ipsum ex triplici osse constructum esse, ac primum ipsius internodium, cum metacarpio minimè connumerandum. Vnde rectè dixerit quispiam, ex quatuor duntaxat metacarpium, ipsos autem digitos ex quindecim ossibus constitutos esse.

Metacarpique consideratio.

Digitorum singulos ex ossibus tribus constare.

Metacarpium cōstare ex quatuor ossibus.

DE OSSIBVS QVAE CVM SACRO osse connectuntur. Cap. XX.

REstant ab utroque latere [illegible] iisque lati ossis processibus, duo quædam ossa [illegible] apposita adstructaque sunt: quibus integris nullum nomen est inditum. Nam latæ ipsorum supernæ partes, ilium ossa: exteriores post femoris ingressum, inferioresque, coxendicis: [illegible] in anteriora protractæ, tenuesque & fortes, atque inter se in extremo cognatæ sunt, pectinis ossa appellantur. Vtrique coxendici prægrande acetabulum inest, cum femoris capite nexu ualidissimo copulatum, cognatumque.

DE FEMORE. CAP. XXI.

OS fœmoris magnitudine cunctis animantis ossibus præstat: id suprà, coxendici infra, tibiæ alligatur. Superiori in parte rotundissimum caput habet, prolixæ quidem ceruici ad interiora inclinatæ adnatum. Infrà leuiter patescens, in duo tubercula desinit, adeò quidem grandia, ut capita appellari possint: quæ latere tibiæ annectuntur, non modò membranosis ligamentis, sed tribus quoque aliis ualidis, rotundisque: quorum unum ab exteriori totius connexionis parte, ab interiori alterum, à medio posterioris interiorisque, tertiū porrigitur. Totius autē femoris forma, anteriori in parte exteriorique, gibba: in posteriori interiorique sima est. Sub imus ceruice sunt duo exigui processus (trochanteras uocant) quorum exteriorem, qui est maior, appellant natem.

Femoris consideratio

Femoris os omnium aliorum maximum

Trochanteres.

DE TIBIA. CAP. XXII.

TOta pars cruris, quæ inter talum genuque posita est, eiusdemque etiam partis os grādius tibia, appellatur. Hæc interiore in parte sita est, eique tantummodo femur ipsum annectitur. Os autem quod extrinsecus locatum est, sura nominatur: quæ crassitudini tibiæ admodum cedit, nec adeò protenditur, ut genu ipsum cōtingat, uerùm suprà infraque tibiæ per synarthrosin alligatur: media inter se penitus dehiscunt. Tibia, quæ femori copulatur, magna quidem adnata, coagmentataque appendice, duplicem in se sinum habente, capita femoris sese insinuantia recipit. Tibia quicquid anteriori in parte tenue & carnis est expers, Crea dicitur: quæ ab utroque latere tibiæ, suræque partes, malleoli nuncupantur. Hallucinantur autem qui eos talos appellant: nam sub his utrinque talus consistit, ac undequaque contegitur, ut ne eum tangere quidem possis. Malleoli uerò extremæ tibiæ suræque processuum partes sunt: gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus cauæ.

Tibiæ consideratio.

Sura

Crea

Malleoli non recte uocātur tali

DE PATELLA. CAP. XXIII.

QVa femur tibiæ annectitur, os extrinsecus cartilaginosum, rotundumque appositū est: quod gibba subiectorum ossium apta finibus comprehendit: paulumque intumescēs, quod inter femur, tibiamque spatium patet, complectitur. Idipsum os patella & mola appellatur.

Patella consideratio.

Mola

DE PEDIS OSSIBVS. CAP. XXIIII.

TAlus ab imis tibiæ suræque processibus comprehenditur. Eius pars quam ἀστράγαλον uocant, sursum uergit. Posteriores læuigatæ omnes, modiceque orbiculatæ sunt, & ad superiora pedis spectant: anteriores rotundo quidem capite oblongæ ceruici adnato, cum osse connectuntur, quod scaphoeides dicitur. A dextro & sinistro latere, in duo extantia supercilia id desinens, sub tibiæ suræque cauis excipitur. Ipsius quoque pars interna laeuiorem ferè habet. Huic subest os pedis maximum, quod calcem uocant: idque ipsum & rotundas partes ex talo recipit, & geminos quos habet excessus, in sinum eius percommode infert. Pars uerò qua ingredimur, leu-

Pedis ossium consideratio

Scaphoeides os.

Calx.

ter rotunda & latiuscula est. Posterior quoque rotunda est, eaque tibiae rectitudinem excedit admodum. Ex partibus eius anterioribus, quae è regione magni digiti sita est, ipsius tali capiti subiacet, nec cum altero copulatur osse. At eius extremitas quae minimo respondet digito, cum cyboide osse per synarthrosin nectitur. Cyboides autem à parte exteriore iuxta scaphoeides positum est. Verùm hoc, quà cum talo iungitur, sinuatum, cyboides uerò gibbum existit. Tria 10 deinceps ossa paruula inferiori scaphoeidis parti per synarthrosin copulantur, cum quibus etiā exteriore ex parte cyboeides pariter porrigitur.

Cyboides os. Scaphoeides.

Post haec quatuor ossa, prima pars pedis quam tarson norant, sunt.

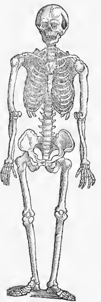
Tarsus

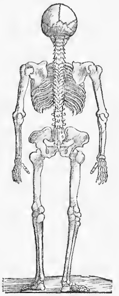
DE PLANTAE OSSIBVS.
CAP. XXV.

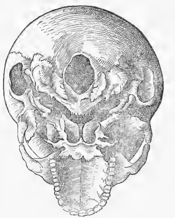
PLanta inde inchoatur, quae ex quinque ossibus constructa est. Post haec deinceps pedis digiti siti sunt, qui ex ternis internodijs omnes cōstant, pollice excepto, qui ex duplici tantùm constatur. Horum dearticulationes membranosis quae 10 uerò in talo calceque habentur, ualidioribus ligamentis coarctantur. Satis autem sunt haec tyronibus, prima de ossibus rudimenta addiscentibus.

Planta ex quinque constat

LIBRI DE OSSIBVS FINIS.

GALENI PERGAMENI de dissectione venarum & arteriarum, Liber vnus.

Caua vena consideratio

Cor omniū arteriarum origo
Aortæ consideratio.

Meseraicarum venarum consideratio.

Pancreon.
Pyloros.

Quæ in uentrem intestinaq; deferuntur uenæ, ueluti radices arboris sunt. Ea uero quam cauam appellant, quidam centrum uenis existit, omnium quę toto corpore sparguntur uenarum. Eadem ratione arteria, quarum origo omnium est cor, quæ quidem pulmones petunt, imaginem radicū ostendunt. Quam autem Aristoteles aortam nominant, ea caudicis in arbore proportionem subit. Igitur ab ea uena, quam iuxta cauam iecoris, portas appellant, ceu ab uno principio prodeuntes, septem uenæ in regionem uentris descendunt. Quarum prima, breuis quidem illa, atq; interdum sola, interdum alijs associata minutulis, ad dodecadactylum intestinum descendit, carne quadam glandulosa, quam pancreon dicunt, suffulta. Secunda autem, exigua etiam, ad pyloron, imam uentris partem, assurgit, atq; in eam regionem uentriculi, quæ circa & iuxta pylorum est, disseminatur idq; præter illos duos insignes ramos, qui a portæ uena orti, in uentriculum & lienem se expandunt. Tertia similiter, ex magna uena emissum, quæ uersus sinistram descendens, extremum magnorum intestinorū mesenterium, ad sedem usq; complectitur. Quarta post hanc uena, a dextris partibus ex eadem magna uena, uersus pylorum descendens, ad gibba uentriculi effertur. Quinta deinceps, ex eadem magna nascitur uena, in ipsius latere dextro, quæ coli mesenterium, numerosiori propagine uenarum inuadit. Sexta similiter orta, ad ipsarum peruenit, quod inter duo iam dicta mesenteria iacet. Id enim plurimas uenas habet, & in ieiunū primum, deinde in omne deinceps tenue intestinum filis a multiplici diuiditur. Postrema uero eius uenæ pars, tum cæcum intestinum complectitur, tum quandam exiguam coli partem, qua ipsum cæco annectitur. Ad hunc sane modum uenæ illius quæ a portis prodit, in intestina, splenē, & uentriculū, digestio perficitur. Quin etiā omnes omento intextæ uenæ, ab ijsdē ipsis uenis propagantur. Igitur per omnes iam dictas uenas, cibus ad hepatis portas suggeritur. Hinc uero per uenas ad ipsius fibras pertinentes, in totū iecur permanat. Indeq; cibum in alias assumit uenas, per gibbā quidē partē dispersas, cæterum a maxima alia uena ortas, quā ob id cauā nominant. Ab ea etiā aliæ propagantur, quæ in omnes corporis partes sanguinē mittunt. A iecore enī in ma-

Omnes venæ à meseraicis oriuntur.
Distributionis alimenti consideratio.

Cauæ venæ diuisio.

prolapsa, sursum quidem per septum transuersum, ad cor attollitur: deorsum uerò in spinam dorsi contorquetur, atque ubi super magnam defertur arteriam. Iam uerò ab ea quæ sursum tendit, oritur primò quidem coniugatio ad septum transuersum dein capillorum modo tenues permultæ, in membranas intercipiētes thoracem, moxq; in pericardium tunicam. Post illas alia magnitudine insignis, in dextram cordis aurem fertur, atq; inde ad dextrum uentriculum. Ab hoc alia duplicē, ut arteriæ, tunicam habens, in pulmones progreditur. Quin etiam alia quædam exigua per exteriorem cordis superficiem, in totū eius uisceris corpus spargitur. Quū autem cor ipsum præterijt uena caua, iamiam festinans ad iugulum, obiter quoddam sui germen diffundit in omnes thoracis partes, præter prima duo, interdum uero etiam tria, costarum interualla. Deinde alias quasdam prætenues uenulas, ad membranas mittit thoracem intersepientes, necnon ad thymum uocatum. Quum uerò prope iugulum peruenit, in duas diducitur partes: atq; ita obliquè in latus utraq; pars inclinata, à media paululū regione diuertit. De quibus, dum ad sibi uicinam utræq; ascendunt clauiculā, in media ratione, quæ ad thoracis anteriora perueniunt, radices sparguntur. Præter has, magnarū uenarum multiplici se fissura scindentium cōiugatio, inter costalia superioris thoracis alit spatia, & quæ circa scapulas sunt loca, tum nonnullos etiam ex interioribus colli musculis. Ab his ipsis uenis etiam illæ nascuntur, quæ ubi ad sextam colli uertebram peruenerūt, in ipsa se foramenta insinuantes, ad caput usq; efferuntur. Quicquid aūt ex eis superest, ad axillas porrigitur: ac dein fissura multiplici, per manuum excurrit totam intimis magni musculi partibus, in ipso brachio exporrecta. Ex eius autem propaginibus una, per interna hæc quoq; percurrens, circa brachium in orbem complicatur, posterioremq; ipsius regionem ita perreptat. Mox in exteriorē partem, eandemq; anteriorē, subit ad cutem, atq; illinc deorsum tendit, donec ad brachij cōnissuram perueniat. Postrema uerò eius pars, aliquando exteriorem brachij nodum excedit paululum: nonnunquā multò ulterius progreditur, sub cute secundum os cubiti deorsum tendens. At omne quod de magna uena reliquū est, ad medium peruenit cubiti articulum, ubi cū in eo interiori uertio ramos expandens ad intimas musculorum eius loci partes, usq; ad internus brachij caput, nihiloq; minus per profundum ad posteriores, anterioresq; musculos. Sed enim priusquam in cubiti flexum ingrediatur, in uenas scinditur complures, è quibus multæ in superficie extant: omnium maxima profundius demergitur. Atq; magna ex parte una quidem uena, à magna propagatur, ad inferiora magis obliquè declinās: ac subinde altera ex inferioribus cubiti partibus, multiplici sparsa sobole, ad carpū peruenit: ac tertia deinceps, circa medium maximè cubitū. Cæterùm earū fines iuxta carpum miscentur. Elatissimus autem simul & maximus ramus, qui ab ea uena de qua modò institutus est sermo, propagatur, in medium peruenit flexum, quā cubitus cum brachio coit: quò etiā obliquè confluit alterius uenæ, quæ per brachij anteriora sub cute sita est, non exigua portio. Duæ enim sunt totius sunt manus uenæ: tum ea quæ per axillam in imum fertur, tum ea quæ per clauiculam, quam humerariam appellant. Verum non semper idem harum uenarum positus, sicut nec par crassitudo est. At secundū naturam maximè est, ut utriusq; uenæ pars in interiorem cubiti flexum quadantenus deferatur: quæ partes postea quam coierint, unam producunt, quæ omnium in cubito extantium fertur amplissima. Secundum hanc præcipua magnitudine humeraria est. Ea hinc profecta, quā cubitus cū brachio coarctatur, per q; radiū porrecta, ad extremum cubiti tuberculum, quod carpo adhæret, peruenit: atq; inde mox infimæ, eidemq; externæ carpi ipsius parti distribuitur. At illa, quam ex confluxu duarum uenarum, omnium in superficie extantium maximam fieri dixi, ab interioribus cubiti partibus incipiens, primum conscendit radium: deinde in externum euadit partem: ubi in ramos scissa duos, altero ad radij extremum procedit, altero ad summum pertingit cubitum, qui & ipse cohæret carpo, atq; ibi uenam contingit, quam ab humeraria propagari retulimus. Iam uerò, quemadmodū quæ in anteriori cubiti parte sunt uenæ, fere iuxta carpū in multas exiles uenas, & inter se commixtas scinduntur, sic etiam, multoq; his magis uenæ quæ per exteriorem cubiti partem feruntur. Porrò quæ altius per cubitum in imumq; extremam uenæ immerguntur, à duabus magnis oriunē, hoc modo. Qua parte ab utraq; magna propagini quasdam ostendimus, quæ ad flexum brachij tenderent, duo rami, ab utraq; singuli, in profundum procurrunt, ibiq; simul rei mutuo complexu iunguntur. Ex quibus rursum aliæ duæ insignes uenæ exoriuntur, quæ tandem suis germinibus musculos totius manus penetrant. Quæ autem ad interiorem thoracis regionem feruntur uenæ, ad hunc constant modum. E medio duarum uenarum in quas cauam memorauimus findi, uena oritur, quæ ad dextram ossis pectoris tendit: ab sinistra autem cauæ parte, altera. Hæ igitur per totum feruntur thoracem, ossi pectoris subdita, usq; ad radicem cartilaginis ensiformis: & ad singula obiter interualla costarum, ramulum ex se mittunt, quo coniunguntur extremis eius uenæ, quæ spatia inter costalia perreptat. Harum uenarum portio extra thoracem emergit, ad substratos illic reficiendos musculos. Quæ uerò ad mucronatam cartilaginem pertinent, tum in mammas assurgentes, tum in reliquū pectus dispensatæ, deorsum procedunt, rectis subnixæ musculis, in quos partem aliquam mittunt. Quā porrò clauiculæ adiacent cauæ uenæ * partibus, in quas secari ipsam diximus, subiecta est uenæ radix maxima, utrinq; una. Quæ quidem confestim assurgens, bipartito scinditur, duas ædens magnas uenas: quarum altera per anteriorem, auersamq; colli partem, ad interiora magis recedens effertur: altera in partē anteriorem deorsum quadantenus subsidens, mox sursum sublata, clauiculā ipsam ample-

Arteriosa vena

Coronalis uena

Thymus

Iugulares venæ

Cubiti venarū consideratio.

Axillaris. Humeraria.

Mediæ venæ consideratio.

Venarū dispersio circa cubitum consideratio.

Venarū per dextrum thoracis sedes

amplectitur, ad modò commemoratam uenam contendens extrinsecus. Et cõfluentibus, sese'q; cõmiscentibus, gigni in summo eminentis iugulis utrinq; una. At non eodem semper aut modo aut loco miscentur. Duo autem hic humsmo di uenarum solent esse coniugia, obliquum alterum, coeuntium ipsarum, & sese inuicem contingentium in cauo iuguli, alterum autem inuitmè coeuntium. Decliuant enim quasi in extimã colli partem obliquę. Tres autem conspicuæ uenæ oriunt̃ ab ea quæ circa claniculã contorquetur. Vna quidem quę humeraria dicit̃ (quòd obliquè deflectat ad humerum) & sæpe eadem nisi tur crassitudine, cum uena ad collum subeunte. Reliquæ duæ, radices utrinq; humeraria minores habent, quarum altera ad summum ascendit humerũ, ac in proxima quæq; corpora transiens, ita occultatur humilior altera, per profunda magis surrepens, secundũ magnum musculũ ab osse pectoris exporrecta, ad caput brachij peruenit. Cæterum axillaris uena multò humerali est maior, & numerosiorem quàm illa in brachio sobolem habet prodeuntium ex se ramorum. Porrò quantum reliquũ est de magnis illis uenis, in quas uena caua deducit̃ sub claniculis recta per collum, gulam habẽs ante se positam, sursum effertur, producens interim uaria germina sed ab ipsa colli superficie remota quæ nimirum nutriũt musculos altius delitescentes. Nam uenæ ab extantibus in superficie iugularib. propagatæ, plurimæ & tenues sunt, quæ per totum ambitum colli, faciei, & capitis, uario plexu disseminantur. Quin & lingua magnas accipit ab intimis iugularibus uenas, postea quàm eæ per ramos cum extimis se commiscuerunt. Reliquũ autem omne ex interius iugularibus ad cerebrum assurgens, in caluam excedit per extremam suturæ labdoidis partem. Coniunguntur autem uenarũ omniũ extrema circa ipsum caput, ipsiusq; cum prima uertebra commissuram. At uerò cauum uenarum quę in partes corporis inferiores sanguinem riuant, caua in lumbis sita, est origo. Hæc enim uena simulatq; e corde primùm se ex prompsit, priusquàm in lumbos cõsidat, clarior adhuc existens, parte quidẽ dextra, in dextri renis tunicam ac circumiecta corpora, uarios spargit surculos. Sinistra autem, notabili magnitudine uenam, quæ & ipsa in ramos scissa, corporibus inibi existentibus distribuitur. Ac sæpenumerò à caua ipsa ad renem proficiscente, propagines mittuntur, quæ in renis tunica intexũtur, ac in eius in ambitum locis: eæq; nunc filorum araneæ similes sunt, nunc paruæ. Nam quæ à caua inseruntur in renes, facile sunt omnium amplissimæ. Deinceps post has ad testes deferuntur uenæ. Ad sinistrũ siquidem, ramus mittitur ab ea uena quæ in sinistrũ perfertur renem. Quę aũt in dextrũ testem inserit̃ uena, ea quidem ab ipsa caua producitur. Quanquã hæc uena mihi semel obseruata est initia duo habere, sicuti ea etiam quæ in sinistrum testem se insinuat, persæpe. Hæ igitur uenæ ad testes deferunt̃, siue mas, siue fœmina animans fuerit. Habet quippe etiã fœmina, ad uteri latera testes multò minores & densiores, quàm insuntur in maribus. Secundũ eas uenas, de singulis uertebris ad illa uenæ mittuntur, quarum postrema ad musculos qui abdomini prætenti sunt, attolluntur. Qui autem supra hos musculi extra thoracem iacent, alimentum accipiũt à uasis circa claniculas exilioribus: tum etiam ab ijs quæ per pectoris os ad mammas tendunt, sicuti etiam ab ijs quę sunt in spatijs intercostalibus. Quinetiam per singula foramina spinæ, singulę uenæ in medullã ipsam à caua lumbos perreptãte inseruntur. Porrò in ultimis lumborum uertebris non amplius uidere est arteriam uenę subiectam, sed clarior quidem arteria supra uenam ceu prouehitur, uena autem per ipsas uertebras. Hac igitur parte & sese contingit utrunq; uas, & in duo membra diuaricatur, instar literæ Λ. utraq; autem cohærentium uasorum pars ad sibi subiectum crus obliquior descendit, prius tamen ipsorum uasorum quibusdam ramulis, ad alendas lumborum carnes, atq; interdum etiam ad eam peritonæi partem, quę ad lumbos spectat, remissis. Vtriusq; autem uenarum coniugationis extrema, ad exteriores lati ossis partes se promunt, inq; musculos eam regionem constituentes, distribuuntur. Deinde ad uteri partes inferiores, aliæ uenæ feruntur, quæ in ceruicem ipsam disseminantur, & quadam sui parte amplexantur testiculos, altera usq; ad uteri fundum pertinent. Indeq; aliæ subeunt uesicam aliæ per pubis os ad exteriora cum eius neruo extenduntur, atq; per inferiores illius regionis musculos disseminantur: aliæ per rectos ascendunt musculos, extremisq; coniunguntur uenarum, quæ per thoracem ad subcartilaginea descendunt. Ab eadem radice uenulæ utrinq; singulę in uterum perferuntur, per quas mammis cũ utero maxima necessitudo existit. Insuper aliud extra musculos est coniugium earum, quæ ad utriusq; sexus pudenda pertinent. Ab his aũt statim alia est uena utrinq;, quæ ad internos femoris musculos tendit. Post has uerò aliæ ab inguinibus ortæ, uisuntur per illã regionem ascendere. Aliæ etiam obscuræ, à mammarũ uenis deductæ, has quas nuper dixi, finibus suis contingunt. Reliqua magna uena in crus diuiditur, primam iuxta inguina emittens propaginem, quæ cum parua arteria in musculos anteriores spargitur: secundam utrinq; uenam, quæ ex internis partibus ad genu usq; subter cutem disseminat̃, ac altas nõ paucas ad profundiores femorum partes. Cæterùm paulò altius quàm femur cũ tibia articulo iungit̃, in tres partes diuiditur: quarum media, quæ maxima est, per ipsum deorsum ad poplitem fertur, atq; inde per profundum suræ procedens, non modicam in musculos eius sobolem ramorum spargit. Altera autem parte quæ in superficie eminet, per exteriorem partẽ alterius tibiæ ossis porrecta, ad pedis pertingit articulum. Tertia uerò quæ interior est, ad anteriorem tibiæ partem procedit, ac inde ad malleolum peruenit, ad ipsum tibiæ extremum, ut sanguinẽ mittat, quàm commodissima. Enimuerò à maxima quæ per profundum musculis distribuitur, duo cum arteria, extrema fiunt, quorum alterũ quidem maius, à tibia fertur ad interiora, alterum uerò, per mediã duorũ

Iugularium uenarum consideratio.
Humeralis uena.
Axillaris uena humerali est maior.
Lingua unde uenas accipiat.
Caua uena lumborum, est origo uenarum quæ ad inferna descendunt.
Emulgentes uenæ amplissimæ.
Seminariũ uasorum origo.
Testiculi fœminarum quales.
Abdominis uenæ.
Thoracis musculi externi à quibus uenis alantur.
Vteri uenæ.
Pudendorum uenæ.
Cruris uena.

tibiæ ossium regionem, ad interiora pedis perducitur, ac propagini alterius uenę immiscetur, quā ab exterioribus tibiæ partibus per fibulā dixi descendere. Ita fit ut sint uenæ quatuor, quæ ad pedes descendunt: una quidē omniū extima, per gibbosum fibulæ extremum: altera per partes ipsius interiores: tertia per anteriorem tibiæ extremi regionem: & quarta, quę ex interioribus partibus exuberātes tibiæ processus complexa est. Hoc igitur tibi dissectionis uenarum principium esto. Deinceps de arterijs dicendū.

Pedū uenæ quatuor.

Harū origo est sinister cordis uentriculus. Hinc autem in pulmones, gratia trahendi spiritus, deriuatur radicis instar, una tenuis simplicisq; tunica constans: tum altera etiam hic multò crassior, quæ ueluti truncus omnium arteriarum existit. Habet præterea cordis ipsius corpus circunfusas in ambitum arterias duas: alteram quidē maiorem, quæ maximam ipsius partem amplectitur: alteram ea maximè regione distributam, ubi tertium uentriculum esse existimauit Aristoteles, quum tamen nusquam is reperiatur. Has igitur arterias, simulatque maxima de corde se prompserit, ab ea produci uideas, ipsamq; mox in membra haudquaquam paria diduci. Et horum quidem, quod minus est, sursum ferri, ipsumq; confestim in partes rursum inæquales findi, ac subinde ipsarum maiorē, ad iugulum tendentem obliquam, de sinistra ad dextram thoracis partem porrigi, alterumq; oppositum habere situm. At uerò arteriæ pars maior, quæ ad iugulum tendit, ubi prope thymū peruenerit, primùm quidem ad sinistram iugularem emittit ramum posteriorem, alterum ad dexteriorem. Deinde quicquid ipsius restat, ad scapulam axillamq; sinistram tendit. Quin etiam quædam ad pectoris os, alia ad primas thoracis costas, alia ad spinales musculos, alia denique per foramina sex primarum colli uertebrarum deducta, una cum uena, ad spinalis medullæ membranas, descendit: alia ad summum humerum, scapularn, axillamq; dextram extenditur. Quæ quidem, sicuti & aliæ omnes, diuiduntur una cum adiacentibus uenis quemadmodum & quæ arteriæ carotides appellantur: ex quibus uni cum iugularijs internis, ascendit quædam arteria. At quæ in superficie extāt iugulares, eæ sine arterijs conspiciuntur. Omne autem quod ex carotidibus reliquum est, sursum rectà procedens, in caluam penetrat, inibiq; plexū retiformem producit: deinde in duas rursus coiens arterias, subit ad cerebrum. Porrò arteriæ quæ à corde se promit, pars maior ad spinam deflectit, quintamq; thoracis uertebrarum ascendit: & inde per totam spinam, usq; ad lumbos, descendit, primùm propaginem quandam reuiem emittens in eas thoracis partes, quibus pulmones adiacent. Extrema autem ipsius ad arteriam usq; ascendunt, deinde per singulas uertebras rami tum in spatia intercostalia, tum ad spinalem medullam exoriuntur. Vbi autē egressa est magna arteria thoracem, primò duas in septum transuersum arterias mittit: deinde in uentrē, lienē, ac iecur innigem unam. Interdum ex una radice bifariam diducta, uentriculo quidem, & lieni, & hepati altera pars: altera intestinis distribuitur per duo mesenteria, tum id quod ad dextram situm habens, primarium est coli partium: tum id quod est omnium intestinorum medium. Nam tertium mesenterium, quod prope sedem pertingit, in sinistra situm, nullam inde assumit arteriam: sed de imis partibus in ipsum quadam inseruntur; quæ propter renes à magna arteria innigis & ipsa nascitur. Atqui inter hanc & modò commemoratas, duæ magnitudine præcipuę ad renes tendunt. Cum uenis etiam quæ ad ilia & testes feruntur, arteriæ etiam ad eundem procurrunt modum. Cæterùm arteriæ magnæ pars extrema, quum ad latera lumborum peruenerit, suprà positam uenam transcendit. Quod postea quàm factum fuerit, haud aliter quàm uena scissa, bipartitò arteria partem utranque in sibi subiectum crus mittit: à quarum utraque obiter singuli propagantur ramuli, qui conceptibus per umbilicum inseruntur: in perfectis autem animantibus, ipsi ad os latum excurrunt. At ipsa cruris utrinque arteria ad intimas distributa partes fertur cum magna uena. Nam ijs uenis quæ in cruribus, manibus, abdomine, dorso, & collo, per summam superficiem insunt, ne una quidem subest arteria. Sedenim arterias in solo capite iuxta cutem inueneris, tum eas quæ post aures, tum eas quæ ad utrunque tempora extant. Porrò in conceptibus uenæ arteriæq; intexuntur, ab extremis uenarum oscillis prodeuntes, quæ ad uterum pertinent. Quibus inter se coeuntibus, concurrentibusq; ijs, quæ ex coitu sunt factæ, arterijs & uenis, contingit ex ipsis fieri coniugium illud utrorumq; uasorum, quod inseritur in umbilicum. Arteriæ siquidem uesicā fœtus cōplexæ, ad arterias illas tendunt, quæ à magna per spinam porrecta mittuntur. Venæ autem, simulatque ex umbilico se protecerint, coeuntes, unam magnam perficiunt quę ad concauum iecinoris tendit, haud procul ab ea uena, quæ ad portas est. Hæc igitur uena sine arteria est, ac post illam tota caua, donec ad spinam peruenerit. Sic nec septi transuersi uena, nec illa quæ alit thoracem, nec humeraria item, nec axillaris (præterquàm ubi altius conectautur, ut in cubiti articulo) habet ullam arteriam adiunctam. Omnes siquidem quæ per cubiti superficiem expansæ sunt, carent arterijs, sicuti & quæ tum iugulo, tum collo in superficie sparguntur. Omnibus denique superficiarijs, aut quæ per dorsum, latera, totum thoracem, inferioremq; uentrem sub summa cute expanduntur, nullam inuenias arteriam subditam. Quæ autem ab ijs quæ profundius absconduntur ortum habent, siquidem ex sublimi deorsum tendant, adiacentem habent arteriam. Si uerò ex imo subeuntes, supernè descendentibus uenis iungantur, sine arterijs ad glandia quædam euadunt. Sed nec illæ quidem uenæ cum arterijs coeunt, quæ in exteriores pudendi musculos inseruntur. Arteriæ autem sine uenis eæ sunt, quæ uesicam fœtus amplexantur in utero, propagoq; ea, quæ à magna arteria procedens, in conceptum uenam arteriosam se insinuat, non substantia modò corporis, sed usu etiam & functione

Arteriarum origo, sinister cordis uentriculus.

Arteria uenosa. Aorta.

Tertium cordis uentriculum non inuenit prima arteriæ magnæ diuisio.

Carotides arteriæ.

Plexum retiformem producunt arteriæ carotides sub caluaria.

Innigem arteriam mittit singulis uisceribus.

Mesenterij.

Arteriæ in crura dispersio.

Venæ nullis subiectæ arteriæ.

Arteriæ & uenæ in conceptibus natio.

Vasa dissimilia quæ sunt.

Venæ absque arterijs animal. beata.

Arteriæ absque uenis.

functione existens arteria. In perfectis autem animalibus, sine uenis arteriæ utuntur, primum magnæ illæ quæ ex corde prodeunt una quidē, quæ ad quintam usq; thoracis uertebrā descendit: altera, quę prima omniū esset ut ad iugulū. Post has ea etiam quæ ad scapulā & axillā sinistriorem se inclinat. Iam arteria sine uena est, ex carotide propago una, quæ ad textum retiformem ascendit, quod etiā rete sine uena est. Tum uerò, quæ ad septum transuersum, earum nulla cum uena iungitur priusquàm in extrema inciderint uenarum, quæ à caua exoriuntur, quemadmodum nec primæ illæ propagines quæ ad iecur, & uentrem, & lienem, & intestina mittuntur. Nam ne illis quidem adiacent uenæ, priusquàm incipiant coniungi.

Retiformem plexū carere uenis.

GALENI PERGAMENI
de neruorum dissectione, lib. unus.

QVód nulla particularum animalis nec motum arbitrarium, nec sensum sine neruo obtineat. quodq; si incidatur neruus, immobilis consestim, insensilisq; reddatur particula, inter omnes constat medicos. Quód autem origo neruorum atq; spinalis medullæ sit cerebrum, quodq; alij nerui ex cerebro, alij ex medulla spinali oriantur, iam demonstrandum aggredior. Anteriores uentriculi cerebri in priorem procedentes partem, sensim leuiterq; in angustum coarctantur, donec ad principium peruenigant nisi, sese coniungentes perpetuo, tenui tantùm membrana distincti. Horum autem sinuum, ad partem utranque, unus dextra, & alter sinistra, neruus est crassitudine insigni, & aliorum ferè omnium neruorum mollissimus, ex ipso quidem prodiens cerebro in oculos extra caluam, per foramē æquè patens ac latum, quanta est ipsius nerui crassitudo. Videntū porrò nerui ipsi, ceu quædam oculorum radices. Vterque siquidem in sibi aduersum oculum sese quamlatissimè explicat, ipsumq; qui in oculo est, uitreum humorem, in orbem, sphæræ modo, ambit, ubi etiam naturam cerebri retinens. Sed in solis his neruis, antequā in oculos inserātur, sensibilis quidam meatus inest. Ac prima quidem hæc coniugatio est neruorum qui à cerebro oriuntur, longè aliarum omnium mollissima. Altera post hanc est coniugatio in musculos qui oculos mouent distributa, durior multò & tenuior ea quam nuper memorauimus. Huic, dum per caluam procedit, non etiam quum primum nascitur, adiacet coniugatio neruorum tertia. Sunt autē molliores isti, tum secundæ, tum quartæ, atq; aliarum deinceps coniugationū neruis, multiq; circa primā statim radicē apparent. Paulò ijs durior, neruorum ex cerebro prodeuntium quarta coniugatio, statim post exortū, cum tertia miscetur, ac perreptat primùm quidem crassum inuolucrum cerebri, deinde etiam ipsum capiti obductum os, tum rursus ad palatum recedit. At tertia coniugatio ubi secundam attingit, uariè scinditur, atque desinit. Primùm igitur singulæ ipsius partes, per commune caluæ foramentum, ad inferiorem capitis partem descendunt. Intelligere autem conuenit, nullum neruum aut à cerebro, aut ab spinali medulla emitti non coniugatum, sed semper alterum ad dextram, ad sinistram alterum, eadem prorsus utrinque magnitudine, situm obtinere. Igitur pars exigua tertiæ coniugationis statim quà maxilla iungitur, ante aures erumpit. Quod autem ueluti truncus est omnium indidem prodeuntium particularum, bipartitò scinditur primùm, deinde membrum utrunq; in multas rursum partes: & alterum quidem tum in temporum ac superioris maxillæ musculos dispensatur, tum in gingiuas, dentes, & cutem, quæ faciei prætenditur: alterum uerò in radices dentium inferioris mandibulæ, gingiuasq; & labra inferiora, necnon linguæ tunicam disseminatur. Quamobrem coniugationem hanc nonnulli gustatoriam appellant. At quarta coniugatio neruorum, à tertia recedens, sese in palatum insinuat. Est & quinta coniugatio, cuius nerui non prodeunt ex una radice, sed sibi inuicem sunt uicini. Sub hac enim auditorius neruus, in priori magis parte ad auditorium meatum descendit, unà cum dura membrana, quæ indidem, unde neruus, emergit: cum qua in latitudinem sese effundens, meatui leuiter obducitur. Alter uerò, ex parte aduersa in alterum quoddam ossis petriformis cæcum foramen infertur. Coit autem mox neruus hic cum eo qui progreditur foras, quà maxilla iungitur. Quod autem ex ipsis duobus conflatur, in latum musculum scinditur, qui subiectus cuti, buccam siue maxillas mouet. Ad hunc itaque modum quinta digeritur coniugatio, quam duplicē esse constat. Sexta autem neruorum ex cerebro ortorum coniugatio, foramine ursa est, quod ad suturæ lambdoides extremitatem inferiorem interpatet. Principia autem statim è cerebro prodeuntium trium neruorum obtinet: quæ ubi è calua emerserint, multifariam cùm inter se commiscentur, tum etiam cum adiacentibus alijs. Superest septima neruorum cerebri coniugatio, cuius pars maxima in linguæ musculos dispensatur. Exigua uerò quæpiam particula ad musculos prouenit communes cartilaginis in gutture scutiformis, & inferiorum laterum eius, quæ appellatur lambdoides, atque in alios quosdam non semper. Commiscentur autem inter sese nerui ad inferiora capitis tendentes, tum is qui à tertia coniugatione, tum is qui à duabus nouissimè memoratis oritur. Ac sanè neruorum qui à spinali medulla nascuntur, prima secundaq; coniugatio sæpius societatem init cum hac neruis. Et tibi quidē persæpe uidebitū, quod de altero in alterū traijcit, ceu uinculū aliquod duntaxat ambobus esse commune: id uerò alterum auget, alterum exiliorē reddit. Porrò ignorarunt uniuersi anatomici, quomodo proprijs laryngis musculis nerui è sexta coniugatione distribuantur, terni utrinq; prodeuntes, ut sex numero omnes sint. Laryngis etenim musculi, ab illo neruo quædam accipiunt germina, qui per foramen ad extremam lambdoidem suturam interpatens exoritur. qui si laqueo quidē intercipiatū,

Neruos esse opifices motus uoluntarij, atque sensus.

Cerebrū esse originem neruorū, & spinalis medullæ.

Ventriculi anteriores cerebri.

Neruorum opticorum consideratio.

Neruis opticis solis sensibilis inesse meatus.

Coniugatio prima neruorum.

Coniugatio secunda neruorū mollium.

Coniugatio mollium neruorum tertia.

Coniugatio mollium neruorum quarta.

Neruos omnes coniugatos produci.

Coniugatio neruorum quinta.

Latus musculus.

Coniugatio mollium neruorum sexta.

Cōiugatio mollium neruorum septima.

Laryngis nerui omnes sex.

Mutū animal quo neruo intercepto reddatur.

statim mutum animal redditur. Aliorum porrò duorum, alter ad utrosque faucium musculos, linguæque radicem, pertingit: alter ad scapulæ musculum, & ad eum qui latus est, aliosque quosdam illius loci musculos.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus Liber I.

Ossium substantiæ usus.

QVod pali in tentorijs præstant, & in ædibus muri, id nimirum in animalibus ossium substãtia: ad cuius imitationẽ cætera in animante solent effingi, formarique. Idcirco & simia, inter uniuersa animantium genera, tum uisceribus, tum musculis, tum arterijs, & neruis (quandoquidẽ & ossium forma) homini simillima est. Quoniam igitur corporis forma ossibus similis est, quibus etiã natura aliarũ partiũ respondet, operæpretium fuerit in primis exactam humanorũ ossium indipisci peritiã: eamque haud quidẽ ex libris tantum, sed oculata inquisitione uenari: id quod licebit tibi, si afsiccata cadauera contempleris accuratissimè, aut etiam earum simiarum ossa, quæ homini quamsimillimæ existunt. Quanquam præstiterit in utroque animali, & in simia & in homine, cognitionem ossium inuestigare, post quã mox ad concisionẽ musculorum est properandum. Deinde licebit quidius discere primum, siue arterias, siue uenas, siue neruos. Atque in horũ cõsectionibus uersanti, uiscerum & reliquorum omnium natura innotescet. Ac sanè positura ossium, seorsum nobis exposita est, sicuti & musculorum anatome. Quare si in illis commentarijs te exerceas priusquam ad hos accingaris, haud inutile fuerit. Quum autem per chirurgiam musculos ipsos propter abscessus altiores, incidere interdum cogantur, actionis ipsorum cognitio maximè ex usu est, ut tum perdiscere, tum prædicere posis, omnem abigendo calumniam, functionem in magnis uulneribus, ubi musculus totus transuersim dissectus fuerit, abolituram. Taceo qui musculorum actiones norit, eum chirurgum alios quidem musculos caute, alios autem incisurum audacius. Præstat tamen pro fibrarum ductu, ipsorum diuisionem moliri. Nam incisiones transuersæ, quæ utique ad angulos rectos fiunt, actionem dissoluunt. Necesse autem est interim, partes quasdã uulneribus angustis aliorumque cõfectas, adhuc amplius diuidere, alias ob alios usus quo in opere, fibrarum positure, musculorumque actionum intelligentia, omnium maximè desideratur. Hanc qui ambit, ne pigeat ipsum uel proprijs manibus pellẽ auferre cadaueris. Nam octo statim musculos ignorarunt, qui ante me simias alijs excoriandas tradiderunt. Sunt uerò horũ octo musculorum, duo ad buccarum motum à natura formati: alij autem duo, brachia lateribus adducentes. Porrò quatuor reliquos reperi, duos quidem sub illis glabris pelliculis, quæ uestiunt interna manuum: alios autem duos, sub illis quibus plantæ pedum teguntur. Ad hæc uerò, quum simiæ cuipiã, quã in aqua extinxerã, detraxissem olim extremam cutem, inueni in illa etiam musculum tenuem & membranosum, costis omnibus incũbentem: qui habebat inferius principium, subter uniuersam illum cutem expansum. Vt igitur exordiamur à manibus, singulis in singulis digitis ad extremũ usque extenduntur musculi fibras quasdam exiguas, & telæ araneæ persimiles, in ossa post articulorum uincturas sita, immittentes. Similiter se habent hæc & in summo pede. Primum itaque totam cubiti atque digitorum cutem exteriorẽ detrahemus, ab ea solum quæ manum intus cooperit, abstinentes. Dein, quæ in carpi articulo sunt, studiosè adimere oportet, si fortè quæpiam membrana ex detracta cute reliqua sit. Verum huiusmodi auellendis, scalpellus acutior est commodius: quemadmodũ musculis inuicem separandis, retusior. Iam uerò membranis adẽptis, primoque post ipsas, medij cubiti sub cute summa, musculo, uidebis ligamenta cõpagibus articulorũ iniecta, posita in utraque membri parte, foris & intrinsecus transuersa: quibus capita tendinũ subiacent, interna parte digitos ipsos flectentiũ, externa intendentiũ. At ex utraque ligamentorũ, quæ dixi, parte interna quidẽ, duo sunt musculi flectentes carpũ, quorũ hic recto tramite uersus paruũ digitũ, alter uersus indicẽ est porrectus: externa uerò, unus in cubito, qui carpum extendit, duo in radio, carpum utique mouentes. Alter ipsorum etiam magni digiti motor est, quem duos esse potius quam unũ, existimandum. Cæterum omnium horum musculorum, de quibus uerba fecimus, capita, ligamina habent transuersim circundata. Iam alius quidam musculus desuper toti radio incumbit, nequaquã in tendinẽ alijs quos recensui similẽ cessans, sed inferius ipsius extremum, quo ad interiora conuertitur, paulò membranosius atque carnosius obtinet. Qui musculus quanquã mediam uidetur habere sedem, externis potius cubiti partibus, quàm internis, ascribendus uenit. Extat sub cute in superficie internæ partis manus, medius inter radium & cubitum musculus, qui in latum tendinem desinens, depilis manus parti subnascitur, mediusque interiorum musculorum apparet. Tendo autem eius paulò ante carpi nodum manifestè emergit: quare hunc probè ipsius dissectionem incœperis: nempe scalpello obtusiori tendonis caput in sublime eleuans, incidensque ipsum sursum uersus ad cubiti uincturam, ex qua originem duxit. Vbi autem transuersum ipsum incideris, partem inferiorem attolles, diuellesque ipsam non modò à subiectis particulis, sed à cute etiam cui adhærescit. Sic enim cognosces, quòd ex tali musculo is tendo ortus sit, quodque internæ omnium digitorum parti tendatur. Post hunc tendinem dilatatum, uasa & nerui inibi distributi se ostendunt: quibus etiam membranę incumbunt, quę cum ipsis tollendæ sunt. Nam subsunt tendines qui digitos flectunt, à binis prodeuntes capitibus, illic maximè siti, ubi & ligamenti, & tendinis super illud dilatati caput, positum est. Horum autem subiectorum capitum, alterum quatuor producit tendines, digitis omnibus, præterquam

Simia cur sit quamsimillima homini.

Formã corporis esse ossibus similem.

Anatomica methodus.

Actionis musculorum cognitio maximè ex usu est.

Musculorum sectionem moliendã esse pro fibrarum ductu. Transuersas musculorum sectiones actionẽ dissoluere.

Musculi octo à ueteribus ignorati.

Musculus uniuersis subiens.

Musculi digitorum.

Dissectio

Ligamenta.

Tendines.

Musculi carpũ flectentes.

Volæ manus musculus.

Tendines mouentes digitos.

terquam magno, iuxta secundi internodij principium insertos, à quibus secundus eorum articulus flectitur. Alterum quod huic subiacet tendinum caput in quinque discretum particulas, in extremam usq; digitorum aciem pertingens, inibi inseritur. Tendines autem uniuersos ualens aliquod munimentum, singulos priuatim ambit, multò sanè ipso tẽdine durius, atq; membranæ crassiori simile. Porrò si post caput in ramos scissum, tendines singulos unà cum prædicto inuolucro attrahas, flecti per eos, qui subiecti digitorum ossibus insident, primum ipsorum tertiumq; articulum cernes: hunc quidem, tanquam inibi tendine inserto: illum autem, per circumiacens ligamentum, quod ossibus adhærescit. At pollici nihil neque ex sublimioribus illis tendinibus, neque ex communi eorum capite accedit, sed aliunde quidam tendo in tertium ipsius articulum exporrigitur, illumq; similiter illis mouet. Nam internodium secundum, per tunicam quæ ipsum tendinem ambit, mouetur. Cæterùm aliorum duorum musculorũ, qui carpum flectunt, confectionem, paulò supra articuli commissuram exordieris. Quippe secernens ipsos à circumiacentibus partibus, adusque superius inferiusq; extremum, tendines quidem inferioribus articuli partibus insinuari uidebis: capita autem ipsorum, cubiti atque brachij nodum adire. Vnus itaque tendinum in carpo iuxta parui digiti rectitudinem, ossi cartilagineo columnariue inhærescit. Alter tendo statim ab articuli iunctura profundius mergitur, ut in carpi os aliquod putes eum inseri, quum inseratur tamen iuxta principium illius ossis, quod in metacarpio consistens, digito præponitur indici. Hi ergo quinque musculi totam interiorem cubiti occuparunt regionem, quibus ademptis, apparebunt radij motores. At exteriorum dissectio sic administranda est. Sub cute, uasa neruiq; superficiariq; extant quibus cum membranis exemptis, quatuor ligamina transuersa clarè cõspicis: unum cubiti radijq; extremum constringens, alterum ui cubito duntaxat prior subiacet. reliqua duo soli radio inhærent. Sed primum quidem ipsorum, recta linea incidendum est. Dein diuisas particulas, ad suam quanque radicem reuellere, aut penitus præcidere, oportet. Post hoc aũt, primum caput quatuor tendinum digitos, præter magnum, tendentium, in medio aliorum situm, hamo in altum attollere. mox id quod exiguos duos digitos ab alijs diducit in latera, in binos scissum tendines. Postea reliquum tertium, similẽ motum grandioribus tribus digitis suppeditans, similiter attollere expedit. Primum itaq; tendinum caput, sicuti & secundum, ex uno musculo prodit. Tertium bifariam tibi incidere licet. Nam quod duos digitos, indicem & mediũ mouet, caput ex uno procedere musculo deprehendes: quod uerò magnũ, ex altero. Atq; hac ratione quatuor musculi prædictis ligamentis subeunt. His succedit qui carpum, iuxta paruum digitũ, extendit tendine unico, metacarpij ossi, quod exiguo digito præponitur, inserto. Continet ipsum haud ualens ligamentum, quod ex solo cubiti tuberculo oritur. Prope magnum autem digitum, alterum hic quoq; ualidum ligamentum caput duorum cõstringit tendinum, quorum unus in os, quod ante magnum digitum in carpo collocatum est, conijcit: alter in ipsum magnum digitũ, statim à primi articuli iunctura, ingredit. Quos duos tendines è duobus musculis inuicem coeuntes genitos dicere, haud inconueniẽs fuerit. Reliquus exteriorum cubiti musculorum, qui extendens carpum bifido tendine metacarpio se ante indicẽ mediumq; digitum inserit, caput tendinis in radio fixum, iuxta carpi iuncturã exigit. Porrò in exteriore brachij nodo, tria musculorũ capita inuenies: eius sane qui digitos quatuor extendit, elatissimum. qui iuxta paruum digitum, carpum reflectit, humillimum. mediũ uerò inter illa, quod digitos duos minores abducit à cæteris. Sub his interius in uno, duo trium digitorum musculi reconduntur, qui ex toto osse cubiti inuicem coeuntes originem ducunt: qui quidem duobus digitis seruit maxima ex parte: qui uerò magni digiti est, prope superius extremum. Incumbit huic alius, carpi cohærens musculo, qui maioris digiti caput extollit. Idem uerò totã profunditatẽ regionis, quę inter utrunq; os radij & cubiti habet, occupat. Cuius musculi dissectionem, quemadmodum & aliorum omnium, à carpo auspicari cõuenit. Sub eo autem, ubi ipsum à ligamine atque à cohærente musculo auulseris, occurret quidam alius obliquus, exilisq; de cubito in radium perueniens. Prius tamen adorere musculum prędicto adnatum, qui cubitum superiori ipsius extremo attingit leniter. Dein clariorẽ hoc musculum incidere oportet, qui in metacarpium ante indicem & medium digitum bipartito tendine inseritur. Huius musculi finis superior, iuxta sublimem exterioris brachij nodi regionem, quadantenus iam quoque conscendit ad superpositam nodo brachij partem. Qui uerò & huic & radio supernè expansus, totam manum reddit supinã, ac simul cum alterius exortu suas etiã mittit propagines, is musculus secundum extremitatẽ sui in tenues membranas degenerans, seseq; in musculos brachij insinuans, incisionis cõfundit opus. Eius tamen caput ossi brachij alligari competies, ubi huius musculos dissecueris. Exteriores itaq; cubiti musculi, talia quędã habent capita. Ex interioribus autem, qui quidem carpũ iuxta paruum inflectit digitũ, à nodo brachij interno incipit, attingitq; cubitũ: qui uerò iuxta magnũ, ex eodem nodo ducit originem. Cæterùm inter utrunque caput, exortus habetur musculi in manus cutem elabentis. Atq; hic rursus subsunt capita duorum musculorũ, qui digitos mouẽt, & mediam cubiti, radijq; totam regionem implent. Verùm omnibus quos recensui exemptis, radij peculiares musculi apparẽt, per quos supina pronaq; tota manus efficitur. Quatuor autẽ sunt uniuersi. duo ad primas radij partes, duo ad priora carpi extrema pertinent. Ex ijs qui ad carpum spectant, alterum ipsorum scito esse obliquũ, radium ac cubitum intercedentẽ, per ipsumq; nempe agentem extrorsum, fieri supinam manum. Alter uerò qui radium intrò cir

Tendinum munimentum.

Pollicis motus unde.

Cubiti externorum musculorũ dissectio.

Musculorum in exteriori brachij nodo tria capita.

Interiorũ cubiti musculorũ origines.

Radij musculi peculiares sunt quatuor.

cūducit, eam efficit pronā. Reliqui duo musculi radium in superiori parte mouentes, & ipsi quodammodo inuicem opponuntur, obliquum situm habētes: unus ab interna parte situs, ex brachij nodo prodit, capitiq; flectentis carpum ad magnum digitum musculi adhæret: alter externus quidem est, sed hoc minor, atq; ideo transuersum magis fibrarū sitū obtinet. Constat aūt omnib. interiore tenso pronā manū cōstitui, supinam exteriore. Ac dicti mihi iam sunt omnes musculi, qui cubitū radiumq; in orbē ambiunt. Post quos tu summę manus exiguos aggredere,

Manus extremæ musculi.

Etenim reperies exiles quosdā musculos, tendinibus tertium articulum digitorū mouentibus adnatos. Quatuor autem ut tendines ipsi, ita & digitorū musculi, hi sunt. parui uĕpe, annularis,

Digitorum musculi.

medij, & indicis. At magnū, alij mouēt duo musculi: unus enim illū longissimè ab omnibus digitis abducit, ex primo carpi osse profectus: alius, indicē uersus agit. Alius pręter eā musculus paruū digitū à cæteris plurimū remouet, ex primo ossiū carpi, quod secundū illum cōsistit, procedēs. Hi igit septē musculi meritò anatomicos non latuerūt. *Aliorū aūt singuli, ipsis quatuor tendinibus metacarpij in uno situs quū adhærescant, haud mirū si non ita facilè conspiciant. Ex quibus bini ad priorē cuiusq; digiti articulū intrinsecus perueniunt, ac ipsius latera iam quoq; attingunt: reliqui omnes ex carpi ac metacarpij ligamento iuxta ossiū fere commissurā processerunt. At pollicis musculi elatiores his processum exigunt, & ipsi ex ligamento nati, non quidem ossium dictorum, sed quod musculorum maximorum bina capita, unde mouentur digiti, constringit. Porrò ligamen hoc ex carpi ossibus utrinq; prodit, nec cubiti extremum attingens, nec ullum ossium quæ in metacarpio habētur. His ablatis musculis, neq; in extrema manu, neque in cubito superest ullus alius secandus. Post quos ligamēta scalpello acuto omnia sunt abscindenda. Quorum ligamentorum triplex in corpore est usus: ossa quippe cōnectūt: munimento sunt corporibus subditis: ac demum indumenta his ipsis tendinibus extrinsecus circundantur. Apparebit autem caput musculi qui

Ligamentorum triplex in corpore est usus.

radio incumbit, quum anteriorem musculum brachij detexeris. Cæterùm sectio ipsa prope uenam humerariā, quæ per totum fertur brachiū, decliuis administretur, tota quæ inibi adhæret, cute ablata, & uniuersis musculorum membranis. Sectionem uerò quæ in superiori humeri parte facienda est, administrabis, fibrarum similitudinem dissimilitudinemq; obseruans. Ex quibus etiam totam humeralis musculi circumscriptionem, ad unum cacumen peruenientē, cognosces: cuius processus tanquam triangularis, in brachium conijcitur. Qui musculus pecularis est humeri articulo. Verùm solus ex mouentibus ipsum, necessariò nunc is aufert, ut anteriores musculi, brachij caput biceps appareat. Bra-

Humeralis musculus.

chij interior musculus, duo habet suspensa capita: unum ad scapularum ceruicis supercilium, alterum ad processum anchorę similem. Ligamen utriusq; capitis abunde trahens, est paulò minus toto rotundū. Quapropter hæc duo capita ipsius, deorsum procurrētia, sequēris: quippe quæ in idē coēuntia, hunc musculū generāt, qui alteri, sed minori musculo, subdito (à quo etiā cubitus flectit) iuxta cubiti articulū insidet, radioq; ualido tendine adnascit, ac totū flectit articulū. At uerò ut duo musculi anteriores sunt qui cubiti articulū flectunt, sic tres alij connexi inuicē, extendunt hunc ipsum. Vbi igit musculū internis partibus brachij iniectū sustuleris, duo principia musculorū totā manū extendentiū cōsiderato, quorū alterū ab humili costa scapularū nō tota, sed ex dimidio ferè ipsius partis superioris prodit: alterū uerò ex posteriori brachij regione, subter caput. Hęc iam procedētia, in brachio coeūt deinde per tendinē latū, cubiti tuberculū ingrediunt. Iam uerò si disiunctā utriq; musculi partem attraxeris, totam extendi manū ab utroque uidebis, hoc discrimine inclinationis ad latus facto, quòd prior in exteriora, secundus intrò obliquè deflectat. Cęterū sub hoc, alius delitescit totus carnosus musculus, brachij os ambiens, qui secundo adunit adeò, ut particula ipsius esse plane putet. Quem si tendas musculū, interim rectā & indeclinabilis circa cubiti articulū intensio fieri uidebit: nonnunquam intrò paululū emergere. Dicti itaq; mihi iam sunt, omnes totius manus musculi.

Musculorum manum extendentium capita duo.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationib. lib. II.

Quòd ueteres nihil scripserint de cōsectionibus administrandis, ne ttendum illis uitio non est: quandoquidē erat eis tam si equis, tamq; in cōmuni usu ipsa anatome, ut domi apud parentes etiā ab ipsa pueritia, in illa omnes olim exercerent. Postea uerò tam præclaro illo exercitio intermisso, opus certè nobis fuit commentarijs, quæ anatomicā disciplinā, chirurgicę medendi rationi maximè necessariā, integrā cōseruarent. Quæ quidem quòd ab alijs hactenus nō usque adeò accuratè tradita sit, ob id minimū ad conscribendos hosce cōmentarios me accinxi. Ignorātia quippe eorū quæ per exquisitā anatomē inueniunt, uireb quidē securis timidos, in periculosissimis aūt, maximè audaces quotidie reddit. Totius autem anatomes utilissima pars, circa musculos, neruos, arterias, & uenas extremarum partiū uersatur. Atq; ob id ipsum manuum & crurum anatomicas administrationes alijs præposui omnibus, quòd ad ea, quæ tū usui hominum necessario, tum arti maximè conducunt, ire primùm iuuenes operæpreciū sit: deinde uerò, quòd eundē ita disciplinæ ordinem commentarij de usu particularum obseruem.

Anatomes utilissima pars.

Anatomes præcipua quæ res sit.

Quum igit superiori libro, quomodo musculorū qui in manibus sunt, sectio administrari debeat, tradiderim, hīc simili modo & de cruribus uerba facere est animus. Ergo priusquam exactè cognoscas musculos, dissecare neruos aut uasa, neq; ipse poteris, nec aliū rectè docere. Quare & hic cutis auferēda est, attendendūq; diligēter, ne in primo plantę exortu iuxta calcis initiū unà cum cute tendinē subiectū eo loco auellas: cuius explicatę

explicati interuentu, cutis depilis rigidaq́ membro subtensa est. Hac igitur cute intacta, oportet reliquam omnem adimere, ac ipsos femoris musculos omnium primos incidere: mox qualescunq; uelis. Ac facile quidem secundum differentiam fibrarum musculus unusquisq; cognoscitur. Omnium itaq; primus tendo, paulatim in carnem uersus, sub cute summa apparebit, qui tibiæ infra genu innascitur. Superius aūt huius musculi initium, carnoso exortu ex media maxime ilium ossis spina procedit. Cæterùm post neruosam huius musculi exilitatē, etiam alius quidam examussi tendo, ab osse pubis descendens, figuramq; teretē repræsentans, in anteriorē partē ossis tibiæ insertatur. Atq; hi duo numero musculi, in utroq; crure unus, sese mutuò iuxta primos exortus contingūt. Quibus sanè uel tuis manibus tractis uersus musculorum exortus, in animali extincto, tibia ipsa etatus simul & interius attollitur. Porrò tertia à duabus prædictis insertio lati tendinis est, nominatę in anteriori tibię parte contigua. Cuius exortus & caput inferiori exterioriq; coxę ossis parti debet. Musculus itaq; hic ab externa coxæ parte descendens, obliquè in internā tibiæ insertatur. Necessum aūt est tibiam hac tractā ansa, retrorsum, sursumq; ferri, atq; * omnino in orbem conuolui. Quare nō simplex, sed compositus is motus erit. Sciendum uerò est, rectos musculos rectum motū ministrare perpetuò sicuti obliquos obliquū. Hi ergo tres musculi, tibiæ tendinibus inascunt, quos auferre oportebit, si tibiā prius q̄ femur, dissecare institutas. Est & alius quartus musculus, qui ab extima ossis coxę parte procedens, in externā tibiæ regionē inseritur: solusq;, quantū ad loci rationē attinet, alijs tribus opponitur. Cuius quidē est munus, tibiam tota simplici motu in externam partem abducere. Iam post quatuor dictos musculos, quintus alius existit, ad inferius femoris caput, & musculi tibiæ principiū, à parte interna descendens, similiter à coxę osse ortus. Atqui si nunc exemeris omnes femoris musculos iam expositos, adhuc magni, tum in priore, tū in posteriore, internaq; uniuersa femoris parte restabunt ex quibus anteriores prius dissecabis. Omnes aūt extendunt articulū genu: nō tamen uel situm eundē habent, uel etiā similia capita: quę quidē in totū quatuor existūt. Elatissimū quidem ex spina ilium ossis procedit, è directo musculi omnium primi dicti, idq; parte ipsius inferiore. Hunc uerò succedit aliud multò maius priore & humilius, quod in extrema porius femoris regione, propter natis processum, eminet: à quo maximus anteriorū femoris musculorū exortus est. His aūt resectis, alia musculorum capita duo subiecti, manifestò in conspectum ueniunt: atq; eorū quidem alterum, primā grandioris in femore processus (Græci trochantera uocant) originem attingit, & præterea capitis femoris ceruicem: reliquum uerò huius, infra ex anteriori ossis femoris sede emergit. At quòd omnium musculorū qui genu articulum mouent, ualidissimā functionē obire creduntur hi, qui extendunt, cuiuis notum esse arbitror. Nam poplitis flexura, inter leues infimasq; eius actiones refertur. Quamobrem natura nec

Musculus unusquisq; cognoscitur secundū differentiam fibrarum.

Musculos rectos ministrare etiā rectos motus obliquos autē, obliquos.

Musculi extendentes articulū genu.

Musculorū qui genu articulum mouēt, ualidissimam functionem obeunt qui extenduntur.

Poplitis flexurā ab uno musculo dispensari.

magnis, nec multis musculis ipsam cōmisit, sed uni soli ex cōmemoratis, qui in caput interioris suræ musculi inseritur: quiq; non magis tibiā flectere quàm abducere ad internā regionem uidetur. Sed hunc cernere nō est, priusquā a tibia musculos ademeris sursū constituentes. Femoris musculis præter magnū resectis, licebit tibi & coxæ articulū mouentes, necnon circa tibiā uniuersos deinceps inuadere. Maximus igitur ille femoris musculus, rectis & posterioribus fibris suis coxę articulū flectit. Iis aūt quæ in lateribus ad pubis os perueniūt, obliquū ad interiora totius femoris motū administrari deprehendes. Hunc itaq; à toto pectinis osse resecans, abstineto ab eo qui in illius foramē inseritur: necnon ab alio humili musculo, quē in hisce animalibus semper liuidū uidimus, orientē ex inferioribus pectinis ossis partibus, à quo obliquus intrò motus coxę præstat. Præter hunc est & alius musculus ex superioribus lumborū, iliumq; ossis partibus ortus, atque descendēs. Quocirca solus lumborū musculus cōspicitur triplex. Quippe interna sui parte, per ualidū tendinē, in illam partē descendit, ubi pectinis os coxę cōmissum desinit. Externa aūt, altero tendine breuiore & tenuiore, iliū ossi insinuatur. Alia deniq; ipsius pars, quæ media inter neruea filamenta descendit, tendinē quendam producit exiguo trochanteri adhærentē: qui tendo manifestè intrò flectit femur, erigitq;. Profectus aūt ad exteriores musculos, uniuersos cōpertis, qui femoris caput ambientes, in magnū trochantera immittuntur. Quorū primus sub cute summa positus est, ex tota iliū ossis spina recta procedens: ac partim quidē carnosus, partim in membranā quandam degenerans. Incumbit hic musculus ijs ossis iliū partibus, quæ magis eminent, & obliquè retrorsum spectant: cæterùm spinalium musculorū extremo cōuexus est. Ubi uerò hoc eius membraneum desinit, alius exortus carnulentus occurrit, è regione primi, qui ex iliū osse emergere dictus est. Auferēdus igit is obtusiori scalpello est, sed ita, ut deorsum uersus, fibras ipsas sequaris: similiterq; circumpositæ carnes circuncidendæ: sic enim femoris caput detegés, & bipartitū musculi finē inuenies. Musculus igitur hic, retrorsum abducendo, femur extēdit, per insertionem quæ è directo fit capitis, tum ex coccygis osse, tum ex coxarū osse enascētis, idq; femur ipsum paulùm in exteriora declinans. Verùm altero eius extremo dilatato, in latus magis femur sursum uergit. Ambobus aūt simul tensis, perfectissimā totius membri extensionem conspiaes. Ubi hunc sustuleris musculum, alius ualens & omnino carnosus occurrit, qui ex tota propèmodum ilium ossis sede progrediens, in cuius etiā ossibus simul incumbit. Cuius tendo uertici magni trochanteris inseritur, adeoq; ulterius adhuc ad anteriora procedit. Caue aūt dum hunc musculū incidis, ne cū eo confundas quendam alium exiguū, qui ab externis infimisq; lati ossis finibus ortus, femur retrorsum erigit, cū leui ad interiora deflexu. Porrò alius mihi musculus, colore liuido, delitescēs, grādi quoq; musculo subiacet, ex interiorib. simul & lateralibus lati ossis partibus ortus. Atq; hi sanè tres muscu

Femoris motus obliquus ad interiora à quibus musculis fiat.

Lumborum musculus solus conspicitur triplex.

Musculi tres in magnū trochantera inserti.

li in magnū trochantera ingrediuntur. Ab his alij duo cōditi planè, introrsus femoris caput detorquēt, per ualidos tendines in grandioris trochanteris sinum inserti: quorū uterq; ex osse pubis procedit. Numerosus aūt musculorum exortus à foramine quod in pectinis osse est, ad uicina loca exporrigitur. Porrò exteriorē musculū facile ab ossibus ipsis dissolues. At interiorem, si totū uoles contemplari exquisitè, ossiū pectinis cōmissuram, quæ cartilaginea est, ualenti prius scalpello dirimes. Nam ossibus à se inuicē dissolutis, musculus innotescet. Cæterùm ambo hi musculi femoris caput introrsus circumagunt: unus per totius articuli anteriora, alter per posteriora. Ac talis quidem est musculorū coxę articulū mouentiū cōsectio. Iam uerò ademptis ijs, qui ex femore in tibiā descendūt, musculis, duo musculorū capita in tibia conspiciuntur manifestissimè, quæ ex posteriori femoris regione, illa potissimū, qua uodorum radix habetur, ducunt originē. Dein aūt poplitem prętergressa, eo in loco qui sura dicitur, miscentur inuicē, unum gignentes musculū. in quē etiam haud exigua capitis exterioris portio propagatur, quæ musculus per se efficitur, in tendinem latum paulatim cessans, qui subhæerescit pedi. Nec minus ex utroq; musculi interpei in sura geniti capite producitur tendo, qui memorato cōtiguus incumbit, posteriorię calcis extremo inserit, quod ad seipsum est trahere idoneus. His recitatis musculis alij etiā cohærent, qui ex lateribus tibiæ interius exorti, omnes ad pedem infimū porriguntur. At ubi tendines primū generant, ibi ligamentū ipsis extrinsecus est iniectū, ex tibia ad calcem pertinens quo recta linea diuiso, si tendines deinde sequaris, digitis ipsos inserrari comperies, amboś; mouere primū, secundum, atq; tertiū articulum, si magnū exceptas digitū. Nam ad secundum ac tertiū, tendo qui ipsum mouet, porrigitur. Tertius uerò alius tendo tibiæ fini adlitæ exscit eiq; innixus, ligamento iterū peculiari constringitur. qui & ipse pedē uniuersum, sicuti qui calcē ingrediuntur, retrorsum flectit. Verùm ipsius extremū in primum tarsi os interius conijcitur. His singulatim recisis, diuertendū est ad exteriores tibiæ musculos, qui quantū sanè ad superiores exortus attinet, tres existunt: situ autem tendines, motuumq; differentiā spectes, plures.

Tibiæ exteriores musculi tres.

Has itaq; membranas adimens, hic etiā sub cute ligamentum situ obliquū conspicies, robustius longè, eo quod in manibus cernit. Oportet aūt & hoc incidere iuxta longitudinē membri mox partes ad originē suam erigere, capitibusq; tendinum subiectorū detectis, hinc totorū musculorum confectionē auspicari. Ac primū sanè contueberis musculum usq; ad superius caput porrectum: cuius extremum ligamentis cōtinetur, & tarso ante digitū magnum innascitur, paulū in interiorē atq; inferiorē pedis regionē excedens. Secundum dein musculū alium spectabis, huic adeò uicinū, ut pars ipsius esse putetur. Verum tendo eius in caput primi maioris digiti interno dij insinuatur. Huic aūt cohæret alius musculus gracilis, medio inter tibiā fibulamq; loco situs, qui totius pollicis latus ingreditur. Porrò post musculos quos nominaui, tenditū caput, ligamento subiectū, contemplator. A quo deorsum uersus incipiēs, tendines quatuor, quaternos digitos extendentes, inuenies. Sinistrum uerò, musculū illum uidebis fibulæ adusq; superius caput adnatum cuius extremū, tarsum prope digitos maiores ingredit. Hi igitur musculi in prioribus magis totius tibiæ partibus consistunt alij tres ab uno capite in exterioribus. Habent etiā & hi præpositū ligamentum ex fibula ad calcē ipsam pertinens quo soluto, tres neruosas musculorū spectabis exilitates, quæ cognatas inuicē propagines obtinent Quarum prima, quę ex supernis fibulæ partibus ad infimū pedem pertingit, ex tenuibus ligamentis carni connexis efficitur. Secunda, ubi eius quę prius dicta est, caput desinit: & ipsa non multū post principium in tendinē rotundū degenerat, gracilis tota existēs. Tertia uerò quę totum pedem efficit simū, ex reliqua fibulæ parte procedit. Hæc itaq; pedē eleuat, simul & extrorsum declinat. At prior illa, quæ & in magnum descendit digitū, introrsum ducit. Verùm utræq; simul reusæ, indeclinabilē pedis eleuationem mobunt. Hoc modo etiā ex musculis qui pedē retrorsum agunt, uterq; in latus sensim declinat ambo aūt simul directè pedem ducunt retrorsum. Alius uerò incognitus musculus in articulo poplitis delitescit, quē inuenies ablatis posterioribus musculis ad sinū porrectis cuius caput si tendas, tibia flectitur In pede quatuor musculorū sunt genera tria quidē infra pedem, unū supra, in aduersa tarsi parte, quod duos cōplectitur musculos, qui obliquos motus quatuor digitis subministrāt. Qui sub pede habentur, septem & hi, cum septenis qui in manu insunt, conueniunt, singulos digitos in obliquum mouentes.

Pedis musc. genera qu[...]

Quorū duo etiam à tarsi ossib. magnū & paruū pedis digitos plurimum ab alijs abducunt. Alij quatuor in inferioribus partibus parui sunt musculi, qui ex tendinib. digitos flectentibus, prinsquā exactè scindantur, procedūt. quorū munus est, medium uniuscuiusq; digiti articulum flectere. Septimus musculus is est, qui pollicem indici adducit. Duo alij musculi subter pedem ossibus adhærescunt, atq; cuiusq; digiti primo præposito articulo, leuiter ipsos flectunt, simul quidē pari actione functi, priuatim aūt uterq; in latus seorsum declinans. Cōfectis his musculis, nullus prętera ex ijs restat, qui in toto crure cōsistunt. Cōsiderare aūt oportet omniū articulorū, quos detexeris, ligamēta. Etenim coxarū articulus unū in orbem ambiens possidet ligamentū, quale articuli omnes sortiuntur. Aliud aūt in imo recondirum, femoris caput coxæ sinui connectit, uelut neruus cartilagineus existens At genu articulus unum ligamentū habet in imo, ac præterea id, alia duo in lateribus unū uidelicet internū, atq; externū alterū. Quinetiā ab his alia cartilaginosa ligamenta in ipso genu cernuntur, utriq; tibię sinui orbiculatim circundata. Ad hæc sunt ligamenta nōnulla in pedibus, quæ nihil iuuant ossiū articulos, sed in aliqua ossis particula prouenientia, tenditū capita firmāt & roborāt. Quę uerò ab osse in os perueniūt, ut quod à tibię extremo in calcē desinit, aut quod fibulæ tibiā nectit, ea sa-

Coxarū articulus unū [...] ligatum [...]

Genu articulo tria ligam[enta] sortitur.

ea sanè unà tendines subiectos cõstringunt, atque ossa ipsa committunt. Sunt quatuor ligamenta alia, quæ ueluti nerui quidam cartilaginei, talum ipsum ambientibus ossibus colligant, eandem proportionem habentia cum iis, quæ coxę & genu articulum in imo coniungunt. Ita siquidem & in pede talo quatuor ossibus confirmato, ligamen cartilagineum creatum est, extrinsecus ad fibulæ os, intus ad tibiam, inferius ad calcem: sicuti in priori etiam parte ad os scaphoides. Atque in uniuersum omnia tarsi ossa ualido ligamento in imis cõprehenduntur. Nunc uerò superest, ut de unguibus aliquid etiam dicamus.

Vnguium consideratio.

Vngues igitur ossi, neruo, cuti, & carni adnascuntur. haudquaquam ex his ipsis eorum substantia conflatur, quod nonnulli putarunt. Nam singulæ partes similares, ex materia quæ animanti subiecta est, tales à natura finguntur, quales sunt. Neque enim ex brachio cubitus, perinde ut neruus ex cerebro, oritur. Quippe non parum differunt, cohærere cuipiã, & ex illo oriri.

Orta ab aliquo, similis speciei esse oportet cũ origine sua.

Nerui ex substantia cerebri propagantur.

Nam quod ex aliquo nascitur, ceu propago quædam substantię illius à quo nascitur, similis speciei esse oportet cũ origine sua. Sic igitur nerui ex substantia cerebri propagantur. Vngues autem non existunt extremi internodii digitorum soboles, sed diuersa essentiæ species est. Coniunxit autem natura illos extremis terminis digitorum, ualido ligamento: idque ipsorum radici, extrinsecus quidem cutim apponens, intrinsecus autẽ carnem subdens.

Vnguium radices quæ insita.

Cæterum in radices ipsorum, non modò neruus, sed arteria etiam & uena porrigitur, unde sensum, uitam, & alimentũ, sicuti aliæ partes, accipiunt: quarum nulla ex trium horum uasorum temperie aut coitu conflata est.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus Liber III.

Artuũ natura ex quibus constetur.

TOta artuum natura cõstat ossibus, ligamentis, musculis, arteriis, uenis, & neruis, communique omnium uelamento, cui nomẽ est cutis. Quorum cognitio exacta desideratur, ad commodè curandos affectus. Quippe ob eorum ignorationem, contingit inter medendum medicos quamturpissimè hallucinari: quemadmodum illis methodicis accidit, qui insensibilibus cuiusdam digitis frustra adhibebant omnẽ medendi rationẽ, tanquã in ipsis esset affectus. quem ægrum postea ipse restitui medicamentis quæ digitis admouebantur, ad dorsi principiũ (nimirum ex casu collisum) iuxta radicem nerui qui in digitos priuatos sensu porrigebatur, translatis.

Sensum & motum non ab iisdem neruis dispensari singulis digitis.

Cæterum aduertendum est, non ex iisdem neruis sensum & motum singulis digitis dispensari. Interdum siquidem ob inscitiã chirurgi, sensus, interdum motus, sicuti aliquando utraque actio perit. Quamobrem operæpretium fuerit, quemadmodũ de musculis fecimus, sic etiam in præsentiarum nos, quo modo uasorum, neruorumque consectionẽ administrare cõueniat, exponere,

Manus tota.

ab ipsa nimirũ tota manu auspicatos, quæ ab humeri articulo incipit, nõ secus quàm ab articulo carpi ipsa manus extrema.

Manus extrema.

In primis igitur cutim ipsam per se solã acutiore scalpello à subdita membrana, quã uenæ cutem nutrientes permeant, separare oportet, ubi prius eius pilos abraseris: promptius siquidem depilem, quàm pilosam, incides. Detracta cute, uenas, neruosque membranæ intextos expendas: nerui tamen in macilentis quam in obesis euidentius apparent: sicuti & uenæ in iis qui sanguine abundant. Semper autem radicem neruorum, atque lationis modum, meminisse conator, ut si quando cogaris incidere, iuxta longitudinẽ ipsius lationis sectionem ducas, à radicibus quàm longissimè abscedẽs: hoc enim pacto, uel unũ, uel nullũ neruum interseceris. Sin autẽ transuersum scalpellum admoueas, multos simul diuides.

Sectio quo modo administrãda.

Neruorum brachii externorũ origines.

Externorum igitur neruorum qui in brachio sub cute summa uersantur, hi quidem à neruo, qui musculum, à litera Δ, quam imitatur, Deltoidem dictum, iuxta caput brachii intercurrit, ueluti à radice quadam oriuntur, atque ex imo prodeuntes, pilorumque modo prætenues, uario plexu, per summa brachii, paulò ultra cubitum disseminantur. Hi autem, qui illinc usque ad extremã manum procedunt, à maximo neruorum omnium pertinentiũ ad brachiũ, qui & posteriores musculos intertexit, & ad exteriorem membri regionem permeat, cubitique articulo inseritur, propagantur. At uerò anterior cutis, neruulos accipit, superiori quidẽ parte, ex primo ortu secundi nerui, inter eos qui de spinali medulla in brachium porriguntur: inferiore uerò, ante cubiti articulũ ex alio quopiã spinali. Sed internam, posterioremque brachii cutẽ uniuersam, adusque scapularũ, quæ ibi sunt extrema, alius quidam neruus interreptat, ex secundo intercostali interuallo per axillam, sicuti & alii omnes, in brachium ipsum porrectus. Ac oportet eum qui clarè ipsos contueri uelit, musculum paruũ anatomicis prætermissum, prius incidere. * Iam uerò glandibus etiã, membranis, uasisque ab axilla exemptis, amplæ magnitudinis per profundum exporriguntur nerui. Initiũ porrò sectionis facies propter uenã humeralem, eumque musculũ qui inter brachii lacertos anteriores, duo quidẽ habet capita, neruеã uerò propaginẽ in radii principiũ immittit. Vbi igitur duo huius musculi capita in unũ coitura sunt, primũ neruũ brachii os conscendere inuenies: eodemque in loco posterior axillę musculus magnus in brachiũ lato tendine inseritur: quò dein protendit etiam tendo maximi musculorũ, qui mittunt à pectore: post hunc que rursus tendo deltoidis musculi, qui supernam humeri partem cõplectitur. Porrò quum in unũ coaluerint illius iam dicti musculi capita, seinde separatque directa linea utriusque musculi partẽ: nam iuxta eam neruus quoque unus deorsum mittitur. Dũ hoc agis, alius quoque neruus multò hoc inferior, in conspectũ occurret, ascensum molitus in brachiũ. In horũ neruorum processu, interim ab altero, interim ab utroque, in caput minoris ex brachii anterioribus musculi, propagines transmittunt. Deinde secundus neruus primo tantũ de se ramum impartit, quantum illic primi reliquũ fuisse apparet, Vnus autẽ ex duobus neruus

conflatus, ad cubitū, per mediū ipsius articuli cubiti flexū, porrigitur. Secundus neruus humiliorem situm habet, insidetq́ ibidem brachij nodo, ubi planissimus est. Præter duos illos prædictos, tertius quidam maximusq́ neruus insequitur, ferè prope secundum, profundius tamen, brachium ipsum ingrediens, unà cum grandibus uasis, arteria nempe, ac uena, quæ per axillam ad brachium etiam perueniunt. Qui neruus cū ipsis uasis in magnos brachij musculos propagatur, à quibus extenditur articulus cubiti, atq; magnos sui ramos utrisq; ipsis transmittit, obliquus in externam partem emergens. Vbi uerò effertur paulò supra articulum cubiti, ibi pars quædam ipsius ad cutim elabitur, ut prius est dictum. Reliquum per cubiti musculos dissemina tur. * Detectis porrò multis iam brachij partibus, reliquos duos neruos prope internā ipsius regionē, in qua etiā prædicti tres inseruntur, conspicis paulò inferiores q̃ situs sit tertius neruus: quorum alter summa sub cute omnium primus apparet. Idem neruus in brachio ante cubiti cōmissurā in ramos propagari incipit, ferturq́ per totum ipsius flexum, scissa iam numerosiore ramorum serie. Insuper quintus alius neruus restat, ex ijs qui de spinali medulla brachium adeunt. Hic per intimā ipsius regionem aliorum modo fertur, sed nulli brachij particulę aliquam sui portionem communicat. Iam uerò ad cubiti confectionē accedens, secreta cute à membranosa substantia, neruorum quidem primum principium uidebis eius esse, qui in narratione eorum qui in brachio sunt, quartus est dictus neruus. Quod principium internam cubiti regionem ferè totā occupans, inferiori uniuersæ, & exteriorum nō paucis inseritur partibus. Quantacunq; uerò cubiti pars ad radium eminet, utrinq; tum externus, tum internus, aliorum neruorū processus exigit. interna ab omnium primo dicto, exterior à tertio neruo mutuatur. At fines magnorum neruorum, qui per nodum quo brachium cōmittitur cubito, ad cubitum ipsum feruntur, quinq; numero sunt. Sed horum unus in solam ipsius cutem spargitur. Ex alijs quatuor, primus in mediū se articulum cubiti insinuans, ramum sui postea externis cubiti partibus usq; ad carpum ipsum transmittit. Secundus hoc humilior, super interiorē inferioremq́ nodum brachij ingreditur ac dein alium in eam partem dispergit, qua caput musculi bicornis tendine extendentis carpum, ascendit. Atq; huius quidem nerui propago una, totam summæ manus exterioris partem dimidiam amplectitur, sub cute extrema ad summos procurrens digitos paruos sanè totos, medij autem dimidium reliqua uerò soboles, musculo quatuor digitos extendenti, eiq; etiam qui duos paruos in obliquum agit, sicutī & illi qui carpum propter paruum extendit digitum, insertatur. Qui autem reliqui sunt alij duo nerui, internis omnibus cubiti & digitorum musculis distribuuntur. Quos incidens diligenter, assequêris neruos in ipsos disseminatos. Inuenies quippe ab utrisq; neruis processus, musculis qui digitos flectunt, & carpum, communicatos. Musculus aūt ne unus quidem in exteriore summæ manus regione, sicuti in interiore, habetur. Cæterum una arteria, duę autem uenæ, propagantur in totam manum. Ex uenis igitur, illa quidē quæ in superficie extat, quæq́ iuxta internus latus musculi Deltoidis excurrens, ad extremum ipsius proficiscit, humeraria uocatur: quæ quidem iuxta articulum cubiti, radij musculum oblongum conscendit, inibiq́ in pares ferè tres ramos scinditur quorum unus in altum demergitur, alter ad ipsius articuli flexum pertendit, unitus parte alterius uenæ, ex ijs quæ in totam manum excurrūt. Reliquus tertius ramus, paulatim in exteriorem cubiti regionem declinat, ibiq́ in ramos diffinditur. At uena per axillam procurrens, quum humerali multò sit maior, simul cum huius loci arteria, quæ axillam perreptat, per totum brachium in ramos finditur. Ac prædicti nerui in singulos musculos æditi, utrorumq́ uasorum, arteriæ dico & uenæ, propaginem sibi connatam habent. Quæ quum brachium perreptauerint, in totum cum maiori ex anterioribus musculis, parte interna delatæ, arteria quidem penitus ad cubiti musculos tendit: uena autem bifariam scissa, paulò ante articuli commissuram, altera parte in profundum dilabitur, ubi arteriam contingit, unaq; in ramos cum ipsa propagatur perpetuò: altera oblique sub cutem producta cernitur. Huius igitur uenæ soboles prima, deorsum ad cubiti os, obliqua ferri uidetur: at ubi cubitū superauerit, reliquam ipsius partē oberrat. Secunda propago aliquatenus elatius defertur, mox bipartitò diuiditur. Cuius pars demissior, uersus eam quæ ad os cubiti porrigi dicta est defert. At elatior, oblique paulatim tendit, longiusq́ porrecta, interim ad eam uenā peruenit, quæ cum cubito porrigitur, quęq; ad extrema usq; ipsius pertingit cubiti. Iam uerò omnium quos retuli terminorum ora coeunt, & ex unoquoq; duorum coitu, uas unū conflatur, ita ut quot unita coierint, præ multitudine & paruitate ne quidē numerare queas. Cæterū quod uas ex humeraria & magna uena cōflatur, in altiorē radij partem ascendit, ac dein per exteriorem ossis radij sedem binis ramis expanditur, ut duo hæc uasa Y literam repræsentent. Quippe alterū uasorum directè ad magnū extenditur digitum, alterū uersus paruum declinat in manu autem uterq; ramus uario modo diuaricatur. Illius tamen quæ uersus paruum digitum tendit, exigua quędam propago mediam digiti medij & annularis regionem ingreditur. Quam uenam nonnulli in sinistra manu secantes, sinentesq́ sanguinē ex ea fluere quousq; ultrò sistatur, lienem ex tali uacuatione iuuari asserunt. Conspiciuntur autem facilius omnes id genus uenę, in calidiore cōstitutione aëris ambientis, ac præcipuè si mēbro ipso tum demisso, tum loto, eas laqueo intercipias. Quū igitur uniuersas uenas, quas in hominibus ante concisionem conspicis, in simia dissecta uidere liceat, consuluerim te prius in simia exerceri, ut si humani corporis dissecandi quādoq; copiam sis nactus, promptè singulas partes detegas. Porrò ubi sanguinem mittere est animus, in ijs sanè qui totam manifestò uenam habent conspicuā, quamlongissi-

Neruorum magnorum in cubitum descendentium fines quinque numero

Musculi non in summæ manus regione

Humeraria uena.

Axillaris uena & humeralis

Vena media

Venae inter medium digitum sitae, in sinistra manu secari ...

Venæ quatenus conspicuæ

Consilium prius in simia

Venas secabis ...

gissime recedendum est ab arteria. In quibus autem id solum quod arteriæ incumbit, in tumorem attollitur, reliquum uero totum, conspectũ effugit, nunquã uenam ipsam loco usitato secueris, sicuti arteriam subditam, quæ lata & ualida est, ubi intumescit plurimum, simul secum extollere, atque undequaque circumtendere incumbentem uenam. Accidit enim inde, uenã in gibba arteriæ parte eleuatam, adeò per eas regionem quã circumtenditur inaniri, ut scalpellus mediocriter iniectus, eam quidẽ subitò penetret, subiectã uerò arteriam conuulneret. Quare consilium est recedere ab hac, ad uenarũ aliquam, maxime ex ijs, quæ ad cubiti os deferunt. Sin autẽ ex his quoque nulla cernatur, eam adibis quæ in flexu ex uenarum coitu facta, ad radij superiora peruenit. Si hæc occultatur, illam secies, quæ ab humeraria ad cubiti flexum porrigitur. Quòd si hæc non appareat, eam diuides quæ ab ipsa in flexum deducitur. Si nec ipsa, illam quæ sursum ad radium obliqua expanditur. Si nec illa se ostendit, uenã ab axilla ad cubiti flexum procurrentem incides quæ accommodatissima est ijs qui partibus infra clauiculas sitis laborant, sicuti & humeraria ijs qui in superioribus. At cõmemoratæ, secundum tertiumque ordinem post ipsas obtinẽt. Communis autem utique est, quæ ad radij superiora conscendit, quam tertium quoque ordinem in ambabus manibus ei attribuimus. Atque hactenus de superficiarijs usque ad digitos totius cubiti uenis, quibus ademptis, uidere licebit tibi & profundiores, primò quidem manu coeuntes, mox ubi cõgressæ fuerint, in binos ramos dissolui, quorum deteriori quidem, per os cubiti planior, per radium uerò cum arterijs in musculos propagatur, atque utraque tandem in propagines uarias diffunditur, nonnullæ quarum paucis postea germinibus exteriorum uenarum miscentur. Porrò arteria una duntaxat in manum proficiscitur, ut et una uenæ quæ ad illam permeat. Vtraque autem thoracem elabitur cum nono pari neruorum ẽ spinali descendentium medulla, & brachium illic ingrediuntur, quò tertius peruenit neruus. Inde omnibus brachij musculis processus notandos mittentes, decliues ad flexũ articuli, quò brachium iungitur cubito, excurrunt. Arteria in brachij extremo in duas diuisa est soboles, quarum altera usque ad cutem effertur, ut antea declaratum est. Quantum uerò ipsius per profundiora cum arteria deducitur, id ternam humerariæ partem assumens, bifariam scinditur, & cum utraque parte arteriæ, quæ & ipsa bipartitò diuisa est, simul tum porrigitur, tum in uniuersos, usque ad digitorũ initia, musculos ramorum serie dispensatur. Itaque clariorem arteriam quæ ad radij usque os decurrit, prope commissuram carpi tangimus, pulsum exploraturi. Sensibilem etiam in macilentis motum arteria quoque ædit, quæ mediam indicis & magni digiti regionẽ perreptat, originem ab hac ducens. Humilioris uerò motũ, haud facile discernere possis. Iam uerò in extremis cõuexisque manibus nullam reperire est arteriã, quòd ne musculum quidem unũ. At interna regio, quoniã multis septa est musculis, ideo multas quoque arterias singulis

Venæ quæ secanda.

Axillaris uenæ sectionẽ accommodatissimam esse ijs qui partibus infra clauiculas laborant.

Humeralis uenæ sectio confert particulis supra clauiculas laborantibus.

Arteriã unam duntaxat proficisci in manũ.

Arteriam carpi tangi a nobis pulsum exploraturis.

Arteriam inter indicem & pollicem mediam, sensibiliter in macilentis moueri.

Manus cõuexa carere arterijs.

ipsorum porrectas obtinet. Verùm uniuersas arterias internas carpi, unà cum uenis coniugibus spectabis, lato amputato tendine. Arterijs autẽ ipsis & uenis, pro ratione magnitudinis uirtus inest, non item neruis omnibus: sed alicubi exiguus neruus haud exiguam obtinet potestatem, ut qui musculos motores magni digiti & indicis, intercurrunt: qui soli si seruentur in naturali habitu, cæteris abolitis, non unquam mancus homo in totum euaserit. Rursus, si quatuor exstant incolumes, musculus autem qui magnum flectit, uel tendit digitum, laborarit, omnia manus officia interibunt. Pariter enim musculorũ qui sibi inuicem sunt oppositi,* altero resoluto, utriusque semper actio uitiaẽ. At uerò iuxta principium femoris, separata prius cute a membrana subdita, quatuor radices neruorum in cutem excurrentium apparent, pares numero principijs grandium neruorum, qui in musculos dispergũtur, unde scilicet processere. Proinde una est, quæ ab anterioribus musculis deorsum uersus, in totam cutem ipsis uicinam fertur. Hæc alia interior per inguina longo angustoque musculo uehitur. Tertia autẽ iuxta os quod coccyga Græci uocant, minus cõspicua cæteris. Quarta denique adhuc magis condita, in pectinis foramine delitescit. Cæterum tales superficiarios cutis neruos intuitus quum fueris, incidito omnes femoris musculos, quibus inuicẽ separatis, grandium neruorũ distributiones planè apparebunt. Sunt igitur tria neruorum initia magnitudine sibi inuicem cõæqualia, quæ primùm exequar. Quartũ uerò aliud maximũ, bifidum ipsis succedit, quo de paulò post agam. Trium ex tribus principijs unũ in anteriores musculos solos diffunditur. alterum simul cum magnis uasis porrigitur, ipsisque ualis ramos tele araneorum modo pertenues, ut musculis cõtiguis, impartit. Quod restat tertium neruorum initium, amplum ossis pectinis foramen permeat, duosque paruos musculos id amplexos, unum utrinque, alterũ alterũ, intus intrinsecus reliquum. Hæc iam tria principia intuitus, ad quartum duorum ramorum grandiũ, qui in crus deferuntur, mittuntque ad extremos usque digitos propagines quasdam, descendas. Euadet autẽ & hoc conspicuum, musculis natium incisis, cum quibus incidantur etiam capita femoris musculorum, qui numero quatuor, ex coxendicis osse exoriuntur. Quippe grandes nerui illis subiecti apparẽt, qui foras ab anteriore lati ossis parte cum neruulis tenuibus ex eo productis, emergunt. Verùm illi in omnes articuli structuræ musculos exteriores disseminantur. primùm ex uniuersis in ipsum superficiariũ, qui articulum retrorsum agit, mox in carnosum sub ipso magnũ, deinde in paruos infra hunc latentes. Nam grandes soli per femoris regionem posteriorem excurrentes, apparent: qui in uarios inde musculos disperguntur. Porrò in tibia etiam, duo soli grandes nerui, descendentes per femoris posteriorem sedem, sub uiuo lato musculo conspicui insinuantur, qui ad tibiæ principiũ excurrunt, atque ibidem primùm separantur inuicem: alter qui minor est, exterioribus ipsius musculis distribuendus. alter, puta maior, in-

Arterijs & uenis pro ratione magnitudinis uirtus perpetuò inest: neruis autem nõ semper.

Neruorum radices quatuor, in cutem femoris dispersorum.

Neruorũ in musculos femoris dispersorum, initia quatuor.

Femoris musculi quatuor.

Tibiæ nerui.

terioribus. Sed externus tibiam subter fibulæ caput ingreditur: interior iuxta suræ initium profundius mergitur. Atq; huius nerui pars reliqua non mediocris in pedis inferiora porrigitur. Alterius autem tenuia extrema supremis tarsi partibus dispensantur. Portio quędam ipsius etiam ad neruum alterum peruenit, qui per surā, prope inferiores tibię partes defertur. Cæterùm infimam pedis sedem neruus unus subit haud exiguus, ex altero grandium, quem in posteriores tibiæ musculos digeri commemorauimus, propagatus. At in supernam partem pedis, exiles neruuli quatuor porriguntur, ab ijs quos recensuimus, exorti. Ad hæc nerō, exigua quædam uena crus per os pectinis adit, modicā ipsius partem nutriens. Vna autē alia maxima uena in totum crus ab interiore parte per inguina dissemi natur. Cuius ramus unus statim in priorem, internamq; femoris regionem perfertur, multifariam summa sub cute in ipsum distributus. Ab hoc, aliæ tenues propagines in cutem tres quatuórue disseminantur. Dein alius primo similis ramus in femore prope musculum angustū cernitur, post eumq; aliæ duæ aut tres pusillæ. Ab his alia insignis genu interius subit, quā sequitur alia duas in partes diuaricata, cui succedunt alię complures. Atq; hæ quidem subter cutem summā omnes consistunt. In imo aliæ quædam sic se habēt. Prima enim post inguina anterioribus duobus musculis dispensatur. Mox alia * penitus grandis satis intra maximum omnium musculum, & ex anterioribus internū porrigitur: à qua plures uenarum propagines in omnes propémodum femoris musculos disperguntur. Post has alia quæpiam deinceps in grandem ex anterioribus musculum ingreditur, elatius ad externam femoris regionem emergens. Insuper post illam alia notatu digna profundius in maximum musculum eiq; uicinos inseritur. Atq; post has, in superficialiū enumeratione prędicta, quæ ab intima genu parte adusq; tibię extremum multiplici ramorum serie cutem subit. Iam uerò, præter alias quasdā propagines, quæ interdum in tibia insinuntur, etiā ipsi fibulæ bipartita uenæ soboles apponitur: quarum altera in superficie externis partibus fibulæ ad malleolū usq;, ramorum seriem spargit: altera, per ima exteriorum musculorum ducta, ramos communicans singulis, intra tibiam fibulamq; iuxta inferiorem huius finem peruadit, in imamq; pedis regionē disseminatur. Ab hac autem procedunt duæ aliæ uenæ, propé extuberantes tibiæ fibulæq; terminos, conspicuę satis: quarum interior sanè miscetur ei, quæ iuxta genu descendens, intrinsecus supra suram tibiamq; totam ad malleolos est porrecta: at exterior societatem init cum uenis ab illa exporrectis, quæ per exteriores fibulæ partes declinis fertur. Verùm ab ijs quę ad tibiæ fibulæq; extrema inuicem coeunt, exiles quædam ad tarsum, digitosq; pedis excurrunt, maiores autem ipsis ad imas partes euadunt, ex quibus tota pedis regio inferior alimentum accipit. Nam posterior pars, quę ad calcē habetur, à proximis intus, forisq;, ramos inuicē coeuntes suscipit. Vena igitur per inguina excurrens, huncin modū propagatur. Quæ uerò pubis os perreptat, solis indidē partibus (qui tres musculi sunt) distribuitur, easq; nutrit. Porrò arteria maxima crui per inguina inseritur, eo nimirum loco, quo uena magna. Vtrunq; autem uas per interiora protendit femoris, arctiori ipsius musculo incumbens. Ac uenæ quidē arterijs in musculos insertis cohærent: non tamen arteriæ superficiarias uenas unà conscendunt, uerùm altius semper per musculos ingrediuntur. Id autem inde liquido constat, quod carnosis nusquā in crure pulsus appareat, nisi in tarso rectè ad secundum digitum post maximum. Tangimus itaque subinde arteriam ubi sitam, quum eam quę carpo inest, percipere non potuerimus. Arteria autem quæ per ossis pubis foramen in femur peruenit, perinde ac uena, ijsdem tribus musculis distribuitur.

Pedis nerui.

Vena in cutem cruris disseminata.

Venæ cruris interiora inuadentes.

Pedis inferior regio unde alimentū accipiat.

Arteriæ distributio.

Arteriam tangendi ubi pulsus percipi.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus
Liber IIII.

Haud temerè in his commentarijs à manibus sumpsi exordium, quod nimirum has partes uidere in solis hominibus liceat. Neq; absurdum fuit statim de cruribus commentari nonnulla, quandoquidem beneficio eorū, solus homo ad amussim rectus incedit. Nūc uerò de faciei & capitis partibus, opportunum uidetur dicere. Porrò duo musculi tenues simul & lati in buccam & labra descendunt, à colli spina ortū, unde membraneum, fibrosumq; ligamentum procedens, substantiā ipsorum constituit. Complures etiam fibræ ex scapularum spinę regionibus, quemadmodum & ex uniuersa clauiculę sede, in buccā terminātur. Atq; oportet hosce musculos, quum usus aliquis postulauerit, pro fibrarum natura incidere. Nam si experiantur magnam incisionem transuersam, buccas ad alterā partem reuellunt. At musculosa compages, quæ fronti subiecta est, & à qua supercilia attolluntur, & motus frontis perficiē, suas fibras habet deorsum uersus tendentes: quas transuersim etiam chirurgi imperiti secantes, in causa sunt, ut frontis cutis tota delabatur ad oculos. Iam uerò alij musculi masticatores dicti, expansis inferioris maxillæ lateribus sunt subiecti, qui uarijs totam ipsam modis circumagunt. Nam temporales musculi, non circumagere, sed dum mordemus, uel edimus aliquid, aut os claudimus, adducere maxillam sunt nati. Etenim animalia omnia, præter crocodylum, inferiorē maxillam mouere, superiori immobili, natura uoluit. Vniuersi autem motus ipsius tres sunt: unus in mandendo, alter in ore claudendo, tertius in aperiendo peragitur. Atq; ab his secernitur labrorum atq; buccarum motus, qui fiunt immota maxilla: ut quinq; sint in ore functiones, quina uerò musculorum genera. In simia igitur intra aquam extincta, ubi pilos abstuleris, leuissime cutem incidas scalpello acutissimo, rectam ducens lineā à mento usq; ad pectus, iuxta ceruicis ipsius longitudinem, statim siquidem sub cute se ostendet latus

tenuisq;

Manuum in solis hominibus.

Homo solus ad amussim incedit. Labiorum musculi unde.

Frontis musculus habet deorsum tendentes.

Musculi masticatores.

Temporales musculi ad quid siti.

Maxillam inferiorē, superiori immota, mouere animalia omnia, præter crocodylum.

Maxillæ motus tres sunt.

Oris functiones, musculi, quinque genere distinguuntur.

Lati musculi ostendendi ratio.

Lati musculi in secando ratio.

tenuisque musculus, una cum numerosa serie neruorum, talem utrinque situm habentium, qualem fibræ quibus adnascitur. Quippe omnes ad labia desinunt, ex uarijs procedentes initijs. * Siquidem

Lati musculi fibræ à quibus initijs oriantur.

ab uniuersis colli uertebris incipiunt quædam, aliæ à scapulis, aliæ ab utraque clauicula. Quæ igitur à scapulis ducunt originem, obliquè omnes per buccas in oris latera porriguntur: quæ à uertebris, transuersæ magis: quæ uerò à clauiculis emergunt, propèmodum rectæ sunt. Hæc autem omnia quam commodissimè discernuntur in ijs animalibus, quæ pre senio extenuata sunt. quare ad propositum opus talia sunt deligenda post quæ, recens nata præstant magnis & pinguibus.

Animalia quæ sint aptiora anatomæ administrandæ.

Cognosces autem exortus singulorum neruorum, si ubi laqueo illos exceperis proximè ad ipsam maxillam, abstuleris que omnes fibras utrinque eis adiacentes, iam nudos ipsos reducas ad propria principia. Posterius itaque musculi huius initium ex spina omnino procedit, inde ad occipitij ossis basim defertur, mox sub aurem, deinde musculum masticatorium dictum totum ascendit, ossique superioris maxillæ committitur. His igitur omnium primis ademptis musculis, licebit uel occipitio, uel faciei adhærentes, ostendas. Iam uerò ex omni animantium genere, homo breuissimam, pro totius uidelicet corporis proportione, maxillam sortitus est.

Maxillā homo sortitur breuissimam.

Mox simiæ: dein lynces & satyri: postea cynocephali. Hæc autem omnia & collum ita prolixum, & clauiculas hominis modo possident. Ac quædam ipsorum magis insistunt, quædam minus. Insistunt igitur recta, graduunturque, alia peius, alia melius. At certè gradiuntur omnia binis innixa pedibus. Aliud autem nullum (quod sciamus) animal, duobus cruribus incedit.

Animalia duobus incedentia cruribus.

Labiorum substantia.

Labra itaque naturam singularem eximiamque obtinent, adhærescuntque ossi maxillæ, tertiam quandam in se, eandemque fungosam substantiam sortita, ita ut tota ipsorum natura, ex illa ipsa substantia, cute, & tribus lati musculi terminis, conflata sit.

Labiorū motus.

Proinde latiorum musculorum beneficio, in latera secundum transuersas ipsorum fibras mouentur. Deorsum uerò, sursumque uersus, motum, tota ipsorum substantia suppeditat. Atque hos ob motus, neruos ipsis natura, tenuissimis foraminibus perforans maxillam, transmisit.

Labiorū nerui.

Per quæ foramina elabuntur etiam reliquiæ neruorum, qui dentium sedibus adhærescunt à quibus gingiuæ, dentes, & etiam membranæ ambientes, ipsum sensum accipiunt.

Dentium et gingiuarum nerui.

Trahuntur porrò deorsum labra, beneficio neruorum qui ex imo sursum uersus feruntur. Contrahuntur autem ab extremis utrorumque musculorum, gracilium, & latorum, ipsis insertis. Sicuti autem his nerui ab inferiore maxilla, sic superioribus labris, à superiori subministrantur. At uerò musculos qui narium alas mouent, tales natura esse pronunciare palàm oportet, qualem & latum musculum, quem nos inuenimus.

Nariū musculi quales.

Latum musculū inuenit Galenus.

Hunc paulatim usque ad malas descendes, cutem à uicinis illarum partibus auferens. Hoc enim confecto, bini musculi masseteres dicti, singuli proprio ex capite in extrema inferioris maxillæ profecti, clarè cernentur. neruis ipsos intercurrentibus, qui ad buccas desinunt, quique hamulis ad initium proprium, quod post aures orit, sunt reducendi, priusquam mastereras, hoc est, masticatorios, incidas.

Masseteres musculi.

Ex horum musculorum capitibus, alterum in malis, ut nocant, alterum iuxta os iugale consistit. Post hos musculos, eos qui intra maxillam in ore habent, adibis tum temporales ipsos, quæ tria musculorum paria maxillam mouent: temporales quidem, cum interioribus sursum conuellentes masticatorij, in latera circumagentes.

Oris musculi.

Temporales musculi.

Osse iugali ablato, euidenter totus musculus temporalis conspicitur, dictorumque simul trium musculorum societas quorum duo quidem simplices, masticatorius autem duplex existit.

Os iugale.

At uerò inferior maxilla, ex duobus ossibus circa infimam partem coeuntibus constat quæ diducenda sunt, ut rectè oris partes cernantur.

Maxilla inferior ex duobus ossibus constat.

Porrò uniuersa capitis cute ablata, delineamenta quædam musculorum circa aures conspicies, quæ in reliquis animantibus non delineamenta solum, sed perfectos etiam musculos spectabis. Habetur enim unus in utroque spinæ latere musculus. Neuter tamen usque ad aurem procurrit, sed tantum uterque abest, quantum ab occipitio ꝑcedit. Iam uerò scapulæ magnis aguntur motibus, nec minus ipsis caput.

Scapularū musculi & motus.

Cæterum musculus ille duplex ceruicis, qui in scapulas ipsas inseritur, non capitis, sed scapularum gratia est à natura conditus, ut illas ad caput contrahat. Siquidem si transuersim is in ceruice scindatur, confestim conuelluntur, deorsum uersus, scapulæ sursum autem non amplius moueri queunt, idque capitis motu minimè resoluto. Sunt tamen alij musculi, qui caput agunt in latera. In illum autem scapularum musculum, à cerebro quidam neruus descendit, quem ignorauit Lycus, perinde ut par illud musculorum maxillas mouentium, quod intra os est situm. Secundum musculorum par est, quod prædictis quibus subiectum est, longitudine respondet. Nam ex eadem occipitij ossis regione procedens, sublimi scapularum basis angulo inijcitur. Verùm latitudo ipsis æqualis non est, sed multò minor. Hi etiam scapularum basim ceu ad occiput (unde transuersim oriuntur) retrahunt. Priores uerò musculi, non modò basim, sed totas ipsas sursum reuellunt. Vtrique autem, à media occipitij ossis regione incidendi sunt. Quibus sublatis, alia pleraque musculorum coniugia comperies, quæ carnosis ansulis caput ad posteriora reflectunt, totius colli longitudini iniecta.

Capitis motus.

Sunt & alij musculi, sic ab occipitij osse orti, ut obliquæ ipsorum fibræ ad spinam sint inclinatæ, à quibus caput in obliquum conuertitur. Ab utrisque autem ipsis incumbentibus, de obliqua hac inclinatione, ad rectitudinem æqualem, quæ naturalis est figura, reducitur. Exordiens igitur tria horum musculorum paria ab occipitij osse, cui inhærescunt, dissecare, perges usque ad extremum inferius. Quibus ablatis, circa articulum capitis alia quatuor exilium musculorum paria cernuntur, quæ retro habentur, absque paruis in articulo, iuxta latera primæ uertebræ, reconditis. Succedit aliud quartum par musculorum obliquum, tertio obuersim respondens. Hi musculi primam ceruicis uertebram secundæ connectunt. Eorum uerò extrema ad laterales primæ processus, &

secundæ spinam, euadunt. Porrò tria hæc paria, nempe, primum ex omnibus quæ recensuimus, tertium, & quartũ, triangulũ æquis lateribus tibi constituere uidebuntur. Itaq; in reflexione capitis, occipitiq; os cum ipsis primæ uertebræ finibus innitĩ, atq; secundã præterea contingit maximè ipsiq; extremus in tenuendo capitis reflexus, hos ipsos terminos obtinet. Annuentibus rursus, in priora caput recedit, & super anteriorem primæ uertebræ processum innitĩ. Verũ extrema finibus laxa insident, à posterioribus partibus disiuncta. * alioqui primam caput uertebram ad anteriora transcenderet, & musculis & propria grauitate decussum, nisi in processu anteriori ipsius primæ uertebræ, sic constituto à natura, accuratè inniens confirmaretur. Verùm hunc exiguam securitatẽ, maximam uerò inde, quà prima cum secunda committitur uertebra, natura moliti est. Nam quũ particulam quandã turbini similẽ, rectã ex hac produxisset, inferiora anterioribus constabiliuit, primam uertebrã leuiter excauans, ubi maximè in anteriora processus ædit. Posteriorem quippe ipsius partem, secundæ uertebræ processus accliuis, extremum ingreditur, ligamentumq; ualidum è uertice ipsius ortum, capiti insertum. item aliud quoddã transuersum ex ipsa prima uertebra profectum, secundæ extremũ turbinatum ad amussim constringit. Obliqui autem musculi in latera caput conuertũt. Iam uerò qui torquent caput ad anteriora, ij musculi ad pectus & primas clauicularum partes protenduntur, ex duplici orti principio, altero post aurẽ, altero in ipsismet auribus sito: quapropter duplici extremo etiam in prius nominatas particulas inseruntur. Quòd autem & pectus & clauiculas cum ipso thorace circumducunt, simul & sursum uersus ad capitis latera, aut caput ipsum in priora circumagunt, cuiuis notũ esse existimo. sicuti & ipsos hoc pacto non posse mouere thoracem. Quare caput ab ipsis prorsum circumuerti necessum est. Nã qui musculi rectam positiuram obtinent (ut qui ad scapulas & ceruicem porrigebantur) ij omnes simplici motui præsunt: qui uerò non rectam, composito. Quare musculi qui à regione aurium ad clauiculas & pectus descendunt, quũ obtineant situm non recto tramite, situi similẽ motum sortiuntur. His musculis amputatis, ad eos qui in scapulis habentur, digredi licet. Duo sane iuxta spinam hærent, quos solos scapulas retrorsum agere dicimus. Alius tertius, à prima uertebra oritur, & in extremo scapularum iuxta summum humerum desinit. Quartus gracilis, longusq;, ab osse imo laryngis præposito, quod hyoides dicitur, originem ducens, ipsas illi connectit. Sunt & alij duo musculi utrinque per spinam dorsi exporrecti, à quibus scapulæ spinam uersus tendi uidentur. Ab elatiore siquidem leniter ad ceruicem inclinari. ab altero ad inferiores dorsi partes deduci: ab utrisque uerò simul tensis, totas scapulas retrorsum, nullam in partem inclinantes, deferri ad primas septem thoracis uertebras, ad quas protensi sunt, uidebis. Atq; hi sex musculi peculiares scapularum existunt. Alius autem humerorum articulo communis est, scapulas deorsum uersus detrahens: quo de suo tempore agetur. Musculis quos retuli ademptis, apparebit is, qui maxillam inferiorem aperit, incipiens à capitis osse petroso, sursum autem ad summas maxillas protendens: ut uterque musculus, & qui à dextris, & qui à sinistris pergit, eodem coẽant, ac medio itinere, ipsorum pars in neruosa ligamenta degeneret. Quod par solum neruorum, tribus ori claudendo creatis natura opposuit.

Capitis motionum securitas.

Capitis motus ad anteriora, à quibus oriatur musculis.

Scapularũ musculi sex.

Os hyoides

Maxillæ inferioris [illegible]

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus liber V.

CVte quæ pectus contegit à subditis liberata, musculum inibi spectabis in aliorum superficie extãtem, qui ex mammarum regione incipiens, sursum uersus ad humeri articulũ obliquus porrigitur. Ipsum itaque à subiectis partibus dirimens, hamo quidem primùm ipsius fibrarum finem eleuans, dein usque ad humeri articulum totum musculum separans, post hunc ad alium eo maiorem accedis, qui ad eundem nimirum articulum peruenit, ex toto pectoris osse oriens, mammisq; subiectus. Qui musculus bipartitus quodammodo est, fibris ipsius in similitudinem X literæ, mutuò sibi incumbentibus: alijs ab humiliori ossis pectoris sede ad articuli eminentiorem porrectis, alijs ab elatiore ad demissiora inclinantibus, omnibus autem sese intersecãtibus inuicem. Porrò ipsa axillæ cõcauitas à duobus gignitũ musculis: uno certè quo de hic agimus, altero ad costas porrecto. Quæ igitũ prædicti musculi fibræ ab elatiore pectoris ossis sede incipiunt, brachium thoraci adigunt, non deorsum reuellentes: nam ab humilioribus fibris, os brachij unà cum obductis ei carnibus ad thoracem adductum, deorsum leuiter declinatur. Iam uerò alius his tertius succedit motus secundũ primi musculi functionem, quem à regionibus propter mammas oriri diximus. Ad hæc alius quartus, quo brachium ad thoracis costas expanditur. Post confectionem illius qui sese intersecat musculi, alius tertius nobis se ostendit musculus, qui ex pectoris osse ducit etiam originem, qua secunda, tertia, quarta, quinta, & sexta costa cum ipso coarctanĩ, eiusq; beneficio brachiũ elatius thoraci admouetĩ. Secundum hunc sequitur, qui iuxta eminentiorẽ scapularum costam, euidenter iam brachium attollit. Omnes autem illi dicti tres musculi, in tendines latos, brachio sese inserentes desinũt. Postquam igitur tres hosce musculos adusq; articuli iuncturam secueris, scapulæ à pectoris partibus separantur. Verùm duo adhuc musculi ab imo sursum procurrentes, ipsas ad thoracis latera continent: quorum alter quidem in superficie tenuis, ex membranis quibusdam gignitur illam cuti connexis: alter uerò inter musculos, qui ab imo sursum feruntur, magnus, initiumq; sumens ex spinæ uertebris, præcipuè quibus spuriæ costæ coarctãtur, cum scapularum basi haud mediocre consortiũ obtinet. His uerò musculis usq;

Humeri musculi.

Axillæ à duobus musculis.

Brachij musculi.

Musculi scapulas admouentes thoraci.

usq; ad brachiũ cõſectis, *adhuc ſcapulæ unius grandis muſculi, ipſarum partibus cõcauis ſubnati, interuentu, coſtis & oſſe clauiculæ intercedente, pectoris oſſi connectũ. Primum igitur à clauicula in oſſe muſculum, ſuperiorem humeri partem amplexantem, amputato: dein clauiculam à pectoris oſſe tollito, membranoſa circa articulum ligamina interſecans, donec muſculum ab interna infernaq; ipſius parte in primam coſtam obliquè inſertum, euidenter conſpicias. His ritè peractis, ſcapulisq; reuulſis, naſa axillam perreptantia, & neruos cum membranis præcidito. Porrò functio illius muſculi qui ſcapularũ concaua ipſis coſtis cõnectit, eſt thoracẽ uniuerſum reuellere. Sunt aũt alij duo muſculi, in utraq; thoracis parte unus, hic uidelicet in anteriori regione, ille in poſteriori, coſtas etiã reuellens: adeò ut tres hi muſculi ſint ipſo thorace elatiores, prior ſcilicet, poſterior, & medius. Quippe medius muſculus eſt ille de quo nuper diſſerui, medio amborũ collocatus. Ac thorax ſolo hoc mediorum muſculorum coniugio motus, abundè ſatis animanti ſubſeruit. Altera priorum muſculorum coniugatio ex ſecunda ceruicis uertebra incipit, ſed ab omnibus alijs conſequentibus orta, in quinq; thoracis coſtas per ualida ligamenta inſeritur: quemadmodum & reliqua coniugatio muſculorum ſubtilium, incipit quidem à ſpina extremarum trium colli uertebrarum, & primæ ſimul dorſi, ac ſupernaſcitur tertiæ coſtæ, in quartam, quintam, ſextam, & ſeptimam inſertata. Quòd ſi caput ipſius prehenſum in ſe attraxeris, coſtas ſurſum conuelli, diſtendiq; thoracem, uidebis. Idem & in medio priore molitus muſculo, parua ipſorũ magnitudinis interualla thoracis fieri conſpicies. Hæ igitur tres ſublimium thoracis muſculorũ coniugationes, ſunt reſpirationis opifices. Quarta deinde, quæ in primis coſtis conſiſtit. Nam ad priſtinam ſedem eius attollens muſculos, priorum ſanè coſtarum oſſa retrahi ſurſum uerſus deprehendes: partem uerò thoracis quæ hic eſt, diſiungi. Cæterum alia duo muſculorum paria, thorace detecto, iuxta longitudinem apparebunt: hoc quod carnoſius eſt, ſpinæ omnibusq; illi adiacentibus coſtis: illud quod membranoſius, pectoris oſſi expanſum. Huius muſculi tendo, recto abdominis muſculo cõtinuus eſt, omnibus coſtarũ terminis, qui ad pectus pertinẽt, incũbens. Etenim muſculus hic in omni animãtium genere, ad primam uſq; coſtam pertendit, ubi & carnoſus uiſitur, & tenui carni ſuperuiuenti tendini, latitudinẽ quandam accipit. Iam uerò alius muſculus huic ſimilem habet functionem, qui per ſpinam porrigitur, & cum thorace ſimul incipit, deſinitq; orbiculata cuiuſdi ipſiõne. Cæterũ ſinus ipſius inferior, ſpinæ cohæreſcit muſculo, obliquus, in poſteriora uergẽs, ut tenſus coſtas introrſum contrahat, ſtringatq;. Supereſt aliud unũ muſculorũ par extra thoracẽ bifidũ, quod in extremis coſtis, thoracis inibi finem deorſum uerſus detrahit. Cuius quoq; caput, uni inter abdominis muſculos admiſcetur. Muſculis omnibus quos percenſui ablatis, ſitus fibrarum manifeſtè apparebit obliquus, ſi omnes muſculos intercoſtales reſpicias. Examẽ autem ipſarum, à ſpinalibus auſpicaberis muſculis, & duo cuiuique fibræ extrema contuebere: altius propter ſpinales magis ſitũ, demiſsius inde longius remotum: tanquam ſingulis fibris obliquè in priora, nõ recto tramite, deorſum uerſus procurrẽtibus. Spinalibus præterea exemptis, fibras quoq; ſimiliter obliquas ibidem ipſis ſubiectas ſpectabis, nonnunquam cum coſtarum conuerſione ſitum ſuum uariantes. Non enim ut unũquodq; coſtæ os à ſpina prodijt, ad pectoris os obliquum porrigitur, ab elatioribus animantis partibus ad humiliores inclinans: ſed ubi prope os pectoris iam cartilago uice oſsis creata cernitur, alium obtinet ſitum, priori cõtrarium, obliquè ruſum, ſed circulatim quodammodo, ad pectus cui coarctatur, protendens. Similiter itaq; fibræ ex imo ſurſum obliquius prolatæ, ſubcontrariam poſituram recipiunt. Hoc etenim in coſtis omnibus cernitur, ſi ſpurias duntaxat exceperis, quarũ extrema, pectoris oſsi non committuntur. Vniformis ſiquidem harum coſtarum ab initio adusq; finem latio exiſtit. Deſinũt porrò ipſæ non in os pectoris, ſed in cartilaginem quandam, quæ exortus ſepti tranſuerſi exiſtit. Ab exterius itaq; partibus fibra muſculorũ intercoſtalium obliquum ſitum ſortiuntur, quatenus dictum eſt. Quæ uerò in partibus interius habentur, contrario modo iuxta X literæ figuram exteriores ſecant. Conſpicientur autem & hæ facilè, coſtis ipſis ad ſpinam reflexis. Vnus igitur adhuc thoracis muſculus ſupereſt minimè cõtemnendus, nempe ſeptum tranſuerſum: cuius munus exiſtimauit Plato, diſtinguere duntaxat animoſam à concupiſcibili animæ facultate: quum præter id etiam maximè ſit ex uſu ad reſpirandi functionem. Ligamenta complura tenuiaq; ex oſsibus prodeuntia, quibus ſimplex circunducitur caro, hoc ſeptum habet: cuius centrum, exiguus quidam circulus & membranoſus exiſtit. Verùm totam ipſius naturã manifeſtò prius contemplari nõ licet, quàm octo abdominis muſculos diſſecueris, ad quorum conſectionem nunc diuertendũ eſt: quanquã tum ipſorum, tum uiſcerum omniũ, quæ in uno uentre conſiſtunt, primò omnium ſolitus eram conſectionem moliri, ut uidelicet diutius aſſeruata computreſcerent: dein uerò aliorum anatomen perſequi. Nunc autem diſciplinam prædictis ſuccedentẽ nõ deſerẽs, coſtas à pectoris oſſe reuulſas, rurſus ad pectoris os reducas oportet. Deinde quod ex abdominis cute adhuc reliquum eſt detrahas: ſub ea ſiquidẽ, primi & maximi duo tibi muſculi occurrẽt, obliqui, atq; alijs omnib. abdominis muſculis ſuperſtrati, unus quidem à dextris partibus, alter à ſiniſtris porrectus: quorum muſculorũ ſuprema, maximo thoracis muſculo circa ſextã coſtam cõmiſcentur. Nec tamen à ſexta coſta duntaxat, ſed ab alijs etiam ſpurijs, quæ in cartilaginem magnam degenerant, hæc prima abdominis muſculorum coniugatio oritur, obliquis fibris ad uentris anteriora protendens. Cuius uterq; muſculus tum ad ilium oſſa, tum ad inguina cõtraria procedit, ac pubis oſsi, per membranẽ, ſed ualidũ tendinẽ,

Coſtas reuellentes muſculi.

Reſpirationis opifices muſculi.

Fibræ muſculorum thoracis externæ quam latitionem, quemq; ſitũ ſortiantur.

Coſtarũ ſpuriarum extrema oſsi pectoris nõ cõmitti, ſed deſinere in cartilaginem.

Fibras muſculorum thoracis internas habere latitionem cõtrariam externarum lationi.

Septi tranſuerſi conſideratio.

Anatomen cur Galenus ordiri ſolet ab inferiori uentre.

Abdominis muſculorum conſideratio.

Obliqui muſculi abdominis.

ante inguina ortum, inseritur. Hoc interdũ tendine relaxato (qui & peritonæum, & ea quæ ab ipso ambiuntur permeat) aliquod intestinum, aut omenti pars, propriam sedem egreditur, ac per ipsam laxitatem elabitur. Qui morbus cele, atque ramex dicitur. Pars autem horum musculorum, quæ ad uentris anteriora porrigitur, in tendinem tenuissimum desinit, rectis extrinsecus musculis superpositum. Pari modo & secundæ coniugationis musculorum abdominis (qui obliquum fibrarũ situm primis contrariũ possident) tendo in membranam degenerans, anterioribus musculis insidet. Vterque uerò horum ex ilium osse ducit carnosam originẽ. Hinc deinde oblique sursum protẽsi, musculis trãsuersis insident: postea quatuor notharum costarũ finibus, carnosa intercedente substãtia, inseruntur. Tendo autem ipsorum tenuis, medius inter rectos musculos, & prædictorũ tendinem, pergit. uterque ab ea regione ortus, quę circa externa rectorum musculorũ latera posita est. Porrò ipsi recti musculi, qui tertiam coniugationem constituunt, tota substantia carnosi, à supernis deorsum uersus descendũt, atque in pubis os carnis interuentu inseruntur: qua in parte exactè inuicẽ coeunt. Nã elatior ipsorũ portio adiacet quidẽ, nõ aũt accuratè adunit. Quarta & ultima cõiugatio tũ ex recta iliũ ossis linea, tũ ex lateralibus uertebrarũ, qui in lumbis uisunt, processibus, exoritur. Verùm nõ statim simulatque uterque enascitur, efficit musculus: sed membranosum ligamẽ ualens ex commemoratis ossibus productum, deinde in processu fibris adauctum transuersis, in musculi figuram degenerat, partibusque internis cuiusque spuriæ costæ finium subhæresit, necnon rectis miscetur musculis. Cuius tendo curiose à peritonæo auellendus est, cui uel maximè adhæret. At peritonæum latis araneorum telis simillimum est, simplex & tenue insigniter. De octo igitur in abdomine musculis, iuxta primam anatomicæ ipsorum administrationis speciem, quæ longè facilior & aptior est, abunde satis disputatum existimo. Ita uerò & coniugationes ipsorum nosces licet: primam sane maximorũ obliquorũque, qui à sexta thoracis costa incipiunt: secundam, his subcontrariorum obliquorum: tertiam, rectorum: & quartam, transuersorum. Poteris etiam ab ipsis musculis anatomẽ auspicatus, ubi recta linea uniuersum abdomen in dextram & sinistram regionem distinxeris, ab eoque ipsam cutem detraxeris, à rectis musculis separare primum superficiarũ maximi musculi tendinem: deinde secundum ab ipso, qui à secundo nascitur. Vbi uerò utrinque utrique conuexum ostenderis, rectorum musculorum confectionem aggredere, ac dein eorum, qui subditi sunt, semper fibrarum communitatem usque ad ipsum musculi caput sequutus. Sic enim totum opus tibi clarũ euadet, ut nihil confundatur. Atque hactenus de præcordiorum musculis. Intestinis exemptis, primum septi ex spuriis costis processum indicare expediet: dein quo modo spinæ inserat, patefacere: postea particulas ipsius distinguere. Etenim medium ipsarum est musculus, qui in tendinem latum omni ex parte à carnosis comprehensum desinit. Ex utraque autem ipsius parte, superiori puta & inferiore, tenuis membrana adhæresit: quarum elatior, quæ duplex est, totum thoracis cauum sublinit, à dextra parte altera, à sinistra quoque altera. Non enim una quædam est intra thoracem spaciosa laxitas sibi cõtinua, sed à prædictis membranis intercipitur, quæ recta linea ad pectoris longitudinem mutuo sibi cohærent, nisi quantum ea in parte abscedunt, qua cor situm est. Hoc enim inter se medium capientes propria inclusum membrana, quæ pericardium dicitur, ita ad mucronatam usque cartilaginem porriguntur. Totam itaque utranque thoracis regionem internam, membranæ quædã succingunt, natura simplices, telæ araneorum persimiles. Basis ipsarum supernis septi partibus obtecta est: quemadmodum inferioribus alia quædam membrana similis huic, substrata, quæ peritonæi uertex iure optimo nuncupatur. Cæterùm hæc membrana sibi continua totam inferiorem septi transuersi regionem sublinit: ac ubi illud usus necessarij gratia foratũ est, ibi eis ipsis quæ permeant, circumhæret, simulque expanditur. Sunt enim duo foramina septi: alterũ grande, quà uertebris uia exhibetur, stomacho & magnæ arteriæ præparatum. Reliquum uerò minus, uenam cauam supernis animalis partibus sanguinem deriuantem, excipiens: quæ uena prius cæteris partibus dissecanti occurrit, ceu & in sublimi suspensa, & nihil ante se continens, musculis sublatis. Detectis quæ infra septum habentur, nihil mali fuerit membranam lumborum carnibus superstratã detrahere. Est autem hæc, peritonæum lumbis cohærescens, quo ablato carnes ipsorũ clarè conspicies: singulos nempe utrinque musculos exactos per spinæ longitudinem sibi mutuò connexos, desuperque toti lumborum longitudini expansos. Qui quidẽ quum prope os sacrum peruenerint, dirimuntur inuicem, internis ilium adhærescentes: in quibus quidem musculis duo tẽdines reperiunt, quos anatomici neruosam musculorum propaginem nominant. Prædictæ itaque duæ lumborum carnis partes tensæ, deorsum flectunt tum eam partem spinæ, quæ per lumbos totos habetur, tum etiam quæ dorsi continua est. Pari modo musculi stomacho subditi superiorem spinæ partem inflectunt. Verum lumborum carnes in seipsis caput obtinẽt tendinis, qui ad femoris trochãtera pertinet. Iam uerò post prędictos omnes musculos, spinaliũ totorũ processus diligẽter considera. Incipiũt etenim ex secunda ceruicis uertebra, singuli duo capita inuicem disiuncta obtinentes. Semper autem magis ac magis corpulenti euadunt, quãuis à tenuibus oriantur capitibus. Nã ex unaquaque uertebra processus aliquis ipsis miscetur, ac inibi collum permeãtes, tum magnitudine, tum robore insignes sunt. Et primùm in colli extremo in idem coeunt musculi, inibi utraque spinæ parte nati, hic dextra, ille sinistra, ut omnia amborum musculorum capita, quatuor numerentur. Fibræ autem ipsorum obliquæ sunt quædã à spina ad priora inferioraque decurrentes: nonnullæ contrà, ex lateralibus orientes processibus, quę retro, deorsumque uergant. Quibus

Cele. Ramex.
Recti musculi abdominis.
Transuersi abdominis musculi.
Peritonæum araneorum telis simillimum.
Ab lumbis musculorum quatuor coniugationes.
Septum transuersum musculi ab spuriis costis. Septi transuersi partes.
Membranæ thoracem succingentes.
Thoracis cauitatẽ esse non unam laxitatem.
Pericardium.
Peritonæi uertex.
Septi foramina duo.
Vena caua.
Lumborum musculi duo.
Spinæ partes quibus flectuntur musculis.
Spinalium musculorum processus.
Spinalium musculorum capita quatuor.
Spinalium musculorum obliquæ fibræ.

bus diligentem adhibe curam, dum utrosque musculo dissecto, ad lumbos detenearis. Ibi siquidē musculi ex ligamēto quodā membraneo, quod à locis spinę prodijt, gignuntur, ex ima parte ad posteriores thoracis costas sursum paulatim oblique tendētes. Atque hi musculi extremas costas deorsum ducunt, ab anatomicisque sunt prætermissi.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus Liber VI.

Similem homini simillimā esse.

Simia igitur homini simillima est, præcipuè pedibus atque manibus. Quā si conspexeris aliquando currentē figura erecta, statim ex longinquo eam similē homini deprehendes. Quemadmodum ergo præstat, simiarum homini quam fieri poterit simillimarum dissecare artus, quum te in exemplo exercere studes: ita satius est in talis simiæ inopia etiam dissimilium aliquā capere, sicuti etiam si in totum simia desideretur, cynocephalum, uel satyrum, uel lyncem, summatimque ea animantia, quibus artuum extrema in digitos quinque discreta sunt. His animantibus succedunt, ursus, leo, & quę serratos dentes sortiuntur. Ex actionibus autem quas obeunt, & figura particularum, quam singula animantia extrinsecus habere uidentur, nonnulla & de structura ipsorum tibi indicatio sumetur. Nam quæ animalia similem actionē obeunt, similemque figurā exteriorem repræsentant, ijs similis omnium & interna tota particularū natura existit. Quippe natura cuique animanti corpus animi affectibus idoneū condidit: atque horum gratia simulatque nata fuerunt, omnia particulis utuntur, tanquā à magistro edocta. Quare aliquod animal antea nō uisum, intuitus, sæpe equidē iudicaui, qualem nam sub cute structurā haberet, non aliunde eius cognitionem atque peritiam indeptus, quàm ex firma persuasione, quòd singula animantia corporis structurā animi moribus facultatibusque propriā haberent. Quinetiam uoce animantis audita, de illius instrumentis coniecturā aliquam sumere poteris. Sed de his alibi latius dicturi sumus. Nunc uerò de cibi instrumentis disserere animus est. Quum igitur unus sit usus communis animantibus cunctis, cuius gratia alimento indigeant, reperies instrumenta in singulis ipsorum generibus triplicia. Quædam prima ratione à natura facta, ad concipiendū alimentum, conficiendūque, & in totū corpus distribuendū. Alia secunda ratione, quæ excrementorum sunt receptacula. Reliquas alias particulas tertia ratione extruxit, quę horum excretionibus subseruiunt. In quam itaque particulam cibum animantia recipiunt, uentriculus nominatur. In hoc lenem quandam & primā subeunt mutationē ingesta, ac præparant iecinori, quod maximam cibi in ipsum permeantis alterationem molitur. Huic uenæ confectū ipsum, in totum corpus deriuāt. Vt autem ex iecinore purum, nullisque superfluis particeps, alimentū uniuerso corpori dispensetur, natura instrumenta ad id accommoda cōdidit, idque secunda ratione, nō primaria, sicuti nuper commemoraui. Ex his instrumentis, aliud quod subtile & leue in ipso habetur, expurgant ut bilis meatus, uesicaque bilis exceptrix: aliud quod terrestre est & graue, ut lien, & ima pars intestini recti: aliud quod inter hæc duo consistit, aquosum, serosumque, ut urinarij meatus, renes atque uesica. Cæterùm ut pro arbitrio animantis superfluorū excretio fieret, musculos natura terminis uasorum ea continentiū affabricata est, qui tertia iam ratione inter cibi instrumenta habentur. Itaque necessariò tria hæc instrumentorum genera in omnibus animantibus ad alimenti distributionem natura condidit. Atque hoc est commune & idem in uniuersis. Quoniā uerò nonnulla animalia ualidis aluntur cibis, quædam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares uentris differentias est machinata. Quare si aliquando uideris animal tibi nunquā cōspectum, quod alimentum ligneū & spinosum edat, magnū huic & asperum nouis esse constructum uentriculū. Si aūt etiam superiores dentes non habeat, uentriculos et necessariò plures existere, ut in primū statim pabulum ingerat, mox ex hoc ruminans, ore conficiat, ac deinde in alium atque item alium uentrem deglutiat, est iudicandū. Contrà uerò quibus superior dentium ordo concessa est, ea animalia nec ruminare possunt, nec uentres plures habēt. Iam cornigeris magna ex parte superiores dentes abesse nouimus, ut quibus terrestre capitis partium recrementū in cornua absumatur. Itaque instrumenta quæ cibum conficiunt, tantam magnitudinē possident, talemque formam, qualis alimento ingerendo requiritur. Omnes igitur uenas quæ per intestina, uentriculum, lienem, omentumque (quod ueluti congenitū operculum, caloris gratia conditum est) intercurrūt, porrigi ad hepatis portas uidebis. Porrò musculos uniuersos inferioris uentris mucronata cartilagine usque ad pubis ossa diuidens, in corpus quoddam tenue, & latæ araneorum telæ simile incides, cui ob id nomen inditum est peritoneo, quod simplex & similare existens, prætendatur omnibus tum uisceribus, tum intestinis, tum uasis, cæterisque alijs corporibus, quæ inter septum transuersum & crura habent. Ipsum aūt separare incipies inuento loco, ubi per se consistit, nulli musculorū incumbentiū adhærens: nempe nō multò post regionē umbilici, ubi primū à transuersis secernitur musculis, atque solum relinquitur. Etenim quum grande satis animal fuerit, licebit facilè peritonæum sibi continuum & integrum ad costas spurias usque seruare: ubi transuersis musculis desinentibus, alius excipit musculus, nempe septum transuersum. Siquidē huius quoque substantia, musculus exactus figura, circularis existit. Quod in medio ipsius habetur, totum neruosum est. Quod autē in orbem hoc ambit, uniuersum carnosum existit. Peritonęum itaque carnosæ septi particulæ obortitur, à qua eodem modo detrahere ipsum conuenit, quo & à reliquis musculis auulsum fuerit. Studiosè autem incumbentibus operi, facilè liberatur, quousque ad cauā uenam peruentū sit, propter quam gibba hepatis septo transuerso adiacent, & connectuntur. Ab hoc cōnexu uersus sinistrā regio

Animalia similia apta, dum simiæ copia non datur.

Animalia quæ similia dicantur.

Naturam cuique animātis corpus animi affectibus congruū fecisse.

Animalia omnia particulis utuntur simul ac nata sunt.

Cibi instrumenta triplicia.

Ventriculus cibus excipiendis conditus.

Iecur maximā cibi alterationē molitur, quem postea per uenas digerit.

Vesica bilis exceptrix. Lien. Intestinū rectū. Renes. Vesica.

Ventris differentias pro differentia ciborum, esse à natura constructas.

Animalia carētia superius dentibus, habere uētriculum geminum.

Cornigera cur magna ex parte superius dentibus careant.

Omentum caloris fouendi gratia conditū est.

Mesenterij uenas omnes porrigi ad hepatis portas.

Peritonæū prætendi omnibus inferioris organis.

Septi transuersi substantia exactus musculus figura, circularis existit.

Septi transuersi connexiones.

nem, peritonæum humilius cum ore uentriculi coit, deinde toti capacitati crasſius ſeipſo factũ, obducitũ, ſic tamen ut non magno negotio poſſit ab illa ſeiungi. Quanto autem inibi craſsius eſt, tanto tenuius iecori obtenditur, omnesq́ ipſius particulas, ceu tunica quędã peculiaris, contegit. Quod uerò adhæret uentriculo, germinibus uenarum, quæ in illum deſcendunt, inuolucrum, uallũ, firmamentumq́ efficitur. At quemadmodum exiguæ grandium uaſorum propagines in uentriculum demergunť, ita in pronum, ceu ad umbilicũ, aliæ paruæ, magnarũ ſoboles, ex alto deferuntur, duabus peritonæi partibus comprehenſæ. Et hoc corpus ex duplici peritonæi, ceu plexu (intra quem continenť uaſa) conflatum, dicitur tum omentum, tum epiploum.

Omentũ quid. Epiploum.

Oportet autem uenã utrobiq́ gibbum uentriculi intercurrentẽ perſequi accuratiſsimè. Siquidem per dextram animantis partem deducet te ad proceſſum, quo tenue inteſtinũ ex uentriculo oritur altera parte ad lienis concaua, in ſiniſtra poſiti. Cuius uiſceris gibba pars ad extrema notharum coſtarum conuerſa eſt, & quicquid his ad ſiniſtra ilia contiguum eſt. Concaua autem ad dextram partem inclinat, contra iecur & partes inibi ſita. Mittit itaque à ſe uena illa ramos quoſdam exiguos, partim in lienem, partim in omentũ. Non tamen uas in lienem abſumiť, ſed quod ex eo reſtat, unà cum arterię ſibi iunctæ reliquo, deorſum uerſus, per ſiniſtra ilia pertendit, fitq́ omento generationis principium, penes hanc partẽ. Eodem modo in dextris ilijs omenti portio deſcendit, cum illius loci uaſis, quæ in uentris gibbo ſeſe contingunt. Quapropter & hic illud, tanquam indicem ſequutus, adamuſſim ipſius originem, præter iam dictas, conſpicies. Porrò inferior omenti portio, pauciores uenas & numero & magnitudine obtinet. Enaſcitur autẽ ex uentris ſinis, unde & uaſa habet, reliquias quaſdam ſimul ipſi deorſum uerſus abducentia. Omnes autem hæ particulæ ſibi mutuò continuæ ſunt, corpusq́ unum, nempe omentum, conſtituũt, idq́ figura marſupij, quod oriſicũ quidem ex uentriculo exortũ ſupernus & infernus obtinet. totũ uerò eius ſpatium, quatenus ex dictis cõſiſtit principijs, deorſum uerſus procedit. Adnaſciť aũt interdũ omentũ ipſum alicui fibrę iecinoris, lieni, atq́ etiam colo. Sed qualenam ſit omentum, & unde oriatur, ſi ad prædictum modum conſectionem moliaris, haud ægrè inuenies.

Lienis poſitio.

Omenti figura.

Quum aũt multæ ſint coniugationes ex arteria, uena & neruo, in ſingulis orbibus inteſtinorũ: inſuper multa inter eas ſpatia, in quibus duplex peritonæũ habetur: ex his omnibus conſtare meſenterij ſubſtantiã, ipſi omento perſimilem, intelligito. Hoc ſiquidẽ corpus, quod meſenterium, meſareum, & lactes dicitur, medium inter inteſtina habet ſitũ, & omnes uenas ex iecore in ipſum deſcendentes, unà cum uicinis arterijs & uenis, in orbem complectitur, quemadmodum ipſa inteſtina ſingula. Vbi igitur uaſis & inteſtinis obtenditur, ſimplex eſt: ubi uerò ipſis medium interiacet, nõ amplius indumenti uſum, ſed copulæ exhibet, nimirũ duplex quum ſit. Quòd ſi obeſum abundè animal fuerit, eatenus augeri meſenterij pinguitudinẽ accidit, ut interdum uaſa conſcendat. Quanquã in huiuſcemodi animantibus etiã alias pleraſq́ peritonęi partes pinguedinẽ habere conſpicimus, pręcipue in quibus non grandia uaſa habentur, & uiſcera longius abſunt: quippe à calore liqueſcit, à frigore conſeruatur: atq́ ob id ſemper in neruoſis conſiſtit partibus, & ijs qui otioſam uitam agunt, abundat. Talis ſanè peritonæi, & eorum quæ ex eo gignuntur, natura eſt.

Meſenterij ſubſtantia ex quibus conſtet.

Meſenterium. Lactes. Meſaræum.

Pinguedo calore liq., frigore conſ.

Porrò meſenterij arteriæ ac uenæ inuicem coeuntes, ceu in arboribus ipſis radices, ad principium unum omnes perueniunt. Iam uerò ea quæ intra peritonæum conſiſtunt, pręſtat ſingula per ſe, ex corpore exempta, inſpicere. Licebit etiã, poſt exempta inteſtina, glandulas meſenterij unà cũ uaſis, quæ ad ipſas perueniunt, ab illis orta, quæ ferebantur ad inteſtina, intueri. Ventriculo igitur, atque ſingulis inteſtinorũ, duæ tunicæ inſunt: unica autẽ tum ueſicæ, tum uuluæ. Habet aũt interior uentriculi tunica, fibras rectas, exterior orbiculares. At inteſtinis, pleræq́ circulares inſunt fibræ, quibus pauculæ rectæ ſuperpoſitæ ſunt. Omnia igitur hæc cunctis animalibus ſanguine præditis inſunt. quibus omnibus etiam & iecur ineſt. Quæ uerò iecur habent, ijs & lien omnino eſt, & meatus qui bilem excipiant, etſi fellis ueſica nonnulla careant. Cuius ſitus idem ipſam fortitis animalibus, ſub maxima fibrarum iecoris perpetuò eſt. Non tamen iecoris fibræ pares numero, uel genere, uel ſpecie, uel magnitudine, in animalibus cunctis habentur. Guloſis enim & timidis ineſt magnum iecur, multifidumq́ *diuerſum autem, contrario modo affectis. At quibus magnum eſt, in plures maioresq́ fibras, quam hominibus, ſciſſum eſt: quanquã in hominibus uniuerſis, nec magnitudo, nec ſibi arũ numerus ſimilis uiſatur. Occupat autem interdum paucis in hominibus partem ſiniſtrã iecur, ſicuti & in multis animalibus alijs. Inteſtinorum natura, quatenus inteſtina ſunt, omniũ eadem habetur: magnitudine autem & numero anfractuũ enarrat. Primum igitur inteſtinũ eſt, quod exortum, ſiue ἔκφυσιν uocant, pyloro continuũ. Ab hoc ſecundum, quod à duodecim digitorũ longitudine, dodecadactylon dicitur. ieiunum aũt, quòd cibo ſemper ſit uacuum. Tertium tenuius inteſtinũ, eſt ſubſtantia huic ſimile. Differt autem, quòd neq́ reperiatur uacuum, nec tot uaſis ſcateat. Quartum eſt, quod cęcum appellant. Quintum, quod colon. Ab hoc in extremo rectum inteſtinum ad ſedem uſq́ porrectum eſt. Sic & lien in ſiniſtra parte conſiſtit, concauo ipſius in dextram conuerſo. Atque uena quædam ex iecinore ad ipſum pertinet, cuius proceſſus in uentriculũ deriuat. Porrò iecur uenas ex meſenterio ad concauã ipſius partem peruenientes, excipit. Vocant autem hunc locum, in quem omnes uenæ meſeraicę ſe colligũt, portas. Hic enim reperies maximũ uenæ os, in quam aliquo ſpecillo immiſſo, per ſingulas fibras leuiter ipſum propellẽs, ſubſtantiã incumbentẽ ſcalpello præcides, donec ad eam uenam, in qua latet ſpecillum, perueneris. Hac detecta, ſicut ipſam nõ diſſecueris, carnẽ uiſceri circundatã uaſis inde procedentibus,

Meſenterij uaſa.

Ventriculi, gulæq́ & inteſtinorum tunicæ. Veſica & uulua unica tunica. Fibræ uentric. inteſtinorum. Sanguine præditis quæ inſunt.

Veſicæ ſitus.

Iecur non multifidum eſſe guloſis, timidis.

Iecur non hominum ſiniſtra parte occupat.

Inteſtinorum natura, &c.

Exortum: ſiue ecphyſis.

Dodecadactylon, ſiue ieiunum.

Tenue inteſtinũ, ſiue ileon.

Cæcum inteſtinum.

Colon inteſt. Rectũ inteſt.

Lien in ſiniſtra parte locatur. Vena à liene ad uentriculum.

Portæ uenæ.

cedentibus inter mediũ adimito. Siquidẽ à portis in singulas fibras, quotquot fuerint, uenã unam grandẽ porrigi deprehendes, quam in exiles multas diffusã, sicuti & illis in alias, quantũ uasa interiacet, totũ uisceris carne repletũ est, quam tuis met digitis eximere potens, ut uasa ipsa nuda cernere liceat. Quod aũt in una tibi fibra conspectũ fuerit, id comperies in omnibus. Quòd si exactè portarũ regionem sequaris, spectabis etiam meatũ ex bilis uesica, ad intestinorũ productionis initiũ peruenientẽ, non multò inferius, quàm pylorus habet. Qui meatus, quã huic inseritur, ramulum de se paulò supra pylorũ emittit. Omnia itaq; hæc accuratè intuitus, deinde hepatis gibbũ accedes, illũ ipsius fibrã incidens, cuius concaua in parte uenas detexeris: quippe uenas similiter in gibba sine arterijs propagari cernes. Constat aũt uena ex una duntaxat tunica, sicuti arteria ex duabus. Sed iam ad renes ire tempestiuũ uidetur, quorũ dexter in omnibus animantibus elatior eminet, nonnunquã grandem iecoris fibram attingens. Porrò à spina uasis, arteria nẽpe & uena, inseruntur in eos haud exiguę magnitudinis uasa, singula quidem singula utrinq; alijs aũt quibusdã animalibus, bina. Insuper concaua in sese renes cõuersa obtinent, gibba uerò ad animantis latera aduersa. Euidenter aũt renis sinũ cernes, corpore quodã membraneo circundatũ: cui quidẽ haud procul à uasorũ insertione, alterum quoddã corpus uniti ogrene adnascitũ, cõcauũ & oblongũ, quod à deferendo lotio, ureteras, hoc est, urinariũ meatũ nominãt: qui una tantũm tunica cõstat, crassiori tamen q̃ quę inest uenis. Hi igitur duo pori, substantia quidẽ uesicę similes, obliquè simul in eam inseruntur, in cuius regione interna, tale sortiuntur operculũ, quale in columbarijs scyphones dicti. Est siquidẽ tam sapienter constructũ, ut ab ijs solũm recludi possit, quę per meatũ deferunt. Mox aũt deprehendes, quũ meatus in maiores peritonæo (quo obuoluuntur) nudaueris, & arterias & uenas similiter suspensas, ad peritonæi foramina obliquas deduci: has quidẽ ut testes nutriant, illas ut generationi subseruiant. Superest aũt ut tertiã tibi instrumentorũ differentiam cõmemorem, quæ inimium musculi sunt, alij in abdomine, nõ excrementis tantũ egerẽdis, sed ad efflationes quoq; & uoces ædendas, cõmodi: alij in sede ad stringendũ, claudendũq; meatus extremũ, accõmodati: à quibus etiã reuellitur sedes, si quãdo per deiectiones crebras prolapsa fuerit. Vbi igitũ pubis ossa, cartilaginis interuentu coeuntia, diduxeris, in exterioremq; partẽ utrũq; iliũ os detorseris, conspicies satè ligamentũ quod tum ex lato osse, tum ex pectine orit, in unũ musculi corpus degenerare, magni quidẽ, sed membranosi, latiq;, ad sedis utranq; partem producti. Eo igiũ tempore, quo animal aluũ exonerat, octo abdominis musculi pariter cum septo, pro cõmuni omnium musculorũ functione tenduntur, orbiculari musculo relaxato, qui circulatim sedẽ complectitur. Reliquo omni tempore circularis hic musculus constrictus, sedis os claudit. Similiter dum uesicæ termini musculum, ubi primùm ipsius ceruix oritur, detexeris, haud dissimilẽ eum esse ab illo sedis orbiculari comperies, tum functione, tum usu: quippe & hic, sicut ille, orificiũ, cui præpositus est, constringit.

Bilis meatus in exortum intestinorum descendens.

Hepatis gibba habere sine arterijs venas.

Vena cõstat ex vna tunica.

Arteria ex duabus tunicis constat.

Ren dexter elatior eminet.

Vasa in renes inserta à magna vena et arteria.

Renũ ventres.

Vreteres pori vna tantum tunica constant.

Vreterum vasorum intra vesicam opercula.

Vasa in testes delata.

Abdominis musculorum vsus.

Sedis musculorum vsus.

Colli vesicæ musculus per omnia similis est sedis musculo.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationib. lib. VII.

HOc libro quomodo spiritalium instrumentorũ consectionẽ administres, explicare proposui. Pulmo igitur, cor, & thorax, principaliora spiritus instrumẽta sunt. Mox arteriarum genus duplex: unũ à sinistro cordis uentriculo in uniuersum corpus propagatũ: alterum quod earum est arteriarũ, quas asperas uocant. Quarũ quidẽ in ceruice una maxima existit, quę frequenti ramorũ serie pulmones adit. Cuius superiori extremo, ueluti caput quoddã, incumbit particula larynx dicta. Hęc itaq; uniuersa, prima in ratione natura condidit: quædã necessaria ad uitã ipsam usus gratia: quædã utilia, non tamen animantibus necessaria. Iam uerò aliã quandam cõstruxit particulã, quæ & substantiæ peritonæo similis compos est, & eundẽ usum omnibus spiritus instrumentis, ueluti illud cibi, exhibet. Est aũt particula hæc, ipsa costas succingẽs membrana, quæ omnibus intra thoracem instrumentis obducitur, quemadmodũ peritonæũ uasis quæ infra septũ habent. Ex ipsa aũt, membranæ thoracem intercipientes nascũtur. Atq; hac sola re, structura ipsius à peritonæo euariat, quòd uidelicet duplex omnino sit, nõ una, quemadmodũ illud. Porrò naturam ipsius accuratè perdisces, si os pectoris, ubi derectũ prius fuerit, secundũ longitudinem dissecueris, usq; ad cartilaginem ensiformem, ac dein utranq; pectoris partem leuiter in exteriora reduxeris, ita ut pericardium, q̃d ambit cor, minimè uulneretur. Quòd si id fieri nequeat, membranę tamẽ thoracẽ intersepientes, ab affectu immunes permaneant. Sic siquidem utraq; membrana, tam quæ dextras, q̃ quæ sinistras succingit costas, quæq; superius partibus, ipsiq; pulmoni obducit, sibi continua apparebit. At cordis tunica peculiaris, pericardios nomine, diuersa ab utraq; harũ existit, in medio ambarũ sita, & utriusq; ab ipsis cõprehensa. Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica annexa est. * uerũm circa alias quidẽ omnes ipsius partes, haud parua quædã regio intermedia existit, motui cordis accõmodata: ad basim uerò eius, quę orbiculata est, prodeuntibus ab illo uasis, à quibus trahit ortũ, connectitur. Porrò quemadmodũ pulsans uiscus, omnes appellant cor, sic etiã pulsantia uasa, arterias nuncupãt. Cæteras igitur omnes arterias pulsantes, quotquot toto insunt corpore, sensu dignoscere, nullius est negotij. & omniũ ipsarum cũ maiore arteria continuitas, idem hoc indicat. Verùm in pulmone pulsantes, sensu admodum euidenter deprehendere nemo potest: inde tamen, quod sinistro uentriculo sint continuæ, coniecturam aliquis fecerit. Etenim quod uas ex sinistro cordis uentriculo in pulmones defertur, tametsi corporis quidem substantia, sit uena, hoc est, uenæ tunica constet, usu tamen uenosa arteria uocatur,

Spiritus instrumenta principaliora quæ.

Arteriarum genus duplex.

Aspera arteria.

Larynx.

Membrana costas succingens est duplex.

Pericardium ambire cor.

Pericardij situs.

Cor pulsans corpus.

Arteriæ vasa pulsantia.

Arteria venosa fertur in pulmones à sinistro cordis ventriculo, vnica tunica cõstans.

Vena arteriosa duabus tunicis constans producitur ad pulmones ex dextro cordis specu.

Quod uerò ex dextro procedit, tametsi duas sortiatur tunicas, perinde ut arteria, quia tamē non pulsat, appellatur uena, sed arteriosa. Optimum quippe fuerit, pulsu, atque eius defectu ipsa uasa discernere. Verùm quum hoc sensibus nō adeò claré distingui queat, a communione quam cum utroque cordis uentriculo habent, indi nomen debet, appendix uerò, à corporea substantia. Cæterùm iuxta corpoream substantiā arteria quidem est illud uas, quod ex dextro cordis uentriculo oritur, uena autem, quod ex sinistro. Contrà, usus ratione, quod ex sinistro prodit, arteria est; quod ex dextro, uena. Totius igitur corporis uenæ, ex peculiari una tunica constant: arteriæ uerò, ex duabus. quarum exterior quidem, qualis uenæ tunica existit: interior autem, crassitie huius ferè quintupla, duriorque, & trāsuersis fibris distincta: quæ interna superficie habet aliam, ceu cuticulā quandam araneorū telæ persimilem. At exterior, quam etiam uenæ obtinēt, rectis fibris, & quibusdā mediocriter obliquis, transuersis nullis, contexta est. Ex tribus itaque uasis pulmonem intertexentibus, quod à sinistro cordis uentriculo proficiscitur, nuncupetur arteria uenosa: quod à dextro, arteriosa uena: tertiū, arteria aspera, ex cartilaginibus quæ imaginem C referunt, fabrefacta. Quæ cartilagines circulares, tum in grandi arteria, quæ in collo caudicis rationem obtinet, tum in paruis, quæ ab illa in pulmones insertæ sunt, in priori parte situm habent: in collo quidem, uicinæ œsophago: in pulmone autem, uenæ quam paulò antè uocauimus arteriosam. Porrò uasorum intercapedines, peculiari pulmonis substantia replentur. Licet autem pulmonem thorace exemptum, sicuti & cor ipsum, uidere, non tamen ita societatem ipsorum, quam cum membranis ineunt, cognoscere. Iam uerò ossium thoracis naturam similiter speculabere, quæ euidenter quidem, corde animali exempto, in conspectū prodit: quanquā & insito adhuc ipso palam cernatur. Præterea in tali administratione, præter iam commemoratum, hoc cōspicies, nempe cor, inter utraque thoracis spacia medium, consistere. Motus autem ipsius indicat, quasi in parte sinistra sit collocatum: idque duplici de causa. Primùm, quia spiritus conceptaculum hic consistit. deinde, quia uertex eius ad hanc magis regionem inclinat. Porrò costæ singulæ deorsum uersus simul & prorsum obliquè feruntur, ex spina ducentes ortum. Nam duplicibus ubi articulis cum unaquaque dorsi uertebra committuntur. Vbi uerò ad pectoris regionem perueniunt, cōtrario modo, sed obliquè etiam ad os illius attolluntur: ubi cartilago uice ossis genita, diuersam naturam obtinet, facileque acuto simul & ualenti scalpello potest incidi. Rectam itaque utraque parte lineam deorsum uersus per totius thoracis regionem ducens, eam pectoris partem attollas, quam utrinque ductæ lineæ diffiniunt: postea uerò diducas latera, robore maximo adhibito, ad reflectendas eas partes costarum, quæ uertebris uicinæ existunt. Sic enim omnes thoracis partes palam intueri licebit, ac multò magis septo à costis abscisso: insuper hoc magis adhuc, si duabus

Venæ totius corporis constare ex unica tunica, arteriæ ex duabus.

Arteriæ tunicæ quales.

Arteria venosa

Vena arteriosa

Arteriæ asperæ compositio.

Ossium thoracis consideratio.

Cor inter utraque thoracis spatia medium consistere.

Spiritus receptaculum esse sinistrū cordis uentriculum.

Costarum lationes

costis diremptis inuicem, omnem carnem intermediam præcidas. Sic igitur & uenam cauā manifestè ad iugulum usque recto tramite percurrentem cernes, & cordis processus, quos aures nominant, peculiarem naturæ sortientes substantiam, quę in alia nulla particula habeatur, quemadmodum profectò & cordis ipsius essentiam. Quod autem corporea cordis substantia, permultum à musculo differat, ex illius sanè constat actione. Est enim cordis motus nō arbitrarius, nec cessare, quoad animal uita fruitur, potest. Musculorum autem functio subinde quiescit, ac rursus excitatur, animantis arbitrio subseruiens. Actiones uerò imitātur proprietatē substantiæ. Huius rei gratia, quæ quidem particulæ eandem speciem substantiæ possident, similiter operantur, etsi diuersis permultæ animantibus insint: quæ uerò non habent, diuersa harum est functio, quamuis unius animantis particulę existant. Quapropter nec musculi eandem cum corde functionem habent, quoniam neque substantiam. Etenim si quis cor & musculum quemlibet pariter coctum, utrunque gustarit, haud mediocrem ipsorum gustu differentiam persentiet: id quod substantiarū differentiæ maxima nota existit. Hallucinantur igitur qui cor musculum esse existimant, aut neruis id ad suam functionē egere. non intelligentes actionis ipsius excellentiā, ex sua insita substantia necessariò inesse. Cor siquidem thorace exemptū, diu moueri uidetur: quare neruis ad eum motum non indiget. Qui si similem motum præstare possent, cur cæteræ partes cui nerui insunt, non similiter pulsare uidentur? Porrò omnes neruos utranque facultatē habere, sensitricem nempe & motricem, ratio est. Verùm molles ad sensum aptiores, duri ad motū existunt. Ab eadem tamen radice plures discissa, apparent quidam nerui in musculos, alij in alias particulas inseri, quemadmodum & in tertia ipsorum coniugatione, & sexta nihilo minus, habere nouimus, à qua cor exilem quendam neruum accipit. unde etiam pulmo, iecur, uentriculus, & mesenterium insuper totum, una cum intestinis, uec non uniuersi laryngis musculi, suas excipiunt propagines. Iam uerò cordi, quod animosæ uirtutis initiū est, ac ueluti fons quidam natiui caloris, aures quædam annexæ sunt, neruosiores ac magis cuticulares ipsa cordis substantia. Quę particulæ & colore nigriores sunt, & corpusculis cuticularibus manifestò similes, sinus cuiusdam ante cor efficiundi gratia: ob quam rem, ipsas natura & concauas & cuticulares condidit. Duę uerò hæ sunt, in utroque uasorum materiam inuehentium singulæ. In dextra quidem parte, qua uena in cordis sinum inseritur: in sinisteriori uerò, qua arteria uenosa. Has aures quū aperueris, tum ipsum cordis corpus in conspectu erit, tum ex dictis orificijs utrinque: deinde membranæ insertioni ipsorū incumbentes, tres quidem in sinu dextro, duæ uerò in sinistro quarū structurę figura, similis telorū cuspidi existit. Sed hęc quidem & corde thoraci exempto licet accuratè intueri, sicuti etiā reliqua duo orificia uasorum, quæ materias ex dextro quidem uentriculo in pulmonem educunt, ut uenæ arteriosæ:

Cordis aures.

Cordis substantiam permultum differre à musculo.

Cordis motum esse non arbitrarium.

Musculorum actio animantis arbitrio subseruit.

Actiones imitantur proprietatem substantiæ.

Gustus differentia, differentia substantiarum.

Cor non indiget neruis ad suas functiones.

Neruos molles ad sensum, duros ad motum aptos.

Viscera neruos recipere.

Cor animosæ uirtutis initium esse.

Cordis aures.

Cordis aurium munus.

Cordis membranarum numerus & figura.

arteriosæ: ex sinistro autem in totum animantis corpus, ut grandis arteriæ. In quibus iterum tres utrinque membranas ad C literæ similitudinem factas comperies, extra cor tendentes, uelut trisulcas intro. Prius uerò quàm cor ex animante auferas, cauæ uenæ ramos considera ad hæc glandium magnum, quod Græci thymum uocant, in fusisque cordis panniculi radicem. Insuper examina, quo modo à dextro sinu uena quędam ad spinam portendat, quintā dorsi conscendens uertebrā. Etenim quæ uenæ ipsum cor nutriunt, perpetuò in omnibus animantibus, ex illo etiam sinu prodeūt, ac uocant ea uasa, cor inuoluentia, quoniam bina numero totum ipsum perreptant, quemadmodū à læua parte duę arteriæ, maioris soboles, post primū extra membranam processum, in ipsum cordis corpus perueniunt. Reperitur aūt os unū in corde animaliū omnium, quanquā non exactum, sed cartilaginis instar. Cæterùm quanto animātis genus fuerit corporis mole uastius, tanto plus osseæ substantiæ cartilago illa fortiet. Quare in maximis, ubi plus osseæ substantiæ gignitur, conuenit ipsam tunc appellare cartilagineum os, minimè cartilaginem osseam, quale nimirū os, ipse haud magno negocio reperi, in illius elephātis corde, qui Romæ nuper fuit iugulatus. Suspenduntur autem ex tali osse ipsæ membranarū radices, uasorumque arterialium processus, ibidem suspensi corroborantur: quem scopum sibi in illius generatione proposuit artificiosa natura. Cæterùm qui me administrantem non uidit, sed edoctus libris ad confectionem accedit, detecto quidem sinistro sinu, aperto autem in longū toto aortæ processu, si studiosè radices aortæ & membranarum sequatur, ex facili os ipsum inueniet: siquidem huius radix, & uenæ arteriosæ, membranarumque ipsarum, in osse cordis habentur. Quòd uerò Aristoteles ait, triplicem sinum inesse cordi, merum esse somnium uidetur. Toto corde nudato, uidebis sinistriorem eius uentriculum ad summum patescere uerticem: dextrum inferius multò cessare, & circunscriptionem subinde propriam habere. Omne autem animal, uel elephante grandius, uel alauda minutius, quod aerem inspiret, similem cordis structurā obtinet, uel potius specie eandem. Similiter & pulmonis: cuius fibræ in omnibus animantibus, de quibus uerba fecimus, duæ quidem in dextra ipsius parte habentur, duæ uerò in sinistra: præter has in dextra thoracis parte, alia quædam quinta fibra exigua, ueluti alterius soboles, cernitur. Licet autem cor ipsum, adhuc uiuente animali, citra thoracis sinuum conuulnerationē, detegere, si pectoris os à subiacentibus liberans, te confestim ad inuolucrū ipsius cordis dissecandum conuertas, membranis quæ thoracem intersepiunt, minimè uulneratis. Quæ quidē si, ut dixi, corde detecto illæsæ permaneant, omnes ipsius cordis functiones incolumes in uiuo animali seruantur. Siquidē & respirare similiter, & clamare animal uides: ac si à uinculis ipsum liberes, currere, ut prius cōsueuit. Quòd si uulnus uinculis adhuc cōprimas, etiam cibum assumere, si esuriat, cōspicis, atque si sitiat, bibere. Et quid oportet mirari, quū Marylli Mimographi puer curatus sit, uiuatque adhuc, etsi cor illi aliquādo fuerit detectum? Vbi igitur cor citra thoracis perforationem detectū est, uasorum exortum fune excipere minimè possis: cordis autem basim possis, neque rùm animal statim cōmoritur. Porrò alterutra, uel utraque capacitate thoracis forata, omnia quę respirationi subseruiunt, destituuntur. Antè uerò quàm perforata sit una uel altera pars thoracis, non licet ipsum pulmonem cernere, nisi fortè costa excisa, succingentem membranam conserues integram. Si uerò animus sit utranque thoracis capacitatem scindere, duas lineas per costarum flexus ad animalis longitudinem ducito, quibus ossa reflexa dirimes. Deinde aliam transuersam lineam tertiam per mucronatam cartilaginem incides. Post hæc toto pectoris osse reflexo sursum, pericardioque diuulso, ambos cordis sinus æquè pulsantes uidebis. Cæterùm euidentius adhuc quam antea cernes arterias, aut uicissim, aut eodem tēpore & numero per totum animal eleuari, submittique. Hæc igitur confestim ipso detecto innotescūt. Procedente tēpore, breues utriusque uentriculi motus, longis interuallis intercipiuntur. Iam dextri sinus eleuatio, peculiari ipsius natura perficitur. Huiusmodi autem spectabis potissimum, ubi ipsi uentriculi immobiles propè euaserint. Primùm etenim, utraque ipsorum, quæ ad uerticem consistunt, moueri cessant: mox quę his proxima sunt: atque hoc fit perpetuò, donec solę bases in motu uersantur. Quibus cessantibus, languidus breuisque motus ex longis interuallis in cordis auribus cernitur. Enimuerò qui pollicentur se ostensuros arteriam sanguine uacuam, mania illi, & minimè probabilia pronunciant.

Cord.

Glandium. Thymon.

Venæ cor nutrientes, unde xoriantur.

Arterias duas orpus cordis inuoluere.

Cordis inesse os unum cartilagineum.

Cordis ossis usus.

Cordis ossis inueniendi ratio.

Cordi nō inesse tres sinus.

Cordis structuram inspirantibus aerem esse omnibus eandem.

Pulmonis structuram esse omnibus eandem.

Pulmonis fibrarum numerus.

Marylli puer curatum [illegible] cui detectū cor fuerat.

Cordis utrunque sinum pulsare.

Arterijs inesse sanguinem.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus
Liber VIII.

THoracem porrò nominant, quod à costis cōprehenditur. Sunt aūt hæ omnibus quę prius retuli animantibus, in duodenum numerū exporrectæ. Rarissimè siquidem decimatertia costa uisitur: atque hæc ita rara sunt, ut inter mille uix unū tali costarū numero inuenias. Elatior aūt thoracis sinus, ipsæ claniculæ existunt: quemadmodū demissior omniū animantiū generi, septū transuersum, quod phrenas & diaphragma nominant. Sedes omnibus costis duplex: prior, pectoris os: posterior, uertebræ sunt, quæ totidē numero planè, quot & costæ habentur. Pectoris os, unū quidem apparet, ob structuræ concinnitatem. Membranis aūt derasis, quòd & plura ossa sint, & numero totidem, quot cum eo costæ cōmittuntur, palàm innotescit. At uerò septem priores thoracis costæ, cum pectoris osse coarctantur. Octaua uerò ad radicem cartilaginis ensiformis consistit. Reliquę quatuor in thoracis latera desinunt, tantū priori parte deficientes, quanto etiā alijs breuiores sunt. Minima inter ipsas est quæ postrema habetur. Omnes igitur retrò cū dorsi uertebris coarctantur, idque du

Thorax dicitur quod à costis cōtinetur.

Costarum duodenus numerus.

Clauiculæ.

Septum transuersum. Phrenes. Diaphragma.

Costis omnibus duplex sedes.

Pectoris ossa tot quot costæ cum eo committuntur.

Costarum septem priores cū pectoris osse coarctari.

Costas omnes vertebris dorsi alligari duplici nodo.

plici nodo altiori quidē, ad ipsum uertebræ corpus humiliori, ad lateralem ipsarum processum decliuē. Hinc aūt in priorem, infernamq; regionem longius obliquæ procurrunt, & quum iam anterius fuerint, ab hac latione cessant ubi naturam cartilagineā sortitæ, sursum ad pectoris os, cōtra priorē motum mouentur. quarū finis cartilago exquisita censetur. Ab huius aūt cartilaginis partibus intimis, septū trāsuersum oritur.

Septi transuersi origo.

Elatior, anteriorq; ipsius pars, cartilagini mucronatæ subnascitur: quemadmodū posterior atq; demissior, ipsi spinę cohæresc it. Verum superior pectoris ossis finis cū prima semper costa committitur, necnon cū clauiculis, in quibus hæ nimirum habent. Cæterum nō omnes musculi, qui thoraci quocunq; modo cohærescunt, motus ipsius gratia sunt conditi. Nam quidā à pectore & costarū spuriarū sedibus sursum tendentes, humeri subseruiūt articulo. Quidam ad abdomen descendentes, suos usus habēt, & thoracē paululum detrahūt. Quemadmodū qui costarū extremis ātoris obiecti, iuxta pectoris os prorsum, & uertebras retrorsum, iuncturas cōstringūt, & thoracē leuiter comprimunt. Totū uerò ipsius motū manifestè gubernat inferius septū ipsum trāsuersum, dum intenditur, laxaturq; uicissim: dilatans, cōprimensq; indidem terminū, ac attrahens ab ima parte per mucronatā cartilaginē pectoris os costas autem spurias sursum leuiter & prorsum. Iam uerò respirationē (quę naturale opus, nō animale putatur esse) septū transuersum duntaxat suppeditat quod non modò substantia, sed usu quoq; musculus est. Vt aūt ad intercostales musculos nos cōuertamus, eorū fibras superficiarias ab elatiore costa ad humiliorē leuiter obliquè in anteriora pertinentes conspicies.

Respirationem (quæ putatur esse naturale opus) solo septo transuerso suppeditari.

Septum transuersum esse musculum.

Musculorum intercostalium fibræ.

Paulatim uerò has dissecans in animali cōmortuo, tūc internas accedes situ his aduersas, ut ambo ad X literæ similitudinē habitum inter se exigant, quē usq; ad cartilaginosas singularū costarum particulas conseruari uidebis, in illis aūt uariari. Etenim in his exteriores fibræ talem haud dubie situm occupant, qualem interiorē sortitæ erant contrà interiores, qualem possidebāt externæ. At in musculis costarum, quas nothas nocant, ad finē usq; ipsorum, eadem fibrarū natura consistit. quoniā hæ nullo flexu incuruantur. In ipsis porrò intercostalibus musculis, proximè ad ipsas costæ os, arteriā, uenam, & neruum, in imo cuiusq; ipsorū parte cōperies propius tamē ipsum neruū. Quare diligentiā adhibeas oportet, corporibus quæ fibris incidendis subiacent, nam hæc tria nimiò feruidentur cōtingere, nempe arteria, uena, atq; neruus. Cæterum medio inter summas altasq; fibras situ neruū cernes, si fibras ad amussim sequaris. Plures tamen superficiariæ fibræ iis quę in alto habentur, esse apparebunt.

Neruus singulis propinquus est arteriæ, uenæ, & nervus.

Porrò animal amplissima uoce præditum, aptissimū est ad cōsectiones, in quibus uox quædam lęditur. Vtrisq; igitur fibris dissectis, uocē simul & efflationē animalis perire, ipsa res persuadebit. Quare præstat in huiusmodi administratione sucum magnū adhiberi. Valens enim ei membrana costas succingens inest, quā ne perseces, sedulò curandū est. Hac enim secta, dum thorax attollitur, nō parum aëris ambientis, in mediam thoracis pulmonisq; regionē trahit. Dum aūt submittitur, hoc ipsum rursum per uulnus egreditur.

Fibris utrorumque musculorum intercostalium dissectis perire uocem.

Sic in magnum esse aptissimum ad spiritus et uocis organorum anatomen.

Notum uerò est, ex aëre qui per inspirationem attrahitur, tantum necessario ob uulnus perire, quantū uidelicet in ipsum thoracem influit extrinsecus. Quanto aūt per os minus q̃ ad necessariū sibi usum inspirauerit animans, tanto etiam minus efflabit. Cæterum quanto efflatio ipsa decreuerit, tanto uocem sequi breuiorē necesse est. Iam uerò in quocunq; musculorū intercostalium, si incidatur costas succingens membrana, idq; linea notabili, animal semispirans prorsus & semiuocale redditur. Sin aūt in altera thoracis parte æquè secta fuerit, spiratio & uox abolentur.

Spiratio quando...

*Quemadmodū si in contractione thoracis uacui aëre, qui per uulnera elapsus est foras, plagas obturaueris ipsas, respirabit confestim animal, uocemq; emittet. Quòd aūt utrisq; fibris sectis in omnibus musculis intercostalibus, non uox modò, sed efflatio quoq; intereat, nostrum inuentum est: quemadmodum etiam, ubi solis neruis præter dorsi medullam sectis, inoffensæ quidem musculorum fibræ seruantur, actio autem deperditur. Licet uerò circa spinam dorsi neruos omnes, qui in musculos intercostales perueniunt, lino exceptos attollere, non tamen uinculo astringere. Clamat enim sic percussum animal: deinde subitò obmutescens, ob neruos lino constrictos, spectatores reddit attonitos. Nam miraculum esse uidetur, neruis exiguis in dorso laqueo interceptis, uocem perire.

Mutum reddi animal...

Complures tamen in huiusmodi indicationibus tibi subseruiant oportet, ut quàm celerrime laquei omnibus neruis circumponantur. At magnitudo offensæ haud æqualis in totis omnibus intercostalibus obuenit: sed iis qui costas spurias attingunt, tanto minor, quāto musculi earū elatioribus minutiores existūt: quanquā musculus qui ad primam pertinet costam, oblæsus, minimā etiam offensam adfert. Porrò in elatioribus costis, neruus ipsis porrectus altius inuenitur recedens uūt paululum ad imam regionem, in humilioribus. Cauendum itaq; est, ne quū fibras diuidis, neruum subditū lædas: cuius offensionē immobilitas musculorū intercostalium, cohibitio efflationis, atq; abolitio uocis sequūtur. Ad hęc, nerui propter arterias carotidas transcurrentes, si noxa aliqua momentanea afficiantur, animal reddunt mutū: non aūt iis similiter, qui intercostalia excurrunt. Quippe raucus quidā strepitus in iis relinquitur, qualis in somno stertentibus fieri apparet.

Mutum animal reddi ... nervis laesis qui excurrunt propter arterias carotidas.

Hic strepitus musculis intercostalib. resolutis obliteratur. Resoluuntur aūt cōfestim, aut fibris ipsorū consectis, aut costis excisis, aut neruo ad radicē uitiato, aut tota spinali medulla propter dorsi imū incisa: qua sectione potissimū raucus strepitus abolet, simulq; omnes inferiores particulæ, quę ad musculos intercostales, atq; imū uentrem spectant, cū eisq; etiā & sedis musculi, pudendorum, uesicæ, & crurum, subitò resoluuntur. Verùm diaphragma, licet infra musculos intercostales habeatur, non resoluitur tamen, quòd uidelicet ipsius neruorum origo, tota sit elatior thorace. Neq; etiam illi musculi sex,

Intercostales musculi ... resolutione ... leant.

qui

[Dia]phragmatis nervus unum origine elatiorem [hab]et.

[Diaphragm]a transversum animal [s]olis parvis respirationibus [utitur].

qui ex ceruice descendit, attollentes supernam thoracis regionem, quicquid inde offenduntur: etenim & in hos nerui deferuntur à medulla spinali ceruicis. Vtitur autem animal septo transuerso solo in paruis respirationibus. Quum uerò maioris respirationis usus ipsi oboritur, aut ob exercitia, aut febrim, aut uehementem aeris calorem, necessitas quidem est, functioni diaphragmatis etiam intercostales musculos subuenire. Sin autem magis usus respirandi inciderit, uel ipsis elatioribus musculis illam functionem obit. Commune autem hoc de omnibus musculis sciendum est, quòd siue neruos ipsorum læseris, siue amputaueris fibras omnes transuersas, totos statim musculos suo motu priuabis. Quare necessarium tibi admodum fuerit, principia neruorum, qui in ipsos distribuuntur, & fibrarum situm, pernoscere.

[C]ostis quare [pr]ae primuntur.

Etenim costæ cuiusque os, iuxta inferiorem circunferentiam nudare oportet. Vbi autem iam apparuerit neruus, unà cum eo ueniet inspicienda uena, & arteria, quæ in superficie magis quàm nerui extant, humilius tamen paulatim sitæ. Igitur ab elatiori parte iuxta costæ circunferentiam hamulo exiguo subdito, licebit tibi neruum excipere, citra adiacentia uasa, præcipuè citra ipsam arteriam: quoniam ea, uehementiori sanguinis profluuio, uel unum obscurat. Si uerò ipsam quandoque ulneres, scalpello statim prehenso, transuersam totam disseca: hæc nanque communis est omnium uasorum sanguinem mittentium prohibitio. At spinalem medullam totam transuersim incides, nihil integrum ex ipsa relinquens, nisi fortè ex industria dimidium eius tantum uelis resoluere. Iam uerò spinalis medulla, quum iuxta longitudinem deorsum uersus per medium ad rectam secatur lineam, nullum ex intercostalibus neruis resoluit, neque eos qui lumbis uel cruribus insunt. Transuersim autem quum dimidia duntaxat pars eius diuisa fuerit, siue sinistra ea sit, siue dextra, omnes nerui, iuxta rectum incisæ partis tramitem, ordine resoluuntur. Quum itaque semiuocale animal uoles reddere, in hunc secabis modum. Vbi autem mutum subitò, totam spinæ medullam transuersam diuides. Quoniam uerò costis etiam excisis, tum efflatio, tum uox animalis offenditur, quemadmodum ob musculorum, neruorumque sectionem: dum animal uocem edit, transuersam aliquam costam disseca, usque ad succingentem membranam, ita tamen ut illam nec conuellas, nec ulneres. Vbi uerò costam à subdita membrana deraseris, facillimum erit partes eius diuisas, ad utrunque terminum, nempe ad os pectoris atque spinam, reflectere, ac sic læsionem deprehendere. At si musculi alterutra in parte, aut dextra, aut sinistra, resolutionem experti fuerint, dimidiata efflationis ac uocis portio abolebitur. Sin autem alterutrius dimidiata, tum ambarum functionum pars quarta uitiabitur. Nam pro musculorum qui resoluuntur numero & magnitudine, semper uox a uoci succedit. Verùm fibris musculorum intercostalium sectis, uel excisis costarum ossibus, musculi quidam relinquuntur ex iis, qui thoracem comprimunt, tum qui costarum extremis porriguntur, adeòque eorum qui in imo uentre consistunt, primum atque tertium coniugium. Quum autem thorax modicè ab his comprimatur, modica etiam efflatio gignitur, cui uox ipsa proportionatur. Ac sane intercostales musculos, per neruos qui de spinali medulla ad ipsos pertinent, motu destitues, in quem dixi modum: diaphragma uerò, ubi huius neruorum principia similiter ut reliqua affeceris. Descendunt enim in thoracem hi nerui per ceruicis latera inter duas grandes colli uenas, deorsum uersus obliqui, musculis collo subditis inhærentes, tres quidem utraque ex parte, qui plerunque in simiis habentur in simiis uerò plurimum duo. Tertius autem rarò in his uidetur, ut in simibus quartus. Origo ipsorum omnium est ceruicis spinæ medulla. Ex quartæ siquidem & quintæ uertebræ interuallo, prima coniugatio procedit: ex quintæ & sextæ spacio, secunda: ex regione post sextam uertebram, tertia, quæ etiam exigua admodum est: quemadmodum si quarta quandoque accedat, eius quæ post septimam uertebram habetur coniugationis, propago perpusilla existit. Igitur omnibus iis incisis, diaphragma motus fit expers. Pari modo si musculorum singulorum ex ceruice ad thoracem descendentium, qui sex numero habentur, neruos affeceris, actionem uitias. Affectus autem est duplex: uel dum secantur, uel dum intercipiuntur. Hoc itaque in uniuersum de omnibus musculis intelligito, quod dissecto ipsorum capite, non amplius functionem obibunt. Quia uerò in quibusdam musculis capitum numerus ne deprehendi quidem potest, quum ex pluribus incipiat ossium processibus, tutius fuerit illic ipsos secare, ubi capita in idem primum conspirant. Atque hoc quidem in anterioribus musculis factitare consueui, in quibus profunda sectione opus est, ut qui penitiorem situm occupent, ubi capita ipsorum coeunt. Nam in posterioribus expeditissima diuisio est, adeò ut uel unguibus possit administrari. At uerò si in regione media tertiæ quartæque uertebræ, persecueris totam spinalem medullam, spiratione confestim totum animal destituitur, non solum thorace, uel uerum etiam infra sectionem toto corpore resoluto. Atqui perspicuum est, quòd si post secundam aut primam uertebram, aut in ipso spinalis medullæ principio sectionem ducas, repente animal corrumpetur. Verùm si post sextam uertebram, medullam spinæ transuersam totam secueris, uniuersi quidem thoracis musculi statim motum amittent: solius autem diaphragmatis beneficio animans respirabit. At inferiores hac uertebra sectiones spinalis medullæ, pluribus ipsius partibus thoracem moueri concedunt. Et quanto magis ad humiliores uertebras sectio ipsa inclinauerit, tanto plures thoracis musculos actionem obeuntes habebis. Non tamen sexta neruorum à cerebro coniugatio, respirationis muneri subministrare uidetur: quia ne uel particula quæpiam ipsius in ullum thoracis musculum propagatur. Quod uerò ad pulmonum situm spectat, costa excisa, atque una cum membrana quæ illam ambit, quæque ὑπεζωκώς uocatur, ablata, succingens costas simplex solaque relinquitur, *quæ adeò transparentem per se inspectionem efficit, ut omnes facilè cernant illos, pulmones dico, in uiuo animali esse thoraci coniunctos. At manifestior adhuc fit speculatio * per diaphragma

[Me]dulla spinalis incisa transuersim, quid accidat.

Diaphragmatis nerui unde proficiscantur.

Neruorum affectus duplex.

Musculi [...] capitibus [...] functionem, [...] eorum dissecentur.

Spinalis medulla secta inter tertiam & quartam uertebram, spiratione confestim destitui animal.

Sexta neruorum coniugatio nullam particulam in aliquem thoracis musculum propagat.

nudatum, ubi peritonæi uertex auellitur. Sic siquidem admodũ conspicua diaphragmatis neruosa pars redditur, ut omnes palàm fateantur, pulmonem semper thoraci appositum esse, siue inspiret, siue etiam expiret animal. Cæterùm uel si etiam id suffocaueris, pulmonem à septo plurimum seiunctum uidebis: nec secus à thoracis lateribus: unde liquet colligere, spiritum in ipso contentum, in regionem eius & thoracis mediã uacuari. Omnino siquidem in animalibus quomodocunque extinctis, pulmo à thorace distare uidetur, quod fieri non posset, nisi spiritus aliquid per substantiam pulmonis transitiens, in amplam thoracis capacitatem transiret: id quod certè Erasistrati opinioni aduersatur.

Pulmo à thorace distare uidetur in animalibus quomodocunque extinctis.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus
Liber IX.

QVonam pacto ea quę in cerebro & spinali medulla per consectionem apparent, optimè queas intueri, tum mortuo, tum uiuo adhuc animãte, hoc libro indicabimus. Quũ aũt anatome quę in cadauere celebratur, cuiusque particulę naturã & situm indicet, in uiuo aũt, interim functionẽ ostendat, interim aũt ad inuentionem huius, ratiocinationes exhibeat, manifestum utique est, mortui animantis consectionem præcedere eam oportere, quæ in uiuo administratur. Igiť ossibus caluariæ exemptis, membranam quæ cerebrũ in orbem contegit, quæque dura siue crassa appellatur, ad amussim inspicies, iuxta mediam ipsius longitudinẽ multò crassiorem seipsa apparentẽ. Pari modo sub sutura quæ à Græcorũ literæ Λ similitudine appellať labdoides, crassam ipsam membranã, duplici structam plexu, cerebrumque aliquatenus ingredientem, cernes. Venæ porrò per ipsam utrinque singulæ iuxta suturæ labdoidis literæ excurrunt. Vbi uerò hæ in idem mutuò coierint, altissimus is ferè est locus, eorum qui in orbem circumiacent: quam regionem Herophilus uocat lenon, à torcularis similitudine. Non autem æqualis ab ea tum prior, tum posterior cerebri pars existit, sed anterior est multò maior. Verùm ad id quod elatissimum habetur, alter etiam crassæ membranę implexus accedit, necnon tertia quædam alia uena, præter duas prędictas, ad longitudinem porrigitur in anteriora excurrens. In superficie uerò, alius uenarum exitũ, quæ leno incumbunt, cõgressus est, iuxta illã partẽ, ubi sutura labdoides ossib. squãmatis connectiť. Quapropter uenas has superficiarias prius secabis ad leni usque summitatẽ. Dum aũt secas, primùm uacuabis, si grumus quispiã in ipsis coaluerit. deinde internã membranę superficiẽ intueberis, quomodo substantiæ speciẽ, etsi non tenuitatẽ, uenis habeat simillimã. Inde tenues uenas ab utraque lenorum parte orientes spectabis, nonnullas quidẽ admodũ graciles, quasdam uerò ampliores. Cernes aũt has quidẽ à parua leno, quæque in superficie est, in propinquas cerebri particulas superficiarias disseminari: illas uerò ab altitudine magna, tum in posteriorẽ totã cerebri partem, quæ à nõnullis cerebellũ, siue parencephalis dicitur, tum in priorẽ propagari regionẽ. Cerebello igitur uenæ se inserentes, & ab iis quæ per suturæ labdoidis latera in lenum perueniunt, & ab ipso leno exactam uenæ tunicã habent. At in ipsum cerebrum, quod nonnulli anterius cerebrũ uocant, per crassam membranam, mediam exactè sitam, secantemque cerebrũ in duas partes æquales, sanguis deriuať. Cæterùm & hinc uenæ frequentes omnino per totam longitudinem, in utranque cerebri partem, sinistram & dextrã distribuuntur, omnes tamen exiguæ, duabus tantùm exceptis, una quidem ad lenum, in anteriora penitius procedente, ad totius capitis longitudinem, altera uerò multò maiore, neque propinqua admodum leni regioni, neque remota, sed in medio totius cerebri sita. Hæc uena in altũ decliuis descendit, unde & multifariam propagatur. Spectabis igitur omnia hæc, priusquàm cerebrũ aliqua ex parte diuiseris, in sola membrana crassa. Nudabis autem ipsam tribus in locis, quoniam & triplici plexu totum cerebrum secuit. Deinde iuxta sectiones tuis met digitis attolles seorsum partẽ ipsius sinistram, atque seorsum dextrã, quibus contegebatur anterius cerebrũ: seorsumque similiter reliquam, qua nimirum posterius: omnesque uenarum processus in tres totius cerebri partes disseminari conspicies, nõnullas quidem tam superficiarias, ut ipsarũ rami in cõspectum prodeant. quasdam uerò altè penetrantes. omnemque tenuem membranã, quam barbari piam matrem appellant, & quæ enumeratas uenas colligat, & cerebro extrinsecus circundať, cum uenis ipsis in uentriculum illius descendentem. Hæc itaque secundam, qua inuoluitur fœtus utero, referẽs, cerebro semper, etiam in profundo, cohæret: crassa uerò, ab illo plurimum distat.

Confectio animantis mortui debet præcedere illã, quæ administratur in uiuo.

Membranarũ cerebri consideratio.

Lenon.

Parencephalis.

Cerebrique quæ sanguis influat.

Meningem crassam secabis in cerebrum.

Meninx tenuis cum uenis pergit ad uentriculum cerebri.

Vbi ea fueris intuitus, quæ cerebrum ambiunt, opportunum iam erit cerebrum consecare, anatomen ipsius exorsus à meninge illa tenui, bifariam anteriorem partem secante. Vnde abscectis uel auulsis uenarum exortibus, à priori auspicatus termino, sursum tuis ipsius digitis illam attollito, donec ad grandem uenam perueneris, ex ea procedentẽ, quam in penitiora decliuem ferri retulimus: atque hic rursus in altum sublatam alteri tenendam dabis. mox ipse iuxta longitudinem dissolues, utranque cerebri partem à mutuo connexu leniter tuis secernens digitis, quousque ad uenam in longum tibi porrectã ueneris, quam prius magnitudinis esse notandæ cõmemorauimus. Postquã uerò decliuem illam uenã, de qua facta est mentio, uideas, atque ipsius usum simul inspiciẽdo* cognoris, uenã ipsam à subiectis corporibus adimes, regionẽ interim quam detexeris diligenter inspiciens, quæ calli imaginem refert, ita ut naturalis quædam ubi concauitas esse uideatur, quæ ex circunstantibus partibus portionem alimenti non integrè elaborati recipit. Cæterùm leniter auellere pergens, effigies etiam meatuum tenuium, qui ad medium usque perueniunt uentriculum cerebri, inuenies. Notitiam porrò assequêris uentriculorum cerebri, callosam illam portionem conspicatus,

Meatus peruenientes ad medium uentriculum cerebri.

spicatus, quæ manifestã adeò differentiã à dissectis cerebri particulis obtinet. Cernes autem in his etiam plexus, secundarum modo efformatos, cum quibus quidem ascendũt tum arteriæ, tum uenæ, atque in uarios ramos disseminantur. Quare plexus hos inuiolatos seruare conaberis. In prima igitur utriusque uentriculi confectione, plexuum dictorum, atque adeò callosi corporis in cerebro aspectus, tibi index fuerit. Mox uerò corpus illud, quod dextrũ uentriculũ cerebri à sinistro dispescit, inspicito. quod eandẽ cũ toto cerebro substantiã possidet. Atque hoc iam facilè abrumpitur, si uehementius extendatur. At si hinc quoque totum ipsum simul cum unitis particulis auferas, & uentriculi euidentius, & uena decliuis circa corpus quoddam turbinatum discindi apparebit. Cuius uenæ propagines, tenuis quędam membrana, quemadmodum alias omnes uenas, connectit quæ à membrana subtili, nec substantia, nec continuitate euariat. Atque huius membranę interuentu, corpus illud turbinatum, cui uenæ incumbunt, absconditur. neque fieri potest ut prius ipsum uideas, quàm membranas aliquatenus diuulseris. Quòd si à basi illius propter uerticẽ lineam rectam duxeris, ac postea utrinque tunicam incisam detraxeris, facilè corpus ipsum detexeris. His peractis sic, iam licet antequã mediam turbinati & uentriculorũ sedem detexeris, utrasque uenas considerare cum plexu ipso, circa turbinatum tendentes. Siquidem ubi corpus intermediũ detexeris, manifestò illinc ipsas prodire condisces. Contegitur autem ab illo corpore, præter tum dictos, quidam alius tertius uentriculus cerebri. Itaque illis potissimum locis ipsum nudabis, per quæ uenæ, tanquã foramina quędã irrumpentes, priorib. uentriculis incidũt nam media regio simul cum anterioribus patescit ad ipsa foramina. Vocatur porrò illud corpus φαλλοειδὲς, ob fornicis similitudinem. Quod si ipsum deseces, callus occurret tibi, ut in uentriculis anterioribus. Ad basim ipsius affirmatæ sunt uenæ, quæ concauitatem fornicis permeãt. Extrinsecus siquidem gibbũ habetur, intrinsecus autem cauum, quemadmodũ fastigiũ fornicis. Cæterũm si perpendas quomodo in animali uiuente omnes crassę membranæ partes, caluariæ adhæreant cerebro autem soli, quæ ad ipsius implexus est credes utique uerticem cameræ, siue fornicis, sursum uersus tensum seruari, uentriculum sub se magnum efficientem. Sic autem quum priores etiam uentriculi grandiores existant, totum septi caput in sublime simul cum continuis corporibus attolli necesse est. Ex quo igitur corpora quę superiacent sublimia & suspensa sunt, latam intus trium uentriculorum capacitatẽ efficiunt, quam in confectionibus perire necesse est, corporibus quę superstrata sunt delabẽtibus. Insuper meatus quidam maximus tertij huius uentriculi basi subiacet, qui ex prioribus superfluitates recipit, nec non ex* supraposítis partibus. Omnibus igitur quæ hic propositæ sunt particulis probe detectis, tertium uidebis uentriculũ, inter duos priores, & quartum posteriorẽ, mediũ. Etenim meatum cui pars turbinata insidet, ad mediũ uentriculum pertingentẽ cernes, ut foramina haud exigua duo uideantur, unum ad cerebellum, alterum ad medium uentriculum pertinens. At prædictus meatus, qui ex medio uentriculo ad posteriorem pertinet, inter carunculas quasdam, nates & testes cognominatas, quæ cerebri partes sunt, cõsistit, peculiari uelatus tunica, qualis nimirũ est tenuis membrana cerebri. Quinetiã alia particula cerebri tali meatui incumbit, eũque contegit, quę ob similitudinem quam habet cũ uerme, excrescentia uermicularis uocatˀ. Cuius duplex spectabis extremum: alterum in priori parte corpori turbinato exporrectum: alterum retro, ab elatiore cerebelli parte occultatum: quo quidem ad anteriora reflexo, nudari prorsus contingit quartum ultimumque uentriculum cerebri.

Ventriculus dexter atque sinister cerebri.

Ventriculus cerebri tertius.

φαλλοειδὲς corpus.

Crassæ meningis partes omnes adhærescũt caluariæ, in animali uiuente.

Ventriculos anteriores cerebri esse grandiores.

Ventriculi cerebri tres.

Tertium uentriculum cerebri reperiri inter duos priores, & quartum posteriorem, medium.

Nates cerebri.

Vermicularis excrescentia cerebri.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium corporis humani, liber I.

Corpora quæ nec undequaque propriam habent circunscriptionem, nec undequaque coniuncta sunt alijs, ea omnia particulæ uocitantur. Quod quidem si uerũ sit, multæ erunt animalium particulæ, aliæ sanè maiores, sicuti & aliæ minores, atque aliæ etiam omnino in aliam speciem indiuisibiles. Vtiles autem hæ omnes ipsi animæ sunt, quippe cuius organum corpus existit & propterea multum differtur à se inuicem animalium particulę, quoniã & ipsæ animæ. Omnibus uerò aptum est corpus animę moribus & facultatibus. Equo siquidem fortibus ungulis & iuba est munitũ etenim uelox, superbum, ac generosum est animal. Leoni autem, utpote animoso & feroci, dentibus & unguibus ualidum. At ceruo & lepori, animalibus timidis, uelox quidem est corpus, sed nudum omnino, & inerme. Timidis quippe, uelocitas arma uerò audacibus expediebant. Neque igitur timidũ aliquod armauit natura, neque audax quidpiam nudum destituit. Homini autem (sapiens enim hoc animal est, & solum inter terrestria omnia diuinum) pro omnibus simul defensorijs armis, manus largita est, instrumentum ad omnes quidem artes pernecessarium pací uerò, non minus quàm bello, idoneum. Non igitur indiguit cornu, aut ungula sibi innata, quum meliora illis arma, quandocunque uolet, manibus possit accipere. Sed uelocior est homine leo. Quid hoc tandẽ estˀ Homo sanè equũ domuit sapientia & manibus, uelocius leone animal quo utens, & subterfugit & leonem persequitˀ. Quin & sedens ex alto, humilẽ illum percutit. Non igitur est nudus, neque inermis, neque facilis uulneratu, neque calciamentorum expers homo, quum & thoracem ferreum, & multiplicem cũm armorum, tum etiam calceamentorũ atque operimentorũ species, inter quæ sunt domus, turris, & murus, sua sibi parare possit industria. Si autem innatũ ei esset cornu in manibus, minimè posset eis uti ad earũ rerum omnium compositionẽ. Iisdem manibus homo uestem, rete, nassam, uelum, & sagenam

Particula.

Animæ organũ existit corpus.

Moribus animæ esse aptum corpus, in omnib. [illegible] natura.

Leonis natura.

Timidis expedire uelocitatem. Audacibus expedire arma.

Homo sapiens animal, & solũ inter terrestria diuinum.

Manus homini tributas esse à natura, pro omnibus simul defensorijs armis.

Equus uelocior leone.

Hominis prærogatiua.

contexuit. Quare nõ solùm ijs quæ in terra sunt animalibus, sed eis etiam quę in mari & aere, dominat̃. Ac talia quidem homini ad fortitudinẽ arma sunt manus. Attamen pacificum & politicum animal homo, manibus & leges scripsit, & aras, & simulachra Dijs erexit, & uniuersa artiũ instrumenta construxit, commentariosq́ue etiam speculationis eorũ scriptos reliquit.* Vt aũt sapientissimum omnium animalium est homo, sic manus sunt organa sapienti animali conuenien 10 tissima. Non enim quia manus habuit, propterea est sapientissimum: sed quia sapientissimum erat, propter hoc manus habuit. Non siquidem manus ipsæ hominem artes docuerunt, sed ratio. Manus quippe ipsæ sunt artium organa, sicuti lyra musici, & forceps fabri. Vt igitur lyra non docuit musicũ, nec forceps fabrum, sed est uterq; ipsorum artifex, per eam, qua præditus est, rationem: agere autem nõ potest ex arte absque organis: ita & unaquælibet anima, faculta- 20 tes quasdam a sua ipsius substantia obtinet. efficere autem ea quæ nata efficere, sine organis nequaquam potest. Quòd autem corporis particulæ animam non impellant, aut timidam, aut strenuam, aut sapientem fieri, manifestè uidere licet, si animalia recens genita consideres, quæ quidem prius agere conantur, quam perfectas habeant particulas. Etenim si oua tria acceperis, unum aquilæ, alterum anatis, reliquum serpentis, & calore modico foueris, animaliaq; ge- 30 nita rupto putamine excluseris, illa quidem alis uolare conantia, antè etiam quàm uolare possint, hoc autem reuolui uidebis, & serpere affectans, quamuis molle adhuc & inualidum fuerit. Omne siquidem animal suæ ipsius animæ facultates, ac in quos usus partes suæ maximè polleant, nullo doctore præsentit. Naturæ quippe animalium (ut ait Hippocrates) à nullo doctæ sunt. Quapropter cætera quidem animalia mihi natura magis quàm ratione artem aliquam 40 exercere uidentur, ut tum formicę, tum apes. Homo autem sicuti corpus armis nudum, ita & animam artibus destitutam habet. Proinde pro corporis nuditate, manus pro artium imperitia, rationem accepit: quibus si utitur, corpus quidem armat, & omnibus modis tuetur: animam autem uniuersis artibus ornat. Vt enim si innata sibi aliqua haberet arma, illa ei sola semper adessent, ita & si aliquam artem natura sortitus esset reliquas sanè ignoraret. Pulchrè igitur Aristote- 50 les, manum uelut organum quoddã esse ante organa, dixit: quem ex nostris aliquis imitatus, rationem etiam, uelut quandã artem esse ante alias artes, haud inuenustius asseuerauit. Homo igitur animaliũ omnium solus, quum artem ante artes in anima habeat, nempe rationem, optimo sanè iure organum ante organa in corpore manum possedit. Cuius quidem constitutio, si aliter constructa fuisset quàm est, fuisset ne felicior ad actiones futura, considerandum. Porrò 60 unum, primumq́ue caput organi apprehensorij optimè compositi est, si omnes figuras, atq; omnes eas magnitudines, quas mouere homo potest, probè apprehendit. Ad quod munus præstandũ, multiformiter diuidi manũ fuit melius. Nam si indiuisa mansisset, cõtingere tantummodo sibi æqualem corporis cuiusque admoti magnitudinem posset. At in multas partes diuisa, moles seipsa multò maiores facilè amplectitur, & minimas quasq; res exactè etiam uenatur, colligitq́. Quum autem eadẽ circum corpus sphæricum posita in orbem contrahi, rectum autem & cauum fideliter etiam amplecti, manifestè utique omnem comprehendit figuram: quæ nimirũ omnis, ex tribus lineis constat, aut curua, aut caua, aut recta. Cæterùm quoniam corpora non pauca maiori mole sunt prædita, quàm quæ manu una comprehendi queat, adiutricem alteri, alteram natura æqualem manum adiunxit, ut ambæ ex oppositis partibus ea corpora complectentes, una manu maxima nihilo sint inferiores. Nec uerò ad firmiter comprehendendum sat erat manum esse diuisam, nisi etiam digitus unus, alijs quatuor oppositus fuisset, ut cum eis actionem ipsam absolueret: quum nimirum aut undiq; circulo, aut omnino ex duobus locis contrarijs integra fiat comprehensio. Quin etiam digitos ipsos tum molles, tum rotundos, tum unguibus iuxta summitatem munitos* esse expediebat, si ad omnem corporum magnitudinem & consistentiam firmiter comprehendendam erant futuri ex usu. Etenim qui immodicè prolixi sunt ungues, ac propterea mutuò sese supergrediuntur, tametsi ad excoriandum, aut radendum sint utiles, minuta tamen corpora ægrè apprehendere possunt. Qui uerò propter paruitatem ad fines usque digitorum non extenduntur, naturam carneam summitate priuantes, eam ad apprehendendum admodum inualidam reddunt. Qui autem summitatibus digitorum ęquantur, ij omnium soli, utilitatem cuius gratia sunt conditi, perfectissimè complent. Pulchrè igitur monet Hippocrates (sententia cuius nobis est diuinum oraculum) particulas corporis uniuersas sibi inuicem consentire, hoc est, conspirare in ministerium unius operationis. Manifestum itaque est, manus apprehensionis gratia constructas esse. Quòd uerò omnes earum particulæ & tales & tantæ sint, ut in unum organi totius actionem conspirent, hoc nondum omnes cognoscunt. Porrò ipsa particularum constructio, earum actionibus iuncta, optimæ habitudinis, ueræq; pulchritudinis discernendæ regulam, mensuram, iudiciumq; præstat. Vera siquidem pulchritudo, aliud est nihil quàm constitutio optima, quæ actionibus exploratur: non albedine, non mollitie, uel id genus alijs, per quæ nec natiua, nec uera, sed fucata pulchritudo ostentat̃. Deinceps itaq; omnẽ manus fabricam persequamur: quæ tamẽ corporibus insunt obiter distinguentes. Insunt autẽ primũ & maximè temperamenta: quippe quæ propriã particularũ substantiam complent. Nam singulis id esse quod sunt, ob quatuor qualitatum primarũ certam quandam temperiem contingit. Hæc igitur eis secundum substantiæ rationem insunt. Consequuntur autem necessariò odores, sapores, colores, durities, atque mollities. Alia uerò necessariò accidunt, ut positio, magnitudo, connexio, confirmatioq́.

Actio omnium magna ex parte à propria organi substantia procedit.

matioq;. Cæterum maiori ex parte omnis actio à propria organi substantia procedit, licet interdum fiat propter aliquid consequentium, ut unsio propter colorem. Debet autem ipsa actio esse in proposita indagatione, principiũ simul inquisitionis, & inuentorum examen. Quoniam igitur actio quidem manus est apprehensio,

Manus actio est apprehensio.

apprehendere autẽ nihil posset ipsa immobilis permanens, utique præcipua ipsi actionis pars ea erit, per quam mouebitur. Quum autem omnes

Motus voluntarij omnes à musculis fiunt.

uoluntarij motus, quales manui sunt, a musculis fiant, hi utique, primum motionis organum manui erunt, alia uerò uniuersa, hæc quidem, ut melius actio fieret, alia, ut sine quibus fieri non poterat, sicuti & alia, pro custodia omnium horum condita sunt. Ac genus quidem unguium,

Vnguium genus gratia eius quod melius est, conditum.

gratia eius quod est melius, uidetur factum: quum absq; illis manus apprehendere possent, at non æquè feliciter. Eorum autem securitati natura

Vngues cur mediocriter duri.

prospiciens, mediocriter ipsos duros effecit, ut neq; utilitati, cuius gratia facti sunt, quicquam decederet, neque ipsi facilè paterentur. Omnes siquidem animalium particulas prominentes & nudas, ex tali substantia creauit, qualis neque quassari facilè propter molliciẽ, nec rumpi propter siccitatẽ posset. Etiam securitatis gratia rotundi constructi sunt ungues.

Vngues rotundi facti securitatis gratia.

Sola quippe figurarum rotunda ad uix patiendũ exquisitè comparata est, ut quæ nullum expositum angulum frangi potentem habeat. Sed quoniam scalpendo, uel aliud quoduis unguibus agendo, exteri debebant nobis eorũ extremitates, solas has animalis particulas ita construxit natura, ut sem-

Figurarum sola rotunda patitur ægre.

Vngues cur sic augeantur.

per augeri possint, quamuis iam totum corpus augeri desierit. Augentur autem, pilorum instar, in longũ tantum, subnascentibus alijs semper unguibus nouis, & ueteres propellentibus.

Vnguium augmentũ in longum tantum.

Ossium uerò genus in digitis, quòd & hoc ipsum gratia eius quod est melius, factum sit, hinc

Ossium genus in digitis, gratia eius quod melius est.

discas licet, quòd moueri quidem multiformiter inesset eis, uel sine ossibus, sicuti polypodibus: firmitatem autem in actionibus nunquam haberemus, carentes dura & obsistente particula & quod inest propter morbum trementibus, id nobis inesset semper natura. Ad hæc, si sine ossibus facti essent digiti, illas actiones solas probe perficerent, in quibus eos circulo implicari oporteret, circa comprehensibile. Si autẽ unicum os haberent, illis actionibus solis rectè seruirẽt, in quibus eis egeremus extensis. Quia

Digitorum singuli cur ex tribus ossibus constent.

uerò nec sine ossibus, nec ex uno solo creati sunt, sed ex tribus inuicem per singulos connexis articulos unusquisq; est factus, ob id sane ad omnem actionẽ promptissimè figurantur. Plerunque enim quum neque omnibus extensis, neque omnibus curuatis egeamus, aliquando

Figurarum cuiusq; digiti sex uniuersales differentiæ circa ipsam apprehensionem.

quidem primum solum, uel secundum, uel tertium articulum: aliquando autem, uel primum simul & secundum, uel secundum & tertiũ, uel primũ simul & tertium extendentes aut flectentes, hoc modo sex figurarũ uniuersales differentias exprimimus: particulares aũt secundum magis & minus, innumeras. Est autẽ molita carnis generationem natura, nõ quidem in externa digitorum regione, quòd illic esset futura oneri,

Caro cur subtersa interna digitorum regioni, minime autem externæ.

sed sub internis partibus, ut quum eius consistentia sit mollis, & occursantibus cedat leuiter, ossium rectitudinem corrigat, quando est aliquid circulo comprehendendum. Proinde in articulis quidem perpaucam, plurimam in partibus inter articulos medijs carnem produxit. At lateribus digitorũ, tantũ carnis aduasci fecit, quanta medium inibi spatium repletura erat. Hæc igitur tot & talia commoda, manus à carne obtinet: præterea etiam, ut fricet, & molliat, quæcunque moderatè mollibus instrumentis egent, quæ ha in omnibus artibus plurima existũt. Propriæ igitur hæ sunt carnis manus utilitates. Communis autem utilitas, quòd ueluti propugnaculum quoddam & tegmen sit, aduersus omnes tam frigidas, quàm calidas iniurias extrinsecas, calidam in se quandam humiditatẽ possidens, eáque utrique intemperantiæ resistens, ut balneũ. Siquidem nihil inuenias quod ualido æstu occu-

Balnei usus.

patos præsentius refrigerare, aut rigentes frigore, promptius calefacere queat, quàm balneum. Quum enim natura humidum sit, & moderatè calidum, humiditate quidem, natam ex calore siccitatem irrigat: caliditate uero, ortam ex gelu frigiditatem persanat. Quum igitur omniũ digitorum actiones, per ossa tria compleant, con-

Digitorum omnium actiones per tria ossa cõplen.

stat sanè quòd nec pauciora, nec plura tribus illa fieri expediebat: quandò si plura essent, minus firmam extensionẽ præstarent: sicuti si pauciora, tam diuersas particulares figuras digiti non haberent. Manifestum præterea est, postlocatum os minus esse debere, quàm prælocatum,

Os postlocatum prælocato minus esse debere.

à quo utique uehitur: & quòd in ualde paruum atq; rotundum desinere digitorum summitates oportuit, ossiũ magnitudine decrescente paulatim, ad optimè apprehendendum. Quòd autem unumquodq; os extrinsecus quidẽ exactè con-

Digitorum ossa cur cõuexa quidem extrinsecus, intus vero nequaquam, sicutineq; in lateribus.

uexum sit, intus uerò & in lateribus non exactè, id melioris gratia factũ existimo. Internis siquidem partibus suis ipsi digiti molliunt & terunt, ac breuiter omnia accipiunt: quæ quidem deterius fierent, si ossa inibi conuexa fuissent. Externis uerò, quum nihil agant, reliquum fuit ut ad solam patiendi difficultatem exquisitè constructi essent. At in lateribus, ut nullum in medio spatium uacuum, dum adducuntur, relinquerent, hac parte eos minime curuos fieri expediebat. Quare merito magnus digitus supernam, sicut & paruus infernã circumferentiã exactè cõuexam obtinet, quum ab hac parte neuter illorum aut ab aliquo custodiri, aut alteri adiungi debeat. Sed neq; simpliciter, neq; à casu aut te-

Ossium structura in digitis.

merè, ex tribus ossibus unusquisq; digitorũ est factus: sed ueluti ianuarum cardines, ita & articulorum unusquisq; eminentiam cauitati appositè immissam & æqualem sortitus est. Quas quidem cauitates ossiũ, quasi supercilia eminentia circulo ambiunt, ad maximam firmitudinẽ articulorũ, ne aliquando excidant. Ad facilitatẽ au-

Supercilia ambientia cauitates ossium quibus cohærent.

tem motionis, atq; ossium securitatem, auxilium duplex excogitauit natura: unum quidem, cartilagine os utrunq; subiungens, oblinensq;: alterum uerò, ipsis cartilaginibus humorem unctuosum & uiscosum, ueluti oleum quoddam, suffundens, per quem facile mobilis, & attri-

Motionis articulorum in digitis auxiliũ duplex.

tu cōtumax omnis articulatio ossium est facta. Vt uero longè adhuc tutius articulus omnis inconcussus custodiretur, ligamenta quædam ex utroque osse produxit, ab uno uidelicet in alterū peruenientia maxima quidem crassissimaque, ad præcipuos articulos continendos: minora uerò, ad minores. Cæterū labia ossiū, extrinsecus quidem maiora sunt, intrinsecus uerò minora, tum propter firmitudinē extensionis, tum propter flexionis diuersitatē. Sunt autem dura, densa, medullæque expertia digitorū ossa quia nuda sunt omnia, & propterea facilè patibilia. Nō potest tamen rectè inueniri utilitas partis, antequā eius actio noscatur. Quòd igitur principiū neruorum omnium cerebrum sit, atque spinalis medulla & quòd ipsius rursus spinalis medullæ cerebrum, arteriarū uerò omniū cor, ut hepar uenarum & quòd nerui quidem à cerebro animalem nutritem, arteriæ autem à corde pulsatilem, sicuti ueneæ ab hepate uegetatiuam accipiunt, demonstratum alibi à nobis est. Erit itaque usus quē præstant nerui, facultates sensus & motus à principio in partes deducere. Arteriarum autem, custodire* naturalem caliditatem, & nutrire animalem spiritum. Sanguinis autem generandi, simul & in omnes partes ferēdi gratia, factæ sunt uenæ. Quum igitur digitorū ossa ex se moueri motu uoluntario non possent, natura ex cubiti musculis productos tendones, secundum rectitudinem digitorum deduxit, eosque inseruit in articulos singulos, hoc est, in caput secundi ossis, quod nimirū mouendū erat. Quorū generatio tendonū, ex neruis & ligamentis in musculos dispersis, rursusque inuicē coeuntibus, est. Sentiunt itaque & mouentur motu uoluntario tendones, ratione neruorū ex quibus constant colligant autem musculos ossibus, ob ligamenta quæ in se recipiunt. At ligamentum ipsum album, exangue, & cōcauitatis expers quum sit, neruus esse uidetur. Verùm non est natum ex cerebro, neque ex spinali medulla, sed ex ossibus ad ossa transit, neruoque multò durius, ac penitus insensibile est, nec mouere quicquam potest. Ossa igitur omnia quæ sublocantur, circa prælocatum sibiipsis os immotum manens, mota, extenduntur quidem, quando exterior trahit tendo flectuntur, autē quādo interior. Ne uerò per longam uiam & nudam carne, facilè colliderentur tendones, membranis uestiuit illos natura, eosque à musculis usque ad articulos, ut paterentur ægrius, ex quibus etiam nudos creauit. Nam quà applicantur, ibi unusquisque ipsorū expanditur, ut facilius moueat, tractus apprehensionibus pluribus. Sed quoniam quatuor motibus, unusquisque digitorum moueri debebat, uno quidē, flexis, alio uerò extensis, duobus item ad latera: quadrifariam illis applicātur tendones, orti partim à cubiti musculis, internis quidem flectentes, externis uerò extendentes, mouentibus autem ad latera, deducentes ad paruum digitum partim à paruis in manum musculis, qui reliquum ex obliquis motum, pollicem uel sus operantur. Atque is sanè maximus digitorū, internum quidem habet unum tenuē tendonē, duos uerò externos, eosque robustos admodum: at ex lateribus, parte quidem quæ est uersus indicem, paruum & tenuem habet musculū altera uerò parte, ubi manus assurgit, hoc multò maiorē. Reliqui omnes quatuor digiti, intus quidē duos tendones magnos, foris uerò unum sortiuntur, alteri illorū, scilicet minori, æqualem, tenuiorem autem hoc, eum qui ad latera exteriorū partium peruenit: reliquū uerò omnium tenuissimū ad latera partium interiorum attinentem. Ac sic quidem rectè natura, molem ipsorum tendonū, actionis & utilitatis excellentiæ respondentem construxit. Quum enim quatuor digitis flexis plurimas & uehementissimas actiones obeamus, nō magnos tantùm ipsos tendones internos, sed etiā duplices erat nobis opus habere. Contrà res habet in magno digito. Ad nullā enim aliam actionem nobis flectendus est, nisi quando aliis iam curuatis illum desuper iniicere oportet. Quia uerò primus eius articulus otiosus est, ad eum nullus interna parte tendo applicatur, sed ad secundum & tertium duntaxat eius articulum, unus exiguus peruenit. Porrò duo illi tendones qui extrinsecus apparent in magno digito, si ambo quidē tendant, digitū tendunt exactè. si uerò alter eorum, partem alterā sibi proximā ad latus trahit. Atque actionem quidem tendonis ad indicem perducentis, musculus paruus suscipit, ad hoc ibi locatus. Contrariam uerò, magnus, qui in palmæ altera parte, quam thenar uocant, consistit. Atque unusquisque tendo ad suum caput trahere particulam natus est, quæ à seipso mouetur. Tendo igitur qui magnum flectit digitū, ab ea deneruationis, quæ in carpo est, parte, ducit originem, à qua nimirum oritur etiam qui ad medium peruenit digitū. Vectus enim super hunc multo spatio, & colligatus mēbranis fortibus, tum primùm decedens recedit ab eo, quum ad manus cauitatem accessit, modo persimili iugorum habenis, quæ per aliquos annulos super iugum locatę excedunt. Et quemadmodū exteriorum tendonum illi quidem qui ad alios digitos pertinent, in superficie locantur, subiacent uerò ipsis qui ad magnū spectant, sic è conuerso, qui interni ad digitos quatuor perueniunt, per profunditatem manus feruntur superuehitur autem qui ad magnum defertur digitum. Semper enim natura, in profundo quidem id quod præcipuum est, in superficie uerò id quod non est præcipuum, collocat. Porrò musculorum deneruationes apparent duplices, quo maximè loco ipsum carpum flectimus, sibiinuicem superpositæ maior quidem ea, quæ est in profundo minor autem quæ in superficie idque diuisa planè ea quæ subiacet quidem, in quinque tendones quæ uerò supergreditur, in quatuor & omnibus ipsis rectà perlatis ad digitos, superuehuntur quidem minores maioribus, membranis uerò fortibus qualibet quatuor coniugationum per totam uiam munitur. Quando autem descenderint ad primos digitorum articulos, ibi quisque subiacentium tendonum diffusus, caput primæ aciei flectit, per ambiens eum membranosum ligamen. Reliquū uerò omne in unaquaque coniugatione fertur ulterius, secundum uiam à principio cœptā, rectà ad digitorū extremitates. Vbi

uerò

Ligamenta articulorum in digitis.
Labia ossiū in digitis.
Digitorum ossa quaia [illegible] & quare sint talia.
Neruorum principium est cerebrum, & spinalis medulla.
Cor est omniū arteriarum principium.
Hepar est uenarum omnium principium.
Neruorum deducunt [illegible] sensus & motus.
Arteriarum usus.
Venarum usus.
Tendones mouentes digitos procedunt [illegible] musculis.
Tendonū generatio & usus.
Ligamentū ab ossibus transire in [illegible] insensibile [illegible].
Pollicis tendones & musculi.
Digiti [illegible] tendones [illegible].
Flectentes tendones duplices.
Pollicis tendones [illegible].
Thenar.
Naturæ prudentia.
Musculorum deneruationes duplices.
Tendonum articulos digitorum insertio [illegible].

uerò ad secundos articulos peruenerint, ibi rursus tendo superior bifariam diuisus, & utraque parte implicata circa subiectum tendonem inuolutus, interius partibus capitis secundæ aciei inseritur. At ille qui subditus est, solus inde ad tertiam articulationem ascendens, ad caput tertij & ultimi ossis digitorum, etiam ipse implantatur. Flectitur quidem unusquisque qui iuxta ipsos est articulus a dictis tendonum implantationibus: extenditur autē ab externis carpi tendonibus. Sed tendones interim, qui per profundum feruntur, primū & tertiū articulum uniuscuiusq; quatuor digitorum mouent. Qui autem per superficiē, hoc est, exigui, ad unum, nempe mediū, implantanī duntaxat. Quia uerò nulla caro ex seipsa sensum habet, & absurdū erat apprehensorium organum insensili tegi particula, non paruam neruorū portionem in carnes manuum natura disseminauit. Ex quibus sic factis musculis, produxit tendines, lateralibusq; uniuscuiusq; digiti partibus eos implantauit: dextræ quidē manus, his partibus quæ uersus sinistram: sinistræ uerò, eis quæ uersus dextram sunt sitæ. Reliquos uerò tendones, qui ad laterale uniuscuiusq; digiti partem perueniunt, a cubiti musculis generauit. Cæterùm omnium ipsi tendones ab eodē principio, quod iuxta carpū est, omnes: feruntur autem ad digitos secundum rectas lineas, æquales angulos ad caput ipsum efficientes. Quare principiū ipsum, summitates tendonum flecti ad seipsum cogit. Nam si cessantibus motibus ijs qui sunt ad latera, potius extenderis, uel flexeris digitos, extendente quidē re, distabūt: flectente aūt, in idem mutuo coibūt. Ad hæc, tensos eos coniungere possumus, si dextri quidē digitorū eum, qui est in lateribus, sinistrū tendonē, sinistri uero, dextrū tendamus. Rursus plurimū a seinuicē abducemus, si ipsius quidem dextri, dextrum, sinistri uerò sinistrum similiter distenderimus. Si uerò neutro laterali ū tendonum agamus, sed externis tantùm, mediam præ dictarum constitutionē habebunt digiti. Enimuero in unoquoq; articulo, unica quidem nobis figura est indolens, media uidelicet: aliæ uerò omnes utrinq; dolēt, sed magis quę longius a media recedit. Omnino aūt dolorificæ sunt extremæ figuræ, post quas nimirū nec flectere, nec extendere licet. Meritò igit̄ inter omnes figuras ea est maxime dolorifica, quū dux quidem motionis musculus, extrema contractione, huic autem oppositus, perfecta extensione cruciatur. Figuram uerò mediam utrinq; circumstantes operantur, aut ambo musculi, aut alter omnino: potest tamen aliquando in ipsa neuter eorum operari. Cæterùm paruorū tendonum motus non poterit unquā magnus agentibus apparere. Nulla autem ex parte offendetur digitorum flexio aut extensio, etiamsi abscindantur laterales tendones: quorum is quidem imbecillior est, qui est interior: uterq; autē operatur tensis digitis, quiescit uerò flexis. Quum autem in utriusq; manus digitis articuli triginta habeant, quorū unusquisq; in locis quatuor implantationes tendonū habet, præter primū magni digiti articulum, qui secundū quidē latera, extrinsecusq; applicationes tendonū recipit, intus uerò nullam: erunt utiq; omnes applicationes ad digitos pertinentes centum & duodeuiginti. Porro simiæ, utpote secundum animam animali ridiculo, ridiculū quoq; corpus natura tribuit: id quod maxime licet cernere in formatione pollicis, qui & paruus & ridiculus est, parūq; ab indice distans. Quòd aūt si pauciores digiti essent, multę actiones imperfectius absoluerentur: pluribus autē ad nullam rem indigeamus, id adeò perspicuū est, ut demonstrari non debeat. Quare pulchrè quidē natura quinq; in utraq; manu digitos fabrefecit: quę ut est ne quid deficiat solicita, ita nihil frustra operatur. Cur autem inæquales digiti omnes sunt facti, atq; medius omnium longissimus? Sane quòd eorum summitates ad æqualitatem uenire melius erat, quum magnas aliquas moles in circuitu comprehendūt, & quū in seipsis humidum uel paruum corpus continere conantur: ad quod quidem inæqualitas digitorum utilitatem præstat manifestissimam.

Carnem omnē esse ex se insensibilem.

Tendones digitorum unde omnes oriantur.

Figura indolens est in singulis articulis media.

Figuræ extremæ sunt dolorificæ.

Figura media qui fiat.

Tendonum lateralium consideratio.

Articuli omniū digitorum in utraq; manu, triginta numero.

Implantationes tendonū ad digitos, centum et duodeuiginti.

Simiarum ridicula animæ ridiculum corpus tributum.

Naturam nihil frustra operari.

Digitorū inæqualitas ad quid conducat.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium lib. II.

VNumquenque autem musculum, ex ijs qui radium & cubitum circulo comprehendunt, adeò adornauit natura, ut ne constructio quidem melior ulla posit excogitari. Porrò musculorum omnium cubiti & manus numerus, ad uiginti tres peruenit. Septem nanque parui sunt in manu: alij totidem magni totam interiorem regionē cubiti, ut reliqui nouem totam exteriorem occupauerūt. Parui itaque manus extremæ musculi, duces sunt alterius obliquorum motuum. Eorum autem qui sunt in cubitum, duo quidem maximi, digitos flectunt: magnitudine autem his secundi, duo etiam numero, totum carpum: obliqui uerò duo, primùm quidem radium, cum eo autem & totam manum, ad pronam figuram circumagunt. Reliquus eorum septimus, qui minimus est eorum qui in longum extensi sunt, nullum digitum mouet, sed alterius utilitatis gratia factus est, quam procedente sermone enarrabo. Ex ijs uerò nouem musculis qui in cubiti externa parte consistunt, unus quidem digitos omnes, præter quam magnum, extendit: duo autem alij eosdem quatuor digitos ad transuersum abducūt. At quartus alius musculus, solum magnum digitum mouet, altero motu externorum duorū, scilicet obliquorū: alius item unus reliquum magni digiti motum præstat, moderateq; carpum totum extendit. Fortiter autem hoc circa carpum efficiunt alij duo musculi: reliqui uerò duo conuertentes ad figuram supinam radium, cum eo & totam manum, ad eandem ducunt figuram. Cæterùm in tres magnas partes tota manus diuiditur: quarum una brachium, alia cubitus siue ulna, tertia appellatur* extrema manus. Sed de brachio quidem nunc sermo non est futurus. Cubitus dicitur totum membrum, quod est inter articulationem carpi & anconis medium. Ancon autē est pars illa cui innitimur, & quam etiā totius nomine appellant cubitum.

Musculi cubiti et manus, uiginti tres.

Musculorū manus usus.

Musculorum cubiti usus.

Manus totius diuisio.

Brachium

Cubitus

Extrema manus

Ancon

Cæterum ossium cubiti, alterũ quidem maius,
cuius pars est ancon, specialius uocat cubitus,
quod in media manus figura, ossi alteri, uempe
Radius.
radio, subiacet. Gibbi uerò processus ossium ra-
dij & cubiti, qui carpo inserunt, uocant quidẽ &
Processus cubiti. Digitorum singulis proprius musculus.
idipsum quod sunt, processus, & interdũ capita,
& tuberanda. Vnicuiq; igitur digitorũ proprius
unus paruus musculus inest: duo autẽ alij maxi-
mi in manu thenara generãt, per quos tum car-
nosa pars manus alta, media uerò caua efficit:
tum digitorũ uterq; maximus & minimus, plu-
rimũ abducuntur ab alijs. Qui aũt inter magnũ
& indicẽ cõsistit musculus, eam partẽ replet, pol
licemq; adducit ad indicẽ. Inserunt tamen in ip-
sum pollicẽ alij fortiores tẽdones, à musculis ul-
tra producti. Quare quũ quatuor quidẽ sint qui
quatuor digitis insunt, duo aũt circa magnum,
alius uerò unus ad paruũ digitũ, rationabiliter
Manus musculi septem.
omnes manus musculi septẽ sunt facti, à quorũ
singulis haud ab re unicus est tendo productus.
Iam uerò duo illi musculi, qui intra cubitũ siti,
ipsos digitos flectunt, mediã exquisitè regionẽ
obtinẽt: quoniã & capita tendonũ flectentiũ di-
gitos, ad mediã regionẽ peruenire erat melius.
Vtrinq; uerò unus est flectẽs carpũ. Alij aũt duo
intrinsecus in ulna consistũt, eam ad obliquũ du
centes. Reliquus extensorũ secundũ longũ mu-
Tangendi uis in manu à quo per ficiatur tendine.
sculorũ intra ulnã, tenuissimus omniũ, in super-
ficie consistit, à quo quidem unus tendo produ
ctus, sub interna cute manus disseminat, nullũ
quidem articulũ mouens, sed ipsam perficiens
tangendi uim, quæ ad apprehensoriam requiri-
tur. Exteriorũ uerò cubiti musculorũ, qui qui-
dem extendit quatuor digitos, in superficie sub
ipsa cute locatus est, mediã maxime totius mem
bri regionem obtinens. Alij autem post eum, ob
lique ad mediam descendẽtes regionem, tribus
quidẽ maioribus digitis, duo reliquis uerò mi-
noribus, reliquas explantationes mittit. Reli-
quorum uerò trium, unus quidẽ qui in ulna est,
carpum tendone simplici extendit: qui aũt sunt
in radio, alter quidem condylum eius transcen-
dens, obliquus, in duoq; diuisus, extendit simul
carpum, & magnum digitum abducit ab alijs:
reliquus autem extrinsecus, ad pronum circun-
ducit extremam manum, atq; ipsum carpum ex-
tendit. Sunt & alij duo in ulna, ipsam circumuer
tentes obliqui quidem, quoniam & motus quẽ
efficiunt, obliquus est: peruenientes autem ad
radij os, quoniam hic motus est actio dearticu-
lationis huius ossis, quæ ad brachium consistit.
Apparent itaq; nouẽ quidẽ externi, septem autẽ
interni musculi, si annumeres duplices illos mu
sculos, qui circumagunt obliqui ulnã. Nam qui
manus gratia sunt conditi, septem quidem ex-
Carpi motores quot & quibus profecti tẽdinibus.
terni, quinq; interni habentur. Quum autẽ qua
tuor sint motus carpi, extensio, flexio, ad pro-
num circunductio, & ad supinum: duo quidem
tendones & musculi sunt duces flexionis, duo
autem alij extensionis. Hi uerò ipsi etiam cou-
nectiones laterales concinnant ad pronã figurã,
simul adiuuante quippiã eo musculo, qui in ex-
terna ulna locatus, deluit in medium potissimũ
metacarpium, per tendonem duplicem. Flecten-
tium igitur carpum tendonum, alter quidem ad
eam quæ supra paruum digitum, alter autem ad
eam quæ supra magnum est, regionem internã
peruenit. Ad eundem uerò modum extenden-
tium uterq;, hic quidem supra paruum, ille au-
tem supra magnum digitum, superna parte im-
plantantur. Ac si utriq; sanè tensi fuerint, flectũt
quidem interni, tendunt externi manum: tenso
uerò alterutro ipsorum, altero quidem qui ad
magnum digitum, parte interna, altero autem
qui ad paruum, parte externa est, ad pronũ sen-
sim quodammodo manus circunducetur: eo ue
rò qui ad paruum digitum, tenso intrinsecus,
uel eo qui ad magnum est, extrinsecus, ad supi-
num. Si uerò simul tensi fuerint, & qui ad ma-
gnũ digitũ intrinsecus est, & qui ad paruũ extrin
secus, non amplius sensim, sed quamplurimum
sic ad pronũ circumagitur manus. Ita etiam &
eo qui ad paruum digitum intrinsecus est, & si-
mul eo, qui ad magnũ extrinsecus, tenso, admo-
dum manus supina fit. Distinguere autem opor
Vlnæ motus.
tet carpi motus, à motibus totius ulnæ. Sunt e-
nim & huic quatuor motus, proportione qua-
tuor motibus respondentes, qui ab ijs, quæ ad
brachiũ sunt, dearticulationibus fiunt. Etenim
extensam, & flexam, & circunductam ad pronũ
& supinum, uidebis totam ulnã, quiescente ma-
nu. Sed extensionẽ quidẽ & flexionẽ, ulnę dear-
ticulatio, quæ est ad media brachij, efficit: cir-
cunductionẽ uerò ad latera, articulatio brachij,
ad externum eius caput. Ac duo quidem muscu
Musculi tententes pronum.
li ad pronum circunducunt, duo autem ad supi-
num conuertunt radium: nam satius fuit duo-
bus musculis, quàm uni talem motum cõmitte-
re. Eorum autem musculorum, hic quidem in su
pernas partes quæ iuxta brachiũ sunt, ille in in-
fernas, iuxta carpum inseritur: fertur uerò ultrã
amplius uterq;, neq; in ipsas solùm inserunt ex-
tremitates, propterea quòd carnosis partibus
immittuntur, antequam in tendones desinant.
Ab eis siquidem nullus tendo producitur, quũ
impossibile sit ita propinquis sibi ossibus, inci-
pientem ab ulna musculum, in neruosam tenui-
Tendonum natura.
tatẽ mutatũ, inseri radio. Neruis quippe & liga-
mẽtis in carnes musculi disseminatis, postea pau
latim in idẽ aceruatis, generatio fit tendonibus;
paulatim autem illud longiori eget uia, & maxi
mè quando ex magno musculo aceruatio fit. Ve
rum autem esse id quod dicitur, ostendit qui ra-
dio incumbit supernè musculus, à quo solo in-
ter quatuor prædictos musculos, quòd mini-
mus & longissimus sit, membranosus iuxta finẽ
explantaĩ tendo, enatus à partibus radio inter-
nis, prope carpum. Collocauit autẽ natura, eos
quidem, qui ad pronam figuram membrũ cir-
cunducunt, ex internis partibus, omnium pri-
mos, securitatis gratia, quum plurimas & ma-
xime necessarias, & uehementissimas, in hac fi-
gura, actiones obeamus: eorum uerò qui ad su-
pinũ abducunt, alterum quidẽ occultauit in re-
gione inter ulnam & radiũ media, eum ab ulna
in radium producens: alterũ uerò imposuit de-
super ipsi radio, longissimũ faciendo hunc om-
nium, qui circa membrum hoc sunt musculorũ.
Peruenit itaq; eius superior quidem extremitas
ad externam brachij partem: inferior autem,
per

per quam mouet radium, in membranosum tendonem desinens, applicatur intrinsecis eius partibus, prope ipsam cum carpo articulationē. Porrò ubi quis uiderit, quando neruū aut tendonē aliquem præterferri opus est magnam ossis conuexitatē, unum horū trium fieri, aut cauari particulam, aut perforari, aut omnino circa basim eius, neruum inuolui, nusquam autem nudum, aut non munitum uehi per conuexitatem, intelliget omnino tunc quantam artem in securitate singularum partium ostendit natura. Ac tendones quidem ipsos trium externorum manus musculorum carpum mouentium, radix, & ulnæ cauata excipiunt. Mox autem & ligamentis latis, & fortibus, & duris, quæ ossa ipsa suscipientia producunt, induuntur omnes eius loci tendones, ut neq; ab incidentibus extrinsecus prompte patiantur, neq; à duritie ossium lædantur. Iam uerò imbecilliores quidē actiones, paruis cōmisit natura musculis: ad uehementiores autem, non magnos solùm, sed etiam binos fecit. Quod pertinet ad carpi compositionem, is concauus quidem intus, conuexus foris, octo ex ossibus constat, quæ unum putabis esse, nisi prorsus membranas abstuleris ea cooperientes. Habet aūt ad anteriorem sui finem, quatuor cauitates exiguas, quæ inarticulantur cum metacarpi ossibus, numero nimirum quaternis. Cartilago aūt non has modò, sed etiā eas quæ in ipso sunt carpo commissuras omnes oblinit: easq; foris cōprimunt membranę fortes, quæ sunt ligamenta simul ipsis articulis & operimentum, totis ossibus circumpositæ. Quatuor uerò metacarpi ossa sibi inuicē propinqua usq; ad digitos protenduntur. Distant tamen à se inuicem, nec sunt coniuncta, sicuti ossa carpi, quia plurimùm inuicem distantibus digitis debebant articulari. Sed & figura, connexa foris quidem leuiter, intus uerò sima magis facta sunt, ut post ossa carpi locata, illorū speciem imitarentur. Tam igitur carpi, quàm metacarpi ossibus robur colligationū auxilio est, ut minus laxentur in manus uehementi extensione. Extendimus autem organa quę in carpo & metacarpio sunt, ut cauitatem quidem manus repleamus, complanemus autem conuexitatem. At concauam effecturi manum, prorsus cōtraria facimus, prius tenta flectentes. Quibus motibus minime obsequerentē carpi & metacarpi ossa, si essent omnia unum simplex. Iam uerò si inter digitos & ulnam unum simplex os esset, ubi semel confringeretur, mox totum præter naturā haberet, utiq; unum existens id quod minimè accidere possit carpo, nec metacarpio, uel si aliquod eorum os confringatur. Quinetiā ut omnino nihil patiantur, melius fuit ex multis componi, & potissimū ita duris. Cedentia enim occursantibus ad suas articulationes, exoluunt ipsorum uiolentiam. Sagitta siquidem, tensa coria facilius quàm laxa penetrat. Ad hæc, multiformis figurarū uarietas, ad eam, quæ cōmunis est, patiendi difficultatē conducit incredibiliter. At uerò primus articulus pollicis, ossi carpi propinquo inarticulatur. Nam si alicui ossiū metacarpi cōmitteretur, parua utiq; esset ei distantia ab indice, Constat aūt metacarpium ex quatuor ossibus, quoniam quatuor tantùm digiti in ipsum articulari debebāt. Cæterùm quia in carpo multa fieri ossa fuit melius, componi uerò fines eorum cum ulna non similiter ut cum metacarpio, in duos ordines ea digessit natura. Quum igitur necessariò sint quatuor metacarpi ossa, adiaceat autem eis in uno ordine primū magni digiti os (quod sane nonnulli propter hoc ipsum metacarpio attribuunt) & hic uniuersus ordo inarticuletur inferiori parti ipsius carpi, conuenienter ex quatuor quidem hæc pars, altera autem quæ ulnæ inarticulatur, ex tribus ossibus facta est. Quum itaque tres sint ordines inter ulnam & scissionem digitorū medii, qui quidem est ad ulnam, ex tribus ossibus quam arctissimè iunctis: qui uerò deinceps est, ex quatuor laxius compositis: tertius denique huic inarticulatus, ex quinq; compactus est, quorū unum quidem est magni digiti, alia uerò quatuor, metacarpi. Videbitur itaq; sic quidē carpus septē omnino constare ossibus, præter quæ est aliud prælongum, quod uehitur per internas eius partes, in quibus & inarticulatur ad tenuem ulnę processum. Quoniam igitur carpum oportebat inarticulari ulnæ, ac radii finibus, conuenienter horum os utrunq; epiphysim habuit, gibbam quidā & rotundam extrinsecus, concauā uerò intrinsecus: sed epiphysis quidem radii, undiq; labiū habet circumpositum, a quo exactè stringitur is terminus carpi, qui ad ulnam spectat: ulnæ autem epiphysis, nō amplius similiter, sed interna quidem sua pars, & quæ spectat ad radiū, est similis: alia uero extremitas, quæ secundum longitudinem & rectitudinē totius membri extat, in rotundū caput finit, quo circundatur locatum ibi os carpi, cōcauitate leuiter profunda: ut duplex sit articulatio in carpo: altera quidem finium ipsius carpi ingredientium cōcauitatem inter epiphysim radii & ulnæ mediā: alia autem parua, ossis circumplectentis paruam apophysim ulnę. Atq; hęc quidem gratia uersionis manus ad pronum & supinum facta est: propter aliā uerò magnam extenditur & flectitur carpi articulus. Ob hæc sanè, gibbositates factæ sunt finibus ulnæ & radii. Quia tamē extrinsecus quidē magna erat altitudo ipsi extremitati ulnę, internę uerò partes imę & demissæ, propter apophysim eius paruā extrinsecus & inferne locatā, posuit hîc natura, uelut quoddam uallum, prælongum os, intrò nutans rectum, a quo ea quæ ibi sunt sita, muniuntur. Atq; hoc est os carpi octauum, de quo disserere distuleram. Cuius finis quidē inferior, subtilis & cartilagineus est, ualidisq; quibusdā membranis alligatus circumiacentibus ossibus, atq; in ipsum tandē inseritur ille tendo, qui carpum flectit. Quinetiam aliam quandam ἐπίφυσιν ossis parui cartilaginosi natura creauit, per colligationes fortes copulari, partim huic nunc dicto ossis ipsius carpi, partim ei quod est post ipsum, articulato ad primam aciem magni digiti, ut & ibi cōtingat parte altera tendonem, à quo magnus digitus atq; carpus mouentur. Nam aliquis poterit hoc os numerare, sed non est numeratū ab anatomicis, sicuti nec aliquod eorum quæ σησαμοειδῆ uocantur, quæ multis manuum & pedum

Naturæ solicitudo circa partium securitatem.

Carpus ex octo ossibus constat.

Metacarpi ossa quaterna.

Carpi & metacarpi ossa cur plura.

Figurarum varietatem conferre ad patiendi difficultatem.

Metacarpium constat ex quatuor ossibus.

Carpi os octauum, qui uehatur.

Epiphysis radii et ulnæ, quæ committuntur carpo.

Carpi articulatio duplex.

Carpi ossis octaui usus.

Σησαμοειδῆ.

articulis natura uelut auctarium circumposuit, securitatis gratia. Iam uerò ex quatuor tendonibus extendentibus & flectentibus carpum, qui quidem exteriorum sunt, manifestè apparent obliqui, & perueniunt, hic quidē magis ad externas partes aciei, quæ est ante paruum digitum: ille autem ad internas aciei, quæ est ante magnum. At interni, obliquiores quodammodo sunt, ut non solum extendant, & flectant, sed etiam circunducant manum ad latera. Ad hæc positio ipsius radij, obliqua meritò fuit, quemadmodum ulnæ positio recta: hæc siquidē extensionibus & flexionibus, ille uerò cōuersionibus ad latera subseruit.

Tendones extendentes atq; flectentes carpum.

Vlnæ positio recta.

Ob eam causam ad brachium utriusq; ossis dearticulatio, dissimilis fuit. Porrò superiorem extremitatem radij, ad caput brachij externum produxit natura inferiorem ad magnum extendens digitum, quòd uidelicet talis obliquitas multò paratior sit, ut motibus ad pronum obediat, qui ad plures ac magis necessarias actiones sunt utiles. Cur autem incumbit ulnæ radius? quia hoc illa longior est, & plurimum articulationis ad brachium ipsa obtinet. Sed cur utriusq; partes, quæ in medio quidem sunt, tenuiores, quæ in cubito autem & carpo, multò crassiores existunt? quia illas musculis locū præbere oportebat, has crassescere per epiphyses. Cur ex ipsis finibus, ille quidem ulnæ, qui in cubito est, crassior: radij uerò, is qui ad carpum consistit? an quòd utriusq; est ad carpum dearticulatio? In ea uerò dearticulatione quæ est ad brachium, tantum superet ulna radium necesse est, quanto ulnæ dearticulatio cunctis manus actionibus cōmodior existit. Sunt sanè hoc loco quidam processus ipsius ulnæ duplices, gibberosi quidem foris, caui autem intus: unus ex posterioribus & inferius ipsius partibus, qui certe & maior est: alter ex anterioribus & supernis, multò minor priore. Conuersis autem ad seinuicem eorū cōcauitatibus, una ex ambabus conficitur magna cauitas, similis literæ græcę *S quos quidem exortus uocant κορώνας atq; hæc ulnæ extremitas talem habet figuram. Brachij uerò extremitas hoc modo secundum laterales partes capitis epiphysin habet: hanc quidem foris, illam autē intus: quarum in medio cauitas quędam est, lęuis & rotunda, similis rotularum uocatis cauitatibus, circa quam ulnæ coronæ mouentur. Vbi autem ipsa desinit, utrinq; βαθμίδες, hoc est, brachij cauitates consistunt, quas extendentibus totam manum, & flectentibus, ulnæ κορῶναι ingrediuntur, suntq; hæ extremæ extensionis & flexionis terminus. Quæ dearticulatio tuta simul & accommoda actionibus facta est. Porrò brachij capitum, alterum quidem externum & minus, ob radij ad ipsum dearticulationem est factum: alterum uerò maius, quod intrò spectat, nullum os sibi cōiunctum habet, sed nodus prominens, uasa munit quę illac perreptāt, in ipsumq; annectuntur capita musculorum ulnæ internorū, qui secundum rectitudinem eius siti sunt. Non solum autē radium & ulnam brachio, sed etiam radium ulnę ualidis ligamentis natura cōiunxit, ut omnia quamfirmissime cohærerēt. Os igitur brachij rationabiliter quidem extrinsecus magis est gibberosum:

Radij dearticulationes.

Radius cur ulnæ incumbat.

Radij & ulnæ, quod in medio graciliores, & extremis crassiores, discrimina.

Coronæ Vlnæ extremitatis figura. Brachij epiphyses.

Βαθμίδες brachij.

Brachij capita.

Brachij ossis figura.

internis uerò partibus magis simum, ut id seinuicem conuerterentur in imis, id quod longè erat melius. Talis etiam constructio brachia effecit aptiora, ad comprehendendum cōuexa corpora, præparando simul locum uasis, quę ad totas manus feruntur. Quum autē ulna duobus prædita motibus esset, extensione & flexione, necessarium erat interna quidē ipsius brachij parte flexionis ducem musculum, externa uerò extensionis, locari, ut tum ipsam motionē ulnæ, tum brachio regumentum præstarent. Ne autem regio illa quæ inter ipsos musculos media futura erat, superna nempe & inferna, omnino nuda relinqueretur, aut ossosa uestita carne, fortiores simul ac tutiores motus natura ædidit, duplicata multitudine musculorum. Ex utraq; siquidem parte duos obliquos musculos in ipso membro produxit, figura simili X græcæ literæ, sese mutuò secantes, prope dictas regiones positione quorum tecto esse undiq; brachio contigit. Hoc autē est dignum admiratione, quòd binis obliquis motibus, unum rectum cōficiunt, quemadmodum carpum mouentes tendones. Atq; unus quidē musculorum flectentium ulnam, ortum habet ab internis partibus loci, qui ad humerum uergit: unde autem perfertur ad anteriores brachij partes: alter autem minor, explantationem quidem ab internis brachij partibus habens, intrò illinc paulatim sese conuertit. Maiori porrò musculo agente, manus tangit internas regiones articuli, ad humerum spectantis: minore uerò, externas ipsis oppositas. Eodem modo & posteriores brachij musculos reperies factos, oppositum scilicet utrunq; utriq; interiorum, idq; pari seruata similitudine. Ambo namq; inseruntur cubito, sed huius quidem maxima pars, ad internas cubiti regiones: illius autem, ad externas: & prioris quidem dictorum supernæ explantationes, in internis brachij magis: alterius autem, in posterioribus. Ergo musculi duo interni, secundum rectitudinem quidem exactè tendunt ulnā, si ambo tendantur. Sin autem alter quidem eorū agat, alter uerò quiescat, parum à rectitudine uersus alteram partem deflectuut. Eadem ratio est habenda in extensione quam moliuntur his oppositi musculi. Iam uerò laxiora & cauernosiora, magisq; concaua semper sunt ossa maiora cunctis minoribus, ne maximo grauērentur onere. Sed intra cauitates eorū medulla reposita est, familiare ossibus nutrimentum. Enimuero in cubiti & carpi articulis, non crassa modò, sed etiam dura quædam ligamenta undiq; contranitentia, & prohibentia, ne articulorum ossa plurimum a mutuo connexu resiliant, ac distent, sunt facta. Quapropter etsi sępe uiolenter moueri cogantur, minus tamen quàm in humeris, articulorum luxatio accidit. Non enim fieri potest, ut os aliquod suo articulo aberret, nisi plurimum à reliquis distet. Non autem omnes articulos natura firmos construxit: quoniam pugnam habebat necessariam uarietas motuum, cum securitate constructionis, nec poterant in idem cōuenire ambę. Sequitur enim illa quidem laxitatem dearticulationis, hæc autem stabilimentum, & omni ex parte constructionē. Quare cū duo sint quæ stabilitatem

Musculi, flexionis, extensionisque.

Musculi in brachio.

Recti motus à duobus obliquis, de quibus sunt motus.

Musculi flectentes ornata.

Ossium cur maiora cauernosiora. Medulla similibus nutrimentum.

Motuum uarietatem pugnam cum constructionis securitate.

[...]itudinē ar[ti]culorum quæ [ef]ficiant. [H]umerum care[re] exacta com[po]sitione, & for[titu]dine ligamen[to]rum.

tem articulorum efficiant, fortitudo uidelicet ligamentorum, & exacta compositio, utraque quidem est in cubito & carpo, altera uerò in digito: in humero autem neutra exactè inuenitur.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. III.

[M]anus solus a[ni]maliū homo [h]abuit. [H]omo solus in[te]r pedestria bi[pe]s, erectusque. [Ce]ntauros non [re]cipit unquā [f]uisse Galenus. [L]upam concipe[r]e ex cane. [C]anem concipe[r]e ex lupo, et ex [u]ulpe, necnō e [c]onuerso. Equam aut nō recipere humanum semen, aut receptū corrumpere.

MAnus homo omnium animalium solus habuit, organa animali sapienti conuenientia. Bipes uerò ipse solus inter pedestria factus, & erectus, quia manus habuit. Cur autem non habuit quatuor crura, & præterea etiam manus, sicut centaurus? Quoniam primò quidem impossibilis est ipsi naturæ, corporum adeò differentium mistio. Neque enim si coitus quidam uenereus homini cum equa fiat, perficiunt matrices sperma. Quare quod de centauris fertur, omnino fabula est. Equa siquidē asini, & asina equi poterit sperma recipere, perficereque ad animalis misti generationem. Ita & lupa masculi canis, canis uerò ipsa non lupi solùm, sed & uulpis, sicuti & uulpes canis. Equa autem humanum semen fortè ne receperit quidem in sinus matricis: longiori enim pudendo opus fuerat. Quòd si quando id suscipiat, corrumpet utique ipsum uel mox, uel nō multò pòst. Iam uerò si homini quatuor adessent crura, esset ineptissimus ad uniuersas humanas actiones, ac ne sedere quidē posset. Etenim ut solus homo erectus stare, sic etiā solus sedere potest. At animalia cætera, quę destituta sunt manibus, oportuit hęc quidem anterioribus tibijs cibū admouere ori, alia uerò, inclinata sumere. Cęterū quę herbis uescūtur, alia quidem solidas, alia uero bifidas habent ungulas: carniuora aūt, habitu feroci quū sint, nō solùm habent multifidos pedes, sed etiā curuos ungues, firmissimosque fortiunt. Porrò quæcunque omnino sunt timida, his neque solida ungula, neque cornu, nec propugnaculi, inest, sed ungula tantùm tenuis bifida: atque hæc quidē inclinata pascuntur. Carniuora autem anterioribus pedibus pro manu utuntur, & ad retinendū animal quod uenata fuerint, & ad cibū ori afferendum. Quæcūque uerò animalia exanguia, ea sanè frigidiori tempere sunt. quapropter imbecilliora omnino, & ad motus pigriora, paruis & multis utuntur tibijs. Quędam autem etiam ob id prælonga totis corporibus facta fuerunt, sicuti & iulus, & scolopendra, copiosę tibiarum productioni natura locum suppeditante. Omnibus sanguineis pedestribus, quę maximè hominibus assimilantur, quatuor sunt pedes tributi. Tutius siquidē erat ipsis, quatuor ambulare tibijs, quàm rectis stare super duabus. Nam sic ambulantibus, ut ambulant, partes uentris, quæ sunt offensis magis obnoxiæ, occultantur, & custodiuntur à superiacentibus: expositę autem sunt, quæ sunt patibiles minus. Erectis uerò accideret prorsus contrarium. Neque enim manibus & ratione uteutia, quemadmodum homo, opposi tura erant uentri externum aliquod propugnaculum. E contrario aūt horum, homini melius fuit esse bipedi, ut qui ea uelocitate, quā ex tibiarum multitudine habent animantia cætera, neutiquam indigeret, & ad multa, nisi bipes fuisset, deterior futurus erat. At bipedes quidem & aues sunt: rectus tamen solus animalium est homo. Soli enim ipsi secundū rectitudinem cruriū spina est, ceu corporis quædam carina existens: ad quā crura ipsa, in auibus quidem, ut & quadrupedibus, angulum rectū efficiunt: solis aūt hominibus, instar rectæ lineæ extendunt. Quare eorum animaliū nullum unquā stare potest. Sed nec sedere, quòd ad sedendum oporteat crura coxis copulata, in femoris ad tibiā dearticulatione, retrorsum flecti, id quód fieri in illis non potest, quum omnia nimirum anteriorum posteriorum crurum habeant flexiones, quemadmodum priorū retrorsum, contra quàm in hominibus cernimus. In eis siquidem manus ad anticā cubiti partē flectuntur, quòd melius sit eas ad se cōuerti: crura aūt flexionem in genu retrorsum obtinēt, nam hoc solo modo pulchrè licet sedere. Vbi igitur unā rectam lineā efficit spina cum cruribus, ad tres differentias figurarū agi animal potest: quū si ipsam quidem spinā humi reclinauerit, supinum omnino fiat: si uentrē, pronum: si firmetur pedibus, tum exactè stet rectū. Si uerò aliquem angulum crura ad spinam fecerint, constat nullam earum figurarum exactè esse rectam. Solus igitur omnium animalium homo & rectus stare & sedere potest. etenim omnes manuum in opificijs actiones, duabus ijs egent figuris: hæc namque erecti, hæc sedentes conficimus manibus. Nemo autem aut pronus, aut supinus molitur quicquā. At opinati ob id rectè stare hominem, ut promptè ad cœlum suspiciat, hominum est, qui nunquam uiderunt ὀυρανοσκόπον piscem: hic namque uel inuitus semper cœlum aspicit: quū homo, nisi collum reflexerit, cœlum nunquam uidere possit: qui reflexus etiam asinis inest. Id autem nō est sursum aspicere, quum quis supinū seipsum reclinarit oscitās, sed quando mente naturam rerum considerat. Postea igitur quàm ut manus apprehensionis, ita crus ambulationis erat futurū organum, præstitit nō rotundos & duros, sed oblongos, latos, molles, multifidosque subijci ipsis cruribus pedes: quum uidelicet talis cōstructio, ad omnes locorū difficultates, & sicubi oporteat sublimes muros, aut arbores, aut petras scandere, maximè opportuna uideatur. Etenim equis & bobus, alijsque id genus animalibus, quibus duri & uestiti sunt pedes, melius fuit quouis modo ad patiendi difficultatē eos cōparasse, ut quę nec manus, nec artes habeant: homini uerò (qui idoneū sibi calceamentū inuenire potuit, sępe etiā nudis pedibus uti, opus habuit) pręstitit esse eos tum detectos, tum molles. Porro ambulatio fit, altero quidem crure in terra firmato, altero autem circumlato. Sed firmari quidem, pedis: circumferri autem, totius cruris est actio. Nec uerò ambulantibus tantùm, sed currentibus etiā, alter quidē pedum in terra firmus est, alter uerò simul cum toto crure profertur. Cæterùm mutare quidem loca, beneficio cruris quod mouetur cōtingit: quòd uerò non cadamus, hoc pes in terram fixus efficit. Iam stare quidem possunt, duobus mutilis pedibus homines, moueri autem non possunt. Vidi etenim quosdam, quorum digiti soli à niue mor

Homo solus sedere potest.

Animalibus herbiuoris quæ insint. Carniuoris quæ insint. Timidis animalibus quæ adsint.

Carniuora uti anterioribus pedibus uice manuum.

Exanguia animalia cur paruis & numerosis tibijs utantur.

Iulus. Scolopendra.

Quadrupedibus quæ commoditas adsit ex illa corporis fabrica.

Bipedes sunt aues. Rectus est solus homo. Spinam esse ceu [carin]am corporis.

Crura in solis hominibus ad rectam lineam subtendi spinæ.

Quadrupedes cur nequeāt sedere.

Figuras posse triplicem animal, si rectā lineam efficit spina cum cruribus.

Homo solus & rectus stare, & sedere potest.

Actiones omnes manuarias fieri, aut stātibus aut sedentibus nobis.

Οὐρανοσκόπος piscis perpetuo aspicit cœlum.

Sursum aspicere, est mente naturam rerū considerare.

Crus ambulationis organū.

Pedum constructio ualde opportuna.

Pedes homini præstitit esse tum detectos, tum molles.

Ambulatio quomodo fiat.

Stare posse homines duobus mutilis pedib. moueri autem non item.

tificati exciderant, sed hi quidem, neque stando, neque ambulando, neque item currendo, in planis saltem & lævibus, uincebantur à sanis, inutiles tamē & impotentes, ad peruadendum aliquem præcipitem locum. Quibus autem non solùm digiti, sed quę ante digitos est, etiam planta computruit, fallax his gressus est, etiam in planis locis. Si uerò tarsus etiam corruptus fuerit, non solùm hi non possunt ambulare tutò, sed ne stare quidem constanter. Constat igitur hinc ad firmam stationem amplos & oblongos pedes esse appositos: quibus accessit multiplex illa fissura, necnon conspicua in medio cauitas, ad securitatem in gibbosis locis utraque maximè cōgruens.

Stationi firmæ amplos & oblongos pedes esse appositos.

Humanus itaque pes, quammaximè fieri potest, manum imitari uidetur. Quare si apprehensoriū organum manus fuit, fuerit utique & pes ipse, alio quodam modo, huiusmodi. Non autem habet oppositum alijs digitum magnum, sed in uno deinceps ordine constitutos omnes: nam sic ad firmitudinem expediebat. Iam uerò quod in humano pede ταρσὸς dicitur, carpi manus similitudinem refert: metacarpij autem, πεδίον, hoc est planta. nam digiti in pede, digitis manus sunt similes. Hæ igitur tres partes pedis sunt, quales & manus, digiti, tarsus & planta. Subiacens uerò ipsi tibiæ pars pedis, ex tribus ossibus cōstat, talo uidelicet, calcaneo, & nauiformi osse. Atque ijs quidem solis, nulla est in manu particula quæ proportione respondeat, sed sunt simpliciter basis solius instrumenta. Aliæ uerò omnes particulæ, basis simul & apprehensionis. Quæcunque igitur pes, ut apprehensorium instrumentū, manui similia est sortitus, ea ad sermonem de manu habitum, remittenda sunt: quæcunque uerò, ut ambulatorium, hîc enarrare oportet.

Pes humanus imitatur manum.
Pes etiā apprehensoriū organum.
Ταρσὸς æquiparatur carpo.
Πεδίον, siue plāta, est quod metacarpo simile.
Talus.
Calcaneum.
Nauiforme os.
Basis instrumenta.

Quod itaque ex multis ac uarijs ossibus constituti sint, inuicem quidem multifariam dearticulatis, per membranosa uerò ligamenta cōnexis, id ut apprehensionis instrumentis, pedibus accidit. Quod uerò & minores quàm in manibus, digiti, similiterque omnes ferè positu eis insint, hoc proprium est pedibus, tanquam firmationis organis. Tutioris autem apprehensionis ambulationisque gratia, altiores & magis cauę factæ sunt pedum partes internę, externis: quæ quidem si fuissent æquales uersus eius eleuati pedis, alter semper pes inclinaret, ac sic ambulādo facilè euerteremur. Internæ aūt pedis cōcauitatis gratia, calcanei anterior pars, tenuior est & angustior, magisque recedere ad digitum primum uidetur. Propterea astragalus, siue talus, introrsum magis uergere apparet, licet eius partes posteriores, ad medium sint calcaneum firmatæ. Quæ autem coniunguntur his ossa, quod calcaneo quidem cohæret, cubiforme uocatum, ab externis partibus pedis firmum in terra statuitur: quod uerò astragalo, scaphoides dictum, similiter ipsi astragalo sublime est, & sublatum à terra, interna regione pedis locatur. Pari autem modo tria tarsi ossa huic coniuncta, & ipsa sublimia apparent, & internis pedis partibus posita sunt: quibus externa parte firmum ac humile os cubiforme appositum est. Sed calcaneum quidem ad exteriora pedis maximum quidem est factum, quoniam ad perpendiculum subiacet toti membro: læue autem partibus inferioribus, firmationis stabilis gratia rotundum, ut non facilè pateretur. Porro astragalus altus, alto nauiformi coniungitur, fornici similem perficiens figuram. His deinceps adiacent ossa tarsi, tria quidem nauiformi coniuncta, quartum uerò calcaneo. Post hæc sunt plantæ ossa, terram post astragalum contingentia, & nauiforme, & continua huic tria ossa tarsi. Deinde sunt digiti, quorū maximus est nō amplius ex trium ossium ordinibus, ut reliqui, constitutus, sed ex duobus. Cęterùm ossi quod magno digito prępositum est, duo uidentur subiecta esse inferiore parte, ueluti sustentacula quædam, & stabilimenta.

Pedum constructio.
Pedum partes internæ, cur altiores, & magis cauæ externis.
Astragalus. Talus.
Cubiforme os.
Scaphoides.
Tarsi ossa tria.
Calcaneū subiacere ad perpendiculum toti cruri.
Astragalus nauiformi.
Planta.
Pedis digitus ex ...

Ac planta quidem, proportione omnino metacarpio respondet. Verùm in pede, ceu uno ordine omnibus iacentibus digitis, quantus est illorum numerus, tantus meritò est & ossium plantæ, quæ præponuntur illis. Sed nec carpi quidem ad tarsum proportio constructionis obscura existit. Siquidem ex quatuor ossibus tarsus conflatus est, ex duplicatis autē carpus, ceu ex duobus ordinibus cōstans. Nam ex pluribus & minoribus componi particulis apprehensorium instrumentū erat expediens, ut ex maioribus, sed paucioribus, ambulatoriū. Anteriores igitur partes pedis adamussim persimiles comprehensorijs, ex æqualibus illis numero ossibus constant. Posteriores uerò, quū instrumenta omnino sint gressus, nullā habent in manu proportione respondentē particulā. Reliqua pars media ambarum, qualis existit tarsus, utriusque imitatur naturam. Os itaque quod ab externis ipsius partibus est locatū, quod sanè & cubiforme dicitur, inarticulatur cauitati calcanei, ad finē adiacenti. Reliqua uerò tria tres cubis nauiformis ossis obequitant. Hoc autem ipsum rursus circumambit caput astragali, qui iacet inter aduata tibiæ & fibulæ, supernè à lateribus, & præterea à tergo ab ipsis comprehensus. Superiacet autem calcaneo duabus eminentijs, ibi in duabus cauitatibus eius firmatus. Atque extendere quidem & flectere pedem, supernæ astragali dearticulationis est opus: ad latera uerò circumferre, opus est dearticulationis quę fit ad os nauiforme. At pedem & crus firmari, sicuti & sustinere uniuersum corpus, ad ipsum præcipuè calcaneum pertinet. quod os, eade causa nō solum cætera ossa, sed ipsum etiā astragalum magnitudine superat, cum quo etiā habet articulationes firmissimas. Vt autem firmius dearticularetur, in medio ipsius & tibiæ astragalus est locatus, cohærens illi ualidis ligamentis cartilagineis. Duræ porrò calcanei naturæ, dura cutis subducta est, ut occurreret uiolentis occursibus. At cauitas pedis, triū gratia constructa est, nempe internæ altitudinis, apprehensionis, & leuitatis gratia. Ad hæc, in femore quidem est unicum os, quemadmodum & in brachio: duo autem in tibia ijs similia, quæ in ulna cernuntur: quorum unum quidem uocatur tibia, alterum uerò fibula. Maximum omnium corporis ossium femur meritò fuit. Primum nanque hoc, firmatum est cauitate, primumque omnem corporis molem superiacentem ueluti curuum quidem, priore & externa parte: resimum

Plantæ ... metacarpo.
Tarsi proportio cum carpo.
Cubiforme.
Nauiforme.
Astragalus.
Pedum ... dearticulationis.
Calcaneum se maxime firmas articulationes.
Calcanei durities.
Pedis cauitas trium gratia formata.
Tibia. Fibula. Femur ossium maximum.

Blæsi ad genu ut fiant.

Femoris partẽ supernam proſe iſchij cotylẽ tetra.

reſimum uerò, partibus his contrarijs. Quibus enim femur fuerit natura rectius, q̃ conuenit, blæſi fiunt omnino ad genu. Superiori ipſius femoris parti, iſchij cotylem præparauit natura ſedem. Eius autem collum, ſtatim ex cotyle obliquum foras abſcedit, ut relinquatur locus interius femoris uaſis & muſculis. poſtea autem intrò rurſus reuertitur, uerſus genu. Ad hæc, magis quidem ſima retrorſum, anteriorum uerò magis, curua quum ſit structura femoris, ad ſeſsiones idonea exiſtit. Quum & tibiam ipſam circa ſupernas partes magis curuam extrinſecus natura fabricata eſt, firmitudinis & uelocitatis ratione. Nam inferiores partes illius, quæ ſunt ad malleolos, intrò ſeſe reflectunt.

…moris ſtructura idonea ad ſeſsiones exiſtit …ibiæ ſtructura.

Quemadmodũ igitur ſinguli in manu digiti, à duplicibus quidem maximisq; flectuntur tendonibus; ab alijs autem ſimplicibus minoribusq; extenduntur: atq; ab alijs adhuc minoribus ad paruum digitũ abducuntur: ac denique ab alijs illis minoribus reliquus motus internus ad pollicem obliquè agitur: ita dicamus etiã, & in unoquoq; pedum digito hos quatuor motus meritò ineſſe, quum à maximis quidẽ tendonibus digiti pedũ flectantur, à minimis autem parte interna cõuertantur obliquè. Porrò media inter utroſq; eſt magnitudo extendentibus, & parte externa circumagentibus. Non tamen æque magni ſunt in pedibus flectentes, ac in manibus: quia nõ itidem ut manus, pedem cõſtituere oportebat inſtrumentum apprehenſorium, ſed baſis firmandæ organum. Quanto igitur pes manu eſt maior totus tota, tanto huius digiti, illius digitis, & tendones tendonibus ſunt minores.

Digitorum pedis motiones.

Non ergo fuit æquum, quatuor genera tendonũ mouentiũ digitos pedũ à muſculis tibiæ produci, quẽadmodũ in manu à muſculis ulnæ: ſed duo ſola, nempe alterum, quod eorum extenſionẽ efficeret: et alterũ, quod flexionem primi & tertij eorum, qui ſunt in quatuor digitis, articulorum.

Tendonum mouentiũ digitos pedũ, duo tantum genera producuntur à muſculis tibiæ.

Motus itaque cuiq; articulo digitorũ pedis molita eſt quatuor natura, & quinq; principia ipſorum, ut in manu: non tamen omnia ex locis proportione reſpondentibus prodeuntia. Tria ſiquidem ab ipſis pedibus motus principia oriuntur, duo uerò deferuntur ex tibia. Etenim in ipſo qui ad plantam eſt loco, muſculos obliquo motui interno præſtruos cõſtituit: in reliqua uerò ipſius parte tota uſq; ad calcaneũ eos locauit, qui ſecundum articulum cuiuſq; quatuor digitorum flectunt, magno digito excepto, qui à maioribus tendonibus germinationem inſertam ſecundo ſimpſius & tertio articulo habet, ut is qui eſt in manibus. Pariter & ex ſuperioribus pedis partibus alios poſuit muſculos, motui externo obliquo inſeruientes. Quare ſupernè quidem ex tibia, duo *principia motus deſcendũt: inferiore uerò parte prodeunt ex pedibus tria. Tendones in pedes inſerti, modo quodam ſimillimo neruis à ſpinali medulla colli in tota brachia productis, implicantur, cõmiſcenturq; inter ſe, ut offenſionibus multò fortius reſiſtant. Ob id ipſum nanq;, uel ubi magnitudo interualli magna fuerit, uel locus periculoſus, ibi miſtionẽ huiuſmodi machinatur natura. Muſculi aũt ualde parui, ab anatomicis nõ animaduerſi, primum articulũ cuiuſq; digiti flectũt, pariter in manibus, pedibusq;.

Tendonum qui inſeruntur pedibus implicationes.

Muſculi parui in pede ab anatomicis ignorati.

Iam uerò fines tibiæ, fibulæq; ſimul inter ſe uniti & connexi, femori exactè in genu ipſo adaptantur. In tibia porrò tredecim capita ſunt tendonum, retrorſum quidem ſex, antrorſum autem ſeptem, mouentq; pedem ſecundum omnes conuenientes eis motus. At conueniunt toti pedi abſq; digitis, motus quatuor, ut carpo.

Tibiæ ineſſe tredecim tendonũ capita.

Pedi cõueniunt motus quatuor.

Etenim à muſculo tibiæ ſupertenſo antrorſum, enaſcitur quidam tendo robuſtus, qui in duas partes diuiſus, partibus circa magnũ digitum pedis inſerit. Ab eo uerò muſculo qui fibulæ circumtenditur, prodiens tendo alius, ijs inditur partibus, quæ ante paruum digitum ſunt. Qui duo ſi uterq; tenſi fuerint, attollunt, reſimumq; reddunt pedem uniuerſum: altero uerò actionem obeunte, motus ad obliqua fiunt. Quinetiam ex poſterioribus partibus, proportione eorum qui ſunt in manu, oppoſuit natura duas muſculorum germinationes, quæ contrarios dictis motus pedis efficiunt. Quarũ minor à muſculo, qui per profundum fertur, orta, in eum, qui eſt ante magnũ digitũ, locum infernè implantatur. Altera uerò maior eſt, conſpicuus ille tendo, qui in calcaneũ, fortiſsimum omnium pedis oſsium, & principaliſsimum ambulationis inſtrumentum, retrorſum supernè inſeritur: qui uel ſi ſolus aliquando paratur, pes neceſſariò claudicat. *Is tendo ſolus, ex tribus alijs in ipſum uenientibus, atq; à maximis muſculis ortis, conſtatur: ut ſi uel unus ipſorum, aut etiam duo afficiantur, reliqui, aut reliquus ipſi⁹ actionem obeat. Vbi enim hic tendo calcaneum ad ſeipſum trahit, ſic membrũ uniuerſum obfirmat, ut ſi altero pede ſtare aliquando uelis, non poſsis facilè euerti, neque labefactari.

Calcaneum fortiſsimum omnium pedis oſsiũ, & principaliſsimum ambulationis organũ.

Tendo in calcaneũ inſertus, ex tribus alijs tendonibus cõſtat.

Meminiſſe autem in uniuerſum conuenit, obliquos quidem in membris muſculos, obliquos motus præſtare: rectos aũt exactam flexionem, aut extenſionem moliri.

Obliqui muſculi obliquos motus præſtant.

Recti muſculi, exactam flexionem aut extenſionem moliuntur.

Quum igitur tres ſuræ muſculi ipſum calcaneum moueant, & depilem pedis partem conſtituant: poſt illos autem, tres alij digitos flectant, & in pede conuenientem motionẽ edant, in eo ptimo poſterioris tibiæ partis ſex omnino muſculi fuerint, unuſquiſq; ſecundũ rectitudinẽ particulæ quam eſt moturus, locatus. Quinetiam anteriores muſculi tibiæ, ſex aut ſeptẽ cenſentur. Nempe unus, qui quatuor extendit digitos. Ex utraq; uerò ipſius parte, unus alius unus, qui in triplicia tendonum capita deſinit. Quibus tum ipſis, tum ipſorum utilitatibus, ſi quis intendat animum, ipſos ſex, aut ſeptem uniuerſos ſtatuet.

Tibiæ poſterioris partis muſculos ſex ineſſe.

Tibiæ anterioris muſculi ſex, aut ſeptem.

Quòd autem inguibus pedes proportione reſpondeant manibus, quodq; eis hoc ut apprehenſorijs organis inſit, uerbis nihil eſt opus. Cutẽ ipſam, nõ laxã, aut ſubtilem, aut mollem, ſed conſtrictam & mediocriter duram, ſenſilemq;, ut nõ facilè pateretur, ſubdidit pedi ſapientiſsimus ille conditor noſter: cui commentarios hos ceu hymnos quoſdam compono, in eo ueram eſſe pietatẽ exiſtimans, non ſi taurorum ἑκατόμβας ei plurimas quiſpiam ſacrificarit, & caſias, aliaq; ſexcenta unguenta ſuffumigarit: ſed ſi nouerim ipſe primus, deinde expoſuerim alijs, quænã ſit ipſius ſapien

Cutis pedi quales ſubdita.

Commentarios hos Deo ceu hymnos quoſdã conſcripſit Galenus.

Pietas vera quæ.

tia, quæ uirtus, quæ prouidentia, quæ bonitas: ignoratio quorum, summa impietas est, non si à sacrificio abstineas. Quòd enim cultu conuenienti exornarit omnia, nulliq; bona inuiderit, id perfectissimæ bonitatis specimen esse statuo. Inuenisse autẽ quo pacto omnia adornarentur, summæ sapientiæ est: at effecisse omnia quæ uoluit, uirtutis est inuictæ. Ne igitur mireris, uniuersa cœlestia corpora summo esse artificio disposita: néue eorum ordo uel pulchritudo adeò te attonitum reddat, ut si inferiora hæc comparaueris, parua tibi esse uideantur, & omni ornatu carere. Siquidem sapientiam, uirtutẽ, & prouidentiam, hîc quoq; inuenies. Nam tametsi ex sanguine menstruo & semine, immortale animal, aut impatibile, aut semper mobile, aut splendidum & pulchrum, æquè ac sol est, non potuerit constitui, in ipsa tamẽ uilitate materiæ, conditoris ars splendescit. Attonitum enim facit, idiotam quidem, materiæ artificem autem, pulchritudo artificis. Etenim sol & luna, diuina quidem & cœlestia sunt corpora, nos autem terreæ staturæ opificis tamen industria in utroq; æqualis. Paruam & abiectam esse partem animalis pedem, quis inficietur? magnum uerò & pulcherrimum omnium quę sunt in mundo esse solem, ne hoc quidem ignoramus. Verum tamen corpus commodius potuisset locari, q̃ est locatum. In mundo enim medium esse solem inter erratica sydera, infimum autem in animali pedem, necesse fuit. Maximum & pulcherrimũ rerum omnium esse mundum quis tandem negat? Sed & animal, ueluti paruũ quendã mundũ esse, aiunt ueteres naturæ periti. eandem nanq; in ambobus inuenies sapientiam creatoris. Quòd si solem quidem ostendere in corpore animalis non liceat, licebit certe oculum, organum lucidissimum, & quàm simillimum soli. Sed neq; oculo, nec cerebro deterius est pes cõstructus, si utraq; pars ad actiones cuius gratia fuit facta, se habeat optimè. Neq; cerebrum sine pede se probè haberet, neq; pes sine cerebro. eget enim, opinor, illud quidem uehiculo, hic autem sensu. Vehiculum enim cerebri est pes, ac totum corpus reliquum: sensum autem ipsis cerebrum præbet. Etenim illius tendonis triplicis qui ad calcaneũ descendit, superficialis portio ad inferiorem partem pedis prætergressa, cum ad intrinsecum uestigium subducitur, profunditati autem pedis, quæ est sub cute, in qua etiam duo parui musculi sunt, distribuuntur parua germina eorum neruorum, qui à spinali medulla oriuntur. Per quæ organa pars pedis inferior facultatem sentiendi suscipit. Vt autem neq; admodum sensilis sit, neq; prompte patiatur, excessus utrosq; uitauit natura, mediam exactè fabricata infernam pedis cutem, inter mollem & duram. Porrò fibula extrinsecus tibiæ est attexta, tenue admodũ os, & multò minus quàm tibia. Atq; una quidem fibulę utilitas est, dearticulationis ad astragalum, à qua extenditur pes, atq; flectitur. Altera autẽ, quod omnia uasa & musculos tibię custodiat ab iniurijs extrinsecus. Tertia utilitas est in externo femoris capite, quod tibia sustinet. Ad id enim loci adsumata, firmitudini & securitati non parum confert. Cæterùm quum tibiam portandi femoris gratia præstaret esse maiorem, ut autem ipsa moueretur facilè, minorem, essetq; necessarium alterum eligere, quum ambo simul conuenire nõ possent: ratio quidem fuit eligere quod utilius, alterum uerò non omnino negligere. Propterea igitur minorem fecit femore tibiam, non tamen usq; eo minorem, ut non posset iam tuto ipsum portare. Ad hęc, si absq; articulis fuisset constructum eius, nec extendi posset, nec flecti: in multas autem articulationes diuisum, lubricum ac fallax esset adeò, ut nunquam constanter uno crure stare possemus, quin confestim circumuerteremur, & caderemus. Quare ipsa prudens natura, tantum ex utroq; accepit, quantũ neq; motus facultatẽ, neq; firmationis securitatem uitiaturũ erat. Iam uerò adnata ossis ipsius femoris, adeò congruentes in tibia cauitates sortiuntur, ut neq; laxus sit incessus ipsorum, neq; motu difficilis propter loci angustiã. Circumposita quoq; ligamenta continent articulationem, adeò ut flectentibus nobis aliquando, aut extendentibus plurimum, femur à tibia non excidat. Patella quoq; uocata, os cartilaginosum, anteriores partes articulationis omnes contegit, prohibens quidem & ipsum femur prolabi ad anteriora, atq; ne nos cadamus haud modicam præbens utilitatẽ. Quatuor enim quum sint regiones circa articulum genu, anterior, posterior, dextra, & sinistra: anteriori quidem, ceu magis fallaci, cæterisq; magis laboraturæ, apposuit patellam. externæ, quæ periculis magis obnoxia est, quàm interna, unum ligamentum rotundum, ualidumq;, simul cum fine lati cuiusdã musculi applicuit. internæ aliud indidit ligamentum. At posteriori, plus nimirum laboraturæ, quàm passuræ, neq; os neq; insigne ligamentum apposuit, præter lata illa & tenuia, quibus omnis articulus copulatur. Omnes porrò musculi in femore, senario numero ambiunt. Tres quidem maximi, qui in anteriori sunt femoris parte, rectà ad genu feruntur: quorũ unus quidem implantatur patellæ, duo autem reliqui, unum maximũ gignunt tendonem, qui dilatatus, inhæret etiã toti patellæ, constringens ipsam prorsus, & contingens subiectis. Postea uerò, præteruectus articulum, inseritur anterioribus partibus tibiæ, ipsam, si tensus fuerit, attollens sursum, & totam extendens genu dearticulationẽ. Alij uerò duo musculi utraq; prædictorũ trium parte, hic quidem externus, ille autem internus, ad laterales tibię inseruntur partes, obliquæ motioni uterq; præfectus. Qui nanq; externus est, foras abducit. alter uerò, crus intrò adducit. Enascitur autẽ hic quidem, ex cõmissura ossium pubis. ille, ab extimis partibus coxæ. In medio inter hos spatio, aliæ tres sunt musculorum explantationes, ordine positæ, paruis motibus ipsum genu mouentes. Flectit enim genu, & ad interiora adducit tibiam is, qui est interiori continuus. Abducit aũt foras simul flectendo, is qui tangit externum. Reliquus uerò, qui & medius omnium est, in femoris caput internum insertus, flectit quidem totum quoq; femur, cum eo autem simul & tibiam attrahit. Qui superest aũt nouem

nonem musculorũ articulationem ipsius genu mouentium, strictus & longus ex ossis ilium ortus tollit sursum tibiã, in illa maxime regione eius totum statuẽs, in qua emollientes & subigentes sursum retamus pedem ad inguen alterius cruris. Præter hos omnes, est paruus musculus poplitis, qui flectit genu. Porrò prima actio cruris, cuius gratia factũ est, ambulatio est: ad quã tribus illis magnis musculis ipsum crus extendentibus (quibus debetur robur totius ferè motus qui fit in genu) maximè nobis est opus, quũ nimirum totam extensionem etiam suppeditent. Tribus autẽ his tres oppositi certè ossium natura, non æquè robusti tamen, neq; in tendones, ut illi, ualidos desinentes, quum non sit æqualis dignitas extendentis genu motus, & flectentis. At motus cruris ad latera, ex abundantia est. Descendunt aũt musculi femoris semper ad caput tibiæ, præter nã articulationem. Nam quẽadmodum qui per quosdam funiculos lignea simulachra mouẽt, ultra articulos ad caput membri mouendi, eos applicant, ita & natura multò prior quenq; articulum fabricata est. Ex dictis igitur constat liquidò, eandem cõuenientes animi motibus & potentijs uniuersas corporis particulas cunctis animalibus construxisse.

Poplitis musculus flectit genu.

Ambulatio est prima actio cruris.

Ambulationi qui sint necessarij musculi.

Motũ cruris ad latera, ex abundantia esse.

Femoris musculos descẽdere ad caput mouendæ tibiæ, articulatione præterita.

Particulas corporis esse a natura constructas cõgruentes animi motibus.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium lib. IIII.

Quandoquidẽ nutriri necesse erat animalis particulas, ingressus uerò ciboru in corpus, unus adest per os communis sane & maximus, primaq; omnium uia est, quæ ab ore ipso fert ad uentriculum, quasi ad promptuarium quoddam, omnium particularũ commune, in medio animali positũ. Canalis iste, nomen quidẽ propriũ, œsophagus, seu gula est: communiter aũt, stomachus: at promptuarium ipsum, alimentum uniuersum excipiens, illud accuratè elaborat, quod in eo quidẽ reperit inutile, atq; recrementitium, inferne pellens: quod uerò benignum, utileq;, per uenas quæ tum ad ipsum uentriculũ, tum ad intestina perueniũt, distribuens. Porrò uenæ alimentum ipsum, prius in uentriculo elaboratũ, & susceptũ auide, & ad aliquem cõ[...] [...] locũ communem totius animalis deferunt, quem nominamus hepar. Ingressus aũt in locũ hunc, ... angustis diuisum uijs, unus est, quem appellamus portas. Nec uerò solum deducunt ex uentriculo nutrimentum uenæ, sed attrahunt etiam illud ad hepar, præparantq; modo, quo ipsum, simillimo: quippe quæ natura sint illi similes, & primum germen ex illo ducant. Ipsum autem hepar, postquã id nutrimentum acceperit, a famulis iam præparatũ, obscuramq; sanguinis speciem referens, inducit ei postremũ ornatum, ad sanguinis exacti generationem. Ac uelut impressionem intelligas, distributũ à uentriculo ad hepar chylum, à uisceris caliditate, uelut uinum in dolio mustum, feruere, concoqui, alterariq; in sanguinis boni generationem: in ebullitione autem hac, ex ipsis excrementis, quod fæculentum quidem ac crassum est, subsidere: innatare uerò, quod tenue ac leue existit, & uelut spumam quandam in superficie sanguinis stare. Quorũ excrementorum, hunc quidem quod flauum & leue est, excipiendo, natura ad hepar uesicam quandam apposuit: illi aũt, quod crassum & limosum existit, lienem in sinistris uentris partibus subdidit, & quendã uelut stomachũ ex sima regione ipsius splenis productum, uenosum uas, ad portas extẽdit, ut nihilo minus hepar certè purgeẽ, quàm si prope ipsum esset splen locatus. Postquam igitur humor, qui in cauis hepatis ad animalis nutrimentũ paratur, prædicta duo excrementa deposuit, & ab innata caliditate coctionẽ exactam indeptus est, rubeniam & purus sursum ad gibbas hepatis partes ascendit. Excipit aũt ipsum illic una uena maxima, ex gibbis hepatis orta, quæ uelut aquæductus sanguine plenus, ad utranq; animalis partẽ fert, superiorẽ simul & inferiorẽ, unde per totũ corpus, in ramos sussimarios disseminatur. Atqui hic quoq; uena, multo adhuc humore tenui & aquoso, qui uehiculi nutrimenti existit, plenus est sanguis. Eundẽ, quẽ ille, usum præstat animalibus aqua. Siquidẽ ex ea nutriri nulla particula potest: distribui uerò ex uentre, quod nutriturũ est, non poterat, nisi deductum fuisset à quopiã ita liquido. Has igitur tenues humiditates, postquã suo officio perfunctæ fuerint, expurgãt renes, instrumẽta concaua, stomachis alijs quidem trahentia, alijs aũt eas emittentia. Adiacẽt enim utrique ipsi uenæ cauæ (quã paulò antè diximus maximã) paulũ sub hepate, ut quicquid in ipsam sanguinis assumatur, confestim purgẽt, solusq; postea is purus eat per totũ corpus, pauca omnino ipsi aquosi humiditate permista. Inferior autẽ ipsius uenæ superior pars, ad cordis uentriculũ dextrũ, saltem in quibus is inest. Porrò uentriculo inest facultas quædã propriæ qualitatis attractrix: inest & quædã alia receptorum retentrix: & rursus alia excretrix superfluorum: sicuti & ante has omnes, alteratrix quædam, propter quam illis quoq; uentriculus egent. Sed alijs quidẽ omnibus animalis particulis, quanquã easdem facultates habeant, non indidit natura sensum eorum quæ desunt: sed in plantarum modum nutriuntur hæ, assiduè ex uenis alimentum haurientes. Soli uerò uentriculo, & maximè eius partibus, ijs quæ ad os eius pertinent, sensum indigentiæ contulit, ad sumendum cibum animal excitantem. Quum enim totius corporis partes nutrimentum ex uenis à caua prognatis trahant, ipsa rursus caua ex uenis hepatis, hæ rursus ex ijs quæ sursum ad portas feruntur, illæ rursum ex uentriculo & intestinis: certè ubi nulla iam superfit amplius particula, à qua uentriculum capere oporteat, necessum est animalibus, extrinsecus ipsum replere. In eoq; differunt omnino animalia à plantis. Siquidem his, etsi quammaxime illas quatuor facultates, paulo antè memoratas, habere cõtigerit, eis tamen sensus eorũ, quæ sibi desunt, nõ inest. Non enim per os nutriendæ erãt, promptuariũ copiosi alimenti subiectã habentes terram, cui cohærentibus atq; unitis semper alimenta adfluũt. Ipsi uerò substantiæ animaliũ, præterquam quòd multum à terra differt, insuper etiam motus uolun-

Ventriculũ esse uelut promptuarium commune omnium corporis particularũ.

Oesophagus. Gula. Stomachus.

Ventriculi munus.

Venæ à ventriculo cibum elaboratum ferunt hepati.

Portæ.

Venas præparare alimentũ eodem modo quo hepar.

Hepar inducere sanguini extremũ ornatum.

Sanguificationis ad fermentum musti collatio.

Vesica fellis, simul ... & ... renale.

Lienem sinistris locatum existere in ... ... in ... sanguine.

Venæ cauæ distributio.

Serum esse uehiculum sanguinis.

Aquam ... ... tamen alimentum per corpus. Serum expurgant renes à sanguine.

Venæ cauæ insertio in cordis uentriculum dextrum. Ventriculo esse quatuor naturales potentias facultates.

Ventriculo soli sensum indigentiæ ... ... naturam.

Animalia à plantis quo differant.

Plantis non inesse sensum eorũ quæ sibi desunt.

Animalibus adesse arbitrarium motum.

tarius adest, & loci ex loco mutatio: unde impossibile fuit ipsis, plantarum ritu, sugere humorem ex terra. Opus igitur erat unumquodque familiaribus sibi nutrimentis uti, eaque id temporis edere, quo uentriculus indigentiam perciperet. At quum nulla animalis particula ex se sensum habeat, affluere uentriculo huiusmodi facultatem aliunde oportebat, ueluti per canales à principio sensifico. Cuius rei gratia ad eum par neruorum haud mediocre supernè defertur, & disseminatum contexitur maximè quidem os eius, & partes ipsi continuas, & in reliquas usque ad uentriculi fundum protenditur. Positus est autem uentriculus non statim post os, sed quem uocamus thoracem, & quæ in ipso sunt uiscera, præposuit natura, ut ille quidem in inferioribus partibus effluuia habeat superfluorum: hic autem per os attrahens, & inflatis emittens aerem, uocis & respirationis fiat conditor. At uerò fundum uentriculum dextra animalis parte consistit, quod iecur in regione similiter dextra superiorique amplexatur, septum transuersum contingens. Lien autem sinistris ipsius uentriculi partibus inferioribusque est protensus. Ac meritò sanè rotundus simul & longus factus est ipse uentriculus: rotundus quidem, quòd hæc figura minimè omnium existens læsioni obnoxia, etiam capacissima sit. Omnium siquidem figurarum, æqualem ambitu mensuram habentium, planarum quidem, circulus, solidarum autem sphæra, maxima sunt. Oblongus autem, quoniam uisceris quidem explantatio eius ad intestina est, supernè autem ad œsophagum ipse idem progreditur: qua uerò incumbit uertebris, compressus: ob idque ipsum uitiata est eius conuexitas. Iam uerò superius orificium uentriculi est inferiore latius, quòd illud quidem moles duras, magnas, & integras aliquando transglutiat: hoc autem nihil exire permittat, non in chylum & læuorem conuersum. Atque est quidem gula ipsa pars quædam prælonga uentriculi, intestinum autem nequaquam. Quare tunicarum natura, uentriculo quidem & gulæ assimilis est, intestinis autem dissimilis. Interna namque tunica in uentriculo simul & gula, membranosior, uillos rectos supernè deorsum tendentes habet: externa uerò, & carnosior, transuersos, quales habent ambæ intestinorum tunicæ, idque meritò. Siquidem uentriculus trahat ad seipsum per stomachum cibum & potum, tanquam manibus, rectis his uillis oportet, propellat autem transuersis. Intestinis uerò (attractrice enim facultate non indigebant) soli ad propellendum idonei sunt facti uilli. Quinetiam continua est interna uentriculi, stomachi, & omnium quæ in ore consistunt, tunica, quum ad attractionem contentorum in ore ciborum, tum ut lingua deorsum trahatur cum musculis qui sunt ad tonsillas, à quorum omnium tensione, sublato larynge, & currente sursum ad epiglottida, obturatoque ab ea, repentè ac simul humor influere in pulmonem prohibetur. Ac duriora quidem & densiora sunt interiora horum, quàm intestinorum, quia intestina sanè, ad distributionem: uentriculus uerò, & stomachus, & os, ad patiendi difficultatem sunt comparata, ob magnitudinem, asperitatem, atque duritiem eorum quæ transglutiuntur. Ob id ipsum tunica quæ communis ori, stomacho, & uentriculo existit, rarior & mollior fit paulatim, usque ad fundum uentriculi. Neque ob aliam rem quamplurimæ quidem ad singula intestina immittuntur uenæ: paucæ autem ad inferiora uentriculi, paucæ etiam ad eius oris partes & omnino obscuræ quædam ad œsophagum: hic siquidem uia erat ciborum tantùm: uentriculus uerò, coctionis organum: intestinum, distributionis. Ambit autem uentriculum hepar, amplexaturque quibusdam lobis ceu digitis, ut ille quidem ab hoc, cibaria uerò ab eo calefiant. Habet etiam uentriculus ut ex sinistris longum lienem protensum, à quo sinistræ illius partes calfiunt, sic retrorsum spinam & spinales musculos: illam quidem ceu propugnaculum quoddam densum: hos autem ueluti substerniculum molle, à quibus eius calor fouetur. In reliqua uerò ipsius anteriori parte, calefactionis gratia, generauit natura omentum, corpus densum, simul & leue, ac præterea calidum: cuius argumento est, quòd facilè in flammam uertatur. Nihil siquidem frigidum promptè comburitur. Id igitur corpus, ex duabus quidem tunicis densis atque subtilibus, sibiipsis incumbentibus, quamplurimis uerò arterijs & uenis, pinguitudineque non pauca conflatum, per totum uentrem extendit, ut illius caliditatem foueat. Quare quibus pars huius, ob uulnera, adempta est, omnes infeliciter concoquunt, plurimisque fomentis egent. Est & alia membrana peritonæos dicta, quæ uiscera omnia, quæ in regione uentris sub septo transuerso sunt, contegit, ab eisque musculos incumbentes distinguit, citraque excretionem aridorum excrementorum, ac breuiter impedimento est, quo minus facile flatibus (quorum tamen pars ructu, pars crepitu uentris solet sæpe uacuari, sicuti & halitiosior pars concoqui, ubi uiscera sunt ualentia) distendantur intestina & uentriculus, singulis priuatim firmum tegumentum existens. Siquidem anterioribus ipsorum omnium partibus est prætensum: procedit autem illinc ad dextram & sinistram * per ilia, usque ad lumborum uertebras: quo fit ut singulis intestinis ac uisceribus, præterea tum arterijs omnibus, uenis, & neruis circumtendatur. Quod uerò ad reliquas eius extremitates pertinet, superior quidem septo transuerso infernè adhærescit: inferior autem ossibus pubis, & præterea ilium. Porrò instrumentorum in illis duabus sitorum partibus, quæ superiori quidem parte sunt (cuiusmodi est uentriculus atque hepar) à peritonæi portione septo transuerso infernè adnata: quæ uerò inferiori (ut tum uesica tum intestina) ab ea quæ ossibus pubis hæret, uestiuntur. Quod autem à septo transuerso adnascitur ori uentriculi extrinsecus, unitur ijs quæ utrinque à dorso ascendunt: estque id principium generationis tertiæ tunicæ uentriculi, extrinsecus ipsum undique ambientis: quam sanè operimentum quoddam ac propugnaculum secundæ tunicæ carnosæ circumposuit natura, eaque existente crassa pro ligamento utitur, ad uentriculum totum cum corporibus quæ iuxta spinam sunt, colligandum. At uerò omentum oritur ab eis peritonæi partibus, quæ à dorso utrinque ascendunt,

Particulam nullam ex se habere sensum.

Neruorum par unum disseminatum in uentriculum.

Thoracem esse inter os & uentriculum.

Fundum uentriculi consistere in dextra animalis parte, quem ambit hepar.

Lienem sinistris subtendi uentriculi partibus.

Ventriculus cur rotundus.

Figuræ rotundæ quæ sint.

Figuræ omnium maximæ.

Ventriculus cur oblongus.

Ventriculi orificium superius cur inferiore latius.

Gulam esse partem uentriculi.

Tunicæ uentriculi & gulæ quales sint.

Intestinorum ambas tunicas habere uillos transuersos.

Intestina non indigere facultate attractrice.

Tunica uentriculi, gulæ, & omnium quæ in ore consistunt, cur sit una continua.

Intestina esse ad distributionem condita.

Venarum raritas ad ...

Ventriculum amplexatur hepar.

Lien. Spina.

Omentum.

Frigidum non promptè uri.

Omentum ex tunicis & ...

Peritonæum unde & ...

Peritonæi usus.

Ventriculi tertia tunica.

Omenti origo.

ascendũt, sibi inuicem occurrentes ad altissimã partẽ uentriculi. Quum enim ex illa dorsi regione produxisset natura uenas & arterias quam plurimas ab utroque magno uase, simul produxit cum eis utrinque peritonei particulas, unius cuiusque prædictorum uasorum partem ad sese attinentem, circumuestientes & colligantes. Mediam autem inter uasa regionem contexunt peritonæi portiones, ueluti filamenta quædam, sibi inuicem incumbentes, ibique plurimum adipis congerũt, quod fouet simul uentrem, inungitque membranas, ac per mediam calore natiuo suggerit alimentum. Talis itaque constitutio omenti, siue epiploi existit, quod quidem etiam spleni inseritur, corporique παγκρέας uocato. Pari modo exoritur, qui situ tenue intestinum, & mesenterio, & colo, & ipsius denique uentriculi sim͡ę parti alligatur. Est autem id, quod ueluti hepatis caro existit, primum sanguinis gignendi organũ, atque uenarum principium. Quare natura ipsius, sanguini esse uidet proxima. Etenim si hoc quidem agit caro hepatis, ut sibi chylũ assimilet, nihil autem contrarias, aut omnino multum differentes qualitates potest recipere, nisi per media prius iter fecerit: medium utique utriusque erit sanguis, tanto à hepatis relictus, quanto superat concoctum in uentriculo chylum. Caro itaque hepatis, quæ ipsius corpus atque substantia est, primum sanguinis gignendi organum, & uenarum origo existit. Quapropter & uenis quæ ad uentriculum & uniuersa intestina perueniunt, inest facultas quædã effectrix sanguinis, qua succum qui ex cibis distribuitur, in sanguinem mutare sunt aptæ, prius quàm is ad hepar perueniat. Poros uerò qui sunt in uesica bilem recipiente, perspicuum est gratia separandæ bilis cõstructos esse. Membrana autem exterior uelut cutis quędam hepatis est. Neruus in ipsum inseritur, ne omnino uiscus sit sensus expers. quemadmodũ certè & arteria distributa cum uenis, ut caloris natiui moderationem ipsi conseruet. At uerò multas uenas illas quæ à uentriculo & intestinis omnibus ferunt sursum cibum ad hepar, quum semel uniuisset natura ad portas, rursus intra substantiam hepatis in quamplurimas angustissimasque diuisit, ut diutius hærens ac morans alimentum in uiscere, in sanguinem perfectè transmutaret. Vbi enim diutius natura uoluit immorari materias, ibi transitum ipsis est molita difficilem. Venæ autem illæ quæ sunt in hepate, omniũ quæ sparguntur in totum corpus, longè tenuissimæ sunt, ceu nulli patiendi periculo expositæ (tutissimã enim habent sedem in uiscere) & melius ita sanguinem elaboraturæ. At pori attrahentes ad se flauam bilem, post uenas alimentũ ex uentriculo sursum ferentes, priores locati sunt alijs uenis id excepturis, ut uidelicet sanguinem opportuna horum uasorũ positione purgatum, cõmodè uena caua suscipiat. Etenim his solis uenis quæ in simis hepatis sunt, subiecit natura arterias, haud ignara gibbis illius continuum esse motum ex septi transuersi uicinia. Iurè autem & paruę admodũ fuerunt, ut quę refrigerationẽ solum simis uisceris suppeditarẽt. Minimũ autem neruum hepati dedit natura, utpote neque ad

Venæ ... (margin, partly cut off)
Omenti pinguitudinis usus.
Epiploon.
Pancreas corpus.
Hepatis caro primum sanguificationis organum uenarũque principium.
Mutari in contraria nihil potest, nisi per medium.
Sanguinem esse mediũ inter chylum & carnem hepatis.
Venis inest facultas sanguifica.
Pori uesicæ fellis.
Hepatis tunica.
Hepatis neruus.
Hepatis arteria.
Hepatis uenæ.
Mora materiarũ diutius uolentem esse naturam difficilem transitum.
Venas quæ sunt in hepate, aliarum omniũ esse tenuissimas.
Pororum bilem excipientium situs.
Venis quæ in simis hepatis sunt solis subdidisse arterias naturam.
Hepati cur neruus exiguus datus.

motum, neque ad sensum futuro ex usu animali. quare eum aut non omnino in uiscus, aut non in totum mittitur. Eiusmodi siquidem facultatis hepar principiũ est, cuius actiones fiunt non ipsi, tum eius uenis concreditæ, cuiusmodi & plantis insunt. Non licet autem rectè inuenire ullum cuiusuis particulæ, totius organi actione ignorata. Porro hepar facultatis nutricis principiũ, copulat operæ ad lobus principijs alijs, sicuti & illa hinc animæ. Hepar siquidem, pecus quoddam (ut inquit Plato) est agreste, ipsumque nutrire colligatum necesse est, si modo hominum genus sit duraturum. At ratio, quæ homo est, sedem in cerebro habens, ueluti famulam quandam atque adiutricem irascentem accersit, quæ sibi aduersus hoc pecus auxilio sit. Quo fit, ut ipsa principia tria, per processus, utputa, neruos, uenas, & arterias, coniuncta, cõditor noster sit machinatus, ut sibi inuicem omnia præbeantur. Ad hæc uerò hepar, uentriculo, intestinisque omnibus per uenas, & colligantem ipsa tunicæ iunctum, propterea etiam tegmine membranoso, quod oritur à peritonæo, proximis corporibus colligat. Omnia siquidẽ inuicem hæc obuoluuntur. Magno præterea alio uinculo, septo transuerso: atque alijs quibusdam membranosis & paruis, costis nothis connexum est. Copulatur etiam & cordi hepar intercedente septo transuerso, utpote medio inter utrunque uiscus. Quippe uena caua, septum transuersum permeans, ab hepate ad cor ascendit. Cuius uenæ indumentum crassum, tum uenam ipsam, tum totum uiscus, ad septum transuersum alligat. Quum autem uenæ ipsius cum loco læsio, omnibus quæ in toto animali sunt uenis, esset futura communis (nisi certa enim ea, aut diuulsa, subitò uelox sequitur mors) haud ab re natura, in anterioribus quidem eius uenę iuxta dictam regionem partibus, ad maiorem securitatem, crassissimũ indumentum: in posterioribus autem tenuiorem, apposuit. Illæ enim his facilius læduntur. Quia uerò septum transuersum non solùm a naturalibus distinguit uitalia, sed etiam organum nec minimũ respirationis existit, utrumque uicinorum uiscerum, ne uidelicet illud comprimerent, quantũ fieri potuit abduxit cõditor noster. Porro lien limosos & melancholicos succos in hepate genitos trahit per uenosum meatum: attractos autem, non protinus in uentriculum excernit, sed ipse prius per multum ocium conficit atque immutat, utens ad hanc actionem potissimum ipsis arterijs, quæ certè multæ & magnæ per totum uiscus feruntur: quarum assidua motione simul & innata caliditate, frangi & elaborari crassi illi succi possunt. Quicquid igitur eorum in succum huic uisceri maximè conuenientem translatum fuerit, alimentum splenis efficitur. Quod autem prorsus utile elaborari non potest, hoc ad uentriculũ per aliam uenosum stomachũ splen excernat. Est autem splenis corpus rarum admodum atque laxum, spongię instar, sic ut crassos & melancholicos succos facilè trahat, excipiatque. Cæterum splenis caro, tametsi laxa sit, a pulmonis tamen carne magno spatio relinquitur. Laxissima siquidem ea est & le-

Hepar cuius facultatis principium.
Vsus partis inueniri non potest, actione illius ignorata.
Hepar agreste est pecus.
Ratio (quæ est homo) in cerebro collocatur.
Principia animalis tria esse inter se sunt coniuncta.
Hepar cui uisceri ... (margin, illegible)
Septum transuersum interiacet cordi & hepati.
Venæ cauæ indumentum.
Septi transuersi usus.
Lienis usus.
Lienem elaborare melancholicos succos.
Lienem nutriri succo melancholico, à se elaborato, atque nutrito redditio.
Lienem mittere quod elaborari non potest ad uicinum uentriculum.
Lienis substantia.

uissima, * parumq; abest quin alba, utpote ex spuma quadam ueluti coagulata. Nutritur enim ex purissimo sanguine, flauo, subtili, & spirituoso, tanquam delato à corde. Splenis autem corpus, quũ tanto rarius hepate sit, quanto est crassius pulmone, merito ex tenuiori sanguinis parte nutritur. Consentiens quippe est ex arterijs quidem, tenuius ex uenis autem crassius nutrimentum trãsumi, quum tunica arteriarũ quàm uenarum sit densior, & sanguis subtilior & uaporosior. Atq; ex tali præstitit laxam carnem nutriri, ueluti ex crassiori densam. Cæterum qui attrahitur ad splenem sanguis, crassior est eo qui est in hepate. Quia tamen elaboratus ab arterijs quæ illic sunt, atque adeo uenis, multò densiorem tunicam habentibus, quàm quæ sunt in hepate, non affatim, neq; crassus, carni splenis, sed subtilis, & paulatim nutritur, ob id caro quidem huius uisceris rarior & leuior est, quam hepatis, nõ tamen rubicundior aut flauior. Nam melancholicus erat is, quem purgauit humor, à quo elaborato nutrita est. Hepar uerò benigno simul & crasso nutrit, tum propter subtilitatẽ tunicæ uenarum quæ sunt in hepate, tum propter magnitudinem foraminum. In summa igitur, hepar ex rubicũdo & crasso sanguine, splen ex subtili, sed nigro, pulmo ex elaborato ad ungitem, flauo, subtili, spiritali, ac puro, alimentũ capit. Præstant enim spleni maximum usum arteriæ, contractione sua illius expellentes excrementa fuliginosa. Vt enim pulmo refrigeratione uehementi, quam dilatatę arterię conciliant, sic splen insigni indiget purgatione, quæ contractus illis paratur. Quare illi arteriæ multæ, & magnæ tributæ sunt. Hepar uerò nec tali egens purgatione, nec refrigerio magno, iure optimo paruis indiguit arterijs. Conuersa autem sunt ad hepar atq; uentriculũ, ipsius licus sima, quæ quidem uenarum & arteriarũ immissiones, & quæ ad omentum pertinet, insertionem cõtinent. Coquitur porrò alimentũ, & in ipso per intestina transitu ut in uenis omnibus, sanguis quum tamen neq; intestinorũ ullum coquendi alimenti, neq; uenę sanguinis gignẽdi gratia extiterint. Quemadmodum igitur uenis (quũ eas instrumenta distributionis ipsa natura fecisset) facultatem sanguinis generatricẽ indidit, ne dum per illas ferretur, tempus ipsi alimento periret frustra: ad eundem opinor modũ & intestinis (substantia quorum haud multum à uentriculo differt) distributionis tantùm in uenas gratia institutis, facultas quædam concoctrix ciborum inest, quod fieri omnino non posset, nisi singulæ animalis particulæ uirtutem quandam haberent alteratricem. Sunt autem conuoluta intestina plurimis cõuersionibus orbiculatis, ne alimentum ocyus elaberetur, inexplebilemq; uorandi semper necessitatem inducens, à philosophia & Musis nos reuocaret. Nam quæ animalia à uentriculo intestinũ simplex & rectum usq; ad anum sortiuntur, insatiabilia omnia & gulosa sunt, plantarumq; modo cibo assiduè inhærent. Quæ circumuolutiones intestinorum quum innumerabilem uenarũ multitudinem ex hepare sibiipsis habeant infertam, omnem in uentriculo coctũ succũ sursum mittunt. Vnde fieri nequit, ut humor aliquis animali nutriendo idoneus, ab animali labat, quando saltem naturaliter se habent corpora. At uerò orificia arteriarũ, quæ in intestina se aperiũt, modicum etiam nutrimenti assumunt, quemadmodum plurimum uenæ. Naturaliter quippe continetur sanguis & in arterijs. Porrò ut attractrices potentiæ, rectorum illorũ motu, sic expultrices, transuersorũ actione constant. Quemadmodum igitur uentriculo utrosq; illos sortito, duabus opus fuit tunicis, contrario inter se modo habentibus: ita & intestinũ quodq; unam speciem motus propultricem quum habeat, unam pariter tunicę speciem, in transuersos & circulares illos dissolutã, obtinuit. Habet autem etsi similem, duplicem tamen tunicam, quodq; intestinum, partim ut facultas ipsorũ expultrix ualentior sit, partim ut ipsa instrumenta, ab iniurijs omnibus sint tutiora. Nonnullis uerò intestinorum, præcipuè in animalibus ijs, quæ subtiles ipsorum tunicas possident, quidam uelut recti obtenduntur extrinsecus, ad transuersorum tutelam. At quòd peritonæum ipsum (à quo tunicæ omnium uiscerum sub septo transuerso sumunt originẽ) hanc secundam uestiat tunicam intestinorũ, colligetq; omnia intestina, tum quæ ad spinam sunt corporibus, tum alijs, quodq; ab eo & septo transuerso, ueluti à duabus compressa manibus, superne quidẽ unitis, inferne autem distantibus, excrementa explodant, liquidò constat. Ne autem assiduè egererent, ueieiẽt ue animalia, at humidis quidem excrementis uesica subiacet, sic siccis intestinum, quod crassum dicimus: principium cuius cæcum intestinum existit. Vbi enim tenue intestinum desinit, illinc ad dextra quidem ilia, cæcum: ad sinistra autem colon emergit, per sinistra prius ilia sursum ductũ. Porrò cæcum prorsus ueluti uenter quidam est crassus, excrementis recipiendis appositus, cui ad portionẽ colon respondet. Atq; plurimis sane auibus propter actionis robur, cæcum intestinum est duplex. Nam si quid in transitu per tenue intestinum distributionem fefellerit, id omne, diuturna in cæco mora, planè exugit. Vtrisque autem tam humidorum, quam siccorum excrementorum effluuijs, musculi quidam incumbunt instar claustri cuiusdã, ne continenter aut intempestiuè excernantur. Siquidem uesicæ collum, musculosum existit: recti autem intestini ora inferior, à musculis in orbem circunfusis constringitur. Musculi namq; omnes quum sint motus uoluntarij instrumenta, non sinunt foras ferri excrementa, antequam ratio iusserit. At uerò ad perfectam intestinorum & uentriculi nutritionem, toti mesenterio & omento natura plures intexuit uenas, nutriendis illis dicatas, haud quaquã ab eis traijcientes ad hepar. Quanquã reficiuntur etiam interdum ea, cremore illo quẽ ex cibis cõficiunt: necnõ in longiori inedia, per quas uenas prius distributio ad hepar facta est, per easdem rursus aliquando sanguis benignus ad eorũ nutritionem retrahitur. Colligens ergo natura ut in arboribus exiguas radices, ita in animalibus uasa minora in maiora, & illa rursus in alia maiora, idq; semper agens usq; ad hepar

Pulmonis carnẽ laxissimam, nutriri ex purissimo sanguine.

Lienem nutriri tenuiori, quàm hepar, portione sanguinis.

Sanguis qui ad splenem attrahitur, crassior est illo qui consistit in hepate.

Splenis caro rarior et leuior est illa, qua hepar constat.

Hepar benigno & crasso nutriri sanguine.

Arterias contractione sua expellere excrementa splenis.

Lieni arterias multas esse, atq; magnas tributas.

Hepar cur paruis indiguit arterijs.

Alimentum coqui etiam in intestinis.

Sanguinem concoqui in uenis.

Venas esse sanguificandi mm.

Intestinorũ substantia non multum à uentriculo differt.

Alteratricem uim inesse singulis animalis particulis.

Intestina cur uarie inuoluta.

Gulosa & inexplebilia esse quibus intestinum rectum est.

Arterial... dentes in ... na

Arteriae & uenae nut... ter sang...

Attracti... sunt per... cta.

Expulsiu... ra... uersis.

Vt... bere dua... tes ... ctes, ... dractio... lorum ...

Intestina... gula ... plicem ... tu...

... ter ... sepe... ...

Vesica ...

Crassum ...

Caecum ... gemi ...

Musculi ... tione ... torum ...

Musculi ... tus uolunt... instrument...

Vena ... rum ... liq ... dicate

Sanguis ... ad ... et uentr... per mes... uenas ... inedia.

Mesera... nas ... portam.

par ab intestinis, in unam omnia uenam coëgit, quæ ad portas est sita: à qua etiam, uena quæ tum ad uentriculū, tum ad splenē fertur, enascit. Similiter & arterias omnes in unā magnā dorso incumbentē, pari modo cōtraxit. Ne autem uenæ ipsæ longo ductu perrumperent, à tunica colligante ac uestiente intestina, similem peritoneo membranā, hoc est, mesenterium, produxit, quæ uasorū singula induit. In spatijs uerò inter uasa manibus, eandem hanc tunicam, sed iam duplicem, applicans, ad angulosq́ue uasorum, quæ in unum coeunt, carnosam quandam naturā, quas glandulas appellamus, apponens, quòd ea inumirū regio iniurijs magis obnoxia sit, ualidissimum sic uinculum, præsidium, & munimentum ipsis uasis constituit, quod sanè totum mesenterium uocatur.

Arterias omnes in dorsi arteriā coniunxere.

Mesenterij ortus & usus.

Glandulæ mesenterij.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium lib. V.

Longè autem fuit satius, unam uenam portæ ab hepate ipso produci, ac deinde in uarias meseraicas discissam, quemadmodum dictum est, in nutritoria membra disseminari, quàm si statim à multis partibus hepatis multæ uenæ ortæ, in illa tandem deducerent: id quod maximè obesset, quum ipsarum uenarum, tum etiam integritati iecinoris. Vt uerò æqua quidem uenarum distributio esset omnibus nutritorijs organis, uas autem id descendens ab hepate, sedem haberet stabilem, inter uentriculum atq; intestina ipsum oportuit ductum, incumbere ea parte subiacentibus uertebris. Cum ipsis autem uenis per totum mesareū arterias diuisit etiam natura, nec non neruum unū. Quum igitur oporteret uenā, arteriā, neruū, & quartū cum eis bilis meatum, peruenire eò loci, sanè ad fulciendā & roborandam regionē illam, in qua primum diuaricant & diuidunt prædicta uasa, utpote periculo expositā, glandulosum quoddā corpus, quod παγκρέας appellatur, fabricata natura, substrauit simul illud, atq; in orbem omnibus circumposuit, diuisionesq́ue omnino repleuit, ut nullum ipsorum facilè iam findatur, aut concussum posit labefactari. Quin etiam membranas fortes tum priuatis singulis uasis, tum cōmuniter ipsis omnibus circumdedit, uestientes ac iungentes ea circunfusis omnibus instrumentis. Ad hæc autem peragenda capax spatiū requirebat: quare primū omniū intestinū, quod uentriculo coniunctū est, exortusq; dicitur, natura quidem minimè in circumuolutiones reflexit. Quod autem hoc consequitur, circumuolutur atq; flectitur uocaturq; ieiunum, quòd semper reperiatur inane, nec tantillum quidem in seipso alimenti contineat. Tertium autem est intestinum quod uocant tenue: quartum cæcum: quintum κῶλον: sextum denique rectum, in cuius fine sunt musculi, qui constringunt ac retinent excrementa. Porrò exortus ipse ex uentriculi fundo descendens, per dextram partem ad spinam deducitur, atq; supra illam firmatur. At uerò inanitio ieiuni ex ijs est, quę nullum prestant usum, sed alia necessariò sequuntur, quæ propter alia quam utilitatē sunt facta. Siquidem & quòd primum omnium intestinorum ieiunum, ipsum chylum excipiat, & quòd situm iuxta hepar sit, uasorum in se multorū orificia continens, & quod etiam bilis meatus paulò supra implantetur ad ipsum uentriculi exortū: ob has inquam causas, inane semper ac uacuum cernitur. Nam præter cætera quæ citissimam ex ipso distributionem faciunt, etiam bilis ipsa nondum excrementis permista, sed syncera & pura in id intestinum confluens, sua mordacitate illius tunicas ad celerem excretionem excitat. Oportuit autem sic insinuari talem bilis meatum, quia breuior illi uia erat commodior, ceu eorum etiam futuro participi, quæ natura ad tutelam uasorum eò pertinentium construxerit. Et quia talis etiam eius positio expediebat excepturis bilem omnibus instrumentis, in quibus necessariò ac naturaliter indies maxima pituitosorum excrementorum copia colligitur quam diuidere, incidere, comminuere, atque abstergere est opus. Meritò itaq; natura excrementis id genus præsidium maximum est molita, acrem atque abstersorium hunc succum, quem omnino oportebat euacuari è corpore, non in intestinum aliquod ano proximum, sed in primum exortum demittens, ne quod inferiorum intestinorum, externo aliquando indigeret auxilio quanquam certè ubi ex prauo corporis habitu, copiosius pituitosum excrementum colligitur, ileos, lienterias, tenesmosq;, omnium qui uentri contingunt morborum grauissimos, inducere solet. At uero nullam bilis portionem in uentriculum immisit natura, quamuis & ipse non pauca gignat pituitosa excrementa: quia unum quidem id adeò est exile, ut præsidio externo abundè corrigi posit: mala uerò quæ in uentriculum confluens bilis induceret, essent tanta, ut functiones ipsius funditus deturbarent. Flaua siquidem bilis, acrem, mordentem, atq; omnia abradentem, obtinet facultatē. Cuius succi uomitum copiosiorem, morsus intestinorum, cardialgiæq;, solent semper præcedere. Ventriculum itaq;, quàm ieiunum, sensu exactiori præditum, bilis in ipsum confluens, cogeret alimentum prius deorsum trudere, quàm plenè concoctum esset. Siquidē uentriculi propria actio est cōcoctio: postulant autem quę concoquuntur, temporis diuturnitatem, quam sanè biliosus humor non patitur. Rectè igitur ueteres medici, uomitus à cibis in singulos menses repeti præcipiebant, alij quidem semel, alij uerò bis. omnes tamen ij, qualitates ipsas comedendorū in eum usum acres & abstersorias deligere cōsulentes, ut pituita omnis è corpore purgaret. Nam quæ mordent & abstergūt cibaria, biliosa omnia sunt & cacochyma. Quod autem bilis ab intestinis in corpus naturaliter sese habens non transsumatur, ipsa indicat excrementorum uarietas. Siquidem in ictericis, comestorū colorem referunt, bile uidelicet minime deorsum subeunte, sed sursum in totū corpus perlata. In sanis uerò, quòd humoribus biliosis in intestina cōfluat, flauo colore sunt tincta. At melancholicum excrementum in uentriculum excreuit natura, ceu nullam

Arterias esse diffusas cum meseraicis uenis.

παγκρέας.

Intestinum primum caret spiris. Exortus.

Ieiunum intestinum semper reperitur inane
Ileon siue tenue intestinum.
Cæcum intestinum.
Κῶλον intestinum.
Rectū intestinū lenem inanitio unde.

Meatum bilis implantari in uentriculi exortum.

Bilis crassis excrementis excernendis appropriata.

Pituitosum excrementum in collectū copiosius, quæ inferat.

Bilis nullā portionem in demisit natura in uentriculum

Bilis flauæ facultas.

Bilis uomitum quæ præcedere solent.

Ventriculi propria actio est cōcoctio
Concoquenda egent tempore.
Vomitum qua ratione olim singulis mensibus ueteres prouocabant
Mordentia & abstergentia cibaria, esse biliosa, cacochymaq́;.
Ictericorū excrementa cur referunt colorem ciborum
Excrementa sanorum flaua.
Melancholicum excrementū in uentriculum excreuit natura.

Atra bilis qualitas, facultasq;. *Atra bilis iuuat actionem ventriculi.*

noxam illi allaturum. Acerba siquidem, acidaq; quum sit atra bilis, contrahere ipsum, constringereq;, non ut flaua, subuertere, est nata. Quare non modo non lędit, sed actionem ipsius etiam iuuat. Nam uentriculum intendit, contrahitq; in seipsum, ut cibos ad unguem circumplectat retineatq;, quousq; fuerint percocti.

Renes expurgãt lotium. *Vesicam esse sub didit renibus, uelut quandã cisternam.* *Vesicę musculus.* *Vrinarij meatus.*

Porro ad secernendam urinam, natura etiam renes prope hepar construxit, quibus ueluti quandam cisternam, ipsam uesicam subdidit, ad cuius finem musculum fabricata est, custodem, ne superflua intempestiue effluerent. Renes autem ipsi uesicę connectunt meatus quidam praelongi, ualidiq;, quos οὐρητῆρας Graeci, nos urinarios uocamus. Sic igitur urina in renum segregatur à sanguine, & illinc per ureteras ad uesicã demittit, indeq; excernitur, quo tempore ratio iusserit.

Arterias inseri in renes. *Arterias sanguinem continent.*

Caeterum quum arteriae, pari magnitudine qua & ipsae uenae, inserantur etiam in renes, indicium certè est sanguinem similiter in eis contineri, qui ut minimum purgari postulet. Atq; alter quidem renum superiorem, alter inferiorem positionem sortit. Nam quum serum trahendo, ita demum purgent sanguinem, certè si aduersum haberent situm, alter tractu suo in contrarium, alterius tractui moram adferret. Nunc autem uterq; agit liberè, solusq; attrahit, quum nihil sibi e regione habeat oppositũ.

Ren dexter est superior sinistro. *Hepar in dextris locari.*

Est itaq; dexter quidem ren, superior ac primus, sinister uerò inferior ac secundus: quia uiscus ipsum quod purgat, in dextris locatum erat, & plurima cauae uenae germina in dextram partem suis orificijs desinunt, ex gibba hepatis ad eam uenam sanguinẽ deriuantia.

Trahens omne, expeditius ex directo oppositu trahere.

Omne autem trahens, expeditius ex directè oppositis attrahit. Sed neq; locus pariter uacuus in sinistris erat sinistro reni, ob splenem hepate inferius locatum.

Vrinae purgandae causa natura duo instrumenta construxerit, singula aliorũ excrementorũ unicum.

At uerò serosae humiditati expurgandae, natura duo instrumenta construxit: aliorum autem excrementorũ singulis, unicum tantum: quum paucissimum quidem est melancholicum excrementum: copiosius autem ipso, biliosum: utroq; aquosius, multò cumulatius. Sed & crassissimum quidem melancholicũ: tenuissimum uerò serosum: atq; amborum medium, biliosum existit.

Renum spissitudinis causae duae.

Huius uerò ipsius renũ spissitudinis sunt causae duae: facilis scilicet huiusmodi humidi attractio, atq; ex ipso necessaria renum nutritio. Siquidem orificiorum angustia, stipatioq; in causa est, ut familiaris succus, syncerus, impermixtusq; ad partes, quibus talia orificia insunt, trahatur. Quanquam nec lien, nec renes, accommodatũ sibi duntaxat eliciunt succum: uerùm

Renes unà cum lotio attrahere bilem & sanguinem.

splen quidem, cum illo trahit etiam aliquid sanguinis: renum uerò uterq; sibi plurimum bilis conciliat, multum etiam tenuioris & humidioris sanguinis. At biliosi quidẽ excrementi, quicquid non admodum crassum fuerit, cum urinis permeat: sanguis uerò, carni ipsi renum aspergitur, instar faecis cuiusdam. Inde iam uaporis modo paulatim in totam ipsam dispergitur, adhaerescitq;, atq; demum alimentum fit renibus.

Sanguinem aspergi renũ substantiae.

Ne igitur cum urinis, per aliquod foraminum quae habentur in renibus, quemadmodum tenue biliosum, ita & sanguis elaberetur, densum esse eorum corpus praeiuerat. Eis autem ad sui nutritionem tertio quopiam alio uase opus non fuit, praeter duo magna, quorum alterum ortum ab arteria quę spinę incubat, alterũ à uena caua.

Renes alijs instrumentis egere aliqui, praeterquam malignitie. *Vesica alitur ad sui nutritionem uasis propriis, desiderat.*

Verùm utraq; bilis & urinae uesica, purum atq; ab alijs secretum quum attrahant sibi familiare excrementũ, uasa alia, alimentũ sibi suppeditantia, iure optimo flagitarunt. Quum autem copiosius multò serosum excrementũ, quam ipsum biliosum, esset, maiori certè receptaculo indiguit, cui ob id uenis, arterijs, & neruis, multò maioribus haud iniuria fuit opus.

Vesicae minoris uasa, unde manantur.

Vesica igit quae urinam excipit, neruos à spinali medulla, qua parte situm latũ os est, inseruit natura: uenasq; & arterias, à propinquis ipsi uasis. Alteri uerò uesicae, quae ad iecur positionem habet, arteriam quidẽ & neruũ, ab ijs quae in uiscus ipsum inseruntũ, deducens, paruũ utrunq; admodũ, ac uix conspicuum: at sensilem atq; conspicuã uenã ab ijs quę sunt ad portas, producens, haec tria iuxta collũ eius infixit unde usq; ad fundũ perueniunt.

Vesicae maioris sex uasa.

Pari modo & in uesicã aliam maiorẽ, ad collũ ipsum uasa sex, utrinq; uidelicet tria inseruit: quę quidẽ tutelae gratia membranis quibusdã tenuibus obuoluit, ac per easdẽ ita sibi mutuò coniunxit. Eorum autem in ipso statim primo ingressu diuisorum bifariã, pars quidem in totam uesicam disseminatur: pars uerò auersa fertur deorsum, secundum collum, exiguum quidem in foeminis, magnũ uerò in masculis, quod in particula quadã insignem, ad extremũ collum uesicae sita, exuperabant, quae dicitur coles.

Coles.

Alia itaque per ea uasa, quae excrementa secernunt, nutriuntur, ut lien & renes: alia alijs quibus alerentur, eguerunt, ut ipsa uesica.

Neruis exilis quae sint praedita.

Habent autem & renes ipsi, neruum, quantum hepar, lien, & bilem excipiens uesica: quibus omnibus exiles omnino sunt nerui, ut sius ipsorum tunicas conspiceut extrinsecus, sentiendi gratia.

Scopi natura propositi in neruorum distributione, tres.

Tres nanq; scopi naturę ipsi in neruorum distributione extiterunt: primus quidẽ, ut sensorijs instrumentis sensum impertiret: secundus, ut motorijs motũ: tertius, ut omnibus alijs facultatem daret, qua sibi infesta dignoscerent.

Nerui quibus gratia sensus tributi.

Porrò sensus causa, linguae, oculis, auribus, maximi sunt nerui tributi: necnon partibus manuum internis, atque adeo ipsius orificio uentriculi. Sunt enim quodammodo & haec sensoria.

Tactũ ferme per uolam manus exquisitissimus. Famis sensus.

Siquidẽ per manus ex tactu est dignotio certissima. Orificiũ autem uentriculi sensum habet alimenti deficientis ipsi animali, quae fames nuncupatur. Secundo autem loco, in musculis, motus uoluntarij instrumentis, reperire est neruos maximos.

Nerui ad percipienda infesta.

Ad discernenda uerò quae dolorem adferunt, nutritorijs organis alijs quidẽ liberalius, alijs autem parcius, pro cuiusq; muneris constitutione neruos largita est natura. Nam si quibus afficiuntur iniurias, eas non sentirent particulę, animalia utiq; breuissimo euerterentur tempore, facilè ab acribus excrementis exesa. Ob id in singulas circumuolutiones intestinorum, singuli disseminantur nerui, perinde ac uena, & arteria. In hepar aũt, neruus insertus est minimus, ut quod musculorũ ritu haudquaquã moueatur, nequeat intestina, sensu exquisitiore egeat: haec quippe acrimonia excrementorum exasperant.

Dysenteriam incipiens ab atra bile, letalis.

unde dysenteria, si ab atra bile incoeperit, letalis est,

Hepar à quatuor instrumentis purgari.

est, ut inquit Hippocrates. hepar uerò à quatuor instrumentis purgatur, duobus quidem renibus, tertio autem splene, atque adeò quarta ipsi uillu excreente uesica. Quæ instrumenta quatuor, quòd à propriis excrementis nihil acceptura essent incommodi, sensum maiorem non postularunt. Neque enim trahere huiusmodi excrementa potuissent, nisi qualitatis communitas quædam cum excrementis ipsis intercessisset. Nihil autē ab eo quod cognatum & familiare est, dolore aliquo afficitur.

Trahi excrementa non posse ab organis absque necessitudine aliqua. Nihil à familiari infestari.

At maiori uesicæ, quæ lotij receptaculū est, nisi lotiū id, quod biliosius acriusque est, repente excernatur, magnas sæpe noxas adferret. Quare ut sensu prædita esset maiore, plures, & eos quidē maiores neruos, ipsi natura tribuit, sicuti & ualidiorē quàm alijs tunicā, quod passim distendenda & euacuanda esset.

Vesicæ urinariæ ad maiorem usum, plures & maiores nervos natura tribuit.

Vesicæ urinariæ tunica.

Porrò tunicæ quæ prædictis omnibus instrumentis extrinsecus sunt circumnectæ, nonnullæ quidem tenuitate ipsa, omnes tamen simul figura existunt araneis similes: quandoquidem earum nulla in fibras instar intervallorum dissolutum, quæ ipsorū instrumentorum sunt propriæ. At internæ, quæ corpora ipsa particularum constituunt, in uentriculo quidem ac stomacho duæ, fibras quidem orbiculatas externa, expellendi uidelicet gratia, & obliquas interna, gratia attrahendi retinendique, habuerūt.

Tunicæ instrumentorū internæ & externæ. Fibrarum differentia & usus.

Intestina autem (ut quibus nec attrahere, nec retinere necessum erat, sed cōtractis undique prorsum pellere) quum simplici egerēt motu, simplices quoque fibras sortita sunt.

Intestinum neque attrahere nec retinere necessum esse.

Cæterum uesicarum tunicæ, rectos, & circulares, & obliquos possident uillos. Vna enim quū sit utriusque uesicæ tunica, ut omnes species motus consequeretur, omne genus fibrarum obtinuit.

Vesicæ utriusque unicam simplicem esse, fortitā omnem differentiam fibrarum.

At uerò in uentriculo tunicæ duæ constructæ sunt, triplicis usus gratia uariarum scilicet actionum, patiendi difficultatis, & crassitudinis. Quippe ad concoctionem ciborum, oportuit crassum esse atque carnosum uentriculum. Quæ causa sanè est, cur quibus corpus uentriculi est gracile, hi deterius cōcoquant, quàm quibus corpulentum.

Ventriculi tunica cuius gratia sit duplex.

Ergo utrique uesicæ, durities aduersus iniurias data est, quæ tunicarum tenuitatem pensaret: coquendi uerò instrumētis, crassities, quæ mollitiem emendaret, ac cibos calore fouere suo, obtigit. Iam ut meatus bilis, eam suscipientis uesicæ, sic posteriores, substantia corporis, maiori uesicæ sunt similes.

Meatuum eum uesicis in quas inseruntur similitudo.

Et quemadmodum ille quidem in intestinum, ita hi obliquè intrò in laxiorē sinum uesicæ inserti, ueluti membranam quandam ab interna parte succîdunt, quæ ab excrementorū quidem intrò irrumpentium impetu euertitur, ac patet: reliquo uerò tempore omni concidit, ac cōtrahitur, meatusque operculum tam exquisitum efficitur, ut non solùm humoribus, sed etiam flatibus, reditus omnis sit interclusus.

Vrinariorum meatuum insertio admirāda.

Etenim prima & principalissima nutrimenti instrumenta sunt, quæ concoquunt, utileque alimentum alijs transmittunt. Secunda uerò quæ purgant, quæ deducunt, & excrementum excipiunt. Tertia, quæ excernendis excrementis sunt destinata: quorum alia quidem effluuium intempestiuū ipsorum cohibent, ut musculi sedem constituentes: alia uerò intempestiuum incitant, ut musculi epigastrij omnes.

Instrumenta alimenti principalissima.

Instrumenta alimēti secunda.

Instrumenta alimenti tertia.

Eorum igitur qui sunt ad anum, unus quidem est sine pari, transuersus extremæ ipsius oræ circumfusus, ut rectum intestinum ad amussim ac fortiter claudat. Cuius musculi substantia est inter cutem ac musculum media. At reliqui duo musculi obliqui, utrinque unus, supra ipsum rotundū siti, sedem sursum reuellunt, ubi in conatibus ipsa magnis prolabitur.

Sedis musculi tres.

Cæterum octo abdominis musculorū, recti quidem duo, sibiipsis simillimi, per medium omnem uentrem rectas fibras ferentes, ab ossibus pectoris ad pubis ossa extenduntur, ibique sese mutuò coniungunt.

Octo abdominis musculi. Recti abdominis musculi.

Alij uerò duo transuersi, & ipsi per omnia similes, uniuersum peritoneum circumtegentes, rectum cum antedictis efficiūt angulum. Reliqui quatuor sunt obliqui, super hos incedentes: quorum duo quidem, fibras ab hypochondrijs ad ilium ossi extensas habent: alij autem duo, hos in speciem X græcæ literæ intersecantes, ab ilibus ad hypochondriorum partes descendunt.

Trāsuersi abdominis musculi.

Obliqui abdominis musculi.

Omnes tamē in rectos ac medios musculos desinunt, suis tenuitatibus neruosis, producētes semper æquales ac similes fibras. Ergo quum fibrarum positiones omnino sint quatuor, musculi quoque utrinque totidem meritò fuerunt, à quibus operantibus simul, alui excremēta, ceu manibus quibusdam cōpressa, fortiter expelluntur, conferente ad id plurimum septo transuerso, musculo magno, & rotundo, qui spiritus instrumenta, à naturalibus membris distinguit.

Excrementa alui a quibus exterminentur musculis.

Siquidē his superior est omnibus: illis aūt subijcitur, existens etiam respirationis organū.

Septum transuersum distinguere spiritualia instrumenta à naturalibus mēbris, esse respirationis organum.

Hic musculus, ab ipsius pectoris ora inferiori (unde etiā capita musculorum rectorū abdominis pendent) superioris exortus initium ducens, atque hinc ad fines costarum notharū utrunque descendens, posteriori parte ac inferiore obliquus admodum fit. Sine hoc igitur musculo, aliorū octo, qui in abdomine sunt, cōpressio, nō magis ad inferiora, quam ad superiora uentris excrementa propelleret. Eius aūt contractione illorū compressioni accedente, necessum est retrimenta ipsa, ueluti duabus cōpressa manibus, applicans quidē sibiipsis ad carpum, distantibus uerò inferiùs plurimū, ita deorsum trudi, ut ne tantillum quidem ipsorum sursum ad stomachum remeet. Ne autem unicus existens hic musculus ab octo abdominis multis & magnis in thoracis sinum magnū euerteretur, natura in subsidium eius, musculos intercostales construxit, qui thoracem ipsum contendere, atque intrò contrahere possent.

Musculorum intercostāl. usus.

Ne uerò inter comprimendum, efflationes contingerent, nimirum larynge aperto, musculos non paucos circumposuit laryngi, quorum alios quidem claudere ipsum, alios uerò aperire instituit.

Laryngis musculi.

Abutitur autē natura ipsis abdominis musculis (quos, ut propugnaculum subiectarū partium existerent, excretionisque instrumenta, construxit) tum ad magnæ efflationis ac uocis generationem, tum ad partū ædendum, atque adeò ad spiritus cohibitionem.

Abdominis musculorum varij usus.

Porrò musculus qui extrinsecus in uesicæ collo consistit, priori quidem ratione, ubi constringitur, pellit quicquid in meatu continetur: posteriori autem, eum claudit quanquam

Musculi ad collum vesicæ locati, usus duplex.

Vesicam claudi posse absque musculo.

uesica ipsa claudi etiã sine musculo posset, quum præterquam quod meatũ habet angustum, omnis etiam ei fibrarum species insit, ut uentriculo atque matrici. At uerò, ne quid denuò à uesica sursum ad renes remeet, facit ipsorũ ureterum obliqua in uesicam insertio. Ne uerò continua fiat urinæ excretio, præstat fibrarum ipsius uesicæ uarietas, sed obliquarum præcipuè. Quum enim omnes intendit, undique circum ea quæ continet, uehementer astringitur, donec supra modum referta, grauetur pondere. Quum uero excretioni accingitur, cæteras quidem fibras laxat, solas autem intendit transuersas. Quo tempore musculi quoque suppetias ferunt: is quidem qui ad meatũ est urinarium, suum ipsius principium, quo uesicæ adnectitur, laxans: tensi uerò omnes abdominis musculi, ut intrò propellant uesicam, & comprimant contractisque postremò undique ille idem qui circum collum est, premensque foras id lotij quod in meatum subierit, atque ipsam denique excretionem accelerans. Subest autem uesicæ collum, ipsius pubis ossibus subiacentque ei inferiùs, rectum intestinum, os sacrum, atque in fœminis collum similiter uteri: quo loco omni, secundum animalis longitudinem fertur deorsum, quousque extra ossa emineant. Inde aũt secundum peritonæũ fertur sursum, usque ad uirgæ uitilis exortum post, hinc rursus per ipsam uirgam, instar S. Romanæ literæ, obliquum. Sed in mulieribus unicam habet meatus hic in collo uesicæ flexionem: in uiris autem secunda, ueluti auctarium, accessit. Ne quid igitur in ipso subsisteret, musculus ille multis transuersis præditus fibris, circunfusus est, qui simul urinã à uesica ad pudendum usque deducat.

Vreterum obliqua insertionis usus.

Fibræ quæ quibus actionibus seruiant.

Colli uesicæ situs.

GALENI PERGAMENI de usu partium lib. VI.

QVod à costis utrinque circumscribitur, peruenitque anteriore quidẽ parte ad pectus, ac septũ transuersum, decumbit uerò posteriore ad spinã, hoc omne spatiũ medici appellant thoracem. In cuius amplo sinu, piscibus quidem cor solum continetur: ob eamque causam genus ipsorũ uniuersum est mutũ, quòd pulmone ad uocis generationẽ necessario instrumento careat. Nam omnibus, quæ aerẽ inspirant, animantibus, ac rursus ipsum ore expirãt, pulmo implet thoracis capacitatẽ, ut qui uocis simul ac respirationis instrumentũ existit. Cæterùm à thorace illi motus uniuersus accedit. Porrò usus respirationis in animalibus, cordis causa est inuentus, & quod ipsum aeris substantiã requirat, & quod simul etiã calore efferuescens, uim refrigerio desideret. Ac refrigerat ipsum inspiratio quidem, frigidam ei qualitatem affundens: expiratio uerò, quod in ipso feruet & quasi combustum & fuliginosum est, ex eo profligans. Atque attrahit quidem dilatatum, mittit uerò, contractum. Ipsum autem quod cum inutile expirandum erat, materia uocis efficitur. Trahit igitur cor aerem externum, non protinus per fauces: sed utrinque medium pulmonem, quasi spiritus promptuarium quoddam statuit natura, qui ambabus simul actionibus seruire posset. Nam si cor dilatatum ex faucibus traheret, rursusque astrictum in illas aerem emitteret, eundem esse concentum respirationis, & pulsus cordis, esset necesse: id quod certè nõ solum ad perfecte uiuendum, sed ad uiuendum etiam incommodaret. Nam nec uerba diu continuare possemus, nec uergi in aquam, metu suffocationis, nec denique sine inspiratione fumum, aut puluerem, aut pestiferã aliquam aeris qualitatem percurrere. Vnde necessum esset, uel aerem pestilentẽ intempestiuè inspirare, uel omnino nihil inspirantes, suffocari confestim. Quocirca natura cor ipsum, non tantummodo respirandi instrumentũ fecit, sed ipsi extrinsecus pulmonem ac thoracem circundedit, qui spiritum illi simul apparauerit, & uocem animanti efficerent. Quum autem ex pulmone cor spiritum ducat, eumque rursus in pulmonem reddat, latum est nobis aliàs nocentia, & quidem diutissime aliàs etiam nihil omnino spirare, corde nihil impedito. At uerò pulmonem quidem, ueluti subsultus cordis mollitudine sua excepturum, thoracem autem, tanquã septum præualidum tutelæ gratia, nõ cordi modò, sed pulmonibus circundedit natura. Cor autem in medio omnino thoracis sinu, secundum omnes dimensiones ad æquilibrium consistit, loco quum ad securitatem aptissimo, tum ad æquabilem ex toto pulmone refrigerationem opportunissimo. Existimãt tamen id ad læuam regionẽ situm, ob sinistri uentriculi pulsationem, quæ circa sinistram mammam sentitur. Verùm ad eius dextram, uentriculus etiam alius existit, ad uenam cauam atque hepar conuersus. Totus autem thorax secundum mediam sui longitudinem, à ualidis quibusdã membranis (quæ anteriori quidem parte, ossi pectoris: posteriore uerò, spinæ uertebris inseruntur) in duos uentres distinguitur: ut si fortè magno uulnere in alterutram eius partem accepto, respirationis munus eius partis perierit, reliquus uenter incolumis, dimidiũ saltem actionis retineat. Nam si uterque uenter confossus fuerit, uoce simul & respiratione plane destituetur animal. Ad hæc uerò, arteriæ quæ in ipso thorace sunt, & uenæ, & nerui, & œsophagus, ac denique totus pulmo colligantur toti thoraci, teguntur que omnia, hisce membranis obducta. Ne autem uena caua (quam necesse erat per medium septum transuersum sursum ad cor ascendere, atque inde rursus ad nuncupatum iugulum) à respirationis organis, quæ in assiduo motu uersantur, quicquam collideretur, dictæ etiam tunicæ præstant, quæ tum illam, tum genuinalibus, adiacentibus particulis colligant, ac totam tunicæ molem robustiorem efficiunt, ipsam uenam sursum ueluti manu ducentes. Auxilium autem eius uenæ partibus singulatim paratum, est triplex. Nam in medio quidem thorace, cor porrigit illi fortem productionẽ atque neruolam, tanquam dextram quandam. Parte uerò inferna quintus pulmonis lobus (qui in dextra parte consistit, quique, propter eam duntaxat uenam, quæ per dextrum latus ascendit, excogitatus est) sensim illi excauatus subicitur. Superna denique maximum & mollissimum adena, quem uocant thymon,

Thorax quid.

Pisces esse mutos, ideo quod careant pulmone.

Pulmo uocis & respirationis est instrumentum.

Respiratio, cordis causa est inuenta.

Inspirationis usus.

Expirationis usus.

Cor dilatatum trahit.

Vocis materia.

Pulmonis usus.

Respirationis, pulsus non eundem esse concentum.

Cor respirationis instrumentum.

Cor trahere pulmone spiritum.

Thoracis munimentum & pulmonis situs.

Cor in thorace medio ad æquilibrium situm.

Cordis uentriculi situs.

Thorax in duos uentres distinctus.

Venæ cauæ praesidia.

Pulmonis quintus lobus cur genitus sit.

Thymos.

thymon, ipsi natura subdidit. Porró duo magni lobi in utraque pulmonis parte existunt: quintus veró ille paruus, in dextris, uenæ cauæ gratia, à transuerso septo usque ad cordis aurem pertingit.

Vena caua progressus ad superiora.

Hinc autem altera quidem pars uenæ cauæ in ipsum cor inseritur: altera veró, eademque maior, recta ad iugulum fertur, deducta quadantenus à productionibus cordis, deinceps adenem, quem thymon uocant, inuecta. Id veró naturæ est perpetuum, ut quoties sublime uas aliquod diuidit, ibi mediam glandulam, diuisionem oppleturam, interserat.

Glandulæ ad quæ utatur natura.

Sunt autem hoc in loco uenarum geminarum maximarum, ad scapulas, & brachia, & mammas pertinentium: quibus ad muniendum & firmitudinem, ex prædictis glandulis natura commoditatem maximam conciliauit. Cauæ autem uenæ, opposita ductus uia, œsophagus descendit, per quem ad uentriculum cibus ab ore delabitur.

Oesophagi situs & usus.

Ipse igitur spinæ uertebris inductus & colligatus, totum ita permeat thoracem, quodammodo obliqué positus, tutissimamque sedem sortitus, ut neque ipse spiritus instrumentis aliquod negocium facessat, neque ab illis etiam quicquam lædatur. Per medias enim ad perpendiculum quatuor uertebras dorsi extentus, ubi ad quintam peruenit, deerrat quidem à recto cursu, digrediturque ad dexteram, ut sedem præbeat meliorem, ac cedat instrumento magis præcipuo, maximæ omnium arteriæ: quæ ut firmitudinem nanciscatur, per uiam omnium breuissimam, à corde ad illum spinæ locum se recipit.

Arteriæ magnæ progressus.

Arteriam maximam ortam à sinistro cordis ventriculo.

Arteriæ magnæ inferiorem ramum esse superiori maiorem.

Hanc enim ex sinistro cordis uentriculo exortam, in totum autem animantis corpus distribuendam, æquum fuit primum quidem in duas partes impares diuidi, earumque esse multo maiorem, quæ deorsum fertur, quod totius animalis partes, quæ subijciuntur cordi, multo plures superioribus sint, ac maiores: deinde per optimam uertebrarum partem ferri. Atque inuehitur quidem ipsa arteria medijs uertebris: non tamen impetuosé admodum, nec superflué stomachum deprimit, sed paululum quidem & ipsa cedens, ipsum recipit & admittit socium uertebrarum sedis.

Stomachi, siue œsophagi descensus.

Oesophagi implantatio in uentriculum.

Ventriculus itaque stomachus, quatuor quidem thoracis primis spondylis præteritis, propter reliquos octo, ad dexteram fertur. Cum primum veró septum transuersum contigerit (quod est sané ora inferior thoracis) membranis fortibus admodum sublimé elatus, supra magnam rursus arteriam transit in alteram partem: quo loco prælapsus septum transuersum, ori uentriculi inseritur: sublimis quidem, ne in asperiorum ciborum transitu arteriam comprimat: in læuam veró declinans, quód eo in loco situs fuit constituturn os uentriculi.

Oris ventriculi situs.

Adde huc, quód nerui, qui à cerebro in uentriculum iuxta stomachum deferuntur, obliqua uia multó tutior futura erat, quám recta.* Molles enim quum sint hi, & tenues, si longo interuallo secundum rectitudinem tenderentur, habentes uentriculum à seipsis suspensum, quem subinde impleri cibo oportebat, utique disrumperentur facilé.

Cor in medio consistens, à pulmonis lobis comprehendi.

Constat igitur iam ex dictis, cor in medio thorace oportuisse locari, pulmonesque ei undique circumfundi, suis lobis, ceu digitis quibusdam in orbem id complectentes; utrique veró extrinsecus circundatum esse thoracem.

Cordis figura.

Cordis vasa oriri ab illius basi aliarum partium principalissima.

Cordis partes.

Est autem cor non rotundum, sed turbinatum, ex basi cuius, ceu parte aliarum omnium principalissima simul atque tutissima, ipsa uasa exoriuntur. Quæ veró ex utraque parte consequuntur ad inferiorem finem, quasi latera quædam, uentriculorum generationi sunt destinata. At ipse finis inferior, processus quidam est fortis & densus, qui ueluti operculum uentriculorum, propugnaculumque totius cordis existit. Atque hæc quidem cordis pars, si cum alijs eam conferas, longé abiectissima est.

Vtilitas partium triplex.

Particulæ principes quæ dicantur.

Etenim quum triplex sit partium utilitas: aut enim refertur ad uitam ipsam, aut ad commodiorem uitam, aut ad horum duorum conseruationem: quæ sané ad uitam ipsam particulæ conferunt, eæ principes sunt habendæ. reliquorum veró duorum generum, à primi generis præstantia discedentium, eæ minus alijs discedere sunt putandæ, quibus hæ principes facilé compatiuntur.

Cor esse caloris fontem.

Sinister cordis ventriculus.

Sinistri cordis ventriculi orificia duo.

Quum igitur cor caloris natiui, quo animal regitur, quasi fons quidam ac domicilium sit, omnis eo modo ipsius pars princeps dicenda fuerit: at magis hæ, quarum usus toti animali uitam conseruat: id quod faciunt duorum uasorum orificia in sinistro ipsius uentriculo, quem medici spirituosum appellant. Horum enim duorum orificiorum, per unius quidem cor ijs, quæ in pulmone sunt, arterijs: per alterius autem, omnibus quæ in toto animali habentur, communicat. Minus autem his præcipua sunt ea quæ in altero ipsius uentriculo, quem * sanguificum uocant, insunt.

Dextri cordis ventriculi orificia duo.

Sunt tamen quám alia hæc quoque præstantiora: quorum alterum quidem, sanguinem in ipsum cor intromittit: alterum autem, ex ipso in pulmonem deducit. Atque ob magnitudinem duorum uasorum, cor ea parte fuit adeó magnum, & in media regione thoracis situm.

Cordis caro qualis.

Musculo inesse unum tantum fibrarum genus.

Cor sortiri omnia fibrarum genera.

Cor autem ipsum est caro dura, & ægré patibilis, multiplicibus fibris conflata: quo nomine à musculo differt. Musculis siquidem unum tantum inest fibrarum genus, rectarum scilicet aut transuersarum. Vtrasque autem cor, & præter illas, etiam obliquas sortitur, duritie, contentione, & patiendi difficultate plurimum ab alijs omnibus differentes, ob actionis continuitatem, & uehementiam, in qua semper cor ipsum uersatur.

Musculis singulis inesse singulos & simplices motus.

Fibrarum actiones variæ.

Porró singuli musculi, singulos habent ac simplices motus, ob idque multiplici fibrarum uarietate non egent, quemadmodum cor, uentriculus, matrix, atque uesica utraque. Quippe horum singula, rectis quidem fibris attrahunt, excernunt transuersis, retinent autem simul omnibus cooperantibus. Quarum omnium actiones in corde ipso, uel tantum ab animali auulso, ac pulsante adhuc, uel detecto per anteriorem regionem pectoris, contemplari licebit.

Cordis dilatatio quando fiat.

Cordis contractio quando fiat.

Cordis quies accidit, obliquis operantibus fibris.

Nam quum rectis quidem fibris contrahentibus se, reliquis autem diductis & laxis, contractior sané fuerit facta longitudo, laxior veró uniuersa ipsius latitudo, hoc statu cor totum uidebis dilatari. Contra autem relaxantibus se ijs quæ sunt secundum longitudinem, contractis autem quæ sunt secundum latitudinem, eo calu rursus contrahi ipsum perspicies, ac deprimi. Medio porró inter has motiones interuallo, exigua quædam quies intercedit, corde qui-

dem circa ea quę continet, undiq; ad unguē astricto, fibris autem tunc agentibus omnibus, & earum maxime obliquis. Adiuuant autem, imò totam ferè contractionem efficiunt, quæ in intimis ipsius cordis uentriculis nitidissima ligamēta tenduntur, desinentia in illud, quod interiacet inter ipsos uentriculos, septum. Ob eam igitur causam, tum fortia ligamenta, tum omne fibrarum genus cor habuit, ut facilè dilatetur, quando quod naturæ suæ est accommodatum, trahere appetit: astringatur uerò undiq;, quando iis quæ traxerit, frui tempestiuum fuerit: contrahatur denique, quando superfluis excernendis sese accinxerit. Iis ergo quæ aerem per fauces, nares, & os inspirant, pulmo, & dexter cordis uentriculus inest. Reliquis uerò omnibus neq; pulmo est, neq; ad dextram cordis partem latitudo ulla. Duo enim hæc necessariò una cū pulmone intereunt, animalis uox, & cordis dexter uentriculus. Nam dexter quidem uentriculus, gratia pulmonis est factus: pulmo uerò, respirationis simul & uocis est instrumentum. At uerò uocis piscibus rectè nulla est, ut qui in aqua degant: sed nec respirare ipsis quidem licet per fauces, quomodo ne nobis quidem ipsis, si in eam mergamur: respirant tamē per branchias aeri & uapori peruias, constructio quarum ipsis uice pulmonis est. Natura etiam frigidiores sunt pisces, quàm ut ipsorū cor magna refrigeratione indigeat, utpote exiguo sanguine præditi. Cęterùm quæ aquatilia multum sanguinis possident, ut delphinus, uitulus, balæna, hæc omnia aerē inspirant quodam incredibili modo, quem aliquando exponemus. Iam uerò pro eo spiritu quem cor à pulmone recipit, in illum per arteriosam uenam à suo dextro uentriculo etiam sanguinem mittit, mutuam ei gratiam referens. Commutauit autem in pulmone natura ipsorum uasorum tunicas, uenam quidem faciens arteriosam, uenosam autem arteriam. Siquidem in solo pulmone arteria quidem uenæ, uena autem arteriæ habuit tunicas. Etenim in toto animalis corpore factus fuit sanguinem quidem, utpote crassum & grauem, tenui ac rara: spiritum autem, nimirum tenuem & leuem, densa & crassa concludi tunica: ut uidelicet hic quidem facile effiueret, ille autē æquè distribueretur. In pulmone autem diuersa ratione construxit uasa natura. Quum enim pulmo ex se omnino motus expers, moueatur ad ipsius motum thoracis: ac uenas quidem ipsis, quòd sint ueluti promptuarium cibi, non conueniat eo motu moueri, sed pulmoni largiri purissimum sanguinem: arterias autem, ceu receptacula spiritus, omnino necessum sit, facile quidem repleri, inspirantibus nobis: celeriter uerò uacuari, expirantibus, & loquentibus: ob id sane cōmodum fuit, his quidē molle, illis uerò durū corpus efficere: siquidem has prompte obsequi utrisq; thoracis actionibus, illas uerò prorsus nihil eis obedire, præstiterat. Qua ex constructione contingit, ut quū pulmonis corpus leue ac rarum existens, sanguine uaporoso & tenui nutrim indigeat (non autem, quomodo iecur, limoso & crasso) foueriq; exuberantissimo spiritu: per angusta quidem ora ipsius uenæ arteriosæ, quam tenuissimum sanguinem: per laxa uerò uenosæ arteriæ, copiosissimum recipiat spiritum. Quæ nutriendi ratio pulmoni planè cōtraria est, ac cæteris omnibus partibus, quemadmodum & substantia corporis. Maximas autem uenas in eo natura constituit, ut quantū propter tunicæ crassitudinē uiri nutrimenti detrahitur, id magnitudine ipsarum expleatur. Arripit autem uiolenter pulmo dilatatione sua, uel ex densissimis instrumentis, etiā aliquid nutrimenti, quod uehementi calore suo in minimas partes comminuit. Porrò quum uenæ illæ arteriolæ, ob tunicarum diuersitatem à caua oriri non possent, sicuti neq; ipsarum adnata reliquum fuit, ut à dextro cordis specu orirentur, unde sanguinem elaboratum à corde ad ipsos pulmones transuehunt. Enim uero ut à thoracis motu non uinceretur uena arteriosa, consonū fuit illius ori membranas quasdam adiunctas esse, quot, & quales nunc sunt: sine quarum præsidio, in contractione pulmonis, ille sanguis semel ad ipsum missus, rursus refluere ad cor, nec liceret his arterijs & uenis ex se inuicem sanguinem spiritumq; transumere per anastomoses ac osculorum adapertiones, quæ lex in corpore uniuerso obseruatur. Nunc autem reditu ipsius sanguinis, per os magnum uenę interclūso, dum undiq; ipsa uena cōprimitur, destillat quippiam per exigua illa orificia in arterias. Quantò igitur thorax contendit uehementius, sanguinē per contractionem uersus cor exprimens, tantò membranæ exactius os ipsius uenæ claudunt. Quippe ab interiore parte extrā emergentes, totumq; orificiū in orbem ita obsidentes, ut si tensæ omnes atq; erectæ simul fuerint, unius magnę totum orificiū obturantis speciem referant, ab iis quidem quæ ab internis extra erumpunt, euersæ, & extrorsus ad tunicas ipsius uenæ decidentes, transitum ipsis, adaperto ac plurimùm diducto orificio, facilè dant. Quod si quid extrinsecus intrò feratur, hoc ipsum cogit ita membranas in unū, ut ex eis quandam ueluti portam ad amussim clausam cōstituat. In omnibus itaq; uasorū à corde proficiscentiū orificijs membranæ aliæ alias ascendentes existūt, ut ea, si fuerint tensæ, obstruentes, materias remigrare prohibeant. Propriū autem ipsarum est, educentium quidem è corde materias, ne amplius ad ipsum remeent: inducentiū uerò, ne contrà ex ipso effluant. Cæterùm quū sint omnino orificia quatuor, bina in utroq; uentriculo: alterum quidem inducit, alterum uerò educit. Quum igitur uena caua simul & arteriosa, in dextrum cordis uentriculum desinant (qui pulmonis gratia fuit factus) per illam quidē trahitur sanguis, per hanc autem emittitur. At uerò quæ animalia pulmone carent, iis solus ille uentriculus inest, qui motum arterijs largitur. Nam ut uenę ab hepate, ita arteriæ à corde originem ducunt. Porrò prima agendorum causa, scopus actionis existit. Nam quum plura causarum sint genera, primum quidem ac potissimum illud est, cuius causa aliquid fit: secundum uerò, a quo fit: tertium, ex quo: quartum, per quod: & quintū, si uis, * secundum quod. Quibus quidem utens opifex, ad optimam

Cordis contractionē quæ adiuuent, uel tot ī ponat efficiāt.

Pulmo et dexter cordis uentriculus, quibus adsint.

Pulmone intereunte, interire uocem, & dexterum cordis uentriculum.

Dexterum cordis uentriculū gratia pulmonis: pulmonem gratia uocis & respirationis ā datum esse.

Pisces respirare per branchias.

Pisces frigidiores esse, quàm ut magna refrigeratione cor ipsorū indigeat.

Pisces aerem inspirantes.

Cordis cum pulmone commercium.

Vasorum tunicæ in pulmone commutatæ.

Pulmo ex se motus expers, mouetur ad motū thoracis.

Pulmonem ut [illegible]

Iecur nutritur sanguine crasso & limoso.

Pulmoni maximas uenas.

Venas arteriosas [illegible]

Venæ arteriosæ ori membranas quasdā adiunctas.

Venæ arteriosæ membranæ [illegible]

Vasorum [illegible] membranæ [illegible]

Cordis orificia quatuor.

Cordis uentriculum dextrum pulmonis gratia factum.

Pulmone carentia animalia habere sinistrum tantum uentriculum.

Genera causarum quinque.

mam speciē singula quæ fiunt, effingit: arterias quidem pulmonis, raras uenas autē densas efficiens, propter eam quam diximus causam. Quorum uasorum efformationi, ceu materiam quandam subiecit humidi & sicci miscellam, usus calido & frigido inuicē temperatis, tanquā instrumentis efficientibus circa ipsam materiam. Qua in mistione, partim quidem materiæ exiccari à calido constituit, partim autem frigido concrescere, atq; ex horum denique mistura, spiritū optime temperatū gigni: quem postea flatu in latum extendens, diducensq; materiam, cauum uas ac prælongum effecit, copiosiorem quidem materiam affundens, cui melius erat esse crassiori, pauciorem autē, cui tenuiori. Noster siquidem conditor in efformandis particulis, hunc perpetuò scopum sequitur, nempe ut quod melius est, semper eligat. Quum igitē quatuor in corde sint orificia, tres quidem singulis aliis insunt membranæ, duæ autem duntaxat arteriæ uenosæ. Oriuntur sané omnes ex orificiis ipsis unde profectæ, aliæ quidem intrò progrediuntur in cordis uentriculos, ad quos etiam ligamentis fortibus annectuntur: aliæ uerò foras uergunt, qua primum utrunq; uas é corde emergit. Sunt itaq; in uena arteriosa, quæ alit pulmonem, membranæ tres intus foras spectantes, quas á figura literę σίγμα, sigmoides appellant. In ea autem uena quæ sanguinem introducit, tres quoq; foris intrò pertinentes insunt membranæ, sed quę multum crassitie, robore, ac magnitudine illas antecant. Præterea etiam orificio illius maximæ arteriæ, quæ á sinistro uentriculo orta, principium est arteriarum omnium, tria quoq; membranarum σιγμοειδῶν intus foras uergentium adnata insunt. Reliquum uerò arteriæ uenosæ, quæ in pulmone distribuitur, orificium, duarum membranarum foris intro pertinentiū, habet adnata. Corde igitur dilatato, omnia ipsius ligamenta pertensa, trahunt id seipsa, & uelut resupinant membranas ad corpus cordis: membranas inquam uasorum inducentium materias. Quibus membranis reflexis, uasorum orificia patefiunt, ut facillimé possit cor materias ipsas attrahere, nimirum causis omnibus, á quibus celerrima fit materiarum attractio, eôdem aspirantibus. Nam quod suo loco transfertur, aut trahi ipsum oportet, aut mitti ab aliquo, aut deduci. Quæ omnia simul adsunt materiis, si cor dilatetur. Cor siquidem trahit: mittunt præpositæ ad aures cauitates, atq; ipsa uasa deducunt. Quorū omnium unum est motionis principiū, cordis ipsius dilatatio. At aures (quę sunt adnata quædam neruosa, & caua, ante orificia) laxæ quidē reliquo tempore sunt, & iddirco concauæ: quum uerò cor dilatatur, eodem quo membranæ modo tenduntur, & contrahuntur, ob idq; materias ex seipsis expressas præmittunt cordi, spiritum nempe ad refrigerationem, sanguinem ad nutritionē illius. Etenim quia uasa quæ materiam cordi suppeditant, si dilatato corde tracta uiolentius fuissent, quū tenues ac molles habeant tunicas, facili negocio diuellerentur: ob id aurium concauitates extrinsecus ad orificia singula excogitauit natura, ut ex illis, ueluti ex promptuariis quibusdam, cor ipsum traheret, citra ullum uasorum discrimen. Vtrarumq; autem aurium substantia tenuis facta est, & neruosa, ut & contrahantur facilius, & etiam tutiores sint ab iniuriis extrinsecis. At uerò membranarum ipsarum, eas quæ uasis adnascent materias introducentibus, tantò fortiores & maiores oportuit esse iis, quæ inducentibus insunt, quanto maior in dilatando, quàm in contrahendo usus est. Vt autē pauciores membranæ tribus, minus exactè ac tardius orificia uasorum clauderent: sic etiam si plures fuissent, imbecilliorem actionē æderent. In solo tamen arteriæ uenosæ orificio, meritò sunt duarum tantùm membranarū adnata. Solius siquidem huius orificii intererat, ne ad amussim clauderetur, propterea quòd solū ipsum oportebat esse transitū é corde ad pulmones, excrementis fuliginosis, quæ in illo ob copiā innati caloris necessariò gignuntur: quanquam etiam & per reliqua trium uasorū orificia, aliquid retrò fertur & effluit. Nam quēadmodū in ipsa aspera arteria fieri non potest quominus transglutientibus nobis exiguum quiddam humidum transfoletur, sic membranæ illæ non possunt adeò accuratè occludere illorū orificia uasorum, quin ultro citroq; aliquid sanguinis & spiritus permeet. Sunt enim omnia in omnibus, atque arteriæ quidem tenuem & purum & uaporosum continent sanguinem: uenæ autem paucum, eundemq; caliginosum aerem. Simili ratione per stomachum spiritus transglutientibus atq; inspirantibus nobis ad uentriculum permeat: nihilq; est syncerum in corpore, sed omnia commercium habent cum omnibus. Etenim ipsius cordis uentriculus pulsare quidem uterq; uidemur, non tamen pari mensura utriq; sanguis & spiritus adest. Copiosior quippe est, in dextro quidem sanguinis, in sinistro autem spiritus substantia. Vacuatur tamen sanguis per uulneratas arterias, quem á uenis per communionem orificiorū exugunt: adaperto quorum hîc etiam efficit, ut respirationis atq; pulsus utilitas, uenis communicetur. Porrò cordis sinistra pars admodū crassa est & dura, ut quæ uentriculi spirituosi tegumentū esset futura. Dextra uerò tenuis & mollis, simul quidem ut materiis utrobiq; esset consentaneus locus, simul autem ne cor in alteram partem propenderet. Quare cor ipsum, in medio illius duræ tunicæ (quam περικάρδιον appellant) rectè simmetérque libratur. Quæ tunica ex capite ipsius amplissima exoriens, postea secundum figuram eius paulatim in mucronem coangustatur, uelut uallum quoddam ac domicilium ei circumiecta, tantum q; interse ipsam & cor spatii circumscribens, quantum cordi dilatato suscipiendo erat satis. Est autem substantia ipsius tunicæ mediocriter crassa & robusta, ut neq; collidatur, neq; etiam pulmones lædat. Cæterùm quo tempore cor dilatatur, membranarum radices trahens, aperit quidem orificia uasorum intromittentiū materias, clauditautem educentiū. In uniuersum autem leuiora omnia expeditius obsequuntur trahentibus. Iam uerò quæ in corde apparent foramina, pertinentia potissimum ad medium ipsius septum, prædictę communionis gratia extiterunt. Est autem am-

forum generatio.

Arteriæ uenosæ et membranæ.

Σιγμοειδεῖς membranæ.

Arteria aorta ... membranæ tres intus foras uergentes.

Arteriæ uenosæ uasis membranas duas foris intrò...

Translationi materiæ quid paratur.

... cordis dilatatio.

Aurium cordis substantia.

Arteriæ uenosæ orificio, cur duarum tantùm membranarum adnascuntur.

Omnia esse in omnibus.

Syncerum nihil in corpore.

Cordis uentriculus uterq; pulsare uidetur.

Venis communem cum pulsuum et respirationis usum.

Cordis sinistra pars cur sit crassior & durior dextra.

Περικάρδιον.

Pericardii substantia.

Leuiora expeditius obsequuntur trahentibus.

Septi cordis foramina.

Animalis spiritus exhalatio benignissimi sanguinis.

malis spiritus, exhalatio quædam benignissimi sanguinis. Quare meritò sanguis purus & tenuis continetur in ipsis arterijs, utpote qui animali spiritui sit alimento futurus. Ob cuius tenuitatem spiritus, necnon propter motũ perpetuum, ualida & duplici tunica fuit ipsis arterijs opus. Ad hæc, quæ uena in cor infigitur, maior ea est, quæ ab eodem in pulmones inseritur, quum nimirum uehat sanguinem, qui per hanc deferetur in illos, & qui in sinistrum cordis specum ad gignendos spiritus uitales transmittitur. Ad eundem autem modum arteria etiam, quæ ex pulmone ad cor perducit spiritum, multo minor est magna arteria, quod hæc quidem a dextro uentriculo aliquam sanguinis portionem assumat, omniumque arteriarum, quæ toto animali insunt, sit futurum principium. Quia uerò corpus ipsius cordis crassum erat ac densum, alimentoque egebat crassiori, ob id sanguinẽ ducit a uena caua, quo nutriatur, priusquàm ea ad cor immigret. Cor itaque pulmoni alimentũ præparat, sibi autem nequaquam. Quum enim quale est unumquodque, tali ipsum nutriri alimento oporteat, iure optimo cor quidem crasso, pulmo autem uaporoso sanguine indigeat. Quæ causa est, ut cor non alatur ex seipso, sed priusquàm uena caua dextro inseratur uentriculo, pars eius tanta, quãta cordi nutriendo erat satis, seiuncta circa cordis caput, extrinsecus obuoluatur, & in omnes ipsius partes disseminetur. cum qua etiã tanta arteriæ magnæ portio dispergitur, quanta ad prædictam uenam refrigerandam, conseruandumque probum temperamentũ caloris innati externarũ cordis partium, esse uidebatur sufficiens. Nullus autem uidetur neruus in cor distribui, quemadmodum neque in hepar, renes, lienemque. Solum namque pericardium propagines tenuium neruorum recipit: à quibus diuisis, sensibiles alias ac manifestas in cordis ipsius tunicã etiam inseri, in maioribus saltẽ animalibus, constat. Quemadmodum enim musculis omnibus, quòd actionis animalis instrumenta essent, magnis neruis fuit opus: ita & cordi nullam actionem animalem habenti, paruis neruis opus fuit, quantis prædictorum uiscerum singulis addam etiam & pulmoni. Cõmuniter enim omnia hæc, ne sensu omnino carerent, neruos etiam habuerunt: priuatim autem inter ea hepar & cor, quòd illud quidem animæ appetitoriæ, hoc autem irascibilis esset principium. Ad hæc, in magnorum quidem animalium corde, os quoddam reperitur cartilagineũ: in exiguis uerò admodum, corpus ex cartilagine & neruo conflatum: quod quidem tum ad ligamentorum principia tutius colliganda, tum ad totius cordis firmitatem, est constitutum. Hæ igitur sunt in perfectis iam animalibus cordis particulæ. In ijs autẽ quæ adhuc formantur in utero, animaduertens natura pulmonem, qui neque absolutus est, neque motu præditus, non eandem postulare dispensationem, atque is qui perfectus quum sit, mouetur etiam, unum quidem uas ualidum, crassum & densum, ad arteriam magnam: alterum uerò, imbecillum, & tenue, & rarum, ad uenam cauam anastomosi applicuit. Quum igitur arteriam magnam, ad crassum illud ac densum pulmonis uas, ad tenue uerò & rarum uenam cauam per anastomoses *aperuisset, pulmoni quidem utrasque materias iustè largita est, & cor nihilominus a pulmonis seruitute liberauit. Quocirca non oportet mirari, si quum in illis nec sanguinem, nec spiritum mutat pulmonibus cor: nec totius corporis arterijs suppeditet, ut in perfectis: ad solam propriam uitã quampaucissimo indigeret spiritu, quem maximè etiam, ut opinor, ex ipsa magna arteria ducere poterat. Quinetiam huic cordi per id orificium, cui soli tunicas duas foris intrò pertinentes diximus adhærescere, ex pulmone sanguinem ac spiritum sibi mista attrahere. Vas siquidem hoc in fœtibus ex caua quidem uena sanguinem per quandam memorandæ magnitudinis anastomosin recipit: quum sanguis aliàs in perfectis quidem, ex sanguineis: in fœtibus uerò, ex spirituosis instrumentis sumatur. Etenim si fœtu adhuc utero matris hærente, per ipsius matricẽ penetrando, arterias quæ in umbilico sunt, uinculo exceperis, quæ in secundis sunt arteriæ omnes, pulsu destituentur, quum tamen quæ ipsi embryo insunt, adhuc pulsent. Quod si uenas etiam quæ sunt in umbilico laqueis complexus fueris, haudquaquam quæ in embryo sunt arteriæ amplius pulsauerint: quòd uidelicet uis illa quæ mouet secundarum arterias, à corde ipsius fœtus proficiscatur: a uenis autem per anastomoses arteriæ recipiant spiritum, a quo calor natiuus, saltem aliquantisper, seruari potest. Fieri igitur potest in corde, ut ex uase sanguinem continente, commodum aliquod calori, qui in sinistro eius uentriculo est, accedat, cuius causa animalia & respirant, & pulsibus egent. Cor itaque non modò in perfectis animalibus, sed in fœtibus etiam, uim illam arterijs suppeditat, qua mouentur, nõ tamen ipsas ceu utres flatu replet aut inflat. Non siquidem ob id dilatantur quòd impleantur arteriæ, sed quia dilatantur, implentur. Porrò natura, quemadmodum uenam illam quæ ab umbilico pertinet ad iecur, & arterias quæ sunt ad spinam, tandem exiccat, & ueluti funiculos quosdam tenues efficit: ad eundem modũ & prædictas, quæ ad cor pertinent, uasorum anastomoses, in animali iam nato abolet: quæ usui animalibus in lucem æditis futura non sunt, ea ne esse quidem permittens.

GALENI PERGAMENI de usu partium lib. VII.

Cæterum quemadmodũ hepar, sic etiã pulmo, quamplurimis est uasis contextus: quorum interualla molli carne replentur. Vasorũ porrò ipsius proficiscuntur, hoc quidẽ ex sinistro cordis uentriculo, illud aũt ex dextro: tertiũ denique ex faucibus. Deinde illinc progressa diuiduntur in quatuor lobos pulmonis. In quintum aũt lobum (quum paruus sit, ac ueluti substerniculum uenæ cauæ, in dextra thoracis regione) propagines quædam exiguæ, diuisis in lobum magnum illi propinquũ distributis, disseminantur. Ambit autem lobos omnes extrinsecus tenuis quædam membrana, portiones quasdam

eorum

eorum nervorum, qui iuxta stomachum inferne ad ventriculum tendunt, accipiens. Porro tertium illud vas, quod a faucibus in pulmonem descendit, quodque aspera arteria, necnon bronchus dicitur, ex corpusculis quibusdam cartilagineis circularibusque constatur, per totam longitudinem colli optime inter se ordineque singulari compactis. At verò, qua parte contactui subiectum erat stomachi huiuscemodi corpora, amplius cartilaginea non sunt, sed C Latinam literam referunt, ut videlicet cibis qui deglutiuntur cedant. Vestit autem intrinsecus ipsam arteriam asperam, eiusque partes omnes subungit, quædam tunica penitus circularis, densa simul & solida, fibras habens secundum longitudinem rectas. ac breviter, continua illi, quæ ab ore in ventriculum ducit. Quare per hanc membranam dum animalia deglutiunt, cartilagines cum larynge ad ipsas fauces trahuntur. Extrinsecus etiam alia circunducitur tunica, veluti totius asperæ arteriæ non vulgare indumentum. Per hanc igitur arteriam asperam, quæ in omnes pulmonis partes est distributa cum vasis quæ a corde proficiscuntur, inspiratio & expiratio, vox & efflatio perficitur. Atque hoc solum in pulmone vas omnino vacuum est sanguine, quandiu animal secundum naturam se habet. Erat autem instrumento vocis omnino cartilagine opus, quum molliora quàm pro ipsius natura præ imbecillitate aerem remissius percutiant, duriora autem, facile ipsum evertant, sicut fluere potius, quàm percuti aer ipse videatur. At cartilago est simplex quædam particula, ut aliarum omnium durissima, sic osse duntaxat mollior, ob idque ad elidendam vocem instrumentum aptissimum. Non est autem ex una simplici cartilagine & sola, constituta aspera arteria, sed membranosam quoque assumpsit substantiam, quæ circulares eius annulos colligat, ut per animalis inspirationes, expirationesque, facilè possit tum dilatari, tum contrahi, atque etiam longior, & brevior reddi. Siquidem mutationes pulmonis in longitudinem ac brevitatem, a ligamentis cartilagines inter se connectentibus, tensis quidem per inspirationes, per expirationes autem laxis, atque in se concidentibus, proficiscuntur: incrementum verò in latitudinem & concidentiam, ab iis quæ intercepta annulorum complent, gibbis quidem factis extrorsum per ipsas inspirationes, laxis autem per expirationes, procedit. Ac proinde cartilagines ipsæ, vocis sunt instrumenta: quæ verò eas ligamenta coniungunt, respirationis. At pars illa quæ cum faucibus asperam arteriam connectit, & quæ sursum nobis transglutientibus fertur, cuique vocem aspera arteria præparat, larynx vocatur: qui totus cartilagineus existens, primum & principalissimum vocis est instrumentum. Quanquam vocem ab ipso æditam, palatum, veluti eiractorium quoddam, & columella, tanquam plectrum, adaugent. Porro ipsius vocis materia expiratio est, a thoracis musculis facta. Pulmonis itaque propria particula est hæc arteria, qua merito pisces caruerunt, atque etiam pulmone, quòd ne voce quidem egerent, utpote in aquis degentes. Erit igitur ipsa aspera arteria respirationis simul & vocis organum. Artificiosè autem natura cartilaginosam quidem partem arteriæ, ad anteriora colli: carnosam verò, qua stomachum contactura erat, ad posteriora convertit, ne facile afficeretur, stomachus quidem ab ipsa arteria, hæc autem rursus ab illius iis extrinsecis. Quare quum alio quidem tempore respiratio, alio autem transglutitio fiat (nunquam enim simul contingunt) mutuis vicissim capacitatibus arteria stomachusque utuntur: adeò ut tempore exiguo plurima, per utrosque meatus, feratur propria materia. Ob idque constructum est rotundum utrunque organum, ut per locum minimum plurima pervadat materia, utque utrunque ab iniuriis sit tutius. Enimverò tunica illa (quam diximus) obtendi internæ parti ipsius asperæ arteriæ, ut destillationes tum cibi tum potus, necnon fuliginosi spiritus, atque etiam humorum acrium (quorum omnium delapsus prohiberi interdum non potest) excipiens, cartilagines eius tueatur. Quarum quidem affectus aut insanabiles sunt, aut sanatu quam difficillimi. At ipsius tunicæ incommoda facile resarciuntur: nisi fortè aliquando a magna putredine, ipsius porro quædam erosa, cartilaginem penitus destituerit nudam. Cæterùm tenuis simul & densa facta est illa tunica, ut neque fistulæ capacitatem sua mole angustiorem redderet, nec facile defluentes succos imbiberet, vocemque sic efficeret raucam. Melius enim sonant sicca quàm madida. Quia verò si extremè sunt sicca, iis quæ talia sunt moderatè, vocem deteriorem elidunt, ob id tunicam quæ cartilaginibus subest, natura mediocriter siccam effecit, utrunque excessum declinans. Verùm nec aspera arteria liber sanguinis copiam quo alatur, antequam venæ quædam a corde ipsi fuerint connexæ: neque ipsum cor fructum ullum ex respiratione percipit, priusquàm per alias arterias læves, quæ tenuem, purum, & vaporosum continent sanguinem, nec solius spiritus instrumenta sunt, connexum & colligatum huic fuerit. Quarum lævium arteriarum oscula, a natura nihil agente temerè, eò commoderationis adducta sunt, ut vapori quidem ac spiritui sint pervia: sanguini verò, & crassis similiter substantiis, invia. Quòd si fortè aliquo tempore patula, naturalem commoderationem amiserint, porro aliqua sanguinis ex lævibus in asperas arterias effunditur, quem casum repente tussis consequitur, & sanguinis per os profusio. Ipsa porrò caro pulmonum non solùm divisionem vasorum longe tutissimam reddit, sed etiam quemadmodum hepatis caro ad cibi, sic ad aeris coctionem est fuit comparata: ob idque mollis, foraminulenta, & spirituosa existit. Non enim confertim nec repentè aer quem inspiramus, nutrimentum spiritus animalis evadit: sed paulatim eum immutari est necesse, diuturnioreque tempore spiritui innato familiarem qualitatem acquirere. Cuius alterationis pulmonis caro primum est instrumentum. Spiritus igitur qui trahitur ab asperis arteriis extrinsecus, primum in pulmonis carne conficitur, dein autem in corde atque universis arteriis, sed in eis præcipue, quæ in plexu retiformi consistunt: at ultimum ac perfectissimè in ventriculis cerebri, ubi utique efficitur animalis. Cum autem nos ignorantes

Asperæ arteriæ constructio. Bronchus.

Cartilaginum asperæ arteriæ figura.

Asperæ arteriæ tunica interna.

Asperæ arteriæ tunica exterior.

Asperæ arteriæ quarum actionum sit instrumentum.

Cartilago cur ad elidendam vocem sit instrumentum aptissimum.

Asperæ arteriæ motus unde proficiscantur.

Cartilagines sunt instrumenta vocis.

Larynx primum & principalissimum instrumentum vocis.
Palatum.
Columella.

Vocis materia expiratio est.

Pisces carent aspera arteria et pulmone.

Asperæ arteriæ cartilaginum situs.

Deglutitionem respirationemque nunquam uno eodemque tempore fieri.

Asperæ arteriæ membranæ internæ usus.

Cartilaginum asperæ arteriæ affectus sanatu difficillimos esse.

Asperæ arteriæ tunicæ internæ cur tenuis, densa & mediocriter sicca. Sicca quàm madida melius sonare.

Cor esse colligatum pulmoni per læves arterias.

Arteriarum lævium in pulmone oscula.

Tussis quando excitetur.

Pulmonis caro qualis & quem usum præstet.

Pulmonis carnem conficere spiritum crudum.
Plexus retiformis.

Spiritum animalē fieri in uētriculis cerebri.

planè substantiam animæ, cum animalem uocemus, non est dicendi nunc locus. Fuit antē aspera arteria in medio læuis & uenæ locata, quód per mediam quidem læuem, respirationis utilitatem cordi exhibitura erat: á uena autem, necessarió debebat nutriri. Ad hæc, à dorso quidē habet aspera arteria uenam: ab anteriori autem parte, arteriam: quia longius á corde producere ipsam arteriā, quæ tenuē atq; imbecillā sortitur tunicā, non erat tutum. Quare illam natura subitò á corde ortam, in pulmonem disseminauit. Alterum uerò uas quod fortius erat, abduxit longius. Facta est uenarum tunica dura, tum quod eas comprimi facilè ac dilatari in respirationibus non oporteret (ut uidelicet ipsa thoracis capacitas spiritus instrumentis esset perpetuó patens, & ne sanguis ad cor ex eis uiolenter recurreret) tum etiā quód sanguine uaporoso & tenui quàm crasso, pulmonē ali erat melius. Arteriarū contra tunica est rara, ut liberalius pulmones foueāt suo tenuissimo sanguine, cordiq; trahenti spiritus, longè facilius cedant. Quum itaq; usus respirationis primus & maximus sit, ut caloris symmetriā conseruet: secundus autē, nec minor, ut nutriat animales spiritus, tum ad hęc, tum ad uocis generationē, pulmonē accommodauit natura. Applicuit autem omnes arterias læues sinistro cordis uentriculo, in quo caloris natiui est principiū, per eum̄ē illi refrigerationē hunc cōparans. At uerò quod fuliginosum ac fumidū in ipso corde est, in illius cōpressionibus per has ipsas læues arterias explodit, multoq; adhuc magis per magnam arteriam ad alias. Pulmo igitū totam implens thoracis capacitatē, ad ipsiusmet thoracis motus mouetū. Cōsequutione aūt ad id quod uacuat, prius semper leue quàm graue, atq; alicuius usui iuncta sequūt, quæ per ampla orificia multo facilius implentū. At asperarum arteriarū omnium unum est maximum os, pertinens ad pharyngem: lęuium autem aliud unum ad sinistrum cordis uentriculū, ut uenarū etiam ad dextrum. Sed ex pharynge quidem, aēr solus ad arterias asperas: ex dextro uentriculo sanguis solus ad uenas: ex sinistro, mixtū quid ex ambobus peruenit. Pulmone igitur dilatato, primò quidem externus aer asperas arterias implebit: secundò autem, quod ex sinistro cordis uentriculo effertur, læues: postremò deniq; ac tertio horum omnium, sanguis implebit uenas. Autē uerò quàm asperæ arteriæ repleantur aere, ad quoduis aliorum nihil transmittunt. Fuerunt enim asperæ arteriæ ī natura institutæ, ut pulmonem in maximam distensionē agerent. Ac proinde in inspirationibus aer externus in has solas necessarió ingreditur. At spiritus in cor ipsum attrahitur, dilatato eo quemadmodum rursus compresso, excernitur. At læues quidem arteriæ, cordis motibus: asperæ uerò pulmonis, inseruiunt. Verùm ut cordis motus à natura, sic thoracis ab anima proficiscitū: melius siquidem fuit ipsam respirationē uoluntati inseruire animalis. Iam pulmo neruis minimis prę ditus, ut totus facilè dilatetur & comprimatur, in lobos dissectus est, quibus tanquam quibusdam digitis cor accuratè complectitur. Larynx porró ex tribus magnis cartilaginibus constat. Mouetur autem á musculis, propria quidem sua compositione, duodecim: quatenus uerò commercium habet cum uicinis particulis, ab alijs octo. Harum igitur laryngis cartilaginum, anterior est maxima, extrinsecus quidem conuexa, intus autem concaua, praelongo scuto persimilis: quare scutiformis uocatur. Secunda uerò cartilago, quanto minor est prima, tanto maior quàm tertia est: internis partibus, quā consistit stomachus, positionē habens. Cęterùm quantū maxima deficit à perfecta figura circuli, hoc ipsa perficit. Etenim ubi desinit ultima cartilago asperæ arteriæ, ibi primùm quidem hæc secunda incipit, omnibus partibus totam illam contingens: hoc est, anteriore, posteriore, & obliqua. Paulò uerò supra anteriores ipsius partes cartilago scutiformis incipit: secunda uidelicet retrorsum cedente. Articulantur autem & committuntur inter se partibus obliquis. Atq; etiam paulò superius ligamenta quædam membranosa & neruosa, ex prima pertinent ad secundam. Verùm ubi minor quæ intus est, desinit, duę quidem superiacent paruæ conuexitates. Incipit autem illinc tertia cartilago, quam arytænoidem appellant ob formam uasis, conuenientes ad amussim eminentijs illius cauitates habens, adeò ut commissio harum duarum cartilaginum, duplicem dearticulationem efficiat. Est autem strictior, quàm inferna basis, secunda cartilago: ob eamque caussam totius laryngis ora inferna, qua asperam arteriam attingit, amplior est superiori orificio, quod in pharynga desinit. Atque etiam tertia cartilago in angustum ualde & ipsa desinit. Conuersa autem est harum quoq; cartilaginis cauitas ad meatum spiritus, ut ueluti fistula quædam fiat, quod ex tribus ijs est compositum. Parte uerò interna, in ipso meatu laryngis, corpus quoddā incumbit membranosum, adiposum & glandulosum, figura linguā fistulæ referens. Quód igitur primū in larynge uox efficiatur, quodq; dilatetur plurimum, & cōprimatur ad unguem supernum eius orificiū, alibi demonstrauimus: ob quas nimirū motiones necessum fuit laryngem nō ex simplici una, sed ex pluribus simul cōmissis cartilaginibus confici, motumq; ipsius non naturalem, ut arteriarum, sed uoluntarium existere, ad quem perficiendū musculi instituti fuerunt. In animalibus igitur magna uoce prȩditis, in quibus homo etiā annumeratur, quatuor sunt musculi, qui cum secunda, cartilaginem primam connectunt. Alij uerò quatuor in omnibus animalibus sunt, qui secundā tertiæ: & alij duo, qui primam tertiæ cōmittunt. Deriuantur autē ex prima cartilagine scutiformi ad secundam, hoc pacto. Secundum finem inferiorem utriusq; cartilaginum, ubi tracheam arteriā, & seinuicem tangunt, ex magna cartilagine perueniūt ad secundam, extrorsum quidem duo musculi, introrsum aūt duo, utraq; parte externi externis, & interni internis omnino æquales. Hi igitū exactè coarctant, angustāq; efficiunt oram laryngis infernam, primam cartilaginem secundæ simul applicantes. Alij uerò quatuor, qui secundam cum tertia iungunt,

finem

Aspera arteriæ situs inter uenā & læuem arteriam. — *Venæ arteriosę cur tunicæ duræ in hæc sint.* — *Arterijs uenosis cur tunicæ raræ insint.* — *Respirationis usus.* — *Arterias læues insertas esse cordis sinistro uentriculo.* — *Fuliginem cordis expelli in systole per læues, et per magnam arteriam.* — *Pulmo ad thoracis motū mouetur.* — *Pulmonis uasa quo ordine proprijs materijs impleantur.* — *Spiritum trahi a corde in diastole, expelli in systole.* — *Cordis motus à natura.* — *Thoracis motus ab anima.* — *Respirationem esse arbitrariā.*

finem laryngis superiorem aperiunt. Quorum qui parte fiunt posteriore, cartilaginem arytænoidem retrò deducunt: ad obliqua uerò plurimum diducunt, qui situm ibi habent obliquum. Porro reliqui duo, iis quatuor actionem & positionem contrariam habentes, claudunt ad unguem os superius laryngis, ad internam capacitatem, primam cartilaginem adducentes. Decem igitur dicti musculi, trium cartilaginum sunt communes: alij uerò duo sunt in basi arytænoidis. Cæterùm alij sunt his multò maiores, soliq; scutiformis proprij: quorum duo quidem, ex inferioribus ossis hyoidis lateribus habent originẽ, indeq; secundũ longitudinẽ omnẽ primæ cartilaginis producunt parti anteriore. Alij uerò duo, ab ipsa quidem cartilagine exorti, sed ad pectus tendentes, alijs duobus miscent. Reliqui duo transuersi musculi, ex obliquis scutiformis partibus orti, deinde in orbem stomachum complectentes, simul inter se coeunt. Quoniam igitur duplices genere oportebat ipsis cartilaginibus inesse articulationes & motus, alios quidem, qui eas dilatarent, & comprimerent: alios autem, qui clauderent & aperirent: ad priorum quidem motuum constitutionem, primæ ad secundam facta est articulatio: ad secundorum uerò, secundæ ad tertiam. At motus alio tertio genere præterea quũ minimè egeret larynx, neque articulatione tertia, & proinde neq; particula quarta indiguit. Illi igitur primi musculi decem, in larynge ipso cõsistunt, cum nullo adiacentium instrumentorũ contexti. Alij uerò octo musculi, colligantes ipsum cum circumfusis corporibus, alterius motus sunt duces, quo minimum totius spirationis meatus amplificatur, constringiturq;. Quorũ qui ab osse hyoide ad partes anteriores & superiores pertinẽt, cartilaginẽ primam trahentes, à posterioribus eam cartilaginibus abducunt, meatumq; amplificant. Musculi uerò obliqui, contrariam his actionem habentes, ac positionem, qui ex scutiformi cartilagine deorsum feruntur, partes cartilaginis inferiores contrahunt, trahuntq; infra, cum hoc leuiter asperam arteriam contrahentes, & constringentes. Reliqui autem, qui ex obliquis scutiformis partibus prodeunt, has partes primæ cartilaginis protrahunt, secundæq; applicant, quo meatus constringatur. At pharynx, substantia & figura ab alijs corporis partibus differẽs, principalissimum uocis est instrumentum, linguam alicuius fistulæ referens. Melius autem fit corpus hoc fistularum linguis minimè assimilare, sed eas huic potius: quandoquidẽ natura & prior tempore, & in operibus sapiens magis quàm ars ipsa existit. Quare si corpus hoc naturæ est opus, illud autem quod in fistulis est, artis inuentũ, nimirũ hoc ad illius imitationem ab aliquo sapienti uiro excogitatũ fuerit, qui intelligere ac imitari naturæ opera potuit. Cæterũ quod absq; lingua inutilis sit fistula, res ipsa indicat: sicuti etiã uocẽ fieri nõ posse, nisi trãsitus sit angustior. Etenim ad edendã uocẽ, opus est motione spiritus, quę ab inferius repente simul erumpat. neq; non angustiori transitu, eoq; non simpliciter, sed qui paulatim quidẽ ex amplo adstrictius tendat, paulatim rursus ex strictiori amplificetur id quod pennius efficit ipsius laryngis ligula, quam epiglottida uocant: quæ non modò ad uocem est necessaria, sed etiam ad cohibitionem spiritus. Nam particulæ ipsius tum dextræ, tum sinistræ, adeo in idem coeunt, ut sibiipsis incidant, claudantq; exactè meatũ. In utraq; autem ipsius ligulæ parte dextra & sinistra, natura foramen unum, uel potius rimam ac fissuram quandã effecit, cui parte interna uentriculũ etiã unũ minimè paruum apposuit. Quare à dextris ac sinistris spiritus intrò præterfluens, nullam habet causam, cur aut rimam ipsam aperiat, aut etiam uentriculum oppleat. At quum pulsus ab internis quidẽ uiolenter spiritus fuerit, sed superne, quo minus rectà feratur, inhibetur, ibi refractus, & facto ueluti uertigine, ad latera meatus conuertit, quibus magna ui incidens, membranas utriusq; fissuræ, ad subiectas usq; cauitates diducit: totam autem opplet ligulam, atque inflat, quam rem subsequitur necessariò exacta meatus ipsius obturatio. Porrò corpus ipsius epiglottidos membranosum quidem extitit, ut ne ab spiritu impletum, aut à motibus laryngis commotum, rumpatur. Humidum autem simul & uiscidum, & quodammodo pingue est, ut propria humiditate, eaq; non facile dissolubili (qualis est unctuosa & uiscosa) madeat perpetuo: id quod maximè ad uocem desideratur. Vnde neque ij qui ex ardentissimis reficcati sunt febribus, nec qui per magnos æstus fecerunt iter, loqui prius possunt, quàm perfusus larynx eis fuerit. Quum igitur musculi laryngẽ claudentes, qui ipsam quoq; ligulam comprehendunt, quiq; resistunt musculis omnibus thoracem ipsum contrahentibus, ex media basi scutiformis emergant, rectà uerò protendant, tantum spatij parte posteriori atque obliqua circumscribentes, ut proximè tertiæ cartilaginis articulationẽ pertineant, necessariũ fuit in partes eius inferiores aliquot neruos inserit. Siquidẽ musculis omnibus, aut in ipsum caput neruus inferitur, à cerebro, uel spinali medulla facultatem sensificam ac motricem ad ipsos perferens: aut omnino in partium aliquam, quæ sub caput sunt, aut certe non infra mediũ corpus, ad caudam uerò nunquã: alioqui principium ea esset musculi, nõ finis. Omnibus autem commune est musculis, ut ad eam partẽ diuisi extendantur, ad quã uergunt ipsorũ fibræ. Necessariũ est etiam, in alijs quoq; duabus neruorum coniugationibus, à quibus laryngis os reseratur, ex parte inferna neruos immitti. Non tamen æquales magnitudine, aut æqui pollentes robore neruos postulant duo musculi aperientes laryngẽ, & alij duo qui eundẽ claudunt. hi siquidẽ omnibus thoracis musculis, in spiritus cohibitione obsistunt: illi autem per expirationes eisdẽ obsequiũ præstiterunt. At uerò quum satis constet neruũ omnẽ manare uel à cerebro, uel à spinali medulla, cæteris quidem musculis omnibus, qui ad caput sunt & collum, motus est facilis. Siquidẽ in eos qui superne feruntur deorsum, à cerebro neruus manifestè inseritur: in obliquos uerò, à spinali medulla colli, ex septima coniugatione, quod & ipsa exortum habeat

Musculi decem omnes tribus laryngis cartilaginibus.

Laryngis cartilaginibus inesse duplices articulationes & motus.

Laryngis musculi decem.

Laryngem alijs partibus colligantes musculi, octo numero.

Pharynx principalissimum instrumentum uocis.

Natura est prior atque sapientior arte.

Ars imitatur naturæ opera.

Epiglottis ad uocem et cohibitionem spiritus necessaria.

Ligulæ fissuræ & uentriculi.

Epiglottidis corpus quale.

Musculis omnibus infert neruum aut in ipsum caput, aut in partium aliquã quæ citra medium sunt.

Musculi ad eam partem diuisi extenduntur, ad quam uergunt ipsorum fibræ.

Neruus omnis uel à cerebro uel ab spinali medulla oritur.

Laryngis musculi unde suos nervos recipiant.

obliquum. Videndum igitur est, unde nam sex illi prædicti musculi, qui recti, secundum laryngis longitudinē, à partibus inferioribus sursum tendunt, suos nervos sortiantur. Enimuerò à cerebro posteriori nervorum est recta productio per totum collum deorsum, & utraq; asperæ arteriæ procedens cui parua quædā alia se iungit. Ab hac productione reliqui laryngis musculi (præter sex illos) atq; etiam eorū nonnulli qui in collo sunt recti, distributiones accipiunt. Verùm quum sexta hæc nervorum coniugatio sit maxima, non parua etiam eius propago totum collum præterlapsa, decidit in thoracem & primam quidem nervorū coniugationē producit ad thoracē ipsum, & radicem costarū pertinentem. Alias autem præter has multas, partim ad cor, partim ad pulmonem, ac stomachū, partim denique ad omnia uiscera inferiora, delegat. Dum igitur nervi hi per thoracem deferuntur, propago quædam utrinq; enata, per eandem reuertitur uiam, qua prius descenderat, ceu cursum reciprocans. Siquidē ubi uterq; nervus usq; ad regionem cordis processit, sinister quidē longius progressus, circū maximā arteriā, uelut circa trochleam aut metā quandā fortem atq; transuersam obuoluitur, potissimū ea in parte, qua primùm à corde emergens, sese ad spinam inflectit. Dexter uerò, quum nullū haberet in ea thoracis parte, per quam fertur, ascensum similem, circa illam arteriæ partem, quæ obliqua a corde sursum ad dextrā axillam fertur, obducitur. Sed quia flexio hæc erat multò deterior, quàm illa sinistra ad cor, utpote obliqua, partim multitudine productionum nervi in utranq; partem, ab eadem regione emissi, partim etiā ligamentorū ui corroborauit ipsam natura, cuius opera non modò laudibus, sed sunt etiam hymnis maiora. Nervus itaq; uterq; (quatenus dictū est) circumductus, sursum ad asperæ arteriæ caput recurrit, idem quidē iter conficiens, ac prius: nulli uerò amplius musculo, ne minimam quidem sui portionem distribuens, quòd nullum alium musculum principium motionis suæ ex partibus inferioribus necesse erat accipere. Dispergitur autem eorum uterq; in laryngis musculos sibi correspondentes. qui dextra quidē est parte, in tres illi è directo positos: qui autem sinistra, in reliquos tres, ambò uerò in sex, à quibus aperiri & claudi larynga contingit. Conciliarunt autem sibi prædicti nervi, robur non mediocre, ex itineris longitudine. quum in productionibus primis, nervi omnes sint molles, & cerebro ipsi adsimiles: progredientes uerò, magis magisq; seipsis duriores euadant. Iam inter respirandum, in meatum spiritus nō potio modò, sed cibus etiā repentè incideret, nisi natura prouidè orificio laryngis epiglottida, uelut operculū, admouisset: rectam quidem alio tempore omni quo animal respirat stantem: quum autem quiduis transglutit, laryngi ipsi assidentem. Siquidē ipsum quod transglutitur, ceu primùm ipsius radici incidens, pòst autem dorso inuectum, inclinari ipsam cogit, ac collabi, ut cuius substantia cartilago sit, eaq; prætenuis. Figura autem epiglottis rotunda est, at magnitudine, paulò maior orificio laryngis.

Recurrentium nervorū laryngis consideratio.

Naturæ opera esse longè hymnis maiora

Nervos quò magis digrediuntur à cerebro, eo magis durescere

Epiglottidis usus

Epiglottidis substantia, magnitudo, situsq;

Vergit porrò ad stomachum, positionemq; habet tertiæ cartilagini ἀρυταινοειδεῖ cōtrariam, utpote ex aduersa illi regione exorta. Verùm quemadmodum a cibarijs epiglottis in laryngis meatum compellitur, ita ab ijs quę euomunt, cartilago ἀρυταινοειδής. Spectat enim & illa in laryngis capacitatem quo fit, ut eorum impetus quæ sursum à stomacho suggeruntur, dorso ipsius incidens, totam cartilaginem facilè in locum cedentem euertat. Nec tamen ita clauditur meatum laryngis huiusmodi cartilaginęs, ut nihil prorsus transfluere possit, sed ne multum, neue confertum. Siquidem exiguum quiddam potionis semper in asperam arteriam delabitur, non per mediam laxitatem iter suum faciens, sed in orbem secundum tunicas eius iunctum, quo nimirum madescit atq; fouetur pulmo. Quin & glandulę ipsę quę laryngi adiacent, laxiores & fungosiores quum sint, portionem eius humoris excipiūt, ut eo uidelicet partes omnes circumstantes perfundāt. Quòd aūt transglutientibus nobis cibos, œsophagus à larynge toto cartilaginoso minimè coarctetur, ob id fit, quia tunc commutatur positio eorum: quippe stomachi initium, ad asperam descendit arteriā, larynx uerò sursum ad fauces recurrit. Porrò bona pars musculorum linguæ, necnon musculorum laryngis coniugatio anterior, aliiq; nonnulli qui ad omoplatas feruntur, præterea robustus alius geminus, qui ad os pectoris fertur, postremò alij duo musculi pertinētes ad genas, sicuti & reliqui parui, qui sunt ad radices propaginū, quos columnares appellāt, hi inquā omnes musculi, ab osse hyoide ob similitudinē υ literæ sic appellato, oriuntur. At musculi ultimò omnium dicti, & qui ante illos sunt, genę ipsius sunt proprij, quam mouent obliquis motibus sibi oppositis. Qui autem ab osse hyoide inseruntur linguæ, illius gratia extiterunt: quibus oppositus simul est is, qui duplex ad pectoris os descendit, ut deorsum hyoides detrahat, si fortè à superioribus musculis uiolentius sursum tendat: existens etiā cartilagini scutiformi propugnaculū quoddā, quemadmodū & ipsum hyoides. Huc adde, quòd id e musculus tracheā arteriā simul coërcet ac dirigit. Quinetiā & qui ad omoplatas feruntur musculi, tum laryngis, tum ossis hyoidis motum uersus collum efficiunt. Inuectū igitur gibbis ipsius laryngis hoc os, à multis musculis oppositis sibi inuicem & ęquipollentibus communitur, atq; in medio firmatur. Verùm ad maiorem securitatem, non solùm duobus ipsius ossis lateribus applicuit natura ligamenta quædam robusta, sed etiam cartilaginosa quædā alia & rotunda producens, ea utriq; lateri inseruit. Conuectit autem nihilominus per membranas quasdā, non modò ad laryngē & epiglottidem, uerumetiam ad stomachum, à quibus firmiter continet annexum capiti, his quidem osseum magis, alijs cartilagineū, pro ratione musculorum qui ab eo exoriuntur. Quod pertinet ad thoracem, alibi demonstrauimus, multa esse illi motus principia, respirationemq; aliam omni carere ui, aliam uiolentam existere: atque utriq; proprios inesse musculos.

Arytænoidis cartilago.

Asperam arteriā deperire humore

Glandulæ laryngis.

Larynge reverti ad transglutiendum. Musculi hyoidis.

Hyoides existere propugnaculum cartilaginis scutiformi.

Hyoidis ligamenta bifaria.

Respiratio duplex.

Porrò

Musculorum intercostalium fibræ qualemnam se positionē habeant.

Porrò musculorum, qui inter costas sunt, fibræ, ab una costa ad aliam perueniunt, cum parua ad obliquū declinatione: qui etiam interiores fibræ, externis situm contrarium habent. nec non illæ quæ ad os pectoris in partibus costarum cartilaginosis consistunt, contrariæ sunt ijs, quæ in osseis sunt, usque ad uertebras. Propria septi trāsuersi substantia, musculus est: tunicæ uerò ipsi duæ insunt: inferior quidem, peritonæi tunicæ summitas: superior aūt, basis tunicæ succingentis costas. Confert aūt diaphragma, non solum ad pellenda excrementa alui, sed etiam ad ipsam respirationē. At cartilago multa notharū costarum extremitatibus circunfusa est, quo tutiores sint ipsæ ab iniurijs extrinsecis, ac per eas subiecta corpora. Nā pulsata cartilago minime cōminuit, aut frangit. Iam uerò pectorale os (cuius ultima pars est cartilago ensiformis, oris uentriculi, septi transuersi, cordisque fundite propugnaculum) ex septem ossibus constat, quòd septem in ipsum costæ ueræ inarticulantur: nam reliquæ mendosæ sunt quinque. Quum enim tria essent principia, quæ animal ipsum dispensant, os quidem immobile fine musculis primo principio circumiecit natura. Solos autem musculos tertio elargita est. At medio inter utrumque posito, & ossa & musculos. Cerebrum namque in nullos usus indiget musculis, ceu fons motus uoluntarij & principium. Quo fit, ut craniū immobile, quasi murus, ipsi sit circundatū. Quòd si hepati aut uentriculo septum eius generis aliquod circumfusum fuisset, ubi cibus & potus exciperetur? ubi fœtus moles reconderetur? Quæ deinque excernerent superflua, si nullus illis præesset musculus? At thorax motū penitus amisisset, si ex solis constaret ossibus. Sin uerò contra ex solis musculis, inciderent hi pulmoni & cordi, nemine eos explodente. Vt igitur simul quidem spatium intus esset, simul autem totum instrumentum moueretur, musculi alternatim fuerunt ossibus interpositi. Quod uerò ad mammas spectat, quum lac utilis alimenti superfluū sit, in e optimo quibus animantibus in cornua & alia id genus, in partibus superioribus copia superfluorum absumebatur, in his quidem ad thoracem non poterat aceruari aliud utile recrementum. Vnde ad neutrem eorum, ex thorace natura mammas deduxit: atque illic numerosam quidem uno partu prolem ædentibus, multas: contrarijs autem binas tantum apposuit. Porrò quibus animalibus in partibus supernis superflui nihil absumit, his in pectora eas collocauit. Et si unū aut duo concipiant, duas: sin uerò plura, duas quidem in pectore, alias uerò inferius adhibet. At in homine meritò mammæ pectori adhærent, ubi & cordi tegumēto esse possunt, utpote glandulosæ existentes, crassisque indumentis persimiles, & multo melius quàm alibi, ex sanguine in uenis elaborato, copiam optimi lactis conficere. Siquidē ex uena caua, ubi iam prope claues peruenit, natura duas uenarū cōmemorabilium, ac duas item cum eis arteriarū propagines, quatuor simul eas infra per totū pectus deduxit: eoque modo binas demū utrique mamillæ inseruit, in tam longo isto itinere id molita, ut plurimū in uasis esset sanguis percoctus. Qui quū fertur sursum, per cor sane iter facit: rursusque deorsum tendens, occurrit: exagitaturque semper quidem a motu thoracis, & in his eiusmodi uagationibus incalescit, parti perpetuo motu præditæ diu immoratus: quæ omnia simul ad perfectam ipsi coctionem conferunt. Porrò quibus animalibus mammæ in pectore sunt, seruantur & in masculis: quibus uerò in uētre solū insunt, non adhuc seruantur, nisi partus similitudinem corporis cum matre potius quàm cum patre obtineat. In uniuersum autem constat, omnem fœminam esse masculo frigidiorem.

Septi transuersi substantia et tunicæ.

Diaphragmatis usus.

Costæ mendosæ tectæ ad finē cartilagine.

Pectoris os.

Cartilago ensiformis.

Costarum, septem ueras esse, & quinque mendosas.

Principia animalis tria.

Cerebrum non eguisse musculis ceu fontem arbitrarij motus.

Craniū immobile, propugnaculum cerebri.

Thorax cur ex ossibus simul et musculis cōstet.

Lac esse recremē tum utilis alimenti.

Lac, quibus animalib. colligi in pectore nequeat.

Mammas inesse plures numerosam uno partu prolem ædentibus.

Mammæ quib. in pectore duæ.

Mammas tegumento esse cordi.

Lac gigni ex sanguine elaborato.

Mammarū uasa unde exoriātur.

Lactis elaborationi quæ conferant.

Mammæ quando seruentur ad pectus in masculis.

Fœminas omnes esse masculis frigidiores.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium lib. VIII.

At collum fuit constitutū unius asperæ arteriæ gratia, uideturque ob id semper unà cum pulmone interire. Quam ob rem pisces omnes, quòd pulmonem non habeant, collo carent. contra autē, quibus animalibus inest pulmo, ea & collo prædita sunt, & spiritū attrahunt in pulmonē per arteriā asperā, rursusque eijciunt per eandē. Ad hæc efflatio, quæ uocis materia est, eiusdem arteriæ est actio, citra quam nec uox efficitur. Estque primum & principalissimū uocis instrumentum (cui larynx nomen est) finis superior asperæ arteriæ, quam etiam pharynga nominant, quemadmodū & lingulā, quæ laryngi incumbit. Idcirco, si pulmoni aspera arteria est affinis, ac totosque animali usus præstat, eius sanè gratia collum formatum extitit: obidque priuata collo animalia, sunt muta. Etenim quum in thorace contineatur pulmo, asperaque arteria ex ipso emergens, ad os, magno interuallo semotū, necessario pertineat, spatium sanè quod os & thoraci interiacet, quum asperæ arteriæ sit transitus, eorum etiam existit ua, quæ tum superne deorsum, tum inferne sursum feruntur. Ac superne quidem feruntur deorsum uerū, stomachus, musculi, & spinalis medulla: inferne uero sursum uenæ, arteriæ, atque ipsa pharynx. At spinali medullæ munimento sunt circumposita uertebræ: uasorū uerò diuisiones glandulæ replent: membranæ item ac ligamenta quædam, muniunt simul prædicta & colligant. Quibus omnibus cutis commune operimentum existit. Animalia quæ alimentum sibi a terra ore suppeditant, collum habent longitudine cruribus simile. At homo, & quæ similia ei animalia sunt, quum propter pharyngē collū, & illam uocis & respirationis gratia possideāt, magnitudinē etiam colli sortiunē tantā, quanta pharyngi necessaria ad prædictas actiones erat. Ad hæc enī, quū oporteret partes eas quæ ad humerum, brachiū, ulnam, extremā manū, ac denique septum transuersum spectant, a spinali medulla colli neruos accipere, horum neruorū gratia, in spatio inter caput atque thoracē medio, alij generati sunt spondyli, ex quibus collum conflatur. Caput autem plurimis uisum est propter cerebrum factum fuisse, ob eamque causam sensus omnes in se continere, tanquam seruos quosdam & magni regis satellites. At cancris & alijs molli crusta in

Collum fuisse factum gratia asperæ arteriæ.

Collum nasci interireque cum pulmone.

Efflatio existit uocis materia.

Larynx est principalissimum instrumentum uocis.

Pharynx.

Lingula.

Collo priuata sunt muta.

Spinalē medullam muniri à uertebris.

Glandulas replere diuisiones uasorum.

Cutis operimentum commune.

Colli longitudo in uarijs animalibus uaria.

Colli uertebræ quibus partibus neruos largiantur.

Cancros carere capite.

tectis, caput quidem non est: particula tamen quæ sensuum dux est, ac motus uoluntarij, omnino certe eis in thorace consistit, ubi omnia ipsis sensuũ instrumenta insunt. Itaq; quod in nobis est cerebrum, id in illis sanè animalibus erit pars ea, ad quam prędictorum quodq; refertur.

Aristotelis opinio refellitur.

Cęterùm existimare, caloris qui cordi inest refrigerandi gratia, cerebrum fuisse constructũ (qualis fuit sententia Aristotelis) omnino absurdum uidetur, nec absimile, ac si quis dicat, calcaneum cordis causa extitisse. Nam qui obsecro fieri potest, ut cor assidua respiratione aëris commodissimè refrigeratum (utpote refertum arterijs & uenis, quibus nulla est calidior in corpore animalis particula) à cerebro quod remotissimum est, crassissimisq; interceptum ossibus, ac semper ipso aëre calidius, aliquod refrigerium desideret? Etenim ubi cranium est fractum, id curamus præcipue, ut quamcitissimè ossa fracta excidamus, ne uidelicet ipsum cerebrum occursu aëris refrigeretur: id quod certè esset malorum ultimum, illi cui fractum est caput. Atqui si aër cerebro esset calidior, haudquaquam refrigeraretur ab eo. Nunc autem uel si æstas fuerit, refrigeratur facilè, indigetq; etiam tum foueri citissime, tanquam non solùm id non sit frigidum, sed ne citra molestiã quidem occursum substantiæ frigidæ toleret. Aut quomodo satis cordi refrigerando esse potest, cor autem non multò magis cerebrum supra se positum possit excalfacere, quum calor omnis feratur sublime? Cur etiã, ad cor quidem obscura quædã apophysis ab ipso pertinet, sensuum uerò instrumenta à cerebro portionem immensam recipiunt? Etenim in utrauq; aurem insignis neruus unà cum meningibus insertatur. In utrasq; etiam nares portio cerebri pertinet, multò maior ea, quę ad aures peruenit. Similiter in utrumq; oculum, unus quidẽ mollis neruus in radicem ipsius, unus autem durus, in musculos mouentes inseritur. Ad linguã uerò, nouæ quatuor, duo quidem molles per palatum tendunt, duo autem duri, secus utranq; aurem feruntur. In uniuersum autem omnia cum ipso cerebro communionem habent. Quod quidem quum longinqua quidem refrigeret, proxima autem non afficiat similiter, monstrũ quoddam esse mihi uidetur. Fieri autem non potest, ut particulæ alicuius utilitatẽ ritè exponamus, nisi totius instrumenti actionem prius inuenerimus.

Cerebrum semper esse calidum aëre

Cranio fracto quid agendum præcipue.

Cerebri refrigeratio etiam in cranio fracturis, esset malorum ultimum.

Cerebrum facile ab aëre refrigerari.

Calor omnis sublime fertur

Cerebri in cordis ex[...], sensuum organa immensam nerui [...] apophysis intertere

Auium nerui. Narib. è cerebri portionem cerebri.

Oculorũ nerui. Linguæ nerui.

Cerebrũ est neruorum, sensus, & motus uoluntarij principiũ.

Cor est arteriarum insiti q; caloris origo.

Cerebrum igitur principium existit neruorum, sensusq; & uoluntarij motus. Cor autem, arteriarum atq; caloris insiti. Porrò etsi cerebrũ (quòd ἐγκέφαλος, hoc est, in capite situm, dicitur) in animalibus capitis expertibus iuxta pectus collocatum cernatur, non ob id tamen aliud quippiam cerebro proportionale, dicemus illis inesse, sed idem ipsum, licet uetus nomen ei non conueniat. Siquidẽ quod sensus ac motus principium est, unum atq; idem est in omnibus animalibus, etiamsi in locis diuersis inueniantur. Quum igitur in animalibus capite destitutis, cerebrum atq; etiam os sint ad pectus, sicuti & aures & nares, manifestum utiq; est, propter nullam earum particularum caput conditum fuisse à natura. Cæterùm eisdem animalibus capite destitutis, ut cancris, balænis, scarabæisq;, oculi sublimes, ut qui duri & robusti futuri erãt, reconditi prælongis ceruicibus insunt, quòd illorum actio locum æditum postularet. Quæ causa etiã fuit, ut qui hostiũ aut prædonum longè infestas incursiones speculantur, muros aut turres altas, aut montes quosdam conscendant. Homini autem, cæterisq; animalibus ei similibus, totos oculos molles necessariò habituris, prælongis ceruicibus oculos imponere erat periculosius. Quum igitur neq; in imo constitui eos, è re ipsorũ esset, natura inuenit qua arte faceret ipsis particulam, quæ alta simul esset, & eos tueri satis posset: suprà quidem supercilia constituens: infrà uerò quas malas appellamus, attollens: internis præterea partibus nasum applicans: ut externis, ossis processum, quod iugale appellamus.

Animalia capite destituta qualia sint.

Oculorum [...]

Iam uerò sensoria omnia neruum postulãt mollem: neruũ quidẽ, quia is sensuũ est instrumentum: mollem autem, quia sensorium, ut sentiat, pati & affici debet: neruum quod molle est, ad patiendum: quod durum, ad agendum est aptius. Proinde sensoria quæ motu uoluntario aguntur, ut oculus ipse & lingua, duplex habuerunt neruorum genus, non unum duntaxat molle, perinde ac aures & nares. Quòd si quando alterum eorum læsum fuerit, ea facultas uitiabitur quam læsus neruus præstabat. Videre namq; sæpe est linguam, aliàs quidem ad motũ, aliàs aũt ad saporũ dignotionẽ, esse impeditam. Oriunt autem nerui molles, ex mollibus cerebri partibus: duri aũt, ex duris. Rursus illi quidẽ rectà ad sensoria, hi uerò per circuitũ tendunt. Neruorũ itaq; descendentium ad linguam, illi quidem ex inferioribus & anterioribus orti, statim infiguntur in ipsam: hi aũt ex posterioribus, obliquisq; emergentes, circum collum prius obuoluunt. Cæterùm molles quidem, in extimam linguę superficiem ad sapores dijudicandos, in musculos uerò ad motum duri disseminant. Eadem porrò ratio est & in oculorum neruis. duri quippe in ipsorum musculos inseruntur: alij uerò in primum & principalissimum uisus instrumentum, humorem scilicet crystallinum. Quorum mollium neruorum nullus ultra sensoria progredit: alioqui facilè rumperentur progressi. Ob hanc igitur causam sensoria omnia prope cerebrum esse oportebat. Quod quidem si uerum est, constat utiq; cerebrum propter oculos in capite collocatum esse: reliqua autem sensoria omnia, propter cerebrũ. Similiter etiam de ore liquet, quòd hoc quoq; adiacere capiti erat necesse: aut potius in se cõtinere linguã, ut quæ ad iudicandos sapores, concinnandum sermonem, ac denique ad masticandos & transglutiendos cibos, neutiquam alibi quàm in ore commodius collocari potuisset. Est autem cerebrum substantia quidẽ neruis simillimum (quorum ipsum principium erat futurũ) nisi quòd illis est mollius. Nam id etiam illi expediebat, ut quod sensus quidem omnes recipit, omnesq; imaginationes, & intellectus complectit. Quia uerò neruorũ oportebat duplicem esse materiã, duplex etiam cerebrum extitit, mollius quidẽ anterius, ad producendos molles: posterius autem durius, quod παρεγκέφαλος

Sensoria postulant neruum mollem. Sensorium sentit patiendo. Mollis ad patiendum. Durus ad agendum aptus. Sensoria uoluntario motu, duplex neruorum genus.

Neruorum mollium, durorum ortus & progressus. Linguæ nerui.

Oculorum nerui.

Crystallinus humor, principalissimum uisus organum.

Cerebrum propter oculos in capite collocatum, propter cerebrum autem sensoria reliqua. Linguæ usus.

Cerebrum neruis esse simillimum, mollius tamen.

Cerebrum propter sensus, imaginationes & intellectus complectitur.

Cerebri pars anterior est mollior, posterior durior, & neruos producit.

[illegible] nominant, ad duriorum neruorum generationem. Quum autem mollis cum duro non admodum conueniens futurus esset contactus, dictæ cerebri partes duplicata dura meninge, quæ cõplexura erat totum cerebrũ, dirimuntur, & per meatũ solum, qui sub capitis uertice est, & corpora meatum ipsum ambientia, continguntur. Ad hæc, ipsius anterioris cerebri, quæ partes duram meningem contingunt, medijs duriores sunt, quum ad patiendi difficultatem, tum ad productionem durorum neruorũ: quales sunt qui oculos mouent: nam a medijs cõmodè molles oriuntur. At ex ea parte cerebri posteriori, mollis neruus penitus nullus producitur. Igitur nerui omnes cõsistentia cerebro sunt duriores, opticis tantùm exceptis, qui cerebro densiores quum sint, duriores eo non apparent, ceu soli ex cerebri substantia ueluti concreta, non tamen exiccata, conflati. Qui soli etiam sensibiles quosdam poros in seipsis habere uidentur. Quũ igitur in capite quatuor sint instrumenta sensoria, quæ à cerebro sensus principiũ habent, etsi hac ratione similia appareant, inest tamen eis secundum speciem dissimilitudo, non modò in ipsis sentiendi facultatibus, uerumetiam in corporibus, per quæ facultates ipsæ feruntur. Quandoquidem facultatum alia odorum, alia saporum, alia sonorum, alia est colorum dijudicatrix. Viarum aũt, ea quidem quæ fert ab utroque uentriculo ad nares, productio est prælonga, nihil ab ipsis uentriculis discrepans. Quæ uerò ad oculos ducit, uariat iam quodammodo & dissidet, non tamen planè certus est neruus. Quæ ad linguam descendit, perfectè quidem est neruus, sed mollis. Quæ deniq; ad aures, nec similiter quidem mollis, nec tamen certè est durus. Quinta uerò uiarum facultatis à cerebro descendentis, fortis simul ac durus est neruus, ad motus quidem, & ad ea quæ crassarum sunt partium sensu tactus dignoscenda, optimè accõmodatus: ad exquisitiorem aũt aliquam dignotionem, cuiusmodi alijs sensorijs inest, admodũ ineptus atq; impotens. Quandoquidem omnia hæc, ut sensus fiat, immutentur omnino est necesse. Immutatur autem non à quouis sensibili omne sensorium: sed splendidum quidem ac luminosum, à coloribus: aereũ, à sonis: uaporosum, ab odoribus: atq; (ut in summa dicam) simile simili est notum & familiare. Igitur nullum sensoriũ, præterquã uisus, à coloribus immutabitur. Solus etiã uisus sensorium habet lucidum, & purum, splendidumq;, humorem uidelicet crystallinũ. At nullum præstaret usum ipsius sensorij alteratio, nisi eam imaginatio, ratiocinatio, & memoria (quæ ad principem animę pertinent facultatem) perciperent. Produxit itaq; cerebrum ad humorem crystallinum quandam à sese portionem, ut affectus eius humoris agnoscat: quę productio sola meritò meatum habuit sensibilẽ, ut per eum, ad lucidum splendidumq; sensorium, maxima copia spiritus à principio ipso transmitteretur. Cæterùm ea ipsa productio, usq; ad uiam quidem quæ fert ad oculum, * mollis, rara, pura, & syncera extenditur: ubi uerò iam elapsura est cranio, securitatis gratia, durior & compactior efficitur. Quum autem in cauitates quæ superciliis subsunt inciderit, amplificatur plurimum, pristinamq; naturam recipit, sicut cerebrum esse uideatur. Postea uerò ad pupillã coalescit, eadem ipsa propago quæ oculis inest: ad quam nimirũ propaginem cornea tunica (cui humor crystallinus incumbit) tenuis, alba, & pura quum sit, facilè colorum externorum alterationem transmittit. Quia uerò etiam ad aures propaginẽ quandam à cerebro erat necessum descendere, excepturam occursurum sensibile (quod erat sonus & uox, aut repercussio aeris) os durum ac densum auribus oppositũ, flexibus obliquis instar labyrinthi natura ipsa pertudit, quò frigidi quidem aeris uires integras, flexuum uarietate, sensim exolueret: aliorum aũt corporum exiguorũ impetũ propulsaret. Igitur propter patiendi difficultatem ita constructi sunt auditorij meatus: necnõ uterq; auditorius neruus, durior effectus est, quam ut ipsi actioni cõueniat. Linguę autem neruus (etsi quartũ hoc sensoriũ dixerimus esse) est mollior, & qualem esse oportebat, quia natura illi poterat oris tegumento ad maximã securitatẽ consulere. Auditorius uerò, ad patiendi difficultatẽ, potius quàm ad sentiendi promptitudinem, fuit comparatus. At solum sensoriũ olfactus intra cranium consistit, nempe in ipsis uentriculis anterioribus cerebri, qui etiã uaporosum quendam spiritũ continent. Ad cuius quidẽ sensibile transmittendum liberè, & conseruandum, oportebat reperire uiam tantò rariorẽ atq; latiorem auditorio meatu, quantò sensibile huius, quã auditus, crassiorũ erat partium. Ferè enim, quantum aer partiũ tenuitate à luce relinquitur, tantum uapor etiã ab aere. Quum igitur cerebri uentriculi loco inferiori sint siti, ex partibusq; sibi propinquis necessariò etiam excrementa affluentia excipiant, ne melior quidem ulla uia excogitari ea potuit, quæ ampla simul atq; decliuis esset. Ac talis quidem est narium meatus, per quem intus foras excrementa excernuntur: foris autem intrò, penetrant sensibilia olfaciendi. Quarum utilitatum, altera ad uitam necessaria est, altera ad commodiorem uitam. Sunt tamen & alij canales duo, qui per palatum in os, totius cerebri excrementa eructant: qui duo soli purgando sufficiunt cerebro, quando animal omnino rectẽ habet. Quare propter odorum dignotionem potissimum, atq; hac adhuc antiquiorem, & necessariam ad uitam inspirationem in cerebrum, facta sunt illa in nares foramina. Ex abundanti uerò cerebri male affecti excremẽta repurgant. Opposuit autem natura ipsi olfaciendi sensorio, os quoddam uariè pertusum, ueluti spongiam quandam, simul ne aliud corpus durũ extrinsecus incidat, simul ne uiribus integris aer frigidus inspirantibus nobis rectà in cerebri irrumpat uentriculos. Qua ratione etiam, quæ sunt ante meningas ossa, ἠθμοειδῆ à cribri similitudine dicti, spongiarum instar admodum foraminulenta uident, meatibus tortuosis distincta. Quinetiam & dura meninx, quæ cerebrum contegit, similiter perforata est. Cæterùm non facilè per foramina illius expurgarentur pituitosa excrementa cerebri, nec sine magno negotio ipse

Cerebri anteriora à posterioribus dirimi, intercedente dura meninge.

Oculorum motores neruos molles exoriantur.

Optici nerui solo cerebre nõ apparẽt duriores.

Optici nerui soli, sensibiles meatus sortiuntur.

Sensoria in capite quatuor.

Facultas sensitrix quadruplex.

Productionũ à cerebro ad sensoria discrimina.

Neruos duros & fortes præesse motui, conferreq; ad ea quæ crassarum sunt partium, tactu dijudicanda.

Sensorium non immutari à quouis sensibili.

Simile simili notum & familiare.

Visus sensorium quale.

Sensorij alterationem, ut fiat sensus ab imaginatione, ratiocinatione, & memoria, debere percipi.

Visio quomodo fiat.

Opticorum neruorum progressus.

Cornea tunica qualis.

Auditus sensibile, sonus & uox.

Auditorij meatus ratio.

Linguæ neruus.

Olfactus sensorium solum contineri in uentriculis cerebri.

Olfactus sensibile esse crassiorum partium, quàm sensibile auditus.

Narium meatus utilitas.

Palati foraminum usus.

Inspirationẽ in cerebrũ esse necessariam ad uitam.

Ossis colatorij usus.

ἠθμοειδῆ ossa.

Meningem duram esse foraminulentam.

uapor ascenderet, qui est sensibile olfactus, nisi uni utrique opus inspiratione simul & expiratione, cerebri natura prouideret. Quare illapsu quidē inspirationis, quæ fit a cerebro, promouetur odorum dignotio: expirationis uerò impetu, superfluorum excretio: nempe uehementia spiritus, una secum excrementa pertinacia trahente. Atque in meatu nimis impacta sunt, ea efflatione expurgantur. Ipsa uerò rursus odorū dignotio, non parum iuuat totam respirationem: non sinens uapores prauos, qui alioqui nos laterent, una cum puro spiritu ingredi. Porrò unū etiam sæpe instrumentum multis actionibus sufficit: ut uidelicet tenuis meninx, quæ secundæ persimilis cerebrum stabilit ac tegit, uasaque ipsius omnia colligit. Sed in omnes etiam cerebri partes hæc membrana se insinuat, totum ipsum contexens, extendensque se usque ad uentriculorū capacitatem. Est tamen & tegumentū cerebri crassa meninx, aut potius propugnaculum quoddam, propulsandis oppressionibus cranij oppositū. Tenuis autem meninx, naturale operimentum eius existit. Nam crassa certè ab ipso est seiuncta, excidentibus autem uasis cohærens. Quòd si tenuem illam meningem non interposuisset natura, cerebri cum crassa meninge uicinitas non uacaret dolore. Sola autem si fuisset illa, adhæsisset haud citra noxam cranio. Quū igitur id natura dicendum sit medium, quod eadem proportione ab extremis distat, neutra uerò meninx ad portionem a cranio & cerebro distet, meritò certè, ne cerebrum aut eius operimentū quicquam afficeretur, prior quidem tenuis meninx, post ipsam autem, crassa locata est, quæ quantò osse est mollior, tantò tenui membrana est durior. quantò autem hæc tenuis est mollior, tantò tenui cerebrum mollius etiam existit. Duobus itaque medijs & uinculis natura ipsa tuto inter cranium & cerebrum necessitudinē conciliauit. Quemadmodum igitur cerebrum tenuis meninx, sic illam crassa, atque hanc deniquè cranium ambit, & cōprehendit, eique per multa uincula annectitur: quæ quidem ab ipsa meninge, membranarū instar exorta, extenduntur singula uersus partem cranij sibi è directo correspondentem: inde per suturas progressa, sibi mutuò occurrunt, coaptantur, & coalescunt, cōmunemque ex seipsis omnibus pericranium procreant membranam, quæ cum cranio duram meningem connectit. Iam uerò duo anteriores uentriculi cerebri (qui cerebro spiritum animalem parant & conficiunt, & præparant) inspirationem, & expirationem, ipsi utrique efflationē efficiunt. Eos autem præstitit esse duos quàm unum, quod esset inferius canalis duplex, & sensoria omnia, cerebrumque ipsum sit geminum. Prima tamen, maximeque communis geminorum instrumentorum utilitas est, ut si alterum eorum læsum fuerit, subseruiat reliquum. In Ionia siquidem uidimus quendā adolescentem uulnere in alterum anteriorū cerebri uentriculorum accepto, fuisse superstitē: qui neutiquam quidem temporis potuisset uiuere, si uulnus utrumque simul uiolasset. Itaque tutius est, in quibus licet, quod geminum est, quàm quod simplex. At in uno animali duas facere spinas non licuit, quare nec duas spinales medullas: ac proinde nec duplex esse cerebri posterioris uentriculus poterat, quum ex ipso spinalis medulla oriatur. Sed quoniam neruī omnes qui sub capite in totum sparguntur corpus, aut ex posteriore cerebro, aut ex medulla spinali oriuntur, uentriculum hunc oportuit maximum esse, a uentriculisque anterioribus per meatum insignē, animalem spiritum antea in illis elaboratum, excipere per quem immitum meatum, procedentem ab extremitate communi anteriorum uentriculorum, quem nonnulli quartum uentriculum uocant, cum cerebro, hoc est, anteriori cerebri parte (quę postica maior est) parencephalis, hoc est, cerebellum cōmittitur. Pars autem cerebri quæ supra cōmunem illam cauitatem est sita, ueluti domus tectum, in sphæræ superficiem cōcauam circumducta, haud abre appellatur καμάριον, & ψαλιδοειδὲς, quòd testudinis aut fornicis instar sit fabrefacta. Quæ quidem partem omnem cerebri incumbentem, sine labore sustinet. Vndique enim sibi ipsi simillimum est, quod rotundū est, atque orbiculare: ob idque omniū figurarum ad patiendum est difficillimum, omniumque etiam est capacissimū, earū quæ æqualem dimensionem sortiuntur. Est autem commodum id minimè contemnendū in organis uniuersis, quæ ad continendū substantias quasdam fuerunt comparata: id quod re ipsa constat, etiā in illo meatu, qui à uentriculo, quem camerarium diximus, ducit ad parencephalida. Omnes etenim meatus corporis, quemadmodum & uniuersi uentriculi, secundum ipsorum mediū, omnino sphærici sunt, quòd sic capaciores existant, ac difficilius etiam patiantur. Quum autem uentriculos qui materiales magis substantias recipiunt, expediat esse maiores: minores uerò, qui materias maiorum uirium ac facultatis, hoc est, elaboratas magis & absolutas, continent: sanè uentriculus posterioris cerebri, minor meritò fuit anterioribus. Iam cerebellum ipsum minimè quidem ex magnis flexibus tenui meninge interceptis, ut cerebrum, sed ex multis quidem, & his admodum paruis, alioque modo structis, conflatum. Quia uerò nō in solis uentriculis, sed in toto cerebri corpore continetur multus animalis spiritus, existimandum est plurimum etiam in posteriori cerebro contineri, ut quod omniū qui in totum corpus distribuuntur neruorum principium futurū sit: mediaque illa interualla, quæ partes eius connectunt, spiritus esse uias. At intellectus sequitur non compositionis uarietatem, sed corporis cogitantis, intelligentisque, bonam temperiem. Neque enim bonitas ac perfectio intellectus multitudini spiritus animalis potius attribuenda uidetur, quàm qualitati. Ad principium aūt illius meatus qui uentriculos anteriores cū cerebello cōiungit, appositū est glandulosum corpus, à figura κωνάριον dictum: quod quidem cerebri pars nō existens, diuisionē illius magnę uenę explet ac fulciat, a qua omnes ferè anteriorū uentriculorum plexus χοροειδεῖς constantur. Extenditur præterea secundum totum meatū inter ambas eminentias cerebri, quas γλουτία, hoc est, paruas nates, appellant, epiphysis quædam uermi similis,

Ventriculi cerebri posterioris communis ob neruorum [illegible] animalem, [illegible]
Parencephalis
Καμάριον
Figuram sphæricam esse ad patiendum difficillimam et capacissimam.
Ventriculus cerebelli anterioribus minor.
Animalem spiritum non in uentriculis modo, etiam in cerebro.
Intellectus temperiem sequitur.
Κωνάριον corpus.
Γλουτία.
Epiphysis uermi similis

similis, ex particulis quamplurimis, cõnexis per membranas tenues, composita: quæ quidem cerebri pars existens, altera parte sui, posteriori cerebri uentriculo annectitur. Inde autẽ paulatim adaucta, ac secundũ meatum porrecta, ipsum totum planè obstruit. Cæterũ ubi contracta reflectitur, idq; transuersis flexibus, meatum totum in tantum aperit, in quantũ retrorsum cesserit. Etenim cùm sic in seipsam cõsidens rotundetur, quantum minuitur longitudo, tantum latitudo eius augetur. Quare constat ea sic paulò magis amplificata, in solas meatus partes, quæ ad basim sunt, strictissimas, nequaquam ingredi posse fines ipsius inferiores. Semper autem tantum de meatu aperitur, quantum de illius conuexitate, in ipsum ingressura, minuitur. Quibus quidem motionibus hoc ipsum corpus transitui spirituum præest, dominaturq;. Alligatur autẽ enim neutris cerebri, ligamentis quibusdam, à quibus utrinq; constricta & coercita, cõtinetur, ne diuagari possit: cuius quidem epiphysis cõstructione, alia nulla melior potuit excogitari. Nullam siquidem inuenias cõstructionis bonitatem ad actionis perfectionem, meliorem ea, quæ adeò exquisita existit, ut si uel tantillum immutes, tota confestim uitietur.

Vermiculare corpus trãsitui spirituũ præest.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium lib. IX.

QVum autem succi eius quod ad partẽ confluit, hoc quidem, ceu utile, assimiletur illi, hoc uerò, tanquam alienum, omnino excerni conueniat: certe ad hanc excretionẽ natura meatus opportunos desiderat. Quos nisi nacta fuerit, aceruatum ibi excrementum, primùm quidem instar oneris grauat, deinde prohibet quo minus succi benigni illuc confluant, illorũ uias præoccupans: quo fit ut membrũ nutriri nõ queat: sed quemadmodũ animalia esurientia, lutum, aut aliud quiduis simile uorant, ita partes accõmodato sibi alimento carentes, cogantur aliquid uel ex ipsis prauis succis attrahere. Vnde postea in ipsis collecta excrementa, putrescunt tandem, ac sic acriora simul & calidiora reddita, inflammationes, erysipelata, herpetas, carbunculos, febres, innumerabilemq; aliorum morborũ turbam exsuscitant. Quare magnam semper curam natura adhibuit, ut excernerentur superflua. Quæ cum genere sint duplicia (alia enim uaporosa & fumosa, naturaliter ad sublimia feruntur: alia autem aquosa & limosa, motu suo deorsum decumbũt) uacuandis quidem iis quæ ad superna uolitant, meatus quosdam tenues in altũ duxit: decliues autẽ & amplos eis subdidit, quæ suo pondere delabuntur ad inferiora. Cæterum decliues cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus nariũ, sensibilia excrementa eructant. At uaporosæ excretiones, præ tenuitate sensum nostrum effugiunt. Porrò in humidis quidem & mollibus corporis partibus, nulla est præscripta recta quædam ibi excretioni uia, quũ humidum omne ac molle corpus, cedere quidem expeditè iis quæ impetu concitatiore per ipsum feruntur: trãsmissis uerò his, rursus coire

Partes destitutas familiari alimento replere succos uitiosis.

Excrementa putrescentia quæ mala inferant.

Excrementorũ duo genera.

Cerebri meatuum decliuiũ usus.

Excretiones uaporosas sensum effugere.

Corporum humidorum natura.

atq; coalescere soleat. At in duris corporibus, nisi uia quædam prius parata sit, transire per eam nihil potest. Idcirco in cranio, quod cerebri ceu galea quædam existit, cõspicuas ac sensiles uias natura uaporosis his fuliginosisq; excrementis aperuit: simul quidem ipsum cauernosum efficiens, simul & uariis suturis coarticulatũ. Alioqui nec potuisset caput ipsum purgari, quod quidem quum à subiectis partibus omnia quæ sursum feruntur fuliginosa excremẽta excipiat, largiori eget euacuatione. Ossium autem quæ adaptantur ad suturæ generationem, utrunq; eminentiam habet & cauitatem, non una serie, sed situ alternantes, ut duarum serrarum sese inuicem ingredientium instar, mutuò inter se cohæreścant, utroq; nimirum osse cauitatibus suis excipiente eminentias alterius. Quæ structura maximum ad securitatẽ & firmitudinẽ uidetur habere momentum, præter id, quòd etiam per suturas fit transpiratio. Non sunt autem foraminibus pertusa capitis ossa, sed intus cauernulas cõplures sortiuntur, quòd oporteret utrorũq; eorum superficiem leuem & æqualem existere, ne uidelicet asperedine sua, quam utiq; foratæ obtinuissent, colliderẽt tum pericranium, tum ipsas meninges cerebri. Crassiora igitur fuliginosorum excrementorũ per suturas solas uacuantur: nam tenuioribus, uel cranium ipsum est peruiũ. Nec uerò ad transpiratum duntaxat, sed ad excidentia etiam uasa tenuia suturis ipsis natura est abusa. Non est factum capitis os tenue simul & densum, sicuti neq; densum & crassum, sed rarum, cauernosum, & crassum, quòd sic neq; grauatiurum esset, nec iniuam in cerebrum breuem, uulnerantibus se, daturum. Meatuum porrò qui ad palatum descendunt, alter quidẽ profectus ex fundo medii uentriculi cerebri, fertur deorsum: reliquus uerò emergit à meatu qui cerebrum cerebello connectit. Fertur autem obliquus deorsum, uersus alterum. Quum uerò primum simul in idem conuenerint, locus quidam cõmunis, constitutus à tenui meninge, utrosque excipit, cauus ac decliuis, ueluti quædam lacuna, cuius labrũ supernũ absolutus est circulus. Inde magis ac magis arctatus descẽdens in subiectũ adenẽ, manifestam cauitatem habentem, excrementaq; transcolantem, immittitur. Excipit autem hunc, os cribro simile in palatum desinens. Quum igitur locorum omnium quæ in toto sunt corpore, longe tutissimus sit, qui circa adenem prædictum uersatur, inter cerebrum & os palati consistens, meritò retiformis plexus, omnium quæ illic uisuntur maximè admiranda particula, inibi collocatus est, complectẽs quidem in orbem & ipsum adenem, pertingens autem retrò longissimè. Toti siquidem cerebri basi propemodum hic plexus subiicitur, ex maxima portione earum arteriarum quæ à corde sursum ad caput feruntur, contextus. Est autem non simplex rete, sed cuiusmodi uulgaria hæc piscatorum retia, si plura alia aliis cumulata superinieceris. Reliqua porrò arteriarum pars, quæ rectà ad caput ascendit, ubi cranium sunt prætergressæ, medio inter hoc & crassam meningem loco, primùm quidem diuiduntur in crebras, easq; admodum

Cranio inesse meatus sensiles per quos fuliginosa excernantur.

Suturis cranii qualia ossi desiderentur.

Cerebri excrementa crassiora, per suturas expelli.

Cranium crassum, rarum, & cauernosum.

Cerebri meatuum ad palatum descensus.

Lacuna cerebri.

Aden subiectus cerebro.

Os colatorium.

Locus omnium tutissimus.

Retiformis plexus ubi locatus.

Retiformis plexus ex plurimis arteriis contextus.

tenues arterias, quarum aliæ in capitis anteriora, aliæ in posteriora, aliæ ad læuam, aliæ ad dextram feruntur, inter se mutuò cõplexæ. Postea uerò ex ipsis, ueluti radicibus in truncum suum coalescentibus, coniugatio alia arteriarũ enascitur, ei quę initio a corde sursum ferebatur, æqualis: eoq; modo iam per crassæ meningis foramina subit ad cerebrũ. Etenim ubi natura mult exactè materiã conficere, diuturnã et moram in coctionis instrumentis comparat: id quod licet planè uidere in flexibus illis uariciformibus, qui ad testiculos pertinẽt. Venę siquidẽ & arteriæ in primis flexuũ partibus sanguinem synceriũ continent, qui certe in ultimis flexibus ad ipsos testiculos, nõ amplius ruber est, sed iam quodãmodo albicat, exiguũ adhuc requirẽs ad substantiæ seminis generationẽ, quod etiã testiculis cõciliatur. At quanto spiritus animalis cerebri exactiorem semine concoctionem desiderabat, tanto plexus retiformis flexuosior uariciformi existit, ut in eo immoratus diutissimè, pro dignitate coquatur. Generatio aũt animalis spiritus, materiã propriam spiritũ habet uitalem. Quũ igitur anima ratiocinatrix resideat in cerebro, per quod quidem nos ipsi ratiocinamur, necessum fuit in eo contineri plurimũ animalem spiritũ, qualitatis proprietatẽ ex simpsius cõcoctione adeptũ. Quare totũ cerebrũ ijs arterijs multipliciter diuisis contextum est, multęq; ipsarum diuisiones, à basi in ipsius uentriculos desinũt, quemadmodum & uenarũ, ex eius uertice descendentium. Verum illæ quidem in illos excernunt superflua, hæ arteriæ largiter spiritum ipsum respirant. Fruitur autem uniuersum cerebri corpus, tum ipso uenarum sanguine, tum arteriarum spiritu. Siquidem partes omnes facultatem habent, propriam sibi materiam trahendi. Porrò in cæteris corporis partibus adeò propinquæ sunt semper uena & arteria, ut mutuò sese contingant, ac uena semper arteriæ incumbat. At in cerebro, quod simul esset ex locis diuersis, aut potius omnino contrarijs, uasa in ipsum inferri, à corde sursum per collum uenæ atq; arteriæ ad ipsum usq; caput simul productæ, inde hæ quidem ad plexum retiformem, illę autem ad summum capitis uerticem diuerterunt, cõmunitæ crassa meninge, quæ quidem duplicata, uenas in seipsam medium recepit, idq; uasis tutissimam præbens unum, simulq; utraq; sui parte, altera quidem cerebrum, altera uerò cerebellum complectens, ac denique ex ipsius duplicatione hac, ualida ligamenta producẽs, quibus calvariæ annectitur. Quæ uerò ligamenta et emergere per suturas erat necesse, naturã illic suturam à specie Λ græcæ literæ labdoidem dictam, adhibuit. Postquam aũt facta hæc fuerunt, quamplurimis, in transitu sanguinis per crassam meningẽ, foraminibus factis, per ea uenas, alias quidem magnas, alias uerò paruas produxit: unam quidem, ad cranij duplicationem, quęq; * ex ea oritur, pericraniũ membranam: inferne autem, ad subiectam tenuem meningem. Coeuntes autem in uertice capitis, quę sanguinem deducunt meningis duplicationes, in locum quendam uacuum, quasi lacunam, quem torcular appellat Herophilus, ibiq; relinquentes bonam portionẽ sanguinis, inde ueluti ab arce quadam, omnibus subiectis partibus, quæ innumeræ sunt, riuos minaci[illegible]simos mittunt. Reliquũ uerò sanguinis, uenas ex ipsius crassæ meningis confectis partibus, in regionem anteriorẽ deducit, a quo quidam medium accedente uentriculũ, magnæ exoriuntur uenę, quę in plexus tenuis meningis disseminantur: cum quibus etiã securitatis gratia arteriæ semper glandulosis extenditur. Quod reliquũ est, recta secundum longitudinem, ut initio cœperat, prorsum longissime fertur, multas producens uenas, quę in totum cerebrũ dispergũtur. Atq; hanc quidem crassæ meningis portionẽ, quę prædictum sanguinis riuum efficit, cerebrumq; in binas partes dispescit, aliam quoq; suturã natura addidit, quæ a uertice ad frontem rectã per caput medium fertur. Ipsius autem ad frontem pertinentis meningis, pars illa qua meatum distinguentem anterius cerebrum à cerebello, necnõ epiphysi uermiculari incumbit, cũ sursum ad seipsum tendit propinqua corpora, impedit quominus ab eis productio meatus premantur. Pari modo & duplicatio illa quæ iuxta suturæ labdoidẽ, corpora posteriora incumbẽtia uentriculo, sursum trahit. Nec minus tertia & coronalis sutura, quę per medium anteriorum uentriculorum transuersa fertur, ab omni compressione subiectos uentriculos liberat, incumbentia corpora in sublime euellens. Igitur ex productionibus cerebri, maximæ quidẽ sunt quæ ad neruos pertinent quarũ parte utraq; pori sunt oculorum, iuxta quos sunt nerui, qui eorum musculos mouent. At poris opticis coeuntibus prius quam ex crassa meninge excidant, * ac separatis rursus post eam, qua parte quidem muniunt, est peluis, quam arteriæ utrinq; tangunt. Cæterum lingua duplex quũ sit, quemadmodũ & reliqua omnia sensoria, partemq; omnem dextrã sinistrę habeat æqualem (quę ambæ tam mandendi ac deglutiendi cibi, quam etiã loquendi gratia coaluerunt) meritò in utramq; eius partẽ, a posteriori basi ipsius cerebri, natura propriũ neruum deduxit. Quum aũt omnibus quoq; oris partibus ab ijsdẽ locis sensum gustatoriũ esset melius tribuere, & ad has etiã neruos illinc produxit, uicinitatis atq; situs ratione obseruata: quibus etiã adiunxit comitem, ipsam tenuem meningem, ut simul illos nutriret ac tegeret. Vt uerò crassa meninx has productiones admitteret, in modũ fistulæ dilatauit ipsam usq; ad ossa anteriora, quæ illic perforauit, & cum utraq; meninge, partem quidem ipsorum neruorum in ipsam linguam, partem in superiorem, partem in inferiorem maxillam infixit. Ante quorum distributionem, obiter quendam neruum utrinq; productum musculo temporali inseruit, duriorem certè illis omnibus, quòd non ad gustum, sed destinatus ad motum esset. Verùm quòd nerui maxillę inferiori, necnon * linguę infixi, decliues ducantur, earum partiũ positio fecit. Qui autem in superiorẽ maxillam feruntur, eos natura uersus anteriora deducẽs, nõ per oculorũ foramina (sic enim offendisset mollissimos opticos neruos, propter quos totus factus est oculus, ut in quibus præcipua

cipua pars consistat) sed per aliud tertium prælongum, nec usque adeò rotundum, quod iuxta magnum oculi canthon est, per quod nerui oculorum musculis inseruntur, traiecit. Plura namque fecisse foramina, firmitudini ossium non expediebat. Vbi igitur prædicti nerui ad oculorum cauitatem peruenerunt, uterque eorum ad nuncupatum malum fertur, perforatis rursus illic, quæ sub oculis sunt, ossibus, transitumque ei præbentibus, ne contingens musculos, aut offendat illos, aut ab eis collidatur: ac sic denique in regionem sibi è directo correspondentē dispergitur. Ergo si exortus illos, qui ad nares feruntur, non numeremus, ceu à quibus nullæ neruorum productiones oriantur, Prima coniugatio erit, mollium neruorū qui ad oculos tendunt. Secunda, eorum qui oculorū musculos mouent. Tertia, de qua nuper differebamus, quæ illinc oritur, ubi pars cerebri anterior, cum posteriori connectitur. Quarta neruorū coniugatio, paulò posterius his est locata, magis quidem quàm priores à basi emergēs. Propagines autē eius omnes sunt sibiipsis propinqua. Ac cōmiscetur quidem statim neruis tertiæ coniugationis, cum quibus fertur longissimè: postea tamen seiungitur, totaque palati tunicæ inseritur. Exigui porrò admodum sunt hi nerui, neruisque tertiæ coniugationis paulò duriores, quia tunica quę os uestit, durior est, non lingua modò, sed etiam alijs propemodum omnibus faciei partibus. Ob id etiā producuntur ex paulò duriori regione cerebri, quàm nerui tertię coniugationis. Quinto enim magis retrò progredimur, tanto scipto durius cerebrum cerebri centimus. Atque etiam partes quæ id basim ipsius perueniēt, hęs duriores existunt. Quinta mollium neruorū coniugatio, productiones eas continet, quæ a lateribus capitis, uersus ossa lapidea extenduntur. Earum autem utraque diuiditur in ipso per ossā trāsitu, in duas partes quarum maior quidem in meatū auditorium inseritur: minor uerò extra cranium in cæcum nuncupatum foramen, quod tamen cæcum non est, licet existimetur tale, ob suam flexuosam obliquitatem. Est & sexta alia neruorum coniugatio, à basi cerebri productorū, qui nondum etiam sunt duri: omnibus tamen prædictis tanto duriores sunt, quanto spinalis medullæ propiores. Hæc enim durorum neruorum principium est, ob idque cerebro est multo durior: & quo magis deorsum progreditur, eo durior semper seipsa euadit. Descendunt autem hi nerui usque ad os latum, quæ spinæ extremitas est, in omnia ferè intestina & uiscera distributi, quod nimirū ea, mollia quum sint, uoluit natura neruorum privata, molles neruos desiderent, ne omnino sensus maneant expertia. Ventriculo tamen præcipuè tales erant ex usu, ut cui adesse exactissimū sensum deficientis cibi, & potionis, maximè conueniebat. Quare horum neruorū pars maxima in ipsum distributa uidetur, & potissimum in partes oris eius ecuminanentes, quæ ob id sensu acutissimo præditæ sunt, atque ijs qui uehementer esuriunt, contrahi & conuelli sentiuntur. Ne autem nerui hi, molles quū sint, per longum iter deducti, periclitarentur atque in discrimen uenirēt, membranis fortibus ipsos obduxit natura, corporibusque propinquis connexuit, quæ multa descendentibus illis occurrunt. Quæ connexio plerunque illis etiam corporibus cōmodum adfert non contemnendum: quemadmodū & septimæ coniugationis neruis, quos quidem copulatos illis qui a sexta cōiugatione oriuntur, simulatque capitis osse excesserūt, membranis fortibus circumdedit natura, ad unguemque undique cōmuniuit, utrisque cōmune hoc cōmodum machinata. Quippe nerui coniuncti, copulatique, quàm simplices, multò tutiores ab iniurijs existūt. Postea uerò qui in neruos septimæ coniugationis ab ipsis (ubi paululum erant uniti cum illis progressi) seiungere ad linguā esset necesse, rursus eos cū arterijs carotidibus iunxit, per totumque cum illis collum traduxit, cōmunibus colligatos membranis. At in thorace, quū arteriæ ad sinistrum cordis uentriculum tenderent, rursus eos separauit, ac dextrū quidem in læuam, sinistrum autem in dextram uentriculi partem, utrunque obliquo ductu inseruit, id quod longè erat tutius, quàm si rectà descēdentes, postea in uentre diuisi fuissent. Porrò illinc nerui septimæ coniugationis oriuntur, ubi & cerebrum desinit, & spinalis medullę est initiū, progressi quadantenus una cum neruis sextæ coniugationis. Pòst autem ab ipsis seiuncti, parte quadam sui, eademque minima, rectos laryngis contexunt musculos: maiori uerò, in totam linguam disseminantur. *In uniuersum autem, ex neruis hi exiliūt primi, qui exquisitè sunt duri. Nam prædictorum omnium neruorū, nullus similiter durus est, ac hic. ... Iam uerò in musculos oculorū ... propius minimos, magna tamen ... quod ... molliores, quàm motorijs conuenit. Vtrique etiā musculo temporali, tres inseguntur nerui: duo quidem a tertia coniugatione (de quibus loquuti sumus) tertius autem durior, de quo mox uerba faciemus. Musculi quoque genarum, narium, ac labiorum, ut mole, sic etiam duritia, mediocres neruorum productiones recipiunt. Quum enim per ossa longius ferantur, ex uiæ longitudine ipsis duritiesaccedit. Nerui igitur qui linguam mouent, neque produci aliunde cōmodius potuissent, nec ita uti opportuniore, quàm qua nunc utuntur. Etenim sensifici nerui, simulatque inseruntur, amplificati, tunicā linguæ externam contexunt, subiectos musculos ne attingentes quidem. * Hi autem motorij, qui ad septimam coniugationē pertinent, tenues quidem, sed ualidi, atque in multas fibras soluti, omnes linguæ musculos texunt, idque meritò. Illis quippe sapores diiudicat, his autē lingua mouetur: quas actiones duas nō poterat altero genere neruorū præstare. Quum igitur quinta illa (quam memorauimus) neruorum copula, ex obliquis capitis partibus in ossa lapidea emergens, a duobus foraminibus inæqualibus duplex facta excipiatur, eiusque grandior portio per foramen latius rectà ad aures feratur: minor uero, in angustius, quod cæcum uocant, illapsa per foramen quoddam, quod iuxta aures est, penetret, inque omnis media inter huius nerui principium internum, atque finem externum, tanquam instar labyrinthi tor-

Prima copula mollium neruorum.
Secunda.
Tertia.
Quarta.
... tunica ... est omnibus ... faciei partibus.
Cerebri quæ partes duriores.
Quinta mollium neruorum copula.
Cæcum foramen.
Sexta mollium neruorū copula.
Spinalis medulla est origo durorum neruorū.
Os latum spinæ extremitas. Sextæ copulæ nerui molles, in quas partes distribuantur.
... ventriculi partes, cur sensu acutissimo prædita.
Septimæ coniugationis nerui cum illis qui a sexta oriuntur, copulauit natura.
Arteriæ carotides.
Neruorum sextæ coniugationis in uentriculum obliqua implantatio.
Septimæ coniugationis nerui unde exoriantur, & in quas partes disseminentur.
Septimæ copulæ nerui, sunt primi exquisitè duri.
Temporali musculo utrinque tres nerui inseri.
Linguæ nerui sensifici.
Linguæ motorij nerui a septima coniugatione.

quentum, sanè per hunc labyrinthum, dum unum illum neruum produxit, qui maxima quidem sui parte latum buccæ, um aperit musculum: exigua uero, quæ reliqua est, neruus à tertia coniugatione, ad temporales musculos pertinentibus, opitulatur. Ad cuius quidem generationem & deductionem, os illud lapideũ fuit maxime & opportunum, & aptum. Duos porrò mihi neruos cõcipias, unum quidem omnium durissimum, alterũ contra mollissimũ, ac denique tertium inter utrunque, medium ad æquilibrium. Qui igitur inter medium hunc sunt & durissimum, omnes simul duros: reliquos uerò alios, qui ab eodem medio sunt usque ad mollissimũ, appelles molles. Ac duros quidem ad motũ esse optimè comparatos, ad sensum contrà ineptissimos, iudices. Rursus mollibus esse ad sensum aptitudinẽ exactiorem, sicuti imbecillitatẽ ad robur actionis. Neruorum igitur omnium durorũ principium est spinalis medulla: durissimorũ autem, eius finis inferior. Cerebrum uerò est omnium neruorum mollium origo, ut mollissimorum, quod in medio anteriorum eius partiũ consistit. At substratæ mediorum neruorum principium ea regio est, qua cerebrũ & spinalis medulla iunguntur. Cæterùm mollium neruorum, alij quidem procedentes siccescunt, ob idque motorij euadunt: alij uerò perpetuò propriam naturã retinent, ut qui ad uentriculũ deferuntur, quos sensificos semper manere oportebat. Rursus, neruorum tertiæ coniugationis, qui ad ossa quidem maxillæ inferioris * descendunt, magnosque dentes * prætergrediuntur, ij exiccati, & duriores effecti, iuxtaque dentes caninos elapsi, in labiorũ musculos disperguntur. Qui uerò per oculorum cauitates ad malarum ossa pertinẽt, adeò etiam duri sunt redditi in transitu, ut eos musculos moueant, qui in superiori maxilla, & in narium alis consistunt. At gingiuæ, dentesque omnes, necnon tota cutis faciei, cum tunica narium interna, à tertia neruorum coniugatione recipiunt propagines, * sed molæ quidem cõspicuas & magnas, per eam uiam, quæ per genam deducitur: gingiuæ autem & reliqui dentes, tenues & uix conspicuas. Ab his uerò neruis, qui ex regione oculorum ad musculos temporales ascendunt, palpebræ, & quæ circa supercilia sunt omnia, & frons tota neruos recipit. A neruo autem qui ex cæcis foraminibus excidens, temporalibus obscuram init distributionem, feruntur quædam propagines ad glandulas & partes illas quæ iuxta aures sunt, atque ideo ad partes maxillarũ tenues. Maxima tamen eius pars maxillarũ motum adiuuat exterior per latum musculum, de quo postea dicendum est. Ipsa uero cutis pilosa, sensus gratia duntaxat, propagines paucas & tenues, instar araneæ filorum, ex omnibus subiectis recepit partibus. At cutis frontis, quod motus uoluntarij sit particeps, coriique cum subiecta illi musculosa natura, eodemque cum illa motu mouentur, fibras neruorum conspicuas adepta est. Porrò fibrorũ cutis adeò coalescit cum musculis, ut nec musculum, nec cutim uocare queas, quod ex utrisque conflatum est: quæ constructio ad illorum exactam conuenientiam & deductionem requirebatur. Iam uerò per foramen illud quod cernitur in maiori oculi angulo, neruus haudquaquam exiguus ab oculorũ cauitate enatus, in internam narium membranã, atque in palatum etiam (cuius tunica à crassa meninge prolapsa, per foramina oris & narium orta quum sit, oris ac narium membranæ est cõmunis) disseminatur. Porrò crassa meninx, tum suturis, tum fortissimis ligamentis, cum superius cranij partibus atque obliquis connectitur, ut nunquam cerebrum comprimat. Partibus uero anterioribus per exigua quædam ligamenta, atque imbecilla cohæret: ubi nullam membranam producit, qualis partibus superioribus est per transuersos tunica. Ad basim autem, ubi crassior est, paucis etiam illi & imbecillis ligamentis fuit opus, quum suopte nutu deorsum semper feratur. Cæterùm in eadem basi portionẽ quandam à se productam, retiformi plexui substrauit, ne scilicet à subiectis ossibus comprimeretur. Conflatum autẽ ex multis ossibus cranium, ut si quando confractum fuerit, rupturæ eius per totum non progrediantur. Verùm cùm caput ueluti prolonga quædam sphæra sit, una quidem sutura recta per medium ipsius à posterioribus ad anteriora est extensa: duæ autẽ transuersæ hanc excipiunt: quarum posterior quidem labdoides, anterior coronalis uocatur. Fitque ex illis tribus suturis figura † ⌶ literæ similis. In acutis tamẽ & turbinatis capitibus, non omnes eæ suturæ cernuntur. Sunt autem in uniuersum tres capitum acutorum figuræ. Prima est, ubi caput anteriorem simul & posteriorem eminentiam amisit. Duæ uerò aliæ figuræ sunt, quarũ altera quidem in fronte, altera rursus in occipitio nullam eminentiã habet. At suturæ capitis rotundi & sphærici, X græcæ literæ sunt persimiles. Vbi caput in occipitio nullum habet tumorem, perit labdoides sutura, recta & coronali manente, ex quibus constat sutura instar literæ T. Similiter etiam si frontis eminentia perierit, dispungitur coronalis, relictis recta & labdoide, quæ literam ⊥ reuersam constituunt. At uerò quæ à media sutura æquidistant, & ad utranque aurem constituta, secundum capitis longitudinem deferuntur, rectè squamosæ agglutinationes uocantur: quum non hic ut in suturis ossa sese mutuò ingrediantur, sed extenuata in subtiles quasdã squamas, ad maiorem firmitudinem earum partium, supra ossa descendentia applicentur. Ossium autem in temporibus compositiones atque structuræ, sicuti & quæ in superiori maxilla cernuntur, suturæ mihi planè esse uidentur.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium lib. X.

QVòd autem in parte corporis anteriore, in quam mouemur, præstitit oculos collocari, eosque geminos esse, neminem obscurum existimo. Cæterum non insunt oculi posterioribus etiam capitis partibus, quia ab illis oriri nerui molles non poterant, quales in utrunque immittuntur oculũ: ad quos quidem dum per ossa contendunt, densantur & compinguntur. Vbi uerò

uerò ad illos peruenerint, amplificati denuò, in orbem'q; humorē uitreum complexi, sese in crystallinum humorem inserunt, qui existit primū uidendi organum: id quod planè suffusiones ostendunt, quæ inter humorem crystallinū & corneam interiacentes, impediūt uisum, quoad deprimantur. Humor autem crystallinus, qui albus est atq; splendens (hac enim sola ratione, à coloribus immutatur) ab humore uitreo nutritur, qui quanto crassior & candidior est sanguine, tāto à crystallino humore relinquitur humiditate & albedine. Hic enim albus est planissimè, ac mediocriter durus: uitreus uerò, humidus quidem est, instar uitri cuiusdam fusi: albus autem, albedine quadam adulterata. Quum igitur in neutro horum humorum sit uena, uerisimile est utrunq; per transumptionē nutriri: crystallinū quidem à uitreo, uitreum autem ab amplificata illa retiformiq; productione, quæ ipsum ambiens, duos usus præstat: primum, ut crystallini alterationem persentiat: secundum, ut plurimis arterijs & uenis (quas ducit portio tenuis meningis) referta, uitreo humori alimentum adferat. Ipsa aūt productio choroidis tunicæ, non solum corpus illud retiforme alit, sed quibusdā filamentis tenuibus à se productis etiam texit & colligat. Cæterùm ubi primùm neruus in oculum ipsum inseritur, natura ab eo utrasq; productiones membranarū abducens (quod nusquā in alijs neruis molita est) easq; crassas ac duras efficiens, duram quidē meningē ossibus alligauit, choroidem autem solam dilatari permisit. Quæ quidem tunc destituta suis uasis, ac paulò post à supernis omnibus locis, quamplurimas uasorum immissiones recipiens, efficitur tandem, immensam quandā uasorū tenuium, sibiipsis propinquorū, copiam, ueluti ex foro adferens: cum quibus omnibus rursus in superiorē productionem inseritur. Vbi autem productio ipsius nerui in humorem crystallinum se inseruit (cuius nimirum gratia descenderat) nequaquam amplius progreditur: quandoquidē illic degēs, affectuū illius ad cerebrū esse nuncius potest. Verùm enimuerò quum ipsa insertio in medium crystallinū humorem (qui sphæricus est) undiq; facta sit, necessariò maximus in crystallino circulus describet, illū in duas partes diuidens. Omniū siquidē quæ rotundis corporibus conuectuntur, ad maximum in ipsis circulum connexio est tutissima. Ad hunc igitur circulum consentaneum erat humorē uitreum motu ulteriore inhibere. Quocirca medius* in ipso uehitur crystallinus humor, quasi semisecta quæpiam sphæra in aqua. Ab altera etiā interna parte ipsius crystallini humoris, quæ illius ueluti hemisphæriū existit, firmitatis gratia* humores ipsos circulus unus maximus omnium continxit: qui quidem utrique terminus existens communis, ligamentū his ipsis efficit, & præterea corpori retiformi, & quarto ipsi choroidi tunicæ: quæ etiam ut ægrius afficeretur, à crassa meningis tunica, ut in cerebro, ita hîc quoq; circumuestitur. Nam quū hęc ab ea in alijs omnibus partibus, pręterquàm in uasorum productionibus, distet, cum illa tamen in hoc memorato circulo iungitur. Quæ quidē quinta coniunctio, præter illas quatuor in uno loco prædictas, subiectas partes unit, tegit, & roborat. Dura igitur meninx totò choroidi est applicita: hæc uerò retiformi: retiformis deniq; uitreo & crystallino humoribus: illi quidem, per totum ipsum: huic autem per solam iridem. Itaque per corpora media humor uitreus illi tunicæ omnium extimæ, durissimæq; est unitus. Propè ad illum etiamdem circulū extrinsecus alia quædam tunica accedit, quæ se in duram illam membranā insinuans, sextam insertionē facit, ἀπονεύρωσις (hoc est, dissolutio neruea) musculorū oculos mouentium, existens. Septima autē præter has omnino est alia, scilicet periostij insertio, quæ totum sanè oculum cum ossibus colligat, simulq; mouentes ipsum musculos operit. Ac cernitur quidem membrana hæc, candida: desinit uerò in circulum cui alię omnes subiectę sunt, ubi albū nigro coniungitur: qui locus tum iris, tum corona appellatur. Quòd si hæc dissecueris probè, circulos uidebis hîc septem, sibiipsis deinceps mutuò insidentes, crassitie tamen & colore discrepātes: ut ne si uelis quidem, locum hunc aliter quàm irim appellare queas. Ac primum quidem circulū circa mediū crystallinū, uitreus humor facit. Secundum, retiformis membrana. Tertiū, choroides tunica. Quartus circulus est, qui illa simul comprehendit & colligat. Quintum ædit tunica orta ex crassa meninge. Sextū, quam diximus aponeurosim esse. Septimū deniq; circulum circumscribit tunica quæ à periostio deductū. Iam uerò ipsam meningem duriorē, quæ choroidem (ut dixi) complectitur, ad anteriorem crystallini humoris regionem ipsa natura producens, partem eius maximè mediam, longe tenuissimā ac densissimam fecit, cornibus extenuatis persimilem: unde ea ceratoeides, hoc est, corniformis uocatur, existens instrumēti uisorij fortissimū propugnaculum. Tenuis igitur, dura, & densa cùm esset facta huiuscemodi ceratoeides tunica, prorsus utique erat futura splendida, ad splendoremq; transmittendū opportunissima, perinde ut cornua ad amussim polita & derasa. Quod summum artificium naturæ, ut cunctis admirari licet, sic imitari nemini. Quanquam multò facilius est inuenire aliquid, quod animaduersum non fuerat, in ijs quæ facta iam sunt, cauillariq;, quàm inculpata omnia à principio constituere. Quia uerò periculum erat, ne ipsa tunica cornea laboraret alimenti penuria, aut duritie sua humorem crystallinū collideret, aut deniq; immissam oculis supernè uisoriam facultatē (cuius substantia est splēdida) suo splendore discuteret, his incommodis omnibus natura præsidio uno occurrit, quod declarabimus postea. Quòd autem uehementi splendore oculi nostri offendanī, docent uel id quidē milites Xenophontis, qui per multā niuem iter facientes, uehementer læsi oculis fuerunt. Experti sunt etiam id illi miseri, qui ex obscurissimo carcere in splendidissimam domum, calce pollitam, & læuigatam, à Dionysio tyranno repentè ducti, subitò occæcabantur, minimè repentinum illum occursum splendidæ lucis ferentes. Quare meritò sanè pictores, quum

Oculi humoribus quæ productiones incumbant.

Ἀπονεύρωσις musculorum mouentium oculos. Periostij insertio.

Iris.

Circuli septem oculi, qui iridem faciunt, & quibus oriantur.

Ceratoeidē tunicam gignit crassa meninx tenuior reddita.

Naturæ artificium admirari, nō imitari possumus.

Oculi offenduntur à uehementi splendore Xenophontis milites.

Dionysij tyranni inclementia.

pingunt in corijs albis, à quibus uisus offenditur, colores fuscos ac cœruleos opponunt, in quos subinde intuentes, recreant atque reficiunt oculos. Similiter ophthalmia laborantes offendit lux & *redarguit: qui tamen fusca & cœrulea sine dolore intuentur. Percipere etiam clara nos à longinquo cupientes, ad supercilia manus obtendimus. Quare in magnis solis defectibus stellæ nobis apparent, quas cernimus etiam ex profundissimis puteis, potissimum quando non est sol in meridie. Quòd si solem ipsum explicatis oculis intueri uelis, illos celeriter perdes: quemadmodum contigit multis, qui post eclipsim solis, fixis oculis ipsum quum intuerentur, nosse affectum eius cupientes, prorsus sunt occæcati. Etenim si flammulam quandam exiguam in sole luculento constituas, marcescet: imo extinguitur etiam, si eam prope aliam maiorem flammam locaueris: quum minor lux à maiori uincatur semper, ac dissipetur. Ne igitur crystallini & uitrei humoris splendor, à splendore corneæ discuteretur, natura ipsam choroidem tunicam, à tenui meninge ortam, ex iride una cum cornea promouens, multis partibus illam tum nigram, tum fuscam, tum cœruleam, extrinsecus autem densam effecit, quò uidelicet tres prædictos usus præstaret: nimirum corneam sibi uicinam alens, eam deinde ne humori crystallino incideret, prohibens: ac uisui denique affecto spectaculum medicamentosum existens. Quæ causa est, ut omnes natura duce, quum lucis splendore offendimur, palpebris repente claudamus, properantes ad naturale remedium. Cæterum humida & mollis instar spongiæ quum sit, qua parte humorem crystallinum contingit, ipsa choroides tunica impedimento est quo minus asperitas rensformis membranæ, aliqua ex parte illi noceat. His omnibus admirabilior est tunicæ huius cœruleæ (quam ragoidem etiam, hoc est, uuiformem appellant, idque aciuo uitæ lævitatem eius externam, & asperitatem internam, haud perperam comparantes) pupillam uersus, foramen. Ea siquidem in centro sui est pertusa: & qua hoc duntaxat foramen consistit, nulla nimirum uia est inter corneam & crystallinum media: sed ueluti pellem tenuem admodum & candidum cornu, splendor internus cum externo communicat, commiscetur'que. Vt autem qua foramen, hoc est, cornea tunica neutiquam humorem crystallinum contingeret, portionem ipsius natura longius foras abduxit: simul autem humorem quendam syncerum & tenuem (cuiusmodi inest ouis) crystallino ipso obduxit: spiritusque aereo & splendido, omnem pupillæ locum oppleuit. Id quod ex suffusorum compunctionibus disces. Nam quum suffusiones omnes loco inter corneam & crystallinum medio consistant, instrumentum quod deductorium uocant per externum angulum oculi immittunt, in orbem & quoquouersum circumactum, neutrius illorum corporum tangit, tanquam magna à se inuicem distent intercapedine. Porrò si alterum oculorum clauserimus, alterum aperientes, amplificatam & dilatatam, ac ueluti inflatam pupillam cernemus, quòd illuc maior copia spiritus confluat. At in mortuo animali, uel si humor tenuis euacuatus non sit, laxa tamen pupilla uidetur, quòd nimirum spiritus quidem ipse leuior & tenuior existens, facilè ante anatomen euacuetur: humor autem adhuc remaneat, sensibilem euacuationem postulans. Iis præterea qui maximè sunt ætate prouecti, ob spiritus superne affluentis inopiam, adeò cornea tunica corrugatur, ut alij quidem prorsus nihil, alij uerò malè, ac uix adhuc uideant. Affectus autem quem φθίσιν appellant, quo alter oculorum *ut plurimum accidit, solius est immunitæ pupillæ, nihil cornea priuatim affecta. Spiritus igitur ipse, lucidus omnino quum sit, ad oculorum etiam actionem confert: humor uerò, præter dictum à nobis usum, hoc etiam præstat, ne crystallinus humor ac porro uisus instrumentum exiccetur. Siquidem crystallini exiccatio γλαύκωσιν morbum inducit, à quo cæcitas uel maximè oritur. Propria ipsius crystallini humoris tunica, & quæ partem illius anteriorem uestit, araneis tenuibus est subtilior & albior: in qua quidem ipsius pupillæ imago, ueluti in speculo quodam conspicitur: quandoquidem leuis est hæc tunica & fulgens, supra omnia specula. Quod uerò naturali huic crystallini operimento est proximum, uenosum, molle, nigrum, atque pertusum est. Venosum quidem, quò corneam abundè nutriat. Molle autem, ne contactu suo humorem crystallinum affligat. Nigrum, ut splendorem colligat, atque ad pupillam transmittat. Pertusum denique, ut quem transmisit splendorem, foras emittat. Quod autem omnium est extremum operimentum ac propugnaculum, tenue, album, ac durum est, quasi cornu. Tenue quidem & album, ut splendores promptè transmittat: durum, ut tutò conseruet. Porrò crystallinus humor non sum factus omnino sphæricus, ut & circulos coalescentes in inde facilè admitteret, & per molestas plagas aut motus, minimè exturbaretur à situ eo. Connexiones quippe ac sedes in absolutè rotundis, sunt fallaciores, quam in planioribus. Quia uerò cornea tunica maximè exposita erat iniurijs extrinsecis, ob id illam natura, quamuis ex se robustissimam, palpebris, cilijs, circumiacentibus ossibus, atque etiam cute muniuit. At cilia quidem, quasi uallum quoddam pilorum propulsandis exiguis corporibus, ne facilè oculis apertis inciderent, primo loco constituit. Palpebras uerò ipsas, tanquam scuta quædam, ut simul coirent atque complicarentur, oculum'que clauderent, si quid fortè maiorum corporum in ipsum illaberetur, apposuit. Porrò aduersus maiorum ad hoc mobilium incursus, supernè quidem supercilia locauit, infernè autem malas: ad maiorem angulum, nasum: ad minorem denique, productionem ossis iugalis. A quibus omnibus oculus in medio comprehenditur, atque illæsus seruatur, cutis motu ad patendi difficultatem non mediocriter conferente. Quum igitur ex dura quidem omnino substantia, sed quæ moueri facile, & cum cornea uersari sine eius noxa posset, palpebras fieri esset consonum, atque etiam connecti ossibus membranam quam περικράνιον uocant, à superciliorum labijs natura abducens, in longitudinem'que tantam producens, in quantam palpebras extendi oportebat, rursus eam per partes palpebrarum infernas, internasúe reduxit, illam'que non ad principium

Pictores fuscis et cœruleis coloribus recte creare ac reficere uisum.

Ophthalmia laborantes offendit lux & corrigit.

Astra uideri à nobis per defectus solis insigni quæ etiam à nobis ex profundissimis puteis.

Flammula sub ardenti sole marcescit, extinguiturque, prope maiorem si constituatur.

Choroidis tunicæ origo & coloris.

Choroidis tunicæ usus.

Palpebras cur claudamus ubi splendore offendimur.

Ragoides tunica.

Choroidis tunicæ foramen.

Albuginei humoris usus.

Oculo uno clauso, amplificari alterius pupillam.

Phthisis.

Spiritus.

Glaucoma.

Choroideæ tunicæ usus.

Corneæ usus.

Crystallinus humor cur non fuerit sphæricus.

Connexiones ex quibus.

Ciliorum usus.

Palpebrarum usus.

Superciliorum usus.

Malæ.

Nasus.

Os iugale.

Palpebrarum structura.

Pericranium.

principium unde emersit, sed ad subiectos tali principio musculos, qui utiq; oculos mouent, applicuit indeq; ad eundem usq; produxit, ubi ipsam in corneam tunicam insertauit. Spatium uerò inter duas portiones periostij corporis medium, uiscosa atque unctuosa occuparunt, cum membranis quibusdam à musculis ipsis extensis quo loco quas uocant ὑδατίδας gigni contingit. Ad portionē autem huius cōstructionis, palpebræ inferiores constant, à malarū periostio, quandantenus quidem extenso, reuertente autē rursus ad corneam. Qua parte uerò hæc periostios remeare incipit, substantia quædam membrana durior adtensa est, quam ταρσὸν nomināt, constringens quidem & comprehendens quod connexum efficitur ex eius duplicatione. sedem autem atq; extensionis rectitudinem palpebrarum pilis suppeditans, propter innatam sibi duritiem. Nam quemadmodū superciliorū pilos, utpote excepturos quod à fronte atque à capite defluit, sibiipsis incidere mutuò præstiterat, ita hos & rectos, & tensos, pariq; & conuenienti interuallo dispositos, nec non antrorsum uergentes, semper conseruari expediebat, ut qui puluerem, & animalcula uolitantia, ut minus illaberent oculis, essent prohibituri. At quū oculi non ex quauis positione uisibilia omnia cernere possint, sed illud duntaxat cernant, quod ipsi pupillæ est directum, ob id natura sic disposuit eos, ut possent plurimum circumagi: & cum ipsis totum collum ad motū habile fecit. Qua de causa etiā, non unū, sed geminos oculos cōdidit. Postquam igitur oculorum motus uoluntarij sunt quatuor: unus quidem quo sursum, alius autem quo deorsum, ac duo etiam quibus adducuntur ad latera consentaneū fuit, & musculos qui motuum illorum duces essent, totidem esse numero duos quidē à lateribus, nempe unum utrinq; consistentem, alios autem duos, quorum unus est infernus, alter supernus. *Dissoluti namq; hi omnes in neruosa filamenta, circulum unum efficiunt lati tendonis, in eundem desinentis. Quū uerò oculū circumagi esset melius, natura duos alios musculos, positione obliquos effecit singulos in singulis palpebris, uersus minorē angulum suprà atq; infra extensos quorum beneficio oculum, quoquouersus torquemus. Est & alius quidam musculus magnus circa eorū radicem constringens quidē ac muniens nerui illius mollis immissionem, ne disrumpatur oculum autē attollens sursum, ac deorsum cōtrahens, nonnullisq; etiam conuertens. Cæterùm quum partes omnes quæ motu uoluntario sunt præditę, duobus ut minimum egeant musculis sibiipsis oppositis, altero scilicet extendente, atq; flectente altero (nō potest enim ab uno uterq; motus præstari) superiores autē palpebræ motu uoluntario mouentur (inferiores quippe ne mouentur quidē) natura duos exiguos musculos singulis eorū applicuit, sub membrana quę cutī subiacet, atq; à neruosis tenuitatibus tarsi extenditur, delitescentes. Quorum sanè musculorū, alter quidem in maiori angulo apud nasum constitutus obliquè, ad tarsi partem dimidiā, quę illic est, pertingit alter uerò totus & ipse obliquus, & ad minorem extensus angulum, ad reliquam tarsi partem dimidiam sibi propinquā prorumpit. Dum igitur prior musculus agit, quum caput eius ad maiorem angulum constet, partem palpebræ sibi continuam deorsum trahit. Dum uerò alter, reliquā sursum attollit ut cuius caput ad superciliū spectet. Trahunt enim musculi uersus proprium principiū. Quòd si uterq; eodem tempore tendant, oculus nō magis erit apertus, quàm clausus quā euersionem palpebrarū in morbis, Hippocrates ἴλλωσιν nominat, illam dicens esse signum perniciosissimū. Fit autem affectus is utroq; musculorum conuulso, partemq; tarsi continuā ad seipsum trahente. Cæterùm si alter quidem musculus agat, altero prorsus cessante, aperiri & claudi totam contingit palpebram, quum pars altera tarsi, quæ mouetur, semper unā secum trahat & reliquam. Cuius causa est durities quam illi dedit natura, durū ipsum & cartilaginosum efficiens, in omnibusq; unius musculi finem inserens. At palpebra inferior minor superiori est constructa nam si maior fuisset, complicaretur, atq; in seipsam recideret, plurimaq; excrementa colligeret. Non indiget autem motu, quia pusilla & exigua est. Porrò ad utrunq; foramen, quod iuxta magnum angulū est, per quod oculorū excrementa expurgantur in nares, natura carunculam quandam ueluti operimentū apposuit, cuius beneficio contingit, ut excrementa oculorū minimè quidem uacuentur per angulos, ad proprios autem impellantur meatus. Cōfluunt siquidem per foramina illa, in ipsum os atq; in nares ab oculis excrementa. Vnde medicamenta ocularia, nō multò post inunctionem, alij quidem expuerunt, alij uerò emunxerunt. Quam ob rem qui carunculam illam neruosam, quæ iuxta utrunq; angulum est, pharmacis acribus colliquarunt, aut resciderunt, ij chirurgi effluxū excrementis ea parte aperuerunt; quem affectum uocamus ῥοιάδα. Sunt in palpebris paulò extra maiorem angulum, tenuia quędam alia foramina, pertinentia usq; ad nasum: quæ quidem tenuem humorem dant uicissim, accipiuntq;, ad symmetriam naturalem seruandam, quæ motuum præstat agilitatem: ad quam similiter perficiendam, glandulæ etiam duæ in utroq; extiterunt oculo, altera inferius, altera superius partibus hærens: quæ meatibus non obscuris, humidū in illos effundūt, perinde ut glandulæ, quæ linguæ radici adiunctæ, saliuam in os deriuant. Humectandi etiam eos gratia, pinguitudo est oculis circumfusa. Iam ipsi nerui sensifici (quibus solis uiæ spiritus conspicuæ ac sensibiles insunt) ex diuersis quidem locis cerebri proficiscuntur: progressi uero (essem enim in diuinissimū quidē instrumentū iniquus, impius aūt in conditorem ipsius, si hæc prędictis non adderem) sibi mutuò cohærent: ac postea rursus à semuicem digrediuntur, & instar literę X separantur, idq; minimè cōmutati, aut intersecti à seinuicem, sed cohærentes primò, ac post interq; ad regionem propriam diducti, sic, ut ob aliud nihil cōuenisse uideant, quàm ut meatus suos cōiungerent. Vt autē modū quo fit uisio percipias, intelligito circulum ab uno tantum oculorū cer

Ὑδατίδες.

Ταρσός.

Ciliorum productio & usus.

Oculi cernere tantum quæ pupillæ è directo opposita sunt ob idq; uolubiles esse.

Oculi quare gemini.

Oculorū uoluntarij motus sunt quatuor: totidemq; illis præfecti musculi.

Oculorum musculi obliqui.

Oculi musculus magnus.

Palpebras inferiores haudquaquam moueri.

Palpebrarū supernarum musculi.

Palpebrarum motus.

Musculi semper trahunt uersus proprium principium.

ἴλλωσις quo pacto fiat.

Palpebra inferior cur superiori minor, motusq; expers.

Oculorū excrementa qua parte expurgentur in nares.

Ῥοιάς.

Glandularum oculorum usus.

Glandulæ linguæ adiacentes.

Opticos neruos solos uiæ meatus sensibiles, eosq; neruorum uersorum conspectu uisum, dicit.

Visionis modus.

Circulus quid. *Centrum quid.*

ni. Est enim circulus figura quæ à medio undiq; distat æqualiter. Ab eius autem puncto medio (quod centrum dicitur) usq; ad pupillam uidentem id, rectam duci lineam existima, quemadmodum plures alias & similes duci à pupilla ad ipsam circunferentiã. At figurã quæ ab his omnibus rectis lineis circuli circũscribitur, conum nomina: cuius uerticẽ pupillã, basim esse circulũ tene. Lineam uerò rectam quæ à pupilla ad centrum circuli extensa est, totius figuræ axem appella. Dum autem intelligis conuexum & concauum, intelligis etiam amborum medium, uidelicet læue ac planum, cui nihil nec cauitatis, nec cõuexitatis inest: cuius superna pars, plana superficies existit. Quemadmodum igitur si ex axe ipsius coni, qui à pupilla ad centrum circuli per aerem protenditur, nihil granũ aliquod pendeat, conspectũ centri pupillæ eripiet, ita quoduis corpus, quod in medio uisus & rei uidendæ positũ fuerit, prohibiturũ est, quo minus id q̃d ante oculos est, amplius cernatur. Quandoquidem ut aliquid conspiciatur, opus est id careat omni caligine, nullumq; inter se & pupillam habeat impedimentũ. Siquidẽ per rectas lineas fit uisio quę haud dubie ipsius solis radijs excidentibus per angustum foramẽ, prorsumq; semper rectà & citra flexionem tendentibus, assimilatur. Sciendũ autem est, unũquodq; corporũ quę uidentur, nec uideri solũ nec uidũ, sed quippiã circum ipsum etiam omnino cerni: quum uisiones quæ corpus id complectuntur, accidant interdum ijs, quæ ultra corpus uidendum sunt. Secundò etiam disce, corpus quod à solo dextro oculo cernitur, id si propius sit, in sinistris magis partibus esse putari: si uerò longius absit, magis quodammodo in dextris. Quod uerò à sinistro solo conspicitur, in dextris situm uidetur esse, si id est propinquius: magis autem in sinistris, si est remotius. Quod autem ab utroq;, in medio. Tertium præter hæc tibi discendum uenit, alterius oculorũ pupilla compressa, sursumue aut deorsum adducta, apparere duplicia, quæ antea simplicia apparebant. Cęterum si deorsum quidem fuerit pupilla detracta, humilius id apparebit, quod intuebere: contrariũ autẽ, si sursum sublata fuerit. At dum pupillã ad maiorẽ aut minorẽ canthũ adducimus, facimus ut quod cernis, sinistrum magis, aut dextrum appareat, non tamen duplex. Est autẽ necesse axes conorũ uisoriorũ in uno eodemq; plano positionem habere, ne quod est unum, duplex appareat. Verùm prædicta axiomata tametsi rationibus philosophicis, mathematicisq; facillimẽ comprobari possint, quia tamen experientia ea omnia constant, breuitatis gratia ab illorũ accurata demonstratione supersedebo. Iam uerò q᷑ pori illi optici intra cranium quidem iunguntur, atq; in unum confluent, postea autem diuaricent, utilitates duæ in causa extiterunt: quarum prima ac maxima necessaria est, ne quod extra intuemur, appareat duplex. Secunda, ut si quando alter oculorũ sit clausus, aut omnino mutilus, in alterum, per illum porum communem, uniuersus spiritus confluat. Quippe facultate uisoria duplicata eo modo, longè acutior futurus est uisus. Quum igitur quæ uidentur, secundũ rectas lineas uideantur; ante humorem autem crystallinum, foramen uueæ sit situm, per quod cum suis obiectis erat habiturus commercium: perspicuum certè iam est, quòd figura exactè rotũda, paucioribus sui partibus, plana autẽ pluribus, cum suis obiectis communicabit. Quocirca diuinus ille architectus, rotundũ ipsum, sed paulò oblongius, crystallini corpus compegit, ut tutior ab ipsis iniurijs esset, ac simul pluribus sui partibus, species rerum uidendarum exciperet.

Læue medium esse inter conuexum & concauum. *Visionẽ fieri per rectas lineas.* *Visionem solis radijs assimilari.* *Videri nihil solum aut nudũ.* *Visus hallucinationes.* *Pupilla alterius oculorum compressa apparere duplicia quæ antea simplicia erant.* *Optici nerui cur intra cranium quidẽ iunguntur, postea autem diuaricentur.* *Crystallinus humor cur rotundus simul & longius sit factus.*

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium lib. XI.

Porrò musculi temporales, quum gratia inferioris maxillæ à natura sint constituti, secundum magnitudinem eius, atq; in mordendo robur, suam magnitudinẽ atq; structurã contrahũt: meritò in animalibus quidẽ ijs, quæ serratos dentes sortiuntur, maximi simul & fortissimi habent: quandoquidẽ nõ solum magnã, sed ualidam etiam maxillam obtinent. Maximi autem, sed nec neruosi, nec in agendo præpotentes, in asinis, bubus, & suibus, ac breuiter in ijs omnibus, quibus magna quidem inferior maxilla inest, minime tamen robusta ad mordendum. Homini uerò, cum genam paruam habenti, dentesq; ad solum esum idoneos (non enim in morsu, hominis fortitudo consistit, nec dentibus domiturus est animantia cætera, sed ratione & manibus) musculus temporalis, haud iniuria, debilis simul & minimus extitit: nimirum ipsa natura non modo inueniente quæ oportet, sed ea etiã cuiq; pro dignitate tribuẽte: id quod diuinæ iustitiæ est propriũ. Lynces etiã, sicuti & cebi, & simiæ, similiter habent musculos temporales exiles simul & imbecillos. Est autem simia homini quamsimillima, illiusq; ueluti imitatio quædam ridicula: ut quæ rotundissimam habet faciẽ, dentes caninos paruos, latum pectus, claues longiores, minimum hirsuta, quę recta etiã stat bellè, ut & gradiri sine errore, & currere celeriter possit. Iam uerò quę animalia prona ore cibum assumũt, ea ut collũ maius, sic prolixiorem habent inferiorem maxillam. Veruntamenuero quũ inter omnes musculos, si temporales potissimum læsi fuerint, conuulsiones, febres, sopores, deliria, symptomataq; letalia inducant, utpote cerebro existentes proximi (neq; enim reperitur ipsis quicquam propinquius cerebro, sicuti neq; ullus musculus, qui per plures neruos ipsi cerebro hæreat) meritò natura eos propemodum totos, ne facilè afficerentur ab iniurijs extrinsecis, in capitis ossibus abdidit, ossa quidem ea quibus ipsi incubant, excauãs admodũ, exculpensq;: alia autẽ dura, ac præcipuè quæ illis præposita, ζυγώματα nominantur, rigida, & medullę expertia, in orbẽ quasi septũ quoddã eis circumijciens: ita ut exigua quædam eorum pars tantùm, ad finem frontis emineat. Vterq; autẽ musculus temporalis in unum tendonem desinens, cum quo maxillę inferioris acumini infigitur: qui si tensus fuerit, sursum eam trahit: ac sic os animalis claudit. Sunt tamen alij duo musculi

Temporales musculi gratia inferioris maxillæ sunt condit[illegible] *Temporales musculi quibus maximi.* *Hominis fortitudo non sita in dentibus, sed in ratione & manibus.* *Homini debiles & minimi temporales, [illegible] quid proprium.* *Simia est homini imitatio ridicula.* *Collum quibus prolixius [illegible].* *Temporalibus musculis læsis, symptomata inducantur.* *Temporalibus musculis nihil propinquius cerebro.* *Temporales musculi cur tecti sunt.* *Ζυγώματα.* *Os qua ratione clauditur.*

Maxillæ inferioris musculi.

Columnares processus.

sculi in inferiori maxilla, utrinque unus, ambo uerò nuper dictis oppositi. Qui quidem ex posterioribus omnium capitis partibus, quo loco sunt quos uocant columnares processus. Maxillæ autem inferiori insiguntur statim post flexionem, ad eum usque peruenientes locum, qui est ad mentum unus utrinque ex internis partibus adhærescens. Qui certè si tensi fuerint, os recludũt, quẽadmodum temporales claudũt. Alij autem quidam duo musculi, ad mandibulæ in masticationibus circumactionẽ à natura fuerũt comparati, qui carnosam quoque genarũ partẽ constituunt. Quorum utrunque nonnulli non simplicẽ musculum, sed triplicẽ esse existimant, quòd tres ipsorum in maxillam sint insertiones, instar principiorum quorundam. Vterque enim triangularis existit, habens uerticem iuxta uocatam malam, ubi neruosior est atque ex lateribus ipsis, hoc quidem ad zygomatis extremitatem hinc exporrectũ, illud autẽ uersus inferiorẽ mandibulã: tertium namque, ueluti basis quædam, prædicta latera partibus inferioris genæ coniungens, secundum longitudinem ipsius extenditur. Mouet autem ac circumagit maxillam, alias alijs fibris & insertionibus, ut motibus alijs alios uicissim excipientibus, multiplices fiant actiones in masticationibus. Quare haud ineptè hi musculi masticatores uocant: tametsi ad musculos tẽporales hęc quoque appellatio pertineat, quòd dentes inter se uehementer cõmittant, ut si quid inter eos fuerit, cõminuat. Cęterùm cibũ læuigari, atque in partes minimas redigi à molaribus, quasi à molis, masticatorum musculorum est actio ad quam etiam lingua nõ minimum confert, in ore cibos assiduè uoluens, & transferens, quò pars ipsorũ omnis in dem conterat. Maximo etiam ad eam rem ei sunt auxilio fines buccarum inferiores, qui cutacei sunt, spectantque ad labia, ad quos perueniũt tenues ac lati musculi, utraque parte unus, toti collo circumiecti. Mouent enim ab his buccæ, cum labijs, etiam si gena immobilis omnino fuerit. Temporales porrò musculi, quique eis infra oppositi sunt, os aperientes, omnibus alijs musculis hac ratione sunt dissimiles, quòd ex ipsis quidem temporalibus medijs, tendo ille nascatur, qui in coronem sublimem inferioris maxillæ inseritur: oppositorum autem illis musculorum partes, carnosæ in principio ac fine existentes, neruosę in medio cernunt: quod in nullis alijs reperias musculis. Etenim quũ medium temporaliũ musculorũ, coronæ quæ motu indigebat, esset directum, tendonẽ iam hinc emergere fuit necesse. At quod pertinet ad os aperientes musculos, quum ab eo loco produci deberent, qui multis instrumentis refertus esset, eorum uterque tendo excarnis circa tonsillas est factus. Quandoquidem si crassiores essent, penetrare præ locorum angustia non possent. Vbi uerò natura eos extra angustias deduxit, nunc iam paulatim ipsos carne circumuestiens, musculos rursus effecit. Tria itaque hæc musculorum genera, natura ad os mouendũ adhibuit: quorum alij quidẽ aperiũt, alij claudũt, alij uarie circumagũt. Suntque claudentes quidẽ, maximi omniũ: aperientes autẽ, minimi: magnitudine uerò medij, qui mediam etiam positionẽ sortiuntur. Alij musculi duo ex internis genæ inferioris partibus, qua ipsa est maximè caua, situm habentes, sursum extensi uersus os capitis, musculis temporalibus adiutores sunt dati, ut qui etiam genã sursum trahere queant. Cæterùm neruorũ principiũ omnibus faciei musculis, alijsque propèmodum omnibus ipsius partibus, tertia neruorum est coniugatio, qui à cerebro proficiscunt. Quorum sanè distributio tam recta, sicuti & aliorum omnium æquissima dispensatio, non fortunæ aut casui, sed arti ac prouidentię debetur. Quod uerò ad dentes pertinet, duos & triginta in uniuersum habemus, uno ordine, in utraque maxilla sexdecim collocatos: parte quidem anteriore, quos incisores appellãt, acutos ac latos, qui morsu possunt incidere. Proximos autem ijs caninos, inferiori quidem basi latos, parte autem superna acutos: ut si quid propter duritiem ab incisorijs minus scindi potuit, id possint ipsi confringere. Hos maxillares sequuntur (quos etiam molares appellant) asperi & lati, duri ac magni: ut incisa ab incisorijs, ac fracta à caninis, læuigare planè ac terere queant. Ad hæc inter eos, paruis quidem una, duæ autem aut tres maioribus, quatuor uerò maximis insunt radices. Quorum omnium si unumquidius mente intuitu ueris, utilitatẽ repentè eorum cernes labefactatã. Prӕterea ipsorũ molariũ dentium, medij quidem maximi sunt: qui autem utraque ipsorum parte locantur, minores existunt: quòd minime congruũ uideatur, angustis quidem oris partibus magnos, amplis uerò dentes exiguos inseri. Quinetiam quum linguam ad radicem esse oporteat ampliorẽ, magnos illic dentes nimirum locari præstiterat. Habet autem utraque gena tenues quosdam processus, quorum singuli cauitatibus suis, singulos dentes excipiũt, eosque ualidis ligamentis adeò constringunt & continent, pręcipuè circa illorum radices, quibus etiã nerui inseruntur, ut non facilè conuellant. Porrò quòd inferni supernis dentibus omnino æquabiles sint, quodque dextri sinistris, ac cauitates quidẽ cauitatibus, quodque numerus utrorumque sit idem dextris ac sinistris utriusque maxillæ partibus, nónne id est etiam æquitatis cuiusdã specimen, artisque potius quam fortunæ opus? Ad hęc, quòd fortibus animalib. acuti multi dentes, ac fortes sint comparati, quemadmodum etiam ungues: uilibus autem timidis sit huiusmodi, sed ut fragiles dẽtes, ita lati, molles atque obtusi ungues, hoc est magis adhuc admirandũ. Verùm quum leones, canes, & lupi, utrinque multos habeant caninos dentes, homo certè unicum parte utraque caninum dentem produxit: cogitante nimirum natura, se animal ciuile atque mansuetum effingere, cui robur ac uires essent ex sapientia, nõ ex corporis fortitudine. Quantũ igitũ ad frangendũ quippiam durorum uidebatur necesse, id ipsum duo satis erant præstituri: proinde incisores plures numero duplo effecit, quòd ipsorũ utilitas latius patebat: & his adhuc plures molares, quòd ipsorũ usus pateret latissimè. Horũ tamen dentium numerus definitus non est: sed qui longiores quidem habent genas, ijs quinque insunt

Os qua ratione aperiatur.

Maxillam inferiorem circumagentes musculi.

Masticatores musculi.

Temporales musculi ... masticationi.

Linguam conferre plurimum ad ipsam masticationem.

Buccarum fines inferiores.

Ori mouendo, tria musculorũ genera destinata, aperientium nempe, claudẽtium, & circumagentium.

Faciei musculos omnes recipere neruos à tertia coniugatione.

Dentes in uniuersum inesse uiri triginta duos, in utraque maxilla sexdecim.

Incisores dentes.

Canini dentes.

Molares dentes.

Dentium radices.

Molarium dentium magnitudines.

Gen[arum] processus.

Dentes inferiores superioribus esse per omnia æquabiles.

Fortibus animalibus inesse dentes fortes ac multos, quemadmodum etiam ungues, timidis autem contrarios.

Caninus dens homini utrinque unicus inest, in utraque maxilla.

Homini, animali mansueto, uires comparari ex sapientia.

Incisores dentes esse plures duplo caninis.

Molarium dentium numerum dispa... esse... plurimum ... utroq; in latere quinque.

utrinq; qui uerò minores, quatuor. Maxima tamen ex parte, sunt utroq; latere quinq;, inferiores superioribus semper magnitudine & numero æquales. Porrò lingua, quum animaliũ nonnullis, utpura serpentibus, sit diuisa, in homine partes eius coierunt, quòd tum ad sermonem, tum ad comestionẽ, id esset longè commodius. Mouetur autem in omnem partem, idq; liberè: quod requiritur ad perficiundas oris actiones liberas. Quòd si ipsa est gemina, quemadmodũ & reliqua instrumenta sensuum, non alienũ fuit utraq; ipsius parte numero ac magnitudine musculos esse æquabiles. Pari modo enim & duas habuit in seipsam insertas arterias, utrinq; uidelicet unam, duas itidem uenas, ac neruorũ coniugationes duas, unam quidem mollem, alteram uerò duram: atque illam sane in extremam ipsius pelliculã distributam, hanc autem dispersam in musculos: quandoquidem illa coniugatione sapores discernere, hac motu uoluntario mouere ipsam oportebat. Porrò quòd sedis ac firmitudinis gratia, magna ac fortis ad basim fuit, celeris uerò motus causa, ad extremitatem tenuis quodq; ab alijs quidẽ musculorũ sursum, ab alijs deorsum, ab alijs denique trahatur ad latera, musculis uniuersis partes ipsas uersus propriũ principiũ trahentibus, mihi certe hæc quoq; cuiuspiam esse prouidentiæ uidentur. Sed ne ipsa fortè aliquãdo exiccata, ad motus tardior efficeretur, quemadmodum ad laryngem, sic natura illi glandulas spongijs similes, unam utrinq; apposuit. A quibus meatus ducti per obliquas atq; inferiores partes, in eam humorem pituitosum eructant, nõ ipsam modò, sed omnia etiam quę infra illam, in eiusq; lateribus sunt, humectantes. Superiora siquidẽ à meatu descendente à cerebro perluunt. Iam illius ligamenti quod partib. eius infernis in..., quodq; ipsam linguã, ueluti quoddam frænũ, coercet & temperat, ne aut nimis conuellatur musculis, aut plus quam par sit soluta diuagetur, quis non admiretur symmetriã, atq; commoderationẽ? Adeò enim mensurata est, & certa ipsius connexionis cõmoderatio, ut si uel tantillũ adieceris, aut ademeris, totius instrumenti actionẽ uitiaueris. Est uerò & hoc summe in natura admirandũ, quòd peccata & uitia eorũ qui nos procrearũt, ipsa sua industria resarciat. Ebrij siquidẽ cum ebrijs coeunt: & qui præ crapula, ubi terrarum sint, nesciunt, cum mulieribus ita affectis consuescunt. Quo fit ut genituræ principium, statim ea ratione uitiosum sit: postea uerò ob omnimodam intemperantiam illius quæ concepit mulieris, in utero longè deterius reddatur. Attamen aduersus tot errores natura obsistit, eosq; plerunque corrigit, sic ut partus mentis compos ædatur. Etenim quum uniuersi agricolæ primùm quidem, cuiusmodi terræ sua committant semina, diu multumq; prouideant: postea autem admodum etiam caueant, ne multo humore demersa putrescãt, aut extabescant frigore, nullus sane ex hominibus eam in serendo diligentiã adhibuit, neq; in eo quod conceptũ iam est, educãdo, sed quemadmodum in omni uita alijs rebus omnibus seipsos ducũt posteriores, alij quidẽ insatiabilibus uoluptatibus, abdominiq; inseruientes: alij diuitias, aut magistratus, aut deniq; potentiam ambientes: ad eundem modum & ipsam posthabuerunt primam generationem. Tunicam quę omnis oris partes subiungit, à cerebro etiam recipere neruorum molliũ momentaneã portionẽ, ut quo modo lingua ipsa sit etiã diiudicatrix saporũ, iam diximus. At uerò uua, quã gurgulionẽ & columellã uocant, ad magnitudinem atq; elegantiam uoci auxiliatur. A qua quidẽ aer ingrediens, inciditur prius, impetusq; ipsius uiolentia, & frigiditas frangitur. Vnde nonnulli quibus ad basim usq; illa fuit amputata, non modò deterius loquuti sunt, uerumetiã frigidiorem senserunt respirationẽ. Plerique eiusmodi, pulmone & thorace nimis refrigerato, perierũt. Ac proinde nunquã ita temerè abscindenda est, ut pars quædã basis nõ relinquatur. Scripsimus autem prius & de foraminibus nariũ, quo pacto mirificè ea os quoddam excipit, uentriculis cerebri prælocatum tum & de ipsorum in os perforatione, quæ est in palato. Quę quidem extitit, ue inspirationis initium sit secundum rectitudinem tracheæ arteriæ, sed quædam deflexio habeat, ac ueluti ambages, priusquàm spiritus ad arteriã perueniat. Proinde fit, ut spiritus quidem obiter per hunc flexum contemperatus, ulterius tandem feratur: hæreant autem corpuscula exigua, aut si quid fortè ad os usq; permeauit, sistatur etiam circa palati columnam: sic nanque uuam ipsam appellant. Hinc fit, ut qui in multo puluere colluctati fuerint, hi paulò pòst emungant puluerem, expuantq;. At nisi prius quidem nasi pori rectà ad caput sursum ferrentur, postea autem obliqui ad palatum reuerterentur, uiamq; ibi sese excipientẽ haberent, quid obstaret quominus in arteriã hæc omnia delaberentur? Nam id etiam accidet, si quis per os inspirauit, magna indigens inspiratione. Cæterùm ubi sani homines sunt, ore ad respirandum nihil est opus, nisi quis asthmate multo ac uehementi urgeatur. Quare nasus, primum ordine respirandi instrumentum est: os uerò, si nullus affectus infestet animal, nullo pacto respirandi instrumentum existit. Quum autem nudæ ac eminentes particulæ, quæq; externis iniurijs expositæ sunt, ex ea oporteret esse substantia conditas, quæ neq; contundi, neq; frangi facilè posset, meritò quidem aures ipsas natura cartilaginosas effecit. Nam si duræ penitus ut ossa extitissent, facilè frangerentur: si molles ut carnes, contunderentur paruo negocio. Nunc uerò mediocriter molles quum sint, eoq; facilè incidentibus cedant, uim illorum exoluunt. Cæterũ prominẽt aures, ut meatui auditorio operimentũ ac munitus existant, simulque & ipsæ aliquem sonum refundant. Quippe Hadrianus Romanus consul, quum haberet læsum auditum, manus cauas, quò audiret facilius, à posterioribus ad anteriora spectantes, auribus obtendebat. Aristoteles etiã dicebat, animalia grandes aures habentia, semper eas agitare, ac circumuertere ad sonos & uoces, usum partiũ à natura edocta. At in hominibus, quũ paruas eas esse oporteret, nihil aut certè parũ iuuare poterant si mobiles ac uersatiles

Lingua diuisa serpentibus, at coiit homini...

Lingua... mouetur libere...

Lingua arteriæ, uenæ, atq; nerui.

Musculi uniuersi trahunt partes uersus proprii principii.

Glandularum linguæ adiacentium usus.

Linguæ uinculi inferni usus.

Natura suis... corrigit... parentes peccarunt.

Genituræ principium uitiosum ob genitoris intemperantiam.

Generationem primam negligenter tractari ab uniuersis hominibus.

Omnium... ducere... linguæ...

Vuam... ad uocem... iuuat.

Gurgulionem et columellam usus.

Gurgulionem esse abscindendum...

Nariũ foramina... in os... autem.

Sanis ad respirandum ore non esse opus.

Aures cur cartilagineæ.

Aures cur prominentes.

Hadrianus Romanus consul, quo audiret facilius manus cauas à posterioribus ad anteriora spectantes obtendebat auribus.

Aures homini cur immobiles.

fatiles fuissent: ac proinde immobiles sunt, aut obscurũ motum mouentur. Porrò quòd extrinsecus quidem conuexæ, intrinsecus autem cauæ extiterint, factum id propterea est, ne quid meatui incideret, neùe ipsæ facile afficerentur. Vtraque autem est flexuosa, ut complicari, ac in seipsas replicari facilius possint. Iam uerò quemadmodum boni artifices, præter opus institutũ, artem suam ostentant, sic natura ex abundanti tum aures ipsas, tum omnia humana membra exornauit, ita ut primò quidem actionibus, utilitatibusque partium incumberet: postea uerò cohonestaret illas, in eisque ueluti operis additamenta, ac indicia quædam faceret, ut in ipsis natium carnibus constat. Euidenter quippe partis ipsius turpitudinem, si nuda carnibus fuisset, simiam conspicatus agnosces. Obscurant autem tamen ornamenta particularum, à splendore ipsius utilitatis. Pro nihilo siquidem ducitur oculi pulchritudo, ficun & nasi, & labiorũ ornatus, quod ipsorum utilitas ualde sit admiranda. Cæterum partis actio, ut constructione ac generatione prior est, sic dignitate quàm ipsa utilitas est posterior. At uera pulchritudo, ad utilitatis successum, & bonitatem refertur: primusque partium omnium constructionis scopus, utilitas est. At pili qui in mento oriuntur, non modò genas operiunt, uerumetiam decus mari, ornamentum, & seueritatem cõciliant. Malæ autem & nasus destituuntur pilis, pulchritudinis gratia. Etenim mulieri, totum corpus molle atque depile, puerorum instar habenti, ipsius faciei glabrities plurimũ ad pulchritudinem addit. Nam quum mores non habeat æque uenerandos ut masculus, nec forma quidẽ eius ueneranda opus erat. Semper quippe natura, moribus animæ, formam corporis aptam & congruentem effingit. Præterea quum ex humoribus ipsis halitus semper quidam sursum ad caput feratur, crassioribus excrementis illius, ad pilorum alimentũ præcipuè natura abutitur, pilorum inquam, ornatum & tegumentum capiti cõciliantium. In uiris autem, quantò hi mulieribus sunt calidiores, tantò hæc quoque excrementa sunt plura: proinde duplicem his natura inuenit euacuationem, alteram ex capitis, alteram ex genarum pilis. Pilos nõ habet frons, quòd tegi possit à pilis capitis, quantum uolumus: quodque si eos produxisset, tondere ipsam nobis assidue fuisset necesse, quo oculis nimiũ incumbat, propter quos etiam motu uoluntario mouetur. Motus siquidẽ cutis undique oculis circumfusæ, ad oculos exactè aperiendos & concludendos, maximè opitulatur. Porrò quum pili capitis & maxillarum augeri ac minui plurimùm possint, secundum sexus, ætatis, temporum, & locorum naturam: qui superciliis & palpebris insunt, eandem semper magnitudinem seruant: in pote quorum hi quidem, ne quod corporum exiguorum oculis patefactis incidat, ueluti uallum quoddam, ipsis appositi sunt: hos autem instar muri cuiusdam, propulsare oporteat, ac primos omnia quæ à capite defluunt, excipere. Si igitũ eos aut minores, aut rariores, aut longiores, aut densiores effeceris, tantundem eorũ utilitatẽ uitiaueris. Postea uerò quàm eiusmodi facere pilos constituit Deus, his quidem durum corpus subiecit, illis autem cutem duram, cartilagini per supercilia connexam. Non enim sat erat, eos duntaxat uelle tales esse. Neque enim si lapidem repentè uelit facere hominem, efficere id poterit. Atque in hoc opinio nostra & Platonis a Mose dissidet. Omnia enim ipse Deum facere posse arbitratur, etiamsi ex cineribus equum aut bouem facere uelit. Nos autem non ita sentimus, sed confirmamus quædam naturam neutiquã facere posse, eaque Deum ne aggredi quidem omnino: sed ex iis quæ facere potest, quod melius est eligere. Etenim quum pilos in palpebris satius esset æquales semper esse magnitudine ac numero, non ipsum id quidem uoluisse assumamus: illos autem mox factos fuisse (neque enim id facere potuisset) sed cõtendimus potius eos, etiamsi millies uoluisset, nunquam tamen tales futuros, si ex cute molli producti fuissent quum nec recti quidem stare possent, nisi in duro fixi essent. Vtraque itaque attribuimus Deo tum eius quod est melius, in ipsis opificiis electionem, tum etiam materiæ delectum. Quòd si substantiæ cuipiam molli & carnosæ pilos eos infixisset, non Mose modò, uerumetiam aliquo malo duce uideretur inertior, qui murum in palude, aut uallum iaceret. Nam quemadmodum herbæ ac plantæ, quæ ex terra humida & pingui proueniunt, altissimè crescunt: quæ uerò ex petrosa, squallenteque, paruæ ac duræ, nulliusque incrementi permanent: ad eundem, opinor, modum & pili, qui ex humidis ac mollibus emergunt partibus, plurimi sunt incrementi, cuiusmodi apparent in capite, axillis, pudendisque: qui uerò ex duris & aridis, exiles atque incrementi nullius. Quocirca duplex ipsis origo existit, quemadmodum herbis ac plantis: alia quidem à conditoris prouidentia, alia uerò à loci natura. Ordo autem æqualitasque ortus ipsorum, discrimen facit. Atque à loci quidem natura oriuntur pili tum axillarum, tum aliorum membrorum, nullis certis lineis descripti (quemadmodum sunt ii, qui in palpebris sunt, superciliis, & capite) sed inæquales habẽtes terminos, nulloque proiecti ordine quandoquidem à loci humore proueniunt, neque sunt ipsius opificis opera. Quo fit ut calidis quidem naturis sint plurimi, frigidis autem nulli omnino, aut perpauci gignantur. Quorum autem opifex curã habet, ii in omnibus naturis insunt, calidis, frigidis, humidis, siccis, nisi quãdo prorsus fuerint intemperatæ, cuiusmodi est petrosa atque arenosa terra. Nõ defluunt aũt palpebrarũ, aut superciliorum pili, nisi in magnis partiũ affectibus. Sed neque à capite defluũt, nisi etiã in eius affectibus quidẽ, uerùm quàm prædictorũ, minoribus. Nam plantæ quæ in terra dura aridaque prouenerũt, ut generationem habent difficilem, multamque prouidentiam requirunt, ita non facile intereunt. Ad eundem utique modum & Aethiopum capita, paruos quidem, nulliusque incrementi habent capillos, præ siccitate cutis uerùm caluescunt ægrè. Quæ omnia quum opifex prouideret, in palpebris quidem & superciliis satius esse ratus exiguos quidem & nullius incrementi pilos, uerùm stabiles, gignere, in cute dura &

Aures cur intrinsecus quidẽ caua, extrinsecus autem conuexa. (margin, partly cut off)

Artificis boni munus. (margin, partly cut off)

...atiũ carnes. (margin, partly cut off)

...articularum ...namenta obscurari à splendore ipsius utilitatis. (margin, partly cut off)

...ulchritudo uera ad quod refertur. (margin, partly cut off)

...cupus primus ...nstructionis ...articularũ, est ...tilitas. (margin, partly cut off)

...lorum menti usus. (margin, partly cut off)

Mulieres glabræ. (margin)

...ulieri nõ fuit ...opus ueneranda facie, quandoquidem nec ...oribus ueneranda est prædita. (margin, partly cut off)

Moribus ...corporis formã congruentem. (margin, partly cut off)

Capillorum generatio. (margin, partly cut off)

...iris adesse euacuationem duplicem fuliginosorũ excrementorum. (margin, partly cut off)

Frons pilis nudata. (margin)

Pili palpebrarum atque superciliorũ cur eandem magnitudinẽ semper tueantur. (margin)

Mosi uca sententia refellitur Galenus. (margin)

Naturæ non esse possibilia omnia. (margin)

Deo quæ attribuat Galenus. (margin)

Pilorum origo duplex, quẽadmodũ herbis & plantis. (margin)

Pili orti à loci natura. (margin)

Pili naturis calidis plurimi, frigidis nulli, aut perpauci gignũtur. (margin)

Pili à conditoris prouidentia ortes, singulis naturis inesse. (margin)

Alopecia quando accidat. (margin)

Aethiopes ob siccitatem cutis habẽt pilos paruos, et incrementi nullius, caluescunt tamen ægre. (margin)

Palpebrarũ cutis cui dura cartilagoque. (margin)

cartilaginosas radices eorũ, quasi in lapidosa quadam atq; argillacea terra, defixit. Iam uerò & circum pudenda pili quoq; necessariò proueniunt, (calida enim & humida sunt hęc loca) opertimentumq; ac ornamentũ eius loci partibus prębent, ut nates ano, atq; præputiũ pudendo. Frontis cutis cum musculosa quadã & tenui substantia, quę illi subdita est, unitur: ut partes manuũ internæ, & plantæ pedum, cũ tendone coalescunt. Tertia uerò præter has differentia cutis est, quæ in toto animali uidetur, substantię quidẽ subiectæ hærescens, non aũt coalescens cum illa. Quarta deinde est labiorũ, cui musculi per totum miscentur.

Pudendorum pili cuius gratia orti.

Frontis cutis.

Cutis totius animalis.

Labiorũ cutis.

Quòd aũt frons à subiectis quidem ossibus per membranã periostiũ distincta sit, solaq; ex duabus cutibus mobilibus constans, ac breuiter tota in se laxa, ob id certè motu uoluntario mouetur. Cæterum labiorũ substantia, quam moueri etiam motu uoluntario oportebat, eiusmodi extitit, ut eam, aut musculũ procute, aut cutẽ musculosam meritò uoces. Quatuor aũt sunt musculorum ad labia peruenientiũ principia: perspicua quidẽ antequàm cuti misceantur, obscura uerò, & quę à substantia illius separari nõ possunt, ubi semel in unum conuenerint. Quare totidem etiam erunt musculi, utrinq; scilicet duo: unus quidem, qui ad læuam: alter autem, qui ad dextram, ipsa circumagat. Capita autẽ sunt appensa, alijs quidem supernè, uersus malas, ut qui motus obliquos utriq; labij parti efficiũt præbituri. Inferiorum rursus obliqua quoq; positio est, quoniã & obliqui sunt motus. Ac per hos quidẽ quatuor musculos opifex octo motus instituit: quatuor sanè obliquos, in utroq; labio duos: ac totidem etiam rectos: duos quidem omnino rectos, quũ labia plurimum à se tum distant, tum etiam in se cõmittuntur. Nam quemadmodum in carpo & brachio ostẽdimus ex obliquis motibus rectos fieri, sic & in labijs accidit. Quare si musculus solus utriusuis labij agat, motus fit ad obliquum. Sin uerò tensi utriq; fuerint, eo modo iam totũ simul labrũ sursum quidem à musculis superioribus trahitur: deorsum autem ab inferioribus. Atq; etiam tensis fibris externis, labia foras deflectere intrò autem cedere & complicari, ab infernis accidit: ut si duos hos motus, ijs qui planè sunt recti, adnumeres, octo omnino labiorũ motus reperias. Vt autem maximi non solùm hi, sed cum eis etiam illi qui in genis sunt, motus efficerentur, musculum latum ac tenuẽ natura externsecus subdidit, unum in parte utraq; usq; ad colli spinam pertinentẽ, ex omnibusq; ferè colli partibus neruorum maximũ tum recipientem. Qui musculus ad sermonem & masticationem ualde confert. At uerò quum ad inspirationes paulò maiores & subitas, item ad efflationes, nasi alæ non parum conducant, oportuit certè eas mobiles esse, idq; pro uoluntatis imperio. Cartilaginosæ autẽ fuerunt, quòd ea substantia non facilè contundi nec rumpi possit. Verùm musculi in illas inserti, subtus malas oriũtur exigui, iuxta principia musculorum qui ad labia descendunt. Cum quibus quadantenus coniuncti musculis, semper magis magisq; obliqui digrediuntur ad nasum, recipiuntq; à neruis qui per maxillam superiorem feruntur, exiguas quasdam propagines. Interna autẽ ipsius nasi tunica fuit constructa, tum ut illum intus succingeret, tum ut illi sensum tribueret: quandoquidem neque os eius, nec cartilago, sensum habere poterat.

Periostion est membrana cranio adhærescẽs.

Labiorum substantia.

Labijs insertorum musculorũ principia quatuor.

Labiorum motus rectos fieri à duob obliquis.

Labiorum motus in uniuersum sunt octo.

Lati musculi origo.

Nasi alarum ualu s.

Nasi alarũ musculi & nerui.

Nasi internam tunicam ...

Porrò cõstructio ossium, aut motus gratia, aut perspiratus, aut transitus cuiusdam, aut partiũ discriminis, aut securitatis, & patiendi difficultatis, extitit, ut liquet in ipsarum particulatiũ propositis nobis exemplis. Vbi os medullam habet in se, eius finibus utrinque caput instar operculi cuiusdam, ut plurimum uidemus adnasci. Nullum tamen paruum os habet medullam, quòd sinum nullum habet cõmemorabilem, sed cauernulas angustas & exiles. Nam si exiguũ & cauum fuisset, careret robore: quemadmodum si quoduis magnorum densum fuisset ac sine sinu, grauissimum foret, ac gestatu difficile. Omnibus autem imbecillioribus animãtibus ossa sunt laxiora & concaua magis: fortioribus uerò densiora, magisq; compacta. Quin & leo, qui omnium est ferocissimus, ac fortissimus, ossa omnia medullæ expertia habere creditur. Natura quippe, musculorũ imbecillitatem atq; robur intuita, ad ipsorum portionẽ, ossium pondera effecit. Quum igitur ad propriam securitatem, durities ad animalis uerò motum leuitas ossium requireretur, (nec adesse simul duo hæc esset facile) id oportebat eligere, quod erat cõmodius. Commodior porrò animalibus motus est, atq; qui fit ex ipsorum substantia. Non enim quatenus est animal, omnino ab iniurijs est tutum: at ex seipso mouetur. In quibus tamẽ propter musculorum robur, ac totius corporis fortitudinem, utrunq; comparare erat licitum, his omnibus densa ac dura, instar lapidum quorundam, ossa compegit, ut in leone. Quia uerò homo non est æquè fortis ac leo, iure optimo, quę ossa in eo sunt maxima, ea non caua modò, uerumetiam laxa extiterunt, plena tamen medulla, quæ proprium alimentum est ossibus. Nam quibus cauitas nulla inest, ijs ossibus tale quid in eorum cauernulis continetur. At capitum processus (quos Græci uocant ἐπιφύσεις) non protinus omnia quæ medullam habent sortiuntur. Quandoquidem maxilla inferior medullæ quippiam in seipsa continet, at processum nullum sortitur, quum sit densior, quàm ut processu indigeat, atque ita facilè possit medullam sibi sine ulla externa epiphysi claudere. Causa aũt cur sit hoc os brachio & femore densius, est nuditas. Vbi uerò laxitas simul & cauitas adsunt ossibus, eorum capitibus ossa densa ac dura, cartilaginis glutinosę interuentu, adeò fuerunt accuratè apposita, ut cõmissio eorum non facilè cerni queat, nisi ossa ipsa concocta, aut exiccata fuerint. At superior maxilla omnino medullæ fuit expers, quòd prorsus non moueretur, ob idq; illi necessaria non esset leuitas, quemadmodum inferiori. Quare ad solam patiendi difficultatẽ, ex ossium multitudine fuit cõpacta. Nam quũ utilitates haberet diuersas, ex diuersis quoq; substantia ossibus manifestè cõstatur. Malarũ siquidem ossa, crassissima sunt: nasi tenuissima: reliqua uerò durissima. Quum enim ossa nasi, si læsa fuerint, minimam animali adferant

Ossium structura ...

Ossibus ... caput ...

Ossa parua non medullosa.

Leonis ossa medulla ...

Ossa pro ... musculorum ... rubore.

Motus ... substantia ... medium.

Ossa hominis qualia.

Ossium ... medulla.

Epiphyses.

Maxilla inferior nullum processum sortitur, tamen medullam in se continet.

Maxilla superior cur sit ... medulla.

Malarum ossa crassissima. Nasi ossa tenuissima.

adferant noxã, multum ab alijs principalioribus duritie & crassitie uincuntur. Reperitur autem sutura una secundum longitudinem in utraque maxilla, quod nimirũ utrinque corpus sit geminũ. Obscura tamẽ ea in densissimis ossib. est cuiusmodi est occipitis, frontis, palati, & summæ maxillæ. Quum igitur ossa quæ ad uerticem capitis pertinent, nec plagis similiter essent obnoxia, ut ossa frontis & occipitij, necnon quę in lateribus sunt, euacuationeque indigerent copiosa hæc autem uulnera sæpenumero exceptura essent, nacuationemque non postularent, natura rectè illa quidem rara simul & cauernosa, hæc uerò dura & densa cõstruxit. Palati autem os durum etiam ac densum extitit, quòd ad basim capitis sit quodque ab excrementis quæ per ipsum transfluunt, breui extabuisset, si fuisset laxum. Ossium porrò alis similium productio, ex ipso facta est, sedem simul atque operimentũ musculis oris à lateribus exhibitura. At ossa bregmatis (quę duo laxa sunt capiti desuper incumbentia, ac undique à duris ac densis ossibus circundata) parte quidem posteriore ab osse occipitij, anteriore uerò frontis, utrinque uerò ab ossibus temporũ, meritò lineis fuerunt distincta. Septimum est os palati, quod nonnulli superiori maxillæ, nonnulli capiti attribuunt. Reliqua omnia maxillæ superioris nouẽ sunt numero duo nasi tertium, cui hærent incisores dentes utrinque autem duo, quæ molares ac reliquos dentes excipiunt supra quę alia duo sunt, quæ ad anteriorem zygomatis productionem, atque internã oculorum cauitatem spectant. Reliqua duo sunt iuxta nasi in os meatus. Porrò articulorum inferioris maxillæ, alteri quidem, qui κορώνη dicitur, zygoma circumposuit natura, maximumque musculi temporalis tendonem, à quo nimirum os clauditur alteri uerò mamillares capitis productiones apposuit, ne quando in uiolentis motibus, à subiecta cauitate elabatur. Aperiunt autem os ipsum tum posterior articulus, qui est ad mamillares eas productiones. tum musculi articulum mouentes, oppositi temporalibus musculis.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium lib. XII.

SVnt autem partes collo & capiti cõmunes, per quas caput in omnẽ partem mouemus: id quod sine articulis, ligamentis, ac musculis agere nobis non licet. Porrò articulatio, ossium est cõpositio, propter motum uoluntariũ comparata. Cæterum quæ componuntur, pauciora duobus esse non possunt oportetque ut musculi ab uno osse producti, inserantur in alterũ. Motus autem fieri non potest, nisi ossa articulentur simul, ac per musculos cõnectantur. At ligamenta, quũ ossa in suis articulationibus exactè contineant ne excidant, adiectè etiam mouendum conferunt adeò quidem dura existentia, ut in motibus uehementioribus minime disrumpantur, in tantũ autem mollia, ratione cuiusdam humiditatis uiscidæ, quę articulis inutritur, ut tractis ossibus facile & obsecundẽt, & cedant. Quũ igitur cartilagine, ligamento, & neruo, corporis machina indigeat ac cartilago quidem sit durior, neruus autem mollior, medium uerò sit ligamentum mirabiliter sanè natura singulis utitur in omnibus animalis partibus, nunquam loco unius constituens alterum. At uerò cartilago subiungit quodammodo articulos neruus, quantũ habet mollitiei, tantundem & sensus habet. Verum imbecillior est, quam ut totos artus mouere & transferre queat. Ligamentũ autem ualde colligare potest, nec impedit quo minus membra moueantur. motorium tamen instrumentum esse non potuit, quum nec sensum nec motũ habeat, nec ex principio animal mouente, sed ex osse exoriatur. Conuenienter igitur, ubi membrum solo uinculo indiget, ibi solum est ligamentũ ubi uerò sensu solo, neruus ubi motu uoluntario est opus, utrunque ibi reperias. neruũ quidem, qui missum à ratione imperium perferat, motusque principium præbeat. ligamentum uerò, quod robur ad ea quæ à neruis mouentur gestanda suppeditet. Proinde mistum quoddam instrumentum motus ex ambobus, primùm quidem in tenues fibras solutis, postea uerò coalescentibus, intercapedinesque medias molli carne repletas habentibus, efficere oportuit, quod omnino neruo quidem durius, ligamento autem mollius existens, reliquarũ etiam contrariarum affectionum quę illis insunt, medium locum teneret. Atque hoc quidem instrumentum est tendo, qui ex iisdem illis fibris inter se commistis conflatur. Tendo igitur primum instrumentum est motus. Musculus autem, ad constituendum ipsum fuit comparatus, carnisque congenitæ & compositæ animali contrarias extrinsecas præbet utilitates. Porro articulus capitis adeo magni est momẽti animalibus, ut omnium solus, non dico luxationẽ magnam, sed ne deflexionẽ quidem, uel temporis momento ferre queat. Repentè siquidẽ respiratione ac uoce, motuque simul & sensu, totum priuatur animal, ipsa nimirum neruorum radice affecta. Est enim principium omnium neruorum cerebrum, in ipsumque, ueluti in aruum quoddam anima facultatrix semen mittit germen uerò inde, ueluti truncus quidam in arbore exurgens, medulla spinalis existit à quo trunco per totam spinam extenso, deducti nerui quamplurimi, instar ramorum quorundã, in sexcentas propagines distribuuntur. Corpus autẽ uniuersum, per eos sumit primũ quidem & maximè motum deinde uerò, sensum. Cæterùm articulus capitis tutissimã omnium constructionem sortitur, quòd in seipso radicem neruorũ omnium, partes inferiores mouentium, contineat. Accedit et hæc securitas a ligamentorum crassitie, musculorum multitudine, & ossium exacta compositione. Fortissima enim ligamenta ossa ipsa connectunt quorum unum maximum ac latum, in orbem totam articulationem complectitur. Alia autem sunt duo mediocriter, instar neruorũ, rotunda quorum alterum quidem, finem productionis pralongæ, uertebræ secundæ, cum capitis osse connectit alterũ uerò transuersum, uelut angustum tectum efficiens, à partibus primi spondyli dextris, ad læuam pertingit. Octo autem musculi

Corpori ... despi ... ter

Cartilaginis vsus

Neruus quantum mollitiei, tantundem sensus sortitur.

Ligamentũ nec sensum nec motum ... oritur autem ab osse.

Tendonis generatio, ex ligamento et neruo.

Tendo primum est instrumentum motus.

Musculi vsus

Articuli capitis luxatio, quae inferat mala

Cerebrum esse omnium neruorum principiũ.

Spinalis medulla velut truncus arboris.

Nerui largiuntur corpori motum & sensum

Articuli capitis constructio & securitas.

Capitis articulo ossa incumbentes musculi.

ex ipsis duntaxat partibus posterioribus, articulationi incumbũt, ipsam tegentes simul atque mouentes. Quum igitur capitis totius motus duos genere esse oporteret: unũ quidẽ, dum deorsum inclinamus, ac sursum attollimus ipsum: alterũ uerò, dum ad latera circumagimus: nec ex duobus simplicibus motibus rectus unus illic effici posset, utrisque priuatim præstitit musculos atque articulationes efficere. Quocirca dearticulationes ipsæ, duplices, musculorum autem mouentium ipsas, genera duplicia extiterunt, quatuor differentijs comprehensa. Alij enim caput attollunt, alij deprimunt, alij ad dextrã, alij ad læuam circumagunt. Igitur motuũ in utramque partem gratia, primo spondylo natura duas cauitates indidit, alteram in sinistris, alterã in dextris, capitis cõuexitatibus, quæ ibidem sunt, prorsus æquales. Nam tametsi potuisset natura unum maximum processum, atque rotundum undique, in primi spondyli maximam cauitatem inserens (quemadmodum in humeri articulo fecit) capiti omnes motuũ differentias præstare, quia tamen sine laxa articulatione & fallaci fieri id non poterat (ob quam nimirum omniũ maxime articulorum, luxationi humerus est obnoxius) maluit paucissimos capiti motus, eosque tutò tribuere, quàm uarios simul, atque periculosos. At uerò secundo spondylo utrinque unus dentiformis processus inest, acclivis atque prælongus, qui robustissimo ligamento capiti connexus est. Atque eius quidem beneficio caput attollitur, deprimiturque, quemadmodum per articulos cum primo spondylo ad obliqua mouetur. Quum aũt ex partibus anterioribus secundæ uertebræ, ille dentiformis processus exortus, inniti deberet secundum supremam sui oram partibus primæ uertebræ anterioribus atque internis, meritò natura, uertebræ partem eam excauauit, dentemque ipsum ibi indidit, ualidum ligamentum atque transuersum extrinsecus ei circundãs, quod simul ipsum à spinali medulla abduceret (ne uidelicet illam collideret) simul autem ad primæ uertebræ cauitatem alligaret. Quinetiam supernis primæ uertebræ cauitatibus, quæ capitis eminentias excipiunt, aliæ quædam cauitates parte inferna consimiles subiacent, quæ eiusdem primæ uertebræ complectuntur conuexitates. Quarum beneficio neque uertebræ secundæ cum capite connexio (cuius actio erat caput sursum attollere, deprimereque) à prima quicquam habet negotij: neque reliquus motus ad latera, propter articulationẽ cum prima, impeditur quicquã à secunda. Verùm quũ quatuor & uiginti totius spinæ sint uertebræ, quod in nulla quidẽ aliæ eiusmodi ligamenta, qualia in prima, cernuntur, neque in hac etiam secundum aliam partẽ, quàm sit expediens, sint facta, nemo opinor audebit dicere id accidisse fortuitò. Musculi qui caput mouent sunt octo & uiginti, aut plures, ipsum in orbẽ circumuestientes: quorum alius aliam habet actionem. Sunt autem ipsorum, octo quidem partibus anterioribus, quatuordecim autem posterioribus, ex diametro sibiipsis oppositi. Alij uerò, utraque parte duo, quorum hi quidem ex dextris, illi autem ex sinistris, oppositi & ipsi inter se, primùm quidem & maximè collum ad seipsos trahunt, cum illo autem & totum caput: natura semper singulis motu prædits musculis opponente alios contrarij motus autores. Musculorũ caput attollentium & inclinantium, octo quidem, iidemque parui, recti, circum articulum ipsum sunt siti: quibus maiores alij in toto collo extensi, per primas quidem fibras, solis capitis motibus inseruientes, eos obeunt, qui ad primam sunt atque secundam uertebram: per proximas uero, mouent quinque reliquas colli uertebras. Cæterũ ex octo musculis, quos paruos esse diximus, quatuor sunt recti motus autores, qui ex osse occipitis exoriuntur, paulò supra articulationem: inseruntur autem in secundi spondyli posteriorem processum, atque in partem primi proximã. Reliquorum uerò quatuor, duo quidem, quo modo prædicti, ab osse occipitis nati, foras tamen obliqui digredientes, obliquis primi spondyli processibus inseruntur, motũ totius capitis obliquum præstantes. Reliqui autem duo, primum spondylum secundo coniungentes, obliqui, positionem habent duobus prædictis contrariam, ac motum oppositũ. Illi enim caput habentes obliquum, unà cum eo secundam uertebram ad primam adducunt: hi autem in rectum & naturalem statum, inclinatũ caput reducunt. At tres musculorum magnorum cõiugationes, eundem cum dorsalibus musculis habent motum, quem paulò pòst explicabo. Mouent autem per primas quidem fibras (quæ in primũ & secundum spondylum inseruntur) solum caput: per reliquas uerò, primum quidem reliquos colli spondylos, simul autem cum eis, caput retrorsum agunt. Obliqui tamen, sensim motus obliquos efficiunt. Anteriorum uerò, qui stomacho quidem subiacent, per primas fibras (quæ in primũ ac secundum spondylum defixæ sunt) caput duntaxat flectunt, ac simul obliquis fibris, ad obliqua deducunt: per quas musculorum etiam paruorum propriam habent circumscriptionẽ: per reliquas uerò collum flectentes, simul cum eo caput cogunt nutare. At reliqui sex, non rectum, ut hi, capitis nutum, sed sensim obliquũ efficiunt: cum quo etiam caput in anteriora conuertunt. Quatuor autem alij musculi robusti & magni, utraque parte duo, dextra * & sinistra, locati, collum ad latera cum parua declinatione mouent atque antrorsum, anterior ipsorum coniugatio paululum inclinans, reliqua autem retrorsum. illa sane ex perforata secundæ uertebræ apophysi productionem habet, hæc autem ex primæ obliqua eminentia nascitur. Fit autem omniũ musculorum actio pro fibrarum positionis modo, quas ut plurimum habent secundum sui longitudinem exporrectas: rarò autem obliquas, ut spinales musculi, qui quidem recti secundum spinã extensi, fibras in obliquũ producunt. Securitas itaque articulis capitis, ex ijs quæ diximus, accessit: motuum autem detrimentum, quod eam sequebatur, musculorũ multitudine, magnitudine ac situ uario natura ita pensauit, ut nullus capiti desit motus. Cæterùm omnium musculorum sunt minimi, posteriores, ut qui soli exactè articulationẽ comprehendũt.

Aequè

Capitis totius duo motuum genera.

Spondylo primo duas cauitates inesse.

Humerus omnium maxime articulorum luxationi est obnoxius.

Capitis motus sursum deorsumque, & in obliquũ, unde proficiscantur.

Dentiformis processus.

Vertebras spinæ totius esse uiginti quatuor.

Musculos caput ambiẽtes esse octo & uiginti.

Musculorum [illegible]

Capitis [illegible]

Musculorum actio fit pro fibrarum positione modo.

Musculis maxime ex parte esse fibras secundum longitudinem exporrectas.

Aequè autem opportunam cum his positionem habet prima portio musculorũ stomacho subiectorum, quæ ad flectendum caput est comparata. Verùm quod ipsorum est reliquum, progrediturq; usq; ad quintam thoracis uertebram, flexionẽ rectam efficit, nõ modo uertebris subditis, sed etiam cum eis uniuerso capiti. Postquã uerò ex musculis octo exiguis & posterioribus, qui caput ad obliqua inclinant, rectam quidem erectionem efficiunt, quum coniunctim ac bini agunt obliquam autem, quando alter eorum solus agit similiterq; etiã qui maiores ipsis incumbunt, usq; ad collum extensi: ob idq; necessium erat quosdam illis parte anteriori opponere musculos, obliquam flexionem ædentes ideo musculi sex qui ad clauem & pectus perueniunt, fuerunt comparati qui caput possunt flectere, atq; etiam antrorsum circumagere. Pari modo, & musculorum quatuor qui collum flectunt ad latera, si unus solus egerit, ad illum inclinatur. Tota uerò anterior coniugatio, exiguum quiddam flectit antrorsum, nusquam præterea flectens ad latera: quemadmodum & quum posterior agit, paulatim quidem attollitur, in neutram partem se inclinans. Omnibus uerò quatuor simul agentibus, in nullam omnino partem propensum perstat. Quum autem nusquã alibi tantùm alterum os, alterum superet, quantùm capitis os primorum spondylorum ossa, quibus iungitur, magnitudine superat (præter enim inferiorem maxillam sedecim insunt capiti ossa) certè opus fuit multis ac robustissimis musculis, qui pendentes omnino à capite, insererentur, non omnes quidem in primas uertebras, sed illi tantum quibus licitum esset. Erat id autem tantùm licitum iis, qui motum rectum ad unguem suppeditant capiti, aut alicui eorum, qui ad obliquũ deflectunt. Meritò igitur nõ omnes qui caput mouent, in primos spondylos insiguntur musculi, sed parte quidẽ posteriore, parui soli: anteriore uerò, prima portio musculorũ stomacho subiectorum: à lateribus parui alij musculi, qui capiti uertebram primam coniungunt: ac proinde paruas uertebras nõ oportuit esse maiores. At uerò spinam natura animalibus ueluti carinam quandam corporis ad uitam necessariam, nõ ex uno simplici osse molita, intus eius omnes uertebras excauauit: uiam hanc præparans opportunam portioni cerebri, quæ per ipsam erat descensura. Non cõstruxit autem eam simplicem (quanquã ad sedem tutam, & patiendi difficultatem, talis structura erat longè cõmodior) quòd multis ac uarijs motibus animal esset usurum, quibus spina ex unico formata osse, minimè obsecũdaret. Quare natura quidem rectè utrunq; scopum simul considerans, iudicausq; priorem quidem dignitate, actionem: post illam autem, secundatem sicuti rursus, ad famaris diuturnitatem, securitatẽ esse quidem priorẽ, posteriorem autem actionẽ utriusq; scopi, actionis scilicet & incolumitatis, in spinæ uertebris exquisitam fecit miscellam. Quòd autem necessium fuerit spinalem medullam ueluti fluuium quendam ex cerebro, tanquam fonte, manantem, locis omnibus quę præterit, neruum semper immittere, tanquam sensus ac motus minũ: lõgeq; melius sic in uniuersas corporis partes transmitti eas facultates, quam si nullius interuẽtu, à cerebro per tenuem aliquem neruum dispergerentur, neminem opinor latère. Ad hæc uerò, spina, quod sit ueluti quædã carina, totiusq; animalis stabilimentũ, ex duris ossibus est conflata. Quòd autem medullæ spinalis sit uia, ob id intus est caua. Quia uerò ipsi, & uisceribus instar muri est, ea de causa multis propugnaculis in orbem est cõmunita. At quia motus est instrumentum, ob id ex pluribus & paruis ossibus per articulos cõmissis inter sese constitit. Conflatur enim ex quatuor & uiginti ossibus, præter os latum, quod extremæ ipsi subiacet. Maximæ igitur partes spinæ sunt quatuor in uniuersum: collum, dorsum, lumbus, & sacrum os. Ex quibus collum quidem septem spondylis, dorsum duodecim, lumbi quinque, os denique sacrũ aut latum, quatuor ossibus constat. Iam uerò læso spondylo, motus simul & sensus omnium partium quæ illi subditæ sunt, læduntur. Quare, ut rectè monuit Hippocrates, si multi quidem spondyli ordine sese consequentes, emoti fuerint, malum id est. Sin uerò unusquis ex cæterorum harmonia & compage exierit, exitiosum: quod illa quidem prima, spinalis medullæ sit circularis, hæc autem secunda, angularis peruersio, qua maximè ipsa medulla comprimitur, sustinere magnam simultaneamq; flexionem non potens. Quia igitur per magnos ac laxos articulos, multumq; dissitos, moueri spina sine molestia non poterat, melius fuit ex multis, paruis, singulis paulum conferentibus, totam ipsam constari, ut secundum circuli circumferentiam, citra angularem medullæ peruersionẽ, tota flecti & moueri posset. Quũ itaq; necessium sit plures esse in spina spondylos, consentaneum etiam rationi fuerit, cuiq; ipsorum motum inesse proprium: id quod fieri non posset, si duo illi musculi à capite usq; ad os sacrum extensi, haberent fibras secundum longitudinẽ expor rectas, quæ nimirum omnes itidem trahherent. Nunc uerò, quum obliquæ in quoq; spondylo fibræ fuerint, tum ad latera circumagere, tum flectere, atque erigere, nunc hanc, nunc illam spinæ partem possumus. Sed quum mouere ipsam spinam sigillatim possumus, poterimus & totam simul mouere, fibrisq; musculorum omnibus simul agere. Quòd si fibras secundum spinę longitudinẽ tenderemus, simul quidem totam prompte moueremus, singulos tamen spondylos non item. Melior igitur habenda est constructio, quæ utrunq; simul probè præstare potest, nec non conuersiones ad latera, quam quæ alterum tantùm. Quòd autem propter instrumentorum copiam, quæ locanda ibi omnino erant, primi spondyli magni esse non poterant, nõ obscurum existimo. Sicuti neq; etiam, quod expediebat subiacentibus quidem semper superiores esse minores: siquidem quod gestatur, minus esse oportet eo quod gestat. Quę causa fuit, cur natura omnium spinæ ossium infimum, fecerit maximum, ipsum ueluti fundamentum quoddam, ossibus omnibus subdens. Secundũ magnitudinis locum habet spondylus illi secun

Capitis ossa sexdecim, præter inferiorẽ maxillam.

Spinæ, quæ corporis ueluti quædam carina est, constructio.

Spina cur ex pluribus sit compacta ossibus.

Dignitatẽ quidẽ actionis primam esse, secundam autem securitatis.

Spinæ usus consistentia, & constructio.

Spinæ constat ex quatuor & uiginti ossibus.

Spinæ extremum os latum.

Spinæ in quatuor partes diuisa: collum, dorsum, lumbos, & os sacrum.

Luxationum spinæ, quæ possunt.

Circularis peruersio.

Angularis peruersio spinæ.

Spondylorũ singulis fibras inesse obliquas.

Gestatum esse minus debere eo, à quibus gestatur.

Os latum, cur omnium spinæ ossium sit maximum.

dus coniectus. Reliqui autem, quantum situ ad imo discedunt, tantum & magnitudine distant. Veruntamen quum spinalis medulla transiens per primas uertebras, longe corpulentior existat, quam ubi ulterius progreditur: consonū fuit rationi, eorum spondylorū latitudinem esse omnium maximam. Quòd si lættes etiam debebant esse, ut omnibus alijs incumberent, perspicuum est, quòd eas tenues etiam esse par erat. In hoc tamen uidetur natura summè admiranda, quòd tantā à cerebro produxerit spinalem medullam, quanta maximè partibus omnibus inferius sufectura esset. Siquidem quū in neruos octo & quinquaginta spinalis medulla diuidenda esset, tantam ex cerebro produxit, ut distributioni in neruos planè esset æqualis, neq; in ipsa quicquam deficeret, nec redundaret. Cæterum loca unde emergū, adeò omni ex parte sunt tuta, ut neq; lædantur quicquā, nec in tot, ac eiusmodi spinæ morbis, afficiantur. Moles uerò cuiusquam est tanta, quantam pars recipiens postulat. At uia omnis quę est inter primam productionem, * & insertionem ipsius, mirabiliter ad cuiusque securitatem est comparata. Quum igitur spinalis medulla uelut alterum quoddam cerebrum, partibus sub capite sitis futura esset. & spina ipsi uia simul indiuertibilis, necnon firmū præsidium, destinaretur: ob eam causam tum alia multa in spondylis est machinata, tum quam ἄκανθαν, hoc est, spinam uocauit, ex medijs posterioribus eorum produxit partibus, quæ esset ueluti uallum quoddam ante spinam totam oppositum. Quantū aūt os ipsum, quod hîc spinā uocamus, ad suas posteriores partes extenditur, tantum illi, tegumenti gratia, cartilaginis circunducitur. Huic autem rursus cartilagini ligamenta neruosa, crassa, lata, fortia, & mediocriter dura natura indidit, seruatura simul, ac totam spinam colligatura. Productionum autem spinæ, quæ quidem situm supra habent, deorsum: quæ uerò, sursum spectant, ut ipsarum figuræ fornices aut testudines referant, quarum forma figurarum omnium ad patiendum est difficillima. Non debet autem esse mirum, si soli spondylo qui in medio est spinæ, productio posterior, quę acantham efficit, in neutrā partem inclinet: hoc est, neq; in collum, neq; in lumbos, sed omnino recta sit: quandoquidem non potuisset natura similem formā totā spinam construere, nisi productiones omnes tam infernas, quàm supernas, in terminum quendam commune rectum, ac nusquam inclinatū iunxisset, qui ueluti fornicis summitas quædam esset summus. Iam uerò quum in thorace cor esset locatum, magnaq; arteria spinæ incumberet, natura longissimas fecit illic productiones, quæ spinam construunt: in alijs autem partibus omnibus, quam breuissimas. Quemadmodum uerò productionē cuiusque spondyli parte posteriore, quæ spinam efficit, propugnaculi usum ostendebamus præstare: ita & aliæ productiones trāsuersę spondylis sunt duæ, quæ simul quidem lateralibus ipsorum partibus simile præbent præsidium, simul etiam uelut sedes quædam sunt, musculis spinę internis atq; externis subditæ. Prædictarum autem productionū fines, quemadmodum & acanthæ totius, sunt ad mediam spinam conuersi. Cur autem crassæ sunt productiones laterales spondylorum thoracis, tenues autem in spondylis lumbi & magni ossis, in colli uerò spondylis crassæ & bifidæ? At quòd in thorace quidem, quum costæ non solùm eis essent articulatæ, uerumetiam per totum incumberent, consentaneum fuit, firmas atque stabiles facere productiones? Lumbi aūt & ossis magni productionibus, quū unis solum ac musculi incumberēt, nihil erat robore opus? Quæ uerò sunt in collo, meritissimè extiterunt bifidæ & crassæ, in quod securitatis, propter acantharum breuitatem eius spondylis deerat, id ex transuersis compensaretur? Porrò spondyli omnes, præter duos primos, partibus quidem anterioribus tutò inter se colligati, posterioribus uerò articulati, firmitudinem simul sunt atq; ad motum facilitatem indepti. Atq; ob eam causam antrorsum quidem plurimū flecti possumus, retrorsum uerò non item: quemadmodum certè expediebat ad omnes humanas actiones. Siquidem facile interierunt multa & præstantia uasa, si extensa plurimū ac refracta, dum spinam totam retorqueremus, essent.

Vertebrarum primo ū cur latitudo sit omnium maxima.

Spinalem medullā distribui in neruos quinquaginta octo.

Ἄκανθαν

Spondylus medius in tota spina cur productionem posteriorem in neutrā inclinet parte

Productiones spondylorum transuersæ.

GALENI PERGAMENI de Usu partium lib. XIII.

QVum autem spondylorū locus posterior, in tres diuidatur partes: primam, quę exactè posterior est, quo loco sunt spinę duas, quæ utraque huius parte sunt, quas productionum transuersarum radices terminant, meritò ex utroque harum duarum posteriori loco, inter se articulātur ipsi spondyli, quandoquidem aliunde id fieri nec licebat, nec erat expediens. Cæterum quum ipsorum spondylorum quisq; parte superna & inferna, ijs qui in utraq; è regione sunt, cōmittatur, meritò duæ quidem accliues, totidem autem decliues productiones eis extiterunt: hæ siquidem omnibus sunt communes. Ex abundanti autem, ueluti cumulus, magnis spondylis aliæ duæ decliues insunt. Quum enim ex decliuibus productionibus, accliuibus iniectis, spondyli articularentur, ad securitatem maiorem natura alteram decliuium totam articulationi subiecit, ligamentumq; ualidum ex ipsius fine productum, sub accliuem totam submisit. Verùm si prædictis tribus productionibus (quarum una est omnium maxima, quæ spinam constituit, ac duæ transuersæ) duas quidem accliues, quatuor autem decliues adiunxeris, nouem omnino ipsas reperies, quot sanè & quales in lumbi spondylis cernuntur: quemadmodum in collo undecim, præter mediā illam quæ antrorsum consistit. Porrò dorsi spondylis singulis, productiones septem extiterunt, tametsi non omnes formā habent similem, quòd spondylorum eius, nouem superni, productionem superiorem habeant maximam, transuersas uerò crassissimas, tum accliues ac decliues, crassas simul ac latas. Decimus autem qui hos sequitur, cætera quidem est similis, non tamen productionem posteriorem, ut illi, habet longam, decliuem

Spond. parte ... lentur.

Productiones spondylorum quot sint.

Lumbi spondylorum productiones ...

Colli spondylorum productiones ...

Dorsi spondylis singulis septem productiones esse.

dium & tenuem: neq; etiam ipsas quatuor, per quas cum alijs utrinq; spondylis articulatur, habet similes: sed superne quidem duæ, prælocatorum nonem spondylorum productionibus acclinibus, reliquę uerò duę declives, reliquis sunt declivibus similes. Huic enim soli spondylorum omnium id est eximium, quòd utraque articulatione propinquo sibi spondylo utrinque inuehitur. Reliquis uerò omnibus qui sub hoc decimo sunt locati, id ui est, quòd accliues quidē productiones sint cauæ, decliues uerò conuexę. Ob id conuexis quidem, subiectis spondylis inuehuntur accliuibus autem, superiores excipiunt. Qui uerò supra hunc in dorso sunt & collo, hi omnes recipiunt simul, ac decliuibus productionibus ambiunt accliues, quæ sensim fiunt conuexæ. Postremi autem duo dorsi spondyli, productiones duas reliquas decliues ex partib. infernis ad rutandos articulos summissas, atq; ab alijs seiunctas habent: qui soli spondylorū omnium obliquas utrinq; productiones, quas appellamus transuersas, non possident: pro quibus decliues illas habuerunt. Per decimum igitur illū dorsi spondylū, qui immotus in medio manet, natura totā spinā in partes omnino ęquales diuisit, mole spondylorum æstimata, nō numero. At uerò superioribus ipso medio spondylis fecit productiones natura, cōuexas quidem accliues, cauas uerò sensim decliues: inferioribus autem contrà, cauas quidem effecit accliues, conuexas autem decliues. Quæ structura tum ad flectendam spinam, tum ad erigendam requirebatur. Est autem utriusq; figuræ terminus, ut quū flectimur, spondyli, quàm possunt longissimè, à se inuicem digrediantur, perinde ac si spina tum longior esse deberet. Quum uerò erigimur, contra, ut cuncti coeant, ad medium spondylorum accedentes, ac si spinam expediat esse breuiorem. Quòd autem cauitates quæ circū ossium inter se dearticulatorū conuexitates utroq; uertunt, sint ad motus obliquos aptissimæ quodq; motus ex duobus obliquis, parium à motu medio partem utroq; simul circū agentibus constitutus, necessariò unus rectus fiet: nec non quòd in spina satius fuerit, ex obliquis rectos efficere motus, ex dictis facile constat. Porro primus colli spondylus posteriorem productionem non habet, quòd recti musculi & breues, qui caput totum erigunt, omnem ipsius regionem occupent. Cui soli primo spondylo non insunt obliqua foramina, per quæ nerui a spinali medulla excidūt, & qualia omnibus alijs colli spondylis natura insculpsit, qua parte inter se coniunguntur, sic ut ex ambobus unum foramen instar semicirculi, neruo aptum, ornatur: ita enim non modò foramina ipsa, sed neruū etiam, qui per ea emergunt, sub productionum accliuium ac decliuium radicibus (ubi primū ipsorū spondylorū latera desinūt) sita, adeò communiunt undiq;, ut alibi melius ea minimè collocari potuerint. In lumbis autem, si alteram productionū decliuium accuratius consideres, non ad ligamenti firmandi duntaxat usum reperies utilem, sed multò etiam magis, primę nerui productionis gratia comparatam. Siquidem exporrecta post neruū, murus re uera efficitur, & propugnaculum aduersus ea quę illi quoquo modo incident. Hanc igitur productionem in lumbi spondylis uideas magnam (quòd ipsi maximi sint) & duobus postremis thoracis similem. In alijs uerò spondylis decem, eandem utilitatem neruis præstant productiones laterales, quibus costarum ossa inuehuntur, atq; inarticulantur. Reliqui etiam, præter primū, colli spondyli, neruorū productiones ab utriusq; spōdyli finibus lateralibus prominentes, habēt à transuersis productionibus (quas bifidas esse diximus) tectas atq; stipatas. Etenim in lumbi spondylis, aperte neruus lateribus partium infernarum inuehitur. In spondylis autem dorsi, inuehitur etiam hic quidem fini superni spondyli euidenter, sic tamen ut infernum attingere spondylum uideatur. In colli uerò spondylis, quòd omniū minimi essent, uterq; spondylus æqualē portionem ad uiam nerui contulit. Quum autem spondyli singuli, primum constructionis scopum haberēt duplicem, sedem scilicet tutam spinæ totius, atq; etiam motum, aliorum quidē omnium qui sunt sub collo spondylorum usus in securitate est maior: superiorum uerò, in motione. At quia nec inferni spondyli, alij alijs incumbere tutò poterant sine lata basi, ac forti ligamento, nec superni moueri facilè, sine longo processu, aut ligamento laxiori, utrique spinæ parti natura congruente structura consuluit, prælongas quidē infernè, cauas uerò supernè colli uertebras faciens, nō modò ad motū facilem, sed ad tutum etiam obeundum: alias aūt omnes in planum, lęuem, atq; undiq; æqualem, solidumq; circulum, terminans. Quæ ubi primus spōdylus crassissimus est, ibi ipsum prope supernas articulationes foraminibus pertudit tenuissimis, quibus omnibus rebus potuit, patiendi difficultatem tum ipsi spondylo, tum neruo producendo comparās. Cui spondylo crassities illa ob tantam perforationem fuit comparata, & ut parte quidem inferna, secundi spondyli conuexitates, superna uerò, capitis eminentias exciperet. Quæ enim ipsius spondyli partes maximè erant laboraturæ, has præter cæteras, satius fuit fortes efficere. Vtrunq; autem excidentium neruorū, in musculos ipsi primo spondylo incumbētes, natura distribuit. Verùm quū prima coniugatio sit tenuis, ob idq; ex ipsa portio capiti distribui nequeat, ex secunda coniugatione natura id effecit. Nam per supernos musculos neruus uterq; perlabitur, qui obliquus quidem primò in partem posteriorem ac superiorem tendit. obliquus autem rursus post hęc, prorsum ac sursum progressus, in caput totum demum dispergitur. Quod autem ex secunda ipsa coniugatione infrà supererat, in propinquos omnes musculos est distributum, à quibus primorum spondylorum motus, tum inter se, tum cum capite fiunt. Cæterùm egreditur secunda hæc coniugatio, ab utraq; ipsius acanthæ parte, ex regione inter primum & secundum spondylū media. Tertia uerò neruorum, quæ à spinali medulla oriunt, coniugatio, ex cōmuni foramine secundi & tertij spondyli emergit, musculisq;

Spinam totam esse diuisam in partes omnino æquales, per decimu spondylū.

Vertebras superiores decima, habere acclines quid in productiones, conuexas decliues autem caue: inferiores autē decima, cōtra.

Colli spondylū primum posteriore productione carere, foraminibusq; obliquis.

Colli vtrunque spondylum æqualem portionem ad viam nerui conferre.

Naturæ industria circa formandas vertebras.

Prima coniugatio neruorum a spinali medulla ortorum.

Secunda.

Tertia.

genas mouentibus, & illis qui collũ totum cum capite retró erigunt, distribuitur. Pars uerò ipsius quę prorsum fertur, secundæ & quartę coniugationi miscetur. Nam tertia & quarta coniugatio, neruos communibus colli & capitis musculis suppeditat, ac præterea musculis genas mouentibus, quemadmodum certé & partibus omnibus quæ sunt post aures.

[Quarta]

Quinta coniugatio productionem habet, qua quartus spondylus cum quinto coniungit. Distribuitur autem quemadmodum & prædictæ. Pars tamen ipsius quædam retró per profundum fertur in communes colli & capitis musculos: alia uerò pars antrorsum in musculos genas mouentes, & caput inclinãtes sicut alia & tertia, in medio prædictarũ partium, sursum, uersus scapulę summitatem, fertur. Iuxta radicẽ autem neruorũ, pars eius utriq; uicinarum coniugationum, sextæ uidelicet & quartę, miscetur. & qui neruus à quarta ad ipsam descendit tenuis, is manifestó cernitur parti eius misceri, qua maximam portionem ex eius loci spondylis, neruus diaphragmatis colligit, utrinq; unus, qui sub membranas thoracem sepientes fertur.

[Quinta.]

Sextæ post hanc coniugationis, sub quinto spondylo excidentis, mistio fit magna cum propinquis utrinq;, sed plurima eius pars ad sima scapularum extenditur. Auget autem quodammodo partibus anterioribus & diaphragmatis neruum, quemadmodum & alijs omnibus eius loci spondylis propagines quasdam exiguas mittit.

[Sexta.]

Septimę coniugationis, quæ ex communi sexti & septimi spondyli oritur foramine, magna fit permistio cum proximis. Ea tamen partem sui maximam extendit ad brachium: quemadmodum certe & ab octaua coniugatione, quę post septimũ spondylum oritur, maxima pars in ulnam peruenit.

[Septima.]

[Octaua.]

Sic a noua coniugatione, quæ post octauũ spondylum procedenti miscetur, pars non exigua ad manus extremas peruenit: qui uerò circa primum intercostale spatium minimum locum occupant, quód primæ etiam costæ sint minimæ. Ob idq; post septimum spondylum natura cœpit thoracem effingere, quód ea coniugatione, quæ est post octauum spondylum, ad utraq; uti poterat, ad primum scilicet inter costas spatium & manum. Ad diaphragma etiam mirabiliter admodum neruos ex spinali medulla colli, & ad musculos intercostales ex singulis propinquis spondylis, deduxit.

[Noua]

[Costæ primæ sunt minimæ]

Est autem septi transuersi figura rotunda, situs uerò obliquus, partibusq; anterioribus ac superioribus ad pectus pertingit: inde retró semper ad dorsum fertur, donec spinam contingat, cui adhærescit ad lumbum. Caput autem eius, ad quod annectuntur fibræ, & in quod ipsi nerui descendunt, in medio eius consistit. Quam ob rem diaphragma solum, earum partium quæ sunt sub clauibus, neruos ab spinali medulla colli recipit, membranis thoracem dispescentibus, stabilitos: aliarum uerò inferiorum nulla. Melius siquidem fuit spinalem medullam thoracis, neruorũ propagines ex propinquo omnibus quæ illic sunt, suggerere. Ob eandẽq; causam à neruis qui singulis insunt spatijs intercostalibus, portio nõ exigua per musculos ad externa excidit. * Iuxta radices autem costarum, in instrumenta quæ sunt ad spinam, dispergitur. Póst uerò, prope conuexa maximè singularum costarum, in corpora thoraci circũfusa, ueluti & prope pectus, partibus quæ illic sunt, disseminatur.

[Septi transuersi figura, & situs.]

Homini igitur, ac similibus, collum ex septem spondylis iure est compactũ: quum eiusmodi magnitudo laryngi, primo instrumento uocis, conueniat, ex coq; partes omnes, quas à spinali medulla colli præstiterat neruos recipere, recipiãt quod satis est.

[Collum spondylis. Larynx primum instrumentum uocis.]

Quum aũt nec respiratio, nec uox possit sine thorace fieri, cuius præsidio indigent cor ipsum atq; pulmones, in illius certe structura hos quatuor scopos sibi natura proposuit, uocem scilicet, respirationem, actum cordis, tum pulmonis magnitudinem. Sequitur quippe ut arteriam asperam generatio pulmonis, sic magnitudinem huius, magnitudo thoracis. Qui & cor positionẽ & magnitudinem in thorace sibi congruentẽ sortitur.

[Thoracem necessarium esse atque ut eum. Scopi quos proposuit sibi natura thoracem]

Nec minus thorax, qui quidem ex duodecim uertebris constat: quæ uerò has deinceps sequuntur quinq; spinæ uertebræ, eadem ratione sunt factæ, qua illæ quæ sunt in collo. Nam quũ neruis qui à spinali medulla proficiscuntur, in spinales atq; hypochondriq musculos diuidantur, primas quidem productiones oportuit ad eas partes mitti: post autem, & ad crura: ac tum os sacrum oriri, quod simul quidem ueluti fundamentum quoddam spinæ latum esset, simul autem ossa coxendicum atq; ilium incumbentia sibi, exciperet: sine quibus nec pubis ossa constare poterant, crurumq; ad ischion dearticulatio omnino non fuisset. Horum enim primorum gratia, tum autem uteri, uesica, atq; intestini recti os latum, siue sacrum molita est natura. Per cuius quidem foramen primum qui neruus excidit, ijs qui ad crura feruntur, miscetur.

[Thoracem duodecim uertebris constat]

[Os sacrum]

[Pubis ossa]

Proinde coniugationes quæ sunt sub diaphragmate, neruorum à spinali medulla proficiscentiũ, qui ad musculos prædictos & crura feruntur, quinque quidem spondylis egueriũt: sexta uerò quæ eas excipit cõiugatio, primis ossis magni foraminibus. Sunt autem & aliæ tres in eo cõiugationes, quæ in partes superiores distribuuntur. Constat itaq; collum meritó ex septem spondylis compingi, thoracẽ ex duodecim, lumbum ex quinq;. Porró os sacrum cum ultimo articulatum lumbi spondylo, ad finem cartilaginis habet quandam epiphysim, ut multó difficilius paratur.

[Lumbus ex quinque spondylis constat.]

At uerò ualidum ligamentum anteriores omnium spondylorũ partes ualidissimé colligans, desinit posteriore quidem parte in tunicam meningas spinalis medullæ ambientem: anteriore uero, paulum progressum, utraq; sui parte inseritur in cartilaginẽ, quæ spondylos iungit. Cæterum spondyli omnes ab ea connexione, quam parte anteriore habent, retró progressi, paulatim á se diducuntũ, locum omnem medium relictum habentes humiditate crassa & uiscosa, quæ ad motionis facilitatem conducit.

[Vertebrarum ligamentum]

[Humiditas uertebrarum.]

Meninges autem uestientes spinalem medullam, cerebri inuolucra similitudine referunt, nisi quód crassa medullæ spinalis meninx, undique tenuem tangit & cõprehendit. Sunt enim cõmunia spinali medul-

Spinalis medulla quæ sit communis cum cerebro, & quæ etiam utriq; propria.

medullæ cum cerebro, quòd corporis substantia sit illi hæc similis, & neruorum etiam principium existat. Propria autem, quòd quũ cerebrũ pulset ac moueatur, quanquam osse immobili delitescens, ipsa tamen non moueatur, tametsi à mobilibus uertebris contineatur. Non ab re igitur duæ meninges ipsis similiter fuerunt datæ: altera quidem ad uasa quæ ipsis insunt, colliganda, totamq; eorum substantiam, quæ mollis est admodum, constringendam: altera uerò quæ re- 10 gat, & aduersus ossa circumfusa muniat. Ossa etiam ipsa extrinsecus sunt attributa, uelut propugnaculũ atq; murus, contra iniurias extrinsecas. Priuatim uerò utriq;, quòd cerebrum quidem pulsabat, crassa meninx tantum ab eo discessit, quoad ipsi, dum dilataretur, suscipiendo esset satis. Quòd uerò spinalis medulla non pulsaret, crassa meninx cum tenui undiq; se coniunxit. Quòd etiam capitis ossibus conspicuus nullus motus inesset, spinalis autem medullæ ossi- 20 bus uehemens, cerebro quidem nullum extra crassam meningem aliud operimentum fuit circundatum: spinali autem medullæ, tertia illa fortis atque neruosa tunica cui etiã uiscidus ille humor est circunfusus, ne assiduo motu exiccetur. Singulis autem spinæ partibus ab adiacentibus uasis, per foramina quę neruos ipsos deducunt, propagines natura suppeditauit, unam singulis spondylis coniugationem tantę magnitudinis, ut in corpora omnia spondylo circumiacentia, 30 diuidi planè queat. Sed quoniam coniugatio neruorum una ex singulis spondylis enascebatur, planum est, quod ipsorum numerus, uenarum & arteriarum numero æqualis erat futurus. Cæterum paruis quidem spondylis prædicta duo foramina satis esse possunt, per quæ intro quidem uenæ & arteriæ, foras uerò nerui feruntur. Magnis autem, non hæc modò, uerum etiam quæ uasis nutritiuis seruirent, natura decenter est machinata. At uerò scapulas ipsas, pri- 40 mò quidem propter humeri articulationẽ, deinde autem ex abundanti, propter partium thoracis, quæ illic sunt, custodiam, excogitauit natura. Thorax siquidem respirationis est instrumentum, non minus quàm pulmo: cor autem uitæ principium. Quia igitur thoracis partibus posterioribus non adeirant nobis oculi, quibus prę uidere nocitura liceret, ne omnino negligerentur, natura regionem illam uallo quodam spondylorum, atq; productionum spinæ, muniuit, 50 quibus sursum porrectis, primùm quidem scapulas utrinq; applicuit, dein carnis copiam apposuit. Ad hæc leuiter superiorem spinæ finem adaugens, rectumq; illum attollens, atque ibi claui coniungens, ἀκρώμιον, quod uocant, effecit, tum humeri articulationi, tum brachij, capiti, atque adeò scapulæ ipsi præsidium & firmamentum futurum. Quòd si inter os pectoris & spinæ finem, quæ ad scapulas est, conuexa clauis non fuisset, nihil utique prohiberet, 60 quo minus os latum scapularum, nusquam stabilitum, thoraci incideret, coarctaretq; illi humeri articulum, multosq; motus brachij impediret. Non temerè autem natura in homine quidem, humeri articulum longissimè à thorace abduxit: in quadrupedibus uerò, proximè collocauit, quòd in illo quidem manus ad uarios usus seruientes, spatiosum locum desiderent: in brutis autem nequaquam, quòd in eis anteriores artus tantùm ambulationi subseruiant. Merito itaq; homo, ne si uelit quidem ambulare quatuor artubus queat, quòd in ipso scapularum articuli longè sint à thorace abducti. Merito etiã simia, ut in cæteris est hominis imitatio ridicu- 10 la, ita & in artubus. Cæterùm quemadmodum simia, quòd animam habet ridiculam, corpus ob id habuit ridiculum: ita homo, quòd animã rationalem haberet, ob id etiam corpus solum inter ea quę sunt super terram, habuit diuinum. Porrò iuxta iugulum ipsum est clauis, conuexa quidem foris, intus uerò caua: quò uidelicet locum ijs instrumentis præbeat, quæ per illas partes feruntur. Vbi uerò à iugulo cœpit discedere, tantùm paulatim antrorsum redit, usque ad 20 humeri summitatem, quantum sinus particulæ ipsius clauis intumescentis, retrò secesserat. Colligat autem ibi ipsam spinæ, os paruum & cartilaginosum scapulæ. Quum autem manus tota ad multos ac uarios motus comparata esset, caput quidem brachij rotundum habere ipsam oportuit, cauitatem uerò ei subditam, nec magnopere profundam, nec in magna supercilia finientem. Qua quidem structura ad uarias motiones apta, quum constet humeri articulus, parũ abest 30 quin assiduè brachij caput luxet, quippe quod cauitate adeò exigua uehat, ut pars ipsius magna extra sit, nulloq; innixa sublimis pendeat. Cui discrimini occurrens natura, tria ligamenta ualida, os brachij cum scapulæ ceruice iungentia, præter commune omnium articulorum, rotundum est machinata: duos præterea scapulæ processus recuruos, qui articulũ muniunt, atq; ex utraq; horũ parte, musculos ipsum maximos constringentes. Quorum trium ligamentorum 40 duo quidem prorsus sunt rotunda, tertium uerò leuiter latum. Enascitur autem, primum quidem ex fine apophyseos, quæ anchoram refert, internisq; brachij attenditur partibus. Alterum uerò, quod hoc est maius, ex ceruice scapulæ, qua parte supercilium cauitatis illius est altissimum: atq; hinc caput brachij sedem præbet firmissimam, sua lata fissura. Reliquum deniq; & tertium, ex eodem loco, quo secundum, oritur: obliquum autem sub eo inseritur & ipsum in 50 primum capitis brachij initium, quo modo latum ligamentum, quod in orbem articulum totum complectitur. Quæ ligamenta duo, ad musculum brachio incumbentẽ perueniunt, quem roborant. *Munitur humeri articulus, à scapulæ etiam processibus superioribus, nempe ab illo qui est ad summitatem humeri (quẽ coracoidem appellant) & ab externo, qui anchoræ est similis: necnon à maximis musculis tendonibusq;, qui totam mouent articulationem, con- 60 stringitur undiq;: quorum musculorum fines ossi brachij infiguntur. Cæterùm ad pectus brachium adducit, leniterq; trahit deorsum, is musculus qui iuxta mammas oritur, magnitudine mediocris. Alius autem cõtra, ex ædius enatus pectoris partibus, adductionis sursum est

Cerebrum pulsare.

Spinalem medullam nõ pulsare.

Spinalis medullæ tertia tunica.

Spinæ inserta uasa, quæ ui inseruiunt.

Spondylorũ singulos emittere unam neruorũ copulam.

Scapularũ usus

Thorax respirationis organũ. Cor uitæ principium.

Ἀκρώμιον.

Clauicularum usus.

Humeri articulus cur in homine quã longissimè à thorace abductus.

Simia est hominis imitatio ridicula.

Simia, quòd animam habeat ridiculam, corpus sortita est ridiculum.

Homini soli inter animalia terrestria, cur diuinũ corpus tributum.

Clauiculæ colligatio

Humeri articulatio cur luxationi obnoxia.

Humeri ligamenta tria.

Scapulæ processus recurui.

Brachij motus à quibus oriantur musculis.

autor. Tertius præter hos geminus, aut ex duobus coalescens, à toto pectoris osse exortus, æquabiliter ad illud totum brachiũ adducit, si utrunq; tendat. Nam altero solum agente, aut deorsum, aut sursum, modicè motus brachij inclinabit. Porrò musculus ille, qui à sublimi pectoris parte iuxta claues ortus, duo habet capita, internis quidem partibus epomidi insertus, externis autem adhærescens inferius scapulæ partibus. Ac solius musculi huius tensi actio, brachiũ extrorsum extendit: alterius uerò, qui ad clauẽ peruenit, uersus interiora conuertit. Tensis autem æquè fortiter ambobus capitibus, brachium rectam planè ac mediam extensionem assumit. Atque alij etiã duo musculi, in æqui spinæ, quæ est ad scapulam, parte, similem prædicto habent actionem. Octauus uerò alius ultra prædictos est musculus, qui ortus* à maxima parte inferioris, qui in scapula est, lateris, brachium extrorsum abducit, ijs qui sunt ad pectus, oppositus, qui brachiũ sursum attollunt. Duæ sunt post hanc musculorũ motiones, brachium extrorsum ac deorsum circumagentes: uerũm amplius quidem extra abducit musculus,* qui ab inferiori ora lateris, quod in scapula est, proficiscitur. Nam qui scapulæ partem summam complectitur, minus quidem extrà, sed deorsum magis brachium circũagit. Reliquus uerò alius intus est musculus, qui deprimit, ipsumq; retrò agit: cui prædictus musculus paruus succedit, qui efficit ne brachiũ dum deprimitur, ullam in partem incliuet. Contenta autem fuit hoc natura, tametsi omniũ minimo, propter naturalem membri ad inferiora impetum. At qui musculi brachium attollunt, actione indigent uehementiori, ob idq; tum ipsi, tum qui brachia circumagunt (est enim hic motus uiolentissimus omnium) in omnibus animalibus robustissimi sunt, ac tendones maximè neruosos sortiuntur. Verùm scapulam deorsum trahit musculus, ex inferiori quidem thoracis spondylo enatus, inferioribus autem partibus scapulæ insertus. Trahit autem eam sursum musculus latus ac magnus, qui à spina enatus, sursum ad os occipitis peruenit. Trahit etiam sursum & musculus tenuis, qui ab ijsdem capitis ossibus ortus, ipsi ad spinæ basim inseritur. Retrò autem alij duo musculi abducunt ad totam animalis spinam: quorũ editior ipsam inflectit sursum, ad colli spondylos: reliquus autem abducit ad spondylos dorsi. Tensis uerò ambobus simul secundũ proprij situs rectitudinem, fertur ad* dorsum. Quum autem tensus est is musculus, qui ex laterali primi spondyli apophysi exoritur, scapulæq; finibus, qui sunt ad summitatem humeri, inseritur, maximè quidem ipsum humerum trahit: cum eo autem & scapulam totam, ad partes colli laterales, ut ad anteriores musculus tenuis, qui à labdoide oritur, conuertit. Quin etiã ex musculis qui è pectore ad eam sursum feruntur, qui est editior, non solùm mihi uidetur caput brachij trahere, sed etiam scapulam, ut qui ligamento articulationem totam continenti inseratur.

Brachium attollentes & circumagentes musculos esse robustissimos omnium.

[illegible] motus quibus proficiscuntur musculis.

GALENI PERGAMENI

de Vsu partium lib. XIIII.

QVum ipsarum animalis partium, nonnullæ quidem ad uiuendum sint necessariæ, ut cerebrum, cor, & hepar: aliæ ad uiuendum commodius, ut oculi, nares, & manus: atque aliæ deniq; ad instaurationẽ generis, ut pudenda, testes, atq; matrices: de his quidem ultimis hoc libro agendum est, quandoquidem superiores illas iam explicuimus. Ergo natura, si fieri potuisset, maximè optasset suum opificium esse immortale. Quod quum per materiam minimè illi liceret, subsidium quod potuit ipsi ad immortalitatem est fabricata, sapientis cuiusdam urbis conditoris exemplo. Quanquam nulla ciuitas comperitur adeò floruisse, ut non ipsa exedens uetustas, memoriam conditoris deleuerit. Naturæ uerò opificium iam multis annorum millibus constitit, atq; stabit perpetuò. Nam mirabilem quandam rationẽ inuenit, qua in demortui animalis locum, nouum aliud sufficiat. Omnibus siquidem animalibus natura concipiendi instrumenta congruentia tribuit: ipsisq; instrumentis eximiam quandam tum uoluptatis effectricem, animæ uerò ipsis utentis, incredibilem utendi cupiditatem cõiunxit: à qua animalia incitata, stimulataq;, etiamsi rationis expertia, ætateq; tenera sint, prouident tamen non secus, ac si prudentissima essent, ut genus suum sit superstes. Porrò in fœmineo sexu matrices uentri subiecit, qui locus est tum ad usum uenereorũ, tum ad recipiendum sperma, nec non ad incrementũ fœtus, & perfecti enixum, opportunissimus. Etenim collum matricis, in pudendum muliebre desinit: quod quum animal concepit, adeò ad unguem clauditur, ut ne minimum quidem aut intus foras laxet, aut foris intrò recipiat. In coitu autem eousq; patet ac tenditur, ut semen per latam uiam progrediens, facilè in matricis sinũ perueniat. Plurimum etiam & in partu distenditur, sic ut totum embryon facilè ea uia expellatur. Quare meritò à natura factum est neruosum simul ac mediocriter durũ, ut citra noxam plurimum contrahatur & dilatetur, diligatimq; ad excipiendum semen. Nam si præ mollitie in seipsum concidens, plexus quosdam efficeret, ab ijs semen prohiberetur, quo minus ad sinus matricis perueniret celeriter, ac sic humor spiritusq; à se mutuò separarentur, quos tamen coire est necesse, hunc quidem ut motus principiũ, illum autem ut materiam ad fœtuum generationem appositam. Cæterùm sanguis menstruus neutiquam prima est materia, atq; gignendi animalis propria: sed quum seminis humiditas à calore insito* ducta, tunicis matricum inciderit, non secus ac pinguitudo facilè agglutinatur. Atq; inde uno temporis momento multa fiunt, eaq; admirabilia naturæ, circa animalis generationis principiũ, opera. Nam matrix ipsa quàm celerrimè undique semini adhæret: collum autem totum conniuet, & eius maximè orificium internum. Qui igitur humor matricis asperitates illinit, toti superficiei internæ subtersus, membrana tenuis efficitur. Interea autem spiritus

Partium triplex genus.

Naturæ opificium perpetuum.

Concipiendi instrumenta.

Generandi cupiditas animalibus insita.

Matricum opportunitas.

Matricis collum.

Matricis collum cur neruosum ac mediocriter durum.

Spiritus effectrix principium in ipsa generatione.

Sanguis menstruus non prima materia gignendi animalis propria.

Generationis ordo.

tus undique ad unguem retentus, non elabitur, sed motus naturales primus ordiatur. At uerò quo tempore nec semen intrò, nec fœtus extrà fertur, matricis collum in flexus & contorsiones concidit: quæ ne matricis regio perfrigeretur, plurimum habent momenti. Neque enim alia ratione in menstruis purgationibus partubusque mulieres refrigerantur, quam quòd tunc in matricis collum sit rectum, refertumque. Porrò in animalibus numerosos fœtus gestantibus, natura fecit sinus matricis plures: in homine uerò, ac eiusmodi, quemadmodum corpus totũ est geminum, ita & matricis sinus est duplex, alter quidem in dextris, alter uerò in sinistris locatus. Siquidem quæ ob corporis imbecillitatem, breuioris uitæ futura erant, aut etiã præda fortioribus, iis animalibus omnibus assidui interitus remedium excogitauit natura, fœcundam scilicet generationem: semper receptaculorũ matricis numerum, æqualem numero mamillarum præscribens. Mammis autem lac tunc accedit, quo tempore iam absolutus est fœtus. Nam quum tenera adhuc sint atque imbecilla recens nata animalia, nec possint solidos cibos conficere, alimentũ ob id natura eis comparauit, perinde ac si utero adhuc gestarentur. Quibus uerò animalibus propter corporis siccitatem superfluus humor subnutriri non poterat, ut uolucribus omnibus, iis natura præcipuum quendam amorẽ in ea quæ procrearunt, ingenerauit: quo impulsa, bellã pro pullis cum ferocibus animalibus, quæ antea declinabant, suscipiunt intrepide, uictumque illis conuenientem suppeditant. Ut igitur matrices duæ mulieribus in unum collum desinentes sunt factæ, ita & ubera duo, utrunque sive matrici, iustar ministri boni, subseruiens. Unde Hippocrates ait: Si mulieri geminos gerenti, mammarũ altera gracilescat, si dextra quidem, masculum, sin sinistra, fœminæ abortum faciet. Siquidẽ mares in dextris, fœminæ in sinistris maiori ex parte locantur. Etenim exiguæ, dum fœtus augentur, sunt mammæ, quo modo etiam matrices. Quum autem perfecti fuerint, & pariendi tempus institerit, simul cum matricibus, quod satis est intumescunt. Matricis itaque partes sunt, sperma recipere, atque fœtum absoluere: mammarum uerò, quod iam natum est educare. Quod si animalia attentius dissecueris, reperies in iis quidem quæ adhuc augentur, uesicas matricibus multò maiores: in perfectis autem, matrices uesicis. Vesica namque ad portionẽ omnium aliarum partium augetur, ut quæ omnibus ætatibus æqualiter seruiat: matrix uerò, nec dum augentur adhuc animalia, nec quum iam consenescunt, rite actionem suam potest obire. Siquidem alimento benigno abundantique fœtibus opus est, cuiusmodi in solis florentibus abundare potest: quum in declinantibus quidẽ, alimentum non rite coquatur: in iis autem quæ augentur, quamuis rectè concoctum sit, in nutritionem & auctionem totum id absumatur. Est autem fœmina mare imperfectior, una quidem & prima ratione, quia frigidior. Siquidem in animalibus calidum est magis actiuũ frigido. Cæterùm omnes quæ uiris insunt partes,

Puerperæ, aut quibus menses fluunt, cur facile refrigerentur.

Matrices plures sinus in numerosi partus ædentibus.

Matricis sinum esse hominis duplicem.

Generationis fœcunditatẽ quibus natura concesserit.

Matricis receptaculorum numerum, mamillarum esse numero æqualem.

Lac quo tempore accedat.

Lac cur genuerit natura.

Amor in procreata.

Ubera duo, ut matrices duæ, mulieribus insunt.

Abortus quando accidat.

Mares in dextris, fœminas in sinistris matricis partibus, maiori ex parte locari.

Matricis munus.

Mammarũ munus.

Fœmina mare imperfectior, quia frigidior.

Calidũ esse magis actiuum frigido.

in mulieribus etiam reperias, eo discrepantes duntaxat, quòd in mulieribus quidem ipsæ intus sunt conditæ, in uiris autem extrà pendent, iuxta nuncupatum perinæum. Quòd si mulieribus quidẽ partes euertas extrorsum, uiriles aũt intrò reuertas, replicesque, inuenies omnes inter se similes. Cuiusmodi & in talparum oculis sume licet exemplum. Hæ enim uitreum & crystallinum humorem, & præterea tunicas his circundatas, nõ minus habent, quàm animalia quæ utuntur oculis. At neque eis aperti fuerunt oculi, nec foras prodierunt, sed imperfecti fuerunt relicti. Sunt enim animaliũ naturæ uariæ. Alia quippe non longe recesserunt à plantis, suntque ea animalium omnium imperfectissima, sensu unico tactus prædita, ut ostreorum plurima. His recesserũt amplius, quibus gustus inest: his adhuc amplius, quæ odoratus instrumentum sortiuntur. Quibus adhuc multò magis, quæ instrumento audiendi sunt prædita. At perfectis proxima sunt, quibus præter hæc omnia, adest uisus. Solis autem hominibus ratio inest, qua diuinius nihil mortali animali est concessum. Sicut igitur homo animal est perfectissimum omniũ, sic tantò est fœmina imperfectior mare, quantò frigidior. Genitalia autem eius, formata intus fuerunt, dum ipsa in utero adhuc gestaretur. Quum enim extare & foras propulsari præ caloris imbecillitate non possent, ipsum quidem animal quod cõformabatur, imperfectius eo, quod undique est absolutum, reddiderunt: quam imperfectionem tamen consequuta est utilitas nõ aspernanda, ad instaurandũ humanum genus. Nam quum fœtus ipse materiam copiosam postulet, tam ad primam sui constitutionem, quàm ad omne incrementum, si calidissima quidem ipsa fœmina esset, utique discuteret talem materiã, nec sineret coaceruari eam: quemadmodum si impensè frigida, ne humorem quidem ipsum concoqueret. Frigidiorem igitur eam eousque fieri satius fuit, quoad alimentum quod cõcoxisset & confecisset, discutere totum nõ posset. Hæc itaque est frigiditatis fœmineæ utilitas, quam mox sequutura erat partium imperfectio, quum ipsæ præ caloris imbecillitate prorumpere foras non possent. Quod commodum ad instaurandum genus, est secundum ac maximum. Nam si extra prodiissent, scrotum utique extitisset: quod quum intus iam delitescat, matricum substantia est factum instrumentum seminis recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo, aptissimũ. Statim autem & testiculos fœmina erat habitura minores, imperfectioresque: ac sperma in ipsis, tum parcius, tum frigidius, humidiusque. Sequuntur enim hæc quoque necessariò caloris penuriã. Non igitur semen eiusmodi, generando animali satis esse poterat, licet utiquam rem fuerit & ipsum utile. Mas uerò quantò est calidior, tantò ipsius testiculi extiterũt maiores. Semen autẽ quod in ipsis gignitur, quum sit summé coctum, principium effectiuum est animalis. Ex uno itaque principio, ab opifice sapienter inuento, iuxta quod fœmina mare fuit imperfectior, nata sunt omnia, quæ ad animalis generationem pertinent: tum quòd muliebres par-

Muliebres partes pudẽdi, uiris ibi esse similes, nisi quod sunt inuersa.

Talparum oculi inclusi, imperfectique.

Natura animalium uariæ.

Animalia omnium imperfectissima.

Ratio inest soli homini, qua diuinius nihil animali mortali est concessum.

Genitalia fœminea fuisse intus formata, quia in utero præ imbecillitate caloris foras propulsari haudquaquam potuerũt.

Frigiditatis fœmineæ utilitas.

Testiculi fœminæ & semen qualia.

Testiculi masculis calidiores fœmineis.

Semen masculi esse principium effectiuum animalis.

tes intus reconditæ sint, quatenus dictum est: tum quód uirile pudendum, extrà oblongum prominet, ad uenerem, atque ad semen excernendum aptissimum, quodque semen ipsum uirile sit multum, & crassum & calidum. Quod quidem non alia quadam ratione ad maris, alia ad fœminæ procreationem mouetur (sic enim principium animalis non esset simplex, si motus omnino repugnãtes haberet) uerùm * quod imperfectius quidem mouetur semen, fit fœmina: quod perfectius autem, masculus. Ipsum autem motum perfectum aut imperfectum, inæqualitati quæ in calido & frigido est, iure tribueris, ad quod unum principium, particulares omnes reuocabis actiones. Iam ipsum fœmineum semen gignere per se fœtum non potest, sed maris semen omnino flagitat, cum quo oportet misceatur, ita ut utrunque semen in unum motum conspiret. Nam tametsi gallinæ citra gallinacei operam, oua subuentanea concipiant, ex illis tamen animalia excludere nequeunt: quandoquidem ut ea perficerentur, masculi caliditatem desiderabant. Sed ne id quidẽ in gressilibus animalibus unquam potest contingere. Solum namque si quod animalis est genus temperatura eousque siccum, ut humoris frigidi redundantiam in fœmineo semine quadantenus possit absumere, id fœtũ eiusmodi, qualia in gallinis sunt ea oua, sine mare potest efficere. At mulierem nemo unquam uidit sine uiro uel molam, uel eiusmodi quippiam concepisse. Quamobrem satius fuerit maris semen motus principium existimare: fœminæ uerò, ad animalis generationem aliquid etiã ipsi conferre. Porrò uena caua, quã primùm adhuc ex hepate emergens, sublimis ad spinam flectitũ, dextrum habet renem, ad dextram sibi adiacentem: tum deinceps paulò infrà ad læuam, sinistrum. Producitur autem ex ipsa uas uenosum maximũ in utrunque renem, sicuti & arteriosum, ex maxima arteria quæ dorso incumbit. Quoniam uerò genitalia organa his uasis subiacent, hinc utrũque uenarũ & arteriarũ ad ea proficisci erat necesse. Quocirca uasorum quæ ad ipsa feruntur, quæ ad dextram quidem matricem atque ipsius testiculum progrediuntur, à magnis ipsis uasis, quæ sunt ad spinam, proficiscuntur, uena quidem a caua uena, arteria autem ab arteria magna: etsi rarò a uasis quæ in dextrum procedunt renem, oriantũ, ubi dexter ren sinistro propinquus fuerit. Quæ uerò ad sinistrum testiculum in masculis, aut ad matricem sinistrã in fœminis tendunt (sunt autem hæc etiam duo, arteria scilicet una, atque alia uena) non amplius à magnis uasis, sed ab iis quæ in renes ferunt, emergunt. Ex quo intelligi potest, testiculum sinistrum in masculis, & matricem sinistrã in fœminis, sanguinem impurum adhuc, excrementosum, humidum, ac serosum recipere. Qua ex re accidit, ut ipsa quoque recipientia instrumenta, temperamentum habeant diuersum. Quemadmodum enim sanguis purus excrementoso est calidior, ita & partes dextræ quæ ex ipso nutriuntur, sinistris sunt calidiores: id quod principiò etiã eiũt, uel ratione hac, quòd secundũ hepatis rectitudinem locarentur. Quod quidẽ si uerum est, ac præterea masculus est calidior fœmina, probabile utique fuerit, partes quidẽ dextras, masculorum: sinistras autem, fœminarum esse generatrices. Eòdem pertinent & quæ ab Hippocrate dicta sunt. Si dexter quidem testiculus attollatur, hoc est, si ualentior sit, masculum gignet: sin uerò sinister, fœminam. Cæterùm pars aliqua dicitur fortior aut imbecillior altera, bifariam: uno quidem modo, simpliciter atque ita cor hepate, arteriæ uenis, nerui carnibus, ac denique omnia dextra sinistris in omni animalium genere sunt fortiora: alio autem, secundũ huius indiuidui constitutionem. Leoni siquidẽ potest esse sinister testiculus fortior, si præcipuè in prima compactione, dextro aliquis affectus acciderit: quum nimirũ quælibet pars, morbida magis atque imbecillior in omnem uitam reddatur, si quod uitium uel exiguum, in prima cõformatione contraxerit. Cuius uitij culpa, tum in primum maris cum fœmina coitum intempestiuũ, tum in grauidæ uictus rationem sequentẽ, est referenda. Quum igitur duplex sit masculorũ generationis principium, in fœminis quidem dextra matrix, in masculis uerò dexter testiculus: consentaneum est masculum in dextra matrice, fœminã in sinistra maiori ex parte inueniri. Fieri tamen potest, licet rarenter, ut sinistra matrix a calore seminis uicta, pro fœmina masculum in seipsa gigni permittat. Quemadmodum contingit etiam interdum, ut semen quod fœminã erat generaturum, calefactum à dextra matrice fœtum efficiat masculum: contrà, quod masculum erat geniturum, à sinistra refrigeratum, in contrarium mutetur. Ipsorum autem fœtuũ causa, existit principium uenarum, matrices ipsas nutrientium, ac mammas cum eis colligantium. Sola enim hæc instrumenta per uasa cõiungi expediebat, ut quando in matricibus augeretur fœtus, atque conformaretur, illi soli neque communes, ex utrisque partibus alimentum affunderent: quando uerò in lucem æditus esset, mammis rursum totum alimentum surreperet. Quæ causa est, cur eodẽ tempore menstrua bellè procedere nequeant, & fœmina ipsa lactare. Porrò ante conceptum in muliere ætate florente, quicquid sanguinis superflui colligitur, natura singulis mensibus per uenas ad uterum pertinentes excernit. Quum autem iam conceperit, ex iisdem uasis fœtus trahit alimentum copiosum. Quod uerò reliquum est, ad pectoris regionem suggerit. Itaque meritò dixit Hippocrates, lac germanũ esse sanguini menstruo. Cæterùm quum fœtus imbecillior effectus, sufficiens alimentũ non trahit, ante tempus lacte intumescunt ubera: gracilescunt autem, quum matrices alimenti penuria laborant: quam constitutionem abortus sequitur. Iam uerò non ob id tantùm, quòd dij uoluerint genitalibus quidem uoluptatẽ maximam esse cum usu uenereorũ coniunctam, florentibus aũt insaniã quandã atque immensam ueneris cupiditatẽ ingenitam, protinus uoluptas atque cupiditas animalibus accesserũt: sed ex materia atque instrumẽtis ad ea ipsa cõparatis, utraque affectio exoritur. Siquidem arteriæ & uenæ prædictæ, quæ ad partes genitales feruntur, matricum

Pudendum uirile quale.

Semen uirile quale.

Semen quod imperfectius mouetur, fit fœmina: quod perfectius masculus.

Semen utrunque necessariò miscendum esse ad fœtus generationem.

Oua subuentanea animalis excludẽdo inepta.

Animalia absque commercio maris, non gignentia.

Molam absque uiro concipere mulierem non posse.

Semen masculi esse motus principium.

Vena caua.

Ren sinister dextro inferior.

Vasa emulgentia.

Spermatica uasa dextra, oriri à magnis dorsi uenis & arterijs, rarò autem ab emulgentibus dextris.

Spermatica uasa sinistra, à sinistris oriri emulgentibus.

Testiculum sinistrum in uiris, & matricem sinistrã in fœminis, recipere impurissimũ sanguinem.

Partes matricis dextræ cur sint calidiores sinistris.

Dextrasque masculinas, sinistras fœminarum esse generatrices.

Fortius ex altero, bifariam dicitur.

Principium generationis masculorũ duplex.

Venæ ubera matrici germanitate conn. . . gatas, sanguinis continuo.

Lactante fœmina, menstrua bẽ non fluit.

Menstrua excretio.

Lac germanũ esse sanguini menstruo.

Abortus quam constitutionem sequatur.

Venereæ appetentiæ, appetentiæque causas in materia & instrumentis consistere.

Testium fœmineorum situs.

cum quidem fundum præteruehuntur lateralibus uero ipsarum partibus postea iunectæ, in duo diuaricantur. Tum autem pars alia illinc à lateribus ad fœminę testes secedit, qui & ipsi matricibus adiacent. Altera uerò in fundũ progressa, multipliciter tota in ipsum distribuitur. Committuntur autem hic fines uasorum, quæ in sinistrũ sinũ matricis diuisa sunt, cum finibus eorũ, quæ in dextrum eiusdem sinum sunt distributa.

Serosam humiditatem quæ in matricem confluit, ubi incaluerit partes excitare ad agendum, uoluptatemq́; maximã conciliare.

Quo fit ut dextra etiam matrix assumat serosam humiditatem, quamuis exiguam. Siquidem nõ solùm auget in sinistris partibus frigiditatem ea ipsa humiditas, sed etiam cum spiritu iuncta, ubi incalescat, atq; euacuari postulat, acrimonia & mordacitate sua, omnium maximè potest partes ipsas excitare ad agendum, uoluptatemq́; incredibilem interim dum agunt, præbere, acrium humorum exemplo, qui delitescentes sub cute, maximum etiam pruritum inferunt, ac suo motu uoluptatem non exiguam inducunt. Sunt autem genitales particulæ longe, quàm cutis ipsa, sensibiliores, ac proinde maiori uoluptate afficiuntur.

Seminis substantia.

Semen igitur (cuius humiditas crassa, uiscosa, spumosa, ac uitali spiritu plena existit) quando in propriũ locum inciderit, principium fit animalis generationis. Quum autem in alienum, exiccatur & contabescit nimirum expirante quidem repentè spiritu, considente autem humiditate uiscosa.

Semen fœmineũ quo pacto gignatur.

Causa generationis fœminei seminis, est huiusmodi. Ex ijs uasis quæ ad matrices accedunt, pars illa quæ fertur deorsum, inuoluitur, modo persimili ijs uasis, quæ in testiculos masculorum perueniũt. Itaq; superiacens quidem uena, subiacens autem arteria, utraq; in flexus numerosos atque æquales torquetur in quibus plexibus sanguis & spiritus qui ad testes descendunt, diutissimè cõcoquuntur.

Testes uiriles, quàm muliebres, cur semẽ exactius concoquant.

Testes uerò quũ sint laxi, cauernosiq́;, excipientes humorem qui in uasis cœptus erat concoqui, rursus eum & ipsi percoquũt perfectius quidem ad fœtus procreationem, uiriles testes, maiores & calidiores quum sint, genituramq́; magis elaboratam excipiant, imperfectius autem muliebres, utpote minores, & frigidiores, excipientesq́; humorem non usqueadeo concoctũ.

Partes omnes alimentũ sibiipsis assimulare

Semen cur candidum

Fœmina in seipsam eiaculatur semen.

Meatuum excipientium à testiculis semẽ, implantationes.

Quum igitur omnes particulę alimentum sibiipsis assimilent, mirum esse non debet, si tunicæ uasorum albæ existentes, sanguinem in formam sibiipsis similem, propter longam moram, immutent. Quum autem marem quidem semen foras eiaculari, fœminam uerò in seipsam, oporteret ob eam caussam & uasa quæ à testibus semen exciperent, in maribus quidem ad pudendum exporrexit natura, & ad meatũ per quem etiam lotium emittitur, orificio adaptauit in fœminis autem tum in ipsas matrices inseruit, tum constituit, ut in capacitatem internam semen excernerent. Ad hæc etiam, uirile uas spermaticũ, latum ac longum existens, quum iam prope pudendum accesserit, contrahitur ueluti quosdam sinus at muliebre, simul est angustum ac breue, quòd nec multũ, nec crassum semen deducturum, ut illud, esset.

Conuulsio organorum spermaticorũ ad seminis excretionem conducit.

Ad excernenda ea quę continentur in uasis, ipsa partium genitalium ueluti conuulsio quædam, quę in coitu uenereo accidit, haud exiguum habet momentum. Nam quòd in morbo comitiali, & gonorrhœa, contrahantur uasa testiculorũ, ob id etiam coguntur semen ipsum exprimere. Iam uerò muliebre semen, præterquàm quòd confert animalis generationi, etiam ad uoluptatem in coitu excitandam conducit.

Semẽ uirile est membranarum & uasorum omnium origo.

Semen uirile à muliebri alit.

Est autem uirile semen membranarum atque uasorum omnium origo. Ipsum quippe * statim concoquitur, atq; initio ex muliebri nutrit semine, tanquã id natura sit familiare magis quàm sanguis. Quicquid enim nutritur, à similibus augeri facilius potest.

Humoris geniti in glandulosis corporib. utrinque sitis circa ortũ colli uesicæ, usus

Porrò qui humor in illis corporibus glandulosis gignitur, quæ utraq; parte colli uesicæ locata sunt, is in meatum urinarium effunditur atq; in masculis quidem, unà cum semine in matricem delabitur in fœminis autem, & foras, & in muliebre pudendum erumpit. Vtilitates autem eius in sexu utroq; sunt, quòd ad uenerem excitet, in coituq; delectet, ac denique meatum urinarium madore suo perfundat, habilioremq́; ad urinæ transitum reddat.

Spadones inter coeundũ qua ratione uoluptate fruantur.

Cuius humoris nutu te etiam ipsi spadones uoluptate inter coeundum fruuntur. Effluit autem tunc fœminis, quum uehementer oblectantur in coitu. Quo tempore qui concumbunt, circa pudendum sibi eum effundi percipiunt. In masculis autem propria & pręcipua eius utilitas est, qualis seminis existit in fœminis. Sunt enim inter se specie simillima, muliebre semen, & humor qui glandulosis marium corporibus inest quum & robur & calor masculorum, detentum in ijs partibus humorẽ ita concoquat, ut nihil ei ad fœminarum semen desit. Vnde & meatus qui ex ijs corporibus proficiscuntur, non dubitant nonnulli uasa spermatica nuncupare, & astites glandulosos: sicuti & uaricosos astites, eos qui à testiculis explantantur.

Astites glandulosi

Astites uaricosi

At in fœminis ille humor, tenuis atq; crudus existit, ineptusq́; ad gignendum.

Semen esse succum matrici familiarissimum.

Collũ matricis.

Cornuum matricis usus, et situs.

Verum enim uerò quũ semen matricibus sit succus familiarissimus (cuius recipiendi gratia extiterunt) idq́; duplex habeatur, ad uirile quidem trahendum, matricis collum est destinatum ad semen autem à proprijs trahendum testiculis, comparata ipsa cornua fuerunt. quæ propterea sursum ad ilia spectant, paulatimq́; arctata desinũt in angustissimos fines, testiculis qui è directo sunt, coniuncta. Quod autem eò pertingit uas, marium spermaticis uasis quadam proportione respondet. * Cui insunt etiã & musculosa corpora, quæ ad testiculos ipsos descendunt, qualia in masculis à musculis hypogastrij oriunt.

Spermaticorũ uasorum situs & progressus in masculis.

Quum aũt ut testiculos, sic uasa spermatica, in maribus oporteret esse maiora, ac testes ipsi utrinq; pudendi radici adhærerent, longum quendam uiæ circuitũ ipsis uasis excogitauit natura: ea primò ducẽs sursum ad ilia rursus autem per interna deducens, ad eum usq; locum unde pudendum enascitur, ubi semen erant eructatura. Quo loco multis flexibus ea contorquens, uaricosaq́; efficiens, plurimumq́; amplificans atq; dilatans undiq;, prouentui seminis sic præparauit quamplurima receptacula.

Testiculorũ fœmineorum positio.

At fœminarum testiculi, quum parui penitus existentes, uasa etiam exigua producturi essent, loco, quẽ nunc possident, opportunissimo sunt locati, utraq; quidem matricis parte po

sint, paulò autem supra cornua, abducti. Præterea quo meatu descendente à peritonæo, uelut fistula quadam, uiri tenus uiriles testes uasa deduxit natura, eodē est ad spermatici uasis ascensum abusa, cōmunem tribus uasorū generibus securitatem, unum hunc meatum inueniens. Illinc autem rursus deducens, coxendicū quidem ossibus, à lateribus pubis uero, ex anterioribus osse denique lato, ex posterioribus, ipsum muniuit. Cæterum uesica prima pubis ossibus subiacet. Post hanc autem, sunt matrices in fœminis. Post matrices intestinum rectum, tanquam substerniculum molle. Quum autem masculorū uasa spermatica, tendi coitu aliquanto magis quam fœminarum in ipso coitu oporteat, ob id ea etiam robustiori tunica constant. Porrò ad genitales particulas, nerui quidem mediocres, uenæ uerò & arteriæ maximæ, duplices que, feruntur. Siquidem alterum iugum earum, ex locis propinquis renibus in testiculos & matricis fundum (ut diximus) proficiscitur: alterum autem ex uasis, quæ sunt ad os sacrum, sursum rectum, inferius partibus insertatur, ubi primū in fœminis quidem matricis collum, in maribus autem uirga, exoritur. Quandoquidē ex hac copula, inferiores illæ partes nutriuntur. Sed neruorum etiam iugum quoddā mediocre, ab illa ossis magni regione, simul cum uasis ipsis natura ad partes easdē deduxit. Quum enim tres sint, si opus sit neruis partibus singulis distribuendis: sensus quidē in instrumentis sentificis: motionis, in motorijs: dignotionis doloris in reliquis omnibus: matricibus quidem totis, & partibus quæ ad marium testiculos pertinent, paucissimis opus fuit neruis, qui in ipsas distribuerentur, ut quæ neque ad sensum exactiorē, neque ad motum aliquē uoluntarium inseruiāt, nec sint item excrementorū meatus. At uirga maris, & collum matricis, cæteraque quæ ad pudendum spectant, quod sensum absolutiorem postulent, uenerei eorū ratione, meritò satis sunt plures neruos adepta. Constat autem matrix una duntaxat tunica, quòd sanguine puro atque benigno alatur, nec periculum sit, ne exulceretur ab acribus succis, quemadmodū uentriculus & intestina, quibus nimirum ob id est tunica duplex tributa. Quinetiam uesicę utrique unica tunica est data, dura tamen & robustissima, æque ut partibus, quum uidelicet ea instrumenta, ad excipienda tantùm excrementa sint destinata. Verùm genus omne fibrarum tunicæ matricis est inditū, quò rectis quidem fibris ad sese trahere, transuersis excernere, retinere aūt simul omnibus posit. Quæ uerò membrana uiri insecus circundata est matrici, utrunque illius sinū in idem iungit. Alligantur aūt matrices corporibus circumiacentibus per quædam ligamenta ita soluta & laxa, ut tensioni quidem ipsarū & concidentiæ facilè cedant & obsequantur, eas tamen minimè auelli aut deturbari permittant. Iam uerò quum collum quidem matricis, deorsum in pudendum inclinet, reliquā totam capacitatē in uentre esse sitam oportuit. Quia autem laxi admodum testes & carnosi & molles, cum spermaticis uasis, densis, duris, & fortibus, coalescere tutò non poterant, ob id natura, non in ipsos testes, sed in uocatam ἐπιδιδυμίδα, mediam amborum, spermaticum uas inseruit. Epididymides tamen in fœminarū testiculis maxime sunt obscuræ quia & testiculi earum, & etiam uasa spermatica, admodum sunt exiguæ substantiæ quorum inter se nō magno discrimine dissident. Porrò marium testes humidiores sunt ac molliores fœminarum testibus, & uasa seminaria duriora.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium lib. XV.

Qvum igitur duo facere animalia quę procrearent, esset melius, quam unum, pulchre mea quidem sententia, ipsarum particularum alias quidem ad recipiendum, alias autem ad excernendū semen, natura fecit accommodatas: quarum nulla aut perfectius constitui, aut melius usquam locari potuit. Ipsius autem transmutationis tam subitæ, qua pudendū uirilem cōtrarias dispositiones mutatur, quum uenæ in causa esse non possent (sanguinis enim substantia non potuisset tam celeriter aut replere, aut uacuari, sed aer uel spiritus) nec arteriæ etiam, ob perpetuam illam dilatationis & concidentiæ necessitatem: nec nerui qui à cerebro aut spinali medulla oriuntur (nullam enim habent hi cauitatem conspicuam, nec dilatari aut contrahi naturaliter possunt) nec denique ligamenta, aut tendones, aut carnes, aut ossa, aut cartilagines: necessarium utique fuit illud corpus neruosum, quod à pubis ossibus nascitur, cauum simul & omni uacuum humore (id quod cæteris ligamentis nō contigit) ut uicissim tum intumesceret, tum mole deprimeretur. Quo pacto autem id corpus talem constructionē sit nactum, si nimis auxie scruteris, conuinceris quidem non intelligere, neque tuam imbecillitatem, nec tu facultatem creatoris. Oportuit autem ipsum ex medijs superioribusque ossium, quæ in pube sunt, partibus, exoriri. Nam sic plurimum ab ano erit ipsum pudendum dissitū, ad coitumque locum opportuniorem habebit. Etenim quandocunque pars aliqua caret coniuge, maiori ex parte positionē mediam requirit. Vbi uerò duarum partium coniugium adest, utraque pars æquabiliter uult a media recedere. Porrò non solum ipsius coitus causa, per uenerem oportet esse exactè tensum pudendū, sed etiam quò meatu diducto ac directo, semen eiaculetur longissimè. Siquidem si concideret aut flecteretur ipse meatus, hæreret semē. Quam ob rem quibus ob uinculum quod ad uirgæ glandem habetur, meatus contortus est, ij generare non possunt. Fœcundi autem redduntur, uinculo abscisso. Cæterùm extenditur penis, atque in tumorem attollitur, dum spiritu neruus ille cauus repletur. Iam uerò in partibus pudendi inferioribus, seminis meatus secundū longitudinē exporrectus, medius est constitutus. Incubat autem huic neruus cauus. Vtraque uerò horum parte, musculi duo, quò meatus ceu à manibus quibusdā in utranque partem distractus, quammaximè dilatetur, toto pudendo stabili permanente. At quum uesica etiam propè constituta esset, non erat opus ad ex-

Colli vesicæ positio.

Pudendi muliebris positio.

Pudendi utriusque epiphyses, cuius gratia cõstitutæ.

Nympha.

Agnina membrana.

Farciminalis membrana.

Secundarum usus.

Vasa quæ intra matricem sunt alendo gignuntur.

ad excernendum lotiũ alium meatum cõstituere, sed tenuius uno meatu. Quare meritò collũ uesicę totum peritonæum occupat, utpote sursum ab ano (cui incubabat primò) usq; ad pudendi exortum se extendens. In mulieribus autem, pudendum quidem ipsum ano incumbit: in finem autem eius superiorem, collum uesicæ desinit, unde lotium profunditur. Quod uerò ad cutis epiphyses, quæ sunt in finibus utriusque pudendi, pertinet, in mulieribus quidem tum ornamenti gratia extiterunt, tum ne matrices refrigerarentur: uiris autem, præterquam quòd ornamentũ adferunt, carere ipsi omnino ijs non poterant. Cuiusmodi autem pharyngi uua est propugnaculum, tale est matricibus, quam nympham appellant. At fœtui delitescenti in utero, tenuis quædam membrana, quam agninã uocant, undiq; est circumiecta, ipsius ueluti sudorem excipiens. Huic autẽ extrinsecus alia tenuior incumbit, farciminalis dicta, ad uesicã usq; fœtus pertusa, quæ usq; ad horam partus in seipsa lotium illius colligit. His rursus in orbem chorion, hoc est, secundæ, sunt circunfusæ, matricẽ totam interius subungentes, ut per eas medias fœtus matrici annectatũ. In singulis porrò orificijs uasorum, quæ intrinsecus ad matricem pertinent, (per quę etiam sanguis menstruus in ipsam deferebatur) quo tẽpore utero geritur, aliud uas gignitur, arteria quidem in arteriæ, uena uero in uenæ orificio: ut sint ea quæ generantur, numero æqualia ijs orificijs, quæ intrò in matricẽ desinunt. Colligat autem ea inter se tenuis quidem, sed fortis membrana, quæ extrinsecus uasis omnibus circumhæret, partibus uerò matricis internis inseritur. Exiguũ sanè est illorum uasorũ quodq;, quum primum à matrice exoriuntur, cuiusmodi sunt arboris radices extremæ, in terram defixæ. Ea tamen progressa paululum, per coniugationem coalescunt, ex duobusq; unum procreantur, rursusq; illorum singula cum singulis eiusdem generis coeunt, fitq; id perpetuò, donec parua omnia in duo magna coalescant, quæ uelut stipites quidam, fœtui per umbilicũ inserantũ. Quatuor itaq; omnino sunt iam hîc uasa, duę scilicet arteriæ, & uesicę totidẽ, nullis diuersi generis inter se cõmistis, sed uenis semper cum uenis, arterijs cum arterijs in idem coeuntibus. Quod autem uenæ ipsę umbilicũ prætergressæ, in partes hepatis simas, arteriæ uerò in partem arteriæ magnæ, quæ ad lumbos est, inserantur, quomodo non sit dignum admiratione? Siquidem uenas uidere est, statim ut umbilicũ superarint, inter sese mutuò coire, unãq; effici, quę postea membranis fortibus cõuestita, uenisq; corporibus colligata, recta ad uiscus usq; progreditur. Oportebat enim ipsam prius ad uenarũ principium in fœtu accedere, postea illinc in omnes partes distribui. Arterias autem expediebat & ipsas sanè in arteriarum principium, sinistrum uidelicet cordis uentriculum inseri. Verùm quum hic uentriculus à locis umbilici sit dissitus quàm longissimè, nõ erat tutum eas ueluti pendentes, tanto itinere sursum ducere. Quare gratia maioris securitatis, primò quidem ad propinquã uesicam produxit illas, deinde uerò per totam ipsam

Venam prætergressam umbilicum in sima hepatis inseri, arteriam prætergressam umbilicum, in lumborum arteriam inseri.

(cui uinculis alligantur) tutò ad magnam usque arteriam, quæ à corde sunt exorta, deduxit. Quatuor itaq; sunt prædicta in umbilico uasa, duæ scilicet arteriæ, & totidem uenæ, in medio sui habentes οὐραχὸν, hoc est, urinarium meatum, qui ex fundo uesicæ exortus, lotium in farciminalem membranam deriuat. Cæterum superioribus ipsius meatus partibus, uenæ, inferioribus arteriæ adhærescunt. Per quæ uasa, ueluti per truncos quosdã, ex matrice trahit fœtus sanguinem & spiritũ. Inter hæc uerò omnia, & uasa illa exigua, quæ in matricem seruntur, media est quædam ceu trunci radicatio, quam chorion appellant, existens prodigiosa multitudo uasorũ, quæ à membrana tenui quidem, sed forti & duplici, amiciuntur, connectuntur, & colligantur. Est autem utilitas minimè cõtemnenda illius humoris, qui intra amiculum, hoc est, agninã continetur membranã. Fœtus siquidem in eo quasi innatans, sursum tollitur ac uehitur, ut minus sit grauis ijs uinculis, per quæ matrici cohærescit. Ad hæc etiam cùm partus instat, eo humore perfusus, faciliùs collo matricis elabitur. Veruntamen si acetabula, quæ sunt ad matricem peruenientium orificia uasorum, mucore referta fuerint, nequeunt fœtum gestare. At uerò ut matricis capacitas tota fœtui cederet, ipsaq; grauida pondere premeretur minus, atq; in partu etiam facilè rumperetur, iure natura membranas omnes, quæ ad fœtum spectant, efficiendo pertenues, ex mutua inter se connexione securitatem eis comparauit. Quum autem fiat excretio urinæ, dum uesica motu naturali circum humores quos in seipsa continet, undique tota contrahitur, adsit uerò infantulo delitescenti in utero ad ipsum collum uesicę urinarius meatus: quid potest in causa esse, cur per eum nihil lotij reddatur, sed totum sursum ad urinaculum dictum ascendat? In causa certè sunt, tum latitudo urinaculi, multis numeris maior ea quæ collo inest: tum rectitudo maxima eiusdem, quæ ad educendam urinã, colli obliquitate est præstantior. Taceo nullum musculũ esse extrinsecus urinaculo appositum, qui effluxum excrementorum prohibeat, cuiusmodi reperitur ad collum uesicæ. At uerò maiori mensura, quàm pro aliarum partium portione, hepar in primo conformationis tempore excedit: excedit etiam non mediocriter usq; ad partum. Secundum ipsum, cerebrum, & cor, excellunt magis quam pro aliarum ratione particularum. Causa autem eius rei est, quòd hepar quidem uenarum principiũ existit. Quia igitur fœtus dum formatur, atq; augescit in utero, magis eo usu indiget, quem uenæ præstant (ut qui diutissime plantarũ more regatur) principium harum mox à prima generatione natura robustissimum fecit. Cerebro quippe & cordi, & instrumentis quæ ab illis emergunt, utilitas quæ à neruis proficiscitur, necessaria erat, quòd ea sine sanguine, nec generari, nec augeri possint. Hepati uerò ac uenis, arteriarum quidem usus erat exiguus: neruorum uerò nullus, antequàm absoluta essent. At cur pulmo in ijs qui geruntur utero, est ruber: nõ autẽ ut in perfectis animalibus, albicãs? Quia tunc nutriũ per uasa umbi-

Vmbilici uasa quatuor.

Οὐραχὸς.

Vrinaculi usus.

Chorion.

Humoris contenti in agnina membrana, usus.

Acetabula.

Vrinæ excretio quo fiat modo.

Vrina fœtus cur per uesicæ collũ nõ excernatur.

Hepar est uenarum principiũ.

Venas in usum fuisse necess. intus cerebro & cordi gignendis.

Hepati ac uenis nõ fuisse usquequaque opus arteriis aut neruis in prima generatione.

Pulmo cur in ijs qui gestantur utero, admodum ruber sit.

cam tunicã, & eam tenuem habentia, ad quę quidem ex uena caua illuit sanguis in natis uerò, occæcatur quidem uasorum reseratio: aer autem copiosissimus tunc incidit, sanguisq; parcissimus, atq; idem tenuissimus. Quinetiam pulmo tunc motu perpetuo agitatur, animali nimirum tunc respirante. Quo fit ut sanguis à spiritu incisus, motuq; agitatus duplici, altero quem ex arterijs habet, altero quẽ ex toto pulmone acquirit, tenuior adhuc seipso & mollior, ac ueluti spirituosus reddatur, pulmonisq; carnẽ sibi similem reddat. In fœtibus itaq; uena caua est in arteriã uenosam pertusa. Quum aũt id uas, nempe arteria uenosa, uenæ officiũ pulmoni præstaret, necessum fuit uas alterum in arteriæ usum accõmodari: quocirca natura id quoq; in magnam arteriam pertudit. Verum quum hęc uasa aliquantulum inter se distarent, aliud tertiũ uas exiguum, quod utrunq; contingeret, effecit. In reliquis uerò duobus, quum hæc quoq; mutuò se contingerent, ueluti foramen quoddam utriq; cõmune aperuit: tum membranã quandam in eo, instar operculi, est machinata, quæ ad pulmonis uas facilè resupinaretur, quò sanguini à uena caua impetu affluenti cederet quidem: prohiberet autẽ, ne sanguis rursus in uenam cauam reuerteretur. Quod foramen, quamprimùm animans est in lucem emissum, aut certè non multò pòst, coalescente membranula, conglutinatur. Pari modo id uas, quod magnam arteriam uenæ, quę fertur ad pulmonem, connectit, quum aliæ omnes animalis particulæ augeantur, non modò non augetur, uerumetiã tenuius semper efficitur, adeò ut tẽpore procedente penitus tabescat, atq; exiccetur. Quòd igitur hæc omnia natura affabrefaciat, declarat singulorum usus. Inuenire autem facultatẽ quæ talia efficiat, humani ingenij non est. Iam uerò quòd os matricis, quo tempore fœminam in utero gerit, adeò constrictum sit, ut ne specilli quidem cuspidem in matricis collum immittere queas: quum tempus autem pariendi appetit (nempe quum fœtus iam ita perfectus est, ut possit per os nutriri) adeò aperiatur & dilatetur, ut integrum animal reddat: quonam pacto id accidat, mirari quidem possumus, intelligere autem non item. Caput autem fœtus in ipso partu natura primũ collo matricis indidit, tum per id alijs ipsius partibus uiam muniuit, intelligẽs nimirum contrarias huic alias pariendi formas longe periculosissimas esse. Cæterùm hoc omnem admirationẽ superat, quòd natura animalia quæ in lucem æduntur, actiones omniũ partium docuerit, facultatem quandam sapientię ipsis à sese doctam ingenerans, qua instructa, subitò ad alimentum sibi ipsis familiare festinant. At homini recens ædito proprium alimentũ est lac in mamillis contentum, ad quas suopte conatu mouetur. Producuntur autem postea dentes infantulo, ne is semper matri molestus sit. At quũ dentibus mandendi actio accedit, quæ & ipsa à nemine docta est, reliquæ deinceps actiones omnes sequuntur. Sed de musculis articulũ ischij mouentibus, pauca in præsentiarũ dicamus. Natura solis hominibus inter pedestria omnia, duo crura tribuit, quæ essent ambulationis organa. Simiæ uerò quatuor, sed talia dedit, qualia adsunt infanti, quum primũ eis uti conantur. Etenim quatuor artubus, quadrupedũ instar, graditur: & præterea anterioribus tanquam manibus utitur. At ubi homo increuit, non amplius anterioribus artubus, tanquam pedibus, utitur. Simia uerò perpetuò inter utraq; ambigit. Ad hæc, quos musculos naturam ridiculos ac decurtatos simia sortitur, eosdẽ homo habet sitos bellissimè, tum ad decus partium necessariarum, tum ne anus contunderetur sedendo. Quũ igitur articulum coxæ flecti quidem oporteret crure sublato, extendi uerò eodem depresso, in quo actio eius præcipua constaret, musculos crus extendentes atq; flectentes, fecit natura tum maximos, tum plurimos: secundum illos, magnitudine ac numero, eos fecit qui crus circumagunt. Prima itaq; musculorum differentia est triplex, quarum singulæ in alias duas diuiduntur. Nam flectentes, extendentibus magnitudine & numero sunt minores: sicuti adducentes intrò, foras abducẽtibus. Porrò qui femur in orbem circumagunt, quodammodo sunt æquales. Est autem crurũ actio, ambulatio, cursus, & statio. Verùm ambulatio quidem & cursus, cruribus ipsis contrario inter se modo affectis: statio uerò, eidẽ habentibus, hoc est, fixis in terrã perficitur. Flectitur autem crus ad inguen, quum ipsum attollimus: extenditur, quũ id ad terram deprimimus. Summã uerò extensionem & statum ultimum habet, quum stamus. Proinde natura fortibus, multis, ac magnis musculis hanc actionem cõmisit. Primùm quidem ei, qui totũ articulum ex posterioribus partibus tegit. Pòst autem illi, qui ipsum excipit, quiq; ab osse ilium exortus, in altissimã magni trochanteris partẽ inseritur. Tertiò ei, qui post hunc ab externis & inferioribus ossis ilium emergẽs partibus, in primas internas magni trochanteris partes insigit. Quintò præter hos ei, qui ab osse lato profectus, inseritur omnibus posterioribus partibus, usq; ad summitatẽ, magno trochanteri. Sed primus omnium cõmemoratus, inclinabilem extensionẽ fortem efficit, dum femur duobus finibus sursum trahit. Nam si altero tantum agat, paululum deducet ad latera. Secundus extendit simul, & femoris caput intrò retrahit. Reliquorũ uterq; sursum quidem tendit paululum, sed alter quidem femur extra circumagit, alter autem intrò paulò magis tendit, quàm sursum. Alius præter hos est quintus musculus, omniũ qui sunt in corpore, maximus, internis & posterioribus partibus usque ad genu, toti ossi femoris circumhærens. Cuius musculi posteriores fibræ, quæ à coxendice emanant, crus summum stabiliunt, extendentes articulationem. Porrò qui prædictis quinq; musculis sunt oppositi, ipsamq; articulationem flectunt, illis sunt inferiores, tum numero, tum magnitudine. Quorum superius est rectus, unico q; tendone, ex duplici exortu, conflato, in summitatem parui trochanteris inseritur. Sed qui cum eo in ipsum quoq; trochanterẽ descendit, insertatur inferius. Musculus item alius, ex partibus anterioribus ossis pubis enatus, obliquus attenditur, similem actionẽ cum eo habens. Tum quartus,

qui

Venam cauam in fœtibus in arteriã uenosam pertundi, atque hanc in magnã arteriam.

Facultatem inuenire quæ in natura singula efficiat, humani ingenij nõ esse.

Caput fœtus in ipso partu primum edi a matrice: hinc autẽ contrarias alias pariendi formas, periculosissimas esse.

Animalia edita in lucem, statim docta esse actiones omnium particularum.

Lac esse alimentum proprium homini recens in lucem ædito.

Actiones reliquas sequi iam editis post actionem mandendi.

Crura duo solis hominibus data esse inter pedestria omnia.

Infantes more quadrupedum ingredi.

Natura musculos ... decurtatos ...

Musculos extendentes ... natura ...

Crurum actiones ... Ambulatio, cursus, statio ...

Musculos extendentes.

Musculum omnium maximum.

qui articulationem quæ genu inest extendit per aponeurosin, quę patellam genu supergreditur. Verum hic quidē per accidens femur flectit, utpote mouendæ tibię gratia productus. alij uerò tres, prima actione. Qui uero intrò femur abducunt (sunt enim duo, à partibus ossis pubis anterioribus orti) nō modò crus intus trahere, sed flectere etiam mediocriter possunt. Cui etiam actioni inseruit tertius alius prælongus musculus, qui productus ex pubis ossis anterioribus partibus, in caput internū genu inseritur. Quam etiam actionē præstat, primi quem diximus musculi pars interna. Extrorsum aūt femur abducit, tum pars altera huius eiusdē musculi qui primus omnium fuit numeratus: tum etiam musculus ille, qui ab osse lato emergens, paululum circumagit femur. Reliqui autem alij sunt duo musculi, qui femur mouent, unus quidem ex internis, alter uerò ab externis ossis pubis partibus ortus: qui ambo circa articulum coxæ obuoluti coalescunt. Atque hi omnium prædictorum musculorum soli, uterq; uersus seipsum trahens, femur inuertit, ac circumagit. Nam quemadmodum ex superioribus quidem partibus oportet musculus is descendat, qui eius sursum trahit: eorum uerò qui ad latera mouent, intrinsecus quidem exoriri est necesse eos qui intrò eius abducunt, extrinsecus autem qui foras: sic etiam qui musculi femur torquent & circunducunt, ij in orbem conuoluantur est necessarium.

Femur intrò abducētes musculi.

Femur extrorsum agentes musculi.

Femur circumagētes musculi.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium lib. XVI.

QVum autem cerebrum principium neruorum, cor arteriarum, ac denique hepar uenarum esset futurū, atque hæc quidem instrumenta, æquissime simul & tutissime in singulas corporis partes distribui oporteret, satius existimauit natura, nec tot numero producere, quot ipsæ existunt particulæ nec prorsus multa, sed ubi maximū unum organum, ceu truncū, ab unoquoq; produxisset principio, tum deinū ab eo progrediente, ueluti ramos quosdam dispertiri in partes propinquas, secundum dignitatē cuiusq; quemadmodum aquam potabilem, qui huius rei sunt periti, in totam urbem distribuūt. Merito igitur uena caua, quæ ex gibbis partibus hepatis sursum ac deorsum procedit, trunco bifido est similis, propterea quod corporis nostri, alia quidem pars hepate est altior, alia uerò humilior. Ad eundem modum arteriā, quæ ex corde enascitur, cernes protinus imparibus sectionibus bifariam esse diuisam: altera maiore, quæ fertur deorsum, quòd ibi corpus sit maius: altera minore, altioribus corporis partibus distributa. Simile quippiam prædictis, à cerebro etiā producitur spinalis medulla, quæ partibus omnibus quæ sunt sub capite, neruos immittit. Nullus tamen neruus neq; in ossa, neq; in cartilagines, neq; in ligamēta, neq; in quasuis glandulas, quarū duplex natura existit, inseritur: quandoquidem superuacaneū erat illis motum uoluntarium, aut sensum tribuere. Nec uerò adeps quoque ulla in re neruos desiderat, quæ ex parte pinguiore sanguinis per tenues uenas affusi, partibus animantis membranosis, tenuibus atq; siccis, instar olei pinguis, adhæret, * ut eas uidelicet per diuturnas inedias, exercitationes uehementes, atque calores improbos, ocyssimè resiccatas, natiua sua pinguitudine humectet. Glandulæ uerò, quæ sunt ueluti stabilimentū diuisionis uasorum, nullis sanè ad id neruis indigent, quum nec sensum, nec motum uoluntarium ad id desiderent. Quæ autem ad succos animanti utiles fuerunt comparatæ, quemadmodum uenas & arterias nonnunquam perspicuas, ita & neruos habuerūt, unius sensus gratia. Siquidem ad uoluntarium motum obeundum, natura in animalibus unū genus instrumentorū construxit, quos musculos uocant. Proinde quanquam non omnes motū habeant & sensum, nulla tamen pars alia, quæ neruos recipit, motu uoluntario est prædita, sed sentit duntaxat: ut cutis, membranæ, tunicæ, arteria, uena, intestina, matrix, uesica, uentriculus, ac uiscera omnia, & glandularum species altera. Quòd uerò & sensuum organa, neruos ad sensum flagitabant, quid opus est cōmemorare? Ceterum quibus sensu exactiori erat opus, ijs neruos molles natura tribuit: ut illis quæ motum uoluntarium postulabant, duros omnes: quibus autem utraq; actione erat opus, neruorum genus utrunq; inseruit: ad sensum quidem, neruū qui pateretur facilius, accōmodans: ad motum autem, qui ualentius ageret. At neruus mollis semper in ipsa sensoria inseritur: durus autem, in musculos qui ea mouent. Porrò inest mollis neruus uentriculo, hepati, intestinis omnibus, ac uisceribus, quemadmodum & ex ossibus omnibus, solis dentibus, tum quòd hi, ijs quæ sibi occurrūt, nudi sunt expositi, tum quòd ipsos unà cum lingua sentire oporteret sapores atq; diiudicare, nō aliter quam cæteras oris particulas. At uerò in cutem ipsam à subiectis partibus sibi quędam neruorū perueniunt, quę simul ipsum cum subditis corporibus colligant, simul etiam ei sentiendi facultatē suppeditant. Soli autem oculi, propter utilitatis dignitatem, maiores & molliores, quàm ulla alia pars, sunt neruos sortiti, quòd uidelicet eorū sensus sit aliorum omniū certissimus. Quum igitur sensus quidem in patiendo sit: motus aūt quo nerui & musculi mouent, in agendo: optimo sanè iure ipsi quidem primo uidendi instrumento in oculo neruus mollis, mouentibus uerò ipsum musculis, durus insertus est. Ad eundem modum & linguæ ipsi natura duo neruorum genera tribuit: alterum quidem molle, quo sapores diiudicaret: alterum uerò durum, quo multiformiter moueretur. Ad aurem etiam utranque, neruum mollem induxit, aliosq; duros auribus ijs immisit, quæ habituræ motum aliquem erant. Mollium quoque neruorum nasus etiam fuit particeps, & dentes, & totum palatū: nam hæc quoq; sensu exactiori indigebant. Rursum nerui optici meatus habent sensibiles, per quos ad cerebri uentriculum pertingentes, ad oculos spiritus sensibilis defluit: quę etiā causa fuit, cur crassi extiterint. Etenim ubi interq; anterior uentri-

Cerebrum principium esse neruorum.
Cor esse arteriarum principiū.
Hepar esse uenarum originē.

Venam cauam esse trunco bifido similem.

Arteriæ magnæ diuaricatio.

Spinalis medulla ueluti quidā neruorum truncus.

Neruis partes carentes.

Glandularum natura duplex.

Adeps quib. adhæreat.

Adipis usus.

Glandulę stabiliunt diuisiones uasorum.

Glandulæ neruis præditæ.

Musculi, uoluntarij soli motus autores.

Musculos solos uoluntario motu esse præditos.

Neruos molles quibus tribuerit natura.

Nerui duri quibus tributi.

Neruus mollis semper in ipsa sensoria, durus in musculos illa mouentes.

Dentib. inter cætera ossa, solis mollis neruus tributus.

Dentes diiudicare sapores.

Oculos sortitos maiores & molliores neruos, quàm ulla alia pars.

Oculorum sensum esse aliorum omnium certissimum.

Sensus in passione consistit.

Motus in actione uersatur.

Linguæ duo neruorum genera inesse.

Opticis neruis meatus inesse sensibiles.

Opticorum neruorum ortus.

Nerui duri quibus tribuantur partibus a spinali medulla.

culus ad latera desinit, illinc optici nerui exoriuntur, ipseque uentriculorum ceu thalamus, propter illos neruos existit. Ob uehementiam autem actionis, consistentiæ duritiem, atque situm remotum, cæteris omnibus partibus, quæ sub facie consistunt, suggeruntur nerui duri a spinali medulla, præter quàm intestinis, uisceribus atque instrumentis uocis. Quorum nonnulla quidem, ut cor atque os uentriculi, cum cerebro colligari oportebat: alia uerò, quòd prope ipsum sita essent, soloque sensu indigerent, neruos molles habuerunt.

Vox principalissima est omnium animæ actionum.

Vox cogitationis mentis est nuncia.

Laryngis munus & compositio.

Laryngis musculorum situs & positiones.

Porrò quòd uox principalissima sit omnium animæ actionum (nam cogitationum mentis est nuncia) oportuit eam quoque fieri per instrumenta quæ neruos à cerebro assumerent. Quum igitur larynx sit primum & principalissimum instrumentum uocis, ex tribus quidem conflatum cartilaginibus, habens autem in medio sui epiglottidem, ac musculos circiter uiginti, ei ferè usui seruientes, quorum musculorum nonnulli transuersam magis quodammodo, alij obliquam habent positionem, alij denique rectam: sic tamen ut eorum quidam superne orti, finibus suis inferius partes quasdam laryngis moueant: alij contrà, oriantur quidem inferne, ac superioribus finibus agant: æquum certè fuit, ijs qui supernè deorsum feruntur, neruum superne immitti: eis uerò qui sursum ex inferioribus partibus, indidem esse neruorum principium, quemadmodum obliquis atque transuersis, etiam secundum positionis figuram. Ac supernè quidem deorsum feruntur, tum ij qui ab osse hyoide ad cartilaginem scutiformem perueniunt musculi, tum qui ab ambobus ad pectus proficiscuntur. Ab inferis autem partibus sursum se attollunt, qui arytænoidem cartilaginem mouent. Recti itaque sunt prorsus quatuor, duo ad obliquum inclinant. Quanquam leuiter etiam obliqui sunt, qui fines inferiores cartilaginis θυρεοειδῆ, siue scutiformis, cum cartilagine, quæ nomine caret, connectunt. Quin & ij musculi qui trium cartilaginum maximam connectunt stomacho, fibras transuersas, sed in obliquum spectantes, sortiuntur. Atque his certè natura, a sexta coniugatione neruos immittit, quorum alter quidem ad uerticem cartilaginis θυρεοειδῆ, intrò in ipsum laryngem pertinet, alter autem ad trãsuersos accedit musculos: à quo etiam ad musculos ad pectus porrectos, fines quidam perrumpunt. Duæ itaque sunt hæ coniugationes neruorum, ad positionem obliquam spectantium. Tertia uerò est alia eorum, qui ad musculos cartilaginem sursum tollentes perueniunt: quæ quum alterius principium postularet, nõ potuit a sexta coniugatione produci. Quare à cerebro per totum laryngem utraque parte duo nerui recti extenduntur, unus ad læuam, alter ad dextram. Quũ uerò tres supersint in larynge musculorũ coniugationes, maxime quidem necessariorum ad uocis generationem, rectam autem positionem habentiũ, ita ut capita sint inferne, fines autem ipsorum superne, quibus necessum erat à cerebro per partes inferiores neruos ipsos immitti: natura ex sexta coniugatione, à qua oportuit cordi & uentriculo & hepati neruos etiam distribui, neruos

Recurrentium neruorũ ortus, progressus, et reditus.

quosdam carotidibus arterijs stabilitos, ad infernam thoracis partẽ deduxit. Vbi uerò peruenerunt illuc, unde germina arteriæ magnæ exoriuntur, quum aliquam ipsorum partem reuerti ad laryngem esset necesse, duo ab alijs atque à semuicem separati & diducti, sinister quidẽ paulò longius progressus, ad radicem maximæ arteriæ se inflexit, ueluti circa aliquam rotulam, atque illinc denuò ad laryngem reuersus est. Dextrum autem dorso illius arteriæ impositum, quæ in dextra thoracis parte obliquam positionem tuetur, & a qua acclius carotis oritur, circa eum angulum natura inflexit, qui fit in ipsius carotidis productione, ac rursus uersus laryngem produxit. Quia uerò talis inflexio erat lubrica, natura apophysim quandam a sexta coniugatione, ei tanquam manum porrexit. Quæ quidem cum magno neruo eum colligans, flexionẽ simul & reditum quamtutissimum illi effecit. Portio etiam neruorũ quædam à cerebro ad uiscera mittitur, exigua quidem ad partes cæteras, magna autem ad os uentriculi, quòd natura partẽ hanc fecerit instrumentũ appetitus ciborum, ad portam (ut sic dicam) situm, omnium organorum quæ ad alimenti dispensationem fuerunt comparata. Quare natura in id neruum quendam syncerum, & cum nullo duro mistum deduxit. Ex quo portionem exiguam in ipso transitu decidens, stomacho, pulmoni, & asperæ arteriæ illam communicauit. Ex eadem etiam coniugatione syncerum neruum cordi & hepati indidit.

Os uentriculi instrumentum appetitus ciborum constitutum.

Ad alia uerò omnia quæ sunt sub diaphragmate, intra peritonæũ, ab his quoque neruis pars quædam accedit, non amplius syncera, sed ijs neruis qui à spinali medulla oriuntur, permista. Quare partes in quas deseruntur, robur quidem ac uires, ex spinalis medullæ: sensum autem cæteris exactiorem, à cerebri miscella recipiunt. Porrò ubi natura per longum iter neruum est ductura, aut motui musculi uehementi ministraturũ, ibi substantiam eius corpore crassiori quidem, cætera autem simili intercipit: beneficio cuius contingit neruo ipsi crassescere atque corroborari. In primos autem eosdemque latos scapularum musculos, qui ab occipitio oriuntur, ac desinunt in dorsum ossium scapularum (quod sursum trahunt) a cerebro magnus neruus inseritur, emergens una cum alijs, quos diximus oriri à sexta coniugatione. Maximo enim neruo erat opus ijs musculis, nõ modò propter magnitudinem, uerumetiam propter actionis uehementiam, ut qui totam scapulam sursum trahant. Post hos autem neruũ commemorabiles, musculis à primo quidem spondylo ortis, in sublimem autem scapulæ partem insertis, à natura sunt dati.

Latis scapularum musculis nerui dati.

Primæ uerò productioni musculorum circumagentium caput, à neruis ad magnos musculos utriusque scapulæ pertinentibus, propago quædam inseritur. deinceps autem à colli spondylis, ut quodque principium ad seipsum trahens musculum uicatim motum efficiat. Quin & musculis duobus qui sunt ad tonsillas, & ijs qui ad imam partem hyoidis perueniunt, neruus à cerebro datur. Alia præterea neruorum tenuium coniugatio, quæ à sexta oritur, ad linguæ radicem

cem peruenit. Nullus autem alius à cerebro in-
fra faciem descendit. At à secunda copula eorũ
qui à collo oriuntur, nerui ad caput ascendunt,
duo quidem ex partibus posterioribus, duo au-
tem à lateribus in cutem faciei distributi, atque-
aurem utranq;. Quum autem musculus latus,
qui buccas & oris latera mouet, multa princi-
pia sortiatur, desinatq; in buccas ipsas & labia,
os aperiens ad latera, idcirco fibras omnes e-
tiam à colli spondylis recipit, ad eas partes ten- 10
dentes, & cum eis neruos transuersos, maxi-
mosq; & plurimos. Fibris uerò quæ in scapulas
& clauim sursum ferunt, nerui minores insunt,
qui etiã cum fibris procedũt. Quę uerò ipsius la
ti musculi partes ab radice auriũ per buccas, su-
per musculũ mansorẽ natæ, neruis uituñ per fo-
ramen excidentibus cæcum, positionẽ habent
fibris, quæ ei parti insunt, similem, & principiũ
propinquius. Quemadmodum autem ad mu-
sculos colli nerui ab inferioribus partibus sur- 20
sum ferunt, quòd ij caput antrorsum moueant
ita & duobus musculis qui retrò ad dorsum to-
tam scapulam contrahunt, iuxta posticam apo-
physim, quam acantham uocant, neruorũ prin-
cipium est constitutũ. Pari modo & reliquos sca
pularũ neruos, & eos qui ad costas perueniunt,
reperias secundũ ipsas musculorũ fibras dissemi
natos. Nam ijs musculis qui sursum feruntur, ex
partibus thoracis intercostabbus nerui exciden
tes distribuuntur. Qui uerò à collo deorsum ad 30
thoracem descendunt, ijs spinalis medulla col-
li neruos demittit. Quum autem musculi qui ad
epomida sunt, totum brachium sursum tollen-
tes, ualidum neruum desiderarent, à regione in
ter quartum & quintum colli spondylum sita,
ex ipsa spinali medulla duplicem neruum pro-
duxit, quem ad partem epomidos externam si-
mul & superiorem extendit, ita profundum u-
trunq;, ut ne appareant quidem. Solet etenim se
curitatis gratia non solum copulare neruos na- 40
tura, sed etiã per interna deducere, quemadmo-
dum arterias & uenas. Sic etiam nerui qui ad ex
tremas manus perueniunt, per internam bra-
chij partem, imi ad ulnam uehuntur, prope ul-
næ articulationem prætereuntes. Deinde uterq;
musculis internis ulnę occultatus ad carpum ex
tenditur, ac sic tandem in digitos distribuitur.
Tertium præter hos neruum ad externam ulnæ
partem deduxit natura, musculo carnosissimo,
qui illic est, uisa uice ꝓpugnaculi. Maiores enim 50
neruos meritò internis partibus manuum distri
buit, quòd manuum actiones omnes, per eas ni
mirum obeat. Differunt autem nerui manuum
à neruis crurum, itineris quo feruntur ratione, eò
quòd nerui omnes ad manus per internum bra
chiũ accedunt ad crura uerò, omnes, præter pau
cissimos, per partes femoris posteriores deor-
sum feruntur, à sacro osse, lumborumq; uerte-
bris, propagati: in ipso autem eorum descensu
ad poplitem, obiter distribuente neruum natu- 60
ra singulis musculis femoris, prout cuiusq; ratio
postulat. A poplite autem, per suram, quæ tota
est carnosa, alios quidem in externã tibiã, alios
in internam duxit, alios per mediam ipsam por-
rexit, musculis qui illic sunt, ipsos distribuens.

Latum musculũ fibras omnes recipere à colli spõdylis.

Musculi retrò ad dorsum totã scapulam contrahentes unde recipiant neruos.

Epomidis musculi.

Nerui manuũ & crurum, quo differant.

Eos igitur qui per internam suram feruntur, ad
talum ac tibiam occultans, ad inferiorem pe-
dis partem deduxit: illos uerò qui per externã,
ad talum & fibulam abdens, ad anteriora simul
& superiora pedis porrexit. Nullum itaq; neruũ
nec ad curuaturam cubiti, nec ad genu & tibiã
anteriorem reperias, sed ubiq; omnes, in profun
do, inter ossium propugnacula, aut cartilagi-
num, aut ligamentorum, aut deniq; carnium, de
litescentes. At uerò per magnum ossis pubis fo- 10
ramen, cum alijs uasis, nerui quædam propago
penetrans, in internos eos femoris musculos,
qui ab eodem osse pubis oriuntur, ad ipsorum
capita inseritur, atq; ad ipsum usq; genu descen-
dit. Ab illa eadem propagine, cutis tota quæ il-
lic est, productiones recipit. quemadmodũ cer-
te & à foraminibus quæ sunt ad os latum, par-
ui musculi qui iuxta os ipsum consistunt: tum
qui ad anum, uesicam, atq; pudendum pertinẽt:
ad hæc etiam membranæ quæ illic sunt, uec se- 20
cus matrix, & peritonæum, neruos sortiuntur.
Semper quippe solet natura, neruos, uenas, arte
rias, à partibus propinquis immittere, modò ni
hil aliud prohibeat. Quum autem de neruis a-
bundè dixerimus, tempestiuũ iam est ad arteria
rum atq; uenarum distributionem transire. Est
igitur uas quoddam maximum, quod à sinistro
cordis uentriculo, uelut stipes enatum, in to-
tum corpus distribuitur. Cæterùm ubi primùm
à corde emergit, statim in duas partes diuidi- 30
tur. quarum altera quæ maior est, ad spinã defle-
ctitur, partibus omnibus inferioribus arterias
dispensatura: altera uerò sursum ad caput fert,
& ipsa omnibus quæ sunt supra eor, uasorũ pro
pagines præbitura. Porrò pars illa quæ fertur
deorsum, ad locum productioni suæ è directo
oppositum, fertur. à quo nusquã declinans tra-
mite, sed rectissima & cõpendiosissima uia pro-
grediens, quintũ thoracis spondylum conscen-
dit: altera uerò pars statim post productionem 40
primam, portionem quandã à se mittit sursum,
ad sinistram scapulam & axillam: quæ pulmoni
inuecta, & membranis fulta, sursum usq; ad pri-
mam costam producitur, nusquam diuisa. Illinc
autem iam quandam à sese partem mittit ad pri
ma intercostalia spatia, dein ad hypochondrion
ac mammã mittit alteram, quæ toto pectori est
subdita tum tertiam ad spinalem medullam col
li, quę per sex spondylorum foramina penetrat,
mittitq; etiam obiter musculis propinquis pro- 50
pagines. Reliquum autem huius arteriæ, in to-
tam manum sinistram, & scapulam distribuitur.
Altera uerò maior pars totius arteriæ, maximæ
mollissimæq; glandulæ præsidio firmata, ubi in
dextrum brachium germen emisit, sursum ad iu
gulum tendit, quæ & ipsa celerrimè ossi medio
pectoris iungitur. Per quam regionem uena ca-
ua & stomachus transeuntes, hic quidem spinæ
spondylis adhæret, illa autem pectori subditur.
Ex quo etiam arterijs positio cõparatur oppor- 60
tunissima, ut quum per collum diuisæ feruntur,
arteriæ quidem in profundo sint, uenæ autem
ipsis incumbant. Quum autem arteria magna
trãsit per thoracis partes infernas, obiter mittit
portionem maximã in eos qui illic sunt siti, mu-

Arteriæ magnæ ortus, distributioq;.

O

sculos intercostales, non exiguam tamen in musculos thoracis externos, quemadmodum & in septum transuersum. Sed nec uentriculum, nec lienem, nec iecur, nec intestina, nec renes, præstiterat arterias aliunde recipere, quàm ab hac sola maxima, quum primùm ad loca, quæ sub phrenibus sunt, peruenerit. *Productio tamen arteriæ, quæ in dextrum renem prorumpit, superiorem habet exortum, quàm ea quæ ad sinistrum tendit, quòd renum positio sit inæqualis. Arteriæ autem quæ ad testiculos deferuntur, eas ordine consequuntur, quæ accedunt ad renes. Nam quæ à partibus sinistris proficiscitur, omnino aliquid perpetuò ex ea quæ fertur ad renem assumit: quæ uerò à dextris procedit, semper quidem ab ipsa magna arteria exoritur: interdum autem assumit etiam aliquid ab ea quæ ad renem fertur.

Renum positionem esse inæqualem.

Quum autem lac & semen ex sanguine exactè cocto gignauit, quæ absoluta concoctio fieri citra moram sanguinis in uasis ipsis non potest: ob eam causam, non solùm à longinquo natura uenas & arterias ad testiculos atque mammas porrexit, sed præter ea multiplicater eas, prius quàm insertaret, inuoluit diutur nam, opinor, ex eo, cum uase ferente, consuetudinem ipsi materiæ comparans. Sed uenæ quidem in hoc solo loco inuoluuntur: arteriæ autem, etiam in retiformi plexu. Nutriunt enim hæ spiritum animalem cerebri, qui certè multum ab alijs spiritibus distans, elaboratissimo alimento indiget.

Lac & semen ex sanguine exactè cocto gignuntur.

Plexus uasorum circa testes & mammas, cuius gratia sit factus.

Retiformis plexus.

Arteriæ nutriunt animalem spiritum cerebri.

A magna item arteria, aliæ sunt, post prædictas apophyses, ad musculos epigastrij, aliæque etiam minutorum uasorum propagines, in spinalem prorumpentes medullam. Quarum pars quidem non contemnenda, per commissuras spondylorum penetrat in dextros spinæ musculos, pars autem in sinistros disseminatur. Quæ germina sunt neruis qui ab ipsa spinali medulla oriuntur, numero æqualia, obducunturque tenui meninge, quæ spinalem medullam ambit. Ob has igitur productiones crassitudo semper minuitur arteriæ. Porrò ad ultimum spinæ spondylum arteriæ subiacet uena, quæ antea supra eam ferebatur. Postea uerò quàm peritonæum prætergressæ, in crura diuidendæ erant, rursus uenæ incubuerunt arterijs, quò tutior esset ipsarum per crura delatio.

Arteriæ subiacet uena circa ultimum spinæ spondylum.

A quibus uasis transeuntibus, uesica quidem exiguas, magnas uerò duplicesque propagines acceperunt matrices, ut quæ non eas solas, sed fœtum in ipsis matricibus concipiendum, nutrituræ essent. Quæ igitur à regione renum in testiculos perueniunt, usque ad matricum fundum disseminantur. Quæ uerò tum ad partes, quæ ad collum pertinent, tum ad eas quæ sunt infra, post testiculos, perueniunt, à uasis quæ ad crura feruntur, productæ sunt, eodem loco, unde in masculis ad uirgam accedunt. Ex ijs autem locis rursum uasa uenosa sursum feruntur, quæ propter commercium, cum ijs copulantur uasis, quæ deorsum à mammis descendunt. Ab ijsdem locis una coniugatio exiguorum uasorum, ad ea quæ ad pudendum pertinent, accedit. Ad inguen autem natura magnas glandulas diuisionibus uasorum ueluti fulcimentum, & aduersus iniurias externas operimentum, indidit.

Matricis uasa.

Inguinum glandulæ quorsum productæ fuerint.

Vbi igitur arteria magna quæ ad supernas partes perreptat, ijs quæ in thorace sunt, distribuit propagines, quod ex ea reliquum est, una scilicet utrinque arteria, sursum ad caput fertur. Quorum productiones uasorum, omnes faciei & colli partes contexunt. Ex eis autem quæ in scapulas diuiduntur, dorsales musculi suas recipiunt propagines. Ab ijs etiam ipsis, quum primùm ad collum extra thoracem iam emicuerint, feruntur germina per foramina cuiusque sex primarum uertebrarum, quæ sunt ad latera, usque ad caput. Verùm qua parte neruis qui à spinali medulla proficiscuntur, exortus est, eadem certè ab arteria & uena, quædam exigua propago in spinalem medullam inseritur. Finis autem uasorum, quæ sursum ad caput usque feruntur, postquam egressus primum est spondylum, bifariam diuiditur atque altera quidem parte ad cerebrum posterius intrò fertur: reliqua uerò ad musculos articulo capitis circumfusos disseminatur, finibus uasorum quæ in tenui meninge sunt locata, seipsum coniungens. Nam musculos qui sunt in superficie, & cutem, uasorum propagines quæ in scapulis sunt, contexunt. Nusquam enim in corpore ullum reperias musculum, qui uena & arteria careat. Iam uerò arterias quæ in axillis ad manus diuaricantur, ualidis quibusdam glandulis natura (ut non facilè rumperentur) iuxta diuisiones corroborauit.

Musculum nullum esse sine uena et arteria.

Glandularum usus.

Est præterea iugum arteriarum carotidum, quod fertur sursum rectum ad caput, in profundissimis colli partibus abditum. Cuius quidem utraque arteria quum diuidatur bifariam, & altera sanè pars retrorsum, altera uerò magis antrorsum uergat, rursum harum utraque in duas alias diuiditur. Deinde altera pars eius quam antrorsum tendere diximus, ad linguam accedit, & internos maxillæ inferioris musculos. Altera uerò magis quidem in superficie, quam illa, est locata: magnis tamen & ipsa glandulis tecta, sursum ad interiora aurium, usque ad temporalem musculum, fertur: ibique diuiditur, atque à posterioribus sursum usque ad uerticem tollitur. Reliqua uerò arteriæ carotidos pars, quam retrò magis ferri dicebam, diuiditur & ipsa in duas partes maximas. Quarum minor, retrò magis ad basim cerebelli ascendit, magno ac prælongo ipsam excipiente foramine, quod est in fine suturæ labdoidis. Reliqua uerò, anterioribus partibus per foramen quod ossi lapideo inest, sursum fertur & ipsa, ad plexum retiformem, qui toti basi cerebri subiacet, & ex memoratis arterijs texitur.

Carotidum arteriarum propagatio.

In cerebrum autem ipsum, arteriarum haud exiguum iugum ascendit, ex quo plexus χοροειδὴς, qui est in illius uentriculis, gignitur.

Retiformem plexum esse in cerebro situm.

Plexus χοροειδής.

Vt uerò summatim dicam, natura in facie & toto capite, arterias quidem quamplurimas cum arterijs, uenas autem cum uenis, tum à dextris ad sinistra, tum ex sinistris ad dextra, tum à posteriore parte ad anteriorem, & rursus ab* anteriore ad posteriorem, & ab externis intrò, & ab internis foras ducens, committit. Commiscentur autem arteriæ uenis, & uenæ arterijs, & utraque hæc neruis, & his ambobus nerui, in toto animalis corpore. Etenim cuiusque

Complectuntur se omnia in toto corpore.

Sensu destitutas esse arterias & venas.

cuiusque partis arteriæ & uenæ sunt omnino sensus expertes, siue illas frangere uelis, siue urere, siue incidere: id quod cognosces, neruis eiusdem partis inuenio exceptis. Inserunt autem etiam in ipsas partes sibi circumiacentes, tenues quasdam propagines uenæ quidem numero inter dum quam plurimas, & magnitudine insignes: arteriæ autem, tum pauciores, tum mole inferiores: mittunt tamen & ipsæ. Causa huius est, quod partes omnes alimento indigent, calidæ, frigidæ, duræ, & molles. Vt autem caloris natiui modus ad unguem seruetur, non amplius similiter omnes postulant. Nam partes naturali temperamento frigidæ, uel si ad ultimum aliquando frigiditatis peruenerint, sustinent tamen & uiuunt, & rursus sine dolore, pristino calori restituuntur. Quare siue arterijs uenas quasdam reperire licebit: sed arteriam nullam sine sua coniuge uena. Coniugem autem intelligo, quæ propter eundem usum exciterit. Quum igitur nutriri corpora sit necesse, quod ea uacuentur, alimentum sit æquale est necesse, copiæ substantiæ effluentis. Defluit autem plurimum a calidis, mollibusque corporibus, & ijs quæ assidue aut uehementer mouentur: minimum uero a frigidis, atque duris, & quæ moderatas obeunt actiones. Frigus enim corpora densat, cogit, constringitque, ac prohibet substantiæ defluuium. Calor autem contra, corpora rarefacit, liquat, tenuat, & digerit. Rursus, quod ad ipsam substantiam attinet, quæ durior quidem est & lapidea, permanens est, nec facile dissipatur: quæ uero humida & mollis, celeriter quidem a calore in halitus soluitur, cogitatione exhalat, ac perit. Pulmoni igitur omnia insunt, quæ ad celerem uacuationem pertinent: nam & mollissimus, & calidissimus est, motuque agitatur perpetuo. Ossibus uero insunt, uelut ex diametro, cum eo pugnantia: etenim frigida sunt & dura, bonamque totius uitæ partem quiescunt: ob quas omnium causas perdurat ipsorum substantia, neque soluitur facile. Ne igitur miseris, si ipsis natura iustissima exiguas adeo tribuit uenas, ut ne clare quidem cernantur: pulmoni uero, uena maxima sit a corde implantata. Duas itaque partes inter se comparaui, quarum altera quidem plurimo, altera uero paucissimo alimento indiget. In medio autem harum sunt reliquæ omnes, quarum aliæ quidem magis, aliæ uero minus uacuantur, nutriri que postulant. Nunquam autem uena ab arteria relinquitur: si duobus arteriosam uideris, ibi necessarium est uenam etiam adesse: paucis tamen uenis in corpora, quæ ad cutim pertinent, siue arterijs diuisis. Porro quum uena caua primum recta sursum a gibbis hepatis, tum inde propagines magnas ad septum transuersum mittit. Vbi uero ipsum cor attingit, ibi eam quoque cordis utrinque alit, producit. Quemadmodum autem in cruribus, ita etiam in externis & anterioribus brachij partibus, natura sine arterijs proprias disseminauit uenas per superficiem: & quemadmodum ipsum brachium & eius uena una abundat, ita in superficie colli altera uena iugularis siue coniuge cernitur.

Alimento omnes partes indigent.

Arteriam nullam reperies sine sua coniuge vena.

Alimentum debet æquale esse copiæ materiæ effluentis.

Effluxum quæ corpora maiorem, & quæ minorem patiantur.

Frigoris opera. Caloris opera.

Pulmoni omnia inesse, quæ ad celerem vacuationem pertinent.

Ossium substantiam non solui facile.

Venam nusquam ab arteria relinqui.

Venæ absque arterijs.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium lib. XVII.

At uero partis actio, ab eiusdem usu differt: quod actio quidem motus actiuus sit: usus uero nihil aliud existat, quam aptitudo ad utendum. Porro dixi actionem esse motum actiuum, quod plerique motus sint patiendo, quos sane passiuos nuncupant: qui tum partibus quibusdam accidunt, quum ab alijs mouentur. Atque is motus sane inest ossibus, quæ in brachijs & cruribus sunt, siteque a musculis illa mouentibus. *Cæterum si ad primum mouens (quod est princeps animæ facultas) ipsos musculos compares, rationem instrumenti habebunt: si uero ad id os quod mouent, non modo hanc, sed opificis etiam rationem sortientur. Idcirco prima utilitas animalibus ab actionibus ipsis accedit, secunda a partibus. Nullam siquidem partem propter seipsam habere cupimus. Superuacanea quippe esset, si actione esset orbata, & abscindenda potius, quam optanda. In omnibus autem animalium partibus, una cum actione ipsarum, usus etiam adest: commemoratus quemadmodum, exempli gratia, in dextre & in elephanti proboscide, qua parte, etsi aliquando ea talis una fuerit ociosa, animal tamen ipsum, ceu manibus quam aptissimis, utitur: & per eam etiam, perforata quum sit, ueluti per nares quasdam respirat. Sunt igitur in uniuersum opera naturæ admiranda, quæ præter partium omnium æqualitatem, actiones etiam exhibiur, ac præterea statura ut fuit genitum animal, ipsius etiam usum edocuit: ac breuiter, non solum proportionem omnium membrorum extrinsecus, more statuariorum, sed in profundo etiam seruauit. Siquidem Polycletus canonem illum suum tam celebrem affabre faciens, naturam est imitatus, in quibus potuit eam imitari. Potuit autem in solis externis partibus, in quibus artem considerauit. Sunt itaque opera naturæ digna quæ suspiciantur: cetius minimum arte & industria, ex multis omnia fere optime fiunt: quum tamen a fortuna ipsa, ex innumeris contingat forte fieri recte unum tantum, aut alterum. Quis igitur ex ortu & structura animalium non statim concipit animo, mentem quandam esse, quæ uim habeat admirabilem, quæque terras omnes peruadens, in omnes orbis partes extenditur? Vbique certe animalia procreari uideas, quæ constructionem habent dignam admiratione. Quanquam quænam uniuersi pars ignobilior est terra? Attamen mens quædam etiam ad ipsam a corporibus superioribus peruenisse quæ si quis contemplatus fuerit, statim substantiæ pulchritudinem admirabitur: primum ac maxime solis post ipsum, lunæ deinde syderum: in quibus par est, quanto corporis substantia eis est purior, tanto etiam mentem inhabitare, quam in corporibus his terrestribus, & meliorem & perfectiorem. Quum enim in limo, in colluuie, in paludibus, in plantis denique ac fructibus putrescentibus, animalia gignantur, quæ mirificas conditoris uires ostendunt, quid de corporibus superioribus est putandum? Licet autem * ratiocinatricem quandam naturam, etiamnum uel in

Actio quid sit, & quid usus, & quo pacto differant.

Vtilitatem primam animalibus ab actione accedere, secundam a partibus.

Partem nullam propter se ipsam habere cupimus.

Cum actione semper etiam usum esse coniunctum.

Polycletum in canone suo illo celebri, fuisse imitatum naturam.

Fortunam raro quicquam recte operari.

Terræ mentem esse a corporibus superioribus.

Mentem habitare in syderibus tanto meliorem et perfectiorem, quam in corporibus his terrestribus, quanto substantia illorum est purior.

Ratiocinatricē naturam inesse hominibus.

ipsis hominibus cernere, si Platonem, Aristotelem, Hipparchum, Archimedem, & complures alios cōtempleris accuratissimé. Si igitur in tanta colluuie (quo enim alio nomine quis appellet id quod ex carne, sanguine, pituita, ac bile utraque est conflatum?) mens gignatur adeò eximia & excellens, quantam eiusdem putandum est esse excellentiam, in sole, luna, alijsque etiam syderibus? Mihi quidem dum hæc mecum uoluto, non exigua quædā mens talis, per ipsum etiam nos aerem ambientem, esse extensa uidetur. Fieri enim non potest, quum lucis ipsius Solis sit particeps, quin uim etiam ab ipso assumat. Quæ omnia qui exquisité perpenderit, tum sapientiam opificis, tum humanæ mentis prærogatiuam intelliget: ac denique hoc opus de usu particularium, quod prius despiciebat, tanquā exiguum, perfectissimæ theologiæ uerum principium constituet, quæ theologia multò est maior atque præstantior tota medicina. Idcirco non soli medico, opus de usu partium est utile, sed multò certè magis philosopho, qui totius naturæ scientiam sibi cōparare studeat, *circa cuius indagationē nos consenescere oportet. Nec uero in solo homine uidere est ipsam summā artem naturæ, sed quodcunque animal dissecare uelis, parē in eo industriā opificis, & sapientiā reperies. Et quantò ipsum minus fuerit, tantò maiorem tibi excitabit admirationem. Quod declarant opifices, quum in corporibus paruis, aliquid magnū sculpunt: quemadmodū is, qui nuper in annulo exiguo Phaetonta quatuor iniectum equis sculpsit, spectaculum certè incredibile. Quanquam horum nihil structuram cruris pulicis superabat. Quum igitur tanta opificis ars ueluti ancta rium atque parergon quoddam in tam abiectis animalibus eluceścat, quantā eius uim ac sapientiam, in præstantiorib. inesse putabimus? Vnum igitur ex hoc opere ac maximū, non ut medicis,

Diuinam mentem esse extensam per aerem, arbitratur Galenus.

Opus de usu partium esse cōstituendum perfectissimæ theologiæ verū principium quæ longè medicina est maior.

Opus de usu partium philosophis esse longè utilissimum.

sed ut naturæ studiosis, hoc uobis accedit commodū, nempe facultatis (quæ in est conditori) cognitio. Secunda autē utilitas est, ad affectus partium, quæ intus in alto corpore delitescunt, cognoscendos: quā ad rem, actionis cognitio magnum habet momentum. Quandoquidem qui iam exploratū habet, quod actio crurum est ambulatio, si quem uiderit qui ambulare nō possit, statim iudicat partem crurus aliquam esse affectam. Sed quemadmodum in actionibus, ita & in utilitatibus res se habet. Vt cum ambulatio tollitur, si neruì ac musculi qui cruribus insunt, affecti fuerint: ita tollitur, si os aliquod fuerit fractum, aut sua sede dimotum. Si uerò nesciremus, quòd per ossa cruribus innitamur, haudquaquā scire possumus, quod ossibus læsis animal etiam lædatur. Eoque modo fit, ut ad cognoscendum quænā pars sit affecta, non minus conferat utilitatum quām actionū cognitio. Eadem est ratio & de futurorum præcognitione. Nam qui affectus insunt cruribus incurabiles (ut luxationes quæ cum ulcere inciderunt, uel peruersiones coxendicum) insanabilem in futurum tempus significāt ambulationis noxam. Tertia, præter prædictas, huius operis utilitas est aduersus sophistas, qui nobis nō cōcedunt artes morborum a natura fieri, quique ipsam ullam animantiū habere rationem pernegant. Tum uero in partibus quibusdam secundis, aut circumcidendis, aut abscindendis, quemadmodum & in eximendis sagittis, uel iaculis, qui partium utilitates probe calluerit, præscribet quas partes audacter & securé, quas ne trepide & caute incidere oporteat. Hęc itaque tota ac tanta huius, quod ad umbilicum iam perduximus, operis cōmoda, liberaliter, uelu ti bonus quidam *[illegible]*, explicat.

Commodū quod ex partium et earum actionum usu planè sit ad cognoscendā partē quę afficitur intelligitur.

Vtilitatum cognitio confert ad cognoscendum quæ pars sit affecta.

Futurorum præcognitio.

Contra sophistas.

Vtilitas ad chirurgiam.

GAL. LIBRORVM DE VSV PARTIVM FINIS.

ILLVSTRI AC GENEROSISSIMO

VIRO, D. D. FERDINANDO, COGNOMENTO A MENdozza, literarum patrono, Andreas Lacuna, Sec. Doc. M. Miles Sancti Petri, S.

Commentarios Galeni de placitis Hippocratis & Platonis à me haud ita pridem elaboratos, atque (ut ita dixerim) ad meliorem frugem redactos, multis de caussis adductus sum, tibi ut dicarem, Ferd. generosiss. Primum, quòd rationi esse consonum ducerem, ut aliquantulus ad te rediret mearum meditationū fructus, qui fouere studies illas atque prouehere non desinis. Dein, quòd te conspicerē diuino quodam affectu præditū, sapientiæque ardentissimo amore inflammatū, diu noctuque ipsi philosophiæ incumbere, eique nauare haud infrequentē operam: ac proinde eorū philosophorum dogmata fore tibi non minus accepta, quàm tuis studijs apta, sperarem. Quocirca ut officiū meum obseruantiamque erga T. Dignationē testarer, simulque lucubrationibus meis conciliarē patronum optimū (qualem hac uirulentissima ætate omnes ingenuæ artes & disciplinæ desiderant) non alia fieri posse ratione apud me existimaui, quàm si nominis tui præfatione illustratum, id ipsum laboris quod est, ederetur in lucem. Tuum igitur est, Vir clariss. hasce uigilias nostras neutiquam pœnitendas, uultu hilari in tuos sinus excipere, exceptasque cōtra uiros malè feriatos defendere: Vt uerè sis id quod diceris, Philanthropos, μισοπόνηρος, philalethes, φιλόσοφος. Vale. Venetijs, XII. Cal. April.

GALENI PERGAMENI de Hippocratis & Platonis placitis, lib. II.

Nam primus desideratur etiam in græco exemplari.

Animam delitescere in corde, quibus Chrysippus rationibus nitatur probare.

PORRÒ Chrysippus his friuolis assumptionibus, animã rationalem delitescere in corde persuadere conatur, quòd dum animi sententiã exprimimus, atq; indicantes nosipsos, hanc uocem, Ego, proferimus, in priori syllaba, E, os & mentum inferius ueluti ad pectora deducamus: quodq; etiam manũ interdum admoueamus pectori, similiter indicantes nosipsos ut cùm dicimus, mihi hoc conuenit. Cæterũ quòd etiam nasum similiter homines quandoq; attingunt, dicentes, mihi hoc da, tametsi in eo anima nõ resideat, omnino esse oblitus uidetur. Cur autem, dum cõcedimus aliquid annuentes capite, in quam partem ipsum flectimus, in illa principiũ animi esse potius ostẽdimus, quàm in ea quæ mouetur? Etenim quæ primũ in nobis mouetur particula, dum annuimus, eam nimirũ probabilius est animę principiũ in se cõtinere, quàm aliarũ ullam, ad quã motus perfertur: ut interim illos homines non cõmemorem, qui capite renuunt, cùm assentiuntur. Oportebat itaq; ab ipsa rei substantia, quam tractabat, Chrysippũ orsum, tum per cõuenientes, tum per proprias assumptiones inuestigare. Nam quæ demõstrationes ab ea rei substantia recedũt, ut minime scientificæ sunt, sic eas aut exercitatorias probabilesue, siue dialecticas, aut rhetoricas, aut denique sophisticas nominaueris. Ac traditum sane à ueteribus de singulis est de sophisticis quidem, in elenchis de rhetoricis autẽ, in rhetoricis artibus, in topicis, de dialecticis sicuti in libris de demõstratione (quæ dicuntur secunda analytica) de scientificis in quibus omnibus, qui rectè demõstraturus est, sese oportet exerceat. Quia igitur propositum est nobis considerare, num animæ principatus in corde consistat, omnia quæ cordi insunt, & à quibus demonstrationes desumi possunt, dinumeremus. Cordi sanè insunt, situs, magnitudo, plexus, conformatio, dispositio, & motus. Situm autem est cor, thoracis quidem ratione, quodammodo mediũ magis: totius uerò animantis respectu, tantò superius medijs partibus eius, quantò ab umbilici regionibus (quæ ad amussim sunt mediæ) distat. Versus ipsam etiã arteriam asperam, per quam respiramus, ita quodammodo situm est, ut per medium pulmonẽ ei cõmittatur. Nam ex sinistro cordis uentriculo arteria quædam uenosa in pulmonũ fibras disseminatur, ad cuius quidem numerosas propagines, fines asperæ arteriæ perueniunt, quæ & ipsa in totum uiscus simili distributum modo, quo arteria uenosa. Quinetiam iuxta pulmonem ita locatũ est cor, ut extrinsecus ab eo undique contegatur. Verùm neque ex situ, neque ex cõmunione cordis cum illis partibus, licet eius quod petimus scientificum ullum argumentum discere: quandoquidem nondum per ea colligitur, cor sensus motusq; uoluntarij principium esse: quemadmodum neq; etiam quòd cor uocis opifex sit, qualis est quorundam sententia. Etenim uocis instrumentum & primum & peculiare, est summa pars gutturis, quã Græci larynga uocant. Si igitur infra ipsum asperã arteriam incideris, non amplius animal uociferari audies, etsi respirare ipsum sine impedimento, etiãnum uideas. Iam uerò thoracis musculos, unà cum ijs qui in abdomine sunt, quum animal uocem molitur ædere, uehementer extendi cõspicies, corde nullam nouam insuper actionem interim acquirente. Nõ itaque spiritus qui ab imo sursum effertur, priusquam ab ipso concinnetur larynge, uocis habet specimen, sed solius tantùm sibili. Icta autem à supremis asperæ arteriæ finis cartilaginibus, ueluti plectris quibusdam, efflatio hæc, uox efficitur. Cæterum composita est summa gutturis regio, larynx dicta, ex tribus cartilaginibus, quas complures musculi mouent, tanquam motus uoluntarij instrumẽta. At musculi, ut ipsi moueantur, neruos à cerebro orientes requirunt. Ex quibus si aliquem fune interceperis, disseciue risue, statim immobilem illum musculũ reddes, in quem inseritur neruus: immobile etiã animantis membrũ, quod prius à musculo mouebatur, quam neruus esset incisus. Ac fit quidem ab alijs instrumentis, musculisq; & neruis, inspiratio libera, qualis sanis adest nullo forti motu agitatis: ab alijs autem uiolenta, quam efflationem appellare solemus: ad quam perficiendam uidebis omnes scapularũ particulas simul attolli. Est tamen proprium uocis instrumentum larynx, ac tum eius motores musculi, nerui qui à cerebro in musculos ipsos demissi: deinde lingua, quæ non uocis modò, sed loquelæ etiam instrumentum existit. At uerò pulmo, à thorace motus, distentus quidem, externum aerem, id quod est inspiratio, attrahit: contractus autem, eundem in asperam arteriam, atque in os ipsum, extrudit: quod opus est expiratio. Atqui, si uox ab eo, qui in corde est spiritu, fieret, non aboleretur statim, neruis quibusdam uel in collo, uel in capite sectis: multoq; minus aut contuso aut uulnerato cerebro, aut spinali medulla dissecta: sed potius obleso corde, id quod non accidit. Etenim si nudaueris cor, contuderisq; ipsum atque depresseris, nec uoce, nec spiratione, nec ulla prorsus uoluntaria actione impediri animal cernes. Quod si nimirum perforaueris concauitatem thoracis, licebit tibi etiam uniuersum ac semel cor ipsum eximere, illæsis uoluntarijs actionibus: id quod in nonnullis sacrificijs cõtingit, in quibus animantia cernuntur, corde iam aris imposito, non respirare tantum, aut clamare fortiter, sed etiam fugere, quousque perfusione sanguinis cõmoriantur. Cerebrum autem ossibus si detexeris, aut quemcunque ipsius sinum compresseris, nõ mutum duntaxat, ac protinus spirationis expers effecies, sed etiam omnino sensu, omnibusq; arbitrarijs actionibus animal ipsum priuabis. Porrò tauris, quibus spinalis medullæ origo iuxta primam uertebram dissecatur quotidie, simul cum sectione ipsa, motus, respiratio, & uox exoluuntur, illæso motu cordis & arteriarum: quod ipsa

Animæ sedem existimari debere particulam, quæ prima, dum annuimus, mouetur.

Assumptiones propriæ, substantialesq́.

Secunda analytica.

Cordi quæ insunt

Cordis situs, positusq;.

Vmbilicus regionem in toto corpore esse ad amussim mediã.

Aspera arteria

Arteria uenosa.

[illegible] cordi pulmones.

Larynx [illegible] instrumentum uocis.

Thoracis & Abdominis musculi.

Vox qua ratione efficiatur.

Larynx ex tribus cartilaginibus constat.

Musculi motus uoluntarij instrumenta.

Nerui producti à cerebro, [illegible] musculis motum.

Inspiratio libera.

Inspiratio uiolenta.

Lingua uocis & loquelæ instrumentum existit.

Inspiratio quid.

Expiratio quid.

Corde nudato & contuso, nulla prorsus uoluntaria actione impediri animal.

Corde iam aris imposito, animantia respirare, clamare, & fugere.

Cerebro detecto ossibus aut compressis eius uentriculis, quænam accidant.

pulsandi uis, à cerebro non descendat. Vt enim pulsatio ipsa motus alterius generis est, sic etiam principiorum alterum non indiget altero. Quare neque respirationis, neque uocis, cor existit principium: tametsi propter illud maiori ex parte contingat fieri respirationem. Argumenta autem Zenonis, Diogenis Babylonij, & Chrysippi, quibus freti, in corde rationalem animam habitare, ab eoq; emitti uocem contendunt, in hoc unum ferè conspirant omnia. Vnde uox ac sermo editur, illic necessum est fiat ratiocinatio, intelligentiaq;, & meditatio omnis, ibidemq; etiam mens delitescat. (Est enim sermo ueluti mentis nuncius, qui ex ea procedit: nec alia existit uocis origo, alia animæ pars præcipua) Atqui uox & sermo, qui uox articulata est, a pectore proficiscuntur, cùm per asperam emittantur arteriam, id quod nō fieret si a cerebro emitterentur. Mens igitur & omnes eius actiones, in pectore, ac præcipue circa cor, non in capite, delitescunt. Quæ quidem argumentatio facilè redargui potest. Primò siquidem, dum situs obseruantes propinquitatem, aiunt, si ex cerebro sermo oriretur, non per asperam arteriam procederet, perperàm hallucinantur: cùm nimirū mens ipsa, aut uoluntas (siue eam in cerebro, siue in corde posueris) quælibet instrumenta, etiā longissimè sita, actutùm mouere possit, nihil ex interuallo, ad celeritatem, impedimenti recipiens. Vt enim nullum sensibile tempus est, interea dum particula uulneratur, & ipsum animal sentit: ita nec interim dum homo respirare aut loqui uult, atque ipsam actionem obit. Quare nihil prohibet, quò minus uoce per asperam arteriam emissa, cerebrum motus asperæ arteriæ sit causa. Falluntur etiam secundò, sermonem procedere ex mente dicentes. Sermo quippe, aut uox significatiua, à mente (quemadmodum uoluntaria omnia) nō tamen ex mente, sed ex summo gutture, quod larynx dicitur, proficiscitur. Prius autem nondum uox, id quod efferitur, existit: sed materia quædam uocis (quam efflationem aut sibilum uocamus) ex asperis arterijs profecta, quarum nulla cor attingit: id quod certè sensu manifestum cùm sit, fidem ex seipso facit. Ergo non dicemus, ut illi, unde sermo emittitur, illic etiam ratiocinationem fieri: sed, à qua parte sermo emittitur, secundum illam quoque, & in illa fieri ipsam ratiocinationem, quæ principis animæ est actio. Licet namque pro mente, principem animæ partem dicere, sicuti & dominantem, imperantem, præsidentem, ratiocinantem, atque intelligentem. Iam uerò cum tria uasorum genera, uenæ scilicet, arteriæ, & nerui, cerebro cor connectant: si primum quidem ea in superiori & inferiori ceruicis regione funiculis exceperis ualidis, ne sanguinis perfusio magna sequatur: deinde autem, uinculorum medium secueris: uidebis planè, ipsis quidem neruis qui iuxta arterias consistunt incisis, statim obmutescere animal, illæsis alijs uniuersis actionibus: arterijs autem solis aut sectis, aut interceptis, minime reddi animal mutum, priuari tamen pulsu omnes quæ supra uulnus aut uinculū sunt, eius particulas: ijs quæ infrà cōsistunt, semper eodē

Cor neq; respirationis, neq; uocis principium est.
Animæ sedem in corde esse, quibus argumentis probabant ueteres.
Mentem, ubicunq; ea sit, quælibet instrumenta, vel longissimè sita, subitò mouere posse.
Sermo à mente, nō ex mente, sed ex summo gutture proficiscitur.
Ratiocinationē esse principis animæ actionē.
Mentis nomenclatura.
Cor per quæ uasa cerebro connectatur.

modo pulsantibus: uenis denique aut incisis aut interceptis, nullam manifestè aboleri functionē. Vnde liquidò cōstat, neq; cor, ad pulsuum motū cerebro egere, neq; cerebrū corde, ut sentiat animal, operetur q; pro uoluntatis imperio. Porrò si intelligēdo, discendo, docēdoue, nullus insignis motus in corde apparet: in omnibus autē perturbationibus is manifestè innotescit (quod etiā Chrysippus confirmat) clarum utiq; euadit, ratiocinatricem animæ facultatem nō esse in corde, irrationalem autem, & affectibus obnoxiā, in ipso comprehendi. Cæterùm qui per cardialgiam cor dolere autumant, uocis æquiuocationem nō sentiunt, quia nimirum os uentriculi ueteres cor appellabant. Quæ pars cum ab acribus humoribus irritatur, tali sensu tristitiæ afficitur: id quod maxime ijs contingere solet, qui impendio diutius à cibo abstinuerunt, præcipuè post exercitationes uehementes. Nam exercitatis ualentius, in uentriculo flaua bilis colligitur, à qua morsi, cardialgia laborant. Ad hæc autem, etiam si concesserimus, cor primum omniū particularum formari, nō ob id tamen inferre oportebit, cor anitium facultatem existere, sed secūdum generationem. Quòd autem cor primum omnium particularum moueri incipiat, atque ultimum cesset, ostendit quidem, id motus initium esse, nō tamen omnis, sed solius qui in pulsibus est: qui genere à uoluntario differt, cuius cerebrum origo existit. Quod si nobis obijciant, in corde copiam neruorum conspici: respondebimus, non neruos, sed neruosa quædam esse corpora in corde, quæ specie solùm neruis respondent, nō actione & usu. Dicunt præterea, in corde consistere nutritionis animalium originem, ac proinde in eo animam ratiocinatricem esse debere. Verùm in ipso argumentum lemmate. Nam primum nutritionis principium sunt os, stomachus, & uentriculus: alterum, meseraicæ uenæ, in quibus primis fit sanguis: tertium iecur ipsum: quartum postremum, uena caua, in qua prima parte a recrementis sanguis relinquitur: ab hac enim, quemadmodum aliæ omnes animalis particulæ, cor alimentum recipit. Sed nec si cor nutritionis esse principium admitteremus, consequens esset, in qua parte id genus principium est, in eadem ratiocinatricem facultatem haberi. Præterea ubi aiunt, unde spiritus suggeritur, ibidem esse animæ principatum: cogimur id concedere, si quidem de animali spiritu intelligit. Vbi uerò postea subdunt, ex corde spiritum suppeditari, uitalem quidem fatebimur, animalem autem nō item. Quòd si neutrum horum spirituū intelligere se fateantur, sed naturalem, qui sicco humidoq; alimento proportione respondet, audient dicentem Hippocratem: Principium alimenti spiritus, os est, nasus, aspera arteria, pulmo, ac reliqua perspiratio: quibus sanè instrumentis initium motus à capite nos transmitti fatemur. An uerò animæ substantia sit euaporatio siue ex alimento, siue ex spiritu, hac de re nihil ad præsens in dubium uertimus, ne per omnia Diogeni uideamur infesti esse, qui sanguinem esse animam, ut Empedocles & Critias, existimauit.

Cor ad sui motum à cerebro.
Cerebri in corde, nō [illegible] animæ.
Animā rationalem, à [illegible] in corde [illegible].
Os uentriculi ueteres cor nominabant.
Os uentriculi quibus ex [illegible].
Cardialgia.
Nutritionis principia.
Meseraicæ [illegible].
Cor [illegible] alimentum [illegible].
Spiritus ex corde [illegible].
Spiritus naturalis.
Principium alimenti spiritus.
Animam esse sanguinem qui putarunt.

GALENI PERGAMENI

de placitis Hippocratis & Platonis lib. III.

QVòd sanè necessarium existat, non solùm medicis, sed philosophis etiam, nosse, quot genere sint, & quales secundum speciem singulæ, quamq; potissimũ animantis particulam occupent, facultates corpus nostrũ regentes, primo libro demonstratũ à nobis est. Secundo autem, de sumptionũ differentijs sermonem habui, quæ quidem in uniuersum sunt quatuor. Nõnullæ quippe ipsarum, ab ijs quæ particulæ insunt, iuxta problematis substantiam sumuntur: aliæ uerò ab ijs sane quæ insunt, non tamen secundũ id quod propositũ est, ac de quo quæstio habetur: aliæ ab externis testibus, ut rhetoricæ: aliæ denique à pueriliorijs sophisticis, uocabulorũ ambiguitate & impostura obarmatæ. De quibus cùm iam disseruerim (idq; illorum qui eis utuntur, exemplis propositis) operæpretium uidetur nunc in tertio hoc commentario, numerum & substantias facultatum docere, numerumq; etiam atq; discrimina eorum quæ illis accidunt. Satis autem mirari non possum, uidens Chrysippum, qui deberet ostendere, animam rationalem in corde domicilium habere (est enim hoc illius dogma) sese nimis anxie torquentem, ut tum rationibus, tum innumeris poetarum exemplis (quæ breuitatis gratia prætereo) irascibilem facultatem, perturbationibusq; obnoxiam, in thorace habitare demonstret: id quod iampridem est à ueteribus demonstratum: qui quidem feruorem innati caloris absque in corde per iracundiam oriri dicunt: cuius ratione accidit, ut tota facies inflettur, corpus uniuersum rubescat, incalescatq; & uehementer cor unà cum animantis arterijs subsiliat: quæ omnia pulchrè describit Plato in Timæo. Ad hæc uerò, cùm debuisset Chrysippus, quæ suam quidem fouent sententiam, ea tantùm testimonia poetarum eligere: quæ euertunt autem, & labefaciunt, explodere: ille sanè ex æquo omnium meminit: imò uerò maximè præcipua, & quæ ipsi patrocinabantur, omisit. Qualia sunt illa:

Iracundiæ q[illegible] superueniant.

Iuppiter exemit tunc ipsi ex pectore mentem. &

Consilium Neptune meum, hoc in pectore nosti. &

Non mihi stat talis sententia pectore.

Hæc igitur testimonia sola, & similia alia, quæ rationalem uim in corde sitam esse portendunt, seligere conueniebat Chrysippum, si omnino testibus litem dirimere statuebat. Nam numerosa illa quæ adduxit, tametsi uera sint, eius tamen prorsus opinionem deijciunt, præsertim quæ iracundiæ manifestò aduersantem faciũt rationem, uelut & hæc sonant:

Pectora sed feriens, ipsum cor increpat ira:

Suffer & hæc cor, nam grauiora aliquando tulisti.

Vlysses in ancillas excandescens.

Hæc siquidem Vlyssem ad se dicentem introduxit Homerus, cùm ob ea quæ ab ancillis domi agi uideret, calor in corde ipsius effernesceret & animus, siue iracundia, ratione deuicta, ad intempestiuam mulierum punitionem, ipsum iam in præcipitem actura esset. Nam quam eques ad equum, aut uenator etiam ad canem, rationem obtinet, hanc ratio ad animum, siue iracundiam. Etenim imperare in omnibus & præualere iustius est, id quod natura præcellit: equitem sanè equo, uenatorem autem cani, necnon iracundiæ rationem. At non semper accidit, ut tale coniugium, lege administretur naturæ. Verùm quemadmodum equus, nonnunquam refractarius & contumax, non pro decoro elatus, insessorem uirium imbecillitate, aut equestris scientiæ ignorantia uictum, simul secum rapit, trahitq; longius: sic iracundia effrenis, & ad præcipitem uindictam erumpens, rationem interdum imbecillam, ignaramue, unà secum solet præcipitare. Si igitur robur scientiamq; habeat, uincet nimirũ & ratio iram (quale exemplum in Vlysse proponitur) & auriga equum. Sin autem aut alterutro, aut utroque priuetur, periculum ibi est, ne id quod præstantius est, à deteriore uincatur: id quod certè in Medea contigit. In qua quidem, priusquàm filijs occidendis admoliret impiatas manus, diu multumq; ratio reluctata cum iracundia est. Nouerat enim quàm impium facinus perpetraret. Cæterùm postea tandem à perturbatione deuicta, ipsi iracundiæ concessit, dicens:

Rationẽ præesse animo, ut equo præesse uidetur equit[illegible]

Medeæ facinus

Noui equidem cuiusmodi sim mala,

Sed fortior iracundia consilijs meis.

Nouit itaque magnitudinem malorum, quæ erat perpetratura, à ratione edocta. Verùm iracundiam longe fortiorem esse ratione ait, ac propterea se ab illa uiolenter ad scelus perpetrandum abduci. Vlysses autem contra, rationem iracundiam coercuit. Sæpe igitur in alio irascibilem animæ partem ratio adeo imperat, ut ne pugna quidem unquam ipsis inter se oriatur, sed hæc dominetur, illa obtemperet: id quod sanè ijs adest, qui ad summum philosophiæ peruenerunt. Rursus iracundia subinde ita rationem uincit, ut imperet, ac ducat perpetuò: quemadmodum in multis barbaris, & pueris naturà iracundis, necnon in feris non paucis, & hominibus belluinis uidere licet. Est quum nec alterum quidem usqueadeo ualens sit, ut statim alterum trahat: sed aduersantur inuicem, pugnantq; & temporis spacio alterum uincit: ut in Vlysse quidem ratio, in Medea autem iracundia. Quas animæ aut partes aut facultates maximè inter se differentes, Chrysippus quum in unum confundat, carmina tamen Vlyssis & Medeæ meminit, quæ euidenter ipsius opinionem subuertunt. Taceo etiam Chrysippum, qui leonibus iracundiam ademit, carmen illud Tyrtæi inter alia adducere, *Leonis animum continens in pectore*: quod leonibus maximam inesse iracundiam suadet. Et quum pronunciet, ideo nonnullos uocari excordes, quòd uniuersi homines animæ principatum in corde statuant: miror sanè quòd nõ intelligat, nullum stolidum aut imprudentẽ, excordem dici: sed illos quidem omnes, uacuos cerebro: meticulosos autẽ, excordes: sicuti & eiusceraros eos, qui nullo affectu mouentur: omnibus nimirũ putantibus, in cerebro quidem rationẽ, in corde iracundiam consistere. At quia tertiũ quoq; uiscus iecur extitit, in quo appetitoria animæ uis consistat, hunc etiam

Medeæ [illegible] iracundiam super esse rationem

Vlyssem coercere iracundiam rationem

Rationi semper iracundia obsequi[illegible], in [illegible] qui ad summam philosophiæ peruenerunt

Cerebro uacui. Excordes. Eiusceraros.

Iecori messeruam animæ appetitoriam

commoderationem quandam propriorum motuum inesse oportet, si homo in totum ornari anima debet. Quas quidem tres animæ facultates Euripides in Medea uehementissimas esse describens (appetitricē enim ardentissimus ille amor quo Iasonem ardebat, irascibilem, immanis eius furor in liberos: rationalē denique, suadela qua se ipsam a tanto scelere dehortabatur, satis abundè declarant) eam magnis uisceribus donatam fuisse ait. * Quanquam neque Euripides, neque ullus alius poeta (quorum testimonia præter morem recitare, me Chrysippi garrulitas cogit) imò uerò neque ipse etiam Hippocrates, omnium medicorum calculo, præstantissimus, quemadmodum neque Plato philosophorum princeps (cuius nec opinionem sectatores Chrysippi superare unquam poterunt, nec imitari demonstrationis ornatum) de proposito placito fidem facere posset, citra demonstrationem. Chrysippus autem cùm nullius demonstrationis meminerit, interim non erubescit Tyrtæum & Stesichorum testes nobis citare. quos si etiam unos aliquis interrogaret, an de horum dogmatū sententia ambigerent, faterentur utique uoce una, nihil se ipsorum sensisse, ipsisque potius à Chrysippo nonnihil discere, quam de illis demonstrare (ut arbitror) mallent. Ratiocinari igitur, & quæ dicuntur considerare, item pugnantiam, aut cōsequentiam rerum nouisse, rationalis facultatis (quæ cerebro inest) est opus. Ob cōuicia autem, aut minas, neque irasci, neque excandescere, animosæ (quæ cordi hæret) est proprium. Etenim dum ea quæ in homine sunt, conuenienter administrantur, cerebrū quidem imperat, cor autem paret, & obsecundat. Diximus autem, neruorū, qui motus uoluntarij, atque sensus sunt instrumenta, cerebrum originem esse, quemadmodū arteriarum, cor: ad hæc etiam, contusis aut uulneratis uentriculis cerebri, totum animal subitò euadere torpidum, illæso motu cordis & arteriarum: sicuti & ubi cor similiter affectum fuerit, arteriarum motus ostendi, citra ullam noxam uoluntarij motus, & sensus, quòd eorum principiorum neutrum cōmemoratas facultates alteri subministraret. Porrò patiente cerebro, promptè animal desipit, motuque & sensu priuatur. At corde affecto, syncope arripitur, interitusque prædictorum nullo quicquam perpesso. Iam uerò Aristoteles, plures animæ facultates genere diuersas esse concedit, et illas in uno corde constituit. Chrysippus autem neque eas omnes differre inter se profitetur, neque alia quadam uti animal irasci, alia concupiscere, alia ratiocinari: cùm tamen uel testimonijs poetarum, quos citat, asserere contraria cogatur. Etenim in iecinore delitescere appetitoriam animæ facultatem, illic planè Homerus nos docet, ubi ait, uultures apud inferos Tityo iecur exedere, quòd concupisset constuprare Latonam: * partem nimirum illam plectentes, quæ illatæ contumeliæ fuerat ueluti origo & radix. Quod pertinet ad rationalem animæ facultatem, cum sentiret Chrysippus, fabulam de Minerua, quæ post deglutitam Metidem, ex Iouis capite orta esse putatur, suis ipsius dogmatis aduersari, maximè illam detorquere conatur, hinc figmentum illud habuisse originem dicens, * quòd artes quidem uniuersæ concipiantur & consistant in corde: à ratione autem per caput, hoc est, per os (quæ capitis particula existit) emittantur sermone. Cæterùm (ut figmentum secus interpretemur) quemadmodum cordis corpus uirtute sua distentum & contractum uicissim, proprias materias attrahit, expellitque: pari modo cerebrum, ubi statuerit spiritum animalem, in suis contentum uentriculis, particulæ cuipiam transmittere, motu ad id idoneo incitatum, distribuit ipsum. Hunc autem spiritum qui in uentriculis ipsius est, fortassis quidem paucum, etiam uenæ ad ipsos pertinentes generant: copiosissimum uerò & principalissimum arteriæ, plexum reticularem, qui ad cerebri basim est, perreptantes, suppeditant, quæ à corde sursum feruntur. Quare si quis fabulam ueris uelit connectere, in partibus inferioribus prudentiam conceptam (hoc est, animalem spiritum) in capite maturari perficique * dixerit, præsertim in uertice: quandoquidem in eo medius & principalissimus cerebri sinus habetur. Verùm si scientificas demonstrationes sequutus, omisisset Chrysippus fabulas, etymologias, reclinationes, declinationesque capitis, manuum motiones, labiorumque figuras, una cum mulierculis, & alijs idiotis, utique ueritatem ipse inuenisset, nec nobis periisset tempus, ostendentibus ipsum nihil ex ijs quæ adducit, iuuari.

Medeam fuisse magnis donatā uisceribus, ait Euripides, quod possideret tres illas animæ facultates uehementissimas.

Hippocratis Platonisque, autoritas

Rationabilis facultatis, quæ cerebro inest opera.

Irascibilis facultatis, quæ cordi inest, quod proprium.

Cerebrum esse originem neruorum qui motus uoluntarij & sensus sunt instrumenta.

Cor esse arteriarum principiū.

Cerebri affecti symptomata.

Cordis affecti symptomata.

Aristoteles plures animæ facultates diuersas in uno corde constituit.

Chrysippi de partibus animæ opinio.

Appetitoriā animam inesse iecinori.

Tityo apud inferos hepar exedi a uulturibus.

Mineruam ex Iouis cerebro fuisse ortā, fingūt poetæ.

Cordis motus duplex. *Spiritus animalis [illegible] cerebri.* *Spiritus animalis [illegible].* *[illegible] ad basim [illegible].* *Ventriculus cerebri præcipuus.*

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis lib. IIII.

AT uerò ubi Chrysippus affectum definiens, eum esse animi irrationalem, & præter naturam animi motum, hoc est, reluctantem rationi: rectè sanè ipsum qui in affectu est motū, ab inanimis irrationabilibusque disiunxit. Mouentur siquidem lapis & lignum, sic tamen ut nō reluctentur rationi. Cuius enim nunquam inter est ut obtemperet, sequaturque rationem, hoc quomodo repugnare rationi poterit? Meritò itaque id nō irrationale dicetur, sicuti electum rationi, quod naturā quidem habet sequendi, obtēperandique, sed interim præter suā naturā, alio modo fertur. Vnde liquet, nec inanimato cuipiam, neque irrationali animanti, affectū innasci posse animalem. Perdocet interim ab erroribus affectus ipsos distinguit. Quandoquidem errores, praua sunt iudicia, & ratio uertitur in mendacia, impliciturque errori. Affectus contrà, nullum quidem erratū, neque præter uisum in ratiocinatione: sed est animi motus rationi inobediens. Nam qui in patriam seruet, liberorū uitā cōtemnit, uel iugulandos tradit, honesti imaginatione id facit, ac ratiocinio usus. Medea autem, quæ sciebat qualia perpetraret flagitia, non errore, ut ille, sed perturbatione ducta, trahebatur. Quinetiam, ubi celeriter currentium, qui ne si sistere quidem uelint, statim id possunt, Chrysippus meminit, apertè illo exemplo aliam unam præter rationalem, nobis posuit ob oculos, à qua affectiones ipsæ absoluuntur. Etenim eorum qui per accliuia currunt, nulli adest ea difficultas sisten-

Rationale, quæ [illegible]. *Affectus [illegible] animalis [illegible].* *Affectus [illegible].*

Currentium per accliuia, [illegible] consideratio.

Currentium per decliue, decliuia & plana consideratio.

sistendi sed ijs tantum, qui per planam quandam aut decliuem feruntur uiam. Quippe composita inest ipsorum motus causa una, tanquam animalium, qua animæ impetu mouentur: altera, tanquam inanimatorum corporum qua corpore inclinant. Cæterum qui in plana regione extrorsum corporis inclinationem inter currendum moliuntur, sistendi potens est, & futuris quidem in anteriorem partem, utique ab illis impeditur. Qua de causa hoc pacto omnes currunt, ab ipsa rei natura edocti, corporis inclinationem in anteriora, celeritati motus conferre. Quemadmodum igitur ijs, qui nihil corporis pondere ad motus celeritatem iuuantur, in promptu est ut sistant: illis uero qui ex duplici causa celeritatem generant, non amplius uoluntas est satis eodem modo in animi impetu, quum ratiocinatio solam causam habuerit, promptum est propter ipsam cessare impetum: ubi uero aut iracundia eis, aut cupiditas quædam accesserit, quæ sunt uires irrationales, & corporis grauitati persimiles, statim quidem nequaquam posse consistere, uerisimile est: etsi temporis spatio forte hoc quoque fiet, quemadmodum in currentibus. Nam quum ratiocinatio, & iracundia, mouere ipsum impetum possint, si quidem a sola ratione fiat, & compescere ipsum, & rursus excitare sola uoluntate licebit. Sin ab iracundia quadam & cupiditate, quum illæ cessauerint. Sin ab utrisque operantibus fiat, ratione simul, & facultate quadam irrationali: ratione quidem renitente, quod ualentius est, præcellet: simul autem concurrente, nunquam cessabit. Concurrit affectui ratio, quum quis ille fieri, etiam ipso opinatur: quemadmodum in intemperantibus & proteruis hominibus, qui summum bonum in uoluptatum fruitione collocant, ubi & ratio ipsam cupiditatem sequitur. At renitentem ac repugnare affectui rationem dico, quum homo non opinatur propositæ uoluptatis fruitionem, honestum aut bonum esse: trahitur autem quodammodo ad eam, propter ualentem appetitoriæ uirtutis motum. Verum si ratio superauerit, talis homo tum fuit, tum suorum affectuum continens, & est, & dicitur. Sin autem cupiditas, contrariam huic appellationem sortitus, incontinens nominatur. Quum uero a ratione sola ad suauium usum ducitur, talis uocatur temperatus, hoc consilio ea deligens, non ut fruatur, sed ne lædatur: quemadmodum etiam proteruus, qui a sola cupiditate ducitur, ratione tanquam famulo quodam eam subsequente. Eiusmodi ergo causarum, impetus animi excitantium, complexum, attestatur etiam Chrysippi exemplum. Etenim aduersus decliue currentes, soli irrationali ducuntur. Qui autem inuiti feruntur ad præcipitium, irrationali, quam sane corporis esse pondus diximus, in decliue currentes, utrique pendent qui in plano currunt, si prorsum tendant. Nam si retinuerint retrorsum, current quidem alijs minus, sed ubi uoluerint, sistent. Quare nihil Chrysippus usque ad definitionis expositionem ueteribus contrarium pronunciat. Maxime autem ab eis recedit, ac sibimet aduersatur, dum affectus esse iudicia existimat. In summa uero, Chrysippus semper uelut in unda fluctuat: nunc quidem sine omni ratione fieri dicens affectus, nunc ad solam rationalem pertinere animæ facultatem: ac proinde eos, iudicia quum sint, irrationabilibus animalibus non inesse. Oblitus autem esse uidetur interim, quod antiqui oppidoquam decenter affectus ipsos diffinierint. Ratio siquidem, etiam ex Chrysippi sententia, siue sana & uera, siue praua & mendax extiterit, is qui secundum ipsam mouetur, nunquam in affectum incidit. Quandoquidem secundum ueram, recte & honeste mouetur: secundum falsam, praue & uitiose. Vbi enim ratio dux est, aut uirtus sequitur, aut uitium: affectus nunquam. Itaque putare uoluptatem bonum existere, quemadmodum Epicurus existimabat, peccans, uitiosa & falsa ratio est: omnesque actiones & particulares animi motus, qui uoluptatem, tanquam finem respiciunt praue, prauos sane necessario, & aberrantes facit, ac uitiosos: non tamen iam affectus quoque. Quippe proprium affectus hoc ipsum est, ut animam citra rationem moueatur: id quod pulchre etiam scripsit Chrysippus. Quum autem nihil sine causa oriatur, ratio uero minime præsit affectibus, iustum est iam nobis Chrysippus respondeat, quid nam affectus ipsos producat. Nos siquidem affirmamus, interim quidem ab irascibili, interim ab appetitoria animæ facultate illos ducere originem. At Chrysippus nulli firmiter hæret sententiæ, modo eos præter rationem oriri ait, modo secundum rationem, modo temere atque ex casu procedere: quo reprehensionem ullo pacto effugere nequit. Nam si dicat affectuum motus ab ipsa ratione oriri, discernere eum uitium ab affectu non potest. Si uero rationem adimat motum quendam causæ expertem incidit: quum liceat illi ex facili ambas absurditates uitare, si confiteatur irrationales quasdam facultates in anima, affectuum ipsius causas existere. Quanquam ubi ea quæ non recte homines faciunt, partim quidem ad prauum iudicium refert, partim ad infirmitatem animi, imbecillitatemque: quemadmodum ubi rursus ijs quæ recte administrant, rectum iudicium cum bono animi robore præesse: ut illi sane diuersam a ratiocinatrice animi quandam esse in animis hominum, causam talium affectuum fateri, uelit nolit, compellitur. Siquidem ut iudicium, facultatis rationalis est opus: ita firmitas, robur uirtusque, facultatis est diuersa a ratiocinatione. Porro ut scientiam habere (secundum quam, ex Platonis sententia, nemo ulla in re potest hallucinari) non est affectus: ita neque obliuio illius affectus dicenda est, sed inscitia potius, aut ignorantia. At si quis iracundia, aut uoluptate deceptus, ab ijs quæ animo statuerat recesserit, imbecillis quidem huic anima & infirma est: motus autem ipsius, est affectus dicendus: ut constat in Menelao, qui quum Helenam occidere decreuisset, eamque districto gladio inuasisset, propius accedens, ac mammas illas candidissimas conspicatus, attonitusque ob pulchritudinem eius, propter infirmitatem imbecillitatemque animi, non solum gladium abiecit, sed mulierem etiam est osculatus, eique seipsum mancipium obtulit, citra iudicium, citraque rationem, impetu ad con-

Inclinationem corporis in anteriora, celeritati motus conferre.

Impetum posse & coercere, & a ratione, & ab iracundia moueri.

Ratio quando concurrat affectui.

Ratio quando reluctetur affectui.

Continens qui dicatur.

Incontinens qui uocetur.

Temperatus qui.

Proteruus qui.

Irrationalis animæ motus, corporis ponderi comparatur.

Affectus diffinitio antiqua.

Ratione duce, uirtus sequitur aut uitium, nunquam affectus.

Voluptatem non esse bonum putandum.

Affectus proprium.

Nihil sine causa oritur.

Ratio non præest affectibus.

Affectus unde proficiscantur.

Facultates quasdam irrationales in anima, affectuum causas existere.

Scientiam habens, nulla in re potest hallucinari.

Menelaus imbecillis ac mollis animi.

ria ductus, eorū quæ animo decreuerat. Quemadmodum igitur in Medea iracundia oppressit rationem, eamq; ad perpetrandum scelus pertraxit: sic animam Menelai ipsa decipiens cupiditas, reuocauit illam ab instituto. Quæ quidem exempla ab ipso Chrysippo adducta, maxime illi aduersantur, quum ex eis constet, tres facultates diuersas inesse hominibus, nec esse affectus ipsos iudicia, ut qui præter iudicium oriantur. Nec uerò a ueteri placito illa carmina abhorrent, quæ, ut suam opinionē tueatur, citat etiam de amantibus.

Venus siquidem admonita laxat nihil,
Si namq; cogas, amplius intendere appetit.
Admonitus autem amor, magis premit.

Quibus postea subdit, affectus ipsos amantium declinare semper rationem, tanquam intempestiuum increpatorem. Reperies & alia innumera in libro de affectibus, ab eo prodita, pugnantia quidem ijs dogmatis, quæ ipse statuit: consentanea autem & manifestò apparentibus, & opinioni Platonis. Quum autem Chrysippus dixisset, tristitiam esse opinionem recentem præsentis mali: ab eo Posidonius exigit causam, cur mali quidem opinio, si recens sit, tristitiam inferat: inueterata autem, neutiquam, aut non perinde augat animum. Quam causam, quód eam ignoraret Chrysippus, ipsemet Posidonius reddens, ait, omne immodicum & peregrinum subitò irruens, animum permutare: usitatum uerò & consuetū, inueteratumq;, aut minimé affectus mouere, aut parum admodum. Quare domesticū & familiare sibi facere dicit, rebus non præsentibus, tanquā præsentibus uti. Ac proinde sapientes complures, etiamsi existiment se in maximis bonis, aut etiam malis uersari, esse tamen ab affectu omni immunissimos. Quocirca dictum Anaxagoræ assumpsit, qui quidem, quū aliquis filium mortuum ei renunciasset, admodum constanter respondit, Noui me mortalem genuisse. In hunc sensum etiam Euripides Theseum introduxit loquentem

Tristitia quid.

Tristitiā cur inferat opinio recēs præsentis mali: inueterata autem, neutiquam, aut non perinde.

Immodicum omne irruens subito, permutat animum: consuetum uero, nō itidem.

Immunes ab affectu esse, qui non præsentib. tāquam præsentibus rebus utuntur.

Anaxagoræ dictum heroicum.

A sapiente aliquo perdoctus ego,
In curas animum & calamitates indidi.
Atq; exulem me proposui à patria mea ad mortes
Immaturas, & uias malas alias:
Vt si quid paterer ex ijs quæ putaueram
Aliquando, animum non morderent recentia.

Eódem pertinent & illa:

Si hic primus esset in domum dies mihi,
Et non diu uexarer in laboribus,
Forsan tenerum ceu pullus iuga recens
Subdens, excuterem si animum suscepturum nuper.
At nunc malis obdurui, & ore illm.
Hæc interim emollescunt longo tempore,
Malum pubescit nunc.

Tempore itaq; affectus cessant, etiamsi opinio eorum & mali permaneat. Vt enim pars animæ obnoxia affectionibus, peculiari quadam concupiscit appetibilia uerum ipsis, quum accidunt, repletur & satiatur, atque in hoc suum ipsius motum sistit, qui animalis impetui præerat. Nihil autem tam clarū est, quam inesse quasdam in nostris animis inesse natura cōcupiscentes, hanc uoluptatis, illam dominij & uictoriæ.

Affectus sedari tempore, etiamsi opinio ipsorū permaneat.

Affectus quomodo cōpescantur.

Iam uerò sunt qui nolentes plorant, lachrymas cohibere impotentes. Sunt contrà, qui plorare cupientes, protinus cessant, ob motiones affectibus subditas, uehementer ita inhærentes, ut non euincantur à uoluntate aut ita omnino cessantes, ut ab ipsis excitari nequeant. Quorum causas inuestigantes, inueniemus quo pacto ratio cum affectu pugnet, atque ab eo differat, simulq; seruabimus animæ facultates. Consuetudines itaque & tempus, ad affectuum motus plurimum posse uidentur. Consuetudine quippe mollescit animæ irrationabilitas, in quocunque educetur. Tempore autē affectus conquiescunt, repletis irrationabilibus potentijs animæ, ijs quę antea desiderabant. At rationales cognitiones, iudicia, & summatim scientię omnes, & artes, neq; difficiles ad dissolutionem fieri apparent propter solum tempus nudum (quemadmodum consuetudines secundum affectum) neq; transponi & cessare, sicut tristitia, aliiq; affectus id genus.

Consuetudine mollescit animæ irrationabilitas.

Tempore affectus conquiescunt.

GALENI PERGAMENI
de placitis Hippocratis & Platonis lib. V.

Quum igitur sectatores Chrysippi ostenderint, * quemadmodū ipsi quidem existimant, uniuersos affectus in corde consistere: ut autem ueritas habet, solos eos, qui circa irascibilem facultatem uersantur: ac deinde assumpserint, ubicunq; animi affectiones sint, ibidem quoque ratiocinatricem ipsius facultatem haberi: ita deinum concludunt, in corde ratiocinatricem existere. Nos uerò, quód inde iracundia nascatur, unà cum ipsis fatemur: quód autem in loco eodem delitescant uis irascibilis & ratiocinatrix, non item: neq; quód unius operæ facultatis existant. Porro affectum animi, motionem quandam esse præter naturam, rationis expertem, quę cuiuim animus non innascatur, nō ueteres tantum, sed Chrysippus quoque fatetur. Est autem inter animi constitutionem, & eam quæ corpori inest, quædam similitudo & proportio. Quare Posidonium laudo, quód prauorum animas, quum extra affectus constiterint, sanis corporibus similiter se habere prædicat: non probo autem, quód eiusmodi constitutionem morbum nominet. Oportebat nanque, si rectè sapientium animas uellet assimilare, dicere, * eas similes esse corporibus ijs, quæ ab affectibus sunt immunia. At prauidorum, bono habitu præditis. Mediocrium uerò uirorum, sanis sine bona habitudine. Vulgariū & iniquorum, ijs qui uel ex occasione leuissima in morbos incidunt. Irascentium deniq;, aut furibundorum, aut lugentium, amantiumue, aut obsessorū aliquo affectu, ijs quæ iam ægrotant. Siquidem quocunque tempore uel dormiunt, uel ad aliud mentem hi transferunt, extra affectum feruntur. Paulò post ubi ipsorum meminerint, in constitutionem perueniunt febrium insultibus similem. Quemadmodum autem sanitas corporis, est cōmoderatio simplicissimarum eius particularum, quæ iam elementa uocamus:

Chrysippi sectatorū dispositio.

Affectus quid.

Animi constitutionem corporis constitutioni esse similem.

Animarum corporibus comparatio uniuersa.

Sanitas corporis quæ.

Sanitas animi. *Morbus animi.*

mus eodem modo etiã erit animi sanitas, commoderatio quædam simplicium particularũ ipsius. Quin etiam morbus animi similiter immoderatio quædam est, & discordia ipsarum harum particularum inter se, quarum cõmoderatio erat animi sanitas. Sunt autem hæ particulæ iuxta Platonis sententiam, irascibilis, rationalis, & præter has etiam appetitoria. Etenim concordes inuicem, & in nullo dissidentes hæ tres, sanitatem animi efficiunt: discordes autem & contendentes, morbum. Vbi autem Chrysippus ait, animæ partes esse, per quas ratio in ea consistit: intelligens animam, notionum & præsumptionum quandam collectionem existere, dupliciter errat. Primùm enim non animi, sed rationis has dicendum erat esse particulas. Quippe non idem est anima & ratio, quum hæc in ea contineatur. Quòd si hoc etiam aliquis irreprehensum permiserit, certè notiones & præsumptiones, non particulas animæ, sed actiones animæ dicere oportet. Nihil autem ex propriis functionibus constat. Ad hæc etiam Chrysippus sanitatem animæ & pulchritudinẽ in unum atque idem confundit. Porrò corporis pulchritudo, in particularum cõmoderatione (qualis in Polycleti regula cernitur) secundum omnes medicos philosophosque, cõsistit. Sanitas uerò, elementorum, quæcunque illa sint, inter se est cõmoderatio. Cæterum animæ pulchritudo, ad moderatos ac decentes ipsius animæ motus (qualis est Platonis sententia) refertur: ad immodicos autem & efferatos, turpitudo eiusdem. Siquidem in cõmoderatione motionum particularium, pulchritudo actionum est cognita: sicuti turpitudo in immoderatione. Quòd autem anima nostra composita ex particulis diuersi generis, & substantia & sede inter se differẽtibus sit, quodque innumeras uires sortiatur, Hippocratis est atque Platonis placitũ. Quare neque in una particula animæ, neque in una ipsius facultate, tum iudicia, tum etiam affectus fient, ut Chrysippus existimauit. Iam uerò pueris multò plures & uehementiores quàm adultis oboriuntur affectus: quum a nullo docti magistro, sed naturali ductu illi omnes ad uoluptates flectantur, auersentur autem labores. Videmus enim ipsos & irascentes, & calcitrantes, & mordentes, & præualere cupientes, ut nõnulla animantia, nullo præmio proposito, præter ipsam uictoriam. Neque uerò à ratione impetus eorum coerceri dicere possis, ut qui rationem necdum habeant: neque quòd non innumeris affectibus implicentur. At ubi processerint, quoniam ad honestum, naturalem quandam propensionem habent, & erubescunt peccantes, & iustitiam, aliasque uirtutes amplectuntur, facientes plurima secundũ earum notiones: etsi prius, quum essent parui, ex affectu uiuerent, nullamque præceptorum ex ratione curam haberent. Cæterùm animæ constitutiones, ex diuersis corporis temperamentis oriuntur: quum uideamus animalium, quæ lati pectoris & calidiora sunt, omnia sortiri naturam iracundiorẽ: ut timidiorem, quæ latis coxis, & frigidiora. Ac secundum uarietatem regionum, haud parum etiam motibus homines ad timorem & audaciam, uel uo-

Animæ partes sunt, irascibilis, rationalis, & appetitoria.

Chrysippi error duplex.

Anima et ratio non sunt idem, quum ratio in anima cõtineatur.

Nihil ex propriis constat actionibus.

Pulchritudo corporis, in particularum commoderatione consistit.

Sanitas est elementorum commoderatio.

Pulchritudo animæ ad decentes eius motus refertur: turpitudo, ad immodicos & efferatos eiusdem.

Anima nostra constat ex particulis numero inter se differentibus.

Pueri uehementiores, pluresque affectus quàm adultis oriri.

Animæ constitutiones ex diuersis corporũ temperamentis oriuntur. Iracundiora esse animalia quæ lati pectoris & calidiora existunt.

Regionum uarietas, discrimẽ in morib. facit.

luptatis laborisque studium, differũt. Quare, mea sententia, curatio animi affectuum, in nonnullis quidem prompta & facilis est, eò quòd neque affectuum motus ipsis insint ualidi, neque ratiocinatrix pars, imbecillis natura & imprudẽs, sed propter inscitiam prauasque cõsuetudines, id genus hominum uiuere ex affectu cogantur. Nõnullis uerò difficilis, quum motus affectuũ, qui ex corporis constitutione necessariò obueniunt, magni & uehementes extiterint: ratiocinatrix autem facultas imbecillis, imprudensque. Hunc quippe ueri scientiam indipisci oportet, ac affectuum motus retundere, probis institutionibus assuescentem. Sic itaque & ab initio hominem ad optimum conformare oportet, ante omnia quidem, ipsorum seminum, deinde uictus quo grauida utetur, ac præterea cibi, potus, exercitiorum, atque adeo quietis & somni ratione habita. Oportet autẽ (ut inquit Plato) pueros iam æditos, ita educari & institui, ut reddant partem animi affectibus opportunam & irrationalem, motibus cõmoderatã, ac rationis iussis audientem. In pueritia tamen exiguam & imbecillam * hanc ipsam rationem esse uerisimile est, magnam uerò & ualentem euadere, circa quartumdecimum ætatis annum: quandò iam dominari & imperare ipsam conuenit, tanquam aurigam quendam pari connatorum equorum, nempe cupiditati, iracundiæque, dum non ualentes nimium sunt, neque imbecillæ, nec pigræ, nec effrenes, nec contumaces omnino, aut indecoræ, aut contumeliosæ, sed in omne promptæ, tum sequi, tum obsecundare rationi. Huius autem institutionem, uirtutemque, scientiam esse oportet rerum naturæ: quemadmodũ aurigæ, speculationum artis aurigandi. Nam in irrationabilibus animæ uiribus, scientiæ non solent innasci, sicuti neque equis: sed his sanè propria uirtus, ex consuetudine quadam irrationali proficiscitur, aurigis autem ex disciplina rationali. Quemadmodum igitur irrationalium animæ partiũ necesse est irrationales quoque uirtutes esse, ita rationalem, solius raciocinatricis. Quapropter meritò illarum uirtutes, facultates dicendæ sunt: solius autem ratiocinatricis, scientia. Quum itaque in nobis alia potior sit animæ pars, alia deterior: qui potiorem sequitur, consentaneam naturæ uitam dicetur agere: qui deteriorem, repugnantem. Hic enim ex affectu, ille secundum rationem, uiuit. Quum igitur hæ tres propensiones nobis natura insint: ad uoluptatem sanè, propter appetitoriam: ad uictoriam uerò, propter irascibilem: ad honestũ denique, propter ratiocinatricem animæ facultatem: Epicurus quidem infimæ animæ partis tantùm proportionem conspexit: Chrysippus autem, optimæ, quum dixerit peculiariter nos affici erga solum honestum. At uniuersas tres proprietates perspicere solis ueteribus philosophis licuit. Porrò qui ex affectu uiuit, hic irrationalem & attonitam animæ partem: qui uerò sine affectu, rationalem atque diuinam sequitur. Quare affectuum causa cognita, plurimum ad remedij inuentionem confert. Idcirco Damon musicus quum esset apud tibicinam Phrygium modulantem, ebrijs quibusdam

Hominem ab initio, quo pacto secundũ uirtutem formare atque instituere oporteat.

Pueris rationẽ ipsam esse imbecillam, ualentẽ autem euadere, circa quartumdecimũ annũ.

Scientiam non innasci irrationalibus animæ facultatibus.

Irrationalium animæ partiũ, irrationales uirtutes esse: rationalẽ aũt, solius ratiocinatricis.

Viuere quis ex affectu, & quis secundum rationem dicatur.

Propensiones quibus mouemur natura, sunt tres.

Affectuum causa cognita, plurimum ad remedij inuentionem confert.

adolescentibus, & insana quædã peragentibus, Dorcũ canere iussit: illi uerò statim à motu insulso cessarunt, non quòd opiniones raciocinatricis facultatis docerentur à cantionibus tibicinæ, sed quòd affectibus obnoxia pars animæ, quũ esset irrationalis, excitaretur, mitigareturq; motibus irrationabilibus. Siquidẽ irrationali, ab irrationabilibus & cõmodum & noxa obuenit. rationali uerò, à scientia bonaq; disciplina. Verùm pars animę affectibus obnoxia, temporis spatio partim repletur proprijs cupiditatibus, partim diuturnis laborat motibus. Quapropter amborum nomine ea conquiescente, & mediocriter mota, superior esse ratio iam potest quemadmodum & equo effreni insessorem uiolenter excutiente, deinde laborãte simul cursu, & præterea saturato ijs quæ concupiuit, rursus auriga superior euadit. At Chrysippus neq; diuersam animę partem affectibus deditam, à rationali arbitratur. & affectus tollit à brutis animantibus, quum tamen libidine & iracundia regantur. Posidonius autem rectius, quæ animantia ægrè mouentur, & stirpium modo adhærescunt petris, ea cupiditate sola gubernari pronunciat. Reliqua uerò bruta uniuersa, utrisq; facultatibus uti, & appetitoria, & irascibili. Hominem autem solum, tribus quippe rationale principium, hunc sumere. Quòd igitur pars animæ appetitoria, diuersa sit à raciocinatrice, hinc colligere licet, quòd pueri dum sumus, instar brutorum animalium promptè ad repletionem ferimur, neq; an id conducat, aut obsit, considerantes. Aetate uerò & ratione prouecti, sæpe ne bibimus quidem omnino, ubi persuasum habuerimus, ex potu noxam subsecuturã: sæpe minus quàm appetimus, si & hic copia obfutura est. Interim aquam bibimus, unum concupiscentes. Rationis autem expertes homines, similiter infantibus atq; feris, neq; tempus expectant, neq; quantitatẽ, qualitatemue corporis inspicere sustinent. Quod ergo nec feræ, nec infantes, ratione utantur, etiam apud Chrysippum in confesso est. At quòd in alia præter rationẽ ad fruendum ijs quæ concupiscunt, alliciantur, modò ait, modò negat. Etenim irrationalis in nobis facultas, ad singula quæ desiderantur, requirentem allicit, ratio retrahit, & inopportunã cõmotionem continet, ac pugna frequenter utrisq; ualida inter se oboritur, euidenter indicans duplicem esse in nobis naturam facultatũ inuicem dissidentium. Si enim una esset sola, quemadmodum in pueris, nihil sanè prohiberet intempestiuè nos frui appetibilibus. Quemadmodum etiam si sola esset ratio, nullum esset negocium, sitientem non bibere, aut esurientem non esse: neq; continens, neq; sobrius, qui non bibit, nominaretur: sicuti nec qui non uadit, nisi uelit. Sitientis itaq; nolentis autem bibere, anima, una quidem facultate, aut parte, potum concupiscit. altera uerò, fugit, & auersatur. Vni enim & eidem arripere aliquid fugereq;, non licet. At uerò rationi iracundia, ut subseruiat & auxilietur illi, perinde ac uenatori canis, contra tertiam animæ speciem, à natura tributa est. Quare ubi ultro sequitur ratio appetentiam, consequitur & iracundia rationem. Vbi autem aduersatur illi, atq; renititur, iracundia à ratione stat, atq; illi fert opem, præcipuè cùm ratio ipsa ab aliquo uel intus, uel extrinsecus se affici iniuria, & ui compelli, autumat. Siquidem autumare se iniuria affici, rationalis est facultatis: eam autem ulcisci, animosæ proprium existit. Quum igitur appetitoria facultas, immoderatè ad aliquid irruens, inuitam rationem eò secum attraxerit, irascibilis contra illam rationi suppetias fert. At ubi à nullo affici 20 iniuria putatur ratio, minimè sanè iracundia efferuescit, etsi quàm maximè tunc corpus iustè puniatur ab aliquo, uel algere, uel famescere, uel sitire coactum. Vnde liquet, iracundiam naturali statu præditam, opiniones rationis sequi. Fieri tamen quandoq; potest, ut hæc quoq; prauè affecta, immorigera rationi moueatur. Quòd autẽ iracundia à ratione diuersa sit, hinc docet Plato, quòd pueri, perinde ut ferę maximè iracundi existentes, ratione careant. Eodem siquidem modo irascuntur pueri, quo & ætate prouecti: hoc interiecto discrimine, quòd hi sanè in multis, ratione continent iracundiam, quemadmodũ generosum canem, ferocius proximos insilientem aliquis pastor: in pueris autem, nihil eiusmodi accidit, quemadmodum neq; in bestijs: quòd in * illis quidem, nondum, in his autẽ nunquam, ratio impetus animi inhibeat.

Bruta, libidine & iracundia regi.

Animalia quæ à quib. animæ facultatibus dispensentur.

Animæ partem appetitoriã, diuersam à ratiocinatrice existere.

Naturam facultatũ nobis inesse duplicem.

Iracundiam esse à natura tributam rationi contrà cupiditatem, ceu uenatori canem.

Iracundia naturali[s] opinion[um] sequa[x]

Pueri car[ent] ratione.

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis lib. VI.

Est autem actio, motus quidam efficiẽs, hoc est, qui ex se existit. affectus uerò, motus in altero, ab altero, ut necessariò sępe in unum subiectum cum affectu actio conueniat. Nam à secante facta diuisio in eo quod secatur, una & eadem res quum sit, secantis quidem actio: eius 40 autem quod secatur, affectus est. Ita sanè & iracundia, actio quidem est irascibilis animæ: affectus autem, reliquarum ipsius duarum partium, & præterea totius nostri corporis, quum ab iracundia uiolenter ad actiones ducitur. Atque hoc unum est significatum utriusque nominis. Alterum autem, si actionem quidem, motum quendam naturalem intelligamus: idq; primaria ratione. affectum autem, præter naturam. Etenim primaria ratione illa fieri à natura dici- 50 mus, quæ ueluti scopos natura amplectitur: nec ex aliqua consequentia, alia necessariò sequitur. Vt autem res magis innotescat exemplis, cordis motus, * qui in pulsibus quidem fit, actio dicitur: qui uerò in palpitationibus, affectus pro secunda huius dictionis (affectus) significatione. Atq; ita non omnis pulsus est actio, sed is tantùm, qui naturalis existit. Iracundia igitur & omnes animi affectus, actiones quędam sunt, secundum primum significatum. Quatenus autem ef- 60 frenes & immoderati existũt, neq; secundum naturã, affectus esse dicentur, ex significatione secunda. Qualis enim res in arteriarum motu magnus est pulsus, talis in irascibilis animæ motu, iracũdia. Qualis rursus paruus pulsus, talis timiditas. Porrò iracundiam ipsam frequenter alia duo

Actio quid.

Affectus quid.

Iracundiam esse actionem & affectum, [secun]dum uaria[s a]nimæ part[es].

Actionis & affectus duplex significatum.

Primaria ratione, quæ fiunt natura dicuntur

duo sequuntur saepe uerò cócupiscentiam, tanq̃ abstracta, compulsaq; iugalium equorũ instar, quorum alter ualentius impellens, alterũ secum trahit, unà cum auriga & curru. Tũc enim in effreni equo motus, actio & affectus eius dicetur: priori quidem significato, actio (motus enim ex seipso est) secundo autem, nõ actio, cùm sit motus ei praeter naturam, sed iam affectus. Aurigae uerò motus, ne secundum alterũ quidem significatum actio est, sed secundum utrunq; affectus: 10 cum neq; ex seipso, neq; secundum naturã ei adsit motus. Iam uerò facultates illas tres corpus nostrũ regentes, rationalem, irascibilem, & appetitoriã, tum species, tum partes animae rectè aliquis nominarit. Quarũ appetitoriã quidem, belluae uariae, multicipitiq; irascibilem autem, leoni: homini deniq; rationalem Plato interdum comparat. Quãuis idem in Phaedro, priores quidem illas equinam quandam formã referre ait: aurigam uerò, tertiam. Quamobrem Plato locis eas 20 esse distinctas, & substantijs permultũ uariare arbitratus, meritò illas tum species, tum partes appellat. Aristoteles autem & Posidonius, facultates eas esse unius substantiae ex corde proficiscentis, affirmant. At Chrysippus, tanq̃ ad unam substantiam, ita & ad unam facultatem ratiocinatricem diducit tum iracundiam, tum ipsam cõcupiscentiam. Porrò in stirpibus solam speciem appetitoriam habitare, professus est Plato in dijs autem ratiocinatricẽ. Irascibilem uerò in homini- 30 bus creatam esse ait, rationali animae auxiliatricem, tanq̃ canem quendam, cõtra multicipitem illam & agrestem ferã, cupiditatẽ. Plato item nos docuit, quòd quaecunq; fuerit species, haec, pars nominari etiam possit: nõ tamen quaelibet pars, statim species erit. Cum igitũ ex ijs quae superius à nobis sunt tradita, cõstet iam ratiocinatricem quidem animae partem, fontemq; uoluntariarũ actionũ consistere in cerebro in corde autẽ tum irascibilem, tum pulsificam facultatẽ (etenim si 40 fune intercipiantur, aut differentur nerui, particulae quidem continuae cerebro, principij sui retinere facultates apparent. quae uerò infra funẽ habentur, statim & sensum perdunt, & motum: quemadmodũ etiam arteriae, quę quidem cordi cõtinuae sunt, originis suae perpetuò functiones obeunt: quae uerò uinculo interueniente, illius cõmercio priuantur, prorsus nõ pulsant. ac praeterea affectus animi qui ex iracũdia & motu accidunt, cor palàm immutare à sua actione uiden- 50 tur) reliquũ est ut appetitoriã delitescere in hepate, similiter ostendamus. Quippe hoc uiscere laeso, etsi nõ subitò afficiantũ reliquae partes, quemadmodum per aliorũ laesiones, temporis tamen processu animal nutrimenti inopia elanguescit, atq; in pallidum colorẽ mutatũ. Eiusmodi nanq; facultatis initiũ est iecur, qualis & stirpibus inest. Ad cuius demonstrationẽ, optimũ prius fuerit considerare, quo modo stirpes gignantũ. Profectò in terram semine qualicunq; si squalida il- 60 la fuerit, ac sicca, nihil amplius ad stirpis generationem ipsum semen molietur, cùm uniuersũ omnem eius madorem ad se ipsa terra alliciat. Vbi uerò mediocriter humida est, molle redditur semen, intumescitq; iuxta ambiens ipsum operculum quod utiq; rumpitur quidem primũ, madore seminis in aerem conuerso deinde protenditur iuxta rupturam germen quoddam tenue, & utrobiq; molle ac superior seminis portio ceu ad aerem, inferior in terrã uergit. Atq; haec quidem continuò uidentur augescere, ac semper ferri in quae ab initio inclinabant. Processu temporis, si arboris cuiusdã magnae sit semen, pars quę in aerem fertur, caudex ipsius euadit: quę in imũ terrae declinat, radix. & utraq; portio uarijs scissuris diuaricatur, si multifidae arboris ipsum semen extiterit. Vnum itaq; principium generationis & incrementi omnibus stirpis partibus est locus ille, unde sursum quidem caudex, initium uerò radicis nascitũ: ac apparet ueluti ex loco quodam, uirtus dispensans arborem, illinc procedere. Quale autẽ est animantibus os, tale stirpibus extremũ radicationis uideĩ, osculis pluribus ex terra alimentũ trahentibus, fabricatum. In hunc igitur arboris modum licet magnã arteriam cernere, quae caudicis instar ex corde procedens diuaricatur, altera quidem parte minore ad caput perreptans, altera uerò maiore per spinã sese detorquens: à quibus propagines omniũ corporis arteriarũ oriuntur. Cõtemplare rursus alterã arteriam ex ipso cordis sinu profectam, quę in pulmones, nõ secus ac radicis pars in terram, diffunditur. Quemadmodũ enim ex terra per radices totũ alimentũ trahit arbos, ita ex pulmone cor per dictam arteriã haurit. Quare arteria quae ueluti caudex apparet, maxima est omniũ quae in toto animali habentur. quae in pulmonẽ inseritur, omniũ maxima est, quę inibi existunt: ipsum uerò cor, medium ambarũ est, & origo facultatum eas gubernantiũ. Constat nanq; maiora minorum semper esse principia, sicuti & fontem, riuorum in quos dispensaũ: quãuis nõnulli eo uenerũt absurditatis, ut principio ea quę post ipsum sunt, esse maiora existiment, decepti ob flumina, quae exigua planè cùm prope fontes existũt, progressu augentur. Non uident tamen id sic accidere, quòd in se alios decursus aquarũ exceperint. Quippe nullum flumen ex uno procedens fonte, minus caput obtinet ijs quae subsequuntur. Esset autẽ summa impudentia, aliud uiscus à corde statuere arteriarũ principium, cùm hoc solũ uiscus animalis corpore exemptũ, diutissime naturalem functionẽ retineat, ceu initium motus tum sibi, tum ijs quae ab ipso proficiscuntur, arterijs. Hae autẽ ab eo segregatae, aut funibus interceptae, aut diuisae sectionibus, unà cum affectu ipso, motum etiam amittant. Porrò uenae quae à iecore ad uentrem pertinent, similes sunt radicibus. Nam ut arboribus terra, sic est animãtibus uenter. Caeterũ uena caua truncus quidam existens, atq; a gibbis partibus hepatis orta, in superiorem & inferiorem corporis regionem excurrit. Cuius latissima portio est, quae infra iecur descendit: minus autem lata, quae sursum per septũ transuersum adit: his uerò duabus minor, quae in cor inseritur: quanq̃ si esset cor uenae cauae, sicuti arteriae magnę, principiũ, maxima esset (opinor) portio uenae ei cõtinua. Est itaq; tum uenarum, tum sanguinis, tum nutrietis facultatis initium hepar: q̃d uiscus in uniuersas corporis par

Animae partium singulas, quibus animalibus cõparat Plato.

Aristoteles & Posidonius facultates deffenderunt animae.

Stirpibus inesse solam appetitoriam, ait Plato.

Species omnis potest uocari pars: nõ tamen omnis pars species statim erit.

Ratiocinatrix facultas consistit in cerebro.

Neruo secto, partes supra sectionem, iunctas cerebro, solas retinere motum & sensum.

Irascibilem facultatem cõsistere in corde.

Iecur esse eiusdem facultatis initium, qualis stirpibus inest.

Stirpes qua ratione gignantur.

Arteria magnae ortus, diuaricatioq;.

Arteria uenosa.

Cor haurire spiritum a pulmone per arteriam uenosam.

Maiora minorũ semper esse principia.

Venter animalibus est, quod arboribus terra.

Venae cauae (quae ab hepate nascitur) diuisio, processusq;.

Hepar esse tum uenarum, tum sanguinis, tum nutrientis facultatis initium.

Hepati recrementorum expurgantia organa.

tes benignum alimentum distribuit. Quòd autē sanguis perficiatur in hepate, argumēto sunt recrementorum purgatoria instrumenta, quæ natura illi fabricata est, renes uidelicet, lien, ac receptrix bilis uesica. Nam quartū aliud alimenti excrementū, uel materiæ qualiscunq; à calore mutatæ, ne cogitare quidem licet. At in corde, neq; aliud quoddam purgans instrumentum natura fecit, neq; alium machinata est humorē. Similis nanq; sanguis est, & qui in dextro cordis sinu, & qui in omnibus uenis per totum animal cōtinetur: quemadmodū & qui in arterijs habetur, ei respondet, qui in sinu sinistro existit. Maximā facit fidem, iecur nullū humorē præparare ipsi cordi, ad particularum nutricationē (quemadmodum nōnulli putabāt) sed ipsum uniuersam eius speciem absoluere, *quod cùm una sit uena quæ ex iecore in cor procedit, alia nulla feratur ex altera ipsius cordis parte, quæ elaboratum humorem in totum corpus deducat: etsi alia quidem arteria inferat, alia educat spiritū. Videtur quippe natura non eisdem uti uasis, & ad semelaboratas materias, & ad omnino confectas imò ne eisdem quidem uijs. Taceo complura animalia, dextro cordis sinu carere. Vnde existimari nō potest, cauam uenam ex hoc oriri uentriculo, cùm in permultis animaliū generibus, iecur quidem existat, & caua uena: sinus autem dexter nequaquam. Etenim quæ non respirant ex aere animalia, ea neque pulmonem habent, neque cordis uentriculum dextrum: qui sane simul cum pulmone perit, & generatur. Igitur quemadmodū arteria magna ex corde, sic semper uena caua ex iecinoris gibbo oritur, uel si dexter cordis sinus non adsit. Quæ quidem ubi septum transuersum subter cor penetrauerit, in duos magnos ramos diuaricatur. Quin etiam ex cauis hepatis, altera uena (quam portas, aut portis uicinam appellant) producta, in partes uentris uarias demittit propagines. Quarum omnium cùm nulla cordi cōnexa sit, merito dictum est, uenarū omnium esse radicationem hepar, arteriarum cor: sicuti & arboris, partem illam, quam occupauit semen proiectum. At Pelops uenarū principium cerebrum esse existimans, cōfectionem ipsarum à iecore est auspicatus: affirmans hoc uiscus, ad disciplinam fieri initium sermonis: cùm tamē initium à natura cōstitutum, etiam disciplinam cogat à seipso fieri. Quare inquirendum non est aliud rei naturæ principium, aliud ipsius disciplinæ. Iam uerò, cùm in corde reperiantur tantum quatuor ora uasorum: duo in sinistro uentriculo, quorum unum quidem ex pulmone spiritum introducit, alterum educit à corde in uniuersas arterias: atq; in dextro similiter duo, quorum alterum sanguinem uehit in pulmones, alterum in dextrū sinum cordis introducit ab hepate: habetq; hoc orificium quartum, tres quasdam in se membranas foris intrò uergentes, quæ ad orificium id concidentes, impedimento sunt, quò minus contracto corde, sanguis semel in cor ingressus, reuertatur rursus ad uenā cauam: nec reperiatur quintū aliud ab his orificium, quo sanguinem ex iecore ad ipsum cor peruenientē, in totū corpus transmittat: sanè liquidò cōstat, cor

Vasis nō eisdem uti naturā ad semelaboratas materias, & ad omnino cofectas.

Animalia non respirātia ex aere neq; pulmonē habere, neq; cor dextrū uentriculum, qui cum pulmone perit, & generatur.

Venæ cauæ diuaricatio.

Vena porta.

Venarum radicatio est hepar.

Cor est radicatio arteriarum.

initium à natura constitutum, cogit disciplinā à seipso fieri.

Cordis esse quatuor tātum ora uasorum.

neq; esse initium sanguinis totū corpus nutrientis opifex, neq; instrumentū ipsius. Quam uerò necessaria sit animantiū uitæ, ipsa sanguificatio, hinc discas licet, quòd cùm possimus uiuere, etiā si cibos uenter nō conterat (interdum enim succos tantū, aut ipsum lac propinamus) necessariò moriendum sit nobis, sanguinis generatione pereunte. Quòd autem ipsæ uenæ non procedant à corde, uel in ipsa in utero fœtuum conformatione, facile perspicere est. Omnes siquidē secundarum uenæ, quæ utero conceptum annectunt, propagines sunt unius uenæ maximæ, prodeuntis ab hepate. Siquidē ostensum est, maxima uasa uicinorum esse principia. Quarum uenarū extrema, ueluti radicata in utero, sanguinē ex eo ad iecur, tanquam totius stirpis principiū, sursum uidentur transmittere. Vena itaq; procedens ex iecore, uenarū omniū quæ secundas perreptant, initium existit sicuti & arteriarum, arteria quæ à corde trahit ortum. Etenim hæc quoq; omnib. quæ in secundis sunt, propriam facultatem suppeditat, non illæ huic. Quippe ex semine infantibus proueniunt initium facultatum eos gubernantium, nō ex utero. Porrò si funem interceperis, aut tuismet digitis umbilici arterias compresseris omnes quæ in secundis habentur, statim pulsu destitutas uidebis: cuius contrarium cerneres, si motus initiū ipsis præstaret uterus. In quod igitur omnes desinunt secundarum uenæ, inde necessariò procedunt. Atqui (ut manifestè ex consectionibus liquet) uniuersæ in unam coeunt uenam ex iecore enatam: sicuti & arteriæ omnes, in duas magnas degenerant, quæ cōscendentes uesicam, atq; in decliue pergentes, in illas terminātur arterias, quæ à magna lumborum arteria ortæ, in crura fœtus feruntur. Quare multò magis hepar uenarum principium dicendum est, quam cor arteriarum. Sed neq; illud te oportet lateat, quod omnino pulsarent uenæ, si ex corde originem ducerent. Pulsat nanq; totum ipsius cordis corpus, subl[a]tum, contractumq; ex seipso quam quidem eandem uim à se ortis elargitur arterijs. Quod si cor operimētis nudaueris, dextri ipsius uentriculi pulsum euidenter contuebere. Nec te latebit etiam, eius uas insertū, quod cauæ uenæ est propago, similiter arterijs pulsare: quāuis etiam pulsatio minimè cōmunicetur cæteris quæ per uniuersum corpus feruntur uenis: ut motus arteriæ magnæ. At uerò non quia implentur arteriæ, ob id dilatantur: sed quia dilatantur, implentur. Vt igitur denuò sermonem repetam, si requiris exordiū primæ generationis uenarū, id iecur est: si materiæ dispensationis, qua uniuersum corpus nutritur, & uiuitur, aliud nulliū uiscus reperiris, quod aptius initiū censeatur. Ad hæc uerò, si id quod mutatur, in similem speciem cum eo quod mutat, peruenit, iecoris ipsius carne nihil ad sanguinis generationem reperiri posset accōmodatius. Nam sanguis si incrassatus fuerit, tum colore, tum consistentia, exacta iecoris caro efficiet. Ac proinde si humor qui ex uentriculo in iecur distribuitur, fieri sanguis debeat, necessum est ut ipsius à propria hepatis substantia fiat mutatio: quandoquidem ipsæ uenarum tunicæ, ex sua ipsarum natura generare sanguinem nequeunt.

Non

Cor nec [...] sanguinis, [...] instrumentum [...].

Viuere [...] ter [...] [...]

Secundarum arteriæ [...] uenæ [...] arteriæ [...].

Umbilicarijs [...] interceptis, [...] quæ in secundis habentur [...] pulsu.

Vterū non præstare [...] arterijs.

Hepar esse magis principium uenarum dicendum, quam cor arteriarum.

Cordis uentriculum dextrum pulsare, [...] a uena insertam.

Arteriæ dilatantur, quia implentur: sed ideo implentur quia dilatantur.

Caro hepatis.

Sanguinem fieri a propria hepatis carnis substantia.

Venarū tunicas ex sua ipsarum natura non posse sanguinem generare.

Non enim rubrum illum humorẽ, sed album & uiscosum reddere idoneæ sunt, unde & generatio ipsis est, & incrementum, & nutritio. Porrò uentriculus circa cibos in tantũ ipsius gratia cõtractus, peculiarem sibi ex ipsis humorem sugit: quo quidem ubi fuerit expletus, superfluum totum ad ieiunum intestinum propellit. Inde rursus iecur trahit ipsum, atq; elaborat. Sicut autem uentris reliquũ iecinori fit idoneũ, ita huius rursus ipsius superfluũ, iis quę post iecur habent omnibus, cũ neq; iecur ipsum, eorũ causa alimentũ permutet. Quemadmodum igitur iecur per uenas ex uentriculo & intestinis alimentum attraxit, quod sibiipsi, hoc est, suæ carni assimilat, ita quæ post illud constitutæ sunt partes, per alias ad se uenas alliciunt, deinde rursus aliæ, donec in omnem animantis particulam alimentum sit distributũ ac præparat semper pręcoquitq; unaquæq; particula ei quę sequitur, secundum distributionis continuitatem. Singulæ autem animalis instrumentariæ partes cùm ex aliis simplicioribus cõstent, omnino peculiari quadam eiusmodi substantia sunt præditæ, qualis nõ aliud totius animantis corpus. Arteriæ uerò, nerui, atq; uenæ, instrumentis inserũtur cõmunis usus gratia: quorum actio neutiquã ex corporis loco immutatur, sed ubicunq; sint, semper illũ usum cõmunem præstant. Quinetiam proprium cuiusq; corporis, sine his ipsis existit ac proinde actionem propriã, eximieq; diuersam ab aliis, singula possident, propter proprietatem substantiæ. Nihil itaq; mirum est, iecoris proprium corpus secundum ipsius naturã esse gignendo sanguini aptissimum, ut quod uberrimũ sit, tanquã sanguis, & solum hoc, quòd coagulatum sit, ab eo differens. Grumi siquidem coagulatio, ab ambiente fit, extinguente quidem calorẽ ipsius demigrante autem substantiã, propter refrigerationẽ. At non ita etiam in hepate accidit, sed ab insita caliditate, quæ exornet id magis, quàm corrumpat. Alteratur enim utroq; modo sanguis, siue grumus euaserit, siue iecoris caro. Verùm alteratio in grumum, iter ad corruptionẽ est: in iecoris autem substantiam, actio naturæ. Cor etiam rubei coloris est particeps, at nõ quantũ iecur: quippe hoc uiscus, corde est humidius, eoq; rubrius, mollius q; cor autem siccius, calidiusq; iecore existit. Ita enim futurũ est simul durius, & duplici motu, arteriis similiter, agitabitur ut eiusmodi agitatione, conseruetur caloris natiui symmetria. Igitur sanguinis humidi & rubei, prima in iecore generatio consistit. Rini autẽ uenæ eam in totum corpus distribuunt. At sanguinis flaui, tenuis, subtilis, spirituosi, calidissimiq;, & qui rapide per omnia membra fertur, ut inquit Plato, prima in sinistro cordis sinu est origo: ideoq; irascibilis anima ibidem habitare ostenditur. Sanguinem autẽ hunc arteriæ in uniuersum corpus dispensant: quas uetustissimi medicorum similiter appellarũt uenas: etsi ab aliis, quod quidem nas pulsat, arteria, q̃d autem pulsus est expers, uena cõmuniter appelletur. Porrò cùm motus arteriæ quæ cubitum, ac præsertim sinistrum, excurrit, ex generatione est citatus, & magnus, ualidusq;, robustam in corde uim irascibilem innuit, calorem uerò in eo uigentem, & feruidum, quem nominare furiosum iracundumq; mos est. Eam autem arteriam appellans uenam Hippocrates, ait: Cui celeriter uena in cubito pulsat, is furiosus & iracundus erit: cui autem lentè, torpidus. Quòd autem in iecore collocarit Plato eam animæ partem, quæ esculenta potulentaq; expetit, illic maxime significare uidetur, ubi ait: Verùm eam animi partem, quæ cibum potumq;, & reliqua omnia quibus corpus indiget concupiscit, media regione inter septum transuersum, & umbilici terminum collocarunt: quoddam quasi præsepe ad totius corporis alimoniã fabricati, ac ibidem illam animi uim, ceu feram agrestem alligarunt: quam sanè corpus suum alere necessarium est, si mortalium genus aliquandiu sit permansurum. Et paulò pòst. Quod, inquit, Deus perpetuo deus, hanc ipsius iecoris speciem constituit, &c. Nihil autem refert, uenarũ principium dicas iecur, aut sanguinis, aut appetitoriæ animæ: familiarius tamen est medico, de corporis instrumentis philosopho, de animæ facultatibus disciplinam instituere: id quod facit Hippocrates, dicens: Venarum radicatio, iecur, arteriarum cor est. Etenim de corde Plato sic disserit: Cor, & uenarum, & sanguinis, qui per omnes partes uehementer circunfertur, fontem, in domicilium ministrum constituerũt: ut cùm iracundiæ uehementia ferueret, ratione hortãte, si quid iniquè in eis fiat extrinsecus, uel etiam ab internis cupiditatibus, statim per omnes angustos meatus, quicquid sensus est particeps in corpore, iussa minasq; sentiens, fiat morigerũ, & undequaq; obsequatur, præstantissimũq; in ipsis omnibus principatum gerere sinat. At Hippocrates, dum prauo colori corporis, gracilitatiq; in habitu perfrigerato medetur, iracundiam dicit studiose excitandam esse, tum coloris recipiendi gratia, tum effusionis humorũ. Iracundiam porrò esse definiũt philosophi, caloris efferuescentiã in corde. Quòd autẽ uel testimonio Homeri possimus cõfirmare appetitoriam uim in hepate delitescere, facile cognoscent ii, qui apud illum Tityi fabulã legent: cui nimirum finxit à uulturibus hepar exedi, quòd Latonam cõpellasset stupri. Quemadmodum nũc factitare solent, qui peccantes famulos puniũt: eorũ sanè qui fugitiui sunt, crura exurentes, scarificantes, atq; ferientes: eorũ qui sunt in furto deprehensi, manus: gulosorũ, uentrem: garrientiũ, linguam: summatim uerò eas plectentes particulas, quibus illi prauas obeunt actiones.

GALENI PERGAMENI
de placitis Hippocratis & Platonis lib. VII.

Quemadmodum autem affectus ab ipsa tolluntur anima, si sit sola ratiocinatrix facultas, nulla neq; appetitoria, neq; irascibilis, præter eam, existente sic & uirtutes omnes, præter prudentiam, exterminantur. Quia uerò (ut prius est demonstratũ) alia uis ratiocinatrix, alia irascibilis, alia denique appetitoria existit, una quædam in singulis earum existit uirtus: quan-

Marginalia: *Hippocrates.* — *Appetitoriã animam Plato in hepate collocat.* — *Venarum radicatio hepar. Cor radicatio arteriarum. Platonis de corde sententia.* — *Iracundia quibus sit excitanda.* — *Iracundia quid.* — *Homerus.* — *Particulas eas plecti solere quibus quis prauas obit actiones.* — *Cor est siccius atq; calidius hepate.* — *Arteria. Vena.* — *Animæ facultatibus singulis, unam uirtutem inesse.*

Vnū esse quod præstantissimū est.
Rationatricis animæ virtus, prudentia.
Irascibilis animæ virtus, virilitas.
Appetitoriæ animæ virtus, est temperantia.
Iustitia nascitur ex symmetria mutua triū animæ particularum.
Habitus quæ virtutes dicuntur.
Scientiæ compos dicitur sola rationatrix pars animæ.
Platonis de virtute sententia.

doquidem quod præstantissimum est in singulis, unum tantum existit, sicuti & perfectio una, quam uirtutem uocamus. Eam igitur quæ in ratiocinatrice est, sapientiam, aut prudentiam, aut scientiam appellare licebit, eam quæ in irascibili rursus habetur, fortitudinem, aut uirilitatem: sicuti & eam quæ in appetitoria oritur, appellare poteris temperantiam. Ex quarum quidem animæ trium particularum mutua cōmoderatione, ac uenustate decente, quarta uirtus iustitia nascitur, ac proinde meritò totam animam dixeris iustam. Cæterùm uirtutes ipsæ in partibus animæ irrationabilibus, habitus quidam sunt, & facultates solummodo. In rationali autem, non habitus modo, sed etiā scientia, aut uirtus. Sola enim hæc animæ pars, scientiæ compos est: aliæ autē, facultates sunt quædam, habitúsue, aut meliores, aut peiores comparare possunt: scientiæ autem fieri participes, nō item, quatenus neq; etiā rationis. At Plato sciētias omnes rectè, mea quidem sententia, unam esse uirtutem ait, cognitionem uidelicet bonorum atq; malorum: hoc est, eligibilium, & eorum quę declinari debent. Cùm autem in omnibus uitæ actionibus, deligamus id quod uidetur bonū: quod autem apparet malum, uitemus: habeamusq; natura impetus nos ad horum utrunq; philosophia, quæ uerè bonū malūq; docet, à peccatis immunes reddit. Ostendimus igitur dispensationem animalis in lucem ædiri, à tribus administrari principijs: uno in capite collocato, cuius opera per se quidem, imaginatio, memoria, intellectio, cogitatióq; in relatione autem ad aliud, sensum partibus animalis sensibilibus impartiri, motumq; arbitrarium ijs quæ mouentur: secundo autem in corde consistente, cuius opera per se quidem, robur est animi, firmitudóq; in ijs, quæcunq; ipsa ratio iusserit: atq; etiam inuictus animus: secundum affectum autem, ueluti feruor natiui caloris, anima tunc cum quid iniuriā inferre est uisus, puniri desiderante: at relatione ad aliud, initium esse particularis caloris, singulis corporis partibus: sicuti pulsatilis motus, arterijs. Tertiæ ultimæq; uirtutis in hepate collocatæ opera sunt, quæ ad animalis nutritionem spectant omnia: necnon suauium fruitio per quam uehementius, quàm par sit, mora, intemperantiam atq; libidinem gignit. Demonstrato autem quòd neruorum principiū in capite delitescat, simul etiam cognoscitur neruos ipsos non à cerebri dura meninge, quemadmodum aliquando opinatus est Erasistratus, sed ab eius medulla oriri: etsi primò quidem, tenuis membranæ processu, secundò autem crassioris, sint inuoluti. Porrò exciso capitis osse, uiuēte adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si utrobiq; medio rectitudinis, quà cerebro hæc plexu duplici incumbit, per hamulos eleuatam, aut solam ipsam incideris, aut totam excideris, neq; insensile, neq; immobile ipsum euadet animal: quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, * aut solam inciderıs, aut excidens * imò uerò ne si cerebrū ab ipsis quomodocunq; excandas, sic quoq; animās motus aut sensus expers reddetur, prius quàm ad aliquem uentriculorū ipsius, talis sectio per-

Principia tria dispēsantia animal.
Rationalis principij opera.
Irascibilis principij opera.
Appetitorij principij opera.
Neruos nō à dura meninge cerebri, sed à medulla illius exoriri.
Cerebro exciso animās non priuari motu, nec sensu, priusq; ad aliquem ventriculorum ipsa sectio perueniat.

ueniat. Maximè autem uentriculus posterior offendit animal: deinde medius: minorē uerò anteriorum uterq; noxam adfert. Cùm igitur coniunctis uentriculis cerebri (diuisio quos iā abstulerat motum & sensum) paulò pòst rursus sentiat ac moueatur animal, dicendum est in ipsius quidem cerebri corpore animam habitare: primū autem eius organum, tum ad uniuersos animantis sensus, tum ad motus uoluntarios, esse animalem spiritum: qui quidem si animę substantia esset (quod aliquis posset existimare) simul cum eo, dum euacuatur, periret anima: cuius contrarium contingit. Nam euacuatus, donec recolligatur, sensu, motuq;, non uita destituit animal. Meritò igitur generatur hic spiritus * iuxta uentriculos cerebri, atq; ideo illinc desinit arteriarū uenarumq; nō exigua copia, ex qua sunt plexus choroides formati. Nam ex arterijs conscendentibus caput, ac postea sese ad cerebri basim torquentibus, conficitur plexus reticularis, in quo elaboratur ipse animalis spiritus. Etenim arteriarum spiritus, uitalis & est, & dicitur * sicuti & animalis, qui consistit in cerebro. non tanquā animæ substantia is sit, sed ueluti primarium ipsius organum, habitantis in cerebro, qualiscunq; illa substantia existat. Quemadmodū autem uitalis spiritus in arterijs & corde gignitur, ex inspiratione & humorum uapore, ita animalis ex uitali accuratius elaborato ducit originē: ad quā quidem elaborationē retiformis ille plexus fuit fabrefactus. Nam si exactè semen ipsum & lac natura elaborari desiderās, fecit ut diutius ea in coctionis instrumentis immorarent. ac propterea seminı quidē anfractū quendam ante testiculos præparauit, lacti uerò longitudinē uasorum ad mammas tendentiū: meritò etiam ad conficiendum animalem spiritum ex uitali, ueluti labyrinthum uarium, prædictum illum plexum construxit. At uerò cum nerui ipsi ex cerebro & membranis id ambientibus contrahantur, per eam ipsorum partem quæ ex cerebro oritur, sensus omnibus membris atq; motus suppeditat. Quæ autē utriusq; membranæ propago est, eundem neruis usum præbet, quem cerebro illæ exhibebāt. Quare uel si ambas exemeris, nihil læderur particula, in quam neruus inserebatur: quemadmodum neq; si ipsi cerebro exteriores membranas abstuleris, in præsenti quicquam offendes, etsi processu temporis aliquid sequi possit incommodi. Quòd autem ad facultatem, quæ à cerebro descendit, spectat, nō licet nobis promptè affirmare, an quemadmodum ex solari splendore qualitas quædam profecta, in omnem aëris ambientis partem dissemınatur, ipsa Solis substantia in loco suo permanente: sic etiam ex cerebro uirtus quædam mēbris per neruos influat: an potius substantia spiritus usq; ad sensibiles mobilesq; particulas proficiscatur: aut aliqua ex parte in neruos incidens, ita ipsos immutet, ut alteratio eorum in mobilia membra distribuatur: cuiusmodi quippiā fieri in sensu uisorio contingit. Siquidem per opticos neruos, qui ab anterioribus uentriculis cerebri (qua parte uersus medium uentriculum in obliquum & angustū se contrahunt) oriuntur, & manifestè cōcaui sunt, spien-

Cerebri corpus animam habitare.
Animalem spiritum esse animæ substantiam.
Animalis spiritus non est animæ substantia.
Choroides plexus.
Retiformis plexus.
Spiritus uitalis.
Spiritus animalis.
Semen et lac elaboratio.
Sensus omnibus membris quis suppeditet.
Cerebri membranis ablatis animal non offendi.
Facultatem à cerebro descendentem per neruos, sit incorporea, an corporea, Galenus ambigit.
Opticorum neruorum cauitas.

splendidus spiritus ad oculos fertur: id quod ipsa structura docet: & præterea quòd uno quidẽ oculo clauso, dilatescat alterius pupilla: aperto autẽ, statim rursus in naturalem magnitudinẽ redeat.

Oculo uno clauso, dilatari alterius pupillam.

Cæterùm quòd inanitionis repletionisq; celeritas, non humoris cuiusdam influentis, sed solius spiritalis substantiæ sit opus, haud negociosum est cõtueri. Quoniã uerò in idem utriq; meatus perueniũt, uerisimile est cõmunem regionem ex utrisq; meatibus spiritũ recipientem, dum alter oculus clauditur, alteri totũ ipsum transmittere.

Opticorum neruorum meatus in unum locum confluunt.

Quare si ijs qui suffusione laborant, dilatetur pupillæ foramen, clauso altero oculo, incolumis uis uisoria seruatur: sin autẽ hoc eis non eueniat, perijt omnino: ac proinde licet probe suffusio curata sit, ipsi non cernent. Alijs uerò quibusdam accidit, ut non uideant, uel citra suffusionem, ob uisoriorũ obstructionem meatuum.

Suffusione laborantes, quinam uidere possint.

Verũenimuero minimè quidem arbitror neruis omnibus inesse meatus, sed ijs tantùm qui corpulentiores existunt: quemadmodũ est processus ille spinalis medullæ, cui porus ita sensilis inest ut uisorijs neruis, ad uehementiorem uirtutis distributionem.

Neruis omnibus non inesse meatus.

Spinalis medullæ exortus inesse porum sensibilem.

At uerò quod ab omnibus uocatur distributio uirtutis, alterationis quędam est impartitio: qualis etiam in aere à solari splendore accidit. Sic utiq; consentaneum est, etiam spiritũ qui in oculos proficiscitur, primo illapsu uniri cum aere ambiente, & simul ipsum in suam ipsius naturam inalterare, non tamen extendi plurimũ. *

Distributio uirtutis, quid.

Visionem fieri extramittendo.

Corpus siquidem quod uidetur, aut mittens de se aliquid ad nos, cum illo etiam propriam indicat dignotionem: aut si ipsum nihil mittit, expectat aliquã à nobis ad se ueniẽ facultatem sensificam. Vtrum igitur ipsorũ fit neruis, hoc iudicabitur modo. Per pupillæ foramen fit uisio, quod quidem si expectat et portionem aliquam, aut facultatem, aut imaginem, aut qualitatẽ corporũ extrinsecus subiectorũ, ad se proficisci, nũquam eius quod uidetur, magnitudinem cognosceremus: ut montis, exempli gratia, maximi: alioqui tanta imago eius oculis nostris incideret, *quãtus est ipse mons. quod omnino ratione caret: quemadmodum & si quis dicat, eam una temporis occasione, ad singulos uidentes, etiam si fuerint mille, permeare posse. cùm uisorius etiam spiritus nequeat fluore suo tantũ extendi, ut toto corpori quod uidetur, circumfundatur.

Visio fit per pupillæ foramen.

Relinquitur itaq; adhuc, aërem ambientem tale nobis instrumentũ fieri, quo tẽpore uidemus, quale in corpore neruus perpetuò existit. Eiusmodi autem quippiam accidere uidetur ambienti nos aeri, ab excidente spiritu, cuiusmodi etiam ab splendore solis. Ille siquidem supernũ aëris extremum attingens, in totum uirtutem cõmunicat.

Aer ambiens tale nobis instrumentum in uidendo efficitur, quale existit neruus in corpore.

Visus autem per neruos uisorios exiliens, cùm substantiã habeat spiritalem, ubi in ambientẽ incidit, primo incursu alterationem efficiens, *ac se quamlongissimè extendens, illuminat quod illi continuũ est, nempe quod ambit corpus, sic ut in momento temporis alterationẽ in totũ ipsum transmittat. Apparet autẽ similis quidã affectus utriq; accidere, & neruo, & ambienti aeri. Nam quemadmodũ si interponatur aliquod solidum corpus in medio subsequẽtis aeris, statim uidemus eius splendorẽ perire, ceu qui dum immutatur euadat lucidus, nõ autẽ quòd permutatus fuerit (sic enim lumen perpetuo seruaret, uel si ablatũ id quod illuminat esset) ita & neruo secto, quantũ sectio à cõtinuitate cerebri separauerit, tantũ is insensibilis statim reddetur.

Visio quo fiat ratione.

Neruus quando reddatur insensilis.

Sed in arterijs etiam eadem natura, quæ in neruis, cernitũ. Dissectæ siquidem, interceptæ ue funiculo, non pulsant, destitutæ, non ut Erasistratus putat, eo quod à corde mittitur, sed facultate illa quam tunicæ ipsarũ, corpori cordis cõtinuæ, influentẽ ab eo semper obtinent.

Arteriæ quando non pulsant.

Arterias in tunicas ipsarum pulsifica uirtus à corde.

Cõmune igitur omniũ est sensus facultatũ, quæ à cerebro originem ducũt, per neruos usq; ad propria instrumenta deferri. Item quòd neruus substantia cerebro est similis, nisi quòd quantũ, ne esset ad patiendũ facilior, statim condensatus est, tantũ à cerebri natura recessit. Quantũ igitur singuli nerui propriè dicti sensorij, à cerebri natura recedunt, tantũ etiã ab ipsius facultate.

Animales facultates descendere per neruos à cerebro, usque ad propria instrumenta.

Vocantur autẽ propriè sensorij nerui, qui instrumẽtis immittunt sensorijs, molliores alijs, qui particulas mouent: idq; meritò. Sensus quippe non fit, absq; hoc quòd quoquo modo afficiatur neruus: motus autẽ, in agendo solùm actionẽ obtinet. ac proinde nõ ab re sensorius mollior, durior autẽ motorius neruus est factus. At motorij omnes, sunt sensus tactus participes, quoniã huius sensibile crassius est partiũ.

Nerui sensorij sunt molliores ijs qui mouent particulas.

Sensum absque nerui affectu nõ fieri.

Motus in actione consistit.

Nerui motorij, omnes sensu tactus sunt prædití.

Porrò uisorius neruus, omniũ neruorum maximus, inter cerebrũ & oculũ totus medius consistit: interiorẽ quidem sui partẽ, molliorẽ habẽs, externã uerò duriorẽ, ut & facilè per ipsum multa ex cerebro spiritalis substantia in oculi regionem perueniat, & etiam ægrè afficiatur. Quantò autẽ oculi primũ sensibile exactius est, & tenuius, quam sensoriorũ aliorũ, tantò etiam oculus magis quàm illa, cerebri naturæ est particeps.

Optici nerui situs, & consistentia, & constructio.

Quare cùm sub tunicis oculorũ duo cõtineantur humores orbiculares, unus qui uitrum, alter qui refert crystallum, ubi primũ uisificus neruus exteriorem oculi tunicam permeat, spiritus quidem per eius porum illapsus, humoribus illis miscetur, ut substantia eorũ fiat tota sensibilis: ipsius autem nerui substantia soluta, dilatataq;, amplectitur uitreum humorem, in maximum crystalloidis circulum desinens. At plexus quẽ efficiũt fibræ ipsius nerui optici dilatati, uocatur tunica amphiblestroides, ac si dicas reticularis: quam si uelis rursus in unũ cogere, coaceruareq;, cerebrũ ubi esse apparebit.

Oculi fabrica.

Vitreus humor.

Crystallinus humor.

Amphiblestroides tunica.

Ac merito sane sic cõstructus is neruus fuit, instrumento usurus aëre circumfluo. Tale autẽ instrumentũ neruo fit aer, ad propriam sensibilium explorationem, quale existit ipsi cerebro neruus. Proinde quam cerebrum rationem habet ad neruum, talem habet ad aerem oculus. At propriũ uisus sensibile (quod primũ antea appellaui) colorum est genus. Illud siquidem primũ, & per se, & solus inter alios sentit, quemadmodũ gustus * sapores: quanquã & coloratum corpus simul cum eo cognoscit, perinde ut gustus * id quod sapores edit. Cæterũ ut gustus atq; alij sensus fiãt, opus est ut ad animantis corpus ipsum perueniat sensibile. Visus autẽ per mediũ aerem ad coloratũ extendit, unde ipse solus unà cum colore illius quod uidet, cognoscit

Colorum genus esse proprium uisus sensibile.

Gustus sapores percipit.

Visus quæ percipiat.

& magnitudinem, & figuram, & situm, & interuallum, id quod sensibus alijs non licet, nisi per accidens nõnunquam tactui. Si igitur uisus solus percipit sensile quod ipsum mouet per medium aërem, nõ ceu per baculum quendam, sed particulam cõsimilem specie, & cognatã ipsi, ac soli hoc illi eximium est datum, simul quod per reflexum uidet, meritò opus habuit spiritu desuper influente pellucido, qui ambienti aeri incidens (qualis est Platonis, Empedoclisq; sententia) & uelut cõuerberans ipsum, sibi illum assimilaret. Visus igitur necessariò dicetur esse instrumentũ pellucidum, splendidumq; auditus, uero est olfactus, uaporosum: gustus, liquidum: tactus denique terreũ. Neq; enim aliter consistere possent, ut quæ ex similibus alterationem requirant. Sedenim instrumentũ olfactus, minime in narium meatibus, sed in extremitatibus anteriorum cerebri uentriculorum consistit in quas utique narium meatus perueniunt. Cæterũ cõmunis quædam facultas (de qua etiã disserit Plato) ex cerebro per neruos in singula sensoria perueniens, alterationes quæ in ipsis sunt, persentiscit. Porrò quemadmodum tactilis sensus instrumenta per [illegible], sic gustatorij per humiditatem & siccos [illegible] cognitionem perueniunt. [illegible] uehementer sit lingua, cum [illegible] saporũ dignotio. At obstructis narium meatibus, odorũ sensus labefactatur nõ secus quam [illegible] aures obstructæ fuerint. Eiusmodi [illegible] respondet oculorum suffusio, ut qua sit obstructus solaris luminis meatus, qui in tunica rhagoide habetur, ut proprium uisus instrumentum non amplius cum aere, qui totum extrinsecus oculum ambit, iungatur. At sensus ipse neutiquam est alteratio, sed alterationis dignotio. Quare dispositio in qua corpora excedentia naturæ modum consistunt, & sensus ipsius, inter se differũt. Quippe id genus dispositiones labores uocitat Hippocrates, aut: Qui laborantes aliqua parte corporis, plerunq; laborem nõ sentiunt, his mens ægrotat. Partiuntur porrò singula exiguas mutationes ex finitimis genere. Idcirco uisus instrumentũ, quoniam coloribus discernendis idoneum ipsum esse expediebat, splendidum [illegible] quod sola huiusmodi corpora à coloribus alterari [illegible] quemadmodũ indicat etiam aer ambiens, qui cũm maxime purus est, tunc à coloribus alteratur. Verum a Solis splendore solum contactus aer, totus et confertim assimilatur, sic protinus à colore mutatur. Neruus itaque, cerebri pars existens, uelut germen arboris. * Pars autẽ in quam inseritur, uirtutem ipsius totĩ in sese excipiens, omnino redditur habilis, ut discernat ea quæ seipsam cõtingunt. Persimile quid etiam in aere nobis circumfuso accidit. Nam illuminatus à sole, talem iam est nobis uisus instrumentũ, quale ex cerebro proficiscens spiritus. At si de animæ substantia aliquid pronunciare oporteat, alterutrũ necessariò dicemus: aut hanc esse ueluti lucidũ ætheriumq; corpus, aut prorsus incorpoream substantiã, cuius primũ uehiculum hoc ipsum corpus lucidũ sit, per totũ cerebrũ means, & cõmunitate quadam spiritũ uisiuum, etiam splendidum reddens intercessu cuius, cum reliquis corporibus cõmunionem ipsa anima habet. Alteratur itaq; sensus instrumentum dignotio autem ipsius alterationis, fit ex una facultate omnibus sensorijs cõmuni, quæ à principio insinit. Cæterùm in totũ ipsorum, siue cõmunem sensum, siue principem sensoriorum nuncupare uoles, nihil intererit. Atq; hoc prior disputatio indicauit esse cerebrum, à quo omnes particulæ sensum & motũ obtinent, descendentibus alijs neruis in sensuum instrumenta, ut sensilia dignoscantur: alijs mouentibus ea quæ moueri desiderant. Etenim à cerebro oritur & ipsa spinalis medulla, à qua nerui sexaginta procedũt. Quæ sane ut cerebrum, duas etiam sortitur membranas: quas si quando iuxta singulos neruos ademeris, nulla pars offendetur, in quam neruus demissus fuerit, cùm uidelicet membranæ ipsæ, tegmina tantùm sint & cerebri & spinalis medullæ: sensus autem & motus uis, in medulla, quam comprehendũt, existat. Quòd si nerui partem medullarẽ secueris, statim membrum in quod neruus deferebatur, sensus motusq; omnino expers reddetur. Quòd autem spinalis medulla à cerebro suscipiat facultatum originẽ, hinc licet perpendere, quòd secta ipsa quacunq; in parte, quæ regio supra sectionem habetur, conseruet incolumis ijs quæ infra eam sunt, destitutis motu simul & sensu.

Platonis de visione sententia.
Sensoriorum instrumentorum singula, qualia esse dicantur.
Olfactorij instrumenti sedes.
Tactus & gustus quibus instrumentis fiat.
Suffusio quæ accidat.
Sensus est nõ alteratio sed alterationis dignotio.
Hippocrates.
Visus instrumentum esse splendidum.
Aer purus à colore mutatur.
Aer quando visus instrumentum fiat nobis.
Animæ substantia quæ sit.
Nerui spinalis medullæ.
Spinalis medullæ membranæ.
Spinalis medulla secta quid accidat.

GALENI PERGAMENI de Hippocratis & Platonis placitis lib. VIII.

Diximus igitur animæ principatum id esse, quod sensui ac uoluntario præest motui. Voluntario enim dico, nam cordis & arteriarum motus, non pro arbitrio nostro perficitur: sicuti nec tertium motionis genus, quod circa alimenti dispensationem uersatur. Iam uerò, ubi principium neruorum est, ibi animæ principatus existit. Atqui principium neruorum in cerebro est: illic igitur animæ principatus est nobis statuendus. Omnes porro animantium particulæ, neruorum compotes sunt: hæ manifestò ex cerebro descendentium in ipsas, illæ per mediam spinæ medullam. At iecur uirtutis uegetatricis, quemadmodum & uenarum, origo existit: nec reperitur alia in animante particula, cui omnes uenæ connatæ sint. Si enim uena caua oriretur ex dextro cordis uentriculo, quod nonnulli existimant, omnino hæc, ut arteria, bifariam scissa, altera parte sui ad iugulum, altera ad iecur ferretur. Quod quum non appareat, clarum est, neq; ex corde ipsam originem ducere. Quòd autem cor tum arteriarum, tum irascibilis animæ principium existat, abundè à nobis est demonstratum. Deinceps uerò de naturalibus elementis, secundum Hippocratis & Platonis doctrinã, similiter disseramus. Elementum est minima illius quod constituit portio. Quare ex ijs quæ ad aliquid sunt, uox hæc elementum dicitur quemadmodum etiam pars. Vt igitur sermonis nostri quatuor & uiginti sunt elementa, eodem modo omnium generabilium & corruptibilium corporum, terra, aer, aqua, & ignis, minimæ particulæ existunt. At minimum dicitur, quod neutiquam sectionem

Animæ principatus.
Cordis & arteriarum motus non voluntarius esse.
Animæ principatus in cerebro.
Partes corporis neruorum compotes.
Iecur essentia vegetatricis & venarum originem.
Cor esse arteriarum principium atque irascibilis animæ facultatis.
Elementum esse minima illius quæ constituit pars.
Elementa omnium generabilium & corruptibilium quæ.
Minimum quid dicatur.

sectionem admittit. Quum autem nullum corpus tam paruum sit, quod secundum magnitudinem per sectionem reddi minus non possit, certe quæ in diuersam aliam speciem amplius diuidi nequeunt, ea corpora & minima, & insectilia, & elementa uocamus. Etenim pro cõfesso habetur, in unoquoq; rerũ genere reperiri indiuiduã quandam speciem talem, qualis est in naturalibus corporibus terra, aqua, aer, & ignis. Hæc enim elementa naturalium rerum, Hippocratem sequutus, Plato in Timæo statuens, sic disserit. Quum enim ex terra, igni, aqua, & aere compactum sit corpus, horum præter naturam excessus, defectusq;, & ex loco proprio in alienum translatio, seditiones ac morbos procreãt. Quæ quidem elementa postea in materiam atque figuram diuidit. Quod igitur excessus defectusq; bonam temperiem corrumpat, in qua consistit primorum corporum sanitas, omnibus est perspicuum: item & quod translatio, si consideremus, quomodo simulatq; thoracis & asperæ arteriæ instrumentis sanguis, aut alius quidam humor concidit, inculpata ipsorum sanitas aboletur. Cur autem humectet aqua, urat ignis, ac reliqua etiam unde suas uires sortiantur, inquirere (quod anxie indagauit Plato) ad morborum curationes nihil conducit. Sufficit siquidem sanitatem conseruaturo, curaturoq; morbos, scire, propter bonam temperiem calidi, frigidi, humidi, & sicci, sanitatẽ adesse animantibus: ob malas autẽ horũ intemperantias procreari morbos. Ex elementis itaq; mutuò inter se atq; sæpius mutatis, tum Plato, tum Hippocrates aiunt, nostra cõstari corpora. Etenim ex quatuor elementis & stirpium generatio est, & ex ipsis tum fructus, tum semina. Alimentum uerò hæc omnia, ouibus, suibus, capris, bubus, alijsq; animantibus quæ herbas, aut arborum fructus, aut surculos, aut radices comedunt: hominibus hæc eadem animalia alimento sunt atq; hinc ipsis generatur sanguis, pituita, & bilis utraq;. Est autem sanguis etiam generationis nostræ materia, ex quatuor humoribus cõstans: ex quo quidem in utero primũ conformationẽ accipimus, ac postea particulis assimilatis, artuũ confirmationẽ, incrementũ, & absolutionem, æditi in lucem recipimus: ac primũ sanè ex lacte nutrimur, à sanguine qui in uteris est generationem ducente: deinde solidioribus alimentis, unde rursus sanguis, pituita, bilis flaua & atra proueniunt. Quæ omnia Hippocrates primus omniũ demum eis, morbos primorũ corporũ ex intemperie fieri dicebat. Porrò prima corpora appello similares particulas, quæ in diuersi generis alias minime diuidunt, & ex quibus instrumentariæ cõstant. Prima itaq; generatio nostra, ex sanguine, qui ex alimento quod intra corpus assumitur fit, est, & ex semine. Ex his primariæ particulæ generaũ, cartilago, os, neruus, membrana, ligamentũ, aliæq; eiusmodi. Ex his rursus instrumentariæ, oculus, lingua, caput, uiscera, & artus: ex quibus tandẽ uniuersum corpus constituitur. Sunt autem elementa in corporibus, non actu, sed facultate: hoc est, quatuor nobis humores insunt, ex illis, alimentorũ interuentu, procreati: sanguis uidelicet, pituita, bilisq; tum flaua, tum atra. Igni siquidem flaua bilis respondet, atra, terræ: pituita, aquæ. Ideoq; calida & sicca ipsa flaua bilis existit, quẽadmodũ ignis: atra, frigida & sicca, consimiliter terræ: pituita uerò frigida & humida, quemadmodũ aqua. At solum aereum elementũ in animantiũ corporibus, propinquum suæ ipsius naturæ uidetur, & in respirationibus & in pulsibus. Moderata ex omnibus quatuor elementis temperies, exactum produxit sanguinem. Sanum igitur maxime est corpus (ut Hippocrates nobis est autor) cùm mediocriter & uirtute & copia hæc inter se habuerint. Dolet autẽ, cùm aliquid horum minus aut maius fuerit, aut dum ab alijs semotum, in alienam sedem trãscurrit. Etenim hi quatuor humores, ad quamcunq; particulam transfluant, in ea morbos efficiunt: erysipelata & herpetas, flaua bilis: cancros, atra: œdemata, pituita. At sanguis cum in pulmone, & spacio inter pulmonem & costas medio, ex proprijs instrumentis effusus constiterit, putrescens tempore, tabem efficit. In uentre etiam, & per magna uulnera in grumũ coalescens, extrema pericula inducit. Terrã uerò nullibi per se uidere est solam in corpore coaceruatam: quemadmodũ neq; ignem etiã per se solũ, neq; aquam elementũ. Porrò Hippocrates multo accuratius quàm Plato, demõstrauit quatuor esse in corpore humores, & lege & natura distinctos: uidelicet sanguinẽ, pituitam, bilem flauam, & atram: illorum simul opinionem conuellens, qui unum tantũ humorem elementum hominis constituebant. Cùm igitur astruxisset quatuor humores inesse nobis secundum naturam, eosq; ut quantitate excedentes, sic qualitate alteratos, morborum autores fieri: postea ostendit, hyeme quidem redundare pituitam, uere sanguinem, æstate flauam bilem, autumno denique nigram. Cæterũ de anni temporibus differens, uirtute etiam, de ætatibus, regionibusq; disserunt: cùm in aliis semper iubeat cum anni tempore, regionẽ & ætatem considerari. Ex regionibus, temperata quidẽ, ueri respõdet: calida æstati: inæqualis calore & frigiditate, sed frigore & siccitate redundans, autumno: humida denique et frigida, hyemi. Hæc itaq; ubi docuit Hippocrates, & præterea quod contraria contrariorum remedia existunt, artis methodi elementa tradidit. Postea uerò, traditis ijs quæ ad aphorismos pertinent, de exuperantibus in unoquoq; anni tempore & ætate, morbis, ueluti syllabas his adiunxit. At uerò Plato, aeris quidem excessui, quotidianas: aquæ autẽ exuberantiæ, febres tertianas tribuens, hallucinatus est. Primũ quidem, quòd in cõmunia omniũ corporũ, nõ in sanguineorũ animantium elementa, febrium circuitu rem earum, causam retulit: deinde, quoniam ad ueram earum febrium causam, ne propè quidem accessit. Apparet enim euidenter, in quotidianis pituitosus superare humor, qui humidus est & frigidus: in tertianis flaua bilis, quæ sicca & calida existit. Gignuntur tamen acutissimæ & ardentissimæ febres a flaua bile: atque ex genere ardentium febrium ipsa quoq; tertiana existit. Etenim de ipsius flauæ bilis natura, sic Plato scribit: Quæ autẽ corporis partes incendi dicunt, à bilis actu

Indiuiduam speciem reperiri in singulis rerũ generibus.

Platonis de elementis sententia.

Sanitatem primorum corporũ in bona temperie consistere.

Morbus quid sit.

Sanguinem ex quatuor constare humoribus.

Lac gigni ex sanguine.

Morbos similarium partium intemperie consistere.

Prima corpora quæ.

Generatio prima unde.

Partes primariæ quæ.

Partes instrumentariæ.

Quatuor humores unde.

Humorũ singuli, quales sint, quibusq; elementis proportione respondeãt.

Sanguinem produci ex perfecta & moderata quatuor elementorum temperie.

Sanũ esse quando dicatur corpus.

Dolor quando accidat.

Morbi ob humorum affluxum.

Sanguinem putrescentẽ in uentre, aut in grumum coactum, extrema pericula inducere.

Humorũ qui in quibus redundent temporibus.

Regionum cum temporibus comparatio.

Contraria contrariorum remedia existere.

Platonis duplex error circa febrium substantiam.

Quotidianas febres or. à pituitosis humoribus. Tertianas febres a flaua bile produci.

Tertianam febrem ex genere ardentium existere.

& flamma omnes infestantur: & post hæc deinceps. Quæ quũ respirat extrinsecus, omnigenas tuberculorũ species feruens emittit intus autem cohibita, igneos, plurimosq; morbos procreat. Verùm dum Hippocrates tradit, semper insitum calidum, omnium naturæ operum esse quammaxime causam, Plato non calidum dicit, sed ignem: quum tamen si ab igne ciborum cõcoctio fieret, necnon distributio, sanguificatio, & nutritio, melius utiq; in acutè febrientibus hæc perfici uiderentur. At insitus calor temperatus existens, substantia quidem in sanguine & pituita consistit, qualitate autem, mixtus est temperatè, ex caliditate atq; frigiditate. Turius igitur dixit Hippocrates, qui crescunt, plurimum habent calidi innati, atq; illud Ventres hyeme & uere natura calidissimi sunt & hic enã calore insito intelligens. Fallitur etiam est Plato, dum attractionem pulmonis inter respirandum è medio tollit, inspirationemq; ipsam successione ad id quod uacatur, nempe succedente uno spiritu atq; subingrediente per cutis poros, in locum alterius, qui expulsus est, necessariò fieri contendit. Quippe nerui ab spinali medulla orti, arbitrarium motum musculis thoracis largiuntur: à quibus eleuatus quidem, externum aërem per fauces & asperam arteriam, in pulmonẽ attrahit cõtractus autem, per eadem expellit. Pulsus autem à corde & arterijs fit atque in eleuatione quidem, per arteriarum ora in cutem pertinentia, externus aër intra corpus attrahitur, triplicis usus gratia refrigerij, euentilationis, & spiritus animalis generationis in contractione uerò, arteriæ explodunt quicquid fuliginosum fumosúmue in ipsis procreatum est. Sermo itaque Platonis coarguitur primò quidem, quòd inspirationem affectum superuenientem, non actionem uoluntariam constituat, cùm tamen in nostro situm sit arbitratu, citius, tardius, minus, magis, & frequentius inspirare, quemadmodum expirare. Secundò autem, quia post arteriarum contractionem, oporteret statim inspirationem fieri sicuti & post expirationem, protinus arteriarum eleuationem. Cæterùm licet nobis longiori tempore respirationem cohibere, nec ob id tamen desinunt moueri arteriæ cum corde. Quinetiam eleuantur nõnunquam hæ inspirantibus nobis sicuti & expirantibus contrahuntur & in unius respirationis tempore, septies, aut octies, cor cum arterijs attollitur, deprimiturq;. At qui Platonem credunt fuisse adeo imperitum & rudem, ut cùm dixerit, spiritum potumq; pulmones ipsos excipere, existimarit potum omnem in pulmones deferri, ij sane manifeste falluntur quandoquidem non fuit talis eius uiri sententia, sed nonnihil ex ipsa potione, per fauces, pérque asperam arteriam in subditum pulmonem defluere, non per mediam instrumenti laxitatem delarum, sed circa tunicam, ceu lenimentũ quoddam, aëris modo descendens id quod uerissimum est, atque rationi cõsonum. Quòd si aliquis accepta, dum stat, copiosa aqua intra os, dein supinus decumbat, eiusmodi percipiet defluxũ, si aperuerit modicè gutturis orificium. Verùm cumulata potio & copiosa, tantaq; ut spiritus uias intercipiat, animal ad tussim irritat modica autẽ, nec omnino sensum sui, cùm per arteriam delabitur, exhibet. Ad hæc, si sitibundo animali coloratam aquam propines, ac dein statim iugulatũ ad disseces, pulmonem eius similiter coloratũ inuenies Liquet itaq; manifeste, aliquid ex potione ipsos pulmones allabi,

Calorem insitũ consistere in pituita & in sanguine, mistumq; temperatè esse, ex caliditate ac frigiditate.

Respiratio quomodo fiat.

Pulsum fieri à corde & arterijs.

Dilatationis arteriarũ triplex usus.

Platonis opinio de inspiratione & respiratione cõuellitur.

Inspirationem esse uoluntariã actionem.

Potionis partem aliquam in pulmo. & semper defluere, per ipsam arteriam asperam.

[illegible] ... ad ... tra... [illegible]

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis lib. IX.

CVm autem facultatem discernendi rerum similitudines plurimi fecerint tum Hippocrates, tum etiam Plato, atq; ad discretionem huiusmodi necessaria sit ueritatis cognitio, equidem ueritatem eorum quæ inquiris inuenturum te affirmo, si primum initium uiæ quæ ad ea ducit, cognoueris à qua aberrans, in permagnam uerborum captionem, erroremque decides Est autem principium, dimidium, & (ut Plato ait) totius operis maximum. Si igitur nullum nobis insit naturale iudicij instrumentum, neq; artificiosum, nihil poterimus inuenire. At cùm naturalia & cõmunia omnes habeamus, inuenerimus etiam aliquod artificiosum. Quæ autem sunt illa naturalia iudicij instrumenta, quæ nobis cõmunia adsunt? Oculi secundum naturam habentes, qui uisibilia conspiciunt. aures naturali modo dispositæ, quæ audibilia percipiunt lingua saporum diiudicatrix nares odorum & tota cutis tactuum. Ad hæc intellectus, uel notio, uel mens, uel ratio, qua consequentiam repugnantiamq; internoscimus atque alia prætera quæ his incidunt, in quibus est diuisio, & compositio, similitudo, & dissimilitudo. Vt enim sensibilium iudex est sensus, ita & intelligibilium alia quædam facultas, quam ut quisque appellare uoluerit, illi permittimus. Rectè itaq; dixit Hippocrates, rerum naturam inueniri, si a maximis quidem usu, facillimis autem cognitu, inceperimus. Etenim natura ambo nobis hæc dedit, & ipsa iudicij instrumenta, & quòd ipsis à nullo docti præceptore credamus Ea igitur quibus iudicamus, & instrumenta sensuum sunt, & facultates instrumentis utentes. At fides ipsorum, citra disciplinam, & natura, non hominibus tantùm, sed alijs etiam animantibus inest. Quum igitur appareant artium opera uitæ hominum conducibilia, utique naturalibus iudicijs fidem accommodantes homines, de ipsis iudicium fecerunt ac nos illis eò feliciores sumus, quòd quæ illi longo tempore, laboreq; improbo adinuenere utilia, ipsi breui condiscimus tempore, futuri etiam præstantiores prioribus, si pari ac illi studio, similium dissimiliumq; dignotioni indefesse insistamus, idq; semper auspicantes à facillimis cognitu Enimuero Plato, cũ prius nos in ciuitate exercuisset, iudicassetq; aliã populi partem dominari, aliam propugnare, tertiam aliam opificem esse in ea digressus tandem ad animam, etiam in ea ostendit aliam partem esse quæ dominetur, cùm bene habet alterã quæ ipsi ministret, quemadmodũ in urbibus ministrare militaris consueuit. ac reliquam denique tertiam,

Facultatem discernendi rerum similitudinem ma... rimi fecerunt ueteres.

Veritatis inueniendæ modus.

Principium est totius operis maximum.

Iudicij naturalia instrumenta quæ omnibus cõmunia adsunt.

Sensibilium iudex est sensus, intellectus intelligibilium iudex.

Natura omnia quo pacto donatur.

Iudicia sensus, instrumenta sensuum, & facultates instrumentis utentes.

Feliciores nos ratione sumus ueteribus.

Platonis in anima facultates, tribusq; ... blicæ partibus comparatæ.

tertiã, quam alendi corporis gratia opifices nostri apposuerunt: etsi discernendi similitudines imperiti, unam esse omnes sentiant, nõ tres commemoratas particulas. Similiter etiam Plato in Phædro nos docet, ne unam quidem in se dubitationem habere, quæ naturalibus iudicijq; instrumentis manifestò subduntur: in cæteris uerò ambiguitatem fieri. Laborandum autem est in unaquaq; artis exercitatione circa materias, quarum actiones, ustæ utiles, expetimus. Atqui uno mulierum proposito exemplo in quinto de Repub. lib. nos Plato exercuit, quo modo inuenire discernereq; possimus, in quo similia naturis, & in quo dissimilia, quę conferuntur, existant. Ait enim illic, mulierem omniũ studiorum natura compotem esse: ac proinde non esse præter naturam, si uxores custodum musicen, gymnasticenq; exerceant: in omnibus tamen fœminã uiro imbecilliorẽ existere. Mulieres porro uiris similes sunt, quatenus hæ rationalia animalia existũt, hoc est, scientiæ capacia. Quatenus autem uirorũ genus est fortius, & ad omne opus & disciplinam præstantius, mulieres autem imbecilliores, deterioresq;, dissimiles in hoc fuerint. Differunt præterea a nobis mulieres, quatenus hæ quidem sunt fœminæ, eoq; ad concipiendum idoneæ. Mulieribus siquidem certæ quædam corporis particulæ insunt, quibus masculi carẽt. Quare uere aliquis dixerit, in aliquo mulieres uiris respondere structura simili, in aliquo ab illis differre. Hippocrates autem faciem ægri nos inspicere iubet, utrũ similis sit, an dissimilis sanus præsertim an ipse sibi respondeat. Est quãdo elapsum articulũ sano Hippoc. cõparat, collatione in ipso affecto homine facta: nam deceptio plerunq; accidit, si alienis articulis ipsum conferas. Consueuerunt autem Græci similia nonnunquam uocare quæ idem aliquid obtinẽt. Ad hęc, exempla secundũ idem, in ijs quæ conferuntur, Plato nos facere iussit: qui quidem in Philebo & Phædro, diuisoriam compositoriamq; speculationẽ maximè necessariam esse ad artium constitutionem ostendit: in qua sanè duplici modo exerceri nos uoluit, à primo quidem & generalissimo descendẽtes, ad ea quę non amplius diuidi queunt, per differentias in medio consistentes: quibus & diffinitiones specierum constitui, in Sophista & Politico commonstrarat. Contra uerò, à specialissimis, quæ multa sunt, ad primum genus, per compositionẽ ascendentes. Viam namq; esse utrinq; unam, sed iter duplex, ab altero primorum, ad alterum uicissim euntis. Nequit autem rationalis artiũ constitutio fieri, nisi in diuisione & cõpositione exercitatio accesserit. Porrò speculationem circa medicorum dissidia, magnam uim obtinere, nõ ægris tantũ ad sanitatem recuperandam, sed ualentibus etiam, ad tuendam eandem, autor est nobis Hippocrates. Mirari autẽ licet, cur artem medici pertractantes, in qua ea quæ offeruntur remedia, usu possint diiudicare, utrũ prosint, an noceant, maximè cõtraria de ijs quę prosunt aut nocent, intrepidè pronunciarint. Siquidẽ in philosophia nõ sedatas esse plurimas dissensiones, nihil miri est, cum res experientia iudicari perinde nequeat, ut ea de quibus medici digladiantur.

Mulierem omnium studiorum naturā compotem esse.

Fœminas uiris imbecilliores existere.

Fœminas uiris longe deteriores esse.

In quibus similes, & in quibus dissimiles uiris.

Faciem ægri inspiciendam esse.

Plato Diuisoriā, compositoriamq; speculatione, maximè necessariā fecit ad artium constitutionem.

Speculatio circa medicorum dissidia, quid prosit.

Cæterũ hinc nascitur hæc controuersia, quòd medicis quidem illis qui experientia sola artẽ constituerũt, illud solum usum est utile, quod forte fortuna ipsis frequenter profuisse apparuit: neq; etiã ad contrariã uictus rationẽ transire audent, ut illam quoq; experiantur, nimirũ ueriti successum improsperũ. Solus autẽ qui naturã ægrotantis nouit, & morbi dispositionẽ, & uim auxilij quod adhibebitur, præterea tempus quo utendũ ipso est, audere possit, usus auxilio iam ratione explorato, spem confirmare experientia. Quare hic solus inuenisset dissidij causam, & distinctiones, quibus animum adhibens, ad id quod ægrotanti cõducit, perueniet. Aliorũ uerò nullus hoc ipsum cognoscet. Nam qui cognitis per experientiam adhærent, immorãturq;, illa sola assumunt, causantes naturam, aut artem, aut eiusmodi aliquid causam offensæ extitisse: id quod etiam in opere de fracturis ostendit luculenter Hippocrates, qui de uino, mulsa, melle, aqua, oxymelite, ptisana, & balneis, distinctiones conscripsit, accusans eos, qui in omnibus laborantibus grauiter, uel iubent, uel prohibẽt, singulis cõmemoratis uti. Nam interroganti an uinũ febrienti sit exhibendum, respõderi debet, quòd hunc alicui dandum est. Idem uerò hoc de uoluptate Plato fecisse uidetur, quasdam ipsarum, nempe ab honestis rebus profectas, appetere nos præcipiens: quasdã uero fugere, quales sunt quę ad uentrẽ spectant: quæ autem nihil ab his secretum obtinent, illas neq; fugere, neq; persequi. Inueniuntur porrò generis uoluptatum differentiæ ex methodo diuisoria: quare quæ huius uia inueniuntur, affinia & communia sunt ijs, quæ ex similis cognitione intelligi solent. At uoluptates habent similitudinem quidem inter se mutuam: cõmunitatem autem secundum genus. Elegantissimè itaque omnium Hippocrates atq; Plato tractarũt eas duas speculationes, dico illam quę discretione similiũ & dissimilium constat, & eam quæ uia iuxta diuisionem generum usq; ad indiuidua tendit, ac rursus a particularibus ad primum genus per differentias intercedentes reditum reciprocum facit. In uniuersum autem, rei de qua disputatur in primis oportet habere substantiam cognitã. Nam qui nouit, non simplicem unam animæ in nobis speciem esse, sicuti in stirpibus appetitoriam, in dijs rationalem, sed in homine ambas cõsistere, & tertiam præterea irascibilem, nouit cum hoc etiam uirtutum numerũ, uim, & possessionem: quemadmodum qui naturalem corporis nostri structuram habet perspectam, atque in similaribus quidem, secundum elementorum cõmoderationem: in instrumentarijs autem, ex similarium quantitate & qualitate, item uniuscuiusq; conformatione & situ, didicerit naturalem habitum effici, is morborũ curationis cuique conuenientis, & præseruationis copiam habebit. Merito igitur nõnulli exactam similiũ & dissimiliũ cognitionẽ sufficere ad methodũ cuiuslibet artis constitutionẽ existimant. Siquidẽ etiam ad iudicandum de ijs quæ in ambiguo sunt, dux hæc est abunde faciẽs. Speculari porro, num hic mũdus generatus sit, an ingenitus: sicuti etiam, an genitor ipsius deus aliqs opifex fuerit, an deus nullus

Experimentũ quid possit medicis.

Hippocrates.

Voluptatũ eas nobis sequendas ait Plato, quæ ab honestis rebus proficiscuntur: fugiendas autem, quæ a turpibus.

Voluptates habent similitudinem quidem inter se mutuã, cõmunionẽ autẽ, secũdum genus.

Res de qua disputatur, in primis oportet habere substantiã cognitam.

Animam nostram esse triplicem.

Bonus habitus similarium & dissimilarium particularum, in quo consistat.

Cognitionẽ similium & dissimilium sufficere ad methodũ cuiuslibet artis cõstitutionẽ.

Quæstiones inutiles humanis actionibus, quænam sint.

quidem, sed causa quædam irrationalis & inartificiosa, fortuito ipsum adeo pulchrum effecerit. an etiã Deus præsit mundi structuræ, sapientissimus simul & potentissimus huiuscemodi inquã quæstiones nihil conferunt ad honestè rem familiarem administrandã, aut ciuitatis negocijs cõmodè consulendum, aut denique ad morales uirtutes ac ciuiles adipiscendas. Cæterũ non sicuti mundus genitus ne an non genitus sit, quærere inutile est, ita etiã de prouidentia & de dijs. Nam quòd sit aliquid homine præstantius, uirtute & sapientia in mundo, omnibus nobis inuestigare præstat: nõ tamen quales dij sint substantia, utrũ incorporei omnino, an corporei existãt, necessarium est cõsiderare. Sunt autẽ multa falsa, quam simillima ueris imò etiam ipsa sophismata, ex similitudine quam cum ueris sermonibus habẽt, cõstituuntur. Sed internoscere ea, & inuicem discernere possunt, in illa materia, circa quam ars uersatur, exercitati, & præditi naturali industria. quam oportebit potissimũ in puerili ætate, a cuiusque ciuitatis senioribus prudentissimis iudicari, ac dein unumquenque artem suæ naturæ congruam doceri: quandoquidem permultos uidemus hodie artes rationales exercentes, qui ne ea sanè quæ ipsi dicũt, assequunt. Cùm igitur quod in omnibus rectè fit, omnes ad artem referant quod autem in uno aut duobus, non ad artem, sed ad fortunam meritò ex nostri structura corporis, licet admirari summam artem, æquitatem, & uim naturæ, quæ nos cõstruxit. Constat siquidem corpus nostrum ex ossibus pluribus q̃ ducentis. Ad singula uero ossa perueniunt nutrientes uena, sicuti ad musculos: cum hac, etiam arteria, & neruus paria que ad amussim sunt & omnino similia in dextra animantis parte sita, ijs quæ in altera sunt, os ossi, musculus musculo, uena uenæ, arteria arteriæ, ac neruus neruo idque exceptis uisceribus, atque nõnullis particulis, quæ habere propriam descriptionẽ uidentur. Duplices itaque nostri corporis partes, omnino inter se sunt similes, & magnitudine, & conformatione, sicuti & consistentia, quam uoco iuxta mollitiem duritiemque differentiam. Quemadmodum igitur de humanis affectibus iudicium facimus, ex haud summa arte cõstructa cognoscentes peritiam artificis, ita etiam de diuinis facere conuenit, corporisque nostri opificem admirari, quicunque tandem is deorum existat, etiam si eum non uideamus. Vocat autẽ ipsum naturam cõmuni nomine Hippocrates, cuius ministrũ medicũ esse ait. Plato etiam, Deum causam quæ nos construxit, mundi opificem pronunciauit, qui suis filijs iusserit humanum genus compingere, à se quidem accepta substantia immortalis animæ in ea autẽ apposito eo quod generatum. Cæterũ quę de animi substãtia & de dijs à diuinissimo Platone traduntur, probabilia tantũ & uerisimilia cum sint, quomodo possim de ipsis audacter pronunciare, non uideo. Contra autem, quòd plures animæ sint species, quodque sede triplici collocatę & quòd diuina ex ipsis sit, qua ratiocinamur: reliquę autẽ duæ affectibus obnoxiæ hęc qua irascimur, illa qua corporis uoluptates experimur: quinetiã quòd alia in cerebro, alia in corde, alia in iecinore delitescat, me scientificas habere demonstrationes affirmo. Iustum tamen est admirari Platonem, qui non solum methodos cõpendiose exposuerit, sed etiam nos exercuerit in singulis. Sunt enim tria capita. Primum, quod diuisione & compositione constat: secundum, quod sequentium, & pugnantium cognitione: tertium denique, rerũ inter se mutatione, in maioris & minoris, æqualis & similis ratione. Itaque scopi secundum quos singula rectè aliquis aggrediatur, omnino pauci sunt * secundum autem ipsos exercitatio, non paruum temporis postulat id quod Plato quarto de Repub. ostendit, ubi conatur animam nostram nõ simplicem, neque uniformem substantia, sed ex tribus partibus cõpositam demonstrare, quæ singulæ propriam habent speciem, non unam autem uim, sed plures. Vnum enim appellat, quodcunque subiectum cùm sit, peculiarem obtinet substantiam, aut accidens. Porrò substantia dicitur, qua nõ potest contraria cum eadem eodem tempore pariter facere ac pati. At uerò hæc uox diuisio dicitur propriè, cùm totum aliquod cõtinuum, in particulas scinditur. Sed metaphoricè dicitur, cùm in differẽtias, aut species diuiditur ut tertio modo, cùm uox diuiditur in significata.

Sophismata cõstitui ex similitudine quã cum ueris sermonib. habent.
Sophismata à quibus possint discerni.
Indolem & naturam cuiusque explorãdam in puerili ætate esse ac dein unumquenque artẽ naturæ suæ aptã docendum.
Arti quæ tribuãtur.
Fortunæ quæ tribuantur.
Naturæ cõmendatio.
Ossa plura ducentis inesse humano corpori.
Dextras partes sinistris esse numero pares.
Consistentia quid.
Deum uocat naturã Hippocrates & eius ministrum medicum. Platonis opinio de Deo.
Animæ species, sedes, & differentia.
Scopi secundum quos singula rectè quis aggrediatur.
Vnum quid.
Substantia quid.
Diuisio quid.

EPITOMES GALENI OPERVM
sectionis primæ finis.

EPITOMES OMNIVM GALENI
OPERVM SECTIO SECVNDA.

SANCTISSIMO D. N. P. III. P. M. ANDREAS LACVNA SECOBIENSIS, MILES S. PETRI, S. P. D.

QVi Vt Medicam artem exterminent, eamq; non esse ex Vsu mortalibus persuadeant, summum diem ita hominibus esse à Deo præfinitum contendunt, Vt non modò non produci, sed ne quidem ante illam metã Vllo pacto Vita intercipi queat, ij, Beatiss. Pater, præterquàm quòd falsa & inania loquuntur, omnem ferè humanam prouidentiam è medio tollunt. Quocirca tametsi sycophantæ id genus, infestissimi sint Medicinæ ipsius hostes, eamq; assiduis saucient Vulneribus, eius tamen sunt ope & præsidio curandi, cùm grauissimo laborent animi morbo, correptiq; phrenitide, aut alia quauis animi alienatione, talia insanire cogantur. Infixit autem hanc opinionem complurium mentibus, quod legitur apud prophetam Iob, Deũ constituisse terminos homini, qui præteriri non possent: id quod sanè est Verissimũ. Deus quippe & natura nõ hominibus tantùm, sed etiam animantibus Vniuersis (sub quibus comprehendo stirpes) constituerunt ceu quendam suæ durationis atq; periodi apicem, ad quem singula peruenire possent, si omnes occasiones effugerent, quæ interitũ præcocem accersunt. Cùm autem hic Vitæ cursus in singulis animalibus, ab insito Vitaliq; humore proficiscatur, portionem cuius in prima generatione nõ omnia fuerũt parem sortita, meritò, mea quidem sententia, illa durabiliora erunt, quibus eius copia largior obtigerit: Vitæ Verò breuioris, quibus humoris insit parcior. Quemadmodũ igitur si cõseruemus oleũ purissimũ, semper illi inardebit flammula, quandiu oleũ ipsum durauerit. extinguetur autem, ipso oleo absumpto. pari etiam ratione, si humorẽ natiui caloris fomitẽ, immunẽ ab omni corruptela tueamur, nũ defungemur Vita, donec ipse prorsus nos deserat: quod Vbi acciderit, producitam plus dies nostri nõ possunt: ac proinde is erit Verè Vltimus Vitæ terminus, quem nimirũ transgredi nulla homo industria, aut ratione potest. Quòd si quispiam Dei donum ac beneficium contemnens, aut Vitam exosam habens, prius quàm ad finem sibi designatum aduentet, det seipsum præcipitem, disrumpatue crapula & Vino præcidit quidem huic talem Deus exitum, non præfiniuit autẽ, cùm ipsum suo in consilio atque imperio Voluntatis reliquerit. Est itaq; singulis iam suæ extremæ dies, ad quam Vtiq; peruenire, Vsi optima Victus ratione, possint, a Parcis ipsis præfixa. quam quidem Vt præterire nemini ab illis est datum, sic etiam Vt eam consequantur, solis contingit illis, qui præceptis Medicorũ audientes, & temperantissimè Viuunt, & fouere Vapidum illum humorẽ, Vitæ autorẽ, omnibus modis conantur ad quam rem plurimum confert cum exquisitissimo Victu, exercitijsq; modicis, etiam regio Vel admodum temperata, Vel ad frigus magis quàm ad calorem declinans. Pro Varijs siquidem ipsius cœli constitutionibus, constat hominum temperamenta, adeoq; ætates ipsas Variari. Aethiopes quippe (id quod tradit ex Asclepiade Galenus libro de philosophica historia) circa tricesimum annum senescunt, quòd sub ardentissimo sole, eorũ calor genuinus quàm citissimè Vnà cum subiecto humore euanescat. Angli Verò Daniq;, ob contrariam causam, ad Vicesimum supra centesimum annum, nisi propria pereant intemperantia, solent Vitam ipsam protrahere. At Hispani, Vt situ sunt medij inter hos, sic Vitam illis quidem longiorem, his autem longè breuiorem sortiuntur. Inter omnes porrò temperies atq; constitutiones ambientis, quas mihi experiri contigit, nullam hactenus adeò propitiam reperi tum hominibus, tum fructibus Vniuersis, atq; est hæc qua perfruuntur Veneti. apud quos, fructus quidem ipsi quamdiutissimè incorrupti & succulenti seruantur. homines autem, Vegeti, floridiq;, rarò nisi extremo senio absumuntur. Id quod sanè est in causa, Vt Venetijs passim tot senes, tamq; reuerendi, cernantur. Romæ Verò contrà, per pauci inueniuntur Veri atq; genuini ciues sexagenarij. Quòd si qui exteri illuc ætate ingrauescentes cõfluũt, intercipiũtur breui: quod certè argumentũ efficacissimũ est, te, Beatissime Pater, singulari modestia & temperantia tua, peruicisse malignitatẽ syderis quippe qui sensibus Vniuersis integris, absolutissimisq;, tam Venerandam canitiem indeptus atq; assecutus fueris: ad quam quidem nobis feliciter cõseruandam, producẽdamq; in multa annorũ curricula, quæcunq; de tuenda Valetudine Galenus Pergamenus conscripsit, ea omnia nuper instigatione Excellentissimi Viri Ioan. Aquilerij, tui medici longè Vigilãtissimi, à me et castigata, et in enchiridion coacta, dicare Tuæ Beatitudini statui. sperãs fore, Vt hoc erga T. S. officiũ meũ pijs omnib. quã gratissimũ esset, ac præcipuè illustriss. et reuerendiss. D. D. Frãcisco à Bouadilla et Mendozza, Cardinali Cauriensi, Patronoq; meo singulari qui

Beatitudinis Tuæ amantissimus, nihil tam habet in votis, quàm vt eam diu CHRISTVS seruet superstitem. Quare vnicè T.S. oro, Beatissime Pater, vt quemadmodum superioribus diebus periochen illam de victus & exercitij ratione à nobis oblatam, vultu hilari suscepisti, sic salutares hos commentarios, quos offerimus denuò, suscipias: exiguos quidem, sed ea imbutos eruditione & doctrina, quæ possit mirè tuum oblectare animum, teq; manu placidissima ducere ad extremum illud senectutis fastigium, quod omnes cupimus, quodq; prius quàm assequaris, tibi longum adhuc iter est conficiundum: cùm non dubitem quin, si Galeni institutis & documentis vsus, pro solita etiam sapientia tua, constantiaq;, & animi magnitudine insuperabili, fausta omnia & aduersa, breuiterq; vniuersas humanarum rerum vicissitudines, eodem animo tuleris, adhuc sis victurus nobis diutissimè. Quod quidem Ecclesiæ suæ largiri dignetur Deus Opt. Max. Vale. Venetijs, ex ædibus illustrissimi D.D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Repub. Cæsarei Oratoris longè dignissimi, quarto Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, D. D. NICOLAO VINCEIO, EPISCOPO BALNEOREGIENSI, ac S. D. N. P. III. Datario uigilantissimo, sapientissimoq;, dirigitur liber de sanitate tuenda, ad Pontificem maximum.

I liber, & quam fers, domino impartire salutem,
Viuat vt admonitu tempora longa tuo.
Sis licet exiguus, tecum sed Nestoris annos,
Multaq; conciso corpore secla geris.
Verùm ne nimium timidus videare, vel audax
Materiæ pecces vtilitate tuæ:
Scis cui magnarum Paulus molimina rerum,
Eius vt arbitrio stentq;, cadantq;, dedit:
Qui sacras dispensat opes, qui ne quid ab vllo
Tentetur contra iusq;, piumq;, cauet:
Huic vni te crede liber: si duxerit intrò,
Et patrocinio iuuerit ille suo,
Res tunc facta tibi fuerit, nihil amplius optes.
Sed propera ad sacros oscula ferre pedes.

GALENI PERGAMENI AD THRASYBVlum, num ratio tuendæ sanitatis, ad medicinalem artem, an ad exercitatoriam spectet, liber vnus.

Initium inuentionis optimum quod sit.
Rationalem cõtemplationẽ per necessariam ad inuentionẽ esse.

IN omni cõtemplatione optimũ inuentionis initium est, prius exactè cognoscere quidnam sit id de quo disputetur. Qui autem rationalem cõtemplationem satis diligenter tractarit, is quodlibet sanè quæsitum æque discutere poterit: sine qua quidem commentarios euoluere, nihil aliud est, quàm oleũ & operam ludere. Cùm igitur in controuersiam uertatur, num ars sanitatis tuendæ ad medicinalem artem spectet, an ad exercitatoriam: qui medicinã esse curatricem ægrorũ, & sanorum conseruatricem, definiunt, hi certè medicinæ partem, salubrem esse confirmant. Qui uerò medicinam laborantiũ tantùm curam habere aiunt, ab ea sanitatis cõseruatricem abstrahunt. Ita & exercitatoriam si quispiam sanitatis seruatricem statuat, quæsitum pro comperto habuerit: quemadmodum & qui solum boni habitus eam opificem tradat, diuerso modo & ille ambiguum pro certo assumet. Nunquid igitur sic medicinam definire præstiterit, eam esse cuius finis est sanitas? Gymnasticam uerò, cuius finis est bonus habitus? At sic etiam gymnasticæ salubrem, tanquam nihil sit dubium, detrahemus: medicinæ autem adhuc obscurũ attribuemus. quæcunque enim definitiones constituuntur à fine, non exiguas ambiguitates pariunt. At qui salubrium scientiam medicinam esse affirmauerit, is etiam nimis audacter salubre, tanquã medicinæ partẽ, accepisse uidebitur. Non desunt siquidem contrariæ factionis nõnulli, qui ægrotabilium tantùm scientiam esse medicinã contendant: hi tamen primũ ignorant, contrariorũ omniũ unam esse scientiã: & quicunq; ægrotabilia norit, hunc & salubria non latêre necesse esse. Deinde uerò nesciunt, quòd & salubre dicimus signũ, quod ægroto adueniens, futuram sanitatem portendit: necnon causam salubrem, quæ sanitatis est procreatrix: sicut & salubre corpus, quod est sanitate præditum: quorum omniũ medicus scientiam habet. Periculum autem fuerit, ne si unam transeamus, septem circa humanũ corpus artes constituamus: primam & manifestissimã, & penè solam controuersia carentem, eam scilicet quæ expellit morbos: duas alias, unam à sanitate secundùm affectionẽ, & lubrica, ad eam quæ est in habitu, ducentem: alteram, in ea conseruantẽ: duas item alias circa bonum simpliciter habitum, effectricem unam, alteram quæ cõseruat: præter has etiam duas alias, circa bonum habitum Athletarum uersantes, qui non simpliciter bonus est, sed cum adiectione, atq; periculosus. Ab his autẽ septem, alias possemus etiam numerare artes, cuiusmodi est & comptiua, quæ corpori pulchritudinem quandam adulterinã conciliat, uitiosa & adulatrix existens. Huic etenim est cõtraria, quæ circa legitimã, ueramq; pulchritudinẽ (quę in uegeto colore, carnis moderata copia, membrorumq; congrua coagmentatione consistit) uersatur.

Definitiones cõstitutas à fine, nõ exiguas ambiguitates parere.
Contrariorum unam esse scientiam.
Salubre signũ.
Causa salubris.
Salubre corpus.
Athletarum habitus periculosus.
Comptiua ars uitiosa & adulatrix existit.

Vt lebrutudo uera in quibus cõsistat.

Porrò sanitas & bonus habitus nõ idem nobis significãt. cum sanitas quidem, salubrẽ quandam affectionẽ: bonus autem habitus, non affectionem simpliciter, sed fixam & permanentem significet, quam nimirum omnes desideramus.

Sanitas quid.
Bonus habitus quid.

Cùm autem omnes actiuæ artes proponant sibi quod in materia circa quam uersantur, est ualdè optimũ, ac maximè duraturum: earumq; finis sit uitus, nempe ipsius propositi consecutio: utique manifestum euadit, artis circa corpus nostrum uersantis, finem etiam unum, ut propositũ unũ, existere, siue id quispiam integritatem, siue boni habitum, siue sanitatem, siue naturalem corporis structuram, siue naturalem actionẽ, aut affectionem nominare uoluerit. Vt enim corpus humanũ unum est, sic huius quoq; una perfectio habetur, quam & præsentem custodire, & absentem reuocare, alicuius artis officium est. Quare nec multa corporis bona ponenda sunt, neque ipsius boni, quod est, aliam opificem, aliam conseruatricem artẽ statuere oportet. Ita uerò cùm unum sit corporis bonũ primariè ac propriè dictum, utputa sanitas, ad quod cętera referuntur, ut actio integra, pulchritudoq; cetera. uõ per alia exquisitè sanescet corpus, per alia robustum atq; pulchrum euadet: unde una circa corpus esse ars concluditur. Quemadmodum igitur animi, sic etiam corporis bona multipliciter dici solent: unũ quidem ratione primaria, ut sanitas: aliud, tanquã fructus illius, ut actio: tertium denique necessariò consequens, ut uidelicet pulchritudo: nec licet alicui horum prodesse, aut obesse, quin omnibus tribus aut prosis, aut noceas. Ars itaq; in primis efficere sanitatẽ uidetur, quam necesse est actio naturalis pulchritudoq; sequat. Quod enim primũ artifex, cum fecerit, acquiescit, id eius planè finis existit: at naturali affectione per quam agimus (hoc est, sanitate) restituta, cõquiescit: finis igitur medicinæ sanitas est, quam cùm induxit, nihil circa actionem pulchritudinemue laborat, ut quę uel inuito artifice sanitatẽ sequantur. Sed neque in ulla materia ars una finis effectio, altera conseruatrix habetur. Qui autem sanitatem propria ratione tuetur, circa illa, iudicio meo, uersatur, quibus, uelimus nolimus, corpus nostrũ utitur: qualia sunt, ipse nos ambiens aer, somnus, uigiliæ, quies, motus, ac denique cibus & potus. Hæc siquidem quæ per se lædendi iuuandiq; potestatem habent, sanitatis custos speculatur, id semper ante oculos habens, ut in corpore exactè sano, ualidoq;, nihil nouare audeat: cùm uerò aliquantulum moderationẽ transierit, continuò quod deficit, priusquã latius id uitium serpat, resarciat. Siue enim plenitudine, siue inanitione laboret corpus, utrũq; uitium ars una uno modo emendat, quod deficit nimirum instaurans. Cæterũ in quanto, nõ in quali, correctionis differentia uersatur. Atqui secũdum quantũ in his quæ fiunt differentia, ad unam artem pertinet: quòd si alterius artis esse debeat, oportet prorsus qualitate etiam differat. Porrò cùm multæ ac uariæ sint medendi rationes, quarum aliæ ferro,

Artium omnium scopus.
Artes cuiusq; finis est consecutio scopi.
Artis medicæ finis.
Perfectio humani corporis una tantum existit.
Vnde unam esse artem, quæ circa humanum corpus uersatur.
Bona animi & corporis multipliciter dici.
Sanitati actio naturalis & pulchritudo consequuntur.
Finis medicinæ quid sit.
Medicinæ finis est sanitas.
Res exponendæ à medico.
Non nouandum in corpore sano.
Medendi ratio uaria.

Artes distinguendas non esse ex actionibus singulis.

aliæ igni, aliæ medicamentis, aliæ uictus ratione curantur, hallucinantur sane qui per singulas actiones, artes esse distinguendas putant. Nam quis adeò fatuus atque stupidus est, ut à medicina modò propositas actiones deducat, atque aliam quampiam artē pro unaquaque ipsarum statuat? Etenim ob cōmune propositū, quæ sanitas est, omnes qui quocunque modo medent, medici uocantur, sed propter actiones, aut materiæ, aut membri diuersitatē, hic manuarius, ille medicamentarius, alter ocularius, & est, & dicitur manuarius ab actione, medicamentarius à materia, sicuti ocularius à membro. & cùm omnes sanitatis gratia operentur (artes enim omnes in subiectæ substantiæ bono uersantur, atque illi operam nauant) sequuntur operationis modos diuersos. Est itaque medicina unica, sed ipsius uariæ species ac partes, omnes ad eundem scopū tendentes, ad sanitatē uidelicet. Ac proinde nō multitudine agentium, sed propositis exploratis, artes sunt distinguendæ. Siquidem singularia innumera sunt, sed generale quoddam opus omnibus est cōmune.

Scopus communis medentium omnium est sanitas.

Artes omnes in subiectæ substantiæ bono uersantur.

Medicinæ una ars; species & partes sunt, omnes ad finem tendentes.

Artes esse distinguendas scopis.

Nam & corpori aliquid ut superuacuum detrahens, aut aliquid quod deficiat adijciens, unum utrunque opus præstat, corpori naturalem modum, hoc est, sanitatē cōparans: proinde uero & calefaciens, & refrigerans, sicuti & madefaciēs & siccans. Non est autem unius artis, opus facere alterius, uitiatū corrigere sed eiusdem. Quòd si non eiusdē, at certe medicum nihil quod prius nō esset, procreat, sed arti laceras ac tritas uestes sarcienti oppidoque similis est. sanitatisque conseruatio, parū labefactata corrigit, minime exitēs diuersum genus à curatiuo. Est porrò id artis finis, quod quiescēte artifice, demōstrare ualemus, ut sanitas qua ratione effectiuæ artes ab actiuis, quarum finis ipsa actio est, tantū dissentiūt. Nam quampriimū actiuæ ab agendo desierint, finis quoque una desijt. Nihil siquidem in saltatoria præter ipsam actionem ostendere possumus, ut in fabrili grabatum, in ædificatoria domū, sanitatē in medicina. Quare uel sanitatem custodire, aut uitiatam emendare, aut prorsus amissam recuperare, finis est: sed omnia hæc actiones sunt, finis autem est sanitas.

Medicinam artis laceras uestes sarcienti, esse similem.

Finis artis quid sit.

Artes effectiuæ ab actiuis, quo differant.

Sed neque ex materijs ipsis artes diiudicāda sunt: quandoquidem materiā unam constat pluribus artibus subijci (ut lignum, exempli gratia, nauium artifici, carpentario, machinarumque structori) sicuti & unam eandemque artem, permultis in materijs. Quippe medicæ arti, una cum sit, infinitæ materiæ subsunt: corpus nempe sanitatem suscipiens, cibi, ac potus, & medicamenta omnia, sicuti & uocata diætemata. Hæc igitur materiæ sunt causarum uim obtinentes corpus autē, tanquam id ex quo finis, aut in quo. Itaque ad finem propterea omni ex parte, ab eoque artes iudicare, præcipit ratio. Propter hunc enim & cōmunibus actionibus, & proprijs præceptis atque principijs differunt: nam hæc & secundum artiū fines euariant: & cuiusque artis constitutio à fine (quæ regula omnium artis præceptorum existit) sumit initium. Igitur unum tantū cùm sit humani corporis bonum, sicuti & aliarum omnium substantiarum, atque una similiter ars, quæ circa illud uersatur, huius artis iam omnes particulas speculemur: cuius quidem finis cùm nō in sola contemplatione sit situs, sicuti Arithmeticę, Astronomiæ, ac Physicæ: nec simul cum actione ipsa desinat, quod cōtingit in saltatoria: manifestū utique est, neque inter actiuas, neque cōtemplatiuas, sed inter effectiuas aut acquisitiuas, quales sunt quæ ex parte uitiatum corrigunt, eam esse connumerandam sicut natura quidem & corpus fabricetur, & ipsum imbecillum confirmet: eius autē ministra sit ars, quę in præsentiarū inuestigatur.

Sanitas est medicinæ finis.

Artes nō esse ex materijs diiudicandas.

Medicinæ infinitam materiā subijci.

Artes iudicandas ex fine esse.

Artis constitutio à fine sumit initium.

Medicinæ inter effectiuas aut acquisitiuas.

Appelletur igitur correctiua quæ quidem aut multum subitò corrigit, aut pauxillum. Etenim quæ ipsius pars multum semel corrigit, eam medicatiuam aut curatiuam dicamus: cuius sane, quemadmodū quantitatis, differentia per magna existit: quæ uerò pauxillum, conseruatiuam. Atque hæc quidem insignibus differentijs tripartito distingui uidetur. Aut enim exactè ualentem accipiens, in hoc ipsum gradu conseruat, diciturque euectice, hoc est, boni habitus conseruatrix: aut eos qui iam euaserūt morbum, ac secundū habitudinem sani existunt, reficit, appellaturque analeptice, hoc est, instauratrix: nam quę inter utranque pars collocatur, uersaturque circa corpora in habitu, non in bono habitu, sana, ea conseruatiua simul & salubris nuncupatur. Tres igitur hæ partes cōseruatiuæ, analeptice, salubris, & euectice, sunt quidem omnes sub ea medicinæ parte, quæ exigua tollit uitia: inter se autem ratione maioris minorisque dissentiunt. Minora enim castigat euectice: paulo his maiora salubris: adhuc maiora analeptice. Quidam uerò & quartā his particulam prophylacticen, hoc est, præseruatricem addunt, facultatem ei habentem oppositam, quę a morbo refecit liberatos. Curatiua igitur, magna uitia: euectice autem atque salubris, parua tollit: in medio uerò harum interstitio analeptice & prophylactice positæ sunt, si ad salubrem atque euecticen comparentur, haud exigua uitia emendantes: si ad curatiuam, non magna. Quocirca non immeritò neutrę appellari possunt.

Medicatiua, curatiua.

Conseruatiua tripartita.

Euectice

Analeptice

Salubris

Prophylactice

Ergo ut totum sermonem repetam, circa corpus humanum unam quādam artem cōstituo, eiusque duas has esse partes, efficientem unam, corrigentē alteram: ambasque hasce prius natura uesse, sed ipsarum alteri, emendatrici scilicet, humanam artem opitulari, quæ & ipsa bipartito diuiditur, in curatricem partem, seu medicatricem, atque in alteram conseruatricem, quæ & salubris uocatur. Huius rursus tres partes sunt, analeptice, euectice, ac tertij generis cognominis, salubris. Cùm autem omnis quæstio sub definitionem cadat, sane si quid tum medicina, tum gymnastica sit, didicerimus, nec amplius difficile fuerit inuenire ad utram ipsarum salubris referatur. Cùm ergo una tantùm ars circa corpus uersetur, poterit qui uolet, medicinam eam appellare: sin hoc nō placet, exercitatoriam. Sin id quoque displiceat, totam artem nomine carere dicens, unam eius partem, medicinam, alteram exercitatoriam appellet. Si neque id probas, salubrem quandam artem curatiuæ ex diuerso distinctam, eiusque partes diæteticen, gymnasticenque dicito. Singula enim nomina si interpretabere, ita uniuersum quod quærebas indeptus fueris. Quòd autē ut artē corpora male

Correctiuæ partes, humanam artem, salutem.

Quæstio omnis sub definitionem cadit.

Iatrice.

male affecta curantem, iatricen, hoc est, medicinam, sic artificem etiam ipsum, Medicum appellet Homerus, perinde atque alij Græci, uerba illius indicant ubi ait

Vir medicus multis alijs tibi dignior esto,
Dira uenena trahens, & pharmaca multa fundens,
Multis salubri miscens, & letalia multa
** Vnicus existens, nec tamen omnia callens.*

Medicinæ quæ sint partes præcipuæ.

Præcipuas porrò medicinæ partes esse pharmaceuticen, chirurgicen, & diæteticen, nemo fere in 10 ficiatur. At gymnasticæ artis nomen, Homeri seculo nondum repertum erat. Nam paulo ante Platonis tempora gymnastarum ars exorta est quo etiam tempore Athletarum exercitatio emersit quorum quidem bonus habitus ut uituperandus est, sic etiam ipsos instruens gymnastica, contumelia nō caret. Eum autem habitum bonū laudamus, qui & tutissimus est, & ad obeundas naturales actiones maximè idoneus cuius materię effectiuæ simul & conseruatiuæ, duæ sunt, & salu 20 bris uocata uictus ratio, & exercitatio. Nam cum quatuor sint genere omnes materiæ, a quibus nostrum alteratur corpus, manuaria functio, medicatio, exercitium, ac uictus ratio. una quidem est ægrotis utilis, duæ uerò secundum naturam se habentibus. Aeger quippe in multis medicamina, manuum operam, uictusque rationem postulans, nulla ex parte exercitatione eget. exquisitè autē sanus, corpus exerceat, & certa quadam uictus ratione utatur necesse est, sed medicamen- 30 ta, aut manus ministeriū, non postulat. Salubris igitur artis cōstat partem quandam esse gymnasticam. Siquidem etiam Plato in Gorgia, aliam gymnasticā esse ait, ut artis corpus regentis partem: atque aliam qua utuntur Athletæ quam uiuimum ceu omnium fragilissimam criminatur plurimis modis. huius quidem finem, unū esse incrementum, quo aduersarios prosternant: illius autem, usum ad naturales actiones, confirmatis. Cum igitur in quadam moderatione sani 40 tas sita sit, Athletarum autem gymnastica uitem perfectam excellsumque moliatur, multā ac solidam carnem procreans, sanguinisque copiam quantauis cumque adaugens. haud difficile inuentu fuerit, artem hanc omnibus naturalibus animalibusque actionibus prorsus inutilem esse (crassus enim uenter subtilem mentem nō parit) itaque obnoxiam periculis. Quare Athletarum nōnulli repente obmutuerunt. alij sensum motumque amiserunt, ac penitus attoniti facti sunt, mole illa præ 50 ter naturam, ac multitudine, insitum extinguente calorem, liberumque spiritui transitum intercludente. Quicunque autem ex ipsis mitiora mala patiuntur, rupto uase sanguinem uomunt, aut expuunt. Cæterùm legitimæ gymnasticæ autores sunt, Hippocrates, Diocles, Praxagoras, Philotimus, Erasistratus, atque Herophilus, & quicunque alij totam artem ad corpus pertinentem optimè didicerunt: quorū sane dogmatis congruit illud Platonis: Vna cùm sit corporis curatio, duas e- 60 ius partes appello, unam gymnasticen, alterā curatricem. Licebit etiam in ipsa arte corporis præside, si quis minores partes eius desiderat, ægros curantē, medicatiuā: sanis cōsulentem, salubrem appellare. Vel melius sic ut diximus antea. Ars

Gymnasticæ legitimæ autores.

Correctiva ars. Medicatiua. Conseruatiua.

corporis curam habens emendatrix cùm sit, qua parte magna uitia corrigit, medicatrix dicetur: qua uero exiguas noxas tollit, uocabitur conseruatrix. Qui etiam aptius à materijs has partes, morbidam unam, salubrem alteram appellauerit quæ ut antea nobis est dictum, in refectricē, salubrem secundum habitum, & euecticen, siue boni habitus effectricem, diducitur. Nam dictarum partiū singulis propria materia subijcitur 10 primæ quidem, secundum habitudinē siue affectionem ualens corpus secundæ, secundum habitum tertiæ denique, bono habitu præditum. Etenim corpus secundum affectionē sanum appello, quod iam extra morbum cùm sit, leui tamen noxa pulsatum, facilè in morbum relabitur: imbecillum etiam ad actiones existens. Secundum habitum autem, quod iam periculis obnoxium non est, absolutū tamen actionū robur nondum est cōsecutum. At bono habitu præditum, quod 20 extra omne uerū periculum, ac præ se fert etiam insigne quoddam omniū actionum robur. De sanitate etiam similiter iudicandum. Sanitas namque secundum habitum, inter sanitatem secundum affectionem & bonum habitū, actionibus media est. Nam sanitas in affectione, debiles actiones producit: bonus habitus firmiores. Sanitas autem in habitu, nondum quidem firmas, non amplius tamen debiles. Quod si secundum auxiliorū materias artem hanc salutarem, cōseruatricemque distribuas, in quatuor partes secabitur. 30 Vna siquidem in assumptis, altera in ijs quæ fiūt, tertia in his quæ euacuantur, quarta in forinsecus occurrentibus, prorsus uersari uidebitur: per hæc enim sanitas custoditur. Pars igitur quæ in his quæ assumūtur uersatur, ciborū potionumque ad sanitatis custodiam pertinentium est scientia. Quæ uero in ijs quæ euacuantur, excrementorū omnium est exploratrix. Quæ externus incidentium est, aerem, aquam, oleum, & cętera id genus speculatur. At quarta pars artis quæ superest, in 40 ijs quæ aguntur posita, studijs exercitationibusque cōtinetur. Insomnietas namque, uigilia, somnus, uenus, ira, lauatio, ex hoc genere sunt. Cæterùm singulorū enumeratorū salubrium quantitas, qualitas, & occasio, dignoscenda est. Minima igitur salubris artis pars est de exercitationibus scientia: rectius enim puto gymnastica ars appellabitur, quæ omnium exercitiorū facultatis cognitio est. Nam quæ ad palæstram solū pertinent, cognoscere, perquam exiguum est, om- 50 nibusque mortalibus minimè utile. Vnde tibi iam inuenire licet, non modò salubris artis quota sit porrò gymnastica, sed etiam gymnasticæ minimam esse particulam luctandi studiū, & huic cognatum Athletarum exercitium, affectionis cuiusdam non naturalis effectiuū. Ideirco eos malè sentire cōstat, qui in diuidenda tota arte, gymnasticam medicinæ opponunt: illa namque in materia, hæc à generali cōmuniique actione appellatio 60 nem habet. Similiter etiā quisquis per diuisionē, medicinæ conseruatiuum opponit, cogitatorū oppositionem facit. Porrò cùm uniuersæ artes mechanicæ mutua ope indigeant, perfectionibusque in ceteras ex quibus sunt suum consequuntur, suppeditent instrumenta optima, per quæ

Corpus secundum affectionem sanum, quod sit. Corpus sanum secundum habitum.

Corpus bono habitu præditum.

Exercitatoriam esse minimam artis salubris partem.

Artes uniuersæ mechanicæ, mutua ope indigere.

Artem medicã præsidere uniuersis mechanicis artibus.

illas adornent, conficiant eis omnibus, ceu quædam architectonica, ars corporis curatiua, quæ una est, præsidet. Siquidem ædificatoriæ, ut tales quasdam ædes extruat, præcipit: calceariæ, ut calceum: panifici, ut panem: culinariæ, ut obsonium: alijsq; singulis, ut quæq; apta est, imperat. Sed huiusce artis corpus nostrum curantis, salubris appellata pars est, cuius quadripartitò diuisæ, partis unius gymnastica particula existit. Cauendum tamē est ne pædotribam, aut palæstræ præfectū, cum gymnaste confundamus. Nam qui luctas omnes & frictionū sigillatim omnes actiones ritè obire ualet, iste panifici & coquo proportione respondet, facere quidem panem & obsonia scientibus, minime tamen quid in ipsis optimum sit, quid nō optimū, intelligentibus. quámue facultatē ipsorū unumquodq; ad sanitatē habeat, nō dignoscentibus. Vt igitur miles artis imperatoriæ, sic pædotriba gymnasticę minister est. Vocant tamen nō solum pædotribas eos qui exercent athletas, sed etiā gymnastas.* Quare gymnastica duabus artibus maximè separatis inseruit quemadmodū culinaria, quæ salutare obsonium medico salubriq; concinnat: gustui uerò iucundum, ac uoluptuosum, nō amplius id arti cuipiam, sed adulationi potius cuidam, finē sibi nō sanitatem, sed uoluptatem cōstituenti. Similiter & luctatoria, id quod ad sanitatem bonū est, salubribus & gymnasticis dictis cōciliat. Quod autem ad affectionem athleticam pertinet, illi uitiosæ parti comparat, quæ se gymnasticam uocat, cum tamen prostratoria potius, aut cabalice appellari mereatur. Verùm omnis bene instituta respublica hoc genus artis odit ac detestatur, ut quæ omne uitæ robur prosternat, haud in bonā affectionem traducens corpora. Iam uerò cùm prima totius artis pars curatiua, quód sic expediret maximè, constituta sit: deinde per multū ocij consecutiua salubrisq; uocata, et adiecta fuerit: totam artem a præcipua magis parte medicinam denominari cōtingit, sicuti & medicū illius professorem. Idcirco non ab re nunc quispiam interrogatus, cuiusnam artis pars sit illa facultas, quę tuendæ sanitatis notitiam tradit, medicinæ respondere poterit, latius fuso & amplificato uocabulo, neq; adhuc partem, sed integram humani corporis artem significante. Cuius sanè duas maximas partes esse curatricem & salubrem, sicuti & huius salubris, gymnasticam membrum existere constat.

Salubris medicinæ pars.
Gymnastica.
Pædotriba.
Gymnasta.
Panifex.
Coquus.
Pædotribam esse ministrū gymnasticæ.
Gymnasticam duabus artibus inseruire diuersis.
Luctatoria
Cabalice
Luctatoriam artem uitæ robur prosternere.
Curatiuam artis partē primò omniū fuisse institutam.
Medicina.
Medicus.
Medicinæ præcipuæ partes.

GALENI PERGAMENI de exercitatione paruæ sphæræ libellus.

Exercitationū utilissimæ sunt, quæ exercentes corpus, oblectāt animum.

Illæ mihi sanè uidentur utilissimæ omnium exercitationum, quæ non corpus solùm exercere, uerumetiā animū oblectare possunt. Vnde & sapientes, & naturæ humanæ illos probè fuisse peritos iudico, quicūq; uenationes, & alias animalium capturas, primi omnium adinuenerūt, laborem qui in illis est, uoluptate, oblectatione, laudisq; cupiditate ledentes & temperantes. Adeò enim potentes sunt, quæ in id genus exercitijs contingunt motiones animi, ut multi morbis sæpe liberati ex delectatione fuerint: multi rursus ex nimia cōturbatione, in morbos inciderint. Nullus est autem corporis affectus tantus, ut uehementior animæ affectionibus esse posit. Quamobrem diligentior istarū, quàm corporis passionū habenda ratio est, tum alijs de causis, tum quia corpore longè præstantior est anima. Cæterùm alijs omnibus paruæ sphæræ exercitium multis nominibus antecellit. Primò siquidem cùm cæteræ exercitationes maximum apparatum, hominemq; ociosæ admodum uitæ requirant, hinc certè una tantùm pila, eaq; perexigua est opus, quam uel pauperrimus quisque comparare sibi facilè poterit: neq; is qui ea se exercet, cogitur reliqua negociorum relinquere. Quid igitur eo esse posit cōmodius, q̃d omni fortunæ, omni item negocio cōueniat? Iam uerò quæ ex æquo exercere partes corporis uniuersas, seseq; nunc in summam uehementiam intendere, nunc in summam facilitatem remittere posit, aliarum, præter hanc paruæ pilæ, nullam quidem exercitationem inuenies, quæ modò celerrima, modò tardissima, iam uehementissima, rursusq; lenissima, utcunque sane uolueris, corpusq; toleret, fieri assolet: hac enim membra simul omnia, si commodiùs tibi uideatur, aut alia præ alijs, si id magis placet, studiosius exercere potes. Vbi enim inuicem sibi oppositi, alter alteri pilā ipsam præripiunt, in ea certè cōcertatione caput quidē ceruixq;, colli permotionibus exercetur: latera autem, pectus, & uenter, faciei subleuationibus, depressionibus, obnixibus, cæterisq; id genus prehensionibus, uehementer laborant: ualideq; tum lumbi tenduntur, tum etiam crura firmantur. Hæc itaq; una exercitatio omnes corporis partes quamfidelissimè exercet. Siquidem progredientibus, alij nerui musculiq; alij item subeuntibus, plus agitantur: quemadmodum etiam alij illis qui in obliquū se transferūt, & quotquot uno modo crura ipsa commouent. Quinetiam eorum membra qui transuersi feruntur, mouentur planè inæqualiter, sicuti & illorū qui impariter currunt. Sed quemadmodum cruribus, ita & brachijs exercitatio hæc, cuiq; æquā portionem largitur: quandoquidem pilam excipere in omni figura studēt. Accidit autē, ut dum necesse habent uarijs subinde modis se transmouere, alijs musculis alij fortius tendantur. Itaq; in uices omnes laborent, æqualiter quiete partita, alijs requiescentibus dum fatigātur reliqui: sicq; uicissim & laborent cuncti, & requiescāt, nec sint ociosi omnes, nec laborent omnes. Quod porrò etiā uisum exerceat, patebit, si reputemus quàm diligenter pila sit oculis obseruanda, ut statim quò dilapsura sit, præsentiatur, ne in illius apprehensione aberrare necesse sit. Vnde etiā animus intentus atq; solicitus redditur. Et licet sola solicitudo macerare nos extenuareq; soleat, exercitationi tamen & gloriæ cupiditati cōiuncta, in uoluptatem abit, plurimumq; & ad corporis sanitatem, & ad animi prudentiam confert. Quód autem & ad res maximas, adeóq; eas, quas fabire præstareq; imperatores, urbiū reginæ leges præcipiunt, animum & corpus exerceat, demonstratu nō est difficile. Quandoquidem & aggredi in

Animi affectus ad pellendos & eliciendos morbos quantā uim habeant.

Animi af[illegible] quam corporis maior [illegible] da cura.

Paruæ sphæræ exercitium [illegible] longe antecellere.

Paruæ sphæræ exercitiū, omni fortunæ, omni negocio conuenire: [illegible] ex æquo [illegible] nes corporis partes exercere [illegible].

Paruæ pilæ ludum, etiam oculos exercere.

Solicitudinem exercitationi & gloriæ cupiditati commixtam in uoluptatem abire.

Paruæ pilæ exercitium, exercere ad res maximas corpus simul & animum.

diu in tempore, & insidiando latêre, & occasionem præbitam momento arripere, & aut ui, aut improuiso astu, quæ hostium sunt occupare, occupataque tueri, bonorum imperatorum sunt opera. Etenim egregiè cautum, subdolumque esse ducem oportet. At quotquot in palæstris dimicant, corporis obesitatem, potius quàm uirtutis exercitationem, consequuntur. Vnde multi ad tantam peruenere crassitiem, ut uix etiam respirare possent. Et sanè genus hoc hominum uel ad bella gerenda, uel ad regia uel ciuilia obeunda munera, minimè ualent: ac suibus propemodum potius, quàm his, rem quampiam quis possit committere. Sed cursum forsitan, & cætera exercitia, quæcunque gracile reddunt corpus, laudaturum me suspicaberis. At hoc nõ ita se habet. Nimium enim quod est, reprehendo semper omne: utque qua exerceri uelimus artem, esse moderatam uolo: quæ si modum excedat, iam bona esse desinit. Qua ratione ipse neque cursus cõmendo, ut qui nimium extenuent corporis habitum, ac ne tantillum uirilis habeant exercitationis. Non enim celeriter fugiendo, sed fortiter stando, pugnandoque paratur uictoria. Iam si ad sanitatem respicias, quatenus per cursum inæqualiter exercentur membra, eatenus ualetudo lædetur. Necessariò namque fit, ut alia defatigentur, alia autẽ sint omnino ociosa. Horum uerò neutrum bonum, sed utrunque & morborum seminarium est, & uires in primis debilitat. Quapropter eam potissimum exercitationẽ probo, quæ & corpus conseruare ualidum, & membra retinere integra, compositaque, & animũ præterea uegetum, alacremque reddere est potis. Quæ quidem facultas, in ea quæ parua pila fit exercitatione, reperitur. Quòd autem placidissima sit, hinc discas licet, quod pueris, senibus, atque à morbo cõualescentibus, hoc etiã nomine, alijs omnibus exercitijs hæc esse præstantior uideatur. Quippe facilius nullũ est exercitium, si præmissa molli ex oleo unctione, eo leniter, adeòque moderate utatur, ut ipsius qualitas minimẽ quantitate obscuretur. Illud siquidem omnium lenissimũ est, quòd laxatis requietisque utilem in primis, potentissimumque ad debilitatas uires renouandas existit, uiroribus iuxta femoribusque cõdimens maximè. Inter alia eius quæ recensui cõmoda, neque hoc esse prætermittendũ uidetur, quod maximè omnium extra pericula sit, quæ frequenter adeò in reliquas cadunt exercitationes. Celeres enim cursus, iam multos rupto uale præcipuo perdiderũt. Quemadmodũ & uoces magnæ, uehementesque & confertim emissæ, maximorũ nõ paucis malorũ causa extiterũt. Sic equitationes etiam concitatæ, sæpe renes ruperunt, & pectori frequẽter nocuerũt: poris quoque nõnunquam spermaticis. Ut ea interim præterea incõmoda, quæ ab ipsis equis existere solent, ita ut multi equites sellis excussi subito sint exanimati. Similes ijs saltus, discus, & quæcũque nimis inflectunt corpus exercitia sunt. Nam de illis qui ad palæstram proficiscuntur, quid attinet dicere, cùm eos uideas aut claudos, aut distortos, aut fractos, aut aliqua omnino parte mutilatos redire? Quamobrem cùm præter reliqua cõmoda, paruæ huic pilæ exercitio adsit etiam securitas, nimirum aliarum omnium utilissima hæc exercitatio meritò censenda est.

Ducem oportere esse cautum subdolumque.

Athletas in genus inutile.

Nimium omne est uitiosum.

Cursum extenuare nimis in corporis habitu.

Victoriã non fugiendo, sed stando, pugnandoque, parari.

Paruæ sphæræ exercitium omnium placidissimum esse.

Vnctionem ex oleo molli, debere pila exercitium præcedere.

Paruæ sphæræ exercitium omni uacare periculo.

Exercitationes reliquas quorum malorum causa esse soleant.

Paruæ pilæ exercitij securitas.

GALENI PERGAMENI

de alimentorum facultatibus, liber primus.

Facultates alimentorũ meritò præstantissimorũ medicorũ plurimi diligenter peruestigarunt, quòd alijs quidẽ præsidijs minimè omni tempore utamur, sine alimento autem, ne uiuere quidem, nec secunda nec aduersa ualetudine liceat. Porrò cùm demonstrationum duo genere sint principia (aut enim à sensu, aut à notione euidenti, demõstratio omnis ac fides proficiscitur) nos de ijsdem facultatibus conscripturi, satius esse duximus ab experientia auspicari, eoque maximè, quòd bona pars medicorũ, hac sola uires alimentorum esse prouinciam inuentas inter quos præcipuè Diocles, experientia sola, facultates alimentorum nobis notas esse arbitratur, non ex indicationibus, quæ tum à temperamento, tum à saporibus desumuntur. Quòd uerò experientia, ut alia pleraque, ita & qui cibi facile concoquantur, aut secus, quæque stomachũ iuuent, aut offendant, aluumque laxent, aut sistant, nos doceat, nemo sanæ mentis ignorat. Cæterũ in ijs ipsis plerique falluntur, qui citra limitationẽ faciunt de rebus periculum. Etenim quibus flauæ bilis copia in uentriculo, uel ob prauã quampiam temperiem, uel ob peculiarem constructionem colligitur, ij cibos corruptu difficiles, melius quàm faciles, concoquunt: quandò quæ facile concoquuntur, facilè item alterantur, & corrumpuntur: contra quæ concoctu sunt difficilia, nõ faciliè quoque tum alterantur, tum corrumpuntur. Hæc itaque si in multum calorem inciderint, coquuntur magis, quàm si moderato occurrerint. Atque hac profectò ratione accidit, ut nõnulli bubulam facilius quàm saxatiles pisces concoquant. Lens autẽ quibusdam aluum mouet magis quàm inhibeat: melicratum uerò magis sistit quàm laxet, ob naturam ex pugnantibus cõpositam facultatibus. Nam solidum cuiusque corpus tardè permeat, aluumque sistit: humor uerò, ad excretionẽ stimulat. Quare lentis aut brasicæ decoctũ, aluũ subducit: ipsa uerò corpora, inhibet. Siquidem brasica bis cocta, sunt qui ad uentris cohibitionẽ utantur. Omnibus enim quæ in humore coquuntur usu uenit, ut quiddam ab eius facultate in se deriuent, ac de sua uicissim portionem aliquam ipsi impartiantur. Quare si aut lentem, aut brasicam, aut aliquem marinorum piscium, quibus testa pro cute est, decoxeris, ac postea decoctum ipsum oleo, garo, pipereque conditum, propinaueris cuipiam, uidebis planè potionem quidem aluum dẽre, esu autẽ solidi corporis constipari: sicuti & tormina & inflationes oriri, si una cum ipsorũ iure, solidũ etiam corpus sumatur. Sic namque pugna quædam inter un[illegible]it, cùm solidum quidem corpus hæreat subinde, succus autem ad excretionem properet. At cùm nõnullis quidem uenter ad egerendum sit natura propensus, alijs autem difficilis, utrique pro sua natura symptomatis quæ ab huiusmodi cibis fiunt,

Viuere absque alimento non licet.

Demonstratio omnis aut à sensu proficiscitur, aut ab euidenti notione.

Diocles.

Experientia quæ cognoscantur.

Biliosum fortitos uentriculũ, cibos corruptu difficiles, quàm faciles, melius concoquere.

Bubulã quàm saxatiles pisces, cur nõnulli melius facilius concoquant.

Lentis & brasicæ decoctum, aluum subducere, ipsas autem substantias, sistere.

Elixa omnia de potentia aqua nõnihil propriæ substantiæ, et uicissim sibi aliquid ab illa accipere.

Tormina fieri, alimentorum contrarijs succis inter se pugnantibus.

afficiuntur, quum uenter alius sicci, alius solidi corporis facultati opituletur. Interdum etiam pituitosum uentre humorem, interdum biliosum acervari contingit. Atque ipsius pituitosi, alius quidem est acidus, alius salsus, alius dulcis, alius denique sensibilis qualitatis expers. Rursus alius est liquidus, alius crassus, alius uiscidus, alius dissipatu difficilis. Humoris etiam biliosi, alius est flauus, alius pallidus: in quorum utroque maximum est, pro maioris minorisque ratione, discrimen. Singuli igitur memorati humores, cum aut ad alui excretionem, aut eiusdem cohibitionem plurimum habeant momenti, postquam integra ciborum memoratorum corpora cum suis succis in uentrem peruenerint, iis quidem qui eiusdem secum sunt facultatis, ferunt suppetias. Alimenta ergo in tardiore transitus esse comperiuntur, alias ob naturalem nostrâ ab initio constitutionem, alias ob uentris dispositionê acquisititiam, nonnunquam ob peculiarem esculentorum ac potulentorum substantiam. Siquidem atriplex, blitum, malua, cucurbita, quia sunt lenta & perhumida, aliis quæ talia non sunt, celerius subsidunt, in iis potissimum, qui sumptis illis, leniter in pauimento obambulant. Eodem in genere aliquis ponere posset, mora, dulcia cerasia, & ex aliis quæ dulcia simul sunt atque crassa. Pepones quoque & melopepones, quòd humidi sint ac lenti, uentri sunt subducendo idonei, facultatemque mediocriter abstergêdi habêt, ideoque uteri ea quæ urinam mouent, commemorantur. Ex numero etiam humidorum atque aquosorum corporum sunt & illa quæ præcocia, & Persica uocant, & omnino quæ nullam gustantibus aut olfacientibus qualitatê repræsentant. Quæ quidem si uenter ad deiiciendum procliuis, non ægre subsidunt: sin minus, hærent & ipsa sublimia, medium quodammodo inter aluum sistentia, & promouentia, locum sortita. At melicratum, in quibus celeriter distributio anticipat, nihil aliud ad excretionem confert: quinimò cibis secum commistus, ad distributionem præit. Quòd si distributioni celeritas non anteuertat, excretionem, non secus ac flaua bilis, sua acrimonia & mordacitate prouocat. Atque horum ciborum potionumque genus, duntaxat mordicatione sua uentris partes ad expulsionê exsuscitat. Alia autem sunt, quæ uentrem subducunt, quòd facultates in se medicamentosas habeant commistas: ac proinde horum substantia ex cibo pharmacoque conflatur. Porrò quæ medii temperamenti sunt, nullaque insigni qualitate prædita, ea solum sunt alimenta, non etiam medicamenta, quum nullam aliam dispositionem in animantis corpore ingenerent, sed quale animalis, quod nutritur, corpus assumpserant, tale prorsus conseruent. Cæterum si hominis quidem corpus medii plane temperamenti sit, per alimenta medii temperamenti eo in statu seruabitur. Sin autem frigidius, calidiusue, aut siccius, aut humidius id fuerit, medii temperamenti cibum & potum perperam exhibueris. Quippe huiuscemodi corpus, quatenus ab exactê media commistione recessit, eatenus in diuersum statum traducatur oportet: idque per præsentis intemperantiæ contraria, in eodem gradu adhibita. Quare ad præsentem speculationê summe necessarium esse iudicaui, hominum pariter ac ciborum temperamenta considerasse, ut cognoscamus quænam quibus sint adhibenda. Etenim mel, uerbi gratia, calidis & siccis naturis est aduersissimum: frigidis uerò ac humidis utilissimum, siue ea temperies iis eis naturalis, siue accesserit propter ætatem, siue propter regionem, aut anni tempus, aut uitæ conditionem. Neque uero satis est principalissimam cuiusque cibi temperiem nouisse, sed qualitates etiam quæ hanc sequuntur, callere oportet: quarum multæ quidem in saporibus, quædam in odoribus uidentur consistere: quandoquidem cibi ipsi eandem cum iis medicamentis obtinent facultatem, quibus cum sapore conueniunt. Cæterum in commentariis de medicamentis causam explicauimus, quamobrem astringentia quædam non eidem cum aliis astringentibus agant, ut aloë, æs ustum, atramentum sutorium, flos æris, squammaque, & chalcitis. Siquidem quod in quoque istorum, astringenti facultati alia quæpiam sit mista, eueniat ut opera quæ sigillatim eduit, sint diuersa, perinde ac si mello cydonio scammoniam intus inseueris: quod interdum utique facimus, partes mali quæ circum semen sunt, exculpentes, deinde cauitatem scammonio replentes, ac postea luto* circumlinentes, assantesque, atque ita mollium mandendum dantes. Quod namque hunc in modum praparatum est, absque stomachi subuersione aluum subducit. Quare minimè dubitandum est, quin saporum facultates, actionem suam quam a natura habent, efficiant. Porrò in quo qualitas inest astringens, ipsa quantum in sepsa est, uicina corpora cogit, constringit, refrigerat. Idem tamen corpus nonnunquam alias sui partes calefacientes, alias refrigerantes habere potest. Nos autem ex beta & lente cum sale & garo interdum edulium paramus, alui soluendæ gratia. Sin minus uelis subducere, ubi lentem excorticatam bis coxeris (nempe aqua priore effusa) ac dein portiunculam gari atque salis indideris, tantum aceti iniicito, quantum gustum minimè offendat. Ita enim pharmacum iucundissimum utilissimumque reddideris, & cibum non paucis eorum qui diuturna côflictantur diarrhœa. Cæterum affectuum cognitio, existit remediorum materia, non autem remedia ipsa: de quorum facultatibus differere in hisce commentariis est animus: quanquam libri solent esse monumenta quædam eruditorum, non rudium & indoctorum perfecta doctrina. Neque enim quisquam ex libro nauclerus, aut artifex alterius artis euasit. Ac proinde rectè illud uulgò dici uidetur, optimam esse doctrinam, quæ uiua uoce traditur.

De Tritico.

PLVRIMVM exigua mole habet redditque alimenti id triticum, quod densum est, dentibusque uix diuidi potest. Quod huic contrarium existit, magna mole exiguum alimentum largitur. Est autem quod densum est, laxo longe grauius & pôderosius, coloreque magis flauescens. Porrò furfu-

furfuracei panes parum quidem alunt, uentrem uerò multis excrementis implent, ob eamq; causam facile etiam descendunt. Ad hæc, quód furfur nonnihil facultatis detersoriæ sortiatur, meritò intestinis exasperatis, celeris eorum fit deiectio. His autem cõtrarij sunt panes purissimi, plurimum ponderis exigua mole habentes: qui omnium tardissimé deijciuntur: quare copiosiori fermento egent quàm furfuracei, subactioneq; longiori nec statim post ipsam assari postulât. Iidem assationem diuturniorem, quàm furfuracei, requirunt. Est autem & alia panum species inter hos plané media, quos συγκομιστὸς & συγκόμιστος, hoc est, miscellaneos ex farina & furfure, appellant. At uerò purissimus panis apud Romanos, siligineus dicitur: quemadmodum qui hunc est proximus, similaceus. Inter panes igitur siligineus plurimum alimenti præstat: post ipsum similaceus tertio loco medius, qui & miscellaneus dicitur: post hunc, sordidorum est quintum genus in quibus furfuraceus postremus est, minimumq; omnium nutrit, sed omnium maxime per aluum descendit. Concoctu autem sunt inter panes facillimi, qui plurimũ sunt fermentati, probeq; subacti, quiq; in clibano igne moderato fuerint assati. Inter ex panibus is athletæ quidem est cõmodus, qui neq; est bellissimé assatus, neque multum fermenti recepit: priuato autem & seni, qui in clibano probe coctus etiam sit, habet etiam fermenti multũ. At qui omnino caret fermento, prorsus nemini est cõmodus. Quód si caseum aliquid illi addatur (sic enim rustici apud nos festis diebus panes quos uocant azymos conficere solent) eius usu prompte omnes læduntur, etiam si fortissimo sint corporis habitu: cuiusmodi sunt messorum ac fossorum robustissimi, qui in Alexandria, alimina & camelina uescuntur carne, ob idq; grauissimis cruditatis morbis tentantur, atq; ante senectam intereunt. Quód autem eorum plerique, qui se confecerunt laboribus, minus a prauis cibis læduntur, in causa est, quód ijs somni sunt prolixiores: quæ res ad coctiones multum ipsis adfert momenti. Athletæ uerò alimentis utuntur crassi & uiscidi succi, & quæ per exercitia improba, nõ facilè aut corrumpi queant, aut in uapores soluantur. Quibus cibis si priuatus aliquis, aut ab exercitijs aliquis uti uoluerit, celerrimè in plenitudinis morbum incidet, copiam crudi & crassi succi coaceruans: qualis est ille humor qui in urinis subsidet, puri quandoque assimilis: nisi quód pus & grauéolens est, & lentum, crudus uero succus non item. Inter panes rursus, optimi sunt clibanitæ: his proximi, qui assantur in furno minori. At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentũ, ceu in clibano, assantur, praui omnes sunt, ut qui seruã qualiter habeant. Omnium autem pessimi sunt, quantũ ad modum assandi pertinet, quos eò subcineritios nuncupant, quod cineribus tecti assentur.

De Placenta, quam πλακοῦντα appellant.

QVAE placenta ex farina tritici læuigata sufficienti aquæ portione, atque oleo intra sartaginem fricta, conficitur, appellaturq; ταγηνίτης ab Atticis, ea quidem cohibet uentrem, & crudorum succorum est generatrix. Quapropter & a quibusdam mellis quippiam ei admiscetur. Sunt qui & salem marinum misceant.

De Itriorum compositione.

DVPLEX autem est Itriorum species: præstantior quidem, quam hyemata: deterior, quã lachana appellant. Quæ sane ex his ac similagine componuntur, crassi sunt succi, & tarde subsident, iecorisq; obstruunt meatus: ad hæc lienis imbecillitatem augent, calculosq; in renibus gignunt. Quód si cocta belle fuerint, atque mutata in sanguinem, admodum nutrient. Quæ uerò cum melle parantur, mistam possident facultatem. Quanquam in ijs qui obstructionis principium habent, aut inflammatione, aut scirrho sunt aliquo obsessi, nihil minus quàm illa nocent: nonnunq; etiam grauius. Vt autem de pane sermonem repetam, is saluberrimus est homini neq; iuueni, neq; exercitationibus dedito, qui tum salis, tum fermenti habet plurimum, maximeq; fuerit, antequàm assetur, subactus. Modus autem fermenti & salis sitis, qui gustui sensum tristem non inferat.

De Pane loto.

QVI panis abluendi rationem excogitarũt, minoris sane alimenti cibum, sed qui ab obstructionis noxa absit, quoad licet, longissimè, inuenerunt. Siquidem panis hic, succum crassum & lentum habet minimum, ut qui ex terrestri aereus sit factus. Cæterũ id edulium quod ex multa tritica farina lacti permista constat, tametsi boni succi & multi alimenti sit, ex ijs tamen est, quæ ob assiduum usum, hepatis obstructiones, & calculos renũ procreant: ad hoc etiam conferente eorum temperamento aereo simul & igneo.

De Alica, siue Chondro.

ALICA ex genere est tritici, & ualenter nutrit, succumq; lentum habet. Proinde huius usum multum uitare conuenit, idq; potissimum quibus iecur facilé obstruitur, aut renes calculis gignendis sunt prompti. Quod autem ad sorbitionis alicæ pertinet, oportet succum eius (qui sané magnam cõcoctionem desiderat) tum multa aquæ admixtum super carbones coquere, plurimum mouendo, quoad exacté percoctus fuerit: tum uerò salis quippiã etiam inijcere, oleũq; in principio, si placeat. Quod si quando sani ob uehementem uentris mordicationem, aut biliosi humoris & multi transitum, sorbitione eguerint, ijs alicam plurimum coctam, donec extabuerit, ac dein colatam propina.

De Tritico elixo.

ELIXVM triticum uentrem, ceu pondus maximum, premit, nauseam ciborum inducit, flatus generat, dolorem capitis, caliginemq; oculorum conciliat, ac denique immodicé sistit aluum: cuius facultas, unicum in cruditatibus est remedium. Nutrit tamen ualidé corpus & robur insigne ijs, qui ipso usi fuerint, comparat.

De Amylo, hoc est, farina citra molam ex tritico facta.

AMYLVM ex tritico fit, partes exasperatas læuigandi uim obtinens: lotisq; panibus similem facultatem sortitus. Nam ut illi, minus

Panis saluberrimus homini neq; iuueni, nec exercitatio dedito, qui salis multum esse debet.

Panis lotus minus nutrit, minusq; obstruit

Pulmentum ex lacte & farina, hepatis obstructiones & renum calculos gignere.

Alica.

Chondri usus quibus debet esse suspectus.

Alicæ sorbitio quibus sit propinanda.

Tritici elixi incõmoda

Alui facultas in cruditatibus unicum est remedium

Amyli facultas.

quam panes non sint, corpori alimentū præbet: & non calefacit, cùm cæteri panes calefaciant.

De Hordeo.

HORDEVM, quoquomodo ipso utaris, uim quandam habere refrigerandi cernitur: qua quidem ratione a tritico differt, necnon quòd triticum sanè crassum & lentum humorem gignat, hordeum autem, & tenuem, & detersorium nōnihil. Cæterū polenta quæ ex frixo hordeo conficitur, siccare conspicuè cernitur. quum tamen ipsa ptisana humectet, ubi plurimum intumuerit coctione longa, tandemq; in chylum degenerauerit. Acetum autem tunc ei admiscetur, cùm planè intumuerit. cùm uerò cocta fuerit exactè, sub edendi tempus salem tenuem iniicere oportet. Oleum etiam, si in principio statim inieceris, coctioni nihil nocueris. Porrò hordeum ex quo conficienda est ptisana, aliquandiu in aqua præmacerandum est, postea uerò in mortarium coniectum, usque eò terendum est re aliqua aspera, dum is qui in superficie est cortex, abiectus sit. Quòd si non quicquid est paleaceum deciderit, elixa ptisana magis quidem deterget, nullam autem aliam noxam accipiet. Sic præparatæ ipsius ptisanæ lentor, læuis, continuus, blandus, lubricus, & moderatè humidus est. sitimq; arcet, ad abluendumq; idoneus, nec astrictionem habet, nec tormina gignit, nec denique in uentre exturgescit, cùm intumuerit inter coquendum, quantum intumescere poterat.

De panibus hordeaceis.

HORDEACEI panes (quorum similes sunt differentiæ illis quas de triticeis tradidimus) multò minus triticeis alunt, magisq; subducuntur per aluum, & potissimum si facti ex peiori hordeo fuerint. Laudatissimū autem est hordeum quod candidum, ubi pinsitum est, apparet, nonnihilq; habet densitatis & pōderis. Porro quod totum plenum est, & eius circunscriptionem externam habet tensam, melius eo est, quod gracile est & rugosum: id quod seminum omnium tibi sit indicium cōmune. Cæterum non debes uti seminibus statim post collectionem, sed ubi ea in locis reposueris, diu ab eis abstinere, quo interea pars quidem humoris superflui exhalet, pars autem etiam coquatur. Desinit enim a plantis, fructibus, & seminibus, postquam collecta & reposita fuerint, primū quidem quicquid in ipsis aquosum est, ac tenue. pòst autem, & nonnihil humidi naturalis. Quare quæ diutissime fuerunt reposita, uires habent imbecilliores. Verū huius terminus sit, cùm ab ipsis diuisis puluis quidam tenuis excidit.

De Polenta.

EX RECENTI hordeo mediocriter frixo laudatissima fit polenta. Quum autem polenta omnis quæ rectè est facta, boni sit odoris, ea est suaueolentissima, quæ ex optimo ac recenti hordeo, & quod aristam non admodum habeat siccam, confecta est. Quæ quidem si cum uino austero fuerit epota, uentrem desiccat. In uniuersum autem, priuatis quidem & in ocio degentibus, plurimum alimenti largitur. iis uerò qui quoquomodo exercentur, minus quàm quòd sit satis.

De Maza.

AT maza (quæ ex polenta frixa conficitur) tantùm in alendo corpore, à panibus hordeaceis, quantùm hi à triticeis, relinquitur. Quippe cùm hordeum initio suapte natura furfurem haberet nō paucum, uel ex se ad concoctionem ineptum, frixum iam, eum ipsum habebit tum siccriorem, tum fractu & comminutu difficiliorem: sicuti & cremorem illum ex quo corpus alimentū sumebat, similiter aridiorem. Quo fit ut maza panibus hordeaceis, ægrius coquatur, magisq; uentriculum flatu impleat. in quo etiam si diutius manserit, turbationem excitat. Citius autem subducitur, si cōmista diutius, atque subacta fuerit. Quòd si mel quoq; additur, citius etiam ob id uentrem excitabit ad excretionem. Porrò ptisana detersoria & incisoria est: quod in cute nostra iudicat, ipsius sordes eluens. Iam si paulò pòst, quàm ipsam cuipiam sorbendam dederis, uomere ipsum compuleris, pituitam quæ in uentriculo continebatur, deterget, & omnia uomitu simul cum ea eiiciet.

De Zea, Typha, & Olyra.

ZEA (quam uulgo speltam uocāt) nutrit quidem hordeo ualentius, at impotentius tritico: ac proinde mediam inter triticum & hordeum naturam possidet. Olyra eiusdem cum Zea est generis. Quæ quidem si bona sit, panes ex ea confecti, post triticeos saltem sunt præstantissimi. Secundi ab his sunt qui ex typha parantur. Ex nobilissima autem olyra, ut decet, excorticata, sunt qui nominatū tragum conficiant: quo plerique utuntur, primū in aqua coquentes, deinde ea effusa infundentes sapam, aut uinū dulce, aut mulsum, quibus postea superiniiciunt & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimū intumuerint. Quod uerò ad colorem natiuū pertinet, in hordeo quidem & olyra est albus, in tritico & zea subflauus. At typha flauior tritico existit. In uniuersum autē, quæ semina parua mole multā reddunt substantiam, eamq; crassam & uiscidam, optimi succi sunt, ac multi alimenti: nō tamen facile per aluum secedunt. Quæ uerò his sunt contraria, mollem quidem ac laxam habent substantiam: partes autem ipsorum furfureæ, citius quidem subducuntur, sed alunt minus. In iis ipsis, quæ graueolentia sunt, & gustum quendam habent iniucundum, perspicuum est quòd omnia & prauī sunt succi, & difficilia concoctu.

De Auena, quæ Bromus dicitur.

AVENA, iumentorū, non hominū, est alimentum, nisi eos extrema fames illa nutriri compellat. Est autem admodum calida, minusq; nutrit quàm typha: & panis inde confectus, insuauis existit, non tamen aluum aut sistit, aut prouocat, sed, quod ad id saltem pertinet, medium locum obtinet.

De Milio & Panico.

PANIS qui ex milio fit & panico, exigui est alimenti, & frigidus ac præter id, tum præaridus, tum friabilis, cùm nihil in sese habeat nec lentoris, nec pinguitudinis. Quare aluum humentem desiccat. Porrò milium ad omnia est panico præstantius, suauiusq; editur ad hæc cōcoquitur facilè, uentrem minus sistit, ac magis nutrit.

De

DE LEGVMINIBVS, HOC EST, SEMINIBVS CEREALIBVS, EX quibus panis non fit ac primùm de Oryza.

Oryza omnes ad sistendam aluum utuntur.

ORyza omnes ad sistendam aluum utitur: quod semen difficilius quàm alica concoquitur, ac minus alit, illa insuauior existens.

De Lentibus.

Lentis substantia. Lentis succus.

SVBSTANTIA lentis crassa, terrea, austera & astringens existit. Succus autem qualitatē astringenti contrariam possidet. Quare decoctū ipsa, cum sale, garo, aut oleo etiam conditum, aluum deijcit. Cæterū lens bis cocta supprimit alui profluuia, stomachum, intestina, & totum denique uentrē corroborat. Lens porrò decorticata magis nutrit quàm quæ cortice spoliata nō est: succum tamen crassum & prauum gignit, nec sic alui profluuia desiccat. Iure igitur qui largius hoc edulio utuntur, elephantiasim & cancros incurrunt: ijsque tantùm qui laborant cachexia, utiliter talis cibus præbetur. Qui quidem integrū & inculpatū uisum hebetat, ipsum immoderate exsiccans: ei uerò qui contrario modo se habet, confert: retinetque muliebria profluuia. Cùm autem ptisana, in eo saltem, contrariam ipsi facultatem possideat, ex amborum mistione præstantissimū edulium conficitur, idque minori portione ptisanæ mixta, nec non satureia, aut pulegio addito. In summa uerò, lens aduersatur ijs, qui crasso melancholicoque succo redundant. Cæterū in ipsa uictus ratione, temporum ratio est habenda, sicuti & regionum, & anni temporum. Etenim autumno melancholicis ac siccantibus cibis abstinere, hyeme autem uti oportet: quemadmodum æstate humectantibus simul & refrigerantibus. At uere, quòd medij temperamenti sit, mediæ facultatis cibi sunt dandi.

Lens bis cocta uentris fluxum supprimit, corroboratque.

Lens si quis ea largius utatur, elephantiasin & cancros inducit.

Lens uisum inculpatū hebetat.

Lens ptisanæ mixta optimum edulium.

Lens aduersatur ijs qui crasso melancholicoque redundant succo.

Temporibus quæ uictu ratio.

Vere medij temperamenti cibi.

De Fabis.

Fabaceus cibus est flatulentus.

CIBVS qui ex fabis conficitur flatulentus est, etiam si coquatur diutissime: id quod sentientes nonnulli, cepas ipsis adijciunt: cùm quicquid flatulentum cibarijs inest, corrigatur per calefacientia & tenuantia. Habent autem fabæ substantiam non densam nec grauem, sed fungosam ac leuem, quæ uim quandam detergendi possidet. Quare fabacea farina mulieres faciem deungūt: tollit enim lentes quæ in facie apparēt: ob quam sanè facultatem, uentrem non cunctanter fabæ ipsæ permeant. Porrò si frixæ fuerint, sicuti & legumina omnia, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficillimæ, tardeque prætereunt, & crassi succi alimentū exhibent. Quæ fabæ si uirides quidem collectæ sunt, postea uerò exsiccatæ, ut minus nutriūt, sic deijciuntur promptius.

Fabæ substantia.

Fabacea farina lentes faciei extollit.

Legumina omnia frixa reddi concoctu difficiliora.

De Faba Aegyptia.

FABA Aegyptia ut magnitudine, sic etiam humiditate, quàm nostra, est longè superior, magisque etiam excrementitia.

De Pisis.

Pisa agunt deorsum minus quàm fabæ.

PISA tota substantia cum fabis sunt consimilia, eodemque modo sumuntur: non sunt tamen flatulenta usqueadeo, nec sortiuntur uim detergendi, ideoque magis in aluo morantur.

De Ciceribus.

Cicer prouocat venerem.

CICER edulium est non minus flatulentum quàm faba, sed ualentius nutrit illa. Ad uenerem autem incitat, creditumque etiam est semen gignere. Abstergit præterea cicer magis quàm faba: sic ut nigra & exigua cicera manifeste calculos renum, uel hærentes, comminuant. Satius tamen est succum ipsorum in aqua coctum ebibere.

Cicera nigra, calculos renum frangunt.

De Lupinis.

ELIXVS lupinus, ac deinde maceratus in aqua dulci, donec omnē insuauitatem exuerit, sic demum manditur cum garo & oxygaro, uel solum cum sale mediocri conditus. Lupini porrò substantia, dura & terrestris existit, quod ipse concoctu difficilis sit, succumque crassum gignat, est necessarium. Ex quo nō probè in uenis confecto, crudus propriè appellatus succus colligitur. Quare lupinus ipse tardè ac difficulter descendit. In uniuersum autem, ut ea quæ humidiora sunt consistentia, exiguum corpori dant alimentum, & quod celeriter in halitus digeratur, sic dura & terrestria (e quorum numero lupinus existit) perdurabile, copiosum, & quod ægre absumatur, largiuntur.

Lupinus est concoctu difficilis, crassumque succū producit.

Lupinus alimentum copiosum, perdurabileque largitur.

De Fœnogræco, quod τῆλις dicitur.

τῆλις.

INTER manifeste calefacientia hoc semen censetur, eundemque hominibus in cibo usum præstat, quem lupini. Præsumitur autem ipsum cum garo, alui subducendæ gratia. Caput, si sumatur copiosius, ferit. Succus elixi fœnigræci sumptus ex melle, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est commodus: suo quidem lentore, leniens: calore autem, dolorem mitigans. Quod autem abstersoriæ qualitatis quoque sit particeps, excretiua etiam ad excretionē instigat. Sed parcius mel ei est miscendum, ne mordacitas ipsa exuperet. In diuturnis uero thoracis citra febrim affectibus, pingues cum eo quidem palmulas elixare oportet: ubi autē succum ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum eo uti præstat.

Fœnumgræcum calfacit, lenit, atque dolorē mitigat, facultatem etiam possidens abstergentem.

Fœnigræci succum auxiliari diuturnis thoracis affectibus.

De Phaselis & Eruiala.

Phaselorū & eruiale facultas.

HAEC quoque semina homines, quo modo & fœnumgræcū, prius in aqua, quoad radicem produxerint, macerātes, uentris subducendi gratia manduut ante alios cibos, garo intingentes. Succum autem, cùm coctus est, atque in corpus distributus, habent copiosioris alimenti, quàm fœnumgræcum. Inter ea tamen quæ succum bonum ac prauum generant, inter concoctu facilia & difficilia, tarde & celeriter transeuntia, flatulenta & flatus experta, multū ac parum nutrientia, medium sibi uendicant locum.

De Cicercula.

Cicercula vis.

SVCCVM habet phaselis & ernialis facultate quodammodo similem, sed cōsistentia crassiorem: ob eamque ipsam causam, plus aliquantulo, quàm illa, nutrit.

De Aracis.

Aracorum facultas.

SEMEN hoc & usu & facultate semini cicerculæ est simile, nisi quod durius est, ægriusque elixatur, ac proinde in uentre difficilius concoquitur.

De Dolichis, siue Smilace hortensi.

Dolichus, siue smilax hortēsis.

QVEMADMODVM si umētacea semina species, uà memorata legumina siliquis continentur, similiter & ipsos dolichos siliquæ continent: qui quidem minus sunt flatulenti quàm pisa, nec nō affluentius nutriunt, ac celerius etiam descendunt. Cæterùm integros ipsos atq; etiamnum uirides unà cum suis siliquis, ex oleo & garo, ut plurimum homines manduut. Nonnulli etiam uinum adijciunt. Sed eos, nisi prius reficcentur, non reponunt, propter copiosiorem humiditatem, cuius occasione solent corrumpi. In summa uerò, dolichus uidetur species esse illius plantæ, quam hodie phaseolum appellant.

Dolichus uidetur esse species phaseoli.

De Orobo siue Eruo.

Eruum.
Orobus praui ē̄t succi.
Orobi expurgāt pectus.
Orobi duplices.

ERVVM insuauissimum est, & praui succi: quare homines ab eo, nisi in summa fame, abstinent. Vtimur autem orobis ipsis cum melle, ceu medicamentis humores crassos thoracis pulmonisq; expurgātibus. Porrò inter orobos, albi minus sunt medicamentosi ijs, qui ad flauitiem, aut pallorem recedunt. Bis cocti, insuauitatem, ac simul detergendi incidendiq; uim amittunt, ac sic extra insignē amarorē desiccandi uim possident.

De Sesamo & Erysimo.

Sesamū subuertit stomachum.

SESAMI semen pingue est, ideoq; repositum, celerrimè fit oleosum. Quamobrem eos qui ipso uescuntur, celeriter implet, stomachumq; subuertit, ut pinguia omnia, ac tardè concoquitur, pingueq; corpori alimentum præbet. Est autem crassi succi: ideoq; non properè permeat. Cæterùm ipso solo nō liquefacto uescuntur, sed cum melle coacto in placentulas. Panibus etiam inspergitur. Erysimum sesamo quodammodo esse affine uidetur, sed eo omnino deterius. Vtrunque tamen temperie est calidum, quam obrem sitim excitant.

Sesamum crassi ē̄t succi.
Sesamum cum melle in placentulas cogitur.
Erysimum.
Sesamū calfacit.

De Papaueris semine.

Papaueris semē condimenti permiscetur panibus.
Papaueris facultates insignes.

SATIVI papaueris semen, panibus utiliter ceu condimentum inspergitur: est tamen album nigro præstantius. Refrigerandi autem possidet facultatem, ideoq; somniferum est. Quòd si sumptum liberalius fuerit, soporem etiam inducit, atq; coquitur ægre. Illubet præterea quæ ex pulmone ac thorace tussi expuuntur. Confert uerò ijs qui catarrhis fluxu tenui à capite defluentibus infestantur: corpori autem nullum cōmemorabile alimentum præstat.

De Lini semine, quod Linospermon uocant.

Linospermon.
Lini semen modicè urinam mouet.

STOMACHO noxium est, & coctu difficile, exiguumq; alimentum corpori exhibet: modicam tamen mouendæ urinæ possidet facultatē quæ magis apparet, cùm frixum sumitur. Tunc autem magis quoq; aluum sistit.

De Ormino, uulgò Gallitricho appellato.

Orminum.
Gallitrichum.

PARVM in seipso habet alimēti, ut quod medie inter erysimum & cuminum naturæ existat.

De Cannabis semine.

Cannabis semē calidum est, caput ferit.

HOC semen concoctu est difficile, stomachoq; & capiti nocet, ac breuiter prauum succum producit. Multum autem calefacit, ideoq; sumptum paulò largius, caput ferit, uaporem suū ad ipsum mittens, calidum simul & medicamentosum.

De Viticis, siue Agni casti semine.

Vitex
Agni casti semen ... uenerem.

ID SEMEN etiam per se frixum manditur, crediturq; appetitus inhibere uenereos. Alimentum autem corpori præbet exiguū, idq; siccans refrigeransq;. Flatus autem ualde dissipat: quorum omnium occasione, ijs qui à uenere puros se seruare conantur, est accommodum.

De Aphace & Vicia.

Aphace.
Vicia.

HAEC legumina non insuauia modò, sed concoctu etiā sunt difficilia, aluumq; inhibent: quare alimentum haud boni succi, sed crassum, atq; ad humorem melancholicum gignendum, idoneum exhibent.

De seminibus alienigenis, quæ in quoq; genere permista reperiuntur.

Lolium.
Aegilops.
Aracus.
Securidaca.
Aphace.
Melampyrum.
Semina ... in seminibus leguminum purganda.

IN tritico quidem frequens lolium reperitur: in hordeis etiam, sed paucum. Quam autem ægilopem uocant, ea in hordeis frequens inuenitur. Sicuti in lente aracum, & securidacam, & plantulam, quam aphacem dicunt, quæ ipsam lentem strangulat. Melampyrum autem nuncupatum ex tritici quoque mutatione gignitur, sed prauitate quamplurimum à lolio relinquitur. Non igitur oportet nos in purgandis seminibus, quæ ad esum comparantur, esse negligentes persuasos, etiam si noxam quæ quotidie fit, ob exiguitatem sensu non percipimus, quod tamen longo tempore ex ipsa aceruatur, tandem erupturum.

GALENI PERGAMENI de alimentorum facultate, liber secundus.

Fructuum semina.

OMnia edulia, quæ primo libro fuerunt commemorata, plantarum erant semina, exiguum quiddam à fructibus discrepantia: nūc uerò de fructibus agere instituo, in quorum uisceribus reperiuntur & alia semina, quæ ab ipsis fructibus maximè dissident: cuiusmodi sunt quæ in ficubus, uuarum acinis, pinis, ac denique alijs plantarum fructibus, ut cucurbitis, peponibus & melopeponibus, licet cernere semina. Cæterùm in fabis, lupinis, dolichis, lente, & alijs id genus seminibus, quæ siliquis obuoluuntur, quod quidem ex siliqua semineq; est cōpositum, ipse fructus existit. Plurima tamen substantiæ pars in seminibus inest. Porro aliorum propèmodum omnium, quæ primo memorauimus libro, semen duntaxat manditur: solius autem dolichi, dum adhuc uirescit, fructus integer editur. Vnde ueterum nonnullos arbitror sub phaseolorum nomine dolichos comprehendisse.

Dolichi ... integer ...

De fructibus fugacibus, quos Græci ὡραίους nuncupant.

Hora quod tempus anni dicitur.
Horarij fructus ... facile ... non possunt.

HORAM anni, Græci id tempus appellant, in cuius medio caniculam exoriri cōtingit. Tempus autem id dierum est quadraginta: quo tempore omnes horarij (quos uocant) fructus, consistunt, ut cucurbitæ, mora, pepones, melopepones, persica, & consimilia. Vocant autem ipsos horarios, quò eos ab ijs qui ad reponendū idonei sunt, distinguant. Corrumpunī siquidem facile, nec probe asseruari queūt, quemadmodum cetera

cerealia omnia. Nonnulli tamen è cucurbitis semen nacuantes, dein carnem uelut carnē siccantes, in hyemem reponunt. Porrò quæ corpus habent cōpactum, ea ut permaneant, sic solidam, terream, multumq́ue nutrimenti substantiam possident. Quæ uerò cōsistentia sunt humida, corrumpuntur, exiguumq́ue habent alimentū, & quod excernatur facile, potissimū cùm uinosum quippiam ipsis inest, ac detergendi facultas. Talia autem detersoris succi esse perhibemus iis, quæ nullam saporis qualitatem habent sensibilem, quomodo aqua optima nullam habet. Hæc igitur omnia, & iis multò magis quæ ante exactam maturitatem manducamus, flatulenta quidem sunt, uerùm subducuntur celerius: quemadmodū etiam quæ succum habent tenuem, citius distribuūtur. Sunt autem omnia hæc praui succi, solusq́ue is utiliter ipsis utetur, qui æstu uehementiore, & longiore itinere sese confecerit. tunc enim iuuant, corporis squalorem humectantia & si frigida sumantur, moderatè refrigerantia. Etenim humectandi quidem semper habent facultatem: refrigerandi uerò nequaquam, si calida, sicut dixi affectis, fuerint comesta.

Cucurbitæ quomodo reponantur in hyemem.

Aqua optima nullam gustu qualitatem obtinet.

De Cucurbita.

CRVDA quidem insuauis est, concoctuq́ue difficillima stomachū lædit, nisi uomitioni eddatur. Hanc igitur & alia fugaciū pleraque, aut postq̃ elixa fuerint, aut statim certè, aut in sartagine frixa, aut assa, omnes homines esse consueuerunt. Siquidem cucurbita elixa, prorsus insipida est: quocirca multos apparandi modos admittit, ut quæ in medio omnis excessus consistat, ob idq́ue ad quemuis excessum ex æquo duci queat: ac proinde illis quibus mista fuerit, assimulatur. Iam uerò cucurbita, quantum in se est, humidum frigidumq́ue, & ob id exiguum corpori alimentum præbet, facile tamen descendit. Sed neq́ue coquitur ægrè, si modò prius corrupta non fuerit. id quod interdum ei, ut aliis omnibus humidis, similac fugacibus accidit, si diutius in uentriculo hæreat. Assa autem uel frixa in sartagine, quamplurimum quidem de propria humiditate deponit. Cæterùm ob aqueam sibi qualitatem innatam, meritò gaudet origano.

Cucurbitæ quia insipida, multos apparandi modos admittit.

De Peponibus.

VNIVERSA Peponum natura frigidior est, cum humiditate copiosa. Habent autē uim quandam abstergendi, cuius beneficio urinam cient, & deorsum expeditius quàm cucurbita, melopeponesq́ue, permeant. Semen autē potentius quàm ipsorum ueluti caro, deterget: adeò ut aduersus renes calculo infestatos conueniat. Succum tamen in corpore gignit uitiosum, idq́ue potissimū, cùm concoctum probè nō fuerit. quo casu choleræ morbo obnoxios consueuit efficere. Quin etiam priusquàm corruptum fuerit, ad uomitum quoq́ue est idoneū, præcipuè si largius sumatur.

Pepones urinam cient.

Peponum semen renibus calculosis.

Vomitum pro....

De Melopeponibus.

MELOPEPONES minus quàm pepones sunt humidi, nec adeo praui sunt succi. Minus item urinas mouent, tardiusq́ue deorsum descendunt. Ad uomitum præterea excitandum, non tantum, quantum pepones, habent momenti, nec adeo celeriter in uentriculo corrumpuntur, etsi in iuuando eo, autumnalibus fructibus longè sunt inferiores.

Melopeponum facultas.

De Cucumeribus.

VRINAM quidem & ipsi, quomodo pepones, cient, minus tamen quàm illi, quia ipsorum substantia minus humida est, ideoq́ue non facilè, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Inuenias autem qui ipsos concoquant, ob naturæ cum eis familiaritatem. Siquidem à totius substantiæ proprietate, suus cuiq́ue animantium generi cibus est familiaris: ut coturnicibus quidem elleborus, sturnis autem cicuta. Cæterùm quibus biliosus humor, aut omnino prauum excrementū quoduis, in uentriculo sæpe congeritur, in iis quæ natura concoctu facilia sunt, celeriter corrumpuntur. Quodsi quispiam eorum aliquid, quæ cæteris concoctu sunt difficilia, concoxerit, succus tamen qui ex eo in corpus distribuetur, eandem semper retinebit naturam. Quare omnibus praui succi eduliis censeo abstinendum, etiamsi ea quibusdam esse concoctu facilia uideantur.

Cucumeres mouent urinam.

Coturnices uescuntur elleboro. Sturni aluntur cicuta.

Bile redundantibus uentriculis, corrumpere cibos concoctu faciles.

De fructibus qui ab arboribus colliguntur.

EX fructibus quibus uescuntur homines, humidi quidem, tenue humidumq́ue corpori alimentum præbent: quod ob id per corpus celeriter permeat, excernitur tum per cutim, tum per urinas. Consistentia autem solidi, ut alimentum copiosius exhibent, sic etiam ad permeandum tardius.

De Ficubus.

FICVS quanquam prauitatem non potuerunt omnino effugere, facile tamen totum corpus peruadunt. Nam & abstergendi quoque insignem obtinent facultatem: quo fit, ut post ipsarum esum, nephritici arenulas multas excernant. Nutriunt præterea uberius cæteris autumnalibus fructibus: flatibus tamen hæ quoque implent. At quæ ficus prorsus iam maturuerūt, propemodum nihil omnino lædunt, quomodo nec caricæ, quæ multiplicem quidem præstāt utilitatem: si quis tamen largius eas esitauerit, offendetur ab ipsis, quandoquidem sanguinē non admodum probum gignunt. Quo fit ut ex ipsarum esu pediculorum multitudo proueniat. Habent etiam tenuandi facultatem, & incidendi, qua uentrem quoq́ue ad excretionem irritant, renesq́ue expurgant. Cæterùm iecori, lieniq́ue inflammatione obsessis sunt noxiæ: quemadmodum & ficus, cōmuni omnium dulcium ciborum ac potuum ratione. Obstructis tamen illis, aut scirrho affectis, ipsæ ex sese nihil cōmodant, nec officiūt: sed medicamentis incidentibus, extenuantibus, & abstergentibus mistæ, nō mediocriter iuuant, tum caricæ tum ficus.

Ficus pellūt arenulas, facultate extergendi prædita, flatibus tamen implent.

Caricæ uberius sumptas, pediculorum multitudinem gignere.

Caricæ, ficusq́, aduersus inflammationes uiscerum obsunt ratione omnium dulcium.

De Vuis.

FICVS & uua quemadmodum inter autumnales fructus principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumq́ue praui succi habent: laxam tamen carnē ac præhumidam gignunt, ob idq́ue celeriter flaccescentē. Verùm uuæ minus alunt quàm ficus, maximūq́ue id ipsis inest cōmodum, quòd descendant uelociter. Quocirca si quādo lia serint, grauiter lædūt, quum id minimè maturis ficubus insit. Etenim

Vuæ minus alūt quàm ficus, descendunt velociter.

Acinorum substantia ex quibus constet. Acinorum semina astringere, nihilq; mutari in corpore.

acinorum substantia, composita est ex carne, humore, seminibus, atq; ambiente pellicula. Cæterum substantia seminis sicca est, & quodammodo astringens, omniaq; intestina peruadit, nihil, quod sensu queat deprehendi, a se mutata, non secus ac in ficubus κεγχραμίδες. Exiguam etiam & tegumentũ acini recipit in uentriculo mutationem. Quare si sola acinorũ caro cum succo sit transglutita, magis aluus laxabitur. Laxatur autem impensius, cùm solus ipse succus expressus (uulgò mustũ appellant) fuerit epotus: qui uentrem, ni pertranseat uelociter, nonnihil flatibus implet. Ex hoc sanè alimenti nõnihil corpori accedit: copiosius tamen ex carnea substantia. Ergo quibus uuis exiguus est succus, eæ magis nutriunt. Quibus uerò uberior, minus quidem nutriunt, sed promptius deijciuntur. Vocãt autem uuas huiusmodi generosas, quæ humidam quidem substantiam habent exiguam, solidiorẽ autem nõ paucam. Quas quidem reponentes, eas in mustum conijciunt, aut impletas eis nouas ollas, sic in uinaceis, hoc est, in uuarum reliquijs, recondunt, ut ne minimam quidem habeant respirationem. Atq; huiuscemodi sanè uuæ, uentriculum dissolutum corroborantes, hominibus appetentiam restituunt, nõ tamen per aluũ descendunt. Quòd si sumãtur largius, feriunt caput: minus tamen quàm quę in musto condunt. At pensilis, nihil prorsus caput lædit: uentrem autẽ nec sistit, nec ad deiectionẽ irritat. Porrò uuæ in musto, aut in ollis reconditæ, aliarum omniũ facillime concoquuntur. Cùm autem nõ sit parua differentia inter uuas, quæ sanè dulces existunt, calidiorem possident succũ, ob idq; siticulosæ sunt, atq; aluum subducunt: austeræ uero, acidæ, acerbæq;, frigidiorem: ac proinde nõ excretioni modò, sed coctioni, distributioni, & nutritioni sunt noxiæ. At qualitatis expertes, quas uinosas appellant, locum inter calidam & frigidum, mediũ obtinent. Maxime autem subducit aluum, ipsum mustum dulcissimũ. Quod uerò ab uuis austeris aut acidis est expressum, ad omnia pessimũ est.

Vuæ quæ nutriãt magis, & quæ deijciantur promptius. Vuæ generosæ quæ sint. Vuæ asseruandi, recondendi uersa. Vuarum asseruatarum discrimina. Vuæ dulces quã uim possideant. Vuæ austeræ. Acidæ. Acerbæ. Vinosæ. Mustum dulcissimum, subducere aluũ maximè.

Loræ cõpositio.

Solent præterea comestis in parua dolia uinaceis, tantũ aquæ superaffundere, quoad omnia permadeant. Quod ubi satis factum uidetur, in dolij fundo foramen aperiunt, ut dilutũ (quam nos appellamus loram) effluat: id quod postea pro uino bibunt. Capitis tamen dolorem affert, nisi quis dilutiorem loram ipsam ebibat: quamuis ocyus per urinas excernitur. Cęterũ dilutum id multò uinosius efficiẽ, si uinaceus ad uer, aut æstatem, repositus fuerit.

Lora qua ratione uinosior reddatur.

De Vuis passis.

VVAE passæ cum alijs uuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Cæterũ ut dulces temperamento sunt calidiore, ita austeræ frigidiore: quę quidem stomachum roborant, & uentrem constipant, & his multò magis, acerbę: inter quas mediam quodammodo constitutionem dulces obtinent. His enim ut uis quædam semper inest contemperandi, ita & mediocriter detergẽdi: unde exiguas mordicationes, quæ os uentriculi infestant, obtundunt. Inter passas autem præstantiores sunt, quæ tum pingues sunt, tum cuticulam habent tenuem. Quæ quidem si muetetatæ sint, aqua præmaceratæ, purgatæq; à seminibus, multò præstantiores redduntur. In Cilicia tamen crescunt nõnullæ solidæ, minutulęq;, nullum semen prorsus habentes. Porrò in regionibus frigidis, ne uuæ quidem ipsæ exquisite maturari queunt, nedum passatũ quæpiam: ob idq; resinam uinis immittunt, ne acescant celeriter. Alimentũ ex passis tale qualitate in corpus distribuetur, qualis ipsarum natura fuerit: quantitate uerò, copiosius ex pinguib. dulcibusq; parcius ex austeris & macris. Quòd si pinguium dulciumq; repurgatarũ parem molem cum pari uuarum mole contuleris, passas ualentius nutrire deprehendes.

Vuarum passarum discrimina & facultates. Passarum quæ præstantior ratio habeatur. Passæ [illegible] Passarum [illegible] alimentum. Passæ ualentius nutriunt quam uuæ.

De Sycaminis, quæ & mora appellantur.

MORA (quorum succum recipit medicamen diamoron, ortgiatum) celerrimè pertranseunt, cibisq; alijs præeunt, si in uentriculum puũ inciderint, & sumpta in primis epulis fuerint. Quòd si post alios cibos sumantur, aut prauum succum in uentriculo offenderint, celerrime computrescũt cum alijs cibis, ut in cucurbitis accidit. Quare ut posteriores ij cibi sumendi sunt, qui tarde permeant, sic omniũ primi, qui celeriter quidem permeant, corrumpuntur tamen, si in uentriculo cõmorentur diutius. Tempus uerò ut eudi ut peponibus, ita & moris est, cùm corpus uentriculi squalore æstuat: quo tempore necesse quodammodo est, hepati quoq; idem accidere. Porrò moris, cùm nõ admodum maturuerint, qualitas quędam astringens inest, sicuti & immaturioribus acida: unde nõnulli ijs resiccatis, ad diuturna alui profluuia utuntur. Matura autem, si corrupta non fuerint, omnino quidem humectant, non tamen omnino refrigerant, nisi sumpta frigida fuerint. Alimentũ uerò corpori præbent minimum, quomodo pepones: nõ tamen ut ij, uomitum excitant, neq; stomachum lædunt.

Diamoron gratum. Mora liberaliter cibis præcedere. Cibos quosdam posteriores [illegible] Mora immatura resiccata profluuia ad [illegible]

De Cerasijs.

EX cerasijs quędam sunt moris similia, cuiusmodi sunt quæ nullam habent astrictionem: alia ruborum fructui, ut quæ euidentius astringunt. Quædam autem sunt quæ uel ualentius astringunt. Proinde memoratæ cuiusq; speciei facultatem, ex ijs quæ de moris & rubi fructibus diximus, potes colligere.

Cerasorum species & facultates.

De Rubi fructibus quos βάτινα uocant.

MAGIS astringũt quàm mora: quod si quis largius ipsis uescatur, capitis dolorẽ sentiet. Alij stomacho anguntur. Proinde ut mora, sic fructũ hunc, priusquam edatur, maximè abluere oportet. Cohibet autem uentrem: atq; medicamenta omnia quæ ex morotũ succo parant, si ex hoc rubi fructu fiant, facultatẽ habebunt efficaciorem.

Batina. Rubi fructus uires & facultates.

De fructibus Caninrubi, κυνόσβατον appellant.

MVLTO magis q̃ ruborũ fructus astringũt, ac uentrẽ cohibent: pauũq; alimenti suggerunt.

Cynosbatos Caninrubi [illegible]

De Iuniperi fructibus.

FRVCTVS iuniperi, acris admodũ est, cum exigua dulcedine, & minori prætereà astrictiõe. Habet autem & aromaticũ quiddam: unde constat, quòd calefacit. Omne enim aroma calidum. Hepar autem & renes purgat: succos crassos & lentos tenuat: unde medicamentis salubribus admiscetur. Cæterùm alimentũ præbet exiguũ

Iuniperi fructus facultas. Aroma omne calidum.

At

At largius sumptus mordet stomachũ, caput calfacit, ob idq; ipsum nonnunquã replet infestatq; doloribus, uentremq; nec prorítat, nec cohibet, urinas tamen mediocriter uacuat.

De fructibus Cedri.

Cedri bacca uti lis.

FRVCTVS cedri, fructui iuniperi est similis, nisi quòd eo est durior, siccior, exilior & acrior, nihil, ut ille, aromaticũ habens. Quare nisi quis ipsum aqua præmacerauerit, nullum corpori alimentum præstat. Valde autem stomachum mordicat, capitiq; dolorẽ infert, nisi quis ipsum parcissime sumpserit.

De Nuce pinea, siue Strobilo.

Strobilus. Nux pinea.

SVCCI boni est & crassi, multumq; nutrit, nõ tamen facilè coquitur.

De fructu Myrti.

Myrti fructus cum astrictione & acri.

NVTRIT tenuiter, astringitq; ualenter, atque ob id aluum sistit. Cæterũ astrictioni habet quandam acrimoniam admistam.

De Persicis.

Persica cur non sint post alios cibos mandenda.

CORRVMPITVR horũ tum succus, tum caro, prauaq; omnino sunt. Quare nõ sunt post alios cibos mandenda (alioqui corrumpunt, in superficie natantia) sed in primis mensis, ut cætera quæ & mali sunt succi, & subduci facile queũt.

De Armeniacis & præcocibus.

Armeniaca.

HAEC quoq; ex genere sunt persicorum, bonitate nõnihil ea superantia. Neq; enim in uentriculo corrumpuntur ut illa, neq; etiam acescunt. uulgò autem suauiora apparent, unde etiam stomacho sunt gratiora. Præcoccia tamen Armeniacis præstant. Porrò uentriculus, quæ deorsum quidem uergunt, ex molestantibus, ea per aluum expellit. Quæ uerò supernatant, per uomitus eijcit.

Præcocia. Ventriculus quo pacto excrementa excernat.

De Malis.

Malorum differentiae & qualitates diuersæ.

MALA quidem quæ astringunt, siccum habent frigidũ atq; terreum. Quæ uerò acida apparent, frigidum simul atq; tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ tamen ad calidius uergunt: ut ea quæ omnis sunt qualitatis expertia, & uelut aquosa, ad frigidius inclinant. Porrò hæc tria saporum nomina, astringens, austerum, acerbum, qualitatem quidem unam significant. Acerba tamen ualentius austeris astringunt. Austeris igitur potius utêris, cùm uentriculus, uel propter calidam intemperiem, uel multam humiditatem, est imbecillus: acerbis autem, cùm duo hæc aucta admodũ fuerint: acidis, quando succum crassum, qui non magnopere frigidus sit, suspicaberis esse in ipso collectum. Quandoquidem succus frigidus, non acida, sed acria postulat. Vtraq; certe & acida & acria, succos crassos incidunt: sed hæc quidem cum calefactione, illa cum refrigeratione id præstant. Iam uerò astringentia quidem alui deiectiones perpetuò cohibent, acida autem cum succum crassum in uentre offenderint, incidunt ipsum, atq; deorsum trudunt, ob idq; deiectiones humectant. Quòd si primum uentrẽ inuenerint, ipsum magis sistunt. At succus dulcis, cùm purus & per se fuerit, distribuitur celerius: si uerò acrimoniã aut crassitiem sortiatur, citius subducitur. Est & aliud succi genus, non pomis modò, sed cæteris omnibus, aqueum & qualitatis expers, quod in medio memoratarum facultatum, quemadmodum aqua ipsa, consistit. Optima poma (quæ colligi ante maturitatem non debent) sæpe in morbis maximũ præsidium afferunt, uel cataplasmatis modo cum farina admota, uel in calidis cineribus mediocriter assa, uel in aquæ bullientis uapore percocta. Cæterùm post cibum statim dare ipsa conuenit ijs, qui deiecta sunt appetentia, tardeq; concoquunt, aut uomitu, diarrhœa, & dysenteria infestantur. Sed in hunc usum acerba sunt commodissima.

Austeris mala quando est utendum. Acerbis mala quando uti expediat. Acidorum malorum usus quando sit. Acria cum calefactione incidunt, acida cum refrigeratione. Malorum astringentium atque acidorum differentia.

Mala quibus & quibus offerri debeant.

Mala acerba quibus sint commodissima.

Quî fiat ut poma aut pira astringentia, uentrem quibusdam laxent.

Astringentia si quidem sumantur post fluida, deiectionem accelerant: si uerò lubricis præponantur, aluum constringunt.

VBI post ea quæ fluida & lubrica sunt, astringentia sumuntur, in ijs potissimũ qui stomachum imbecillum sortiuntur, deiectionẽ ipsam accelerant, uentriculũ roborantia, & ad expellendum deorsum, quæ in sese continet, incitantia. Quòd si prima omniũ astringentia ingerantur, ac deinde quæ pinguiora & magis fluida existunt, os quidem subuerteretur uentriculi, aluus autẽ ipsa firmabitur: id quod in Prota Rhetore, usu & experientia exploraui. Quãobrem ubi pallida bilis, aut alius quispiã humor uentriculũ turbat, si is qui sic est affectus, aliquod astringentiũ gustarit, repentè deorsum succum infestantem excernet.

De Cydonijs & Struthomelis.

*Cydoniorũ struthomelorũq; succum, ubi cum melle asseruan, fruantur, exolu to uentriculi firmando in Tracyomum uel

… gappellatum.*

HIS pomis eximium quiddam, quod in alijs non inuenitur, inest. Nam præterquam quòd astrictionẽ possident copiosiorem, succus etiam eorũ diu permanet, si quis ipsum cum melle coctum asseruet: cùm aliorum succus si reponatur, acescat, ob exuberantem humiditatem. Quocirca ad exoluti uentriculi robur uti succo illorum solemus, ita ut mouit, confecto. Sed ex carne ipsorum & melle placentæ quædam pinguium prodigiosa perennitatis. Nos uerò medicamini qd ex eorum succo & melle conficitur, non nihil piperis albi, zingiberis, atq; aceti miscemus.

De Piris & Punicis.

Pirorum usus, qualis malorũ.

QVAE de malorũ differentijs diximus, si ad pira punicaq; transtuleris, nihil erit quod nos de ipsis dicere oporteat. Pirorũ igitur usus, pomorum usui est similis. Punica uerò, cætera quidem sunt similia: in eo tamen discrepant, quòd nunquam cum hordei farina assentur, neq; in aqua aut uaporibus elixentur. Succum autem habent piris & pomis tum copiosiorem, tum gustu suauiorem, interdumq; etiam utiliorẽ: utputa dum cardialgia, hoc est, morsicatio oris uentriculi, infestat. Cùm autem minimi nutrimenti sint punica, nunquam ipsis ceu alimento, sed tantum ut medicamẽto egemus. At pira aliquantulum nutriunt. Quibus quidem in tenues orbes dissectis, & exiccatis, ac postea tandem elixis, hyeme & uere, uice ciborum utuntur.

Punicorum malorum succũ cardialgiæ esse utilem.

Pira quomodo exiccari debeãt.

De Mespilis & Sorbis.

Mespila. Sorba.

AMBO enim astringunt, uerũ mespila multò ualentius quàm sorba: proinde uentri fluenti cibus est cõmodissimus: sorba tamen in cibo ipsis sunt suauiora. Quamuis neutro ipsorũ ut nutrimento, sed tantùm ut medicamento, egemus.

De Palmæ fructu, quem phœnicem, dactylum, & palmulam uocant.

Phœnix. Dactylus. Palmula.

PALMVLARVM duæ quidẽ sunt siccæ, asim

gentesq́; ut Aegyptiæ aliæ molles, humidæ, & dulces, ut quæ *καρυωτα* appellantur. Reliquæ omnes palmæ inter hæc duo genera uidentur mediæ. Omnes autẽ difficiles concoctu sunt, capitisq́; dolorem conciliant, si largius sumant. Porro succus qui ab ipsis in corpus digeritur, crassus omnino est. habet etiam & lentoris quippiã, cum palma ipsa pinguis fuerit. Cum autẽ dulcedo tali succo permista sit, celerrime quidem hepar ab ipsa obstruitur. Læditur autem uel maxime a palmularũ esu,* uel inflammatum, uel scirrho affectum. Post hepar etiam lien & obstruitur, & læditur. Quòd autem dulces palmæ succum calidiorem possideant, sicuti & astringentes, magis frigidum: quodq́; uirides, flatus gignant, nec in regionibus non admodum calidis possint maturescere exactè, perspicuum est.

Palmulæ Aegyptiæ. καρυωτα. Palmularũ esu quæ uelocissime hepar obstruunt. Palmulæ non maturescere nisi in regionibus admodum calidis.

De Oliuis.

EXIGVVM quidem & ipsæ corpori alimentum præbent, potissimumq́; caducæ. Edunt autem homines has quidem cum pane, maiori ex parte sine illo uero, quas halmadas & colymbadas uocant, idq́; garo perfusas, & ante alios cibos, uentris subducendi gratia. Porro quemadmodum caducæ, pinguitudinis habent plurimũ, ita hæ succum astringentem: proinde stomachũ roborant, & appetentiam excitant. In uniuersum autem, quod suauius est, facilius iis quæ ex æquo sunt salubria, concoquitur.

Oliuas parũ nutrimẽti largiri. Oliuis halmadas & colymbadas, ob ante alios cibos, uentris subducendi gratia. Suauiorem cibum, iis qui ex æquo sunt salubres, facilius concoqui.

De Nucibus.

NVCES corpori alimentũ præbent exiguum: copiosius tamen Ponticæ nuncupatæ, quas auellanas appellant, quòd substantia ipsarum coactior sit, minusq́; oleosa quam regiarũ, hoc est, cõmunium. Habet tamen & astringentis facultatis exiguũ ipsa nux regia, quæ procedente maturiori tempore, tota ipsius substantia, in cibum pinguem transmutata. Coquitur autẽ hæc nux facilius quam Pontica, stomachoq́; est gratior, & multo magis quando manditur cum caricis. Hominem à pharmacis letalibus nihil ita, quo pore lesum iri, si ante atq́; has nuces alios cibos cum ruta sumpserit, proditũ est. Liquet præterea, quòd humida quidem apta ad deiectionem est, sicca uerò minus. Plerique autem uentris subducendi gratia, cum garo etiã ipsam præsumunt: in quem usum uiridis est accõmodatior, utpote minus astringẽs. Quin & siccarũ quoq́;, si in aqua fuerint præmaceratæ, facultas, uiridibus est assimilis.

Nuces Ponticæ. Auellanæ. Regiæ nuces astringunt nonnihil. Nucem regiam, si cum caricis & ruta sumatur, esse alexipharmacum. Nucem regiã uiridem, esse aptã uentri subducẽdo.

De Amygdalis.

SOLA in amygdalis tenuandi facultas ac detergendi præpollet, qua tum uiscera purgant, tum humores è pulmonibus ac thorace, sputis expectorant: sed potentius quæ amaræ sunt. Sunt autem omnes oleosæ & pinguis qualitatis participes, minus tamen quam nuces: quare tardius illis oleosæ fieri cernuntur. Cæterùm nec uentri subducendo conferunt, nec corpus multum nutriunt.

Amygdalarum facultas. Amygdalæ amaræ dulcibus potentiores existere. Amygdalæ non multum nutriunt.

De Pistacijs, uulgò fisticis appellatis.

QVALITATEM obtinent aromaticam, subamaram, & subastringentem. Quare parum quidem nutriunt, uerùm ad hepar roborandum, & meatus ipsius iis infarctos purgandos, conducunt.

Pistacia. Fistici.

De Prunis.

HIC fructus minimũ quidem nutrit, sed uentrem mediocriter humectat, atq; refrigerat, ipsumq́; tum humiditate sua, tum lentore, subducit. Siccatus porrò esse cibus potest, ut ficus. Damascena pruna perhibent præstantissima omniũ. Secũdæ uerò tribuunt partes iis quæ in Hispania proueniũt. Maxime illa omniũ probantur, quæ cum mediocri astrictione, magna simul sunt, & laxa. Cocta in melicrato, in quo plusculũ sit mellis, admodũ aluũ deijciũt, etiã si quis sola ipsa sumpserit, & multò magis, si postea melicratum biberit. Confert etiã ad subducendam aluũ, post sumpta ipsa, uinũ dulce exhibere, temporisq́; aliquid intercedere, non autẽ statim post prandere: quod in omnibus solutiuis sit præceptum cõmune.

Prunorum uis. Damascena pruna. Pruna Hispanica. Pruna mellicrato cocta subducunt. Soluentia post sumpta, non statim dapes addendas esse.

De fructu quem Sericea appellant.

EXIGVI quidem est alimenti, & cõcoctu difficilis, nec iuuat quicquam stomachum.

Serica.

De Ceratijs, hoc est, siliquis. Algarrobas Hispani uocant.

EDVLIVM lignosum est, obidq́; prauisucci, & concoctu difficile existens, nõ deijcitur facilè.

Ceratia. Siliqua.

De Cappare.

TENVIVM quidem est partiũ, ac proinde minimũ alimenti exhibet. Vtimur autẽ fructu huius plantæ magis ut medicamento, quàm ut alimento. Sale enim conspersus ad nos importatur, propterea quod putrescat, si reponatur solus. Virtutem salsuginem deposuerit elota, collapsam appetendi uim excitat, pituitam uentris detergit, atq; subducit, purgatq́; tum lienis, tum hepatis obstructiones. Vti autem ad eas res oportet ante alios omnes cibos ex oxymelite, uel oxelæo. Huius etiam plantæ, uirides ac teneros surculos, nõ aliter quàm terebinthi, manducant, in aceto simul & muria, aut solo aceto condientes.

Capparis facultates. Cappare utendum ante per epulas esse, ex oxymelite uel oxelæo.

De Sycomoris.

PLANTA est parua ficui albæ persimilis: cuius fructus exiguæ est dulcedinis particeps, in moro enim atque ficuum medio consistens, unde nomen contraxit.

Sycomorus.

De Persea planta, quæ à Persica diuersa existit.

HVIVS arboris fructũ apud Persas adeò esse noxium fertur, ut perimat: eleuatum autem cum dicere, in Aegyptum translatum.

Perseæ fructus.

De Citrio, quod etiam malum Medicum uocant.

TRES huius fructus partes existunt: acida, quæ in medio ipsius sita est: præterea quæ ueluti fructus est caro: & tertia, quæ in tegumentũ extrinsecus circundatur, suaueolens & aromatica existens. Atq; hæc sanè concoctu difficilis est, utpote dura & callosa: quanquam ut medicamentũ exhibita, cõcoctioni auxiliatur. Partem autem ipsius mali acidam, in acetum imbecillum conijciunt, quò ipsum longè acrius reddant. Cæterum pars inter dictas media, quæ neque acidam neque acrem qualitatem sortitur, propter duritiem etiã concoctu est difficilis: quare ipsam omnes cum garo & aceto edunt.

Malum medicum. Citrium ex tribus partibus constare. Citrij caro concoctu difficilis. Acetum imbecillum, cum acrius reddi.

De fructibus plantarum agrestium, inter quos sunt quercuum glandes.

PLANTÆ illæ uocantur agrestes, quæ citra man-

Plantæ agrestes quæ sint. Glandes quercuum.

gonij

gonumq; industriam proueniunt, ut fagus, quercus, ilex, cornus, comarus, rubus, canirubus, acherdus, pirus, atq; agriococcymelus, cuius fructus appellatur in Italia unedo, stomachoq; nocet, & capitis dolorem conciliat: estq; acerbus cum exigua quadam dulcedine. Porrò glandes æquè nutriunt, ac frumenta ceorum edulorum pleraq;. Alimentum autem quod ex eis sumitur, tardi est transitus, & crassi succi: ob idq; sunt concoctu difficiles. Cæterùm Comari fructus, *μεμαίκυλον* appellatus, glande quercina ad omnia est deterior: quemadmodum hæc glande, quam uocant castaneam.

Vnedo uentriculo nocet, ac excitare dolorem capitis.

Comari fructus.

Castanea.

De alimento quod à plantis ipsis agrestibus sumitur.

NON modò plantarum semina & fructus, sed etiam integras ipsas sæpenumero mandimus: idq; aut urgente necessitate, aut etiam suauitatis gratia. Siquidem palmæ uerticem edimus, necnon tenellas spinas, aut elixas, aut crudas, uel si ad id fame adacti non simus. Cæterùm omnia id genus & parcissimè nutriunt, & praui succi sunt productiua. Quædam etiam ex ipsis, noxam uentriculo adferunt, præter spinas, quæ nūc primum è terra emerserint.

Palmæ uertex est uescus.

Spinæ recentes.

De Lactuca.

HOC olus succi est, quàm alia omnia, laudabilioris. Nam quum reliqua omnia sanguinem gignant paucissimum, ac praui succi, lactuca nō multum quidem generat, id tamen nec mali succi est, neq; omnino laudabilis. Porrò dum essem iuuenis, uentriculusq; mihi infestaretur bili, lactuca, quò ipsum refrigerarem, utebar: quum uerò ad ætatem declinantem peruenī, hoc ipsum olus fuit mihi contra uigilias auxilio, quæ senibus esse annexæ uidentur. Habet itaque lactuca succum quidem frigidum atq; humidum, minimè tamen prauum. Quare nec concoctioni resistit, nec perinde uti reliqua olera, uentrem colubet, sicuti neque etiam proritat.

Olera omnia gignere paucissimum sanguinē, prauiq; succi, excepta lactuca.

Lactucam refrigerare, & somniferam esse.

Vigilias esse cognatas senibus.

De Seri, siue Intybo.

INTYBI facultatem habent lactucis similem suauitate tamen & cæteris quæ lactucis insunt, ab eis relinquuntur.

Seris Intybus.

De Malua.

DISSIDENT agrestis malua & satiua, quòd hæc quidem humiditate, illa siccitate exuperet. Vtraq; autem calorem habet moderatum & tepidum, facileq; subducitur, non modò propter humiditatē, uerumetiam propter lentorem, præsertim si cum oleo & garo, copiosa ipsa ingeratur. Nutrit tamen mediocriter.

Maluæ utriusq; facultates.

De Beta.

SVCCVS betæ abstergendi uim adeò manifestam sortitur, ut uentrem ad excernendum excitet, atq; stomachum mordicet, præsertim quibus sensu exactiori est præditus. Ob idq; edulium id est stomacho noxium, si largius sumatur. Corpori autem ab ipsa, ut ab alijs oleribus, paucum alimentum accedit. Verùm obstructū hepar magis quàm malua aperit, præcipue si cum sinapi, aut saltem cum aceto mandatur. Lienosis item eodē modo sumpta, utile medicamentum existit.

Betæ succum insignis extergendi facultate esse præditum.

De Brassica.

BRASSICAE quidem succus purgatricē possidet facultatem, estq; non probus, ut lactuca, sed prauus graueolensq;: at corpus, cōmuni siccantium ratione, magis sistit quam laxat. Quare dum humentem aluum resiccare est consilium, brassica ipsa discocta in secunda aqua donec extabescat, utimur. Quippe nihil quod accuratè coquitur, propriū succum seruare omnino potest. sed necesse quidem est ut totū abijciat, si coctum diutius fuerit. Quin & lenticulā diximus eodem quo brassicam modo, oportere parari, ut quæ utrunq; posit efficere, uentris subductionē scilicet, & colubitionem. Cæterū nihil ex ijs quæ bis coquūtur, aërem frigidum, aut frigidam aquam attingat, alioqui non extabescet: sed oportet calidam in promptu habere, ut cùm ex priori extraxeris, protinus in illam conijcias. Lens itaque & brassica, æquali inter se mensura siccant, ob idq; uisum hebetant. At lens quidem, non exiguum corpori alimentum præstat, idq; crassum, & melancholicum: brassica uerò paucum habet alimentum, uerùm quam lens humidius.

Brassica quidem succus purgat, corpus autē magis sistit, quàm laxet.

Brassica discocta.

Lenticulam aluum soluere, sistereq;.

Lens brassicaq; uisum hebetant.

De Atriplice & Blito.

HAEC sunt alijs oleribus aquosiora, necnon qualitatis expertia magis quam cucurbita, aut saltem non minus, cùm cocta uidelicet fuerint. Quo fit, ut non ex solo oleo & garo ipsa mandant, sed acetum etiam inijciant alioqui sunt stomacho noxia. Corpori porrò alimentū præstant exiguum, nonnihilq; ad deiectionem inclinant.

Atriplex. Blitum.

De Portulaca.

NVTRIMENTVM exiguum exhibet, idq; humidum, frigidum, atque lentum. Quo fane lentore uno mordicationis experte, stuporem dentium persanat.

Portulacam sanare stuporem dentium.

De Lapatho, quod licet appellare betam agrestem.

NON gustu modo, sed uiribus etiam betæ hortensi est persimile. Quia tamen beta lapatho est suauior, idcirco nemo est, qui ipsa non libentius uescatur.

Lapathum.

De Oxylapatho, siue Rumice, siue Lapatho acido.

MVLIERES rusticæ laborantes pica, necnon pueri quidam gulosi, oxylapathum crudum interdum mandunt: quod quidem olus nō nutrit multò magis quàm lapathum.

Oxylapathum. Rumex. Lapathum acidum

De Solano, siue Solano, siue Morella.

RARO ipso utimur ut alimento: ut medicamento autem, assiduè. Efficax enim est in ijs, in quibus astrictionis refrigerantis usus incidit. Minimi autem est nutrimenti.

Solanum. Morella

Morella astringit, refrigeratq;.

De plantis spinosis.

PLERIQVE rusticorū plantis huiuscemodi è terra nuper emersis, priusquàm ipsarū folia desinant in spinas, uescuntur, non crudis modò, sed in aqua etiam elixis: crudas quidem aceto & garo intingentes, coctis uerò præter hæc affundentes oleum. Mediocriter enim iuuant uentriculu.

Plantæ spinosæ.

De Cinara, quam Romani Caccopharn, Galli Artichao uocant.

PRAVI succi est edulium, maximè cùm plusculum obduruerit. Tunc siquidem ex ea succus melancholicus: ex ipsius autem succo, tenuis ac biliosissimus gignitur. Quare longè satius fuerit ipsam elixam, aut frixam mandere.

Cinaram praui esse succi.

De Apio, Hipposelino, Sio, & Smyrnio.

Apium. Petroselinum. Sion. Smyrnium.

HAEC omnia urinas cient: inter quae apiũ est usitatissimũ, & suaue, atque stomacho gratum. Petroselinum autem, & Sion, insuauiora. Smyrniũ uerò non est inusitatum. Siquidem Romae maxima copia manditur, acriusque multò est quàm apium, necnõ calidius praeterea aromaticũ etiam nonnihil possidet. Proinde urinas ualentius prouocat quam apium, quamque Hipposelinum & Sion, mensesque mulieribus mouet. Caeterũ Hipposelinum ipsum & Sion, cocta mandunt, cùm utrunque ipsorum crudum sit insuaue. Nam tametsi nos utilitatem quae ex cibis prouenit spectemus, non uoluptatem, quia tamen cibi insuauitas magna ex parte causa est, quo minus ipsum nonnulli conficiant, obid nimirum lautus fuerit cibos condire interdum mediocriter non uti coqui faciunt, cõdimenta quorum plus interdum concoctioni obsunt, quam prosint.

Smyrnii habemus ingens prouentum Romae. Hipposelinum. Cibi insuauitas magna ex parte in causa est, quo minus nonnulli ipsum cõficiunt. Condimenta quorum plus interdum obsunt, quam prosint.

De Eruca.

Erucae frequens esu creditur sperma augeri.

HOC olus manifestissimè calfacit, semenque gignere creditur, & coeundi excitare appetitum. Capiti etiam dolorem infert, praesertim si quis ipso solo uescatur.

De Acalyphe, siue Vrtica.

Acalyphe.

TENVIVM est uirium & paruum: unde nemo ipsa ut alimẽto utitur, nisi fame extrema prematur. Vtilis autem est, ut obsonium, ac medicamentum quod aluum deiicit.

Vrtica aluum deijcit.

De Scandice, Gingidio, quod Chaerefolium uocant.

Gingidium. Scandix.

GINGIDIVM nõ aliter q̃ scandix manditur apud nos, stomachumque admodum iuuat, collapsamque illius appetentiam, si cum aceto sumatur, excitat, siue elixum siue crudum mandere uelis. Elixationẽ tamen diuturniorem nõ tolerat. Est porrò non tam alimentũ, quàm medicamentũ, astrictionẽ & amarorẽ nõ mediocrem sortitum.

De Ocymo, quod uulgò Basilicon uocant.

Ocymum. Basilicum.

HOC olus uentriculo existit noxium, prauique succi, & concoctu difficile.

De Foeniculo.

ASSIDVE utuntur anetho quidem in condimentis, foeniculo autem etiam in obsonijs. Nam apud nos sanè reponunt ipsum, eodẽ modo quo pyrethrum & terebinthum, adeò ut in totum annum sit utile.

Foeniculũ olim etiam in totum annum reponebatur.

De Asparagis.

Asparagos communiter dicimus omnes teneros caules, quo tempore ad seminis productionem augescunt.

OMNES propemodum Graeci, teneros caules, quo tempore ad fructus ac seminis productionẽ augescunt, asparagos cõmuniter uocant. Brassicae igitur germen, minus q̃ brassica ipsa siccat, tametsi aliorũ olerum caulis temperatura sit ut plurimum q̃ folia siccior, ut atriplicis, lactucae, bliti, betae, maluaeque. At radiculae asparagus, sicuti & rapae, sinapi, cardami, pyrethri, & omniũ propemodum acrium & calidorũ, humidior existit. Bulbus autem, apium, sion, eruca, ocymum, oxylapathum, lapathum, & omnes oleracei generis herbae, antequam semen effundant, eiusmodi caulem quendam producunt, qui post semen effusum siccatur, fitque ad cibum hominibus inutilis. Haec autẽ omnia aquae incocta mandunt cum oleo & garo, pauco aceto adiecto. Alimentũ tamen paucum dant corpori, neque id boni succi.

Asparagus diuersorum olerum.

De alio genere asparagorum.

Asparagi ... uiribus ...

QVI asparagi in oxymyrsine, chamaedaphne, oxyacantha, & bryonia proueniũt, ac tum is qui regius, tum qui [illegible] uocat, omnes inquam hi stomachũ iuuant, urinasque cient, ac parũ nutriũt.

De germinibus.

Arborum & fruticum germina.

ARBORVM ac fruticum germina, olerum asparagis proportione respondent. Quae quidem omnia aquae incocta mandũtur, praeter insuauia quaedam ac medicamentosa. Quibus etiã urgente fame, homines uesci coguntur. Omniũ tamen praestantissima sunt, terebinthi, uiticis, uitis, iunci, rubi, & canirubi germina.

De discrimine quod partibus plantarum esculentarum inest.

Mnesitheus.

NON est autẽ Mnesitheus audiendus, ubi ait, radices omnes concoctu difficiles esse, longeque ipsis folijs crudiores. Radiculae siquidem, radicem habent caule ipso, ac folijs acriorem similiter cepa, ampeloprasum, porrũ, & allium. Quòd si betae quoque, & maluae, & rapae radicẽ cõparare ad folia uolueris, plus uinũ in ea deprehendes: quemadmodũ & in althaeae, quae agrestis quaedã esse malua uidet. Nam radix ipsius, ut & betae, cũ tumores multos pituitosos discutiat (id quod folia praestare nequeũt) planè facultatẽ suam indicat. Etenim q̃d in radicibus id genus probè cõfectum nõ fuerit, in folia & caulem ipsa natura excernit ut facere uidet etiam in ceruis, totius substantiae excremẽta, ad gignenda cornua, minimè necessaria transmittens. Tutius itaque est, gustantẽ prius atque olfacientem, singulas plantarũ partes ipsas per se explorare post autem experti mandentem. quandoquidem olfactus & gustus, omne ipsius plantae temperamentum ostendunt.

Radicum ... folijs ... sunt. Cornua ... Plantarum temperamentũ olfactu ... gustu ...

De Rapa siue Buniade.

Rapa. Bunias.

DVRA quidem est, minimeque esculenta, nisi coquatur. In aqua autẽ cocta, nõ nutrit minus congeneribus alijs. Succũ autẽ in corpus distribuit, mediocri crassiorẽ, coctionemque diuturniorẽ desiderat atque illa unicè cõmendatur, quae bis cocta fuerit. Quod si crudior sumatur, cõcoctu difficilior, & flatulenta redditur, stomachoque noxia.

De Aro.

Arum.

MANDITVR & huius plantae radix eodẽ modo quo rapae. Caeterũ dum ipsum coquis, priore aqua effusa, in aliam calidam, eam conijcere conuenit. Qua autẽ acrior & medicamentosior existit (qualis in nõnullis regionib. crescit) ad educẽdos tussi crassos pulmonis succos est praeferẽda.

De Draconrio.

Dracunculus.

HVIVS quoque radicẽ bis terue elixantes, quoad medicamentosum omne posuerit, nõnunquã exhibemus mandendam: quemadmodũ & ari, quando humores crassi & lenti, qui in thorace ac pulmonibus habentur, in maiori indigent. In uniuersum autẽ, acria quidem & amara si edant, corpus parcius nutriunt insipida autẽ, & ijs adhuc magis dulcia, multũ. & multò magis, si compactam adhuc habeant substantiam.

De Asphodelo.

Asphodeli ...

RADIX asphodeli & magnitudine, & figura, & amarore, scillae radici quodãmodo est similis facultatemque habet tenuandi, atque aperiendi. Si tamen, ut lupini, paretur, maximam sui amaroris

partem

partem deponit: scillæ autem qualitas difficillimè eluitur.

De Bulbis.

Bulborum vis.

BVLBVS quoque eiusdem cum prædictis est generis. manditur enim ipsius radix sine folijs. Vere autem, interdum & asparagus. Facultatem habet ut se amaram & austeram, eamque insignem: unde etiam stomachum exolutum, ad appetentiam quodammodo excitat. Cæterùm si bulbi elixi bis fuerint, magis quidem nutrient: uerùm cùm amarorem omnem iam deposuerint, aduersabuntur ijs, quæ sputo sunt eijcienda. Quidam ex ipsorum esu liberaliore, semen sibi auctum, seque ad uenerem alacriores manifestè senserunt. Alimentum porrò dant mali succi, nisi probe coquantur.

De Pastinaca, Dauco, & Caro.

Pastinaca.

HORVM quoque radices manduntur: minus tamen quàm rapæ & arum Cyrenaicum nutriunt. Calefaciunt autem insigniter, aromaticumque nonnihil ostentant: conficiendi tamen difficultas ijs inest. Vrinam porrò cient: & si quis eis copiosius utatur, mediocriter uitiosum succum producit.

Carum. Daucus.

Cari tamen radix melioris est succi, quam pastinacæ. Sunt qui pastinacam agrestem appellent daucum: qui urinas quidem mouet potentius, sed medicamentosior existit.

De Tuberibus.

Tubera.

HAEC quoque radicibus aut bulbis annumeranda sunt, ut quæ nullam qualitatem habent insignem: crassum autem alimentum largiuntur.

De Fungis.

Fungi. Boleti.

EX fungis quidem boleti, si bellè in aqua fuerint elixi, propè accedunt ad insipidos cibos. Alimentum autem ex ipsis est pituitosum, frigidum, prauique succi. Omnium tamen ij minimum noxij existunt. Secundi autem post hos, sunt amanitæ. Reliquos uerò omnes tutius est ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu interierunt. Cæterùm oxymeli per se, & cum hyssopo & origano, quibus nitri spuma fuerit inspersa, si propinetur, auxiliatur ijs qui ex fungorum esu habent pessimè.

Amanitæ. Fungorum esum esse periculosum. Fungorum noxa quæ opitulentur.

De Radicula.

Radiculæ facultates.

RADIX eius ex ijs est quibus assiduè uescimur estque obsonium magis quàm alimentum in mirum quæ & ipsa cum manifesta calefactione attenuandi facultatem sortitur: nam qualitas acris in ipsa superat. Sed caulis eius elixus magis nutrit quàm cruda radicula: paucissimum tamen & ipse alimentum præstat. Mirari autem subit eos medicos & idiotas, qui non sine multorum incommodo, post cœnam crudas eas esitandas tradunt.

Radiculæ crudas perperam esitari post cœnam.

De Cepis, Allijs, Porris, & Ampeloprasis.

CORPVS calefaciunt, & qui in ipso sunt humores crassos attenuant, lentosque incidunt. Si cocta autem bis terue fuerint, acrimoniam quidem deponunt, tenuant tamen adhuc, & alimentum corpori dant paucissimum: quod certe priusquàm elixa essent, omnino non dabant. Cæterùm allium quidem mandunt non ut obsonium, sed ut salubre medicamentum, quod digerendi, & obstructiones aperiendi habet facultatem: quod si elixum parum fuerit, uires quidem imbecilliores, succi autem prauitatem non amplius retinet quemadmodum nec porra, nec cepæ, quum elixa bis fuerint. Ampeloprasa uerò tantum à porris dissident, quantum in alijs omnibus congeneribus agrestia à domesticis. Abstinendum autem ab assiduo usu omnium acrium est, præcipue natura biliosis. Solis enim qui uel succum pituitosum, uel crudum & crassum ac lentum aceruarint, eiusmodi cibi expediunt.

Allium esitari ut medicamentum. Allium elixum, imbecillius quidem, bonum tamen reddi.

Porra. Cepa. Ampeloprasa.

Acres cibi quibus tantum conueniant.

GALENI PERGAMENI de alimentis lib. III.

De alimento quod à gressilibus animalibus sumitur.

PArtes animalium omnes non eadem facultate sunt præditæ: sed carnes quidem, cùm probè elixæ fuerint, optimum gignunt sanguinem, & potissimum, si eæ animalium boni succi fuerint, cuiusmodi est suum genus: nam partes neruosæ, iusto sunt pituitosiores. Omnium itaque ciborum, suum caro potentissimè nutrit. At bubula, alimentum quidem & ipsa corpori suggerit non mediocre, nec dissipatu facilè: sanguinem tamen gignit, quàm conueniat, crassiorem. Quòd si quis naturali temperamento melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehendetur, si largius ea uescatur. Affectus melancholici sunt, cancer, elephas, scabies, lepra, febris quartana, & quæ peculiari nomine melancholia nominatur. Lien autem quibusdam à tali succo intumuit: quam rem cachexia & hydropes sunt consecuti. Cæterùm quantum carnes bubulæ totius suæ substantiæ crassitie suillam superant, tantò suillæ bubulas lentore antecedunt. Vt autem ijs iuuenibus qui bono sunt corporis habitu, sues ætate florentes magis quàm porcelli congruunt, sic uituli perfectis bobus, hœdique capris, sunt præferendi, utpote quorum carnes multò facilius atque præstantius coquantur. Porrò capra temperamento minus quàm bos est sicca: si tamen sui & homini comparetur, multum superat. Suillæ autem carnis similitudinem cum humana ex eo poteris intelligere, quòd nonnulli carnes humanas pro suillis exhibitas ab hospitibus improbis, sine ulla in gustu uel olfactu suspicione comederint. Merito igitur porcelli alimentum nobis præbent tantò magis suibus excrementosius, quantò ipsis sunt humidiores: ac meritò etiam minus nutriunt. Nam alimentum humidius ut distribuitur, ita etiam discutitur longè celerius. At agni carnem habent humidissimam, pituitosamque: ouium uerò excrementosior est, ac deterioris succi. Caprarum quoque caro, præter succum uitiosum, acrimoniam etiam sortitur. Hircorum autem, tum ad coquendum, tum ad succum bonum gignendum, est deterrima. Hanc sequitur arietum, post taurorum. Porrò in ijs omnibus carnes castratorum sunt præstantiores quemadmodum senum pessimæ. Ad hæc caro leporum, sanguinem quidem gignit crassiorem, sed melioris succi, quàm bubula ouillaque. Ceruina autem non minus ijs succum uitiosum generat, & concoctu difficilem. His agrestium asinorum bene habitorum, ac iuuenum, caro est propinqua. Sunt tamen qui asinorum

Carnes elixas optimum gignere sanguinem.

Neruosas partes iusto pituitosiores existere. Suilla caro omnium potentissimè nutrit. Bubulam gignere melancholicum sanguinem.

Melancholici affectus qui sint.

Iuuenibus ætate florentibus, suillas, uitulinas, atque hœdinas carnes congruere. Capræ temperamentum.

Suillæ carnes esse humanis similimas.

Porcelli quale alimentum exhibeant.

Alimentum humidius distribui discutique celerius.

Agninæ carnes. Ouillæ. Caprillæ. Hircinæ. Arietinæ. Taurinæ. Castratorum carnes sunt præstantiores, ut senum pessimæ.

Leporinæ. Ceruinæ. Asininæ.

domesticorum, ubi senuerint, carnes mandunt, quæ pessimi succi sunt, concoctuque difficillimæ, atque stomachum lædunt, etiam insuaves inter edendum. quemadmodum equorum & camelorum carnes, quibus & ipsis homines animo & corpore asinini cameliniquè vescuntur. Sunt qui & ursis, & iis adhuc deterioribus, leonibus ac pardis vescantur, semel aut bis elixantes. Vulpium autem carnibus autumno apud nos venatores vescuntur. tunc siquidem uvarum usu pinguescunt. Porrò animalia omnia, quibus alimenta propria affatim suppetunt, longè seipsis in cibo præstantiora evadunt: quemadmodum deteriora fiunt, quibus ea minus adsunt. Cæterùm quæ assantes homines mandunt, aut in sartagine frigentes, ea corpori siccius dant alimentum: quæ verò in aqua præcoquunt, humidius. quæ in patinis condiuntur, inter hæc media sunt: quanquam & illa ipsa pro modo conditurae inter se multum discrepant. Siquidem quæ vinum aut garum habent copiosum, ea sunt aliis quæ ipsa non habent, sicciora. Rursus quæ exiguam quidem illorum portionem, aut sapæ etiam ampliorem habent, aut in simplici & plebeio, alboque appellato iure elixa sunt, ea prædictis longè sunt humidiora. Quæ autem in sola aqua coquuntur, iis quoque adhuc humidiora existunt. Maximum præterea in præparatione discrimen accidit, pro eorum quæ iniiciuntur potentia. nam cùm omnia siccant quidem, sed alia magis, alia minus. Sunt porro hæc ex seminibus quidem, anethum, apium, carum, libysticum, cuminum: ex plantis, porrum, cepa, anethum, satureia, thymum, pulegium, mentha odorata, origanum, & alia id genus pertinentia ad obsonatricem commentationem.

Equinæ carnes. Camelinæ. Ursinæ. Leoninæ. Pardorum. Vulpinæ.

Assa frixaque siccius quam elixa dant alimentum corpori.

Garum.

Album ius.

Condimentorum genera varia.

De limacibus.

Limaces.

LIMACES Græci omnes quotidie mandunt, carnem quidem duram habentes, eoque concoctu difficilem, sed quæ confecta potentissimè nutriat. Succus autem ipsis inest qui ventrem subducit, quemadmodum & iis, quibus testa pro cute est. Quapropter quidam oleo, garo, vinoque ipsos condientes, eo iusculo ad alvum deiiciendam utuntur. Huius porro animalis caro bis terque elixa, conditaque alvum sistit, alimentumque dat corpori minimè contemnendum.

Limacum succus subducit alvum.

Limacum caro bis cocta, alvum sistit.

De animalium pedestrium partibus excarnibus.

EXTREMAE corporis partes, ut pinguedinis, ita substantiæ carnosæ habent minimum. Nervosa enim, hoc est, ligamentosa, & cutacea natura in ipsis præpollet: nō tamen tales hi nervi, cutisve sunt, quales in reliquo corpore: nam in excarnibus magis exercitatoria sunt, eoque magis lenta. Quare meritò quidem corpus minus alunt: ob lentorem tamen facilius deiiciuntur per alvum. Meliores autem sunt pedes suum quam nostrum: quemadmodum hoc auribus est præstantius. Porcellorum pedes ptisanæ elixæ iniecti, illam meliorem efficiunt, ipsi etiam meliores redditi: quare sic in ore & ventriculo melius elaborantur. Quantò autem aliorum animalium carnes alimenti bonitate suillis sunt inferiores, tantò illorum partes excarnes partibus suum excarnibus sunt deteriores.

Extrema membra minus alunt, sed deiiciuntur promptius.

Porcellorum pedes coniecti in ptisanam, meliorem reddunt.

De animalium pedestrium lingua.

Linguæ caro.

PECULIARIS quædam huic parti substantia inest: carnem enim habet fungosiorem, ac sanguineam magis: eam tamen haudquaquam solam, sed cum musculis, glandulis, venis, arteriis, & nervis (quæ illi communia sunt) exemptam, solent coquere & mandere.

De Glandulis.

QUANTUM lingua a carnis substantia, tantum glandulæ a linguæ substantia recesserunt. Porro glandulas quæ iuxta linguam consistunt, ad salivam generandam comparavit natura: ad conficiendum autem lac, mamillares: ob idque post fœtum cœceptum laxescunt, atque lacte replentur. Omnibus autem glandulis illud commune inest, ut suaves in cibo, friabilesque appareant. Cæterùm mamillares, cùm imbutæ sunt lacte, de ipsius etiam dulcedine aliquid præ se ferunt. Alimentum autem quod ex iis probè quidem in ventriculo concoctis provenit, propè fane ad carnium alimentum accedit. Quòd si minus quam par est sint confectæ, succum crudum aut pituitosum generant: humidiores quidem pituitosum, duriores verò crudum.

Glandulæ quæ, & earum usus.

Glandulæ omnes in esu suaves.

De testibus.

TESTES autem, cùm ex genere sint glandularum, non perinde tamen sunt laudabilis succi ut mamillares: sed habent virosum quiddam, seminis, quod in se generant, naturam referentes, ceu renes urinæ. Animalium gressilium testes, concoctu sunt longe difficiliores. Nam testes gallinaceorum altilium & suavissimi sunt, & laudabile corpori alimentum præbent. Renes admodum pravi sunt succi, & concoctu difficiles, ut adultiorum animalium testes. Iuniorum quippe sunt præstantiores. Porrò taurorum, hircorum & arietum, insuaves sunt & mali succi, concoctuque difficiles. Sues quidem apud nos execant, quòd videlicet castratorum caro suavior fit, & alimenti plenioris, concoctuque facilior. boves autem, ut validò melius eis ad agriculturam utantur, cùm non facile tauri domentur. Capræ autem & oves, propter utrunque usum castrantur. Cæterùm omnes memoratorum animalium testes, concoctioni resistunt, ac mali sunt succi: nutriunt tamen, si belle conficiantur. Quantò autem suum caro aliis præstantior est, tantò horum quoque testes, aliorum animantium testibus sunt meliores. Soli autem gallorum gallinaceorum undequaque sunt præstantissimi, & potissimum eorum qui saginati fuerint.

Testes ex genere glandularum.

Testes gallinaceorum corpori alimentum laud. Renes pravi succi. Testes iuniorum meliores.

Castratorum caro suavior & alimenti plenioris.

Suilli testes aliis præstantiores.

Gallinaceorum.

De cerebro.

CEREBRUM omni cibus est pituitosior, crassique succi, & tardè permeans, atque ad coctionem difficilis: nec minimum lædit ventriculum. Excitat præterea nauseam, omninoque vomitioni est accommodatius, si conscinnatum cum incidentibus & calefacientibus fuerit. Si tamen rectè concoqui possit, alimentum corpori præstabit nō contemnendum.

Cerebrum nauseam excitat.

Cerebrum probe alimentum præstat.

De ossium medulla.

HAEC cerebro est dulcior, iucundior & pinguior, nauseamque provocat, si liberalius sumatur: nutrit tamen & ipsa, si conficiatur probè.

Medulla ossium.

De spinali medulla.

SPINALIS medulla (quæ per peram medulla appellatur) cerebro continua, eiusdemque cum eo naturæ existit: nisi quòd ipso multò est durior, potissimum

Spinalis medulla.

tissimũ in infernis spinæ finibus. Quantũ enim à cerebro abscedit, tantò magis durescit. Pinguitudinis præterea habet minimum, quo fit, ut nauseam non prouocet: ac si probè conficiatur, non exiguum corpori alimentum suggerit.

De pinguedine & adipe.

Pinguedo. Adeps

PINGVEDO, humida quæpiã res est, oleo longa uetustate incrassato assimilis: adeps uerò pinguitudine multò est siccior, ideoq; fusus concrescit facilè. Pauci utraq; est nutrimẽti, potiusq; carnium nos alentium sunt cõdimenta, q̃ alimenta.

De pedestrium animalium uisceribus.

Iecur quale nutrimentum exhibeat.

OMNIVM quidẽ animaliũ iecur crassi est succi, ac ad coquendũ difficile, tardeq; permeat. Omnium autẽ est præstantissimũ, nõ modo ad uoluptatem, sed ad alia omnia, quod ex caricarũ esu optime præparatũ fuerit. At lien gustu est suauissimus: in eo tamen reperiũ perspicua quædã acerbitas. Meritò etiã praui succi esse creditur, ut qui sanguinẽ melancholicũ gignat. Vtroq; uerò tantò pulmo facilius coquiſ, quantò est rarior. Multò tamen quod ad nutriendum attinet, est hepati inferior. Pituitosius autem est alimentũ quod exhibet. Cor substantia quidem caro est fibrosa ac dura, ideoq; concoctu difficile: & tardè permeat. Si tamen probè conficiatur, alimentũ corpori dat non paucum, ita nec mali succi.

Lien sanguinẽ melancholicum gignit.

Pulmo.

Cor.

De quadrupedum animalium uentriculo, utero, & intestinis.

Interanea quale alimentũ præbeant.

DVRIORES carnibus sunt hæ partes: ob id, etiam si ritè conficiantur, succum tamen gignũt non planè sanguineum, sed frigidiorem, atq; crudiorem. Proinde multum temporis postulant, priusquam satis confici queant.

De agrestium ac domesticorum animalium differentia.

DOMESTICA animalia, temperie humidiora sunt q̃ agrestia, tum ob aëris in quo degunt, humiditatẽ, tum ob uitæ ignauiã. Caro eorũ quę in montibus degũt, ob cõtrarias causas est durior, nullinsq; prorsus pinguedinis, aut paucissimæ particeps. Ob idq; pluribus diebus q̃ domesticorum, imputris seruat: alimentũq; exhibet minus excrementitiũ, eo quod à domesticis sumitur: ac proinde & nutrit ualentius, & succum gignit meliorem.

Agrestium animalium carnes durius nutriunt, & succũ gignunt meliorẽ.

De lacte.

Lactis differentiæ.

LAC boum crassissimũ ac pinguissimũ est: liquidissimũ ac minimè pingue, camelorũ: mox equarum: deinde asinarũ: mediæ autem consistentiæ est caprarũ: hoc crassius, ouium. Secundum autem anni tempora, lac post partũ est liquidissimum. Temporis uerò progressu, magis semper ac magis crassescit. At media æstate, ipsum etiam in ipso naturæ medio consistit. Post id autẽ tempus, sensim iam crassescit, quoad penitus deficiat: sed Vere, ut liquidissimum, ita copiosissimũ est. Porrò liquidissimum lac, serum crassissimũ, caseum habet plurimum. Meritò igitur liquidius quidem lac, magis crassius autem, minus aluum subducat. Quin etiam lac quod ignitos lapillos, aut orbiculos ferreos extinxerit, & uentrem sistit, & ijs auxiliatur, quibus uenter acrium excrementorũ morsu infestatur. Facilè tamen sic paratum lac in uentriculo cogitur: ob idq; mel illi, & salem, adijcimus: sicuti & aquam etiam, quæ seri acrimoniam corrigit. Constat siquidem lac omnino ex contrarijs substantijs, sero scilicet, caseo, & pinguitudine, ex qua butyrum conflatur: quo in frigidis plerisq; regionibus, pro oleo utuntur. Cuius pinguius succi asininũ lac habet minimũ. * Quocirca rarò aluum in uentriculo cogitur, si statim ut mammis excidit, calidum fuerit epotum. Quòd si sal & mel adijciantur, fieri nõ potest, ut ipsum in uentriculo coaguletur. Eandem ob causam magis per aluũ deijcitur, ut quod serũ multum habeat, à quo lac omne facultatẽ accipit deijciendi, uti à caseosa substantia sistendi. Quare plurimo sero ad deijciendam aluum usi sunt ueteres. Cui quidem tantum mellis optimi & salis est adijciendũ, quantũ suaue citra stomachi euersionem sentietur. Porrò inter omnia quæ mandimus, lac optimũ, optimi succi est. Nam quod uitiosum existit, prauo succo utentium corpora replet. Quòd si capræ, aut alterius animalis, scammoniũ tithymalũue depasti, lac cibi loco quis sumpserit, omnino illusus fuerit. Lac igitur quod serũ habet plurimũ, etiamsi semper eo utaris, nihil penitus periculi adferet. Quod uerò huiusmodi humiditatẽ habet exiguam, caseosam autẽ crassitiem multam, eos quidem offendet, qui calculis generandis sunt prompti: iecur'q; obstruet ijs, qui hoc affectu facilè prehendi possunt. Thoracis autẽ ac pulmonis partibus lac omne est utile: capiti uerò, nisi quis ipsum habeat admodum firmum, non est accõmodum: ut neq; hypochondrijs, quæ leui de causa inflantur: plurimis siquidem in uentriculo in flatus uertitur. Si uerò cum aliquo eorum ciborum, quæ crassi sunt succi, diutius elixum fuerit, flatuosam quidem naturam deponit, sed iecur magis obstruit, & promptius calculos in renibus gignit. Illud igitur lac boni succi & multi alimenti existit, quod ex contrarijs substantijs & facultatibus constat, subducendi scilicet, ac sistendi, obstruendi ac tenuandi. Nocet autem ipsius usus assiduus tum dentibus, tum gingiuis: has quippe humidas, dentes putrefactioni reddit obnoxios. Cæterũm occurres huic malo, si aut diluto, aut meraco uino, cui nõnihil mellis permistum sit, aut primò quidem mellicrato, dein uerò astringente uino, sumpto lacte, os ipsum colluens.

Lac quod lapillis ignitis extinctum, aluũ fluentem sistere.

Lac ex quibus substantijs constet.

Lac asininũ rarò aluum in uentre cogi.

Lac asininũ habere plurimum substantiæ serosæ.

Sero utebantur ueteres ad deijciendam aluũ.

Lac optimũ optimi est succi.

Lac nimis serosum, obesse non potest.

Lac admodum caseosum quib. noceat.

Lac omne esse utile pectori.

Lac quibus noceat.

Lac optimum quale.

Lac nocet dentibus gingiuisq;.

Lactis uexam quæ corrigant.

De oxygalacte, hoc est, acido lacte.

Oxygala quibus conueniat, aut minimè.

DENTES qui secundum naturam habent, nihil offendit: eos autẽ lædit, qui iustò frigidiores existũt. Iam uerò uentriculus quauis de causa frigidior, oxygala non bellè cõcoquit: temperatus uerò, quamuis ægrè, conficit tamen id aliquando. Contrà, uentriculi calidiores, præterq̃ quòd nihil ab huiuscemodi edulijs læduntur, aliquo etiam fruuntur cõmodo. Pro diuersa autem uentriculorum natura accidit, ut lac ipsum interdum acescat. Siquidem caloris inopia, in acorem: eiusdem excessus, in nidorem & fumum uertitur. Porrò oxygala etsi in uentriculo non coquatur, nunquam tamen in nidorem conuertitur, potissimum si in feruentissimum ac biliosissimũ uentriculũ incidat. Est autẽ natura tum frigidũ, tum crassi succi: quare nõ facilè à modicæ naturę corporę concoctionẽ suscipit. Quin etiã cõsentaneum est crudũ succũ à cibis huiusmodi gigni.

Non ab re autem edulium hoc calidissimis est uentriculis utile: quemadmodum frigidioribus aduersissimũ. At partes ipsius lactis, citra coagulũ, etiam scissio, quam uocant, discernit, cùm lacti abundè calido oxymel frigidũ instillamus. Idem etiam mulso efficimus. Interdum citra ullam liquoris instillationẽ, uase frigidissimã aquam habente, in lac demisso, ipsum scindimus. Præterea sine coagulo id lac, quod post editum fœtũ emulsum fuerit, cõcrescit protinus, si super cineres calidos parũper calefiat. Nutrit autẽ uberius ex lacte id quod concretũ est: parcius uerò, quod serosum exstitit. Cæterùm quod lac à partu concrescens, nihil recipit mellis, concoctu quidẽ est difficilius, atq; succi crassioris: præterea per aluum tardius secedit, corpus tamen abundè nutrit.

Lac quibus modis scindatur.

Lactis partes quæ magis, & quæ minus alãt.

De Caseo.

DVM caseus cõficitur, assumit ab iniecto coagulo acrimoniam quandam, humiditatemq; omnem deponit, & potissimũ si inueterauerit: tunc enim quàm prius, longè acrior euadit, ac manifeste calidior, atq; ardentior redditur: ob idq; ipsum, siticulosior, & difficilior concoctu, & peioris succi efficitur ac proinde calculis est generandis. Vbi enim succorũ crassities cum ardenti calore iungitur, illic calculi generãtur. Itaq; caseus id genus, omniũ ad omnia est pessimus. Deinceps autem malus quidem, sed prædicto minus putandus est, qui neq; est uetus, neq; acris. Omnium autem caseorum recentium, præstantissimus is habetur, qui à nostris incolis oxygalactinus dicitur, suauissimus quidem in cibo, stomacho autẽ minimè noxius, alijsq; omnibus caseis cõcoctu transituq; facilior: succum habens nõ uitiosum, neq; usqueadeo crassum. Præstãtissimus etiam est is, quẽ Romani *βαθὺν* appellant. In uniuersum autẽ, mollior caseus duriore est præstantior: rarus uerò ac laxus, denso admodum, & cõpacto. Iam uerò cùm glutinosus ualde, & is qui ad asperitatẽ usq; est friabilis, sunt uitiosi, præstantior est qui inter hos duos est medius. Quod autem ad gustũ pertinet, is omniũ est præstantissimus, qui nullã uehementẽ obtinet qualitatẽ, sed dulcem habet supra alias parum eminentẽ. Ructu etiã, cuius qualitas paulatim marcescit, præstantior: cuius contrà perdurat, non bonus.

Caseus inueteratus calculum gignit.

Calculi à quib. causis gignãtur.

Oxygalactinũ caseum esse omnium caseorum optimum.

βαθὺν caseus.

Caseorum qui præferendi.

De pedestrium animalium sanguine.

SANGVIS omnis concoctu est difficilis, præcipuè crassus & melancholicus, qualis bobus & apris inest. Leporinus autem, caprinusq;, ut suauissimi celebrantur.

Sanguis omnis est concoctu difficilis.

De alimento quod à uolucribus animalibus sumitur.

AVIVM omniũ uolatilium genus paucissimum præstat alimentũ, si ad genus gressiliũ conferatur: potissimũ si ad suillam, qua nõ aliud inuenias, quod copiosioris sit nutrimenti. Volucrium tamen caro concoctu facilior est, præcipuè perdicis, attagenis, columbę, galli gallinacei & gallinæ. Turdorum uerò & merularũ, minutorumq; passerculorũ caro, quàm prędictorum, est durior. His autẽ ipsis, turturis, palumbi, anatisq; caro etiam durior existit. At phasianorum caro, quod ad concoctionem & nutrimentũ attinet, carni gallinarũ est similis: uoluptate tamen in edendo eam superat. His durior est pauonum caro, & fibrosior, & difficilior concoctu. In uniuersum autem, augescentium caro multò est præstantior, quàm inclinantium ætate: media uerò est inter utranq;, florentium. Praua autem admodum est nouellorum, sed diuersa ratione ac senum. Siquidem horum caro, dura est & sicca, ac neruosa, ideoq; concoctu difficilis, & nutrimenti exigui: contrà animalium nuperrimè æditorũ corpora, mucosa sunt ac humida, eoq; excrementis plena: facilius tamen per aluum descendunt. Secundum etiam præparationis modos, & locos in quibus ipsa animalia uiuunt, non mediocris eorum est differentia.

Suilla carne nihil nutrire copiosius.

Volucrium carnes quæ facilius, et quæ ægrius coquantur.

Phasianorum caro.

Pauonum c.

Carnis diuersa à ætate.

De anseribus & struthocamelis.

CARO horum excrementitia existit, multoq; difficilior concoctu, quàm prædictorum uolucrium. Ipsorum tamen alæ, non sunt cæterorum alis deteriores: quandoquidem in multis, alarũ substantia fibrosa est & dura. Quarundam autẽ caro, tota est eiusmodi, cuiusmodi gruum: quas tamen & ipsas mandunt, plurimis antè diebus macerantes & mortificantes. Inter grues & anseres, caro tardarum est media.

Anserum c.

Struthocamelorum caro.

Gruum c.

Tardarum c.

De differentia quæ est in partibus animalium uolucrium.

NON manduntur intestina uolucrium: uentriculi autem & uesci sunt, & nutriunt. Quidam autem ipsorum ualde etiam sunt iucundi, ceu anserum: secundum quos, sunt altilium gallinarum. Ad hæc anserum quibus lac in alimentis miscetur, iecur est iucundissimũ, atq; potenter nutrit. & cùm sit optimi succi, deiectu facile, probeq; in uentre concoquitur. Ad hæc alæ anserum, & his adhuc magis gallinarum, minimo negocio coquuntur. Pedes autem paulò minus omniũ, cibo sunt inepti. Cæterùm iuniorum & probè nutritorum caro, gracilium carni atq; annosorum præstat. Gallorum testes, præcipuè altilium, præstantissimi sunt, & multò magis, si cibus ipsorũ, quo sunt nutriti, seroso lacte fuerit imbutus. Porrò uolucria, exiguum quidem habent cerebrũ: ipsum tamen tantò pedestrium cerebro præstantius est, quantò durius. Ac montana sanè, quàm palustria, cerebrum habent præstantius.

Anserum uentriculi.

Anserum iecur commendatur.

Alæ anserum gallinarum.

Testes gallorum.

Cerebrum a.

De Ouis.

GALLINARVM & phasianorum oua, omnibus sunt præstantiora: deteriora autem anserum & struthiocamelorum. Porrò quæ oua dicuntur tremula, ad nutriendum omniũ sunt præstantissima. Sorbilia autem, minus quidem nutriunt, sed subducuntur facilius, & pharyngis asperitates læuigant. Cocta uerò, & ad coquendum sunt difficilia, & tardi transitus, corporiq; crassius alimentum largiuntur. His autẽ tardius permeant, & crassioris sunt succi, quæ in calidis assantur cineribus. Quæ uerò in sartagine sunt inspissata, pessimum habent modis omnibus alimentum. Porrò quæ suffocata appellant, sunt elixis atque assis meliora. parantur autem ad hunc modum. Vbi enim ipsa oleo & garo, & pauco uini cõspersa fuerint, uas quo cõtinentur, cacabo aquam calidam habenti indunt. Deinde ubi ipsum totum supernè obtuerint, ignem subsţruũt, quoad oua mediocrem consistentiam sortiantur.

Ouorum differentia.

Oua tremula.

Oua sorbilia.

Oua cocta.

Oua assa in cineribus.

Oua frixa.

Oua suffocata parandi modus.

De

De uolucrium animalium sanguine.

GALLINARVM & columbarũ sanguine nõnulli uescuntur, maximè altiliũ: qui suum sanguine haudquaq̃ inferior est, neq; * suauitate, neq; concoctionis facilitate. Plurimũ tamen à leporino relinquitur. Cæterùm sanguis omnis concoctu est difficilis & excrementitius.

De nutrimento quod ab aquatilibus animalibus sumitur, & primùm de Mugile.

MVGILES ex squamatorum piscium sunt genere. Verùm eorũ caro, qui in aquis limosis, sordidis & stagnantibus degunt, excrementitia admodum atq; mucosa existit. Optima autẽ eorum est, qui in puro mari uiuunt, præcipuè cùm uentorum procellis ipsum mare agitatur, atque ad Boream spectat. Nam in quieto, nullisq; agitato fluctibus, tantò piscium caro deterior fit, quantò minus exercitatur. Eorum autem qui in fluuijs gignuntur, præstantiores sunt, qui in ijs gignuntur, in quibus aqua rapide fluit, & copiosa. Qui uerò in stagnantibus, nõ laudabiles. Præterea penes alimenta ipsa pisces meliores peioresue euadũt. Etenim qui in fluminibus urbem magnam præterfluentibus, hominum stercoribus, & prauis id genus escis uictitant, omniũ deterrimi sunt. Porrò qui mugil in mari gignitur, is à mari longissimè abscedens, aduerso flumine natat, numerosasq; ac paruas spinas non habet. Qui uerò à fluuijs stagnisq; ingreditur mare, huiusmodi spinarũ est plenus. Nam omniũ ferè piscium caro, qui in stagnis aut fluminibus crescunt, tenuibus spinis plena inuenitur, quas nullus marinorũ habet. Pauci autem fluuialiũ mare ingrediuntur at marini omnes, fluuijs gaudent. Mugilis præstantioris caro est iucundior & acrior, necnon expers pinguedinis. Nam pingues, & soluti saporis, & uitiosi sunt succi. Quapropter eos cum origano præparant. Hic piscis unus eorum est, qui conditi sale asseruantur.

De Lupo seu Laurace.

Lupus. Laurax.

HVNC piscem natum in aquis dulcibus non uidimus, sed è mari in flumina aut stagna, ipsum ascendisse cõspeximus: ideoq; paruus rarò, quẽadmodum mugil sæpe, inuenitur. Alimentũ sanè quod tum ex hoc, tum ex alijs piscibus prouenit, sanguinem gignit cõsistentia tenuiorem, quam quod ex pedestribus animalibus sumitur: adeò ut nõ affluenter nutriat, & discutiatur celerius.

De Mullo seu Trigla.

Trigla. Mulli caro.

HIC quoq; pelagicis piscibus annumeratũ habetq; aliorum fermè omniũ carnem durissimã, & ualde friabilem. Ac nutrit sanè cùm probè confectus fuerit, copiosius omnibus alijs piscibus, quòd durior & crassiorum partium existat, habeatq; substantiam alendo corpori accõmodatam. Quare mulli caro iucunda est: quæ quidem licet aliorum carne sit durior, mandi tamen quotidie potest, propterea quòd friabilis est, & pinguedinis expers, cũ quadã acrimonia. Nam pinguia & lenta cibaria statim ut sumpta fuerint, celeriter implent, & appetentiã euertũt. Mulli etiã hepar propter uoluptatẽ à gulosis summopere expetit. Optimi autẽ mulli fiũt, ut alij etiã omnes pisces, cùm propter mare purũ, tum uel maximè propter alimenta.

Mulli hepar.

De piscibus saxatilibus.

SCARVM, merulam, turdum, iuliam, fucam, percam, à petrosis promõtorijs maris, in quibus comperiunt̃ uersari, saxatiles appellantur. Inter eos autẽ scarus excellere suauitate creditur. Secundum hunc, merulæ, ac turdi. Tertio loco iuliæ, fucæ, ac percæ. Porrò alimentũ quod ex eis sumitur, nõ modò concoctu est facilè, sed hominum etiã corporibus saluberrimũ, ut quod sanguinem medium consistentia generet.

Saxatiles pisces vnde dicantur.

Saxatiles pisces præbere alimentum saluberrimum corpori.

De Gobione.

GOBIO littoralis est piscis, ex numero etiã eorum, qui parui perpetuò manent. Præstantissimus autẽ omniũ ad uoluptatẽ, coctionẽ, distributionem, ac deniq; succi bonitatem is est, qui in arenosis littoribus, aut saxosis promõtorijs degit. Cæterũ gobiorum caro, ut carne saxatilium est durior, ita mollior quàm mullorũ. Ipsa igitur pro portione, uescentium corpus nutrit.

Gobiorum caro.

De piscibus molli carne præditis.

SCARVS itaque primas inter pisces saxatiles obtinet: quibus omnibus caro inest quam alijs piscibus mollior & friabilior. Sunt qui carnis tantùm duritie à saxatilibus dissident, cuiusmodi sunt pelagici propémodum omnes: nisi si qui ipsorum prauo alimento propriam carnem corrumpant, ut mulli, qui cancellos, animalia flauo colore, minimis cancris similia, mandunt. Porrò saxatiles pisces, nec loca, nec alimenta mutant, nec dulcibus aquis utuntur: ob eamq; causam omnes perpetuò sunt inculpati. At aselli dicti, si probo alimento utantur, & mari puro, carnis bonitate contendent cum saxatilibus. Qui uerò prauo alimento utuntur, aut in aquis mistis, aut uitiosis uersantur, carnis quidem non abijciunt mollitiem, sed pinguitudinem atq; lentorẽ contrahunt. Quare neque suaues persistunt, sed alimentum excrementitiũ reddunt. In uniuersum autem, pessimi pisces gignuntur in eorum fluuiorum ostijs, quæ purgamenta cuiuspiam ciuitatis magnæ recipiũt. Idcirco in eiusmodi fluuiorum ostijs (qualis est Romam præterfluens Tyberis) muræna pessima gignitur. eoq; in ea urbe omniũ ferè marinorũ piscium ea minimo uenditur, cùm tamẽ meliores sint eius fluminis pisces, priusquã is ad urbem perueniat. Quin & alius etiam est fluuius, trecẽtis & quinquaginta stadijs ab urbe in Tyberim profluens, Nar appellatus, qui pisces habet longè Tyberinis meliores. Similes autem quodammodo inter se sunt, passer & solea: non tamen omnino eiusdem sunt speciei. Solea nanq; mollior est, & cibo suauior, atque in totum præstantior quam passer. Quin & lacerti medij quodãmodo sunt inter pisces carnis mollis & duræ. Nullus tamen memoratorũ piscium, aceto, aut sinapi, aut origano indiget ueluti pingues, lenti, atq; duri. Quidam etiam frixis ijs in sartagine aluntur: alij assant, aut in patinis condiunt, ut rhombos, & citharos. Optimẽ autẽ omnium condimentum ex albo iure concoquitur, quod in hunc modũ paratur. Copiosam aquam primùm inijce: dein olei quod satis sit affundito, cum pauco anethi, & porri. Vbi uerò pisces semicocti fuerint, salis tantùm aspergito, quoad totum ius salsum nõdum appareat. Hæc

Scarus.

Mulli. Cancelli.

Pisces pessimi vbi locorum gignãtur.

Tyberis.

Murænam Romæ omnium ferè marinorũ piscium minimo vendi.

Nar flumen, producere pisces longè Tyberinis meliores.

Passer. Solea. Lacerti.

Albi iuris condimentum.

siquidem præparatio uel ægrotis ipsis est cõmoda. Quibus autem inculpata sanitas est, ijs piscium in sartagine frixorum, secundo loco super craticula assorum, præparatio est conueniens, Hæc tamen, oleum garumq; cum pauco uino exposcit. At frixis, plus uini, garíq; addere expedit, minimé uerò olei. Quòd si cui id subuertat stomachum, paratum habeat acetum, modicum in se gari, piperisq; continens. Omnium autem memoratorum piscium alimentum, hominibus ociosis, senibus, imbecillibus, & ægrotis est accõmodatissimum. Qui uerò corpus exercent, cibos firmiores postulant.

De piscibus duræ carnis.

Pisces duræ carnis qui sint.

DRACONES quidem, libellæ, cuculi, scorpius, trachurus, mullus, cernua, glaucus, conger, pager, hamya, & aquila, inter duræ carnis pisces annumerantur nonnullæq; mustelorum species. Nam celeber ille qui apud Romanos galexia dicitur, in eorum numero, qui dura carne constant, habetur. At canis ad cetaceorum genus refertur, ut qui carnem duram habeat, atque excrementitiam. Quapropter ipso in partes secto & salito, uescuntur uulgares homines. Ingrati enim saporis est, ac mucosus ideoq; cum sinapi & oxelæo, atq; id genus acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc item genere sunt balenæ, delphini, & phocæ ad quos proximé magni thunni accedunt quanquã nõ æque sunt ut prædicti, iucundi. Insuaues enim sunt hi, præsertim recentes nam salsi euadũt meliores. Thunnorũ autẽ caro, qui & ætate & corporis mole sunt minores, nõ perinde dura est, ideoq; hi facilius etiã coquũtur & ijs adhuc magis pelamides, quæ sale cõditæ, laudatissimis salsamentis nõ cedunt. Post sardas autẽ & pelamides, myli qui ex Ponto afferuntur, præcipué cõmendantur. Post ipsos sunt graculi. Porrò duræ carnis pisces, ægrius quàm mollis concoquunt. Siquidem quæ molliora sunt, facilius alterantur, quod facilius parãtur. Durior etiã cibus crassiorẽ habet substantiã, ut mollior tenuiorẽ ac proinde ille succũ crassiorẽ gignit.

Galexia.

Canis piscis.

Balenæ. Delphinus. Phoca.

Thunnos salsos euadere meliores recentibus.

Sardæ. Myli. Pelamides. Graculi.

Molliora facilius alterãtur.

An dura omnia per decoctionem salsos succos gignant, ut Praxagoras & Philotimus existimarunt.

Decoctionem omnium, quandiu coquitur, semper salsius euadere.

EQVIDEM omniũ decoctũ, quandiu coquitur, salsius semper euadere, pòst autem, amarum, deprehendo. Nam corpus ipsum solidum quod in aqua elixatur, qualitates quæ initio sibi inerant, in ea deponit, sic ut qualitatis expers euadat. Clarius autem huiusce rei ueritatem intelliges, si quando quod elixas, in aliam aquã transfusum, secũdò & tertiò recoquas. Inuenies quippe id quod decoquitur, propriã amisisse qualitatem, siue salsam, siue acrem, siue etiam acerbam aquam autem, eam in se recepisse. Si uerò succos ipsos solos concoxeris, primũ quidem salsiores, postea autẽ amari etiam fient. Siquidem uel ipsa aqua optima diutius cocta, salsam qualitatẽ tandem assumit. Quamobrem, quod ad succos attinet, Praxagoram ac Philotimũ rectè sensisse, nobis est concedendum quod uerò ad solida corpora pertinet, non item.

Omnia quæ decoquuntur, propriam qualitatem amittere aquam autem, illam in se recipere.

Praxagoras. Philotimus.

De animalibus quibus testa pro cute est.

OMNIBVS ad genus piscibus cõmune est, ut salsum in carne succum contineant, qui aluum subducit quod seorsum cuiq; magis minúsue inest, pro qualitatis & quantitatis ratione. Siquidem ostrea, inter alia testacea, carnẽ habent mollissimam paruæ autem hiatulæ, uertebræ, ungues, purpuræ, buccinæ, omniaq; eiusmodi, duram. Non ab re igitur ostrea quidem, aluum ualentius subducunt, corpus autem imbecillius alunt. Duriora uerò, difficilius quidem coquunt, sed firmioris sunt nutrimẽti. Verũ hęc quidẽ omnia elixant. Ostrea uerò etiã citra elixationẽ mãduntur. Sunt qui ea in sartagine frigant. Quemadmodum autẽ ex ipsis testaceis, quæ dura sunt, carnem habent concoctu difficiliorem, sic etiam quæ corrumpatur ægré. Quare ipsa bis terue cocta, eis exhibemus, quibus ob prauos succos cibi in uentriculo corrumpuntur. gignitur tamen ex ipsis succus crudus plurimus, ut ex ijs quæ molli sunt carne, pituita.

Testacea cum aluo ducere.

Ostrea.

Ostrea edũtur cruda.

Testacea carnem, quæ conseruat.

De Crustatis.

Crustata.

ASTACI, paguri, cancri, locustæ, carides, gammari, atque id genus alia, tenui testa concluduntur, durities; sunt testaceis similia sed salsi humoris minus quàm illa continent, quanquam eum habent satis multum. Dura in totum carne constant ideoq; & concoctu sunt difficilia, & firani alimenti, quum scilicet in aqua potulenta percocta fuerint. Horum quoq; caro, ut ostreorum, ubi percocta, ut dictum est, in aqua succum salsum eliquent, aluum sistit. ægre etiam corrumpuntur, non secus ac testacea, quæ duram carnem possident.

De mollibus.

Mollia quæ dicuntur mollia.

MOLLIA uocantur, quæ neq; squamas, neq; asperã cutem, aut testaceam habent, sed mollem ut polypi, sepiæ, lolligines, & his consimilia quæ omnia mollia tangenti apparent, duræ tamen sunt carnis, & difficilia cõcoctu, exiguumq; in se succum salsum continent. Cæterũ si concoquantur, alimentum exhibebunt non paucum corporis, succi tamen crudi plurimum gignent.

De Cartilagineis.

Cartilaginea. Torpedo. Pastinaca.

HORVM animalium cutis est aspera, ac noctu splendicans. Inter ea autem torpedo & pastinaca carnem habent mollem atq; iucundam, certé mediocriter per uentrem subeuntem, nec concoctu difficilem. Nutriunt item mediocriter. Raia autem, leuiata, squatina, omniaq; huiusmodi, duriora sunt, & concoctu difficiliora, alimentiq; copiosioris, quàm torpedo & pastinaca.

Raia.

De Cetaceis animalibus.

Cetacea.

OMNIA eiusmodi duram & praui succi, excrementitiamq; habent carnem.

De Echinis marinis.

Echini mar.

EX mulso eduntur hi & garo, alui subducendæ gratia parãturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis sunt alimenti, ac medij inter ea quæ humores extenuant & densant.

De Melle.

Mel. Manna [illegible] appellatum.

MEL oritur in folijs plantarum, eiusdem cum rore generis Porrò in monte Libano quotannis persæpe coria super terram extendũt, ac deinde arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent uocantq; id mel roscidum, & aëreum. Proinde constat materiam

Mel roscidum. Mel aëreum.

materiam ex qua mel gignitur, non esse congenerem. Videtur autem & ex plantis, in quarum folijs colligitur, boni malive quidpiam ipsi accedere. Ideoq; laudatissimũ in locis mel gignitur, in quibus thymus, & aliæ quædam herbæ & frutices temperamento calido & sicco, affatim proueniunt. Tenuiorũ enim est partium id mel: ideoq; in calidis corporibus prompte in bilem conuertitur. Frigidis uerò est accõmodatissimum. Cùm autem tenuium sit partium, acrimoniæq; quiddam habeat etiam necesse est, qua aluum ad excretionem proritet. Quam quidem adiunctes per mistionem aquæ, atque coctionem, ipsum reddemus ad distributionem atq; concoctionem accõmodatius. At melicratum quod paulisper aut nihil omnino concoctum fuerit, prius deijcitur, quàm concoqui, & in corpus distribui, & nutrire possit. Præterea mel nõ plane coctum, in uentriculo & intestinis flatus quosdam gignit: contrà quod in decoctione spumam omnẽ abiecerit, flatus est expers, & urinam mouet. Quòd si quis citra aquæ admistionẽ mel solum deglutiat, nutriet quidem minimus, sed aluũ prõptius deijciet. Largius uerò sumptũ, uentrẽ superiorẽ cõcitare ad uomitũ solet. Coctum autẽ sine aqua, neq; uomitũ similiter mouet, neq; aluũ subducit: uerũ distribuitur & nutrit magis: urinã autẽ minus eo quod cum aqua coctum est, mouet. Senibus itaq; mel cõmodissimum est: ætate autem florentibus & calidis, in bilem uertitur.

De Vino.

SI MODO quicquid alit, cibus est, uinũ etiam in genere ciborum est collocandum. Cæterũ uinorum omnium, rubra simul & crassa, sanguini generando sunt accõmodatissima, ceu quæ minima mutatione indigeant, ut fiant sanguis. Post ipsa sunt nigra, crassaq; & dulcia: tum quæ colore quidem rubra sunt & nigra, cõsistentia autem crassa, una cum qualitate astringente. His autem minus sua natura alunt, quæ alba sunt, simul & crassa, & acerba. Omnium autem minimum nutriunt, quæ colore quidem sunt alba, consistentia autem tenuia, & aquis hydromeli faciendo appositis, simila quodãmodo. Dulcia uerò conficiuntur in uentriculo, & distribuuntur facilius, quàm austera, ut quæ facultate sunt calidiora. Quia autem sunt admodum crassa, tardius quidem perficiuntur, atq; distribuuntur. Si tamen in uentriculum adeò robustum inciderint, ut confici rectè ab eo possint, alimentum copiosius corpori dabunt. Constat præterea, quod quemadmodum hæc corpori alendo tenuioribus sunt præstantiora, ita ad urinam ciendam sunt deteriora.

De cibis sale conditis.

ANIMALIVM corpora, quorũ carnes simul duræ sunt & excrementitia, sunt ad saliendum accõmoda. Quæ uerò aut admodũ mollem, aut ualde siccum, & minime excrementosum habent corporis habitum, sunt ad saliendum inepta. Salis namq; facultas, humores superfluos tenuat, et digerit, corpora q; cogit atq; condensat: cùm nitri spuma, & saxum aphronitrũ, tenuare quidem & discutere possint, cogere uerò & condensare non possint. Suum igitur obesorum & ætate florentiũ carnes, ad saliendum sunt congruentissimæ, ut quæ ab utroq; extremo absint. Quemadmodũ enim corpora sicca salita, coriis euadunt similia: sic cõtra, quæ immodica humiditate diffluunt, salis cõtertio tabescũt. Ob eam causam neq; pisces mollis carnis, & excremẽtis uacui, ut saxatiles & aselli, ad saliendum sunt apti. Graciles uerò, pelamides, myli, sardæ, & sardenæ, quæq; ταρίχη uocant, & salsamenta, ad saliendum appositi sunt. Mulli uerò, quod dura eorũ sit caro, & ab excrementis pura, non sunt ad saliendum accõmodi. Ex his autem perspicuũ est, ea esse cõcoctu admodũ difficilia, quæ sale cõdita, dura & neruosa euadunt, ac ueluti coriacea. Quæ uerò cõtra habent, tenuia quidem ipsa redduñt, mansa autẽ humores crassos & glutinosos attenuãt. At præstantissima omniũ quæ mihi licuit experientia cognoscere, sunt quæ à ueteribus medicis Sardica salsamenta appellantur.

Pisces apti ad saliendum.

Sardica salsamenta.

De medijs edulijs.

IN SINGVLIS differentijs, quas alimentis inesse diximus, quædam sunt media. Animalibus autem naturalem temperiem atq; inculpatam seruantibus, similia suis naturis cibaria conueniunt: ijs uerò quæ prauam temperiem, aut ab initio sunt sortita, aut post acquisiuerint, nõ similium sibi ipsis esus, sed contrariorum est utilis. Itaq; singulæ naturæ suum proprium mediũ habebunt, idq; secundum ætatum, uitæ cõditionum, institutionum, & regionum, in quibus diu habitant, differentias.

Animalibus cõperiem naturalem seruãtibus, similia naturis suis cibaria conueniunt: contrariis uero ijs quæ prauam temperaturam sortiuntur.

GALENI PERGAMENI de euchymia & cacochymia, liber unus.

ANnonæ caritas assidua, quæ non paucos abhinc annos multas nationes Romano imperio subditas afflixit, coegitq; uesci alimentis pessimi nutrimenti, ac proinde uarios, & maxime perniciosos morbos induxit, planè significauit, quantam uitiosi succi ad gignendos morbos uim habeant. Etenim ab ijs alimur, quæ naturæ nostræ sunt familiaria: quæ uerò illi aduersantur, nos in perniciem deducunt. Cæterùm qui haustu letalium ueneniorum pereunt, facilè secerni ab ijs possunt, qui ab aliqua corporis affectione extinguuntur. Neque etiam quispiam inficias ibit, ob humorem quem uenenata animantia in certam particulam infigunt, uel illam celeriter uita priuari, uel in putredinem labi, uel doloribus uehementissimis, aut phlegmone urgeri: necnon scorpionem ieiuni hominis sputo bis terue aspersum, protinus interire. Nam sicuti naturæ quædam cum alijs quoque naturis conueniunt, sic altera quoque aduersatur alteri, eámque corrumpit. Porrò quandiu ipse patris consilium sequutus, ab usu immodico fructuum, quos horarios uocant, abstinui, obseruauiq; ab illo traditam optimam uictus rationem, tandiu immunis ab omni intemperie perstiti. Quoties autem eius præcepta negligẽs, unà cum coætaneis meis ultra modũ fructibus illis me impleui, semper in morbos incidi, qui sanguinis missionem

Succos uitiosos ad gignẽdos morbos maximam uim habere.

Nutrimur ab ijs quæ naturæ nostræ sunt familiaria.

Scorpionẽ hominis ieiuni sputo cõspersũ, perimi.

Galenus quãdiu ab omni intemperie immunis perstiterit.

Galeni pater in omni disciplinarum genere fuit versatus.

desiderarent. Erat enim pater meus geometriæ, architecturæ, astronomiæ, arithmeticæ, logisticesq; studijs excellens, maximeq; omnibus quibus erat notus, ob ipsius iustitiam, modestiam, bonitatemq; ut quiuis ex philosophis alius, admirationi. Cæterũ qui potest exerceri ante cibũ, is haud sane admodum exquisitos cibos desiderat. cui uerò negocia & occupationes impedimẽto sunt, non modò huic probato innoxioq; uictu, sed salubribus quoq; medicamẽtis est opus. In primis igitur ijs qui quiete ac pro animi sententia uitam traducunt, eam uictus rationẽ describam, ex qua gigni sanguis optimus possit. Dein eniitendum est, ut quædam his etiam præcepta tradantur, qui turbulentam uitam, atq; negocijs deditam agunt. Cibi itaq; succi probati sunt, ex frumentaceorũ genere panes purissimi probeq; confecti, adhibita prius maceratione atque fermentatione debita, necnon sale iniecto. At cocti in clibano præstant: post quos furnaceis secũdæ debentur partes. Alica uerò, sicuti & suilla caro, si exactè in uentriculo concoquantur, in sanguinemq; à iecinore cõuertantur, probatissimos gignunt humores: aliquid tamen glutinosi in se habent, ob idq; in ijs iecur obstruunt, & renes, quibus hæc à natura astrictos meatus sortiũtur, ac proinde distributionẽ impediunt. Horũ quoque usus uberior, in supradictis particulis uel grauitatem, uel dolorem nõnunquã facit. Quin etiã in uenis quæ per cauam iecinoris, aut per mesaraon feruntur, redundans humor periculũ adfert, ne uel putredinẽ contrahat, uel ex ipsæ particulæ in quibus cõgeruntur, afficiantur phlegmone. Quippe necesse est crudos crassosq; humores, uel concoqui, uertiq; in sanguinem, uel computrescere non secus ac quæ calidis in locis diutius manent. Quamobrem inuenta medicamenta salubria sunt, quæ tenuandi uim possidẽt, quę obstructionibus liberant. Quanquã horum frequentior usus, uel serosum, uel biliosum, uel melancholicum procedente tempore sanguinẽ reddit. Quandoquidem id genus medicamenta, nõ solùm incidunt & tenuant, sed etiam immodicè calefaciunt: ob idq; & solida membra exiccant, & crassum humorẽ reddunt, quo in renibus asso, gignuntur calculi. Optima itaq; corporis constitutio, quæ tẽperatissima est, meatus, per quos humor fertur, patentiores habet: quam quidem talem conseruat ante cibos exercitiũ mediocre. Tragus ex frumentacei generis alimentis, eiusdem cum alica naturæ est: ægrius tamen concoquitur. Propè etiam natura oriorũ atq; tritices accedunt. Iam uerò quæ glutinosos crassosq; humores gignunt, si in hepate conuertantur in sanguinem probum, potentissime nutriunt. Cæterùm qui cibi in omnis excessus mediocritate cõsistunt, ij omniũ cõmendatissimi sunt. Eius generis panes optimi habentur: præterea gallinarum gallinaceorumq; carnes, necnon phasianorum, perdicum, attagenarũ, columbarũ, merularum, turdorum, turturumq; & omniũ passerculorũ. Pisces item saxatiles, pelagici, littorales, gobij, murenæ, buglossi, aselli, & simpliciter pisces omnes, qui neq; insuaue, neq; mali odoris, neq; glutinosum quicq; gustu repræsentant. Verum ad sanitatem tuendam, si ante cibum corpora moderate exerceantur, mirum in modum prodest: at contrà, quies & ocium diuturnũ, ijs maximo nocumento est. Qualiscunq; autem post cibum motus, alimentũ ex uentre crudum in diuersas corporis partes distribuit. Porrò panis qui nec fermenti, nec salis quod sat est continet, neq; probè maceratus nec coctus est, is glutinosum succum producit. Caseus omnis, crassi uetus, mali succi est: recens uerò, succi prauitate caret: qui quidem ex melle sumptus, aluum subducit. Lac autẽ cùm ex triplici, dissimiliq; substantia constet, nempe serosa, crassa, & pingui: camelinũ, asininũq; lac, serosi humoris plus habet: plus crassi & caseosi, ouillum: plus pinguitudinis bubulum. At lac caprillũ, inter cætera lactis genera moderatè se habet, ob idq; in corporibus nostris mediũ etiam præstat effectum. Etenim hic quod serosum & tenue est, minus nutrit, sed aluũ magis deijcit: contrà crassius, minus aluum subducit, cæterũ magis nutrit. At lac caprillum, sine melle sumptum, periculosum existit, quòd iuuenũ in uentriculo concrescens strangulet: quemadmodũ ubi sanguis in grumos cõcretus, aut in nullius aliquod, aut in uentrem, aut in aliquod intestinorũ defluxerit, grauissima symptomata inducit. Lac itaq; statim ubi est emulctum, hauritur. Cui quidem ne in uentre concrescat, mellis, aquæ, & salis aliqui solent nõnihil miscere. At quod ex lactis cõcretione desinit serum, aluum egregie mouet. Quæ ex lacte & caseo placenta conficitur, itemq; etiam, quæ ex lacte & similagine constant, crassi succi alimoniam præstant. Cochleæ crassi succi censentur: itemq; oua, quæ uel elixa, uel tosta, penitus sunt densata. Frixa uerò, mali succi, fumosaq; in uentriculo coctura existunt, secum etiam corrumpentes admistos cibos. Mediocriter uerò cocta, quæ ideo appellãt tremula, ad coctionem, digestionem, nutritionem, boniq; succi generationem, sicuti & quæ sorbilia dicimus, ad leniẽdas gutturis asperitates, idonea sunt. In aquatilibus uerò, quæ mollia dicuntur, uidelicet lolligines, lepiæ, polypi, aliaq; id genus, crasso & tenaci sunt succo: necnon ex piscibus, quæ cetacei generis habẽtur, cuiusmodi sunt thynni. Sed pelamides ex his magis ad mediocritatẽ tendunt. Ostreæ item, buccinæ, purpuræ, crassi admodũ succi sunt: ac omnia breuiter, quia dura testa integuntur, necnon chamæ, patellæ, pectines, pinnæ, & aliud id genus. Quorum omniũ succum fuere debes, nõ secus ac serum lactis, aluum deijcere: at solidiores ipsarum partes, serius ob crassitiem cõcoqui, crudumq; & crassum, & frigidum humorem gignere: quales uires in brassica & lente etiam uidere licet. Quorum tamen succus, nõ glutinosus, sed nitrosus, & deijciendo aluo efficax est: sicuti dracunculi acerrimus, & amarissimus. Vtrumq; etiam aron præstat, sed minus efficaciter. Bulbi austero amaroq; sunt succo: ex quibus lotis coctisq; sæpius, quicqd superest, crassi succi habetur. Sed fungi inter huius generis cibos, frigidissimo, tenacissimo, & crasso succo redundant: à boletis tantùm nemini ĩnteriisse memoriæ proditum est. Sed hi ubi concoqui nequiuerunt, in nõnullis choleram excitarũt. Alij omnes

Cibi admodum exquisiti non egere qui possunt exerceri ante cibum.

Panis optimus quis sit.

Alica. Suilla caro.

Crudos humores necessariò debere aut concoqui, aut computrescere.

Calculorum generatio.

Exercitium ante cibum mediocre.

Tragus.

Cibi consistentes in mediocritate, omnium cõmendatissimi sunt.

Exercitium [illegible]

[illegible] cibum [illegible]

Panis [illegible]

Caseus [illegible]

Lactis [illegible]

Lac caprillum.

Lac serosum.

Lac crassum.

Sanguis [illegible]

Lac [illegible]

Serum lactis [illegible]

Placenta [illegible]

Cochleæ. Oua.

Oua tremula.

Oua sorbilia.

Pisces mollia.

Cetacea.

Testacea.

Dracunculi.

Aron.

Bulbi.

Fungi.

Boleti.

Tuber.

nes fungi periculosissimi sunt. Tuber, leniter crassi, non mali succi est: cuius generis amylũ habetur. Itidem nux pinea se habet.

Nux pinea. Iecur. Renes. Testes gallinacei. Lien. Cor.

In his quę crassi succi censentur, iecur, renes, & testes annumerandi sunt. Verum iecur mali succi non est: renes testesq; nõ boni, testibus gallinaceorũ exceptis. Lien ex cæteris animalibus, satis uitiosi est succi, melancholicusq; minus uerò nocet suillus. Cordis substantia durior ac magis fibrosa est, quàm quæ in alijs habetur uisceribus: quare ipsum nõnulli inter musculos collocant. Sed musculorũ uerorum capita, neruosiora quoquomodo cætera carne sunt, in eaq; ex ossibus ligamenta orta disseminantur.

Musculi. Tendones.

In his autẽ musculi tendones oriuntur: eamq; ob causam extremæ utrinq; musculorũ partes neruosiores sunt, & mediæ carnosæ sunt, & uberrimè nutriũt. Porro totus musculus proprijs quibusdam lineamentis circunscriptus, seiunctusq; ab alijs partibus cernitur, obitq; functionẽ unam, quæ est ex motibus uoluntarijs.

Extremæ partes. Rostra.

Extremæ animaliũ partes, ligamentosæ existunt, corporiq; alimentũ lentum & glutinosum præbent. Partes etiã quæ penes labia pedestrium sunt, lentum, sed non crassum humorẽ gignunt, coquunturq; cõmodè: itemq; & uolatilium alæ, cõmunẽ quidã cum corporibus se exercentibus rationẽ.

Alæ uolucrum.

Nam hæc omnia excrementis carent: quæ uerò in otio degunt, excrementosa sunt.

Suilla cutis.

Suilla cutis perpinguis, ubi probè fuerit elixa, glutinosum, sed non satis quidem crassum succum præstat. neceuelut extremæ partes, concoctionẽ admittit, nec bonũ succum, sed excrementosiorem producit.

Cerebrum. Spinalis medulla. Glandulæ. Pancreas aut pars dissimilaris.

Cerebrũ quoq; pars crassi succi est, & quæ dorso medulla excipitur. Sunt glandulæ eiusdem naturæ, sed mediocriter: necnon minerũ mictimarũ testes. In nonnullum autem, partes senior.um, duræ, siccæ, & cõcoctu difficiles sunt sicuti & iuniorum, humidæ, mollesq; atq; ideo coctu faciliores concoctu: his tamen exceptis, quæ ubi in lucem ædiuæ fuat, protinus in cibo sumunt. Sunt enim id genus omnes mucosæ.

Mammarum glandulæ.

Quę in mammis glandulæ habentur, si lac in sese contineant, crassi sunt succi edulia. Quòd si animal ex quo sumuntur, boni habitus fuerit, abunde nutriũt, & bonũ succũ efficiunt. Etenim lac probatissimi succi habetur.

Lac sanare pulmonis ulcera. Lac muliebre nobis esse familiarissimum.

Quare nonnulli pulmonis ulcere affectos, potione tantũ lactis curari putãt, antea scilicet quàm ipsum ulcus uastius atq; callosum fiat. Sed præ cęteris lac muliebre, tanq̃ naturæ eiusdem, nobisq; familiarissimum, cõmendatur cum ab alijs medicis, tum uel maximè ab Herodoto & Euriphone, qui quidem ubera ab ita affectis sugenda esse pronunciant. Lac siquidem, simulatq; est emulctum, nõ nihil naturæ bonitatis amittit. Sed eã autẽ oportet, lac ex ijs animantibus quidem, quæ boni habitus fuerint, boni esse succi: ex ijs autẽ quæ deprauato, nõ secus ac sanguis qui in illis habetur, cacochymũ existere.

Glandes quernæ. Palmarum fructus. Castaneæ.

Inter crassi succi cibos annumeratur utraq; balanorũ species, quercina uidelicet, ac fructus etiam palmarũ. Ex his autẽ quas quercus ferunt, gratæ sunt castaneæ & suaues: quæ quidem & cõcoquunt cõmodius, & prauũ succũ nõ gignunt: eæ enim assæ uel elixæ manducantur. At quæ figura oblonga sunt, & similes palmulis, suibus sunt cætè nutriẽdis, haud item hominibus congruæ.

Ilignæ glandes.

Ilignæ uerò glandes duræ sunt & acerbæ, ægreq; concoctionẽ admittunt, atq; crassum succũ largiuntur: ac proinde uitandæ sunt. Est autem in austeris quidem remissa astringendi qualitas, in acerbis autẽ intensa. Sed quantò ilignæ glandes ualentiore astringendi potestate cæteras superant, tantò hac in re ab ipsis glandibus superantur castaneæ: quarum tamen usu uberiori cauendum, quòd & crassi sunt succi, ægreq; coquantur, ac tum aluum astringere, tum excitare inflationes possunt.

Castaneæ. Phœnices facile iecur obstruunt. Dulces cibi quæ mala inducãt.

Porrò palmarũ fructus dulcis sunt succi, crassiq;, & astringentem facultatẽ habentis: quare facile iecur obstruit. Siquidem dulces cibi, crassiq; succi, iecinoris ac lienis obstructiones faciunt: inchoãtemq; in uisceribus phlegmonẽ augent: necnon inflationes, sein hosa uitia, adeoq; abscessuũ generationes proritãt. Nostris autẽ corporibus alimentum accõmodatissimũ est, quod ex ijs rebus cõficitur, quæ nec crassi, nec tenacis sunt succi: hæc siquidem moderatæ consistentiæ sanguinem gignunt. Quod uerò tenue admodum est, parum nutrit. In his quoq; unum est cibis, qui omnino friabiles sunt, ut qui paucissimum in se habeant lentorem.

Friabiles cibi. Panicum. Milium.

Panis quippe ex panico, miliòue confectus, dum estur, arenidum quiddam, uel quasi cinerem sapit nisi ei aliquid indideris pinguitudinis. Quare ad bonam ualetudinẽ ij cibi cõmodissimi sunt, qui mediam quandam naturã inter ea quæ diximus obtinent.

Semina præstantiora quæ sint.

Cæterũ quæ ex seminibus, aut omnino ex fructibus intumescunt, ueteremq; prorsus siccitatem atq; duritiem deponunt, molliora & humidiora redduntur, præstantiora existunt: deteriora uerò, quę pristinam duritiem retinent, atq; etiam minimè tument.

Ptisana quæ præstantior.

Quod uerò ad ptisanam pertinet, quæ celeriter quidem turget, probatissima est: quæ autẽ post multũ temporis intumuit parum, uitiola. Porrò quod præstantius est triticũ, plus quidem: quod deterius, minus farinæ reddit.

Triticum. Fructus ad reponendũ apti qui. Cucurbita. Fungi.

Ij autem fructus cõmodè, iudicio meo, asseruantur, qui priusquã marcescant, siccantur. Nonnulli cucurbitas in tenues offas dissectas, arescere sinunt. At fungi cum siccari nequeant, uitium in se habere maximum indicant.

Fructus qui siccari nõ possunt.

Paucissimos tamen fructus reperias, qui siccari nõ possint, præter pepones, melopepones, Armeniaca, Persica, & quæ à Romanis pręcoccia appellantur.

Ficus. Cucumeres.

Ficus etiã siccatæ durant, & cucumeres ut cucurbitæ similiter reponuntur. Qui cibi uerò in tumorem crescunt, interim dum in aqua coquuntur, ij & cõficiuntur aptius, & ad bonos humores gignendos sunt præstantiores.

Concoctio triplex.

Nihil autem in cibarijs omnibus ad boni succi generationẽ tam pertinet, quàm si probè in uentriculo concoquant. hæc siquidem & secundam, quæ in iecore & uenis fit, & tertiã, quæ in particulis quæ nutriuntur, perficitur, facilius concoctionem admittunt.

Nutritio quomodo fiat. Præcocta melius transmutari quam cruda. Concoctionis organa.

Fit enim nutritio, alimento secundum qualitatẽ mutato, & particulis quæ nutriuntur assimilato. Cæterũ præparata præcoctaq;, cõmodius transmutantur, q̃ cruda, cùm ad uniuersam cõcoctiones succedant. Cunctis igitur corporis partibus iecur alimentum præparat, illi uentriculus, huic os, ori aṡ

S

obsonatrix, quæ uarijs modis concinnat cibos: quibus deniq; omnibus gubernatrix natura fructiferas plantas disponit. At uentriculi, uuluæ, intestinaq; animaliū, quod duriori substantia q̄ caro constant, eò etiam cōcoctu difficiliora, nec adeò boni succi sunt, nec tam apta ad nutriendū.

Interanea animalium.

Sed caudę sunt his quoq; duriores reliqua uerò in ipsis, quæ ad concoctionem & nutritionē spectant, dicitur proportione respondent: hoc tamen excepto, quòd motionis causa minimè excrementis redundant.

Caudæ.

Cum his uolatilium colla, similitudinem quandam habent. Uentriculi pedestriū & uolatiliū, maximè inter se differunt. Nanq; ex uolatilibus crassus durusq; est, & concoctu difficilis: at si coquatur, uberrimè nutrit. Gallinæ & anseris præstantissimus est. Cæteræ uerò anserinæ partes, alis exceptis, sunt duræ, & excrementosæ, nec facile concoctionem admittunt. Struthocamelorū membra omnia, dura, excrementitia, & cōcoctu sunt difficilia. Auriū cartilago & sicca est, & minimè nutrit: earum cutis exterior tenuis aridaq; ægrè item concoquitur, & parcissimè nutrit. Oculi a paucis eduntur: cōstant enim ex substantia dissimili. Cæterū eorum musculi tantùm facillimè concoquuntur.

Colla uolucrū. *Uentriculi gallinacei anserinique.* *Anserinæ partes.* *Struthocamelorum partes.* *Aures.* *Oculi.*

Ex animantibus quorū natura est ad gignendos bonos humores aptissima, sues mediocris tam ætatis habentur. Caro ex porcellis paruulis, excrementis scatet. Itaq; ex pedestribus animalibus suilla caro cibus probatissimus est: deinde hœdina, mox uitulina. Agnina uerò, humida, tum lentorem, mucoremq; in se habere censet. A cæteris pedestris generis, meo iudicio, abstineat, quisquis boni succi generationi animū curamq; intendit.

Sues. Porcelli. Suilla caro. Hœdina. Uitulina. Agnina.

Ptisana probè ex optimo hordeo confecta, inter cibaria omnia prorsus omni noxa caret: nutrit tamen quàm panis minus. Fœnogræcum nō boni succi est, si quis eo liberalius utatur. Ptisanam uerò, etsi quotidie ad satietatē sumpseris, nō ideirco boni succi generationē impedias. Idē quoq; de fabis dicerem, cum nec mali sint succi, nec ob uim illam detergendi, quam habent, obstructiones faciant, nisi inflationes parerent. At pisum extergendi quidē uim nō æque habet, ac faba: sed inflatione caret. Lentes & uitiosi succi, & melancholici sunt. Ochri præterea & dolichi his quæ diximus deteriores, & cicerculis meliores habētur. Post hordeum olyra annumeranda est: post hāc typhe. A panico prorsus abstineas. Huic milium consimilis est generis, sed minus malū. Cicer egregiè nutrit, sed nec boni succi est, & inflat nō minus q̄ faba, semenq; auget, ac ueneris desiderium. Lupinus nō mali, sed crassi succi est, propterea q; nutrit egregiè.

Ptisana. *Fœnogræcum.* *Fabæ inflationes gignunt.* *Pisa.* *Lentes.* *Ochri. Dolichi.* *Cicercula.* *Olyra.* *Typhe.* *Panicum.* *Milium.* *Cicer.* *Lupinus.*

Fructus quos arbores ferunt, omnes ferè mali sunt succi, castaneis tamē exceptis, quæ si in uentriculo concoquantur, efficaciter nutriūt atq; eæ crassi quidem, nunq̄ autem sunt mali succi. Cæterùm qui fructus horæi appellantur, humorem uitiosum gignunt: quod si forte in uentriculo corrumpantur, similes letalibus uenenis redduntur. At ficus & uuæ cæteris autumnalibus fructibus sunt præstantiores. Quippe maturæ ficus ferè innoxiæ sunt: uuæ deinde, & eæ quidem appensæ. Uerùm caricæ, si diutius immorentur in corpore, mali sunt succi, & pediculorum copiam producunt. Cum nucibus autem sumptæ, cibi præstantissimi sunt, cum amygdalisq; similiter: sed cum his obstructiones aperiunt, nō tamen ita bonum succum præstant, nutriuntq;, ut cum miscentur cum nucibus. Sunt qui caricas cum ruta nucibusq; præsumptas, uenenis uniuersis aduersari fateantur. Reliqui arborum fructus mali succi sunt, ijq; potissimum, quos syluestres plantæ & frutices ferunt. Sed malis, piris, punicisq;, & mespilis, non alimentorū, sed medicamentorū loco utimur, ad uentriculi firmitudinē. Inter fructus quoq;, cucumeres, pepones, melopeponesq; connumerant: quorum nullus boni succi est. Quòd si celeriter perfici, digeriq; nō possint, in succum ferè letalibus uenenis similem conuertuntur. Cucurbita duntaxat ex huiuscemodi fructibus damnanda nō est. Si tamen in uentriculo corrumpatur, ipsa etiam malum succum producit. Mora itidem, si perficiant citò, & priusquàm corrumpant trāsierint, innoxia sunt: nisi ijs quispiam liberalius utatur.

Castaneæ. *Horæi fructus si corrumpātur in uētre, similes letalibus uenenis redduntur.* *Ficus. Uuæ.* *Caricæ quando pediculos gignunt.* *Caricæ cum ruta & nucibus sumptæ ... sunt ...* *Fructus qui ... loco utimur.* *Cucumeres. Pepones. Melopepones.* *Cucurbita.* *Mora.*

Ex oleraceis nihil est quod bonū succum præstet. Lactuca tamen in ijs quæ boni maliq; succi sunt, mediocriter se habet. Post illam maluæ habetur. Post hanc portulaca, atriplex, blitū, rumex. Sed lactuca agrestis, chondrilla, scandix, gingidium, seris, cichorium, aliaq; ex oleraceis agrestibus omnia, succum uitiosissimū gignunt. Radices olerum in se acrimoniam habentiū, ut allij, cepæ, porri, raphani, & pastinacæ syluestris, malum succū producunt. Sed ari, caulisq; radix, & rapi, in ijs quæ boni prauiq; succi sunt, media habentur.

Oleraceorum ... ... *Olerum ...* *Radices ... acrimoniam habentes.*

Aues piscesq; ferè omnes, boni succi censentur, exceptis lacustribus, palustribus, & quin immundis fluminibus atq; turbidis degunt. Minus enim hæ natationibus sese exercēt, uitiatoq; aere, & prauo uictus genere utuntur. Quæ uerò in meliores aquas se transferūt, adhuc animalia ea ijs deteriora sunt, quæ puro ex mari uictitāt. Omnia siquidem propemodū animātia, quæ in ea maris parte uersant, quæ dulci aquæ se nō immiscet, innoxia sunt: ut pelagica, & saxatilia, quæ tum ad bonos humores gignendos, tum ad gustus ipsius uoluptatē, cæteris multò sunt præstantiora. Horum itaq; frequens usus, tutissimus est. Nōnulla præterea sunt quæ duplici ex humore uiuūt, tum marino, tum dulci: ut lupi, capitones, cauri, gobij, murenæ, anguillæ. Sed quæ puro ex mari uictū petūt, ea & boni odoris sunt, & gustus suauis: pinguedinis autē aut nihil omnino, uel paucissimū in se cōtinent: diutiusq; à putredine illæsa durant (quibus signis discernunt ab alijs) præsertim si nive obducant. Ad hunc enim modum quæ duriori sunt carne, præstantiores euadunt. Murenæ igitur ex aquis impuris, pessimæ. Anguillæ nunq boni sunt succi, uel si in puro humore uersent, nedum in eo qui purgamenta urbium recipit. Secundū quoq; locorū pasturas, pisces & meliores & deteriores sunt: id q̄d odore & gustu explorabis facilè. Cæterum neq; alimentorū, neq; exactam salubrium ciborū notitiam consequeris, qui illorū uires accuratissimè noris, nisi corporū quoq; atq; particularū naturas, quorū causa cibi expetunt, agnoscas. Ex his enim nonnulla sunt densa, & quæ spirare non possunt.

Aues. Pisces. *Pelagici pisces. Saxatiles.* *Pisces duplici aqua ...* *Pisces puro mari ... pretiosi.* *Murenæ.* *Anguillæ nunquam boni succi.* *Corporum differentia.*

possunt: laxa nonnulla, & quæ manantur facilè eamque ob causam humidiore illa alimento egent, hæc sicciore. Alia item glutinosius, alia tenacius, alia parcius, alia uberius alimentum desiderant. Similiter, quibus sanguis est admodum melancholicus, humidi calidique cibi sunt dandi: quibus uerò biliosior, frigidi & humidi. Verùm ubi pituitosus exstit, cibis tunc opus est qui calefaciendi siccandique uires obtineant. Qui probo sanguine abundant, alendi sunt parcius iis cibis, qui naturam mediam sortiantur, sic ut neque aliqua primarum qualitatum excellant, nec crassi aut tenues, nec lenti aut aridi, aut denique friabiles sint. Porrò ariditas, in duris ualdeque siccis rebus friabilitas autem, in mollibus, mediisque inter humida & sicca inuenitur. Cõmune tamen utrique est, ut tenaci lentore careat omnino. Ex uinis quæ aquosa tenuiaque sunt, urinas mouent, & paucissimi sunt nutrimenti: crassa uerò, ut Theræum & Scybelites, quæ absolutæ dulcedinis sunt, nõ leuiter quidem nutriunt. Cilicium uinum, austerum simul & dulce exstit. Quæ Aegis & Perpetuæ proueniunt, medium inter dulcem & exquisitè astringentem qualitatem, saporem reddunt: nigraque hæc omnia sunt. Nulla enim uina inuenies crassa pariter & dulcia, quæ nigra non sint. Alba uina haudquaquã dulcia sunt, sed alia austera & crassa, alia aquosa & tenuia. Ex flauis autem, rutilisque, nonnulla mediocriter dulcia sunt, sicuti Hippodamantiũ, Faustianum, Falernum: nõnulla omnino dulcedine carent. Sunt autem his rubra crassiora, & ex rubris, quæ proxima colore ipso nigris sunt. Nam uina autẽ hæc omnia crassitudinis proportione eamque ob causam, qui indigent refectione, ut dulce uinũ potent, suadendi sunt: ac tum præcipuè, cùm hominum iecur, lien, & renes, uitio penitus carent. Verùm cui crassus succus per uenas redundat, tenuis substantiæ uinum: cui frigidus, acre & uetustum: cui non frigidus, quod neque acre neque uetustum sit, accommodatum est. Ad bonos autẽ humores gignendos, odoratũ præstantius: sed tamen caput tentat. Tenue, candidum uinum magis idoneum, capiti nullam infert noxam. Vitanda quæ crassa simul, maliqueque odoris, gustuque nigrata & austera sunt. Ex uinis probatissimi succi Falernũ habet, potissimũque id quod dulcius. Ad alui fluxiones sistendas, austeris utimur uinis: quæ ad nullos alios usus accõmodare solemus. Cæterũ in ipsorum uinorũ exhibitione, non minus regionum, temporũ, exercitiorumque, quàm affectuũ, & temperaturarũ hominũ, ratio est habenda, sic ut moderata conseruemus similibus, immoderata corrigamus contrariis. Temperaturis igitur frigidioribus, rutilum dulceque uinũ, utpote calidum, accõmodatũ est. Contrariũ uerò, temperamentis atque dispositionibus calidis: quòd illud calefaciat impensè, capitisque dolores, & febres facilè inferat, neruosque nonnunquã lædat. Quòd autẽ crassa uina dulciaque deijciant aluum, nemini obscurum est. Mustum etenim, licet coquatur ægrè, crassumque succum & inflationes gignat, aluum tamen subducit: id quod si interdum efficere nequeat, mirum in modum nocet. Vitanda ergo quæ uinis uetusta sunt, uinisue recentia. Nanque illa præter modum, hæc nullatenus, quandiu recentia fuerint, calfaciunt: quæ tantum abest ut aliquem usum cibis concoquendis afferant, ut etiam ipsamet conficiantur ægerrimè. Præterea nec cõmodè per aluum transeunt, nec digeruntur, nec urinas mouent, nec sanguinis confectioni nutritionique idonea sunt. Sæpe etiam, ut aqua, in uentre suspensa remanẽt: ut si paulò amplius ex iis hauseris, facillimè coacescant. Sed ex recentibus uinis genus illud duntaxat tutò bibitur, quod tenuis substantiæ est: sicuti ex Italicis, Caucanum, Albanum, & ex Sabinis Thuscisque nõnulla. Amminæũ quoque quod in eo colle nascitur qui Neapoli imminet, citò ut bibatur idoneum redditur: quale apud nos in Asia est Tibinũ, Arsinium, & Titacazenum. Quæ sanè tenuia, candida, & aquosa existunt, ideoque oligophora uocantur. Et quemadmodũ rutila uina, cùm calida potestate sint, replent protinus caput, sic illa, nempe tenuia, & aquosa, leniterque astringentia, non modò capiti innoxia sunt, sed etiam leues eos capitis dolores nõnunquam tollunt, qui ab humoribus in uentriculo collectis proficiscuntur. Quin & aquæ potio, uitium præcipuè in se habentis, nonnullis capitis dolores infert: nam & ipsa corrũpitur, & naturalem robur exoluit. Quo fit, ut ubi uentriculum inualidum reddidit, in cauas eius partes ex reliquo corpore sanies quædam biliosa defluere consueuerit, more eorum quos premit inedia. Quibus sanè offensis, noxisque, dictum uinũ, sui temperamẽti ratione, hominem actutum liberat: pauloque pòst, ubi firmarit uentriculũ, quæ illi noxia sunt, ad partes infernas defert. His ergo qui calido admodũ temperamento sunt, aquæ potus longe accõmodatior est uino: quod utique si interdũ propinare expediat, sit quidem tenue, leniterque austerũ. Ex uinis itaque quod uetustissimũ est, adeò ab albo & austero, necnõ recente & crasso distinguitur, ut illud quidem efficacissimè calefaciat, sensibilem hoc refrigerandi facultatem obtineat. Dulcissimum autẽ acetum uinumque mel, eximiæ æstimationis est. Verũ cuiuslibet generis mel calefaciendi uires sortitur, sumptumque à calidis corporibus facilè in bilem uertitur. Ideo eo pituitosis admodum naturis, ætateque & senio confectis, utiliter datur: frigidis quoque morbis accõmodatissimũ est. Acetũ mulsum, hoc est, oxymel, sanitatis tuendæ gratia ætatibus naturisque omnibus utilissimum est: siquidẽ obstructiones omnes discutit, astrictosque meatus ita aperit, ut nulla in parte crassi glutinosique succi adhæreseant. Quare medicamenta salubria, tenuandi omnia in se potestatem habẽt, tutioraque ad ualetudinẽ tuendam censeo, quàm quæ crassiores humores gignũt: sed bonã habitudinẽ, roburque efficere nequeũt. Vitanda autẽ penitus quæ uitiosi sunt succi, præterquàm æstate, cùm languentium corporũ siccitati & calori occurrendum est. His enim hoc ipso tempore, mâla, pruna, cerasa, moraque idonea sunt: item cucumeres, pepones, melopepones que: sed parcius his uti cõuenit. Dantur quoque præcoccia, persica, & quæ à Romanis mice dicuntur, refrigerata tamen: necnon spuma lactis, atque etiã cibaria ex lacte confecta. Ficus item frigidæ,

Naturæ diuersæ diuersa esse alenda uictus ratione.

Ariditas in quibus rebus sit. Friabilitas in quibus. Vini nigri, albi & rubri quomodo differentia.

Vina nigra crassa & dulcia esse.

Vinum dulce quibus sit propinandum.

Vinum odoratũ caput tentat. Vinum tenue non nocet capiti.

Moderata esse seruanda similibus, immoderata corrigenda contrariis.

Mustum deijcere aluum.

Vina uetusta calfacere impensius, recentia nullatenus. Vinorum recentium noxa.

Amminæum uinum.

Aquæ potio quæ mala inferat.

Aquæ potus quibus conueniat.

Mel omne calfacit, atque in corporibus calidis bilescit facilè. Mel quibus conueniat. Oxymel ætatib. & naturis esse omnibus utile.

Cibi æstate ad ... [illegible]

Aestuantibus victus ratio conveniens.

& cucurbitæ, ita affectis accommodæ sunt. Prudens tamen uir, ad refrigerandos æstus ex balneis rediens, epota prius aqua, mox uino mediocriter aquoso, iisque per uomitum redditis, lactucam edat, quæ innoxia est, simulque uires habet refrigerandi. Sumat postea suillos pedes bene decoctos, ex aceto & garo: itemque alas gallinæ uel anseris, & eiusdem etiam uentriculum, necnon pisces nonnullos frixos, ex iis qui molli sunt carne. Danda item ex oleribus quæ mali succi non sunt, sicuti malua cucurbitaque. Vinum postea, ubi frigida aqua dilutum sit, potet. Mihi sæpius similes æstus & calores perpesso, ptisanæ cremor bene refrigeratus fuit satis. Sunt qui niue refrigerentur. Sed hæc illis præcepta traduntur, qui assiduis occupationibus impediuntur. qui uerò huiusmodi sunt soluti negociis, si exercitatione uti solent, quamrarissimè frigido potu indigent. Qui minimè exercitantur, summa æstate cùm uehementi calore urgentur, aquam fontanam bibant, ab usuque uini abstineant. Hæc siquidem, quamuis protinus nullam corporibus nimium læsionem sensibilem inferat, sensim tamen, occulteque crescente uitio, cùm iam ætas progressu temporis inclinauit, articulos, uiscera, neruosque iis morbis uexat, qui uel difficulter admodum, uel omnino tolli nõ possunt: nimirũ semper imbecilliori particula, facilè quancunque excipiente læsionem. Quòd autem uitiosi humores morbos gignant, cruditas assidua maxime in causa est. Ea autem cruditas deterior est aliis, quam uitiosi facti cibi in ea effecerũt. Quæ cùm duplici modo se habeat, si tenuem quidem succum reddant, acutos morbos cum maleficis quoque febribus inuehunt: succorumque uitio in unam duntaxat particulam decumbente, tunc erysipelata, herpetes, aliæque affectiones calidæ oriuntur. Si uero crassum succum efficiant, articulorum & renum uitia, podagræ, anhelationes, tum lienis iecorisque scirrhosi affectus gignuntur. At quibus in illis corporis humor melancholicus fuerit, affectus melancholici orientur. Sed ex humoribus mixtis, mixtæ affectiones proueniunt.

Exercitatos quamrarissimè frigido potu egere.

Niuis usum esse periculosum.

Cruditas quæ sit aliis deterior.

Affectus à tenui fluxione orti.

Affectus à crassa fluxione.

GALENI PERGAMENI
de attenuante uictus ratione liber unus.

Tenuans uictus ratio quibus affectibus conferat.

CVm uictus ratio attenuans plerisque diuturnis morbis, ut arthritidi, dyspnϾ, tumoribus lienis & hepatis, necnon morbo comitiali incipienti, adeò conferat, ut sola ea, sine ullo alio medicamento, sublati sępe ii fuerint, operæpretium uidetur aliquid & de ipsa perscribere. Vocant autem eam attenuantem, quemadmodum incrassantem, quæ illi contraria existit: pro eo humore scilicet, quem utraque in nostris corporibus gignit. Etenim olfactus & gustus, mentem nostram ad omnes eiusmodi cibos discernendos, satis abundè instruunt. Quippe quæ sensus nostros pungunt & mordicant, ea omnia constat esse acria, & quæ succos crassos tenuare queãt. Quæ etiã, si largius æquo sumpta fuerint, uentriculũ mordicant, ciborumque nauseam magnam inducunt, & halitus acres emittũt. Plurima autem eorũ urinas & sudores graueolentes & acres promouent: alia autem diuellunt, erodunt atque pertundunt. Cæterũ corpora in quibus humores frigidi, crassi & lenti redundant, huiusmodi ciborum usu maiori ex parte iuuantur. Nemo igitur est qui allium, cepam, nasturtium, porrum, & sinapi, in genere ignoret esse tenuantium. post illa autem, smyrniũ, pyrethrum, origanum, calaminthen, sisymbrium, pulegium, saturejam, thymũ: quæ omnia uiridia quidem manduntur: exiccata uerò, iam non amplius sunt cibi, sed medicamenta. In summa, omne quod siccum est, uiridi ualentius existit. Eorũ uerò quæ sicca non sunt, matuiora minus maturis & quę in montibus & locis siccis proueniunt, iis quæ in campestribus, planis, litoris, & paludibus crescunt, sunt fortiora. Prædictis autem ordine proxima est capparis, & terebinthi fructus. His autem eruca, sium, apium, petroselinum, ormunũ, raphanis, brassica, & beta. Malua uerò & blitũ, & atriplex, tametsi iis specie sint proxima, facultatibus tamen dissident: aquea enim sunt, minimèque acris facultatis fortiunt: quomodo cucurbitæ, citrulli, melones, melopepones, & pruna. humida siquidẽ sunt hæc omnia, necnõ frigida, & pituitosa, potissimũ si cruda & non elixa mandantur. Omnia igitur tenera & increscentia, facultatibus moderata existunt. Quo fit ut pleraque medicamenta, dum oriuntur & adolescunt, non secus ac cibi manducantur: ut silphii, sinapis, pyrethri, & irungii stolones, quæ omnia ubi cõmaturuerunt, magnam habent uim incidendi. Tenuant uerò admodum, dum oriuntur, atque adolescunt. Pari modo & urtica, priusquam exiccetur est esculenta: præterea fœniculus, ruta, coriandrum, anethum, eiusdem cum illis sunt speciei, euidenterque etiam calfaciunt. At uerò agrestis olea, intra ea quæ diximus, naturam mediam fortiuntur. Si quid igitur olfactu, aut gustu, aut utroque simul, acre, mordicans & calidum apparebit, scito facultatem id habere tenuandi, atque incidendi. Ad hæc, si quid olfactu bonũ odorem inferens, aromatis speciem repræsentet, id quoque nimibus calidum esse oportet: sed non æque ac mordicantia & rodentia, & insigniter calfacientia. Incidunt præterea & quæ saporem habent nitrosum, aut salsum: quorũ plurima etiã aluum deiciunt, nec minus iis amara, facultate tenuandi sunt prædita. Incidendi autẽ in illis facultas, aceto & melle intendit, oleo uerò minuitur. Mixa cautlius porrò, mediæ quodammodo est facultatis: ab eo autem eli & chamædaphne utrinque nõ multum differunt. Stomacho autem minus prædictis cõmodant uitis albæ, & urticis, & spinæ asparagi omnium autem maxime austeræ atque astringentes, quales sunt uitis, ac rubi. Spinæ uerò asparagus aluum deiicit. Iuuat etiã uentriculũ, facultatisque est mediocris, & palmæ germen. Qui asparagi amarorius quippiã prę ferunt, quantò amariores, tantò iis sunt sicciores, & incidentes magis. Semina sunt facultate suæ plantæ similia: nisi quòd illis prorsus sicciora sunt, magisque ad calorẽ propensa, eoque magis tenuantia.

Olfactus. Gustus.

Acria quæ dicantur.

Acria semper gravia fastidiosa.

Acria quibus utilia.

Tenuantia ordinatim.

Sicca efficaciora uiridibus.

Montana fortiora campestribus.

Aromatibus calida tenuandi.

Tenuandi facultatem auget acetum, minuit oleum.

Palma germen.

Semina esse calidiora sua plantis.

Non

Non omnia tamen sunt uesca, ut ne herbæ ipsę. Est itaq; papaueris semen herba ipsa præstantius, adeó ut tanquam innoxium panibus ipsum & placentis permisceant. Refrigerare tamen & ipsum palam ex hoc intelliges, quód caput grauat, & soporiferũ est, sed no perinde ac succus ipsius. Soporiferũ est & lactucæ semen, quandoquidem & olus ipsum frigidũ est & humidũ. Ab his igitur frigidis humidisq; seminibus ei est cauendum, qui tenuante uictus ratione uti uolet. Sesami semen, succum crassum ac lentum in corpore gignit apij ueró, petroselini, cumini, cari, anisi, libystici, sinapi, ameos, dauci, seseleos, & omnium denique odoratorũ & acriũ, euidenter calfacientium semen, tenuanti diæta utentibus cõgruit. Cæterũ rutæ semen uehementissimã tenuandi uim possidet. Pari modo & lini & cannabis semina quæ etiã & caput tentant. Quibus tunc præcipue utendũ est, dum sanguinẽ per urinas purgare uolumus. Cerealia omnia genera aliter appellantur legumina. Quæ uero manu leguntur, specialim dicũtur chedropa, sicuti & frumenta, quæ falce putantur. Triticũ igitur firmissimi est alimenti, succumq; crassum admodum gignit ac lentũ. Quare illo simpliciter elixo nõ est uescendum nam cõcoctioni renititur, & crassum succũ producit. Sola autẽ ea præparatio est probanda, quæ fermento constat, sale, & clibano. Pauló deterior quæ minori furno. Triticum quod graue est & densum, ac in profundo flauum, copiosissimi alimenti est, crassiq; succi ac lenti. Contrá quod leue est, & rarum, & album, minus nutrit, succumq; gignit crassum minus, ac lentũ. Similago autẽ & alica, multũ aluut, crassiq; sunt succi, ac lenti. Verũ similaginem quidem nõ conuenit eos attingere, qui extenuante uictu utũtur. Alicam uero possunt uesci moderaté, tum sola aquæ incocta, tum uero cum mulso, aut uino dulci, flauoq; ac tenui, quodq; uiribus Falerno sit proximum. Licebit etiã miscere tum betas tritas, tum anethi nõnihil, uel porri, uel pulegij, uel calaminthes, uel hyssopi, uel piperis. Ptisana autem ipsa per se nõnihil absterget, ut hyssopo nõ magnopere egeat. Mel ptisanæ immiscere opus nõ est, nisi quis ea quæ in thorace ac pulmonibus continentur, studeat expectorare. In hepatis uero ac lienis affectibus ipsum admiscere nõ conuenit. Hordeacei panes, quomodo illi modo pareantur, exigui alimenti sunt, succumq; crassum, ac flatus minimũ generant. Polenta uero, similiter ac panes, nutrit nisi quód siccat magis, propterea quód frixa existit. At farina est utrisq; humidior, excrementosiorq; magis ac flatulenta, & potissimũ si cum lacte coquatur. Ex typha porro & auena, panes similiter cõficiuntur, qui & ægre coquuntur, & succum reddunt nõ probum. Inter hæc & triticum, olyra medium locum sortitur: nimirũ tantó deterior tritico, quantó his melior existit. Quod uero ad zeam pertinet, non arbitror esse aliud frumenti genus, ab olyra & typha diuersum, sed existimo, id quod nos appellamus typham, à ueteribus zeam appellari. Quod semen ubi à cortice spoliatum fuerit, tritico, hordeo, & olyra, longe tenuius atq; exilius existit. Flauum præterea est, ut triticũ nõ autẽ album, ut hordeũ.

Fabæ minus quidem quam hordeũ tergũt: uerũ sunt concoctu difficiles, atq; admodum flatulentæ. Fabis pisa ad omnia sunt præstantiora. Eruiliæ uero, & dolichi, & phaseoli, multó fabis sunt deteriores. Lentes autẽ tametsi succum crassum gignant, non omnino tamen sunt aspernandæ. Lupini similes sunt lentibus, nisi quod multum siccant. Cicer cibus est flatulentus, & concoctu difficilis, atq; excrementitius, ad mouendas tamen urinas cõmodum. Eruũ boum magis quàm hominum est alimentũ: incidendi tamen facultate insignitur. Vnde & ex eo medicamentũ paratur, quod in ijs quæ in thorace hærent expectorandis, nulli est secundũ. Fœnugræcũ nõ incõmodé alui dejiciendæ gratia, ante alios cibos sumitur. Cum melle quoq; eius succũ exhibent, ut qui calfaciendi ac detergendi uim habeat. Quod tamẽ caput tentet, usus eius multus cauendus est. Pruna Damascena hydromelite incocta, prætermandunt ij, quibus extenuante uictus ratione est utendum. Verũ his magis aluũ dejiciunt, quæ ex Iberia exportant. Ventrẽ præterea subducũt echini marini, & concharũ omniũ atq; auiũ ostrorũ gallinaceorũ iuscula. Panicũ & miliũ praui sunt succi, flatulenta, & difficilia cõcoctu. Non aliud fluorem impense siccant. Hortenses lobi cibo adaptantur crassi tamẽ, pituitosiq; sunt succi. Ex frumentaceis cibis solũ hordeũ, tenuanti uictui est innoxiũ. Secundũ hoc sunt panes clibanitæ, qui ex tritico fiunt. A reliquis abstinendũ censeo. Ex piscibus saxatilibus, montanisq; auiculis, multũ copiosumq; potes alimentũ ad tenuantẽ uictum accõmodare. Animalia siquidem quæ in stagnis ac locis aquosis & campestribus degunt, humidiora sunt, atq; excrementitia: quæ uero in montibus uiuũt, omnia sunt tum sicciora, tum calidiora tẽperie: eorũq; caro minimũ pituitosa ac uiscida existit. Quare animalia omnia in montibus nata, multo ijs quæ in locis oriunt planis, sunt præstantiora. Mandẽdæ etiã sunt aues eæ, quę in turribus uicisq; agũt uitã. Quare columbæ turricolæ domesticis sunt meliores: tum etiã parum do & apri, suibus domesticis atq; ut in summa dicam, omnia quæ exercent, ijs quæ sunt otiosa: & quę cibis siccioribus, ijs quę humidioribus utunt: & quæ purũ ac tenuẽ aerem inspirant, ijs quæ cõtrariũ, ad tenuem uictũ sunt præferẽda. Etenim suũ domesticorũ caro omniũ aliorum ciborũ firmissimé nutrit: plurimũ tamen habet lentoris. Quód si is qui talẽ uictũ sequitur, sese multũ exerceat, licebit ei & auribus, & rostris, & pedibus suillis uesci: neutre præterea, & matrice, si modó ea elixa belle fuerint. Qui autẽ uitã in maiori otio degunt, abundé eis fuerit montanis auibus uesci, & piscibus saxatilibus, ac breuiter omnib. quæ carnẽ habent simul mollem atq; friabilem. Nam ab ijs quę aut durã habent, aut lentã, omnino abstinendum est, nisi aliorũ penuria nos aliquãdo talia esse cõpellat. Porró anguillę, & mollium piscium pars maxima, tametsi carnẽ mollem sortiantur, quód tamen succo lento ac pituitoso redundent, ijs qui uictu tenuante uti uolũt, plurimũ noxia est. His autẽ & boues, carnẽ quidẽ habent satis friabilem, nocẽt tamen propter duritiem, & in alterando difficultatem. At sola car-

Torpedo. Turtur piscis. Arietes.

tilagineorum torpedo & turtur laudantur possisq; nonnunquam in saxatilium penuria ijs uti. Ex terrestribus uero animalibus, hirci & arietes, & genus omne ouium caprarumq;, non usquequaq; sunt alimenti laudabilis. Solis autem hœdis innoxie utêris.

Hœdinæ carnes. Agninæ. Equinæ. Asininæ. Pardorum carnes. Vrsinæ. Leoninæ. Ceruinæ. Leporinæ.

Agnorum esus propter insignem est humiditatem fugiendus. Equorum & asinorum esum, hominibus asininis ut pardorum, & ursorum, & leonum, hominibus tantum feris permitto. Proximi sunt asinis cerui, eorumq; ab eorum esu abstinendum. Caro autem leporum, ad aliam uictus rationem siccantem est, non ad propositam, cômoda. sanguinem enim uehementer crassum producit.

Sanguine in cibo utendum non esse, sicuti neque visceribus.

Sanguis omnium animalium in cibo est uitandus, & multo adhuc magis in tenuiante diæta. Pari modo à uisceribus est abstinendum: sunt enim excrementitia, difficilisq; concoctu, nec non crassi succi.

Canina carnis. Vulpina carnis.

Canum & uulpium carnem equidem nunquam gustaui: sunt tamen ea animalia sicco temperamento. Vt autem suum extremis partibus uesci aliquando côcessimus, ita & uti gallinarum alis permittimus.

Testes gallinacei tenui victui non congruunt.

testes tamen & uiscera tenuianti uictui non competunt. At corporum gallinarum esum, si quis exerceatur, non uero & potissimum earum, quæ in montibus enutritæ fuerint. Qui uero non exercetur, mandendæ ei erunt modice, non modo gallinæ, sed columbæ etiam ac turtures.

Perdices non esse mandendas recentes, priusquam unum diem suspensæ fuerint. Palumba.

Cæterum nec recens turtur, nec perdix mandenda est, nec alia omnia, quæ carnem habent moderate siccam: sed ubi unum diem ad summum suspenderis, ita denum edas licet. Porro palumbes, præterquam quod carnem habet columbis, perdicibus, turturibusq; duriorem, etiam concoctu difficilem, excrementitiamq; sortitur.

Perdices turturesq; asseruatæ unum diem, meliores redditæ.

Perdices uero ac turtures nec durissimas habent carnes, nec concoctu difficiles, nec prauo succo refertas: sed ipsarum durities, si mortuæ uno die asseruentur, facile uincitur, fiuntq; omnino friabiles, atq; inculpatæ. Alimentum autem dant corpori laudabile, sanguinemq; minime uiscidum generant, & crassi ac tenuis medium. Proinde quibus salubris cibus curæ est, eos, ut arbitror, uti his conuenit.

Olerum omnium radices excrementitiæ sunt. Rapæ. Bulbi. Fungi.

Olerum omnium radices excrementitiæ sunt, & concoctu difficiles: aduersissimæ autem sunt rapæ. His paulo minus aduersi sunt bulbi. Omnium pessimi fungi existunt. Itaq; earum omnium quæ gustu nullum morsum, nec acrimoniam, nec calorem referunt, radices suspectas habere oportet. Quid iam olera memorem, quorum non solum radices, sed etiam gemmina, stipitesq; ac folia, succum gignunt admodum pituitosum? Solæ itaque

Radices gustandæ ad tenuem victus rationem, quæ sint. Fructus tenuis victus rationi apti.

radices acres & calidæ sunt gustandæ, ut allia, cepæ, & radiculæ, eæq; pro pharmacis potius quam pro alimentis habendæ. Quod uero ad fructus pertinet, rei propositæ minus sunt noxij, qui uentrem lubricant: ut mora, pruna, cerasia, & ficus. Deteriores autem sunt qui tarde permeant, maxime si côsistentia sint dura: a quibus prorsus est temperandum. Mandendi autem qui ad reponendum sunt apti, qualia sunt pira, cydonia, & pleraq; uuarum genera, in quibus molliora potius quam duriora mandenda sunt. Nemo tamen ullo horum ad sanitatem utitur: quemadmodum neq; pomis, nec persicis, nec Armeniacis, quæ Latinis præcoccia appellant. & ijs multo adhuc minus, sorbis, quæ uocant, & myrtis, & alijs eiusmodi. Pari modo nec mespilis, nec sorbis quibus tamen recte quis ad alia utetur. Summatim uero quæ uehementer sunt austera, & pontica, hæc sunt uictus rationi aduersa. Soli autem uentris fluxui, aut uentriculo stomachóue imbecillis, côferunt.

Tenuiê uictui aduersa.

Caricæ. Nuces.

Porro inter ea quæ in hyemem seruari possunt, caricæ ac nuces tum ad id sunt accômodatissimæ, tum etiam nihilominus ad tenuem uictus rationem. Pistacia præterea, & amaræ amygdalæ, haudquaquam sunt improbandæ. His duriores sunt nuces ponticæ, nullamq; abstergendi ex uisceribus excrementa uim possident.

Pistacia. Amygdalæ. Nuces ponticæ. Castaneæ fugiendæ.

Castaneæ uero, siue elixentur, siue assentur, siue etiam frigantur, semper sunt prauæ: & multo magis, si crudæ mandantur. Oliuæ, quod quidem ad propositam diætam attinet, medium quodammodo sunt edulium.

Oliuæ. Vuæ.

Quæ uuæ in uinaceis conduntur, uentriculi quidem imbecillitati conferunt, præsenti autem scopo non item: & his adhuc minus, quæ in uinis seruant. Vuæ passæ si astringentes non sint, tumentibus lieni & hepati non côducunt: thoracis autem ac pulmonis affectibus auxiliant.

Vuæ passæ astringentes sunt, ... lieni & hepati ... thoraci ... Punicea mala.

Noxia etiam sunt mala punica, si fuerint pontica: imbecillum tamen uentriculum iuuant. In summa uero, dura omnes ac pontici fructus, sunt praui: reliquis autem moderate uti poteris. Quod si quis existat, qui in uarijs sui partibus sapores habeat diuersos (mali enim citrij cortex est acris, acida autem pars interna ac caro, tum pituitosa, tum crassi succi) partes quidem acida & acres sumendæ, ab alijs autem est temperandum.

Citrium, ex quibus fit partibus.

Quæ in aceto & muria conduntur, ea tantum à pristinis uiribus esse immutata putanda sunt, quantum à conditura alterata fuerint. Quamobrem cum acetum & muria palam ex eorum numero sint, quæ incidunt, tenuiantq; certe pisces aridi exsucciq;, qui in illis côditi fuerint, humores crassos ac lentos attenuabunt uehementer.

Acetum & muria...

Eligendi tamen sunt, qui natura carnem mollem sortiuntur: fugiendi uero cetacei, & his adhuc magis ipsa cete. Præterea nulla exsiccaturo adhiberi poterit: quæ utiq; alioqui esset uitanda, ut quæ succum crassum ac lentum generet.

Mel.

Mel non modo est ciborum omnium dulcissimum, sed succum etiam côsistentia tenuissimum gignit. At uina quæ admodum dulcia existunt, omnia crassum sanguinem gignunt:

Vina dulcia. Sapa ... plurimum ... crassum ... gignit.

nigra namq; hæc sunt, & côsistentia crassa: & ijs adhuc magis sapa, quod est mustum plurimum coctum. Porro licus exacte maturæ, nec succos euidenter côdensant, nec tenuiant. Aliæ uero omnes hoc genere sunt inferiores. Quæ uina clara sunt & pellucida, coloreq; pallida & flaua, ea forte minimum dulcia inuenias. Præterea nullum album dulce côperies: quemadmodum nec flauum quoduis admodum dulce existit.

Vinum album nunquam ... dulce. Vina crassa & nigra ... Vina alba, tenuia, sanguinem per renes expurgant.

Quæ uero crassa sunt, nigraq; simul & dulcia, crasso sanguine uenas replent. At alba simul atq; tenuia, humores crassos incidunt, & sanguinem per renes expurgant. Quæ autem inter hæc côsistentia sunt media, ut sunt flaua simul ac dulcia, & splendida, ea uina neq; ut crassa sanguinem crassum generant, neq; ut alba per urinas secedunt. Cæterum Arinthium uinum, Lesbium, Falernum, & Tmolites, uinice commendant: quæ quidem sanguinem bonum & côsistentia mediocrem gignunt. At quæ odorata sunt, & cæteris ualidiora

Vina odorata caput tentant.

lidiora, meritò caput tentant: quocirca uitanda iis sunt, qui cephalæa, aut hemicrania, aut cephalalgia, aut morbo comitiali, aut denique mania laborãt. Affectus uerò omnes thoracis ac pulmonis, qui diuturni sunt, & sine febre infestant, à uinis huiusmodi iuuantur mirũ in modũ, & potissimũ qui humoris per sputa expectoratione purgantur. Siquidem quæ uina sunt crassa & dulcia,

Vina crassa simul & dulcia, cur prosint morbis thoracis.

propterea quòd humiditatẽ possident crassam, & ob id perdurantẽ, in thoracis ac pulmonũ affectibus, si cum tenuantibus medicamentis sumantur, multũ adferent cõmodi. Verũ nec acerbam, nec austeram, nec omnino astringentẽ uinis inesse oportet, sed ad melleam magis, odore, gustu, & facultate, spectare ipsa expediet: ac tale sanè est quod Tmolites dicitur. Porrò uina Pon-

Vina pontica.

tica multũ implent, ac tardè permeant, ambasque excretiones morantur: tum eam quæ fit per sedem, tum etiam quę per uesicam: haec autem in hypochondriis diutissimè, & facilè acescunt, nauseamque prouocant. Soli autem ueteri Pontici cõferunt, idque si moderatè sumantur.

GALENI PERGAMENI
de cognoscendis curandisque animi affectibus, liber Vnus.

Peccata à falsa opinione manifestantur. Affectus unde proficiscuntur.

Et se omnes homines.

PEccata quidem hominũ à falsa opinione proficiscuntur: affectus autẽ, sine perturbationes, ab irrationali quadam ratione expertes, quæ minime rationi obtemperat. Etenim cernimus cunctos homines existimare seipsos aut esse omnino sine peccato, aut paucis exiguisque rebus rectã rationem offendere, cum ab aliis forte omniũ flagitiosissimi habeantur. Quicunque igitur aliis permiserũt, ut de seipsis ferrent sententiã, ac indicarent quales iam essent, eos in paucissimis aberrare solitos animaduerti. At quicunque seipsos optimos existimarũt, nec aliis iudicii suppliciũ facere permiserũt, hos contra, & in maximis rebus, & in plurimis offendẽtes cõspexi. Quamobrem

Pythium præceptum.

meritò cõmendatum illud præceptũ Pythiũ, quo iubetur unusquisque seipsum cognoscere. Is tamẽ

Sapientissimum solum seipsum perfectè posse cognoscere.

solus qui sapientissimus est, perfectè seipsum cognoscere poterit: reliquorũ autẽ omnium, perfectè quidem nullus, alius autẽ alio, & magis & minus. Quod etiam in uita uniuersa & in artibus omnibus cernimus, ut magnas quidem atque insignes rerũ eminentias differentiasque, unusquisque facile possit discernere: exiguas autẽ ac tenues, ii duntaxat qui & prudentes sunt, & ipsarũ artiũ periti. Idem quoque in peccatis affectibusque solet uiniuenire. Siquidem perturbationes maximas uni-

Perturbationes maximas facile deprehendi ab omnibus, leues autem non nisi à quoquam.

uersi facilè deprehendũt: mediocres autẽ & leues & quæ etiã correctionẽ desiderant (tametsi eas uitare, propterea quod parua existũt, magis sit arduũ) nõ item omnes agnoscunt. Quisquis igitur uelit honestus atque probus euadere, is cogitabit necessũ esse, ut plurima à se peccata sint ignorentur. Nam cũm duplicẽ manticam (ut ille Aesopus aiebat) è collo suspensam geramus, unã quidem ante pectus alienorũ, alterã uerò à tergo, nostrorũ criminũ plenã, aliena sane spectamus semper, propria autẽ cernere nunquam possumus.

Duplicem nos manticam è collo suspensam gerere.

Propria aliena, quam nostra, clarius perspicimus.

Etenim quicquid amat, ut inquit Plato, cæcũ est erga eam rem, quam amat. Ac proinde si nostrũ

Amans omne, esse cæcum erga eam rem, quam amat.

Quisque, seipsum omniũ maximè diligit.

quiuis seipsum omnium maxime diligit, unusquisque nostrûm erga seipsum maxime cæcutiat est necessarium. Quomodo igitur propria mala suspiciet, aut se peccantem intelliget? Si ante omnia se ab affectibus liberarit: quãdoquidem par est ab iis uos detentos, semper falsa opinari. Sũt autem animi affectus, quæ omnes nouimus, ex-

Affectus animi qui.

candescẽtia, ira, timor, mœror, inuidia, uehemẽs cupiditas, ac denique alicuius rei excellens amor, aut odium. Quare probè dictum est illud, mensuram esse optimã: tanquam rectè fieri possit sine

Mensuram esse optimam.

illa. Quomodo igitur quis ista unquã eiiciet, nisi prius ea se habere cognorit? At uerò ut quis cognoscat, fieri nõ potest ob philautiam. Si igitur

Philautia.

ratio tibi hæc nõ permittit, ut de teipso iudices, at saltẽ ut de alio, quẽ neque ames neque oderis, iudicium feras, tibi non adimit potestatem. Cũm ergo audieris in urbe quempiã à multis laudari, quod nullis hominibus adulетur: tunc ipse, ubi ad illum propius accesseris, num sit talis, qualis utique perhibet, huiusmodi periculũ fac. Primũ, si uideas ab eo frequentari ædes magnatum, ac

Veracem esse non posse, qui magnatum ædes frequentat.

principum, nõ existimes illum fore ueridicum. Obsequia quippe istiusmodi, mendacium sequi cõsueuit. Deinde, si ueid genus hominũ salutantem, siue illis seipsum comitem exhibentem, cõuiuiis' ue illorum ac cœnis ingerentẽ conspicias, non solũm nõ ueracem, sed omnis etiam nequitiæ alumnum illum talem esse ne dubites: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honoris cupiditate trahatur. Quem uerò nec salutare, nec comitari id genus hominũ,

Methodus cognoscendi mores alienos.

nec cum ualde potentibus conuiuari, sed frugi ac temperato uictu uti solitum indies magisque cõperens, spu auersisque tibi uera dictum um, conare hunc quoque profundius altiusque cognoscere, ut scias cuiusmodi tandem sit uita: quã cognitionẽ ex longiori cum eo consuetudine comparabis. Quòd si talem offendens, qualẽ ipsum fore sperasti, seuocaris aliquando hominẽ, rogarisque, ut si quẽ tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærere notauerit, continuò admoneat, teque illi maximam habiturũ gratiam, existimaturumque te ab ipso magis seruatũ, quàm si corpore ægrotantẽ sanasset. Quod si ille recipiat se factũrũ, cumprimum aliquo tali uitio te laborantẽ inspexerit, ac deinde longo temporis interuallo interiecto, nihil dixerit, accusa hominẽ, rogaque uerũ aliquantò blandius quàm prius, ut quicquid talium perturbationũ in te residere animaduerterit, illicò tibi significet. Qui si tibi respondeat, propterea se nihil tibi dixisse, quòd tali tẽpore nihil in te istiusmodi deprehenderit, ne ob id quidem cõtinuò illi fidem adhibeas: neue existimes te repentè omnino euasisse inculpabilem, sed duorũ alterum in causa esse, aut negligentiorẽ amicũ fuisse, aut illum redarguendi uerecundia impeditũ, tacuisse, aut etiam nolle tibi in odiũ uenire: cũm haud ignarus sit, omnibus (ut ita dicam) hominibus hũc morẽ esse, ut eos oderint, qui uera loquantur. Aut si nihil horũ est, scito hominẽ propterea tacere, quòd nolit tibi prodesse: aut ob aliud quippiam, nempe quod nõ sibi obseruãda putauerit, quę

Sapiens est omnino à peccato immunis. Sapiens Deo similis.

à te perperàm agi tentur id quod certè non probo. Est autẽ sapiẽs omnino à peccato immunis ac propriè philosophi, non hominẽ, sed Deo similem sapientẽ esse dixerunt. At tu repente Deo similis nunquã effici poteris. Cæterũ si ei qui te reprehenderit gratias egeris, pòst autẽ diligenter tecum expenderis, uere ne te ille, an falsò increpauerit, ex ea re senties te magnã percipere utilitatem. Si uerò idem assiduè egeris, tibique animus sit ad meliorẽ frugem te moresque tuos componere, facilè absolutus euaseris. Cæterũ hæc sit tibi exercitatio præcipua, ut calumnias & contumelias æquo animo feras: quod ubi feceris, atque

Contumelias esse æquo ferẽdas animo.

sedatus fueris, habuerisque tuas perturbationes perspectas, tum aggreditor respõdere calumniatoribus: quorũ auditis rationibus, quàm mitissimè cum eis lites tuas cõponas atque ita rem omnẽ agas, ac si pędagogis mox sis redditurus rationẽ. Porrò si quis sit uel apprimè potens, uel opulentus, qui uelit in uirũ egregiũ euadere, habereque admonitores liberos, necessum est illũ maiestatẽ relinquat, his præsertim temporibus, in quibus nullus adest Diogenes, qui uel opulentissimo Principi, uel alicui Monarchæ sit ipsam ueritatẽ dicturus. His autẽ monitoribus duntaxat credendum est, qui & inculpatissimè uixerint, & ætate prouecti sunt. Cùm autẽ nullus sine peccatis, aut sine affectib. uiuat, uel si optima quis natura sit præditus, sed necessum sit unũquenque labi & errare in aliquibus, eoque etiam magis, quò iunior quispiã fuerit, haud dubiè quisque nostrũ exercitatione per totã indiget uitã, ut uir perfectus reddatur. Nec tamen deterreri quempiam oportet, quò minus seipsum conet meliorẽ facere, etiã si iam factus sexagenarius, sentiat sibi animũ uitio immedicabili deformatũ. Nam tametsi nobis cõpertum sit, animã nos nõ posse sapientes consequi (id quod fortè liceret etiã, si a teneris illũ excoleremus) at saltem ne totũ illum omnino deformẽ geramus, ut Thersites corpus, sedulò nobis curandum est. Etenim si supremã quispiã animi excellentiã assequi haudquaquã possit, at certe post supremos illos sapientes, in secundis, aut tertijs, aut quartis se collocet, id facere longiori tempore atque assidua exercitatione poterit. Primò igitur satis erit, si neque in deos maledicta iactabis, neque calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides, neque efferato uultu intueberis, sed intra teipsum cõtinebis, atque occultabis iracundiã. Nam ab ira prorsus liberari simulac quis uelit, nõ cõtinuò quis potest: cõprimere autẽ illius perturbationis turpitudinẽ, atque insolentiã potest. Quod remediũ si sæpius quis usu pateretur, agnoscet tandem adeò seipsum minus quàm antea propẽsum ad iram, ut ne ob magnas quidem causas irasci possit. Porrò seruũ ac me unquã mea manu uerberatũ fuisse, nõ memini: id quod etiã pater meus perpetuò cauit, qui cõplures amicos increpare solitus erat, quòd ferociter sæuirent in famulos. Id igitur quod in nobis est iracundiæ ac furoris, ratione coërcere atque erudire oportet. erudietur autẽ exercitatione improba. Turpe enim est quempiam multos annos cõtinenter laborare, exercerique, ut uel medicus, uel grãmaticus fiat: ut autẽ in uirũ bonũ euadat, in tanto curriculo tẽporis

Temporum suorum deplorat infelicitatem Galenus.

Exercitationem per totam uitã requiri, ut quis uir perfectus reddatur.

Iracundi totus [illegible] non uitio, at certe posse reprimi a nobis.

Galeni in seruos benignitas.

nunquã sibi quicquam laboris assumere. Ergo nec tuis ipsius manibus seruum cædas, nec quandiu iratus fueris, alij ut id faciat imperes, sed in posterum differas. Postquam enim furor refrigeratus fuerit, prudentius, temperatiusque dispicies, quot uerberib. famulus plectendus sit dignus * nisi fortè melius esse uideatur, immo statim concessa uenia, negociũ ipsum transigere, & ubi loquutus ille idem scelus patrarit. Præstat itaque te facere omnia quæ facis, ubi impetus ille animi deferbuerit: quo tempore iam ratione opitulante, punitionis modum sis inuenturus. cum initium impetus nascentis nihil ab insania, uel à furore differat. Quamobrem à ueteribus haud immeritò animi affectus hæc quinque appellata fuerunt, mœror uidelicet, ira, excandescentia, cupiditas, metusque. Singulis itaque diebus atque horis habere hanc in promptu opinionem oportet, quòd præstet quidem unumquenque sese exhibere dignum, qui egregius ac frugi ab omnibus appelletur: hoc autem fieri nõ posse ut consequatur nobis, nisi eum, qui singula erratа indicet, censorẽ admonitoremque habuerimus. quem sanè ipsum nostrorũ peccatorum iudicem, & seruatorem nostrum, & amicum maximũ existimare conuenit. Qui quidem & si tibi unus fuerit aliquãdo falsa crimina obijcere, ne ob id quidem irasci oportet: & quòd multò melius quàm tu, ille singula peccata tua perspicere possit: & quòd licet falsum quandoque tibi crimen obijciat, in eo tamen tibi sit utilis, quòd te ad eorum quæ agis diligentiorem obseruationem excitet. Curabis autem perpetuò, ut quàm dignus sis, quantique faciendus, à teipso, non ab alio, accipias: habeasque in memoria semper, quanta sit eorum qui irascuntur, deformitas animi, qui intra[illegible] sursus uetustas eorum qui fuerint, [illegible]. Omnibus accusandi teipsum potestatem facias, gratiasque habeas nõ adulantibus, sed obiurgantibus potius. Pateant autem semper domus tuæ fores, ut liceat nonnullis [illegible] omni tempore ingredi: cùm sic affecto, atque omnia rite facienti, uel eadem tibi non sit, ne ab ingredientibus aliquo magno scelere implicitus deprehendaris. Volo itaque ut nõ modò alios omnes, sed teipsum in primis etiam uerearis, illique auscultes qui dixit: Omnium autem maximè teipsum te pudeat. Quod sanè si feceris, poteris quandoque expertem illam rationis, quam excandescentia, quasi feram quandam reprimere, in usuque facere [illegible]. Vt autem longè turpissimum est, hominem iracundia percitum intemperanter aliquid agere, sic etiam ob amorem, uinum, & crapulæ cupiditatem: quæ omnia facultatis appetitoriæ sunt affectus & opera, ob quæ homo non [illegible], disciplinæ capacibus, euadit similis, ueluti ob illa priora, sed uel petulanti apro, uel hirco, uel cuipiam agresti belluæ, quæ mansuefieri non possit. Quocirca libido hæc perduci ad obedientiam non potest, quemadmodum illa poterat: castigari autẽ quodam modo potest, si rebus potiri ac frui prohibeatur, quarum appetens est. Nam si potiatur, crescit, maiorque ac uehementior fit. Sin castigeт,

tenuis

Iracundi[illegible] ti uehemẽ-ti [illegible].

Iracundiæ [illegible] affectus quinque.

Iracundum deformitas animi.

Quisque non modò aliis, sed etiam sibi [illegible] uerecundiam [illegible].

Appetitiuæ facultatis affectus & opera.

Libido mittenda [illegible] & agrestibus.

Libido quomodo castigatur.

tenuis atque imbecilla redditur, ac sic imbecillitate coacta, nō ultrò, ipsam rationē sequitur, ueluti quoddam mancipiū. Duplex itaque in nobis est animi uis expers rationis: una, cuius & citò excandescere & irasci est officiū: altera, quæ ad id quod ipsi iucundum, suaueque uisum sit, præceps fertur, antequā utile ne sit atque honestum, an noxiū & turpe, cognorit. Hanc igitur, quæ uehementissima est, cohibere actutum oportet, priusquā ubi incrementū acceperit, uiribus inuictā inexpugnabilemque se exhibeat: tunc enim uel si uolueris, non poteris illam cōpescere, sed dices (quod audiui olim quendam amantē) uelle te quidem desinere, at nō posse. Quippe ut nōnulla corporis uitia propter magnitudinē insanabilia sunt: sic uis illa, cuius est temere cōcupiscere, plerunque amore accendit insanabili, nō corporum modò quæ sunt formosa, aut rerū quæ pertinent ad uenerem, sed etiā crapulæ & uinulentiæ, cæterisque obscœnitatū quæ præter naturam patiuntur. Quæ igitur de ira & excandescentia nunc enarraui, eadem puta de alijs affectibus me dixisse. Quæ omnia tibi sæpius renocāda in memoriā sunt: quod si nō possis tam crebrò, at saltē matutinis horis, semper antequā aliquid eorū quæ acturus es aggrediaris, & uespertinis antequā cubitū eas. Ego siquidem cōsueui admonitiones has, primū quidem bis legere singulis diebus, pòst uerò etiam ore enunciare. Neque autē satis esse putes ab ira una duntaxat liberū te conseruare, nisi etiā ab omni edacitate, uinolentia, nequitia, curiositate, & inuidia, te purū integrumque cōserues. Nam nec propter sitim decet, sorbentiū instar, totum calicem exhaurire: nec propter famem in conspectu omniū, insatiabiliter ipsum uentrē explere: sed danda opera est, ut omnibus una cœnātibus, minus obsoniorum assumamus, & à cibis gulam mulcentibus abstineamus: moderate interim uescētes ijs, quæ salubritatem habent. Progressu uerò temporis, ne respuere quidem te ad conuiuantes uelim * (magnū quippe nō fuerit, si in cibo & potu illis continentior esse uidearis) uerùm, si hoc honore te afficere decreuerint, cura sedulò, ut continētius uiuas hodie quàm heri. Quod si feceris, senties haud dubie te indies ab ijs, quæ dixi, multò minori negocio abstinere: maximeque per summā eris lætitia, si quando uenus molesta, temperantiæque amator extiteris. Sic enim gaudet, quicunque in ea re promouerit, cuius amore flagrat. Hanc enim si ingrediamur uiā, nō solùm esse purabimus, si plusquam dissoluti homines consecuti fuimus modestiæ, probitatis, & continentiæ: sed primū quidem eos qui huic studuerunt uirtutibus, superare conabimur (est enim hæc concertatio atque æmulatio pulcherrima) pòst uerò, etiā nosipsos. idque memores semper pulcherrimorū dictorū, quorū uel hoc in primis est unum: Delige optimum uitæ genus, quod reddet consuetudo iucundum. Quemadmodum igitur cùm te aduersus iracundiā exercere iubebam, tum argumento tibi poteras, te aliquid profecisse, quod nō amplius te excandescentem cerneres: ita in ijs quæ ad modestiam pertinent, hoc iudicio intelliges quantū profeceris, quòd nec cupiditate quidem suauissimarū rerum tangaris. Cæterum ad modestiam una est uia per cōtinentiam. Hòc siquidem modestus superat continentē, quòd ille ne cupit quidē amplius tutiliarres palatū cibos. Laboriosa tamē ab initio uia hæc est & aspera, quēadmodū cæteræ omnes honestorū studiorū exercitationes. Verùm si pro malitia cupis habere uirtutē, ac pro uoluptatibus corporis, tranquillitatem animi per continentiā, ratione duce, ad modestiam cōtendas oportet. At uerò & cōtentionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi plane est affectus, licet illis iam dictis minor. De inuidia autē quid attinet dicere, cùm omniū sit uitiorum fœdissimū? Est enim inuidia, dolor ex alienis bonis conceptus. Sic itaque id genus affectus omnes sunt dispungendi, ut ne radicē quidem eorū ullam in nostris animis relinquamus. Nam ex ijs quæ sic relinquunt, solet rursus aliquid pullulare, dum id ipsum à nequitia & prauitate irrigatur. Porrò natura in puerili ætate ad uitam perficiendam, in cunctis plurimū potest. secundo autē loco, studia, exercitationesque disciplinarū. Cæterū ipsa puerorū ingenia plurimū inter se differunt, cùm alia magis, alia minus uirtutes ipsas lectentur: omnia tamen sunt uel maxime ad affectus propensa. Verùm educatio puerorum, similis quodāmodo est sedulitati, qua in plantis alendis utimur. Siquidē, uel si optimus sis plantarū sator & cultor, nunquā tamen effeceris, ut rubus uuam producat, quòd natura illius talem à principio perfectionem capere nequeat. Rursus uites, quę, quod ad ipsas pertinet, fructū ferre paratæ sunt, si neglexeris, reliquerisque soli naturæ curandas, aut multò deteriorē, aut planè nullum edere fructum animaduertes. Mihi autē ingenti quadam felicitate cōtigit, ut patrem ab omni iracundia alienum, iustissimū, frugalissimum, humanissimumque haberem: matrē usque adeo iracundā, ut interdū etiam morderet ancillas, semperque & uociferaretur, & cum patre contenderet, idque longe quidem odiosius, quā Xantippe illa cum Socrate. Inter omnia porrò admonebat me pater, ut à nulla secta cognomen sumerem: sed illas perpetuò artes ediscerē, per quas iustitiam, modestiam, animi magnitudinē, atque prudentiam consequerer. Laudare autem (dicebat mihi) uirtutes has cūcti, tametsi ab ipsis sint conscij, nullam se harū habere: dantique operā prorsus, ut alijs appareant fortes, modesti, iusti, & prudentes. Vt uerè autē mœroris sint atque tristitiæ experres, uel si minime tales esse uideant, id magno studio cōtendunt. Quare etiā huic à me rei in primis studendum esse, cui omnes mortales student, præque omnibus alijs uirtutibus, unū hoc quærendum suadebat. Quæ documenta paterna in hancusque diem retinens, nec ullius sectæ nomenclaturæ me addixi, neque ob ullam fortunæ uicissitudinē fui perturbatus animo. Quippe assuefecit me pater gloriam & honorem contemnere, atque unam tantùm, eamque nudam ueritatem suspicere. Suadebat etiam, ne ob ullam pecuniæ iacturā mœrore afficerer, quandiu quæ reliqua essent, ad curandum corpus sufficerent. Hunc enim primū finem illis quæ possiderent, statuebat, non esurire, non algere, nō sitim pati: quòd si eò plura suppeterēt, quàm horum usus

Animi uis expers rationis est duplex

Concupiscibilis facultas animo letalis.

Edendum esse sobriè & salubriter.

Continentiores indies esse debemus.

Gaudent qui in ea re promouent cuius amore flagrant.

Concertatio pulcherrima quæ dicatur

Consuetudine reddi iucundū, optimū uitæ genus.

Viam ad modestiā esse unam, per continentiā

Modestus qua in re continentem superet

Via quæ ad uirtutem ducit est laboriosa.

Inuidia est omnium uitiorum fœdissimum

Inuidia est dolor ex alienis bonis cōceptus.

Natura in puerili ætate quantū uim habeat ad mores formādos.

Exercitia disciplinarum plurimū esse ad uirtutes adipiscendas.

Puerilia ingenia omnia esse ad affectus propensa.

Puerorū educationem esse similem culturæ plantarum.

Galeni pater in laudibus apud ipsū decantat.

Galeni mater iracunda.

Galenus constantia.

Diuitiarum primus finis quis sit

postulat, ijs sanè ad eas res agendas, quæ honestæ essent, esse utendũ censebat. Nec me latet (aiebat ille) te fortunarũ plus duplo quàm ipse habeam, possidere, in nostraq; hac ciuitate nõ mediocri honore esse præditũ: usqueadeo ut quænam mœroris tibi causa futura sit, nullã uideam, præter inexplebilem ac summã quandam cupiditatem. Comparabat autem insatiabilem illam habendi libidinẽ, uoracitati uentriculi, qua plus quàm satis sit, ciborum ingeritur. Etenim cibo, ut dicebat, nulla alia causa egemus, nisi ut alamus corpus. Nutrit uerò corpus, si bene concoctus fuerit: bene autem coquetur, si modicus. Nam si immodicus fuerit, concoctionẽ nõ experietur, sed usus ipsius corrumpetur. Siquidem aut deiectus per inferiora, profusionẽ alui excitabit aut distributus per uniuersum corporis habitum, malum intra uenas humorẽ gignet. Quæ igitur in corpore didicisti, ad animũ licet transferas, cuius inexhausta cupiditas, plura perpetuò expetit, quàm ipse usus postulet, unicaq; omnis mœroris atq; tristitiæ est causa. Ea namq; accensi nõnulli, qui præsentiũ rerum inexplebiles sunt, nunquàm concupiscere desinũt, sed si duplum quippiam habeant, triplũ ilicò student acquirere. Triplum nacti, quadruplum appetere incipiũt. Qui quidem nunquàm sibi proponunt eos, qui pauciora possident, sed illos tantùm, qui plura, quos etiã superare contẽdunt. Quanquàm certe multò satius est ciuem in eo cæteris antecellere, quod is quæ nunc habeat, sit omnino cõtentus. Id quod certe (dicebat pater) in tua manu est. Contrà, diuitijs præstare, nõ uirtutis, sed fortunæ munus existit, quę plerunq; seruos atq; libertos facit longè ditiores nobis, qui & generosi, & nobiles appellamur. Quòd si tu (quo in nostra repub. reperiũtur pauci ditiores) quantũ optas aliquando assequaris, hoc est, ut plus uniuersis possideas ciuibus, ne sic quidẽ satis sis habiturus: sed ilicò circumspicies, num quis in alia ciuitate sit ditior: quem quidem si superaueris, tibi obsecundante fortuna, ad alias progrederis nationes, & ijs qui apud illas opulentos offenderis, fieri opulẽtior cõtendes. Quare nunquàm tu sane omnibus ditior, sed propter immensas cupiditates, semper futurus es pauper. Quòd si ipso usu rerũ metieris id quod modulo tuo respõdeat, iam teipsum unũ ex diuitibus numeraueris, aut saltẽ ex ijs, qui eo quod opus est abundent: erisq; quatenus ad rationẽ pecuniarũ spectat, beatus, cum earũ causa minimè futurus sis tristis. Si uerò etiã illã, quę ad honores appetendos pertinet, insanabilitatẽ exploseris, hac quoq; parte iucundè ac sine molestia uitam ipsam traduces. Sin autem tibi non satis fuerit honorari ab ijs, qui tua consuetudine utantur, sed uelis ab omnibus omnino qui sunt in ciuitate laudari, etiam ab illis scilicet a quibus ignoraris prorsus, fortasse primũ quidem ab ijs ipsis cognosci uoles: tum autẽ, ubi cognitus fueris, suspici. At illud quidem, uelle cognosci ab omnibus, ab immensa quadam proficiscitur gloriæ cupiditate: hoc autẽ quod est, uelle honorari & suspici, ab inani plane & stulta ambitione. Quocirca tibi necesse erit, ut nũc pecunijs quærendis inuigilauit, sic tunc ad gloriæ honorisq; studiũ cupidinẽ intẽdent, ob illos qui cum plures sint, te neq; cognoscent, neq; honorabunt, maiori quàm nunc tristitia & dolore affici. Si igitur in his semper nos exercuerimus, iam exploratũ habentes, insanabilitatem uitium esse animi pessimũ, fundamentumq; omniũ cupiditatum, pecuniæ, gloriæ, honorum, principatus, & cõtentionis, haud dubie citra omnem molestiam uiuemus. Qui enim sua sorte contentus fuerit, is omni mœrore ac tristitia carebit. Quis autem nolit omnẽ ætatem citra mœrorem transigere? aut quis nõ hoc omnibus præposuerit* mobilibus, imò uerò scelerans diuitijs? Ille igitur hæc & alia multa mihi & alijs quàm uerissimè pronunciabat. Turpe siquidem est libertatem eam, quæ humanis legibus accepta refertur, maximi facere: eam autem quæ & uerè, & natura ipsa est libertas, non omni studio uenari, sed inhonestis, impuris, atq; tyrannicis dominis inseruire, lucris uidelicet, minutissimisq; quibusque pecuniarijs rationibus, ac principatus, gloriç, honorisq; ambitiosis cupiditatibus. Quorũ sanè omniũ matrẽ ego haud dubitauerim dicere, inexplebilem habendi libidinem. Quis igitur talem in animo pestem habẽs, possit unquã aut honestus, aut probus euadere? aut cur nõ mille sit mortibus dignus, qui nõ toto animo talem turpitudinẽ oderit? Porrò autẽ hanc ipsam multo magis & odisse & fugere debent adolescentes, qui se saluos esse uelint. Nam si fortè animo assuerint pecuniam insatiabiliter cupere, fieri iam certè non poterit, ut cùm ad annum peruenerint quadragesimũ, seipsos recuperent. Cæterum tametsi difficile atq; arduum uideatur, adolescentes ipsos in principio sese liberare ab affectibus, progressu tamen temporis omnia faciliora reddentur. Quò enim maius rationalis nostri animi pars in huiuscemodi exercitationibus ac studijs incrementũ acceperit, eò perfectiorem obedientiã habebit. Nam cùm ea quæ maxima sunt, ratio nondum exercitata peruicerit, minimè dubium est, quin ubi duplicem excellentiam adepta spacio temporis fuerit, sit multò facilius superatura: quippe ex eo quòd iam sese exercuerit, euaserit multo generosior quàm antea. proindeq; sic abunde sufficiet exterminandis affectibus, iam etiam imbecilliores redditis.

Galeni opulentia

Inexplebilẽ habendi libidinem comparari insatiabilitati uentriculi.

Cupiditatẽ esse unicã omnium mœroris atq; tristitiæ causam

Diuitijs præstare non uirtutis, sed fortunæ munus existit.

Galeni genus clarum.

Velle cognosci ab omnibus, unde proficiscatur. Velle honorari ab omnibus & suspici, ambitione procedit

Insatiabilitatem esse fundamentum omnium cupiditatum. Contentos sorte sua, omni tristitia carere

Adolescentes ...

Rationis ...

GALENI PERGAMENI de consuetudine liber unus.

Quod consuetudinis ratio ad inuentionem eorum quæ sanitati conducunt, magnam sibi uendicarit facultatem, non modo Hippocrates, sed Erasistratus etiã professus est: quã quidem negligentes medici, interdum ægros quàm miserrimè iugularunt: ut in Arro Peripatetico factitatum fuisse uidetur, qui cùm gracilis naturæ esset, & os uentriculi frigidissimum sortitur, ita ut uel ex leuissima refrigeratione singultu statim corriperetur, ob idq; nunquã fuisset ausus aquam gustare, tandẽ febri occupatus, & medicusq; præter consuetudinem coactus potum frigidam, subito fuit quidem exanimatus. Alijs uerò

Arrus Peripateticus ...

uerò contrà, nisi audacter potus is propinet, periculum sane est, ne extinguant celerrime. Sunt enim quibusdã aliqua peculiaria ex propria natura, aliudq; alimentum alij corpori accõmodatur. Ob idq; animalia ipsa absq; ulla disciplina, sed tracta à natura, ad ea pabula accedunt, quæ sibi magis sunt familiaria iumẽta nimirũ ad herbas, fœnum, paleas, & hordeum: ad carnes uerò, tum leones, tum lupi. Vt autem nõ parua in animantibus iuxta uaria genera propriorũ alimentorum reperitur differentia, sicut eodem etiam genere multa intersunt atq; magna discrimina. Nam multa sunt quæ uinum (exempli gratia) ne gustare quidem possint, quod tamẽ ab alijs plurimum sine ulla modestia bibitur: ac de cæteris quidem pari iudicio. Solẽt quippe homines alia alijs auidius mandere, pro suæ naturæ ratione, quód uidelicet talia ipsis faciliora concoctu uideantur: cõtra uerò quæ gustui sunt ingrata, fugere & fastidire, tanq ea quæ ab ipsis concoqui nequeant. Est igitur hæc cõsuetudo ipsa signum naturalis cuiusdã proprietatis. Sed quod ea nõnunq fit etiam illius causa, hinc liquido constat, quód aliquibus rerũ quarundam usus initio ingratus & noxius cùm sit, ubi paulatim assueuerint, iam eis illis neq; amplius ingrata, neq; noxia redduñt. Nam ut unumquodq; eorũ quæ uel comeduñt, uel bibuntur, alteratur secũdum qualitatem: ita & ipsum quoq;, id á quo alteraẽ, quoquomodo afficit. Quòd autem similitudo quædã sit inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur, tum semina, tum plantæ, euidenti argumẽto esse possunt, quæ ita sæpissime alteranẽ & transmutantur, ut quæ in uno loco soleant esse exitiosa, ad aliũ translata, maximé cõferentia reddantur. Iam uerò ut corpus cibo & potu immutatur, sic etiã ijs quæ extrinsecus occurrunt nobis, quæq; nõ minus cõsuetudini inseruiunt. Primũ igitur á refrigerantib. rebus cutis ipsa colligitur, dein cæteræ partes quæ illi proximæ sunt, donec ad profundiores alteratio ipsa perueniat: idq; primo & per se. Nam per accidens, calor in alto collectus corpore, cute densata præ frigore, uidetur. At uerò sicut causa refrigerans eiusmodi alterationes inuehit, sic calefaciens, ijsis contrarias. Cæterum ab una & eadem causa sæpe contraria fiunt. Sol siquidẽ inter initia, dum nos calfacit, fundit humores, cutem lenit, cauemq; reddit molliorẽ. Si quis tamen æstiuo tempore pluribus diebus nudus sub eo sit diuersatus, illi tum cutis, tum caro, dura aridaq; redditur: id quod nõ est caloris solius, sed siccitatis etiam illi annexæ opus. Porrò balnea dulcium aquarum calefaciunt nos & humectant, quod calori habeant humorem cõiunctum. Quare necessum est nos nouisse, aliam quidem esse rationẽ caloris humidi, aliam uerò sicci. Cæterũ corpus rarũ & molle facilè ab extrinsecis iniurijs afficitur: durum autẽ multò facilius eas tolerat, ægerrimeq; ab illis labefactatur: ad quã etiam patiendi facultatẽ & dyspathiam, consuetudo nõ exiguam uim obtinet. Quod uerò ad exercitia pertinet, exercitatæ particulæ fortiores pariter & solidiores redduntur, ac proinde motiones suas obire ac ferre, quàm cæteræ, longe facilius possunt quæ, quód exercitio caruerunt, molles atq; languidæ existunt. Eódem etiã animi exercitationes spectant, quibus exerceri solemus: primũ quidem grãmaticis rudimentis, dum sumus pueri: mox rhetoricis, geometricis, arithmeticis, logicisq; theorematis. Cùm enim facultates illæ, quæ ad animi principem uim spectãt, ad omnes artes pernecessariæ sint, quarũ altera quidem cognoscimus quid consequens, quidue repugnans est, altera uerò memores sumus: á prima sane id habemus, ut sapientiores simus: á secunda autẽ, ut magis memores. Eam tamen naturam hæ facultates habent, ut exercitatione uires adipiscanẽ & crescant: ocio autẽ languescãt, ac minuantur: id quod diserti sunẽ explicuit Plato in Timæo, secutus Hippocratem, qui usum roboris addere, ocium uerò dissolutionẽ pronũciauit. Verum ipsis exercitationibus, sicuti & cibo, & potui, uigilijsq; & ueneri, mensura congrua adhibenda est, quæ rem ipsam neq; ultra quàm par sit, protrahat, neq; etiam de illa adimat: quia excessus dissoluunt uires: defectus uerò tantũ de utilitate detrahunt, quantum ipsi á recta mensura deficiũt. Facultates itaq; nostræ robur sibi cõparant, si moderatis congruentibusq; exercitijs foueantur. Atq; hæ quidem sunt consuetudinũ differentiæ, à materiis etiam in quibus illæ consistunt, & à quibus fiunt, desumptæ. At uacuationes non debentur corporibus ob consuetudinẽ aliquam, quemadmodum Erasistratus existimauit: sed ob causam quæ illas postulat. Sunt siquidem qui ex malo uictu, sunt qui ex praua corporis affectione sanguinẽ plurimũ, aut uitiosos humores aggregent: quos plurimum minuere solet, cùm aut natura, aut à medico, quod redundat, aut quum in morbũ labuntur, detrahitur: quo remedio toties utuntur, quoties aut morbum præsentem uident, aut eum aduentare præsentiunt: adeó ut talis modi detractio in consuetudinem illis esse uersa uideatur.

10 20 30 40 50 60 10 20

Marginal notes:

Animalia natura tracta ad ea pabula accedere, quæ sibi magis sunt familiaria.

Consuetudo est signum naturalis proprietatis atque interdum causa.

Vnumquodq; ut alteratur secundum qualitatem, ita & id à quo alteratur afficit.

Similitudo quædam inter ea quæ alunt & illa quæ aluntur.

Calor interius accedens propter refrigerantia.

Contraria per sæpe sunt ab una eademq; causa.

Balnea dulcia calefaciunt & humectant.

Corpus rarum. Corpus durum.

Consuetudo ad dyspathiam haud exiguam uim habet.

Exercitatas particulas fortiores & solidiores fieri.

Exercitatio in artium liberalium studijs.

Intellectus. Memoria.

Animæ facultates exercitatione uires adipiscuntur, & crescunt: ocio languescunt, & minuuntur.

Exercitia debere esse modica.

Excessus dissoluunt uires.

Vacuationes fieri ob causas, quæ illas postulant.

GALENI PERGAMENI de tuenda sanitate liber primus.

CVm una sit ars, quæ circa humanũ corpus uersatur, eius primæ ac maximæ partes sunt duæ: quarum altera sanitatis tuendæ, altera morbi profligandi facultas est. Ac sunt quidem officia earum contraria: illi quippe tueri, huic immutare statum corporis, est propositũ. Quoniam autẽ & dignitate & tempore sanitas morbũ præcedit, utiq; & nos, quemadmodũ hæc seruanda sit, prius tractare conuenit: pòst autẽ, quo pacto cõmodissime sit abigendus morbus. Vtriusq; facultatis inueniẽdæ cõmunis ratio est, ut quidnam ea corporis affectio sit, quæ sanitas dicitur, liquidò cõstet: quandoquidem nec præsentẽ seruare, nec amissam restituere, si eam penitus ignores, licet. At similariũ partiũ sanitas, calidi, frigidi, humidi, & sicci symmetria est. Instrumentaliũ uerò, ex similariũ ipsarũ cõpositione, numero, magnitudine, & figura cõstat. Quare quisquis hæc cõmodè tueri posit, is optimus sanitatis custos fuerit. Tuebitur hæc, qui modos

Marginal notes:

Medicinæ primæ ac maximæ partes sunt duæ.

Medicinæ partium officia contraria.

Sanitas morbo, dignitate & tẽpore est prior.

Sanitas similarium partium quid sit.

Sanitas partiũ instrumentaliũ in quibus consistat.

omnes quibus uitiantur, cōpertos prius habuerit. Sane quæ corpus nostrū lædūt corrūpuntq́;, ea sunt genere duplicia altera nobiscū congenita, & quæ euitare nequeas, quæq́; ex ipsis generationis principijs oriuntur altera, quæ & declinare possis, & orta à nobis nō sunt, sed aliunde perueniunt: quæ tamen nō minus q̄ illa corpus nostrū conficiūt. Etenim sanguis, semenq́; genitale, generationis nostræ primordia sunt: ille, ceu materies quædam apta: hoc opificis rationē obtinens. Constat horū utrunq; ex ijsdem genere elementis, nempe calido, frigido, humido, & sicco. Cæterū in semine plus est igneæ substātiæ, & aereæ in sanguine aqueæ, tametsi quanq̄ præpollet in hoc quoq; calidum frigido, & humidū sicco. Semen itaq; sanguine siccius est, etsi sit ipsum quoq; humidum atq; fluxile. Quare nobis utriuq; ex humida substātia genituræ origo proficiscitur. Hanc autē siccari oportuit ad generationem siccarū particularū, elemento nempe facultate siccandi prædito confluente illuc liberalius. Siccat autē tum ignis, tum terra. Ex illo tamen ad utriuq; principiū maior cōfluxit copia, ut scilicet tum siccaret abunde, tum calore suo ad motiones agilitatem præstaret. Ab hoc siquidē primū cogitur atq; concrescit fœtus. Mox siccior redditus, ueluti lineamenta quædam cuiusq; membri obtinet. Vlterius uerò siccescens, exactam uniuscuiusq; speciē ostendit: ac tandem in lucem editus, magnitudine augetur, sicciorq; & ualentior usq; ad summum incrementū efficitur. Quo tempore uniuersa membra, non solum robusta & integra sunt, sed uires suas etiam summas sortiunt. In eo uerò quod sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescentibus, nō solum cuiusq; officiū minus probè administratur, sed etiā corpus ipsum macilentius, gracilius, atq; rugosius redditur, artusq; omnes inualidi, atq; ad motus suos pigri & inconstantes cernunt. Quæ affectio appellatur senium, ipsi marcori plantarū, prouenienti ob siccitatis excessum, quadam proportione respondens. Vna igitur hæc est omni genito corpori corruptelæ, interitusq; connata necessitas. Altera autē, quæ præcipue in ipsis animalibus cernitur, totius substantiæ fluor, quē insitus calor excitat. Hæc itaq; incōmoda, nullum quod genitū sit corpus effugere potest. Reliqua quæ hæc sequunt, & quæ ad uictus rationē pertinent, prouidentia consilioq; certè potest. Neq; enim his aliunde origo est, q̄ ex ipsis iam dictis incōmodis corrigendis atq; sarciendis. Nam cum tota moles animalium in perpetuo fluore sit, in similis altera substātia pro ea quæ defluxit, restituta fuerit, euaporabit certè, dissipabiturq; uniuersa. Idcirco natura non modò animalibus, sed stirpibus etiam, insitas quasdam uires, deficientis ac desiderati semper appetentes, statim ab initio indidit. Cibo igitur, quicquid siccioris substantiæ effluxit, restituimus: potione, quicquid humidioris. Ita uerò & aereæ, igneæq; substantiæ modum, respiratu, arteriarumq; pulsu tuemur. Necesse autē est, ex his omnibus colligi excrementorū prouentū, cum nutrimentis, quæ effluxerunt, prorsus similia non sint, sed uarias mutationes alterationesq; priusquàm assimilentur, postulent. Cùm igitur esse, bibereq; necessaria animantibus sint, has autem res generatio excrementorum sequatur, natura non solum eis excernendis instituit organa, uerum etiam organis ipsis facultates inseruit, quibus incitata, quædam ad se trahunt, quædam alijs transmittunt, quædam omnino explodunt ipsa excrementa. Porrò hæc, quò semper mundum corpus ipsum seruetur, nec obstrui aliquatenus, nec ad proprias functiones imbecilla esse oportet. Atq; ita geminū iam scopū salubris uictus sermo noster exposuit: alterū eius quod exhaustum est reficiendi, alterū excrementa expellendi. Nam tertius, qui huc spectat, ne animal præpropere senescat, duos iam dictos necessariò comitatur. Ex se itaq; duplici ratione consumit corpus: & quòd uel ætatis cursu, uel assiduo fluore ad interitum tendat: & quòd etiam excrementorum copia obruatur. Eorum uerò quæ extrinsecus incidunt, unum certè est, quod ab eo separari nō potest, sed perpetuò illi ueluti cognatum adhæret, aer ipse ambiens. Alia nec necessariò, et incertis temporibus nobis accedunt. Aer igitur circumfusus nos lædit, calidos immodice, uel frigidos, uel humidos, uel siccos efficiens. Hæc, quod cōtundunt, diuellunt, uulnerēt, articulūq; aliquem sua sede dimoueant. Est autem sanitas, haud quidem absolute ipsorū elementorū, sed duntaxat partium similariū temperamentū cōmoderatum. Quemadmodū & instrumentaliū sanitas, in figura, numero, magnitudine, & compositione similarium consistit. Porrò habitū sanitatis discernimus, ex functionibus secundum naturam obitis in ipsaq; latitudine sanitatis, sanitas quædā optima, consummataq; existit: quædam ueluti recedens ab hac, nec ita planè absoluta, quæ & ipsa haud etiam nec paruam latitudinem habet. Nam cùm sanitas symmetria quædam existat, symmetria autem omnis duplici ratione dicitur: aut enim ueluti summa & perfecta, aut tanquā à perfectione hac deficiens paululum: utiq; & sanitatis symmetria similiter duplex erit, hæc quidē absoluta & optima, illa paulo recedens ab hac, nō tamen eatenus, ut animali sit grauis. Quemadmodū igitur corpus aliud magis, aliud minus album cernitur, ita quod sanum dicimus, magis minusq; tale esse inuenitur: id quod ex mutatione ætatum atq; actionū diuersitate licet planè colligere. Siquidem cùm ipsæ actiones quæ debitæ respondent temperaturæ, corporisq; constitutioni (quæ sanitas est) sint uariæ, necessariū profectò est, ut temperaturas atq; constitutiones hominū, sic sanitates etiā uarias & diuersas existere, secundū maioris minorisq; rationē. Non itaq; absoluta illa tantùm, quæ insectilis est, simul est & dicitur sanitas, sed etiā quæ ab hac deficit, & in qua nec doloribus cruciamur, nec uitæ actionibus impedimur. Sed nec functionū imbecillitas, morbi statim est nota, nisi adijcias, quæ præter naturam cuiusq; sit. Nam ut sanitas est naturalis affectio actionem perficiens, sic morbus affectio præter naturam, impediens actionem. Quare nō omnis affectus secundum naturam, cōtinuò etiam sanitas erit. Siquidem Aegyptiorum nigritia, licet naturalis affectus

Lædentia corrūpentiaq; corpus, genere duplicia existere.

Primordia nostræ generationis esse sanguinem, & genitale semen: illum tanquam materiā, hoc opificis rationem obtinēs.

Semen esse ipso sanguine siccius.

Siccantia elementa sunt ignis & terra.

Ignis maiorē copiam confluxisse ad utrunque nostræ generationis principiū.

Senij accurata descriptio.

Corruptelam uel interitus duplicem inesse nobis necessitatem.

Animalium corpora in perpetuo fluore uersari.

Animantibus uniuersis esse insitas quasdā uires deficientis ac desiderati appetentes.

Excrementis excernendis organa data, & facultates ipsis indita.

Salubris uictus geminus scopus.

Corpus duplici ratione consumi.

Aerem ambientem esse cognatum.

Sanitas similarium corporum quid.

Sanitas instrumentalium in quibus consistat.

Sanitas habitus discernitur ex functionibus secundum naturam obitis.

Sanitatis latitudo ampla.

Sanitatis symmetria.

Symmetriam esse duplicem.

Sanitates uarias esse diuersas.

Imbecillitas functionum morbi nota non est nisi adiectum præter naturam.

Sanitas quid.

Morbus affectus præter naturam impediens actionem.

affectus sit, nō tamen dicitur sanitas, cùm ea minimè in colore consistat. Neq; si præter naturam aliquis affectus se habeat, protinus morbus est: alioquin morbus esset nigredo ex insolatu contracta. Per magnam itaq; haberi sanitatis latitudinem cōstat, nec eam in nobis omnibus æqualiter prorsus inesse. Iudicabimus autē ipsam eucrasiam & dyscrasiam, in quibus sanitas & morbus consistunt, unius sensus opera: is siquidem ad omnia uitæ munia ubique nobis est iudex. Quare actionis uitium, non ante pronunciabimus morbum, quàm ad sensibilem peruenerit magnitudinem. Porrò actiones ipsæ, cōstitutiones corporis necessariò sequunt, eam quæ proba est, inculpatæ probæq; quæ contrà est, culpabiles ac uitiosæ. Ac proinde nihil refert impræsentiarũ, si quis in genere functionũ, aut constitutionũ, sanitatē & morbũ collocet: modò intelligat, in naturali cōstitutione corporis illa maximè seruanda esse, quorũ beneficio obeuntur functiones & quòd similarũ quidem partiũ eucrasia, instrumentalium autē forma, positura, numerus, & magnitudo, causæ existunt functionum: quodq; hæc omnia spectentur in latitudine quadam. At uerò diuersitatem eucrasiæ in corporibus sanis, ex ætatibus ad amussim cognosces, cùm nimirũ ad omnes uoluntarias actiones adolescentiũ ætas ăptissima sit, ineptior autē infantium & senũ, propterea quòd humor in illis, in his siccitas frigiditasq; nimis abundet. Quanq; certè in functionib. naturalibus, infantium ætas cæteris omnibus antecellit. Neq; tamē eò secius omnib. per omnes ætates licet esse sanis. Et quēadmodũ in ætatibus sese habet, ita etiā in naturis eorũ inuenisam esse differentiā temperamētorum inuenies. Quibuscũq; igitur corporibus multò supra iustũ calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse cōtigit, ijs planè optima temperies nō est. In quibus autem ab eo quod absolutissimè temperatũ est, diuersitas quædam intelligit, minor tamen q̃ quę sensu discerni possit, hæc certè pro absolutissimis accipimus: ita ut sanitatis, quā in latitudine cōtemplamur, hęc quidem medij temperamenti sit, nec ulli uitio obnoxia, q̃d saltem sensu percipiatur. hæc ceu intemperata, uitioq; exposita. Quocirca illi quā inculpatā diximus, exacta absolutaq; debetur custodia: alteri quę uitio nō caret, haud ita exacta. Quippe intemperies quæ intra sanitatis consistunt terminos, ita corrigere oportet, ut per contraria reducantur ad moderatius temperamentũ. Sicuti igitur nec nimis gracile corpus probamus, nec q̃d ualde est obesum: ita nec temperamenta eorũ, à quibus uidelicet habitudines id genus oriunt, planè laudabimus, tametsi uti unq; maximè sanũ esse cōspicimus. Sed quæ in medio horũ habitudinis sunt, *εὔσαρκοι* Græcis dictæ, sicuti ipsæ debitam partiũ cōuenientiam, speciemq; inculpatam habent: ita id totũ cōuenientis laudabilisq; temperamenti beneficio acceptũ ferunt. Cæterùm ne tales quidem corporũ habitus absoluta exactaq; temperie dixeris tēperatos, quòd nunquam eodem in statu permaneant: licet secundũ sensum, & quatenus ad usum sit satis, nō inculpabiles modo, sed etiā optimos eos esse censueris.

Sensu iudicandam esse eucrasiam & dyscrasiam.

Actiones sequuntur constitutiones corporum.

Functionũ causæ quæ existant.

Adolescentes esse qui magis idonei sunt ad omnes uoluntarias actiones. Infantium ætas habet naturales functiones uehementiores multo, quam reliquæ ætates.

Sanitas est duplex: uel temperatissima, altera uitiis recto exposita.

Sanitas inculpabilis conseruanda est per similia, uitiosa reducenda per contraria ad moderatum temperamentum.

Eusarcos.

Est autem optima corporis cōstitutio, si substantiam eius spectes, & quæ optimo temperamento sit, & quæ figuram partiũ, omnemq; tum numerum, tum magnitudinē, tum omniũ etiam inter se contexturam, ad functiones egregiè comparatam habet. Si uerò iudicia notasq; respicias, cuius corpus carnis mediocritatē præfert, atq; secundum singulas partes, in medio excessuum omniũ libratur, pulcherrimũ simul & cōmoderatum existens. Huius ergo sortis homo, si statim ubi editus est in lucē, arti sanitatis tuendæ educandus tradatur, erit utiq; fortunatissimus. Sic nanq; ad animi quoq; affectus nonnihil lucrifaciet, ipsa nimirũ recta uictus ratione mores quoque probos reddente. Ergo recens is natus infantulus, cuius corporis constitutio omni nota uacat, primũ quidem fascijs deligetur, sed corpori prius toti sale modicè inspersο, quò cutis eius densior solidiorq; ijs quæ intus sunt partibus reddat, uti estitat facilè iniurijs extrinsecis. Vbi uerò inuolutus iam fuerit, lacte pro alimento utatur, & balneis salubriũ aquarũ. Vniuersam nanq; uictus rationē, humidam sibi adhiberi postulat, ut qui cæteris ætatibus temperamento sit humidiore. Id quod sentiēs Hippocrates, ait, humidam omnē uictus rationē febricitantibus esse utilem, præcipuè uerò puellis, & ijs qui tali esse uictu sunt assueti: ubi à morbo quidem contrarij adhibendi indicationē accipit, ab ætate & consuetudine similiũ. Quæ enim corpora secundum naturā se habent, ijs custodiri suum habitũ decet: quę aliquo morbo premuntur, ijs contrà, alterari & ad contrarium ualit habitũ expedit. Ac seruatur quidem similibus unumquodq;, alteratur contrarijs. Si itaq; nulla præter naturam humiditas subsit, pro naturæ ratione alendi, ac dulcium aquarũ balneis humectandi sunt puelli. Nam sulphureæ, bituminosæ, aluminosæq; aquæ, planè omnes siccant. Cùm igitur sanguine in utero alimos constet, ex sanguine autem exiguam in mamillis mutationē perpesso gignatur lac, erit utiq; lac maternũ non modò alimentum consuetũ, sed etiam maximè propriũ cunctis infantibus, ac præcipuè optimè temperato: quippe cuius maternũ non corpus modò totum, sed etiam lac, à uitio esse alienũ non sit absimile. Tribus autē remedijs nutrices ipso usu edoctæ mulcere solent infantes, dum aut offendunt, aut plorant: nempe ipsa papilla ori indita, motu mediocri, nec non uocis modulatione. Quibus non solùm eos mitigant, sed etiam somnũ conciliant: uel hoc ipso testificante natura, ad musicen eos & exercitia suopte esse ingenio propēsos. Adeò quisquis his artibus probè uti sciet, is corpus & animam optimè instituet. Nutricibus porrò triplex infantibus excogitata dimotio est: in cunis, in pendentibus lectulis, in suis ipsarum ulnis. totidemq; in uniuersum notant etiam prima exercitationum genera. Quippe aut à nobisipsis mouemur, aut ab alijs, aut medicamento. Horum tamen tertia species, ad sanos nequaq̃ pertinet. Sed qui ab altero præstatur motus, nauigando, equitando, uehendo, atq; in cunis, lectulis, & ulnis obitur. Recens tamē nati puelli, tam ualentē motũ, quàm est qui uehiculis, nauigijs, equisue

Optima corporis cōstitutio quæ dicatur.

Mores reddi probos à recta uictus ratione.

Infantulus educatio ratio.

Infantulo, priusquam inuoluatur, sale esse inspergendum.

Lac

Balnea.

Humida uictus ratio quibus cōueniat.

Corpora secundum naturā se habentia, seruanda esse: alteranda, quæ aliquo morbo premuntur.

Similibus singula conseruari.

Alteratio fit per contraria.

Aquæ siccantes quæ.

Sanguine in utero alimur.

Lac fit ex sanguine.

Lac familiare alimentum infantulo.

Infantes mulcendi ratio triplex.

Infantes natura propensos esse ad musicen, atq; exercitia.

Infantibus motionem triplicē excogitarũt nutrices.

Exercitiorũ prima genera tria.

præstatur, adhuc non desiderant. At qui iam tertium aut quartū annū agunt, his uehiculo, uaugiq; modicè agitari licet. Septennes uerò, iam equitare assuescunt. Ac per se tum primū pueris moueri licet, cùm iam repere cœperunt, magisq; etiam cùm ingredi. Immaturè autem cogendi omnino nō sunt, ne ponderi crura eorum inflectantur. Sane uel hac ætate facilè declaratur, quanta sit naturæ nostræ cum exercitijs societas, cum pueros, nec si cōcluseris loco aliquo, prohibeas quo minus discurrāt, ac pullorum uitulorumq; modo lasciuiant. Quippe sua cuiq; animanti natura satis est ad proprias conuenientesq; excitandas appetitiones, quibus sanitatem tueatur.

Pueli cur non sunt immaturè cogendi ad motum.
Naturæ nostræ cū exercitijs habetur magna cōsuetudo.

Iam uero qui optimo corporis habitu præditi sunt infantes, his animi quoq; mores citra uitiū esse par est. Qui enim sunt ad iram magis procliues, aut animo plane demisso, * aut intelligentes magis, aut stupidi, aut appetentes ultra modum, hos parum idoneo temperamento esse ijs partibus, quibus prædictorum singula administrant, necesse est. Infantis autē quem absolutum inculpatumq; proponimus, ut nullum ex animi moribus corrigere, sic eosdem seruare ne quo inficiantur, oportet. Seruatur uerò quodq; ijsdem plane generib. quibus corrumpitur. Corrumpuntur animi mores praua cōsuetudine cuiusq; horū, cibi, potionis, exercitationis, uidendi, audiēdi, totius denique musices. Quare peritū horum omniū esse eum medicū oportet, qui sanitatis tuendæ curā suscipiet. Etenim iracundia, fletus, ira, cura immodica, & multæ super his uigiliæ, febres accendūt, ac grauissimis ægritudinibus initia præbent, ne dicam è diuerso, cogitationis mentisq; segnitiæ, ac animos omnino deses, decoloratos, atq; ex atrophia graciles, ob naturalis caloris imbecillitatē, reddunt. Hunc enim calorē, præter cætera initia sanitatis fines custodire oportet. Custoditur autem cum corporis, tum animi exercitijs modicis. Siquidē qui motus nimis modū excesserint, biliosum animāl reddūt: si infra modum nimis subsistunt, frigidū & pituitosum efficiūt. Quin etiam priorē habitum inuadūt febres, & qui calidiores affectus sunt posteriorū iecinoris & uiscerū obstructiones, comitiales morbi, apoplexiæ, in summa destillationū fluxionumq; morbi pleriq; excipiunt. Et nos ægros quotannis nō paucos persanauimus, solis animi motibus ad debitū modum reuocatis. Itaq; infantes qui optimū sortiti sunt temperamentū, nō leui cura egent, ne quos animi motus immodicos incurrant. Quippe loquelæ adhuc expertes, ploratu, clamore, iracundia, & inordinato sui motu, dolorē indicant. Nostrum igitur officiū est, cōiectantes quid optent, assiduè id suppeditare, priusq; auctus dolor, in nimiū atq; inordinatū motū una cum corpore etiā animū rapiat. Siquidē dentientes, aut ab externo quopiam offensi, aut aluū exonerare, aut meiere, aut esse, bibereue cupientes, aut multitudinem stratorū, uinculaq; arctiora nō tolerātes, aut denique diuturnā quietem pertæsi, perinde ac discruciati plorant, enormiterq; mouentur. Nullū enim animal ullo immodico delectatur, sed semper medium modum expetit. At medius ipse modus non unus omnibus est, sed ex eorū semper est numero, quæ in collatione ad aliud spectantur. Eum igitur qui curam infantis educandi suscipiet, ad rem mediocritatis, cōuenientisq; coniectorem esse oportet. Hæc autem omnia, usq; in tertium à natali annum, circa puerū peragenda censeo. In primisq; de nutrice ipsa nō minimam habendam esse curam, quid edat, quid bibat, quo pacto in somno, uenere, & exercitatione se habeat, ut uidelicet lac eius egregiè sit temperatū, quale certe erit, si sanguis eius quam optimus sit. Sanguis porrò fit optimus, à modica exercitatione, & cibis tum boni succi, tum iusto tempore modoq; assumptis, præterea potione temperata, modicèq; assumpta. A uenere omnino abstinendam esse, quæcunq; lac præbebit, moneo. Nam & menses uiri consuetudine prouocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quin etiam aliquæ concipiunt in utero, quo alienius à puello adhuc lactente nihil est. Cum quicquid sanguinis optimum est, absumatur in fœtū. Quare ubi mater concepit, uel aliquo morbo est affecta, alia nutrix est inuenienda: cuius lac gustu, odoratu, uisuq; explorandum est diligenter. Siquidem quod optimum est, id gustanti, olfacientiq; planè suaue, intuenti candidum, æquabile, ac medium liquidi crassiq; apparebit. Quod uitiosum est, è diuerso aut crassum & caseosum, aut liquidum & serosum, aut liuidum, tum consistentia ipsa, colore, que inæquabile nobis uidebitur. Idem gustantibus amarorem, aut salsedinem, aut qualitatem quampiam extraneam exhibebit. Tale uerò nec olfacienti suaue erit. Atq; lactis probi improbiq; hæc sunt indicia. Puellum autem ipsum primo quidem solo lacte nutrire: at ubi primores dentes senserit, cum solidiori quodammodo iam cibo assuefacere cōuenit. Corpus autem infantis confricare oportet oleo dulci, idq; posteaquam uniuersum lac accuratè concoctū fuerit: alioqui alimento crudo uniuersum corpus replebit. Quare post longissimum somnū fricandi occasio captanda est. Maiorum tamen puerorū, qui parcè plagis & minis norūt, ijs duplex tum fricandi, tum lauandi temporis occasio est. Prior ac cōmodior, cùm à matutino somno surrexerint, deinde luserint, ac iam cibum petant. Quòd si qua occupatione, qui puellum alit, auocetur, modico pane præbito, ludere permittat quantum uelit. Deinde cùm rursus cibum petierit, tum fricet, lauetq;. Minime tamen bibere ei permittendum post cibum est, quem balneum excipit: quando ita præcipitatior eorum quæ uentriculus cōtinet, distributio in corpus fiet, id quod in corporibus prorsus sanis cauendum est. Præstiterit autē semper, ut in nobis proposito puello, balneum cibus sequatur. Nam quibus usitatus est ante balneum cibum dedisse, horū planè improbandæ habitudines sunt. Cæterū nec Germanis, nec hominib. id genus alijs agrestibus, hæc documēta prodimus, nō magis q̃ apris & ursis, sed Græcis, & ijs qui eorum æmulantur studia. Nam quis obsecro nostrū tulerit, modò editū in lucem infantulum, atq; ab utero calentem, ad flumen deferri, ibiq; (sicuti fieri apud Germanos aiunt) ceu candens ferrum, in frigidum humorē submergi, ut & roboretur corpus,

Pueli optimo præditi corporis habitu, animi quoq; mores inculpatos sortiuntur.
Seruari quodq; ijsdē generibus, à quibus corrumpitur.
Mores animi quæ corrumpere soleant.
Caloris natiui in custodiendo ratio.
Motus vehementes quorum malorum existant causa.
Motus admodū languidus quid efficiat.
Infantes ne incidant in vehementes animi motus, curandum.
Infantes quibus de causis plorēt.
Immodico nullum animal delectatur.
Medium semper expetit, consistitq; in relatione ad aliud.
Lactis optimi notæ.

corpus, & periculum de rigore illius sumat. Præstat itaque nec adeò densare cutem, ut corporis transpiratũ prohibeat, nec rarefacere ita, ut facile a qualibet extrinsecus incidenti occasione lædatur. Corpus autẽ propositi nobis pueri, medium excessus omnis existit. At uerò cùm mitti iam is in ludum est habilis, non necesse erit assiduis præterea balneis uti, sed interim cùm luctari condiscit, mediocriter inibi ante cibum exercere sat erit, ac balneo plerunq; abstinere. Vinũ sane quamdiutissime qui ea natura puer est, ne gustare quidem suaserim, quòd humectet nimis, & calfaciat corpus, caputq; halitu repleat. Quare nec iam adultis uinũ, nisi modicè sumptũ, est utile quod uidelicet ad iram & libidinem præcipites facit, & partem animæ rationalem, hebetem atq; turbidam reddit, quanquam his ipsis ad bilis excrementa uel mitiganda uel expellenda, est sanè nõ inutile non minimè uerò ad eam siccitatem, quæ in solidis partibus aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio temperamento prouenit. Iam pueris potio frigidæ, ac præcipuè à cibo & per calores, non incõmoda est. Aqua tamen fontana & recens alijs est præferenda. Quæ autẽ omnium optima est, ea penitus nõ gustui modò, uerumetiam olfactui, omnis qualitatis expers uidebitur. eritq; iucunda gustui, & celeriter pertransibit præcordia. Porrò quæ aqua ex petra cõtra septentrionẽ fluit, solemq; auersum habet, ægrè quidem concoquitur, ac tardè transitus est, tardeq; incalescit, atq; refrigeratur. Cuius ad orientem solem erumpit fons, quæq; per terram puram colatur, eadem calescit ac refrigeratur ocyssimè, omniq; ætati utilissima est. Idem de aere etiã est iudicandum: quem optimum, hoc est, purissimum, in pulmones trahere, omnibus iuxta salubre est. Nam impurus aer, omni ætati aduersatur. At uerò quæ ex calore, frigore, siccitate, humiditateq; diuersitas aeris contingit, nõ perinde se ad omnes homines habet sed corporibus quæ optimo temperamento sunt, etiam optimè temperatus aer est saluberrimus. In quibus uerò aliqua exuperans qualitas dominatur, ijs utilissimus aer est, qui ei qualitati pari gradu aduersatur. Porrò ubi puer iam est secundũ septennium ingressus, calidum est, eodem gradu quo prius, illi temperamentũ humidũ uerò nõ eodem, quandoquidem omne animans ab ipso statim ortu, siccius indies efficitur. Cui igitur optimi status corpus contingit, is ad quartumdecimũ usq; annum iam traditam uictus rationẽ obseruet, modo semper exercitij seruato. Lauetur autẽ calida potius q̃ gelida, ut qui nondũ hanc citra noxam pertulerit: adhibeatq; illi educatio optima, quæ probis consuetudinibus, & grauibus disciplinis paratur. A secundo autem septennio usq; ad expletum tertium, licebit tibi ad robustissimũ corporis habitum prouehere hominẽ, aut instruere ijs animi dotibus quæ ad scientiã, sapientiãq; pertinent. Non est tamen eadem utrobiq; uictus ratio. Atq; hac maximè ætate perfici absoluiq; cõuenit, quæ spectant ad mores. Vt aliquis autẽ in longissimũ prolata uita, etiam bona ualetudine perpetuò utatur, is liber oporteat sit ab omni negocio publico, nimirũ sibi uiuens dumtaxat, soliq; indulgens corpusculo. Etenim immortale fieri quod genitum est, planè nõ potest: ut uerò in longum perduret tempus, id maximè fieri potest. Nam qui optimũ sortitus est corporis habitum, si ab omnibus quæ ad publicum in uita spectant, secedat, sibiq; tantũ uacet, nec morbo ullo quoad fieri poterit unquam tentabitur, neq; ante longissimũ uitæ tempus morte occupabitur. Cæterùm cùm huic tali edendum, bibendumq; sit, ad reparanda quæ ex corpore effluũt, necesse utiq; est, excernendorũ habeat rationẽ. In primis igitur excrementum à synceiro separatur, & paulatim impellitur per omnia intestina, usque ad rectum uocatũ: ad cuius exitum musculi quidam inserti sunt, qui ipsum, ne immaturè effluat, coercent. Postea uerò quam plurimũ cõgestum iam graue animali fuerit, tum foras agi sinũt, ad celeritatem emissionis etiam abdominis musculis unà cum transuerso septo adiuuantibus. Iecinoris excrementorũ aliud est, quale quod florem uirum appellãt: aliud, quale quod fæx dicitur. Attrahitur alterum a uesicula quæ iecinori subditur, alterũ à liene. In his collecta excernuntur, alterum in priorem intestini tenuioris partem, alterum in uentriculum, ab hisq; per omnia intestina permeant. Quod autẽ in uenis & arterijs excrementũ aceruatur, eiusmodi planè est, quale in lacte concreto serum. Hoc renes à sanguine secernentes, ad uesicam transmittunt. Cuius collo transuersus etiam musculus inest: quo arctato supprimitur, laxato emittitur lotiũ, ad id conferentibus etiam abdominis musculis. Reliquũ excrementorũ genus in singulis animalis nascitẽ partibus, ex ipso unde aluntur succo. Huic excremento nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen partim per ipsa molliora corpora, ac partim per sudorẽ, partim per latentem transpiratũ discutitur. Sed ut hoc per flatum insensibili, etiã crassioris excrementi nõnihil excernitur, à quo tum pili, tum ipsius cutis sordes gignuntur. Cùm igitur ejici omnia excrementa hæc oporteat, expedit arbitror primũ nouisse, quibus maximè causis remorentur: deinde rationem inire, qua nec in ipsas incidatur: ac si quando inciditur, q̃primum error corrigatur. Atque ne inciditur quidem, hinc licet assequamur, utique si excreta abundè sint, nec ite, competitũ habuerimus. Porrò ijs quæ in uentre continentur excremẽtis mora cõtingit, aut ipsius cibi potionisue culpa, aut ipsius uentriculi unà cum intestinis. Et cibi quidem potionisq; uitio, aut propter qualitatem eorum, aut quantitatẽ, aut propter ordinẽ, utendiq; modum. Et propter qualitatem quidem, si acerba, austera, aut siccæ naturæ fuerint: propter quantitatem, si iusto plura aut pauciora sint assumpta. Ordinis culpa, si quæ sicca, astringentiaue sunt, primò: quæ humida, pinguia & dulcia, secundo exhibeantur loco. Modi usus ratione, si cùm bis sit edendum, totum semel sumpserit. Quæ uentris aut intestinorũ uitium sequitur excrementorũ mora, uel ob naturalem eorũ affectum accidit, uel certè acquisititiũ. Ac quæ quidem naturæ eorũ uitio causæ proueniunt, ex prauis corporis habitibus aliqui sunt. Recentiũ autẽ uentris affectionũ acquisititiarũ,

Marginalia:

Cutis quatenus sit densanda.

Puero iam habili ludo reddito, quæ peragenda.

Vinum puero ne gustandũ sit.

Vinum cur ne adultis quidem, nisi modicè propinandum sit. Vinum ad quid utile.

Potio frigidæ a cibo est commoda.

Aqua optima, omnis qualitatis expers.

Aquarum differentiæ.

Aeris differentiæ.

Aeris qualitatẽ, ... temperamento ... contrariam.

... temperamentum.

Educatio optima probis consuetudinibus et grauibus disciplinis paratur.

Puer mores per septennium ... .

Vt diu & salubriter degat, esse a negocijs ... .

Excremẽti à synceira substantia secretio, quomodo fit.

Musculi expulsioni excrementorum seruiẽtes.

Bilis flaua in exortum intestinũ excernitur.

Atra bilis à liene in uentriculum mittitur.

Vrinam secernunt a sanguine, per renes in uesicam demittunt. Colli uesicæ musculus.

Excremẽta quæ in singulis gignuntur particulis, excernendis, non fuisse aliquẽ certum meatũ à natura præscriptum. Pilorum generatio.

Excrementa aluus supprimi quibus de causis possunt.

Affectuum uentriculi aegrotantis in differentia octo.

octo sunt differentiæ: quatuor nempe simplices intemperies, totidemque compositæ: a quibus maxime inualescentibus, inualida potest reddi expultrix facultas cum uentris, tum omnium interiorum. Ceterum porrò eiusmodi intemperies, aut a cibo & potione, quibus nos usi sit medicamentis, aut a uitio aëris ambientis, aut a lauacro, aut ab unctione, aut denique ab alia re, quæ extrinsecus uentri adhærescens, eum alterandi uim possidet. His igitur de causis excrementum uentris supprimitur.

Flauæ bilis retentum quibus de causis possit.

At flauæ bilis excrementum moratur, aut propter attrahentis expellentisue facultatis infirmitatem, aut propter uasorum quibus deducitur atque excernitur angustiam. Porrò infirmitas tum uesiculæ totius quæ subijcitur hepati, tum eorum meatuum qui ab ea in iecur subeunt, tum eorum quibus in intestinum emomitur bilis, ex recenti prouenire potest intemperantia.

Angustiæ uasorum unde oriri possit.

Angustia uerò uasorum, aut phlegmonis uitio fit, aut propter scirrhos, aut obstructionem, aut circumiacentium partium uitium, aut osculorum conniuentiam. Iam ipsa proximarum partium compressio, aut propter immodicam copiam eorum quæ in se continent, aut propter phlegmonem aut scirrhum accidit. Atque & osculorum conniuentiæ, aut propter horum quicque, aut siccitatem.

Astringentia siccare.

Siccitatem conciliant & quæ ualenter astringunt, & quæ partim calfaciunt & siccant.

Atræ bilis quando sistatur.

Ad eundem modum atræ bilis excrementum aliquando sistetur, si lien quidem proportione respondeat bilem excipienti uesicæ: uena uerò quæ a porta iecoris in ipsum inserit, uasis illis quæ excrementum biliosum attrahunt: atque ea denique uena quæ ex liene in uentriculum fertur, proportione etiam respondeat meatui illi qui excernit bilem.

Excrementum singulis particulis insitum a quib. suppetum possit.

At excrementum quod per singulas cogeritur animalis particulas, & copia sui, & crassitudine, & præterea lentore remoratur. Ad hæc, ob imbecillitatem caloris, transitusque angustiam.

Meatus latentes quibus partibus sint tributi, ad excernenda excrementa.

Sunt tamen partes quæ præter latentes meatus, alios quosdam patentes atque conspicuos obtinent, ut cerebrum, & oculus: idque aut ob principatum particulæ, aut propter actionem exquisitius obeundam, aut propter conuenientiam corporum spissitudinem.

Cerebrum animæ domicilium plurimis canalibus expurgatur.

Est namque cerebrum rationalis animæ ceu domicilium: quod cum osse solido undique septum sit, plurimis maximisque canalibus expurgatur: primum per nares & palatum, secundò per utranque aurem, tertiò per caluæ commissuras. Nec absimile est etiam aliquid ab eo confluere ad oculos.

Oculi quæ per se expurgentur.

Oculus uerò ipse per euidentes meatus eijcit quicquid in eo excrementi gignitur, idque iuxta nares & genas.

Retentionis excrementorum causis contraria adhibenda.

Illud autem commune omnium excrementorum sit documentum, ut retentionis causæ, contrariam semper causam admoueas. Vt, exempli gratia, si ex comestorum paucitate & siccitate restrictus aluus sit, plura & humidiora exhibebis. ac sic de cæteris. Obstructa quippe sunt aperienda: intemperata reducenda per contraria ad naturalem temperiem: sicut & quæ crassa & uiscida sunt, incidenda, tenuatoria uictus ratione, ac præcipue exercitijs, quæ tam cibis quam medicamentis tenuantibus tamò præstant,

Exercitia quanto præstent cibis & medicamentis tenuantibus.

quantò satius est nullo corporis nostri habitus incommodo exigi quæ redundant, quam pariter & carne liquandis, & solidis extenuandis. In his autem tribus primis generib. consistit sanitatis tuendæ studium, æquè ac medendi methodus: nempe corporibus, causis, & signis.

Sanitatis desciplina ... corporibus, causis & signis.

Corporibus quidem, ijs quæ & sana iam sunt, & eo statu seruari debent. Signis uero, corporum accidentibus, ex quibus ipsa corpora dignoscuntur. Causæ sunt, ex quibus custodia sanitatis perficitur. Harum materiam quatuor generib. iuniorum probatissimi sunt complexi: admouendis, educendis, faciendis, extrinsecus incidentib.

Causarum materia in quatuor genera. Alteratio quot modis possit.

Satius tamen fortasse fuerit, admouendis, educendis, faciendis, & incidentibus, alterari immutarique corpus dicere. Mutationem uerò aut in qualitate fieri, aut in quantitate. In qualitate, dum aut incalescit, aut refrigeratur, aut siccescit, aut humectum redditur. In quantitate, dum alitur aut nutritur.

Mutationem in qualitate, aut quantitate. Inanitio duplex.

Iam inanitionem ipsam duplicem quoque esse, alteram excrementorum, alteram natiuæ substantiæ nostræ, assiduè defluentis, quæ nutritioni ex aduerso opponitur.

Alimentum triplex, sec. Hippocrat.

Porrò alimentum est secundum Hippocratem, triplex. Aliud enim est nutriens, aliud ueluti nutriens, aliud quod nutritiuum est. Quarum differentiarum primæ, ipsius substantiæ fluorem opponas recte. Secundæ autem, tum hæmorrhagiam, tum omnem sanguinis inanitionem. Tertiæ denique lienteriam & uomitum. Iamque in hoc loco primum commentarium claudamus.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda lib. II.

PRoponatur nobis in hoc commentario saluberrimæ naturæ puer, qui iam tertium ætatis suæ septennium ingreditur: cuius corpus effingere quoad fieri potest ijs optime, propositum sit. Cùm autem ut corporum ipsorum numerosa diuersitas est, ita uitæ rationum quibus utimus, sint species diuersæ: fieri nequit sanè, ut in qualibet proposita una absolutè optimam corporis nostri curam exhibeas, sed eam tantum quæ cuique optima sit. Quare omnibus ijs qui aut seruitute, aut etiam impediti negocijs, corpori curando uacare nequeunt, optimam prorsus corporis curam scripsisse, superuacaneum fuerit. Iis autem qui omni modo liberam uitam degunt, præcepisse fas est, quemadmodum uictum sint feliciter que & diutissime. Porrò quod simplex inculpatumque in omni genere est, id cæteris omnibus ceu regula quædam præponi postulat.

Inculpatum quod sit in omni genere, ceteris regula.

Ac simplex inculpatumque in corporibus quidem est, quod optimo est habitu: in uitæ generibus, quod omnino liberum est. Primum igitur hoc libro duo hæc coniuncta tractemus. Itaque in optimæ notæ puero, qui tertium septennium ingressus est, ac uni corporis curæ uacat, labor cibum præcedat, sintque mediocria omnia, labor scilicet, cibus, potio, somnus, & uenus, quemadmodum rectè monuit Hippocrates.

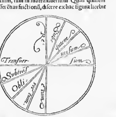
Labor cibum præcedat. Mediocria omnia esse. Venus, quo tempore, a florentibus tantum exercenda.

Quanquam certè uenus, quæ somnum debet excipere, tantum florentium est, utique quo tempore etiam eius est usus. Quæ autem hanc uel præcedunt, uel sequuntur ætates, aut planè semen non effundunt, aut certè infœcundum, aut malè fœcundum.

Motum uehementiorem exercitium esse.

Porrò laboris ipsa appellatio, idem mihi significare uidetur, cum communi exercitationis appellatione. At non quiuis motus exercitatio uidetur, sed tantum qui uehementior est. Quoniam autem

autem eorum quæ ad aliquid dicuntur, est quod uehementius dicitur, fieri potest, ut idem motus alteri sit exercitatio, alteri non sit. Terminus igitur uehemētiæ esto alteratio respirationis: quare quō in quibus nulla fit respirationis mutatio, hos nondum exercitationes uocamus. Sunt autem exercitationis duplicia cōmoda: hæc quidem ad excrementorum uacuationem, illa ad solidarum partium bonam habitudinē conferentia. Nam quoniam uehementior motus exercitatio est, instrumentorum duritiem, geniti caloris augmentum, & spiritus ualentiorem motum necessariò inducit. At ex instrumentorū duritia sequitur ad labores robur & renitentia: ex calore, distributio ualidior, immutatio expeditior, nutritio absolutior, omniumque corporū fusio, ob quam solida mollescunt, humida tenuantur, exigui meatus laxiores fiunt. Sed ex ualentiori spiritus impetu, & purgari hos omnes meatus necesse est, & excrementa expelli. Quoniam autem exercitatio digestionem in corpus adiuuat, non debet, cùm administratur, aut cruditas, aut multitudo succorum, uel in uentre, uel in uasis consistere. Quoniā uerò & exiguos meatus expurgat, & excrementa expellit, utilius est ante cibum eam administrare. Siquidem quæ impura corpora sunt, atque ab excrementis parum purgata, hæc quò magis nutries, magis lædes. Quare tunc ad exercitationem cōmodissimum tempus est, cùm hesternus cibus duplici concoctione iam prorsus confectus fuerit, & ea quæ in uentriculo, & ea quæ in uasis sanguinis agitur, ac iam denuò cibandi tempus instet. Quòd si prius aut posterius exercitatione utare, aut crudis humoribus hominē impleueris, aut pallidæ bilis prouentum auxeris. Atque huiusce temporis nota, color est urinæ. Quæ enim aquæ speciem præfert, crudum adhuc in uenis esse indicat succū eum, qui a uentre submittitur. Quæ uerò rufa, biliosaque est, iamdudum concoctum esse huiusmodi succum. Quæ modice pallet, perfectæ modò secundæ concoctionis est signum. Cùm namque bili infecta urina nondum est, aquæ speciem alboremque præfert: cùm uerò plus iusto eius bilis acceperit, rufa cernitur. Ergo cùm mediocriter est rufa, mediocritérue pallens, tum est exercitatio adeūda: sed expulsis prius excrementis, quæ uel in uesica, uel in inferioribus intestinis cōtinentur, ac partibus solidis molli frictione sensim concalfactis, crassisque tenuatis humoribus, necnon reclusis perexiguis meatibus, ne uel excremētis repleatur uniuersus corporis habitus, uel rumpatur aliqua pars ex solidis, uel prædicti obturentur meatus. Oportet namque, ubi linteolo suauiter perfricando sic calfeceris totū corpus, ut floridus quidam rubor per totā eius cutem fundatur, oleo tandem ipsum subigere: id quod nunquam tentandū est, priusquam incalescat cutis, & laxentur eius meatus. Unctio autē ipsa fieri nudis manibus debet, ac mediū, inter mollem & durū, modū seruantibus: infricandumque prima cōtrectatione blandius, inde sensim paulò fortius, donec caro manifestè citra cōtusionē premat, adeoque uniuersum corpus legitime compactum esse uideat. Haudquaquā tamē tam ualida frictione diu utendum, sed semel aut bis in quaque parte, ne eius pueri corpus duretur, exiccetúrue, quod seruare in medio temperamento est animus. At procedente tempore, ubi iam adolescit, tum duriore frictione utemur, ac præterea frigida ab exercitando lauatione. In præparatoria uerò illa ante exercendū frictione, quæ huc spectat, ut corpus molliat, mollis duræque mediā qualitatem dominari oportet, ac pro eiusdem qualitatis ratione, compleri singula. Variæ autē quàm maximè ex manuum iniectu circumactúque frictiones esse debebunt, quò uniuersæ musculorū fibræ, omni ex parte fricētur, nec superne modò deorsum, aut inferne sursum adlubitæ, sed etiam tum in subrectum, tum in obliquū, tum in transuersum, tum in subtransuersum. Quas quidem differētias frictionū, discere ex hac figura licebit.

Dum porrò frictione ligari corpus, molli solui, multa extenuari, mediocri crassescere, autor est nobis Hippocrates. Quæ differentiæ quatuor ex quadruplici omnis frictionis tum uirtute, tum usu oriuntur. Quod si medias quoque harū annumeres, sex in uniuersum differētiæ existent. Iam uerò mollem frictionem necessariò cōsequitur ut corpora emolliat: sicuti duram, ut impingat induretque illa. Si igitur dura ligandi, mollis soluendi uim habet: quæ supra modum soluta corpora sunt, ea duriter planè fricanda sunt: contrà, quæ cōstricta sunt, molliter. Quæ modicè se habent, manifestū est ea nec molliter nec duriter, sed mediocriter esse fricanda. Sicuti uerò in iis differentiis quæ in qualitate spectantur, non solùm dura mollisque consistunt, sed etiam media, ita & in iis quæ ex quantitate dicuntur non solum multa, & pauca, sed etiam media internoscitur. Cur autem in iis differentiis quæ ex qualitate trahuntur, omiserit mediam Hippocrates: in iis uerò quæ ex quantitate, exiguam, iam dicam. Cùm enim ex contrarietatibus, aliæ quidem in frictionum genere (ut dura & mollis, multa & pauca) aliæ in affectuum qui ab iis prouenerint, necessariò consistant, ut colligatio & solutio, gracilitas & crassitudo: ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priori frictionis contrarietate nascatur: secunda autem non item (euenit enim in hac, ut gracilitas proueniat ex multa, carnis incrementū ex mediocri frictione: quandoquidem pauca augendæ carni non sufficit, sed exci-

Exercitationis uero causa sit alteratio respirationis.

Exercitationis duplicia commoda.

Caloris opera.

Exercitatio, si adsit cruditas, aut humorū plenitudo, cur haberi non debeat.

Exercitatio cur ante cibum ad ministranda.

Impura corpora quo magis nutriuntur, eo magis læduntur.

Exercitationis commodissimum tempus.

Exercitatio esse ad idem prius ...

Quomodo frictionum differentiæ ...

Unctio.

Frictionibus uarijs utendum.

Frictionum differentiæ.

Frictiones media.

Contrarietatum aliæ in frictionum genere, aliæ in affectuum qui ab iis proueniunt consistunt.

Frictionũ differentias secundũ contrarietates, Hippocrates, fecit ad affectus contrarietates.

rando calori modico, id quod alijs cõmune est omnibus) ob id nimirum secundum affectuum contrarietates, ceu longè utiliores ijs, quæ in frictionibus spectantur, ipsarum frictionũ distinxit utiles differentias Hippocrates. Meminit itaque duræ, mollis, multę, & mediocris frictionis, subijciens cæteras, quòd ab his corpus in cõtrarias affectiones ducatur: quodq́ una cum ipsis protinus se promant, tum media earum opera, tum ea quæ per coniugationem faciunt. Media, cùm neq; ligare corpus, nec soluere, nec carnem augere, nec minuere studemus. Quæ per coniugationem, cùm, uerbi gratia, pariter colligare, & carnem addere. Quis enim nõ uideat, cùm duram carnem adijcere corpori uolumus, frictionem durã una cum mediocri modo petendam esse? ueluti cùm mollem addere studemus, frictionem mollem & quantitate mediocrem adhibendam? & per alias coniugationes ad portionem? Particulares porrò frictionũ coniugationes, sunt nouẽ in uniuersum. Quippe si tres quæ à qualitate frictionum sumuntur differentiæ, tribus quę à quantitate ducuntur miscueris, nouem coniugationes effeceris, ut per subiectam formulam constat.

Frictionum particulares coniugationes nouem.

Qualitas,	Quantitas.
Dura.	Pauca. Multa. Mediocris.
Mollis.	Pauca. Multa. Mediocris.
Mediocris.	Pauca. Multa. Mediocris.

Frictionũ genera omnia dici respectu collationisque.

Meminisse autem oportet, hæc omnia frictionum genera respectu collationeq; dici, quandò quæ huic dura est, alteri mollis fuerit. ac sic intelligendum de cæteris. Igitur optimę habitudinis nobis propositum puerum, si eius uolumus pristinam mediocritatem seruari, neq; duriter, neq; molliter, neq; multis frictionibus, neq; quantitate mediocribus, sed paucis, & qualitate mediocribus, infricabimus: nihil ultra moliti, quàm ut ad exercitandum corpus ipsius præparemus: ac rursus, cùm iam satis exercitatum sit, apotherapia curemus. In traditione autẽ harũ differentiarũ, Hippocrates usus est doctrina quæ per rerũ elementa instituitur, ceu alijs omnibus utiliori: quippe quæ & sub cõpendium rem omnẽ cogit, & memoriæ affigit, & reminiscentiæ facile suggerit, ac omnium quæ singulatim agentur, rectum usum promptè suppeditat, ceu ad prima & certa elementa referens. Quis enim non facilè membratim frictionũ differentias, usum, ac uires inueniat, si intelligat illam senis sententiã, quę docet, constringere quidem frictionẽ duram, soluere mollem, minuere multam, augere mediocrem posse? Ex horum nanq; notitia ac memoria, primum sanè quæ omissæ in uerborũ cõtextu sunt, differentias inuenias: mox omnibus inter se cõplicans, nouem illas cõiugationes efficias, quas paulo supra descripsimus. Sed iam de affectuũ

Puero habitudinis optimæ qualis frictio conueniat.

Doctrinam quæ per rerum elementa instituitur, esse alijs omnibus utiliorem.

Frictionẽ durã cõstringere, mollem soluere, multã minuere, mediocrem augere posse.

nominibus nõnihil dicendũ est. Ac duri quidem & mollis uocabulũ, quidnã significet, plane constat: rari autẽ & densi, nõ itidem adeo. Est enĩ proprie rarũ, q̃d meatus magnos per totũ obtinet: sicuti è diuerso densum, q̃d eosdẽ paruos. Tametsi per metaphorã, dura laxo, ac coacto hęc ipsa uocabula dici audias. Qua ratione & aerem & ignẽ aliquãdo raros dicimus, aquã & terrã dẽsas, quę tamen & unita sunt, & ex similaribus natura partibus constant, nec ullos eiusmodi meatus obtinẽt. Oportet autẽ nõ nominũ inspicere numerũ, sed affectuũ genera duplicia in totũ existimare: alterũ quod in similarib. obseruaĩ, de quo molle durũmue dicitur: alterũ q̃d in instrumentalibus, meatuũ ratione, consistit, q̃d densum, uel rarum uocaĩ. Hi nanq; corporũ ipsorũ proprij affectus existunt. Cæterũ ad institutũ redeundo, frictio ipsa interdũ per se corporibus nostris cõmodũ aliquod affert: interdum ijs quæ cõmodum afferunt, subministrat. Efficit autẽ frictio, rara densando, & mollia durando: atq; hæc quidẽ omnino dura esse postulat: prætereà dura molliendo, densaq; laxando: quæ contra ut mollis oportet. Pari modo & quæ carnis augendæ minuendæue causa suscepta est, utraq; per se utile aliquid corpori præstat. Quæ autem ad exercendũ corpora præparat, item quæ post exercitationẽ adhibetur, hæ exercitationib. subseruiũt: illa modicè calfaciẽdo tenues meatus recludẽs, & simul excrementa carnis fluxilia reddens, & solidas emolliẽs particulas: altera, quam apotherapeuticen, hoc est, recuratricẽ appellãt, cum pluscolo oleo administrata, simul sua pinguitudine humectat, & solidas emollit particulas, & quæ in corporis meatibus cõtinentur, discutit. Sed præparatoria illa frictio in optimi status natura caliditate corporis causa suscepta, fit mollis primũ: mox uerò exercitationẽ aggressuro, dura. Quod si quid erroris contingit, id potius ad durum atq; densum deflectat, q̃ad laxum & molle. Nam transpirandũ tectũ, exercitio sua elicebit: alterius uerò affectionis uitiũ, quod est ad externas iniurias opportunitas, ut q; alias corrigi facile potest, facitque ut nõ excrementũ modo, uerumetiam corporis uniuersũ ex aportetur. In ijs autẽ frictionibus quæ à quantitate dicuntur, in proposita natura & ætate, si quid delinquitur, melius id q̃d minus est, id esto, cùm augendi eiusmodi corpus, haudquaq; siccandi, nobis studiũ sit. At uerò ipsa frictionũ mensura, secundũ temperaturã aeris qui corpus circundum ambiet, secundumq; annum aut diei tempus, atque adeo constitutionẽ regionis, debet uariari. Cæterũ illum propositum hominẽ eo corporis statu de quo quærimus posset, obiter etiam regionẽ ipsius potestate uniuersam definimus: cum nec optimo temperamẽto, nec irreprehensibili omnino membrorũ modulo, corpus ullũ in ijs regionibus quæ à temperamenti modo recesserunt, gigni possit. Quippe fiet, graciles, & ueluti torrefacti, in æstuosis tractibus homines fiunt. Rursus frigidioris plagæ incolæ, inæquali temperamento insiguntur, ut in quibus externa frigeant, interiora impensè caleant. Itaque apud Gallos, Scythas, Aegyptios, Arabas, ne per somnium quidem inquã est uidisse id corpus, quod ueluti

Rarum quid. Densum quid.

Elementa rara, terra densa, unitæ, Affectuũ duo genera.

Frictio dura. Frictio mollis.

Frictiones exercitationi subseruientes.

Apotherapeuticæ frictionis scopus.

Frictio præparatoria qualis esse debeat.

Frictionum mensura uariari secundum...

Corpus optime constitutum in regionibus intemperatis gigni non posse. Regiones intemperatæ qualia ducant corpora.

ueluti Polycleti regula existit. Cum in nostro situ, non pauca similia uideas. Siquidem nostræ regionis, quæ in latitudinē non paruam extenditur, id quod in medio habetur, optimè sanè temperatum est, cuiusmodi patria est Hippocratis. Eiusmodi igitur locum rum corpori proposito dederis, anni quoq; tempus, veris mediū ipsum dabis ex die autem, meridiem. Eadem exigit ratio, ut ne domus quidem in qua exercendus est, ipso præsertim die calidior frigidiór ue sit, quàm publicus totius urbis aër qui hyeme quidem calidior, æstate autem frigidior, uel arte parandus est, quó exacta temperie corpus, frictionis tempore fruatur. Sunt autem rubor & tumor in aeris temperie & corporis statu temperato, mediæ frictionis notæ. Veluti enim si calidum infundas, primū quidem corpus intumescit si largius infundas il concidit ita frictio quoq; attollit quidem primum, postea contrahit, ac molem deponit. His ergo qui carnis augendæ causa fricantur, tunc planè finienda frictio est, cum corpus & intumuit, & ad summū ferè tumorem peruenit. Qui autem ad exercitandum iam præparantur, his minime id tempus expectandū, sed longè prius desistendum à frictione est, potissimū cùm optimi temperamenti sunt, & ætate adhuc pueri. Præparatoriæ uerò frictionis est finis, ut solidæ partes molliant, humidæ soluantur, corporis exigui meatus laxētur. Porró expedit neque pauló animosiorem esse, qui exercitatur, ut lassis iam uiribus etiā exerceri aueat, quod contingit ijs qui sunt calidiori temperamento neq; item ignauū, qui integris adhuc uiribus, laborē tamen detrectet, quod solent ij qui aut laborant plethora, uel frigidum temperamentū sortiuntur. Porró natura optima, quæ hîc est nobis proposita, frictionis, exercitationisq;, ac tum cibi, tum somni mensuras apertè indicat. Hæc tunc primū quodlibet horum respuit, cùm eius ultrà non eget. Quare ipsius quidem naturæ ad singula quæ agi debent promptitudo & alacritas, ei qui tali præfectus corpori, fuerit index mensuræ. Quippe sanū corpus ipsum, sibiipsi omnia inuenit proprio naturæ suæ impetu directum maximè si in ijs quæ ad animum pertinent, rectè sit educatū. Nam multi in malis moribus à pueris educati cùm sint, in desidiaq; & intemperantia iuuentes, bonitatē naturæ corrumpunt. Sicuti contrà nonnulli uitiosam corporis naturā fortiti, temperantia uitæ, & tempestiuis exercitijs, naturæ uitiū cōmutarunt in melius. Genera exercitiorum sunt, lucta, pancratiū, pugillatus, cursus, & aliud genus quorū nōnulla tantū sunt exercitia, ut illa ipsa quæ modó diximus nōnulla uerò exercitia simul & opera, ut cùm aliquis, exempli gratia, fodit, aut remigat, aliudue quippiam exercet, in usum mortaliū. Atq; horū etiam plerisq; est, quando uelint pro exercitatione tantū utare. Triplex autē ipsorū in uniuersum est usus: cùm interim operis tantū gratia usurpentur interim meditationis, sed quę ad usum futuri sit operis interim pro exercitatione tantū. At nullum exercitium, ut exercitium, aut perpetuum diem obitur, aut alio tempore quàm ante cibū. Seruari uerò tum modum exercitationū in his

Hippocratis patriam esse temperatissimam.
Ver
Meridies
Domus exercendi puero, qualis esse debeat.
Frictionis mediæ notæ sunt rubor & tumor.
Frictionis terminus, dum carnis augendæ gratia paratur, sit in tumore.
Frictionis præparatoriæ finis.
Natura optima curam cibi, somni mensuras ostendit.
Sanum corpus quæ sibi sunt per naturam conueniant inuenit.
Natura bonā a uitio corrumpi, & prauā meliorem in quæ commutari.
Exercitiorum genera.
Exercitiorum triplex usus.
Exercitium nullum al tempore quàm ante cibum obeundum.

oportet, tum uocatam apotherapiam. Quód si etiam idonea frictione usus, ad ea quis accedat, iam omnes exercitationis numeros impleuerit. Ac genera quidē exercitationū sunt ea quæ diximus qualitas uerò seu differentia, uelocitas, tarditasq; mouendi sunt, præterea quód aliud robustum, aliud imbecillum est ad hæc, uehementia & leuitas. Vtendi uerò rationes sunt huiusmodi. Nam aut perpetuus motus est, aut intercisus: & si perpetuus, æquabilis, aut inæquabilis. Sin intercisus, aut certo ordine, aut citra ordinē. Hæ igitur utendi rationes ab ipso negotio capiunt. Quæ uerò ab ijs quæ extrinsecus sunt posita dicuntur, eiusmodi sunt, quód aut sub dio exercitatio fit, aut sub tecto, aut in mixta umbra, aut calenti loco, aut frigido, aut tēperato, aut sicco, aut humido, aut medio, aut cū puluere exiguo multoq;, aut cū exiguo aut exuberanti oleo, aut etiā sine utroq;. Omniū autē exercitationū cōmune est illud, quod earū auxilio, animalibus ex ipsorū corporibus, insiti caloris augmentū excitatur. Is tamen proprius exercitationū effectus nō est, si modo & iratis, & perturbatis, & pudore affectis naturalis etiam calor augetur. Quanquā ira, nō augmentū, sed ueluti feruor est caloris in corde. Iam uerò ex exercitijs ipsis, aliam partem aliud alio magis fatigat quædam leuité motus fiunt, quædam ocyssimé agitans, quædam robore & nixu adhibitis, quædam sine his ad hæc, quædā cum robore pariter & celeritate, quædā lāguidé. Fodere ergo, robusta exercitatio est. Similiter, & quatuor simul equos habenis coercere, impensè robusta exercitatio est, nō tamen celeris. Ad hæc sublatio maximi oneris, inambulatioq; accliuis, huius quoq; generis sunt. Præterea si quis per funem manibus apprehensum scandat, aut ex eo arrepto sublimis pēdeat, ac diu ipsum teneat, robustū is, ualidumq; laborē exercet, citra tamē celeritatē. Ita uerò & si quis manibus in pugnū reductis, ijsdē prolatis, uel in altū sublatis, diutissimé in habitu eodem consistat. Quód si adhibitū quempiam deducere sibi manus iubeat, nec tamen ipse remittat, uel impensius hic tum musculos oēs, tum neruos ad robur cōparat, ut quorum maximé propria sunt omnia id genus exercitia. Iam si cuipiam insceris ut te uiolenter detrahat, inflectatq;, dum toto erectus es corpore, nō leuem ad membrorum robur exercitationem obieris. Robur autē partiū & exercet & firmat, qui aut quē complectitur mediū, absoluere sese iubeat, aut ipse se à cōplectente soluat. Ita etiā & si quis antagonistam suum à latere aggressus, ilibus apprehensum, ceu aliquod onus sublatū, in cassum proferat, reducatq;. Aeque uerò qui pectoribus ex aduerso innixi, magno se conatu retrudunt inuicē. Etiā qui à ceruicibus pendentes deorsum trahunt, ad robur præparant. Cæterū talia omnia exerceri citra palęstrā aut copiosum puluerem queunt, quocunq; cōculcato loco, erectis atq; stantibus. Quę uerò luctantes inter se moliunt, cùm robori augendo studeant, hæc aut puluerem altum, aut palęstram desiderant. Sunt infinitæ aliæ in palæstra exercitationes id genus robustę, quarū omniū peritiā usumq; pędotriba callet, hic ipse à gymnaste diuersus, ut à medico

Exercitationū qualitas.
Exercitijs utendi rationes.
Exercitationū omnium quid sit commune.
Calor in quib. augeatur perturbationib us.
Ira est ueluti feruor caloris in corde.
Exercitationū diuersa genera.
Exercitia robusta absq; celeritate.
Exercitia musculorū maximé propria, quæ.
Exercitiorū quæ nam citra puluerem, & quæ minime possint administrari.
Pædotriba in quo differt à gymnaste, & differt à medico coquus.

Exercitia quæ celeritate absq; robore peraguntur

coquus. Peragitur autem celeritate, citra robur & uiolentiam, cursus, umbratilis armorum contentio, necnon quæ summis manibus fit concertatio, tum quæ per corycum & pilam exercitatio à distantibus & currentibus administratur. Huius generis est & quod ἐκπλεθρίζειν Græci dicunt, & quod πιτυλίζειν, necnon celeris uolutatio & circuitio in palæstra. Potest & solis cruribus, manibusue, idq; erectus, ac uno loco consistens, celeriter exerceri.

Exercitatio uehemens ex robusta celeriq; composita est.

Porrò exercitatio uehemens, ex robusta celeriq; cõposita est. Non in postremis uerò uehementes hæ sunt, fodere, discũ mittere, saltare, idq; sine intermissiõe: similiter, grauie quoduis telum iaculari, cõtinuatis sibi q̃maxime ictibus, aut grauiarmatura tectũ, celeriter agitari. Sed qui aliquo talũ exercentur, intermittere paululum solent. Quæ uerò remissiores exercitationes sunt, eæ sine interposita quiete magis fiunt.

Exercitia crurum. Manuum. Lumborum.

Cæterũ incessus, cursusq;, crurũ exercitationes sunt: acrochirismi & sciamachiæ, brachiorum ac manuũ propriæ. Lumborũ autẽ, assidue se in omnes partes torquere inclinareq;, idq; aut põdus aliquod è terra tollentẽ, aut assidue in manibus sustinentẽ.

Exercitationes thoracis sunt respirationes & voces.

Thoracis uerò & pulmonis, maximæ respirationes, propriç exercitationes sunt. Maxima aũt uox præter iam dicta, uocis quoq; instrumenta omnia permouet.

Voluntariæ actiones, quarũ partium sunt propriæ.

Porrò uoluntariæ actiones, musculorũ, neruorũ, atq; tendonũ sunt omnes propriæ: cum ipsis tamẽ una mouentur ex accidenti & cæteræ animalis partes, si motus ipse celerius & uehementius edatur.

Motuum naturaliũ species diuersæ.

Reliquorũ autem motuum qui uel naturales sunt, uel pro animi eduntur affectibus, alij cordis & arteriarum, alij uenarum & iecinoris actiones sunt atq; horum quidem primũ & maximè, secũdo loco, reliquarum omniũ partiũ.

Facultatibus naturalibus quatuor gubernari omnes partes.

quandoquidẽ quatuor naturalibus facultatibus omnes gubernantur.

Motus cordis arteriarũq; intermittitur nunquã.

Ac arteriarum quidẽ cordisq; motus nunq̃ sanè omnino intermittitur.

Pulsus à quibus causis mutentur.

Cæterũ magnitudine, paruitate, uelocitate, tarditate, & uehementia, uariè intendiẽ atq; remittitur. Vna igitur mutandi pulsus causa est, naturalis caloris auctio, diminutioq;: atq; hæc quidem pro anni tempore, nutrimẽto, potione, balneo, frictione, somno, uigilia, itemq; animi affectibus, & uoluntarijs actionibus incidit. Altera causa est, secundũ quantitatẽ animalis spiritus alteratio, quæ pro motus uoluntarij differentijs uariatur. Tertia, quæ ex firmitate, infirmitateq; naturalis uirtutis accipitur, pro substantiæ ipsius cordis & arteriarũ bono contrarioue temperamento accidens. Quarta denique est, quæ ex instrumenti ipsius malo affectu assumitur.

Venarũ opus à quib. causis uariari possit.

At uenarũ opus, una cum alijs instrumentis, quæcunq; natura ad alimenti dispensationẽ excogitauit, pro cibo potioneq;, tum uerò pro distributionis in corpus, & cõcoctionis, & nutricationis ratione uariatur. Huius uerò mutationis, arteriç quoq; participes sunt.

Motuum qui actiones nõ sunt, differentia triplex.

Qui uerò motus actiones nõ sunt, horũ triplex intelligitur differentia. Alij namq; animantib. ex seipsis insunt, ut quos antea cõmemorauimus. Alij extrinsecus adueniunt, ut nauigatio. Alios medicamenta proritant. Nõnulli tamen motus planè sunt mixti, ut equitatio: qua quidẽ qui exercetur, simul & agit & agitatur.

Equitatione cõcuti uiscera.

Concutiũt autẽ præcipue secundũ uiscera. Quæ quidẽ ubi quispiam fricare noluerit, statuatur is qui fricat, à tergo, ac modò in dextrã, modò in sinistrã, manus iniiciat.

Viscerũ fricatio. Viscera quæ concutiant.

Sanè cõcutiunt nõnihil ea quæ sub septo uiscera sunt, & maximæ tum respirationes, tum uoces, pariq; modo efflatus.

Spiritus cohibitio, exercitatio thoracis abdominisq; musculorum.

Iam ipsa spiritus cohibitio, exercitatio quædam musculorũ est, non minus certè eorũ qui in abdomine, q̃ qui in thorace insunt. In summa uerò, ualidi & ocyssimi motus, gracile, musculosum, durũ, compactum, atq; uegetũ corpus efficiũt.

Motuum diuersorum effectus diuersi.

At remissi, tardi, & languidi, diuersam omnino affectionẽ inducũt. Pædotriba igitur, quicquid in palæstra motuum geri, accuratè pernouit: quid quisq; motus efficere queat, ignorat: cùm hoc ipsum ad gymnastam solum spectet, cuius pędotriba minister est,

Pædotriba gymnastæ minister.

indicans nimirũ illi omnẽ actionũ exercitiorũq; materiã. Ergo gymnastes propositi nobis adolescentis, omniũ quidem exercitationũ uires cùm sciat, deliget illi ex omni genere quod moderatũ mediumq; inter utrunq; excessum est: quãdò nõ alterare, sed planè seruare optimũ corporis statũ conuenit.

Mediocritas omnibus adhibenda in optimo corpore.

Ac proinde ex omni genere mediocritas adhibenda est, frictione, exercitatione, balneo, cibo, somno, ita ut neq; durior illi, densiórue, nec mollior aut rarior corporis habitudo reddatur: hæc quippe ab extrinsecus imminentibus facilè offenditur: illa corporis inhibet auctum. Exuat autẽ se puer ipse propositus, ubi in lotio iam perfectã cõcoctiõ cernit. Mox frictionis ratio huc spectet, ut membra molliant.

Puer quousq; exercendus.

Post hæc exercitetur, dum & corpus intumescit, & color illi floridus apparet, & motus promptè, æquabiliter, & cõcinnè edit. Inter hæc uerò sudorem cum calido uapore mixtũ cernes.

Exercitium dimittendum.

Intermittenda uerò exercitatio tum primũ est, cùm aliquod horũ fuerit mutatũ.

Exercitato corpus quando lauandum sit.

Nec tamẽ protinus lauandũ eius est corpus, sed ubi summus exercitationis uigor remissus atq; sedatus fuerit. Quòd si illa uelit cohibito anhelitu implere, perfundi oleo, atq; apotherapia uti deinceps debebit: de qua in sequẽti libro dicemus.

Lauacrum quale esse debeat exercitato.

Lauacrũ autẽ ipsum omnino medio temperamẽto eligendũ est, ad propositã ætatem atq; naturã. Cùm puluere quidẽ est opus, si domus in qua exercitabitur, optimè constituta sit. Quę si fuerit calidior, tum puluere utendum. At eo si utetur, omnino erit lauandũ. Sin nõ utetur, liceat & illotũ dimittere, præsertim hyeme.

GALENI PERGAMENI de sanitate tuenda lib. III.

Apotherapia duplex.

EST autem apotherapia duplex. Vna quidem ceu exercitationis species: altera uerò ceu pars, de qua imprimis nũc agendũ est. Omnis igitur exercitationis probè peractæ postrema pars, apotherapia dicitur: quæ duplici consilio suscipitur, & ut excrementa expurget, & ut corpus à lassitudine tutum reddat.

Apotherapia quid. Apotherapia duplex usus. Apotherapia proprius scopus.

Proprius tamẽ apotherapiæ scopus est, ut lassitudinẽ quæ succedere immodico exercitio solet, submoueat, atque prohibeat. Cæterũ optimè constituto, à nobisq; proposito puero, cum eoq; alijs, qui tuendæ tantùm bonæ ualetudinis gratia exercentur, etsi rarò lassitudo succedat, quemadmodum superuenire solet athletis, cæterisq; etiã qui corpus operè ex necessitate fatigant: eis tamen apotherapia est ex

est ex usu, si nõ lassitudinis nomine (à qua etiam nos securiores reddet) at certè excrementa purgandi gratia. Qualis autē apotherapia sit adhibenda, ipse finis, ad quos tendimus, demonstrabit natura. Cum igitur & excrementa digeri, & quæ tensa ex exercitatione sunt, molliri expediat, duræ certæ frictiones fugiendæ sunt, nec his minus à lentis cauendū arbitror. Nam postq̃ à se corpus nõ amplius dimouet, periculū est ne frigescat ac densescat, dum nulla ope externa calfit: quare nõ solū celeriter, sed adhibitis plurium manibus, largiorēq; oleo circūfuso, fricandū est. Oleū quippe ad uelocitatē frictionis cõducit, remittit tensa, simulq; mulcet ac mollit mēbra defatigata. Sed nimiū mollis frictio etiā uitāda est, ut quæ neq; altius penetret, neq; ea quæ in angustis meatibus hærent, discutiat: cuius profectò causa, tum ipsam fricādarū partiū tensionē, tum spiritus cohibitionē iniungimus. Media igitur frictio, quæ ab utrisq; distat incõmodo, eligenda est. Nõ exigua antē apotherapiæ portio spiritus cohibitio uidet, cum qua si leniter cõtrahantur abdominis musculi, partes quæ in uentre cõsistunt, quicquid excrementi est in ipsis, exprimunt. Si uero feriari planè patiaris abdominis musculos, nullius eorū partium excrementa uacuabis. Quæ tunc in thorace & pulmonibus delitescūt, ea deorsum trāsferes. Expedit autē huc transferri potius, q̃ in illis manerent, tantò profectò magis, quanto etiā eorū quæ in uentre, q̃ quæ in pulmonib. & pectore cõtinentur, promptior exitus patet: hæc enim uel excrementum facile, uel deijciuntur illa cum conatu & ui eijciuntur per tusses. Verū si quis perinde ut septum transuersum, ita abdominis quoq; musculos anhelitus cohibitione intendat, exquisitius planè expurgabit ea quæ sub septo sunt uiscera, nõ transferet tamen quicq̃ à spiritus instrumentis, ad ea quæ nutrimento sunt delegata, sed totū in ipso thorace pulmonibusq; excrementū manebit. Quare cohibitionē anhelitus id genus in præsentiarū nõ probo multoq; minus, si quis omnino nõ distento septo, ualidè ac uehemēter musculos abdominis contrahat: quandò ita necesse est uenas omnes, partesq; quæ circa collū sunt, flatu ac sanguine impleri, excremēta uerò sursum atq; ad caput, nõ deorsum & ad uentrē ferri, ut in tibicinibus, acutamq; & maximā uocē edentibus uidere incidere licet. Est autē omne huiusmodi opus, mixtū ex maxima expiratione, & ex cohibitione spiritus, inuicem in effatibus cõfertim factis, maximo expiratu edito, idq; cum ualidissima musculorū tum qui costis insident, tum qui in abdomine sunt, tensione. At in spiritus cohibitione, eadem utrorūq; musculorū facta tensione, nullo tamen spiritu elabi permisso. In ijs qui tibia sonant, aut acutā uocē edunt, musculis pari modo tensis spiritum tamē nec penitus cohibito, nec toto simul emisso, sed mediā rationē seruāre. Causa autē harum actionū triū est pharynx, qui in totius quidem spiritus simul cõpulsi efflatu, latissime se expandit: in spiritus cohibitione, prorsus clauditur: in ijs qui tibia sonāt, aut uoce acuta simul & magna utunt, mediū quendā habitū seruat. Cæterū cohibitio spiritus, quæ ad apotherapiā est utilis, attollit ea quæ ad uentrē spectāt, idq; tensis thoracis musculis, & remissis qui sunt in septo & abdomine ita ut neq; deorsum excremēta ferant. Secundo autē loco habenda est, quæ mediocriter eos qui in abdomine sunt musculos tendit, quò uidelicet ea quæ sub septo sunt uiscera, apotherapiæ fructū sentiant. Atq; his ipsis de causis fasciarum circumactus fiunt, quas fricātes ipsi dum à tergo fricandorū cõsistunt, circa totū uentrē adhibent. Alias uerò cum à frõte se collocarint, certioribus circa dorsum circūuolutiones efficiunt, duabus manibus circūducentes. Alias præterea costis, spinæ, & pectori accõmodant, idq; cõuerso pariter cum his quodāmodo eo qui fricatur. Circa lumbos uerò similis fasciarū circumiectio fiet, tendente se ad singulas eo qui fricatur, nõ tamen cum omnibus pariter se retertente: cūm neque cõtinuos motus, nec uehemētes et cõtingere ex apotherapia, sicuti ex præparatoria, conueniat: sed certè aliquos, & quibus ex interuallo frictiones sint interpositæ. Hac enim uel maximè ratione, & calorem qui exercitando est adauctus seruauerit, & simul excrementa proprijs ipsius tum tensionibus, tum motibus euacuerit. Ad quod sanè opus cohibitio spiritus cõducere nõ parum mihi uidetur. Quippe extra instrumentorum foramina, uehementiori spiritus inflatu inde eas etiam expurgātes opifices extruduntur: siquidem quæ ante occurrūt attrahuntur quæ ad latus sunt posita, impetu ipsius spiritus utraque acta. Cūm autē uehementissimus materiæ impetus, diuersis tēporibus ac rationibus, cõtrarios edere effectus possint: obstruere quidem, cùm crassum & multū fuerit, quod confertim ac præceps agitur: purgare uerò, cùm exiguū tenueq; est, nec præpropere, nec uiolenter cogitur simul uniuersum expelli: rectè mea quidem sententia illi faciunt gymnastæ, qui inter ipsam uehementem exercitationē interponunt cohibitionē spiritus, nec non frictionē quæ apotherapiæ debetur, simul hominē recreantes, paulatimq; ipsius cutis expurgantes meatus. Nobis autem proposito nuenti, cum mediocri exercitio atq; etiam uictus ratione utatur, non est opus interpositio nei id genus, quam ob contrarias causas athletæ postulant. Ac de apotherapia quidem abundè nobis est dictum. Nunc de balneis agere tempestiuum uidetur, ac primū quidem de aquis dulcibus calefactis. Earū igitur, si media tempere sint, ius calida & humida est. sin tepidiores, humida & frigida. Quòd si iusto calidiores reddantur, calida quidē, sed nõ perinde humida. Quippe horrere corpora, contrahuntq; exiles eorū meatus cogunt, ita ut neq; madescere ab extrinsecus accedente humore possint, nec excremēti quod intus latet, quicquam emittere. Cæterum ab ijs incipiendum, quæ medium temperamentū obtinent, quæ per se semper calfaciunt & humectant, licet interdum ex accidenti aut per halitum digerant humores, aut supernacua fluxione corporis particulas impleant, aut molliant, aut cõcoquant, aut uires firment, aut soluant ad hæc siquidem quantitas quoq; earum nõ minimū confert. Huius autē balnei inuentū nobis descripto perexiguus est usus, ut qui omnia iam ex

Exercitationis apotherapia qualis adhibenda sit, ipse finis expetat.

Oleo commoda.

Frictio media inter mollem & duram adhibenda.

Spiritus cohibitio quid conferat.

Musculi abdominis tensio cum spiritus cohibitione, quid conferat.

Spiritus cohibitio quæ non probanda.

Expiratio quomodo fiat.

Spiritus cohibitio quomodo fiat.

Pharyngem esse causam trium effatuum, spiritus cohibitionis, & medio modo respirationis.

Spiritus cohibitio, quæ ad apotherapiā est utilis, quo fiat modo.

Fasciarum circumactus quorsum, & quomodo fiant.

Spiritus cohibitio cui operi conferat.

Materiæ impetus, contrarios edere effectus posse.

Spiritus cohibitionem interponendā esse exercitio uehementi.

Aquam dulcem calfactā, pro intensione ac remissione caloris quā suscipit, uarios sortiri facultates.

Aqua mediocriter calfacta, per se humectant semper & calfaciunt: ex accidente uires alias sortita.

Balnei moderatè calentis usus.

mediocri exercitatione, & dicta apotherapia fit consequutus. Nihilo secius tamen si probè balneum adhibeas, ipsum quoque apotherapiæ pars aliqua fit. Siquidem duras tensasque partes emollit, excrementum, liquamentumque, si quid intus ad cutem hæret, euocat. Verum neutrius horum eget talis adolescentulus: quare eluet sibi in balneo sudorem & puluerem, si quando hoc idem magis postulat, quam calefieri. Ergo transire tantum ad solium usque, non in balneo morari is debet. Sed nec immorari huic in piscina est opus: imò lotus quatenus dictum est, festinet confestim ad mediocriter frigidam.

Frigida lauandum non est optimum corpus, quandiu augescit. *Frigidæ lauationis usus.* *Frigidæ lauationi tempus & gymnasterium.*

Siquidem optimum corporis quoad augescit, frigida lauandum non est, ne eius incrementum moretur. Vbi uerò iam abundè est auctum, tum frigidæ quoque assuefaciendum, ut quæ & illud roboret, & cutem duram atque densam efficiat. Tempus autem ad id percommodum, est æstatis initium, ut ante hyemem, toto interposito tempore, consuetudo minime spernenda inducatur. Esto præterea dies, quo auspicabimur, quam maximè tranquillus, & quoad id tempus feret, calidissimus: cuius etiam calidissima pars eligenda est: sicuti & gymnasterium mediocriter temperatum.

Frigida lauatio uersetur in medio quarti septenarij attingat.

Qui uerò frigida utetur, in quarti maximè septenarij medio consistat, pristinam salubritatem ad unguem seruans: sitque is cùm animo hilari, tum minimè abiecto: ac primum quidem linteis durioribus fricetur, quam antea, uehementius: dein oleo prout assueuit fricetur: ac postmodum exerceatur exercitationib. multitudine paribus, sed citatiorib. quam antea. Ab his in frigidam, eamque nec tepidam, nec glacialem, totus simul insiliat: altera namque repercussum caloris non facit: altera ferit insuetos, atque impensè refrigerat.

Aqua glacialis ferit insuetos atque impensè refrigerat.

Quanquam hac procedente tempore utetur, si necessitas exigat. Exeunti uerò ab aqua fricari oleo, idque a pluribus, expedit, quoad cutis ipsa incalescat. Post hæc cibum plusquam consuetum, potionemque intra consuetudinem, capiat: quæ ultrò ipse facturus est, modò sint omnia ritè peracta.

Frigidæ lauationis commoda.

Nam a frigida lauatione & plus appetunt, & melius concoquunt, ac minus sitiunt, ueruntamen ad exercitationes postri die planè meliori habitu: corporis quidem mole, pari ei quæ ante, cæterum compacta & musculosiore, ac uegetiore: cute uerò duriore ac densiore. In hoc ergo secundo præterea die, similiter omnia sunt peragenda, etiam tertio & quarto. Postea uerò procedente tempore, ad eundem modum frigidam iterum ingredi iubebimus, uidelicet post eam quæ priori ingressum successit frictionem: uerum tertiò eam ingredi, minimè laudo. Nam & secundò id fecisse est abunde, præsertim cùm pro arbitrio nostro liceat, ac detinere illic hominem liceat. Cæterum si egressus frigidam, coloratior ex frictione citò reddatur, id mediocriter moratum fuisse indicat. Sin & tardius ei calor redeat, & decolor diutius maneat, plus æquo moratum docet. quare ex notis quæ in cute sunt, disces moræ mensuram.

Mensuram moræ in frigida balneo, ex notis quæ in cute uisuntur, sumi.

Quia uerò fieri non potest, quin iuuenis exercitationibus deditus, aut suapsius, aut etiam gymnastæ errore aliquando in lassitudinem incidat, nonnihil de ipsa dicendum est.

Lassitudinis differentiæ in uniuersum sunt octo.

Porro lassitudinis in uniuersum octo sunt differentiæ: quatuor simplices, totidemque compositæ. Nam quod ulcerari tendique corpus uideat, & quod mouenti se, uel ulceris, uel phlegmonis sensus oboriatur, affectiones non sunt, sed symptomata. Simplicium igitur lassitudinis differentiarum, prima est ulcerosa: quæ oritur ab excrementorum copia tenuium simul & acrium, adeò pungentium ac ueluti uulnerantium tum cutem, tum carnem inter exercitandum, ut etiam horror ac concussio uniuersi corporis interim oboriatur.

Lassitudo ulcerosa unde efficiatur.

Secunda est lassitudo tensiua, citra ullum ulceris sensum. Accidit namque in uehementi tensione, omnes musculorum fibras tendi, eas tamen in primis lassari, quæ per longitudinem tensionis porriguntur: quippe ubi tensæ fuerunt immoderatius, tendi adhuc uidentur, etiam si nulla iam tensione urgeantur.

Lassitudo tensiua quando accidat.

Tertia differentia dicitur concussiua, qua nimirum ceu contusas aut phlegmone obsessas partes sentimus: eaque tum solet maximè incidere, cùm musculi nimium excalfacti attraxerunt quippiam ex circunfusis sibi excrementis. Quòd si etiam tum tendonibus, tum neruis idem affectus incidat, ὀστοκόπον, quasi ossium laborem, ob penitiorem sensum, eum uocant.

Lassitudo concussiua. *ὀστοκόπος.*

At differentia quarta, quæ impropriè dicitur lassitudo, tum incidit, cùm musculi supra iustum siccantur, sic ut squalens contractumque corpus uideatur, atque ad motum quodammodo pigrum, citra tamen ullum iam descriptorum symptomatum. Harum autem quatuor differentiarum singulis, sua remedia sunt.

Lassitudo ulcerosa quæ potissimum corpora infestat.

Cæterum lassitudo ulcerosa, maximè in ea incidit corpora, quæ & mali succi sunt, & excrementis abundant. Succedit uerò recentibus cruditatib. cùm aut exercitantur immoderatius, aut in sole sunt morati. Nihil tamen obstat, quo minus in corpore boni succi & citra cruditatem proueniat, utique ob exercitationis excessum. Remedium autem huius est redundantis euaporatio, quæ fiet frictione tum multa, tum molli, cum oleo adhibita, à quo omnis astringendi uis absit, quod genus maximè Sabinum est.

Oleum Sabinum.

Aduersissimum uerò huic affectioni est, quod ὠμοτριβὲς ex Hispania & Iberia portatur, quodque etiam fit circa Aulonem. Vtendum itaque est dulcissimo oleo & copioso, primo quidem die, quò suspecta lassitudo omnino non sit futura. Secundo uerò, ut si qua incidit, discutiatur. Discutit porrò eam apotherapia, in qua scilicet motus adhibeas quantitate mediocres, qualitate tardiores: idque cum frequenti interposita his quiete, qua utique fricare hominem oportet, pluribus contrectantibus, quò nec frigescat pars ulla, & excrementa ocyssimè digerantur. Porro frictionum plus adhibebitur ijs, qui in cute & sub cute excrementorum collectam uim habent: minimum uerò, quos ipsum reddunt, in altera lassitudine, in qua plus est in ipsis congestum musculis.

Lassitudinis tensiuæ curatio.

At lassitudo tensiua, pro remedio relaxationem postulat: ea namque tensioni contraria est, quemadmodum & duritiæ mollities. Hac autem lassitudine affecti, relaxabuntur pauca mollique ex oleo dulci egelidoque frictione, tum intermissione omnino, aut quiete, aut lauatione medij temperamenti, atque in calida plusculi mora: quod si bis terue lauerint, plus proderit. Ii uerò & post balneum ungi desiderant, priusquam uestiantur. Qui etiam postero die, cùm è cubili surgunt, ungi his expedit: nunquam tamen oleo extremè frigido, nec diu a frictione. Tertia lassitudo, quæ ex ue-

ex uehementissimis nascitur motibus, atq; eos maximè inuadit, qui exercitationibus assueti nõ sunt, uacationẽ superuacanei, exeunti requiem, & inflammationis refrigerationẽ desiderat. Ergo & oleum copiosum & tepidum cum frictione mollissima, & longissima in medij temperamenti aquis mora, huiusmodi lassitudines corrigit. Quòd si paulò tepidior aqua sit, præstiterit. Ad eundem modũ & multa quies, & unctio assidua, breuiterq; omnia quæ id quod lassatum est, quiete, lenimentoq; recreant, ac quod superuacuum est per habitũ digerant. Differẽtia autẽ quarta, quæ gracilitatem tantũ, atq; ariditatem inducit, primo quidem die nihil diuersum postulat ab ijs quæ iam dicta sunt, præter calidiorem aquam, quæ sensim contrahat, calefaciat, & roboret cutem. Secundo die apotherapiæ exercitationem, quæ tum motu, tum frictione, & pauca, & mollis, & tarda sit. Præterea soliũ similiter calidum. uerũ protinus insiliant in frigidam, quò uidelicet ipsis robur in cute una cum calore consistet. nam & minus sic dissolabunt, & facile in carnem & cutẽ nutrimentũ resument. Postulat autẽ id corpus nutriri simul & madefieri, id quod simul utrunq; præstat humidum nutrimentũ. Cæterùm lassitudo ulcerosa post legitimã apotherapiam consuetum nutrimentũ desiderat, atque etiam paucius, præterea humidius. At quæ tensionem lassitudo præfert, ea etiam magis quàm ulcerosa, parce nutriri postulat. Quæ uerò phlegmones sensum assert, ea supra reliquas omnes, tum humidissimũ, tum minimũ, tum uerò quod refrigerans quippiam habeat, requirit. Boni tamen nutrimentũ omnes qui lassitudine grauantur, iuxta postulant. Cauendus tamen in ulcerosa & ea quæ phlegmones sensum exhibet, glutinosus cibus est, ceu qui excrementorũ digestionem moretur. At in tensionis lassitudine, etiam exhibendum eiusmodi nutrimentũ est, sed minuto eius modo. Lassitudo autẽ interdũ lassitudine soluitur, cùm uidelicet hesternis exercitationibus, pares postridie adhibentur, uidelicet expediens. Sicuti & lassitudinis interdũ medela est quies, partim in ijs quæ ex congestis excrementis lassitudines consistunt, partim in ijs quæ tensionis & phlegmones emphasim præbent. parcius tamẽ nutriendi sunt in hac lassitudine quæ phlegmones sensum præfert. in ulcerosa uerò, pro cõsuetudine, ubi rectè apotherapia sunt usi. Sicuti & uberius cibandũ, in emenitta illa quarta lassitudinis differẽtia. Simili ratione, & in medij temperamẽti aquis lauandũ. in ijs tantũ differentijs lassitudinis est, quæ ex redundantia superuacuorũ sunt natæ. Porro humidũ nutrimentũ siccitati medetur ipsum tamẽ nec remediũ nec cibo lassitudinũ est. Sed cùm mẽbra lectora sunt facta, nulla tamen nec tensio subest, nec tenue aereq; excrementũ, nec phlegmonæ affectus simills, reficere nutrimẽto humectante expedit, quæ exhausto humore sunt siccata, aloqui gracilius & aridius q̃ fuerat, postero die reddetur corpus. Porrigitur autem interdum minus q̃ pro cõsuetudine, aut propterea quòd pars opus nõ est, aut quòd cõcoqui id nõ possit. Iam uerò, in eo quidem affectu qui ex neruosarũ partiũ tensione cõsistit, calidiori q̃ ex cõsuetudine lauari nõ conuenit simili ratione neq; in ijs quos excremẽta excitarũt. In gracilitate autẽ quæ citra hæc cõsistit, expedit calidiore aqua, quàm quæ mediocriter se habeat, lauari. Siquidem sic affectorũ refectio, in appositione eius quod est detractũ, cõsistit: id quod nequit accidere cute existente laxa. Cogere ergo hãc prius, astringereq; atq; densare oportet, si qua plenioris nutrimẽti expectanda est utilitas. Sanè cogit, clauditq; tum frigida, tum feruens aqua. Verũ à frigidæ usu bedi hominẽ metus est, utpote qui iam ex multa exercitatione & laxior, & uacuus est redditus. Ex feruenti, ut noxa certè nulla, ita secura in cute densitas paritur, ipso qui in ea derelinquitur calore nonnihil conferente. Vnde nec immorari in frigida nimiũ debet qui ita est lauatus, ut quæ feruentis lauationis cõmoda fruatur. Cæterũ his duntaxat corporibus quæ bona habitudine sunt, quarta illa impropria lassitudinis differentia incidit. cuiusmodi sunt athletarũ qui bene sunt nutriti, nec non propositi nũc in disputatione inuenis. Sunt itaq; tres propriæ ac simplices lassitudinis differentiæ, illæ primæ de quibus iam egimus. Post has ex binis copulatis aliæ fiunt tres. Ab ijs uerò septima est, ubi in unũ coeunt tres notæ. Remedij uerò cõmune in omnibus complexibus cõsilium est, ut ei quod superat, sis intentus: nec tamen quod reliquum est, planè contemnas. proprium uerò, ab ijs membratim affectibus accipiendum est. Sicuti uerò lassitudines ipsæ numero tres, si inuicẽ illas cõiungas, quatuor cõiugationes efficiunt. ita sane si his quartũ affectũ addas, multò plures existent. Quod dicemus, ex descriptiõe licet damus intelligi is. In ea primũ locũ ulcerosus habeto. Secundũ, in quo tensio est molesta. Tertium, qui phlegmonæ similis est. Quartum, in quo corpus gracilius est redditum. Ex his igitur, aut primus cum secundo cõiungetur, aut cum tertio, aut cum quarto, aut rursus, secundus cum tertio, uel quarto: aut denique tertius cum quarto. ita nimirum ut ex binis cõiunctis affectibus, sex in uniuersum complexiones oriantur. Rursus, cum tres uni iunxeris, quatuor aliæ fiunt. Nam aut primum iunxeris cum secundo & tertio, aut cum secundo & quarto, aut cum tertio & quarto: aut rursus secundum cum tertio & quarto. Postrema omnium complexionum erit, ubi quatuor simul coierint, ita ut undecim numero in totum fiant. Erant uerò & simplices quatuor, efficiuntur itaq; in uniuersum quindecim.

Simplices affectus.

Vlcerosus A. Tensionis B. In quo phlegmones sensus est, C. Gracilitatis, D.

Compositi.

AB. AC. AD. BC. BD. CD. ABC. ABD. ACD. BCD. ABCD.

Quòd si præterea occlusæ cutis aut aliorũ symptomatum differẽtias, tum secum, tum cum his quindecim complicueris, innumeras alias cõplexiones inueneris. Vnusquisq; igitur horum affectuum, si quidem per se consistat, simplex remedium exigit. Sin alteri sit coniunctus, illi præcipua medendi ratio adhibenda est, qui dignitate

Calidiore aqua quam quæ mediocriter se habet, in quo sit affectu utendũ.

Cutem cogi claudiq; ab aqua tũ frigida, tum feruenti.

Frigidæ lauatio ubi periculosior sit, quam quæ administratur per calidam.

Lassitudinis tres aliæ differẽtiæ oriuntur ex tribus primis, dum binæ inter se copulantur: ac septimã demum quũ in unum simul omnes tres coeunt.

Complicatorũ affectuũ illi esse intẽti debemus, qui superat: reliquorum non negligentes interim.

Lassitudinũ coniugationes quindecim.

Affectus simplices simplex remedium postulant.

& uiribus antecellit. Ac dignitate quidem & uiribus maior lassitudo est, quæ phlegmones sensum præfert, quàm excrementosa. Est affectus iam dictis proximus, & ipsa meatuum cutis angustia, quæ obstructis illis aut densatis cōtingit. Ac obstructio quidem ex lentis crassisq; excrementis oritur: densitas, tum ab ijs quæ astringunt, tum quæ refrigerant. Verùm obstrui propositi nobis corporis cutis, si ad præscriptam rationem ritè agatur, non potest: densari certe aliquādo potest, tum ex ualido frigore, tum aluminoso balneo. Fieri autē potest, ut & post balneū, sudorémue, prius laxata cute, auræ flatus incidens, obstructionē quampiam densationemq; efficiat. Cui remedium est calfactio, ac proinde ualentiore exercitatione, ac balneo calidiore utendum. Magis autē ad rem pertinebit, si in prima domo pinguiter oleo aliquo antiquo, relaxanteq; (quale Sabinum est) uolutetur. Mora uerò in frigido solio diuturna ne sit, sed neq; aqua frigida. Inducendi autē, ungantur aliquo, quod mediocriter calefaciat. Oleis quidem, ex ijs quæ in Aegypto habentur, cicino & raphanino: in reliquo orbe, dulci, tenui, ac modicé antiquo. Vnguentis uerò, susino, gleucino, irino, amaracino, & cōmagino. Ex quibus sane gleucinū, prorsus acopum est, ac relaxans. Paulò hoc calidius, magisq; relaxans, susinum est. Irinum uerò & amaracinum, & cōmaginum, etiā susino calefacere potentiora, ijs affectibus qui propriè frigiditates dicuntur, sunt idonea. Cutis tamen densitati sanandæ, etiam anethinū est satis, maximè si ex uiridi anetho fiat. Facit & ad tales affectus acopū quod ex abietis semine conficitur. In uniuersum autem, cùm in idem uarij affectus coierint, hi, si unam medendi rationem indicent, utiq; intendi magis eam rationem conueniet, quàm si singuli seorsum consisterent. Sin cōtrarij sint, is qui urget affectus prius est corrigendus, ita tamen ne reliquum omnino negligas. At qui uel propter ætatem, uel etiam alia ratione imbecilles, concubuere, in his uirium infirmitas necesse est superet. Qui uerò firmiores & iuuenes, ueluti qui nunc est propositus, horum habitus corporis in raritatem magis, quàm uires in imbecillitatem, mutatur. Itaq; etiam corriguntur hi per ea quæ cogunt & contrahunt, qualis præparatoria existit. Quòd si etiam ex uenere, & refrigeratio sentiatur, tum præcipuè præparatoria exercitatione est utendum: quandoquidem ea nō solùm calorē excitat, sed habitū etiam cogit, atq; constringit. Si uero anni tempus nō dissuadeat, neq; à frigido balneo abstinendum censeo. Sit autem cibus & humidior, & parcior, medioq; temperamento, uel calidiore. Nam cùm corpus à uenere & laxius, & frigidius, & imbecillius, & siccius sit redditum, debent planè quæ denseut, & calefaciant, & uires reparent, adhiberi, atq; ad hæc studium omne impendi. Post uigiliam autem uel tristitiā, uel ambas, quæ apotherapia dicitur exercitatio idonea est, si tamē cruditas absit. Nam si qua subsit, omnino exercitandū nō est. Cùm autē à uigilijs & tristitia graciles magisq; aridi, ac minus dicto audientes planè cernantur, sicciusexistimandū est his redditū esse corpus. Quare tales affectus,

Obstructio unde oriatur. Densitas unde.

Olea calida & relaxantia.

Vnguenta relaxantia.

Anethinum unguentum esse aptum cutis densæ laxandæ.

Affectus uarij si in unum conspirent, quid agendum.

Venereo ex usu imbecilliores redditi, aut exoluti, aut refrigerati, qua ratione corrigi debeant.

Venere redditur corpus laxius, frigidius, imbecillius & siccius.

Apotherapia quādo sit utilis. Exercendū non esse si subsit cruditas.

partim molli frictione ex multo oleo, partim tēperato balneo sanantur: partim tarda & modica agitatione, quæq; subinde interponat quietē. Is uerò apotherapeutici exercitij erat modus. Ad eundem modum eæ quæ ab ira, uel potionis penuria siccitates fiunt, corrigendæ sunt. Cōtraria prorsus à iam dictis ratione humiditates emendare conueniet, quacunq; ex occasione proueniant: quippe studium in his ad siccationē dirigitur. Cæterū si ex longiori desidia, & humectantis alimenti immodico intempestiuoq; usu, cōtracta humiditas est, longiori remedio est opus. Sin ex liberaliori potione quæ pridie sit hausta, citra ullum capitis, aut oris uentriculi affectum constiterit, eam uel unico die persanare licebit, si sicca frictione largius, & exercitatione ueloci, & parciori potione, &icciori cibo utêre. Porrò si lassitudinis sensus ullus à somno appareat in proposito iuuene, atq; is siccior iusto cernatur, ungendus dulci oleo est, fricandusq; ut omnino parcissimè, ita neq; durius, nec molliter est, idq; matutino tempore. Quòd si etiam cutis densitatem corrigere studes, utiq; ei quæ ex duris tum frictione, tum contrectatione, præterea uehementi exercitatione orta est, mollis frictio cum copioso, & dulci oleo medetur. Quæ uerò cōtracta ex frigore est, eam primū frictione sicca ac celeri, deinde cum oleo adhibito calefacientes, naturæ suæ restituemus. Laxitatē uerò, quæ frequens balneum, & mollem frictionem, & ueneris usum consecuta est, paucula frictione, primùm quidem sicca, deinde cum oleo quopiam eorum quæ astringant sanaueris. Humiditatem quæ immodicæ potioni successit, sicca frictio cum linteo administrata, uel cum manica, interdū etiam solis manibus, corrigit. At uespertina frictio ijs utilis est, quos uel lassitudo ualida premit, uel siccitas malè habet, uel atrophia macerat. Igitur in natura proposita, cùm ualida lassitudo, uel immodica siccitas corpus afficit, prandium minus esto: tum ab eo ad cœnam longius interponatur tempus. Præterea plurimū quiescat: modicum tamen inambulet, quò cibus per erectā agitationem concussus subsidat. Vtilius etiam fit, si & aluū exonerare possit. His etenim probè peractis, secundis oleo dulci frices, idq; uentre prorsus intacto. Quòd si in musculis et uenis uel lassitudinis sensus aliquis, uel siccitas appareat maior, ungi debebunt mediocriter, & blandè, & suspensa manu.

Siccitates ... affectibus ... corrigenda.

Humiditatem ...

Cutis densitas ... medenda.

Laxitas ... sananda.

Frictio uespertina quibus ...

GALENI PERGAMENI de sanitate tuenda lib. IIII.

NVnc autem primò de morbosis symptomatis differere est animus, prout citra exercitationem incidunt. Secundo loco de illis quæ similitudinem quandam cum his habent. Ac quæ immodicas quidem exercitationes lassitudo excipit, sanorū symptoma est: quæ uerò sine his cōsistit, morbosum. Itaq; & ab Hippocrate cōmodissime dictum esse uidetur, lassitudines spontè natas nunciare morbos. Atq; ulcerosus quidē sensus symptoma lassitudinis est. Causa uerò unde ea nascitur, affectus lassitudinis

Lassitudines spontaneæ ...

rus est. Huius rursus ipsius causa bifariam scinditur. Aut enim intra ipsum animalis continetur corpus, diciturque antecedens internaque: aut omnino non inest, ac procatarctica nominatur, siue primitiua, siue etiam externa. Itaque tria in uniuersum genera sunt, de quibus habendus sermo est: ipsius lassitudinis symptoma: affectus unde hoc oritur, & affectus ipsius causa. Cuiusque igitur horum species quaedam differentes sunt. Causarum, externa & interna: affectus, is qui ulceris, & qui tensionis, & qui phlegmones sensum inuehit: symptomatis uero, ipsi tres sensus. Qui igitur ulceris sensum facit, is affectus motis quidem grauem excitat sensum, ceu corpus ulceretur, idque uel circa cutim tantum, utique cum est moderatior: uel circa subiectam illi carnem, cum est ualentior: uel circa utramque, cum adhuc est atrocior. Atque sensus ipse est symptoma. Affectio uero ex qua id nascitur, acrimonia est tenuis & calidi humoris, qui corpus erodit & pungit. Oritur haec aliquando ex immodico motu, aliquando ex uitioso succo. Ac tales lassitudines, spontaneas appellat Hippocrates. Tensiuae lassitudinis genus plethoricis solet superuenire. At tertium lassitudinis genus, quod phlegmones sensum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni succi abundantia, tum praedicto uitioso succo. Solus autem rodens & acris succus lassitudinem ulcerosam inducit, idque dum a uenis ad carnes atque cutem transfertur. Qui uero ex abundantia nasci hanc lassitudinem putant, falluntur: nam neque ex ea copia quam plethoram dicimus, neque ex ea quae uires praegrauat, ulceris sensus procedit, sed grauitas, uel ad motiones segnitia, uel uitia quaedam in pulsibus. Porro ubi erodentibus succis corpus ipsum scatet, minimus quidem motus, lassitudinis damnatae sensum inducit: uehementior, rigorem excitat: medius inter utrumque, horrorem parit. Potest enim tum horror, tum rigor, a calida causa excitari. Impellitur autem ipse acris humor, interdum a sensibili corpore, quod repellendi alienum uim possidet: interdum a uehementiori motione, id quod tum ab exercitando, tum frictione, tum balneo contingit. Quod si calida & putria excrementa sint, ubi uehementius mouerint, non horrorem modo rigoremue, sed etiam febrem accendunt. At quae frigida sunt, & ex partibus tenuibus constant, ea horrorem quidem rigoremque inducunt, non tamen febrem. Porro uim quandam utriusque congestam esse oportet, si haec fuerint. Oportet igitur excrementum, siue calidum id sit, siue frigidum, ipsum aut expellas, aut certe alteres. Caeterum quod prorsus alienum est, id aegre alterari a natura potest: ac proinde educere id quam primum tentandum est: aeque certe ut quae in uentre corrupta prorsus sunt, ea uel uomitione, uel deiectione expelli profecto est optimum. Non tamen perinde promptum est in carne, atque aliis corporibus imbibitum uitiosum succum educere. Communes igitur scopos, quibus quis omnium excrementorum uitiis medeatur, iam diximus uacuationem & alterationem esse: proprios uero utriusque generis adiiciamus. Neque enim una tantum ratione educendum alterandumue est: sed explorata quae ei quod affligit, magis accommodata sit, ei est insistendum. Ea autem ex cu-

Causa antecedens quae dicatur. Causa procatarctica quae.

Vlcerosus sensus unde.

Vlcerosus sensus unde proueniat.

Lassitudo tensiua plethoricis superuenit. Lassitudo phlegmonosa unde excitatur.

Lassitudinem ulcerosam ex abundantia nasci falsum.

Horror unde. Rigor.

Febris quando accendatur.

Excrementorum utriusque uacuatio, & alteratio scopus communis habet.

iusque contrario debet administrari. Quoniam igitur lassitudo ulcerosa, uitio acrium excrementorum oritur, ante omnia considerandum est, in solidis ne tantum corporibus, an intra uenarum sinus, malus succus contineatur. De iis uero quae intra uenas sunt, nullum plane nec manifestum, nec euidens signum habemus, praeter solam urinam. Conjicere tamen licebit ex natura, consuetudineque, ac breuiter ex uniuersa uictus & exercitii ratione, corporis ea lassitudine affecti, qualis ipsius mali succi sit modus. Nec minus profecto ex uniuersis affectibus cutis, quibus aliquando tentari est solitum, ac denique ex euacuationibus aut retentis, aut intermissis. Vbi igitur omnino exiguus, & ad cutim tantum collectus ipse uitiosus est humor, mediocris remedium postulat: ualentius autem, si multus & in profundo. Porro si a nobis ille boni succi antea propositus iuuenis, nunc necessitate quapiam urgente, longi temporis iter confecerit, in quo praua uictus & exercitii ratione usus fuerit, nihil tamen in modo assumptorum deliquerit, ac proinde neque in cruditatem inciderit, talis certe multum mali succi congessisse non potuit: quare sola apotherapia curatur, hic omni reuocato consilio, ut excrementa quae circa cutem sunt, educantur, propterea quod affectus in hac una consistit. Quod si praeter alia etiam in cruditates inciderit, senseritque non cute tenus modo, uerum in alto corpore ulcerationis sensum, sic ut totum id malis succis refertum suspicemur, hunc nec exercitationem, neque ullum omnino iniungemus motum, sed quiescere ac dormire iussum, in abstinentia totum diem exigere cogemus. Dein uesperi pinguiter uncto, & temperato balneo mediocriter lauato, pro cibo dabimus sorbitionem aliquam boni succi, sed plane quam minimam. Nec tamen a uino eum abstinebimus: concoquit enim id semicrudos humores, tum sudorem, urinamque promouet, ac somnum conciliat. Quod igitur mali succi tam plane corruptum est, nec concoqui potest, in sudore, urinaque expellatur: quod semicoctum adhuc est, concoquatur, atque utile reddatur. Id autem quies & somnus optime praestant. Si ergo his peractis malum constiterit, ad consuetudinem rursus reducendus homo est. Sin in posterum etiam diem duret, de ualentiore eum remedio est cogitandum: maxime si per noctem uel lassitudo magis quam antea, uel fastidium infestet, uel peruigilet, uel somnos turbatos, & imaginationibus inquietos habeat. His siquidem, si uires non dissuadent, aut sanguis mittendus est, aut purgatio exhibenda. Nam si uires imbecilliores dehortantur, sanguis mittendus non est, sed deiectione mediocri utendum. At constante robore uirium, si lassitudo adhuc infestet, ac uitiosus quidem humor qui ipsam gignit, cum sanguinis copia consistat, uena tundenda est, aut aliquid quod tantundem ualeat agendum. Sane tantundem potest, haemorrhoidum, menstruorumque prouocatio, quibus suppressa sunt. Quibus autem horum est nihil, malleolorum incisio cum scalpello. Post haec aluus eo medicamento deiicienda est, quod malo succo maxime accommodatum sit. Quod si uitiosi tantum succi citra sanguinis copiam subsint, purgatio petenda est, quae infestanti excremento

Vrinam solam indicare uenarum humorum deprauationem.

Apotherapia sola quando sit lassitudinis ulcerosae sufficiens remedium.

Lassitudinis ulcerosae cum cruditate curatio.

Balneorum usus in cruditatibus.

Vini opera.

Corrupta uacuanda esse.

Cruda esse concoquenda.

Cruda concoqui a quiete & somno.

Sanguinem quando mittendum. Deiectione quando est utendum.

Malleolorum incisio quando molienda.

Cacochymiæ notæ vt defumendæ sint.

sit etiam cõmoda. Hinc autẽ mali succi notæ sumentur. Qui in ocio degunt, hi pituitosum succum solent accumulare. Quos multus labor exercet, hi biliosum, uel melancholicũ, illum æstate, hunc autumno gignunt. Quantò autem diuturniores labores fuerint, tantó sunt ad atram generandam bilem magis procliues. Præterea

Humores crassiores gignunt per labores qui cum sudore obeuntur: tenuiores autem illi, qui absque sudore fiunt.

qui cum multo sudore obeuntur, hi crassius excrementũ faciunt. qui sine sudore peragunt, magis tenue. uelut qui hyeme, & frigido aëris statu colliguntur. Ad hæc etiam, nõ solùm urinæ multitudo & qualitas, sed ipsius etiam sudoris consideranda est. Cuius in eo qualitatis dignotio nõ modò ex gustu & olfactu, sed ex colore etiã facilis est. Pallidus quippe cernitur sudor, pro eiusmodi bilis ratione. Sæpe tamẽ post ualidissimos labores & uehementẽ æstũ, planè flauus conspicitur aliquando medius, atque ex ambobus mixtus. Ad eundẽ modũ & ipse bilis humor se habet. Qualiscunque uerò is in corpore habetur, ta-

Sudorem esse notam succorum qui in uniuerso corpore abundant.

le necesse est eius appareat serum. Ac sudor quidem succorũ qui in uniuerso corpore abundãt, nota est: urina eorũ tantũ qui uasis cõtinentur.

Vrina indicat tantũ quæ continentur in uasis.

Itaque tum consistentiam, tum colorẽ urinæ, necnon quæ in ea pendent, aut sidunt, perpendere oportet, ut quæ ostendant qualis nam sanguis sit qui in uasis habetur. Quandó si is biliosus sit, serum quoque eius biliosum esse necesse est. Simili

Vrina aquosa & tenuis quid indicat.

modo pituitosum, si pituitosus. At ubi crudus planè is est, utique tenuis aquosaque urina cernitur, nihil nec quod sidat, nec quod pendeat in se habens. Vbi autem concoctus, hæc in urina apparent, desuperque tenues quædã nubeculæ. Quód

Turbulenta urina quid indicet.

si turbida sit, qualis ueterinorum mingitur, crudis succis refertas uenas indicat, non tamen cessare naturã, sed eos ualenter concoquere. Si uerò celeris separatio crassi á liquido in ea cernitur, sitque quod subsidet album, læue, & æquale, iamiam superaturã ipsos omnes succos naturã indicat. Sin

Vrinæ permutationis species uaria.

cùm emingitur, pura sit, protinus uerò turbetur, iam crudi succi concoctionẽ aggredi naturã docet. At si interposito tempore turbetur, nõ protinus, sed post aggressuram insinuat. Similiter si protinus separatio fiat, & id quod subsidet, sit album, læue, & æquale, superiorem longe naturã succis quos concoquit, indicat. Sin bonum sit quod subsidet, sed longiori tempore colligatur, etiam naturam temporis spacio superaturã succos declarat. Si uerò uel omnino nulla separatio, uel id quod subsidet malum sit, imbecillitas naturæ significatur, egetque ope aliqua ad succos percoquendos. Sicuti uerò urina succorũ qui in

Sudor quid indicet.

uasis sunt constitutionẽ prodit: ita sudor, & alia quæ per uniuersum animalis habitũ conspiciuntur, eorum qui illic sunt affectus demonstrant. Quippe superantibus in eo calidis succis, insolitus caloris sensus percipitur: frigoris uerò, cùm frigidi dominantur. Iam albiores, pituita dominante: pallidiores, bili abundãte, cernuntur. Siqui-

Color á succo proficiscitur, nõ á solidis animalis partibus.

dem color á succo prouenit, nõ á solidis animalis partibus, ut quæ cùm se succi in altum non recepêre. Accidit uerò id illis propter frigora, rigo-

Succi á quibus causis intrò pellantur.

res, uel animi affectus uelut timorẽ, uel ingentem tristitiam, uel incipientẽ uerecundiam quorum si adsit nullum, nunquam se in altum recipiunt succi. Aequè neque in cutem uiolentius irruentes, hanc adurent unquam, nisi animus aliquo modo affectus sit, aut æstu immodico animal extrinsecus obsessum. Ergo hi neque ambien-

Color corporis quando succi qualitatem indicet.

tis uiolentia, neque ullus animi affectus subsit, certissima succi animalis cognitio ex colore datur. Quare si ad rubicũdius quàm pro natura mutatũ sit corpus, sanguinis abundantiã subesse significat: si ad nigrius, nigram superesse bilem ostendit. Porró color plumbeus, qui quidem mixtus ex albo &

Color plumbeus quid indicet.

liuido est, crudos & pituitosos dominari succos indicãt, minus tamẽ humidos quàm sit pituita cõmuniter dicta cui si adsit lentor, uitreus succus dici-

Vitreus succus.

tur á Praxagora. Generaliter igitur eiusmodi succi omnes albi crudique sunt: nomenclaturã uerò alius aliam sortitur. Ipsorũ autem & biliosorũ sanguis in medio est: hi siquidem ex eo supra iustũ percocto fiunt: illi autem, ex nondum perfecto. Ac singulorũ quidem uariæ sunt differẽtiæ. Ce-

Sanguis mittendus quatenus lassitudine...

terùm in corpore lassitudine affecto, ubi paululum uel citra sanguinem restitum, uel ultra processum est succis, audacter mittẽdus est sanguis. ubi plus, considerantius agendum: ubi plurimũ, in hoc nullus omnino mittendus. Inspicere uerò & quantitatem cõuenit: ut, uerbi gratia, si bonus sanguis exiguus sit, reliquus uerò succus plurimus, utique in his abstinendũ á detractione sanguinis est. Sin is quidem exiguus, sanguis uerò copiosus, audacter incidenda uena est. Dein deijcere aluũ oportet, ratione habita de abundantis succi copia & specie. Quód si quis detra-

Aluum deijcere, ... sanguis detrahi ...

hi sibi sanguinẽ nolit, huic deijcienda largius est aluus: aut si id quoque suspectũ habeat, alia ratione educendum est superuacuum. Iam uerò, si in uenoso uasorũ genere copia semicrudorum humorũ subsit, in reliquo autem corpore multitudo horum mordaciũ, cùm duo hi nobis scopi sint, nempe semicoctorũ percoctio, atque acriũ & mordacium eductio, abstinere eos cõuenit ab omni ualido motu, quos lassitudo secuta fuerit. Blande tamen unctos atque oleo perfrictos, per quàm suaui lauare balneo expedit: inde in ocio abstinẽtiaque habere, atque etiã somno, si id fieri possit. Nihil enim æque cõcoquit, aut malos succos dis-

Somnus ... concoquit ac malos succos discutit.

cutit, ut somnus á balneo. Conducit autem ad somnum non in postremis etiam & balneum ipsum. Quód si secunda die & tertia, similiter grauatum sentiamus hominem, iterum atque iterum

Balneum conducere ad somnum.

utemur eadem medendi ratione. Sitque tibi somnus & causa & signum speratæ utilitatis percõmodum: sicuti e diuerso, non posse á balneo dormire, nec causa, nec signũ est cõmodum. Sed ex somno uigilijsque plerunque redundantis succi indicia sumuntur. Frigidi namque succi, * soporem

Frigidi qui succos soporem, calidi uigilias gignunt.

& longiores somnos inducunt: calidi & mordaces, uigilias. Sicuti autem in primo, ita in secun-

Cruditatis ... sorbitio ...

do die, ex simplici cremore ptisanæ, aut ex alica, cui pauxillum aceti ad incidendum permistum sit, si cruditatis suspicio subsit, sorbitionem mini-

Abstinentia omnimoda nauseã, ac prauum succum accumulat.

mam eis exhibebimus. Quippe ut largior nutritio nocet, sic abstinentia omnimoda, nauseã inducit, uentriculum lædit, resoluit uires, ac prauũ succum accumulat. At boni quidem succi est alica. Ceterùm nisi lentor ipsius corrigatur, adie-

Alicæ lentor corrigendus ...

ctis aceti & poti modico, non solùm obstruet,

sed

sed etiam nutriet plenius, quam propositis sit ex usu. Hac itaque ex causa ptisanae cremor in hoc casu tutior est, ut qui tum modice nutriat, tum facile per angusta permeet, dissecetque & dissoluat quicquid in crudis habet succis. Horum ipsorum gratia & mulsa his idonea est, & oxymeli, & apomeli, & piper, & zingiber, atque omnia breuiter, quae citra uitiosi generationem succi, humorem crassum dissecant, soluuntque. Frugum itaque maxime apta est ptisana: olerum, sola lactuca: piscium, qui dicuntur saxatiles paruis, qui in clibano coctus, & fermentatus, & modice purus est: aues montico lae: potio, oxymeli, mulsa, uinum tenue, & album. Quae uero urinam cient, hoc casu non probo: maxime quae praeualentia ex his sunt, & sanguinem calefaciunt, & liquant. Quippe quod concoquendum probe est, huic tanta uexatio non conuenit. Haec itaque omnia secundo die ita facienda sunt, atque etiam tertio, quartoque. Quod si tum lassitudinis sensus leuetur, tum caetera pro naturae ordine appareant, fricare quidem liberalius, exercere uero parce hominem audebis. His ita peractis, si nullus lassitudinis sensus praeterea superest, ad consuetas statim exercitationes reduces ipsum. Sin quicquam appareat priorum aut symptomatum, aut notarum, rursus tu quoque in id intentus, mutare tentabis ea quae particularum non recte habent. At si in eodem lassato corpore, reliqua eadem habeantur, sanguis autem bonus exiguus sit, crudique humores plurimi, huic nec sanguis mittendus, nec aluus deiectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneum adhibendum: sed seruandus in omni quiete is est, dandaque ipsi cibus, potio, medicamentaque sunt singula eius generis, quae attenuent, dissecent, & conficiant succorum crassitudinem, idque citra manifestum calorem. Ergo nutries hos maxime oxymelite, aliquando etiam ptisanae & mulsi exiguo quopiam. Sustinent enim hi inediam, si modo alii ulli, tenuem, ipsa nimirum crudorum humorum copia, quos paulatim concoquunt, ad corporis alimentum abutentes. Quoniam autem praecordia istiusmodi omnibus turgida inflataque sunt, & facile quicquid assumpserint, in flatum uertitur, non inutile fuerit & longi piperis, aut albi, aut nigri aliquid cum cibo dare. Sed album quidem supra reliqua duo genera aluum roborat. Nigrum id eligendum est, quod praecellit pondere. Utilius tamen fit & Diospolitico medicamento uti, cuius duplex est compositio. Nam aliàs ex partibus omnibus, cumino, pipere, ruta, nitro quid conficitur, ac potest sic magis uentrem soluere: aliàs cum reliquorum pari pondere miscet nitri dimidium. Praestiterit autem cuminum esse quod Aethiopicum uocant, piper uero uel longum uel album. Macerabitur cuminum in aceto maxime acri: deinde commodo id tunditur, aut etiam prius modice frigitur in uase fictili, quod coctum in camino optime fit. Sunto uero & rutae folia modice exiccata. Sumitur & per se medicamentum hoc, & cum ptisanae cremore, & ante & post cibum. Porro ad eum usum maxime commendatur, quod mel optimum, optimeque despumatum admixtum habet. Appositum sane remedium sic affectis est, & quod ex tribus piperibus constat, utique cum non admodum medicamentosum sit, atque ex uariis confectum, quale est illud quo utimur in iis fluxionibus quae a capite descendunt ad pectus. Expedit autem praeparatum habere utrunque ad manum. Simplex igitur illud, quo ad cruditatem quae in primis est uenis utimur, huiusmodi est. Ad cuiusque trium piperum drachmas quinquaginta, abunde addunt anisi, & thymi, & zingiberis, singulorum drachmae octo. Hoc magis simplex est, a quo detractum sit zingiber. Alterum uero est, quod ex iisdem conficitur: uerum ad cuiusque trium piperum drachmas quinquaginta, reliquorum cuiusque sexdecim drachmarum iniicitur pondus. Debet autem, si haberi potest, anisum Creticum esse. Thymum aut Atticum, aut ex editis locis & siccis: cuius quicquid lignosum est circuncisum, coma ipsa una cum floribus iniicitur. Esto uero & piper, quod longum quidem est, integrum, minimeque foratum: aeque uero & zingiber. Quod autem piperis qualitatem retinet, ac nec maceratum resoluitur, nec etiam pertusum est, piper id longum ut maxime idoneum est, sic minime fuerit adulterinum. Nigrum uero nec exile, nec rugosum, nec crassi corticis esto, sed maximum plenissimumque: quae duae notae album etiam piper commendant. Deinde omnibus simul tusis, & per tenue cribrum transmissis, mel optimum, curioseque despumatum miscetur: id quod debet esse odoratum, flauum, acerrimum, dulcissimumque, atque crassitudine quadam mediocri, & quae suam continuitatem tueatur. Hoc igitur medicamen & ante cibum, & post, & cum cubitum recte datur, cochleari pleni mensura: atque minus quidem, ut paruis paruum, & maximis maximum, ita mediis ad portionem. Praeterea etiam zingiber, quod ex barbaris affertur, aceto maceratum. Est id uirentis herbae radix, a collectu statim in acetum iniecta. Extinguitur enim eiusmodi medicamentorum calor circa ipsas primas uenas, neque in totum perfertur corpus, uelut aliorum quorundam, cuiusmodi est quod diacalaminthen appellant. Idcirco etiam oxymeli his utilissimum est, cuius talis est compositio. Cum melli optimo super carbones spumam abstuleris, conicies in ipsum aceti tantum, unde gustanti nec acidum nimis, nec dulce uidebitur, ac demum super prunas coques, quoad plane unitae amborum qualitates sint. Hinc ab igni deponens, cum uti uoles, aquam ei miscebis, ita nimirum temperans ut uinum. Quod autem pluribus id conueniat, uni aceti parti, mellis a quo detracta spuma sit, duplum est miscendum. Pro uniuscuiusque tum gustu aut natura, plus aut aceti, aut mellis nos adiicere conuenit, id esse sumentis naturae conuenientissimum oxymeli ratos, quod illi utique iucundissimum est. Cum aqua uero ita facies oxymeli. Quadruplum optimae aquae miscebis melli: deinde coques modico igni, donec spumare desinat. Ac malum quidem mel multam egerit spumam, quod etiam diutius concoqui debebit. Optimum uero ut breuissimo coquitur tempore, ita minimum spumae euomit. Post uero dimidio aceti adiecto, rursus coquendum, donec qualitatum omnino sit unitas, nec acetum crudum sentiatur. Conficitur sane oxymeli, etiam tribus statim a principio mixtis, ad hunc modum.

Diatrion peperëon simplex, crudi tatib. esse medicamen appositissimum.

Diatrion peperëon simplicis compositio.

Piper longum quale sit eligendum.

Piperis nigri, albique, electio.

Mellis optimi notae.

Diatrion peperëon quo offerendi modus.

Zingiber quid.

Piperatorum calorem circa primas uenas extingui.

Oxymelitos compositio.

Oxymelitos aquati faciendi modus.

Mel uitiosum multam spumam egerit: optimum uero, minimum, breuissimoque coquitur tempore.

Aceti uni parti, additur mellis duplum, & aquæ quindupl $\bar{u}$, atq; hæc ad tertiam uel etiam quartam partem coquuntur, spuma interim detenta. Quod si ualentius id facere studes, tantundẽ iniicies aceti, quantũm mellis. Apomeli optimum aqua conficitur, bibiturq; tota æstate refrigerantis uice. Potest uerò cui id libet, & ad quam proposuimus affectionem eo cõmodè uti, potissimum ubi coacta: id quod sæpe contingit ei, aliâs magis, aliâs minus, utpote ex aqua confecto non pluuia, sicut mulsa, sed qualibet. Quanquam potest qui uolet, & ex aqua pluuia id conficere, ipseq; si pluuiam aquã probarem, id suaderem. uerùm neq; ipsam probo, & nihilo est deterius si acelut, potissimũ ad ea quæ nunc sunt proposita. Quinimò mediocriter etiam acet, quod non omnino studiosè est confectum. Sane cura conficiendi in eo est, ut nec fauus admodum sit ceriosus, coquaturq; bene in fontana aqua, quæ & pura sit, & dulcis. Oportet enim expresso à fauis melle, eatenus in aqua coquere, quoad nulla inde spuma existat. Ergo tum hac utendum potione est, tum uerò e uinis iis quæ leuiter acescunt. Nutriendũ præterea cibis est, qui citra calorem extenuent, cuiusmodi capparis est, si ex oxymelite uel oleo sumat. Quod si crudos iam succos satis attenuatos speras, uinũ dabis quod & substantia sit tenue, & colore fuluũ albũmue: hoc enim ad succi bonitatem, & concoctionem facit: illud urinã mouet. Sunt uerò in Italia, prioris generis Falernum, & Surrentinum posterioris, Sabinum & Albanum, & Adrianum. In Asia uerò, prioris generis Lesbium, & Arusium. Secundi Titacazenum, & Arsymum. At crassa & nigra uina sunt reiicienda. Quòd si his adhibitis melius habere se sensent, etiã lauare tum hominem debebis, ungereq;, ac molliter fricare. Vt uerò primũ in urina hypostasis cernitur, tum frictiones augere, tum ad cõsuetas exercitationes paulatim reducere. Hoc tẽpore unguentis iis quoq; utendum, quæ per halitũ euocent. Vomitu autẽ minimè in affectibus id genus utaris, ne succi reuellantur intrò mordaces, qui uidelicet carni inhærent. Quemadmodum autem exercitatio, frictio, balneũ, fomenta calida, unctio calefaciens, iracundiaq;, humores ab alto reuocant, ita quæ refrigerant astringuntq; cutim, ad hæc tristitia, horrorq; à quacunq; causa calida frigidaue procedens, nec non omnia quæ introrsum impetũ faciunt, eam quã à cute ipsa motũ humorũ ad interna cõcitant. Hæc itaq; omnia deuitanda tum sunt, cùm idem homo pariter & lassitudinẽ sentit, & uenas habet crudis succis refertas. Nam nec qui extra sunt, rectè intrò reuocant, nec qui intus, foras. Imò qui foris sunt, leuiter educendi per halitũ sunt. Ergo quibus intus crudi succi copia est, & foris lassitudinis sensus, iis hyssopum in mulso coquens, nõ statim nec primo die, sed in sequentibus dabis: uomitu uerò abstinebis, nisi ubi crudos citra lassitudinẽ succos euacuare contendis. At uerò si unà cum sensu ulceroso, etiã crudorũ copia aut a calore, aut ab immodico motu in corporis habitũ sit transmissa, quæ quidẽ iam nõ in uenis, sed in solidis animalis partibus hæreat, tũc sanè ea exhibenda sunt, quæ uel ad cutim usq; suum calorẽ transfundant fricandumq; largiter oleo quod relaxãdi uim habeat, ac potissimũ mane, cum surgunt a somno. Nam ea frictio concoquit crudum succũ, simulq; corpoream molem animãtis nutrit. Quiescendũ uerò diu post hæc est. Cedet autẽ negociũ felicius, si homo exiguũ cibũ pridie sumpserit, nec aliud à cœna biberit, quàm tenue uinũ, fuluumq;. Post ipsam autem quietem diuturnam, modicè inambulandum est, ac deinde tum denuò multa frictione, tum balneo modicè calido, & alimentis quæ boni sint succi, utendũ. Quin etiam medicamen eis diacalaminthes audacter dabis, cuius talis est compositio. Accipe calaminthes, pulegii, petroselini, seseleos, cuiusq; uncias iii. seminis apii, cacuminum thymi, singulorum unc. iiii. Libystici, unc. xvi. piperis unc. xlviii. Hæc omnia ubi electissima fuerint, simul tundenda cribrandaq; sunt tenui cribro. Tenuia quippe medicamenta in totum corporis habitũ maximè digeruntur, uelut è diuerso, crassiora in uentre hærent. Idcirco Diospoliticon medicamen crassius facere soleo, quoties deiicere aluum per id studeo. Miscendum his ita præparatis mel optimũ est, curiosè despumatum. Porrò usus eius erit post matutinam frictionem, ante exercitationem & balneum, potestq; etiam cum aliquo cibo mixtum assumi. Post cibum autem nunquã nec hoc medicamen, nec aliud ullum quod ad distributionem uehementiorem facit, sumendum est. Licet & hoc admixto melle siccum medicamentũ reponere, eoq; salis uice uti. Ad ipsorũ autem concoctionem ciborũ, præstat sanè aut medicamen diatrion pipereon simplex, aut ipsum piper pollinis inspersum, aut etiam quod ex succo mali cydonii cõstat medicamentum porrigere. Verum ad ea quæ nunc agimus, optimum omnium est, quod constat ex calaminthe. Nam crassa lentaq; attenuat, & per halitum educit, & urinas mouet, & muliebria prouocat, estq; iucundissimũ gustu. Vbi igitur circiter duos uel tres primos dies ita præparatus homo est, exercitationib. cõsuetis tradaĩ, animaduersis prius uniuersis quas iam diximus notis. Nam si omnia cõmodè se habere uidentur, plenè exercitandus est. Sin minus, etiam ante mediocritatem desistet, prius dicta unctus & medendi ratione tractandus, donec postridie circa exercitia omnibus ex sententia se habentibus, ad consuetum uictum reuocari iam postulet. Quia uerò & acopo quod ex abiete fit, uti expedit iis qui in carne & tota corporis mole succos congesserunt, qui aut concoqui desiderent, aut per halitum digeri, apponamus eius compositionem. Igitur abietis pulcherrimum semen, quale circa Septembrem colligitur, conijcere oportet in oleum, quolibet anni tempore, ubi prius contusum fuerit. Postea uerò quã spacium dierũ ad minimũ quadraginta in ipso oleo relaxante (quale Sabinum uidetur esse) maduerit, ipse liquor est percolandus. Conijcietur autẽ in quinq; & uiginti olei heminas, eius semi-nis modius Italicus. Excolato oleo, quatuor ceræ libras adiungito: resinæ uerò abietinæ tertiã unius libræ partẽ, iniicies etiam & pineæ resinæ tantundem. Quòd si harũ copia nõ sit, earũ loco tere-

Apomeli refrigerat.

Mulsam ex pluuia aqua cõfici.

Pluuiam aquã non probat Galenus

Apomeli ut cõpositum.

Vina quæ acescunt leuiter, esse crudis tatibus commoda

Capparis ex oxymelite sumi ad cruditates.

Vinorum genera tria.

Vina cruditatis aduersantia.

Vomitu cur non utendũ per cruditates lassitudini copulatas.

Humores reuocantia ab alto.

Humores intrò pellentia.

Vomitu quãdo utendum

Vlcerosæ præsente sensu, crudisq; humoribus ab alto in corporis habitum distributis, quæ utenda

Diacalaminthes cõpositio.

Tenuia facile digeri.

Crassiora uentre hærere.

Purgamenta ut crassiora tenuiora.

Distributionem facientia post cibum uitanda.

Cibi concoctionem quæ iuuant

Diacalaminthes uirtutes.

Acopi ex abiete compositio cum omnibus uirtutibus

terebinthina utendum. Coques autē cōmodius hæc in uase duplici, aut certè igni lento. Medicamentum enim hoc aptissimū ad omnē lassitudinem est. Vtile etiam est & quod ex populi floribus fit. Est autē id tale. Ex illis enim adhuc cōuenientibus mediocriterq; cōtusis, modius Italicus in quindecim aut uiginti libras Sabini olei aut alterius similis, immittitur, quotidieq; sub sole feruido simul totū id dimouebitur, si id fieri liceat. Itaq; post binos aut ternos menses potes flore expresso habere oleum, quod sine ulla mordicatione, nihilo minus quàm abietinū, per halitum digerat. Cui tantundē ceræ & resinæ licebit addere, quantùm illi esse adijciendum diximus. Si quādo uerò humidū id quod exprimitur, crassius uidebitur, sat fuerit uel quintā partem ceræ adijci. Sunt qui in duplici uase elegāter id medicamentū conficiant. Qui uerò celerius id præparare cogitur, hunc necesse est aquæ uinum quartā aut quintā partem, ne torreatur, inijcere. Atq; ad ea quidem de quibus nunc agitur, utilior aqua est, uinum uerò ad articulares affectus. Ergo & hæc medicamenta succos quicunq; nō crassi nec lenti in carne cuteq; resident, euaporant. Necnō q̄d ex chamæmelo fit oleum, tum ipsum solum, tum ceræ quarta, resinæ duodecima parte immixta. Potest etiam & anethinum oleum, aut per se, aut cum cera & resina, similiter discutere in halitum. Præparatur autem in duplici uase, fiatq; ex anetho uiridi, maturoq;. Iam sampsychinū oleum, hyeme, & regione frigida, ac tempestate simili, idoneum medicamentum est. Simili ratione rosmaris herba, aut betæ albæ radix, aut agrestis cucumeris, aut altheæ, aut uitis albæ, efficaciter etiam discutit, ubi suas uires in oleo similis facultatis quæq; ipsarum dimiserit. Quòd si eorum singulis, uel ceram solam, uel cum ea resinam inieceris, non solùm pulcherrimū, sed etiam quod in loco bene hæreat unguentum facies. Abundē autē omnino erit, si ceræ quartam partē, resinæ duodecimā addas. Si uerò abietinam simul & pineam resinam inijcias, aut cum his etiā terebinthinam, aut si hæ desint, humidā pini resinā, aut resinam quæ in fictilibus est, aut etiam quam frixam appellant, sic quoq; medicamentum feceris, quod euaporandi uim habet. Porrò ubi præter ulcerosum sensum, etiam copia humorū crudorum in toto corpore abundat, concoquenda quidem ipsa cruditas primarum uenarum est, concoquendaq; simul & discutienda quæ extremas obsidet corporis partes: semper ipsius curationis studio in id propenso, quod affligere magis uidetur. Nam si pari noxa ipsi infestent affectus, respectu æquali curādi sunt: sed ita tamen, ut inter initia potiores medendi partes ei præstentur, qui in primis uenis consistit: in fine uerò, ei qui in carne. Medio inter hæc tempore, ambæ rationes æquabiliter miscebuntur. At lassitudo tensiua, cùm citra exercitationem incidit, abundantiam indicat, quæ solidas animalis partes distendit. Vbi igitur sanguinis redundantia grauat, optimū est uel uenam tundere, uel scarificare malleolum. Ex ijs autem quæ in ulceroso affectu retulimus, ubi uitioso succo miscetur, licet rationem & de alio quouis, cùm solus consti-

Sampsychinum oleum

terit. Iam uerò lassitudo quæ phlegmones sensum inserit, si quidem sponte oriatur, subitò accendit uehementissimam febrem, nisi missione sanguinis malo prius sit occursum. Itaq; nec cūctari, nec parū detrahere conuenit, sed (nisi quid obstet) ad animi usq; defectum. Optimum uerò fuerit, bis eodem die, si fieri possit, detrahere: ac primùm quidem ita mittere expedit, ut animi defectum homo non adeat: secundò uerò, ne defectus quidem ipse est formidandus. Quippe, qui priore detractione resolutus est, secundam sustinere haud poterit: in hac uerò si quid tale homini incidit, facile reuocabitur. Qui uerò sic affecti sanguinem non miserunt, hi si euaserint, utiq; fortunæ beneficio id acceptum ferent. Aestimare autem diligenter oportet, qui sanguinem sunt missuri, in thoracē ne, dorso, & lumbis tensio, pulsansq; dolor figatur: an in capite potius & collo. His nanq; affectis, humeralem uenam diuides, maximè si repletum caput & calidum sentiunt: illis uerò internam. Si uerò omnino æqualiter lassitudo occupat corpus, ambarum mediam. Ac si ab incisa quidem uena febrire cœperint, alterius est artis, nempe curatiuæ, his prospicere. Sin autē tum non febricitent, primo die post incisam uenam, aut ptisanæ cremorem, aut sorbitionē ex alica solum dabis. Secundo uerò etiā lauare licet cum copioso oleo, nutrire autē moderatissimè, lactucæ, uel cucurbitæ, uel ptisanæ aliquid offerens. Est & alica nō inutilis. Si cucurbitæ copia nō sit, malua, betaq;, & lapatho, & atriplice utendum. Quòd si carnē quoq; gustare uelit, saxatiles pisces, uel oniscos in albo iure (quod anetho, sale, oleo, & porri exiguo in aquam coniectis conficitur) benè elixos dabis. Vino autē utiliter etiam ipso secundo die parcet. Tertio uerò, si quidem aquæ potionem facilè toleret, tunc quoq; uino abstinebit: si non ferat, potissimum quidem apomeli dabis. Hoc si non sit, album & tenue uinum offeres, aliaq; pro ratione exhibebis, quæ ut boni sint succi, ita minimè calefaciant. Cauendum tamen uel maximè est, ne properè & multū, sed sensim, & paulatim reficias. Alioqui minime ipse uentriculus poterit tantam ciborū colluuiem pro dignitate concoquere, ac proinde plurimū crudi succi rapietur in uniuersum corporis habitum. Venter quippe sua ipsius causa nutrimentū suscipit, ut eo nimirū fruatur. Vbi autem expletus fuerit, quod reliquū ciborū est, exprimit, pessimumq; ceu onus alienum deijcit, uidelicet ad ipsa intestina. Ab his uerò rursus ad uenas suggeritur, à quibus tandem in uniuersas animalis partes distribuitur: ubi alimentū ipsum nactum iam concoctionem tertiam, alendo corpori assimilatur. Vnde multi ex inanito corporis habitu, nisi reficiantur lentè, plurimum excrementorum in toto eo congerunt, atq; ex ijs nō leuiter ægrotant. Quoniam autem per lassitudinē quæ phlegmonem repræsentat, uis calidi sanguinis congesta in corporis mole est, uenæ autem sectio succos è uasis emittit, utile est post priorem detractionem rursus intermittere, dum aliquid eorum qui in corpore sunt humores, remigrare possit ad uenas. Quod tamen quoniam cōmittendum

Lassitudinis quæ phlegmones sensum infert curatio, per sanguinis missionē usque ad animi deliquium, administratur. Sanguinis missio quando sit eodē die repetenda.

Humeralis uena quādo secanda. Interna uena in quibus tundenda.

Media quando aperienda uena.

Lassitudinis phlegmonosæ uictus ratio cōueniens.

Albi iuris compositio.

Ventriculus sua ipsius causa nutrimentum suscipit.

Nutritionis modus.

Sanguinis detractionem primæ & secundæ cur interponēdum sit tempus.

Sanguinis detractio cur iteranda sit.

non est ut in iis maneat, utpote ex dimidio corruptum, idcirco detractionem sanguinis etiam secundo die iteramus: aliquando uerò & in tertio, ubi uidelicet & reuellere, & ex aliis in alia transferre usum est conducere.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda lib. V.

Hominum naturæ diuersæ.

Ars sanitatis tuendæ quid præstet.

Galenus uixisse sanissimum.

CVm hominũ naturæ sint numerosæ, diuersam uictus & exercitij rationẽ postulant, quæ ex arte quæ ualetudinẽ tuetur petenda est. Huius enim beneficio cõtingit, ut qui ab ipso ortu imbecillum corpus nõ sunt sortiti, sensibus illæsis, ab omniq; prorsus morbo & dolore alieni, ad summam senectutem perueniant. Ego uerò, tametsi nec salubrem corporis statũ ab ortu ipso sim nactus, nec uitam planè liberã egerim, hac tamen ipsa arte usus, post octauum & uicesimũ annum ne minimo quidem laboraui morbo, nisi forte diaria febri, ob lassitudinẽ aliquando contracta: cùm alioqui liceat nõ modo hanc, sed bubonẽ etiam effugere, si quis liberam uitam sit nactus, uacetq; ab utroq; genere excrementorũ, & eo quod in quãtitate, & eo quod in qualitate cõsistit. Ergo corpus optimè constitutũ, ad sui custodiam, tum in exercitationibus, tum in potulentis & esculentis, nec non in somno, uigiliis, balneis, atq; uniuersis animi actionibus, medium utriusq; excessus, idq; in qualitate, quantitate, & facultate, postulat. Quòd si in aliquo sit erratũ, corrigendus erit, ex contrarij excessus usurpatione. Vt autẽ corrigendo nõ erres, primũ corporis affectus ad unguem scire oportet. Deinde omniũ eorũ quæ priore die fecta uideris, meminisse. Nam affectus quidẽ, quid delictũ sit, docebunt: recordatio eorũ quæ pridie sunt acta, quantũ tibi à consuetis sit recedendum, insinuat. Imò uerò id quod peccatũ est, memoria factorũ ostendet: & prout corrigetur, ex præsentium collatione docebit. Vt, exempli gratia, si mollius quàm prius postridie corpus uideatur, primũ quidem frictionũ meminisse conueniet, an molles, & cũ pinguitudine & balneis leniter tepidis sint adhibitæ. Ab his reuocari ad memoriã debebit, an exercitationes tardæ & exiguæ præcesserint. Dein, an potio uberior fuerit. Mox, an cibos plures, aut natura humidiores acceperit. Postremũ, an multùm dormierit. Proximus molli corporis affectui, est humidus: hoc differens, quòd mollis ipsorũ corporũ propria qualitas est: humidus, qui in eo continentur, humorum. Discernuntur tactu: nam humidus affectus cũ madore cutis est mollis sine hoc, quanquàm est profectò & molle corpus humidum suis ipsius partibus: non tamen cum mollitie necessariò cõiunctus est humidus affectus. Potest nanq; durata caro esse, & tamen mador sudóriue è corpore emitti. At siccus quidẽ immodicè affectus, habitũ statim durum efficit: indicat autẽ, aut cibi potionisue penuriam, aut uigilias, aut uitæ sollicitudinem, aut multam frictionem, aut denique exercitationem immodicam. Hæc itaq; considerans, corriges quotidie errorem poteris, priusquàm is inuectus, curatu difficilior euadat. Semper autem memineris, excessum omnem contrario excessu emendandum esse. Cui præcepto si corporũ dignoscendorũ peritiam adieceris, & singulorũ remediorũ facultates adiunxeris, uniuersæ iam artis quæ corpori hominis tuendo dicata est, peritus fueris: cuius ope licet præsentem sanitatẽ tueri, & amissam recuperare. Atq; optimum quidem corpus cuiusmodi sit, dictum iam est. Quod ab huius perfectione defecit, scire licet tribus id de causis defecisse: aut quòd statim in utero, uitioso statu fuit: aut quòd qualibet de causa in nõ naturalem affectum pòst concessit: aut ætatis ratione. Omnia uerò corrigenda per contrarium excessum sunt. Nam senum, frigidum & siccum cùm sit, per ea quæ calefaciunt & humectant, corrigitur. Talia sunt balneum dulcis & calidæ aquæ, uini potio: præterea ex cibis quicunq; humectare calefacereq; sunt nati. Quod pertinet ad exercitationem, frictionem, atq; omnem motum (qui cibum debet præcedere) scire licet poetam ex parte uerum dixisse:

Melius uiuendi.

Desitæ dig... corpus... ...

Senum scire frigidum... ...

> *Vt lauit, sumpsitq; cibum, det membra sopori.*
> *Namq; hæc uita senũ.*

Senũ neq; quietem ex toto postulat, ... exercitationẽ uehemẽtem.

Senum corpora plurimum ... pingui ... post somnum matutinum adhibita ...

Postulat autem senum, non secus quàm iuuenũ, corpus, dimoueri aliquando. Imò corporũ quæ in florenti ætate sunt, nõ desunt quæ quietem requirant. Senum uerò nemo quietem ex toto postulat: sed neq; exercitiũ uehemẽs. Ceu enim uentulo quodam excitari, accendiq; calor eorũ desiderat: uehementiori autẽ motu deijcitur. Cùm igitur senum omne corpus sit frigidum, nec potens alimentũ ad sese trahere, atq; id probè conficere, ex eoq; nutriri, plurimũ frictione pingui adhibita post somnũ matutinũ iuuatur: quippe quæ uitale robur excitet, ac modicè calefaciat, efficiatq; ut sit distributio nutrimẽti facilior, atque nutritio promptior. Quare multos etiam laborantes atrophia, eiusmodi frictione adhibita, facile paucis diebus carne impleuimus. Frictioni atque ex oleo administratæ manè, ueluti exercitatio quædã sit senibus. Post hanc inambulatio, gestatioq;, ex senis uiribus cõiectatæ. Etenim exercitatio acuta corpus tenuat: cõtraria crassius reddit: multa corpus siccat: mediocris obesum præstat. Verũ exercitationis formæ quæ senibus utiles alienæ ue sint, tum ex corporis totius affectu, cõsuetudineq;, tum uitiis ipsis quæ infestant, intelligentur. Ex totius corporis affectu nam optimi status corpus, sicuti in iuuẽtute ad uehementissimos quosq; labores maximè idoneũ est, ita in senecta se habet ad omnes mediocres. Quod uerò a mediocritate recedit corpus, ad plerasq; id exercitationũ ineptũ est. Quippe uitiosæ figuræ thorax, in iis quę per uocem administrant offenditur. Per ambulationẽ gracilia crura læduntur: de cæterisq; pari iudicio censendum. Quicquid autem ex his passim uitè ab initio cõditum est, id exercitando imbecillũ redditur. Senibus uerò quæ præcipua ad sanitatem exercitia sunt, hæc per ualẽtiores corporis partes sunt obeunda. Sed habenda consuetudinis in primis est ratio. Nam quæ consueta sunt, ut minime lassitudinẽ quos exercent, eos delectãt: sicuti è diuerso, quę insueta sunt, tum displicent, tum uerò lassant. Porro quibus operibus arte opus est, ea ne attingere

Senibus quale esse debet ... tatum.

Exercitationis formæ quæ senibus ... uidendum ... ut ... ...

Membra ... ab initio formata, ...

Consuetudo exercitationum ... habenda ... ...

Humidus affectus à molli quo differat.

Siccus immodicè affectus quid indicet.

Corpus optimè constitutum, ad custodiã sui desiderare omniũ excessuũ mediũ.

Excessum corrigendum esse per contrarij excessus usurpationẽ.

Affectuũ cognitio quid doceat. Recordatio prætentorum quid conferat.

Senes consuetis laboribus sunt exercendi.

gere quidem senes debebunt. Senes igitur consuetis laboribus exercendi sunt, sed tamen uehementia eorum remissa. Tertium quod dirigit qui exercitationis formam præscribit, ab affectione sumitur. Nam quos comitiales morbi, uertigines, grauis ophthalmia, uel aurium dolores ex leui occasione male habent, ijs inclinato capite, dorsoue, aut humi uolutans, exercitari non expedit. sed tum ambulatione sæpe, tum cursu mediocri, tum gestatione in uehiculis citra fatigationem uti. Simili modo quibus aut in fauces, aut in partes eas quæ circa collum aut totum caput consistunt, fluxiones procumbunt, minime quæ caput impleat exercitationem sustineant. sed sunt his omnibus quæ per crura geruntur utilia fiunt e diuerso, qui imbecillis sunt cruribus, his superiorib. partibus exercitari est satius. At quorum media uterum brachiorumque partes opportunæ offensionibus sunt, ijs quoduis exercitationum genus idoneum fuerit, modo ne reliquarum considerationum ulla prohibeat. Quæ tamen circa thoracem partes sunt, magis inferiorum exercitatione iuuantur, quæ circa uesicam & renes, superiorum. Lien, uentriculus, iecur, & intestina, ut in medio superiorum & inferiorum sunt, ita se ad exercitationes habent. Frictiones tamen partibus infirmis, quo tempore laborant, admouere non conuenit. Vbi sanæ sunt, conuenit uel magis quam alijs, & potissimum siccas. Quin etiam qui certa periodo redeunt quibusdam partibus dolores, hi ne fiant, non exigua ex eiusmodi frictione cautio est, præcipueque si duas uel tres horas ante accessionem adhibita sit. firmantur enim eæ partes, & consuetas fluxiones minus admittunt. Atque hæc quidem omnibus ætatibus communia existunt. Non exercitari uero imbecillis partibus, solis senibus suadeo: ex cæteris, quanto quisque remotior a senio fuerit, tanto illi magis exercitari pars debet. Cæterum si crura gracilia fortiatur, ea saue picari, modiceque fricari, & cursum potius quam alio exercitio conducet. Si igitur nec lassitudo, nec calor præter modum sentiatur, augeri ambulationem & cursum oportet, necnon alternis diebus picari. Sin aliquid eorum cernitur, crura sursum habiter in lecto collocare conueniet, & copiam exercitationis minuere, atque inferne sursum uti frictione. Vbi uero, his obitis, consecuta fuerint naturalem habitum crura, ad eum quem cœpisti remediorum usum redibis adhibitis & rotundis frictionibus, quæ duriarum ac mollium sunt media. Aliquando etiam & pingui puluere prius inspersis cruribus, oleum infundes, & mox fricabis. Si cui uero crassiora quidem crura sunt, brachia uero cubitique gracilia, huic omnia quæ per manus fiunt exercitia, sunt petenda fugienda uero quæ cruribus obeuntur. Frictiones tamen & picationes simili modo fiant. Porro qui imbecilliores sunt, hos gestatione potius quam inambulatione dimouebis ualidiores utroque genere exercitabis, agesque ad secundam frictionem utrosque, sed semper imbecilliorem citius. Nam ubi imbecillæ sunt uires, crebra exiguaque frictione utendum ubi ualidæ, rara multaque. Scire autem licet, senilis statum corporis, quoniam ex leui momento in morbum incidit, simili ratione ijs qui

Venientem qui superiorib. & quæ inferioribus partib. debeant.

Infirmas partes dum laborant, non fricandas esse.

Frictio prohibet dolores per circuitum reuenientes, si duas uel tres horas ante accessionem adhibeatur.

Crura gracilia pinguescere & quo exercitio.

Brachia gracilia & pinguescenda, & omni modo exercenda.

Gestatione imbecilliores mouendi.

Senibus eadem quæ ex ... exponda ... mouendo.

ex morbo conualescunt, in uictu esse curandum. Tutius ergo est imbecillo seni exiguum dare ter die, sicuti Antiochus medicus solitus est se cibare, qui circa tertiam uel ad summum quartam horam, panem cum attico melle sumebat. Post sextam autem, iam exercitatus & lotus, prandebat mediocriter, primum ijs sumptis quæ aluum deijciunt: post hæc maxime piscibus, uel quos saxatiles uocant, uel qui in alto mari degant. Rursus in cœna a piscium usu abstinuit, sumpsit autem aut far cum mulso, aut auem ex iure simplici. qua quidem uictus ratione sensibus & membris omnibus integris ad extremum durauit. Sciendum autem est, ut pueris uinum est aduersissimum, ita esse quam aptissimum senibus. Esto autem id ex his quæ calidioris naturæ existunt, qualia sunt in Græcia quidem Ariusium, & Lesbium, & Mysium: ex Italicis uero Falernum & Surrentinum. Proxima his sunt in Italia quidem Tiburtinum & Signinum, ambo uetera quando nouella diu fluitant in uentre. Secundo ab his loco sunt Adrianum & Sabinum, & Albanum, & Gabrianum, & Triphulinum: præterea omnia Aminæa quæ in Italia nascuntur, & circa Neapolim & in Tuscia. Ergo de his modicæ antiquitatis bibendum senibus est, utique quibus ualentius caput non est. Quibus autem est, his & Falernum, & Surrentinum, & Ariusium, & Lesbium, & Mysium, & Tmolites, idonea sunt. Huc autem dirigi omne consilium debet, ut uinum ipsum sit substantia tenuissimum, atque fuluo colore quamquam pallidum commodum etiam existit. Calidissimum autem uinum, si colorem spectes, est flauum minime uero calidum, album. Quæ media inter hæc sunt, prout alterutri magis accedunt, ita uim eius exhibent. Vini igitur illud maximum senibus commodum ex uino accedit, quod omnia eorum membra calefacit: alterum, quod per urinas serum sanguinis expurgat. Quæ omnia præstat tenue simul & flauum uinum. Quæ uero ex pallidis aut flauis uinis substantiæ pinguis sunt, hæc & sanguinem augent, & corpus nutriunt: quo fit ut ea utilia senibus interdum sint, utique quo tempore nec serosam humiditatem in uenis habent, & alimenti liberalius desiderant. Cæterum quæ diu in uentre morantur, ut crassa simul & astringentia uina, eorum sane nullum aptum est seni. Si quis ergo senum dulci uino uti a balneo uelit, ubi mane comederit, huic optimum Faustianum Falernum fuerit, aut aliquod illi simile. Possunt etiam uinis ijs uti senes, quæ melle conduntur: maxime ubi suspicio est gignendi calculi in renibus, aut podagræ, articularisue morbi impetus futuri. Verum quia obstructio a cibis crassum atque lentum succum gignentibus, difficilior curatu est ea quæ a uinis procedit, ideo cauendum senibus est a multo alicæ, aut casei, aut ouorum, aut cochlearum, aut bulborum, aut lentis, aut suillæ carnis esu multoque magis ne anguillarum, aut ostrearum, aut cartilagineorum, aut thynnorum, aut cetaceorum usum frequentent. Sed neque ex carnibus ceruina, caprinaue, aut bubula est utilis, non modo senibus, sed neque ulli ætati. Ouilla uero iuuenibus quidem non malus est cibus. Senibus tamen, nec ea est commoda atque hæc etiam multo minus agnina. Hædina uero seni non

Senes crebrius et parcius cibandos esse.

Antiochus qua usus uictus ratione, sensibus & membris omnib. integris ad extremum durarit.

Vinum ut pueris est aduersissimum, ita quam aptissimum senibus.

Senibus qualia uina sint commoda.

Vinum flauum calidissimum esse, album uero minime calidum.

Vinum quæ commoda præstet senibus.

Vina incommoda senibus.

Senes a quibus cibis cauere debeant.

Carnes omni ætati inutiles, sunt ceruina, caprina, & bubula.

Senibus salita esse meliora recentibus

incommoda est: praeterea aues eae quae extra paludes ac flumina, stagnaque degunt. Salita autem omnia meliora recentibus sunt. Ergo ante omnia cauendum ab obstruentibus est. Quod si res cogat aliquando copiosius iis uti, protinus sumendum medicamen Diacalaminthes est, aut etiam diatrion pepereon: aut piper album & redactum in pollinem, cum ipsis cibis ac potione est miscendum. Sed & cepas esitare tunc expediet, alliumque, si huic assueuerint. Quod si post obstruentes cibos, ea quae obstructiones aperiant dederis, atque ab iis ipsis soluta aluus sit, utilissime postridie theriacen propinaueris, sicuti & Ambrosiam, & Athanasiam. Iam illud patere arbitror, panem quoque his exhibendum, qui nec salem, nec fermentum, nec subactionem, nec iustam coctionem desideret: non autem aut similaginem, aut quae ex ea fiunt bellaria, cum nimium uiscera obstruant. Quippe nisi placentis quae ex butyro & similagine fiunt, mel affatim admixtum esset, nullus cibus omnibus hominibus, nedum senibus, magis aduersus esset. Panis itaque quo purior fuerit, eo magis seni aduersatur. Siquidem nisi multum fermenti & salis receperit, diligentissimeque sit coctus, obstructiones in iecinore, liene, & renibus facit: maxime quibus in his uisceribus uasorum exitus angustiores natura sunt: pro quorum sane diuersitate contingit etiam, ut alii citra noxam diu lacte nutriantur, alii grauitatem in praecordiis ac maximum pondus, dum utuntur illo, persentiant. Noui autem quosdam, cui ex lactis usu dentes omnes perierunt: id quod ea de causa contigit multis aliis. Porro lactis commoda sunt, uentris moderata deiectio, succi bonitas & nutritio: pascuis ipsis quoque animalium, quorum lacte sumus usuri, non parum ad haec conferentibus. Nam si scammonia, aut tithymalorum quopiam uescantur, constat in lacte etiam laxandi uim inesse. Quare animalium quorum ueluti optimi succi lacte sis usurus, neque acria, neque acuta, neque admodum austera nutrimenta esse debent. Animal autem ipsum et aetate florens oportet, habituque inculpato corporis. Satiusque fuerit alterum capram, alterum asinam esse, earumque lacte senibus uti. Quippe asinae lac tenue serosumque est: caprae, mediocris substantiae existit. Itaque hoc nutriet magis, illud omnino tutius est. Nam & si quando solum cum pane sumitur, tum citius subducitur, tum minime est flatulentum: sed neque in uentre cogitur, potissimum si prius salis aliquid & mellis immiseris. Lac tamen non omnibus exhibendum est, sed iis solis, qui id probe concoquant, nec ullum ex eo symptoma in dextra praecordiorum parte sentiant. Vina autem quae calidiora sunt, & quae ipsas urinas mouent, ea magis conducunt senibus. Cum autem senile corpus, quantum ad ipsas partes attinet, frigidum siccumque sit, facile autem serosis & pituitosis excrementis, ob uirium infirmitatem, impleatur, haec quidem purganda sunt, solidae autem partes calefaciendae simul & humectandae. Iam quod moderato motu & somno senes indigeant, satis magna documenta sunt, quo uictus eorum consilium dirigi debeat. Quare si quando propter pituitam aut obstructiones cogimur aliquid ex iis quae incidant ac dissecent porrigere, reuertendum

Senes quibus uti debeant praesidiis in obstructionibus uitandis.

Panis qualis exhibendus senib.

Bellaria esse abigenda a senibus

Melle corrigi prauitatem placentularum.

Panis quo purior fuerit, eo magis seni aduersatur.

Lac esse aduersissimum dentibus

Lactis commoda

Pastus animalium conferre plurimum ad bonitatem lactis, malitiamue.

Asininum lac quale.

Caprillum lac.

Lac asininum minime in uentre cogitur

Lac quibus sit exhibendum

Vina senibus quae conducant.

Senile corpus, partibus quidem solidis esse siccum & frigidum colligere tamen in se pituitosa & serosa excrementa, quae sunt purganda.

sine mora ad humectantem uictum est, atque alica ex melle, cui aceti aliquid mistum sit, aut ex mulso, in more Galeni no exhibenda, aut lacte utendum, aut ptisana bene cocta, quae piperis pollinem acceperit. Ita uero & maturi fici, prae caeteris autumnalibus fructibus eligendi sunt, sicuti hyeme caricae. Panis autem praeparatus sicuti diximus exhibeatur. Sed urinas quotidie moueri conuenit, non per pharmaca, sed apio, & melle, uinisque ad id facientibus: necnon aluum soluere, potissimum oleo ante cibum absorpto, atque oleribus ex oleo garoque ante cibum assumptis. Quin & ficis, prunis, aliisque id genus quae aestate autumnoque uigent, solui nonnullis aluus. Hyeme uero tum caricis, tum Damascenis prunis, aut elixis, aut in mulso cui plusculum insit Attici mellis, maceratis. Longe autem ad deiiciendam aluum Damascenis Hispana praestant. Oliuas etiam ex muria praesumere aliquando licet. Aloen uero (quod multos senum, quibus siccus uenter est, facere uideo) haudquaquam sumi suaserim, nisi maior aliqua necessitas urgeat. Quod si biduo astrictus uenter tertio die non soluitur, sat eo tempore fuerit mercurialem herbam, & marinam brassicam, & cnicum in ptisana, dedisse. Similiter & terebinthinae resinam, nucis ponticae magnitudine: aliquando duarum triumue. Quippe non modo aluum soluere citra noxam potest, sed etiam uiscera omnia, iecur, lienem, renes, pulmonesque abstergere. † Vicatim autem praedicta exhibere oportet, tum uero id medicamentum quod ex caricarum cnicique, a pelliculis exutorum tusorumque, pari mensura constat. Sumere uero conuenit duarum triumue caricarum magnitudinis modum. Caeterum nullum eorum quae dicta sunt exhiberi admodum copiose debebit. Siquidem nonnulli in praesens gaudent, si copiosius deiecerint: uerum quanto magis sunt uacuati, tanto his uenter sequentibus diebus magis astringitur. Quo fit ut ipse, si qui sunt quibus in diuturnis morbis uenter siccatur (contingit enim id post longum morbum in conualescentia) iis aluum ducam non acribus per uiscera infusis, sed tantum oleo: id quod satius similiter utile est. Omnis porro affectionis corporalis prouidentia, in duobus consistit: nempe propria eius internoscenda essentia, & materiae praesidiorum uiribus. Vt statuimus in proposito nunc sermone, qui scienter perhorruit senectutem esse siccum & frigidum corporis temperamentum, annorum multitudinis ratione proueniens, siquidem quae humectent pariter & calfaciant praesidiorum materias norit, is idoneus senum medicus fuerit. Quadruplex uero materiae genus cum sit, quae sumuntur, quae geruntur, quae educuntur, quae foris admouentur: utique ex singulis eligere oportet, quae calefacere humectareque possint. Quod autem ad exercitia pertinet, ut una cum iis caueantur quae nocent, tentandum est, etiam si a pueris his maxime insueuerint: sic utilius est senibus consueto opere exercitari, uel si modice noxium sit. Sicuti uero senum ipsorum inter se non parua differentia est, ita & eorum qui natura sicciore frigidioreque sunt, si ad mediocrem statum compares, non paruum intemperiei discrimen inuenias. Atque humectare quidem hos cale-

Senibus humectanda.

Damascena

Oliuae

Aloen improbat in senibus.

Terebinthina soluere aluum.

Venter magis astringitur.

Senes etiam consueto exercitio uel si modice noxium sit.

calefacereq; cōueniet: audacius tamen eos, qui per ætatem maiori exercitio ferundo sunt. Conducet autem ad certiorē affectuū notitiam, cùm ætatis consuetudinisq;, tum causarum quas pro catarcticas nocant, consideratio. Qui uerò affectum exactè norit, facilè adinueniet remedia, cùm contraria contrarijs auxilio sint. Male itaq; affecto corpori, semper contraria: optimè se habenti, uiribus similia exhibeantur. Quinetiam intemperies ipsas, quæcunq; adhuc intra sanitatis fines subsistunt, si corrigere studebis, contraria quodammodo uictus ratione curabis: quod tamen per multum fit ocium. Nam si in negocio sint, similibus utēris, potissimum cùm ita fuerint corpora assueta. Atq; hactenus male affecto corpori contraria exhibebimus, quoad pristinum statum sit consecutum. Cæterùm ea uictus ratio quę intemperies corrigit, longius plerunq; procedit, propterea quod similibus maiori ex parte morbis tentantur. Facilius itaq; quicquid intemperatū est, ad proprium naturā redit, quàm ad optimū temperamentū accedat. Quippe id cùm in medio omnis intemperantiæ sit, quisquis conueniente naturæ suæ morbo laborat, ab eo longius abest qui dissimili, minus. Ergo nec assuetudines ipsæ, tametsi prauæ sint, displicentibus adhuc sibi corporibus, sunt mutandæ. Cum autem cōtrarij inter se multorū hominum corporis status sint, certè mirandum non est, nōnullos utilitatem ex contrarijs percipere. Ac proinde sicuti fieri non potest, ut unum calopodium ad omnes homines sutor accōmodet, ita nec medicus unam omnibus uitæ speciē quæ conducat, potest accōmodare. Nonnullos siquidem noui, qui si triduo se ab exercitatione abstinerent, protinus ægrotabant: alios in perpetua quiete degentes, tamen secundam tueri ualetudinem: atq; horum ipsorū alios minime lauare, alios nisi lauissent, ilicò febricitare: sicuti Premigenem Mitylenæum, cui nimium ob excrementa fumida sub cute collecta cohibitaq;, febris excitabatur. Quare natura eiusmodi balneum est utilissimū, nō modò quòd fumidum euocet, sed etiam quòd humectet, idq; dulci humore. Facillimè igitur id quod quæritur, ratiocinatio inueniet: fidem uerò eius experientia cōprobat. Porrò ubi Hippocrates ait, labores debere ipsos cibos præcedere: illic agit de ordine exercitationis & cibi, nequaquam illud astruens, quòd omnibus hominibus hæc ambo cōducant, sed quòd ijs quibus exercitari expedit, præcedere exercitatio ipsos cibos debeat: cùm nimirū in lib. de morbis uulgò grassantibus, calidas naturas quiescendū esse suadeat, hoc est, à uehemēti motione cauendum: quandoquidem ex ipsa in totū desidia, nemo unquā adiutus est. Quibus itaq; mordax calor à natura est, adeò ut fumida gignat excrementa, ijs balneū salubre est, tum motus qui exiguus & lentus fit: multus autem & celer, aduersissimus est. Quare istis nō semel modò, uerum etiam bis lauari die conducit, potissimū æstate. Esse quoq; boni succi nutrimentū, in quo nihil sit acre. In sole autē uersari, & irasci, & multū cogitare, his inimica sunt. Qui diuersæ ab his naturæ sunt (hi autē sunt frigido & humido temperamento) ualentiores motus desiderāt, ac uictū in quo superet quod tenuem succū faciat. Hi uerò, nec si in sole exerceātur, læduntur: nec etiam si balneo abstineant. Porrò senescūt celeriter, quæ corpora frigida & sicca sunt. At humidum & calidū temperamentū est fluxionū multis obnoxiū. Iam uerò omnes intemperatas naturas corrigere quidem contrarijs oportet, dum planè in ocio sunt: seruare autē similibus, dum per negocia uacare sibi nō possunt. Cæterū plus laborandū est propter humiditatē corporis, præceleri motu non utendū, propter calorē. Ad hæc, cùm ex segniore uitæ ratione ad exercitationes & balnea se transferūt, ilicò fluxionū tentantur morbis, nisi prius sint uacuati, quàm exercitationes adeant: quare anteuertere per ueris initiū sanguinis detractione oportet, aut per incisam uenā, aut scarificatis malleolis. Quòd si ita inaniri recusent, purgandi medicamento sunt, non simplicis facultatis, sed quod trahere flauam bilem, & pituitam, & serosa excrementa possit. Vinum autem frigidis & siccis naturis utilissimū esse prius dictum est: circuncidendū uerò ijs est, qui summè calidi propter intemperiē existunt. Nam qui media temperie sunt, utiq; plurimus ijs fuerit naturalis calor: ac tali quidem naturæ mediocre dandum est uinum, sicuti ipsa quoq; mediocris est. Sed cùm triplex genere sit calidi temperamenti differentia, una, in qua reliqua cōtrarietas (nempe quæ in humido & sicco cōsistit) mediam temperiem seruat: altera, in qua siccitas subsultat: & tertia, in qua una cum calido etiā redundat humidum: ei quidem quam primo loco diximus, tantum albi, tenuis, atque diluti uini offeremus, quantū ipsa à summa intemperie recessit. Reliquarū autē differentiarū uentri, cùm summæ caliditates existant: At quod calidissimum unum est, id frigidissimis intemperantijs est utile: reliquis autem quod portione respondet. Hæc uerò dicta mihi de ijs sunt, qui mediam senectutis ætatem agunt.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda lib. VI.

CVm autem anterioribus quinq; libris, quo pacto quis eum qui optimo corporis sit statu, ab omniq; ciuili negocio immunis, propriæ tantū ualetudini indulget, à prima ineunte ætate ad ultimam usq; senectutem in sanitate custodiat, iam abundè docuerimus: nunc sanè ad eos ueniemus, quibus per negocia esse, bibere, atque exerceri debito tempore haud licet. præterea ad eos, qui statum ab ortu sunt ualetudinarium corporis statum sortiti. Vitiosi autem corporū status, genere duplices sunt. Alij siquidem uniuersas similares particulas similiter habent intēperatas: alij uerò dissimiliter, inæqualiterq;. Quinetiam instrumentaliū partium compositione, quædam æqualiter, quædam inæqualiter conditæ sunt. At primū quidem dicam hîc quoq;, qui status corporum sint maximè ualetudinarij: sicuti & prius, qui maximè sanus esset, ostendi. Verū is unicus erat. Etenim in omnium rerum ge[...]re, quod optimum est, id unum est.

Margin notes (left): Affectu cognito, facile inuenientur remedia. — Contraria contrarijs auxilio sunt. — Sana esse conseruanda similibus. — Intemperies quæ intra sanitatem fines consistunt, per ocium quidem contraria, per negocia similibus curandæ. — Similibus maiori ex parte morbis tentantur. — Intemperatum quodcunque facilius ad propriā naturā redit, quàm ad optimum temperamentum. — Assuetudines mutandæ non esse. — Speciem uitæ unam non posse omnibus accōmodari. — Balneū quibus sit utilissimum. — Ratio inuenit: Experientia fidē inuentoris comprobat. — Labor in quibus debeat cibos præcedere. — Calidas naturas quiescendum esse. — Desidia neminē iuuari unquam. — Balneū quibus salubre. — Calore mordaci præditi quæ aduersantur.

Margin notes (right): Naturæ frigidæ ac humidæ, quæ cōueniant. — Senescūt celeriter corpora quæ. — Intemperatæ naturæ dū sunt in ocio, corrigendæ contrarijs: at seruandæ similibus, dum sibi uacare nō possunt. — Sanguinis detractione, aut purgatione, quibus [illegible] prospiciendum sit ineunte uere. — Vinū frigidis & siccis naturis est utilissimum. — Vinum mediocre, mediocri naturæ dandum. Calidi temperamenti differētia triplex. — Calido temperamento absq; excessu humore et siccitate [illegible], quantum uini offerendum sit. — Vitiosos status corporū esse duplices generis. — Vnum ubiq; esse, quod optimū est.

Vinosa esse plurima.

Vinosa uero plurima sunt. Eorum autẽ quæ per omnes partes similem habent intemperantiam, maximè improbanda sunt, quæ ualidas habent ipsas intemperantias, ac potissimum frigidas simul & siccas. At eorũ quibus inæqualiter se habent corporis partes, illa quidem maximè morbis patent, quorũ principes maximè partes contrarijs temperamẽtis affectæ sunt. Minus obnoxiæ ualetudini sunt, quibus ignobiliores partes ita se habent. Afficiũtur autem interdum partes per consensum aliarum, atq; consortij lege. Primùm ergo de ijs uerba faciã, qui æquali sunt intemperie, idq; ab ijs qui prȩcalidi sunt, auspicatus. Dictũ autẽ a libra nobis est, nõ posse diu intemperiem unã solam per se durare quãdo ipsa sibi ipsi alteram ex necessitate asciscit. Sciendum

Intemperiem unam per se diu durare nõ posse.

Temperiem optimam soli adolescẽtiæ accedere

etiam est, temperiem optimã corpori in adolescentiæ accedere reliquas autẽ ætates, hac deteriores existere nec nõ corporales quidem actiones, præcipuas adesse pueris animales autem, ei ætati, quȩ à pueritia ad remissionẽ usq; succedit.

Actiones corporeas adesse præcipuas pueris, at animales provectioribus, usque ad declinationem

Ætates circunscribi numero annorũ nõ posse

Nec tamen est has ætates annorũ numero circũscribere, nisi fortè in latitudine quadam. Pubescere quippe incipiunt aliqui, ubi expleuerunt quartumdecimũ annum. Quidam uno pòst anno, aut etiam amplius. Initium præterea remissionis nõnulli habent statim à trigesimo anno. nonnulli post quintũ & trigesimũ. Ac robur quidem omnibus minuitur, post ipsam summi uigoris ætatem: nõ tamen in sanitatem amittunt, tametsi minus hanc quam antea laudabilem habeant.

Robur minuitur omnibus post uigentem ætatem.

Sanitatis latitudo est ampla.

Nam cùm latitudo sanitatis sit ampla, nõ solùm usque ad initium senectutis, uerumetiam in ipsa senectute tota (quæ quibusdam naturalis esse morbus uidetur) sani dicuntur homines, sanitate senectuti congruente. quæ tamen, sanitas absolutè non est, cùm actiones in senibus nõ sint perinde ualidæ & firmæ, ut in ijs qui ætate florescunt.

Senis sanitas non est sanitas absoluta

Quare horum sanitas, propter ipsam actionum uirtutem integra est, & de qua queri non possit: senum sanitas, querimonijs nõ uacat. Quamuis enim omnes actiones habet, nullam tamẽ ualidam possidet. Porrò corpora quæ à prima statim genitura pronum ad morbos statum sortita sunt, ea sanè ad senectutem nunquã perueniunt aut si quando peruenerint, uno saltem diuturno morbo penitus laborant. Qui autẽ salubrem uiuendi rationem ignorant, credibile etiam est, hos citius quam pro naturæ ratione interire.

Corpora ab initio pessime constituta, aut non peruenire ad senectam aut aliquo semper morbo teneri.

Sed iam ad illos conuertamus sermonem, qui æqualiter per omnes partes, calidius sunt sortiti temperamentũ cæterùm in humiditate & siccitate se habent modicè. Ac talis quidẽ corporis natura, ab initio statim magis apparet sana, quàm quæ in utraq; oppositione est uitiosa. Citius quippe edet dentes, & citius articulatam uocem, ingredieturq; citius, & singulis annis ad portionem increscet. Postea uerò q̃ adolescentiæ annos compleuerit, exinde ad remissionem usq; manifeste apparebit calidior, ita ut tum morbis, tum symptomatis quȩ à bile oriuntur, facilè sit obnoxia. Multus nanq; calor dum humorem absumit, siccius reddit temperamentum. At cùm florens iam ætas item calida sit, nimirum composita eorum temperies, calida simul & sicca erit.

Calidiori absq; excessu humiditatis aut siccitatis temperamento quæ adsint.

In talibus autem temperamentis, bilis abundare tum pallida, tum flaua solet Sunt uerò, qui hac natura sunt, ad ætatem usque adolescentiæ, similiter educandi ijs, qui optimæ sunt naturæ. Si igitur bilis ipsa uentrem superiorem petat, per uomitum expellenda est, post exercitationes aqua tepida propinata. nam uino tunc utendum nõ est, nisi difficulter uomant ex aqua. Quippe eiusmodi quædam naturæ sunt, quibus nisi q; uinum dulce, ubi aquam præbuerint, est concedendũ. Præterea etiam magis, ubi temperamentum eorum ab initio calidius siccius q; fuit, uomitio petenda est. Quin & exercitari his utilius est, non acutis exercitationibus & præuegetis, sed potius tardis, & mollibus. Sunt enim omnes qui hoc statu sunt, graciliores. Acutæ autem exercitationes extenuant lentæ implent corpus. Sunt uerò ex ijs qui impensè calido temperamento sunt, & qui exercitari prorsus nõ debeant sed abundè his satisfaciãt ambulatio, balneũ, & mollis ex oleo frictio. Quos etiam iuuat crebris balneum, nisi in dextra præcordiorũ parte dolorem, tensionémue aut grauitatem sentiant. Etenim quidam eorum incredibile est, quàm etiam obesi sint redditi ex tali uictus ratione. Antiquũ autem uinum minimè ijs est album uero & tenue, idoneum. At si quando eorũ quæ dixi aliquod circa dextra præcordia sentiatur, ideo dandum aliquid est eorũ quæ iecur obstructũ liberent, abstinendũq; ab ijs cibis, qui crassum efficiũt succum idq; donec affectus sese remiserit Vtile sanè fuerit & liquorẽ in quo macerata sit absinthij coma, offerre præterea q̃d tum ex ea, tum ex aniso & amaris amygdalis cõficitur: quod etiam bibere ex oxymelite præstat in eo tempore, quod inter surgendum à somno, lauandumq; interuenit. Non inutile est & medicamentum diacalaminthes, ex oxymelite cuius tamen assiduum usum cauere oportet in biliosis temperamentis Porrò alimẽti species, si quis horum temperamentũ uertere in melius studet, cõtraria esse intemperantiæ debet. Cæterũ qui uersatur in rebus ciuilibus, & multis negocijs distringitur, huic tutius est, ut nec tentet suum temperamentum mutare, sed similia sibi nutrimenta assumat Nutritio siquidem fit, cùm is qui nutritur cibus, corpori quod alit, assimilatur. Citius autem assimilantur sicca siccis, & humida humidis. Quibus uerò æquale temperamentũ est, ijs quãto iucundius fuerit quod edunt, tantò utiq; sit magis nutriens. At qui inæqualẽ temperiem sortiti sunt, ijs diuersum est, quod assumptu iucundum est, ab eo quod cuiq; est particulæ idoneum Duplex autẽ est, id ipsum quod cuiq; cõueniens dicũ. Aliud quippe secundũ simplices qualitates, aliud secundũ totam substantiã esse cõueniens dicitur. Atq; illo quidem utimur, dum aut mutare intemperiem per ociũ uolumus, aut seruare, propter negocia. Hoc autẽ quod tota substantia maximè idoneũ est, sola experiẽtia discernitur, habetq; usum non uulgarem, ad mutationẽ alimentorum in substantiã animalis nutriendi, totius substantiæ conuenientia. Fiunt autem & qualitatibus cõuenientiæ, ut si seruare temperamentum studes humidis naturis humectante cibo

Calido, frigido ue intemperantis cur semper contraria exhibenda.

cibo maximè quadrante: siccis uerò eo qui siccet, si in altera re placet, contraria. In eo uerò qui est in calido frigido ue ad intemperātiam lapsu, contraria dare semper expedit: cum efficaciores quam quæ ex siccitate & humiditate consistunt, eiusmodi intemperies sint, facileq́ similibus nutrimentis in morbosam intemperantiā abeant. At si siccius quoduis membrū efficias, nihil manifestè lædes. Pari modo nec si humidiori suam serues humiditatem. Euidenti uerò argumento 10 tibi ætates sint. Quæ enim à prima genitura, adolescentiam usq́ habentur, humidissima ijs caro est. At senili ætati, tum caro, tum cæteræ partes admodum siccæ sunt, licet mediæ capacitates superflua humiditate impleantur. Corpus itaq́ iusto calidius, si quidem in prima constitutione medium siccitatis humiditatisq́ habitum obtinuerit, omnino id in incrementi statu siccius efficitur, idq́ tum magis, tum celerius, si etiam natura erat siccius. Sed & senescet idem citius, quan- 20 tò utiq́ ad summum incrementum peruenit citius. Hi ergo in præcipui uigoris ætate potissimum humidam uictus rationem postulant: quę humectantibus cibis & balneis, tum exercitationum, quæ præualidæ & multæ sint, abstinentia, perficitur. Prodest his & frigidæ potio. At Venus siccis temperamentis inimicissima est. Vitandæ quàmaxime his sunt exustiones, & lassitudines, & sollicitudines, & uigiliæ, & motus omnis celer. Iracundia uerò, cum biliosas naturas maxi- 30 mè accendat, acutas febres parit. Eatenus autē intendere, remittere ue speciem uictus oportet, quatenus supra naturalem habitum aucta diminutaue sunt temperamenti elementa. Ac mutatur quidem temperamentū contraria uictus ratione: custoditur simili. Sanè calidiores humidioresq́ naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinis, & redundantiæ morbis tentantur maximè. Quo magis & pluribus exercitationibus, & exacta uentris concoctione indigent. Itaque 40 & ante cibū bis terq́ si lauent, & calidis sponte ortis utantur, maximum inde cōmodum sentient. Quippe hinc dirigitur in his consilium, ut ipsas animalis particulas seruemus humidas. Quæ res omnis temperamenti cōmunis est, si modo contraria ratio omnium animantiū corpora citius ad senectutem perducit, ipsaq́ est, cuius culpa omne genitū corpus mortale sit. Nam cum non liceat corpori effugere progressum ad siccitatem, ideo consenescere nobis, corrumpiq́ 50 est necesse. Erit tamen id maximè diuturnum, quicquid erit minimè siccatum. Ac proinde qui maximè humidi sunt, ij maximè sunt longæui, & sanitate, ubi corpus ad robur peruenit, plus cæteris fruuntur: & reliquis qui parem ætatem agunt, ualentiores ad extremum usque senium persistunt. Nam tametsi humidū temperamentum in principio deterius sit, tempore tamen reliquis præstantius euadit. Quo magis qui tuendæ huius corporis sanitati præficitur, excretio- 60 ni omnium recrementorum oportet maximam operam nauet, tum balneis ante cibū plurimis, tum exercitatione, tum apophlegmatismis & purgationibus: sed ante omnia cibis boni succi, necnon uini potione, quod urinas promoueat.

Senilis partes esse siccas, licet mediæ capacitates superflua humiditate abundent.

Calido & sicco temperamento qualis uictus ratio conueniat.

Venus siccis temperamentis inimicissima est.

Iracundia uero

Calidiores humidioresq́ naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinis, & redundantiæ morbis tentantur.

Temperamentum humidum diutius seruatur.

Longæui maxime, qui maxime humidi sunt.

Humidum temperamentum in principio deterius esse, postea uero reliquis melius euadere.

At frigidorū temperamentorū tres summæ differentiæ existunt. Nam aut modicè se habent in altera oppositiōe: aut altera qualitas in his exuperat, utique uel siccitas, uel humiditas. Pessima tamen meritò sicca tēperatura est: quippe quòd temporis spacio senescentibus accidit, id ijs statim à principio contingit. Ergo istos humectare calefacereq́ oportebit: quod fiet exercitatione modica, & nutrimento humectante, & calido 10 præterea calidiorum potione, & somno liberaliore: illud interim prouidentibus nobis, ut quotidie excrementa omnia expellantur. Venerem autem aduersissimam esse temperamentis siccis, iam diximus. Quare aduersari eam ijs qui præter siccitatem sunt quoq́ frigidi, etiam uerisimile est. Nam innoxia uenus ijs tantùm est, qui calidi sunt & humidi, tum uerò qui genitura naturaliter abundant. Malum uerò & illud frigidum temperamentū est, quod cum humiditate con- 20 iungitur: maximeq́ est id fluxionū morbis obiectum. Succurritur huic & balnei abstinentia, & exercitio, & tenuiori uictu, & unctionibus quæ modicè calefaciant. At qui frigidi natura sunt, cæterùm in sicci humidiq́ temperatura se modicè habent, minus ij uel ad sanitatē, uel ad corporis robur sunt inepti, quam qui sunt in illis intemperati. Horum igitur excitare, firmareq́ calorem expedit: in humiditatis uerò siccitatisq́ specie, tota uictus ratio sit media. Nunc 30 autem de ijs dicamus, quibus corporis status est inculpatus, uiuunt tamen uitam seruilem, aut negotijs implicitam: sed ita, ut ad extremum diei liberè possint sibi uacare. Salubris & inculpatus corporis status, in latitudine intelligi debet, sicut & ipsa sanitas. Cum autem ad extremum diei dico, distinguendum est: circa ne solstitium æstiuum, hybernū ue, an circa æquinoctia, dies ipsa sit æstimanda. Romæ siquidem maximi dies ac noctes paulò maiores quindecim æquinoctiali- 40 bus horis sunt: cōtra minimi, paulò infra nouē. In magna uerò Alexandria, maximus dies quatuordecim horarū est, minimus decē. Ergo qui in breuissimis diebus & longissimis noctibus à ministerio sole occidente redit, huic fricari per ocium, & lauari, & modicè dormire licet. Nemo autem tam infelici est sorte, qui in maximis, & etiam in minimis diebus, non possit aliquid mediocriter agere. Cæterū qui exercitationi nō assueuerunt, sed citra frictionē protinus perfusi o- 50 leo cōsueuerūt lauari, satis per se transpirabiles, ita ut neq́ assiduè, nec longo tempore ægrotēt, ij ad aliā consuetudinē transferendi nō sunt: sicuti neq́ ulli alij, nisi qui iam longo tempore ægrotant. Aegrotare autem solent, aut redundantia, aut succi uitio. At si quidē redundantię uitio ægrotent, sic et ad cōuenientem modum sunt reuocandi. Sin succorum uitio, ad meliorem succum ij reducanẽ oportet. Vbi igitur q̃d exhalat à corpore, minus est ijs quæ accepit, redundantiæ 60 orui morbi solēt. Quare prospiciendū est, ut eorum quæ eduntur & bibunẽ, respectu eorū quæ expelluntur, seruetur conueniens mediocritas. Seruabitur sanè is modus, si ponderetur à nobis in utrisq́ quantitas. Detrahimus porrò de nutrimenti uel quantitate, uel qualitate, uel etiam

Frigidorum temperamentorum differentia tres.

Sicca temperies cur pessima existat.

Sicco frigidoque temperamento praediti, qua ratione calfaciendi simul & humectandi.

Venus aduersatur temperamentis siccis & frigidis.

Venus quibus innoxia.

Humido & frigido temperamento, qua sit occurrendū uictus ratione.

Salubris corporis constitutio, ut sanitas, etiā latitudinem habet.

Dies maximi & minimi quot sint horarū Romæ, & in magna Alexādria.

Redundantiæ morbi quādo soleant oriri.

utraque. Ac quemadmodum de quantitate demitur, notum est. De qualitate demitur, cum unius maxime alentis cibi loco, alius exigui nutrimenti apponitur. Qui igitur celeriter notabilem abundantiam acervant, iis de utraque, qui non celeriter, aut non notabilem, iis de altera demptum esse sat fuerit, utra videlicet homo ipse potius voluerit. Qui vero vitiosos congerunt succos, iis non perinde ut qui redundantiam cogunt, uni tantum rei sunt intenti quandoquidem neque unica est vitiosi succi species. Cunque tamen horum ab iis cibis potionibusque abstinendum est, qui cum quae ipsi congesserunt vitiosum succum facile gignant. Ac sane omnibus his commune auxilium est alvi dejectio, sicuti & veneris conveniens mediocritas. Nam quibus inculpata corporis constitutio est, non debent ii, veluti siccis supra praeceptum est, a venere omnino abstinere. An vero semel in die, an bis, sit iis qui eiusmodi vitam agunt, comedisse ex usu, cum ex corporis ipsorum natura, tum ex consuetudine, atque adeo tolerantia ad ipsius consuetudinis mutationem, indicationes petendae sunt. Et eorum quidem quibus biliosus venter est, primi semper ciborum ac potionum sunt, qui alvum dejiciant. Nempe ex vinis dulcia, & quae mollire ventrem possint. Ex cibis olera cum oleo & garo. Vitanda vero ex vinis sunt austera, ex cibis, qui astringunt, nisi si firmandi oris ventris gratia, post totam comestionem exhibeantur. Siquidem astringentium usus, in iis qui imbecillius os ventris obtinent, non solum alvum non comprimit, sed etiam ad dejiciendam illam conducit. Quicunque vero palaestrae exercitiis ante balneum sunt usi, priusquam districtae negociis vitae se addicerent, iis ut ab ipsis abstinuisse est incommodissimum, ita ut similiter utantur, praeter incommodum etiam fieri non potest. Ergo apotherapiis istis utendum censeo, & simul de fullae carnis modo nonnihil demendum. Quibus autem ante balneum aliquid cibasse est melius, si quidem in die (gratia exempli) tredecim horarum aequinoctialium, circa horam decimam curaturi sint corpus, ii hora quarta solum panem assumant, id quod ipse sum solitus facere. Modus autem eius sit is, qui decima hora possit esse concoctus. Sed nec post assumptum ipsum bibendum est. Eorum porro qui repleti cibo se exercent, nonnullis caput repletur vaporibus, & in recinore aut ponderis, aut distentionis, aut utriusque sensus percipitur. Si igitur caput repletum sit, succurrendum ambulationibus est, sed potissimum ante cibum. Nihil tamen vetat quin & post cibum. Caeterum has quam maxime lentas esse oportet, illas his celeriores. Si iecur obstructum sit, iis quae in vijs eius haerentia expediant. At quae obstructos hepatis meatus aperiunt, eadem tarditati concoctionis conducunt. Horum optima sunt oxymeli, & diatrion pipereon, quod nihil non familiare receperit ad haec extenuatorius victus. Ubi vero corruptio ciborum in ventre accidit, quibus id quod corrumpitur, per alvum descendit, iis maximum id compendium ad sanitatem est. Quibus autem non descendit, ii provocandi iis sunt, quae dejiciunt leniter. Eiusmodi sunt diospoliticon, utique cum pari cum reliquis pondere nitrum immixtum habet & quod ex ficis & cnico componitur, aliaque quae ex cnico vel epithymo conficiuntur. Porro iis qui sic sunt affecti, etiam vomitus ante cibum ex vini dulcis potione conducit, nec non alvi subductio, ex convenienti intervallo, medicamine dialoes (quod amarum vocant) exhibito. Nam si longo tempore vitiosum succum augeri sinas, gravis quispiam ipsis incidet morbus. Consulendum vero his est, ne quid fumidum, aut male olens, aut facile corruptibile nutrimentum accipiant, sed qui boni succi sunt potius eligant. Ars quippe quae sanitatem tuetur, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatem promittit: qui vero aut voluptate, aut ambitione victi, parere recusant, iis perinde est, ac si omnino non esset. Iam vero, iis qui nimis graciles sunt (solet enim accidere nonnullis gracilitas ob frigidam & siccam intemperantiam nonnullis propter digerentis in corpus, vel nutrientis, vel ambarum facultatum naturalem imbecillitatem) illitio ex pice conducit maxime. Dein unguentum illud quod dropax dicitur. Prodest tamen si ante balneum manu mediocriter molli corpus perfrices, quoad ruborem contrahat deinde dura frictione, non multa, cutem cogens, densam eam durámque efficias. Ab his, si mediocri exercitatione usum, ac lotum, citra longam tamen in solio moram, hominem abstergas, moxque ungas oleo exiguo, & cibum offeras. Quippe studium in his est, ubi bonum sanguinem in corporis molem attraxeris, ut tum nutricem vim fulcires, tum ne quod attractum est exhalet, prospicias. Ac fruuntur quidem nutriendi vis excitato in carnibus calore. Non exhalabit quum has sanguis attractus est, si oleo unxeris: utpote quod emplasticum medicamentum vim habet. Quod si aetas non reclamet, etiam si frigida lavatione una cum praedictis utatur, magno fruetur commodo. Contra vero in iis qui immodice sunt obesi, minuenda digestio est, augenda vero corporis exhalatio. Minuetur porro digestio, assidua ventris dejectione. Corporis autem exhalatio augebitur celeri exercitatione cuius generis genus est praeterea unguentis iis quae evaporandi vim habent, fricando plurimum. Frictio tamen ipsa esse mollis debet, ac quae laxum corpus efficiat. Qua ratione praepinguem quendam parvo tempore ad mediocritatem carnis reduxi. Sed & alias quae totum occupant corpus intemperantias, simili methodo corrigere convenit primum, eorum quae agi expediet, inventis scopis: mox iis quae ipsi praestare queant. At iam ad inaequales corporis status accingor. Sane inaequales status trifariam fiunt, prout compositio corporis nostri est triplex. Una ex primis elementis, ex quibus constant similares particulae. Secunda ex iis ipsis similaribus, ex quibus instrumentalium compositio consistit. Tertia ab his, compositio totius corporis ex ipsis instrumentalibus. Ac facillima quidem, tum ad discernendum, tum ad curandum, tertia est: difficilior secunda: maxime lubrica est prima. Commodius ergo a tertia incipitur. Quare exordiamur disputationem a capite, quod intemperatae naturae sit, adeo ut multa excrementa gignat, unde laedi subiecta membra contingat, in quodcunque excrementa decubuerint. Ac promptissime quidem in os & nares

Nutrimenti quidem minuendaque sit ratio, aut mutanda qualitas aut utrunque faciendum sit.

Alvi dejectio quibus sit auxilium commune.

Nutrimenta ventrem solventia, quibus ante alios cibos sint ingerenda.

Astringentium usum iis qui os ventriculi imbecillum possident, ad alvum dejiciendum conducit.

Apotherapiae usus quibus conveniat.

Exercitia post crapulam, quae mala soleant producere.

Caput plenum succurrendum ambulationibus.

Obstructionis remedia etiam ad concoctionem facere.

Oxymeli.

Diatrion pepereon.

Dejicere alvum leniter Diospoliticum medicamentum, & quae ex ficis & cnico, & epithymo constant.

Vomitus [illegible] dulcis.

Dialoes.

Ars sanitatem tuendam, iis parentibus firmissimam, sanitatem promittit.

Gracilitas [illegible]

Gracilitatis remedia.

Nutriendi [illegible] excitatur.

Oleum [illegible] prohibet [illegible]

Obesis [illegible] digestionem minuendam, & [illegible] exhalationem.

Exhalatio [illegible]

Inaequales [illegible] trifariam.

Constitutio [illegible] triplex.

& nares excrementa impetū faciūt. Decidunt uerò & in oculos nōnullis etiam in aures. Sed excrementum in os decursum, tum gula excipit, tum aspera arteria, cuius summa pars ori commcta, quæ larynx dicit, instrumentū est uocis. Ergo is larynx ab iis quæ capite decidunt madefactus, principiò quidem raucā uocem facit procedente uerò tempore paruam. Si uerò longius etiam procedit malum, totam adimit quippe cum larynge, arteria quoque ipsa una humectat. Quòd si acris fluxio sit, nō solum ad uocem ineptæ prædictæ partes fiunt, sed etiam grauissima eis erosio accedit, qua & pulmo simul exulceratur, qui morbus tabes dicitur. At si in gulam & uentrem feratur fluxio, quæ quidem frigida est, in frigidā intemperiem corpora mutat quæ calida, in calidam. Hæc uerò etiam spacio exulcerat. Verū interim & appetentiā & concoctionē prosternit. At frigida quidem fluxio tarditatem concoctionis & cruditatē, & acidos ructus creat. Quòd si etiam corrupta sit, alimentū quoque uertit in corruptelam. Si uero inferius se noxa recipiat, & ieiunum, & colon intestinū affligit, tangitque uasa quæ in mesenterio sunt, per quæ fit in iecur cibi digestio. Ac nōnullos quidem fastidium ciborū excipit, alios appetentia canina, aut etiam uitiosi cibi cupiditas, qualis est citra affectus in grauidis. Nec latet uuam quoque, & paristhmia, & parulides, & antiades, & erosiones dentium, & ulcera, & in ore putredines, hanc fauiem quæ à capite in ipsa decidit, cōsequi. Satius autem in his omnibus est, ipsum mali ceu fontem prius tollere, caput firmando, quàm ad eorū curationē nos conuertamus. Aut si id præ magnitudine naturalis intemperantiæ non licet, saltem illi prospicere, ab ipsa scilicet uitij specie, prouidentiæ indicatione semper accepta. Quibus igitur ex calida intemperie caput male habet, hos frequenti balneo dulcis aquæ fouere expedit. Calidarum autem quæ sponte nascuntur, noxius his usus est. Siquidē quæ ex iis sulfureæ bituminosæ ue sunt, eæ propterea quòd calefaciunt, inimicissimæ calido naturaliter capiti sunt aluminosæ uerò, quoniam angustos meatus claudūt. Solis autem iis sponte natis quæ dulces sunt (si tamē ipsis utendum sit) uti citra noxam poterunt. Nam quòd utile etiā aliquid ipsæ præstare possint, hoc dicere nō perinde tutū est quādò nec calidæ fortasse forent, si omnis calefacientis medicamētosæ uirtutis essent expertes. Quibus uerò caput uehementer calidum æstuansque est, iis præstat æstatis tempore rosaceo perungi, quod ex rosis in oleum omphacinū salis expers iniectis, componit. Sūt capita quæ propter arteriarū temperamentū in uertigines & capitis dolores incidunt in quibus etiam incidere arterias solemus. Sed hoc genus propositæ artis limites egreditur. Quæ autē ex nimis acuto neruorū sensu (qui à capite orti, inter alia os etiā uentriculi texunt) frequenter dolent, his sane mederi, propositæ artis officiū est. Potius tamē consiliū est id agere, quò minus hæc ullo modo mordeant, curando ne aut biliosus humor in uentrem prorsus confluat, aut quàm celerrimè inde expellat. Atque ut ne prorsus quidem cōfluat consulueris, si citius cibum exhibeas. Vbi enim totius corporis biliosius temperamentum est, necnon imbecillus uenter, nisi is corroboret cibo, defluunt in eum quæ corpus accumulat superfluæ fauces ex quarū uapore dolores capitis, suffusiones, atque morbi comitiales gignunt. Horum itaque omniū uniuersa uictus ratio ad frigidius potius, humidiusque mutanda est. Quod autem in uentrē cōfluit, id uomitione ac uentris solutione expellendū. Stomachus uerò cibis quidem quotidie priusquā bilem cōtrahat firmandus. Purgetur etiā medicamētis ex maiori interuallo, absinthij coma, & compositione ex aloe, quā picram nominant quippe hæc quod altius in tunicas biliosi uentris se recipit, expurgat absinthio parū id præstare ualente, ut cuius uis tantū detergendi astringendique, ac talis, quæ sordes tunicarū uentris detergeat nō si quid altius in eo imbibitū est, foras extrahat expellatque, sicut aloē. Quæ uerò post hanc uentri extrinsecus admouent unctiones, eæ modice astringentes sunto ut meliuū, masthichinū, & nardinū. Ac æstate quidē potius meliuū, hyeme nardinū, uere masthichinū sumendū. Est autē opulentis mulierib. & quod præstantius nardino unguentū sit, nempe foliatū præterea quæ spicata uocantur, quæ uentrem & roborare possunt, & calefacere. Si uerò nō modò caput calidam fauiē transmittit uentri, sed etiam uenter ipse calidam intemperiē habeat, utique refrigerante tum potione, tum cibo, semper uti cōueniet atque eam qualitatem in his pro temporū anni ratione intendere uariè, ac remittere nusquā tamen ad contrariā peruenire. Ad eundē modū si utraque pars sit frigida intemperie affecta, illis calefacientibus est utendū uariè tamē ea pro ratione temporū intendenda remittēdaque sunt. Portò difficilis cōnexio est, quoties uel in calidum uentrē frigida & pituitosa sanies defluit, uel in frigidū calida. Atque harū duarum alteram semper expertus sum magis ad curandū rebellem nempe in qua frigidi pituitosique succi in calidū decidunt uentrē. Pessimus uerò is status est, si præter id, homo etiam ea natura sit, ut neque aluum facilè solubilem habeat, nec uomere ex facili possit. Si uerò pituitosus succus à capite in frigidum natura uentrem decurrat, facilè his succurrit, si mane aliquid medicaminis diatrion pipereon sumpserint. Sed & piper solum, præcipue quod album est, cōminutū, atque aquæ immixtum, bibere iis licet. At porro absinthij his aduersissima est, ut quæ pituitosum succū ipsorum uentri affigat. Sed neque aloe ualde his conducit, cum ei biliosi trahendi humoris facultas sit eoque excogitata salubriter est cōpositio quam picram dicunt, quæ acrimonia caloreque eorum quæ in se habet, crassos & lentos succos dissecat, ac detergit. Verùm assiduè uti hoc medicamento nō licet, sicuti diatrion pipereō, aut diacalaminthes. In totū ergo ad aloes drachmas centū, reliquorum cuiusque coniiciuntur sex drachmæ, quæ ipsa quoque sex sunt. Atque hæc est picra quā Romæ omnes præparāt. Ego uerò etiā alias duas cōpono atque in altera, eorū quæ calefaciūt, plus in altera, minus cōiicio. Vtrūque autē fiet, si aloes solius pōderi nunc præscripto, aut addamus, aut detrahamus uiginti drachmas. Cæterū si cinnamomi co-

Marginal notes:

Cur ... capite ... defluere.

Larynx instrumentum uocis ... tempore ... laryngis ... adimere.

Tabes unde gignatur.

Calida in uentriculum fluxio quid moliatur. Frigida in uentriculum fluxio quid faciat.

Causa.

Caput prospiciendum ipsi, principium ad curandos hos morbos ... ante curationem.

Caput laborantibus ... ipsi aquæ ... balneo ... calidarum aquarum usum.

Caput uehementer calidum rosaceo perungendum esse.

Arteriæ quando secandæ in capite.

Biliosus humor in uentriculum ... confluat ... cibum exhibeas.

Ventriculū imbecillū, nisi corroboretur cibo, recipere totius excrementa corporis.

Picram ex aloë expurgare humores altius imbibitos in tunicis ventriculi tunicis.

Absinthij uires.

Vnctiones roborantes ventriculum.

Foliata unguenta.

Spicata unguenta.

Frigidæ intemperiei capitis & uentriculi quomodo succurrendum.

Status uentriculi pessimus quis.

Diatrion pipereon, piper, & aqua succurrere uentriculo frigido in quē pituita defluit à capite absinthiū autē illi esse aduersissimum neque aloen ualde utilem.

Picræ usus atque compositiones diuersæ.

Diospoliticon compositio duplex.

pia nō sit, ponendū pro eo est optimæ casiæ duplum. At in quibus quidem uenter aut frigidus est, aut etiā temperatus, ad frigus tamen propensior, his aptū diospoliticon est, qđ dupliciter conficitur. Aliis enim iis nempe qui aluo sunt astricta, nitro, quod Berenicariū uocāt, cum cumino, ruta, & pipere, pari pōdere admixto: iis uerò qui sunt soluta, dimidio. Grauis autē nec facilè tractabilis cōplexio est uentris, qui intemperanter calidus sit, cum frigido capite: quippe os uentris ab iis quę calorē accendūt, offendit. Ergo in iis qui sic sunt affecti, id agendum, ut pituitā discindas, detergeasq; iis quæ minime calefaciūt, quod genus oxymeli esse nouimus. Iam lubrica atq; ad curationē difficilis cōnexio est, ubi tales partiū affectus coierint, in quibus os uentris imbecillū ac nauseosum est, sistitur autem uenter. Iis igitur cōuenit primo loco olera cū oleo & garo, aliaq; quæ uentrē mollire solent, sumere. Post iustū autem cibi modum, aliquid eorū quæ stomachum roborent, accipere. Ea sunt māla, & pira, & punica. Ipse autē qui affligitur, omnibus seorsum usu explorans, quod minimè noxium, iucundissimumq; inuenerit, eo in quantitate mediocri utatur. Atq; in totum magis qui ita sunt affecti decipiunt, si quid astringens post cibū sumpserint, q̄ si eo caruerint. Siquidē eorū usu roboratus uentriculus, natātes succos pellit ad intestina, quos ea etiam cōtinuata expulsione propellunt. quēadmodū e cōuerso, ubi humor aliquis mordax, ad expulsionē sui circa sedem nos irritat, quē tamen cohibere propter ciuilia negocia coacti, neque ab iis expediti eum expellimus, signum est illum ipsum humorē, conuersione facta, ab intestinis pulsum esse uersus superna, unde sæpenumero capitis dolore tentamur. At ubi renes calculos aut tophos gignūt, totus uerò habitus gracilis est (quæ inæqualis cōnexio cæteris malignitate nō cedit) iis medicamenta & uictū quæ extenuare possunt, requirūt: ea tamen gracili corpori inimicissima sunt. Cæterū cum interrogaret me quispiam, qui ob tales renum affectus, siccissimi uictus ratione usus, in maximā siccitatem inciderat, quo utiq; uictu, citra renum noxam, mederi quis posset siccitati illi suæ, ptisanæ cremorem excogitaui, & pisces tum saxatiles, tum qui in alto mari degunt. Simili ratione & ex uolantibus quæcunq; similem carnē habent. Porrò multæ ex mōtanis uolucribus tali sunt temperamento. Quas nanq; in urbibus cōclusas humido nutrimento impinguant caupones, aduersissimæ his sunt. Optima uerò sic affectis caro est, ut ex auibus, perdicum proxima attagenarum, & turturum, & merularū, & turdorum. Quod si montanarū auium copia nō est, de iis quæ in agro uiuūt, & gregalibus columbis, passeribusq; qui in turribus nidificant, sumere licebit. Sunto autem in editis locis huiuscemodi turres. Ita nanq; & gallinis, & gallinaceis qui in corte aluntur, uti licet. Ex lactibus autem, solum asininū est concedendū, propterea quòd cæteris omnibus est tenuius. Ac breuiter, media inter extenuantē impinguantemq; sit eorū uictus ratio. At si obesus sit quē calculus infestat, audacter hunc tenuē uictum iniungito. Eadem & iis qui articulorū ui-

Ventriculo intēperate calido coeunte cum capite frigido, quid agendum.

Oxymeli

Ore uentriculi nauseabūdo existente, cū astrictione alui, quid agendum.

Renes si gignūt calculos, totum autē corpus sit gracile, qua uictus ratione.

Lac asininum solum esse utile renibus calculosis, cū totius corporis siccitate

tiis laborant, conuenire præcepta censebis. Scire tamen licet, podagricas antidotos multis dictas ea nephriticas, nō tantū quòd crassos glutinososq; succos attenuent, sed quòd etiā calefaciāt & incēdant. Nam calculosis, quæ ualde calefaciūt, ea pro nullo modo cōueniunt. Iam uerò partes quæ læsæ sunt ob defluxionem a capite, nō omnes corroborandæ ueniūt, sed eæ tantum, quarum permagnus est usus: ut oculus, atq; auris. Idcirco decidentibus in has partes excrementis a capite, deriuatio per uicinas partes molienda est, ac ad nasum potissimū trahenda, quæ in illis decumbūt, idq; per ea quę sternutamenta mouent, atq; eius obstructiones aperiunt. Si ad nasum nō sequuntur, in os ipsum apophlegmatismis sunt deducenda. Oculis uerò ipsis robur adiicies, si sicco collyrio, quod ex Phrygio lapide constat, utare. ac sic palpebris specillo inducas, ne oculi mēbranam intus cōtingas. Ita nanq; mulieres quotidie faciunt, cùm stibio oculis gratiam cōciliant. Ad aurium uerò robur adhibeas uel glaucii folium super cote tritum cum aceto, ac mox tepidū aut collyrium quod diaglaucium uocatur, aut diarhodon, aut crocodes, aut nardinum, aut quod *δι' οἴνου* dicū, aut denique foliata & spicata unguenta. Cæterū ubi satis firmatæ sunt, ita ut nihil iam in has confluat, assiduè aliquid instillandum est optimi unguenti nardini. Porrò auriū ulceri, Andronis medicamento, similibusq; medeberis. Interim tamen auertere materiam ad nasum & os oportet. Vt autem ex iis quæ à capite defluunt, læduntur nōnulla eorū quæ illi subiecta sunt, sic ex iecinore & renibus, & liene, in alias partes quæ ipsis sunt imbecilliores, morbi incidunt: nimirum semper ipso excremento à fortiori ad imbecilliorem partem demisso, donec ad imbecillimam omniū deuentum sit. Atq; ad hunc modū, quorū nulla fit cura est, alius alia parte assiduè uexatur. Qui uero nihil colligūt superuacui, nec qualitate, nec quantitate, his manent imbecillæ partes semper in tuto. Iam quod redundat, aut per totum colligitur corpus, diciturq; affectus plethora: aut in parte aliqua principe, sed quæ alioqui natura sit imbecillior. Ante omnia tamen est definiendū, propriō ne affectu laboret membrum, an propter aliud, quod prius ipso sit affectum. Sed extrinsecus etiā imbecillæ parti noxa potest accidere: plurimū tamen ex uitiosa uictus ratione. Attēdere itaq; magnitudini naturalis infirmitatis membri cōueniet, ac tenuiorem quidem uictum quàm antea, exhibere homini, tum idoneam exercitationē iniungere, cauendo ne quid ab externis causis noxę incidat. Postea si ab his neq; ipse gracilis fiat, neq; imbecilla eius pars affligatur, insistendum eidem uictus rationi est. Sin autē aut omnibus membris fiat gracilis, aut male afficiatur quod uitioso est habitu, mutare talem uictus rationē debebis. utiq; si affligitur, aut uictum hominis in tenuiorem mutabis, aut certo anni tempore purgatione uteris. Ac aliis quidem una quotannis purgatio uere incipiēte satisfacit: aliis altera quoq; post hanc, autūno est opus. At si sanguinis quidem abundantiam corpus accumulauit, mittendus is est. Sin uitiosum succū, uacuādus proprio ad id medicamēto fuerit. Quòd

Plethora quid.

rit. Quòd si ex tenui uictu pars afflicta leuatur, sed corpus emaciatum, picatione utendũ. Porrò status corporis eorũ etiã est pessimus, qui genitale semen copiosum calidũq; gignũt, quod eos ad expulsionẽ sui prouitat post quã & uentris os illis resolui, & ipsi toto corpore nõ solùm relaxantur, imbecillíq; fiunt, sed etiam sicci, graciles, pallidi, cauisq; oculis conspiciunt. Quòd si propterea quòd ex concubitu sic uexantur, ab hoc se retrahant, nõ modò capitis molestiam, sed stomachi offensionẽ, fastidiaq; sentiunt, nec ex continentia magnopere iuuantur. Accidunt enim ipsis per nocturnas imagines nõ minora incommoda iis, quæ à cõcubitu senserunt. Sumere igitur ij debent non cibos modò, uerumetiam medicamenta quæ semen extinguant: tum uerò exercitationibus uti, quæ superiores tantùm partes exerceant: ac deniq; à balneo lumbos totos ungere unctione aliqua refrigerante, qualis ex omphacino oleo, & rosaceo, & melino conficitur. Ipsis autem oleis, ne defluant, ceram adijcere poteris. Vbi uerò ceratum id in mortario subegeris, cum eo succum aliquem refrigerantem miscebis accuratissimè uidelicet semperuiui, aut solani, aut umbilici Veneris, aut psyllij, aut polygoni, aut tribuli, aut portulacæ, aut lactucæ. Portulaca tamen succũ suum nõ remittit, nisi dum in mortario tunditur, affusum sit humoris quippiã tenuis aquosæq; substantiæ, qualis uuæ immaturæ est, & rosarum. Quinetiam lini semen si in aqua coquas, refrigerantem cremorẽ efficit. Ego uerò cùm è plebe cuidam consulerem, ut plumbi laminam renibus superponeret, quo nocturnis careret Veneris imaginibus, tali præsidio adiutus postea mihi egit gratias. Alter autem qui plumbi duritiam non tulit, ex dictarum herbarum, cum eisq; mollium amerinæ & rutæ foliorum appositione, necnon ex assiduo esu seminis ipsius amerinæ, singulare præsidium sensit. At quæcunq; ex papauere mandragorâue unctiones fiunt, omnino fugiendæ sunt. Sed neque ut prædictis, ita his quoq; substratis utendum est, cùm in uigore cõsistunt. Quin rosas experiri cuidam suasi, sensitq; ex ijs substratis leuamen citra ullam renũ noxam. Alios autẽ, qui ubi cibis boni succi modicè se impleuerunt in cœna, postea concubuere dormientes, postero die cùm satis dormierunt, ac surrexerint, iubeo linteo fricari, quoad rubor per cutem appareat: mox aliquo ex oleo frictione modicè uti: tunc exiguo interposito tempore panis aliquid fermentati & in clibano cocti, & puri, ex uino mixto, illis gustandum porrigo: atq; ita ad cõsuetum opus dimitto, magnam hinc utilitatem expertos. Non dissimilem roboraudi per cibum stomachi rationẽ, & grammatico cuidam, quẽ assiduè morbus comitialis urgebat, suasi ac mirificè contulit. Maximè uerò in fiduciam ueni hominis iuuandi, ubi didici eum spasmos incidere, cùm diutius à cibo abstinuisset, magisq; si dolor interim, ira aut interuenisset. Quinetiam habitũ eius intuebar gracilem sciscitantiq; mihi de hac ipsa re, stomachum assiduè bili urgeri est fassus. Nõnulli itaq; immodica Veneris usu læduntur. Alij citra noxã usu eius ad senium usq; sufficiũt. Verũ hæc ambo genera rara. Totum uerò quod in medio est, id cum maioris minorisq; discrimine, ad magnũ hominũ numerum se extendit. Ac de his hactenus. Huic autem cõmentario iam colophonẽ imponam, ubi medicamen illud descripsero, quod ex mâlorũ succo conficitur, tum ad appetendi uim excitandam, tum ad iuuandam facultatẽ coctricem, roburq; cõciliandum uentriculo, maximè conferens. Accipies igitur succi mâlorũ cotoneorum, quę dulciora maioraq; sint, sextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantũdem miscebis, aceti sextariũ unum & semissem. Hæc cùm super prunas modicè coxeris, & spumã detraxeris, immittes zingiberis uncias tres, piperis albi unc. ij. Dein rursus in simili igni recoques, donec mellis crassitudo consistat. Qua uniq; crassitudine, stomachica medicamẽta parari solent. Hoc porrò pharmacũ, etiam ijs quibus inualidum iecur est, salutare in primis existit. Illud uerò latêre nõ debet, ieiunis id maximè dandum esse, mediocris cochlearis modo. Quanquã nec si à cibo sit sumptum, quicquam lædit. Cõmodè quoq; dabitur, etiam si prius prandens quispiam, ante cœnam id sumpserit. Maximè tamen tempestiuè id duabus horis aut tribus ante cibum obtuleris. Quòd si id astringere magis uoles, ex succo acerborum cotoneorũ conficies ipsum. Licebit autẽ piperis zingiberisq; portioni addere, sicuti etiã detrahere, atque omnino nihil illorum miscere, prout is qui tali est medicamine usurus, aut calidum biliosumq; uentrem sortitur: aut contrà, frigidum atq; refertũ pituita: aut deniq; in medio constitutum temperamento.

Medicamen ex cydoniorum succo & usus, & compositio.

GALENI PERGAMENI
de Vsu respirationis, lib. Vnus.

Nimè sane uulgarem esse respirationis usum, hinc liquet, quòd ea priuati, ne momentum quidem possimus uiuere. Ex quo manifestũ est, respirationẽ ipsam, ad nullam particularem actionẽ, sed ad solam uitam * conferre. Cùm igitur actio animæ, uita sit, quæ plurimũ à respiratione iuuatur: tandiu certè utilitatis modum nos ignorare oportet, quandiu animæ substantiam (quæ nobis incognita est) ignorauerimus. Coarguitur autẽ facilè Erasistrati opinio, dicentis, impossibile esse ut cor ex pulmone aerem transumat, circa respirationis cohibitionem. Nam si millies quis inspirationem faciat, plurimumq; undique premat thoracem, & nihil rursus expiret, apparebit certè nihilominus in ipso cor pulsans, hoc est, tum attrahens, tum expellens: suffocatur tamen interim homo, idq; eò magis & citius, quò plus inspirauerit: quòd nimirum tunc non substantia, sed qualitate spiritus, cor opus habeat. Quare huius suffocationis medela, unica expiratio existit: quæ quidem si confertim & cum magno strepitu fiat, ualidè compresso thorace, & reserato asperæ arteriæ orificio, efflatio appellatur. Si igitur ipsum cor substantia tantùm egeret spiritus (quod nimirum Erasistratus existimabat) magis utique ex penuria ipsius, quàm ex abundantia oborirent

Respiratiõe priuati, ne momentum quide possumus uiuere.

Vita est actio animæ.

Animæ substantia est nobis incognita.

Suffocationis medela, expiratio.

Efflatio quid.

læsiones, id quod minimé apparet, cùm tùc præcipuè affligatur, dum maximè illius copia redundat. Similiter confutatur illorum etiam opinio, qui solius nutricationis ipsius animalis spiritus gratia, nos respirare contendunt, cùm suffocatio, respiratione cohibita, non propter inopiam nutrimenti animalis spiritus accidat. Adest siquidem largus tunc in pulmone spiritus, longiusq; requiritur tempus ad hoc, ut animal propter inopiam nutrientis spiritus pereat. Etenim substantia animæ, etiam si non una sit, per omnē tamen uitam, ad multum tempus durat. Ergo si nō ob substantiæ, relinquitur quòd ob qualitatis penuriam, animalia in respirationis cohibitione extinguantur. Quæ igitur ista qualitas sit, inquirendum uenit. Porró quandoquidem ubi amplior quàm secūdum naturam caliditas in locis circa cor & thoracem fuerit collecta, statim, & amplius solito, respirare appetimus: uideri utiq; possit refrigerationis gratia, respiratio fieri. Rursus, si perfrigeratis iisdem organis (quemadmodum in magna fame, & ubi quis in magno frigore sit uel fatus, contingit) non solùm non refrigerare eam, quæ in nobis est, caliditatem oportet, sed etiam calfacere, refrigerationis gratia respiratio minimè fieri apparet. Nōnulli tamen huic obiectioni occurrentes, insitum calorem semper egere refrigeratione contendunt: uerùm cùm auctus is sit, ampliore: pauciore uerò, cùm imbecillior est redditus. Hanc autem controuersiam diluemus, flammę exemplo proposito: quę quidem (ut animalia) aëre priuata extinguuntur: quemadmodum indicant cucurbitæ medicinales, undique circumpositæ. Nec uerò tantùm si quis cauum quid circumponat flammis, sed in balneis etiam, & Solis ardoribus, & frigoribus excellentibus, & uehementer uentilatæ, & materiæ multitudine obrutæ, sicuti & inopia alimenti, similiter extingui uidentur. Augentur autem ac roborantur à moderato frigore, & si moderatè uentiles, & cōmoderato alimēto nutrita. Omnes autem flammæ duplici moueri motu uidentur: altero à materia ex qua accenduntur, per quem maximè sursum feruntur, & undequaque disperguntur: altero huic contrario, ad sui ipsarum principium, ac ueluti radices uergente, per quem considunt & contrahuntur. Etenim si lucis quàmmaximè supernam extremitatem accenderis, confestim ad infernam perueniet ignis. Siquidem cùm omnis flamma celerrimè consumpatur, ob id necessarium est, uelocissimam eius esse generationē. Atqui generatio uniuscuiusq; flammæ, est ex subiecta materia accēdi. Eorum porrigitur omnem flammam est necessariū, si aut materia, aut altero motu priuetur. Quippe ex contrariis motibus, quorum alter alterum mutuò excipit & consequitur, alterum sine altero conseruari impossibile est. Ob id igitur, moderatè frigido ambiente aëre omnis flamma opus habet. Qui enim excellenter calidus est, motum alterum ipsius immodicè extrà extendendo, frigidus uerò alterum immoderatè intrà protrudendo, extinguit. Vterq; autem* modicè uentilatus, flammam materiæ applicat, ut frigidus aër temperatè: supra modum uerò mouens, flammā dispergit, ueluti etiā calidus uehemēter ambiens. At uerò moderatio, omniū cōseruatrix flammarum existit. Eodem igitur modo caliditas animantibus insita, materiam unde accenditur, sanguinem habet. necnon à natura insitum principium motus in utranq; partem, ita ut altero priuata, etiam reliquo ex necessitate destituatur: & ob idipsum, siue à respiratione prohibeas, siue à sanguine, statim corrumpitur: nam & lucernæ flammā tolles suffocando, aut omnino oleo priuando. Simile itaq; ponito cor funiculo, oleo sanguinē, alicui organo cauo pulmonē: nam circunlitus est cordi forinsecus, ad cucurbitæ similitudinem. Verùm quo tempore expirat animal, assimilaueris potius ipsum cucurbitæ foratæ: ubi uerò respiratio cohibetur, imperforatæ & undiq; occlusæ. Quemadmodū itaq; cucurbita perforata intra se non potest flammam extinguere, respirat autem per ipsum foramen: quæ uerò è refugio est conclusa, eam per suffocationem extinguit: ad eundem modum pulmo arctus & densus, qualis est in respiratione cohibita, extinguit: perforatus autem & rarus (talis enim existit circa respirationem) insitam caliditatem cōseruat. Iam expiratio ipsa, ad euacuandum id quod ueluti fuligo sanguinis est, mirè conducit. Fauilla quippe, & fumus, & fuligo, & omnis eiusmodi ustæ materiæ superfluitas, nō secus quàm aqua, consueuit ignem extinguere. Ex omnibus itaq; sunt recipiendi ii, qui dicunt, insiti caloris gratia respirare animalia. Nam & moderatè illum tum uentilari, tum refrigerari expedit: motumq; aliquem præfici fuliginoso excremento, quod nascitur ex ustione sanguinis, explodendo. Itaque ex uentilatione principii caloris insiti, & ex moderata refrigeratione, & ex eius quod in ipso ueluti fumosum est, defluxione, unum coacernat caput & summa, conseruatio uidelicet naturalis caloris. Quare in balneis diutius uersantes exoluimur, ac tandem morimur: idq; non ob euacuatum ex toto corpore spiritū, sed quòd perspiratio iam quæ per uniuersum corpus, quàm quæ per os fit, offendatur, calidum spiritū attrahens. Nam cùm torpedini talis uis insit, ut uel per insixum ipsi tridentem piscatores maximè stupefaciat: certè mirum esse nō debet, si aër etiam ambiens, suam nobis, qualiscunque illa sit, qualitatem cōmunicet. Porró per uehementes exercitationes, per ardentissimas febres, amplius & frequentius respirare solemus: minus autem & rarius, ubi loci circa cor & pulmonem refrigerati sunt. Valde itaque & crebrò uentilare paruam caliditatem non conuenit. Siquidem maior flamma ampliore aëre, minor pauciore habet opus: omnis tamen flamma eo indiget, ac proinde & calor omnis aliquam uentilationem desiderat. Iam uerò pueri, q̀ puberes, plus & crebrius respirant, ob id fortè quod plurimū habēt caliditatis (necessariò enim sequitur ad magnitudinem caliditatis, magnitudo & frequentia respirationis) aut quòd eorum spiritus, si quidem à respiratione nutritur, ampliorem aërem desideret: quem dum conficiunt, plurimū fuliginis procreant. Vbi enim amplius alimentū elaboratur, ibi amplior superfluitas gignitur. At senibus, cùm

Marginalia (left): Animæ substantiam ad multū tempus durare. — Suffocari animalia ob qualitatis penuriam, dum respiratio cohibetur. — Flammæ quot modis extingui possint. — Flammæ à quibus augeantur. — Flammæ motus duplex. — Motuum se mutuò consequentium, alterum sine altero seruari non est possibile. — Flammam omnē egere moderatè frigido aëre.

Marginalia (right, partly cut off): Calidi... ... — Pulmonem... ... — Expirat... ... — Respiratio... ... — Balnea diu... ... — Torpedinis ... — Respiratio... ... — Celerius... Pueri...

cùm pueris adolescentibusq; frigidiores existãt, respiratio adest minor, & rara. In calidis præterea regionibus & naturis, semper editur respiratio maior, & densior: frigidis uerò, minor, & rarior. Parum etiam & frequenter respirant, qui cibum acceperunt & potum, ob septi transuersi coarctationem: sic & prægnantes. In aqua etiam inter cutem, & in hepatis, uentrisq; & splenis inflammationibus, similiter respirant eadem de causa. Iam uero quandoquidem ubi uentriculi animalis spiritus iuxta cerebrum uulnerantur, statim immobiles ac sensus expertes nos reddunt: oportet utiq; omnino hunc ipsum spiritum, aut substantiam animæ existere, aut primũ ipsius instrumentum. Qui sanè spiritus cùm necessariò nutriri debeat, certè rationi est consonum, partim ab aëre per inspirationem attracto, partim à sanguinis euaporatione, illi nutritionem accedere. Nam si arteriæ carotides circa collum uinculis constringantur, nihil offenditur animal, quod pertinet ad respirationem, nec non ad motum & sensum. Vnde liquet cerebrũ spiritu per eas à corde allato, non ualde habere opus. Reliquum itaq; est, aut euaporationem ex sanguine ipsi sufficientem existere, aut per nares inspirationem. Atqui nec euaporationem largam contingere uerisimile est, si arteriæ laqueo excipiantur: quare necessum est ex inspiratione per nares potissimam alimenti partem animali spiritui accedere: id quod sensit Hippocrates dicens: Principiũ alimenti spiritus, os, nares, guttur, pulmo, & cætera respiratio. Ex omnibus enim his nutritur, nullatenus impeditis. At si quid ex iis impediatur, per reliqua tamen ei alimentum suggeritur. Est itaq; maximè & utilis & necessaria animalibus moderata caliditas, præsertim animali spiritui, & principalissimis organis, imò uerò etiam uniuerso corpori. Iurè igitur principium naturalis caliditatis, ipsum uidelicet cor, respiratione in tantũ egens habemus, quantùm etiam ipsi moderata caliditate indigemus. Siquidem citra respirationem impossibile est saluam esse caliditatem: proinde totum corpus est transpirabile. Cæterùm respiratio moderata omnibus aliis membris per arterias contingit. Cerebro uerò & cordi duo præcipua adiacent respirationis organa: illi nares, huic pulmo. Verùm ut moueatur pulmo, thorace opus habuit. Quòd si etiam sanguinis euaporatione ad nutricationem animalis spiritus indiget, id quod credibile est, maximum habuerunt sanè animalia & hoc à moderata caliditate commodum. * Etenim ubi sanguis melancholicus aut etiam biliosus est, in uitiosos uapores soluitur atq; alter ad atram bilem, alter ad animi alienationem perducit: proptereaq; in æstuosis febribus ægri ipsi deliriant. Confert moderata caliditas ad uniuscuiusque membri conseruandam propriam constitutionem, actionemq; similiter, quæ à nulla re promptius læditur, quàm à calore immodico: quemadmodum & constitutio ipsa, quæ in debita temperatura quatuor qualitatum consistit. Atq; in aliis quidem organis actionum offensa parui momenti est. In his uerò quæ ad uitam pertinent, magni refert. Porrò in iis quæ nõ solũ ad uitã cõducunt, sed ad aliã etiam rationem principii habent, maximè. Talia autem sunt cor & cerebrum quorũ constitutionis læsio uitæ damnũ infert. Nequit autem constitutio ipsorum aliter breui offendi, quàm per caliditatem immoderatam. Nec ob aliam causam in spiritus cohibitionibus defungimur uita, quàm ob immoderatam caliditatem. Prima itaq; respirationis utilitas, per inspirationem & expirationem completur: alteram innatũ refrigerantem & uentilantem, alteram expellentem fuliginosa. Secunda uerò, quæ est nutritio animalis spiritus, per inspirationem duntaxat accidit. Quòd uerò cùm cor à pulmone aërem partim quidem ad se attrahat, partim uicinis arteriis transmittat, ipse aër qui expiratur nihilo parcior appareat eo, qui per inspirationẽ attractus est, in causa esse uidetur, quod uapor quidam omnino expiratur, par copia portioni spiritus in cor & arterias transumptæ.

Caliditas absque respiratione salua esse non potest.

Respirationis organa.

Delirium in æstuosis febribus cur accidat.

Actio membrorum [illegible] à calore immodico [illegible]

Constitutio membrorum quo consistat.

Respirationis prima utilitas.

Respirationis secunda utilitas.

Expiratus aër cur sit par inspirato.

GALENI PERGAMENI
de causis respirationis lib. unus.

QVi respirationis causam efficientẽ deprehenderit, is demũ solus tum offensionis differentiam, tum curandi modum cognoscet. Cæterũ cùm tres sint in genere respirationis causæ, facultas uoluntaria, instrumenta uoluntati seruientia, & ad hæc utilitas ipsa, ob quã etiam prioribus causis opus habemus: utilitas sanè principem inter respirationis causas locum obtinet, utpote quæ innati caloris cõmoderationem conseruat, & animalis spiritus substantiam alit. Voluntas uerò disponit, & ueluti ad rhythmum coaptat respiratorias actiones. Verùm instrumentorum species multifida & multiformis existit. Quædam enim ad uecturam spiritus destinata sunt, quædam aërem suscipiunt, quædam ea quę mouentur mouent. Principium itaque est aër, qui per os & nares attrahitur, materia existens utilitatis respirandi, bifariam partitus: cuius altera quidem & minor pars, ad cerebrum per nares suggeritur: altera uerò maior, per asperam arteriam ad pulmones illabitur. Atqui arteria ipsa organum uocis, uia est etiam respirationis. Pulmo autem, ueluti profundus uentriculus, destinatus spiritui est: cuius dilatationem & cõtractionem thorax gubernat, qui musculis mouetur, & ossibus articulatur: præterea septum transuersum, respirationis similiter organũ. Circulare enim id est, in centro quidem neruosum, circũcirca uerò carnosum. * Sic etiã in mediis costarũ regionibus duo & uiginti musculi numerantur, * præter duos alios primarum costarum, & totidem extremarũ. Vltra hos, tres alii ex collo utrinque prouenientes: deinde qui iuxta spinam porrecti, & cum ipsis, qui circa * abdomen consistunt, octo. Ac tot sanè sunt musculi inseruientes respirationi. Actiones autẽ singulatim, eorum quidem qui in septo transuerso sunt, ut respirationẽ inuiolentam operentur: eorũ uerò qui iuxta costas cõsistunt, ut thoracem exactè dilatent, & cõtrahant. Qui cùm du-

Respirationis causas esse in genere tres.

Vtilitatem respirationis, inter causas illius ob tinere principẽ locum.

Voluntas.

Instrumentorũ respirationis species multiplices.

Aër est materia respirationis.

Aëris portionem unã ad cerebrũ, aliã ad pulmones illabi.

Arteriæ asperæ usus.

Pulmonis usus.

Thoracis usus.

Septum transuersum.

Intercostales musculi duo & uiginti.

Musculi abdominis octo.

Musculorum inseruientium respirationi, numerus.

Musculorum thoracis actiones particulares.

Musculi intercostales duplices.

plices sint, externi expirationem, interni inspirationem perficiunt. Et primorũ quidem duorum actio est, ut supernam tantũ thoracis partem dilatent: infernorũ uerò, ut infernam eius partem constringant. Qui ex collo descendunt, retrahũt simul & dilatant sublimes thoracis partes. Extrẽctis etiam * iuxta ipsum collum musculis, hi qui ad claniculas extenduntur, situs cartilaginum quæ illic sunt, contrahunt: quemadmodũ etiam ij, qui ad costarũ in spina radices pertinent. Musculi demum * abdominis, firmitudo existentes septi transuersi, thoracis contractionem adiuuant. Cũm itaq; duo genera respirationum sint, nempe facilis & uiolenta, habeatq; utraq; ipsarũ inspirationem & expirationẽ, fit ut in totũ quatuor sint respirationis partes. Cæterùm singulis his quatuor partibus, propria quædam instrumentorũ natura inest. Quippe facili inspirationi septum transuersum subseruit: uiolentæ * tum summa scapularum pars, tum interni musculi intercostales. At facili expirationi * musculi famulantur abdominis: uiolentæ autem, * externi musculi intercostales. Atq; hoc quidem modo res musculorũ se habet. Porrò nerui duo qui ad septũ pertingunt, ex cõnexione inter quartum & quintum colli uertibulũ procedentes, in ipsam septi neruosam partem se inserunt. Qui uerò à spina dispergunt in musculos intercostales, transuersim progrediuntur ad pectus. At qui in alios musculos respirationis opifices feruntur neruí, ferè omnes ex spinali medulla oriunt. Voluntas igitur similis equiti existit, qui habenarum motu equos ipsos impellit. Habenis autem sunt nerui similes, quemadmodum equis musculi. Sic uerò & utilitas extremũ est respirationis uotum, perinde ac uictoria artis aurigandi.

Musculi abdominum.

Respirationis partes sunt quatuor.

Spirationi faci li uiolẽtæq; quæ organa inseruiant.

Septi transuersi nerui.

Musculorum inspirationis inseruientium nerui.

Voluntas est equiti similis.

Nerui habenis sunt similes.

Musculi sunt similes equis.

GALENI PERGAMENI de difficultate respirationis liber primus.

Qvod respirandi difficultas respirationis quædam sit læsio, nomen apertè indicat. Cũm igitur id quod secundum naturam habet, unum atq; idem sibiq; semper simile existat, ueluti regula quædam: uarium autem atque dissimile multiplicibusq; erroribus inuolutum, ac proinde & infinitum numero, & arte incomprehensibile, quod præter naturã: impossibile certe est, huius immensitatẽ certis terminis comprehendere, citra cognitionem eius quod habet secundum naturam. Cũm itaq; unum sit hoc, & animali cõmodum, palàm est etiam id moderatum existere. Quare immoderatũ fuerit, quod præter naturam habet. Cũm igitur immoderatum omne duplex sit genere (aut enim deest quid ab eo quod secundum naturam habet, aut excedit) tot sanè in seipso particulares differentias sortietur, quot possibile est rem ipsam suscipere, circa moderati excessus defectusq;. Suscipit autem simplex duplices: compositum uerò ex pluribus, duplicatas, iuxta numerum eorum ex quibus constatur. At uerò, cũm duæ quidem sint primæ & principalissimæ totius respirationis partes, inspiratio uidelicet, & expiratio: duæ uerò aliæ per accidens, nimirum quæ interueniũt cessationes: in quatuor sanè his uniuersa consideratio de respirandi difficultate consistit. Quare oportebit omnino unam ex prædictis, aut plures, aut simul omnes uitiari, aut corrumpi, ut respirandi difficultati sit locus. Fuerit autem optimum, simplicem appellare respirandi difficultatem, quæ unam tantùm respirationis partem occupat: compositam uerò, qua plures læduntur. At cũm posterius sit semper compositum simplicibus, à simplicibus auspicabimur respirandi difficultatibus. Quando quidem igitur ex ijs quas diximus partibus, duo motus sunt, inspiratio uidelicet, expiratioq;: duæ uerò hos cessationes distinguunt: ac generatio quidem motibus composita est, cessationibus uerò simplex: manifestum utiq; fuerit, immoderationes illorum, plures: cessationum uerò, binas tantum produci. Hæ namq; simplices existentes, iuxta temporis quantitatem solùm differentias sortiuntur: motus uerò nõ solùm iuxta hanc, sed iuxta quantitatem etiam spacij localis, per quod instrumenta respirationis mouentur. Itaq; duplices erunt immoderationes ipsorũ, quemadmodum & cessationũ, utræq; iuxta temporis quantitatem deductæ, secũdum quas aut ueloces aut * tardi motus dicuntur: duæ uerò adhuc aliæ, iuxta quantitatem distentionis instrumentorũ distinctæ, quarum nimirũ ratione, aut * magni, aut parui appellantur. Siquidem inseparabilia sunt ab omni circa locũ motione, tum tempus, tum spacium, per quod id quod agitur motu, mouetur. Quemadmodum autem motui propria sunt uelocitas atq; tarditas, ita & quantitati cessationũ, raritas & densitas. Præterea cũm & ipsa respiratio ex contrarijs motibus per cessationes distinctis cõposita sit, densam ipsam reddet breuitas cessationũ, raram uerò longitudo. Atq; hæ sanè uniuersæ sunt simplices respirandi difficultates. Cũm itaq; respiratio ex duobus contrarijs motibus constet, inspiratione uidelicet, & expiratione: necnon ex cessationibus binis: ostensiones utiq; circa motus contingent, in uelocitatẽ & tarditatem, magnitudinemq; & paruitatẽ: circa cessationes uerò, in raritatem & densitatem. Nec præter has, simplicem aliam difficultatis respirandi differentiam reperies. Porrò cũm unũquodq; ab ijsdem potius ut melius redditur, per quæ omnino produci solet: certè si sciuerimus à quibus causis respiratio producitur, sciemus etiam & respirandi difficultatis causas. Igitur animalis facultas thoracem mouet, cum quo simul pulmo mouetur: ad distentionẽ cuius sequitur inspiratio, sicuti ad contractionem ipsa expiratio. F[illegible] tum principalissima respirationis utilitas, est conseruatio caloris natiui, animalisq; spiritus nutricatio. Si ergo & facultas, & usus, & unumquodq; organorũ optime habuerint, iuxta naturæ legem animal respirabit: sin uerò ex eis fuerit quicq; uitiatũ, iuxta illud etiam respirationem impediri est necesse. Inquirendũ igitur iam, quænam causæ esse possint respirationis celeris. Enimuerò si illud est uerum, eandem utilitatem à respiratione quidem, ei qui circa cor est calori à pulsi-

Dyspnœa est respirationis læsio.

Vnum esse quod secundum naturam est.

Varium esse quod præter naturã existit.

Immoderatũ omne esse duplex.

Respirationis partes præcipuæ duæ.

Dyspnœæ simplex quæ sit, & composita quæ.

Inseparabilia ab omni loci motione tempus & spatium per quod mouetur.

Motus propr.

Cessationes propr.

Respirationis simplices differentiæ.

Respirationis utilitas propria.

Vsum eadem respirat. & pulsus.

à pulsibus uerò, ei qui per totũ animal est dispersus, contingere ac uelox quidem pulsus, sicuti & omnis motus, ab utilitate urgente, facultate integra, & promptis organis perficiatur (quæ quidẽ à nobis alibi sunt demonstrata) eædem certè esse possint causæ uelocis respirationis. Possibile tamen est utilitate sufficienter urgente, etiam si facultas moderatè debilior sit, quandoq; motum fieri uelocem. Si uerò magis debilitetur, nõ amplius possibile est uelocem actionẽ fieri, sed pro ueloci densam. Omnis autem densitatis actionum una causa assignatur, prioris uidelicet actionis defectus, siquidem illa urgente, cogitur se stinare expeditius.* Porrò sermo à nobis habitus in cõmentarijs de pulsibus, respirationi uidetur fuisse cõmunis. Primũ quidem, nam de omni motu illic disseruimus in uniuersum. Deinde, quia parum abest, quin omnis respiratio pulsui proportione respondeat. Quippe similiter ut ille, est composita ex contrarijs motibus per cessationes distinctis, atque eiusdem utilitatis gratia contingit. Præterea ex partibus eius, inspiratio quidem consimilis existens pulsus dilatationi, insitam caliditatẽ refrigerat, expiratio uerò, ueluti contractio pulsuum, fumidum sanguinis excrementũ excernit. Quin & ad nutritionẽ animalis spiritus ambas actiones conferre, & ex cessationibus, eam quidem quæ post dilatationẽ fit, breuiorem esse, quæ uerò contractionem sequitur, longiorẽ ambobus cõmunia existunt. Eiusdem autem causarũ concursum in igniendo respirationis, quem uelocitas, postulat, uidelicet utilitatem urgentem, facultatis robur, & promptitudinem organorũ. At tarditas paruitasq; non omnino opus habent cõtrarijs omnibus simul, sed unum ex ipsis prorsus adesse oportet, plura non est necesse. Quemadmodũ igitur si paruum sit aucta caliditas, perspicuè maior, nõ tamen uelocior: sin autem plurimũ, & maxima & uelox & densa inspiratio redditur. eodem modo ubi caliditas secundum naturam imminuta fuerit, alijs causis immotis manentibus, necesse est paruam, tardam, & raram inspirationẽ fieri sed paulò tamen quàm secundum naturam minorem, multò uerò tardiorem, plurimũ autem rariorẽ. Robusta enim existente facultate, non est possibile multò minorẽ fieri dilatationem. Sed si quæ ad utilitatem pertinent, admodum exoluantur, plurimum cessationẽ fieri uerisimile est. non tamen propterea omnino tardè moueri, modò facultas robusta sit. Porrò quum aucto calore, eadem & in animali spiritu ad nutritionem urgente, species erunt respirationis difficultatis, eius uidelicet quæ circa * inspirationes consistit.* Quemadmodũ etiã immoderatio fuliginis easdem respirãdi difficultates circa expirationẽ efficiet, quæ circa respirationẽ relatæ sunt. Veloces quippe erũt, & magnę & dẽsæ, ubi multa eiusmodi superfluitas collecta fuerit. tardæ autẽ & paruæ & raræ, circa affectiones contrarias.* An igitur ratio poscit, reluctatur autẽ aliquid eorũ quæ euidẽter apparẽt? Ego sane omnia hæc circa ætates, regiones, uniuersas cõstitutiones aeris ambientis, exercitia denique & morbos, maximè consentientia reperio. Vbi enĩ abundat caliditas, ueloces, magnas, & densas uidere est inspirationes fieri: ubi rursus frigiditas, contrarias, nempe tardas, paruas, & raras. At uerò quibus animalis spiritus euacuatur, & ob id etiam nutritione habent opus, hi nõ solum ualde, sed & citò & densè inspirant: quibus nihil uacuatur, hi contrariã illis habent inspirationis speciem. Si uerò ambo concurrant, & caloris augmentũ, & spiritus consumptio, hi omniũ maximam, & uelocissimam, & densissimam inspirationẽ sortiuntur: & maxime si ambo fuerint aucta uehementer: quemadmodum ubi ambo fuerint admodum imminuta, minimæ, tardissimæ, & rarissimæ fiunt inspirationes. Ipsa etiam expirationis species, si quidem multæ fumosæ superfluitates collectæ sint, maxima, uelocissima, & densissima erit. Si uerò paucissimæ penitus fuerint superfluitates, minima, tardissima, rarissimaq;. Etenim ex ætatibus omnes quæ in augmento sunt, magnam, uelocem, & densam facere inspirationem cernimus: quæ uerò decrescunt, raram, paruam, & tardam, propterea quòd illis caliditas amplior, his longè minor existit: & illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore congerere est necesse, his uerò cõtabescere. Tum uerò cum in ætatibus quidem crescentibus, ob insiti caloris robur, atque adeo ob ipsum augmentũ, maxima humorũ copia absumatur: in decrescentibus autẽ, quantum necesse est ad ipsam uitam duntaxat, utpote quæ neq; augescunt amplius, & iam sunt perfrigeratæ: meritò sanè illis uelox, magna & densa, his uero uersa, per omnia cõtraria editur expiratio. Quemadmodũ uerò secundum ætates, ita & iuxta tempora, & regiones, & omnes ambientis constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habent: in calidis quidem ad magnitudinẽ, uelocitatẽ, & densitatem, mutatæ: in frigidis uerò, cõtrario modo. Quinetiã in exercitijs uehementioribus (quòd in eis augentur quidem caliditas, absumatur autẽ animalis spiritus) ualde, uelociter, & densè respirare solemus: quiescentes uerò, paruè, tardè, rarèq;: quando quidem sic marcescit caliditas, spiritus autẽ neq; in totũ, aut omnino modicè absumitur. Ex balneis etiã, calida quidem, uelocem, magnã, & densam faciũt respirationẽ: frigida uerò, contrariã. Porrò in somnis, magnitudine & uelocitate motus, expiratio inspirationẽ excellit: quando ciborũ cõsumptiones & concoctiones maximè tum perficiuntur. Vnde uerisimile est, coaceruari in illis plurimũ fuliginosi excrementi. At per affectus febriles, maximè ubi circa aliquod respirationis organũ, aut circa cor, maxima caloris copia est collecta, omnis respiratio magna, uelox, & densa redditur. In quibus uerò perfrigeratus est calor, cõtraria prorsus. Atq; his etiam, ut in alijs oĩbus, pulsus & respiratio proportioni habere uidentur. Neutrũ namq; ipsorũ in totũ perire est possibile, quãdiu uixerit animal, etsi interdũ ob paruitatẽ nõnullis perijsse putentur. Hoc autẽ discrimen est inter respirationẽ & pulsum, quòd illã quidẽ, cùm sit animale opus, uoluntas possit coercere, ac proinde in uarias species mutare, uel si utilitas bona sit, & facultas integra, & organa respirationis ad operãdũ promptis-

Inspirationes ob caloris excessum, quales. Inspirationes ob immodicum frigus, quales. Inspirationes ob exhaustũ spiritum.

Expirationis species pro causarũ differentijs uariantur.

Augescentiũ & decrescentiũ inspirationes.

Exercitijs uehementioribus augetur quidẽ caliditas, spiritus autem animalis absumitur.

Balneis quidem ... respirationes.

Expiratio in dormientibus cur magnitudine et uelocitate ipsã inspirationẽ excedit.

Respirationum perspectio in ... quale.

Respirationis & pulsus.

Vita manente nec pulsum, nec respirationem omnino perire possibile.

Respiratio est uoluntarium opus.

Pulsus est naturalis actio.

sima: pulsus autē, utpote existēs opus uitale, nec supprimi, nec uariari possit, quandiu tres illæ causæ inculpabiles cōspirarint in unum. Ob idq; circa inflammatas partes dolor uehemens ob arteriarum motū oritur, quòd in nostra manu nō sit motum facere magnitudine minorē, aut uelocitate tardiorem.

Respiratio inflāmati thoracis.

Thorax itaq; unum ex respirationis organis, quādoquidem respiratio motus uoluntarius existit, ad similitudinē crurum mouebitur. Quamobrem si sit inflāmatus, & ad motum cogatur, tardius multò q̃ oportebit, dilatabitur, ac proinde cum respiratione difficili, animal in discrimen suffocationis perducet. Cæterum ne suffocet, densiores actiones edit, nō amplius tantùm cessans, quantū solebat cùm secundum naturam haberet. Quamobrem tunc est necesse totam respirationē fieri paruam, tardam, & densam, multoq; sanè minorem, q̃ par est, nō autem ita multò tardiorem. Dolor quippe nō adeò grauiter uexat thoracem, ob motus uelocitatem, sicuti ob magnitudinem dilatationis. Quòd si solus dolor thoracis particulas affligat, manente calore cordis intra naturæ terminos, tunc motus thoracis manifestè tardior redditur. Si uerò ardor quidam in ipso corde oboriatur, uelocitas quidem minimè exoluitur, aufertur autē hîc etiam multū de magnitudine, pro qua densitas generat, ob urgentē utilitatē. At quæ ob solum

Dyspnœa ob solū ardorem producta, qualis.

ardorem contingit dyspnœa, ea magnū & uelocem & densum spiritum efficit. Ob idq; magnitudine tantùm & uelocitate, ab ea quæ propter dolorem solùm orta est, distinguitur. Quæ uerò ex ambabus causis coëuntibus generatur, ab ea quidem quæ ob ardorem fit, sola paruitate differt ab ea autem quæ propter dolorē, sola uelocitate. Cæterùm difficultas respirandi ob perfrigerationem naturalis caloris, paruum, tardum, & rarum spiritū reddit: cùm aliatum nulli simul tarditas & raritas accidat. At quauis in defectibus & excessibus caliditatis, ipsa respirationis species à rhythmo naturæ excedit, tantū etiam cum pulsibus cōmuniter & eodem modo habet. Differt autem ab illis, in eis quæ ob dolorificos organorū affectus accidunt. Nam reliquæ affectiones instrumentorū, quæ citra dolorem per obturationes, aut durities, aut compressiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, consimiles uariationes in utrisq; actionibus, animalibus & uitalibus faciūt. Quippe in id genus affectibus, paruus & uelox, & densus spiritus redditur circa pulsus & respirationes, necnon inæqualis, quæ uel præcipua earum affectionū est nota.

Spiritus inæqualitas, quarū affectionum sit nota.

Ac paruus quidem tunc spiritus agitur, propterea quòd ob angustiā susceptoriorū instrumentorum, paucior q̃ oportet attrahitur. densus autem, quia nō expletur uotū utilitatis: atq; ob eandem causam densus. Vt autem quæ respiratorijs instrumentis sunt propria cōmemorem, tumores præter naturam, qui circa uentrē, hepar, splenem, colon, hisq; coniunctas partes consistunt, ob septi transuersi coarctationem, paruum & uelocem & densum faciūt spiritum.

Tumores præter naturam coarctantes septum trāsuersum, paruum, uelocem, et densum faciunt spiritum.

Iuxta eundem modum & aqua inter cutem laborantibus, & gerentibus uterum, & ijs qui se supra modum cibo expleuerunt, & qui prominentē uentrē habent, huiusmodi fit respirationis species. In orthopnœa etiam (quæ erecta ceruice spirano est, fitq; collectis uiscidis & crassis humoribus circa asperas pulmonis arterias) & similiter ubi circa pulmonē aliquid indurat, aut tuberculum gignitur premens atq; coarctans ipsam arteriam asperam, paruus, densus, uelox q; spiritus reddit. Ad eundem modū si in thorace tuberculū tale cōstiterit, paruus & densus & uelox spiritus generabitur. occupante nimirū tumore præter naturam, pulmonis regionē, in quā dilatatus extendebatur.* Perinde autē est, ad hoc ut compressus pulmo nō possit sufficientē aerē attrahere, siue thorax totus angustus reddat in affectu quouis, siue media regio occupet à quibusdam præter naturam corpusculis, siue ipse etiā pulmo induret, aut obturet, aut intumescat, ueluti in peripneumonicis uitijs cōtingit. Vna enim in ijs omnib. cōiuncta est causa, ob quā parua inspiratio redditur, coarctatio uidelicet asperæ arteriæ. Cæterùm paruitatem inspirationis densitas & uelocitas sequitur, si facultas robusta fuerit. At cùm iuxta pulmonē affectus ipse consistit, q̃uis thorax distendi plurimū possit, parū tamen inspirāt. ita etiam ubi intermediæ ipsorū organorū regiones fuerint occupatæ. Vbi uerò totus thorax aut fœribus, aut aliter paruus & angustus reddit, tunc distentionē paruam efficiens, pulmoni causa est uelocis inspirationis: quemadmodū & septum transuersum, quādo ab aliqua mole iuxta infernam regionē opprimitur. Porrò suppuratorum affectio, q̃uis sæpe ex pleuritide oriatur, his proximè relatis annumerabitur, quæ uidelicet iuxta pulmonē coarctationē citra dolorem faciendo, paruā reddunt inspirationē.*Quo modo igitur hæc respiratoriorū organorū uitia citra dolorē consistentia, ab ijs quæ cum dolore fiunt distinguentur, si & paruus & densus utrisq; similiter spiritus redditur: Motus uelocitate. In affectib. siquidē dolorificis modicè respirant & dense, nō tamen uelociter, nisi fortè etiā febris adsit. Qua præsente, licet iuxta paruitatē & uelocitatē respirent similiter, tamen densitudine distinguuntur. quippe non modicè densatur ipsis spiritus, id q̃d nō euenit illis, qui ob solam coarctationē instrumentorū difficulter respirant. Quin & expiratio febrientibus maior simulq; calidior est, quod nō cōtingit ijs, qui ob coarctationē parum & dense expirant. Verùm in doloribus organorū respirationis, minimè quidem ob affectionē ipsam, sed ob actionis facultatē, quæ animalis existit, spiritus paruus & densus reddit. At species difficultatis respirandi, quę ad coarctationē pulmonis cōsequitur, nihil opus habet facultate ad sui generationem. Perspicuū igitur est, quòd amplius in magnis thoracis motibus dolore uexant partes quæ in uentre cōsistunt, minus uerò in paruis: et ob id paruus & densus erit spiritus, nō solùm in pleuriticis, sed & quibus stomachum, aut uentrem, aut hepar, aut splenem, aut peritonæū, aut intestina, aut præcordiorū musculos, dolorifica affectio infestat cùm nimirum ea omnia partim appensa sint, partim agnata respiratorijs organis, atq; ad eorum motū moueantur, ac proinde offendantur in respirationibus. Quare illis etiā non

Respiratorii organi prouidentiam necesse, qua summi, ne grauius dolore affligatur animal.
Pulmo sine est sensu.
Spiritum paruum & densum, doloris esse signum.

non uulgaris prouidentia est, ut * ne grauius dolore affligatur animal. Quod uerò ad pulmonem spectat, parũ abest quin omnino sensus sit expers. Itaq; licebit pronunciare iam nobis in uniuersum, paruum & densum spiritum signũ esse doloris, nõ modò respiratoriarũ particularũ, sed etiam aliarum omniũ, quę cum respirationis organis cõmouentur. Igitur naturales facultates omnes, semper necessarijs sibi operibus uacant, & nunquam torpent, aut negligentes sunt: quæ uerò sub uoluntatis potestatem cadunt, eæ sæpe, ubi uoluntas ipsa circa alias actiones detenta fuerit, negligentius perficiũtur. Quare qui animi alienatione laborant, animalium actionum obliuiscuntur, quas omnes, ut longo interposito tempore faciũt, sic confertim & magnas.

Alienati mente obliuiscuntur animalium actionum, quas postea confertim & magnas obeunt.

Cæterũ si quis minus quàm oportet bibat, non ad dies tantũm, sed ad integros menses durare posit: sin uerò minus q̃ par sit respiret, nec minimam diei partem durare queat. Proinde respirationis utilitas nõ expleta in ijs qui cõmoti sunt mente, solicitè ad actiones excitat: quibus sanè maximis, totũ illud recuperat, quo per cessationis tempus fuit defraudata. Atq; ita nõ rarus modò, sed magnus alienatorũ mente spiritus redditur, tantoq; quàm cõuenit maior, quantò uidelicet rarior contrà quàm in potu contingit: multò enim rarius, paulò uerò plus bibunt.

Alienatis mente, rarus & magnus spiritus redditur.

Porrò ubi secundum naturã se habent organa, quantitas spiritus semper est ipsorum distentionibus similis: nõ autẽ cùm præter naturã fuerint disposita: nam posibile aliquando est plurimũ distendi thoracẽ, uerũ ob coarctationẽ pulmonis, aut ob aliam causam, paruum inspirari aëris externi. Nequaq̃ igitur ad affectionũ omniũ spiritalium instrumentorum proportionẽ, sed solũm asperarũ arteriarũ, inspirationes fiunt. Sufficit autem ad dignoscenda omnia hæc, inspicere quantus aër inspiretur, & quantus per expirationem reddatur.

Spiritus quantitas distentionibus organorum spiritalium semper proportione respondet, quàdiu pro natura modo se habent.

* Etenim cõtractiones thoracis citra abdominis musculorũ concitationem, nunquã magnam possunt facere expirationẽ. Quæ uerò illorũ etiam impulsu fiunt, quæq; efflationes existunt, magnitudinis sunt opifices. Vt autem ad compositas respirandi difficultates ueniamus, cùm aliqua sit magna inspiratio, & aliqua uelox, sintq; contrariæ his parua & tarda, necessum est quatuor fieri omnes inspirandi compositas difficultates: magnam uidelicet & tardam, magnã & uelocem, paruam & tardam, paruam & uelocem totidemq; similiter expirationis.

Inspirandi compositæ difficultates sunt numero quatuor totidemq; similiter expirandi.

In cessationibus uerò imposibile est cõpositam respirandi difficultatis speciem fieri, cùm una tantùm in eis opposita habeatur, iuxta raritatem & densitatem consistens. At uerò ipsis motibus mutuò inter se collatis, inspiratione dico cum expiratione, species quædam erunt consonantiæ totius respirationis. Posibile est enim inspirationem fieri magnã, expirationem autem paruam: aut uice uersa, paruam inspirationẽ, & expirationem magnam aut utrasq; paruas, aut utrasq; magnas sic & ueloces, aut tardas utrasq; aut alteram uelocem, alteram tardam.

Inspirationis cũ expiratione collatio.

Quin & inæqualis est aliqua respiratio, quemadmodũ & pulsus, tum circa motuũ cõiugationes, tum circa motũ unũ. Similiter & ordinata & inordinata fieri respiratio potest, perinde ac pulsus.

Respirationem dari inæqualẽ.

Respiratio ordinata, inordinataq;.

Et sanè quot differentiæ inæqualium pulsuum, tum circa unũ motũ, tum circa plures consistentiũ existunt, tot etiam reperiuntur respirationum. Etenim si inspiratio aut expiratio uarietur, siue ex tarditate in uelocitatẽ, siue ex uelocitate in tarditatẽ motu transeunte, cõpositam siue inæqualem ipsam actionẽ dicemus. Similiter si cessatio aliqua intercepterit, secueritue alterum motum, siue inspirationem, siue expirationẽ, compositam etiam esse dicemus tunc eam quæ interrupta est, utra tandem ea existat. Aliquando autem, licet rarò, est uisum in uno eodemq; homine simul intercipi utranq;, nimirum à collecta in arterijs asperis tanta humorum colluuie, quæ suffocare animal posset, ob pleuritidẽ perniciosam, aut peripneumoniam, aut deniq; suppurationẽ non expurgatam. Quemadmodum etiam ob arteriarum læuium obturationes compreßionesq;, interdum pulsuũ inæqualitas gignitur. Ob facultatis præterea imbecillitatem, quæ una uice nõ potest ipsam actionem perficere, ut in pulsu, sic etiam in respiratione, est quando inæqualitas cernitur: hoc tamẽ interiecto discrimine, quòd ad ipsam sanè respirationem, quandoquidem actio animalis existit, plurimum ipsa uoluntas confert: nihil autem ad pulsuum motus, quòd ij à facultate uitali proficiscãtur.

Respirationis inæqualitas unde soleat accedere.

Vbi igitur uoluntas nihil ad actionem cõducit, ut in pulsuũ inæqualitate, eadem prænotio affectionis est in uniuersis hominibus. Vbi uerò aut totum, aut plurimũ confert, ut in ipsa respiratione, ibi amplius mores ægri expendere oportet.

Mores ægri quãdo expendendi.

Sed quemadmodũ differentia facultatum efficientium actiones, tum circa pulsus, tum circa respirationes, differẽtes prænotiones facit: sic etiam circa ipsam organorũ naturã, quædam indicationis alteratio erit. Pulsus enim per læues arterias, respiratio uerò tum per asperas, tum per musculosum genus perficitur. Primò siquidem animalis facultas mouet musculos ad respirationis generationẽ: hi thoracem: qui tandem pulmones cõmouet, quorũ pars asperæ arteriæ existunt, in quas aër qui inspiratur, illabitur.

Pulsus per læues arterias fit.
Respiratio fit per asperas arterias, et musculos.

Quemadmodũ igitur harum coarctationes totam respirationẽ sæpe inæqualem reddunt, sic & musculorum aberrantes motus & inordinati. Atq; illarum quidem, ut receptaculorum spiritus: horum uerò, ut organorũ motionis est noxa. Cæterùm coarctationis in arterijs asperis, tumores præter naturam declarauerim reos. Porrò affectiones simul & aberrantes motus musculorum existunt, conuulsiones, concussiones, atq; tremores, ob quos nimirum respiratio inæqualis reddetur.

Musculorũ affectiones & aberrantes motus.

Omniũ itaq; respirationis inæqualitatum, aut asperarum arteriarum coarctatio, aut thoracis musculorũ aberrans motus, aut facultatis ipsam efficientis debilitas, in causa est.

Respirationis inæqualitatis causa.

Musculorũ igitur genus proprium & priuatim destinatum respirationibus est, præter pulsuum rationẽ. Præterea facultatis quidem respiratoriæ arbitriũ, uoluntati permissum est: uitalis autẽ facultas, nullũ dominũ superiorẽ agnoscit, sed prorsus libera existit. *Quin etiã eximiũ quid ad inæqualitatis generationẽ

Respiratio est arbitrio subdita.
Vitalis facultas est libera.

respiratio habebit, præter pulsuum rationē: dum uidelicet partim quidem à sola proficiscitur facultate animali, partim uerò à complexu ipsius cum doloribus. Porrò in delirijs superat quidē raritas & magnitudo: apparet autē quædam inæqualitas, & ordinis perturbatio, tum iuxta plures respirationes, tum iuxta unam solam: quòd nimirū * spectra & phantasmata aliquādo plus, aliquando minus, rationem à naturalibus operibus reuocent. In doloribus etiam instrumentorū cōtingit totam respirationē inæqualem & inordinatā reddi, cùm neq; in illis etiam expleat utilitas iuxta actiones singulas. quippe nec uelociter, nec densè, nec amplius thoracē distendere possunt. Omnia enim hæc ipsis molesta sunt, & præsertim magnitudo: deinde uelocitas: postremò autē densitas. Dolentibus nanq; minus molestum est per longius tempus, quàm per breuius moueri. Cæterū dum ob ipsorū motuū imminutiones, parū abest quin animal suffocetur, uoluntas tunc cogitur ad aliquod tempus maiorē facere respirationē, & multò uelociorē, & priore densiorē. At cùm in eiusmodi actionibus utilitas quidem expleatur, animal uerò affligat doloribus (omnia siquidem quæ utilitatem explent, exacerbant dolores) uoluntas rursus à magnitudine & uelocitate & densitate deflectit aliquando plus, aliquando minus: utpote quę cōsilij inops, nec sistere actionē possit, ob suffocationis periculū, nec reperire aliquā doloris medelam. quare modò ad hoc, modò ad illud transit. Vnde tum inęqualitas circa singulas & omnes deinceps respirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio oritur. Siquidē ex corruptione paritatis, inæqualitatū omniū, itemq; ordinis perturbationū generatio cōstat. Paritas quippe cōtinua, æqualitas est: paritas uerò iuxta circuitus, est ordo. Ob idq; ubi paritas cōtinua corrūpitur, gignitur inæqualitas: ubi uerò iuxta circuitus euertens, ordinis perturbatio introducitur. Cæterū quàmuis multa inæqualitas & ordinis perturbatio in eiusmodi affectionibus incidat, superat tamen id genus respirandi difficultatis, quod iuxta paruitatē & densitatē cōsistit. Quare rectè uidetur dictū, quòd ad omnia dolore afflicta organa, quæ cōmouentur circa respirationes, paruus & densus spiritus consequatur: & iuxta eandem rationē in delirijs magnū fieri & rarum spiritū, idq; inæqualiter: nunquam autē paruū & densum. Igitur inspiratio magna simul & uelox, ob utilitatē urgentem, prompta organa, & integram, aut certè parū remissam, gignitur facultatē. At magna simul & tarda, solis mente motis cōtingit, atq; his non semper. Conspicua autē etiam hic est ex prædictis, causæ cōsideratio: quemadmodū etiā, cùm paruā habent inspirationē & tardam ij, quibus calor insitus est nimis perfrigeratus. Quæ restat adhuc cōiugatio quarta, paruitas erat cum uelocitate: fitq; penitus in nulla affectione simplici, quemadmodū neq; magna simul & tarda, quam aliquando alienatis mente accidere diximus: sequitur tamen utplurimū, ubi simul dolor & utilitatis incrementū concurrūt. Ad eundē enim prædictis modū etiam in cōiugationibus circa expirationem perscrutari ipsas affectiones oportet.

Deliranti um respiratio qualis.

Dolores organorum respirationis, reddūt actionem ipsam inæqualem inordinatamq;.

Vtilitatem explentia exacerbant dolores.

Paritatis corruptio, cuius sit causa.

Aequalitas quid. Ordo quid.

Respirationis dolentia organa, qualis consequatur spiritus.

Delirantiū spiritus magnus simul & rarus.

Inspirationis magnæ & uelocis causa.

Inspiratio parua simul & uelox.

Nam & in his, aut facultatem, aut aliquod organum læsum, aut caloris modum alteratū deprehendimus. Si igitur quis fumosa caliditate in corporibus redundante, expirationem magnam simulq; uelocem fieri dicat, nō utiq; errarit. Manifestum est autē quòd & facultatē integram tunc esse oportet, & ex organis nullum uitiatū. Similiter autē magnā simul & tardam in quibusdam delirantibus fieri, eodē modo quo inspirationē, contingit. Sic paruā simul & tardam fieri ijs, quibus nullum fumosum excrementū fuerit collectum. Sicuti tum paruam, tum uelocem illis, qui cùm recrementū fuliginosum collegerint, dolēt etiam aliqua parte earum quæ circa respirationem mouent. Ad dissonantias autē deueniendo motuū respirationis, si tardior quidem & minor quam secundū naturā sit inspiratio, expiratio autem & uelocior & maior, dicemus sanè imminutum esse calorē secundū naturā, auctum uerò excrementū fumosum. Si cōtra, inspiratio quidem sit magna & uelox, expiratio autē parua simul & tarda, auctū naturalem calorē dicemus, nullūq; inesse recrementū fumosum. Porrò simplices respirandi difficultates, plurium affectionū cōmunes existunt: ob idq; nil certi indicant. Coniugatæ autem alijs, ad iudicium minimè fallax perducunt. Magnitudo siquidem * inspirationis, ipsa per se respirandi quędam difficultas est simplex, uerùm nullius certæ cognitionis est signū. Nam & urgente utilitate, & læsa fieri mente assolet. At si cum densitate consistat, utilitatem urgentem: si uerò cum raritate, delirium indicat. Similiter & cùm per seipsam paruitas nil certi sit, aut dolere afflictam particulam aliquā, aut exolutam utilitatem ostendit: at densitati iuncta, dolorem: si cum raritati, utilitatis exolutionē portendit. Per se etiam nec rara quidem, nec densa firmi quicquam ostendunt. At densa simul & magna, utilitatis augmentum indicat: densa uerò simul & parua, organi alicuius quod inter respirandum mouetur, dolorem. Rara similiter, si cum magnitudine quidem coeat, delirium: si uerò cum paruitate, perfrigerationes ostēdit. Atq; ob id sanè omnium compositarū respirandi difficultatum hæ quatuor ultimæ coniugationes sunt utilissimæ. Fiunt autē, differentijs actionū iuxta magnitudinem & paruitatē, ad cessationū differentias permistis. Cæterū ex cessationū oppositione (quæ nimirū tantū est penes raritatem & densitatem) alijs differentijs permista, quatuor etiam oriuntur coniugationes. Prima quidem est densa & uelox. secunda, densa simul & tarda. tertia, rara & uelox. quarta denique rara simul & tarda. Nullum tamen certæ cognitionis signum simpliciter & necessario exhibent, quemadmodū priores quatuor: quare his ad priores notiones utriq; indigemus, cùm minime si quid significēt, id iam distinctū per priores illas habeamus. Porrò si quis ægrotantis facultatis respiratoriæ, omnisq; facultatis animalis, præcipue refrigeratæ, propria signa cupit habere, is alarū nasi motū habebit, & omniū musculorū qui circa scapulas sunt, actionē, & cōfertim factā contētā thoracis. Quādo enī hic debilius quàm expediat mouet, circa respirationes quidē, spiritus ductu nasi alæ adiuuāt: circa expirationes autem

Expiratio magna & uelox causa.

Expiratio magna simul & tarda, in delirantibus.

Expiratio parua simul & tarda, quibus.

Expiratio parua simul & uelox quibus.

Dissonantiæ motuum respirationis.

Respirandi simplices quibus, sed coniugatæ iudicant minimè fallax.

Respirandi facultatum compositarum, quæ sint utilissimæ coniugationes.

Cessationum respirationis oppositione, quatuor alias oriuntur coniugationes.

Respiratoriæ animalisq; facultatis refrigeratæ propria signa sunt. Nasi alæ, & musculi adiuuant.

autē, thorax confertim delabitur, nō autem paulatim demittitur. Etenim cōcidentia differt a demissione quod illa quidem, facultate ægrotante fiat hæc autem, integra & ualente eadem. Etenim septum transuersum thoracis tensionē adiuuat, solumq; illam per expirationes resoluit, nōnihil etiam opitulantibus intercostalibus musculis, per quorum actiones ipsi fiunt efflatus. Cūm autē duplex existat cessatio in respirationibus, una ante inspirationē, altera ante expirationem uter sanè motus offendatur, cessationē præcedentem, ab eo quod secundum naturam habet, immutat. Duplici igitur existente in motibus offensione, ac duplici item in cessationibus utilitatis quidē defectus, diuturni temporis semper cessationes efficiunt redundantiæ uerò, breuioris. Itaq; abundantia caloris secundum naturam, reddens inspirationē magnā, statim etiam præcedentē ipsam cessationem, breuis temporis efficit. Abundantia uerò caloris præter naturā, fuliginosiq;, ut expirationem magnam, sic etiam cessationem præcedentē reddit breuiorē. Quare magnus & densus penitus fit spiritus, ubi caliditatis genus redundat. Sic etiam si sublata utilitas sit, ob caloris uidelicet imminutionem, ubi quidem naturalis calor imminutus paruam reddit inspirationem, etiam longa cessatio præcedit. Vbi uerò calor præter naturam deperditus fuerit, parua quidem expiratio, longa uerò ante ipsam cessatio accidit. Sæpenumero uerò calor præter naturam est auctus, imminuto calore secundum naturam. Atq; ita cessatio ante expirationem * breuis temporis redditur; altera uerò ante inspirationem * longioris. Vtrum enim ex motibus ipsa urgebit utilitas, is præcedentē cessationem cunctari non permittit.

GALENI PERGAMENI de difficultate respirationis liber secundus.

PRopium itaq; desipientiæ symptoma est, magnam & raram, hoc est, per longū tempus, respirationē facere uidentur; ambæ hæ, ueluti obliuiosæ actionis affectus esse. Nam immoderatam facere spiritus attractionem, rursumq; immodicē quietem, eius est, qui nec quando desinere ab actione oporteat, nouit, nec quando rursus incipere sed in utrisque mensuram egreditur, ob conuenientis ignorationem. Cūm igitur respiratio animale opus sit, desipientes autem habeant oblæsam rationem, obliuiosiores tum circa actiones, tum circa ipsarum interstitia fiunt. Quamobrem & actiones & quietes in multo facientes tempore, hoc modo magnitudinem & raritatem circa totam respirationem efficiūt: id quod Hippocrates cūm in alijs locis, tum etiam in prænotionibus, sensisse uidetur, ubi ait Spiritus magnus & per multum tempus, desipientiam significat. Quo sane oraculo, magnum & rarum spiritum desipientiæ signum esse contendit: non tamen necessum esse, ut is qui delirat, magnam simul & raram faciat inspirationem. Nec enim inseparabilem magnum & rarum spiritū, sed proprium esse delirij diximus. Quicquid autem proprium existit, haud continuo est etiam inseparabile. Esse quippe geometriam, propriū hominis est, nō autem inseparabile, quemadmodū rationale, existit. Licet itaque dicere ex doctrina Hippocratis, omnibus quidem delirijs magnū & rarum spiritū iuxta propriam ipsorum rationē comitem esse nō autem delirijs omnibus, sed illis tantū, qui nō per aliam quandam affectionē delirio maiorē, habent respirationem aliter alteratam. Hippocrates siquidem aliquando magnū & rarum spiritū fieri delirijs nouit, aliquando uerò ipsius cōtrarium interdum in eodem homine utrunq; uicissim incidere. Porrò qui in mœrore & luctu suspirant, duplici de causa post longum tempus inspirationem magnā efficiunt: tum quòd circa curam, ob quam tristantur, conuersi, per multas ex ordine actiones respirarint minus & rarius, ob idq; tandem cogātur uno actu totam semel explere atq; reparare iacturā tum amplius etiā, propterea q; per mœrores, & spiritus & calor intus moueat, qui quidem hominum facessens negotiū, eum ad maiorē expirationē compellit. At in affectionibus delirantiū, necessitas quidem magnæ respirationis a prima quidem causa, est persimilis: à secunda uerò nō item, cūm nō intro magis q; extrinsecus calor moueat, nisi alia forte quadam accessio fiat. Differunt autem & febris ratione delirabundi ab ijs, qui alias aliquo mœrore cruciantur. Igitur reuocatis in memoriam quæ in primo libro sunt tradita, si a solo delirio peruertatur respirationis cōcinnitas, omnino erit spiritus magnus simul & rarus. Si uerò à solo dolore, paruus & densus. At si conspirent ambo, & dolor * præcelluerit uehementer, obscura omnino alteratio ex delirio erit. Sin autē moderatus fuerit dolor, aut plus quidem à dolore, minus uerò a delirio respirationē alterari cōtinget, aut uice uersa, aut æqualiter iuxta utrunq;. Sic etiā si cum alia quapiam affectione deliriū complexū sit, respirationis speciem interdū aliam efficiet, prout superat, aut superatur, aut æqua potentia est prædita: aut nunc quidem (si ita cōtingat) superat, rursus alio morbi tempore superabitur. At uerò in peripneumonicis, pleuriticis, & in angina, ac breuiter in omnibus quibus aliquid circa thoracem, aut pulmonem, aut etiam in uentre inferiore sit phlegmone (hoc est, tumore dolente, duro & calido) obsessum, paruus omnino & densus spiritus sequitur qualis etiā hydropicos, & eos qui se aut potu aut cibis expleuerūt intemperantius, necnō prægnantes, uentre prominulo præditos, anhelosos, purulentos, atq; eos denique quibus dorsi spina contorta est, comitatur. Verum Hippocrates de his quidem respirandi difficultatibus, quæ sunt uel idiotis notissimæ, nihil memoriæ prodidit. Porrò in pleuritide quatuor mala semper se ostendūt symptomata uidelicet febris ardens, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parua simul & densa existens. Dolor quippe, nō secus q; perfrigeratio, paruā solet facere respirationē: uerùm dolor quidē, cum densitate perfrigeratio autē, cum raritate. Cūm autem splen sit uisus minime obnoxiū dolori, nec septum transuersum, primū & principalissimū

Proprium omne non statim est etiam inseparabile.

Suspirantes ex luctu, cur post longum tempus inspirationem magnam efficiant.

Respiratio delirantium simul & dolentium qualis.

Phlegmone quid.

Spiritus paruus & densus quibus contentis dispositionibus.

Pleuritidis symptomata sunt, febris ardens, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parua nempe simul & densa.

Splen est uiscus minime obnoxium dolori.

Septum transuersum est principalissimum respirationis organum.

respirationis organum, ipsius tumor cõprimat, nisi maximus sit, & caput illius occupet, haud quidem sufficiens est ut respirandi difficultatem ex delirio inductam superet, spiritũ paruum & densum reddens. Quandoquidem opus est dolorem ipsum consistere circa aliquam partẽ, quę iuxta respirationem mouetur, aut aliquod ex organis respiratorijs coarctari, ut paruus & densus spiritus fiat.

GALENI PERGAMENI
de difficultate respirationis liber tertius.

Respirationis difficilis quatuor cõiugationes

RECTÈ autem Hippocrates rationaliq; diuisione usus, sexto popularium morborum libro duas oppositiones difficilis respirationis inter se complicans, eam scilicet quæ secundum magnitudinẽ & paruitatẽ est, illi quæ secundum raritatem & densitatẽ, quatuor in uniuersum fecit cõiugationes: unam uidelicet, magnã & raram: secundam, paruam & raram: tertiam, magnã simul & densam: quartã, paruam & densam. Quibus etiam adiecit ibidem, & reliquas duas cõiugationes, quæ ex collatione inspirationis cum expiratione oriuntur: utputa magnam inspirationẽ & expirationẽ paruam: Inspirationem exiguam, & magnã expirationẽ. Duæ siquidem oppositiones inter se complicatæ, quatuor coniugationes efficiũt. Porrò qui methodicè uelit diuidere, in primis expendat oportet, qualis naturæ existat, quod diuidendũ uenit. Quòd si simplex esse uideatur, quæ iuxta substãtiæ ipsius rationẽ sunt, quot sint, & quæ, ac qualia, considerandum. Si uerò compositũ, utranq;, aut singulas eius partes diuidere expedit: totum uerò, ex modo compositionis. Igitur dictio Hippocratis ita habet: Spiritus parui densi, magni rari, parui rari, magni densi, extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus, alius extendens, alius urgens, dupla intra reuocatio ueluti super inspirantibus, calidus, frigidus. Quod itaq; ex spiritus intrà & extra meatu, totius respirationis actio composita sit, quodq; altera eius pars inspiratio, altera expiratio appelletur, ignorat nemo. Quòd uerò nullius alterius rei, q̃ motus, propria sint uelocitas atq; tarditas, iam est à nobis expositũ. Cæterũ magnitudo & paruitas, ut motui propria sunt, sic omnino inseparabilia existunt ab eo, quod per localem distantiã fertur. Ob idq; iuxta utranq; respirationis partem duæ differentes oppositiones erunt: altera iuxta uelocitatem ac tarditatẽ, altera iuxta magnitudinẽ & paruitatem. Est autem & alia oppositio iuxta densitatem & raritatem consistens: quæ quidem nõ tanq̃ motui, sed tanquã alicui rei ex ipsis distantijs conflatæ, inest respirationi. Quare in his tribus oppositionũ generibus omnes respirationis differentias esse necesse est. In uelocitate quidem & tarditate, propterea quòd hæc propria, & ab omni motu inseparabilia sint. In magnitudine & paruitate, quòd per distantiam * organa respirationis moueantur. Densitas autem & raritas (quæ tertia oppositio est) neutrius propriarum ac primarũ respirationis partiũ proprium

Respirationis differentias omnes in tribus oppositionibus cõprehendi.

Methodicè diuisuris quæ sint cõsideranda

aut inseparabile existit, uerùm totius respirationis pars fit per accidens: quãdoquidem ex duobus contrarijs motibus quiete distinctis cõstat. Hæ itaq; sunt primæ differentiæ totius respirationis. Cæterum cùm respiratio res sit, quæ & facere aliquid, & pati possit, aliud utiq; fuerit differentiarum genus in ipsa, utraq; uidelicet parte æqualiter inæqualiterue perfecta: aliudq; rursus ipsius totius ut compositæ, partibus inter se mutuò collatis. Hæc cùm ita habeant, sciendum primas quatuor differẽtias difficilis respirationis, in proposita Hippocratis dictione assignatas, totius respirationis esse, cùm ad neutrã eius partem raritas densitasue pertineat. Similiter etiam sequentes duas: nam & in ijs duæ totius respirationis partes mutuò inter se conferuntur. Quæ uerò deinceps aliæ duæ sequuntur, ubi ait: Alius extendens, alius urgens (quibus tardus & uelox pulsus significatur) eas sane alterius ipsius respirationis partis proprias, maximeq; substantiales, putandũ est. Tarditas namq; & uelocitas ab omni motu inseparabilia sunt. Quod postea deinceps habetur, Dupla intrò reuocatio, ueluti super inspirantibus, inæqualem inspirationẽ ostendit. Inquirẽda est autẽ eadem oppositio & in expiratione, quam ego omissam puto à transcribentibus, potius quàm ab ipso Hippocrate. Addidit præterea & optimè differẽtijs prædictis, calidum frigidumq; spiritũ. Quanq; certè in Prænotionũ libro, horum tantum, densi, & magni, & frigidi tantum spiritus meminit, tali dictione utens: Spiritus densus existens, dolorẽ, aut caloris esse uehementiam in locis supra septũ transuersum significat. Magnus autẽ & per multum tempus, desipientiam ostendit. Frigidus uerò ex naribus & ore prodiens, ualde iam perniciosus est. Reliquas autem differentias subticuit, tum propter breuitatẽ ueteribus familiarissimã, tum propter altitudinẽ animi, quæ ipsi inerat genuina Hippocrati. Demonstratũ enim à nobis est, q̃ gratus sit semper illi usus, ut qui ea quæ alijs medicis nota sunt, prætereat, ueluti quę à nemine eorum qui aliq̃ ingenio excellent, ignorari queant: quæ uerò talibus sunt ignota, omnia diligenter, simulq; perspicuè exponat. Meritò itaq; differentias densitatis, ut quæ medicis esse ignotæ non possunt, una summa comprehensas exposuit, dicens: Spiritus densus, dolorem, aut maximũ incendium significat, in locis supra septum transuersum: tanq̃ sane possimus nos intelligere, q̃ cum paruitate quidem, dolorem significet: cum magnitudine uerò, incendiũ inexpugnabile partium supra diaphragma, quòd immodicæ caliditates partiũ quę infra id sunt, respirationẽ in magnitudinem & densitatem augere nõ possunt. In pleuritide itaq; & peripneumonijs, anginisq; & orthopnœis, densus fit ac paruus spiritus. *Imò uerò etiam si pleuritis nõ adsit, solus autem dolor costas infestet, spiritus densus & paruus redditur. In uniuersum autẽ, siue tumor quis sit premens coarctansq; quodcunq; respirationũ organum, siue dolor circa quamcunq; partem, sic appropinquantẽ respiratorijs organis, ut ipsis motis simul moueatur, densus ac paruus ipse spiritus erit. At calore maximo in respiratorijs organis coa-

Respirationis quæ differentiæ.

Spiritus frigidus ore & naribus prodiens ualde perniciosus. Breuitatis se uerò studiosus Hippocrates.

Spiritus densus quid significet.

Spiritum paruum & densum efficientia.

Cur spiritus densus & magnus febricitantibus redditur.

nis coacernato, spiritus densus simul & magnus agetur: id quod indies in omnibus exurentibus febribus est conspicuũ. Quare ignorandum nõ est Hippocratem, densum quidem & paruũ, dolori: spiritũ autem densum & magnũ, incendio caliditatis tribuisse. Quemadmodũ enim dolentibus cruribus, progredi multũ non possumus, eodem modo ubi aliquod organũ ex iis quæ inter respirandum mouentur, doluerit, parum respirare cogimur, & citius desistere cupimus: quo sic citius à dolore immunes reddamur. Cæterũ quantò citius quàm oportuit, motus respirationis cohibetur, tantò ipsum animal defectuosius est inspiratione recreatũ. Quemadmodum igitur si quis pauciores cibos, quàm sit ex usu, accipiat, hic statim aliorũ ciborũ opus habebit: sic si quis minus quàm expediens sit, inspirauerit, is citius inspiratione indigebit: qua ex occasione spiritũ densari cõtingit: id quod etiam sentiens Hippocrates in libro de Victus ratione in acutis morbis, ait Spiritũ intrà retentum, prohibet quidem spiritũ intrò ferri, cogitq; eum citò expirari. Porrò iuxta copiam eius quæ inspiratur, substantiæ, oportet magnitudinẽ ipsius respirationis metiri. Reliquit autem Hippocrates exemplum difficilis respirationis ortæ à dolore, quod multis locis iam ipse dixerit, actiones organorũ à dolore impediri, quodq; illius cognitio oppidò q; facilis sit. Nec uerò tantũ à dolore & retento spiritu, oriri densitas respirationis potest, sed uel maximè etiã ab incendio febrilis caliditatis: cuius quidem est multũ densumq; spiritum reddere. Magnus spiritus, quantitate circa singulas indicatur respirationes: multum uerò, possibile est aliquando ex multis paruis coaceruari: ut uidere est in pleuriticis, qui cùm magnũ quidem spiritũ semel ducere ob dolorẽ nõ possint, quamuis aere largiori ob febrim opus habeant, continuitate tamen actionis, æqualẽ multitudinem spiritus magnis respirationibus colligunt. Quod enim paucæ magnæ, hoc multę paruæ præstant. Similiter in peripneumonicis multo est opus spiritu, uerùm ob coarctationẽ locorum parum inspiratur: quare densitas iacturam paruæ inspirationis restaurat. Quòd autẽ in orthopnœis paruus & densus ob coarctationem fiat spiritus, haud scio an quisquam ignoret. Cæterùm omnes qui ob talem coarctationem sufficienter inspirare nõ possunt, sed torolam faciũt respirationem, & in suffocationis discrimen ueniunt, si decumbant: ob id rum totum thoracẽ, tum collum, eos rectũ habere oportet, cùm non paruum auxiliũ ipsis ex huiusmodi figura accedat. Quippe ampliora simulq; longiora sic fiunt omnia respirationis organa, partim quidem per rectam figuram in directam extenta, partim uerò minus in sese cõcidere prohibita. Iam uerò relicta etiam parua simul & rara respiratione, Hippocrates frigidæ meminit, quòd minimũ nõ alia sit parua simul & rara, alia uerò frigida. Nam cùm magna & densa ex immoderato calore collecto in organis respiratoriis gignatur, necessariò certè parua & rara (quæ illius contraria existit) his ipsis organis perfrigeratis orietur. Siquidem calida respiratio, cuius similiter meminit,

Organũ respirationis dolente aliquo, ac parum & celerius respiramus.

Febrilis caliditas multum densumq; spiritum reddit.

Peripneumonici cur spiritum ducant paruum & densum.

Orthopnœa unde coarctetur spiritus.

Orthopnœa laborantes cur recto collo spirent.

Respirationem paruam et rarã ortam ob organa respirationis refrigerata.

eadem est cum densa & magna, sub qua uidelicet cõprehenditur. Etenim spiritus frigidus, omnino paruus & rarus est. densum autẽ & magnũ *indicare incendiũ organorũ respirationis, minimè sanè quis dixerit, nisi & ipse etiam effietur calidus. Solam uerò frigidam expirationẽ dixit esse perniciosam Hippocrates, mortisq; nunciã, quòd perfrigerari respiratoriis organis planè sit perniciosum, cùm nimirũ inter ea sit cor situm, insiti caloris fons & principium. At uehemens illorum caliditas, aut dolor, aut desipientia, nõ omnino sunt perniciosa, licet nõ sint extra periculum. Nam si facilis respiratio ualde magnã uim ad salutem habere putanda est, in omnibus acutis morbis, qui cum febribus sunt, & intra quadraginta dies iudicantur (quale documentũ nobis reliquit Hippocrates) utiq; respirationes difficiles minimè uacabunt periculo. Verùm quæ iam morientibus accidunt, ut uidelicet ipsa expiratio frigida, ea nullũ magnũ momentũ in prænotionibus habent. Est enim bonorũ medicorũ opus, non quæ iam idiotis apparent, præsagire, sed quę & ipsos latent, & cùm nihil mali æger habere putetur, censuntur. At frigidæ spirationis Hippocrates meminit, ut omnes respirandi difficultates complecteretur, & quòd etiam magnæ simul & densæ ipsa opposita existeret. Porrò in Prænotionũ libro nihil de inæquali respirationis difficultate scripsit nobis Hippocrates, quandoquidem propositũ illi erat in prænotionibus solùm ea quæ uerè acutorum morborũ propria sunt, recensere: quæ uerò diuturnis propria essent relinquere. Quare rationabiliter etiam illic inæqualem respirationis difficultatem, ex alio morborũ genere, conuulsorio uidelicet, procedentem, omisit. Acuti autẽ sunt morbi, qui omnino cum febribus cõtinuentibus fiunt: ut pleuritis, peripneumonia, phrenitis, ac febris æstuans. Nec meminit in prænotionibus de iis respirandi difficultatibus, in quibus aut sola inspiratio, aut sola expiratio est magna: sicuti nec uelocis, nec tardæ respirationis: quòd ad quinq; iam dictas difficilis respirationis differentias hæ omnes reduci possint. Iam uerò expiratio rara simul & magna (id quod etiam docuit Hippocrates) continuarũ oscitationũ & signum & causa medicatoria existit. Nam cùm oscitatio continua fiat ob uaporosum quendam crassumq; spiritũ in genere musculorũ contentum, certè expiratio quæ rara est & magna, erit quidem signũ, ut affectionis in contrariũ mutatæ: causa uerò medicatoria, quòd contrariorũ sint cõtraria remedia. Etenim per talem expirationẽ spiritus diutius cohibitus, quaratione singultus sanat, uidelicet aliena euacuando, eadem etiam mederi oscitationibus poterit. Quemadmodũ autẽ ipsa detentio spiritus superflua excernere potest, sic respiratio continua, uentilare simul potest & excalfacere perfrigerata existens cor um & signũ, & causa salubris. Iuxta hanc igitur rationẽ etiam in secundo Morborũ popularium consuluit Hippocrates, ut iis qui perfrigerati essent, excandescentiam induceremus, & reuocandi coloris, & sanguinis in uasa subter cuticulam colligendi gratia tanq; facientem innatũ calorẽ excitare queat excandescentia,

Expiratio frigida quare mortis nuncia.

Cor est insiti caloris fons et principium.

Spiratio facilis, ad salutem magnam uim obtinet.

Medici optimi munus quod sit.

Acuti morbi sunt, qui omnino cum febribus cõtinuentib fiũt.

Expiratio rara simul & magna continuarũ oscitationũ signum atq; medela existit.

Oscitationis cõtinuæ causa.

Contrariorum sunt contraria remedia.

Spiritus diu cohibitus, sanat singultus.

Respiratio continua uentilare simul potest & excalfacere refrigerata.

Refrigerati cur sint excitãdi ad iram.

Excandescentia innatũ calorem reuocat, & densiorem reddit respirationem.

quæ quidem quod densior etiam omnino reddat respirationẽ, nemo ignorat. Vtemur itaque ipsa in refrigeratis, decoloratis, gracilibusq́; nõ tamen perpetuò, sed ex interuallis, & opportunis temporibus, ne uidelicet facultatẽ ualde lædamus. Verũenimuero quod Hippocrates ait, spiritũ frigidum ex naribus & ore prodeuntem, ualde perniciosum existere, id in morbis acutis intelligendum est. In alijs autem morbis, qui citra febrem consistunt, sæpe frigiditas totum animalis habitũ apprehendit & accidit quidem neque his extrà periculum, nõ tamen penitus perniciosa. Ex his enim est strangulatio uteri, omnesq́; spiritus interceptiones, quæ mulieribus quidem assiduè, uiduis præsertim, accidunt: raro autẽ aliquando & uiris. In huiusmodi enim omnibus affectionibus, pr̨ multitudine materiæ frigidæ, innatus calor opprimit̃, ad similitudinem flammæ, quę suffocat̃ multis humidis lignis obruta. Quare eũ ĩ accendere quandoq; possibile est hanc, ubi materiam exuperauerit. Aliquando tamen consumpta materia, necessariò etiam & ipsa extinguit̃ * quare in ijs qui per acutos morbos sic expirant, nulla spes salutis relinquitur. Quòd autẽ in spiritus interceptionibus nõ omnino respiratio perierit, licet minimus rarissimusq́; spiritus per illas trahatur, hinc cognosces manifestissime, quòd si aut pilũ, aut tenuissimã lanã, ægri prætendas naribus, illam moueri percipies. Atq; in affectibus fauentibus omnib. spiritus densus, causa simulq; signũ salubre existit quemadmodũ continuatio ĩ oscitationũ, expiratio rara simul & magna. At uerò anhelosa respiratio, quæ & densum spiritum facit & thoracem nimis distendit, oritur aliquãdo quidem in affectibus multa inspiratione indigentibus. Fit tamen interdũ à cursu, aut ab alio quouis exercitio improbo. Eiusmodi etiam spiritus accidit in omnibus ardentibus febribus & quando obturatio, aut compressio, aut coarctatio, instrumentis respirationis infestat. In uniuersum autẽ, quãdo aut tumor, aut dolor quispiã, in partibus iuxta ista consisterit, paruus & densus necessariò spiritus ducitur. Porrò spiritũ impense densatũ, anhelationẽ cõsueuit uocare Hippocrates: quẽadmodũ & sublimem eum, qui paruus simul & densus fuerit, qualis in anginis percipitur. At obscurum spiritũ ait esse tabescentibus malũ, sicuti & nõ parientibus. Etenim nõ parientes mulieres (sunt autẽ hæ omnino quæ nõ probe purgant) maximè à spiritus interceptionibus apprehenduntur, perinde ut illæ, quæ diu sunt orbatæ suis uiris. Quare spiritus qui conspicui & insignes non sunt, eos obscuros nominat. Ac sermo de respiratione differendi finem iam hic sinem sortiatur.

Spiritus frigidus ore & naribus effluens, in acutis tantum morbis est perniciosus admodũ.

Respirationem non omnino periisse per interceptiones spiritus quaratione cognosci possit.

Anhelosa respiratio unde proficiscatur.

Spiritus paruus & densus quando ducatur.

Anhelatio. Sublimus spiritus.

Spiritus obscurus, quibus sit malus.

Spiritus interceptione steriles ac uiduas frequentissime corripi.

GALENI PERGAMENI
de pulsuum Vsu, lib. Vnus.

NOn esse eundem usum pulsus & respirationis, cõtra quam nonnulli existimãt, certè rationibus his quispiã cõtendere possit. Primũ nam respirationem si cui adimas, illico mortẽ afferes. At pulsu si complures particulas priues, nõ magnopere lædes. Quippe si uel arterias quę per inguina descendũt ad crura, uel quæ per alas feruntur ad manus, laqueo cõplectivelis, uniuersas quidem, quæ in ijs artubus sunt, arterias pulsu priuabis nõ tamẽ artubus ipsis aut motũ adimes uoluntariũ, aut sensum. At si neruos funiculo religes, immotas prorsus, insensibilesq́; extẽplò reddes particulas. Debebãt igitur & arterię, ubi similiter neruis essent affecta, quod singulis membris antea cõtulissent utile, id ipsum prorsus præstare desistere. Ad hæc si ipsas quæ in collo sunt arterias uinculo exceperis, nullã euidentem noxã animali attuleris: tametsi cor cum cerebro, princeps scilicet instrumentũ actionũ uitalium, cum principe animaliũ, cõnectant. Sequitur cũm sint læsæ arteriæ, nihil tamen officiunt, cõstat utiq; & cũm ualentes sunt, nihil eas cõferre. *At si obijciamus illi qui arteriarum usum sic negligit, nos maxime presagire ex pulsu id minime quidem fieri ut ex causis id genus, quæ plurimum habeãt momenti, sed ut ex oppositiunis signis, responsum dabit ut si quis mortẽ ex uarijs unguibus nigricantibusq; conijcit. Cor siquidem princeps uisus existere, ex quo omnes arteriæ oriuntur, ac proinde eas eundem cum illo motũ seruare, offendiq; similiter, atq; ita nõ exiguę rei indices esse posse. At maior medicorũ atq; philosophorũ pars, unde eundem utriusq; motus esse usum existimant, quòd uterq; similes ijsdem ex causis mutationes accipiat. Nam & qui exercitant, & qui in balneo lauãtur, & qui aliter quouis modo excalfiunt, horũ nõ modo respirationem celeriorẽ frequentioremq; ac maiorẽ cõtueri licet, sed pulsus etiam pari modo mutatos. Pręterea qui algent, aliterue quolibet modo perfrigerati sunt, horum sicuti respiratio rarior, tardior, ac minor uisitur, ita & pulsus. Similiter qui ardentibus prehensi sunt febribus, ut maxime ij & celerrime densissimeq; respirant, sic etiam maxime, densissime, & uelocissime, ijs pulsant arteriæ. Quod si ab immodica repletione pulsus fiunt minores, respirationes minores, ne id quidem sermonẽ hunc reddat ambiguum. Quippe minorẽ tam respiratiũ quam pulsum idcirco habent, quòd angustius in uniuerso eorum septo superesset locus. Cęterũ quantò minorẽ, tantò hunc & crebriorẽ habent, scilicet respirandi paruitatem, assiduitatis eius ope pensantes. Ideoq; tantundem minor simul & frequentior respiratio potest, quantũ maior simul atq; uisi equentior. Dicimus autem hoc loco maiorẽ pulsum eum qui comestioni succedit, non utiq; cum eo qui comestionem præcedit comparantes (quippe quo est frequentior) sed ad respirationis speciem referentes. Igitur si respiratio pari cum pulsu modo, ijsdem ex causis mutatur, non tamen parem noxam, cum perit, affert, licebit utique hinc etiam colligere opposita, nempe rum ambos motus à natura eiusdem usus gratia esse datos, tum uõ eiusdem: id quod est impossibile. Itaque nobis inuestigandum est, qua parte altera rationum claudicet, ipso respirationis usu pro norma nobis proposito. Qui quidem duplex existit: nempe alter qui maior est, insiti caloris custodia: alter qui minor, animalis spiritus nutricatio: in quorum utroque ex attracto per nares spiritu accedere

Pulsus & respirationis non esse eundẽ usum, quibus suaderi possit rationib.

Pulsu priuatas particulas non magnopere lædi.

Neruos interceptos [illegible]

Presagiũ ex pulsibus sumi.

Cor esse arteriarum [illegible]

Pulsus [illegible] collegisse [illegible]

Respiratio[illegible] pulsus [illegible]

Repletionem [illegible] pulsus [illegible]

Respirationis usus est duplex [illegible]

accedere cerebro utilitatem dicimus. Id quod uideri possit in causa, ut carotidibus arterijs (quæ sanguine calido & halituoso plenæ, cùm perrepsant ad cerebrum, antequàm duram eius membranam transierint, iuxta ipsius cerebri basim multis ac uarijs plexibus inuolutæ, admirandum quoddam rete conficiunt: ut quemadmodum in uasorum testium reuolutionibus semen, atque in uoluminibus intestinorum chylus, ita in eo sanguis ille diutius hærens, perfectissimè elaboretur, adsitque simul animali qui in cerebro est spiritui, alimentum copiosum) uinculo exceptis, per diem integrum animal sine noxa perduret. Quanquam certè si cogatur tale animal currere, diu quidem id facit probè, postea uerò fatiscit, atque elanguescit: cùm nimirum ille animalis spiritus, quo pleni sunt uentriculi cerebri, assidue nutriri postulet, absumaturque per uoluntarias, præcipueque uiolentas, motiones. Cæterùm si animal quiescat, quamuis commercium cum corde sit interceptum cerebro, satisfacere tamen ei diu textus ille reticularis potest, ceu animali spiritu in motum uoluntarium minimè tum consumpto. Mirum autem esse nõ debet, si alicuius partis haud omnino pereat caliditas, etiam si arteriæ illius uinculo constringantur. Nam cùm totum corpus sit sibi conspirabile & fluxile, certè si non per arterias, at per alia, & præcipue per uenas, propter eum qui est de una in alteram transitum, in omnem particulam defertur à corde caloris aliquid. Nec uero simile est, aut infiti caloris principium pati, aut aliquod eorum quæ ab illo calorem accipiũt. Id siquidem semper feruere est opus, ut quod tum cæteris pulsandi uim præstet, tum ea calfaciat: his autem ad salutẽ est satis, si nõ omnino sint frigida. Nec miari præterea debemus, si principium ipsum, ubi respiratione priuatur, plus quàm cætera noxæ contrahat: quippe sub cucurbitulis medicinalibus flamma illicò extinguitur. Iam uerò si cor nudatũ refrigeres, celerrimè perit animal sui calidũ serues, patitur nihil. Quòd si corde refrigerato, ac propterea animali iam mortuo, in alterutrũ uentriculorum eius, & præcipuè in sinistrum, inseras digitum, magnũ ibi calorem deprehẽdes, longeque maiorem quàm in alijs sit partibus, dummodo pro naturæ modo se habeant. Siquidem ut pars hæc caloris portio cordi est minima, sic reliquis partibus omnino est magna. Proinde ubi quod pro naturæ modo est, non seruatur, cordis quidem calor, qui ueluti flamma est, perit: reliquorum calor longo tempore durat. Porrò illi sola respiratio calorem tuetur. Alijs autem partibus duplex eius custodia est: pulsus uidelicet, qui ueluti quędam est respiratio & quod ex abundantiore naturæ gratia accedit, quòd à corde cõfluit. Quòd autẽ nõ solùm per arterias, sed etiam per uenas confluat à corde calor, hinc colligere licet, quòd quibus ex uinculo exceptæ fuerunt, ob uulnera, partes in quas ferebantur, fuerunt perfrigeratæ. Cùm igitur nihil iam aduersari uideat, quo minus unus respirationis & pulsuum usus, finisque sit, facilè promptumque collectu arbitror, caloris in quaque parte custodiendi gratia pullum conditum esse atque ita, quod ex respiratione uni præstatur cordi, id ex pulsu calori illi qui in toto est animali, accedere communem uero utriusque esse, & animalis spiritus nutritionem: magis tamen arteriarũ propriam. Quoniam igitur in ijs, quæ de respirationis usu tradidimus, nobis monstratum est, natiuũ calorẽ per inspirationẽ quidem refrigerari, per expirationẽ autem purgari, fumido scilicet excremẽto excusso: ambas uerò actiones ad eius custodiam conferre aliquid utile: par et arbitror, quòd in pulsu etiam idem dicendũ erit: nempe in diastole arteriæ, substantiã quampiam attrahi: in systole, quod ex humorũ deustione in toto animali contractum est, ueluti fumida superfluitas, expelli. Verum quemadmodũ & fauces, & pulmones, & uniuersum pectus, dum recipiunt spiritũ dilatantur: ita idem arterias, quo trahunt tempore, dilatari oportet, non quo spiritum reddunt, ut existimauit Archigenes. Quin & quies illa quæ arteriarum contractioni succedit, cùm multo maior sit ea quæ dilatationẽ sequitur, sicuti quæ inspirationẽ præcedit, ea quæ superuenit illi: ostendit lauè, etiam secundũ hoc esse quandam similitudinem inter ipsam respirationem & pulsum. Cuiusmodi enim instrumentis spiritus res inspiratio est, eiusmodi arterijs dilatatio existit. Et cuiusmodi est illis emissio spiritus, eiusmodi est arterijs contractio. Cuius quidem duplicis & compositi arteriarũ motus, quẽ nominamus pulsum, autor & origo est cor. Cæterùm cùm uis illa, unde cor contrahitur dilaturque, in omnes arterias per tunicas earũ influẽs, eas cogat aperirique, quemadmodũ ipsum cor utique sicut illud dum dilatatur, ea quæ osculis suis appropinquant, trahit: cùm contrahitur, expellit: sic & arteriæ, cùm se aperiunt, ad se undique trahunt, cùm contrahuntur, in omnem partem expellunt, uidelicet per uniuersos meatus, quibus in uentriculum, uentriculum, uniuersam cutum, atque adeo in uenas se aperiũt. Quippe si animali alicui, ex ijs quibus arteriæ sunt amplæ, magnas multasque arterias quis inciderit, uniuersum per eas sanguinẽ euacuarit. Sunt itaque arterijs & uenis cõmunia oscula, per quæ quidem, dum dilatantur arteriæ, ex uenis trahũt in eas, dum cõtrahuntur, regerũt. Sicuti uniuersũ per ora quæ in cutem finiunt, quicquid halituosum fumidúmue excrementũ habẽt, excernũt: recipiũt autẽ ex aere ambiente, nõ exiguam in se portionem, per aliaque spiramenta similiter. At à corde quidem accipiũt plus: reddũt autẽ etiam minus, propter membranas illas, quæ in earũ superna nascuntur parte, quinque certè aliquid impertiunt. Iam uerò cùm sanguis in arterijs, etiã rectè se habente animali, contineat: manifestũ est non ideo dilatari arterias, quod spiritu profectò à corde impleantur, sed potius ob id impleri, quòd dilatentur. Quippe si essent sanguine uacuę, fieri fortasse posset, ut exiguo tempore, quod à corde confluit, ad fines earũ perueniret: sanguini uerò in se habentibus, fieri omnino nequit, ut motus celeritas cum ea dilatatione cõsentiat, quæ ex ijs à corde implendis prouenit. Arteriæ itaque seipsas mouent, uicissim se attollẽtes summittẽtesque, idque eadẽ qua cor ui, quã scilicet ab ipso corde ortã, per tunicas earũ transmitti diximus. Est enim ut

Animalis spiritus nutritionem esse usum communem respirationis & pulsus.

Calorem natiuum refrigerari per inspirationẽ, purgari autem per expirationẽ.

Diastole arteriarum substantiã spirituosam trahi, systole expelli fuliginem.

Arteriæ dilatantur dum trahũt spiritum.

Pulsus & respirationis similitudo.

Cor est principium compositi arteriarum motus.

Pulsificam facultatem à corde influere arterijs, per ipsarum tunicas substantias.

Arteriæ trahũt, dum dilatantur, expellunt cũ contrahuntur.

Arteriæ trahere à uenis, & in illas pellere per communia oscula.

Arteriæ parum cordi suggerere.

Sanguinem cõtineri in arterijs.

Arteriæ nõ quia implentur dilatantur, sed quia dilatantur implentur.

Arteriæ seipsas mouent, calore qua cor facultate.

Respirationem esse opus animalis potentiæ, pulsum, uitalis.

respirationis uis animalis, quæ à cerebro proficiscitur, sic pulsuum uitalis facultas, quæ à corde emanat, effectrix. Porrò arteriæ, animali uita iam functo, simulac uacuæ sunt sanguine, prorsus in seipsas sidunt, ita ut superna earũ tunicæ pars, cõmittatur cum inferiore ac arteriæ, partibus dissidentibus nunquã nõ conspiciunt quod sanè propter alteram earũ tunicam, quæ dicta est, euenit.

Diastolem esse etiam arteriarum actionem.

Quòd autẽ nõ modò systole, sed diastole sit etiã actio arteriarum, contra quã nõnulli arbitrantur, admodum perspicuũ uidetur, cùm nimirũ ipsa diastole sub uirium robore magna fit sicut è diuerso parua, sub facultate imbecilla. Ad hæc, si

Expiratio est actionis remissio

quemadmodũ expiratio, sic diastole actionis esset remissio, utique nec intensio in ea, nec remissio, sicuti nec in spiritus emissione, perciperentur: nec omnino robur & uehemẽtia ictus, quæ percipiuntur. Diastole itaq; mihi ex genere actionũ uidetur. Deinceps considerandum, an sicuti expiratio remissio actionis thoracis est, ac tanquã cessatio quædam efflatio uerò actio, atq; idcirco intensionem & remissionẽ admittens, quod expiratio non facit: sic systole in pulsibus relaxatio

Systolem naturalem esse relaxationẽ actionis.

sit arteriarũ operis, aliaq; huic annexa inueniatur, quæ efflationi respõdeat, actio. Ac mihi id quoque uidetur esse uerissimũ. Etenim rationabile est, ubi ex humorũ deustione collectus fuliginosus uapor plurimus fuerit, tum animal efflatũ appetere. Contra cùm uel ob frigidi temperiẽ, uel caloris mediocritatẽ, nihil talis excrementi colligitur, tum expirationẽ duntaxat. In arterijs quoq;, ubi

Systolem reperiri quæ efflationi proportione respondeat

tale excrementũ redundat, similem efflatui systolem edi. Reliquas, cùm id quod ex ipsis uacuatur, halitui quàm fumo est similius. Quãobrem ijs qui se ingurgitarũt cibo, per somnũ fit remissior quidem diastole, systole autẽ intensior: quippe tunc

Ingurgitatorũ cibo diastole & systole qualis.

Calorẽ per somnum ad interna conuerti.

ultrò magis quàm foras natiuo calore se conferente, cõpertẽ circa uiscera & uentrem, qui succos & cibos cõcoquit, iam plurimo collecto, necessum est excrementũ, quoniã id quoq; copiosius gignitur, naturalem uacuationẽ desiderare. Proinde expiratio quidẽ maior, & plurimũq; cum efflatio ne perficitur cõtractio arteriarũ, illi proportione respõdens. Similiter ambæ & in pueris ex-

Pueris expiratio & systole excellunt.

Senibus systole tardior.

cellunt, quòd sit in eis uehemens propter incrementũ concoctio. Contra senum ætas tardiorẽ & minorẽ uidetur habere systolen, utpote minus necessariã, cùm & imbecilliter cõcoquunt, & minimi succos cõficiant. Ad proportionẽ horũ omniũ, tum anni tempus, tum regio, tum omnis

Pulsus à quibus mutari possit.

uito uerò curũ deditis uosaciis ad frigus & calorem mutatio, pulsus alterare uidentur. Pari modo & animi affectus omnes, & uitæ sortes, & morbi, arteriarũ motum interius exteriúsue promouent. Quin etiam inquiunt, arterias nõ agendo aliquid, celerius interius; descendere: sed propter tunicarũ mollitiem, ubi à diastole dimittuntur, & ulterius & celerius, quàm duras, in seipsas recidere facilè redigi possunt. Quippe factores

Molles tunicæ quando sint agiliores ad motum & quando tardiores sint.

ad motus eorũ molles tunicæ, cum scilicet facultates ipsæ aliquid per eas moliunt, utpote sic magis eis obsequentes. Dum uerò postq; ab ijs sunt motæ, rursum permittuntur ad statum propriũ tendere, tum uerò duræ, quàm molles, ob impetũ, robur & firmitudinẽ suæ constitutionis, reuertuntur multò celerius: quemadmodũ grandiores arbores, quæ ut cum renixu trahuntur, sic dimissæ, resiliunt celerrimè. Diximus igitur, & quòd pul-

Pulsus ...

sus naturalis qui per totum corpus diffunditur, caloris gratia sit conditus: & quòd dilatata arteria, is calor refrigeretur, contracta rursus purgetur: & quòd motus hi, spiritus motibus omnino sint similes: & quòd animali spiritui cõducant: & quòd una re tantũ, respiratio & pulsus dissideãt, nempe

Respiratio & pulsus quo dissideant.

quòd illa ab animali facultate, hic à uitali oriat.

GALENI PERGAMENI
introductio in pulsus.

Pulsum ... cordis & arteriis ...

VNiuersæ arteriæ pulsum habent nõ modò sibi inter se, uerum etiã cordi ipsi persimilẽ, adeò ut ex una ipsarũ possis de reliquis iudiciũ facere: nõ tamen motũ omniũ æquabiliter sentias, sed earũ quidem quæ partibus externis

Pulsus ... quibus ... de arterijs ...

insunt, clarius: quæ uerò in carnosis, obscurius: quæ autẽ carne multa integuntur, aut intra ossa sunt, aut alijs corporibus subiacẽt, earũ motum sensu haudquaq; deprehenderis, nisi fortè extabuerit animal. Nam & motus arteriæ quæ spinæ incumbit, tangentibus epigastriũ plerũq; deprehendi solet. Porrò quæ in temporibus sunt, rursus

Arteriæ ... pulsu ...

pedũ, & interna parte carporũ, eæ perpetuo motu sensibili præditæ sunt. Verũ neq; expeditius, neq; honestius, nec si usum spectes, maiori commodo aliam attigeris, si eas quæ in carpis sunt

Carporum arterias esse ... apposite ... tangi.

prætereris, & quòd maximè perspicuæ & expositæ sint, & secundum rectitudinem sitæ.

De quantitate dilatationis.

Arteriam ... dimensiones ...

Dimensiones corporum esse 3.

Tibi autẽ tangenti, arteria sentietur in omnẽ dimensionẽ extendi. At dimensiones corporum omniũ sunt tres, in longũ scilicet, latum, & profundum. Cæterũ cùm animal secundum naturã habet, cõperies arteriam moderate admodũ dilatari: cùm autem cõtrà præter naturam habet, interdum secundum quamuis dimensionẽ partim minui, partim exuperare: quo casu memoria tenere oportet, cuiusmodi pulsus naturalis extiterat. Tum is qui est præter naturã, auctus

Pulsus quantitate ... magni ... parui ...

latitudine nuncupatur, latũ: sin longitudine, longum: si profunditate, altum appellare. Ad portionem & ijs contrarios, qui uidelicet naturali sunt minores, angustum, breuem, atq; humilem uocitabis. Pulsuũ uerò secundum omnẽ dimensionem in statum præter naturã redactorũ, qui undiq; est diminutus, paruus: qui auctus undiq; est, magnus nuncupatur. Atq; hæ pulsus sunt in dilatationis quantitate differentiæ.

De motus qualitate.

Propriæ motus differentiæ sunt, celeritas & tarditas: quarum illa quidem, motus quidam est

Pulsus celer quid. Tardus.

concitatus, hæc autem exolutus: quas ita demũ diiudicabimus, si eas ad motum naturalem comparauerimus. In ictus porrò qualitate, lan-

Languidus pulsus. Vehemens.

guor ac uehementia consistunt. Cæterũ durities atq; mollities, tunicæ ipsius arteriæ sunt quali-

Pulsus durus atq; mollis ad tunicarum naturam ...

tates: ut ut me autem propriam pulsus differentiam cõstituunt, licet cum eo percipiuntur. Tres igitur has differentias pulsuũ, & præterea quartam illam quæ in magnitudine erat & paruitate, in percussione arteriæ reperies.

De

De tempore quietis.

Quintã autẽ aliam numerabis, quæ est in intermissione, quæ inter percussiones intercedit. Voco enim percussiones, cùm arteria tactui nostro occurrit: intermissionẽ autem, quietem quæ inter duas percussiones intercedit. secundum quam, frequẽs, rarus, atque inter utrunque medius pulsus iudicatur: quo in medio pulsus secũdum naturam consistunt. Porrò omnes ij temporis etiam quantitate dijudicantur. Nam frequens dicitur, cùm quietis tempus breue fuerit: rarus, cum diuturnum. Non fuerit autem alienum, si tyronibus contractio arteriæ ponatur esse insensibilis.

De æqualitate atque inæqualitate.

Aequalitas autem & inæqualitas in dictis omnibus differentijs inueniuntur. Nam ubi in illis ordine se consequentibus est æqualitas ac similitudo, æqualitatem tunc uocitamus. Verbi gratia, si pulsuum ordine subsequentium magnitudo fuerit æquabilis, ibi tum pulsum in magnitudine æqualem dicere possumus, sin in celeritate, celeritate æqualem. Ad eundem etiam modum in uehementia, frequentia, & languore. Inæqualitas porrò, æquabilitatis est labes, in quauis pulsuum differentia ipsa accidat.

Aequalis est pulsus quando in diuidua...

Inæqualitas pulsuum quid.

De pulsu ordinato inordinatoque.

Nonnunquam autẽ & post certam quandã percussionũ numero præfinitarũ seriem, pulsibus æqualibus inæqualis unus intercidit, idque multis modis. Nam tres æquales, quartus inæqualis subsequitur, seruaturque id deinceps uno tenore, aut quatuor, quintus pari modo, & in omni alio numero. In quibus certè omnibus æqualitas nõ seruatur, ob eamque causam pulsus fit inæqualis. Quia uerò certa quædam series seruatur, ob id ordinatus uocatur. Quæ certa periodos si minimè seruaretur, pulsus is diceretur etiam inordinatus.

Pulsus ordinatus inordinatusque quomodo dignoscendus.

De inæqualitate quæ in uno pulsu accidit.

Accidit autẽ & in uno pulsu inæqualitas, tum partibus arteriæ situ & motu inter se dissidentibus, tum cuiusque pulsus motu sibiipsi non consentiente. Inæqualitas igitur in partium situ accidit, cùm arteria ipsa à propria sede traducitur. In motu autem, cùm arteriæ uelocius aut tardius, tempestiuius aut serius, uehementius aut languidius, tempore diuturniore aut breuiore, assiduè aut penitus nihil, mouentur. At in singulis pulsus partibus est inæqualitas, cùm pulsus est intercisus, repente. Præterea cùm motu celeritatem eandem, aut uehementiam, aut languorẽ, aut magnitudinem, aut paruitatem non seruat. Sunt igitur hæ simplices inæqualitates.

Inæqualitas in uno pulsu quando accidit.

Inæqualitates simplices pulsuum.

De pulsuum inæqualitate composita.

Compositæ autẽ fuerint, quatenus li... alteram alteri, ac singulas singulis, aut unam pluribus, aut plures pluribus copulari. Quarũ nõnullæ quidem adeptæ sunt propriam appellationẽ: quemadmodũ pulsus uermicans, formicans, & hecticus. Vermicans quidem, cùm arteria uelut reptantẽ uermem, atque fluctus instar subsilientẽ nobis repræsentat, nõ autẽ tota ipsa uno tempore dilatatur. Cæterũ si cum exigua dilatatione id accidat, uermicans: sin cum magna, fluctuosus simpliciter appellatur. Perspicuũ autẽ est, quòd uermicans pulsus, languidus est & frequens. Qui uerò languidus summè fuerit, frequens ac paruus, is formicans cognominabitur: qui tametsi celeritatẽ præ se ferat, nõ tamẽ est reuera celer. Hecticus uerò, quo modo febris, ita pulsus quoque nuncupatur, quod nihil magnopere immutetur, sed perpetuo sui similis, cohærẽs, ac nunquam solutus permaneat, utpote toto corporis habitu in febribus eiusmodi ac pulsibus, in statũ morbosum mutato. Vt igitur quæ sunt dicta, denuò in memoriã reuocem.

Inæqualitates compositæ pulsuum.

Vermicans pulsus quando accidat.

Fluctuosus pulsus.

Formicans pulsus qui dicatur.

Formicans pulsus non est celer.

Hecticus pulsus.

Pulsus magnus est, qui fit cum arteria multũ in longũ, latũ, & profundũ diducitur. Lõgus, cum in longitudinẽ tantũ. Latus, cùm in latitudinẽ. Altus, cum in profunditatẽ. Pulsus autẽ uehemens est, qui ualidè tactũ percutit. Mollis, in quo arteriæ tunica blãda est ac tenera. Celer, qui fit dum arteria exiguo tempore dilatatur. Frequens, cùm paruo interposito repetit. Aequalis, qui serie cõtinua sibi est æqualis. Ordinatus, qui singulis periodis est æqualis. Qui uerò in una percussione est inæqualis, in una percussione dicitur inæqualis. Pulsus omnibus his cõtrarij, satis sunt perspicui. Liquet præterea, quòd aliorũ contrariorũ omniũ unus est medius: æqualis uerò & inæqualis, nullus est medius: sicuti nec ordinati, & inordinati: quodque illorũ quidem omniũ medij ipsi sunt secundũ naturã, in his uerò solus æqualis & ordinatus.

Pulsus magnus
Longus
Latus
Altus.
Vehemens.
Mollis
Celer
Frequens.
Aequalis
Ordinatus.

Pulsus inter æqualem & inæqualẽ nullus est medius sicuti neque inter ordinatum & inordinatum.

De causis pulsuum.

Cùm ab omni causa pulsus mutari soleant, triplicem & generalissimã mutationis ipsorũ differentiam statuo. Ac prima quidem mutatio, naturalis existit: secunda nõ naturalis, quæ nondum præter naturã: tertia deinque præter naturã. Verũ omnes hæ mutationes, differentias naturales sequuntur. Arteriæ siquidem, aliæ aliter natura inueniuntur. Proinde primas eas illi esse exploratas oportet, qui uelit dignoscere, à qua causa, & quatenus pulsum ipsum mutatũ esse cõtigerit. Proprium autẽ cuiusque pulsum experientia certò didicerit: ob idque arteriã tangere sæpe cõueniet, potissimũ quidẽ perfectè sani, ac dum ab omni uehementi motu quiescit: pòst autẽ, & in ipsis affectibus. At cùm fieri nequeat ut pulsus omniũ experientia explorentur, certe artifex plurimũ poterit, si eorum quæ multis passim similiter insunt, scientiam sibi cõpararit. Nam cõmunio quædam naturæ uiris inter se est, quemadmodũ etiam mulieribus: quam qui probè callueritt, à recto aberrare non poterit. Ac uiri sanè in uniuersum mulieribus pulsum habent maiorem multò, uehementiorem que: cæterum tardiorem paulò, ac longè rariorem. Qui natura sunt calidiores, ij quidem pulsum habent maiorem & celeriorem, ac longe frequentiorẽ, non multò tamen uehementiorem. Qui autẽ natura sunt graciliores, maiorem quidem, ac longè rariorem, uerùm nõ multò uehementiorem. Mutatur uerò pulsus, & per ætates. Puero recens in lucem ædito, pulsus frequentior est, sicuti seni rarior. Qui uerò ætate sunt inter hos media, ijs pulsus ad portionẽ respondent, prout scilicet propius ad pueri aut senis ætatẽ accesserint. Pari modo puero quidem celerrimus est, seni uerò tardissimus: mediũ mediæ ætates sortiuntur. Cæterùm inter ætates,

Pulsuum mutationis differentia triplex.

Pulsum cuiusque proprium experientia cognosce.

Pulsus uirorum.

Pulsus calidiorũ

Pulsus graciliorum.

Pulsus infantuli

Pulsus senis

Pulsus florentium.

maximus florentium est pulsus: minimus autem senum, medius inter ipsos puerorum, est paulo maior. Praeterea florentium quidem uehementissimus, senum autem languidus, puerorum denique medius.

Pulsuum differentiae secundum diuersa tempora.

Sed per anni tempora pulsus etiam mutantur. Siquidem vere medio, pulsus sunt maximi & uehementissimi, celeritate uerò ac frequentia, moderati. Pariter etiam & autumno medio se habent. At progrediente vere, magnitudo quidem ac uehementia ipsius minuuntur: augetur autem celeritas & frequentia ac tandem ubi aestas aduenerit, fiunt languidi, parui, celeres, ac frequentes. Autumno uerò progrediente, omnia minuuntur, magnitudo, uehementia, celeritas, & frequentia: ut cùm hyems accesserit, iam sint pulsus in paruitatem, languorem, tarditatem, ac raritatem mutati. Porrò ut veris initium, autumni exitui: ita ueris exitus, autumni initio respondet. Tum quemadmodum aestatis initium, aestatis exitui: sic hyemis initium, hyemis exitui respondet. Proinde quae ab aestate media, hyemeque media, in utramque partem distant, itidem aequaliter pulsum immutant. At aestas media, partim hyemi mediae est similis, partim dissimilis. In utraque enim pulsus sunt parui, ac languidi: aestate tamen sunt celeres, ac frequentes: hyeme uerò tardi, ac rari. Non tamen sunt parui pariter hyeme atque aestate, sed aestate minus: nec pariter hyeme atque aestate languent, sed minus hyeme.

Pulsuum differentiae pro diuersitate regionum.

Mutantur & per regiones pulsus, perque alias constitutiones aëris ambientis. In calidis quippe, tales redduntur pulsus, quales aestate media: in ualde frigidis, quales hyeme media: in temperatis, quales vere medio: quae uerò inter has sunt mediae, ad portionem se habent.

Pulsus gerentium utero.

Mulieribus utero gerentibus, pulsus sunt maiores, frequentiores, ac celeriores: caetera uerò modum suum naturalem retinent.

Pulsus dormientium.

Somnus etiam permutat pulsus. Nam principio quidem minorem ipsum, tardiorem, rariorem, & languidiorem efficit: procedente uerò tempore, tarditatem intendit, & raritatem, idque praecipuè post cibum. Maior autem fit tunc & uehementior. Quod si diuturnior is fuerit, rursum in languorem mutatur ac paruitatem: tarditatem autem & raritatem retinet.

Pulsus expergefactorum à somno.

Qui à somno sunt exciti, protinus quidem ipsis pulsus sunt magni, uehementes, celeres, frequentes, & turbati quodammodo: uerùm non ita multò post, reuertuntur ad mediocritatem. Quod uerò ad status corporis acquisititios pertinet, non aliter ii, quàm naturales, pulsus immutant. Quandoquidem qui natura erat gracilis, factus postea quadratus (quem Graeci *τετράγωνον* uocant) pulsum habet ei, qui talis natura est, similem: de caeterisque pari iudicio.

Pulsum mutari ab acquisititiis habitibus & temperamentis, perinde ac à naturalibus.

Corporis quoque temperamenta acquisititia, haud secus quàm naturalia, pulsus immutant. Inter causas autem non naturales, incipientes quidem exercitationes, quousque ad mediocritatem peruenerint, pulsus uehementiores efficiunt, magnos, celeres, ac frequentes.

Pulsuum differentiae pro exercitiorum diuersitate.

Si quis uerò multùm ac supra uires laboret, paruos, languidos, celeres, ac frequentissimos. Sin modum plurimum excesserit, adeò ut uires sint exolutae magnopere, paruos admodum, languidos, tardos, ac raros pulsus habebit. Quòd si ad ultimam progrediatur dissolutionem, pulsus habebit uiribus dissolutarum proprios.

Pulsus à balneis [illegible]

Balneorum quae moderatè calida sunt, magnos, celeres, frequentes ac uehementes: quae uerò immodicè, paruos ac languidos, praeterea celeres & frequentes pulsus efficiunt. Quod si ubi non cessetur, paruos & tardos, raros, & languidos. Quae autem frigida sunt, repente quidem paruos ac tardos, raros & rariores pulsus reddunt: póst autem aut stuporem, aut robur inducunt. Quòd si refrigerarint, stuporemque induxerint, paruos ac languidos, tardos & raros: sin calorem conciliarint & robur, magnos quidem ac uehementes, celeritate tamen ac frequentia moderatos efficient.

Pulsuum differentiae pro cibis assumptis.

Copiosior cibus, quàm ut uinci possit, pulsus inaequales uarios & inordinatos efficit: moderatus autem, magnos, uehementes, celeres, atque frequentes: parcior, quàm sit ex usu, minorem & breuiorem pulsus mutationem efficiet.

Vinum quomodo pulsus mutet.

Vinum, caeterùm quidem, ciborum instar, pulsus immutat: in eo tamen differt, quòd repentè immutet, quodque mutatio quae ab eo proficiscitur, citius desinat, quàm quae à cibis prouenit: ac denique quòd celeritatem magis augeat & magnitudinem, quàm uehementiam & frequentiam.

Aqua quomodo pulsus [illegible]

Aqua omnium quae sumuntur, mutationem minimam efficit: mutat tamen & ipsa ad portionem ciborum. Reliqua uerò omnia, quantum possunt aut alere, aut calfacere, aut refrigerare, tantum ui arteriarum motum immutant.

Immodica [illegible] esse praeter naturam.

At aëris constitutiones, ac ciborum copia tanta, ut uires opprimat: praeterea exercitationes, balnea, & somni, ubi modum excedunt, omnia sunt praeter naturam. Nam causae quas naturales & non naturales diximus, quantitatis excessu cedunt in causas praeter naturam. Causarum uerò quae non quantitate modò, uerùm etiam genere sunt praeter naturam, numerus est infinitus.

Causarum praeter naturam differentiae.

Porrò causarum omnium praeter naturam, aliae quidem uires uitales ueluti soluunt & dissipant: aliae autem ueluti premunt & grauant.

Vitalem facultatem soluentes.

Ac soluunt quidem, alimenti inopia, morborum malignitas, eorumque aut diuturnitas, aut uehementia: praeterea affectus animi immodici, uel non uacuationes immoderatae.

Vitalem facultatem quae opprimant.

Opprimunt autem, tum ipsa materiae copia, tum instrumentorum affectus, inflammationes uidelicet, scirrhi, tumores, moles, abscessus, & corruptiones uarie. Solutae itaque uires, paruum, languidum, ac ualde frequentem pulsum efficiunt: pressae uerò, pulsus mutant, cùm in reliquam omnem inaequalitatem, & ordinis confusionem, tum in eam quae in uehementia spectatur, & magnitudine: nam inaequalitates hae, oppressarum uirium maximè propriae existunt.

Quinetiam in eiusmodi affectibus, motus quidam funditus pereunt, aut intercidunt. Caeterùm qui intercidunt, minores: qui pereunt, maiorem laesionem indicant.

Pulsus facultatis solutae ob alimenti inopiam.

Solutarum igitur ob alimenti inopiam uirium, pulsus uertuntur principiò quidem, in languorem, paruitatem, celeritatem, ac frequentiam: ad medium autem, in languorem, paruitatem, tarditatem, & raritatem: postremò in paruitatem summam, languorem, frequentiam, & eminentiam celeritatis inanguinem: qui pulsus est, quem formicantem appellant.

Formicans pulsus.

Vermiculans pulsus.

Vermiculans autem pulsus, fit quoque & ipse uiribus iam dissolutis, sed aliquantum adhuc resistentibus: in eoque à formicante discrepat, quòd non itidem in summum languorem ac paruitatem redactus sit, tum quòd perspicuam habeat in uno ictu inaequalitatem, quae fit, dum partes mouentur

tempe-

tempestiuius aut serius incipiūt: unde tardus est minus q̃ paruus. nonnunq̃ autē nihil penitus habet tarditatis, ob idq; ipsum, minimè malignus existit. At quæ a febribus exitialibus atq; acutis oriuntur syncopæ, pulsum uermicantem nō habent: qualis utiq; reliquas uirium solutiones ut plurimū comitatur, ac eas præcipue, quæ sine febribus accidunt aut certé cum exiguis admodū. Ob eam utiq; causam syncopas quidem cardiacas, formicantes: cholericas uerò morbos, ac fluxus uentris uehementes, hæmorrhagias, fluxus muliebres, reliquosq; affectus qui corpus inaniunt celeriter, ut plurimū uermicātes. cùm autē extremū afflixerint, formicantes sequuntur. Iam uerò ab ira pulsus fit altus, magnus, uehemens, celer ac frequens. A uoluptate autē, magnus, ac rarus, nō tamen uehementia diuersus. A mæstitia, paruus, tardus, languidus, atq; rarus. A metu recenti quidem ac uehementi, celer, turbulentus, inordinatus, atq; inæqualis: inueterato autē, pulsus mœstitia est similis. In omnibus porrò his, si diu perseuerauerint, aut uehementes admodum fuerint, tales pulsus fiunt, quales consequuntur solutas uires. Dolor autem qui pulsus immutat, aut quia uehemens, aut quia in partibus principalibus est, id facit quemadmodū inflammatio. Cùm igitur adhuc paruus est, atq; in ipso ortu, maiorem, uehementiorē, celeriorem ac frequentiorem pulsum efficit: auctus autē, uehemensq; admodū factus, ut iam robori uirium noxam inferat, minorem, languidiorem, celeriorem ac frequentē. Qui uerò uires iam dissoluit, pulsus mutat in languorem, paruitatem, & falsam celeritatis imaginem, immensamq; frequentiam. Inflammationum pulsus, cōmunis quidem omnium, quasi serratilis est: ut pars quidem arteriæ alia quidem dilatari uideatur, alia autē minime, quæ uidelicet durior sentitur. Habet autē pulsus hic & turbationis nonnihil: præterea celer quidem est ac frequens, magnus uerò non semper. Proprius cuiusq;, incipientis quidem, maior est naturali, uehementior, celerior, frequentiorq;. At in ea quæ adhuc increscit, omnia hæc fiunt auctiora, pulsusq; iam palàm est durior & turbulentior. Cùm uerò ad uigorem peruenerit, euidentior quidem est, durior, ac turbulentior, sed minor quàm antea: non tamen languidior, nisi morbus uires exuperauerit, quo casu frequentior & celer redditur. Quòd si diu admodū perseueret, utq; scirrhosa durescat, pulsus tenuitas ac durities prædictis accedet. Hæc itaq; illi phlegmoni accidūt, quæ totius animalis pulsum immutat. Eius uerò quę animal totū nō turbat pulsus, in parte saltem inflāmatione accensa, est cuiusmodi esse illum in toto corpore diximus. Intenditur autē ac remittitur prædictorū quodq;, aut pro inflammationis qualitate, aut pro ipsius instrumēti phlegmone obsessi natura. Nam quę partes magis sunt neruosæ, eæ duriores, serratilesq; magis, ac minores pulsus efficiūt: quę uerò sunt uenosæ magis atq; arteriosæ, cōtrarios. His autē ipsis maior est in partibus magis arteriosis, ibidemq; facile inæqualis & inordinatus efficitur. At præter ipsius pulsus differentiā, quibus septū transuersum est inflammatū, celeriter q; conuelluntur: suffocant autē quibus pulmones. Syncope prehenduntur, quibus os uentriculi. Atrophia laborāt, quibus hepar. Non cōcoquunt, quibus uentriculus. Urinæ supprimuntur, quibus renes experiunt inflammationē. Ad hęc partes sensu exactiori præditæ, pulsus, propter dolores, immutant: hebetiori autē, duntaxat propter affectū.

Itaq; pulsus pleuriticorum celer ac frequens est, nō tamē magnus admodū. Est præterea nō languidus quidem, nō tamen, quod ad affectū spectat, uehemens. Porrò quantitas frequentiæ in pulsu excedit consuetū modū pleuritidi, cùm pleuritis ipsa in peripneumoniā transit, aut etiā minatur syncopen. Infra modū autē subsistit, cùm in cataphoram, aut neruorū læsionem desinit. Eodem modo & inæqualitas illa serratilis, quæ pleuriticis maxime est propria, remittit quidem, si pleuritis sit mollis, ac facilè concoquatur: intendit autem, si ea sit exitialis: indicatq; ipsam esse coctu difficilē. Talis autē pleuritidis, si simul adsit imbecillitas uirū, periculū præsens minatur. Sin uirium robur nō desit, signū est eas concoctas iam esse, aut in empyema translatas, aut in tabidum marcorem degenerasse. Cæterùm si pleuritis coquatur, sensim deponit pulsus omnem mutationem præter naturā. Cùm uerò transit in empyema, fiunt pulsus empyematum proprij. Pari modo & marcoris proprij eis accidunt, qui tabidos marcores sunt incursuri. Talis autē est purulentorum nuper ordientiū pulsus, qualis urgentis inflāmationis: hæc siquidem ipsarū est suppurationum principiū. Nonnunq̃ autem est inæqualis & inordinatus: omnibus tamen est hecticus. Cùm uerò iam pus infectū, cętera quidem est similis, nisi quòd magis æqualis. Postquā autē est ruptum, languidior, latior, tardior ac rarior. Marcescentium pulsus nō simpliciter, neq; secundum unam speciem, mutatur. Qui nanq; unà cum phlegmone nōdum soluta paulatim emarcuerūt, pulsus habent languidos, celeriores, frequentes ualde, atq; cum depressione in augustum redactos quos utiq; myuros uocant. Porrò marcescentibus omnibus cōmunis est pulsus hecticus: deinde autē in diastoles magnitudine myuron imitans inæqualitas: postremò uerò ea quæ in frequentia consistit: quę omnibus etiam perpetuò inest, qui in marasmum inciderunt propter inflammationes: aut quibus propter cardiacos affectus, uel syncopas stomachicas, periculū præsens imminet: quiq; uino epoto periculū quidē præceps effugerūt, nihilominus tamen tempore procedente marcuerūt. Phthisicorum pulsus, paruus, languidus, mollis & celer est, hecticusq; mediocriter. Peripneumonicorū uerò, magnus, aliquantulum fluctuosus, languidus, mollis, non aliter quam lethargicorū nisi quod inæqualitate superat, tum ea quæ in una percussione cōsistit, tum ea quam systematicam uocant. Cùm autē peripneumonici omnes aut febre acuta infestentur, aut sopores grauis nōnihil habeāt, ut utrumuis præualuerit horū, secūdum illud frequentiæ quantitas maxime deprehendi. Nam si in peripneumonia sit inflāmatior febris, pulsus erit admodū frequens: sin sopor paulò magis polleat, infrequentior. Lethargicorū pulsus, cùm sit magnitudine,

Syncopen differentiæ

Iracundiū pulsus

Voluptatis ... pulsus

Mæstitiæ pulsus

Doloris differentiæ

Pulsus inflammationum communis serratilis

Pulsuum differentiæ pro inflammatarum partium natura.

Septo transuerso inflammato, quā celerrime cōuulsiones oriū-tur: suffocationes pulmone phlegmone obsesso.

Pleuriticorum pulsus.

Serratilis inæqualitas pleuriticorum

Pleuritidis differentia.

Purulentorum pulsus, & qualis uigentis inflammationum

Marcescentium pulsus

Myuri pulsus

Pulsus hecticus omnium marcescentium cōmunis.

Phthisicorum pulsus

Peripneumonicorum pulsus.

Peripneumonia in quo consistat

Lethargicorū pulsus

languore, & mollitie, peripneumonicorũ pulsui cõsimilis, eodem tamen est tardior, languidior, minus inæqualis, magisq́ deficiens quàm intercidens. Porrò cõfusio ordinis ut plurimũ inæqualitates sequit: nam inæqualem pulsum raró quidem ordinatũ reperias. Cæterũ minores noxæ, inæquales & ordinatos maiores uerò, inæquales & inordinatos efficiunt. Phreniticorum pulsus est paruus: rarissimé autem magnus fuit uisus, robutq́ mediocre habere. Durus præterea est, ac neruosus & frequens, & ualde celer. Videas autem licet & speciem inæqualitatis in situ, in eo nonnunquam uehementer accidere. Quin & tibi sæpe uidebitur tota arteria suo ipsius loco relicto, sursum deorsumq́ ferri turbulentissime: cuius magna frequentia eminentẽ minatur syncopen. Est & alius quidam nomine carens affectus, ex phrenitidis & lethargi generibus mistus quo detenti, bonam quidem temporis partem oculos claudunt, suntq́ somnolenti ac stertunt: póst autem oculis incõniuentibus atq́ immotis intuentur diutissimé, nõ aliter quàm catochitum si quis eos interroget, inuitosq́ ad colloquium trahat, tardi erunt ad respondendũ, difficilesq́: plerunq́ autẽ turbulenter effutiunt, quicquid primũ in buccam uenerit. Atq́ eius sané affectus pulsus sunt frequentes & celeres, quo modo phreniticorum, sed minus. Pari modo & roboris habent minus quam illi, uerùm lati sunt, atq́ parui, nec dum extra moueri, quicquid habent cõfertim ac simul intercisum: sed alia ratione ueluti intró properantes suffugiũt, systolem quidẽ accelerantes, suffurantes autem diastolem. Non tamen, ne in hac quidem sunt phreniticis similes, cùm nõ habeant nescio quid intercisum. Catochôn, hoc est, detentorũ pulsus, cætera quidem similes sunt lethargicis, magnitudine, tarditate, ac raritate: quemadmodũ & totus affectus à lethargo specie nõ multũ discrepat. Catochôn tamen pulsus imbecilli non sunt, nec molles, sed in his uel multum dissident: quemadmodũ certé & quód lethargicis totus habitus fit solutus, ac tumens, catochis ueró cõstrictus, coactusq́. Præterea detentorũ pulsus æqualis est: inæqualis autem lethargicorũ. In conuulsis, ipsum quidem corpus arteriæ coactum esse uidetur, compactumq́ undiq́, nõ tanquam à quoquam compressum, aut arctatum: nec rigidum plané, ut in febribus, & maximé in earũ accessionibus: nec propter duritiem dilatatu difficile, quod temporis longinquitate accidere solet, præsertim si uitia quædam, aut uiscerũ affectus adfuerint: sed nõ aliter quàm si corpus neruosum cauũ, ut intestinum, ab utroq́ fine fuerit extensum. Talis est motus inæqualis arteriæ, quæ instar funis, sursum & deorsum traducitur. Nec enim ullum est diastoles aut systoles signum, sed confusioni potius simile quippiã hîc accidit. Apparet autẽ uehemens esse ac magnus conuulsorũ pulsus is ueró nec languidus est, nec paruus: nõ tamen adeó uehemens aut magnus uti uidetur. Percussio enim multis imponit, quæ propter tensionẽ quidem, robusta: propter turbationẽ autem, exibre apparet. Vnde alias quidẽ altior, alias quasi strepitum quendam asperũ ad tactum nostrũ uidetur efficere. Quem pulsum, qui fuerit exercitatus, facilé deprehendet, cùm nulli sit alteri similis. Paralyseos pulsus paruus est, languidusq́ & tardus: nonnullis tamen rarus: sicuti aliis frequens quidem, uerùm pené deficiens inordinaté. Epilepticorũ autẽ & apoplecticorũ pulsus, sunt similes: quocirca quæ de epilepticis memorabunt, eadem & de apoplecticis dicta fuisse est putandũ, nisi quód omnia sunt in his intensiora. Porró quandiu mediocriter natura ipso affectu turbatur, tantisper nullam mutationẽ in pulsu est reperire cõmemorabilem: sed solũ ueluti tensa in utranq́ partẽ uidetur arteria, quemadmodum in conuulsis. Vbi ueró inualuerit affectus, ita ut opprimat uires, inæqualitatẽ quandam ac tensionẽ forté asciscit, longiorq́ fit pulsus, languidior & rarior. Quód si affectus ipsas uires deiecerit, pulsus efficiet languidos, frequentes ac celeres. Angina laborantium pulsus, tensionem quandam habet cõuulsioni assimilem: magnus tamen est, ac fluctuosus, quo modo peripneumonicorum. Atq́ utrumuis in eo præualuerit insigniter, secundum illud est trãsmutatio expectanda. Nam si pulsus peripneumonicorũ similis præpollet, in peripneumoniam: sin cõuulsionis, in conuulsionẽ, angina terminabitur. Cæterũ qui ex ipsis nimis anguntur, iis pulsus fit paruus & rarus: expirantiũ autẽ, iam frequens & inæqualis. Orthopnœæ acutæ pulsus est inæqualis, inordinatus, & pené deficiens: cùm autẽ mediocriter est maligna, frequens: cùm ad extremũ urget, tardus ac deficiens: cùm hominem iam é medio tollit, frequens ac languidus. Suffocationis à matrice ortæ pulsus, est cõuulsorũ extentus, ac rarus: eius autẽ quæ est exitialis, frequens, languidus, inordinatus, & pené deficiens. Os uentriculi affectum, si quidem infestẽt inflãmatione, eam facit mutationẽ duntaxat, cuiusmodi in inflãmatione corporis neruosi fieri iam diximus. At morsus illius, uomitus, nausea, singultus, appetitus priuatio, atq́ dissolutiones, præterquàm quód pulsum paruũ efficiũt & languidũ, ipsum etiã nimis frequentẽ reddũt, & quibusdã moderaté celeriorem. Compressio autẽ sola, citra ea omnia, rarum, tardũ, paruũ, obscurũ. Præterea quibus fames est magna, pulsus est eiusmodi. Qui ueró affectus in frequentiã ipsum pulsum permutãt, si diutius perseuerarint, aut uehementius afflixerint, ii pulsum uermicantẽ efficiũt. Qui in raritatẽ, præterquàm quód memoratas differentias inducunt, talem præterea quãdã pulsus speciẽ in ea inæqualitate, quæ in uno pulsu accidit, efficiũt, ut corpus arteriæ in multas partes cõminutũ esse uideatur. Hydropum pulsus, ascitæ quidẽ, longus, frequens, & subdurus cum quadã tensione est. tympanitæ autẽ longior, nõ imbecillus, celerior, frequens, subdurus, cum quadã tensione. Eius ueró qui in toto nascitur corporis habitu (quem Græci ἀνασάρκα nominant) fluctuosus, latior, ac mollis. Elephantiasi laborantiũ pulsus paruus, imbecillus, tardus, & frequẽs. Ictericorũ pulsus sine febri, minor, frequentior, durior, non languidus, neq́ celer. Eorum qui sumpserunt helleborũ, pauló quidem antequàm uomant, latus, rarus, languidior: cùm autem uomunt ac diuelluntur, inæqualis, & inordina-

Inæqualis pulsus, qui ordinatus sit, reperitur raro. *Phreniticorum pulsus.* *Catalepticorum signa, & pulsus.* *Catochôn, hoc est, detentorum, pulsus.* *Conuulsorum pulsus.* *Percussionem arteriæ multis imponere.* *Paralyticorum pulsus.* *Epilepticorum & apoplecticorum pulsus similes.* *Epilepticorum pulsus.* *Angina laborantium pulsus.* *Orthopnœicorum pulsus.* *Suffocatione à matrice prehensarum pulsus.* *Pulsus ore uentriculi affecto.* *Hydropicorum pulsus.* *Hydropum species.* *Elephantiacorum pulsus.* *Ictericorum pulsus.* *Pulsus eorum qui sumpserunt helleborum.*

inordinatus: cùm meliuscule iam habent, ordinatus quidem, sed adhuc inæqualis, minus tamẽ quàm prius. Cùm autẽ sanescũt iam, & penè ad statũ naturalem redierũt, æqualis & maior quàm antea, uehementiorq́ue. Qui uerò ex iis syncope corripiuntur, conuelluntur, atq; singultiunt, iis pulsus paruus & languidus, inordinatus, celerior, atq; admodũ frequens. Qui ex eis suffocant, paruus, languidus, inordinatus, inæqualis, nõ tamẽ frequẽs, neq; celer, sed subtardus magis. Præ se fert autem & fluctuosum quiddam & latum, & nonnunquam exiguam quandam arteriæ tensionẽ.

GALENI PERGAMENI
de differentiis pulsuum, liber primus.

Prima genera pulsuum.

Primæ corporis ... de

QVandoquidem arteriæ corpus est cauum, longũ & circunductile, habetq; perpetuũ geminũ motum ex contrariis constitutũ partibus (aut enim in seipsam undiq; cõsidet, aut in omnẽ partẽ distenditur, qui duplex motus uocatur pulsus) in utroq; et geminata quies accidit necesse est altera à distentione, priusquã contrahatur, altera à cõtractione, priusquã distendatur. Quas quidem binas quietes experientiũ tactus cognoscit, nec minus demonstrat ratio. Nam prius contrariũ motum natura, quàm priorẽ sedaue rit, non exordiri. Atqui sedari, subsistere est, & in quiete esse. Sic motibus intercedit quies. Exprimit ergo necessitas, quoddam esse tempus proprium utriusq; motus, aliquod etiam intermissionum, & harum item utriusq; proprium. Iam quia tres arteria dimensiones, ut reliqua omnia corpora, obtinet, longitudinem, latitudinẽ, profunditatẽ, non potest in singulis dimensionibus nõ fieri quantitas aliqua distentionis & contractionis. Preterea contentionẽ quandam necessa rió habet, ut aut ægrè, aut languide, aut prõpte, ualenterq; operetur. Est etiam ipsa arteriæ tunica aut mollis aut dura, necnon intercapedo interna, aut uacua quodammodo, aut plena. Atq; hæc omnia aliquando æqualia, aliquando inæqualia sunt. Temporis item distentionis aliqua proportio est cum tempore contractionis. Aliã in uno pulsu differentiam constituas præter has nullam, sed sunt omnes quæ in unum pulsum incidunt differentiæ generales, quas retulimus. Quibus duæ accedunt aliæ, quas collectiuas appellant. Ex his in plurium pulsuum mutua contentione, æqualitatem & inæqualitatem, ordinẽ & eius perturbationem æstimamus.

Differentiæ cuiusq; generis pulsuum.

At motum ipsum pulsus, aut moderatũ & naturalem esse, aut tardiorem, aut celeriorẽ, oportet quare tres pulsuum circa motũ differentiæ existunt. Fit igitur pulsus celer, ubi modico tempore ipsa arteria mouetur, tardus, cùm multò moderatus, ubi mediocri. Differentiæ pulsuũ in distentionis quantitate, si quidem in singulis concipiantur dimensionibus, nouem numero sunt, in unaquaq; trium dimensionũ tres. In longitudine arteriæ, qui moderatus in ea est, & qui hunc excellit, uel eo est inferior. Vocatur qui excellit, longus: qui inferior est, breuis. In latitudine, moderatus, & alii immoderati duo: nempe latus, qui moderatum excellit: huic contrarius, angustus. Itidem in dimensione profunditatis arteriæ, unus moderatus est, alius altus, & alius humilis. Hæ pulsuum sunt in una dimensione acceptorum differentiæ. At differentiæ pulsuum in trinis simul dimensionibus, sunt septem & uiginti. Perspicies has manifestè in tabella. Vnus enim erit longus simul & latus, altusq;, qui omnibus præponatur: alius longus, latus, & profunditate moderata, scribaturq; secundus: alius longus, latus, humilis, qui sit ordine tertius: similiq; reliqui omnes cognoscentur uia & ratione, ut duæ primæ dimensiones maneãt immotæ, trifariam ultima uariet, hoc pacto. Quartus longus, moderata latitudine, & altus. Quintus longus, moderata latitudine, simulq; moderata profunditate. Sextus longus, latitudine moderata, humilis. Deinde alii tres, prima dimensione longum seruante, secunda angustum, tertia trifariã uariante. In his nouem, una dimẽsio permanet, longitudinis longæ: aliæ omnino cõmutantur. Mox alteri nouem, dimensione longitudinis in mediocritate seruata, uariantibus reliquis. Ad hæc nouem alii, ubi longitudinis breuis dimensio sit, & aliæ immutentur.

Longus pulsus. Breuis. Latus. Angustus. Altus. Humilis. Pulsuum differẽtiæ in trinis simul dimẽsionibus acceptorũ, sunt septem & uiginti.

TABELLA.

1	Longus	latus	altus	magnus.
2	Longus	latus	moderatus	
3	Longus	latus	humilis	
4	Longus	moderatus	altus	
5	Longus	moderatus	moderatus	gracilis.
6	Longus	moderatus	humilis.	gracilis.
7	Longus	angustus	altus	
8	Longus	angustus	moderatus	gracilis.
9	Longus	angustus	humilis	gracilis.
10	Moderatus	latus	altus	turgidus
11	Moderatus	latus	moderatus	
12	Moderatus	latus	humilis.	
13	Moderatus	moderatus	altus	
14	Moderatus	moderatus	moderatus	medius
15	Moderatus	moderatus	humilis.	
16	Moderatus	angustus	altus	
17	Moderatus	angustus	moderatus	
18	Moderatus	angustus	humilis	gracilis.
19	Breuis	latus	altus	turgidus
20	Breuis	latus	moderatus	turgidus
21	Breuis	latus	humilis.	
22	Breuis	moderatus	altus	turgidus
23	Breuis	moderatus	moderatus	turgidus
24	Breuis	moderatus	humilis.	
25	Breuis	angustus	altus	
26	Breuis	angustus	moderatus	
27	Breuis	angustus	humilis	paruus.

Atque inter *uiginti septē hos pulsus qui ex ternis dimensionibus constant, primus quidem ab omnibus magnus dicitur, ultimus autē paruus. Reliqui uerò proprio nomine carēt. Neque enim qui graciles dicunt & turgidi, certū unum significant, sed multis simul generatim tribuuntur. Nam in quibus longitudinis dimensio duabus reliquis præstat, omnes hos tenues & graciles uocant: in quibus duæ reliquæ ab hac, tum crassos, tum turgidos. At moderatū dimensionibus pulsum, mediū inter magnū & paruū nomināt.

Pulsus magnus. Paruus. *Gracilis* *Turgidus*

De differentiis reliquorum generum pulsuum.

Tertij generis pulsuū, quod in cōtentione cōsistit, tres differentiæ existūt. Unus quippe est ualidus cōtentione, qui uehemens uocat: alter imbecillus, qui languidus: & tertius inter utrunque, qui medius dicit. Quarti etiā generis, quod circa arteriæ corpus uersatur, totidem sunt differentiæ: durus uidelicet, mollis, & medius. Similiter quinti generis, quod arteriæ ueluti infusionē declarat, sunt differētiæ tres: plenus, uacuus, & inter utrunque medium tenens. Quæ quidem differentiæ quinque, cum æqualitatibus & inæqualitatibus suis, in uno arteriæ motu consistunt.

Pulsus uehemens. Languidus. *Durus. Mollis. Plenus. Vacuus.*

De differentiis pulsuum quæ in tempore intermissionis consistunt.

Qui contractionē pulsuum percipere se fatentur, tarditatē quidem & celeritatem in distentionis contractionisque tempore collocant: crebritatem uero & raritatem, in quiete: in utroque rhythmum, in distentionis tempore, unà cum tempore insequētis eam quietis, ad tempus collato cōtractionis, simul & excipientis eam quietis. Porro quietem quam uocant superam, quæ secundum distentionem contractionē præcedit, quanta sit, tactu queas ad unguem assequi: inferā nō item planè, quòd utrunque sibi ascitat partes, ad initium, contractionis extremitatem: ad finem, principium distentionis.

Quietē pulsuū superā, quāta sit, tactu posse discerni, inferam non item, nō item plane.

De differentiis quietis & rhythmi.

Itaque in genere quietis arteriæ, tres pulsuum differentiæ consistunt, rarus, creber, & medius. At uerò cùm omnis pulsus aliquo rhythmo cōstet, erit utique arhythmo pulsui eurhythmus contrarius: eurhythmus autem, genus commune utriusque. Cæterùm pulsus eurhythmus uniusmodi & unus manet. Arhythmi tres differentiæ sunt: pararhythmus, heterorhythmus, ecrhythmus. Etenim cuique ætati suus est naturalis pulsus. Qui ex his igitur rhythmum seruat, uocatur eurhythmus: qui labefactat, arhythmus. Atque labefactans ipse, interim uicinæ ætatis rhythmū mutuat, qui pararhythmus interim cuiuslibet alterius, qui heterorhythmus dicit: sicuti qui rhythmum prorsus nullius ætatis retinet, ecrhythmus. Easdem differentias & in naturis, annique temporibus, necnon regionibus, ac breuiter in omnibus, statuere oportet. Iam uerò inter omnes rhythmos, hi quidem pari proportione, illi impari constant. Pari, ubi distentionis tēpus æquet tempus contractionis. Impari, si alterum alterū excedat: id quod modò certis, modò incertis fit excessibus. Certis siquidem aut *multiplici proportione, aut ut numeri ad numerū. Ac proportio quidem multiplex, aut dupla est, aut tripla, aut quadrupla, aut insequentiū aliqua. Vt numeri ad numerum, ubi quot est distentio temporū, totidem fuerit cōtractio. Incertis, in numeris sunt tripliciter. Nam aut distentionis est tempus incertum, aut contractionis, aut utrunque.

Pulsuū differentiæ secundum quietē arteriæ, sunt tres: rarus, creber, & medius. *Eurhythmus pulsus. Arhythmus pulsus. Eurhythmus pulsus cur dictus. Arhythmus pulsus est triplex.* *Rhythmorū differentiæ multiplices.*

De æqualitate, inæqualitate, ordine, & ordinis perturbatione.

Porrò æqualitas & inæqualitas tum in uno pulsu fiunt, tum in pluribus. Ordo & perturbatio ordinis, in pluribus duntaxat. Ergo (ut à facilioribus cognitu ordiamur) quæ in pluribus pulsibus æqualitas inæqualitasque cernunt, quas collectiuas uocitant, in contentione omniū differentiarum æstimantur primi pulsus cum cuiquorum differentiis. Nam pares si omnino maneant, æqualis absolute is pulsus uocatur: sin omnino impares, absolute inæqualis. Quòd si in una uel pluribus pares extitant, & in una uel pluribus impares: quatenus pares sunt, hactenus dicetur æqualis pulsus: quatenus impares, hactenus inæqualis. Nam pulsus absolute æqualis, nec magnitudinem, nec uelocitatē, nec aliud habet impar quicquā. At uerò ordinatus & inordinatus pulsus, diuisa inæqualitate in paritatē circuitū, & in absolutā imparitatē, in utroque membro gignuntur: in circuitū paritate, ordinatus: in absoluta imparitate, inordinatus. Sint itaque omnes unius pulsus differentiæ, insequentium differentiis omnium genere pares: Absolute æqualis talis pulsus dicetur. Contra omnes sint omnibus impares: erit ille absolute inæqualis. Quòd si aliqua uel aliquæ pares extitant, & aliqua uel aliquæ impares: in aliqua pulsus uel aliquibus æqualis erit, in aliqua uel aliquibus inæqualis. Qui enim absolute est æqualis, aut una, aut pluribus differentiis, nō admittit sectionē. Qui autem absolute inæqualis est, hunc per unam aut plures species secantes, circuitū paritate & imparitate ordinatū reperiemus & inordinatū, uel absolute, uel pluribus in differentiis, uel una. Cæterùm qui absolute ordinatus est, pares lociuntur circuitus omnes. Qui uerò articulatim ordinatus est, nō omnes æquales, sed certos. E diuerso inordinatus absolute, nec habet deinceps omnes pares circuitus, nec certos. Circulatim uerò inordinatus, in hoc hic nō habet, alter habet. Ita utrisque medius fit, ordinati & inordinati: atque illud utrinque commune habet, hoc non habet.

Æqualitas & inæqualitas in uno pulsu & pluribus deprehenduntur. *Pulsus æqualis. Pulsus inæqualis.* *Pulsus ordinatus & inordinatus. Pulsus ordinatus & inordinatus absolute.* *Pulsus absolute ordinatus...* *Pulsus ordinatus ... Pulsus...*

De collectiuæ inæqualitatis differentiis: ac primò de æqualibus inæqualitatib.

Collectiuæ inæqualitates, quæ in aceruo plurium pulsuum consistunt, primam habent differentiam, qua inter inæqualiter, ut ærum inæqualiter sunt. Quippe inæquales pulsus, sicuti & cæteri fere omnia, pristinam naturam mutantur, qui rectius æquam semper mutationem recipiunt, æqualiter dicuntur mutari. Quæ uerò parem mutationem minimè asciscunt, ea inæqualiter inæqualia uocantur. Vbi igitur primo pulsu secundus est paulò minor, & tertius tantò secundo, & quartus similiter tertio, & sic deinceps: tales pulsus μύουρος, quasi imminutos, à tubinatis figuris sumpto nomine, appellāt. Iam qui ex ipsis paretió diminuunt, nec minui desistūt,

Æqualiter inæqualitas quid sit. Inæqualiter inæqualitas... *Pulsus myuri.*

deinque

deniq; ad quietem omnino recidunt, motuq; deficiuntur, quos uocant deficientes μυουρ. At qui desinunt, duplici sunt differentia. Quidam enim in quā primum paruitate minui desierunt, hanc constantissime seruant. Alij autem rursus augentur, quos imminutos reciprocos uocant. Quorum quidem ipsorum nonnulli ad parem reuertunt pristinæ magnitudinē, alij ad minorem alij ijsdem excessibus quibus fuerant prius imminuti, rursus augentur. Sunt qui minoribus accessionibus, maioribúsue utantur.

De inæqualium inæqualitatum differentijs.

Inæqualium inæqualitatum quædam nullam prorsus æqualitatem retinent: aliquæ retinent ad tres usq;, uel quatuor, uel quinq; pulsus, sed postea amittunt in quorū inest utrisq; uel ordo, uel perturbatio ordinis ordo, si circuitus seruent aliquos pares, perturbatio ordinis, si & hos quoq; uiolent. Atq; hi quidem ex ipsis & motibus deficiunt, ut illi qui æqualiter agitantur. Cæterùm ut illos decurtatos deficientes, sic hos inæquales deficientes uocamus. Porrò intercurrens pulsus ex sola inæqualitate crebritatis nascitur: intermittens uerò, ex inæqualitate raritatis & paruitatis, alio atq; alio utrobiq; modo, constat. In raritatis inæqualitate, quòd quies sit producta lōgissimè in paruitate, quòd minima fuerit distentio. Vel potius, ex pulsuū paruitatibus deficientes cōstant intermittētes, ex raritatibus,

De inæqualitatis unius pulsus differentijs.

At inæqualitatis motus in uno pulsu, duæ primæ differentiæ constituendæ sunt. Quarū una, in una arteriæ parte gignitur in pluribus altera. Earum autē utraq; potest iterum in plures distribui. Auspicabimur tamen ab ea, quæ circa unam arteriæ partem uersatur, licet distinctis temporibus quòd unum ū inæqualitas illa sæpe inueniatur in pulsibus, multisq; denotare consueuerit. Tres igitur illius sunt differentiæ primæ cùm uidelicet quies interpellat motum particulæ aut cùm ille continuus apparet, non paris tamen uelocitatis aut cùm uerò dū recurrit. In prima autem, ubi à quiete motus interpellatur, pulsuū nouem differentiæ inueniuntur.

Primæ differentiæ inæqualitatis motus, membra.

Sit prior motus celer alter uerò, aut celer, aut tardus, aut moderatus iam hinc tres differentiæ oriuntur. Rursus alteræ tres, ubi prior manet tardus, & trifariam secundus uariat. Aliæ item tres, si permaneat moderatus primus, uarietur autē tribus secundus modis. At uerò inter nō intermittentes distentionē inæquales motu pulsus, quidam uelociter motum exordientes, tarditate finiunt alij contra, tardi sunt initio, celeresq; semper magis ac magis euadunt idq; horum utriq; habent aut æqualiter, aut inæqualiter. Illorum ergo qui motum æqualiter minuunt, uel augent, quidam ab extrema tarditate ad moderatum motum perueniunt quidam à moderato motu ad ultimam tarditatem alij à prima celeritate ad moderatum motum sicuti & alij ab hoc ad extremam celeritatē. Sunt præterea qui utrinq; à moderato motu paululum deflectunt, hiq; bifariam. modò enim celeriores, modò tardiores fiunt, ut sex sint cunctæ eorum differentiæ, tametsi plures excogitari possint. In solis autem inæqualibus pulsibus qui inæqualiter uariant, interdum (licet rarò) accidit motus ex tardissimo uelocissimus, sicuti & ex uelocissimo tardissimus redditur.

Differentiæ pulsuum una in parte inæqualiter inæqualium.

Eorum uerò pulsuū qui inæquales cùm sint, inæquali in mutatione uersantur, interim duæ planè, interim tres motus differentię cernuntur. Nos quartum aliquando, sed obscurè animaduertimus. Vbi igitur motus arteriæ duas sensibiles differentias efficit, sex erunt formæ concursuum ubi autem tres, quatuor & uiginti. Quòd autem cùm in utroq; disparium motuum insint tres pulsus, uelox, tardus, & moderatus, ex concursibus eorum nō nouem dicamus, sed sex differētias prodire, hac ratione intelliges, si nouis, qui eundē bis deinceps pulsum ponat nulla intercedente quiete fieri, unum cum totum æqualem pulsum effecturum. Itaq; de nouem cōmissuris tres detrahuntur, in quibus non inæqualis tam pulsus, sed æqualis redditū, uel celer, uel tardus, uel moderatus: id quod ex tabella euadet apertum. Nam secundus in ea, & quartus, & nonus, sunt æquales: celer secundus, tardus quartus, nonus moderatus.

TABELLA.

1	Celer	tardus
2	Celer	celer
3	Celer	moderatus
4	Tardus	tardus
5	Tardus	celer
6	Tardus	moderatus
7	Moderatus	tardus
8	Moderatus	celer
9	Moderatus	moderatus.

Eadem ratione si tribus positis inter se disparibus motibus, in singulis ijs ternos pulsus commutatos cōmittas, uigintiseptem numero formæ erunt. Ex quibus tres necesse est in æqualitatem recidāt. estq; id etiā ipsum ex tabella planū.

TABELLA.

1	Celer	celer	tardus
2	Celer	celer	celer
3	Celer	celer	moderatus
4	Celer	tardus	tardus
5	Celer	tardus	celer
6	Celer	tardus	moderatus
7	Celer	moderatus	tardus
8	Celer	moderatus	celer
9	Celer	moderatus	moderatus.
10	Tardus	celer	tardus
11	Tardus	celer	celer
12	Tardus	celer	moderatus
13	Tardus	tardus	tardus
14	Tardus	tardus	celer
15	Tardus	tardus	moderatus
16	Tardus	moderatus	tardus
17	Tardus	moderatus	celer
18	Tardus	moderatus	moderatus.

19	Moderatus	celer	tardus
20	Moderatus	celer	celer
21	Moderatus	celer	moderatus
22	Moderatus	tardus	tardus
23	Moderatus	tardus	celer
24	Moderatus	tardus	moderatus
25	Moderatus	*moderatus	tardus
26	Moderatus	moderatus	celer
27	Moderatus	moderatus	moderatus.

Itaque tres in his sunt æquales, secundus in tabella, & tertiusdecimus, & uigesimusseptimus. Celer enim secundus est tardus tertiusdecimus: medius ultimus. Et iam alij duodecim pulsus, in primam tabellam transeunt. Nam primo primæ tabellæ, duo fient similes, primus nempe & quartus secundæ tabellæ, hic tarditatis plus, ille celeritatis habēs. Et tertio, tertius & nonus, ille plus obtinens celeritatis, hic mediocritatis. Quinto undecimus & quartusdecimus, ille maiori celeritate, hic tarditate preditus. Sexto decimusquintus, atq; decimusoctauus, hic plus habēs mediocritatis, ille tarditatis. Septimo uigesimussecundus, & uigesimusquintus: hic mediocritate, ille tarditate excellens. Reliqui de secunda tabella duo, uigesimus, & uigesimussextus, octauo sunt primæ tabellæ similes, hic mediocritate præstās, ille celeritate. At duodecim secundæ tabellæ reliquos, qui prorsus sunt inæquales, nihil cum illis prioris tabellæ consentire, clarissimū est in quibus sanè ipsa est ascripta inæqualitas, non quòd alij illi duodecim qui cōueniunt cum prima tabella inæquales nō sint, sed quòd in tertius his differentijs motuū aperta inæqualitate sint prædicti, cùm in binis differentijs eam habeāt alij. Sunt autē, si ordine à primo numeres, quintus, sextus septimus, octauus, decimus, duodecimus, decimussextus, decimusseptimus, decimusnonus, uigesimusprimus, uigesimustertius, uigesimusquartus.

De tertia differentia pulsuum in una parte inæqualium.

Dicrotum pulsum, siue ferientem iterum, non duos, sed unum tantum pulsum existere.

Qui repetentem pulsum, siue ferientem iterū (quem Archigenes dicrotum uocat) duos esse pulsus existimant, hallucinantur. Nam qui in una distentione intermittūt, quanq; iterū feriant, non ob id tamen eos dixeris duos pulsus existere. Quemadmodum enim dum malleo ad incudem ex longo interuallo prior ualidiorq; pulsans incutitur ictus, illi secundus minor accedit, uelut resultante haud ita multùm ab incude malleo, recidenteq; in eam languidius & breuiori interuallo, sic dicrotæ pulsationes in una dilatatione inæquales oriuntur.

Dicrotæ pulsationes quomodo fiant in una dilatatione inæquales.

Arteria siquidem in occursu quasi repulsum, moxq; redit. Cuius delapsum à * primæ distentionis fine nulla dirimit manifesta quies, qualis animaduertitur inter systolem & diastolem, sed simulatq; attolli desiuit, ipsa arteria recedit, atq; paulisper ubrata, mox occurrit iterum: id quod etiam in tractis ramis demdéq; dimissis accidit. Atq; ubi cum in maiori tales pulsus contingunt, ipsius arteriæ partes uno eodemq; tempore, hæ quidem attolli, decidere illæ uidentur. Sic itaq; cum gignant dicrotos, differentiæ eorū in illis omnibus quæ retulimus generibus erunt, plenitudinis, duritiei, magnitudinis, uehementiæ, celeritatis, & his contrariorum, tam in ipso primo motu, quàm in reditu ab ipso in discessu. Nam magnus potest esse & non magnus, sicuti & æqualis & inæqualis: ac sic de cæteris differentijs, quarū sanè cōmutationes, multas species cōstituunt dicrotorū pulsuū quorū hæ quidem in una distentione sunt differentiæ, inæqualitate occupāte unā partē duntaxat.

Dicrotorum differentiæ in quibus cōsistant generibus.

De inæqualitate diuersarum partium in una distentione.

Inæqualitatis quæ secundum diuersas fit partes, primæ differentiæ sunt duæ, iuxta quas aut continuus est motus, aut intercisus. Reliquæ ex harum diuisione gignuntur. Nam cōtinuus, aut est æqualis, aut inæqualis. Si æqualis, aut remittatur celeritas, aut increscat à primo, sex modis, necesse est, ut paulò antè exposuimus. Inæqualis sunt differentiæ plures, pro pulsus magnitudine longa, uel breui, uel moderata. Nanque duobus digitis si motus occurrat, sex differētiæ existent: si tribus, quatuor & uiginti: si quatuor, septuagintaocto. Nam cùm eorum quæ tres differentias habent, cōiugationes existant uigintiseptē, si quartū illis accedat, cui tres differentiæ insint, unam & octoginta numero esse ratio postulat. Quibus si tres quæ creant æquales pulsus, eripias, reliqui quidem erunt septuagintaocto.

De differentijs motus interrupti.

Interrupti motus primæ differentiæ sunt quatuor, quarum singularū complures. At quatuor in hunc modum. Aut primus & tertius digitus motum sentiunt, non secundus autē & quartus: aut primus & tertius & quartus, nō autē secundus aut primus, secūdus, & quartus, minimè uerò tertius aut primus demùm & quartus, secūdus & tertius neqꝗ. Vbi igitur primus & tertius duntaxat sentiunt, nouenæ pulsuum in singulis generibus differentiæ fiunt: ubi uerò primus & tertius, & quartus, uigenæ septenæ. Totidē cùm primus, secundus, & quartus: at cùm primus & quartus, nouenæ. Atq; hæc quidem est iam inæqualitatis diuisio, quæ diuersis in partibus fit. Cōmiscentur porrò uarijs modis ambæ inter se primæ differentiæ, ut non iam diuersas tantùm partes, uerumetiam singulas teneat inæqualitas.

De inæqualitate quantitatis distentionis in diuersis arteriæ partibus.

At uerò inæqualitas quantitatis distentionis diuersas quidem arteriæ partes occupans, cùm animaduertit crebrò, tum percipitur facillimè, & interrupta, & continua, æqualiter & inæqualiter. In una uerò arteriæ parte nō recipit huius generis inæqualitatem unius pulsus, quòd prius quàm finem motus attingat, magnitudo minimè deprehendi possit. Siquidem magnitudinis & paruitatis differentiam, nisi iam moueri arteria desierit, neutiquam cognoscere possis.

Inæqualitatis uitalis contentionis differentiæ.

Inæqualitas uerò contentionis uitalis, eandem distributionem ac inæqualitas motus habet. Nam aut eandem partem, aut distinctas tenet. Eandem tribus modis: aut interrupto motu, aut perpetuo, aut dicroto. Distinctas bifariā, uel cōtinuo motu, uel interciso. Singulorū præterea

terea horũ generũ totidem sunt singulares differentiæ, quot motus. Quin & cõmiscert etiam positas una in parte inæqualitates necesse est, ut illas quæ in diuersis fiunt.

De inæqualitate corporis arteriæ.

Sed inæqualitas corporis arteriæ, ex qua pulsus aut mollis aut durus redditur, in una quidẽ nõ potest parte fieri in diuersis fieri duobus modis uidetur (non aliter ac inæqualitas motus & contentionis) ut aut continuus motus sit, aut intercisus. Quo fit ut differẽtiæ huius generis sint eædem, atq; prædictæ illorum. Verum arteriæ pars una non potest initio esse distentionis, mollis, dura in fine aut contrà primò dura, in exitu mollis. Quare hactenus quidem ab hoc pulsus genere duritiei & mollitudinis, duo genera dissident priora, motus & contentionis.

De inæqualitate ab infusa materia in cauitatem arteriæ.

Pulsuum genus quod efficit infusa materia, in quo quidem pulsus plenus & uacuus est, easdem habet quæstiones ac superius quod quantitate distentionis constabat. Videbit nanq; hic quoq; obtinere diuersas partes posse in uno pulsu inæqualitas unam autem eandemq; non posse. Porrò quia euidentius in arteriæ sede febris calor qui sit, quàm si aliam tangas partem, cognoscitur, ideo probabatur quibusdam, inter alia hoc etiam genus pulsuum annumerari, quo caloris qualitatem peritosimus. Cuius quidem generis æqualitas & inæqualitas in una distentione uersatẽ. Ac inæqualitatis erunt differentiæ, prima, tum quæ diuersas partes, tum quæ singulas tenet. Quasi iterũ si prædictis rationibus seces, alteræ particulares plures nascentur.

De inæqualitate à sede arteriæ.

Est & aliud genus diuersum inæqualitatis in uno pulsu, quod à sede arteriæ proficiscitur ubi pars quidẽ eius dextrorsum, pars sinistrorsum, pars sursum, pars deorsum deflectitur: id quod accidit aut in duobus locis, aut pluribus.

De pulsu undoso & uermiculante.

Aliud item inæqualitatis unius pulsus genus est, quod uocatur undosum. Ad cuius sanè generationem minimè uidetur arteria in ea inæqualitate simul distendi uniuersa sed primò prima eius pars, deinde secunda, mox tertia, & sic consequenter: idq; cum eleuatione quadam undosa, altera unda semper priorem excipiente. Prioris siquidem partis arteriæ dilatationem, secundæ consequitẽ, ut interueniat pars a motu libera nulla uerum propemodũ quieti similis est inter undarum. At non reperias tamen ullam partẽ prorsus quiescentẽ. A uermiculante porrò hic pulsus magnitudine differt. Neque enim eos qualitas, sed quantitas separat. Vtriq; tamen, omnibusq; eorum speciebus aliquid inest cõmune, sicuti & aliquid propriũ, cõmune, unde nomen uterque inuenit, undoso quidem, exurgere quasi undas in arteria alteram ab altera: uermiculanti uerò, esse uermis gressui consimilem. Differentiæ autem eorum hoc modo speciatim fiunt. Quibusdam enim recta fertur unda: quibusdam in obliquum deflectit. Quidam etiam breui longitudine, altitudinem insignem sortiuntur. Sunt contrà, qui longiores altitudinem humilem: aliqui lati sunt, nonnulli angusti, alij etiam pari celeritate prædití, alij secus. Et cõtentionis hæc etiam unda plus, illa habet minus. interim simul est istarum differentiarum inæqualitas. Habent autem utriq; hi, tum undosi, tum uermiculãtes pulsus, ut tales sint, a sola distentionis inæqualitate ipsius quantitatis. Vna enim hæc inæqualitas, adiuncto sibi, ut partium motus alter anteuertat, alter cunctetur, huiuscemodi pulsus gignit.

De pulsu formicante.

Iam uerò ut undoso pulsui succedit uermiculans imminuto, ita formicans uermiculanti, ubi multis amissis motibus, in unũ eundemq; prorsus paruũ desiuerit. Quare inæqualitas eius præ exiguitate nos fugit. Est porrò hic pulsus paruus (quo nec alius est minor) languidissimusq; & creberrimus: nõ tamen (ut quibusdam uisus est) celer.

De uibrato & conuulso pulsu.

Supersunt autem uibrati & conuulsiui, qui hactenus quidem sunt inter se similes, quòd unum locum arteria non teneat, sed sursum deorsumq; agitetur, naturali sese deserta. Distant tamen uel hoc ipso, quòd non adeò is affectus in conuulsiuos cadat in uibratos magnopere, admodumq; perspicuè: ac præterea, quatenus ex terminis utrisq; retrahi, contendiq; & conuelli conuulsiui uidentur. Vibrati omni isto uacant. Ad hæc magna frequenter est dilatatio uibratis, at conuulsiuis parua. Et partes arteriæ quædã superiora petere, quædam demitti uno eodemq; tempore aperte in uibratis cernuntur: cõuulsiuis uerò id perpaucis & obscurè accidit. Breuiter sentias uelut fidem quandam intensam in cõuulsiuo pulsu, quæ illi res cum nullo alio conuenit. In uibratis nihil simile animaduertas. Maxime enim iaculis motum eorum, quæ magna ui emissa, celeri impetu uibrantur, assimiles. Omnes autem hosce pulsus qui præter quinq; illa prima genera in una distentione inæquales fiunt, horũ duorum accessio constituit, quæ sunt, genus inæqualitatis in arteriæ sede, & cũm maturius aut serius motum partis auspicantur.

De pulsu caprizante.

Pulsus etiam caprizans inter inæquales in uno pulsu refertur, estq; etiam compositus, expers tamen inæqualitatis utriusque, quæ primis quinque generibus adiuncta erat. Verùm ubi motum arteria interpellat quapiam in parte, tum potissimùm generatur, licet nõ semper, sed ubi motus à quiete alter celerior primo & uehementior oritur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis & rhythmi, in diuersis pulsibus quã collectiuam inæqualitatem appellant.

Vbi omnia ordine æqua ictuum sunt interualla per omnes pulsus, æqualem dictitant haud ab re hunc pulsum esse: ubi uerò partim maiora, partim minora, inæqualem in crebritate, raritateq; Rhythmũ iam etiam eodem modo ex proportione temporis ictus ad interualli tempus cõstantem, cum deinceps maneat eadem, æqualem eum esse aiunt: quemadmodũ inæqualem, ubi talis proportio uariatur.

Vndoso pulsui succedit uermicans. Vermicanti pulsui succedit formicans. Formicãs pulsus est omnium minimus, nõ tamẽ est celer. Conuulsiuus pulsus. Vibrati pulsus. Caprizans pulsus quãdo generatur. Collectiua inæqualitas. Inæqualitas in crebri, uel raritateq; secũdum diuersos pulsus. Rhythmus quãdo æqualis, & quando inæqualis dicatur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis, rhythmiq; in uno pulsu.

Inæqualitas crebritatis, raritatis & rhythmi, in uno pulsu contingens examinatur.

Partes arteriæ aut omnes unà motum exordiuntur, aut hæ quidem maturius, illę autem tardius. Si * igitur moueri omnes simul cœperint, postea autē motæ, minus æquis temporibus dilatationem alteram aggrediantur, duorū generum in uno pulsu inæqualitas erit: quod uidelicet illa fit quidem cognita, ubi primū secunda distentio cœpit, in secunda tamen ipsa minime cōtineatur: sicuti neq; ipse * rhythmus, nec genus crebritatis & raritatis, cùm & hæc ipsa fiant in uno pulsu, * quamuis ut cognoscantur, omnino secundum desiderent: quandoquidem ante huius initium, prioris nequit finis cognosci: quo incognito, nec crebritatem, nec raritatē, nec rhythmum ualeas cognoscere. At uerò tempus partis quæ * præ cæteris prima motu deficitur, minimum est: maximum eius quæ ultima: propor tione autem media, in quantū aut à prima, aut à postrema absint. Contrà ac tempora motus, quietum tempora, longiora sunt illis quæ primæ à motu desistunt: ut illis quæ postremæ, breuiora. Quare tempus motus quem habuit pars, quæ prima moueri desijt, minimum, cum maximo tempore quietis eiusdem comparatur. Et ultimæ tempus, quod maximum erat omniū motus temporū, ad minimū confertur quietis eiusdem partis. Atq; ita rhythmus in singulis cōmutatur, quatenus proportio temporis motus ad quietis tempus non eadem in omnibus manet.

Rhythmi inæqualitas quomodo fiat.

Si itaq; dilatatio quidem prior, in omnibus simul partibus auspicetur motum, sed non pari in omnibus tempore: secunda autē deinde & ipsa motum incipiat, non tamen simul omnium partium, sed prius quidem eius quæ prior quieuerat, secundo autem illius quæ secunda, atque ita deinceps: inæqualitas quidem ita rhythmi fiet, crebritatis & raritatis nō item. Nam quies cum in omnibus æqua sit, differentiam in crebritate & raritate efficit nullam: nō respōdet tamen motus tempus, tēpori quietis. Siquidem motionis tempus nō erat omnib. par: quietis erat, ac proinde nō idem omnibus rhythmus erit. Quod si cùm moueri arteriæ simul omnes partes cœperunt, non item simul omnes alteram distentionem ordiantur, nec priorem terminauerint simul, sed ne quies quidem in omnibus æqua sit, binas in eo necesse est differentias esse. Nam crebritatis & raritatis in alterutra differentia inæqualitas fit, at non rhythmi tamen necessariò. Possunt quippe omniū partiū tempora motus, quietum temporibus respondere. Et si hoc, erit quidem rhythmus æqualis. Sin autem eadem in omnibus partibus proportio nō constet, simul perdet rhythmus. Iam uero ubi unà omnes partes moueri cœperint, motæq; æquo sint tempore, si * secundæ dilatationis nō idem omnes initium partes ordiantur, sed quædam maturius, quædam inceperint serius, non erit iam rhythmus æqualis, nec crebritatis raritatisq; differentia. Hanc enim impares quietes inæqualem efficiunt: rhythmum uerò, proportionum cōmutatio. Ac tot sunt inæqualitatis uniusq; uno in pulsu generis differentiæ, cum omnes unà partes arteriæ distendi cœperint. At ubi hæc primò, illa secundò distendi cœperit, si omnes simul quieuerint, ac dein distentionē unà alteram auspicatæ sint, necessariò inæqualitas in altero tantū genere fiet rhythmi. Quòd si alteram distentionē arteria iuxtà orsa sit, ac priorem, ut in utraq; distentione eadem pars prior altera pari interuallo incipiat, idq; fit in omnibus partibus cōstans: atq; illæ etiā simul priorē distentionē absoluerint, * necessariò utiq; in utroq; genere inæqualitas erit. Nam omne tempus quod est ex motu & interuallo constatū, omnibus est æquabile arteriæ particulis. Sed motuū proportiones, quod totū tempus in æquas partes nō distribuitur, nō respondent proportionibus quietū. Quare simul inæqualis rhythmus necessario erit singularum partiū: & quatenus tempora intermissionū distent, etiā crebritatis raritatisq; cōiungi cum ijs inæqualitatē est necessariū. Si uerò altera distentio, perinde ac prior cœperit, initium motus partium sit orsa, non sit autem prioris distentionis finis omnibus idem, duæ differentiæ orientur. Potest enim & longè quidem quiescere prius, quæ prius motum est auspicata: potest etiam posterius. * Si igitur tantò quieuerit prius, quantò cœpit, fiet ita æqualis in utroque genere pulsus. Sin multò prius atq; est auspicata quieuerit, duorum generū inæqualem pulsum efficiet. At si quæ prior cœpit desistat posterior, duorū generū omnino inæqualitatē creabit: si uidelicet aut multò tardius, aut paulò, quieuerit. At uerò si nec prioris distentionis initiū ex omnibus simul partib. fiat, neq; secundæ, est cum rhythmus possit esse inæqualis, necnō crebritatis & raritatis genus. Verum si sic motuū tempora temporibus quietum respondeant, rhythmus æqualis erit. Si uerò tempora sola paria fuerint intermissionum, æqualitas erit in altero genere. Sed hæ infrequentia sunt inæqualitates: uerò permultæ. Nam omnes possūt simul partes à motu cessare, & nō simul. Et cū nō cessāt simul, hæ prius, illæ posterius: tum etiā uel longè prius, uel longe tardius.

GALENI PERGAMENI de differentijs pulsuū lib. II.

Non eundem usum hic liber pollicetur, ac prior: sed quam ueratum rationem habet, ut cum nominū cum prior, & eundem usum, eandem qui nunc dicemus, cum superioribus habent. Nunc enim metus illa sanas, hæc resecat prauas sententias ualent, ut morbos quosdam. In primis autem mihi cum sophistis est bellum circa usurpanda nomina. Illi quippe ipsas res negligentes, barbaras quasdam uoces, undiquecumq; delectum contractas, Græcorum cōmuniter nominibus neq; ijs sanè integris, legitimisue, sed corruptissimis: atq; ita nobis aures obtundunt, qui perpetuò sumus soliti, ut nominibus quàm purissimis sensum interpretemur: ut clarissimè quis mentem suam possit significare, ita sermonem cum optimè, existimantes. Ad hæc uerò, illi priusquam homonymiam distinxerint, singula definire conantur: unde necessum est eos quantum possunt hallucinari. Neq; enim nominū sunt, sed rerū definitiones. Proinde quando

Rhythmum efficit inæqualem, proportionis cōmutatio.

Sophistæ in usurpandis nominibus negligentes.

Definitiones sunt rerum non nominum.

quando ab uno nomine res indicantur multæ, tot definitiones, quot res, necessario desiderantur. Vbi uero unius rei plura nomina habentur, una tantum definitione est opus. Porrò ubi Archigenes etiam de octo qualitatibus pulsuum temerariam illam suam nobis sententiã protulit, debuisset aliquam addere, si non firmam demonstrationẽ, at certè rationem ualidam, ut ne quis initio statim, uelut in Mosis & Christi scholam impingens, leges audiret nulla stabilitas demonstratione. Olim etenim homo duarum linguarum peritus, ostendebatur digito, omnibusq; erat admirationi. At sophistæ hodie nos multas edisce re uolunt, cæterum barbarissimas, cùm tamen præstaret ipsos doceri unam græcam adeò ornatam & cultam, præterea cõmunem omnibus, ac plenã humanitatis. Qua quidem si imbutus fueris, neutiquam illi fateberis, omnia prima genera pulsuum, qualitates existere. Siquidem inter differentias ipsorũ referri tum magnũ, tum paruum, tum medium cõstat necnon longum, breuem, latum, angustum, atq; alios deinceps aliter nominatos: quorũ quidem omnium unum esse cõmune genus cõsistens in qualitate, nemo sanæ mentis fatearur. Quippe ipsius magni pulsus & parui, nõ qualitatem, sed aut quantitatem, aut ad aliquid, aut cõiunctam cum ad aliquid quantitatem, esse genus, rationi consentaneum uidetur. Neq; enim sumus nescij, multis generibus esse cõmune Ad aliquid. Siquidem albus & niger ius sunt in coloris genere. Atqui color qualitas est. Iam superius & inferius etiam in genere Vbi: maturius item & tardius, in genere Quãdo. In alijs etiam pluribus generalibus prædicamentis, uel saltem Ad aliquid. Proinde mirum non est, si in prædicamento quantitatis illi adsit etiam locus. Quare optimè sane ualeas moderatum pulsum, qui desideratur, ostendere, si exquisite moderatũ cognoris. Cæterũ in maiori pulsu, qui uidelicet moderatũ excellit, satis fuerit cõstituere quinq; aut sex differentias. Etenim illum qui omnes superet, maximũ appellabimus. Qui medius est inter maximũ & mediũ, simpliciter magnum. Iam interponendi hunc & illi utrinq; bini alteri unus paulò maior moderato, alter qui magno paulùm cõcedit. Alius item qui magnum superet, sicuti & alius qui sit proximus maximo. Dicimus itaq; maximum & paruum pulsum, sub prædicamento Ad aliquid esse, & quantitatem significare: necesse q; utique magnitudinem, ut magno magnam, ita paruo pusillam. At longus dicitur, qui longitudine excedit medium: latus, qui latitudine: altus, qui profunditate: quorum intelligitur nullus in tribus dimensionibus auteræ, citra quas nulla magnitudo constiterit. Siquidem quantitas unius* extensionis, non magnitudo, sed longitudo est: ex qua nõnullos longos & breues dicimus, nõ magnos uel paruos. Nec uerò ita lineam unq; appellamus, sed aut longam, aut breuem. Verum corpora quæ trinam dimensionẽ sortiuntur, ea magna & parua appellamus. Proinde pulsus qui ab una dimensione cognominantur, a magnitudinis quidem genere recesserunt: sub eo autem qui secundum quantitatẽ est, cõtinentur. Vbi igitur à proportione tres illæ dimensiones discedunt, atq; aliqua uel aliquæ illarũ minuuntur, uel superant, quatuor & uiginti pulsuũ differentiæ nascuntur: quas nos, quo uiginti septem esse obtinentiũ tres dimensiones pulsuũ differentias ostenderemus, cum prædictis tribus in tabella proposuimus. Quibus omnibus unam cõmune genus, quantitatẽ scilicet distentionis arteriæ, inuenimus. Quòd si liceat etiã contractionẽ tactu discernere, & in hac quoq; reperient totidẽ differentiæ. Enimuero qui ullũ unũ longũ ac simpliciter pulsum posse animo cõprehendere, cum omnino is aliqua sit præditus latitudine & profunditate, mihi rudes primæ disciplinæ uidentur: quandoquidem nec magnũ etiam sic concipere possent, quòd uidelicet is simplex non detur, nisi simul celer uel tardus, uel uehemens, uel languidus, uel particeps sit aliarũ differentiarũ. Etenim quæ sine alijs esse nõ possunt, nõ in mentem farunt est, ne cognitioni quidem repræsentari citra illa possent. Porrò ex unica dimensione pulsus, multa nos cognoscere possumus. Nã ut certã rem demõstrare magnus pulsus potest, ita etiam altus solus, non simul cum ipso conceptis alijs dimensionibus animo. At uerò pulsus binarum dimensionum, nec ad unam & rationẽ quicquam faciunt eorum, qui tribus simul dimensionibus intelliguntur, & a diuidendi sunt methodo abducti. Porrò ubi ex omnibus differentijs uolumus intelligere compositũ ipsum, tunc ars iubet, ut propositæ rei totam perspiciamus naturam. Eam itaq; nos in simplices differentias resoluimus, quod absq; eo, compositum exactè intelligi nequeat. Nisi uero totam rei naturam in unum complecti, neq; in una differentia & simplici consistere ualeas, nulla erit ars, nulla uia uel ratio, nulla denique utilitas. Quamobrem nos primùm pulsuum uniuersam naturam diduximus in differentias, quæ ipsam constituunt atq; hanc quantitatem distentionis uocauimus, illam qualitatis ictus, aliam qualitatis tunicæ, aliasq; ordine cõmemoratas. Deinde in his rursus simplices notiones inuestigauimus, ut quam habet rationem differentia quantitatis distentionis ad totam pulsuum ex omnibus cõflatam naturam, ita inueniatur aliud, ad hanc ipsam se similiter habens. Sunt autem differentiæ omnes uniuscuiusq; dimensionis, aliarum omnibus copulandæ, ut in unaquaq; binarum dimensionum copulatione existant nouem differentiæ, omnes uiginti septem. Adscribam unam, postea de reliquis etiam licebit disserere.

1	Longus	latus
2	Longus	moderatus
3	Longus	angustus
4	Latus	moderatus
5	Moderatus	moderatus
6	Angustus	moderatus
7	Breuis	latus
8	Breuis	moderatus
9	Breuis	angustus.

In hac ergo tabella tres longitudinis differentias cõplicantes cum tribus latitudinis, nouẽ e-

Z 2

ficimus differentias. Altera erit eodem modo tabella, cum tribus longitudinis differentijs, coniunctas profunditatis tres habens. Tertia præterea, in qua profunditatis tribus, copulabuntur tres latitudinis. Erunt itaq; omnes differentiæ uigintiseptem, cùm singulæ tabellæ nouem contineant. Cæterùm hos omnes pulsus, qui concipiuntur bini, ob dictas causas omisimus tradidimus autem eos, qui singulis dimensionibus intelliguntur, numero nouem, atque eos qui trinis simul, quos in tabella descripsimus, uigintiseptem, quorum omniū fecimus cõmune genus quantitatẽ distentionis. Porro excessus pulsuū atq; defectus, qui una dimensione intelligunt̃, à principio diuidere poteris, ut in magno nobis est demonstratū. Nam moderati soli singulis generibus indiuisibiles sunt: alij autem, plures diuisiones recipiunt, ac sua quidem natura infinitas.

Moderati pulsus soli singulis generibus indiuisibiles sunt.

Quod enim genus maiorẽ & minorẽ excessum & defectum obtinet, infinitas necesse est differentias sortiatur, non tamen secundum sensum. Ergo esse quoddam genus pulsuū qui in quantitate distensionis consistunt, satis ostensum est. At quandoquidẽ celer quidam est, & tardus, & moderatus, in arteriæ motu pulsus atq; horum cõmune genus qualitas est motus: num aliquod inuenire cõmune genus ualeamus qualitatis & quantitatis, nobis est attendendū. Quod si nequeamus, in prima referemus genera, tum quantitatẽ distentionis, tum qualitatẽ motus. Cùm aūt qualitas motus differat à qualitate corporis ipsius arteriæ, certè qualitatis prædicamentū cõmune erit utriq; generi tamen genus haud item ambæ qualitates ullum cõmune obtinent. Nam per homonymiā utraq; affectio qualitas dicit̃. Neq; enim eadem est in ambabus qualitas, sicuti in albo & nigro, atq; frigido & calido. Genus autem pulsuū in quantitate distentionis, à genere motus, corporisq; arteriæ, planè distat: quātitas siquidem à qualitate dissidet, atq; idem rō etiā à genere contentionis, necnon à rhythmo, & à genere ordinis & perturbationis illius, sicuti & æqualitatis inæqualitatisq;. Quæ quidem prædicamento Ad aliquid attribuuntur omnia. Prorro desuperest, ut illud cõparemus cum genere crebritatis & raritatis nam hoc constituere uidetur quantitas temporis quietis. Sed sub idem licet rursus prædicamentū reducentur, genus amborum tamen non est idem. Nam genere toto quantitas dimensionis corporis, à quātitate abest temporis. Ac nullum sanè esse, apertū est, in pulsibus genus altius, quantitatis genere distentionis. Verum differentiæ ipsæ interdum quidem atq; cõmuniter accipiunt, tum pro generibus, tum pro speciebus peculiariter autem pro illis quæ in diuisionibus reperiuntur, quę nec species sunt, nec genera. Differentiæ tamen nomen potest omnibus assignari qualitatibus, quantitatibus, relationibus, & uno uerbo, uniuersis. Nam ab eo quód differat unum ab altero, nomen differentiæ factū est & conceptum. Differunt autẽ quædam statim primis generibus prædicamentorū, ut homo, album, bicubitale, dextrū. Nam unum illorum est substantia, alterum qualitas, aliud quantitas, aliud Ad aliquid. Quædam subiectis

Differentiæ interdū accipi pro generibus speciebusq;

Differentiæ nomen quibus possit accõmodari.

generibus sub his, ut album & triangulare. Color enim, illius est genus huius figura. Hæc rursus ambo prædicamento subiecta sunt Qualitatis. Itaq; albo primū prædicamentum cum triangulari conuenit: est enim utrunq; qualitas: cæterùm generis sunt diuersi, hoc figurarū, illud colorum. Alia iam specie differunt, cùm non differant genere ut album & flauū. Similiter alia differunt numero, ut, gratia exempli, album ab hoc albo, peculiari quadam differentia dissidet, sed eidem speciei subditum est, albo præterea utrisque idem genus est color, & cõmune prædicamentū Qualitas. Atq; ita sane quodlibet à quouis, alterum ab altero prorsus aliquatenus differt. Quandò igitur differentia à differendo appellata est, & inuenta differre autem tum indiuidua, tum species, tum genera inueniūtur subalterna, & semel omnia quæ aliquo modo sunt differentia, q; rebus omnibus inest, nõ autẽ qualitas male utiq; Archigenes prima genera differentiarum pulsuū, qualitates uocauit nos autẽ rectè, atq; ordine, cùm hæc, tum alia omnia, differentias. Quare etiam uniuerso operi titulū fecimus, de differentijs pulsuum.

GALENI PERGAMENI
de differentijs pulsuū lib. III.

Si amor sapientiæ atq; honesti singulis iuxtà placeret (ut ait tragicus) nulla foret mortalibus contentio ambigua. Nunc quia non uidetur omnibus idem nec honestum, nec sapiens esse, neq; etiam uerum, necessariò controuersia nascitur. Cæterùm qui in dubia opinione uersatur, quód non assequitur scientiam, ei condonandum fuerit. At qui de nominibus digladiantur, nec ullum hîc faciunt finem aut modum, minime mihi uenia digni uidentur. Nam rerū cùm sit ea obscuritas, ut si uel in triplum hæc uita nostra prorogaretur, ne tum quidem exactè cognoscere omnia possemus (qua ratione adductus Hippocrates, uitam ait esse breuem, & artem longam) quo modo, qui in ijs quæ ab re sunt tempus conterit, absurditatis impudẽtiæq; notam abijciet? Etenim de nominibus laborare, est prorsus operam ludere: res autem ipsas expendere, artes locupletare. Perinde siquidem est si noremus ipsum pulsum Diotem dicamus autem illum dignoscere exactè, si comprimamus arteriam, nec leniter attingamus: nec non pulsum proficisci à robore facultatis uitalis, esseq; signū salubrem morbis & præterea quales indicationes soleat promittere. Porrò ipsius roburictus, in tactus impulsu, repulsu, subuersioneq; positum esse, omnibus in professo est at à qua causa fiat, controuersum existit: unusquisque siquidem propriam opinionem tuetur. Citius autem Molis affecla & Christi sui deserant dogmata, quam qui sectis addicti & consecrati sunt, tum medici, tum philosophi. Itaque inter pulsus est quidam, qui tactum ipsum subuertit, id est, ualde & cum renixu quodam pulsat. Dignoscitur autem is, ubi plurimum insigimus digitos, non leniter palpamus. Causa eius existit, facultatis robur pulsus efficientis. Proinde si de medicis uocabulis primò omnis nostra potestas sit instituendis,

Vitabat ambages.

tuendis, contentum eum pulsum, non uehementem uocemus. Nunc quia à pluribus iampridem uehemens est uocitatus, nomen nihil mutamus tametsi non simus nescij, uehementiæ nomen actioni semper tribui, contentæ simulatq; citatæ. Iam uerò dum uacuum pulsum appellant, cùm nihil omnino uacuum in orbe detur, bifariam illum interpretabimur. Nam aut arteriam sic intelligemus uacuam, ut quæ aerem tantùm contineat: & quanquam sit plurimum inflata & distenta, uacua tamen sit appellanda, ut inflatus culeus uacuus dicitur: uino aut ita illam uacuā esse dicemus ut utres ipsos, quādo aere expulso, eorum tunicæ considunt. Ac prima sanè significatione erit pulsus talis, qualem Erasistratus natura eum semper asserit esse: altera nihil à paruo differet. Itaq; necessum uidetur, ut aut paruum pulsum, aut aereum, uocemus uacuum: itemq; contrarios ijs plenos, magnum scilicet, atq; eum qui humidam speciem refert. Præcipue tamen insusæ substantiæ ratione appellare licebit plenum aut uacuum uas: ratione autem tunicarum arteriæ, aliter: quas rectius sanè duras & molles, non plenas uel uacuas appelles: cùm simulare corpus (nisi per metaphoram, quæ à disciplina artificiosa ableganda est) quod uacuum uocetur uel plenum, sit nullum. Quādoquidem autem omnia corpora, ex terra, aqua, igne, & aere conflata sunt: in quibus exuperat quidem uel terrestre elementum, uel aqueum à gelu concretum, non possunt ea nō dura esse: in quibus uerò igneum, uel aereum, uel humidum elementū excellit, non concretum, necessum est ea mollia existant. Præterea si prædita foraminibus sint, uel meatibus, si superiori ibi sit terrestris substantia, uel aquosa concreta, facit necessariò ad totius duritiem corporis: sin subtilis uel humida, sed non concreta, ad mollitiem. Est autem ut nobis tactus iudex corporis duri mollisq;. Quem quidem dum applicamus obiectis, quæ offendimus illum admittere, & quasi subeunti cedere, mollia appellamus. Contrà, quæ uim afferunt cuti nostræ, & protrudunt, si hæc cedens urgentia intus excipiat, dura illa uocamus. At si omnino cedat & deijciatur ab urgente, id quod concidit, imbecillius omnes: quod deijcit, ualidius appellant. Porrò Aristoteles eliminatius quàm Plato non id quod cedit, appellat molle: sed ei addit, modò, quod in seipsum: modò, quod loco non dimouetur. Quòd si simul utrumq; addamus, ut in secundo libro de Generatione & interitu Aristoteles fecit, ac molle dicamus esse, quod in seipsum cedit, nec migrat aliò, adhuc definiemus apertius: utrūq; siquidē soli accidit molli. Nam cedere quidem, cōmune symptoma est mollis, & imbecilli: at in seipsum, solius est mollis: ut nō in seipsum, imbecilli tantùm. Præterea, ut in alienum locum migratio, propriū infirmi est: ita nō demigrare, unius mollis. Iam uerò, ut tangibile est corpus durum, sic durities est qualitas tactilis. Siquidem qualitates tactiles sunt, calor, frigus, humiditas, siccitas, grauitas, leuitas, durities, mollities, lentor, friabilitas, asperitas, leuor, crassities atq; tenuitas. Quę omnes exprimi tangibiles qualitates possunt, & corpora non secus ijs prædita. Quippe horum pariter septem sunt oppositæ coniugationes, & nomina quatuor decim. Prima est oppositio calidi & frigidi. Secunda, sicci & humidi. Tertia, grauis & leuis. Quarta duri & mollis. Quinta, lenti & friabilis. Sexta, asperi & læuis. Septima, crassi atq; tenuis. Durum igitur corpus, quod sic propriè & primariè appellatur, renititur, & nihil tangēti cedit. Quia uerò multa corpori duro accidunt, unumquodq; eorū metaphoras nobis suppeditat: inter quas sane ut repudiamus obscuras & tectas, sic probamus illas, quæ apertam illustremq; similitudinē præ se ferunt. Vt, dum legem duram & iudicē dicunt, qui à uenia danda sunt omnino alieni. Corpus itaq; arteriæ, uel durum, uel molle primò & præcipuè est dicendum. At pulsus eius statū denuncians, non propriè, nec primò, sed per accidens uenit durus aut mollis uocandus.

Tactilium corporum septem oppositiones.

Durum corpus simpliciter.

Metaphoræ quæ nam sint recipiendæ.

Pulsum dici durum aut mollē ex accidenti.

GALENI PERGAMENI de differentijs pulsuū lib. IIII.

At uerò, ubi etiam ante definitiones, ipsæ res notæ existūt, nullus profectò est usus definitionum: quemadmodum in pulsus appellatione, quam intelligunt etiam omnes mortales, nedū medici. Proinde incusandi sunt, qui circa definitionem pulsuum inter se maxime digladiantur, alij aliud esse pulsum censentes. Sunt porrò definitionū prima genera duo: alterum quod planè rei notionem explicat: alterum, quod ipsam essentiam docet. Virtus est sua utrique definitioni: illi quæ notionem explicat, ut omnibus sit testata, qui eodem sermone utuntur, & ad rei essentiam ne aspiret. Huic quæ essentiam docet, ut ei quæ notionem subijcit, consentiat, non sit tamen cum ea eadem. Ac prima quidem debet ex seipsa fidem habere, res perspicuas explicans, manifestasq;. Vnde Aristoteles eam definitionem nominis appellauit: sicuti alteram esse definitionem ait, quæ quid sit, explanat. Etenim quibusdam in partibus cutis, nō modò tactu, sed etiam oculis, motū quendam percipimus. Qui quidem in ijs qui rectè se habent, in multis corporis partibus cernitur: de quibus est carpus manus. Palàm siquidem illic deprehendimus ascensum quendam atq; descensum, præterea mediam intermissionem. Quam sane notionem omnes pulsum appellant. Hunc qui breuibus possit interpretari, optimè definitionem ille notionis effecerit, si nec omittat quicquam, nec superflui aliquid addat. Vt si dicat, eum talem motum, esse arteriarum pulsum. At si quis tunicas arteriæ explorauit, facultatemq; repererit quæ arteriarum motionem excitat, ipsiusq; motionis usum cognorit, is certe ut prætergressus notionem est, sic uniuersam essentiā pulsuum generationis tenuerit. Verùm tamen ista quidem nequeas definitione uniuersa complecti. Vnde fit, ut nulla pulsuum definitio prorsus essentialis constitui possit: aut certè prælonga erit. Sensibilis itaq; ille arteriarum motus (quem quiete interpellari diximus) pulsus uocatur. Nihil autem apertius est, quam motum ipsum in altum, latum & longum extendi, in gracilibus corporum, atque in maximis pulsibus. Cæterùm

Definitionū prima genera duo, notionale uidelicet, atq; essentiale.

Definitio nominis.

Definitio quid sit explanans.

Arteriarum motum in carpo esse oculis perceptibilem.

Pulsuum essentialis definitio, quæ breuis sit, nulla constitui potest.

Pulsus quid.

Pulsuum usus est tutela natiui caloris.

integram pulsus definitionem feceris, si usum eorum generationis adiunxeris, quæ tutela innati caloris existit. Facit autem ad procreandum animalem spiritū, illa spiritalis substantia, quam arteriæ continent. Atq; attrahunt quidem arteriæ, dum dilatantur: excernunt autem dum contrahuntur. Igitur definitio essentialis, quæ oratio est rei essentiam edocēs, necessariò est genus explicatura, & differentias, & usum generationis causam item efficientem, & materialem, aut instrumentalem, aut utcunque appellare uolueris. ut Genus, aut motum, aut actionem, aut passionem arteriarū. Differentias, quòd per distentionem & cōtractionem, quodq; sponte. Vsum, quòd innati caloris nomine, uel spiritus uitalis gignendi, aut hercle etiam animalis. Causam efficientem, quòd uis sit quædam cor distendens & arterias, aut uitalis, aut animalis, aut utraque. Materialem denique & instrumentalem, conformationem arteriarum ad actionem, uidetur demonstratura. Atq; ita suam quæq; secta rationalis, sortiretur definitionem. Nos uerò dicemus pulsum esse peculiarem actionem, cordis præcipuè, deinde arteriarum, quæ distentione & contractione mouentur a facultate uitali, quò caloris natiui mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro spiritus animalis. Verū apud tyrones cuiusuis disciplinæ, minime sane proferendæ substantiales definitiones sunt, sed ubi a notione exorsi, ad essentiæ eos notitiam ducemus, hic tam, promptæ memoriæ gratia, rem uniuersam limitata complecti ratione fuerit expediēs.

Arteriæ attrahunt dum dilatantur, expellunt dum contrahuntur.

Pulsus definitio essentialis.

Cùm ualemus igitur, cordis & arteriarum motus, quando illa distenduntur undequaque, rursusq; in se considunt, pro dignitate obeuntur. Sin autem ægrotemus, ut palpitans, uel conuulsiuus, uel tremulus motus arteriarum appareat, nil noui est, si pulsum uocemus modò conuulsiuū, modo uibratū, interdum palpitantem, interdum tremulum. Quanquam certè conuulsio ipsa tremorq;, in solis contingit neruis. Nam palpitationē perspicuè etiā fieri in intestinis, sicuti & in carnosis partibus, quæ portiones sunt musculorū. Porrò quieteς pulsuum longè obscuriores sunt, quam respirationis ob idq; nōnulli eas inter partes pulsuum minime annumerarunt. Quiescit autē thorax & pulmo id temporis quod intercedit inter ingressum spiritus, & eiusdem reditum. Ac pro tempore quidem harum quietum, rarum appellant, uel crebram respirationem. Similiter dicuntur rarus & creber pulsus: suntq; una cum æqualitate sua & inæqualitate, cumq; ordine & illius perturbatione, ex eorum genere, quæ non parum nunciant. Itidem intermittens pulsus & intercurrens, ex eodem hoc genere, futurorum sunt haud negligenda signa. Non perperam autem Zeno mixtum quendam motū ait esse pulsum, non simplicem, neq; uniformem cùm ex cōtrarijs motibus constet, ut motus respirationis. Porrò quod cōmune est omnibus pulsibus, id debet in definitione proferri: ueluti res per quam pulsus concipiuntur, dicunturq;, nō per quam certi quidam pulsus. Ad hæc, rerum quæ in generatione sunt, definitio causam efficientem complectens, optima habetur: de quibus est pulsus, qui ut cæteri motus, dum fit, est. In uniuersum igitur, definitione quidem significationem explicare propositi nominis, si quidem propositam rem non omnes planè assequantur, non dico cōducit, sed necessariū est. Necessariū etiam, ubi quis uel uersuta de industria, uel præ stupore imprudēs, significationes cōmutet nominū, tribuēs alijs rebus, ac omnes homines. At si absq; utroq; horum sit, omnino res nō est aperienda definitione: quòd suū ipsam nomen abunde declaret. Nam definire omnia uelle, ad sophisticā pertinet disciplinā.

Conuulsio & tremor, in solis consistit neruis. Palpitationem fieri etiā in carne.

Rarum & crebrum dici pulsum, ut respirationem, pro differentia quietum intercedentium motibus.

Pulsum esse mixtum motū, ait Zeno.

Definitio rerum quæ in generatione consistunt, quæ habeatur optima.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsibus liber primus.

SPeculatio autem hæc quæ ad pulsuum dignotionē spectat, minimè quidem orationē prolixam desiderat, sed tempus alijs simul omnibus longius: quandoquidem tactu est nobis opus exercitato, ut uel paruam eorum exactè differentiam sentiamus: nec in nostra manu est illius exercitatio. Itaq; ad exercendū tactum medicus plurimū temporis postulat, utpote cui plurima uno eodemq; tempore affectus arteriæ sint perpendendi: primū distentionis quantitas: deinde qualitas & tempus motus: quin & mouentis facultatis cōtentio, ac denique ipsius tunicæ arteriæ status. Hæc enim simulatq; illa attollitur, omnia sunt cognoscenda. Quin etiā caloris qualitatem, *impulsus, qui in arteriæ motione fit, apertius indicat & etiam æqualiter an inæqualiter illa quæ memorauimus omnia, uná in parte & in diuersis stant. Atq; in distentione hæc consideranda sunt. In cōtractione sane similia illis: præterea tempus inter utrunq; mediū, quo quiescit, duplex illud: unū a distentione ante contractionē, alterū a contractione ante distentionē: & horum mutua proportio, uidelicet temporis motus ad tempus motus, temporis quietis ad tempus quietis, & utrorumq; simul ad utrūq;. Quæ sunt uniuersa ante alterū arteriæ ictum cognoscenda, cōfecto iam primo pulsu. Nam cùm iam alter incæperit, cum ipso prima sunt attendenda, quæ declarantur in priori fuerūt: tum uerò quò æqualitatem eorū & inæqualitatem perspicias, omnesq; differentias, quæ in illo sunt exposita, cum ijs quæ in hoc, conferenda sunt. Inde tres, quatuor, quinque, atque adeo multi deinceps sunt pulsus uidendi, ut ordo tibi atq; cōfusio sit explorata. Ad quorum omniū absolutissimam cognitionem, totum hominis requiri animum existimo. Quinquam certe exercitatio assidua, usum tandem scientificamq; cognitionem conciliat, cum maximo emolumento: ubi quispiam fuerit, ut ueritatis studio accensus, sic ab auaritia diuitiarum sit, ac gloriæ cupiditate (quæ hodie dominatur inter mortales) alienus. Neq; uerò delicijs deditos, sed egregiè nauos industriosq;, hęc cōmentatio desiderat. Porrò dum pulsui admouentur manus, hic quidem firmius est infigenda, illic applicanda leuius, ut in uehementi & languido pulsu. Nam illum, nisi premas arteriam, non

Definitio ... dico ... & de nomine.

Definire omnia uelle ad sophisticam pertinet disciplinam.

Pulsuum dignotio non ... longam ... desiderat.

Tangentem multa simul perpendenda ... .

Vt ... absolutam ... cognitionem ... .

Exercitatio ... .

Pulsui ... firmius ... applicanda leuius.

nō dignoscas: hunc tantum abest ut cognoscas premendo, ut semel etiam si ita facias, uideatur immotus. In conuulsiuo autē pulsu, aut minimè sentiri distētio, aut parum certe & obscure uidetur arteria nimirum ipsa in fidis modū sursum deorsumq; iactata. Similiter etiam fit & uibratus pulsus, ubi arteria propriam sedem deserit. Si tamen animum intendamus, nō modò ictus (ut opinantur Empirici) sed distentio etiam omnium pulsuum, tactu ipso cognoscitur. Quòd autem contractio etiam sentiri posit, his rationibus euadet perspicuum. Quandoquidem tangentia corpora partim leniter sese ac mutuò tangunt, palpitantia duntaxat partim uerò urgent, impellunt, euertuntq; . atq; ut quod fortius est & durius, ueluti subit imbecillius & mollius alterum antē cedit, euertiturq;, ac ueluti amplectitur id quod urget sane discessus eorum mutuus nō potest eodem modo effici cæterum quę in superficie tangunt, discedunt subitò. At quæ cedente molliore, longius progressa, ueluti intrā illud, nō reuertuntur item subitò sed quantò id prius occursu progressu penitus urgebant, tantū illis discedentibus sensibile superest. Tempus nanq; intercedet inter primū impetum discedendi, & extremū finem, secundum quem non discedere amplius, sed subsistere iam dicentur. Quo tempore toto, paulatim discedente altero, paulatim etiam alterius remisso pressu, utriusq; sentietur motus. Iam si hoc accedat, ut quod ab imo mouetur, feratur sursum & quod tangit, superne incumbat præter hoc, quòd pressus et qd incumbit, detrahetur, etiam accidet ei, ut uelut subsidat quia quod prius excipiebat, & sursum impellebat, nunc deficit. Quorum sane omniū in uesicis ipsis & utribus, possis periculum facere, cognosceréq; sic se habere contactus corporum, atque recessus, ut diximus. Sentimus itaq; ab impressione uehementium pulsuum, cutem nostram, ui cum ambiente illam cute, repelli hinc autem est adiuncta moti & prementis cognitio. Quin etiam recedente arteria sentimus in ipso corpore nostro motum. Siquidem uitiò compressi, siue ea cutis est, siue carnis pars, comitatur descendentem arteriam, pristinam sedem, qua deiecta erat, occupans: similiq; fit, ut in recessus cognitionem ueniamus. Nam sentimus primos omniū, affectus nostrorū corporū deinde, quæ hos induxerunt foris obiecta. Vbi igitur à premendo recedit arteria, sola inæqualitas pressus, reditum & contractionē eius annunciat. Porrò languidos pulsus, si quis leniter tangendos illos ignoret, fortasse abolitum hominis pulsum dicet qui quidē mentietur inde, quòd nō rectè ipsos tetigerit. Contra planè uehementes, quò ipsorū deprehendatur robur, requirunt ut qui tangunt, digitos ualdè infigant. Repelli enī hóc tibi magis uidebuntur, quò eos urgeas magis. Vnde etiam contractionem omnes uehementes pulsus habent sensibilem languidorum uerò nullus. Cæterum qui maximus simul & uehementissimus durusq; sit (quatenus coniungi cum magnitudine durities ualeat) non autē uelox, hic apertissimā habet contractionē. Omnes alij, quatenus plus uel minus de illorum aliquo habeant adiunctum, eatenus percipientur aut facilius aut ægrius. At uero non ut maximos simul & uehementissimos, ita durissimos eosdemq; maximos unquam pulsus reperias. ac ne duros pariter & maximos sed qui inter durum & mollem medius est pulsus, cum maximo connexus inuenitur frequenter. Etiam durum simul ac uehementem non raro eundem cernas sicuti & durum simul & uehementissimū. At uehementissimus & durissimus nunquam idem pulsus existit nec maximus, uehementissimusq;, atque idem tardissimus. Quippe maximi & uehementissimi maiori ex parte sunt celeres sin minus, at nō tardi. Vehemētissimus ergo & maximus, qui nec mollis sit, nec uelox, clarissimam contractionem adducet. Claram etiam uehementissimus certè, & magnus, & durus, & etiam uehementes simul & magni, & duri. Minus autem quam horum, sed euidens tamen contractio uehementis, magni, & mollis existit. Manifesta adhuc uehementis simul & moderati magnitudine atq; duritia. Imò uero qui tribus differentijs est moderatus, perspicuam adhuc contractionem sortitur. At non facile contractio uehementis & parui, qui omnino etiam durus est, cognoscitur. At parui, duriq;, sed contentione moderata, etiam obscurior est. Iam si paruus nec durus sit, & moderato robore, ut deprehendatur is, sensum flagitat probè exercitatum. Languidus pulsus, neq; cum magno coniunctus, neq; cum paruo, apertam obtinet contractionem. Is si cum duro iungatur, necessariò erit minimus. Itaque non cuiuslibet pulsus potest cōtractio sentiri nec quorū potest, perinde omnium est euidens. Cæterùm uel uehementis uel non languidus is pulsus sit, est necesse, qui sensibilē tangentibus contractionem sueri repræsentaturus. Porro ex sanis, qui moderato sunt corpore, & temperatam naturā, in flore ætatis, maximè Vere inter anni tempora, regionemq; incolunt temperatam, atque robusti sunt, & omni mœrore, metu, saturitate, motuq; uacui, hi pulsum uehementem magnumq; omnes habent. Qui si se moderate exercuerint, fotiq; sint modicis balneis, uel uini non permultum hauserint, uel irati sint, uel aliquam operam strenuam nauarint, non magnos iam & uehementes tantùm, sed quàm maximos, uehementissimosq; pulsus habebūt. Iidem si laborent syncera tertiana, uel ardenti, uel simplici, uel qua alia magnopere calida, & ueluti feruente febri præterea diariarum aliqua, quæ ex bubone proficiscuntur, & ex adustionibus, modicisq; lassitudinibus, maximos etiā tum, & uehementissimos pulsus habebunt. Quorum quidem si arterias contingas, clarissimè contractionem persenties. Nam ut maximum recessus arteriæ spatium & tempus in illis est, ita apertissima eius erit cognitio. Sed nōnihil etiā conducit durities, ad percipiendam systolem, quum ad uim ictus magnopere conferat. Quod igitur distentionis moleuiæ semper respondeat contractionis sensus, hoc contractiones dignoscentur clarius, quo uolentioribus succedūt dilatationibus. Magnus tamē pulsus haud facilè cū duro miscet. Cæterū quib. ualida uitalis facultas est, sed in uictu

Conuulsiuus pulsus.

Vibratus pulsus.

Contractionem pulsuum sensu comprehendi.

Arteriæ systole qui deprehendatur.

Pulsus languidi esse leniter contrectandos.

Pulsus uehementes sunt ualde apprehendendi.

Durissimum simul et maximū pulsum non reperiri unquam.

Pulsus inter se coniuncti, & qui coire nō possunt.

Contractio arteriarum in quibus cōspicua sit pulsibus, & in quibus obscura.

Contractionem exhibiturus sensibilem pulsus, qualis nam esse debeat.

Pulsus uehemētes magnusq, quibus adsit.

Diariæ febres unde proficiscantur.

Arteriæ duritiē cōferre plurimū ad percipiendā systolem.

delinquũt, ac præcipuè in uini intempestiua potione, ijs tales pulsus cõtingunt, conspicuaq́; est in eis ipsius arteriæ cõtractio. Iam tarditas, quãtum auget recessus tempus, tantò manifestiorẽ motum ostendet. Quòd uerò ad manus applicationẽ pertinet, si comprimendo applicemus tactum, nulla differentia sensibilis ex manus super arteriam, uel subter, applicatione inuenietur. Vel si palpando tantùm, ueluti suspensis digitis, ne tum quidem ullam differentiam animaduertamus. At tertius applicandi modus, qui medius est inter compressionem & palpationẽ leuem, ne obiri quidem potest, si infernè tangas arteriam. Siquidem liberare oportet tum manũ omnibus uoluntarijs motibus, & uelut languidam admouere. Quod ni fecerimus, delabetur manus à grauitate depressa, ut minus contrectare possit arteriam. Proinde supernè attingere tantùm licebit, infernè autem nequaq̃. Quatenus igitur in uehementibus magnis, nec uelocibus pulsibus, ab arteriæ distentionibus tactũ repelli accidit hactenus recedente illa, sensibilis contractio fiat, necesse est. At uerò contractionẽ magis comprimendo, quàm leniter attingendo, dignosces. nec minus si infernè tangamus, quam si supernè: quòd perinde utrobiq; arteriæ contractionem tactus sequatur. Verùm manus ipsa quæ tanget, non modò promptè sentiat oportet, uerumetiam sit mollis: sic enim uel minimos motus dignoscet. Similiter etiam, si per longius interuallum feratur, clarius contractionem percipiet. Etenim media applicatio quæ extra ullam uim fit, hactenus motum sentiet in pulsibus minimè certè languidis, quatenus usus in languidis uerò sentiendis, etiam usu cõcedet. Altera, cùm premimus, in languidis, supra primam, motum arteriæ obscurabit: in uehementibus percipiet præ cæteris. At tertia, qua ueluti suspendimus manum, motum sanè qui ubi etiam sentiet. Iam uerò maxima quidem arteriæ, quæ secundum dorsum est sita, cuius fugit prudem motus, simulatque contabuit animal, ad abdomen motus percipitur. Arteriæ quippe, leuiora corpora, ubi distenduntur, facile secum attollunt: grauiora ægrius, prægrauia autem ne mouent quidem. Hinc fit, ut crassis pulsus exiguus uisit, quod uidelicet longitudo eius minuatur, & latitudo fiat limitatior, cõstricta nimirũ à mul ta carne. Ascensus item in illis ubertate corporũ incumbentiũ supprimitur. Gracilium uerò, carne tàm obstorum, insignem latitudinem & longitudinem pulsus habet, conspicuũ etiam ascensum. Verumenimuero initium distentionis nostrum sensum effugere, cùm ob corpora quę degrauãt arteriã, tum interdum etiam ob internæ quietis magnitudinẽ, nemini obscurũ existimo: quemadmodum & ipsius contractionis finem. Nam cùm maiorem motum in contractionibus nõ sentiamus, sed uel parẽ ac in distentionibus, uel quod uerum est, minorem: omnem autem in distentionibus non percipimus: planum est utiq;, nec totum nos percepturos in contractionibus. Tanta autẽ pars distentionis nõ sentitur, quanta inter arteriæ primum impetum motus, & ictus usq; ad nostrum tactum distributionem intercedit. Similiter quando tantã sentimus contractionis partem, quantã distentionis, aut paulò minorẽ: erit etiam contractionis pars illa quę nõ sentitur, par distentionis parti, aut aliquantò maior. At uerò arteriæ interna & externa quies, per accidens pulsus partes dicunt. Quarũ externam quidem, simpliciter manũ admouẽs, quanta illa sit, maximè deprehendes: aut si etiã premere libeat, idq; in uehementissimis pulsibus, uidelicet urgendo hactenus, ut motum ipsum nõ lædas. Internam autem si premas, quoad tibi per præsentem liceat uehementiam, ita maximè illam dignosces. Atque externam quidem totam quietem, si ordine attingas, plane animaduertes: internam uerò, una cum partibus quæ sentiri nequeunt, utriusq; motus, fine uidelicet contractionis, & distentionis initio. Vbi igitur dignoscere externam quietem est animus, citra ullam uim applicare tactum debemus. Contrà, internam, ni urgeas comprimasq;, non cognoscas. Nam contractioni arteriæ constantissimè debet hærere tactus. At premere minimè nisi in uehementioribus licet. Liquet itaq;, in his etiam solis internam quietem posse dignosci: imò ne hîc quidem exactè, sed plerunq; sanè multò maiorem quàm reuera sit: interdum paulò, attamen adhuc illam maiorem animaduertes. Necessariò enim duo ei tempora accedũt partium insensibilium utriusq; motus: & quod ad finem contractionis est, & quod in distentionis principio. Quæ cùm alijs aliam longitudinem habeant, nec parem semper accessionem tempus internæ quietis habebit, nec exactè unquam dignosci poterit.

Applicatio manus ad carpum qualis molienda sit

Contractio arteriæ qualiter dignoscenda sit.

Manus tangendo apta qualis tum esse debeat

Applicationis manus ad carpum tres differẽtiæ.

Arteriæ dorsalis pulsum in tabidis ad abdomen discerni

Crassis pulsus exiguus cur adsit

Gracilibus simul & ? tibdis pulsum esse omni dimensione conspicuum

Initium dilatationis arteriæ, et contractionis finem, cur nostrũ sensum effugiat.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsibus liber secundus.

Deinceps autem quæ partibus pulsuũ insunt, accuratè exponamus, à distentione auspicati: quòd princeps hæc pulsuum pars sit, & plurimam habeat cognitionis in se uarietatem, plurimumq́; ad præsagiendum sit utilis. Porro cùm multa sint quæ distentionibus insunt, inter ea omnia motus principalissimas partes occupat, ex ratione substantiæ pulsuum, maxime ad illas pertinens. Omnis autem motus tempus habet, quo fit: præterea celeritatem uel tarditatem, uel æqualitatem, uel inæqualitatem: ad hæc, ubi feratur, spacium. At alter uidetur tempus dignosci, alter tarditas & celeritas. Neque enim si motionis sit breuius tempus, continuò pulsum dixero celeriorem existere. Est autem pulsus celer, qui in pauco tempore motum finit: tardus, qui multo. Cæterum motus prædut longiori tempore pulsus, est nõ tardiore uelocior eo, qui breuius obtinet. Hallucinantur igitur qui formicantẽ pulsum, quòd imbecillus, creber, & paruus sit, celerem esse existimant. Siquidem ad iudicandam motus alicuius celeritatẽ, non modò temporis, sed spacij etiam in quo fit motus, ratio est habenda. Nam fieri non potest, quin arteria quæ breuissimo interuallo uehitur, minus consumat temporis, quàm quę maximo. Si igitur

Contrarii pulsus dignoscendi quod experimentum.

Si igitur & spacium spacio, & tempus respōdeat tempori, æque celeres fieri motus dicemus. Si uerò maior sit proportio spacij ad spacium, quàm temporis ad tempus, uel temporis ad tempus, quàm spacij ad spacium, hos motus minime existimamus pari celeritate fieri. Siquidem si spacij cum spacio collati maior sit proportio, quam temporis comparati cum tempore, manifestum est eum motum necessariò celeriorem existere. Contra, si prioris motus spacium minorem habeat proportionem ad spacium alterius, quam tempus, prior necessariò erit tardior. Fingamus igitur iam duos ascēsu impares pulsus, sitque profunditas profunditatis decupla, & tempus temporis duplū: pulsus certè, cuius altitudo erit decupla, multò erit celerior altero. Nam humilis si in eodem constans motu, decuplo in profunditatis dimensione increuerit, fiet ille quidē æquè ac alter altus, sed tēpore longè maiori, quàm ille. Inuentus itaque est humilis pulsus breui tēpore durans, qui alto diuturno fit tardior. Iam uerò uermicans atque formicans pulsus mutuò inter se cōuertuntur, quippe ut uermiculantis extremus delapsus formicantem gignit, ita formicantis incrementum generat uermiculantem. Quamplurimū autem interest, tardiorem dicas aliquē motum, an tardum: celeriorem, an celerem. Siquidem celer & tardus proferuntur absoluto sermone: at celerior tardiorque, referuntur ad alterum. similisque in alijs differentijs esse ratio uidetur. Porrò magnus & paruus, sicuti & maior & minor pulsus, si non ad relationis, at certè ad quantitatis prædicamentum spectant. Dicimus autem unamquanque rem magnam uel paruam, non absolutè, sed cum alijs sui generis comparatam.

Vermiculāte & formicante pulsus sibi mutuo permutantur.

Atque hoc sanè inter magnū & maius interest, quòd maius quidem omni minori possit maius dici: magnū uerò nō quolibet maius, sed tantùm cognatis. Eadem de minore & paruo distinctio est: uerū nō de celeri & celeriore, tardo & tardiore, duro & duriore, molli & molliori, crebro & crebriori: ac sic de cæteris omnibus, quæ partim cum altero quolibet cōparata, partim cum ijs tantùm cum quibus conueniunt, talia uel talia dicuntur. Nec uerò si cum omnibus quæ sunt eiusdem generis magnum comparemus, statim sic nominabimus.

Magnum & maius differunt.

Comparationē ... esse ad ... generis ...

Cæterùm cum medio ipso, moderatoque in unoquoque genere, ceu cum regula, singula comparantes, quæ illud quidem excedunt, magna esse dicemus omnia: quæ contrà, parua: id quod usu uenit in omni uita, & præcipuè in artibus uniuersis. Nam ad moderati omnes examen referuntur. Verùm pro ratione ætatum, habitudinum corporum, temperamentorum, anni temporum, locorum, statuum, institutorum uitæ, ac denique animi affectuum, alios magnos, alios paruos, alios moderatos pulsus dicimus esse. Iam hos celeres, illos tardos, quosdam moderatos: pariique modo in cæteris differentijs.

Pulsus uariari ... causis.

Siquidem pro singulis earum causarum indies ipsi pulsus uariantur. Quæ causæ quum semper mutuò permistæ sint, difficile, ac potius impossibile fuerit, reperire distinctam aliquam differentiam pulsus, quæ omnino & sigillatim earū cuipiam respondeat. Quare satius fuerit à tali inquisitione supersedere, per singulas autem earum causarum exercere hominē, cuius pulsum ipse iam exploraris: ac sic perpendere, quam in illum mutationē eiusdem pulsus moliantur: id quod etiā in alijs atque alijs hominibus est faciendum periculum. Cæterùm si ne quid quod commune est, in suas diuiserimus partes, nec causas quæ per se & primariò agunt, ab ijs quæ ex accidenti sunt distinxerimus, haud dubie in iudicio pulsuum turpissimè hallucinabimur. Nam si dixeris exercitatorum tales pulsus existere, nec addideris quorum exercitatorū, nec explicaueris ipsius exercitij speciem, nec modum, nec qualitatem, nec denique quantitatem, utique magnum lapsum cōmittes, quòd uidelicet rem cōmunem minimè in suas differētias secueris.

Pulsuum examen qualiter in eundem fit.

At uerò si qui plethoricus sit, ac thorace & pulmone affecto, simul ut cœpit exerceri uelociter, in dyspnœam inciderit, utique pro dyspnœa ipsi pulsus uariabunt: quorum alterationem tu exercitationi attribues, quòd causam ex accidenti minimè à propria distinxeris. Ergo ne in experiundo fallamur, corpus propositum designabimus ad experientiam, cùm sanum sit, ac nulli externæ obnoxium alterationi: tum exercitationem qua ad id utemur, moderatā quantitate seruabimus: præterea in mutatione id attendemus, ecquid casu inciderit, non ex ipsa exercitationis natura. Si enim tria hæc respicias, nullo negocio inuenies, quemadmodum & quatenus omnis adueniens causa pulsum ipsum immutet. Itaque si in omni genere causæ, alterationem experientia didiceris, non est quod sis solicitus, ut qualis sit, qui natura moderatus est pulsus, prescias. Sed si, qui sit singulis, de quibus agitur, peculiaris, teneas, quatenus mutatus hic est, cum ab alijs causis, tum uerò ab ipso morbo, noscas licebit.

Pulsuum cognituro permutationes, tria spectanda esse.

Porrò moderata exercitia pulsus in magnitudinem, celeritatem, uehementiam & crebritatem cōuertunt.

Exercitia moderata quomodo immutent pulsus

Pro ætatibus autem, maximi sunt iuuenum pulsus: senum minimi: eorum quorum ætas declinat, maiores quidem quàm senum, minores tamen quàm iuuenum: senum denique minimi.

Pulsuū differentiæ secundū ætates

Exoriri autem quæstio possit, cur paruus pueris sit pulsus: quanquā certè nullam reperio causam, cur debeat in eis esse talis.

Pueris cur pulsus sit paruus

Proinde moderatum pulsum cognoscere, adhuc magis necessariū uidetur. Potest quippe uel pueri pulsus moderatū excellere. Quare nisi moderatū prius pulsum inuenerit, ne Empiricus quidem ipse obseruationem accuratè instituere poterit: cùm nō omnium ægrotorum usus sit consuetudine per sanitatē, quò experientia naturam illorū agnoscat, indeque memor illius, cum ægrotātibus eam comparet.

Pulsum moderatum esse inueniendum.

Vbi igitur optimam constitutionem humani inuenerimus corporis, primū animaduertendum est, qui nam eius sint pulsus: idque nec obiter, nec negligenter: sed in eo statu hominem accipiemus, ubi suum proprium motum pulsus, à nulla externa causa immutatus, retinet. Hoc fiet si homo ipse ab omni excessu & defectu sit immunis & liber. Postea inuestigandæ sunt corporū uitiosæ constitutiones, earumque excessus atque defectus, cum moderata & optima conferendi. Dein uerò, ubi quantū oporteat eatum

Pulsum moderatum ... inueniendi ...

naturarum pulsus dissidere ab inculpatissimæ pulsu perpenderis, longoque usu exercueris rationem simul & tactum, iam demum certo putabis te moderatũ tenere in omni genere pulsuum illosque etiam, qui aliquo modo ultra hunc sunt, & citra. Idcirco quicunque aut corporis nostri optimam naturã, aut uitiosas non nouit, aut ratione quidem perspexit eas, sed usu ut dignosceret nõ laborauit, nihil huic fructus feret hic sermo. siquidem illa prius sunt ediscenda, postea huc ueniendum. Naturæ igitur optimæ pulsus, aliorũ omnium medius, ac ueluti mensura & regula quædam existit: cum quo ubi cæteros comparamus, celeres, tardos, magnos & paruos dicimus esse. Ipse uerò qui medius & est & dicitur, nullo nomine quod immoderationẽ significet, nominatur: sicut neque homo corpore præditus quem quidem non crassum, non gracilem, non calidum, frigidum, humidum, aut siccum dicimus, sed omnibus partibus corporis temperatũ. Cæterum dubitauerit quispiam in hunc modum: Cùm omnes quæ in corpore sunt arteriæ, esse æquales non possint, ac proinde nec etiam distendi æqualiter, utique non poterit pulsus unus in quantitate distentionis moderatus existere, ne si optima quidem natura fuerit: sed in motu & robore, cæterisque generib. unus esse per omnes arterias potest. Quippe simul enim cum inter se mutuo, tum cum corde motum, omnes necesse est habeant: magnitudine uerò, ut earum differunt corpora, sic distentiones par est esse diuersas. Verùm hæc qui dicit, ignorat, æquè in magnis corporibus ac in paruis constare eandem naturam posse.* Quod quidem si exploratũ haberet, nunquam amplius requireret, nec arteriarũ quæ in singulis partibus sunt, nec item ipsarũ dilatationum, parem magnitudinẽ esse in uniuersis moderatis naturis, cùm pro magnitudine & paruitate corporũ, illa etiam uariet. Porrò uesicarũ, follium, utrium, omniũ denique rerum quæ prædita cauitate aliqua sunt, magnas & paruas distentiones solemus dicere. Dicimus etiam interdum uesicam esse distentam maxime: utrem autẽ & saccum, qui uiginti eiusmodi uesicas facile capiant, nondum maximam distentionem esse consecutos. Censemus siquidem distentionem ad cuiusque cauitatẽ corporis esse æstimandam, non absolutè pronunciandam ad eundem ubique modũ. Nam est certus in re qualibet modus, in quo nec contenditur tunicas, quæ cauitatem ipsam complectuntur, nec remitti cõtingit. Vbi igitur aut tensio, aut cauitas in ipsis percipitur, tum magnas dicimus eis aut paruas distentiones inesse. Vbi uero insensibilis cauitas sese ostendit, nec tunicæ laborant tensæ sub ipsa dilatatione, modicam sane & moderatam, naturamque corporis distentionem illam censemus existere. Similiter igitur est iusta quædam ipsius arteriæ distentio, ita ut nec contendatur, uel laxam aliquam sui partẽ relinquat. Nam ut omnino confidat, tunicarum dura natura prohibet. Atque eam sanè distentionẽ moderatã & naturalem dicemus. Etenim in naturis optimis hactenus dilatatur arteria, quoad usus expleatur largiter, & nihil lædantur tunicæ. Proinde qui regulam uelit attendere in magnis pulsibus & tardis dignoscendis, optima natura inuenta, cognitisque initiis in illa arteriæ cuiuscunque magnitudine corporis atque distentionis, recordandum illi & æstimandũ est, arteriam hac maiorẽ, quanto oporteat maiorẽ distentionem habere, in naturis optimis. Quæ si tanta reperiatur esse, quantã fore coniiciebat, sic moderatum pulsum appellabit: sin uel maiorẽ hac, uel minorem, magnum uel paruum. Arteriæ deprehendet in optima natura magnitudinẽ, aut per dissectionem, aut ex collectione signorũ. Quòd si nesciat etiam quanta sit arteria præditis optima natura, certe eorum pulsus memor, si in alterum postea inciderit, & colligere possit, num paris sit maiores hunc aut minores, quàm illum habere arterias: cum magnitudine iam distentionis cõferre poterit, coniectareque, an magnus, an paruus, an moderatus sit pulsus.* Etenim si quantò uidetur arterias maiores habere homo qui comparatur, tantò maiorem etiam distentionẽ sortiatur, moderatum esse illius dicemus pulsum. Quòd si arteriæ magnitudo uideatur superare magnitudinẽ distentionis, aut minor quàm illa sit, magnum tunc, uel paruum pulsum uocabimus. Præterea si arteriæ corpus uideatur esse maius quàm pulsus, paruum: sin arteriæ minus, & pulsus maior, magnum. Haud secus in reliquis generibus pulsuum: ut in ipsius motus genere, in quo celeritatem & tarditatem dignoscimus: in genere quietis, in quo crebritatem & raritatem: contentionis, in quo uehementiam & remissionem: ad hæc, corporis arteriæ, in quo duritiem & mollitudinem. Nam per hæc omnia, tum moderatum inueniemus in optima natura, tum immoderatos uel ob excessum, uel ob defectũ, nõ inter se, sed cum moderato comparabimus.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsibus liber tertius.

CEler autẽ pulsus uocatur, qui pauco tempore suum motum absoluit: quemadmodum tardus, qui multo. Etenim si hoc prius nobis constet, moderatus pulsus quanto tempore, quantum confecerit interuallum deinde alterius offendamus, qui par habuit tempus, spatium minus: multo tempore dicemus hunc motum fuisse. Siquidem si duo pueri dimissi in diuersos locos non æque distantes sint, & simul reuersi: alterum, quòd iter pauco tempore absoluerit, collaudamus: alterum increpamus, quòd multo. Nam ex uiæ longitudine æstimamus, quum paucum uel multum temporis dicimus, non absoluto sermone. Cæterùm ad dignoscendum celerem pulsum uel tardum, nec quantitatem temporis, nec interualli (ut iam quod uerum est fatear) considerandam censemus: imò ne proportiones quidem illorum, de quibus (ad extirpandum errorem quorundam, qui ex solius temporis quantitate, iudicium ipsorum pulsuum faciebant) uerba fecimus in superiori libro. Nam celeritatem quidem & tarditatem, ut primum occurrit arteria, noscimus: rationem uerò temporis ad tempus, & interualli

Pulsus naturæ optimæ, aliorũ omniũ regulam & mensurã existere.

Arteriæ inter se mutuo & simul cum corde simbul semper motum seruare.

Arteriæ iusta distentio.

Pulsus celer, tardus que.

interualli ad interuallum, ut exploremus, opus nobis est longo tempore. Quemadmodũ itaq; si ob oculos moueri quippiã uideamus, impetus ipse indicare potest motus celeritatem sic & in arteria contingit. Nam aut incitatum, aut remissum eius motum inuenias. Omnia enim corpora quę mouentur, ex locis ubi semper mouentur, quo modo moueantur, dignoscimus. Siquidem si in iis immoremi, tardum esse motũ eum dicimus si uero descendant leuiter, celerẽ. Vnus itaq; sensus celeres & tardos pulsus declarat, ex ipso locorũ transitu iudiciũ nobis confirmans. Quare celeritatis & tarditatis facilè notitiã consequimur non perinde consecuturi, si quantitate temporis & interuallorũ aucupata, eorũ proportiones obseruare instituerimus. Atqui nõ instituemus nam ut primũ aciem intendimus, momento temporis obiectum motumq; corpus deprehendimus, ex quo conijcimus transitũ. Quae igitur eminus cernimus, ea diutius uidentur nobis consistere, ni hi agitentur celeriter. Vnde liquet, in motione motum colligere, minimè sensu deprehendere. Quia uero sensus ratio communis... maximus est ueloci ssimus, fœ... ratione, sed deprehendi sensu uidetur. Non est itaq; temporis neq; interuallorum quantitas inspicienda, sed ipsa qualitas motus, licet explicatu difficilis a qua etiã dignoscendo inęqualitatem celeritate & tarditate pulsuum ducet originem. Quippe unius distentionis sępe initiũ motus planè celerius uidetur proximũ tardius iterum finis celerior. Quo minus leuiter palpandum est, ubi genus hoc pulsuum percipiendimus alioqui extremũ motus finem sentiemus duntaxat, nõ integrum motum. Ex quibus liquet, eiuscemodi pulsus nec paruos, nec languidos esse. Neq; enim utrasq; possis sentire motum, nec in paruis interuallis, nec in uiribus imbecillis. Quamobrem nec in pulsibus lethargicis deprehenderis inęqualitatem. Porrò maximus & uehementissimus pulsus ualidam fert compressionem atq; alius quisq; quantũ à uehementia uel magnitudine abest, tantò minorem. Quare quicunq; pulsui innixurus sit contrectationẽ appositam, hunc singulari prudentia esse, & expertũ in dignoscendo oportet. Moderatus igitur motu pulsus in optima constitutione, nõ ex interualli aut temporis quantitate est, sed ex ipsa qualitate explorandus. Quo quidem qui percipientur celerius decedere, celeres qui tardius, tardos uocemus. Cęterũ si pulsus ęqualis sit, uniuersam distentionem nõ expectamus, sed ex parte eius, facere de tota coniecturam licebit. Si uero inęqualis, integram assequi expediet, tactumq; pro magnitudine pulsus & uehementia uarie applicare. Deinceps de quãtitate distentionis agamus. Enimuero cùm corporis arteriæ dimensiones sint tres, lõgitudo, latitudo & profunditas nullã earum possumus totam sentire. Ac de longitudine quidem apertissimũ est. Vtraq; enim arteria, plerunq; longa tres cubitos, usq; id extremum terminũ pulsat, cùm tamen tribus aut quatuor duntaxat digitis motus ipsius percipiatur. Sed nec in dimensionibus cęteris, quod diximus obscurum uidetur, cùm à corporibus membranis bus adeò circumuallentur & contegantur arteriæ, ut nec latitudo nec profunditas motus exactè deprehendi possint. Est tamen in singulis corporum naturis aliquid sub ipsa cute excelsius, uerùm in natura optima, moderatũ. Etenim si quid supra hoc secundum longitudinem sit, longum si quid intra, breuem pulsum efficiet, qui definiri numero digitorum non potest. Eodem modo iuxta dimensionem secundam, tum latos, tum angustos pulsus cum moderato collatos deprehendes similiter altos & humiles iuxta tertiam, sicuti in tribus simul dimensionibus, magnum & paruum. At uero singulos esse in singulis aliis pulsuum generibus moderatos, sed in sola quantitate non planè unum, sed suum cuiq; corporis parti, antea explicatum est. Quandoquidem igitur dimensiones pulsuũ nõ facilè deprehenduntur, danda nobis opera est, ut cõmonstremus rationẽ qua in optimam singularum cognitionem ueniamus: * ac primũ sanè de illa dicemus, quæ circa longitudinem tota uersatur. Esse autem eam censendam optimam, quæ motus maximam partem sentiat, clarissimum est. Porrò in tribus his, natura uidelicet, exercitatione, & applicationis modo, sensibilium cognitionum omnes differentiæ sunt sitæ. Nam qui naturam habet appositissimam ad sentiendum, & probè ipsum tactum exercitatum, quem sensibilibus etiam decenter admoneat, omnium primus hic explorator fuerit eorum quæ intus sunt condita. At qui hoc aliquatenus est inferior, quammaximè ab illo abest, tam pessimè absolutam cognitionem consequitur. Qui igitur ad tangendum fuerit optimè comparatus, is cogniturus longitudinem pulsus, omnino nõ premat, imò sępe cõtrectet leniter, ac uelut suspendat manum. Qui modus accõmodatus in primis est, paruis pariter & imbecillis pulsib. Quorum quidem, si eos aliquatenus premas, magna ex parte motus exoluitur, imò uerò perit sępe uniuersus. At modicum pressum non grauiter ferunt quidem pulsus uehementes non lędentur tamen ne hi quidem, si nihil premas. Qui modus tangendi cùm optimus sit languidis pulsibus, nec incõmodus uehementibus, nulli alteri est postponendus. Porrò ubi diuersas partes secundum arteriæ longitudinem premis, non perinde uidetur in omnibus lędi motus. Sed si cordi uiciniores premantur, magnã iniuriam subiectis inferunt si remotiores, sępenumero nullam, quæ animaduerti possit, si bene pulsus sit uehemens: uerum tamen manifestam, in non uehementibus. Porro ut sensu percipimus differentias latitudinis & profunditatis, sic nos sępe circularem figuram deprehendere in pulsu manifestè fatemur. Quod igitur ad dignoscendas eas duas dimensiones pertinet, si leniter palpes, aut pluribus in partibus incessum est arteriæ occursum percipias, aut in paucioribus. Quo cognito, ad sensum ratio adiuncta, nobis magnam distentionem suggeret esse, quæ multis partibus mouet tactum: paruam, quæ paucis. Age facere circularem eius occursum esse quid, nónne clarũ est, si insignis sit circunferentia circuli magnitudine, totam etiam crassam esse distentionem

Pulsuum dimensiones deprehendendi ratio.

Sensibilium cognitionum omnes differentiæ, in natura, exercitatione, & applicationis modo, consistunt.

Arteriam cõtrectandi modus.

Arteriæ circularem figuram in pulsu deprehendi posse.

Distentio magna quæ sit.

Arteriæ dimensiones sunt tres, quarum nullã totam percipimus.

arteriæ & uniuersam distentionem gracilem, si *circunferentia sit parua*. Quòd si gibbosiores ac *præruptiores uideantur* obliqui occursus arteriæ, *præterea* cauior quodammodo & humilior in profunditate, adeò ut ne circuli quidem circunferentia cernatur amplius, sed ueluti recta linea: profectò apertum est talem pulsum latū fore atq; humilem. E diuerso, si motus obliqui partes, longè citra medium constiterint, ac medium ipsum satis gibbosum appareat, planè is pulsus altus & angustus existet. Si semel angustus eius in latitudine occursus euadat, ut non modò imminutus esse obliquus motus, sed & totus periisse omnino uideatur, difficilis cognitu est, uel potius cognosci non potest, quantum in his est, qualis sit pulsus. Iam uero opportunū est & de rhythmo etiā aliquid dicere. Qui quidem cùm in collatione temporis distentionis, cum tempore contractionis consistat, prius paranda nobis separatim utriusq; temporis notitia est, id quod fuerit laboriosissimū: quandoquidem initiū distentionis, & contractionis finis, cognosci non possint. Iam quatenus aliquid motus nos latet, catenus etiam præteribit & tempus. Cæterū ad explorandam quantitatē motus, quantum promota spacij sit, perpendimus. Quòd si finem distentionis accuratè teneamus, ratio cum sensu coniuncta, nobis eius quantitatē subijciet. Possumus itaq; (nisi partem aliam præter finem motus sentiamus) quantū habeat temporis ignorare: scire tamen quantū interualli peruecta sit. At uerò in uehementioribus pulsibus, si modicè arteriam compresserimus, perspiciemus quidem initium motus, sed quantitatē ignorabimus interualli. Non potest autem simul & examinari quantitas temporis motus, & celeritas uel tarditas percipi. Porrò ad dignoscendum rhythmū, solam quantitatē temporis quę in motu absumitur, exploramus. Quare institutē dimanius ea applicatio est, quæ arteriæ omnem motū intuetur accuratissime. Si igitur pulsus magnus, sed languidus fuerit, in eo certè nō posses deprehendere totius dilatationis motū, sed externi finis duntaxat. Sic etiam cōtractionis initium duntaxat, recessumq;, præterea nihil. Proinde in huiusmodi pulsus sunt palpitande qua tactus applicatione quantitatē animaduertere interualli distentionis poteris, temporis motus nō poteris. At uerò in contractione nō tantū temporis motus non inuenies quantitatem, sed ne ipsius quidem interualli: cuius etiam uel qualitas nobis ignorabitur. Qui enim motus etiamnum qualitas dignoscatur, uniuerso sensum latente motu? Nam sequitur prius essentiam, quàm ipsa qualitas. Quæ quidem si fugiat sensum, parari nequit ipsius qualitatis notitia. Quādoquidem igitur motum distentionis & contractionis arteriæ noscimus in ijs tantū pulsibus, qui minimè languidi existunt, in eorum sane solorum notitiam rhythmi uenimus, digitis ita moderatè applicatis, ut nihil motus externi interpellent. In solis itaq; uehementissimis pulsibus exactè rhythmus dignoscitur: quòd in cæteris magna pars initij distentionis, & contractionis finis, nos fugiat, id quod maximè rhythmum offendit.

Rhythmus in quo consistat.

Distentionis arteriæ initium, et contractionis finem, imperceptibilem esse.

Rhythmo dignoscendo quid explorandum.

Essentiam res prius sequitur quàm qualitatem.

Rhythmum in solis dignosci uehementissimis pulsibus.

GALENI PERGAMENI
de dignoscendis pulsib. lib. IIII.

Est autē in distētione arteriæ ueluti quidam ictus, qui, dum tangimus, tactū ferit. Hūc, si uiolentus sit, propriè existimabis ictum uocari: at si uiolentia careat, nō item. Comitatur porrò ictus ipse multas ac uarias species pulsuū. Dum siquidem pulsus, uehementis, magni, celeris, alti, conuulsiui, & uibrati est comes, atq; cōmune symptoma. Quare cōfundendi illi pulsus non sunt, sed discernendi suis notis. Cùm igitur tactum impelli a pulsu, si illius debeat sentire occursum, necesse sit (impellitur enim nō perinde semper, sed nunc plus, nunc minus, interdum ut palpet tantū) quicunq; motus eum protrudunt, & longè submouent, ij sane uiolenti ictus speciē referūt. Ac protrudere quidem longè potest motus arteriæ duræ, ueluti tactum contundens: & qui robore mouentis eam facultatis ueluti euerterit: præterea qui magnitudine distentionis progreditur plurimū: iam etiam, qui quia fertur celeritate impellit ualenter, & qui præ altitudine ueluti subit ac intrat: quiq; quod tensus sit, ægre mouetur: ac deniq; is, qui ob uibrationē, simul tensionis & duritiei, celerisq; occursus imaginē repræsentat. Cæterùm incidas in multos quosdie medicos, qui illos omnes pulsus uel maximè discrepantes, dicant uehemētes esse. Etenim quòd occursus celeritas, non eadem sit cum uiolentia ictus, hinc cognoscere licet, quòd nec longus celer pulsus impellere ualet tactum, nisi simul sit magnus. Vnde liquet, non hoc eum sua sponte obtinere symptoma, sed ob magnitudinem iunctam. Quippe longè impellere magis ad magnitudinem pertinet uel etiam ad hanc per accidens, uidelicet uehementię rationis. Magnitudo siquidem, non quòd longius intret, sed quòd multis in partibus longitudinis pariter & latitudinis & profunditatis attingat tactum, cognoscitur. Si enim pulsus circunferentiā quæ satis magna est perceperimus, ex ea facilè ascensum, qui ex multa profunditate fit, cōijciemus. * uel si tactus totum interuallum ascensus nō fuerit, sed externū tantū finem persenserit. Si uerò * à primo dilatationis impetu, uelimus motū ipsum sentire, magna ex parte magnitudinē interpellabimus, ita ut ne magnus iam esse pulsus uideatur: idq; ubi magnitudini uehemētia est adiuncta. Nam si in pulsibus qui citra uehementiam sunt magni, aut ascensui occurras, aut ipsam arteriam cōprimas, mox totus pulsus perierit. Iam uerò si magnus pulsus tribus dimensionibus præditus, nisi etiā uehemens fuerit, minimè tactum protrudit longius, id manifestum utiq; est, nec altum id sua natura effecturum, qui una tantū dimensione operatur, sed quòd simul aut uehemens sit, aut certè minimè languidus. Omnes itaq; illi pulsus, ut longè propulsent ictū, planè uehementiam desiderant. Quanq; & alijs etiam, à quibus diuelli duritiès non potest, uiolenter feriunt, ut uibratus, & cōuulsiuus. Qui quidem non aliunde cōparant ictus uiolentiam, quàm à duritie perpetua. Quamobrem duo tantū genera habent pulsuum uiolenter ferientium, nempe uehementium

Ictus quis in pulsu.

Tactum qui motus [illegible]

Impellere [illegible] magnitudinis [illegible] uehementiæ esse.

Magnitudo quo modo iudicatur.

Pulsum [illegible]

Pulsuum uehementer ferientium duo genera.

tium, atque durorum. Etenim quibus caro nostræ natura cedit, ea dura uocantur: quæ uerò cui, ut aqua, hæc mollia dicuntur. Fingamus itaque manum nostram nunc aquæ rapido fluctu ex aduerso occurrere, nunc lapidi, quem altera manus sensim admoueat: nonne ab aqua perspicies planè ipsam euerti, non pressam tamen: & lapidem ab hac euerti, sed pressa ab illo? Nam durum quidem, quò minus progrediamur, obstare per se non potest, sed aut per pondus, aut motum acquisititium impedire: interdum potest: uehemens autem, suapte natura reprimere, cohibere, repellere, ac deturbare intelligitur. Liquet igitur, aliud nos cùm uehementia tangimus, aliud cùm dura, sentire: nam hæc premunt carnem tantùm, illa impediunt progressum. At quia sæpe fit ut ambo conueniant, atque id quod occurrit sit durum, pariterque uehementer moueatur, non potest sensus etiam non duplex nobis offerri: unus ueluti prementis, alter ueluti euertentis. Quæ si sint ita, ut sunt certè, duri pulsus, in premendo tactu, cognitio ponenda est, ut utrisque ictus uiolentia conueniat: sed proprium duri sit premere, euertere uehementis. Hallucinatur autem Archigenes, dum pulsum, cùm arteriæ status cognoscatur, plenum pulsum appellat potius is durus, aut mollis, aut moderatus dici mereatur. Dum uerò ait, secundo illo pleni pulsus genere cognosci qualitatem substantiæ in arterijs contentæ quam qualitatem intelligat, haud pro dignitate explicat. Cæterùm grauissime peccat tertium aliud genus pleni pulsus assignans, cuius ui, ea quæ in arterijs sunt, innotescant nobis. Quippe tactus, spiritûs ne in arterijs tantùm sit, an simul humores aliqui, indicare nō ualet. Quinetiā nullus prorsus est sensus, qui commonstrare ualeat, in arterijs contentus sanguis, quàm sit multus & qualis. Imò uerò in ipsa aqua inter cutem neutiquam licet nobis, humor ne sit an spiritus, qui in regionibus continetur uentris, ipso tactu explorare, nisi pressu cute cauata quam nec frequenter cauam conspicias in syncens ascitis, & in eo hydrope, quem tympanitem appellant. Sed ad ueram notitiam comparandam pulsare cogimur abdomen, ut attendamus si ueluti tympanum resonet: secundo loco aliter componere hominē, conuertereque in latera, quò fluctuationem aliquam exaudiamus. Siquidem ut strepitus in motū tympani spiritū nobis annunciat, sic fluctuatio humorem. Vno autē admoto tactu, haud facile deprehendens, flatus ne an aqua subsit, tametsi cutis his contabuerit: tantū abest, ut per crassam arteriæ tunicam, & quæ peritonæi est sexcupla, quod latitat in ipsa arteria noscamus. Præterea ex magnitudine quidem pulsus, copiam contenti humoris cognoscimus. Sed nō perpetuò hinc nobis (quod ille arbitratur) humidum esse ipsum humorem constat. Solæ itaque fluctuationes & strepitus sunt, ex quibus cognosci possit quid sit, aut quale, quod continetur. Sensus autem tactus, manet sui semper similis.

aqua inter cutem quæ sint.

Descriptionem pleni pulsus Archigenis reprehendit Galenus.

Archigenes suggillat Galenus.

Ascites. Hydrops. Tympanites.

Contentorum quantitatem quaque modo de pulsu dicatur.

GALENI PERGAMENI

de causis pulsuum lib. I.

Quæ immutant pulsus, partim eorū generationis sunt causæ, partim tantùm alterationis. Ac generationis quidem, tum usus, cuius gratia fiūt, tum facultas abs qua, tum instrumenta per quæ distenduntur. Alterationis, cæteræ omnes, & quæ præcedentes uocantur, & quæ harum sunt procatarcticæ. Nam triplex sanè, nō in pulsibus modò, sed in alijs cunctis, causarum genus existit. Vnum quidem primū atque præcipuum, quod cōtinens ideo appellatur, quia eorum essentiam complectitur, unum generationis (ut modò diximus) existens causa. Reliqua uerò duo genera, ut fiant pulsus, in causa nō sunt: causæ tamen existunt illorū qui iam sunt, mutationis. Quippe humorum crassitudo, abundantia, lentor, acredo, efficere nō ualent pulsus, alterare ualent. Ita frigidum balneum, uel calidum, & hyems, æstasque, breuiter frigus & calor, alterandorum pulsuum sunt, non gignendorū, causæ. * Cæterùm quas ultimò commemorauimus, procatarcticæ siue præincipientes dicuntur. Quas uerò ante has, illæ nempe quæ circa humores uersantur, antecedentes. In summa autem, quæcunque extra corpus positæ, quicquam in corpore immutāt, procatarcticæ causæ, siue præincipientes uocātur, *ceu incipientes prius quàm dispositiones corporum. * Quæ quidem ipsæ dispositiones, quando continentes excitant, ipsæ iā antecedentes causæ redduntur. Densatur enim ab occursu externi frigoris, cutis: cuius densitas, naturalem halitus digestionem reprimat. Repressus ille coaceruetur, tandemque febrim accendat, ob quam usus pulsuum mutetur, ipsique similiter pulsus. Hîc certè occursus externi frigoris est procatarctica causa: cæteræ usque ad usum pulsuum omnes antecedentes. Causa igitur procatarctica, antecedentibus causis mediantibus, quia usum pulsuum permutat, quæ una ex cōtinentibus causis existit, dicitur etiā pulsus ipsos uariare. Neque enim possit ulla cōtinēs causa mutari, ut constans maneat eius effectus. At priusquàm continentes alterando attingat, pulsus immutari non possunt. Ideoque principes hæ, & præcipuæ sunt, primæque causæ pulsuū. Cæteræ sunt harū gratia, nec per se alterare ipsos pulsus possunt. Quare illum qui peritus euadere artis de pulsibus uelit, in omnibus causarum generibus apprimè esse exercitatum oportet. Porrò quatenus gignendorum pulsuum origines sunt continentes causæ, catenus etiam alterandorum. Siquidem differentiæ causarū in quantitate qualitateque, pulsuum differentias in qualitate & quantitate cōstituunt. At uerò cùm perpetuò corpus unà cum arterijs omnibus, quandiu superstes est animal, cernamus habere motum illum pulsatilem: homine autem iam uita functo, tum arterias, tum cor, ipso pulsu destitui: sanè constat aliquam fuisse causam, à qua ille motus excitaretur. Quam quidem causam, licet eius essentia nos fugiat, quòd facultatē tamen habeat faciendi pulsus, illam facultatē uocamus. Quum

Pulsus à quibus mutentur.

Causarum genera tria.

Causæ cōtinentes.

Causæ procatarcticæ.

Causæ antecedentes.

Causarum quæ pulsus mutant, generatio ex exemplo tradita.

Causa continēs alterationis pulsuum, est usus eiusdem.

Causæ præcipuæ pulsuū, sunt continentes.

Animæ essentiā ignorauit Galenus.

autē omnis facultas, alicuius facultas sit, haud-dubiè eius notio erit relationi subiecta. Cæterū dum robur facultatis, uirtutemue dicimus, aut contrà infirmitatem & uitium, hæc nomina ad functionem referimus. Siquidem quæ obit efficitque functionem causa, interim ad eam melius est apposita, interim deterius. Quo fit, ut modò præclarius, postea si res ferat, deterius, functio ipsi obeatur. Ac præstantior ad functionē dispositio, facultatis uirtus & robur est, deterior, infirmitas atque uitium. Quod uerò ad pulsuum usum spectat, gratia tuendi caloris uniuersi corporis, instituti uidenī, ut uidelicet illum refrigerent, & si quid sit fuliginis ex succorū adustione contractū, id euestigio excernant. Conferūt etiā ad gignendum animalem spiritum. Reliqua & tertia gignendorum pulsuum continens causa, ipsum est arteriarū corpus. Siquidem omnis facultas quæ alicuius causa agit, instrumenta quærit ad opus apposita. Erat autem hic instrumentum accōmodum, quod spissis tunicis esset, atque intus cauum. Vbi igitur illa facultas refrigerantem substantiam trahit, arteriarū corpus distenditur. Vbi uerò fuliginosum expurgat, contrahitur. Nunc itaque præpollet dilatationis usus, nunc contractionis: consequiturque omnino alteram motus partem reliqua. Cūm ergo ex his causis pulsus proficiscantur, omnes uariationes illorū pro causarū alterationibus fiant est necesse. Vnde tot sunt primæ & generales pulsuum differentiæ, quot causarum. Et facultatis quidem differentiæ sunt, robur & imbecillitas. Natiui caloris, adustio, refrigeratioque. Arteriæ tunicæ, durities, & mollitudo: atque præ his omnibus, in singulis generibus, cōmemoratorū mediocritates: quæ ut naturales efficiunt pulsus, qui medium locum inter excedentes sortiuntur, ita excessus ipsi, pulsus gignunt præter naturam. At facultatis robur necessariò pulsum uehementem facit, infirmitas languidum: sicuti instrumentorū durities, durum, mollitudo mollem. Vt autem incremento uel decremento natiui caloris consequatur semper unum & idem genus pulsuum, non est necesse. Nec enim celer, nec magnus, aut creber incidit semper, ubi natiua adurunt: nec dum extinguitur, tardus, uel paruus, uel rarus.

* Disputat autem contra Magnum Archigenes, quòd celeritas pulsus non à robore potius, quàm à facultatis imbecillitate proficiscatur. At neutrū sequitur necessariò. Magis tamen peculiaris celeritas roboris facultatis est, abundantiæque caloris, necnō mollitudini instrumentorū: tarditas autē contrarijs. Eodem modo ualidæ facultati magnitudo, & copiæ caloris, tum etiā mollibus instrumentis familiaris existit: paruitas uero cōtrarijs. At crebritas nulli necessariò ex cōmemoratis inhæret, magis tamen facultatis imbecillitati est propria, copiæque caloris, ac duritiei etiam instrumentorū. Similiter raritas magis ad cōtraria declinat, nō tamen illis perpetuò annexa. Si amplior in corpore fuerit collectus calor, animanti cum maiori erit opus respiratione, tum maioribus pulsibus & quia maioribus, cōtinuò etiā celerioribus & crebrioribus. Vt enim qui sitibundi sunt, nō multū modò, sed & celeriter potant, & crebrò: ita qui refrigerio indigent, copiosum simul & celeriter, crebròque attrahūt. Quamobrem peculiares dixi esse pulsus copioso calori, magnū, celerem, crebrumque, nō tamen illi perpetuò annexos. Postulant enim ut tales euadant, facultatē ualidam, atque ipsa instrumenta mollia. Quòd si infirma facultas sit, aut instrumentū durum, nec magni esse, nec celeres possint, cūm instrumentū quidem sit per duritiā aduersus mouentem facultatē contumax: illa uerò attollere quatenus oportet arterias, per imbecillitatē impos. Quare ut celer pulsus uel magnus fiat, tria oportet causarum genera inter se coeant: nempe, ut usus illorum generationis urgeat, facultas ualida sit, mollesque arteriarū tunicæ, aut certe nō rigidæ. Porrò ubi solus calor intēderit, & manserit facultas, tunicæque arteriarū immotæ: pulsus necessariò maiores & celeriores fient, unàque cum calore augebuntur, donec ad maximam distentionem peruenerint. Celerrimi uerò ne sic quidem prius erunt, quàm calor ipse superauerit maximam distentionem, ita ut ab ea satis refrigerari non possit: tunc enim celeritate resarcitur motus defectus, itaque sic euadent pulsus celerrimi. Cæterum neque hæc satisfaciunt calori uehementer incenso. Nam quod temporis inter duos motus antea quiescebat, nunc id præsecat etiā, adeoque efficit breue, ut totus unus esse motus cōtinuus nulla intercepta quiete uideatur. Hoc tamen accidit, ubi extremè calor fuerit accensus: tunc enim, cūm tres sint præsidij rationes in excessibus uniuersis, omnibus simul utitur. Nam & plurimum consequitur refrigerantis substantiæ, celerrimeque, & in primis assiduè. Quorum primū maximos pulsus, secundum celerrimos, tertium creberrimos reddit. Nec ubi liberaliter illum magnitudo distentionis refrigerat, irritat celeritatem: sicuti nec crebritatem ubi ab ambabus auxilium recipit: sed alterius illarū semper defectus, corrigitur altera: magnitudinis, celeritate: celeritatis, crebritate. Quid multis? crebritatis pulsuum causa una est, prioris actionis defectus. Iam quoque defectū naturalis caloris nullus continuatur ex necessitate pulsus familiaris, sunt tamen ei paruus & tardus præcipuè, mox etiam rarus. Nam ut natura quæ iampridem refrigerata est, nec multū requirit, nec celere refrigeriū, sic nec breuibus interuallis. Porrò inter magnū pulsum & paruum, naturalis intercedit & moderatus: cum quo cōparantes & æstimantes reliquos omnes, qui maiores sunt eo, hos magnos nocamus, qui minores, paruos. Eidem inter celerem & tardum medius moderatusque, naturalis existit. Sic inter crebrum & rarū, durum & mollem, medij sunt naturales. At naturalis nō item uidetur, qui inter uehementem est medius & languidum. Validæ quippe facultatis est opus, uehementius pulsus: ueluti infirmæ, languidus. Cuius sane nō est contra naturam firmitas unò hæc uirtus est, & secundum naturā infirmitas uerò facultatis, uitium, atque præter naturam. Iam uino uino modicè epoto, cum maiores & celeriores, tum uehementiores apertè pulsus euadunt. In ira autē, & exercitationibus modicis, nō perinde apertè: uerò si quid illis accedat uehe-

Pulsus fuisse institutos gratia tuendi uniuersi caloris gignendique animalis spiritus.

Arteriarum corpus ut omnium instrumentum pulsuum generationis causas.

Pulsuum uariationes pro causarum alterationibus fieri.

Pulsuum tot esse primas differentias, quot causarum.

Mediocritates efficere naturales pulsus.

Pulsuum altera pars quæ a qua causis in eis profiscisitur.

Calori qui [illegible]

Pulsum ut magnus [illegible] tria causarum genera [illegible]

Celerrimi pulsus quando generantur.

Pulsus ut maximi [illegible]

Crebritatis pulsuum causa prioris actionis defectus. Caloris defectu pulsus [illegible]

Pulsus modo [illegible] naturales [illegible] inter uehementem & languidum.

Vino modicè poto, quales fiunt pulsus.

uehe-

uehementiæ, id adeó est minutũ, ut animaduerti ægre posit. Cùm igitur in cõfesso sit, à facultate distendi arterias, probabile est ipsam plus & celerius eas attollere ualidam, minus autem & tardius infirmam. Vt autem priora repetam, quoniã pulsuũ postulat generatio unã causam, hunc perpetuó illi adhærebũt, eiusq; fidelissimum signũ existent ut uehemens, ualentis facultatis langui dus, imbecillæ. At quorum nisi plures interfint causæ, constitui generatio nequit, hos familiares causis esse dicemus, non autẽ significare certam ex illis aliquam. Eodem modo, si ex una aliquando causa pulsus proficiscatur, sed non semper ab ea, familiaris quidẽ omnibus causis erit, quæ efficiunt eum: cõstanter ueró nullam ex eis indicabit. Neq; enim si celeritas pulsuum adsit, statim robur quoq; necessarió facultatis adfuerit. Imó est, cùm maior sit usus generati animalis spiritus: & est cùm caloris sit copia, uel instrumentorũ mollities, uel horum quædam, uel omnia simul. Haud aliter si magnitudo sit pulsuum, erit uel facultatis robur, uel impendiũ animalis spiritus maius, uel calor in corde abundantior, uel mollitudo organorũ, uel quædam horum, uel uniuersa. Qui igitur optime constitutus ac temperatus fuerit, is homo si calidior solito euaserit, atq; hac re sit alteratus duntaxat, uehementiam pulsuum non immutauerit imó nec duritiæ, nec mollitudinis genus: sed in magnitudinem & celeritatem uerter, interim etiam in crebritatem, prout magis uel minus eius calor increuerit. At si frigidior iustó sit factus, primũ raritas perspicua erit, deinde tarditas, postremó paruitas. Nam cùm ualida facultas extiterit, etsi paulò minor sit usus, primam actionem nec paruam necesse est, nec tardam esse: secundam ueró post lõgius tempus, quam si urgeret usus, est consentaneũ rationi. Iam si maior fuerit refrigeratio, eoq; magnopere usus ipse remissus, una elanguescet celeritas motus, atq; minor statim erit distentio. Si plurimũ sit refrigeratio progressa, necessum est pulsus ipsos rarissimos quidem esse, cæterùm nec tardissimos, nec etiã minimos. Nam perfecte tardi uel parui, si ualida facultas sit, uel si admodũ sit ipse usus remissus, nunquã fient pulsus. Eadem & in respiratione est ratio. At ueró ubi non modó usus, uerumetiã facultas mutatur, quatuor tum differentię diuersæ in uniuersum erunt. Quarũ prima quidem circa facultatis imbecillitatem, caloris q; augmentũ uersatur. Si igitur magnopere sit imbecillis facultas, calor autẽ igneus, parui & tardi pulsus, creberrimiq; orientur. Sin noxa sit moderata, ęque fiunt crebri, sed in distentione & motu mediocres. Secunda coniugatio in imbecillitate & perfrigeratione cõsistit: cui pulsus competit cùm imbecillus, tum paruus, tardusq;, sicut pulsus prioris cõiugationis: sed nõ æque ut illi, ad extremam deuenit crebritatem, nisi ubi omnino facultas prostrata fuerit: tunc enim pulsus minimus erit, intermittetq; & deficiet frequẽter. At si modice sit facultas infirma, ualidaque refrigeratio, creber minimé euadit pulsus, q; uidelicet usui faciat talis facultas satis. Tertia cõiugatio fit, ubi calor simulatq; facultas augentur: quã quidẽ cõiugationẽ uehementissimi pulsus & maximi comitantur, sed non perinde celerrimi. Creberrimi ueró ferè non sunt aperté. Quarta coniugatio est, in qua coeunt robur facultatis, & caloris penuria: cuius sane sunt pulsus magnitudine moderati, sed tardiores, & satis rari. Nam cùm sit paruus tum pulsuum usus, totumq; facile magnitudo distentionis tueatur, haud immerito diutissimé quiescunt arteriæ. tamen ob facultatis robur, distentionis nõ impeditur aperte uel dilucide quantitas. Qua ratione etiam, nec multũ præpollet tarditas. In uniuersum autẽ, ipsius ictus qualitas, ferientis naturæ respondet. Porró molle instrumentũ, quia prompte in omnẽ partem extendit, facile dilatatur: durũ nõ absq; magno negocio. Iam comes est promptitudinis distentionis, magnitudo: renixus & cõtumaciæ, paruitas: itemq; celeritas, prioris generis: sicuti alterius, tarditas: non tamen ex æquo & magnitudo & paruitas. Paulo enim celerior est pulsus profectus a mollitudine instrumentorũ, eo quem procreat durities: maior autẽ permultó: quia tunicæ ipsius arteriæ, quùs duriores interim sint, ad celeritatem quandã motus sunt faciles: ad magnitudinẽ ueró distentionis, ineptissimæ omniũ. Nam opus est, ut in omnẽ partem extendatur facilé, quod maximã dilatationẽ sit effecturũ: huiusmodi enim est molle. Cæterũ ubi a natura longissimé aut ad mollitudinẽ, aut ad duritiẽ, corpus arteriarũ recesserit, tardior mollis pulsus fit duro: magnitudine tamen nõ modó eum etiamnũ superat, sed illum etiam qui secundum naturã habet. Iam uero cùm durorum instrumentorũ dura distentio sit, ac proinde minus expleatur usus: molliũ contra, insignis distentio fiat, & quæ usui par sit explendo, meritó cum duris pulsibus crebritates, cum mollibus raritates cohærent. Quód si quando incidat, ut cum duritie concurrat refrigeratio, & calor cum mollitudine, tum pulsus duri, mollibus euadent rariores. Si igitur durum corpus arteriarum sit coniunctum cum innati caloris refrigeratione, pulsus efficiet iusto minores, tardioresq;. Si superet durities, minores quam tardiores. Sin autem refrigeratio, contra tardiores quam minores. Ad eundem modũ crebriores, si durities refrigeratione superior sit: sin uincat refrigeratio, rariores. At si par sit utrisq; a natura flexus, tantó fient pulsus minores, quantó tardiores: a raritate ueró & crebritate nõ abducentur. Est altera coniugatio, in qua cum calore superat mollitudo. Quæ etiã res necessarió primas differẽtias producit. Interim enim par mollitudinis est & caloris mutatio: interim præpollet uel mollitudo, uel calor. Quare si quantũ naturam mollitudo reliquerit, tantũdem desciscat etiam ab ea calor, magnos necesse est, & celeres fieri pulsus: nõ tamen statim crebros, sed ubi generandorum eorum usus uincat magnitudinẽ distentionis. Si mollitudo præstet, magnitudo etiam superabit celeritatem. Si uero ita præpolleat calor, ut usum actio complere nequeat, celeriores ut fiant necesse est, quàm maiores pulsus, simulq; etiã crebri. Quód si abundé natura fruatur usu, æque magni atq; celeres. Sed & tertia erit causarum complexio, quæ pulsum in hoc

Ictus qualitas, ferientis naturã sequitur. Molle instrumentum facile dilatari cõtra quam durum.

Pulsuũ differentiæ, pro mollitudine uel duritie organorum.

Duris pulsibus crebritates, mollibus raritates annexas esse.

Calore cõiuncta cum mollitudine instrumentorum, quæ pulsuũ differẽtiæ oriantur.

genere uariant, ubi calori fit adiuncta durities. Quum igitur utrunque plurimum à natura declinat, pulsus fiunt celerrimi, crebertimique: minimi autem nequaquam (nisi simul facultas oblæsa fuerit) sed aliquatenus iusto minores. At si minus modicus calor sit, & instrumentum non magnopere durum, uerùm paululum à moderato uariet, tantum abest ut iusto fiat distentio arteriarum minor, ut etiam maior euadat. Erit autem celeris, uti causarum excellat, maximè tamen cùm calor: quo tempore luculentior erit & breuitas. Superest coniugatio ex mollitie & frigiditate. Quia uerò magnus pulsus hic quoque est mollitudini affinis, & paruus frigiditatibus, ut ea longius à natura deflectat qualitas, illi necesse est pulsus assimilentur. Enimuerò omnes naturales pulsus inter excessus moderatos & medios annumerantur: non tamen quicunque sunt moderati, etiam naturales existunt. At uerò quot excellentiam caloris affectus sequuntur pulsuum, tot etiã usus generandi animalis spiritus. Sic instrumentorum durities facultatis imbecillitati coniuncta, paruos pulsus, & tardos, & crebros concitat: robori, paruos & crebros, non etiam tardos, imò longe interim quàm par sit, celeriores. Verùm si instrumentũ sit molle, facultas autẽ ualida, maiores quidem manifestò pulsus fiunt, at aliquantò tardiores, rarioresque. Quod si ad mollitudinem instrumentorũ infirmitas adiuncta sit facultatis, si quidẽ æquis utrinque, similique modicus fuerit à natura flexus, moderati simul & naturales uidebuntur ij pulsus esse, nisi quòd erunt mollitie uarij. Sin ualde immodicus sit, parui, tardi, atque crebri fient. Si uerò imbecillitas multò præpolleat, tunc etiam erunt parui, tardi, crebrique. Si superior sit mollitudo, accedent pulsus ad moderatos. Restat iam ut omnes simul cõmittamus differentias continentiũ causarum pulsuum: ex quibus octo coniugationes constantur. Duæ, quum remissa facultate pariter & usu, modò mollius solito sit instrumentũ, modò durius. Duæ alteræ, ubi languescat facultas, & usus auctus sit, instrumentaque uel mollia, uel dura. Præterea aliæ duæ, quando ualida sit facultas, sed remissus usus, unà cum uariante instrumentorum differentia. Reliquæ duæ, quum ualens facultas sit, auctus usus, accedatque instrumentorum, quam diximus, differẽtia. Ac languida quidem facultate simul & remisso usu, omnino in paruitatem & tarditatem mutantur pulsus, in utraque differentia instrumentorum. Cæterùm nõ redduntur necessariò crebri uel rari. Sed si parua facultatis offensio sit, nec insignis instrumentorum durities, nihil crebritate pulsus uariant: si quidem non pulsus modò, sed uniuersæ actiones crebriores ob defectum euadunt, qui eas ũ accidit singulis. Iam defectus, usu affluat. Quũ ergo remissus hic fuerit, paruaque læsio facultatis, nisi per instrumentorũ nimiam duritiem, nihil in actione desiderabitur. At si facultas sit magnopere læsa, modicè usus remissus, instrumentaque bene dura euaserint, non poterunt non pulsus fieri, quàm postulat usus, minores: itaque imperfectũ simul officium: ac quantò quidem imperfectius, tantò etiam crebrius. Verùm prout facultas plus uel minus, aut usus offensus est, etiam pulsus ipsi necesse est plus uel minus ad paruitatem declinent & tarditatem. Nec uerò existimandum est, alterationem pulsuum quæ ex omnibus simul causis moderatè oblæsis procedit, maiorem oportere ea esse, quam facit una. Possunt siquidem, uel ob unicam tantũ causam exactè affectam, ad ultimam deuenire ipsi pulsus alterationem. Igitur facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus, etiã si molles quidẽ uniuersæ instrumentorũ sint, urgeat aũt necessitas. Itaque ad pulsus extremos constituendos, interdũ plures causæ desiderantur, interdũ satis est una. Maximus quippe pulsus neutiquam fieri posset ob facultatis robur summum, citra opem aliarum: minimus autẽ nõnunquam ob imbecillitatem fit solam. Quare ante omnia in pulsuum alterationibus, attendenda quantitas est causarũ offensionis. Vt autem ad tertiã & quartã coniugationẽ explicandas nos conuertamus, ubi languescat facultas, urgeat usus, duriũque instrumentum sit, potissimũ ad crebritatẽ, deinde ad paruitatẽ, postea ad tarditatẽ, pulsus uidebis uergere: non necessariò tamen, nec perpetuò, nec certis quolibet illorum, nec simul conueniunt omnia. Et enim ubi læsa insigniter sunt omnes causæ, minimi, creberrimi, & tardissimi pulsus fiunt. At si offensio sit instrumentorum & facultatis parua, ac generationis eorũ multus usus, sic non erunt iusto minores, nec tardiores: imò interdum manifestè celeriores & maiores: at si non apertè, pares certè perspicuè moderatis. Si uerò infirma facultas sit, & maior usus, unà cum mollitudine instrumentorum (quod in quarta coniugatione contingit) si quidem permultùm usus non crescat, nec longè à natura absint facultas & instrumenta, multò magis increscet pulsus in magnitudinem, quàm in celeritatem. Crebrior etiam iusto erit, sed non perinde ac ille tertij complexus, quòd usus quam ille magis hic satisfaciat. Quod si paululum usus & facultas à natura sistant deflectant, instrumenta uerò multùm ad mollitiẽ deficiant, ad mediocritatem pulsus horum affectuũ accedẽt, tum quantitate distentionis, tum qualitate motus, præterea quietis tempore, tum tamen uarie occursus mollitudine simul uarium demum excedent. Si uerò non ita deflecterunt multũ usus & instrumenta, facultas aũt uehementer laboret, tales pulsus admodũ parui erunt & crebri, modicè uerò tardi. Si autẽ durũ sit instrumentũ, facultas ualida, & usus remissus (hoc enim est in quintã coniugatione) minores pulsus gignentur, non tamen necessariò tardiores, sicuti nec crebriores. Verùm si admodum remissus sit usus, & instrumenta modicè dura, non minores modò, uerùm & perspicuè tardiores atque rariores fient. Si autem usus, à natura multùm motũ mutatus, abundè fuerit, pulsus parui, & crebri. Si uerò instrumenta sint mollia (quemadmodũ per sextam coniugationẽ) nunquam minores quàm naturales, quod quidẽ conspici possit, pulsus ipsi uidebuntur, nisi singulariter usus sit imminutus: & omnino hoc rarior apparebit, quò dissolutior sit usus. Porrò si usu aucta facultateque ualente, mollia sint instrumenta (hanc enim constituo

[Margin notes, left column:]

Frigiditati mollities organorũ si cõiungatur, quæ pulsuum differẽtiæ proueniant.

Pulsus omnes qui moderati sunt nõ continuo & naturales existunt.

Pulsuũ differentiæ, pro ut sese modis quibus facultas & instrumenta uiscerentur.

Continentium causarũ uariantium pulsus, octo coniugationes.

Actiones omnes reddi crebriores ob defectũ qui accedit illis.

[Margin note, right column:]

Facultas, ne deuili, minimos effici fit.

constituo coniugationē septimam) prorsus magni erunt pulsus & celeres: crebri uerò nō semper, sed ubi modicè ipse usus increuerit. At si arteriarum duræ sint tunicæ (quę octaua & ultima est coniugatio) si parua quidem durities fit, sed usus insignis mutatio, maiores, celeriores, crebrioresq́, quàm iustum sit, ipsi pulsus euadent. Sin autē æquo utraq; causa, nec illo admodū longo interuallo, à natura deflexerit, pares quidem naturalibus, sed celeriores atq; crebriores fient. Iam si insignis læsio usus & instrumentorū fit, ut hęc plane duriora sint reddita, ille urgeat impense, celeriores etiamnum moderatis erunt, minoresq́ & crebriores. Cùm igitur à ualida facultate uehemens discludi pulsus non possit, nec mollis à mollibus instrumentis: si quando pulsum deprehenderis celerem (qualem diximus familiarem esse robori facultatis, usuiq; urgenti, & mollitudini instrumentorum) si quidem cum neutro illorum celeritas sit coniuncta, intelligas eum pulsum ortū à solo usu urgēte: si uerò cum altero, omnino ex illo orietur, quod signum tale producet, necessarioq; etiam ex incremento usus. Non possunt siquidem celeres pulsus existere, sicuti nec magni, nisi usus postulet. At quatenus ad robur, uel imbecillitatem facultas transijt, ex proprijs eius pulsibus dignoscas licet. Eadem est ratio & in qualitate instrumentorum noscenda. Quantus autē pulsuum generationis sit usus, colligendum est ex cōmutatione magnitudinis crebritatis atq; celeritatis. Si enim pulsus maximus sit, creberrimusque & celerrimus, summe urget usus. Sin magnus tantùm, & paulò celerior sit, non tamen maximus, nec creber, usus nō erit magna immutatio. Ex alijs etiā signis, citra pulsus, ipse usus cognoscitur. Nam siue copiosus sit calor, siue exhauriatur animalis spiritus, id haud magno negocio exploratur: quòd uidelicet calor quidem tactum nō fugiat, ac prǽterea spirandi difficultate, siti, atq; æstu laborantis sese sic prodat: animalis autem spiritus absumatur in ijs qui exercentur immodicè, ac per halitum digeruntur, & quibus humores fiunt aduersa.

GALENI PERGAMENI
de causis pulsuum lib. II.

INæqualium pulsuum quidam in arteriæ uno motu labefactant æqualitatē, alij illam euertunt in pluribus: quam medici collectiuam inæqualitatem appellant. De cuius sane causis primo loco considerabimus. Comitantur enim eiuscemodi pulsus inæqualem cordis temperiē, uitiaq; instrumentorū & facultatis. Nam aut obstructionibus, aut compressionibus, aut duritiei, aut plenitudini superueniunt, sic ut intelligas plenitudinem quæ æstimatur ad uires, seu facultatem. Cùm igitur tres causæ sint continentes pulsus generationis, instrumentum, facultas & usus: non potest ex usus alteratione constitui collectiua, quæ aperta sit, inæqualitas: quod nec repentè, nec cumulatè adeò unquam immutari usus posit, ut pulsus (uerbi gratia) prior sit magnus, uel celer, uel crebrior: alter rudus, uel paruus, uel rarus. Cæterùm non quos ratio colligit esse impares, uocare inæquales solemus: sed quos dilucidè comperimus sensu tales existere. Porrò iracundia (quæ uidetur innati caloris esse ueluti quidam feruor) habet sane interdum & ipsa inæquales pulsus: nō illos quidem sua sponte (semper enim habet tales) sed ubi adiūctus ad eam aliquis timor fuerit. Hinc ergo tunc & inæquales apparent, cùm nō mutuùm à diuersis alterentur causis, sed etiam mutua cōtrarijs. Nam propter uindictę cupiditatē, alti, magni, celeres, uehementes: quia uerò timor est maioris accipiendi mali, quàm spes inferendi, parui, humiles, languidi, & tardi fiunt. Quare inuicem utrique pro causæ præpollentis natura, uidentur uariari: ac excellit modò quidem ira, modò metus. Quinimò ipse timor uehemens existens, inæquales efficit pulsus, idq; nō usu, sed facultate oblæsa, nec imperante omnibus instrumentis. Non tamen omni facultatis læsioni succedit collectiua inæqualitas. Siquidem cùm per se infirma est, gignit pulsus nō ita crebrò inæquales. Vbi uerò suapte natura est ualida, opprimitur autē à copia humorū, aut etiam cōtumacia instrumenta sortitur, tunc illā inæqualitatē efficit. Cùm itaq; delapsa in imbecillitatē insignē facultas arteriæ fuerit, pulsus ædunt languidi, parui, tardiq;. Sin illa, quantū in ea est, ualeat, sed aliqua copia opprimatur, uarios ita & inæquales cōficit pulsus: plurimos quidem languidos, tardos & paruos, cùm uidelicet graui onere est pressa: plurimos autē uehementes, celeres atq; tardos, ubi leuiori. Quòd si nec admodum grauis, nec nimiū leuis offensio sit, cōtrarij ex æquo, paresq́; numero ipsi pulsus conspirant.

At instrumentorū uitia, in hunc modum gignunt inæqualitatē. Vbi enim circūiectas regiones arteriæ, quæ ad hoc destinatæ sunt, ut illam distentam excipiant, aliud corpus insiderit, non possunt per illud restrictæ arteriæ distendi satis. Itaq; singularū actionū defectus, * tandem confertim unū magnū opus absoluit, quòd alioqui usus nō expleat. Quo tempore uiolenter & uehementer agere ipsa facultas cogitur, ut explodat omnino illa, quæ sua instrumēta obsederūt, & prohibuerūt motu. Ac sic sane maiorē prioribus, & uehementiorē, & celeriorē, necesse est pulsum euadere, qui etiā crebrior * uel ab ipso principio fuerat: quādoquidem imparū usui actionum, necessariò comes est crebritas. Si igitur parem impetū facultas in omnibus quæ cōsequuntur distentionib. retineret, æquè magni semper fierēt, & uehemētes, & celeres pulsus: quia uerò non retinet, sed refert se ad pristinū motū, ne incassum defatigetr, uaria oritur & cōtinua inęqualitas. Accidit etiā interim inęqualitas ob sanguinis copiā, aut in uenas, aut in arterias ipsas infusam. Ea tamen facillimè sanguinis detractione sedatur. Siquidem sanguinis copia in uenis, uenas arterias nō secus ac tumor preter naturā cōstringens & premens, si per uenæ uacuet sectionem, subito arterijs ampliū exhibet locū. Quòd uerò sanguis in ipsas arterias influens, præcipuè si crassus uel lentus sit, uiam intercipiat spiritus, uariasq; & difficillimas edat inæqualitates, nemo est qui nesciat. Vbi igitur aut ualidè comprimuntur, aut obstruuntur arteriæ, uel si integra sit

Iracundia esse uelut innati caloris feruor.
Iracundia dum illi est timor adiunctus, pulsus inæquales esse.
Timorem esse affectum iracundiæ cōtrarium.

Timor uehemēs qua ratione pulsus inæquales efficiat.

Facultas arteriæ extreme imbecillis, uel aliqua mole humorum oppressa, quos pulsus edat.

Instrumentorum uitia quomodo inæquales pulsus efficiant.

Pulsum inæqualitatem accidere interdum ob sanguinis copiā in uenas aut in arterias infusam.

facultas, inæqualitas corripit pulsus. Quòd si una cum instrumentorũ affectu, facultas etiã perpessa fuerit, clarissimũ est magis etiam inæqualitatẽ existere. Verũ si instrumentorũ illæsus status sit, sed magnopere facultas infirma, decurtata inæqualitas fiet. Ab admotis enim digitis infecta facultas, minores semper imbecillioresq́; pulsus creat. Cæterũ ipsarũ facultatis imbecillitatum, quæ quidem prima & exigua existit, minores languidioresq́;, nõ autem decurtatos pulsus efficit. Quæ uerò est hac tantò maior, ut iam facultati sint oneri applicati digiti, hæc pulsuũ decurtatorũ est causa. Quorũ ij quidem, qui ad pristinum reuertunt motũ, reciprociq́; uocant, minorem imbecillitatẽ ostendunt: qui uerò alicubi restitant, maiorẽ. Quemadmodũ si perfectè pulsus deficeret, extremam imbecillitatem nunciaret. Verùm hæc omnia exploranda esse applicitis arteriæ digitis, non suspensis, apertissimũ est. Differt autem abolitio pulsus, ab eo deficiente quòd illa quidem uelut priuatio sit totius functionis, hic, dimidiæ tantũ amissio. Qui sane deficiens pulsus quantò decurtatis est grauior, tantò lenior existit ipsa pulsus abolitione. Atque hi quidẽ tres status quãtitate noxæ differũt. Quartus est reciprocorũ decurtatorũ, nempe omniũ lenissimus. Quintus his additur intermittentiũ, qui præcedit deficientium statum. Quod enim in uno aut altero erat, aut certo in numero pulsuum certo, id status deficientium in omnibus efficit. Porrò intercidentes pulsus, contraria ratione ac intermittentes, noscuntur: qui quidem etiam inter æquales, qui acerrimi sunt, consistunt: incidũtq́; ubi ualens facultas copia humorum, uel instrumentorũ obstructione impeditur. Vt ergo ad repellenda quæ molestant, maiores sæpe & uehementiores ædit, celerioresq́; pulsus: ita plures quoque in eiusmodi præsertim statibus, atq́; alti pulsus fiunt: itaq́; decretoriam excretionem portendunt. Nec uerò tantum facultatis infirmitas indicat intermittentem pulsum, sed instrumentorũ etiam ualida obstructio, compressioq́; & constrictio, ubi uix ullo proorsus arteriæ allicere ualeant. Nunc uerò de causis inæqualitatis in uno pulsu est agendum. Solet igitur celeriter quidem primũ concitata arteria, deinde parua interposita quiete, motu quodam tardo reliquũ distentionis absoluere, dum & usus urget, & facultas, quantum in ea est, obsecundat: interrumpitur tamen ab instrumentorum uitio, aut ab humorũ insigni abundantia. Etenim facultatis robur, prioris motus celeritas indicat: sicut urgentem usum, motus qui sequitur quietẽ. Quippe nisi usus urgeret, nunquã inceptum motũ facultas absolueret: sed ubi inhibitus primũ eius motus esset, tum relinqueret distentionem, unumq́; hunc faceret paruũ pulsum. Est & alia differentia distentionis per mediam quietem distinctæ, in qua motus utrinque est celer. Videturq́; tunc facultas propriam contentionem tueri, copiæq́; humorũ reluctari: quare differentia hæc omniũ est saluberrima. Est præterea quidam alius status medius inter utrunq́;, ubi motus secundus medius est inter tardum & celerẽ, hoc est, moderatus. Hæ sunt tres differentiæ distentionum quiete interpellatarum. Sunt præter has & tres aliæ, ubi tardo priore motu, alter trifariam uariat: ut aut tardus, aut celer, aut moderatus fiat. Ex quibus pessimus est, qui pulsus utrunq́; motũ tardum habet. Ac longe hoc commodior, in quo celer alter: medius inter utrũq́;, ubi sit moderatus. Haud aliter cùm à primo motu moderato, alter tribus modis conuertitur, cõmodiorem significabit statum celer motus, perniciosiorem tardus, medium moderatus. Quin etiam tempus quietis, quò fuerit in singulis harum differentiarum longius, hóc est deterius. E diuerso, diuturnius motuum tempus meliorem declarat statũ. Præterea utriusq́; distentionis magnitudo, optima: contra pessima est paruitas. Similiter uehementia optima, remissio pessima. Quòd si omnia quæ cõmemorauimus mala, in uno pulsu cõuenerint, hic illorum pessimus erit: contrà, si omnia cõmoda, optimus. Transeundo autem ad eos pulsus, qui totius distentionis habent quidem perpetuum motum, non uniuersum tamen pari celeritate, certè qui iam inde ab initio in celeritatem insurgunt, minus onerati facultatem annunciant: qui contrà, magis. Cæterum facultate oppressa, nullus horũ existit. Est autẽ propriũ ijs qui in contraria affatim mutantur, non solum grauari facultatẽ, sed etiã obstrui & premi instrumenta. At in cõtraria affatim mutari intelligo, si cùm moueant celeriter, subito fiant tardi: aut si ex tardo primo motu euadant celeres. Oriuntur enim hi, cùm ex obstructionibus & compressionibus, tum ob facultatem humorum colluuie oneratam. At uerò uibratus pulsus fit, facultate existente ualida, instrumento duro, usuq́; urgente. Quorũ si absit quicquã, *minimè uibratus existet. Cæterũ molesta duræ arteriæ distentio, proximã illius generationẽ cõstituit. Viget autẽ usus, ubi functio ipsi nõ satisfacit, idq́; aut ob propriã imbecillitatẽ, aut cõtumaciam instrumentorũ, ut etiam maiorẽ usum. Cùm igitur in proposito pulsuũ genere facultas requiratur uegeta, relinquitur ut uel usu increscente, uel redundantibus instrumentis, uel utrisq́; iunctis, distentio in uibratis pulsibus ipsi usui sit impar. At usus, abundantia caloris augetur, uel exhausto animali spiritu. Contumacia instrumenta fiunt, ob obstructiones, cõpressiones, atq́; duritiem. Quæ sane duritiès ins'imatis, scirrho affectis, resiccatis, perfrigeratis, ac denique distentis accidit instrumentis. Itaq́; iam omnes inuenimus causas originis uibratorũ. Nam intemperata inæqualitas, si progrediatur, uibrationẽ quidẽ augebit, nõ tamen causa est eorũ generationis. Dicrotus autẽ pulsus (qui fieri nõ potest, quin sit uibratus) in hunc gignitur modũ. Vbi parte illa arteriæ, quã tangimus, duriores sunt frigidioresq́;, atque iam difficilius moueantur partes utrinque sitæ, quas nõ attingimus: ac deinde partẽ mediã distentione sua cõcitauerint, retraxerintq́; intrò, ac secum rursus extulerint, bis necesse est ipse tactus feriatur. Atq́; huiuscemodi pulsus est dicrotus tantùm, nõ autẽ uibratus perspicuè. Alter uerò qui iuxta & satis uibratus est & dicrotus, fit ad hunc modũ. Vbi enim arteriæ sublata cum uibratione pars illa quæ sola cute est tutecta, iactetur facile, aliæ

Facultatis oblæsæ diuersa, uarias pulsuũ inæqualitates producunt.

Decurtatorum pulsuum discrimen.

Pulsuũ abolitio à deficiente pulsu quomodo differat.

Pulsus decurtati reciproci.

Pulsus intermittentes.

Pulsus intercidentes.

Decretoriam excretionẽ qui pulsus indicent.

Intermittentes pulsus à quibus causis oriri possit.

Inæqualitatis in uno pulsu causa.

aliæ autē partes utrinq; sitæ, crassitudine numeroq; onerent corporū incumbentiū, adeò ut ne motus quidem earū occurrat tangentibus: necesse tum est, parte hac, quę est aperta, omni iam sublata, reliquas nō manifestas, quę utrinq; sunt, adhuc attolli: ac proinde etiā media, quæ delata iandudū est, de integro unà cum illis quę utrinq; sunt, attolletur, ita ut redeat, occurratq; iterū foris ipsam tangentibus. Planū est igitur dicrotū pulsum, interim ex magna intemperie ortū trahere, parumq; duritie arteriæ: interim ex ingenti duritie, cōiuncta cum intēperie aliqua, uel crassitudine, uel colluuie humoris, uel carnis. Caprizanti uero pulsui hoc cū dicroto cōuenit, quòd bis pulsat, causa autē nō cōuenit. Neq; enim cum instrumentorū duritia necesse illi est, nec cum intemperie, ut iungatur. Verū ubi facultas contentionē uitiatā retinet, arcetur autē à motu, uel ob humorū colluuiem, uel obstructionē, uel compressionē instrumentorū, quū suum distentionē intercipit. Cuius alter ap(?)us post quietē, uirē robustior est illa, quę eam antecedit, quòd ab impetu collectæ facultatis oriatur. Quod si etiam ille secundus impetus inferior atq; imbecillior fuerit, erit sane is caprizante deterior pulsus, non tamen dicetur caprizans. At undosi & uermiculantes pulsus, sola differunt quantitate, sub uno cōprehensi genere. At sunt tamē inter eos nōnulli, qui in diuersis partibus arteriæ, inæqualitatē, idq; in una distentione, sortiuntur. Sunt autē illorū generationis causæ, imbecillitas facultatis, uel copia humorum, uel instrumentorū summa mollities. Nam cùm uis à principio in arterias permeans, totum uas attollere pari similitudine nequeat, hīc quæ propinquior est parti principi, motum primò auspicatur, sicuti quæ remotior, serius id quod Erasistratus perpetuò fieri, cæterum fallò, arbitratur. Siquidem nemo ignorat, omnes arteriarū partes naturaliter eodem moueri tempore. Rarò autē, idq; præter naturā, partes cordi uiciniores mouentur prius, ac deinde remotiores. Qui pulsus nec undosus, nec uermiculans est, nisi etiā hoc illi accesserit, ut quod fluere per arterias uidetur, sisti alicubi, & quiescere appareat: mox uerò iterū fluere, ac iterū retineri, atq; hoc per uniuersam arteriam. Porrò qui ex his à copia humorū gignuntur, ab illis quos imbecillitas facultatis, citra humorū copiā, induxit, sola magnitudine differūt: unde hi ob paruitatē, uermiculantes: illi ob magnitudinē, undosi appellati sunt. Et causam habēt illi facultatis languorē, hi abundantiā humorū. Sed consequuntur etiam extremā mollitudinē instrumentorū huiuscemodi pulsus. Cuius rei molles ac tenellæ uirgę, quę undoso modo tenduntur, nobis exemplū suggerunt. Validam itaq; facultatē undosus habet cuius nimirum ope, magnas poterit arteriarū partes attollere: imbecilliorē uermiculans, quòd paruis interuallis tum *ipsa facultas moueatur. Quem certe necesse est, ita quidem alioqui, etiā intermittentem euadere. Decurtati etiam pulsus consequuntur imbecillitatē ipsius facultatis, à qua nimirū pulsus creantur. Vbi enim à corde uis permeans in arterias singulas, magis ac magis dissoluitur in partibus remotioribus, minores tunc languidioresq; necessariò earum motus fient. Si autem uerum sit illud, reperiri nōnunquam minores motus in partibus originis propinquioribus, ad inæqualitatem intemperiei arteriarum causa id genus pulsuum est referenda. Siquidem instrumentū à pari robore, eodemq;, si humiditate & calore sit modico temperatū, facilius ac magis mouetur: squalidum autem, aut impense humidum, aut frigidū, lentius minusq;. Annuentes autem & circumnuentes pulsus, fieri aliquando simili modo possunt: sæpe aliis de causis accidere. Si enim ualida sit facultas, corpora autē incumbentia arteriis marcescunt, qua parte illorum maximè marcida, atque eo leuiore, emicare motus possit, ibi etiam maximè illius magnitudo elucescit. Quod si huius partis dilatationē aliis utrinque minoribus compares, decurtatū motum in utrisque partibus cernes: id quod fieri in facultatibus ualidissimis nequit. At uerò ex situ arteriæ fit inæqualitas pulsuum, ubi tēduntur in illas corporis partes, in quas distorquentur. Porro inflammationes, scirrhi, abscessus, & crudorum quorūdam generatio tuberculorū, ac breuiter omnes præter naturā tumores, uicinas partes ad sese trahere ualent. Squallida præterea durities, frigusq; immodicum, necnō conuulsiua intentio, ac breuiter intemperatura inæqualis, arterias ipsas distorquet. Conuulsiuus autem pulsus ab ipsa specie, & affectu, quē denotare solet, rectè nomē accepit. Tendi enim ad utrunq; arteriam putaueris, statimq; homo conuulsione corripitur. Est enim confluxio una (ut rectè dixit Hippocrates) & conspiratio una, & omnia consentiunt omnibus, estq; omniū natura communis. Nam nisi hoc esset, duo animalia esset, non unum, quisq; nostrûm. Cor igitur cerebro arterias, uinculum societatis, transmittit: cerebrum neruos cordi, pari uicissitudine: qui quanquam non magni sint, mandatū tamen rationis perferre possunt.* Singulis præterea arteriis fibræ à neruis deductæ ad societatem cohærent, per quas fit mutuus quidam, non modò actionum, sed affectuum etiam consensus. Nihil itaq; mirum, si cùm uniuersum neruosum genus conuulsum arteriis sit, cōmunis appareat affectus. Vt autem de alti, humilis, lati, angusti, longi, & breuis pulsus etiam generatione dicamus, sciendum est, in ualentibus omnibus & ægrotantiū plerisq;, dum dilatantur arteriæ, nos earum superficiem *supernam multo clarius percipere, quam partes obliquas, & quòd illa propius ad nostrū accedat tactum, & quòd eum* paucioribus interpositis corporib. feriat. Proinde si rectè expēdas, naturalis pulsus est altior, quo deficiat semper eius in latū motus, præpolleat autē in altum. Verū quia is aliorū omniū nobis est mensura, & uelut regula quędā, nec altū ipsum, nec angustū uocamus, sed moderatū, atq; inter omnes excessus mediū. Etenī lōgus & breuis ad hūc collatus dicitur. *At uerò dū moderatū cū pulsum dicimus, nō sensum, sed naturalē proportionē & mediocritatē, cōstituimus æqualitatis normā. Nā si p sensu iudiciū facias, in illo pulsu lōgitudo pręstat, profunditati quemadmodū hęc latitudini. Equidem altos pulsus in iracūdia & ante iudicationes

Caprizans & dicrotus pulsus differunt(?)

Vermiculans & undosus pulsus sola differunt quantitate.

Arteriarum partes naturaliter eodem tempore mouentur.(?)

Vndosi pulsus causa.(?)

Decurtati pulsus causa.(?)

Annuentes pulsus, & circumnuentesque unde gignantur.

Inæqualitatis ex situ arteriæ causa.

Conuulsiui pulsus causa.

Confluxio in toto corpore est una.

Membrorum principaliū necessitudo.

Arteriis singulis inesse fibras à neruis deductas.

Pulsus naturalis altior semper videatur.

Pulsus moderatus qui dicatur.

Pulsus alti, lati quę, vbi cernantur.

fieri manifestè cõperio, latos autẽ ut plurimũ in excretionibus decretorijs. Pulsus igitur moderati memores, si quãdo offendamus ipsius motus admodũ altitudinẽ auctã, latitudinẽ autẽ aut nihil, aut parũ, rectè uocabimus eos pulsus altos. Quòd si latitudini manifestũ incrementũ accedat, eos magnos simul & altos dicemus. Si ambo increuerint, altitudo simul & latitudo, sed nõ multũ latitudinẽ altitudo superet, hos magnos appellamus duntaxat. Cùm uerò eadem proportione altitudo adaucta latitudinem uincat, qua etiam in naturali pulsu superat, is pulsus eandem, quã moderatus, retinebit speciẽ. Itaq; non altus, ut neq; ille, sed maior tantùm illo uidetur. Quinetiã eadem est & in lõgitudine ratio. Nam ubi eadem proportione augetur, qua profunditas & latitudo, uniuersum pulsum, uti diximus modò, repræsentat maiorẽ. Quare ut magnus sit pulsus, nõ requiritur ut pares sint motus qui in dimensionibus trinis augentur, sed tantùm ut proportione æquales existant. At constat eorũ proportio, ubi nulla præter naturã insignis in crassitudinẽ mutatio, aut in gracilitatẽ corporis fiat: præterea nec siccitas immodica, uel humiditas, uel maximè distentionis necessitas. Perit autem, aut perturbatur, cuiuspiã horũ præsentia. Vt, si cætera omnia se rectè habeant, facultas autẽ cõpellatur ita magnã facere distentionẽ, ut eius tumorem eũ cõnecta arterijs loca nõ capiant, in eo affectu necessum est altus pulsus appareat. Dum enim in eam attolliẽ magnitudinẽ distentio arteriæ, ut nusquã coarctetur, naturalem trium dimensionũ proportionẽ tuebitur. At coarctata, tantũ detrahet de illa dimensione, quantũ est progressũ prohibita. Quocirca iratis, licet corpore sint optimè cõparato, fit pulsus altus. Distentionis enim summum excessum, ne is quidem cõmode ferat habitus, sed iam ex imo premitur, & ex obliquo arteria. Sola ergo pars illius ea, quæ instrata sola cute est, nempe superna, omnẽ calorẽ excipit: quare necessariò fit altus pulsus. Cæterũ multis gracili corpore, nec facultate admodum firma, pulsus, si irascantur, magni, & nõ alti uidentur esse. Nam cùm in altis pulsibus tantũ facultatis robur deti deretur, ut maximã distentionẽ moliri possit, & quã loca arterias ambientia excipere nequeant manifestũ utiq; est, in cõmemoratos affectus nõ posse altos pulsus incidere. Iam uerò ubi natura in robore facultas aliquatenus deficiatur, & latitudo sit insignis locorũ, pondusq; accedat arterijs ex superioribus partibus, hic pulsus collatus ad moderatũ, est latior. Etenim aut altitudo imminuta, aut latitudo aucta, potest latum pulsum efficere. Inueniũ autẽ motus nonnunquã, qui quatuor occurrat digitis, sed ita angustus & obscurus, ut subtilis fidis speciẽ referat: atq; is qualem pulsus longus uocatur. Ac talis quidẽ pulsus, qui uidelicet fidem aut pilum refert, nõ solùm truncatum maximã siccitatẽ ostendit, sed etiam indicat facultatẽ imbecilliorẽ, quàm quæ possit contumax instrumentũ distẽdere. Quid igitur si hæc uera sunt, *non statim talis pulsus fit breuis? an quòd huiuscemodi pulsus, ut tenui corpore, cõtentaq; & aliquãto duriori cute accidat? Etenim si cutis remissa & crassa, magnã partem motus* obscurat, utiq; tenuis simul cõtentaq;, totũ omnino seruabit. Vnde liquet cõspirare gracilitatẽ totius corporis oportere, & duritiẽ cutis simul & instrumentorũ, cum facultatis imbecillitate, nõ summa tamẽ, ad talem pulsum gignendũ. Ac uocatur quidem per excellentiam longus: proprie autẽ tenuis & gracilis. Nam propriè & absolutè dicitur longus, cuius neutram reliquarũ dimensionũ percipimus. At uerò breuis fit pulsus, ubi in parua quapiam particula, arteria sola cute contegitur, ob idq; sensibiliter pulsat: partes autem extra ob illius latera omnes in profundum merguntur, unde prodere motũ nequeunt sensibilem. Dicitur etiam per excellentiam hic pulsus breuis. Propriũ tamen eius nomen est, crassus & turgidus. Nam qui simpliciter breuis est, uel ex corpulentia nascitur, uel ex paruitate. Proximũ est ut de ordinatis & inordinatis agamus. Qui quidem quãdoquidem inæquales omnes sunt, sed in eo uariant, quòd æqualitatẽ in certis orbibus seruent, illi cõfusi undequaq; sunt, intelligendum est, causam, quæcunq; inæqualitatẽ efficiat, semper firmam in ordinatis & fixam esse: in inordinatis autem, nequaquã. Insuper ordo, ut æqualitas, naturæ, si quid aliud, est familiaris. Quare si alterum eorum sit cõturbatum, minorem significat offensam: sin utrunq;, maiorem. Concurrunt autem ambo in inordinatis: alterum in ordinatis qui sunt inæquales. Quod uerò ad mutationum rhythmorũ causas pertinet, si rectè quidem est demonstratũ, allici per arteriarum dilatationes aeream quandam substantiam in contractionibus autẽ excrementa excerni, & quasi fuliginem adustorum humorũ: certe necessum est, cùm distentionis usus urget, maiorem fieri, celerioremq; distentionem, cùm contractionis, contractionem. Quamobrem, quibus in ætatibus plurimi influunt in humores, ac proinde plurimum excrementi colligitur (semper enim quantitati confectorũ succorum, excrementorũ respondet quantitas) qui sunt usq; ad iuuentutem, in ijs nõnihil cedit contractioni distentio. In quibus autem paucissimi (quod contingit in senibus) longè minus est distentionis tempus tempore contractionis.

Pulsus alti qui sint dicendi.

Pulsũ magnũ gignendo quid requeratur.

Iratis fit pulsus altus.

Pulsus latus quando accedit.

Pulsus longus qualis, & quid significet.

Pulsus longus propriedictus.

Pulsus breuis.

Pulsus ordinati inordinatique causæ.

Ordo æqualitasque naturæ familiaria.

Rhythmorum mutationum causæ.

Excrementorum quantitas confectorum succorum.

10 20 30 40 50 60

GALENI PERGAMENI
de causis pulsuum lib. III.

Quandoquidem pulsuum alterationes, quæ ex primis & præcipuis causis proficiscunt, abunde *sermo antè habitus enarrauit, illas nunc explicabimus, quæ ab alijs omnibus fiunt, quæq; non per se planè, sed quòd mutent priores, causæ pulsuũ uocantur. Cæterũ quia hæ partim præter naturã sunt, partim naturales, partim etiam inter has mediæ, quas nõ naturales appellant rationi uidetur consonũ, ut à naturalibus exordiamur, idq; eundem sequẽtes ordinẽ, quẽ in libro ty ronibus descripto obseruauimus.

Viri igitur *in uniuersum, mulieribus habent pulsum longè & maiorem, & uehementiorẽ, paulò tamen tardiorem, sicuti & satis rariorem. Siquidem cum uir sit calidior & siccior fœmina, necessum est usum generationis pulsuum, & instrumentorum *constitutionẽ, differre in illis ac prorum

Causæ non naturales.

Viri mulieribus habent pulsus longè & uehementiores.

proinde ipsos pulsus. Atqui copiosi caloris magnum pulsum esse familiarem ostendimus. Igitur cum mas sit nõ calidior modò, sed multo calidior fœmina, utiq; maiores, ac multo maiores quam illa pulsus habebit. Siquidem pro naturali temperamento, maior tantũ, nõ multo maior erit ipsius uiri pulsus: si autẽ accesserit à peculiaribus uitæ institutis utriq; differentia (illa enim in ocio uiuit, hic in multis laboribus) ut sane multo ita calidior uir reddatur, his pulsibus est quàm fœmina longe maioribus. Addidimus autẽ sermoni particulam illam, *in uniuersum*, ut studiosis inceßtimuli esset, ad totius rei perscrutandũ naturam. Sic enim statim de naturali differẽtia uiri & mulieris meditabuntur, reperient utiq; uniuersum genus in omnibus animalibus, masculinũ ualentius fœmineo esse. Cæterũ secundum alias differentias præter naturam (ut uidelicet si hominem frigido præditũ temperamento, mollitereq; educatum, cum biliosa uirragine cõferas) certe in muliere ipsa reperies quàm in uiro pulsum longe maiorem. Naturalis itaque differentia, ut maris quidem ad fœmellam, maiores tantũ, atq; uehementiores, uiri autẽ ad mulierẽ, multo maiores ac uehementiores pulsus producit: quód in summum uiris naturale robur laboribus accessit. Quinetiam & facultatis robur, quod maribus adest, & ipsum aliquid confert ad magnitudinem pulsuum. Quippe ualidis facultatibus magni pulsus peculiares existunt. Taceo totũ corpus uirile, ad perspiratũ esse optimè comparatũ, purum, excrementisq; uacuũ, neq; compressum: fœminis autem cõtrario modo dispositum. Quare uti illorum habitus ad magnitudinem, sic harum ad paruitatem pulsus uidetur aptus. Nam etsi ipsis adsit instrumentorũ mollities, quæ ad pulsus magnitudinem facit, plures tamen fortiores quàm alia, sunt paruitatis causæ: nec plurimum uiri à mulieribus dissident mollitudine. Quód si multo mulieris instrumentum sit mollius, cum lactibus sicut ceterum humoribus infestantibus, id ipsum erit etiam in causa, ut minores in eis pulsus fiant. Est autem mulieris pulsus celerior quidem pulsu uirorum, non tamen excessu insigni. Siquidem cùm tarũ pulsus sit multo minor, quam ut posit usum explere, auget quantum potest celeritatem: eandem ob causam accedit crebritas. At uero infans masculus maiorem tantum, uehementiorem, rariorem, non item multo, pulsum habet, quàm infans fœmella. Qui natura calidi sunt, multo habent maiorem, celeriorem, atq; crebriorem pulsum, non autem multo uehementiorem. Cæterum impræsentiarũ calidos (ut moris est) dicimus, qui humiditate, siccitateq; temperati cùm sint, caliditate exuperant. Hi igitur quo calidiores sunt temperatis, eò maiores habent, celeriores, atq; crebriores pulsus. Cur autem non multo uehementiores, id quidem iam expoluimus prius, de ipsoq; nonnihil postea dicetur. Graciliores citra ullum affectum alium, maiorẽ, rarioremq; multò, uehementiorem paulo pulsum sortiuntur. Nam cum gracilitas ipsa, regiones arteriarum magis dilatet, leuiorémq; incumbentia corpora reddat, pulsibus magnitudinem haud contemnendam conciliat. Atqui, ubi pari uehectoriis, accesit magnitudo, rariores tũc necesse est pulsus fiant, idq; tantò, quãto fuerint maiores. Maiores uero etiã multò, proinde rariores etiã multò erunt. At uehementiores esse apparebunt, nõ quod ullum acquisiuerint robur, sed quod magis prodant quã habebant tensionẽ. Pro ætatibus hoc pacto pulsus uariant. Infantis pulsus creberrimus est, rarissimus senis: omnes qui inter hos intercedũt, proportionẽ seruant, prout uel ad puerũ, uel ad senem accedũt propius. Celerrimus item pueri pulsus, tardior senis existit. Reliquarũ ætatum pulsus ambigũt inter hos. At senex à puero, longe magis raritate, quam celeritate distat. In uehemẽtia & magnitudinis differentia, maximus est, inter ætatibus, pulsus iuuenũ, minimus senum, medius & pauló maior pulsus puerorũ. Iam uehemẽtißimus iuuenũ, languidißimus senũ, medius inter hos, puerorũ est pulsus. Etenim cùm calore nõ pauco pueri præditi sint, substantiã quoq; quæ refrigeret illũ, nõ paucam postulant. Quinetiã substantiã animalis spiritus in illis nõ tantũ nutiri oportet, ut in adultis, sed etiã una cum instrumentis augeri. Itaq; his nominibus pueri magnis dilatationibus egent. Quia uerò etiã humores exhauriũt plurimos (ut delicet nutrimenti & incremẽti ratione) ob idq; fuliginosorũ excrementorũ aceruũ per totũ corporis habitũ contrahunt, utiq; desiderant etiam arteriarũ maximas cõtractiones. Maximũ ergo, simulq; celerrimũ pueri utrunq; motũ requirũt, sicq; ultra usum est functio in ijs. Nam hæc quà maxime celeres sint, & magni, alium tamen non explent, quare hic crebris opus est motibus. In senibus autẽ planè contra se habet, calor pauci, cui par est generatio fuliginosorum excrementorũ, spiritusq; animalis nutritio. Inde itaq; habent contrarios illis pulsus, paruos, tardos & raros. Sunt ergo pulsus puerorũ magni, si tum magnitudine eos arteriarũ cõferas: parui autẽ, si quantitatẽ tantũ distentionis spectes, eamq; ad pulsus iuuenum cõferas. Sed tamen nõ maximos pulsus sortiuntur pueri, ne si ad magnitudinẽ quidem eos arteriarum perpendas. Siquidẽ quòd nec facultas eorum peruenerit ad summũ robur, & quòd etiam earum molles arteriarũ tunicæ, multũ de maxima distentione detrahuntur, tametsi pulsus eorũ mediũ superet. Porro mollitudines instrumentorũ, quæ remotæ à coarctatione sunt, ad pulsuum magnitudinẽ conferũt: quæ uero premuntur atq; grauantur, ad paruitatẽ præcipuè si facultas destituatur robore. Cùm autẽ utriusq; motus plurimus infantibus usus sit, minimus senibus, & omne interpositũ tempus ætatũ utriusq; usum remittat, magis autẽ cõtractionis rationi consonũ est, ut quantũ à pueris recedãt ad senes, tanto semper utrũq; motũ habeant tardiorẽ, magis autẽ contractionis. Atq; ex his infiniti differentiæ rhythmorum pro ætatibus. Est autẽ uehementißimus iuuenũ pulsus, & languidißimus senũ, quoniã illis quidẽ facultas ualidißima est, his debilißima. In alijs etiã ætatibus, pro robore illarũ uel imbecillitate, pulsus remissione & uehemẽtia dineruntur. At uerò pro anni temporibus, medio quidẽ Veris pulsus maximi & uehemẽtißimi sunt, ut in tẽ

poribus celeritate uerò & crebritate commode rari. Pari modo medio autumno.* Progrediens autem Ver, nõnihil de magnitudine & uehementia detrahit, sed auget celeritatem & crebritatẽ, ita ut ineunte æstate iam languidi, parui, celeres crebriq; fiant. Autumni progressus cuncta imminuit, magnitudinem, uehementiam, celeritatem, & crebritatem. Sic ineunte hyeme, in paruitatem conuertuntur, remissionem, tarditatẽ, & raritatem. Respondet autem initium ueris, extremitati autũni illius finis, initio huius. Aestatis item principiũ, suo, & principiũ hyemis, suo fini. Proinde quæ pari spacio à media æstate & media hyeme initi aequi deflexerint partem, similiter uariant. Porro media æstas, partim conuenit cum media hyeme, partim dissidet. Nam parui utrobiq; & languidi sunt: sed celeres, crebriq; æstate: tardi, rariq; hyeme. Non perinde tamen parui æstate ac hyeme: sed æstate minus. Nec ita hyeme languidi, ut æstate. Quæ igitur secundum tempora accidunt, ad has referuntur tres causas, ad usum, facultatem, & instrumenta. Nam prout in ipsis horum singula uariant, mutantur pulsus. Ac medio quidem Vere, aeris status nos amplectentis, temperatissimus est: itaq; corpora etiam sunt sana. Siquidem eo præcipuè tempore, facultas est robustissima, & moderatissimus calor, uerũ non instrumenta ipsa libera ab omni excessu. Vnde & pulsus corporibus quidem optime comparatis, maximi & uehementissimi fiunt. Nam hi peculiares sunt ualidæ facultati, & moderato usui, instrumentisq; naturali lege constitutis. Si uerò usus nonnihil mediocritatem excedat, non modò magni & uehementes, sed etiam celeres fient. Quòd si ne sic quidem functio expleat usum, mutatio transibit in crebritatem. Aestate porrò crescit usus, sed languescit facultas. Quamobrem aliquatenus decrescit illa uehementia simul & magnitudo: sed tamen hæc minus. Nam quia urget usus, augetur nonnihil: unde etiam celeritati & crebritati accedit momentum non contemnendum. Hyemi contra, quàm æstate, est ualidior facultas, non æque tamen ac Vere: sed usus remittitur generationis pulsuum. Quare languidiores pulsus hyeme quàm Vere sunt, & uehementiores quàm æstate: cæterum satis sunt parui, quod & facultas infra summum sit robur, & usus remissus admodum: quæ ipsa in causa remissio est, cur tardi, rariq; existant. Ibi uerò ubi Hippocrates dixit, Quæ augentur, plurimũ habent calidi: non simpliciter calidi dixit, sed innati addidit, ut qui alterum sciret calidum acquisititium esse, cuius in igne copia motibus suppetit. Est enim temperatus calor innatus, acquisititius autẽ intemperatus, & qualis igneus. Similiter quando inquit, Ventres hyemi & Vere natura calidissimi sunt: de calore natiuo intelligit. Quẽ quidem cùm obtinet in æstate paucissimũ, adueniltio calore abundant: unde minus celeri potius, quam nutritur, corpus. Ad hæc, is aduentitius calor tantũ abest ut functiones meliores reddat, ut eas etiã longè inferiores efficiat illis, quæ à moderato proficiscuntur. Pro regionibus etiam, perinde ut pro natura temporũ. In uehementer calidis, sicuti media æstate: in magnopere frigidis, ut media hyeme: in temperatis, ita ut medio Vere. Ad harum proportionẽ, quæ mediũ locum sortiuntur. Similiter alij status aeris nos circundãtis, calidi quidem, temporibus calidis, frigidi frigidis, medij medio Veri respondent.

Autumno qui bij sint pulsus.

Hyeme quales fiant pulsus.

Pulsuũ differentiæ secundum tempora referuntur ad usum, facultatem, & instrumenta.

Ver medium esse temperatissimum: eo tempore habent optime corpora.

Pulsus peculiares optimæ constitutionis corporis, quales.

Aestate crescit usus pulsuum, sed languescit facultas.

Hyeme augetur facultas, sed pulsuum usus minuitur.

Crescentia plurimum habent calidi innati.

Calor innatus est temperatus, at acquisititius intemperatus.

Calor aduentitius functiones reddit imbecilliores.

Pulsus immutari à regionibus, no secus quàm à temporibus.

Prægnantiũ pulsus, maiores, crebriores & celeriores sunt:* cætera uerò meminit. In eis siquidem, præter usum, priorum mutatum est nihil. Increscit autem is, & augetur, quòd mulier non sibi tam soli respiret ac pulset, sed fœtui etiam cogatur: quare celeriores, maiores, & crebriores fiunt pulsus. Somnus etiam, si quid aliud, inter naturalia censetur, qui & ipsi uariant pulsus: initio siquidem minores, languidiores, tardiores, rarioresq; illos efficiunt:* procedentes, tarditatem prætentim augent, & raritatem, præsertim à cibo: tunc tamen sunt maiores, uehementioresq; pulsus: tandemq; si diutini fuerint, ad remissionem & paruitatem redeunt, tarditatem & raritatem seruantes. Etenim facultas concoctrix per somnum feruitio recipit magis. Cùm ergo intro mouetur, conficiatq; materiam, primò quidem ueluti imbecilliori redditur, oneraturq;: paulo autem post, dum alimento fruitur, quod conficit, confirmatur ipsa, calorq; animi tutis augetur. Quia igitur oneratur facultas initio somni, atque debilitatur, oportet minores pulsus & languidiores existere: at mox ea confirmata, ẽdem lo maiores, uehementioresq;. Cùm autem concoctiones per somnum exiẽtis fiant non in uenticulo modò, sed in arterijs & uenis, non est huius loci explicare. At uerò quãdoquidem dormientibus motus caloris qui foris tendit, est imminutus: urget autem, qui intro: contractionem quidem oportet celeriorem fieri, distentionem uerò tardiorem: atq; propterea totus ille pulsus non est absolutè tardus, potius quàm uelox, sed tantũ altera parte tardus. Nam si motus qui intrò pergit, propulsari, protinusq; consideat: ac rursus inde incipiat, qui foras tendit, haudquaquã sic pulsus distentionem producet plurimam. Si uerò propulsetur motus qui cõcitatur foras, contrario existente debilitatione lanctũ ab extremo ordinis collapsa distentione, ad summũ tandem alliquatum in contractionem. Porro dormientium pulsus, qua parte foras mouetur, similis est uigilantium pulsui: quanquã permultum uidetur distare, quòd terminos internos motuũ sensus noster non assequatur. Minor tamen est & languidior, præsertim in ipso principio. Præterea tardus in distentionibus est, & in contractionibus uelox, utroq; ceteris magis. Quare si uehementem cum in contractionibus dicas, nihil erres. Etenim excrementũ fuliginosum, quod tũc ex confectis succis copiosius colligitur, arteria excernere uehementius desiderat. At uerò ubi absolute succi confecti sunt, si in somno permaneat homo, immoderatus erit utique talis somnus: ob idq; merito uterque motus erit minor, tardus, imbecillus & rarus, ut non immeritò somnus sit mortis frater. Nam si alimenti elaborationem excipias, quæ communis somno cum morientibus adest, cætera mortem referunt: non uidere

Prægnantium pulsus.

Somni pulsus.

Concoctionis calor per somnum.

Contractionem in somno celeriorem.

Somnus fuliginosus.

Somnus mortis frater.

uidere, non audire, nihil intelligere, uel cogitare, uel sentire, ratione carere, ac breuiter, proiectum esse. Quid itaque aliud est somnus, illo communi ablato, quam ad interitum uia? Qui expergiscuntur, e uestigio pulsus magnos, uehementes, celeres, crebros, & cum quadam uibratione habent: qui mox mediocritatem assequuntur. Non perinde autem in somnum incidimus uigiles, ac ex somno euigilamus: quod hoc ferè subitò, illud omnino pedetentim fiat. Etenim turbulenta insomnia, uel si quis uociferetur, perstrepat, aut ipsum dormientem tangat, celerem sic, & subitaneam côcitat mutationem. Quare tunc pulsus illi quos nuper cômemorauimus, clarissimè percipiuntur. Fit autem somnus, ubi natiuus calor aut ex fatigatione, & nimia siccitate ad alimentum sese côuertit: aut ob immodicam humiditatē foras nequit progredi. Quorum primus quidem saluber & naturalis existit: secundus autem, qualis est in comatibus & lethargis. Cui opposita est phrenitidum & uigiliarum nô naturalium uigilantia, ubi desiccatus natiuus calor est, & quasi inflammatus, atque ideo foras etiam mouetur immodicè. Aetatum habitudines corporis, perinde pulsus ut naturales immutant. Nam gracilis natura, si quadratus euaserit, ei qui talis natura est, assimilem pulsum habet: ac sic de cæteris habitudinibus est dicendum, semota tamen omni aliarum immutatione. Iam etiam temperamenta corporis assititia, pulsus naturalibus temperamētis mutant similiter. Calida siquidem calidis, frigida frigidis, assimiles pulsus creant. Nam temperamentorū in humiditate & siccitate discrimen, conspicitur in habitudinibus corporis. Siccis quippe gracilitas, corpulentia est humidis familiaris. Præterea durities corporis, siccis temperamentis: mollitudo, humida comitatur: atque ita quibus mollis est, illis durus. Verum enim mutationes alias, quæ causis naturalibus carent, recenseamus. Exercitationes quidem, si moderatæ sint, uehementes, magnos, celeres & crebros pulsus efficiūt: sin autē multæ, ut uires laborantis excedant, paruos, languidos, celeres & crebros in summo. Nimiū immodicæ, adeò ut ægre iam se possit homo mouere, & multis interpositis quietibus, aut nihil prorsus possit, sed remissæ uires impense sint, pulsus nimis paruos & languidos, tardosque & raros. Quòd si peruentum eò sit, ut uires oppressæ sint, pulsus creant illis proprios. Etenim facultas in exercitationibus, ut iam adhibet contentionem: unde pulsus excitantur uehementes: usus autem incitat, unde magni, celeresque. Cum uero ille duplici ex occasione augeatur, nempe & exhalatione spiritus, & incremento caloris: ob id nimirū crebri fiunt pulsus, quòd eorum usus haud satis magnitudine & celeritate compleatur. Quòd si adeò quis laborare cogatur, ut nō modò superiores facultate labores sint, sed continenter necesse habeat interquiescere, hinc uniuersum corpus refrigeratur. Quare pulsus ob imbecillam facultatē, languidi fiunt & parui: ob frigus, nec celeres, nec crebri. Balneæ calidæ, moderatæ si sint, pulsus creant magnos, celeres, crebros, uehementes: si immodicæ, paruos & languidos, tamen adhuc celeres & crebros. Quod si hic non cessetur, paruos, languidos, tardos & raros. Etenim ex balneis commoda, si quis eis opportunè utatur, uidelicet ubi defessi fuerimus, incaluerimus, refrigerati, resiccati, nauseane affecti, aut inæquali intemperie fuerimus, aut denique euacuationem desiderarimus, manifestè corpus iuuatur. Nam corpori restituunt mediocritatem temperamenti, uires corrigunt, opportunum calorem augent, ac denique unà cum sudoribus nonnihil * flatuum discutiunt. At immodicæ balneæ, ipsam facultatem dissoluunt, ultraque præter modum intendunt. Frigidæ balneæ, illico paruos & languidiores, & tardos, rarosque pulsus efficiunt. Postea, prout id fit quod induxerunt, omnino uel torporem conciliabunt, uel robur. Quæ torporem induxerunt & refrigerarunt, paruos & languidiores, & tardos & raros efficiunt. Quæ excalfecerunt, & robur conciliarunt, magnos, uehementes, celeritate & crebritate moderatos. Etenim balneæ frigidæ statim refrigerant omnino: postea uerò uel confirmant, uel obruunt facultatem, magis perfrigerant. Itaque & pulsus pro ratione immutantur causarum. Porrò in lotione frigida, arteriarum motus plus intrò quàm foras fertur: quòd & calor illuc illico magis feratur. Cibus adeò copiosus, ut opprimat facultatem, pulsus inæquales atque inordinatos comitat. Modicus, magnos, celeres, crebros, uehementes. Parcior quàm qui satis nutriat, non æque ac moderatus, cæterùm minus mutat, neque id diu. Vinum pulsus cæterùm ut cibus uariat: hoc uerò interest, quòd illicò immutet, & citius mutatio a uino profecta recedat, quàm illa quæ a cibo: quòd item celeritatem amplius & magnitudinem, quàm uehementiam & crebritatem augeat. Etenim appositio quam facit uinum, celeris est, quòd humidum sit & calidum. Præterea, quæ affatim ac subitò nutriunt, hæc celeriter permeant. Quamobrem, ut celerem, ita minimè diuturnam a uino appositionem corpora accipiunt, cùm facilè digerantur per halitum. Porrò quod nutriat, pulsus ita ut cibus uariabit: quod autē amplius quàm ille calefaciat, insignioremque adiiciet illis & magnitudinem, & celeritatem. Iam uero in choleris, magnis aluifluorum fluxibus, ac omnibus denique, quæ immodicè corpus uacuantia, ipsam facultatem debilitant, cōtinenter pulsus uermiculantes accidunt. Vbi autem oppressa est a febre cacoethe facultas, formicantes oriuntur. Siquidem ut pulsus uermiculans sit, tardus omnino esse atque rarus debet. At in acutis febribus (cuiusmodi necessariò sunt cacoethes) non sustinet pulsum caloris copia, uel tardum in summo, uel semel fieri rarum. Cæterùm tardus est, aut certe nō celer pulsus, ubi facultas opprimitur.

Balnearum moderatarum commoda.

Balnea immodica facultatē dissoluunt

Balnea frigida quomodo pulsus immutent.

Pulsus in pro cibis uarius modis mutatio.

Vinum quàm celerrime ipsos pulsus immutat

Vini appositio ad corpora, ut celeritate minimè diuturna existit

Vinum cur pulsum, quàm cibus magis et celeriore reddat

Vermiculantes pulsus quibus affectibus accidant

Formicantes pulsus quando gignuntur.

Cacoethes febres

GALENI PERGAMENI
de causis pulsuum lib. IIII.

IN hoc autem libro, de Causis pulsuum præter naturam dicamus, ab animi perturbationibus orti. Ita igitur altus est pulsus, magnus, uehemens, celer & creber. Siquidem

Iræ pulsus qualis

facultates animalis moderatrices, si quando impendeat necessitas, maiore in suas obeunt functiones id quod in iracundia conspicitur. Similiter etiam per bonas iudicationes, pulsus fiunt manifestè uehementes. Tunc siquidem facultas, ut molesta explodat, seipsam excitat. Lætitiæ magnus, rarus, & tardus est pulsus: at nihil differt uehementia. Lætis enim diffunditur per uniuersum corpus calor, ac plus foras eius motus effertur, ut tristibus intrò. Vnde maior fit meritò pulsus illorum, nō tamen uehementior. Cæterùm ea quæ diximus, * de moderata lætitia, & quæ propria ratione pulsus ipsos immutat, non de immodica, quæ uires ipsas * resoluit, intelligenda ueniunt. Tristitiæ paruus, languidus, tardus & rarus est. Nam cùm tristitia ipsa refrigeret, caloremq; intrò cogat, meritò contrarios pulsus superioribus efficit, qui lætitiam sequunt.

Pulsus redditi uehementes per bonas iudicationes.
Lætitiæ pulsus.
Lætis diffundi calorem per uniuersum corpus. Tristibus intrò conuerti caloris motum.
Tristitiæ pulsus.
Tristitia refrigerat.

Timoris recentis uehementisq;, celer, uibratus, inordinatus, atq; inæqualis est pulsus. Nam inueteratus, similem habet tristitię. Neque enim quicquam à tristitia abest diuturnus timor. Omnibus autē his, si diuturna, aut uehementia fuerint, pulsus succedunt, quales uiribus dissolutis: cùm nimirū dissoluant omnia hæc facultatē: breui quidem, uehementia: tempore uerò, cōtinua.

Timoris pulsus.
Timor inueteratus à tristitia non differt.

Dolor, qui quidem uariat pulsus (uariat autē ingens, aut qui principes occupat partes, quemadmodum & inflammatio) si paruus sit, atq; incipiens, pulsum edit maiorem, uehementiorem, celeriorem, crebriorē. Auctus uerò iam, admodumq; ualidus ut etiam uitale robur offendat, minorem, languidiorē, celerem, atq; crebriū. Et quò diuturnior sit aut uehementior, hoc illorū quodq; increscet magis. Qui uerò iam facultatē dissoluit, in remissionem & paruitatem, euenturamq; celeritatis speciem, atq; ingentem crebritatem cōmutat. Siquidem ut in omni molestia facultas, ita in doloribus sese solet, ad reijciendū id quod infestat, accingere. Quare in magnitudinem & celeritatem, uehementiamq; ipsos pulsus permutat. Quæ si in eo nihil proficiat, ueluti exinanitis laboribus eius atq; cōtentio opprimitur: ac sic pulsus in remissionē recidūt. Inflammatio omnis habet cōmunem pulsum, ueluti serratum: ut alia pars attolli arteriæ, alia haudquaq; uideatur. Habet etiā uibrationis aliquid hic pulsus, ac celer quidem & creber est, nō tamen perpetuò magnus. At singulis est suus proprius. Orientibus quidem, maior iusto, uehementior, celerior & crebrior. Augescentibus adhuc, cùm illa omnia increscunt, tum clare iam durior, magisq; uibratus est. Vigescentibus autem manifestior est, duriorq; atq; uibratus magis, sed minor est quam dudum, non tamen languidior, nisi superet facultatē affectus: qui etiam crebrior fit, atq; celer. Quòd si diuturnior sit inflammatio, atq; durescat in scirrhum, accedet dictis gracilitas pulsus, duritiesq;. Atq; hæc quidē in inflammatione cernuntur, quę pulsum per totum corpus immutat, uel quia magna est, uel quia principem partem obsidet. Si uerò minimè uniuersum corpus afficiat, talis erit pulsus in parte inflammata, qualem descripsimus. At uerò partes neruosiores, duriores ædunt pulsus, magisq; serrantes, & minores: quæ pluribus uenis præditæ sunt, & arterijs, contra. Atq; inter hos maior est, dum arteriæ in parte abundant: fitq; tunc inæqualis, ac facilè inordinatus. Porrò quibus septū transuersum est inflammatū, hi conuulsionibus sunt obnoxij: quibus pulmo, suffocationibus: quibus os uentriculi, syncopis: quibus iecur, atrophiæ: quibus uentriculus, cruditati: quibus renes, urinæ suppressioni. Ad hæc, partes insigniori præditæ sensu, pulsus etiam dolorum nomine mutant: quæ minus sentiunt, pro affectu tantū. Etenim omni parti quæ inflammata est, hæc necessariò duo accidunt, calor immodicus, & tensio: quę corpori uniuerso cōmunicantur, ubi aut pars nobilis inflammata fuerit, aut insigni prædita inflāmatione. Atqui immodicus calor qui uniuersum corpus occupet, febris est, quæ usum pulsuum alterabit dilucidè. At partis inflammatæ tensio peruadet arterias: quamobrem pulsus durior reddetur, præcipuè in neruosis partibus, quòd præ cæteris hę tendantur inflammationibus, ut quæ sunt sua natura tam tensæ, atq; unà secum partes uicinas contendunt. Nihil autem est mirum, si inæquales in arteriosis partibus inflammatis fiant pulsus, cùm eorum facultas effectrix, opprimatur humorū colluuie, ipsaq; sint affecta instrumenta. Pleuriticorū celer est pulsus & creber, nec admodum magnus. Videri etiam possit uehemens. Est tamen nec uehemens, nec languidus, quod ad affectū attinet. Etenim pleuriticorū pulsus, quia neruosiorē duriorēq; arteriā prodit, imperitis imponit, ut uidelicet durum pulsum, esse uehementē existiment. At uerò illa inæqualitatis species, quæ serrantis præbet imaginem, pleuritidis ut primis propriū est signum: si quidem remissa sit, mollis & facilè maturandæ: si uerò magna, difficilis, & admodum crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilli facultate coniunctæ, periculosæ existunt: cum firma autē, aut tardè coquentur, aut ad suppurationem deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Ac illis sanè quæ maturescunt, pulsus pedetentim deponit omnem mutationē præter naturam. Quæ uergit ad suppurationē, pulsus suppuratorū proprios sortiuntur: sicuti & marcorū illa, quæ in tabem degenerat. Est autē ipsa pleuritis inflammatio costas succingentis membranæ. Itaq; febricitant acutè, quia pars affecta, cordi est uicina. Quia uerò eo modo febricitant, ideo habent & pulsum celerem: durum autē insigniter, quòd pars neruosa affligatur. Iam quia ita habet, ideo minor est pulsus, quàm febri expediat. Quare ut & creber fiat, par est: quòd magnos pulsus calor postulet, refringit autem durities. Siquidem quantū ab usu abest magnitudo ipsius pulsus, tantū in crebritate pensatur. Inæqualis autē in ijs est crebritas, quod utq; humorū qui inflammationem cōmittunt, una sit species. Quare si sint biliosiores, etiam febris acutior erit, cōsequiturq; facultatis offensio quædam. Sin pituitosiores, & lenior erit febris, & ad soporem procliuior. Nunq̃ enim in pleuritide & peripneumonia fit, ut caput non afficiatur, quòd humorū excipiat in illis inflammationibus putrescentiū fuliginē. Verum si putris humor fuerit biliosus, uaporē edit instar

Pulsuum pro dolorum uarietate mutatio.
Pulsuum pro ratione inflammationū mutatio.
Neruosiores partes pulsus duriores edunt.

instar fuliginis acrem, qui mordicat & erodit, irritatq; cerebrū itaq; ad delirium perducit. Si pituitosus sit, nec fumo acri similis, sed caligini crassæ turbulentæq;, quasi nubem quandam ad caput attollens, humectat id grauatq; cerebrū, cogitq; in grauem somnum deferri, atque sopiri hominem. Rectè ergo, cùm pulsus in maiorem crebritatē mutantur, aut peripneumoniam, aut syncopem minatū. Peripneumoniam, quod occupet semper, offendatq; lateris inflammatio uicinas partes, ut quæ a calido gignatur feruenteq; humore, atq; facilè mobili. syncopem uerò, ex affecta facultate, uel per neruorum læsionem, uel soporem, cùm ex pituitosis humoribus uaporantibus cerebrū ipsum repletur. Quòd si læsio progredi ad ramulos ualeat, consequetur offensio neruorum: sicuti sopor, si nequeat. Ac talibus quidem humoribus, rariores: contrarijs, puta biliosis, crebriores iusto modo pleuritidis pulsus eueniunt. Porrò autem medius est inter raritatem & crebritatem modus in pleuritide, ubi qui morbum committit humor sanguineus fit. Sic etiam modus medius duritiei ex tali humore, ac moderata inflammatione oritur. Augetur uerò, aut ob inflammationis immodicā magnitudinē, aut ob humores biliosos. Itemq; per contraria imminuitur. Suppuratorum pulsus initio statim pulsum refert ingescentis inflammationis: nōnunquam est inæqualis & inordinatus ob uitiata instrumenta & facultatem imbecilliorē, sed omnibus hecticus. Vbi uerò iam pus adfuerit, cætera quidem fit pulsus similis, æqualior tamen. At quum erumpit, languidior, latior, tardior & rarior. Qui igitur multum puris inter thoracem & pulmonem collectum habent, ij suppurati appellantur. Qui fiunt, ubi maxima iuxta costas inflammatio, peruenit ad suppurationem. Interim affectus is comitatur peripneumonias. In uniuersum autem, omnes quibus inflammatum uiscus aliquod cōuersum ad suppurationem est, suppurati siue purulenti dicuntur. Marcoris nomen translatum à marcescentibus flammis est, quæ * penuria alimenti extinguuntur. Vbi igitur animantiū natiuus calor eodem modo marcescit, oportet esse languidos pulsus. Siquidem sic affectis, redditur facultas languida, ac proinde etiam fiunt parui. Iam celeritate etiam quadam uidentur prædıti, quòd neq; hæc abesse à febricitantibus possit. Quia uerò & febricitant, & facultate sunt imbecilla, itaque pulsum habent paruum, necessariò iam simul & crebrum obtinent. Porro facultatis imbecillitatem comitatur etiam circumnutēs pulsus, qui in utraq; parte decurtatus existit. Planum autē est, sic affectos habituros pulsum semper undequaque similem, quòd non ex humoribus morbus, neq; spiritu oriatur, sed in ipsis consistat solidis partibus. In his enim corporis habitus uniuersus, ut carbo quidam, est factus: quare hecticos neoterici medici hos pulsus appellant. At quibus iam calor extinctus est totus, quod accidit potissimū senibus, rarior quoque fit pulsus. Hunc marcorem Philippus uocat ex morbo senium: quo * præcipuè occupantur prouectiores ætate, & interim etiam iuuenes. Qui igitur una cum inflammatione, quæ nondum discussa sit, emarcuerunt, languidos & celeriores, minusq; crebros pulsus habent, ac decurtatos magnitudine in uno ictu. At uerò hecticus pulsus omnibus marcescentibus inest, estq; eis cōmunissimus. Post illum autem inæqualitas distentionis magnitudine decurtata: quæ etiam adest plerisq;, deinde crebritas: etenim hæc quoq; omnibus qui ex inflammatione marcuerint, perpetua adhæret. Paucis autem marcescentibus in aliam inæqualitatē pulsus, ac illam quæ penes magnitudinem est, permutatur. Phthisici habēt pulsum paruum & languidum, ob facultatis imbecillitatem: at non nimium celerem, ut plerique febricitantes, quòd lente febri nō detineantur. Cæterùm habent & hi, ut febrim, sic pulsum hecticum. Peripneumonicorū magnus est pulsus & languidus, mollisq;, similiter atq; lethargicorum pulsus, nisi quatenus præpollet inæqualitate, & in uno pulsu, & collectiua, quam uocant. In uno ictu, nam uelut interpellatur, undosusq;, ac interdum bis feriens redditur. In collectiua autem, cùm alias differentias sortitur, tum modò intermittit, modò intercurrit. Neq; enim est mirum, uel magnū esse pulsum illorum, uel languidum, uel inæqualem, ob pulmonis inflammationem, uisceris tam laxi & mollis, fistulisq; manibus undique infinitis cauı, tamq; uicini cordi. Nam quia laxum est & molle, & undiq; uacuum, a pituitosiore atq; crassiore inflammatur sanguine. Talis enim fluxio, tunicam uasorum irrigat, frangit autem uim facultatis, quæ in illis est: quo fit ut magnos simul & languidos pulsus efficiat. Quia uerò cordi est ipsum uiscus coniunctum, multiformis inæqualitas gignitur: unius ū pulmonis arterijs oppressis, constrictis, atq; languidis redditis. Rarò itaq; in peripneumonijs pulsus dicrotus accidit: quod is uasorū duritiem postulet. Iam pro offensæ magnitudine, uel intermittētes pulsus, uel intercurrentes cernentur. Cùm autē febre teneantur acuta omnes peripneumonici, atq; habeant adiunctum nōnihil comatis, si insignior esse uideatur febris, pulsus erit admodum creber: sin maius coma, minus creber existet.

Lethargicorum pulsus, pulsui peripneumonicorum est similis, magnitudine, remissione, mollitudine: sed eo est tardior, rariorq;, ac minus inæqualis, intermittens potius quàm intercurrēs. Est cùm dicrotus fiat. At undosus semper in aliis quidem soporibus est. Gignitur autē lethargus etiam ex pituitoso humore. Vnde meritò eius pulsus simillimus est peripneumonicorū pulsui: nisi hoc tardior, quod procul sit à corde lethargus etiam... motum cerebrum. Est autē intermittens potius quàm intercurrens, cùm longè frigidior sit, atq; ut ita dicā, letalior morbus lethargus, quàm peripneumonia. Etenī affectu frigido, facultateq; ualde refrigeratæ, proprius pulsus intermittens existit. Phreniticorū pulsus est paruus, modiceq; contentus. Rarissime autem conspectus est magnus. Est præterea durus, neruosus, mireq; celer & creber. Habet præterea nonnihil undosi: atq; interim subtremere tibi uidebitur: interim etiā præcisus cum cōuulsione quadam. Etenim febriū propriū celeritatis symptoma hic obtinet

Vt inclinantibus pulsus in maiorem crebritatē mutatur, minatur peripneumoniam aut syncopem.

Pulsus duri causa quibus in pleuritide. *Suppuratorum pulsus.*

Suppurati qui dicantur. *Suppurati qui dicantur.*

Marcoris nomen unde translatum sit. *Marcescentium pulsus.*

Marcescentium febricitantium.

Marcescentium pulsus est undequaque æqualis, quoniam consistit in solidis partibus. *Hecticus pulsus.*

Senium ex morbo.

Marcidorum simul cum inflammatione, quales sint pulsus.

Phthisicorum pulsus.

Phthisici habēt ut febrem, sic pulsum hecticum. *Peripneumonicorum pulsus.*

Pulmonis substātia laxa, mollisq́, cùm sit, a pituitosiore inflāmatur sanguine.

Peripneumonicis omnibus adesse febrem acutam, nonnihilq́ comatis.

Lethargicorum pulsus.

Lethargū gigni ex pituitoso humore.

Lethargū esse perniciosiorem morbum peripneumonia. *Phreniticorum pulsus.*

euidentissimè, in utroque termino distentionis, præcipuè extremo. Inuenias etiam inæqualitatis in positu genus, insigniter aliquando in illo apparere. Imò totam subinde arteriam, sua sede deserta, cõspicias attolli potius cum uibratione ebullientẽ, quàm more pulsus distentã. Pari modo detractam potius, quàm cõtractam. At uerò immodica eius crebritas proximã denũciat syncopam. Nec sanè causas illorũ quæ diximus inuenire magni laboris fuerit, si scias generari à bilioso humore phrenitim, ut lethargum à pituitoso. Præterea lethargum * præcipuè gigni in cerebro: phrenitim uerò in tenui meninge, atque septo transuerso. Quæ si memineris, etiam paruos merito pulsus & duros esse, nõ habebis necesse discere. Atqui si affectus calidus est, pulsus autem parui, omnino etiam crebri sunt. Porrò phreniticorum pulsus rarissimè undosus percipitur, quòd mollitudine uacet. Quòd uerò subtremere imbecillæ facultatis sit signum, alibi à nobis ostensum est. Vbi enim arteriarũ facultas ob caloris copiam distendere illas amplius conatur, idque tunicæ durities prohibeat, quodammodo indeclinabiliter pulsus subtremere: id quod tunc potissimùm accidit, ubi syncopa imminet: quomodo ubi conuulsio, etiam motus pulsuum est conuulsiuus. At hoc phrenitici pulsus habent perpetuum, ut cum conuulsione quadam motus eorum abrumpatur, non autem paulatim desinat: calor siquidem uiget, suntque dura instrumenta. Iam uerò insignis illa crebritas, cùm ab imbecilla facultate exoriatur, syncopem instare portendit.

Phreniticorum pulsûs immodica crebritas, proximam denuntiat syncopam. Phrenitim à bilioso produci humore. Lethargum ab humore pituitoso exoriri. Lethargũ gigni in cerebro. Phrenitim gigni in tenui meninge, & in septo transuerso. Phreniticorum pulsibus quid non adsit perpetuum.

Est & alius quidam affectus ex phrenitide & lethargo conflatus: quo quidem qui tenentur, * ut plurimùm oculis conniuent, somnolentique sunt & stertunt. Rursus oculis fixis, inconniuentibusque diutissimè, ut catochi, intuent. Quod si illos ad colloquium compelles, difficiles sunt, ad respondendumque tardi: plerunque etiam stultè loquuntur, temereque respondent. Horum igitur pulsus sunt celeres crebrique, perinde ut phreniticorum, minus tamen: & roboris item minus quàm illi obtinent. Lati autem sunt, ac breues. Externum motum non habent subitò truncatum, sed alio modo ueluti intrò se proripientes subterfugiunt, ac concitant contractionem, & quasi suffurantur distentionem. Catochorũ pulsus cætera lethargicis similes sunt, magnitudine, tarditate, crebritate: at nec totius huius affectus species late ab illo dissidet. Catochorum tamen nõ imbecillis est pulsus, nec mollis, sed in his sanè multum differt, ut etiam in hoc, quòd laxatur lethargicis atque intumescat totus habitus, contrà stipatur cogiturque catochis. Præterea æqualis est catochorum pulsus, inæqualis lethargicorum.

Cataleptiorũ descriptio & pulsus. Catochorum pulsus. Catochorum lethargicorũque discrimen.

Conuulsorum ipsum corpus arteriæ uidetur compactum, & undique coactum esse, ueluti instrumentũ cauum ex utroque fine distentum. Motus autem ipsius arteriæ est in modum chordæ sursum deorsumque agitatæ, inæqualis, idque minimè certis temporibus. Cæterũ uehemens & magnus conuulsorum pulsus uidetur. Est uerò hic non imbecillus nec paruus: non perinde tamen ut uidetur, uehemens uel magnus. Ictus enim imponit, dum ob tensionem ualidus, ob uibrationem exilire apparet.

Conuulsorum pulsus.

Paralyticorum paruus pulsus, languidus, tardusque est. Nõnullis rarus quoque, aliis creber, sed nonnihil inordinatè intermittens. Est enim paruus & tardus, quia morbus est frigidus: languidus, quòd facultas infirmior. Comitialium & attonitorum pulsus sunt similes: quare quæ de comitialibus exponemus, eadem de attonitis, sed cumulatius, sunt accipienda. Dum affectus non usqueadeo inualuit, nulla insignis in pulsu mutatio cernitur. Tantùm est conuulsis intentarum utrinque arteria. Sin autem affectus superet facultatem, inæqualitatem atque tensionem ualidam sibi contrahit pulsus: necnon minor, languidior, rarus, tardusque efficitur. Si morbus opprimat facultatem, languidos, paruos, celeresque pulsus conciliat. Anginæ pulsus tensione quadam præditus est, conuulsiuo persimili. Magnus est & undosus, ut pulsus peripneumonicorũ. Cæterum si peripneumonica species superior sit, in peripneumoniam: si uerò conuulsiua, in spasmum angina desinet. Quicunque autem ex anginosis suffocantur uehementer, paruum hi habent & rarum pulsum: ubi uerò iam animam agunt, crebrum atque inæqualem. Plus autẽ uel minus tensionis habet anginæ pulsus, prout humor in fauces influens aut biliosior, aut pituitosior fuerit: necnon pro ipsorum instrumentorũ in asperdine diuersitate. Siquidem neruosiora & contentiora uehementius pulsum tendunt: carnosa & remissa, illum undosiorem efficiunt. Orthopnœa acuta (talis enim est, quæ diuturna) inæqualem habet pulsum, & inordinatum, deficientemque nonnihil. Quæ mediocriter est grauis, crebrum. Quæ molestissima, tardum & deficientem. Quæ iam perimit hominẽ, crebrum, & languidum. Cæterùm pro diuersitate offensæ, uel creber magis, uel rarus fit pulsus. Nam celer, ob facultatis imbecillitatem fit nunquam. Vteri* suffocationis pulsus, ut si conuelleretur, protensus est, atque rarus. Quòd si exitialis sit suffocatio, creber, inordinatus, & nonnihil deficiens. Cùm enim neruosus sit locus affectus, par est ut protendatur pulsus, quasi cõuulsiue existat. Quia uerò affectus est frigidus, adiuncta est raritas. At ubi oppressa iam prorsus facultas sit, rectè fit creber, inæqualis, & nõnihil deficiens. Os uentriculi affectum, si duntaxat sit inflammatũ, ita pulsum immutat, ut solet corporis neruosi inflammatio, si comprimatur, uellicetur, languescat, singultiat, uomat, nauseet, fastidiat, doleat, pro genere cuiusque symptomatis. Nam uellicationes, uomitus, nauseæ, singultus, languor, non solùm paruum & languidum reddunt, & interim modicè celeriorem, sed etiam admodum crebrum. Sola uerò compressio, rarum, tardum, paruum, & languidum, qualis etiam per caninam famem conspicitur. Porrò omnes affectus qui in crebritatem mutant, si sint diuturni, uel grauiores euaserint, pulsum gignunt uermiculantem. Qui uerò in raritatem, non solùm commemoratas differentias adaugent, sed speciem etiam inæqualitatis in uno pulsu generant, ut multis locis pertusum corpus arteriæ uideatur: nimirum ob ipsius instru-

Paralyticorum pulsus. Paralyticorum, Comitialium & attonitorum pulsus. Anginæ pulsus. Orthopnœa. Vteri suffocationis pulsus. Pulsus in affectu oris uentriculi. Fames canina.

strumenti intemperiem. Aquæ inter cutē pulsus Ascitæ paruus, crebrior, subdurus, & cū quadam tensione est. Tympanitæ longior, non imbecillus, celerior, creber, subdurus, cum quadam tensione. Illius quam anasarca uocant, undosus, latior, mollisq;. Ascites siquidem, copiam aceruans nō modicam secundum uentrem humoris aquosi, simul magnas arterias intendit, grauat, refrigeratq;. At tensionis quidem nomine meritò reddit pulsum cum tensione quadam subdurum. Quia uerò facultas læsa & refrigerata est, minorem. Iam quò minorē uisto, hōc etiam crebriorem, præsertim ubi adiuncta sit febris. Tympanites minus grauat, uerùm nō minus tendit. quare pulsus etiam subduros gignit, cum nōnulla tensione, sed aliquanto celeriores, minusq; imbecillos, quàm ascites: at crebros, iisdem de causis ac ille. Longiores, ob lentitatē tegentium arterias corporū, quę quidem in tympanite adest. etenim spiritu uniuersum corpus replet. Anasarca autē, quia imbuit uniuersum corporis habitum humiditate copiosa, tunicas reddit arteriarum molles, ac proinde pulsus molliores, undosos, latioresq; efficit. Elephantiasis pulsus paruus, languidus, tardus, creberq; est. Ictericorū pulsus est, si absit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer. Vim enim possidet desiccandi flaua bilis, ut muria, & mare. Quamobrem tunicam arteriæ indurando & desiccādo, pulsum quoq; reddit duriorem atq; minorē, ac proinde etiam crebriorem. Cæterū nec languidus est, nec celer, quia nec imbecillitas, nec febris adest. Qui sumpserunt ueratrum, hi paulò ante uomitum, ubi comprimuntur, pulsum habent latum, tardum, languidiorem, atq; tardiorem: interea dum uomunt & distrahuntur, inæqualem & inordinatū. Cùm recreari habere cœperint, ordinatum quidem, sed inæqualem adhuc, minus tamen quàm antea. Vbi uerò iam ad naturalem reuerterint statum, æqualem ac maiorem quàm dudum, uehementioremq;. Qui horum syncopa corripiuntur, conuelluntur, atque singultiunt, paruum hi, & languidum, inordinatumq;, & celeriorem, atq; multum crebrum sortiuntur. Qui ex his suffocantur, paruum, languidum, inordinatum, inæqualem, non autem crebrum, nec celerem, sed potius tardum. Repræsentat etiam nonnihil undosi & lati, atq; interdum paruam arteriæ tensionem.

Ascites

GALENI PERGAMENI de præcognitione ex pulsibus liber primus.

QVòd non tantùm* futurorum præscientia sit, sed præsentiū etiam atq; præteritorū, satis id Hippocrates demonstrauit. Cuius quidem qui peritus futurus sit, eum in iis quæ de dignoscendis pulsibus, deinde differentiis, & causis pulsuum à nobis tradita sunt, prius exerceri oportet. At uerò causarū pulsuum diximus esse unum genus, eorū generationi cōnexum, quod scilicet naturale existit: alterum autē contrarium, nempe causarū præter naturam: ac tertium denique causarum nō naturalium. Quæ tria genera referuntur ad illorum essentiam: uerùm aliud autem quartū, ad apparentem. Quod quidem, quia proprium est in primis præsagiendi commentationi, diligentissime est explicandum. Porrò nullus pulsus mutari potest, nisi effectrix eius facultas, uel tunica arteriæ, uel usus, quamobrem fit, in aliqua sint mutatione & alteratione. Vbi igitur pulsus, exempli gratia, maior æquo uideatur, expendendum est, facultas ne sit robustior: an hęc eadem manserit, mollis autem euaserit tunica arteriæ: an quod increuerit usus, talis mutatio acciderit. At si facultas robusta fit, pulsus erit uehementior. possumus autē eum maiorē duntaxat uideri. Quòd si tunica tantū arteriæ emollita fuerit, pulsus necessario erit mollior. Si igitur neutrū appareat, clarum est mutatū aliquatenus esse usum pulsuū generandorū, quē esse docuimus duplicē: primū atq; maximum, tutelam natiui caloris: alterum, animalis spiritus generationem. Sic uoco illum quo utitur anima ad uoluntarias functiones. Cæterū si parua fiat à natura* alteratio ob usum, sola perspicua erit magnitudo, nōdum autē celeritas. Si maior, increscet magis magnitudo, & clarè celeritas apparebit. Sin adhuc amplificabitur, magnitudo celeritasq; augebuntur, atque accedet præterea crebritas. Sin autem nō sit factus maior pulsus, sed talis esse uideatur, gracilius solito aliqua de causa euasit hominis corpus. His cognitis, ineundum examen est, primùm in corporibus simpliciter sanis: mox in iis, ubi adiunctus est aliquis ascititius motus: postea in corporibus* simpliciter ægrotantibus: ac postremò in iis, quibus alteratio quæpiam adest externa. Etenim in corporibus inculpata ualetudine præditis, docebit magnus pulsus & temperamentū hominis, & corporis habitudinem. In corporibus ubi adiunctus est ascititius status, illum præpollere motum, cui magnus pulsus est peculiaris. At in iis qui ægrotant simpliciter, indicabit magnus pulsus calidam * morbi cōstitutionem. Si unà cum morbo recens aliqua * externaq; alteratio adsit, illum uincere motum, cui magnus pulsus sit familiaris. Reuocandus autē ad memoriam pulsus est moderatus (qualis reperitur in corporibus optimè temperatis, atq; ab omni qualitate aduentitia alienis) & quē nunc inuenimus, magnus, ut in comparatione illius considerandus est, ex qua causa in magnitudinem ipsam excreuerit. Aut enim ex gracilitate corporis, aut ex calore temperamenti, aut ex ascititio motu. Cæterùm motus ascititij mox desinūt: permanent uerò amplius ob gracilitatem & temperamentum. At uerò omnium alterationū quæ corpori accidunt, certissimā assequimur in illis corporibus cognitionem, quorū naturam nouimus. Hanc autem non agnoscimus semper, quare nec in exactam ubiq; cognitionem uenimus: uerùm à cognitione absoluta tantum aberimus, quantū ab ipsius naturæ cognitione. Igitur mutationes pulsuum ex causa externa, in hunc modum sunt discernendæ. Quæ ex balneis, cursibus, frictionibus, cæterisq; motibus fit, non est diuturna, sed mox ad pristinum statum reuertitur. At ma

Pulsus moderatus in quibus nā reperiatur.

Ascititij motus mox desinunt.

Pulsuum mutationes ex causa externa quomodo discernendæ sint.

gnitudo pulsuum ex uino & cibo profecta, diuturna existit. Hæc ex uehementia exploratur, quæ illi coniuncta est. Nunc tantum is propositus est, qui duntaxat sit maior. Iam etiam magnitudo quam ira concitat, adiunctam habet uehementiam, quæ alioqui prudentem non latet, si oculos irati respiciat, uniuersumque corpus. Etenim calor quidam copiosior secundum pectus iratorum, non secus quàm exercitatorum, percipitur. Atque hi sane sunt artificiales modi causarum dignoscendarum. Externos autem, ubi minime in tentatores, ac pessimos sycophantas, fraudulentosue incideris, partim per inuestigationem, partim ex eo quòd non discesseris ab ægroto, quam optimos fore iudico. Nam qui fiunt dum medicus non semper ægrotis adest, nec illi uolunt ueritatem exponere, hi sunt difficillimi, & medicum requirunt accuratè prudentem. Cui sanè ad ueritatem peruestigandam esse primus scopus debet ipsius accessionis tempus, deinde ægrotantis consuetudo & mores. Sunt siquidem qui medico imponant, nihilque magis habeant in uotis, quàm ut coarguant illum, cumque nihil firmi scire demonstrent. Quare nunc habenda omnia suspecta sunt, distinguendaque, tum quæ propria artis ratione pertineant ad dignoscendum, tum quæ adueniunt extrinsecus. Alij contra sunt candidi, modestique, nec celant quicquam, dissimulantue: quare in his nil clam factum, est suspicandum. Porrò cum magnus pulsus nunc ad moderatum, nunc ad alium quemlibet relatum, cumque duplex sit hic qualibet, aut minor moderato, aut maior: deinceps de incremento ad magnitudinem est dicendum utriusque pulsus, dico eum minoris eo qui mediocris est, & maioris. Commune igitur est omnis ad magnitudinem incrementi, solum auctum calorem esse, quo scilicet tempore nec facultas affecta sit, nec instrumenta, sitque immotus ægrotus. Proprium autem est defluxi illius a natura, unius magnitudinis incrementum. Reliquorum duorum etiam, nempe celeritatis & crebritatis nonnunquam. Commutationis etiam pulsuum in paruitatem, tres numero sunt differentiæ. Aut enim ex moderato, aut ex maiore quàm hic sit, aut ex minore, mutationes in paruitatem contingit fieri. Vocatur autem qui moderato est maior, absolute magnus: qui minor, paruus. Sit igitur pulsus cuipiam hominum minor quodam, mutatione præditus præterea nulla illius generis. Etenim minor solito pulsus fit, aut cum imbecillior facta sit facultas, aut instrumenta duriora, aut usus remissus. Nunc autem nec imbecillior facta facultas est, alioqui coniuncta fit cum paruitate remissio: nec corpus arteriæ durius (neque enim tum minor tantum, sed & durior pulsus esset) superest ergo solum esse alteratum usum, ac si id tempore quietus homo fuerit, quantitate refrigerationis quantitatem respondere mutationi. Quæ quidem mutatio accidit ex maiore pulsu, quàm qui sit naturalis. Nam de naturali statu ob frigiditatem mutatio ad paruitatem, simul etiam rariorem eum atque tardiorem reddit. At imminutio ex magno supra modum aucto, statim adiungit sibi celeritatis & crebritatis aliquid: quòd qui multum ultra modum sit auctus, tribus in generibus uariet. Quamobrem qui magnitudinem tantum imminuit pulsus, & reliqua seruat immota, hic est qui paulò maior sit iusto, solusque ex paruo incremento caloris constat. Iam uerò, quemadmodum ubi corpus calfit præter modum, magnitudo planè prima, mox celeritas, inde crebritas apparet in pulsu: sic etiam ubi refrigeratur, raritas primò percipitur, dein tarditas, ac ultimo loco paruitas. Porrò causæ refrigerantes totidem numero sunt, quot numerantur calfacientes. Aer siquidem frigidus nos circumstans, inspiratusque, & aqua frigida, uel balneum, uel medicamentum corpori inunctum, refrigerat. Quinetiam longa quies, & uelut latebræ, & pituitosus cibus, medicaminaque refrigerantia, ac breuiter, metus diuturnus, corpus frigidius efficiunt. Ex contentis in corpore humoribus, qui frigidi temperamento cum antea quiescerent, nunc commoti, aut reuinoti quodammodo calidis sunt effecti, etiam corpus refrigerant.

Arteriæ altitudo semper æqualem latitudini distentionem habet: sed fit ut occultetur aut arceatur sæpe à corporibus circumiectis & oppositis, uel uniuersus motus, uel certe eius quædam pars, idque aut in profunditate magis, aut in latitudine, aut simul in utraque dimensione. Vbi igitur per totum corpus sensu nostro pulsans nulla arteria percipitur, is affectus dicitur pulsus priuatio: re uera tamen in corpus uiuum nunquam cadere potest. Neque enim est iniquum, quum cor una cum arterijs in omnibus agitetur. At uerò longi dicuntur pulsus, quibus sensibilis motus longitudo naturalem excedit: breues, quibus infra naturalem statum est: quibus par est naturali statui, moderati. Tantum enim animaduertitur semper de motu arteriarum, quantum permittunt adiacentia corpora. Vnde fit, ut corpulenti breues pulsus sortiantur: graciles uerò, longos: & qui illis moderatis sunt, esse moderati uideantur. Iam etiam apparentis motus his, non æque semper ut profunditas, latitudo impeditur. Verum ubi arteriarum regiones in obliquo, uel adipis, uel carnis, uel uaporum, uel humorum sunt plena, in incumbens supernè cutis nihil eas operit, latitudinis tantum obscurat motus: & magis hic uehementes pulsus & magnus, quantum in ipso est, fuerit. Cum uerò regiones nimirum sunt nudæ, rugosa autem quæ eas tegit cutis, magis profunditatis motus latet in eo corpore, ac potius hic non uehemens pulsus & magnus, quod in eo est, fit. Si igitur pulsum inuenias longiorem iusto, si quidem nec latitudo eius profunditasque increuerit, uide gracilior homo solito, an calidior euaserit, remoto motu adueniatio. Nam si factus gracilior sit, idque tantò, quantò est pulsus maior, unum hoc tantum eum immutauit. Sin autem non tanto, non hoc modò est causa, uerumetiam calor. Quòd si in eadem constiterit habitudine corpus, solus mutatus est calor. Sin crassior euaserit, duplo auctum calorem æstima. Sin longior sit factus pulsus, & latior, non autem perinde auctus profunditate, sed moderatus, hunc præter superiores notas, necesse est rugosiorem euasisse supernè arteriæ incumbentem cutem. At si conuertas membrum, ut quæ eius pars modò superior erat, nunc sit inferior, nullo eum profunditas indebitum impedita. Atque hi quidem duo pulsus

Causarum dignoscendarum qui sunt artificiales modi

Causarum dignoscendarum modi extra medicam artem positi.

Fraudulentos quorundam sycophantarum mores.

Pulsuum mutationis in paruitatem, tres numero sunt differentiæ

pulsus, in primo libro de eorum differentijs, omnium primi inter uigintiseptem pulsus constantes ex dimensionibus ternis, sunt in tabellam relati. Reliquorum autẽ uigintiquinque haud difficile fuerit causas simili etiam methodo inuestigare. Igitur ubi supra proportionẽ profunditatis & latitudinis longitudo fuerit extensa, corporis significat gracilitatẽ: nõ tamen ubi * imminuta infra proportionem profunditatis est, corpulentiam denotat, sed uel naturalem quandam conformationẽ, uel situm arteriæ inæqualem. At uero quæ quidem in omniũ primo, ac magno distincta sunt pulsu, eadem etiã in ultimo, nempe breui, angusto, humiliq; (qui minimũ uocat parrus) sunt distinguenda. Nam si naturaliter comparata sit corporis habitudo, hic pulsus nõ solũ uidetur paruus, sed etiã talis existit. At cum crassior sit, si * quantó homo seipso crassior euasit, tantó sit pulsus minor, erit tum quidẽ quod ad ipsum attinet, moderatus sed ob corporis crassitudinem minor moderato uidetur. Si longe sit crassior quám pulsus minor, is pulsus quantum in ipso est, mediocri erit maior. Sin autẽ minus sit crassus quám paruus pulsus, hic, si eius naturam spectes, naturali erit minor. Quód si gracilius corpus sit, quam uideatur pulsus paruus, is sane est paruus natura, sed nõ perinde uidetur paruus, ac uere est quod gracilitas, quatenus à natura recessit, hactenus et speciem magnitudinis augeat. Similiter etiam in alijs pulsibus omnib. adhibenda eadem est distinctio, quæ de paruo & magno pulsu est adhibita, sciendumq; illorũ quenq; uel paruum esse natura, uel magnũ, uel moderatũ. At tres hi pulsus in quantitate distentionis positi sunt, quod ad ipsius rei naturã attinet. Videntur uero esse uigintiseptem, ob crassitudinem uel gracilitatẽ corporis, uel ob rugosiorem cutem, uel regionũ arteriarũ inæqualem angustiam, uel proprietatẽ cõformationis. Iam uero longus, angustus, & humilis pulsus, quod quidem ad suam naturam pertinet, idem erit & paruus, nimirũ longitudine ipsa accedente ob tenuem habitudinem corporis. Quód autẽ & languidus sit, hinc euadit perspicuum, quód nunq; facultate ualente, pulsus esse paruus ad summũ possit. At duritiem nihil est necesse coniunctam esse huic pulsui. Oportet tamen cor una cum arterijs esse refrigeratũ, atq; etiamnum refrigerari. Quód uero refrigeratũ esse, læsam esse facultatem hic refrigerari autẽ, mutari usum, utiq; intelligere oportet. Facultatis essentia singularum partium, in singularũ illarũ posita cõmodo temperamento est. Nam tum demũ suum quæq; munus obit strenuẽ, ubi sit temperatissima. Contrá male fungitur, si intemperata sit atq; hactenus male, quatenus sit intemperata. Ad eundem modum cordis corpus cum immodice fuerit refrigeratum, calfactum, humectatũ, aut exiccatum, pulsus pro suæ intemperiei modo facit languidos id quod illi est facultatẽ oblæsam esse. At uero consuetudinẽ habere cum sanguine in ipsius contento sinubus, & cum spiritu, qui calidior longe ac naturalis status requirit, sit, aut cum eo qui in inuolucro cor ambiente cõsistit, uel in pulmone, aut cum ipso etiam inuolucro cor ambiente, & pulmone usum est tantũ uariasse, citra facultatis offensam. Ac sic eandem rationẽ habet, refrigeratum esse, & refrigerari. Nam si in ipsa cordis temperie frigidum elementũ præpolleat, facultas læditur. Sin uero in tunica cor ambiente, & in pulmone, sanguineq; & spiritu, quos eius uentriculi continent, usus est remissio. Iam humiditates & siccitates, si in ipso corpore cordis consistant, nocent facultati: si in quopiam alio, nõ immutant usum. Siquidem proba temperatura, intemperiesq;, ex quatuor fiunt elementis: usus uero incrementa uel remissiones, duntaxat ex calido & frigido. Porro ubi iam ad ultimam usus dissolutionẽ deuenitur, corporibus iuxta cordi uehementer refrigeratis, non poterit etiam cordis corpus nõ intemperatũ existere id quod nihil est aliud, quám facultatem debilitari. At uero ubi cum duritie coniunctus est pulsus ille oblongus, angustus, & humilis necessario etiã ei adest uel languidus, uel medius inter languidũ ac uehementẽ declaraturq; esse is affectus in corpore, qui reddit arteriam duram. Hæc est siccitas, uel constrictio á frigore, uel tensio. Siccitas quidem in ardentissimis febribus, ubi pessimẽ intemperantur ac præcipuẽ * in marcore torrido, certisq; melancholiæ & quartanæ febris generibus. Constrictio fit á rebus refrigerantibus. Tensio ab affectibus conuellentibus, & ingentibus inflammationibus. Ex scirrhis uero constrictio arteriarũ & tensio nascitur, cum alias, tum uel maxime ubi lien & hepar scirrho indurantur. Sed tactu eiusmodi affectus deprehendentur, & per urinas, & alia excrementa, perq; tum linguæ, tum uniuersi colorẽ corporis, atq; adeo etiam per febrium genus. Qui autẽ alij corporis affectus pulsum creant durũ, partim originem ex recentibus offensionibus repentinam habẽt, reliqui omnes pedetentim. Offensiones quæ inducunt eiusmodi affectus, sunt uini potio & frigida intempestiua. Sæpe etiam fructus refrigerantes, balneumq; frigidum. Deprehendes noxam á uino illatam, cum subitó pulsus non durus modó, sed maior etiam fit, celerior & uehementior. Cæteras a uino in cõmuni discernes, quód nec magnitudinem adauctam, nec uehementiam, nec celeritatem habeant: singulas autem seorsum, ubi symptoma aliquod apparuerit, eorum quæ fructibus id genus ingestis solent superuenire, ut delirium, exempli gratia, quod a uinosis fructibus proficiscitur. Iam uero si neruorum originem aliquis dictorum affectuum occupet, conuulsiuas dispositiones inducit. Sic enim illas appello, quas ante mortem, conuulsionis aliquod necessarió comitatur symptoma. Ac moriũtur sanẽ omnes in hunc modũ affecti, etiamnum calidi: contra ac illi, qui corripiuntur syncope. hi siquidem uehementer etiam frigidi, uiuunt adhuc. Est autem operæpretium nosse, omnes duros simul & paruos pulsus, quammaximẽ fieri uibratos: & si qui uibrati non sunt, eos aut ob uitalis facultatis imbecillitatem, aut remissionem usus, aut utriusque concursum, non admittere uibrationem. Nam si quidem usus magnam postulet distentionem, uisq; operari ualeat uitalis, sed nimum refragetur corpus

Temperiem & intemperiem cordis, ex quatuor elementis constare.

Siccitas in quibus morbis arteriis inuadat.

Constrictio.

Noxa illata á uino, quomodo deprehendenda.

Cõuulsiuæ dispositiones quæ sint.

Duros simul & paruos pulsus omnes fere fieri uibratos

Vibratio pulsus quando accidat.

arteriae, quod attolli in magnam distentionem prae duritie non possit, uibratio in eum statum incidit. Nulla praeterea ratione sine arteriae uibrantis motus. Quocirca hic pulsus qui uidetur uibratione carere, aut extremam imbecillitatem uirtutis, aut remissionem usus declarat maximam. At uibratus si sit, nonnihil roboris facultatem possidere portendit, nec pulsuum usum prorsus dissolutum existere. Ad eundem modum si pulsus citra uibrationem * longior sit naturali, angustiorque & humilior, non longissime tamen a natura in singulis his recesserit, sed aliquantulum: si quidem etiam sit durus, frigiditatem, uel facultatis imbecillitatem indicat, uel utrunque simul. Atque haec ex consequentibus discernuntur. Sin uero simul & durus sit, & uibratus, illos significabit affectus, a quibus durus pulsus producitur, facultatem tamen non imbecillam, ut in illis, nec dissolutum usum. Quanta uero utriusque sit noxa, in facultate indicabit uehementiae & remissionis differentia, una cum quantitate ipsius uibrationis in usu, differentia celeritatis & crebritatis, cum uibrationis item quantitate. Reliqua ex antedictis conijcito. Haud aliter si non paulum, nec multum tribus differentijs pulsus ille a naturali recedat, sed mediocriter & moderate, ex dictis notato discrimina. Celer etiam pulsus dicitur, interim comparatus cum moderato, interim cum quolibet alio. Praeterea ille ipse moderatus, nunc absolute dicitur, quem in optima natura conspicimus, nunc de unoquoque homine, qui inculpata sanitate fruatur. Atque hic ex comparatione absolute temperati aestimatur, docetque qualenam sit ipsum temperamentum. Ac celerior quidem calidius, tardior frigidius temperamentum declarat. Verum solam non est reperire mutationem in celeritatem & tarditatem, neque in sanis, nec in affectis corporibus. Nam qui calidiore est temperamento, quam simpliciter moderatus, si uideatur habere celeriorem pulsum, cum habet necessario maiorem. Etenim pulsus est aliqua ex occasione celerior solito, omnino etiam est maior: neuter tamen horum necessario est crebrior: siquidem crebritas illis, ubi calor accumuletur copiosior, accedit. Itaque cum celeritate, modo magnitudo, modo etiam crebritas est coniuncta. Similiter mutationes in tarditatem pulsuum, partim ex moderato statum in raritatem simul mutantur: subinde etiam in paruitatem, ubi amplius usus sit imminutus: partim ex statibus non naturalibus, nunc aucto usu, saepe una cum mutatione in paruitatem, interim cum raritate, nonnunquam cum mutatione in utranque. Caeterum mutationes pulsuum ob imminutum usum, in tarditatem fiunt, cum raritate & paruitate. Habes primas & simplicissimas pulsuum mutationes in celeritatem & tarditatem: * quarum causae antecedentes & primitiuae, eadem inuenimus ratione, atque illae quas de magnitudine & paruitate exposuimus. Mixtae uero mutationes atque compositae, cum uehementia, uel remissione, uel duritie, uel mollitudine coeunt. Quae etiam examinandae discernendaeque sunt eadem uia & ratione, quam cum de longo, angusto & humili disputaremus, declarauimus. Vt, exempli gratia, si simul

Vibratus pulsus si adsit, nonnihil roboris facultatem possidere declarat.

Moderatus pulsus quot modis dicatur.

Celerior pulsus, calidius tardior, frigidius temperamentum declarat.

Celeri pulsui modo magnitudo, modo adiungitur crebritas.

Mutationes primae & simplicissimae pulsuum in celeritatem & tarditatem.

& celerior esse & mollior uideatur pulsus, animaduertendum est, tanto ne celerior sit, quanto mollior, an magis. Nam si quanto est mollior, tanto etiam celerior sit, a sola mollitudine ipsa mutatio est facta. Sin celerior quam mollior, non a mollitudine tantum, sed etiam ab usu aucto. Contra si mollior quam celerior, quanto mollior est, tantum detraxit solius usus remissio. Similiter in alijs coniugationibus danda opera est, ut praepollentem causam inuestigemus magnitudinem quorum ex proportionis excessu deprehendes. Cum igitur in distentione arteriae quatuor generales sint differentiae: prima, eademque uere omnes maxime pulsuum propria, quae in qualitate consistit motus: secunda, quae in quantitate distentionis: tertia, quae facultatem: quarta denique & ultima, quae tunicam arteriae indicat: hoc certe postremum genus, non est proprium pulsuum, sed aduentitium. Caeterum tum ipsum, tum penultimum genus, causam semper a qua gignuntur, manifeste declarant: duo autem reliqua genera superiora, non perpetuo. Etenim duobus obuenit generibus posterioribus, ut ab una utrunque causa constituatur: primis uero duobus, ut ab omnibus causis, quas tres demonstrauimus esse: quare in primis illis ad inueniendam causam, quam in ultimis, pluribus opus est distinctionibus. Porro secundum genus, quod circa distentionis quantitatem uersatur, hoc praeter caetera habet, quod septem & uiginti pulsuum differentias complecti uideatur, quae tamen sunt tres duntaxat. Porro uehemens pulsus a facultatis semper robore fit: proinde * quanto uehementior fuerit, tanto facultatis magis esse robur significabit: languidus, ex facultatis imbecillitate: quare * quanto languidior fit, tanto facultatem ostendet imbecilliorem. Haud aliter durus pulsus efficitur ab arteriae tunica dura, mollis a molli. Praeterea quantitas pulsus duritiei mollitudinisque, qui uidetur uel duriores mollitudinisque arteriae declarat. Caeterum qui medius est inter durum & mollem (qualis dicitur moderatus) primus natura est inter eos, solusque durus naturalis. At inter languidum & uehementem hac ratione medius est nullus: quod languidus sit omnibus ex facultate imbecilla, & deficiente a natura: uehemens autem a firma & robustissime habente. Verum alio modo, inter languidum & uehementem medius aliquis esse potest. Modus autem dignoscendi per tactum adhibitus est. Nam cum a pulsu eneruitum, cum uehementem uocamus ubi ictus eneruit pulsum, languidum: ubi neutrum fit, medium eum pulsum dicimus inter uehementem & languidum: qui quidem non alter atque languidus, praeter naturam est. Porro alterationes pulsuum, * quae quidem in remissionem & uehementiam fiunt, illae certe & solae frequentes fiunt, hoc est, citra ullam aliarum differentiam mutationem, atque etiam ab una causa, ut si caeteris causis natiuum illum modum seruantibus, facultatis robur fit paululum auctum, aut imminutum: interdum tamen ab una quidem causa gignuntur, at non sola: quemadmodum ubi facultas aut imbecillima, aut robustissima effecta fuerit. At mutatio pulsuum in duritiem & mollitudinem, si quidem ab una causa procedat,

Distentionis arteriae quatuor generales differentiae.

Quantitas distentionis [illegible]

Vehementis pulsus a facultatis fortitudine [illegible]

Pulsus durus [illegible]

Medius pulsus inter languidum & uehementem [illegible]

Medius inter languidum et uehementem [illegible]

om-

omnino aliquod unà generum aliorum mutabitur. Quòd si sola constet, ex concursu plurium causarũ gignitur. Simul autem & sola & ab una causa nequaquam fiat, nisi minimo plus spacio à natura recesserit. Causæ antecedentes quæ robur facultatis adaugent, partim in ipso insunt corpore, ac humores quidam sunt semicocti & crudi, qui iam concoquantur & naturæ ad iudicationem impetus. ac præterea iracundia. Partim adueniunt extrinsecus, ut uinum, cibus, modicæ exercitationes, & omnia quæ intemperies corrigunt. Deprimunt uerò facultatem inedia, uigiliæ, solicitudines, mœrores, uacuationes immodicæ, uehementes dolores, uel cum quadam proprietate accidentes, ut quem stomachũ affectum appellant, qui animi deliquium inducit. His adiunge omnia quæ cordis uel arteriarum creant intemperiem. Mollem reddunt arteriam humidi cibi, frequentiores balneæ, somni multi, mollior uita, & deliciæ quæ omnia intra septa naturæ manent. Præter naturam autem sunt, simulq́ idem moliuntur, lethargus, coma, hydrops, & si quæ sint alia quæ largo humore ac maximè pituitoso arteriarum tunicas imbuunt.

Igitur præsentem cõstitutionem singularum coniunctarum causarum pulsus primam omniũ indicat: qua cognita, antecedentes & externæ causæ, quæ coniunctas introduxerint, deprehenduntur. Atq; in hoc præteritorum præcognitio consistit. Nam futurorũ, ex ijs quæ coniunctarum dispositiones, præsagia sumuntur.

GALENI PERGAMENI
de præcognitione ex pulsibus liber secundus.

CONTRACTIO etiã habet quatuor genera pulsuum, quot scilicet dilatatio. Siquidem uelocior & tardior, maior & minor, uehementior & languidior (si naturam ipsam spectes rei) fit contractionis motus: ac præterea etiam arteriæ corpus, aut durum, aut molle redditur. Haud dignoscas tamen horum generum, præter tarditatem & celeritatem, ullum. Porro tum distentio tum contractio arteriarum, naturalis caloris tuetur mediocritatem: distentio, ut luti inspiratio quædam, excessum caloris refrigerando, & uentilatione quod extinguitur incendendo: cõtractio in modum expirationis fuliginem expurgando. Ergo celeritas contractionis indicio erit fuliginosorum excrementorum ingentem colligi *multitudinem, expurgariq; id temporis, quandocunq; inueniatur. Tarditas contrà, nec eius multum coaceruari excremẽti, coq; neq; euacuationem desiderari. Atq; acerũ quidem magna copia fuliginis, * ubi humores putrescunt: quo tempore necessum est febres accendi: pauca autem, dum corpus bonos humores continet. In alijs statibus qui medij inter hos sunt, pro portione singulorum statuum. Inter edendum & dormiendũ, plus: per uigilias & medias, minus. Eadem planè ratione pro ciborũ natura, ex illis qui prauos humores gignunt, plus: minus ex ijs qui probos. In febribus ad eundem modũ, in accessionib. plus: alijs temporibus minus adeoq; plus ex crassis & lentis humoribus, qui pituitosi sunt, & quos crudos appellant: ex biliosis minus & melancholicis: medio modo ex sanguine, qui & ipse putrescit in inflammationibus unde oriuntur febres, cùm aliæ, tum illæ, quarũ adeò est immodicus ardor, ut cutem deurant, & carbunculum generent. Eiusdem fere naturæ sunt herpetes depascentes: in omnib. quippe his, ipsi humores putrescunt. Alio autem modo putrescentes in asperis arterijs succi. Pulmonem enim suo uitio contaminant: quod uiscus tempore etiam ipsum putrescit. Colliguntur autem in asperis arterijs id genus succi, uel per destillationem à capite, uel ex pleuritide, uel peripneumonia, uel pulmonis affectu, uel angina, uel extranslato pure. Originem hinc ducunt putridinis, quòd minus probe expuantur. Nam ut sunt uitiosi, & locus calidus, maturam desiderãt euacuationem. Subinde etiam fit, ut cùm pulmonis rumpitur uas, immittat sanguinis aliquid in ipsas arterias asperas: qui quidem diuturnitate putrescens, tabem excitat. Quô etiã deuenit celerius, quem uasa emittunt exulcerata. Ergo in omnibus his, contractio arteriarum secundum quantitatem augetur, etsi sensũ id planè nõ percipiatur. At celeritatis clarè incrementũ dignoscitur. Nunc ad crebritatem, raritatemq; nos conuertimus: quarum duplex est utraq;, quòd etiam quietibus contigit arteriæ duplicibus esse: una ab distentione ante contractionem: altera post contractionem ante distentionem. At quiddam ambabus est commune: aliquid proprium utriq;. Cõmune, quòd duabus de causis abbreuiantur, uel quòd prior productus sit motus, uel quod sequens anticipet. Contra protenduntur, si uel breuior fuerit prior motus, uel si tremoretur posterior. Vtriq; proprium, quòd denotare possunt. Illud autẽ ab eis cõstat significari, quod ex producto altero motu, uel anticipante altero potest prodi aut cõtrai, ex abbreuiato altero motu, & morante altero. Quando enim synceerus calor, paucissimisq; excrementis pollutus, distentionem maiorẽ & celeriorẽ concitat: contrà qui confusus excrementis est putribus, contractionem: ubi ex anticipatione uel magnitudine distentionis pulsus creber fuerit, calorẽ purum indicabit plurimum increuisse in corpore. Vbi uerò quod maturius incipiat cõtractio, impuri copiam, atque excrementis refecti caloris, arguet. Nec aliter, cùm rarior pulsus externa quiete sit. siquidem ob distentionis breuitatem, indicabit esse refrigeratum calorem: sin ob contractionis moram, fumosa imminuta esse excrementa. In quiete interna è diuerso, si ex productione contractionis creber sit pulsus, suppullulare abundantiam fumosorũ excrementorum: si ob maturiorem distentionis exorsum, auctum calorem esse. At uerò cùm rarior in hac quiete pulsus est, si ob imminutam cõtractionem, pauciora excrementa annunciabit: imminutum calorem esse, si ob distentionis moram. Quòd si coniuncta ambo sint, ut & protendatur motus prior, & alter anticipet, siue in externa hoc quiete, siue accidat in interna, compositũ declarauerit affectum ex illis, quorum sigillatim significabat utrunque.

Sanguis in inflammationibus contrescens qui et febres gignere soleat.

Humores in asperis pulmonis arterijs delitescentes, unde illuc cõfluxerit, & qua de causa putrescat.

Tabes unde contrahatur.

Quies arteriæ duplex.

Quietibus arteriarum quid sit commune.

Quieti arteriarum utriq; quid sit proprium.

Iudem si pulsus sit rarior, in uno hi coeunt ambo quiete, cum actus prior motus, & alter minus tardatus, erit status nunc quoque duplex, atque ex utroque compositus. Cæterum externa quies clare sentitur, interna autem ne obscure quidem. Eam tamen coniectura quis assequi possit, ex utriusque motionis impetu. Iam uero contractio ipsa, interim non tam diuturna est, quam distentio: interim æque diuturna est, cum diuturnior sit, non tamen quintuplo (ut ait Herophilus) sed paulo maior. Inæqualium pulsuum quidam in uno ictu inæqualitatem sortiuntur: alij uero in plurium aceruo, quam collectiuam inæqualitatem appellant. Omnes autem in uniuersum, aut ex obstructionibus, aut ex compressionibus instrumentorum, aut abundantia humorum, ad facultatem collata, aut cordis inæquali intemperie constant: estque inæqualitas incommodior, quæ circa unum pulsum, quam quæ circa aceruum, uersatur. Iam uero intermissio motus arteriæ, siue in uno pulsu, siue contingat in pluribus, periculosior est alijs inæqualitatibus omnibus. Vt igitur a collectiua (quæ apertior est) auspicemur, facultas ipsa gignit intermittentes pulsus, uel grauata, uel impedita ob crassitudinem, aut copiam humorum obstruentium, aut opprimentium arterias, aut etiam occupantium spacia, in quibus illæ distendi solent. Etenim inflammatio uel scirrhus corpora membranarum arterijs infestans, eorum distentionem coercent. Si uero ipsa inter arteriarum tunicas tale quid occupauerit, maius periculum imminet, fienti extremum malum, si cordis corpus inuaserit: nam ij subito syncope corripiuntur. At intemperies cordis non est perinde exitialis, sed est longe mitior inflammatione. Cuius quidem intemperiei comes facultatis imbecillitas est, pulsusque languidus, præter talem affectum, indicat nihil. Nam moderato cor præditum temperamento, pulsum edit uehementem plano, languidum. Paruum itaque & languidum pulsum talis intemperies reddit: non tamen continuo inæqualem, nisi humoribus contentis in ipso corde, & in arterijs & uenis connexis illi, sit multitudo uel crassior: aut etiam ipsius cordis corpus, inæquali intemperie affligatur. Sunt autem tales pulsus intermittentes similium horum ab eis differentes, quod rhythmum uniuersum amittant. Qui quidem eo periculosiores existunt, quo fuerit ipsa intermissio maior. Porro si arteria duorum pulsuum tempus moretur, haud scio an quispiam esse superstes possit: at unius pulsus tempus, aut paulo amplius, intermittente arteriarum motu, sæpenumero conspeximus hominem liberari, præsertim quum autem iuuenem ageret. Etenim facultates languidæ, a paruis sæpe occasionibus offenduntur: firmæ autem, tantum deiectum a maximis. Proinde qui habitu sunt ualente, diuque a morbis immunes fuerunt, periclitantur si eis prehendantur. At imbecilli, quique assidue obiecti ad omnes sunt causas, facillime restituuntur: quod scilicet horum nemo, quum a qualibet læditur uel minima, magnam causam expectet. Itaque intermittentes pulsus minus perniciosos possident senes quam iuuenes: mox

pueri ab illis, quod concoquant digerantque per halitum, humorum copiam & crassitudinem, quæ intemperies inæquales produxit: cum nimirum concoctrice facultate sint ualidissima, corporeque mollissimo, ac facile perspirabili. Iam uero naturalis arteriæ motus, tarditate refert uitiosus, morbum omnino intermissus, mortem. Et quemadmodum soluere apoplexiam ingentem quidem est impossibile, leuem autem non facile: sic intermissio diuturna pulsuum ut tollatur, fieri non potest: breuis autem potest, haud tamen citra negotium. Cæterum diuturnam uoco, quæ excedit duorum pulsuum curriculum: breuem, quæ intra duorum pulsuum tempus manet. Iam mors a pulsibus intermittentibus repentina corripit, non aliter ac ab apoplexia. Vtrobique enim cordis calor extinguitur, destitutus respiratione. At raritas quidem ab intermittente pulsu discernitur diuturnitate temporis: interdum etiam, quod raritas interim habet æqualitatem coniunctam omnium ictuum: intermittens autem pulsus necessario inæqualis existit. Ad hæc, ingens frigiditas raros pulsus producit: quæ quidem uel corpus cordis, uel sanguinem spiritumque illius, uel * consentientem ei aliquam partem occupat. Si igitur corpus ipsum cordis prehendat, ita languidos, tardos, & paruos reddit pulsus, ut ipsi prope potens est. Quæ uero a parte proficiscitur alia, raritate longius quam cætera genera, [illegible] At mors tum minus potest declinari, ubi frigiditas corpus cordis innascitur, quamquam & repentina etiam in aliena differentia omnium. Ac mortui quidem priores illi inter dormiendum potius. Alteri autem hi, cum illo modo, tum etiam inter loquendum. Intermittentes pulsus perniciosiores sunt raris: * siquidem generatio ipsorum sit raritate producta: solutio autem, est reditus quidam per raritatem, in commoderationem pulsuum. Rarro pulsui aduersatur creber, sicuti intermittenti intercurrens. Fit autem ipse intercurrens ex crebritate inæquali, quod functionem obeat cor minus plenam, quam usus postulet: id quod fit sane, ubi ab humorum colluuie oneratum est cor, aut instrumenta obstructa, aut inæqualiter coacta. Quæ quidem causæ etiam intermittentium. At dissident inter se, quod repugnat in intercurrentibus, accedit etiam noxijs causis facultas in intermittentibus uinci, haec non sufficere facere. Quare indicationem saepe attulerunt pulsus intercurrentes. Iam uero omnes ardentissimæ febres, pulsum crebrum sortiuntur, quæ tamen quædam extra periculum sunt. At qui in syncope sunt crebri pulsus, propter remissionem (quæ perpetuo coniuncta est cum omnibus syncopis) existunt periculosi. Cæterum raritas nunquam uacat periculo, sicuti nec remissio, nec paruitas. Sola autem extrema uehementia in pulsibus, non modo uacat periculo, sed etiam maximum uehis. Magnitudo autem summa, ubi coniuncta est cum mollitie morbosa, periculum minatur: sin cum salubri aliquo arteriæ statu, nihil subest eis mali. Præterea in locis pulsus tardis sunt securiores: siquidem summa celeritas, summa tarditate est securior. Summa quippe tarditas, non secus ac raritas, tum

Herophilus.

Collectiua inæqualitas

Inæquales pulsus unde gignantur.

Intermissio arteriæ periculosior est alijs inæqualitatibus omnibus.

Intermittentes pulsus unde excitantur.

Intemperies cordis est mitior inflammatione.

Cordis intemperiei comes est imbecillitas facultatis.

Inæqualis pulsus gignitur quare.

Pulsuum duorum motus intermissi: Galenus dubitat an quispiam uiuere possit.

Validæ facultates tantum deijciuntur a maximis occasionibus.

Imbecilla corpora ex his evaserunt in morbos facillime restituuntur.

Intermittentes pulsus minus perniciosos senes quam iuuenes.

Pulsus intermissio diuturna, breuis.

Raritas discernitur a pulsu intermittente.

Raritas gignitur.

Intermittentes pulsus perniciosiores sunt raris.

Intercurrens pulsus unde.

Intercurrens unde.

Ardentissimæ febres pulsum crebrum sortiuntur.

Raritas, remissio, paruitas periculosæ: uehementia non.

Velocitas, tarditas securiores.

tum incidit, cùm calor natiuus extinguitur. Celeritatis incrementum procedit ab usu urgente, atq; à ualida facultate. Verùm formicans pulsus, nec omnino est celer, nec summum attigit crebritatis. Durissimus pulsus perinde est, ut mollissimus, periculosus. Nam ex scirrho ille, aut inflammatione insigni uisceris, aut ex constrictione per frigus, aut ex siccitate ab ardentissima febre profecta, aut ex ualida conuulsione: hic ex alto comate, & leucophlegmatia, atque ex immodica humiditate habitus gignitur. In summa uerò, omnes pulsus, qui longè à naturæ modo recedunt, non sunt laudabiles. At languidissimus, tardissimus, rarissimusq;, omnium pessimi sunt: ab illis, minimus, mollissimus, durissimus, inde creberrimus. At non celerrimus uel maximus: sed sunt hi modicè periculosi. Vnus uerò inter omnes extremos optimus est uehementissimus. Inæqualitas etiam intermittens in uno pulsu, omnium periculosissima est, præsentemq; mortem annunciat. Hæc fit, ubi distentionem interpellat quies. Vbi igitur uehementior secundus motus fit priore, commodius est: ubi languidior, periculosius. Iam tardior item, signum periculosius existit: celerior, tutius. Gignuntur quippe hi pulsus, dum simul & certat natiua, & impeditur ab insalubribus causis. Est etiam melior motus uehemens, & celeris languido & tardo. At uerò prior motus alterum nihil excellit ferè, in magnitudinis paruitatisq; differentia: sicuti neque in duritia, aut mollitie: etsi quòd interdum uibratus sit, durior alter occursus uideatur. Etenim uibratio est duræ arteriæ symptoma, ubi amplius cogitur ut distendi. Pessimus autem est pulsus is intermittens, cuius tempus quietis prolixius fuerit. Inæqualitas igitur intermittens in uno pulsu, causas habet genere easdem, ac collectiua: sed quam illa est deterior longè. Corpus cordis facultatē quandam obtinet, quæ distendit & contrahit, tuendi gratia innati caloris. Hæc in contractionibus fuliginosum excrementū effundit: in distentionibus allicit refrigerium. Vbi igitur ex æquo calidum, uel frigidum, uel purum, uel turbidum, ipsum cor fuerit, omnes eius partes pari impetu ad functionem contendunt. Vbi uerò aliæ calidiores, aliæ frigidiores extiterint: ac hæ omnino mundæ, illæ abundantia excrementorum confusæ, non eodem omnes impetu ad munus feruntur, sed hæ anteuertunt, illæ cunctantur. Vt autem plures & maiores ad actionem properantes fuerint, uniuersum cor excitant: ita contrà, ubi pauciores sint quæ ad motum festinant, quæ consistunt plures, uniuersum in longiore quiete continent. Iam uerò calidiores si motui præsint, maturior simul & celerior, maiorq; distentio editur: sin frigidæ, serior, tardior & minor. Motus itaque principatus maiori numero partium defertur: sæpe etiam magnitudini usus. At uerò si alteræ partes alteris uel paulo sint plures, uel planè pares, uicissim uincunt, atque uincuntur, uariosq; efficiunt & inæquales totius uisceris motus. Caprizans pulsus ex genere est illorum, qui intercipiuntur quiete: succeditq; interdum talibus cordis affectibus, quemadmodū etiam

Caprizans pulsus.

dicrotus, qui ex genere est introrsum retractorum: & comitatur nōnunquam inæqualem cordis intemperantiam. Etenim si unà contingat, ut quædam sint partes cordis præcalidæ, aliæ fumosa fuligine præfocentur, ad contrarios prosilient motus, ut hæ quidem distentionem moliantur, illæ considant. Ac tunc sanè distentioni contractio potest succedere tribus modis. Primò, cùm distentionem, prius quàm mensuram impleat, contractio exceperit: secundò, ubi prorsus completæ succedat, externa quiete deperdita: tertiò denique, dum distentionem nōdum perfectam contractio retrahit, cæterùm debilior reddita, reliquum permittit compleri. Haud aliter etiam contractionem distentio, nunc absolutam consequitur, nec permittit consistere: nunc etiam prius quàm sit completa, impeditam & uictam excipit, nōnunquam retrahit nonnihil, superatur tamen. Atque hi arteriarum motus fiunt interdum uel citra affectum cordis, aut propter earum inæqualem intemperiem, aut facultatis imbecillitatem, aut etiam duritiem tunicæ. Porrò ipsius facultatis essentiam, nihil aliud putamus esse, præter qualitatem temperamenti. Tres autem affectus hactenus, originesq; bis ferientiū pulsuum inuenimus: unam uibratorū, hac sola re ab illis distinctam, quòd cùm bis ferientem pulsus longitudinem habeat ex utraque parte arteriæ, obscura uibratio fit: quamobrem dicrotus, non uibratus uidetur. Alteram, in qua non uibratus est pulsus, sed arteria dura, & imbecilla facultas, ut à corporibus decumbentibus opprimatur, aliqua tamen parte iuxta cutem sita, attollatur liberè. Atque hi quidem duo pulsus tum dicroti sunt, tum duri. Tertius qui ex intemperie nascitur, haud est dicrotus, sed bis modò pulsans, nec necessariò durus: possumus tamen eum dicrotum appellare. Etenim intemperiem qua cordis corpus affligitur, comitatur pulsus bis feriens, consequiturq; etiam ille, cuius externa quies est amissa, & cuius impeditur distentio. Est & aliud frequens genus inæqualitatis in uno pulsu, ubi arteriæ principio propinquior pars, prius mouetur. In quo genere undosus atq; uermiculans pulsus consistunt, à molli arteria & non ualida facultate profecti. Ac uermiculans quidem, non modò non ualidam, sed infirmam etiam facultatem denunciat. Vndosus autem, interdum non satis firmam, ac nōnunquam mediocriter ualidam, cùm præsertim sudorem decretorium promittit. In humidis enim reperitur & pituitosis morbis in quibus etiam tarditatem & raritatem, magnitudinemq; solet acquirere. Quòd si altitudinem præterea, & uehementiam sit nactus, decretorium hauddubiè sudorem significabit. Magis hic sperandus est, si plures uehementes & alti appareant, quàm contrarij. Qui si æqualiter etiam fiant, salubriq; simul & breui polliceantur sudorem, maximè si concoctionis morbi appareāt indicia. Vndosus itaq; pulsus, ex humida molliq; arteria oritur, simulq; ex facultate modicè affecta: uermiculans autem, ex molli quidem, uerùm ex imbecilla insigniter facultate. Quāobrem etiā sine febribus solet superuenire uniuersis largis euacuationibus. Decurtatorū pulsuū

Dicrotus pulsus.

Essentiā facultatis nihil esse aliud præter qualitatem temperamenti.

Pulsuum bis ferientium generationes tres.

Vermicans pulsus infirmam facultatem denunciat.

Vndosus pulsus quādo sudorem decretoriū promittat.

Vndosus pulsus ex humida molliq; arteria nascatur.

Vermicans pulsus solet citra febrem accidere.

Decurtatorum pulsuum duplex genus.

duplex est genus alterũ in unica distentione, alterum in aceruo. Quod in unica distentione fit, facultatis imbecillitatem una cum corporis gracilitate arguit. Est autem ad modum digitis arteria tangenda. Deinde si animaduertatur interim in arteriæ primis partibus maior pulsus, uel uehementior, uel uterque in postremis minor, uel languidior, uel ambo primus digitorũ applicatorum est attollendus, perspiciendumque, utrum similem illi qui antea erat, quam hic sustolleretur, sequentes digiti motũ percipiant, an uehementiorem atque maiorem. Ergo si motũ similem, digiti sequentes sublatũ digitũ, sentiant, sua sponte arteria decurtatã distentionẽ habebat: quod nobis infirmæ facultatis à corde prodeuntis, ue stigium erit. Nam illa quando recte se habet, usque ad finem arteriarum omniũ contentio quæ attollit eas, similiter permeat. At in pulsibus decurtatis, paulatim remittitur, tantoque efficitur imbecillior solito, quantũ est à principio remota. Quòd si demto tu primo digito, postea motum percipias ualidiorem, ac maiorem quam antea, declarat ille quidem etiamnum facultatis arteriæ imbecillitatem, sed minorem certé quam alter: quòd illic facultas remitteretur à principio discedens, hic maneat, quantũ in ipsa est, par, sed grauata ab iniectis digitis, imbecillius mouetur arteria: quod quidem minus habet periculi. Neque enim ita ipsius cordis, ut arteriæ quam tangimus, ostendit affectum. Alterum autẽ, potius cor esse imbecillum significat. Porrò si omnino pulsus deficiant, tum multò magis declarabunt facultatis imbecillitatẽ: quo tempore sunt sublmouendi omnes digiti, ac deinde spacio paruo interposito, denuo admouẽdi. Bifariam

Pulsum aboleri bifariam.

autem ipse aboletur pulsus, uel quia prorsus nõ pulsant arteriæ, id quod extremum est malum: uel quia pulsant quidem, sed ita languidè & paruum, ut fugiant sensum: estque sane hic affectus, si citra deliquium aliquod animi repentinum accidit, difficillimus. Reciprocum autẽ motum, modo ex ultima pulsus abolitione, modò ex paruo

Pulsus deficiens reciprocus

Pulsus reciprocus decurtatus.

Arteriæ ut tangenda ratio.

pulsu & languido. Sed ille quidem + deficiens reciprocus dicitur, hic reciprocus decurtatus. In huiuscemodi æstimandis, sic debemus partem componere, quancunque tangamus, ut subter arteriam noster sit tactus. Omniũ uerò sunt pessimi pulsus, qui ab amisso motu minimè reciprocant uniuerso membro. Minus his, qui uniuerso illo uidentur moueri. Quibus etiam minus, qui sunt decurtati, non tamen perdunt plane omnẽ motum. Iam etiam his minus reciproci decurtati, adeoque si multis simul occurrant digitis. Cæterum numerus digitorũ, quibus motus sit occursurus, huius cuique est arteriæ. Ad quã rem magnopere refert naturam tenere ægrotantis. Quibusdam enim natura sua pulsus existit minor: sicuti & aliquibus breuior. Quòd si nos naturæ ipsius ægroti proprietas lateat, ex cõmunioribus differentiis coniecturam faciemus, temperamenti scilicet, & habitudinis corporis. At in temperamento, præsertim calidi & frigidi differentiam expendimus: in habitudine, gracilitatis & corpulentiæ. Accidit interdum, ut ambæ inæqualitates pulsuum, tum quæ in uno pulsu, tum quæ in aceruo consistit, concurrant. Sæpe quoque illa quæ in uno pulsu consistit, nõ adest: quæ autem in aceruo, manifesté conspicitur. Latet autẽ inæqualitas unius pulsus, aut ob affectionis exiguitatem, aut ob ipsorum pulsuũ breuitatẽ. Vtrunque itaque genus decurtatorũ pulsuum, significat facultatis imbecillitatem. Verùm si in una fiat distentione, etiam gracilitatem iudicat. Fit igitur decurtatus pulsus in quibusdam, ex causis præter naturam: in nonnullis tamen inuenitur ex propria conformatione: quo modo inuiens & circumuiens pulsus. Qui quidem fit, si arteria ita sit conformata, ut eius pars duntaxat media, undique cuti subiecta sit: partes uerò utrinque alteius demergantur. Quanquam fit etiam ob facultatis imbecillitatem, quæ attollere omnis non potest. Ex horum etiam genere est pulsus tremulus, qui non perinde est conspicuus. Quia uerò imbecillitatem facultatis sequitur tremor, necessarium est ideo etiam tremulum pulsum languidum simul & paruũ esse: qua de re fugit sensum. Pulsus igitur tremulus, facultatem imbecillam, tunicam arteriæ mollem, corporisque gracilem nunciat habitum. Videtur autem quisque ordo perturbationi eiusdem generis præstare, propterea quod ordo naturæ nostræ in primis familiaris existit. Ordo etenim hic in quodãmodo causam esse & perpetuam, indicare uidetur. perturbatio autem illius, incertam, nec in una manentem uel in magnitudine, uel specie, uel regione. Cæterum & his causa non perniciosior, sed incertior censenda est. Itaque nihil certi, nihil ordinis perturbatio huius habet: nec tale, quale ordo, uel bonum, uel malum.

GALENI PERGAMENI de præcognitione ex pulsibus liber tertius.

Deinceps agendum de iis pulsibus est, qui dispositionibus præter naturam peculiares existunt. Etenim quicquid præter naturam est, aut affectus sunt, aut causæ horũ, aut symptomata. Cum igitur ex affectibus, hi quidem similarium, hi autem instrumentalium partium sint propria: exordiar a similarium affectibus, qui quidem sunt octo numero, ab intemperie omnes profecti. Quorum quatuor dicuntur simplices, calor, siccitas, frigiditas, humiditas, quatuor compositi, frigiditas siccitati, caliditas siccitati, frigiditas humiditati, caliditas humiditati cõmixta. At uerò pulsus per intemperiem, nisi arteriæ sint affectę, uel cor, alterari nõ queũt: possunt tamen arteriæ nihil læso corde affici. At affecto corde ut innoxiæ permaneãt arteriæ, impossibile est. Cæterũ frigida & calida intemperies cordis prompte in omnes arterias permeat: humida & sicca ægrius. Peculiares igitur pulsus copioso calori sunt, magnus, celer & creber. At magnus, non mutũ calorem excellentem, sed & instrumenta requirit mollia, facultatemque ualidam: itaque non erit calidæ intemperiei perpetuus. Celer etiam firmam postulat facultatẽ, ac instrumenta quæ distendantur prompte: quare ne hic quidem perpetuus erit. Creber similiter, si largè

si largè usui à magnitudine & celeritate sit factum satis, nulla fiat ratione: si nõ expleatur usus, fiat: proinde perpetuus ne hic quidem fuerit. Quamobrem ex peculiaribus nullus erit inseparabilis. Si igitur calor solus increuerit, & in naturali statu maneat facultas, instrumentáque, quum mutatio ipsa est parua, magnitudo tantùm pulsuum augetur: quum maior, etiam celeritas: ubi insignis, iam etiam crebritas. Proinde maximus pulsus, idemque celerrimus & creberrimus, summum incrementum caloris significabit. At si celerrimus & creberrimus sit, non autem maximus, hoc nisi facultas sit imbecillior, uel arteria durior, accidere nulla alia ratione posset. Similiter ubi ingens sit crebritas, nec simul celeritatis & magnitudinis par incrementum, calorem quidem etiam tunc oportet esse copiosum, sed uel facultatis imbecillitatem, uel instrumentorum duritiam. Cæterùm imbecillitati erit adiunctus languidus: duritiei durus pariter & uibratus. Si durus citra uibrationem sit pulsus, ac summè creber, imbecillam facultatem unà cum calore magno nunciabit. & quum talis languidus fit, minabitur syncopem. Est autem aliud, cor & incalescere & incaluisse. Etenim ubi à substantia quam in suis uentriculis continet, ipsum cor calfit, potest firma facultas esse: ubi uerò & incaluit, & in eandem incidit caloris intemperantiam, qua tenebantur sanguis & spiritus uentriculorum, tunc sanè eam intemperiem sequitur necessariò imbecillitas facultatis. Quod si incaluerit largius, & per ipsum totum calor febrilis permeauerit, febrem excitat hecticam. A calore itaque cordis ipsi pulsus uariantur. Qui quidem calor duplex quum sit, aut est certè à putribus humoribus genitus, unde acrem qualitatem atque fumosam contraxit: aut cum* uapida quadam & suaui humiditate coniunctus, sola quantitate à natura recessit. Ille igitur prior constans &* ægre solubilis est: secundus autem, nõ usqueadeo obfirmatus: qui quidem balneis, exercitationibus, cibo calido, uini potu, atque ex animi affectibus* timori & iracundiæ solet superuenire. Porrò calor qui diuersus est à natiuo, breuem habet externam quietem: celeriorem autem, quàm pro portione distentionis, cõtractionem. Qui quantitate sola uariat, maiorem simul & celeriorem distentionem contractione. At qui etiam fuliginosus est, longè citatiorem distentionem, contractionemque celerrimam reddet. At uerò si cor quidem calidius sit, frigidiores autem arteriæ, ipsa motuum exordia simul utrobique fient, si modò uenæ à corde facultatem citra læsionem recipiunt. Cor tamen singulis arterijs maiorem, celeriorem, uehementioremque pulsum habebit. Etenim motus principium à corde illæ omnes habent: eius autem speciem formantur singulæ, prout cum ipso corde temperatura conferunt. Porrò nõnunquam accidet, ut arteriæ eodem tempore nõ accipiant ex corde influentem facultatẽ. uerùm quæ cordi propiores sunt, primæ: posteriores, quæ remotiores: quod potissimùm eueniet, si arteriæ frigidiores & cor imbecillius conuenerint. Nonnunquam etiam in corde ipso percipitur temperamentorum pugnantia. Nam modò frigidius uisceris corpus æquo est, & in uentriculis contenta substantia calidior: modò è diuerso, substantia frigidior, cor autem calidius: ubi etiam pulsus fiunt moderatis similes. At ubi aer quem inspiramus, infectus putredine sit, putredoque ipsa ad cordis corpus peruenerit, febrim pestilentem ac letalem accendit: quæ quidem ex caloris acredine, ipsoque caloris genere agnoscitur: & ex pulsu etiam, qui parum à naturæ modo recedens, in eodem statu perpetuò manet: quemadmodum in hecticis febribus, quarum sanè duo hæc propria sunt signa, si perpetuò sibi illæ uideantur similes, nec inuasionem ullam accessionis, nec incrementum, nec rigorem, nec remissionem habeãt, nec febricitare se percipiat ægrotus. Hos pulsus nihil est necesse maiores iusto, atque interim nec crebriores quidem esse: at omnino celeres tamen, cùm febrientium pulsibus uniuersis adsit perpetuò celeritas. Cæterũ quibus putridus ille calor, non cordis corpus inuasit, sed humores in uentriculis illius contentos, (deprehenduntur enim affecti hac peste, si febrem primũ percipiant, nec dein æqualiter semper febricitent: ad hæc, si pulsum nõ habeant perualidum) multi horum seruantur. Frigidæ intemperaturæ ipsius cordis, pulsus paruos, tardos, atque raros efficiunt. Ac primùm sanè crebritas immutabitur, dein celeritas, ac ultimò magnitudo, si quidem illæsa facultas sit: nam si ipsa fuerit offensa, ad paruitatem & tarditatem potius, quam ad raritatem pulsus mutabitur. Cæterùm ubi facultas laboret plurimum, etsi coniuncta frigiditas sit, pulsus extremè quidem fiũt parui, sed non rari extremè: imò nõnunquam moderatis similes: crebritatem tamen non abijciunt pristinam, sed etiam adaugent. At ubi paululum debilitata facultas sit, & frigiditas urgeat plurimum, longissimè ad raritatem pulsus deflectunt, parum ad paruitatem, medio modo ad tarditatem. Eodem etiam arteriæ modo, si in natiuo temperamento constent, mouebuntur. Nam si corde frigidiore existente, ipsæ calidiores sint æquo, tantùm alterabunt pulsum illius, quantùm à natura recesserint. Vacant huiuscemodi affectus febre, quòd fiant refrigerato corde à succis frigidis, ijsdemque lentis & crassis. At uerò si perinde ut cor arteriæ etiam iusto sint frigidiores, remissionem motuum illius augebunt: idque in genere eodem. Accidit autem interdum frigidius iusto esse cor, fumidorumque excrementorum plenum: quo tempore pariter & minor & rarior distentio fit, contractio uerò celerior. At si ipsum corpus cordis inciderit in intemperiem aliquam inæqualem, necessum est pulsus ipsius cordis, adeoque arteriarum omnium, uariè inæquales fieri. Siquidem & collectiua, & circa unum pulsum inæqualitas, in omni genere accidit. quòd* subita fiat in magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem, remissionem, crebritatem & raritatem, mutatio. Verùm in duritiam & mollitudinem, subita mutatio fieri unquam non

[Margin notes:]
Cor in peculiaribus pulsuum nullus erit inseparabilis.
Hecticæ febris quibus modis cognoscantur.
Cordis calor duplex.
Arteriæ habent motus principium à corde.
Arteriæ nõnunquam nõ eodem tempore à corde influentem facultatem recipere.
Cordis interdum uaria temperamenta.
Pestilentium febrium pulsum parum à naturali recedere.
Hecticarum febrium duo signa propria.
Febrientium pulsibus uniuersis adest semper celeritas.
Frigidam cordis temperiẽ qui consequantur pulsus.
Cor, si laboret inæquali intemperie, pulsus uniuersos uariè inæquales efficere.

potest. Non uibratus autem interdum & uibratus, subita quadã uicissitudine sese in affectibus excipiunt, adiuncta ad cordis intemperiem duritia uel tensione arteriarum. Porrò pulsus bis feriens, intemperiei corporis cordis propriũ symptoma est. Cæterũ si durities accesserit, tam hoc indicium labefactatur: nam in dicrotum conuertitur cõmunem plurium affectuum. At uibratus dicrotus gignitur, ubi pulsus qui absolutè est uibratus, diminuta sit longitudo. Dicrotus uerò non uibratus, æque est ac uibratus durus, sed talis per suam tarditatem efficitur, & corporum onus incumbentium. Iam uerò ubi cordis corpus præter modum est calidum, materiæ autem contentæ in eo frigidiores, aut etiã partes illi adhærentes, tribus id contingere differentijs potest. Aut enim illud tantò calidius est, quantò hæ frigidiores: aut multò illud calidius, quàm hæ frigidiores: aut minus illud calidius, quàm hæ frigidiores. Quarum prima differentia pulsum repræsentat ad unguem moderatũ, magnitudine, celeritate & crebritate. Ad remissionẽ autẽ tantum depellit, quanto spacio naturalem temperaturam uiscus ipsum reliquit. Sunt autẽ pestilentes non paucæ febres inde ab initio hecticæ, distantq; ab om̃ibus alijs febribus, quæ ex magna putredine oriuntur. Præterea mœrorem interdum sequuntur & iram à principio quædam hecticæ febres: alter nescio an unde ab initio fiat hectica. At successu temporis, multis alijs succedũt hecticæ, quas perpetua æqualitas satis manifestè declarat. Notitia autem firma in huiuscemodi affectibus ex urina quidem inuestigari nõ potest: ex pulsibus autem initio adhuc atq; primis diebus per febres hecticas nõ facilè cõparatur, cùm speciem cõmunem habeant cum diarijs febribus. Verùm elapso triduo, iam clariores fiunt etiam pulsuũ iudicio. Siquidem apertè hæ celeriores, quàm deceat, pulsus habent, tantoq; languidiores iusto, quantum calor increuerit. Deinceps de illis febrib. dicamus, in quibus cor calidius est, quàm uicina frigidiora. Nam in huiuscemodi affectibus, pulsus celeriores fiunt & maiores, & crebriores, languidioresq; iusto erũt. Longius tamen ad remissionẽ & celeritatem, minus ad crebritatem & magnitudinẽ, diuertunt à natura. Stabilis & cõstans harum generatio est, ut cæterarũ hecticarum. Quòd si non ita longè uiscus à natura desciscat ad calorem, uicina et longius ad frigiditatẽ: minores pulsus in his & rariores erunt: at celeritate uel similes erunt naturalibus, uel tardiores. Similes, si non multò frigidiora uicina sint: tardiores, ubi multò longiori interuallo, hæc ad frigiditatem à natura deflexerunt, quàm ad calorem cor. Remissio hic etiã quantitati caloris respondebit. At uerò si frigidius iusto sit ipsum cordis corpus, materia porrò, reliquaq; uicina, eo calidiora, erũt & hic tres numero differentiæ, & uariabunt pulsus in unaquaq;, sicuti superiores. Primũ æque refrigeratũ sit cor, ut incaluerunt uicina: tardior æquo erit is pulsus, si insignis fuerit alteratio: cui etiam remissio respondet. Cęterùm si uiscus sit frigidius omnino, quàm postulet naturalis modus, & uicina similiter calidiora, febricitabit utiq; homo,

Pulsus bis feriẽs, intemperiei corporis cordis propriũ symptoma est.

Pestilentes non paucas febres esse ab initio hecticas.

Hecticæ febres quæ nam ab initio fiant.

Hecticarum febrium notitiam ex urina inuestigari nõ posse.

Diaria febre uel putrida quãdo febricitabit homo.

nõ hectica tamen febre, sed uel diaria, uel ea quę humorũ putredinem sequitur.* Vtrasq; autem sunt propria signa.* Diariæ quidem coniunctæ cum frigidiore corpore cordis, si ex æquo à natura uterq; pulsus recesserit, nihilq; magnitudine à naturali differat, nec crebritate ferè, nec celeritate, ni utraq; insignis sit mutatio. Erit etiam tunc tantò languidior pulsus, quantò uiscus frigidius.* Eius autem quæ humorũ putredinem sequitur sunt indicia, par semper magnitudo in pulsu nõ tamen ut in eo qui secundum naturam erat nec eadẽ erit paritas in alijs generibus. Verùm ubi à natura * parum recessum est, nihil ferè: ubi maiori interuallo, apertè in contractione pulsus celerior fit. Iam etiam clarè in extrema quiete crebrior & lãguidior apparet tantò, quãtùm refrigeratum est cor. Fingamus rursus, magis refrigeratum cor esse, quàm uicina incaluerunt, sitq; febris ephemera: horum pulsus manifestè languidiores erunt, & minores: at tardi non perinde apertè, sed * pro ratione excessus, quo uicinis partibus est cordis corpus frigidius. Si uerò sit febris putrida, pulsus languidus aderit, perinde ut superior: sed illo etiã minor in distentione, tardiorq;: at contractio naturali celerior erit. Ponatur rursus tertium genus cõmutationis, hoc est, minus ad frigiditatẽ cor declinasse, quàm cõiuncta ad calorem: ac febrem esse diariã: pulsus habebit hoc corpus tantò quàm par est imbecilliores, quãto corpus cordis fuerit intemperatius: ac minores & celeriores naturali, sed maiores quàm celeriores: ad hæc crebriores erunt. Hæc om̃ia sunt accipiẽda, pulsibus nec in duritiã, nec in mollitudinem apertè mutatis. Omnes febres diariæ, in magnitudinẽ, celeritatẽ, crebritatemq; pulsus, quantũ in ipsis est, mutant. Nam si cõcurrat alius affectus, mistam oportebit mutationẽ esse, ex illa, & hac, quæ comitatur febrim. Similiter febres hecticæ, pulsus in easdem differentias conuertũt, quantũ in ijs est: ampliusq; in ijs mutatur celeritas. At quæ ortæ sunt ex putredine humorũ, in uigoribus utrunq; habent motũ celerem, & distentionis, & contractionis. Præterea crebritatem ex æquo mutant, cùm externæ quietis, tum internæ. In initio accessionis, non perinde, sed magis augent contractionis celeritatem. In incrementis cùm hanc, tum etiam externam quietem plurimũ concitant, ut pulsus in illa creberrimus esse uideatur. Atq; hi pulsus febriũ per se sunt proprij. Reliqui omnes qui febrientibus accidunt, alios potius affectus, quàm febres, sequuntur. Quorũ etiam affectuum sunt duo genera: aut facultatis, aut instrumentorũ uitium. Quippe ad causas uniuersas, quæ immutant pulsum, tria hæc sunt animaduertenda, instrumentũ, usus, & facultas. Porrò pulsus qui ab inflammatione excitantur, ab ijs quos humorum putredo efficit, sola distinguuntur duritia. Siquidem pulsuum ortorũ ex inflammationibus, durus occursus existit. Quare si durum occursum, quem efficit tensio arteriæ, discernere ab eo uales quẽ generat frigiditas atq; duritia, tres prædicere hunc causas præteritas poteris, potum frigidæ, meracius uinum, inflammationẽ. Siquidẽ indurescant ex immodicis frigidæ potionibus arte-

arteriarum tunicæ, & à uino immodicè poto exiccantur. Iam uerò febris hectica * rarißimè à principio oritur, quanquam eo tempore nonnunquam sint ortæ. Ad hæc, nec magnus pulsus, nec uehemens, unquam cum febribus hecticis coeunt sed si alterutrum habeant horum, minimè sanè sunt hecticæ. Si simul utrunque habeant, planè sunt diariæ, si quidem eorum contractio non properet. Propria est enim eius quæ sequitur putredinem humorũ, celeritas. Cæterùm in remißionibus accessionũ, celeritas contractionis exolutur: initio autem gignitur, ac per incrementum augetur. At ubi iam propè uigor adfuerit, ingens incrementũ suscipit distentionis celeritas, contractionis pari celeritate manente. Vbi uerò uigeat iam planè febris, in illa accessione ad summã celeritatem distentio peruenit, imminuturque celeritas contractionis. At uerò pulsus in utranque partem mutatio (si adiecerimus * distinctionẽ) accessionis initium nunciat. * Distinctio autẽ ipsa erit, si mutatio citra alienam occasionem acciderit. Atque occasiones quidem ipsæ, partim externæ sunt, partim ab ipso corpore oriuntur, quarum utræque sunt notæ. Verum clarioris doctrinæ gratia, appellabimus quæ procedunt ex corpore causas, unde uel facultas, uel instrumenta alterantur, antecedentes harum autẽ ipsarũ causas, quæ extra corpus positæ induxerunt alterationem, externas, seu procatarcticas. Porrò inæqualitas pulsuũ, quæ ferè inuadit unà cum accessionibus, compressarũ uel obstructarum modò arteriarũ, uel copiæ humorũ opprimentium facultatẽ, est signum. Quæ igitur pulsuum mutationes fiunt, dum cordis calor augetur, aut confluunt intrò humores, apertè accessionis initium annunciant, si quidem ab aliis occasionibus sint remotæ. Existimare autem conuenit, ubi acerrimus materiæ humidæ initio accessionis ad cor peruenerit, in primis quidem, mortis periculũ esse quod periculum maxima mutatio pulsuum in raritatẽ, tarditatẽ, paruitatemque, prenunciat. Nam si his insignis remißio successerit, extemplò peribunt. Sin autem absit remißio, contendit natura eam superare, atque arteriarum motũ maiorem, celeriorẽ, crebrioremque excitat ut uterque motus celerior quidẽ fiat, sed clarius contractionis, increscatque hic breui manifeste, donec augescat accessio. Tandem ubi materiam superauerit, calor quasi flamma succenditur: atque is est uigor accessionũ, ubi fuliginosum natura excrementũ, expiratione & cõtractione arteriarũ expellit. Quod uerò est ueluti cineritiũ, non perinde, quia crassum est, potest excernere, sed per insignes quosdam meatus educit. Hoc in partibus inflammatis, pus est: in ipsis uasis, sedimentũ urinæ. At si cor siccius quàm pro modo naturæ euaserit, unà secum omnes alterabit arterias id quod interdum in una animalis parte ipsis arteriis accidet, interdum autem in pluribus. Est cùm sint contrà quum cor affectæ ipsæ arteriæ, sed tamen eius affectionẽ recipiãt ita ut confletur illis medius quidam affectus in humiditate siccitateque. Præcedentes causæ quæ indurant arterias, sunt aqua sulfurea aluminosaque, & omnia breuiter quæ exiccandi uim posident.

Vigor accessionis quis sit.

Causæ indurantes arterias quæ sint.

Quæ quidem intemperies ubicunque arterias inuaserit, pulsum reddit duriorem. * In corde autem siccam intemperiẽ producit sicca uictus ratio, diutius administrata præterea medicamentorũ exiccantiũ tum esus tum potio, in quibus est uinũ merũ: ad hæc cibi potionisque abstinentia, immodicus labor, senũ, solicitudo, tristitiæ, diuturnæ uigiliæ, febris hectica, præ ceteris, marcida. Causæ humidæ intemperiei sunt œdemata, quæ partes diutius tenuerunt leucophlegmatiæ, quæ ipsum etiã cor mutant omnia denique principum uiscerũ œdemata cùm arterias humectant & cor, tum pulsus efficiunt molles. Pulsuum causæ mollitudinis mediocris sunt, ciborum copia humidorũ, multũ ocium, somnus longus, balneæ à cibo. At durorũ pulsuum antea ostendimus esse paruitatem, ut mollium magnitudinem * comitem quas quidem celeritas atque tarditas, crebritasque & raritas consequunt. Sunt autẽ primæ ac ueluti cõiunctæ causæ generationis pulsuũ, usus atque facultas. Porrò in corde nõ excitant tumores, qui pulsum duriorẽ efficiant, quemadmodũ in aliis uisceribus inflãmationes & scirrhi: siquidem prius homo correptus syncope intereat, in illorum tumorum auspiciis.

Cor exiccare quæ possint.

Humidæ intemperiei causa.

Pulsus molles & duros quæ efficiant.

Pulsuum generãdorũ primæ causæ sunt, usus atque facultas.

Cordi nunquã oboriri tumores qui pulsum duriorem efficiãt.

GALENI PERGAMENI
de præcognitione ex pulsibus lib. IIII.

RElIquum autem in hoc libro fuerit, cæterarum partium dispositiones, quibus cor consentiens cõmutat pulsus, omnes explicare suo ordine ubi hoc ante omnia admonuerimus, totius corporis pulsus, antequã cor consentiat parti prius affectæ, seu nõ posse ut in cõmunem alterationẽ trahatur in parte tamen aliqua, licet offensionẽ cor non percipiat, arteriarum motus uariari posse. Partes animalis respirationi seruientes duæ tantũ sunt, pulmo & thorax. Nutritionis multò plura quam duo instrumenta, iecur, uentriculus, intestina, lien, renes, & utraque uesica. Celerrimam cordi & omniũ maximam noxam, dat pulmo. Sedem habet enim omnium ei coniunctißimã, illique uasis quàm maximè affinis est, & confluens per maxima ostia in uentriculos eius. Quamobrem si quando solito calidior euaserit, continuò cor calfacit sicuti & refrigerat, frigidior effectus. At humiditatis & siccitatis intemperiem, non perinde ac illas, sed citius etiam has tamen, quàm cetera instrumenta, impartit. Vbi igitur ob pulmonẽ excalfactũ, cor prauum calorem contraxerit, pulsus efficit, quales solet usus auctus efficere. Qui affectus si sit diuturnior, in periculũ uocabitur illud, ne in febrem hecticam incidat. Atque perinde respiratio & pulsus alterabuntur, siue solùm per se cor intemperatum sit, siue consentiat pulmoni. Maiorem tamẽ in toto sinu thoracis æstum percipiet, qui ex pulmone laborat, calidiusque planè expirabit, & sitiet etiam altero magis, & calidioribus erit faucibus atque lingua, eaque maiori ex parte sicciore: quæ, si ingrauescat malum, cum asperedine quadam nigrescet. At si pulmo refrigeratus sit, cor ei consentiens, pulsus primò in eam alterationem adducet, quæ usum exolutum consequi-

Pulsum totius corporis, antequàm cor cõsentiat parti prius affectæ, pertrahi in cõmunem alterationẽ non posse.

Respirationis organa.

Nutritionis organa.

Pulmonis situs.

Cor pulmoni cõsentiens quales pulsus soleat efficere.

Pulmonis calida intemperie affecti notæ.

tur processu temporis, ubi hecticam frigiditatē contraxerit, pulsus excitabit, quales huic, si polleat, tribuunt. Cæterū quibus primus refrigeratus est pulmo, frigidam respirationē persentiūt. Si siccitate fuerit intemperatus pulmo, à primo pulsus penè nihil mutabit. tandē cōsentiente illi corde, ipsos duriores efficiet. His fauces, tametsi nihil sitiant, promptè arescūt. Humida intemperies uuidas reddit fauces, sitim extinguit, temporeq́ ad mollitudinem pulsus ipsos traducit. Atq; ex simplicibus his, discernere cōpositas intemperies licebit. At uerò fluxionū omniū quæ in pulmonē impingunt, cōmunis est inæqualitas pulsuū: uerū minor quidē, à subtilibus simul & paucis: insignior autē à crassis & uiscidis, copiosisq; fluxionibus proficiscit. quòd uidelicet hę magis obstruant, grauent, & cōprimant. Duriores q̃ oporteat fiunt pulsus, per intemperiem siccam, & inflāmatos induratosq; tumores pulmonis cōtrà, molliores, per œdemata. Frigida intēperies paruā, tardam, raramq; respirationē gignit, non aliter ac pulsus. At fluxiones frigidæ, pulsus similiter mutant: respirationē autem, nec paruā, nec tardam, nec rarā reddunt. Quia enim cōstrictus pulmo est, paucus spiritus recipitur: qui cùm naturæ nō faciat satis, cōtingit ut altera actio, statim celeris efficiat & magna. Respirationis itaq; * species est omnibus fluxionibus eadem: at nō omnibus accidit similiter suffocatio, * sed calidioribus omnibus magis quādoquidem largiorem attractu spiritū natura tum postulat. Solā intemperiem nullū suffocationis periculū excipit. Porrò si arteriæ tantū asperæ sint oppletæ, nihil pulsus duritia uariant sin læues, quia totius animantis arteriæ intendunt, pulsum efficiunt duriorem. Intemperies thoracis easdem alterationes inducūt, ac paulò antè illæ pulmonis tumores, pro multitudine & genere humorū qui efficiant eos. Variāt autē, quòd citius cor, ac magis pulmoni q̃ thoraci consentiat: & quòd interim pars thoracis affecta sit * musculus, interim succingens costas mēbrana. Maior siquidem tensio oritur, ubi duræ partes & spissa intumescūt. Vide etiam pleuriticī semper duriorem pulsum q̃ peripneumonici habent æqualem tamen, nō ut illi inæqualem. Iecinore affecto pulsus ex intēperie uariant, ut superius docuimus. Si excitati sint tumores præter naturā, conueniūt ferè etiā in his, sed minus ex inflammationib. indurescūt, quàm ex thoracis inflāmationibus, & tantò quidem, quantò quam ex pulmonis magis. Nunq̃ autem ex thoracis uel iecinoris tumore pulsus mollis gignitur, quòd nec instrumenta ea unq̃ œdemate pituitoso affligant. At cor consentit iecinori, uinculo cauæ uenæ. Consentit autē septo transuerso cor præter omnes alias thoracis partes, quòd ex ipsa caua uena in illud uenæ inserantur. Tensionē uerò nulla perinde alia pars infert arterijs, præcipue si neruosa eius pars sit affecta. Quòd si à solis excrementis * quæ in eo gignuntur, absq; febre intendatur, dolor ac dyspnœa ab ipso principio orietur, postea putrescentibus excrementis febricitabūt. Si ex fluxione quæ aliunde in ipsum decumbit (omnino autē hæc sit uel flauę bilis, uel calidi sanguinis & tenuis oportet: nam crassum sanguinē & pituitam lentam, propter densitatē, nunq̃ recipiat) necessariò hi delirabunt, pulsumq́ habebūt insigniter durū. itaq; etiam paruū, ac proinde creberrimū, cùm nimirum etiā copiosus sit calor. Iam uero omnia quę magnis pleuritidibus accidunt, respondent symptomatibus partis neruosæ septi transuersi tum quòd succingēs costas tunica multis neruis prædita sit, tum quòd adhæreat septo transuerso, membranisq; thoracē intersepiētibus, per quas ad cor continuat. Ac maximū sanè indicium exitialis pleuritidis est, si pulsus sit magnopere durus, ob idq; similiter paruus, & ob ambo hæc, caloremq; creberrimus. Pleuriticus nanq; cum tali pulsu est nullus unq̃ seruatus. Cæterū hi minus, quàm quibus inflammatū est septū trāsuersum, delirant: siquidem propius accedit ad cerebrū, diaphragmatis neruorū exortus. Ventriculus intemperie affectus, pulsus ita ut superiora immutabit. Si tumore secundū fundum, aliorū more. Si ad eius os is consistterit, pulsus ob neruorū multitudinem erit durior: non ita durus tamen ut ex septo transuerso, aut costas succingente membrana. Siquidem quia ij nerui insigni sensu præditi futuri erant, ob id molles & magni sunt cōditi, atq; à principio ipso producti. Igitur ob mollitie ipsorū, & quòd ea pars sit carnosa, nunq̃ ex ore uētriculi ita durus fit pulsus, sed tum paruus, tum creber: quia propter eximiū sensum defatigatur opinmū, deijciturq; facultas: quæ quidem ne paulisper quidem illic copiam humorū sustinet, sed degrauatur, pulsusq; inæquales, atq; interdum languidos efficit. Cætera instrumenta nutricationis, quę proprioria quidem sunt cordi, & magnis uasis ei copulata, celerius & magis id in cōsensum trahent: quæ remotiora sunt, & paruis affixa, minus & tardius. Eodem modo quæ dura & cōtenta, neruisq; prædita sunt plurimis duris, facile hæc duros pulsus efficiunt: quæ contra, molles. Quæ sensu uigent, utroq; incōmodo facultatem afficiunt. Porrò qui inclusi in spissioribus corporibus & constipati sunt humores, ij maiorem dolorem, q̃ qui in rarioribus & mollibus sunt, conciunt. At uerò si cerebrū, aut illius etiā meninges, laborēt inflāmatione, necessariò febris atq; deliriū sequitur: nō necessariò autem per aliarū capitis partiū inflammationes. Nam musculorū temporaliū inflāmationes, si magnæ sint, febres, deliria, spasmos, soporesq; frequenter inducūt, nō tamen semper: quippe si paruæ sint, nunq̃ talia symptomata excitant. Cerebrū ipsum ubi in morbosam intemperiem incurrerit, symptoma necessariò, q̃d intemperiei familiare est, inducit: in caloribus immoderatis, si quando soli per se acciderint, deliriū: si siccitati coniuncti, una cum uigilijs. Vigilia siquidem propriū est siccitatis symptoma: ut humiditatis, somnus profundus ac relinquere graviōis, fatuitas. Cæterū si cum frigiditate humiditas coeat, altus sopor inducit. Si uerò lōgè calidius humidiusq; cerebrū, q̃ sit æquū, euaserit, sopor uigilijs atq; delirio iūctus oriet. Vehemens frigiditas cerebri, siccitati coniuncta, motu priuat uniuersum corpus. Si cerebrū admodū calidū sit, nec adsit siccitas, * in cōsistentia arteriæ pulsus moderati erūt: magnitudine uerò,

Fluxionum omnium in pulmonem irruentiū, cōmunis est inæqualitas pulsuū.

Pulmo frigida fluxione infestatus qualē edat respirationem.

Fluxiones contracta pulmone eadem conatatur species respirationis.

Thoracis intemperies, tumore q̃ qualem pulsus alterationem inducant.

Iecur affectum quales pulsus producat.

Oedemate nec thoracem, nec iecur infestari unquam.

Cor consentit hepati, uinculo cauæ uenæ.

Cor qualiter cōsentiat septo transuerso.

uerò, celeritate, & crebritate hactenus superabunt, quatenus prauus calor natiuũ excesserit. Si nõ modo sit calidus, sed siccus præter naturã, strium utiq; etiam tenuis meninx, quæ tegit cerebrum, in eandẽ affectionẽ incidit, unaq; cum ea omnes nerui atq; arteriæ: inde pulsum nanciscũtur duriorẽ, quòd earũ tunicæ & exiccent & contendant. Quòd si ex biliosi humoris affluẽtia cerebrum in affectũ calidũ & siccũ deuenerit, etiã magis tenduntur arteriæ. si uerò ex calidi ac ueluti feruẽtis sanguinis, siccitas minor & maior tensio cũ ipsas meningas corripit, tum neruos atq; etiã arterias. Si igitur arteriæ corpus cum siccitate uideatur durius, alterutrũ est existimandũ obsidere ipsum cerebrũ, uel intemperiem calidam & siccam, uel copiam bilis: inflammationẽ autẽ, si cum tensione. At si cum ambabus dispositionibus, affectũ puta cõflatum esse ex sanguineo & bilioso humore. Ac delirant sane omnes in huiuc modũ affecti modicè tamẽ qui sola intẽperie laborant, habentq;
integras omnes uoluntarias actiones. Qui uerò à bilioso humore affliguntur, nõ eas habẽt infirmas, sed delirãt impetius. Qui ex *atra bile feruescẽte ob putredinẽ id patiuntur, facile mente alienantur: quorũ pulsus etiã sunt duri, siccitatis atq; tensionis ratione: simulq; parui ob duritiẽ, & iusto celeriores, quia febriũt: necnõ crebri, quòd usui nõ fiat satis. Humida uerò intemperantia cerebri, molles tẽpore efficiũt pulsus, somnolentumq; hominẽ. Si ad illas febrilis calor accesserit, morbus appellatur lethargus, pulsusq; speciẽ referet arteriæ cõtentæ, quanq; illa sit mollis. At magni pulsus in morbis huiuce omnibus hactenus erũt, quatenus auctus sit calor. Celeritas aut omnino minima est, aut his nihil prorsus intenditur crebritasq; similiter. Si uerò ex bile simul & pituita ple affectus sit mistus, nec prorsus uigilant, nec alio sopore tenentur, sed somnolenti desipiunt, genasq; attollere nequeũt: quare pulsus eorũ etiã sunt miscellanei. Si morbosa frigiditas citra materiã in cerebro oriatur, cui cor cõsentiat, *minores, tardiores, atq; rariores æquo pulsus ædentur, idq; absq; ulla tensione. Sin autẽ cum ea intẽperie materia etiã melancholica affluxerit, aut crassa & glutinosa pituita, fiet ut arteriæ tendantur, ac proinde pulsus durior uideatur. Si humida & flatulenta pituita comitata sit intemperiem, sine tensione molliter pulsabit arteria. Si mista fuerit pituita, simul mollis erit, & nõnihil intẽtus pulsus. Neq; autẽ obscurũ est, quin si pulsus sit mollior, erit etiã maior quàm antea. Subtilis meninx quæ* distinguit cerebrũ, absq; illo perpeti dictorũ quicq; nõ potest, neq; etiã absq; meninge cerebrũ: sed statim sibi affectũ ultrò citroq; cõmunicant. At dura meninx, quia longissimè à cerebro dissita est, affecta esse sola potest. Cuius affectus si insignis sit, ut cor ad cõsensum atq; arterias solicitet, pulsus, quemadmodũ in affectibus cerebri, alterabunt. Calidi itaq; affectus illius usum augent: frigidi eũ hũc remittũt, tum arterias sensim indurãt, præcipue eas quæ cordi sunt altiores. Sicci intentũ & durũ pulsum efficiũt, humidi mollẽ attamen nõ ita mollẽ & durũ, ut cerebrũ, sed duriorẽ & minus mollem. Siquidem corpora sua spõte dura, si in affectus induratiua inciderint, maximã cõtrahent duritiẽ. Quæ autẽ natura sunt mollia, si in humectantes & soluẽtes inciderãt, semel iam emittunt atq; mollescũt. Sin dura arripiant affectibus humectantibus, aut mollia indurantibus, nequaq; assequuntur extremũ sibi cõtrarij status. Porro qui cerebri & pulmonis gratia molles sunt pulsus, ita sunt molles, ut nullus alius. His præ cæteris minor est ille, qui ex iecinore & liene oritur œdemate affectus. Nam scirrho etiã hæc uiscera obsessa, pulsus satis duros efficiũt: minus, si sint inflãmata, quàm si laborẽt scirrho. Cerebrũ atq; pulmo, fortassis ne scirrhũ quidẽ admiserint: duris enim corporib. & spissis hic affectus, non raris & mollibus familiaris existit. Igitur affectus supra omnẽ modũ frigidi, pulsus duros efficiũt, alioqui nequaquàm. Ad hæc arteriæ minores affectu, promptius in mollitudinem atq; duritiẽ transeunt. Quæ uero longius dissitæ sunt, aut si cor interpositũ adsit, minus. Quod si teneas, non est quod dubites in cæteris morbis faciei, colli, & artuum, quales pulsus gignantur. Nam pars affecta si sit spissa atq; dura, pulsus efficiet duros, siue inflãmata, siue scirrho affecta, siue supra modum refrigerata ipsas arterias solicitet. Si sit carnosior, eaq; uel inflãmata sit, uel scirrho induruerit, duros quidem, sed minus superiorib. Sin œdema habuerit, molles. Cõsentient autẽ arteriosis celerius uiciniq; omnes arteriæ, & cor neruosis secundũ has: tardissime autem uenosis. Iam uerò cum insignis lien scirrho esset affectus, frequenter cõspeximus nõ consecutam aquã inter cutẽ, quæ indurato iecinori necessariò succedit, fitq; tum pulsus præditus signis utriusq; affectus, existens partim mollis, partim durus & tensus. Oritur porrò hydrops ob hæmorrhoidũ mensiũq; immodicã uacationẽ, aut suppressionẽ insolitẽ. Testes, etsi *extra inguina sint, statim tamẽ febres propter uasorũ uicinitatẽ accendũt. Etenim superne à renũ regionibus uena & arteria descendũt per peritonæi foramina ad testes, ista sane magnitudine insigni. Prætere ea ipsa erythroides tunica adnata peritonæo est. ob idq; si sit inflammata, pulsum efficit durũ, ac proinde minorẽ. A testibus inflãmatis nõ perinde durus oritur, sed magnus tamen, febris ratione. Quæ enĩ partes arteriosæ & uenosæ sunt, maiores pulsus excitant: quæ neruosæ, aut omnino nihil, aut paruos: at tetanos & spasmos generãt.

Ac præsentiũ quidẽ cognitio nihil est aliud, quàm affectuũ inuentio. Cognitio autẽ præteritorũ est inuentio causarũ, quæ induxerũt affectus. At ex præsentibus præsagia* futurorũ sumuntur. Vnum igitur ac primũ quod præcognoscere cupimus, est, qualẽ exitũ habiturus sit morbus. Secundũ, quo tempore iudicabitur ad salutẽ aut mortẽ. Tertium, quinam modus erit aut salutis, aut mortis. Quæ oĩa ex* dispositionibus ijs præsagiunt, ex quib. morbi genus, & facultatis imbecillitas, uel robur, dignoscitur. Morbus porrò cognoscitur ex loco affecto, eiusq;* dispositione. Facultas ex cõmodo temperamẽto, uel intemperie corporũ solidorũ. Nam si imbecillitates quędã ob spiritũ accidũt animalẽ, breues sunt illæ, & symptomatũ ratione cõsequunt. Ergo si facultas uigor morbi sit sufficiendo, homo necessario seruabitur: si

Delirium quo modo affectus sequatur.

Cerebrum per humidas intemperies ...

Lethargus quomodo ...

Meningem tenuem affici nõ posse absq; cerebro ... contra neque ... illa ... duriorem affectum ... pulsus ...

Pulsus mollissimos esse, qui ex affectu cerebri & pulmonis oriuntur.

Scirrhus duris tantũ corporib. familiaris existit.

Partes spissas & duras, pulsus duros efficere.

Aquam inter cutem necessariò succedere indurato iecinori.

Hydropis causæ.

Testes inflammati cur statim febres accendunt.

Cognoscere quæ nunc oporteat.

Morbus unde cognoscitur. Facultas unde cognoscatur. Salutis ... quando adsit, et quando sit desperata.

quidem nihil* delictũ fuerit extrinsecus. Sin autem facultas sit impar, moriatur is est necesse. Iam uerò qui sunt euasuri, eo liberabuntur tempore, quo natura morbũ superauerit * absolutissime. Qui autẽ sunt morituri, tunc peribunt sane, cùm facultas adeò uincetur à morbo, ut functio aliqua necessariarũ ad uitam penitus extinguatur. At ratio tum salutis, tum morbi, indidem etiã præscietur. Porrò functiones requisitę ad uitam, ubi extinguunt, hæ quidem suffocant, hæ uitalem facultatẽ prosternunt: aliæ simul & hanc prosternunt & suffocant. Quæ igitur facultatẽ uitalem suffocant, à thoracis, pulmonis, asperæ arteriæ, gutturis, faucium'q; procedunt * dispositionib. nõnullæ etiam in ipso corde cõsistunt. Quæ facultatẽ prosternũt, ab stomachicis dispositionibus (quas sequit syncope) hepaticis'q; diuturnis, ob quas * ciborũ usu nõ promouentur, prætereà ex longis doloribus, uel uehementibus, ad hæc ex omnibus hecticis febribus, ac breuiter cordis ingenti intemperie ortæ, deijciũt illam. Similiter animalis facultatis imbecillitates quidẽ comitantur maximas intemperantias cerebri: quæ uerò ueluti suffocationes sunt, tum repletiones uentriculorũ illius, obstructiones'q; meatuũ illuc ducentiũ. Proinde cũ status facultatis ad unguẽ perspectus sit, locus'q; affectus, ac illius dispositio, hic ad futura prænoscenda peritissimus erit. Cognoscitur autẽ ipsa facultas & ex actionibus, & ex intemperie agentiũ. At uerò ubi omnes pulsus per se languidi sunt, facultas uitalis est imbecilla: id quod accidet per uniuersum corpus, si ipsum cordis corpus intemperatũ fuerit: in una parte, si sola illa pars. Vbi uerò earundem arteriarum nũc languidus pulsus fit, nũc uehemens, facultas nõ est per se quidẽ imbecilla, sed abundantia humorũ degrauatur: quæ inæqualitas ob eandem occasionẽ fit & in cæteris differentijs pulsuum. Cæterũ si pulsus uehementes & magni, numero cõtrarios uincant, minus facultas à copia ipsa offenditur: sin parui & languidi, magis. Prætereà inæquales in uno ictu, si fines motuũ ualidiores & celeriores efficiant, iudicant facultatẽ robustiorem cæteris, qui languidiores & tardiores effecerint. Si uerò in tali constitutione altus pulsus uideatur, statim is magnus erit, ostẽdet'q; naturam plenitudine superiorẽ. At languidus pulsus nunquã altus exstitit. Verũ magis & minus uehemens, quò altior simul & uehementior euaserit, robur facultatis, motum'q; minime impeditũ declarat. Omnes igitur huiuscemodi pulsus iudicium morbi cum excretione futurũ indicant. Quare cõtractionis motus est spectandus: ea siquidem semper abijcit priorẽ illam celeritatem, idq; nunc magis, nũc minus. Melior autẽ iudicatio expectari solet, contractionis celeritate plus exoluta. Quòd si etiã signa cõcoctionis accesserint, optimã iudicationẽ hic status promittit. At pulsus magnus & uehemẽs, si nõ præcedat eum inæqualitas, nõ semper excretionẽ portendit. Altus autem semper quidem, sed si inæqualitas nõ præcesserit, modicas excretiones prænunciat: copiosas, cùm multas sequatur inæqualitates, quæ declarent facultatem copia onerari. Non est autem eadem facultas uitalis & nutritiua, naturalisue. Illius siquidẽ hoc unũ opus est, generatio pulsus. Naturalis, id quod familiare est ad nutritionẽ, allicere, & quod est alienũ, excernere: prætereà retinere, alterare'q; familiare alimentũ. Hęc quippe ad nutrienda corpora desiderantur, sicuti ad uitam caloris mediocritatẽ tuendã, distentio & cõtractio cordis & arteriarũ. Quam facultatem neq; in stirpibus inuenias, neq; in animalibus frigidis: cuius generis sunt ostrea, & quæ petris, uel alijs solidis corporibus adnascunt. Animalia calida, maxime sanguine prędita, aperiissimam hanc facultatem, & uehementissimã obtinent. Hæc in cõtractionibus pulsuũ tantũ eijcit excrementũ fuliginosum, quod obesse potest caloris mediocritati: in distentionibus item, quod se refrigeret, allicit. Altera facultas nutritiua, cõueniens attrahit alimentũ, excernit'q; incõmodum. Distincta igit facultatũ principia sunt, ipsæ tamen mutuò in singulis ususmentis inter se cõfunduntur. Nam arteriæ, quatenus nutriunt, facultate nutritoria gubernantur: cuius excernere alimenti excrementa est munus: * quemadmodum alterius uitalis, fuliginosa excremẽta expellere. Quæ cùm abundant, maximam simul & celerrimam contractionẽ ipsæ arteriæ moliuntur. Vbi uerò nulla hæc excremẽta fuerint, humores autem, qui putrescebãt ante, sint a lecenti coctionem, ab altera naturali in concoctione excrementa expelluntur. Quæ facultas sane nõ per solas arterias & uenas dispergitur, sed per omnia animantis membra, per'q; carnem, neruos, ligamenta & ossa, disseminatur. Hæc igitur est illa facultas, quæ iudicationes efficit: cuius quatenus arteriæ participes sunt, nutrimenti excrementũ expellunt. Altera à facultate pulsatrice, quam solæ ipsæ obtinent, in contractionibus recrementũ fuliginosum explodunt: distentionibus autem refrigeriũ alliciunt. At usus nõ perpetuò particularis est actionis, sed præpollentis usus excellit nonnunquã. Itaq; ex se etiã pulsum figurat, si quidem et facultas respondeat. At uerò si fumidum excrementũ præpolleat, contrahitur plurimũ: distenditur autem non plurimum cor cum arterijs, sed hactenus dum trahat, ut satis refrigerari ab extrema cõtractione suppetat. Sin autẽ paucus fuerit fumosus calor, copiosissimus autẽ mundus & purus & quasi flammeus, in plurimũ distenduntur: at contrahuntur cateruis, qui uetus satisfiat alteri ulut. Quin e semper æqua magnitudine distentio fit & contractio, nisi casu nobis admonentibus diginis, fiat repentina mutatio. Vnde altus pulsus excretionẽ significat, cõcoctis qui inducebant febrẽ humoribus superuenieus. Semper enim omnis excretio, naturę lege perfecta, sequitur concoctionẽ: quippe secundum uentrem cõspicitur natura excrementũ à concoctione excernere. Cæteras excretiones quę ubi concoctionem præcedunt, nunc quod uellicet ab illis quæ cõtinet, nunc quòd degrauet, ante tempus cõcoctionis moliri cogitur. Haud aliter totius corporis facultas, postea quã satis familiarem succum singularum partium cõcoxerit, tum demũ excrementorum excernit, nisi quod eam irriter importune. Copia excrementorũ, tum ex plethoricis signis quę præcesserint, tum ex præsenti caloris inflammatione

Functionum requisitarũ ad uitam, tres differentiæ.

Prænoscendis futuris quis sit peritissimus medicus

Facultas unde noscatur.

Pulsuũ languor quando per uniuersum corpus, & quãdo in una parte accidat

Crisim morbi cum excretione, qui pulsus indicent.

tione prænoscit, ob quē ipsum calorē pulsus magni uidentur & alti. Quare pessimæ omniū sunt excretiones, in quib. pulsus est minimè magnus: at celer in cōtractione. Porrò autē si etiā se plus intrò recipiat, fumidi excremēti affluentis in primis est nuncius, simulq; morbi crudi. Si præterea sit pulsus languidus, syncopæ periculum imminet. Si uerò pituitosior sit morbus, cùm ab inæqualibus pulsibus mutatio fiat in pluies uehementes & magnos, iudicatio fiet per abscessum.

GALENI PERGAMENI de diebus decretoriis lib. I.

Vò solutiones morborum qui non paulatim, sed subito finierūt, certas esse cognoscamus, aliqua excretio copiosa, uel insignis abscessus* desideratur. Nam qui morbi citra hęc finiuntur, in iis recidiua timenda est. Quare tunc ægrū modis omnibus obseruare oportet, ne quæ omnino sanis uel in cibo, uel in potu, uel balneis, uel motu, uel denique in aliis quibuslibet concedimus, agere ipsum permittamus. Si nanque cōquescens morbus exiguus fuerit, forsan ob tam exactam uictus rationem prorsus subsederit, ut postea nunquam reuertatur. At si malignior exstat, etiā tunc, cùm hoc medēdi modo usus fueris, redibit, sed tamen non cum summo discrimine. Si uerò tanquam planè solutū neglexeris, euadet multò grauior quàm antè. Firmā itaque solutionē uehementis morbi, oportet solutoria signa precedāt. Præcedunt autem ipsas criticas excretiones abscessusque, grauia quędam symptomata, ac nō mediocris in ægri corpore perturbatio: adeò ut nihil illi ab iis distare uideātur, qui in foro de capite iudicantur. Quam sanè turbationē subitam, nos appellamus crisim: eamque finire interdum quidem ad salutē, interdum autē ad exitiū, affirmamus. At uerò ipsæ crises singulis diebus accidunt, sed neque pares numero, neque ex æquali fide. Hoc intercedit etiā discriminis inter illas, quòd aliæ salubres, aliæ perniciosæ accedant. Quædā enim cum pluribus & difficilioribus symptomatibus, & maiori certamine, nōnullæ statim ab initio tutissimè eueniunt. Quinetiā in hoc plurimū differunt, quòd hæ deficientes, illæ perfectę sunt: nec minus, quòd aliæ certis statisque diebus iudicatæ prius, fiūt aliæ repentè, & ex improuiso eueniūt. Tot autē iudicioriū, quot dierum decretoriorū, differentiæ existunt. Cæterū in duodecimo & decimosexto, nullum unquam iudicatum uidi. In septimo, ne uel numerare omnes adhuc possum. In sexto iudicātur, sed cum difficilibus symptomatis, & periculo nō mediocri: ad hæc, absque fide, imperfectè, obscurè, siue notis, & ad perniciem. Etenim multi morbi iudicanī septimo die absolute pariter & securè, aperteque, & cum signis salubribus: duodecimo autē rarò adeò, ut nobis nōdum sint uisi. Porrò imperfectā iudicationē uocamus, ubi ex morbo quippiam relinquitur: infidam siue incertam, quā morbi sequitur recidiua: periculosam, quæ cum grauibus symptomatis accidit: obscuram, quæ citra excretionē, uel euidentem abscessum euenit: siue signis euenire dicitur, quæ à nullo priore die indicata est: mala, quòd in ægri perniciem omnino desinat. Rursus absolutam eam dico, quæ ex morbo nihil facit reliqui: fidam, firmā, securam, certam, quæ redit nunquam: tutam, quę sine periculosis symptomatis accidit: manifestam, cui excretio quędam, aut abscessus insignis atque cōspicuus adest: cum bonis accidit signis, quæ ab* indice die præmōstrata iam fuerit: bona deniq; est illa, quæ in sanitatē desinit. Cæterū nō sat est, rarò uidisse diem aliquem iudicantē morbos, ut is decretorius dicatur, sed oportet in illo crebrò iudicia fieri prætereaque crisis sit bona, perfecta, secura, manifesta, tuta, necnō præmonstrata. Quis igitur uel septimum, uel undecimū, uel decimumquartū, uel alios quosdam eis similes, nō dixerit decretorios? nemo, opinor, cùm omnes notæ iudicationū in illis adsint. Est enim decretoriorū dierū natura quædam propria & eximia. Quare cognitio ipsorum, ad curationes morborū nō leue momentū adfert: ne uidelicet iis timeamus, qui fidis diebus sunt iudicati: aut tenuem uictum eis iniungamus: neue perfidis iudicatos diebus, parū accuratè obseruemus. Primū igitur omniū dierum decretoriorū septimū dicimus, idque nō numero, aut ordine, sed dignitate & potentia: omnes quippe decretoriorū nonas sortitur. Nam plurimos iudicat, & absolute item cum manifesta excretione, uel abscessu, & sine periculo uehementi: estque ut plurimū quartus index illius. Nam si uinæ, uel sputi, uel deiectionis, uel appetentiæ, uel cogitationis, uel sensus mutatio manifesta in quarto die cōtigerit, rationi consonū est, ut similis iudicatio cōsequatur illam in septimo: bona uidelicet, si ad salutem: mala, si ad mortē mutatio illa aspirauerit. Plerunque itaque bona iudicia eueniunt in septimo: quanquam nōnulli etiam in eo moriantur, alii eiusdem conuersione ad peiora uergentes, in sequenti quodam decretorio intereant. Sextum uerò diem, quantò pauciores in eo iudicantur, quam in septimo, tantò eum maligniorem inuenio, ut qui fere ex aduerso natura septimo oppositus sit. Quinetiam qui in quarto ad peiorē statū reciderint, plerique sexto moriunī. E contrario rursus si bona conuersio cōtingat, septimū expectabit. Quod si rarò interim ad meliora conuersionē in quarto die factā excipiens sextus, eam iudicauerit, dici nō potest quanta cū perturbatione, periculo, & metu id fiat, quasi æger statim adeò fato sit functurus. Nam si quæ excretio accidat, omnino consternanī, pulsus ipsorum cōcidunt, color abit, tremunt & collabuntur. At septimus dies, pro excretionis portione reficit semper ipsos magis ac recreat. Præterea sexto die maligna, acria, fœtidaque* maiori ex parte tum deiciūt, tum uomunt: rarò autē sudores æquales, toto manātes corpore, calidique uisunī: quales si quando oboriantur, *intercipiuntur. Interdū parotides malignæ, uel arcuatus morbus, uel alius quidam abscessus, alterū certamen, quo discutiatur requirēs, emergit. Sed neque in urinis boni quicquam inuenieris. Etenim crudæ, decolores, tenues, boni nihil, quod subsideat, habentes, sed copia tantū conducens, in die sexto uisuntur. Atque hæc moderatissima leuissimaque sunt, quæ illo die incolumi futuro cōtingunt. Nam plurimos

Decretorii dies qui existant.

Decretoriorum dierum cognitio ad curationes morborum nō leue momentum adfert.

Septimus dies est inter decretorios præcipuus.

Septimi quartus est index.

Sextus dies quāto malignior sit septimo.

Sexto die quales excernātur.

alios syncope statim corripuit, uel sanguinis larga effusione, aut euacuatione immodica exanimauit, uel in catochen aut insaniā perduxit, aliquos denique perniciē insanabilē conciliauit. Mihi sanè frequenter in mentē uenit septimi diei naturam regi cuipiam assimilare, sexti uerò tyranno. Ille siquidē longe clementior, ceu benignus aliquis princeps, iis quos iudicat, uel supplicij partē adimit, uel illustrat uictoriā: hic è contrario, uel pernicie illius, quem iudicandū suscipit, gaudet, uel salute dolet, quæritque ubi animū expleat, & malè ægrum, qui in ipsum incidit, tractet, & longa punitione exerceat. Est itaque sextus dies decretorius quidē, sed malus, quemadmodū septimus, bonus. Cæterū sexti diei ut septimi quartus etiā est index. At uerò naturā septimi, maximè imitatur decimusquartus. Proximi his sunt nonus, undecimus & uigesimus: prope hos uerò * septimusdecimus & quintus: post hos quartus: hunc sequuntur tertius & decimusoctauus. Sexti autem naturā nullus exactè aliorū dierū imitatur. Si aliquando in octauū diem, uel decimū, subita morbi solutio incidat, similis ferè ei est, quæ sexto accidat. Verū rarò in his soluitur, nec cum fide, nec bene, nec perfectè, sed obscurè simul & cum notas quæ alterius esse naturæ cum supradictis apparēt. Quemadmodū autē in his subitò morbus nō soluitur, ita neque in duodecimo, sextodecimo & nonodecimo. Medius autē inter eos qui subitò morbū nō soluunt, & eos qui subitam iudicationē faciūt, uidetur mihi esse decimustertius. Atque huiuscemodi quædam dictorū dierū, ad uigesimū usque differentia est. Cæterū cùm exactum morbi principiū statuere semper sit laboriosum morbis iis, in quibus obscura principia sunt, omissis, decretorios dies in manifestissimis experiamur: initiū morbi tempus illud in uniuersum existimantes, cùm ægri manifestè incipientes febrire decubuerint: id quod cœnatis, & exercitatis, & lotis, facillimè subitoque plerunque cōtingit. In quē sane modum Hippocrates iudicationes plas, à primo die quo febricitauit homo, nō ab illo quo doluit capite, uel eiusmodi aliud quippiā est passus, accuratè explorauit. Quin in principiis huiusmodi experientia dierū decretoriorū sit medicis ita. Porrò quemadmodū undecimus quartidecimi est index, ita septimi quartus. Si igitur uel quarto uel undecimo facto indice, crisis quolibet modo attigerit uel septimū, uel decimūquartū, illorum ipsam crisim esse, arbitrari est opus. At si iudicium extra illos dies cadat, ut neque in illis incipiat neque cōpleatur, constat nō adhuc esse decernendum, morbū in septimo aut decimoquarto iudicatum fuisse: uerū in alio quopiam die, qui totā crisim in se comprehendat. Quod si nullo indice prius habito, crisis cōtingat subitò, duos attingens dies, utrum illam sit distinguas, proportione accessionū, natura dierū, numero decretoriorū temporū, ac tempore iudicij exploratis. Sic autē exploratur accessionū proportio. Nam si æger diebus imparibus laborauerit magis, dies imparis erit magis propriū iudiciū: quemadmodū paris, si paribus: quandoquidē in accessionibus iudicia maiori ex parte cōtingūt. Dierū autē natura obseruatur hoc pacto. Si ambigas utrū noni diei, uel decimi sit iudiciū, si quidem salubre, perfectum, atque sine periculo sit, noni est magis: si imperfectum, malū atque periculosum, decimi. Quod uerò ad numerū decretoriorū temporum pertinet (sunt enim tria ferè decretoriæ accessionis initium, decretoriæ motionis principiū, ac denique ipse iudicij finis) qui dies sibi tempora duo uendicauerit, magis sibi iudiciū assumit. Sic & ipsum tempus iudicij, in quo die longius fuerit, illi magis iudiciū attribui debet. Si itaque quatuor hæ notæ uno die introducantur, huic tu quoque iudiciū attribues. At si una ex his reliquatur, ei ascribes similiter, sic tamen ut iam alterū etiam diem existimes ipsius crisis esse participem. Si uerò æquales sint notæ, iudiciū utrique diei putabis esse cōmune. Interim non duos modò, sed tres etiā dies iudiciū attingit. Ac tūc sane, quantū ad temporis longitudinē attinet, medius est præferendus: nō tamē uniuersum ei iudiciū tribuendū. At uerò si præceps ac subita in ægrotantis corpore perturbatio, morbi solutionē præcedēs, crisis sit appellanda, utique nec primū, nec secundum diem, decretorios esse censebimus. Sin autē solutio simpliciter appellanda est crisis, hi quoque erunt decretorij. Quare omnes febres diariæ solutionē partim primo statim die, partim secūdo nanciscuntur. Ad hæc perturbatio illa, quæ subitam exactam solutionē morbi, absoluto sermone dici crisis meretur. Aliam autē nulla absolutè: uerū quæ ad perniciem tendit, mala crisis: quæ autē insigne quidem momentū attulit, morbū uerò exactè nō soluit, deficiens crisis dicatur. Alia quæ insigniter ad peiora declinat, imperfecta simul & mala. In uniuersum autē, quæ omniū crisium notas sortitur, crisis absoluta uocatur: aliæ autē, cum appositione nominis appellabuntur. Quod pertinet ad decretorios dies post uigesimū, equidem uigesimo uigesimūprimū postpono, licet enim illi præposuerit Archigenes. Similiter uigesimumseptimū uigesimooctauo antepono. Habet præterea & trigesimusquartus nimirum nonnihil negligendum atque hoc minorē quadragesimus. His minus decernūt uigesimusquintus & uigesimusprimus, & multò adhuc minus trigesimusseptimus: ut inter dierū decernentiū, & eorū qui non decernunt, medio collocatus esse uideatur, magisque ex nō decernentibus esse. Reliqua multitudo dierum inter uigesimum & quadragesimū, prorsus facultatis decernendi est expers. Sunt duodecim numero: nempe uigesimussecundus, uigesimustertius, uigesimusquintus, uigesimussextus, uigesimusnonus, trigesimus, trigesimussecūdus, trigesimustertius, trigesimusquintus, trigesimussextus, trigesimusoctauus, et trigesimusnonus. Atque usque ad quartumdecimū quidē, in ijs quæ sunt perturbationes in morbis proximo loco succedūt, quæ usque ad uigesimum habent: quæ post hunc ad quadragesimū pergūt, paulatim uehementiā remittūt. Dies autē oēs post quadragesimū, prorsus languēt, concoctione potius morbos & abscessibus, quàm crisibus, terminantes. Accidūt in his quoque per excretiones iudicia interdum, sed rarò, nec magnā habentia efficaciā: & frequenter iudicia ipsa pluribus diebus cōplentur, maximè cùm in abscessum deuenerint. Ac cæteros quidē post quadragesimū dies

Septimus dies assimilatur regi. Sextus dies tyranno similis.

Quartus dies ut septimi sic sexti etiā est index.

Septimum qui dies imitentur. Sextum diem qui referant.

Dies qui subitò morbū non soluunt.

Principium morbi inuenire, laboriosum existit.

Initium morbi quod sit.

Undecimus quartidecimi est index. Quartus septimi est index.

Accessionū proportio quomodo exploranda sit. Iudicia maiori ex parte in accessionibus fiunt.

Decretoria tempora.

Crisis quæ.

Dies post uigesimum.

dies, cõtemnere uidetur Hippocrates: sexagesimi tamẽ, octogesimi, centesimiq; rationẽ habet. Ab ijs alios quidem septẽ mẽsibus, alios septẽ annis finiri ait, alios uerò in binis aut ternis hebdomadis, uel in ternis. Vbi igitur morbus acutus nullum signũ periculosum portendat, & quarto die euidens quædã cõcoctionis nota apparuerit, septimo crisis futura est. Quare signa periculosa salutariaq; in primis sunt cognoscẽda, unà cum coctionis indicijs, ut hæc præsagire ualeamus. Porrò si periculosa symptomata quarto die adsint, unà cum nota coctionis, iudiciũ, si parib. diebus accessio fiat, sexto expectandũ est: quod si hunc excesserit, octauo: si imparib. diebus, septimo. Bonis signis apparentib. septimo die discutiet morbus: at letalia signa, cum cõcoctionis notis coibunt nunquã. Hæc autẽ nõ minus quàm periculosa & salutaria inspicienda sunt: quia si quarto apparuerint, septimo aderit mors quæ crisis est mala. Cæterũ animũ aduertere necesse est letaliũ signorum magnitudini & copiæ. Si namq; multa & magna die quarto euenerint, accessionibus distinguendũ erit de morte futura, cognoscendũq; hominẽ sexto die moriturũ, si diebus paribus ipsa accessio sit facta: quemadmodũ si imparib. septimo. Interdũ sextus hominẽ iugulat, uel si accessio cõtigerit in imparibus, idq; propter morbi celeritatẽ, magnitudinẽ, & symptomatũ in quarto die euenientiũ copiã. Est itaq; quartus dies suapte natura index septimi, hoc est, si nihil extrinsecus accidat, quod inclinationẽ illius intercipiat. Etenim ubi malũ aliquid extrinsecus præter spem euenerit, morbusq; peracutus fuerit, & uires ægri imbecillæ, signũ malum, quod quarto die se ostendit, septimũ diem non expectat: uerũ sexto morietur æger, præsertim si paribus diebus accessiones inuaserint. Quòd si nihil extrinsecus sit erratũ, & morbi motus haud ita præceps & uelox, ægerq; ualidus sit, si quidem manifestũ in quarto die malum iudicium fuerit, septimo interibit: die si uerò obscurũ, excedet hunc quoq;. Iam uerò si accessiones paribus diebus contigerint, octauo: si imparibus, nono æger decedet. At si quarto die bonum iudiciũ uideatur, in nullo autem æger uersetur discrimine, fieri non potest, quin septimo die iudicetur morbus, si nihil extrinsecus sit peccatũ. Cõmittuntur autẽ quædam peccata, interdum quidem ab ægro, interdum ab ipso medico est cum assistentium culpa, & ob ea quæ extrinsecus accidunt, similiter delinquatur circa ægrum, unde uirtus diei obscuratur: id quod perpendens Hippocrates ait: Natura quidem sufficit, peccatur tamen in hanc extrinsecus cataplasmate, unctione, tonsuris & partis fomentis. Præterea in suis in ipso statim aphorismorũ initio, id exactius cõfirmans, ait: Oportet autem non solùm ipsum, medicum scilicet, quæ res postulat facere, sed & ægrum, & assistentes, & exteriora. Quo in loco exteriora intelligit omnia illa, quæ extrinsecus accidentia possunt aut obesse, aut prodesse ægrotanti. Hæc igitur quatuor genera, quæ plures habent differentias particulares, * si naturæ motus præpediant, ordinem circuituum subuertunt.* At ubi quartus dies euidens iudicij signum attulerit, si

[margin:] … quando … [illegible]

[margin:] Letalia signa … nunquam … concoctionis [illegible]

[margin:] … [illegible]

[margin:] Quartus natura … septimi index [illegible]

[margin:] Errores circa … [illegible] … obscurant.

nec medicus quid peccauerit, nec æger, nec ministrorum quisquam, ad hæc etiam nec extrinsecus error admissus sit, necessariò morbus die septimo iudicabitur. Cùm autem omnis circa uictus rationem error, iudicium ipsum impediat, nec uictus ratio proba sine præcognitione uigoris & crisis morbi unquam institui possit, utique non alius quispiam medicus rectè curauerit, alius præsagiet exactè: sed quicunque præstantissimus fuerit, is simul præsagietq; & medebitur. Porrò si leuis error quarto die unà cum bonis indicijs contigerit, eueniet sane etiam die septimo crisis, non tamen exactè inculpabilis: sin magnus, ut à septimo in sequentiũ aliquem differatur, magnitudo ipsius noxæ indicabit, an nono uel undecimo die, morbus sit iudicandus. Itaq; morbi qui omnino sine periculo sunt, diuturni esse ob delicta solent: qui incolumitatem prominũt, nõ tamen uacant periculosis symptomatis, ob errata letales fiunt. Imò uerò qui minimè existũt periculosi, multis magnisq; deinceps cõmissis erroribus, in letalium naturam *degenerant: id quod mirum esse non debet. Nam si in rectè ualentibus delicta grauia, morborum letalium fiunt causæ, quid in ægrotis est expectandum? At uerò si in letali morbo dies quartus signum letale habuerit, septimo die mala expectanda est crisis. Cæterũ si peccatum aliquod nõ ita exiguum interea temporis accidat, septimum diem crisis nõ expectabit: sed si accessiones quidem ipsæ fiant diebus imparibus, morbus autẽ sit peracutus, & peccata non admodum leuia in ipso quarto contigerint, miraculũ nõ est in quinto hominẽ interire. Sin autem accessiones fiant paribus diebus, nec morbus sit peracutus, nec magna læsio erratorũ, sextum diem expectabit. Vbi uerò diem mortis cognoueris, considerandum est inde, in qua potissimum cuiusq; accessionis parte æger grauetur maximè, grauiorq; adsint symptomata. Quippe non ignorandum est, in pessimo accessionis tempore hominẽ moriturum. Ac proinde non magni negocij fuerit, uti diem, sic etiam crisis horam prædicere. * Si igitur secundus dies (exempli gratia) & quartus, longè uehementiorẽ accessionẽ, quam primus, tertius & quintus, afferunt, ad sextũ diem mors prædicenda est. Quod si etiam cuiusq; accessionis pars (gratia exempli) sit circa sextam horam grauissima, non fuerit difficile præsagire, in die iudicationis, illa eadem hora hominem moriturum. Nam tametsi speculatione hac interdum falli possumus, maiori tamen ex parte hoc uerũ esse deprehendemus. Cæterũ in omni principio nõ licet futura cognoscere, nisi quis morbi speciem adamussim perspectã habeat. Porrò si quis primo die acuta febre infestet, nullũ autẽ ei adsit signũ periculosum, sed in urinis aliqua cõcoctionis nota apparuerit, intra quartũ diem soluetur morbus. Si uerò multa letalia signa primo statim die deprehendantur, æger intra quartũ morietur. At si acutè febricitet, nullum uerò adsit signũ letale, sed nec aliqua cõcoctionis nota, fieri nõ potest, ut hic quartanus decedat. Quod si nec cõcoctionis, nec lõgitudinis morbi iudicia adfuerint, in secundo quaternione morbus finẽ accipiet.

[margin:] Victus ratio p… bi sine præcognitione uigoris … crisis morbi … quã institui potest.

[margin:] Morbi faciles ob delicta producuntur, atq; interdum letales fiunt

[margin:] Moriuntur homines in pessimo totius accessionis tempore. Horam crisis posse etiã dignosci

Nutriendi modus unde colligi possit.

Cibum uberiorem exhibendum quo longius abfuerit status, & morbus clementior fuerit.

Si longitudinis indicia adsint, secundum quaternionem excedet, hoc est, diẽ septimũ: ex qua quidem præcognitione, qualis debeat esse nutriendi modus, perdisces. Siquidem quó longius abfuerit status morbi, ac morbus ipse clementior fuerit, eó nutries uberius. At morbi qui ad decimumquartũ omnino sunt crudi, tardiusq; mouentur quodãmodo, nõ finiuntur ante quadragesimũ diem. Quare signorũ uires maxime cognoscere oportet. Vigesimi quartus septimi, sic undecimus decimiquarti est index. At uigesimi & uigesimiprimi, index est decimusseptimus: magis tamẽ uigesimi, ut decimusoctauus *solius uigesimiprimi. Cõsiderare aũt in uniuersum oportet, totius morbi motũ, omniaq; indicia & symptomata, ut ritè crisim præsagire ualeamus.

Decimusseptimus est index uigesimi & uigesimiprimi, magis tamẽ uigesimi.

GALENI PERGAMENI
de diebus decretoriis lib. II.

Naturæ in singulis prouidentia.

Quanta sit prouidentia naturæ, quãtus ordo & ornatus in motionibus suis, animalium generationes, ortus, & incremẽta indicant. Siquidem cuiusq; animantis conceptui, suũ tempus est statutũ, natura scilicet ordinatos semper motus seruante. Post partũ etiã animantia singula increscunt, perficiuntur atq; fatiscũt, idq; præfinitis temporibus. Cæterũ si recorderis quantopere prouidentia & ordine superetur caduca hæc atq; inferior natura, ab æthrea illa & cœlesti, utiq; huius nostræ substantiæ motui nõ ordinẽ, sed illius perturbationẽ tribueris: necnõ quicquid in ea pulchrũ ordinatumq; est & artificiosum, omne id à superna illa natura omnino emanare putabis: sicuti inordinatũ omne & erraticum, à nostra proficisci materia. Est autẽ natura in nobis quædam res ordinata. Quæ quidẽ ubi superarit materiã proportionibus quibusdã certis, ordinatisq; periodis, suas motiones perficit. At quæ aliquando præter rationẽ eueniunt, ordinemq; cõfundunt, tunc ipsi obueniunt, cùm nõ planè materiam uicerit, sed impeditur ab ea, prohibeturq; moueri proportionib. suis. Si igitur cœlestes substantia, necnõ quæ terrenis animantibus insunt, certa quadã proportione manifestè mouentur, nemini sane debet uideri mirũ, si decretorij dies numerũ ordinatum sortiantur.

Naturam hanc inferiorem à cœlesti magnopere superari ab eaq; quicquid habet boni, recipere.

Natura quid.

Septimanam esse perfectam periodum.

Constat autẽ unamquanq; septimanã esse perfectam periodum. Quippe mediũ ipsius ab utroq; extremo æqualiter distat, ob idq; ad ambo similem cõmunionem sortitur. Etenim quartus dies morbos qui primo die nõ cessarũt, soluit undecimus rursum, quos septimus non discussit. Quòd si morbus maior sit, quàm ut iudicari quarto die possit, solutio quidem ipsius in eodem *præparabitur, finis autem septimo die adijcietur. Pari modo qui septimo nõ desierunt, eos natura soluere undecimo die molitur: quare aut in ipso eos iudicat, aut decimoquarto disponit. Verũ septimanæ præcipuas sibi uendicant uires, dein quaterniones. Nec negligere tamen oportet dies intercalares, tertium puta, quintum, sextum & nonũ. Porrò si in uigesimũ diem tres septimanę finiuntur (ut Hippocrates arbitratur) oportet haud dubiè decimumseptimũ diem esse uigesimi indicẽ: excidere autem è primo dierum decretoriorum ordine, decimumoctauũ & uigesimumprimũ. At si integræ hebdomades connumerandæ sint, decimusoctauus uigesimiprimi erit index rationem uerò nullam decretoriam habebunt, decimusseptimus & uigesimus dies. Cùm autem nõ solum iudicari morbos decimoseptimo die, sed firmiter iudicari & absq; recidiuæ timore, profiteatur Hippocrates, sanè inter ualidos & primos decretorios debet annumerari. Quare si cõstituamus decimumquartũ diem ut finem secundæ, sicuti tum tertiæ septimanæ existere (quod Hippocratis doctrinæ est consentiens) utiq; decimusseptimus primi quaternionis in tertia septimana erit finis, atq; index uigesimi, tertiam hebdomadam terminantis. Quippe uigesimo die plures absolutè fuisse factas morborũ iudicationes, experiẽtia didicit etiam Hippocrates: id quod naturam decimiseptimi satis abundè cõprobat. Quinetiã in permultis alijs diebus, qui ex ordine decimiseptimi sunt post uigesimum, fuisse morbos integrè ac feliciter iudicatos meminit: ut in uigesimoquarto, uigesimoseptimo, trigesimoquarto, quadragesimo & octogesimo: in nullo autẽ eorum, qui à decimooctauo procedunt, facta supputatione per septimanas integras, tale quid cõtigisse prodidit, excepto uigesimoprimo, in quo aliquando morbi facta fuit crisis. Constat itaq; decimiseptimi ordinem altero longe fortiorem existere: ipsumq; decimumseptimũ decimooctauo, & uigesimũ uigesimoprimo, quod pertinet ad iudicandi uim, multis numeris antecellere.

Intercalares dies.

Vigesimum diẽ esse finem trium septimanarum.

Decimumseptimum diem esse uigesimi indicẽ.

Porrò quantò ulterius morbi processerint, diuturnioresq; euaserint, perturbatio quæ præcipitem immutationem præcedit, tantò magis conquiescit: iudiciaq; ipsa tunc paulatim uenientia, duos aut tres dies in totum occupant. Vnde medicorum nõnulli diuturnos morbos minimè iudicari pronunciant. Quanquã certe nihil aliud esse iudiciũ, quàm solutionẽ morbi, uel testimonio Diocles, liquet. Non tamen putandum est, diuturniores morbos necessariò absq; ulla conspicua iudicari excretione: aut eorum crisim plures semper dies occupare. Aliquando siquidẽ morbi diuturni fuerũt iudicati die unico, idq; per excretionẽ. Differũt autẽ huiuscemodi omnes inter se dies, tum natura, tum usu. Natura sanè, quia omnibus pulchrè euenientibus ad quaternionis circuitus iudicia omnino perueniũt: erratis autẽ quibusdam, in concidentes recidũt. Vsu uerò, nam ad futuræ crisis cognitionẽ quaternionis circuitus sufficit. Cæterũ ad iam factam crisim iudicandã, omnibus semper opus est cognitis. Est autẽ longè tutior crisis quæ nono die accidit, quàm quæ octauo. Porrò certitudo iudicij, ad bonã uictus rationem iudicatis morbo præscribendam conducit. Præuoscere autẽ quando crisis adueniet, ad nondum iudicatos est necessariũ. Dierum igitur differentias haud ignorãs Hippocrates, meritò eorũ tantũ in prognosticis atq; aphorismis meminit, qui secũdum quaterniones inter se cõplicantur. Ait quippe in prognostico: Febres, siue sanus ab his quis euadat, siue pereat, æqualium dierum numero finiuntur. Verũ ut saluberrimæ febres, quę uidelicet tutissimis fulciuntur notis, die quarto uel antea quiescere solent: ita pessimæ

mæ quæq; & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto, uel citius interficiunt. Primus itaq; eorum insultus sic finitur. Secũdus quaternio in septimũ diem producitur. Tertius in undecimũ. Quartus in decimumquartũ. Quintus in decimũseptimũ. Sextus in uigesimũ. In aphorismis etiam sic ait: Septimorũ quartus est index. Alterius septimanæ octauus initiũ. Contemplatorius autẽ rursus undecimus. Hic enim est quartus secũdæ septimanæ. Cõtemplatorius iterũ decimusseptimus. Hic enim quartus est à decimoquarto, ut septimus ab undecimo. At in primo Epidemiorum, omniũ dierũ mentionẽ fecit, sic dicens: Est autẽ primus decretorius circuitũ, qui paribus diebus decernũt, quartus, sextus, decimus, decimusquartus, decimusoctauus, uigesimus, uigesimusquartus, uigesimusoctauus, trigesimus, trigesimusquartus, quadragesimus, sexagesimus, octogesimus, centesimus, cẽtesimus uigesimus. Eorum qui imparibus circuitibus iudicant, primus est tertius, deinde quintus, septimus, nonus, undecimus, decimusseptimus, uigesimus primus, uigesimusseptimus, trigesimus primus.

Septimus est inter decretorios fortissimus.

Quartus dies quid absit.

Decretorius itaq; fortissimus omniũ est dies septimus, quẽ dies quartus prænunciat, hæc duo habens, ut & decretorius sit minor, & index septimi. Deinde undecimus & decimusquartus, eandem naturã & proportionẽ inuicẽ cõseruantes, quã cum septimo quartus. Post hos frequenter quidẽ decimusseptimus ad uigesimũ, raro autem decimusoctauus ad uigesimũprimũ, eandẽ rationẽ habet, quã cum septimo quartus, & undecimus cum decimoquarto. Hi igitur quaternario aucti, ad uiginti peruenerũt. Concidũt eis nonus, quintus, & tertius. Ac plurimos quidem nonus iudicat, secundam uim quintus obtinet, & post hũc tertius.

Concidentes dies.

Sextus malus est decretorius.

Decimustertius imbecillimus decretoriorum, & in medio decretoriorum & non decretoriorum constitutus.

Sextus malus est decretorius. Decimustertius omniũ imbecillimus decretoriorum, cæterũ omniũ qui non decernunt fortissimus, in medio quodã uirtutis utrorũq; est situs. Vehemẽtissimæ itaq; sunt crises, quæ ad decimũquartũ diem ueniũt: minus his, quæ ad uigesimũ usq; pertingunt: inde ad quadragesimũ productæ, adhuc imbecilliores euadunt, sed in illo absolutè exoluũtur. Proportio autem dierũ decretoriorũ perpetuò seruatur. Vt enim decimusquartus & secundæ septimanæ finis est, & tertiæ principium, ita trigesimusquartus quintæ terminus est simul, & sextæ initiũ. Quare tres septimanæ uiginti diebus semper describunt: ideoq; sexagesimus, non sexagesimustertius, decretorius existet. Pari modo octogesimus, & centesimus, & centesimus uigesimus. Respondebit ergo trigesimusquartus decimoquarto circuitus, cũm ex duabus septimanis disiunctis fiat & quadragesimus uigesimo, ut qui tertiam hebdomadam cõiunctam expleat. Dicunt autẽ minores circuitus illi, qui diebus quaternis fiunt. Secundas partes obtinent, qui diebus septem cõplentur. Hos accedunt qui septimanis duabus constant, licet imperfecti quodammodo. Omnium perfectissimi sunt, qui ex tribus septimanis constantur. Morbi tamen ipsi, partim quidem diebus, partim mensibus, partim annis sortiũtur suas indicationes. Atq; in horũ singulis, differentiæ quædam particulares existunt. Proponatur igitur adolescens ualido morbo correptus, qui in primo quaternione sit discutiendus, in eo certè est aphorismus ille imitandus: Vbi morbus est peracutus, statim etiã extremi dolores adsunt, tenuissimoq; uictu est utendum. Quare nihil ei alimẽti exhibueris, imò etiã ab aqua, quantũ potest, ipsum abstinere iubeto. Si uerò septimo die crisim sit habiturus, paululũ hãc uictus rationẽ immuta, uel mulsam ei exhibens, uel aliã quampiã potionẽ morbi naturæ familiarẽ. Quod si æger facilè dissoluatur media, eiusq; offendatur uentriculus, ptisanæ cremorẽ exactè percolatũ quotidie modice propinabis, memor illius præcepti. Sed aliquid tum cõsuetudinis gratia, tum ne uasorũ magna fiat inanitio, ingerere oportet. At si iam septimus dies instet, nequaquã ægrũ nutrire cõuenit, sed pridie, uel antea, minus est exhibendum. Rursus, si tertio uel quarto die morbũ finitũ iri spes adsit, nec malignitatẽ stomachi, nec suspicemus inanitionẽ habiturus, ipseq; etiã æger ualidissimis uiribus sit, facileq; longã mediã toleret, nec morbus aut oxymeli, aut mulsam requirat, is certè ad septimũ usq; diẽ à cibis poterit abstinere. Quod si ad tertium uel quartũ quaternionẽ crisis futura uideatur, non ita abstinere poterit, nec sola potione seruari. At uerò peracutus morbus uocatur, qui tantũ ad septimũ usq; diẽ extenditur. Qui longius procedit, simpliciter acutus. Cæterũ exactè peracutus is est, qui usq; ad diẽ quartũ progreditur: nõ exactè, qui ad septimũ usq; producitur. Similiter qui usq; ad decimũquartũ extendit, exactè acutus uocatur: nõ exactè uerò, qui durat usq; ad uigesimũ: quanquã est & ipse etiam acutus. Est & aliud morborũ genus, ad quadragesimũ usq; diẽ perueniẽs, quod ab acuto nõ integre iudicato ducit originẽ. Nõnulli prætereà statim ab initio tanquã prohibiti, ad quadragesimũ producuntur: quorũ duplex natura est. Aut enim remissiones paroxysmorũ in exactam integritatẽ desinũt, aut semper cõtinua febris perdurat. Non enim complures ad quadragesimũ usq; diem cõtinua febre cõflictatos esse. sic enim uoco illam, quæ nunquã remittit. de quib. sermonẽ uidetur fecisse Hippocrates in prognostico, ubi ait: Existimare autẽ oportet, quòd facilis spiratio in omnibus acutis morbis, quibus febris copulatur, quiq; intra quadraginta dies iudicantur, magnũ ad salutem habet momentũ. Atq; hoc sanè ultimò prædictum genus, acutum ex decidentia uocari debet. Nullus autẽ morbus à primo acutus in uigesimũ diem illabitur, qui nõ prius iudiciũ expertus sit. Qui uerò ab initio submersi lentiq; apparent, & inde ad quadragesimum perseuerant tales, sed rursus intendi uidentur, hos iure diuturnos appellaueris.

Curatio adolescentis ualido morbo correpti.

Consuetudinis esse aliquid condonandum.

Peracutus communiter dictus morbus qui tantum ad septimum usq; diem extenditur.

Peracutus exactè morbus quis.

Acutus exactè morbus quis.

Morborũ qui ad quadragesimũ usq; perueniunt diẽ natura duplex.

Continua febris dicitur quæ nunquam remittit.

Spiratio facilis in quibus acutis morbis ad salutem magnum habeat momentũ.

Acuti ex decidentia morbi.

Diuturni morbi qui.

GALENI PERGAMENI

de diebus decretorijs lib. III.

IGitur non omnes dies de morbis decernere, experimento cõstat. sicuti & quòd septimanæ circuitus ualidissima sunt uirtute præditi: post hos quaternarij, quidam uerò extra hos concidant. Imo quòd nec omnes septimanæ inuicem separentur, sed aliquæ ipsarum etiam cõiungantur, nec omnes quaternarij, sed horum aliqui

Acutis morbis impari dierum numero, longis pari iudicia adveniunt.

separent, aliqui contingantur. Insuper, quòd acutis morbis impari dierū numero, longis pari, iudicia omnino accidant. Porrò causas horū ratione nobis indagantibus, duo prima omniū quæ fiunt primordia esse statuenda videntur: inordinatum videlicet, quod ex hac mūdi materie proficiscitur: ordine verò ornatuq; procedēs, quod cœlestibus originē fert acceptā. Omnia siquidē hæc inferiora ab illis venustatē & ornamentum suscipiunt. Fruimur nanq; superiorum omnium astrorū virtute. Verū Sol maximè hunc orbē exornat, & cōtinuè disponit. Quippe veris, æstatis, autumni, & hyemis autor nemo alius extat: nec alius tam manifesto vel ex terrestri fæce animalia gignere potest, vel naturale fruges, vel ad coitū & generis propagationē animalia incitare. Magna sane & Lunæ opera in hac rerū substantia apparent, verū Solis effectibus inferiora. Etenim menses hæc perpetuò, atq; omnes eius dies dispo nit, idq; euidēter adeò in mutuis bellius quanq & hoc ipsum Solis beneficio debet. Nouū enim lumē sortitū, cùm Sole primū fruitur, tantaq; semper eius portio illucescit, quantā Sol aspicit. Prorsus autē deficit, lucisq; expers redditur, ubi terra suo interuētu ipsam obtenebrant. Quapropter à Solis recessu omnes sustinet mutationes. Etenim plena est, cùm diametra apparet. Aequa portione diuisa, cùm est quadrāgula. Gibbosa, cùm triangula. Falcatā speciē refert, sexangularis. Ac tum primū recens est, cùm post Solis congressum ostenditur. Obscurat omnino, cùm sub ipso Sole coruscat. Igitur fructus auget, incrassatq; animantia implet, menstruoū statutū tempus conseruat mulieribus, comitialisq; circuitus gignit, *quatenus Solis plus, vel minus participat. Omnia siquidē quæ facere nata est, ubi falcis figurā repræsentat, languida fiunt inualescūt, cùm plena fuerit. Quapropter & fruges interea adauget & maturat celerrime, ferarū occisa corpora iu ra bem iuis suo resoluit: somnoq; sopitis sub eius lumine, vel aliter immoratis diutius, pallorē, & *capitis grauitatē cōciliat. Cæterū ut Luna Solis auxilio in omnibus indiget, ita Sol nihil vel maximi alterius cuiusdā astri, vel ipsius Lunæ opem desiderat. A nullo enim impeditur, quo minus æstatē faciat, cùm in vertice nostro cōstiterit: aut frigus adducat, si humilis eius cursus fuerit: aut æquinoctiū utrunq; cōstituat, cùm modice obliquus videtur. Sed ipse veluti rex quispiam maximus est: Luna verò, ut princeps nō mediocris inter illum & nos medius cōstitutus, meritò terrestrem hanc regionē gubernat: nō potentia cæteros planetas, sed vicinitate exuperans. Porro vehementiores mutationes eueniūt, ubi ipsa cum Sole coit: dein autem, in apparitionibus plenilunij minores his cōtingunt, dum medio orbe apparet obscuræ, dum curuata in cornua, & falcata videt. * Etenim diametra Lunæ statio, seu distinguens dispescensq; maximè cōtrarias ipsius Lunæ dispositiones (maximè enim Lunæ incrementū, eiusdem imminutioni aduersatur) earū omniū est validissima. Dein vero duæ dispositiones dichotomi, in quibus Luna per mediū videtur secta, utranque ipsius differentiam, dico augmentū & decrementū, ad æquilibrium secant;

Inferiora hæc omnia venustatem & ornamentū à superioribus.

Sol autor temporum, animalia etiam gignit.

Lunæ opera Solis effectibus inferiora.

Luna menses atq; dies eius disponit.

Nouilunium quando fiat.

Luna quando deficit lumen.

Lunam à Solis recessu fieri omnes mutationes recipere.

Lunaris formæ.

Lunæ opera inualescere quum ipsa est plena.

Luna est qui sub lumine ipsius morati diutius fuerint, pallorē, & capitis grauitatem conciliat.

Luna Solis auxilio eget.

Sol nullius astri opem desiderat.

Temporū autor.

Sol veluti rex quispiam maximus est.

Luna est veluti princeps inter solem atq; nos medius.

Mutationū quæ à sublata luna proficiscuntur differentiæ multiplices.

prior quidem augmentū, decrementū secunda. At omniū extremæ obscurissimæq; aëris nos ambientis *permutationes in falcatis, incuruisq; apparitionibus fiunt: magis autē, in ipsis incuruis. Iam vero plenitudines Lunæ, celerrimas mutationes efficiunt: nouilunia verò, inæquales, diuturnasq;. Nam quid ante Lunam apparentē manifeste prouēniet, nō est. Longum autē hoc tempus occultationis est, integrū ferè signi cursum explens. At mutationē ex incremento ad imminutionē, punctum exacte distinguit: quod punctum à Luna quasi momento absoluitur. Quare breues plenilunij cōmunctiones existunt, diuturnæ communctionales. Tuta igitur crisis euadet, quādo in toto mense status secūdo die fiet, quo primo & manifesto Luna, & longo satis tēpore super terrā iam apparet, & lumen sensibile de se mittit, ad hæc umbram euidenter ostendit. Primus autē dies tandiu Lunā supra terrā uagantem habet, quandiu adhuc Solis etiā lumen post occasum retinet. Quare in hoc Luna simul cum Sole occidit: subinde verò & prior est occidua, et secunda die prius elucescit: nunc minus, nūc magis apparet. Atq; hoc ei accidit longitudine à Sole recessus. Plerūq; autē Luna triduò in coitu Solis morata, plane inuisibilis est: quo nōdum hæc terrena immutare potest. Cuius circuitus vicenis diebus septenisq;, & tertia ferè diei parte peragitur. In tanto enim tempore totū signiferi circulū percurrit. At quod is circuitus, quo nobis lucescit, eidē quoq; numero cōueniat, perspicuè intelliges, si occultationis tempus ex toto menstruo tempore eximas. Quod autē menstruū tēpus nō omnino triginta diebus constet, sed minus uno ferè diei dimidio: quodq; mensium alius quasi inutilis & imperfectus, dies uigintinouem sortiat, alius vero, nempe absolutus, triginta, liquido constat. Quemadmodū igitur annū integrū Sol absoluit, ita Luna mensem, immutatione per septimanas ei accidente. Nam unumq; tempus, & quo post primā apparitionē in mediū orbem accrescit, & quo inde plenā efficit, septem diebus absoluitur, ambo quatuordecim. Simili modo, si inde, cùm æquali portione est diuisa, ad secundam diuisionē eiusmodi rationē subduxeris, & hos dies, reliquosq;, cùm plane ab oculis Luna declinata est, septē inuenies. Quòd autem aër nos circūstans, maximas mutationes sortiatur, dum Luna primū occultatur, ac dein rursus se ostendit, nemo mortaliū ignorat. Itaq; mēsem a Luna iminutari secundū septimanas, ac proinde cætera omnia, admodū est perspicuū. Iam vero quæ omnibus subsistentibus accidunt, horum causam Luna habere obseruata est, maximè in tetragonis & diametris stationibus ea iminutans. Nam si Luna in tauro existente semen conceptū fuerit, vel etiā partus cōtigerit, magnas eius mutationes inuenies, cùm in leone, scorpio, & aquario signiferū ambit. Verū in leone tetragonos septimanæ unius existit: in scorpio diametra duas septimanas habet. Ita quoq; in aquario, secunda quadrangularis statio necessario in tertiam septimanam procedit: quòd Luna uicenis diebus, septenisq;, & particula quadam adiecta, maximè tertia diei parte, uniuersum signiferi ambitum peragat.

peragat. Nec uerò ægris tantũ luna, sed etiã sanis, dies quales tandẽ futuri sint, prænũciare potest. Etenim Luna, si planetas salutares ac tẽperatos aspexerit, faustos ac bonos, pducet dies molestos autẽ, si intemperatos. Ad hęc, alterationes magnas, quas in tetragonis & diametris per septimanas fieri diximus, in letalibus quidẽ morbis, letales & ipsas in salubribus, bonas euenire est necesse. Lunæ igitur tetragonæ, diametræq; stationes, in principijs bonis, bonas faciunt alterationes in malis, malas. Circuitũ autẽ alij numero quodã dierũ cõstant, alij mensibus. Cæterum qui diebus cõstant, septimani sunt, & Lunæ modo incedũt. Qui mensibus, ad Solẽ referunt, eodem modo euenientes. Ac sic illud intelligendum est, qđ ait Hippoc. æstiuos morbos hyeme, hyemales æstate solui. Hoc enim diuturnorũ annaliumue morborũ iudicationis tempus statum est, quẽadmodũ acutorũ decimusquartus. Cum enim à mensis principio adusq; plenilunũ tempus, totius lunaris circuitus dimidiũ existat, eandem rationẽ habet cũ interuallo, qđ ab hyeme ad æstatẽ usq; intercidit. Quin etiã à plenilunio ad occultationẽ tempus, spatio qđ ab æstate ad hyemẽ usq; porrigit, proportione respõdet. Sed horũ utroq; bifariã secto, in acutis morbis est septimana diuturnis, clarissimorũ syderum exortus quorũ ratione ver, æstas, hyems, & autumnus, describunt. Quemadmodũ autẽ septimana acutorũ morborũ est decretoria, sic temporis anni mutatio, diuturnos morbos dissoluit, ut hyeme quidẽ constitutũ morbũ ver dissoluat in vere conflatũ, æstas. Simili ratione per æstatem cõtractum, autũnus in hoc paratũ, hyems. Cæterũ anni tempora singulis partibus bifariã diuisis, mensis quaternionib. proportione respondent. Et quemadmodũ anni temporis cuiusq; & initiũ & finis, syderũ manifestorũ ortu & occasu describunt ita etiã medietas singuli, alterius rursus syderis exortu distinguit. Itaq; uniuersas particulares morborũ mutationes, uel tanq̃ ad proprium ipsorũ principiũ, uel ambientis nos aeris conuersionẽ, euenire est necesse. Qui igitur ex proprio principio mutant, Lunã sequuntur: qui uero ceu ab aere nobis circunfluo immutant, in toto quidem anno, Solem in singulis mensibus, Lunam. Hinc iam accidit, mutationes ualidissimas esse, quę cuiq; per septimanos dies propriè cõtingũt quis ipsis ferè cõmiscẽant, quas aer excitat. Atq; in acutis quidem morbis coincidentes decretorij sunt plures quoniã & corpus mutationi accõmodum, ut motu & perturbatione uehemẽti cõstitutũ est in longioribus, ita & ordine magis septimanarũ circuitus procedit. Principiũ igitur dierũ qui acutè decernũt, & cum quadam perturbatione morbos immutũt, tertiũ diẽ ab ipso principio statuere oportet quippe qui nullã iam cũ prima septimana cõmunionẽ habeat, sed ex coincidentib. fit. Iam uerò perturbationis uiolẽtia, naturã ea quæ molestant, etiã ante tempus propulsare cõpellit id quod alioqui uentũ factũ a fuisset ante coctionẽ perfectã. qua uterò dũ iam absoluta, sæpius tardari solet, propter facultatis (quæ aliena excernit, & crises in morbis efficit) infirmitatẽ. Fiũt itaq; iudicationes optimæ, cùm iam omnia in animantis corpore fuerint accurate cõcocta. Perniciosum autẽ est, si quando ipsa crisis præueniat. Nam idonea simul cum ijs quæ lædũt, excernunt id quod fit natura incitata, uel ab exteriore quodam, uel ab ijs quæ in ipso corpore detinent. Atq; unũ quidem ex illis quæ naturam stimulant, & ueluti prouocãt, accessio est, nullam quietẽ, nec morã cõcedens, uerũ incitans, mouensq;, & ceu pugnã indicens. Vnde acutorũ morborũ in diebus imparibus iudicium contingit. In his enim & accessiones fiunt. Nam secunda accessio ab initio ad tertiũ diem delabetur, tertia ad quintũ, quarta ad septimũ, quinta ad nonum, omnes denique in imparibus fient. At dies ipsi primariã decernendi uirtutẽ nõ habent, sed per accidens id cõsequunt quòd uidelicet in accessionibus iudicentur morbi, illę autẽ in dies impares incidant. Neq; enim septimi, uel quarti numerus, crisis est autor sed quòd Luna innouante, & terrena immutãte, motũ quoq; circuitus ad hos principes numeros uenire cõtingat, meritò in ipsis tanq̃ statas alterationũ tempora inueniunt. Quippe mutationes nõ numeris, sed Lunæ terrena debent. At cùm id quod mutat in motu cõsistat, tempus mutationibus necessariò connectũ est quare necessariò & numerus. Luna itaq; omnia terrena immutat, atq; in septimanis præcipuè magnas mutationes inducit. deinde autem paruas in quaternionib. Porrò tertius & quintus dies decernũt, nõ ex lunari circuitu talẽ facultatẽ sortiti, sed quod tertius molenta accessione crisim quarto die futuram præuertat. natura autem quarto die defatigata, minimeq; irritata conquiescat, ac postea in quinto ad iudicium moueatur. Iam uerò & nonus, inter duos decretorios septimũ & undecimũ medius, uel non factum in septimo die iudicium, uel undecimo futurum, ipse sibi uendicat at rarius quidem septimi, sæpius undecimi assumit crisim. Porrò in diuturnis morbis, ut accessionis uehementia, sic numerus coincidentiũ dierũ minuitur. In omnib. autem ferè diebus peracutos morbos iudicari cõtingit, quoniã ultimus decretorius ipsorũ est septimus & ante hunc nõ quartus modo, sed tertius, quintus & sextus aliquando decernunt. At peracuti omnes morbi uel cõtinuam febrem, uniformemq; à principio usq; ad crisim sibi habẽt comitem uel aliam, quæ etsi manifestas habeat declinationes & accessiones, non tamen tertio quoq; die manifestas tantùm habet, uerũ in ipsorum quoq; dierum medijs, quemadmodũ & semitertiana. Proinde prima peracutorũ differentia, ueluti una quædam accessio est. Quamobrem nihil (quantum ad accessionem pertinet) impares paribus præstant, cùm febris singulis diebus æqualis existat. At in altera differentia, cùm quidem ueluti ad septimũ diem festinat, & secundùm ipsius rationem in eodem finitur is est mediæ uerò accessionis magnitudo, naturã ante suum tempus uenire ad crisim compellat, uel si extrinsecus aliquid eueniens ipsam irritet, crisis hauddubiè sexto die prærumpet. Etenim in secundo die natura aliquo modo est ualida: item in quarto magis q̃ in sexto sed nondum in certamen uenire audet in sexto autẽ accessione

Crisis optimæ quando fiant.

Accessio morbi naturam cõmouet.

Acutorum morborũ iudicia in diebus imparibus fiunt, quia & accessiones.

Dies non primariò, sed ex accidenti decernũt.

Dies tertius & quintus qua ratione decernũt.

Noni diei facultas.

Peracutos morbos (quorũ ultimus decretorius est septimus) in omnibus ferè diebus iudicari cõtingit.

Peracutorum morborũ duplex differentia.

uehementia frequẽter eam ad certamen prouocat quare uel in eo deficit prius, quàm quæ infestant excreuerit, extinguitur: uel eorũ magnã partẽ propulsat reliquũ uerò adhuc nõ potest, sed imbecilla & defatigata prorsus cadit, & uicta iacet. Deinde si postero tempore recreari ac refici possit, morbũ paulatim concoquit. At si morbi reliquiæ robore illius maiores sint, tandiu æger superuiuet, quàdiu natura sufficere poterit moriet tur tamen postea. Decernit autẽ uigesimus, &

Vigesimus cur decernat magis quàm uigesimus primus

uigesimusprimus, sed multò magis uigesimus: quoniã huiusmodi morbus diuturnus iam est, & paribus diebus accessiones fiũt, dein, quia septimana nõ integris septem diebus constat. Etenim uti annus ad trecẽtos sexagintaquinq; dies

Annus.

particulam diei maiorẽ quarta adiectam habet, ac mensis ad triginta dies absoluendos, unius diei

Mensis.

Septimana.

mediũ desiderat: sic & septimana, sexta maximè diei parte, ut septẽ integros habeat, indiget. Quã obrem tres septimanæ nõ unũ & uiginti dies integros, sed minus ferè unius tota dimidia parte consequunt. Ob quod etiã, numerũ huiuscemodi nõ magis uiginti, quàm uni & uiginti diebus uicinum, utrique parti cõuenire uideas. Quoniam igitur uigesimus exactã periodum propinquã sibi

Vigesimus dies quos morbos iudicat.

uendicat, tales iam morbi inueterascũt, & accessiones paribus diebus accipiũt. Quorũ autẽ accessiones in imparib. accidũt, horũ & iudicia ad uigesimũprimũ delabunt. Non solũ autẽ Lunæ

Apparitionis lunæ tempus quantum.

circuitus, sed menstruũ etiam tempus apparitionis, uirtutẽ quandã in nos possidet. Quod quidem tẽpus, septẽ & uiginti dies propemodũ necessariò cõtinet ideoq; septimana eius minor adhuc prius dicta meritò euadet. Siue enĩ à triginta, tres illos coitionis dies, in quibus nihil de aere decernit, auferre cogites, siue à uiginti nouem cum dimidio, reliquũ tempus, quo Luna manifestum de se lumen præbet, priore modo septẽ & uiginti dies, altero uigintisex & dimidiam habebit. Cùm ergo apparitionis manifestę efficacisq; tempus sit dies uigesimussextus & dimidius, signiferi uerò circuitus expleant uigintiseptẽ dies cum tertia unius parte, liquet mediũ ipsorũ fore uigesimũsextum diem, ad hæc dimidiũ, & tertiã maximè & duodecimã unius diei partem. Horũ itaq; nihil supputari potest per dies integros citra fracturam, nec septimana, nec quaternio, nec mensis, nec annus, nec aliud quicquam omniũ. Quoniam uerò inter septimanas ipsas duæ solùm primæ separant, tertia copulatur: perspicuũ est quaterniones quoq; nõnullos necessariò cõiungi, alios separari. Itaq; secũdus ternio & primus coniungent, quòd unius septimanæ primæ bifariã

Quaternionum qui separentur, & qui inuicem coniungantur.

diuisæ particula uterq; sit. Tertius à secũdo disiungeť, quoniã & septimana secũda à priore distincta est. Tertius autẽ quarto copulať, quoniã secundæ septimanę uterq; particula est. Hic itaq; rursum quartus propter tertiã septimanã secũdę cõiunctam, quinto copulabiť. Adiungeť etiã sextus quaternio quinto, in decimoseptimo die, tanquàm tertiæ septimanæ pars uterq; existens. Porrò falluuť nõnulli medici, omnẽ morbũ breuem

Acuti morbi omnes sunt temporis exigui, nõ tamen omnes breues morbi continuo existunt acuti.

esse acutũ existimãtes sicuti & omnẽ tardũ, diuturnũ. Siquidẽ omnis acutus (qui ex motus celeritate hunc in modũ uocat) planè exigui est temporis & omnis diuturnus, necessariò tardus. Nõ tamen si breuis temporis sit, acutus statim fuerit (cùm multæ ephemeræ lõgè breuissimę sint, omniq; periculo uacẽt) nec si tardus, longi tẽporis.

GALENI PERGAMENI
de crisibus lib. I.

Totius morbi tẽpora sunt quatuor in uniuersum principiũ uidelicet, augmentum, status, & declinatio.

Tempora totius morbi sunt quatuor

Quædam uerò ægritudines ob earum malignitatẽ, atq; ægrotãtis imbecillitatẽ, in ipso statim* augmenti tempore hominẽ iugulant sicuti & quędã aliæ in uigore. Definiuntur autẽ ea tempora minime dierũ numero. Porrò an ipse morbus augeať, nõ ex eo tantum cõiecturari oportet, quòd accessiones anticipent (sæpe enim talis anticipatio, morbi proprietatẽ consequiť, potius quàm incrementũ, cùm & quartanæ, & tertianæ, & quotidianæ febris quidam circuitus usq; ad integrã solutionẽ ita anticipare sint usi) sed quòd etiã longiores & maligniores existãt id quod similiter est in intermissione & declinatione considerandũ. Voco enim intermissionẽ, quãdo febris in quietem desierit declinationẽ, omnẽ eius partem, quæ uigorem ipsum subsequiť, usq; ad secũdæ accessionis principiũ. Etenim si accessio (exempli gratia) cõsuetam anticipet horam, longior etiam fiat, & uehementior, maligniorq;, & cũ multis prauisq; symptomatis accidat: ad hæc, ipsum declinationis tempus sit breue, nec omnino facilè, nec* symptomatum accessionis omnino expers, is certè morbus ad magnitudinẽ crescit. Si uerò accessionis initiũ tardet, longitudo autẽ eius ac magnitudo minor existat, cessetq; etiã malignitas, necnon intermissio uel declinatio sit facilis tolerata, longiuscula, omniaq; accessionis delens* symptomata, hauddubie declinationis morbi hæc fuerint aperta iudicia. Vbi uerò quæ ad accessiones duas pertinent, æqualia fuerint, morbum demonstrant cõsistere. Quare Hippocrates ait, ad morbi incrementũ noscendũ, esse accessiones inuicẽ conferendas. Iam uerò sæpe quidẽ in morbis nullum reperitur sensibile ipsius uigoris tempus sed habente adhuc quarta (si ita contigerit) accessione indicia augmenti, quinta superueniet accessio, declinationis habens principiũ. Simile quiddam accidit in morbo in augmentis. Nam sępe prior accessio principiũ simul habuit, ascensumq; & uigorẽ: dein secũda uideť manifeste indicare. Generosi autẽ medici est munus, futurum statũ præcognoscere, cum omnẽ mẽtis rationẽ ad ipsum inspiciẽs imitat. Eadẽ ratione principiũ atq; augmentũ morbi, nõ ubi iam perfecta sunt, sed multò antea præstat cognoscere. At accessiones & cõstitutiones (quemadmodũ inquit Hippoc.) morbi indicant & anni tempora, & circuitũ successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue in longiori tempore fiant. Præterea si in laterali morbo sputum statim appareat, incipientẽ morbũ facit breuiorẽ si uerò posterius, longiorem. Porrò quæ propria sunt morbi accidentia, simul cum morbo inuadunt, incipiũtq; reliqua uerò omnia mox apparent.

tent. Inuadunt igitur unà cum laterali morbo febris acuta, lateris dolor pungenti similis, tussis, & difficilis respiratio. Mox autẽ apparẽt quædã, ut ipsi morbo propria nõnulla ut cõmunia omnibus febricitantib. Propria sanè ipsius morbi, primum quidem, si nihil cum sputo educat̃ q̃d sufficiens crudi morbi est iudiciũ. Secundò autẽ, si educat̃ quidem, sed non bonũ. Est autẽ & hoc duplex unũ quidem, quod solũ caret coctione alterum uerò, quod etiã prauũ existit. Ab his omnibus, id quod coctũ est, separatur: quod etiam propriè sputũ appellant. Si igitur hoc statim appareat, morbum facit breuiorẽ: cùm uerò nullo modo educitur, aut crudum, longitudinẽ morbi ostendit. Si quid autẽ prauũ expuitur, periculum imminere significat: mortẽ uerò, si prorsus malignũ fuerit. At quæ propriè expuitiones uocant, ex his, quæcunq; subflauæ, & subrubræ, & subpallidæ, & subspumosæ, & tenues existũt, solam cruditatẽ significãt: nullũ uerò insigne malũ prænunciant. Quæ uerò sine alia cõmistione sunt flauæ, rubræ, crassæ, spumosæ, uirides, uiscosæ, rotundæ, atq; his etiam magis nigræ, sunt perniciosæ. Præterea facilitas expuitionis, bona est: ut difficultas, mala: id q̃d pulchrè in prognosticis docuit Hippocrates, dicens. Sputũ oportet in omnibus doloribus, qui pulmonẽ & latera infestãt, celeriter expui ac facile, cõmistumq; uehementer uideri flauũ sputo. Eadem autẽ & in urinis, & in aliis excrementis facienda distinctio est, quã in ipsis sputis fecimus. Siquidem nõnulla eorũ, coctionis sunt signa: nõnulla uerò cruditatis: quædam mortis indicia existunt. Etenim ut nigrum sputũ, præter id quòd crudũ est, etiã mortẽ portendit: sic & urina nigra, nõ cruda solùm, sed etiã letalis existit. Est autẽ simpliciter crudũ, quod album est ac tenue: quod aquosum uocamus. Porrò quoties de principio morbi fecit sermonem Hippocrates, nõ de indiuisibili illo primæ accessionis insultu, in quo nihil possumus obseruare, sed de alio quodã principio, q̃d sensibilẽ habet latitudinẽ, nobis suã mentẽ exposuit. At uerò principiũ secundum latitudinẽ, cõmuni quadã imaginatione, absq; ullo artificio, continet̃ in prima accessione. Atq; ideo quædã statim cum incipiunt, statum accepisse dicunt̃, quemadmodũ in primo Epidemiarũ, ubi ait idem Hippoc. Statum enim continua est, quæ incipiens floresceit ac uiget. Nam uerbum illud, *incipiens*, non dicitur hoc loco de uero morbi tempore, sed de eo q̃d subsequitur exquisitũ principiũ, quod ut plurimũ ad tertiũ diem extendit̃. Cuiusq; itaq; partis superfluitas, eam quæ illi inest dispositionẽ ostendit: si cocta quidem fuerit, salubrẽ: cruda autẽ, ægram. Alui excrementa (Hippocrate autore) optima sunt quæ mollia & cohærentia existunt: & quæ eandem exitus horam seruãt, quã in sanitate habuerunt. Quantitas uerò esse debet pro ratione cibi, qui assumit̃. Nam si exeuntia talia fuerint, uentrẽ inferiorẽ sanescere indicant. Et sputum quoq; cùm fuerit exquisitè simile illi quod sanis aduenit, integram sanitatẽ instrumentorũ respirationis significat. Si quo modo autẽ à naturali modo recesserit, tantũ ea læsa esse demonstrat, quantũ ipsam formã naturalem amiserit. Quod uerò illi quod secundũ naturã est, maximè cõtrarium uidet̃, existit crudum, magnamq; patientiũ membrorũ imbecillitatẽ indicat. Quod uitiosæ causæ aliquod signũ habuerit, quemadmodũ nigrum, est perniciosum. Ita etiam in urinis res habet. Nam & hæ, quæ sanis similes sunt, uenosum instrumentorũ genus satis robustũ esse indicãt. Quæ uerò crudiores sunt, eiusdem imbecillitatẽ significant. Rursus quæ maximè sunt sanis contrariæ, hæ quidem omnino sunt crudæ, & maximam uniuersi uenosi generis imbecillitatẽ declarant. Quæcunq; uerò & superantis causæ prauitatem ostendũt, ueluti nigræ, hæ sunt penitus exitiales. Hæc itaq; tria signorũ genera, singula quæque coctionis præbent indiciũ: urinæ quidem, eius quæ fit in uenis: deiectiones autẽ, eius quæ in uentre: sputa uerò, eius quæ in respirãdi instrumẽtis. Sanguinis autẽ profluuiũ è naribus, sudores & tumores qui iuxta aures fiũt, reliquiq; defluxus, si in tẽpore quidẽ fiant opportuno, prodesse possunt: intẽpestiua autẽ, nihil iuuãt. Non sunt autẽ eadem decretoria, & quæ coctionis indicia dicunt̃. Siquidẽ fieri nõ potest, quin ista omnino uel bene, uel male se habeãt. At cõcoctionis signa, salutẽ quidem hominis, nõ tamen per crisim omnino, futurã nobis ostendũt. Porrò in febribus uniuersis, quoniã uenosi generis sunt passiones (nam & arterias in hoc genere cõprehendimus) ad urinas præcipuè attendere oportet. In iis aũt qui laterali morbo afficiunt̃, primũ quidẽ sputa, secũdo loco urinas: quoniã is morbus omnino cum febribus iungit̃. Vt in passionibus uentris, si sine febre fuerit, sola excrementa inspicere oportet: si autẽ cum febre, etiã urinas. Propriũ igitur uniuscuiusq; morbi principiũ, coctionis signis determinat̃: potestq; usq; ad multos quaterniones extendi. Cæterũ tunc finiet̃, cùm primũ cõcoctionis signa apparuerint. Reliquũ uerò deinceps tẽpus usq; ad statũ, iam alterum tempus est, q̃d augmentũ & ascensus uocat̃. Deinde posthac, status qui est uehementissima totius morbi pars. Vltima uerò omniũ est declinatio. Coctionis igitur signa (sæpius enim quæ utilia sunt, repetere cõuenit) nunq̃ malè apparent: decretoria autẽ, est ubi malè: neq; enim in augmentis, neq; in principiis, sed in statibus illa apparere cõuenit. Quippe nec sudores, nec uomitus, nec alui excremẽta, nec tumores post aures, nec profluuia sanguinis, ante cõcoctionẽ morbi uenientia, unq̃ per crisim finierũt morbos. Hæc igitur tam ueluti causa, morbos creduntur soluere: quæ uerò ueluti horum indicatiua sunt signa, deliria existũt, uigiliæ, graues sopores, dolores, lachrymæ, respirãdi difficultates, oculis tenebræ obortæ, & quæcunq; similia: quæ omnia si absq; coctionis signis in morbi principio appareãt, pessimarũ sunt dispositionũ indicia. At reliqua tria quæ coctionẽ ostendũt signa, etiam si in prima protinus accessionis hora apparuerint, ad bonũ apparent. Sicut igitur nõ habet̃ exquisita principii cognitio, antequam incipiat ascensus: ita neq; ascensus, antequam status inuadat. Exercitandũ itaq; hoc in loco est, ut iugi uentẽ cognoscamus statũ: deinde, ut præcognoscamus. Quod uerò principiũ morbi intellexerit Hippocrates esse, totum illud

Vrinæ indicant concoctionẽ quæ fit in uenis

Decretoria signa à signis concoctionis quomodo differant.

Febres esse affectus uenosi generis

Vrinas esse spectandas in febribus

Sputa esse inspicienda in pleuritide

Principium proprium uniusq; morbi, coctionis signis determinatur.

Augmenti tempus quod sit.

Status est uehementissima totius morbi pars

Declinatio.

Decretoria signa ante concoctionem uenientia, nunquã per crisim finierunt morbos.

Concoctionis indicia, quocunq; tempore appareant, salutis apparent

Statum morbi esse cognoscendũ atque præcognoscendum.

tempus quo ipse morbus est crudus, colligere ex hac una dictione licet. Cōcocta medicari & mouere, nō cruda, nec in principijs, modò non gliscant. Eōdē illa pertinēt. Quæcunq; inflāmationes statim in principio morborū soluere tentant, ex eo quidem quod distentū est atq; inflammatū, nihil adimūt: neq; enim cedit cruda adhuc passio: quę uerò morbo resistunt, & sana sunt, colliquescere faciūt. Præfinies autē manifestū aliquē terminū ultimæ parti ascensus, quemadmodū fini, si status indicia inspexeris, memineris q; Hippocraticarū admonitionū, quibus ait: In principijs quidem omnia sunt imbecilliora, in statu uero, fortiora. Ad hæc: Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores. Cōtingit autē nōnunquā duas accessiones, ubi maximæ aliarū factæ fuerint, inuicem uerò æquales, cū circunscribere ipsius uigoris tempus: nōnunquā uerò unā omniū aliarū præcedentiū reliquarumq; sequentiū, esse maximam. Ad tres autē extendi accessiones uigoris tempus, in morbis acutis nō admodum accidit: in diuturnis uerò, nō modò ad tondē, sed ad longē plurimas. Alui igitur excrementū optimū (ait Hippocrates) est molle atq; coniunctū, quod ea hora exient, qua tempore sanitatis consueuerat. Quantitas uerò eius, sit pro ratione cibi assumpti. Tale enim uim cōcoquendi in inferiori uentre ualidā liquidò ostendit, ac digestionē optimè fieri, nullamq; uentris partibus inflammationē inesse. Nō meminit autē coloris ipsius excrementi, quoniā nō magnā uim habet ad inferioris uentris indicandam dispositionē. Iam uerò tale excrementū coniunctū cùm sit, necessario etiā erit & læue. Quod si præter dicta, etiā subrufum fuerit, & nō admodū fœtidum, exquisite secundum naturā se habebit: ac neq; in uētre, neq; in circunstantibus organis, aliquod errarū esse significabit. At si uel rufum purū, uel nullo modo subrufum exiuerit, sed etiam secundum ciborū colorem, alterū duorū significat, scilicet plus rufæ bilis in uentrem defluere, aut nihil omnino. Horū uerò primū quidem si circa initia fiat, biliosiorē morbum ostendit: si uero declinationis tempore, corpus expurgari integre. Incoctum autē alui excrementū est album, tenue, asperū, humoris expers, ac ciborū retinens qualitatē. Secundum præter hæc est excrementorū genus, quod nō ex ciborū fit dispositione, sed ex cōfluentibus à toto corpore ad uentrē superfluitatib. quod aliquid etiā indicare potest. Etenim si sit uiride, indiciū bilis æruginosæ existit: si autē nigrū, uel atræ bilis, uel sanguinis eo in loco perusti. Si autē ueluti humidū quoddā in excremento apparuerit, ubi nō fuerit tale aliquid intra corpus assumptū (id quod semper subintelligere oportet) partiū internarū ualidū frigus, ac ueluti mortificationem ostendit. Si uerò pingue, pinguis colliquationis est signum: quemadmodū etiam si glutinosum, colliquationē solidarū partium portendit, quæ longe periculosior existit. Præterea quod uehementer fœtet, uehementem putrefactionem iudicat. Excrementū stridens, flatū quidē sibi cum tenui humiditate permistū esse declarat: organa autē in unū coacta, atq; in angustū restricta. Spumosum uerò fit, uel re aliqua feruēte, uel cū aliquis flatulentus spiritus colluctat cum humiditate. Ac primum sane immoderatę caliditatis corpus colliquātis; secundū uerò, est inæqualis perturbationis effectus. Variū autē, uarijs corpus affectibus esse obnoxiū ostendit. & ob hoc ipsum, & diuturnū & malignū existit. Etenim simplex affectus facilius cōcoquitur, & minus est, quā multiformis, periculosus. Vrinarū autem illa optima est, quę urinę sanorū simillima. Quęcunq; uerò nō est talis, simpliciter est incocta, uel præter hoc, etiam perniciosa. Vrinā igitur optime coctā, in ijs qui supremū sanitatis obtinēt gradū explorare oportet. Talis enim est subrufa, uel subflaua, magisq; subrufa quā subflaua: statim enim & hæc mediocrē crassitudinem possidet. Nam quę hac ipsa crassior est, aut tenuior, coctionē imperfectam significat. Siquidem altera nondum in humorem cōuersa est, altera uerò adhuc cōturbata existit. Cæterū cùm triplex sit urinarū turbidarū differētia, quia uel cùm tales mictæ fuerint, paulò post resident, uel semper similes permanēt, uel paræ quidem mingunt, postea uerò conturbantur: praua quidem ex dictis tertia, bona antē prima, media uerò inter utranq; est secunda. Siquidem quæ statim residet, parū aliquid inæqualis turbulentiæ superesse demōstrat: quæ uero semper manet similis, uigere adhuc quę est in sanguine agitationē ostendit. At quæ extra conturbat, debet incipere cōcoqui: quare* meritò determinat est. nam longiori tēpore, & uirture forti, indiget ad coctionē. Porro quæ ad summū incocta est, has omnes malignitate superat: est enī aquosa exquisite: ac proinde ueluti desperatæ coctionis accidens, affectioq; uenosæ naturæ existit, *quemadmodū uētris, cruditas. Vbi uerò urina ipsa* celeriter mingitur (hæc enim passio διάβητος & diabete uocatur, estq; talis, qualis circa aluū interiorū leuitas, nempe extinctio utriusq; uirtutis, retentricis simul & alteratricis) tunc sane inter omnes urinas crudas ea pessima existit. Sed post ipsam est aquosa, quæ quidē solius facultatis alteratricis imbecillitatē demōstrat. Huic proxima est altera urina, quę in multis apparet morbis, ut uideat̄ mistam habere formā urinæ tenuis & albi. Gignitur autem ex ipsa alba & aquosa, ut quæ paucum liquorē ex bili rufa susceperit. Atq; hæc sane urina proximè accedit ad crudam. Post hanc est suppallida. Pallida uerò iam & subrufa est. Optima autem omniū urina, subrufa & subflaua existit. Etenim cùm adhuc coquit̄ sanguis, urina quæ mingitur, lęuem, æqualem, albā ac mediam facit hypostasin. Perfecta coctione, color quidem minime intenditur, minus autē subsidet. Quod si diutius homo à cibo abstineat, urina magis rufa reddet: siquidem quicquid alimenti supra modum calfit, præsertim si dulce fuerit & pingue, in amaram bilem conuertitur. Porrò color rufus ad flauū proximè accedit: in hoc autem differūt, quòd rufus quidem magis ad albū, flauus autem ad splendidum uergit. Quantū uerò flauo rufum est albius, tantū illo pallidū. Quantò rufus minus album est flauum quā rufum, tantò flauo rubicundū. Iam uerò in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatē habentibus, qui ociosam uitam degunt, aut quouis alio modo sunt

pleri,

Inflāmationes non esse statim in principio soluendas.

Incrementi terminus unde possit dignosci.

Vigoris latitudo in morbis, quāta esse soleat.

Excrementum alui laudabile quale nam esse debeat.

Excrementorū color, non magnā uim habet ad inferiorū uētris indicādam dispositionem.

Excrementum incoctum alui, quale nam esse soleat.

Excrementorū alui species complures præter naturam.

Excrementum uehementer fœtidū, uehementē putrefactionem iudicat.

Excrementorum præstantia [illegible]

Vrinarum optima.

Vrinarū turbidarum triplex.

Vrina crudi.

Diabetes.

Vrina omnium pessima.

Vrina aquosa.

Vrina suppallida.

Vrina pallida.

Vrina subrufa & subflaua omnium optima est.

Colores rufi, eiusq; differentia.

Color flauus.

Color rubicundus.

pleni satis multã habent urinæ subsidentiã: quia in his omnib. plurimũ crudi humoris colligitur. Quare iis qui ex ocio & repletione febricitant, si sanitati restitui debeant, in urina plurimũ necessario subsidet. Contra iis, qui ex inedia & labore rubidæ simul & biliosæ urinæ excernunt. Soluitur quippe morbus plerunq; priusquã subsideat aliquid: sufficitq; in his & nebula, & suspensio optima, qualis est alba, læuis, æqualis. Nec uerò urinam rufam, simpliciter uituperauit Hippocrates, sed quãdiu rufa simul atq; subtilis esset, quòd tunc cruditatem significaret. Cæterũ quæ farinæ hordeaceæ crassiori in urina sunt subsidentiæ similes, grandis colliquationis & ardentissimi incendii sunt signa. At quæ folia repræsentant, sunt uisorum partes superficiales, quæ scilicet contabuerunt. Ita & furfureæ: nisi quòd illis crassiores atq; minores sunt. Nigræ uerò subsidentiæ, uel excedentẽ caliditatẽ, atq; igneam ostendunt uel ex frigiditate uehementi, extinctionẽ. Pessima igitur est omnis denigrata urina, adeò ut neminem unquam seruatum uiderim, ex iis qui talem minxerint. Minus uerò perniciosa est, si sola sit hypostasis nigra: atq; adhuc minus, si solum id quod in medio pendet: ac multò minus etiam si nebula. Color uerò liuidis fit in transitu ad nigrum, * estq; ueluti quoddam initiũ nigri. Nam si morbus malignus fuerit, & uomitibus, & alui excrementis, & urinis liuidibus, postmodum nigræ superueniunt. Color autẽ liuidus, est tantũ frigiditatis effectus: odor grauis, putrefactionis. Quòd si ueluti oleum mingatur, colliquationis est signũ: tales quidem urinæ prauæ sunt. Quæ autem bono colore sunt præditæ, & subsidentias habent albas, & læues, & æquales, aut nebulas quasdam, aut suspensa similia, omnes urinas bonitate præcellunt: & præsertim in quibus subsidentia læuis fuerit. Secundũ bonitatis obtinent locum, in quibus suspensa sunt talia: Tertium, in quibus nebulæ. Hæ igitur coctionis sunt signa. Reliquæ uero omnes partim cruditatem, partim perniciem portendunt. Nam quæ alba, & quæ tenuis, & quæ turbulenta, cruditatem: At quæ farinæ hordei crassiori, aut foliis, aut furfuribus similia habet: quæq; nigra, aut liuidis, aut liuida, aut oleaginea, aut fœtida est, perniciem significat. Subrufa & subflaua, si tenuis sit, media est inter exacte coctas & crudas: sicuti & illa etiam, in qua alba quædam & læuia suprà efferuntur, aut subsident: diuulsa uerò, minimeq; sibi continua: siquidem morbum semicoctũ ostendunt. At subrubeæ urinæ, habentesq; statim subrubeam atq; læuem hypostasim, sunt quidem salutares satis, sed semicoctis iis diuturniores. Iam uerò in uiris quidẽ atq; mulieribus, urinæ nigræ sunt pessimæ: in pueris autem aquæ similes. Quoniam igitur neq; signum ullum ita fidele est, ut exquisitè ostendat singula ex futuris temporibus: neq; quæ secundum concursus signa sunt complicata, sola possunt iudicari experientia: ideirco necessum est signi cuiusq; naturã accuratè considerare, si quis uult rectè præcognoscere, ut ex uniuscuiusq; præcognitionẽ faciat. Etenim sæpe unum signũ forte, multis debilibus fidelius existit. Omnino autẽ malè quis uictũ instituet, nisi per fida signa, statũ futurũ præcognouerit. Triplex in uniuersum signorũ omniũ est differẽtia. Nõnulla siquidem cruditatis & coctionis sunt signa: nõnulla salutis & mortis: tertiũ autẽ signorũ genus est, quod crisibus adiacet. Coctionis igitur cruditatisq; signa, alui excrementa, & urinas, & sputa, statuere oportet. Mortẽ autẽ atq; salutẽ nunciantia sunt, quæ una cum his excernunt, & quæ per totũ apparent corpus. Quantũ ad crises attinet, aliquid quidem ualent nõnulla ex his: est tamẽ propriũ atq; præcipuũ eorũ signorũ genus. At cruditatis atq; coctionis signa, propriã uim habent semper stabilẽ, siue statim in primo die, siue in sequẽtib. apparuerint. Quædam itaq; horũ signorũ in urinis, & alui excrementis, & sputis apparent: quædã in dispositione totius corporis inueniunt: quædam in naturalib. & animalib. conspiciunt operationib. Hæc tamen nõ omnia fidelia sunt, in omnibus morbi temporib. Etenim criticorũ symptomatũ duplex natura est. Siquidẽ eorũ aliqua sunt tanq; causæ & signa: aliqua tanq̃ signa duntaxat. Infida uerò est uniuersa eorũ natura, & cõtraria significans in diuersis morbi temporib. In his autẽ totũ est præcognitionis studiũ. Nam in alio quidẽ tempore secundũ aliam dispositionẽ critica sunt: secundũ uerò aliã dispositionẽ, symptomata, uel signa praua sunt: critica autẽ non item omnino. Coctio igitur celeritatẽ crisis, & salubritatẽ securitatẽ significat: cruda autẽ & incocta, & in malos cõuersa abscessus, crisiũ defectũ, aut uehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorũ reuersiones. Porrò si quis primo statim die, nullũ habens signũ periculosum, sed potius salutaria omnia, acutè quidem febricitet: urinam autẽ mingat bene coloratã, ac mediocriter crassam, is certè in primis quatuor diebus crisim est habiturus: & eò magis, si nebula aliqua uel suspensio optima in urina uideatur: magisq; adhuc, si hypostasis bona se ostendat. Cuius rei nõ ignarus Hippocrates, ait: Mitissimæ febres, quæ cum signis securissimis fiunt, quarto soluunt die, uel prius. At quæ malignitate excellũt, & cum signis grauissimis accidunt, quarto die uel citius occidunt. Sicuti igitur quæ omnia habet signa tutissima febris acuta, in primo periodo decretoriorũ dierũ solutionẽ habet: sic quæ isti proximè adiacet, diẽ septimũ nõ transcendet. Similiter etiã maligna, & cum grauibus facta signis, quantũ abest a malignissima, & cum grauissimis accedente signis, tantò tardiorẽ mortẽ inducet. Sit itaq; primo die urina quidẽ exquisitè aquea, febris uerò debilis, hæc sanè in longũ protrahet tempus. Sed quantũ hoc erit, in primis diebus cognosci non potest, nec cognitu est utile. At præsens principii tẽpus nõ solũ internoscere datur, sed etiã sæpius præcognoscere quo finietur. Atq; in his quidem adeò diuturnis, sufficienter est tempus principii longũ: in peracutis extremè angustũ. Nam si statim in prima die, in urinis appareat aliq̃d signũ coctionis, iam hic principiũ transgressum est. Similiter etiã acuti principii, ne præcognitionẽ quidem finis inquirere oportet: sed satis putare, si dum adest, cognosci possit: & cùm q̃primum ad ascẽsum conuerti, manifestè deprehendat. Sit itaque aliq̃d manifestũ appareat coctionis signum,

Signorum differentia triplex.

Coctionis signa.

Signa mortem & salutem nunciantia.

Decretoriorum signorum genus habent propriũ.

Criticorum symptomatum duplex natura.

Criticorum symptomatum naturam esse infidam.

Crisis celeritatẽ concoctio indicat.

Cruditas quid commonstret.

Crisis in primis quatuor diebus accessiõ e, exemplum.

Principiorum acutis morbis cognoscendi ratio.

quicquid interiacet temporis, erit principium morbi. Quantum autem desit ad perspicuum illud concoctionis indicium, & à morbi motu, & natura, & anni tempore, & regione, & ætate, & temperatura ipsius laborantis, inuenies. Nam si morbus natura longus extiterit, quemadmodũ febris amphimerina, & uideať tarde in hoc ęgrotante moueri, tẽpusq; anni sit hyems, & regio frigida, ætasq; & natura laborãtis ad frigidũ declinarit, multũ interim temporis ad manifesti signi generationẽ desiderabit, quod totũ tempus principio erit cõtribuendũ. At uero perfecta coctio est, quãdo in urinis subsederit aliquid album, leue, æquale, & continuũ: debilis autẽ est, quando ex aquosa mediocriter suppallida facta fuerit, aut etiã turbulenta existens, talis permaneat. Rufa etiam & tenuis ad idem genus spectãt. Sed nihil horum iam principiũ esse finitum ostendit. Hoc enim manifestius indicium semper expecti, uel solam nebulam albam, uel suspẽsionẽ æqualem, continuã atq; albam. Præterea rubens nubecula, & subsidentia talis, & absq; subsidentia probè colorata urina, & crassitudine mediocris, principij finem declarat. Sic & in laterũ & pulmonũ passionibus, ea quæ propriè sputa uocanť, urinarum subsidentijs assimilanť. Nihil uero omnino expuere, sed tussim tantũmodo siccam habere, tale quiddam est, quale in urinis extremè crudum, quod nominamus aquosum. Quòd si ab eo quod est nihil expuere, * ad expuendũ quidem, uerũ liquida & omnino cruda, fiat transmutatio, debilis & occulta ea permutatio erit, nec absolutum erit tunc ipsum principij tẽpus. At ubi æger cœperit expuere pauca cõcocta, ac reliquo omni tempore huc usq; ad statũ, plura & meliora, & facilius excreuerit, tũc sanè expirabit principiũ, augmentumq; morbi inualescet. Cùm uerò exquisitè cõcocta fuerint & multa, eductaq; sine difficultate, tunc status est tempus. Quãdo uerò similiter exquisitè cocta, & sine molestia educta, sed eorũ copia imminuta fuerit, dolorq; nõ amplius adsit, tunc cessare statũ oportet, subsequi autẽ declinationem. Sciendum autẽ est, secundum ipsas præcognitiones temporum, undecimũ diem esse indicem decimiquarti, sicuti & uigesimum decimiseptimũ. Cõtingit autem laborantem pleuritide, die quidem decimoseptimo pauca quędam concocta expuere, sequi autẽ crudum, sed imperfectam uigesimo, ac postea tandẽ iudicari absolute morbũ trigesimoquarto, quemadmodũ contigit in Anaxione, cuius Hippocrates meminit tertio Epidemiorum libro. Porrò primi dies tum indices, tum decretorij, ualẽtiores quidem sunt illimis, ubi morbus est breuis: eo tamẽ producto, longè imbecilliores redduntť. Igitur perfecti etiam finiti principij manifestum & firmũ, est signum manifesta concoctio. Finiuntur autem, & morbi natura, & tempus anni, & ętas laborantis, ex abundanti uerò, & regio in qua ægrotat, & modus eius qui antecesserit uictus, cùm nondum morbo correptus esset. Specialiora uerò indicia futuri finis primo ægritudinis tempore, coctionis indicia sunt. Cæterũ si integræ cruditatis indicia in primis quatuor diebus morbi permaneant, longũ erit huic morbo principij tempus: si uerò debilis mediocriter in ipso apparuerint, longũ quidem & hoc erit, sed nõ priori similiter. Si aũt parua fuerint cruditatis signa, futurũ etiã principij tempus erit exiguũ. Meminisse autem cõuenit illius aphorismi: Frigidi sudores cũ acuta quidem febre, mortẽ significant: cum mitiori uerò, morbi prolixitatẽ. Quæ sane prolixitas uniuersis ipsius morbi temporibus cõmunicabitur. Iam uerò post summi uigoris tẽpus, sæpe quidẽ nulla fit crisis, sed paulatim soluiť morbus, longo tempore concoctionẽ recipiẽs: atque huiuscemodi solutionem absolutè crisin non nomino. Si qua uerò confertim fiat permutatio, & multò magis adhuc * agitationẽ quæ illam præcedit, ita appellare consueui.

Amphimerina febris diuturna.

Concoctionis absolutæ urinę, eiusq; signa.

Principij finem quæ indicent.

Sputa in pleuritide, urinarum subsidentijs sunt persimilia.

Status tẽpus in pleuritide quãdo iam adesse significetur.

Declinatio in pleuritide quando adsit.

Vndecimum esse indicẽ decimiquarti.

Vigesimũ esse indicẽ decimiseptimi.

Primi dies in morbis breuibus ualentiores sunt, contrà in longis.

Sudores frigidi.

Crisis quæ sit, agitatio quæ antecedit permutationem.

GALENI PERGAMENI de crisibus lib. II.

DEinceps autẽ, quo pacto quis primo statim die possit morbi naturã cognoscere, est adijciendum. Cæterũ diem per totum hunc sermonẽ nostrũ, in ea significatione accipiemus, ut nõ solum lucem, sed etiã noctem cõplectať. Sicuti & mensem ex triginta diebus constare dicimus, nõ id tempus tantùm, quo Sol supra terram fertur appellantes diem, sed noctem etiam ei copulantes. Atq; in hunc modum annũ quodammodo dicimus trecentos & sexaginta quinq; dies cõtinere. Morbus est dispositio quædam functiones lædens: quæ quidem duplex sæpe consistit. Simplicẽ tamen dispositionẽ, nemo qui perspicaci sit ingenio, in primo die ignorabit: habet enim propria indicia. Eam uerò quæ cõmista est, nõ omnibus per initia cõtingit agnoscere. Oportet autẽ in omnib. simplicibus dispositionibus sic exerceri, ut earum singulas seorsum, & iam perfectas promptè noscamus. Simplicem itaq; morborũ singulorum dispositionẽ, ante omnia ipsam per seipsam cognoscere expedit: primũ quidem ac maxime, ex ijs quæ secundum propriã ipsi insunt substantiã: deinde iam ex ijs quæ sæpius ei accidunt. Velutiin eã febre quæ tertiana diciť, nõ hoc tantũ aduertas, si tertio quoq; die fiant accessiones desinentes integre. Nam si duæ tertianæ fierent, aut duæ quintanæ: duæ quidem tertianę quolibet die, per tertiũ autẽ duæ quintanæ accederent. Quare uel duas tertianas unam sic quotidianã putares, uel duas quintanas unam tertianã. Forma itaq; accessionum maxime inspiciẽda est. Porrò exquisitæ tertianæ longissimus terminus, septem absoluitur circuitib. Fiunt autẽ tertianæ plurimæ, ut etiã continuæ & ardentes, æstiuo tempore, ubi secũdum naturã se habet. Etenim quemadmodũ hyems præ omnibus anni temporibus humidissima & frigidissima existit: sic æstas, siccissima simul & calidissima, dummodo propriã naturã retineat. Nec enim debes existimare, quòd propter anni temporũ appellationes, singulæ ęgritudines accidãt tales scilicet uel tales: sed propter ambiẽtis aëris temperaturã. Nam qualem hic naturã sortitur, ita etiam nos afficit. Similiter etiam regio & tempestas hominis calida & sicca, plurimarũ febriũ feracior est, ijs quæ temperamentũ cõtrariũ possident. Quòd si etiam uictu calidiori & sicciori usus

Dies.

Mensis.

Annus tempore trecentos sexaginta quinque dies.

Morbus quid.

Simplices morbos cognoscendi.

Tertianæ duæ quotidianam simulant.

Quintanæ duæ tertianam simulant.

Tertianæ exquisitæ longissimus terminus.

Hyems frigida.

Æstas calida.

nisus aliquis fuerit, hoc est, laboribus, uigilijs, curis, & anxietatibus, cibisque paucioribus & biliosioribus, nõne etiam in hoc ipse seipso biliosior reddetur, ac proinde calidior & siccior? Atque hæc sanè quæ diximus, cõmunia sunt ardentium febrium & tertianarum generationis. Etenim tertianæ accessio ab acutissimis maximeque adurentibus febribus nullo modo relinquitur. sed hoc discrimen inter est, quòd in hac, per totum corpus bilis defertur, atque ideo uehemens fit rigor, bilisque superuenit uomitus, atque urinæ & sudores biliosi adsunt: in alijs uerò adurẽtibus febribus, quæ nullam habent intermissionẽ, flaua bilis in uasis unà cum sanguine continetur: id quod certè est in causa, ut tertiana febris per sudores uomitusque finiatur. in adurẽtibus autẽ, singulæ accessiones ad infebricitationẽ nõ perueniunt: quoniam qui earum est causa humor, nõ expurgatur. Sed quando in his bilis agitatur uehementius, ac uelut efferuescit, à naturaque inualescente impellitur, tunc rigor superuenit, & febris soluitur. Nam ardens febris, si superuenerit ei rigor (ut inquit Hippocrates) soluitur. Quòd uero non modò causa frigida, sed acris etiam & calida, rigorẽ faciat, in libro de symptomatum causis ostendimus. Etenim acres & mordaces humores uehementius emoti agitatique, & per sentientia corpora uiolenter delati, stimulant, pungunt & feriũt. atque hinc sensum inæqualem, rigorem, cõcussionemque inuehũt. Tertiana itaque febris, quæ ex flaua bile mota ortũ habet, rationabiliter statim ab initio rigorẽ affert nõ mediocrẽ: hoc ipso primũ à quartanæ rigore differentẽ, quoniã in illa quidem pungi uidetur ac per cutim corpus (talis enim est in tertianis febribus sensus rigoris) in quartana autẽ febre similem frigefactionẽ habet, qualis per gelu, tempore hyberno sentitur. Quippe in quartana febre atra bilis redundat: sicuti in quotidiana, pituita. Tertianã igitur febrem* inuenire quidem licet absque rigore uehementi, pungente atque feriente cutem, nunquam. At quartana febris nõ primo statim die cum rigore inuadit uehementi, sed progrediente ipsa, atque aucta, una etiam rigor quidam grauis, ac uelut ossa cõminuens, augetur. Quotidianas autẽ nõ comitatur rigor, nec in initio, nec in progressu, sed frigefactio duntaxat. Præterea quartanę febres paruos, debiles, tardos & raros adeo pulsus efficiunt in inuasionibus, ut nulla altera dispositio. tertianis uerò paruũ quidẽ ac debiles, tardique ac rari, cùm inuadunt, pulsus necessario adsunt. Verũ tarditas ac raritas nõ paruo ab ijs interuallo relinquitur, quæ in quartanis accidunt. Nam in quartanarum principijs uidebitur tibi arteria quodãmodo ad interiora retracta, impeditaque: in tertianis uerò, nec aliquid tale percipitur, tarditasque propè accedit ad eum qui secundum naturã est motus: ac præterea certus ordo æqualitasque pulsibus inest. Habet etiam tertiana febris per incrementa, æqualem liberamque celeritatẽ statimque ad magnitudinẽ atque uehementiã excitatã, lusque omnibus frequentiã correspondentẽ: neque ipsi ullũ adest inflãmationis signũ. Iam igitur & situm inuehit, & hominẽ exurit, & paulò pòst in rigore consistit. calor æqualiter quaquauersus extenditur, nihiloque plus thorax extremitatibus calet & si manum imposueris, in primo occursu quidem percipiẽ calor multus & acris, qui que uelut quodam cum uapore efferatur, paulò post uero superatur à manu non ut in febribus malis & adurentibus accidit. Ac iam sanè bibendi tempus ægrotanti instat. statimque post potũ plurimus uapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius, bilisque superuenit uomitus, uenterque soluitur, & biliosum mingunt. Incipit itaque sudor uapidus, calidusque, ueluti in balneis: totum uerò ipsis corpus æqualiter sudat, talisque est pulsus, qualis in ijs qui rectè ualentes exercitantur & balneantur: uelox scilicet, magnus, uehemẽs & creber. Sed præter hæc omnia statim ad infebricitationẽ desinit, uniuersum accessionis tempus ultra duodecim horas nõ protrahens. Sępius autẽ septem horas accessio cõtinet. Nõnunquam citius aut tardius, sed non multo, finitur. Descripsimus itaque ueram & exquisitam tertianam. Quod si urina reddatur rufa, aut subflaua, appareatque crassitudo mediocris ac paulo post, uel albam nebulam, uel suspẽsionem optimam fecerit, febris ipsa ultra quartũ circuitum non progredietur. Rufiore uerò urina existente, neque suspensione aliqua, nec nebula in primo circuitu apparente, ad septimum extendetur. Quòd si præter alia signa, in urinis appareat subsidentia leuis, æqualisque circa primũ statim diem, ultra tertium circuitum ipsa febris nõ diuagabitur. Ingruente autem accessione quartana, eximia quædam ad tarditatem ac raritatẽ fit pulsuum conuersio. Solet porrò quartana febris maxime oriri in autumno, præcipuè si tempus ipsum frigidam & siccam, & inæqualem fortiatur temperaturam. Quod si etiam regio talũ febrium sit generatrix, & ægrotãtis natura atræ bili obnoxia, talisque uictus ratio antecesserit, quæ huiusmodi aggregarit humorẽ: & si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, homoque lienosus fuerit, uel febres erraticas passus: si augmentum & status plurimũ contraria fuerint, tenuesque & albæ & aquosæ urinæ reddantur. siunquam hæc omnia indicia in prima accessione adsint, quartanam esse febrem non dubites. Sed quotidianam à tertiana distinguere facilius est. Neque enim primo statim die cum rigore inuadit, sed progressu temporis refrigerationes potius quam rigores ipsis adueniunt: neque ullus ordo aut æqualitas pulsibus assidet, cum primũ accessiones fiunt. Sed nec deniũt laborantes, nec denudare corpora, & pallia iactare cogũt: nec multùm ac frequenter respirare, ac ueluti flammam ex ore efflare, frigidumque potum expetere. Verũ isti cùm febricitant, minime sitiunt: urinæque ipsis in primis diebus tales sunt, quales quartanis incipientibus adsunt. Atque in primis diebus minime sudant: sed progrediente tempore hoc etiam illis aduenit. Eget autem hæc febris, natura humidiore, uitaque ociosa, & plena crapulis. Quare in pueris assidue fit: ac perrarum est, quin & os uentriculi, & hepar in ipsis malè afficiatur. Sed & cruditates antecedunt plurimæ, & coquẽdi mora, & acidi ructus: & cùm primũ febrire incipiũt, præcordia ultra naturalem habitũ intumescunt. Color his cum pallore albus: taliumque morborũ

Tertiana correptis quo accessionis tempore sit potio danda.

Tertianæ accessio ultra duodecim non protrahitur horas.

Tertianæ exquisitæ descriptio.

Tertianæ breuẽ solutionem quæ urinæ indicent.

Quartanarum febrium signa et symptomata.

Quotidianæ & tertianæ febris discrimen.

Quotidianarũ febrium indicia.

Quotidianæ cur assidue pueros inuadant.

Quotidianae quae praecipue & qui inuadit tempore.

hybernum tempus est ferax, & status temporis humidus, & eiusdem naturae locus sitque accessionum principiũ circa uesperam. Ita quidem quotidiana, tertiana, & quartana, prima die inuicem discernunt. Continuas autem febres, quae idem genus cum ijs quas diximus habẽt, similiter primo dierum exercitatus cognoscet. Etenim exquisita ardens, cùm omnia alia seruet exquisitae tertianae indicia, eo solo differt, quòd neque cum rigore inuadit, neque ad infebricitationem desinit.

Ardentium exquisitarum & tertianae febris discrimen.

Continuae quotidianae descriptio.

Quae uerò quotidie accessionem facit, quando temporis statum, & aetatem, & naturam corporis, & uictus rationem antecedentem, ac praeterea pulsuum formã, coloremque eundem habuerit cum exquisitis quotidianis, non peruenerit autem ad infebricitationem, idem genus cum illis obtinet.

Continuae quartanae descriptio.

Eodem modo & quae quarto quoque die accessionẽ facit sine ulla intermissione, nulla interposita febris quiete, eiusdem est generis cum quartana. Et palam est, quòd nec rigor in ea accessiones antecedet, neque sequetur sudor.

Continuarum & intermittentium febrium discrimen, secundũ modum generationis.

Quae igitur in sola flaua bile febris accendiĩ, sine aliquo affectu uisceris, si quidem manente adhuc intra uasa bile accendatĩ, exquisita febris ardens dicetur: si uerò per totum corpus deferatĩ, tertiana. Sic & si ab atra bile fiat febris, cùm per totũ corpus delata fuerit, quartana efficitĩ: cùm in immobilis, illa quae quarto quoque die excrescit: quẽadmodũ si ex pituita ortũ habeãt, uel quotidianae sunt, uel quae accenduntĩ singulis diebus.

Febris cõtinua est, quae ad infebricitationem, prius quam soluatur, non desinit.

In uniuersum autẽ uoco cõtinuam febrem, quae ad infebricitationẽ, antequã ex toto soluatur, non desinit, etsi declinatio aliqua sensibilis in ea deprehendatĩ. Cùm uerò nec declinatio aliqua sensibilis fiat, semper uerò à primo principio febris usque ad crisim similis perseuerauerit, erit haec ex genere febrium deurentiũ, ab ijsdem uerò acutie differet.

Deurẽtes febres.

Sed nec in primo die, nec in secundo est huiusmodi febrem praecognoscere, nec aliter unde. Sat enim est genus agnoscere, quòd scilicet biliosa sit, deurens, & peracuta. Atque huius generis febres omnes in prima septimana diiudicantur: si uerò tertiana pura fuerit, intra septimũ circuitum.

Tertianae purae intra septimum circuitum absoluuntur.

Febres diuturnae quae.

Febrium simplicium tria genera.

Omnino autem diuturna sunt, & quotidiana intermittens, & illi adhaerens continua, item & quartana, & quae per quartum accrescit. Quare tria erunt uniuersa simplicium febrium genera. Singula uerò ipsorũ in duas primas differentias scindentur: uel enim intermittentes, uel febres continuae erunt. At si morbus compositus fuerit, non aeque facile cognosceturi. Dupliciter uerò genus febrium cõpositum cõstituitur: in prima quidem sectione, uel quia ex ijs quas diximus febres cum alicuius membri affectũ miscentur, uel quia ex membri cuiuspiam inflammatione accenduntur.

Febrium genus compositum cõstitui duplicater.

Quae igitur cum membri affectum cõsistunt, dupliciter cõmiscentur: aliquando implicatae, nonnunquã uerò per se totas confusae. Sic quoque membra inflãmata: nam ex ipsis quaedam sane ueluti complicantur tantũmodo, quaedam uerò ueluti confusionẽ quandam habent dispositionum.

Febres quomodo inter se misceantur.

Ac febres sane, quaedam complicantur unius generis cum alijs eiusdẽ generis, uel unius speciei cum alijs eiusdem speciei. Contingit uerò nõnunquã, ut etiam differentes misceantur. Nam quotidianae tertianis, & his quartanae, & quae eandem speciem seruant, inuicẽ plerunque implicantĩ.

Quartanas eodem [illegible]

Quo fit, ut idem homo tres interdum habeat quartanos circuitus: sed hos quidem nõ est difficile agnoscere. Quandoque uerò aliqua ex intermittentiũ genere cum cõtinua, difficillimã mixtionẽ exploratu facit mistionẽ. Porrò quemadmodum febres, ita & patientia loca mistionem recipiunt: uel quia differẽtia membra propriã singula febrim accendunt, ut lien & iecur: uel quia dispositio mista, ueluti inflammatio cum erysipelate, aut erysipelas cum inflammatione miscetĩ.

Patientia quomodo [illegible]

Pro differentia enim affectarum particularũ, atque etiam earum affectuum, solent etiam ipsae febres uariari. Vbi igitur singula accurate distinxeris, tunc sane facile mistionẽ deprehendes. Nulla autem est nec species, nec genus, quod circa tertiam uel quartam diem, cuius naturae sit, innotescere nequeat.

Hemitritaeos descriptio.

Inuadat igitur febris aliqua horrida, atque omnino inaequalis in pulsibus, & in eo qui per totum corpus sentitur calore, ut saepius proprius statum esse existimetur, uel mediũ augmenti obtinere. Rursus uerò horrida fiat, & pulsus minores, debiliores, tardiores, atque rariores habeat: & calorem quidem ab extremis partibus recedentem, circa uerò uentrẽ atque thoracẽ, copiosum. Hanc non absque ratione quispiam hemitritaeũ fore sperauerit, uel potius iam esse: a multis autem tertio die noscetur. Sed haec quidem mixta est, ex biliosa pituitosaque febre, non inuicem complicatis, sed per se totis confusis.

Hemitritaei [illegible]

Quae autem ex complicatione fit, quadrupliciter consistit. Vel enim tertiana quotidianae cõmista: uel ea quae quotidie accessionem habet continua, illi quae per tertium cõtinua est: uel tertiana ei quae singulis diebus accessionem facit continuae: uel quotidiana ei quae per tertiũ continua est. Si qua uerò febris in primo die exquisita tertiana deprehẽsa, deinde sequẽti die similem priori omnino fecerit accessionem, haec duplex tertiana existit. Sic autem & duae & tres quartanae saepius inuicem complicantur, quas accessionũ forma à quotidianis distinguit.

Tertianae duplex qualis [illegible]

Tria igitur sunt omnia quae ex humorũ putredine febrium accendunĩ genera: quaedam enim ex flaua bile (haeque plurimae sunt) quaedam ex atra, quaedam ex pituita consistunt. Aliarũ autem omniũ febrium uarietas, ex miscella horum humorũ nascitĩ.

Febrium [illegible]

At ephemerae & hecticae febres, alia duo constituunt genera, ab ijs, quae dicũtur acutae febres, distincta. Porrò febris acuta, uel aliquo dictorum humorũ cõputrescente, uel membro phlegmone obsesso, gignitur.

Febrium [illegible]

Mirantur autem nõnulli, quòd possit intermittens febris cũ cõtinua misceri, quodque nulla intermissione accedente febris, interdũ solae intermittentes mutuo inter se misceantĩ: id quod accidit non in tertianis tantũ, aut quotidianis intermittentibus, sed etiã in ipsis quartanis. Cùm enim plures inuicẽ cõplicantur, siue eiusdẽ generis, siue diuersi, accidit ut febris secunda plerunque antecipet aduenire, antequam prima in exactam integritatẽ desinat. Deinde rursus tertia eidem succedit, antequàm perfecte soluatur. Hoc uerò maxime accidit in longioribus accessionibus. Etenim trium tertianarum complicatio, in secundo statim die nobis

mani-

manifestè est conspecta. Earũ uerò febrium quæ ex locis patientibus accidunt, forma composita est. Quædam enim loci indicia præ se ferũt quædam autem eius, ob quam consistunt, causæ. Velutin morbo laterali locus quidem patiens est, costas succingẽs membrana. Quæ quidem cùm inflammata sit, necessariò dolorẽ inuehit, quoniam neruosa est sed hunc pungentem, & longè extensum, quoniam pars affecta, est membrana. Quæ quidem cùm unum sit ex spirandi instrumentis, necessariò difficilem habebit respirationem animal. Quia uerò & cordi & pulmoni proxima est, necessariò & febricitabit, & statim infestabitur tussi nõ tamen statim expuet. Sed si quidem multũ ac crassum ab inflãmatione defluxerit, tunc tussi expuet si uerò paucũ & tenue, irritabitur quidem necessario, ita ut tussis moueat, nõ tamen expuet, antequàm collectum simul atque cõcoctum ad multitudinẽ crassitudinemque peruenerit. Nunquid uero magis pituitosus sit, uel biliosus humor, is qui inflammationẽ facit, ex forma sputorũ cognosces. Nam si sputa sint spumosa, fluxum maximè pituitosum ostendunt flaua autem, biliosum impermistũ quę uerò rufa sunt, amaram quidem & ista referunt bilem, sed non paucam serosam humiditatem cum bile misceri significant & multò ampliorem, quando pallida quis expuerit. Sic & nigra, atræ bilis fluxum ostendũt sicuti quæ magis rubida sunt, plurimũ quidem sanguinis minimũ autẽ atræ bilis, in eo qui inflammationẽ facit, cõtineri significant. Atque ideo inter omnia sputa hæc sunt uitiora sicut nigra, magis exitialia. Pulsus igitur pleuriticorum, qui quidem duram præ se fert tensionẽ, neruosum esse locum affectum ostendit qui uerò serræ similis est, inflammationis affectu. Qua uelox simul & frequens, acutam, ad inflammationem consequi febrim. Quæ singula quæ diximus, maiora aut minora sint, uel magnam esse, uel paruam ostendit dispositionum. Igitur aut simplex est febris, aut cõposita uel cum loco patiẽte, uel ephemera, uel hectica. Si simplex omnino fuerit, humoris indicia affert, ex quo genita est. Si uerò composita, ex quot simplicibus febribus composita est, totidem numero humorũ multitudinem indicabit. At si hoc indicet, illud etiam significabit, numquid morbus diu durabit, an citò finietur. Nam si humor pituitosus extiterit, necessariò diuturnus erit longè uerò magis, si atræ bilis natura fuerit. Quod si ad flauam bilem inclinet, minimè quidem diuturnus erit. Sic & locus patiens, qui quidem motum multo exercens, calidusque est, ac rarus, & principatum gerit, acutiorem fore morbum portendit. Qui uerò neque in motu continuo sit, frigidusque ac densus, & sine principatu existit, ad longius tempus debere extendi significat. Eodem modo & dispositio, si quidem diuturnum motum habuerit, frigidiorque fuerit ac densior, diu duraturum sin autem facilè mouetur, calidiorque fuerit, & rarior, citò solutum iri. Similiter & de causis est iudicandum. Eas igitur quæ cum magno ac repentino certamine fiunt solutiones morborum (quæ præcipuè crises uocantur) febrium earum quæ ex calidis humoribus accenduntur, propriae esse est putandum. Post has, earum, quæcunque membrorum sunt principatum habentiũ, facile mobiles calidæque dispositiones. Ephemeræ uerò & hecticæ febres, sine magna perturbatione, & minime subitas faciunt permutationes.

Ergo in omnibus inflammatis particulis constipatio ipsa, quæ locum probè difflari prohibet, statim quidẽ putrefacit humores, simulque quendam calorem excitat, qualis & in reliquis omnibus putrescentibus gignitur. Cuius caloris modus, cùm simplex fuerit, necessariò alicui earum, quas diximus, febrium assimulatur: uel potius una ex illis est, uel ad amarã bilem, uel ad atram, uel ad pituitam attinens. Omnino enim humor qui inflammationem efficit, uel flauæ bilis est, uel atræ, uel pituitæ. Si igitur impermistæ multæque flauæ bilis fuerit, tum facit erysipelata, & eos qui herpetes nominãtur sicuti & nigræ, cancros, & phagedænas, aut elephantos, aut aliquẽ ex his adeò incurabilibus morbis. Quæcunque uerò nigri uentre pituita in tumorem attolluntur, hæc œdemata nuncupantur. At qui sanguis atręe bili est permistus, duras gignit inflammationes: erysipelatibus uerò similes, qui amaræ mistitas, qui pituitæ. Cùm uerò ipse secundum naturam se habens sanguis, in fusus in locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflammatio est. Simplex uerò ex ipsa febris accendiũ, maximè ephemeris similis, quæ ex inflammationibus inguinum accidunt, nam & ipsa inguinis inflammatio ex optimo sanguine fit. Liquet autem, quod cùm hic putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed iam ad atræ bilis naturam transit. Atque in hoc illud fit utim, triplex esse genus uniuersum simplicium febrium. Quæ enim ex sanguinis putredine fit, iam quodammodo biliosa est. Etenim sanguis ex moderato calore gignitur flaua autẽ bilis, ex maiore atra uerò, ex împẽse immodico. Quicquid igitur pingue ac tenue in sanguine est, fit flaua bilis crassum uerò, ac uelut fæx, quando immodicè exaruerit excalfactum, atra Flaua etiam bilis quandoque in atram cõuertitur, cum assata fuerit. Omnes igitur quæ in particula aliqua accenduntur febres, unum aliquem ex dictis uel simplicẽ, uel compositũ characterem habebunt. Qui uerò singulas per se febres exquisitè cognorit, earum istinctionem nõ ignorabit. Ephemeræ febres solius spiritus sunt passiones, absque humorũ putredine, aut membri inflammatione, nisi inflammatis inguinibus accidant. Earum autem generationis sunt occasiones cõmunes, uigiliæ, cruditas, tristitia, timor, curæ, iracundia, deustio, refrigeratio, lassitudo, ebrietas, & quæcunque similia. Cõmuniter omniũ pulsus promouent ad paruitatẽ atque frequentiam, & nonnunquam ad magnitudinẽ. Exquisitè autẽ seruat eam quæ secundũ naturã est, æqualitatem, mollitiem, & ordinem. Sic & urinæ, nõnullæ quidem, suspensiones, nõnullæ uerò subsidentias bonas habent, quædam autẽ nebulas. Omnes uerò probè coloratæ sunt, sicuti & in omnibus calor tepidus est atque ab omnibus ipsis absunt maligna accidentia. Cõmunes autẽ sunt omnibus & urinæ rufiores. Cæterũ iis qui ob tristitiam febricitãt, acrimonia potius

Constipatio febrem quâ ratione gignat.

Inflammationẽ gignit uel flaua bilis, uel atra, uel pituita.

Bilis quos edat tumores.

Atra bilis quales tumores gignat.

Pituita gignit œdemata.

Sanguis producat propriè dictã inflammationẽ.

Sanguinẽ putrescentem ad atræ bilis naturã transire.

Humorum generationes atque transmutationes.

Febrium mistionem non ignorabit, qui singulas simplicium cognorit.

Ephemeræ febres, solius spiritus sunt passiones.

Ephemerarum febrium causæ.

Ephemerarum febrium indicia.

adest, quam multitudo caloris sicuti iis qui ob iram, contrario modo. Sed & tenuitas corporis in iis qui tristitia, quam iis qui curis uexati sunt, manifestius apparet, & oculorum concauitas, & insolita quædam decoloratio. Et hæc quidem communia omnium etiam aliorum, qui quocunque modo cogitationibus implicati fuerint, indicia sunt. Sed præcipue ex oculis sunt discernendi: licet enim ex his etiam in sanis animi affectum conijcere. Eos qui nimium uigilauerunt, distinguit decolorationis modus: subtumida præterea ipsis est facies, palpebrasque non facile attollunt, oculosque habent præhumidos. Iracundis neque oculorum concauitas, nec manifesta inest decoloratio. Sed nec magnitudo pulsuum aufert. Eorum uero qui febriunt ex lassitudine, cutis est siccior, quam in aliqua alia febrium ephemerarum. Quæ ex densata cute febres oriuntur, solæ inter omnes ephemeras in passione astricta consistunt, facileque dignoscuntur ex tactu: sicuti & aridæ febres quæ ex lassitudine fiunt. Caliditatis autem motus in iis quodammodo augescit. Earum uero febrium ephemerarum, quæ ex bubone accedunt, pulsus maximi sunt, ueloces atque frequentes, calorque plurimus, qui post statum statim ex profundo attollitur, sed suauis. Præterea rubea facies magna ex parte ipsis inest, & maior tumor, & urina subalba. Communis autem his febribus inest æqualitas pulsuum. Qui uero nulla hecticarum febrium in primis diebus, sed in progressu temporis fit, de illis non agemus impræsentiarum.

Tristitiam quæ signa arguant. *Oculorum exsignum, insanientium animi affectus cognosci.* *Vigilijs macerato rum signa.* *Iracundorum signa.* *Febrientium ex lassitudine signa.* *Ephemeræ ex densata cute.* *Ephemeræ ex bubone quæ signa.* *Hecticarum febrium nulla fit in primis diebus, sed in progressu.*

GALENI PERGAMENI de crisibus lib. III.

VBi morbus subito ad sanitatem peruenit, ea permutatio omnium optima est, atque ideo ipsam per excellentiam crisim uocamus. Ex alijs autem permutationibus, quæ quidem ad subitam mortem fit, mala crisis existit. Quæ uero aliquam essatu dignam mutationem efficiunt, non tamen integram solutionem, imperfectæ crises uocantur: sicuti & quæ secundum emouente uel uirtute, uel morbo contingunt: quæ solutiones simpliciter, non crises uocari debent. Sola igitur subita ad sanitatem conuersio, simpliciter crisis uocatur: quæ fit subitis quibusdam excretionibus, aut essatu dignis abscessibus. Quæ autem alio pacto quieuerint, recedunt malignius. Antecedit autem huiusmodi excretiones abscessusque, non mediocris perturbatio in ægrotantis corpore. Nam anxietates, uigiliæ, dementiæ, graues somni, respirationes difficiles, uertigines, sensuum difficultates, dolores capitis, colli, stomachi, & multorum aliorum membrorum: nonnullis uero aurium sonitus, & uariæ ante oculos apparent imagines, & lachrymæ inuoluntariæ effluunt, & urina retinetur, & labrum agitatur, & aliquid tremulum fit: obliuio præterea, & præsentium ignorantia, & uehemens rigor accidit, & plurimum accessio consuetam anticipat horam, & multus æstus, sitisque inexpugnabilis sequitur: clamant & saliunt, sicuti furentes, nec possunt in eodem situ recumbere. Deinde repente multus sudor erumpit, aut uomitus non exiguus insequitur, aut uenter subito soluitur, aut abundans fit fluxus sanguinis, aut hæc omnia simul contingunt, unde non paruus inuadit timor adstantes. Vt igitur qualem sit habitura exitum præsens crisis, agnoscas, præuideas autem futuram, primum ac maxime omnium expendendæ coctiones sunt ex urinis, alijs excrementis, atque ex ipsis sputis. Quippe neminem uidi interemptum, qui præcedentibus coctionibus, crisim ipsam habuisset. Non tamen æqua omnium signorum dignitas existimanda est: sed in morbis quidem thoracis atque pulmonis, præcipue sputa sunt exploranda: non tamen urinarum contemplatio explodenda: sed & excrementa sunt inspicienda. Si uero tantum febricitet absque alicuius uisceris affectione, *aut si etiam aliquid eorum quæ circa hepar, renes, uesicam, atque splenem habentur, phlegmone obsessum sit, maxime urinis est intendendus animus. Sicuti si circa uentriculum passio consistat, primum excrementa alui inspicienda: sed neque interim sunt negligendæ urinæ. Primum itaque & maximum instantis bonæ crisis indicium, sunt concoctiones. Secundum autem, quod ab aliqua die indicatoria, indicata prius fuerit, cui annexa sit diei ipsius indicantis facultas. Deinceps uero inspicere oportet, & speciem morbi, & morem ac postea, si formæ morbi, ipsa excretio respondeat. Etenim si febris exurens sit, uel sanguis e naribus profluet, uel post uehementem rigorem sudor multus & calidus per totum corpus manabit, aut per uomitum, aut per aluum, biliosum aliquid excernet. Ita & tertianæ uomitibus & excrementis biliosis, & sudoribus toto corpore fluentibus, finiri debet. Plurimum autem pituitæ in febribus excernitur quotidianis, & multi per totum corpus sudores manant. Fit autem & phrenitidem sudor multus, præcipue si calidus e capite fluxerit, sudante simul reliquo corpore. Contingit etiam interdum, ut per sanguinem fluentem e naribus phrenitis etiam soluatur. Non tamen lethargus, aut [illegible] fluxu sanguinis [illegible]. Inter ipsas autem pleuritis medium obtinet locum. Solent etiam hepatis hypochondrij inflammationes, si simul adsit acuta febris, sanguis e naribus profluens: sicuti & reliquas omnes, quæ sub præcordijs fiunt, feruentes & acutas inflammationes. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare, patiente hepate, uel locis sub dextris præcordijs positis: ex sinistra autem, liene, & locis uicinis. Iuuat etiam & sudor bonus omnes quæ sunt iuxta præcordia inflammationes [illegible] & [illegible]. Hepatis uero conuexæ quidem partes prementes, fluxu sanguinis e nare dextra, sudoribus bonis, copiosisque urinis soluuntur. Caua autem partes excrementis biliosis atque sudoribus, nonnunquam uero & uomitibus. Sudores tamen omnibus febribus proprij sunt, & præcipue exurentibus. Finiunt uero quartanas febres, si [illegible] simul cum eis atque uaria excernatur. Semitertianas uero, si biliosa simul & pituitosa. Soluunt enim parotides, lethargos, reliquosque omnes affectus capitis. Porro cæteri abscessus, febres omnes diuturniores secure soluere consueuerunt. At uero ægrotantis ætas atque natura, præterea uictus ratio antecedens, locus in quo ægrotat, anni tempus, præsensque status temporis, ueniunt consideranda. Atque ex his quæ diximus licet exer-

Crisis per excellentiam dicitur subita permutatio morbi ad sanitatem. *Crisis mala.* *Crisis imperfecta.* *Crisis optima fit cum subitis excretionibus aut essatu dignis abscessibus.* *Crisim præcedentia symptomata.*

exercitatis nobis præsentē crisim cognoscere. Ad præcognoscendam uerò futurā, illa quæ nuper diximus, una cum natura morbi simul erunt expendenda sunt. Post hæc autem & accessionū circuitus erunt consideranda, an per tertiū, uel per quartū, uel per singulos dies eueniant, uel nullo modo eueniāt, sicuti in synochis accidit. Si enim properauerint, ac semper proportionabiliter anticipauerint horā, aut multò uehementius insæuierint, & per tertiū occupauerint, citò crisim subsecuturā denunciant. Si uerò lentè moueant, atque eadē inuaserint hora, & singulis diebus fiāt, post longius tempus crisim futurā portendunt. Prætereà coctiones inspicere oportet, quarū insignes permutationes, si in diebus indicatorijs accidant, indicia sunt, quòd sequentes iudicatorij dies ægrotū absoluent morbo. Minime autē contingit, febrem omnia signa securissima habentem, nec illam, in qua sunt omnia maximè periculosa, alteram quidem nō liberare, alteram uerò non occidere in primo quaternario ægrotantem. Cùm autem unaquæque accessio quatuor habeat partes, principium, augmentū, statum, & declinationem uel has omnes breui tempore accessio peragit, uel tardo uel nonnullas quidem citius, nonnullas uerò serius. Si omnes igitur celeriter peragat, manifestū inde fit, quod ad crisim properat omnis huiusmodi febris est de numero intermittentiū. Neque enim contingit, ut illa quæ omnes celeriter peragat, amplius continua permaneat, sicuti neque quæ in omnibus partibus prolixitatem seruat, fit intermittens. Voco febrem intermittentem, quæ ad infebricitationē peruenit. Porro febris synochæ longus est status * imò uero tota huiusce febris status est. Cùm igitur morbi species, & magnitudo, & motus, & mos, inter se distinguantur: & species quidem sit ex proprijs accidentibus cognita magnitudo uerò, ex eorundem quantitate: motus, ex tempore accessionis partiū mos, ex accidentibus superuenientibus his quoque adiuncta consideratione temporis anni, & naturæ, & regionis, & similium numquid nouerit æger, an iam habitur, ad hæc tria respiciens inuenies, ad speciem, & morem, & magnitudinem sed præcipue morem expendere oportet. Verùm uerò per crisim terminabitur morbus, an non, primū quidem ex motu & magnitudine perspicies deinceps autē ex ipsius specie potes ex anni tempore, & ex alijs quæ eiusdem sunt ordinis & ex superuenientibus accidentibus, quæ uel uni cum crisi ab initio inuadūt, uel paululum anticipant. Nam cùm superuenientia accidentia diuidantur, fariam in ea scilicet quæ morē morbi natura ostendere apta sunt & in ea quæ affuturam proxime crisim denunciant: & in ea quæ nō solum signa, sed etiā causæ crisis existunt primū quidem ex his simplex est genus secundum uerò & tertium nō semper, neque idem facere neque ostendere est aptum, sed uariarum secūdum tempora. Si æger igitur primo die habeat signa salutis manifestissima, hunc in primo quaternario solueī morbus. Verum uerò per solutionem uel crisim, magnitudine & paruitate distinguiī. Magna siquidem, indicant omnino parua autem duntaxat soluuntur. At dies crisis ex ipso motu inuenieī. Nam si febris synocha fuerit, nullusque acciderit error, sperandum est crisim quarto futuram die. Si uerò continua fuerit, magnitudinē ac motum inspicere oportet. Conuenit namque in tertio uel quinto die crisim fieri in tertio quidē, si morbus sit magnus, ac motum habeat uelocem in quinto autem, si nec ualde magnus sit, nec moueatur uelociter. Oportet enim crisim in idem tempus incidere cum accessione. Ob idque rarò accidit, ut in quarto die cōtinuarū crisis uideaī. Continuæ itaque febres, quæ cum accessionibus crisim habent, tertio die, uel quinto, rationabiliter finiuntur. Adiuuat motus celeritatē morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas, & quæcunque alia amare bili conueniunt. Tarditati autē motus insunt contraria. Cæterū principij signa, si diuturnus perseuerarint, diuturnū fore morbum significant. Augmenti uerò, si in quarta uel septima die apparuerint, sperandum aliquid in quartodecimo est * id tamen undecimo designabiī. Nam si hæc tria in eo die coniuncta fuerint, & motus uelocitas, & febris magnitudo, & manifestum coctionis iudicium, fiet crisis in quartodecimo. Si uerò solū manifestum coctionis signum die undecima apparat, nec tamen morbi magnitudo, aut morbi uelocitas festinauerint, tūc ultra diem decimūquartū differeī crisis. At si nec die quartodecimo aliquid innouatū fuerit, quod sit exquisitū, tunc ad diem decimūseptimū est respiciendum. Si enim in eo apparuerit aliquod signum, id fidissimū erit, quātus sit perexiguū, crisimque uigesimi diei præmōstrabit. Quæ igitur crises post signa optima, & exquisitā factæ fuerint coctionē, eæ necessariò erunt optimæ quoniā et sola coctio, crisis celeritatē salubrē ostendit. Exquisita uerò in coctio tēpore status. Cùm igitur forma uictus ad statū instituiī, & crisis optima in illo fiat, utique omniū crisium ipse erit regula. Quæ enim huic est proximior, altera magis distante est potior. Quare in nulla re adeò exercitandus est medicus, ut in status præcognitione. Etenim quicūque morbi status tēpus prætererint uindicari, hi iure cum praetereuntē, & paulatim soluuntur nullumque periculū est, status tempore elapso, quantū iudicio assequi possum. Qui uerò pereunt in declinationibus, omnes hi aut proprio sunt, aut errore medicorū extincti, nequaquam autem in morbi. Vbi enim natura superior euasit, restitutque uehementiori morbi conatui, & quæ molestabant oppressit (hoc enim est ipsa coctio) fieri nō potest, ut deinceps succumbat. Quòd si a morbo nō uincatur natura, mortem subsequi nullo modo contingit. Siquidē nihil aliud mors est, quàm omnimoda naturæ postratio. Igitur an moriturus sit æger, nec ne, præcognoscet nemo, nisi status tempus præsciuerit. Vt autem scire non possumus, an portando oneri quispiam sufficiens erit, hominis robore, oneris magnitudine, itineris longitudine antea nō exploratis sic nihil de ægrotantis salute prius pronunciare licebit, quàm magnitudinē morbi, naturæ robur, ac futurum statum inuestigauimus. At uerò si ex tribus his cognouerimus, utrumquid liberabitur aut morietur æger, colligere ita poterimus aliquid

Synochis tādē crises esse, ut continuis febribus.

Crisis in idem cure tempus debet cum accessione.

Continuæ febres, quare tertio uel quinto die soluūtur.

Motus celeritatem adiuuantia.

Crises optimæ quæ.

Victus ratione in ista statum institutus.

Status morbi, omnium crisium est regula.

Status præcognitionem incuræ esse medico debet.

Status tempore elapso, soluī paulatim morbus, nunquam abesse periculum.

Mors est omnimoda naturæ prostratio.

Prædicturus salute uel mortē, debet prius magnitudine morbi, naturæ robur ac futurum statū inuestigare.

de crisis tempore & modo. Nam si morbus fuerit natura salubris, & neque eius acumen, nec magnitudo festinent, nec error aliquis cõmittatur circa ægrũ, status tempus crisis expectat: quæ sane optima erit, ut quæ morbo cõcocto fiat. Si uero uel propter morbi magnitudinẽ, uel motus celeritatem, ante statũ crisis uenire cogat, tanto hæc deterior optima erit, quantũ statum anticipauerit. Quód si neque usque ad statum sufficere possit, necessum est ægrum ex hoc morbo interire, non tamen omnino propter statũ. Crisis enim uel in statu, uel parum ante ipsum fit: mors autẽ, in tribus temporibus, principio, augmento, & statu. Porró ubi quis subito liberatur a morbo, omnino huic aliqua euacuatio essatu digna, aut abscessus cõtingit, præcedente tamen insigni quadam perturbatione. Atque hunc sane solutionis modum uocamus crisim. Est & alius solutionis modus, ubi scilicet nõ omnino absoluitur æger: quæ crisis dicitur imperfecta. Vbi uero morbi paulatim & citra perturbationẽ soluuntur, solutio illa per abusum crisis uocatur. At tres quidem hi sunt modi * permutationis morborũ, cùm æger tus est euasurus: tres uero aliis proportionales, cùm uidelicet est moriturus. Vel enim subitó moritur, cum perturbationibus, euacuationibus, uel abscessibus momentaneis: uel mortem non subito quidem existis, sed multo deterius euadit. Vocentur autẽ hæ duæ crises nõ bonæ: quarum prima quidem perfecta, secunda imperfecta existit. At tertia species mala permutationis, quæ hominẽ paulatim ducit ad mortẽ, a effectio dicatur. Est & quartus modus subitæ permutationis ad peius, sine magnis excretionibus, uel materię in aliquẽ locũ affluxibus, quam neque crisim appello. Statuens igitur aliquã esse utilem potentiam, stude ut agnoscas * ipsius ita in robore, ut in imbecillitate, dispositionẽ. Vbi uero in his exercitatus iam fueris, cura deinceps, ut omnes morborũ tam in magnitudine, quam more differentias, & post hæc, futuri status prægognitionẽ, perdiscas. Quæ ubi accurate didiceris, tunc te exercere oportet in cõprehendendo per exquisitã coniecturã, tam morbi magnitudine, quam ægrotantis robore: & quanto hæc tempore possint perdurare. Sicuti enim qui signa omnia bona præ se fert, in primo quaternione integre liberabitur: ita qui omnia mala, intra primũ quaternarium morietur. Cæterũ qui quidem liberatur, omnia morbi tempora uniuersalia pertransit. Moriturus uero ad declinationis tempus pertingere minime potest: * uno uero necessarió ad statũ. Contingit quippe ipsum in augmẽto & principio etiã tempore mori. Crisim uero subire nõ est necessarium, & maxime si in principio morbi moriatur. Hoc autẽ accidit, ubi natura a morbo plurimum superatur. Tunc siquidem necessitate aduersus ipsum aggreditur: atque sine certamine non fit crisis. Hic igitur est quartus modus mortis, qui nulli salutari assimilatur. Nemo siquidem subitó morbũ euasit sine crisi. Multi uero sine hac subitó intereũt, plurimique in accessionũ principiis, ii presertim qui propter materiæ multitudinẽ & crassitiem, aut inflammationis magnitudinẽ, exitialiter laborant. In accessionũ etiam particularium declinationibus, ob uirium imbecillitatem moriuntur. In totius autẽ morbi declinatione, nullus unquã extinguitur propria morbi ratione, sed ob errorẽ cõmissum. Quando quidẽ ubi morbi status præterijt, natura cui sit superior: alioqui nõ declinasset morbus. Fit autẽ semper uehementior pulsus, equaliorque & ordinatior, in optima declinatione. Debilior uero, inordinatior, & inequalior, in exitiali. Tres itaque sunt oẽs mortis modi, qui sine crisi moriunt. Primus quidẽ in accessionũ principiis, qui in magnis inflãmationibus principaliũ membrorũ contingit plurimum, uel ob humorum multitudinẽ, crassitudinẽ, & tenacitatẽ. Secundus in tempore status, a morbi natura superata. Tertius in declinationib. qui rarissimẽ accidit, uigore soluto uitali. Horũ uero nullus cõtingit cum crisi. Neque enim morbum depellere in huiusmodi mortis modis ab initio natura tentauit. Vbi uero tentauerit, sed succubuerit, malam crisim talem euentũ appello, sitque omnino cum excretionibus, aut abscessibus momentaneis. Sicuti autẽ in malis crisibus est plurima incertitudo cõiectura, ita in bonis scientia, & firmitas præualet. Determinati siquidem sunt, atque ordinati naturæ motus, si & ualida sit, & dominetur materiæ, propriasque perficiat operationes. Indeterminati uero, inordinatique, & incogniti, si quando succumbat. Porro si morbo perniciosso existente, quinto die letalia signa se ostendant: si quidem imparibus diebus accessio fuit, septimo accedet crisis: si uero paribus, sexto. Certiorẽ tamen expectationẽ faciet ipsius morbi motus. Nam si is acute mouetur, crisim sexto die uenturã significat: sin uero tardẽ, ad septimã differetur. Cum uero dies indicatrix nullum de mali crisi futura signũ ostenderit, præcognitio eius minime facilis erit. Est autem primũ & maximũ morbis mortalibus signũ, quód sine crisi mors sit subsecutura, uirium imbecillitas. Secundum uero, si nullum adsit signum coctionis & præter hæc, si magnus sit morbus malignusque, & moueatur celeriter. Cum enim hæc affuerint, omnino absque crisi mors subsequetur. Mortis autem dies præcognoscitur, quantó superet morbus naturam considerando, & grauiores accessiones inspiciendo. Si enim essatu dignus fuerit excessus, & parũ resistere adhuc uis naturę uideatur, mors citó subsequetur. Si uero contraria affuerint, tardius. Sit igitur, gratia exẽpli, multus excessus, nõ tamen manifestus: aut ad unum diem, uel duos extendi poterit, hoc certé distinguetur accessionũ circuitibus. Quo enim die debet accessio fieri, in illo morietur. Constet rursus morbum esse exitialem, nec maximam prostrationẽ uirium adesse: liquet primũ ex hoc, mortẽ nõ esse propinquã. Deinde inquirendũ est, an crisis fieri possit. Si igitur uirtus robusta fuerit, & morbus moueatur uelociter, & aliquod signũ coctionis affuerit, nõ extra rationẽ est, quod natura tentabit crisim. At si uirtus quodãmodo succubuerit, ac morbus tardũ habuerit motũ, nullũque adfuerit coctionis signũ, in hoc subsequi haud crisim cõtinget. Itaque optimæ crises in statibus sũt: in augmentis uero, si salus sit subsecutura, uel imperfectæ, uel nõ securæ. At in morientibus, uel interimunt

Crisis quo morbi tempore fiat · *Mors quo morbi tempore accidat* · *Permutationis morborum tres differentiæ.* · *Crisis perfecta quid.* · *Crisis imperfecta.* · *Crisis per abusum quando dicatur* · *Permutationis morborum, cum æger est interiturus, tres modi.* · *Crisis nõ bona* · *Anefactio.* · *Euasurus morbum, necessario debet transire illius uniuersalia tempora.* · *Moriturus ad declinationis tempus pertingere minimé potest.* · *Crisis ne moriatur quis, non est necessaria.* · *Crisis nõ fit absque certamine* · *Nemo absque crisi subito morbum euasit* · *Mors absque crisi quibus contingat …* · *Mors nunquam fit in morbi declinatione, …* · *Mortis modi, absque crisi moriuntur* · *Naturæ motus quales …* · *Mortem absque crisi quando …* · *Mortis dies præcognitio* · *Crisis quando tentabitur* · *Crises optimæ in statibus.*

riuntur subitò, uel magnam ad peius mutationē efficiunt. In principio autem morbi, crises non fiunt. Quando igitur futura crisis ostenditur, & nox præcedens molesta fuerit, & post ipsam accessio citius inuaserit cū quibusdā insolitis accidentibus, necesse est in eadem accessione fieri crisim. Qualis autem futura sit crisis, utrum per sanguinis fluxum, uel uomitum, uel sudorem, uel per aliquod aliud exitus, quæ sæpe enumerauimus antea, autor bonarum disciplinarum Hippocrates accuratissimè exposuit, cùm in primo Epidemiarū libro, tum uel maximè in cōmentario prognosticorū. In uniuersum autem, nihil aliud oportet considerare in modo crisis, præter naturæ ipsius inclinationē. Distinguendum autem est, an calidus & acutus sit morbus, crisisq; in primis fiat periodis: quippe necesse est tunc post crisim, non abscessum, sed excretionem subsequi. At tardi & diuturni morbi per abscessus quiescere consueuerunt: præcipue si urinæ tenues & crudæ longo tempore exierint. Nam si multam & optimam subsidentiam habuerint, rationabile est morbum potius paulatim concoctum iri, non per abscessus soluendum esse. His præfinitis, deinceps considerandum est, si quidem per excretionē debeat terminari morbus, utrùm profusurus sanguinis, uel uomitus, uel sudor, uel alui subductio sequetur: si uerò per abscessum, quodnā membrū, & quis articulus abscessum suscipiet. Cæterū in iis qui per excretionem debent terminari, dupliciter distinguere oportet: & futuræ excretionis signis si aduenerint, & aliorum, si minimè adsint. Si igitur præter rationem aluus supprimitur, uel urina, iam prope crisi existente, rigorem sperare oportet. * Qui si acciderit, distinguendū tunc est, nunquid sudor post ipsum sequatur, uel uomitus, uel subductio uentris, uel aliquis horum, uel omnia. Et primū quidem ad morbi speciem est inspiciēdum. Si enim exquisitè fuerit incendens, fiatum certior erit rigoris ipsius præcognitio. Quod enim incendit, biliosum est. Atqui biliosus humor, ubi uehementius mouetur, rigorem facit. Post hæc autē & illud considerandum est, nunquid urinis tantum, uel etiam aluo cōpressa, rigerit. Si enim ambobus, necessariò rigor plurimus subsequetur. Si urinis solis, considerare oportet, nunquid alui excrementa plura quàm priora, uel pauciora ante crisim exierint. Si enim * plura, in inferius motus urinæ ad hunc locum est agnoscendus: sin pauciora, ad sudores. Si uerò & uomitus signa adiuerint, per has ambas crisis iudicabitur. At si uomitus signa non adsint, solos sudores expectare oportet, & magis quando rigores intes deinanerint increscente accessione, & partes exteriores calidiores ac rubiciores extiterint, & uapor quidam calidus exeat, qualis antea nō adetat. Quòd si pulsus etiam undosus fuit, & insigniter mollis, adhuc etiā amplius sudores expectare oportet. Durus autē pulsus, uomitus magis q̃ sudores præostendit. At alter, omnimoda excretionis est index, perinde ac uehemēs. Si uerò magnus extiterit, motus ad exteriora potius, quàm ad interiora, signū existit. Cum uerò utroq; fiat modo duplex, hic quidē qui ad exteriora, per fluxum sanguinis è naribus, atq; sudores: alter autem qui ad interiora, per aluum atq; stomachū: undosus quidem pulsus, sudores: magnus autē, simpliciter sanguinis fluxū præostendit. At motu superante ad interna, cum non adeunt signa uomituū, per uentris excrementa fiet crisis: si uerò affuerint, & uenter insigniter subducatur, per utraq; perficietur. Inæqualis autē pulsus in plurimis quidem crisibus fit, & præcipue cùm non fiunt sine periculo & pugna. Vomituum signa sunt, oris uentriculi morsus, unà cum dolore capitis, oborte uertigines, ægri inolabri inferioris, magnusq; sputi tenuis defluxus. Propria uerò signa profluui sanguinis, quidam fulgoris motus oculis apparentes, quoniā humor est fluxus. Obtusiones autē, quoniā multus, & totus simul elatus ad superiora, spiritū meatus obserat. Ita autē & oculi lachrymantur, ob multitudinē fluxus. Eodem modo rubidi aliquando uidentur in malis nonnulli, & naribus. Proprium uerò signum sanguinis fluxus è naribus est, etiam præcordiorū tensio sine dolore. Nam & hoc nō paruum indiciū est sanguinis ad superiora tendentis sicuti etiā difficultas respirationis, quæ cōtingit sanguine multo existente in thorace. Si uerò præcordia cum dolore extendantur, nō modo fluxum sanguinis nunciant, sed etiam aliquam ibi adesse inflammationē significant. Sed & dolores capitis, qui quidem ueluti mordaces sunt, uomitum: qui uerò quodammodo graues atq; extendentes, pulsantesq; & calidi, sanguinis fluxū propriè significant. Sic etiam uiscerum sub præcordiis existentiū inflāmationes, causæ sunt ac signa sanguinis fluxuū, quando morbus per excretionem est iudicandus. * Cæterū si ex cōtraria parte fluat sanguis, malum est: bonū autem, si secundum rectitudinē uisceris, ut inquit Hippocrates. Quare præcordia dextra per dextrā narem bonā afferūt crisim: per sinistram autē, sinistra. Si uerò per excremēta alui sit crisis subsecutura, manifestum quidem nullum est signum: sed ex eo quòd adsint quidē crisis signa, desint autē uomituū, & fluxus sanguinis, & sudorum, colligere licet. Quanquā uel si nullum horū signorū adsit, non hoc tantū modo, sed etiam per hæmorrhoidas, fieri crises contingit, & mulieribus per purgationes menstruas. Non tamen impossibile omnino est ea distinguere. Grauitas quippe lumborū est ita dictum, & tensio, & dolor, menstrua hic antecedit. Hæmorrhoides uerò, nō omnibus sunt consuetæ. Quibus autē sunt consuetæ, in iis difficile fuerit distinguere. Igitur aliis omnibus, quando adfuerint signa coctionis & crisis, uomitus uerò nō adfuerint, uel fluxus sanguinis, uel sudorum, omnino uenter turbabitur. Si uerò morbi ad abscessus conuerti uideantur, cōmunia quidem omnia indicia sunt, ubi æger salus deplorata non est, quòd neq; morbus soluitur, neq; urina multa, & multam habens subsistentiam, sed cruda & tenuis appareat. Propria uerò non admodum diuturnorum morborū, si æger in difficiliorem respirationem repentè inciderit, breui quidem liberetur a tali respirandi difficultate, sed excipiat ipsum statim dolor, capitis grauitas, inexpugnabilis dormiendi necessitas,

Inæquales pulsus quando per crises fiunt. Vomitus signa quæ sint.

Sanguinem fluxum per nares quæ præindicent.

Præcordiorū dolor tensioque sanguinis fluxum e naribus, uel inflammationē illius partis indicat.

Si sanguis profluat in inflammationibus uiscerum, secundum eorum rectitudinem effluere debet.

Menstruas purgationes, & crises, quæ signa præcedere soleant.

Crisis per abscessus futuræ signa quæ sint.

surditasq; Hunc siquidem in glandulosis posteriores partibus, necessarium est abscessum oriri. At si moribus fuerit inueteratus, neq; ullum ex his signis affuerit, sed in ægroto ex locis inferioribus uel grauitas, uel tensio, uel* incendium, uel dolor aliquis apparuerit, hunc abscessus ad partes inferiores est expectandus.

GALENI PERGAMENI de præcognitione lib. unus.

CAPVT I.

Disciplinæ omnes unde negligi inceperint.

Quod fieri nequeat, ut quæ in singulis morbis sunt euentura ægris, præcognoscant, quamplurimi medici existimant, ô charissime Epigenes. Postquam enim multos reperire est non in Medicina modò, sed etiam in cæteris artibus, qui apparere, quàm esse, malunt si quid in disciplinis michi optimum, negligi cœpit cōtra exquirere ea, e quibus uulgo plurimi fiunt: dicere in quā & agere in alienā gratiam, adulari, diuites & primarios ciues mane officiosissime salutare, comitari postmodū, domumq; reducere cœnantibus insuper satellitum instar astare, sumtasq; agere. Atq; hinc est orta cōmunis illa omnium artium uastitas, quæ nostra ætate incepit. Nam quod quidem ad medicam professionē pertinet, si quando aliquis medicorum qui recte profitentur artem, aliquod symptoma ægroto affore prædixerit, rarum quiddam & mōstrosum ipsi multo eidem tantum neq; abest, ut admirationi sit, qui hoc prædixerit, ut etiā bene fecisse agi putet, ut uelut imposturā aliquem auersentur. Iam uero ab aliorū medicorū inuidiam adeo grandem in se concitabit, ut ab eis tandem cum ferro uel ueneno (quo illi præcipue insidiari solent) aut pro splendido eruditionis suæ præmio, cogatur in exilium abire: id quod olim fuit Quintus passus, qui cùm Romanis medius, multis nominibus antecelleret, Roma tamē est pulsus, idq; falso quodā prætextu, quod ægros perderet. Quare multi syncerissimum, planitatē, quia hæc nostra ætas detenta est, exploratā habentes, à turba & frequentia hominū, ceu a ualida quadam tempestate & procella, in solitudinis salutari portū se receperunt. Atq; erunt profecto in multitudine ignorantium rerum noti & amici primū & maxime dijs immortalibus, deinde uiris quoq; optimis * Qui uerā uitam tranquillam agent, sineq; uersutos illos *esse apud uulgus admirationi. Porrò diuitū & præpotentium mollities, malorum omnium esse causa uidetur: qui uoluptatem præferentes uirtuti, eos quoq; nihili faciant, qui quæ uere bona sint, norunt, & alios docere possunt: sed potius totos se iis dedunt, qui uoluptatē conciliant, hos ditant, hos admirantur, hos euehunt sublimes, adeò ut saltatorū & aurigarū imagines inter deorum simulacra erectas uideas. Viros autē eruditos eatenus suspiciūt, qui ueluti eorū opera indigent. Geometria igitur & arithmetica, ea duntaxat ratione in precio sunt, quòd ad supputandas sumptuū ratiūculas, aut domos extruendas, usum ferunt. Astronomia uerò & diuinatoria, ad præsciendas hæreditates utimū. Musica, quatenus oblectare potest auditū. Philosophiā

Artium omnium uastitas unde emanarit.

Romanorū medicorū insidiæ.

Quintus medicus ab inuidis olim fuit pulsus Roma.

Viri optimi cur solitudinem se in solitudinem.

Præpotentium mollities in dorum omniū esse causa uideatur.

autē harū omniū dominā, & demonstratiuā disciplinā, omnino negligūt, nisi quando rhetoribus sophistica arte, instrumento sanè maligno, ut in oratione est animus. Hi etiā in medica disciplina necessariū illum usum tantūmodo spectant, neq; hunc satis exacte sed, ut Plato quandoq; ait, si quidem pueri & insipientes, de medicis & coquis ferre iudicium debeant, nō parum proculdubio coquus medico prælatum.

Coquus medico præferri uterq; ... debeant.

CAPVT II.

Cùm igitur primū Romam ueni, horum omnium ignauus, nihilq; eiusmodi suspicatus, studui nō equidem ex solis uerbis, sed ex operibus ipsis, & morbos curando, & futura præcognoscendo, omnibus innotescere, quoniamq; mihi tandem euenerūt quæ paulò ante dicebam. Etenim tunc in Eudemo Peripatetico mire quartanam febrem ab alijs ignoratam prædiximus: qua quidem ubi se in medicè correptum sensit, me miris laudibus extulit, cum in contrectando pulsu admodum consummatum. Nam antea in sola philosophia me eis debat præcellere, medicinam uerò obiter attigisse: tametsi nō ignorabat patrem meum apertis insomnijs admonitū, ex professo me ipsam medicinam docuisse. Cùm igitur cæteris medicis ardere tunc, ut summo mane eius diei, in quo febris uenerat, Eudemus Theriacē biberet, ipse ubi illi theriacum, rogauit me, ecquid mihi spei in pharmaci usu foret. At ego nihil cunctatus, respondi, pharmacum non modò nihil præsidij allaturū, sed potius ex simplici quartana duplicem effecturū. Eum quippe illius medicamentum esse, ut uitiosos succos adhuc crudos mouere, & ad perturbationē perducere ualeat: concoquere autem, aut per halitum digerere, nequeat, præsertim in hac tam hyeme. Nec uero aliter contigit, quàm ego ei affirmaram. Nam postridie summo mane accedentes medici, propinarunt illi Theriacem, & ex una & simplici, nō modò duplicē, sed triplicem reddiderūt quartanam. Cùm igitur omnia, ut prædixeram, euenissent, obstupuit Eudemus, cunctisq; astantibus, ordine singula exposuit. Aderāt enim forte quadam, si qui in urbe Roma dignitate & eruditione erant celebres, utputa Sergius, & Paulus, qui paulo pòst prætor creatus Flauius quoq; & ipse in consulibus, & Aristotelicæ disciplinæ studiosus præterea Boethus, & Barbarus (erat enim hic Lucij Imperatoris auunculus, qui tūc Mesopotamiæ præturā gerebat) cum ipsisq; Seuerus etiam in cōsulibus, & Aristotelicæ disciplinæ addictus. Deinceps, posteaq; ex tribus illis quartanis, quamam die singulæ solutura essent, prædicerem, quemadmodū etiam earū ortus prædixeram, nō modo ex prædictione ipsa (quæ ad uotū successit) sed ex curatione etiā magnam gloriā sum cōsecutus. Atq; inde prima mihi inuidiæ origo extitit, cùm iam & ob artis opera, & ob uitæ integritatem, esse admirationi cœpissem. Porrò Antigenes medicus, unus ex Quinti discipulis, qui minimum in modum me irriserat, quòd Eudemum tres & sexaginta annos natū, triplici afflictum quartana, hyemeq; media, cur andū susciperē, parum abfuit quin postea, ubi uidit euentum rei, obrueret terra. At Martianus calumniari cœpit meas

Galenus Eudemo Peripatetico quartanam prædixit.

Galenus ... patre ... doctus.

Theriaca cruda ... mouet ... perturbat.

Barbarus Imperatoris auunculus.

Galenus ob Eudemum curatum ... inuidia.

Antigenes medicus.

Martianus.

meas prædictiones, ceu non ex Medica disciplina, sed ex diuinatoria quapiam arte profectas.

CAPVT III.

Cognoui autem atque prædixi Eudemo, crisim illius quartanæ triplicis certa quadã nocte futurã, ex pulsu ipso. Siquidem arteriarũ motus plurimũ se efferebat in altũ, secũdum utranque dimensionẽ quod nimirũ cõtingere solet, cùm natura infestantes succos e corpore excernere nititur. Recensens igitur illi omnia ea, quæ cæteras excretiones prænunciant: excretionis uerò eius quę per deiectionẽ fit alui, nullas neque proprias, neque efficaces esse notas asserens: tandem quia nullus ex cæteris excretionibus signa tũc apparebant, dixi alui profluuiũ esse expectandũ. Cuius rei successum ubi uidit philosophus, iam nõ solita moderatione, sed clamans dicebat omnibus, En amici, Pythius Apollo per os Galeni uult, nõ sanitatẽ modò ægris, sed diem etiã narciuari, in qua omnino sint liberandi. Ipse eũ opportuno usu Theriaces ex tribus quartanis afflictum, in sanitatẽ asseruit, quas ex intempestiua illius exhibitione inciderat: nec quicquã præterijt, quin omnia uti prædixerat, euenirent.

Galenus quartanam Eudemi triplicem quo pulsu prædixerit.

Galenus opportuno usu Theriaces a quartana liberauit Eudemum.

CAPVT IIII.

Cùm uerò apud Eudemũ conquererer de illa animi prauitate, quam medicis inesse uidebam, qui in urbe Roma clari habebantur: Noli, inquit ille, persuasum sit tibi, uiros natura probos, cùm in hanc urbẽ uenerint, malos aliqua ex parte fieri: cæterũ qui iam antea prauo animo extiterant, cùm hîc & negociorũ materia abundent, mercesque multò amplior, quàm in alijs urbibus, undique alliciat eos, cernantque quotidie multos hîc ditari similis, multiplices actiones eorum æquitatẽ imitari contendunt: atque ita multis de causis ad summam illam improbitatem deueniunt. Quòd si fortè improbi ab aliquo deprehendantur, habent alios in tanta urbe quos adoriantur: utpote suorum morum ignaros. Vnde maximè fit, ut eadem semper perpetrare flagitia possint. Qui uerò paruas ciuitates incolunt, capluci in gratitudine nequeũt: tum quales sint, facilius à suis conciuibus dignoscantur: nec si quid delinquant uel minimum, crimen ipsum ita callidè operire norunt. Contra euenit ijs qui hîc degunt. Nam quæ improbè agunt, plurimos latent, unde innata illa malitia facilè augetur. Ignotis atque imperitis imponere est facile. His auditis, mihi certum Roma discedere iam constituisse respondi, ut quam citissimè fieri posset, illorum declinarem improbitatem. Ad hæc ille: Non resenere, inquit, hoc decet cutis te. Quumquam si resciuerint, cum ipsi assiduè mentiri soleant, eadem de te quoque suspicarentur. Quemadmodum enim ipsi, indocti pariter atque inopes, idcirco urbem hanc petunt, quod in patria uitam agere nequeant (neque enim quæ cõmittunt quotidie, illic diu latere possent) alios etiã eadem de causa huc cõfluere existimant, nec nisi per multa onustos, abituros sperant. Cùm hæc & alia multa dixisset, adiecit postremo, neueno quoque mihi molituros insidias, ubi ad nocendũ alia uia deesset. Sic quippe iuuenem quendam in arte maximè exercitatum, unà cum duobus famulis, fuisse ab ipsis extinctum. Ad hæc ego: Gratias tibi ago præceptor longè charissime, quòd mihi adeo exquisitè, cuncta quæ ad eorũ improbitatẽ pertinent, enarraueris. Ego enim posthac *mihi cauebo sedulò, tum ipsis cedens, tum insaniam ipsorũ* dissimulans atque ex hac urbe maxima, populique frequentia admirabili, in paruã & paucorũ ciuium cõcedam, *in qua omnes inuicem nouimus, genus, eruditionẽ, mores, rem familiarẽ, ac deniũ omnem uitæ rationẽ cuiusuis unius cuiusque. Hæc cùm ita facere decreuissem, insaniam eorũ & improbitatẽ* redarguere decreui. Restitui tamẽ interim præter cõplures alios, tum Charilampis familiarẽ, tum Diomedem rhetorẽ in Sandalario, morbo diuturno afflictum. Quæ omnia, digna magna laude sunt uisa. Quare me omnes magnopere suspiciebãt atque uenerabantur, magnumque ubique erat Galeni nomen. At ueluti indies gloria, sic pari quoque passu augebatur inuidia.

Docti medici Romani, qui Eudemo teste, improbi.

Ignotis atque imperitis imponere est facile.

Galeni passi innuitas.

Galeno degente Romæ, gloriæ ex æquo augebatur inuidia.

CAPVT V.

Eo tempore Flauius Boethus, uir consularis, summus uirtutis amator, atque discendi auidus, petijt à me, ut nõnulla ex dissectionibus, hoc est, qua ratione uox cõformetur, animaliaque respirent, exponerem. In quem usum hœdos atque porcellos nõ paucos iam comparauerat. Siquidem non hæc modò animalia, sed & pedestria fere uniuersa, eandem earum partiũ structurã sortiuntur. Ad illud igitur spectaculum omnes sunt cõuocati quicunque Romæ uel in Medicina, uel in Philosophia clari habebantur. Inter cæteros autem aderat Adrianus rhetor, qui nondum causas actitabat, sed adhuc cum Boetho familiariter uiuebat. Aderat & Demetrius Faueorini amicus, necnon Alexander *Damascenus, Boethi præceptor, ad cõtradicendum promptus. Cùm itaque multis diebus haberetur conuentus, monstraui primũ, inspirationem thoracis eleuatione fieri: depressione uerò, expirationẽ. Dein musculos quibus attollitur, & neruos qui ex spinali medulla procedunt, ostendi. Præterea, quod spiritus, si absque molestia foras feratur, tacitam facit expirationẽ: cùm uerò in multa, strepentem atque sonoram, quam etiam efflationẽ uocamus. Monstraui insuper, aerem solum, dum efflatur, circa gutturis exitũ à cartilagineis corporibus repercussum, uocem efficere. Cartilagines uerò ipsis musculis, musculos à neruis moueri: qui si abscindantur, aut excipiantur uinculo, animal mutum redditur. Quæ omnia Boethus per notarios cum cõscribi iussit, eorum cõmentaria apud se habere percupiens.

Flauius Boethus.

Adrianus Rhetor.

Demetrius.

Inspirationem fieri dilatato thorace.

Expiratio fit thorace depresso.

Expiratio tacita, sonora que, quomodo fiant. Efflatio quid. Aer solus efficit uocem.

Nerui mouentes laryngis musculos, si abscindantur, aut excipiantur uinculo, mutum animal redditur.

CAPVT VI.

Iam uerò rogatus interea sum, ut mulierem quandam inuiserem, quę noctes integras insomnes ducebat, ac subinde decubitus formam permutans, sese in lectulo huc & illuc iactabat. Quã quidem cùm febre omnique affectu corporis uacare perspicerẽ, hanc illã Pyladis cuiusdam amore detentam cognoui, quod eius nomine audito, non uultus illi modò permutabatur, sed pulsus etiã cõtraheb. ut sibi omninodam inæqualitatem, ut qualis perturbatũ animũ indicaret. Huiusmodi namque pulsus in ijs inuenias, quibus rem arduã aggressis fluctuat animus. Nec dissimili

Galenus quo ratione quandam matronam Romanam ex libidine ægrotare cognouerit.

Inæquales pulsus in ijs inuenias, qui rem arduam sunt aggressuri.

quoque ratione diuitis cuiusdam œconomum, nō morbo, sed mœrore cōfici deprehendi, quòd uniuersæ administrationis, ad quam cogebatur, rationē reddere pro dignitate non posset. Ex animi enim conflictatione & timore, pulsus statim euariauit.

Pulsus variari ex perturbationibus animi.

CAPVT VII.

Haud absimili industria Boethi filium, qui sæpius recidebat in morbum, animaduerti, ob edulia, quibus clàm explebatur, id ipsum perpeti.

CAPVT VIII.

Cùm autē Boethi uxor laboraret muliebri profluuio, cui superuenit postea grandis in uētre tumor, tractareturq; ab obstetricibus, perinde ac si prægnans esset, cōtigit ut in prima balnei domo, grauissimus dolor subitò eam inuaderet. Ab eo uerò aquosæ humiditatis tum adeò grandem excreuit, ut tantùm protinus linqueretur. Igitur clamore mulierculārū audito, inlilio actutū, eamq; in ulnas excipiens, nardino unguento os uentris perfricui, unáq; astantibus, ut pro suis officijs, hæc manus concalfaceret, illa pedes, aliæ bene olentia naribus admouerēt. Atq; ita autē quàm celerrimé illam restitui. Erāt autē inter lineandum quæ spectabant ad uentris regionē, admodum mollia & prælumida. Fuit porrò uisum medicis uniuersis, qui illuc confluximus, optimū fore, si immodicē illam humidi affectus sobolem exiccaremus, ita tamē ut cuiuis nō per sicca ntia tantum, sed quæ excalfacere simul possent, procederet. In maris itaq; arena & quidē excalfacta, eam reclinauimus. Talem autem ipse illi uictum institui, ut q̄minimo potu uteretur. frictionesq; & unctiones uniuerso admouerēt corpori, quæ solo melle cōstarent primū quidem elixato q; optimé, dein instar fontanæ per æstatem aquæ, refrigerato. Sicuti uerò superfluas humiditates per cutim cōmodissime digeri iudicaui sic & ad uesicam, per ea quæ urinas prouocant, deduci, & per aluum deijci. Atq; hæc quidem diebus septem a uacuatione illa magna, fuimus experti. Postea uerò, ubi mihi soli Boethus uxorem suam permisit pro arbitrio meo tractandam, primū quidem aquam ducente medicamento illam curaui. Dein propinaui illi, asari, apijq; decoctū. His duobus diebus peractis, cùm nihil iam profluuij appareret, rursus die tertia modicū quippiā ex medicamento aluū purgante exhibui. Post hæc diebus singulis melle illeui, corpusq; perfricui, ex mollissimo primū linteo, postmodū ex asperrimo. Victus interim, uel ex carnibus montanorū animantium erat, uel ex saxatilibus piscibus. Quibus per dies quindecim peractis, cùm ne minima quidem affectus nota extaret, præcauendi modū postulauit Boethus. Mense demū exacto, cùm adeò bene colorata foret, ut distaret nihil a naturali habitu, quadringentos aureos mihi dono dedit.

Boëthi vxorem laborantem suffocatione vteri, qua ratione restituerit Galenus.

Boëthi vxorem qualem victus ratione instituerit Galenus.

Boëthi vxorem qua ratione curauerit Galenus laborantem profluuio muliebri.

Boëthus ob restitutam vxorem quadringentos aureos Galeno donauit.

CAPVT IX.

Cæterū multi apud illos insignes medicos nō parum Boethus auxit, magnifice de me prædicans. Iamq; sibi in animo erat, de me loqui apud Imperatorē M. Aureliū Antoniū, qui tunc Romæ agebat. Nam Lucius urbe aberat, ad Parthicū bellum cōpescendum. Dum hęc fiunt, bellicos tumultus in patria sedatos audio quare statim Roma digredior, simulans me proficisci in Campaniā. Primū itaq; Capuā petij, dein Brundusium, ut ibi nauim quæ Dirrachium, mox in Græciam transueheret, expectarem metuens ne quis ex urbis primatibus, aut ipse quoq; Imperator, ubi discessum rescisset meū, missis qui me prosequerentur militibus, Romā quasi fugitiuū reducerent. Postero deniq; die, Cassiopolim appuli. Non multò pòst, cùm Lucius Romā reuersus esset, alterū bellum, quod cum Germanis est gestum, initiū habuit. Cùm itaq; mox urbe exissent, bellum aggressuri, Aquileiæ, ut delectus haberent, & copias cogerent, hyemare placuit. Interim ad me mittūt, qui imperent, ut illò mecum ferant. Cùm uerò Lucius hyeme media migrasset ad superos, frater cadauere Romam asportato, & iustis mortuorū peractis, apparatū in Germanos suscepit, meq; insequi iussit. Quòd autē uir probus & benignus foret, facilè persuaderi potuit, ut me Romæ dimitteret, cùm præsertim breui reditum se uideretur. Igitur toto expeditionis illius tempore, satis memor insitæ prauitatis tum medicorū, tum philosophorum, qui Romæ agebant, optimū iudicaui ab eis secedere, modò in hunc, modò in illum locum, idq; Cōmodum ipsius filium secutus, qui sub Pitholao educabatur. Nam hunc Imperator Antoninus iusserat, ut si quando puer ægrotaret, curam mihi illius cōmitteret. Cùm uerò ultra opinionem protraheretur bellum Germanicū, scripsi interim multa, partim ad rem medicā spectantia, partim ad philosophicam. Quæ omnia post Imperatoris reditum, amicis eflagitantibus tradidi, persuasus neminem alterum ea esse legenda. Nam si uel minimum suspicatus fuissem in omnes indignorū ea peruentura, profectò nequaquam dedissem.

Galenus Romam relinquit.

Lucius moritur.

Marcus clementissimus...

CAPVT X.

At uerò Sextus Antonini filius, acutissima febre detinebatur, adeò ut septimum diem citra iudicationem pertransire non posset. Sæpe nanq; initia recursus eam diem præuenit, quæ tutò morbum erat iudicatura. id quod Sexto euenire posse, quantulū cognoram, reliquis omnib. Pitholao prædixerim, asseuerans morbum septimā diem pertransire non posse, sed sexta uel septima die affuturam crisim. Quòd si sexta, morbum omnino recursurum prædixi; sin septima, crisim habiturum firmissimā, eamq; omnino per sudores. Postquam igitur sexta die, quo prædixeram modo, morbus iudicatus est, iterùm decimaquarta illum febris inuasit. Interrogante uerò Claudio Seuero, ecquid de residua illa sperarem: respondi (quod & Sexto & Pitholao paulò antè dixeram) accessionem illam post tridaum habiturā suum finem, affuturumq; sudorem post decimū septimū diem, ad secundam noctis horam. quod præsagium ne tantillum quidem fefellit.

Crisis...

Galenus Antonini filium...

CAPVT XI.

Credidit etiam aliquādo ipse Imperator, nec minùs Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis sibi adesse. Accitus sum itaq; & ego, atq; in palatio cubare iussus. Venit autem primis facibus quidam* missus ab Imperatore, qui nos uocaret. Igitur cùm ex tribus medicis qui manè ipsum inuiserant, duo

duo pulsus tetigissent, ambobus pariter uisum est febrem iam aduentare. Vbi uerò me quoque pulsum cõtrectare iussisset, equidem bona quadam fortuna tactum natura exquisitissimũ nactus, pensitatis omnibus, habitaq; tum ætatis, tum naturæ ipsius ratione, ac semotum pulsum sentiens, qui accessionũ principia significare solet, me nil tale suspicari dixi: sed potius ab assum pto cibo stomachum angorem quendam sentire. Ille uerò quanti agnitionem hanc faceret significauit, ter statim repetẽs, Ita est ut dicis. Profectò idipsum: Vt dixisti res habet. Nam à frigidiori alimento grauari me sentio. Quid igitur (subiunxit) oportet me facere? Cui sic respondi: Si quando in quemuis alium ita affectum incido, uinum iniecto pipere propinare consueui. Quia uerò medici in regibus, securissimis medicamentis utuntur, satis erit lanam calido nardino imbutam, ori uentris apponere. Consueuerat & ipse, si quando & uenter malè haberet, ex purpurea lana unguentum nardinũ calidum applicare. Quare Pitholao, ut hoc faceret, imperauit, nosq; dimitteret. Dum autẽ unguentũ uentri applicuisset, pedesq; incaluissent, calidis manibus perfricati, Sabinum uinum cum pipere bibit: dixitq; Pitholao, eo epoto, Singularem sanè medicum nacti sumus, eumq; ualde ingenuum. Nec de me loqui cessabat, & medicum præstantissimũ esse affirmans, & singularẽ philosophũ.

Galenus fuit [illegible] — *[illegible]* — *[illegible]* — *[illegible]*

CAPVT XII.

Commodi morbus.

At Cõmodus aliquando è palestra reuersus, octaua hora prius quam cibum caperet, febre admodum calida correptus est. Cùm igitur pulsum tetigissem, particulam ipsius quampiã phlegmone laborare sensi: neq; id iniuria: quippe fauces habebat maximè rubẽtes & asperas, quas etiam gargarismate ex rhoe & melle magis exasperauerat. Iussi itaque pro eo, mulsam sumeret, rosis incoctis: qua per noctem, & subsequentem diem, & quæ hunc successit noctem, crebrò uteretur. Tertio die mane phlegmone omnis sedata erat, & puer quasi febre liber. Suasi itaq; Pitholao, ut ipsum in balneũ duceret, ac postea cum uictu consueto reficeret. Quod consilium tamen Annia, Faustinæ cognatione coniuncta, non usq; adeò probauit ut quæ diatrito methodicorũ faueret. Porrò Faustina* me ipsum prehensum manu ducebat, irridens quendam methodicũ, atq; dicens: Quantopere præstet doctrina huius Galeni, uestræ, modò satis apparuit. Nam cùm puer regius, absente patre, uehementi febre per biduum detineretur, non usq; passus est (ut uobis placet) octauam horam tertiam ipsum & sordidum expectare, sed & mane lauit, & cibũ dedit. Cui quidem inscensurę curium, ipse maledicens, subiunxi: Multò magis exosum reddidisti me apud hosce medicos, ô Imperatrix. Igitur affectuum corporis agnitio, speculatione inuestigatur: ex cognitione uerò exquisita affectionũ, futurorum præcognitio colligitur.

[illegible] — *[illegible]* — *[illegible]*

CAPVT XIII.

Iam uerò, cùm semel in quodam ægro, qui quintum morbi diem agebat, uiuere si medici secare uenam, & rectè quidem, deliberarent: ipse præsens submonui, si paululum cunctaremur, uenturam ipsam per se molitura͂ sanguinis euacuationẽ, idq; per dextrã narem. Etenim æger ipse, cùm perinde ac si fugere uellet exiliret è lecto, interrogatus qua de causa id faceret, respondit, uidere se rubrũ anguẽ proserpentẽ è tecto. Ad hæc dextrã narem ad genũ usq; cernebam esse rubore magno perfusam, quod satis firmũ esse solet indicium, quòd illac sit erupturus sanguis. Vbi igitur ægrum uidi, quasi nares scalperet, digitũ in ipsas immittere, ac postea sanguinolentũ extrahere, iussi ut uas subderẽt (iam enim effluebat sanguis) subiunxiq; uacuationẽ eam fore uehementẽ. Vires siquidẽ ualidæ erant, necnõ morbus crudus: quibus sanè causis immodicæ uacuationes solẽt succedere. Cùm itaq; ad quatuor librarũ & dimidiæ pondus, sanguis iam effluxisset, tunc resupinum ægrũ statuens, iussi ut frigidam poscam naribus exugeret: frontiq; spongiam frigida posca madentem apposui, artusq; deuinxi. Verũ cùm neq; his profluentis impetum possem supprimere, affixa demum dextro hypochondrio cucurbitula, fluorem statim compescui.

Galenus qua ratione prædixerit eundem affuturũ sanguinis fluxum per nares.

Vacuationes immodicæ quibus causis soleãt succedere.

Galenus sanguinis fluorem uehementem è nare dextra, affixa cucurbitula hypochondrio dextro, cõpescuit.

CAPVT XIIII.

Cùm uerò œconomus quidam incidisset in morbum, foretq; eius cura alijs quibusdam medicis demandata, crisim in septima per sudores habuit. Postridie autẽ cum pulsum eius tetigissent, ubi intermittentẽ sensere, malignũ quẽpiã affectum delitescere suspicati, magnopere sunt decepti. Nam cùm me ob eam rem cõsuluissent, perduxissentq; ad ægrum, ipse pulsum eius contrectans, monui ut ad refectorium uictum traducerent: esse enim tutò & integrè iudicatum. Quippe illum pulsus intermissionẽ, naturalem ipsi, non ex maligno quopiam affectu, existere: id quod postea sic esse deprehenderũt. Vbi enim pulsus uel in unica tantummodo pulsatione, uel pluribus sibi inuicem subsequentibus unà comprehensis, nil aliud, intermissione illa excepta, præter naturam habere uideatur, scire licet, affectum illum ab ortu ipso extitisse.

Intermissio in pulsib. sit ne naturalis an præter naturã, quomodo dignoscenda.

GALENI PERGAMENI
de præsagio ex insomnijs sumendo liber.

Est etiam ex insomnijs, corporis dispositionem cõiecturis quibusdam deprehendere. Si igitur incendium quis per somnum uideat, eum flaua quidem bile infestari significatur. Si uerò fumum, aut caliginem, aut profundas tenebras, atra bile grauatur. Rursus si imbres somniet, in eo frigidam humiditatem redundare indicatur. Sic qui niuem, qui glaciem, qui grandinem, phlegmatis* frigidi est plenus. In his autem & tempus, & consueta uiuendi ratio obseruanda uenit. Etenim si niue aliqua conspergi sibi uideatur, siquidem id post inuasionẽ paroxysmi cum horrore, rigore, frigoreq; uenientis, somniet, tum plus est tempori, quàm corporis affectioni tribuendũ. Sin uerò remittente iam paroxysmo, huiusmodi somnium sese offerat, firmiorem nobis præbet significationem, frigidos in eo humores præualere. Quæ certior fuerit, si præterea

Insomnia multum lucis adferre ad cognoscendas dispositiones corporeas, exemplis uarijs Galenus comprobat.

cibis pituitosis usus non fuerit quibus sumptis, huiusmodi solent euenire plenitudine, uel si per uniuersum corpus talis dispositio nō adsit. Cùm igitur in somnijs quidam crus sibi alterū factū lapideum cerneret, præter omniū opinionē eo crure factus est paralyticus. Palæstritā autē qui in cisterna quadam sanguinis plena stare sibi erat uisus, sanguine abundare cōtecimus, uacuationeq́ indigere. Quidā crisi instante sudaturi, lauare, calidarumq́ aquarū lacus se natare somniabāt. Sic 10 inexplebiliter bibere, uisio est sitibundorū hominum frequens, quemadmodū insatiabiliter edere, famelicorū & ueneri indulgere, eorū quibus semen abundat. Videt nanq; in somnis anima corporis profundū ingressa, externis relictis sensibus, eas quæ corporis sunt, dispositiones sentire & omnibus quæ ipsa cupit, tanq̃ iam præsentibus, per hanc imaginationē perfrui. Quæ quidem animalis uis interdū adeò multitudine humorū grauatur, ut uix mouere se posse, aut grauia 20 quædā ferre onera, nōnulli sibi uideantur. E cōuerso quoq; accidit, ut adeò sit leuis tēperatura atq; cōplexioq; corporis, ut nunc uolare, nūc uelocissimè currere, per insomniū se putēt. Sic etiā in cœno stercoreq; agere quidā se somniāt, quod eos immitū, corruptos, fœtidos, putridosq; humores habere, aut intestina stercore oppleta, est indiciū. Cōtrà alij in odoratis locis uersari se putant, propter diuersam ab illa dispositionē. Quapropter quę in somnijs se facere putant agi, quàm sæpissimè 30 nobis & ad defectus, & ad excessus, & qualitates denique humorum cognoscendas, conducunt.

Anima in somnis, corporis profundum ingressa, uidetur solas corporis dispositiones sentire.

GALENI PERGAMENI, *quomodo morbum simulantes sint coarguendi, lib. unus.*

Cum multæ sint causæ, quas propter ęgrotare se homines simulant, uidetur & in istiusmodi omnibus ueritatis inuētio ad medicū spectare. Etenim phlegmonē, erysipelas, & tu- 40 mores laxos, per pharmaca apposita extrinsecus, ex industria excitatos, medico ab ijs quæ ex ipso corpore proficiscuntur, licet discernere sicuti & sanguinē ex oris partib. profluentē, ab eo qui ex stomacho, uentre, organisue spiritalibus prouenit. Nam deprehensi sunt quidā, qui sub finē tussis, quoties uellent, sanguinē excreārēt uenula quadā in hoc prius circa gingiuas aperta, sicq; cōparata, ut quādo uideret, lingua illā sugentes, 50 statimq; post tussientes, sanguinē, quasi ex inferioribus redditū, expuerent. Sic & delirare nonnulli, desiperéq; se & alios, simulauerūt. Fit autē sæpe, ut dolor quispiā ita simuletur, ut ingēs, ferèq; intolerabilis esse uideatur. Equidem ipse quendā nouī, in concionē uocatū a ciuibus, qui postq̃ id sibi minimè ex usu fore uidisset, propterea q; interesse nollet, colica se passione torqueri fingebat id q̃d ego certis cōiecturis deprehēdi. Nam & remedia respuebat, quibus fuerat aliàs eodem 60 in morbo adiutus & cōcione dimissa, extemplò conqueri desijt. Quin & ipsa uiuendi ratio quæ præcesserat, talis erat, ut colicā in eo dispositionē generare nō posset quandoquidē ex * cruditate refrigerationeq́, huiuscemodi gigni solent affectus, quorū neutrū in illo præcesserat. Hoc igitur, quòd nō ratione anteacti uictus, ortus morbus ille esset, potuisse cognoscere, medicæ erat experientiæ opus. Alterū uerò istud, quòd ob cōcionem simulare hęc illū suspicatus eram, medicinę proprium nō fuerat, sed captus, & rationis eius, quæ cōmunis dicitur quā, licet omnibus sit cōmunis, pauci tamen exactā, perfectamq; habēt, ut inuenire in quoq; negocio possint, q̃d faciundum, dicendúmue sit. Experientiæ igitur medicæ si coniungatur hæc externa facultas, alia quoq; 10 similia fingentes, ualidosq; dolores simulantes, deprehendere licet. Quemadmodū ipse nuper, cùm utroq; genu uehementissimè dolere se pedissequus quidam diceret, statim doloris eius fictionē deprehendi ex eo partim suspicionem sumens, quòd ad illam forte diem dominus ex urbe profecturus erat, partim ex adolescentis moribus, qui talis esset, ut facilè in huiuscemodi mē- 20 tiretur quodq; amore mulierculæ cuiusdā flagraret, ob quā in urbe restitare cupiebat. Quocirca per thapsiam admotā, sibi in genu tumorē maximū excitauerat. Ego uerò, cùm profecto domino pharmacū imposuissem, q̃d dolorē quidē nihil leniebat, uerū thapsiæ solū qualitatē infrigidare poterat, post horā unā illū cōfitentē habui, nihil amplius se doloris sentire. Quod si ex phlegmone doloris natus fuisset, nō solū per id infrigidans nō resedisset, sed etiā redditus fuisset ue- 30 hementior. Potest uerò quis ex eo, quòd leuius morbū ferant, iudiciū ficti doloris sumere. Accidit enim istud omnino sæpe (nō aduertentib. ijs qui morbi uehementiā simulāt) quòd in abūse, aliumq; habitū, illi qui uere laborāt, magnitudine uidelicet doloris agitati, transijciūt. Præterea si reuera morbo uehemēti premant, q̃duis perpeti auxiliū parati sunt, accersuntq; ipsi ultrò medicos, ut agant q̃d illis lubeat, quo affectus ipse curet. Sin uerò leuiter, penitúsue nō dolent, hu- 40 iusmodi auxilia refugiūt neq; longiora ieiunia, neq; mordaciū pharmacorū oblationē ferentes. Quæ sola quidē, cùm grauiter se laborare dicūt, huiusmodi dispositionib. cōferre, nos illis affirmare oportet quēadmodū & sectiones, & ustiones, & omnis cibi potusq;, cui uidemus eos esse obnoxios, abstinentiā. Morbū igitur simulātes, & magnitudo doloris arguet, & nosipsi deprehendemus, cùm ex alijs multis, tum ex medicinalis experientię notionibus in quibus sunt languere, insrigidari extrema, pallere, interdū quo- 50 que frigidū sudare, pulsus inæquales (qui quidē ijs etiā accidūt, qui mediocriter dolent) pluresq; minorū q̃ maiorū & obscurorū, q̃ uehemētiū, habere præterea interrogatū de morbi specie, peculiarē affecti mēbri dispositionē explicare posse. Quædā nanq; dolores longe lateq; se diffundentes habent quædam uerò tanq̃ fixos, uniq; tantum parti inhærentes. Sic aliæ pungunt, pulsantq; aliæ quasi diuellunt. aliæ quodammodo 60 obstupefacere, aliæ grauare uidentur nonnullæ denique uomitus, quędā uentris perturbationes, quædam caliginem inferunt.

Colica affectus ex cruditate refriger ationeq́, gignuntur.

Ratiocinatio.

Thapsia.

Dolor fictus deprehensus.

Simulantes quomodo deprehendi possint.

Morborum differentiæ.

EPITOMES GALENI OPERVM SECTIONIS SECVNDAE FINIS.

ILLVSTRISSIMO ET CLEMENTISS. PRINCIPI, COSMO MEDICES, TVSCORVM DVCI OPTIMO ET MAXIMO, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, miles Sancti Petri, S. D.

Humani corporis fabricam ciuitati optimè institutæ esse similem, diuinus ille Plato professus est, clementissime Princeps: neq; id iniuria. Nam si constitutionem utriusq; dispensationemq; accuratè expendamus, nihil planè reperiemus in ciuitate, quod longè cumulatius absolutiusq; humano etiam non insit corpori. Etenim fortissima quæq; ciuitas, solet esse ualido cincta muro, quo incursiones hostium atq; insultus arceantur. Vice muri cuiusdam est corpori etiam extima cutis, quæ tuetur ipsum ab iniurijs extrinsecus. Ciuitatem qui uolunt inexpugnabilem reddere, minimeq; insultijs obnoxiam, solent semper optimi duces unam tantùm illi portam amplam relinquere, excipiendis cōmeatibus peruiam: plures autem ueluti canales & aquæductus, ad illius expurganda excrementa. Similiter etiam natura os unicum corpori humano inlidit, per quod nimirum ingrederentur quidem omnia quæ ad partes eius alendas pertinent: sermo autem ederetur, instruendis animis hominum pietate & doctrina, maximè necessarius. ac præterea uarios meatus, per quos excernerentur quæ nō erant futura ex usu. Optima quæq; ciuitas, præsertim si duratura sit, unico tantùm, sed prudentissimo, iustissimo, & clementissimo debet esse Principi subdita quandoquidem Polyarchia semper fuit seditioni opportuna. Princeps autem ipse, à ciuium commercio abstractus, à fidisq; stipatoribus custoditus, in sublimiori fortioriq; urbis parte se cōtinere, ut illinc, ueluti ex quadam specula, uniuersos ciues suos contueri, & si qua conuiratio oriatur, eam facilè restinguere possit. Non aliter, dubio procul, ratio ipsa in homine, quæ reliquarum omniū facultatum est imperatrix, in cerebro, sublimiori corporis parte, ueluti in arce quadam cōsistens, membris uniuersis sibi subditis imperat, eisq; uiuendi leges imponit. Eius autem stipatores, ac ueluti incorrupti quidam satellites, sensus exteriores existunt: qui nunquam nō facientes excubias, explorantesq; singula, quæ aut rationi ipsi, aut cuipiam subiectorum illi membrorū, obesse aliqua ex parte possint, quicquid tandem perceperint, actutùm sensui cōmuni renunciant: qui ceu dux quidam, ipsi rationi coniunctus, illis præfectus est. Iam uerò ut Principibus adsunt nonnulli uiri à secretis, qui eos in expediendis negocijs magna solicitudine liberant. sic adest rationi memoria, uniuersa quæ illi occurrunt, si alicuius ponderis sint, quàm fidelissimè asseruans: eaq; dum occasio postulat, subitò, ueluti ex promptuario quodam, suppeditans. Solent habere Principes & pace & bello, milites quosdam sacramentarios, tum ad repellendas iniurias extrinsecas, tum ad continendos in obsequio & fide ipsos animos ciuium. Non secus profectò diuinus ille architectus noster, rationi uim irascibilem, à Platone θυμοειδῆ uocatam, adiunxit. Vt si quando ratio immeritò ab aliquo infestaretur, confestim hæc excandescens, illi ferret manus auxiliatrices, omnemq; uim propulsaret. Collocauit autē natura hāc ipsam, qua irascimur, facultatē, in corde: ut media exquisitè esset inter rationē atq; cupiditates, quæ in iecinore sitæ, atq; illinc uarias excursiones facientes, admodū seditiosæ existunt, rationiq; plurimū negocij facessunt. Quocirca inter ipsas & uim irascibilem, natura etiam uallum quoddam firmissimum, diaphragma nempe, interiecit, ne uidelicet imparatam illæ iracundiam opprimerent, insurgentesq; postea contra rationem, arcem illius expugnarent. Reperiuntur in ciuitate opificia hominū uaria cùm alij, gratia exempli, conficiant panes: alij culinariā exerceant: alij retrimenta omnia expurgent: alij deniq; diuersas merces per totam urbem in cōmunem usum traducāt. An nō etiam in corpore humano uentriculus cibos concoquit, hepar sanguinem gignit, melancholicum succum expurgat lien, uesica urinam, uenæ per uniuersum corporis habitū (ueluti baiuli quidam) sanguinē copiosissimū riuant, arteriæ uitalem spiritū, ac breuiter, nerui animalem, qui autor est motus & sensus? Corporis itaq; nostri harmonia ciuitatis optimam refert constitutionē: imò uerò respublicæ, ciuitatesq; uniuersæ, ad exemplum corporis humani sunt conditæ, cùm arti natura ipsa tempore & dignitate antecellat. Quemadmodum igitur si in aliqua ciuitate princeps quidem, ut par est, dominetur: ciues autē omnes, militesq; eius decretis audiant: atq; unusquisq; opifex suo rictu fungatur munere, salus reipublicæ constat. labefactatur uerò, si cōtraria accidant: sic etiā quandiu in nostro corpusculo ratio ipsa gesserit habenas imperij, affectus autē omnes atq; cupiditates obtemperauerint: singulæq; particulæ pro dignitate sua munia exercuerint, nec interim praua alimenta ingerantur

tandiu certè integra sanitate corporis animiq; perfruemur. Si verò aut ratio ipsa in consilium admittat cupiditates, aut irascibilis facultas in vnum cum his aduersus rationem conspiret: aut ex organis quæ vsui communi inseruiunt, vnum, plura, vel omnia, prauè suas obeant functiones: vel demum materiæ vnde particulæ aluntur sint cacochymæ pro cõcursu harum causarũ necessum est aut mentis, aut corporis, aut vtriusq;, morbum contrahamus. Atq; ita sanè varia in corpore morborũ genera oriuntur, dissoluta videlicet alterataq; varijs modis habitudine illa & temperie, quã inter se mutuò vniuersa membra, dum naturali ordini respõderent, tuebantur. Quorũ vniuersa curatio eadem adhibetur methodo, qua curari solent etiã morbi Reipub. Quippe ut in hac peccata leuiora nũc vinculis, nũc virgis, nũc exilio, nunc succisa auricula coercẽtur: in grauiora autẽ, laqueo, securi, flamma, atq; feruenti oleo, acerbissimè animaduertitur: sic exiguos quidem affectus corporis, leuiusculis quibusdam præsidijs, vtputa purgatione, atq; interdum sola tenui victus ratione, curamus: cõtumaces verò immedicabilesq; (cuiusmodi tum sphaceli, tum cancri existũt) ferro, cauterioq;, ne in sanas partes grassentur, exterminamus. Cæterùm quemadmodũ ad stabiliendam Rempub. plectendosq; facinorosos homines, leges fuerunt inuentæ: sic ad cõseruandam temperiem corporis, rescindendosq; morbos, è cælo delapsa nobis est Medicina. Quo munere nullum hactenus mortalium generi à Deo ipso datum est maius, nec (si Galeno credendum sit) dabitur vnquam. At verò quum hanc ipsam artem atq; industriã medendi, olim sola experientia constantẽ, Hippocrates primus omniũ methodo tradidisset, reliquisset tamẽ incultam, imperfectamq;, postea superueniens Galenus, multis illam modis excoluit, eiq; extremũ ornatum addidit. Qui cùm ob illam quidem admirandam doctrinam ac sermonis fœcunditatẽ, qua planè refertus est, magno exciperetur omniũ ferè studiosorũ applausu: ob prolixitatẽ autem immensam (quæ in tanta vitæ breuitate est exosa) nõnulli à lectione illius abhorrerent: equidem vt ad votum omnes eo fruerentur, vniuersa vtrillius opera in breuiusculam quandam periochen, verũ admodum succulentã, ea fide & diligentia cõtraxi, vt ex ijs quæ iuuare lectores poterãt, nihil prorsus omiserim: multa autẽ quæ deprauata & peruersa in codicibus tam Latinis, quam Græcis erant, accuratissimè restituerim. Ex quibus nostris lucubrationibus placuit sub splendore Excellentiæ tuæ, Illustrissime Princeps, partem maximã ædere, nempe quadraginta commentarios Galeni, qui in se omnes differentias morborũ, atq; eorũ curandorũ generales methodos cõtinent. vtiq; sperans fore, vt cùm ipse inter omnes Italiæ Principes optimorũ ingeniorũ sis promotor & altor, eisq; semper ceu propitiũ quoddam sydus affulgeas, vel ex sola tui nominis præfatione, studiosi omnes ad eorum lectionẽ inflammarentur. Adeò siquidem tuam Celsitudinẽ, cùm ob alias planè regias virtutes, tum vel maximè ob ardentissimũ istum sapientiæ amorem, quo semper accensa est, docti omnes vbiq; locorũ suspiciũt, colunt, & venerantur, vt si nõ minus debere tibi, quàm ipsis Musis, vniuersi vno ore pronunciarint, qua (vt ego certè) opinione minimè hallucinantur. Siquidem nõ modò studiosi, sed artes etiam, atq; scientiæ vniuersæ, si nõ maiorẽ, at certè nõ minorẽ ijs gratiam debent, qui sua munificentia fouendo ipsas, vt subinde cresceret, summumq; suæ dignitatis fastigiũ attingerẽt, effecerũt, quàm illis, quorũ industria primũ inuenta, ac in vsus hominũ æditæ sunt. In maximã itaq; sibi felicitatẽ ascribũt omnia bonarũ literarũ studia, quòd iniquis turbulentis calamitosisq; temporibus, dum Italia penè vniuersa varijs æstuat dissidijs, versaturq; in assiduo strepitu armorũ: dum optima quæq; instituta infirmis titubant pedibus: dum virtus pudorq; exulat omnis, nacta sint clementissimũ & serenissimũ Principẽ, qui explosa vndiq; iam suos sinus excipiat, exceptaq; aduersus iniurias omnes tueatur. Haud abre igitur illustrissimus & reuerendiss. D. D. Franciscus a Bonadilla & Mendozza, sanctæ Romanæ ecclesiæ Senator vigilantissimus, meusq; patronus vnicus, nec non illustrissimus & sapientiss. D. D. Ioannes Furtadus a Mendozza, apud Venetos Orator Cæsareus, vterq; Celsitudini tuæ addictissimus, nunquã desinũt heroicas istas tui animi dotes magnificis encomijs efferre: Florentiamq;, tuam istam florentissimã vrbem, minimũ felicem vocare, quòd obtigerit illi Princeps iustissimus, clementissimus, sapientiaq; simul & pietate integerrimus. Ergo si, Illustrissime Heros, hasce nostras vigilias tuo patrocinio dignaberis, ego quidem videbor haud lusisse meam operã: Galenus autẽ, ad pristinã dignitatẽ quã gerebat olim, dum in summa esset autoritate apud priscos Imperatores, deesse sibi nihil prorsus existimabit: quin potius hærens apud C. T. auctam plurimis modis beatitudinẽ suã arbitrabitur. Vale. Venetijs, ex ædibus illustriss. viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Repub. Cæsarei Oratoris longè dignissimi. IIII. Idus April. M.D.XLVIII.

GALENI PERGAMENI DE DIFFERENTIJS MORBORUM LIBER.

VNIVERSI tunc se sanos existimant, cùm optimè ad uitæ functiones ministerio particularũ utuntur. At eam partem ægrotare arbitrãtur, cuius operatio sit læsa. Cum igitur sanitas inuestiganda sit, aut in ipsis operationibus, aut in fabrica instrumentorũ: manifestũ utiq; est, morbũ esse uel operationis, uel structuræ oblæsionẽ. Cæterùm sanitas nõ operationis actu, sed aptitudine potius est definiẽda. Sanitas itaq; moderatio quædam exstit: morbus autẽ, utpote sanitati cõtrarius, in immoderatione eorũ consistit, quorũ sanitas est moderatio. At uerò cùm animalium corpora magis & minus suscipiant, patiq; & alterascere possint (id quod fieri nõ posset, si ex elemento cõstarent unico, aut ex atomis nulli alterationi obnoxijs) tot nimirũ genera morborum simpliciũ cõtrahent, quot sunt elementa ex quibus cõstantur. Etenim cõpositio & formatio triplex reperitur in corpore. Prima quidem similarium particularũ est: ut arteriæ, neruæ, ossis, neruæ, cartilaginis, ligamenti, membranæ & carnis: secunda autẽ, instrumentaliũ: ut cerebri, cordis, & consimiliũ: tertia deniq; totius corporis. Corpus siquidem ex instrumentalibus cõstat: instrumentales autẽ partes, ex similaribus: illa deniq; ex simplicissimis elementis constituunt. Porrò si elementa cõstituamus impassibilia esse (ut nonnulli autumarunt) duobus tantũ morbis particulæ similares prementur: meatuũ uidelicet astrictione, & eorundem relaxatione. Fruentur autẽ sanitate absoluta, dum eorũ elementorũ constructio fuerit cõmoderata. At si nostri corporis elemẽta mutuo inter se patiantur, & tota per tota implicentur (id quod in cõcusse est tenendũ) totidem simplices morbi dicẽdi sunt, quot primaria elementa censent. Primaria autẽ elemẽta sunt quatuor, calidum scilicet, frigidum, humidum, siccum: ex quibus moderatè confusis, oritur sanitas: immoderatè uerò, ægritudo. Erunt itaq; similariũ particularũ simplices morbi quatuor numero: caliditas uidelicet, frigiditas, humiditas atq; siccitas, ubi earũ qualitatũ singulæ, naturæ modũ excesserint. At morbi partiũ instrumentaliũ, tum illis qui ex impatibilibus cõstare corpora dicuntur, tum nobis, qui ex elemẽtis affectioni subiectis, ea cõstare arbitramur, prorsus existũt cõmunes. Sunt autẽ eorũ genera quatuor. Primũ enim est, ubi forma cõueniens membro fuerit uitiata. Secundum, ubi in numero reperiẽ uitiũ: ut si quid desit, q̃d haberi erat opportunũ: aut redundet aliquid minime necessariũ. Tertiũ genus consistit in organi magnitudine, ubi aliquid impensius adultum sit, aut similiter diminutũ. At quartũ genus refertur depravatæ cõpositioni: quæ fieri solet aut naturali positu uariato, aut mutata partis copula. Porrò prima instrumenta dicuntur, quæ cùm constent ex particulis similaribus, unius operationis gratia sunt cõstituta: ut musculus, atque uena. At quæ rursus ex his constant, ut digitus, atq; hoc magis pes, instrumenta secunda dicuntur. Verũ utrisq; instrumentis erũt ipsi morbi cõmunes. Aliud autẽ genus morbi, præter iam dicta, nullũ est reperire, quod sit propriũ uel simplicibus, uel cõpositis partibus. Est tamen unus morbus cõmunis corporibus similaribus iuxta & dissimilaribus, nempe unitatis diuortiũ. Ad reliquas tamen simpliciũ morborũ in partibus similaribus differentias examinãdas nos cõuertamus. Igit impatibiliũ elementorũ autores, duas in similaribus corporib. ægritudines statuebãt, nempe aut astrictionẽ, aut relaxationẽ meatuũ quarũ singulæ, in alias rursus differẽtias secant. Astrictio siquidẽ fit, cùm aut totũ corpus simul cõtrahitur, aut soli obstruunt meatus: relaxatio autẽ, ubi uniuersum corpus simul in omnẽ partem laxatur, aut soli aperiunt meatus. Similiter iuxta opinionẽ secundã, morborũ partiũ similarium duplex differẽtia nobis oritur. Nam interdum quidem solis qualitatib. alterant: interdum autẽ, cum humorũ affluxu: qui sanè secũdus modus, tumorem conspicuũ excitat. Cæterũ una & item altera harum differentiarũ, uarias differentias sortitur. Vt autẽ ad partium instrumentaliũ (quarum sane imbecillitas uel ob meatuũ amentiam, uel ob intemperiem nascitur) discutiendos morbos nos conuertamus, Totius instrumenti functio tunc præcipue uitiabitur, ubi pars ipsa, quæ functionis est causa, ægrotarit. Quarũq; & reliquarũ partiũ, illi inseruientiũ, uehementiores affectus, actionem ipsam impediunt. Oblæsiones igitur quæ omnino propria ratione, immediateq; operationẽ totius organi offendunt, aut saltem impediũt, ægritudines sunt putandæ. At si minimè id per seipsas moliant, sed ea solùm ratione, quòd primi instrumenti officiũt operationi, causæ morborũ sunt, nõ item morbi. Dupliciter autẽ solet unusquisq; morbus cõtingere in partibus instrumentalib. Nam aut sequit alios morbosos affectus, aut contrahit à prima generatione. Porrò ubi pars aliqua in tumorẽ attollitur, atq; ideirco meatus illius occludunt, si quidẽ talis particula nullã habeat propriã operationẽ, obstructio ipsa meatuũ dicetur morbus duntaxat: tumor uerò nequaq, sed obstructionis causa. Cæterũ si affecta pars aliquod munus propriũ obtineat, hac ratione tum obstructio ipsa, tum particulæ tumor, morbus est appellandus. Quẽadmodũ (exempli gratia) si tunica alicuius uenæ quæ in gibbis hepatis est, adeò intumescat, ut eius cauitas obstruat: tumor quidẽ ipse, morbus dicet, quòd sanguificationẽ oblædat: obstructio autẽ similiter, quòd impediat distributionẽ. Siquidem qui affectus primo lædũt operationẽ, ij & sunt, & uerè dici morbi merent. At operationis oblæsio, passio aut symptoma, non morbus, est appellanda. Qui uerò ipsum induxit affectus, morbus absolute uocat: sicut & causa morbifica, quicquid ipsum morbũ pepererit, si aliã læsionem nõ adferat. Attulimus itaq; exemplũ morbi, q̃d in genere formationis cõsistit. At in numero, duas differentias morborũ assignauerimus: cùm scilicet aliqua particula desit, aut superabundat. Quarũ differentiarũ utraq; rursus in bi-

Instrumenta secunda quæ.

Solutio cõtinui est morbus communis tam similaribus quam dissimilaribus partibus.

Similarium partium morbi, primo-dum constituentes impatibilia elementa, astrictio & laxatio.

Similarium particularum simplici morbi sunt duplices, quatenus aut solis qualitatibus, aut accedente humorum affluxu, afficiũt.

Instrumenti functio quando uitiatur.

Affectus prim[illegible] [illegible] sunt morbi.

[illegible] se morborũ quæ dicenda.

Instrumentalium morbus dupliciter accedit.

Morbus in formatione.

Functionis læsio, non morbus, sed passio aut symptoma uocatur.

Causa morbi quæ sit dicenda.

Morbus in numero duplex, et utraq; differentia bifariã scinditur.

nas alias secatur. Siquidem eorũ quę superfluũt, nõnulla plane sunt ex genere naturali: ut si cui sextus adnascatur digitus. nõnulla uerò toto genere præter naturam: ueluti si in uentre gignantur uermes, aut in uesica lapis. Similiter deficientiũ particularum, nõnullæ quidem penitus abolitæ sunt, nonnullæ uerò ex dimidio pręcisæ: utrunque autẽ, aut natura, aut morbo. Ex his tamen, quæcunque functionem impediunt, eadem ratione in morborũ genere cõtinentur. Quæcunque uerò partem aliquam operationi dicatam, uel refugerãt, uel non satis ei alimenti transmittũt, causæ morborum dicuntur. Quædam tamen & morbi, & morborũ causæ censentur: ut si gurgulio radicitus præcidatur. Nam & uocem perturbat, & pectus & pulmonem refrigerat. In magnitudine etiam uarij morbi contingunt: ubi scilicet totum corpus uel pars aliqua, aut in prima generatione, aut ob aliquem affectum pręter naturam, uel prodigiosam contraxit molem, uel præter modum est imminuta. Qui morbi in deprauata cõpositione consistunt, uarias differentias sortiunf. Alij siquidem fiunt, ubi naturalis partiũ situs uariatur: alij ubi ligamenta nimis soluuntur, ac relaxantur: alij ubi illa impense fuerint astricta. Quippe immodica linguę uincula, loquẽdi mandendique impediũt functionẽ: pudendorũ uero, ob auersum meatũ, impedimento sunt, quo minus procul rectèque excutiatur semen. Reliquũ autẽ est quintũ ægritudinis genus, nempe unitatis solutio, quę tam similaribus quàm dissimilaribus partibus accidere potest. Nam si in manu (gratia exempli) neruus aliquis præcidaẽ omnino, talis solutio erit cõmunis & toti instrumento, & ipsi pręcisæ particulæ. Quòd si nõ integre, sed aliqua ex parte præcisus fuerit, solius nerui propria indicatur affectio, instrumẽti uerò nequaquam, nisi ex accidenti. Sed pro differentia particularũ, continui solutio uaria sibi nomina uendicat. Siquidẽ quæ in osse fit, ab omnibus fractura uocaẽ. Quæ uero in carne cõtingit, ulcus, uulnus, itemque ruptura. Quæ neruosis particulis accidit, cõuulsio nominari consueuit. Diximus itaque simplicium differentias morborũ. Superest autẽ nunc, ut ad compositorum digressionẽ ueniamus. Erit igitur iuxta hæresim priorẽ in particula similari morbus cõpositus, dum illius, hi quidem adstringuntur, hi uero relaxantur, meatus. At iuxta eos, qui elemẽta esse alterationi obiecta cõtendunt, quatuor numero cõpositi morbi censentur: nempe calidus simul & humidus, calidus simul & siccus, frigidus iuxta & humidus, frigidus atque siccus: dum utraque uidelicet qualitas excellit plus quàm naturæ cõueniat. Quòd si etiã qualitatibus illis plus iusto auctis, accedat pariter humorũ affluxus, totidem morbi nascent, differentes nimirũ ab illis, qui inuadũt sine humorũ colluuie. Similiter solutio cõtinui miscetur morbis cõpositis secũdum unam & alterã sectam, nec non simplicibus, quorum à principio mentionem fecimus. Porro omnes inflammatæ simul & exulceratæ particulæ, tres quidẽ necessariò, nõnunquã quatuor morbos patiuntur. Voco autẽ impræsentiarũ inflãmationem, rubentẽ renitentemque tumorẽ, & qui dolorem inferat. Quia uerò omnes fere id genus tumores, mutuò inter se cõmiscentur, raròque reperire aliquẽ ipsorũ purũ atque syncerũ licet, necessariò dicendum est, erysipelas, herpetem, carbunculum, cancrum, atque alios id genus tumores, esse compositas ægritudines. E quibus carbunculus quidem semper cum ulcere inuadit, cętera uerò interdum citra ulcus infestant. Gignitur autẽ erysipelas à rufa bile, ab atra cancer, inflãmatio à sanguine, à pituita denique œdema, existens tumor laxus & cedens. Qui humores tametsi specie sint humidi, potentia tamen nõ omnes humidi sunt. Quippe atra bilis sicca est & frigida: flaua, calida & sicca: ut pituita, frigida & humida: ac sanguis denique, humidus simul & calidus. Igitur de morbis cõpositis similariũ particularũ dictũ nobis cùm sit, ad eos qui instrumẽta discruciãt, sermonẽ iam conuertamus. Proprij dissimilariũ partium dicentur morbi cõpositi, qui plures atque diuersas partes simul affixerint: ex accidenti autem, qui unicam tantũ instrumentorũ particulam occupauerint. Etenim si lippitudine obsideatur tunica incumbẽs corneæ, cùm lippitudo quidem sit inflãmatio ipsius partis, inflammatio autem omnis existat cõpositus morbus, nemini dubiũ est, lippitudinẽ futurã etiam morbum cõpositũ, tunicæ quidem ipsi propriũ, ex accidenti uero uniuerso instrumento. Cæterũ si pterygiũ, suffusio, ac demum angulorũ coarctatio simul ipsum oculum presserint, cõstitutio talis totius oculi dicetur ægritudo composita, cùm nimirum uno eodemque tempore diuersæ particulæ conuitientur. Nihil autem refert si dixeris, unicam esse compositam ægritudinem, aut plures, sed in diuersis partibus constitutas.

GALENI PERGAMENI
de causis morborum lib.

NVnc uerò ad morborũ qui secũdum sectam generosiorẽ partes similares inuadũt, causas discutiendas nos cõuertamus, idque à calore immoderato auspicati. Vtpote cùm corpora plus æquo incalescere solent, uel ex motu improbo, uel ex putredine, uel ex cõsortio alterius corporis feruidioris, uel ex astrictione, uel ex alimento ad accendendam caliditatẽ accõmodo. Cæterũ ubi quis immodica exercitatione usus fuerit, si calor inde ortus nõ occupauerit totum corpus, lassitudinẽ tantũ inducit, uidelicet articulorũ & musculorũ, ad quos præcipuè mouendi munus spectat. Si uerò extenditũ per uniuersum corpus, febrim accẽdit. Ex ira etiã, quæ caloris iuxta cor est ueluti quidã feruor, ubi is per totũ corpus dispergitur, solet febris succendi. In tumoribus etiã præter naturã, ubi humores putrescunt, calor interdum cordi sensim cõmunicatur, ac denique excitatur febris. Quare hic uenit intelligenda secũda & tertia causa caloris præter naturã. Nam ob putredinẽ, & ob uicinã partis contabescentis, in ijs tumoribus febrilis calor accendiẽ. Quarta species causæ consistebat in astrictione, & quidem merito. Nam si ob astrictam cutim cohibeantur difflari ea, quæ prius difflari cõsueuerant, si quidem fuliginosa fuerint, ut specus cordis cõuersa, eos exurũt, protinusque febrim accendũt. Calidorum

Gurgulio præcisus perturbat uocem, pectusque, & pulmonem refrigerat.

Morbus in magnitudine.

Morbus in deprauata compositione.

Vnitatis solutio utrisque partibus existit morbus communis.

Solutionis continui species diuersæ, pro differentia particularum.

Similarium morborum cõpositorum differentiæ quatuor, iuxta constituẽtes particulas elementa.

Affluxus humorum gignit quatuor differentias morborum compositorum. Solutio cõtinui.

Inflammatæ simul & exulceratæ particulæ, quot morbos simul patiantur. Inflammatio quid.

Carbunculus cum ulcere.

Humores ...

Dissimilarium partium compositi qui dicendi.

Lippitudo inflammatio corneæ.

Febris ex astrictione quomodo.

rum etiam alimentorū usus (in eo enim quintū genus constituebamus) interdum febrim accendit sicuti & acria medicamēta, siue remedia sint, siue deleteria & contraria. Non autem ex æquo omnes hasce ob causas febricitāt, quòd nec semper illis cōtingat par quantitas aut actiuitas causæ, quodq; animantiū corpora plurimū alterum ab altero differant. Etenim ad hoc ut accendatur febris in corpore, oportet ut corpus ipsum sit accōmodatū & habile ad excipiendam febrilem caliditatē, causa autē efficiens existat ualida, tempusq; & patientis proximitatē fortiat, ut uidelicet in actione immoretur diutius, & passuro corpore superior euadat. Porrò causæ quæ in corpore humano præter naturā oriuntur, causæ antecedentes uocantur, procatarcticæ uerò, siue euidentes, quæ extrinsecus aduenientes occurrunt. Frigiditatis etiā plurimæ existunt causæ, uelut frigidorū propinquitas, alimentorū quantitas atq; qualitas, adstrictio etiā atq; laxatio, ocium denique & motus immoderatus quibus ex occasionibus cōstat etiā ipsum ignē extingui. Prima igitur species causæ occursans extrinsecus, siue contactu ipso, siue etiā potentia, solet frigiditatis morbū inducere. Ob secundam uerò, nempe ob frigidiora alimēta, nōnullos correptos uidimus attonito aut epileptico morbo, aut alio quopiam modo refrigeratos id quod ex ebrietate uel maximè accidere solet. Quanquam uinū modicè haustū, cùm familiare alimentū sit, natiuū calorem auget. In uniuersum aūt omnes optimi cibi, qui animali plurimū nutrimēti adferūt, si supra modum sumantur, frigidos morbos generant sicuti & cætera, quæ natura refrigeratoria cùm sint, similiter ingerūtur. Iuxta tertium genus causæ, nempe astrictionē, sæpissimè corporis habitus etiam refrigeratur ut quæ interdū sopores graues, ueternumq; & apoplexiam inducat. Astrictione autem tunc præcipue torquetur corpus, dum uenæ ipsæ & arteriæ adeò turgent & intumescunt sanguine, ut nullus relinquaē locus inanis, in quem, ubi dilatantur, ambientem aerem possint excipere. Quo quidem dum defraudantur, natiuus calor subito ferè extinguitur. Proinde qui sic sunt affecti, actutùm destituuntur motu simul & sensu id quod Hippocrates significasse uidetur, dicens, Venarum (hoc est, arteriarū) interceptiones statim uocem eripere. Igitur cordis calor, per meatū gutturis cum ambiente nos aere cōmercium habet. Quam uiam si præcluseris, ilicò præfocaueris animal. Calor autē qui in omnibus est arterijs, per cor quidem, quatenus uiā habet ad fauces, & per uniuersam cutem, in circunfusū aerem transpirat ac uentilatur quidem, dum attolluntur arteriæ purgatur uerò à fuligine, dum contrahuntur. Atqui utroq; horum, naturalis ipsius modus seruatur. Si igitur tali motionis uicissitudine ob astrictionē destituantur arteriæ, necessum est calorē extingui, corpusq; omnino refrigeratū iri. Cæterū si corpus refertum fuliginoso excremento astringatur, aut excitabitur febris, aut extinguetur calor natiuus. Sin uerò halituoso uapore sanguinis, aut fiet corpus ipsum plethoricum, aut eius calor increscet. Sed quemadmodū astrictio sæpius frigefactionis est causa, sic etiā & rarefactio, ubi plus quàm ex usu sit dissipat dispergitq; natiuum calorē, frigidius efficit corpus. At uerò perinde ac astrictio ipsa interdum uniuerso corpori, nonnunquā alicui eius parti accidere solet: eodem etiā modo habet & rarefactio. Porrò quæ extrinsecus admouentur, partem ipsam raram uel constipatā reddere possunt. At uincula arctissima, & uita membrū priuant, & ipsum impensè refrigerāt.

Rarefactio qua ratione refrigeret.

Admota extrinsecus.

Vincula arctissima, uita membrum priuant.

Sed iam de siccis affectibus opportunum est ut dicamus. Si quis multò magis diffletur, quàm pro modo alimēti assumpti, utaturq; cibis siccioribus, facile in siccam ægritudinē delabetur præsertim si curis & anxietatibus, necnō uigilijs torqueat. Sicca etiā temperies aeris, balnea quæ desiccandi uim obtinent, necnō medicamenta, quæ intus & foris administrata, exiccandi possident facultatē, similiter corpora exiccant.

Siccæ intemperiei causæ.

Humidorū morborū omnes sunt causæ cōtrariæ nempe maxima ciborū humectantiū colluuies, mollíuscula uiuendi ratio, animi summa tranquillitas, ac denique balnearum dulciū usus immoderatus, maximeq; post cibū. Ad idem facit desidiosa uita, pluuiarum copia, humida temporis cōstitutio, ac breuiter, humectantia medicamēta.

Humidæ intemperantiæ causa.

Iam uerò causæ cōpositorum morborū, similiter cōpositæ sunt. Si enim calida simul & sicca in unū aliquando cōspirent, calidus simul & siccus sequeē morbus. Itidem est cogitandū & in alijs combinationib. At sæpius causæ natura similes, corpus ipsum immutāt. Plerunq; tamen uiribus pugnant cōtrarijs, ita ut aliquādo cōtingat corpus simul fieri calidū atq; frigidum, sicuti & siccū & humidū, plus quàm naturæ cōueniat, etiamsi minime id fieri posse uideatur: quæ inæqualis intemperies uocaē. Aduertendū autē est rursus, corpora ipsa interdū à solis qualitatibus alterari, quandoq; etiā ab illis quidem, sed accedente aliquo affluxu, humido quidē specie, facultate uero nō item.

Compositorum morborum causæ cōpositæ sunt.

Cōtrarijs intemperantijs corpus nostrum simul posse affici.

Inæqualis intemperies quæ sit dicenda.

Flaua siquidem bilis potestate est calida & sicca atra, sicca & frigida sanguis, humidus atq; calidus. pituita denique, frigida & humida. Quorū humorū singuli, interdū syncerι & puri, interdū inuicē misti, solent in imbecilliorē partē cōfluere. obidq; tumores partiū uariant. Etenī cùm quatuor sint facultates, quibus quælibet pars tum animalis, tum plantæ, prædita est attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix excrementūq; omne aut qualitate, aut quantitate offendat nec sit pari robur omniū particularum semper quæ fortior est, excrementū ipsum ad imbecilliorē propellit. Omniū autem imbecillima est cutis, totius corporis excrementa recipiens.

Humorū singulorum temperies.

Tumores partium uariare pro humorum differentijs fluentium.

Facultates naturales sunt quatuor.

Excrementum omne qualitate aut quantitate infestare semperq; à fortiore in ad partem imbecilliorem protrudi.

Cutis est omnium imbecillima pars.

Assignatis iam causis morborū similarū particularū, ad organicos deinceps nos cōuertamus, exordium à formatione uitiata sumentes. Erratur enim interdū naturalis figura, dum ob maximam materiæ colluuiem, aut ob qualitatē incōmodam, impedito seminis motu, in utero deprauatur ipsius fœtus formatio. Secundò autem potest uitiari alicuius particulæ forma, dum infantes nō rectè ab obstetricibus excipiunē (facilè siquidem peruertunē, molles fluxilesq; cùm sint) aut inditer inuoluuntur fascijs, aut lac tabefactum sugunt, aut perperam educantē, siue inepta uictus ratione, siue exercitijs intempestiuis.

Forma membrorum cōuertitur à quibus causis possit uitiari.

Crura quippe, ob incumbentis eis corporis pondus, interdum in exteriorem, nonnunquam in interiorem partē torquentur, idque pro natura ipsorū inclinatione. Nam quibus rectiora sunt, quàm ordo naturæ postulet, magna ex parte fiunt vari, vari autē, quibus magis curuata. Voco enim varum, cui in exteriorem partem crus uertitur, varū, cui è conuerso. At posteaquàm adolescunt, sæpe ob repletionem immodicam, aut ob alimēti penuriā, figuram naturalem permutant, idque primaria ratione. Illud enim in elephantiasi, hoc in tabe perspicuū est. At ob resolutionem neruorū, distentionem, inflammationē, aut scirrhum, naturalis membri figura ex accidenti uitiatur. Siquidem in iis qui altera parte sunt resoluti, membrū trahitur à musculis actionem facientibus. at in iis quos in altera parte cōuulsio exercet, aut phlegmone, aut scirrhus, aut dura cicatrix, pars sana trahitur ab affectis musculis. Cauitates partiū atque meatus pereūt, uel offenduntur, quod in unū coalescant, aut constipentur, aut obstruantur, aut constringantur, aut in sese cōcidant. At facultatis retentricis motus immoderatus, solet esse causa cōstipationis quemadmodū laxitatis, operatio expultricis immodica, retentricisque languor. Exasperantur læuia, & læuigantur aspera (nam hæc ad formā uitiatā pertinent) illa quidem ob acres humores, aut medicamēta astringentia, hæc uerò ob pinguitudinē succi, uiscositatemue. Secundi generis, hoc est, uitiati numeri causæ sunt, si quidem numerus sit diminutus, sectio, aut putrefactio, aut immodica refrigeratio. sin autē aliquid superereuerit, quod nō sit e numero partiū natura constantium, formamque naturalem sortiatur, abundantia optimæ materiæ erit causa. Quòd si id ipsum præ se formā nō naturalem ferat, materiæ qualitas non naturalis etiam erit in causa. Vtrobique tamē uires ualidas esse oportet, alioqui nec conformari poterit quod est utile, nec extrudi quod uitiosum existit. natura enim utrūque molitur. Magnitudo partiū augetur (in ea enim oblæsa tertium genus constituimus) copia materiæ benignæ, necnō potentia robore. imminuitur autem à causis cōtrariis, uel ob sectionem, uel exustionem, uel putrefactionem, uel denique ob frigefactionē ingentem. Quartū uerò morborū instrumentalium genus quod in praua compositione consistit, interdum ob repentinam improbamque agitationem contingit. interdum ob articulorū humiditatē immodicā. quandoque ob reflexionem superciliorū in ipsis articulis est. aliās ob relaxationē compositio uitiatur, quemadmodū in intestinorū lapsu, quæ laxato peritonæo in scrotum decidunt. Ex his itaque & aliis pluribus occasionibus, organorū compositio peruertitur. Nunc uerò alterius generis causas examinemus, quod utrisque, tam corporibus similaribus, quàm instrumentalibus, communiter accidit. id enim est unitatis solutio. Quæ quidem si carni accidat, ulcus aut uulnus uocatur. sin autē ossi, dicitur uel fractura, uel caries, quæ ab erodentibus oritur humoribus. Ad capitis ossi, cōplura instituta sunt nomina. Collisio magna ex parte accidit carni, quanquàm & in osse nōnunquàm etiā cōtingit, idque maximè in pueris, subirruente extrinsecus aliquo uiolento, ualido ac duro corpore. Ad solutionē etiam continui pertinent & ruptio & conuulsio, hæc in neruis, illa in carne consistens, quæ causam suæ generationis habēt, repentinum, ualidum atque inæqualem motū. Vt igitur paucis expediam, omniū huiusce generis ægritudinum causæ, nōnullæ quidem occurrūt extrinsecus, nōnullæ ab ipso corpore emanant. Porrò extrinsecæ sunt, ea omnia quæ percutere, collidereque sunt apta. Quæ uerò à corpore emergunt, sunt immodicæ inordinatæque animalis motiones, ac præterea humores uitiosi, et erodendi uim possidentes. Hæ itaque sunt simplices ægritudines similaribus partibus organicisque cōmunes ac præterea ipsarū simplices causæ. Compositas autem ægritudinū causas, nō est admodū inuenire difficile, cùm numero ex his quas diximus, cōstituant.

GALENI PERGAMENI
de symptomatum differentiis liber vnus.

Omnis præter naturam affectus, aut morbus est, aut morbi causa, aut illius symptoma. Est autē morbus, affectus quidam præter naturam, functionē lædens. Cæterū differt affectus à morbo. nam ille quidem extēditur etiam ad sanos & neutros. hic uerò solum circa ægrotantes uersatur, cum uiciatū sanitati cōtrarius existat. Ab utrisque dissidet, quod Græci pathos, Latini passionē appellāt. Est enim passio, motus qui ab altero fit in alterū. ita ut agentis motus dicatur actio. motus uerò, eius quod affectum est, passio. In summa, ipsum affici, quodammodo idem quod pati est. Differt itaque ab affectu passio, ipsius tantū motionis ratione. Quandoquidem in ipso uerti & mutari, præterea alterari & moueri, passio habet generationē. in eo uerò quod manet, prorsus affectus consistit. Propriè igitur affectus dicitur passio iam facta, nō autē quæ etiamnū fit. Sed quem admodū ad sanos & ægros ipse affectus extenditur, sic etiā & passio. quo quidem nomine à morbo similiter differt. Rursus affectus ipse, alius quidē naturalem actionē efficit, alius uerò eam irritat & labefactat. Est igitur sanitas, naturalis quidā affectus functionis autor. morbus autē, affectus præter naturam, oblæsæ functionis causa. At passio, motus est in materia, qui ab agente fit. actio uerò ipse motus agentis. Quod autē suapte natura aliquid cōfert ad eius quod fit generationē, causa uocatur. quæ quidē & ipsa multiplex est. Nam materia, utilitas, scopus, instrumentū, initiū denique unde proficiscitur motus, hæc omnia causæ dicuntur. Quæ uerò nihil cōferunt, sed tamen ab iis quæ cōferunt seiungi nō possunt, hæc eius sine quo nō, rationē obtinent. Aduerte autē, aliquid fieri per se, idem esse quod primò, ex accidenti uerò, quod secundò. Vt, si quis digito suū calculū moueat, à quo mouetur & annulus, per se quidē dicetur mouere primū, ex accidenti autem secundū. Ad eundem igitur modū, qui affectus præter naturā suapte ratione actionem nō labefactant, sed per morbos à se productos, hi non morbi, sed morborū causæ, sunt appellandi. Morbi enim sunt, qui primò lædunt actio-

actionem. Porrò quod morbũ ueluti umbra sequitur, id morbi symptoma uocat̃ quemadmodum functionis læsio. Est autẽ symptoma largè sumptũ, omnis à naturali statu mutatio: ob id'q; quicquid animali præter naturã accidit, ea significatione est symptoma. Quamobrem morbus quadantenus etiã symptoma dicit̃, sicuti & causa præter naturã. Differt autẽ à passione symptoma (tametsi interdum in idem coeant) quod passio quidem omnino in motu uersetur, sitq; interim secundũ naturã: symptoma uerò nõ in motu tantũ, sed in habitu etiam & permanentia esse possit, omnino præter naturam. A morbo uerò differt, quoniã neq; affectus necessariò est, neq; actionem ex necessitate lædit: quæ sanè ad constituendum morbũ desideratur. Porrò symptomata propriè strictéq; sumpta (de quibus agere est animus) differentia triplici continentur. Alia siquidem nostri corporis sunt affectus, alia functionũ læsiones, alia ambo hæc comitantur: ut sunt excrementorũ immodicę tum excretiones, tum suppressiones. Cæterũ sub actionis læsione, priuatio quoq; mihi inaudiatur, quemadmodũ immobilitas, insensibilitas, atq; cruditas: quæ quidẽ actionũ læsiones sunt. Has igitur symptomatũ differentias deinceps examinemus, ab actionis læsione auspicati. Actionũ læsio duplex est: altera enim ad animalem, altera uerò ad naturalem functionẽ pertinet. Actiones siquidem duplices potissimũ numerant̃, naturalis uidelicet & animalis. Rursus animalis diuidũ in sensibilem, motiuã atq; gubernatricẽ. Quorũ membrorum singula in plures alia secantur. Sensibilis quippe animæ functio, quinq; differentias sortitur, uisiuam scilicet, olfactoriam, gustatoriã, auditoriam, atq; tactricem. Motiua autẽ facultas, cùm unicum instrumentũ habeat, unum tantũ habet motionis modũ: uariatur tamen pro particularũ instrumentorũ diuersitate. Vltima functio animæ, quam diximus esse gubernatricem, in imaginatricem, ratiocinatricem, ac denique memoratricẽ diducitur. Igitur noxæ omniũ actionum sentiendi, cõmunes quidem uniuersalesq; sunt, insensibilitas, & difficultas sensus: particulares autem, quæ in singulis sensibus reperiuntur: quemadmodum in oculis cæcitas, & caligo: in auribus surditas & hebetatio: atq; in alijs similiter, ubi uidelicet actio abolita est aut deprauata, aut diminuta. Cęterũ tactus in actione sua, quàm reliqui sensus, multò grauius symptoma, cùm ab extrinsecus occurrantibus, tum uel maximè ab affectibus interioribus, solet recipere. Etenim alij sensus non ab internis, sed ab externis affectibus, in functionibus suis cõtristant̃: ac ne id quidem per se, sed ex accidenti, quòd uidelicet in se habeãt facultatẽ tangendi. Est enim tactus omnibus sensorijs sensus quidam cõmunis: reliqui uerò quatuor, suo quisq; tantum est proprius. Quãobrem oculi sæpissime graui dolore cruciant̃, cõtristato sensu tangendi. At uero uigilia & ueternus, sunt ipsius cõmunis sensus symptomata. Motricis facultatis triplex reperit̃ symptoma: immobilitas, diminutus motus, ac denique deprauatus. Cæterũ deprauatus motus, alius tremulus est, alius conuulsiuus, alius palpitans, alius denique rigorũ. Porrò si cõuellatur uniuersum corpus, animæq; princeps potẽtia simul sit impedita, id symptoma epilepsia uocat̃: apoplexia autẽ, dum totius corporis perit omnino motus, simulq; principes actiones colubentur. Hęc itaq; motiuæ actionũ sunt uitia. Proximũ est, ut gubernatricũ functionũ iam offensas tradamus, ac primũ imaginatricis. Hæc enim interdum tota corrumpit̃ exoluiturq;, quemadmodũ in catalepsi: interdũ autẽ uitiat̃, ut in delirio: est cùm deficit atq; debilitatur, quod in lethargo cõtingit. Sic etiam ratiocinatio, nunc exoluitur penitus, ipsumq; symptoma est amentia: nunc deficit atq; remittitur, uocaturq; id symptoma fatuitas: nunc læditur ac deprauat̃, q̃d symptoma uocant deliriũ. Plerunq; siquidem in utrisq; simul cõsistit deliriũ, tum prauum probè imaginando, tum parum aptè ratiocinando. Est quando duntaxat in altero. Interdum quippe ratio uitiatur, imaginatione simul atq; memoria illæsa. Quemadmodũ etiã ratione integra, cõtingit tum imaginationem, tum memoriam uitiari. Quòd autẽ in memorandi potentia consistant uitia, nemini opinor obscurũ. De animalium itaq; actionũ symptomatis dictum nobis cùm sit, ad naturalium symptomata examinãda nos cõuertamus. Methodus autem eorũ inueniendorũ est, naturalium facultatum cognitio: in quarum singulis duplex reperitur symptoma, alterũ abolitæ functionis, alterũ nõ ritè obitæ: quod quidem hoc est duplex, alterũ quod in diminuta, alterũ quod in uitiata actione cõsistit. Exemplum autem ponamus in cõcoctione uentriculi: quæ interdum quidem tota corrumpitur, interdum remittitur ob imbecillitatem, interdum uitiatur. Quorum primũ symptoma dicitur cruditas: secundũ, concoctionis tarditas: tertium prauitas & uitiũ nocatur. Porrò appetitricis functionis symptomata sunt, abolita appetentia, & immodica cibi cupiditas. Circa nutricationis actionẽ, si scopum minimè attigerit, atrophia & phthisis accidunt. Vitiatam uerò nutricationẽ sequuntur, leuce, ophiasis, alopecia, & reliqua id genus symptomata. Cùm igitur naturales facultates sint quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix: sanè in singulis naturalibus organis, quatenus naturalia sunt, duodecim oriri possunt symptomata: tribus uidelicet in unaquaq; facultatẽ cõgestis: in animalibus uerò, quindecim. Quòd si animale instrumentũ simul & mouendi & sentiendi uires obtineat, duodeuiginti symptomatum formas habere poterit. Ventriculus igitur duodecim sortitur symptomata, quatenus est cõcoctionis organũ: totidemq; quatenus pars similaris, quæ nutriri desiderat. Siquidẽ omnes particulæ quæ nutrimentũ suscipiunt, duodecim recipiũt symptomata: nẽpe tria (ut diximus) secundũ singulas facultates, ubi uidelicet aut nihil trahunt, aut languide, aut uitiose: ubi id q̃d attractũ est, aut nõ retinent, aut languide, aut uitiose: ubi q̃d iam retinuerunt, aut penitus crudum reliquũt, aut diminutè concoquunt, aut in alienam qualitatem cõuertunt: ubi excrementa ipsa expellere nequeunt, aut languidè, aut perperàm: hoc est, citius aut tardius, quàm mali expediat. Ex quibus

Motio deprauata species.
Epilepsia quid.
Apoplexia.
Imaginatricis facultatis symptomata.
Ratiocinatricis facultatis symptomata.
Amentia quid.
Fatuitas.
Delirium.
Rationem interdũ uitiari, imaginatione atque memoria illæsis, & contrà.
Naturalium facultatũ singulis duplex tribuitur symptoma, nempe abolitæ functionis, et non ritè obitæ.
Naturalium instrumentorũ singulis, duodecim attribui symptomata.
Animalis instrumẽto quindecim accidere posse symptomata.
Similarium particularũ singulis quæ nutriuntur, si scopum, duodecim attribui symptomata.

utique accidit, particulas non nutriri, aut imbecilliter, aut perperàm & uitiose. Quod uerò in facultatibus similariũ particularũ dicimus, id etiã intelligendũ est in ijs quæ ad instrumentales spectant. Porrò alteratrix facultas in uentre tunc abolita censetur, ubi cibus talis relinquitur, qualis assumptus est. Imbecilla autem dicitur, quæ tarde concoctionẽ absoluit: sicuti deprauata, quæ in malignam qualitatẽ cibos ipsos permutat. At absoluta concoctio dicitur, ubi cibus in qualitatem animãti familiarẽ mutatur. Animaduertendum tamen hoc loco magnopere est, alteri symptomati alterũ nõnunquam succedere. Siquidẽ iniustum cõplectendi tẽpus, cõtinuò sequitur diminuta cõcoctio. Præterea celeris deiectionis ciborum inseparabilia symptomata sunt, excrementorum humiditas, alimentique per corpus imminuta digestio. Corruptelã cibi sequitur necessariò quidem excrementorũ fœtor, nõ necessariò uerò, mordicatio & inflatio. Atque horũ sanè omniũ iam dictorũ symptomatũ, quæ in actione oblæsa consistunt, sicuti & aliorũ duorum generum, sciendum est morbos causas existere. Symptomatum quæ in corporũ cõsistunt affectibus, primæ differentiæ sunt quatuor. Siquidem alia ad uisum, alia ad odoratũ, alia ad gustũ, alia denique ad tactum pertinent. Etenim quæ ad uisum spectant, ea sunt quæ cõsistunt in colore præter naturam, siue is uniuersum corpus occupet, ut in arcuatis siue aliquã eius partem, ut in carbunculis. At quæ pertinent ad odoratũ, ea in expiratu ac perspiratu deprehenduntur: ut si (gratia exempli) quod indies expirat è corpore, siue per arteriam asperã, siue per uniuersam cutim, graueolens ac putre sentiatur. In gustu autẽ symptomata sunt, omnes sapores qui ægris præter solitũ accidunt: ut si alienas qualitates percipere sibi uideantur. Tangibiles differentiæ sunt, ubi ea quę subijciuntur tactui, genuinam mutarunt constitutionẽ: ut si cutis quę antea erat mollis, deprehendatur dura, rigidaque aut è conuerso. Cùm igitur omne quod naturale est, ex cõmoda temperatura nascatur: utique id quod præter naturã existit, ex aliqua intemperie oritur. Quãobrem cùm hęc omnia quę diximus, prorsus præter naturã sint, meritò intemperiei feruntur accepta. Atqui intemperies omnis est morbus: ergo liquidò constat, has quatuor symptomatũ differẽtias, à morbis generationẽ cõtrahere. Quæ uerò uel excernuntur a corpore, uel retinentur in eo præter naturam (hæc enim ad tertiũ pertinebant genus symptomatũ) aut tota quidem substantia, aut qualitatibus tantũ, aut denique quantitatibus, à naturæ ordine digrediuntur. Atque ipsa etiã uel immediatè sequuntur morbos, uel mediatè intercedentibus scilicet symptomatibus alijs. Iam uero hæmorrhagia, quod ad excretam substantiã pertinet, toto est genere præter naturã, fitque aut aperto nasi osculo, aut rupto nase, aut eroso. Etenim ulnus, ruptura, erosio, proprij similariũ partiũ sunt morbi: at apertio osculorũ, ad instrumenta pertinet. Accidit enim interdum ipse sanguinis fluor ob retentricis facultatis infirmitatẽ, interdum quia expultrix immodicè mouet: nõnunquam ob utriusque functionis noxam. Sic fit etiã muliebre profluuiũ, aut ob dictarũ functionũ symptomata, aut quia sanguis est nimis serosus atque subtilis redditus. Sciendũ tamen est, nihil eorũ quæ tempestiue, hoc est, ad animalis cõmodum, circa corpus cõtingunt, etiã si toto genere præter naturam sint, uere dici symptoma (quale utique est id quod sequitur morbum, atque in læsione actionis consistit) cùm nimirũ unumquodque eorũ sit elegans & absolutũ opus naturæ, tametsi ad alterũ symptomatũ genus, nempe ad affectum præter naturã, reduci possit: ut si sanguis per nares, aut hæmorrhoidas, commodè erumpat.

Alteratrix facultas uentriculi, quando abolita & imbecillis, & deprauata dicatur.

Symptoma unũ succedit alteri.

Deiectionem ciborum celerem quæ sequantur.

Corruptelam ciborũ quæ sequãtur.

Morbi, quorum sunt causæ symptomatum.

Symptomatum quæ in corporũ consistũt affectibus, prima differentia est quadruplex.

Naturalia omnia ex commoda temperie nascuntur.

Intemperies omnis est morbus.

Hæmorrhagia quib. modis fiat.

GALENI PERGAMENI
de symptomatum causis lib. I.

In sensili actione triplex symptomatum genus deprehendit. Unũ, cùm primũ sensus instrumentũ quippiã perpessum est alterũ, cùm sentiendi potentia: tertiũ, cùm ministrantium primo sensus instrumento partium aliqua fuerit affecta. ut, in oculo primũ sentiendi instrumentum est crystalloides humor, qui à coloribus alteratur. Vis sentiendi est quæ à cerebro per neruum opticum, qui solus manifestum habet foramen, in ipsum descendentẽ, procedit. Illius uerò gratia creatæ sunt reliquæ omnes oculi partes. Quicquid igitur ex enumeratis fit læsum, animal uel male uel nihil omnino uidebit. Solet crystallinus humor octo intẽperaturis à naturæ modo discedere. At facultas uisoria offenditur, uel neruo affecto uel cerebro. Hæc aũt, quatenus similaria sunt, octo morborũ generibus cõflictantur: quatenus instrumẽtalia, tum obstructione, tum aliarũ rerũ mixtu, atque adeò diuortio cõtinui, quod quidẽ tam similaribus, quàm ipsis instrumẽtalibus semper adest cõmune. Iam uero si crystalloides humor peruertatur ad alterũ angulorũ, haud ita notatu digna succedet noxa: sin uerò uel ad superiora, uel ad inferiora declinet, tũc quicquid cernitur, duplum esse uidetur. Illa porrò quæ ex usu sunt primo instrumento, uarijs modis etiam cõtingit lædi: utputa si albugineus humor, spiritusue, qui qui ante crystalloidem locatur, usqueadeo copiosus fit, ut uisoriam facultatẽ impediat: aut similiter si foramen rhagoidis uel relaxetur, uel coarctetur, magis quàm expediat uisioni: aut si in aliquã diuellatur partẽ, aut denique si rumpatur. Cæterũ relaxatio illius, siue ab ortu fit, siue postea præter naturam accesserit, semper uisui incõmodat. Adstrictio autẽ & imminutio, si quidẽ a natiuitate contracta fuerit, acutissimæ uisionis est causa: sin uerò ex morbo talis coarctatio contigerit, uisionẽ impedit manifestè, idque nõ quatenus coarctatio est, sed quatenus à pessimis causis inducta. At reliquorũ neutrũ, siue à primo ortu, siue postea quis genitus est, acciderit, uisioni incõmodũ notatu dignũ adferre potest. Etenim ubi alterũ oculum claudimus, dilatatur alterius pupilla quòd spiritus antea ambobus particulatim distributus, uniuersus in unũ cõfluat. Idcirco quibus suffusis altero oculo clauso pupilla clarior apparet, quòd sperare debent fore aliquando, ut uisum, punctione facta, recuperent. Quibus autem non dilatatur, quòd omni spe recuperãdi uisus sunt destituti. Vnde liquidò

liquidò constat, spiritū aliquē animalē à cerebro demitti ad oculos. Si igitur pupilla amplior fuerit, spiritus implere illam nō potest: quare diffundi ipsum, dissolui, dissiparique est necesse. Si uerò angustior, cogitur & cōstringitur, ac densior fit spiritus. At coactus spiritus cōstrictusque, ad facultatē sensus cōducit plurimū. E diuerso dissolutus dissipatusque, sentiendi difficultatē inducit. Est autē albugineus humor ueluti propugnaculū crystallini, cuius etiā nonnihil essentiā nutrit. Quamobrem si imminuatur quodāmodo, ipse crystallinus arescit, ac super ipsum rhagoides tunica corrugatur & cōcidit, sic ut uisio ipsa oblædatur, nimirū externo lumine per exiguū mediū humori crystallino occurrente. Iam uerò instrumentum uisionis, citra tædiū tolerare splendorē nō potest: ob idque rhagoides tunica illi est obiecta, nigra existens simul atque cœrulea, quibus coloribus oculus potissimū recreatur, quē infestat splendor. Verùm coarctatio pupillæ, quemadmodū amplitudo, si quidem ab humiditate superflua traxit ortum, facilem: sin uerò à siccitate quadam inexpugnabili, desperatam curationē sortitur. Porrò si rhagoides tunica ita sua cōtinuitate soluatur, ut tenuis ille humor prolabatur ad exteriora, maximè uisio labefactatur. Ad hæc, si humor ille albugineus seipso crassior sit redditus, ex ictū cernendi aciem multo obtusiorē reddet. Quòd si plurimum aucta sit crassitudo, uisum omnino prohibebit. At si nō totum foramen à contento ibi crasso corpore obtenebretur, sed relinquatur eius aliqua particula pura, uidere licebit per illā externas res, idque nihilo deterius quàm ante: sed unamquāmlibet solam. At si in pupillæ centro exigua consistat suffusio, maneantque partes quæ in circuitu sunt, puræ, qui sic sunt affecti, quicquid aspiciūt, id ueluti fenestratū putant. Vbi uerò humor inter crystalloidem atque rhagoidē medius, propriū colorem mutarit, si quidem ad fuscum declinet, albicabitur quis se per nebulam, uel per fumum etiam uidere. Sin alio quouis colore inficiatur, huius quoque imaginē, ea quæ spectantur, referent. Præterea, quibus adeò absoluta est cernendi facultas, ut ne minimū quidem uisibile eos latēre possit, si uapores à uentriculo sursum ferantur, hos symptomata suffusioni similia infestabunt. Et numerosum autē, uel parua, uel magna symptomata accedent, pro ipsius magnitudine affectus. Cum spiritus animalis simul & multus fuerit, & æthereus, is, res quæ porrò distant, & uidere, & discernere potest. Cum uerò paucus quidē fuerit, sed purus, is uti res propinquas planè discernit, sic distātes haudquaquam uidet. Quod si humidior simul fuerit & multus, res distantes uidet quidē, sed nō ad unguē discernit: quemadmodum cum humidior simul fuerit & exiguus, is neque exactè, neque porrò uidere potest. Ceratoidis tunicæ pars illa quæ pupillæ est obiecta, si crassior densiorque sit, aciē hebetē reddit. Si uerò humidior densiorque fuerit, nō modò reddit uisum obtusum, sed etiā efficit, ut qui sic est affectus, putet se per tenebras, aut nebulam, aut uaporē aliquē, aut per fumū res ipsas cernere. At si humores nō multitudine, sed colore peccauerint, secūdum eiusdē coloris naturā ipsa cæcutientia obo-

riuntur. Proinde qui morbo regio laborant, quicquid uidēt, id pallere arbitrantur. Quibus autē ceratoidis pars insigniter ulcerata est, aut uulnerata usqueadeo, ut ipsum uulnus ad interiora penetrauerit, ij magna ex parte obcæcantur. Vidi tamen equidem puerū, cum iuxta pupillā punctus fuisset stylo, sic ut aquosus humor effluxerit, ac tota omnino cornea corrugaretur, uisum (incredibile quippiā) recuperasse, instaurato scilicet paulatim humore qui per uulnus effluxerat. Solius etiā corneæ ipsius corrugatio (qualis senectute confectis solet semper accidere) similiter uisum offendit. Cæterū si pupilla simul sit imminuta, scire licet, aquosum quoque humorē imminutum existere: sin uerò æqualis permanserit, ad solā ceratoidem affectus pertinet. Corneæ igitur morbi, si fuerint magni, in totū uisionē impediunt: maximè si uel phlegmone, uel suppuratione, uel scirrho (quatenus instrumentū est) infestetur. In hæreus uerò membrana phlegmone obsessa, ex accidenti quoque impedire potest uisionē. At chymosis, unguisque, nō ex accidenti, sed primaria ratione pupillā ipsam obscurāt: quemadmodū genarum ingentes tumores præter naturā. Grauis auditio surditasque animāti euenire solēt, aut ob auris partē aliquā, aut ob neruū à cerebro descendentē, aut ob cerebrum ipsum, si ea in parte, unde neruus oritur, affectum fuerit. Igitur nerui cerebrique offensa in his, haud aliter quàm in oculorum affectibus, accidit. Reliquarū uerò partium noxæ, illis ad portionem respondent: uerùm non omnino similis læsio existit. Partes itaque ad auditum pertinentes, quatenus similares sunt, octo intemperaturis uexantur, ac præterea solutione continui: quatenus autem instrumentales, tum his, tum obstructionibus inuaduntur, ob tumorem aliquem præter naturam, aut ob sordem obturantem auditorium meatum.

Cum autem lingua sit duplici facultate prædita, ac per unam quidem sentiat, per alterā uoluntarie moueatur: contingit planè ipsam aut minimè sapores percipere, aut deprauatè: idque ob tunicæ, quæ illam inuoluit, uel corporis ipsius, uel mollium neruorum, uel eius cerebri partis, unde illi exoriuntur, affectum aliquem præter naturam. Etenim deprauata saporū dignotio, ubi lingua alieno quopiam humore fuerit imbuta, euenire consueuit. Nam quemadmodum per suffusiones, ipsa uisoria facultas foris uidetur ea cernere, quæ in oculo apparent: ita & gustandi uis, internam linguæ affectionem rebus sensibilibus tribuit: quemadmodū etiam, ubi sonum aures percipiunt, nulla re extrinsecus obstrepente, sed ipsa circa membranas motione, phantasmata transmittente. Quod uerò spectat ad olfactricem potentiam, odorandi sensoriū est principium anteriorū cerebri uentriculorū: inseruit autē nasus odoratui simul & respirationi. Si igitur uel contundatur ipse, uel eius obstruatur meatus, idque uel ab humore aliquo, uel à tumore præter naturam, olfaciendi facultas uel minus probè odores percipiet, uel eos omnino nō sentiet. Obstructiones etiam ossium colatoriorū, præterea cerebri membranarum, atque adeò illæ quæ in processibus anteriorū cerebri uentri-

Icterici putant omnia obiecta pallere.

Visum recuperasse puerū, cui albugineus humor effluebat, corneaque omnino corrugabatur, Galenus uidit.

Chymosis. Vnguis oculi.

Auditus symptomata unde proficiscantur.

Linguæ inesse duplicē facultatem, sensitricem atque motricem.

Gustandi uis ob quarū partium affectus corrumpi, aut uitiari possit.

Odorandi sensorium esse principium anteriorum cerebri uentriculorum. Nasum inseruire odoratui & respirationi.

Olfactionis uis à quibus soleat labefactari.

culorũ oriuntur, ac denique insignes dictarũ partium tum contusiones, tum sectiones, olfactricẽ uim maximè labefaciũt. Ob intemperiem etiam ipsarũ partiũ, solet fieri olfactus uitiosus. Porrò tactus (qui sensus cõmunis est omnibus particulis sensibilibus) uaria symptomata recipit: inter quæ annumeraẽ tum hæmodia, tum torpor. Est autem hæmodia dentiũ stupor, qui ob acidos acerbosque cibos magna ex parte oboritur. Torpor autẽ in toto corpore cõtingere solet, ex sentiendi mouendique difficultate affectus quidam cõpositus. Qui quidẽ manifeste uideẽ tum a refrigeratione, tum à compressione corporũ neruosorũ, ac denique à torpedinis marini animalis contactu, procedere. Vbi uerò citra aliquam huiuscemodi causam ultro torpor acciderit, tũc uel uitæ ignauiam, uel ciborum multitudinẽ, crassitiem, lentitudinẽ, aut solitæ secretionis suppressionem antecessisse necesse est. Igitur eius causa cõiuncta, affectus nerui est talis, ut facultatẽ illi à principe parte missam, impedire possit. Atqui impedietur, si neruus meatu aliquo præditus, uel obstructus sit, uel compressus. Si uero meatũ nõ habeat, sed ut Solis radij per aquam, aerémue transeunt, eodem modo facultas a principio per neruorum corpora permeet, ipsam in transitu præpedietur, si ad immodicam crassitudinẽ neruus ipse peruenerit: id quod illi cõtinget, aut crassis uiscidisque succis nutrito, aut uiolẽto rigore perfrigerato. Torpescunt etiam nerui, ubi uel laqueo, uel manibus constringuntur: aut excrescentis à uicinæ partis phlegmone, uel scirrho comprimuntur: aut ubi luxatis fractisue ossibus fiũt arctiores. Principio igitur stupidi fiunt, deinde omnino & sensum & motum amittunt: quod uitium ipsorũ, dicitur paralysis, à torpore sola magnitudine differens. Quod si omnes occupauerit neruos, repente uniuersum corpus sensu & motu priuabit, succedetque citissima mors, quòd prohibita sit respiratio. Si spinæ principium lædatur, solæ partes capitis, quoad uixerit animal, & sentire & moueri possunt. Si tamẽ cerebro quoque noxa ipsa acciderit, qui sic afficiuntur, ijs omniũ partiũ perit simul & motus & sensus. Viuere autem possunt utrique tanto tempore, quanto uiuũt ij qui præfocati strangulanẽ. Spina uerò in inferiori loco affecta, nempe sub earum neruorũ propagine, a quibus thorax attollitur, siquidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes subito & sentiendi & mouendi facultate priuanẽ. Si uerò nõ ita uehemens affectus uideaẽ, stuporem inducet. Atque sic mortẽ effugiũt, quandoquidem in ipsis respiratio seruatur. At quibus quinta spinæ uertebra affecta est, eorũ nerui omnino & sensum & motũ amittunt. Vox autẽ omnibus illis perit, quibus ea spinæ pars quæ in ceruice est, fuerit infigniter læsa. Porrò qui nerui, dum rectè ualent, facultatẽ sentiendi suppeditãt, ijdẽ lædũt ipsam si affecti fuerint. Cæterũ cum partes aliquæ per quem neruũ uoluntarii mouentẽ, per eundẽ sentiendi quoque uim habeant, duplex necessariò noxa orieẽ ex ipsius nerui affectu: quarũ altera quidẽ sensum, altera motũ impediet. Interdum tamen quarundã partiũ motus uoluntarius exoluiẽ, sensu prorsus illæso, sicuti è cõuerso etiã cõtingit sensum perire, incolumi functione mouendi: ut in lingua & oculis planè uidere licet, ac breuiter in omnibus partibus, quæ per diuersos neruos, hoc est, molles & duros, illas facultates recipiũt. At in quibus mẽbris duo duntaxat nerui inueniunẽ, per quos utraque facultas deferẽ, ex ipsorũ uehementi læsione functiones ambæ labefactanẽ. Nam si ablata cute subiectus musculus, qui nudus est, uideaẽ immobilis, sentiat tamẽ tangentes, exiguã ei accidisse noxã putandũ est: nempe quòd tantã animalis facultatis partẽ susceperit, quæ ita ad sensum excitandũ sufficiat: ad musculi uero motũ, nõ item: quippe tangẽdi sensus, pati aliquid, potius quàm agere, deprehenditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici potest. At musculorũ motus in agendo, nõ in patiendo, actionis efficaciã possidet. Is enim totũ corpus transferre debet: quamobrem plurima indiget facultate animali. Delectatio autẽ & dolor omnibus accidit sensibus: sed in oculis minus quàm in cæteris euidenter perspiciẽ: in tactu & gustu, luculentissimè: ab ijs deinceps in odoratu: atque hunc tandem auditus sequiẽ. Iam uerò affectio præter naturã uiolenter affatimque incidens, doloris (ut Plato inquit) est causa. Vbi uerò corpus ad naturalem habitũ redit, idque rursus affatim, oboriẽ uoluptas. Porrò uehementes eueniũt in tactu a naturali habitu transmutationes, ob uiolentum calidi frigidique occursum atque ob eas res, quæ contundere, secare, extendere, aut erodere possunt. Nam siccitas humorque, nisi calori frigorive iunganẽ, occursu suo inferre uim minime cõsueuerunt. Cæterũ sectio & ruptio dolorẽ infert, non ubi facta est (nisi forte ex accidenti aliquo) sed ubi [illegible]. Iam uisui uincitũ gustandi, quatenus habet facultatẽ tangendi, a iam dictis causis [illegible]: quatenus uerò ad gustum propriè pertinet, ab [illegible] acidis, acerbis atque acribus quandoquidem horũ singula continuitatẽ diuidere possunt. At ab humoribus acribus resoluti uapores, tum olfactricem infestant: nam & ipsi continuitatẽ diuellunt. Auditũ uox turbat aspera, grauis, maximaque & celerrima: quemadmodũ omnis molestus strepitus. Visum autẽ, illustrissimi splendores offendũt: cui inimici: eò quòd uisiũ disgregent. Passio itaque molesta quatenus dictũ est, omnibus in omnibus sensibus solet: delectatio autem illi aduersa, a contrarijs nascitur causis. Etenim ut cæruleus color iucundissimũ est oculis spectaculum, ita splendor candicãs, qualis in sole cernitur, maximũ ipsi dolorem inferre potest. Post hos secundo loco molestus quidem est color albus, delectat uerò fuscus: nam ille uisificam essentiã dissoluit, hic eam cogit citra uiolentiam. Color siquidẽ niger hoc nomine uisionis essentiã [illegible], quod cogit ipsam uiolentius, quàm ut eam reducat ad naturalẽ habitũ. Cæterum id quod nigerrimũ est, splendidissimo minus uisum offendit, quia crassiore cõstat substantia, ob idque minus efficaciter agit: cum uniuersam omnis res tenuis crassam actiuitate superet. Sic igitur sol ualde tenuis cum sit, protinus uisum dissipat. Quare si quis diu in densissimis tenebris moratus fuerit, postea luci restitutum, occæcabitur quodãmodo. Meritò itaque cæruleus color, ut uisio-

Tactus inest omnibus sensibilibus.
Hæmodia unde
Torpor, affectus cõpositus, a quibus causis oriatur
Nerui ipsi sint foraminibus præditi, an minime, Galenus haeret
Paralysis a torpore sola magnitudine differt
Spinæ quinta uertebra affecta resolutio manus.
Vox quibus pereat
Motum quarundam partium [illegible] sensu [illegible]

in uisioni iucundissimus est, ita maximā quoq; præbet utilitatē sed nō illi, quę à sole dispersa fuerit. Huic enim impotentiam ægrotanti, contrariū remedium (uidelicet color niger) est adhibendū: ei uerò quę sana, sed fatigata est, color cœruleus, fuscusq;, salubertimi spectacula existunt. Porrò fuscus color, ex albo nigroq; contemperatis nascitur: cœruleus uerò, ubi candor splendori iunctus, non ita parum in nigrum degenerat. Medij siquidem moderatiq; colores (ut inquit Plato) ex contrarijs inuicem confusis oriuntur. In auditu uerò nō malè affecto, ut iucūdissima uox est, quæ & lenissima & tardissima est: ita asperrima, citissimaq;, maximè inferre solet molestiā. Vbi autem fatigatus auditus fuerit, præter lenem ac tardam, exigua quoq; est amica. At cum ægrotat, lenissima simul & tardissima, atq; perquàm exigua, ijsq; multò magis absolutū silentium. In hoc sensu manifestior conspicitur delectatio, quia crassiori constat essentia manifestiorq; adhuc quàm in hoc, uoluptas percipitur sensu olfactus, quod ipsius quoq; essentia sit crassior. Etenim ut aer splendori crassitudine uincit, ita uapor (qui extenuatus est humor) aere crassior existit. Atqui splendor ad uidendi, aer ad audiendi, uapor ad odorandi sensum pertinet: quemadmodū ad gustū, naturaliū uerò ad tactū uerò, solidū corpus. Gustui igitur, cum à uitæ stabilitate nō declinat, maximā uoluptatē afferūt omnes succi dulces, pinguesq;, ceu corporis essentię familiarissimi. Si uerò ab aliquo ipsum insuetiore imperitiū cōtraxerit, pingues. Nam ij exasperatas partes maximè lenire consueuerūt. At ubi iam morbo afficitur, tunc succi contrarij ijs qui morbū excitarūt, delectare uidentur. Ventriculus etenim uisceribus & uenis inseruit huiusmodi succos appetens, quales illis sunt necessarij. Præcedit tamē ualidiū linguæ, quæ ijs potissimum delectatur succis, quibus uentriculus indigere uidet. Cōtentus autē huiusmodi potissima causa est, uel cens ipsam membrana. Porro odorandi uis, quod ad ea pertinet quæ extrinsecus uel uoluptatē, uel molestiam adferūt, gustandi facultati proportione respondet. At uapores qui in tanti eius commentum, si molesti fuerint, post ut sensu percipit inanes uerò & omnino delectabiles, sensum latent: quēadmodū in uisu quoq; & auditu, qui in se nullum patiunū uehementè affectum. Delectamur in id genus sensibus, ad naturalem habitū redeuntes: hoc autē fit per motionē cōtrariā. Motionē autē uoco id, quod primariò & per se, nō per mediū alterius rei interuentu, sit ut effectus causa. Quæ uerò procatarcticæ causæ ita præsentiam spectant, ut nō sunt. Iam uerò genitales partes proprio quodam & eximio sensu afficiuntur, unde & ualidissima prædita sunt facultate, expultrice quidem seminis genitalis, in masculis: in fœminis autem tum hac, in testiculis & seminarijs uasis, tum attrahēdi per totum uterum. At genitalis seminis tum excretionem, tum comprehensionē, ingens comitatur & cupiditas & uoluptas. Molestia autem quæ excedunt uitæ atq; intus retento semine oritur, præsertim cum longo temporis tractu increuerit. Nulli autē ex partibus quæ uel adeo exactè sentiat, uel principium par-

tium utranq; pro suarū affectionū modo perinde afficiat, atq; os ipsum uentriculi, quod stomachus appellatur. Siquidem syncope, cardialgia, dyspnœa, apnœa, morbus, epilepsia, delirium, insania, huius partis occasione euenire solent, idq; consortij lege. Abolitam uerò, difficilem, & deprauatam appetentiam, ipsa per se sustinet. Abolitam uoco appetentiam, dum quis nihil omnino appetit: difficilem, cum quæ est imbecilla. At deprauata, partim ad immoderatam cibi potionisq; exhibitionē uertitur, partim ad alienæ qualitatis desiderium. Etenim cum nutritoria functio nō uitalis, sed naturalis sit: haud aliter in animalibus quàm in plantis perficitur. Ideo animalibus uice terræ fabrefecit natura uentriculum, uelut promptuarium cibi. Addidit insuper facultatem qua penuriam sentirent, ut animalia ad cibum potionemq; excitata, eodem implerētur tempore: uocamusq; huiusmodi plenitudinis desideriū appetentia. Hæc ortum habet à penuriæ sensu, cum uenæ ex ipso uentriculo trahunt, ueluti mulgentes, sugentesq;. Igitur suctionis sensus est fames. Primū itaq; symptoma omnium est inanitio. Secundum est manitanī partiū naturalis appetentia. Hinc sequitur per uenas, quæ porriguntur in uentriculū, suctio. Deinde suctionis sensus. Postremò ipsi animalis appetentia omniū ultima. Quàm iam functionē aboleri contingit, si uel suctionis sensus pereat, uel suctus non fiat, uel corpus non inaniatur. Imbecilla uerò erit, si iam dictæ affectiones accedere proximè ad abolitionē uideantur. At deprauata fit appetentia, si uehementer modum excedat: uocaturq; nonnullis canina, ubi uel ob acidi humoris uitium uentriculus mordicus infestatur, uel dum totū corpus exhaustum, assidua nutricatione indiget. Quippe frigidi humoris uitium, rosionem quæ suctui proportione respondeat, imitatur ac appetentiā, non aliter quàm naturale pathema, excitat: magis tamen cibi quàm potionis desiderium affert, idq; propter refrigerationem. Si uerò salsi aut biliosi humoris uitio uentriculus mordicationē senserit, potionem magis quàm cibum desiderabit. Itaq; ad excitandum famem frigus in uentriculo non parum confert. Inter potissimas autem causas, quibus fames impeditur, calor annumeratur, ut qui solida quidē corpora laxando dissoluat, atq; adeo actionis functionē reddat imbecilliora: humida uerò fundendo, supra modū extendat. Prauas autem qualitates appetunt ij, quibus uentriculi tunicæ sunt prauo aliquo excremento imbutæ. Qui affectus citta, seu pica dicitur, & mulieres uitiosis succis refertas infestare cōsueuit, præcipue ubi utero gestant quando uiris etiā nōnunquā accidit, ubi ipsis quoq; uitiati humores ad osculū uentriculi confluunt. Similiter circa potū accidit quasi primario appetentiæ, ubi corpus nulla omnino eget potione, ob frigoris atq; humoris excessum: uel uentriculus propriā affectionē non sentit. Deficiens uerò appetentia apparet, ubi hæc eadem fuerint imbecilliora. At deprauata potionis cupiditas, deprauatæ appetentiæ ciborum proportione respōdet. Siquidem immoderata potio appetitur, quando contenti in uentriculi tunicis uitiosi humores, aut salsi sunt, aut

Os uentriculi quorū affectuū cōsortij lege & propria ratione sit causa.

Nutritoria functio nō aliter perficitur in animalibus quàm in plantis. Ventriculus prō ptuarium cibi.

Appetentia quid.

Fames quid.

Appetentia quando aboleatur, imbecilla uel deprauata contingat. Canina appetentia quibus causis proueniat.

Frigidi succi appetentiam excitant.

Succi salsi humores atq; biliosi sitim suggerunt.

Fames cur à calore impediatur.

Citta uel pica quomodo fiat.

Appetentia potionis quibus de causis aut prorsus aboleatur aut deprauetur.

biliosi interdum etiã, cùm ueluti feruet in eo natiua ipsius humiditas. At prauas potiones nonnulli appetunt, pro uitiosi humoris, qui in ipsis uincit, ratione. Est præterea & aliud symptoma nõnunquã osculũ uentriculi infestans, nempe cardialgia uocata, quæ à mordacibus succis oritur.

Cardialgia unde oriatur.

Bulimos quãdo accidat.

Bulimos enim, siue inexplebilis fames, symptoma est eiusdem particulæ, ubi penuria, imbecillitate, atque refrigeratione afficitur. Mirandum autẽ nõ est, si ob oris uentriculi affectus, animalia maximis iisdemque uehementissimis affectibus affligantur, cùm nimirũ pars illa per neruos quidem cerebro, per arterias autẽ cordi, uicino sibi, suas offensiones cõmunicet. At uero singuli sensus in singulis particulatim instrumentis à sensilibus alterati, perficiuntur. Haud uerò alteratione pars alterata sentit, eò quòd à cerebro suscipit facultatem, quæ ad ipsam per neruũ deriuatur. Quippe cerebrum nõ ut sit sentiendi instrumentũ, sed ut sensuum instrumentis uim sentiendi largiatur, à natura institutũ est. Nam quòd singulis animalis partibus per neruos sentiendi facultatẽ transmittat, liquidò patet, ubi neruus aliquis est dissectus. Siquidem pars ea in quam neruus ille distributus est, protinus sensum amittit. Taceo sensus inter dormiendum, aut ociosos omnino esse, aut debiliter agere, quòd tũc exigua facultas à cerebro in reliquas partes defluit. Quiescit itaque per somnũ animalis facultas, naturalis autẽ ualidius operari uidetur, cùm tunc cibus multò melius coquatur non in uentriculo modo, sed etiã per uniuersum corporis habitũ. Est enim ratione consonũ, illud animalis membrũ, in quo anima rationalis, ueluti in arce habitat, aliquando quiescere. Cor siquidem exiguã admodũ habere quietẽ uidetur, quòd longiori nõ magnopere indigeat. At res aliter se habet in cerebro, quod quidem per uigilias officio suo semper fungitur, per somnũ uerò feriatur. Quamobrem profundius uidentur dormire ij, qui fatigati multa exercitatione fuerũt, tempore quibus iure exercitandũ plurimũ facultatis à principio defluebat, quocirca cerebrũ & requie & nutrimenti instauratione indiget, tum ob facultatis, quam transmisit, imminutionẽ, tum ob labores, quibus per multas functiones defatigatũ est. Quemadmodũ autẽ exercitati & promptiores sunt ad somnũ, & grauius dormiũt, ita illi quoque qui cibum ingesserũt. Atque hi eò grauiori detinentur somno, quo ingestus cibus humidior suapte natura fuerit. Inde & ij qui plurimo se uino ingurgitarũt, aut balneis multis, calidisque liberalius in caput sunt usi. Quippe huiusmodi omnia implere cerebrũ suo madore uidentur, quod alioqui nõ est humidum, et quem multa exercitatio & lassum & aridum reddidit. Etenim quòd repletio capitis somnũ cõciliet, satis Aristoteles demonstrauit. At uerò si frigida multaque opprimat humiditate ipsum cerebrũ, ueternosum lethargicumque somnũ inducit. Igitur ea quæ duntaxat humectant, nõ ab re somnifera nominantur: quæ uerò refrigerãt, ea nec somnũ cõciliare, nec indolentiã inducere uere dicũtur, sed pro somno ueternũ, grauemque soporẽ, pro indolentia autẽ, uel abolitionẽ, uel difficultatẽ sensus efficient, idque ob frigiditatis excessum. Rursus siccitas immoderatior, & calor, ueluti in phrenitide, uigilias infert, quas neque mœstitia, neque solicitudo peperit. Sed apoplexia etiã & morbus comitialis affecto cerebro fiunt. Verùm ut profundus somnus sentiendi functiones, ita apoplexia eas actiones quæ pendent à uoluntatis imperio, offendit. Ad hæc, qualis est insomnietas sentiendi functionibus, talis est cõuulsio per morbũ comitialem motibus uoluntarijs. Porrò conuulsio quæ per totum corpus fit citra delirium, aut soporem, à spinalis medullæ, quæ in ceruice continetur, morbo dependet. Si uerò uel manus, uel crus, uel musculus distendantur, aut conuellantur uiolenter, ad illum semper neruum, qui partem mouet, referenda est noxa.

Orìs uentriculi cum principibus membris cõsensus.

Sensationes quomodo fiant.

Cerebrum quorsum conditum.

Cerebrum uim sentiendi partibus per neruos largitur.

Facultas animalis per somnum quiescit, naturalis operatur uehementius.

Exercitati uehementius cur altius dormiant.

Cibo ingesto cur proni ad somnũ reddamur.

Cerebrum quæ possunt implere.

Capitis repletio conciliat somnũ.

Veterni causa. Lethargi causa.

Somnifera sunt humectantia.

Soporifera dicũtur quæ extreme refrigerant.

Apoplexia in [illegible]

Epilepsia [illegible]

GALENI PERGAMENI
de symptomatum causis lib. II.

Quandoquidem iam exposuimus symptomata quæ circa sensum uersantur, operæpretium fuerit deinceps illa etiam examinare, quæ sub deprauato motu, ceu cõmuni genere continentur. Huiusmodi sunt, conuulsio, tremor, palpitatio, singultus, tussis, ructus, sternutatio, pandiculatio, & stridor dentiũ. Quorũ sane nõnulla quidem naturæ sunt opera, sed coactæ ab aliqua causa præter naturam: alia morbidos sequuntur affectus, nihil ad ipsorũ generationem conferente natura: alia denique à natura & morbo simul coeuntibus ducunt originem. Porrò naturæ opera sunt, sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus. Solius morbi, palpitatio, conuulsio, resolutioque. Sicuti amborum coeuntiũ, omnis torpor & tremor. Ad quorũ sane omniũ particulares proprias que differẽtias inuestigandas, sciendum est, quatuor esse facultates, quibus omnia quæ aluntur corpora gubernantur, attractricem uidelicet, retentricem, alteratricem & expultricem. Cùm igitur iuxta naturæ leges animal gubernatur, nullus ipsarũ motus esse symptoma censetur. Quòd si quippiã in corpore præter naturã cõsistat, irritatique ad ipsum depellendum expultricẽ facultatẽ aliqua, sit interim ut ipsarũ motus sensu minimè percipiantur, interim ut nõ lateant sensum, utrique tamen in naturam symptomatis transeunt. Igitur functionis à uoluntatis imperio prodeuntis noxa est, neruorum resolutio, conuulsio, tremor, stupor. Cæterum si instrumentorũ quibus respiratio perficitur, resoluti fuerint nerui, apnœa, hoc est, abolita spiratio fit: uerò uocales nerui, aphonia, id est, uocis priuatio, uocatur. At linguæ paralysis, etsi sermonem, uoluntatis opus, omnino tollat, nullũ tamen propriũ obtinuit nomen. Rursus ischuria, hoc est, urinæ suppressio, haud absimile quiddam apnœæ significare uidetur, quòd ipsa per ipsam functio, à natura, nõ à uoluntatis imperio pendens, tollatur. Sed si quis mutus cogatur meiere, uoluntariæ functionis offensa est. Haud aliter alui excrementa, si supprimantur, ad naturalem functionem, ideoque homine muto, ad uoluntariam functionem noxa referri debet. At si paralysis totum corpus inuadat, symptoma ipsum apoplexia uocatur. Conuulsio enim ipsa pro uarietate particularũ, uarias appellationes sortitur. Nam si man-

Symptomata in [illegible]

Apnœa quid.

Aphonia quid.

Linguæ paralysis.

si mandibularũ musculi cõuellantur, stridor dentium: si uero oculorũ, tum peruersio, tum strabismus, symptoma dicitur. Iam uero si rigido pene semen effluat, ueluti cõuulsio quædã ipsa gonorrhœa existit. si nõ rigeat penis, referri debet ad retentricis facultatis imbecillitatem. Non desunt & quibus uideantur tum singultus, tum duplex inspirãdi aeris refractio, aliquãdo ex cõuulsione musculorũ qui inspirationi inseruiũt, procedere. Epilepsia autẽ est conuulsio uniuersi corporis. At stupor imperfecta quædam est resolutio neruorũ, estq; ferè mistum symptoma, coeuntibus in unũ pugnantibusq; morbo simul & facultate. Omnes autẽ affectus qui neruos intendere possunt, in duo capita reducuntur: plenitudinem scilicet, atq; etiam inanitionẽ. Ac phlegmonæ quidem, plenitudinẽ pariũt: ardentissimæ autem & aridissimæ febres, inanitionẽ. Quod uerò ad motum immobilitatemq; pertinet naturalem, si manũ extendere, extentamq; immobilem seruare ualeamus, animalis facultatis hæc functio est: qui status, & motus & immobilitas dici potest. Sin autem supra rem aliquam solidam, recte ualentẽ manũ deponens, omnes musculorũ actiones laxaueris, hanc manus quietẽ neq; ad morbum, neq; ad facultatẽ, sed ad innatam animalibus grauitatem referre oportet. Quemadmodum autẽ extenta manus duobus æque ualentibus regitur motibus, sursum quidem ferente facultate, trahente uerò deorsum insita grauitate: sic etiam tremor per sistentia duabus motionibus una, qua cogitur membrũ ob grauitatem ad inferiora dehiscere: altera, qua sursum fertur à facultate. Pugnat itaq; per tremorẽ manifestè facultas cum grauitate: uicissimq; facultas nunc uincit, nunc imbecilla uincitur. Quãobrem contrariorũ semper inter se motuũ successione, tremor fieri uidetur, cũm sit motus cõpositus, quẽadmodum arteriarũ pulsatio. Patet ergo huius quoq; symptomatis generatio, & quòd omnino cum conatu sit mouendi, secundumq; uoluntatis imperiũ, cum facultatis nimia infirmitate. Porrò maximũ onus ualidam deijcit facultatẽ. inualidam uerò, nõ solum hoc, sed parua quoq; prosternit sarcina. Quòd si ad multã imbecillitatem deuenerit, uel sub proprio opprimetur corpore. Quemadmodũ autẽ animi affectus, qui motricem facultatẽ imbecilliorem reddũt, tremulas functiones efficiũt (ut in timore uidere licet) sic in orbi corporis incõmoditates nimbus, tremoris symptomata inducunt. In primis itaq; & omniũ maximè officit facultati, quicquid in intemperie cõsistit. At senectus quoq; intemperies quędã est, ad frigus & siccitatẽ proclinior. Quamobrem senes facile tremore uexantur. Ex iuuenibus uerò corripiuntur ij, qui uehementer fuerunt refrigerati, & qui multo meraco uino se replenere, aut multas subinde cruditates congessere, aut qui diu multis cibis ingestis, nullo usi sunt exercitio, sed ignaui in ocio uixerũt, aut qui intempestiuè frigidam aquam biberũt. Præterea crassi lentiq; succi, facultatis meatus obstruentes, tremorem efficere possunt. Palpitatio autẽ est dilatatio præter naturam, omni parti, quæ dilatationẽ suapte natura admittit, accidere potens, aliarũ uerò nulli. At dilatari sunt nata, omnia quæ naturaliter mollia existunt. Palpitationẽ itaq; nonnunquã cuti, subiectisq; illi musculis, & uisceribus accidere cernimus: quemadmodũ ipsi cordi & arterijs, alio in eis præter pulsum (qui ab insita facultate fit) depræhenso motu. Cùm autẽ palpitatio ipsa celeriter oriatur & euanescat, necessum est illius causam esse aeream essentiã. Quæ quidem si pauca fuerit & tenuis, citò à corpore defluet. Prodeuntem uidetur esse uaporem assiduum ac multum, idq; pro captu spacij in quo cõtinetur. Dilatat igitur, attollit, atque inflat partem, donec uiolenter explosus, in cognatũ sibi aerem expuet. Verisimile autem est, refrigeratis quomodolibet partibus, atque interdum etia obstructis, palpitationes accidere. Porro uniuersus palpitationis motus, quo in utranq; partẽ agi uidetur membrũ, existit præter naturam: qua ratione à tremore distinguitur, et quòd etiam maiora interualla, quam tremor ipse, sortiatur. At uerò, ut in membrorũ palpitatione fit motus paucus, paruus, & rarus: ita in rigore fit multus, citus, & frequens. Atqui multũ, itico ex ipso motionũ numero citum, ex motionis impetu frequentẽ, ex breui tempore quietis. Caeterum motus hic nõ est uniuersus præter naturã, ut palpitatio & cõuulsio: sed potius totus ad expultricem facultatẽ est referendus: etsi ipsam irritantis causa, cogentisq; ut uiolenter moueat, præter naturam esse censeatur. Est itaq; rigor motus quidam cõpositus ex causa præter naturam, & facultate animantis, sed in quo uictus, quàm in tremore, est uegenor. Vt autẽ exempla facultatis expultricis proponam, uterus nõ alio pacto ad fœtus æditionẽ insurgit, quàm ut retentam expellat molem. Cùm enim nouẽ mensibus sustineat tum fœtus grauitatẽ, tum suam ipsius extensionem, atq; toto hoc tempore osculum ipsius adeò exactè claudatur, ut ne specilli quidem acumen admittat: absoluto fœtu, ad ipsius secretionẽ accedit, diuersa omnino cõstitutione affectus. Nam fauces quidem ipsius antea clausæ, adeò patent, ut facilè per ipsas totus fœtus erumpat. Tunicæ uerò plurimũ antea extentæ, & contrahunt undiq; & fœtum explodunt, ut quàm celerrimè ab utero decidat. Corruptũ uerò fœtum eijcit illa facultas expultrix, aut tertio, aut quarto, aut alio quolibet mense, haud aliter quàm instante pariendi tempore, matricis fauces aperiens. Similiter etiã uentriculus, ingestis cibis, claudit inferius osculum, ac nihil egredi sinit, priusquã accuratè concoctum fuerit: si modò nihil aliud interciderit, ipsam cogat functionẽ: quemadmodũ corrupta fœtus in utero. Sic siquidem solet uentriculus natantes cibos euomere: ad inferiora uerò tendentes, per inferiora deijcere. Sine cibis etiã insurgit sæpe uẽtriculi facultas ad uomitũ: idq; ob pituitam aut bilem, aut pituitã, aut aliũ huiusmodi succũ, aut famem. Iam uerò qualis est per uomitiones in uẽtriculo expultricis actio, eiusmodi etiã per tusses, est in pectore, & in pulmonib. beneficio spiritus qui ad exteriora uehementer moueri. Nullũ autẽ animal aut nauseare, aut uomere, aut tussire didicit. Verũ si causa præter naturam, aut uentriculi osculum, aut respirationis meatũ obsederit, protinus animal uel uomitiõe,

Palpitationẽ esse dilatationem à pulsu.

Palpitationẽ fieri a uapore crasso & inclusa in palpitante particula.

Palpitationis motus existit præter naturã.

Palpitatio à tremore quo differt.

Rigoris adesse motum multum, citum atq; frequentem.

Rigor est referendus ad uim expultricem.

Rigor est motus cõpositus ex causa præter naturam, & facultate animali.

Vteri conuersatio & laxatio opportuna.

Ventriculi retentrix, expultrixq; facultas.

uel tussi uexabitur. Ad horū genus refertur etiā sternutatio, qua expelluntur quæ retenta in naribus hærent: quæ & ipsæ, meatus respirationis existūt. Spiritus igitur uehementer motus, eas ū meatus expurgat, tibicinum exemplo, tibias fistulasq; expurgantium. Itaq; huiusmodi motus, naturæ opera existunt: annumerant tamen symptomatis præter naturā, ob causas naturā ipsam ut sic moueat cogentes. Tussis porrò nihil est aliud, q̄ uehemētissima efflatio, qua plurimus spiritus celerrimè foras erumpens, impetu suo extrahit explodit'q; excrementa, meatum ipsius obstruentia. Expelluntur autem facilè, quorum nec nimis aquosa, nec lenta essentia fuerit. Cæterùm illos humores qui in arteria contumaciter hærent, & qui difficulter expectorantur, magis euellunt sternutamenta utpote quæ ualidiorē, q̄ tussis, habent spiritus impetū, licet aliam generationis suæ causam sortiant. Quippe non ob ea quę asperis arterijs, sed naribus molesta sunt, spiritus uiolenter emittitur, cum quo ex prioribus uentriculis cerebri explodi nōnihil solet. Proinde tussis capiti nihil cōducit. Sternutatio uerò, nisi ob destillationem acciderit, haud mediocre præsidiū affert capiti repleto uaporib. Nec mirū uideri debet, spiritū unico impetu & ex pulmone & ex capite emitti: nam cum principiū insurgit, ut expellat quæ infestant nares, utroq; utitur expirationis meatu. Hæc igitur sunt facultatis à uoluntate pendentis symptomata. Vomitus uerò, quis illis proportione quadā respondeat, ad facultatē naturalem refertur. Vt autem uomitū nausea præcedit, sic tussim cerchnos, exiguus ad tussiendum impetus. Porrò quicquid spiritū interceperit, id tussi rejcere oportet: siue humor sit à capite defluēs, siue illapsa portio cibi uel potus, siue aliquid in asperis arterijs collectū, ut in peripneumonia, pleuritide, & in conuexarū iecinoris partium phlegmone, aut in gutturis ipsius asperitatibus. Est & aliud tussis genus, quod accidit respirationis organis refrigeratis. Sed ita affecti nihil inter tussiendū expuunt: adeoq; est exigua ea tussis, ut spiritus cohibitione supprimi, & ne eueniat, prohiberi possit. Quippe auget in instrumētis respirationis calor, ob cohibitam animā: spiritusq; sub thorace uiolenter oppressus, in omnes arctos meatus penetrat. Hæc autē utraq; dum fiunt, omnia læuigant, ad temperamentiq; æquabilitatē perducūt. Iam uerò intemperies ipsa, interdū simplici qualitate, interdum duplici cōstat: nonnunquam eiusmodi qualitates comitatur id quod intemperatū est, ueluti eos quidam. Sedenim æqualis intemperies nullo dolore affligit, cùm nimirum particulæ affectæ adsit iam ueluti acquisititia quædam natura. Nullum autē corpus à sua ipsius natura infestat. Nam q̄ quorū natura mutatur, corrumpitur'q;, dolore afficiunt, nō quorū iam mutata aut corrupta est. Vbi uerò in corpore quopiam sentiendi ut prædito, inæqualis suboritur intemperantia: quanta fuerit intemperiei magnitudo, tanta etiā erit molestia. Quare per tales intemperantias inæqualitatē quandam sentire se aiunt ægri, & pandiculant, omnesq; partes distendūt, sese tuendi gratia. Distendunt autē maximè à somno experrecti, utpote carnibus uaporātia excremēta continentes, tum ob cōgesti cibi coctionē, tum ob huiusmodi motionū quietē. Triplex autē in lassitudine potest oriri sensus: cōtundens scilicet, tensiuus, & ulcerosus: idq; à causis præter naturā oriunes corporis partesq; lassantibus, distendētibus, exulcerātib. Igitur ubi tendi uidet corporis moles citra quampiā exercitationē, affectus is lassitudo tensionis spontanea uocat: quemadmodū ulcerosa, ubi ulceris sensus transcurrere per corpus apparet: id q̄d motis magis accidit, q̄ quiescentibus, nisi admodū magna sit lassitudo. Per tertiū uerò lassitudinis genus, quo aiūt sibi quassa esse ossa, ne minimū quidem motū tolerare ægri possunt: sicuti nec per lassitudinē ulcerosam, ubi nimiū incrementum euenit. Cæterū quemadmodū ubi ulcerosus fit sensus horrent ægri, si cōmoueant: ita horroris affectus, si aliquis motus accesserit, in rigorē transit. Atqui hæc omnia oriunt ab excremētis mordacib. Differūt uerò inter se excrementorū multitudine & motu, propterea quòd alia magis, alia minus erodant: quodq; ex corporibus ipsis alia sint imbecilla, alia facilius, alia ægrius & afficiant & sentiant. Facit etiā discrimen causa, ubi citius uel tardius mouet. Ad hæc idem etiā homo, dum quiescit, solam interdū sentit inæqualitatē: dum mouet, horrorē: dum uerò exercetur, rigorē. Quāobrem sic affectus cōsulunt medici, ut ab omni motu se abstineāt. Quinetiā sol, balneū, exercitatio, ad motū excitant excrementa, alioqui quiescentia: quemadmodū & ex animi affectibus ira. Porrò à seipsis ad motū excrementa insurgūt, si uel calfiunt, uel extenuent, uel in spiritū dissoluant. Causa itaq; remota longè est molestior quiescente, præsertim ubi defertur per corpora sensibilia. Cùm enim quippiam per hæc transiens, uiolenter ad cutim fertur, in ipso per carnē cutemq; transitu necesse est ut stimulet, pungat, diuidat, uulneret'q; eas partes omnes, quibus obuiū fuerit. Omnis autē causa mordax motrixq;, siue frigidissima, siue calidissima fuerit, & horrorē & rigorem animanti inducere potest. Cæterū febres tertianæ, ut omniū maximè biliosæ calidæq; sunt, ita præ cæteris maximè horrorē possunt efficere: & quò fuerint synceriores, eò in ipsis uehementior fit rigor. Porrò ardentem febrem rigor superueniēs soluit, quòd bilis quæ interim in uenis cōtinebat, à natura per carnes ad cutem deiectionē excutiat. Quare motionis eius, rigor & symptoma est & signū. Nam huiusmodi rigore affecti, postea sudant, & liberant à febre, nimirū eiecta bile. Quæ interdum etiam nō ad cutem, sed ad internas partes impetum faciens, uel uomitione, uel alui solutione deijcit. Sæpenumero & intrò & foras eadem die defert, ut simul & sudore & uomitu & alui deiectione bilis uacuet. Vbi igitur erodēs quippiā in particulis cōtinetur, contristantur sanè, præcipue si illud moueat: quare maximè ad eius expulsionē se firmant. Contrahunt itaq; atq; constringūt sese, mox quælibet impellit eam quam cōtinet excrementi portionē. Atq; in hunc sanè modū motis uniuersis particulis, totum corpus concussione quassationeq; uexatur: qualis uidetur in ijs, qui sunt rigore correpti. Similiter etiā concutiuntur

thoracis

Sternutatio. Nares sunt meatus respirationis.

Tussis quid sit.

Humores qui à pectore educuntur facilè.

Sternutamēta, quàm tussis, ualidius à pectore impactos humores euellunt.

Tussis nihil conducit capiti. Sternutatio iuuat plenum caput, nisi ob destillationem accidat.

Nausea præcedit uomitum. Cerchnos præcedit tussim. Tussi rejcienda esse quæ spiritū intercipiunt.

Tussis ob refrigerata organa, spiritus cohibitione prohibetur.

Spiritus cohibitio calorē in organis respirationis adauget.

Aequalis intemperies cur nullo afficiat dolore.

Dolor quando accidat.

Inæqualis intēperies dolores sentire inducunt.

thoracis musculi, ea quæ carnibus ipsorũ molesta sunt, per pulmonũ arterias expellere properantes. At uerò nõnulli ægri cùm egeãt reiectione sputi per regionẽ pulmonis, nec eam ob imbecillũ thoracẽ moliri queant, sibi sternutationẽ prouocãt, naribus irritatis: ut ob uiolentũ motionis impetũ, ea expuant, quæ tussiendo antea reijcere haudquaquã poterãt. Illa autẽ tussis, quæ ob intemperiẽ organorũ respirationis accidit, ad horroris rigorisque genus pertinere uidet. Vbi uerò quæ corpus infestant, humida suapte natura fuerint, per tussim ac rigorẽ ab expultrice facultate impulsa, ultrò citroque feruntur, donec applicuerint ad cõuenientẽ euacuationi locũ. Sin autẽ solus spiritus sine humore, immodicè uel calidus uel frigidus per corpus transeat, is tunc horrorem excitat, ac nõnunquã rigorẽ: nulla tamen sequitur cõspicua euacuatio. Cùm igitur & frigida & calida causa possit excitare rigorẽ, calidæ quidem, si aëria fuerit, refrigeratio satis efficaciter auxiliat. Si uerò sit humor, eam febris necessariò sequet. Curatur autẽ euacuatione. At frigidæ, si aërea fuerit, remediũ est calfactio. Sin uerò sit humor, interdũ sola cõcoctio sufficit, interdum euacuatio, nõnunquã ambæ cõueniunt. Etenim citra febrim nonnunquã oriunt rigores ob pessimũ uictus rationẽ, ubi quis per otiũ se impleuerit, & subinde à cibo lauerit. Quã rigoris speciem ueteres ignorarũt medici, quod homines superiori illo seculo, nec tam intemperãter uiuerẽt, nec tam crebrò lauarẽt. Attamen rigor ille quo partes uehementer quatiunt & cõcutiuntur, ob frigidos succos nunquã excitari uidetur: quòd hi ob crassitudinẽ uehementer moueri nõ possint. Iam uerò si rigor per febrẽ nõ intermittentẽ acciderit, idque ægro imbecillo, est letalis, ut inquit Hippoc. Siquidẽ in eiusmodi rigoribus insurgit natura cõtra res noxias, quo eas expellat: sed uicta cadit, extinguiturque, atque hanc ob rem redditur perniciosum symptoma. Porrò in quartanis febribus succus ex calido frigidoque mixtus, rigorem excitat: quippe atra bilis suapte natura frigidus succus censet. Vbi uerò adeò putris effecta est, ut febrim inducat, quãta adfuerit illi putredo, tantus & calor inerit. Cùm autẽ rigor à calidis simul & rodẽtibus succis fiat, mirari haudquaquã oportet, si partes extremæ omnes refrigerantur, declinante animali facultate unà cum sanguine ad interiora: qualem motũ uidere licet in cõpluribus animæ affectibus. Quod uerò ad animæ essentiam pertinet, quæcunque illa fuerit, è duobus alterũ fateri oportet: aut quòd ad omnes functiones ut primis instrumẽtis utitur & spiritu & sanguine, ac uel alterius, uel utriusque calore: aut quòd in his ipsis consistit. Per timorẽ etiam & spiritus & sanguis intus sese recipiũt: quo fit ut algeant partes in superficie positæ: idque adeo interdũ uehementer, ut nõnulli rigore quoque arripiantur. Per iram uerò soluũtur ac disperguntur, prouideque exteriora incalescũt. At agonia, affectus ex utrisque cõflatus, inæquales habet motiones. Iam & cordis & arteriarũ pulsationes, & minimæ, & perijdebiles in trepidantibus esse uidentur: sicuti in iratis maximæ & ualidissimæ. At in agonia sunt inæquales. Per uerecundiã, animalis facultas in primis quidẽ ad interiora mouetur, sed rursus affatim redit ad exteriora. Nam si nõ redierit, nõ uerecũdia, sed timor censeri debet. Vt autẽ in timore cõfertim, sic in tristitia paulatim ad interiora fit motus, magnitudine duntaxat ac uehemẽtia, nõ toto genere differentibus inter se pathematis. Atqui nõnulli ob subitũ timorẽ pereunt: id quod solet cõtingere, ubi debilis suapte natura animula, sub ualida perturbatione confertim & extinguitur & suffocatur. Etenim extinctio, affectum ex refrigeratione ortũ consequitur: suffocatio autẽ, concursum sanguinis uniuersi ad ipsum principiũ. At ex iratis nemo mortuus est unquã, utpote quibus neque calor refrigeratur, neque robur dissoluit. Præ gaudio autẽ nonnulli supra modũ pusillanimes animã exhalarunt, quemadmodũ & timentes. Iam dolor è diuerso cogens mouens animã, haud leuiora symptomata, quã maximus timor, inducit. Quippe laborantes decolores fiunt, refrigerantur, cõcutiuntur rigore, tremunt, pulsus habẽt minores, exolutosque, ac tandem similiter ijs qui pereunt timore, moriuntur. Nam & in ijs fugit insitus calor ad suũ principiũ, animaque simul & soluitur, & extinguitur. Per rigorem itaque frigus non internarũ, sed externarũ partiũ sentitur. Quamobrem tunc nõnulli uehementi siti cruciantur, nimirũ ipsis interno calore seruato. Conflictatur igitur, pugnatque per rigores cõtra ea quæ infestant, facultas, donec radicitus euellantur, excutiantur que.* Ob incursiones autẽ uehementes, & quia etiã in intimo corpore cogitur, rursus magnam caloris reuertit, subinde a rigore accendit, in eo certamine materiam habens auxiliatricẽ: unde & febris euadit uehementior. Quod si aliquando in pugna defatigetur, antequam dimouere res noxias possit, necessario mors subsequetur. At pruritus, qui excrementorũ leniter mordicantiũ est sensus, eos uexare solet, qui aut balneũ negligunt, aut striguientis redundant, aut cruditatibus sunt referti, aut praui succi cibis uescũtur: sed præcipuè affligit infectos psora uel lepra. Vt autẽ prædictorum symptomatũ causas accuratius exponã, exigua quidem est, tenuis, salsa, & immota in pruritu. Exigua, tenuis, erodens, immotaque, in lassitudine ulcerosa. Multa, salsa, crassa & immota in lepra, psoraque. Pauca, tenuis, mordax, ac breuẽ motum possidens, in horrore. Si uerò aut uehementius moueat, aut multũ abundet, aut sit mordacior, iam nõ horrorẽ, sed excitare rigorẽ est nata. Pro intentione autẽ aut remissione ipsius causæ, intenduntur aut remittũtur symptomata. Iam tussis causa in pulmone, gutture ac thorace consistit: sternutamenti, in naribus: singultus uerò, in uentriculo & gula. Atque in his omnibus expultrix facultas, quò excutiat molesta, se ad motus uehementissimos excitat. Porrò sternutamentũ ipsum nõnunquã ex accidenti, humorũ in pectore delitescentiũ, remediũ existit, licet eius rei gratia excitatũ nõ fuerit. Similiter purgat uentrẽ & gulam: qua ratione etiam singultui auxiliatur. Sed iam opportunũ est ut de ijs dicamus symptomatis, quæ circa principes functiones uersantur. Quorũ sane tria genera deprehendũtur. Primũ, ubi perit omnino functio. Secundũ, ubi illa ob-

Tristitia quam motionẽ sortiatur.

Timor subitus quãdo perimat.

Extinctio quid.

Suffocatio quid.

Iratorũ cur nullus obierit.

Gaudio fuisse nõnullos exanimatos.

Dolor qualia inducat symptomata.

Rigentes externa refrigerantur, & interna incalescunt.

Rigori febris cur superueniat.

Pruritus quid, & quos infestare soleat.

Pruritus causa.

Vlcerosæ lassitudinis causa.

Lepræ psoræque causa.

Horroris causa.

Rigoris causa.

Sternutatio nõnunquã ex accidenti conducit excrementis pectoris educendis, purgatque uentrẽ & gulam.

læditur. Tertiũ, quando in alienã speciem degenerat. At perit quidem functio in stultitia, obliuioneq; qui affectus à frigore oriunt. Quippe medicamentis quæ huiusmodi symptomata facere possunt, refrigerãdi facultas inest. Hæc itaq; symptomata cerebri corpus esse refrigeratũ declarãt. Apoplexia uerò epilepsiaq;, ex subitanea colluuione pituitæ, replentis uẽtriculos cerebri, nasci uidẽt. Proinde horũ symptomatũ subita est generatio & discussio, qualis esse per corporum intẽperies nõ posset. At modica offendicula, ac ueluti torpores tum rationis, tum memoriæ, ob minorẽ refrigerationẽ eueniũt. Porrò delirium omne, deprauatus est principis facultatis motus, à prauis succis, aut cerebri intemperie ortum habens. Cæterũ phrenitis dicitũ, si febris adsit: ut mania, si absq; febri accidat. Solæ autẽ melancholicæ alienationes, à frigidiori succo produci solent. Nam phrenitis nõ simpliciter ob calidos succos accidit, sed cũm phlegmonẽ uel in cerebro, uel in ipsius membranis producunt. At quæ deliria in acutissimarũ febriũ uigore oriuntur, mordacem calidumq; uaporẽ habent, cerebrum occupantẽ. In omnibus autẽ animi alienationibus, si timor atq; tristitia diu perseuerent, atram bilem in causa esse est indiciũ. Quòd uerò atra bilis rationalẽ animæ arcem occupãs, timorem, mœstitiã, ac miseris expectationẽ inducat, nihil mirandũ est, cũm uideamus in rebus externis nihil magis nos, q̃ tenebras ipsas, perterrefacere. Si igitur quippiam tenebris simile rationali parti animæ circumfundat, hominẽ semper timere est necesse, ut qui timoris causam semper in corpore secum ferat: ut in flatulento illo morbo, quem hypochondriacum nominant, in dies uidere licet.

Stultitia oritur à frigore.
Obliuio à frigore gignitur.
Apoplexiæ causa.
Epilepsiæ causa.
Delirium quid, & unde ortum habeat.
Phrenitis quid.
Mania.
Melancholicæ alienationes.
Phrenitidis gignendæ requiritur phlegmone in cerebro, aut in membranis illius.
Atra bilis sedem rationis occupãs timorem, mœstitiam, ac miseris expectationẽ inducit.
Tenebræ perterrefaciunt.
Hypochondriacus affectus.

GALENI PERGAMENI
de symptomatũ causis lib. III.

DEinceps autẽ de symptomatis quæ circa tum actiões, tum facultates naturales uersant, dicendũ est. Quandoquidẽ igitur concoctio nihil est aliud q̃ alteratio secundũ qualitatem, quã uentriculus nimirũ molit, dum sibi cibos assimilat: nemo sanè negauerit alterationis errorẽ fore concoctionis symptoma. Cæterũ si nulla penitus alteratio fiat, hoc symptoma absolute uocatur cruditas. Si uerò fiat quidem alteratio, sed nõ qualem fieri expedit, uocabit & hæc cruditas, nõ quidem tanq̃ primario, sed ceu uitiũ concoctionis existens. At uitiũ ipsum, bifariã accidere solet. Aut enim tardè alterant cibi, ut uix propriam transmutationẽ suscipiãt: aut corrumpuntur omnino, ut nullã concoctionẽ admittere possint: atq; huiusmodi sunt concoctionis noxæ. Quarum causa communis quidem est alterantis potentiæ ab scopo aberratio. Cuius aberrationis duo prima sunt genera. Vnũ, quod in potẽtia læsa: alterũ, quod in externo aliquo errore consistit. Cæterũ potẽtia bifariam læditur: aut per suã ipsius essentiã, aut per aliquẽ morbũ instrumentorũ. Error autẽ externus tripliciter accidit. Nã aut ab excremẽtis uẽtriculi, aut à cibis, aut à somni tẽpore oritur. Iam in propria essentiæ noxæ, intemperies quædam agentiũ qualitatũ existũt. Ad morbos instrumentorũ pertinent tumores præter naturã, abscessusq;, & alij affectus cõsimiles, quibus si cruciet uentriculus, impediũ facultas eius cõcoctrix. Quod si cum intẽperie coeãt ipsi instrumentorũ affectus, utroq; modo facultas illa patietur noxã. Atq; ob hasce omnes causas uentriculus male cõcoquit, uel nullo extrinseco errore incidente. E cõuerso autẽ uentriculo nõ male affecto, interdũ non coquit animal, aut 10 propter ciborũ potionumq; immodicã quantitatem, aut qualitatẽ alienã, aut quia intempestiue, aut nõ recto ingerunĩ ordine, aut propter excrementũ inutile, aut somnũ breuẽ. Ordinẽ præposterũ uoco, ubi quis aut cydonia, aut punica mala in primis ingesserit, mox olera sumat ex oleo & garo. Intẽpestiuus autẽ dicetur, ut si in auroram usq; hesternus cibus descenderit, aut corpus fuerit modicè exercitatũ, prandiũ sumatur. Porrò corruptelæ ipsæ, quæ quidẽ fumosæ sunt, 20 ex calidioribus, magisq; fumosis oriuntur cibis: acidæ uerò, ex ijs qui frigidiores natura sunt, magisq; pituitosi. Similiter etiam & in excrementis cõtingit. Acidas siquidem creant, quæ pituitosa sunt & frigida: fumosas, quæ biliosa & calida. Nec secus neutrer, sub frigidioribus quidẽ morbis, acidas: sub calidioribus, fumosas mutationes efficit. Tarda cõcoctio fit, quia cibi difficulter corrumpuntur uel quia illos facultas nõ superat, uel quia somnus fuit breuior, q̃ ut eos uincere 30 posset. Vbi uerò citra corruptelã cibus omnino cõcoctione priuaĩ, sciendũ est uentriculũ planè esse uictũ, uel ab immodica multitudine, uel ab ingenti frigore. Ad eosdem reducunĩ modos quæ in uenis cruditates contingunt: illæq; etiam quæ in tertia cõcoctione gignunĩ. Atq; hæc omnia indicant nobis præcognitã cõcoctionis rationem. Cum enim temperiẽ huiusmodi, quæ ex quatuor elementis constat, & quæ corporis uentriculi propriẽ itẽ cõstituit, sciuerimus esse causam 40 alterationis ciborũ, quodq; ad hanc rem nõ mediocriter cõferat calidum elementũ: facile nobis erit ostendere, quæ cruditatis causas quoq; innuimus. Igitur in uniuersis actionibus tria symptomatũ genera reperiunĩ. Quorũ quidẽ primũ est, abolita actio. Secundũ, imperfecta, diminutaq;. Tertiũ deniq;, uitiosa seu deprauata. Ventriculus itaq; actione priuatur, ubi ne minimũ quidem immutat cibos. Imperfectè concoquit, ubi tardè cõcoquit. Deprauatè uerò, ubi cibos corrumpit. Eadem etiã habenda est ratio, & in co- 50 ctione quæ fit in uenis, & in uniuerso corpore. Porrò ex uitiatis succis gignunĩ erysipelata, cancri, gangrænæ, phagedænæ, carbones, herpetes, aliiq; id genus affectus. Circa nutritoriã autem actionẽ, priuatio quidem actionis, atrophia est: deficiens nutritio, gracilitas: at uitiosa, in leucis, & elephantiasi consistit. Quorũ sanè causæ, aliæ ad potentiæ imbecillitatẽ: aliæ ad errorẽ qui circa cibos cõmittitur: aliæ ad studia siue exercitia, 60 & ea quæ extrinsecus animali accidunt, referuntur. At uerò imbecillitates potentiæ, quæ quidẽ propria sunt, similiũ intemperiẽ: quæ uerò nõ propriæ, instrumentales sequunĩ morbos. Error autẽ circa cibos exhibitos, ad multitudinẽ, succorumq; qualitatẽ refertur. Quemadmodũ & studia,

Concoctio quid.
Alterationis error est concoctionis symptoma.
Cruditas quid.
Concoctionis uitium cõtingit bifariam.
Facultas bifariam læditur.
Essentiæ facultatis læsiones propriæ, sunt intemperies.
Instrumentorum morbi.
Cruditates in uentriculo intẽperato fieri.
Cydonia edenda primum.
Intempestiua ciborum sumptio.
Corruptelæ unde fiant.
Cibi difficulter concoquendi.
Alterationis ciborum causa temperies.
Symptomatum genera in actionibus.
Qui affectus producant.
Atrophia. Gracilitas. Leuce. Elephantiasis.
Imbecillitas facultatis morbos sequitur.

da, & ea quæ extrinsecus occurrūt, ad ordinem præposterū, & intempestiuū usum pertinere uidentur. Oportet autē nō modo symptoma nosse, uerū eius semper causam inuestigare. Nam si uentriculus ciborū causa nihil omnino cōcoxerit, facilè id symptoma corrigit. Si uero ob extremum potentiæ lapsum, in lienteriam, aut in tympanitem mutabit. Similis etiā & in sanguificatione, & in concoctione illa quæ per totū corporis habitū fit, est inquisitio facienda. Omnis autē intemperies, si uehemēs fuerit, uires deijcit. Quòd si frigus uicerit, frigidos affectus efficiet: cōtrà, si calor: nec secus in reliqua oppositione. Si itaque uentriculus calore immodico æstuet, illicò corrumpentur. Quæ quidem corruptela nidorē cōmuniter refert: priuatim uerò quilibet cibus id nidoris genus reddit, qd naturæ suæ propriū existit. Nullus autē cibus, si immodice fuerit excalfactus, putredinē effugere potest. At qui sic sunt affecti, siti cruciant, atque interdum paruis tenuibusque hecticis corripiuntur. Si ob frigoris uehementē intemperiem cibus omnino crudus permanserit, ita affecti nec sitiūt, nec febriūt, sed ciborū qualitatē percipiūt, siue ad ructum, siue ad uomitū prouocent. Quòd si leue aliquod cibis imprimat coctionis uestigiū, fuerintque ciborū natura aut modicè temperata, aut frigidior, acidi ructus incitabunt. Si uerò calidiore intemperie fuerint, aut suapte natura flatū excitare possint, uapore spirituque uentriculū replent. Atque in huiusmodi intemperies facile uentriculus labitur. Ad tantā autē uel siccitatis, uel humiditatis intemperiem, ut actio eius aboleatur, uentriculus nisi in multo tempore, peruenire nō potest. In retentrice potentia, triplex etiā reperitur symptoma. Nam aut nihil omnino cōplectitur, aut debiliter, aut deprauatè. Cùm igitur uel nihil penitus, uel debiliter retinet, tum inflationes, tum fluctuationes sequunt. Porro ultimæ imbecillitatis uentriculi causa aliquis morbus existit. Morborum autē qui accidunt illi, alij ueluti similarē, alij tanquam instrumentalem partē, ipsum solent affligere. Miscentur autē interdum & morbi, & symptomata tum retentricis, tum expultricis potentiæ, ut in ea uentriculi cōmotione, quæ ueluti cōuulsio illius est, eique per singultū accidit. Vētriculus siquidem per singultū, praue cibos amplectitur, conaturque deprauato illo cōuulsiuoque motu, etiā molesta expellere. Etenim quemadmodum per uomitiones expelluntur ea quæ in capacitate fluctuant: sic per singultū illa, quæ imbuerūt ipsius uentriculi corpus. Quamobrem piper, si in tenuissima cōminutū (ut possit penetrare ipsius uentriculi corpus) sumatur, bibaturque postmodū calida potio, singultū uel maximè excitat. In uniuersum autē, siue calida sint, siue frigida, quę permeant uentriculi corpus, excitabūt singultū: qui primū quidem expultricis, dein retentricis facultatis est motus. Nausea quoque, expultricis facultatis est deprauatus motus, quò per gulam celerrimè uacuetur, qd os uētriculi infestat. Inter hæc numeratur lienteria: ubi à re quapiam sic irritatur uentriculus, ut eam per inferius osculū expellere cupiat. Illo siquidē ad expulsionē utitur orificio, in qd humores cōtristantes influant. Quòd si in utrunque repant, ut in cholera morbo, utrique orificiū accōmodat. Attractrix etiā facultas, aut omnino nequit cibos attrahere (quod symptoma dicitur gulæ paralysis) aut difficulter trahit, ubi incipit gula resolui: aut deprauatè trahit: de quo motu iam sæpe diximus. Est cum ob innatā carunculam tota gula aut eius pars obstruatur: qui morbus instrumentalis uocat. Cum igitur uentriculus naturaliter habet, superius partibus ad sese trahit, atque per inferiores deijcit. Vbi uerò præter naturā affectus est, etiam ab inferius assumit aliquid. Siquidem nōnullis clysmi uomitione sunt redditi, sicut & stercus, per letales uolulos. Satius tamen est dicere, uentriculū per id genus affectus, nō trahere, sed recipere ab intestinis excrementa uiolenter cōpressa. Id quod solet contingere ijs, quibus ob negocia non licuit, quando expediens erat, deijcere. Nonnunquam etiā fit uolulus, ubi intestina suo illo naturali cōstitutionis motu priuant. Quinetiā induratū stercus, tumoresque præter naturā, obstant aliquādo, ut uel nihil excrementorū feratur deorsum, uel nō satis copiose deijciantur. In summa uerò, omnia symptomata intestinorū, ad ea quæ de uētriculo diximus, referunt. Alimenti per corpus digestio (quæ & ipsa naturale opus existit) tunc ad amussim perficitur, ubi quælibet pars peculiarē sibi allicit cibum. Accidunt autē illi tria symptomatum genera. Nam uel imbecilla est, uel deprauata, uel omnino cessat. Quorū sanè symptomatum causæ dicuntur, aut trahentiū partiū intemperies, aut instrumentorū morbi, aut digerendi alimenti prauitas. Ac per intemperies quidem, facultas redditur imbecilla. Instrumentorū uerò morbi, alimēti meatus cōstringunt. Prauitas autem dicetur, si uel crassior, uel glutinosior sit cibus. Similiter impeditæ expulsionis excrementorum, triplices causæ inueniunt. Vna, cùm partes quæ excrementa expurgant, sunt imbecillæ: altera, uiarū angustia. Postrema est excrementi malitia. Imbecillitatē intemperies parit, angustiā uerò, uel obturatio, uel aliquis instrumentorū tumor. Atqui tumorū causa est humorū affluxus. Obturationē facit humorum uel crassitudo, uel lentor, uel innatū tuberculū. Excrementorū autem malitia, est multitudo, crassitudo, & uiscositas. Per concoctionē in uenis factam, tria redundant excrementorū genera. Vnum bilis amara, quæ ab hepatis uesica expurgatur: alterū atra bilis, quæ à liene: tertium ueluti serum, quod attrahitur à renibus. Cùm autem uiarū duo sunt genera, unum per quod excrementū trahitur, alterum per quod expellitur: utriuslibet angustia excretionem lædere potest. Nonnunquam etiam horū nullum est læsum, sed excremēti multitudo cùm immodica est, ut tota expurgari non possit, unà cum sanguine per totū corpus defertur. Huius uerò immoderationis duplex affertur causa: nempe alteratrix potentia male affecta, & alimentorum prauitas. Iam uerò pallida bilis, si redundet per uniuersum corporis habitū, regium morbū: sin autē in una tantū parte consistat, erysipelata & herpetes excitat. Atram bilem, si in uniuerso adsit corpore, elephas: si in una aliqua parte, cancer sequitur. Pituitā, si per uniuersum corpus in-

Cholera morbus

Attractricis facultatis symptomata.

Volulo morbo affligente, uentriculus ab intestinis excrementa suppressa recipit.

Volulus unde soleat oriri.

Digestionis ciborum symptomata, atque ipsorum symptomatum causæ.

Expulsionis excrementorū non respondentis causa triplex.

Excrementorū peruagantiū uenas cum sanguine, tria genera.

Excrementorū uiæ duplices.

Bilis pallida quos morbos gignat, per corpus fusa.

Atra bilis quos morbos pariat.

Pituita quos morbos gignat.

Serum sanguinis quos affectus producat.

creuerit, leucophlegmatia comitaƒ. Sin autem in una parte, œdema. Serosa excrementa si redundent, ascitē aquā inter cutim inducūt. Quæ si unam aliquam partē inuaserint, in ea pustulas gignunt. Pro miscella autē ipsorū excrementorū, uariari solēt & morbi, & symptomata. Porrò nutricatio, ut naturaliū actionū est prima, sic perq; necessaria existit quippe quæ species alteratricis facultatis censetur. Assimilatio siquidem alteratio est quæ quidem, licet nomen diuersum à nutricatione sortiaƒ, idem tamen utriusq; est opus.

Nutritio est naturaliū actionū prima.
Assimilatio alteratio est.
Nutritoriæ facul. symptomata.

Nutricatio autem à scopo aberrat, si uel nihil omnino agit, uel ab actione perfecta deficit, uel uitiose agit idq; ob altricē facultatē, quę sub alterationis genere continetur, uel ob materiæ tum defectū, tum prauitatē. Ob defectū quidem, ut in atrophijs, siue hæ ex defectu, siue ex priuatione dicanƒ. Hic autē in atrophijs defectus, nō propriè ad cibū qui ingeritur, sed ad materiā membro dicatā, est referendus. At prauitas cibi, leucas & elephāt asim, eiusq; generis alios affectus gignit. Verū ubi caro nigra pallidaq; fuerit, elephas nominatur. Nec aliter affectus hic gigni solet, quàm leuce. Iam alphi haud diuersam à prædictis habent generationē. Cæterū per hos non caro uniuersa afficitur, sed corporis superficies duntaxat, ueluti squamis quibusdam inspergiƒ. Atq; albi quidem ex pituita, nigri uerò ex melancholico humore prodeunt.

Atrophia.
Elephas quid.
Alphi.

Siquidem alimenta omnem maximè permutare ad suam ipsorū naturam possunt (etenim Persica planta, cùm in Persia fuisset letalis, postea in Aegyptum translata, quod inerat noxium amisit) quanq; à carne etiam, alimēta ipsa immutanƒ. Omnis siquidem res, uel si longè potentior sit, ab illa cum qua uersatur, afficiƒ. At nō solū ob alteratricis facultatis imbecillitatē, pars aliqua alimento priuatur, sed etiā ubi attrahendi uis imbecillior fuerit, aut expultrix immodicè mouerit. Atqui tunc immodicè mouetur pellendi uis, ubi retentrix potentia grauatur, uel ob excrementorū multitudinem, uel acrimoniam, uel ob propriam imbecillitatē.

Alimenta ad suam naturam immutant carnē, & immutātur ab illa.
Persica planta.
Cor [illegible].
Alimento priuatio unde accidat.
Expultrix uis quādo immodicè moueat.

Tunc siquidem necesse est, ut cum eo quod redundat, simul etiam id quod utile est, excernatur ut lienteria, dysenteria, choleraq; fieri contingit. Quòd si expultrix facultas sit imbecilla, necesse est carnem tunc humidiorem fieri, pluribusq; excrementis impleri. At redundantia multorum excrementorū, ob alteratricis facultatis imbecillitatem accidit. Pro ipsorū autem excrementorū tum quantitate tum qualitate, aliàs aliter caro immutatur. Quod uerò ad sanguinis excretiones pertinet, si excipias eam quæ fœminis per singulos menses accidit, reliquæ omnes toto genere præter naturam existunt. Profluuia autem uero, ubi modum in quantitate excesserint, tunc solùm præter naturā censentur.

Expultrice facultate existēte imbecilla, quid accidat.
Sanguinis excretiones, menstrua excepta, præter naturā existunt.

Omnium autem sanguinis fluorum causa, trifariam potest accidere. Quippe uel facultas ora uasorū aperit, ut in sanguinis fluore è naribus et uteri, uel uasorum aliquod est male affectum, uel ruptum. Etenim uasa rumpi cōtingit, aut ob plagā acceptā, aut ob sectionem, aut ob saltū, aut ob casum ab alto, aut ob uociferationē uehementē. Sanguinea male affectum dico, uel cùm adeò uitiosus est, ut uasa quibus continetur, erodat: uel adeò auctus, ut à uasis contineri nō possit. Vasa male affecta dicuntur, si uel molliora, uel duriora, uel tenuiora fuerint. Siquidem quod immodicè molle est, facilè ob imbecillitatē rumpitur: sicuti & ualde durum, quia nō facilè multū extendi potest. At tenue, ob huiusmodi has utrasq; affectiones, nō solùm ab internis causis, uerumetiam ab externis ut rumpatur facilè, est habile. Verùm nō omnia uasa erodi similiter possunt. Nam durum crassumq;, erosui est contumax. Similiter de reseratione est dicendum. Nam uasa imbecilla, mollia & tenuia, prona sunt ut oscula ipsorū pateāt: robusta uerò, & crassa & dura, sunt ad talem reserationē inepta.

Sanguinis fluorum causæ possunt.
Vasa quibus modis fluxibus [illegible].
Sanguis [illegible] qualitate [illegible].
Vasa quatenus male affecta dicantur.

Cæterū reseratio accidit ab ijs quæ ora uasorum irritant, & à plenitudine grauante: sicuti quandoq; à natura, cùm excernit ea quæ sibi molesta sunt.

Reseratio [illegible].

Sed iam de ijs quæ uomitu rejciuntur dicamus. Excernunƒ igitur hæc interdū, quòd quantitate & mole sua uentriculum grauent: ut cùm plurimū cibi est ingestum: interdum, quòd sua mordacitate contristent: ut si nutrimentū assumptum uel acidum, uel nidorosum, uel amarū, uel acre, ob uitium cōcoctionis euaserit. Eodem genere cōtinentur & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, uel inibi nata, uel ex uniuerso corpore illuc cōfluentia. Tertium causarū genus uentriculum ad uomitū incitans, est quod haud quaq; irritans, in illo continetur præter naturā: ut uidelicet sanguis. Cōmuniter autē dicunƒ esse præter naturam, quæ etiam si sint concocta, minimè possunt alere.

Vomitus quibus causis [illegible].
Sanguis [illegible] præter naturam.

Iam uerò recrementorū ad infernas partes expulsio, nonnunq; solitum tempus præuenit, uel quia uenter copia multi cibi grauatur, uel pungitur, uel lacessitur ut à re mordente, quam ut alienam expellere nititur. At dicimus multū cibum, uel quia facultas seipsa imbecillior est reddita: uel quia existit assumptū alimentum immodicū: uel ob utranq; causam. Præter iam dictas causas, alimenta tum humidiora, tum uiscosiora ingesta, ipsam deiectionē accelerant. Quæ tum celerius delabuntur, cùm leniter post eorum assumptionē deambulaueris. *Cùm autem complura sint intestinorū uolumina, per quę deferri alimenta est necesse, cibi sanè ipsi ob grauitatē diu immorari nō possunt. quòd si eorum quippiam in ipsis circumuolutionibus fixum inhæreat, id subitò ab actione intestinorū (quibus inest uis expellendi infestantia) propellitur.

Deiectiones [illegible].
Cibus [illegible].

Tardius q; pro consuetudine excernit uenter, aut ob intestinorū uel imbecillitatē, uel obtusum sensum: aut ob alimentorum tum paucitatem, tum qualitatem. Sed musculorum abdominis imbecillitas etiam deiectiones retardat, præsertim si duriora sint excrementa: quo tempore thoracis musculi etiam auxilio sunt. Pauciora q; pro ratione assumptorū excrementa excernuntur, ubi plus ex cibis per corpus digeritur. E contrario plura deijciunƒ quàm pro portione ingestorum, interdum ob defectum digestionis per corpus, interdum ob excrementa quædam è superioribus ad regionē uētris defluxa. Porrò assiduæ excretiones, uel ob imbecillitatē, uel ob morsum eueniunt. Imbecillitatem intemperies adducit,

Aluus tardius [illegible].
Excrementa nunc plura [illegible] pro ratione [illegible].
[illegible] causæ.

At mor-

At mordicant humores contenti. Est & alius assiduæ deiectionis modus, quæ fit ob sedis musculos resolutos. Quippe huiusmodi deiectiones á uoluntatis impetu nõ pẽdent. proinde & intempestiuæ, & inordinatę, & assiduæ sunt. Iam uerò solet flatus in uentriculi spacijs oriri, cùm uel humores pituitosi illic cõtenti, uel cibi, in uapores ab imbecillo calore soluunt. Etenim ut absolutum ligus uaporem haudquaq; excitat, sic uehemẽs calor exactius magna ex parte cibum ipsum cõminuit, q̃ uaporis generationi conueniat. nisi forté is suapte natura sit flatulentus. Quemadmodũ enim frigidissima cõstitutio, maximè spirante borea, aërem serenior ẽ reddit. ac rursus calidissima constitutio æstatis, efficit aërem nos ambientẽ purissimũ: mediæ uerò cõstitutiones nebulas pariunt: sic in animaliũ corporibus, á solo moderato, imbecilloq; calore, *flatulentũ gigni excrementũ contingit. Hoc igitur si per os excitatum, ructum efficit: sin autẽ per sedem, flatũ molitur, interim strepentẽ, interim sine strepitu. Cùm uerò per neutrã defertur partem, inflationẽ, symptoma uentriculi imbecilli, producit quę etiam mota per uacua intestina, in illis uarios gignit strepitus. qui quidem eò acutius atque tenuius resonant, quò parior spiritus fuerit, magisq; per intestina tenuiora & superiora delatus: eò autẽ minor, sed grauior resonatio sentietur, quò spiritus magis ad inferiora intestina descenderit. Quòd si intestina ipsa aliquã humiditatẽ cõtineãt, strepitus murmurillus dictus gignetur, qui humidi excremẽti deiectionẽ nunciabit. Si uerò strepitus æditus, purus & clarus resonet, aut intestini ipsius inanitionẽ, aut in superiori eius parte excrementa dura cõtineri significabit. Qui strepitus cũ stridore fit, is ab instrumentorũ angustia, & inflante spiritu, atq; pauca humiditate procedit. Defluxus á superius partibus in uentriculũ fit, ubi facultas prævalida, redundantia excrementa expellit: interdum ubi adeò imbecilla extitit, ut ne id quidem quod utile est, ferre possit. Excernit id quod redundat, tum per crises, tum per integrã ualetudinẽ: ut in mulieribus singulis mensibus, & in ijs quibus aliqd membrũ est mutilatũ: id quod etiam per definitos circuitus cõtingere in alijs multis uidemus, qui prioris uitæ exercitia, cum ignauo ocio mutarunt. Atq; excrementũ huiusmodi sola quantitate est alienũ. Altera qualitate aberrat, magnaq; ex parte in acutis morbis solet excerni per crisim. Inter hæc duo excrementorũ genera, est aliud tertiũ genus mediũ: ut in uentriculo semicoctus cibus. Hoc autẽ per hepaticas affectiones maximè excernitur. Cæterũ nominant hepaticos, quos ob iecinoris imbecillitatem infestat morbus, etiã si nulla adsit phlegmone. Hepar igitur, si quando alimentũ, quod per meseraicas uenas attraxerat, nequeat conficere, per easdem rursus id semicoctũ ac simile aquæ in qua fuerint ablutæ carnes nuper mactatæ, respuit. Quòd si alimentũ in hepate accuratè concoctum fuerit, ob aliquod autẽ impedimentũ distribui in corpus nõ possit, ut ad *uentrem redeat est necessariũ. Quo tẽpore excretus sanguis apparet nigrior, splendidiorq; illo, qui naturalis existit. utpote ex sanguine & atra bile cõmistus. Etenim sanguis solus per se ob refrigerationẽ nigricans, tantũm abest ut splendorẽ ullum acquirat, ut etiam eum quem ab initio habuit amittat. Atra autem bilis eo splendidior existit, quale maris mortui bitumen Iudaicũ. Siquidem nõ ex refrigerato sanguine, ut grumus, sed ex immodicè assato, feruidoq;, uelut quidam cinis, gignitur atra bilis. Cæterùm ipsa est frigida, quia terrestris: nõ tamẽ caloris expers: quemadmodũ nec cinis, nec etiam acetum. Igitur cruentorum excrementorũ quatuor sunt differentię. Prima est, ubi sanguis quatenus dictũ est, per circuitus quosdam emanat. Secunda, cùm ob imbecillitatem iecinoris, haud absimilis lauacro ablutarũ carnium sanguis deijcitur. Tertia (quã nuper diximus) ex melancholico splendenteq; sanguine constat. Ac per has tres differentias, & multum est excrementũ, & affatim excernitur. Per quartam uerò (quæ ex ulcere intestinorũ oritur, pręcipueq; dysenteria uocatur) paulatim & breuibus interuallis deiectionem fieri cõtingit, nonnunq̃ synceri sanguinis, nõnunq̃ grumosi: cum quo interdũ puris quoq; nõnihil excerni solet. quemadmodũ & ramenta, & partes quædam membranis intestinorum consimiles. Sæpenumero densum quoq; stercus excernitur, cruentis guttis respersum. Eiusdẽ generis cum prædicta dysenteria est tinesmos uocatus, ob recti intestini ulcus eueniens: qui quidem cætera symptomata dysenteriæ similia habet: tensionis uerò uehementia, dysenteriã longè superat. Vrinæ tum suppressiones, tum deprauatæ expulsiones, excrementis quæ uel in uentre retinentur, uel præter morem naturæ eijciuntur, proportione respondent. Supprimũ igitur, uel ob uesicæ imbecillitatẽ excernere nõ potentis, uel ob ostioli ipsius angustiam. Quorũ duorum morborũ ischuria est unum cõmune symptoma. Est & aliud symptoma, cùm nihil penitus urinę in uesicam delabitur, abolita nimirum renũ actione. Alius itaq; affectus censendus est, cùm oppleta uesica, alius cùm uacua, nihil urinæ redditur. Nam in ea affectione qua uesica est plena, oportet aut orificium eius angustum, aut naturam imbecillam existere. Os igitur fit angustũ, quia obstruitur & cõniuet. Atq; obstruitur quidem á grumo, uel crasso pure, uel lapide, uel callo, uel tuberculo, quod in meatu creuit: cuiusmodi in externis partibus omnibus accidere cernimus. Conniuet autẽ, aut ob tumorem præter naturam, cuiusmodi est phlegmone: aut ob siccitatem ingentẽ, qualis per febres ardentissimas gignitur. Sunt uerò deprehensi quidam uesicã oppletam habentes, qui uetiti surgere á cœna, ut illam exonerarẽt, postea meiere nequiuerũt: qualis etiam affectus uentri & intestinis solet interdum accidere. Igitur iam dicti affectus, uim excernendi urinã, sua functione defraudãt. Qui uerò ab ijs magnitudine relinquunt, actiones efficiunt obtusas, torpidasq;. Reliquos affectus tertium genus symptomatũ (quod in motib. deprauatis cõsistit) comitari cõsueuit: cuius multæ species habentur. Primam strangurium appellant, quæ uel ob imbecillitatem uesicæ, uel ob acre lotium fieri uidetur. Secunda species profluuio

Marginalia (left): Deiectiones ... [illegible] — Strepitum á flatu ... [illegible] — Defluxus unde in uentriculum ... [illegible] — Excrementum ... [illegible] — Hepatici qui dicantur — Alimentũ ab hepate in uentrem regeri, quando necesse sit.

Marginalia (right): Atram bilem esse excreto sanguine splẽdidiorem. — Atram bilem gigni ex sanguine immodicè assato, essefrigidã, non tamen caloris expertem. — Dysenteriæ signa. — Vrinam unde suppressio accidat. — Ischuria, quorũ symptoma existat. — Vrinæ meatus ex quib. obstrui occasionib. possit. — Vesicæ osculum, qua ex causa cõniueat. — Stranguria fit uel ob imbecillitatẽ uesicæ, uel ob lotij acrimoniam.

uentris est similis. Solet autem fieri quædam ueluti resolutio, colliquatióue, interim uniuersi corporis, interim succorũ tantũ, quos uenæ continẽt. Deinde quod ita liquatũ est, modò in uentrem, modò cum urina defluit, nõnunquam in sudorem degenerat. Igitur uenatũ succos in serosam saniem solutos, renes ad sese trahũt, ubi integrè ualent, continenterque ad uesicam transmittunt. Si uerò inualidi fuerint, ut ipsos trahere nequeant, tunc uenæ eiusmodi serum aut in uentrẽ demittunt, nimium si crassius sit, aut in uniuersum corpus pellentes illud, ubi est tenuius, subitò totum habitum ad aquam inter cutem transmutant. Quòd si caro liquata sit, tum uel uenter suscipit ipsam fluxionẽ, si sit crassiuscula: uel sudores profluent, si in uapores soluat. Reliquorũ lotij symptomatũ, alia quidem uesicæ aut renũ quosdam affectus indicant, alia quantũ uel cruditatis uel cõcoctionis accesserit sanguini, ostendunt. Vt uerò ad sudores transeamus, ubi ij resoluto corporis habitu eueniunt, affectus uocatur syncope, cuius sanè res contrarium, per sudores criticos accidit, quippe qui robustas uires annunciãt. Eis autẽ sudores sunt similes, quos moderata exercitatio, & balneũ, & calor æstiuus euocat. Per exercitationes autẽ immoderatas, nõnihil utilis humoris excernitur. Odorem uerò & colorem excrementi quod expurgant, sudores obtinent. Cæterũ multus sudor effluit, aut ob corporis raritatem, aut excrementi tenuitatem, aut abundantiam. At detinetur, si paucũ, uiscidum, crassumque excrementũ fuerit, aut cõstipati meatus: id quod accidit ipsis, quia uel obturantur, uel conniuent. Ac obturantur quidem à succis crassis & uiscidis. Conniuent ob nutritionẽ pleniorem, uel ob refrigerationem, uel ob mollitiem. Ad hæc, sudoris tum excretio, tum suppressio, ob uirtũ in carne imbecillitatẽ interdum accidere solet. Porro nullius partis functio, manente ipsius essentia illæsa, impediri potest. Nulla autem qualitatũ agentium, res uicinas perinde alterare uidetur, ut calor. Quare corpus calidum simul & humidum, quàm celerrime proprium sibi alimentũ cõcoquet, assimilabitque. Quod uerò ita sit durũ, ut & flectatur facile, & sinuetur, nitatur, id & trahere uehemẽter quidlibet, & impellere uiolenter, & detinere fortiter poterit. Optimè itaque nutrient calida & humida corpora, ut quæ & celerrimè immutent, allicianque ad se, reponantque & assimulent alimentũ. Pessimè omnium frigida, & sicca, ut quæ nec alterare, nec suscipere, nec apponere, nec assimilare sint apta. Quód uerò humidiora corpora tum facilius, tum celerius adhæreant, coalescantque, duriora autẽ alia nequaquam, alia nõ facile id perpetiantur, nemini obscurũ existimo. Cæterũ concoctio & nutritio, alterationes esse censentur. Appositio fit, cùm cibus in roris speciẽ redactus, a nutrito suscipitur. Adhæsio, est alimenti cum alito conglutinatio quædam, dum in unum coalescunt. Atque in his omnibus pueri, aliique, quorũ temperamentum calidius est & humidius, optimè degunt nec infeliciter in illis distributio perficitur. Retentricem tamen facultatem pueri habent imbecilliorẽ, ob idque excernunt celeriter. Similiter etiam expellendi facultas, ut retentrix, modicè illis est imbecilla. Eget autem longiori tempore facultas retentrix, quó suo fungatur munere expultrix uero breuiori. Pueri igitur, ut altera atrius facultatis robore iuuenes superant, sic attrahendi ui sunt ipsis longe inferiores atque ab eis etiam in duabus reliquis facultatibus superant. Quanquam expultricis imbecillitas in eis minime deprehenditur, idque ob temporis breuitatem, quo suo fungitur munere. Quippe crebrius & deijciunt & uomũt, quàm iuuenes, nõ ob expultricis potentiæ robur, sed ob retentricis imbecillitatem. Atque in cõcoctionibus quæ ad uentriculum pertinent, si humida molliaque sumpserint, ea perinde ac iuuenes concoquunt: dura uero deterius conficiunt. Siquidem puerorũ calor, ad uaporis naturam iuuenum, ad siccitatem magis accedit. Atqui humidiora corpora humidioribus indigent alimentis sicciora, siccioribus. Senes ad omnes ferè actiones corpus malè affectũ sortiuntur quippe qui iuuenibus aridiores sint, præterea etiam frigidi. Quare nec probè cõcoquunt, ob caloris penuriam nec ritè nutriuntur, partim ob siccitatem, partim ob imbecillitatem alteratricis potentiæ. Iam digestio per corpus ipsis & tarda, & imbecilla est, nimirum instrumentis uelut torpentibus ob frigiditatem. Porrò ad functiones actiuas calidum instrumentũ & siccum, magis idoneum est frigidum uero & humidum, imbecillius. Reliquæ duæ coniugationes medium inter has locum obtinent. At uerò si ætates ipsas spectes, naturaliter frigidum & humidum corpus minimè deprehenderis, quanquam ob affectum præter naturam, tale reperiri contingat. In uniuersum igitur, frigidum ubique est debilius & torpidum, siue humori, siue siccitati iungatur. Haud aliter inter naturales potentias, retentrix robustior quidẽ uidetur in aridioribus calidioribusque instrumentis imbecillior uerò, in humidioribus frigidioribusque. Similiter nerui, tendones, syndesmi, & musculi, quanto sicciores tantò robustiores euadũt nisi adeò modum excesserint, ut ob duritiem uix flecti possint. Nam si sic sint affecti, corripientur spasmo. Contrà naturalia instrumenta, quó sunt humidiora, eó sunt ad nutricationem magis idonea, uel si ad extremam humiditatem peruenerint: ad concoctionem uerò nõ sunt aptiora, nec lapsis, nec aridioribus, quibus similis adsit calor: nisi siccum aliquando cibũ exhibeas instrumento sicco & squalido, nõ liberaliter ei tribuens humiditatẽ. Cæterum & ad digestionẽ per corpus, & ad excretiones, corpora admodum dura, ineptissima existunt quod haud facile uel dilatantur, uel cõtrahuntur: quorũ alterũ attractionẽ, alterũ excretionem molitur. In summa uerò, calor auctus ad omnem alterationẽ efficacissimus est, nisi ad tantam, ut colliquet, ut hemitritæam incenderit. Siccitas ad robur & firmitudinem cõfert, nisi adeó sit cruda, ut corpora rigida, immobilia, ac friabilia efficiat. Humiditas ad nutricationem quidem mirificè facit: cæteris uerò functionibus omnibus aduersatur, excepta qua corpus auget. Deinceps autẽ de fluxionibus a cerebro oriundis aliquid etiam dicamus. Destillationis igitur & grauedinis

Colliquationes partium quibus modis soluuntur.
Renum facultas.
Aqua inter cutem quomodo generetur.
Syncope quid. Sudores critici robustas uires annunciant.
Sudores retinent odorem & colorem eius, quem purgant, humoris.
Sudoris tum nimium fluxus, tum suppressi, causæ.
Essentia partis illæsa functionem impedire nõ potest. Calor uicinas res omnium maximè alterare potest.
Calidum & humidum corpus quam celerrime propriũ sibi alimentum assimilare.
Frigida & sicca corpora cur nutriantur infelicissimè.
Concoctio. Nutritio. Appositio. Adhæsio.
Pueri uim retentricem habẽt imbecilliorem, expultricemque non admodum fortẽ.
Pueri quo ... iuuenes quibus ... superantur.
Qualitas ... ad ... facultatibus ... ualet.

Coryza. Catarrhus.

grauedinis (hæc coryza, illa Græcis catarrhus dicitur) cerebrum causa existit. ut pars quidem similaris uel a frigore, uel a solis ardore in intemperiem adactū: ut instrumentū uerò, quatenus infestatur à plenitudine. Cæterū destillatio fit, si ad os excrementū defluxerit: grauedo, si ad nares: quemadmodū & raucedo, si ad fauces decūbat. Quòd si fluxio gurgulionē inuadat, aut uuā parit, aut ipsum in tumorē attollet. In glandulas quę ad finē oris utrinq; adiacēt, si decumbat, antiadas procreat, sicuti & paristhmia, inuadens ea quæ illis proxima sunt. Ac defertur quidē fluxio à capite nōnunquam in uentrē, nōnunq in asperam arteriā, ubi libet maxime nocens. Quod uerò ad uteri corpus spectat, si solidū fuerit aut durum, causa est, cur supprimantur menses. Durum autē uel ideò a primo ortu, aut tractu temporis post ipsam generationē, uidelicet ob intemperiē aut affectus alios præter naturā. At intemperies uteri interdū à natura oritur, interdum sequitur morbos, perinde ac deuritas. Detinentur etiam nōnunq; menses, ob materiā ipsam uacuandam, ubi uel crassa est, uel uiscida: necnō ubi à crassis humoribus uasa, quæ ad uterum descendunt, obstruuntur. Ad hæc, uterus nihil omnino excernit, ob multas exercitationes, & uictū tenuē, & cùm ad alias partes repunt humores. Minus excernit æquo, ob easdem causas, sed remissiores. Plus autem, ob diuturnū otium, & uictū opiparū. Cæterùm deprauatæ uteri fluxiones (quod symptoma fluxus muliebris dicitur) fiūt expurgato per hanc partē uniuerso corpore. Ac talem semper speciem refert id quod excernitur, quale est quod in animali redundat. Est & aliud ex utero deprauatum profluuiū, ob affectum aliquē ipsum infestantem eueniēs. Insuper uterinum cohibentur menses sanguine, ob robustas uires in alias partes irruente. Ad hunc autē sermonē pertinet menstruæ mulierum imminuæ soratarū, quibus uteri meatus coaluit. Iam priapismus est, cùm uniuerso intumescit inflaturq; masculinū pudendum: cuius symptomatis causa existit flatulentus spiritus. Porrò gonorrhœa à pudendo non intento accidens, retentricis facultatis in seminarijs uasis imbecillitatem sequitur. Si uerò intento pudendo eueniat, cōuulsioni quodāmodo erit affectus similis. Colorū uicissitudinem (ut summatim dicam) faciunt succi à sua naturali specie aberrantes, aut in profundum subeūtes, aut extrem in lucē illucētes. Particularium uerò causæ, ob quas succos ad huiusmodi tum motus, tum affectus peruenire oportet, sunt affectiones animi: aeris nos ambientis uel ad calorē, uel ad frigus mutatio: corporis affectus uel calidiores, uel frigidiores: item sanguis uel paucus, uel plurimus, tum foras elatus, tum intro reuulsus. Huc accedit etiā quolibet humore uitium, ad suam ipsius speciē uniuersi corporis colorem permutare potens. A naturali autem figura desciscunt partes, immodicè uel repletæ, uel inanitæ, uel à proprijs sedibus deturbatæ, aut reuulsæ. Vt autē hunc iam cōmentarium claudamus, operæpretium mihi uidetur addere, quænam symptomata sibi mutuò & necessariò succedunt, & quæ item non necessariò. Igitur id quod fit, unáne ex causa fiat, an ex pluribus, considerandum. Nam si ab unica tantum fiat, necessariò causæ efficienti succedet: si a pluribus, non necessariò. Symptoma itaque quod ab uno alio dependet, necessariò cōsequitur illud. Vbi uerò aliæ quædam causæ ad secundi symptomatis generationem accedunt, ipsum non necessariò ad primū cōsequitur. Neq; enim cruditatem (gratia exempli) inflatio ex necessitate sequitur, uel mordicatio, uel nausea: quanquā tum horum, tum reliquorū symptomatū ferè omnium nullum est, quod non aliquando cruditates sequi uideatur. Verū & cruditatis magnitudo, & differentia, tum hominis natura, tum sensus uel acutus, uel obtusus, item singularū corporis partiū & robur & imbecillitas faciūt, ut aliàs aliud symptoma cruditatē sequatur. In summa uerò, quæcunq; pars cruditatē senserit, illa noxam percipiet, quæ maximè imbecilla fuerit. Proinde nullū symptoma necessariò sequi cruditatem, possumus asseuerare. Vbi autem alimentū minime per corpus digeritur, siue priuatio, siue imbecillitas fuerit actionis, atrophiam necessariò inducet, quemadmodū in singulis partibus alteratricis potentiæ noxa. Præterea expultricis facultatis circa excrementa, aut sanguificæ potentiæ aberratio, necessariò producit prauū coloris symptoma.

Cruditatē nullū necessario symptoma sequi ur.

Atrophia sequitur necessario alimenti defectu.

GALENI PERGAMENI
de causis procatarcticis lib. Vnus.

Procatarcticæ causæ non solidæ tantum corpora commouent.

Quas procatarcticas, siue externas, siue præincipientes appellāt, ut magnus calor, frigusue ambientis, aut etiam aliquis animi affectus, nō aliàs solū corpora cōmouent: ut proinde à nōnullis nō causæ, sed morborū occasiones uocauē. Videmus etenim mille simul in theatro sedentes, è quorum numero quatuor duntaxat æstuant, & ex eis a febre unus solus arripitur: quod nuper familiari nostro Menandro contigit: quem nos secunda die inuisentes, iussimus caput rosaceo foueri, mox dormire, postmodū impensè lauari: ac sic tandem est restitutus. Alios etiam complures, ob æstum & labores febrientes, reclamantibus cæteris medicis, plurimis balneis ac uictu humidiori usus, similiter persanaui. Non desunt tamen, qui uaria connectentes sophismata, quas nuper causas procatarcticas diximus, eas morborū causas esse inficiantur: quòd uidelicet nec semper, nec omnia corpora lædāt. Qui quidem nō secus habendi sunt odio, ac illi, qui spinis & hamos in ujs, per quas sunt transituri homines, seminant. Nos itaq; horum impedimentorum nonnulla iam rescindamus, aliqua emendemus, alia conteramus, ut antiquam uiā, quæ non ad uanitatem, sed ad artem omnibus ciuitatibus utilissimā ducat, purgemus. Quod igitur tum frigus, tum immoderatus calor, & cōmutare, & morbos gignere soleant, id indicis naturarum nos docet: cùm nimirum uel ipsa animalia bruta, soleant loca & regiones mutare, ut æstate quidem calorem, frigus uerò hyeme declinēt. Quòd si hæc noxia quidem, nō tamē morborū esse causas fateanī, quòd nec semper, nec omnibus noceant, iam nō de re, sed de nominibus

Menandrum ex insolatu febrientem, quæ curauit Galen.

Bruta animalia regiones, ut æstū & frigus uitant.

disputat: quanquam ne sic quidem effugere poterunt quin conuincantur, saltem illas esse causas nocumenti ijs, quibus nocent corporib. Sunt porro duæ primæ causæ ac maxime principales in uniuersum, scopus uidelicet, siue finis, cuius gratia fiunt omnia quæ fiunt: ac præterea id, a quo ea fiunt. Has dignitate sequuntur tertia & quarta, instrumenta uidelicet quibus, & materia ex qua. Etenim in humanis artibus, nisi causæ omnes conspirent, nullus unquam effectus absolui potest. Nam nisi aliqua esset lecticæ utilitas, nunquam faber illam construeret. Sed si aliqua sit illius utilitas, careat autem dolabra, serra, terebello, alijsque supellectilis instrumentorum, nec sic lecticam coagmentabit. Et si hæc illi omnia præsto sint, & mox ligna deficiant, neque ita componetur lectica. Sed nec si instrumenta & materia parata sint, & utilitas urgeat, absit autem artifex, quicquam unquam compingi possit. In ijs tamen artibus quæ casu fiunt, interdum finalis causa desideratur, cum ea nullius gratia fiant: est etiam ubi id per quod fiunt, abest. At nihil inuenire licebit, quod materia non egeat, ex qua constet, & efficiente, a quo fiat. Semper siquidem est necesse, ut sit concursus alicuius patientis, quod uicem materiæ subeat, & alterius quod circa ipsum agat, & efficientis rationem obtineat. Hoc autem nonnunquam instrumento eget, si alicuius gratia operetur. Interdum sine instrumento agit, ubi nullius gratia, neque ex proposito agit. Vbi igitur ex frigore uel æstu aeris ambientis aliquis læditur, aer ambiens dicitur causa effectrix: materia, corpus affectum. Nullus itaque effectus oriri potest, nisi efficiens & materia iungantur. Vnde oportet ut hæc utraque aliquid ad generationem rei conferant. Quæ autem ad rei generationem conducunt, merito causæ appellandæ sunt. Reperire autem licet præter iam dictas, etiam alias causas, accidentales tamen, ueluti intermedium spacium minime impediens, quo faber indiget, ut circa lignum agere possit: idque non quia artifex est, sed quia corpus, quod aliud ab eo qui continet materiam circa quam operatur, occupat locum. Hæc siquidem ex accidenti dicuntur, & tanquam ea sine quibus non. Solidum quippe corpus intercedens inter fabrum & lignum, impedimento est, quo minus operari artifex possit. Quod si de medio tollatur, ex accidenti consequitur, ut aer in illius locum succedat, cum nusquam in hoc orbe uacuum possit consistere. Proinde constat fabrum aere ex accidenti indigere. Similiter ambulationis causæ sunt, ipsius utilitas, uis animalis, atque etiam crura, at causæ sine quibus id fieri nequit, aer circumfusus cedens, pauimentumque renitens. Quod autem ait Erasistratus, Si refrigerari febricitandi causa est, qui magis refrigerent, ille magis febricitabit: maxime absurdum uidetur. Nam si effectrix causa ipsa id absque patiente apto efficere posset, qui magis refrigerarentur, magis quoque febricitarent. At si frigus non omni corpori febrem adferre potest, sed illi tantum, quod ad eam excipiendam est habile, utique non amplius erit necesse, ut qui frigerant magis, magis quoque febricitent: immo saltem nonnullos reperias, qui ne semina quidem febris concipiant, fiant tamen attoniti, uel torpidi, uel tremuli, uel conuulsi: ut accidit Alexandro, dum æstiuo tempore in Cydno, Ciliciæ flumine, se lauaret. At uero nec illud etiam reuera confici potest, ut qui magis frigescit, magis quoque lædatur: sicuti neque hoc etiam, ut si magis lædatur, magis febricitet: cum aliquando contingat aliquem magis lædi, qui tamen non modo non magis, sed nec omnino febricitet. Idem etiam dicendum est de labore plenitudineque, & alijs id genus causis, quas eodem paralogismo, ab ordine procatarcticarum febris causarum exterminabat. Sed cur interim operam ludimus, dum hæresim Erasistratiorum conuellimus, qui asserunt patriam potius prodendam esse, quam proprium dogma? Adeo enim stupidi simul & pertinaces sunt, ut etiam omnes febres a phlegmone exoriri contendant: ob idque nec potum frigidæ, ijs qui ardenti febre teneantur, concedant: cum tamen ea opportune exhibita, nisi obstet uiscerum inflammatio, ægri confestim sudent, liberique a morbo reddantur. At si in discernenda hypostasi purulenta, ab ea quæ in sanis, & post solutas febres conspicitur, essent exercitati, commucerentur. Quippe in sanis, & ubi febres solutæ fuerint, id quod residet, album est, nec fœtorem habet, nec colorem, nec lentorem, qualis cernitur ubi phlegmone in suppurationem conuersa soluitur. Sed hoc etiam est summa impudentia Erasistrati, quod cum fateatur repletionem plethoram efficere, hanc uero, sanguinis paremptosin ad arterias, atque hanc demum phlegmonem: noluit tamen concedere, repletionem phlegmonis causam existere. Nam & nos pari modo dicemus, quod qui plaga hominum illata uenas colli secuit, non extitit illi causa mortis, quoniam causa proxima fuit, non ille qui percussit, sed potius effusio sanguinis.

Causæ primæ et maximè principales in uniuersum, sunt finis cuius gratia fiunt omnia quæ fiunt, & præterea id a quo fiunt: quas postea sequuntur reliquæ, nempe instrumenta simul atque materia.

Effectus nullus absolui potest in humanis artibus, nisi causæ in unum omnes conspirent, id quod in ijs quæ fortuito contingunt, minime necessarium uidetur.

Omnia egent materia ex qua, & efficiente a quo fiunt.

Causæ appellandæ sunt, quæ ad rei generationem conducunt.

Causæ accidentariæ sine quib. oper. non licet.

Vacuum nusquam dari.

Frigus illi tantum corpori febrem adferre potest quod ad eam excipiendam est habile.

Alexander torpore fuit correptus, dum in Cydno, Ciliciæ flumine, se lauaret.

GALENI PERGAMENI de plenitudine liber Vnus.

Scitu nullum est quod nostra tempestate in ore fere omnium medicorum crebrius uersetur, quam plenitudinis uocabulum: ita nec aliud facile inuenias, quod magis ab eis ignoretur. Vt autem eos qui, quoniam tenebris occæcantur, quique ab suis mentibus dogmata, impræsentiarum missos faciamus, cum ingenuis uero ac ueritatis amore flagrantib. confabulemur: duas in uniuersum notiones, rationesue plenitudinis proponamus: unam quidem, secundum robur: ut est illius qui talem plenitudinem defert: alteram, secundum excipientis uasis capacitatem. Deinde uero sedulo perscrutemur, quænam sint uniuersæ animantis uires & quo modo plenitudo, quæ secundum eam unaquæque consistere potest, sit & agnoscenda, & curanda. Postmodum, quot sint eorum humorum species, qui uel uires aggrauent, uel in uasis contineri non possint. Igitur in libris de Placitis Hippocratis & Platonis satis a nobis monstratum est, quod alia earum sit, quæ in uenis consistit, alia quæ per arterias, sicut & alia quæ per neruos diffunditur. Vbi etiam docuimus, cor *facultatis arteriarum fontem atque originem esse, neruorum autem cerebrum, sicuti iecur uenarum. At in libris de Elementis ostendimus, substantiam corporum omnium quæ generationi & interitui obnoxia sunt, a quatuor primis qualitatibus immutari, & ex earum certa quadam temperatura,

omnium

omnium corporum substantiam, ac proinde uirium earum essentiam, quæ corpus nostrũ dispensant, constare. quippe quæ non sit, nisi ipsius temperamenti quædam proprietas. Porrò uis ipsa siue facultas, causa effectrix existit, non materialis substantia, patibilisue. Facultas itaque erit alicuius actionis causa, quam mox necesse est esse motum ab agente in id quod patitur. Sicuti & affectus quum in patiente est, motus erit ab agente, in rem patientem. Vnde uires suam quidem ex alterius comparatione notionem habent: essentiam uerò, *ex habitudine ad alterum. Quòd autẽ in seipsum aut agat, aut aliquid efficiat, omnem mentis captum excedit: sicuti etiã, quòd seipsum aliquid contineat. Quare non modò ex Herophileis multi, sed & ex Stoicis iuniores, dum cõtendunt ostẽdere, quòd spiritus atque ignis & sese, & cætera elementa cõtineant, terra uerò & aqua ab ijs cõtineantur, nullã demonstratione afferunt. Nos quippe euidentissimè cernimus, ita nihil ab igne contineri, ut potius ab eo uniuersa soluantur. Etenim quod durum est, renitensque ac densum, uel primo aspectu potius continere uideri possit: contrà uerò, quod molle, cedens, rarumque est, altero indigere à quo cõtineatur. Dicamus igitur, quotiescunque præ multitudine aliquid nimis distenditur aut dirumpitur, affectum talem ad continentia uasa spectare, nõ uerò ad aliquas uires: cùm uerò grauatur, ad sensitricẽ potentiam. Nam neque idipsum omnino ad uires pertinet omnes, *cùm naturalis potentiæ hæc grauitas affectus nõ sit. At uerò plenitudinis genus, quod ex loci continentis capacitate cõmensuratur, non modò in animantibus reperitur, uerumetiam in rebus inanimis, quemadmodũ in uestibus, uinculis, pellibus, ualisque fictilib. Rumpuntur siquidem omnia hæc, ubi multa repleantur flatuosa substantia. Porrò cùm quatuor sint naturales potentiæ, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix: alia sunt inquirenda iudicia ad cognoscendam plenitudinẽ, quæ secundũ earũ singulas accidit: nam nec grauitas in istis sufficere poterit. Etenim imbecillus uentriculus, ut sensitrice maximè est prædirus, quæ sibi grauia sentire possit. Iam quibus signis alterarũ plenitudinem, quæ ex collatione ad earũ uires cõstat, probe deprehendere liceat, in cõmentarijs de pulsibus exposuimus. Verũ ũ uerò nec ego signum aliquod unquã, quo id ex scientia haberi possit, præscripsi, neque ab alio quopiam literis mandatum reperire potui. Vt autẽ de plenitudine agamus, quæ sigillatim quascunque particulas occupat, sciendum est, ea membra quæ parũ sentiunt, uel sunt sensus omnino expertia, nequaquã paricum cum uentriculo aut uesica, excrementorũ quæ in ipsis congesta sunt, sensum habere: sed aut omnino exiguũ, aut penitus nullum: exiguũ quidem, ubi maxima plenitudo adfuerit: nullum, ubi illa non multa fuerit. Nam in pulmone, iecore, renibus, atque in nõnullis ossibus, aliquis nõnunquã oboritur alicuius ponderis sensus: quanquã is certè potius ad membranas referri debet, quàm ad eorum uiscerum carnes. At secũdum cerebrum, per quod manifestum sui sensum grauitas interdum excitat. In partibus autem sensu uacuis, nullus potest nõ modò grauitatis, sed nec alterius etiã symptomatis sensus haberi. Atqui sensu carere uidentur nonnulla ossa, adeps, & glandulæ quædam præterea medullæ omnes, sensus expertes sunt. Cerebrum tamen atque spinalem medullam, nõnulli in sentientibus particulis collocant. Tutius tamen poterit quispiam de carne, qua gibba iecoris pars constat, asserere, quod absque ullo sit sensu, cùm neruus illi nulla ex parte inseratur. De parte autem illius caua, facile dubitatio exorietur, cùm nerui qui iecori iuxta portas distribuuntur, adeò sint exiles, ut contexere solam membranam uideantur. Grauitas igitur euidentissimũ signũ illius est plenitudinis, quæ ad uim sensitricẽ spectat. Nam si in aliqua particula quæ sensu prædita sit, ulla humorũ multitudo aggregetur, in ea statim grauitatis sensus quoque excitatur. Nec tamen quotiescunque pondus loco alicui insederit, ibi etiam humorũ multitudo aggregabitur: quandoquidem si facultas sit imbecillior, poterit uel ex ipsismet solidioribus membris grauari, quemadmodũ in corporibus resolutis contingit. Siquidem præ resolutione imbecillioribus redditis musculis, sentit ille qui resolutus est, in motu grauitatem insignem: ita tamen, ut ipsimet musculus sibiipsi minimè grauis uideatur. Grauitas quippe ab altero, & in altero, gignitur. Potest itaque musculus fieri seipso ualidior, imbecilliorque: ut uerò sibiipsi sit grauis, id fieri nequit. Age igitur, maioris perspicuitatis gratia, ponamus nunc a spiritu per neruum delato, moueri musculum: à musculo uerò, tibiam primum, cui is inseritur. Qua mota, articulus in genu, ubi eius uniuersum cõstitutum, subinde etiã moueatur. Quibus sic constitutis, quisque uerè asserere poterit, & musculum, & totam tibiam, inualido spiritui esse oneri. Quocirca minimè potest exquisitè dignosci, quid sit id quod primum grauet, quodque primũ grauetur: nisi prius sciat id, quod primũ in nobis uniuersum quasi mouet particulam. Ad quod quidem uir tum in discernendis potentijs, quæ nos gubernãt, peritus, tum in anatome exercitatus, desideratur. Iam uerò, ut nulla est necessitas illis qui in obeundis functionibus ualentiores, quàm prius forent, effecti sunt, humores aliquid ex parte accreuisse (quod Erasistratus existimabat) ita per necessariũ uidetur, ut ii qui ualidiores actiones habeant, eis uirium robur accessent. Actionũ siquidem fortitudo, ad uirium robur consequitur, sicuti & robur uirium, fortitudinẽ comitatur functionis. At à sanguinis multitudine, cõsecutio nulla necessariò est futura: cùm neque si is maiori sit copia quàm antea, ualidior ex necessitate futurus sit homo: neque si minori, imbecillior sit: cum nec si æqualis sit, necessum est illũ uiribus eodem se habere modo. Liquet itaque actiones ualidas propriã esse ac inseparabilem uirium ingentiũ notam, sanguinis uerò aucti nequaquã. Porro ubi adest tensionis sensus, nec tamẽ exercitatio præcesserit, ibi necesse est plethoram esse cõgestam. Sanguis autẽ auctus, nõ tamẽ eò, ut uenæ adhuc tensæ sint, nondum plethoram absoluit. Vt uerò tensio, copiæ humorum propria uasa tendentium affinis est: ita ulcerosus sensus, acrem sequitur qualitatem humorum, potestque uel ex solis

Sensu [illegible] partes [illegible] [illegible] [illegible]

Grauitas est certissimum [illegible] huius plenitudinis quæ ad uim sensitricem spectat.

Plenitudinem ad uires nõ sequuntur necessariò magna humorum collectio.

Grauitas ab altero, & in altero gignitur.

Actionum fortitudo a uirium robur consequitur.

Robur uirium fortitudinem comitatur actionum.

Actiones ualidæ, nõ aucti sanguinis, sed uigentium uirium sunt inseparabilis nota.

Vlcerosus sensus acrem sequitur qualitatem humorum.

quandoq; motionibus gigni. Si igitur particula quæ distenditur, particeps sensus fuerit, necessum est, ut quæcunq; fuerit causa, quæ eò ipsam distendit, ut capi nequeat, tensionis sensum in animante excitet. Atq; is affectus qui tunc mēbra occupat, tensio appellatur. Quæ si plurimū augeatur, erit etiam necesse, ut quod tendit, disrumpatur. Cæterū nō tantū ex ipso sanguine, sed ex quacunq; substantia humida & flatulenta, possint partes tensiuo affectu occupari. In uniuersum autem, id quod grauat, multum quod uerò pungit, aut mordet, molestum esse dicemus. At plures reperiri humores mordaces, qui partim in nobis gignantur, partim accedāt extrinsecus, omnibus est compertū. Quorū quatuor penes magis & minus differentiæ extant. Etenim qui modicè mordent, pruritū inferunt, ut scilla: qui uerò magis, rodunt, ut cæpa. Sed si aliqua præterea adhuc his fuerint acriora, horrorem excitabunt præcipuè quidem, si particulis admoueantur exulceratis: prorogato uerò, atq; aucto horrore, symptoma illud rigor uocatur. In nobis quoq; mordaces gignunt succi eadem ratione, per has quatuor ideas distincti. Quorū sanè pruriginosi illi sunt, qui modicè existunt acres: ulcerosum uerò sensum pariunt, qui his sunt mordaciores: qui autē hos quoq; mordacitate superāt, horrorem: sicuti qui præterea sunt mordacissimi, rigorem inducūt. Affectio igitur ulcerosa, ex succis mordacibus gignitur. Grauitas autē a multitudine, pro uiriū cōparatione. At tensionis affectio, & ipsa quidem humorū multitudinem sequitur, nō tamen per collationē ad uires corporū continentiū, sed tantū ad capacitatem quæ continentilli. Ad hanc ergo affectionē ultimam, tensio tantūmodo pertinet ut ad secundā grauitas. Vlcerosus uerò sensus, neutrius est propria nota, nec plenitudinis nuper dictæ, nec secundæ, quę uires respicit. Ex symptomatis itaq; alia ad plenitudinē pertinent, quæ respicit uires, alia ad eam quæ in infusione consistit: nonnulla præterea nō sunt *simpliciter plenitudinis notæ, sed huiusce plenitudinis. Quædam uerò nullius quidem plenitudinis, sed humorū potius prauitatis & corruptionis sunt signa, aut uirium imbecillium, aut tumoris solidorū corporū. Ergo affectio tensiua, nisi exercitationis sit comes, plurimam omnino substantiā in corpore quod sensu præditū est, contineri insinuat: nō tamen qualis sit ipsa substantia, ostendit: nisi alia etiā indicia accedant. Actionū uerò imbecillitas, uires inualidiores ostendit *quod mouens causa impediatur: quemadmodum accidit in languidiori manuum motione: id quod plures constitutiones consequi potest. Nam si in aliquo carneū ac adiposum particularū genus, uiribus tamē eosdem fines seruantibus, adaugeatur, necesse fuerit motiones imbecilliores fieri, moto nimirū aucto, mouente uerò æquali permanente. Sed si aut unus quispiam ex humoribus, aut omnes etiā simul excreuerint, nec uires aliòquin simul uiri augeant, sic quoq; necesse erit actiones inualidas reddi: nec secus si humores simul & effusiones creuerint, nullo autem in uiribus incremento facto: quemadmodū & si pares illæ se habuerint, uires uerò imbecilliores euadant. Fieri etiā potest, ut & demantur de uiriū robore, & humores unà cum parenchymate, seu transfusione (quæ impræsentiarū molē carnis, pinguitudinisq; significat) uel plures fiant, uel pauciores. Horum itaq; utrumuis eueniat, necessariò euadent* functiones imbecilliores. *Arbitrari autē quādam solida corpora optimè nutricantur, posse nonnunquā edi imbecilliorē motum, hominū planè est minime perpendentiū, facultates per uniuersa solidiora corpora permeare: sed perinde ac fistulas, aut canales quosdā, sic spiritus uenas & arterias constituentium. Hallucinant etiam, qui inter plethoricaindicia, corporis tumorem reponunt: quippe uenarū tumor poterit forsan esse plethoricē signum, inseparabileq;, ubi corpus ita se habuerit, ut neq; interna externis, neq; hæc illis caleant magis, nec præterea calor immodicus uniuersum corpus detineat. Carnis autē & adipis moles, eorundem multitudinē indicabit: nō tamen plethoricæ plenitudinis quæ desiderat euacuationem, signum exstet. Cum autē syncerus sanguis nunq; ita reperiat in uenis, quin illi aliquid aut bilis, aut pituitæ, aut serosi excrementi permistum sit: perinde sane erit dicere, sanguinē ipsum augeri, ac si etiam humores dixeris. Venarū itaq; tumor, sanguinis plenitudinē indicat, si tamen is à nulla gignatur externa constitutione prorsus inualescente, aut ex fusione, aut ex ebullitione. Cauendum præterea erit, ne particula illa decliuis fuerit, neue paulo antè cæteris uehementius mota. In summa uerò, plenitudo à uenarum tumore indicabitur, si omnes corporis partes eandem constitutionē seruarint, idq; cum mediocri calore. Cæterum tum tumor ipse, tum tensio, cum à singulis humoribus, necnon à flatu excitari possint, plenitudinis quantitatē, potius quàm specificas differentias declarant. Sine igitur sanguis eò incrementi peruenerit, ut citra tunicarū tensionē, naturæ modum excedat, corporisq; grauis uideatur: siue ita sit auctus, ut uasa continentia distendat: utrunq; certè & multū, & plenitudo dicitur: sed prior illa, secundū uires, hæc penes uasa noceturi. Iam rubor, si nec ex sole, nec ex balneo, nec ex immoderato exercitio, neq; ex calore, nec ex ira uerecundiaue, neq; ex alia denique occasione extrinseca oriatur, sed undequaq; corpus æqualiter fuerit affectū, sanguineæ plenitudinis nobis iudiciū existit. Omnem autem plenitudinē, quæ in uenis congesta est, facilè motus arteriarū ostendit, ob mutuam uasorum coniunctionem: nisi ubi humores contenti in uenis, quàm maximè sunt crassi & tenaces. Plenitudinis autem species, ubi in uniuersum illa corpus dispergitur, his notis sunt distinguendæ. Rubor plenitudini sanguineæ attestatur: color uerò subpallidus, flauę bili. Cùm autē pituita nimis excreuerit, in album magis quàm pro naturę modo, color ipse mutatur: quemadmodū in atrum, si bilis atra. Opus tamen est, ut cum singulis horum humorum simul sanguis augeatur: alioqui nō plenitudo aut plethora, sed cacochymia potius dicenda uenit. Cæterū si grauitas uel tumor præter naturæ modum accesserit, affectio talis, plethora appellabitur: ipsiusq; humoris uincētis species, ex colore

Tensiō possint particulæ à quauis substantia humida & flatulenta.

Mordicantium humorum quatuor, secundum magis & minus differentiæ habentur.

Acres humores particulis exulceratis admoti, horrorē atq; rigorem excitant.

Vlcerosus sensus neutrius plenitudinis est propria nota.

Symptomatum differentiæ variæ.

Tensiuus affectus quid indicet.

Actionum languor, uires inualidiores ostendit.

lore diiudicabitur. Sola tamen bilis nec tumorem, nec pondus (quæ à plenitudine seiungi nequeunt) inferre potest. Nam antequam ita ea increscat, alia illi superuentura est affectio. At si sola pituita augeatur (inter cuius species annumeratur humor qui crudus dicitur, fabamque imitatur elixam, quam alia pituita, crassior, ac minus flatulentus existens) duntaxat in leucophlegmatia solet per uniuersum corpus exuberare. Sunt enim & aliæ pituitæ species dulcis nempe, acida & salsa. Verùm ex dulci fiunt somnolenti ex acida cum redundat, famelici quemadmodum siticulosi, ex salsa. A cruda autem, deijcitur appetentia, somnolentique etiam fiunt. Siquidem si humescat, refrigereturque cerebrum, quod est sentiendi principium, statim soporosa affectio oboritur, quemadmodum si siccescat, atque incalescat, in uigilias illabitur. Proinde omnes qui utraque bile redundant, insomnes degunt. Id tamen peculiare habent, qui atra bile cruciantur, quód difficiles sunt, atque præter omnem rationem tristes. Vigiliæ itaque & somni causa, in cerebro ipso cõsistit, appetentiæ autem & illius defectus, ad os uentriculi pertinet. In quo quidem si colligatur pituita, appetitiones excitat, si flaua bilis, tum sitim, tum cibi fastidium pariet, osque fiet amarulentum. At si atra, morosi, tristes *atque formidabiles fiunt, & sine siti saliuaque plurimum illis scatet, atque nõnulli eorum satis uidentur famelici, in quibus nimirum atra bilis, acida qualitate fuerit affecta, id quod sané contingit, ubi ipsa malignior est reddita. Porró ubi ea ueluti fæx sanguinis permanet, neque exacté est acida, satius fuerit illam appellare melancholicum succum, nõ autem melancholiam, siue atram bilem. Quód ueró ad pulsus pertinet, si in plenitudine flaua bilis redundet, tales necesse est reddi pulsus, quales ubi cor calfit simul & exiccatur. Si atra bilis, quales quum frigescit & exiccatur. Si pituita, quales edi solent in humida frigidaque cõstitutione. Vbi ueró sanguis se omnino secundum naturam habuerit, nulla fiet in pulsu ab antiquo statu mutatio, alterantur autem, secundum ipsius sanguinis mutationem. At ueró ex ocio & humido uictu sanguis humidior seipso redditur, ex ira autem, exercitatione, æstu, frictione, medicamẽto alimentoque calfacientibus, necnõ meraciori antiquiorique uino, calidior efficitur, quemadmodum frigidior, ex recenti frigore. Quód si quispiam alimentis temperaturæ siccioris diutius utatur, quæ tamen alia nulla intemperie teneantur, sanguis siccior euadet. Sed secundum etiam uarias complicationes causarum, in diuersas incidet sanguis cõpositas intemperies, idque citra miscellam alium in eo superantis humoris. Quód si ob aliorum quoque humorum mixturam, illabatur in intemperiem, certe absque cacochymia cõstare talis dyscrasia nõ poterit alias tamen octo differentias sortietur, sed diuerso modo, quàm ubi ille solus & per se fuerit talis. Verùm an intemperies ad solum pertineat sanguinem, an ad aliquem alium illi humorem permistum, ex iis quæ diximus, & ex alijs multis signis, facile deprehendi potest. Fingamus igitur hominum qui febre est uacuus, uenas in tumorem attolli, ac totum corpus rubicundius euadere. Statim enim est expendendum, num & causæ aliquæ occurrerint, ex illis quæ uim calefaciendi habent & si hoc forté uideatur, præstiterit huiusce rei dignotionem tantisper differre, donec motio ab illis in corpore uniuerso excitata cõquieuerit. Tunc autem, si qualem diximus, talis appareat, sanguinem sané in eo abundare, indicium erit. Mox ueró grauitatem, tensionem, pigritiam ad motum, pulsus, uigiliam, somnum, appetentiam, fastidium, præcedentemque uitæ rationem, expedit reuocare ad examen, expẽdereque an aliqua excretio solita, illi suppressa sit, aut exercitatio neglecta & an alimẽtis pluribus, aut plurimi nutrimenti sit usus uel si post cibum se præter morem lauerit solitusque sit plethoricis morbis corripi. Quibus addenda est temporis & regionis cõsideratio. Nam hyeme & vere, locisque tum frigidis, tum temperatis, maior colligitur plenitudo, minor ueró locis & temporibus calidis atque siccis. Sic etiam qui densa sunt cuti, frequentius plenitudinem colligunt, quam qui rara.

Plenitudo maior colligitur hyeme & vere.

GALENI PERGAMENI
de atra bile liber Vnus.

Sanguis (qui humor omnibus hominibus est notissimus) ubi uel arteria, uel uena fuerit conuulnerata, illicó effundi uidetur rubens sané magis è uenis, flauior autem ex arterijs manans. Vndecunque autem exeat, subitó cõcrescit in grumum idque nõ solum extra corpus, sed intra illud etiam, in quouis ipsius loco præter naturam cõtentus. Igitur magna ex parte in hoc humore rubeus color exuperat & talis exacté optimus sanguis existit. Apparet autem nonnunquam hoc ipso flauior & nigrior sicuti etiam ex consistentia crassior atque tenuior. Quin & uidetur quandoque in cõcreto sanguine tenuis quædam humiditas, cõtracta à porti, innatare. Interdum & pituitosus humor cum sanguine per uenas defertur. Cæterùm hæ differentiæ humorum nõ mutant sanguinis appellationem. Est & alius quidam humor sanguini crasso & nigro persimilis, qui tum per uomitum, tum per deiectionem excernitur nõ tamen, etsi diutius aëri ambienti expositus fuerit, omnino densatur. Atque hic ipse humor aliquãdo nonnullis acidus simul & acerbus sentitur quandoque uero nullam qualitatem manifestam præ sese fert. Cum autem sanguis maiori ex parte dulcis esse uideatur pituita autem insipida, ueluti aqua certé si quando hi humores sentiantur salsi, morbosi erunt. Euadit autem interdum ipsa pituita dulcis. Porró pituita omnis esse debet colore albo, minimeque cõcrescere. Est & alius humor, qui dum uomitur, semper amarus apparet nõ semper tamen flauus, sed quandoque pallidus. At semper qui flauus est, pallido crassior uidetur. Iam ueró, ut flaua bilis tenui serosæque humiditati cõmixta, & pallidior, & aquosior euadit sic ubi resoluitur plurimum, uitellis crudorum ouorum apparet similis ob idque uitellina appellatur. Igitur hæc bilis, siue pallida sit, siue flaua, siue uitellina, in uasis habet suam generationem. At in uentriculo quædam alia gignitur bilis, quæ porri colorem refert alia quæ ab æruginis similitudine, æruginosa uocatur alia, quæ isatidis imitatur colorem. Quibus omnibus est commune,

Sanguis extra sua uasa, subitó in grumum concrescit.

Serum sanguinis.

Atra bilis.

Salsos humores esse morbosos.

Pituita omnis esse debet colore albo, minimeque concrescere.

Flauæ bilis species.

Bilis porri colorem referens, in uentriculo gignitur.

Bilis æruginosa.

ut quales sunt, tales permaneant. Vt uerò ad atram bilem redeamus, ea, quia non concrescit, à sanguine nigro distinguitur: nō tamen ab iis quæ propriè excrementa nigra appellant, eo nomine differt.

Nigra excrementa quomodo ab atra differant bile

Hæc siquidem, cùm talia sæpius uomantur ac deiiciantur, ab atra bile quàm plurimū & facultate & qualitatibus differūt. Nam neque acerbum saporem, neque acidum manifestè participāt: cùm atra bilis tum gustui, tum olfactui talis esse uideatur.

Atra bilis est acida, terramque fermentat.

Ad hæc, excrementa nigra minimè terrā fermentant, ut atra bilis. Quæ quidem * hac in re cùm sit aceto quàm acerrimo similis, partiū tamen crassitie ab eo quàm maximè dissidet.

Atra bilis differt crassitie ab aceto

Quamobrem, quibus corporis partibus pura & impermixta adhæret, eas exedendo exulcerat.

Atra bilis cur exedat, corrodatque.

Acetū etenim quod tenuium sit partiū, permeat: at bilis atræ crassities, cùm illi sedem firmam exhibeat, corrosionis fit causa.

Atram bilem gustare nullū animal sustinet.

Taceo quòd nullū animal atram bilem gustare sustinet: sicuti nec meram salsuginem, in qua nullū animal degere potest.

Mare mortuum nullum in se piscem alit.

Cuius rei mare mortuū firmum indiciū præbet. Perniciosa itaque illius generatio censetur, cùm ex humore atro supra modum assato cōtingat.

Atra bilis quæ fit ex præassata oritur, est omnium perniciosissima.

Cæterùm ea bilis atra, quæ ex flaua bile immodicè assata ortum habet, tantò hac perniciosior est æstimanda, quātò flaua bilis efficacior est sanguinis sedimento, quod amurcæ aut fæcis instar generari est proditum.

Atra bilis semper ad perniciē excernitur.

Igitur ut exactæ bilis atræ humor è semper excerni ad perniciem animaduerti, sic eorum quæ nigra appellant euacuationē, nō rarò salubrem extitisse cōperi.

Sanguis niger quibus secta uena uacuetur.

Porro sanguis qui uena secta mittitur, nigrior esse uidetur in siccis calidisque temperamentis corporū sicut & in huiuscemodi anni temporibus, & regionibus, constitutionibus, uitæ studiis, uictus ratione, ac denique cibis crassis & siccis: quales sunt, lens, cochleæ, & carnes taurinæ hircinæque, præsertim sale asseruatæ.

Melancholicum succum gignentia.

Consimilis etiam natura est uinum nigrum, crassumque & austerū. Pari etiā ratione, quæcunque ægritudines fiunt ex calida siccaque intemperie, cuiusmodi sunt febres ardentes, crassum & nigrum sanguinē gignunt.

Tumores ab atra bile

Carbunculus.

Vbi igitur per febres ardentes melancholicus humor in cutim ipsam propellitur, carbunculus appellatus producitur. Si uerò ad eam, citra febrim, decumbat, fueritque permistus sanguini, elephantem gignere est aptus.

Elephantiasis.

Sin autē solus existat, ab initio quidem nigrū tumorē gignit, qui procedente tempore terminatur in cancrum.

Cancer.

Cancer exulceratus.

Rursus, ubi acrior & contumacior hic humor fuerit, cancrum exulceratum: ubi autem mitior, latentem & citra ulcus producit. Quippe omnes huiusmodi affectus, & præsertim cancer, ab humore melancholico oriuntur: cæterū ut à calidiori carbunculus, ita ab eo qui minus calidus est, oriri cancer consueuit. At ubi is humor niger, qualitates obtinuerit mitiores, nimirū permistus sanguini, subnubeos elephantos progignit: qui tamen processu temporis longe nigriores euadunt. Sæpius autē natura, uasorum quæ ad sedem sunt, reserans uenam, huiusmodi humorem excernit cōmistum sanguini: obidque excretio ipsa hæmorrhois appellatur.

Hemorrhois.

Sæpenumero etiā eundem humorē ad crurium uenas transmittit, à quo dilatatæ & distentæ, uaricosæ redduntur, & cutis quæ huiuscemodi uenas attingit, temporis processu nigrescit.

Varices.

Quòd si uenas illas turgentes melancholico humore quis moliatur excidere, periculum imminet, ne homo corripiatur melancholia: id quod fieri sæpius est uisum, nō in uaricibus modò, uerumetiā in hæmorrhoidibus, quæ ex huiusmodi humore consistunt. Quòd igitur in uenis & arteriis humores omnes unà cum sanguine continent, ostendit ipsius uarietas, tum in colore, tum in consistentia: id quod etiā ex iis quæ diximus, & quæ in libro de Natura humana, ab Hippocrate prodita sunt, liquidò cōstat. Qui humores quandiu temperamenti obtinuerint mediocritatē, animal erit sanum: ægrotabit autē, ubi uel in omnibus uasis, uel in parte aliqua, eorū aliquis à naturæ modo recesserit. Rationi autē est consentaneum, similes affectus oriri in partibus quæ profundo in corpore delitescūt, iis qui in cute consistunt. Cùm itaque flaua quidem bilis in unam quampiam decumbens partem, generet erysipelas: atra uerò, carbunculum atque cancrum: mirū sanè esse nō debet, si utraque in intestina descendens (quandoquidem internæ partes non sortiuntur constitutionē adamantinam) aliàs aliud ipsorum erodant, ac nonnunquā prorsus insanabilem dysenteriā efficiāt.

Erysipelas. Carbunculus. Cancer

Dysenteria.

Omnes siquidem exulcerationes ab atra bile sunt insanabiles: nisi quis curationē appellet, ubi affecta pars tota cuiuscunque ad partem sanam usque dissecta, abscindatur. Quemadmodū igitur intestina citra alicuius anxiliis spem ulcerant ab atra bile: à flaua autem, difficiliter curationem admittunt: sic in profundo sitis accidit cæteris partibus, atque iis præcipue, quæ intestinis sunt nobiliores. Adde quòd intestinorū curatio facilior est, eò quòd medicamenta quæ iniiciuntur per sedem, statim locis affectis occurrūt: quod sanè in cæteris partibus fieri facile nequit. Porrò lien malè affectus, uel ex inflammatione, uel scirrho, uel imbecillitate, ad nigrius cōuersus, colorē uitiosum in toto corpore efficit. Quin & ipse semper iecore nigrior existit: & præsertim in animalibus calidioribus & siccioribus, qualia sunt serratos dentes habentia. Hoc uiscus etiā uel elixū, gustui quippiam acerbū refert, ut iecori nihil simile appareat. Vnde liquet iecur expurgari à liene: qui nimirū attrahit quicquid in ipso sanguine fæculentum existit: quale utique est fæx in uino, & in oleo amurca.

Hepar à liene expurgari.

Ex hoc uerò quòd medicamenta flauā bilem trahentia, auxiliantur eis qui regio morbo laborant: quæ autem aquam educunt, hydropes ascitas euacuant: sicuti & quæ nigra expurgāt, elephātos & cancros augeri prohibent: in confesso est etiā, unumquodque purgantiū medicamentorū familiarem sibi humorē attrahere. Vt autē ad lienem reuertar: quandoquidē unaquæque corporis partē proprius alit humor: animaliū uerò serratos habentium dentes lien acerbam acidamque exhibet qualitatē: manifestū est, humorē qui illū nutrit, talem etiā existere. Non igitur erit aliam particulam excogitare, quæ melancholico humori excipiendo sit destinata. Iam uerò, per quas uenas à uentriculo in hepar alimentū suggeritur, per easdē à toto corpore in illum etiā humor demittitur, tum in purgationibus quas moliuntur medicamenta,

menta, tum in iis quas natura in morborũ crisibus efficit. Quin etiam in recte ualentibus, nonnunquã optimus sanguis ad uentriculum cõmeat, ipsum uidelicet nutriturus: id quod in longis inedijs accidit. Porrò cùm natura quæ fœtũ format & auget, prægnationis tempore optimũ sanguinem attrahat, in uenis relinquitur uitiosissimus, qui post partũ tandem excernitur: quemadmodum singulis mensibus, qui nõ solum quantitate, sed qualitate etiã superfluus atque inutilis est. At pituitosus humor, ex pituitosis cibarijs, in prima cõcoctione, quæ in uentriculo fit, generationem obtinet: uelut biliosus melancholicusque, in iecore. In cuius quidem coctione pituitosus humor etiam in sanguinem uertitur. Quam ob causam nullum ipsi proprium instrumentum molita est natura, ad sanguinis expurgationẽ, quemadmodum est utraque uesica & lien. Siquidem hæc sanguinẽ a bilioso humore & serioso expurgant, lien uerò à melancholico humore. Itaque pituitosus humor, qui in uentriculo gignitur, cum deferatur in iecur simul cum humoribus genitis ex comestis & bibitis, una cum illis concoquitur, in sanguinemque mutatur. In uniuersum igitur, omnes qui ab humore melancholico proueniunt affectus, statim inter initia medicamẽtis eum humorem uacuantibus ualide purgãs, quo minus augeantur prohibebis, atque etiam ad cancros. Nõ est autẽ eadem bilis atra in ijs qui integra sanitate fruuntur, & in nõnullis eorũ, qui olim naturalem habitũ sunt egressi. Porrò medicamenta singula propriũ quendam similemque sibi succum eliciunt: non autem in naturã suam corporis humores permutant. Nam si medicamenta morbo regio laborantibus propinaueris, quæ uero bilem educunt, his qui uitio aqua intercutem[illegible] propriq humoris uidebis utrobique uacuari: atque inde non solum nihil iuueris ægrotantes, uerum etiam quammaximè læseris haud aliter, quam si ipsis uenas inciderις. Aduerte autem columbas, atque alia animalia pleraque, destitui esse uesica fellis.

Melancholici affectus quomodo curandi sunt.

Medicamenta proprium sibi succum educunt.

Columbae carent fellis uesica.

GALENI PERGAMENI
de tumoribus præter naturam liber Vnus.

INter ea corpora quæ naturaliter, & quæ præter naturã se habent, tertia quædam est constitutio eorũ corporum, quæ nõ secundum naturã affecta sunt. Siquidem qui crassior uel gracilior est factus, nõ adhuc naturalis habitus fines egreditur: sed tantũ alter supra naturæ modum, alter uerò infra: uterque autẽ secundum naturã est minimè affectus: quanquam certe horum affectuũ nõ naturaliũ, excessus quidẽ, præter naturã existunt: terminus autẽ eorum excessuum, est actionis oblæsio. At qui tumorẽ ex aqua inter cutem contraxit, & qui ex tabe euasit gracilior, præter naturã sunt: uterque est affectus. Igitur in præsenti libro, de tumoribus præter naturam, qui tum corpus uniuersum, tum quamlibet illius partẽ occupãt, nobis disserere est animus, sumpto à phlegmone initio. Phlegmone dicitur tumor carnosarum particularũ, ubi cum tensione, seu tentione, necnon dolore pulsanti & calido, ruboreque, maiorem sibi tumorẽ contrahunt. Ex quibus quidem signis sanguinẽ redundare in inflammatione ipsa, existimandũ est. Cuius sane defluxus, priusquã sit impactus, facillime his quæ refrigerãt atque astringũt, repellitur, præsertim si tumor fuerit exiguus. Vbi autẽ fluxio impacta iam tenaciter hæserit, nullum ab astringentibus & refrigerantibus auxilium admittit: indiget autem uacuari. Iam uerò pars phlegmone obsessa, nõ statim ab initio fit immodicè calida, sed procedente tempore, prohibita nimirũ perspiratione impedita, ex obstructione omniũ meatuũ. Idcirco si inibi sanguis diu immoretur, necessum est ut omnino putrescat. Siquidem omnia corpora simul calida & humida, in calidum locũ coacta, putrescunt promptè, si nec euacuentur, neque refrigerentur. Quare & quæ ex ipsius putredine caliditas nascitur, ei superuenit, quam ante habebat. In uniuersum autẽ, nihil in inflammata particula permanere potest exactè secundum naturam se habens, inflammatione perseuerante diutius: sed omnia simul cum carne, cutis uidelicet, nerui, tendones, membrana, atque uasorũ tunicæ, fluxionẽ ipsam suscipiunt. Quare & ossa interdũ fluxio ipsa inuadit: sicuti & ab ipsis primò affectis, nõnunquam oritur: quemadmodũ etiam in neruis, ubi scilicet uulnerati. Cutis igitur, ubi secundum naturã se habet, laxa est, in ijs qui crassi nõ admodum sunt & locus medius, cui ipsa incumbit, existit uacuus. nec secus ea quæ in carne sunt spacia, conspicuũ inania. Omnia autẽ hæc per inflãmationes replentur sanguine, ex uasis quidem per eorum tunicas exsudante: in quacunque autẽ carnis particula, ad modũ roris permisto. Vbi uerò procedente tempore uicerit quidẽ natura fluxio autẽ omnis concocta fuerit, ei genitum pus: extra ea nũc id pellitur à facultate, quæ in ea est, expultrice. Quòd si uel meatus naturalis conspicuus sit, uel locus rarus existat, pus sanè partim perspirat, partim sensibiliter effluit. At si incumbens cutis densa duraque extiterit, ibi pus detinetur, atque eam à subiecta ipsi carne diuimit deinceps & sui acrimonia corrodit, & foras egreditur, nisi quis eam præuertat scarificare. Cæterum natura a fluxione uicta, nõ amplius ad pus, sed ad alienam quampiam mutationẽ, aliás diuersam, proficiscitur sanguis. Porrò dum pus corpora excoriat, continuaque a subiectis diducit: ac deinceps eo uacuato, quæ dissident inter se, pristinã constitutionẽ nequeunt recuperare, is affectus uocatur sinus. Qui nimirũ nisi quàm celerrimè percurretur, callum contrahit, procedenteque tempore durus euadit, nec amplius subiectis ipsi partibus agglutinari potest. Astringentibus tamen medicamentis, & uictus ratione exiccatur, ita ut particula integrè esse sana uideatur. Nõ solùm tamen ex inflammatione gignuntur abscessus, hoc est, diductiones particularum: sed & statim à principio interdũ proueniunt, propter humorem aliquẽ, qui temporis processu excoriet, atque a cõtentis cõtinentia dispescat. Proinde & in eis omnimodam speciem humidorũ ac solidorum corporum intus habere apparent: & non rarò etiam animantia in ipsis reperta sunt, omnibus

Phlegmones curatio.

Putrescere calida & humida, ubi in calidum locum coacta, nec euacuantur, nec refrigerantur.

Ossa interdum fluxionẽ ipsam suscipere.

Phlegmones generatio.

Abscessus quomodo fiant.

Sinus quid.

Animalcula interdum reperiri in abscessibus.

Phlegmones accurata descriptio.

ferè quæ ex putredine ortũ habent, simillima. Fistula, sinus est angustus & longus, alijs sinibus similis, qui sane astringit, & rursum diducit etiam ob excrementorũ effluxum. Iam in atheromatis reperitur quiddam pulti consimile: in melicerdibus, melli: ut seuo, in steatomatis. Plerunque autem quædam tunica membranosa singula hæc continet. At gangræna carbunculique excitantur, cum sanguis tanquam feruens & inflammationi propinquus, exurit cutim. Proinde & cum crustæ fiunt, & bullæ ulcus præcedunt, quemadmodum in ambustis. Quin & acutissimã febrim inferunt, atque in discrimen uitam trahunt. Nigra autem prorsus, ac cinerulenta, apparet crusta carbunculorũ ulceris: nec tamen inflammationis circumstantis color, sicuti in alijs, ruber conspicitur, sed ad nigrius uergit, alio sane modo quàm in suggillatis, uel à gelu perfrigeratis. Non enim uehementer lucet, ueluti in illis, tumor: uerũ luber quippiam splendidum, quemadmodũ bitumen Iudaicũ. Huiusmodi siquidem est exquisita atra bilis: unde & malignitas ulcerũ quæ in carbunculis sunt, accidit. Siquidẽ sanguis, uel statim ab initio, uel in ipso feruore super assatus, melãcholicus fieri uidetur. Verùm citra feruorem atra bilis cancros constituit atque eos cum ulcere, ubi acriorem illam esse contigerit. Quamobrem & nigriores sunt colore omnibus quæ inflammatione infestantur, & minus calidi. Venæ autẽ in his replentur & tenduntur magis, quàm in ipsis inflãmationibus. Ad hæc gangræna maximis succedit inflammationibus: quæ fiunt mortificatio quædã affectæ partis existit: & nisi curetur celeriter, usque adeo pars affecta extabescit, ut inuadat alias cõtinuas, atque sic hominẽ perimat. Porrò in naturali statu, insensibilis nobis est arteriarũ motus: in inflãmationibus autẽ, is cum dolore sentitur. Arteria siquidem dum dilatatur, corpora circũiacentia percutit atque ex eorũ plaga ob inflãmationẽ dolemus. Quod si arteriæ tunica inflãmatione urgeatur, tunc ratione percutientis simul & percussi, geminatur dolor. Si fluxio biliosa in aliquam partẽ decumbat, idque ab exquisita bile profecta, cutẽ exulcerat: si uerò sanies aquosas, uel etiam sanguinẽ habeat, minus erit teres, sed particulã magis in tumorẽ attollit, quàm exulceret. Hoc igitur erysipelas nominatur, alterum uerò herpes. Humor autem a quo unumquodque horum gignitur, tum ex colore, tum ex caliditate partis affectæ, facile dignoscitur. Rursus, cùm fluxio acris, hæc quidem minus, hæc uerò magis, talis exstat sciendum est, ab acriori fieri herpetẽ exedentem, ab altera uerò miliarem. Atque hæc sanè fluxio pituitam habere mistam mihi plane uidetur: ut illa profecta a meracissima bile: quare & cum erosione ortus, affectus semper proximam inuadente cutem. Verùm si ex æquo sanguis & bilis cõmista fuerint, huius affectus forma & natura, in medio erysipelatis & inflãmationis consistet. Quòd si alter ex humoribus longe exuperet, ab exuperante affectus nomẽ sortietur, cum adiectione tamen humoris admisti. Dicetur itaque erysipelas inflammationis particeps, flaua bile superante: inflammatio uerò erysipelatosa, uincente sanguine. Similis quoque erit aliarũ fluxionum interpretatio. Quatuor enim sunt affectiones, quæ assiduè ex humorũ fluxione oriuntur: erysipelas, œdema, inflammatio, & scirrhus. Erysipelas igitur, ut dictum est, biliosa fluxione exuperante oritur: inflammatio, sanguinea: œdema uerò, tenui pituita: quemadmodum & crassa & lenta, altera quædam scirrhorum species consistit: namque alterã fæx sanguinis efficit: quæ ipsa rursus sanguinis fæx, est duplex: alterã enim speciem Hippocrates nigram nominat: altera uerò & ipsa quidem est nigra, propriè tamen atra bilis uocatur. Istius itaque, cancri soboles sunt: alterius uerò nigræ, una quædam scirrhorũ species: quæ sanè ab altera quæ ex pituita consistit, colore distinguitur. Atque utrisque cõmunia sunt, maior quàm sit pro naturæ ratione tumor, tum dolore uacans, tum durus. & quòd utraque species quandoque ab initio gignatur, quandoque ex permutatione alicuius tumoris immoderatius refrigerati. Scirrhis propinqui sunt tum ecchymomata, hoc est transfusiones, tum melasmata, siue denigrationes. Qui affectus fiũt sanguine ex ipsis uenis effuso, nunc tunicis earum cõtusis, nunc ipsarũ finibus reseratis. Quod si arteria adaperta fuerit, affectus hic aneurisma uocatur. Fit autẽ, cum uulnerata, cùm ad cicatricẽ superposita cutis deuenerit, arteriæ uerò ulcus permãserit, ipsa nequaquã cõglutinata, neque ad cicatricẽ perducta, neque carne obturata. Cæterũ tumor ille compressus digito cedit. Cum igitur sanguis qui in arterijs continetur, tenuis & flauus existat, ac præterea mistus subtili spiritu & multo, proinde que fit etiam calidior eo qui continetur in uenis, adeò sanè is effluit, ubi uulnerata arteria: ut ægre supprimi possit. Cedit etiam in œdematibus materia prementibus digitis, & pars ipsa foueæ modo excauatur. At in hoc affectu pulsus non adest, ut in ruptione in aneurismate: & color albicantior existit. Ad hæc œdema lõge latius & maius est aneurismate, nisi quãdo grumus induratus, coalitus ex aneurismate, sphacelum, hoc est, syderationẽ efficiat. Siquidem uniuersam solidorũ corporũ corruptionẽ appello, ita ut ossibus quoque insit. Gangræna autem, solidorũ corporum mortificatio est & ipsa, uerũ ossa nunquã corripit, maximasque sequitur inflammationes. Repetendum autẽ rursus hoc est: atram bilem, si quidem mordax decubuerit in carnẽ, circumpositam cutem exulcerare: sin uerò mitior extiterit, cancros citra ulcus inducere. Rursus uerò, qui affectus ex ulcere & tumore circumambiente constat, phagedæna uocatur. Depascitur enim & herpes circumiacentes partes, solius tamen cutis exulceratio existit: phagedæna uerò, non cum cute, attingit etiam subiecta. quæ ulcera omnia, cacoethe, hoc est, maligna uocant. Porro scabies & lepra, melancholici affectus, ad solam cutem spectant: quemadmodũ sunt solis uenis & carne fiunt, nomen obtinẽt cancri. Præterea elephas affectus melãcholicus est, à sanguine quidem melancholico primam habens generationẽ: tempore uerò procedente, atra bilis copia sanguinẽ ipsum exuperat: quo tempore corpus turpiter & grauiter olet, turpeque & deformatum uidetur, atque interdũ etiam exulceratur. Iam pudendorum tensiones præter naturam, quæ non desistunt,

Fistula quid.
Atheromata.
Meliceris.
Steatomata.
Gangræna.
Carbunculi.
Carbunculorũ descriptio.
Atra bilis qualis.
Cancros gignit atra bilis mediocris, quæ si acrior fuerit, illos producit exulceratos.
Gãgræna quid.
Dolor pulsatilis affligit inflãmatas particulas, ob arteriarum motionem.
Erysipelas. Herpes.
Herpes exedens gignitur ab acriori bile, ut miliaris, a minus acri.
Erysipelas phlegmonodes. Inflãmatio erysipelatosa.
Oedema.
Scirrhorum ... duo.
Fæx sanguinis duplex.
Ecchymomata.
Melasma.
Aneurisma.
Sphacelus.
Gangræna.
Phagedæna.
Herpes.
Cacoëthes.
Scabies.
Lepra.
Cancer.
Elephas.

desistũt, quidam satyriasmũ, quidam priapismũ appellant. Achor autem ulcus est in capitis cute, quod conijceres pituitæ salsæ, & nitrosæ esse sobolem. Ac desluit quidem ab eo sanies quædam nec aquosa simpliciter, nec ita, ut mel, crassa. Ceria (quos fauos nominant) cum tumore quodã exiguo & q̃plurimis foraminibus accidunt, melleo quodam humore fluentibus. Quin & alij tumores præter naturam his minores per cutem fiunt, nimirũ myrmecię, acrochordones, psydracia, & epinyctides: qui sanè affectus omnibus cogniti sunt. Non minus autẽ est notus furunculus: qui quidem mitis existit, si solam cutem obsederit: malignus autẽ, si descenderit altius. Sic enim tuberculo est similis, ab eo sola duritie differens. Vterq; autẽ affectus mistæ cum inflammatione esse speciei uidetur. His tertio loco succedit bubo, quarto is quem nõnulli uocant phygethlon, caliditate simul & generationis celeritate id ab alijs tuberculis distinguentes. Qui affectus glandulosarũ partiũ est inflammatio. Hæ autẽ partes ubi ad scirrhũ deuenerint, is affectus struma & chœras uocatur: quemadmodũ etiam ubi indurant testes, σαρκοκήλη, & ramex carnosus dicitur. Cùm autẽ in eorũ tunicis humor aquosus colligitur, hydrocele nominatur: a quo affectu, epiplocele & enterocele differunt: quod alterum omenti, alterũ intestini cuiuspiam descensum in tunicas testiũ significet. Quemadmodũ autẽ unumquodq; dictorũ nominũ partis morbum indicat, à qua affectus cognominatur: sic & κιρσοκήλη recens nomẽ, hoc est, uaricosus ramex, in parte tum dicta declarat ipsum affectum consistere. Quanq̃ ueteres, & alias etiam turgentes uenas κιρσοὺς, hoc est, uarices nominant. Fiũt quippe in cruribus etiam uarices, ob imbecillitatẽ uenarum quæ ibi existũt: & tunc præsertim, cùm sanguine corpus crasso redũdat. Peritonæo uulnerato, uel rupto, nec postea conglutinato, tumor quidã mollis eam regionẽ occupat. Quòd si id in inguine eueniat, tumor talis bubonocele nominatur. Si uerò circa umbilicũ, sic affectos ἐξομφάλους quidam appellãt. Cæterũ peritonæi solius nulla harum affectionũ existit: sed & neruicã propaginem musculo affici prorsus est necessarium. In hydropicis etiam copia quidem materiæ eadem in regione aggregatur: aquosæ sanè, in ascite: flatuosæ, per tympanitem: pituitosæ denique in affectu anasarca, & eo quem leucophlegmatiam appellant. Porrò epulides, parulides, thymi, & alia id genus, carneæ suppullulationes existunt. At uuæ, gurgulionis, tonsillæ, earum glandularũ quæ inuicem in faucium initio opponuntur: paristhmia denique, eorum corporũ quæ in ipsis faucibus sunt, inflammationes existunt. Polypodes autẽ, aut inflammatione, aut tuberculo, aut alia quapiam suppullulatione in naribus consistente, gignuntur. Encanthis uerò, in magnis oculorũ angulis fit, tumor non toto genere præter naturam, sed sola magnitudine. Vngues autem adnascentiæ quædam sunt membranæ exterius adnatæ oculis, quæ ab osse circũambiente delata, usq; ad iridis coronã extendũt. At quæ uocant staphylomata, hæc quidẽ solo situ, hæc uerò dispositione ipsa, præter naturã existũt.

Tuberculum. — Bubo. Phygethlon. — Struma. Chœras. Sarcocele. Ramex carnosus. Hydrocele. Epiplocele. — Ramex uaricosus. Varices. — Bubonocele. — Exomphalus. — Hydropis tres species. — Epulides. Parulides. Thymi. Vua. Tonsillæ. Paristhmia. — Polypodes. — Encanthis. — Vngues oculi. — Staphylomata.

GALENI PERGAMENI
de tremore, palpitatione, conuulsione, & rigore, liber unus.

SEnsiles motus in sanis animalium corporibus, duplici esse genere existũt. Alij siquidem fiunt secundũ uoluntatis imperiũ: quos sanè à neruis & musculis editos, liberæ uoluntatis actiones mos est medicis appellare. Alij autem à corde & arterijs profecti, functiones appellantur uitales. Est & tertia in neruis insensilis motus species, de qua impræsentiarũ differere nõ uidetur expediens. Cæterũ motus à neruis & musculis editus, quo manus atq; crura mouemus, in tremore & conuulsione, morbosoq; rigore, ac nõnunq̃ palpitatione, apparet. Etenim istiusmodi affectus, incompositi exorbitantesq; fiunt motus instrumentorũ, quæ dum integrè ualent, motus uoluntarios perficiunt. Tremor igitur, imbecillitate facultatis quæ uehit atq; mouet corpus, efficitur. Etenim animalium partes graues cùm sint, deorsumq; ferri natæ, ex se usquequaq; moueri nequeunt: sed facultas a principio musculis per neruos delata, quasi uehiculum quoddam atq; ala, motus ipsarum est. Quę si exactè defecerit, partes iam relaxatæ resolutæq;, deorsum uergunt, atq; instar auis explatæ concidunt. Vnde membra hoc pacto affecta, omni motu priuantur. Verùm si facultas ad musculos per neruos fluat, exigua tamẽ & debilis, ut quantũ oportet, membra corporis uehere, librareq;, aut ueluti pondus aliquod ferre, non possit: membrum sic dispositũ, cum tremore debilecere necessario conspicimus. Siquidem motus coacti uiolentiq;, qui uires debilium superãt, fiunt haud dubie tremuli, ut constat in onera grauia gestantibus. Pari quoq; modo si quis timore correptus fuerit, manibusq; siue quid agere, siue librare uoluerit, tremulæ quidẽ manus agendo, tremula quoq; crura incedendo et ob timorem fiunt. Timor quippe facultatis robur, nihilo minus q̃ onus, imminuit. Consimili modo senes imbecillitatis causa tremuli euadunt: & quibus ob ægritudinẽ laborauit ipsius corporis robur, his haud sine tremore perficitur motus. Tremor itaq; est cõpositus motus, fitq; ubi corpus propria grauitate deorsum uergit, sed rursus à facultate eleuatũ sursum, particulis nimirum ipsis uicissim loca mutantibus. Differunt autem inuicem palpitatio & tremor, cùm nimirum non eodem loco quo tremuli, palpitatione correpti afficiantur, nec eadẽ causa, nec præterea idem sit utriusq; symptoma. Nullus enim tremit utiq;, nisi membrũ aliquod mouere prælegerit. At membra palpitantia, etsi reposita iaceant, nulloq; exagitentur motu, palpitant: id quod mirum esse non debet. Alia siquidem multa, licet immobilia uideantur esse, utpote in eodem permanentia loco, mouentur nihilominus tamen. Auis quippe in sublimi regione aeris suspensa, dum se, quo minus ruat, sustinet, aliquo in motu uidetur. Is igitur motus (quæ immobilitas fortasse tibi apparuerit) ex duobus certis motibus, qui in contraria loca diducere corpus queunt, est mistus. Quorũ sane si alterũ,

Motus sensibilis duplex: unus uoluntarius, qui ad neruos et musculos: alius uitalis, qui ad cor & arterias pertinet. — Tremor quomodo fiat. — Motus uiolenti, qui uiribus superiores sunt, fiunt tremuli. — Perculsi animo edunt actiones tremulas. — Timor facultatis robur imminuit. — Senes cur tremuli. — Tremor est motus compositus. — Palpitatio à tremore quo differat. — Moueri multa quæ prorsus immota uidentur.

nempe motum sursum, sustulens, a reliquo deorsum deduci corpus minimo negocio uidebis. Ob id enim stare quàm incedere, ijs qui uiribus sunt imbecillibus, haud minus est laboriosum: cùm statio sit quoque motus. Sublata namque anima, quæ & mouet, & corpus erigit, corpus prius rectum, mox stratum facilè uideremus. Quare non immeritò monuit Hippocrates: Si æger seipsum continere non possit, & ex lectica in pedes corruat, grauius est. Nam iacentem ad pedes delabi, facultatis extremè laborantis firmissimum est indicium. Etenim stare, aut sedere, aut surgere non posse, graue certè est, sed eo sane minus graue. At more uiuentis decumbere non posse, sed ceu demortuũ inanimatumque corpus deorsum in epere, extremũ est malum. Quòd autem ubi quis manum extensam aliquandiu in illa figura conseruat, aliquo motu moueatur, argumento sunt utraque genera musculorũ simul & ex æquo tunc operantia. Liquet itaque, ei qui nullo se mouere motu conatur, tremorem minime accidere posse. Palpitatio autem, partibus etiam motu carentibus euenit. Etenim supercilium, palpebræque & oculus, sæpenumero, nulla concurrente uoluntate, attolluntur. Præterea in partibus palpitatione affectis, eleuationes depressionesque apparentes, corporum quasi repletorum, moxque euacuatorũ, extensiones & contractiones existunt: in tremoribus autem nec distenditur quicquã, nec etiam contrahitur. Cæterùm non omnia palpitant. Neruum siquidem, aut os, aut cartilaginem, palpitare non uideas, cùm cauitate careant, qua nunc distenta, nunc contracta, attolli cùm distenduntur, cadere cùm cõtrahuntur, suis partibus possint. Est itaque palpitatio, dilatatio quædam atque contractio, præter naturæ ordinem. Tremor uerò, partium quæ uicissim sursum deorsumque feruntur, motus inuoluntarius. Vnde perspicuum est, membra quidem tremula prioris motus non palpitare, palpitantes autem particulas, perpetuo quidem tueri. At uerò spiritũ crassum & uaporosum in aliqua cauitate collectum, exituque prohibitũ, palpitationũ esse causam pronuncio. Nam quòd palpitatio à spiritu oriatur, celeritas ortus & solutionis illius indicat. Etenim corpus nostrũ constituunt (ut nos Hippocrates docuit) continentia, & contenta, & quæ feruntur impetu. Continentia siquidem appellauit solida: continent enim, ac liquida claudunt. Contenta autem, liquida: nam liquida solidis cõtinentur. Quæ uerò impetu semper efferuntur, spiritus: namque hi per uniuersas corporis partes facilè permeãt. Erit igitur spiritus quidẽ, sed crassus & uaporosus, palpitationis causa. Nã si ille clarus, tenuis, purusque fuerit, citra ullũ impedimentũ transibit: ac proinde partes nec replebit, nec euacuabit. Porrò ut solis arterijs inesse palpitationem minimè uerum est (quod profitebatur Praxagoras) sic reperiri posse in ceteris non dubito, quæ & palpitationis & cõuulsionis aliquid sæpe ostendat. Iam uerò palpitatione facile corripiuntur frigidiores ætate. Ad hæc, natura corporis frigidior, regio frigida, hyems, mollis uiuendi ratio, crapula, & uini usus immoderatus, cibi flatulenti & frigidi, omnia breuiter quæ corpus absolutè refrigerãt, palpitationi sunt generandæ idonea. Sicuti illorum contraria, eandem submouere possunt. Calfacientia quippe attenuant spiritum, corporaque mollia simul & rara efficiunt, ut ille expirare possit. Verum refrigerantia condensant, congregantque, ac corporis meatus arctiores reddunt: insuper crassum, densumque, ac turbidum efficiunt spiritum, qui sua crassitie, corporumque ipsum continentiũ densitudine, retinetur, ut minimè exhalare possit. Meritò igitur ueteres, ijs contra palpitationẽ sunt usi medicamentis, quæ attenuare & excalfacere possunt: cuiusmodi sunt quæ ex pyrethro, adarce & pipere cõstant. Aquas quoque calidas ex terra prodeuntes, & præcipuè nitrosas, sulphureas, bituminosasque cõmendant. Et aqua marina actu calida, marinaque, maritimæ urbes utuntur, si mare absit. Porrò castoreum, nõ solùm bibitũ, sed etiam admotum extrinsecus, ad id optimũ est medicamen. Cæterũ palpitationis generatio ex frigido duntaxat prouenit: tremorẽ uerò ob multas & alias causas fieri cõtingit. Nam dispositio hæc, facultatis quæ corpus mouet est imbecillitas: sed causa quæ hanc ipsam imbecillitatẽ inducere potest, specie uariat. Aut enim alimenti defectu, aut exoluto uitali robore, aut uiolenta uehementique refrigeratione uirtutem occupante, aut repletione ipsam instar ponderis aggrauante, admodũ imbecillis ad motũ facultas redditur. Vnde non sicuti palpitantibus, ita & trementibus una duntaxat medicamentorũ species congruit, sed uaria. Ac pro differentia ipsius causæ, oportet per contraria semper medendi rationẽ uariare. Etenim mulierẽ quæ post partum nec secundas expellere, nec sanguinẽ expurgare poterat, indeque tremore correpta est, secta in malleolo uena, curauit Hippocrates. Quòd autẽ sanguine exuberante, uenam incidere oporteat, omnibus notũ esse arbitror, cum sanguis continetur in uenis. Quòd uerò laborante matrice, in malleolo aut poplite incidere expediat, id docet cõmercium uenarũ. Siquidem per uenas cõmunicantes semper uacuare est opus. Nam si uenas, quæ particulæ affectæ non consentiunt, pertundas, minimè affectum locum curabis, sed potius sanũ offendes. In animalibus itaque motus uoluntarij opifex fabricatrixque facultas est, quæ uniuersas animalium partes gubernat. Huius autem instrumenta, nerui & musculi existunt. Igitur motu priuari, aut non pro dignitate moueri contingit membra, uel ob instrumentorũ, uel ob facultatis affectus. Palpitationes itaque & conuulsiones, & membrorum resolutiones, instrumentorũ uitia: tremores uero, uirtutis imbecillæ affectus existunt. A rigore autem distinguitur tremor, quod tremor quidem non sine consilio mouendi partem, contingat: quassatio uerò, quæ uehementer rigentibus insidet, adeò uiolenter ualideque concutiat corpora, ut quietem agere minimè queant, uel si quis uiriliter illis resistat. Insuper tremor, unius duntaxat particulæ, rigor uniuersi corporis est affectus. Ad hæc, tremere quidem nonnullos, absque ulla refrigeratione sensibili, compertũ est. At rigere, absque hoc ut uideatur corpus refrigeratum, est impossibile. Non tamẽ refrige-

Statio est motus

Iacentem in pedes delabi, facultatis extremè laborãtis est signũ

Extensam manum habentes, mouentur.

Palpitatio quibus partibus accidat, & quibus minime.

Palpitatio est dilatatio & cõtractio præter naturæ ordinem. Tremor est motus inuoluntarius

Palpitationis causa.

Constituentia corporis nostri sunt, continentia, cõtenta, & quæ feruntur impetu

Palpitatio quibus sit familiarior.

Calfacientia [illegible]

Refrigerantia [illegible]

Palpitationi [illegible] medicamenta.

Palpitationis generatio [illegible]

Tremoris [illegible]

Tremore [illegible] palpitantibus [illegible] Hippocrates [illegible] malleolo [illegible] aut poplite.

Palpitatio [illegible]

Tremor [illegible] imbecillis [illegible]

Tremor [illegible] rigor [illegible]

Rigor a tremore quo differat

refrigeratũ esse, & uideri, idem esse fatearis. Motus præterea in rigentibus, inuoluntarius omnino est: in trementibus autem, non absq; imperio uoluntatis consistit. Porrò ut motus aliquis dici rigor mereatur, opus est ut cum refrigeratione sensibili, inæqualis inuoluntariusq; totius corporis motus accedat. Quæ sane quassatio, si in nonnullis accessibus solam superficiem concitat, nec uniuersum corpus commoueat, is affectus horror uocaĩ. Horror itaq; talis duntaxat cutis, qualis uniuersi corporis rigor, affectus est. Cæterũ impræsentiarũ nõ de rigore aut horrore qui sana corpora infestãt, sed de illo qui ægris solet superuenire, disputare consilium est. Igitur morbosus rigor secũdum Hippocratis dogma, refrigeratio quędam est dolorifica, cum inæqualitotius corporis cõcussione. At uerò rigore affici, innati calidi affectũ esse omnibus fere in cõfesso est. Verum enimuero calidum hoc innatũ, minimé gigni motu aut frictione arbitramur, sed corpus omni ex parte conspirabile, confluxileq; esse contendimus. calidum autẽ ipsum non aduentitiũ, nec animalis generatione posterius, sed primatiũ, primordiale, insitumq; putamus. Natura itaq; animaq; nihil aliud quam calidum est. Quocirca si hoc sponte semperq; mobile esse cognoueris, errare minimé poteris. Qua igitur ratione is calor semper existit mobilis, ea nimirum nec intus solũ, nec foras mouetur, sed alter ipsius motus succedit alteri: citó enim immobilem ipsum redderet intus statio: foris autẽ, quies eum dissiparet. Nam calidũ moderate extinctũ, rursusq; moderate accensum (ut ait Heraclitus) semper mobile remanet. Accenditur igitur, ubi appetens nutrimentũ uersus centrũ inclinat. Extinguitur autem, ubi foras & undequaq; dispergitur. Ac mouetur quidem ipsum innatũ calidũ a suo principio foras, caliditatis ratione: intró uerò, atq; ad propriũ principium illabitur, quia etiam frigiditatis est particeps. Hoc siquidem calidum, & mistum est, & ex calore frigoreq; ortũ habet. At prima quidem calidi ratio spontaneã sui ipsius mobilitatem includit, hacq; ad operandum maxime eget. Nihilominus tamen magnũ quoq; a frigore adiumentum accipit. Nam cum innatum calidum & eleuare in altum, & secum alimentum rapere natum sit, certe si frigus lationem calidi non coerceret, penitus euanesceret, atq; dissiparetur. Porró animal tunc sanum existimatur, ubi temperamentũ, naturæ ipsius limites non excedit: hoc est, cum calor frigusq; temperatura mediocri mutuó inter se miscentur. Si uero altera qualitas immodice alteram superet, tunc animal laborare morbo, qui cong-[?]uens sit naturæ causæ superantis, necesse est. Etenim* inflammationes, erysipelata, ulceraq; serpẽtia, nec nõ carbones, omnesq; tum impetus calidi, tum febriles affectus, dum uis calidi dominatur, undique fiũt. At cõuulsiones & tetani, palpitationes, stupores, resolutiones, morbi comitiales, atq; hi affectus qui homines attonitos reddunt, facultate frigoris dominante oriuntur: inter quas affectiones rigor enumeraĩ, qui refrigeratio simpliciter non est, sed tantũ secundum sensum. Fuerit itaq; rigor innati calidi, uehemens, confertimq; affligens, ac uiolenta secundum sensum refrigeratio. Iam uerò quemadmodũ quod in naturã haud lateũter reuertitur, est iucundum: ita quod á natura paulo modo recedit, dolorificum fuerit.

Iucundum quid. Dolorificũ quid.

Quare unum idemq; frigus, alias quidem delectasse, alias uerò tristitia affecisse credimus. Nam si frigus corpori extra modum calfacto, admotum fuerit, id prorsus delectat. At si corpus suã naturã retinens, confertim abundeq; refrigereĩ, dolebit utiq; & tristitia afficietur. Igitur nec dum alimenti defectu innatũ calidum obscuraĩ, nec dum pabuli copia obruitur, nec dum ob imbecillitatem collabitur, rigorem fieri contingit: sed quoties ipsum ualidum existens, intenditur, ac dein coercetur, reprimiturq; quod solet flamma ubi cõfertim aqua illi instillatur.

Rigor quando oboriatur.

Calor itaq; per rigores, nec substantia nec robore læsus, ad uniuersas corporis partes extendi ferriq; properat: impeditus autẽ, uersus principium propriè consurgit, ibiq; permanere non ualens (substantię enim semper mobili quies mors est) seipsumq; congregans, ac ueluti in spirã contrahens, æqualiter quidem, nõ amplius tamen citra uiolentiã, extenditur. Vbi uero exiliens insultantibus reluctantibusq; rebus occurrit, ac nunc pellit illas, nunc pellitur, idq; impulsibus & conflictibus uariis, tunc sané corpus mira quassatione ob duplicem illum atq; inæqualem motũ, haud citra dolorem concutiĩ, quandiu molestantia adfuerint.

Mobili substantiæ quies mors est.

Concussio igitur, quassatioq; necnon omnium membrorũ fremitus, omnisq; irregularis, inordinatus, inuoluntariusq; motus, ob caloris innati, factiq; iam uaporosi, inæquales, ualidos, uiolentosq; occursus atq; resultationes, rigoris tempore perficiunĩ. Quãobrem corpus in rigoribus rursus incalescit exactius, q̃ cum naturaliter se ipsum habebat. Sudores quoq; effunduntĩ é corpore. Etenim ubi post multos conflictus molestantia fuerint explosa, exacteq; iam perspirauerit corpus, tribus de causis id calfieri est necesse: nempe quód calidũ undiq; spiratione priuatũ, in profundo collectũ fuerit: quodq; postea uehementer ad exteriora se extenderit: tertio denique, quód per occursus illos, cõflictus, atq; uiolentos motus, natura calor reaccendiĩ. Itaq; sępe in huiusmodi reditu de profundo calidũ quasi ebulliens, cõfertim humidũ quoddam effundit, quod sudorẽ uocamus.

Incalescit corpus a rigore uehementius quàm antea, tribus de causis.

Ob idq; in rigore refrigerari, nec rursus calfieri, prauũ est, calidumq; succubuisse portendit.

Rigentes non recalfieri, prauum indicium est.

Est autẽ rigor indiciũ maximum exquisitæ tertianæ, quæ ab ingenti ortu ardore: eatenusq; ab ardente continua differt, quatenus in ea incendiũ ipsum facit intermissionem. Nam & sitis inexpugnabilis, & refrigerationis cupiditas, & bilis syncerae uomitus, uomituq; peracto quies (quæ omnia signa sunt caloris exuberantis) comitanĩ exquisitã tertianã.

Tertiana quomodo ab ardente continua differat.

Febribus etiã ex ingenti ardore cõtinuis, solet rigor superuenire, easq; soluere.

Rigor solet febres ardentes soluere.

Præterea acre calidumq; medicamentũ ulceri admotũ, primo dolorem, mox horrorem, ac demum rigorem inducit.

Acria ulceri admota, rigorẽ inferunt.

Inflammationi etiam in abscessum conuersæ, rigorem horroremq; necessario accidere nouimus.

Rigor accedit inflammationi in abscessum conuersæ.

Ad hæc, res auditu uisuq; formidabilis, interdum horrorem, rigoremq; inducit. Ex qui-

Formidabilia inducunt horrorem, rigoremq;.

Rigoris causa.

bus utique liquet, non frigori duntaxat rigorẽ tribuendum esse, cùm ab alijs causis, & præcipuè ab acri & calido humore delato per sensibilia corpora, interdum proficiscatur. Cæterũ neque frigidum humorẽ, neque acrem, ad rigoris generationem simpliciter excellere, sed propriũ modũ ipsorũ utrique necessariò inesse oportet. Modus autem fuerit aut copiæ mensura, aut humoris qualitas, aut aliquis corporis locus, in quo illum aggregari conuenіat. In quiete quoque, motuque, atque ipsius motionis modo, haud parua differentia oboritur. Vbi igitur flaua bilis non per uasa, sed per carnes mouetur, manifeste gignitur rigor. Hoc namque solo febres ex ingenti ardore à tertianis differũt, quòd illæ quidem in uasis bilem cõtineant, hæ autem, extra uasa diffusam per sensibilia corpora. Per quæ quidem dum bilis fertur, acredine sua tristitiã inferens, dolorẽ excitat. In hoc autẽ duo quædam eueniunt, nempe ut sanguis cõtrahatur in profunditatem corporis, ob idque exteriores partes refrigerentur, & ut illæ eædem corporis partes quæ à bile punguntur, impellant ipsam facultate expultrice, donec ab omnibus profligata partibus, per sudorem aut uomitum, aut deiectionẽ exterminetur. Hoc etiam ijs qui non*concoxerunt, aut malis succis repleti sunt, aut in sole æstiuo, uel balneo diu sunt immorati, aut seipsos exercuerũt, contingit. Horũ namque aliqui horrore confestim, ac deinde rigore corripiuntur. Verum non solum morbosa causa, sed uehementer mota, si rigor fieri debeat, desideratur. Atque hoc sanè tam frigidæ quàm calidæ causæ est commune, quòd utraque corpus cum dolore cõmoueãt.* Idcirco per quartanas atque tertianas febres, quæ à contrarijs oriantur humoribus, rigor tamen inuadit. Etenim ut atra bilis est frigida, sic flaua calida existit. Cæterum nõ solum ex atra aut flaua bile, sed ex pituita ultra modum frigida (quam uitream appellauit Praxagoras) rigor fieri consueuit, idque in mulieribus magis, & quæ in ocio uitam traducũt, quibus rigor tamen uehemens non est, & quiescentibus, nulloque modo motis corporibus, ipse etiã conquiescit. Ijs autem qui simili affectu correpti sunt, in principio quidem medicamentũ diatrion piperecon propino, subinde uerò nostrũ ex calaminthа, deindeque ex succo Cyrenaico, castoreoque cõpositum, quod quartanæ exacerbationibus maximè confert, præsertim quando ingentis rigoris impetu ægri afficiuntur. Porrò qui quartanis correpti sunt febribus, usque ad ossa sibi penetrare rigorẽ affirmant & talem, qualis per immensa frigora, dum iter facerent, eis accidebat. In rigore autem qui tertianis, partim modo ab ingenti ardore ortas comitatur, quasi ab acutis tenuibusque acubus se perpungi fatentur. Nunc uerò de conuulsione nonnihil dicamus. Voluntarij omnes motus, per musculos absoluuntur. Vbi igitur musculi in propria retrahuntur capita, ad ea singulæ partes, quibus natura infixi sunt, retrahuntur, cõuelluntur que. Verũ si passio aliqua suborіatur, quæ in tensionẽ ipsos adducat, tunc sequitur motus similis quidem naturali, inuoluntarius tamen, atque hæc passio cõuulsio appellatur. Nam tendi cõtra aliquem musculũ in propriũ principium, secumque illam corporis partem, cui est insertus, reuellere, bene ualentibus conuulsisque cõmune proficiſcio est. At si inuitò id agatur, præter naturæ ordinẽ dispositis, minimeque sanis contingit. Tenduntur autem nerui, perinde ac citharарum chordæ, interdum quidem plurimo humore imbuti, interdum à causis exiccantibus arefacti. Euenire etiam potest, aliquam corporis partem aut ob inflammationem, aut aliqua alia de causa, uehementer affectam, neruos sibi uicinos una secum reuellere. Porrò in febribus ab ingenti ardore contractis, conuulsiones accidunt, ob solam siccitatẽ insignẽ uniuersi neruosi generis: in plenitudine autem, ob principij neruorum inflammationẽ. Cæterùm cùm corporis partes anterius tenduntur, symptoma dicitur emprosthotonos: cùm uerò posterius, opisthotonos:* at cùm in utrũque latus ex æquo inclinant, tetanus. Igitur conuulsiones à siccitate ortas, minime curandas susceperis. Nam qui ijs sunt affecti, citissime intereunt. Quæ uerò uel ab humorum copia, uel ab inflammatione trahunt ortum, ijs, si plenitudinem uacues, aut inflammationi cõmodis remedijs succurras, mederi poteris.

Rigor fit ubi flaua bilis fertur per membra sensibilia.

Ardentes febres quomodo à tertianis differant.

Frigoris extrema per recessiones unde accidat.

Rigor fit à causa non quiescente, sed mota.

Pituita uitrea inducit interdũ rigorem.

Rigentium ex frigido humore, curatio.

Quartanis ex acerbationibus medicamen ex succo Cyrenaico & castoreo auxiliatur.

Tertianus rigor qualis.

Motus uoluntarij à musculis fiunt.

Conuulsio quid.

Emprosthotonos. *Opisthotonos.* *Tetanus.* *Conuulsio a siccitate non curatur.*

GALENI PERGAMENI
de morborum temporibus lib.

QVod in animalibus ætas, idem tempus in morbis significat. Etenim quemadmodũ ipsi nos genituram gorẽ usque augescimus, inde iam contabescere incipientes, ad extremam usque corruptionem declinamus, si omnes ætates pertransituri simus: ita singuli morbi à prima ipsorum constitutione ad statum usque increscunt, donec pro augmẽti prioris portione decrescentes, in totũ dissoluãtur. Hoc tamen discrimen interest, quòd animalibus quidem, cùm sint corpora, propriũ generationis tempus præscriptũ est, quo omnes ad uitam necessariæ partes figurantur, formanturque: morborũ autem, cùm sint accidentia corporũ, nullũ huiuscemodi tempus est præfinitũ, sed à prima statim generatione augescunt. Figurationẽ itaque generationemque, proprietas corporũ postulat: accidentia autem ipsorum, cùm nullam figurationẽ desiderent, statim ubi genita sunt, ad incrementũ festinant. Siquidem phlegmone (exempli gratia) cùm primũ incepit esse, huiusmodi speciem habere uidetur, qualem habebit ubi erit maxima: sola autem magnitudine differt.* Porrò pars phlegmone obsessa, calidior seipsa euadit, cũ tremore maiori, item dolore & tensione. Sed hæc parua primo adhuc sunt: inde autem ad magnitudinem quandam nõ omnibus æqualem increscunt.* Postea uerò aut discutitur remedijs tumor ipse præter naturã, simulque illius dolor atque calor resoluitur, aut certè in pus conuertitur. Tempus itaque nullũ inflammationis generationi singulariter proprium tribuitur, ab eo, quod augmenti est, diuersum. Febris etiam (qui calor præter naturam est) propriũ distinctumque generationis tempus nõ habet. Sed ubi corpus primũ calidius quam antea febrili calore fieri cœperit, inde aliud atque aliud tẽpus affectionis incrementũ excipit, usque ad per-

Temporis morborum quid significent.

Tempus generationis animalium quod distinctum.

Morborum nullum certum generationis tempus.

Phlegmones declinatio.

Febris quid.

ad perfectum uigorem, quem in singulis rebus summã esse magnitudinẽ intelligimus. At uerò principium specie quadam ab incremento post ipsum, diuersum esse demonstrare conabimur. Etenim initiũ uniuscuiusq; morbi esse censuerũt ueteres, non primũ illum simplicemq; insultum duntaxat, sed temporis longitudinem latitudinemq; notatu dignam ipsi tribuerunt. Post principium ipsum, collocarunt ascensum dein, statũ ab hoc, declinationem. Ex quibus sane temporibus circuitus morborũ constant. Ipsorum autẽ circuituum nonnulli describuntur horis uigintiquatuor, quotidianiq; uocantur: alij quadragintaocto, hoc est, duabus diebus & noctibus, uocanturq; tertiani. Alios (quos appellant quartanos) septuaginta duarum horarũ tempus describit. At hi circuitus omnes, aliquando ad integritatem perueniunt, ut in quotidiana, tertiana, & quartana febri: interdum ad declinationẽ solum, uel propius ad integritatem, uel longius ab illa, accedent. Igitur in auspicijs tertianæ febris (quam exempli gratia propono) horror medio cris oritur. Dein cum maiori horrore extrema omnia refrigerauĩ. Postea uerò & rigore & frigore concutiuntur plurimæ corporis partes. Quo tempore pulsus durior, minorq; q̃ prius, redditur, necnon in contractione uelocior. Præterea quies post contractionẽ ferè maior contingit: post dilatationem, eodem cum illa modo: sæpe priori æqualis, etsi aliquando inæqualis. Atque hæc sane* in quibusdam tertianis, curriculo duarum horarum æquinoctialiũ solẽt sæpe cõtingere: in alijs autem longiori uel breuiori interuallo. Inde pulsus maior simul & celerior, densiorq; fieri incipiens, sensim singulis cõmemoratis increscit: statimq; ægri calidiores quam antea redduntur. In summa, inæqualitas quæpiam nõ mediocris in corpore per hoc tempus exuperat. Atque hoc sane est secundum tempus a primo illo, in quo ex priori statu fuit uniuersum corpus refrigeratum, pulsusq; in contrariam constitutionem mutatus. Vbi uero febris ad integritatẽ desinit, tũc pulsus ad naturalem statum reuertitur, si qua fides habẽda est sensibus. Primũ itaq; tempus totius periodi est, quo corpus cum prædictis mutationibus pulsus inalserit. Aliud ab hoc secundum est, quod pulsum & calorem in contraria murat, donec tota corporis moles æquabiliter concalescat. Post hoc tertium, quo calor etiamnum augescit, pulsibus magnitudine, celeritate & frequentia ei respondentibus. Quarta constitutio post tres cõmemoratas conspicitur, omnibus iam dictis æqualem sibi magnitudinem pro sensus nostri iudicio seruantib. Ad hæc quinta alia, cum iam calor manifestò decrescit: halitus autem per cutem excernitur, pulsusq; ad naturalem habitum redit, rejiciens omnia, quæ præter naturam in magnitudine, celeritate, frequentia, duritieq; cõquisierat. Hoc tempore plurimis ipsorũ sudor oritur. Post hoc autem, intermissionis, siue interualli tempus succedit. Igitur primũ tempus integritati cohærens, quod frigoris sensum præbet, principiũ uocetur. Secundum uerò, quod frigus paulatim deponit, tempus inæqualitatis dicatur. Ab hoc tertium, æqualis incrementi. At quartũ post hoc, consistentiæ. Quintum imminutionis. Sextum deniq; integritatis. Quòd igitur sex hæ temporũ differentiæ in tertianarum aliarumq; intermittentiũ febrium circuitibus repetantur, id sensu uel imperita multitudo iudicat. Nihil tamen obstat & alium quodammodo febris circuitũ in duas, sed maiores partes diuidere: unam, primæ accessionis à primo insultu ad extremum usq; remissionẽ: alterã, quæ in declinationis & insultus secũdæ accessionis medio consistit. Quod igitur ab Hippocrate dictum est, in accessionibus abstinendũ esse, pro accessione intelligendũ existimo tempus à primo insultu, usq; ad ipsam declinationem. Porrò clarioris doctrinæ gratia, omne id quod accessionem sequitur, remissionẽ uocabimus, quãuis in intermittentibus febribus, remissio ipsa ablatio etiam dici meretur. Diuisimus itaq; febres desinentes ad integritatẽ, quotidianam, tertianã, quartanã: quarum singulæ sex distincta sortiunt tempora. At uerò quæ nõ intermittunt integrè, in quinq; tantũ soluuntur, ab eis immunũ sola integritate remota. Quarum sane nonnullæ quotidie accessionem habent: quædam tertio quoq; die. Quæ uerò quarto habent, non frequenter, sed raro euenire uidẽtur, utpote quæ magna ex parte ad integritatem desinant. Ad hæc, febrium quotidianarũ, tertianarũ, & quartanarũ, quæ ad integritatẽ nõ desinunt, duplex species est. Quædam namq; magnitudinem, celeritatem, frequentiam, atq; duritiem pulsus deponunt: quædam autem reliqua tria ad naturalem statum deducunt at cõseruant celeritatem, hæ magis, illæ minus. Verum in quibus febribus citra sensibilem systolen, accessionis insultus accidit, tria tempora in unum recidere est necessarium, totumq; id usq; ad statum fieri incrementũ. Nam ubi nõ adfuit conspicua systole, ibi nec inæqualitas adesse potuit. Statum uerò nunq̃ defuisse memini: sed semper sensibili æqualitate in omnibus febribus aliquandiu permansisse. Insultũ etiam millies sine dictis conspexi symptomatis. Quibus febribus nullus circuitus adest, ut ijs quas synochas uocant: nec accessio quædam omnino est, neq; prædictæ partes. Attamen hæ quoq; secundũ diuersa tempora totius morbi particulas obtinẽt, alijs modis innotescentes, q̃ per accessionũ tempora. Sed nunc tantùm de febrium circuitibus, ijsq; nõ complicatis, sed simplicibus, nobis habetur sermo. Aduerte autẽ, aliud esse misceri, aliud inter se complicari. Semitertiana quippe, ex miscella & temperamento quotidianæ & tertianæ febris oritur. Potest tamen ipsi semitertianæ copulari alia simplex febris, uel tertiana, uel quotidiana. At huiusmodi uarietas minimè ad hunc librum pertinet. Cæterũ cognitis singularum febrium temporibus, facilè complicatarũ tempora cognoscemus. Igitur de simplicibus dictũ abunde cum sit, de cõmistis deinceps disseram: in quibus interdũ horrificus insultus quidã cõtingit, omnes principij peculiares notas habens, præter rigorem: quis interdum & huius quandam imaginẽ repræsentans. Siquidem uehemẽs horror, uel aliquod rigoris initiũ, uel paruus rigor uideri potest. At exactũ rigorẽ, qualis in ter-

Margin notes:

Initium morbi.

Statu. Declinatio.

Circuitus quotidiani. Circuitus tertiani. Circuitus quartani.

Tertianæ febris descriptio.

Febrium non intermittentiũ reperiri tempora quinq;.

Continuarum febrium se reuertentiũ species. Quartanæ non intermittentes raro inueniuntur.

Synochis febrib. nullum circuitũ adesse ac proinde neq; accessionem.

Mistionem febrium differre à complicatiõe earundem.

Semitertiana ex quibus cõstet.

Rigor vehemens non adest miscellaneis febribus

tianis quartanisque est, febris miscellanea, cuiusmodi semitertiana existit, non recipit. Vbi igitur signa quædam secundi temporis, febris hæc præmonstrat, nimirum rursus alterius inuasionis horrificum efficit, quod nonnulli repetitionem appellant. Aliquando hoc secundò molitur, quibusdam tertio facit. Deinde uix æquabiliter simplex redditur, adusque statum increscens. Hæc febris ad integritatem nunquam desinit. Nam permultum temporis usque ad uigorem habet, declinationemque sine perspiratu sensibili: tantum abest, ut integre cum sudore soluatur. Quemadmodum igitur a primo insultu accessio ad uigorem usque, multo tempore peruenit, sic a uigore paulatim minuitur. ideoque postridie altera accessio aduenit, horrifica quidem illa, sed quæ non item cum priori repetitiones habeat. Porro hæc accessio ad uigorem etiam longo tempore ascendit, nec exiguo inclinat. atque ob hoc ipsum tertio die, eadem quæ primo accessio inuadit. postea rursus quarto, similis ei quæ secundo habita est, idque perpetuo ordine. Hanc igitur febrem, quæ maximè inualescit Romæ, uoco semitertianam. Sunt & aliæ differentiæ particulares febrium, multique alii circuitum modi, differentiis particularibus uariantes, quos ex industria omitto, ceu nihil conferentes ad præsentem commentationem. Atque hactenus de particularibus morborum temporibus.

Semitertianæ febris accessionum quam integrè desunt.

Semitertianam febrem inualescere maxime Romæ.

GALENI PERGAMENI
de totius morbi temporibus liber vnus.

Totius morbi tempora quatuor

Totius etiam morbi tempora, similiter ac animantium ætates, consideramus. Quorum unum quidem & * primum, generationi ipsorum tribuitur, incremento secundum, tertium uigori, quartum denique declinationi, si ægri salui futuri sint. Nam si uel in ascensu, uel in uigore decesserint, liquet talium morbum non omnia tempora pertransisse. Ridiculum autem fuerit, primum tempus primæ accessionis, totius morbi principium existimare: cum unumquodque principium morbi ad præsidia ferenda, utiles præbeat indicationes. Ad id principium respiciens Hippocrates, ait: Incipientibus morbis, si quid mouendum uidetur, moue: consistentibus uero, præstat conquiescere. Præterea non minus absurdum fuerit, morbis qui intra diem soluuntur septimum, & iis qui prorogantur in annum, æquale principium tribuere. Ostendimus autem primo libro de Crisibus, totius morbi principium, ipsius cruditatem existere. Porro inflammationis principium, totum illud tempus existit, quo sanguinea substantia pars affecta repletur. Cum uero influxus cessauerit, & quod in particula continetur, putrescere inceperit, calor quidam ob putredinem nascitur, & fusio magis propter calorem unde etiam spiritus generatur, atque ob hæc ambo, particula magis quam antea distenditur, etiam si nihil influat. Hoc igitur secundum tempus, est inflammationis augmentum. At cum humor in pus iam uertitur, maximi tunc dolores partem ipsam corripiunt. Nam in pus generatione dolores, febrisque magis quam prius, infestant. Vocatur autem hoc tempus ægritudinis uigor. Quod si humor in pus mutetur, uel digeratur, minor in tumore ciet atque tensionem efficiet: huiusmodique est declinationis principium. Sic itaque in inflammatione tempora diuiduntur: nec secus in febri, quæ ab illa fuerit orta. At quæ ab humore extra inflammationem ortum, molestantium humorum cruditatem pro initio habet. Hi ubi concoqui incipiunt, initium finitur, atque ascensus siue incrementum aduentat. Vbi uero maxima concoctio perfecta, uigor adest. Quam declinatio è uestigio sequitur, dum symptomatum magnitudo, & humorum copia est repressa: restat autem humorum modicum, adhuc concoctionem desiderans. Vlcerum quoque eadem habentur tempora. Primum namque sanies aquosæ, incoctæ & tenues ab ipsis defluunt. Dein pauciores atque crassiores. Postea iam pus tenue. Postremò minus quidem copia, sed crassius, & albidum magis redditur: quemadmodum apparet etiam in pleuritide & lippitudine. Quæ enim illis morborum solutorum existit, qui non hæc quatuor percurrat tempora. Non tamen ex quodam alio quam cruditatis & concoctionis indiciis, quæ ex excrementis deprehenduntur, cognitio ipsorum constat. Etenim fluxionum quæ ex cerebro per palatum & nares fiunt, non secus quam lippitudinis, initium quidem est, cum aquei, tenuesque, necnon copiosi & acres, qui fluunt humores apparent: nam extremam hæc cruditatem significant. At concoctionem portendit, crassior & minus acris, mordensque humor descendens. Iam uero quemadmodum in ætatibus, non ipsum uigorem modo, sed omnia quatuor tempora latitudinem habere comperimus: sic etiam partem unam accessionum, ac totius morbi uniuersa tempora, latitudinem momentaneam sortiuntur. Vigor itaque tum accessionis, tum totius morbi, sensibili tempore absoluitur. Igitur unicuique morbo proprium quoddam tempus generationis existit, interim sensui manifestum, interim minime. Post quod rursus augmenti tempus aduenit, * nec id usque manifestum in omnibus. * Post hæc uigoris sequitur tempus, omnino sensibile. Quod si salus futura sit, declinationis etiam tempus sequetur, & hoc sensui subiectum, cum minimum amplam latitudinem habeat. At uero morborum qui non soluuntur, duplex ratio est. Nonnulli enim ipsorum præparationem habent, ubi ex se te illam absolutam sint consequuti: alii ex eorum natura sunt, qui soluuntur id quod eis in uigore perniciem accidit. * Hoc autem contingit tripliciter. Nam aut propter ægrotantium imbecillitatem, uel propter propriam uehementiam, uel propter utranque, prius pereunt, quam soluantur. In uniuersum autem, nemo seruari potest, ubi natura superiorem morbum nec petit, ubi illam morbus prostrauerit. Igitur morbi singuli ex sua quidem natura magnitudinem quandam possident, quæ uel superior est, ut eas opprimat uel uiribus ægrium imbecillior, ut ab eis superetur, omnibus probe euenientibus. Proinde cum superiores fuerit, homo prorsus morietur. At morbi tempora nunc partim simili

Principium morbi ad præsidia ferenda utiles præbet indicationes

Principium morbi totius, est eius cruditas. Inflammationis quatuor tempora describuntur

simili modo cum prædictis sumunt, partim dissimili. Siquidem initium similiter in morbi generatione constituitur. Ascensus autẽ, haud in concoctionis, sicuti in iis qui superstites sunt futuri, sed in cruditatis signis, letalibusq; consistit. Ergo bene colorata urina, & mediocriter crassa, omnium optima existit, quantũ ad colorẽ & consistentiam pertinet. Conueniet autem præterea, uel eneorema, uel nebulam, uel hypostasin salubrem adesse, utcunq; morbi natura postulauerit. At cruda urina est illa, quæ nec suspensum quicquam, nec subsidens, nec nebulã habet imo quæ nec crassitiem aliquam, nec pallorem assumpsit, sed alba est, & consistentia tenuis, aquæ speciem referens. Quòd si aut nubecula, aut eneorema, aut hypostasis nigricare uideañ, talis urina est letalis quemadmodũ si quædã similia furfuri, uel lamis, in ea uideantur Iam uerò si aut fœtida sit, aut pinguitudinẽ oleaceam in se contineat, mortem minatur. Hæc igitur sunt urinæ, magni morbi notæ. Magnũ etiam esse morbum cognosces, si sputum pleuritide & peripneumonia laborantibus, uel nigrum, uel * fuluum uehementer, uel spumans, uel impense fœtidum fuerit uel nihil omnino expuatur idq; ingenti dolore, uel spirandi difficultate hominẽ affligente Respõdent his & alij morbi, qui iecur, uentriculumq; exercent, eodem letalium signorũ genere cõprehensi. Vnde in huiusmodi morbis uigorem similiter cum eo qui salubrium est, determinare nõ licet. Nam illic maximæ accessiones statum definiũt: hîc uerò nõ licet maximas accessiones similiter determinare, cum morbus quidem ipse à principio incoctus persistat uerũ intellectũ maximũ capere oportet Porrò in inflammatione quæ terminatur, puris generatio, uigoris terminus est: in ea uerò quæ nõ finiet, homo etiã in eius ascensu mori potest Cæterũ uires ualidissimæ usq; ad extremam phlegmones magnitudinẽ sufficere possunt quę magnitudo extrema, uel in gangrænam, uel in putredinẽ terminatur Iam uero uno eodemq; tempore duobus tribúsue morbis homo infestari potest. quorũ alius iam inclinat, alius principij tempus adhuc, uel augmenti primordia occupat tertius plurimũ auctus est. Deinde hominẽ mori contingit, non propter inclinantem, uel nunc incipientem, sed ob uehementer auctum. Qua de causa, tria facultatũ nostrũ corpus regentium principia, summe considerabis, quonam statu sint prædita. Dico autẽ hæc, cerebrum, cor & hepar. Deinde alias quoq; uniuersas particulas, ex singulis principijs ortas, nempe neruos, uenas, arterias ad hæc illas, quæ naturã quidem propriã habent, sed ab omnibus principijs reguntur. Nam ex hac speculatione, primum, siue unus, siue plures, in homine morbi sint, inuenies. Proximũ est, cuiusq; propria tempora ad præsidiorũ inuentionẽ necessaria inspicere. Etenim circa initium & fines, omnia imbecilliora sunt in uigore fortiora quæ hæc intercedunt, medio consistunt ordine. Igitur in uigore, quod mitigandi uim possidet, in curatione præpollere debet in principio & fine, quod uehementiam habet. At media tempora, pro summorum proportione capiantur. Neq; enim quam

Vrina optima qualis. *Vrina cruda.* *Vrina letalis.* *Sputum letale.*

quis uictus rationem instituet, inuenire poterit, neq; unq̃ nutrire, sine certa temporũ distinctione. Etenim si uigoris tempori, etiam sine alimenti exhibitione sufficere possit æger, optimũ sane fuerit, donec morbus inclinet, à cibo abstinere. Si uerò sufficere citra cibum nõ possit, protinus ab initio in quolibet tempore, quod alimentum admittit, alendus est. Atque hoc remissionis est tempus. Voco remissionẽ modò, secundam partem totius circuitus in duo uniuersa diuisi, nempe accessionem & remissionem.

Victus & diætæ rationis instituitur iuxta ipsius morbi tempora.

GALENI PERGAMENI de locis affectis lib. I.

Pro differentia partiũ humani corporis, uariari affectuũ curationem cõtingit. Partes igitur quæ in superficie corporis sitæ sunt, una cum affectibus quibus uexantur, facile sensibus deprehenduntur. At quæ in imo corpore delitescunt, exercitatæ cogitationis uirum desiderant, cum in partium actione & usu, tum uel maximè in arte secandi corpora, quæ nimirum nos docet accuratissimè proprietatem essentiæ uniuscuiusq; partis.* Si igitur inter tussiendum, bronchium aliquod expuatur (est enim id natura cartilagineum) maximo sane ulcere affligi pulmonem existimemus. Nam tametsi aspera arteria similibus sit ex bronchijs cõpacta, tam grandis tamen exulceratio, sine præmatura morte in illa gigni nõ poterit. Nec uerò tantũ ex proprietate essentiæ, sed ex magnitudine etiã excrementi electi, affectus locus discernitur. vt, si unà cũ tussi excernatur aliqua portio uasis grandiuscula (quod aliquando contigit) tunc certe credendum est illam educi à pulmone. Quãdoquidem uenæ quæ in asperam arteriam disseminantur, minutissimę sunt, & capillorũ instar. Similiter si per dysenteriam tunicam aliquam corpulentiorem aluus aliquando reddiderit, non abre conijcies ulcere crassiora intestina torqueri. Necnõ ex rebus naturaliter in particulis quibusdam contentis, creberrimè sedes affecta cognoscitur. vt, si urina per uulnus reddatur, uesicam. sin uerò stercus, intestinorũ aliquod: at si cibus, uentriculum liquet esse conuulneratum. Similiter etiam si uulnerato thorace, spiritus per uulnus effletur, indicat membranam cingentem costas, solutam esse. Præterea sanguis eiectus saliendo, arteriam esse uulneratam denunciat. Qui quidem arteriarum sanguis, eo qui à uenis effluit, calidior, tenuior atq; flauior apparet. Ex adhærentibus etiam rebus, affectæ sedis notæ petuntur, cùm nimirum & ipsæ etiam essentiæ proprietatem obtineant. Huius generis est ramentũ quod quidem ostendit illius partis ulcus, à qua reijcitur. Nam si id cum lotio excernaś, urinæ meatuũ: si tussiendo, spiritalium instrumentorũ: si per uomitum, gulæ aut uentriculi: si cum alui excrementis, intestinorum ulcerationẽ significat. Est præterea & alius diiudicãdi modus sumptus à rebus alicubi cõtentis præter naturã vt, si in uesica aut renib. cõnecaś lapis, in thorace pus aut denique aliquis humor molestus in animalis corpore, illic genitus, uel aduentiens extrinsecus. Fingamus igitur

Curatio affectuũ variatur, pro differentia affectarum particularum. *Ars secandi corpora, docet nos proprietatem essentiæ uniuscuiusq; partis. Essentiæ proprietas.* *Magnitudo excrementi substantiæ.* *Res naturaliter in particulis quibusdam contenta.* *Sanguis arteriarum qualis.* *Res adhærentes.* *Res contentæ præter naturã.*

(gratia exempli) aliquẽ tribus diebus non reddidisse urinã. Ad hęc, euidẽs quidã tumor circa pubem emineat, euidentẽ repletionem uesicę indicans. In primis eñ cõsiderandũ est, num resolutę excretricis potẽtiæ nomine id accidat, an ob obstructũ urinariũ meatũ: nam utrunq; potest accidere. Prius tamẽ reuocare in memoriã oportet, musculũ qui claudit collũ uesicæ, ab actiõe quiescere, dum fungit uesica suo munere. Cuius quidem musculi actio, paret uoluntatis imperio. At uesica ipsa, utpote naturaliter agens, minimé uoluntati obsecũdat. Inest etenim illi, quẽadmodũ cæteris ferè omnib. partibus, facultas quædã expultrix, qua utitur, dum cõnstatim ab excernẽtis. Quæ sanè excernendi uis, si aliquando fuerit affecta, fieri potest ut supprimatur urina. Proinde si hominẽ sic figuraueris, ut decliuis sit colli uesicæ positus, ac manibus pubis tumorẽ presseris, tandem reddetur lotium. Quód si sic faciendo nihil omnino promoueris, nõ resolutã eam uim, sed urinæ fistulam constipatã esse, suspicari oportet. Quippe musculus ei circundatus, si resoluatur, nõ cohibiti, sed præter uoluntatẽ emissi lotij, est causa. Trifariam autẽ cõtingit obstrui collum uesicæ. Aut enim corpus ipsius in tantũ tumorẽ attollitur, ut meatus inde occupetur: aut aliquid ei præter naturam, ut caruncula uel callus, innascitur: aut denuq; á re quapiã adueniente, meatus ipse obstruitur. Porró corpus eius ad magnitudinẽ insignem attollit, si uel inflammatione, uel scirrho, uel abscessu, uel alio quouis tumore fuerit affectum. In meatu caro quidem oritur, si præcessit ulcus. Obstruitur meatus, uel á lapide, uel grumo, uel pure, uel crasso lentoq; humore: quę omnia distinguere oportet, ex præsentibus præteritisq; accidentibus. Sit igitur aliquis puer, qui perpetuó pudendũ scalpat. Eius autẽ urina sit aquæ similis, in qua sabulosa quædam subsideant: deinde ueró repente supprimatur urina: nunquid optima ratione conieceris, hunc lapidem incidisse in collum uesicę? Itaq; supino collocato puero, ut crura reliquo corpore sint sublimiora, multifariã ipsum cõcuties: sic enim feceris, ut lapis á meatu recedat. Quibus peractis, iubeat puer urinã conetur reddere. Quód si profluxerit, notitiam causæ, ac simul curationis modum te inuenisse, ne dubitaueris. Sin autem nihilominus supprimat urina, tunc demissa ænea fistula, simul lapidem á uesicæ collo repelles, & euocabis urinã. At nulla lapidis nota præcedente, retentũ lotium, si sanguis simul cum urina profluxerit, argumentũ est grumũ aliquẽ extitisse ipsius obstructionis causam. Quanq; fieri potest, ut ob ulcus uesicæ, citra sanguinis profusionem, paulatim grumus concrescat. Potest etiã cõtingere, ut sanguis ex renibus per ureteras in uesicam defluens, grumũ efficiat. Ad hæc igitur omnia, sicuti etiã ubi pus, uel aliquis lentus humor meatũ urinæ obstruxit, haud inutilis est ænea fistula immissa. Sic etiam ubi ob carũculam ab ulcere innatam, uesicæ ceruicem obstructam esse putamus, & ex præcedentibus ulceris notis, & ex eo quód immissa ænea fistula urina uacuatur, id intelligere possumus. Quippe demissa fistula, dolorem mouet in ea meatus parte, ubi ulcus esse conijcimus: fractaq; sub fistula carne, sequuntur cum urinæ excretione, & cruor & carnis fragmenta. In omnibus igitur his artificiosa coniectura nobis perq; utilis est, ut quę inter exactam notitiam, & omnimodam ignorantiam, media quodammodo existimet. Cæterũ cuiuslibet partis usus, magnificè ad affectorũ locorum cognitionẽ conducit. Etenim actio, motus partium factiuus est: at usus, omnibus inest, uel nihil etiam agentibus. Fit itaq; excretionis urinæ actio, á compressione uesicæ, opitulantibus etiã abdominis musculis, ubi urinam admodum exiguam continet, aut uesica ipsa est infirma. Reliquæ autẽ partes omnes, ad actionẽ sunt utiles. Porró si uesica minimé in tumorẽ extensa, urina reddi nõ possit, necessum est uel ureteras, uel renes obstructos esse. Quapropter hic rursus intueri oportet, num anteq; supprimeretur urina, aut lapidis, aut inflammationis, aut alterius cuiuspiam mali accidentia præcesserint. Neq; interim negligenda est uniuersi corporis dispositio: ut possimus planè discernere, num in ipsis renibus, á lapide, uel crassis humoribus, fuerit obstructio oborta, an in uocatis ureteris. Cùm igitur singulę actiones corporis, peculiaria sortiantur organa, quibus obeuntur, sanè actionẽ lædi est necesse, instrumento efficiente ipsam, quomodolibet læso. Verũ interdum facilè affectus productus soluitur, ita ut simulatq; opifex causa semota fuerit, prorsus ipse conquiescat. Interdum ueró usqueadeo pertinaciter hæret, ut permaneat diutissime, etiam ablata causa. Accidit autẽ nonnunq, ut efficiens causa pertransiens, nõ firmum faciat affectum: ueluti cùm suffusione simulata oculi imaginantĩ, collecto in ore uentriculi aliquo tenui excremento, unde uapores sublati ad oculos, similes imagines mouẽt, quales per suffusiones cernuntĩ. Oportet siquidem oculos participes fieri eius dispositionis, quæ infestat uentriculum, si uidendo debeant hallucinari. Itaque necessium est oriri semper ab instrumẽto actionis oblæsa. Deinde autem inuestigare, quisnam sit ipsius noxæ modus: num uidelicet dispositio ipsa sit permanens, an adhuc in generatione cõsistens, nec uiata perseuerare. Quod si nũc quoq; fiat, utrum causa quæ effectum producit, contineatur in ipsa parte, an per ipsam transeat, inuestigandum. Etenim ab elacto immodicè humore, quem crystalloidem uocant, perseuerans erit oblæsio, & essentiæ ipsius proprius affectus. Si ueró crassus humor in pupilla consistens, essentia quidem nondum * est læsa, uerùm accidentis causa in oculo ipso consistit. Tunc autem per ipsum transire dicitur, cùm euaporans humor in uentriculo continetur. Non autem necesse est ad hoc, ut pars aliqua esse affecta dicatĩ, in essentia ipsius permanentẽ esse dispositionẽ. Nam ubi uehementis dolor aliquod intestinum infestat, sit mani in una quapiã parte dolore, ut quasi perforari uideatur, quo pacto quis uel nequaq; intestinum affici dixerit, uel in eo affectum nõ consistere? Cùius huiuscemodi dolores interdum excreto quodam humore cum eo, uel temporis momento soluantur. Is igitur humor uitreus, causa illius doloris extitit. Id siquidem quo tangente afficimur,

Vrina suppressa quę sint consideranda.

Musculus uesicæ collum constringens agit uoluntaté.

Vesica non paret uolũtatis imperio.

Vrinã suppressam ob resolutã uim excernendi quomodo expellere oporteat.

Obstruitur collum uesicæ trifariam.

Lapidis incumbentis collo uesicæ curatio.

Aenea fistula ad quid utilis.

Carunculæ collo uesicæ innatæ argumenta.

Coniectura ...

Vrinæ ... actio ...

Affectus ...

Oculus ...

Humor ...

afficimur, & quo separato quiescit affectus, causam esse, omnibus in confesso est. At uero ipse affectus, nonnunquam à causa aliqua oritur sed ita oritur, ut sublata causa effectrice, haudquaquam permanentem habeat dispositionem. Interdum autem partim iam factus est, partim etiamnum fit. Sæpenumero etiam si fieri desinat, utpote ablata causa, perseuerans tamen permanet dispositio. Velut in dysenteria, cuius affectus, mordax humor existit causa utpote qui ab initio extergat, abradatque, ac dein temporis tractu ulceret intestinum. Quod si antequam produxerit ulcus, * perfluere is humor desinat, affectus ipse nondum dysenteria uocabitur. Sin uerò ulcus iam intestinum exerceat, etiamsi humor finiat, non ob id finitur affectus. Hoc autem summopere uenit considerandum, omnem morbum protinus ab initio, ubi primum corpus ipsum limites temperaturæ, quæ sanitati debetur, excesserit, eandem sibiipsi naturam atque essentiam sortiri, nec differre, nisi magnitudine, etiam absoluto & maximo. Siquidem res similares, cum nullam figuram naturalem desiderent, protinus ab initio eadem essentia constant. Dissimilares uerò, & quibus uaria est forma, ut domus, essentiam generatione posteriorem habere poterunt. Quum itaque causa agunt in corpus, ipsa species affectus ab initio est eadem, tamen ob exiguitate non planè cernitur: sicuti neque in saxo concauitas, quam unica stilla produxit. Cæterum id genus affectus exiguos, separatis efficientibus causis, thecò à natura uincuntur. Illi quippe duntaxat externo egent auxilio, quos ob magnitudinem uincere natura non potest. Igitur ubi primum mordax humor aliquod intestinum erosserit, quis id quod iam factum est, nondum apertè uideat, nihilominus dispositio ipsa sub dysenteriæ specie comprehenditur. Sit autem hoc initium ad inueniendas affectas sedes, nullam actionem lædi, nisi pars quæ illam efficit, afficiatur. Verum ut affectio & actio diuersæ sunt uoces, ita diuersus quoque earum est usus. Id siquidem agere dicitur, quod ex seipso motum obtinet. Affici uerò, quod motum habet ab alio. Cum itaque duo sint motus genera, alterationis & lationis: ubi ad permanentem dispositionem alteratio peruenerit, fueritque dispositio præter naturam, morbus uocatur: quis per abusionem nonnulli eam dispositionem affectum nominent. Distinguenda tamen est interim propria & primaria affectio, ab ea quæ per consensum accidit. Vt autem recta propriaque nominum appellatione utar, affici quidem caput, quando condoletur uentriculo: ægrotare uerò, cum proprio morbo laborat. Similiter uentriculum affici quidem dicemus, ubi à uitiosis molestatur humoribus: ægrotare uerò, aut per intemperiem propriam, aut cum inflammationem, uel ulcus, uel abscessum habet præter naturam. Porrò corruptionis ciborum tres primæ ac ueluti generalissimæ sunt differentiæ. Vna quidem per proprios uentriculi morbos, altera à uitiosis humoribus in ipso collectis, tertia ab alimentorum qualitate inducitur. Licet itaque, uitiosam edi coctionem, uentriculo non primaria, sed secundaria ratione affecto, minimeque circa actionem propriam hallucinante: quemadmodum ubi uitiosi cibi & corruptioni obnoxii ingeruntur. Si igitur quispiam fumosum ructum emittat, igneo quodam calore uentriculum eius esse dicemus præditum. Ac deinde uiribus distinguendo inuestigabimus, utrum ab intemperie corporis ipsius uentriculi, is calor oriatur: aut à flaua bile, eaque uel in ipsius spacio contenta, aut in tunicas ita, ut uix abstergi possit, demissa. At ne hic quidem cessabimus. Nam rursus quærere oportet, an iecinore male suo officio fungente, huiusmodi humor accumuletur: an is ex uniuerso destillat corpore: an etiam in ipsomet gignatur uentriculo. Ergo si in uentriculo cibi in fumosam qualitatem mutentur, idque non ex sua ipsorum natura, causam calidam: si uerò acescant, eam frigidam esse est necesse. Vt discernas autem, num intemperies aliqua, an uitiosus quispiam humor uentriculi corpus infestet, offerre oportet cibos qui suapte natura quàm maxime corruptionis modo aduersentur: ut panem aut chondrum illis, qui in fumum transmutare cibum consueuerunt: mel autem his, qui a cibo acidum saporem percipiunt. Dein considerare excrementa, tum ea quæ uomuntur, tum quæ deijciuntur per aluum: num humor aliquis cum illis quidem biliosus & calidus, cum his uero pituitosus ac frigidus excernatur: an nullo uacuato humore, ipsa exiguam quandam mutationem obtineant. Quippe ubi* citra humoris affluxum igneo calore uentriculus infestatur, panem aut chondrum absque humore uidebis deijci, perquam exigua in ipsis facta transmutatione. * Quòd si humor quoque prauus in ipso uentre consistens corrumpat cibos, uidentur ij, ubi deiecti fuerint, in huiusmodi humore submersi, & ab ipsius actione manifestius alterati. Id quod à uomitione etiam clarius discernitur, si laborans sit procliuis ad uomitum. Nam cogere eum qui nequeat uomere, absurdum est. Atque hæc ita deprehenduntur, si in spacio uentriculi noxius contineatur humor. Si uerò in tunicis sit imbibitus, ut ad calidum nausea quædam inanis (hoc est, citra uomitum) sitisque uehemens consequitur, ita à frigido ciborum cupiditas excitatur. Porrò calida dispositio, ubicunque fuerit, semper refrigeranda est. At quousque, aut quo modo, aut qua materia refrigerare conueniat, locus affectus commonstrat. Iam uero ijs qui acidum ructum edunt, auxiliatur medicamen diatrion pepereon, aut aliud simile ex aqua uel uino epotum. Alijs autem qui nidorosum, tum absynthium, tum hiera picra est ex usu. Quo quidem medicamine (hiera uidelicet, quæ ex aloe constat) in potu exhibito, quosdam olim colicos persanaui, quibus mordacium humorum defluxus in intestinum, conciliauerat affectionem. Cæterum intestinorum proximæ uentriculo partes, exhibitis tum cibis, tum potibus: quæ uerò non ita multum à sede distant, clysmis promptius curantur. Fingamus rursus per uentrem deijci excrementa quædam, aliquando quidem ramenta, aliquando cruentum aliquid, simulque aliquando hæc ambo: tunc sanè intestinum ulcere affectum esse, dubitauerit nemo. At uerò utrum in exilibus intestinis, an crassis, ipsum ulcus consistat, id ex rasura, & exitus tempore, & ex mistione cum stercore, distinguere oportet. Siquidem intimarum partium ulcera, nullas omnino ulcerum habent notas aliud excre

Ructus si fumosus significet ignem calorem uentriculi.

Acescere in uentriculo cibos ob causam frigidam.

Ructu edito fumoso uel acido, quid agendum, considerandumque, ad uitium causam persuftigandam.

Vomere nemo cogendus est, nisi sit ad uomendum procliuis.

Nausea inanis indicat calidum succum imbibitum uentriculi tunicis.

Cupiditas ciborum unde excitetur.

Locus affectus quid indicet.

Diatrion pepereon ructui acido confert.

Hiera picra quibus conducat affectibus.

Intestina suprema cibo & potu, infima propius clysmis curari.

Vlcus obsideat ne tenuia intestina an crassa, quomodo dignoscendum.

mentis admistis: earum uero partium, quæ pau lo altius sunt sitæ, ulcera, mistas quidem cum stercore notas habent, sed id leniter duntaxat. Quemadmodum si multò sint sublimiores, uehementior erit mistura. Præcipuè uero in supremis intestinis ulceris notæ stercori accurate miscentur. Potest ex uno quandoque indicio simul & locus & dispositio deprehendi, aut locus una cum causa. Cæterum locorum notæ, & ab actione læsa, & excrementis, & positu, & doloris proprietate, & propriis accidentibus desumuntur. Affectuum uerò, & ab excrementorum specie, & loci natura, & doloris proprietate, & propriis accidentibus. Actio itaque læsa, affectam partem indicare potest, hoc modo. Si enim accidens aliquod in ea contendi officium euenerit, oculum affici constat. Excrementorum species partem affectam indicat, uel quod sint ex essentia illius, uel quod ab ea contineantur. Positus etiam affectam partem demonstrat. Duris quippe in dextra præcordiorum parte tumor, non lienis, sed iecoris affecti est nota: in sinistra autem, non hepatis, sed splenis affectum indicat. Ad hæc, si membrana fœtum continuum uomendo fuerit reiectum, aut gulæ, aut uentriculi si tussiendo, gutturis, aut asperæ arteriæ si excreando, sanguinis: si cum urina, eius fistulæ, si à sede, alicuius intestinorum: si per mulieris pudendi, uteri affectum portendit. Singuli etiam dolores, pro positus uarietate, possunt affectam sedem ostendere. Nam si apparentibus per uomitum ulceris notis, in interioribus partibus circa præcordia senserint dolorem, uentriculum: si uerò in posterioribus circa dorsum, gulam exulceratam esse est indicium. Ex propriis accidentibus etiam innotescit affectus locus. Nam ore uentriculi affecto, fastidium infestat. Per hepatis uerò imbecillitatem, excrementa alui, aquæ in qua carnes nuper mactatæ ablutæ fuerint, assimilantur. At in peripneumonicis, maxillæ uidentur rubeæ. Quinetiam propriæ ipsorum affectuum notæ, in excrementis deprehenduntur. siquidem ramentum, ulceris in urina sabulosum cedet, lapidis: cum albæ uero sentinibus excrementis similia, hectorum uesicarum indicia sunt. A locis etiam ipsis, morborum indicia sumuntur, eo quod quibusdam solis morbus aliquis accidit, quibusdam uerò solis nunquam euenire. Quippe soli oculi suffusione laborant. Lapis in uesica & renibus tantum gignitur, atque ut nonnullis placet, etiam in colo. Lumbrici in intestinis gignuntur. Rursus impossibile est, ut cor abscessum sustineat: aut pulmo, aut ligamenta, dolorem. Ab accidentium quoque proprietate affectuum iudicia oriuntur. Nam quibusdam per tibiticos morbos, magnis tibiæ inuadunt. Intempestiuus horror cum febre, inflammationis ad suppurationem transeuntis indicium est. Lingua nigricans ardentem febrem portendit. Pauca tamen earum affectuum sunt notæ, quæ non simul affectam sedem ostendant. Cæterum ut actionum noxæ affectam duntaxat particulam, sic differentiæ earum, ipsius affectum declarant. Largum sola sunt affectuum propria signa, quæ per accidens ipsos sequuntur. Porro cum ob uapores uel etiam humores ipsos ascendentes ad cerebrum, mens læditur, nemo sane dixerit cerebrum tunc thoracis primogenio affectu. quanquam omnis affectu careret,

Locorum notæ unde sumantur.

Actio læsa partem affectam indicat.

Excrementorum species partem affectam indicat.

Positus indicat partem læsam.

Dolores singuli affectam possunt partem ostendere.

Accidentia propria indicant locum affectum.

Peripneumonicis uidentur maxillæ rubeæ.

Affectuum notæ unde deprehendantur.

[illegible] in quibus gignantur partibus.

Abscessum cor sustinere non potest.

Dolorem nec pulmo nec ligamentum patitur.

Horror intempestiuus cum febre suppurationem inflammationis indicat.

Affectuum propria signa quæ sint.

Affici per consensum quando dicatur cerebrum.

ipsum haudquaquam defendi potest. Quare dicendum est, illud per consensum, siue consortii lege affici: hoc est, ab altera parte talem affectionem recipere. Sunt præterea nonnullæ actiones, quæ idoneæ indigentes materia, ipsam ab aliis partibus præparatam accipiunt. Quare de eiusmodi optima ratione contingit, nulla existente in actionis cuiuspiam propriis instrumentis noxa, actionem ipsam perire, delectu scilicet eius materiæ, ex qua fieri 10 conuenit, ueluti in uoce accidit, cuius quidem materia efflatio existit. *Hæc autem fit contracto thorace ab interiorcostalibus musculis. His igitur nihil agentibus, animal uocem amittit, & quidem nullo interdum in propriis uocis particulis apparente affectu. Sunt enim hæ partes, tres cartilagines à tribus rimoræ musculis, in quos inseruntur nerui demissi a cerebro. Est præterea in gutture lingula, siue epiglottis, maxime proprium uocis ipsius instrumentum. Etenim cecidit quidam ab alto, ita 20 ut dorsum multum affligeretur. Is tertio die exiguam admodum uocem emisit. Quarto deinde die omnino obmutuit: resolutaque simul fuerunt & crura, manibus prorsus illæsis. Sed nec spirationem amisit, nec difficulter spirabat. Nam cum tota sub ceruice spinalis esset resoluta, accidit thoraci, ut & septum transuersum, & musculi superni, numero quidem sex, mouerentur. Quippe neruis è spinali medulla, quæ in ceruice est, in ipsos descendunt. At neruis musculorum intercostalium, qui 30 ex illa tum inseruntur, omnes affecti erant. Vbi igitur sedata fuit spinæ inflammatio, à septimo die uox restituta est tantum, & crurum motionis facultatem, antea interceptam, recuperarunt. Huiusmodi ergo uox è spectem, magis proprie per consensum euenire dixeris, quibus ab humoribus in uentriculo contentis, exhalantibusque, caput dolore tentatur. Præterea, ut ad oculorum facultas quædam, id est aciei substantia, sane descendere ob phlegmonem prohibitam sit ad oculos, cum essentia, 40 ubi obstructi fuerint uisorii meatus. Ad gutturem autem, qui materiam per uenam per illam spiritus motu resolutionum, sufficiens tamen ipsius quantitas in spirando redit. Qui uero ob intercostalium musculorum perforationem obmutuit, is totam uocis materiam amisit. Porro quemadmodum nimia resolutione ob inflammationem spinæ, ita etiam in gutture, nonnullis his recurrentibus neruis (quos ipse inueni) aut incisis, aut laqueo interceptis. Atque idem est modus quo læduntur gutturis musculi, siue recurrentes nerui, siue qui iuxta arterias sunt, incisi. Verumque enim animalis facultas sit ablatum, siue qua mouent, nemo potest pro uoluntatis imperio. Incisis præterea musculis qui epiglottidem mouent, animal etiam eadem mutum. At laqueus collo circundatus non solum reddit animal mutum, sed etiam suffocat, ipsum respirationem premendo. Aspera autem arteria, si dissecetur, uoce quidem uacat, sed animal non perimit respirationem. Anginæ uerò, cum sint internarum gutturis partium inflammatio, strangulatio ni proportione respondens, respirationem tollere potest, ipsius meatum obstruendo. Ideirco uocalis instrumenti maxime proprius affectus est. Qui uerò ex affecti loci notitia ipse curationem inuenerim, ex hoc exemplo perdisces. Occurrit mihi olim

Vocem [illegible] [illegible] [illegible]

Nerui recurrentes [illegible]

Nerui [illegible] [illegible]

Angina [illegible]

olim quidam, cui sensus trium digitorũ manus, iam triginta diebus perierat, prorsus illæsa motione: nec iuuabatur quicq̃ a medicamentis ipsi manui admotis. Cùm igitur intellexissem ex illo, cùm proficisceretur Romam, se decidisse a uehiculo, ac initium dorsi tunc sibi cõtusum fuisse, nec multò pòst accidisse digitorũ affectũ: cõieci inde,* in primo statim exortu nerui post septimam uertebram, partẽ aliquam ob ictum fuisse inflammatam, eamq; iam induruisse in scirrhũ. Quippe neruorũ qui a ceruice prodeunt, ultima pars* humilior, quæ descendit per cubitũ, in cutem minorũ digitorũ disseminatur, ac præterea per mediȷ digiti mediã partem dispergitur. Quam ob rem illi spinæ parti, * quæ affectæ particulæ principiũ in se continebat, congruenti medicamento cùm succurrissem, digitis suũ sensum restitui, cum maxima spectantium omniũ admiratione. Quo autem modo sensus digitorũ perierit, motu prorsus illæso, iam audies. Sentire enim, ueluti quiddam pati est: moueri autem, ceu quoddam est agere. Quamobrem ut quis moueatur, opus est robore: at ut sentiat, uel minima facultas est satis. Ob idq; necessum est, ut sensu ipso deperdito, simul exoluatur & motus, ubi per unum eundemq; neruum ambæ perficiuntur actiones. Porrò omnis uoluntarius motus, ad musculorũ officium pertinet. Quippe nullus neruorũ per se, siue musculo, ullam huiusmodi in animantis particulis actionẽ efficere poßit. Cæterũ ad partes mouẽdas musculi ipsi aliquando quidem* immediate perueniunt: aliquando uerò per medios tendones: quales sunt illi qui mouent digitos. Si igitur affici musculorũ neruos contingat, digitorum motus peribit: si uerò eos qui ad cutem pertingũt, tangendi sensus corrumpitur. At ubi tota resoluũtur membra, cùm uidelicet cõmune principium est læsum, simul & motus & sensus pereunt. Ac nunc locum primarió affectum, ex læsorum neruorum multitudine duntaxat inuenire poteris. Accidit autẽ interdum, ut dextra tantùm pars ipsius spinæ afficiatur, altera omnino illæsa: aut e contrario, ut illa manente integra, sinistra affectũ sustineat: atq; hac ratione nonnunq; tota pars sinistra resoluit, dextera illæsa manente, nonnunq; cõtra, dextra pars duntaxat & afficitur & resoluitur. Vbi uerò non affecta spina, tantũ unus neruí processus est læsus, eas duntaxat partes resolutio occupat, in quas ille neruus est distributus. Itaq; si spina fuerit affecta, aut aliquod neruorũ principiũ, cõuertẽd illuc tota medendi ratio est: alioqui frustra circa resoluta membra occupaberis. Iam uerò ob frigus immoderatũ, interdũ sedis musculus resolui solet quàm maximè, siue sederit quis super lapidẽ frigidũ, siue in aqua frigida supra modũ fuerit uersatus. Quã sane resolutionẽ sequitur inuoluntaria excrementorũ deiectio. Qui igitur in anatome exercitatus fuerit, accurateq; præcedentia & præsentia accidentia nouit, ac sic ad curandorum morborũ experientiam methodo & ratione peruenerit, is inueniet & locum affectũ, & ipsam dispositionẽ. Vt autem affecti musculi, uoluntarias sic uesica, necnon intestina oblæsa, naturales actiones lædere possunt: eò quòd ipsis cõtractis excernantur ea quæ cõtinent. Ac differunt certe plurimũ naturalia ab animalibus instrumentis: quòd naturalibus quidem, cognata actionis uis insit: animalibus uerò instrumentis a principio, ueluti lumẽ a sole, ipsa defluat. Quamobrem solis partibus quæ & sentiendi & mouendi uim habẽt, accidit, ut ipsis interdũ haudquaq̃ affectis, nihilominus eorum actio exoluatur: id quod naturalibus instrumẽtis minime solet accidere. Quoties enim horũ actio læditur, semper ipsa primò afficiuntur. Cæterũ animalibus instrumentis omnibus,* naturalis quoq; dispensatio adest, cùm nimirum & arteriarũ & uenarũ adminiculo indigeãt, ad essentiã propriam seruandã. Proinde alterari a uicinis, ipsis ut naturalibus alterationem uerò sentire, ut animatis euenit.

Instrumẽtis naturalibus cognata actionis uis inest.
Instrumẽtis animalibus, ueluti lumen a sole, à principio facultas defluit.

GALENI PERGAMENI
de locis affectis lib. II.

CAPVT I.

TRes sunt exercitationis modi circa affectorum locorũ notitiam. Quorum unus circa singulas corporis partes, alter circa causas & dispositiones, tertius circa differentiam accidentium uersatur. Igitur à locis sumitur modus, ubi dicimus: Affecto cerebro huiuscemodi accidentia sequuntur. A dispositionibus & causis sumptus, exsistit talis, ut si diximus: Inflammationis seorsum, aut refrigerationis, huiuscemodi sunt accidentia. Ab accidentibus, ut cùm dicimus: Hoc doloris genus hasce dispositiões, aut hosce locos portendit.

Exercitationis circa affectorum locorũ notitiam, tres modi.

CAPVT II.

Hallucinatur autẽ Archigenes, ubi dolorem stupidum neruis tantũ euenire ait. Quippe stupor a frigida dispositione oritur, nõ neruorum duntaxat, sed etiam uenarũ, arteriarum, carnis, membranarũ, tunicarũ, & cutis. Quod si ob id quod hæc omnia per neruos sensum habent, ad neruos illam dispositionem refert, cur non reliquas omnes doloris differentias, proprias esse neruorũ ait? Etenim dolor, tristis est sensus: quẽadmodum ipsa uoluptas, blandus. Quòd si rem accuratius inspexeris, haudquaq; doloris species dicendus est* stupidus dolor: sicuti neq; species ulceris inflammatũ ulcus: sed utriusq; duarũ dispositionũ concursus adest. Etenim stupor refrigeratio est, ut iis quidem corporibus ita dispositis & sensus & motus difficultatẽ inducat: quẽadmodum cõpleta refrigeratio, & sensum & motum omnino tollit. Quod autẽ stupor dispositionis, nõ doloris aut sensus sit nomen, Hippocrates docet, ubi ait: Stupor enim mediocris dolorem soluere potest. Porrò cõstrictas uehemẽter particulas, atq; eos qui torpedinẽ animal dum adhuc uiuit, tetigerint, infestare solet etiã stupor. At quibus membrũ aliquod stupidum fuerit, ij quicquid tetigerint, obscuro & hebeti sensu percipiunt, neq; moueri possunt. Si uerò moueri cogantur, dolent. Cæterũ citra hoc quòd moueri tentẽt, affectũ ipsum stuporis haud obscurè persentiũt, sed tunc minime dolent. Stupor itaq; nõ particulæ cuiuspiã proprius affectus est, sed dispositio, quæ accidere quidem omnibus potest partibus, ab iis tamen duntaxat manifestè senti-

Archigenis opinio refellitur.
Stupor a frigida oritur dispositione.
Dolor, tristis est sensus.
Voluptas est blandus sensus.
Refrigeratio cõpleta sensum & motum tollit.
Stupor mediocris, dolorem soluere potest.
Stupor quos infestare solet.
Stupor accidere omnibus partibus potest.

ri, quæ & suos affectus percipere, & moueri pro uoluntatis imperio sunt natę. Iam uerò ex carne

Caro per se reperitur nunquã. Musculi compositio.

(quæ nusquã sola ac per se reperi) ligamentisq; & tendonibus per ipsam disseminatis, musculorum essentia cõstat: quæ ut permanere posset, uenis indigebat, arterijsq;. Verùm circa dolorẽ pulsare, ad solas arterias pertinet, animali etiamnũ recte ualente.

Pulsus doloriscus quando sentiatur.

Vbi uerò ingens inflãmatio est oborta, uel erysipelas, uel abscessus, arteriarũ pulsus cum dolore sentitur: cùm per bonam ualetudinẽ, nec cum dolore, nec sine dolore ipsum discerneremus. Etenim duabus præcipuè occasionibus uehemens dolor particulis inflãmatis infertur: *nempe cùm mouentur, & cùm a re quapiam premũtur.

Dolor inflãmatis musculis unde accidat.

Proinde in inflammato musculo, duplici nomine, ob dilatatas arterias, dolorem percipimus: & quòd moueantur illæ, & cõprimantur ab adiacente carne, atq; ipsam similiter cõprimant. Quin etiã sine musculo, arteria inflammatoriũ affectum sustinens, ipsa per se cum dolore pulsat. Quòd si aliquãdo per id genus affectus, stupidus esse pulsus ipsi ægro uideatur, tunc scilicet, dispositionẽ in musculis uel neruis ita cõsistere, ut ad resolutionẽ tendãt.

Stupor est dispositio media inter resolutionem & integram ualetudinem.

Nam dispositio stuporis, media est inter resolutionẽ & integrã ualetudinẽ. Cęterũ neq; in peripneumonia, neq; in laterali morbo pulsatilis potest dolor contingere: idq; ob partium naturã.

Pulsatilis dolor nec in peripneumoniis, neque in pleuritide sentitur.

Pulmo caret sensu.

Pleuritis quid.

Pulmo siquidem, sensum nõ habet: morbus uerò lateralis, membranæ cingentis costas affectus est. *Cuius quidẽ pars illa quæ costis adhæret, necessariò cõprimitur: *quæ uerò inter costas est collocata, comprimi nequaq; potest, sed inflammationis duntaxat ratione dolet. Siquidem in eo spatio arteriæ constituunt, per musculos intercostales dispersæ, idq; altius, quàm membranã cingentẽ costis attingunt. At inflãmatis interdum intercostalibus musculis, dilatatio arteriarũ dolorem necessariò infert. Proinde æger pro magnitudine inflãmationis, sentiet in parte inflammata ipsum dolorẽ pulsatilem. Igitur pulsatilis dolor (qui uehementes partiũ sensibiliũ inflammationes sequitur) arterias ipsas primario affectu molestat per continuum autẽ cæteras partes sensibiles, eo quod a uicinorũ contactu premantur.

Pulsatilis dolor quas inflammationes sequatur, & quibus nõ accidat partibus.

At neq; in hepate, neq; in renibus unquam huiuscemodi pulsatio percipitur: quoniã nullus per totũ corpus ipsorum, sicuti nec per pulmonẽ, neruus disseminatur. Quia uerò membrana quæ eorũ uiscerũ quodlibet ambit, & per quam dispergitur neruus, sensu prædita est: ob id nonnunquam in ipsis grauitatis sensus percipitur, ubi tumor aliquis præter naturam illa infestauerit. Etenim membranæ, cutis, adeoq; cùm his partibus nulla uiscera insunt, ubi inflammatæ sunt, nõ pulsatili, sed extensiuo dolore cruciantur.

Extensiuo dolore quæ afficiantur partes.

Doloris species primæ sunt duæ.

In uniuersum autẽ, primæ doloris species sunt duæ: una quidem, dum subitò temperies mutatur: altera, dum cõtinuitas soluitur. Siquidem pars intenta, aut cõpressa, aut contusa, aut uulnerata, dolet ob continui diuortiũ. Cæterùm nõ eandem doloris speciem excitant mordax humor & plurimus: ille quippe rodendo, hic uerò tendendo dolorem infert. Quantã autẽ uim habeat intemperantia ad inducendum dolorem, ex ijs licet plane perpendere, qui uehe-

Intemperies dolores infert.

menter refrigerati, ad ignem manus affatim calfacere tentant. Quippe intolerabilem sentiunt dolorem, præcipueq; iuxta unguium radices. Similiter etiã per dolores uocatos colicos, ubi frigidissimus aliquis humor (qualis ille est quẽ uitreum Praxagoras nominat) in quopiam intestino crassiori est impactus, adeò torquẽtur ægri, ut uidere sibi circa ureterũ regionem terebro perforari: id quod olim mihi etiam cõtigit: cæterũ iniecto oleo rutaceo, cùm id paulò post conarer excernere, excreui humorem uitro fuso persimilem. Sunt & alij dolores, per quos palus infixus uidetur, qui & ipsi corpus affectũ crassum esse significãt. Differũt autẽ inter se, aut multitudine, aut crassitudine, aut rei dolorẽ faciẽtis potentia, siue ea humor fuerit, siue spiritus flatulentus. Siquidem paucus plurimo, & tenuis crasso, & permanens moto, ac denique minus refrigerans, eo qui uehementissimã refrigerandi uim obtinet, minorem solet excitare dolorem. Igitur siue clauo transfixus esse, siue terebro perforari locus uideatur, is dolor ad crassum intestinũ est referendus. Atqui huiuscemodi dolores, ab eo quo lapis impactus est, discerni nõ possunt, nisi quis accidentia quæ postea cõsequunt, expectauerit. Vtriusq; tamen doloris sunt cõmunia præsidia, & quidẽ calorifica in primis, siue ea extrinsecus adhibeãtur, siue ea iniciantur. Deinde, nisi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamentorũ quæ dolorẽ obtundere possunt, aliquod adhibendũ est cuiusmodi existit, quod a Philone institutum. Verũ si lapis dolorẽ excitauerit, ipse interdum solus, interdũ uerò cum cruore excernĩ, in urinisq; subsidet sabulosa quædã. At si in colo affectus cõsistit, nihil horũ uidetur: sed protinus inflatio quædam & extentio, & flatus complures, & tormina, & excrementa flatibus plena cernunẽ. Ea autẽ licet discernere, si & super aquã natent, & bubulo stercori similentur. Quin etiã cibi tum cupiditas, tum concoctio, deterior euadit, & prætensus, & præcedens, & quæ sequẽ. Ventriculum namq; illic affici accidit, ut qui parti primario affectæ cõtinenter adhæreat. Insuper colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit cruditas, & spiritus flatulẽtus, & uomitus, & nausea, quæ multo tempore manus permanet, & in præcordijs mordacitas, & fastidiũ, & indigentia plurima. Igitur id genus dolores uehementissimi, consistere in crassis intestinis putantur. Qui uerò mitiores sunt, ex duobus alterũ necessariũ est: aut quòd in his ipsis sunt, sed a leuiori causa orti: aut quòd in tenuibus intestinis consistant. Porrò qui mordaces dolores sunt, ij a mordaci humore intestinũ erodẽte fiũt. Vnde dysenteriam semper huiusmodi dolores præcedũt, utpote per quã intestina ulcerent. Cæterũ dysenteriam, qua uelut fæculentũ sanguinẽ excernut abundantiam, iecinoris affectũ censet esse symptoma. Ea uerò per quã syncerus multusq; sanguis excernitũ, plerumq; uniuersum corpus euacuat, haud secus q̃ hæmorrhoides, aut muliebre profluuiũ. Vt uero ad dolorũ differentias reuertar, punctorius dolor potissimũ circa membranis cõsistit. Quãobrem lateralis dolor, punctorius esse creditũ. Iam uerò hæmodia, siue dentiũ stupor,

stupor, solis dentibus & gingiuis accidere solet, ubi quispiam & austeros & acidos cibos ingesserit. Cæterùm complura alia dolorũ genera sunt ab Archigene prodita, sed quæ prorius intelligi nequeant: qui sanè uir, ita omniũ affectuũ proprietates descripsit, ac si omnes ipse fuisset perpessus quod non uerisimile est. Prætera ubi ait, hemicraneas sphacelodes circunscribi, hoc est, submoueri à dissectione uasorũ, minimè declarat quidnã sphacelos esset. de cuius uocis significato uarij uariè opinant. Dein dolorẽ pulsatorium & turgidum inferri ab arterijs cõtendit, ubi ipsæ per hemicraneas sphacelodes primogenia affectione laborãt. Est autẽ turgidus dolor, qui à parte primario affecta, uelut a radice incipiens, celeriter in partes adiacentes transfertur. Id quod nõ solũ in hemicrania, sed in cephalæa etiã solet accidere. Sed neq; illud etiã est uerũ, affectos neruos protinus intorqueri, induarique. cùm reperiant nõnulli affectus, per quos laxiores euadunt nerui, quemadmodũ per atrophiã conspicuum est. In inflammationibus autem & tumoribus præter naturam, manifeste intenduntur nerui. Cæterùm inflammatis partibus, præter tensionẽ accidit ut rubescant, renitantur, intumescant & doleant. Aduerte tamen interim, propter actionis læsionẽ, esse singularũ partium proprium symptoma. Porrò conuulsiones neruorum, Hippocratis testimonio, & à plenitudine, & ab inanitione oriuntur, cùm nimirum nerui per eas dispositiones immodicè tẽdi possint quemadmodũ chordæ in cithara, quæ à contrarijs aeris statibus, siue humidus fuerit ille, ut rigare ipsas impierè q; possit, siue uehementer aridus, ad ultimã tensionem perueniunt. Quamobrem citharistæ, ubi instrumenta post usum reponunt, solent chordas ipsas laxare. At quod Archigenes dixit, profundos esse dolores neruorũ: id ab accidentibus quæ plurimis neruorum eueniunt, est sumptum. Etenim cùm uenæ quidem semper priores in superficie consistant: deinde post eas arteriæ, quibus tandẽ nerui subduntur: id circo laborãtes tensionẽ in imo sentiũt. Quinetiã multi tendones (quæ corpora sunt neruosa) nõ profundos, sed in superficie dolores habent, si quando ipsos sic quoq; tendi contigerit ut sunt illi qui extendunt digitos. Minimè autẽ neruis accidere potest affixus dolor, ut falsò profitetur Archigenes, cùm magna ex parte dolores ipsorum ad infernas superna sq; extendãtur partes. Iam uerò membranarũ dolores in latitudinem protenduntur, uidenturq; esse æquales, quòd uniuersum illarũ corpus æquale existat. Semper tamen ubi intenta particula sensu acutiori est prædita, ibi uehemẽtior infestat dolor. Ad hæc pleuriticorũ nõnulli iugulũ dolent, porrecta in hũc locum succingente costas membrana. Aliquãdo ad præcordia descẽdit dolor, percepto ipsius sensu in septo transuerso, utpote qđ necessariò mouetur, cùm pleuritici respirãt, idq; magis quàm cæteræ ipsius thoracis partes. Vbi enim uelut radix doloris consistit in latere, tum laborãtes, musculis qui illic sunt, respirare pigritant. ac proinde soli septo transuerso respirationis munus cõmittit natura quemadmodũ in bene ualẽtibus, qui leni, ac minimè uiolenta utunt respiratione. Igitur cùm in internis partibus lateris inflãmmatio aliqua oritur, septum transuersum intentum impensius dolet. Cùm uerò in supernis, tunc iugulum potius dolor infestat. Vbi ingens in hepate inflammatio oritur, aut ubi ipsum est induratũ, dolor qui tunc iugulum in dextra parte infestat, cauæ uenæ magis, quàm membranarũ tensionem sequitur. Quòd autem membranarũ quæ ossibus adiacent, dolores profundi sint, & ueluti dolentium ossiũ quandã imaginẽ referant, haud quidem mirãdum est. Proprius autẽ arteriæ uenæq; dolor, extensę secundum longitudinẽ corporis, uelut chordæ cuiusdam speciem refert, nullam grauitatẽ inducens. Porrò ulcerosus dolor non solùm ad cutem, sed ad imas quoq; partes, ut ossa, extenditur. Pruriginosus autẽ ad solam pertinet superficiem. nõ tamen primariò, pro ratione ipsius propria, sed per accidens, * quòd nimirũ cutis omnes sibi subiectas partes spissitudine superet. Horum ergo dolorũ uterq; propriæ dispositionis est accidens. Fiunt autẽ ob quosdam humores acres tantumq; ipsi inter se, quantũ dispositiones à quibus oriuntur, dissident. Verũ quia crebrò dispositio pruriginosa, ulcerosam antecedit, necnon soluta quiescenteq; ulcerosa in pruriginosam fieri trãsmutatio assolet, inde est quòd de ipsis scripserit indistinctè atq; confuse Archigenes. Qui quidem ubi etiam ait, *pungentẽ dolorem in profundo esse, perperàm hallucinatur. quandoquidem ad membranas is, non ad imas partes propriè pertinere uidet. Similiter ubi infixum dolorem uocat, cùm sinus accesserit, sermo illius absurditate nõ caret. Quippe sinus cauitas quædam est, cùm partium antea cõiunctarum, altera distat ab altera. Vbi igitur fluxione impletur, ita ut adiacentes partes tendant, tunc tensiuum dolorem sentiunt laborantes, nõ quidem longo spacio porrectum, sed proprijs finibus circunscriptum. Præterea dum ait, hepatis dolorẽ inhærentẽ, hoc est, eodem in loco permanentem, existere, an nõ etiam ueris cõtraria profert? Siquidem hepatis dolor, si quispiam alius, uicina corpora ad consensum perducit. Nam & ad iugulum usq; porrigitur, & spirandi difficultatem creberrimè infert atq; interdũ tussim quoque, & dysenteriam excitat nec rarò nothas costas infestat. Porrò inter uehementer respirandũ nonnunquã grauitatẽ in dextra præcordiorũ parte sentimus. Cæterùm sine febre euenit, aut obstructione, aut dura dispositione hepar laborare coniecito. Nam ubi inflammatione infestatur, tunc febrim adesse est necesse.

Sphacelos. *Dolor turgidus.* *Nerui in quibusdam laxantur affectibus, & in quibusdam tenduntur.* *Actionis læsio est singularis partis symptoma.* *Conuulsiones oriuntur a plenitudine et ab inanitione.* *Citharistæ cur chordas instrumentorum laxent.* *Nerui subduntur arterijs et uenis.* *Tendines sunt neruosa corpora.* *Dolor membranarum latus & æqualis.* *Pleuriticorum nonnulli iugulum dolent.* *Dolor ab inflammato hepate.* *Dolor membranarum ambientium ossa.* *Dolor arteriæ et uenæ.* *Dolor ulcerosus & pruriginosus.* *Cutis superat omnes subiectas sibi partes spissitudine.* *Dolor pungens.* *Sinus quid.* *Dolor tensiuus quando accidat.* *Dolor hepatis uicina corpora in cõsensum adducit.* *Hepatis inflammationi necessariò adest febris.*

CAPVT III.

Igitur ad inueniendas affectas sedes, in primis quærere oportet, an singulorũ locorũ, quomodocunq; afficiantur, propria signa inueniri possint an pro affectuũ ratione alteranturt. Deinde, utrum singulorum affectuum propria sint signa an circa quamlibet partem uarientur. Postea uerò expedit, loci simul & affectus memores, signa ipsa perstringere. Veluti si ita acciderit, ut pulmo inflãmatione laboret, tanta spirandi difficultas orieẽ, tantaq; angustia, ut suffocari laborantes uideant, ac recti sedere conent quæ affe-

Pulmonis inflãmati symptomata.

Orthopnœa.

ctum uocãt orthopnœam. Quinetiam calidam sentiunt *expirationẽ, idq; maxime si erysipelatis particeps ipsa inflãmatio fuerit: quamobrem ubi plurimũ efflant, iuuantur, inspirareq; abundanter frigidum aërem desiderant. Sputũ uerò ipsum modò hoc, modò alio expuunt colore tinctum. Insuper grauitatis cuiusdã thoraci incumbentis sensum sæpenumero ægri percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipsum peruenire, & ad pectus, & ad spinam. Præterea febris acuta ipsis adest. Pulsum uerò habent, qualem in libro de Pulsibus diximus. Similiter ubi membrana costas succingens est inflammata, acuta febris infestat,

Pleuritidis quæ adsint symptomata.

simulq; dolor punctorius, unà cum spirandi difficultate. Magna etiam ex parte sputũ colore infectũ apparet, haud secus q́; in peripneumonia. Igitur utrunq; affectũ, respirandi difficultas necessariò consequitur, eò quòd affecta particula spiritus instrumentũ existat. Oritur autẽ febris, & propter affectũ ipsum (calidus enim affectus est inflammatio) & propter positũ. Nam & pulmo, & succingens costas membrana, prope cor consistunt. Sic etiam tussis ipsis ut spiritalibus conuenit. Sed quòd aliquid expuat, id ab affectu procedit. Quippe iam ostendimus, omnẽ inflammationem ex influente sanguine fieri. Quapropter

Inflãmatio omnis ex affluente fit sanguine.

Sputi pleuriticorum species diuersæ.

si biliosus sanguis fuerit, flauum aut pallidũ erit sputum: si pituitosus, spumans & candidũ. Si melancholicus, aut nigrum aut liuidum. Si nihil horum inferent sanguini, rubrũ. Quinetiã in laterali morbo sæpenumerò magis biliosum: in peripneumonia uerò magis pituitosum sequi sputum consiteum. Quòd autem inflammatarũ thoracis partiũ excrementa, per asperam expurgentur arteriam, in causa certè est, tum positus earũ, tum formatio, ut quæ per solam hanc uiam essluxum sortiantur. At uerò uentriculus duos habet

Thoracis partes inflammatas expurgari per asperam arteriam.

meatus: ac quod in eo uitiosum est, supernatare solet, uomitione q́; eijcitur: quod autẽ in intestinis subsidet, deiectione uacuaĩ: ueluti etiã uesicæq; excremẽta, meiendo excernũtur. Nam quæ redundant in cerebro, per nares præcipuè, nonnunq́; per palatum & aures exterminantur. Sedes

Cerebri excrementa per quas regiones vacuentur.

Sedes affecta unde dignosci possit.

itaq; affectæ dignosci unt & ab accidẽtibus, & ab actione læsa, & ab excrementorũ qualitate, & à tumoribus præter naturam, & à doloribus, & à coloris mutatione, quod sequitur, uel in uniuerso corpore, uel in una quapiam parte, uel duabus, idq; maximè in oculis & lingua: quibus addere potes etiam eam affectionẽ, quæ per consensum affligit. Fit autẽ in hisce omnibus exercitatio, ubi particularia sub eandẽ uiam & rationẽ ducuntur. In primis igitur intueri oportet, num sit actio aliqua læsa, quippe cum ipsa propriũ aliquod instrumentũ affici necesse est. Deinde, ubi actionẽ esse læsam perspexeris, ad modum læsionis accedendo, considera ad quem affectũ propriè pertineat. Postea partẽ affectam expende, num tumore quodam, aut dolore infestetur, & quidem accuratè cuiuslibet horum speciem inuestigando. Fingamus ergo, ut quispiam inter respirandum, in notharũ costarum regione doleat: non pronus hunc esse pleuriticũ suspicari debes, sed in primis quidẽ, an tussiendo aliquid expuat, considerare. Id enim si coloratũ uideris, tunc ægrum

dices esse pleuriticũ. Quòd si tussiendo nihil omnino expuat, fieri potest ut nihilominus pleuriticus sit ille quidem, sed inflammationẽ habeat incoctam adeò & impactã, ut nihil ab ea foras eijci possit. Fieri quoq; potest, ut ob hepatis inflammationẽ dolor in iam dicta sede excitetur. Cæterũm ex differentia pulsus, ex deiectionibus, ex tumore præter naturã, ex grauitate & pondere, ac deniq; ex alijs notis, quæ hepatis inflãmationi sæpe soliti accidere, iecorariũ affectũ a pleuritico licebit nobis discernere. Verũ in huiusmodi dispositionibus, solidum firmumq; discernendi iudiciũ, per omne tempus morbi, a pulsu sumendũ est: deinde tractu temporis, reliqua etiã consideranda. Nam & linguæ, & uniuersi corporis color alteraĩ, ubi hepar uitiatũ est. Sicuti rursus thorace affecto, uel etiã tussis, atq; sputa cernuntur. Distinguendi tamen sunt interim affectus qui primarij dicuntur, ab ijs qui per consensum affligunt. Nam si in pleuritide uel peripneumonia delirium aliquod incidat, existimandum est principem animæ sedem, in qua & scientia, & opinio, & cogitatio consistit, consentire thoraci, atq; ob eam necessitudinem affici: in alijs autem affectibus, ut in lethargo & phrenitide, minimè consentire, sed laborare affectu primario undiq; uerò affici, ubi propriarũ ipsius functionum aliqua oblæsa fuerit. Proprias enim functiones dico, quæ à nulla alia parte ut instrumento, fiunt. Nam renere & uidere animam, & audire, h uidquaq; negandum est: sed uidere oculis, & audire auribus. Atqui ut cogitet, reminiscaĩ, existimet, eligat, neq; oculis, nec lingua, nec alia quapiam parte utitur. Verùm quòd* dux sensus & uoluntarij motus sedem habeat in cerebro quodq; cerebrum contegẽti meningibus, alibi a nobis est declaratũ. Si igitur per solum consensum cerebro affecto, illa pars quæ primitiuo affectu laborat, curata fuerit, prius quã cerebro propria aliqua dispositio eueniat, nullũ in ipso accidens relinquet. Quòd si ex cõsensu permanens aliqua in ipso dispositio remaneat, nõ solùm parti primario affectæ, sed capiti quoq; remedia adhibenda sunt. Quapropter exactè definire, utrũ cerebrũ, an membrana ipsius primitiuè afficiantur, haud exiguam utilitatẽ afferre potest, cùm in utraq; dispositione capiti succurratur eadem medendi ratione. Præcipuè uerò danda opera est, ut morbi essentiã deprehendamus: qua cognita, facilè nobis licebit per contraria curationem moliri. Itaq; nõ tantũ affectum locum, sed causam etiam inferentẽ noxam, cõsiderare oportet: ut, exempli gratia, deliriũ est eius actionis symptoma, quæ à loco mentis compote prodit: similiter sopor stupidus: sed à contrarijs causis oriuntur. Siquidem & uigiliam, & delirium, causa potestate calida efficit. At quotquot somnolenti soporosiq; affectus existunt, omnes à frigida causa proueniũt: id quod ex medicamentorũ natura planè discere licet. Quippe frigida stuporem soporemq;, calida uerò uigilias & uarias motiones inducunt. Tenuis etiam uictus ratio, & uinum meracius, uigilias pariunt, præcipuè si uinum ipsum fuerit suapte natura calidũ, aut etiã antiquum ualde. Etenim calida causa motum excitat,

citat, ob idq́ue uigilias affert: frigus autē ociosum, & ad motiones pigrum reddit animal: qua ratione somnum soporemq́ue conciliat. Igitur qui hæc intelligit, cùm per ardentium febrium uigorem, hominem uideat & uigilare & delirare, deinde inclinante iam febre, & dormire & rectè sapere, in capite nullam propriam esse dispositionē, sed à febris abundanti calore delirium fieri, perpendet. Quippe tunc affectus proprius putandus est, cùm permanere in parte quapiam conspicitur. At ubi pars aliqua simul cum alia sic afficitur, ut irritata quidem una, altera infestetur uehementius, remissa uerò irritatione, quiescat, eam per consensum affici putandum est. Sic etiam cōtingit, ut cùm febrium accessiones inuadere incipiunt, sopore laborantes grauentur: quòd eo tempore cerebrum sit uehementer refrigeratū, alioqui paratissimū, ut noxam eiusmodi subeat, cùm nimirū frigidiori intemperie sit præditum. Gignitur autem sopor, uel ab intemperie frigida, uel à pituita in cerebro exuperante.

GALENI PERGAMENI de locis affectis lib. III.

Igitur ad cognoscendas affectas sedes, curandosq́ue illarum affectus, accurata inquisitione est opus. Cæterùm per artis exercitationem comperi, eam remediorū inuentionem, quæ ex uera demonstratione oritur, in iis quæ rarò contingunt, experientiæ longè præstare. Nam experimenta duntaxat sectantes medici, non ea quæ rarò, sed quæ crebrò accidunt, memoria & imitatione assequuntur. Quocirca dispositionū rarò euenientium, nō solum curationem, sed præuenientes etiam notiones ipsarum, negligunt. Ego uerò semper inuestigare studui, quænam sedes uel afficeretur ipsa, uel alteri consentiret. Cumq́ue eam inuentam esse arbitrarer, tunc ad dispositionem eius inuestigandam, atq́ue ex utrisq́ue, totius curatiui generis indicationē sumendam, ac deniq́ue remediorū qualitatem, quantitatem, idoneamq́ue materiam comparandam, me accinxi: haud neglecta interim, ætatis, naturæ, temporis, regionis, aliorumq́ue id genus omniū contemplatione. Deprehendi autem possunt affectæ sedes ab excrementis, atq́ue ab iis quę affectis partibus adnascuntur, necnon à functionū noxa: quibus connumeratur & color præter naturam, figuraq́ue. Verū ubi nulla indicia pateret alias uia, sola functionis læsio fuit satis, ad inuentionē affectarum particularum.

CAPUT II.

Cùm autem exoletam cuiusdam memoriam restituere conarer, primum quidem apud meipsum inuestigaui, quænam pars esset affecta, cui localia adhiberem præsidia, prius uidelicet uniuersi corporis uacuatione præmissa, quod præceptum est in morbis omnibus obseruandū. Deinde, qua uia & ratione inuenirem singula remediorum. Cæterū affectam sedem eam ipsam existimaui, qua princeps animæ uis cōtinetur. Medicamenta autem ea adhibenda esse, quæ huius sedis dispositioni reluctarentur. Cùm igitur huius inquisitionis gratia cōsuluissem epistolam quandam ad Marsum, ab Archigene scriptam, in qua iubet, depriuata memoria, raso capiti affigi cucurbitulas, nō iniuria sane inconstantiā hominis sum demiratus: quòd nimirum neglecto corde (cui memoriā ipse, ceu opus cogitatiū tribuit) ad caput remedia trāsferret. Nam quid per immortales deos ex affectorū locorū notitia (quā ipse ad medendi rationē admaxime necessariam existere) consequemur utilitatis, nisi ab ipsis ad remediorum inuentionē ducamur? Ad hęc, si affectio quæ oblædit memoriam, existat frigida & sicca, nullū usum adferūt cucurbitulæ admotę, siue ex incisa prius cute, siue integra, administrentur. Siquidem detractio sanguinis, quæ fit, ubi scarificata prius cutis fuerit, ad extremū ducit periculum. At citra ullā scarificationē cucurbitulæ adhibitæ, solius excitandi caloris gratia utiles esse censentur: quippe attrahunt ad sese humorē ex imo, id quod magnopere aridæ dispositioni aduersatur. Porrò rationalem animæ uim in cerebro, irascibilem uerò, in corde: appetitoriā deniq́ue in iecore sitam esse, nemini nō persuasum existimo: id quod uel ex uulgarium sermone indies discere licet. Iratum siquidē aiunt carere cerebro. timido & pusillanimi, cor deesse. Tityo uerò iecur ab aquila erosum, nō solum poetæ, uerum etiam pictores, sculptoresq́ue fingūt. At uerò, quēadmodum si ratio lædatur, sæpenumero contingit lædi memoriā: sic si memoria uitietur, ratio ipsa quodāmodo etiam labefactatur, utpote actionis utriusq́ue noxa procedente ab eadem dispositione: quæ ubi uehementius intendit, simul cum memoria ratio quoq́ue omnino deperditur. Ac talis quidem affectio stultitia uocatur. Sic in lethargo etiā, in omnibusq́ue soporosis affectibus, utræque simul pereūt actiones. Quòd autē affectus ille a frigida intemperie oriatur, quæ animales actiones omnino torpidas reddit, tametsi id uel ex animalib. ipsis, quæ per frigora latēre cogunt, satis liquido cōstat: necnon ex frigidis tum medicamentis, tum cibis. Lactuca quippe graues inducit somnos, si multam quis ipsius quantitatē ingesserit. Verū & capitis grauitates, quæ sine mordaci infestant dolore, somnū soporemq́ue conciliant: quibus apophlegmatismi magnifice opitulari uidentur. Igitur ut capitis ardor uigilias, sic refrigeratio inducit soporem. Item biliosi calidiq́ue morbi, uigilias, deliria, phrenitides: contra pituitosi frigidiq́ue, grauitatē soporemq́ue efficiunt. Nam quod ad uigilias soporesq́ue per morbos pertinet, calida frigidaq́ue intemperies primā sibi facultatem uēdicat: altera uero ab hac, ad humiditatē ariditatemq́ue refertur. Balneæ siquidē, eò quòd madefaciant caput, soporiferæ sunt. Haud secus uini moderata potio, omnesq́ue cibi humectantes. Ex ætatibus etiam, pueritia quidem ob humorē est somnolenta. Senes uerò ob ariditatē, uigiliis uexantur. Omnia igitur hæc argumēto esse possunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturā obtinere secundas partes, frigiditatem uerò priores. Cæterū ut humiditas sola, si abundet, longos profundosq́ue somnos inducat: ita ariditas sola, uigilias. Quod si frigus cū humore intendatur uehementer, soporē stuporemq́ue constituit: sin hoc uero memoriæ nocet, stultitiamq́ue inducit. Cùm itaque non solum in

Archigenis inscitiā miratur Galenus.

Memoria oblæsa a causa frigida & sicca, cucurbitulas admotas non esse ex usu.

Cucurbitulæ sine scarificatione adhibitæ, solius excitandi caloris gratia sunt utiles.

Animæ facultatū singulis quæ sedes tribuantur.

Tityo erosum iecur ab aquila fingunt poetæ.

Ratione læsa, sæpe memoria uitiatur, & conuerso.

Stultitia quid.

Frigida intemperies, animales actiones omnino reddit torpidas.

Lactuca soporē gignit.

Apophlegmatismi quibus affectibus conferāt.

Vigiliasque morbi inferant.

Balneæ cur soporiferæ.

Vinum modice sumptum inducit somnum.

Pueri cur somnolenti.

Senes cur uigiles.

Stultitia unde oriatur.

frigiditate humiditateq́, uerumetiã in ariditate & calore, nõ paruũ secundum magis & minus, discrimen sit, nihil mirũ, si multifariæ inueniantur causæ quæ animales actiones lædere possunt. Impræsentiarum autem, clarioris doctrinæ gratia, rationalis animæ actiones, principales: irrationalis uerò, morales nocentur. Cùm autem bifariam fieri cõtingat intemperies prædictas, duplex quoq; erit utriusq; dispositionis modus: unus quidem, in humidis siccisq́ humoribus: alter in corporibus solidis, si quando in eandem intemperiẽ cum mollibus, solidæ partes inciderint. Præterea quis ipsæ intemperies inter se sint contrariæ, *sit tamen ex ipsis interdum mixtum quoddam temperamentũ, ut in uigilanti sopore, in quo pituitosus biliosusq; humor exuperãt. Ita in calidi frigidiq; cõtrarietate, eosdem quoq; modos inuenire licebit, tum per simplices intemperãtias, tum per cõpositas ex ambabus. Quòd si in solidis corporis partibus mixtã ex cõtrarijs dispositionẽ fieri fateamur, tres sic prodibunt in utraq; cõtrarietate intemperies. Igitur huiusmodi affectus omnes capiti aduenire solent, sed inter se differũt, nõ solùm mistionis uarietate, aut eo quòd magis minusue intendũtur, uerumetiã quia interdum afficiunt ueutriculi cerebri id genus intemperantijs, interdũ uniuersa eius uasa, aut humiditas dispersa per corpus cerebri. Accedit ad hæc quartus quoq; modus, cùm uidelicet ipsummet corpus cerebri intemperatũ redditur.

Actiones principales.
Actiones morales
Vigilans sopor.
Caput quadrupliciter affici.

CAPVT III.

Quorum igitur uel memoria, uel intellectus perijt (intellectus enim amissio, stultitia est) somnos obseruare oportet. Præterea, utrum excernant quippiam, uel ex naribus, uel ab ore, quod à capite defluat: an aridæ huiusmodi partes sint. Quippe ex ijs dispositionẽ ipsam consequi coniectura potermus. Vbi igitur uel perijt, uel grauiter læsa est memoria, frigida est omnino intemperies cerebri, quocirca calfacere ipsum oportet. At uerò exiccare, uel humectare, nõ necessarium est: sed si humiditati copuletur, arefacere: si ariditati, madefacere. Cæterùm si inter has medium obtinet, ipsum est conseruandũ. Interdum uerò ubi principales actiones sunt læsæ, febris quoq; accedit, ut in phrenitide & lethargo. Interdum sine febre adest uitium, ut in mania, & melancholia: id quod modò per cõsensum, modò primaria affectione cerebro laborante, accidit. Eterum ubi proprijs accidentibus exprimũtur huiuscemodi uitia, permanentiaq; sunt, nec alijs præcedentibus superueniunt, primogenia dicũtur esse. Vbi uerò proprijs accidentibus minime limitantur, neq; perpetuò permanent, atq; ad alias affectiones sequuntur, per cõsensum ipsa euenire dicimus. Nec interim hîc ter uos debet, ubi quis lege cõsortij afficitur, fiatq; adhuc affectio, quòd deletis efficientibus eam causis, ipsa quoq; simul deletur. Sin autẽ consentientes partes permanentẽ iam habeant dispositionẽ, quis causa efficiens cõquiescat, ipsa tamen permanebit affectio. Quòd autẽm cerebro cõsistant omnes principaliũ animæ uirium affectus, pro confesso habẽt omnes medici, qui studio ueritatis tenentur: sicuti & quòd omnes nerui qui uoluntatis imperio aduenit, à cerebro ducant originẽ. Cõuulso siquidem uniuerso corpore, omnes profectò animaduertant, talem quampiã affici partẽ, quæ ut ab arbore caudex ramorũ, sic ipsa sit cõmunis omnium neruorũ origo. Si igitur partes omnes quæ infra faciẽ sunt sitæ, conuulsæ sint, primas spinalis medullæ partes affectas esse putandũ est, ac proinde illis opitulandũ. Si uerò simul cum uniuerso corpore facies quoq; cõuulsa uideatur, *nõ modò spinalis medullæ exortum, sed etiam cerebrũ ipsum, à quo nerui faciei oriunt, curamus. At uerò si crus tantũ, aut altera manus cõuulsione tentetur, totius membri conuulsio neruorũ, qui ad ipsum feruntur, principiũ affectũ esse declarat. Cæterũ cùm omnis motus à uoluntate profectus, attractis musculis in eas quibus innascunt partes, fieri uideat: nec fieri possit attractio, nisi ad suam originẽ retrahatur musculus, cõstat cõuulsionẽ in cõuulsis partibus factam, hac sola ratione à motu naturali differre, quòd præter uoluntatẽ fit. Porrò ipsam cõuulsionẽ neruorũ, ob plenitudinẽ uel inanitionẽ fieri, ꝗuerissimè protestatus est nobis Hippocrates: id quod uel ex fidiculis instrumentorũ (quæ ob utramq; intemperiem ambientis aeris, humidam nempe & aridã, adeo tenduntur ut dirũpantur) liquidò cõstat. Si igitur conuulsio fiat uel à labore, uel uigilijs, uel fame, uel solicitudine, uel arida æstuantiq; febre, qualẽ est uidere in phreniticis, causam eius ariditatẽ, inanitionemq;, rectè putaueris. Sin uerò temulento cuipiam, ac omnino pleno homini conuulsio accidat, nõ abre ipsam à contraria causa iudicabis ortum habuisse. Atqui inanitioni contraria est repletio. Iam comitialis morbus conuulsio est omniũ corporis partium, minimè quidem perpetua (ut in emprosthotono, opisthotono & tetano) sed quæ ex temporũ accidit interuallis. Nec solùm hac re, sed mentis quoq; & memoriæ, ac sensuum oblatione, à iam dictis conuulsionũ generibus differt. Vnde constat in cerebro hunc affectum consistere. Cæterũ uelox eius discussio, crassum humorem spiritus meatũ in cerebri uentriculis obstruentẽ, hunc maximè affectum peperisse declarat: neruorũ principio seipsum quatiẽte, quò excutiat id quod infestat. Itaq; non ab ariditate, inanitioneue, sed à crasso & uiscido humore, impediente animalem spiritum, quo minus deferatur in corpus, hanc affectionẽ gigni, argumento est, quod subitò & fiat, & soluatur. Siquidem breui tempore fieri nõ potest, ut uel cerebrum, uel tenuior ipsius membrana, ad tantam ariditatẽ perueniat, ut corio simile quippiam patiatur. In corpore itaq; cerebri, animalium sedem sortitur, in quo etiam sit tum ipsa ratiocinatio, tum recordatio sensibiliũ imaginum. Primũ autem instrumentũ ipsius animæ, tum in sensibilibus actionibus uniuersis, tum in ijs quæ à consilio & uoluntate proficiscũtur, spiritus est animalis, qui in cerebri uentriculis continetur, sed præcipuè in postremo: ꝗuis nõ contemnendus sit medius uentriculus, quẽ amplecti multis rationibus cogimur, ut duos anteriores deserere. Satis tamen fuerit ad curationem, nosse sedem affectam esse ipsum cerebrũ, atq; in eius uentriculis humorẽ crassum & uiscidũ cõprehendi,

Stultitia est intellectus amissio.
Memoria euersæ, uel grauiter læsæ, causam esse intemperiẽ frigidã cerebri, quæ calefacienda est.
Affectus primogenij, siue primarij, qui sint.
Affectus per consensum, qui dicantur.
Animæ principaliũ facultatũ affectus, consistunt in cerebro.
Neruorum ... cerebro ... gnem
Conuulsio ... differat a ... motu.
Conuulsio ... plenitudine ... inanitione.
Epilepsia ... conuulsio ... corporis ... temporum ... interuallis.
Epilepsiam ... Epilepsiæ ... causa.
Anima ... ratiocinatio ... memoria.
Animæ primum organum ... spiritus ... ventriculis ... posteriore.

prehendi, nunc pituitosum, nunc melancholicũ. Pituitosum in præsentia humorẽ appello, in quo humiditas frigiditasq; ut melancholicũ, in quo siccitas & frigiditas dominatur. Ac pituitæ quidem unum genus est, quod quotidie uel screando, uel uomendo, uel emungendo educitur, uaporoso spiritu plenũ, ut ne sensu quidem lateat ipsum esse dissimilare. Alia uerò pituita, similaris quidem uidetur, licet fortassis nõ similaris existat: qualis est tum crudus humor, qui in urinis subsidet: tum is qui à Praxagora uitreus uocatur. Ex quo genere uidetur esse & saliua, quæ neque fluida admodum sit, neq; aquosa. Verũ saliua nõ unica duntaxat qualitate gustum solet afficere, nedum uniuersa pituita. Sic atra bilis quoq; ob substantiæ uarietatem nõ obscuras differentias sortitur. Nam alia est ueluti fæx sanguinis, quæ admodum spissa existit, fæcibus uini haud absimilis. Alia uerò, q̃ superior essentiæ est multò tenuioris atq; uomentibus ipsam & olfacientibus uidetur acida. Hæc etiam attollit in bullas terrã, eamq; radit, atq; fermentat. At illa quam fæci uini similem esse dixi, in terrã effusa nõ inducit feruorem, nisi fortè in ardenti febre ipsum præassari cõtingat: neq; ulla etiam acida qualitate participat: quare iudicio meo potius melancholicus aut succus aut sanguis, q̃ atra bilis, dicenda est. Igitur ut crassus pituitæ succus, ita hic quoq; comitialem morbũ solet efficere, ubi in meatibus uentriculorũ cerebri retinetur, siue is medius sit, siue posterius. Vbi uerò in ipso cerebri corpore abundat, eam insaniæ speciem, quam Græci uocant melancholiam, inducit. Quemadmodũ altera atræ bilis succus, qui præassata flaua bile nascitur, ferina gignit deliramenta, modò cum febre, modò absque illa, in cerebri corpore abundans. Atq; hanc ob causam phreniticis nonnunq̃ est minor, ubi à pallida bile ortũ traxit: interdũ uehementior, ubi flaua bilis eam peperit. Deliria autẽ quæ per febrium rigores accidũt, nõ propria cerebri affectione, sed per cõsensum fiunt. Quibrem sic delirantes, minimè appellamus phreniticos: quia phreniticorũ insania nõ quiescit mitigato febrium rigore. * Quemadmodũ igitur phreniticorũ febris, unũ quoddã ex symptomatibus dispositionũ cerebri indicat, sic ardentiũ febriũ symptoma deliriũ est: quod nimirũ fit elatis ad cerebrũ multis uaporibus * calidis. Haud secus gignitur ea affectio, quæ suffusioni est persimilis, a uentriculi dispositionibus ortum trahens. Nanq; uentriculo cerebrũ, cerebroq; uentriculus, suas affectiones trãsmittit, idq; propter neruorũ à cerebro ad os uentriculi descendentium magnitudinẽ: per quos etiã sensus huic particulæ, q̃ ulli reliquarũ corporis partiũ, acutior est. Quocirca fracturas quidem capitis, ubi ad membranas usq; perueniunt, biliosus uomitus: capitis autẽ dolores quomodocunq; fiant, nauseã stomachiq; morsus consequitur. Hypochondriacas uerò & flatulentas uocatas affectiones, melancholica comitatur tristitia: haud secus q̃ acutas febres delirium, & * nonnullas oris uentriculi dispositiones, affectio suffusioni persimilis. Sic neruosis partibus inflammatis, promptius q̃ reliquis, deliriũ superuenire solet, idq; ascendente ad caput, interdum per cõtinuas partes solo calore, interdum spiritu uaporoso, uel fumoso, uel fuliginoso.

CAP. IIII.

Cerebrũ quando afficiatur ut instrumentum, & quando ut pars similaris.

Igitur crassi humores qui in cerebri substantia abundant, interdum ei ueluti instrumentali, interdum ut similari nocent. Cùm enim meatus obstruuntur, ut instrumentali: cùm uerò alteratur temperamentũ, ut similari. Proinde rectè ab Hippocrate dictum est: Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiunt. & contrà, morbo comitiali laborantes, melancholici euadunt. Atque horum utrumlibet magis accidit, prout uel in hanc, uel in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici: si uerò in mentem, melancholici euadunt. Cùm autem non solùm ab atra bile, sed etiam à pituita morbus comitialis oriatur: sciendum est, solum eum qui ab atra bile ducit originem, in melancholiam transire posse. Etenim cùm anima ipsa, aut temperamentum actiuarum sit qualitatũ, aut ab ipsarum temperamento mutetur: bilem ipsam ubi cerebro, ueluti parti instrumentali, nocet, ad cerebri corpus conuerti: atq; id quod in obstructionibus fieri constat. Cùm uerò temperamentũ mutando, ei ueluti similari nocet, ad mentem eam repere dicit. Accidit autem cerebro, ut nonnunq̃ uniuerso in uenis sanguine melancholico effecto, ob cõmune uitium, ipsum quoq; lædatur. Nonnunq̃ uerò, totius corporis sanguine prorsus innocuo, solus is qui in cerebro contentus est, alteratur: idq; bifariam fit. Aut enim aliunde in ipsum deriuatur: aut in ipsomet melãcholicus humor genitus est, cum uidelicet internus calor aut flauam bilem, aut crassum atrumq; sanguinẽ superassauit. Si igitur uniuersum corpus redundet melancholico sanguine, curationem à uenæ sectione auspicari oportet: si uerò cerebrum tantum, æger tunc (quod ad hanc dispositionẽ pertinet) sanguinis detractione non indiget: quãuis ob aliã causam sanguis detrahi possit. Vtrũ uerò melancholicus sanguis uniuersum corpus, an solum cerebrum occupet, sic discernendum est. In primis uniuersi corporis habitum, qualis nam sit, accurate consideres uelim: memineris q; quòd molles, & candidi, & obesi, nequaq̃ humorem melancholicũ possident. Macri uerò, & nigri, & hirsuti, & quibus latæ sunt uenæ, aptissimi sunt, ut huiusmodi in ipsis humor accumuletur. Fitq; interdum, ut * admodum rubicundi, affatim melancholicum temperamentum cõtrahant: atq; post hos etiam flaui, si præcipuè uigiliis, & multis laboribus, & solicitudine, & tenui uictu educati fuerint. Cuius generis etiam hæ notæ existunt: si hæmorrhois aliqua sit restricta, aut cõsueta aliqua sanguinis euacuatio: aut usus fuerit æger cibis melancholici succi. Porrò qui sanguinem melancholicum gignunt, hi ferè sunt: caprina bubulaq; caro, magisq; hircinæ & taurinæ: sed maximè asinorũ & camelorum carnes: itemq; uulpinæ & caninæ. Magnũ ad huiusmodi sanguinis generationẽ momentũ affert etiam * leporis esus, sed multò magis aprorũ. Limaces quoq; sanguinẽ melancholicũ pariunt, si frequens sit eorum usus. Præterea omnium animalium terrestrium carnes sale conditæ: necnõ

Melancholici magna ex parte epileptici fiunt, & è conuerso.

Atra bilis quando in cerebri corpus, & quando in animã repat.

Melancholicus sanguis in quibus maximè habeatur, & in quibus omniũ maximè accumuletur.

Cibi melancholicum succum gignentes.

aquatilium carnes, ut thunni, balenæ, uituli marini, delphini, canis, atque cetaceorum omnium. Ex oleribus autem, brassica fere sola, gignere sanguinem id genus consueuit: quemadmodum & arborum germina, ubi uel muria, uel oxyhalme condiuntur, præcipue lentisci, terebinthi, rubi, cantrubi. Leguminum uero omnium maxime lentes inter melancholicos cibos annumerantur: mox furfuraceus panis, & qui ex typha & iutiatis seminibus factus est. Præterea uina crassa, nigraque, aptissima sunt, ut ex ipsis humor melancholicus fiat. Vetus etiam caseus, si super eallactus in ipso corpore fuerit, facile huiusmodi humorem procreat. Sunt etiam nonnulli, qui per febriles morbos contraxerunt melancholicum succum. Ad efficaciorem autem notitiam, non parum confert anni tempus, ac præterita præsensque ipsius constitutio, necnon regio, & laborantis ætas. His itaque omnibus præmeditans, si existimas in uniuerso corporis uenis contineri sanguinem melancholicum, quo certiorem habeas notitiam, cubiti uenam seca, præcipue mediam, quæ communis est, & ei quæ humeralis dicitur, & ei quæ per axillam ad manum fertur. Quod si tum fluens sanguis non uideatur melancholicus esse, supprimatur confestim. Si uero talis appareat, uacua quantum pro laborantis corporis habitu satis esse conieceris. Est præterea tertium melancholiæ genus, morbi comitialis exemplo, ubi ortum à uentriculo suscipit: soleutque medicorum nonnulli hanc dispositionem, hypochondriacum, flatulentumque morbum uocare. Quem sane (ut Diocles testatur) sumpto cibo concoctu difficili, statim ructus acidus comitatur, cum eoque flatus & æstus. Ad hæc fluctuatio in præcordijs, non illicò, sed ubi cibos uenter complexus fuerit. Interdum etiam uentriculi uehementes dolores, qui nonnullis ad dorsum usque extenduntur. Cæterum ægri cibis concoctis quiescunt, moxque alijs ingestis, eadem reuertuntur symptomata, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cœna affligunt, ita ut ægri uomant cibos crudos, & pituitam subamaram, calidamque, & adeò nonnunquam acidam, ut dentes torpere uideantur. Atque horum plurimi statim à iuuenili ætate ueniunt. Vtrinque tamen accidunt, omnibus protelantur. Cuius morbi causam, calorem immoderatum uenarum mesaraicarum, obstructionemque earundem, à crasso sanguine ortam, idem Diocles assignat. Videtur autem in ipso uentriculo per huiuscemodi affectus, inflammatio quædam consistere: sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior esse, & atræ bili similior. Quo quidem exhalante ad cerebrum, melancholica eueniunt circa mentem symptomata. Frequentissime etiam uidemus, flaua in uentriculo bile contenta, caput dolore affici: illa uero eiecta per uomitum, illicò dolorem compesci. Atque inter optimos medicos conuenit, non solum hæc accidentia, uerum etiam epilepsiam, aliquando capiti à uentriculo oriri. Cæterum melancholicos ut nunquam deserit timor, ita eorum phantasmata præter naturam, non semper eodem genere continentur. Siquidem alius se testam factum putauit: atque idcirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. Alius, ut Atlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus sub tanto onere, illum à sese excuteret, atque ipse comminueretur cum eo, pertimescebat. Differunt porro inter se melancholici: nam omnes timent, mœrent, uitam damnant, odio habent homines, sed non omnes mori cupiunt. Quippe hoc ipsum nonnullis melancholiæ caput existit, quod pertimescunt mortem. Sunt qui simul & mortem metuant, & mortem sibi consciscant. Quemadmodum igitur externæ tenebræ pauorem inducunt, sic atræ bilis color, mentis sedem tenebris similem reddens, timorem efficit. Siquidem tum humores, tum ipsa temperies corporis, possunt animæ actiones mutare, id quod à nobis est demonstratum in eo libello cui titulus est, Quod mores animæ corporis temperiem sequantur. Ergo si circa uentriculum primum inceperint ipsius morbi symptomata, quibus auctis melancholica sequatur affectio, deinde aluo deiectione, uomitu, proba coctione, ructibusque leuetur is qui laborat, hypochondriacum flatuosumque ipsum morbum uocabimus. Accidentia uero ipsius dicemus & mœstitiam, & metum. Vbi uero propria melancholiæ accidentia esse auctiora uideantur, circa uentriculum autem aut nulla, aut perexigua cernuntur, haud abre existimaueris, primitiuam in cerebro affectionem consistere, ob atram in ipso bilem congestam. Quem morbum nunc iniucundum, frequentibus balneis, uictuque humido & boni succi, nullo alio præsidio adhibito, ipse aliis curaui. Nam ubi diuturnus ipse morbus est factus, fortiora remedia postulat.

Venam mediam in cubito pertundendam ijs esse, quibus omnium melancholico abundant per uniuersum corporis habitum.

Hypochondriacæ ac flatulentæ melancholiæ, quæ à uentriculo oritur, signa.

Hypochondriacæ melancholiæ causa.

Epilepsiam aliquando oriri à uentriculo.

CAPVT V.

Morbus comitialis, similiter ut melancholia, tribus clauditur differentijs. Verum omnibus commune est, quod afficitur cerebrum, siue primaria affectione, siue consortij lege. Prima igitur differentia existit, ubi affectus in ipso consistit cerebro: id quod pluribus epilepticis accidit. Secunda, ubi ab ore uentriculi per consensum dispositio ascendit ad cerebrum, quemadmodum per infusiones contingit. Tertia denique fit raro, cum à parte alia quauis ipse affectus incipiens, inde, sentiente id ægro, ad cerebrum usque perrepit. Quale genus morbi ipse adhuc adolescens primum uidi in puero tertiumdecimum ætatis annum agente: qui sic narrabat, dispositionem ipsam à crure initium capere: mox illinc rectà ascendere per femur & coxam, & per costas, ad ceruicem, donec perueniret ad caput: quod cum primum tangeret, ipsum haudquaquam sibi constare. Interrogantibus autem medicis, quale esset quod ferebatur ad caput, nihil habuit quod responderet puer. Alius tamen compos mentis dicebat, ueluti frigidam quandam auram existere. Vnde ex duobus alterum Pelopi præceptori placuit: aut quod qualitas quædam, alterans per continuationem partibus, aut spiritalis substantia transmitteretur. Nec mirandum esse dicebat, tam ualidum uim esse humori, in affecta particula præter naturam genito, ut cum per uirosarum ferarum ueneni compositionem. Etenim ubi phalangium momordit aliquem, quanuis paruum existat animal, existimare tamen debemus, ueneni ex ipsius ore, primo quidem in superficiem, deinde uero in totum corpus deferri. Præterea marinæ torpedinis, sicuti & terrenæ scorpionis aculeus,

aculeus, quis in extremam illam acutissimamque partem finiatur, ubi nullum foramen est, per quod uenenum deijci possit: necessarium tamen est, ut excogitemus substantiam quandam inesse illi, aut spiritalem, aut humidam, quae ut mole minima, ita facultate est quam maxima. Siquidem cum nuper fuisset quidam ictus a scorpione, uideor mihi esse (inquit) percussus grandine: eratque omnino frigidus, frigidoque sudore perfusus. Quippe ubi ex icta parte per totum ipsam celeriter distributa fuerit ueneni uis, contingit eam, eodem rursus contactu, in singulas subiectarum partium recipi, mox ex illis in alias continuas, donec in aliquam peruenerit principem: quo tempore, mortis periculum instat. Ad hanc rem in primis conferunt uincula partibus superius iniecta, absectioque partium uenenatarum. Noui equidem rusticum, qui epoto experis medicamento, resecto prius digito, euasit: sicuti & alium quendam, qui sola sectione, citra medicamen est liberatus. Sed epilepticum illum puerum medici quoque sanarunt, primo quidem uniuersum eius corpus purgantes, deinde medicamen ex thapsia & sinapi, parti primo affectae adhibentes, ac supra illam medium membrum ligantes. Quod uero ad causam pertinet, ob quam in huiusmodi per consensum affectibus, epilepticae conuulsiones fiant: probabile sane mihi uidetur, quemadmodum frequentissime singultum fieri uidemus affecto stomacho, ita hanc oriri dispositionem. Etenim cum uentriculus ciborum mole grauatur, aut ubi a corruptis cibis mordicus infestatur, singultus haud dubie corripitur. Imo uero acris humor ipsum uentriculum mordicans non singultum modo, sed conuulsionem etiam, per uniuersum excitat corpus. Quo eiecto per uomitum, illico conuulsio sedatur. Quo minus mirandum est, si neruorum principium motu huiusmodi concutiatur, ut a se expellat, quicquid fuerit id, quod a parte primo affecta, ad ipsum transmittitur. Vbi uero deperdito sensu quis concident, non accidente motu, quo uel conuelli, uel salire uideatur, affectum ipsum oriri a frigore censeo. Quo in genere continetur lethargus. Apoplexiae autem, quod subito eueniat, aut frigidum, aut crassum, aut uiscidum quippiam, quod affatim principes cerebri uentriculos impleat, non totius substantiae intemperiem, causam esse, est perspicuum: uelut lethargi, phrenitidis, mutae, melancholiae, stultitiae, amissae memoriae, sensuum hebetationis, & resoluti motus. Porro in omnibus his affectib. in quorum numero apoplexia continetur, periculi magnitudinem ex nocumento respirationis conijcere oportet. Siquidem in cunctis soporosis affectibus, etsi corpus nec moueatur, nec sentiat, sola tamen spiratio, qua musculorum * thoracem mouentium est munus, seruatur. Porro musculis uniuersis, principium motus ab inuatis ipsis neruis accedit, qui a cerebro initium primarium sortiuntur. Quamuis enim ex medulla spinali permulti oriri neruia uideantur, uim tamen quam habent illa, cerebrum ipsi omnem suppeditat. Cum itaque spirationem uehementer impeditam conspexeris, non paruam in cerebro morbidam dispositionem esse conijcies, praecipue in soporosis affectibus, qui omnes consistunt in cerebro.

CAPVT VI.

Vertigo ad cerebrum pertinet.

Affectus uertiginosus siue primario, siue lege consortij accidat (quod solet ob consensum uentriculi) ad cerebrum ipsum pertinet. Quo detenti, uel a minima occasione hebetantur, adeo ut interdum cadant, si uel ipsi unico duntaxat circuitu in gyrum agantur, aut quippiam aliud circumrotari uiderint. Est autem ratione consonum, huiuscemodi affectionem fieri, elato per magnas illas arterias, quae plexum retiformem constituunt, uapido calidoque spiritu, atque cerebrum ipsum replente. Fieri etiam potest, ut inaequalis intemperies cerebri, huiusmodi spiritum gignat.

Vertiginis causa.

CAPVT VII.

Cephalaea quid.

Cephalaea (qui affectus ad cerebrum etiam pertinet) est capitis dolor diuturnus, difficulterque solubilis, qui a parua occasione uehementes possidet accessiones, ita ut qui eo torquetur, neque strepitum, neque uocem, neque luminis splendorem, neque motum perferre possit, sed tranquillitatem, obscurumque cubiculum quaerat, idque ob doloris uehementiam. Ad haec, accessiones huiusmodi, uelut in comitiali morbo, intermissiones habent, intercedit que tempus, quo perfecte liberari uidentur aegri. Differt autem a cephalalgia, quod in hac non usque adeo imbecilles reddantur partes affectae, ut in cephalaea, licet in utroque affectu caput minimo negocio afficiatur. Sunt tamen nonnulli, quibus caput aptissimum est ut impleatur, atque uniuersi quoque corporis habitus ad ipsum implendum idoneus. Alij, omnes capitis partes aptas habent, ut afficiantur. Quibus, ubi uitioso uictu utuntur, accidit ut cephalaea arripiantur. Quo minus mirandum est, si horum alijs membrana cerebrum continentes, dolore afficiantur, alijs pericranium duntaxat. At quibus intra caluariam est dispositio, ijs ad oculorum usque radices, ipse dolor extenditur: quod inuicem a cerebro, & ab utraque membrana, nec non a uasis quae in ipsis sunt, ueluti germina quaedam illuc deducantur. Sed & eorum quibus dimidia capitis pars dolore infestatur (uocantur autem ij hemicranici) alij extra caluariam, alij in capitis intimis partibus dolorem percipiunt. At uero dextram capitis partem a sinistra distinguit sutura per longitudinem ipsius exporrecta. Sub qua, intra capitis ossa, linea medium cerebrum diuidens manifeste protenditur: ad quam etiam peruenit anteriorum duorum uentriculorum septum. Ea porro corpora suapte natura idonea sunt ut ipsis caput impleatur, in quibus napor o lus calidusque spiritus gignuntur: aut quibus biliosa excrementa cumulantur in ore uentriculi. Atqui spiritus, dolores tensiuos pariunt: biliosa excrementa, dolore mordaci afficiunt. Dolores a plenitudine inducti, grauitatis sensum prae se ferunt. Quod si rubor adsit & calor, calidos in causa esse humores est signum. Sunt quibus caput assidue dolet, ubi uel liberalius uinum ingesserint, uel meracius, idque magis, si suapte natura calidum fuerit. Praeterea calidi odores omnes, atque in uniuersum odorata omnia, caput dolorem conciliant. Nonnullos autem ob ieiunus exasperantiam dolor infestat, quemadmodum in ore uentriculi accidit.

Capite intra caluariam dolentibus, dolor usque ad radices oculorum extenditur.

Hemicranici qui dicantur.

Caput quibus oppleatur facile.

Odorata omnia conciliare dolorem capitis.

CAPVT VIII.

At uero si aliquando per totum corpus, neruorum

actio uitiosa redditur, ipsorum esse affectum principium constat id quod ex sola dignosci potest anatome. Cum igitur omnes pariter nerui, tum sentiendi, tum mouendi uim amiserint, affectus is apoplexia appellatur. Vbi uero alteri lateri, aut dextro aut sinistro id accidit, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus. Quod si in aliquo membrorum idem euenerit, eiusdem resolutio dicetur. Cæterum omnes animantis partes sub ceruice positæ, quæ a consilio & uoluntatis imperio moueri possunt, neruos habent qui eas moueant, procedentes ab spinali medulla. Porro nerui qui mouent thoracem, ab ea spinæ parte quæ in ceruice est, exoriuntur. Si itaque tota spina transuersim dissecta fuerit, omnes quæ sub ipsa sunt corporis partes, sensu motuque priuantur: quod per eam nimirum facultas sentiendi & mouendi pro arbitrio, deferatur a cerebro. Quod si transuersim ad medium usque secundum longitudinem ipsa spina incidatur, non omnes suppositæ corporis partes, sed eæ duntaxat quæ e regione sectionis sunt, resoluentur: dextra quidem, dextræ spinæ parte dissecta: sinistræ uero, sinistra. Videntur autem huiuscemodi resolutionum aliquæ, faciem quoque infestare: sed tum resolutum latus ad alteram faciei partem retrahitur. Cum igitur nerui qui in faciei partes dispersi sunt, a cerebro oriantur, sane si eorum aliqua simul cum toto corpore resoluta sit, sic oportet resolutionis dispositionem in cerebro ipso consistere. Vbi uero illa sæpe permanserint, hi indubie spinæ initium afficitur. Accidit uero nonnullis, ut faciei partes solæ afficiantur, ut lingua, oculus, mandibula, & labrum. Quippe non omnibus ab uno loco principium influit, cum ex diuersis cerebri partibus suos neruos recipiant. Igitur apoplexia omnibus actionibus animalibus noxam inferens, cerebrum affectum esse manifeste declarat. Discernitur autem magnitudo affectionis, ex noxæ quam spirationi infert, uehementia. Cum enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cum uero paulum impedimentum est, paruam in cerebro noxam esse, conijcere oportet. Sane omnium pessima spiratio putanda est, quæ & intermittitur, & magna cum uiolentia trahitur. Siquidem ob id contingit mori apoplecticos, quod spirare non possint. At uero ubi pars aliqua conuulsa est, neruus ei motorius depriuatus, aut musculus, necessario est affectus. Potissimum autem dicitur resolutio neruorum, ubi motus deperditus est. Vbi uero partium aliquarum sensus perijt, eam partem sensus expertem esse, resolutam autem, non usque adeo dicimus. Quanquam perinde est, ut quisque eam nominare uoluerit, modo sedem affectam, simulque illius dispositionem inuenerit.

Apoplexia quid.
Resolutio quid.
Nerui mouentes thoracem, a ceruicis spina exoriuntur.
Spinæ lesionib. quo pacto subiectarum illi partium lesiones respondeant.
Apoplexia omnibus actionib. animalibus noxam infert.
Spiratio pessima quæ nam sit.
Apoplectici cur moriantur: quod priuentur respiratione.
Resolutio proprie dicitur, ubi motus perijt.

CAPVT IX.

Vbi olfaciendi uis læditur, non eorum meatuum qui in naribus sunt, sed uel anteriorum cerebri uentriculorum, cum aliqua intemperie laborant, est noxa: uel eorum meatuum, qui in ossibus colatorijs consistunt, si aliquando obturentur. Siquidem odoratorius sensus, in anterioribus perficitur cerebri sinibus, elatis ad ipsos, per foramina colatorij ossis, uaporibus.

Odoratorius sensus in anterioribus perficitur cerebri sinibus.

GALENI PERGAMENI de locis affectis lib. IIII.

CAPVT I.

AT uero oculorum interdum quidem sensus, interdum motus, ac nonnunquam utraque functio resoluitur: idque nunc in altero, nunc in utroque contingit oculo. Est cum solus palpebræ uel sensus, uel motus læditur. Vbi igitur nullo in illo apparente in oculo, perierit facultas cernendi, neruo in ipsum descendenti a cerebro, causa tribuenda est, nimirum uel inflammato, uel indurato, uel quomodocunque aliter ob humorum affluxum læso, obstructione secundum proprium foramen. Quæ omnia accidere illi tanquam organicæ parti, necessum est. Nam tanquam pars similaris, octo intemperieb. uexatur. Præter has causas exolutiæ oculorum sensus, est alia, ubi nihil omnino, uel exiguum admodum influxerit spiritus a principio (quod in cerebro consistere putandum est) ad eos descenderit. Si uero uterius oculorum, motum duntaxat amiserit, secundæ copulæ neruum, qui a cerebro oritur, molestari est necesse, ab aliquo uidelicet eorum affectuum, quos alteri neruo, qui a prima coniugatione oritur, & cui soli meatus conspicuus inest, nuper accidere diximus. Quia uero musculi oculum ipsum mouentes secundo neruo constant, ac præter eos alij quoque adsunt, qui descendentes in ipsum amplectuntur optici portionem, ut uidelicet oculum retrahant & firment: nec mollis ille neruus, in processu perforatum aliqua ex parte accidit sane interim, hoc ipso neruo nequaquam læso, musculorum aliquem, aut in propria essentia, aut in neruo ad ipsum descendente, contristari ab aliquo dictorum affectuum. Siquidem singulis eorum musculorum, pars quædam nerui a secunda coniugatione orti, transmittitur. Cum itaque sex numerantur mouentes oculum musculi, si is quidem qui ipsum ad superiora trahit afficiatur, totus oculus delapsus uidebitur. Si uero is qui ipsum detrahere solet, affectus sit, oculus sursum retractus euenit. Sic si uitietur minoris anguli musculus, ad maiorem: si uero hic læsus sit, ad illum inclinat oculus. At si uoluentium musculorum quispiam sit resolutus, obliqua totius oculi conuersio ædetur. Cæterum resolutis musculis circumdantibus mollem neruum, procedet totus oculus, atque a sua sede mouebitur. Porro cum oculi a sede sua detrudantur, si ad alterutrum angulum peruersio fiat, unica permanebit cernendi uis. Si uero aut sursum, aut deorsum, aut in obliquum quoque uertatur, quicquid ipsis olueceris, id omne duplum esse uidebitur. Ex musculis supernam mouentibus palpebram (nam inferior immobilis est) si is qui sursum eam retrahit, resolutus sit, laxam efficiet illam, adeo ut oculus aperiri non possit. Si uero qui eam detrahunt (gemini enim hi sunt) exoluantur, oculus claudi non poterit. Quorum si alter afficiatur duntaxat, ad oppositum musculum palpebra reflectetur. Hi sunt partium oculi peculiares affectus, qui latentibus locis insident. At sunt præterea alij, qui ex alijs partibus et per consensum adueniunt, nempe aut oris uentriculi, aut cerebri cognatione. Cuius generis sunt symptomata suffusorum

sorum nisi similiter. Cæterū, nisi ob humorum in uentriculo contentorū uitium oboriri, utrique oculo similiter accidunt. Quæ uero per suffusiones apparent, nec incipiunt simul in utroq;, nec similiter. Præterea, si tribus quatuorue mensibus suffusionis accidentia appareant, pupilla autē pura splendidaq; cernatur, ab ore uentriculi nasci affectum ne dubites. Si uerò non ita multum temporis intercesserit, quærendum est in primis, num ex quo incœpit affectus, singulis diebus perpetuò hæc apparitio perseuerarit. Nam assiduitas suffusionē portendit: intermissio autem, quod malum a uentriculo prodierit, suspicionē excitat: idq; magis, si perfectè quis concoquens, nullū sibi uitium apparere fateatur: ac multo magis, si cū appareant tales imagines, mordicus in orificio uentriculi doluit: maximè uerò, si post hæc, uomendo electa re mordicante, mitigata accidentia fuerint. Quinetiam si a uentriculo symptoma id exoriatur, medicamine ex aloe potui dato, minimo negocio curatur, accedente simul proba coctione. Vbi uerò ultra pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut nō exactè pura conspicitur, suffusionis esse initiū censendum est. Similiter quoque suffusioni accidentia in quibusdā phreniticis speciebus (affecto scilicet cerebro) sæpenumero euenire solent. Sunt etenim phrenetici quidā, qui de ijs quæ oculis offeruntur, rectè (quatenus id sensuum nostrum pertinet) iudicant: cogitando uerò, a naturali iudicio aberrant. Alij uersò, cogitatione quidem falluntur minimè, sensibus tamen hallucinantur: id quod mihi olim contigisse uidetur, cum ardenti febre laborans, & floccos uellerem, & in uestibus festucas colligerem, idq; animo constante. Sunt præterea qui simul sensus & cogitationis uitio laborant. Porrò ubi in cuiuspiā cerebro biliosus succus abundat, accedit q; febris ardens, ab illo oritur tunc fumus, uelut in lucernis ab oleo: qui, peculiaria quædam ad oculum eundem, delapsus, earū imaginum in ipsis esse causa censetur.

CAPVT II.

In lingua etiam, interdum motū ipsius, interdum sensum, interdum uitiari quoq; tactum cōtingit. Non tamē ideo gustus, atq; alio tactus nec uouuntur. Siquidem neruus a tertia coniugatione ortus, qui in linguæ pelliculam disseminatur, nō solum tangendi, sed gustandi etiā munus obtinet. Crebrius tamen læditur gustandi quam tangendi facultas, cum ad gustum exactiore iudicio sit opus. Etenim tangendi sensorium, crassissimū: ut cernendi, tenuissimū est. Auditus uerò sensoriū, ut in tenuitate uisui, ita sensoriū gustus in crassitudine, a tactu secundum locū obtinet. Olfaciendi uerò sensorium, in illorū quatuor medio consistit. Igitur cum posterior cerebri pars tam dextra quam sinistra afficitur, ne apoplexia hominem rapiat, timendum est. Vbi autem altera tantum, in paralysim finiri solet: quæ interdum alteram solum linguæ partem motu destituit, illæso ipsius tum gustu, tum tactu: nam duæ partes sub capite constituuntur, modo hæc, modo illa. Cum autē a parte anteriore cerebri facies suos neruos recipiat, a posteriore uerò omnes partes quæ sub capite sunt, a qua etiam oritur septima coniugatio neruorū, quæ inserta in musculos linguæ, uoluntarium illius motū perficiunt: non abs re quidem anteriore cerebri parte altera affecta, sola linguæ motio uitio caret: reliquæ uero faciei partes omnes, in altera parte, dextra aut sinistra, sensu & uoluntario motu destituuntur. Quemadmodū si afficiatur posterior pars cerebri, reliquarū partiū faciei incolumi simul & motu & sensu, solius linguæ motus uitiabitur. Quod si aliquādo tota anterior cerebri pars afficiatur, supremū ipsius uentriculū cōsentire necesse est atq; cogitādi quoq; actiones uitiari. Proinde qui ita sunt affectus, nec sentiunt, neq; mouent: spirandi tamen facultas haudquaq; in illo læditur: uocatur itaq; hic affectus caros, siue sopor. Quod si uehementer spirationi opprimat, apoplexia nominatur. At solutæ apoplexiæ crebrissime solet paralysis succedere. Sopore uero finito, magna ex parte bona ualetudo subsequitur. Fit autem sopor, Hippocrate autore, affectis musculis temporū, atque in acutis morbis. Inter soporē & apoplexiam, morbus comitialis est medius, conuulsionē uniuerso corpori inducens: sed in paralysim non desinit. Quorū utrium morborū, frigidus, crassusq;, aut omnino uiscidus humor est causa. Verum & in sopore, & in morbo comitiali, uentres magis, cerebri corpus minus: in apoplexia uero, corpus magis affici solet. Atqui in sopore anterior pars magis, in apoplexia & morbo comitiali utraq; afficitur. In catalepsi & uigilanti sopore, posteriora cerebri magis læduntur. Quum autem osse aliquo terebra perforato, medius uentriculus fuerit attritus, sopor hominem occupat, sed neq; cōuulsione, nec difficili spiratione oborta: hæc enim apoplexiæ, illa morbo comitiali est insignis. Illud secus, quod catalepsi, soporq;, feruntur secundum naturam spiritus. Verum ut in sopore clauduntur palpebræ, ita in catalepsi manent apertæ. Iam uero uehementes dolores sopor sequi consueuit, cōcidente uidelicet robore animalis spiritus, quod primum animæ instrumentū existit in uentriculis cerebri, indeq; fluens per neruos defert motum & sensum in uniuersas corporis partes. Igitur affectuum linguæ, alij quidem illi cōmunes sunt, *ob commercium quod habet cum cerebro: & nec non alij ipsius duntaxat proprij censentur. Quemadmodum ergo consortij lege, per septimā neruorū coniugationē motus ipsius uitiatur: sic sensus impediri potest per tertiā, quæ & mollis est, & in pelliculā illius, sicut septima in musculos, disseminatur. Quod uerò ad proprios illius affectus pertinet, sicut musculorū eius, ut simul triū, intemperantiæ motum impediunt, ita ambientis ipsam extrinsecus membranæ intemperies, & tangendi & gustandi simul sensum uitiat. At instrumentalium affectionū speciem referunt inflammationes, scuti, œdemata, erysipelata, suppurationes, & aliud id genus, de quibus, quia uisu & tactu discerni possunt, nihil in hisce cōmentarijs dicemus. Vt autem de ipso auditu nōnihil instruamus sermonem, si illæso apparente auditus foramine, sola audiendi facultas læditur, neruum proprium esse affectum, licet existimare. Vbi uerò linguæ faciei partes simul cum functione audiendi læduntur, in cerebro esse dispositionē præter na

Carus. Sopor.

Apoplexiæ solutæ solet paralysis succedere.

Sopor fit affectis musculis temporum.

Epilepsia.

Cerebri corpus magis afficitur in apoplexia quā in morbo comitiali, & sopore: in his autē uentriculus magis.

Catalepsi detenti dormiunt apertis palpebris.

Soporem consueuit sequi uehementes dolores.

Animalis spiritus est primum instrumentū animæ.

Linguæ proprij morbi qui sint.

Audiendi facultas unde possit læsionem accipere.

turam, est uerisimile ipso uel ut similari, uel ut instrumentali parte affecto. Memineris autem uelim, temporum maxillarumque musculis, item labris & narium pinnis, sensum & motum linguæ uero, omnibusque oris partibus, sensum duntaxat, à tertia cerebri coniugatione oriri: à secunda, oculorum musculis motum, ut à prima, oculis ipsis cernendi sensum suppeditari. Vbi igitur uniuersæ particulæ, quibus à tertia coniugatione inseruntur nerui, oblæsæ in altera tantum parte uidentur, communem neruum primario affectum esse putandum est. Si uero utramque simul partem lædi contigerit, non neruus proprius, sed loci cuiuspiam in cerebro, à quo nerui procedunt, est ipse affectus censendus: ac tunc sane omnes uicinæ partes simul affici consueuerunt: proinde & quartæ & *secundæ coniugationis nerui: unde sequitur, ut oculorum quoque partes lædantur. Quod si unus duntaxat uel musculus, uel neruus, quoquo modo siue primaria affectione, siue per consensum, affectus fuerit, pars ipsa in aduersum trahetur musculum. Nam resoluto musculo qui dextram partem labri mouet, ipsa ad sinistram flectetur. At his qui sinistram mouet resoluitur, ipsa trahitur ad dextram. Haud secus & totam mandibulam, & narium pinnas, & genas quæ à lato mouentur musculo, in aduersam partem flecti contingit. *At latus musculus non recipit neruos à tertia coniugatione, sed neruis à ceruicis uertebris prodeuntes, in illum fere totum disseminantur, exigua ipsius parte, sublimiorique, excepta, in quam deferuntur nerui à quinta coniugatione.

Neruorum tertia coniugatio in quas partes distribuitur

Resoluto alicuius particulæ musculo, pars ipsa in contrarium trahitur

Lati in musculos unde neruos recipit.

CAP. III.

Angina aliquando ob uertebras luxatas accedere.

Porro ubi afficiuntur priores uertebræ spinæ, la ceruatio, euenire tamen interdum angina potest, idque in pueris magis quam in adultis, nimirum ob ipsas uertebras ad interiora luxatas: quemadmodum Hippocrates ait, secundo de popularibus morbis. Ceterum per huiusmodi anginas guttur nullo proprio affectu laborat. Cum autem spinæ partes, quo fuerint altiores, eo sint præstantiores: sane quo affectio fuerit inferior primis duabus uertebris, eo inferet multo minorem noxam. At uero septi transuersi, sub quarta & quinta uertebra oriuntur. Ab eo autem solo in spiratio *leuis, accedentem interco stalium musculorum actione, ubi uehementior est opus respiratione: quæ si uehementissima requiratur, supremos etiam musculos concurrere oportet. Porro ubi unica duntaxat uertebra, aut etiam duæ, aut tres, sese consequentes inuicem, distrahuntur, ea parte spinam cauari contingit. Vbi uero inter distractas uertebras, uel una, uel plures, illæsæ manserint, fit affectus gibbus accidere solet. At si in alterutram partem, uel dextram, uel sinistram, distrahitur uertebra, ibidem in obliquum spina torquebitur. Ceterum alia sequuntur symptomata, ubi proprio affectu laborat spinalis medullæ & alia, ubi una uel plures uertebræ affectæ luxantur. Nam cum proprio affectu spina ipsa affligitur, citra uertebrarum aliquam luxationem, si quidem in altera duntaxat parte afficiatur, omnium inferiorum corporis partium, quæ e regione nocumenti consistunt, tam sensus quam motus læditur. Si uero utraque pars sit affecta, omnes particulæ tam in dextra, quam in sinistra regione, et quæ affecta est subiectæ, simul resoluuntur. At luxata uel ad gibbum, uel ad concauum uertebra, fieri potest ut nulla o-

Spinæ partes altiores, præstantiores existere.

Septum transuersum solum perficere leuem respirationem

Gibbus unde accedat.

Spina proprio si laboret affectu, quid accidat.

mnino partium inferiorum, uel in sentiendi, uel mouendi functione, aliquod nitium percipiat. Per angulosas tamen luxationes spinæ, subiectas omnes particulas lædi est necesse. Paulatim uero facta luxatione, atque in orbem magis, nihil notatu dignum patiuntur partes, quæ commotæ uertebræ subijciuntur. Sed in obliquum luxatio, lædit omnino eas partes, ad quas nerui ex luxatis uertebris procedentes, perueniunt: idque magis in ceruice, in thorace minus, sed multo minus in lumbis accidere solet. Siquidem in ceruice, uertebræ inter se connexæ, æqualiter utræque foramini conferunt, unde nerui procedit: in thorace autem, superior magis, inferior minus: sed in lumbis, totus neruus ex superna excidit uertebra. *Quare in eis transuersa uertebrarum luxatio, una secum trahens & medullam, & neruum, illæsum seruat naturalem ortum ipsius. In ceruice autem, ex loco medio inter duas uertebras procedentes nerui, per obliquas luxationes, in ea quidem parte, ad quam spina deflectitur, opprimuntur: in altera uero tenduntur. Rursus tensiones quidem, ubi ingens quoque inflammatio accesserit, conuulsio comitatur. Ad compressiones uero earum partium, ad quas oppressus neruus descendit, sequitur resolutio. Igitur per eas quas nuper diximus uertebrarum luxationes, reliquæ faciei partes omnes, neque in sensu, neque in motu noxam subeunt. Solæ autem genæ læduntur, ut quæ mouentur à lato musculo. *At uertebræ solent luxari, aut ob casum, aut ictum, aut tumorem præternaturam, uel nodosi corpora uertebris atque medullæ cognati extendentem. Vt autem impræsentiarum aliquid de angina dicamus, Hippocrates affectus omnes, qui cum spiratione difficili, guttur aut fauces infestant, synanchas, hoc est, anginas appellat. Ac sunt quidem anginæ genera quinque. Primum est, ubi inflammantur fauces, hoc est, internus oris locus, ubi & gulæ & gutturis partes extremæ coeunt. Secundum est, ubi nec fauces, nec reliquæ oris partes, nec etiam externarum partium ulla inflammatione uidentur laborare: tamen suffocationis periculum in gutture sentit. Tertium, ubi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet. Quartum, ubi gutturis partes tum externæ quam internæ, similiter inflammatæ uidentur. Quintum denique, cum ad anteriores partes, colli luxantur uertebræ: id quod sane contingit, uel solis musculis qui cum ipsis communicant, tumore præter naturam affectis, uel natiuo tuberculo, uel gula pariter uitiata, nonnunquam musculis quoque qui gulam gutturi iungunt, propriusque aliquando gutturis musculis, qui ipsum aperiunt, oblæsis. Hi igitur affectus omnes difficilem respirationem efficiunt, minime tamen in discrimen suffocationis adducunt. At ægri & difficulter deglutiunt, & dolent, tum præcipue, cum eis potus per nares resilit. Nullo autem spiritalium instrumentorum nec primario nec per consensum affecto, fieri nunquam potest ut spiratio lædatur. Quo circa ex sola spirandi specie, dico nonnihil & de affecto loco, & de ipsa dispositione, conijcere licet. Quippe si uideatur laborans, inter spirandum, totum mouere thoracem, ut in parte quidem anteriore, ad iugulum in utroque latere, ad ceruicem in parte posteriore ad scapulas usque, motus ipsius ascendat, tres ex huiuscemodi spiratione dispositiones

Angustiæ ... luxationes ...

Lumborum ...

Anginarum genera.

nes significant. Vna est flammea in corde & pulmone caliditas. Secunda, in altero spiritalium instrumentorum angustia. Tertia, facultatis musculos mouentis debilitas. Cùm igitur huiusmodi spirationē cōspexeris, in primis arteriç pulsationē perpendere oportet: hæc enim quātus sit calor, iudicat. Deinde spirationē ipsam expende, an multa, an frequens, an exufflando fiat. Postremò thoracem in pectore tange, quem si præter cætera ardentē inueneris, iam omnes copiosi caloris notas te habere ne dubita. Quibus ex abundantia accedit faciei, oculorumq; rubor, capitis ardor, sitis uehemens, lingua arida, salebrosaq;. Vbi neutiquam eiusmodi signis modū seruantibus, thorax dilatatur uehementer, angustiam in spiritalibus instrumētis esse portendit. Solet autē imbecillitas accidere spinæ, interdum cerebri uitio, utpote à quo & sentiendi, & mouendi facultatē recipit: interdū ipsa duntaxat spina primario affectu laborante, idq; ob peculiarē intemperiem, uel totius spinæ, uel diuersis ipsius partibus aduenientem. Igitur ob ipsius imbecillitatē spinæ, omnibus thoracis partibus solet aer inspirari, uel nullo ardente calore agiū ad id rogente. Siquidem ubi animans quiescit, nerueiq; ualidæ sunt, liberam respirationē solum septū transuersum efficere solet. Vbi uerò id ob imbecillitatē, spirādi munus perficere nequit, intercostaliū musculorū tunc concurrunt auxiliū. Quod si præterea maiori animal egeat spiratione, tunc superni musculi omnes, quorū maxime scapulas serū manifestè mouent, ad spirandi actionē desiderātur. Cæterū tametsi per spiritaliū organorū imbecillitatē totus thorax moueatur, dilateturq; maximè pinnæ, dilatatio tamen thoracis est minor, q in ardentibus febribus in quibus, si uires ualeant, *totus thorax plurimū dilatari cōsueuit: minorq; etiā q in angina, & dyspnœa, & peripneumonia. Quippe hoc morbo affecti, & maxima, & frequētissima spiratione utunt. At quemadmodū ob imbecillitatem omniū organorū respirationis, sic ob unius quoq; particulæ imbecillitatē, omnes thoracis partes dilatari coguntur. In uniuersum autem, unica pereunte actione, solum musculū qui ipsam efficere solet, aut neruū ipsius, esse affectū, putandū est. At ubi plures actiones uitiatæ sunt in diuersis locis, accidit interdum omnes musculos, quibus perficiuntur, ab aliqua cōmuni causa esse oblæsos. Fieri etiam potest, ut neruus aliquis, qui musculis illis cōmunis est, afficiatur. Verùm si ex anatome, ad quā particulam porrigantur singuli nerui ab spina prodeuntes, didiceris, affectas sedes facillimè inuenies. Sic enim cùm ex refrigeratione primarū uertebrarum spinæ, à quibus quatuor nerui ad caput ascendūt, in pericranio sensum largiantur, cuiusdam olim caput afficeretur: affecta sede explorata, illiq; remediis adhibitis, eum subitò persanauimus.

CAPVT IIII.

At uerò sanguinē e uentriculo gulaq;, uomitione ex spiritalibus partibus, tussi: ex faucibus & gurgulione, screatu ex ore, simplici expuitione expelli, apud omnes medicos in confesso est. Nos uerò sanguinē qui a cerebro affatim descendebat ad fauces, tussiendo educi sæpenumero uidimus quippe subitò guttur irruēs, tussim mouere potest. Quare diligēter oportet huiusmodi affectus distinguere. Cæterū cōtingit plerūq;, ut uel erosa, uel exesa, uel rupta uena, sanguis tussiendo, affatim cōfertimq; eiciatur. At si ipsius pulmonis aliquid simul eductum fuerit, efficacissimum est indiciū, ipsum educi à pulmone. Haud secus, si bronchii pars quæpiā, aut arteriæ, aut uenæ tunica, aut etiam pulmonis ipsius caruncula ueniat. Quippe nihil horū accidit iis, qui ex thorace sanguinē tussiendo producūt. Iam uerò nullus dolor infestat eos, quib. à pulmone sanguis erumpit: utpote qui duos neruos perq̄ tenues a sexta neruorū a cerebro ortorū cōiugatione recipit, extrinsecus per membranam ipsum continentē dispersos: qui intrinsecus haudquaq̄ per uisceris profunditatē extendunt. Verùm thoraci multi ab internis, multi etiam ab externis partibus adueniūt nerui, quibus facilè dolores percipi possunt. Præterea thorax quidem est musculosus & ossilentus: pulmo uerò & laxus, & rutus a cōrustione. Proinde thoracis dolores intensiores sunt, pulmonis remissiores. Cùm igitur dolente parte quapiā thoracis, sanguinē quis spuēdo reiecerit, nec multū, nec rubrū, sed nigricantem grumosumq;, hunc thorax primaria affectio ne infestatum. At sanguis affecto thorace per pulmonē educitur: ut in suppuratis affectibus pus, quod inter thoracē & pulmonē deprehendit: ad eundemq; modum, quod in pleuritide coloratū sputum cernitur solet, per pulmonē excernit. Porro ulcera quæ sanguinis reiectioni solent superuenire, in pulmone quidem ægre curationē admittūt. At in thorace diruptæ uasa, a quibus sanguis expuitur, magna ex parte conglutinantur. Inuestigandum uerò est, num ob adhærescentē sanguisugam, uel in ipso narium meatu, uel in illa oris parte, quæ ad nares foramen tendit, sanguis aut emungatur, aut screetur. Ex uentriculo enim cruor, epota hirudine, euomitur. Qui cruor tamen est tenuis, saniei q; speciem referēs, siue is ex uentriculo, siue ex naribus, siue ex ore feratur.

Sanguinis à pulmone reiecti, indicia.

Dolor non infestat eos quibus a pulmone sanguis erumpit.

Pulmonis dolores esse remissiores sunt, quam thoracis.

Sanguis, affecto thorace, per pulmonē educitur.

Pulmonis ulcera ægre curationem recipere.

CAPVT V.

Quòd nō sit eadem res, uox atq; sermo, neminem ignorare existimo. Vox siquidem uocaliū instrumentorū est munus: loquela uerò, eorum quæ sermoni sunt deputata: inter quæ lingua principatū obtinet: cui nō parum conferūt & nasus, & labra, & dentes. Sic etiā uocis instrumēta sunt guttur, & ipsum mouentes musculi, ac nerui qui a cerebro ipsis mouendi uim deferunt. Igitur si uel claudentes, uel aperiētes guttur musculi, immobiles reddantur, qui sic afficitur obmutescet. Vbi uerò uel difficulter mouent, uel palpitant, uel tremunt, uel aliter afficiuntur, pro affectionis ipsius modo uox ipsa lædetur. Quod si alius quispiam ex mouentibus guttur musculis, quoquo modo lædatur, uitiabitur quidem uox, sed exiguum. Quippe sic affectus, nec obmutescet omnino, nec ita paruam habebit uocem. Vt autem ex musculis guttur mouētibus, præcipui habentur ii, qui ipsum & aperiunt & claudunt, ita ex uocalibus neruis, ii quos recurrentes uocant qui & ipsi, sextæ cōiugationis pars sunt neruorum, qui a cerebro oriūtur: quemadmodū &

Sermonis organa.

Vocis instrumenta.

Vox quae ex causa perire aut uitiari possit.

alij, qui quidem per ipsum dispersi, differunt ab illis, eo quòd a neruis sextæ coniugationis, nõ in ceruice, sed cùm ad thoracis regionem peruenerunt, separant. Per uulnera igitur recurrẽtes nerui refrigerati, tantisper uocem impediunt, donec calfacti, naturalem temperiẽ recuperarint. Præterea autem uocem *in acumen & magnitudinẽ haud obscure cõtingit, ubi fauces etiã a suis musculis contendi & cõtineri nõ possunt. Item grauissimè læditur uox, cùm membrana faucibus gutturiq; continua, multa humiditate rigatur. Quòd etiã destillationes eadem ratione uocem raucam efficiant, nemo nõ intelligit. Vehemens quoq; exclamatio similiter uocem offendit. Cæterùm cùm gutturis musculi interni inflammantur, anginæ affectus dicitur, quæ simul & uocem, & spirationẽ lædit. Idem quoq; in uniuersum facere solent omnes præter naturam tumores, siue in spiritalibus ipsis exoriunĩ, siue extrinsecus ipsis cõprimant. Sic enim gula quoq;, ubi inflammatione est affecta, ut comprimat asperæ arteriæ tunicam, quæ cartilaginũ ipsius extremitates, sigmoides dictæ, tangunt, & spirationi & uoci noxã afferre cõsueuit quemadmodũ & uertebrarũ ceruicis in anteriorem partem luxatio. Igitur omnes huiusmodi affectus uoci accidũt, proprijs ipsius instrumentis uitio aliquo laborantibus. Sunt autẽ affectus alij, cùm peculiari sua materia priuaĩ quæ sane est, generaliter quidem loquendo, expiratio: secundum speciem uerò, efflatio. Quę quidem fit, cùm spiritus affatim foras effertur, cõcurrentibus ad hanc actionem intercostalibus musculis. Proinde accidit, ut per uehementia thoracis uulnera, atq; omnino ipsius in altera parte resolutiones, in primis quidẽ semispirans, ac mox animal semiuocale euadat idq; per accidẽs. In apoplexia uerò, sopore, morbo comitiali, uigilanti sopore, cõmuni ratione earum actionũ, quæ ab imperio uoluntatis proficiscunĩ, uocem lædi contingit. His itaq; quinq; actionibus consequentia quadam inter se cõuenientibus, expiratione, efflatione cum strepitũ, strepenti efflatione, uoce, & loquela: si earum prima lædatur, reliquas omnes lædi necesse est. Vltima uerò læsa, reliquæ haudquaq; læduntur. At cùm secunda, tres oblædunĩ reliquæ. Cùm tertia, duæ ultimæ. Cùm quarta, sola postrema. Atqui expirationẽ efficiunt uniuersi thoracem contrahentes musculi: efflationem (quæ uehemens expiratio est) intercostales maxime: strepentem efflationem, ij qui in faucibus sunt: uocem uerò ipsam, gutturis musculi absoluunt. At lingua articulatim uocẽ distinguens, loquendi usum largitur: ad quam rem nonnulli conferre uidentur dentes, labia, narium foramina, palatum, gurgulio, mediocreq; ipsius linguæ uinculum. Quorũ aliquod si fuerit uitiatum, uitiari quoq; sermonem ipsum contingit.

Recurrẽtes nerui refrigerati, uocem impediunt.
Vox in acumen & magnitudinem quando uitietur.
Vox unde efficiatur rauca.
Angina affectus uocem simul & respirationẽ.
Voci qui affectus incommodent.
Vocis materia est efflatio.
Efflatio quomodo fiat.
Actiones inter se cõuenientes, sunt quinq;, circa respirationem.
Expiratio. Efflatio. Efflatio strepens. Vox. Loquela.

CAPVT VI.

Vt autẽ ad causas dyspnϾæ explorandas rursus hic sermo redeat, si uideris aliquem respirantem ægre, ita ut inter respirandum thoracis omnes moueãtur musculi, pectusq; etiam unà cum scapulis attollatur: certè ex tribus unum coniice re oportet, aut uirium imbecillitatẽ, aut maiorum spiritus angustiam, aut uehementem in corde & pulmone caliditatẽ. Quamuis interdum duæ, ac nõnunq; (licet rarò) tres quoq; ex iam dictis causis concurrere possunt. Atqui tribus quidem simul coeuntibus, proximam mortẽ timere oportet. Vbi uerò duæ fuerint, difficile est ægrum seruare. Sed una duntaxat infestãte, peculiari opus est fruitione, ut sciatur, seruabitur ne æger, an ipsi malo succumbet. Igitur ubi uires duntaxat fuerint infirmæ, ad tria mouentiũ musculorũ genera uenire, eosq; omnes ad motionẽ excitare solent, uno genere *uehemẽter mouere nequeunte. Quippe si septum transuersum solum, uelut cùm secundum naturã se habet, sufficienter mouere posset, utiq; nec intercostalibus, nec superioribus musculis indigeret. Quoniã uerò imbecillum est, omnes sensim cõmouet: sed nec frequentem, nec admodum raram actionẽ efficit. At plurimũ aucto in spiritalibus instrumẽtis calore, omnibus quidem thoracis musculis agitatur animal: sed uelox, frequens, & uehemens, est eorum actio, si citra uirium imbecillitatẽ ipse calor infestet. Virium autem imbecillitatẽ, ubi nõ accesserit flãmea caliditas, nec uelox, nec frequens omnino conuenit motus: proinde non itẽ multùm omnes thoracis partes potest distendere. Præterea ubi ob plurimũ calorẽ spiratio est difficilis, spiritus quidam calidus, feruidusq; efflaĩ. Vbi uerò ob solã imbecillitatẽ, * nulla facta per os efflatione, spiritus per nares tantũ emittitur. Quod si per inspirationẽ cuiuspiam nariũ pinnę in inspirẽ *dilatatæ uideantur, id sane efficax roboris prostrati est iudiciũ. Ob spiritaliũ uerò instrumentorũ angustiam, totus quidem thorax *plurimũ, celeriter atq; frequẽter distenditur. Cæterũ qui sic laborãt, *absq; ulla efflatione expirant. Si uerò simul conuenerint in spiritalibus instrumentis, & calor, & angustia (quod solet in peripneumonia) tunc sanè nec maxima, nec frequentissima, nec etiã celerrima spiratio sufficere potest: sed fugere tentant ægri, quòd sic melius eis thorax dilatari uideaĩ. Similiter solent respirare & ij, quibus asperæ pulmonis arteriæ, plurima defluxione opplentur: at neq; efflant, nec calidum emittunt spiritũ. Purulentis etiam totus thorax attollitur: sed neq; ab eis fit efflatio, neq; spiritus emittiĩ calidus, nisi fortè adueniens febris accesserit. Verum ij celerrimè suffocantur, tum ob plenitudinẽ ipsam, tum quòd uires omnibus purulentis necessario imbecilliores reddantur. Contra autẽ per anhelantes affectus, humoribus crassis & uiscidis in ipso pulmone impactis, permanere possunt uires robustæ & constantes. Ad hæc, si tuberculũ coctu difficile aliquando fuerit in ipso ortum, thorax maximè dilatabiĩ, sed non trahet ita multum spiritũ, ob idq; crebrò spirare cogetur, *uerùm absq; efflatione, quę sanè aucti caloris est propria. Magna porrò interdũ fit respiratio, ob magnitudinẽ dilatationis, quã thorax molitur: interdũ uerò ob inspirati aëris multam essentiam. Igitur quicunq; sine aliqua spiritalium instrumentorũ angustia, per febres ardentes difficulter spirant, ijs inspirati aëris quantitas, magnitudini dilatationis thoracis proportione respondet. Quibus uerò uel tumor uel angustia

Difficilis respiratio, in qua omnes thoracis mouentur musculi, a quibus causis oriri possit, uiro ligatio.
Nares maxime dilatatæ robur prostratum indicant.
Respiratio fugiendo.
Purulentorum spiratio.
Purulenti quare suffocentur.
Tuberculum pulmone quomodo affectum.
Aeris inspirati quantitas ...

gusta sine flammeo calore in spiritalibus est, in illis, thoracis quidem dilatatio fit maxima, aer uerò quod inspirat, nõ solum dilatationẽ proportione nõ assequitur, uerumetiam minus, quàm secundum naturam inspirari solet, attrahitur. Cæterũ inspiratio ea quæ ob uirium imbecillitatẽ fit omnibus agentibus musculis, dicenda est sublimis, nõ magna. Iam uerò multus spiritus, & ex longis interuallis attractus (quemadmodũ inquit Hippocrates) delirĩũ declarat. Spiratio exigua simul & rara, spiritalium instrumentorũ frigiditatem: frequens uero, nõ solùm spiritalium, sed eorum etiam quæ cum ipsis mouent, ut hepatis, lienis, uentriculi, & gulæ, laborem iudicat. Est etiã alia dyspnœæ species, cùm ueluti breui quadam quiete intercipitur opus thoracis: idq; modò in inspiratione, modò in expiratione, siue hoc accidat ob conuulsionẽ musculorũ thoracis, siue ob caloris copiam, cogentis ægrum cõtinenter uel inspirare uel expirare. Est & alius spirationis affectus, apnœa, hoc est, priuatio spirationis, uocatus: qui tamen constare nequit. Nam uidetur esse impossibile, ut animal omni spiratione exactè priuatũ, in uita seruari possit. Quãuis animalia ea quæ in cauernis delitescere consueuerunt, mouere thoracẽ uideant minimè. Proinde cõijcere oportet, aut adeò exiguam adesse illis respirationem, ut effugiat sensum: aut animalia eiusmodi, tunc nõ indigere respiratione, sed transpirationẽ illis sufficere, quæ fit arteriarũ motu per uniuersum corpus. Fieri autẽ cõtingit apnœam, minimè quidem affectis respirationis organis, sed principio à quo illa reguntur.

CAPVT VII.

Veruntamenuero pulmo nunq; uehementi dolore cruciatur: at grauitatis sensum, atq; aliquando extensionẽ, uel ad pectus, uel ad spinã (quandoquidem inde suspendũtur membranæ ipsum ambientes) percipere potest. Sæpenumero etiam pulmone affecto, ægri molestaui angustia, atq; ob id crebro celeriterq; respirant, & thoracẽ uehementer attollunt, sed nõ ita multũ aerem attrahunt. Hæc si citra febrem acciderint, aut tuberculum, aut plenitudinẽ crassiorũ humorũ in eo consistere ostendunt. Cæterum si inter respirandum ægri minime uideant stertere, indiesq; augeatur symptoma, crudi tuberculi ortũ suspicari oportet. Si uerò sterrendo strepitũ fecerint, lentorum crassorumq; humorũ pertinaciter impacto rum multitudinẽ, pulmonis bronchia molestare est indiciũ. Quòd si ilico ab angustiæ sensu quis difficulter respiret, fluxionem uel à cerebro, uel à uicinis sedibus, irruere in pulmonis bronchia significatur. Porrò si ubi uehemens putrescit pleuritis, remissa iam febris excandescentia, in imo thoracis æger derelictam grauitatem percipiat, ac per uarios decubitus, maxime dum repentè ab uno in alterum latus conuertitur, aliquid transfluere sentiat, puris multitudinem ibi contineri, coniectura est certissima: præcipuè si nihil pene expuerit laborãs. Si uero citra febrim serosus aut pituitosus humor subitò in thoracis spaciũ defluens, excitauerit spirandi difficultatem, æger tunc tenue sputum, idq; ab initio quidem exiguum, sed cum uehementi tussi ubi uerò concoctum est, plus atq; crassius, & cum minori tussi expuere solet. Quippe bifariã accidere potest, ut uehementer tussiendo pauca quis expuat: nempe aut ob lentum crassumue humorem, aut ob impensè tenuẽ. Siquidem tenuis humor cùm subleuatus est, inter tussiendum a spiritu diuisus refluit: lentus uerò, aut omnino crassus, difficulter effertur, utpote qui nõ tam facilè à corporibus, quibus impactus est, abstergi, neq; à quouis spiritu, nisi à uehementi & multo, potest impelli. Igitur sputũ quod neq; liquidũ, neq; aquosum admodum fuerit, neq; crassum etiam, aut lentũ, id facilè efferri solet, maximè ubi uires ualidæ fuerint. Porrò ubi cum spirandi difficultate, cui & angustia & grauitas coniuncta est, acuta quoq; febris inciderit, is affectus est inflammatio pulmonis. At si intolerabile incendiũ fuerit, angustiæ uerò, grauitatisq; sensus minor, erysipelas ipsum uexare censendum est. Vexatur etiam pulmo interdum inæquali, sicuti & æquali intemperie, citra humorũ affluxum. Igitur inæqualis tussim excitat: æqualis uerò, si moderata sit, spirationis concinnitatem uariat. Si autẽ uehemens, idq; uincente calore, frigidi aeris & potionis cupiditatem inducit, ac tractu temporis in febrem desinit. Per frigidam autem intemperiem, contraria euenire solent. Quippe si modũ seruauerit, calidi aeris, & calidæ desideriũ potionis excitat: si uerò modum excedit, replet uiscus ipsum fluxionib. Ob ruptionẽ etiam uasorũ, contingit sanguinem in pulmones transfluere, atq; excitare tussim. At ruptiones in eo deprehẽdes, tum ex multi sanguinis effusione, tum ex magna, notabiliq; aliqua causa, quæ subitò aduenerit. Sunt autẽ causæ prægressæ, casus ab alto, collisio, iracundia, exclamatio, atq; aliæ id genus. Contingit quippe interdũ uasa disrumpi, ubi nõ præmissa lenitione pulmonis per præcedentes exclamationes, uehemẽter aliquis exclamare cõtendit. Ad hæc, nulla extrinsecus manifesta adueniente causa, sanguinis abundantia potest in pulmone uas rumpere, si minime extendi possit aut ob frigus à uicinis contractũ, aut ob innatã temperiem. At uerò ubi oscula reserantur uenarum, calidæ præcedunt semper dispositiones. Quæ uerò eroso uase aliquo affatim accidũt sanguinis euacuationes, eas præcedere solẽt exigua sputa, acresq; in pulmonẽ fluxiones à capite. Nõnunquerò & pulmonis aliqua pars, aut crustula simul efferri uidetur. Distinguitur autẽ ulcus pulmonis ab ulcere asperæ arteriæ & gutturis, tum ob ea quæ cum sputo excernuntur, tum ob sputi ipsius quantitatẽ. Siquidẽ per ulcus pulmonis, plurimũ sputi reijcitur: à partibus autẽ illis exulceratis, admodum parum excernitur. Præterea pulmonũ ulcera nõ comitat dolor: ea uerò quæ guttur & asperam arteriã infestant, dolorẽ quidem inducant, nõ tamen nimis uehementem.

Pauca cum magna tussi expuũtur dupliciter.

Pulmonis inflãmatio.

Pulmonis erysipelas.

Pulmonis intemperies æqualis et inæqualis indicia.

Rupta esse uasa in pulmone unde deprehendemus.

Pulmonis uasa à quibus rumpi occasionib. possint.

Pulmonis ulcus ab ulcere asperæ arteriæ et faucium, quomodo distinguatur.

GALENI PERGAMENI de locis affectis lib. V.

CAPVT I.

Deinceps autẽ symptomata quæ cordi primario affectu, & per cõsensum accidunt, cõsiderãda. Cor igitur innati caloris exi-

Cor innati caloris origo.

Principia tria gubernantia.

stat fons & origo, quemadmodum sensus & motus, cerebrū ac hepar denique facultatis nutricatoriæ, à quib. sane tribus principijs animal gubernatur. Cæterū animal omnino mori nō potest, nisi prius ipsum cor afficiatur, ad cuius intemperantias immodicas mors necessariò sequitur. Siquidem cùm singulæ partes peculiari temperie cordis suas actiones perficiant, hac profectò pereunte, actiones quoque ipsarū perire est necesse: ac proinde cerebri etiā & iecoris. Horū uerò temperie deperdita, nō oportet cordis simul actionē perire. Nam etsi sensu & motu uoluntario sit destitutū animal, nec nutriatur, uelut in latentib. euenit, nihilominus uiuere ipsum posse, quādiu cor illæsum permanserit, haud inficiandū est. At uerò si cor respiratione priuetur, hominem illicò perire est necesse. Porro ad ipsam respirationem conducūt thoracis musculi, in quos nerui à ceruicis medulla orti, motionis principiū deferunt. Qua quidē facultate motrice, quæ à cerebro influit, musculi si priuentur (ut uidere est per uehementes apoplexias) perit opus respirationis. At uerò qua ratione homines per somnū spirāt, reliquis musculis omnibus, præter eos qui ad thoracem pertinent, tunc feriantibus, eadem per minorem apoplexiā, atque alios etiam uicinos affectus, spirare possunt. Verùm per uehementes superni principij læsiones, tota spiratio resoluitur: unde cordis quoque temperies corrumpitur, peritque necessario animal. Ex iecinoris etiam affectu mori aliquādo cōtingit, alia tamē ratione, * atrophia uidelicet. Quare in huiusmodi affectib. uita potest longius produci. Mori etiam contingit nōnullos ob syncopam uitio stomachi ortā, ac uehementem dolorē, & timorē grauem, ac denique uoluptatē immensam. Etenim quibus uitale robur infirmū est, animi uerò affectiones, ob imperitiam, fortes, ijs facilè animæ substantia resoluitur. Atque horū aliqui etiam ob mœstitiam perierunt, sed non illicò. At uir magnanimus, ob nullam animi perturbationem unquam succubuit. Proprio autem affectu laborare cōtingit cor, uel ob simplicē intemperiem, siue inæqualis, siue æqualis ea fuerit, uel ob inflammationem, uel erysipelas, idque dum fieri incipit. Nam illico, antequam augeantur huiusmodi affectus, animal ipsum corrumpitur. Quos sanè affectus cardiaca sequitur syncope, quemadmodū stomachica eos, qui os uentriculi afficiūt. Hæc tamen etiam cōsentiente corde accidunt. Igitur exiguæ quidem cordis intemperantiæ, pulsus alterarum, pro sua quæque natura, uariant: maiores uerò, per propria quidem similarium partium intemperies, subitā mortem nō inducunt, per eas autem quæ ad partes instrumentales pertinent, subito enecare possunt, sed præcedentibus signis quibusdam, quorum unum ab Hippocrate est dictū. Qui sæpe & multum exoluuntur sine causa manifesta, hi repentè moriuntur. Est præterea & alius affectus, palpitatio uidelicet cordis, aut per se eueniens, aut cū suspicione quadam, quòd in humore cor ipsum moueatur. Inflāmato autem manifestè corde gladiatores uidimus, haud aliter quàm qui syncope cardiaca pereunt, obijsse. Si ad uentrem cordis, præcipueque sinistrum, aliquando penetrauerit uulnus, protinus cum multo sanguine uitam exhalabit animal. Si uerò nō ad uentrem usque pertingat, sed in cordis substantia consistat uulnus, ex ita affectis aliqui, nō solùm ea die qua uulnerati fuerūt, sed sequenti quoque nocte potuerūt uiuere, qui oborta deinde inflammatione fuerunt extincti. Cæterū quandiu uixerūt, mentis compotes inuenti sunt. Vnde euidens testimoniū sumere potest ea secta, quæ negat rationalem animæ uim, in corde consistere. Palpitatio autē uisceris huius, plurimis per integram ualetudinē accidere est uisa, quos omnes detractio sanguinis iuuit, una cum extenuante uictus & medicinæ ratione. Eorū tamen qui affecti sic fuerunt, nullus ad senectutē peruenit. Panniculus ambiens cor quomodocūque affectus, nullū affert periculum, nisi ipso inflammatione affecto, cor cōsortij lege afficiatur. Porrò supercalfactū cor, spirationem efficit magnā, densam & celerem, calidumque semper spiritum reflat. Contrà refrigeratū, exiguam reddit spirationem, & raram.

Animal mori non posse, nisi prius cor afficiatur.

Cordis temperiē esse necessariam cerebro & hepati, non autē horum illi.

Respirationi quæ conferant.

Mortem inferre posse ob timorem grauem & uoluptatem immensam, atque etiam mœstitiā.

Magnanimus uir ob nullā animi perturbationē succubuit unquam.

Syncope duplex.

Repentè mors quib. contingat.

Palpitatio cordis.

Cordis uulnus nisi ad uentrem usque pertingat non statim perit animal.

CAPVT II.

Similiter etiam thorax (proprium ipsius respirationis organū) aut primariò, aut per consensum afficitur: à cuius quidem affectibus necessariò respiratio uitiatur. Igitur ubi doloríficis affectibus infestatur, exiguam densamque reddit spirationē: id quod etiā uicinis partibus, & ijs quæ simul mouentur affectis solet accidere. Quippe interdum læditur respiratio, thorace non laborante proprio aliquo affectu, sed uel neruo aliquo orto à spina, uel spina ipsa affecta. Eorum uerò affectuum qui propriè ad thoracem pertinent, quidam in ipsius musculis, quidā in membrana costas succingente cōsistunt. Igitur intercostales musculi, qui in ima parte consistunt, grauiori quàm externi dolore ob inflammationes cruciantur, facileque membranæ subditæ suam affectionē cōmunicant, quemadmodū ubi ipsa primario aliquando affectu infestatur, intercostalium musculorū partes interiores, similiter et condolescunt. Verùm exquisita pleuritis fit, ubi succingēs costas membrana primario affectu laborat. Proinde dolor, uel ad iugulum, uel ad præcordia potest extendi: ad iugulum quidem, superioribus eius partibus: ad præcordia uerò, inferioribus inflamatis. Vehemens quoque febris, huiusmodi inflammationē sequitur, quia sedes affecta & parum distat à corde, & cum panniculo inuoluente ipsum, ac septo transuerso, cognationē habet. Iam uerò inflāmati intercostales musculi, minus quàm succingens uerò membrana, magis & tendit, & indurat arteriā. At in peripneumonia, nulla apparet talis duritties. Porrò effusa in uacuitatem thoracis sanies, in asperas pulmonis arterias recipitur: ac dein per tussim excreta, naturā humoris qui peperit inflammationē, declarat. Etenim si bilis abundat, pallidū aut flauū: si atra bilis, nigrū: si pituita, spumosum, & candicās: si sanguis, rubrū sputū reijcitur. Quòd uerò ex thoracis capacitate aliquid expuat, hinc liquet manifestissime: quòd si per uulnus thoracis penetrans, aqua mulsa infundat, moxque tussiendo expuat, æger uel ex sapore mulsam esse deprehendet. Præterea in eo ipso spacio, quod inter pulmonē

atque

atq; thoracem est, purulenti & pus continere, & ipsum tussiẽdo expuere, haud obscurè cernunt. Nec uerò defendi potest, sanguinem in ea uena quę circa spinã est, contentũ, regurgitare ad cor, ut inde ad pulmones feratur: quod ex Erasistrati sermone colligit. Nam è cõtrario, uena hæc, à dextra cordis auricula exorta, sanguinẽ secũ defert, qui omnibus thoracis partibus, quæ circa octo costas *inferiores cõsistunt, alimentũ præbeat. Etenim superiores quatuor nõ ab *ea, sed à uena perreptante ad iugulũ, nutrimentũ suscipiunt. Pus itaq; in thoracis capacitate contentũ, expirationis tempore in pulmonis asperas arterias transmittit. Siquidem respirationis actio ad ipsum thoracem pertinet, pulmone nullam propriam habente motionẽ: quippe qui per consequentiam dilatato thorace, pariter ipse attollit: eo uerò cõstricto, spongiarũ manibus cõpressarum exemplo, rursus in sese residet. Proinde thorax uehementer cõstrictus, humorẽ qui in uacuitate subdita continet, in asperas eius arterias cõprimit. Nisi uerò thorax admodum uehemẽter pulmonẽ omni ex parte compresserit, humor in asperarũ arteriarũ ora recipi haudquaq̃ potest. Quamobrem quò robustior fieret compressio, animali adiunxit tussim natura, quę naturale est symptoma, sternutationi, singultui & nauseæ, cõsimile. Verùm quia uiribus opus est, quibus excitetur huiusmodi naturale symptoma, contingit frequenter per suppuratos affectus interire ægros, uiribus antea prostratis, quòd à ualidissima celerrimaq; cõstrictione thoracis fiat tussis, quam uires adeò imbecillæ præstare nequeunt. Porrò inseparabilia lateralis morbi symptomata sunt, febris acuta, dolor, perinde ac si locus uel intendat, uel pungatur, spiratio frequens & exigua, pulsus paruus, arteriam & duram, & quodammodo tensam indicãs, tussis magna ex parte cum coloratis sputis, nonnunq̃ uerò sine his. Atq; has sanè incoctas uocant pleuritides, quæ uel celerimè hominẽ rapiunt, uel longo temporis spacio finiunt. Sunt præterea alij laterũ cum febre dolores, per quos spirationẽ exiguã reddi est necesse, sed nullum sputũ redditur: ut in ea re nihil à pleuritide sine sputo cõstante differre uideatur. Verùm hi facilè ab illis discerni possunt, quòd in his quidem nulla omnino tussis molestet (quemadmodũ in illis, qui absq; sputo infestantur pleuritide, in quib. sicca adest tussis) neq; tensionẽ, neq; ullã duritiẽ pulsus referat, nec perinde acuta febre laborent, nec denique adeò difficulter spirent. Sunt etiã nõnulli, qui extrinsecus presso inflammato loco, dolere sese fatent. Atq; ij per sputũ purgantur minimè: quia ab initio nihil eius succi, qui excitauit inflammationẽ, peruenire ad spaciũ thoracis consueuit. At inflãmatione concocta, nisi pus prius discussum fuerit, ad cutim usq; attollitur, inciditurq;.

Pus in thoracis capacitate contentum, expirationis tempore, in pulmonis asperas arterias transmittitur.
Pulmo nullam propriam habet motionem.
Tussis quorsum animali indita.
Tussis naturale symptoma.
Pleuritidis inseparabilia symptomata.
De pleuritide.
[illegible]

CAPVT III.

Terminũ quo thoracis pars inferior finit, antiqui phrenas uocarũt, fortè quia eo inflammato mens læditur. At Plato ipsum septũ appellat, quòd irascibilem animi facultatẽ, quæ in corde est, ab appetitoria, cuius sedes est in iecinore, distinguat, separetq;. Cæterũ recentiores septum transuersum id nominant, ut Aristoteles succinctum. Qui sanè musculus spirationis instrumentum cùm sit, nõ immeritò, si afficiat, ipsam lædit spirationẽ. Antea tamen q̃ quis ob affectum septum deliret, frequentẽ atq; exiguum infestante uerò delirio, multa uarietate inæqualem spiritũ reddit. Delirare tamen solent nõnulli, ob uitium cõsistens in ore uẽtriculi sicuti per febres ardentes, pleuritidẽ, & peripneumoniã. At quæ ob septum transuersum deliria oriuntur, nõ multũ à phrenitide distant. Etenim per cęterarũ partium affectus, & per ardentes febres, mitigari solet delirium, quoties morbus declinare uidetur. Phrenitidis autem propria præcipuaq; nota est, ne in declinatione quidem febriũ, delirium quiescere, cùm nimirũ non per consensum sub huiusmodi morbo cerebrũ, sed primaria affectione laboret. Proinde paulatim affectus hic gignit, nec repentè subitoue alienant ægri, ut in aliarũ partiũ affectibus, quinetiam prius q̃ inualescat is morbus, præcedunt ipsum nõ pauca accidentia phrenitica, utpote immensæ uigiliæ, aut somnus imaginibus uarijs turbatus, aut denique rerum omniũ quæ faciũt, agrestis quædam obliuio. Interdum etiam, qui phrenitici euadũt, maiori cum tumultu aut temeritate respondent, cùm antea tamen fuerint mansueti. Atq; ij omnes, potu exiguo utuntur. Nonnunq̃ occiput dolore infestat. Cùm uerò ad phrenitidem iam proximè accedunt, oculi euadunt eis uehementer squalidi, aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur, ac deinde lippitudo uritur, & uenæ intumescunt sanguine, sanguisq; stillat e naribus: quo tempore nihil quod exactè ad prudentiã pertineat, respondent, & floccos uellunt, & festucas carpunt, atq; aridiori febri, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt, torquent. Ad hæc lingua quoq; illis aspera est, nõnulliq; auditu falluntur, atq; interdum iacẽt cogitabundi. Quinetiam dispositione dolorifica affecti, uel acrius premente aliquo, eam haudquaq̃ sentiũt. Ergo hoc modo per cerebri affectum, paulatim phrenitis gignitur. Ab aliarũ uero partium nulla, perpetuum deliriũ oriri potest, dempto solo septo transuerso, cuius uitio excitatũ delirium, parum à continuo distat a phrenitide: tamen distinguitur, & ex symptomatis, & ex sanguinis destillatione à naribus, ex ipsaq; spirationis specie. Siquidẽ spiratio phreniticorũ est magna, & ex longis facta interuallis: inæqualis uerò, ubi a septo delirium oritur. Cæterũ pręcordia *retrahi, septi transuersi licet ab initio affecti, propriũ indiciũ est: id quod affecto cerebro, posterius accidit, ut deliret non incipiente affectu, sed ubi formatus iam fuerit. Calor quoq; circa caput & faciem, uehementior est ijs, qui ob cerebri uitiũ delirãt.

Delirii quibus ex causis oriantur.
Delirium ex septo transuerso orta, non multum a phrenitide differunt.
Phrenitidis nota præcipua quæ.
Phrenitidẽ præcedentia symptomata.
Phrenitidis iam instantis symptomata.
Delirium in illis perpetuum, excepto phrenitico, & quod oritur a septo transuerso.
Deliriũ à septo transuerso ortũ, quomodo a phrenitide distinguatur.

CAPVT IIII.

Illius partis quæ inter fauces & os uentriculi media est, & quæ œsophagus, stomachus, & gula dicit, duplex est usus. Vnus, quòd uelut uia sit eorũ quæ deuorant: alter, quòd circa uiã utriq; progressum, tam deuoratorũ, q̃ eorũ quæ à uentriculo in os rejciunt, aliquid moliri uideatur. Nam cũ geminis constituit et tunicę, altera ad cibi potiusq; deglutitionẽ utitur, altera ad eam, quæ uomendo

Oesophagus. Stomachus. Gulæ usus duplex
Gula cur tunicas duplices sint data.

fit, expulsionem. Proinde rationi est consonum, duo esse affectuū ipsius genera: unum quidem quod ueluti uiæ tum ingestorū, tum uomitione rejectorū, ei accidit: alterum uerò, quod ei, ueluti utriusq; actionis instrumento, euenire potest. Constat itaq;, eorum duorū usuum, alterum quidem semper esse necessariū, alterū propter occasiones quasdam. Igitur eorū symptomatū quæ gulam tanquam uiam infestāt, genus unum est, cùm ob tumorē aliquem præter naturam, angustior 10 ipsius meatus redditur: alterum, cum perficere proprias actiones nequit. Accedit etiā gulæ angustia ascititia, ubi à uertebris intro luxatis comprimitur. Vbi uerò gula inflammata, non à uicinis partibus cōciliata, sed propria familiariq; angustia torquetur, grauissimus tunc inter deglutiendū infestat dolor, accedente quoq; perq; difficili transitu, præsertim si supinus, qui laborat, tacens, deglutire quippiā conetur. Nam erecta figura transglutitio multò facilius perficit. Nec ue- 20 rò puto latēre uos, partiū inflammatarū nullam nō dolere, ubi suo munere fungitur: contrà, mitigari dolorē, ubi ab agendo desistere. Cùm autem gula sentiendi facultate sit prædita, ipsam quoq;, ueluti auctarium indicium, in usum euocare oportet, quò plenius affectus illius dignoscantur. Quare iuuat ægros interrogare, quidnam deglutiendo sentiant. Quippe imbecillitatē nōnunquā percipere se fatentur, at longo uix temporis spacio per gulam transire ingesta. Interdū ea 30 in media uia hærere & coerceri aiunt. Horū primum actionis infirmitatē, alterum, particulæ cuiuspiam angustiam indicat. Verùm utriusq; differentias ex reliquis accidentibus intelligere licet. Nam in imbecillitate quæ ex sola intemperie citra tumorē fit præter naturā, ingestorū in transitu tarditas, & æqualis, & sine dolore, & in supino quidē decubitu, maior: ceruice uerò erecta, minor, sine ullo angustiæ sensu, accidere solet. Vbi uerò cum tumore cōiuncta imbecillitas est, 40 unam quampiam particulam angustiorē cæteris efficiet, atq; per eam ipsam tardior erit transitus. Quòd si tumor fuerit inflammationis aut erysipelatis particeps, accedet et dolor & sitis, & multi caloris sensus, febrisq; nō admodum ardens, quæ siti proportione haudquaq; respondeat. Si uerò tumor aliquis ex nō ita calidis fuerit, tum citra febrim, & calorē, & sitim, deglutitionis uiæ qualitas aderit, retentis cibis in parte aliqua. Porrò affectus doloríficus gulæ, iuxta dorsum quo- 50 que sentitur, cùm gula incumbat spinæ. Iam uerò si obruptū aliquod uas ipsius gulæ, sanguis aliquando uomatur, dolor statim sentitur iuxta locum ubi talis ruptio cōtingerit. At reserato ore uasis, nullus percipitur dolor: quare à ruptione atq; erosione uasis distinguitur: ac præterea, quòd neq; ictus, neq; casus hanc profusionē præcessit, id quod rupto uase uidere est. Quanq; ob solam sanguinis plenitudinē, uasa interdum distumpi possunt. Quæ uerò per erosionē fit eiectio san- 60 guinis, ulcere præcedente contingit. Fit autē ulcus, uel rupto uase, uel uitiosorū humorum influentia: id quod in cute quoq; sæpenumero accidit.

Gulæ affectuum genera duo.

Gulæ inflammatæ indicia.

Inflammatæ omnes partes dolēt, ubi suo funguntur munere: mitigatur dolor, ubi ab agendo destiterint.

Gulæ sensus, comendatio esse uocandum, ad dignoscendos affectus illius.

Reseratio uasis qua re à ruptione atq; erosione differat.

Vlcus unde fiat.

CAPVT V.

Os uētriculi (quod ueteres ob accidentia quę inducit, cor nominabant) nō solùm syncopam, sed cōuulsiones, sopores, morbum comitialem, atq; melancholiam inferre solet: necnō symptomata, qualia per suffusiones infestant. Quos quidem affectus omnes, consentientibus ei cæteris partibus, in ipso fieri contingit. Quippe ad propriam eius rationē pertinet, *tum fastidire, tum natantes cibos corrumpere. Nam si cibi in uentriculi fundo firmentur, præcipue si suapte natu- 10 ra nō facilè corrumpantur, *neutrū ex illis accidit. Porrò cùm grammaticus quidam iuuenis, quoties uel nimis uehementer docebat, uel cogitabat, uel esuriebat, uel irascebatur, morbo comitiali, ob nimis acutū sensum oris uētriculi, corriperetur, tertia uel quarta hora panē optime præparatū ei exhiberi iussi, solum quidem si nō sitiret: si uerò siti cruciaretur, ex uino madidum, & quidem albo, modiceq; adstringente. Nam huiuscemodi uinum, ut uires addit uentriculo, sic 20 minimè tentat caput, quod solēt uina uehementia. Dein uerò singulis annis bis, aut ter, picrā ex aloë ei exhibens (quod quidem medicamen totum uentrē ab excrementis liberat, *ipsumq; ad actiones proprias corroborat) ita restitui hominem, ut reliquū uitæ integra sanitate frueretur. Cōplures etiā nō solū insomnia & somni tumultuosi molestant, sed amentia quoq;, propter uitiosum humorē collectū in ore uētriculi. Iam uerò flatulentū illū hypochondriorū morbū, omnes professi sunt, tristitiā, desperationē atq; mæ- 30 stitiam inducere, nihilq; ad melancholię accidentia reliqui facere. Laborantes autem eo morbo, post cruditates, dictis accidentibus multò uehementius cruciant: ac quidam ipsorū quoq; splenetici fiunt. Quocirca coniectandum est, ex hoc etiam uiscere uitiosam saniem in uentriculū relegari. Ergo ea accidentia quæ cerebrū afficiunt, uel oculos, uitiosorū humorū uaporationem sequūtur. At syncopa quæ uitio stomachi, hoc est, oris uētriculi, accidit, ob dolorē ipsius proprietatem exolutionē inducit, fortasse uerò eius quoq; 40 intemperie ad cor perueniente. Quemadmodū ubi cor uehementer intemperatū est, uires agminatim cadunt, oportet. Similiter etiam cittæ, hoc est, picæ, mulieribus acciūt, ore uentriculi affecto. Nausea præterea, cardialgia & singultus, inter huius partis affectus debent annumerari. Afficitur autē uentriculi uniuersa capacitas, similibus dispositionibus quibus & os illius, cæterū nō per uidentem nō hic... At quia coctionis opus 50 perficit in partibus ori subditis, necessium est eas ipsas partes, cùm male dispositæ fuerint, cruditatis causam existere. Quòd uerò sanguis à termore atq; liene effluens, uacuari per uentriculū possit, sane de hac re latius alibi sumus dicturi.

Nausea. Cardialgia. Singultus.

CAPVT VI.

At iecori duplex etiam genus morborū accidit: unum à sola intemperie, citra tumorē præter naturam: alterū, ubi una cum intemperie, tumor quoq; adest, ut inflammatio, erysipelas, scirrhus, 60 inflatio, & obstructio à crassis & uiscosis humoribus, in extremis uasorum partibus, quæ à uena portæ exoriuntur, facta. Verùm in ijs laborantes grauitatem per[illegible] in dextra præcordiorum regione. Quod [illegible] ipsis quoq; sputus, cui

cui nō pateat exitus illic concludatur, nō solùm grauitas, sed tensionis quoq; sensus sequet̃. Meminisse autem oportet, octo numero musculos per abdominis regionem extendi, quatuor comprehensos coniugationib. Quarū prima ex musculis constat rectis, per totū carneis, à pectore ad pubis ossa protensis. At reliquarū trium coniugationum musculi, usq; ad rectorū contactum, carnea substantia constant. ubi uerò primū illos attigerint, in membranas neruosas degenerant. Horum itaq; musculorū coniugatio una, quæ quidem reliquis est exterior, à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes descendens. Altera huic opposita, ab infernis exorta partibus, obliqua ad anteriores ascendit. Huic tertia musculorum coniugatio subijcit̃, qui transuersum habent positū, atq; peritonæo innectunt̃. Rectorum igitur musculorū tumores præter naturam, oblongi, ac per totū extensi uident̃: quapropter haud obscura est ipsorum dignotio, sicuti & eorū qui obliqui à thorace descendunt. At multo difficilior est notitia musculorū, qui ijs sunt subiecti difficillima uerò transuersorū. Cùm igitur iecur sub peritonæo à tribus ex illis musculis contegatur, fieri nō potest ut tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi uel magna in ipso inflammatio oriatur, uel incumbentes ei musculi admodum extenuentur. Iecur tamen declarant affici, in dextera præcordiorum parte grauitas, dolor tota præcordia retrahēs, atq; ipsius ad iugulum usq; extensio: exigua tussis, linguæ color, in primis quidem ruber, deinde uerò niger: ingens cibi fastidium, inexplebilis sitis, uomitus tum synceræ bilis, tum eius quæ ouorū luteis assimilat̃: quæ aliquando æruginis quoq; colorē refert. Aluus quoq; astringitur, nisi una cum uisceris huius imbecillitate, inflammatio ipsa acciderit. Erysipelatis accidentia his fere similia sunt. Sed insuper febris quoq; cum uehementissima siti, laborantes cruciat. Etenim iecoris ac uentriculi flammeis dispositionibus, ardentes febres solent superuenire: quas etiam excitari contingit in pulmonis inflāmatione participe erysipelatis. *quēadmodum etiā per uniuersum corpus, ob putredinē biliosorū humorū immodicè efferuescentiū. Verùm quæ aut iecoris aut uētriculi occasione eueniunt, eæ febres omniū sunt uehementissimę, ac magna ex parte in marasmū degenerāt. Quæ in simis iecoris partibus eueniūt inflāmationes, ut magis, q̃ illæ quæ in eius gibbo fiūt, fastidiū, nauseam, uomitū biliosum, ac sitim ingentem inducunt: sic ē cōtrario hæ, maiori q̃ illæ inter spirandum dolore laborantē infestant, magisq; tussim excitant, atq; dolorem usq; ad dextrū iugulum, adeò ut detrahi uideatur, extendunt. Vtriq; autē parti, cùm dolor adest, nōnunq̃ nothæ costæ cōsentiunt. Soli uerò iecinori est proprium, ut tumoris cumulum cōprehensum habeat circunscriptum. Qui et durus in ipso circa principium tumor (quem scirrhum uocant) multò euidentius ob duritiem dignosci potest, quam inflammatio. At uerò tractu temporis, quo magis increscat scirrhus, nō tamen æque facile deprehenditur, intercipiente scilicet indiciū aqua inter cutem, quæ & ipsō scirrhum sequi cōsueuit, & nisi afficiat̃ hepar, gigni minimè potest. Non tamen semper ob primariam excitatur affectionem illius, etsi hoc frequētissimè accidat. Etenim quia hepar facultatis sanguificatricis est instrumentum: consequens est, ut ipso uitiato, actio quoq; eius uitietur. Accidit tamē interdū, ut ob intemperiem alicuius particulæ, earū quæ aut per meseraicas, aut cauam uenam, cum illo cōmercium habent, ipsum quoq; refrigeretur. Porrò simarū partiū uenæ, ab ea quæ in porta est, exortæ, in tenuissimas extremitates finiuntur: ad quem similiter locū, aliæ quoq; uenarū extremitates, à concaua uena in gibbas uisceris partes distributarū, perueniunt. Cibus igitur uniuerso corpori distributus, ex omnibus simarū partiū uenis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates transmittitur. In qua quidem uenularū conspiratione, nōnulli fieri obstructiones existimant. Ergo ob refrigerationē iecinoris, in sanguinem mutari cibus non potest, refrigerantur'q; cum illo totius corporis uenæ. Sæpenumero etiam, nullo tumore apparente in iecinore, æger aqua inter cutem corripitur, uel ob uitium lienis, uel renum, uel alicuius intestini tenuioris, aut mesenterij, aut pulmonis, aut renū, aut ob immodicū hæmorrhoidum, aut mensium profluuiū, aut ob suppressionem menstruorū, aut ob alium uteri momentaneum affectum. Ex intempestiua præterea frigidæ potatione iecur affatim refrigeratū, statim aquā inter cutim inducit. Ac sic affecti, uehementi ciborum desiderio tenentur, quod solent omnes quibus os uentriculi fuerit perfrigeratum.

Hydrops gigni non potest, nisi afficiatur hepar.

Hepar est sanguificationis principium.

Venarum hepatis explantatio.

Hydropis causæ diuersæ.

Cibi desideriū uehemens infestis, quibus os uentriculi fuerit perfrigeratū.

CAPVT VII.

Porrò utrū semper in morbo regio locus affectus sit hepar, an alia præterea dispositio hūc affectum efficere possit, deinceps cōsiderandum. Siquidem uidemus nonnunq̃ iecinore haud male affecto, per morbi iudicationē effundi pallidam bilem per uniuersam cutim. Quinetiā citra morbi iudicationē interdū aliena quadam corruptione, qualis ob feratum morsum contingit, quandoq; sanguis in bilem mutat̃. Fieri autē potest, ut iecinoris naturali temperie mutata, humores huiusmodi uitio afficiant̃, & quidem citra obstructionē, aut inflāmationē, aut scirrhū. Ob splenis quoq; uitia, corporis color uitiatur, sed multo nigrior fit, q̃ ob affectum hepar. Cùm igitur sanguinis generatio hepatis munus existat, nullā sane aliā caussam huiusce generationis dicemus esse, à facultate ipsius uisceris propria. Cæterum omniū facultatū essentia, in peculiaribus partiū temperaturis consistit. Proinde si hepar ad aliquā octo intemperantiarū aliquādo labatur, accidit facultati ipsius noxa, quæ peculiariter illi intemperantiæ debetur. Igitur calidæ iecinoris intemperantiæ, cùm cōtentos in ipso humores, tum eos qui suggerunt per mesenterij uenas, adurūt & assant: frigidæ autē, succos iam in ipso cōtentos, crassos, ad fluxumq; contumaces efficiunt. Quod uero ad ipsum suggeritur, pituitosum, crudū & semicoctū reddunt. Rursus aridæ intemperantiæ, sicciores crassioresq;: humidæ uero tenuiores, aquosioresq; humores efficiunt. Igitur cùm alui sedimina, aquę, in qua nuper mactatæ carnes fuerint ablutæ, similia uideris,

Sanguis quando in bilē mutetur.

Color corporis quot modis uitiari possit.

Lienis, quàm hepatis, uitia, nigriorem colorem reddunt.

Essentia facultatum, in proprijs partium temperamentis consistit.

Hepatis intemperantiarū singulis qui effectus tribuantur.

Iecore affecto qualia excrementa excernantur.

iecur esse affectū existimabis. Nominant autem præcipuè hepatica, quæ ob imbecillitatē ipsius deijciuntur. Vt autem tenue excrementum & saniem referens, infirmi iecoris gignere sanguinem non ualentis, ita id quod similatur fæci, superassantis sanguinem hepatis est indicium. At uerò nōnulli primò quidem saniem, & cruenta quædam dein tractu temporis, crassum ac melancholicū sanguinē, postremò atram quoq; bilem, atq; synceram, deijciunt. Qui affectus interdum ob frigidam intemperiem, citra febrem, incipit: ac tunc quidem tenuis sanies excernitur, dein uerò progressu temporis, corrupto in iscete sanguine, febris solet superuenire. Porrò nōnulli eorū qui ob frigidam intemperiem laborare incœperūt, nō solùm nō amittunt cibi cupiditatem, uerumetiam multo magis q̄ antea appetunt. At aliàs intemperies nunq̄ comitatur cibi cupiditas, sed fastidiū graue, sitis uehemens, febris insignis, atq; prauorū humorū uomitus. Sciendum autē est, singulis nostri corporis partibus quatuor naturales facultates inesse: quarū primā appellant attractricem, quæ peculiares parti succos, alendi ipsam gratia, & appetere, & attrahere potest. Altera deinde est, quæ alteratrix dicitur, qua succus attractus, similis euadit ei quæ nutritur particulæ. Huic aliæ duæ insistunt: retentrix nempe, quæ suo munere fungitur, quando pars succū attractum concoquit, donec eum in suam ipsius naturam cōuerterit: & expultrix, quæ post absolutam coctionē, excernit id quod inutile est, atq; excrementum uocatur. Si igitur in iecinore attractrix facultas quomodocunq; afficiatur, cibum quem cōfecit uentriculus, atq; in chylum conuertit, eliquet, ut liquidus excernatur per aluum. Atq; hoc sanè ipsius facultatis affectæ erit signū. Siquidem quicquid ab aliquo proficiscitur, tanq̄ a causa, id etiā esse illius signum constat. Vbi autem hepar integre ualet, mesaraicæ uenæ ueluti quibusdam manibus, quæ ex uentriculo et cibum assumunt, trahunt. Cæterū ubi uel inflammatio uel erysipelas afficit mesenterium, nō solùm quia per iecinoris imbecillitatem excremēta deijci consueuerūt, planè excernuntur, sed apparet etiā ueluti ab inflāmatione, sanies quædam illis admista. Vt autē nō potente ob imbecillitatē hepate succū a uentriculo attrahere, attractrix facultas afficitur: sic ubi retinere nō ualet, retentrix infirma putāda est: ob idq; primò quidem cruenta sanies excernitur, dein crassior & feculentior. Similiter aliæ quædā excretiones contingunt, nō quidem ob imbecillitatem, sed ob expultricis facultatis robur, ratione plenitudinis, idq; interdum per integram ualetudinem. Sic plerunq; pus aliquo cum affecta est, per hepar purgatum, in ibus ipsius tam robustioribus factis. Quemadmodū autē retentrix facultas dum imbecillior est, ea rem quæ ipsam grauat, retinere nō potest, sic expultrix id quod infestat euacuat. sic infirma expultrice, retineri quædam res solēt, facultate retentrice nō usque adeo grauata. Nam in quolibet instrumento alias alia facultas uel sit fortior, uel imbecillior, facta collatione ad actionem. Etenim omnis particula, secundum temperamētū quod ei * perpetuo inest, agit, proprietatē. Iam uerò interdum etiam contingit, ut ob folliculi fellis imbecillitatē, ad se bilem minimè attrahere ualentis, impurus uagetur sanguis per uniuersum corpus, aliasq; omnes morbi regij species præter illas, quas superius exposui. Qui folliculus hic etiam nonnunquā impletur, quemadmodū urinæ uesica, ut euacuari nō possit, aut quia obstructus est, aut quia secretoria ipsius facultas est imbecillior. Veluti etiam cùm obstructis aut infirmis uasis, quæ ab ipso extenduntur in hepar, biliosum humorē interdum attrahere nō potest. Proinde excrementorū proprietatem in morbo regio considerare, perq̄ necessariū est. Porro quibus citra febrem morbus regius accidit, ut gente in dextra præcordiorum parte grauitatis cuiusdam sensu, ijs omnibus aperiens obstructiones cibis & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde medicamentū quod bilem ducere possit, exhibens, eorū plurimos una die sanitati restitui. Qui uerò purgatione liberari nō poterāt, ijs tenuiùs ualentiore ad aperiendum data potione, medicamentū quod uehementius purgaret, exhibui sic, ut sub purgationis fine, cærulea magis q̄ flaua bilis cum acri mordacitate secerneretur. Atq; in ijs contexi fellis folliculum similiter affici, ut solet urinæ uesica, ubi magna humoris copia distenditur, quam excernere nequit, interdum ob excretoriæ facultatis imbecillitatē, interdum quod ob grauē somnum, uel negocia quæpiam, ultra q̄ par est, urinam supprimens, dein ab ea prosterni, mirū modū intenta. At folliculus fellis, * cùm iuuetur nihil ad excretionem a facultate animali, unicā habet imbecillitatis principium, ueluti cætera quoq; naturalia instrumenta, a partis intemperie ortum.

Hepatica excrementa quæ dicantur.

Calida intemperies nunquam comitatur cibi cupiditas.

Facultates naturales quatuor inesse singulis nostri corporis partibus.

Facultatum singularum læsiones in hepate, quæ signa indicent.

Signum alicuius dicitur quod ab eo proficiscitur, tanquā a causa.

Partes aliquas purgari interdū per hepar.

Particula omnis agit secundum proprietatē temperamenti.

GALENI PERGAMENI
de locis affectis lib. VI.

CAPVT I.

Lien autē, cùm ex hepate sanguinem melancholicū trahat, quo ipse postea nutrit, san li in eo facultas attractrix facta sit imbecillior, sanguis ex iecore impurus in uniuersum corpus transmittitur, ac proinde color nigrior euadit. Quinetiā exemplo hepatis, sæpenumero ex se lien excrementa quædam ita ut per uomitū, cum nausea accidit, nonnunq̄ excernatur melancholicus sanguis: qui interdum etiam solet per inferiora descendere. At huiusmodi uacuatione suppressa, nōnulli melancholica tristitia afficiuntur, obsq; auidissimè cōcupiscunt: idq; præcipuè, si ualde fuerint acida, quæ excrementa ad uentriculū transferunt. Si autē alia melancholici humoris corruptio accidat, subuerti, deijciq; appetentiā uidebis. Quòd uerò indurato ipso, aqua inter cutē effundi possit, consentiente ratione, iam antea est dictū. Quinetiā laborante aliquando uno eo uiscere, regiū morbū euenire cōspeximus, nigriore q̄ pro cōsueto tinctum subsequēte colore, ita ut uideretur flaua bilis esse fuligine adusta. Quemadmodū autem uitiosa aqua & frigida, * si confertim & intempestiuè bibatur, solet aquā inter cutem inducere (nocet enim sic ingesta interioribus partibus, maximè uerò ijs,

quæ

quæ tum temporis fuerint imbecilliores) sic ob refrigeratum una cum tumore lienem, utputa si adsit scirrhus uel citra tumorem, ut per iam nuper dictam aquæ potionem, aqua inter cutem etiam euenire consueuit. Cæterùm nisi ad hepar usque ipsa refrigeratio peruenerit, aqua inter cutem subsequi potest minimè.

CAPUT II.

Dysenteria exquisita, intestinorum ulcus existit. Qui sane affectus, non gignitur affatim, aut subito, ut ille quem initio hepatis accidere diximus: sed protinus quidem ab ipsius initio, bilis mordax excernitur, quam deinde intestinorum abrasiones sequuntur: postea uerò paulatim cruoris deiicitur simul uidetur, quando uidelicet ipse affectus iam esse dysenteria censetur. Cum itaque huiusmodi abrasiones solæ excernuntur, considerandum est, num pingue quippiam simul cum eisdem deiiciatur: ita enim ulcus in crassis intestinis consistere, existimandum est. Ubi uerò cruorem quoque excerni uideris, intueri oportet, utrum is reliquis excrementis adeo permistus sit, ut uniuersis uniuersis misceatur, an pars eius aliqua reliquis supernatet. Etenim si admistus sit, in superioribus: si uerò supernatet, in humilioribus intestinis ulcus esse portendit. Idem etiam & in abrasis excrementis uidere est, uerum nõ ita manifeste, ut in cruore. Similiter crustula, quodnam intestinum sit ulceratum declarant, tum ex essentiæ proprietate, tum ex modo, quo uel misceri reliquis excrementis, uel uni eorum parti supernatare uidentur. Nec uerò mediocriter cõducit ad curationem, nosse in qua intestinorum parte consistat ulcus. Nam si in superioribus intestinis sit, ab epotis medicamentis præsidium petendum est: sin uerò humilioribus hæreat, clysterem subiicere magis conuenit. At huiusmodi dysenteriæ, ab iis quæ ab hepate profluunt, sic discernuntur. Nam ab initio tenuis sanies sanguinis ab hepate excernitur: deinde aucto malo, crassus humor fæcibus non haud absimilis. Præterea, in hepaticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atque interdum duorum, aut trium dierum interuallo, supprimitur excretio: deinde rursus malum reuertitur, atque excernuntur excremẽta prioribus multo peiora. Id uerò per intestinorum ulcera haudquaquam apparet: quippe in iis neque affatim, neque ex longis temporis interuallis, laborantes deiicere consueuerunt. Porrò ulcera quæ in recto intestino oriuntur (tinesmum uocant) uehementi quidem tensione, & prompta deiiciendi cupiditate infestant, paucis admodum sequentibus excrementis: quæ quidem ab initio pituitosa & pinguia, progressu uerò temporis, etiam ramenti speciem deiiciuntur: sed per totum morbi spacium, iis quæ à superius descendunt, minime misceri uidentur. Iam uerò ut doloris colici, nephriticique distinctio, in initio difficilis est, sic circa id tempus, non ita magna præsidiorum differentia desideratur. Cæterum & nausea, & uomitus, per id genus affectus urgent: sed multò grauiores, & magis assidui, dolente colo. Eo munitque ita laborantes pituitosa quadam, atque corrupta bacie re longe superãtes nephriticos: accreuerit etiam magis excrementa, ut ne flatum quidem, neque etiam ructum excernere possint.

Sæpenumero ueluti circuire uidetur dolor, modò hanc, modò illam partem infestans. Nephritici uerò dolores eodem in loco stabiles, infestãt iugiter. Cum itaque dolor in loco fuerit altiore renibus, manifestum colicæ indicium portendit: si uerò circa sedem renum infestet, urinæ considerandæ sunt. Nam nephritici ab initio dilutas purasque reddunt urinas: deinde sequentibus diebus, crassum aliquid in ipsis subsidere uidetur: demum arenosæ minguntur. At in colica, si quid ab aluo deiicitur, id flatuosum quodammodo est, & sæpenumero aquæ supernatare consueuit, similem habens bubulo stercori consistentiam. Quinetiam cruciatus colici, quàm nephritici, multò magis lenientibus mitigantur clysteribus. Atque interdum euenit, ut frigido aliquo humore simul eiecto, illico quiescant. Quare ipsum præsidium mitigans, erit etiam curatiuum atque prognosticum. Nephritici etiam dolores, cum urina exeunte lapide, simul & solutionem, & locum affectum indicant. Verum ante perseuerante dolore utraque pars eisdem auxiliis indiget, sic tempore subsequente ad præseruationem oportet diuersa præsidia adhibere. Cum autem omnia intestina ordine quodam à uentriculo ipso descendant, atque omnium supremum, ieiunum sit: deinde, quod tenue uocatur: postea cæcum, quod usque ad infernas partes extenditur: deinde colon, quod ad superiores reuertitur partes, ita ut sæpenumero hepar & lienem attingat: satis mirari non possum, quo pacto uehementissimos quosque dolores, quacunque in parte cõsistant, ab omnibus colo tribuantur. Igitur ob frigidum crassumque, aut etiam humorẽ uiscidum, aut ob flatulentũ spiritũ, in corpore crasso densoque alicuius intestini inferioris genitũ, sed egredi nequeuntẽ, excitari dolor consueuit: uehemens quidem, ob intemperiem atque tensionẽ corporũ quibus hæret impactus: longus uerò, quia difficulter uacuatur. At dolor ille acerbissimus, quem ileon, uoluulum & chordapson uocant, sublimiores intestinorũ partes infestat, adeoque impellit ad uomitum, ut nõnulli stercus per os reddentes, miserrima tandem morte moriantur. A quo affectu uix aliquis unquam euadere potuit. Itaque nõ ab re uisum est medicis antiquioribus, uel ab inflammatione, uel ab obstructione aut stercoris, omnium huiusmodi tenuium intestinorũ affectũ. Sunt & alia symptomata, quæ & intestinis & uentriculo simul affectis euenire creduntur: ut quas lienterias cœliacas nominant, ubi materiæ ipsæ minime mordaces existũt. Etenim ut mordaces ob mordendi uim omnia intestina ad excretionẽ excitant, sic nõ mordaces, intestinorũ imbecillitatẽ sequuntur: quia retinere contenta ne exiguo quidem tempore possunt.

CAPUT III.

Igitur si nephritis repentè incidat, lapide notatu digno, uel in renũ aliquo, uel in ureteris etiã impacto, dolorem excitabit haud absimilem eo: licet uerum distinguere ab eo, per illa quæ in capite præcedẽti accidere colo affecto iam diximus. Ubi uerò ex iis quæ in urinis residẽt, aut ex lapide excreto, discerni ipsi dolores possunt, quæstioni nullus locus relinquitur. Porrò ubi dolor alterius renis, cum horrore inordinato & uario,

Nephriticorũ urina quales.

Colica excremẽta qualia.

Intestinorum ordo.

Dolor colicus.

Ileos. Voluulus. Chordapsos.

Voluulo laborantem uix aliquem euasisse. Voluuli causa.

Lienteria cœliaca.

Nephritem dolorem cum horrore inordinato, ac febre etiã inordinata affligẽs, quando abscessum significet.

necnon inordinata febre affligit, si per pronum decubitũ atq; in alterum latus permutationẽ, in ipso rene dolente suspensi cuiusdam põderis sensum æger percipiat, abscessum iam concretũ esse coniicere oportet. Quo concocto, pus intectum ut laborantem à dolore liberat, sic ulceris in rene periculum affert: quod nisi illicò cicatricem inducatur, ægrè curationẽ recipiet. At perfecti autis ulceris notę ex urina haud obscurè deprehenduntur. Adde quòd laborans crebertimè in affecto rene dolorem sentit, atq; interdum cum urina exiguum pus ueluti ab ulcere excernitur. Similiter ramentũ nonnunq̃ cum urina excernitur: atq; interim sanguis quoq;, qui erosi iam ulceris est indiciũ. Quanq̃ rupto aut reserato aliquo uase, sanguis potest etiam profluere. Verũ efficacissima exulceratorũ renum est cõiectura, si exiguæ quædam caruncula cum urina excernantur, utpote quas renũ essentiæ partes, easq; ob uehementẽ ulceris erosionẽ auulsas esse constat. At quæ unà cum lotio excernuntur pilis similia, probabilius mihi uisum est, ea in uenis, q̃ in renum capacitate, gigni: idq; ex crassa lentaq; materia, quam calor calfaciit exiccauitq; cuius sanè affectionis per diuretica* spem curationem futuram, nec unq̃ spes me fefellit. Iam uesica, ubi longo tempore acres per ipsam urinæ transeũt, ulceribus affligi solet. Est & alius renũ affectus, quo tenuis serues sanguinis mingitur: cuius quidem existet causa, aut ipsorũ imbecillitas renũ, aut maxima relaxatio eorum meatuũ, per quos ex uena caua in renes percolatur urina. Atq; ad renes quoq; pertinere is affectus uidetur, quem alij matellæ hydropem, alij profluuiũ urinæ, alij diabetem, alij dipsacon uocant: qui certè qrarissimè accidit. Quo morbo affecti, inexplebili siti uexantur. Quare & exuberanter bibunt & reddunt totum id quod biberũt, minimè à sua qualitate mutatũ. Hic igitur renũ uesicæq; affectus, similis est læuitati uentriculi, intestinorumq;. Igitur ut ex uentriculo iecur per mesenterij uenas, ueluti arbores è terra per radices, alimentũ ad sese trahit: sic etiam renes sibi quicquid in uenis est aquosum, alliciunt. Cæterũ uesica nõ trahit à renibus: quemadmodũ neq; intestina à uentriculo: sed renes quidem per ureteras excernendo in uesicam mittunt: uentriculus autẽ in ieiunũ, per intestinũ ab Herophilo dictũ duodecadactylum. Proinde diabetis causa, renũ imbecillitas, nõ potentium diutius continere urinam, censenda est. Verum enimuero obijciet aliquis: si imbecilli sint renes, qui fieri potest, ut urinam ad sese tam celeriter attrahant? Cui quidem respondere licebit: quemadmodum canina appetentia, in uentriculi ore consistens, nõ potente ipso sustinere pondus deuoratorũ, multa impetuosè ingerere, eademq; celeriter excernere cogit: sic in renibus etiam serosi humoris cupiditatem, ubi cum horum imbecillitate accidere. Vnde & humiditatem affatim trahere, & eam mox in uesicam pellere, ipsi renes coguntur. Quod autẽ urinæ fluor repentè euenire posit, læuitas intestinorum nõ posit, ueluti nec canina appetẽtia: ob id fit, quia cupiditas qua cibum appetit uentri, animale officium existit, quo citra sensum nostrũ fungi nequaq̃ potest. Renum uerò desiderium est naturale, neq; ab ipso sensus nostri afficiuntur. Proinde cùm ad statũ peruenit, ne sensum quidem mouet, quemadmodũ appetentia canina. Porrò laborantes uehementi siti, quatuor accidentiũ discrimen à potione subire solent. Vnũ, & quidem primũ, uomitio est: alterũ, uelox per aluũ excretio, aut fluore, aut læuitate intestinorũ: tertium, quòd potus diutius quam par est, in uentriculo manet: quartũ denique est diabete, siue urinæ profluuium. Occurrit interdum affectus alius diabeti simillimus, & quidem ob ciborum multitudinem, qui nec crudi permanent, nec deijciuntur per aluum, nec plenitudinẽ gignunt, nec etiam probe alere possunt, sed discutiuntur, dissipanturq;. Cuius ut crebrior est, quàm dipsaci, euentus, ita faciliorem curationẽ admittit. Quippe si prius quam ad summũ peruenerit, ipsum cognoueris, haud ita difficulter curabitur. Atq; is affectus, à celeri dissipatione ortũ ducit, omnibus partibus attractricem, appetitricemq; facultatẽ seruantibus. At uerò ingentis sitis, quæ citra diabetem accidit, causa est uentriculus, aut calida, aut sicca, aut utraq; intemperie laborans: maximè uerò os ipsius: proximè uẽtriculo hepar, sed maximè pars eius sima, simul inflammatis mesenterij uenis, & ieiuno, & uentriculo, atq; cum gula, pulmone. Quarum partium uicem duntaxat cor ut plurimũ comitatũ. Diabetes itaq; proprius renum affectus existit, qui caninæ in ore uentriculi appetentiæ proportione respõdet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate.

Appetentia canina.

Appetentiã cibi esse animale opus.

Diabetes. Dipsacos.

Vesica non trahit à renibus. Intestina non trahunt a uentriculo.

Diabetis causa est imbecillitas renum.

Renum exulceratorum indicia.

Carunculæ cum urina excretæ efficacissima ulceratorum renum sunt notæ.

Pilis similia excreta, quæ in uenis censentur, in renes gigni.

CAPVT IIII.

Vesicæ superueniunt symptomata, partim cõmunia cæteris, ueluti omnes ipsius præter naturam tumores, dolores, & quæ hos gignunt dispositiones: partim ipsi propria, ut ischuria, hoc est, urinæ retentio: stranguria, hoc est, stillicidium urinæ: præterea immoderata urinæ profusio. Quæ quidẽ euacuationes uesica ceu meatu fiunt, ipsa haudquaquã affecta. At uerò stillicidium urinæ, si ob urinæ acrimoniã fiat, symptoma uesicæ est, affectus uerò minimè. Si uerò aut ab ulcere, aut ab imbecillitate procedat,* in uesicæ affectu consistit. Cæterum cùm ab intemperie uesica sit imbecillior, propria ipsius actio lęditur, quæ est urinæ excretio ad quã animal excitari solet, cùm uel à multitudine cõtentæ in ipsa materiæ uesica grauatũ, uel à mordacitate conuellitur. Quinetiã instrumentales affectus interdũ imbecillitatẽ inducere possunt: præterea omnes intemperaturæ, præcipueq; illæ, quæ sæpe nõnullis eueniunt, cum frigore corripiuntur. Ad hęc, ischuriæ symptoma superuenire solet uesicę, tam quã meatui instrumẽto: interdũ quidẽ, cùm crassa id quod in ea cõtinetur, cõtrahi nõ potest, ut ipsum exprimat: interdum etiam, obstructo inferiori meatu aut à crassis humoribus, aut à lapide impacto. Atq; accidit nonnunq̃ uel ab inflãmatione, uel ab alio id genus tumore, ut angustior reddatur meatus, uel etiã omnino obstruatur. Sciendum autem est, non uesicæ, sed meatus uirtus, uelut etiã deijciendi, nõ intestinorum officium, pendere à uoluntatis imperio. Quippe uesicæ officium unicum * est, cõtractio. At musculus qui urinæ

Symptomata quæ ad uesicam & ipsius meatum pertinent.

Sitis ingentis causa.

Diabetes proprius renum affectus.

Ischuria. Stranguria.

Stillicidium urinæ quando symptoma & quando affectus fiat.

Musculus meatus & uesicæ imperio. Deijectio non intestinorum.

urinæ meatum in circuitu ambit, in origine ceruicis uesicæ positus, instrumentum est, cuius opus ab electione excitatur. Similem quoque & actionem & usum habet musculus, qui recti intestini partem extremam ambit proinde ipsis resolutis, neque urinam uesica, neque aluus stercora, retinere potest, sed præter uoluntatem, * utraque paulatim effluunt. Quare suppressio urinæ fieri nequit ob affectum spinæ, aut neruorum ab illa in dictos musculos exortorum (quod nonnulli putarunt, credentes uesicæ officium à uoluntate pendere) sed ipsius inuoluntaria excretio. Atqui ut nonnulli tum urinarum, tum excrementorum alui deiectionem totam ab electione procedere existimantes, hallucinati sunt: sic rursus alij, his è diuerso totum hoc opus naturale putantes, à scopo aberrarunt. Etenim cibi à uentriculo in ieiunum transmissio, tota naturæ opus est: uoluntatis autem, extensio digiti. At alui deiectio, & urinæ redditio, utroque instrumento proprijs suis facultatibus operante, perficitur. Rectum enim intestinum, atque uesica, naturali facultate utuntur: musculi uerò, ea quæ animalis & uoluntaria uocatur. Quippe musculi qui solent cohiberé finiores, ab opere quiescunt, abdominis musculis munere suo fungentibus maxime uerò medijs. Quum igitur uesicæ corpus ita fuerit affectum, ut quod in ea cōtinetur exprimere nequeat, urina supprimitur, uocaturque symptoma id ischuria. Accidit etiam interdum, propter ipsius sensum obtusum, ut non reddatur urina, citra tamen expultricis facultatis læsionem: nimirum si proprij uesicæ nerui afficiantur, neruis musculi ceruicem eius constringentis, munere suo fungentibus. Qui quidem si resoluantur, urina præter uoluntatem excernitur. Ob spinæ etiam luxationem ad interiora, supprimi aliquando urina consueuit: orta uidelicet phlegmone in affecta particula. Quemadmodum uertebris ad externas partes luxatis, inuito urinam profluere uidimus, ob resolutum neruum musculi uesicam ipsam claudentis. Retenta etiā longo tempore urina, uel ob somnum diuturnum, uel ob negocia urgentia, ipsa uesica extenditur, atque urina supprimitur, contractrice facultate propter tensionem immodicam læsa. Præterea ob sanguinis grumum & pus crassiusculum, interdum retinetur urina. In pueris etiam, quos lapis in uesica cruciabat, uidimus sæpenumero ipsam urinam supprimi. Eos itaque, resupino figurato corpore, adeò concussimus, ut à meatu lapis dimoueretur. Cæterùm grumos uocatos, non solùm eos qui in uesica, sed multò magis illos quoque qui in intestinis, uentriculo, atque thorace nonnunquā continentur, animi defectio, & color pallidus sequi solet: pulsus uerò paruus, obscurus, & frequens apparet: laboransque ipse, cum anxietate resoluitur. Sunt autem ad intentionem affectæ sedis, non solum præsentia symptomata, sed præterita etiam inuestiganda. Nonnihil etiam confert quantitatem puris (si quando excernatur) & misturam eius cum urina, considerare. Nam si pus cum lotio exactè permistum sit, à supernis alicunde partibus effluit. Si uerò sine urina excernatur, in uesica consistere suppurationem indicat. Sed quod mediam inter hæc conditionem seruauerit, id à renibus descendisse, certum indicium est. Similiter expendendum est, si rupta uomica, cum notis affecti loci, ulceris aliquod quoque signū appareat. Nam & hoc, aut exactè, aut mediocriter, aut omnino nihil cum urina miscetur. Atque uocatum quidem ramentum, ulceris: essentiæ uerò proprietas, affectæ partis proprium indicium est. Quippe partes à uesica auulsæ, laminis: à renibus uero, sunt carunculis similes. Similiter ubi ex sublimioribus pars aliqua affecta est, excrementa cum urinis electa intueri, & ea suspectarum partium essentiæ comparare oportet. Igitur cum urina expurgantur gibbæ hepatis partes, atque omnes quotquot his superiores existunt: per aluum uerò pars inferioris sima, intestina, uentriculus, lien. Præter has aliæ quædam fiunt purgationes, sed rarò: ut quum thorax & pulmo per aluum purgatur: quæ sub septo transuerso sunt positæ partes, per urinas. Vidimus etiā nos pulmonis uomicam expurgari similiter per urinam: reiecto uidelicet pure, à pulmone quidem per læuem arteriam, in sinistrum cordis uentriculum: à corde autem, per arteriam magnam, ad renes, atque illinc tandem per ureteras ad uesicam. Etenim ut à concaua uena, ita ex magna arteria, rami ad renes descendunt.

Ramentum est signum ulceris. Essentiæ proprietas, affectæ partis indicium est.

Partes à uesica auulsæ, laminis: à renibus, sunt carunculis similes.

Partium singularum per quam regionem purgentur.

Pulmonis uomicam aliquando per urinam purgari.

Arteria magna ramulos mittit ad renes.

CAPVT V.

Vteri affectuum plurimæ differentiæ existunt. Siquidem mulierum quæ hystericis dispositionibus corripiuntur, aliæ quidem sine sensu immobiles iacent, cum obscuro paruoque pulsu, uel omnino sine ullo pulsu. Aliæ autem sentiunt, atque moueri possunt, integraque ratione fruuntur, sed tamen deliquio animi, difficilique spiratione laborant. Aliæ denique crura simul & brachia contrahunt. Porrò nonnulli ad explorandum, num penitus respiratio perierit, flocculos lanæ carptæ, suspendi coram naribus iubent. Alij poculum aquæ plenum ori uentriculi imponūt. Quippe immotum omnino seruari humorem aiunt, si spiratio tota sit intercepta. Etenim in confesso est, & spirationem à uita, & uitam à spiratione separari non posse: adeò ut uiuentem non spirare, & spirantem non uiuere, sit impossibile. Quòd si in animalibus, quæ in latebris delitescunt, nulla appareat respirationis nota, neque ob id mirari debemus, quum uidelicet ea animalia sint frigida. Quippe maximus usus respirationis est, ut intimus calor & refrigeratione & uentilatione seruetur. Quare haud ita difficile fuerit perpendere, exiguum illum calorem iners derelictum, arteriarum cordisque motu seruari: quæ actio à quibusdā medicis transpiratio uocatur. Similiter etiam, pereunte ob uteri affectum spiratione, quoniam uniuersum corpus refrigeratur, (id quod perspicuum est) fieri potest, ut * nullo attracto per os spiritu, aut reddito, transpiratio, quæ per arterias fit, perseueret, licet adeò interdum exigua, ut sensum omnino effugiat. Accidit autem uteri suffocatio magna ex parte uiduis mulieribus ijs præsertim, quæ quum antea probe repurgarentur, pārerent, atque uirorum congressu fruerentur, his omnibus postea priuantur. Quare uerisimile est, ob retenta menstrua, uel semen cohibitum, eiusmodi mulieres uteri dispositionibus infestari, idque fortasse magis ob se-

Vteri affectuum plurimæ differentiæ.

Respirationem periisse omnino, aut uel propius, quibus modis deprehendatur.

Spiratio à uita separari non potest, nec à respiratione, ipsa uita.

Respirationis usus.

Latentium animalium calor, motu cordis & arteriarum seruatur.

Transpiratio per arterias.

Vteri suffocatio quibus præcipue accidat.

Vteri suffocatio ob retenta menstrua, uel cohibitum semen solet accidere.

Semen muliebre quale.

men retentum. Nam quum muliebre semen humidius atque frigidius sit, ipsum excerni oportet, præsertim si copia redundet. Nec secus etiam in uiris. Sunt quippe nonnulli eorum, quos protinus à iuuentute, concubitus imbecilliores reddit. Alij, nisi assiduè coeant, capitis grauitate infestantur, cibos fastidiunt, febribus sunt obnoxij, deterius coquunt & appetunt, ac denique torpore, pigritia, ac melancholicis accidentibus molestantur.

Semen retentū nonnullis viris quæ symptomata inducat.

Semen retentū quàm menstrua quibus inferat graviora symptomata.

Proinde ex retento semine, quàm ex suppressis menstruis, uidetur mihi longe maior noxa euenire posse corporibus, eorum præsertim, qui suapte natura uitiosis abundant humoribus, plenique sunt, et in ocio educati quique quum antea nihil fecissent ad libidinem reliqui, affatim continere cœperunt. In quibus sanè coniicio, naturalem excernendi ipsum cupiditatem, læsionis causam existere. Etenim quum tale & tantum ipsum semen extiterit, neminem non ad sui excretionem uiquadam stimulet. Ob idque planè constat, modestos uiros, non ob uoluptatem, sed ut ab impedimento præseruentur, indulgere libidini, perinde ac si nulla sit ei coniugata uoluptas.

Libidini indulgent, multi modesti viri valetudinis gratia.

Diogenes Cynicus.

Ita Diogenem Cynicum narrant, uirum alioqui mortalium omnium (quod ad continentiam pertinet) constantissimū, libidini tamen nauasse operam, non à coniuncta illi uoluptate, ueluti bono aliquo, illectum, sed ut noxam, quæ à retento semine prouenire solet, arceret. Eum namque meretrix adire pollicita, quum diutius cessaret, ipse manu pudendis admota, semen excussit, ac meretricem deinde mulierculam remisit, inquiens: Manus hymenæum celebrando præuenit te. Sic etiam arbitror animalia omnia excitari ad coitum, non quod existiment uoluptatem boni cuiuspiam speciem præ se ferre, sed ut semen, quod retentum ipsa molestat, excernant haud secus quàm deijciendi stercoris, excernendæque urinæ desiderio suapte natura mouentur.

Animalia omnia quo pacto excitentur ad venerem.

Fieri autem potest, ut profluentibus menstruis, retineatur in uiduis semen, grauissimaque inducat symptomata. Nec sanè cuipiā mirum uideri debet, si exiguus humor in una parte contentus, tantorum accidentiū sit causa: quū à phalangij ictu affici totū corpus uideamus, exiguo ueneno per minimū foramen iniecto.

Phalāgij ictus

Scorpiōn ictus

Præterea scorpionis ictus breui admodum tempore grauissima symptomata inducit, quamuis in illius aculeo foramē nullum uideant. Rationi tamen est consonum, ut uel à spiritu quodam, uel tenui humiditate iniecta, accidentia illa proficiscantur. Sunt qui putant, res quasdam solo tactu per qualitatis uim, ea quæ ipsis uicina sunt, alterare posse: idque planè uideri in marina torpedine aiunt, utpote cui tam uehemens sit potentia, ut per piscatoris tridentem transmissa ad manū alteratione, totā reddat repente torpidā.

Torpedo marina, piscatoris manum reddit torpidam, per medium tridentem.

Heraclius lapis

Similis etiā facultas inest Heraclio lapidi: ferrum siquidem, quod tetigerit, ei adhæret. Deinde si aliud, id quod primò tactum fuerit, tetigerit, similiter ut primū illi inhærebit: ac sic deinceps. Porrò ijdem affectus oriri possunt & ab humoribus in corpore putrescentibus, & ab epoto ueneno.

Veneno extinctus, quomodo distinguemus ab alijs qui ob prauos corporis succos intereūt.

Ii tamen qui uenenum hauserunt, ab ijs qui aliter sunt affecti, discerni possunt. Quū enim homo suapte natura probis succis abundans, ac* salubri secundū omnia usus uictus ratione, repentè moritur (ut letali assumpto ueneno fieri cōtingit) deinde corpus aut liuens, aut nigricans, aut uarium apparet, aut diffluēs, *aut grauem reddit odorem putredinis, hunc uenenum sumpsisse aiunt. Igitur si eiusmodi affectibus nos infestari fateamur, qui ex nobis metipsis accepto suæ originis impetu, similes sint ijs qui epoto ueneno eueniūt: nihil mirum fuerit, si etiam uitiatū semen, aut menstruū, huiusmodi, quum retinetur, aut putrescit in corpore, grauia symptomata inducat, ijs præsertim, qui ut afficiantur, sunt apti. Siquidem quantam uim habeat afficiendæ rei aptitudo, in canibus licet uidere. Quum enim reliquorum animalium nullum rabies arripiat, solus canis eo affectu corripitur, tantaque fit in ipso humorū corruptio, ut uel solum eius sputum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare sit potens. Quod uerò ad gignēdos uteri affectus maiorem uim habeat semen quàm menstruum retentum, uel ex hoc liquet, quòd dum supprimuntur menses mulieribus coniugatis, etsi pluribus accidentibus infestētur, nunquam tamen aut spiratione priuantur, aut animi deliquio laborant: quod solent nonnullæ uiduæ, licet æquè ut antea, aut paulò minus, quod pertinet ad menstrua, purgentur. Quæ sanè symptomata Plato exponere cupiens, sic in Timæo edisserit:

Plato.

Ea pars quæ in mulieribus & uterus & uulua nominatur, quum sit animal auidum generandi, si intempestiuè diuque infœcundum manserit, admodum indignatur, erransque per totum corpus, ac meatus spirituum obstruens, respirareque non sinens, in extremam anxietatem adducit, & alios morbos complures excitat. Hæc Plato. Cæterùm illius agitationis uteri, quam multæ res percipiunt, nō est causa ascensus eius usque ad regionem diaphragmatis, ut nonnulli putarunt. Nam si aliquid ex utero uideatur ascendere, id perexiguum est. Sed uteri ipsius tensiones esse potius in causa dixerim, cur tangentibus obstetricibus, modò sursum, modo retrahi in latus uideatur. Nam simul cum utero, ceruicē quoque ipsius retrahi necesse est. Quum igitur ad uterum multa admodum uacuatium ora perueniant, per quas ex cōcauā uena sanguinem attrahere potest, *fit ut ob plenitudinem tum earum, tum uinculorū quæ ex illis dependent, contingit uterum sursum, aut etiam ad latus retrahi. Siquidem omnis conuulsio sit aut à plenitudine, aut ab inanitione. Plenitudo quippe, repleta corpora & in latum, & in profundum extendit, sed longitudine reddit breuiorem. Quò autem breuiora fiunt, eò magis ad suam originem retrahuntur. Dum itaque descendens sanguis ad uterum, ingredi ad ipsius interiorem capacitatē non potest, aut quia crassior est, quàm ut uasorum ora permeare possit: aut quia clausa sunt orificia, multiplicatus in uenis, eas extēdit, itemque uicina ipsis uincula madefacit ad quorum omnium tensionem, continuò uterum retrahi est necesse. * Qui si undique trahatur æqualiter, recta erit & sine inclinatione ipsius transmutatio: sin uerò inæqualiter, ad partem uehementius trahentem intenditur. Non ergo uelut animal errabundum, alias ad alium locum discurrit in mulieribus uterus, sed ab extensione retrahitur. Quòd si quispiam dixerit, uteri corpus tunc minimè affectū esse, sed peruersione laborare, haud absur-

absurda is dixisse uidebitur. Igitur peruersiones uteri, eo quē diximus modo, ad suppressa sequũtur menstrua, eas tamē ob hoc, accidentium quæ in animalis corpore apparent, causas esse, nequaquam putandum est. Quæ uerò citra peruersionem, aut menstruorum retentionem, uiduas molestant noxæ, hæ ob retentum semen euenire putantur. Cæterùm pro multitudinis, qualitatisue ratione, tum menstruorum, tum seminis, alias alia accidentium species oriri solent. Etenim noxia causa uniuersum corpus refrigerare potente, adeò uehementer omnes partes refrigerantur, ut & respiratio, & arteriarum pulsus, sensu deprehendi non possint. Quæ si uel crassa fuerit, uel acris, conuulsiones: si uerò atræ bilis naturā referat, mœstitiam inducet quemadmodũ animi quoque deliquia, & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & oris uentriculi affectus, subsequi consueuerunt. Porrò si mulier nec prægnans, nec puerpera, lac possideat, menstrua ei defecerunt. At nullo in mammis lacte apparente, menstrua suppressa hisce notis deprehenduntur. Grauitas totum corpus infestat, necnon fastidium, atque inæqualis horror. Quòd si citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit, atque fastidium, appetatque mulier quædam aliena, ut (exempli gratia) extinctos carbones, iube ut obstetrix uteri ceruicem tangat. Nam si citra duritiem clausa inueniatur, eam prægnantem esse conijcies. Si uerò etiam durities adsit, affectum aliquem in utero esse portendit. Oportet itaque speculari obstetricem, ad quam partem uel declinet, uel retrahatur uterus: nam in ea parte affectā uteri sedem esse conijcies. Atque in quibusdā fœminis, eius partis dolor cum grauitate, nonnihil potest significare quinetiam in coxam dolor interdum transit, & crus ipsum, quod è regione est, per incessum claudicat. Quòd si longiori tempore supprimantur menstrua, nullamque medicus mulieri uacuationē promoueat, tumor aliquis præter naturā, in ilibus interdum oritur, ostendens nimirum ex internis partibus quampiam esse inflammatam. Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, ueluti uiris quoque eodem in loco nōnunquam oriri solet. *Qui panus in quadam muliere fuit suppuratus, adeò ut opus fuerit sectione. *Iuxta hanc ipsam partem uidimus colon intestinum et suppuratum, et sectum interdum ignorantibus medicis imperitis quidnam inciderent, interdum intelligentibus quoque. *Cæterùm quoties suppurari contigit colum, semper facile curationem recepit: uterùm uerò sectiones, ægrius conglutinantur. Itaque symptomata huiusmodi consueuerunt sequi suppressa menstrua: ac præterea lumborū, & colli, & sincipitis dolor, qui ad oculorum usque radices extenditur: item febres ardentes, & nigricantes urinæ, cum rubra quadam sanie, perinde ac si aquæ, in qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginem quis miscuisset. Quibusdā urina aut difficulter redditur, aut omnino supprimit. Quòd si per alium quempiam corporis locum sanguis effluxerit, aut inflammatio, aut erysipelas excitetur, an menstrua purgentur interrogare debes. Siquidem nihil horum accidere solet, integrè repurgatis. Quum uerò immodicè uacuātur menses, color sequitur fœdus, pedes molli tumore attollūtur, corporis robur prosternitur, uitiatur ciborum tum concoctio, tum cupiditas. Sed accidit interdum fœminis muliebre uocatum profluuium, uel utero haudquaquam affecto, quum uidelicet uniuersum corpus per ipsum interdum purgatur, quemadmodum per renes quoque aliquando solet uacuari. Id uero potissimum fit, si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa. Atque id quod excernitur, nonnunquam rubra sanies est, interdum aquosa, & suppallida. Quòd si purus fuerit sanguis, qualis ex dissecta uena profluit, diligenter animaduertere oportet, num erosio sit aliqua in utero. Ea uerò magna ex parte in ceruice potius quàm alibi contingere solet: discerniturque per excretam saniē, si fuerit profunda: si uerò circa os ceruicis cōstiterit, nō solùm per hanc, sed per tactum etiam cognosci potest. Atque prægnantes quoque, quum ora uenarum in ceruice aperiuntur, excernunt sanguinem. Ergo si mulieri utero graui, subitò extenuentur mammæ, abortus sequitur. Atque geminos ferens, si altera mamma extenuetur, alterum amittit: & omnino si dextra mamma extenuata est, marē: si sinistra, fœminam ædet. Mares siquidem dextris, fœminæ magis continentur sinistris uteri partibus, atque raro aliter accidit. Si mulier promptè quidē conceperit, dein secūdo, aut tertio, aut quarto impregnationis mense fœtum eiecerit, circa uteri acetabula humorem pituitosum abundare, atque idcirco uenarum arteriarumque eius loci ad ora uasorum in uterum descendentium, nexum debilitatem esse, conijciendum est, ut fœtum ob grauitatem ferre nequeat, sed abrumpatur facilè.

Profluuij muliebris causa.

Prægnanti si extenuentur mammæ, abortus sequitur.

Mares continentur dextris, fœminæ sinistris.

CAPVT VI.

At colis ulcus deprehenditur ex dolore infestante ipsum necnon ex ijs, quæ familiaria ulceri, unà cum urina purgantur. Cæterùm hæc ab ijs quæ à uesica excernuntur, miscellæ modus distinguit. Nam quod ex cole defluit, in primo statim exitu excussum, urinā præuenire cōsueuit. Quod uerò à uesica emittitur, urinæ admistum uidetur. Quinetiam assiduè inter meiendū mordicus dolent pudendorum ulcera, præcipuè quum uel crustula, uel sordibus solutis, pura remanserint. Porrò gonorrhœa est seminis assidua excretio, & inuita, quæ fit cole haudquaquam extenso. Priapismus uerò est permanens colis tumor extensione in longitudinem atque circulum, nullo stimulante ad libidinem aut desiderio, aut acquisito calore, ut quibusdam consueuit accidere, qui supini decumbunt. Igitur quemadmodum omnia corporis nostri excrementa, duobus modis uacuantur (interdum enim à cōtinentibus ipsa corporibus excernunī, interdum spontè profluunt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipsis retineri nequeant corporibus) ita de semine quoque dicendum est. Nam in huiusmodi omnibus, ut excernere tempestiuè, ita continere, naturæ est officium. Verùm secretio fit, aperto fluxionis meatu ac reliquo conceptaculi spatio & contracto, & ad apertum iam meatum, quicquid intus continetur, pellente. Retentio fit, quum clausus manet meatus, & cōtentum à continente haudquaquam impellitur, sed potius per contractionem comprehenditur, & retinetur. Hoc modo cōtenti in cauis instrumentis humores, per integram ualetudinem natura-

Colis ulcus unde deprehendatur.

Excreta à cole & uesica, quomodo discernenda.

Gonorrhœa est seminis assidua profusio, & inuita quæ fit cole haudquaquam extenso.

Priapismus quid.

Excrementa corporis duobus modis uacuari.

Excretio quomodo fiat.

Retentio ut fiat.

liter & excernuntur, & retinentur. In illis autem qui præter naturam se habent, retentio quidem, ob excretricis facultatis imbecillitatem: excretio uerò, ob retentricis infirmitatem euenit: uel ob dispositionem aliquam, quæ haud secus quàm naturalis ipsa excretoria uis, partes mouere possit. Id quod in seminarijs uasis uidere licet, ubi quis uel comitiali morbo, uel conuulsione uiolenter fuerit correptus. Cæterùm uidemus alias quoque partes, ut manus, pedes, aut digitos conuelli, modò simul cum totius corporis conuulsione, modò ipsis solis affectis. Quare minimè præter rationem fuerit etiam in seminarijs uasis, & quidem interdum solis, eiusmodi excitari dispositionem quemadmodum & gonorrhœam, quæ urinæ, quam quis inuitus emittit, proportione respondet, quum retentricem uidelicet facultatem resolui contigerit. Gonorrhœa igitur instrumentorum seminis est affectio, non pudendorū, quibus ceu uia per quam excernatur, utitur semē. Priapismus uerò planè colis est accidēs, quanquam ad arterias eius potest referri: utpote quæ solæ interdum huiusmodi habeant præter naturam dispositionē, quali affici consueuerunt, quū naturaliter totus coles intenditur. Atqui à spiritu ipsum in tumorem attolli, manifestè patet ijs, qui celeritatem eius, & quum iterum residet, perpendunt. Quippe nullus humor tam subitam in alterutram partem mutationem efficere posset. Quum igitur pudendi corpus sit undique fistulosum, facilè à uaporoso spiritu per arterias affluente, ubi quis libidinis impetu stimulatur, aut dum ob supinum decubitum calfacti sunt lumbi, extenditur, glande ipsius semper magnitudinem æqualem seruante, quòd fistulosus in ipsam neruus non ingrediatur. Natura etenim corporis partes fingens, perficiensque, fecit ut ipsæ citra doctrinam, proprias actiones aggrederētur. Quippe omnium quæ à cōsilio & uoluntate pendeat actionum instrumenta, esse per se docta uidentur: animaliaque omnia simul atque genita sunt, & spirant, & uocem ædunt. Quare mirum esse non debet, genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura sunt institutæ, protinus ab initio cognoscere. Vterus siquidem, quum semen genitale conceperit, donec fuerit perfectus fœtus, exactè clausus permanet: perfecto uerò fœtu, plurimùm aperitur, ac deinde sic apertus excludit. Populares autem hæc, propter crebrum euentum, contemnunt, utpote qui nihil quod reuera sit admirabile, sed ea duntaxat, quæ rara uident, prosequuntur admiratione. Quid autem in rerum natura potest admirabilius contingere, quàm quod nouem perpetuis mensibus clauditur os uteri adeo exactè, ut ne specilli quidem acumen admittat: perfecto autem fœtu, usque adeo distenditur, ut totum animal per ipsum egredi possit? Ne igitur dubites pudendorū uim per se doctam esse: ut fistulosum hoc, neruosumque corpus, ubi ad coitum insurgit animal, à naturali facultate, quæ ipsum potest attollere, protinus distendatur. Cuius rei simile, & in corde, & arteria plane uidere est: nisi quòd horum motus perpetuus existit, quia necessaria nobis est eorū actio: fistulosus uerò neruus non semper mouetur, sed quum usus requirit. Quum ergo sic fuerit extensus, sequitur atque illum replet ex arterijs spiritus: quemadmodum pulmo thoracem, ob eam quam habet ad ipsius motum consequutionem. Atque eam actionem satius est ut ad neruum, quàm ad arterias referas: quum præsertim omnes functiones, ex propria partium essentia, non ex earum situ, prouenire, rationi consonum sit. Arteriæ itaque nullam aliam in pudendo habent actionis uim, quàm in uniuerso corpore: licet calfactis lumbis par sit, ut arteriæ calidiores reddantur, & magis etiam pateant ipsarum ora. Quamobrem non exiguam tunc spiritus essentiam, in fistulosum neruum effundūt: qui paulatim impletus, colem extendit, ita ut tota ipsius essentia consistere in fistuloso neruo uideatur. Ex dictis igitur constat, uel ob arteriarum ora immodicè patefacta, uel uaporosum spiritum in fistuloso neruo ortum, priapismum oriri. Cęterùm ab utrisque ipsum fieri posse existimo, crebrius tamen ob arteriarum ora patentia. Porrò medicamenta excitandæ tentiginis uim obtinentia, tum epota, tum pubi lumbisque admota, calida omnino, ac flatulenta sunt: quemadmodum contraria omnia, minimè flatus excitant, ac potius refrigerant, quàm calfaciant. Sunt præterea alimenta quędam, quę, quod plurimum gignant seminis, excitare ad libidinem possunt. Iam uerò qui quum plurimo semine abundent, à concubitu abstinent, ij interdum priapismo uexari solent, præsertim si uenereis imaginibus molestentur, nec studeāt ut multa exercitatione sanguinis abundantiā dissipent. At cantores & athletę, qui iam inde ab initio nullam uitæ partem uenereis illecebris contaminarunt, nullam admittentes eiusmodi uel cogitationem, uel imaginationem, ijs pudenda & exilia, & rugosa fieri, ueluti senibus, consueuerunt. Siquidem præter cætera quæ accidere solent ijs, qui protinus in iuuentute prima immodicè sese permiserunt libidini, id etiam euenit, ut horum locorum uasa, amplius patentia, maiorem ad se sanguinis copiā alliciant, & coeundi cupiditas magis incitetur. Ignauia siquidem (ut inquit Plato) exoluit: proprij autem officij exercitatio, robur augere solet. Sic mammæ quoque, in ijs quæ nondum impręgnatæ fuerunt, contractæ permanēt. in alijs uerò à partu infantulos suos lactantibus, uastissimæ euadunt, atque ita magnæ permanent, lac fundentes quandiu fœtum lactauerint: quo ablato, haud ita multò pòst a lactis generatione desistunt.

Semen excerni nimis per conuulsionem.

Gonorrhœa instrumentorum seminis est affectio.

Priapismus, colis est accidens.

Coles à spiritu intenditur.

Glandem penis semper magnitudinem eandem seruare.

Partes omnes citra doctrinam agnoscunt proprias functiones.

Populares ea tantum quæ rara uident, prosequuntur admiratione.

GALENI PERGAMENI DE differentijs febrium liber I.

CAPVT I.

PRopriæ ac maximè principales febrium differentiæ sunt, quæ sumuntur ab ipsa febris substantia, quæ in calore præter naturam consistit: ut si dixerimus, febrium aliæ quidem mordaces, aliæ uerò sunt mites. At reliquæ differentiæ, ab accidente aliquo deducuntur: ut quū dicimus, febrium aliæ pallidæ, aliæ rubeæ, aliæ liuidæ. Porrò differentiæ caloris præter naturam, & ex eo quod magis & minus, & ex materia in qua calor accenditur, et ex modo motus eiusdem caloris, sumunt. Sunt autem omnino euidentes, quæ

quæ in eo quòd magis aut minus calor est accensus, consistunt. Quo in genere differentię, consueuerunt medici magnam ac paruam febrem uocare, impropriè quidem rei quali, nomē quanti tribuentes. Quæ uero à caloris materia ducuntur, maximè propriæ differentiæ caloris præter naturam sunt. Atque hæ sanè ternario numero ambiūtur. Nam aut incalescit ipsius cordis corpus: aut qui continentur in uentriculis eius humores: aut sola quidem aerea spiritalisq́ substantia 10 sufficiēter incaluit, humores autem & solida corpora incalescunt quidem adhuc, nondum autem sunt calefacta. Mista siquidem est in arterijs omnibus, spirantibus per infinita foramina, aerea substantia sanguini, ac nihilo minus in corde ipso, ceu *confluxili & conspirabili cum uniuersis arterijs. Incipit itaque hic præter naturam calor, quem nominamus febrem, aliis ex alio eorum, quæ nuper diximus: spargitur autem, atque unà cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima 20 igitur ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio: non æquè autem promptè unà cum spiritu, accenduntur humores. Corpus etiam solidum, humoribus atque aereæ substantiæ facilius impartitur calorem, quàm ipsum ab eisdem suscipiat. Omnis siquidem substātia tenuis, promptius alteratur quàm crassa. Est autem tenuissima quidem aeris: crassissima uerò corporum solidorum: media humorum substantia existit. Cæterum solidas partes, continentia: humores, con- 30 tenta: spiritus, impellentia appellauit Hippocrates.

CAPVT II.

Quòd igitur ex laboribus, ira, tristitia, solis ardoribus, frigore, uigilijs, cruditate, ebrietate, & crapula, nonnulli febricitare cernantur, omnibus est in confesso: quemadmodum etiam, quòd pestilens aeris constitutio febres conciliet: quodq́ periculosa sit conuersatio cum laborantibus pestilenti morbo, quum nimirum is non se 40 cus sit contagiosus, quàm scabies aut lippitudo. Sed neque tutum est cum ijs qui tabe correpti sunt, conuersari: neq́ (ut summatim dicam) cum illis qui spiritum putrem reddunt. Iam uerò qui consueta exercitia omiserunt, & alijs morborum generibus, & febribus maximè corripiuntur. Plethora etiam, uitiosi cibi, medicamenta, æstusq́ circa canis syderis ortum, atq; alia id genus complura, similiter febres accendunt.

CAPVT III. 50

Igitur calidum, frigidum, humidum, atq; siccum, corporum elementa existunt: ex ipsorum uerò intemperaturis primi constituuntur morbi quorū unus est febris, ubi in corde quædam præter naturam caliditas generatur. At differentiæ caloris, a triplici differentia materiæ desumebantur. Siquidē uel in ipso corpore cordis, uel in humoribus, uel in spiritu, calor præter naturam accenditur. Præincipiunt autem causæ quædam notissimæ, in omni febrium constitutione, quatenus 60 dictum est. Sed neque sat est, si calor aliquis dicatur esse præter naturam, ad hoc ut dici febris mereatur: oportet siquidem prius ut cor illo incalescat: alioqui calor à sole aut ab igni inductus, febris esset dicendus. Porrò iracundia est ueluti feruor quidam, ac motus uehemens potentiæ irascibilis, in corde *delitescentis. Simul autem cum eo feruore calfit aliquando spiritus, aliquando substantia sanguinis. Quòd si ita contigerit, ut ea corpora quæ in se admiserunt caliditatem, longo eam tempore retinere sint apta, licet motus cordis sedetur, in hisce tamen permanet calor præter naturam, atque inde hominem febricitare est necesse. Huiuscemodi autem febris habet 10 originem à motu atque feruore natiuæ caliditatis. Quæ autem ex tristitia fit, ex solo motu, non autem ex feruore gignitur. At illius quæ labores sequitur, principium est musculorum, neruorum, copularum, & articulorum motus immoderatus. Ea siquidem primò, calorem quendam concipiunt. Dein uerò continuatim calor ascendit ad cor, ac tunc homo necessariò febricitat. Quæ autem ex densitate cutis accenditur febris, qualis maximè constipatis atq; astrictis cor- 20 poribus accidere solet, mordaci effluxu in corpore coaceruato contingit. Semper enim corpora animalium difflantur, idq́ duplici modo: nempe effusis ad exteriora uaporosis fuliginosisq́ superfluitatibus, ac rursus intus attracta refrigerante ac uentilante natiuum calorem aerea substantia. Quum igitur uehemēs aliqua causa cutim ipsam condensans, meatus angustiores reddiderit, sæpius in plethoricam dispositionem incidit corpus, si & uapidum & optimum, quod effluit, exti- 30 terit. At si fuerit mordax & acre, nōnunquam febre corripitur: quo tēpore etiā calor maximè augetur, refrigerio extrinsecus adueniente priuatus. Aeris autem ac mordax superfluitas *effluit ijs, qui aut natura uitiosos habent humores, aut prauis cibis utuntur, aut sæpius cruditate uexantur, maximè si post eiusmodi cibos aquam uitiosam biberint. Idem his quoque accidit, qui supra modum laborant, aut uigilant, aut cogitant, aut medicamina acuta iugiter sumunt. Eorum igi- 40 tur qui cruditatem patiuntur, ij quidem qui prauis succis redundant, ac malè difflantur, aut intempestiuè laborant, aut balneis superfluis utuntur, facilè corripiuntur febribus. Qui uerò boni habitus sunt, integreq́ difflantur, & quiescunt, regionemq́ uentriculi & hepatis calfaciunt, impossibile est ut febricitēt. Nam in eisdem residet uentriculi & hepatis partibus, quicquid corruptum est, ac paulatim coquitur, redditurq́ optimum: sicuti & ijs qui se motibus uehementioribus tor- 50 quent, aut æstiuo sole, aut balneis calidis dulcium aquarum utuntur, quicquid uitiatum est, recipitur in corporis habitum. Quibus uerò corrupti cibi descenderunt in uentrem, * eos febris non corripit, nisi ob alias causas: ueluti si defatigati sint ob crebriorem deijciendi necessitatem, aut uentrem inflammatio tentauerit. *Porrò per obstructiones meatuum, & humorum constipationes, ob putredinem solet febris oriri. Promptissimè namque putrescunt omnia calida & hu- 60 mida, in calidis locis contenta, nisi difflari ipsa & refrigerari contigerit. * Quinetiam in altera plenitudine quæ ad uires dicitur, succi citò ad corruptionem deueniunt, *quum nec uincantur, nec concoquantur à facultate, utpote imbecilla existente. Propterea autem quicunque cibi

Febris ab iracūdia quo modo gignatur

Febris orta a tristitia.

Febris ab exercitio immodico

Febris à cute densata

Difflari animalis corpora duplici modo.

Astrictionem cutis, quomodo febris sequatur

Cruditatem patientiū, qui nō facile in febres incidāt, & quo agre

Febres oriri solent ob obstructionem meatuū

Putrescunt facile calida & humida, si condensata in calidis locis nec difflentur, nec refrigerentur

Plenitudo ad uires.

glutinosi atque crassi sunt, *in ratione putredinis magis morbifici existunt: quandoquidem succi ex ipsis geniti, longe promptiores sunt, ut & in meatibus hæreant, & impingantur. At acres & attenuantes cibi, quod mali succi sint, febres etiã accendunt. Partes etiã quæ experiuntur inflammationem, ratione putredinis similiter febres inducunt. Impactus siquidem in eis qui influxit humor, si natura calidus sit, nec discutur, actutum putrescit. Si igitur fluxionem ipsam exquisite amara bilis pepererit, caliditas erysipelatosa partem occupat: si uerò sanguis, phlegmonosa: at si ex utrisque miscellaneus humor, uel fit erysipelas inflammationis particeps, uel inflammatio erysipelatis: nomen quidem ab humore excellente suscipiens, cognomen autem ab altero. In hisce autem omnibus consortij lege febris accenditur. Nam proxima pars calefactæ particulæ, simul cum ea calfit, donec ad cor * dispositio ipsa peruenerit. Etenim in carbunculis id quod continuum existit, similiter cõcalescit. Fiunt autem ex sanguine quidem satis calido, & ad atræ bilis naturam, propter adustionem, conuerso.

Inflammatæ particulæ cur febres succendunt.

Calidit as erysipelatosa et phlegmonosa, quando consistunt.

Carbunculi oriuntur a feruente & melancholico sanguine.

CAPVT IIII.

Calidiores aeris ambientis status per inspirationem quidem manifestè cor calfaciunt: corpori autem extrinsecus circumfusi, totum ipsum calidius reddant: sed præsertim arterias, ut quæ ipsius substantiæ aeris ambientis aliquid ad se alliciant: *cum quibus omnibus affici etiam cor est necesse. & quum calidius impendio fuerit, ipsum primum atque præcipuè, calorem febrilem suscipere, ac dein uniuerso corpori communicare. Pestilentis autem febris, inspiratio aeris uitiati & putridi, maxime esse in causa uidetur. Fit aliquãdo etiam ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, quum exiguam aliquam occasionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit animal. Aeris autem putredo accidit, uel ob cadauerum multitudinem minimè crematorum, uel ob lacuum, uel paludum æstiuo tempore euaporationem. Cæterum nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest: alioqui ex æquo omnes afficerentur ab eadem causa. Quæ igitur uitiosis succis redundant corpora, obstructaque sunt, atque uel ex cibis & exercitijs ratione educata fuerint, ea sanè per pestilentes cõstitutiones ambientis, statim à prima inspiratione initium putredinis sument, ac plurimum in malo prouehentur. Quæ uero contrario modo disposita, nonnulla quidem nihil, nonnulla uerò adeò exiguã læsionis percipient, ut minimo negocio reuerti ad naturalem habitũ possint. Iam uero quum aeris temperatura, ad caliditatem atque humiditatem immodicam fuerit conuersa, pestilentes morbi exorientur qui ea tantum corripiẽt corpora, quæ ut afficiantur, prompta & idonea erunt. Etenim ea corpora quorum dispositiones consentiunt causis morbificis, facilimè contaminantur: quorum uerò renituntur, ac reluctantur, quantùm uiribus ac magnitudine contrarietas ualet, tantùm inuicta cõtingit permanere ea corpora. Quum enim corporum dispositiones dissimiles ac multiformes existant, quædam facilè alterantur, ac patiũtur à causa in ipsa operante, quæ-

Aer impendio calidior, quid in corpora nostra moliatur.

Pestilentis febris causa est inspiratio aeris uitiati & putridi necnõ uitiosi succi in corpore, ad putrescendum habiles.

Causam nullã posse agere absque patientis corporis aptitudine.

Pestilentes febres, quæ corpora facilè & quæ difficillimè corripiantur.

Aeris constitutio calida et humida, pestifera est morbis obnoxia.

Corpora consentientia causis morbificis, facilè corripiuntur.

Corporum dispositiones dissimiles.

dam insuperabiles atque impassibiles permanent: quædam ægre patiuntur. Est autem ipsius medici opus, correctiuũ errorum omnium, qui circa humanum corpus contingunt. Quare in ijs omnibus prima esse debet, atque communis intentio, ut corpus quammaximè purum sit, ac perspirabile: secunda autem, ut præpotentis causæ aduersetur, quammaximè fieri poterit. Nam quibus horum contraria insint, corripiuntur celeriter, acerrimeque laborant.

CAPVT V.

Igitur omnes pestiferæ febres à putredine originẽ ducunt. At ephemeræ, minimè putredinem humorum sequuntur. Sed qui quidem ex solis incendio febricitat, ab agentis causæ caliditate affici natura est aptus. Qui ex ira, huic feruorem quidem fieri caloris qui in corde consistit, est necessarium: non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui supra modum exercitatus est, uehementior calor præter naturam sine humorum putredine in corpore accenditur. Cui autem cutis adstricta est, quum prius acriores superfluitates expirarent per eam, postea quum sint retentæ coaceruatæque, in febrem incidit, nulla interueniente humorum putredine. Porrò quæ tumoribus inguinum superueniunt febres, omnes (authore Hippocrate) perniciosæ sunt, exceptis ephemeris. Sunt siquidem quædam febres è genere ephemerarum, superuenientes tumoribus inguinum quæ quidem ab eis differunt quæ ex humorum putredine eueniunt, quæque uel in aliquo uiscerum, uel in cauis & maximis uasis radicem habent suæ generationis. Quandoquidem quæ inguinum tumoribus ephemeræ superueniunt, cõcalfaciunt semper partes uicinas, donec usque ad cor febrilis calor perueniat: quò tamen putrida fuligo non peruenit, sed ibidem, in loco inguinis circunscripta remanet, sola alteratione per continuum facta, atque usque ad cor ipsum extensa sola caliditate. In putredine autem quæ aut in uisceribus, aut in magnis fit uasis, quidam ueluti fumus, ex putrescentibus succis ad uentriculos cordis attollitur. Præterea in tumoribus inguinum omnes simul, collectique humores putrescunt, siue per unum, siue per duos continuos dies, utpote in uno eodemque loco compacti: at qui in uisceribus sunt, uasis'que magnis, quum perpetuò fluant, suoque contactu uicinos ad putredinem trahant, spatio temporis putridum calorem accendunt.

CAPVT VI.

Humorum autem putredo, quæ in uasis fit, similis est ei quæ in inflammationibus, abscessibus, atque uberibus accidit, duplex existens secundum genus. Nam aut fit uincente natura aut omnimodo superata, aut adeò imbecilli reddita, ut nullam amplius in putrescente excremento ad optimum moliri possit transmutationem quod quidem tertium genus putredinis ex duobus primis constituitur. Per abscessus igitur, integre superante natura, optimum conficitur pus, aspectu album & crassum, & quaquauersum sibi simile: læue autem tangenti, ac minimè fœtidum. Nam si semiputridum fuerit, tertium in tali transmutatione genus, quod paulò ante diximus,

mus, si quodq; secundū magis & minus, uarias differentias sortiuntur. Quotcunque autem in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem & in febribus quæ ex putredine succenduntur, sunt eorum quæ in urinis apparent, formæ uarietates. Optima uerò urina quæ ex putrescente humore perficitur, qui adhuc concoctionem à continenti uase suscipiat, est quæ albam, leuem, æqualem, & minimè fœtidā habet hypostasim. Pessima autem est, quæ in omnibus maximè cōtrario modo se habet. Quæ uerò inter media existit, quantò ad alterā propius accesserit, tantò aut melior est, aut deterior.

CAPVT VII.

Porrò febrium ephemerarum hoc unum est præcipuum atq; inseparabile indicium, quod ab aliqua manifesta causa præincipienteq; (quam procatarcticam uocant) oriatur. Non est tamen id signum earum proprium. Nam & aliarum quædam, a causa manifesta gignuntur, quæ nimium præcessit. Inseparabile uerò ac proprium ephemerarum est, ut mox statim prima die concoctio pulsusq; ad magnitudinem & celeritatem effatu dignam accedens, ita ut frequentia à proportione deficiat secundum externam quietem. Est autem & magis inseparabile & proprium, quod nullo modo ad celeritatem ea pars pulsus, quæ dicitur systole, tendit. & si aliquando contingit hoc, minimum ac uix perceptibile existit, parumq; a naturali tenore mutatum. Sed & caliditatis suauitas, proprium atque inseparabile est huiuscemodi febrium indicium. Inseparabile quoque, æqualis atq; incompressus accessus, in calore simul & pulsibus: non tamen proprium, quum & alijs quibusdam adsit sicut etiam consistente febre mediocritas. Neq; enim hoc etiam est ephemerarum proprium, quanquam eis maximè inest. Proprium præterea inseparabileq; ephemerarum indicium est, cum sudore, aut rore, aut aliquo optimo uapore inclinatio, quam sequatur integritas. Atq; hæc quidem est communis ephemerarum febrium dignotio. Earum uerò quæ ex aduerso ab ephemeris distinguuntur, quædam in putredine humorū consistunt, quædam solidas animalis particulas occupant. Atque has sanè medici febres hecticas appellarūt, uel quia firmæ atq; fixa, perinde ac habitus, sunt. uel quia corporis habitum comprehenderunt: sic enim partes solidas uocitant. Primum autem & proprium, non tamen inseparabile, putridarum febrium est signum, quòd nulla procatarctica causa eas antecedit: id quod neutri aliorum generum inest. Quandoquidem ephemeræ omnes oriuntur à procatarcticis. Hecticæ autem, quando sine his gignuntur, minimè ab initio inuadunt. Vbi quis igitur citra manifestam, præincipientemq; causam cœpit febrire, scire oportet eius febris causam in humoribus esse. Interdum tamen aliquā ex procatarcticis causis sui ratione febrem accendit ephemeram: succedit autem altera ex putredine humorū, ubi quod afficitur corpus, & impurum, & superflui humoris colluuie redundās fuerit. Successionis autem ipsius, una quidem propria inseparabilisq; dignotio habetur, quòd febris ephemera ad integritatem non desinat. Contingit uerò aliquando, ut per uigorem ephemeræ, ac multo magis per declinationis initium, signum aliquod permutationis cernatur, uidelicet ea tranquillitas absit, quam adesse oportebat. Initium autē sumere à rigore febrem, ubi nec insolatus, nec præcessit aliqua refrigeratio uehemens, putridarum febrium est proprium signum, non tamē inseparabile. Siquidem non inest putridis omnibus rigor, sicuti neque horror. Præterea inæqualitas pulsuum atq; caloris, siue in principijs, siue in augmento contingat, huiuscemodi febrium est signum proprium, sed ne ipsum quidem inseparabile. Multo autē minus inseparabile existit, quòd accessiones ipsæ habeant plures ueluti insultus: id quod superexacerbari uocamus: quemadmodum & pulsuum compressio, quæ putridarum febrium est propria (nisi alicuius symptomatis ratione citra febrim ea acciderit) non tamen inseparabilis. Maximum etiam earum febrium quæ à putredine oriuntur indicium est, mordacitas & acrimonia caloris, quæ perinde ac fumus nares & oculos, sic ipsa eorū tactum uidetur. Sed in principijs quidem accessionum, utpote in quibus calor adhuc suffocatur, superfluitatesq; succenduntur intus, non statim ea qualitas, admota manu, discernitur. At per moram, prædicta caliditatis species effertur ex penitioribus partibus. Proprium præterea inseparabileq; putridarum febrium est signum, uelocitas systoles, quæ manifestius quidem in crescentibus febribus, non obscurè autem in incipientibus & consistentibus fit. Comitatur autem has febres, in initijs quidem, pulsus paruus ac uelox: quum uerò consistunt, uelox simul & magnus. Sic & quæ circa externam quietem uersatur frequentia, in huiusmodi febribus deprehenditur manifestè. Cuius similis neque in ephemeris, neque in hecticis cernitur. Maximum uerò & harum febrium indicium existit urinæ cruditas: earundemq; est proprium, imbecilla concoctio. Neque enim unquam magnum aut effatu dignum concoctionis indiciū per huiuscemodi febres in primis urinis apparet, si quidem excipiamus eam, quæ fit ex ephemeris febribus, permutationem. At uerò pulsus durus nullius generis febrium, quatenus febres sunt, est aut proprius, aut inseparabilis. Comitatur tamen magna ex parte hecticas febres: nonnunquam uerò etiam duo genera alia, symptomate aliquo interueniente. Quippe duritiés accidit arteriarum tunicis, aut ob congelationem, aut tensionem, aut siccitatem. Congelationes igitur, uehementes algores efficiunt: tensionem uerò, inflammationes, & duri tumores, & neruorum dispositio inflammationibus correspondens. At siccitatem, euacuationes diuturnæ, & longi temporis fames, & diutinæ febres ardentes. In uniuersum autem, quæcunque solidas animalis particulas uehementer exiccant, sicuti & hecticæ febres, arteriarum duritiem efficiunt.

CAPVT VIII.

At uerò hecticæ febres magna quidem ex parte ardentibus febribus solent superuenire, usque adeò productis, ut humorem in corpore cor-

Ephemeræ in permutatione putridam, quibus cognoscatur indicijs.

Putridarum febrium calor est mordax & acris.

Putridis febribus adesse uelocem systolem.

Putridarum febrium pulsus.

Putridarum urinæ quales.

Febrium nullis, quatenus febres, adesse pulsum durum.

Durities unde accidat arteriarum tunicis.

Hecticæ ardentibus solent superuenire.

dis contentum absumpserint: quanquam fieri etiam potest, ut magna adhuc eius portio seruetur. Cæterum illæ non tantùm hecticæ sunt, sed etiam tabidæ. Quæ uerò manente adhuc humiditate gignuntur, ubi cordis occupauerint corpus, hinc maximè succenduntur, quemadmodum lucernæ flamma ex ellychnio. Alio autem modo febres hecticæ oriuntur, ubi statim ab initio inuadentes, similem ortum cum ephemeris habent, uidelicet aut ex ira, aut tristitia, aut lassitudine insigni, aut ardore solis contractum. Quæ igitur sic gignuntur, non admodum ægrè curantur. Quæ autem peruenerunt ad tabem, iis, ubi iam exquisitè consistunt, & iamdudum inceperunt, ut medeamur est impossibile. Siquidem earum natura calida est & sicca, quum per eas tale quid perpetiatur cor, quale lucernæ ellychnium, dum plurimum est exustum. Differt autem tabida febris à tabe, siue marasmo. Marasmus siquidem etiam absque febre in decrepita ætate solet accidere, extincto natiuo calore: id quod nihil aliud existit, quàm mors, quæ ferè sine sensu doloris, ac secundum naturam, ex siccitate contingit: sicuti & iis qui præter naturam tabescunt, altera species marasmi accidit, quæ à Philippo ex morbo senectus uocatur. Tabida uero febris non tantùm sicca, sed etiam calida est passio.

Tabidæ febres.

Hecticas febres interdũ ab initio inuadere, similem cum ephemeris habentes generationem.

Hecticarum nonnullæ quidem faciles, aliæ ægre curantur.

Marasmus.

Tabida febris à tabe quomodo differat.

CAPUT IX.

Hectica igitur quæ in tabem incidit, febris, cognitu promptissima atque facillima existit. Nam prius quàm pulsum atque calorem perpendas tactu, uidebis oculos immodicè concauos, ac ueluti in foueas quasdam reconditos, exhausto iam uniuerso ipsorum humore, ita ut ossium, quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cernantur. Sordes præterea in ipsis siccæ ostenduntur, & quædam ueluti squallida dispositio, qualis maximè inest iis, qui toto die sub solis ardore per puluerem iter longum fecerunt. Quin etiam in eis est coloris flos uitalis extinctus, frontisque & faciei cutis rigida, exsiccata, & squallida. Adhæc, sic affecti frequenter palpebras cõniuent, dormitantium instar: non tamen affectus eorum est somnus, sed potius uigilandi impotentia. Præ macie etiam sunt illis collapsa & concaua tempora: nihilque in eorum corporibus cernitur præter cutim atque ossa. Pulsus autem tenuis, durus, debilis, atque frequens apparet. Caliditas uerò, quum primùm admoueris manus, languida est: paulatim autem acredinem, atque erosionem ostendit ac magis, quum plus tangendo immoraberis. Porrò marasmus tunc incipit, dum cognatus humor, qui in medijs partium similarium specijs inspersus est, & ex quo primum uniuersæ partes nutriuntur, periclitatur circa corpus cordis non amplius adesse. Quandiu enim pars aliqua humoris illius conseruetur, solùm febris hectica existet, nondum etiam tabida. Vbi uerò res eò discriminis iam peruenerit, ut nihil ex tali humore supersit, tunc exquisita tabes existet. Est autem hecticarum omnium dispositio difficilis, ubi præterierit principij tempus: quod non dierum aut horarum numero, sed ipso dispositionis modo determinandum est.

Tabidæ febris indicia.

Marasmus quomodo incipiat.

Tabes exquisita quando dicatur.

Cæterùm quum naturalis temperies cordis primùm uerti ceperit, neque natiua humiditas protinus dissipatur, neque uirtus laborat plurimùm: sed primò fit ueluti quædam efferuescentia ipsius humiditatis: quo tẽpore facile est eiusmodi febrem sanare, tanquam nihil adhuc uirtute perpessã. Tantùm autẽ uirtus laborat, quantum siccitas & caliditas in ipso corde inualuerit. Iam uerò, quæ febris æqualiter ab utraque distat, ab ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, & ab illa in qua nihil est adhuc tale, mediam quodammodo sese habet ad curationem, dubio ad partes ambas momento inclinans. Quæ autem tabidæ proximior existit, est uicinior periculo, quum quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam salutis spem possit nobis promittere. Fingamus igitur aliquem esse correptũ febre, quam præcesserint conspicuæ & procatarcticæ causæ. Si enim febris ipsa ad sequentem diem extendatur, neque integrè desinat, neque exasperetur magis, ariditatem tamen maiorem in corpore repræsentet, talem hecticam fore tibi suspicandum fuerit. Quòd si & in tertio die sine cibo permanere uoluerit æger, donecque tertianæ accessionis præterierit horas suspectas, nihilque essentia dignum priori accesserit febri, aut imminutum fuerit, sed tantummodo quædam exiguæ reliquiæ primæ febris procedant, permaneantque cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo quidem tactu mitis sentiatur, processu uerò acris, mordax & sicca: huiuscemodi febrem hecticam esse existimandum est. Maximum uerò & indubitatum erit eius naturæ indicium, si cibum homini post suspectas horas obtuleris. Statim siquidem una uel altera hora post cibum exhibitum, quicunque ægrotantem tetigerint, alteram febris accessionẽ opinabuntur adesse. Omnibus namque hecticis febribus hoc proprium inseparabileque adest indiciũ, scilicet quod allato cibo accendatur * calor, pulsusque ad magnitudinem & uelocitatem augeatur, sic ut uideatur oborta esse incompressa quædam accessio, hoc est, libera ab omni inæqualitate, qualis comitari alias febres solet. Nam tametsi in aliis nonnullis febribus huiuscemodi * insultus incompressi cernuntur, ij tamen absque cibo solent accidere. In febribus autem hecticis nunquam aliqua accessio conspicitur, sed perpetuò cernitur una febris continua, ut illa quæ synochos appellatur. Ea tamen quandam ueluti flammam plurimam admouenti manum possidet occursantem, pulsusque edit celerrimos, frequentissimos, atque maximos. In hecticis autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulsusque tantò minores, rariores, atque tardiores sunt iis, qui per synochos fiunt, quantò etiam caliditas ipsa est minor. Commune namque omnibus hecticis febribus est, quod pusillæ, & semper à principio usque ad finem æquales existunt. Proprium autem est tabidarum, siccitas. Nam sine siccitate sæpius hecticæ febres consistunt, quum minimè in tabem degenerant. Iam cæteras febres quæ incompressas accessiones sortiuntur, omnino compressio aliqua comitatur, dum cibus ingestus fuerit in accessionis principio. Hecticis autem,

post

post cibum assumptum, quendam uelut inconcussum insultum fieri contingit, qui tamen non est accessio, sed incrementum caloris, atque promotio pulsus in magnitudinē atque uelocitatem, qualis cuicunque alteri post cibum solet accidere. Quamobrem alteratio ipsa tandiu perdurabit, donec distributis cibis appositisque, humectauerit cordis ariditatem. Postea uerò corpus ad pristinum reuertetur statum, in quo antea quàm cibis exhiberetur, conspiciebatur. Quod si rursus nutrire uelis, uel in diuersis temporibus, senties semper calorem post cibos adauctum: pulsus autem (ut dictū est) alteratos, utpote quibus idem uidetur accidere, quod calci & lapidibus calefactis, quorum nimirum caliditas arida, per aquæ affusionem, ab humida substantia nutritur. Humida enim caliditas, quàm sicca, uires habet non parum euidentiores. At uerò siccam in hecticis febribus esse caliditatem, quas consequitur tabes, hinc constat, quòd nullus eorum qui habitu corporis sunt humidiori, statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuerit. Quicunque autem sunt natura sicciores, ac præsertim si temperiem etiam calidiorem sortiantur, uitamque elegerint in laboribus, uigilijs, curis, tenuique uictus ratione, hos statim ab initio solet hectica febris inuadere, ex ira, uel tristitia ac magis æstate, statuque temporis calido & sicco, ac loco præterea consimili. Ac terminus talium hecticarum principij est, si eo tempore, quo solent ephemeræ ad integritatem desinere, non solùm istis nihil tale accidit, sed siccitas etiam manifestè intendatur. Alter uerò cuiusdam ueluti ipsius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, est tertiæ diei accessio. Nam si tunc nec altera accessio superuenerit, neque ægrotus absque febre fuerit, adaucta insuper siccitate, proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progressu temporis citò ad tabidam conuertetur, nisi rectè curetur. Terminus autem permutationis ipsius ad tabem est, dum pulsus debilis simul atque durus sentietur: qui quidem necessariò etiam erit paruus & frequens: non tamen propterea febris dicitur tabida, sed ob id potius, quòd debilis atque durus existit. Debilitas siquidem, uehementem sequitur febris intemperantiam: durities autem, ariditatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occupauerit, hunc febre tabida necessium est animal laborare. In eandem uerò incidunt febrē ex ardentibus atque acutis febribus plures, qui rectè curati nō sunt: quique cum egerent potione frigida, non solùm eam non biberunt, sed nullum etiam aliud refrigerans medicamen applicuerunt thoraci & præcordijs. Qui etiam hepatis ac uentriculi inflammationibus, nisi rectè curentur, tabes superuenire consueuit, affectione ipsa cordi cōmunicata. Siquidem tabe corripitur cor, interdum quidem ex se ipso, sicuti per excandescentias, uehementesque atque diuturnas tristitias: nonnunquam uerò ex ardentibus febribus: aliquando autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac præsertim ex empyemate & phthisi, atque adeo ex diuturnis nobilium partium inflāmationibus. Similiter in lienteria & diarrhœa, si uel ab initio statim, uel progressu temporis, febris inuaserit, tabidæ postea febres succedunt. In uniuersum autem, quandocunque præexiccatum cordis corpus febrilem caliditatem susceperit, & quæ cum difficultate extinguatur, tabida occupatur febre. Quare & quū aeterræ circunstantibus partibus calidiores fiuntur, maximum sunt hecticarum febrium indicium. Vbi igitur sola per seipsam consistit hectica febris, perspicua est, an sit absolutè hectica, an simul & marasmodes. Vbi uerò hectica febris una cū putrida coit, longe difficilius cognoscitur: quamuis ex arteriarum perseuerante calore, motusque celeritate & frequentia, eam discernere possumus.

Hecticam an sit re intendi cum putrida

CAPVT X.

Porrò qui ex feruore solis inciderīt in febrim, his cutis magis ad calorem & siccitatem, quàm pulsus ad febrilem uergit dispositionem: nam & minus sitibundi sunt ijs, qui æqualem habent caliditatem: & quamprimum manus admouetur, ingens calor percipitur. Contrà res se habet in ijs, qui ex cute densata & astricta laborant: nam in eis reconditus calor. At qui ex feruore solis ægrotant, his maximè dolere caput uidetur: plusque ex balneis frigidis utilitatis & delectationis percipiunt. Oculi quoque in eis rubicundiores & calidiores cum quadam ariditate uidentur, si quidem sine grauedine ac destillatione affligantur. Est autem minus calida cutis ijs qui ex frigiditate febricitant, corpusque eis in maiorem tumorem attollitur: ac nullus in fronte squallor, qualis illis qui ex insolatu febricitant, sine plenitudine capitis. Siquidem magna ex parte his solet caput repleri, nisi quis purum, materiæque inutilis expers corpus possideat. Solis quippe his caput calfieri contingit, sine aliqua plenitudinis noxa.

Febris ex insolatu

Febris ex cute astricta

Febris ex frigiditate

GALENI PERGAMENI DE differentijs febrium Lib. II.

CAPVT I.

Svperest autem nunc, ut de differentijs febrium quæ ex humorum putredine oriuntur, similiter disseramus: idque ubi admonuerimus prius, non sat esse (quemadmodum multi opinantur) ad omnium febrium generationem, si in corpore amara bilis redundet. Alioqui laborantes arquato morbo, ad unum omnes maximis corriperentur febribus: id quod nequaquam contingit, priusquam bilis quæ in illis copiosissima est, computrescat. Absurdum etiam est credere, in quartanis & quotidianis febribus exquisitis, acceruari bilem amaram, quemadmodum in tertianis, atque in causonide, quum in illis nullum talis sicci uestigium adsit. Etenim febres tertianæ magna ex parte in corporibus natura magis biliosis fiunt, in ætate uigenti (quæ omnium biliosissima est.) tempore æstiuo (in quo dominatur is humor) in locis præterea quæ calidam & siccam temperiē possident, in similique aeris ambientis constitutione: ac breuiter in homine qui laboribus, curis, uigilijs, æstu, tenuis uictus ratione, eademque calida & sicca, ac denique medicaminum calfacientium & exiccantium immodico usu, fuerit commaceratus. Quotidianæ uerò, naturis in quibus pituita superfluit, sunt familiares: & in hyemeque præcipuè, atque in omni locorum & temporum statu frigidiori atque humidiori gignuntur. Ex ætatibus porrò, senilem atque puer-

Tertianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Quotidianæ febres quibus naturis magis sint familiares

lem infestant magis: præsertim si accedat otiosa uita, quam crapulæ comitantur atque etiam si post pituitosos cibos quispiam balneis utatur. Neque etiam ij qui quotidiana febre tenentur, amaram euomunt bilem, nec per uentrem inferiorem aut sudores illam excernunt, quod in febribus contingit tertianis. hæ siquidem flaua bile pruriente gignuntur. At quotidianæ ex pituita, quemadmodum quartanæ ex atra bile, ducunt originem. Proinde corporum naturæ magis ad atram bilem procliues, ex ætatibus, præcipue declinans, ex anni uero temporibus, maxime autumnus: ac breuiter uictus uniuersus frigidus atque siccus, quartanis febribus originem præstant. Quare & rigor qui utrunque genus febris antecedit, haudquaquam similis est.* sed qui in tertianis quidem accidit, repræsentat sensum causæ efficientis, uelut rei cuiusdam pungentis, ferientisque: qui uero in quartanis, tanquam refrigerantis. Porro febres intermittentes, quæ nimirum ad integritatem desinunt, ortum habent ab humore qui per omnes corporis partes suo motu defertur. At in continuis, humor delitescit atque continetur in uenis.

Tertianæ fiunt a flaua bile computrescente. Quotidianæ fiunt a pituita. Quartanæ febribus quæ originem præstent. Rigor qualis tertianis, quartanis. Intermittentium febrium & continuarum differentia.

CAPVT II.

Intermittentium igitur tres sunt omnes numero differentiæ, quotidiana, tertiana, & quartana: quotidiana quidem, ex pituita: tertiana autem, ex flauæ bilis: quartana denique, ex atræ putredine propagata. Continuarum autem quæ ex flaua bile proueniunt, duplex species habetur: una quidem, earum quæ appellantur synochi, quarum uniuersum tempus unica accessio existit, à principio usque ad finem extensa: altera uero earum quæ idem cum genere nomen habent, continuæque dicuntur, atque in pluribus* particularibus circuitibus continentur. Earum igitur quæ appellantur synochi, tres differentiæ connumerantur. Nam earum quædam à principio ad finem usque perseuerant æquales: quædam paulatim augentur: aliæ decrescunt, atque imminuuntur. Unde nonnulli primas quidem homotonas acmasticasque, secundas epacmasticas, tertias paracmasticas, hoc est, uniformes, inualescentes, & decrescentes, nominant. At continuarum duæ sunt differentiæ primæ. Siquidem earum nonnullæ quidem, tertio quoque die inualescunt exasperanturque, referentes naturam tertianæ febris: aliæ uero etiam die intermedio exacerbationem faciunt, neutræ tamen harum ad integritatem desinunt. Earum igitur continuarum quæ die intermedia accessionem faciunt, nonnullæ quidem formam quotidianarum seruant, duas inuicem accessiones simillimas conficientes: aliæ uero, quum duas dissimiles faciant, simillimam primæ tertiam efficiunt, atque secundæ quartam, instar duarum tertianarum progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis, alteræ uero quæ singulis diebus similem accessionem faciunt, ex pituitoso humore consistunt. Est & tertium genus febrium continuarum, quæ perraro tamen eueniunt, quarum accessiones quartanarum figuram progredientes ostendunt, nec desinunt tamen integre. Quemadmodum autem febris tertiana aliquando fit duplex, & aliquando triplex: sic hæc etiam non duplex modo, sed triplex potest euadere.

Intermittentium febrium tres differentiæ. Continuarum species duplex. Synochi uniuersum tempus est unica accessio. Synochorum tres differentiæ. Homotonæ febres. Acmasticæ febres. Epacmasticæ febres. Paracmasticæ febres. Continuarum duæ differentiæ. Continuæ quartanam repræsentantes perraræ.

CAPVT III.

Quæ igitur à flaua bile per sensibiles corporis partes delata oritur febris, ea cum rigore inuadit, atque ardentis febris similitudinem gerit, & biliosis uomitibus, aut deiectionibus, aut sudoribus, uel horum quibusdam, uel omnibus simul, soluitur. Huius febris accessio duodecim ad summum horarum æquinoctialium interuallo finitur. Vocamus autem ipsam exquisitam tertianam, quæ in temperatura laborantis biliosa, & anni tempore, & regione, & uictus ratione, calidis & siccis consistit. At uero copiosior bilis, ea quæ pauca est, longiorem facit accessionem: tenuis autem, crassa breuiorem. Sic & rigor, maior quidem, breuiorem: imbecillior autem longiorem. Præterea corporis dispositio, rara quidem breuiorem, densa uero longiorem. Tempus autem intermissionis in hac febre, nullum habet humoris putrescentis expulsu perceptibile indicium, in die aut nocte, quæ consequitur accessionem. Quum uero parumper succenditur, uix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis partibus: manifestius autem circa fines ipsius diei uel noctis atque adhuc manifestius die proxima, quæ uidelicet antecedit accessionis diem uel noctem. In illa uero iam signum euidentius apparet, ac multo etiam magis accessione iam incipiente atque adhuc plus, inualescente febre. Quum uero iam consistit, minus quam quum augebatur multoque minus ubi iam declinauerit.

CAPVT IIII.

Est & alia exquisitæ simplicitatis febris, quæ ex pituitaginosa pituita ortum habet, per sensibiles à natura partes impulsa. Incipit autem à refrigeratione extremorum, & horrore magis quam rigore. Cum difficultate per eam accenditur calor, ac longum consumit tempus dum inualescendo peruenit ad summum. Quoniam uero is ex quo constituitur humor, frigidus est & humidus, ac præterea lentus & tenax, idcirco ægre accenditur, ac tarde mouetur, sæpiusque in foraminibus hæret. Opprimit autem atque aggrauat aliquando uirtutem: unde inæquales ac debiles magis, paruosque efficit pulsus, quum primum accessiones inuadunt, atque in primis incrementi partibus. Fiunt & in biliosa febri circa accessionum principia, singuli quos diximus pulsuum affectus: in ea tamen statim desinunt: cætera uero, necnon inæqualitas, plerunque tali febre inuadente non adsunt. At postquam cessauerit rigor, non multum post calor accenditur, ueluti ignis effulgens, purusque, omnis fumosi fuliginis expers. Pituitosi autem humoris caliditas, ignem humidum ex accensis lignis uiridibus refert. Idcirco &* exiguæ euacuationes ab ipso, & accessionis spacium longius producitur: neque intermissionis tempus est adeo ut in tertiana syncerum, sed humoris putrefacti seruat indicium. Attamen quum exquisite suam naturam seruauerit, plerisque & mihi non raro uidetur habere puram intermissionem. Hæc febris, naturas consequitur corporum, & tempora, & loca, & status, artesque, & uictus rationem, aliaque omnia prorsus alumna pituitæ. Accenditur autem singulis diebus, etsi minus calida sit, quam biliosa tertiana. Hæc enim, quum humorem habeat minimo negocio inflammabilem, facileque quicquid ex eo efferbuerit, totum propter subtilitatem in accessione expurgetur, ad puriorem quandam integri-

integritatē terminari uidetur: atq; exiguū quoddam uestigium post paroxysmum, putridæ caliditatis relinquere. Quæ aūt ex pituita febris accenditur, in accessionū declinationibus non expurgatur integrè, neq; parum relinquit eius quod uelut succendi uidetur: ac proinde intermissio eius longe deterior est, ac secundæ accessionis multò magis festinat insultus.

CAPVT V.

Tertium febrium intermittentiū genus est exquisita quartana, quum ex solo atræ bilis humore gignitur, qui frigida & sicca constat temperatura. Succenditur autem paulatim, ueluti lapis aliquis, aut corpus similiter frigidum atq; siccum. Vbi uerò aliqua ex eo flāma fuerit accensa, nihil fumidum, aut semicombustū in accessione relinquit atq; ideirco ex hoc humore, quam ex pituita, plures euacuationes oriunt, intermissioq; exquisite pura uidetur. quandoquidem quicquid atræ bilis accensum fuerit, exhauritur atq; discutitur. Quamobrem in sic affectis talis est rigor, qualis ijs, qui uehementi gelu frigescūt. Hanc autem febrem necessariò antecedunt, quæcunq; atram bilem accumulāt. Cæterùm accessio ipsius, quod quidem ad longitudinem pertinet, similis est tertianæ nonnunquā etiam & longior, quum uidelicet exquisita persistit, nempe à frigidiori humore producta. Pro multitudine autem & qualitate humoris, rigore & imbecillitate potentiæ, necnon ipsius ægrotantis dispositione, per omnes febres solet longitudo accessionum uariari. Si igitur neq; putrescat, neq; uehementer per partes sensiles deferatur, melancholicus humor, nunquam efficiet exquisitum quartanum circuitum. Iam uerò, regij quidem morbi passionibus, diutini melācholiciq; splenis affectus, & colores in toto corpore fœdi herpetibus uerò atq; erysipelatibus, quæ ex flaua bile gignuntur, cancri & phagedænæ, proportione quadam respondent. Verū neq; in his, neq; in alijs atræ bilis affectibus necessariò febricitāt, nisi prius atra bilis putrescat. Semper quippe natura suis uiribus freta, quicquid *optimū reddi potest ex succis, id nutriendis partibus conatur assimilare: excernere autem, quod talem correctionem nō recipit. Quòd si quando ob occasionem aliquam id ipsum nequeat expellere, necessum est, ut diutius delitescens in animalis corpore, corrumpatur. Sic igitur ijs qui morbo regio, atq; atræ bilis passionibus infestantur, quando biliosi humores superabundantes, diutius corpus obsederint, febris superuenire cōsueuit. Sed neq; ob redundantem pituitam febris unquam accenditur, nisi prius cōputruerit. Ob pituitam aūt uisum est sæpius (quod impossibile arbitrabantur ueteres) oriri absq; febre rigorem.

CAPVT VI.

Ex genere quotidianarum est febris quam Hepialam uocant, ubi simul & febriunt, & rigent ægri, atq; eodem tempore in toto corpore utrunq; sentiunt affectū. Oritur autem hæc febris ab humore illo, quē uitreum Praxagoras uocat, quiq; est species quædam pituitæ, satis frigidus atq; tenax existens. Siquidem omnis frigidus atq; humidus succus, ad pituitæ appellationem refertur. Cuius tamen plures sunt differentiæ. Est namque una species pituitæ, usqueadeo frigida, ut quū detinetur alicubi, dolores acerbissimos excitet. Atq; hæc sanè uitro fuso est persimilis. Est & alia pituitæ species haudquaquā exactè frigida, quam plerìq; cum screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Accedit tertia species pituitæ, quæ sentitur expuentibus acida estq; minus frigida, quàm quæ dicit uitrea magis uerò quam dulcis. Præter has species, est salsa aut ob putredinē, aut ob serosę humiditatis mistionem ex qua quidem febricitantes non rigent, sed tantummodo horrent. Acida uerò ac uitrea pituita, si per partes sensiles deferatur, rigores citra febrem inducit. Quòd si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febrem Hepialam conciliant. At si uehementius putrescant, rigor quidē antecedit, febris uerò sequitur, à multitudine caloris frigida materia deuicta. At putrescente dulci pituita, rigor minimè antecedit febrem.

Hepialam fieri etiam à pituita acida.

CAPVT VII.

Porrò si pituita putrescens misceatur amaræ bili, duplex ut causa, sic etiam dispositio iungetur. Alter siquidem humor affert quotidie accessionem, alter uerò tertio quoq; die. Itaq; alter quidē dies duas accessiones habebit, alter uerò unam duntaxat nisi accessionū tempora sibi mutuò cohæreant: cohærentibus siquidem fiet una febris confusa, quæ neq; puræ tertianæ, nec quotidianæ formā præ sese feret. Quoniā uero utriusq; febris duplex species est, quatuor ex ipsis fient coniugationes. Vna quidē in qua tertiana quotidianæ intermittenti miscet. Altera, in qua tertiana quotidianæ continuæ iungitur. Tertia, in qua quotidiana intermittens, tertianę continuę miscetur. Quarta deniq; in qua permiscet quotidiana continua tertianæ continuę. Harū uero nuper dictarū coniugationum omnium, duæ sunt differentiæ: quum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant: nonnunquam uerò diuersis temporibus superueniant. Cæterùm ex accessionis forma, non ex periodorum simili proportione, cognoscenda ipsa febris uenit. At quæ singulis diebus accenditur atq; intermittitur febris, ea amphimerina, hoc est, simpliciter quotidiana uocetur. Quæ uerò intermissionem non habet, continua quotidiana dicatur. Idem etiam & in alijs febribus est faciendum iudicium. Iam uerò ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, hemitritæi natura constat. Quum igitur tertianæ insultus cum rigore inuadat quotidianæ autem continuæ, sine rigore: sanè si ambæ in unam horam (quod interdum per hemitritæum contingit) conspirent ex æquo, febris conflata ex utraq; horrorem præ se feret, non quidem rigorem, sed maiorem refrigeratione. Quocirca dimidiam hæmitritæi portionem utraq; illarum febrium (dico quotidianæ continuę, & intermittentis tertianæ) occupabit. Est autem hemitritæi duplex generationis modus. Nam aut illarum febriū accessiones in unam eandemq; horam coëunt, quòd altera quidem anticiper, atq; altera prorogetur: uel statim ab ipso initio ambæ febres miscentur & confunduntur. Quæ igitur fit, in unum tempus conspirante utraq; accessione, unum duntaxat hemitritæi naturæ paroxysmum sortitur: altera autem omnes, a principio ægritudinis usq; ad finem quæ febris maximè ab

Tertianæ febris & quotidianæ mistarum, quatuor coniugationes.

Amphimerina febris

Hemitritæus constat ex quotidiana continua, & intermittēte tertiana.

Hemitritæum inuadere cum horrore.

Hemitritæi duplex generationis modus

omnibus hemitritæos uocatur. Qui antè intermittentis tertianæ & quotidianæ continuæ formam per se cognorit, facilè complicatas per symptomata propria distinguet. Porrò quænam ex eis complicatis citius sit habitura finem, ex ipsarum specie, accessionis prolixitate, magnitudineq;, præterea ex more, motu, reditu periodorum, necnon ex concoctionis & cruditatis indicijs, coniectarandum.

CAPVT VIII.

Febris igitur quæ ex intermittente tertiana, & quotidiana continua, composita est (quam hemitritæum uocamus) aut flauam bilem habet exuperantem atq; ob id, in ea fiunt tertianæ febris accidentia maiora aut hæc quidē parcior, pituita uerò abundantior existit ob idq; quotidianæ continuæ affectus firmiores aut neuter horum humorum alterum uincit, sed ambo æqui pollere uidentur, id quod in exquisitis hemitritæis, hoc est, semitertianis, contingit. Ergo si in mistione ipsa præualuerit febris tertiana, horridior fit tota febris, & nonnihil sibi in inuasione rigoris associat. Confestim uerò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet, magisq; ad summum festinat. & aliquid bilis per uomitum, aut per aluum, aut per sudores excernitur. At si altera ex pituita febris sit præpotentior, tunc frigus uehementius extremas occupat partes, & pauci adsunt horrores, ac pulsus magis, & diutius comprimitur, tardiusq; accessio inualescit, ac longum post tempus consistit: non tamen aut sitim, aut magnum adfert incendium; nec in ea, ut in alia, bilis excernitur. Itaq; in hemitritæo exquisita, quæ ex æquali duarum febrium (quandoquidem humorū duorum) temperatura est composita, ueluti pugna quædam inter uarios affectus oritur, quum æger nonnunquā inualescente febre tertiana, atq; ad cutem humores pellente, incalescat uehementius, remorante interim reuellenteq; intro ipsius motum febre quę ex pituita ortum habet * quum nimirum is humor sit tardi ac difficilis motus, frigida & lenta existens materia. Dicitur autē hemitritæus febris non exquisita, ubi aut bilem, aut pituitam habet uincentem. Est & alia secunda copula commistioq; duarum febrium, tertianæ scilicet & quotidianæ, ambarum intermittentium, quę similem quidem in per dictæ accessionem facit: hoc tamen interiecto discrimine, quòd hæc quidem intermittatur, atq; necessariò ad integritatem desinat, quodq; die secunda cum rigorę aut horrore, sola quotidiana febris inuadat. Quamobrem huiuscemodi febris non est dicenda hemitritæus, si quidem ex numero continuarum hemitritæus existit. At si in utroque genere hemitritæus consistat, non hæc tantùm, sed multæ præterea aliæ febres, hemitritæi dicentur. Cæterùm minime ex duabus continuis, quarum altera ex bile, altera ex pituita oriatur, potest hemitritæus produci: quandoquidem hæc cōmistio, febrem horridam, & quæ multas habeat reduplicationes, non facit. Nam quum omnis febris continua, sui quidem ratione, si exquisita fuerit, neq; horrorem habeat, neque rigorē, certè quæ ex ipsis componitur, haudquaquam horrida fiet. Necessum igitur est, si horridus simul atq; continuus sit hemitritæus futurus, ex duabus ipsum febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera uerò continua. Proinde tertiana mista quotidianæ continuæ, hemitritæum producit: quam febrem neq; utraq; continua, neque utraq; intermittens efficere potest. At uerò si quotidiana intermittens, misceatur tertianæ continuæ, oriri poterit continua simul atque horrida febris. Hæc tamen contrario modo se habebit quàm prior: quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit, horrorem uerò, ex pituita: reduplicationes autem, ex pugna mutua, ac tunc præsertim, quum humores æquas uires habuerint. Porrò quæ de biliosa & pituitosa febre simul mistis conscripsimus, ea transferentes ad * melancholicā, poterimus ipsius cum utraq; illarum cōmistionem & confusionem similiter coniecturari. Voco enim complexionem, dum inuadunt differentibus horis: confusionem uerò, si eodem tempore inceperint. Tres itaq; simul febres complecti quispiam & cōfundere poterit, ipse per se, ex ijs quæ diximus, contemplationem exorsus. Nam horum omnium principium, fons, atq; elementum est, singularium febrium formam atq; figuram exquisitè cognoscere: id quod perfacilè existit, quum tres tantùm exstēt numero: nempe quæ ex amara bile, & quę ex atra, & quæ ex pituita gignitur. Quare singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet intermittentisq; ita ut omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numero differentiæ. Quòd si quæ alia accesserit particulatim præter has differentia, ea uel ex multitudine humoris, uel ex quantitate uel ex qualitate putrefactionis, ac præterea ex modo motus, & particula in qua putredo consistit, habebit originē. Iam uerò quæ intermissionem habuerint minorem febres, utpote accessione ipsa in longius tempus producta, eæ hinc extensæ uocantur: quæ tamen in eo quod magis aut minus, uarias differētiæ recipiunt. Ex accessionis autem & intermissionis spacio, opportunum ad exhibendum cibum tempus cognoscitur.

CAPVT IX.

Quum autem oriri soleant ephemerę, sanguine nō putrefacto, sed tantummodo calefacto: inuestigandum nobis iam est, si putrescere illum aliquando contingat, quænam species febrium gignitur. Porrò ab aliena caliditate exoriri putredinem, rectè professus est Aristoteles. Vocat autem alienam, externam non familiarem, neq; natiuam. Hæc siquidem coquere nata est, illa uerò corrumpere, * quod est putrefacere. * Incalescit autē externo calore sanguis, & in solari destitutione, & pestilenti aeris statu, atq; in febribus uniuersis, quacunq; ex causa nascantur. Vbi uerò in aliqua corporis parte sanguis plurimus accumulatus, eiusdem partis uim superat, corrumpi cōsueuit: præsertim si in paruis uasis propter crassitudinem constipetur, aut ob multitudinem impingatur: quemadmodum uidere est in uniuersis inflammationibus. in quibus sanè duabus de causis ipse sanguis corrumpitur. & quia scilicet non difflatur, & quia à natura non uincitur. Nōnunquam itaq; sanguis in inflammatis particulis subire potest putredinem: ex qua simpliciores quidem, quàm ex alijs humoribus febres oriuntur, similem

Hemitritæus exquisita quomodo constituatur.

Hemitritæus non exquisita quid dicatur.

Hemitritæus est continua.

Cōtinuæ febres nec horrorem, nec rigorem faciunt.

similem tamen accessionũ proportionẽ seruantes, qualem tertianæ febres ostendunt. Sic enim in iis qui laterũ inflãmationes patiuntur, est obseruatum: quo tempore maxime rubidum expuunt. Quod si sanguis supra modum assetur, pars quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flauam bilem conuertitur: crassior autem, in atram quod in iis tumoribus, qui carbunculi appellant, uidere licet. Igitur pro uarietate humorum in quos cõuertitur sanguis, febres fient, sola bonitate uel malitia differentes. Illæ siquidem quæ sanguinis consequuntur transmutationẽ, sunt simpliciores, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori. Nam etsi se plurima manui tangenti offert, est tamen omnino mitis sicuti quæ in balneo contrahit. Semper enim multitudo febrilis caliditatis, in multitudine effluxus consistit. Quód uerò tangenti manui calor molestus sentiatur, id prouenit ex humoris acredine. Si igitur calor & uapidus, & minus insuauis uideatur, à sanguine proficiscitur. Qui uerò molesti, rodentes atque mordaces existunt, consequuntur utramque bilem. At ubi in primo occursu, aliquid magis uaporosum quàm acre, se repræsentat manui, sed per moram paulatim crescit mordacitas, eaque admodũ inæqualis, perinde ac si per cribrum excolari uideatur, ex pituitæ putredine ortam talem febrem ne dubites. Indagandũ autẽ mihi, cur in febribus aliis calor æqualis occursat quæ uerò ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatẽ ostendũt. tenacitas & pituitæ crassitudo, quæ dissoluitur ægrè, uisa est esse in causa. Siquidem ex eo humore, sicuti ex aliis omnibus, ea pars prima omniũ expirat, quæ iam attenuata fuerit: uix autem attenuatur, quod ualde crassum existit. Quód si etiam natura frigidũ fuerit, tunc difficultas augetur: ac proinde nõ totus humor, nec ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantũ, in qua putredo inualuerit, efflatur, atque attenuatum effertur.

CAPVT X.

Solent autẽ per circuitus affligere, quẽadmodum febres, alii etiam morbi particulares: ut lippitudines quædam, nonnullique aurium, capitis, necnõ articulorum dolores. Vt igitur per hosce affectus uidere licet, uenas quidem in partibus quæ exacerbantur in tumorẽ attolli, atque inflammationẽ augeri, doloresque intendi, ac denique affluxum materiæ inutilis ad exteriora fieri: sic etiã in interioribus oportet imaginari ea omnia, quæ cum minimè cadant sub sensum nostrum, eandem tamẽ cum illis perpetuó analogiam sortiuntur. Itaque in laterum & pulmonis inflammationibus, circa accessionũ quidem principia, tumores increscũt: in declinationibus autem, euaporant, & submittuntur. Porró alibi à nobis est proditũ, esse quatuor naturales potentias, à quibus dispensant tum plantæ, tum animalia. Quarum prima quidem est, similiũ attractrix: secunda, eorundem retentrix: tertia post has, alteratrix: quarta denique, alienorum expultrix. Duplex autem est in omnibus rebus alienum: alterum quidem qualitate, alterũ uerò quantitate. Aceruatur autem hoc, ob earum potentiarum quæ in membris sunt, uel imbecillitatẽ, uel robur. Etenim si æque ualentes ipsæ partes extiterint, & meatus qui inutilem materiam deducunt, secundum naturam se habuerint, tunc membra sanitate fruũtur. Vbi uerò plus assumptũ fuerit, quàm alterari possit, omne id quod superfluũ est, à uirtute expultrice rursum, excernitur. Quód si hæc imbecilla fuerit, in eodem residet loco: ac si multum sit, grauat, distenditque: sin acre, exedit, ac mordet: sicuti & quod calidũ est, calfacit: quod frigidum, manifeste refrigerat. Solet autem sæpe excrementum ab aliis in alias partes transfluere, fortioribus nempe id semper à se pellẽtibus, suscipientibus autem imbecillioribus. Qui motus nõ cessat, donec in eas quæ omniũm imbecillimæ sint, oberrans humor inciderit. Hinc uerò ad fortiores relabi est impossibile. Idcirco per plethoras atque cacochymias, imbecilliores particulæ infestari solent uariis fluxionũ affectibus. Nihil igitur mirum, uel cerebrũ, uel uniuersum caput, excrementũ in se collectum, ad partes imbecilliores expellere, uelut ad aures, oculos, tẽpora, labra, dentes, malas, palatũ, gingiuas, gurgulionem, paristhmia, aut denique ad glandulas illic consistentes. Quód si ex his nihil imbecillitatem patiatur, ad pectus, pulmonem, fauces, gulam, uentriculum, ipsa fluxio delabitur. Sicuti igitur causa talium omniũ morborũ sæpenumero est caput, ita & eas quæ in iecinore ac liene fiunt inflammationes, aliquæ partes uicinæ, uel etiam ex remotioribus aliqua una, uel plures, generant, augent, immittunt, ac per circuitum exasperant. Qui igitur nescius non fuerit, primam inflammationis originẽ, ex fluxione in hepar incidente, suum ortum traxisse: ac quód deinceps exacerbetur, causam in ipsa parte patiente consistere utique is non mirabitur in febribus quæ accenduntur ex hepate, ordinis proportionem. Confluit autem materia inutilis interdum quidem (quatenus dictum est) impulsa ad infirmiores particulas, interdum ab illis attracta. Etenim calor natura est aptus ad conciliandas ac recipiendas fluxiones. Proinde in corporibus plenis, aut in quibus excrementa redundant, magna portio ad eas defluit partes, quæ incaluerint uehementius. In iis autem quæ superfluitatibus uacant, admodum pauca. Nõ parum uerò & ad partes dolentes humoris solet confluere. Videntur itaque manifestè, fluxionũ causæ quæ ex ipsis partibus laborantibus originẽ trahunt, esse duplices: quarum altera est, in ipsis accensa caliditas: altera, excitatus dolor. At uerò quód melius fit, aut deterius, quod influit, ex partibus mittentibus pendet: quód plus uel minus, tum ex iis quæ mittunt, tum ex eis quæ recipiunt. Hæ igitur sunt differentiæ fluxionũ, quæ sine partiũ, quæ fluxiones admittunt, imbecillitate consistunt. Aliæ uerò, & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur, quæ excrementa transmittunt. Cæterũ omnes quæ citra uulnus & contusionẽ, partibus adueniũt inflammationes, ex recrementis quæ à fortiorib. membris propulsantur ad infirmiora, gignũtur. Vbi autem cõstipata excrementa in particula inflammata putruerunt, calor quidam præter naturam accenditur, qui ab inflãmato membro in alia illi

Sanitate quando fruentur mẽbra

Excremẽta semper à fortioribus ad partem omniũ imbecillimas trudi.

Febres ex hepate accensæ.

Fluere solent humores ad dolentes particulas

Inflãmatis particulis quomodo superueniat febris.

uicina, atq; ab his in alia, successione quadã extenditur, donec ad cor aliquando ipse calor peruenat. Porrò ubi superfluitas quæ ab una in alteram partem transfertur, adeo copiosa & uitiosa est, ut facultatem recipientis particulæ opprimat dissoluatq;, sic ut iam nequeat uincere, quæ antea uincebat: tunc certè necessum est, ut ipse etiam putrescat sanguis: idq; ratione duplici, *& quia humori, qui à proprio calore nõ uincitur, nihil amplius superest, nisi ut in putredinẽ transeat: & quia cum superfluitatibus putrescentibus simul ipse putrescit. Quòd si nec tanta, nec tam uitiosa ipsa superfluitas exiftat, ut facultatẽ omnino dissoluat, atq; fenari compellat, semiputris ac semiuictus in tali statu reddetur sanguis, ob cõmercium quidem putrescentiũ excrementorum, ad putredinẽ raptus: tantũ uerò in natura sua perseuerans, quantũ ab ea, quæ exornat ipsum potentia, uincitur. Vtcunq; uerò res habeat, qui in prima putredine accenditur calor, acrior atq; mordacior est eo, qui naturalis existit. Tantum autem augetur, quantũ natura superfluitatis suppeditat. Hæ siquidem ad eum qui ab ipsis calor augetur, ferè similem quandam rationem habent, quam ligna ad ignem. Etenim hæc nunquam in infinitũ usq; tempus ad alterationem sufficiunt: sed est quidam transmutationis terminus, eũm tandem possint exuri, quandiu aliquid naturi caloris habuerint. Qui ubi consumptus ex toto fuerit, tunc ardere iam desinũt: & quæ supersunt reliquiæ, cineres appellantur. Eodem igitur modo putrescentium humorũ caliditas permanet, donec prorsus fuerint assati. Paruũ autẽ reliquarũ terrestriũ restat e ex humoribus est uerisimile, quoniam in eorũ substantia humidum & nõ siccum præualet elementũ. Cùm itaq; feruentes in putredine humores a calore extenuentur, substantia ipsorũ, ubi febres cõsistunt atq; declinant, in ambientem aerem discutitur: superfluitas autẽ, uel exigua remanet, uel nulla penitus: ex calidioribus quidem humoribus, pauca: ex frigidioribus uerò nulla. Quòd si nullam imbecillitatem prius inflammati contraxere, neq; rursum superfluitates accedant, ægritudo finietur, nec rursus homo febricitabit. At si illæ mittantur denuò, aut ne mittantur quidem, sed adsit sola potentiæ imbecillitas, hominẽ secundo febrire est necesse. Fingamus enim, primũ quidem ualidã esse particulæ facultatẽ: interim uerò easdem in partibus, quæ prius transmiserunt, aceruatas esse rursus superfluitates, & quantitate & qualitate pares, iis quas antea immiserant: certè neminẽ dubiũ est, quin eodem quoq; circuitu ad eas expellendas, uel suis imbecilliora membra, moneantur ipsæ immittentes partes. Siquidẽ uis excretoria tunc primùm excitatur ad proprium opus, quando aut multitudine superfluitatũ grauatur, aut qualitate pungitur. At uerò cùm in lippitudine quæ per circuitus accedit, medici qui se oculatios uocant, semper oculis negociũ facessant, nos aliquando purgatione, aliquando balneo, interdum meri potione, interdum missione sanguinis, atq; interdum clystere usi fuimus. Quam industria nonnunq statim est subsecuta sanitas, nonnunq̃ post curationem capiti adhibitam. Nam quandiu humor qui ad caput cõfluit similis fuerit, eademq; dispositio capitis, tandiu superfluitates æquali tempore, & similes & æquales aceruabuntur, similesq; oculorum exasperationes orientur. Quod igitur contingit in oculis, idem in pulmonis, cerebri, laterũ, & aliarum partium inflammationibus accidere potest, si illis quæ superfluitates transmittunt, sint eodem tempore imbecilliores. Mirandum autem non est, si non iisdem statis temporibus eadem excrementa aceruentur. Nam cum is qui pro alimento sanguis defertur, non semper usquequaq; sit similis, nec item mittendarũ particularũ eadem dispositio aliq aliud sufficit tempus ad colligendam tantam superfluitatem, à qua quidem ubi primum membri natura læditur, cogitur eam tanquam alienum onus protrudere. Sed neq; ob accessionũ imparitatem mirari oportet. * Nam si non eadem est nec species, nec multitudo superfluitatũ, non oportet eas similiter omnibus aut accendi, aut discuti. Nam quæ plura & frigidiora, tenaciora q; & crassiora excrementa sunt, faciunt accessiones longiores: quæ autem pauciora, calidiora, & subtiliora, breuiores. Præterea rarior quidem corporis habitus, breuiores hac ratione accessiones reddit: densior autem, longiores. Quinetiam potentiæ robur, minus diuturnas efficit accessiones: imbecillitas autem, in longius tempus producit. Longissima itaq; accessio fiet ob materiæ multitudinem, crassitudinem, lentorem, facultatis imbecillitatem, ac meatuum angustiam. Breuissima autem, propter materiæ multis subtilitatem, paucitatem, potentiæ rigorem, ac laxitatem meatuum. Cùm igitur primæ accessionis tempus adeò breue fuerit, ut antequàm superueniat secunda, iam prima quieuerit, omne id temporis spacium, quod secundæ principiũ & primæ finem intercedet, sine febre est. Si uerò secunda inuadere anticipauerit priusquam omnino prima soluatur, nihil interuenit medium. Hoc autem fit, cùm facultas membri recipientis superfluitates, sanguinem in se contentũ, quemadmodum antea, cõtinet. Quòd si quando imbecillior reddatur, non solum materia inutilis, sed sanguis etiam cum ea corrumpetur & putrefiet, ex eoq; accendetur febris: atque hinc orietur aliud principium earum, quæ per circuitum fiunt, accessionum. Si igitur caliditas ab excrementis orta, etiamnũ perseueret, duplex febriũ sese inuicem complectentium species gignetur. At si illa cessauerit, membri uerò fluxionem recipientis dispositio remanserit, quæcunq; de parte mittente prius exposuimus, eadem de hac quoq; intelligantur. Nam & ipsa aliquas in se superfluitates gignet: idq; duplici ratione, quemadmodum illa, & quia uitiosum sanguinem continet, & quia facultas eius est imbecilla. Eodem modo si ex aliqua quauis causa membri uis adeò debilitetur, ut is qui aduenit sanguis, illi sit potius oneri, quam nutrimento: cõtinget ut corrumpatur, aut si calidior sit, putrefiat. Nam si frigidus fuerit, & pituitæ naturam gerat, non subitò, sed tempore ad eandem ueniet dispositionẽ. Porro si eas quæ in ipsa genitæ fuerint superfluitates,

Sanguis quãdo necessario putrefiat.

Excrementa fouent calorẽ præter naturã, quẽadmodum ligna ignem.

Febres per circuitus mouentur, unde accidat.

Excretrix facultas quando moueatur.

Lippitudinem accedentem per circuitus quomodo curarit Galenus.

Accessionum proportio unde.

Accessiones longiores aut breuiores unde.

Accessio longa unde.

Accessio breuis in quibus contingat.

tates, nequiuerit particula aut coquere, aut ad aliam partē detrudere, tale sibiipsi febriendi principium constituet, quale ea quæ transmittitur alteri, affert. Nequit autem aliò superfluitates transmittere, aut ob propriam imbecillitatē, aut propter recipientis robur, aut denique ob constipationes meatuum, quæ fieri à lentis & crassis & multis humoribus consueuerunt. Quæcunque autem naturales meatus obstruxerint, hæc necessariò putrescunt tempore, atque etiam in causa sunt, ut in ea parte multitudo coaceruetur excrementorum, cuius solutam euacuationem & difflationē prohibent. Vnà igitur cum illis putrescūt & alia quæ postremò aceruantur, statimque simul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. At uerò, ubicunque accenditur atque augetur caliditas, illuc ab alijs partibus sanguis solet cōfluere. Quo igitur tempore cōfluit, illas quidem priuari sanguine est necessarium: quod uerò patitur membrum, grauari & distendi ipsumque confluentem sanguinem alterari, & quod alijs quæ iam putruerunt superfluitatibus permisceatur, & quod difflari, utpote impactum, non posit. Proinde fit, ut instar lignorum humidiorū, quæ super exiguam flammulam proijciūtur affatim, succendatur. Quod totum est accessionis principium. Vbi autem caliditas iam materiam conuicerit, id tempus augmentū uocatur. Vbi uerò calore per uniuersum corpus disperso, inflammati humores ad summum feruorem peruenerint, id accessionis tempus, dicitur consistentia. Hinc igitur, si humores fuerint tenuiores, potentia robusta, corpus rarum, maxima humorū putrescentium pars in sudorem resoluta euacuatur. Sin uerò hi crassi fuerint, & uis expultrix infirma, necnon meatus angusti, nihil quidem defluit sensibile sed id solum, quod ita est extenuatum,* ut in subtilioris uaporis naturam transierit. Atque id sanè tempus declinatio appellatur, humorum efferuescentiū difflatus quidam existens. Cæterùm cùm in parte adhuc remaneat affectus, necessum est in ipsa aliam gigni superfluitatem, cùm nimirū id quod denuo ad ipsam trahitur alimentū, non conficiatur exquisitè uniuersum. Quæ quidem superfluitas rursus à putridis excrementis in parte relictis, necnon proprio ex uitio, initium putredinis suscipit: cumque satis caluerit, rursus ad ipsam influit, quemadmodum antea, ex reliquis animalis partibus sanguis: ac sic eodem rursus modo, principiū, ascensus, status, & declinatio, alterius fit accessionis. Nec hoc per circuitus desinit fieri, quamdiu in particula gignētē superfluitates perseuerarit affectio: quæ quidem existit duplex: altera quidem, imbecillitas partis, à qua superfluitates gignuntur: altera, quæ ex ijsdem quotidie genitis ducit originem. Impossibile autem est solum remanentem illam dispositionē, si uniuersum corpus multis ac uarijs excrementis refertum fuerit: ac multò etiam magis, si his accedat omniū, per quos excrementa membri excernuntur, astrictio meatuum. Sanitas autem succedet, si & meatus aperti sint, & facultas uegetior, & corrigatur affectus partis, uniuersumque corpus nec multis nec uitiosis humoribus opprimatē. Nam quamdiu hæc perdurauerint, tamdiu accessionū circuitum perseuerare est necesse. Quemadmodum in mulieribus accidit, in quibus quamdiu æquales ac similes menstruorū causæ perstiterint, idem circuitus seruabitur. Earum igitur febrium, quæ per circuitum accessiones faciunt, nescio an aliqua fuerit nobis omissa causa: aliarum autē quæ carent ordine, nonnullæ ex transmutatione humoris, nonnullæ ob uictus errorem, ad talem dispositionem deueniunt. Maxime autem transmutatur, atque in alteram transit naturam sanguis, dum putrescit. Nam pars quidem ipsius una fit flaua bilis: alia, nigra. Quantùm uerò in ægrotantiū corpore humores mutantur, tantùm etiam accessionū circuitus. Quæcunque autem circa uictus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, ordinem circuituum peruertunt. Sæpe uerò ob complicationem circuituū, quæ a medicis ignoratur, uidentur absque ordine accessiones ægrotantibus fieri. Reliquum est id febrium genus, quæ synochi nominantur, quarum uniuersum tempus unica accessione finitur: quæ uel semper in eodem uigore persistit, uel minuitur, uel augetur, donec finiatur. Hæ uerò omnes ex tali causa ortum habent, qualem Praxagoras existimabat, humorum uidelicet in caua uena putrefactionem. Quanquam absolutior & uerior hic erit sermo. Quæcunque per circuitus aliquos ægritudinū accessiones fiunt, ex membrorū dispositionibus ortum habent, quæ uel mittunt, uel recipiunt, uel generant, uel attrahunt superfluitates. At quæ circuitum non habent, in his nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa. Qui autem in uenis & arterijs omnibus continentur humores, præcipuè qui in maximis & plurimo calore abundantibus delitescunt, aut ob aliam quamuis causam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionē feruentes, febrem accendunt synocham, quę à principio usque ad finem nullam habet intermissionem: ac tamdiu perseuerat, hominemque deurit, donec humores ipsam gignentes, aut cōsumantur penitus, aut coquantur, aut utrunque patiantē.

Sanguis putrescens, in aliena naturam transit.

Circuituū ordinem quæ peruertant.

Synocharū uniuersum tēpus unica accessio est.

Circuitus facientes morbi, ex membrorum dispositionibus oriuntur.

Synochæ generatio.

GALENI PERGAMENI de marasmo siue tabe, liber.

Marasmus est uiuentis corporis interitus præ siccitate. Cùm autem interitus bifariam dicatur, tum de eo qui fit, tum de eo qui iam factus est, sanè secundum prius significatum oportet appellationem accipere. Similiter etiam marasmus, hoc est, tabes dupliciter dici poterit, nempe cùm iam aliquid tabuit, uel cùm adhuc tabescit: de qua quidem significatione secunda, impræsentiarum nobis est sermo. Porrò cùm genera uiuentium sint tria, uidelicet animalia, stirpes, & semina, ac propter hæc etiam fructus tabem quidem esse horum affectum, propriè loquentes dicimus: quamuis per translationem & cæteros etiam interitus, cùm ex siccitate proueniunt, cōmuniter tabem appellent. Cùm igitur primi & simplices modi quibus omnia uiuentia intereunt, sint quatuor, siquidem & elementa substantiæ eorum quaterno etiam nume

Marasmus est uiuentis corporis interitus præ siccitate.

Marasmus est duplex.

Viuentium genera tria.

Tabes quorum esse affectus dicatur.

Interitus modi sunt quatuor. Elemēta uiuentium sunt quatuor.

ro ambiuntur: tabescere sanè ea dicimus, quæ ex siccitate intereunt. Quòd si hæc tantum habeant, quòd siccentur, altera uerò contrarietas quæ inter calidum & frigidum intercidit, intra suos terminos maneat, simplex ea tabes erit. At si uel caloris uel frigoris accedat immoderatio, iam modus is interitus, duplex & compositus erit. Simplex itaque tabes inedijs solet superuenire, tam eorũ qui inediam spontè tolerant, quam eorum qui præ alimentorum penuria, fame con- 10 ficiuntur. Illa uerò cui frigus accessit, solet senibus euenire: uel etiã illis, qui malo quodam affectu senectuti simili detinentur. Ea autem quæ cum calore est, in febribus locum habet, quæ hecticæ nominantur. Nec uerò impræsentiarũ de partibus loquimur, quæ ex aliquo symptomate arescunt: sed potius cùm totum corpus hoc se habuerit modo. Quocirca si tabes affectio est uniuersi corporis, ea fieri nequit, nisi animantis *principium etiam affectum sit. Quinetiam fie- 20 ri non potest, ut alius affectus totum ipsum animal occupet, ab alio uerò principium ipsius detineatur. Ac proinde necessum est, ut in tabidis, ipsius cordis corpus arescat. Quocirca si inuenerimus causas omnes, quibus cor arescere possit, facile tunc nouerimus, an omnes tabidi insanabiles sint, an ex ijs aliqui potius sanari queãt. Optimũ autem huius instituti principium erit, si perscrutati fuerimus omnes causas senectæ: quandoquidem ea inter omnes tabes usqueadeo curari minimè potest, ut esse secundum naturam uideatur. Siquidem ineuitabilia sunt omnia naturæ opera, utpote habentia necessarium suæ generationis ordinem. At non eo modo dicimus senescere esse secũdum naturam, quo ali, & augeri (sunt enim hæc naturæ opera: senectus autem non opus, sed affectus quidam necessariò consequens illa) uerùm hoc nomine, quòd nullum unquam sit uisum animal, quod ortũ fuerit, quin idem sit senio obnoxiũ. Quan- 40 quam non desint nostris his temporibus philosophus quidam, qui librũ edidit, quo docebat, qua quis posset ratione senium penitus senij expers: qui tamen, posteaquã ad octogesimũ usque annum produxit uitam, adeò gracilis & exiccatus effectus erat, ut uerè faciem illam exprimeret, quam descripsit in libro prænotionum Hippocrates. Num igitur propter id siccescunt tum animalia, tum plantæ (quod nõnulli affirmant) quia insitus animantibus calor, ueluti ignis qui- 50 dam, ex ea materia in qua accensus est, suum incrementum sortitur? Etenim illi semper affixus est, nec unquam inde seiungi potest, unde etiam sua omnia habet. Planta igitur, animantiaque omnia, quandiu recens genita sunt, admodum humida existunt.* Quamobrem calor (ut illi aiũt) in ipsis tunc ueluti suffocatus obrutusque, præ humoris copia, uix se potest exercere: nimirum caliginosus, tardus, ad motumque piger cùm sit. Po- 60 stea uerò ipsam humiditatem progressu temporis superat, & cuicunque materiæ præest: quo tempore iam purus æthereusque redditus, suas omnes expedite functiones edit. Itaque usque ad ætatem uigoris relucet, augeturque: cuius magnitudo ĩplurimũ tunc attollitur. Mox uerò inopia alimenti contingit, ut contabescat paulatim atque id ipsum existit senectus. Sed & paulò pòst extinguitur penitus, id quod mors est. Hic itaque sermo omnibus ferè tam philosophis, quàm medicis recentioribus placet, licet uerus omni ex parte non sit. Hallucinantur nanque dum flammã ignis omnino cum calore animalium cõferunt idque minimè animaduertentes, quòd ortus flammæ est ex materiæ interitu, de qua ea est accen- 10 sa. Animalia uerò, non sic suum, ab eo qui illa effinxit, insitum habuere calorem: sed potius ut ab eo augerentur regerenturque. Nec ullum est tempus, quo innatus is calor per uniuersam eam materiam nõ diffundatur, uires non modò eas cõtinens, quibus animal format, uerum & alias præterea plures: quippe & alimentũ attrahit, & materiam dispensat, apponit, unit, assimilat, omniaque, ut in summa dicam, circa sibi congenitam materiam perficit, contrà quàm flamma faciat. 20 Nam quæ unquam flamma, materiã cui annexa est, adauget? uel quæ etiam materiæ potius alimenta assimilat, quàm eam sibi? Et quæ tot excogitauit modos, ut eam tueretur materiã? Itaque cùm illi idem natiuum calorem esse naturam fateantur, non rectè faciunt flammis eum comparantes. Nam quòd ait Hippocrates, eum calorẽ nos interficere, qui genuit corpora: certè si libet ille referri ad Hippocratem debeat, locus is requirit expositionẽ. Verum siquidem est, corpo- 30 ra ob innatum calorem senescere interireque: modus tamen, quem isti aiunt, uerus nõ est. Neque enim ut flamma ligna, ita innatus animantibus calor, eorum corpora absumit. Quod fortassis exemplum illis congrueret, qui ob febrilem caliditatem intereunt. Porrò natura, quæ tum animalia, tum plantas procreat, omnino corporeũ aliquod principiũ, ad illorum generationẽ assumit: cum nihil sit, quod unquam possit sui ortus initium habere, ab eo, quod penitus est non 40 ens. Inde uerò exorsa, semper in eum scopum ordinate tendit, quẽ in ea procreatione statim ab initio sibi proposuerat. Id autẽ est, perfectum illud reddere, quod ab ea gignitur. Sane perfectũ est, quando nulla suarum functionum deest illi. Ipsarum autem functionũ complures diuersis instrumentis egent. Vnde postea fit, ut multæ in animantibus particulæ duræ euadant.* At principium generationis ipsarum, contrà quàm in animali perfecto, necessum est ut sit molle, ut 50 & aptè cõpingi, efformarique possit, & ad omnia tractabile se suo conditori exhibeat. Ac proinde, quamuis cuiusque semen sit durum, mollis tamen planta editur, moderato nimirũ quodam humore prius macerata, ut pro semine fiat natura. Itaque si opus est, ut generatio animalis à substantia molli sua habeat exordia, quæ ut absolutum, ita durescat: necesse utique fuerit, ut in prima elementorum, unde illa constituunt, temperie, tum humidum, tum siccum præpolleat. Cæterùm humidum quidem ipsum est aqueum: siccum autẽ, 60 naturaliter aut est terreum, aut igneum. Fieri nequaquam poterat, ut statim à primis exordijs, plus terreni cõmisceretur, cùm opus esset principium animalis fore humidum: reliquũ igitur solum est igneum, quod in prima animalis generatione

Tabes simplex quæ dicatur.
Tabes composita quæ.
Tabes simplex inedijs solet superuenire.
Tabes composita quibus superuenire consueuerint.
Tabes fieri non potest, nisi animantis principium affectũ sit.
Senectus curari non potest.
Ineuitabilia esse naturæ opera.
Naturæ opera quæ.
Senectus.
Senio animalia ortu esse omnia obnoxia.
Calor noster quomodo augeatur et minuatur in corpore.
Senectus quid. Mors.
Calor opera.

ratione & formatione, obtinet principatum. Si igitur fieri posset, ut natura cum animal, uel plantam, ad consistendi uigorem perduxerit, aliam rursus elementorũ dispositionem, proportione uiribusq; æqualem, apponeret, sic tantummodo sua illi fabrica posset expers tam senij, quàm interitus perdurare, si tamen custodiæ sapientis alicuius uiri mox demandata fuisset: alioqui si malam adhibuisset uictus rationem, ab interitu immunis non esset. Nunc uerò posteaquàm prima elemẽta generationis tam animalium, quàm plantarum, nec transferri, nec transmutari possunt: idcirco necessium est, post consistendi uigorem corpus semper siccescere, quamuis non amplius egeat, ut idipsum patiatur, cum iam illi usui non sit, ut siccescat. Verum ætas inclinationis, quæ siccitatem quidem, quamuis exiguam, habet, multos latet, ac si nondum aliqua tabes sit. Senectus autẽ, quæ ab ea non genere, sed tantùm magnitudine differt, facile deprehendi potest. Hæc igitur causa est, quæ uniuersam animantibus tractu temporis siccitatem præstat: perspicueq; ostendit, senium nec euitari, nec etiam sanari posse. Etenim uniuersa ætas, quæ uigori succedit, frigida est & sicca. Manifesti autem fines, inter eorũ ætatem qui iam declinant, & eorum qui senescunt, humidorum est excrementorum exuperantia. Vnde quidam decepti, statuerunt senium esse humidum. Cæterùm & omnes actiones statim in his fieri imbecilliores, manifeste uideri possunt, atq; etiam uia ad mortem, quæ latebat in inclinantibus, iam omnibus fit cõspicua. Quamobrem senectutis tabes nequit ulla ratione dissolui, licet ipsam plurimùm remorari possimus. quod munus ad gerocomicen, hoc est, ad artem senũ curatricem, spectat. Quæ quidem hoc sibi proponit, ut quoad eius fieri potest, obsistat, prohibeatq;, quò minus ipsum cordis corpus eousque arescat, ut ab omni operatione uacet. Siquidem uitæ terminus uacuitas cordis est ab actione cùm impossibile sit mori animal, quandiu cor sua actione moueatur. Quare si possit substantia corporis ipsius cordis humidior fieri, uel per Iouẽ etiã iecinoris, poterit senectuti obsisti. Si uero nemo est, qui queat iecur uel cor humidiora reddere, quam ipsa sint ex sese, sed potius semper tempore procedente ea necesse est indies sicciora fieri, cum eisq; arterias & uenas, senium quidem prohiberi nõ potest: potest tamen detineri, ne citò ingruat, idq; humectante adhibita uictus ratione, qua nimirum augere possumus illam humiditatem, quæ in corde iecinoreq; est dispersa. Cùm autem cor (cui ualentissima est attractrix facultas) sit origo pulsuum & arteriarum, quemadmodum uenarum atq; sanguinis hepar: contingit utiq;, ut hæc uiscera nunquam moderatis alimentis destituantur, nisi cum ualida sanguinis penuria uniuersum occupauerit corpus. Vnde ubi corpus ex longo morbo extenuatum fuerit, putandum nõ est, cor quoq; atq; etiam iecur, esse pro aliorum proportione extenuata. Cæterùm uera tabes, similiter partes omnes occupat, propterea quòd etiam * principia ipsa. Atq; hæc tabes in ætatibus quidem, est senium: in ijs uerò qui præter naturam affecti sunt, febris tabifica, & alia præterea affectio, quam senectam ex morbo cõmode appellauerimus, idq; longè melius quàm Philippus, qui eam etiam tabidam febrem nominat. Nam neque febris unquam huiusmodi erit affectus, ubi cor frigidius redditum est, quam ratio naturæ postulet. Quòd autem per eum affectum fit talis ipsius cordis temperies, indicio est pulsus rarus & paruus, similiterq; spiratio rara simul & parua, necnon qui expiratur aer, minimè calidus. Quæ sanè tabis species fit, febribus ob intempestiuã immoderatamq; refrigerationem in eam transeuntibus. Est & alia tabis species, quæ dicitur torrida, sicuti & tertia, quam syncopalem appellant: quarum illa quidem ortum habet à calore, febribusq; ardentissimis, maximè uerò ubi habitus fuerit siccior. hæc autem gignitur, quando ij qui correpti fuerint deliquio animi, ubi uehementiam periculi effugerint, aliquid ex eo affectu remanet, ita ut adhuc defectum illum animi sapiant. Est autem duplex ipsa extenuatorum affectio, una quidem, ubi is humor solidorum corporũ perijt, qui eorum proprium est alimentum, & præterea molliores carnes liquatæ sunt: altera uerò, dum solidiora etiã corpora sunt exiccata, quæ utiq; & prima, & similaria appellantur. Hæc igitur nequit curari, sicuti nec senectus. Altera uerò periculo quidem non caret, non tamen eousq;, ut nullo modo curari possit. Igitur humectare oportet tres illas species tabis iam dictas. & hoc est illis commune, quippe quæ cõmunem siccitatẽ sortiantur. Sed earum una eget ut calfiat: ea nimirũ, quam comparauimus senectuti. Altera uerò, quam esse torridam diximus, refrigerari postulat. At tertia, quæ habet animi deliquium coniunctum, si nõdum facta sit, sed etiamnum fiat, ita ut humiditas solidis membris innata absumatur, miscellaneam curationem desiderat. Conspicuè autem humectare reficereq; exiccatos uidetur balneũ, ut facilè possumus in ijs obseruare, qui æstate sub sole uel iter faciunt, uel alio quopiam modo exercentur, aut exuruntur. Hos enim omnes, atque etiam eos qui siticulosi sunt, humidos reddit, & siti liberat. Sed & alios omnes quocunque modo exiccatos, siue ex uigilia, siue ex curis, siue ex uenere, siue ex edulijs, uel medicamẽtis exiccantibus, siue ex ira: hos inquam omnes madefacere fouereq; balneum uidetur. Cùm autem sint tres differentiæ febrium generalissimæ, in præsentia quidem omittamus diarias: conuertamus uero sermonem ad eas, quæ ab humoribus proficiscuntur: & ad illas etiam, quæ quòd in habitu sint, hecticæ nominantur. Illis igitur quæ ex putrescentibus humoribus accendũtur, si concocti ij fuerint, balneum remedio est. Hecticis uerò quæ solæ consistunt, nec aliud quodpiam genus febris secum habent, balnea quouis tempore conferũt. Sin autem illæ secum febrem aliam habuerint, ex ijs quæ ab humoribus pendent, cùm ij concocti iam fuerint. Eadem etiam tempora putandum est esse cõmoda, ad propinandam frigidam: præterquàm quòd si in hoc aberraueris, id minimè fiet sine magno incõmodo. At balnearum usus in iam dictis febribus

Senectus cur post consistendi uigorem.

Senectus ab inclinante ætate, non genere sed magnitudine differt.

Senium nec euitari nec sanari potest.

Ætas uniuersa post uigorem est frigida & sicca.

Senes humidi [illegible]

Gerocomice

Vitæ terminus uacuitas cordis ab actionibus.

Senectuti quo modo possit obsisti.

Senium detineri posse [illegible]

Cor est origo pulsuum & arteriarum.

Hepar est sanguinis origo & uenarum.

Vbi uera est tabes, in qua omnes [illegible]

Tabes, quam ex morbo senium appellant, non est tabida febris.

Senium ex morbo quomodo introducatur.

Tabes torrida unde gignatur. Tabes syncopalis quando accidat.

Extenuatorum affectio est duplex.

Tabes incurabilis quænam sit.

Tabes uniuersæ quomodo sint curandæ.

Exiccatos manifeste uidetur resicere balneum.

Balnei usus.

Febrium tres differentiæ generalissimæ.

Putridis febribus, post concoctionem humorum, balneũ opitulatur.

Hecticis febribus, quibus aliæ non copulantur, balnea quouis tẽpore conferunt.

procul est ab omni periculo, nisi forsitan uirium imbecillitas sit suspecta. Cæterum quædam ex diarijs febribus, cum hecticis cõmunionẽ quandam sortiũtur, quæ sanè statim in prima die exactè discerni nequeũt, sed circa secundam, uel omnino tertiam. Quo tempore, ubi quis primũ eas nouit, intrepidè offerre aquam frigidam poterit, cùm nimirum tunc & uires ualidæ sint, nec desit adhuc corpori sanguinis copia. Vbi uerò immoratæ diutius fuerint, tunc sanè uires imbecilliores redduntur, & sanguis exiguus fit, unde duplex ex potu frigidæ sequi solet incõmodum. Primũ, quòd interim dum aquam bibunt, percutitur & refrigescit aliquod membrum. Deinde, quòd qui aquam exhibent, nisi debitã mensuram sint assequuti, præter alias particulas illam etiam refrigerabunt, in qua est situm principium generationis febris. Vbi uerò supraquàm par sit cor refrigescit, si natiuam suam adhuc humiditatem feruet, uires concidunt. Si efficiatur siccius, ab eo affectu arripietur, qui similis senio existit. Sed eodem ipso tempore, quo primùm signa febrium hecticarum fuerint conspicua, expeditur refrigerantia medicamenta adhibeantur extrinsecus, & super ipso febris * foco, & origine. Porrò cor primũ, si plus æquo incalescat, hecticam febrem affert. Deinde uerò iecur hoc tamen non habet ex se, perinde ut cor, sed ob id, quòd illud secum in consortium trahit. Mox uerò uentriculus, & post hunc quæcunque alia, consortij lege, possunt secum cor calfacere. At pulmo hecticã febrem non gignit, propterea quòd hoc uiscus humidum est, & per inspirationem assiduè refrigeratum, non facilè in similem occasionem incidit. * Vt plurimum autem secũdum reliqua uiscera febris hectica gignitur, infuso biliosi humore in uentrem ipsius loci patientis. Cùm itaque sola febris constiterit, absque ulla alterius morbi mistura, balneum exposcit, non secus ac cæteræ siccitates, quæcunque uel calidæ fuerint, uel frigidæ. Nam id sanè mirum balneis inest, quòd tam calidis prosit, quàm frigidis siccitatibus, quemadmodum & illud, quòd eos siticulosos efficiat, qui sitis sunt uacui, à siticulosis uerò sitim abigat. Quandoque tamen cum hectica tabificaque febre adest etiam erysipelatosus affectus, qui exigit, ut prius cibo & potu, & ijs etiam quæ apponuntur exterius, refrigeretur. Quo tempore omnino est supersedendum à balneo, frigida autem conferunt in ipso morbi uigore utiliter exhibenda, à cuius tamen usu abstinendum est in principio, nisi nos forsitan ipse cogat ægrotus, quippe qui sit assuetus potui frigidæ, nec sitim perferre uelit. Exterius autẽ sunt applicanda ea quæ refrigerent, quæ simul profecerint, cogendi ut illa etiam intra corpus assumant. Præcipuè uerò illis prosunt molles lactucæ, recentesque, solummodo in frigidam aquam demersæ, ac ita assumptæ, uel si placet, prius aceto diluto intinctæ. Extrinsecus etiam eiusdem lactucæ succus utiliter adhibetur, sicuti & semperuiuæ & intybi. Præstantissimum uerò ad id etiam est medicamen confectum ex succo uuæ acerbæ, necnon portulacæ, cui parum albæ farinæ misceatur. Quod quidem exceptum duplici linteo, præcordijs est prætendendum, donec tepescere incipiat. Dein uerò, ipso ablato, alterum admouendum est. Nonnunquam ijs & oleum immaturum misceemus, uel rosaceum, præsertim uerò si aliquid inflammationis detinuerit præcordia. Sciendum tamen est, fieri non posse, ut ubi erysipelatosa uisceris dispositio constiterit, ea sit febris exquisitè hectica. Siquidem exquisite febris hectica est, quę nullum habet particularis accessionis principium, nullum incrementum, nullum uigorem, nullam inclinationem. Solummodo autem hecticæ febres post assumptũ cibum, perinde ut calx, inspersa aqua, efferuescũt. Quod incrementum si abstuleris, semper æquales permanent. Tabi igitur torridæ, quę ab ardentibus febribus suam ducit originem, obsistitur remedijs refrigerantibus, quæ tum exterius secundũ locum affectum administrantur, tum interius accipiuntur. Cùm uerò senectus quæ ex morbo est, inuaserit, ea quidem quæ absoluta est, nequit curari: quæ autem non est perfecta, eò tamen accessit, ut ferè iam facta sit, hunc solum habet curationis scopum, quem refectionem & nutritionem uocamus. Nam corpora solida, dum arescunt, cibus sanat. Cùm autem alimentum omne, non ipsum per se deferatur ad alendas particulas, sed potius ab eis trahatur, ob ariditatem uerò atque frigiditatem, in tabidis sint illæ ad trahendum inualidæ semimortuæque: utique alimenta desiderant, quæ facilè possint attrahi, ut imbecillitatem attrahentium uirium, suppleat promptitudo materiæ. At ea sunt tractu facilia, quæ tenuioribus partibus constant, suntque natura calida: quæ sanè cum difficultate nutriunt, cùm alimentum omne debeat esse crassum & lentum, ut & permaneat diu, nec facilè possit difflari. Quare aliquod inuestigandum est, quod in mediocritate consistens, mediocriter utraque possit præstare. Ac nihil sanè nihil ad hæc omnia lacte uidetur præstantius, præcipuè si quis ore apprehensa mamma muliebri, lactet. Quod si id fieri nequeat, bibat saltem lac asininum, dum adhuc calet, temporeque breuissimo aeri expositum fuerit. Quæ quidem alimentorum ratio tribus illis speciebus marcoris conuenit. Quinetiam ptisana & alica illis ex usu sunt: aceto tamen condiri debent, ut facilius distribuantur. Porrò mel, ut frigidioribus affectibus prodest plurimũ, sic calidioribus obest summopere. Quare torridę quidem febri inimicissimũ est: ijs autem qui senili affectui expositi sunt, utilissimũ. At illis qui tabescunt ex defectu animi, nisi obstet uentriculi ratio, poterit coctum uel solum, uel alijs intermistum cibis offerri. Opportunus balnei usus, optimum erit auxilium etiam ad alimentorum distributionẽ. Erit tamen administrandum, ubi cibus concoctus fuerit, nec longior media præcesserit. Iam & uini potus, ut summopere frigidæ tabi prodest, sic torridæ fugiendus est. At ea quæ ex animi defectu consistit, sicuti affectus medius & miscellaneus est, sic in hoc mediam rationem obtinet.

Ephemeræ quadam cum hecticis habent uicis situdinem, quibus aqua est intrepidè propinanda.

Frigida potus in hecticis quæ incommoda inferat.

Hectica febre cognita, refrigerantia esse extrinsecus admouenda cordi.

Hepar uentriculusque qua ratione febrem hecticam inferat.

Pulmo cur hecticam febrem non gignat.

Hectica febris qua ratione secundum reliqua uiscera oriatur.

Balnea tam calidis, quàm frigidis siccitatib. conferunt, eosque siticulosos reddunt qui sitis sunt uacui, atque sitim à sitibundis abigunt.

Hectica cum erysipelatoso affectu sit coniuncta, curatio.

GALE-

GALENI PERGAMENI contra eos qui de typis siue circuitibus scripserunt, liber.

Periodus. Circuitus. Typus. Ordo.

VBi quid speciei idem, rursus æquali sit tempore totum ipsum curriculũ, Græci periodum, siue circuitum, atque inter eos nõnulli, typum etiam atque ordinem uocãt. Cæterum cum nihil utilius sit, præsertim in febribus, quam futurarum accessionum principia prænosse, is plurimum ægro proderit per totũ ipsius morbi spacium, qui nominũ disputatione neglecta, statim à morbi initio, artificiali quadam coniectura poterit idipsum assequi. Quod si quis prima statim die peruenire ad talem cognitionem nõ possit, poterit certè secunda, uel tertia, uel quarta. Si quis uerò sit, qui neque in hac morbi speciem nouerit, is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tum febrium accessiones, uel quotidie, uel tertio, uel quarto quoque die inuadunt. In plurimis siquidem morbis, ubi sane maximè utilis sit futuræ accessionis prænotio, ea uel alternis diebus fit, uel quotidie, in paucis uerò quibusdam per quartum. Qui uerò præter has tres periodos, & quintanam, & sextanam, & septimanam, aliasque innumeras esse arbitrantur, præterquam quòd inania producũt, infinitosque cogũtur dare periodorũ complexus, nunquam poterunt futuram accessionem prænoscere. Porrò quis fuerit huiusce attonitæ sectæ autor primus, ignoro: dicam tamen, quãdo primũ illam explicari audiuerim. Decesserat paulò antè de uita Antoninus, qui Adriano in Imperio successerat. Regnabat autem Seuerus, qui seipsum nomine mutato, Antoninũ appellauit. Lucium uerò, quem Imperij participem fecerat, Seuerum appellauit. Cæterũ præstat illorum absurditatis nec meminisse quidẽ, Pythici præcepti memores, Esse parcendum tempori. Nos uerò in præsentia diem, tempus id uniuersum dicimus, quod diem atque noctem complectitur. Qua ratione dicũt annũ constare diebus trecentis & sexaginta quinque, & quarta unius parte. Horæ itaque quatuor & uiginti, diem absoluunt: duos autem, octo & quadraginta: tres, duo & septuaginta. Typis autem nomina indita sunt, non ex diebus ipsos complentibus, sed ex accessionũ reditu. Tertianã quippe appellamus, ubi accessio tertio quoque die inuadit, duobus interim absolutis: quartanã, in qua uidelicet quarto, in hac quoque tribus iam perfectis. & in alijs quoque secundum eandem rationẽ. Si igitur periodum inueneris typi alicuius, quatuor continentem completos dies, illum quintanã dices. Neque enim est idem, accessionẽ quinto oboriri die, & esse quinque dierum circuitum. Siquidem numerus horarũ periodicarũ, qui inter duo initia accessionum est medius, considerandus est, atque ex illo typus febriũ metiendus. Sic enim dicimus, quotidianũ typum sortiri horas uigintiquatuor, tertianũ quadraginta octo, quartanũ septuaginta duas, quintanũ nonaginta sex, Quo similiter pacto cæteri perficiuntur, ex horarum uigintiquatuor multiplicatione.

GALENI PERGAMENI de typis lib. unus.

Typus accessionum quid. Periodus accessionum quid.

TYpus est ordo intensionis & remissionis. periodus uerò est tempus intensionis & remissionis, quod in morbis existit.* Pauci autem ex affectibus carent typo: ut atrophia, neruorum resolutio, elephantiasis, & quicunque his proportione respondent. Plurimi uerò affectus typum quidem præ se ferũt, uerum rarius. Porrò omniũ maximè febres typos admittunt, ijs continuis exceptis, quæ uel remittunt nunquam, uel inordinatæ existunt. Typorum itaque alij quidem sunt primi, alij uerò secundi, alij permanentes, alij mobiles, alij simplices, alij compositi. Primi igitur sunt, qui breuem habent inuasionem, longam autem remissionem: quales tertiana & quartana existunt. Secundi uerò, qui longam habent inuasionem, breuem autem remissionem: ut quotidianus & ualde extensus semitertianus. At permanẽtes sunt, qui ijsdem horis perpetuò inuadunt remittunturque. Mobiles uerò, qui diuersis semper horis accedunt. Ex quibus qui præueniunt, & celerius horas præoccupant, proleptici: qui uerò tardius morantur, hysterici nominantur. Simplices sunt, qui unum tantummodo insultum faciunt. Compositi, qui ex pluribus inuasionibus & remissionibus constant. Cæterum compositorum quidam ex homogeneis, id est, genere similibus: quidam uerò ex heterogeneis, hoc est, dissimilibus cõstant. Ex genere quidem similibus, cùm quotidianus typus (exempli gratia) simplex, duplici quotidiano implicatur: aut duplices tertianæ, aut tres tertianæ existunt: uel rursum duo & tres quartanæ. Ex diuersis autem genere, cùm quotidianus (exempli causa) tertiano connectitur, aut tertianus quartano. Etenim quotidianus est, qui quotidie unam inuasionẽ longitudine cõmensuratam, unamque similiter remissionem efficit. Tertianus autem, qui tertio quoque die, unam inuasionem & remissionem similiter cõmensuratam adducit. Quartanus denique, qui quarto quoque die suam inuasionem & remissionem molitur. Atque eadem intelligantur de quintano & septimano, & si quis alius typorum ordo inuenitur. Porrò quotidianum consequitur typũ, humiditas labiorum, uomitus pituitosi, sitis nõ admodum intensa, totius corporis grauitas, somnus grauis atque profundus, pulsus magnus, rarus & laxus, facies sublurida, laxa & præmollis, & quæ multam præ se ferat materiæ tum prauitatẽ, tum mutationẽ. In hoc etiam typo splen durior euadit. Quòd si protrahatur diutius, tremuli & ueternosi sopores sequentur, & thoracis fluxiones, & aquæ inter cutem affusiones. Potissimũ autem hi stomacho male affecto constituuntur. Tertianũ uerò comitatur sitis intensa, æstus, acres atque biliosi uomitus, inedię inquietudinesque. Vt plurimũ autem rigores hunc præcedunt, nonnunquam uerò etiam refrigeratio. At pulsus in his qui tertiano typo uexantur, paruus & frequens subsequitur. Noctes, quæ accessionis dies præcedunt, molestæ admodũ sunt. Vbi autẽ morbus producitur, non amplius molestæ

Typis carentes febres. Typorum differentiæ. Typi primi. Typi secundi. Typi permanentes. Typi mobiles. Typi proleptici. Typi hysterici. Typi simplices. Typi compositi. Typus quotidianus. Typus tertianus. Typus quartanus. Typum quotidianum quæ cõsequantur. Quotidiana labor inibus fibre induratur lien. Quotidianum typus uentriculo male affecto constitui solet. Tertianus typum quæ consequantur.

existunt, sed febrem ipsam compescit. Qui uerò ita febricitant, quandoque à tertiano in semitertianum transeunt. Hic autem tertianus typus omnium minimè uexat, præsertim si æstate fuerit cõtractus. Quod sanè indicauit Hippocrates, dicens: Tertiana exquisita septem circuitibus, quod longissimũ est, iudicatur. Rarò autem diuturna fit, nisi desinente autumno, aduẽtanteque hyeme gignatur. Vrinæ sunt flauæ, necnon uigiliæ infestant. Omnia autẽ quæ comitantur tertianam, eadem & semitertianæ contingunt, cùm eiusdem generis ambæ participes sint, tertio quoque die mollẽtes remissionũ & accessionũ repetitiones.

Hemitritæa adsequuntur, quæcunque comitantur tertianã.

Hemitritæorum typorũ propria.

Propriũ autem semitertianorũ typorum existit inuasionũ extensio, & quòd plerunque cum refrigeratione, & statu nõdum completo, rursus accessiones infestent. Atqui semitertiana periculũ semper minatur, eò quod nõ solùm os uentriculi & neruosas partes attingat, & in uniuersum eas adhuc, quæ media cõpositione cõsistunt, uerumetiã ueternosos inducat sopores, & cum delirijs uigilias annexas nõnunquã & resolutiones, quas syncope comitantur. Linguã etiam ualidè siccat, atque animi defectum efficiat, ea quæ sunt in profundo uehementius cõmouens. Vt autẽ summatim dicã, typus hic ferus est, periculumque undecunque portendens. Quandoque autẽ primo die cõstituitur, quemadmodũ cæteri typi, interdum uerò & à secundo & tertio incipit. Oritur autem nonnunquã à tertiana producta, nonnunquã etiam solutus, in tertianam degenerat, interdum uerò & in duas tertianas & quotidianas, ob longitudinem inuasionis, dirimitur. Plerunque autem, quod attinet ad naturas, uirilem corripit: quod ad ætates, florentem maximè: quod uerò ad anni tempora, in autumno præsertim, quãdo & ualde periculosus existit. At nõ perpetuò continuus est, sed & intermittens quandoque inuenitur. Habet autem & tres, quò ad eius magnitudinẽ, differentias: alia siquidem semitertiana est exigua, alia media, & alia magna. Exigua igitur est, quæ circa uigintiquatuor horas torquet. Media, quæ circa triginta sex. Magna, quæ circa quadraginta octo: quæ & cõtinuæ febri est propinqua. Porrò Agathinus à relatione ad tertianã, semitertianã fieri censet. Etenim tertio quoque die utriusque fiunt inuasiones. Quartanũ uerò typum rigores quidem ualidi consequunt, & uomitus pituitosi, & lienis inflammatio, & tumor nonnunquã & abolita appetentia, & saliuæ copia. Interdum etiã ex contrarijs appetitus intensus. Quandoque & tussicula simul adest, si corporis habitus corrumpatur. Idcirco typi quartani difficile solubiles sunt, cæterisque omnibus diuturniores, ita ut usque ad bienniũ perdurent. Cùm autem inualescat quartanus typus, ipse sibimet cõplicatur, ut duas & tres quartanas efficiat, aut ad aliquam etiã deueniat continuitatẽ. Rursus uerò cùm moderatior fit, in unam conuertitur. Interdum autem & ob symptomata quæ complicantur ipsis, adeò periculosæ huiuscemodi febres euadũt, ut ad phthisim tandem, aut ad aquæ inter cutem affusiones perducant. Frequentiores autẽ sunt quàm alijs temporibus in autumno potissimũ, quo etiam tempore soluuntur ægrè. Quæ uerò æstate fiũt,

Hemitritæus typus est ferus, periculumque undecunque portendens.

Hemitritæus quibus magis sit familiaris.

Hemitritæus aliquãdo intermittit.

Typum quartanum quæ consequantur.

Quartani typi accurata descriptio.

omniũ minimè infestant, & magna ex parte alijs præcedentibus morbis superueniũt inordinatè. Quandoque etiam, sed rarò, ab initio consistunt. Cæterũ pulsus eis qui tertiana laborant, nõ tantùm magnitudine exiguus fit, quantũ ijs qui uexantur quartana: neque usqueadeo in tumorẽ attollitur, quantũ illis qui quotidiana occupant. Nanque in hoc typo, pulsuũ quædam mediocritas inuenitur. Est autem quandoque & in accessionũ initijs rarior eo, qui secundum naturam est. Verùm præter has tres, inueniunt etiam febres quæ typicos dierũ motus seruant sicuti & aliæ typorum prorsus expertes, præter unam. Quæ igitur seruant typicos dierũ motus, uel ante horas cõsuetas corripiunt, uel retardant. Fiunt autẽ inordinatæ, sed præter motus formam. Quare interdum præoccupant, interdum tardius morantur, at citra ordinẽ utraque: præter id tamen quòd modò inordinatè moueant, modò sistant, nusquam autẽ ordinem habeant, ubi etiam à nullo impediantur, uerùm manente semper dierum figura, quam solæ particulares inordinationes comitentur. Quæ uerò omnino typorũ expertes sunt, & præter omnes modos enumeratos, & adhuc citra dierum ordinẽ fiunt. Quædam enim inuasiones adducunt, quædam existunt prorsus inordinatæ. At speciei huius differentias plures esse cõtingit. Licet itaque modo prædicto cuique speculari, nec non uerunque noluerit, prædictorũ typorũ proprietates complicare. Porrò ex typis duplicantur ij qui primi appellantur ut quotidianus, tertianus atque quartanus. Quotidianus itaque duplex est, qui diebus singulis similiter bis inuadit, & bis remittit. * Duo autẽ tertiani sunt, qui per singulos dies diuersis accessionibus sibi inuicẽ succedentibus, tertio quoque die apprehendunt. Quartani uerò, cùm die uno salubri succedente, duobus deinceps sequentibus diebus cõtingat febricitare, in singulis inuasionũ horis seruatis figuris, quæ nimirũ ex quaternario circuitu sunt æstimandæ. Quotidianus uerò tertiano adiungitur, cùm primo quidem die bis inuadit, & bis remittit: die autẽ sequenti, semel: tertio uerò, rursum similiter primo. Quartano autem quotidianus miscetur, cùm primo quidem die bis inuadit, duobus sequẽtibus semel, quarto uerò die, bis, primo similiter. Porrò quotidianus, tertianus atque quartanus, inuicem cõmiscentur, cùm dies quidem prima tres habet inuasiones, & totidem remissiones: secunda unam, tertia duas, quarta tres, quinta unã, sexta duas, septima rursum tres: atque in reliquis diebus idem cum primis ordo seruat. Tertianus aũt quartano iungitur, ubi prima dies duas inuasiones adducit, totidemque remissiones: secũda uerò nullas omnino, tertia unã & quarta unam similiter, quinta unã, sexta nullã prorsus, septima duas: atque in sequentibus pari modo. Cõmiscentur adhuc tertianus typus, quartanus & quintanus: cũ scilicet primo die accessiones cõtigerint, secundo quieuerint: & tertio tertianus, quarto quartanus, quinto uerò tertianus simul & quintanus inuaserint. Sed aliter etiã quodammodo huius typi inuasio cõtingit, in eundem nihil minus typi ordinem incidente, tertiani cum semitertiano cõiugatione.

Quartanæ ab initio incipiunt.

Typi duplicati.

Quotidianus duplex.

Tertianus duplex.

Quartana duplex.

Quotidianus cum tertiano.

Quotidianus cum quartano.

Quotidianus cum tertiano & quartano.

Tertianus cum quartano.

Tertianus cum quartano & quintano.

GALENI

GALENI PERGAMENI
Ars medicinalis.

CAPVT I.

TRes sunt omnes doctrinæ quæ ordinem habent. Prima quidem ex notione finis, quæ per resolutionẽ fit. Secunda ex cõpositione constat eorum quæ per resolutionem inuenta fuerunt. Tertia ex definitionis dissolutione, cui nunc incumbimus. Ex quibus sane primã, quæ ortum à finis notione, & ex qua omnes artes uia quadam atque ordine constituuntur, neminẽ ante nos scripsisse comperimus. Hic itaque definitiuam faciemus doctrinã, quæ quantũ ab ea quæ ex resolutione consistit, & dignitate, & ipso docendi ordine linquitur, tantũ & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare inuenietur. Sufficienter siquidem, ac facillimè cõmendantur memoriæ uniuersa, ex definitionis dissolutione: quoniam totius artis capita in se optima definitio complectitur, quam quidem substantialem appellant ex aduerso distinguentes eam ab alijs, quæ notionales uocantur. Illæ siquidem ab ijs quæ accidũt rebus definitis, hæ uerò ab ipsa essentia constituuntur.

Quid sit medicina. Cap. II.

Medicina est scientia salubrium, & insalubriũ, & neutrorum. Nomen autem scientiæ communiter, non propriè, accipere oportet. Porrò salubre ipsum, insalubre & neutrum, unumquodque tripliciter dicitur: hoc quidem, ut corpus: hoc autem, ut causa: hoc uerò, ut signum. Etenim corpus quod natura suscipere sanitatẽ est aptum, & causam quæ eandem efficere aut cõseruare, & signũ quod potest indicare, hæc omnia salubria Græci appellare consueuerunt. Eadem ratione & susceptiua morborum corpora, & eosdem efficientes cõseruantesque causas, & signa indicantia, insalubria uocant. Nec aliter corpora neutra, causas, signa ne dixerunt. Cæterum secundum quidem primam rationem, atque præcipuam, causarum salubriũ est medicina scientia. Propter eas autem, & aliarum: secundo autem loco, insalubrium & tertio, neutrarum. Et post has eodem modo corporũ, primò quidem & hic, salubriũ: secundo loco, insalubrium: tertio, neutrorum. Itidem & de signis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis: post hæc, earum quæ in ipsis cognitio causarum.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum. Cap. III.

Sed quoniam & effectiuum, & indicatiuũ, & susceptiuũ, dupliciter unumquodque dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc uerò ut nũc nosse oportet, amborũ esse medicinæ scientiam. Ipsum uerò simpliciter, duobus dicitur modis: & quod semper, & quod ut plurimũ: de quorum utroque medicina pertractat. Neutra uerò, & causa, & corpus, & signum, & quod simpliciter dictum, & quod ut nunc, tripliciter unumquodque appellatur: hoc quidem, quia neutrius contrariorũ est particeps: hoc uerò, quia utriusque: atque hoc denique, quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autẽ ipsorũ secundum, rursus duobus dicitur modis: aut quia utrique contrariorũ ex æquo participat: aut quia aliquando plus alterum. Primùm igitur de corporibus ipsis dicemus, qualianam sint, & salubria, & insalubria, & neutra: post hæc de signis & causis disseremus.

De corpore salubri. Cap. IIII.

Salubre simpliciter corpus quod sit.

Salubre simpliciter corpus est, quod ab ipso naturæ ortu bonam temperaturã sortitum in simplicibus ac primis particulis, estque in his quæ ex illis constant instrumentis cõmensuratum. Salubre uerò nunc, est corpus, quod in præsenti est sanum. Est uerò & hoc, eo tempore quo sanũ existit, bonam habens temperaturam & cõmensurationem non tamen optimam, at sibi propriã. Ipsius uerò salubris simpliciter corporis, semper quidem est tale, quod optimè temperatum ac maximè cõmensuratum existit: ut plurimum autem, quod à constitutione optima, non ualde admodum deficit.

Salubre ut nũc, quod sit corpus.

De corpore insalubri. Cap. V.

Insalubre simpliciter corpus, quod sit.

Insalubre uerò simpliciter corpus est, quod ab ipso ortu naturæ, uel in consimilib. partibus malam temperiem possidet: uel in instrumẽtalibus incõmensurationem, uel utrunque unum. Insalubre uerò ut nunc, est illud, q̃d eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat: uel in cõsimilibus prauam temperaturã, uel in instrumentalibus incõmensurationem, uel utrunque uitium tunc habens. Est uerò & semper insalubre, quod ex ipso naturæ ortu uel pessimam temperiem possidet in simplicibus & primis particulis omnib. uel in aliquibus, uel in ijs quæ obtinent principatum: uel in instrumẽtarijs incõmensuratum existit, idque uel in omnibus, uel in nõnullis, uel in illis quæ principatum obtinent. Vt multũ uerò insalubre est corpus, quod ab huius quidẽ uitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit.

Insalubre ut nũc quod sit corpus.

De corpore neutro. Cap. VI.

Quoniam uerò & neutrum corpus dicebatur tripliciter: unum quidem, quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps: aliud, q̃d utriusque: aliud, quod aliquando huius, aliquando illius: iuxta primũ significatũ, neutrũ erit corpus, quod exquisitè mediũ est & saluberrimi & insaluberrimi corporis: & huius, hoc quidẽ simpliciter tale, quod ab ipso naturæ ortu, ita est cõstitutum: hoc autem ut nunc, quod in præsenti tempore, exquisitè medium existit, & saluberrimi, & insaluberrimi corporis. Ipsius uerò simpliciter, semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus perdurat tale: ut multum autem, quod nonnullas recipit mutationes. At iuxta secundum significatum, neutrum erit corpus, quod ab ipso ortu naturæ, contrariarum simul est particeps dispositionum, aut scilicet in una parte, aut in duabus differentibus. In una quidem, si secundum alteram oppositionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperiem, uel etiam secundum utranque, sed in formatione, uel magnitudine, uel numero partium, uel situ, delinquat: aut contra, si his quidem rectè se habeat, uel omnibus, uel quibusdam, peccet autem in ipsa temperie. In differentibus uerò partibus, & iuxta omnes oppositiones potest quicquam simul

Neutrum corpus quid sit, iuxta primum significatum.

Neutrum iuxta secundum significatũ quid sit.

esse particeps contrariorum. Et semper quidem est tale, quod per omnes ætates in eodem perseuerat statu. Vt multum uerò, quod aliqua ex parte euariat. Ita etiam & nunc neutrum erit corpus iuxta secundum significatum: quia uel parte in una, hæc quidem sibi salubria sunt, illa uerò insalubria, uel in differentibus ita afficitur partibus. Iuxta tertium significatum, neutrum erit corpus, quod aliquando quidem salubre, aliquando uerò insalubre existit. In uno autem tempore, quod ita est neutrum, * exactè quidem consistere nequit: latius uerò si accipiatur, potest.

Neutrum iuxta tertiu significatum quid.

De signis salubribus. Cap. VII.

Salubria signa quæ sint.

Sunt autem ex signis, salubria quidem, quæcunque præsentem iudicant sanitatem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ subijciunt. Insalubria uerò, quæ & præsentem indicant ægritudinem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ subijciunt. Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram dispositionem ostendunt, prænunciant, & memoriæ subijciunt: quæque partim quidem salubrem, partim insalubrem dispositionem indicant: & quæ aliquando quidem salubrem, aliquando uerò insalubrem: & hæc quoque secundum tria tempora, ueluti salubria & insalubria, appellantur. Dicuntur autem nonnunquam à uetustioribus medicis hæc omnia, signa prænunciatiua, quamuis sint præsentium & præteritorum indicatiua. Porrò usus non paruus ex prænunciatiuis atque iudicatiuis accedit: minor autem ex his quæ memoriæ subijciunt.

Insalubria signa quæ sint.

Neutra signa quæ sint.

Signa prænunciatiua indicatiuaque, esse utiliora ijs, quæ memoriæ subijciunt.

De signis optimæ constitutionis. Caput VIII.

Salubrium corporum dignotiones unde petendæ sint.

Salubrium autem corporum dignotiones sumendæ sunt ab ijs quæ secundum essentiæ rationem eis insunt, & ab his quæ necessariò sequuntur ipsa functionibus atque symptomatis, quæ propriè accidentia appellantur. Ab essentia quidem ipsa, eorum quæ optimam habent constitutionem, commensuratione consimilium quidem, in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate: instrumentorum uerò, in quantitate ac numero eorum ex quibus constant ac præterea formatione, situ partium singularum, & totius instrumenti. Ex his uerò quæ necessariò consequuntur consimilia, quantum quidem ad tactum attinet, à mediocritate quæ in mollitie & duritie consistit: quantum uerò ad aspectum, à colore optimo, & læuitatis atque hispiditatis mediocritate. In functionibus à perfectione, quam ipsarum esse uirtutem diximus. Ab ijs uerò quæ instrumentarias sequuntur partes, à commensuratione & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorum ac præterea, ab earum quæ ipsis insunt, uirtute operationum. Optimæ igitur constitutionis corporum signa iudicatiua sunt hæc. Eorum autem quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nonnulla quidem in consimilium temperatura uitium aliquod paruum habent: nonnulla uerò in instrumentariorum uel omnium, uel aliquorum commensuratione, & hoc quoque perexiguum. Sunt quæ in utrisque uitium aliquod habeant. Vitiorum uerò genera, eadem sunt his quæ uirtutem perficiunt: temperatura quidem in consimilibus: numerus autem, & formatio, & magnitudo, & situs, ut instrumentarijs utrisque uerò communis unitas, quam ipsorum continuitatem uocamus. In his autem ipsis generibus sunt corporum insalubrium uitia, secundum utrumque salubritatis significatum. Terminus autem qui utrumque distinguit, est operationum læsio sensibilis. Etenim quæ simpliciter insalubria sunt corpora, distinguuntur ob id, quod facilè à causis morbificis superantur: & quoniam in uigore operationum deficiunt plurimum. In medio autem salubrium & insalubrium collocantur ea, quæ neutra exquisitè appellantur, & cum latitudine quadam. Quo fit, ut tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur. Fit autem prima quidem salubrium corporum, secunda neutrorum, tertia insalubrium. Post hæc deinceps sequuntur quæ iam ægrotant corpora: quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur. Hæc autem omnia sensu diiudicantur, non ipsa natura rerum. Signa itaque sanorum corporum, siue ea salubria, siue insalubria, siue neutra existant, quantitate distantiæ differunt, duobus inuicem contrarijs terminis à nobis constitutis, optima uidelicet constitutione corporis, & nuper genito morbo: ac deinceps considerantibus, uter eorum sint uiciniora, quæ ad examen corpora ueniunt. Quæ enim proximiora sunt optimæ constitutioni, salubria: quæ uero ab hac longius distant, atque ad ea quæ iam ægrotant, magis accedunt, insalubria: quæ autem intermedia, atque æqualiter ab utrisque distare uidentur, neutra existunt. Optimæ igitur constitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum uero quæ ab ipsa deficiunt, totidem sunt numero genera, quæ in magis & minus secari possunt.

Quot sint differentiæ partium. Cap. IX.

Partium uniuersæ differentiæ sunt quatuor. Siquidem earum nonnullæ principia quædam existunt: aliquæ ab ipsis originem habent: aliquæ neque aliarum gubernationi præsunt, neque aliunde gubernantur, cum insitas habeant à natura potentias, à quibus reguntur. Quædam uerò sunt, quæ insitas simul & aliunde emanantes sortiuntur. Principia igitur sunt, cerebrum, cor, hepar, atque testiculi. His uerò & originem debent, & famulantur neruri quidem & spinalis medulla, cerebro: cordi autem, arteriæ: hepati, uenæ: at testiculis seminaria uasa. Quæ autem à seipsis gubernantur, sunt cartilago, os, copula seu ligamentum, membrana, adenes, adeps, & caro simplex. Reliquæ uerò partes, cum una cum istis habeant ex seipsis regimen, arterijs, neruis, & uenis insuper indiguerunt. Capillorum autem atque unguium neque regimen ullum est, sed generatio tantummodo.

De signis cerebri. Cap. X.

Cerebri autem naturam, quinque indiciorum genera ostendunt. Primum quidem, totius capitis dispositio. Secundum, sensibilium operationum uirtus & uitium. Tertium, actiuarum. Quartum, earum quæ principatum obtinent. Quintum denique, naturalium. Est & aliud sextum genus præter hæc dicta, alteratio quæ extrinsecus aduenit. Porrò totius capitis dispositio, ex magnitudine ipsius atque figura sumitur, necnon ex capillis.

De paruitate & magnitudine capitis.
Caput XI.

Paruū igitur caput, uitiosæ constitutionis cerebri proprium indiciū est: magnū uerò non necessariò indicat bonam cerebri compositionē. sed si quidem ob insitæ uirtutis robur, quæ multam ac optimam materiam afformarit, eueniat, optimū signum est. At si ob materiæ tantū multitudinem, haudquaq̃ bonum. Distinguenda uerò sunt hæc, & ex figura ipsa, & ex his quæ ab eo habent ortum. Ex figura quidem, si sit cōcinna. semper nanq; hoc, bonum signum existit. Ex ijs autem quę ab eo ortum habent, si ceruici ualidæ insideat, alijsq; ossibus optime constet atq; omnis præterea substātia boni sit habitus, ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura est, ueluti si excogitares sphæram exquisite rotundam ex cera cōstructam, paulatimq; utrinq; depressam. In hac enim necesse est, ut posteriores* prioresq; partes plus gibbæ fiant, q̃ sphæræ cōueniat: quæ uerò utrinq; consistunt, magis rectæ. Quòd si ea quæ secundum occipitī eminentia aliquatenus minuatur, simul inrueri oportet neruos, atque ceruicem, una cum ossibus alijs. Nam si secundum naturam cōstiterint, materiæ defectu, nō uirtutis imbecillitate, contingit. Illis uerò nō rectè se habentibus, principium est debile. Vt plurimū uerò existit optimū signum figura concinna parencephalidis, quam nōnulli medici posterius cerebrum uocant, ut est reuera posterius, distinctum labdoide sutura. Est uerò hęc pars principiū spinalis medullæ, ac proinde neruorum omniū, per totū corpus animalis, actionibus subseruientiū. Ipsa siquidem cerebri pars posterior, per seipsam, paucos admodum sensitiuos possidet neruos, plurimos autem actiuos. Anterior uerò contrà, sensitiuos quidem plurimos, actiuos autē perpaucos. Quare ubi utraq; fuerit optimè affecta, robustas habebūt eas, quę ab ipsis pendent, deriuationes. Eædem quoq; distinctiones faciendæ sunt ad partes capitis anteriores, quæ etiā ad posteriores: earundemq; paruitatem, magnitudinem, & figuram, necnon sensus ibi collocatos, uisum, gustum, & odoratum, expendere oportet: siquidem sese uirtutem indicant attestanturq;, & quæ à principijs oriuntur, principij uirtutem & uitium: & principium, ea quæ ab ipso nascuntur.

Caput magnum quod sit bonum indicium.

Capitis naturalis figura qualis esse debeat.

Parencephalis.

Labdoides sutura.

Cerebellum est principium spinalis medullæ.

Principia & ea quæ ab illis oriuntur, se mutuo indicant.

De operationibus obtinentibus principatum. Cap. XII.

Earum autem operationū quæ obtinent principatum, uirtus ac uitium, ipsius principij seorsum tantūmodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proueniūt. Sagacitas igitur, subtilem cerebri substantiā indicat. Tarditas uerò intellectus, crassam. At discendi facilitas, formarū facile susceptiuam. Memoria, stabilem atq; firmam. Difficultas discendi, formarum non facilè susceptiuam. Obliuio, fluidam. Mobilitas in opinionibus, calidam: ut stabilitas, frigidam.

Principatum obtinentes actiones quæ sint.

Signa bonæ temperaturæ cerebri.
Caput XIII.

Si quidem cerebrū sortiatur bonam primarū quatuor qualitatum temperiem, omnia quæ diximus, habebit quàm moderata. Excrementa quoq; quæ ab eo expurgantur, moderatè se habebunt, atq; ab ijs quæ extrinsecus alterando occursant, nequaquam lædetur. Talibus igitur capilli capitis, cùm adhuc sunt infantes, subrufi: cùm uerò pueri, subflaui: cùm iam adoleuerint, flaui fiunt: medijq; inter omnino crispos* & lenes. Nec uerò caluescunt facilè.

Signa calidi cerebri. Cap. XIIII.

Signa calidi cerebri sunt, in ijs quæ circa caput consistunt, rubor & calor maior, & quæ in oculis insunt uenæ, conspicuæ magis. Capilli quoq; in his statim in lucem æditis* celeriter generantur: & cùm plurimū in calore à mediocri temperatura recesserint, nigri & robusti & crispi fiunt: cum uerò non multū, subflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant: ac progredientibus ætatibus, caluitiū patiūtur: eoq; magis, quò temperies plus æquo calidior fuerit. Excrementa uerò quæ per palatum, & nares, & oculos, & aures purgantur, pauca & concocta ipsis existunt, si integra sanitate fruantur. Si uerò eis caput repleatur, plura quidem in ipsis excrementa, sed nō incocta, gignunt. Implent autē aggrauanturq; eorū capita, à calfacientibus tum cibis, tum potibus: necnon ab odoribus, ijsq; omnibus, quæ extrinsecus nobis occursant: in quorū numero est aër circunfluus: ac tunc præcipuè, si nō solū natura calida, sed etiā humida, ipsa corpora extiterint. Breuib. antē somnis huiusmodi tēperaturæ cōtentæ sunt, nec profundis admodū.

Cerebri calidi indicia.

Cerebrum calidū à quibus facile impleatur.

Calida & humida corpora somnis breuib. contenta sunt.

Signa frigidi cerebri. Cap. XV.

Frigidioris uero quàm oporteat cerebri indicia sunt, plura in proprijs meatibus excrementa. capilli recti, rufi, stabiles, & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur tenues, atq; ab initio malè nutriti. Porrò quibus tale cerebrum obtigit, facile à frigidis causis læduntur: quo sanè læsionis tempore destillationibus & grauedinibus corripiuntur. Sed nec partium quæ iuxta caput sunt calor magnus aut rubor, nec oculorum uenæ illis conspicuæ insunt. Sunt autē quodammodo somnolentiores.

Cerebri frigidi indicia.

Cerebro frigido prediti facile à frigidis causis læduntur.

Cerebro frigido prediti somnolentiores sunt.

Signa sicci cerebri. Cap. XVI.

Siccioris autem cerebri indicia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas. Sunt autem ad uigilias prompti, & capillos habent robustos, crispos potius quàm rectos, & qui celerrimè eis genitis innascuntur. Citò autem caluescunt.

Cerebri sicci indicia.

Humidi cerebri indicia. Cap. XVII.

Humidioris uerò cerebri indicia, capilli plani, quodq; minimè calui fiāt, sensus turbulenti, multitudo excrementorū, somni multi & profundi. Atq; hæ quidem simplices sunt intemperies.

Cerebri humidi indicia.

Signa calidi sicciq; cerebri. Cap. XVIII.

Qui calido & sicco sunt cerebro, superfluitatibus carent, sensibus urgent, plurimū uigilāt, atq; citò fiunt calui. Prima autē capillorū generatio in illis celerrima est, ac plurimo alimento abundans. Capillos uerò habēt nigros & crispos tangentibusq; caput sentiuntur calidi, rubicundiq; sunt, usq; ad consistentiæ ætatem.

Cerebri calidi & sicci indicia.

Signa calidi & humidi cerebri. Cap. XIX.

Si uero humiditas caliditati iungatur, sed parū

Cerebri calidi & humidi indicia.

utraque qualitas mediocritatem superet, adest color bonus caloris, & quæ in oculis sunt uenæ, magnæ. Præterea excrementa plura, & mediocriter cocta, & capilli recti & subflaui: nec facilè calui fiunt. Impleuntur uerò atque aggrauantur eorũ capita à calidis. At si humectentur, tunc multò magis, & præcipuè ubi multitudine excrementorũ redundant. Quòd si plurimũ caliditas atque humiditas creuerint, iis caput est morbis obnoxium, excrementisque abundans ac facilè à calfacientibus & humectantibus læditur. Proinde Auster semper talibus aduersatur, atque optimè in Aquilone se habent. Hi nõ diu uigilare possunt, & cùm se ad somnũ conuerterunt, simul graui somno tentantur & uigilant, & somnia habent imaginationibus plena. Visus est eis turbulentus, nec satis sensibus uigent. Proratione autẽ ipsius qualitatis in mistione excellentis mediocritatẽ, solent etiam signa ipsa excellere.

Cerebro calido & humido præditis, ut aduersatur Auster, sic confert Aquilo.

Signa frigidi & sicci cerebri. Cap. XX.

Cerebri frigidi & sicci indicia.

Frigidæ uerò & siccæ cerebri intemperantiæ, frigidum & minimè coloratum, sui ratione, caput efficiunt. Qui autem sic sunt affecti, in oculis nullas habent uenas conspicuas, facileque à frigidis causis læduntur. Quare & inæquali sanitate fruuntur.

De sensibus. Cap. XXI.

Sensus autem eorũ, in iuuentute quidem omnes uigent, atque omni uitio carent: sed progrediente ætate citò marcescunt. Vt autem summatim dicam, omnia quæ ad caput pertinent, celerimè illis marcescunt: quamobrem citò calui fiunt. Capilli uerò ipsis quidem genitis, uix exeunt, & malè nutriuntur, & rufi sunt. In progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, quàm siccitate humiditatem, non caluescunt. Contrà uerò, si contigerit siccitatẽ quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem uerò parum calori, calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi & humidi.
Caput XXII.

Cerebri frigidi & humidi indicia.

Humidæ uerò & frigidæ cerebri temperaturæ, graues somnos conciliant, sensuum hebetudinem pariunt, uim excrementorum accumulant, caputque reddunt frigori & plenitudini obnoxium. Sic affecti, destillationibus & grauedinibus facilè corripiuntur: at minimè calui fiunt.

De oculis. Cap. XXIII.

Oculorum temperamenta quomodo dignoscantur.

Qui oculi tangentibus manifestè calidi apparent, & facilè ac crebro motu mouentur, & uenas latas habent, ii calidi omnes sunt. Frigidi uero, his contrarii. Et humidi quidem, molles, multaque humiditate referti: sicci uerò, duri simul & aridi. A similibus autem suæ temperaturæ causis facilè offenduntur: iuuantur uerò à modico contrariorum usu. Sed hoc quidem commune in omni cuiuscunque partis temperiei dignotione meminisse oportet.

Oculi à similibus temperaturæ suæ causis læduntur facilè, iuuantur uerò à modico contrariorum usu.

De magnitudine oculorum. Cap. XXIIII.

Oculorum magnitudo quid indicet.

Magnitudo oculorum quidem, ubi concinnitas adsit, & operationum uirtus, multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati. Quæ si desint, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam indicat.

De paruitate oculorum. Cap. XXV.

Paruitas uerò oculorũ, adiuncta quidem concinnitate, atque *operationũ uirtute, paucam quidem, sed bene temperatam substantiam ostendit, ex qua sunt conformati. Si uerò inconcinnitas adsit, atque functionum uitium, paucam simul atque uitiosam materiam demonstrat.

De colore oculorum. Cap. XXVI.

Glauci oculi, qui pura humiditate ac nõ multa præfulgẽt, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiã. Contrà uerò nigri, & qui inter mediã naturã seruãt, causas quoque intermedias sortiunt.

De glaucedine & nigredine oculorum.
Caput XXVII.

Glaucus igitur oculus fit, uel propter magnitudinem, uel propter splendorem crystallini humoris, uel propter situm prominentem, uel propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem & puritatem. Omnibus autẽ his in unum coeuntibus, fit glaucissimus oculus. Si uerò aliqua adsint, aliqua desint, tunc maior minorue glaucedo contrahitur. Niger uerò oculus fit, aut ob paruitatem crystalloidis, aut propter profundũ situm, uel quia splendidus ac fulgidus exquisitè non est, uel quia tenuis humor uel superabũdat, uel impurus existit, uel propter unam ex hisce causis, uel propter omnes simul cõueniunt. Tenuis igitur humor quò magis ad aqueam naturam accedit, & superabundat, humidiorem ostendit oculum: quemadmodum si crassior ac minor fiat, sicciorem. Crystalloides autem humor, siquidem durior existat, sicciorem efficit oculum: si uerò mollior, humidiorẽ. Sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, sicciorẽ: si relinquatur ab illo, contrarium.

De cordis temperaturis. Cap. XXVIII.

Vnamquamque partem calidiorem aut frigidiorem dicimus, nõ alicui et alteri, sed ad seipsam, eam comparãtes. Sic enim utcunque extiterit cor natura frigidissimũ, multò sanè calidiorem temperiem sortietur calidissimo cerebro.

Signa cordis calidi. Cap. XXIX.

Calidioris igitur cordis, *quàm pro naturali symmetria, indicia quædam sunt inseparabilia, & propria, magnitudo respirationis, pulsus uelocitas & frequentia, audacia, & ad actiones natura prompta. Quòd si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia, & temeritas adsunt. Est autem his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcũque hypochondriis partes proximiores. Magna uerò ex parte calidi cordis temperies uniuersum corpus calidũ reddit, nisi hepar uehementius obstiterit. Est præterea & latitudo thoracis, caliditatis indicium, nisi & hic quoque cerebrum plurimũ reluctetur cui spinalis medullæ magnitudo proportione respondet. Tantæ uerò erunt magnitudine uertebræ, quãta spinalis medulla quæ & spina uniuersa. Cõpingitur autẽ thorax ad eam spinæ partem, quæ * iuxta metaphrenũ, hoc est, dorsum, cõsistit, tanquam ad nauis carinã. Quare necessariò eius longitudo æquabitur dorso. Latitudo uerò erit pro uertebrarũ ratione, quando ad proportionem crassitudinis earum fuerit compactus. Cũ uerò cordis caliditas superans perflauerit ac dilatauerit

dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondens. Quare quū caput paruum, thorax autē latus extiterit, maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indiciū. Quum uerò magno existente capite, paruus fuerit, propriissimum hoc tibi sit cordis frigidioris signum & argumentum. Si uerò capiti fuerit proportione respondens, tunc alijs signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil iudicans.

Signa cordis frigidi. Cap. XXX.

In frigidiore uerò corde pulsus minores existunt, quàm modo naturæ conueniat: non tamen necessariò tardiores, uel rariores. Respiratio autem, si quidem tantò thorax minor extiterit, quantò cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si uerò maior fuerit, quam pro frigiditatis portione, non solùm minor, sed etiam tardior & rarior ipsa respiratio erit. Sic affecti, sunt naturaliter timidi, pusillanimesque, atque tardi: pectusque glabrum sortiuntur.

Signa cordis sicci. Cap. XXXI.

Cor autē siccius, pulsus duriores efficit: iramque non promptam excitat, sed ferinam, quæque facilè compesci non possit. Magna autem ex parte sic affectis uniuersum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit.

Signa cordis humidi. Cap. XXXII.

Cordis uerò humidioris signa, pulsus molles, & mores ad iram quidē procliues, sed talem, quæ sedari possit. at uniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obsistat.

Signa cordis calidi & sicci. Cap. XXXIII.

Calidi & sicci cordis pulsus duri sunt, magni, ueloces, atque frequentes: similiterque respirationes magnę, ueloces atque frequentes. Multò autem magis ad uelocitatem ac frequentiam uergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Sic affecti, prę cunctis, pectus habent maximè hirsutum, & hypochondria. Ad actiones autem sunt prompti, iracundi, & *celeres, moresque prę se ferunt tyrannicos. Sunt etenim ad furorem faciles, inexorabilesque.

Signa cordis calidi & humidi. Cap. XXXIIII.

Si uerò caliditas cum humiditate præcellat, minus quidem eis quos antea diximus, hi sunt hirsuti, ad actiones uerò nihilominus prompti: non tamen ferus ipsis est animus, sed ad iram tantùm procliuis. Pulsus uerò magni ac molles, uelocesque & frequentes existunt. At respiratio, si thorax quidem cordi fuerit proportionalis, eandem cum pulsibus speciem seruabit. Si uerò minor extiterit, tantò illis uelocior atque frequentior erit, quantò & thorax minor extiterit. Quòd si multa facta fuerit euersio in ipsa temperatura, atque in humiditate præcipuè, præter ea quæ diximus, contingēt etiam ex putredine morbi, his, qui in ipsis fuerint, humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autem maiores fient, ac uelociores inspirationibus: necnon arteriæ contractio uelox.

Signa cordis humidi & frigidi. Cap. XXXV.

Qui humidiore & frigidiore sunt corde, pulsus molles sortiuntur: minimeque audaces, sed timidi & segnes existunt. Tales etiam possident glabrum pectus: minimeque iracundiam consetiant, ad quam etiam non sunt admodum prompti.

Signa cordis frigidi & sicci. Cap. XXXVI.

Cordis frigidi et sicci argumenta.

Frigidius uerò atque siccius cor, pulsus quidem duriores reddit & paruos: respirationem autem, si quidem thorax paruitatē cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatam: si uerò maior extiterit, raram & tardam. Hi uerò præ omnibus minimè ad irascendum sunt prompti: quum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iracundiam. Habent autem maximè omnium pectus glabrum. *Cæterùm quæcunque de moribus, siue nunc, siue quouis alio sermone explicata sunt ad temperaturæ cognitionem: sciendum est, ea nō de optimis moribus, aut uitiosis, qui ex philosophia hominibus adueniunt, sed de insitis unicuique, naturalibusque, à nobis exposita fuisse.

Mores ipsi sunt duplices, temporales & naturales, siue insiti.

Signa calidi hepatis. Cap. XXXVII.

Hepatis calidi indicia.

Hepatis calidioris indicia, uenarū latitudo, flaua bilis abundantior: in cōsistente uerò ætate, etiā atra: calidior ipsis sanguis, atque eadē ratione uniuersum corpus, nisi cor obstiterit. His uērò & hypochondria hirsuta.

Signa hepatis frigidi. Cap. XXXVIII.

Hepatis frigidi indicia.

Frigidioris uerò, angustia uenarum, pituita abundantior, sanguis frigidior, adeòque totius corporis habitus, nisi calefiat à corde. Venter illis glaber est, atque hypochondria.

Signa hepatis sicci. Cap. XXXIX.

Hepatis siccioris indicia.

Siccioris autem, sanguis quidē crassior, & minime abundans: uenæ duriores, & totius corporis habitus siccior.

Signa humidi hepatis. Cap. XL.

Hepatis humidi indicia.

Humidioris autē, sanguis quidem copiosior, humidiorque, atque uenæ molliores: ita uerò & uniuersum corpus, nisi cor reluctetur.

Signa calidi & sicci hepatis. Cap. XLI.

Hepatis calidi & sicci indicia.

Calidioris uerò simul ac siccioris hepatis sunt indicia, hypochondria plurimū hispida, sanguis crassior & siccior, flaua bilis plurima: consistente autem ætate, etiam atra: uenarum autem latitudo & durities. Sic uerò & uniuersum corpus se habet. Nam quæ ex corde caliditas originem duxit, potest obtundere eam, quæ ab hepate nascitur, frigiditatē: sicuti & frigiditas caliditatem. Siccitatem uerò non potest humidius cor ad habitum contrarium perducere. At media inter has quæ dictæ sunt, ea quæ ab hepate humiditas nascitur. Magis enim à cordis siccitate superatur, quàm siccitas ab humiditate: minus autem à caliditate: adhuc uerò multò minus à frigiditate. Hęc enim inter omnes qualitates, quæ eueniunt ab hepate, facillimè superatur. Vbi igitur in unum conuenerint utriusque principij temperaturę, totum exquisitè secundum illas afficitur corpus.

Signa hepatis calidi & humidi. Cap. XLII.

Hepatis calidi et humidi signa.

Humidius autem, ac simul calidius hepar, minus quidem quàm calidius & siccius hispida hypochondria reddit. Plurimum uerò sanguinis, & uenas amplas, habitumque calidiorem, et humidiorē facit, nisi obstiterit cor. Si uerò amplius in ambabus qualitatibus à naturę modo recedat, à morbis qui ex putredine ac uitiosis humoribus fiunt, sic affectus minimo negocio corripit̄, præsertim si plurimum augeat̄ humiditas: caliditas uerò, nō ita. Sin aūt contrà, minime humorū uitio laborat.

Signa hepatis humidi & frigidi. Cap. XLIII.

Hepatis humidi & frigidi indicia

Humidius autē atque frigidius hepar habet hypochondria glabra: sanguinem uerò, accedentē ad pituitæ naturam gignit, cum uenarum angustia. Sic & reliquum afficit corpus, nisi à corde ad contrariam transferatur naturam.

Signa hepatis frigidi & sicci. Cap. XLIIII.

Hepatis frigidi & sicci indicia

Frigidius & siccius hepar, parum sanguinis, et exiguas uenas exhibet corpori, ipsumque frigidius reddit, & hypochondria glabra, nisi & hic cor do minetur.

Signa calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ temperaturæ testiculorū. Cap. XLV.

Testiculorū temperaturas significantia

Temperatura uerò testiculorum, calida quidem, procliuis ad uenerem, masculorumque productrix, atque fœcunda. Eadem celeriter genitales partes obsepit pilis. Frigidior uerò contraria efficit. At humida, multo & humido semine abūdat. Sicca, paucum & modice crassum generat semen.

Signa calidæ & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVI.

Testiculorum calidorum & siccorum indicia

Calidior uerò & siccior, crassissimum semen habet, & fœcundissima est, ac celeriter ab initio protinus ad coitū excitat animal. Sed & his genitales partes citissimè hispidæ fiunt, atque omnes quæ circumstant, supra quidem, usque ad umbilicū, infra uerò, usque ad media femora. Petulca igitur est, & ad libidinem prona, eiusce modi temperatura: statim uerò satiatur, & si cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVII.

Testium calidorum & humidorum indicia

Sin autem caliditas humiditati iungatur, hi sunt quidem tales minus, plus uerò semine abundant: non tamen plus cæteris appetunt, sed minori detrimento præter modū uenereis indulgent. Quòd si caliditas & humiditas abundanter exuperauerint, non sine detrimento à uenereis abstinent.

Signa humidæ & frigidæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVIII.

Testium frigidorum & humidorum indicia.

Si uero frigidiorem & humidiorem temperaturam testiculi habuerint, partes eis cumpositæ glabræ sunt, & tarde rem exercere uenercam incipiunt, nec prom ad actum huiuscemodi sunt. Aquosum uero et tenue ipsis est semen, infœcundumque, et fœminarū generatiuū, uel omnino nō generāns.

Signa frigidæ et siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLIX.

Testium frigidorum & siccorū indicia

At frigidior & siccior tēperatura, similis quidē in reliquis est antedictæ: crassius tamen ut ipsa semen existit, atque paucum omnino.

De totius corporis habitu. Cap. L.

Totius corporis habitus in illis maximè cōsistere dicitū partibus, quæ primæ oculis subijciuntur. Sunt uero hæ, musculi, qui omnia ambiunt ossa, existentes quædā carnes compositæ, ex prima et simplici carne, et præterea fibris, quibus innascuntur. Propria siquidē musculorū substantia cōstat ex his duobus. Quæ uero ad ipsos uasa pertingūt, uelut rui quidam sunt, qui non substantiam cōplent, sed eis subministrant, ut inuita permaneāt.

Musculorū substantia ex quibus constet.

Signa moderatæ temperaturæ. Cap. LI.

Temperamenti moderati indicia

Moderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum, sunt color quidem ex rubeo et albo commistus: capilli flaui, & ut plurimū mediocriter crispi: carnositatisque mediocritas in qualitate et quantitate. Medium namque est exquisité, ac ueluti Polycleti regula, huiuscemodi corpus, inter omnes excessus, ceu ad quod ipsi & dicantur, & cognoscantur.

De corpore calidiore. Cap. LII.

Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, uel siccitate, hæc quantum ad carnosum genus attinet, uidentē quidem tangentibus calidiora tantum, quantum & eorū temperatura calidior. Tantò uerò magis hirsuta sunt, quantò & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum, & capillos nigros sortiuntur.

Signa frigidæ temperaturæ. Cap. LIII.

Frigidioris autem temperaturæ indicia sunt, pilorum priuatio, pinguitudo, & occursans frigiditas. Color autem, unà cum capillis, rufus, & ubi frigiditas excesserit, liuidus quodāmodo existit.

Signa siccæ temperaturæ. Cap. LIIII.

Siccior temperatura tantò gracilior & durior est bona temperatura, quanto maior est siccitas.

Signa humidæ temperaturæ. Cap. LV.

Humidior autē temperies, carnosior atque mollior existit.

Signa calidæ & siccæ tēperaturæ. Cap. LVI.

Calidior simul & siccior, magis hirsuta, necnō calida & dura existit, itaque pinguedine caret, tenuisque est, & capillos nigros sortitur. Si uerò multùm in caliditate excellat, color quoque niger illi adest.

Signa calidæ & humidæ tēperaturæ. Cap. LVII.

Calidior aut & humidior ē temperatura, mollior & calidior & carnosior tantò existit bona temperie, quantùm & utrisque qualitatibus aucta fuerit. Quòd si plurimum augeatur, cito similiter à putredinis corripitur morbis. *Si uerò parum quidem humidior sit, multò autem calidior, molliores quidem parum huiuscemodi sunt, iis qui bonam habent temperiem, & magis carnosi non parum uerò hirsutiores, & tangentibus etiam nō parum calidiores. Nigri uerò eis sunt capilli, & caro pinguedine caret. Sin autem pauló quidem calidior, multó uero humidior, mollis his caro est, & multa: colorque miscellaneus, ex albo simul & rubeo: tangentibusque pauló calidiores apparent. In summa autē, omnibus temperaturæ coniugationibus, semper excellentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ. Cap. LVIII.

Frigidior autem atque humidior temperatura, si parum quidem utraque augeatur, capillis nuda est & alba, mollisque, & crassa, & pinguis. Si uerò magis excesserit, reliqua quidem fiunt secundum proportionem qualitatum auctarum: color autem, unà cum capillis, rufus. Quemadmodum si plurimùm utraque augeatur, liuidus. Si uerò qualitatum augmentum inæquale fuerit, eius quæ superauerit, indicia eminebunt.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ. Cap. LIX.

Si autem frigiditas unà cum eum siccitate augeatur æqualiter, natura durum ac tenue & glabrum corpus sic affecti sortiuntur, ac tangentibus frigidum: pinguedo tamen ipsis, etsi graciles sint, per carnes dispersa inest. Capilli autem & color, frigiditatis modum, ac proportionē sequūtur. Ubi uerò calida & sicca temperatura, per decremen-

crementi tempus, in frigidũ & siccum labitur habitum, graciles hi tunc fiunt, & duri, atque atra bilis in eis dominatur & ob id nigri simul, hi fiunt euadunt. In uniuersum autem, si membrum facile frigescit, uel frigiditatis, uel raritatis est signum: sin erò non facile, uel caliditatis, uel densitatis. Si à desiccantibus offendatur, atque aridum & siccum, nec facile mobile fiat, siccitatis quemadmodum & si ab humectantibus grauiter se habeat, humiditatis. Porro pauca simul & dura caro, membrũ 10 siccius efficit: multa autẽ & mollis, humidius. Sic & intermedia spacia corporũ similarium, ut plus uel minus humidæ substantiæ in se continent, uel crassius uel tenuius, uel humidius uel siccius, mẽbrum ostendunt: humidius quidem, ubi subtilior & plurima est humiditas: siccius uerò, ubi crassior simul & minor. Ipsæ enim solidæ partes, quæ uerè solidæ sunt ac primæ, nullo modo effici humidiores possunt: intercepta autem in ipsis spacia, hac uel illa humiditate cõplere possibile est. 20 Hoc uerò est proprium partiũ similariũ alimentũ quod ex appositione fit, & non per nasi attractũ.

Signa sicci uentriculi. Cap. LX.

Ventriculi indicia sunt, eius quidem qui natura siccior existit, si celeriter sitibundi fiant, & paucis eis potus sufficiat: à plurimo autẽ aggrauentur, fluctuationibusque infestentur, aut superfluum id quod abundat, cibisque delectentur siccioribus.

Signa humidioris uentriculi. Cap. LXI.

Humidioris autem, si neque sitibundi fiant, & superabundans humidũ facile tolerent, & cibis humidioribus gaudeant. 30

Signa calidi uentriculi. Cap. LXII.

Calidior uerò natura uentriculus, melius quidem cõcoquit quàm appetat. & multò magis quæ cunque sunt dura, & non facilè alterationem suscipiunt. Nam quæ facilè alterantur, in eo corrumpuntur gaudetque calidis potibus ac cibis, nec à frigidis ullam percipit noxam, si modice ipsis utat.

Signa uentriculi frigidi. Cap. LXIII. 40

Frigidus natura uentriculus, ad appetendum quidem plurimùm urget, ad concoquendum autem, minimè tales præsertim cibos, qui & frigidi sunt, & non facile alterationem suscipiunt. Cruditates itaque in ipso accedunt: ac proinde acidis ructibus talis uentriculus abundat plurimùm: gaudetque frigidis, sed ab eorum usu immodico offenditur. Sic & ea quæ extrinsecus frigida occursant, nequit longiori tempore tolerare quemadmodum neque calidus calida. Malæ uerò temperaturæ, quæ morbi ratione uentriculũ occupant, hoc differunt ab iis quæ naturales existunt, quoniã contraria, non autem similia, appetũt, quemadmodũ naturales. 50

De siti à corde & pulmone profecta. Cap. LXIIII.

Nec uerò tantùm uentriculus sitibundos, minimeque sitientes reddit, & frigidi calidique potus appetentiores, sed ea quoque uiscera quæ in thorace sunt, ut cor atque pulmo. Cæterùm qui ob horum sitiunt caliditatẽ, plus inspirant, & longius expirant, atque æstum in thorace percipiunt non sicuti qui uentriculi ratione in hypochondriis caliditatem patiuntur. Præterea bibentes, non statim quiescunt, & frigidus potus magis eorum sitim restinguit. Refrigerat autem eosdem & frigidi aëris inspiratio, quæ nihil illos iuuat, qui uentriculi ratione sunt sitibundi. Sic qui contrario modo se habent, sensibiliter à frigida inspiratione læduntur. 60

Signa pulmonis frigidi. Cap. LXV.

Et hoc maximũ sit frigidi pulmonis indicium. Vtenim frigidum inspirantes, manifestè dolorẽ sentiunt atque frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica. Sed & pituitosa excrementa tum loquentes, tum tussientes reijciunt.

Pulmonis frigidi indicia.

Signa pulmonis sicci. Cap. LXVI.

Pulmonis autẽ siccitates excrementis uacant, & pituita uocemque claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram eam reddunt, ac raucam. Et quum uehementius aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

Pulmonis siccioris indicia.
Vocem raucam quæ efficiant.

De uoce. Cap. LXVII.

Non tamen ipsa uocis magnitudo à caliditate, sicuti neque paruitas à frigiditate oritur: sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & uehementiorem efflatum: paruitas uerò, à contrariis procedit causis. Quare nec semper, nec primò, sed ex accidenti, & solas naturales temperaturas, non autem aduentitias, uocis magnitudo aut paruitas sequitur. Quia enim talia instrumenta temperaturæ ratione sunt facta, ad hæc autem consequitur huiusce modi uox: ob id nunquam contingit, ex uoce de naturali temperie ratiocinari.

Vocis magnitudo & paruitas ad quæ [illegible]

De leni & aspera uoce. Cap. LXVIII.

Nam lenis uox, arteriæ lenitatem consequitur, sicuti & aspera asperitatem. Lenitas igitur arteriæ, moderatam temperiem sequitur, ut asperitas siccitatem. Asperitas quippe fit à duri corporis inæqualitate. Arteriam uerò duram, similarium partium, ex quibus constat, siccitas efficit: at inæqualem dispersæ in eisdem humiditatis defectus.

Vox lenis asperaque quid consequatur.

De uoce acuta. Cap. LXIX.

Eodem modo neque acuta naturaliter uox, sine angustia faucium, nec grauis, sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab natura atque innata frigiditate nascitur: latitudo autem à caliditate. * Porrò cuiusque facultatis uirtus & uitium, à temperie ipsa, ceu à causa præcedente, exoritur.

Vox acuta grauisque, quæ requirantur.
Virtus uitiumque, cuiuslibet [illegible] ipsa exoritur.

De homine pituitoso bilem uomente. Cap. LXX.

Vidi equidem hominem, cuius totus habitus pituitam præ se ferebat, quotidie tamen biliosum euomebat humorem. Censui itaque inspiciunda alui excrementa esse, in quibus minimè apparebat bilis. Quare coniectura quadam comprehendi, eum meatum, qui biliosum humorem egurgitat, non minimã ipsius partem ad * imum orificium uentriculi, quod Græci pyloron uocant, effundere, ut in quibusdam animalibus cernitur. Plurimùm itaque ad eorum quæ latent sensuũ cognitionem conducit, ea quæ ex sectionis inspectione habet peritia, operationumque atque utilitatũ inuentio.

Bilem cur pituitosi nonnulli assidue uomant.

Quomodo cognoscantur ægrotantia corpora. Cap. LXXI.

Vbi igitur iam corpora ægrotant, ipsorum partes quæ quidem subiiciuntur sensui, sunt dignoscendæ ex eorum quæ insunt eis secundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, numero, situ & ea quæ est secundum duritiem, mollitiem, frigiditatem, & humiditatem, differentia. Quæ autem uisum effugiunt, ex operationum læsionibus, aut iis quæ excernuntur, aut dolori-

Ægrotãtium particulas dignoscendi ratio.

bus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, uel omnibus.

De signis patientis cerebri. Cap. LXXII.

Cerebri morbi quomodo dignoscendi.

Igitur cerebri ægras dispositiones, aut ex desipientiæ speciebus, aut sensuum, aut imaginationum læsionibus, aut actuum qui secundum electionem fiunt, aut ex iis quæ excernuntur per palatum, uel nares, uel aures, aut ex dolorum, qui ei eueniunt, differentiis, cognoscere oportet.

Signa cordis patientis. Cap. LXXIII.

Cordis morbi unde noscantur.

Quæ uerò in corde fiunt, ex difficilis anhelitus speciebus, & tremulis motibus, qui ipsi contingunt, & pulsibus quoque eius & arteriarum, & ex iræ excandescentis celeritate uel tarditate, & ex febribus, & refrigerationibus, & in colore differentiis, eisque, quibus conflictatur, doloribus.

Signa patientis hepatis. Cap. LXXIIII.

Hepatis affectus unde sint cognoscendi.

Quæ in hepate fiunt, ex defectu humorum atque abundantia, & ad id, quod præter naturam est, euersione, & colore malo. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus, non modò his qui in eo ortum habent, uerùm & ex illis, qui consortii lege proueniunt ut per aliquam difficilis respirationis, aut etiam tussis speciem.

Signa patientis uentriculi. Cap. LXXV.

Ventriculi affectus quo pacto deprehendendi.

Sic & uentriculi affectus agnosci, ubi in concoctione, & appetitu humidi uel sicci alimenti, uel superfluitatum excretione, delinquitur. Nec secus ex singultibus, eructationibus, nauseis, uomitibus, & ipsis eorum quæ uomuntur, speciebus.

Signa patientis thoracis. Cap. LXXVI.

Thoracis affectus unde sint dignoscendi.

Thoracis dignoscunt affectus ex spirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus qui in ipso fiunt, & ex eorum quæ cum tussi expuuntur, differentia. Sic & asperæ arteriæ ægritudines, spirationes difficiles, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & uocis offensiones ostendunt. In uniuersum autem, ex tumore, dolore, operationum læsione, & excrementorum differentia, omnium partium affectus noscuntur. Tumores igitur præter naturam, ut inflammationibus, scirrhis, atque iis quæ uocantur œdemata, explorandi sunt. Dolor autem, quemcunque obsederit locum, aut solutam continuitatem, aut subitam alterationem, indicat. Solutam autem continuitas incisione, exesione, fractione, & tensione. Alteratur uerò substantia à caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate. Tripliciter autem læditur operatio: aut quia debiliter, aut quia uitiosè, aut quia nullo fit modo. At uerò quæcunque excernuntur, nonnulla quidem sunt ueluti partes locorum patientium, nonnulla uerò ceu excrementa. Etenim quæ in ipsis naturaliter continent, singula propriam facient indicationem.

Dolor quid indicet.

Soluta unitas quot modis possit.

Operatio tripliciter læditur.

Excretorum differentia.

Signa futuræ ægritudinis. Cap. LXXVII.

Eorum autem indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habent inter ea quæ sanis & ægrotantibus accidunt. Siquidē sanis omnia secundum naturam insunt: præter naturam uerò ægrotantibus, quatenus ęgrotant. In confinio autem horum, indicia neutrorum consistunt. Quocirca dispositiones corporum, quæ casura in morbum uidentur, sunt ex neutrorum genere, simulque etiam quæ ipsa indicant signa. Primò siquidem hæc sanitatem ostendunt, secundò autem ægritudinem. Ac proinde eadem signa secundum habitudinem, quæ ad aliquid est, neutra & insalubria dicuntur: quæ quidem præsentem dispositionem ostendunt, neutra: quæ uerò futuram præmonstrant, insalubria. Eadem uerò ratione, & quæcunque ęgrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendunt: ægra autem, quatenus præsentem indicant ægritudinem. Nec in ambiguo est, quòd quæ sunt utrorumque indicantia, neutra dicantur, secundum unum quoddam neutrius uocabuli significatum. Quum igitur eorum signorum quæ futuram ægritudinem indicant, duplex sit differentia, prius ea pertractemus, quę quantitatibus, uel qualitatibus, uel temporibus, non autem propriis speciebus, ab eo quòd secundum naturam, euariant: ueluti ciborum appetentia intenta, uel dissoluta, uel quæ non seruat consuetum tempus, aut quæ ad edulia non usitata fertur. Ad hoc etiam genus pertinent excretiones cibi superfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores existunt. Sic humidiorum excrementorum uel defectus, uel præter consuetudinē abundantia, aut in colore, aut in cōsistentia uarietas, aut in excretionis tempore. Præterea uigiliæ plures, somnique aut non cōsueto tempore obiti. Eodem modo potus pluris aut paucioris, calidi aut frigidi insolens appetitus, uenereorumque immodica aut intempestiua concupiscentia. Ad hæc plures aut pauciores sudores his qui sunt opportuni, & ad motus torpor uel si mouerit tētauerint, tarditas, exolutione insignis. Huc pertinet menstruorum suppressio, uel immodica, aut diminuta euacuatio. Similiter de fluxu hæmorrhoidum est distinguendū. Quòd si non eadem quę prius ex cibo potuque uoluptas capiatur, est futuræ ægritudinis signum: quemadmodum hebetudo uictus sensuumque minime naturalis aut obliuio insolita, somnique turbati imaginibus. In summa uerò, quæcunque secundū naturam inerāt, hęc quidē supra modum aucta, hęc uerò imminuta, hæc tēporibus quibusdā, aut qualitatibus, aut quātitatibus immutata, futuros morbos prænunciant. Porrò morsus uentris, uel in ore uentriculi, uel in aliquo intestinorum, aut quum aluus subducitur, aut quum uomitus excitatur, aut quum mingitur, siue alius aliquis dolor mediocris, ex genere quidem existit eorum quæ præter naturā, non tamen qui sic se habent, ægrotare dicuntur, sicuti nec qui capite grauantur, aut dolent, aut uigilant quum nondum solitæ ipsorum impediuntur operationes. Hic siquidem in huiuscemodi operationibus tu minus est. Atque idcirco in eo quod ad aliquid, eandem dispositionem ægram atque neutram dicemus. Nam pro uigore potentiæ, quæ uel facile sustinet, uel uincitur, unaquæque ex his quas antea diximus, uel morbus est, uel dispositio neutra. Sic & quæcunque in sensibus, non in eo quod magis aut minus inuicem differunt, sed toto genere sunt præter naturam, signa morborum existunt, quandiu modica fuerint, ac nondum sufficiunt hominem à consuetis operibus amouere. Ea autem contingunt, ubi sensus ipsi circa sensibilia propria palam hallucinantur.

Morbum futurū signa indicātia ex neutrorū genere existunt.

Ægritudinum futurarum signa.

Morbi futuri signa.

Signa corporum ægrotantiū. Cap. LXXVIII.

At quæ iam in ægrotātibus signa uidentū, nonnulla

nulla quidem salutem, nonnulla mortem portendant. Ac prima sanè salubria secunda uerò, genere quidem ægra, secundum speciem autem, perniciosa dicuntur. Sumuntur autem, ut dicamus uniuersaliter, ex operationum uirtute ac uitijs secundum partem uerò, ex particularium operationibus quarum genera prius diximus. Porrò excrementa, quandoquidem coctionis & cruditatis signa continent, fieri nõ potest quin omnino significent, aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum alteri dominari. Salubria igitur signa dicentur, superante natura insalubria uerò, deuicta. Neutra autem, quę pugnas habent æquales. Cæterùm quæ manifestam coctionem indicant, ex salubribus sunt sicuti quæ cruditatem, ægra. Quæ uerò neq; coctionem nec cruditatem, ex neutrorum natura existunt. Sunt uerò & neutra, quæcunq; nunc quidem hoc, nunc uerò contrarium significant. ueluti denigrati digiti. Ac talia sane sunt decretoria accidentia.

De causis salubribus, insalubribus, atq; neutris. Cap. LXXIX.

Quoniam uerò causarũ hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ deniq; neutræ primùm de salubribus differemus. Cæterùm quandoquidem nonnullæ earum conseruatrices, nonnullæ effectrices existunt suntq; & tempore & dignitate priores conseruatrices, ab illis nobis est auspicandum. Quum igitur non unum tantum sit sanum corpus, sed plura, in eorum singulis propria erit causa conseruatrix. Siquidem omnis causa, in eo quod ad aliquid, est. Hic igitur denuò sumendum initium ab optima corporis constitutione & quæ illi salubria sint, considerandum. Eorũ autem inuentionẽ ipsius rei natura indicat.

Quot modis alteretur corpus. Cap. LXXX.

Secundum quot igitur corpus nostrum alteratur modos, tot causarum conseruatricium genera habebit quas liquet etiam correctrices existere. Alteratur autem corpus, à nonnullis quidem necessariò, à quibusdam uerò non necessariò. Necessariò enim alterant, quæ nulla ratione euitari possunt: non necessariò autem reliqua. Nam aërem quidem ambientem semper attingere, comedere, bibere, uigilare, & dormire, est necesse ensibus autem, & exitialibus feris occurrere, non item. Quare iuxta primum causarum genus uersatur pars corporis conseruatrix, circa secundam autem minime. Quot igitur sint ea quæ ex necessitate corpus alterant, distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubrium genus inueniemus. Inest igitur unum ex ambientis aëris adhæsu Alterum, ex motu & quiete totius corporis, & singularum particularum. Tertium, ex somno & uigilia Quartum, ex his quæ assumuntur. Quintum, ex ijs quæ excernuntur & retinentur. Sextum, ex animi affectibus. Ex his itaq; necesse est aliquo modo affici corpus. Ab aëre quidem ambiente, quia uel calfit, uel frigefit, uel exiccat, uel humectatur, uel secundum horum pariter cõiugationem, aut in tota alteratur substantia. Ex motu uerò & quiete, quum utraque modum excesserint, aut calfactum, aut frigefactum, aut humectum, aut exiccatũ, uel aliquid secundum horum patiens coniugationem. Sic & ex somno & uigilia ipsum pati est necesse, iuxta eandem rationem. Præterea & ex animi affectibus, & ex ijs quę assumuntur, aut excernuntur, aut retinentur. Hæc siquidem omnia, partim quidem euidenter, partim uerò per alias causas medias, alterant corpus, & sanitatẽ corrumpunt. Omnia igitur nunc dicta genera, materiæ quædam sunt salubriũ causarum. At usu opportuno adhibito, causæ fiunt conseruatrices, atq; salubres: si uerò à modo aberrauerint, redduntur insalubres. Quocirca singulæ earum rerum, quandoq; salubres, quandoque insalubres sunt, quum ad aliquid referant. Quippe ubi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ociũ uerò insalubre existit. Quum uerò eget quiete, ocium salubre est, insalubris autem exercitatio. Eodem modo de cibis & potibus, ac de alijs omnibus statuendũ. Horum namque singula, quando ut necessitas corporis exigit, cum mensura, & opportuna qualitate adhibentur, salubria fiunt. At quum citra omnem necessitatem, ac præter modum afferuntur, insalubria. Atque hæ duæ sunt circa salubre & insalubre intentiones: rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas, & quantitas. Non est autem rationi consonum, etiam temporis occasionem, quæ in ijs quæ dicta sunt, continetur, ueluti tertium aliquod ab eisdem diuersum, introducere. Nam si tanta & talis te allata egeat corpus, nemini dubium est quin etiam in tempore opportuno afferatur. Siquidem inde temporis occasio est nata, quòd fluxile & transmutabile mortale corpus quum sit, pro modo transmutationis, alia alio tempore auxilia postulet. Optimæ igitur corporis constitutioni, quũ circumfusus aer optime temperatus fuerit, omnium earum rerum, de quibus nuper sermonem fecimus, quantitas moderata conueniet. Quum uerò aer à temperie recesserit, tantùm illas a mediocritate euariare oportet, quantus fuerit aeris ab optima temperatura recessus. Hi uerò mediocritatis termini existunt in aere quidem ambiente, ut neq; horreat propter frigus, nec sudet propter æstum. In exercitijs autem, quum primùm lassari cœperit corpus, confestim quiescere. At in cibis, coctionis perfectio, & excrementorum modus, in quanto & quali cõueniens. Aequalis uerò in his quodãmodo est coctioni appetitus. Optima quippe natura, quantũ appetit, tãtùm etiã cõcoquit. Sic & somno modũ ipsa natura præfinit his, qui optimam corporis constitutionem sortiuntur: nam ij tunc a somno excitantur, quum corpus ampliori quiete non eget. Quumq; talem uictus rationem adhibuerint, nullum est in eorũ excrementis delictum, quæ uel per uentrem, uel urinæ meatum, uel per totum corpus uacuantur. Liquet igitur ipsos cauere debere ab immodicis animi affectibus, ab iracundia uidelicet, tristitia, furore, timore, & inuidia. Hæc siquidem alterant, atq; à naturali statu corpus immutant.

De ueneteis. Cap. LXXXI.

Venereorum uerò iuxta Epicuri sententiam, nullus est usus salubris. Re uera autem confert, si tantum interualli in eorum usu adhibeatur, ut nec resolutio aliqua percipiatur, & ipse seipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spirare uideatur. Tempus autem ad utendum opportunum, quum in omnium rerum circunstantium

Vigilia. Animi affectus. Salubrium causarum materiæ quæ sint. Intentiones circa salubre insalubreq; sunt qualitas exigendorum & quantitas. Occasio temporis. Mediocritatis termini in ijs quibus uti corpus debet. Natura optima quantum appetit, tantum concoquit. Venus quatenus sit salubris. Venereis usus aptum quod ...

exquisita mediocritate corpus fuerit constitutũ, ubi scilicet nec supra modum plenum, nec uacuũ extiterit, aut in calore, aut frigore, aut siccitate, aut humiditate excesserit. Quod si aberrare contigerit, paruus sit error. Melius autem illi calefacto magis quàm frigefacto, & pleno quàm uacuo, & humecto potius corpore, quàm exiccato, uti ueneris. Horum autem singulorum quæ dicta sunt qualitas, in * optima corporis constitutione est eligenda exercitij quidem, in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur, ita ut non aliæ quidem ultra modum fatigentur, aliæ uerò citra. Cibi autem & potus optimam habeant temperiem. Eadem in reliquis etiã est ratio habenda. At si ab optima constitutione aliquod defecerit corpus, non autem uehementer, & hæ quæ ipsius sanitatem conseruant causæ, ad proportionem mutabũtur. Sed quum multa sint huiuscemodi corpora, per singula generatim est seorsum dicendum. Quod igitur in partium similarium temperie curat, instrumentariarum autem partium seruat cõmensurationem, duplicem habet salubrium causarum formam: alteram quidẽ earum quæ ipsius conseruant temperiem, alteram uerò earum quæ ad optimam transferunt. Quæ itaq; ipsius temperaturam conseruant, tantum à causis optimè temperatæ naturæ distabunt, quantùm & totius corporis temperatura ab illa euariabit. Calidiora siquidem corpori, calidiorem uictus rationem postulant, frigidiora autem frigidiorem, sicciora sicciorem, & humidiora humidiorem. At secundùm coniugationem, calidiora & sicciora, calidiorem simul atque sicciorem: eadem in reliquis quoque coniugationibus proportione seruata. Rectè siquidem causis utetur materia, qui naturales earum potentias agnouerit: uidelicet quòd motus, alimenti penuria, uigiliæ, excretio, & omnes animi affectus, corpus exiccant: at quæ hisce contraria existunt, humectant. Ita uerò & calfacientia, & refrigerantia uitæ instituta, & ciborum, ac potuum, utq; simpliciter dicam, omnium quæ corpori afferuntur, materias quis nouerit atque potentias, salubribus utetur causis, similia similibus adhibendo, si quidem eandem in qua acceperit, seruare corporis temperiem sit animus. Quòd si permutare, atque ad melius eam traducere studeat, alterum est hîc salubrium causarum genus, his quidem quas nuper diximus, contrarium: æqualiter uerò declinans ad alterã partem à bene tẽperatis & medijs, quæ optimis naturis cõueniunt. Calidior siquidẽ & siccior temperatura, à calidioris ac siccioris uictus ratione, ad exactissimum bonæ temperaturæ habitum non transfertur. At talium erit usus necessarius, quæ tantùm eis quæ probè temperata existunt, frigidiora atq; humidiora sint, quantùm & natura naturam, in caliditate & siccitate superabat. Nam tale causarum genus insitas corrigit intemperantias: alterum uerò de quo supra diximus, temperaturam conseruat. Est autem utriusque uicissim apud medicos usus necessarius. Nam quum plurimum supperit otij, corrigere oportet, ac sensum ad meliora transferre. Neque enim natura patitur repentinas alterationes. Hominem autem occupationibus necessarijs districtum, in eodem præstat habitu conseruare. Porrò quæ similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent procuratione: dissimili, quæ dissimilem.

Optimè constitutæ naturæ omnia requirunt mediocria.

Exiccantia corpus quæ sint.

Similia similibus esse adhibenda, dum seruare corporum temperamenta est animus.

Intemperantiæ quando ad meliora sint traducendæ, & quando sic conseruandæ.

De causis salubribus partium instrumentalium. Cap. LXXXII.

Instrumentariarum autem partium causæ salubres, quatenus & hîc ab optima constitutione delinquunt, ita & inuicẽ distabunt. Aliæ nanq; sunt salubres erroribus qui in formatione consistunt: aliæ ijs qui in magnitudine, uel numero, uel positu. In formatione igitur plures contingunt errores: nam & figura partis, & si qua in ea cauitas est secundum naturam, uel meatus, uel orificium, uel asperitas, uel lenitas, si quidem parum à naturali symmetria recesserint, salubrium corporum retinent appellationem: sin uerò amplius, insalubriũ. Quòd si tantus fuerit recessus, ut operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem, excessus atque defectus ad easdem ducit differentias. In numero uerò, siue una, siue plures, quæcunque ex similaribus partibus fuerint, aut deficiãt, aut superabundent. Ex hoc genere etiam sunt, quæcunque in nobis substantiæ præter naturam consistunt. Reliquum est aliud genus, quod ad situm cuiuslibet simplicis attinet partis, in quo & ipso quatuor sunt omnes differentiæ. Prima quidem, quæ optima existit. Secunda, quæ parum euariat, ob idq; salubre adhuc efficit corpus. Tertia, quæ insalubre, quando amplius à modo recesserit. Quarta, quæ iam ægrum recessu plurimo reddit. Quæcunque igitur partes in figura delinquunt, ueluti quę blæsæ, uaræ, & obliquæ appellantur, hæ, quum fœtus nuperrimus atque tenellus est, formatione & ligatura, ad naturalem habitum traducuntur. At si iam ancto infante, ad ætatem peruenerint, emendari non possunt. Sic errores quidem qui ad cauitatem attinent, quum adhuc augeri perseuerãt, correctionem admittunt. Quum autem iam adultum peruenerint, nullus est remedio locus. Cauitates igitur quiete atq; alligatione paruæ redduntur: magnæ uerò, partium operatione, & retentione spiritus. Sic & quæcunq; foramina, oraq;. Et quidẽ quæ naturalem magnitudinẽ partes exuperant, quiete, ac cõmoda ligatione, minores redduntur: augentur aũt & naturali motu, & frictione moderata, & quibuscũq; alijs plus sanguinis cõciliare uidentur. Deficiẽtes aũt partes, quæcunq; ex sanguine duxerĩt originem, corrigi quidem non est impossibile. Quę uerò ex semine, propemodum impossibile existit. Licet tamẽ aliquando loco earum alias facere, quæ usum haud dissimilem præstent. Earum uerò omniũ natura opifex est, medicus aũt minister. Porrò quæ numero excedunt, ijs ablatio, causa salubris existit. Inspicere uerò oportet, in quibus id fieri possit. Nam si impossibile apparet, transponere tentandũ est. Eadem est & eorum quę in situ uitiata sunt, emendatio. Nec uerò in ambiguo est, quód duo sæpius aut tria uitia, eandẽ possint partẽ cõprehendere. Reliquũ est id morbi genus, quod similaribus & instrumentalibus partibus existit cõmune, unitatis diuortium.

Errorum formationis... [illegible]

Partes quæcunque ex semine... [illegible]

De causis salubribus earum ad eos, qui morbo tenentur. Cap. LXXXIII.

Salubrium causarum, aliæ quidem occurrunt

* intemperiei iam genitæ: aliæ illi quæ in generatione consistit: aliæ illi, quæ futura est. Igitur harum quæ sunt postremæ, hæ quidem in præseruatiua artis parte continentur, hæ uerò in salubri. Primæ autẽ illę inter omnes, in curatiua tantummodo: at illæ quas inter utrasque collocauimus, in præseruatiua simul & curatiua. Siquidem factam iam ægritudinem curare oportet: eam uerò quæ nondum adest, sed futura est, prohibere ne fiat, ab ea quæ est in corpore dispositione. Eius autem quæ adhuc fit, quod quidem factũ est, curare expedit: quod uerò futurum, prohibere ne fiat. Prohibebitur autem, sublata ea dispositione * quam sequi morbus natura est aptus. Talis etenim dispositio, causa antecedens dicitur. At facta iam ægritudo curabitur, soluta ea dispositione, a qua primùm læditur naturalis functio. Quã sane ipsam dispositionem, morbi causam uocamus.

De communissima intentione curatiua. Cap. LXXXIIII.

Curationis scopus.

Curatio uerò unum præcipuum cõmunissimumque habet scopum, nempe tollendæ dispositioni contrarium. Ex hoc siquidem genere sunt causæ illæ omnes, quæ sanitatem efficiunt: particulatim uerò, ex uniuscuiusque dispositioni contrarijs. Calido igitur affectui, causa frigida contraria existit, frigido autem calida: eademque in cæteris proportione. Etenim si omne immoderatum præter naturam est, moderatum uerò secundum naturam necesse est omnino, ut immoderatum ab immoderato cõtrario, ad mediocritatem trahatur. Cæterum secundum potentiam, non secundum imaginationem, calfaciens refrigeransque, & alia id genus, sunt accipienda. Fingamus itaque in humoribus putrescentibus febrem accendi. Indicatio in huiuscemodi affectu, est euacuatio simul & alteratio: hæc quidem, quę putredinem fiunt, manente adhuc substantia: euacuatio uerò, quæ totam ex corpore substantiam putrem educat. Sed dicta quidem alterationis species, concoctio existit. Euacuationes autem fiunt, & per sanguinis emissionem, & clysteris usum, & per urinæ uias, atque eam quæ per cutim sit transpirationem: ac præterea per eam quæ sit ad partes oppositas attractionẽ, atque ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc ipsum genus pertinet citare menstrua, hæmorrhoidesque aperire, ac denique expurgare per palatum & nares. In uniuersum autem, si unamquanque prius effectricem causam resecuerimus, dein uerò ad illam quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accesserimus, causarum salubrium inuentionẽ habebimus. At secundum compositas intemperies, ex simplicibus compositio cõmonstrabit salubria præcepta. Etenim si decem quidem gradibus ad caliditatem maiorem ea quæ naturæ conueniat, labatur corpus, septem uerò ad siccitatem maiorem, tunc salubrem causam in huiuscemodi affectibus esse oportebit, decem quidem gradibus frigidiorem, septem uerò humidiorem. Quòd si particula affecta in penitioribus locis sit sita, machinari oportet insuper tale remedium salubre, cuius uis nequaquã in itinere antea exoluatur. Si itaque calidius esse oportuerit eo quod est moderatũ, non solum tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed ultra eandẽ mensurã tantũm adijciatur, quantum ex situ, ut pertingere possit ad locum patientem, sit necessariũ. Si uerò frigidius, nõ simpliciter tantùm frigiditatem oportet augere, sed & materia quoque prius animaduertẽda est. Si enim crassa sit, non admodũ poterit penetrare ad profunda: sed potius contrariũ præstabit effectum, spissando superficiem, atque densando. At si tenuioribus partibus constet, poterit sane plurimum subire profundum. Idem in humectantibus atque exiccantibus accidit, in quibus crassitudo & subtilitas partiũ substantię inspicienda uenit. A situ itaque loci, inuenitur indicatio salubre remediũ. A formatione autẽ & situ simul, quando effluxus sensibiles, atque ad alium locũ foraminibus patẽtes habuerint, aut his omnino caruerint. Quos enim effluxus ad principales efferri partes cognouerimus, auertemus, atque ad illas impellemus, quæ minime principatũ obtinent. Porro causarum quæ intemperaturam efficiunt, curatio fit per euacuationem. Nam ipsę intemperaturæ, sola alteratione sanantur.

Auertendus est fluxus ipse a partibus principalibus, ad ignobiliores.

Curatio solutionis continui in parte carnosa. Cap. LXXXV.

Cõtinuitatis aũt solutionis curatio, intentionem quidẽ habet unionẽ, quæ in partibus quidẽ instrumentarijs impossibilis est, in similaribus uerò non semper possibilis. Quandoque uerò, sicuti in carnosis, sanitas cõglutinatione perficitur. Ipsum uerò antecedit, si uulnus magnus extiterit, partiũ applicatio distantium, quæ ex formationis genere existit. Ut aũt hæc ipsa firma & stabilis fiat, alligatio cogens in unum, & fibulæ & suturæ utiles sunt. Coalescere autem facit ea quæ distant inuicem, ac pristinam restituit unionem, ipsa natura. Nostrum uerò opus est, primo quidem applicare extrema distantiũ partium: secundò autem, quæ in unum coacta sunt, sic cõseruare. At tertiò, cauere ne quid labris intercidat ulceris. Quartò denique ipsam partis substantiam conseruare salubrem, id quod per mediocriter exiccãtia fiet. Hæc igitur est solutæ continuitatis curatio, quum ipsa sola seorsum in carnosa parte consistit.

Vnio in partibus instrumentarijs solutis est impossibilis.

Vnio in carnosis fit, sed præcedit

Vnionem præstat natura

Solutæ partis substantia conseruare mediocriter exiccantia

De solutione continuitatis in osse. Cap. LXXXVI.

At fractio est in osse cõtinuitatis diuortiũ: quod quidem quantũm ad intentionẽ primã, insanabile est: quò uerò ad secundam, quodãmodo recipit curationẽ. Prima igitũ intentio est coalitus partiũ, qui ob ossis duritiẽ fieri non potest. Secunda, alligatio, quæ fit callo superna to partes fractas circumligante. Calli aũt generatio, qua quidẽ ex materia & a natura fit, est & ad alia cõmunis. Quatenus uerò formã ossi uicinã habet, ex eiusdem fit alimento. Molle uerò & puerile os coalescere potest, sed perrarò fit talis affectus, qum associetur alteri. Magna enim ex parte adiacẽtes musculi, unà cum corporibus alijs, per fracturam ossiũ patiuntur. Quocirca & curationis intentio oritũ duplex quarũ altera quidem circa ossa, altera uerò circa corpora adiacentia uersatur. Quum igitur fracturæ sanitas, callo adueniente fiat, ad huius autẽ generationem, propriã ossis alimenti superfluitatem naturæ suggerere oporteat, quæ quidẽ superfluitas in qualitate & quantitate debet modum seruare, talis certè uictus ratio adhibenda est, quę intra ossibus sanguinẽ tantum ac talem pręparet, qualis & quãtus generãdo callo sit opportunus.

Fractura quod pertinet ad intentionem primam, est insanabilis

Calli generatio

Ossa puerilia coalescere posse

Fractio ossis simul afficit musculos

Fracturæ sanitas fit callo adueniente

Fracturæ quibus uictus ratione curat.

De punctura neruorum & tendonis. Cap. LXXXVII.

Punctura neruorum ad excitandam conuulsionem sit prompta

Neruorum uerò & tendonis punctura, propter sensus uehementiam, & quoniam hæc pars principio cõmunicatur, prompta est ad excitandã conuulsionem neruorum, ac tum præsertim, quum nil extrorsum expirat, obcæcato cutis uulnere. Aperiendum est igitur, atque exiccandũ substantia tenuiori, quæ usque ad ima neruorum oblæsi possit descendere. In simplicibus igitur huiuscemodi affectibus, salubrium causarum forma talis existit. In compositis uerò complicatur ulceribus, prima quidem cauitas quæ non differentia ulceris, sed est alterius ægritudinis genus, in quo facta est substantiæ iactura.

Punctura curatio

Caui curatio ulceris.

Curatio autem in morbo duplici, duplicem exigit intentionẽ. Nam continuitatis solutio, unitate: substantiæ autem iactura, generatione indiget. Quòd autem primò quidem huncaffectum oporteat sanare, & deinde unitatem restituere tentare, ipsa natura rerum nos docet. Vbi uerò repletum ulcus iam fuerit, ad æqualitatemque perductum, cuti inducendum est id quod si fieri non possit, saltem carne quæ cuti uicina sit, communiendum. Est autem huiuscemodi, quæ & sicca, & calli similitudinem præ se fert. Ad cicatricem igitur inducendam, necessaria exiccantia erunt, ac sine mordacitate astringentia medicamẽta. Sic etsi sordities aliqua fuerit adiuncta, intentio abstergendi erit. Præterea si inflammatio aliqua uel attritio, uel scirrhus, uel tumor mollis & laxus, uel intemperies una cum ulcere adsint, prius quidem eorum curationi insistendum est, ac deinde ipsum ulcus curandum.

Cicatrici inducendæ siccantia desiderantur

Vlceri si adsit tumor, hic prius curandus est quàm sit curandum illud

De speciebus morborum qui iuxta formationẽ contingunt. Cap. LXXXVIII.

Quod uerò ad figuræ permutationem pertinet, in ijs sanè qui adhuc crescũt, possibile est plurimarum partium peruersionem corrigere: in eis autẽ qui iam sunt aucti, minimè. * Scopus igitur in ijs quæ curationẽ recipiunt, est, in contrarium peruersionis adducere. Si uerò fractione aliqua non rectè conformata, alicuius membri figura uitiata fuerit, cui subsl utia callosa innasci preuenerit, si quidem hæc adhuc recens extiterit, perfringere os compactũ oportet, ac rursus rectè afformare, deinde callum superinducere.

Peruersi membri curatio

De obstructione. Cap. LXXXIX.

Est uerò & obstructio ex eodem morborum genere, fitque ex crassis & lentis humoribus, unum & ipsi scopum habens morbum contrarium, uidelicet apertionem. Causæ autem salubres sunt, abstergentia & incidentia medicamenta. Quæ uerò fit ab stercore duro, intersepiente intestinũ, obstructio, primùm quidem habebit duritiei remedium, ex humidis pinguibusque clysteribus postea demum ab acribus euacuationem exposcet. Quæ autem à lapide fit in uesica, subitò quidem illius transpositionem requirit: integræ uerò sanitatis gratia, incisionem & extractionem. At humiditatis quæ præter naturam continetur sanatio, in *exacta totius euacuatione cõsistit quẽadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio, immodica euacuatione curatur. Quæcunque igitur in pulmone uel pectore cõtinentur, *educuntur quidem per tussim, sed à medicaminibus extenuantibus. Quæcunque uerò in hepate, uel uenis, uel arterijs, uel renibus: aut per urinã, aut per * inferiorem uentrem. Sed per urinã quidem, ab ijs quæ uehementer extenuant: per uentrem uerò, ab eis quæ attrahendi aut aperiendi orationem habent. Quæcũque in superiori uentre comprehenduntur, per uomitum: sicuti quæ in inferiori, per subductionẽ. At quæcunque sub cute, per sectionẽ, uel ignem, uel adurentia medicamenta. Sic aliquando etiam, quæcunque in aliqua naturali cauitate, ut in thorace. Vt autem summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, eius sanationis intentio, est ablatio: uel si fieri hæc non possit, transpositio. Quæ uerò non sunt ex genere præter naturam, at quantitate damnantur, in his scopus detractio existit. At inuentio eorum, quæ ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum uerò ex ipsis affectis particulis sumitur.

Obstructionis curatio

Lapidis in uesica curatio

Pectoris excrementa educi cũ tussi à medicamentis tenuantibus.

De asperitate & læuitate. Cap. XC.

Quæcunque uerò partes, quòd exasperatæ sint, naturalem amiserint habitum, ijs læuitas naturalis restituenda est: ossa quidem læuigando, asperam uerò arteriam uel linguam leniendo, humidis quæ nihil mordeant, atque lentorem habeant. At quibuscunque læuitas inest non naturalis, cognata asperitas reuocãda est medicaminibus quæ sufficienter abstergãt, astringantque parum. Quæcunque uerò uel obstructiones, uel angustiæ meatuum, alios morbos sequũtur, eorũ curatio prius est perficienda. Quod si nonnulla ex proximè dictis inuicem complectentur, uarias habebunt indicationes. Si igitur in particulam aliquam tanta sanguinis copia confluxerit, ut uniuersæ ipsius uenæ intumescant, & distendantur, nonnullique in spacia uacua & intermedia trãsfundant, huius quidem affectus sanatio scopum habebit euacuationem: aut, ut apertiori utamur uocabulo, detractionem: quandoquidem morbus est immodica partis repletio. Itaque necessarium est ut superfluitas uacuetur, aut retrocedens, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet autem, uel impulsa, uel attracta, uel transmissa, uel uno aliquo horum modorum, uel omnibus. Per locum uerò patientem uacuabitur, partim quidem manifeste, sensibiliterque, partim uerò resoluta in uapores. Si igitur uniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minime uacuare expedit. Nam si scarificationibus, aut sectionibus, seu sibiliter aliquid euacuemus, plus ratione excitati doloris attrahemus in partem. Si uerò calfacientibus conemur discutere, maior copia coloris in ad partem trahetur, quàm dispergatur. Quòd si hac in re laboremus, ut retrocedat id quod influxit, corpus quum plenũ sit, non admittet. Vt igitur fieri hæc ambo possint, in primis euacuare uniuersum corpus oportet, dein autem id quod in partem influit, ad contraria loca retrahere. Quod quidem ubi fecerimus, prius repellemus à parte, quàm aggrediamur discutere. At quò minora præsidia fuerint, eò erit longe aptior uacuatio. A patiente uerò loco repellemus, astringendo, atque refrigerando. Quinetiam loca inanita attrahunt ad seipsa quæcunque repercutiuntur. Vasa præterea, ui medicaminum astringentium corroborata, à se ad alia remittunt. Si igitur superfluum omne hac uia retrocesserit, bene

Asperitas, lenientibus.

Læuitas, abstergentibus.

feceã

feres habet. Si uerò aliquid fuerit retentum in parte, id lentum & crassum esse, ob idq; ægrè solubile, conijcere oportet. Potest etiam, uel si influens humor non sit eiusmodi, effusus tamen esse ad intermedia spatia: quo tempore euacuandus est per ipsum locum affectum imponentibus nobis particulis superiacentibus ea, quæ repellendi humorem uim habeant. Maxime uerò euacuabis quod in spatijs ijs delitescit, & scarificationum auxilio, & medicaminum quæ discutiendi uim habeant. At quia discutientia omnia uires calidas habent, effectus autem huius temperaturæ est mordere, ubi caliditatis modum excesserint, cauenda ex eis sunt uehementissime calida, ac tum præsertim, quum patiens locus in superficie cõstiterit. Neq; enim paruus excitabitur dolor, si præter propriũ affectum, insuper mordeatur. Taceo etiam dolorem omnem irritare fluxiones. Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet, in hisce dolorem sedat, ac multò magis si humidũ fuerit. Et quidem quicquid per summa hæret, potens est id medicamen digerere, * etiamsi ualidis non fortiatur ad discutiendum uires. Quòd si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id uerò quod euacuari oportet in penitioribus partibus hæreat, intendendus atq; augendus discutientis medicamenti est calor: quum dubitandum sit, ne prius quam profundas partes attigerit, interim uires amittat. Nec tamen ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, quum omnes uaceut affectu. Quare duo hæc simul inuitant ad calidorũ pariter atque acrium medicaminum usum, & summæ partes quæ tolerãt, & profundæ quæ egent. Hanc igitur indicationẽ á situ partis desumebamus. Porrò affectarum partium, in quibus retinetur superfluitas fluxionis, nonnullæ quidem raræ, laxæ, & molles natura existunt: nonnullæ autem densæ, pressæ, ac duræ. Priores igitur euacuantur facile: reliquæ autem medicamentis acrius uacuantibus, ac præterea tenuiores partibus habentibus, egent: atq; eò magis, quò profundiorem situm habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio, una quidem á particulæ patientis substantia, altera uerò á formatione & situ. Fingamus enim in hepate esse proxime dictum affectum, in angustis uasorum finibus, impactis humoribus, qui uel lenti & tenaces uel crassi existant, uel superabundent: nonne in promptu est, primùm quidem crassitiem una cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad subtiliorũ partiũ substantiam transferri oportere? Secundò autẽ, non per angustos tantùm inuisibilesq; meatus, sed per latiores etiam, quicquid inibi infestũ est, euacuandum esse? Sunt enim in hepate uenæ, non minus amplitudine quàm numero, insignes. Terminantur autem, hæ quidem in gibbis, ad uenam canã: hæ uerò in cauis, ad portam. Vnde haud difficilè tibi futurum est, ubicunq; pressi constipatiq; humores fuerint, eosdem expedite euacuare: trahendo quidem ad uentrem, cum his quæ attrahendi uim habent medicaminibus, quicunq; ex ipsis, in uenis ad caua hepatis pertinẽtibus aceruati sunt: ad urinæ uerò meatus promouendo, per cauam uenã, quicunq; in uenis ad eam pertinẽtibus hærent. Est & alia indicatio ab hepate sumpta, uelut á uenarũ principio. Nam quum non tantùm se ipsum regere natura sit aptũ, sed largiatur etiam uirtutẽ uenis, uerendũ est, ne si eius uigor fomentis & cataplasmatis relaxantibus exolutus fuerit, & ipsum primum ad propriũ opus, & omnes subinde uenæ, ratione illius, imbecilles reddantur. Quare in curationibus, eius aliqua ex astringentibus medicamentis semper misceri oportet. Sed quoniam in profundo admodum loco situm est, dubitandum erit, ne adstringentis medicaminis uis debilitetur, nisi ab aliqua altera subtiliũ partium substantia, qualis aromatũ est, traducatur. Melius uerò fuerit, si & ipsum medicamen astringens, etiam aromaticum fuerit. Nam si duas habuerit natura insitas qualitates ac potestates, ualentius operabitur, ita ut euacuet quidem quod præter naturam in ipsum membrũ confluxit, seruet autem humorũ modum conuenientẽ naturæ. Explorandũ namq; est, num quid ab humoris confluentis qualitate, temperies eiusdem membri sit alterata: ut hanc ipsam curantes intemperiem, sanitatem parti restituamus. Curabimus autẽ, contrariam ex aduerso afferentes qualitatem: quantùm unumquodq; calidius aut frigidius redditũ est, tantùm refrigerantes, aut calfacientes. Quare & hic rursus agnoscenda est ipsius secundum naturam temperies.

Hepatis medicamentis aliqua ex astringentibus admiscenda esse, & quæ aromaticã uim obtineant.

Intemperies esse per contraria curandas.

De morbo secundum numerum.

Cap. XCI.

Quibus autem aliqua particula deficit, in ijs quidem scopus est efficere alteram, subministrando naturæ, eo quo diximus modo. Quibus autem redundat, hanc resecare oportet aut scalpello, aut igne, aut caustico medicamine. Hæc igitur omnia sanare * fermè possibile est: at generari non omnia possunt. Quædam uero sunt, quæ etsi generari nequeant, pro ipsis tamen licet alterum substituere: quemadmodum osse ex toto sublato, carnosum quendam callum inducimus, qui processu temporis duriorẽ naturam contrahit, quã ab initio carnis imitaretur substantiam. Vbi uerò parte quacunq; sublata, neq; eandem secundum speciem substantiam, neq; similem efficere possumus, tertius nobis scopus est, inuenire decorem quendam quemadmodum in mutilationibus.

Redundantes partes resecari tripliciter posse.

Mutilis membris arte conciliandũ esse decorem.

De morbo secundum magnitudinem.

Cap. XCII.

Communicat autem hoc genus totum cum eo quod ad magnitudinẽ pertinet. Nam quodcunque ex eo est secundum naturam, illi propinquũ existit. Id uerò tantum seiunctum est, quod inter minime naturalia cõnumeratur. In quo quidem prima inuentio est ablatio. Secunda uerò, si illa sit impossibilis, transpositio quemadmodum in suffusionibus. Quæcunq; aũt non integris partibus, sed earũ tantùm particulis, aut deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem, uel generatio, in ijs quæ deficiunt: ablatio uerò & abolitio, in his quæ superabundant, scopus est. Quare neq; in ipsis altera intentio, neq; medicaminum forma est diuersa.

De morbo secundum situm. Cap. XCIII.

Sed iam ueniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat, quæ in situ sunt uitiata: ueluti luxationes, & in scroto intestinum. Quæ sane uitia contingunt, partim ex uiolenta tensione atq; impulsu, partim

Luxationis et causa & curatio.

ex dilatato continente, uel rupto. Quare modus etiam curationis est duplex: alter quidem ad oppositam partem ei * ad quã facta est permutatio, intendendo, & pellendo: alter uerò, id quod continet, firmius solidiusq; reddendo.

De causis præseruatiuis. Cap. XCIIII.

Præseruatiuarum causarum differentia triplex.

Porrò earum quæ præseruatiuæ dicuntur, triplex secundũ genus differentia existit. Prima quidem, hominis qui integra fruitur sanitate. Secunda uerò, eius qui non integrè ualet. Tertia denique eius qui iam ægrotat. Primum igitur genus ad salubrem artem spectat, in duasq; partes diuiditur. Secundum uerò ad præseruatricem pertinet. Tertium ad curatiuam. Hoc autem uniuersum genus præcipuè circa humores uersatur, quos neq; lentos oportet esse, neq; crassos, neque aquosos, neq; plurimos, neq; uehementer calidos aut frigidos, neq; mordaces, neq; putredini obnoxios, neque ueneni naturæ affines. Nam ubi aucti fuerint, generant morbos. Augentur uerò nonnunquam eadem ex causa, quæ ab initio eos generauit. Illud autem plerunq; accidit, ut sua alteratione inficiant illos, qui sunt in corpore humores. Scopus uero & horum curationis duplex existit: alteratio scilicet, & euacuatio. Alterantur igitur, uel concocti a corpore, uel ab aliquibus facultatibus aliis, quæ uim medicamentosam sortiuntur. E quorum numero existunt ea, quæ ad aduersarum extitium feratum uenenis: quæq; etiam pharmaca uirulenta transmutant. Euacuantur autem sanis calidis medicamentis, purgationibus, clysmis, sudoribus, & uomitibus. Hæ igitur sunt ipsorum cõmunes euacuationes. Propriæ autem, ex locis in quibus coaceruantur, sumuntur. At uerò promptius euacuatur per uentrem, quæcunq; continentur in primis uenis superfluitates. Quæ autem in iis quæ in hepate sunt, per urinæ meatus. At quæ in toto corpore, per sudores: sicuti quæ in capite, per palatum, uel nares, uel per utrunq;. Cæterùm quæ in spatiis pectoris laxioribus continentur, per guttur simul cum tussi: quæ in renibus sunt, uel uesica, per urinam. Cõmunis autem in iis indicatio est, * reuulsio quidem ab omnibus partibus, ad quammaximè distantia loca: deriuatio uerò, ad uicina. Quæcunq; itaq; huiusmodi curant dispositiones, causas salubres nocamus: sicuti insalubres eas, quæ adaugent: & neutras, quæ neq; obsunt, neq; iuuãt. Pars igitur artis præseruatiua talis est.

Alteratio humorum quib. fiat.

Euacuationis modus multiplex.

Reuulsio fit ad quàm maximè distantia loca. Deriuatio fit ad uicina.

De illa artis parte, quæ conualescentes reficit, & senibus congruit. Cap. XCV.

Quæ autem reficit atq; restaurat, in conualescentibus atq; senibus locum habet. Cæterùm quæ utrorumq; sit dispositio, & a quibus præcipuè causis ad naturalem habitũ reducatur, in methodo medendi explicuimus. Dispositio igitur talis est. Optimus quidem, sed exiguus est sanguis, atq; uterque ipse spiritus animalis, uitalisq;. Ipsæ uerò solidæ partes sicciores: atq; ob id, earum uires imbecilliores, proindeq; uniuersum corpus, frigidius. Causæ uero salubres quæ hanc emendant dispositionem, ut uno eas comprehendã capite, sunt quæcunq; præsentaneum tutumq; exhibent alimentum. Particulatim autem, in motibus moderatis, & cibis, potibusq;, ac somnis consistunt. Sunt porrò materiæ motus, uehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ. Vbi igitur non priùm se ex his profecisse senserint, paulatim se ad consueta opera transferant. Cibos autem assumant, in principio quidem, humidos, concoctuq; faciles, neq; frigidos: in processu uerò, eos qui plurimum alimenti suppeditant. At potus eis opportunus est, uinum, ætate quidem moderatè prouectum, substantia autem purũ, pellucidumq; quod scilicet uel subflauum, uel album existat, atq; suauiter olens: gustu uerò neq; aqueum omnino, neq; aliquam qualitatum insignem aut dulcedinem, aut acritudinem, aut amarorem, aut denique astrictionem referens.

Conualescentium senumq; dispositio qualis.

Conualescentes atque senes reficiendi ratio.

GALENI PERGAMENI DE medendi methodo lib. I.

INter alias causas quæ ad cõdenda medendi methodo me hactenus dehortatæ sunt, charissime Hiero, hæc fuit una & præcipua, quòd frustra me scripturum timerem, quum nemo propè dixerim hac nostra ætate, ueritatis inquisitioni sit deditus: sed pecuniam, & ciuilem potentiam, & inexplebiles uoluptatũ delicias, omnes cunque suspiciant, ut si quis sapientiæ quodius studium sectetur, pro insano hunc habeant: quippe qui primam ipsam, & uerè sapientiam, quæ diuinarum humanarumq; rerum est scientia, ne esse quidem omnino existiment: ac proinde inter eos censeatur optimus, non qui plurimis instrumentis musicis, aut etiam sermonenti philosophico norit, sed qui multos, eosq; maximos calices exsiccarit. Eoq; fit, ut quum ægrotare cœperint, medicos aduocent locupletesq;, non quidem optimos, sed eos qui adulentur ipsis: quiq; & frigidam dabunt, si hanc poposcerint: & lauabunt, quum iusserint: & niuem, uinumq; porrigent: ac breuiter, quicquid iubebitur, mancipiorũ in facient: contra quam ueteres illi medici ab Aesculapio oriundi, qui ueluti duces militibus, & reges subditis, imperare semper ægris uoluerũt: nequaquam uero emptitiorum Getarum more, parere & obsecundare: id quod facere Romæ erat solitus impudentissimus Thessalus, eò etiã temeritatis progressus, ut sex tantùm mensium curriculo, traditurum se totam artem medicã profiteretur, citra ullam aliarũ disciplinarum institutionẽ. Quamobrem ipsius facilitate allecti, sutores, textores, fabriq;, serulibus opificiis relictis, cateruatim hodie sese sub eo præceptore ad professionem sacratissimam conferunt, in perniciem humani generis. At uerò minime licere aliem curare cõmode morbos, nisi prius naturã corporis uniuersi perspexerit, apud omnes sapientiæ professores est in confesso. Totius autem naturæ constitutionem, accuratissimè exposuit nobis Hippocrates. Què quidem Peripatetici atq; Stoici sequuti, utriqsane hoc illius dogma receperunt, nempe, uniuersum corpus conspirabile & confluxile existere, omnesq; animalis particulas à semuicem affici: dissident tamen in eo, quòd Aristoteles quidem, qualitates tantùm in se mutuò transire, atq; omnino misceri: Stoici uerò, non has modò, sed etiam substantias ipsas existiment. Cæterùm medicinæ fuerit abundi, si concedantur ea quæ ab utrisq; sunt demonstrata: necnon quòd qualitates uirtutesq; in mistis, totæ sint totis permistæ. Hac autem humani

Tempora Galeni.

Sapientia diuinarum & humanarum rerum scientia.

Veteres medici imperare ægris uoluerunt.

Thessalus.

Corpus conspirabile & confluxile.

Mistione qualitates permistæ.

mani corporis cōtemplatione posthabita, nullaq; usus demonstratione, ille sapientissimus Thessalus, duos tantum esse morbos simplices tradit in uniuersum, nempe fluxum & clausum: ex quibus simul coeuntibus, gignit tertium unum compositum, non intelligens se differentiā quandam morborum, nō numerū, in medium adferre. Atqui minime conuenit, quum de animaliū numero quæritur, unam differentiarū oppositionem producere: alioqui duo sic uniuersa animalia erunt, ut, gratia exempli, rationale & irrationale. Proinde ad species quæ in substantia, non quæ in differentia uersantur, respicere oportet eum, qui numerum morborum sit traditurus. Porro non omnis differentia generi addita, ad speciei constitutionem conducit aliquid: sed quæ ex generis propria diuisione nascitur. Hæ siquidem differentiæ sunt, quæ species constituunt: reliquæ omnes, alienæ. Etenim propriæ animalis differentiæ existunt, mortale & immortale, rationale & irrationale, mansuetum & ferum: aliaq; id genus. Molle uerò ac durum, graue & leue, rarum & densum, magnum & paruum, animalis differentiæ non sunt, sed substantię. Itaq; etiam si eum animali uel molle uel durum composuas, ad speciem constituendam nihil sane contuleris. Sin uel rationale & immortale, uel rationale & mortale, animali adieceris, efficitur illic Deus, hîc homo. Ita uerò & si rationali animali duas illas differentias peculiares addideris, quæ sunt, gressile & bipes, sic quoq; hominis speciem effeceris. Vnde fieri nō potest, ut ullius rei specificas differentias inueniat quis, nisi prius substantiam illius aut definierit, aut oratione circunscripserit accuratè. Si quis igitur tradere de morborum numero instituat, is nō debet statim in prima differentia subsistere, sed diuisa illa procedere, donec ad aliquam infimarum specierū, & quæ in aliam distrahi amplius non possit, peruenerit: id quod facere illi tantum est promptum, qui in diuidendi arte magnopere fuerit exercitatus. Peccauit etiam uel grauissimè Thessalus, quod ne principium quidem indemonstrabile, ac per se notum attigerit, illius rei quam pertractandam suscepit. Principium autem intelligo, quæsitæ uniuscuiusq; rei propriam essentiam: a qua necessariò est ordiendum, quum ad inuentionem specierum & differentiarum, tum uel maximè (ut ait Plato) ad diuisionem, atq; ad omnem cuiusuis rei absolutam inquisitionem. Sed nec ratione, nec experientia, ad fulcienda sua dogmata usus unquam est Thessalus: quæ quidem duo instrumenta, iis quæ optimè inuenta fuerint, apud homines solent semper patrocinari. Cæterum in his commentariis animus nobis est agere, nō de experientia quæ ratione nō utitur, sed de iis præsidiis, quæ methodo & ratione inueniuntur. Etenim methodo quippiā inquirere, inuenireq;, ex aduerso opponitur, quod est fortuitò & temerè. Est siquidem illud, cum uia quadam & ordine, quippiam inuestigare. Experientia autem ameთodos, non artem, aut ordinem certum, sed tantum fortunæ uinus fauorem, ad rei inuentionem desiderat. Qua quidem prorsus neglecta, nos demonstrationi insistamus, quæ a principiis indemonstrabilibus, & per se notis, intellectuiq; obiectis, nunquam non proficiscitur. Nam quod intellectui se uno occursu non exhibet, id protinus controuersum exstat, demonstrationemq; desiderat, nec artē ullam a tali principio incepisse conuenit. Quandoquidem igitur morbi curationem inuenire est propositum, haud dubie necesse est, prius morborum numerū sciri. At quoniam fieri nequit, ut aut differentias generis ullius morbi, aut species inuenias, ipso quod diuiditur non planè explorato: oportet profectò nunc, etiam quid morbus sit, enarremus, quò sic diuisionem eius rite adeamus. Id uerò fiet cōmode, nobis à cōmuni notione auspicatis, sine qua inuenire propositæ rei substantiam non licet. Vt igitur ubi citra offensam omniū partium actiones obeūt, homines ualere se dicunt: sic dum naturalium corporis actionum senserint quampiam uel male geri, uel prorsus non geri, & ægrotare se illa corporis parte existimant, cuius actionem oblæsam uident, & medicum de remedio consulunt. Ac tales sunt uniuersis hominibus notiones & sanitatis, & morbi. Ergo accepto illo, quod omnes consitentur, principio, nempe id in medendi methodo propositū esse, ut ægra corpora in sanitatē restituamus, hoc est, naturales partium actiones, si quæ oblæsæ sint, emendemus: claritatis gratia oculum proponamus, cuius nimirum particulæ opus esse ut uideat, inter omnes homines conuenit. Nec uerò refert, partem ne, an particulā, quispiam oculum dicat. Siquidem quicquid totū complet, atq; integrat, id, corporis totius, quod complet, particula siue pars nominatur. Est nanq; pars ex iis quæ dicuntur ad aliquid. Quippe pars totius integriq; pars dicitur: æque profectò ut totum integrumq;, per relationem ad partes & particulas suas nominatur. Cæterum a rerum, nō nominum differentia, in omni cōmentatione principium sumendum est. Est itaq; uisio, oculorum actio: quemadmodū locutio, linguæ: incessus autem, crurium. Ipsa rursus actio, motus est actiuus. At motus est prioris habitus immutatio. Qui quidem actiuus dicitur, quum à se æditur: passiuus uerò, quum ab alio posito extrinsecus, excitatur. At uerò immutatio prioris habitus dupliciter fit: nempe aut in qualitate, aut in loco. Cæterùm quę circa locum uersatur, latio dicitur: alteratio autem, quæ in qualitate consistit. Porro instrumentum appello eam animalis partem, quæ perfectè ædere actionem potest. Qua significatione oculus pars animalis, & particula, & instrumentum uocabitur. Cornea uerò tunica, particula quidem & pars, at instrumentum nō item. Simili modo & quæ rhagoides, & quæ arachnoides, & quę amphiblestroides dicuntur: quarum nimirum singulæ, primùm quidem ac maximè, oculi particulæ sunt: & quia is etiam faciei pars est, itidem & illæ faciei sunt partes, sed secundaria ratione. At uerò similarem partem appellant, quæ undiquein particulas similes diuidi potest: ueluti uitreus humor, & crystallinus, & tunicarum propria cuiusq; substantia. Est itaque instrumentum oculus, actio uerò uisio: una ex eius particulis similaribus, ac primum instrumentum uisionis, crystallinus humor. Id nanq; est, quod alterari debet ab aliquo extrinsecus occurrentiū colorum, ut animal uideat. Alterari uerò nō potuit, nisi purum omnino, perspicuumq; esset. At purum ita,

Notio cōmunis.
Valere & ægrotare quando se dicāt homines.
Pars quid dicatur.
Visio est oculorum actio.
Actio quid.
Motus duplex.
Immutatio duplex.
Latio.
Alteratio.
Instrumentum quid.
Oculi tunicæ.
Similaris particula quæ dicatur.
Crystallinus humor primum instrumentum uisionis.

pellucidumq; esse non posset, sine eo quod nunc obtinet tẽperamento. Quippe ostensum est, unãquanque rem talem esse, qualis est propter calidi, frigidi, humidi & sicci temperaturã. Ideoq; si quid horum magnopere immutatũ sit, aut planè nõ uidebit, aut malè uidebit animal. Vbi igitur neutiq; uidere oculum cernimus, qui tamen probè antea cernebat, subitò nos accingimus ad ipsius læsionis causam inuestigandam, quum sine causa nihil in natura rerum contingat. Causa inuenta, necessariò fatendum est, aut morbũ ipsum eam esse: aut, si morbus læsio actionis existat, affectum qui hunc efficit, morbi causam existere. Dubitauerit tamen aliquis, ipsum'ne oculi affectum, à quo cernendi actio uitiatur, dicere morbum debeamus: an ipsum actionis uitium. Quodcunq; tamen elegeris, necessum est ut de sanitate emuicies, & quidem multò antea, cõtrariam nempe eam esse uel incolumem oculi actionem uel affectum, qui uisionem absoluat. Sanitas quippe & morbus, maximè contraria quum sint, sub eodem genere continentur. Contraria siquidem sunt, quæ in eodem genere posita, plurimũ inter se dissident: ueluti album & nigrum, quorũ unum est genus, color. Ergo si sanitas actio est, quæ secundum naturã se habet omnino morbus, actio præter naturam erit. Sin autẽ affectio quæpiam, aut cõstitutio naturaliter se habẽs, extiterit sanitas & morbus affectio, constitutióue præter naturã, necessariò fuerit. Verum quum duo rerum genera sint, nusquam inter se similium, sed tota dissidentium natura: quorum alterum quidem, corpus, certo modo affectum, uocatur: alterũ uerò, functio: fatendũ proculdubio est, affectum ipsum corporis causam esse functionem uerò, id quod ab affectu ipso proficiscitur. Comitatur quippe necessariò affectũ naturaliter se habentẽ, naturalis actio. Contrà, si naturalia recessent, actio statim præter naturã se habebit. Atq; hoc ipsum est ueluti elementum primũ totius medendi methodi, quũ nihil aliud sit quod curatur à medico, quàm ipsius affectus corporis. Cõtingit tamen non ex nominum, sed rerum rectâ opinione, recta morborũ curatio. Vt autem omnia methodo cõpendiosa explicemus, quatuor in uniuersum res sunt, quæ in præsenti contemplatione proximè inter se cohærent. Ac uidetur sanè ex his esse unum genus ipsorum corporũ alterum uerò, actionum: ac corporum quidem genus præcedere actiones, easq; gignere has uerò sequi: idq;, si corpora se naturaliter habeant, inculpabiles, naturalesq;: sin præter naturam sint affecta, aut nullas prorsus, aut omnino certè impeditas. Tertiũ præter hæc genus est causarũ, quæ hos affectus creant. Nam quam rationẽ habet affectus ad actionem, hanc alterũ quippiam ad ipsum affectum omnino habeat oportet: illud duntaxat uarians, quód affectus unà cum actione consistit: nec potest usquam aut proba actio esse, sine corporis naturali affectu aut uitiosa, nisi quum corpus sit uitio affectum. Ipsius autem affectus, qui actionem impedit, causæ possunt & adesse, & abesse. Ab hoc quartum aliud genus est eorum, quæ quum corporibus & naturaliter & præter naturam se habentibus insint, actioni nec cõmodant, neq; incõmodant: ut, exempli gratia, color niger, ob diuturnã in sole moram contractus. Affectũ igitur corporis præter naturam se habentis, qui actionem aliquam uitiat, morbum (si placet) nocemus. Ipsum uerò functionis uitium, insigne quoddam morbi symptoma. Quæ alia ratione accidunt, ceu colores, ea symptomata etiã, sed familiaria propriaq; possit quispiam uocare. At quarum ab his genus sit insalubrium siue morbificarũ causarum. Quarum eas quidẽ, quæ in ipso corpore animalis consistũt, internas siue antecedentes, quæ uerò extrinsecus accidunt, externas aut procatarcticas appellabimus. Vt autem hæc exemplo clarescant, phlegmonem esse pedis morbum cõstituamus læsum autem ingressum, esse insigne ipsius morbi symptoma. At rubor, tensio, renixus, & tumor præter naturã, diuersa quædam symptomata nominentur. Porrò sanguinis redundantia, phlegmones causa interna dicatur. Sicuti externa, quæ præcessit abundantia ciborum. Cæterũ nullus affectus dici morbus meretur, nisi alicuius partis actionẽ uitiet. Quod autem postulat curationẽ, aliud planè non est, quàm affectus qui uitiat actionẽ. Etenim quod primùm, maximeq; omnium desideramus, id naturalis est actio. Vt igitur totam particulam actionis tantùm gratia requirimus, eodem (arbitror) modo & ipsius partis naturalem constitutionem, etiam actionis gratia desideramus. Porrò quæ constitutionẽ ipsam unde actio nascitur, necessariò sequuntur, sanis quidem nobis, accidentia ægrotantibus, symptomata nuncupantur. Atq; hæc quatuor genera sunt omnium, quæ in nostro corpore habentur, siue secundum naturam nos, siue præter naturam habeamus: actiones, constitutiones, quæ has præcedunt, quæq; etiam sequuntur.

Nihil sine causa contingit.

Sanitatem & morbũ sub eodem genere contineri.

Contraria quæ dicantur.

Affectus corporis existit functionis causa.

GALENI PERGAMENI DE medendi methodo lib. II.

Ergo affectus qui actionem uitiat, morbus uocetur. Hunc si quis sequitur, symptoma. Quod illum excitat, causa. His ita distinctis, inspicienda diligenter est nominũ diuersitas, quæ ægritudinibus imposuerunt ipsorum primi autores. Partim nanq; à læsa particula fuerunt indita, ut pleuritis, id est, punctio lateris. Peripneumonia, id est, pulmonũ phlegmone. Ischias, id est, coxendicum morbus. Podagra, id est, pedum uitiũ. Nephritis, id est, renum affectus. Arthritis, id est, articulorum uitium. Ophthalmia, id est, oculorũ phlegmone. Cephalalgia, id est, capitis dolor. Dysenteria, id est, intestinorũ tormina. Subinde ab ipso symptomate, ut Ileos, hoc est, uolulus. Tenesmus, id est, desidendi assidua cupiditas. Spasmos, id est, cõuulsio. Palpos, id est, palpitatio. Tromos, id est, tremor. Paralysis, id est, resolutio neruorũ. Apepsia, id est, cruditas. Dyspnœa, id est, difficilis respiratio, uel inordinata spiratio. Apnœa, id est, spirandi defectus. Agrypnia, id est, uigilia. Paraphrosyne, id est, delirium. Coma, id est, sopor. Sæpe ab ambobus simul: ut, Cephalalgia, hoc est, capitis dolor. Otalgia, hoc est, dolor aurium. Cardialgia, id est, oris uentriculi (quod ueteres appellabãt cor) dolor. Odontalgia, id est, dentium dolor. Hysteralgia, id est, uteri dolor. Sæpenumero à causa putata, ut Melancholia. Nonnunquã à similitudine ad aliquid extra positum, ut Elephas, Cancer, Polypus, Staphyle, id est, uua, Leuce, id est uitiligo alba,

go alba. Myrmecia, id est, formica. Atheroma, id est, tuber, cui pulticulæ quid simile inest. Stearoma, quod aliquid seuo simile continet. Staphyloma, id est, oculi morbus, cùm in summa tunica quiddam acino simile eminet. Meliceris, hoc est, capitis ulcera, saniẽ instar mellis fundentia. Anthrax, id est, carbo. Alopecia, id est, areæ in capite. Ophiasis, id est, uitium serpentis formam repræsentans. Sycosis, id est, ficus. Satyriasmi & priapismi, pudendi erectiones præter naturam. Ipsorum uerò morborum, qui neq; locum affectum nomine repræsentãt, nec causam quæ eos effecit, perpauca sunt nomina, phlegmone, gangræna, scirrhus, erysipelas, apostema, œdema, empyema, ulcus, exarthrema, catagma, spasma, rhegma. Coloboma, id est, mutilatio. Dothien, id est, furunculus. Ionthos, id est, uarus. Phyma, laxarum partium phlegmone. Quanquam horum quoq; nonnulla, partim locum corporis, siue particulam affictam, subindicare uidentur, partim à prægrauante symptomate nominari.

Vlcus quid.

Porrò ulceris (quod unitatis solutio est in carnosa parte) differentiæ particulares partim ab ijs qui primùm eas sanauerũt, dicuntur: partim ab ipsis qui ijsdem affecti sunt, ut telephium. Cancer autem, à similitudine ad animantem. Phagedæna herpesq;, à symptomate. Verùm phagedæna quidem, ulcus depascens est. Herpes autẽ nõ semper existit ulcus. At quotiescunq; cum exulceratione inuadit, ritu serpentis bestiæ, ad uicinas partes progreditur, easq; depascit & populatur. Cauum uerò ulcus, & sordidum, & cruentũ, & purum, & æquale, & carne excrescens, hæc magis proprias appellationes sortiuntur, non tamen similiter omnes. Nam æquabile, cauum, & supercrescens, à propria differentia: at cruentũ & purum, & sordidum, non à proprijs differentijs, sed ab externis symptomatis appellantur.

Phagedæna quid

Herpes duplex

Tres igitur esse in corpore affectus præter naturam, ostensum iam est: causas uidelicet, morbos atq; symptomata. Causas, ueluti redundantiam & corruptelam. Morbos, ut phlegmonẽ, ulcus. Symptomata, ut prauum colorem atq; gracilitatem. Diuersa ab his sunt quæ immodice excernuntur à corpore, aut retinentur præter naturã, & functionũ uitia: omnia scilicet cõmuni nomine appellata symptomata, cæterũ non uni generi subdita. Quippe affectus quidam corporis est uitiosus color. Quod excernitur autem, aut retinetur, affectus non est, sed affectum sequitur. Similiter actio uel læsa, uel integra, affectus sanè non est: particulæ autem unde editur, necessariò comitatur affectum. Ac œdema quidem & phlegmone, ex ijs sunt, quæ absolutè dicuntur esse. Eodem modo & redundantia, si ea sit sanguinis & corporis pallor. Actio uerò ex eorum numero nõ est, quæ esse absolutè dicuntur, aut certè nõ similiter sicut iam comprehensa. Siquidem nullo temporis spacio eius partes manent, sicuti nec sermonis, nec ullius motus: sed horũ quilibet in generatione consistit. Cùm uero duplex sit ipsius motionis genus, unum in loco, aliud in qualitate: prius latio, secũdum alteratio dicitur. Ac omnis quidem actio, motus est actiuus: omnis alteratio, eius quod alteratur, motus est passiuus: patitur nanq; quod alteraẽ. Ergo affectus dum alterantur, mouent: ubi uero à motu cessauerint, iam alterati sunt, nõ autem amplius alterantur. Quicquid enim quocunq; modo se habet, aliquo omnino affectu est præditũ. Quod autẽ in constanti, ægreq; solubili affectu est, id habitu iam quodam affectum est. Sanè alteratur is qui nigrescit, alteratus est, qui obnigruit. Itaq; alteratio, generatio est qualitatis. Nam quæ absolutè dicitur generatio, ad substantiã uia quædam est & progressus. Aliqua igitur in generatione, alteratione, & ut semel dicã, motu, suam essentiam obtinent: aliqua * permanentẽ habent substantiam. At sanitas quidem & morbus, & quæcunq; symptomatum causarumq; affectus uel habitus sunt, ex permanentium numero existunt. Actiones autem omnes alterationesq;, circa rem quãlibet, in generatione propriam essentiã sortiuntur. Porrò corpus ipsum, secundum quodcunq; mouetur, secundum idem patitur motusq; eius pathos, siue passio, est. Etenim prisci, motus omnes, etiã si naturales existant, nisi actiui sint, pathe, hoc est, passiones nominant: sicuti actiuos motus, actiones. Nos autẽ contrarium sanitati affectum, à quo lædi functionẽ diximus, tantũ morbum uocamus, siue diutinus hic sit, siue breuis, siue momento duret. Ex reliquis affectibus præter naturã, eos qui hunc præcedunt, causasq; rationẽ obtinent, causas tantũ dicimus, non pathe. Qui illum sequũtur, si actionũ offensæ sint, & symptomata, & pathe. Eodem modo, & immodicas uel inanitiones uel retẽtiones. Qui uero affectus sunt, ueluti uitiosus color, supra affectionis & symptomatis appellationem, etiam affectus, uel affectiones uocamus. ita nimirũ ut sunt. Omniũ igitur horum cõmune id est, quòd præter naturã sunt. Propriũ autẽ morbi quidem est, quòd actiõi incõmodet: symptomatis, quòd morbum sequatur: causæ deniq;, quòd præcedat.

Motus duplex.

Habitu quid affectum dicatur.

Alteratio quid.

Generatio est ad substantiam progressus.

Pathe

Causæ symptomata.

At uerò medicorũ proprium est munus, ut morbos adimant. quibus sanè sublatis, non modò actionis uitium euanescit statim, sed reliqua etiã omnia symptomata. *Quisquis igitur ex ijs quæ particulis naturaliter insunt, tum eas quæ aliter accidunt, tum proprias functionis causas distinguere nescit, qui obsecro fieri potest, ut is dispositionem inueniat, à qua primũ læditur functio? Etenim quæ fortuitò corporibus accidunt, etiã si millies sint alterata, nocere actioni non possunt, quandiu à quibus fiebat, omnia naturã suã seruauerint. Horũ uerò si uel unum quoduis alteratũ fuerit, actionẽ quoq; ipsam statim in tantum lædi est necesse, in quantũ ab eo est, cùm secundum naturam se haberet, adiuta. Fieri autem nõ potest, ut omnium morborũ numerum methodo is comprehendat, qui numerum omniũ actionis causarum, corpore secundum naturam se habente, non norit. Qui autem omnem morborum numerum methodo non inuenerit, hic maxime labatur oportet in ipsis medendi auspicijs: cùm cõstet tot esse medendi rationes, quot morborum ideæ existunt. Verumenimuero primus omnium ille affectus inuestigandus est, qui dicitur functionis effectrix causa. Hunc sanè eucrasiã nos diximus esse calidi, frigidi, humidi &

Medici munus.

Medendi tot esse rationes, quot morborum ideæ existunt.

Functionis causa.

Functiones edita à corporibus similaribus.

fieri, ex intemperie quorum, primus morbus in particulis similaribus nascitur. Cum autē à similaribus ipsis, corporis functiones edantur, merito instrumentis singulis unica tantū est attributa similaris particula, à qua perfici ipsa actio possit. Reliquæ uerò quæ cum hac quodvis instrumentū absoluūt, in aliquem usum illius quæ prima existit actionis causa, sunt cōstitutæ, quis & ipsæ retinēt suas peculiares actiones. Etenim instrumentū uisus, est crystallinus humor. Reliquæ uerò partes, eius gratia sunt factæ. Singulæ tamen earū aliquam seorsum actionē obtinent: ac uena quidē & arteria, & neruus, toti animanti cōmunem membranulæ autem oculi omnes, cùm sint nutrimēti participes, præditæ omnino sunt naturalibus facultatibus, ac proinde etiam functionibus quæ ab ipsis proficiscuntur. Quoties igitur crystallinus humor intemperie laborat, omnino læditur oculorū functio. Non est tamen affectus is, eorum, ut organa sunt, morbus.

Crystallinus humor est instrumentum visus.

Hypochyma, oculi totius ceu instrumēti, est morbus

At hypochyma, hoc est, suffusio, nullius similarium morbus existit, sed oculi totius, ceu instrumenti. Ad eundē modū si in finibus uenarū, quę sunt in cauo iecinoris, obstructio aliqua oriat, digestio quidē in corpus per has morabit, ægritudo tamen totius hepatis, ceu instrumenti censebitur, nulla similarium eius partium adhuc ægrotante. At si intemperies uenas illius infestauerit, ipsarū quidem illarū morbus primū erit, ex accidenti uerò etiā iecinoris. Solent autē similares particulæ, octo intemperaturis secundum nudas qualitates cruciari, nempe quatuor quidem simplicibus, quatuor autē cōpositis. Quod si ad intemperiem accedat & humorū affluxus, totidem rursus intemperies oriunt. Duplex itaque erit morborū genus alterum in partibus similaribus, alterum in organicis. Quod igitur ad particulas similares pertinet, circa intemperantias uersat. Quod uerò ad organa, unū quidem in figura, aliud in particularū numero, tertiū in magnitudine, quartū denique in positura spectatur.

Similares particulæ solent octo intemperaturis cruciari, absque humorum affluxu totidē etiā, dum illi affluūt.

Morborū genus duplex

Morbus instrumēti est quadruplex

Solutio continui est cōmunis morbus similaribus & instrumentarijs particulis.

Utrarumque uerò partiū, id est, similarium & instrumentalium, cōmunis affectus est, unitatis diuortium. Quare sex in uniuersum morborū genera existunt. Unum, quod similarium est proprium, nempe intēperies. Quatuor, instrumentorū cuiusque. Et cum his sextū, quod utrisque partibus est cōmune, ipsius unitatis solutio. Porrò omnis medendi methodus, seiuncta ab experientia procedit. At medicorū plerique nō tantum experientiæ applicātes animū (per quā tamen liceret eis euadere in probos medicos) sed perfectionis etiā rationis cupidi, cùm aut ijs quæ citra demonstrationem sunt enunciata, credant, aut uitiosis fallacium demonstrationibus, nō solum nihil excogitant noui, sed etiam quæ per experientiam cognita sunt, corrumpunt. Proinde talibus experientiæ ut incumbant consulo, cùm nō leue insit periculum ijs, qui supra uires aliquid moliūtur, ne & id non consequantur, & quæ intelligere alias possent, omnino omittant. Itaque cōmittendum nō est, ut utraque simul misceantur, & quæ per experientiam inuenta sunt, & quæ sola ratione inuestigata, sed cùm utrunque seorsum sit tractatū, post ambo coniungantur. Etenim tota Empiricorum ars, obseruatio quædam est & memoria eorum, quæ uisa sunt inter se habere consecutionem aliquam. At ex ipsa rei natura ordiri, atque ab ea, quod sequens sit, inuenire citra experientiam, id est indicatione inuenire. Voco autem indicationem, ipsam ueluti consecutionis imaginem. Omnis itaque medendi methodus donec ad optatum finem perueniat, per indicationes progreditur. Quandoquidem quicquid ab experientia est seiunctum, id totum indicatio uocatur. At finis propositæ tractationis est, inuenire cuiusque morbi remedia. Huius autem inuentionis principium, est ipsius morbi cognitio. Ergo primū, quænam generalis, cōmunisque morborum omnium indicatio sit, inuestigandū est. Ab hac deinde ad alias speciatim est descendendum, donec finem eum consequamur. Porrò quemadmodū hominibus uniuersis inest quippiā cōmune, cuius nimirū ratione omnes dicunt esse homines, ita & usu uenit in morbis. Ut enim Socrates atque Plato, specie quidem sunt unus homo, numero autē uarij, sic, mea quidē sententia, morbus qui utrunque eorū infestat (sit febris, exempli gratia) genere & specie erit unus, etsi duo numero existunt. Id quod Plato significare uidetur, dicens: Multa unum esse, & unū multa. Rectè igitur ab antiquis philosophis dictum est, aliud numero, aliud specie, aliud genere esse, quod tum idem, tum unū est. Cùm igitur omnis affectus præter naturā, functionē lædens, sit morbus, necessum haud dubie est, omnes id genus dispositiones, quatenus tales sunt, uel genere uel specie unum morbum existere. Quamobrem, unū genere, specie ac numero dici & esse qui nō intelligunt, asino (quo nullum est animal stupidius) multo stolidiores uidenī, tam hic, aliud esse unū quidē specie, numero autē aliud, cognoscit. Quæcunque uerò de morbo dicimus, eadem & de optima ualetudine, & de alijs etiā dispositionibus, intelligenda ueniūt. Nam quemadmodū hominis nomen est unū in uniuersis hominibus, morbique in omnibus morbis, sic sanitatis denominatio, una eademque est, in omnibus illorum cōstitutionibus, qui prospera sanitate fruuntur.

Experientiæ soli qui debeant incumbere.

Empiricorum quid.

Indicatio quid.

Multa unum sit & unum multa.

Unum quot modis dicatur.

Morbus quid.

Medicus est unus sanitatis definitio.

GALENI PERGAMENI

de medendi methodo lib. III.

Si igitur indicatio quæ ab ipsa rei natura primum oritur, quid agendum sit inuenit, necesse est remediorum inueniendorum initium, ex morborum ipsorum natura sumi. Cæterum indicatio ipsa, quæ à morbis sumitur, principium tantum est, unde medendi ratio promouet, nō autem ipsius artis medicatricis pars, aut certe nec magna, nec propria, sed quæ etiam plebi est cōmunis. Quamobrem cum solū esse medicū existim unus, non qui nouit, quidnam morbi prima indicatio dictet, sed qui illa perficere potest, quæ à tali præscribunē indicatione. Is igitur, si per experientiam ea inuenit, obseruator et Empiricus est uocandus, sin ratione quadam & methodo, logicus, & methodicus, & dogmaticus. Empirici quippe per experientiam inueniri omnia cōtendunt. Nos partim experientia, partim ratione, cùm neque illa inuenire omnia queat,

Medicus uere solus censendus.

Empiricus.

Logicus.

nec

nec sola ratio. Verũ cõfusam mistamq; tradendã esse doctrinã nõ censemus, sed seorsum empiricam, & seorsum logicã: quod facilè apparet, quã utraq; earum uim habeat. Igitur unitatis solutio (quæ in osse quidé fractura, in carnosa autẽ parte ulcus dicitur) unitionẽ postulat quemadmodum & uulnus, & ruptio, & conuulsio. E quibus uulnus quidẽ, solutio quædã ex uulnerando in carnosa parte relicta est: ruptio autẽ atq; conuulsio, citra uulnerationẽ accidunt: ac prior quidẽ, carnosæ partis diuisio existit, secunda autẽ, neruosæ. Hic itaq; omnibus unitio molienda indicatur: quæ an præstari ubiq; posit, an in multis nõ posit, hoc utiq; internoscere, primũ iam artificis est. Siquidem hoc ipsum primũ artis est opus, ut intelligas, sperare ne id quõ tendis debeas, an secus. Eius rei duplex cognitio est, nec potest addi tertia. Altera per experientiam, cui longo usu est opus: altera per ipsius rei naturã. Hæc siquidem, tum cuiusq; substantiam particulæ, tum actionem, tum usum, situmq; ẽnumerabit. A quibus procedens, non solum quod sanari non potest, prævidebit, sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inueniendis ei remedijs deliberabit. Cõstat autem quòd à simplicissimis auspicabitũ. Porrò nihil est simplicius ulcere, quod in summa carnosa parte cõsistit. Huius ergo, si quidem ulcus tantum sit, unus curationis scopus, unitio est. Sin autem cum cauitate id sit, erit duplex affectus, nempe ulcus, quod est unitatis solutio: & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substantia contracta est. Ac proinde duplex etiã proponitur eius curationis scopus, nempe ut inducatur cicatrix, & impleatur cauitas. Horum tamen alterum sæpe fieri non potest: utputa, ubi non modò carnem, sed etiam illi subiectum os, perire cõtigerit. Quippe impleri ad unguem huiusmodi minimè potest: cicatrice induci, facilè potest. Inuentionis autem, ut aliarum rerum, sic remediorũ omnium duo nobis sunt instrumenta, uidelicet experientia & ratio. Cæterũm qui sola experientia utuntur, cùm uideant, cui aristolochia ulcus carne non impleuit, huic thus conferre: cui autem thus nõ contulit, ei irim adnotam esse utilem, iudicant nõ omnes ab omnibus medicamentis similiter affici, ac proinde quamplurima eiusdem speciei medicamenta sarcotica in unũ confundunt, quò nulli corporis naturæ desit, quod sit ex usu. Atq; hi quidem turpissimè hallucinantur. Primò quidem, nam solius compositionis quæ ex similibus specie medicamentis conflatur, non eius quæ ex contrarijs initur, instituunt methodum. Deinde autem, quia in eius miscellæ multitudine, unũ fortasse medicamentum laboranti prodesse potest: fortasse neque unum quidem: cõtra uerò septem aut octo obesse: ita ut pluribus numeris eiusmodi medicamen obsit, quàm prosit. Ac proinde, quod quidem ad hanc rem pertinet, ij plura uulgo ignorari, quàm nouisse uidentur. Etenim oleum cauo ulceri infusum, aduersissimũ omnium medicamentũ est, ipsumq; & sordidum, & fœtidum reddit. Quòd si tempus quoq; anni calidius sit, ac uitio mali succi homo laboret, aut sit natura obnoxius fluxionibus, aut in uictus ratione delinquat, timendum est ne pars illi ea computrescat ex usu olei, quæ fuerit exulcerata. Periculosus est etiam, & ceræ siue solius, siue in oleo solutæ, usus. Hæc itaq; putrescere ulcus faciunt. At si æruginem, ad læuorem tusam, inspergas, ea quidem nullo modo putrefaciet, dolorem tamen & morsum nõ paruum inferet: præterea exedet, ac phlegmonem excitabit. Quòd si liberius utare, etiam conuulsionem accerset. Quoniam igitur neq; oleum, neq; ærugo, neq; cera, cauum ulcus per se implere carne potest: constat quòd ex ijs qui experientiã profitent, nemo usquã miscebit illa. id quod faciet rationalis intrepidè, uidelicet haud ignarus, ex duobus temperamentis immodicis, contrarijsq;, confici unum modicũ posse. Nõ est ergo difficile, ex oleo, cera, & ærugine, medicamentũ sarcoticũ, & moderatè siccum conficere: quale ulceri cauo est aptissimũ, ceu quod mediocriter exiccari postulet. Omnis igitur quæ præter naturã est cauitas, repleri postulat: quare & quæ in carnosa accidit parte. Ipsa uerò repletio, inueniendorũ remediorũ finis, quò tenditur, est. Cæterùm ut illa quæ implent inuenias, & multa ratione est opus, & multiplici particularium indicatione, & methodo rationali exacta. Qua quidẽ destitutum uulgus medicorũ cùm sit, etiam oculorum doloribus illa medicamẽta adhibet, quæ ex opio, mandragora, & hyoscyamo parantur, maximam planè oculorũ perniciem: utpote quæ nulla re alia sublata ad præsens speciem doloris pręsiunt, quàm quòd ipsum sensum extinguant. Nos uerò, dolores oculorũ grauissimos, aut balneo, aut uini potione, aut fomentis, aut missione sanguinis, aut denique purgatione sanamus. Vt igitur ad caui ulceris curationẽ reuertar, in eo sanè proponitur nobis, ut quæ perijt caro restituatur. Scire autem oportet, generandæ carnis materiam, sanguinem bonum existere: opificem uerò atq; autorem, naturam illius, uidelicet corporis, cui caro superinduci debet. Porrò natura cuiusque corporis, calidi, frigidi, humidi & sicci temperatura cõstat. Quare perspicuũ est, iustum horum temperamentum in subiectis particulis, quibus deficientem carnẽ sumus restituturi, opificis habere rationem. Ac primũ quidem in omni cauo ulcere hæc duo consideranda ueniunt: iusta ne sit temperie id quod subiectum est: nempe an secundum naturam se habeat (similarium quippe corporum sanitas, iusta est quatuor qualitatum temperies) & an sanguis qui influit, bonus ac mediocris existat. Nam si horum alterutrum sit uitiosum, multi affectus præter naturam consistunt. Verùm si & sana sit pars, & sanguinis cõfluxus citra omne uitium: nihil obest quominus prima carnis generatio cõtingat prosperè, idq; nullius externi medicamenti ope. Cæterùm quia in ipsa primæ carnis generatione duplex excrementũ oritur: alterũ quidem tenuius (quod in ulcere sanies dicitur) alterũ uerò crassius, quod nuncupatur sordes: atq; ex tenui quidem, ulcus humidum redditur, ex crasso autem sordidum: duplicibus sanè medicamẽtis est opus: utique ut humidum ulcus est, siccantibus: ut sordidum, quæ ipsum expurgent. Ergo cùm nullo unquam tempore natura cesset, certè nec

Ceræ usus cauo ulceri exitiale periculosus. Aeruginis usus.

Temperamentũ unum medicum confici ex immodicis atq; contrarijs posse.

Sarcoticum medicamentum ulceri aptissimum confici ex oleo, cera & ærugine.

Oculis perniciosissima esse, quæ medicamenta ex opio, mandragora, & hyoscyamo constant.

Oculorum dolores quomodo medendi ratione Galenus sanarit.

Carnis generandæ materia est probus sanguis: opifex, ipsa natura.

Natura cuiusq; ex primarũ qualitatum temperie constat.

Sanitas similarium partiũ est quatuor qualitatũ iusta temperies.

tempus ullum erit, in quo nō ambo hæc in cauo ulcere colligantur. Quare nec tempus ullū erit, in quo nō utrunque medicamenti genus, & siccās & expurgans, desideretur. Sed nō sat est inuenisse genus medicamenti, nisi etiā speciem eius disquiras. Cuius quidem inuentio petenda est ex cōmentarijs medicamentorū simplicium, ubi mistum omniū medicaminū temperaturas, gradus, & differentias tradidimus. Debet autē medicamen producendæ carni cōueniens, ex ijs esse, quę primo ordine tum detergunt, tum siccāt: qualia sunt, thus, hordeacea, fabacea, & erui farina, iris, aristolochia, cadmia, panax, atque pōpholyx. E quibus aristolochia quidē & panax, tum cæteris plus siccant, tum natura magis caleant. At hordeacea fabaceaque farina, multō his minus siccant, ac minime calida existūt. Thus uerō moderate calet, minus tamen illis siccat. Erui farinæ & iris, horum, atque aristolochiæ & panacis, medium locum sortiuntur. Cæterū thus in humidi corporis natura carnē producere potest, in sicca autem non potest: uim tamen mouendi pus habet, nimirum cum medijs ac temperatis naturis conueniens. Sunt namque duæ differentię primarum indicationum: quod secundum naturam se habet, custodiam sui indicante, & propterea quæ sibi similia sunt, postulante: quod præter naturam est, sublationē sui, eoque requirente contraria. Petit enim quodque in contrarium, & à contrario. Ulcus ergo, quo humidius fuerit, eō sane medicamento quod magis siccet, indiget. Corporis uerō natura, quātō est humidior, tantō quod minus siccet, medicamentum postulat. Quāobrem ex ulceribus æque humidis, quod quidem in sicciori temperamento cōsistit, utique magis siccari postulat: quod in humidiori autē, minus, quatenus natura naturæ uiterest. Siquidem productam carnē, ei quæ ante erat, similem esse oportet. Tum uero si medicamen ulceri admotum profuerit minime, continget utique id, aut quod excedat impetum (hoc enim cognoscimus ex aliqua ulceris puritate) aut quód pus eius id sit mollū quod sane ex ipsius ulceris sordibus facile cōijcimus. Quæ haud magno negocio ex notis ipsis corrigemus siccitatis medicamēti & defectus, & exuperantias. Atque hactenus de cauitatis quæ ulceri inest, curatione sit dictum. Propria autē curatio ulceris (est enim hoc cōmune similarium atque instrumentaliū particularū uitiū) tum à laborantis particulæ temperamento, tum à medicamentorū proficiscitur facultate. Cæterum ambo hæc à tractatione de elementis pendent, cum uiuorum generatiuæ corruptelæque, quatuor qualitates sint causæ. Quocirca nec similarium, nec instrumentalium partium licet curationem attingere, absque naturali scientia. Sed iam ad ulceris, quod solum cōsistit, curationem transire, tempestiuum uidetur. Fuerit autem solum, si neque affectus ullus simul adsit, nec symptoma. Igitur dum solutio cutis contingit, citra fluxionem, aut intempertem, aut cacochymiam, aut cauitatem, aut aliquam ipsius cutis deperditionem (quemadmodum ubi à telo aliquo acuto ipsa cutis conuulneratur) ulcus ipsum est, & dicitur simplex, tantumque agglutinationem desiderat. Quippe si commissæ simul fuēt cutis oræ, nulla intercedet cutis diuersi generis quemadmodū in eo repleto, planoque reddito, in quo scilicet oræ ulceris se non coniungunt, sed totius ulceratæ partis cuticula amissa est: quā utique prius restituere, quam ora iungantur, oportet. Quoniam igitur in simplici ulcere sola diuisio proponitur, diducta labia coniungi, coniunctaque manere oportet. At uerò ex diductis corporibus, alia quidem per se, alia aliorum ope coniuncta manent. Per se quidem, quæcunque secum cōcrescunt, coalescuntque ut caro, & quæ ex carne constant. Aliorū autem ope, tum quæ colligantur, tum quæ uinculo aliquo continentur, ut ossa, & quæcunque sunt dura. Est autē, sicuti in cauis ulceribus, ut producat caro, ita in simplici ulcere, ut oræ ipsæ mutuō coalescant, natura opifex causa: ita, ut si quę dissident, in idem adamussim componas, citra omnē reliquam extrinsecus molitionē coalescant. Quæ diducta sunt, in idem adduces, aut uinculo ex duobus initijs circundato, aut sutura, aut fibulis impositis, aut horū quibusdam, aut omnibus. Expedit autē, quod circumijcitur, nec molle nimium sit, quo uidelicet tutō cōtineat: nec rursus ita durum, ut premendo offendat. Circūductio etiam ipsa, nec ita laxa sit, ut nihil efficiat: nec ita uehemens, ut dolorē premendo excitet. Hæc itaque medendi ratione, quale diximus ulcus simplex curabit. At si ob magnitudinē eius, uel ob intercidentem saniem, uel ob dolorem, aut insignem imbecillitatem particulæ, uel denique ob inclusum aerem, diiunctæ partes exactē ad imū usque coniungi nequeant, eiusmodi sane ulcus ex sola partiū commissione agglutinari omnino non potest. Quare medendū prius est illis impedimentis, ab quo medicamēto siccante: quod quidem si qua sanies iam subsit, absumat eam: & si qua in multa loca influxura est, hanc prohibeat. Etenim medicamen glutinatoriū, aut omnino carnis generatione nō eget, aut plane exigua: ac proinde plus siccet oportet, quam quod carnē producit. Præterea, cūm carnis productiuū medicamentū facultate extergendi opus habeat, quæ non modō redundantiam humoris siccet, sed etiam expurget sordes: glutinatoriū certe nec deterget, nec expurgit, sed contra prorsus substantiam omnem in idem cogit: eiusmodi facultatē habent medicamenta ea, quæ austera, & astringentia uocantur. Quocirca, ubi carni gignēdæ studemus, maxime cauendū est à medicamento astringente, utpote quod sordes ulceribus arctius affigat, quam ut facile possint elui. Uniū igitur omnis ulceris, quatenus ulcus est, optimū medicamentū existit. Porro ipsa medēdi methodus procedet nobis bellissime, si de singulis simplicibus seorsum aliquid præceperimus: pōst uerò, de cōpositis omnibus alteram aliquam methodū explicauimus. Quam quidem si ingrediamur uiā, omne ulcus tum siccari, tum debere astringi inueniemus, non tamen detergeri. Contra, cauitatem in carne, siccari quidem postulare & abstergeri, minime autē astringi. Cæterū quātō corporis natura est humidior, tantō medicamentis minus siccantibus eget. Quātō autē siccior, tantō rursum quę uehementius siccēt, magisque astringant,

Sarcoticum medicamen primo gradu debet detergere, & siccare.

Sarcotica medicamēta quæ sint

Thuris facultates.

Naturaliter se habentia corpora sibi similia postulant, præter naturam autē, contraria.

Ulceris propria curatio unde proficiscatur.

Generationis corruptelæque, quatuor qualitates sunt causæ.

Ulcus simplex solam glutinationē desiderat.

De deligatione medendi [illegible]

Glutinatorium medicamentum [illegible]

[illegible]

Ulcus omne [illegible] astringere [illegible]

gant, desiderat. Iam uerò ulcen mediocriter cauo, statim quicquid uolumus applicamus, siue siccum id, siue humidum medicamen existat. At in uulneribus quorũ maior profunditas est, id nõ licet. Etenim & cerussa & lithargyros siccãt, astringuntq; modicè: ad ulceris tamen fundum uis eorum nõ peruenit, nisi humori cuipiam misceantur. Porrò quemadmodũ cauum ulcus ut repleatur, carnis generationẽ (cuius materia sanguis est) postulat: sic plenũ, ut perducatur ad cicatricem, generationem cutis, quæ ex carne est, nõ unionem tantùm, desiderat. Verùm caro eadem specie cum ea quæ perijt, gigni in cauo ulcere potest. Cutis talis omnino, qualis erat quę perijt, prorsus restitui non potest: sed simile quiddam cuti, & quod eius officium suppleat, potest. Etenim cùm cutis carne ipsa tum siccior, tum densior sit, certè si resiccarimus & astrinxerimus carnem, persimilem illam cuti reddemus. Cæterum multò siccius quod cicatricẽ inducat, quàm quod agglutinet, esse oportet medicamentum. Quandoquidem glutinatorio, solum id propositum est, ut eius quod secundum naturam est, redundantiam cõsumat: qui autẽ cicatricem inducet, nõ hoc modo, uerumetiam ut ei quod secundum naturã se habet, aliquid detrahat. Galla igitur immatura hoc loco, & malicorium, & Aegyptiæ spinæ fructus, modicè siccantia pharmaca sunt. Chalcitis, & æs ustum, & æris squama, & misy, multò his ualentiora existunt. misy quidẽ & chalcitis, præcipuè: mitior autẽ æris squama atq; etiã hoc mitius æs ustum, præsertim si ablutũ fuerit. Sed hoc quidẽ ad speculationẽ de cõponendis medicamentis pertinet, quæ medendi sequitur methodum quemadmodũ ipsam præcedit, simplicium pharmacorũ notitia. Deinceps autẽ agamus de excrescentia carnis in ulcere, quæ morbus in magnitudine existens, primò omniũ sui ablationẽ indicat. At hæc, sola uehementer siccantium medicamentorũ ope perficitur, haud item naturæ opera: contra q in carne restituenda, aut glutinatione res habuit: hæc enim ipsius naturæ sunt opera, nec aliud medicamenta moliuntur, quàm submouent ea illi, quæ actioni eius obstant. Porro medicamenta carnẽ minuentia, proxima tum his sunt quæ ualenter detergũt, tum ijs quæ cicatricem inducunt. Cæterũ misy & chalcitis, si humidæ naturæ applicent, potius carnẽ exedẽt, quàm cicatricẽ inducant: nisi fortè in pollinem admodũ tenuem redactis, parcissimè illis quispiam utatur. Nam sic imposita, partibus cicatricem cõciliant. Quòd si minuere quæ supercreuere studemus, liberalius sunt imponẽda. Aerugo autẽ, magis adhuc q hæc, minuere carnẽ potest, ita ut genus eorũ quæ cicatricẽ inducunt, prorsus egressa uideat. Iam uerò si exuras hæc oĩa, ut minus acria, sic etiã ad cicatricẽ inducendam ipsa reddes aptiora. Si uerò etiã laues, adhuc etiã dent mitiora. Hoc autẽ semper curantis animo hæreat, nõ omnẽ naturã eadem remedia requirere: sed infirmiores, molliores'q;, mitiora: ualidiores sicciores'q;, ualẽtiora. Quare natura ægri in primis uenit consideranda. Cùm autẽ cuiusq; naturę proprietas ineffabilis sit, nec exactissima scientia cõprehensibilis, ac præterea cuiusq; hominis propria curatio habeat, is erit optimus cuiusq; particularis ægritudinis medicus, qui iam eam methodũ cõparauit, ex qua & dignoscere naturas posit, & cõiectura cõsequi, quæ sint cuiusq; propria remedia. Verũ legitim ulceratarũ partiũ temperamenti, quoties eas uel carne implere, uel glutinare, uel cicatrice inducere studes, maior tibi solicitudo erit. Nam si ipsa exulcerata caro calidior sit, aut frigidior æquo, utiq; medelam exigit, quæ nõ modò moderatè siccet, sed etiam in tantũ calfaciat, refrigeretue, in quantum subiecta caro à naturali suo recessit habitu: cùm fieri nõ posit, ut in ulcere uel carnis productio, uel sinus impletio, uel agglutinatio, uel cicatricis inductio, rectè unquã cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Vt igitur si phlegmone una cum ulcere urgeret, priusquã hęc esset discussa, nemo id uel carne implere, uel glutinare, uel inducere cicatrice tentaret: ad eundem (arbitror) modũ, etiã si sine phlegmone sola intemperies subsit, nullũ horũ fore prius sperabimus, q illa fuerit sanata. Cauenda tamen sunt interim immodicè cum calfacientia, tum etiã refrigerantia. Ergo hyoscyamũ, mandragorã & cicutam, ceu supra modũ refrigerantes herbas uitabis: tametsi siccãt eæ quoq;, quantũ sit ulceri ex usu. Resina uerò & pix, & asphaltus, quanq modicè siccant, immodicè tamen sunt calida: ideoq; eis solis utetur nemo, nec aliter, nisi admistis cũ leuiter refrigerantibus, unũ ex omnibus medicamen fecerit, q̃d sit temperatũ. Inspicienda quoq; est & aeris nos circũdantis temperies. Siquidem ueluti medicamentũ quoddam is etiã corporib. nostris forinsecus incidens, ubi immodicus calore, uel frigore est, sanationẽ moratur. Danda igitur opera est, ut medicamẽta eius excessui occurrant. Ideoq; Hippocrates in calidiorib. anni temporibus, ijs quibus frigidior facultas sit, medicamẽtis utitur, calidioribus per frigidiora. Iam uerò quemadmodũ humidior natura, humidiora, siccior sicciora medicamenta exigebat: ita nũc, calidior calidiora, frigidior frigidiora requiret: contrariã scilicet semper ijs, quæ præter naturã, & quæ secundũ naturã sunt, indicationẽ præstantibus. Quippe quæ secundũ naturã sunt, similiũ sibi indicatiua sunt: quæ præter naturã, cõtrariorum: si modò illa seruari, hæc submoueri est necesse. Quod uerò ad cõtrarias indicationes pertinet, si quando ægri temperamentũ iusto est humidius, tantò particula iusto sit siccior, tale adhibendũ est pharmacũ, quale si ulcus in medij temperamenti particula, corporis mediocriter temperati cõsisteret, adhiberemus. Sin autẽ particula fuerit * siccior iusto, q̃ corporis temperamentũ sit æquo humidius: utiq; in tantũ intendi siccitatem medicamẽti cõueniet, quantũ particulæ temperamentũ, totius temperamentũ excedit. Velut si exulcerata pars, quatuor numeris sit siccior medio temperamẽto: ægri autẽ natura gradibus tribus humidior: manifestũ est, particulam quæ nunc exulcerata est, siccius uno gradu desideraturam medicamentũ, q̃ quæ sit temperata particula. Simili modo & de alijs excessibus licet tibi ratiocinari. Porròicciores particulæ sunt, quæ minus carnosæ existunt: cuius generis sunt, quę

Medicus cuiusq; morbi optimus is, qui sit doctus.

Vlcus rectè curari non poss., nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

Vlcera curaturus cauere debet ab extremè calfacientibus atq; refrigerantibus.

Aëris temperaturam ad ulcerum curationem esse expendendã.

Naturaliter se habentia corpora, similia sibi: præter naturam autem, cõtraria postulant.

Siccæ partes quæ sint.

circa digitos articulosq; habent: præterea, quæ circa aures, nasum, oculos, & dentes consistunt: atq; ut semel dicam, ubi crebræ cartilagines, & mēbranulæ, & ligamēta, & ossa, & nerui adsunt: adeps uerò & caro, uel omnino nulla est, uel per exigua. Ordo autē curandi ulceris sordidi & caui, a sorde expurganda oritur, cum nec glutinari quicq;, nec cauum impleri possit, priusquā purum fuerit. Secundū locū exiget cauitatis sanatio. Tertium, cicatricis obductio. Quòd si una cum illis uel phlegmone, uel erysipelas, uel gangræna, uel intemperies aliqua simplex cōpositaue, partem infestet, nisi quis prius eam sanarit, ulcus implere carne nō poterit. Carnis siquidē generatio, ex subiecta, quæ sana est, oritur ducitur. Ex ea uerò quā premit phlegmone, quæq; intemperata est & ægrota, gigni caro noua non potest. Etenim iusta subiectæ carnis temperies, causæ rationē habet, ut quæ cōcrescere secū, quod ulceratū est, faciat, & cauitatē impleat. Puritas ulceris, rationē eius sine quo nō, atq; hanc sordes interpellans, curationem moratur. Habet autē & ulcus ad cauitatē, rationē eius sine quo nō: quandoquidē si ulcus cicatrice fuerit obductū, nō amplius cauitas impleri carne poterit. Ergo si phlegmone, & cauitas, & ulcus, & sordes, in eadē particula simul adsint, primò phlegmonē, secūdo loco sordem, tertio cauitatē, & quarto ulcus sanare oportet. Cæterùm affectus unde primū maximeq; imminet periculum homini, hic debet primus curari, itaq; etiā solus interdū: ueluti si puncto capite musculi, cōuulsio, quæ cōgnominatū omniū mechanicen totum inuaserit, accidat, præciso per transuersum toto musculo, conuulsionē quidem sanauerimus, aliquē tamen ex particulæ motibus interemerimus. Ad eundē modū, cūm ex uena, arteriaue sanguis immodicè profluit, si totū uas per transuersum præcideris, ulcus quidem eius postea sanare nō poteris: periculū tamen quod ex profluuio sanguinis impendebat, sustuleris. Iam uerò nū punctum sæpe cogimur transuersum præcidere, quoties uel conuulsiones, uel delitia, uel ambo, magna ægrè q; inhibita, superueniunt uulnerationi cernimus. Similiter ubi luxatio cum ulcere in aliquo maiorū articulorū incidit, ulcus sanamus, luxationē autē insanatam relinquimus. Nam si hanc quoq; sanare conemur, cōuulsiones haud dubiè sequentur. Primus igitur medendi in hisce est scopus, ille qui ueluti a causis sumitur, eius quod est futurū: alter, qui eius rationē obtinet, eius sine quo nō. Tertius denique is de quo nuper diximus, qui ad id quod urget dirigitur. Porrò quod cōsistere seorsum & per se potest, id nullius unq; alterius differētia fuerit: sed quod alteri accidit, nec seorsum per se constituit. Quamobrem ulcus, phlegmone, gangræna, & putredo, cum seorsum & per se consistere possunt, affectus quidam præter naturam potius dicenda sunt, quàm ulceris differentiæ. At magnitudo, paruitas, æquabilitas, inæquabilitas, tempus & figura, ex eorū numero sunt quæ illis accidūt: ac proinde ab iis sumuntur propriæ simplicis ulceris differentiæ. Indicatio autē curationis à differentiis fit, sed nō omnib. Nam nec recēs, nec uetus ulcus per se indicat aliquid. Siquidē quod ulcus tantū est, omniq; alio

Vlceris sordidi et caui curādi methodus.

Carnis generationem ex subiecta carne, si sana sit, fieri.

Punćto capite musculi si cōuulsio oriatur immedicabilis, secandum esse totum in transuersum musculum.

Sanguinē fluentem immodice, supprimi, si per transuersum totum uas præcidatur: ulcus tamen postea sanari nō posse.

Neruus quando in transuersum secandus.

Luxatio cum ulcere quando debeat insanata relinqui.

Differentia ulceris potest, quod per se cōsistere potest.

Vlceris simplicis differentiæ propriæ unde sumantur.

affectu liberū, siue recens, siue antiquum sit, eandem semper curationē desiderat: nihil plane proprium indicante discrimine eo, quod a tempore sumitur. At si cauitatē altè recondituā sub cute habeat, considerare oportet, utrum ea in superiore parte sit sita, ut sanies ex ea prona effluat: an in inferiore, sic ut illic sistatur. Eius igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorū curatio est. Cui nō est, huic ipsi moliamur effluxum quendam oportet. Eius duplex ratio est: aliàs tota cauitate desecta, aliàs in fundo tantū aperta. Quando uerò harū alterutra sit ineunda, docebit tum locorū ipsa natura, tum uerò ulceris magnitudo. Si nanq; & loca ipsa periculosam sectionē faciunt, & ulcus magnū fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contra se habeant, perscindere præstat. Deligatio uerò eius incipit quidē superne, sed finitur infrà, ubi scilicet patet effluxus. Iam uerò trāsuersa ulcera, quòd eorū labra magis dissideāt, a scisciq; abluit, diligentius cōniungi postulāt: ideoq; tum suturis, tum fibulis, in eis est utendum. Quæ uerò per longitudinē musculorū sunt facta, hæc si duplici initio deliges, nec suturis egebis, nec fibulis. Sin aliter deligare placebit, uel fibulis, uel suturis utere. Sufficiūt autē paucissimæ omnino suturæ. Et magna quidem ulcera, iis quæ ualentius siccent medicamentis curabis. Parua uerò, uel quæ moderate siccēt, abundè sanaueris. Cæterùm profunda ulcera, eadem etiā sunt magna, uoluntq; tum a duobus initiis deligari, tum uerò nec labra sui propter operè glutinari. At quæ profunda multū, longaq; sunt, ut duplici ratione sunt magna, sic duplicē quoq; præstant indicationem. Itaq; & quæ ualenter siccent posuīt, & ut immatura labra coniungas & ut a duobus initiis deliges, & ut aliis suturis consuas.

Effluxum dirimi, cohærere expeditis possunt.

Deligatio nis.

Transuersa deligatio.

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi lib. IIII.

Est itaq; unum morborū genus, diuortium continuum uocatū: quod quidem in carnosa parte, ulcus: in osse, fractura: in neruo, cōuulsio appellatur. Eiusdem generis sunt auulsio, ruptio & contusio: illa quidem in ligamēto, hæ in uenis musculisq;, ex uiolento ictu, uel grauiore casu, uel alio quopiam ualente motu excitatæ. Ecchymosis uerò ut plurimū una cum contusione & ruptione incidit. Fit autem aliquando & ex oris uenarum apertione, quæ anastomosis dicitur, & ex ea quam diapedesin uocant, & ipsam existentem solutæ continuitatis aliam speciem. Iam uerò & ex erosione etiam soluitur interdum in animalis partibus cōtinuitas. Verùm iam mistus affectus est. Porrò erosio, si intrinsecus ab ipso animali proueniat, uitiosi succi est soboles huic extrinsecus, aut a ualentibus medicamentis fit, aut ab igni. In uniuersum autem, simplices affectus à cōpositis distinguere oportet, cum simplici morbo simplex curatio adhibenda sit, composito uerò non simplex. Igitur omne ulcus, aut solū atq; per se, nullo nec cum eo simul inuadente, nec ipsum præcedente, aut sequente alio affectu, partē infestat: aut cum alio quopiā uno, pluribusue coniunctum: quorum alii, non modo statim ab initio excitarūt ulcus, sed nunc

etiam

Vlcus.
Fractura.
Conuulsio.
Ruptio.
Contusio.
Ecchymosis.
Anastomosis.
Diapedesis.
Erosio.

etiam maius efficiunt: alij, eius sine quo non, ut ad curandi opus, rationem obtinent. Cæterum qui ulcus maius efficiunt, submouendi e corpore sunt, aut peruincendũ id, quod inducũt, incõmodum. Hoc autẽ, si affectus exiguus sit, fieri licebit facile: si uero magnus, duci ad cicatricẽ ulcus non poterit, priusquã illi affectui subuentũ fuerit. Ergo omne ulcus subiectã sibi carnẽ præditam naturali dispositione, optat: & ne quid alienum inter oras cõglutinandas intersit, quod curationẽ morari possit. Subiectæ uerò carnis affectus, causæ rationẽ obtinet, ad id quod efficitur. Quippe ex hac, & per hanc, tum quæ dissident, glutinantur: tum quæ caua sunt, carne implentur: quare pro natura sua se habeat oportet, quò hæc utraque cõmode perficiat. Rectè autẽ illa se habuerit, si propriũ temperamentũ tueatur. Itaque necessium est ad ulcera tum glutinãda, tum carne implenda, temperatam esse subiectam carnem. Nec sat hoc ipsum uidetur esse, nisi etiã qui affluit sanguis & probus sit, & quãtitate mediocris. Quippe ægre sanabilium, rebelliumque ulcerum, alia ob intemperiẽ carnis exulceratæ, alia ob affluentẽ humorẽ fiunt talia. Caro autẽ ipsa interdum solis qualitatibus naturæ modũ egreditur, interdum accedente tumore præter naturam. Iam humor confluens, aut qualitate aut quantitate, a naturæ modo discedit. Interdum uerò miscentur dictorum affectuum, aut aliqui, aut etiam pariter omnes. Ac carnis quidem intemperiem, si squalens siccaque uideatur, aqua temperata fouens humectansque, donec rubescat, attollaturque in tumorem, corriges. Si uerò ultra perfuderis, id quod attraxisti euocabis: ac proinde nihil profeceris. Quin etiã medicamẽta humidiora, quàm sanæ carni, adhibeantur. Si uerò humidior quàm pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda est, ac medicamentorũ facultas ad siccius transferẽda: aqua uerò nullatenus admouenda: sed si humidum ulcus uideri, uinũ, aut posca, aut decoctũ austeræ cuiuspiam herbæ, præparandum. Eodem modo & calidiorẽ quàm par est, carnis habitum refrigerabis, & frigidiorẽ calfacies. Agnosces uero horũ utrumque, partim colore, partim tactu, partim laborantis sensu. Quippe alias ustionem se sentire fatentur, alias manifestum in particula frigus: gaudentque uel frigidis medicamẽtis, uel calidis. Et alijs quidem rubor lenis insidet, alijs color magis albicat. Partiũ porrò quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ sunt, earum prius sanandus est tumor. Vbi labra tantùm ulceris decolorata durataue plusculum fuerint, excidenda ea sunt ad sanam usque carnem. Cum uerò altius id malum serpit, deliberatione est opus, excidendúm ne omne sit, quod præter naturam cernitur, an temporis spacio curandum: qua in re certe consulendus etiam est æger. Iam uerò si prauus humor in particulas cõfluens exulceratas, nec uberior sit iusto, nec multùm excellit malignitate, auertes hunc, atque repelli cõueniet astrictis scilicet, refrigeratisque ijs particulis, quæ ante exulceratã consistunt. Inchoanda etiam deligatio est a laborante particula, deducendaque uersus sanã. Quæ autẽ ulceribus ipsis admouent pharmaca, siccent ualenter oportet, quàm quæ simplici applicantur ulceri. Quòd si sisti, cõpescique medicamentis influxus nequeat, causa eius inuestiganda est, atque hæc prius adimenda. Ac si quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatẽ aliquam id contingat, huic primum medendum est. Imbecillitas autẽ partis, omnino ab intemperie nascitur: nõ tamen ab omni, sed ab excellentiori, quæ sanè per contrariã est abigenda. Vbi igitur intemperiẽ ipsam sanaueris, te ad curandũ ulcus cõuertes: nõ aliter planè nunc curata intemperie, quàm si incidisset citra ulcus. Si uerò ab alia quauis particula, uel etiam à toto corpore, uitiosus aliquis humor influxerit exulceratis particulis, medendum in primis est ipsius fluxionis radici. Ita igitur & uarices, quæ sæpe supra exulceratũ locum sunt, prius sanabimus, ut deinde mox ulcus sanemus. Aduertendum autẽ est interim, nullam primitiuarũ causarum, quas procatarcticas uocant, nisi etiamnum affectum producant, esse curationis indicatricẽ: sed huius indicationem, ab ipso affectu initium habere. Siquidem à nullo eorũ, quæ adhuc non permanent, indicatio ullius eius quod ex usu futurum sit, potest. Est tamen utilis causarũ procatarcticarũ cognitio, ad noscendos affectus eos, qui tum rationẽ, tum sensum latent. Est itaque rei quidem præsentis curatio, futuræ autem, prouidentia. Quod uero nec nunc lædit, nec læsurũ timetur, id ab utroque artis munere, tum eo quod curat, tum eo quod prouidet, excessit. Quare nec indicatio ab hoc ad curationem ulla, nec prouidentiæ ratio sumitur. Si igitur à procatarctica causa indicatio curationis non sumitur, utique manifestum euadit, quod ab ea quæ præsens est, sumetur. Cæterum prospectrix pars artis, est duplex: altera, quæ morbosum affectum iam præsentem submouet: altera, quæ illum qui nondum urget, prohibet. Porro cõtingit ulcera nõ sanescere, interdum quidem ob labra ipsa pessimè affecta, interdum ob intemperiem particulæ, absque ullo tumore præter naturã: nonnunquã ob intemperantiam quidem, sed quæ cum tumore aliquo sit cõiuncta, nõ tamẽ qui omnino sibi labra excidi postulet. Fieri etiam potest, ut superiacẽs uarix, uel auctior lien, uel aliquod uitiũ iecinoris, uel imbecillitas exulceratæ particulæ (quæ ipsa quoque intemperies quædam est) uel totius corporis cacochymia, uel plethora, ut ulcera minus sanescant, prohibeat. Quare causa ipsa, quæcunque illa sit, circumcidenda uenit. Iam uerò ulcus omne cacoethe, hoc est, malignantis naturæ, concauũ & cauum sit est necesse, cùm ex erosione natum. Nunquã autẽ id genus ulcera, sicuti neque alia ulla, calido acrique medicamẽto exasperes, priusquã uniuersum corpus a recrimentis liberes: quemadmodũ faciebat imperitissimus Thessalus. Quippe eiusmodi medicamenta omnia, cucurbitæ ritu ad se trahere à toto corpore sunt habilia. Itaque nisi id prius uacuaris, materiã fluxionis ad medicamẽto relinques. Etenim quòd nec recte sanari oculũ ante totũ caput, neque hoc ante totũ corpus, ulla ratione liceat, tum philosophis tũ medicis uniuersis, qui methodo mederi sunt soliti, est in cõfesso. Voco autẽ methodũ, certam quandam uniuersalemque uiam, quæ sit omnium

Imbecillitas partis ab intemperie nascitur.

Varices prius sanandas esse, quam ulcus ab eis fluxum recipiens.

Indicatio utilis nulla sumitur à causis nõ permanente.

Procatarcticarũ causarũ usus.

Indicatio curationis à causis præsente sumitur.

Prospectrix artis pars duplex.

Vlcera sanescere quæ prohibeant.

Methodus est certa quædam et universalis via, omnium particularum communis.

particularum communis. Cæterum notitiam quandam habeat oportet, tum similis, tum dissimilis, qui methodo quiduis molitur. At uerò, etiamsi in singulis morbis priuata quædam esse methodus medendi uideatur, commune tamen genus in omnibus unum existit. Quippe in omnibus curationibus, unum est methodi ipsius principium, quod ab affectus indicatione sumitur, itaque etiam quæ ab eo principio ad finem usque perducit, est in omnibus particularibus similis. Quæ igitur ulcera, omnibus ritè decenterque factis, non sanantur, ea medici cacoethe, hoc est, maligna, contumacia, rebellia que nuncupant. Protrahuntur autem, ubi quis illis, perinde ac si tantum ulcera sint, medetur. Cæterum ex diuturnitate ipsius ulceris, indicatio curationis non sumitur, sed ex ipsius particulæ affectu. Si ergo tantum exulceratæ partes affectæ sint, si eas curaueris, continuò sanaueris ulcus. Sin uerò uniuersum corpus prauo succo redundet, si hunc euacuaueris, idem haud dubie molieris. Ac signum quidem uitiosi succi, est ipsa diuturnitas ulceris. inuentio autem eius quod expedit, non ex diuturnitate, sed ex succi uitio suggeritur. Quare tria hæc sibi mutuò cohærent, signum, affectio, & curatio signum quidem, ipsa diuturnitas affectus, succi uitium curatio, eius uacuatio. Veteres autem, utpote breuitatis studiosissimi, prætermisso medio, interdum tertium statim primo subijciunt. Veluti Hippocrates fecit, cum dixit. Tum ab inueteratis ulceribus confert ut assiduè sanguinem effluere facias, ubi utique id opportunum uidetur non utique curationem indicante diuturnitate, sed sanguinis uitio. Porrò omne ulcus, quà ulcus est, ut sanetur, mediocriter exiccari postulat. Si uerò etiam habeat secum affectum alium coniunctum, primò quidem illius curationem secundò autem, suam propriam requirit. Sed de curatione ulcerum, sic uerba fecit Hippocrates. Quodcunque ulcus cæsum, peruersumue acuto telo est diuisum, medicamentum enæmon, & siccans, & quod suppurari uetet, admittit. Sin caro aliqua telo tum contusa, tum recisa sit, huic ita medendum est, ut quàm celerrimè suppuret. Nam & minus phlegmone urgebitur, & necessum est carnes, quæ contusæ cæsæque sint, putrefactas & in pus uersas, liquare, postea nouam carnem produci. Quo quidem sermone nos docet, oportere omnia siccari, præter ea quæ sint contusa. Porrò omnia quæ putrescunt, ex calido & humido sic afficiuntur. Ideoque etiam ea cataplasmata quæ ex hordei farina constant, ceu quæ calfaciant humectentque, omnibus ijs affectibus, quibus moueri pus expedit, admouemus. Hordei namque farina, ex aqua & oleo itemque panis, ex aqua & oleo præterea fomentum multæ calidæ aquæ & tetrapharmacum omnia denique calfacientia simul & humectantia, pus quàm celerrimè mouent. Sciendum tamen est, admoueri cataplasma calidum atque humidum inflammationi, haud quidem tanquam remedium ipsius (phlegmones namque remedia facultatem sicciorem possident, ut uerbascum coctum, & folia trifolij cruda, & epipactis folia cocta, & polium) sed ut lenimen quoddam symptomatis. Ac proinde hordei farina, leniri quidem dolorem, minimè autem mederi inflammationi. Igitur uel prauus succus non

Vlcera cacoëthe quæ dicantur.

Vlceris diuturnitas est succi uitiosi indicium.

Vlcus omne, quà ulcus est, ut sanetur, mediocriter exiccari postulat.

Putredinem omnia a calido et humido.

Pus mouentia quæ sint.

Inflammationi cur adhibeantur cataplasmata calida et humida.

Hordei farina dolorem mitigat.

amplius confluit ad partem exulceratam, aut etiamnum fluit. Si non amplius fluat, ipsi tantum quod laborat, est succurrendum si quidem uel liuidum, uel nigrum, uel rubrum conspicitur, scarificando, ac sanguinem emittendo, mox spongiam sicciorem potius quàm humidiorem superimponendo post hæc uerò etiam siccantia remedia applicando. Ab his, si res postulat, rursus sanguinem auferendo, ac mox iterum eadem peragendo, donec parta sanitas sit. Quòd si labra ulceris dura, callosaque appareant, etiam ea excindendo. At si alicunde humor ad partem fluat, fluxionis est occurrendum origini. Si uerò ualens aliquis morbus, una cum uirium robore affligat, uel si redundantis sanguinis concursus non adsit, nemo est qui non sanguinem detrahat, qui utique in artis operibus fuerit exercitatus. Quippe sanguinis redundantia haudquaque sanguinem esse mittendum indicat, sed magnitudo morbi unà cum uirtute uegeta exceptis tamen à sermone pueris. Etenim si quis etiamnum firmus, nec adhuc quicquam læsus, sanguinis redundantia grauetur, non statim huic mitti sanguinem est necesse imò alijs satisfacit inedia, alijs cibi parcitas, alijs soluta aluus, uel purgatio, uel frequentius balneum alijs sola exercitatio, uel multa frictio, abundè fuit. Sed uel purgatio in sola uitiosi succi abundantia conuenienter administratur, ut si etiam magnitudo ipsius morbi sit ipsi cacochymiæ coniuncta. Sic enim ulceribus atque uulneribus omnibus quoties ualida sunt, purgationem esse utilem est professus Hippocrates, quòd nimirum & insigniter uacuet, & ad diuersum trahat. Vulnera autem ulcera, trifariam grauia ualidaque redduntur nempe uel propter affectæ partis præstantiam, uel propter affectus magnitudinem, uel propterea quòd sint cacoethe. Vulnus igitur quod intra thoracem, peritonæumue penetrat, non paruum periculum adfert, præcipuè si interiorum quicquam sit simul conuulneratum. Quinetiam cacoethe statim fieri, quæcunque in articulis accepta uulnera sunt, id quoque omnes ferè sciunt. Vbi enim tendones, & nerui, & carne uacua, osculentaque sunt loca, hic doloris, uigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum instat. Tum hæc igitur uulnera, tum quæ adeo sunt magna, ut suturis aut ligaturis indigeant, purgationem desiderant. Ad hæc, quibus periculum corrumpendi ossis impendet, ea utique non sunt absque magnitudine phlegmones. Quæcunque uerò exedunt, ea tum cacoethe sunt, tum malorum succorum soboles. Herpetes quoque à biliosio excremento ortum habent cæteraque diuturna omnia, ex huiusmodi quapiam causa proueniunt. Quare in omnibus his meritò purgare per aluum iubet Hippocrates. Si igitur ualenter etiamnum fluxio irruat, reuellere ad contraria studebimus utique si in superioribus ulcus consistit, per inferna purgantes sin autem in inferioribus sit, superiorem uentrem uacuantes. At si iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, deriuare per uicina magis expedit cum & in propinquiora translatio, & purganti medicamento tum accessus, tum tractus, è uicino, sit promptior. Magnitudo autem morbi, ceu scopus quidam sanguinis detrahendi, aut purgationis adhibendæ, à nobis constituenda est. Quem sane scopum inuenit

primus

primus omnium Hippocrates secundum cuius quidem sententiam, omni recens facto uulneri, nisi in uentre consistat, expedit ex ipso statim sanguinem plus minusue effluere. Quippe phlegmone si minus tentabitur tum ulcus ipsum, tum quæ circumposita ei loca sunt. Idem etiam cõfirmat, debere scilicet imitatorem esse medicum, nõ tantùm naturæ, sed eorũ etiam, quæ cùm sua sponte eueniunt, conferunt: necnon conducere, si ab inueteratis ulceribus eorumq; circũiacentibus partibus, crebrò sanguis fluere cogatur. Porrò quæ acuti sensus pars est, eam quàm maximè seruare citra dolorem tentandum. Quæ uerò parum acri sensu est prædita, hæc, si affectus ita suadet, ualentiora præsidia admittit. Rursus principis quidem membri robur seruari oportet. Quod tale nõ est, licet huic adhibere relaxantẽ medendi rationem. Quod uerò ad positum pertinet, si uentriculus fuerit exulceratus, medicamenta bibenda sunt. Si gula (quæ transitus comestorũ bibitorumq; est) nõ semel, nec tota simul sumenda, sed paulatim, assiduèq; lingenda. & sanè tum crassiora, tum magis lenta esse debent. Nam ex transitu contactuq; uulneribus quæ illic habent, emolumentũ accedit nõ ex cõtinendo, & diutius adhærendo sicut ijs quæ in uentriculo sunt. Quæ uerò ulcera in crassis sunt intestinis, ijs quæ per sedem iniciuntur remedijs magis egent, quippe cui magis sunt propinqua. Quæ in tenuibus habentur (quoniam & longinquiora sunt, & medio situ posita) ambo requirũt, & quæ supernè sumuntur, & quæ infunduntur per sedem. Cõmunis autem omniũ internarũ partium est indicatio, ut ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè sint familiaria, siue cibi sint, siue medicamenta, fugiantur respuanturq; his cõtraria. Quanquam ijs quæ foris sunt ulceribus, innoxius etiam eiusmodi medicamentorũ sit usus, æris usti, æris usti, æris squamæ, cadmiæ, pompholygis, lithargyri, atque cerussæ. Hæc igitur & similia, interioribus exhiberi nõ debent. Eligendi uerò alimenta sunt, siquidem ad cicatricem perducere, aut ulcus glutinare studemus, tum austera, tum glutinosa, & quæ minimè rodant. Sin emundare, quæ modicè abstergeant: quod munus mel nõ coctum, præter cætera præstat. At uoco sanè austerũ, id quod astringẽs dicitur, ut acerbum, quod impensè est austerum. Ergo internis ulceribus opitulantur, hypocisthis, balaustium, punicorum cytini, galla, malicoriũ, terra Samia, Lemniũ sigillum, rhois, rosarũ succus, acacia, aliaq; id genus, quæ citra incõmodum uiscerum, præsidium internis uisceribus afferunt. Danda uerò hæc sunt, ex aliquo astringentiũ decocto, uel mali corticis, uel lentisci, uel cauliculorum rubi, uitisue, uel myrtorum, uel denique ex uino aliquo austero. Cauendum tamẽ à uino est, ubi phlegmones suspicio adest. Sunt autẽ & præparandi id genus medicamenta, cum eisq; miscenda etiam, tum tragacantha, tum gummi: præsertim si ob gulæ ulcera exhibeantur. Sed & gargarizare quoque iubendus est, qui ad fauces & paristhmia his utetur. Ad ulcus autem quod in aspera fit arteria, ut supinus quàm diutissimè in ore teneat, ac omnes qui illic sunt musculos laxet, remittatq;, præcipiendũ influit nanque sic sensim & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter & manifestè in ipsam arteriam. Nam & cùm naturaliter sese habet, scire licet potionis nõnihil illuc percolari. Semper autẽ cauendum est, ne largius quicquam, & per mediam spiritus uiam, insinuet alioqui excitabit tussim. Iam uerò medicamentis omnibus, quæ thoracis & pulmonis ulceribus sunt destinata, mel admiscendũ est: quod quidem digestionis eorũ in corpus, ac celeris transitus, ueluti uehiculũ erit, cum eo, quòd neq; nocebit ulceri. Ad eũdem modũ, quæ certes in uesica & renibus cõsistit uitiũ, non solũ mel ipsum, sed etiã diureticorũ aliquod ulcerum medicamentis miscere oportet. Cæterùm partes exulceratæ, tum ex earum substantia, tum functione, tum utilitate, tum positu, tum figura, facilè discernuntur. Itaq; nõ modò illa quæ diximus, sed etiam complura alia, ex figura partium, positurisq; indicantur. Etenim catheterem omnino probè uti nequeas, nisi & positum, & figuram totius uesicæ planè perspectam habeas. Ergo in hisce omnibus non parum ad totam curationem locus affectus indicat. Porrò ualentiora medicamenta requirunt, affectus in alto delitescentes corpore, quàm qui in summa superficie cõsistunt. Ecchymosis omnis, uacuationem pro curationis remedio indicat. Quare calfacientibus huic, & modicè siccantibus medicamentis est opus. Quòd si ecchymosis altius descendat, non fuerit usus cucurbitulæ inutilis: quod quidem instrumentum fuit à medicis, ad uiolentam attractionem excogitatum. Ergo si euocatũ celeriter ecchymoma sit, facilè coalescet rupta ipsa caro. Sin longiore spacio, sordes multa subnascens, medium inter ulceris labra spacium occupat, ita ut iam coire rupta non possit, sed tantũ ipsa labra propè admoueantur.

GALENI PERGAMENI
de medendi methodo lib. V.

Monstratum igitur est, omne ulcus siccantia medicamenta requirere. Cæterùm quod sinum habet, ut minus sanè quàm reliqua, sic ea quæ præterquã quòd modicè siccent, etiam abstergendi facultatem possideant, desiderare. Quod uero coniungi sibi labra postulat (cuiusmodi sunt cruenta) huic tum quæ magis etiam siccent, tum quæ citra abstersionem leuiter astringant, esse opus. Iam quæ ulcera perduci ad cicatricem postulant, hæc non solum magis adhuc siccantibus, sed etiã strenuè astringentibus remedijs egere. Quòd si caro eorum præter naturæ modum intumuit, acria & demolientia desiderare. Si quod uerò aliud symptoma ulceri adiunctum erat, ab eius natura curationis indicatio sumebatur: atque ex hac rursus petebatur remediorum facultas. Si nanque sordes innasceretur, quæ hanc tollerent opus esse: eaq; omnia abstergẽdi uim habere, multò sanè maiorem, quàm ea quæ carne implerent. Ac si agglutinaturum medicamentũ esset, siccans, astringensq; id esse debere. Si carne impleturum, siccans & abstergens atq; in singulis reliquorum, uti dictum est. Si uero intemperata subiecta caro esset, primum per cõtraria succurrendũ esse illius intem-

Potionis non nihil semper in asperã delabi arteriam

Mel permiscendum esse medicamentis ijs, quæ thoracis pulmonisq; ulceribus instituuntur

Diureticorum aliquod, ut eisque ipsum miscendũ esse medicamentis quæ ad uesicam & renes faciunt exulceratos.

Affectus in alto siti, ualentiora medicamẽta requirere, quàm qui in summa superficie consistunt

Ecchymosis curatio.

Cucurbitulæ usus.

Vlcus cauũ modicè siccantia necnon abstergentia postulat

Glutinãtia medicamenta qualia esse debeant

Cicatricẽ inducentia medicamenta qualia esse oporteat.

Excrescens caro quæ exigat medicamenta.

perantiæ. Nihil siquidem redire ad propriam naturã potest, sine ijs quæ ipsi facultatẽ habent cõtrariam. Considerandas præterea esse & ipsius intemperantiæ causas: ac primũ quidem medendum esse causæ quæ adhuc intemperiem fouerent: post hanc uerò, & ipsi quæ iam facta esset intemperantiæ. Ostendimus autẽ, tum ab ulcerum differentijs diuersas indicationes præberi, tum eas quæ à laborantis corporis temperamento sumuntur, diuersam ab his habere rationẽ. Siquidem illæ, cùm ex ijs, quæ sunt præter naturã, sumant, omnes contraria esse adhibenda dictant: hæ, cùm ab ipsa natura capiant, similia. Nec illud omisimus, ex præcellentis membri, aut cõtrario statu, itemq́; ex sensu acri, hebeteue, diuersum medicandi consiliũ peti. Cùm autẽ non modò in similaribus, sed etiam in organicis partibus solutio cõtinui oriatur, generaliorũ indicationes aliæ quidem à similaribus, aliæ ab instrumentalibus desumunt. Cæterũ quandoquidem satis superq; de ijs ulceribus, quæ in carnosis accidunt partibus, differuimus, tempestiuũ uidetur nunc de ijs agere, quæ in arteria, uena, & neruo contingunt. Ergo si cui arteria, uenaue magna sit uulnerata, copiosum sanguinis profluuiũ subitò superuenit, & glutinari id uulnus difficile quidem in uena potest, in arteria autem (sicut nonnullis medicorũ est uisum) fortasse omnino nõ potest.

Sanguis quatuor modis à uasis effluere potest.

Sanè profluit ex uena aut arteria sanguis, aut resecato earum ore, aut tunica earum diuisa, aut transcolatus, siue sudoris uel transsudans. Porrò diuiditur ipsa tunica, aut uulnerata, aut cõrrosa, aut rupta, aut erosa. Anastomosis (hoc est, reseratio) accidit, propter tum uasis imbecillitatem, tum sanguinis qui ad os eius impetu ruit, copiam: ad hæc, acrem quampiã, quæ illi extrinsecus incidat, qualitatẽ. Diapedesis uerò ex tunica rarefacta, & attenuato sanguine oritur. Accidere tamen potest, & ob gracilitatẽ uasorũ os adaperiri. Quæ igitur uulnerant, ea sunt acuta, itaq; adferendum habilia. Quæ cõtundendo soluũt, dura grauiaq; existunt. Quæ rumpunt, omnia tensionis interuentu id faciũt. Idem & intentior actionis uehementia facit: tum plenitudo illa quæ respectu uasorũ dicitur, tum casus ab alto, uiolentiue quippiã durumq; incidens. Ac si ex uulnere, uel clamore, uel casu, uel cõtusione, perruptũ uas sit, utiq; in ijs causa ipsa desijt. Si uerò ex abũdantia, fieri potest ut uas etiam amplius rumpatur, efficiente saltem etiamnum causa immanente. Quare in tali affectu, quoniã est ipsa plenitudo uacuanda, deinde supprimendus sanguis: ac demũ ulcus curandũ. Vbi uerò efficiens causa iam desijt, primò quidem sanguis sistendus est, ac mox ulcus sanandum: idq; obturato perrupto uase, translatoq; alio illo quod per id ferebatur. Porrò ulcus ipsum claudes, uel labris eius, quæ dissident, in idem adductis, uel osculo ipsius obstructo. Adduceñ in idem labra, tum nostrarũ manuum opera, ubi sic ad manus ulcus se exhibet, tum per deligaturã, tum per ea quæ glutinant ac

Anastomosis uasorum unde accidat.

Diapedesis causa.

Sistendum arteria aut uenæ uulnus non esse.

Vas apertum obstrui quotupliciter possit.

tum per deligaturã, tum per refrigerantia ac astringentia remedia. Neq; enim fieri res est, arteriæ uenæue uulnus. Obstruetur uasis osculũ & sanguine ipso cõcreto, & ijs quæ foris illi admonẽtur emplastris linimentisq;, necnon igne, & medicamentis inducentibus crustam. Potest etiam superimponi ulceri circũiacens caro, atq; ipsam nonnullis uulneribus cutis. Auertitur autẽ sanguis, tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria reuulsus. Deriuatio ad uicina loca fit, cùm id quod per palatum uacuatur, deriuatur per nares: reuulsio autem ad contraria, cùm ad inferna reuellitur. Rursus, quod per sedem profluit, id deriuamus per uuluã, sursum uerò reuellimus. Ita uerò & natura ipsa facere solet. Mulieri enim (inquit Hippocrates) sanguinem uomenti, menses superuenientes remedio sunt. Hac de causa, si uel menses cõfertim erumperint, uel sanguis ab utero quoquo modo profluxerit, sursum reuelles, cucurbitã maximã suffigens mammis. Eandem ob causam, si ex dextra quidem nare profluat sanguis, eum retinet maxima cucurbitula hepati admota. Si ex sinistra autem, lieni. Quemadmodũ si per utranq; fluat, utriq; uisceri cucurbitulæ applicandæ sunt. Quòd si resolutus adhuc æger non sit, etiam uena ex eodem cubito incidenda est, qui profusioni e directo respõdet. Cæterum ubi paulùm detraxeris, mox unam horã intermittens, rursus detrahes: pòst iterũ atq; iterum, pro laborantis uiribus. Ad eundem modũ, quæ per aluum fluunt, ea uel per urinas, uel per uterũ deriuabis: quæ per urinas, ea uel per uterum, uel per sedem transferes. Pari modo, quæ per uterum erumpunt, uel per urinas, uel per aluum. Quæ uerò in oculis, aure, uel palato, fluxiones accidunt, his ad nares deriuatio per nares est. At reuulsio in ijs quæ suprà sunt omnibus, deorsum semper agitur: sursum in ijs quæ sunt infrà. Præterea à dextris ad sinistra: sicut ab his rursus ad illa. Similiter ex ijs quæ intus habent, ad ea quæ foris sunt: cõtraq; ab his, ad illa. Ergo & sic illo contrapositæ partis, potissimũ per ea medicamenta quæ calfaciunt: præterea uincula arctiora, ijs quæ ad contrariũ reuocant remedijs annumeranda sunt. Non secus profectò, & uaniorum meatuũ qui positi ex aduerso sunt, reclusio. Porrò uinculũ ipsis profluentibus uasis iniectum, sanguinẽ sistit: nostriq; similiter digiti appositi, atque adeo dissidentiũ uulneris labiorũ ligatio, quam epidesim uocant. Situs autẽ particulæ uulneratæ sit talis, ut & spectet sursum, & ipsum indolentem conseruet. Si uas unde sanguis profluit, altius demissum sit, unco attollendũ est, modiceq; intorquendũ. Quòd sine tunc quidẽ sistatur, ipsumq; uas uena fuerit, supprimendus est cataplasmatis quæ ex frixa resina, & farina triticeæ tenuissimo polline, & gypso, aliisq; id genus confecta sunt. Sin sit arteria, aut uinculo amplectẽs, aut totũ uas præcidens, profluuium sistes. Sed uinculum etiam iniicere magnis uenis compellimur: interdumq; transuersum tot as præcidere, ubi rectè ex profundissimo loco assurgunt, ac præsertim per angustias quasdam, uel per principes partes. Tutius tamen est utrunq; moliri, & uinculũ uasis radici iniicere, & quod deinceps habetur, præcidere. Vasis radicẽ uoco priorẽ eius partẽ, quæ uel iecinori est propior, uel cordi. His peractis implendũ carne uulnus est, priusquam uinculũ e uase decidat. Itaq; sistendo sanguini longe sunt cõmodiora emplastica,

stica, quàm inducentia crustas quandoquidem in his est uerendum, ne ubi crusta deciderit, rursum sanguinis profusio ab ipso uase excitetur, cùm uas magis nudatum carne, quàm pro ipsius natura habitu, derelinquat. Siquidem generatio crustæ, ex subiectis fit, ut cum positis corporibus semiustis. Optimum igitur omnium quæ noui medicamentorum, quo etiam ad cerebri membranarum, necnon sphagitidum uenarum hæmorrhagias tutissime utemur, est quod subijciam. ℞ thuris partem j. Aloës partem S misceantur ita cum oui candido, ut perueniant ad crassitudinem mellis. Postea uerò leporis mollissimis pilis excepta, tum uasi, tum uniuerso ulceri, liberaliter admoueantur. Alligandum autem id forinsecus fascia est ex tenui linteo cuius fasciæ primi quatuor quinquéue amplexus, ipsi profluenti uasi iniiciantur, ducanturque mox uersus eius radicem nisi in quibus partibus id non licet, ut in cerebri inuolucris. His factis, ubi tertio die solueris, si tutò adhuc medicamen ulceri adhæret, aliud rursus superimpones, deligabisque ut antea, similiter. Quod si prius linamentum deciderit, impones alterum ac sic, quoad carne muniatur, curandum ipsum uas est. necnon à principio ad finem usque, uulnerata particula, mediocriter supina seruanda. Vitandum autem est ne dolor incidat, ac rursus profluuium excitet, cùm nihil sit quod profluuium magis quàm dolor prouocet, & phlegmonas augeat. Iam manna thuris magis quàm thus astringit est autem minus emplastica. Constat uerò in duris corporibus plus aloes immiscendum esse prædicto medicamento in mollibus autem, plus thuris. Cæterum ubi medicamentum id facere magis emplasticum optas, deligere thus resinosius oportet, quod quidem & mollius est, & candidius, mansumque non comminuitur, sed partes suas sibi cohærentes tuetur, ut masliche. Maximam autem necessitatem uel crustificis medicamentis, uel igniitis ferramentis utendi animaduerti, ubi ex erosione putrescentis alicuius, profluuium sanguinis excitatur ut in pudendis & sede quæ partes, & propter naturalem humiditatem, & quòd excrementorum canales sint, ex leui occasione putrescunt. Vbi igitur totum quod iam computruit sublatum fuerit, tunc in his opus est radicem ipsam exurere, idque aut ferro candenti, aut medicamentis excitantibus crustam, sed quæ etiam facultatem astringendi possideant, qualis in chalcitide & mysi, & atramento sutorio inest. Porrò quæ ex calce non extincta conficiuntur, ea utique ualentiora his sunt cæterum calx uim astringendi non habet. Excidunt igitur citius quæ ab his fiunt crustæ hærent autem diutius, quæ ab astringentibus quod utique longè est utilius. Quare nec festinare quidem debemus ad amouendas crustas, ubi hæmorrhagias periculum adest, nisi in illis tantum affectibus depascentibus, in quibus propter putredinem, candens ferrum admouere corpori sumus coacti. Porrò qui è uasis profluit sanguis, aut propterea quòd amplius non confluet, sistetur aut quia occlusa diuisio erit aut etiam ob utranque causam, id quod tutissimum fuerit. At confluere prohibetur, & propter deliquium animi, & cum ad contraria reuellitur, & cùm deriuatur ad proxima & per refrigerationem, tum corporis totius, tum præcipuè partis affectæ. Hac etiam ratione, frigida tum pota, tum parti foris affusa, sæpe hæmorrhagias suppressit. Idem etiam moliuntur, & posca, & uinum acerbum, aliaque omnia quæ uel astringendi, uel simpliciter refrigerandi uim habent. Clauditur ipsa diuisio, si uel contrahatur commeatusque id quod diuisum est, uel obstruatur. Sanè contrahitur tum astrictione, tum refrigeratione, tum deligatura, tum uinculo exceptum. Obstruitur uel intrinsecus, uel extrinsecus. Et intrinsecus quidem à concreto sanguine extrinsecus uerò, tum ab hoc ipso, tum à linamento, & spongijs, & crustis, & medicamentis ijs, quæ lentitia crassitieque sua, meatus obserant ad hæc, corporibus ijs quæ circumiacent, propius admotis. Atque hactenus de profluuijs sanguinis, quæ à partibus expositis sensui oriuntur. Nam quæ de profundo sanguinis profluuia erumpunt, ea nec uinculo nec deligatura sanaueris, uelut neque candenti ferro sed per reuulsionem, ac ad uicina loca deriuationem necnon per cibum atque potionem, quæ & emplasticam uim sortiantur refrigerentque necnon per medicamenta astringentia. Pro differentia autem & proprietate partium quæ profluuium patiuntur, uarijs utimur instrumentis. Siquidem per clysterem, in intestina per metrenchytas in uterum in uesicam denique per catheteras, idoneorum aliquod medicamentorum immittimus. Equidem quinternis diebus uidi sanguinem è uulua profluere, nec potuisse ullo remedio sisti, quoad quarto die plantaginis succo utentibus nobis, prorsus constiterit. Est quippe hoc medicamen, & ad ea quæ ex erosione excitantur profluuia sanguinis utilissimum. Cui etiam ualentius aliquod hoc ipsum medicamentum, aliis aliud miscere soleo, utique ad totum respiciens affectum, id quod perpetuò est faciendum. Etenim in his ipsis quæ ex uulua, uesica, & intestinis profluuia oriuntur, æstimari debebit ipsius profusionis quantitas ut uidelicet hanc ipsam, uel ut primam, uel ut secundam indicationem curationis habeamus, nec tamen negligentes affectum. Nam si perruptum uas aliquod magnum est, aut uehementer reclusum hiat, utique astringentibus medicamentis est opus, uel ius ba lustio, hypocistide, rhoe, omphacio, acacia, gallis immaturis & malicorio. Sin uel exiguum uas est, quod perruptum est, uel modicè reseratum, sicut non multus sit ex eo sanguis profluens, etiam aloe & manna, & pini cortex, & lemnium sigillum, & spinæ Aegyptiæ fructus, & crocum, & lapis hæmatites, aliaque id genus, ex uino nigro austero, utilia medicamenta sunt. Quòd si nec genus id unum adsit, nec plantago, nec solanum (quippe hæc quoque sunt idonea) rubi, & cynosbati, & myrti, & lentisci, & hederæ, & cotoneorum, & mespilorum, breuiterque, astringentium omnium decoctum ex usu est. At si ex erosione profluuium aliquod incidit, erit utique id exiguum, atque paulatim effluens. Quare Pasionis, uel Andronis, uel Polyidæ pastillis utendum est: aut etiam nostro qui ex charta constat. Sin profusior hæmorrhagia sit, ijs quæ uehementissime astringant utendum medicamentis, quoad uehemens eius frangatur impetus. Mox deinde admiscendi illis pastilli sunt postea ad ipsos solos ueniendum, cum aliquo ex

Refrigeratio totius corporis & partis affectæ, fluentem sanguinem supprimit.

Sanguinis profluuia ex profundo erumpentia, qua ratione occurrendum sit.

Plantaginis succus remedium est sanguinis effusionibus.

Astringentia medicamenta.

Pastilli diuersi contra profluuia sanguinis ex erosione obortu.

Thus

Masliche

Astringentium simul & refrigerantium usum, quæ ad supprimendum sanguinem applicantur extrinsecus, non ubique probat Galenus

antè dictis succis aut decoctis. At uerò quæ extrinsecus prosilienti particulę admouentur, tum astringentia, tum citra astrictionem frigida, hæc ipse nõ ubiq; probo. sed mihi contra omnino q̃ si ita res postulat, ipsum sanguinẽ intrò compellere, ac uenas quæ in alto sunt implere uidentur. Vidimus enim quosdam eorum, qui sanguinẽ à pulmone reiecerent, ex thorace refrigerato manifestè læsos: æquè ut qui sanguinẽ uomuerunt nonnullos, quòd uenter esset foris refrigeratus. Eodem modo & eorum quibus ex naribus sanguis profluxit, aliqui ex capitis refrigeratione deterius habuerunt. Quare nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore loca quæ circa particulam unde sanguis profluit, sunt sita, refrigeranda suaserim, sed posteaq̃ in alia diuerteris: ut exempli gratia, in naso, ubi sanguinis missione usus fueris, uel artuum frictione, deuinctioneq;, uel ad præcordia cucurbitis defixis. Quin-

Refrigerantibus quando circa partes unde fluit sanguis utendum.

ne sic quidem ad frontem capitiq; refrigerantibus utendum est illicò, sed reuellendũ prius ad contraria utiq; affixa in summa ceruice cucurbita. Quippe duplex est in sanguinis e naribus profusione auersio & quæ est ad totius corporis inferna, & quæ ad capitis posteriora propterea uidelicet quòd ipsæ nares & in superiore & in anteriore parte sunt sitæ. Iam uerò sanguinis effusio diapedesis dicta, refrigerantibus & astringentibus est curanda uerũ uictus crassiori, si ob tenuitatẽ sanguinis accidat. Porrò quod uenæ insedit ulcus, si ad mutũ est, eandem curationem cum ijs desiderat, quæ in carne cõsistunt. Enimuerò quemadmodũ dura omnia ægrè consolidescunt (cartilago enim cum cartilagine per coitionem haud coalescit, sicuti nec os cum osse, sed per callum tantũ coniungitur) sic etiam solutæ arteriæ cum difficultate ob substantiæ duritiem coalescũt, etsi eas aliquando cõglutinari uidemus idq; in mulierib. atq; pueris, tum circa frontem, tum circa malleolũ carpumq;, ac mediũ extremæ manus. Simile quiddam aliquando & agresti contigit uiuenti, dum sanguinẽ sibi mitteret dum uerno curat et tempore, quod nonnullis est maximum usu. Illi siquidem pro uena fuit secta arteria in cubito, quam postea nosipsi cõglutinauimus. Est autẽ sanatu difficilior arteria incisa q̃ uena, tantoq; siccioribus medicamẽtis eget, quanto ipsa est sua ipsius natura q̃ illa, siccioris temperamenti. Cætera uerò, eiusdẽ speciei ambæ medicamenta desiderant. Porrò ad ea quæ in recto intestino sunt ulcera, per uesicã, cui sit fistula recta ad fines annexa, iniicere liquatũ medicamen atq; tepidũ licet. Cæterũ sicca medicamenta magis sunt idonea, q̃ quæ liquabilia uocantur quoniam facile uel plantaginis, uel alterius eius generis succo miscentur. Eiusmodi medicamenta sunt, & crocum, & pompholyx, & aloe, & quę dicuntur cephalica. In ipso autẽ primo producendæ carnis tempore, quod suppressionẽ sanguinis continenter excipit, etiam Lemnia terra salutare est præsidium. At quę pulmoni adhæserunt ulcera (cuiusmodi sæpe in urbe Roma uisuntur, loco profectò maximè obnoxio fluxionibus) difficiliora curatu existunt, ob assiduam ipsius uisceris agitationẽ. Quod quidem laxũ & spon-

Cucurbitã summæ ceruici affixam, reuellere à naribus sanguinem

Sanguinis fluentis per nares, reuulsio duplex.

Diapedesis quomodo sit curanda.

Dura omnia ægre cõsolidescere

Verno tempore sanguinem mittere Græcis usitatum erat consuetum.

Vesica pro clystere Galenus utitur.

Lemnia terra.

Romam esse maxime obnoxiam fluxionibus.

Pulmonis ulcera cur difficiliora sanatu sint.

giosum cùm sit, minimè etiam mirari conuenit, si sanguis aut pus in thorace contentũ, aliquando per membranam illius transmittatur ad arteriam asperam: quandoquidem per aliam longè duriorẽ in ossiũ fracturis effundit sanguis crassus ad calli generationẽ. Vbi igitur uel ex casu, uel præualida acutaq; uoce uas aliquod in pulmone rumpit, cuiq; dolorem cõfertim sanguis feruens, floridus, multusq; cum tussi expuitur, scire licet in uiscere uulnus consistere. Itaq; laboranti iniungendũ est, ut nec respiret uehemẽter, ac semper silentiũ agat. Præterea uena cubiti interna protinus incidenda, a qua bis terq; postea sanguis est detrahendus, uicq; auertendi gratia, tum artus omnes fricandi uinciendiq;. His peractis, primũ posca tum diluta, tum tepida, potui offerenda est, quò si quis in uiscere cruor concretus lateat, solutus expuatur. Atq; hoc nihil uetat bis terue, ternis horis facere. Ab ijs uerò etiã aliquod eorũ quæ tum emplasticã uim habẽt, tum astringunt, medicamentũ est exhibendum idq; aut ex posca diluta primũ, aut ex malorũ myrtorumue decocto. Rursusq; uesperi medicamen hoc similiter dandum, circumciso (si ualentior sit æger) omni nutrimẽto. Sin aliter, sorbitionis q̃d satis est exhibendũ. Maximè uerò ad rem pertinebit, si etiam postero die (modò æger robustus sit) parũ sanguinis rursus ab incisa iam uena detrahas. Victu autẽ, medicamentisq; eodem modo in quartũ usq; diem utatur: pectore interim, si æstas sit, undiq; melino & rosacco, madefacto sin hyems, nardino unguento. Iuuat etiam uel maxime nõ modò ad uulnus pulmonis, sed ad alia omnia, illud medicamen emplasticũ, q̃d ex bitumine acetoq;, & alijs quæ illi misceri solent, constituitur. Quòd si mulieri puerone, aut corpori quod molle sit caruis, medearis, quod ex chalcitide fit, satis habile medicamentũ fuerit. Cæterũ si rupturæ uasis successerit inflammatio, exigua spes est cõglutinandi ipsius quãdoquidẽ inflammationis solutæ pus, expurgari sine tussi nõ potest, quæ maximè rupturæ aduersat in longius tamẽ tempus produci ipse affectus potest. At septi transuersi uulnera, quæ foras nõ peruenerũt, in carnosis quidẽ partibus subinde uisa sunt coalescere, eius motu minimè obstante. Quæ in neruosis eius hærent, insanabilia sunt. Sanè difficilis grauisq; curatio est etiam eorũ quæ in carnosis sunt partibus, si has iam phlegmone obsederit, idq; non in diaphragmate solũ, uerumetiã in omnibus quę intra peritonæũ ambitũtur quòd in ea scilicet sanies defluat. Danda tamen opera est, ut illa quacunque ratione siccemus, tum per ea præsidia quæ extrinsecus imponuntur, tum per ea quæ ex aqua, uino ue tenui bibuntur. Horum maximè idonea sunt, quę diaspermaton uocant, & quod ex casia componitur. Immutatur autem plurimũ ipsa curatio ulcerum, per singulas animalis partes. Indicat siquidem, uelut initium ipsum, ut curetur, sibi applicandum esse cõtrariũ: sic particula quæq;, quod sibi sit q̃simillimum. Quamobrem aurium ulcera, cùm eæ partes longè siccissimæ sint, glaucio ex aceto curantur: uel etiam (si ualentiore sit opus) medicamine Andronio, scoriaq; ferri in pollinem tenuissimũ læuigata,

Pulmonis [illegible]

Hemo[illegible]

Posca [illegible]

Sanguinis [illegible] rursus [illegible]

Pulmonis [illegible]

Vlcerũ curationem [illegible] partes [illegible]

læuigata, & cum acerrimo aceto, quousque ad lubrici mellis cōsistentiam deueniat, coacta. Porro quod tetrapharmacum dicitur, siccare ulcera id genus prorsus non potest: at maturare phlegmonem potest, augetque affectæ partis putredinem. Itaque audiendi locus, quoniam siccissimus est, idcirco medicamentis eget quæ uehementissimè siccent. At oculo exulcerato, collyriū fortassis quod ex thure conficitur, expedit: naribus uerò, quod multo sanè magis siccet, quam ut conueniat oculis, minus autem quàm ut auri quadret. Vlcerum uerò quæ in ore accidunt, quæcunque admodum humida existunt, præsertim si proximè adhærent ossibus, ea medicamentis egent quæ uehementer siccēt, uelut diphryge, tum ipso per se, tum ex melle, & uino, & mulso: præterea & ea quæ iris dicit, & quæ anthera: hisque uel siccis, uel ex melle, uel mulso, uel uino. Vtile uerò ad talia est & Musę medicamentum, præterea rhois succus, & omphacium, aliaque strenuè siccantia. At quæ simpliciora oris ulcera sunt, hæc sanare commodè possunt etiam medicamēta quæ modicè siccāt, uelut quod ex moris conficitur, & quod ex rubi fructu, & quod ex succo corticis iuglandium uiridis, atque etiam his magis, quod ex musto & expressi sphærulis constat. In uniuersum autem, genus quidem medicamenti, ab ipsa curandarum partium substantia & affectu est sumendum: attendi uerò modus, a figura & situ. Siquidem quæ in uentriculo, pectore, & pulmone ulcera consistere, per ea quæ eduntur, bibunturque, curanda sunt. Quæ uerò in intestinis, bifariam. Nam quæ uicina uentriculo sunt, his per comesta bibitaque succurritur. Quę nerò inferius sunt sita, per ea quæ iniiciuntur quippe neque ad ea quæ uicina uentriculo sunt, subire potest quod per sedem infunditur: nec integris uiribus ad inferiora pertingere, quod per os sit ingestum. Quamobrem thoracis atque pulmonis ulcera, tum difficilius iis quæ in uentriculo sunt, sanantur, ut quorum situs longius absit, atque idcirco medicamentorū uis remittatur: tum propter hoc ipsum multò ualentiora ea quæ deuorentur præsidia requirunt, quam si ipsis statim ulceribus admouerentur. Quod igitur pulmonis atque thoracis ulcera expurgent per tussim, uentriculi autem per uomitum & deiectionem, id ob ipsarum partium contingit formam. Cæterùm qui è uentriculo eluere pus uoluit, non sine periculo uomitum prouocant: sicuti si aliter infixam illi putrem per oxymeli & radiculam detergeret. Tutius itaque est deiectione uti, quum uomendi periculum sit, ne & quod exulceratum est dilaceret, & uaccum quempiā inutilē ex uicinis attrahat. Porrò si in pulmone ruptū uas sit, scire licet, nisi protinus, antequàm excitet phlegmone, glutinetur, id postea insanabile fore. At ulcera interioris tunicæ asperę arteriæ, & præcipuè laryngis, curationem sanè recipiunt per medicamēta humida quidem, sed facultate exiccantia: quæ retinentur ore, paulatimque per fauces defluunt, idque ægro iacente supino. Lac etiam, ad talia ulcera unicè commendatur, sed præcipuè quod Tabiis habetur, quum nimirum illic locus sit satis æditus, & aer circundatus siccus, & pascuum pecoribus salubre. Licebit aūt tibi similē locum etiam arte parare, inserereque in eo agrostim, lotum, polygonum, melissophyllum, lentiscum, arbutum, rubum, hederam, cytisum, & alia id genus. Iam uerò lac bubulum, crassum natura est: asininum, tenue: caprillum denique, mediam consistentiam sortitur. Verùm muliebre lac tabidis auxiliatur eximie, quum naturæ humanæ sit admodum familiare. Hoc tamen de lactis usu, sit maximum & commune præceptum, ut ii quibus eo est opus, omnino id astante animali statim mulctum ebibant: etiam melle iniecto, si cum cogi in uentriculo solet: nec non sale, si ipsum citius ad aluum descendere cupis. Quod uerò ad sanguinis reiectionē ex catarrho ortam pertinet, quum olim accersitus fuissem ad splendidā quandam matronam Romanam, tali affectu prehensam, incidere illi uenam non placuit: quandoquidem iam quatriduum sine cibo egerat propter catarrhum: sed iussi ut acri uteretur clystere, tum crura manusque calfacienti pharmaco plurimum perfricaret, unctetque: mox caput raderet: deinde medicamen, quod ex palumbium stercore constat, imposui: interpositisque horis tribus, in balneum duxi, ac lotam, nullo caput contingens pingui. Deinde caput idoneo pilo contexi, & pro eo qui tum erat tēporis statu, nutrimentum sola sorbitione post quam, statim fructum aliquem autumnalem austerum dedi. Quum autem dormitura esset, theriacem propinaui, circiter quatuor menses antè confectam. Habet enim id ætatis adhuc præualentem papaueris succū, qui in antiquatis ignauus reddit: ideoque & somniferū est, & fluxiones tum siccat, tū leuiter crassat. Secundo aūt die iussi omnes eius partes fricari, uno capite excepto: ad uesperā uerò porrexi rursus theriaces con fabę nostrę magnitudinē. Erat enim quod pridie acceperat, hoc longe amplius. Postea uerò quàm hac quoque nocte probè dormisset, tertio die mane mel coctum copiosè exhibui, & in quiete seruaui. Procedente dietorum corpus similiter fricui, ac ptisanæ cremorē cum pane exiguo, pro cibo sumere iussi. Mox quarto die mane dedi theriacen consistentem in ætatis uigore, idque cum melle copioso. Capiti uerò mulieris eodem pharmaco, quod uehementer tum siccat, tum calfacit, imposito, ac demum ipsa lota, nutritaque modicè, ualentius iam pulmonem expurgare sum in quinto conatus. Ac deinde rursum, rursumque ex interuallo, ad caput quidem confecto cerato, quod thapsiam recipit, sum usus. Totam uerò corporis curam, in gestatione, frictione, ambulatione, lauandique abstinentia, ac uictu tum moderato, tum boni succi, ad reficiendum direxi. Quaindustria rectè se habet mulier, minimè lactis opem requirens. Alteri uerò adolescenti, cui ex refrigerans spiritus instrumentis orta tussis fuerat, quum sanguinem ipse reiecisset ad dimidiam heminam, statim uenam incidi, ac bis eodem die ex eadem uena sanguinem detraxi: deinde rursus postridie bis: sed artuum frictione & unctura priore die usus, ad uesperam dedi pharmacum nostrum, quod diaspermaton dicitur. Secundo die post alteram detractionem imposui toti pectori cerati quod ex thapsia conficitur, mox uespert, ne supra modum calfaceret, id auferens. Tertio die rursus ad treis horas imposito, hominem lauī. Cibaui autē similiter tribus his diebus: prioribus quidem duobus, sorbitiunculis: tertio uerò, ptisanæ primum cremore: deinde, pisce statim

Lac bubulum. Asininum. Caprillum. Lac muliebre tabidis esse maximi commodi. Lac aptissimè animali, statim mulctum bibendum esse. Lacti quid sal & mel iniectum.

Sanguinis reiectionem a catarrho prodeuntis curatio.

Theriacen quo … utilitas.

Sanguinem bis eodem die et ex eadem uena detraxit Galenus reiecto sanguine ob refrigeratum spiritus instrumentum.

Diaspermaton medicamen. Ceratū ex thapsia.

aliquo, qui facilis concoctu esset, adiecto. Dedi quoque medicamentum diaspermaton & secundo & tertio die similiter circa uesperam: quippe & somnum conciliat, & sensum doloris leuat, & siccandi uim habet. Vbi autem & spiritui delegatæ partes in naturali essent temperie, & totum corpus uacuatum, ac nulla phlegmones suspicio iuxta ruptum uas superesset, tunc expurgare incepimus. Mox propinata theriace uigentis ætatis, illum ad Tabias dimisi. Ex iis uerò qui ulcus in pulmone habent, ii demum insanabiles mihi esse uidentur, qui ex succi uitiosi erosione id possident. Oportet autem in principio nullius rei æque esse solicitum, quàm ut neque tussiant, neque ex capite aliquid in pulmonem defluat. Curetur id triplici præsidio: purgatione primùm, secundò, medicamine quod diaspermaton dicitur, tertiò, ipsi capiti prouidendo. Quod purget, diuersas facultates habeat oportet: cuius generis nostræ sunt pilulæ, quæ ex Aloë, Scammonio, Colocynthide, Agarico, Bdellio, & Gummi Arabico conficiuntur, ad plures uidelicet purgandas species excrementorum. Capiti prouidebitur cerati usu quod ex thapsia constat. Atque hæc quidem sunt peragenda in principio. Pòst uerò reficiendus est æger salubriter, cibis boni succi, frictione, inambulatione, & balneo, ac præterea lacte fouendus. Quicunque parum habere sanguinis uidebuntur, iis ad quendam succum probiorem reductis, dein ubi eis sanguinem poteris tum rursus reficere eosdem etiã rursus purgare, ac rursus reficere: denique, si res suadeat, sanguinem mittere, potissimum quibus ueluti limus quidam uitiosus & crassus, totus est sanguis. At qui sanguine abundant, statim iis à principio minuendus est. Itaque per hæc tria, qui planè deplorati non sunt, omnes seruantur: nempe per detractionem sanguinis, & purgationem, & ea quæ caput roborant. Quare minimè à paruis incipiendum auxiliis est, in quibus morbis maximum impendet periculum. At in leuioribus, licet quidem leniora experiri remedia. Sciendum autem est utcunque, si uel non posse in glutinetur ulcus, si phlegmone pulmonem inuaserit, omninoque, si inuaserit, febricitaturum hominem esse, ac purulenta deinde, quum soluetur phlegmone, expuiturum tussi. Porrò ulcera quæ citra phlegmonem in pene, sedéue consistunt, nullum cataplasma desiderant, sed medicamen quod cicatricem inducat: non tamen eius naturæ, quæ ulcera, quæ in carne sunt, inducere cicatrice possit: imò quæ tantò magis ualeat siccare, quantò hæ partes carne sicciores existunt. At talia sine medicamenta sunt, quod ex charta combusta cõstat, aut ethiũque ustũ atque respersum, ac denique colocynthis combusta. Verum ipsorum, quæ in pene sunt, ulcerum, magis siccari postulant quæ in toto cole hæserunt, & quæ solam glandulam occupant minus uerò quæ in præputio sunt: atque etiam his minus, quæcunque in reliqua sunt cute, quæ totum colem uestit. Recentibus & sine madore tum sedis, tum pudendorum ulceribus, sola aloe redacta in tenuissimũ pollinẽ, inspersáque, salutare medicamen existit. Simillimã huic uim habet cadmia in oculos, & sicca. Ab hac non longe abest lithargyros. Deinceps uerò molybdæna sequitur. Cæterùm omnibus tum minus inferens doloris, tum nullo minus efficax pompholyx est. Sin humidiora sint ulcera, ipse per se pini cortex, itemque lapis hæmatites, idoneus est. Quòd si profunditas quæpiam adsit, ubi exiccata fuerint, dictorũ alicui tantum manne admiscendum est, quantũ sit ad carnem gignendam satis.

Diaspermaton medicaminis usus.

Pulmonis ulcera contracta ex uitiosi succi erosione esse prorsus insanabilia.

Pulmonis exulcerati curatio.

Catapotia descripta à Galeno.

Pulmonis ulcera in iis qui deplorati nõ sunt, curari per detractionem sanguinis, purgationẽ, & ea quæ caput roborant.

Extremis morbis extrema remedia adhibenda esse.

Pudendorũ ulcera qualia medicamenta postulent.

Aloem inspersam, esse salutare medicamentum sedis & pudendorum ulceribus.

Medicamenta ulcerib. sedis & pudendorum apta.

GALENI PERGAMENI DE medendi methodo liber VI.

Solutio continui, in carne quidem, ulcus in osse, fractura: in neruosis fibris, spasma: in musculis denique, ulcus atque ruptio uocatur. Singuli uerò horum affectuum, quatenus quidem affectus sunt, sui per contraria sublationem indicant: quatenus autem solutiones continui, unionem. Igitur si cutis tantùm acu (exempli gratia) alicui sit puncta, facileque in eo sanescant ulcera, etiamsi citra medicamentum, nudóque membro, ipsum ad consueta dimittas opera, nihil sentiet mali: sin uerò ægrè in illo sanentur, primùm quidem dolebit, pòst etiã cum pulsu particula infestabit, tum phlegmone. Quare minime imponemus medicamẽ quod glutinet, sed molle, & blandũ, & quod dolorẽ mitiget. Siquidẽ ubi magna diuisio est, ibi studium impendi debet, ut magis siccantibus remediis labia ulceris & uniantur, & coalescãt: ubi autẽ acu styloue facta diuisio fuerit, id dũtaxat curandũ est, ne phlegmone tentetur particula. Porrò ubi aliquis neruus est punctus, cutem ipsam apertã seruare oportet: aut (quod tutius est) latius incidere, ut per eam ex neruo uulnerato effluat sanies: dein uerò admouenda quæ simul dolorem mitigent, & exitum saniei patefaciãt. Si uirtus uegeta sit, sanguinis missio est expediẽs, purgatióque uniuersi corporis, si uitiosis succis redundet. Aqua uerò calida, quanquam reliquas phlegmonas ualde mitigat, uulneratis tamen neruis inimicissima est, quum præsertim eorũ substantia exfrigerata concreta que humidiore materia sit condita. Omnis quippe eiusmodi cõstitutio, per ea quæ simul calfaciunt humectantque, resoluitur, atque putrescit. Quare præstat oleo tenuium partium, & uetere, & calido, neruos punctos fouere. Hoc siquidẽ, si frigidum applicetur, tenues meatus obstruit: sin calidum, digerit. Etenim medicamenta quæ neruorum puncturæ auxiliantur, debent esse facultate tenui, modicéque calfacientia, & quæ siccare citra dolorẽ possint: quandoquidẽ sola hæc trahere ex profundo saniem, nec demorsa, nec cõtracta particula, ualent. Ego itaque sum usus primùm resina terebinthina, tũ per se, in iis qui molli erant carne: tum cum euphorbio, in iis qui dura. Non secus etiã & propoli, non per se modò, uerumetiã cum euphorbio ipsam emolliens: quòd si durior esset, cum aliquo tenui oleo. Quin & sagapeno, opopanacéque, sum in duris corporibus usus, utroque cũ oleo & terebinthina admiscens. Sed emplastrũ ex lachryma Cyrenaica nõ inutile ad id fore mihi uidetur. Nec secus sulphur uiuũ, ac minime lapidosum, tenui oleo permistũ, donec sordium crassitudinem contrahat. Calx etiam lota, oleóque cõmista, similiter auxiliatur, præcipuéque si in æstu caniculæ bis terue aqua marina abluatur. Ego uerò ad neruos punctos hoc uti consueui emplastro. Ceræ partẽ unã: resinæ terebinthinæ, aut (loco eius) humidæ pineæ, aut colophoniæ, aut abietinæ, unius partis dimidiũ: picis tantundẽ. Si itaque humidã resinã miscebis

miscebis, tunsum cribratumque euphorbium reliquis immittes liquatis. Esto uerò pondus eius, pars certæ duodecima. Sin siccam, sicuti quæ colophonia dicitur, utique oleum pusillum desiderabit euphorbium. Itaque uulnerati nerui curatio medicamenta postulat, quæ & tepidum calorem excitent, & ualenter siccent, tum quæ ex substantiæ suæ natura & attrahendi uim habeant, & tenuium sint partium. At si neruus non punctus, sed per directum sit cæsus, nudusque diuisa cute ostendatur, uim euphorbij non feret, ita ut quum interposita cutis est, ferre potest. Quare tunc optime calce elota, & in plurimo oleo soluta utere. Salutare etiam est medicamen, quod ex pompholyge medicamentum fit, si in largo sit rosaceo liquatum. Quod utique melius fuerit, si tum rosaceum ipsum, tum oleum, salis sit expers. Porrò quæ ex metallis constant medicamenta, ea elota omnia esse debent, si citra morsum sint siccatura. Salubre uerò medicamentum est, quod ex melle soluto in oleo insulso constat. Cera præterea, terebinthinaque, si his misceantur, elui prius debent. Quippe medicamentis omnibus quæ laueris, acris mordensque sanies eluitur, abstergiturque. Si uerò robustus sit qui uulnus accepit, & cui corpus sit a superuacuis humoribus mundum, in hoc fas est ualentioribus remedijs nonnullis uti: cuiusmodi sunt linamenta imbuta pastillis Polyidæ, sapa solutis, & super aqua calida tepefactis. Nam eorum quæ uulneratum neruum contingunt, nihil esse frigidum debet quandoquidem ea pars maximè sensilis est, & principum partium primam continua, & temperamento suo frigida. Quo sit omnium occasione facilè a frigido offendi, & suam offensam impertit cerebro. Quòd si ex ijs fuerit qui perueniunt ad musculos (sunt enim hi instrumenta uoluntariæ motionis) etiam conuulsionem facile accersit. Idem fore & in tendonibus expectabis, ijsdem de causis. Sane oleo perfundere tale ulcus non conuenit nam oleum uiribus illius pastilli est aduersum, ulcusque sordidum reddit. Nec enim parum interest, nudóne neruo, an per interpositam cutem admoueas. Abluenda igitur á uulnere est sanies per lanam mollem specillo circumuolutam, ac in principio quidem sapa madefactam, expressamque: postea uerò etiam uino dulci, sed omni mordente qualitate carente. Nam quæcunque dulcia pariter & fulua sunt, ut Falernum, adid inutilia existunt. Quippe acria sunt omnia talia, & supra modum calida. Vlcere uerò iam ad cicatricem ueniente, quæ alba planè sunt, & tenuia, nec multam aquam tolerant, nec odora sunt, ea dulcibus præstant. Aquæ uerò usum ad neruum uulneratum perpetuò fugies, sicuti & cataplasma relaxans. Ad iam dicti pastilli usum proxime illud medicamentum accedit, quod diachalciteos nocant. Liquari autem id debet, æstate rosaceo, hyeme Sabino oleo. Quòd si Polyidæ pastillus non suppetat, Andronis uel Pasionis, loco eius sumendus est uel noster, qui etiam omnibus eis est ualentior. Vbi uerò neruus alicui transuersim est uulneratus, detrahere largius sanguinem expedit ac tenui magis, quam in illis, uti uictus ratione: tum in quiete omnino ac lectulo molli hominem continere: tum oleo calenti ubertim in axillis, collo, tendonibus, ligamentis, & capite uti. Quòd si uulneratus neruus ex ijs sit qui in crure habent, sicuti quum in manu est, alæ, ita in his bubones largo oleo imbuendi: tum per totam spinam ad collum & caput ascendendum. At contusi nerui, ubi cum eis est simul & ipsa cutis contusa, cataplasmate ex oxymelite & fabacea farina curantur. Qui uerò absque cutis simili affectu, contusi sunt, ijs oleum calens, atque tenuium partium, auxilio est. At si dolor una cum contusione cutis & nerui infestet, etiam picem liquidam immiscere illi cataplasmati, ac bene coquere, tum calens medicamentum imponere oportet. Vbi uerò magis siccans efficere uoles, eui farinam injcies. Quod si ut amplius quoque siccet desideras, irim immittes Illyricam. At si totus præcisus neruus sit, metus præterea nullus instat, debilis tamen remanebit particula. Curatio uerò eius communis est cum ea, quæ aliorum est ulcerum. Ligamenta autem, quum simillimam habeant speciem tendonibus, ualentissimorum remediorum uim tolerant: quòd neque ad cerebrum pertingant, & sensus sint expertia. Nam nerui omnes, alij ex ipso statim cerebro habent ortum, alij spinali interueniente medulla. Tendones quoque, quoniam ex neruo & ligamento constant, quatenus nerui particeps sunt, eatenus ex cerebro oriuntur, minus tamen quam ipsi nerui conuulsionem accersunt. Ligamenta uerò, quum ex osse ortum habeant, quæcunque rotunda sunt, ea neruis sunt consimilia: duritie tamen plurimum dissident. Verùm in eo quòd alba sunt, & exanguia, & cauitate carentia, & in fibras diuiduntur, similitudo illis cum neruis & tendonibus constat. Ligamentum igitur uulneratum, si id est quod ab osse ad os permeat, & maximè sine periculo est, & si id sicces quibuslibet medicamentis, nihil hominem offenderis. Sin id quod se in musculum inserit, quantò est neruo & tendone minus opportunum periculo, tantò utique, nisi rectè curetur, reliquis ligamentis magis terrere debet. Sed iam operæpretium est, ut de abdominis uulnere aliquid etiam dicamus. In abdomine extrinsecus cutis omnibus antestat quæ in membranam finitur. Post cutem, medio circiter loco, neruea tenuitas musculorum gemina tenditur, membranarum ritu. Post has deinceps habentur duo musculi recti, & carnosi, qui á pectore ad ipsa pubis ossa perueniunt. Atque hæc quidem omnia sibi mutuò cohærent, abdomenque constituunt. Quod uerò deinceps hoc excipit, peritonæum uocatur, estque ex corporibus duobus exanguibus & neruosis consitatum. Verùm alterum eorum neruosa tenuitas eorum musculorum est, qui per transuersum feruntur: alterum, membrana prætenuis, ueluti aranea, quæ utique uere est peritonæum. Ac tale quidem in medio sui est abdomen. Partes uerò eius, quæ utrinque ad latus ad quatuor quasi digitos recedunt, hæ statim á cute obliquos musculos habent priores quidem, qui a pectore demittuntur: secundos, qui ab ilibus ascendunt: dein post hos, transuersum utrinque musculum, sub quo est peritonæum. Ergo & minus periculi in hoc loco conuulnerato est, quàm in medio: quum tenuem aponeurosim nullam habeat, & sutura in medio difficulter administretur: quum nimirum & hac parte maximè procidant intestina, & ægrè inibi contineri queant. Si igitur maius sit abdominis uulnus, tum plura necesse est intestina excidere, tum difficilius denuò immitti: quanquam & parua uulnera tractatu etiam sunt difficilia. Nam

Contusi nerui curatio

Ligamenta sunt sensus expertia, neque consentiunt cerebro.

Nerui oriuntur a cerebro.

Tendones constant ex ligamento & neruo.

Ligamenta oriuntur ab ossib.

Ligamenta obnoxia periculo cum uulnerantur quæ sint.

Abdominis descriptio.

Peritonæum.

Abdominis partem anteriorem cum uulneratur, ægrius curari quæ consistunt ad latera

Abdomine uulnerato, cur ne d... foramen sit/aluta... angusto.

Intestinis excidentibus per abdominis uulnus quid agendum.

nisi quod procidit, illicò in suum reponat locum, inflatur, suscitig; in tumorem quo fit, ut per angustū foramē immitti nequeat. Quare minus graue per huiuscemodi uulnera, mediocre foramen est. Principiò itaq; id agendum est, ut intestina quę exciderunt, in suum recondantur locum. Secundò, ut ulcus suatur. Tertiò, ut medicamen imponas. Quartò, ut ne qua præstantior pars simul afficiatur, prospicias. Si ergo adeò paruum sit uulnus, ut inflatum intestinum ex frigore ambientis aeris remitti nequeat, discutiemus flatum spongia molli, & ex calente aqua madenti, moxq; expressa, intestinum ipsum calfacientes. Præparetur uerò interea uinum austerum calidum, quippe id magis calfacit quàm aqua, robur'q; intestino addit. Quòd si huic quoq; præsidio, intestini inflatio non cesserit, incidendum peritonæi tantulum syringotomis est, quantùm ei quod excidit, reponendo sit satis. Scalpelli uerò quibus acies utrinque habetur, aut quibus cuspis acuta est, sunt omnino fugiendi. Situs autem laborantis sit talis, ut quæ uulnerata pars est, sublimiorem semper locum obtineat. Cauendum'q; magnopere est, ne id quod exciderit, degrauetur quicquam ab intestinis alijs. Qui igitur intestina per magnum uulnus prolapsa, reponere in propriam uult sedem, is ubi totum uulnus manibus suis extrinsecus apprehenderit, debet intrò reprimere, tum constringere, ac exiguum semper fuenti prænudare: quinetiam id ipsum quod assutum est, modicè comprimere, quoad totum persuatur. Quoniam igitur coire coalescereq; oportet cum peritonæo abdomen, incipiendum quidem à cute est, atq; ab externo introrsus acus injcienda. Vbi uerò tum cutim, tum rectum musculum totum transierit, prætérito quod ei subest peritonæo, per reliquum peritonæum eam ab interno extrorsus injcies, atq; inde per reliquū abdomen ab interno extrà transmittes. Vbi hoc penitus penetrauerit, rursus ab externo introrsus idem abdomen est perforandum. Mox ubi peritonæum quod illi quoque subhæret præterieris, atque ad contrarium ueneris, hoc quoq; ab interno extrorsus est perpungendum, unaq; cum eo totum ipsi coniunctum abdomen. Deinde ab hoc incipiendum rursus, atq; id cum contrario peritonæo consuendum: ac rursus uncina quoq; cute transmissa, uerum ab ea parte acus introrsus est trajcienda, consuendum'q; abdomen id cum peritonæo contrario, etiam inibi uncina cute trāsmissa. Atq; hæc iterū iterumq; faciēda, quoad totum uulnus similiter consuerimus. Quod uerò ad interuallū punctionū, earundéq; altitudinem pertinet, mediocritas eligenda est. Filum etiam, inter durum & molle medium quoddam obtineat. At uerò medicamenta, quibus in his utemur, eiusdē materię sunt, cum uulnera glutinantibus.

Ab lomē uulneratum consuendi secundus modus.

Sunt qui aliter uulneratū abdomen cōsuant, ad hunc modum: Oportet à uicino nobis abdomine incipere, atq; ab externo introrsus per id tantùm acum transmittere. Pòst, præteritis utrisq; peritonæi labris, ex aduersa parte ab externo introrsus per utrunq; eius labrum acum reuocare: dein rursus hāc reuocare, atq; ab interno extrorsum per aduersum abdomē trajcere. Atq; ita totū peritonęū sibi mutuò coalescēs, prorsus intra abdomen abscondit. Deligatio uerò extrinsecus, uel præcipuè in his necessaria est. Ad hæc q̄d inter bubones & axillas est, id totū molli lana ex oleo mediocriter calido imbuta circūdare oportet. Satius etiā fuerit, & si per clysterē intestinis aliud simile infundas. Quòd si q̄d ipsorū intestinorū sit uulneratū, quę extrinsecus fieri debēt, omnia similiter ut diximus, sunt peragēda. Cęterùm quod injcitur, uinū nigrū austerū, & tepens erit. Ac crassa quidē intestina, sanatu facilia sunt, è contrario difficilia, quæ tenuia existunt. Ieiunū aūt est omnino incurabile, tum propter magnitudinē multitudinē'q; uasorū, tū quòd tunica eius neruosa, prætenuisq; sit. Adde quòd tum bilē syncerā hoc intestinū recipit uniuersam, tum quòd omniū maximè est uicinū iecinori. Ventriculi aūt quæ carnosæ partes infernæ sunt, curare cū fiducia tentabis: quæ uerò in ore eius sunt, eæ sensus acumen quominus sanentur, obest: atq; hoc etiam quòd medicamenta illic diu hærere non possint. At uerò omentum si per uulnus exciderit (pręstat enim hæc pars animali usum non usqueadeo magnum: constatq; ex membrana tenui, arterijs atque uenis contexta) si quid ex eo nigricans sit, excipiemus id uinculo, ac sic, q̄d post uinculum est, amputabimus: atq; ut in imo fine iam prædictæ suturæ abdominis, pendeat ipsius uinculi extrema, curabimus, quò nimirum ea, quum ex uulnere suppurante emouentur, facilè recipiamus. Sed iam ad fracturæ curationem ueniendum est: cuius quidem scopus unio existit. Cæterùm coalescere nequeunt ossa iuuenum, adolescentum, consistentium ætate, nec non senum, ob eorum maximam siccitatem duritiem'q; tametsi interueniente alia quapiam substātia crassiuscula (quæ ex proprio eodem'q; crasso ipsorum ossium alimento redundat) concrescente'q; in labris fracturæ, possint ceu quodam glutino separatæ ossis partes connecti inuicem, atque cōglutinari. At uerò quæ abundè sunt mollia, qualia in pueris conspiciuntur, ea sola unionem recipiūt. Ergo si os aliquod per transuersum frangatur, sic dissident à se eius partes, ut è directo non iaceant: quare primò curandum est, ut in directum & contrarium agantur, iuxta nigræ exemplum à qua uinum certissima transpositionis fractorum ossium indicatio sumenda est. Quæcunq; igitur retrorsum (exempli gratia) magis sunt acta, ea prorsum magis impelli cōuenit: nec minus alteram quoque fracti ossis partem modicè ad contraria retrudi. Contrà, quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam uerò partem sensim duci prorsum: nec secus de cæteris differentijs. Cauendum tamen est interim, ne in adducendis contrario motu partibus, extantiæ fractorum ossium frangantur. Quibus sanè confractis, non poterunt ad amussim inter se coaptari fracti ossis fines. Ob idq; dissidētia ossa, è directo admota esse oportet: quod commodè fieri nequit, nisi retracta sint, idq; aut manibus, aut uinculis, aut instrumentis. Postea uero quàm abundè reuulsa fuerint, nec ullus supersit metus, ne se in adducendo tangant, tum in directū opponere, uincula'q; remittere, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere expedit: interim uerò te ipsum quoq; manibus subseruire & sicubi aliquid paululū subsultet, corrigere atque formare. Ab ijs secundum,

quò

quò diriges, fuerit, ut immotum prorsus membrum consistat, ne quid eorum quæ effinxeris, moueatur. Ne uero per motiones ipsas disiungantur ossa commissa, tuta deligatura complecti fracturam oportet. Quam sanè deligaturam nec adeò debemus arctare, ut eam comprimat, nec remittere ita, ut sit laxa. Ac pectori quidem latissima fascia congruit: artubus autem & inguini, angusta, sed quæ tantum ex uersuum numero securitatis adijciat, quantum ex angustia deficit. Ad hæc deligaturæ principium debet super ipsam fracturam inijci, ac circunduci bis terue: hinc uerò ad membrum reliquum dispensari. Siquidem qui sic deligat, & ab integris ad laborantem partem sanguinis confluxum arcet, & quod iam collectum in ea est, exprimit: prohibetque circa fracturam excitari tum phlegmonem, tum sphacelum, quæ ossium caries & corruptela existit. Cæterum quum duæ partes sint, quæ & recipere aliquid a laborante particula, & trãsmittere ad eam possint utique quæ superiacent, tum propter multitudinem, tum magnitudinẽ, ad ambo magis sunt habiles. Extremæ uero, propter causas cõtrarias, exiguum quidem aliquid uel recipere, uel transmittere possunt: at multum nec ægris subministrare, nec ab ipsis recipere. Sed nec sola deligatura fasciarum est satis ad commissorum ossium tutelam, nisi etiam & splenia una cum fascijs exterioribus adhibeantur, quæ hæc quoque ipsa stabiliant. Ne autem phlegmone oriatur, cerato est humido utendum. Iam uerò repositionis figura eligenda est, quæ a dolore maximè sit immunis, quò nec phlegmonem particula contrahat, & æger persistere in una ea diutissimè immotus possit. Ac talis ferè est quammaxime naturalis membro, ut brachio quidem, angulosa: cruri uerò, quæ paulò minus porrecta est. Verùm ad dolorẽ uitandũ, non modò naturalis habitus cuiusque instrumento est utilis, sed etiam consuetudo quoque conducere nonnihil uidetur. In uniuersum autem tum extendere, tum effingere, tum deligare, tum reponere, una ea figura, quæ doloris minimum habeat, est studendum. Soluere autem deligaturam tertio die debes, ne in membro præter solitum cooperto, dolor aut pruritus creetur: nec eius, quod iam fracturæ est infixũ, perspiratio prohibeatur. Cuius occasione nõ modò noxius pruritus quibusdã accidit, sed etiã cutim ob acrimoniam saniei erosam exulcerat. Infundendum igitur tantũ temperatæ aquæ est, quantum ad euocandum eiusmodi saniem sit satis. Quod si rursus quoque simili modo facies, utique septimo id a primo die facere debebis. Apparuerint uerò iam omnia phlegmone libera, & quam pro naturali habitu magis aliquãdo gracilia. Tunc igitur licebit & ferulas circumponere, & soluere ex maiore interuallo. Nam antea quum phlegmones periculũ esset, nõ erat tutũ ferulis premere. Quòd si ex longiori interuallo eas soluas, callus multò felicius concrescet. At ubi adeò exiccata sunt ossa, ut callus produci nequeat, tertio uel quarto die modicè aquam calidam infundemus, donec carnes in rubrum tumorem attollantur: desistemusque prius quam subsidere incipiant. Vbi uerò aliquid digerere uolumus, non prius est desistendũ, quàm quod ex perfusione intumuit, subsidat. In quibus aũt, quo minus callus in fractura prouenìat, humiditas abundãtior obstat, ibi hanc siccare cõuenienti deligatura, & perfusione aquæ, quæ uel minima omnino sit, uel plurima, conabimur. Minima quippe, humores qui in superficie sunt per spiritũ digerit, & qui in alto hærẽt, modicè liquat. Plurima uero, digerit plus quàm attrahit. Constat autem, in ea quidem deligatura quæ exprimet, minus esse arctãdos fasciarum fines: in ea uerò quæ ad renutriendum est comparata, nec minus hos esse arctãdos, & uniuersos circũductus laxiores faciẽdos. Quo tempore callus gignitur, nutriendũ corpus est cibis optimi succi, & qui multum nutriant: ex quibus prouenire succus consueuit, non solum bonus, sed etiam tenax, qualis desideratur ad calli generationem. Magnitudo autem calli ea sit, quæ & ossibus tuto iunctu existat, nec musculos tamen comprimat. Quare danda opera est, ut si minor iusto prouenìat, augeatur: uel inhibeatur, si immodice crescat. Sunt uerò quibus hæc efficies, ipsius perfusionis quantitas, qualitasque: præterea ciborum quantitas, & medicaminũ quæ illi imponuntur extrinsecus, facultates. Etenim quæcunque emplasticã substantiã habent, ac modice calfaciunt, ea callos tum promouent, tum uerò augent. Quæ uerò digerendi uim obtinent, ea magnos iam callos diminuunt. Conseruant in proprio statu, medicamenta quæ cruentis adhibentur uulneribus. Atque hactenus de transuersis fracturis. Longæ autem, similiter sunt curandæ, cæterùm comprimendæ magis in ipso fracturæ loco: tum quod recessit, retrudendũ introrsum est. Quæ uerò multifariam confracta sunt, ijs splenia circundentur fasciæ ritu incurua, ut monet Hippocrates. Medicamenta etiam omnia ex siccantiũ sint numero, atque ex ijs quæ enæma uocant. Capitis autem fracturæ simplices, quæ ad secundam usque laminam caluariæ perueniunt, scalpellis angustis indigent. Expedit autem hos, ut numero multos, sic esse magnitudine impares. Atque ubi os uitiatum nudatum fuerit, primò quidem utendum latiore est: secundo loco, eo qui sit illo angustior: mox ita deinceps reliquis, usque ad angustissimum omnium: quo sanè est in ipsa secunda lamina, quam diploen appellant, utendum. Post hæc tum protinus, tum ad finem usque siccis est medicamentis medendum, quæ ob id cephalica uocitantur. Ea componuntur ex iri Illyrica, & erui farina, & manna, & aristolochia, & panacis radicis cortice, & in summa, omnibus quæ extergere citra morsum possunt. Ipsa namque generatio carnis, naturæ opus est. Itaque ægro ad eam rem nihil est opus arte medica. Vt autem quæ prouenit caro coalescat, circũlinet eamque omni ossis parti, id inde maximè eueniet, si nec sordes super eo sit, nec oleosa quæpiam pinguitudo. Id igitur est, quod ægris medici ad carnis productionem præstant, ut totus locus siccus sit, tum quælibet ossis uitiati pars planè pura. Ex fracturis uerò quæ ad cerebri usque membranas peruenerint, si simplex tantùm fractura sit, angustis scalpellis utendum. Sin cum contusione aliqua, quod contusum est, excidi debebit: idque uel terebellis prius in circuitu foratum, ac mox scalpris admotis, uel protinus ab initio cycliscis. At quæ per terebellam quidem ratio fungitur, parum tuta est: propterea quòd dum audacius eam tractant, dum

Callo gignendo qualis uictus ratio conueniat.

Callos promouent emplastica medicamenta, quæ modicè calfaciunt.

Callos minuentia.

Callos in suo proprio statu seruantia.

Longas fracturas curandi ratio.

Capitis fracturarum curatio.

Cephalica medicamenta.

Carnis productio, naturæ opus est.

membranam, quæ ossi substernitur, non raro uiolant. Quod uero per cycliscos opus administratur, ne id quidem omnino uitio caret, quum quatiat immodice caput, quod potius quietem postulat. Cæterum si magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt uehementer mota, mihi cycliscorum usus perplacet. Quippe paucis excisionibus faciles lenticularis excisorijs locum. Sin firma plurimum ossa sint, foranda sunt terebella. Terebellis autem ipsis, ut mergi nõ possint, paruũ supra cuspidẽ, nõnulli superciliũ extans efficiunt. Expedit itaque id genus complures præparatas habere ad omnẽ caluariæ crassitiem. Commodissime tamen cycliscis uteris: & primo quidem aggressu latioribus, postea magis angustis, donec ad crassam membranam perueneris. Verum quod excidi oportet, id totum cycliscis nudandum nõ est, sed ex ea maxime parte, qua fractura est grauissima. Nam præter alia, etiam membrana ipsa ab ossibus quæ sunt uehementer afflicta, recedit celerrime. Si uero unam semel partem nudaueris, atque scalprum in cuspide, habens præfixam obtusamque & leuem lenticulæ speciem, rectum uero per longitudinem erectũ, submiseris, ubi latam partem lenticulæ statueris super membranam, feries malleolo, ac reliquam caluariam quamtutissime diuides. Neque enim qui minus cum periculo, nec qui celerius perueniat, forandi modum alium inuenias. Iam uero instrumento, quod ostagram uocant, nonnulli ossium uehementer comminutorum uel exaltantes, uel conuertentes, per eam potissimum partem lenticulato scalpro præparabimus aditũ. Quod quidem ubi demissum fuerit, dicere possis illud, prouerbiũ celebre: Dimidiũ facti qui bene cœpit habet. Igitũ quod uehementer cõfractũ est, id totũ est auferendũ. Si uero ab eo fragmenta quædam longius exeurrant, hæc persequi ad finem non expedit, ut illud persuasum habentes, minime futurum ex eo noxa sequatur ulla, modo reliqua ne sint nobis peracta. Atque indicatio agendorum hic quoque ex natura ipsarum partium affectarum subministratur. Necessum namque in capite nobis (quatenus dictum est) primo si ichora aliquid diluendum, quo uidelicet detergere & abluere a membrana simul possimus. Post uero, quum phlegmones tempus præterijt, omniaque ad unguem sunt sicca, carnem producere, ac cicatrice locum includere. Porro quum unus atque alter homo occurrisset mihi habens sincipitis atque temporis os confractum, equidem superius, hoc est sincipitis, os exemi, temporis autem abstinui, cui callum inducendum curaui. Nec infeliciter cessit nobis negocium. Quod uero ad medicamentum post foratum os infundendum pertinet, quandoquidem auditorius meatus (qui non solum usque ad cerebri duram membranam penetrat, sed etiam nerui contingit, qui ab ipsum descendit a cerebro) uehementissima medicamenta tolerat, nihil miri sit, si crassa membrana cerebri, antequã notabiliter occupetur phlegmone, ualentissimis post forationes etiam medicamentis gaudeat, ceu naturaliter siccam substantiam possidens.

Cycliscorum usum in magnis fracturis capitis quando probet Galenus.

Lenticularia scalpra.

Caluariæ forãdæ ratio

Ostagræ usus

Dimidium facti qui bene cœpit habet.

Fracturas tam quamodũ exporrectas, longius ossis persequendas ad finẽ usque.

Cranio forato, ualentissimis et siccissimis medicamentis gaudet dura membrana cerebri.

GALENI PERGAMENI DE medendi methodo liber VII.

Medendi methodum, Eugeniane charissime, quam olim in Hieronis gratiam scribendam susceperam, posteaquam illum functum uita intellexi, ipse quoque persequi destitimus. Tu namque mihi cõscius es, neque hoc meo opus, neque aliud ullum, popularis auræ studio fuisse aggressum, sed quo uel amicis gratificarer, uel meipsum simul utilissima ratione ad rem propositam exercitarem, simul ad obliuionem senij (ut Plato inquit) commentarios mihi reponerem. Quippe multitudinis laus, commodum ad usus nonnullos instrumentum inuenientibus aliquando est: mortuis certe nihil prodest, sicuti neque uiuentiũ quibusdam. Nam qui uitam in tranquillo optarunt, & fructum ex philosophia ceperunt, similiterque ijs quæ corpori curando sufficiunt contenti, eis utique impedimento non paruo est apud uulgum fama, ut quæ ipsos a rebus pulcherrimis plus iusto transuersos auferat. Ego uero (haud scio qua ratione) ab ipsa usque adolescentia mirifice sic inspiratus, siue furore percitus, & uulgi famam contempsi, & ueritatis scientiæque studio flagrans, nullam esse hominibus neque honestiorem, nec diuiniorem possessionem ratus, ob idque nulli meorũ librorum meum nomen præscripsi. Quandoquidem igitur in præcedentibus cõmentarijs, quem admodum similarium instrumentaliumque partium communem morbum, nempe solutionem cõtinui, curari conueniat, scripsimus, deinceps quod reliquum est, in tui & aliorum amicorum id flagitantiũ gratiam adijciam, reuertarque ad eum morbum, qui omnium est primus, nempe qui in similaribus nascitur, quibus scilicet primum animantis functiones referuntur acceptæ. Est enim hoc morbi genus cognitu maxime necessarium: nec ratione curari potest, primis elementis corporis ignorans. Ergo quoniam unaquæque animalis particula propriam actionem ædit, quæ tantum ab aliarum actionibus differt, quantum ipsa particula ab alijs, quæ illas ædunt, diuersa est, temperamenti ratione: sane qui tueri partium actionem uult, huic temperamentum earum custodiat oportet. Custodiet autem, si id quod ad calidius conuersum est, refrigerabit: quod ad frigidius inclinatũ, excalfaciet: ac de cæteris intẽperamentis, tam simplicibus quam compositis, eadẽ ratione. Quũ enim octo earum sint differentiæ, octo nimirum erunt & medendi rationes, quibus particula, per contraria eorum quæ experitur, ad naturalem symmetriã reducitur. Erit itaque curationis una meta communis, quo diriguntur consilia medentis, ipsius similaris corporis alteratio: quandoquidem etiã morbus, ex naturalis temperamenti alteratione est ortus. Medicatio autem particularis, ex materiæ copia, & huius congruente usu conficit. Sed horum iam proponamus exemplum, auspicati a uentriculo. Ac facillime quidem curatu eius alterationes sunt, quæ ex calido & frigido oriuntur, propterea quod maxime affectiuis qualitatibus corriguntur. Ægrius uero curantur, quæ in humido siccoque habent, quod qualitatibus imbecillis, curatio earum perficitur. Ac tempus quidem caloris, frigorisque reparandi, par quodammodo est se-

est securitas tantò impar. Nisi enim cunctæ quę ei quod curatur circundatæ sunt particulæ, ualidæ planè sint, uerendum est, ne ab ijs quę refrigerent, noxam contrahant non leuem. In reliquis duabus qualitatibus est securitas similis. Tempus tamen curationis in sicca intemperie multò amplius est. Quippe quod senium in sanis, id in ægris sicca intemperies existit. Imò penè insanabilis est, si prorsus sit consummata, nempe ubi solida partium similarium substantia reddita fuerit siccior. Nam est & altera siccitas, utique quum ea, quorum substantia ex humore côcreto constat, sicuti caro & adeps, sunt liquata. Etiam tertia, quum propria humiditas, unde partes nutriuntur, & quæ in illis habetur, ueluti ros quidā sparsus, omnino est absumpta. Diuersa ab ijs siccitas est, quæ in proprijs cuiusque particulæ exilibus uenis atque uenis consistit. Prouenit autem & hæc ex penuria sanguinis. Omnibus igitur his siccitatibus maximè contrarius est austerorum usus, quippe quę si quid in ijs superest naturalis humoris, id absumunt, partim exibentia, partim in sinū uentris per exiguos meatus exprimentia, partim ad continentes partes uidētia. Curabis ergo ipsas, si meatus qui contracti sint, dilataueris, ac quod in uicinas particulas est impulsum, reuellas: præterea singulas similarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, repleas. Cui negocio lac asininum ex ipso animali suctum, uel maximè ex usu est. Quòd si asinam sugere æger ipse grauetur, expedit ut quamminimo tempore lac in ambiente aëre moret, propterea quòd celerrimè mutari est aptum, genitalis seminis ritu, quod nec ipsum aliquandiu extra propria uasa morari patitur. Optimum autē, utpote cognatum, existit muliebre lac: quod quidem sugendū ijs suadet Prodicus, qui tabe absumuntur. Sed quoniam id exhiberi sibi centum pueris plerique censent, utique ceu asinis, asininum ipsis dari conueniet. Id siquidem reliquis omnibus ad propositum affectum utilius est, quum & tenuissimū sit, coaguleturque minimè, & quoquouersus ocyssimè digeratur in corpus. Est itaque lac ipsum ijs tum per se dandum, tum pauxillū ei tepidi mellis miscendū. Cæterum quod mel flauo est colore, odore suaui, tum purū adeò, ut totum pelluceat, ac gustanti parum acre iucundissimumque: præterea tam sibi hærens, ut si attollatur digito, cōtinuum sibi, nec intercisum, ad humū defluat, id omnium optimum iudicatur. Si uerò ab umptum, nec demissum ad terram usque continuitatem meret, id aut crassius iusto est, aut tenuius, aut dissimilium partium. Debet autem nullam penitus alterius cuiuspiam rei eminentem in se continere qualitatem optimum mel. Quare quod thymum plane redolet, minimè probo. Ad eundem modum & lac nullam externā qualitatem odore gustuue præ se ferat; sed esto quamdulcissimū, & sibiipsi continuū, & prout lacti cōuenit, splendens, super omnia, quoad eius fieri poterit, similes partes habeto. Quò uerò tale lac fiat, & idoneis nutrimentis alendū animal est, & exercitationibus mediocribus exercendum, & pullus, si quem lactat, auferendus. Quod autem ætatis quoque florentis esse uel maximè debeat, id neminem latet. Curandum quoque, ut quamoptimè concoquat: contemptis uidelicet ijs, qui si asinis quoque præscribemus

uictus rationē, ridebūt. Fingamus igitur ægrum aliquem tum lotum esse, tum lac hausisse: hunc ad secundam usque lauationē quiescere permittemus, tum modicè fricabimus, & pinguiter, utique si lac quod sumpsit, iam ad unguem confecit, id quod tum ex ructu, tum uentriculi mole, nobis licebit coniicere. Modicum uerò temporis inter primā & secundam lauationē interuallū erit, si quatuor aut quinque æquinoctialiū horarum interuallum intersit, scilicet si tertiò adhuc lauare paras: sin aliter, plurium. Sanè tertio lauabis, si multis lauationibus fuit assuetus. Quietum post quinque lauationē hominem ungemus oleo priusquam se uestiat, ne uidelicet plus digeratur æquo, sed obstruantur exigua cutis spiramenta. Quippe conducit ad enutricationem id quoque, sicuti & frictio. Iam uerò siue cuilibet parti corporis temperatam infundas calidam aquam, siue frices, siue laues, siue aliter quomodocunque calfacias, primum quidem attollitur, mox efficitur gracilis, ideoque ubi carne implere quodlibet corpus studemus, id eatenus calfaciendum nobis est, dum intumescat: ubi uerò primū intumuerit, tunc supersedendum est. At si digerere & euacuare contendimus, eatenus continuandū est, dum quod prius intumuit subsidat. Si æger igitur delectetur lacte, post secundā quoque lauationē id exhibebis. Sin aliter, ptisanā diligenter coctam, aut aliam ptisanæ ritu præparatam. Hinc ubi rursus quieuerit, ad tertiā reducendus est lauationem, aut illico ad cœnam. Sit autē præparatus illi panis purus, probè coctus in furno, quique tum fermenti, tum salis, quod satis est, habuerit. Opsonium quoque sit ex saxatilibus piscibus, aut ex albo iure asellus: necnon aliæ testesque gallinacei, qui lacte sit altus. Quorū si copia non est, alijs utendum. Ad eundem modum & perdicibus, & montanis auiculis, quæ mollem carnem sortiuntur, uescendum. Viuanda aut & quæ palustria sunt, & quę carne sunt dura. In summa uerò, alimentum sit coctu facile & nutriens, minimeque glutinosum aut excrementitiū. Porrò omniū ciborū, quos nouimus, maximè nutriēs suilla caro est, uerum non æquè ac prædicta, cōcoctu facilis: præterea glutinosum succum crassumque generat. Quare hac uti ad propositū affectum non conuenit. At uino ut utantur omnes, quibus refici corpus est opus, consulo, modò nō febricitēt. Esto tamen id & aquosum & astringēs leuiter. Aquosum natura appello uinum, quod tenue est, & purum, minimmaque aquæ mistionē ferens. Cauendum autē à uinoso est, quòd fert uires imbecilliores. Rursus nouellū uinū tum aquosius, tū imbecillius quodāmodo est, quàm ut uino cōueniat. Adde etiā quòd ægrius côcoquitur, ac magis excrementosum est. Antiquius uerò, ut uinosius est, ita uehementius existit, quàm ut propositis sit ex usu. Porrò aquę uitia pendent ex eius frigiditate: omnia eius culpa & morantur in præcordijs diutissimè, & fluctuationes excitat, & in flatū uertitur, & corrumpitur, adeo quòd uentriculi robur resoluit, ut deterius proinde concoquat. Sed nec digerendo per corpus alimento magnopere uidetur aqua cōducere. Quibus sine aquæ uitijs, quale nuper diximus uinē contrarias uirtutes obtinet. Potionis itaque is erit modus, ut neque in uentriculo innatet, nec fluctuationis ullius sensum inuehat: ciborū uerò, ut uel nō grauent, uel grauia

re quam celerrimè desinant. Ab hoc tensio infla-tioque præcordiorum uitandæ ijs sunt. Ergo si ob affectum uentriculi totum corpus macrescat, exquisitior uictus ratio desideratur, propter concoctionis imbecillitatē. Vbi uerò æger sanior est redditus, ad refectoriam est transferendus. Id fiet, si pluribus & frictionibus, & gestationibus, quam antea, utemur: ac ciborum tum qualitatē, tum quantitatem mutabimus, ita ut plures & ualentiores quàm prius exhibeantur. Quū uerò ad sanitatis statum propemodum uentum iam sit, cibandus uolatilibus est: illique iam offerre carnes suillas licet: primùm quidem, porcelli pedes in pistrino elixos, dein pernam: ab hac etiā reliquas partes. Quū porcellum, si hyems sit, pridie fuisse iugulatū oportet: nam hesternus, quàm recens necatus, facilius cōcoquitur. At æstate sat fuerit, si porcellus manè immolatus fuerit, ac iuxta occasum solis edatur. Quippe semper alimentum ualentius ad uesperam exhibendū est. Quū igitur qui macilentissimi sunt, plurimo nutrimento indigeant, nequeant autem uel quod mediocre est cōcoquere: paulatim eos, sed sæpius cibare erit melius. Atque hac sane de causa ipse eos ter cibare sum solitus. Verùm quando iam manifeste meliores sunt facti, eu am bis nutriuisse sit satis. Quare tantam exhiberi primam cibationem est rationabile, quanta priusquam secunda sumatur, tota prorsus erit concocta: id quod ualentiori cōtingere alimento non potest. Ideirco primo loco leue sumendum eis est, secundū autem crassius: quādoquidē & quies, & somnus, & longius tempus, huius naturalem administrationē excipit. Iam uerò bibendum illico post cœnam nō est, antequam cibus fuerit concoctus. Siquidem innatant cibi si bibant, ita ut eos uentriculi corpus, propter humorem interpositum, non contingit. Cæterùm si magna siti torqueantur, tantillum est propinandum, quod & molestiam soletur, & sitim leuet. Vbi uerò nutrimentum concoxerint, abundè bibere sunt sinendi. Manè autem post somnum, quum deiecerint, & paulùm inambulauerint, modicè sunt fricandi, uidelicet donec corpus incalescit: mox gestationibus utendū. Deinde tum lauandi sunt, tum fricandi, idque intra uel circa meridiem. Quum igitur conualescentiū uictus ratio media quædam sit inter eam quæ sanorū propria est, & quæ ægrorum: difficile minimè fuerit, ex ijs quæ de utraque sunt prodita, ut per seipsum quis mediā inueniat. Domus in qua cōualescens nutritur, sit temperata: laborandumque, ut ad eos cibos reducatur quisque, quibus insueuit naturarum interim proprietate obseruata, necnon regionis & temporis. Sciendum aūt est, uniuersum corporis habitum exiccari uigilijs: ac proinde eas infestissimas esse ijs qui ex siccitate laborant. Quod uerò ad nutriendi modum spectat, si corpus modicè siccum sit, uberius nutrire id licet: propterea quòd uires eius, quæ utique alimentum conficiunt, penitus non conciderunt. Si uerò immodicè, parcius, contraria ratione. Porrò intemperies siccæ, ubi solida corpora contigerunt, si quidem in una quapiam parte consistunt, uelut nunc in uentriculo propositum est, nunquam integrè sanabuntur: neque in eum statum qui ante morbum fuit, reuertentur: sed in reliquam uitam particula affecta laborabit imbecillitate. Quòd si intemperies sicca etiā solidas cordis partes occupet, celeriter sic affecti marescunt: quem marasmū Philippus uocat ex morbo senium. Is itaque breui mortem conciliat. Proximè huic, qui à iecinore inceptus est. Mox qui à uentriculo. Qui ab alijs partibus ortū habet, tantò tardius, quantò quælibet harum ignobilior quàm ille existit. Cæterùm uictus ratio eiusdem generis est, cùm in hac siccitate, tum in illa, quæ solam eam humiditatem absumit, quæ nutrit solidas partes. Præterea etiam in tertia, quam supra memorauimus, siccitate. Facillima uerò omniū sanatu quarta est, in qua uenæ succo suo sunt inanitæ. Imò hic affectus ut frigiditas potius corporis, quàm ut siccitas, est curandus: ac proinde eius sanatio est celerrima. Scire autem licet, solidorum corporum siccitatibus, si perdurent, succedere necessario frigiditatem. Celerrimè namque ex nutrimenti defectu refrigerantur partes, propterea quòd ex calido sanguinis succo nutriuntur. Si igitur siccitati partiū iuncta frigiditas sit, duplex erit medendi ratio, humectans scilicet, & modicè calfaciens. Nam quæ calfaciunt impensè, ijs uehementer siccandi uis inest. Quare calfacientis materiæ humectantibus medicamentis tantùm miscendum est, quantùm particula ad frigus ratione siccitatis inclinat. Proponamus ergo (exempli gratia) uentriculum tum siccum, tum modicè refrigeratum: huic esse: huic certè simul cum lacte uberius mel exhibebimus. Vinum uerò, quod minus aquosum quàm prius sit, & plurimum annorū, dabimus. Quinetiam esculenta omnia calidiora offeremus: idque tum natiua temperie, tum ignis opera, sic comparata. Nardino præterea unguēto ungendus assiduè est uenter, sic ut nunquam siccus remaneat. Eius si copia non adsit, utere mastichino, aut opobalsamo, & per se, & mixto dictis unguentis. Quod si cupis ut magis ea corpori adhæreant, ceræ nonnihil est admiscendum. Si aër ambiens sit frigidus, lanam opobalsamo aut unguento nardino imbutā, in quibus liquata prius Chia mastiche fuerit, admouebis uentriculo. Præstiterit autem imbuere optimam purpuram, qualis est Tyria: quandò & astringi ipsum modicè, & cutis eius meatus obstrui expedit. Siquidem quæ rarum habitum faciunt, & relaxant, ea tum digerunt siccius, tum particulas frigidis extrinsecus aduenientibus obnoxias reddunt. Quæ uerò ualenter astringunt, ea siccant. Quo fit, ut medicamentum quod eiusmodi corpora calfacit, id neque enocantem uim habere expediat, neque astrictoriam multam sibi immistā. Memineris etiā, qualitatem acerbam, sua quidem ipsius uirtute, & refrigerare & siccare: quare etiam prohibenda est in huiuscemodi affectibus. At si cum sicca intemperie multa frigiditas adsit, in nardino unguento similiter Chiam mastichē quàm pinguissimam soues, ac purpura excipiens, inferes. Commodissime etiam adieceris opobalsamum. Dandum præterea uberius cum lacte mel est, sed super prunis ex quercu uiteue, despumatum curiose, quo & minus sit excrementosum, & magis nutriat. Quinetiam mel ipsum despumatum per se optimum nutrimentum frigido uentriculo est, ut aduersissimum calido. Vinum autem eligendum semper antiquū est, eoque antiquius, quò maior fuerit frigiditas. Sed nec adeò esse debet ue-

tus,

Refectoria uictus ratio, quo modo administretur.

Hesternum quàm recens necatum porcellū, facilius concoqui.

Vesperi exhibend. esse alimentum ualentius.

Macilentissimi sunt cibādi parcè sed crebro.

Cibi crassiores in cœna dandi.

Bibendum illico à cœna quibus non sit.

Conualescentium uictus ratio, media est inter eam quæ sanis, & eam quæ ægris debetur.

Consueta cibis utendum.

Vigiliæ quibus sint aduersissimæ.

Marasmus.

tus, ut iam amaricet. Siquidem uina amara, immodice siccant. Sanè optimũ medicamentum talibus omnibus sit, quo piscatores quotidie utuntur. Ergo illum e eo totum uentrem, sicuti & alias omnes particulas, quæ alimentorũ usu non promouentur, conueniet, ac pòst auelli, priusquàm refrigeretur. Quod quidẽ si bis uno die feceris, abundè fuerit. Naturalem uentriculi calorem tuetur & fouet admotus puellus qui boni habitus sit, & minimè cute humecta. Sunt qui catellos pingues in hunc habeant usum: qui etiam ex usu sunt iis, qui propter siccitatem solam habent imbecillum uentriculum. Nocent autem intemperantiis eiusmodi, fomẽta calida: quæ quidem sicca sunt, eò quòd rorem similarium depascunt corporum. quæ uerò humida, quòd hunc digerunt, potissimum ubi largius his utimur: præterea quòd nimis rarum, frigoriq; opportunũ corpus efficiant. At si multę siccitati sit calor non admodum multus adiunctus, abstinendum à melle est, uinumq; minimè antiquum bibendum. Iam cibos offeremus tepentes: sed si æstas sit, qualitate referentes aquam fontanam. Ventriculum autem ungemus oleo tum crudo, tum melino. Ac multò sanè magis, si pluscula caliditas sit, ipsum uinum tum aquosius exhibebimus, tum sub eo frigore, quod fontis aqua per medium uer exhibet: illud nobis persuadentes, eiusmodi affectum febri proportione correspondere. Nam quod illa in toto animali, uel in corde est, id propositus nunc affectus est in uentriculo. Cæterum ubi ualide in ambabus qualitatibus immutata quæuis particula est, omnis eius actio perit, atq; labefactatur: nec facilè quod sic est affectum, ad suam naturam reuerti potest. Vbi uerò altera tantùm qualitas plusculum immutata est (ueluti nunc siccitatem finximus) reliquarum autem aliqua se habet mediocriter: utiq; qui ita est affectus, sanari potest. Si uentriculus intemperie affligatur calida, cui mediocris humiditas iuncta sit, facilè affectus is frigidæ potione curatur: quum minimè ex ea lædantur partes uicinæ, utpote se habẽtes mediocriter. Nam in siccis uentriculi affectibus, necesse est nõ ea modò quę proxima sunt, sed etiã totum corpus gracilius reddi: ac proinde tunc potus frigidæ maiori cum periculo administratur. Sicubi uerò adeò uehemens caloris intemperies uentriculum occupet, ut usq; ad cor ipsum perueniat, febricitare hominẽ est necesse. At intemperies humida utcunq; accidat, facillimè omnium curatur. Cuius quidem, si sola consistat, remedia sunt cibi citra ualentem calefactionem, refrigerationémue siccantes: præterea consuetæ potionis parcitas. Eius autem quę cum caliditate coniuncta est astringentium tum ciborum, tum potionum minimè calfacientium usus, necnon potus frigidæ, quemadmodum illius quę frigori est iuncta, optima præsidia sunt acria omnia quibus admisceri debent quæ acerba sint, minimè tamen euidenter refrigerantia: præterea potio exigua, eaq; uini insigniter calidi, ueterisq;. In uniuersum autem, calida intemperies uentriculi refrigeranda est, frigida calfacienda, humida siccanda, sicca madefacienda. Ad eundem modum quæ ex duabus qualitatibus intemperantiæ constant, reliquis contrariis sunt retundendæ. Pessima autem omnium est intemperies, inter simplices quidem, sicca: inter compositas uerò, sicca simul & frigida. Atq; hactenus de uentriculi intẽperantiis, citra humoris affluxum. Vbi uerò aliquis humor aut in ipso sinu uentriculi delitescẽs, aut imbibitus in illius tunicis, autor intemperantiæ extiterit, expurgandus ille est. Quòd si ab aliis partibus transmittatur (id quod ex toto corporis habitu, ac tum singularũ partium exploratione, tum ex uacuationibus solitis retentisq;, necnon cõsueta uictus ratione cognosces) primò illis est succurrendũ: deinde uerò roborãdus uentriculus, quò eorũ quæ ad sese confluunt, minus promptè quicq̃ admittat.

Ventriculi intẽperantias quibus copulatus est humor, qua ratione curari conueniat.

Verùm si quidẽ ex minus momẽtaneis facta translatio sit, quod superfluũ est, rursus ad ea reuelles. Sin ex iis quę maioris momenti sunt, ambobus simul cõsules, eum semper affectũ submouens, qui fluxionẽ excitet. Fiet id, si omnes corporis partes ad bonam reduxeris habitudinẽ: omnesq; expulsiones naturæ, fluxiles semper reddideris. Quòd si ob æqualẽ in toto corpore redundantiã humorũ, uentriculus fluxione tentetur, totum corpus est euacuandũ. Si propter mali succi abundantiã, ea purgãda est atq; hinc ad uentriculum cõuertenda curatio. Quæ igitur in sinu eius cõtinentur, cõmodè expurgantur per uomitum. Verùm si quòd plures dies prauus humor decubuerit in ipsum, uẽter aliquid sibi uitij cõtraxerit, haud intempestiuè, qui sic laborat, absinthij potione utetur. Per contraria aũt corrigi inducta intemperies debet. Si uitiosus succus in uentriculi tunicis sit receptus, curari is affectus debet pharmacis quæ modicè purgẽt. Cæterùm quæ ex aloë componuntur, omniũ sunt longè aptissima: nec secus ipsa sola aloe. Quę quidem si illota sit, ualentius uacuat: elota aũt, purgat quidem minus, sed roborat uentriculum magis. Expedit ergo paratam habere hierã, tum ex aloë illota, tum ex elota confectam. Admiscentur aũt huius drachmis centenis, cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, & Chiæ mastiches, singulorũ sex drachmę. Præstantissimũ hoc medicamen est contra uitiosos succos, qui in tunicis uentriculi habentur, utiliusq; fuerit eo sicco ex aqua uti duũm paruorum cochleariũ mensura, ubi mediocriter illo uti studemus. Siquidem maximus eius modus, est magnorum duũm cochlearium potio, in aquæ temperatæ cyathis tribus: ut minimus, unius parui. Vtendum uerò hoc tempore & ptisanæ cremore est, qui primus à balneo sumet. Nam medicamen ipsum solito purgantium medicamentorũ tempore dabitur. Post id uerò, ubi modicè inambulauerit, de reliqua uictus ratione nihil est immutandum.

Absinthij potio quibus sit congruens præsidium.

Aloem purgare humores in tunicis uentriculi imbibitos.

Aloes elotæ facultas.

Hiera picra duplex.

Hiera picra cõposita.

Hieræ siccæ usum ex aqua tepidè Galenus commendat, contra uitiosos succos uentriculi.

Sunt qui reponunt medicamentũ, excipientes id despumato melle & fit quidẽ sic durabilius, cæterùm nõ perinde ad propositos hoc loco affectus utile, quũ & minus uentriculum roboret, & magis aluũ subducat. Verùm quibus lenta pituita est infixa uentriculo, iis prius sunt exhibẽda, quęcunq; eam dissecẽt: pòst deinde purgandũ. Quòd si ad uomendũ sint apti, nõ inutile fuerit per radiculam ex oxymelite uomere. Sin uerò nec lentus humor sit, nec crassus, ut q; abundè fuerit à ptisanæ solius cremore uomuisse: item à mulsa. Quo casu sumendũ utriusuis plus est, q̃ uel nutrimenti, uel etiam delectionis causa sumeretur. Idoneũ uerò est, etsi mulsa, in qua coctum absynthium sit,

Hiera cum melle confecta minus uentriculũ roborat, sed magis aluum subducit.

Attenuandos esse prius crassos succos quàm euacuandos.

Vomitus quibus & per quæ prouocandus.

Affectui omnium maxime urgenti, dirigi semper curantis consilium debet.

bibatur. At uerò si plures affectus in unum coeant, ad eum qui magis urget, dirigi primum curantis consilium debet. Vbi aliud efficiens est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda. Sin autem curari hoc ante illud non licet, ad id quod ordo dictat, est respiciendum. Atque in eo quidem curationis consilio, quod ab urgente initur, affectus magnitudo perpendenda est: quæ sane triplex existit.

Affectus magnitudo est triplex.

Alia namque ex læsæ actionis præstantia spectatur, alia ex propria affectus essentia. Tertia præter has, ex facultate quæ ipsum corpus gubernat. In eo uerò consilio quod ex causæ ratione initur, animaduertendum est, quidnam eorum quæ inter se sunt coniuncta, augere aut gignere reliqua possit: quæ rursus uel gignant, uel incrementum ab alio accipiant: at in eo quod ordo præscribit, quid ante quod, uel quid cum quo, uel quid post quod, sanari possit. Fingimus igitur in uentriculum defluere ex cerebro superfluum quendam humorem frigidum: atque eius occasione intemperiem quandam in uentriculo contractam iam esse: uel potius malignum succum per totum eius corpus media omnia similarium particularum spacia occupasse: ab eoque, si placet, etiam mordicationis sensum, ac proinde tum deliquium animi, tum sudores, cum syncopes quadam dissolutione excitari. Manifestum utique est, in primis esse occurrendum ei, quod uires resoluit. Vbi autem uires firmatæ erunt, nec plurimum uitiosi succi in uentriculo aderit, tunc nimirum ad fluxionis causam nos conuertemus: illud pro comperto habentes, non posse ad perfectionem ullum affectum sanari, manente adhuc ipsa, unde natus est, causa. Ergo si sic persanarimus cerebrum, ut sensibilem amplius redundantiam non creet, ueluti fontem fluxionis in uentriculum euertemus. Cæterum si neque copia notabilis excrementorum in uentriculo sit, nec eorum quæ in capacitate ipsius continentur, nec eorum quæ in tunicis, sed nec mordicatio quæ officiat uiribus, tum omnium primum sanandum ipsum cerebrum est. Ab hoc, sinus ipse uentriculi uacuandus, extergendusque est postea expurgandæ tunicæ. Postremo intemperiei medendum. Ac reliquarum etiam partium intemperantiæ, similiter iis quas in uentriculo proposuimus, sanabuntur, adhibentibus semper nobis remedium affectui contrarium, illisque remediorum indicationem, quæ à laborantis membri natura sumitur, adiicientibus. Ea autem indicatio est multiplex. Vna quidem ac prima indicatio à laborantis loci temperie sumitur, quæ mensuram introducendæ qualitatis præscribit. Secunda ex eo sumitur, quod actio eius omnibus animalis partibus sit communis, aut quòd communem uirtutem subministret. Tertia, ab ipsius partis figura. Quarta, ab ipsius positura: cuius portio est id uicinas partes sortiens. Tum præter hæc omnia, ipsa sentiendi uel acrimonia, uel hebetudo. Porro quæcunque calidiores natura partes ex frigore laborant, hæ & liberalius, & diutius calfieri postulant. Si uerò calido morbo ægrotent, exiguam breuisque temporis refrigerationem desiderant. Siquidem parum hic est in id quod præter naturam, lapsus: quare & in id quod secundum naturam, reditus. Eatenus namque redeat ad naturam suam unumquodque est necesse, quatenus à natura recessit: ac uelut quandam uim retrò ferat, quæ in diuersum agat ei, quæ facta in ipso est, transmutationi. Minus itaque periclitantur, quæcunque cognato

Indicatio remediorum à natura partis laborantis desumpta est multiplex.

Recessibus à naturali temperie exiguis exigua mutatione opus ut corrigantur: maximis uero maxima.

Cognato naturæ suæ morbo laborantes minus periclitantur.

naturæ suo morbo laborant. Quemadmodum autem reducendam esse ad mediocritatem diximus calidam & frigidam intemperiem, sic reducentur & cæteræ, siue eæ simplices sint, siue coniugatæ. Porrò in iis temperaturis quæ sunt ex humoribus ortæ, si particula sibi soli inseruiat, audacter euacuare licet, prout affectus suadebit, sed tamen etiam uirtuti attentus. Sin necessarium opus eius sit omnibus animalis partibus, ueluti uentriculi & iecinoris, non leuis habenda solicitudo de robore uirtutis est, ne hanc, magna semel uacuatione usus, dissoluas. Est autem commune opus & uenarum, & arteriarum, & cordis, & thoracis, & renum, & utriusque uesicæ. Cerebri uerò opus, quum sani sumus, ad uoluntarias actiones est necessarium, iis scilicet instrumentis, quibus eiusmodi actiones obimus. Quum ægri sumus, necessarium non est, nisi iis tantum, quæ ad respirationem sunt deputata. Reliquorum uerò organorum actio certè non est ministerium tamen est ad uitam necessarium, ueluti pulmonis, & asperæ arteriæ, & gutturis. Ergo ex eiusmodi particulis quamprimum uacuare redundantiam licet, prout uolueris. Ex uentriculo uerò & iecinore utcunque uacuare non licet, sed cum cautione, ut ne quid uirtuti officias. Habenda præterea est & dignitatis actionum ratio. Maxima autem est cordis officii dignitas, ægrotantibusque omnium maximè necessaria. Cerebri uerò ad uitam par est momentum: non tamen par robur eius in ægrotis requirimus, quum necesse omnibus non sit neruorum ac musculorum opera uti. At iecinoris opus omnibus particulis per necessarium est: non tamen adeò saltem perpetuam necessitatem habet, sicuti ipsius cordis. Ad portionem autem iecinoris, etiam uentriculi opus se habet. Itaque ex partium functionibus facilè intelliges, quatenus cuiusque robur custodiri expediat. Ad eundem modum, & quæcunque partes aliis sunt facultatum authores, harum quoque robur seruare decet, pro facultatis earum usus portione. Etenim cerebrum neruis ac musculis, cor arteriis, iecur uenis facultatem suppeditat. A figura uerò, indicatio ipsius modi uacuandi excrementi, ad hunc modum suggeritur. Ventriculus uomitu, deiectioneque iuuatur. Intestina deiectione tantum: sicuti & iecinoris caua. Renes uerò, & uesica, & iecinoris gibba, si multo uitioso succo redundent, per deiectiones & pharmaca deiectoria expurgantur: sin mediocri, per urinarios meatus. Cerebrum, per palatum, & aures, & nares. Pectus & pulmones, per asperam arteriam, & fauces. A situ indicatio dabitur, tum ad solidarum intemperies, tum ad succorum uitium non leuis. Nam qui per summa corporis intemperie laborant, iis medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in summo corpore intemperies est, in iis rationem interualli inibimus. Si enim medicamentis iis utere, quæ intemperies postulat, utique multò imbecilliora, quam pro usu tuo, ad affectum loci peruenient. Iam ad uacuationes quoque situs nonnihil indicat, dum societatem laborantis particulæ cum aliis docet. Non spernenda uerò indicatio est, & ea quam sensus partium acuitas, hebetudoque suppeditant. Quandoquidem omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiam si non leuiter mordeat. At quæ acuti sunt sensus, earum uires dolore

soluun-

[illegible]

Partium [illegible] quæ [illegible]

Cerebrum. Cor. Hepar. Ventriculus [illegible] in affectu [illegible].

Situs partis [illegible] exhibeat.

Sensus [illegible] medica[illegible].

soluătur. Expedit igitur his, nec cōfertim, nec semel, ualentibus auxilijs mederi tentes, sed turò potius in tempore. At ubi tardus est sensus, in his etiam celeriter obire quod institutum est, licet, semel usus remedio quod sit idoneum.

GALENI PERGAMENI DE *methodo medendi lib. VIII.*

QVód igitur ex calido, frigido, humido, & sicco, similarium particularū natura constet: quodq; ipsæ simplices atq; primæ particulæ secundum tales temperaturas inter se dissideant, alibi a nobis est traditum: quemadmodum etiam duo esse morborum genera, quę simplicibus ipsis particulis accidunt: alterum, quod compositis est etiam cōmune, & dicitur unitatis solutio: alterū peculiare ipsarum, quod in calidi, frigidi, humidi, & sicci temperie consistit. Quarum sane intemperantiarum, quatuor diximus esse simplices, quatuor uerò compositas. Simplices quidem, quæ secundum unam qualitatem à naturæ ordine aberrant: compositas uerò, in quibus secundū oppositionem utranq; ipsa natura uariatur. Febris autem, unus morborū est, quos intemperies gignit: utiq; quū adeò immodicè est auctus calor, ut & offendat hominē, & eius functiones lædat. Porrò primarū differentiarū febrium, una illa est, in qua causa adhuc adest febrem creans: aut febri excitata, iam desijt. Altera uerò, quā ęgrè solubiles, à solutu facilibus febrib. distinguimū, illas hecticas, has Græci schiticas uocant. At uerò prima indicatio omnis febris, ueluti à morbo est, ablationem eius præscribens. Secunda autem, ueluti à tali est morbo, quæ certam quandam sublationem indicat: nempe intemperiem febrilem, quum sit caloris excessus, per occursum refrigerantiū tollendam esse. Omnis quippe excessus per contrarium excessum sanaṫ. Ergo si febris ipsa sit genita, causa autem quæ eam excitauit, iam desijt, huc tantùm sanandę eius dirigetur consilium, ut refrigeretur. Si uerò in generatione adhuc febris est, causa quæ accendit illam, est submouenda. Sin pars eius iam genita est, pars etiamnum gignitur, cōsilendum utriq; fuerit: primum quidem, submouendo quæ eam accendit causam: deinde extinguendo, quæ ab hac accensa est, febrem. Excitare autem uel maximè febrem solet constipatio meatuum, in ijs corporibus, quibus quod transpirat, halituosum nō est, sed mordax, acre, & fuligini simile. His igitur corporibus saluberrima est ex aqua dulci temperataq; lauatio, tum frictio quæ rarefaciat, & exercitationes mediocres, & uictus qui dulces efficiat succos. Aduersissima uerò sunt lauatio frigida, & aluminosa, & lauationis abstinētia, & exercitatio acuta, & frictio uel plane nulla, uel dura, & uictus mali succi, & uigiliæ, & ira, & tristitia, & cura, ustioq; in sole, & fatigatio. Grauissime aūt peccare mihi uidentur, à carnificibusq; nihil differre, qui medici hominibus natura biliosis, tenuissimam per morbos rationē uictus iniungūt, eosq; tridui inedia conficiunt: quum nimirū tales namq; ex longiori abstinentia cibi, acerrimis acutissimisq; febribus corripiantur, à quibus promptus est in hecticas transitus, atq; ab his rursus in marasmū torridum, aut (si os uentriculi est nimis ijs obnoxium) in eum qui syncopen infert. Etenim in quorū temperie siccum præualet humido, & calidū frigido: his corporis habitus gracilis, hirsutus, & nigrior est ac reliquis tribus intemperantijs, quæ hac minus calidę sunt, tactu calidior aduertiē. Plurima quoq; his flaua est bilis, urinęq; ac deiectio bili satura, & pulsus magni, & somni leues & pauci, & animi impetus uehemens. Quare his tum refrigerationē, tum aquę potionē, atque adeo requiē & cibum largiorē congruere profitetur Hippocrates. Quum aūt refrigeratio ipsa conciliētur corporibus tum ex alijs quibusdā, tum nō minimè ex ciborū exhibitione cōuenienti utiq;, ubi corpus calidius sicciusq; solito est redditum, frigidum humidūq; nutrimentū ei exhibere: sed quod nec medicamentosam ullam sensu perceptibilem facultatē obtineat: nec ipsum quod nutrit, plurimum quemadmodum neq; minus quàm sit ex usu. Cōmodissimus itaq; tali corpori est ptisanę cremor ad unguem coctus, in quo nullum sit condimentum superfluum utpote qui & refrigerare, & humectare, ac sine fin seruare hominē potest, cum eo quód nec halituosum, nec humidū, nec siccum detinet excrementum: quum nec astringendi, nec obstruendi, aliquam uim sortitur. Ac quód non astringat quidem, uel gustus ipse docet, cuius unius id indicare est propriū. Quód uerò nec obstruat meatus, hinc licet etiā coniecere, quod non secus quàm aphronitrum, sordes cutis extergeat: uomitūq; a uentriculo mediocrem pituitā eliciat, nihilo inscitius quàm mulsa: quæ sane nec sitim restinguit, ut ptisana: & in naturis biliosis bilescit facilè. At uerò si multa, & uehementer glutinosa & crassa pituita uentriculo adhæreat, hanc radicula ex oxymelite, non mulsa, aut ptisana detergere est habilis. Optimū naq; biliosis temperamentis nutrimentū est ptisana. Proximum huic, alica, cui paululum aceti ad faciliorem distributionem adiectum fuerit. Tertium, quæ sine aceto liquida existit. Iniecisse uerò huic, dum coquitur, aliquid porri, satius est. Nam quód tum anethi, tum salis aliquid necessariò habebit, neminem latet. Quinetiam panis in furno coctus, est utilis cibus: sicuti etiam omnes pisces saxatiles: nec ipsis minus aselli. Proxime asellos sunt, solea, torpedo, lupus, mullusq; pòst, mugil è pelago. Omnis autē piscis deterior est, qui prope lacum qui mari iungitur, aut magni fluminis ostium, pascit. Ex uolatilibus optimi sunt perdices, ac montanę omnes auiculę. Ab his, galinacci, & phasiani, & columbæ iuuenes. Sed nec hæ tamen intus claudendæ, quum excrementosa sint omnia, quæ exercitatione carēt. Excrementosa uerò non minus sunt, tum lacustria, tum palustria omnia. Quo fit, ut ex ipsis etiā suillis carnibus, optima sit montana. Ab his deinceps sunt hœdi. In omnibus autem fugiendarum uetula, tum recens ædita sunt: illa namq; duriora, concoctuq; difficiliora sunt: hæc immodice humida, & excrementosa. Igitur, quibus acre aliquid quotidie transpirat (reuertamur enim rursus ad institutum) ij, si cutis eis constipetur, facilè corripiuntur febri. Stipant uerò ipsam, tum quæ astringunt omnia: tum quæ lentitia, crassitudineue sua, in exiguis hærent meatibus. Aliquando etiam ipsius cutis immoderatior siccitas, exiguos meatus densat. Qui ergo ex stipata cute febri laborant, ij inclinante prima accessione, ducendi om-

Calida & sicca temperatura indic a.

Calidis & siccis naturis qua his uictus ratio conueniat.

Ptisanæ cremoris facultas.

Gustus quod proprium.

Ptisanæ inesse uim detersoriā.

Mulsa in naturis biliosis bilescit facilè.

Alica biliosis naturis conuenit.

Pisces biliosis naturis congruentes.

Pisces damnandi qui sint.

Volucria biliosis congruentia.

Exercitatione carētia esse maxime excrementitia.

Hœdi biliosis apti.

animalia uetula, recensq; ædita, esse inepissima.

Stipantia cutim quæ sint.

nes ad balneum sunt tum pinguiter, molliterque fricandi, si quidem ex aliquo, quod astrinxit cutim, laborent. Nam si ex siccitate, fricandi quidem & ipsi, sed parcius, lauandi autē uberius. Respiciendum uerò ad uiriu modum semper est, in huiusce modi auxilijs. Atque iræ quidem, tristitiæ, uigiliæ & curæ, nec frictione, nec lauatione multa indigent. Sed omnibus qui ex eiusmodi occasione febricitarint, oleum infundendum est tepidum largeque, cui minime astringens insit, tum paululum fricandi, ex consuetudineque lauandi. Vstio uerò protinus ab initio refrigerationē desiderat, tum crebriorem lauationem, minime tamen aut oleum largum, aut frictionem crebram. Sunt autem quæ refrigerent, & rosaceum, & omphacinum, salis omnino expertia. Efficies hæc magis frigida, si ea uas, in quo cōtinentur, in puteo suspendas, ita aquam tangat. Præterea si defluxus frigidæ aquæ uasi se illidat, magis humorem refrigerat, magisque adhuc mix circumposita. Infundere autē oleum ipsum syncipiti, sublata in altum manu, per mediocrē laxe modum oportet. Hæc usque ad inclinationem faciens, in balneum duces. Si uerò qui memorato est temperamento, ex frigore febriat, etiam ducendus ad balneum in remissione is est. Si autem cum grauedine & destillatione febricitet, prius quam hæc sint concocta, lauandus non est. At qui ex ustione febricitant, ij uel quum hæc adsint, lauari debebunt. Post lauacrū uerò ijsdem quibus ante madefaciēda amborum capita sunt: comm quidem qui ex ustione febricitarint, refrigerantibus: qui ex frigore, calfacientibus: cuiusmodi sunt irinum & nardinum unguentū. Porrò qui ex ustione febricitant, ijs intendenda, quæ ex refrigerātibus cōstat, curatio est. ijs uerò qui ex frigore, quæ consistit in calfacientibus, remittenda fuerit. Omniū autem conditionum comprehensarū in proposito temperamento, ubi febri diaria laborat, uictus cōmunis est ijs, qui & sit boni succi, & cōcoctu facilis, & qui nusquam exiguis cutis meatibus hæreat. Sed ijs qui ex ustione sunt, cum eo quod refrigeret, & humectet. Pari modo ijs, quos ira mihi habuit. Ijs uerò qui refrigerati fuerint, cum eo quod calfaciat modicè. Ijs qui peruigilio, & tristitia, & nimia cura confecti sunt, uictus esse debet humectatius, atque somnum concilians. Ad eundem modum ijs qui defatigati sunt, magis nutriens, minus autē, ijs qui refrigerati. Reliquis, qui medius sit amborū. Vinū uerò ipse his omnibus exhibere soleo, sed quod tum aspectu, tum uiribus sit aquosum. Id enim ad omnia utilius quàm aqua est: utpote quod & concoctionem iuuet, & urinas ac sudores prouocet. Etenim constat Hippocratem, non in diarijs modò febribus, uerum etiam in acutis, uinū porrigere. Cæterùm in iuuenæ calidæ, magnoperè frigidæ potione utantur: neque in diaria febri, ijs quibus in usu fuit, ipse eam circumcido. Si quis uerò non assueuit, huic per febrim dare nō inceperim, nisi pristina sanitate prius reddita. Porrò si propter obstructionem morata sit transpiratio, si parua quidem ea sit, qui rectè deterserit, secundam sore accessionem uetabit, sin momentanea, nō possis ita promittere. Quòd si & multi, & crassi & glutinosi impacti sint succi, quæ hos excipit febris, fieri non potest ut intra fines diariarum consistat: quandò ex necessitate huic in mali succi naturis, ea quæ ex putredine humorum accenditur, succedet. Nam in alijs saltem temperamentis, quæ in sequentibus exponam, excitari ex tali causa potest, citra humorum putredinem, aliqua continentis febris species. Itaque ubi uitiosus succus transpirari penitus, necesse est ut putrescat, ut transpiret autem, ualido auxilio est opus. Ac si quidem uel puer, uel senex sit, sanguinem detrahere non licet. Inter has ætates, ubi robur ægro non deest, secanda uena est, uel si plenitudinis signa non adsint. Præstat enim uitiosi succi maiore parte emissa, ad detergendas obstructiones accedere quàm aliqui uerendum sit, ne si obstructionibus liberandis, prius quàm uacuaueris, studeas, ipsis multò magis impingas. At soluunt quidem obstructiones, quæ detersoriam obtinent facultatem, seu foris admota cuti, seu intrò in corpus accepta. Periculum uerò etiam est, ne quæ foras trahunt, una cum ijs quæ obstruunt, etiam aliud quippiam attrahant, & quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secū ex ijs quæ in uasis continentur, rapiant. Quod ipsum si tenax & crassum sit, obstructionem planè geminabit: sin aliter, multitudine certè sua, non parum omnino nocebit. Ne igitur hæc contingant, utilissimum est inanisse corpus. Discernitur autem magnitudo obstructionis ex ipsa magnitudine febris, ut quæ ex maiore obstructione, maior, ex minori, minor incidat. Vbi uerò modicè iam uacuaueris, haud multò pòst aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum ex ijs quæ detergeant, exhibebis. Atque in alimentorum quidem ratione sunt ptisana & mulsa: in pharmacorum, oxymeli, & quæcunque incoquere in mulsa licet, ceu calaminthā, hyssopum, origanum, serpyllum, irim, & apium. Verùm hæc omnia uino sunt calidiora, ideoque febres accendunt, æquè ut uinum. Oxymeli uerò solum nec febres accendit, & strenuè deterget, sic ut ea quæ glutinosa crassaque sunt, dissoluat, & meatus obstrictos liberet. Inter mulsam & oxymeli medium locum habet quod apomeli dicitur. Nec immeritò arbitror & saccharum inter hæc numerandū. Ex hoc uictu obseruabis, quantum de febrili calore minuitur. Etenim si tertio die manè uideris minimum esse quod de febri relinquitur, ac nec putredinis humorum in pulsu nota subsit, neque in urina cruditatis, suspecta uerò hora, qua primo die febris occupauit, extra meridiem sit: audacter hominem quamocyssimè lauabis, longè ante sextā horam. Abunde tamen fit, si intra tertiam horam lauationem compleueris. Ad eundem modum & si decimam horam suspectam habueris, usque ad septimā laues licet: quum tres æquinoctiales horas quatuórue, inter balneum accessionisque tempus interponi abundè sit satis. Debet autem in balneo corpus prius unctum ac moderatissimè frictū, mox detergeri extrinsecus, abluique. Moderatissimè detergent tum erui, tum hordei, tum fabarum farina. Præterea mulsa quæ sit aquosa. Magis uerò quàm hæc, iris, & panacis radix, & aristolochia, & mulsa quæ mediocri est mistura: ueluti etiā hac magis quæ meracissima est. Possunt autē uel hac magis detergere, tum spuma nitri, tum nitrum ipsum, tum aphronitrum. Sapo etiam ex ijs est, quæ maximè detergere ualent. Egressis balneum, præ-

ter

ter aquam quæ parum apij incoctum in se habuerit, nihil est offerendũ. Iam uerò diariæ febres (de quibus tantùm in præsenti cõmentario agere est animus) in propositis corporum temperamentis sæpenumero etiam cruditatibus solent superuenire. Est autem pessima in eiusmodi temperamentis cruditas illa, citissimeq; febrẽ accendit, in qua cibus in nidorulentam & fumosam qualitatẽ corrumpitur: quandò ea quæ in acidam uertit, ut rarò talibus naturis contingit, ita minus nocet. Nidorosa tamen cruditas, si aluus lubrica sit, minus est noxia: sin astringitur, grauis existit. Febricitant etiam nõnulli & ex ijs, quos diarrhœa ex cruditate malè habet. Quibus utiq; non minimè prouitaẽ febris ex desurgendi frequentia. Est autem eorum quibus clausa aluus est, & quibus fluens, non eadem sanatio. Si igitur ea tantùm quæ corrupta fuere, per diarrhœam uacuata esse uideantur, tum lauandum, tum nutriendum in remissione febris est: sed ijs quæ circa uentriculum sunt, prius consulto. Sin ita multa manitio aut prius facta sit, aut nunc etiam in homine duret, ut uirius iam sit defessa, satius est omissa lauatione cibare, sed cõsulto prius ijs quæ circa uentrem sunt. Consuletur ita laborantibus, si modò uacuatio amplius non perseueret, fomento ex oleo & absynthio. Quòd si quis morsus, aut doloris sensus in uentriculo adhuc supersit, amiciri peniculo post fomentum debet, qui uel calidus sit, & siccus: uel ex oleo in quo absynthium incoctum fuit, uel ex unguento nardino madens, ac plurimum expressus. Iam multò etiam satius sit, si purpura marina is fuerit: atq; etiam longè optimum, si optima sit Tyria. Quòd si os uentriculi imbecillius sit, tanta portione Chiæ mastiches in nardino tunsa, unde sordium crassitudo existat, madefactã ex eo purpurã imponemus. Esto autem abundè calens talium quodq; quum primùm admouetũ. Nam quæ tepida sunt, dissoluunt uentriculi firmitudinem. Vnguenta autem ipsa calfacere in duplici uase soleo, quandoquidem aliter calfactis, uitiatur eorũ facultas. Cæterùm fluente adhuc aluo, utilius est optimo recentiq; melino, simili modo quo nardino, uti. Vtile autem ad omnia talia est & mastichinum: nec in postremis conferunt spicata & foliata unguenta, quæ Romanorum luxus inuenit. Mire etiam uentriculũ roborat hoc ceratum quod subdam Ceræ Tyrrhenicæ, unguenti nardini, singulorum unciam j. Aloës, Mastiches, singulorũ drachmas ij. Fiat ceratum. Si uerò intus uratur uentriculus, ita ut affectus quidam phlegmonæ similis consistere in ipso uideatur, utilius est ceratum quod ex melino conficitur. Porrò cibandi sunt, fluente quidem etiamnum aluo, polenta & pane, qui pauxillum aceti receperit. Quòd si plus æquo aluus excernat, inspergere oportet polentam succo cotoneorum malorum, uel (si ægro magis arrideat) pirorum, aut malorum, aut myrtorum decocto. Sin uenter non amplius excernit, suffecerit tum alica, similiter ptisanæ præparata, hoc est, aceti habens pauxillum tum ex ea sine aceto sorbitio: tum gallinaceorum testiculi: & saxatiles ex albo item pisces: præterea fructuum aliquis ex ijs qui astringant, uel solus, uel cum pane. Quòd si appetentia deiecta sit, ex medicamento quod ex succo, uel ex carne cotoneorum conficitur, unum aut duo cochlearia exhibebis. Atq; ita sanè in prima remissione ijs qui ex cruditate febricitant, uentre excernente, mederi conuenit. At si omnino uenter astringitur, si quidẽ in superioribus intestinis, uel etiam in ipso uentriculo cibus crudus consistat, aliquid diaspoleon pro piperis, eius uidelicet quod in opere de tuenda sanitate laudauimus, ceu & simplicissimum, & aptissimum ijs qui cruditate laborãt. Post deinde præcordia, omnemq; uentrẽ perfundes. Hoc uerò, etiam si inferius descẽderint quæ uitiosa sunt, facies, plus minusq; ratione id uarians. Siquidẽ plus & temporis & perfusionis exigunt ad præparationẽ eorũ quæ deinceps sunt agenda, quib. in superioribus uẽtris corruptũ nutrimentũ adhuc manet. Sin motũ id notabiliter ad inferiora fit, adiuuandum aut glande subdita, aut leui per inferna infusione est. Vtiq; si morsus simul adsit, hũc mitigantibus nobis. Sin flatus, hunc cõprimentibus. Sin neutrum fuerit, ex melle, aqua, & paulùlo olei ipsum clysmum facientibus. Vbi uerò morsus uehementior urget, Sabinum oleum, in quo aliquid seui anserini, uel gallinacei, uel caprilli liquatum sit, est utilius. Quorum copia si desit, iniiciendum oleo parum ceræ est eloto. Flatus uerò sanandi sunt oleo in quo ruta, & semina quæ flatus discutiunt, incocta fuere: cuiusmodi sunt, apij, cumini, marathri, sinonis, aliaq; id genus. Vacuata aluo, nutriendum protinus in cæteris quidem ijs quos memorauimus similiter est, astringentibus tamen amotis. His igitur prima & secunda die obitis, si secunda die febris desit, hominem lauari permittes: ac ubi sequenti nocte citra offensam dormierit, sanum iam hominem prorsus existimabis. Si uerò qui cruditati successit dies cum sequente nocte febrem attulerit, uelut in secundo die, ita tunc & accurandus, & nutriendus homo est. Quòd si nox tertiæ diei febrile quiddam paululũ afferat, ne sic quidem est formidandum, sed hos quoque postridie lauabis, nutriesq;, ac reliqua omnia in illis, ut antè definitum est, ad portionem exequêris. Acida autem cruditas non contingit in biliosis temperamentis, nisi admodum raro, idq; ex cibis qui promptè acescunt: nec accendere febrem diariam solet, æquè ut nec concoctionis tarditas: quandoquidem sicubi ob talem cruditatem febricitant, quibus amara bilis abundat in temperamento, obstructionis & humorum putredinis est suspicio. Ad hæc, fumidus uapor ex tarditate concoctionis, aut cruditate, in qua ructus sentiuntur acidi, nunquam excitatur. Quippe frigidi halitus abs talibus succis ascendunt, hique omnino paucissimi: minimè autem uapores multi, humidiq;, ac fuliginosi, quum neq; in ijs quæ sunt extrà, aliter aut fumum edi, aut fuliginem uideas, quàm fumum ex materijs semiustis, fuliginem ex immodicè assis, ustisq;. Est nanq; fuligo uapor terrestris. Fumus mistio quædam ex terrestri, aqueaq; substantia. Absoluta iam in ijs naturis, quibus amara bilis redundat, diariarum febrium disputatione, ad aliud corporum temperamentum transeamus, in quo ut calidum frigido, sic sicco humidum præualet. Est enim hæc intemperies omnium maximè obnoxia putredinis morbis, propterea quòd per ipsam sanitatẽ ad putredinem proximè accedit: id quod tum ex sudori-

Diaspoleon pro piperis ... ex Arcanis aptissimum.

Intestinorum morsus leniẽtia.

Flatus discutientia quæ sint.

Acidã cruditatẽ non contingere in temperamentis biliosis, nisi admodum raro: neque accendere febrem diariam.

Fumidum halitum non excitari ab acida cruditate.

Fumus ex materijs semiustis nascitur.

Fuligo ex immodice ustis materijs gignitur.

Intemperiẽ calidam atq; humidam, esse in primis obnoxiam morbis putredinis.

bus conijcere est, qui grauiter his olent, tum uerò ex uitiis, deiectione, atque adeo ipsa etiã expiratione. Etenim qualis est hircorum, talis est harum naturarum temperies. Ideoq́ue prompta est ex qualibet occasione, tum alijs morbis, tum uerò febribus corripi. Siquidem quum eorum cutis est stipata, effugere febrem non possunt. Sed nec qui ualentem cruditatem contraxerunt, aut perusti fuerunt, aut tale quippiam aliud perpessi. Iam uerò à cruditatibus nidorosis obstructionibusq́ue naturæ calidæ & humidæ, quàm siccæ, promptius læduntur. Itaque omnes diariæ febres accenduntur promptissimè in istiusmodi temperamentis, idq́ue ex qualibet earum causarum, quas in biliosis naturis retuli: curationemq́ue persimilẽ illis habent, ac in paucis omnino dissidentem. Nam quum hæ naturæ humidiores sint, magis quàm illæ famem & sitim perferunt. Est igitur illis ex usu balneũ, quod cutim laxet, non autem quod corpus humectet. Quæcunque uerò de eiusmodi natura sunt dicta, eadem & de acquisito habitu dicta esse censendum. Quum autem octo intemperies existant in uniuersum, opportunissima ad febres est calida & sicca: ac nisi quis illam (ut dictũ est) cibet, ocyssimè in ea diaria febris in acutam mutatur. Propinqua huic est quatenus ad febrem spectat, quamuis sit ad alia deterior, intemperies calida & humida. Tertia ab his intemperies est, ea simplex intemperantia, in qua tantum exuperat calidum. Huic proxima est simplex altera, in qua siccum humido præualet. Ab hac deinceps media omnium est, scilicet quæ mediocritatẽ in utraque oppositione tuetur. Quatuor quæ reliquæ sunt intemperies, neque facilè febribus, occasione iam dictarum causarum, patent neque diaria tentatę, si inediam tolerent, in plurium dierum febres transeunt: imò aliquæ saltem earum, ubi citra corruptelam contraxerunt redundantiã humorum, utilitatem ex inedia sentiunt, ac potissimum quæ frigida est & humida. Ab hac quæ humida est. Tertio loco quæ frigida. Quarto, quæ simul frigida & sicca. In eiusmodi ergo omnibus temperamentis, temperamenti quidem ratione, uictus ratio uarianda est. Nam ex eo quod eadem febri febricitant, non diuersam, sed omnino eandem sortiuntur indicationem. Siquidem quod secundum naturam est, semper similia postulat. Quod autem præter naturam, contraria: quum unumquodque se naturaliter habet, custodire: quod præter naturam est, tollere expediat. Porrò febris omnis præter naturam est: ideoq́ue uictus rationem frigidam & humidam exigit. Temperamenta uerò ipsa, alias similia, alias contraria postulant. Quæ enim uitio carent, similia perpetuò quippe quæ seruare expedit. Quæ uitium habent, alias similia, alias contraria. Similia quidẽ, tum in alijs de quibus mox dicemus, tum in ulceribus omnibus. Cõtraria autẽ in eo uictu qui per similitudinem adhibetur, dum corrigere eorum intemperantiam est animus: necnon ubi eiusmodi uitiosæ naturę à longo tempore contrarię uictus rationi assueuerunt: gaudent enim naturæ cõsuetis semper. Duplex itaque nobis in ijs qui sani sunt, finis proponitur. Nempe uel corpus sanũ in pristina eius temperie tueri, uel hanc meliorẽ efficere. In ea tamen natura quę haud dubie in medio temperamento cõsistit, ab ipsa febri contrariorum indicatione accepta, eatenus humidum frigidumq́ue adhibebimus uictum, quatenus siccius calidiusq́ue quàm antea iam redditum corpus apparet. Humidus igitur uictus (ut testatur etiam Hippocrates) febrientibus omnibus conuenit: maximè uerò pueris, & alijs qui sic cibari assueuerunt. Etenim febrientibus, quatenus febriunt, ex ipsa contrariorum indicatione humidus uictus conducit: pueris ex similiũ. Namquũ ætas ex ijs sit quæ natura nobis insunt, similem sibi uictum postulat. Quę uerò à consuetudine indicatio sumitur, sic sumpta est, sicuti & quæ ab ætate. Quippe seruare quoque hanc iubet Hippocrates, perinde ac proprium ætatis temperamentum. Sed à regione etiam & anni tempore interdum indicationes sumuntur. Cæterùm à consuetudine quidem semper est indicatio similiũ, quoad scilicet ægrotant homines. At ab ætate, natura, regione, anni tempore, & statu cœli, ubi temperata hæc sunt, similium semper præsidiorum est indicatio, siue ualeant homines, siue etiam ægrotent. Contrà ab intemperatis, anni tempore, statu cœli, & regione, contrariorum est indicatio. Verùm ab ætate & natura non absolutè, sed cum consuetudine. Porrò nihil in contrarijs indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem conferunt: quæ quidem duplex existit: altera, quæ ex*eorum dignitatibus spectatur, altera quæ ex ipsorum proprijs substantijs. Quas sanè ex collatione cum mediocri, & quod secundum naturã est, esse accipiendas liquet. Omnibus igitur conspirantibus in unum indicationibus, unam prorsus uictus rationem constituemus. Dissidentibus uerò inter se, quę ualentiores & plures fuerint, eas pręferemus, ita ut uictus speciem, quam hæ præscribent, anteponamus: minimè tamen negligamus contrariam. Porrò quæ à febri sumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes contrarium esse faciendum dictant, numero quidem inferior est: magnitudine tamen quæ ex dignitate spectatur, utique superior existit, potissimum si longè à natura recessit. Quippe duplex tunc ei magnitudo accedit: & quæ ex febris genere prouenit, quę omnibus est cõmunis & quę propria, suaq́ue ipsius existit. Sin uerò parua sit febris, fas est reliquis omnes coniunctas indicationes unã cum ipsa conferri. Ac si quidem pares uideantur, media uictus ratio eligenda est. Sin altera indicatio exuperet, tantum recessisse à temperato & medio uictu par est, quantum ea quæ pollent, sua contraria superant. Ac diariarum quidem febrium indicationes ex his capiuntur generibus, raroque à laborantis uirium modo. At febrium, quæ pluribus diebus affligunt, indicationes, tum uirium respectum necessariò adhibent, tum causarũ quæ ipsas excitãt exceptis tamen hecticis, utpote quas nulla accendit causa: quemadmodum neque corpus id quod iam habitu calorem ignis in se recepit, siue id lapis sit, siue lignum. Illud nanque commune cum diarijs habent, quòd uidelicet non amplius fiant: differunt autem in eo, quòd diariæ in leui affectu calorẽ habent, hecticæ in habitu qui ægrè soluatur.

GALE-

Naturæ calidæ & humidæ, magis quàm calidæ & siccæ famem & sitim perferunt.

Intemperies calida & sicca est ad excipiendas febres opportunissima.

Intemperantiarum omniũ, quæ non sint maxim obnoxiæ febrib.

Intemperies frigida et humida quando ab inedia iuuatur.

Naturalem seruãtia ordinem, semper similia postulant: ut cõtraria, quæ à naturæ ordine aberrant.

Febris requirit uictus rationẽ frigidam atque humidam.

Temperamenta inculpata similia postulant.

Temperamenta uitiosa, quando requirant similia, & quando contraria.

Naturæ gaudẽt semper cõsuetis.

GALENI PERGAMENI DE medendi methodo liber IX.

Diariarum igitur curationem præcedenti libro exposuimus. Quarum sane febrium unica accessio est, unico plurimũ die, ex ipsarum saltem natura, circumscripta. Cæterũm nisi quis eas commodè tractet, in reliqua duo genera febriũ, nempe in putridas & hecticas, transeũt. Putridas enim appello, quæ ex humorũ putredine: hecticas uerò, quæ ex immodica solidarũ partium nascunt calfactione. At uerò in illo trãsitu à diarijs in reliqua illa duo febriũ genera, alterum quoddam febrium genus mediũ licet imaginari, quod neutri extremitatũ sit idem. Cæterũ mediũ id, quũ inciderit, nec nosse ij possunt, nec reprimere, qui extremitatũ, quarum existit mediũ, speciem ignorant. Ergo ex adustione, cruditate, lassitudine, uigilia, perturbatione animi, uel bubone ab euidenti causa aliqua oborto, nunquam ad tertiũ usque diem progreditur febris accessio, nisi quid delictũ circa laborantẽ fuerit. At quibus stipatio febris occasio est, ijs etiã ultra hos porrigi accessio potest. Etenim stipatio fit, uel obstructis exilibus meatibus, propter glutinosos, uel crassos, uel copiosos succos eis cõnuentibus, ob ea quæ corpus siccarunt uel denique improbè condensatis, ob occursum causarũ refrigerantiũ. Quas igitur febres uel conniuentia meatuũ, uel recens corporũ densatio excitãt, hæ & post primã accessionẽ desistũt, si quis rectè ipsas tractet: & uerè diariæ tum sunt, tum dicunt. At quę ex obstructione oriuntur, si hæc quidẽ pusilla sit, solui quoque ipsæ similiter ut illæ diariæ possunt, si quis eas legitimè sanet. Sin autẽ adeo uehementer sint humores infarcti, ut ualentius aliquid quod eos eximat, postulent, id genus febres porrigi ultra unum diem necesse est, ac proinde diariarum genus uideri egressas. Verùm si neque humor putrescens subsit, neque ipsum corpus febrilẽ calorẽ susceperit in aliquem habitũ, utique genus id febris, ab alijs duob. diuersum erit. Quare huiuscemodi febris natura quidẽ eadẽ est cũ diarijs, nomen uerò non idem. Siquidẽ quę febres ab initio ad finem usque unicã accessionẽ sortiunt, in multos dies porrectã, eæ synochi, hoc est, cõtinentes uocant. Quarũ natura est duplex. Quędã namque earũ manifestã habent putredinis notam: quædã prorsus non habent: quas nimirũ ex diariarũ esse genere cõstat. Quũ enim accessionis remissio ex feruentiũ humorũ transpiratu contingere soleat, nõ transpirent autẽ prorsus in stipatione uehementi: necesse haud dubiè est, multorum dierum fieri accessionẽ. Igitur ubi in tali febri nulla subest occasio, quæ alterius accessionis principiũ excitet, non modò multorum dierum euadit febris, sed absque inuasione ullius accessionis, ab initio ad finem una febris persistit, nec quotidianã, nec tertianam, nec quartanam referens. Quoniam igitur ex duobus his fouerr febris potest, & quod rotus uapor nõ transpiret, & quòd idẽ uapor ea quę contingit excalfaciat: necessum est tres esse synochorum differentias in uniuersum: nempe uel pari permanente magnitudine ea, quam in primæ accessionis uigore habuit: uel adijciente semper exiguum aliquid, minuentéue: atque hæc uel æqualiter faciente, uel inæqualiter. Ac si quidem quod accenditur, ei quod transpirat par fuerit, nec augeri nec minui febrilis calor cernetur. Verùm si eorum alterum uicerit utique si quod uacuatur, necessariũ est febrim minui: sin quod adijcitur, omnino increscere. Hæc itaque est continentium febrium species una, quæ eandem naturã cum diarijs sortita, absque humorum putredine in plures dies extenditur. Altera uerò contingit, ubi in omnibus uasis, ac potissimum maximis, æquabiliter succi putrescunt. Quarum sane febrium in gracili & frigido corpore neutra solet cõsistere, sed plurimum in ijs qui sanguine abundant, & corpulentis quando nec obstructio citra putredinem excitare febrim ualet, nisi id quod transpirat, & copiosum, & calidum sit: nec humorum putredo in omnes quæ inter inguina & alas intersunt uenas, æquabiliter ac citò porrigi in frigido habitu potest. Debent enim quæ putrescunt, tum calida & humida esse, tum difficilem habere transpirationem. Eoque fit, ut neque in frigida ætate, neque in frigido corporis temperamento, continens excitetur febris: quemadmodum neque in gracilibus, uel quã raro sint corporis habitu: sed prorsus in temperamentis, corporibus atque naturis contrarijs. Proinde fit, ut qui ita febricitant, ijs & pulsus maximus sit, & æqualis, & uehemens, arteriæque consistentia inter molle & durum mediocris. At celeritas atque frequentia pulsus, pro ipsius magnitudine febris. Hæc itaque sunt ambarum febrium communia. Alteri tamen primum insunt notæ putredinis, non modo in lotio, sed in pulsu etiam, caloris que qualitate iniucunda. Quarum sanè febrium dignotionem & curationem ipsi tum ratione, tum experientia didicimus, qui statim ab adolescentia philosophię studio capti, primũ nos ad eam contulimus: mox patris euidenti insomnio moniti, ad medicinæ studium excolendũ accessimus. Est porrò continentium febrium præsidium maximũ, si modò uires ualentes sint, sanguinis diminutio, uel usque ad deliquium animi. Primùm namque in contrarium statum agitur corpus, celerrimè ex animi defectu refrigeratũ. Hoc uerò nihil inueniri possit neque ipsis ægris, nec naturæ quę animantes gubernat, iucundius utiliusue. Postmodum in corporibus ipsis necessariò superuenit alui deiectio, nonnunquam & uomitus bilis. Quas res statim a toto corpore madores sudoresue excipiũt. Etenim uel sola sanguinis detractione sic obita, restitui olim ipse quendam adolescentem ardentissima laborantem synocho. Cui sane post duas à sanguinis missione horas paulum nutrimenti exhibui, permisique ut quiesceret. Iam uerò eorũ quos ex sola obstructione febricitantes mihi uidere contigit, nemo in putredinis febrem incidit, qui sanguinem prius detraxisset. Quem quidem, ubi ualida uirtus subest, & ætas permittit, usque ad animi defectũ (ut diximus) mittere expedit. Vbi horum alterũ haud satis respondet, tutius est, quantùm satis uisum fuerit, tantùm principiò detrahere quod desit, iteratione supplere. Quo quidẽ præsidio omisso, in summũ ægri discrimen ueniunt, nisi eos uel uiriũ robur, uel largum profluuium sanguinis, uel sudor copiosus, ex manifesta pernicie eripiat. Agimus itaque impræsentiarũ de ijs febribus, quæ ex stipatis per obstructionẽ meatibus oriũtur. Quas, si sine putredine

Putredinis quæ requirantur

Cõtinens febris in quibus non possit gigni corporibus.

Galenus patris insomnio admonitus Medicinæ ... operã

Continentiũ febrium præsidiũ maximum est, missio sanguinis uel ad animi deliquium usque.

Sanguinis detractione ardentissimis febribus, interpositis, horis duabus, esse modice alendũ ægrum, permittendũque ut quiescat.

Sanguinis missio quando sit celebranda usque ad animi defectionem.

Synochi quando oriantur.

quidem consistant, ex diariarum esse genere dixi. Sin iis putredo aliqua superuenerit, ubi in omnibus uenis ac præcipuè magnis ea constitit, synochas, siue continentes excitari febres: ubi in unica animalis parte, exacerbationes quæ certo ambitu repetant.

Accessiones febriles unde originem ducant. *Sanguis quibus detrahendus sit.*

Quibus igitur corpus ex succorum abundantia inhabile ad transpirationem iam redditũ, tantũ caloris congessit, ut inde iam febriat, iis tantum sanguinis detrahendũ est, quantũ uires tolerant. Alioqui certè uerendũ est, ne aut suffocent, aut corripiant syncope, nisi eos uel uiriũ robur, uel plurimus sudor, uel largũ sanguinis profluuiũ à morte liberet.

Plenitudo secundum uires. *Plenitudo secundum uasa.*

Nec uerò existimes de plenitudine illa, quę comparatur ad uires, hũc à nobis sermonem fieri (quippe quę nec sic obstruit uenarũ ora, ut refrigerationẽ prohibeat, nec tunicas earũ distendit, nec ruborẽ, nec tumorẽ inuehit) uerũ de ea quæ continetur à uasis ubi id non ualet, quæque ob id ipsum solet prędicta symptomata inducere. Siquidem copia hæc, dum bonitatẽ suam seruat, ut pariter augeri cũ uiriũ robore est nata: ita si quãdo has grauat, nec de cætero augebit, & bonitatẽ naturæ amittet, quare tunc fieri nequit ut non putrescat. Ergo festinare ad sanguinem detrahendum oportet, quò uasorum natura, ex transpirando uentilandoque naturalẽ temperiẽ seruans, humoribus, eo quo interim modo, dominetur: quando si ad intemperiẽ uerit sit laborabit, metuendũ est ne hi putrescant. Excitatur autem interim uires in ea, ex febris calore. Optimum itaque est in huiuscemodi febribus statim nõ numero dierũ, sed uirium robori attendere. Quo circa non solũ sexto septimóue, sed etiã sequẽtibus diebus sanguis mittendus est. Quòd si aut alij medici, aut æger, aut propinqui ipsius, non permittunt uenã secari, ad frigidã exhibendã accedes, sed diligenter antè discernens, quantũ nocumentũ ex ea cõtingere possit. Quippe intẽpestiue immodicéque exhibita, lentos & crassos humores attenuari, digerique prohibet, imbecillas particulas corporis conuellit. Nonnullis illicò spirandi difficultatem, conuulsionẽ, atque tremorẽ conciliat. Sunt uerò quibuscunque in particula principe tumor aliquis e phlegmones, œdematos, aut scirrhi genere consistit, iis frigidã offerre nõ licet. Sed neque iis quibus obstructio, putridúsue humor nõ concoctus incõmodat. At si per continentes febres concoctionis humorũ notas uideris, ibíque impedimẽtis expositis, audacter ęgris frigidã quantũ appetũt, dabis, præcipuè si tali potioni assueuerint. Porrò erysipelas uerũ, consistens in aliquo uiscere, non aliter quàm frigidæ potu sanabis. Sin uerò mistũ cum phlegmone sit, in hoc concoctionis expectandæ sunt notæ. Cæterùm minus tuta iis qui pauxillum sanguinis carnisque obtinent, frigidæ potio est: celeriter namque ad solidas animalis peruenit partes, nulli quod eius uim frangat, occurrens. Qua ratione etiã hecticæ febres nec prorsus frigidã, nec multã aquã desiderãt. At continentiũ febriũ maxima remedia hæc duo sunt: detractio sanguinis, & potio frigida. Verùm illa nullo non tempore, modo uires sustineãt: hæc, quum & in pulsu & urinis, cõcoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem est maxima. Est etiam habenda ratio in missione sanguinis, tam eorum quæ præcesserũt, quàm quæ consequentur ipsam. Nam si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre uenæ sectionem iubebis, quantum satisfacere tum ad eorum concoctionem, tum ut excrementa descendant, uidebitur. Sin sequetur necessariò uacuatio quæpiã (ut, exempli gratia, muliebre profluuium) tantum illi relinquendum est, ex eo quod superfluum existit, quantum est per eam uacuandum. Sed nec negligenda interim natura eius qui uenit uacuandus fienti neque ætas, nec cœli status, sub quo & regio, & anni tempus comprehenditur. Sunt enim nonnulli ad extrahendos digerendosque siccos, natura propensi, nempe qui humidi & calidi existunt, quique raro sunt corporis textu. Ad hęc, quibus os uentriculi aut amara bile redundat, aut imbecillum est, aut supra modum sensile. Pueri certè propter ætatem perpetuò. Cœli uerò status ubi calidus nimium & siccus est, corpus in ambientem resoluit. Atque hi quidẽ scopi sunt, qui à sanguinis detractione dehortant. Eam aũt postulant, unà cum affectu, cuius causa primùm requirebatur, habitus durus densúsque, quique digeritur ægrè: tum ambiens humidus frigidúsque. Quum autem in uniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat, fieri non potest, ut sine multiplici in ægris singulatim exercitatione, quod ex usu fit, facilis nec sine uniuersaliũ cognitione, probè exercitatio procedat. Non licet siquidem ullius artis scientiam inuenire, nisi & methodum quandam imbueris per uniuersalia theoremata, & in particularibus te exemplis exercens. Ut igitur reuera ad methodum equidem uirtutis considerationem ad curationem morborum sæpe maximè necessariam arbitror, sic ut quæ circa ægrum administrantur, omnia ferme eius unius causa fiant, aliquando mediocriter necessarium, sic ut aliquid ex hac quoque, ad ea quæ facienda sunt, consilij peratur, non tamen præcipua faciendorum ratio hinc omnis dirigatur. Possum rursus ostendere, uirtutem adeò exiguum ad inuenienda remedia conferre, ut propter exilitatem etiam laterabilis uerò prætermitti, ac silentio præteriri, quasi prorsus ex utiliter considerandis nõ sit in diarijs febribus, in quibus uires nullam prouidentiam requirunt, utpote ualidæ. Verùm quod in uirtute accidit, id in reliquis omnibus quæ aliquid faciendum indicant, usu uenit. Horum autem omniũ aditum Hippocrates nobis ostendit, incultum tamen, quem methodo postea nos explanauimus: perinde ut Traianus fecit, qui omnes Italiæ uias asperitate difficiles refecit, instaurauitque. Ut uerò accuratius de ipsis uiribus disseram, operæpretium est scire, tribus diuersi generis facultatibus siue animis uniuersum animal gubernari. Quarum sanè prima, quæ stirpibus est communis, quamque uocant naturalem, atque etiam appetitricem, iecur pro fonte habet, per uenasque illinc sparsis in uniuersum corpus, id alit. Secunda autem est, quæ non modò ut stirpibus, aut uita præditis, sed etiam in animalibus anima, est insita. Hæc in corde, fonte caloris insiti, residens, ab ipso per arterias ab eodem ortas in totum corpus disseminatur: diciturque tum uitalis facultas, tum irascibilis anima. Tertia denique est anima ratiocinatrix, quæ in cerebro domiciliũ habens, uoluntarijs actionibus præsidet, per neruosque eu canales, toti corpori sensum & motũ largitur. Has igitur facultates

cultates seruare, nihil planè est aliud, quàm uitam seruare. Siquidem qualibet earum amissa, necessum est reliquas simul perire. Ac proinde in opere de sanitate tuenda, huc omne cōsilium direximus. In hoc uerò, primum propositum est, morbi sublatio. Nam cuiusmodi in illo est sanitatis tutio, eiusmodi in hoc est morbi sublatio. Quorū utriq; cōmunis est ipsa uitę custodia. Hoc tamen interest, quòd quæ secundę ualetudinis tuendæ gratia geruntur, eadem statim uitam tuentur: quæ uerò affectiones præter naturam in morbis discutiunt, ea non omnino uitā custodiant. Quippe aliqua eiusmodi prędita sunt facultate, ut si immoderatè aut intempestiuè utare, uitā adimāt: quod solent uacuationes immodicæ. Ergo quum uirtus tantopere necessaria sit, eam autem lædant omnia uacuantia remedia, si quis ipsis parum moderatè utatur, utiq; aduersæ inter se faciendorum indicationes in talibus corporibus sunt, in quibus affectus, quò expugnetur, notabilem uacuationē desiderat, uirtus autem hanc ferre non ualet. Cæterùm quemadmodum nihil quod sanitatem tuetur in ualentibus uires corrumpit: sic in ægrotis aliquando uirtus succedit iis, quæ ueluti in perniciem eius administrantur: ut si euacuemus in plenitudine quæ est supra uires, aliquando ab ipsis dissoluitur. Etenim in synochis febribus, ex meatuum stipatione ortis, quoniam ualida plerunq; uirtus est, citra periculum uacuatio adhibetur. In aliis uerò quæ ex corruptela humorum gignuntur, existit maximè periculosa. Siquidē quod corruptum est, alienum à natura quum sit, id se auferendum dictat, uel uena incisa, uel purgatione. Horum autem præsidiorum neutrum feret imbecilla facultas, si quando cum corruptela coniunxerit. Oportet igitur, ubi indicationes ita sibi aduersantur, paulatim quod uitiosum est, uacuare paulatimq; quod salubre est, in eius locum reponere: quam curationem uitiosi succi, Medici epicrasin nominant. Quum igitur sectio uenæ, sanguinis sit uacuatio, sanguis autē ipse utilis, possessio naturæ existat: sic utique oportet uenæ sectionem fieri, ut quod inutile ex sanguine ipsi naturæ est, emittatur. Fit porrò sanguis bifariam naturę inutilis: uel quum propriam qualitatem ad unguem nō seruat, nec amplius nutrire, sicut prius, potest: uel dum ita multitudine creuit, ut premat uires, aut distendat uasa, uel rumpat ea, uel obstruat. Atque in his quidem missio sanguinis utilis est, ceu uacuantium præsidiorum unum: in aliis autem, ceu quod humorum uehementiorem impetum ad partem diuersam reuocet, uel ad alteram deriuet. Postulat autem semper ualentes uires, quæ modo uacuationis eius respondeant. Quoties igitur uirtuti notabilis ex uacuantibus auxiliis noxa incidet, toties ipsa utile aliquid indicabit, æquè utique, ut quum manifestè iuuabitur. Vbi uerò ex iis quæ affectum submouent, nec commodum illi accedit ullum, neque incommodum, ibi ueluti inutilis prætermittitur. Porrò quicquid aliquam præstat indicationem, si natura id simplex sit, etiam quod indicatur, utique simplex erit. At si illud compositum sit, & hoc erit quoque compositum. At sanè quædam custodiam sui, quædam amotionem indicant. Virtus itaque semper unam rem indicabit, utiq; sui custodiam. Custodietur autem, primò quidem, si quod ex substantia ipsius uel inanitum, uel alteratum est, correxerimus. Secundò uerò, si quæ ipsius substantiam uacuare, alterareq; possunt, prohibuerimus. Aestimari autem debebit interim, quod magnitudine, dignitateue antecellit. Maxima igitur dignitas uirium ipsarum est, quandò uiuere ipsum nobis ex harum custodia constat: utpote quum uitam, aut ipsas esse uires, aut earum actiones, necesse sit. Virtus ergo omnium prima custodienda hominibus est. A uiriū indicatione proxima existit, quę ab affectibus, quos curare conamur, subministratur: postea deinceps reliquæ. Quicquid igitur indicationi, quam uires præbent, aduersatur, id secundi est loci. Quæ uerò cum iis quę conducunt uiribus, in idem competunt, hæc utrunq; calculum referunt, & eorum quæ primæ sunt notæ, & eorum quæ secundæ. Quare citra controuersiam facienda. Quę uerò aduersantur, aliquando administranda prorsus non sunt, aliquando paulatim. Prima igitur indicatio omnium est, quę à uirtute sumitur: non tamen sic prima, ut curationem nos doceat, quum ex numero curatricū indicationum non sit, sed uitalium. Nam neque ut ualeamus, neque ut à morbis liberemur, ab ea quicquam primum desumimus, sed ut uiuamus: quamuis ex accidenti interdum uirtutis roboratio ad affectus curationem conducat. At uerò medicatrices indicationes à morbo ipso sumuntur, & à temperie corporis, & ab ambiente nos aere, qui causæ sine qua non, rationem obtinet, quum sine ipso nec tolli morbus, nec teneri sanitas possit. In omni itaque curatione agendorum, indicationes in his tribus ad summum consistunt. Reliquæ autem omnes ab his in partes diductis, oriuntur. Cæterùm affectus ipse haudquaquam in causas diduci est aptus, quemadmodum temperies atque ambiens aer, sed tantummodo in differentias. Nam aut in similaribus consistit partibus, aut in instrumentariis. Ac in similaribus quidem, uel simplex est intemperies, uel composita. In instrumentariis, circa simplicium partium uel positturam, uel formam, uel numerum, uel magnitudinem, tum quæ horum sigillatim traditæ sunt differentiæ, consistit. Porrò affectuum qui simplices partes occupant unus, est intemperies calida. Quæ si in totum corpus diffusa sit, appellatur febris. Ideoq; omnis febris, qua febris est, humectatio refrigeratioq; remedia sunt. Ac si sola quidem sit febris, ad refrigerandum humectandumq; ueluti ad finem, dirigetur omne medentis consiliū. Quare materia inuenta, opportunum tempus ex quatuor febris temporibus sumes: quantitatem uerò, ex conferendo cum naturali habitu morbum. Quippe quantùm is recessit à naturali habitu, tantum opus est ægrum refrigeres & humectes. Ambiens autem aer (cuius fugere commercium non licet) si contrariam morbo temperiem habeat, e præsidiorum numero est unum: sin similem, una est morbificarū causarum. Idcirco tunc inhibenda eius noxa est, scilicet reliquorum auxiliorum humiditate ac frigore intensis, adauctisq;. Ipse autem arte reddendus est talis, qualis ad profligandam febrim, aut aliam quampiam dispositionem, desideratur. Si igitur morbus siccus & calidus sit, humidiores frigidioresq; domos

Epicrasis quid.

Virtus quod medio seruanda sit.

Indicationum dignitas...

Viuere esse aut uires ipsas, aut ipsarum actiones.

Indicatio omnium prima est quæ à uirtute sumitur, non sic tamen ut curationem nos doceat.

Indicationes medicatrices unde sumantur.

Morbi differentia.

Febris quid.

Febris remedia humectatio, refrigeratioq; existit.

Aeris commercium nos fugere haudquaquam posse.

Febricitantibus quales ædes eligere, præparareq; debeamus.

& eligemus, & præparabimus. Sicuti è diuerso, si frigidus, humidusq́ue, eas quæ calfaciant & siccent. Sunt namq; deligendæ quæ ex seipsis eiusmodi sint: alioqui industria nostra præparabimus ipsas, per æstatem quidem eas subterraneas molientes, & ad Septentrionē conuersas ac pauimenta ipsarū assidue humore aspergētes: tum ut ex eis spatio aliquo aura expiret, machinantes flores præterea & germina, quæ frigidæ humidæq; sint facultatis, per aream disseminantes: per hyemem uerò, contraria horum facientes, præsertim ubi morbus suadet ubi non sudet, excessus tantum utrinq; temporis remittentes. Poterunt rursus tres illæ indicationes prædictę ad duas tantum reduci: nempe ad morbum & sanitatem. Neq; enim aliud ipsa sanatio est, quàm morbi in sanitatē translatio. Qui affectus contrarij quum sint, necesse est per contraria fiat eorum alterius in alterum transmutatio. Atq; ita rursus una erit sola curationum indicatio generalissima, uidelicet contrarietas. Cæterùm ad accuratam contrariorum administrationem, necessum est curandorum corporum prius & naturas & temperamenta cognoscere: quæ quidem tum ex ijs quæ in libris temperamentorum tradita sunt, noscuntur: tum ex ætate, & tota anteacta uita, quæ nimirum in uictus & exercitij ratione consistit: præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cœli statu, consuetudine. Ex ipso autem temperamento inuento, administrandorum indicatio suppeditabitur. Sed neq; proinde quod negligendum nunc, ad remediorum inuentionē consuetudo adfert, ueluti nec ad sanitatem tuendam, quum singulorum corporum etiam naturam ostendat. Nos siquidem uia ratione q; ita procedentes, inuenimus ipsarum partium affectum: deinde ex illo rursus peruenimus ad faciendorum indicationem. Consuetudo itaq; curationis rationem indicat, per corporis naturam intercedentē, quemadmodum ætas quæ & ipsa temperamenti interuentu, præstat indicationem. Aduertere autem oportet, corpora frigida & sicca, quæq; exercitata natura cōstant (cuiusmodi sunt omnes illi) quam ægerrime solui. At quæ calida & humida sunt, eorum substantiā celerrime dissipari in ambientem. Quæ uerò in medio horum, ex diametro pugnantium, consistunt, ea corpora quo magis ad hæc uel ad illa accesserint, eò uel aptiora ut dissipentur erunt, uel contumacia magis sunt: summa, citra calorem non potest in halitum digeri corpus ullum, quandiu substātia eius coacta densaq; manserit. Puerorum autem substantia, facile omnium digeritur, dissipaturq́; propterea quòd est ut humidissima omnium, sic nulla frigidior. Quo minus uacuatione præsidij eget, quum ex seipsa naturaliter abunde uacuetur. Firmiores profectò & propter calidum siccumq; regionem, & tempus æstiuum, & statum cœli impense siccum & calidum, nobilis per cutim uacuatio fit. Atque hac de causa, qui sanguinis detractionem desiderant, ijs aut prorsus nō secabimus uenam, aut parum detrahemus. Etenim in hac detractione quoq; spectanda, natura ab initio, consuetudo, ætas, locus habitationis, anni tempus, cœli status, necnon is, quem curamus, affectus: ad hæc ipsa ratione ante hunc, laborantis facultas. Quū uerò affectus sint numerosi, cuiq; ipsorū sua sit curationis per contraria indicatio. Quocirca, octo intemperamenta quum sint, octo erunt etiam morborum, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, particulares indicationes. Vtrasq; has, una eius affectus, qui instrumentalium cōmunis est, dicitur continui diuortium: cuius sanè est indicatio curationis, unitio. Est igitur unum morbi genus, quod similares & simplices animalis uexat particulas, quam intemperiem uocant. Huius aliquæ differentiæ oriuntur, ubi corpora nudis qualitatibus alterantur: aliquæ ubi accedente etiam humorum affluxu. Qua sanè dispositione utraq; uel afficitur una pars corporis, uel plures, uel uniuersum corpus.

Sanatio quid.

Indicatio curationum generalissima, est una uidelicet contrarietas.

Contrariorū exhibitioni quarum rerum desideretur cognitio.

Cōsuetudinem ad inuentionem remediorum & ad sanitatē tuendam plurimum posse.

Cōsuetudo quomodo curationis rationem indicet.

Corpora duriora & sicca difficile quæ sunt.

Puerorū substantia cur omnium facillime digeratur.

Puerilis substantia cur minus cæteris egeat præsidio uacuante.

Sanguinis detractionem prohibentia.

Sanguinē detrahēti quæ sint consideranda.

GALENI PERGAMENI DE medendi methodo liber X.

ERgo in diarijs febribus simplex quidam est in corpore præter naturam affectus utpote causis quæ primùm eas excitarunt, iam ademptis. In quib. uerò causa quæ eas accendit adhuc manet, in ijs neq; affectus simplex, neq; sanatio est. Siquidem quod febris iam receptū in corpore est, id ex propria ipsius curandi indicatione discutere oportet: qd adhuc est futurū, id propulsare, ac ne fiat, uitare. Vitabitur aūt, si quæ id excitat causa prorsus summota sit. Itaq; in diarijs faciēdorū indicationē maxime ex ipsa febre capiemus. In reliquis uero, quæ accessionis suæ causam intus habent, prima indicatio ab ipsa sumetur causa. Quare febriū quæ multos dies cōtinuant, rectè ostendimus putredinē esse causam, hæc nimirū sananda est prima. Sed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iam accensa est, ratio non habenda. Ac si quidem in idem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ oppugnant causam: in quod utrisq; cōspiratur, quum unum sit, sine cunctatione est agendum. Sin febris, quæ iam accensa sit, summo, eius utriq; quæ hanc excitauit, est auctura, aut quæ causam subruunt, febrem exasperabūt, diligens habenda consideratio est de remediorum specie. Etenim si intolerabilis ægro sit magnitudo febris, committendum non est, ut per ea quibus causam submouemus, febrem augeamus. Sin tam mediocris sit febris, ut quo tempore contra causam tantum pugnas, ob eiusdem interim uires ægrotaturus nō sit, utiq; contemnendus is curationis modus non est. Non contemnendus autem nec ille est, qui contrà id, cuius maius momentū est, intercumbet, nec tamen alterius omnino negligentem esse. Quum autem in examinandis ijs, ad hominis salutem non parum momenti facultas habere uideatur, tria summatim erunt, quæ propositis rerum ob putredinem febribus, agendorum indicationem nobis prima largiantur: febris uidelicet, eius efficiens causa, præterea naturalis facultas. Cæterùm priora duo submouenda sunt, tertium est custodiendum. Erit itaq; rursus & hic necesse, ut tum febrem, tum eius causam, cum facultate ipsa conferas. Mox si eadem ambo remedia requirant, ea prompte exequaris. Sin indicationes pugnabunt inuicem, præferas, uel quę ab uiribus sumuntur, uel quæ à causa, uel quæ a febre: sic ut quæ cæteris sit ualentior, hanc magis sequaris, nec tamen cæteras negligas. Nunc uerò ad particularium præsidiorum differentias nos conuertamus,

meriamus, tepenia tamen mentione diariarum: quum & ipse, inscitia medicorum, in plurium dierum febres aliquando degenerent: idque uel ea iam effectrice causa abeunte, uel ea adhuc persistente. Porro abijt effectrix causa, quoties ab ira, dolore, uigilia, cura, aestiuo sole, fatigatione, & bubone qui iam desijt, citra stipationem febris est excitata. Manet, quoties uel ab externa causa, uel ab ipsa febre, stipatio aliqua est orta. Nam & frigiditas, & astringentium usus, per mediam stipationem semper febrem excitat. Vstio praeterea nonnunquam cõstipat corporis habitum. Iam ipsum febris principium, ubi cum horrore inuasit, stipationem subinde fecit. Quinetiam glutinosi, & crassi, uel etiam copiosi succi, ubi mediocriter obstruxerint, diariam aliquando febrem accendunt. Dicuntur autem id genus febres omnes diariae, quia solummodo die sunt aptae computata cum hoc unã & nocte. Caeterum non est idem diariarum omnium affectus: sed ab aliquibus inseparabilis stipatio est: ab aliquibus minime inseparabilis, sed uel ut plerunque simul adest, uel ambigua forte, uel raro. Inseparabilis stipatio est ijs, qui ex aluminosa aqua, uel chalcanthode, uel tali quapiam alia, aut ex frigore, aut leui obstructione febricitarunt. Plurimum uero ijs adest, qui ex ustione febricitant. Ambigua forte, ijs, qui ex fatigatione. Quicunque uero ex ira, uel tristitia, uel uigilijs, uel pertinaci studio, uel cruditate, uel bubone febricitant, ijs raro adiuncta stipatio est. Atque harum omnium febrium nulla (quod utique ex ipsis fit) ad secundam usque accessionem perdurat, sed intra quatuor & uiginti horas omnino desinit: idque cum sudore, uel madore, uel transpiratu quodam halituoso. At si quando earum aliquae (quod tamen rarius contingit) longius trahunt, duae ijs accedunt causae, quae ipsas solui uetant. Earum una signis est, quod uel ex ambiente aere, uel ex unctione quapiam extrinsecus admota prouenitur. Altera egregia illa diariitos est, si qui uidelicet hanc transire, medicorum inscitia coguntur. Multae igitur apparent diariarum esse febrium differentiae particulares. Vna, quando iam prorsus recessit ipsarum effectrix causa, ueluti ustio. Altera, quando haec etiam adest, sicuti stipatio. Cuius duae sunt differentiae: nempe exiguorum meatuum & densitas, & obstructio. Sane densitudo ipsa, alias ex siccitate prouenit, alias ex frigore, eoque uel simplici, uel cum astrictoria ui. Item uero obstructionum ipsarum, alia est quae ab abundantia, alia quae ex qualitate succorum, scilicet qui aut lenti, aut crassi sint, incidit. Praestiterit autem inter remedia, in ea quã copia facit, sanguinis missio: in ea quae ex humorum qualitate consistit, attenuantium usus. Consilium uero sumptum a uiribus, ut in diarijs fane est exiguum, ita in ijs qui pluribus diebus urgent, satis magni est momenti, eoque maioris, quo hae sunt longiores. Enimuero ubi in uim alteri uires se habent, neminem unquidem in diurnis febribus uacuationum usum morantur: ubi autem sunt infirmiores, pro magnitudine imbecillitatis, impeditur usus auxiliorum uacuantium. Rarius autem accidit, ut protinus in primo, secundoue die, uires imbecillae cernantur: id quod tamen interdum accidit, uel propter aegrotantis malum corporis habitum, uel propter ieiunium. Nõnullis etiã fatigatio, ubi tristitia, uigiliaeque praecesserint, & inedia per totum secuta est diẽ, dein febris prius quam homo cibaretur, circa uesperam occupauit, & nox insomnis est acta, uires impense resoluit. Porro quibus temperies corporis ad siccum calidumque conuersa, febrem accendit, ij interdum uel in prima inuasione accessionis nutriendi sunt, nedum ante illã. Eis autem soleo ipse sorbitionẽ ex alica exhibere, iniectis in eam mali punici granis: qui cibus bilioso stomacho est optimus. Nam & roborat hunc malum punicũ & alica, quũ diutissime in eo citra corruptionẽ maneat, sensim cõcoquitur, idque nec acescens, nec in nidorem mutatus. Igitur mordicans halitus, siccusque, ubi per sensibilia corpora fertur, horrores & inaequales totius corporis cõcussiones facit, in ijs, quibus cutis stipata, quae prius transpirabat, iam sunt detenti. Quae quidem, si fuliginosa sint, febres accedũt. Eiusmodi autem halitus, siccosque, tum multa & uehemens dimotio, tum uigiliae, & ira, & dolor, & cura, augent: tum proxime ab istis, unũ illud per se maturandum augere eos sufficit, utique si cibũ quis nõ sumpserit. Efficitur namque corporis halitus in ijs naturis, quae facile amaram bilem gignunt, ex longa inedia biliosus. Cõcussio namque sine rigore succedit, propter eorum quae feruntur excrementorũ, tum multitudinẽ, tum acrimoniam, tum impetus celeritatem, tum laborantis iniuria imbecillitatem. Horror uero fiet, ubi & qualitas eorum, & impetus uelocitas est remissa: tum copia minor, ac potissimum quũ uires resistant obsistunt. Quod si largius cum transpiratione dicta, ne horror quidem cõtinget: sed uel quiddam ceu ulcerosus sensus, uel tantum inaequalitas. Porro quibuscunque citra extrinsecus imbecilla, squalidoque ipsius corporis habitu, incipientis adhuc accessionis inuadens symptomata, ijs omnibus panem ex uino diluto & calido, mature exhibens, horrorem statim inhibui. Quanto uero hos citius cibaueris, tanto scilicet magis febrem prohibueris. Sin duae horae ab initio inaequalitatis interpositae sint, nutries tunc quoque, modo adhuc duret horror, praedicens tamẽ, quod hi febricitabunt, caeterum innoxia febre, & cui citius mador succedet: quo facto, tum lauare, tum nutrire debebis. Quod si horror praeterierit, ac iam plane febricitent, id tẽporis non sunt cibandi, sed decedente iam accessione, atque interdũ in summo rigore, nutriendi sunt, solutionis integritate nõ expectata. In nullo itaque squallido affectu cõmode fiunt accessio, prius illi uel ex uino, uel humido uictu, humectatio accesserit. Calidis itaque & siccis naturis, siue a primo ortu sint tales, siue sint etiã acquisititiae, maxime inedia adueniens, febriũ paratissima causa. Interdum autem, calidus in summo, siccusque coeli status, iam dictã temperaturã efficit. Hic autẽ status alio anni tempore quam aestate, plane incidere nequit: sicuti nec humidissimus pariter frigidissimusque, in alio quam hyeme. Corpora igitur calida & sicca, ex inedia facile in febres ardentes incidũt: in quibus, nisi prius mors occuper, in hecticas transeunt, atque ab his, in marasmũ: uel protinus ab initio, ardentibus praeteritis abeũt in hecticas. Maxime autem siccas, calidasque dispositiones corporum, a principio febris hectica corripit: id quod olim cuidam iuueni contigit, qui ex ira febricitauit. Cui quidem, quoties nutritus est, fontanae plane gelidae dedimus

inter binos cyathos, interim ternos: quandò frigidam simul multam sibi dari, qui ita sunt affecti, citra noxam non ferunt. Quocirca utilissimũ fuerit, ubi febris uicam perspexeris, in prima statim occasione, minori cũ periculo, copiosiori frigida uti, corporibus ad ualidam siccitatem nondum perductis. Iam uero quemadmodum in quibus febris accenditur propter mordentem acrimoniam excalfacti aëre nutriti à Sole, inedia & laboribus, succi, maximum eius remedium est humidum nutrimentũ: sic è diuerso, ubi ob copiam, uel obstructionem, uel phlegmonen, uel humoris alicuius putredinem, febris est orta, maximo malo est cibus. Quare hos quidem, nec in febris inclinatione, citra noxã nutrias, nedum ipsa accessione inuadente: illos uerò, omni certè tempore, sed potissimũ per inclinationem. In summa uerò, illa duo à primo statim die, tibi in omni ægro spectanda: morbi summus uigor, & ægrotantis uires, è quibus cibandi consilia petas. Poterit enim summum incrementũ sine omni cibo potest, in cibi abstinentia hominem ipsum seruabis. Sin exiguum adminiculum requirat, ibi dederis solã mulsã. Quod si minus desiderat quàm sit ex mulsa, ptisanæ cremor satis erit. At si is non est summum morbi incrementũ aut tenui uictu, aut medio transmitti, id agendum, ut homo statim in prima accessionis inclinatione nutriatur. Aliquos uerò ipsorum, & quum morbus adhuc est, & quum incipit, cibabis. Sunt porrò in sicco tempore uictu & calido, oportet, iam uiribus necessario imbecillis, quum fieri nequeat, ut abundè siccum calidumq; corpus, si febriet, uiribus sit ualentibus. Sin autẽ cum eiusmodi febri & corpore, momentanei membri phlegmone sit coniuncta, omnino æger morietur: magisq; id certum est, si uel peripneumonia, uel pleuritis, uel angina, uel uentriculi, uel iecinoris phlegmone infestet. In quibus sane affectibus nulla salus est, utrumuis obiiciat. Nam quod ad phlegmonem quæ in iis est partibus attinet, minime plane est cibandum. Quod ad uirium infirmitatem, utiq; sæpe. Ac proinde necessum est, aut resolutum iri uires, aut phlegmonen augeatur. Quoties igitur uel ex lassitudine, uel ira, uel pluribus curis, uel uigiliis, uel tristitia, uel longa inedia, uel ... concurrentibus, siccatũ corpus est, ac febris inuasit, quæ & aridam reddit cutem, & igneum calorem refert: utiq; huiuscemodi timor est hecticam febrim conceptum iri, potissimum in æstate, ac cœli statu sicco calidoq;. Oportet autem quamprimum ptisanæ cremore, & sorbitione ex alica nutritum, paulòq; post oblato, aquæ frigidæ potione hominem cures. Quippe protinus extinguitur, ac cessat omnino febris, modò nec phlegmone aliqua ei sit adiuncta, nec putridus humor. Quanquam ego etiam uel si hæc aderant, ægrotorum non paucis aquam frigidam dedi, tutius esse ratus, phlegmonas in præsens augere, quàm sinere hominem in hecticam febrem prolabi. Cæterum si magnũ fore incõmodum, uel humori putri, uel phlegmonæ sit suspicio, à frigida quidem danda abstinebis: refrigerãtibus autem remediis, quæ foris applicantur, uteris: modò ea super os uentriculi, aut tota præcordia, modò super pectus imponens, ubi scilicet plurimum subesse caloris, maximè iudicabis.

Hecticæ febris quę inde fit expectanda.

Balnea etiam iis qui siccato plurimum corpore sunt, & citra humorum putredinem febriunt, non incõmoda existunt. At phlegmonas subsequuntur febres propter putredinem humorum, qui in ipsis impacti habentur. Possunt tamen uel citra phlegmonem, in ipsis uasis aliqui humores putrescere: eidq; aut in una animalis particula, in finibus ipsorum impacti aut etiam in totis eorum capacitatibus, quæ inter bubones & alas sunt, comprehensi. Vbi igitur citra putredinem squallenti corpori febricitare contingerit, caput totius curationis in iis remediis quæ refrigerent humectentq;, statuere oportet. Porrò duplex genere est harum rerum prima materia. Vna, eorum quæ foris incidunt: altera, quæ intus in corpus sumuntur. Extrinsecus corpori incidunt, tum aër ipse qui nos ambit: tum pharmaca, quæcunq; humectandi refrigerandiq; uim obtinent: & tertium præter hæc, dulcis aquæ balneum. Intrò in corpus sumuntur, quæ eduntur, ac bibuntur, & inspiratus aer. Ab his generibus tentandum est propositis hoc loco febribus, tum humiditatem, tum refrigerationem comparare. Verum refrigeratio, quoniam per efficacissimam qualitatem inducitur, & parui temporis est, & periculosa. Contrà siccitatis, per ea quæ humectent, curatio, ut longi temporis est opus, ita minus est, quàm refrigeratio, periculo exposita. Si igitur temperatus fit aer, qualem se exhibet, tali eo est utendũ, nihil amplius de eo nobis solicitis. Sin uerò admodũ calidus, uel admodum frigidus sit, pro calido inducendus arte contrarius est, subterraneis inuentis domibus, quę & frigidissimę sint, maximeq; perflatæ, & ad septentriona conuersæ: tum auris quibusdam suauibus opera nostra paratis, aliis ex euripis, in quos multi se aquarum fontes præcipitent: aliis aqua frigida ex uasis in ... transfusa, id quod enĩ conciliat somnũ: præterea domo assiduè aqua, quæ prorsus frigida sit, aspersa: ac rosis plurimis humi fusis, aut uitium capreolis aut arborum clauiculis, aut lentiscorum, aut denique reliquarum, quæ refrigerent, stirpium aliquibus: turba quoq; hominum ingredi prohibita, utpote quæ domũ similiter calfaciat. Ac sic quidem calidissimum aërem, qui scilicet in æstate calidè & siccè accidit, refrigerare est tentandũ. Qui sine si modicè frigidus sit, hoc esse contentos oportet, nihil de eius temperie alterãtes. Qui uerò frigidissimus est, utiq; quatenus respirando attrahitur, admittendus est, ut qui admodum calorem cordis refrigeret: non tamen quatenus extrinsecus ægrum contingit. Quippe densat cogitq; cutim, fuliginosorumq; humorum effluxum, atq; transpirationem cohibet. Siquidem per pulmonẽ, quod rarum est uiscus, difficile non est, ut tum qualitas ipsius, tum etiam substantia, facile ad cor perueniat: per cutim uerò, utpote densatam, fieri id non potest. Cæterum ex frigida inspiratione maius sequitur cõmodum, quàm incommodum ex cute densanda, præsertim cum operimentis hanc nobis calfacere liceat. Porrò utendum maximè eiusmodi aere est in iis hecticis, in quibus primũ quod afficitur, ipsum est cor: æquè ut si uentriculus primũ affligeretur, ipsi per comesta & bibita succurrendũ esset. At iecinori ex inspirato aere nulla certè accedit utilitas: à comestis uerò

uerò & bibitis, minor planè quàm uentriculo, aliqua tamen haud obscurè aduenit. Cõmunis autem omnium sanatio est, per ea quæ extrinsecus applicata refrigerant, & humectant. Atque ob hæc quidem uiscera, magna ex parte hecticas marasmodesque febres accidere contemplati sumus. Superueniunt tamen aliquando & pulmonum intemperantiæ calidæ & siccæ. Incidunt præterea & pectori, & mesenterio, & ieiuno, & colo intestino uerò, & utero, & renibus. In septo autẽ transuerso marasmũ non uidi, febrem hecticam uidi. Eiusmodi autem affectum, & spirãdi difficultas, & delirium excipere solet. Ex quibus magna ex parte prius moriuntur, quam hectica sit prorsus perfecta. Est autem eorum agnitio facillima, tum ex pulsus duritia, tum ex eo quòd præcordia plurimum trahuntur sursum, tum ex difficultate respirationis, quæ illis est inæqualis, & uaria, interdum admodum rara magnaque, utique quum delirij malum præcipuè dominatur. Frigidus itaque aer tunc uel maximè confert, quum quod primum afficitur, ipsum est cor: quamuis confert & in reliquis febribus non parum: quandoquidem in his quoque necesse est cor similem intemperiem recipiat. Pulmones etiam ubi hi sunt qui primum patiuntur, plus cæteris omnibus aerem refrigerantem postulant. Porrò ex medicamentis, quæ admoti extrinsecus in eiusmodi affectibus, refrigerandi humectandique uim possident, deligenda ea sunt, quæ non modò citra astrictionem refrigerent, sed etiam corporis substantia sint tenui. At quæ quidem absolutissimè tenuium partium sit, substantiã exactè frigidam inuenisse fortasse non est. Dixi exactè, propter acetum: quod quum omnium (quæ nouimus) potestate refrigerantium, planè tenuissimarũ sit partium, admistam sibi aliquam habet caliditatem. Præterea corpora quæ contingit, siccat: quamuis ad imaginationẽ sit humidum. Quo fit, ut ad eos affectus, quos humectari & refrigerari expedit, solo eo non utamur, sed tanto aquæ frigidæ admisto, ut possit bibi. Hoc autem medicamen quod subdam, humectantium & refrigerantium omniũ simplicissimũ est, optimumque ad erysipelata, & pudendorum phlegmonas inter initia, prius quàm depascens aliqua subindicetur putredo. Olei rosacei ex omphacino oleo citra salem confecti, uncias iij, uel iiij. Ceræ albæ, & elotæ, unciam unam. Liquentur simul in uase duplici, ac fiateratũ humidum: cui abundè refrigerato, misceatur paulatim in mortario tantum frigidissimæ aquæ, quantum in se, dum cum ea mollitur, accipere possit. Quod si aceti quoque admodum tenuis & clari paululum adijcere uelis, utique magis adhuc tum refrigerans, tum humectans medicamentum efficies. Non debebit autem medicamentum hoc eousque super ægrum corpus manere, dum manifestè incalear, sed assiduè subinde mutari. Aliud. Oxalidos, aut oxylapathi succus, cum exigua polenta mistus, excipiatur duplicato & detrito penniculo, aut linteo, assatimque frigidum totum id admoueatur. Quin etiã portulacæ, & semperuiui, & uuæ immaturæ succus similiter polentæ miscentur. Ad hæc lens palustris, & uiridis tribuli, & polygoni, & lactucæ, & intybi succus, aliaque refrigerantia, cũ tenui polenta miscentur. Licet etiam absque polenta uti integris herbis tusis. Iam uerò quod epithema ex pinguibus conficitur palmulis, salutare medicamentũ est. Porrò coquere oportet harũ carnem, omni membranoso exempto, alias ex solo claro acero, alias aqua ipsi permista: atque hæc, ubi tenera satis reddita est, tunsa uti. Est uero salutare medicamen ad talia, etiam succus rosarum frigidus, unà cum polenta. Salutares similiter sunt & ipsæ rosæ contusæ. Præterea stirpiũ quæ moderatè astringunt, germina trita. Ad quem modũ uti aliquando licet herbis mediocriter astringentibus, ut solano. Huiusmodi tamen refrigerantia omnia, illi tantùm admouenda sunt parti, quæ primariò est affecta: non alijs quæ refrigerari non postulant. Ego nanque hominem scio, qui imposito præcordijs refrigerante medicamento, laborarit statim dyspnœa: sicuti alterũ, qui tussierit protinus. Verum ex remedijs ipsis, nonnulla quidem per se, neque intercedente alio, refrigerare sunt nata: ut, gratia exempli, frigidæ potio, necnon succus uuæ immaturæ. Alia autem ex accidenti: ut sanguinis missio, quæ calidam aliquando intemperiem sanat. Ad eundem modum & clystere, & purgatio, & fomentum, & cataplasma quòd uidelicet digerant, concoquántue. Vtranque uerò facultatem in se comprehensam habet dulcis aquæ balneũ temperatum: utpote ex partibus uaria facultate præditis constans. Siquidem quum primum in id ægri ingrediuntur, in aere uersantur calido: postea in calidam aquam descendũt. Mox ab hac egressi, in frigidam. Postremo sudorem detergent. Potest autem prima eius pars materias per totum corpus tum calfacere, tum liquare: præterea quæ inæqualia sunt, æquare: & cutim laxare: & multa, quæ sub hac ante detinebantur, uacuare. Secunda eius pars, ubi quis in sicco corporis affectu ea utitur, potest madorẽ utilem solidis partibus immittere. Tertia balnei pars potest, ubi quis frigida utitur, & totum corpus refrigerare, & cutim densare, & uires firmare. Quarta uerò, corpus per sudores, citra refrigerationis noxam, uacuare. At ubi quis intempestiuè lauatur, in horrores, cutisque densitudinem incidit. Est autem continens ipsius horroris causa, mordentium excrementorum, aut etiam crudorum humorũ, confertim affectorum, citatior motus. Proinde quibus horum est abundantia, caro uerò ac cutis densæ, siue balneum sint ingressi, siue steterint in sole, siue quoquo modo uel gestati, uel perfricti, uel exercitati, uehementius dimoti fuerint, utique his horror incidit. Contrà, quibus hæc pauca sunt, & corporis habitus ut remittatur laxeturque à balnei calore, promptus, hi non modò non horrent, sed etiã meliores redduntur, utpote excremẽtis per id uacuatis. Quo rationabilius, neque in primo inuasionis initio, nec in incremento, quisquam ægrotantẽ lauit. Quippe densata est hoc tẽpore, coarctataque & cutis ipsa, & quæ sub hac habetur carnea substantia. At in febris inclinatione uel incipiẽte, uel procedente, uel amplius progressa, sæpenumero nos ægrotos lauantes, non parũ eis cõtulimus. Siquis igitur balneum ingressus, minime inhorruit, sed laxata illi, necnon rarefacta est cutis, huic succedent planè excrementorũ uacuatio, æqualis per uniuersum corpus calor, exiguorum meatuũ rarefactio, tensorum laxatio, densatorũ fusio. Ac ua

Refrigeratoriũ ex palmulis.

Rosarum succus.

Rosæ.

Refrigerantiũ remediorum alia quidem per se, alia ex accidenti refrigerare.

Balneũ dulcis aquæ, temperataque facultas. Balnei partes diuersæ.

Balneũ intempestiuum horrores, cutis que densitudinẽ gignit. Horroris causæ.

Lauandũ nec in accessionis initio, nec in ipsius incremento, febrientem esse.

Balneum cõtulisse per sæpe in accessionum declinationibus.

Balnei tempestiui usus.

Calor omni febri inimicus est.

cuatio quidem excrementorum, omni febri est utilissima. Pari modo & rarefactio, & relaxatio. Fusio tamen, & calor, non item: sed calor omni febri inimicus est. At fundi æqualiter, id solidis quidem animalis partibus non est alienum, succis etiam non perpetuo est utile: sed quoties in animali uel phlegmone, uel affectus phlegmonæ similis constitit, uel inanis plenitudo, omnium inimicissimum. Nam phlegmonæ quidem, quum calfacti & liquati succi ad ipsas confluunt, augentur. Tunicæ uero uasorum, impares plenitudini, quæ iam ex liquatione est repleta spiritu, distenduntur, ac uires hoc nomine male habent. Ergo calidis illis siccisque affectibus, effusio mordentium est salubris, liquatioque eorum contingit citra periculum. Calfactio tamen noxa non caret. Atque hæc quidem ex prima balnei parte optime administrata fiunt. In secunda autem (quæ lauacrum erat) ut febrilia corpora ex humectatione iuuantur, sic ex calore nihil illis commodi accedit. At ut tertia refrigerantur innoxie quæ fuerant excalfacta, & uires firmantur: Si quid uero & laxata, & iusto plus sunt remissa, ea in naturalem redeunt mediocritatem: id quod quarta balnei pars, quæ detersio est, indicat. Quippe quibus ita sunt omnia adhibita, ii post frigidam nunquam adhuc sudant, & omnia ipsis excrementa uacuantur. A balneis igitur (ut iam omnium uelut summam colligam) uacuatur quicquid in corpore uel fumidum, uel fuliginosum præfuit. Reducuntur ad naturalem symmetriam, tum cutis ipsa, tum cutis contiguæ solidarum partium substantiæ: & calor non modo is qui ex lauacro accessit, sed qui etiam præfuit, ex frigidæ usu extinguitur. Maximo huius rei documento est præsidium, quod sentiunt homines ex huiusmodi balneo, ubi a feruenti sole exciti, lauantur. Quippe quum accedant ad id, tum stipulæ aridi, egressi e frigida, illico in naturalem habitum redeunt. Si itaque certam febricitantium naturæ haberemus notitiam, non dubitaremus eorum aliquos assidue in aquis frigidis citra balneum lauare. Quia uero exacta nobis dispositionum non est notitia, ac maxime ex errore impendet noxa, utique eiusmodi remedium præsidium, potissimum in febribus hecticis quando prius has & pauci sanguinis, & nudæ carne, & expers adipis, corpus est redditum. Etenim iuuenis corpulentus, æstatis tempore, ac in febris summo uigore, modo nulla uiscerum phlegmone subsit, sudabit, si in frigidam se coniecerit. Quod si sit frigidæ lauationi assuetus, secure remedio utetur. Qui autem ex calida & sicca intemperie febricitant hectica, ac potissimum qui tum in huiusmodi sunt, iis ubi tale præsidium præstat, nimium non est in totam coniici: neque ut nec gracilibus & imbecillis, qui æstate calida & sicca, longum spectacula, refrigeratione indigent. Nam neque his tutus est frigidæ solius usus, nisi prius fuerint in balneo æquabiliter excalfacti. Siquidem simile quiddam nobis uidetur accidere, quum in frigidum solium post balneum mergimur, atque quod ferro accidit, quum tingitur. Etenim tum refrigeramur, tum roboramur: quemadmodum & illud, ubi candens iam redditum frigidæ mergitur. Atque huius rei causa ad imbecilla corpora inuentæ sunt balneæ, quæ ea præcalfaciant, atque ad frigidum solium præparent. Non dissimile quiddam faciunt, & qui sine balneo frigida utuntur,

Phlegmonæ quando augeantur.

Balnei singulæ partes quos usus præstent.

Balneum frigidum quibus intrepide & quibus caute debeat administrari.

Balneæ calidæ ad solium frigidarium corpora præparant.

quum scilicet se ab exercitatione in eam saliendo dimittunt. Siquidem quod nobis balneum, id præstat illis exercitatio: ut quæ non calfaciat tantum, sed etiam ui sui caloris motum a profundo corpore extrorsum concitet, sic ut & frigidæ impetui occurrat, & quominus uiscerum aliquod feriat, aduersetur atque prohibeat. Neque enim ipsam frigidæ substantiam, neque eius qualitatem omnino integram, usque ad uiscera pertingere est salubre. Imo satius & tutius fuerit, solam qualitatem, eamque remissam calidorum occursu, descendere. Iam uero qui hectica febricitantes ad balneum accedunt, nisi in frigidam sint demissi, nihil iuuantur, contra quam alijs correpti febribus. Nam quum iis solidarum partium affectus candenti ferro sit similis, calfecisse duntaxat eos humectasseque haudquaquam uidetur satis (sic enim alimentum incrementumque præbuerimus febri) sed opus est, ut mersis in frigidam, extinguamus calorem. Quod si ex uiolento ipso subitoque frigidæ usu male fuerint affecti, utpote in contrariam qualitatem mutati, hos licet in toto quod sequitur tempore, calfaciendo sanare: quum neque par periculum sit in frigido affectu, nec in remedijs quæ illi adhibentur. Quum autem insanabilis solidarum partium siccitas sit, ut quum per hecticas febres iter expeditissimum patet, melius est hominem in frigidam intemperiem transferre, ac eius curationem adhibere mature, quam tendentem recta ad interitum sinere, desperatamque illi salutem facere. Ergo eos qui hectica febriunt, illico omni ratione refrigeremus, antequam progressi in marasmum perueniunt. Nam quem iam occupauit marasmus, hunc nequaquam sanare tentaueris. Ipsum tamen in alterum transferre marasmum, quem appellant ex morbo senium, licebit: ac sic superstitem, non tantum plures dies, sed etiam menses, seruare. In cæteris autem febribus, quibus uel phlegmone, uel putrescentes succi accenderunt, nihil offendes, etiam si in frigidam ægrum ipsum non merseris. At in hecticis, id quod remedium affert, calidæ solium non est, sed frigidæ. Quicunque igitur hectica febre laborant, atque in iis præcipue, qui iam marasmode tenentur, modo his nulla alia febris, uel ex solo putrescente humore, uel cum phlegmone sit adiuncta, eos omnes in thermis lauabis, sed prorsus citra omnem laborem, ne resoluantur uires. Sint ergo tres domus balnei: in quarum primam, quæ satis esse calida debet, in lectulo cubans ducatur, ubique tandem. Illinc autem in ualida sindone in secundam portari debet: quæ non tantum situ sit media, sed etiam temperie: tanto scilicet prima calidior, quanto est tertia frigidior. In ea itaque oleo tepido super sindone perfundatur. Hoc facto, ad tertiam ducatur domum, ubi unum uniuersum est solium. In cuius quidem tepida aqua mediocriter idque sustentus sindone, nullaque infusione aquæ, cuiusmodi in alijs uti solemus, adhibita: imo nec capiti eius quicquam infundi uelim, quum sit satis id quoque, bis terue una cum toto corpore in aquam mergi, demisso mediocriter deorsum sindone, ac rursum per quatuor iuuenes, qui eum portant, leuata. Mox hinc eductus, in frigidam semel totus mergatur, ne uel breuissimo quidem spacio illic moratus. Protinus uero alter paratam ha-

bens

bens calentem sindonem, ipsi iniiciat. Deinde æger suo in lectulo collocatus, primũ spongiis detergeatur: dein mollibus linteis, quoad fieri potest, blandissimè. Postea uerò unctus, amictusque uestibus, rursus super lectulo reducatur in aliquã aliam domũ uicinam, ubi cibari constituit, ibique nutriatur. Porrò humidum esse ac frigidũ, quod hecticis febribus sit conducturum, nemo nescit. Eiusmodi uerò sunt tum cremor ptisanæ, quũ frigidus sumitur tum alica, similiter ptisanæ cremori condita: id uerò est ex aqua, & exiguo porri, & anetho, tum sale, oleo, & aceto. Cõmodus præterea iis qui sic laborant, est & exiguus in aqua frigida panis. Cęterum nullius horũ pura frigiditas esse debebit, sicuti potionis. Quippe hæc maturè tum incalescit, tum per corpus digeritur. Illa, quæ plusculum temporis in uentriculo morentur, ipsum fortassis refrigerauit, si fuerint immodice frigida. Ubi autẽ febris iam traxerit, dandum quoque asininum lac est, sed diligenter obseruato, ne in uentre concrescat. Canebitur aũt id, si mellis ad misceas aut salis, quo uescimur, exiguum. Abstinendum tamen in hecticis, quoad fieri poterit, à melle est: atque idcirco etiam à mulsa: quippe promptius in bilem cõuertitur, & sicciores, acriorisque caloris febres reddit. Dandus itaque principio asinini lactis est nõ plus cyathus: sed inducta in ipsum cubiculum asina, quò nullum tempus interponatur: æger autem id protinus bibat. At uerò si corruptũ in uentre lac fuerit, pulsus paruos atque inæquales inuenies, quales accidunt in compressione uentriculi. Sin aũt nõ sit corruptũ, & maiores & ualentiores eos, quàm pro consuetudine, inuenies. Qua ratione obseruata, licebit tũ lactis, tum aliorum ciborum omniũ modum sensim augere. Qui igitur iam marasmo uexantur, eos, sicuti dictum est, lauabis. Quos uerò hectica premit, nondum tamen marasmo tentantur, eos licet etiã lauès sine subiecta sindone, utpote uiribus adhuc ualentes. At qui ex his minus sunt ualentes, eos non tutum est permittere in frigidam natationẽ descendere, sed foris ipsos potius perfundere, primùm tepida, secũdò frigida, qualis fontana est. Ac si quidem omnia curiosè administrentur, utique sanandi iam eius quem marasmus cõsumit, spes est. Sin error uel minimo cõmittatur, is reliqua subuertit omnia. Quippe quum exitialis horum affectus sit, ne leuissimũ quidem errorẽ tolerat. Ac si quis talium est seruatus, huic carnosam tantum portionem marasmus iam occupauerat. Ipsis uerò solidis resiccatis, fieri nequit ut homo prorsus sanetur. Etenim primùm eiusmodi febris propriã partium humiditatẽ, ex qua nutriunt, depascit: hinc transit ad genus carnosum: deinde solidas populatur particulas. Vocatur aũt caro tantùm ea quę in musculo est. Nam quæ in uisceribus cõspiciuntur, non carnes, sed parenchymata nominantur. Porrò singularũ particularum substantiæ moles, ex tali maximè cõpleta est natura, quę & perire, & regigni possit. At uerò nec fibrosa, nec neruosa, membranosáue natura eandem generationẽ habere cernitur: nec fas est eiusmodi singularũ partiũ fibras, à febribus malignis liquari, perinde ut carnes quandò animal ipsum, priusquàm hæ prorsus sint exiccatæ, intereme rint. Sane sunt & quas marasmodes febres uocant, uniuersæ ex earũ genere quę colliquant, sed in eo differunt, quòd in his, quæ portio carnis colliquatur, ea semper uaporis uice digerit, in illis defluit in uentrẽ. Nam quẽadmodum, quo magis animal uel adipe, uel carne abundat, eò, quod ab ipsius carnibus, dum in craticulis torrentur, defluit, copiosius cernitur: ad eundem modũ in calidissimis febribus, si carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas seu su liquari deprehendas. Sin absque adipe & siccæ sint, insensibiliter absumuntur, & in febres marasmodes transeunt. Hæc præmonitus, colliquantium febrium iisdem methodis curam ages, tum ad frigidã exhibendam, quamprimũ properans, tum iis quæ refrigerent & humectent, nutriens. Mulsam uerò inimicissimã illis esse censebimus.

Colliquantium febrium curatio.

GALENI PERGAMENI DE methodo medendi lib. XI.

MOdum igitur curandarũ ephemerarum, in octauo huius operis cõmentario continentium, in nono hecticarum denique in decimo, satis accuratè exposuimus. Nunc uerò, quemadmodũ quę ex putrescentibus humoribus excitantur, methodo sint sanandę, aggredi est animus. Duo aũt sunt scopi curationis in uniuersum: affectus nempe ipse, atque ægrotantis tẽperies. Affectus quippe, ex iis quę sibi contraria sint, adhibenda esse remedia indicat. Laborantis uerò temperies, simul cum ipso morbo, mensuram contrarietatis desiuit. Potest etiam ambiens nos aer (qui ex cœli statu, anni tempore, ac regionis natura suas mutationes sortitur) unam efficere indicationẽ, ac uel ægritudinis causis, uel sanitatis, annumerari. Porrò auxiliũ, quo ad morbos tollendos utimur, prima & ultima dicitur sanitatis causa, diuersis tamen rationibus. Dicitur quippe ultima tempore quandoquidẽ & natura, & ars, & fortuna, priores, secundũ tempus, eo sanitatis existunt causæ. Prima uerò est, quatenus id primò laborantis corpus tangit, alteratque eius effectũ. Ars siquidem artifexque & fortuna, nõ per se primum, sed per auxilia morbos profligant, materiæque interuentu operantur: quemadmodum per seipsam natura. Quæ nimirum ex tum spiritus, tum solidarũ particularum (quæ ex semine genitali oriuntur) tum carnosarum substantia, constat. Quarum trium substantiarum singulæ propriam pro natura sua tum qualitatem, tum quantitatẽ habent. Ac qualitas quidem earum, ex congrua temperie humidi, sicci, calidi, & frigidi efficitur. Quantitas uerò solidarum partium par semper manet: sed iis qui adhuc inaugentur, numero duntaxat: qui uerò absoluti iam sunt, etiam magnitudine. Carnosæ uerò substantiæ magnitudo uariatur, etiam si iam nõ augeatur animans. Parimodo & substantia spiritus * propémodum quolibet momento tum maior, tum minor cõspicitur. Ergo ad duos illos scopos prius traditos, etiã unica uirtus addetur, iuxta earum trium substantiarũ enumerationem, ut temperies per se distinguetur, quę & ipsa rursus bifariã scinditur, nempe & in originalem naturam, & in acquisititiam dispositionem: sic nimirũ, ut ex iis, & aliis quæ prius dicta sunt, propria quædam cuiusque remediorũ sit indicatio. Ex ætate etiam, uitæ studiis, consuetudineque, remediorũ indicationes sumuntur. Proponatur igitur

Curationis scopi sunt duo: affectus & ægri temperies.
Temperies laborantis quid indicet.
Aer unde suas mutationes sortiatur.
Auxiliũ cur prima & ultima sanitatis causa dicatur.
Fortuna per auxilia morbos profligat.
Natura ex quibus constet.
Solidæ partes ex semine generantur.
Virtutem esse unum ex curationis scopis.
Temperies est duplex.
Indicationes remediorum unde sumantur.

Intemperiem per contrariam aliam sanandam esse.

nobis intemperies quædam custodienda: ea utique per contrariam intemperiem sanabitur. At quoniam humeri si febrium generis intemperies est calor, utique per frigiditatem curabitur. Quemadmodum autem ab affectu ad materias præsidiorum peruenimus, eodem etiam modo in singulis reliquorum generum primorum, ad eas est descendendum uelut in diuinitate, quæ morbo eorum aduersariis opponitur, & curationis ratione postulat & subuenire est consilium. Quare in iis quidem ipsa erit unus ac primus scopus, alter autem atque secundus, quod ab ea significatum, nempe custodia ipsius. Pari enim ratione, morbus quidem dicitur esse primus scopus, secundus autem, nihil uero ipsius. At uero custodia, similium indicabit exhibitionem: sublatio, contrariorum. Quoniam uero omnium substantia tum ex spiritu, tum ex carnosi specie, tum solidis ipsis completur, ex iis quæ similia sunt, uniuscuiusque suam custodire oportet. Spiritum, ex respiratione, transpiratione, & uapore qui ex sanguine attollitur. Solidorum uero generi, ex solido nutrimento. Carnoso generi, per eum naturam, quæ in medio humidorum ac solidorum corporum est. Porro cuiusque horum modum ex conseruandæ substantiæ modo inuenies: qualitatem uero, ex ipsius temperie. Quum autem horum cuiusque temperies, uel optima sit, uel aliquatenus uitiosa: quæ quidem optima est, semper seruanda habet. Quæ uero omnino uitio non caret, hæc in finitis quidem uel seruanda est, uel alteranda, in utiis uero seruanda. Quum autem diuersitas non parua sit in partium animalis temperamento, propriam cuique mensuram, eorum quæ ipsi similia sunt, oportet accommodare. Nempe ei quæ tenera est magis, eorum quæ magis sunt tenera, & ei quæ humidior est, eorum quæ sunt humidiora: ac sic de cæteris constitutionibus. Hinc uero iam materiæ particulares omnes in cibis, potione, ... & omnibus peragi solitis, inueniendæ sunt. Quod si mutuo inter se pugnent aliquæ indicationes, perpendenda* indicantium scoporum tum magnitudo, tum dignitas est, efficiendumque id, quod tum magnitudine, tum dignitate scopi admonent. Quorum dignitas quidem iudicanda est uel uitæ, uel sanitatis respectu. Magnitudo autem est duplex, uel propriæ substantiæ ratione, uel declinationis a naturali habitu. His igitur præmissis methodis, iam in febrium genere exerceamur, quod ex putredine nascitur. Ac primum ab illa febri exordiamur, quæ ex putredine humorum in maximis uasis, uel in omnibus simul, coorta decedentium omnium quasque necessarium est synochon, hoc est, continentem existere. Fieri autem nequit, ut talis febris sanetur, nisi ubi prius ipsa putredo sit, quæ sane in febre, curari in ineunte non potest. Quare submouenda ipsius causa est, si modo putredo ipsa prior, mox post ipsam, febris sumi debeat. Ostensum autem est, illa maxime putrescere corpora, quæ quum calida humidaque natura sint, neque perflantur, neque uentilata in calido humidoque loco includuntur. Quod si in motu sint, uentilenturque ac perflentur, posse ea non putria, integraque seruari: potissimum quæcunque corpora sua ipsorum natura reguntur, ut animalium, stirpiumque. Habent namque ab initio congenitos secum motus, quibus superflua excernant. Nec minus etiam est demonstratum, quanta sit tum respirationis, tum pulsuum utilitas, ad perflatum, uentilationemque corporis, atque eius natiuum calorem tuendum. Itaque si quid in eo manifeste putrescere debeat, dictas transpirationes esse impeditas oportet. Fieri autem non potest, ut illæ per totum sistantur animal, nisi uel sinibus narium stipatis, uel tota cute. Porro accidere in finibus narium stipatio potest, uel ex uehementi extrinsecus refrigeratione, uel ex succorum, qui extrorsum in ipsos confertim ruerint, crassitudine, multitudine, uel lentitia. Accidit hoc illis & ex iis exercitationibus quæ in palæstra, uel aliàs obeunt, & itinere laborioso, uel ambientis statu, quum ex rigore in æstum mutatus est subitò. Nonnullis uero feruentes ex ira succi, ac foras simul impetu ruentes, effecerunt dictas stipationes. Quisquis igitur propositum sanaturus est febrem, hic simul causam eius oportet adimere, simul calorem qui in animali excitatus ab ea est, refrigeret. Ac quemadmodum quidem ille refrigerandus sit, prius est dictum. Causam uero adimere oportebit, propria cuiusque naturæ inuenta contrarietate. Utique si ex frigida causa stipatum, densumque redditum corpus est, relaxato eo, omnique ratione rarefacto. Sin ex obstructione ita est affectum, hac reclusa. Quod uero recludet, hic quoque ad contrarietatis indicationem attentus inuenies. Ubi utique abundantia humorum est, hos uacuabis. Ubi crassi, glutinosique sunt, eos tenues & fluxiles reddes. Si plures causæ aliquando coibunt, omnibus per contraria occurres. In eiusmodi autem dictarum causarum complexu, cœpisse a sanguinis missione conueniet ac abundantia uacuata, tum ad extenuandos humores uenire. Ab hoc ad remittenda quæ sunt constricta, & rarefacienda quæ sunt densata. Atque hæc quidem a morbi affectu indicatiue sumenda sunt. Quum autem ciborum atque potionum, necnon spirituum decens quantitas qualitasque uirtutem ipsam *custodiant*, ac modus quidem quantitatis ipsorum a uirtutis substantia inueniatur, qualitatis uero a temperie inuenti æstimari debent, quemadmodum uires quæ corpus regunt, se habeant. Quæ quidem si sint ualentes, audacter uacuantibus præsidiis uteris. Sin infirmiores fuerint, uacuatiua remedia cautius administrabis. Sed & nutrimenti modus hinc tibi desumendus est. Quippe quum uires legitimum robur suum habent, & morbi summus uigor breui expectatur futurus, tenuissimo cibo uti licet. Ubi uero infirmiores fuerint, non licet sine graui noxa: sed adiicere ad nutrimenta tantum oportet, quantum est de robore uirium detractum. At nutrimenti qualitas, ex morbi affectu, una cum solidorum corporum temperamento præsenti, sumenda est. Tempus autem nutriendi, quod quidem ad reliquas febres pertinet quæ ex putredine oriuntur, in propria sermonis dicetur. Quæ uero unicam tantum a principio ad finem usque accessionem habent, synochique dicuntur (de quibus impræsentiarum est sermo) in iis tunc offerendus est cibus, dum ægri melius se habent, eoque potissimum diei tempore, quo in sanitate prius cibari erant soliti. Est autem frigida quoque iis propinanda, quum succi & iam concoquuntur, & crassitudo eorum non est extenuata. Cæterum iam operæpretium est explicare, quot sint febrium, quas putredo accendit, in uniuersum differentiæ. Dein, quænam sit ipsius generis earum communis utilium auxiliorum indicatio. Mox, quæ sit singulatim cuiusque propria. Quod igitur ad differentias pertinet,

Custodiam fieri per similia: Sublatio morbi fit per contraria.

Partium singularum per quæ custodiendæ sint.

Temperies optima semper seruanda. Intemperies uitiosa quando seruanda & quando alteranda.

Indicationum scoporum dignitates esse expendendas.

Synochi febris quædam ratio. Synochi curatio.

Putrescunt calida & humida, quæ nisi uentilentur, perflenturque, possunt.

Stipationis causæ.

Stipationis curatio.

Nutrimenti quantitatem & qualitatem inueniendam esse.

Tempus nutriendi.

Nutrimenti qualitas & tempus sumenda.

Nutriendi tempus quibus synochis.

Frigida quando sit propinanda synochis.

uet, prima sane ex eo est, quòd causę ipsius putredinis uel adsunt, uel non adsunt. Secunda ex eo, quod per totū animal, aut eius partē aliquā, diffusa putredo sit. Tertia, quatenus cum phlegmone, aut citra hanc. Ergo ordiamur ab humorum putredine, quę primū indicatus in diuisione fuit. Cuius quidem natura, ad curationē erit inuentionis principiū. Porrò natura putredinis est mutatio totius putrescētis corporis ad corruptelā, a calido externo. Non enim profectò a proprio calore corrumpitur quicquā, imò prorsus contrà, quicquid in rebus subsistit, id augetur, roborat, sanū est, ac uiuit, dum proprio calore regitur: uelut nimirū ipsa animaliū corpora, quandiu seruatur proprius eorū calor, in cordis quidē corpore, per respirationē in reliquis omnibus partibus, tum per cōmunitatem quam habent cum corde, tum per aliam quādam respirationis speciem, quæ per totam agitur cutem, & transpiratio, perspiratio'ue dicitur. His uerò læsis, una etiā calor natiuus læditur. Alter uerò quidā alienus, ac præter naturā in corporibus excitatus, primū quidem ipsos succos propter humiditatē putrefacit corrumpitq́. Spacio uerò, tum adipem inuadit, tum etiam carnem. Putredinē in corporibus ortam sanabimus, id quod iam corruptum est, omni ratione uacuantes: quod reliquum est, moderatis motibus, & refrigerāte perspiratu ad exactam symmetriā reducentes. Ac uacuationē quidem illius per urinā, deiectiones, sudores, uomitumq́ moliemur, si putridus humor ad os uentriculi aliquādo sua sponte impetum faciat. Post hanc dimotiones mediocres, unà cum ambientis bona temperie adhibebimus. Causam uerò putredinis, si adhuc perseueret in corpore, per cōtraria tollemus. Itaq; quoniā transpirationis prohibitio fuit occasio putredinis, hanc submouere oportet. Quia uerò ea (quemadmodū exposuimus) a uarijs causis est orta, ipsarū singulis cōtraria medendi ratione occurremus. Sciendum tamen est, nō easdem omnes partes uacuationes, medicamentaue requirere: cùm & temperamentis, & posituris, & forma, & omni denique cōstitutione, naturaq; inter se dissideāt. Cùm autem maior pars medicamentorū uacuantiū, febrem ipsam adaugeāt, utpote facultate calida & sicca deligenda medico sunt, quæ citra calfactionem siccationemq; ualentem, ipsas uacuationes moliant: cuiusmodi sunt, cremor ptisanæ, aqua mulsa, oxymeli, apomeli, & apij radix, in aqua, quæ potui datur, incocta. Hæc autē ipsa uentri sunt quoq; idonea. qui si nihil reddat, inijciēda per clysterem mulsa cum oleo est. Sane totū corpus, priusquā id uacuans, rarefaciendum nō est. Vbi uacuatū sit, utiq; licebit id medicamento aliquo, cui calor tepidus insit, rarefacias: cuiusmodi est quod ex chamæmelo conficit. Hoc tēpore si uinū quoq; aquosum bibat, id omnes uacuationes promouerit. Idem faciet & temperatū dulcis aquæ lauacrū. Cęterū ubi magnitudo febris obstat, sicuti in cōtinentibus, nec uino est utendum, nec lauacro, nec ijs, quæ habitū rarefaciāt, unctionib. Iam uerò id genus ardentissimis febribus, potus frigidæ confert nisi subsint putrescentes humores, per aluum, urinas, uel sudores euacuandi. In uniuersum autē, dum plura simul coëunt symptomata, id quod maximū omniū est, aggredi oportet, atq; ei uel soli, uel magis quàm cæteris, subuenire. Porrò ad corrigendos putrescentes humores, non tantū requirimus uires ipsius pulsus firmas, sicuti nec eius facultatis quæ uoluntariū motū largitur, sed multò magis ipsius cōcoctricis. Ergo si & uires cūctæ ualentes sint, & ardentissima febris, & cōcoctionis notæ planè euidentes, frigidam intrepide propinabis. Quòd si etiā æger bona corporis habitudine sit, tum status cœli calidus ac siccus, etiam si in frigidam natationē hunc dimittas, haudquaq; lædet. At si mediocris est febris, & uires nō ualidæ, sed cum notis cōcoctionis, ijs qui ita se habent, balneum prodest, & uini potio: tum uerò ex unctionibus eæ quæ rarefaciūt: idq; multò magis, cùm ambiens est frigidus. Neq; enim aut frigidam in balneo lotionē, aut frigidam potionē in eiusmodi cœli statu ferè expetunt, utpote inspirationib. assiduè refrigerati. cùm si quando in frigido ambiente uehementer uri ægrotū cōtingat, exigua salutis eius habenda spes est. Si uerò nec coctionis habeat signa, nec uires ualidas, seruari is planè nō potest. Quo minus aut idem lauandus in balneo est, aut medicamentis ijs quæ rarefaciūt, ungendus, aut uinū illi dandum, frigidaue offerenda. In quo enim desperata omnino est salus, imprudentis consilij fuerit apud uulgū infamare præsidia, quę multis fuere saluti. Febris igitur, prout febris est, aqua frigida est perpetuò remedium. Quod uerò ad alia pertinet, nō perpetuò. Veluti cùm ex obstructione glutinosi & crassi humoris putredo nascitur. Ponatur autem cum hoc, & redundantiam in toto esse corpore, tum uirtutē nō imbecillam. In eiusmodi etenim complexionibus, cùm multa præter naturā in corpore sint, quædam eorū præcedentes causæ erunt: ueluti redundantia cum glutinosis & crassis humoribus. Horū nanq; uitio obstructio est orta: quæ morbus instrumētalis est, eorū quæ obstructa sunt corporū. Hanc symptoma sequutū est, ipsa transpirationis cohibitio: quā rursus putredo humorū excepit, antecedens quædā ipsius febris causa. Ergo qui febrē curare uult, necesse est inhibeat putredinem. Ac sic duæ indicationes se exhibent, altera a febri, altera à putredine. Atq; à febri rursus duæ: scilicet ut portio febris, quæ iam accensa est, percuret: quæ uerò etiamnū gignitur, inhibeatur. Aliæ autem duæ rursus à putredine erunt indicationes: ut & quod putredinis iam factum est, sanes: & quod in generatione adhuc est, sistas. Porrò quod in generatione est, id perspiratio impedita facit. Ita ab hac rursus aliæ duæ indicationes nascentur: tum ut quod retentum est, uacuetur: tum quod retinendum est, prohibeatur. Prohibebitur sanè, si obstructioni medeamur. Cuius quoq; ipsius, quod iam occupauit, sanandū est, per ea quę obstructa liberant: quod futurū est, propulsandum, per ea nimirū, quæ affluxum obstruentium succorum compescunt. Ergo quod ultimū in ipsa methodo resolutiua est inuentum, id primū omnium in curatione tibi est peragendum. Etenim si ijs auxilijs, quæ obstructiones eximant, uti, non uacuata

Frigida quando sit propinanda intrepide febri synocho affectis.

Frigida natatio quando possimus uti in continentibus febrib. Vinum quando exhiberi possit per continentes febres.

Lethalia signa in synocho.

Infamandi salubria medicamenta non esse, ubi salus est desperata.

Febris, ut febris, aqua frigida est perpetuò remedium.

Obstructio quid.

Putredo est antecedens ipsius febris causa.

Obstructa non esse aperienda, prius quàm plenitudo vacuetur.

prius abundantia, uelimus, nō modò nihil proficiemus, sed maiorem etiam reddemus affectū. At si uacuata prius multitudine ad curandā obstructionem accedamus, medicamentis iis utemur, quæ citra calorem obstructiones expedire sint apta.

Obstructionum curatio.

Vbi autem quæ obstruunt detersa, dissectaq; sunt, per aluum, urinas, atq; sudorem, ea uacuare tentandū, idq; medicamentis, quoad licet, minimè calfacientib. Hoc uerò tempore etiā uires roborare, quò & putredinē superent, & succos concoquant, studebimus. Quod autē febris ipsius iam accensum est, refrigerabimus. Itaq; in auxiliorū inueniendorū ordine, ultima est quæ ab hac sumitur indicatio: quæ alia ratione sit prima, cùm à febre uidelicet cœperit inueniendorū præsidiorū methodus. Ac si nullum quidem interim uehemēs symptoma incidat, prohibeatq; quo minus auxilia ab initio morbi ad finem usq; procedant, celerrimè febris finietur. Sin tale quippiam inciderit, quod totam ad se curationem reuocet, producetur & curationis finis. Expendere autē oportet medicamentorū tum usum, tum noxam.

Mulsæ facultates.

Quippe aqua mulsa, quatenus crassos succos extenuat, glutinosos deterget, atq; excretionem promouet, optimū in iis synochis medicamen fuerit, quos habitus coarctatior, & putredo excitarunt. Quatenus uerò calorē febris adauget, est noxia. Quare si hic immodicus sit, parcendum mulsæ est, utendumq; cremore ptisanę. Quòd si difficiles & cōtumaces indicauerint esse obstructiones, erit in oxymelite.

Oxymelitos noxæ.

At hoc ipsum rursus, si immodicè utare, & intestina radit, & tussim excitat, & neruosa lædit.

Contrariorū esse remedia contraria.

Perpetuo autem dogma illud existit uerū, Contrariorū cōtraria esse remedia. Quādoquidem fieri nō potest, ut eorū quę præter naturā sunt, quicq̄ per aliam ullam remediorū speciem curetur. Non tamen ex usu est, semper omnibus quæ præter naturā sunt, mederi, sed cùm sola per se subsistūt. Nam si cum aliis inciderint, aliis sæpe est ante illa medendū: sicut in cauis ulceribus, ubi ea simul cū phlegmone sunt coniuncta. Siquidē uerū in his quoq; manet, quòd per ea quæ carne implent, curantur. Cæterū his uti nō licet prius q̄ curaueris phlegmonem. Quæ itaq; præter naturā sunt, omnia ab iis quæ ipsis sunt cōtraria, curantur.

Rerum præter naturam differentia duplex.

Cùm autē eorum quæ præter naturam sunt, duplex prima sit differentia, aliis per se subsistentibus, ut putrefactis: aliis in generatione suam essentiā habentibus, ac umbræ ritu affectus concomitantibus, nempe symptomatis: utiq; sanatio quidem, affectuū sublatio est. Hanc uerò symptomatū amotio sequitur.

Contraria quorum dicantur esse.

Quare affectuū ipsorū, qui uerè & primariò curantur, potissimū dicuntur esse contraria remedia: symptomatū autē, ex accidenti.

Contraria quæ.

At uerò contraria dicunt̄, quę sub uno eodemq; genere, plurimū inter se dissident. Si autē in illo genere q̄d mediocre est, hoc est, mediū inter duo extrema, intellexeris, infinitā quandam cōtrariorum rerū multitudinē, quę maioris minorisq; ratione inter se dissideāt, ex eo inuenies. Nō enim in corporū modò qualitate, uerumetiā in quantitate, eiusmodi contrarietatem inuenias:

Opposita quæ.

quam utiq; Aristoteles nō contrarietatem, sed oppositionem nominat. Verùm Hippocrati, omnia id genus contrariorū habent appellationem: sicuti etiam Platoni, qui ex contrariis esse dicit generationes. Contemnere tamen nomina oportet, minimè autem scientiam rerum.

Medicina appositio & detractio.

Cuius nō ignarus Hippocrates ait, Medicina appositio est, & detractio: deficientium quidem appositio, redundantium autem detractio. Porrò deficiunt, redundantq; nōnulla quidem in quantitate, quædam autē in qualitate. In quantitate, cùm sanguis immodicè est auctus, aut rursus minor redditus. In qualitate, cùm uel calidus, uel frigidus, uel crassus, uel tenuis, plus iusto, minúsue, est effectus.

Verū ad medendi indicationes propositi nobis febriū generis reuertamur. Genera causarū quæ in nobis præter naturam oriuntur, sunt, multitudo, crassitudo, & lentor humoris. Causa simul atq; symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Simili modo causa pariter & affectus est ipsa putredo. Morbus uerò tum obstructio, tum febris ipsa. Symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Ergo indicabit præcedentiū causarum quælibet propriū aliquid, poscens suimet ablationem per opposita. Nempe multitudo ipsa, quæ ex eorum est numero, quæ sunt ad aliquid, in prædicamento quantitatis, uacuationē. Lentitia uerò & crassitudo, quæ sunt in qualitatis affectu, incisionē & abstersionē. Obstructio autē, qui morbus instrumentalis est, reclusionē. At transpirabiliū retentio, excretionē eorūdem. Sicuti & humorū putredo, excretionē, refrigerationem, uentilationē, & concoctionē semiputridorum: quæ omnia illis ex aduerso respondent. Ipsius uerò febris, refrigeratio oppositio est. Singula itaq; res semper unā indicationē exhibent. At si præter naturā ipsum indicans sit, semper indicabit contrariū: sicuti nō contrariū, sed simile, si secundum naturā se habeat. Igitur si uires eius qui ex putredine humorū febricitat, ualētes sint, mittēdus statim morbo incipiente est sanguis, si cruditas uentris nō adsit. Sin uires infirmæ sint, aut ætas deterior, incidenda uena nō est. Eiusmodi tamen febris in uirtutē imbecillam nō incidit. Quippe synochos, bene habiti corporis, & calentis ætatis est propria. At si in puerū incidat, qui quartūdecimū annū hactenus nō attigerit, mitti illi sanguis nō debet: propterea quod tantillis, cùm præsertim calidi & humidi sint, plurimum corporis substantię quotidie defluat, ac digeratur. Ita q̄d ex incidenda uena moliendū nobis fuerat, id ultro nobis ex curandi corporis natura præstitū. Quòd si corpus quartūdecimū excesserit annū, æstimandū est, qualis eius natura sit, num gracilis, & spissa, & dura, & copiosi sanguinis, an contra. Atq; ita in priori missionē sanguinis adhibebis: in secunda, nequaq̄. Quinetiā modus uacuandi sanguinis ex iisdem sumet̄ indicationibus. Si enim cui sanguis mittitū, triginta annos sit natus, sed laxus, & mollis, & pinguis, & albus, & gracilibus uenis: huic aut planè sanguinē nō mittes, aut parū detrahes. Et omnino quidē nō mittes æstiuo tempore, regione æstiuosa, & cœli statu calido & sicco. Parū detrahes in reliquis tum anni tēporibus, tum regione, tum cœli statu. Iam uerò si neq; obstructio, nec putredo subesset, sed sola redundantia succorū, protinus

aus à missione sanguinis, pro naturæ suæ ratione homo se haberet. Verùm quoniã nec obstructio, nec putredo per solam curari missionẽ sanguinis potest, reponi sanguinis aliquid ad spacium curationis debebit, quo minus intempestiuẽ nutrire necessitate ulla cogamur. Quantùm namq; ad huiusmodi pertinet febrẽ, prorsus nutriendum nõ est. Siquidẽ ostensum prius est, solum uirtutis respectũ esse, qui nutrimento præbeat indicationẽ. At uerò euacuationis ratione, 10 nutrire oportet. Ita necessum est duorũ alterũ, aut febrem, si nutris, augere aut uires, si non nutris, deijcere. Satius itaq; fuerit aliquid sanguinis, quòd propriũ partibus animalis nutrimentum sit, relinquas, ac ipse paucissimas sorbitiones, potionesq; exhibere cõtentus sis quibus utiq; ceu medicamẽtis, potius q̃ nutrimentis egemus. Porrò cùm ars ipsa tota sit magna, nõ leuissima eius pars est, scientia ordinãdi uictus. quæ utiq; ex his maxime remedijs constituitur, cibo, 20 potione, perfusione, cataplasmatis & clysterib. Cæterùm calfacere præcordia cataplasmatis aut perfusionibus, nõ est perpetuo tutum: sed in ijs tantũ ægris, quibus in toto corpore nullum erat superfluũ. Cæteris omnibus extrema est pernicies. Nam siue redundantia utrauis sit, uel ad uasa, uel iuxta uires siue etiam in una parte pluribúsue uitiosa excremẽta habeantur, omnia ad partem excalfactam trahuntur, ibiq; sæpe phlegmonas excitant. Quare in eiusmodi morbis di- 30 uites potius q̃ pauperes perperàm solẽt curari. Nempe & quòd rarò illis mittatur sanguis, uel si maxime tali egeant auxilio. & quòd medici, ut agere aliquid semper uideantur, de perfundendis præcordijs maxime sint soliciti. Itaq; accidit, ut illo ipso tempore phlegmone incipiant diuitibus, quo iam pauperibus morbus propemodũ perductus ad finem. Saluberrimũ igitur est in febribus uenam incidere, non synochis modò, uerumetiam alijs omnibus, quas putrescens hu- 40 mor concitat. ubi præsertim neq; ætas, nec uires prohibent. Leuata enim quæ corpus nostrum regit natura, exonerataq; eo quo ueluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est, uincet cõcoquens quod cõcoqui est habile, & excernens quod potest excerni. Porrò ubi humor ad locũ affectum confluit, remittere repellereq; hunc expedit, nõ ad ipsum trahere. At repellentia remedia, quæ certe astringendi uim obtinent, in principijs idonea sunt duplici ratione. & quòd ro- 50 bur affectis particulis inferãt (unde minus prõpté affluxũ excrementorũ in se recipiũt) & quòd eorũ quæ in ijs iam recepta sunt, tenuissimũ extrorsum exprimãt. Quòd si tum fluxio humorũ per ea remedia cõpescitur, tum densitas quæ in affecta particula relicta est, crassiora detinet, iam tempestiua relaxatio est, quò ea quæ retenta sunt, uacues. Præcipué autẽ astringentib. est utendum, ubi in iecur aut uentriculũ, superuacuũ aliquid profluit quandò & è primoribus admodũ 60 hæ partes sunt & ut munus suũ obeant, uel in ipsis morbis est necessariũ, cùm alimentũ corpori uniuerso cõficiant. Quare ciborũ cõcoctio, siue ea in iecinore, siue in uentriculo sit improspera, febres intẽdit, ac succi uitio exacerbat. Quo magis in omni febri, ciborũ cõcoctioni prospicere magnopere oportet. Atq; eius rei gratia, roboris quoq; instrumentorũ quibus perficit, non leuis habẽda est cura. Si ergo uel minima sit suspicio iecur aut uentriculũ laborare, absinthiũ protinus oleo incoquemus, ac eas particulas perfundemus. Cum autẽ duplex in omni absinthio facultas sit, utiq; in pontico astringendi facultas nõ parua est. In reliquis omnibus amara quidẽ 10 qualitas est uehementissima. astrictio uerò, aut plane obscura, aut prorsus nulla sentitur. Proinde ponticũ ad iecinoris & uentris phlegmonas eligi præstat. Est autẽ id tum folio, tum flore longe q̃ cætera absinthia minore. Odor quoq; huic nõ modò nõ insuauis, uerumetiã quid aromaticum referẽs. Reliquis omnibus planè est fœdus. Quare hæc fugere oportet, uti autẽ semper pontico. Etiã reliquorũ medicamentorũ, in quibus mista cum amaritudine astringendi uis est, ali- 20 quid in oleũ cõijcere, atq; ad eundem modũ uti licet. Amara siquidẽ qualitas præit, mãdiq; astringenti facit. Ac si quidẽ intendere astrictionẽ studes, oleũ ipsum etiã astringendi uim habeat cuiusmodi est q̃d Hispanũ uocant, & quæcunq; cum oleæ frondib. præparant. Sin leniore uti astrictione placet, aliud olei genus præparabis, præcipuẽ quod tenuiũ sit partiũ: quod genus Sabinũ est. Optimũ tamen ubi astringere uehemẽtius expedit, est histricũ oleũ. In penuria uerò absinthij, in- 30 ter initia uel melinũ, uel mastichinũ, uel lentiscinum satisfecerit. Quòd si exigua febris sit, etiam unguentũ nardinũ quod utiq; ualentius ijs omnibus calfacit. Quare si aliorũ copia nõ est, inualescente febre rosaceũ illi admiscebis. Sanè myrtini astrictio idonea nõ est cùm crassiorũ sit partium, q̃ ut altè descendere possit. Ad eundẽ uerò modũ & cataplasma cõpositam uim obtineat, ex ea quæ tenuiũ sit partiũ, ac relaxet, uim etiã ex amara, astringenteq;. Superet autẽ in ijs, ubi sistere 40 cet tum reprimere, tum robur addere studemus, quod astringat. Ubi tenuare ac digerere, amarũ: ubi euocare, quæ ex relaxãtibus tenuiũ maximè sint partiũ. Siquidem quæ crassæ substãtiæ sunt, ea plus mouendo sunt accõmoda. Cataplasmate autẽ quod sequit̃ fuimus nos feliciter usi, cõtra iecinoris phlegmonẽ. ℞ olei in quo absinthiũ decoctũ fuerit, & cydoniorũ decocti, sing. unc. ij. myrobalanorũ & rad. ireos, puluerisatorum, sing. drach. ij. ceræ quod sit satis. Fiat emplastrũ 50 iuxta artis præcepta. Coquit̃ & in uino austero cydoniũ, ex ipsiusq; carne aliquid eiusmodi cataplasmatijs inditur: ubi uidelicet & quod cõfluit copiosum est, & particula ipsa infirmior: tunc siquidem astringentẽ uim augemus. At uerò nec colo laborante, nec reliquorũ intestinorum quouis, nec musculis qui in præcordijs habent̃, aut ipso peritonæo, miscenda astringentia sunt. Sed nec cùm uesica malè habet, uterúsue modò nihil ultrà ad locum fluat, nec sanguinis redun- 60 dantia, nec excrementorũ copia, in toto sit corpore. Porrò renes & pectus in media prædictorum cõditione cõsistunt quatenũ scilicet a uentriculi iecinorisq; solicitudine absunt, tantum reliquis antecellentia. Siquidẽ in uentriculo iecinoreq; resolui robur perniciosissimũ est, minime in

Concoctioni ciborum magnopere prospiciendum esse in singulis febribus.

Absinthium hepati opitulatur.

Absinthij duplex facultas.

Absinthium põticũ esse eligendum ad iecoris & uentris phlegmonas.

Amara qualitas uiam astringenti facit.

Olei species diuersæ.

Myrtinum oleũ esse crassiorum partium, quàm ut altè descendere possit.

Phlegmonis hepatis cõmodissimũ cataplasma.

Astringentibus in quarum partium affectibus non sit utendũ.

illis periculosum. In his uerò est quidem periculosum, nō tamen perinde ac in illis: nisi pus educere ex pectore aut pulmone, aliquādo sit opus. At in liene curando, si uel æger exiis sit, qui atræ bilis excrementū naturaliter congerant, uel etiā eo tempore succus is in eo redundet, necesse est reliquis astringentia permisceas, quò uisceris robur custodias: ita enim & excrementa ad se trahet, & cū corpus expurgat, ipse in suis per uentriculū excernet. Sin atræ bilis sit omnino excrementum nullum, aut prorsus astringendum nō est, aut parcissimè. Ad hæc, si in quauis phlegmone obsessa particula, calor tumorē superet, agendum ut sensim per ea quæ tepentē calorem obtinent, digerantur: quod genus est tum lini semen, tum chamæmelū. Quibus adijci uel hordei, uel fabarū farina debet: quippe quorū neutrū excalfacit. Sæpe uerò & artomelite ad eiusmodi phlegmonas utimur: cui aquæ aliquid admiscemus. Ad lienē uerò etiā aceti aliquando aliquid. Si uerò laborātis phlegmone partis calor nō multū à natura recesserit, tumor autē ipse fuerit notabilis, digerere haud timide sine aqua debebis, etiā fœnigræci aliquid supradictis immiscens. Si ueluti scirrhosa duritie phlegmone sit, propter humoris quē cōtinet uel crassitudinē, uel lentorē, tum aceti aliquid, tum amara medicamenta, similiter immiscenda curabis, potissimū in liene. Etenim uiscus hoc, propterea quòd ab iecinore crassum humorē trahit, eiusmodi humoris occasione plerunque laborat. Quo magis cataplasmata quæ ex oxymelite, & absinthio, & capparis fiunt, illi sunt idonea. Cæterū nec eorum qui ex putrescente humore febricitāt, quenquā ipse lauabo: nec relaxantibus cataplasmatis, prius quàm supervacua purgarim, utar. His uacuatis, non solū audacter lauem, sed etiā cataplasmatis utar: in illis quidē membris, ijs quæ relaxent: in iecinore uerò ac uentriculo, additis etiam quæ astringant mediocriter. Parcius autē ad pectus, quàm ad ea, utendum astringentibus est: quando talis humores qui phlegmonē excitārit, in pulmone & cor nōnunquā reprimūt. At cibis potius horum similitudinem est consulendū. Neque enim sicuti in iecinore & uentriculo phlegmone laborātibus, ita hic tenuissimo uictu est utendū. Ac longe quidem magis in pulmonis phlegmone abstinendū ab astringētibus est: quādò in eo ipsis quoque relaxantibus admiscendum aliquid acrū quodāmodo, & eundem calfacientiū est. Quippe foras trahere, potius quam reprimere, in eo debemus. Itaque etiā cucurbitula, in ijs qui sic laborāt, si prius sint uacuati, applicabū. Si uerò abundantia succorū adsit, nō magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi transferet, quàm ex toto corpore attrahet in utrunque. Eadem ratione, neque in cerebri & eius membranarum phlegmonis, cucurbitulis in morbi initio utemur: uerū ubi incedunt adhuc quicquā, & totū corpus prius est uacuatū. At reprimentibus in his quoque interim uteudū. Sed cum per cranij ossa mediā occupāt regionē, multū desiderare reprimentiū non cupimus, eorū quæ præterea ac deducere ea possunt, aliquid reprimentibus admiscebimus. Ea sunt, quorū substantia ex tenuibus partibus cōstat. Sane acetū nō modo te-

Phlegmonas quarū calor tumorem superat, quib. curare medicamentis debeamus.

Artomeli.

Phlegmonæ quarum tumor calorē superat, qua ratione curādæ sint.

Acetum quādo miscenda phlegmonarum medicamentis.

Lieni affecto quæ medicamenta conueniant.

Putrida febre detenti, nec lauandos, nec relaxandos esse, antequam corpus uacuatum fuerit.

Hepatis cataplasmatis esse miscenda astringentia.

Pectore affecto parcius miscenda esse cataplasmatis astringentia.

Pulmone inflāmato, abstinendum ab astringentibus.

Pulmone inflāmato, applicandam cucurbitulam esse, si prius fuerit corpus uacuatum.

Cerebri & membranarum eius inflammationibus quando cucurbita conueniat.

Tenuia quando miscēda sint astringentibus.

Aceti facultas.

nuium partiū est, sed etiā nō mediocrē reprimendi uim obtinet. Quo profectò rationabilius in principijs affectuum ipso utimur, rosaceo admiscentes. Procedente uerò tēpore, etiā spōdylij & serpylli aliquid miscēt, quo scilicet tēpore transire ad ea quæ cōcoquant, ac digerant, cōuenit. Sane ad eum modū & castoreo utimur: cùm tamen ipso in alijs phlegmonis minimè utamur, quæ etiā in summa inclinatione consistant. Est namque calidius id, quàm ut phlegmonis sit idoneum. Soleo autē ipse singularū particularum meatus, qui ijs ad excrementorū emissionē sunt destinati, fluxiles reddere. Intestino, uentriculo, mesenterio, & iecinoris cōcauis, intestinū rectū. Renibus, uesicæ, iecinoris gibbis, uenæ cauæ, arteriæ magnæ, & omnibus quæ in lumbis habent, eum qui uesicæ inseruit. Pulmonibus & pectori, arteriā asperā, atque fauces. Cerebro & eius inuolucris, eum qui per palatū & nares descēdit. Paratur fluxibilitas ijs quidem quæ per sedem excerni debent, mulsa, & cibis ijs qui uentrē liquant, & pharmacis quæ modicè prouocare possunt. Ad uentriculum uerò, iecur & lienē, si quādo phlegmone sint uexata, nec mulsa ipla est utilis: quoniā iecore in bilem transit, ac uiscerū phlegmonas auget. Excrementa autē, ut cum urina excernantur, diureticis promouebis: quemadmodū quæ in pectore & pulmone hærēt, ijs quæ tussim excitant, euacuabis. Porrò balneum in remissione febris administratū, corpore etiam mediocriter transpirante, nō exiguū cōmodum affert, omnia ex eo tum fuliginosa excrementa, tum humida educens. Curandum tamen est primò, ut citra horrorē administretur. Secundò, ut nullū primæ uoræ uiscus sit imbecillū. Tertiò denique, ne multitudo crudi humoris in prinnis uenis cōtineatur. Horror siquidem & auget, & gignit febrē. Partes uerò imbecillæ, per balneum liquatos humores multò facilius alliciūt: & quòd succi liquati sint, & quòd meatus dilatentur. At crudorū humorū copia in totū corpus digerit. Horū si nihil obstet, ex balneis duo hæc ægro cōpendia accedēt: & quòd redundantia humorū uacuabitur aliquid, & quòd nihilū transpirabit caloris febrilis. At uero cùm particulā, quā obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit, febris ipsius ueluti focus sit: si et propter calorē sua sponte trahenti, alia quæpiā occasio extrinsecus, ex ijs quæ potestate excalfaciant, accesserit, necesse est affectū intendi. Si quis autè prius toto uacuato corpore, relaxantibus curet, ubi scilicet maxima febris nō adest, utique prodesse aliquādo potest. Quo tēpore etiā lauare citra noxā licet. Cauendū tamē à frigido solio est: quādo & crudi & putrescentes succi, minus apti sic ad exhalandū redduntur. Itaque in progressu morbi, ubi & absumpta iam superuacua sunt, & tum cruda, tum putrescentia cōcocta, & cataplasmatis relaxantibus, & balneis sine periculo utare. Porrò aptissimū in febribus quæ intermittūt & repetunt, tempus est, cùm exhalare febrilis calor iam cœperit. Statim siquidem corpus ad nutrimentum præparant. Huius quoque opportuno tēpore ex duplici coniectato respectu, uerò pe summo præcedentis accessionis uigore, & futuræ principio. Ad hæc namque spectantes, operā dabimus,

mus, ut quàm longissime ab utroque nutriamus. Verùm si febris ipsa sit continua, constat eam breui finiendam. Si igitur ultra septimum utique progressura uidetur, prorsus continendus à cibo æger est, si uirtutem non defuturam coniicimus. Sin ad nonum, aut undecimum, aut quartumdecimum usque progressura uideatur, aut etiam finienda septimo, cæterùm æger uires infirmiores habere, quam ut in tantum tempus sufficiat, necessum erit nutrire, ac deligere id, quod minus sit noxium. Etenim ubi uel iecur, uel uentriculum phlegmone prehendit, perniciosissimum est ante accessionem cibare. Ubi hæc abest, quibus infirma est uirtus, utilissimum. Porrò summum rigorem febrilis accessionis expendes, an circa magnitudinem febrilis caloris sit siccus, squalensque, an citra siccitatem urens. Priorem itaque humectante uictu quàm primum mitigare oportet. In secundo, dum plurimum feruor calor remittat, manere. In principijs uero accessionis more æstimabis, an corporis extrema refrigeret, & magnam sanguinis reuocationem ad interna corporis faciat, an omnino corpus non perfrigerat. Quippe secundum hoc, ceu facilè mansuetum, contemnes. In priore distinguas oportet. Nam si absque uisceris phlegmone, aut succorum redundantia motus ad interiora in accessionibus pollet, nihil offendes paulò ante cibans. Sin uel phlegmone, uel redundantia subsit, cauenda est ante accessionem cibatio, cen res maxime noxia.

GALENI PERGAMENI
de medendi methodo lib. XII.

Quæ cum symptomatis consistunt febres, non sunt ad febrium genus ullum, aut species, aut differentias distincta. Porrò grauiorum symptomatum, & quæ frequenter febricitantibus incidunt, primæ differentiæ sunt tres. Aut enim in læsione actionum consistunt, aut in excrementorum uacuationibus immodico excessu, aut in corporum ipsorum affectu. Ex quibus duæ quidem differentiæ priores, si consistent, ad se ipsarum curationem conuertunt, affectumque deserere cogunt. Tertia uero, alterius quidem quem curare oportet, affectus est signum, nullam tamen seorsum curationem exigit, utpote cum affectu, unde nascitur, una cessans. Nullum autem symptoma, qua symptoma est, nec curationis rationem indicit, nec primum immutat, licet ex accidenti interdum id faciat, ubi scilicet causæ locum sortitur. Porrò eorum omnium, ubi uelut causæ curationem immutant, unum caput est, ipsa læsio, siue uirtutis sit, siue dispositionis. Lædunt autem uires, uigiliæ, dolor, atque uacuatio immodica. Affectum uerò eadem, non utique semper, cæterùm magna ex parte, nocent, ac potissimum cum fuerint immodica. Qua de causa, quandoque cogimur prius submouere symptoma, quàm morbum, mutato uidelicet instituto. Ergo si labant uires, non tamen uehementer sunt resolutæ, sed adhuc resistunt, ad symptoma tantum sumus attenti, atque id quàm primum tollere maturamus. Sin iam resolutæ uehementer sint uires, non modò symptoma sedare, sed illas etiam firmare contendimus. Ubi uero uirium roboris fiducia est, adeò utrique contra symptoma pugnamus, ut (quod prorsus contrarium est) per ea nonnunquam præsidia, quæ dolorem afferunt, morbos ipsos curemus: ueluti profectò dysenteriæ ipsi, mordentibus maximè medicamentis tum potissimum medemur, cum utique est grauissima. Est autem duplex medicis contra dolorem instandi ratio. Altera, qua delicijs cubantium subscribunt: altera, ex artis ratione. Quippe si licet ægrum doloribus obnitentem ualentibus remedijs uno die persanari, qui tota curatione neglecta dolori tantùm intentus est, non ex artis ratione, sed in gratiam ægrotantis id facit. At si ex dolore uires soluuntur, atque ex eo impendet periculum, mitigari dolor, & roborari uires debebunt, quò & morbo resistere, & curationis spacio sufficere ualeat. Esto igitur terminus in ægrotantibus, quem non transibitis, qui ex arte generosè contra morbum pugnat, ut tutò medicetur. Is uerò qui dolorem mitigat, ut uires custodiat. Porrò dolorem mitigant, quæ ex papaueris succo, uel alterci semine, uel radice mandragoræ, uel denique styrace constant. Cæterùm si fas sit, ijs remedijs quæ morbum sanent, utendo, quod optamus efficere, cauendum ab id genus soporiferis medicamentis est. Sin uerò ex uigilijs & uiribus resoluendis, æger ad mortis discrimen tendat, tum profectò ipsis tempestiuè utare, non ignarus scilicet corporis habitum nonnihil ex eis lædendum, eligendam tamen potius læsionem ipsam, quàm mortem. Hac itaque persuasione ipse quoque, tametsi omnium maximè ab usu grauiter sopientium abhorrens (quòd rebellem ualentemque in corpore frigiditatem relinquant) aliquando tamen ea & colicis exhibeo, & ijs qui uel oculorum, uel aurium, uel aliarum partium uehementissimo dolore cruciantur. Interim uerò, & cum æger ex tenui destillatione, uigilijs, & uehementi tussi urget, pauxillum eiusmodi medicamenti offero, facile noxam eius, si quis semel sit usus, spacio emendaturus. Omnia tamen id genus magis salubria sunt, si post annum à compositione sumantur, uelut quod ad Philonem refertur, quod ad dolores *stupefaciendo sedandos, nullo minus est celebre. Id uerò etiam si duorum, triumue aut quatuor annorum sit, multò sanè fuerit præstantius. sed neque inutile tamen sequentibus annis, ad decimum usque. Ergo sicuti cauendus est, quoad fieri potest, eiusmodi medicamentorum usus: ita si necessitas urgeat, nec admodum recentia sunt offerenda quòd frigida quæ in his sunt, præualentes uires adhuc habeant: nec ita antiqua, ut spem nostram si usserint: sed tandiu dimittenda sunt, quoad uoluerint refrigerantium, ab eorum quæ calfaciunt ui uinget. Et talium quidem medicamentorum usus, eorum qui aduersus symptoma pugnant, est propriis, potissimum ubi ex frigida causa dolor est excitatus. Ob sunt enim talia plurimum toti affectui, curationique contumacem eum reddunt. At sanguinis missio, quæ scilicet uires non deijcit, symptoma spectantis medici opus non est, sed eius qui totum affectum adimere studet. Ad eundem modum & balneum, & purgatio, & fomenta calida, & uini potio. Quæ omnia, dum affectus sanant, una cum ipsis etiam dolores sedant. Eodem modo & uini alimentum exhibitum ubi sicco & squalente morbo os uentriculi afficitur, dum affectum ipsum sanat, hominem procidendi syncope prohibet. Porrò qui ex copia cru-

Dysenteriam grauissimam curamus maxime mordentibus medicamentis.

Dolores repugnandi ratio duplex.

Medendum tutò esse.

Vires esse seruandas.

Dolorem quæ mitigent.

Soporiferis, si fieri potest, utendum.

Soporiferis quando utendum.

Stupefacientibus medicamentis Galenus rebellioribus doloribus & accessionibus, et uehementibus destillationibus.

Stupefacientia medicamenta meliora esse si post annum à compositione sumantur.

Philonium stupefaciens.

Stupefacientia medicamenta, cur nec recentia nimis, nec uetera nimis pensè exhibenda sint.

Vacuatio per frictionem solã, quib. debeat administrari, & quomodo.

dorum humorũ, nisi cum omni uentriculi offensione febricitant, neq; missionẽ sanguinis, neq; purgationẽ tolerẽt, cum tamen uacuationẽ desiderent. Quare eis uacuatio per frictionẽ solã administratur. Ergo linteis mediocriter asperis statim in ipsis auspicijs morbi fricandi sunt, à cruribus superne deorsum. Debet enim radi ab his cutis, cum simul & calfieri per eam, & digeri corpus postulet. Dein tota brachia, simili modo ab humeris superne deorsum. Vbi uero artus omnes abunde calere iam uidebunt, & metus fuerit ne quis ex multitudine frictionis, cõtusa iam carne, superueniat lassitudinis sensus, oleo relaxãte utẽris, quod genus est Sabinũ. Ab astringente uerò abstinebis, cuiusmodi Hispanũ existit. Hyems uerò si fuerit, nihilo deterius sit, si ad digerentium aliquod transieris, quale Sicyoniũ est, aut etiam chamæmelinũ. Vbi igitur oleo membra ipsa abunde fricueris, oleum est detergendum, itaq; ad spinam dorsi transeundũ quam totã pariter fricare, primũ quidẽ sicca frictione, post oleo, expedit. Ab hac rursus ad crura te conferes, & ab his ad brachia, deinde
q; dein ad spinã sic totũ diem agens, in domo & lucida, & temperata. Sin mulsa, in qua coctũ hyssopum fuerit, his est aptissima: qua sola primis tribus diebus utenũ. Ipse uerò eo tantũ tempore dictã intermittes frictionẽ, quo somnus hominẽ occupauerit. Ad quẽ etiã allicendũ, & frictio uberior facit. Cæterũ somnus uberior his inimicus est, siquidem cum uel crudos his eos digeri sinat, & uiscera reddat grauiora. Sed si quis alius affectus est, qui somnũ & uigilias modicas postulet, hic profecto in his est. Quippe somnus cõcoquit, uigiliæ digerunt. Quorum utroq; est opus ijs qui ex multitudine crudorum succorũ ęgrotãt. At si pulsus his paruus admodũ infirmusq; sit, aut etiã super hæc uehementer inæqualis, extremũ periculũ indicat: nec quicq; præter iam dicta, moliendũ est. Sin uerò mediocriter sit robustus, nihilq; interitus uideatur, si sit quidẽ spõte aluus cõmode nõ deijciat, soluenda est, mulsa iniecta. Quod si minor initio superfluorũ impetus ad aluũ erit, principio quidem præcoquere multum amplius oportet. Lanamq; sicut minus aluum subducit, ita magis nutrit. Post hæc, si superuacua largius descendant, ne sic quidem sistenda, sed exhibẽdus pro aqua mulsa ptisanæ cremor est. Si uerò fluere pergant, alica sorbitione ægrũ nutries. Si pulsus interim admodum sit lentẽ, uel inæqualiter, uel paruum item minutẽ, paruũ imbutũ diluto uino porrigere conuenit. nisi si nec uenter iecinus, nec iecur laborent phlegmone quando si hæc infestent, corpore crudis succis referto, illus deploratũ est, pulsib. sic immutatis. Minime autẽ utendũ cataplasmatis aut perfusionibus est, prius quam superuacua magna ex parte partim uacuata sint, partim concocta. Interimq; sola mulsa, in qua coctum hyssopum sit, usq; ad septimum diem utitur. Siquidem longissimã in affectibus abstinentiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsis, quos continet, succis cõcoquendis alto. Verum si aluus impense fluat, uel æger multum fastidiat, ad ptisanæ cremorem est transeundum. Sin hunc quoq; auersetur, alica ad eundem quo ptisana modũ ea

Oleum Sabinũ

Oleũ Hispanũ.

Oleum Sicyoniũ

Oleum chamæmelinum.

Frictio uberior allicit somnum

Somnus discutit crudos succos digeri prohibet, & uiscera reddit grauiora.

Somnus concoquit

Vigiliæ digerũt.

Mulsæ exhibitio

Cataplasmatis utendum nõ esse priusquam superuacua partim uacuata, partim concocta.

[illegible]

præparabitur. Neq; enim eis qui sic sint affecti, acetũ incõmodum est. Imò si cubi crudos affatim succos esse animaduerteris, oxymeli assidue pro mulsa dabis: si quidem æstas sit, & æger frigidæ assuetus, frigidum: sin hyems autẽ, omnibus calidum. Maxime uerò pulsus paruus, tardus & rarus, frigidos subesse succos ostẽdit. Sane propositis aduersissima sunt tum balneum, tum aer ambiens, quoties uel nimiũ calidus est uel frigidus. Itaq; ut lauandi hi nõ sunt, sic & reclinandi in domo sunt æstate quidem, quę frigeat: hyeme, quę caleat. Læduntur nanq; nõ parũ ab utroq; excessu. Atq; hæc quidem agenda sunt tibi, ubi primo die curationẽ susceperis. Si autẽ ad eos quos iam premit syncope accitus fueris, si ea quæ uentriculo ca phlegmone uacẽt, panẽ exhibebis nõ multũ, eumq; ex uino aliquo, quod celerẽ in corpus digestionẽ adiuuet: statimq; ad frictiones uenies, quas ut diximus administrabis. Ac si quidẽ cœli status sit uehementer calidus, cum frigida uinum dabis: cum calidũ autẽ mediocriter, si tẽperatus. Quæ tamen secundò & tertio dabitur potio, omnino calidam exhibendam curabis, ut quę succorum crudorũ concoctionẽ adiuuet. At quib. ex flaua bile, quæ os uentriculi infestet, syncope incidit, ijs frigida exhibenda potio est. Vinũ tamen quod & calidum natura sit, & deductionẽ in corpus promoueat, omnib. quos syncope male habet, offerre cõuenit. Constat autẽ ex uinis ea deligenda esse, quæ & flauo colore sint, & substantia tenui, & ætate uetera. Talia nimirũ & bono odoris cõmunnó fuerint. Quinetiam si paululũ ubi mutẽ sint, quales, sentires calorẽ per totũ corpus ac multitur. Cæterũ [illegible] præ uetustate innatę sunt, præsertim quæ ijs exhibebis, quibus stomachus flaua bile urgetur. Cõmodissima igitur his uina sunt, quæ cum naturaliter sint austera, sensilem iam astringendi uim, propter uetustatẽ nõ amplius exhibent: calorẽ tamen admodũ euidentem habẽt. Huius igitur generis uinorũ optima sunt, Surrentinũ, Signinũ, Sabinum, Tiburtinum, & Marsum, omnia quidẽ Italica, astringentiaq;. Quibus tamen ex crudis humorib. syncopes periculum imminet, lanè Falernũ uino iam memoratis præstat, quũ tum melius est sicca, tum etiã calidius: utpote quod & uelocius illis digeretur per corpus, & crudis succis concoquendis auxilio erit. In summa uerò, quibus ex abundantia crudorũ humorũ syncope incidit, ijs crassa uina, tum noxia, aquosa, tum parũ efficacia, frigida sunt. Deligenda autẽ eorum sunt media, quæq; flaua exilia & calida. Neq; enim inuenias ex albo uinorũ genere calidũ ullum: quãdo etiã austera, & mediocriter alba, cum inueterauerint, quodã modo fuluiora reddunt. Quotquot autẽ in ipsis calidissima sunt, omnia profecto sunt flaua. Reliquorũ uini generũ, austera quæ mediocriter alba, nullaq; sunt, certè nullũ ad digestionẽ in corpus est idoneum. Si tamen abunde inueterarint, nec illorũ copia sit, uti illis licebit, quod stomachum roborent. Cæterũ uina quæ calfaciunt immodice, ijs offerenda nõ sunt, quibus caput est imbecillũ, facileq; ab id genus uinis replet. Porro uina quæ odora fuluaq; sunt, quantũ expers rum est natura, omnia caput grauãt. Eorum tum Falernum,

Oxymel in crudis abundantia.

Frigidi succi quando subsunt.

Syncope [illegible] danda.

Syncope [illegible] frigida [illegible]

Vinorum genera.

Vinum quale [illegible] requiratur.

Vina quæ calida, [illegible] caput [illegible] laedunt.

lernum, tum Tmolites, tum Lesbiū, infirmo capiti noxia sunt. At uina austera uentriculum roborant, capitiq́; inter omnia uina minimè tentant digestionē tamen in corpus nō promouēt: quò magis fugienda tibi in syncope prehensis sunt, nō secus quam aqua. In penuria uerò uini quod accōmodū utriq; syncopę sit, et inquā quę ex multitudine crudi succi oritur, & ei quæ ex bile incidit, coactus uti uino, utēris aquosis, magisq́; si antiqua fuerint. Talia nanq; tametsi non ualenter excalfaciant, facilè tamen deducunt in corpus: quo nomine urinas præter cætera omnia promouent. A quibus secundum locū obtinent, quæcunq; fuluorū maximè sunt tenuia: quæ etiam ad syncopas præcipuè sunt deligenda. Est autē syncope, præceps uirium lapsus. Cùm autē essentia uiriū, quibus regitur corpus, tum in spiritu, tum in solidorū corporū temperamēto consistat, hæc nobis, & ubi integra sunt, seruari & ubi corrupta sunt, ad integrum reuocari omnino debent. At uero substantia spiritus, ipsaq́; solida corpora, sic nobis sunt custodienda in morbis, ut tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, se natura aliter habeāt. Curandum itaq; est, ut quæ substantię portio ab eis defluit, hanc per appositionem sarciamus: quod in ipsis uero alterascit, in debitam temperiem per cōtrariam alterationē restituamus. Si igitur tum uacuatio, tum alteratio sensim paulatimq; fiant, etiā correctio utriusq; sensim administrabitur. quod munus ad artem sanitatis tuendæ pertinet. Sin cōfertim & semel, ac magna aliquando uacuatio, uel etiā adiectio incidat, sic sane & efficietur morbus, & medendi methodum ad eorū sanationē desiderabimus. Porrò animalis spiritus, à cerebro, uelut à fonte, nascitur. Qui partim ex inspirando, partim ex eo quod reticularis plexus suppeditat, irrigatur aliturq;. At uitalis spiritus continetī in corde, & arterijs: nutriturq; tum ex aere inspirito, tum ex sanguinis halituoso. Quod si naturalis quoq; aliquis spiritus sit, utiq; continebit is in iecinore & uenis. Virium igitur lapsus, qui quidem solidorū corporū substantiæ resolutæ succedit, in longissimis morbis subinde incidit, animante ex frequenti atrophia extenuato: præterea in colliquantibus febribus. Qui uero ex substantiæ temperie mutatæ prouenit, is, ubi ubi immodice ipsa fuerint calfacta, frigefacta, madefacta, uel exiccata, uel horū aliquib. copularis affecta, prouenit. At alteratio spiritus, tum ex uitiosis oritur succis, tum ex ambientis aeris malitia: præterea ueneratis facultatibus, aut animalium quę uirus eiectant, uenenis. Ipsius uerò essentiæ spiritus corruptio (quæ tum ob animi affectus, cuiusmodi sunt, timor subitus uehemensq; necnō mœror, ira, curæ, atq; summa uoluptas, tum ob urgentem dolorē: præterea ob plures motiones uigiliasq;, obq; immodicam ipsius tenuitatem, & continentiū eum uasorum rarituduinem, atque adeo ante hæc omnia, ob respiratū prohibitum, & nutrimēti defectū incidit) diligentius corrigi postulat. Sciendum autē est, in omnibus perturbationibus, ipsum per seipsum moueri animam, quę uiuitrū in alijs actibus functionibus mouet etiā & ipsa corpus, Ob idq; resolui eius robur, utroq; motuū suorū genere, si modum excedant. Ergo nec rarefaciendū immodice ægrotantis est corpus, si spiritū retineri in ipso studes: sed nec quæ in eo sunt, per comesta & bibita ualenter extenuanda. Est etiā ad uiriū robur tuendum, ciborū atq; potionū habenda ratio, ut sint tum quantitate modici, tum qualitate exquisiti. Aer præterea quē inspiramus, debet esse in optimè temperatus, sic ab omni corruptela & inquinamento alienissimus. Curandū similiter est, ut ipsa corpora solida, in quibus uel maxime consistere uirium substantia uidetur, sint sano temperamento. Quippe ad conseruandum uirtutis robur, & syncopalem accessionem prohibendam, singulare pręsidium est temperamenti custodia: ante omnia quidem, trium principiorū, mox uerò reliquarū partium, quæcunq; in consortium affectus, principia secum ex facili trahūt. Cuiusmodi est os uētriculi, quod propter exquisitum sensum, accersit syncopas. At uerò si humores crudi uires sua copia premant, ac propter multitudinem simul & crassitudinē exiguos animalis meatus obstruant, is affectus multis hominibus exitialis est, ac syncopæ opportunos reddit.

Virium robori custodiendo quæ requiruntur.

Quippe succi crudi nutrire prius quàm sint concocti, nequeunt. Quòd si nec obstruant, nec onerent, syncopen certè nō inferunt, sed deliquia animi. Siquidem resoluunt ęgrotantes huiusmodi, nisi frequentius nutriant. Sunt autē nutriendi in extenuantibus calfacientibusq; idq; nō copiose, nec semel. Medicamenta similiter sint extenuantia calfacientiaq;, sed moderatè. His & aquosum uinum idoneū ab initio est, nisi tamen uehementer febricitent. Etenim qui laborant ex huiuscemodi succis, hos quotidie accessiones exercent, præcipueq; ad uesperā, noctuq;. Qui uerò ex tenuissimis succis urgent syncope, diuersa iam dictis ratione curādi sunt. Illos nanq; paulatim & assidue uacuamus. At qui sic se habēt, hos paulatim & assidue nutriemus. Quòd si uiribus imbecillis, aliquod his uiscus phlegmone obsessum sit, eorū salus est deplorata: quandò nec ipsos licet assiduè nutrire, sed tantū in remissionibus & seruari nō possunt, si nō nutriant. Non solum autē extenuatis ad eum modū spiritu & sanguine solent sæpe uires resolui, sed etiā facultate expultrice per uniuersum corporis molē immoderatius concitata: id quod accidere maximè solet, ob retentricis imbecillitatem. Ergo nutrire, quicquid horum inciderit, est necesse: sicuti etiā corporis summa densare, non secus q̀ priorū rarefacere. Frigidū itaq; ijs aerem astringentemq; comparabimus. Vngendi præterea sunt astricto ijs unguento. Tum cibi ijs dandi, qui nō admodum promptè diffluant: cuiusmodi sunt, panis, sorbitio ex alica, fructus austeri, & qui non facile corrumpant, ouorum uitelli (quandoquidem album ægre concoquitur) gallinaceorum, qui lacte alti sint, testiculi, ac denique suillum cerebrū diligenter assum, uel in albo iure legitimè elixū, porro & auctio iniectis. In summa, omni ratione agendum, ut & succorum materiam crassiorem reddas, & cutim denses, & exhalationē inhibeas. Vinum uerò ipsis aquosum, necessarium interim est, sumptum post cibos. Quod si ex

Syncopes ab ore uentriculi orta, curatio.

Vires resolui etiam ob excretricem uim immodice concitatam.

Vires imbecilliores reddi ob excretricis motus immoderatos, quomodo resisenda.

Albumen ouorū ęgrè concoqui.

sententia nobis omnia responderint, etiam cæteris aliquid nutrimenti post alia dabimus, potissimum post quartum diem, in eis qui febrem extenuerint, iam ad concoctionem uenientibus. In omnibus autem eiusmodi curationibus, si iam adsit syncope, omnis solicitudo medentis ad symptoma uertetur. Sin expectetur, utriusque curam habebit, & ne symptoma non incidat, & ne paulatim discutiatur morbus quam celerius discutere tentes, si nullus symptomatis subest metus. 10 Quippe qui multitudine crudi succi grauatur, hunc si modo istam semel uacuationem ferre posset, nec metus aliquis syncopes impenderet, semel, arbitror, uacuatum explicaremus a morbo. Enimuero cuius spiritus & succi facile exhalant, hunc ante accessionem cibare non cogeremur, longiorem illi morbum certe non redderemus. Sunt & aliæ quinque occasiones quibus succedunt syncopæ, nempe dolor uehementius, uigilia, immodica uentris inanitio, motus in debilitantibus, ac denique 20 principiorum intemperantia, uel nuda, uel cum humorum affluxu. Si igitur causam ipsam unde excitatur dolor, adimere possis, ita utique contra symptoma non pugnaueris, sed etiam uniuersam ægritudinem. At si qua occasione prohibearis, affectum submouendo intentum, si non licet, uehementiam mitigabis doloris. Dolent porro tantum particulæ sensibiles, idque uel ob continuitatis diuortium, uel ob aliquam alterationem, non lenem, sed confertim & uiolenter factam. Quippe 30 uidentur corpora, non solum cum in eorum naturalem habitum confertim aguntur, tollentur mutationem sentire, sed etiam in ipso ad naturalem statum suum reditu, nisi is sensim fiat, torqueri. Ac ex alterantibus quidem dolori afficiunt, omnium uehementer calfacientia, atque refrigerantia. Ipsam autem solutionem continui, uel cæsio, uel impressio, uel contusio, uel erosio [illegible] excitare. At impressio ex distentione quadam, contusio ex graui aliquo, erosio ex mordaci proueniunt qualitate. Ergo [illegible] extrinsecus sit, quod uel 40 [illegible], uel graue, uel mordax, uel ex ipsius hominis aliquid corpus [illegible], in [illegible] latere potest, distentionem ab aliqua [illegible] substantia, quæ multitudine sua corpus se continens distendat, aut immodica siccitate, pro[illegible] contusionem, ex eo quod aliquod corpus occurrat extrinsecus, quod uel durum, uel magnum, uel graue, uel simul ambo extitit, erosionem uero, ex succo aliquo, cui mordicans natura insit. Quin 50 dum si sit [illegible] humorum multitudinis, commodissime hiera picra expurgatur. Quod si aliquam exulcerationem pepererit, [illegible] certe æger est [illegible], sed [illegible] mali puniceo grani. Potus autem illi offerendus est mali punici cremor. Porro si sanguinis abundantia sit quæ distendit, protinus sanguis mittendus est, modo uires ægri non sint infirmæ. Sed si is uel sanguinis missionem timeat, uel [illegible] in imbecillis, tum 60 [illegible] diuertendus est sanguis, tum per propinqua diminandus. Quod si his præfectis dolor etiam persistat, perinde profecto in ea dolorem parte [illegible] impactum esse quod constat. Patet uero [illegible] nus, & quod curatio ipsa per digerentia medicamenta molienda sit. Similiter etiam curant dolores

Syncope quibus succedat causis.

Doloris causa.

Soluta continui quot uplex sit.

Impressio. Contusio. Erosio.

Distentio [illegible] causa. Contusionis causa.

Erosio unde fiat.

Hiera picra expurgat humores [illegible] multitudine [illegible].

Dysenteria [illegible] conueniat.

Distentioni à sanguinis copia [illegible]

Reuulsionem [illegible]

Deriuatio fit per propinqua.

a flatulento spiritu orti, magis tamen quam extenuantia remedia desiderant. Si moles aliqua grauando, continuando dolorem excitet, moles ipsa est medicandum. Sin mordens humor, aduersissima huic sunt, quæ extenuant & calfaciunt. Postulant namque huius generis affectus, ut ea quæ conflant, [illegible], aut alterent, aut medicamentis torporem inferentibus retundant. Ea quippe minus hos affectus lædunt, quam alios, qui a crassis glutinosisque 10 humoribus proficiscuntur. Huiusmodi tamen succos, dolor uehemens non comitatur, nisi aliquis eis halituosus spiritus copuletur, qui ex iis corporibus quibus continetur, exire per eorum [illegible] non possit. Nam hic grauissimi solent excitari dolores. Etenim cum tunicæ intestinorum sint duplices, si in medio ipsarum spacio frigidus ac uiscidus humor collectus sit, a calore liquatus in flatulentum mutatur spiritum, qui crassus frigidusque cum sit, acerbissimos dolores inducit. Ac ad eum 20 usque [illegible], post subitum medicamen stupefaciens, protinus indolentes redduntur ægri, cæterum affectus iis [illegible] modis fit maior. Nam & intestinorum tunicæ medicamentorum frigiditate densiores, minusque ad [illegible] habiles redduntur, & humor ipse fit crassior, atque ad motum ineptior [illegible]. Quare id genus dolores omnes, per ea quæ incidant & concoquant, præterea flatus discutiant, desiccentque citra ualentem calfactionem, [illegible]. A nullo autem medicamine [illegible] tam est mirandum, quam a calore qui & eos liquat, & in flatum uertat, & 30 ualenter discutere. Porro agrestis quidam, allio comesto, [illegible] bibito, a dolore colico sunt liberati, neque id mirum, allium liquidum flatum discutit, ac minime [illegible] infert. Quamobrem ipse allium theriacem agrestium appello, estque commodissimum iis omnibus, qui regionem frigidam incolunt. Quos igitur ex supradicta causa uehemens intestinorum dolor citra febrem exercet, iis & allium efficiet, & theriacem libere. At si cum febre una talis dolor aliquando incidit, principio quidem, si id ferunt, 40 hominum [illegible] ex nitro adhibendum est. Si ab hoc non quiescetur, semen aliquod, quod flatum dissipet, in oleo quod tenuium sit partium, coqueri, mox per linteum, quod purum sit, oleum colari, & immittere, ut gallinaceum seuum, nec [illegible], nec admodum [illegible], in ipso oleo liquari, & per sedem infundi oportet. At si neque ex 50 hoc remittant dolores, secundo [illegible] [illegible] dem, iniecto cumino, castoreo & piperis [illegible], [illegible] labatur, amplius magnitudine. Olei uero hemina modus esto. Excipitur & simula ex hoc medicamento aliquid, quæ appetitui sit, qui impetuosissime in rectum intestinum inferi debet, quo utique & cum libet, id facile recipiant, & euidentem utilitatem conferant. Similiter & oculorum, & aurium dolores, qui ab quidem [illegible] in febre excitantur, sedare conuenientem 60 [illegible]. Sed infundimus etiam auribus medicamentum id quod ex castoreo & papaueris succo conficitur, sapa liquatum. Quid sane auri instillatum, oculorum etiam ac dentium dolores lenit. Iam uero si cataplasma imponi aliquid dolores ipsa suadent, papaueris capitibus in aqua coctis, ac [illegible], uel

Dolores [illegible] curatio.

[illegible] curatio.

Intestinorum tunicæ duplices.

Stupefacientia [illegible] dolores [illegible].

Dolorum [illegible] quæ [illegible].

Allium theriaca agrestium.

Theriaca [illegible].

Clysteri [illegible].

Dolores [illegible] curatio.

Auricularium [illegible] medicamentum.

Dolor [illegible] do [illegible] optimum.

uel hordei, uel lini seminis farina aquæ immissa, cataplasma conficies. Porrò collyria ex opio cōfecta, uehemētissimos oculorū dolores laxant: utendumq; his est, cum maxima necessitas urget. Nam tametsi imbecilliores ex frigiditate in reliquam uitam ipsas reddant particulas, occurrunt tamen præsenti discrimini: ac postea frigiditatem ab opio relictā, licet nobis corrigere, tum oleis calidis, tum etiā collyriis. Nempe auribus oleum id quod solum castoreum recipit, instillamus: oculis uerò, ex cinnamomo collyriū. Qui à solo spiritu flatuoso cruciantur, ilicò cucurbitula admota, tum à dolore liberi, tum omnino sani redduntur, in quacunq; corporis parte dolor sit excitatus. Quibus uerò non spiritus modò flatuosus, sed etiam humor quispiam, unde is oritur, uentris dolorē excitat, iis ilicò ad tempus dolor sedatur: redit tamen uel in sequenti nocte, uel postridie, uel etiam tertio die similis dolor. Quare in his primū doloris accessio est curanda, admota scilicet cucurbitula. Postea uacuandus humor, infuso per sedem aliquo medicamento calfaciente simul & attenuante. Ego uerò oleo quopiā tenuis substantiæ uti assueui, rutam in eo præcoquens. Quo iniecto, nōnulli ægri paulò post excernunt humorē uitreū: atq; ex hoc pronius simul & a dolore, & ab affectu liberantur. Si dolor ex tenui acriq; excitet humore, qui cōuulsiones uehementes etiam inducere solet: si quidem in uentriculo talis humor consistat, uomitu expellendus est, aqua tepida propinata: sin autē in intestinis, iniicere per sedē oportet aliquod medicamen, quod blandè eluere, detergereq; eiusmodi humorē possit. Cōmodissimus itaq; ad id fuerit cremor ptisanæ. Cibi uerò exhibendi his sunt, qui & boni sint succi, nec facile corrumpantur. Qui ob siccitatem uehementem distenduntur, & discruciantur, si curari ii debeant, humectationē desiderant. Cæterùm si affectus is, sit febris occasione cōtractus, percuratu est difficilis, uel potius curationem non recipit. Quippe conuulsiones quæ ex plenitudine neruosarum partium, uel ex humore mordente, uel denique ex ingenti frigore oriuntur, curari possunt. Quæ uerò ex neruosarum particularū ariditate proueniunt, nullus certe iis ad sanitatem est locus.

GALENI PERGAMENI

de methodo medendi lib. XIII.

IN hoc tertiodecimo cōmentario acturi de tumoribus præter naturam, primò quidem tractemus de phlegmone, quòd hæc & frequentius incidat, & febres inferat, grauissimaq; inducat symptomata. Gignitur autem omnis phlegmone ob confluxum sanguinis, copiosioris scilicet, quam pars postulet: quo tumore obsessa particula, auctior, quàm pro naturali habitu, calidior & rubicundior, redditur: tenduntq;, ac tangenti renititur, cum dolore ac pulsatione sensibili. De phlegmones tamen generatione, uarii uario modo opinantur, licet ipsa curandi ratio omnibus cōmunis existat: nempe uacuatio sanguinis, in particula inflammata contenti. Cæterùm phlegmones quæ etiamnū gignitur, est duplex curationis scopus: quippe quod ex ea generatum iam est, id profligare oportet, præsidio illius medicinæ partis, quæ morbos curat: quod uerò superest generandū, inhibendum est prorsus, beneficio alterius, quam præcautricem uocamus. Porrò sanguis copiosior influit, alia quapiam, aliisue particulis aliquando eum mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquādo particula quæ affligitur, ipsum ad se trahente. Sanè quæ mittunt partes, aliis ut copia superuacuū, uel qualitate molestum: aliàs utroq; nomine secum propellunt. Quæ attrahunt, ea morboso calore trahunt. In doloribus, incipit quidem causa ab eo quod affligitur: sed quicquid est phlegmones, id superpositæ partes efficiunt. At uerò tumorū omniū, qui præter naturam sunt, uarietas, ex eius quod influit, natura nascitur. Vbi enim flatulenta materia uberior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmonæ magis similes, ubi sanguis: sicuti erysipelati, ubi flaua bilis: & œdemati, ubi pituita. Similiter scirrhosi, ubi uel crassus, uel uehementer lentus humor parti fuerit infixus. Cæterùm crassus humor quodammodo iam melancholicus est. Lentus autem, ex glutinosis prouenit cibis. Vbi igitur particula aliqua, phlegmone urgeri cœperit, uidendum est, an propter calorem aliquem, qui in illa præter naturam sit ortus, an propter dolorem uel ipsius, uel propinquæ alicuius partis, hanc ipsam cōtraxerit, quò scilicet adempta causa, phlegmone non amplius increscat. Dein proxime expendendum est, nunquid uicina aliqua pars sanguinē largius ad particulam phlegmone obsessam transmittat. Postea uerò, num totū corpus plenitudine succorū laboret. Siquidem supernacanea, quæ expelluntur à ualentioribus, et semper in imbecilliores procumbunt. Vnde accidit, ut glandulosa corpora, imbecillima omnium cum sint, facilè fluxiones ipsas recipiāt, tumoribusq; præter naturam (quos bubones appellant) celerrimè corripiantur, cùm aliàs, tum uel maximè, ubi propter magnā arteriam aut uenam, fuerit ulcus aliquod ortum. Quòd si scirrhosior earum partium phlegmone aliquando fuerit, hæc & curationi renititur, & struma uocatur. Ergo si uel totum corpus plethoricū sit, uel prauo succo redundet, difficilis bubonum curatio redditur. Sin sanum plane fit, facilis. Quippe excalfacere & humectare modicè totum membrum, quò dolor mitigetur, oportet, lana quidem imbuta calente oleo, id circundantes: ipsi autem ulceri tetrapharmacum liquatum oleo rosaceo, calidum, aut etiam Macedonicum pharmacum (quod solo thure tetrapharmaco præstat) ex linteolo imponentes: atq; insuper calidum cataplasma ex farina uel hordeacea, uel triticea, uel ambabus, aqua & pauxillo olei cōfusis constans, extrinsecus applicantes. Non secus uerò ipsi adeni, qui phlegmone urgeri cœpit, prima quidem die imponi debet lana oleo calente madēs, sed citra salem. Cuius postea nōnihil uidemus, ubi & tumor per totū membrū remissus fuerit, & ulceris dolor sedatus. At si uel plethoricum corpus sit, uel uitioso succo redundet, curatio per ea quæ hic calēt, fluxionē ad mēbrū citat:

Tumorum præter naturā uariet as pro differentia fluentiū humorum uarietas.

Phlegmonem curaturo quæ sint consideranda.

Superuacanea expelli semper à fortioribus ad imbecilliores particulas.

Glandulæ cur sint maximè obnoxiæ fluxionibus.

Struma quid.

Bubonis curatio.

cogimurq; aliis sanguinẽ mittere, idq; aut uenis incisa, aut membris iis, quæ læsa nõ sunt, scarificatis. Manu etenim laborante, scarificabis crura. Altero crure malè habẽte, reliquũ. Has nanq; uacuationes indicat ipsa copia, sicuti etiam succorum uitium, redundantis succi purgationẽ. Sed quæ etiam græcè dicuntur phymata, glandulis, sicubi fluxioni eas procubuit, citra ulceris occasionem accidunt. Vbi ergo distentę uehementer glãdulæ sunt, aut alia quæuis particula, quã premit phlegmone, cogimur, toto corpore prius uacuato, ipsam scarificare. Sanè uacuamus totũ corpus, etiam cũm mediocritatem succorũ continet, si morbi magnitudo id suadeat. Siquidem dolor, & membri inflammati calor, etiam si purum ab excrementis sit totum corpus, fluxionis causæ sunt. Tunc tamen parcius uacuare expedit: idq; habita ratione ætatis, naturæ, anni temporis, regionis, ac denique consuetudinis ipsius ægrotantis. At ubi iam phlegmones ipse ueluti feruor subsedit, mitigatorijs emplastris dimissis, ad ea quæ digerunt, paulatim est transeundum. Ac primũ cum mitigatorijs ipsis paulum mellis miscendum. Mox triticea farina totum est auferenda, contentis hordeacea cum melle uberiore. Deinde ad aliquod eiusmodi digerentium medicamentorũ ueniendum, quæ uel humida consistentia sint, uel cerati specie. A duris autem est abstinendum: nam & phlegmonarũ reliquias contrahunt, & rursus phlegmonem in ægra particula excitãt. Quod si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentũ, non expedit incidere protinus, sed digestionem molirimedicamentis ad id ualentibus. Cũm autem quod ex phlegmone ipsa relinquitur, scirrhosum effectum uidetur, fidenter iam ualentibus medicamentis utẽris. Si quãdo ergo ægram partem medicamenti acrimonia irritatam uideris, mitigabis eam interea fomento, quod per spongiam administrabis. Id autem aliquãdo ex aqua dulci esto, aliquando etiam sal habente, ubi scilicet scirrhosiores sunt phlegmonæ. Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea uideantur tibi totum digerere posse, quod sic abscessit secare, eo potissimũ loco oportet, quo est editissimum, obseruata interim effluxus indicatione: quippe tenuissimam illic etiam cutim inuenies. Post sectionem uerò, medicamentũ aliquod, eorum quæ sine morsu siccent, impone. Quòd si cõputruisse portio aliqua suppurantis partis uidebitur, excidi eam est necesse. Sectio igitur quæ interim in suppurante particula, myrti imitetur folium, sitq; plane nõ magna quali nos semper cõtenti fuimus. Cæterũ cũm in tali incisione longitudo maior q̃ latitudo sit, esto in inguine longitudo per transuersum ducta, nõ autem per rectitudinem membri. Quippe ita dum membrũ inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur. Post excisam cutim, medicamento, quod mannã uocant, affectam partẽ implebimus. Est enim ea purgamentũ thuris, lenẽ astrictione prędita quo nomine etiam thure ipso ad nonnulla utilior. Thus siquidem purus tantũ mouendi facultatem obtinet, utpote nullam astringẽdi uim habens. Magisq; id facit, quod pinguius ex eo est, & magis albicans. Sicuti quod magis est flauum, potentius siccat. Mannæ uerò, etiam corticis thuris paululum est admistum, unde astrictoriam uim habet. Ipse autẽ cortex thuris, tum astringit, tum siccat insigniter. Itaque eo solo utimur ad sanguinis perfusiones. Quinetiã mugare prius incisam partẽ oportet, fomentis primũ, dein cataplasmate, mox humectante aliquo medicamine, aut nõ siccante, singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso ulcere tum mannam, tum pus mouentia, dein quæ expurgant, sunt imponenda. Post quæ si cautas etiamnũ adsit, quæ impleant adhibenda sunt. Sit minus, ea quæ cicatricẽ inducant: ueluti quod ex cadmia cõficitur. Vtendũ uerò medicamentis id genus est prius, q̃ ulcus ad æqualitatẽ prorsus impletũ fuerit, ne ipsa forte cicatrix circũposita sit eminentior. Porrò ubi æquabiliter inter se succi omnes sunt aucti, plethora, siue plenitudo is affectus uocatur. Vbi uerò uel flaua bile, uel nigra, uel pituita, uel serosis humoribus refertum corpus iam fuerit, eum habitũ cacochymiã uocamus. Ergo plethora tum sanguinis missione curatur, tum balneo frequenti, tum exercitatione, tum frictione: præterea digerentibus medicamentis, atq; etiam media. At succorũ uitium, purgatione, quæ redundanti succo sit accõmodata, corrigitur. Cæterũm si iam æger febricitet, nec exercitatione nauiatæ licet exuperantiam, nec unctione quæ calefaciat, sed nec multa frictione, nec balneo uerò sanguinis missione, uerũ cum media, uel purgatione aliqua. At si non febricitat, omnibus iam dictis utare, optimum quodq; ad id quod instat, deligens. Verũm cui crura laborãt phlegmone, ambulatione uel cursu exercitandus non est, sed nec stare iubendus. Satius quippe est, ut sedens fricetur plurimum, moxq; manuum motu exerceatur. At si quæ ex superius partibus urgeri uideatur phlegmone, huic motus ex ambulatione aut cursu est admodum salutaris. Similiter & frictio ea tunc potior est quæ cruribus adhibetur, illis quæ in superius partibus administrantur. Siquidem in omnibus talibus reuulsio debet fieri in contrarium. Neq; igitur cũm uel circa sedem, uel aliquã huic proximam partem, uterum phlegmones molestat, aluum deijcies. Neq; cũm in uesica, uel cole, uel renibus cœpta est, pharmaca quæ urinas prouocent, bibenda dabis. Nec si mulieri in utero, uel pudendo insedit, menses huic prouocabis, sed ad partes quæ maxime longinquæ sint, semper reuulsionẽ moliens, æstimata tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius statu. Nam si plurima succorũ abundantia sit, nec exercitatione, nec balneo sine periculo utare. Sin exigua, sit licet & per hæc uacues. Iam uerò, si phlegmone oborta sit ab affectu partis quam uexat, primò quidem affectus ille sanãdus est, mox quicquid ex phlegmone est genitum. Quæ ambo interim iisdem præsidijs tolluntur. Cæterũ ad incipientes phlegmonas, frigidis astringentibusq; magis utendum est, quam ijs quæ digerunt: atq; etiam tum magis, ubi crassum quod confluit non est. Sed si sanguis in inflammata particula uehementer impactus fuerit, nõ est amplius uendũ repercutientibus.

Manu laborãte scarificanda esse crura.
Crure altero affecto reliquum scarificãdum esse.
Phymata.
Phlegmone affectas particulas quando scarificare cogamur.
Vacuare quandoque debemus corpus, etiam si mediocritatem succorum cõtineat.
Fluxionis causæ sunt dolor & membri calor.
Phlegmone quãdo sit digerẽda.
Phlegmones curationi aduersari duri medicamenta.
Phlegmonem suppurantẽ non esse incidendam protinus, sed digerendam medicamentis ad id ualentibus.
Abscessus quando secandus sit, & qua in parte.
Sectionis forma qualis esse debeat in suppurãte particula.
Inguinis suppurati sectionem per trãsuersum esse ducendam.
Mannã thuris bubonis sectis inspergendã esse.
Thus purum mouendo idoneum nullam astringendi uim habet.

cutientibus: sed tunc digerere est tempestiuum. Quòd si ex animalis punctu morsúue dolor inciderit, à quo exorta sit phlegmone, duplex sanandi doloris ratio est, uel uirus ipsum uacuãdo, uel quod dolorẽ excitat, alterando. Ac uacuabis sanè id, eorum medicaminũ ope, quæ uehementer attrahunt: alterabis ijs quæ sunt contraria. Vacuant itaq; tum calfacientia omnia, tum quæ ad se citra calfactionẽ alliciũt, ut cucurbitulæ, & cornua quædã. Sunt qui & ore suo uirus extrahant. Huc pertinet & cauteriũ, & medicamenta quæ cauterijs similiter escharam efficiunt. Alterũ auxiliorũ genus est eorum, quæ qualitatẽ per contraria alterant. Variantur autem medicationes, pro laborantium particularum diuersitate. Vna quippe indicatio ex similaribus sumitur partibus, altera ex instrumentarijs. At ea quæ ex similaribus sumitur, modum calfaciendi, refrigerandi, siccandi & humectandi determinat. Quæ uerò ex instrumentarijs, tum locũ ipsum, per quem uacuare oportet, tum uacuationis rationẽ, tum uerò in similis speciei medicamentorum usu ipsum pluris minorisq; modum. Porrò uacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem uincit, contra q̃ in erysipelate. In hoc nanq; refrigerationis indicatio magis urget, q̃ uacuationis: etsi ubi refrigeratũ erysipelas est, ad ea quæ digerũt medicamenta cõuertimur. At in phlegmone tantisper refrigerandum est, quatenus & ad incrementũ eius sistendum, inhibendumq; est cõmodũm. Quippe refrigeratio repercutit id quod affluit, & ex eo quod in laborante continet particula, aliquid in proximas partes repellit. Simili modo & quæ modicè excalfaciũt, utraq; interdum ratione prosunt: quod & dolorem sedent, & cõtenta in parte ægra digerãt. Siquidem mitigando dolorẽ, augeri phlegmonas uetant: digerendo, quod earũ iam conceptũ est, sanant. Si iecur inflammationẽ contrahere cœperit, ac totũ corpus egeat inanitione, uirtusq; ualida sit, atq; æger pubertatẽ attigerit (puer enim, quæ per dissectam uenam fit uacuationem non feret) pariter tum reuellendus, tum educendus, qui ad ipsum fluit, sanguis est, interna in dextro cubito insecta uena: propterea quòd & è directo, & ampla uia, cum uena quæ caua dicitur, societatem habet. Hac nõ apparente, media secanda est. Quòd si nec illa se ostẽderit, reliqua & tertia incidenda uenit. Ac modum quidem uacuationis, ex redundantiæ modo, ætate, natura, anni tempore, regione, consuetudineq;, atq; ante hæc, ipsa laborantis uirtute, inuenies. Venæ autem secandæ electio à parte laborãte indicatur. In uniuersum autem, q̃ longissime à tentata fluxione parte quod redundat reuellere, nequaquã ad eam trahere, conuenit. Hac ratione, nec si hepar, aut uentriculum, aut intestina phlegmone occupare iam cœperit, medicamine quod aluũ deijciat, uti conueniet. Eandem cum his indicationem & uterus sortitur, sicuti cum urinæ uasis pudenda. At uomitu in pudibundis laborantibus, in diuersa reuellens auxilium est. Eadem ratione in omnibus quæ circa caput accidunt, alui subductio in contrariũ auertit. Si qua uerò circa fauces, & palatum, aut linguam, aut denique in ore phlegmone laborare cœperint, in his omnibus cauenda sunt, quæ pituitam per os euocant, Græci apophlegmatismos appellãt. Satius nanq; tũc fuerit deriuare ad nares, incidereq; humeralem in manu uenã: uel, si ea nõ cernitur, mediam. Vbi iecur, pectus, pulmo, aut cor sic afficiuntur, internã. In angina primas in manibus. Secundas eas quæ sub lingua habent. At ijs quæ in occipite sunt afflictis, etiã eam quæ in cubito est, necnon eam quæ habet in fronte. Renibus uerò, & uesica, & pudendo, & utero sic habentibus, eas quæ in cruribus sunt sitæ, ac potissimũ quæ sunt circa poplitẽ. Sin minus, eas quæ sunt iuxta malleolum. Ac perpetuò quidem in omnibus, eam quæ è directo est. Vbi iecur phlegmone inuadit, quę in dextra sunt manu: ubi lienem, cõtra. Itaq; statim prima uacuationis diuersitas pro particularum diuersitate uariatur. constatq; cõmunem, quòd sit uacuandum, indicationem, nõ magis esse utilitatis quàm noxæ causam. Porrò ubi pectus, aut uẽtriculus, aut partes circa collum capútue laborant phlegmone, etiam excogitatũ est artus uincire. Quippe ipsum quod infestatur phlegmone, haudquaq̃ uinciendum est. Sed si in manibus sit phlegmone oborta, crura. Sin in cruribus, manus. Iam uerò nec refrigerare inter initia, aut astringere, citra laborantis particulæ indicationem, utilitatis magis quàm noxæ sunt causæ. Nam particulis quidem quę iuxta artus sunt sitæ, tutò ministrare possis frigidam aliquam fomentationẽ. Iecinori uerò, si phlegmone infestari cœperit, non licet imponere aut frigidum, aut fomentum, aut cataplasma. Rursus astringens oleum, nec oculis, nec oris partibus admouebis, sicubi hęc tentari phlegmone cœperint. Auri uero, etiam si acetum cum rosaceo infundas, nihil offendes. Victus etiam pro partiũ ratione uariatur. Quippe ijs quibus glandulæ, aut aliquid circa artus tentat phlegmone, tot & talia exhibenda sunt, quot & qualia facilimè concoqueri. At si iecur uentriculúsue infestet phlegmone (cùm munus eorum sit toti animali cõmune) uictu exquisitissimo est opus, qui uidelicet meatus aperiat detergeatq; citra rosionẽ, ac breuiter omnis tenacitatis sit expers. qualis utique in cibis est ptisana, & in pharmacis oxymeli, aqua distemperatũ. Cæterùm dulcibus omnibus tum iecur, tum lien intumescit. Iam uerò astringentia omnia, mala iecinoris phlegmonis sunt incõmoda, præsertim ijs quæ in cauo eius consistunt. Similiter ea quæ mordent, phlegmonas quæ in cauo sunt infestius, q̃ quæ in gibbo cõsistunt, magis irritant. His quippe quæ in gibbis sunt, mutata iam ueniũt quæ assumpta fuerũt, & quòd prius concocta sint, & quòd sanguini, qui in iecinore prius erat, admista. Cauo autẽ iecinoris phlegmone obsesso, protinus etiã uenas quę in mesenterio sunt, una phlegmone laborare est necesse, cum ex uenæ portæ exoriantur: protinusq; etiam, quæcunque osculis earum incidunt, uim suam ostendere. Porrò ubi iecur phlegmone obsessum est, mediocriter astringi per cataplasmata mistæ materiæ debet, quòd altricis facultatis principiũ animalibus sit, & uenosum ab hoc exoriatur genus. Vt autẽ iecinoris cauum per aluũ

Apophlegmatismos fugiendos esse ubi partes oris sunt inflammatæ.

Phlegmone occupante oris particulas, diuertendum ad nares esse, secandamque humeralẽ in manu uenam, aut mediam.

Venæ secandæ ratio in iecoris, pulmonis, pectoris, cordis, faucium, occipitis, renum, uesicæ, pudendi, & uteri affectibus.

Vinculis non esse iniiciendam inflammatæ parti, sed illi quæ opposita est.

Iecinori si phlegmone infestari cœperit, nihil frigidi imponendum.

Auri inflammatæ nihil nocebis, uel si acetũ cũ rosaceo infundas.

Victus pro partium ratione uariatur.

Victus iecori uẽtriculoq; inflammato conueniens.

Dulcibus intumescit tum iecur tum lien.

Cauo hepatis phlegmone obsesso, uenas meseraicas similiter inflammari.

Iecur phlegmone obsessũ mediocriter astringendum est per cataplasma mistæ materiæ.

Hepatis partes per quas, & ex quibus purgandæ remedijs.

purgatur, sic gibba eius, per ea quæ modicè urinas mouent. Cuius generis apium existit. Procedente autem tempore, ubi phlegmone iam concoquitur, etiã ualentioribus uti licet: ut asaro, Celtica nardo, phu, petroselino, smyrno, & meo. sicuti etiam per uentrem inanire, si cauum afficitur, cnico cibis admisto, & urtica, & mercuriali, & epithymo, & filicula omnibus præter ea quæ modicè aluum deijciunt. Magisque in remissionibus, tum his ipsis audacius quam ante utendũ: tum uerò quæ his sunt ualentiora, partim in ptisana incoctis, partim tunsis, ac in mollissimum puluerem redactis. Exhibenda uerò & hæc sunt uel ex ptisana, uel ex aqua. Ego namque etiam filiculæ aliquid in ptisana aliquando incoxi, & nigri ueratri corticem.

Hepatis obsesso phlegmone quales clysteres conueniant.

Sed clystere etiam ipsos uacuare expediet: initio quidem, uel sale, uel nitro, uel aphronitro cum mulsa distemperatis conteritis: in remissione uerò, potissimumque si quid scirrhosum relictum è phlegmone est, etiã ualentiora medicamenta miscentibus nobis. Quippe hyssopum eo casu aquæ incoquimus, & origanũ, & colocynthida, & minus centauriũ.

Scirrho esse opportunissimum hepar lienemque.
Lienis substantiam quàm hepatis, esse rariorem.
Lien crasso nutritur sanguine.
Renes facile scirrhũ contrahunt.

Opportunissima namque ad scirrhum sunt iecur, lienque, si quis, parum habita de his ratione, glutinosis cibis utatur. Etenim substantia lienis, iametsi rarior quàm iecinoris sit (est enim illius substantia lutosa) crebrius tamẽ scirrhosis utrumque afficitur, propter nutrimẽti, quo alitur, speciem. Siquidem crasso nutritur sanguine, qui ut lienis purior est, facillimeque nigra bilis efficitur. Renes etiam facile scirrhis deprehendi, atque idcirco nephritidas alias omnino solui non posse, alias ægrè solubiles esse, ratio docet: cum & crassa substantia sint, & nõ careant excremento limoso. Quo fit, ut qui crassi sint renibus, calculi uitio uexentur.

Calculos quæ soleant gignere. Calculosque medicamenta congruant.

Medicamina igitur horũ affectuum ea esse constat, quæ dissecent, dissoluant & frangant: quæ utique ex eorum sunt genere, quæ obstructiones eruunt atque detergunt, cæteris omnibus ualentiora. Curationẽ uerò etiam hic condicant, uires, natura, ætas, anni tempus, regio denique, consuetudoque.

Hepatis inflammati curatio.

Iecinori itaque laboranti phlegmone, quæ extrinsecus applicantur, ea mistæ esse facultatis debent: idque non in generatione phlegmones modò, sed etiã cùm nec affluit amplius quicquam, nec repelli quod in laborante particula continetur, potest. Quo quidem tempore duplex nobis indicatio suggeritur: altera quidem à phlegmone, sui euaporationẽ poscente, namque ũ digerentia: altera uerò ab affecta parte, quæ per astringentia robur eius seruari iubet. Quare coeuntibus uni contrarijs indicationibus, compositum quoque esse medicamentũ oportet: nempe astringens simul atque relaxans. Verũ tuendi roboris indicatio, in ijs tantum partibus est cõmunis, quarum munus ex usu est uniuerso corpori.

Lien nutritur ex melancholico sanguine, quem expurgat ab hepate.
Lien obstructũ, aut inflãmatũ, qualia medicamenta postulet.

Igitur nec lienem tantũ relaxantibus curare oportet, cùm hic quoque ex iecinore quicquid limosum & melancholicũ est expurget, propterea licet, quòd ex eo humore nutritur. Idcirco quoties obstructio aut phlegmone, sed præcipue scirrhosa, in eum incidit, tum ea quæ obstructiones eximant, tum quæ dissecent, uehementiora exigit. Nam quale medicamentum iecinori absynthium est, tale est lieni capparis cortex. Quale rursus iecinori est eupatoriũ, tale scolopendriũ lieni. Siquidem simili genere medicamẽta, quemadmodum & nutrimenta, ambo uiscera postulant: cæterum tantò ualentiora & acriora lien, quantò crassiore utitur alimento. Iam uerò cùm gibba iecinoris expurgari per renes oporteat, sicuti caua per inferiorem uentrem: lieni sanè per renes nulla administrari potest uacuatio, sed tantummodo per intestina. Proinde ubi phlegmone premit, derectorijs ipsum medicamentis tum detergemus, tum lacessimus, quò demittat depositaque superflua. Est autẽ duplex ratio eiusmodi medicamentorum usus. Nempe, ubi partes superius sitæ laborant, per ea quæ eduntur bibunturque: cùm inferiores, per id quod fit per clysterem infusum. Quandoquidem quæ eduntur ac bibuntur, eorum uis, antequam ad inferiores partes perueniat, resoluitur. Quæ infusa sunt, ea omnino ad ieiunũ usque ascendere nequeũt. Porrò gula (quæ stomachus proprie uocatur) affecta, cataplasmata super dorsi spinam imponimus, nõ autẽ in anteriori parte: quod facimus, ubi phlegmone os uentriculi urgeat. Siquidem spinæ gula superiacet, per collum & pectus deorsum usque ad uentriculum exporrecta. Iam quemadmodũ lien & iecinoris caua, per intestina: gibba illius & renes per urinas purgãtur: sic pectus, ubi interna eius tentantur phlegmone, per succingentem membranam, aliquid in mediũ sui pulmonumque spacium transmittit. Id autẽ expurgari per eandem quâ pulmo uiam debet. Propinãda igitur ijs qui sic afficiuntur, sunt, quandiu quidẽ ipsa inualescit phlegmone, medicamẽta quæ mediocriter uias aperiant, & crassos humores dissecent: ut ptisana & mulsa. In exquisita autẽ declinatione phlegmones, dum educi iam excrementa postulant, quæ id ualentius moliuntur: ut urticæ semen, & mulsa, in quam sit cõiectum paululum acrium herbarum: quales sunt, origanum, hyssopum, calaminthe, pulegium, & Illyricæ ireos radix. Oxymeli etiam quod ex marrubio cõficitur, crassiora pectoris pulmonisque excrementa incidere potest. In uniuersum autẽ quæ in alto corpore aliquam phlegmone, eæ partes pauló acriora, quã pro phlegmones natura, medicamenta desiderant. Resoluuntur siquidem eorũ uires, dum altè descendunt. Hac ratione & cucurbitula (sic enim planè auxilium) est inuenta, tum ut foras euocentur quæ sunt in alto, tum ut eximãtur & euacuentur, quæ iam in scirrhum abeunt. Verùm utendum cucurbita in ipsa parte quæ phlegmone urgetur, initio minimè est, sed posteaquam uniuersum corpus uacuaueris, *atque ex usu iam esse uideatur, eorum quæ in inflãmata particula continentur, aliquid aut uacuare, aut uersus exteriora reuellere. Proinde ubi affectus* etiamnum in generatione consistunt, minimè ipsis membris quæ laborare incipiunt, sed ijs quæ cõtinua his sunt, cucurbita imponi debebit, auellendi in cõtrarium causa. Sic namque ad mamillas cucurbitas imponimus, cùm sanguis ex utero profluit, defixo maximè in ipsis cõmunibus pectoris & uentris uasis, eius ore. Sic & e naribus sanguis profunditur, præcordijs maximas cucurbitas affigimus.

Sic &

Sic & omne aliud sanguinis profluuium, ad contrarium per communes uenas auertimus: quemadmodum rursum & sanguinem (si ita est opus) attrahimus. Siquidem quum menses euocare in animo est, pubi & inguini cucurbitam affigimus. Ad hæc, in occipite cucurbita defixa, efficax est remedium ad oculorum fluxiones. Vacuari tamen prius totum corpus expedit. Nam si refertum sanguine corpus sit, in quacunque parte capitis cucurbitam defixeris, totum ipsum implebis. Aduertere autem, ubi diximus, astringere incipientẽ phlegmonem esse opus, non quodlibet astringens in ijs quæ deuoranda sunt, exhibendum esse, sed ea tantùm, quibus nulla corruptrix admista uis insit. Nam chalcanthus inter præcipua astringit, sicut etiam misy, & sori, & chalcitis, & diphryges, & æs ustum, & squama eius, & flos. Verùm hæc medicamenta, noxia deuorata sunt: quocirca stomaticis ea miscere tutum non est. Desluit nanque interdum ex his aliquid ad uentriculum. Sed nec aloen probè miscueris ijs medicamentis, quę phlegmones alicuius causa, quæ intus constiterit, deuoranda sunt: quandò hinc quoque purgandi uis quædam inest. Cæterùm ubi phlegmone prorsus inclinauerit, si quis paululum aloes admisceat, deijciendi uentris gratia, qui prorsus non deiecerit, nihil læder. Quanquam satius fuerit mercuriali, urtica, aut cnico, aluum sic laborantium subducere. Admodum itaque necessaria est indicatio quæ à particulis sumitur. Quæ nec ipsa sat est ad curandos morbos, nisi etiam methodos de medicamentis didiceris. Vt autem ad affectus capitis iam nostra reuocetur oratio, oxyrhodinum quo caput phreniticorum perfundimus, sanè uniuersos redarguit, quicunque principem animæ partem in corde statuunt. Siquidem per id genus affectus, nõ capiti, sed pectori præsidia admouenda essent. Atqui non in phrenitide modò, sed in lethargo etiam (quod uitium illi contrarium quodammodo secundum speciem existit) uniuersi applicant ipsa remedia capiti, in quo scilicet princeps animi pars residet. Ergo quum humor qui in capite redundat frigidus est, insensibilitas immobilitasque hominem opprimunt: quum uerò calidus est, perpetuus potius motus, unà cum rationis noxa. Accidit enim segnitia ex frigore, ex calore, immodicus motus: ex humoris uerò uitio, dementia. Igitur in eiusmodi affectibus, si uirtus ualida sit, ac nihil aliud prohibeat, ut crudi humoris copia, uel ætas puerilis, uel anni tempus, uel regio in qua sit extremus calor, uel frigus, statim ab initio uena tundenda est. Atque hoc quidem commune utrique uitio, & ei quod cum sopore, & ei quod cum uigilijs incidit. Commune præterea utriusque est, ut oxyrhodinũ in principio admoueas. Nam repellendus à capite humor est, quisquis is fuerit. Quæ sequuntur, contraria sunt. Nam quæ cum uigilijs coniuncta sunt, ea leuire expedit: quę cum immobilitate, excitare. Itaque ergo quum in summo incremento sunt, ijs uitijs quæ peruigilio & delirio infestant, perfusiones ex papaueris capitibus applicabimus. Odorem quoque naribus obijciemus: ac narium alas intus, uel frontem ex similibus medicamentis illinemus. Quippe sopire, ac stupefacere principẽ facultatem oportet, cerebrũ scilicet, quod supra modũ incaluit, refrigerando: in contrarijs autem uitijs excitare: ac noxij humoris, qui cum a putredinem, & citra febrim, altos sopores inuehit, crassitudinem incidere, excalfacereque. Tales nimirum altos sopores, Græci apoplexias, caros, & catochas appellant. Quòd si quando humor putrescat, utique cum febri incidunt ea genera, uocaturque morbus græce lethargus. Incoquentes igitur in aceto thymum, & pulegium, & origanũ, aliaque id genus, naribus sic affectorũ admouebimus, quo uapor sublatus ad cerebrũ, humoris crassitudinẽ dissecet. Mox etiã palatũ ualentibus & acribus medicamentis ungemus. Ab his uerò etiã sternutamentis utemur: atque capiti similes præsidiorũ facultates imponemus, adaucta semper eorũ, etiã ad ipsum usque sinapi, uehementia, si uitiũ diu perseueret. Quin etiã cucurbitis ad utrũque uitiũ, si diutinũ sit, utemur: itemque castoreo, quippe quod ipsum probè cõcoquit, debite administratũ. Quoties autem medicamenti alicuius uim exactè ad cerebrũ descendere uoles, ad coronalẽ uocatã suturã (cuius plurima diuersitas in hominibus est) id applicabis. Nam præter reliqua, tenuissimũ, & rarissimũ eo in loco est craniũ. Commodius etiã fuerit, si & cum infrictione id facias, aut tonsis capillis, aut etiã planè abrasis. Quòd si humidũ sit quod applicandũ est, si id ex alto effundas, ac ueluti fontis ritu illidas: quippe penitus intrò ab ictu magis impellitur. Sicuti autem hîc uehementior humoris casus cõducit, ita in oculis aduersatur. In capite nanque insensile os est quod ferit: in oculis mẽbranosa quædam & imbecilla, maximeque sensilia corpora. Et in capite quidẽ, aliud est quod ictũ excipit, aliud quod curatur: quodque ut ictũ non sentit, ita facultate, quæ ex ictu ad ipsum peruenit, fruitur. At in oculo, quod est curandũ, idem ualenter sentitur. Quare in ijs undere hinc sensim medicamenta, liquata humoribus mitissimæ facultatis, oportet, attollentes palpebrã superiorem blandissime. Meritò autem cõmendatur ad phlegmonem oculorum, ex oui humore, id quod tum glutinosum est, tum minimè mordens. Cæterùm quæ terrea corpora ocularijs medicamentis miscenda sunt, ea leuigari exactissimè debent. Dolent porrò uehemẽter oculi, aut ex uehementi acris confluentis humoris morsu, aut quòd eorũ tunicæ plenitudine distendantur, aut propter crassorum humorum, flatuosiue spiritus extensionem. At morsum quidem, tum purgantibus medicamentis, deorsum nempe reuellendo, & uacuando, curare conuenit: tum ipsi particulæ oui humore infuso, quò per eum acris fluxio sine offensa eluatur. Vbi autem concocta iam ipsa phlegmone fuerit, & simul corpus uacuatum, tum utique lauationes in balneo his sunt aptissimę. Nam & dolorem statim sedant, & fluxionem quæ ad oculos fertur, sistunt, maxima quidem eius parte inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo uerò contemperato. At distentionem quæ ex repletione prouenit partis, missione sanguinis, & aluo deiectione, & infernarum partium frictione, curare conueniet. Quòd si necessitas aliquando urgeat, etiam ligandis artubus: mox fomentis ex aqua dulci modicè calida, laboranti particulæ adhibitis. At humorum, uel flatuosi spiritus extensiones curabimus, uacuato prius in his quoque toto corpore: sed & humorum momen-

Lethargus quid.

Coronali suturæ esse applicanda medicamenta, quorum uim exactè ad cerebrum descendere volumus.

Capiti instituta fomenta humido, esse illidenda ab alto.

Oculorum phlegmonas iuuat albumen oui.

Oculorum dolor unde excitatur.

Oculorum morsus curatio.

Oculorum inflãmationi quomodo, & cur balneum cõducat.

Oculorũ distentionis à plenitudine curatio.

Oculorum à flatulenta spiritus extensione curatio.

to auerso deorsum. Mox localibus remedijs utendum, non tamen medicamentis ijs quæ repercutiant, ac reprimant, sed potius ijs quæ discutiant. Igitur fœnugræci decoctum ijs infundendū est: quód omnium maxime ibi offensa digerat. Verùm tum reliquos morbos, tum phlegmonas, sicubi curas, nullo euapocante auxilio prius fidenter utêris, quam totum corpus, aut pars quæ excrementum transmittit, uacuetur, aut contrarijs qualitatibus alteretur, si aliquam intemperiem fortiatur, quæ ipsius fluxionis existat causa. Sic enim diutinas oculorum fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atque ad capitis custodiam conuersi. Plurimum autem uel frigida intemperies caput irritat, uel humida: nec dubium est, quin etiam ambæ congredi ... Raciores sunt, quæ propter calorem, acrem oculis fluxionem immittūt. In quibus oleo crudo, & Hispano, & rosaceo, ita expeditum frequenter ex aqua dulci in balneo lauatione. Quod si arteriæ, uenæue quæ iuxta oculos sunt, imbecilliores sint redditæ, adeó ut aliorū uasorum superuacua recipiant, aliqua earum parte excisa, aut etiam totis abundè altè præcisis, durā cicatrice quod interest intercipiemus. Cæterum in reconditis uasis hoc fieri nequit, ac proinde eorum uitia ægré curationem recipiunt. Vasa uero conspicua, uel absque chirurgia licet corroborare, illitis medicamentis quæ robur inserant. Est & quando calidus sanguis, ac uaporum plenus, ad caput ascendit, ac in externis uenis redundat. Cui uno salubre unum est recidendum, ut eæ incidantur arteriæ, quæ circa caput & calidiores apparent, & maiorem exhibent pulsum. Quæcunque uero & paruæ, & prope cutem resident, harum uel si partem aliquam excideris, ueluti facere in uaricibus crurū solemus, aptius erit. Quòd si inter nudandū appareat uena magna, aut magnū exhibere pulsum, tutius fuerit uinculo id prius excipere, mox quod in medio est, præcidere. Sunto autem eiusmodi uincula ex materia aliqua minime putrescibili, potissimum li... serice ... Etenim quæ ... in abscisis uasorū partibus coalescit, ea prope opercula est, atque ipsorum oscula claudit. Quod quidem ubi factum iam cernimus, decidere tunc tutó uincula possunt. Ac sic etiam uarices curamus, quæ dilatatæ sunt uenæ, potissimū circa crura & testiculos.

Fœnugræci decoctum auriculis tensis ... confert.

Digerētibus nō esse utendum fidenter prius quā uniuersū corpori, aut parti quæ excrementū transmittit, consultū fuerit.

Oculis uasa adiacentia præcidenda tunc esse, dum imbecilliora redditis, aliorum uasorū excrementa recipiunt.

Vasa conspicua possē ... absque chirurgia corroborari illitis medicamentis quæ robur inserant.

Vasa excidendi ratio.

Varices qua ratione curentur.

GALENI PERGAMENI DE methodo medendi lib. XIIII.

HAud longé uerò abest à phlegmone alius morbus erysipelas dictus: qui quidem ex succo bilioso ortus, tumorē calorēque cum illa sortitur communem. Dissident inter se tamē affectus hi, primum maximeque colore. Quandoquidem si is ruber sit, uitium uocatur phlegmone. Sin pallidus, flauusue, uel ex pallido flauoque colore mistus, erysipelas. Præterea pulsatio est magnæ phlegmones proprium symptoma: quippe quæ copioso sanguine in aliquam particulam procumbente, orta, alte magis in corpus demittitur, ... dolorem pulsatilem, cum tensione & renixu excitat. Erysipelas uerò in cute potius consistit, ob tenuitatem ipsius pallidæ bilis. Ac corpore quidem pro naturæ modo se habente, amaræ bilis succus exhalat insensibiliter. Vbi uerò is uel longé copiosior, uel crassior, quàm pro modo naturæ, redditus, uniuersus ad cutem compulsus fuerit, eam tum perurit, tum in tumorem attollit, aliquid etiam subiectæ partis occupans. Hic itaque affectus erysipelas nuncupatur. Qui quidē interdum cum exulceratione supremæ cuticulæ accidit, ubi scilicet bilis ipsa crassior simul atque acrior existit. Interdum autem sine hac incidit. Vbi uerò nec planè biliosa, nec sanguinea fluxio est, sed ex ambabus conflata: utique ab eo quod in miscella exuperat, nomen tumori indatur, dicaturque de eo id quod præpollet, sicut uel phlegmonē erysipelatosam affectum ipsum uocemus, uel erysipelas phlegmonosum. Cæterum ubi neutrū uincit, ibi uitium phlegmones erysipelatosique medium uocetur. Ergo omnibus qui sic præter naturam consistunt tumoribus, cōmunis indicatio curatio est: quæ uni rei administrat dupliciter, altera repellentium ad alias partes, altera per halitum digerentium. At quoniā erysipelas nō quantitate modo affligit, sed etiā ob uehementē inflammationem qualitate ipsa cruciat, requirit ampliorem refrigerationem quàm phlegmone. Cauendū tamē est interim, ne in princeps aliquod membrum ipsam bilem repellas. Ac proinde, quemadmodū in phlegmones curatione, post totius corporis uacuationē auxilijs repellentibus utimur, sic facies in erysipelate: sed pro sanguinis missione medicamento quod bilē trahat purgās, ipsam uerò afflictam partem refrigerans. Cuius sane refrigerationis terminus esto, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purū erysipelas est, statim cum hoc conquiescit. Quod non purū, sed quodammodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuidā cutim præfert nigricantē, si magis. Quam ob rem satius fuerit, ubi laborātis particulæ alteratū colorē uideris, à refrigerantibus astringentibusque ad contraria transire, prius quàm uel liuida uel nigra prorsus fiat. Refrigerant porrò, solanum, semperuiuū, portulaca, umbilicus ueneris, psyllium, altercum, lactuca, intybum, palustris lenticula, cerata ex aqua admodum frigida, & alia id genus. Vbi uerò inflammatio ægrotantis membri iam desijt, cataplasma illi, prius quàm liueat, ex hordei farina imponendum. Quod si liuor iam occuparit, id incisa prius cute imponatur, perfundendusque locus pluribus quidem ex aqua calida. Sed & marina aqua, & muria conducet interim. Quin etiā ipsi cataplasmati eiusmodi aqua, uel acetū, uel oxalme miscetur. Nullū aūt aliter calfacientū est medela erysipelatis, prius quàm id quod mutatur, desinat esse quod antea fuerat, atque alterū iam, illique cōtrariū, induerit. Interdū etiam erysipelas miscetur œdemati, diciturque erysipelas œdematosum: quemadmodum ubi ex nimia refrigeratione durum ægreque solubile est redditum, erysipelas scirrhosum uocabitur. Quod igitur ad curationem pertinet, potissimum contra exuperans est pugnandum, non neglecta interim alterius indicatione. Sicuti autem ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituita constat œdema, existens laxus quidam tumor & indolens. Qui quidē in aquæ inter cutem dispositionibus, necnon in phthoē, solet etiam pedes affligere. In illis tamen affectibus, quum talis tumor symptoma sit, nullam seorsum propriā curationem requirit. Nam satis erit tunc perfricare

Erysipelas unde gignatur.

Erysipelas quomodo a phlegmone differat.

Phlegmones generatio & symptomata.

Erysipelas.

Phlegmone erysipelas.

Erysipelas phlegmonodes.

Euacuationum ...

Erysipelatis curatio.

Erysipelas ... refrigerantia.

Erysipelas ... medicamenta.

Erysipelas œdematosum ... scirrhosum.

Œdematis natura, dolore, symptomata.

Œdematis curatio.

carecura, alijs oxyrhodino, alijs oleo cum sale, aut etiam oxyrhodino sal habente. At si ex pituitoso humore in particulam influente œdema constitit, abundè aliquando satisfacit spongia recens, potabili oxycrato madidata. Deligare uerò ipsam debes, ab inferiore parte incipiens, ac suprà desinens. Si recentis copia non sit, antiquam detergebis, expurgabisq; nitro, aphronitro, & aqua lixiua. Quòd si sic œdema non subsidat, ubi rursus deligabis, pusillum aliquid aluminis cōijcies, ac nouam spongiam admouebis aut etiā ellychnion molle, madensq; ex posca, quæ aluminis nōnihil receperit. Sit autem arctatio mediocris, ueluti in ossis fractura. Ac primæ quidem fasciæ iniectiones, quæ scilicet infernè incipiunt, magis arctandæ: quæ deinceps sunt, sensim remittendæ. Idoneum etiam medicamentum ad hæc est glaucium ipsum, liquatum in posca: nostrūq; medicamen, quod ex eo conficitur. quodq; non œdemata modò, uerùm multò etiam magis tum erysipelata, tum phlegmonas incipientes sanat, ac potissimum calidas. Porrò scirrhosis affectibus (qui à glutinosis, aut crassis, aut utriusque rationis participibus humoribus trahunt ortum) nullum uehementer excalefaciens, siccansue medicamentum est aptum. Nam quæ eiusmodi sunt, digerunt quidem subtilia: quod uerò reliquū est, multò magis impingunt. Qua ratione etiam calculi gignunt in renibus, asso scilicet in his crasso glutinosoq; succo. Quare ea tantùm sunt admouenda tumoribus induratis, quę molliendo digerere possunt: cuiusmodi sunt, tum ceruina medulla, tum uitulina, tum seuum hircinum, taurinum, & leoninum. Ad hæc ammoniacum thymiama, & bdellium utrunq;, sicuti etiam styrax. Sed ex his, humentiora sunt præferenda. His igitur attentus indicationibus, etiam complicatos affectus sanare poteris. Cæterùm si tendones & ligamenta indurata fuerint, aliquid incidentiū emollientibus admiscere oportet: cuiusmodi uel in primis acetum est. Equidem pyriten lapidem, aut molarem, sed candentem, in aceto quàm acerrimo extinguere soleo: dein scirrhosum ligamentum, uel tendonem exponere, ut calentem uaporem excipiat, in eoq; dimoueatur. Posteà uerò medicamē quod emolliat impono, oleoq; aliquo tenui, à principio curationis, particulam laborantē perfundo. Itaq; curatio quæ per acetum administratur, utilis est uitio iam adulto: & quum præparata iam sub mollientibus pars fuerit. Ad ligamenta autem & tendones, nec sæpe, nec inter initia, nec longo tempore, medicamentis quæ ex aceto componuntur utendum est: quamuis in liene & carnosis musculi partibus tutus eius sit usus. Ac ammoniacum quidem thymiama liquatū aceto, ad luti scilicet crassitudinem, complures lieni imponunt: idq; solum ei curando sæpe fuit satis. Induratis etiam musculis, ubi emolliti per alia medicamenta iam fuerint, ammoniacum aceto liquatum maximè usum præstat. Sufficit autem eo uno alteroue die usos, rursus ad emollientia reuerti. Ego uerò medio tempore cataplasmate ex althea sum usus. Cuius radix seuo anserino, aut gallinaceo, aut suillo liquata, salutare ad emolliendos scirrhos medicamen existit. Syluestris quoq; malue, quę passim nascitur, folia, cum supradictorum aliquo tunsa proficient. Meliora tamē crudis sunt, quæ modicè antea sunt cocta. Variat itaq; curationis modus pro differentijs particularū. Quippe laborātibus præcordijs œdemate, nemo ex posca frigidā applicuit spongiam: nec absynthiū oleo incoquens, genu quisquam perfudit. At iecinori ægrotanti & lieni, cum maxima utilitate adhibetur. Vocaf igitē scirrhus impræsentiarū tumor durus & indolens, nō tamen omnino absq; sensu. Talis enim nō est sanabilis. Reliqui omnes, sicut ægrius sensilē ipsam partē affectā reddūt, ita omnino insensibilē nō efficiūt, utiq; si sensilis sit natura. Ligamēta nāq; scimus insensilia esse. Sed iam ad inflationes nos cōuertamus, quæ quidē ex flatuoso spiritu in aliqua cauitate collecto oriunf. Differt aūt inflatio ab œdemate, quòd ille tumor sit laxus & digitis cedēs, utpote à pituita exortus: inflatio aūt maximè renitatur tangenti, sonitumq; ueluti tympanū reddat. Scopus autem omnium inflationū communis est, ut quod præter naturam est, uacuetur, in quocunq; id contineaf: proprius uerò, ut tenuissimis & calidis potestate medicamentis. Atque in uentriculo quidem, inflatisq; uisceribus, oleum quod tenuium sit partium, quodq; rutam habeat incoctam, aut semen cumini, aut apij, aut petroselini, id præstabit. Aliquādo uerò & cucurbita magna bis terue sine incisione medio uentri affixa. At in artubus & musculis, qui sub cute, aut etiam membranis quæ ossa uestiunt, sunt, inflatione orta, si citra dolorem sit, lixiuium noua spongia exceptum, abunde fuerit. Sin dolor quoque urgeat, ungenda pars est oleo, quod relaxandi, remittendiq; uim habeat. Musculi uerò simul & inflati & dolentes ob contusionem, satius est, ut in principio sapa cū uino & aceti pauxillo, mediocriq; olei portione, omnibus unà modicè calfactis, atque lana succida exceptis, foueant. Quòd si succidæ facultas nō sit, ipsius œsypus inijciendus supradictæ miscellæ est. Cerotū etiam quod ex œsypo componif, ad idem non inidoneū fuerit. Debent enim contusi musculi leniri medicamento, cui mista facultas sit, quæ simul concoquat, digerat, & modicè astringat. Quandoquidem si nihil astrictionis fortiaf, auget aliquādo phlegmonas, præcipuè in ijs corporibus, quæ sunt plethorica. Igif si dolor uehemens urgeat, mitigatiua magis medendi ratione utēris. Sin uerò ille absit, maiori ui contra inflationē insurges, per ualentiora medicamenta cuiusmodi sunt lixiuiū, acetū, & post hæc, uinū. Quoties ergo de mitigando non laboras, illorū plus in misturam conijcies. Rursus ubi repellere studes, uini nigri, austeriq; plus quàm ipsorum, immittes. At si digerere malis, lixiuij plus indes. Acetum uerò si his miscebis, ad ambo erit utile, propterea quòd mistas habet facultates. Quòd si musculus prorsus sine dolore sit, licet in lixiuij penuria, pro illo aphronitrum immittere, idq; minimè lapidosum, sed spumosum magis. Inflationes aūt inueteratas, primò quidem aliquo ex ijs quę ex lixiuio constant, fouebis. Secundò uerò strigmentis gymnasiorum feruefactis, & mox colatis, pollinem calcis uiuæ inspergito, usq; ad crassitudinem luti, ac tandem cataplasma id affectæ sedi admoueto. Salutare etiam his medicamē est, quod ex sycomoro conficif. Est & alius inflationis affectus, priapismus dictus: quo detentis,

Curationis modum uariari, pro differentijs particularum.

Scirrhus quid.

Ligamenta esse insensilia.

Inflatio ab œdemate quomodo differat.

Inflationū scopi.

Inflationes uiscerū quomodo discutiantur.

Cucurbitula flatus discutiendo est idonea.

Lixiuium ex spongia applicitū, extremarū partium flatus discutit.

Musculorum cōtusiones quæ confouent.

Oesypus.

Contusis musculis medicamenta qualia esse debeant.

Acetum mistas facultates sortitur.

Inflationes inueteratæ qua ratione curandæ sint.

Priapismus quid.

uel inuitis, pudendum arrigitur. Etenim quum neruus propriã colis substantiam constituens, natura cauernosus existat, ubi halituoso spiritu impletur, eiusmodi affectum excitat. At halituosus spiritus in animalis corpore gignitur, ex succis sensim excalfactis.

Halituosus spiritus gignitur ex succis sensim excalfactis.

Priapismi curatio

In primis ergo ea uacuatione uniuersum uacuandũ est corpus, quæ maximè uidebitur ex usu fore ægrotanti. Deinde uerò imponendũ ipsi laboranti particulæ medicamentũ est, si ea calidior sit effecta, quod ad portionẽ caloris abundantis refrigeret. Sin aliter, in ter initia quidem, omnino quod modicè refrigeret: postea uerò id necessum non est. Pari modo & quæ circa lumbos sunt particulæ omnes, eiusdem facultatis medicamento cõprehendendæ sunt. Etiam reliquus uictus exhibendus, qui & flatui aduersetur, & siccet. Equidem quendam adolescentem sic affectum curaui, primum quidem sanguinem misso: dein cerato, facto ex rosaceo simplici, imbutoq; aqua frigida, pudendo ac lumbis imposito. Simili modo & alium, qui post missum sanguinem, humido medicamento, quod ex chamæmelo conficitur, est usus. Porrò istis etiam nymphææ aliquid potandum exhibeo, saltem in principio. Mox urticis semen: ac si traxerit adhuc uitium, rutæ semen copiosè comedendum. Est enim illud commune præceptũ omnium fermè, quos uitiosus succus creat, morborum, quòd in fine calfacientibus & siccantibus sit utendum: quippe hæc, quod reliquum humoris est, prorsus absumunt. At uerò maximè tumefactam cuiusdam linguã curauimus, cataporiis ex aloe, scammonia, & colocynthide, inspersis, illum purgantes: lactucæ autem succo ipsam linguam colluentes. Quòd autem in principio uomitoriis medicamentis potius quàm subducentibus sit utendum, in linguæ uitio contra, id ex partium situ indicari perspicuum est. Nam uersionis in contrarium, non à substantia, sed à contracti membri posita, inuentio præstatur. Porrò ex tumoribus rubens quidẽ, subesse humorẽ sanguineum indicat: sicuti flauus & pallidus, persimilem ipsis bilem. Subalbidus uerò & laxus, pituitam. Sunt & alij tumores fusci, liuidi, tactu idmodum renitentes. Quòd si membrum fortiatur euidentiores uenas, exaltatas eius uenas hosce tumores à crasso & nigriore quodammodo sanguine, uidere licet. Qui humor, ubi incaluerit impensius, aut propter putredinem, aut febrem phlegmonodem, nigram efficit bilem, quam ne muscæ quidem ipsæ gustauerint. Terra quoq; ab ea raditur: ac parietes quæ attingit, omnes attolluntur in altum: uocaturq; is affectus tum feruor, tum fermentatio. Est namque is humor talis, quale esse acetum documus in nonnullis, non raró percipiunt acidus ut amarus, qui pallida dicitur bilis. Quæ igitur uerè dicitur atra bilis, acida certè est, atque terram fermentans, omniq; animanti inimicanda. Quæ uerò ut talis fiat est apta, ea dicitur melancholicus humor, uel nigra etiam bilis: ut tamen ut distinguatur ab altera quæ ex assatione oritur. De nominibus tamen anxia disceptatione neglecta, nonnulli præter naturam tumores ex eiusmodi naturæ succo proueniunt, cuiusmodi est fæx in uino, & amurca in oleo. Qui quidem spatio temporis putrescente humore, propterea quod sit impactus in uasis, exulcerantur.

Lingua maximè tumefactam qua ratione curarit Galenus.

Nymphæa. Vrticis semen. Rutæ semen.

Auersio est molienda in contrarium.

Color tumoris humorem à quo est ortus, declarat.

Atræ bilis generatio, & facultas.

Fermentatio quid.

Melancholicus succus.

Atq; huiusmodi sanè affectum communiter omnes cancrum appellant. Quod uitium, perinde ut reliqua omnia, plurimam habet in maioris minorisq; ratione differentiam. Igitur communis cancri curatio, est melancholici succi uacuatio. Mox prohibitio, ne de cætero talis humor colligatur in uenis particulæq;, ne amplius redundantem succum recipiat, corroboratio. Soluemus autem melancholicum succum, drachmis quaternis epithymi, in sero lactis, aut mulsa exhibitis: aut propinato medicamine nostro, quod ex duobus & triginta simplicibus constat. Post purgationem, dictum iam de omnibus eiusmodi affectibus est, quòd uel repellere humorem qui in membrũ procubuit oportet, uel ipsum digerere: præterea quòd in principio quidem tam in ipso purgationis tempore, quàm ante id, repellere: ubi iam totum corpus exquisitè purgaueris, digerere. Vbi tamẽ mediocris tantùm purgatio præcesserit, mistum esse quod applicabitur oportet medicamentum, ex repellente digerenteq; facultate continet. Cæterũ ad discutiendos cancros, mediocrium uirium medicamentis est opus, quæ nec propter imbecillitatem uincantur, nec propter effectus uehementiam, ipsum sanguinem crassent. Quia uerò ipsius uitij malignitas, ab ijs quæ mordent irritatur, & efferatur: ob id utiq; non modò mediocrianibus, sed etiam minimè qualitate mordentia, eiusmodi affectibus sunt idonea materia quorum, ex usis eloti metallicis deliniuntur. Quippe quæ medicamenta ex his componuntur, ad sanandos incipientes cancros, magnam uim obtinẽt. Maiores uerò sat fuerit, si his prohibeantur augeri. Cæterum si quando cancrum per chirurgiam curare audebis, cœpisse quidẽ ab euacuando per purgationẽ melancholico humore oportebit. Vbi uerò quod uitiatum est, totum prorsus excideris, sicut nulla supersit radix, sines effluere sanguinem: nec propere enim inhibebis, imò premendo potius quæ circum sunt, uenas, exprimes ex his crassiorem sanguinem: mox alijs ulceribus similiter curabis. Est aliud uitium, carbunculus appellatus, quod ex humore crasso, feruenteq; nascitur. Incipit hoc plerunq; a pustula: aliquando uerò & sine hac. Cæterum inter initia, quibus hoc instat, scabunt omnino particulam. Mox oritur pustula quædam, modò cinereis colorem referens, modò etiam nigrior: qua rupta, ulcus cum crusta gignitur. Omnibus præterea his cum composita caro, ut summam peruenit inflammationem colore, magis quam phlegmone, nigricans. Necessariò autem sic affecti febricitant: quare ab incisa uena incipienda curatio est, detrahendusq; sanguis ad animi usq; deliquiũ, nisi aliud aliquid obstet. Imponi uerò sibi ægra particula, quod ad humorũ inflammationem spectat, refrigerantia desiderat. propter crassitudinem tamen humoris, atq; etiã malitiam, nec fluxionem auertere unquam poteris, & si quando id feceris, aliud quippiam, quod in alio sit corpore, offendes. Atqui nec affluere is permittendus est. Quin potius inquirenda remedia sunt, quæ cum modicè reprimendo, etiã digerere possint. Tale profectò est tum cataplasma quod ex plantagine conficitur, tum quod ex cocta lente: scilicet miscentibus nobis his teneram micam panis, & miscellanei, & in clibano cocti. Etenim panis omni

Cancer unde.

Cancri curatio.

Melancholici succi purgatio.

Metallica ad cancros.

Cancri per chirurgiam curatio.

Carbunculus unde.

Carbunculi signa.

Carbunculi curatio.

Cataplasmata.

no

no puri substantia in cutis meatibus hæret est apta. Furfuraceus autem, crassiorum est partium. Super ipsum uero ulcus ualens aliquod imponendum est medicamen: cuiusmodi est Andronis, Pasionis, uel Polyidæ liquatum id cum uino aliquo dulci ad sordium crassitudinem debet. Quæ autem pharmaca reliquis adhiberi ulceribus solent, nempe quæ cōcoquant & pus moueant, ea nunc adhibenda non sunt, quando ita particulæ putredinem auxeris. Scarificare etiam eiusmodi tumores post sanguinis missionem alienum nō est. Sunto autē incisiones altiores mediocribus, propter infestantis humoris crassitudinem. Inflammatione cessante, ulcus ad cicatricem similiter reliquis, est perducendum. Atque hactenus de carbunculis. Nunc uero de strumis disseram, quas chœradas Græci uocant: quæque fiunt, glandulis in scirrhosum affectum mutatis. Est autem duplex ipsa glandularum natura. Quippe nonnullæ earum in quorundam uasorum medio, diductorum in uarios ramos, ad tuendum eorum robur, sunt constitutæ: quarum haud magnus usus animantibus est. Aliæ uero ad excipiendam saliuam, uel lac, uel semen, uel aliquem humorem alium gignendum, sunt fabrefactæ. Atque harum sane maior est usus: nec aliter sanandæ sunt, si contraxerint scirrhum, quam cæteræ omnes corporis partes. At quæ medium uasorum spacium implent, in iis alia curationis indicatio præstat, quia simul cum uitio etiam pars ipsa tollitur: idque dupliciter, uel excisione, uel medicamento quod putrefaciat. Sed tempestiuum mihi iam est, ut nonnihil de abscessu etiam dicam: cuius duplex est genus. Vnum, quum phlegmone in pus uersa, pus ipsum tanquam in aliquo est sinu collectum. Alterum, quum nulla præcedente phlegmone, humor aliquis acris, isque aliás specie alius, statim ab initio in aliqua parte colligitur, circumposita corpora excorians. Frequentissima uero huius morbi sunt tria genera: nempe atheroma, steatoma, & meliceris: à similitudine contentarum in tumoribus substantiarum, sic appellata. Est enim aliud eorum ueluti seuum, aliud ueluti mel, aliud pulticulæ, quam atheram uocant, simile. Curationis ipsorum indicationes sunt communes: nempe id quod continetur, uel digerere, uel totum putre reddere, uel excidere. Aliqui igitur eiusmodi tumorum triplicem curationis rationem admittunt, quotquot scilicet ex tenuiore humore constant, ut meliceris. Aliqui duplicem tantum, ueluti atheroma, quippe quod tum excidere, tum putrefacere licet. Steatoma uero, sola manuum opera curatur, quum nec putrefieri possit, nec digeri. In iis porro abscessibus, qui in alto corpore delitescunt, ac potissimum in uisceribus, medicamenta quæ ex aromatis componuntur, maxime sunt ex usu: utpote quorum uis collectum humorem tum in halitum resoluat, tum digerat. Theriace etiam, Athanasia, Ambrosia, medicamentque nostrum, ex Cretica calaminthi confectum, unicè commendantur. Quicunque igitur ex tumoribus toto genere existunt præter naturam, ii sui ablationem indicant: ut, exempli gratia, myrmecia, acrochordon, calculus in uesica, hypochyma, & mola in utero, hoc est, caro quædam informis. Siquidem omnia eiusmodi summouere in totum contendimus. Quorum uero etiam locus ipse affectus una quæpiam naturalium est partium, prima indicatio est, ut affectus sanetur. Secunda ab hac, si is insanabilis sit, ut unà cum uitio pars quoque ipsa excidatur: sicuti in cancro, & ulceribus omnibus, quæ curationem respuunt. E contrario uero in suffusione, quod hypochyma uocant, uictu in prima indicatione, ad alium eam locum, qui minoris sit momenti, transferimus. Non desunt tamen, qui hanc quoque euacuare conentur. Iam uero humor qui in hydrocelis uisitur, alienus à corporis substantia, tota natura est: sicuti etiam quæ in ascitis hydropibus continetur aqua. Quarum certè uacuationem uel medicamentis quæ digerant, molimur, uel chirurgia: in hydrocele quidem, immisso siphone: in ascite uero, punctione adhibita. Quemadmodum autem in iis quæ ante comprehensa sunt, cum affectu ipso exciditur etiam affecta pars, sic & in herniosis aliquid peritonæi. Pari modo & columella aliquando unà cum uitio amputatur: itidemque in cirsis & in testiculis unà cum uaricibus ipsæ uenæ. Ad hæc tunica in naso cum polypo, & foratus dens cum foramine. Verùm ex his nullum est, quod ad naturalem habitum reduci possit. In columella uero id omnino est conandum: nec properandum ad eam excidendam, sed quando ad loti uidetur tenuitatem redacta, tunc auferenda est. Similiter & excrescentias carnis reducere ad mediocritatem oportet. Danda autē in hisce semper opera est, ut tum breui tempore, tum citra dolorem, tum quam tutissime cures. Verùm ut tutò cures, tribus sis intentus oportet. Vnum primumque est, ut omnino absolutionem operis consequaris. Alterum, ut si eam tibi hanc non consequaris, saltem cubantem nō lædas. Tertium, ut uitium non facile reuertatur. Ex horum autem consideratione facilè cognitu est, quando ipsius chirurgiæ, & quando medicamentorum ope pugnandum sit. At chirurgiæ quidem studium, in iis præsertim quæ nunc sunt proposita, ad interemptionem eorum festinat. Quod uero ex medicamentis petitur, primum huc tendit, ut quod præter naturam est, tum uacuet, tum digerat: aut si per membri naturam, aut rebellionem uitij non licet, ut id tum in pus uertat, tum putrefaciat. Similem curationem desiderant iis quæ comprehensa sunt, etiam ea quæ in numero & magnitudine conuenientem naturæ modum excedunt, quæque in iis ambobus deficiunt. In quibus amputare quidem conueniet quod magnitudine redundarit uel numero: reficere autem & fingere, quod deest, ubi uidelicet fieri id licet. Quintum namque digitum non licet medico gignere, sed unius naturæ opus sunt omnia talia. Vt autem á prodigiosæ corpulentiæ curatione auspicemur, si quis adeo obesus existat, ut nec incedere, nec respirare possit, ei calidior sicciorque temperies (quandoquidem hæc corpus exile reddit) est procuranda: adhibitis nimirum acutis exercitationibus, tenuante uictu, & id genus medicamentis, ac denique cogitationibus animi. Porrò quæ ad articularia uitia medicamenta adhibentur, quæ scilicet uiolentem incidendi facultatem habent, iis tu quoque, quum nimiam obesitatem curabis, utitor. Sunt autem talia, rutæ syluestris semen, aristolo-

Atheroma. Steatoma. Meliceris.

Tumores omnes præter naturam, sui ablationem indicant.

Hypochymatis transpositio.

Hydroceles curatio.

Ascites curatio.

Partes, quæ unà cum affectu amputentur.

Columella quando sit excidenda.

Nedum dandam operam esse ut cito citra dolorē & quam tutissime curent.

Chirurgiæ studium.

Naturæ opera quæ.

Obesitatis curatio.

Extenuandis corporibus, uitijsque articularibus commoda medicamenta quæ sint.

chia rotunda, minus centaurium, gentiana, & polium. Præterea ex urinam cientibus, ea quæ pollentes habent uires, ut petroselinum. Sed & sal quod ex combustis fit uiperis, potenter etiam extenuat. Ego uerò iuuenem quendam quadragenarium, oppidoque obesum percurani, usus tum antidoto, quæ aduersus articularia uitia est composita, tum sale theriaco, ipsáque theriace, ac tenuiore extenuante uictu, & pro exercitationis cursu. Præparaui tamen hominem ad cursum, perfricando primum linteis asperis, quoad cutis rubesceret, dein statim cum oleo, quod in se digerens aliquod medicamentum habebat: qualia sunt sylvestris cucumeris radix, althea, gentiana, aristolochia, panacis radix, polium, atque centaurium. Per hyemem autem etiam à balneo reuinxisse hominem iam dicto oleo profuerit. Verùm cibum exhibere non statim à balneo, sed interposito somno, expedit. Quòd si uelit iussus etiam ante cibum lauari, permittes. Magis etiam ad rem pertinebit, si aquæ ipsi digerendi facultas, aut natiua, aut etiam acquisititia insit. Verisimile autem est, aliquando ex multo simul obito motu, febri hominem corripi: quæ tamen ad rem propositam neutiquam erit aliena, utique si medicus rectè omnia peregerit. Sanè fugere in obesis curandis conuenit omnia quæ multum nutriunt, cuius generis crassa sunt. uina uerò, uel aquosa, id est, colore albis, & substantia tenuibus, uel quibus aqua marina sit mista. At ubi eos qui extenuati sunt, reficere in animo est, iis uinum exhibebimus crassum, cibum uerò qui succum efficiat crassum, exercitationes paucas, frictionum mediocrem, ac lentè item omnia iam comprehensis contrariis moliemur. His uerò etiam picari est commodum, *ulque tribus aut quatuor diebus. Hoc quippe ad cutis generationem optimum est præsidium, quum humectet & calfaciat, sanguinis multitudine accita. Ergo nec assiduè picari corpus ægrotantis oportet, nec quum oportet, sæpe illum, enimuero in hyeme bis, in æstate semel id fecisse est satis. Itaque quibuscunque particulis bonum habitudinem reddere cupimus, has & fricare, & perfundere, & percutere, & picare oportebit, tantisper dum intumescunt. Hoc ubi factum est, protinus desistere conuenit, prius quàm digeri cœperint. Etenim quæ calfaciunt omnia, sicuti attrahere, sic sunt etiam digerere apta. Iam uerò quibus totum corpus est extenuatum, iis lauari quoque post cibum est congruum: quanquam timendum sic est, ne in renes obstruatur, potissimum propter ciborum speciem quum nimium aliter quoque obstruere soleant, quæ succum crassum gignunt, si quis his liberalius utatur. Incidit etiam ex ubi uictu diutius exhibito, calculi in renibus generatio. Quod si is qui dicto modo cibatur, grauitatis sensum in dextris præcordiis aut circa lumbos perceperit, protinus capparin ex oxymelite in principio cibationis donec constiterit grauitas, dabis. Ad membra uerò quæ ægrè eficiebant, ac plus aliis in refrigerata erant, usus aliquando & thapsia sum, aliás etiam ex melle membrum illinens, aliás uinum excitato. Siquidem attrahit ea quoque partibus quibus superposita fuerit, sanguinis copiam. Quibus autem exiguum aliquid pudendi præputio de naturali deest quantitate, iis non rarò soli tensione debitum modum restitui, membranulam mollem, sic

Sal Theriacus extenuat corpora

Obesum iuuenē qua uictus & medicinæ ratione extenuarit Galenus

Victus extenuandis corporibus aptus quæ sint.

Extenuata corpora reficiendi ratio

Picatio maciem in condenti

Frictionum terminus dum reficere est animus, sit tumor partis

Capparis ex oxymelite cōfert obstructionibus renum

Thapsia sanguinē attrahit ad partes quib. fuerit applicata. Præputij restituendi ratio.

mamque *ex charta, cum gummi illitæ extrinsecus circumuoluens. Ex interna tamen parte præputio ipsi rotundum aliquid ac mediocre, aut ex plumbo, aut ex charta, ueluti fulcrum, supponi prius oportebit: quod uidelicet, postea quàm agglutinata membranula fuerit, facile eximas. Porrò imminutio præputij, duplici chirurgiæ rationi subijcitur: interim in superna pudendi parte circulo incisa cute, quò uidelicet eius unitate soluta, extensa deorsum trahatur, quoad glandem cooperiat: interim uerò scalpro ex interna parte, qua glandis initium est, excoriata, mox deorsum tracta, ac deinde molli uinculo deligata. Similiter quæ in labijs, aut narium alis, aut aure deficiunt (Græci colobomata uocant) curaui: primùm quidem excoriata utrinque cute, dein adductis, coniunctisque inter se cutium oris, atque utriusque, quod callosum est, detracto, mox quæ reliqua sunt, assutis agglutinatisque. Eiusdem generis sunt, & quas in maiori oculi angulo rhœadas Græci uocant: utique uel impensius minuto, uel prorsus perdito ipso angulo. At prorsus quidem perdito eo, omnino insanabile relinquitur uitium. Minuto uerò, iis quæ modicè astringunt curatur, si tamen totum corpus primum antè purgaueris, dein caput. Sunt mediocriter astringentia medicamenta, quæ ex glaucio componuntur, & croco, & quæ nardina uocantur: item in primis & quæ ex uino sunt confecta. In summa uerò, quibus aliquid perit substantiæ, maxime quidem curandum est, ut ei quid simillima substituatur. Sed si fieri nequeat, saltem aliquid quod eundem præstet usum machinabimur: ut, exempli gratia, producentes callum pro osse. Porrò uenas sensibiles regeneratas aliquando uidimus: uerùm has, non tam similes iis quæ antea perierant, quàm easdem renasci dixeris, ueluti in cauis ulceribus carnem. Cicatrix uerò quæ in his, calli modo durata, gignitur, ea cuti quidem est quamsimillima, cutis tamen nō est. Nunc autem ad alia transeamus morborum genera. Serpens ulcus, qui herpes dicitur, eiusdem est generis cum exulcerato erysipelate. Ramex uerò (qui sic eodem uocant) cum sectis his. Etenim herpetas biliosus procreat succus, sub cute hærens. Quo fit, ut utriusque affectus is, eiusdem sit cum erysipelate generis, utique huius quoque magis etiam tum eo quod exulceratum est. Differt autem ab erysipelate, humoris tenuitate. Est enim admodum tenuis qui herpetem excitat. Ex eo autem quòd alter humor altero sit tenuior, crassiórue, ulcerum differentiæ, quæ ex profunditate spectantur, proueniunt. Huius certè generis est, & quæ phagedæna græcè dicitur, & exulcerati cancri. Quorum omnium communis curatio est, ut inhibeatur primum humoris confluxus, pòst sanetur ulcus. Propria uerò cuiusque tum ex membri incœtum natura, tum ex humoris non solùm specie, sed etiam quantitate. At tenuissimus quidem in eiusmodi humoribus est is, qui exulceratum herpetem excitat: crassissimus, qui cancrum. Proximum ab his locū occupat, quod ad crassitudinē attinet, qui phagedænas producit. Harum species quædam sunt, quæ Chironia, & Telephia dicuntur. Si quis igitur, toto prius purgato corpore, mox quæ influentem humorem reprimant, refrigerantque, medicamentis utatur, iam curauerit herpetem. Sin neutrum horum fecerit, sed tantum

Præputium imminuti curatio

Colobomata

Anguli maioris oculi consumpti curatio

Venas regenerari Galenus

Cicatrix & callus

Herpes ex exulcerato erysipelate Ramex

Herpes ab erysipelate differt

Phagedæna Cancri exulcerati

Chironia & Telephia

Herpetum curatio

tùm ea quę cicatricem inducunt, adhibuerit, uti quę exulceratam cuticulam sic sanauerit, proximę tamen illi, quo minus exulceretur, non consuluerit. Postmodum uerò illa quoque cicatrice inclusa, quę ipsi continua est, exulceratur: idque longo spacio, ceu malo ipso serpente, fit, donec humor, unde oritur, sit inanitus. Vacuandus itaque est per eiusmodi affectus semper is qui redundat humor, aliquando medicamento quod flauam purget bilem: sæpe eo quod nigram: modò eo quod mistæ sit facultatis, quodque simul bilem & pituitam educat: ueluti in miliari herpete, qui nō protinus ulcus facit, quemadmodum alter: sed admodum exiguas pustulas ad speciem milij, quæ ipsa inter posito spacio in ulcus etiam degenerant. Adeò non absque ratione quibusdam est uisum, in eiusmodi uitio bili esse aliquid pituitæ cōmistum. Cæterùm ad generationē ulceris, in ijs quæ extrinsecus admouentur, ex iperare debebūt, quæ repellendi facultatem habent. Vbi uerò non amplius confluit in ægrotantem particulam uitiosus humor, quæ digerunt. Siquidem exiguum uitiosi humoris etiam si quis ad uiscera reprimat, leue damnū committet. At si eius quātitas sit momentanea, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit. Ac repellunt quidem, non solùm ea quæ astringunt, sed etiam quę sine astrictione refrigerant: digerunt uerò quæ calfaciunt. Porrò flauæ quidem bilis uacuatio est facilis; pituitæ uerò & nigræ bilis, difficilior, quo magis purgantis medicamenti ope indigent. In herpete autem, quoniam tenuis est humor qui ipsum creat, abundè est etiā aluum soluisse uel urinas, per ea quę id modicè efficiunt, citasse. Quod uerò ad acrochordonas & myrmecias curandas pertinet, non deest Romæ qui eas apprehensas primoribus dentibus exterat. Sed & scalpro ad myrtacei folij speciem formato, & ferramento quod scolopomacharion dicitur, eas facile quispiā exciderit possit. Aeque uerò & ualenter aliqua pinna circulo myrmecię imposita, ipsam educimus. Debet tamen pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, ut eam undique prorsus constringat. Quæ postea circūacta, ac simul deorsum impulsa, celerrime ita myrmeciā totam etiā cum ipsa radice educet. Iam uerò, quòd uehemēter attrahentibus sursum myrmecia uelletur, & putrefacientibus enecabitur, ratione ab aliquo inuentum est. Quum igitur interdum quædam partes deficiant, quæ adesse debuerant: quædam uerò redundent, quorum nō erat opus: adimere quidem quod superuacaneū est, sane haud difficile fuerit: aliud uerò producere, quod simile ei sit, quod desit, id in quibusdā quidē est facile, in quibusdā difficile, in alijs planè fieri nō potest. Si namque carnosum sit quod deest, haud magno negocio id reficias. Sin os sit, ipsum quidē instaurare nō licet, cæterùm aliud pro eo durum efficere. Diximus autem uidisse nos neruas alias sensibiliter generatas. At si digitus desit, restitui non potest. Cæterum quæ in naso, uel aure, uel labio sunt curta, ea quidem ut refecisse nō licet, sic decorem aliquem his adijcere licet, si quis diuisam utrinque cutim, mox in unum conductam queat agglutinare. Porrò quemadmodum in sinuosis ulceribus generatio carnis, sic in capite & palpebris productio pilorum, opus naturæ existit. Etenim ex succis qui per cutim transpirant, quod limosum est, id pilos tum a principio gignit, tum de cætero uelut increscendo auget. Hoc igitur, quoties uel prorsus perit, uel redditū est uitiosum, toties pilos corrūpi est necesse. Corrūpuntur namque & stirpes ipsæ duplici de causa: alias nutriente succo destitutę, alias non idoneo uitæ. Ac prorsus quidem perdito eo qui pilos alat succo, caluities oritur. Eodem uitiato, ophiases & alopecię proueniunt. In quibus & inhibere quod influit, & absumere & digerere quod iam occupauit languentem locum, conueniet. Ergo ceu in ulceribus illis purgationem nocentis succi primùm adhibuisti, eodem modo in pilis ipsis ab hac primum exordienda curatio est: scilicet æstimato prius cutis colore, cuius cernis corruptos pilos. Nam si is albidior quam pro naturę habitu sit, pituitosi humoris purgationem molieris: sin pallidior, eiusmodi bilis purgationem: non secus quam si nigrior conspicitur, quæ nigram detrahunt bilem offeres. Quū autem iam planè purum ex purgatione corpus æstimas, eum qui in cute continetur humorē digerentibus medicamentis discuties: sic tamen ut in his caueas, ne adeò calida, acriaque admoueas, ut cutis exulceretur. Quinetiam ea quæ ualenter siccant, cauere conueniet: ne uidelicet cū uitiato humore, utilem etiam absumas. Ego uerò ijs medicamentis quæ alopeciam sanarent, exiguum thapsiæ admiscui. Cæterùm ubi uel tumefactum plusculum, uel excoriatum ex ipsis usit, periclitanium conspexi, illo quidem die à medicamento abstinui: illeui autem particulam, uel galli, uel anseris liquato seuo: deinde postero die, si nihil tale apparuerat, rursus eodem medicamento sum usus. Iam eos quibus periere ciliorum pili, similibus genere medicamentis sanabis: neutiquam tamen cōmittes, ut medicamentū intra oculorum tunicas confluat. Quare sicca longè tutiora existant. Porrò pterygium, tametsi à sanitatis habitu sit alienum, non tamen substantiæ ratione, quemadmodum atheroma & meliceris, à natura alienum existit. Eius uerò sanatio, siquidem paruum & molle sit, per ea medicamenta quæ detergent, perficitur. Vbi magnū durumque euasit, chirurgiam postulat. Simili ratione & aquilarum quæ magna sunt, chirurgia curabis. Quæ paruæ existunt, siccantibus medicamentis curantur. At chalazion, quū toto genere sit a natura alienum, auferri postulat. Ad eundem modum & oculorum pus. Verùm id plerunque medicamentis digeritur. Hypochyma uerò iam incipiens digeritur: ubi diu constitit, non potest. Iustus medicus ætate nostra concussione capitis multos hypopios sanauit. Mansit enim horum pus deorsum, propter grauitatem substantiæ. Hypochyma autem leuius quum sit, nebulæque similius quam pus, haud ita delitescere potest. Cæterum quod serosioris naturæ est, id punctione ad præsens discutitur: interposito tamen haud longo spacio, ceu uini fæx quædam reuertitur. At quando pus oculorum digerere est animus, collyrijs quæ myrrham habent, maxime utemur. Quæ uerò uehementer siccant, ad præsens certè ualenter uacuant, sed quod reliquum est, ita cogunt, ut ægrè resolui possit. Multum autem puris uacuabimus, diuisa tunica ceratoide, paulò supra coronam. Sunt præterea ex genere eorum

Pilorum generatio unde.
Pilorum corruptela unde accidat.
Stirpes duplici de causa corrumpi.
Caluities.
Ophiasis.
Alopecia.
Pilorum uitia quomodo succurrendum.
Thapsia utebatur Galenus ad alopeciam curandam.
Pterygij curatio.
Aquilarum curatio.
Chalazij curatio.
Oculorū pus.
Hypopios sanabat Iustus capitis concussione.
Hypochyma semel discussum punctione, redit.
Oculorum pus collyria ex myrrha discutiunt.
Pus oculorum uacuare diuisa tunica ceratoide paulo supra coronam.

quæ toti substantia præter naturam dicuntur, & ascarides, & helminthes, siue eæ rotundæ sint, siue latæ. Quocirca expelli prorsus eas è corpore expedit. Expelles autem, si prius enecaueris Enecabis amaris medicamentis. Ac teretes quidem absinthium perimere potest. Latæ uehementiora medicamenta desiderant, sicuti & quæ ascaris græcè uocatur.

Ascarides. Helminthes.

Vermes perimuntur ab amaris medicamentis.

GALENI PERGAMENI DE arte curatiua ad Glauconem lib. I.

CAP. I.

Naturā cuiusque propriam medicum agnoscere oportet.

Non cōmunem tantùm omnium hominum naturā medicum cognoscere oportet, sed etiā uniuscuiusque propriam. Non tamen propriam singulorum naturam, æquè atque communem, possibile est scribere. Quum igitur ad rectè medendum plurimū cōferre temporis occasio, & quantitas auxiliorum indicatur, hæc autem propria in unoquoque ægro se cōtemplanda obijciāt, nec quicquam proprium posset sermone explicari: ob id nimirum quod commune est, scribere cogimur, quamuis id sit usu secundum. Etenim quantum quisque à naturali recessit habitu, ad tantā morbus magnitudinem peruenit. Distantiam uerò recessus, facilè deprehendet is, qui naturalē uniuscuiusque ægri statū exquisite cognorit. Quod quidem quum nobis non liceat, confugimus ad communes notiones, in quibus artifex plus aliquid, quàm inertes, assequitur. Porrò qui omnia quæ secundū naturam & præter naturam sunt, diuisione artificiosa complexus fuerit, atque ab ijs omnibus, quæ sufficienter diuisa erunt, indicationes sumpserit, solus is, quantū humanis permittitur uiribus, minimè errabit medendo. Atque illos quidem quorum habebit notitiam, melius curabit, quam cæteros. Ignotos uerò, proximè illis, quoad fieri poterit, ad sanitatem perducet. Si quis enim primum distinxerit differentiam ætatum, postea eam quæ secundum temperaturas, potentias, colores, calores, habitudines, pulsuum motus, assuetudines, industrias, animique mores habemus: atque his quoque adiunxerit maris fœminæque discrimen, expenderitque regionū, temporū, atque adeo ambientis aeris temperies, hic ad propriam laborantis naturam agnoscendā proximè accedet. Nunc uerò de his solùm ægrotis dicere proposuimus, quorū natura, antequā morbum contraherent, nobis erat exquisitè perspecta. Cum quibus tamen reliqui omnes intelliguntur, qui nobis erant ignoti.

Errare inter medendum quàm minimè possit.

De febribus ephemeris. Cap. II.

Ephemerarum causæ.

Primò igitur de ephemeris febribus, utpote simplicissimis disseramus: quæ nimirum ob lassitudinem, ebrietatem, iram, excandescentiā, mœrorem, atque alias uehementes animi solicitudines excitantur. Ex quarum genere sunt, quæ ab inguinum inflāmationibus trahunt ortum, præterquàm si absque ulcere fiant manifesto: tunc siquidem & suspectæ sunt, minimeque mites apparent. Vigiliæ plerunque induxerunt simplicem febrem, sicuti frigefactio, & exustio quandoque. Atque hæ omnes febres soluuntur facillimè, in hunc modum. Oportet enim ipsos confestim ducere ad balnea, deinque ad consuetā uictus rationem. Nam qui triduanū terminū absque cibo expectant, sæpius acriores febres efficiunt. Quū igitur ad ægrum accedes, primùm à maximis quæ circa ipsum sunt, est cōsideratio inchoanda, deinde & ab alijs, adeò ut nec minimū quicquam omittas. Nam ut magis aut minus ei quæ sit ex maximis indicationi credamus, ex aliorum fit adiunctione. Maxima quidē in omnibus febricitātibus signa in pulsibus atque urinis cōsistunt. His uerò addere oportet, quæcunque alia circa faciem scribit Hippocrates, accubitū quoque & respirationē. Item ea quæ ab ore excernuntur, atque aluí sedimina: et si quid aliud accidere circa aliquā corporis partem, aut operationē uideris. Quæ omnia cōmunia sunt omnibus febribus. Postquā itaque ex pulsibus atque urinis febris naturā perceperis, quū pulsus nullum inflāmationis signū habuerit, neque omnino inæqualitas in aliqua arteriæ cōpulsione se ostenderit, aut si hoc adfuerit, omnino sit imbecille, urinæ aūt, aut prorsus similes ijs quæ secundum naturā se habent, aut nō multū à naturali statu recesserint: tunc sanè & ad omnia illa quæ nuper à nobis exposita sunt, accedere oportet. & quū ueluti chorus quidā omnia concinne loquuntur, tunc certi fieri oportet, ac, si libeat, interrogare, nunquid aliqua manifesta antecesserit causa. Si quid enim huiusmodi æger fateaē, expectata prima febris solutione, statim oportet lauare: quum tunc certior sit tibi facta cognitio, ex ipso solutionis modo. Nam arteriarū motus in hoc in totum assimilatur ei, qui in sanis deprehenditur, quūm nulla alia febre ad naturalem habitū reuertatur. Enimuerò plurimis ephemerarū humidi quidā uapores, & quibusdam etiā sudores utiles cōspiciuntur, recessione cessante. Quo tempore etiā urinæ multū meliores, quā circa febris initia, uidebunē & si capitis aut alterius partis dolor simul inuaserit, neque hic amplius persistet. Aegrotātis quoque in tolerando facilitas, magnū & ipsa signū, febris suauitatē tibi indicabit. Et si dum lauantur, nec horror aliquis insolitus molestauerit, nec alia tristitia adhæserit, post balneumque & deinceps bene se habere perseuerit, tunc ne uerearis offerre cibū, & uinum, adhibito tamen pro tempore modo. Cōmuniter aūt omnibus detentis ephemera, urinæ tinctæ excernūtur. Adiungitur uerò his qui propter mœstitiā febricitāt, acritudo potius quā abundantia caloris, quemadmodū è diuerso ijs, qui propter furorem. Sed & extenuatio corporis in ijs quos tristitia aut cura uexauerint, cōspectior existit: oculorū præterea cauitas, & quædā incōsueta decoloratio. Hæc quidē sunt & ijs qui quouis modo aliter cogitauerint, cōmunia. Maximè itaque ex oculis distinguere oportet. Nam ex his etiam in sanis animæ mores conijcere possumus. At eos qui diu uigilarunt, arguit quædam palloris forma, faciesque subtumens, * nec non ipse oculorum motus, quo uix palpebras, humore quod imbutas, attollere possunt. At qui tristantur, aut cogitationibus detinentur, ijs excauantur palpebræ. Cauitas est commune accidens omnibus, mœrori, uigilijs, cogitationibus, non tamen furori. In hoc enim, nec oculorū cauitas, nec manifestus pallor, & plus caloris atque celerius ex imo prorumpit: nec pulsuum magnitudo destituitur, quemadmodum in uigilijs, tristitia, & cogitationibus. Eorum etiam qui ex lassitudine in febrem inciderunt, cutis est siccior, quàm in aliqua alia ephemera. Quæ autem ex

Febres cum his bone, si absque ulcere oriantur sunt suspectæ.

Ephemerarum curatio.

Inedia triduana ex ephemeris reddit acriores febres.

ex densata cute accidunt febres (densatur enim aut ex frigore, aut ex aliqua qualitate astringēte) hæ quidem solæ inter omnes febres passio astricta existunt, ac uel solo tactu noscuntur, tum ob densitatem cutis, tum ob differentiam caloris, qui mitis quidem in primo tactu sentitur, acris autem, si plusculum tardemus. Non tamen & his urinæ sunt ruffæ, neq; moles corporis cōcidit, neq; oculi redduntur cani, aut aridi fiunt, nec pulsus minores, quemadmodum in mœroribus, curis, uigilijs, aut exercitijs immoderatis.

De febribus ex inflammationibus inguinum. Cap. III.

Febres quæ ex inguinū inflammatione fiunt, pulsus habēt maximos, ueloces, atq; frequētes plurimus; illis calor inest, ac postquā febris constiterit, statim ex profundo quædam emergit humiditas, calida quidem, sed mitis. Atq; in totum facies rubicunda illis, & magis tumēs, ut neq; subalbidæ. Cōmunis autem omnibus huiusmodi febribus est pulsus æqualitas. Curare igitur omnes quidem oportet balneis. Cæterū qui ex cutis densitate, aut inguinis inflammatione febricitāt, si in aere balnei immorari uoluerint, haudquaquā nocebis. Reliquos omnes quamcitissime oportet ab aere remouere. Si uerò diutius in aqua immorari uoluerint, permittere. Oleo autem multo, & tepido, & manibus mollibus perfricare quamplurimum, sed eos præsertim, qui ex labore febricitant. Secundo autem loco, qui meatus habēt astrictos, at tertió, qui inguinum patiuntur inflammationem, quos nimirum sæpius lauare expedit. Cibum autem cōcoctu facilem assumere qui ex labore febricitant, possunt multoties non æquè tamen, qui ex densitate cutis, aut inguinis inflāmatione laborant, quorum etiam utrisq; tenuis uictus est utilis. Sed & uinum potare quantum possunt conuincere sunt permittendi, quibus labor febris occasio extitit. Mensuræ autē ratio, ex uiribus & ætate sumitur ægrotantis; necnon ex naturali temperie, consuetudine, anni tempore, & regione, alijsq; id genus. Qui uerò ex inguinum inflammatione febricitāt, arcendi sunt à uini potu, donec inflammationes soluantur. At qui cutis foramina habent astricta, aut refrigerati sunt, si quidem non multum hoc affectu laborēt, nec plenum corpus habeant, non sunt à uini potu prohibendi. Qui autem supra modum refrigerati sunt, aut pleniore corpore, prohibere utile est. Rursus, qui ex uigilijs, aut aliquo animi affectu febriunt, postquā balneauerit, cibo humido ac boni succi reficere oportet. uinum uerò omnibus ijs qui uigiliā passi sint, intrepide offerre, nisi capitis dolore premantur, aut pulsum uenarum in temporibus sentiant. Sed & ijs qui ex ira aut mœrore aliquo, aut cogitatione febricitant, uinum est exhibendum, sicuti & illis, qui furore perciti fuerunt, quando omnino perturbatio fuerit refrigerata, nam prius sanè usus uini erit periculosus. Tentare autem oportet semper adferre contrarium ei quod infestat, labori quidem, quietem; uigilijs, somnum; iræ, furori & tristitiæ, sermonibus, actionibus, spectaculis, enarrationibus, animi iucunditatē. Sic qui ex cogitatione laborat, omnino ratiocinationes omittat. Et qui ex inguinum inflammatione febricitat, eius curationi intendat: ac multó prius ulceris, unde originē habuit. Atq; hactenus de ephemerarū indicijs, remedijsq;. Reliquæ uerò febres, nōnullæ ex inflāmationibus, nōnullæ ex humoribus accenduntur. Et quę ex inflammationibus fiunt, sunt ueluti symptomata quædam partium inflammatarum.

Febres ex inflāmationi. sunt symptomata partiū inflammatarum.

De febribus putridis. Cap. IIII.

At quæ ex humorum putredine accenduntur febres, eæ & dicuntur putridę, & sunt non morborum symptomata, sed ipsę morbi. Ex his uerò nōnullæ quidem absq; accidentibus accidunt, & mitissimæ sunt, nonnullæ item cum accidentibus urgent. Earum igitur quæ accidentibus carent, pauce quidem ad exactam sui cognitionē, diem quartum desiderant.

Febrium putridarum differentia

De signis febrium intermittentium. Cap. V.

Quę igitur cum rigore inuadunt, non ab re ex earum esse numero iudicabis, quæ per circuitus infestant. Tertianæ enim atque quartanæ in totum cum rigore accessiones faciunt. Sed tertianæ quidem in primo insultu cum nimio sæpe rigore incipiunt: quartanam autem non uidimus cum uehementi rigore incipientē, sed procedente tempore magnitudo ei superuenit, præter id, quòd nec statim ab initio hæc febris ut plurimū solet inuadere, sed alijs quæ antecesserint, subsequi. Quartana itaque solet errabundis febribus superuenire. Quotidiana uerò, raró accidit absq; læsione oris uentriculi. Rursus quartana ex male affecto splene gignitur, ut tertiana ex affectu iecinoris. Quæ uerò cum ualido rigore incipit, magis febris tertiana, quàm aliqua aliarū febrium fore speratur. Quòd si reliqua etiam signa attestentur, hanc dubio procul in prima statim die tertianam esse cognosces. Etenim calor multus & acris adesse debet, pulsus autem magni, calidi, uehementes, ueloces, atq; frequētes, omnisq; inæqualitatis, præterquam febrilis, expertes. Rigor porrò, ueluti si à re aliqua acuta, plus quàm frigida, corpus perpungeretur, quàm si qui quartanā aut quotidianam intermittentem patiuntur, potius frigidum rigorem percipiant. Tempus autem anni æstiuum sicuti & locus, & præsens status calidus. Si autem & ægrotantis natura calidior, & biliosior, & ætas adolescentis, & exercitationes potius quàm ociositas antecesse. int magisq; deustio, quàm frigefactio, & parcitas cibi, potius quàm crapulæ. Vigiliæ quoq; mœrores, atq; labores, & intensę cogitationes, ad eundem affectum perducūt. Quòd si multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus, hoc quoq; maximum aliquod, præter ea quę nuper diximus, signum erit. Si igitur hęc omnia adfuerint indicia, aut saltem quæ maxima sunt, & sitis quoq; uehemens adiungatur, uomitusq; bilis, aut sudor, uel utraq; superuenerint, tunc nulla dubitatio relinquitur. Quod si inter hæc à febri quieuerit homo, hac in quam quæ ex suo more est omnibus nota, propria uero febrium inæqualitas in arteriarum motu relinquatur, tunc firmiter poteris esse tertianā febrem ostendere, ac si tertio iam die accessionem fecisse uidisses.

Quartana non solet ut plurimum statim à principio inuadere, sed alijs subsequi.

Intermittentiū singula, quarū partium comitentur læsiones.

Febrem tertianam quæ arguant.

De signis quartanæ Cap. VI.

Dum rigent qui quartana tenent, pulsus habēt satis tardos & raros. Quū autem consistit febris,

Quartanarum indicia.

atque etiam augetur, necesse quidem est ut ueloces fiant, atque frequentes. Seruatur tamen & tunc propria ipsius tarditas raritasque, si additam uelocitatem atque frequentiam in accessionibus mediteris. Iam quæ omnibus communis est febribus, in uno pulsu inæqualitatem, in hac manifestissime licet comprehendere. Multo namque uelocius principium, finemque motus inuenies, quam medium. Præterea æstum, & adustionem, & quendam ueluti feruorem, qualis in tertianis uidetur, in quartanis haudquaquam inuenies. Sed & ægrotantis natura inspicienda est, an atra in ea bilis abundet: & tempus quoque anni, an sit autumnus: & præsens status, an inæqualis. Sic uero & loci natura, & morborum peruagantium uulgariter, & an lien intumuerit, febrisque antecesserit inordinata, & ætas senior quam consistentium, & an cum sudore febres desinant. In his uero bilis flauæ uomitus minime expectandus est quemadmodum nec in quotidianis intermittentibus. Hoc etenim tertianarum est proprium signum. At quum febris cessauerit, si adhuc uestigium febris remanserit, pulsusque hi, qui secundum naturam rariores atque tardiores fuerint, quartana proculdubio erit huiuscemodi febris.

De signis quotidianæ intermittentis.
Cap. VII.

Quotidianarum indicia

Quotidianæ intermittentis calorem humidiorem cum quadam acrimonia esse oportet, non qui primum manus admonerit, occurrentem, sed per moram. Nam quædam fumosa caliditas cum multo uapore commista, perspirare uidebitur. Sed & his longe minores sunt pulsus pulsibus quartanarum, quam istorum pulsus pulsibus tertianarum. Rursus uero, tanto rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus, his qui in tertianis, quanto illis pulsus quartanarum. At tarditas in utrisque eodem modo se habet. Minus uero siticulosa hæc febris est, tantumque eam quartana excedit, quantum istam tertiana. Humidissimum etiam totum corpus in his febribus est, & uomitus pituitosi. Quæcunque etiam excernuntur per uentrem, frigidiora, humidiora, crudiora, & pituitosiora existunt. Et quidem ætatibus, naturis, annique statibus, & temperaturis humidioribus, hę febres accidunt. Nam adolescentem biliosi & sicca temperatura, nunquam uidi quotidiana corripi febre.

Quotidianæ quos præcipue soleant corripere.

Pueri autem, præsertim minores natu, & ex adultis pituitosi, & habitudinis crassæ, atque ocio plurimo dediti, necnon crapulis, ebrietatibus, balneis assiduis, post cibum præsertim, utentes, facile a quotidianis capiuntur. Loca etiam humidiora, atque ex anni temporibus hybernum, ex statibusque humidiores, hanc præcipue conciliant febrem. Quod si populariter etiam grassetur, hoc quoque non parum ad eam dignoscendam conducet. Non tamen harum febrium declinationes, quemadmodum tertianarum & quartanarum, sudoribus terminantur: quare neque ad integram quietem, exceptis paucis, perueniunt. Quotidianarum urinæ sunt albæ, & tenues, uel crassæ & turbulentæ, uel rubicundæ. Tertianarum rufæ, uel subrufæ. Quartanarum uariæ quidem, sed crudæ omnes.

Quotidianarum declinationes non terminantur sudoribus

Vrinæ intermittentium singulis propria

De signis febrium continuarum.
Cap. VIII.

Febrium continuarum indicia

Febres autem continuas hinc cognosces, quod nullum eis adest signum, ex his quę adesse intermittentibus diximus, & quod intra quatuor & uiginti horas non cessent. Si uero inæquale incrementum habuerint, hoc quidem præter alia signa, longius etiam tempus ostendit: necnon si proprium febrium signum in pulsibus manifestum adsit. Quod si inordinatio etiam ac inæqualitas ipsis uel inconcinnitas insit, & hoc etiam indicium simul magnitudinis atque continuitatis. Si uero in hoc statu permanentes, tertio die maiorem accessionem ostenderint, aut excrementa & urinæ omnino crudæ apparuerint, non possunt huiuscemodi febres ante septimum diem terminari. Ad hæc, si quarta dies tertiæ diei similis fuerit, & febris ueluti deurens, nec facies, aut reliquum corpus collabitur quicquam, huiuscemodi febris ad longius extendi tempus consueuit. Ac tales quidem sunt differentiæ earum febrium, quæ accidentibus carent. Curatio autem cuiusque earum deinceps scribetur: primum tamen intermittentium, dein continuarum. Ex intermittentibus igitur breuissima mitissimaque est tertiana. Longissima autem, & quantum in ipsa est, haudquaquam periculosa, quartana. Quotidiana uero, & longa, & non sine periculo. Porro * ubi morbi existunt acuti, celeriterque ad statum perueniunt, etsi ualde tenuem uictum exhibeas, non multum lædes. Vbi uero sunt diuturniores, nisi ab initio cibo uberiore reficias, hominem simul cum morbo perimes, aut intempestiue uictus modum commutabis. Neque enim oportet statu accedente offerre largiorem cibum quam prius, sed contra, potius tenuissimum uictum, qui in toto morbo exhibeatur, in statum reseruare. Distinguendum autem est, num exquisita, an minime exquisita sit febris. Etenim exquisita tertiana, ad maximum septem circuitibus iudicatur, estque minime periculosa. Alteram uero non exquisitam, quandoquidem, quum in autumno incepisset, in uere desiisse. Quantum autem hæ natura inter se differunt, tantum rationabile est & rationem uictus mutare. Ergo si quę in principio sermonis tertianarum febrium indicia scripsimus, omnia adfuerint, exquisitam reddunt tertianam. Cuius accessionis tempus breue, quatuor, aut quinque, aut sex: at longissimum, undecim aut duodecim horas complectitur. Atque huiusmodi febrium urinæ, tertio die, aut ad summum quarto, coctionis signum ostendunt. Quibus sane indicijs exquisitam, a non exquisita tertiana distingues. Eadem quoque ratione exquisitam quartanam & quotidianam. Cui enim omnia insunt indicia, quæ in quartanis febribus antea descripsimus, hæc uera & exquisita est quartana. Cui uero minime, spuria & non exquisita existit. Quotidiana etiam cui omnia quę diximus insunt, exquisita est: quę autem eam naturam non habet, spuria. * Non igitur quemadmodum exquisitæ quotidianæ & quartanæ, sic etiam non exquisitæ, sunt longæ. Nam quemadmodum exquisita tertiana est breuis, sic & quotidiana & quartana diuturnæ. Cæterum non licet nobis bene prænoscere, nisi quantitatem morbi atque uirium aegri expendamus. Etenim si uires adeo ualidæ fuerint, ut morbum uincere possint, necesse est ægrotum euadere. Sin uero contra, omnino morietur.

De

De cura exquisitæ tertianæ. Cap. IX.

Exquisitam ergo tertianam, ut quæ ex flaua bile cōmota inualescat, quàm maxime fieri potest refrigerare, atque humectare oportet. Nam contrariorum cōtraria remedia sunt: quæ quidem quod superfluū est, reprimūt: quod uerò deficit, suppleāt. At flauæ bilis humor, omniū qui in corpore sunt, aridissimus, calidissimusque existit. Hunc igitur, quum ad uentriculum repit, per uomitum educere oportet. Quū uerò uergit ad inferiora, eodem modo per aluum, id quod fieri solet sponte in exquisitis tertianis. Per urinam quoque & sudores oportet ipsum uacuare. Ac uenter quidē, mollibus clysteribus mouendus est: urina uerò, potionibus, in quibus apiū, aut anethū maduerit, prouocanda. Quod si tibi coctionis signa monstrentur, iam cum fiducia aliquid absinthij exhibebis, quod alioqui summū est remedium, ubi infestauerit bilis, si præsertim ex ipsius coma, quantum sit satis, accipiens, melicrato miscueris. Balnea uerò calida ex aqua potabili, prosunt tum quia aliquid bilis educunt, tum quia sua qualitate & humectāt, & potentia refrigerant. At marinæ aquæ salsæ, nitrosæ & sulphureæ, plus quidem bilis educūt, sed magis sua qualitate nocent, quàm euacuationibus iuuent. Semper autē oportet contrarias qualitates, illis quæ uim ducunt præter naturam, opponere: quū hoc multò plus iuuet, quàm quomodolibet euacuare. Hic itaque in balneis scopus sit, ut corpus madeat, atque humectetur. Vbi igitur plurimum olei calidi infuderis, ad aquā perducere, ac madefacere oportet. Quòd si in ea natare uoluerint, quantum id facere possunt, permittendum. At qui balneis admodum delectantur, si etiam bis in die lauari permiseris, non aberrabis. Sed illud semper habeto in memoria, ut tempestiuè id faciant. Si uerò etiam coctionis signa ostendantur, si sæpius laueris, nihil deliqueris. A uino autem, antequàm morbus coquatur, prorsus est abstinendum. Verùm ubi concoqui is cœperit, dandum est ab initio tenue, aquaticum, atque paucum. Vbi uerò iam propè est ut morbus soluatur, amplius est offerendum. Cibi autem quicunque humectant, atque refrigerant, omnes utiles sunt exquisitis tertianis. Cæterùm quantitas in ipsis sit tanta, ut bene concoqui possint. Ex oleribus quidem, atriplex, blitum, lapathum, malua, lactuca, & cucurbita. Ex alijs uerò, ptisanæ succus, sorbitio ex alica, ex piscibus saxatiles. Ex uolatilibus denique ea, quæ mollibus constant carnibus. Quæ autem talia non sunt, eorum alæ: testiculi quoque gallorum, & suum pedes, & cerebra. Porcorum uerò si etiam dederis carnes assas, nihil nocebis. Sed & oua ad sorbendum sunt offerenda, & præsertim uitelli eorum: nam hi facilius quàm pars alba concoquuntur. Ex fructibus autem illos tantùm degustent, qui non sunt omnino difficiles coctu. Oportet abstinere a melle, sinapi, salibus & acribus omnibus, sicuti & a uinis satis uetustis & calidis.

De cura tertianæ nothæ. Cap. X.

In ijs uerò quæ nō adeo exquisitæ sunt, prouidendum est, ne morbus augeatur, neue ægrotantis uires corruant, quæ laborare longiori tempore debent. Quare operæpretium est scire, ad quantam magnitudinem morbus ipse sit peruenturus, & quanta sint ipsius ægri uires: ut ad ea inspiciens quæ maius auxilium postulant, media quidem in ualentioribus ætatis uiribus, & morbo cōcoctu difficili: largiori autem cibo, ubi uires sunt infirmiores, nec morbus admodum ad cōcoctionem contumax. Iam uerò in tertianis nō exquisitis, nec statim circa initia balneare expedit, sed quum primum coctionis signa apparuerint. Nec cibū quotidie offerre expedit, sed alternis diebus. Quies uerò & calfactio circa præcordia iuuāt, & sorbitiones quę concoquuntur facile, & clysteria nō admodum mollia. Quòd si sanguinē mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum est: sed ab initio statim tantum sanguinis detrahendum est, quantum præsens status exigit. Sit autem totius uictus ratio, non quæ humectet, atque refrigeret uniuersum corpus: sed quæ aliquem modum etiam assumat, ad calfaciendum, incidendumque. Plurimum igitū eos iuuat ptisanæ succus pipere adiecto. Ad hæc, hyssopum, uel origanum, uel spicam nardi mulsa infundens, & decoquens, ad bibendū propina, & quæcunque alia prouocantia urinam, exceptis illis, quæ præter modum calefaciunt, exiccantque. Maximè uerò post diem septimam danda eis iugiter est absinthij coma. Et quidem oxymel potione plurimos iuuat & aliquid ex ijs quę molliter uentrem subducunt. Vomitus etiam post cibum, adeò his quibus hæc febris perdurauerit, utilis est, ut multos sciam solis uomitibus statim fuisse curatos.

Tertianis nothis uictus ratio conueniens.

Tertianis nothis confert plurimū uomitus prouocatus post cibum.

De cura quartanarum. Cap. XI.

Quartanas ab initio mediocriter, ac leniter tractare oportet, nullā forte medicamen, aut euacuationem exhibentes: nisi forte sanguis uehementer superabundans appareat. Cæterùm si uena incisa, is qui fluit, niger & crassus uideatur (qualis in ijs præcipuè uisitur, qui liene laborant) audacius mittendus est. At si flauus, aut tenuis certatim, subitò supprimendus. Venam uerò secare oportet, uel interiorem, uel mediam, quæ est in sinistro cubito. Victum deinceps instituere sine flatibus, ac optimum uentremque emollientē, ijs quæ usitata sunt, expedit. Quòd si hæc nihil profecerint, clysteribus utendum est, a principio quidem mollibus, postmodum uerò acrioribus. Arcendi sunt autē a suillis carnibus, ab omnibusque edulijs quæ tenacia sunt, & tardum habēt exitum, quæque tum refrigerant, tum siccant corpus. Vino uerò utendum est albo, tenui, & mediocriter calido, & uolatilibus quæ bonū sunt succi, nec in paludibus degunt. Pisces sunt adhibendi, qui facilè cōcoquantur, ac molles carnibus, nihilque tenax habentes. Vtendum est autem salsamentis, & sinapi: ac certis diebus medicamē diatrion pepereon, uel diospoliticum est assumendum. Quòd si quotidie piper tantùm cum aqua biberent, rectè etiam facerent. A frictionibus autem, ambulationibus, atque balneis, nō sunt penitus prohibendi. Quanquā si omnino possent a balneo abstinere, solis contenti frictionibus, inde plurimum iuuarentur. Iam si quartana ipsa sit breuis, nec admodum uiolenta, nihil nocuerit si diebus interiectis ad cōsueta exercitia se transferant. Hæc igitur ab initio, & usque ad statum sunt peragenda. In statu autem subtilior uictus ratio adhibēda est, quàm ante, uel post. Statim uerò æger continendus in quiete est: ac uisceribus prouidendum unguentis & cataplasmatis,

Quartanas in principio esse tractandas leniter ... uel moliendā esse fortem euacuationem. Sanguinis missio in quartanis quę tenus celebranda.

Quartanis uictus ratio conueniens.

Diatrion pepereon quartanis utile.

Piper cū aqua singulis diebus bibitū, ad quartanas facere.

Quartanæ declinatione agenda esse ... unguentis, cataplasmatisque emollientibus.

quæ mollire & laxare possint. Deinde medicamentis utendum, quæ ciendi urinam uim habeant. Vbi uerò coctionis signa apparuerint, tunc sane purgare oportet iis quæ humores atros inaniant, non semel tantùm, sed sæpius, si uideatur necesse. Vtendum autem & uomitibus statim à cibo: & si nihil prohibuerit, elleborum album est exhibendum; primò quidem, permistum radiculis, quòd si nihil profecerit, ipsum per se. Cæterùm qui nequeunt euomere, ii uehementius per inferiora purgentur: ac postmodum offeratur eis in potu, medicamen confectum ex uiperis necnon quod succum cyrenaicum recipit. Quicunque uerò ab initio aliquid ex hisce medicamentis exhibuerint, aut omnino ante statum, quartanam quæ erat simplex, duplicem reddiderunt: aut omnino maiorem, atque difficiliorem: ex duplici autem triplicem, aut omnino ambas difficiliores.

Quartana dolentes, esse plurimes purgandos, sed apparentibus iam signis coctionis.

Quartanis prodesse uomitus

Theriacem quartanæ principio exhibitā quid moliatur.

De cura quotidianæ. Cap. XII.

Quotidianæ curatio.

Quotidianam autem quum uolueris curare, oxymeli utendum post primos dies, & illis quæ probe possint urinam ciere: uniuersusque totius uictus capiti sit ad incidendum efficaciùs. Circa statum uerò, de uentriculo est habenda solicitudo, ac de ipsius ore præsertim. Deinceps iubendum est, ut post radiculas & cibos assumptos uomant. His etiam quæ pituitam subducunt, utendum.

De cura febrium continuarum, quæ carent accidentibus. Cap. XIII.

Febrium continuarum quæ sola citra accidentia infestant curatio.

In continuis autem febribus, quibus nō ultra septimum futurus status est, uires ualidæ sunt, & ætas cōsentiat, admodum exquisitius & tenuis uictus est instituendus. In quibus uerò uel status longius abest à septimo, uel uires robustæ nō fuerint, uberiori cibo ægri sunt reficiendi quemadmodum prope statum tenuiori. Quū autem iam adest status, tenuissimū uictum seruare oportet: deinde rursus semper uberiorem. Sanguinem uerò mittere oportet, & ob morbi magnitudinem. Quibus autem rubor multò intensior, quam pro naturæ ordine, & maior, quam pro consuetudine, totius corporis moles, uenæque eminentes, extensæque fuerint, iis etiam est auferendus, nisi uires, aut ætas, aut aliquid cōmemoratorum, prohibuerit. Quòd uerò humidus uictus in febribus acutis omnibus iuuat, ut cæterum dictum est. Cremorem igitur ptisanæ, iis quibus non acescit, exhibere oportet: & melicratum quibus non bilescit, & sorbitiones ex alica, & panem ex aqua. Porrò in febribus præter modum calidis, urentibusque, quum primùm coctionis signa apparuerint, tunc audacter aquam frigidam propinabis. Modus uerò in quantitate seruetur, quemadmodum tempus anni, regio, ætas, natura, consuetudoque exigunt.

Victus humidus in febribus omnibus acutis conducit.

Aquam frigidā propinandā esse in ardentibus febribus quum primum apparuerint signa coctionis.

De curatione febrium cum accidentibus. Cap. XIIII.

Febrium cum accidentibus infestantium curatio.

Quæ febres cum accidentibus urgent, non æquè simplicem exigunt curationem: sed pro uiribus metiendum est, quanta sit ipsa febris, quantumque ex accidentibus immineat periculum: atque ad id quod uehementius fuerit & difficilius, intendendum, non posthabita omnino etiam alterius cura. Etenim ubi simul cum ipsa febre sentitur circa os uentriculi anxietas, morsus, & imbecillitas, prius sane uacuandi humores non sunt, quàm os ipsum uentris corroboretur, etiamsi cruditate aut cacochymia æger ipse laboret. Sed nec si fuerit febris cū uentris profluuio, alia est opus euacuatione. Verū hæc sola sufficit, quāuis non sit pro ratione ipsius plenitudinis. Iam uerò si quis simul & distentione neruorū laborauerit, & sanguinis egueret missione, neque hunc tantùm semel mittere oportet, quantùm exigit morbus, sed aliquid etiam accidenti est linquendum, cuius causa sæpe sudores eueniunt, & uigiliæ molestant, & uires ægroti debilitantur. Ita etiā si uehementes uigiliæ, aut dolor intensus ægrotum cruciat, cauendæ sunt subitæ euacuationes, ac multæ. Ipsa præterea ambientis aeris tēperies, loco accidentis cuiusdam habēda est, dum exquisitè calida & sicca fuerit, qualis est tēpore medio inter Canis & Arcturi ortum. Si etiā ualde frigida fuerit, tunc quoque sanguinem mittere formidandum. Ob hæc etiā neque in locis admodum calidis, aut frigidis, sanguinē mittere audemus. Quòd si regioni tēporis status consentiat, etiā omnino abstinemus: si uerò non cōsenserit, euacuamus quidē, sed multò minus, quàm si uentum nō prohiberet. Porrò natura etiā ægri, ceu quoddam accidens, expendenda uenit: nec secus ipsa temperatura. Nam quicunque calidi & sicci natura sunt, hi omnes facilè ab integris euacuationibus offenduntur. Cōsuetudo quoque nō parui momenti est, quū ad omnia alia, tum præcipue ad euacuationis indicationē. Quidam enim nunquā prius fuere uacuati, & multis cibis sunt usi. Nōnulli cōtrà nec multis cibis sunt usi, & euacuationibus assueuerunt. Hos igitur intrepidè euacuare oportet, si reliqua etiā cōsentiant: alios uerò, ne si reliqua omnia suaserint. Eodem pariter modo & corporis habitus considerandus. Nam qui densa & solida carne constant, nō offenduntur facilè. Quare nō oportet uereri ipsos uacuare ex toto, si quidem & alia id iubent. At qui mollem, & tenellā, & distentam carnē sortiunt, hi mirū in modum sunt ad patiendum habiles. Quare uel si reliqua omnia sanguinem esse mittendū suadeant, nō tamen id facere audendum est, sed utendū aliis euacuationibus moderatè. Eodem modo & in iis qui supra modū crassi aut macilēti sunt, ab incidenda uena supersedendum, cæterasque integras euacuationes uereri oportet. His etiā & ætas annumeranda est, uelut quoddā symptoma, quod prohibendi integrā uacuationem uim habet. Neque enim pueri, neque seniores hanc sine noxa tolerāt. Hosce igitur omnes, si dispositiones hortentur, nō semel, nec ex toto, sed paulatim oportet uacuare, mediis moderatis, frictionibus, clysteribus mollibus, perfusionibus, atque balneis. Quòd si duo contraria symptomata aut morbi coeāt, aduersus id quod magis urget instandū, nec interim alterū negligendum. Eas uerò quæ habentur ex accidentibus & morbis indicationes, non simpliciter, sed secundum causam à qua singula fiunt, cōsiderare oportet: qualia sunt defectus animi, & exolutio: quæ duo nomina de unica re dicunt, cuius plures existunt causæ. Siquidem nō solùm per uarios affectus corporis, sed etiam in uehementissimis perturbationibus animi, nōnulli exoluti fuerunt: præcipueque senes, & natura imbecilli. Etenim plures eorum tristati, aut lætati, aut irati, animo defecerūt. Qui aūt magis robusto sunt corpore, ex immodicis euacuationibus

bus idem patiunt. Iam uerò si abscessus quispiā rumpat, uires uehemēter lædit, ac tum præcipuè, cum materia simul tota ad uentriculū, uel ipsius os, aut thoracē defluxerit. Quòd si quādo etiam nos abscessus secantes, totū simul emittere pus noluerimus, animi defectū subsequi est necessarium. Nec uero laborantibus aqua inter cutē, tota simul humiditas (quæ circa præter naturā sit) potest sine noxa uacuari, sed tunc quoq; necessum est, hominē deficere animo. Ex dolorū etiā uehementia, similiter dissolutiones accidunt. Quin etiam neruus percussus, & musculi caput, & maligna in articulis ulcera, & immoderata quædā frigiditas aut caliditas, nitalisq; roboris exolutio, præterea insignis cruditas, obstructioq;, aut inflammatio alicuius præcipuæ partis, aut os uentriculi male affectū, aut improbæ euacuationes, aut deniq; alia multa, de quib. postea dicemus, inferre possunt defectū animi. Quarū sane causarū singulæ propriā curationē desiderāt. Porrò eos qui ex choleris, & alui profluuio, & alijs tum largè, tum uno impetu factis euacuationib. dissoluuntur, frigida aspergere oportet, & nares cōprehendere, & os uentriculi perfricare, iubereq; ut uomāt, stomachū irritando digito uel pennæ immissione, ac deniq; alligare pedes & manus. Oportet autē nexus fieri, plures quidem ac fortiores circa manus, quando per inferiorē partē fiūt euacuatiōes. Nam si uacuatio per superiora fiat, plures ac uehementiores ligaturæ cruribus admouendæ sunt. Situ quoq; aliquē parti fluxionē patiēti expedit inuenire, in aduersum tendentē, sed moderate. Nam si nimiū tendat, atq; ex hoc fatigeē, nihilo minus irritatur, q̃ si inclinaret ad eandē. In uniuersum autē, aut ad cōmunia membris patientib. in aduersum trahere oportet, aut ad eam quib. est fluxionis origo. Atq; ideo uehementes euacuationes quæ ex matricib. fiunt, cucurbitulæ *iuxta mãmas appositæ, statim sedāt. Quæ uerò ex naribus, hepati ac spleni, secūdum narē patientē. Quòd si ex ambabus narib. simul plurimus sanguis effluat, utrisq; uisceri applicandæ sunt. Viuū etiam aqua frigida temperatū, curat eas, quæ ex magnis fiūt euacuationib. dissolutiones, ac tūc præsertim, quādo humores fluūt ad uentriculū. Cæterū si aliquod uiscus sit inflāmatū, aut caput doleat uehementius, aut aliqua alienatio animi affuerit, aut febris ardēs in morbo crudo, magna & penè insanabilis ex potu uini, huiuscemodi affectib. nocumēta proueniūt. Iam uerò qui frigidū potare nō sunt assueti, aut manifestè ex ipso lædunt, quiq; natura sunt frigidiores, & qui in extrema sunt senectute, & loco degūt natura frigidiori, & tēpore hyberno, cauere a potione frigida debent. At qui cōtrario modo se habēt, ijs intrepidè illā offerre licet. Sit autē uinū, in fluxionib. quæ ad uentriculū fiūt, calidū simul & tenue, quale Lesbiū. In sanguinis uerò fluxibus, crassum & nigrū, & acerbū. Ipsis autē locis imponere oportet, ueluti uētriculo, matrici, stomacho, & thoraci, quæ corroborandi uim habent: capiti aūt & fronti, præter hæc, illa etiā quæ refrigerēt. Et quibus uel in superficie, uel in naribus, uena aliqua disrupta est, medicamen aliqd ex ijs quæ sanguinē supprimere possunt, est imponendū. Porrò balneæ in fluxionibus ad uentriculū quidem aptissimæ sunt: at sanguinis fluxum acriter irritāt. Et quicūq; ob sudoris copiā animi defectū patiunt, his etiā plurimū nocent: ut quas potius astringere oporteat, atq; refrigerare. His etiam uinū frigidum exhibendū est, ac nihil omnino calidū. Sed nec etiam artus ipsorū ligare oportet, neq; cogere ad uomitū, neq; ullo modo mouere. At uentis refrigerantibus aditū præparare, aërem quoq; domus alterare frigida & acida qualitate, myrtorū frondibus, & uitium capreolis, ac rosis pauimentū consternentes. Nihil uerò hos iuuat, ubi fluxiones ad uentriculum fiunt. At qui exoluunt ob plenitudinē, eorū artus q̃plurimum perfricare oporter, calfacere, ac deligare. A uino uerò & cibis sunt abstinendi, & a balneis, si febriant. Sufficit autē, si eis dederimus melicrati potū, in quo ebullierit thymus, uel origanū, uel pulegium, uel hyssopus. Conuenit quoq; oxymel. Quæ ex matrice laborāt, atq; exoluunt, non aliter sunt curandæ, excepto oxymelite. Fricare autē ac deligare magis earum crura oportet, quàm manus. At quibus uterus aut sursum, aut ad latus reuellitur, inguinibus & coxis cucurbitulas applicamus: & naribus quidē, ea quæ fœtidissimū habent odorem: matricibus autem odorata, & ea quæ laxare calfacereq; possunt, medicamēta offeremus. Si uerò ob imbecillitatē uentriculi, animi sequat deliquiū, ea quæ roborandi uim habent, oportet emplastra adhibere: quale est quod fit ex palmulis, uino, farina hordei, croco, aloe, & mastiche. Madefacere autē ijs quæ constant ex absinthio, oleo melino & nardino, necnō nardo, uino, & œnanthe. Quòd si exurantur, miscere ex refrigerantibus aliquid cōuenit, uelut cucurbitæ, lactucæ, portulacæ, solani, intybi, atq; uuæ acerbæ succū. Aqua etiā frigida plerunq; iuuat male affectos stomacho, si tempestiue, hoc est, in declinatione, exhibeatur: alioqui plurimū obest. Atq; his qui os uentriculi imbecillū habent, uinū calidū exhibere oportet, si nihil prohibeat. Plurimum uerò iuuat eos qui sic laborant, etiam frictio extremorū. Quòd si ex ijs remedijs nihil melius se habuerint, eos quidem qui adusti sunt, quamprimū ad balneas ducere oportet. Qui uerò aliquid frigoris sentiunt, medicamen diatrion pipereon, ipsumq; piper solum, atq; etiam absinthiū bibant. At qui exitiosis humoribus os uentriculi mordicantibus exoluunt, hos post aquæ calidæ, aut hydrelæi potū, fac uomere. Vacuatis humoribus, partem læsam oportet modis omnibus roborare, partim ijs quæ admouent extrinsecus, partim ab intus porrectis. Cæterum si humores adhuc in uentre cōsistant, minimè sane astringere, sed tantum concalfacere oportet. Vbi uero multa pituita in ore uentriculi aceruata fuerit, souere quidem plurimū oleo, in quo ebullierit absinthiū: postea melicratū exhibere, in quo hyssopū, uel quid simile elixum fuerit: item oxymeli, & piper, & diatrion pipereon, & diospoliticon medicamen. Victus ratio in summa, incidendi uim habeat. Quæ uerò ex nimia frigiditate eueniunt exolutiones, eodem modo curādæ sunt, quo hu iam, omnimodo calefacientibus. Vinum igitur

Deliquiū animi ob sudores curatio.

Exoluti à plenitudine quomodo sint curandi.

Vteri suffocationis curatio.

Exolutionis ob uentriculi imbecillitatem curatio.

Ventriculum roborantia.

Vinum calidū propinandum imbecillo uentriculo.

Exoluti ob prauos succos, uentriculū infestantes, quomodo curandi sint.

Exolutionis ob refrigerationem curatio.

eis exhibere oportet, calida temperatū ac cibos qui calfaciendi naturā habeāt, frictioq; & calfacere adq; ignē simul. Quę ex calore nimio acciderit deliquia animi, ijs quę refrigerādi & roborādi uim habēt, curant. Statim igitur ipsos cori oborabis, si aqua frigida sparseris, & flabellaueris, & os uētriculi perfricaueris, & agitaueris, uino q; & cibo refeceris. At qui ob inflāmationis magnitudinē, aut uehementis febris malignitatē, animi defectū patiunt, & in principijs accessionū refrigerant, 10 ijs artus fricare fortiter, & uellicare, contraq; ac manus alligare, & uigilias, cibiq; & potus omni modō abstinentiā præcipere oportet. Optimū uerò in his, quid futurū sit præcognoscere. Losertā qui ex siccitate in principijs accessionū, defectū animi sunt incursuri, optimū est prouidere. Nam si duabus aut tribus horis ante accessionē exhibito cibo concocto facili, manus ac pedes constringi iusseris, nō incurrerint. Quod si magnū imminere periculum suspicatus fueris, unū maliceam elixam infusum, dare anticipabis, aut panē 20 quoq; ex alica. At si medioeris exspectatur defectus animi, parcendum est uino, sed sufficit tunc mala punica, aut pira, cibis ipsis miscere. Is qui præter expectationem in periculum inciderint, uinū calidum, & panis est exhibendus, panisq; aliquid cum eo aliæ calida. Qui ob præcipui membri obstructionem linquuntur animo, ijs oxymel dare oportet, atq; ex hyssopo, origano, pulegio, & melle potum, cibosq; incidendi [illegible] 30 tam habentes. Sed neq; deterius fuerit artus perfricare, deligareq;. Prodest et multis præbere uti, quæ uim incidendi habent, ueluti quæ ... nethum, fœniculum, apium, petroselinum, ... ni, daucum, & spicam nardi recipiunt. Quæ ubi manifeste uiuerint, tam uino albo & tenui, ut admodū antiquo, est utendū. Fiunt uero & in his uiscerum dispositionibus, cum uehementes fuerint, pulsus inæquales atque debiles. Qui ex 40 ablectis dimptiomi, aut fectione exoluuntur, aut ex superflua aqua emissi ... uacuatione, ij quidem cibo cum optimis odoribus sunt ... di. Paulò autem post, lombus ... uinculis ... libus sunt retinendi. Si uero ob tristitiam, uel gaudium, aut timorem, aut iram, aut terrore, exoluuntur, odoribus, & animi appellationibus renouandi sunt, cognatique nomina. Eodē pariter modo, qui ex ulceribus, aut punctionibus, aut doloribus, qui in articulis, neruis, & musculorum chordis eueniūt, exoluunt, renouādi sunt 50 ab eo uinculo sunt postmodum ... ad compressionem ... Defectus animi qui ex intestinorum siccioris doloribus, ... ui ex ... frictionumq; ... At qui ex proprie imbecillitate animi, quæ regit corpus, eueniunt exolutiones, ex intemperie uitalis iure ... a quibus uires proficiscuntur, contrarijs intemperaturis curāda sunt. Vitalis ergo uitalis quæ ex cordis affectu, ex pulsuū imbecillitate cognoscit. At 60 quæ ex hepatis ... & naturalibus dictis, ex functionis ingestionibus ab uiuis aquosis atque tenuibus, postmodū ueterascētibus, ad modū facit. Quæ ex cerebro originē ducunt, ipsā animalē appellant ex motuū uoluntariorum imbecillitate deprehendūt.

Exolutionis à calore ortæ curatio.

Exolutionis ob febris aut phlegmones magnitudinē, curatio.

Exolutiōn ob siccitatem futuræ, præcautio.

Exolutionis præter expectationē obortæ curatio.

Exolutionis ob membri præcipui obstructionē factæ, curatio.

Exolutionis ex immodica purgatione aut ... curatio.

Exolutionis ob animi affectus ortæ, curatio.

Exolutionis ob dolorē ... curatio.

Exolutionis ortæ ... uirium imbecillitate, curatio.

Facultatis uitalis, naturalis et animalis unde proficiscuntur et ex quibus dignoscantur imbecillitates.

De cura capitis à uarijs occasionib. læsi. Ca. xv.

Igitur symptomatū causæ, congruam curationem ostendunt. Veluti si quis doleat caput, simulq; fastidiat cibos, ex fameq; sentiat mordicationem, iubendus est ut euomat: nam uel bilem uomet, uel pituitam, uel utrunq;. Porrò qui cum grauitate dolores capitis fiunt, multitudinē indicant. Qui autem cum mordicatione, uaporis humoris'ue acritudinē. Cum pulsu uerò, inflam- 10 mationem. At cum tensione, si quidem sine grauitate ac pulsu, spiritus flatulenti & crudi multitudinem. Si uerò cum pulsu, inflammationē corporis membranosi. At si adsit grauitas, multitudo intra membranas cōtenta significatur. Cum igitur omnia distinxeris, causam ex qua horum singula fiunt, cōsiderare oportebit. Velut si multitudo uaporis atque humoris contineatur, aduertere oportet, utrum ob magnitudinē sibi humores diffusi, ac uelut efferuescentes, ad ca- 20 put ascenderint, aut propter eius partis imbecillitatē, aut ob totius corporis plenitudinē. hanc enim totius corporis euacuationibus haud difficulter curabis. Eam uerò quæ ex partis imbecillitate cōtingit partim quidem in cōtrarium trahendo per totū corpus, partim ipsi capiti remedia adhibendo. Atque in contrarium quidem trahe, clysteribus acribus, uexibus, frictionib. plurimis, inferiorū partiū, &, si expediat, sanguinis aliqua etiam detractione. Partem autē sanabis eo 30 tempore quo id totum tum corpus retrahis, ijs ... ijs qui ex capite humores repellendi ... eis ... euacuantibus, postremò denique corroborantibus. Repellit autē oleū quod immaturum dicitur, ac tum oxyrhodinum, tum rosaceum, & quæcunque ex capitibus papaueris, & teneris oliuæ germinibus, & hederæ corymbis, menthaque uiridi, & serpyllo fiunt. Vtendū uerò ipsis, in multitudine crudiori & frigidiori, tepidis; in calidiori uerò & biliosiori, frigidis. Ea 40 enim ... olumq; oleum calidum, ipsum per se ... Sicyonium, aut ... Quòd si spondylium, uel serpylli uel pulegij coma, uel calamintha ... uel silymbrij, an tus decoxeris, ita ... Hyperico ipsa ... Quod ... per nares atq; palatū expurgando ... excitandū. Si ... dolor ... findonibus caput ... 50 ... & lynapi, sine oleo ... imponendū. Hæ itaq; sunt ex particulę imbecillitate doloris capitis medicinæ. At quando ex magnitudine febris accidit, & medicamēta ad febris ... frigidę qualitates acutres, & quę ex hydrelæo & oxyrhodino, & papaueris capitibus ... cōstant, expediūt. In dolore autē capitis, qui sanguinis fluxū, aut uomitū decretoriū significat, remedijs ... nō sunt cū nō accidat, sed talis dolor bonū exstat signū. Siquidē 60 ubi ... aliquā, ac præcipuè nominant, aut sanguinis per nares fluxū motū, hoc in ... est capitis dolor. Cōsiderandę igitur ad cognoscendā crisim, primū quidē sunt febrium species, an calidę sint, *atque an ... per excretiones ... cōsueuerint quēadmodum

Caput per symptomata.

Caput ... grauitate.

Caput ... ob ... curatio.

Repellentia ... tenda.

Pa... ... molia.

Caput ... ex magnitudine febris ... curatio.

Capitis ... quæ ... criseos ... futura ...

dum quæ molliores sunt, ac ueluti* fumigantes, diu durāt, & sæpius in abscessus cōtendūt. Secūdo loco, an morbus sit salutaris. Nam quis, obsecro, bonā crisim in morbo pernicioso expectare rit? Tertiò ad hæc totius morbi tempus considerandum. Nam si principij uel augmenti adsit signū, minime autē status, nec cum coctionis signa in urinis, uel sputis, uel alui excrementis cernantur, nō est quòd bonā speres crisim. Porro difficilis tolerantia antecedere omnē crisim solet. Quæ quidem si in die accidat, crisis sequetur noctu. Si autē noctu, in die. Si igitur tale aliquid uideas, considerandum est, quotus sit ægritudinis dies. Etenī septimus dies, etiā ex paruo naturæ apparatu, ad crisim per excretionē mouet. Sextus uerò magno apparatu indiget, & sæpe neq; ulla in eo fit crisis, nec sine periculo, nec fideliter accidit. Ergo si dolor capitis statim ab initio nō innasit, sicuti quoddā ipsius morbi symptoma, sed * in ipsa ante crisim perturbatione: dein si collū etiā aliquid condolescat, & præcordia retracta sint, aut repēte superuenerit difficilis respiratio, pulsusq; in tumorē subitò elati, nō reciderint in paruitatem, neq; debiles fuerint, statim crisis per sanguinis fluxū è naribus expectanda est. Si uerò nō modò nō deciderint, sed etiā in altū attollantur, & uehementiā assumpserint, faciem iam ægrotantis inspicere oportet. Nam si quod in ea membrū* palpitet, aut uenæ quæ sunt in temporibus pulsent, aut malū, uel nasus, uel oculus rubidior sit factus, magis etiā talis crisis est expectanda. Quòd si etiā micantia lucis imitari, uel imaginem splendores cernere, ac nares ipsas scalpant, tunc nō iam fluxurū, sed iam fluentē cōspicies sanguinē. Nec uerò ex his perterrearis, si hominem desipientem, aut resilientē uideris. Nam & hæc humorū repentinū ad partes superiores indicia sunt. Præterea si ægrotus sit adolescens, aut alioqui natura calidus, aut multo sanguine abūdans, magis adhuc de hoc sperādum erit. Quod si sæpius etiam antea illi sanguis è naribus fluere est uisus, hoc uel solum sufficit fluxus sanguinis spem cōfirmare. Si uerò & tempus anni æstas sit, uel calidus cœli status, & si plures eo tempore crisin ex sanguinis fluxu habuerint, ægriq; corpus plenū extiterit, & consuetæ excretiones retentæ, hæc inquā omnia spem uehementius augebūt. Has itaq; & alias excretiones omnes prænoscere licet, si hæc duo tantū explorauerimus, & unde naturæ motus agatur, & in quam partem. Siquidem quæ deficiunt adiuuabimus, & quæ immoderate feruntur, coercebimus, si ista nouerimus. Velut cōfestim sanguinis fluxus ex splene magnæ cucurbitæ sinistris præcordijs superpositæ, facile retrahunt. At qui ab hepate proficiscit, dextris. Qui ab alijs membris, eadem ratione.

GALENI PERGAMENI
de arte curatiua ad Glauc. lib. II.

CAP. I.

DE ijs autē quæ in singulis corporis partibus fiunt passionibus, deinceps sumus dicturi, ab inflāmatione auspicati, quòd sæpius hæc accidat, plurimæq; ipsius sint differentiæ, ex quarū singulis solent febres oriri. Cōmunis igitur in omnibus est immoderata caliditas, & uelut quædam efferuescentia, unde & phlegmones nomen de ipsis efferre ueteres cōsueuerunt. Propriā autē quandam in singulis differentiam inuenies, ex qua eius speciem agnosces, & conuenientē assequēris medelam. Porrò prima inflāmationis differētia est, secundū quam hanc quidem humidam, illam uerò esse siccam cōtingit. Humidā quidē, quæ ex calida fluxione membrum occupante accidit. Siccā uerò, quando nullo humore influente, calor naturalis efferuescit. Hæc autē, usq; ad aliquid quidem, uelut febris est membri. Cūm uerò iam ad immoderatā caliditatem ac siccitatē peruenerit, corruptio atque extinctio omnimoda fit. Rursus illius differētiæ quæ cum humorū affluxu accidit, multæ species existūt. Nam fluente sanguine, altera, flaua bile, altera ambobus simul, alia tertia. Et quidē in earum singulis, uel iam putruit id q̄d influxit, uel in membro impactū putrescit. Præterea uel crassum est, uel tenue, uel optimum, uel demum acre. Sanguine igi. optimo ac mediocriter crasso ad particulā aliquā cōfluente, atq; ob multitudinē cōculcato, uehemens dolor arripit hominē, ubi hebetis sensus ipsa fuerit particula, pulsusq; in profundo permolestus sentit, tendiq; omnino et cōrundi membrū appar et, cum uel remētrmcen(?)-do, renitentia & rubore. Quæ sane passio totius generis nomen recipit, inflāmatioq; uocat, ex omni fere occasione proueniens. Quippe uulneribus, distentionibus, disruptionibus, contusionibus, scissionibus, exercitiorum laboribus, exarticulationibus, ac præterea fracturis, & spōtaneis ulceribus aduenit. Quinetiam si quando immodicā plenitudinē uenæ ipsæ contraxerint, tunc id quod superfluū est, effundunt ad aliquam partē, quæcunq; eo tempore fuerit aptior ad recipiendum. Eadē nanq; erit eliquis omnibus imbecillior, uel rarior, uel ad motum procliuior, uel minus nobilis. Flaua uerò bilis, quando propriam naturā seruans, unà cum sanguine per totū corpus defertur, morbum regiū producit. Cūm autem secernitur sola, in aliquamq; decumbit partem, herpetem gignit. Cæterùm si sit cōsistentia crassa, totam exulcerat cutim, usq; ad carnē subiectam, qui affectus herpes exedens uocatur. Si uerò tenuior fuerit, id quod in superficie est tantum, ueluti deurit: quæ species generis sortitur appellationē, quum simpliciter herpes dicatur. Nam ex reliquis speciebus duabus, * illa quidē cuius nuper mentionē fecimus, uocatur herpes exedens, altera uerò, miliaris, quòd in ea pustulæ paruæ ac multæ, per summā cutem similes milio, excitentur. Fit autem herpes huiusmodi etiā ex bile quidem, sed minus calida & acri, q̄ * illæ species priores. Quod si ex sanguine & flaua bile calidioribus quàm oporteat, mista ipsa fluxio fuerit, aut ex sanguine quidē, sed feruido, & substantia tenuissimo, erysipelas hic affectus uocatur, multò inflāmatione calidior, magisq; flauū colorē referens. Non dolet tamen affectus hic, quemadmodū inflāmatio, nec ut aliqua inflammationis species pulsum, aut compressionē, aut similem inuehit tensionem. Cæterū interdū miscetur inflāmatio cum erysipelate. Si igitur in mi

Inflammationis omnibus est communis caliditas.

Inflāmationis prima differentia

Inflāmationis quæ cum affluxu humorū infestat, multiplex differentia

Inflāmationis ortæ à sanguine indicia

Inflāmationis causæ.

Recipientes superfluū partes inæqualis necessariò esse debeant

Regij morbi productio.

Herpetis generatio.

Herpes exedens unde accidat.

Herpes miliaris unde excitatur

Erysipelas unde gignatur.

Erysipelas phlegmonodes quando accidat. Phlegmone erysipelatodes quando fiat.

scella ipsa exuperet propria erysipelatis accidentia, affectus is erysipelas inflammationis particeps nominatur. Si uero inflammationis accidentia praepolleant, dicitur inflammatio erysipelatodes. At si accidentia utriusque esse appareant aequalia, tunc erysipelas & inflammatio ex aequo misceri dicuntur. Exquisitum itaque erysipelas, cutis solius est passio. Non tamen ipsa inflammatio pertinet tantum ad cuti subiectas partes, sed ad has quidem praecipue, nonnunquam uero etiam ad cutim.

Erysipelas solius cutis est passio.

Carbunculi generatio.

At uero si sanguis influens calidus sufficienter fuerit & crassus, quodcunque membrum inuaserit, hoc exurendo, ulcus cum crusta excitat: quicquid autem circumiacet, in inflammationem attollit efferuescentem, grauiterque dolentem: qui affectus carbo appellatur. Similiter etiam, si sanguis influens niger extiterit, crassusque & faeculentus, & feruens, simul autem & saniem quandam tenuem admistam habuerit, pustulas per summam cutis excitat, similes pene igne factis. Quibus diruptis, crustosum sub ipsis ulcus inuenitur. Qui affectus etiam est carbo. Phlegmone itaque in haec species uniuersales distinguitur, ad quas omnium referuntur hae omnes particulares. Etenim bubo, phyma, & phygethlon, glandularum affectiones existunt: bubo quidem, inflammatio: phyma, quod statim augetur, atque ad suppurationem festinat. Phygethlon autem erysipelas particeps inflammationis, aut inflammatio erysipelatis particeps nominatur. Sic etiam & ophthalmia, eius membranae quae corneae inhaeret, est inflammatio. Pleuritis uero, costas succingentis membranae. Quemadmodum & synanche gutturis atque peripneumonia, pulmonis. Eas igitur quae in partibus apparentibus conspiciuntur inflammationes, promptum est quidem cognoscere. Quae uero in occultis, & febres omnino afferunt, non aeque dicernere possumus.

Bubo quid. Phyma quid. Phygethlon.

Ophthalmia quid. Pleuritis quid. Synanche. Peripneumonia.

De causis inflammationum. Cap. II.

Inflammationis causa una est fluxio.

Est autem una quidem apparentium inflammationum causa, eaque non usquequaque adeo occulta, quae fluxio appellatur: ut quandoque aestro cunque fiat, quae aliqua alia ex causa eueniunt, fiet inflammatio. Cum enim nulla ex his praecedente, repente membrum inflammationem patitur, ea quae hunc affectum gignit causa, fluxio uocatur. Affectus autem ipse, dispositio rheumatica. In curatione cuius, duo magni constituuntur errores, ubi solatium in ipsis auspicijs, uel nullius de toto corpore prouidentia habetur, uel ipsum cadit, atque hunc circum membrum. At qui ratione simul & experientiam sequuntur, si totum in primis corpus uacuare quibuscunque euacuationibus consulunt, ipsum uero inflammatum tempore, patiendo, ac superhumere eis, quae id quod influit repellendi uim habent, ac denique quod in membro prius iam continetur, educere, unaque ac robur adiungere eis, quae iam affectae sunt partibus. Verum ut recte quis uacuatione utatur, aetatem, anni tempus, regionem, praesentem aeris statum, robur eius qui afficitur, habitumque & consuetudinem, in curationis proinde illius oportet considerare. Ex his enim utique quando uacuandum sit, aut minime, & unde, & quomodo, inuenitur. Si igitur ad genu fluxio feratur, atque id plurimum attollitur, praeterea totum corpus sanguine plenum appareat, & ualida laborantis uis,

Inflammationis curatio.

Vacuationis corporis quae sint prius consideranda.

Genu inflammati curatio.

tempusque anni sit uer, & temperata regio, aeger uero sit adolescens, mittendus is sanguinis euacuatione ex superioribus partibus indiget: oportet tempus eius incidere in cubito uenam, aut scilicet interiorem, aut mediam: cum semper fluxionis motum ad contrarium reuellere oporteat. Ipsi autem laboranti particulae, si quidem non admodum doleat, emplastrum ex sempervivo, & corticibus punicorum malorum in uino decoctis, & sale, & farina hordei constans, est admouendum. Hoc siquidem repellit quod influit, atque id quod continet exsiccat, & in continuatione membra corroborat. Cum magno autem dolore fluxu incidente, sufficit uehementi dolori leniendo, cum aliquo ex ijs, quae ex uino dulci, oleo rosaceo, & parua cera, mutuo eisque liquatis, constant. Oportet autem haec lanis exceptae pinguibus, quae plurimum habeant oesypi & aestate quidem frigida, hyeme autem tepida apponere. Sic etiam cataplasmata ex arnoglosso, lente, pane, & rosaceo oleo adhibere. paulo uero supra patientes particulas admouere spongiam in uino austero madefactam, aut aqua frigida, cui mistum parum aceti fuerit. Quod si ex hac medendi ratione magnus usus sentiatur, nec alicubi pus se ostendat, mollibus medicamentis ad fluxiones utendum. Optima uero ex his sunt, quae exsiccandi & repellendi quid sunt, sine dolore uim habent. Quemadmodum ea quae uehementer contendunt, atque ulcerando dolorem afferunt, plus doloribus obsunt, quam exsiccando prosunt. Tale igitur sit medicamen, quale est quod ex chalcitide constat, remistum oleo rosaceo. Si uero lanam mundam in aceto humectaueris apposueris, plus iuueris. Quod si pus se in particula ostenderit, cataplasma offerre oportet semel aut bis. Plus uero ad proficiendum facit farina hordeacea. Adiungendum tamen aliquid in aceti, uel uini. At postquam secueris, & pus euacuaueris, cauendum est deinceps, ne oleum aut aliquid imponas. Quod si quando mundus abluere oportuerit, melicrato, uel oxycrato, & uino, & nullo est utendum. Superponendum uero, si adhuc inflammet, ex lente cataplasma. Si uero absque inflammatione fuerit, aliquod ex ijs medicamentis, quae emplastica nominant, & praecipue quod ex chalcitide constat. Imponendum autem super haec extrinsecus, spongia, aut lana uino acerbo intincta: ad quae quidem opportunum est, quod aquam maxime recipit. Vulneri autem, nullum ex pinguibus medicamentis est admouendum: quin uero quidem exquisite exsiccare expedit. Ac sic curandae oportet inflammationes ex fluxione ortas. Quae uero alia de causa fiunt, humectare calfacereque, nihil prohibet. Quas quidem si perducere ad suppurationem uolueris, cataplasma ex farina triticea, quae in oleo & aqua ebullierit, est apponendum. Quod si quando scarificare oportet, ne hoc quidem uerendum est. Si uero eas quae ex fluxionibus fiunt inflammationes scarificaueris, magnum afferes malum, ac per initia praesertim. Quacunque autem ex ipsis, iam inueterate existentes, post totius corporis euacuationem, quasdam duritiei atque nigrities retinent, ab his per scarificationem sanguinem auferre nihil prohibet, & emplastrum ex farina hordeacea, & ceratum, & aliud aliquod medicamen ex discutientibus, admouere. Non tamen

ex uena

ex uena in talibus sanguis necessario mittendus est: sed uentrem tantummodo expurgare sufficit, medicamine quod bilem flauam educat, uel solo clysteri acri, si affectus ipse sit paruus. Quæ uerò ex ulceribus fiunt erysipelata, & quæcunque adeò manifestas causas sortiuntur, si statim uolueris cataplasma apponere ex farina hordeacea, & præsertim si ante scarificaueris, nihil nocebis. At inflammationibus quæ cum erysipelate sunt coniunctæ, & erysipelatis cum inflammatione, adhibenda mista curatio est: semperque illi, quod magis præpollet, resistendũ. Herpetes autem, quantũ ad totius corporis euacuationẽ attinet, ut erysipelata curare oportet: quantũ uerò ad *eam quæ patienti debetur particulæ, nõ omnibus similis cura adhibetur. Nam qui exedentes sunt, refrigerari quidem desiderant, quemadmodum alij herpetes, & erysipelata: nõ tamẽ ea ferunt medicamenta, quæ præter id quòd refrigerant, humectare etiã sunt apta: sed sola admittunt refrigerãtia, quæ maximè exiccare possunt. Quare superimponere ipsis oportet, ab initio quidem ex uite capreolos, & folia rubi, & rubi caput, & plantaginis. Post hæc uerò & lentẽ adiungere oportet, & aliquando mel, & hordeaceam farinam, quodque antea scripsimus ad inflammationes quæ ex fluxione eueniũt cataplasma, dempto ab eo semperuiuo. Ipsas uerò partes exulceratas inunge medicamentis, quæ ad herpetas in pharmaceuticis libris descripta sunt: quæ quidẽ, ubi uin uolueris, ex uino dulci, aut tenui & albo, & subaustero, minimè tamen acri, liquefacere oportet. Quòd si posca aquosa uice horũ aliquando usus fueris, nihil deterius feceris. At in longum tẽpus protractis ulceribus, ad id uina sufficienter austera cõueniunt: præcipuè uerò nigra. Quo tempore ipsis etiã medicamẽta congruũt, quæ ad Polyidam, Pasionem, Musam, & Andronem relata extãt. Herpetas uerò qui summa tantummodo exulcerãt, nisi diu perdurauerint, nullo horum inungere oportet (adurunt enim fortiter, & uehementer exiccant) uerùm ijs sufficiunt, quæcunque nim glaucij habent medicamenta. Quæ quidem aqua diluenda sunt, uel aceto, si nil ex aqua profecerint. Quòd si etiã solani succo intinxeris, uel aynoglossi, plus etiam cõferes. In summa uerò, omne ulcus exiccari poscit, idque medicamento neutiquã irritante, nisi ubi malignum, putrilaginosumque ipsum ulcus fuerit. Talia siquidem, acriora medicamina postulant, & quæ igneas uires possideant: quale est misy, chalcitis, arsenicum, calx, atque sandaracha. Sæpe uerò ubi ita cesserint, admouemus ignẽ. Eadẽ ratione uocatis carbonibus, super ipsam crustam, huiuscemodi medicamentorũ est natura cõueniẽs. Non tamen loca circumiacentia tangere expedit, alioqui dissolues ea, exulcerans quę minimè expedit. Sed Andronis trochiscis potius utendũ est. Siquando uerò inualuerit rubor, plurimaque inflammatio, medicamentũ ipsum dulci diluendum est, uel succo plantaginis: quemadmodũ si magnus tumor simul infestet, uino quidem acerbo in principio, postmodum uerò & aceto. Cataplasma etiam ex orobi farina & oxymelite confectum, est apponendum: atque ante hæc omnia, statim ab initio tantùm sanguinis auferendum, quantũ sit satis, nisi quid aliud prohibuerit. Hæc itaque sunt passionũ per genera curationes, quæ pro naturæ instrumentorũ patientium uarietate mutantur. Quatuor autẽ ab his indicationes sumuntur: ab eorum nempe temperie, à formatione, à situ, ac denique à facultate. Oportetque in curationibus intentionem habere ad membri naturam: hæc enim, quousque infrigidandũ, aut exiccandum sit, docet. Nam si carnosæ partes inflammationẽ patiantur, paulùm sunt exiccandæ. Venosæ quoque, quamuis sint carnosis longe sicciores, nõ tamen & ipsæ multũ exiccari desiderant. Sed quæcunque natura arteriosæ sunt, magis neruosis sunt exiccandæ: atque his amplius neruosæ: & multò magis cartilaginosæ, osseæque. Etenim priusquã ad propriã naturã particula redeat, nondum curationi est impositus finis. Porrò sicciorẽ temperaturam inducunt, quæ siccissima sunt: & frigidiorem, quę frigidissima: & secundum alias qualitates eodem modo. Ad mediocrẽ uerò habitum referũt, quæ sunt in unaquaque mediocria. Ac sic sane partium temperaturę, curationes affectuum uariant. At formationes hoc modo. Nam quædam intra sese habent cauitates, quædam extrinsecus, quædam utrobique, quædã neutra in parte. Quæ igitur neutra ex parte cauitates possident, in quas fluxio recipi possit, eas partes fortiter exiccare oportet, uel si nõ fuerint natura sicciores, ut neruos, & præcipuè qui in artubus sunt. At quæ intus & extra relaxare aliquid possunt inflammationis, nõ nimium huiuscemodi fortiter exiccantibus egent: si præsertim laxam carnẽ habuerint, quemadmodũ pulmo. Indicatio autẽ ex positu, loca per quæ sit uacuãdum, & quo pacto, demonstrat. Fluentium ergo humorum, reuulsio medela est: deriuatio autẽ, eorum quæ iam obsederunt membrum. Vtrũque autem euacuationis genus per cõmunes uenas moliendum est. Siquidem à matrice reuelles, si eam quæ in cubito est, uenã secueris, aut * iuxta mamillas cucurbitas admoueris, uel manus cõcalfeceris, fricueris, deligaueris. Deriuabis autẽ, si eas quæ in poplitibus sunt, aut in talis, uenas diuiseris, & * feminibus cucurbitas admoueris, & crura calfeceris, perfricaueris, atque uinculo exceperis. Et si quidem in parte dextra matricis ipse affectus consistat, à dextra manu, uel crure, sanguis est detrahendus: Sin uerò in sinistra, à membris quæ illi e directo sunt. Cæterùm interiores uenas tũc incidere oportet, quòd uiciniores, magisque e directo sint patiẽtibus membris. Similiter si liene inflãmato sanguinẽ uis detrahere, interiores in manu sinistra uenas secato: ut si hepate, eadẽ ratione in dextra. Si quid uerò ex superioribus inflammationẽ patiatur, ueluti in ophthalmia, & angina, in cæterisque infestãtibus caput, eas quæ extrinsecus sunt, atque è directo, pertundito. Si uerò artus patiantur, à *coniugatis membris sanguis detrahendus est, siue reuellere, siue deriuare sit animus: præterquã ubi passio fuerit inueterata: tunc quippe à membro ipso patiente detrahimus. Sic ergo in angina eas quæ sub lingua sunt uenas incidimus, ubi totum corpus uacuũ cum sit, *producitur ipse affectus. Sic

Herpetes curatio.

Indicationes quatuor sumi ab affectis partibus.

Natura partis affectæ quid indocet.

Partium inflãmatarum quænam magis, & quæ minus sint exiccanda.

Temperatura partiũ curationes affectuũ variant.

Formationes particularũ quomodo curationes varient.

Situs partis affectæ quam indicationem exhibeat.

Reuulsio est fluentium humorũ medela: ut deriuatio, eorũ quæ iam obsederunt partem.

Reuulsio & deriuatio à matrice quib. fiat modis.

Liene inflãmato, interiores in sinistra manu venas secandas esse: ut in dextra si hepar affectum fuerit.

Superius partibus inflãmatis, externas venas directas illis secandas esse.

Artubus inflãmatis, à coniugatis esse mittẽdum sanguinẽ, nisi passio fuerit inueterata.

Angina proritabiles, venas sub lingua secãdas esse.

Scarificatione quādo utēdum.

aliud quodcunque membrum affectum scarificamus, si non amplius humores influant (tunc enim magis irritaueris, ipsumque duplicaueris malum) uerum ubi uniuersum corpus iam expurgatum fuerit, nec quicquam præterea influit, sed quod prius influxerat, iam hæret in membro impactum. Et quidem laborantibus conuexis hepatis partibus, quòd per urinam trahere oporteat: concauis autē, per subductionē alui, situs ipsius uisceris indicat. Atque etiam thoracem, pulmonemque, per tusses expurgari debere: uentriculum & stomachum, per uomitum: intestina per deiectiones: quemadmodum per urinas, & splenem, & renes: matricem autem, per menstrua: cerebrū atque eius membranas, per palatū, gargareonem, nares & aures. Sed & quòd his quæ in superficie sunt partibus, talia medicamēta apponere oporteat, qualibus eget passio: ijs autem quæ in profundo sunt sitæ, & quas per multa interposita debent eorum uirtutes attingere, non qualia nunc sint, sed qualia futura sint, ex situ membrorum agnoscimus. Tantum quippe aduentitiæ roboris adiungere oportet medicamentis, quantum in transitu exolutum: ut quod reliquitur, æquale remaneat ei, quod tactum erat. Ob id igitur in thoracis inflammationibus, quæ in superficie consistunt, ea quæ solum laxare possunt, sufficiunt: intrinsecus autem, sicuti in costas cingente membrana, requiruntur acriora. In uniuersis autem uisceribus eadem habenda est ratio. Sæpius enim ex medicamentis impositis ulceratur cutis, quamuis durior, minusque ad patiendum habilis sit, quàm uiscera. Quod si ipsis ulceribus medicamenta applicare possemus, quibus frequenter indigent, tanto molliora oporteret esse, quātò ipsorum natura, ut afficiatur, est promptior. Quia uerò hoc neutiquam nobis datur, ob id nimirum, quæ eduntur ac bibuntur medicamenta, conferenti affectibus uiscerū, ea multo acriora & potentiora esse cōuenit ijs, quibus indigent ipsæ partes affectæ: exceptis tamen illis, quæ uentriculo stomachoque auxiliantur. Hæc siquidem sola talia exhibentur, qualia à passionibus exiguntur. Reliqua uerò omnia, acriora & fortiora sunt, & præsertim quæ uel renum, uel pulmonis occasione sumuntur. Sed indicatio quæ à facultate sumitur, etiam curationem immutat. Nam ex partibus corporis nonnullæ ab influentibus uirtutibus gubernantur, quædam uerò à proprijs atque innatis. Atque ex ijs ipsis, quidam simplices duntaxat, quædam etiam alijs fons & origo sunt facultatum. Et illæ quidem opus peculiare habent, aliæ autem cōmune. Permutatur itaque opus est curationis formam, pro ratione harum omnium differentiarum. Nam pleraque ex remedijs dictis, morbum quidem finiunt, sed natiuas membrorū facultates offendunt: quæ quidem offensio ad totū perueniet corpus, idque ratione duplici: uel quia membrum est alienius uirtutis origo, omnibus partibus cōmunicatæ: uel quia ipsius opus uniuerso corpori est utile. Etenim hepar, cor, cerebrum, atque testes, cōmuniter uniuerso corpori principia sunt facultatum. At uentriculo matricique, propriæ facultates insunt, nulli alteri parti cōmunes. Opus tamen uentriculi

Vacuari in quē modum singulæ partes debeant.

Altius recondito affectu ualētiora medicamēta exiguntur, quam si in superficie cōsisterent.

Ventriculo stomachoque affectis, sola talia exhibētur, qua ha ab affectib. exiguntur.

Partiū differentiæ.

Principia facultatum uniuerso corpori sunt, hepar, cor, cerebrum atque testes.

quidem toti corpori confert, matricis autem nequaquam. Quæ igitur immodice laxant, exoluunt robur, quare & facultatem particulæ. Quæ autem supra modum refrigerant, natiuum calorem extinguunt, qui fortassis substantia facultatum existit, aut certè primū & maximè necessarium instrumentū ipsarum. Nōnullæ etiam aliæ qualitates * immoderatæ, facultates exoluere possunt. Ad hanc autem indicationē, quispiam referre posset & facilem & difficilē sensum. Etenim quæ facile sentiūt partes, acria medicamenta non tolerant, sicuti neque acres humores. Ob idque os uentriculi, atque eo magis oculus, infestatur ab erodentibus medicamentis. At quæ sensum obtusum habent, cataplasmata grauia sustinent, atque medicamenta mordacia. Qui igitur secundum solam, nudamque intemperiem absque humorum affluxu fiunt morbi, per contrarias qualitates curantur: ut (exempli gratia) calidam intemperiem per refrigerantia, siue primò, siue ex accidenti refrigerent. Perfusio siquidem frigidæ, calfacit ex accidenti, ubi caloris reuocationem fecerit: calidum uerò refrigerat, ubi calorem naturalem discusserit. At quæ ob materiæ influxum laborant, si quidem fuerint optimè temperata, solam euacuationem desiderant: si uerò distemperata sint, una cum euacuatione, per contrarias qualitates alterationem postulant. Sed iam dicamus de œdemate.

De œdemate. Cap. II.

Oedema est mollis quidam tumor, atque doloris expers, ex pituitosa substantia, uel spiritu uaporoso ortus: qualis in cachecticis, & pedibus hydropicorum & tabidorū plerunque cernitur. In his etenim morbis œdema symptoma est, propter curationem nō indigens. Sola quippe frictio ex oxyrrhodino, aut ex sale & oleo, compescit ipsum. Cum uerò propter influxum pituitæ in aliquam partem gignitur is affectus, spongia recenti, imbuta oxycrato, quod possit bibi, cum itidem. Quod si ex his non discutiatur œdema, aluminis parum est adijciendum. Si uerò maligno in cruris tale fuerit œdema, inchoanda ligatura est ab imis partibus, finienda uerò in altioribus: uniuersam iniectionem & compressionē facientibus nobis, ueluti in fracturis. Quod si morbus dictis remedijs non cedat, aliquid fortiorum medicaminū adijcere oportet, cui discutiendi simul & constringendi facultas insit.

De scirrho. Cap. III.

Exquisitus scirrhus est tumor præter naturā, insensibilis durusque. Non exquisitus uerò, non omnino insensibilis est, difficulter tamen omnino sentit. Porrò insensibilis scirrhus minimè curationem recipit. Qui uerò cum difficultate sentit, nec incurabilis est, nec facilem curationem admittit. Fit autem ex humore uiscido & crasso * tenacissimè partibus induratis infixo. Scirrhus itaque interdum ab initio concrescit, atque augetur paulatim. Crebrius uerò inscitia medicorum paratur, ubi uehementer erysipelata & inflammationes astringunt refrigerantque. Quod si quis fortiter discutientia induratis medicamenta adhibeat, digeret quidem tenuiora: quod uerò reliquū est cōpactum, lapidis instar, relinquet. Non igitur

igitur curandæ sunt induratæ particulæ medicamento siccante immodice, sed emollienti, quodque calorem possideat tepidum, humiditatem uero nec multam, nec omnino minimã. Siquidem quod superfluum humorem habet, nihil omnino dissoluit: quod uero minimum, plus quàm oportet exiccat. Ergo medicamenta idonea scirrhis sunt omnes medullæ atque adipes. Ex medullis primas partes obtinet ceruina, dein uitulina. Ex adipibus, anserinus leoninusque. At uero qui ex gallina sumitur, anserinũ: qui ex pardo, leoninum sequitur: postea uero ursinum, atque taurinum. Cæterum qui ex capris accipitur, & crassior, & siccior prædictis est: idque magis, si ab hirco capiatur. Porro tendonibus induratis oportet una cum præsidijs ijs quæ simul & emolliunt & digerunt, (cuiusmodi sunt, bdellium, ammoniacum thymiama, solutũ in acerrimo aceto, opoponax, chalbanumque) etiam pyritem lapidem candentem, aut (si eius copia nõ sit) molarem, acerrimo aceto aspergere, ac dein super ipsum dimonere partem affectam, ut a uapore sursum elato, scirrhus dissolui possit.

De splene iecoreque induratis. Cap. V.

Induratum splenem, nõ tantũ foris, fortibus medicamentis curare conuenit, sed intus etiam potionibus uehementissimis: nam eas sine molestia tolerat. Inter quæ sane primas sibi uendicant partes, cortices radicum capparis, & scolopendrij, & myricæ tum radix, tum germina, omnia uidelicet hæc in aceto & oxymelite cocta. At sæpenumero splen, cum tangitur, renitit uidetur, nõ ob scirrhum, sed ob flatulentũ tumorẽ. Tunc igitur ubi ipsum absinthij decocto foueris, aliquod cataplasma mistis facultatibus præditum superimpones: quale est quod ex sulfure & alumine constat. Verùm ubi lien in scirrhum obduruit, præpollere eum digerentem oportet: parum autem eius quod astringendi possidet facultatẽ, est admiscendum. Merito igitur salis flos induratos splenes sanat, si extrinsecus ipsis in uesica apponatur. Porrò hepatis scirrhum, unico quidem sanauimus: in ceterarũ autem, neque ipse potui sanare, neque aliũ uidi qui posset. Quippe omnibus ita affectis omnino aqua inter cutem subsequitur. Nec uero perfert hoc uiscus fortia medicamenta, ut splen. Quare si sit induratum, augere oportet ea quæ ratione inflammationis illis apponuntur, in mistura emollientiũ adhibita etiam cõgruente mictus ratione, una cum potionibus & dissipantibus, & abstergentibus eum, qui in uiscere continetur, humorem. Admiscere autem oportet, & ex ijs quæ ciere possunt urinam, aliquid. Iam uero in omni flatulento tumore, astrictum corpus est relaxandum, extenuandus autẽ ipse crassus spiritus. Si igitur subiuuari aliquo medicamine anodynoque, ubi dolor adsit, calfeceris, id quidem quod densatũ est, rarefacies: extenuabis uero, quod crassius est redditũ. At patientium particularũ natura, condicabit conuenientem auxiliorũ materiam, in ipsisque maioris minorisque rationem. Ac secundum differentiã earundem, materia etiam curationis uariatur, intenditurque atque remittitur. Si igitur a crasso spiritu oboriatur dolor in uentre inferiore, subtile oleũ per ima, unà cum medicamentis quæ in ipso ebullierint, per clysterem inijciens, statim dolorem sedabis. Quæ uero debent bullire in oleo medicamenta, cum partium tenuitate calfacientia, sunt cuminũ, apij, petroselini, marathri, siseos, anethi, libystici, seseleos, dauci, atque spondylij semen. Quod si coniectura comprehenderis frigidam esse dolentium partium dispositionem, rutam & marathrũ, & grana lauri simul decoques: miscebisque asphaltum, plurimque oleum laurinum, & si quæ similiter calfaciũt. At si inflammationem dolori adiunctam putaueris, auferes ea quæ admodum acria sunt, quæque calfaciunt impensius. Ad relaxãtia uero, quæ uires illas mediocres possident, transibis. In oleo itaque anethum coques, miscebisque adipem anserinũ, uel gallinaceũ. At uero mediocres dolores extrinseca tantum calfactione iuuantur, ea præcipue quæ ex milijs fit, uel ex sale calfacto, uel ex lini semine crudo. Cucurbita etiã magna cum multa flamma absque cutis scarificatione, sæpius statim dolorẽ amouit, umbilico admota. Quod si etiã tum dolores permanserint, uti medicamẽtis ex opio ne dubites, quale est quod ad Philonẽ refertur. Sic enim hominem liberaueris à cruciatu, & sequentibus diebus noxam ex opio contractam, corriges. Auferunt enim id genus medicamenta dolorem, nõ tamen dispositiones sanant, sed uim sentiendi quodammodo stupefaciunt. Vti autem oportet Philonis medicamento, omnibusque ex opio confectis, non statim, sed post tempus compositionis annuum, aut omnino semestre. Non modica uero sit utilitas distributio, & exhibitis ad inferiores intestinorũ partes, dum afficiuntur: & ex ijs quæ iniiciuntur per sedem, ad superiores, ubi dolore cruciantur. Porrò discutiendo flatui in partibus neruosis collecto (qui & nonnunquam uacat dolore, & longiori tempore durat) ea medicamenta congruunt, quæ insigniter subtili constant substantia: cum quibus misceri debent, quæ molliendi facultatem sortiuntur.

Flatus discutientia medicamenta.

Dolores uentris mediocres uel extrinseca tantũ calfactione sedantur.

Cucurbitula umbilico admota, uentris dolores sedat.

Opiũ recipientia medicamenta dolorem tollunt, ipsam tamen dispositionẽ relinquunt.

Opio constantia esse utendũ post tempus compositionis ad minimum semestre.

Intestinorũ doloris utrisque sunt iuuari à bibitis & per sedẽ iniectis medicamentis.

De abscessibus. Cap. VI.

Dispositiones in quibus à se inuicem distant, quæ prius se contingebant corpora, communiter abscessus uocantur. Spacium igitur uacuum in medio fieri oportet, quod aliquam substantiam spirituosam, aut humidam, aut mistam ex utrisque comprehendat. Quæ substantiæ ubi diutius hæreut, uarias alterationes suscipiunt. Nam & lapidibus, & arenis, & testis, & lignis, & carbonibus, & limo, & amurcæ, & permultis alijs id genus similia in abscessibus corpora sæpe contineri inueniuntur. Transeunt uerò in abscessum inflammationes quædam, atque erysipelatosæ phlegmones, sicuti & erysipelata phlegmonosa non pauca nimirum ab uno loco humoribus translatis in alterũ. Quæ igitur per summa, sub cute consistunt, facilè dignosci possunt: neque est sanatio ipsorum difficilis, cùm solis medicamentis quæ extrinsecus applicantur, curentur, nec medicamentis intrò assumptis indigeant, uelut quæ in uisceribus accidunt. Curatio igitur earũ quæ in superficie cutis abscedũt inflammationũ, sit incipiente quidẽ iam abscessu, per ea quæ dolorem sedant relaxantque: procedente uerò tem-

Abscessus quid.

Abscessibus qualia solent inesse corpora.

Abscessuum curatio.

pore, ad ea quæ concoquendi, suppurandique uim habere dicunt, transferri oportet. Statim igitur aqua abundanti in qua fuerint decoctæ althææ radices, perfundere, atque oleo calido partem inflammatam conspergere, necnon ex farina triticea, quæ in aqua & oleo moderate ebullierit, cataplasma imponere oportet. Si autem suppurationem prohibere sit animus, panem in oleo & aqua plurimum ebullire permittito, postea uero subigens admoueto. Sit tamen aquæ ad oleum proportio multiplex. Plus autem quam hoc suppurationem prohibet hordeacea farina, similiter præparata. Si uero per summa cutis in parte inflammata tensio ualida fuerit, multis ac mediocribus scarificationibus in superficie incidere oportet, ac postmodum ex farina hordeacea (ut diximus) elixam, cataplasma apponere. Cæterum in quibus difficulter ad suppurationem perueniunt, nec facile discuti tumor potest, sed suspicio est humores crassiores & tenaciores ibi impactos existere, in iis rursum dispositionibus conuenit ea quæ fit per profundiores scarificationes curatio. Conuenit etiam id quod ex caricis pinguibus, dulcibusque & decoctis, conficitur cataplasma. Quarum saue decocto, aliquando hordeaceam farinam adijcimus: aliquando panem syncomistum, hoc est, miscellaneum, sed qui ex generoso confectus sit tritico. Porro farina triticea maxime ad suppurationem promouet, hordeacea uero resoluit plurimum. Si igitur resoluatur tumor, minus tamen quam optes, cum caricis hyssopum & origanum simul coquere oportet. Quod si uehementius exiccare tumorem uolueris, sal decoctioni adijcias, deinde farinam hordeaceam, detracto prius furfure, inSperge & postquam plurimum ebullierit, appone cataplasma. Si uereris ne tumoris reliquiæ in scirrhum durescant (quod contingit, ubi quis fortiter exiccantibus utitur) radicem agrestis cucumeris, aut bryoniæ, aut asari, in aqua decoque: sæpius quidem per se solas, nonnunquam caricas pingues adijciens. Deinde aquæ saturam admisce, iniiciens aliquid adipis anserini, uel gallinacei, uel etiam suilli. Eædem quoque radices, itaque etiam quæ producit althæam, si post moderatam decoctionem cum pane & adipe contundantur, huiusmodi discutiunt tumores. Fortior autem his omnibus est dracontij radix. Verum fortiter resoluentibus medicamentis semper sunt miscenda emollientia, ne tumores ipsi in pertinaces scirrhos degenerent.

Scarificationes profundiores quando conueniant.

Emplastrum ex caricis.

Farina triticea quidem maxime ad suppurationem promouet, hordeacea uero discutit.

Tumoris in scirrhum abeuntis curatio.

Discutientibus fortioribus semper sunt miscenda emollientia.

De tumore suppurato. Cap. VII

Tumoris suppurati curatio.

Porro ubi suppurandi tumorem amissa spes est, ex farina triticea utere cataplasmatibus. Dum uero postquam suppurauit secueris, si uideris ea quæ circa sectionem sunt omnino ab inflammatione libera, emplasticis medicamentis utitor, sed quibus exiccandi resoluendique citra morsum facultas insit. Equidem sæpius in huiusmodi usus sum medicamento ex stercore & ostreis combustis confecto. Si uero pars aliqua circa sectionem inflammari uideatur, quod ex chalcitide constat, liquabis oleo atque ubi iam sufficienter refrigeratum fuerit, infundens uinum, in mortario emollies & subiges, ac deinde usui accommodabis. Vbi uero cutis per suppurationes plus quam par sit, colliquata & multum lacerata fuerit, non facile subiectis corporibus agglutinatur: quare necessum est ut per linimenta latiora uulnus ipsum curetur.

De sinu. Cap. VIII

Sin autem amplius agglutinandi cutem subiectis partibus inuenerit difficultas (qui sane affectus uocatur sinus) satius est fistulam directe perforatam, uel ex ære, uel ex cornu factam, habere in promptu: aut etiam aliquod ex iis instrumentis, quibus pus extrahi consueuit, quod foramen latissimum habeat: ac per id, exiguum medicamenti nostri, quod ex charta combusta constat, liquatum oleo rosaceo in ipsum sinum infundere, ac deinde linamento concerpto, ipsius os claudere. Cæterum quæ sic liquantur medicamenta, oportet ut sint acriora, quam quæ linamentis excepta illinuntur qualiacunque sint quæ omnibus sunt in usu, colore nigri. Nam cum hæc ipsa oleo rosaceo non pauco soluere expediat, ut iniici possint in sinum, necessario certe ipsorum uirtus exoluitur. *Quæcunque igitur medicamenta exquisite emplastica, quale est Machæronis, Epigoni, & quod Isis cognominatur, ubi ad eminentiorum usum perducuntur, cerato indigent admistione, eadem etiam ad curandos sinus sunt commoda. Siquidem qua ratione ipsis ceratum miscetur (nempe quod uires mordaces haberent, si per se sola liquescerent) eadem sunt ad sinus utilia. Vbi uero sinus mediocriter fuerit oppletus carne, tunc agglutinantia medicamenta apponere oportet, uel ut recentem, & sanguinolentum uulnus medicaueris. Sciendum autem est interim, omnia uel illa medicamenta subtiliorum partium existere, fortiusque maiorem uim exiccandi, ubi plusculum ebullierint. Quanto uero subtiliora medicamenta fuerint, habuerintque maiorem uim exiccandi, tanto plus in sinum operabuntur. Porro cum ad superiorem locum ipse sinus extenditur, facile per os humor uitiatus elabitur. Si uero ad ima decliuet, cum retineatur intus, partem aliquam continuam erodit. Quare in huiuscemodi sinibus, nisi prius ad effluxum sectionem feceris, nihil proficies, uel cum carnem gignere, nec cum agglutinare uolueris. In aliis uero non est opus sectione, si modo conuenientem figuram in patiente parte seruaueris. Ex qua figura potes aliquando sinum ad partem superiorem uergentem, facere ut deorsum inclinet: sicuti & uergentem ad ima, conuertere ad superiora. Aduerte autem melicratum esse aptum ad conglutinandas penitiores ipsius sinus particulas. Post cuius usum, prius quam aliud glutinatiuum medicamen adhibeam, aliquando uino solo, aliquando uino mulso, ipsum soleo sinum abluere. Etenim ad abstergendam, expurgandamque adhærentem saniem, melicratum est præstantius: ad conglutinandum uero, uinum est melius, & efficacius: præcipue quod in medio dulcis & austeri consistit. Et quidem post medicamenti agglutinantis appositionem, spongia recens ex mulso, aut uino, circumponatur, quam mollissime fieri possit. Atque alligatio quidem incipiat a fundo sinus: desinat autem ad os. Linteorum uero circunductiones constringantur quidem in fundo sinus, sed non ita ut dolorem inferant: paulatim autem laxentur, usque ad os sinus: quod quidem habeat laxam alligationem, emplastrumque, quod ei extrinsecus admouetur, adeo discissum forficibus, ut ex ore ipso, humores

humores uitiati, si qui excernuntur à sinu, facilè effluere possunt, paruo aliquo alio ipsi imposito emplastro, usque ad solutionem: quam tertia quaque die faciens, auferes hoc ipsum, quod ueluti operculum hæret id quod per totum sinum circumiectum est medicamentum relinquens. Iam uerò ex quantitate, & qualitate emanantis humoris, præterea ex dolore, uel indolentia, tumore, uel depressione partis affectæ, cognosces num pars ipsius sinus profunda sit probè conglutinata. Siquidem si neque in ipso sinu dolor sentiatur, neque tumor appareat, sed totus locus depressus, siccus, atque expers doloris existat, uideas que ad osculum pus exactè concoctum, nec non quantitate paucum, bene sperandum est de sinus glutinatione. Si autem contraria se ostendant, nondum sinus conglutinatur. Sit uerò medicamentum quod inijcitur sinui, uehementer siccans, citra tamen mordacitatem. quale utique nostrum existit, sine cera confectum ex metallicis medicamentis elixatis, & oleo ueteri, & aceto quod nimirum uulnera cruenta conglutinat, sinusque sine molestia siccat, si lixiuio prius sordes ablutæ fuerint. Porro ubi qui abscesserunt tumores tarde secti fuerint, cutis ipsa admodum extenuata, redditurque laceræ uesti persimilis. Quo tempore utendum medicamentis est, substantia quidem humidis, potentia autem siccis: quale est quod constat ex lithargyro, & suillo adipe antiquo, & chalcitide, quibus additum sit uetustissimum oleum. Confert etiam in lacera cute non minus mel, si usque ad consistentiam emplastri elixetur. Satius tamen fuerit ei myrrham subtiliter tritam, aut aloen, aut thus, aut aliquod ex his, uel omnia simul aspergere, tum præcipuè, cum luteo inunctum humidius apparet. Vtus etiam sum aliquando & tenui centaurio, quod minime est ad eiusmodi medicamen. Post ipsum uerò & symphytum utile est deinde ireos Illyricæ radix. Postea farina ex orobis omnia hæc & per cribrum subtile transmissa, & inspersa melli, dum ab igne amouetur.

Conglutinatione ex quibus... · *Medicamenta sinibus conglutinandis esse debent uehementer siccantia* · *Cutis lacerata ... medicamentum.*

De gangræna. Cap. IX.

Nunc uerò opportunum uidetur de gangrænis aliquid dicere. Sic enim uocant mortificationes eas, quæ ex magnitudine inflammationum fiunt, nondum tamen absolutè sunt factæ. Etenim cùm ita membrum effectum est mortuum, ut nec punctionem, nec sectionem, nec etiam ustionem sentiat, statim ipsum recidere oportet, quia uiciniam sinam partem attingit. Cæterùm quod sic affectum est, dicitur sphacelus. Quod uerò in medio consistit ut ad mortem proficiscatur, appellatur gangræna. Curatur autem, euacuantibus quidem nobis plurimum sanguinis, qui in patiente membro comprimitur (cuius causa mortificationes fiunt) reliquo autem, exhibentibus transpirationem. Igitur aut cutem uniuersam multis sectionibus profundis secare oportet, una cum subiecta substantia: aut plurimis scarificationibus profundis incidere. Vbi uerò sanguinem effluere permiseris, imponendum aliquod medicamen est, ex iis quæ ad putredinem conducunt cuiusmodi est ex oxymelite farina orobi, lolijue. Si uero talia non adsint, fabarum farinam adhibe, atque ipsum oxymel solum. Quòd si fortius medicamen apponere uis, adijce sal, aut ex trochiscis aliquem exquisitissimè tritum, qualis Andronis, & Polyidæ, & Pasionis, & Musæ existit. Verùm qui duras natura carnes sortiuntur, fortissima medicamenta desiderant: molles uerò, qui teneras. Ad maiorem autem securitatem, quando abscindis aut circuncidis id quod iam putruit, satius est ipsius mali radicem, partis sanæ continentem, adurere, uti sæpius consueuimus in orbendis facere, nonnunquam ipsis affectis partibus admouentes cauteria, nonnunquam linamentum interponentes. Facta uerò adustione, solemus uti succo porri, aut, si is non adsit, recitatis trochiscis: ad detrahendam autem crustam, medicamento dicto Cephalico, ex melle utere: aut pane ex hydrelæo decocto. Iuuat etiam hordeacea farina similiter præparata, aut cum ipsa triticea mista, itaque Prantæ ... retiapharmacum, & Macedonicum nominatum sunt crustarum suppurationibus, atque earum excidentiis accommodatissima: & quæcunque uim habent perducendi ad suppurationem. Panis etiam cum apio, uel ocymo tusus, optimè crustas disrumpit, & a sanis partibus eximit. Ex simplicibus autem medicamentis, iris, uel radix panacis, uel aristolochiæ, uel acori ex melle. In mollibus uerò corporibus sit est farina orobi, cum melle, uel rhure. Aufert etiam crustas Machærionis medicamentum. Cùm uerò exciderint crustæ, atque huiusmodi ulcera idoneis medicamentis carne repleta fuerint, debet induci cicatrix.

Gangræna quid. · *Sphacelus ... quid.* · *Gangrænæ curatio.* · *Putrefacientibus ... medicamentis* · *Adurenda esse radicem putrefactæ particulæ.* · *Eschararum quæ detrahant*

De Cancris. Cap. X.

Carcinosi tumores in omnibus consueuerunt fieri corporis partibus, sed præcipue in mamillis mulierum, * quæcunque naturali sua purgatione priuantur. * Nam quandiu hæc, ut oportet, adfuerit, tandiu mulier integra sanitate fruetur. Hi uero tumores omnes ex atræ bilis recrementio gignuntur. Qui humor fæculentiæ similis, dum sanguis in hepate fit, ab splene expurgatur, cui est numinum nutriendo. Cùm igitur naturalis temperatura hunc humorem paucum genuerit, optimaque uictus ratio præcesserit, & ex ipso qui generatur, splen abunde satis attraxerit, nulla huiusmodi superfluitas coaceruatur in uenis. Si uerò contraria accidant, tunc succus is melancholicus multiplicatur in uenis, à quibus nonnunquam, facultate expellendi extrinsecus præditis, per hæmorrhoidas excernitur. Sæpius autem & ad uarices deuenit. Quandoque ad cutem uniuersam expellitur, ubi gignit elephantiasim. Est cum ad alias corporis partes, quæ cæteris imbecilliores sunt, humor iste decumbit. Quo tempore euidenter apparent quæ in loco affecto sunt uenæ, crasso & nigro sanguine imbutæ. Qui quidem quantò crassior fuerit & nigrior, tanto deterior est passio. In mamillis autem sæpe uidimus tumorem figura animali cancro persimilem. Hunc igitur morbum per sui initia sæpe sanauimus, medicamentis quæ atram bilem educerent. Vbi uerò in molem magnam attollitur, curari sine chirurgia non potest. At scopus in huiusmodi curatione est, totum quicunque constat tumorem præter naturam, quà partibus sanis adhæret, abscindere: ob uasorum tamen magnitudinem, præsertim si fuerint arteriæ, profluuium sanguinis statim periculum imminet. Quod si laqueis ipsa excipias, * per consensum

Cancer ubi & ex quo humore gignatur. · *Atra bilis expurgatur à liene, quem alit* · *Atra bilis quos morbos excitet.* · *Cancri duplex curatio.* · *Cancri medicatio periculosa*

afficient cõtinuæ particulæ. Si uerò radices morbi exarere animus sit, neq; hinc etiam maximũ periculum deest, * si prope loca principalia insignis adustio fiat. Porrò in Alexãdria plurimi, ob ciassam uictus rationẽ, atq; regionis feruorem, elephantiasi corripiũtur. At in Germania & Mysia, rarissima hæc passio uidetur: & apud Scythas lactis potatores, nunq; ferè apparuit. Huic igitur morbo melancholici succi continunt purgationes. Quòd si ætas atque uirtus permiserint, sanguis prius mittendus est. Sed neq; in canceris inutile est, ubi nihil prohibet, primò sanguinẽ mittere, ac dein purgare euocat eq; menstrua, si sint mulieres, nec attigerint quinquagesimũ annũ. Ipsi autẽ patienti particulæ, succus solani imponaf, uel medicamen ex pompholyge cõstans, quo utor ad cancros exulceratos: uel etiam quod ex chalcitide fit, si copia illius nõ detur. Quod pertinet ad uictus rationẽ, succus ptisanæ abundanter est exhibendus, & serũ lactis: at ex oleribus, malua, atriplex atq; blitum. Cucurbitis etiam, si

Elephantiasis in Alexandria unitabifsit plurimum

Elephantiasim in Germania reperiri rarissimè Gal. affirmat.

Cancri exulcerati remedia.

Cancri uictus ratio conueniens

occasio ferat, utendum, & piscibus saxatilibus, auibusq; omnibus, exceptis palustribus.

De elephantiasi. Cap. XI.

At iis qui elephantiasim patiunĩ, mirabile auxilium est uiperarũ esus. Quas quidẽ, ubi caput, caudamq;, usque ad digitos quatuor absciderís, excoriaueris q;, ac demum interanea exemeris, in olla prius ablutas coques, donec exquisite molles reddant. Adqcere tamen debes aquæ, in qua illæ elixantur, porrũ, anethumq;, & olei nõnihil. Ipsum etiam medicamentũ confectũ ex uiperis, confert in potu exhibitũ, iis qui huiusmodi morbo laborant, uel cuti etiam illitum. Porro ad sanandas strumas, optima sunt quæ astringere & exiccare, & pus etiam facere possint. Ad meliceridas autẽ, quæ ipsas dissoluendi uim habent, & quæ pus diducunt, medicamenta. At uerò curatio hydropũ, ad has tres reducitur intentiones: ut sanemus durũ tumorẽ, quo uiscus affligit: & apponamus ea quæ humiditatẽ dissoluãt & prouinciis medicamenta quæ moueant urinas.

Eleph. ... esus.

Viperarum ...

Theriaca elephantiasi commoda ...

Hydropum ...

ILLVSTRISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, D. D. IOANNI FVRTADO A MENDOZZA, APVD VENETOS ORATORI CAESAREO LONGE DIGNISSIMO, Andreas Lacuna Secobiensis, Doct. Med. miles S. Petri S. D.

Vix maximã ingratitudinis notam, aut declinare, aut eluere, si mel inustam, possem, Vir illustriss. si ex lucubrationculis meis, sub umbra amplitudinis tuæ ad absolutionẽ perductis, portionẽ aliquam tibi nõ impertirer. Nam cum ex mercimoniis singulis, quæcunq; inter subditos Cæsaris in hac Venetorũ urbe ssibi nihilissima cõtrahuntur, ad egregiũ & consularem virum Thomam Sornozzam, vel Cæsareo decreto, nõnihil frugis pertineat, quòd perpetuò illis patrocinetur, eorumq; uniuersas lites cõponat: multo magis, mea quidem sententia, rationi cõsentaneum uidetur, ut optima quæq; ingenia, quibus cõtigit huc suos labores aduehere, ex meditationibus suis aliquod dignationi tuæ literariũ etiã tributũ pendant, à qua nimirũ fouentur, aluntur, locupletantur: cuiusq; in studiosos omnes patrociniũ atq; benignitatẽ sum ipse omniũ maximè expertus. Consiliũ impræsentiarũ est præterire silentio immortales istas virtutes tuas, prudentiã, temperantiã, cõtinentiam, cõstantiam, animi magnitudinẽ, multiplicemq; doctrinã, quibus totus splendes: ne aut earũ sublimitatẽ claudicante oratione nõ assequar: aut reluctari videar singulari modestiæ tuæ, quæ ut popularem semper auram cõtempsit, sic nihil magis exosum habet, quàm huiuscemodi encomia. Amplissimũ quippe integritatis tuæ, vel me tacente, argumentũ est, quòd CAROLVS V. Imp. te præter expectationem vocauerit, ut in hac tam augusta Repub. vices suas gereres, grauissimaq; administrares negocia. Cùm igitur minimè cõtemnẽda artis medicæ pars, in vacuatione redũdantiũ consistat: ac vacuatio quidem ipsa, partim per venæ sectionem, partim per purgantis pharmaci exhibitionem, partim per hirudines, cucurbitulas, atq; scarificationẽ soleat administrari: haud ab re me facturũ existimaui, si Galeni tres cõmentarios de phlebotomia, quorũ primo titulus est de venæ sectione aduersus Erasistratũ: secundo, de sectione venæ aduersus Erasistrateos Romæ degentes: tertio, de curandi ratione per venæ sectionẽ: ac præterea alios tres, unum de hirudinibus, cucurbitulis, & scarificatione: secundum, de purgantiũ medicamentorũ facultatibus: tertiũ denique, in quo docetur, quos nam purgare, & quando, quibusq; medicamentis oporteat, offerrem amplitudini tuæ: hisq; etiã velut auctarium quoddam adiungerem libellum de ptisana, consiliumq; à Galeno conscriptum puero cuidã epilepsia laboranti. Nihil ergo iam superesse videtur, nisi ut ipse, Pater obseruandiss. hosce octo cõmentariolos, pusillos quidem, si chartularũ tantũ ratio habeatur, sed mortaliũ vitæ admodum salutares, pignora quædam officiosi erga te mei, quàm benignissimè excipias, munerisq; tenuitatem non aspernere, memor eos qui thure carent, fuisse olim diis mola salsa litare solitos. Vale, Musarũ hospitium amplissimum. Venetiis, ex ædibus tuis, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

GALE-

GALENI PERGAMENI
de Venæ sectione aduersus Erasistratum, lib. Vnus.

Miri quidem illud inquisitione quoq; diligentissima dignū esse uidetur, cur nam Erasistratus, cùm cætera quæ ad artem spectant omnia, etiā minima quæq; satis superstitiosè tractarit, de uenæ tamē sectione, præsentaneo illo unicoq; remedio, & quod apud ueteres fuit maximi ponderis, ne minimū quidem, nisi obiter & per transennā, sermonē fecerit. Nam dum ait, inflammationes (exempli gratia) quę uulneribus superueniunt, uacuatione quæ per inediam fit, esse curandas, miror sanè, quòd auxilio expeditissimo omisso, ad tardissimū, minimeq; tutū cōfugiat. Ego uerò, quandoquidē per inflāmationes necessaria uacuatio est (uel Erasistrati testimonio) eam omniū facillimā promptissimamq; uenæ sectione perfici arbitror, utpote per quā ipsas etiā phlegmonas solas, celerrimè curare possimus: cùm è diuerso mediæ, præterq; quòd longū tempus requirant, æqualiter etiā uniuersum corpus euacuant, id quod certè nō est expediens: ut interim alia reticeam incōmoda, quæ medias* longas necessariò sequuntur: cuiusmodi sunt uirtus defatigata, succi biliosiores atq; amariores effecti, morsus cordis frequētes, inquietudines, deiectiones suppressæ, ac breuiter, omnia excrementa* mordaciora & acriora reddita. Quorū Erasistratus nihil animaduertens, cæcorū more, qui amplam cōpendiosamq; & planam uiam in propinquo habentes, sæpenumero angustā prolixam, asperamq; & abundè ineunt, & ipsi propinquam admodū, satisq; expeditā & amœnā semitā aspernatus, ad impeditā illam, salebrosam, & longam se cōtulit: quippe qui hoc tantū considerauerit, num quò ipse contendit, inedia uenigat nō autē, an cōpendiosè, & sine periculo ducat. Nam quòd uel inedia ad plenitudinis uacuationem cōferat, ego nō eo inficias: uerum longo temporis, magnoq; cum nocumento, eam efficere id profiteor. Iam uerò cùm Erasistratus perpetuò admiretur naturā, ceu artificiosam, prouidumq; animaliū gubernatricem, nusquā tamen eam imitatur. Aut cur illam plurimis morbis sanguinis euacuatione medentē cernens, ne in uno quidem, ipse tali præsidio utitur? Itaq; mihi aut modis omnibus demēs, aut in naturæ operibus quàm minimè uersatus esse uidetur. At omniū bonorum, quæ ad medicam artem spectant, nobis autor Hippocrates, nos monet accuratissime (id quod etiam Erasistratus nos monere debuisset) ut quandiu natura fortis usq; uegeta existens, sese ad crisim accingit, nō perturbemus quidē motum ipsius, perficiamus autem ea, quæ superata morbosarū causarū uehementia, nō potest ad integritatem perducere. Quæ iudicant, & iudicata sunt (inquit) integrè, nec mouere, nec nouare, sed sinere. Istud quidē habes propriū naturæ integrè mouentis præceptū. Quod uerò huic succedit, naturæ & ipsum, uerū diminutè ad crisim mouentis congruit: eamq; ob rem ut illi simus auxilio iubens, ait: Quæ ducere oportet, hæc quò maximè natura uergit, per loca cōferentia, ducēda sunt. Natura siquidē tum temporis expellere aduersariū conatur, cùm autē præ imbecillitate implere operi suo nō possit, auxiliū nostrū implorat. Propterea etiā laborantes dolore lateris, iugulū affligente, aut regionē quæ supra præcordia est, secta interna cubiti uena dicit esse uacuandos. Vbi uerò dolor sub septo transuerso fuerit, ut subducat aluus uel nigro ueratro, uel peplio, cōsulit. Similiter in quopiam renū affectu, uenam quæ in poplite est, incidendam censet. Idem etiā Margei famulam, cui ob conuersum ad uertebras coxarū os, uteri purgatio suppressa fuerat post partum, atq; inde grauis dolor [illegible], restituit, uenam prope malleolū secans, cū iam tremores totū corpus iam occupassent. Sed ne ex iis qui rationalem empiricamq; sectam amplexi sunt, quisquā à uenæ sectione abstineat. Verū ne naturæ opera prodicamus, an nō ipsa [illegible] mulieres singulis mensibus, quòd ob ignauiam & ociū, multitudinē humorū concipiunt, superfluo sanguine euacuat? An nō eiusmodi idem post partū molitur, cuius fœtura ipsi quædam species uacuationis existat? Ad hæc uerò, postquam fœtus reditus est in lucem, lactis generatio in mamillis non parua & ipsa euacuatio plenitudinis existit. Vna enim eadem & lactis & menstruorum substantia est: amborumq; (ut quispiam dixerit) uteri fontes cōmunes, sunt uenæ. Quamobrem quibuscunq; per ætatem menses fluere cessarunt, iis neq; in mamillis lac amplius gignitur. Quæcunq; etiam purgandi tempora adhuc habent, atq; interea lactant, eæ nō purgantur. Præterea cùm [illegible] mulieri sanguis per locos erumpit, illicò hinc lac arescit. Insuper quæ animalia non gerunt utero, iis neq; lac unquam adest [illegible] inopes, illi etiā ad cōcipiendum idonea sunt. Porrò si mulier per excretionē illam menstruā probè expurget, nec podagris, nec articulorum doloribus, nec pleuritide, nec peripneumonia, nec aliis denique ex plenitudine affectibus infestabitur. At mēstruis retentis, eam quilibet morbo implicari facilè est. Itaque in [illegible] euacuationes medentur. Ex hominibus etiā, quibus ex pro consuetudine superflua per hæmorrhoides uacuantur, [illegible] morbis minime impediti [illegible] agūt: quibus stem suppressæ fuerint uacuationes, hi in perniciosissima quæq; labuntur. Ac proinde cùm uel in tremorē, uel in hydropem, uel in aliū affectum frigidum, mas quidem ob hæmorrhoidū, mulier uerò ob mensium retentionem, inciderit, Hippocrates cōmendat meritò euacuationē sanguinis, per cōuenientia loca, cùm nimirū cōtrariorum contraria remedia existant. Natura quippe (quā ille imitatur) inediam adiectione, repletiones euacuationibus, frigus calfactionibus, calores refrigerationibus curat. Nam (ut alia multa sileam naturæ miracula) si frequenter conspexerit [illegible] ad uomitum. Vidi & auem Aegyptiam, quæ clysmū imitabitur. Grues etiā, aquilasq;, præ longo usq; ad ultimos terrarū fines uolatu, partim frigus, partim æstum uitantes, quo cōtraria cōtrariis propulsent, uidere licet. Sectio itaque uenæ (ut eò unde digressa est, nostra reuocetur oratio) ob

Plenitudines quomodo sint uacuandæ, docente Hippocrate.

Menstrua cur mulieribus profluant singulis mensibus.

Contrariorum esse contraria remedia.

causas dictas perperam ab Erasistrato omittitur. Quod autem mensura in venae sectione multo facilius deprehendatur, quam in caeteris quibusuis auxiliis, hinc declaratur. Nam & coloris mutationem, nunc quidem in ipso fluente sanguine, nunc vero in aegrotantis corpore, dispicere licet. Animi quoque defectio in plurimis affectibus vacuationis terminum obtinet, quemadmodum sanguinis fluentis rigor languescens, & pulsus mutatio. Adde quod & medicus huius solius evacuationis liberam habet facultatem sistendae, quandocunque illi placuerit, aliarum autem nullius. Nam ubi propinandum sit aliquod medicamen, prima exhibitio in tua potestate sita est, caetera vero, fortuna administratrice obtingunt. Ingens praeterea in propinationibus pharmacorum periculum est, cum vel non commovetur purgatio, vel quod in alvum attractum est, non facile excernitur, vel cum dolore, torminibus, refrigeratione, pulsuum evanescentia, ac defectu animi exprimitur, vel cum corpus vehementer perturbatum, utrinque paulum admodum evacuatur, aut evacuatio modum excedit id quod saepius, ceu extremum malum, contingit. Neque enim [illegible] venae fluxum mox digito superposito sistes, sic sistere alui profluvium poteris. Cibi etiam cuiusque in mensura errorum gravissima incommoda [illegible] in hominibus extenuatis & imbecillibus constat. In quibus si quid minus, quam par sit, [illegible] tabidum reddet. Si vero modum excesserit, naturae potius oneri, quam nutrimento, fuerit, illamque perimet & extinguet & suffocabit. Ut autem [illegible] Erasistrati opinionem evertam, solam inediam [illegible] ad evacuandas omnes inflammationes, nemo ignorat, mea quidem sententia, mediam ipsam propinationem quandam existere, ac proinde nec nutrire, nec evacuare posse, cum inter nutritionem & vacuationem sit media. Nec vero existimandum est, aliquem unquam perisse ob inopiam ciborum, [illegible] in [illegible] ciborum inopia, perdurare nequirent, quemadmodum certe perdurant qui alimento non indigent, quandoquidem ob densitatem atque torporem, in quo [illegible], necnon ob astrictam cutem, nihil [illegible] corpore exhalat, quod cibo instaurari postulet. Itaque non media, si diaritas cutis evacuat, quam si frigore & quiete densaveris, quid commodi fuerit ex late expectandum? Caeterum dum Erasistratus eiusque [illegible] mediam contendit, [illegible] ipse [illegible] qui media opus habeant, autor & promotor existit.

GALENI PERG. DE VENAE SECTIONE ADVERSUS ERASISTRATEOS ROMAE DEGENTES, LIB. UNUS.

Quum Romam [illegible] venissem, incidi in medicos quosdam, qui a venae sectione tantopere abhorrebant, ut [illegible] aliquando aegrum quempiam propter plenitudinem iam praefocari, ne tum quidem hoc auxilio uti vellent, [illegible] Erasistratum, qui nusquam venae sectionem probans, omnes inflammationes sola media curabilis esse censebat. Quam recte quantopere vir ille hallucinatus fuerit, quis non cernat? Etenim si ob id [illegible] probamus, quod vacuatis per eas venis, affectum minui contingat, multo hercle commodius fuerit, ut semel adhibita evacuatione, potissimum quae per sectam venam administratur, ab mediis abstineamus, ut quae & aegrotos ingenti molestia solent afficere, & vigilias, & inquietudines, affectionemque oris ventriculi, tum corruptionem succorum, necnon alvi, atque interdum urinae suppressionem inferunt. Quamobrem nonnulli in Romana urbe medici, praecipue qui medebantur mulieribus, cum exploratum haberent infelicem cuiusdam puellae, ob non sectam venam, successum, in quibus sanguis ferebatur ad superiora, tempore quo eruptio menstruorum expectabatur, venae sectionem iam usurpabant. Nec vero quietem, nec medias eis iniungebant, sed moderatum propinabant victum humectantem ac lavacris assiduum uti eis permittebant. Ab his enim, si vel mediocri quantitate sanguis fuerit detractus, purgationes exoriri confestim solent, praesertim si infra poplitem, aut iuxta talum venae sectio fiat. Sin autem quis vena secta [illegible] ipsi mulieri mediam, [illegible] prius fluentes cohibebit, [illegible] purgationes. Sanguis [illegible] arescit, ac densior seipso redditur [illegible] ob rem, ad fluxum ineptus evadit. Quae igitur tum lotae fuerint, melicratumque & cibos idoneos sumpserint, ac vinum neque austerum, neque crassum biberint, his purgationes procul dubio contingent. Ob idque ego medias post venae sectionem non [illegible], verum etiam adhibere [illegible] profiteor. Iam vero cum nostra hac tempestate mulieres quaedam Romanae [illegible] exuperarent, ob idque aut nullo pacto purgarentur, aut diminute: eas tamen medici sectione venae adeo incolumes servaverunt, ut nec sanguinem spuerent, nec pleuritide, peripneumonia, aut angina unquam corriperentur. Porro in auspiciis inflammationum, omnis [illegible] ciborum adiectio subtrahenda est, utendum vero venae sectione. Siquidem inflammationes [illegible] faciunt, ut plurimum ex plenitudine fiunt. Quamobrem si vasa nutrimento impleveris, maiores ac vehementiores ipsae inflammationes reddentur. Caeterum hi adolescentes qui neque de sanguinis detrahendi mensura, nec de venarum secandarum ratione quicquam audierunt, ad praesidium hoc sese accingant, aegros in exitium perducent. Plures namque ob perperam sectam venam perierunt, quam quibus adhibitum id auxilium non fuerat. Quippe seniores medici tum temporis venas secantes, [illegible] aliis evacuatoriis auxiliis, quae idem quod & venae sectio, verum longiore tempore, efficere poterant, nisi quod quandoque ob [illegible] partem affectam, aut ob plenitudinis exuperantiam, aeger morte praeoccupabatur. Verum qui febres cunctas in principio venae sectione indigere affirmant, non mediocri etiam noxa aegrotos afficiunt. Itaque minus aberrare eos consentaneum est (ut Plato ait) qui non aggrediuntur illa quae ignorant, quam qui ea tractant, quae didicerunt nunquam. Porro quod vas aliquod ruptum possit absque inflammatione coalescere, dummodo nos caetera recte administraverimus, sanguinisque quantum nobis visum fuerit, in tempore evacuaverimus,

mus, liquidò constat. Frequēter siquidē uidimus, quum quibusdam pugnantibus singulari certamine* totum eius brachium uice dissectum esset, coaluisse tamen uulnus, antequam inflammatio oriretur: quod quidem multo magis contingeret, si (ut Hippocrates ait) illico sanguis copiosus fluxerit. Sæpius etiā uulnus in cauas thoracis partes illatum, triduò conglutinatum uidimus. Quòd autem Erasistratus nusquam fuerit usus uenæ sectione, hinc perdiscere licet, quòd in plenitudine omni semper inediam iniungat: id quod neutiquam facturus esset, si eam sanguinis detractione uacuaret: quum minimè consentaneum rationi sit, ut quis circa unum eundemq; ægrum, utraq; auxilia, nempe inediam, & uenæ sectionem, usurpet. Nec uerò existimandū est, plethoricos omnes sanguinis esse detractione uacuandos. Prius siquidem distinguenda natura plenitudinis est, habitudoq; & ætas ægri expendēda: tempus item, regio, & aeris constitutio consideranda: necnon quæcunque antecesserunt, quæq; ipsum ægrum etiamnum infestant symptomata. E conuerso alios plerosque tibi ob oculos ponam, qui absque repletione quum sint, nihilominus uenæ sectione opus habent.

GALENI PERGAMENI DE curandi ratione per missionem sanguinis, liber Vnus.

QVi de sanguinis missione speculant, primò quidē inuestigare debēt, quænam corporis affectiones euacuatione indigeant. Secundò, quæ illa, quæ per sanguinis fit detractionem. Tertiò, qui innoxie hanc ferre possint euacuationem. Quartò, quonam potissimū tēpore ipsa molienda sint. Quintò, quā ex uenis secare oporteat: quum nimirū haud parū intersit, hanc ne, an illā incidas. Porrò hac quoq; contēplatione absoluta, succedit de scopis oratio. Quibus mentem adhibens quis, euacuationis modum facilè per coniecturā inuenerit: nec non in quibus semel auferre præstet, & in quibus repetitā ablationē moliri: tū in quibus nam intuire usq; ad animi expediat deliquium & in quibus id, ceu summū malū, uitare. Cum autem per omnē uitam, omnia quæ in quæstionem ueniunt, duo inuentionis organa obtineant, nempe rationem & experientiā: necesse esse arbitror & nunc quoq; me, aut ratione sola, aut sola experientia, aut iunctis ambabus, quæ proposita sunt, scrutari. Si quis ergo affectiones quæ uacuatione indigent, uelit experientia collectas exponere, sola opus est ad explicationem memoria. At si uia rationali id efficere instituat, necesse est, ut prius commune ac generale inueniat, ex illiusq; deinde in species differentiasq; sectione, usque ad species ultimas, affectuum numerum, uacuationem desiderantium, inueniat. Etenim ratio ipsa, hæc quidem, ex cōmunibus tantūm progrediens notionibus, inuenit & demonstrat, hæc autem, etiam quæ ex istis inuenta sunt, ad demonstrationem adhibet. Ac priori sanè ratione, omnes artes, omnesq; homines uti assolent. Secunda uerò, non omnes homines: nam propriè ad artifices pertinet. Eam igitur nos impræsentiarū sequuti, utemur multis, quæ in alijs cōmentarijs sunt demonstrata. Nempe complures esse facultates quę animalia gubernant: quarum alias naturales, alias animales uocant. Generationis autem principijs pro materia, quatuor elementa subijci, eaq; tota per sese mutuo misceri, esseq; inuicem in se agentia, idq; per qualitates suas effectrices, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem: ex quibus utique omnium temperamenta constantur. Præterea dari duplicem plenitudinem, nempe secundum uasa, & secundum uires primariasq; actiones, a similaribus corporibus perficiuntur secundarias ab instrumentarijs. Quum igitur plenitudo bifariam & fiat, & dicatur: uno quidē significato, ut ad uires, altero, iuxta laxitatē continentium uasorum utriq; sanè opus est uacuatione, siue ea in homine ualetudinario, siue etiam in ualente contigerit. Voco enim plenitudinem iuxta uasa, magnam humorū colluuiem, ipsa uasa tendentium. Iuxta uires autem, eam quę uel si minimè uasa distendat, uires tamen grauat, & premit, hominemq; reddit ad motiones pigrum & tardum. Quòd si simul adsit ulcerosus etiam aliquis sensus, ac potissimum dum mouemur, signum est affectum ipsum uitiosi succi esse sobolem. Quandoq; autem & in partibus quibusdam corporis, non in tota mole, plenitudines adsunt similes ijs, quæ uniuersum corpus solent opprimere. In omnibus igitur id genus affectibus, maxime ex usu sunt uacuationes humorum, aut uaporum, aut spirituum peccantium: minime tamen semper sectio uenæ desideratur, sed sufficit interdum purgatio, frictio, balneum, inunctioq; ex aliquo digerente medicamento. Quæ autem affectiones uenæ sectione indigeant, deinceps dicemus. Non solùm nutrimentum animantis partibus præstat sanguis, sed calorem etiam naturalem conseruat. Itaque ipsius cordis calor interdum quidem seipso minor efficitur, aut propter sanguinis copiam, à qua nimirum extinguitur, aut propter ingentem inopiam, aut propter frigidam qualitatem: interim uerò maior, aut propter calidam sanguinis qualitatē, aut propter exiguā inopiam. Quicquid autem cor in caliditate frigiditateq; perpetitur, eius quoque & aliæ corporis partes protinus participes fiunt. At quæ membratim accidunt caliditates, aut frigiditates, eas quæ parti quidem affectæ uicinæ sunt, una alterant, in totum tamen extendi corpus, priusquam cor immutent, non possunt. Cæterum quandoquidem omnia simul calida & humida* citissimē computrescunt, sane si quod nutrimentum suggeritur a uentriculo ad hepat, à natura non superetur, inq; probum sanguinem non conuertatur, alias aliam perpetietur putredinem. Quum autem quæ ex materia putrescunt calida, quàm antea calidiora reddantur, calidior profectò erit ipse sanguis putrescens, ac proinde etiam particula, in qua ei putrefieri contigerit. Quia uerò ab insigniter calidis, simul quę uicina sunt incalescunt, utique calor ille acris & mordax (qualis à putredine oritur) illis quæ ulterius sunt, communicabitur. Ergo si pars quæ hoc pacto incaluit, insignis sit, aut calorem suum in cor extendere ualeat, unà & ipsum accendet, ut quod natura calidissimum sit. Quòd si semel illud accensum fue-

Facultates animal dispensantes sunt plures.

Elementa quatuor subiecta principia generationis, eaq; tota per tota misceri.

Plenitudo est duplex: nempe iuxta uires, & iuxta uasa: quarum utraq; eget euacuatione.

Plenitudo iuxta uasa quid.

Plenitudo iuxta uires, quid.

Sanguis non solùm alit animal, sed calorē eius naturalem conseruat.

Cordis calor unde minor atque maior reddatur.

Cordis intemperies protinus cæteris partibus cōmunicantur.

Putrescunt citissime calida & humida.

Putrescentia reddi calidiora quam antea.

Febris quid.

rit, facilè totum ipsius iam corpus simul excalfiet: qui affectus uocatur febris. Nonnunquam uerò, prius quàm computrescat sanguis, ingens ipsius uis decumbit in partem aliquam: quam aut extinguit omnino, ita ut actio ipsius pereat, aut illi certè noxam non contemnendam infligit. Hoc siquidem pacto apoplexiæ proueniunt, multo nimirũ sanguine incumbente cõfertim in animalis principium. Quòd si in aliam particulam ruat, tumorem inibi præter naturam excitat. Cuius generis phlegmone existit. Verùm si crassior sit, inæquabilis magis natura referat is qui decubuit sanguis, scirrhosior tumor efficitur: sicuti si pituitosior sit fluxio, laxus: & si biliosus, tumor erysipelas dictus. Quum itaque plenitudo (quemadmodum exposuimus) sit duplex & ex ipsis, ea quidem quæ ad uires refertur, facilè in putredinem abeat, interdumq; in partes quasdam ingruens, tumores præter naturam excitet: altera autem, quæ iuxta uasa dicitur, sæpe etiã in partes quasdam decumbat, tumoresq; & apoplexias, uel alias uiq; ruptiones moliatur: utranq; celeriter euacuare tentandum, prius quàm aliquam perniciem conciliet. Si igitur qui plenitudine grauatur, aut tenditur, nec puer sit, nec senex, an illi uenam secare oporteat, expendes, præ oculis habens hosce principales scopos: plenitudinis nempe tum quantitatem, tum qualitatem, uirium robur, atq; earundem infirmitatem: naturalem totius corporis habitum, tempus, regionem, anteactam uitam, num an cibi potusq; copia, & præcipue assatim nutrientium, qui sic affectus est, fuerit usus: ad hæc, cõsuetudinem, & res præter consuetudinem rectas: quousq; motus exercuerit, quas excretiones habuerit, aut præter solitum compescuerit. Præter omnia autẽ hæc, num gracilior, aut crassior euaserit. Porrò utriusq; plenitudinis quantitas, ex propriorũ signorũ magnitudine desinietur. Quando enim grauior sibi homo uidebitur, tantùm & plenitudinẽ quo ad uires creuisse constat. Ad eundẽ modum, quantùm auctus fuerit tensionis sensus, tantum & auctam alteram plenitudinem, quæ secundum uasa uocatur. At utriusq; plenitudinis qualitatem, partim ex coloribus indicabis, in eorum colorem humorum esse, si quidem ab externo calore uel frigore totum corpus haud immodicè affectum fuerit: partim ex iis, quæ humorum naturæ coniuncta sunt. Etenim calidiores, calidior totius corporis sensus sequitur, ut frigidiores, frigidior: tum eos qui in uenis quidem aceruantur humores, nasorum tumor atq; distensio: qui uerò in carne, sensus in eo uel grauitatis, uel tensionis, uel etiam caliditatis. Porrò dispensantium nos facultatum infirmitas atque robur, propriis indicantur functionibus: uoluntariis quidem, illius quæ in neruis cerebroq; consistit: pulsificis autem, eius quæ in corde ac per arterias mouetur. Nam secundum bonam nutritionem aut abolitam, & colorem probum, aut prauum, tertia facultas, quæ nutrix est, & a iecore proficiscitur, cognoscẽda erit. Vbi ergo extantibus plenitudinis signis, ualentes facultates extiterint, incides uenam: uidelicet si tensiua quidem sit ipsa affectio, nihil distinguens: magisq; etiam in phlegmonode: sin uerò degrauans sit plenitudo quæ infestat, haud semper sanguinis molienda detractio est. Nam fieri potest, ut crudus per corpus collectus sit humor, a quo talis affectio gignatur. Quem succum sanguinis missione uacuare non expedit, sed frictionibus, unctionibusq; mediocriter excalfacientibus, necnon potionibus crebris, & humoris crassitudinem incidentibus, & calfacientibus modicè. Siquidem qui ualenter excalfaciunt, nimis subitò uires deiiciunt, sæpe etiam uires adaugent. At uerò qui sanguine reiecto expectore, in præsens quidem curati, cæterùm eam sortiti sunt thoracis pulmonisq; structuram, ut uel pauculo plus collecto sanguine, protinus aut uasis alicuius osculum reseretur, aut ipsum rumpatur: iis, uel si nullum in corpore etiamdum adfuerit symptoma, ineunte tamen uere sanguinem mittere oportet. Similiter in iis qui promptè morbum comitialem, aut apoplexiam, aut peripneumoniam, aut pleuritidem, aut anginam incurrunt, eiusmodi affectus anteuertendi sunt sanguinis detractione. Eodem modo quibus hæmorrhoides retentæ sunt, potissimum si natura sint atrabilaria, quiq; quotannis æstate plethoricis morbis corripi assolent, & hos quoque ueris initio uacuare expedit: nec secus eos, qui ipso etiam uere eiusmodi malis uexantur. Cæterùm intemperantes & uinolentos, uentriq; & gulæ deditos, nec purgatione, nec missione sanguinis magnopere iuueris: nam per uitæ intemperantiam rursus crudorum humorum copiam quamocyssimè colligunt. Quare iis ne manum quidem admoueris. Eis uerò qui præceptis salutaribus obsequentur, summopere profueris, si principio ueris primùm quidem euacuaueris: deinde autem ad exercitia, salubremq; uictus rationẽ perduxeris. Sed nec tantum ubi adest plenitudo, siue ea secundum uires sit, siue secundum uasa, mirificè prodest uenæ sectio: uerumetiam citra plenitudinem initio phlegmones, quæ aut propter ictum, aut propter dolorem, aut partium debilitatem proueniunt: quippe dolor sanguinem ad se trahit, & sæpe partium debilitas phlegmonem, absque corporis plenitudine, conciliat: quum uidelicet partes fortiores, per uenas, ceu per canales quosdam, propria excrementa semper ad imbecilliores expellunt, donec tandem ad partem imbecillimam omnium defluxerint, & quæ ex se amplius propellere, quod in ipsa redundat, nequeat: id quod accidit illis partibus, quæ suam excernentem uicinis omnibus imbecilliorem possident. Quamobrem omnium primæ infirmiores partes corripiuntur excrementitiis morbis: quemadmodum glandulæ, quæ sunt fluxionibus excipiendis idoneæ, tum ob substantiæ laxitatem, tum quia inter omnes partes minimè robustas naturales facultates (excepta alteratrice) sortiuntur, sicut & pinguitudo. Post glandulas sequitur pulmo, fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas possidet, corpusq; laxum. Deinde est lien. At cerebrum, aut perinde ut illi, aut etiam plus, excipiendo fluxui est habile: constructionem tamen habet eiiciendis iis quæ recepit, appositissimam. Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien, ac cerebrum, natura sunt robustiora, in iis ad glandulas carnesq; perueniunt fluxiones, ubi totus uniuersum habitus infirmus fuerit, uelut in rheumaticis affectibus

Apoplexiæ fiunt multo sanguine incumbente in animalis principium.

Phlegmones generatio.

Scirrhus.

Oedema.

Erysipelas.

Plenitudo quæ ad uires facilè in putredinẽ abit.

Sanguinem detracturo quæ sint prius expendenda.

Plenitudinis utriusq; quantitas qualitasq; quibus signis sit desinienda.

Color humores indicat.

Facultatum nos dispensantium robur imbecillitasq; ex propriis indicantur functionibus.

Sanguinis detractione quando sit plenitudo uacuanda.

Crudus humor uacuandus.

Lien.

Cerebrum.

ctibus accidit. Merito igitur in his curandis scopus est, non euacuatio, sed totius corporis roboratio: quamuis tamen curationis initium illis oriatur a misso sanguine, & si excrementa prauam qualitatem habuerint, una etiam adhibeatur purgatio. Recte autem admonuimus in libro de uictus ratione in acutis morbis, ut si magnus sit ipse morbus, & æger floreat ætate, adsitque robur, sanguinem detrahamus. Cæterum principes scopi mittendi sanguinis, sunt duo: nempe magnitudo morbi præsentis, imminentisue, & cum ea uirium robur: quibus si adiicias etiam florentem ætatem, nihil sermoni deficiet: modo sub ætate florente, præcedens sequensque illam intelligatur, excipiantur que distinctione, tantum senilis atque puerorum ætas. Quamuis ætas senilis in unum uerbo comprehendi potest, quum eorum nulli adsit robur. Si itaque magnum fore morbum timemus, aut iam præsens est, aut incipit, uenam secabimus, uirium habita ratione, tantumque ex oratione exemptis pueris. Nec uero ubi tanta humorum crudorum copia accumulata est, ut secandam uenam *prohibeat, sermo hic redarguitur, quum ipsis uirium robur non adsit. Estque hoc indicium eos haud posse sanguinis missionem perferre, * quod præter colorem totius corporis, degenerantem in ipsis ab eo, qui solet sanguinis copiam ostendere, etiam ipsorum pulsus inæqualis in uehementia & magnitudine existit: præpollentibus secundum ipsam inæqualitatem, imbecillis simul & paruis. Itaque ex morbo, ætate & uiribus, minuendus esse sanguis cognoscitur. At uacuationis quantitas, cum ex istis, tum etiam ex plethorica uocata syndrome, ac ex nos ambientis temperie (quæ in tempus & regionem diuiditur) ante acta uictus ratione, excretionibusque factis, aut impeditis, commode deprehenditur. Igitur ad hæc omnia respiciens, tum podagricis, tum arthriticis, tum morbo comitiali obnoxiis: præterea melancholicis, quique sanguinem antea expuerint, aut thoracis structuram sortiti sunt ad id malum idoneam: uertiginosis etiam, quique assidue corripi solent angina, peripneumonia, pleuritide, hepatitide, ophthalmia uehementi, ac breuiter morbo aliquo insigni, sanguinem detrahere consueui. Porro in redundantia melancholici humoris, sanguinem mittere oportet, aut certe medicamento uti expurgante atram bilem. At ubi crudi succi exuperant, antequam morbus inuaserit, caute euacuabis: ubi uero iam corripuerit febris, nequaquam. Iudicium autem crudorum humorum est color plumbeus, aut albus pallescens, omniaque potius quam rubens, cum inæqualis pulsus. Verum si ob hæmorrhoides suppressas cumulatus alicui sit sanguis in corpore, audacter uenam incides, etiam si antea expertus grauem morbum non fuerit. Sed nec euacuatio iis proroganda est, quibus restiti menstrua purgatio. Non tamen necesse est, illis semper secare uenam, quum malleolorum scarificationes quandoque superfluitati uacuandæ sint satis. Plenitudines tamen a suppressis mensibus ortas, omnino per eam euacuabis, siue uenam secare oporteat, siue etiam scarificare. Sectæ quippe in cubito uenæ, muliebrem purgationem reuellunt. Iam uero quæ ex mulieribus albidiores sunt, aceruare tenuem sanguinem solent, quocirca scarificationibus malleolorum adhibitis, maxime solent iuuari. At quæ nigriores sunt, eas uena secta curabis, quum tales crassiorem sanguinem, ac magis melancholicum gignant, præcipue uero si magnas habere uenas appareant: id quod accidit illis, quæ graciliores simul atque nigriores fuerint. Etenim carnosis & candidis paruæ insunt uenæ, ac proinde ipsis malleolos scarificare, quam secare uenam, præstiterit. Porro quidam sanguinis eruptionem, uenæ sectio solet sæpe compescere, tanquam reuulsorium auxilium. Secaie autem in cubito uenam, si ex dextra nare prorumpat sanguis, in brachio dextro expedit: sin ex altera, in sinistro: minime tamen usque ad lapsum uirium detrahendus est sanguis. Simul autem, quum agis, artubus uinculis iniectis, aut ex lana, aut ex canabe, hypochondrioque directe supposito, cucurbitulam admoueto: quandoquidem his remediis semper erumpentem e naribus sanguinem compescuimus: quin antea quæ inseruntur in nares, atque fronti illinuntur, infirma omnia comperimus. Nihil autem æque artem medicinæ in agendo coniecturalem efficit, ut cuiusque remedii quantitas. Siquidem interdum exploratum habemus, quid nam ægro, quale, & quando sit exhibendum: at quantum exhibere oporteat, non nouimus. Hoc tamen summum bonum in sanguinis missione habetur, quod potes sistere euacuationem, dum opportunum uidetur: ac rursus si quando animus sit, finere ut fluat, quousque uidebitur tibi recte se habere negocium: id quod non licet in purgantis pharmaci exhibitione. Nam quod semel in uentrem deuoratum est medicamen, quominus omne sit deuoratum, fieri non potest: neque possibile est, ubi plus quam conueniat, purgetur homo, partem oblati auferre. At uero dum alicui sanguinem mittimus, nisi quid urgeat, præstat priori missione minus detrahere, ac iterum illam repetere, imo, si lubet, tertio. Vbi igitur multa euacuatione est opus, sed uires sunt imbecillæ, in iis euacuationem partiri expedit, uti & me fecisse uidisti, in iis quibus crudorum inerat humorum copia. Nam detracto pauculo sanguine, protinus exhibeo melicratum, probe coctum, cum incidentium medicamentum quopiam ueluti hyssopo, origano, nepita, pulegio: aut certe cum melicrato oxymeli, aut oxyglycy: ac sic rursum sanguinem minuo, uel ipso eodem nonnunquam die, interdum die postero: in quo rursum exhibito propositorum medicamentorum quopiam, aliquid de sanguine aufero: ac rursum tertio die similiter bis. Cæterum ubi feruescentis inest sanguinis plenitudo, acutissimam febrem accendens, subito ac simul uacuare expedit, eamque priusquam in principem aliquam partem irruat, inanire tentandum, uel ad animi usque deliquium: uirium tamen inspecto robore. Quare nec per noctem sanguinem detrahere uerearis. Vtile autem fuerit, fluente etiamnum sanguine, expendere pulsuum diminutiones: ne uidelicet, nobis non aduertentibus, pro animi deliquio mors hominem occupet. Quin etiam & reuulsionem, non leue & ipsam auxilium, quodque sæpe secta adhibetur uena, quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tanto efficaciorem effeceris. Ergo si magnitudo morbi, missionem sanguinis

Scarificatio quibus conueniat adhibenda mulieribus, & quibus sectio uenæ.

Venæ quibus latæ, & quibus angustæ sunt mulieribus.

Sanguinis eruptione uenæ sectio compescit.

Sanguinis eruptio per nares qua ratione curanda.

Quantitas remediorum præcipue reddit artem medicam coniecturalem.

Sanguinis detractionem quæ commoditas insit.

Purgantia pharmaca, ubi deuorata semel in uentrem sunt, reuocari non posse.

Euacuationem quando partiri expediat.

Sanguinis missio, in quibus crudorum humorum copia quomodo celebranda.

Sanguis quando mittendus sit ad animi usque deliquium.

Sanguine dum fluit, pulsus esse explorandos.

Reuulsio per sectam uenam, quo modo fit efficacior.

Sanguinis detrahendi scopus.

postulet, adsitque uirium robur, nulla potest esse tanta crudorum humorum copia, quæ inhibere id auxilium possit. Cæterum quibus amplæ sunt uenæ, quique modice graciles sunt, nec candidi, nec tenera carne præditi, eos copiosius uacuabis: contrarios autem parcius, quum exiguum habeant sanguinis, carnemque facile transpirabilem. Qua ratione nec pueris pertundes uenam, ante quartumdecimum annum, post quem, si multus congestus sanguis appareat, tempusque anni sit uernum, & regio temperata, puerque natura sanguinea, aut alicuius acuti morbi discrimen impendeat, sanguinem minues, in primis quidem ad cotylam usque: quod si postea uires ualidæ permanere uideantur, dimidium eius adijcies iterata missione. At uehemens, æqualis, & magnus pulsus, incorruptum uirium robustarum est signum. Quare si in septuagenarijs is adsit, affectusque iubeat, etiam secabis uenam. Proinde non tantum annorum numero, sed corporis etiam habitui animus intendendus est. Ad hæc, ubi incisa uena effluit sanguis, mutationi eius, & maxime quum adest phlegmone, labascensque fluxionis robur, expendere oportet: sed potissimum alterationem pulsuum, quibus quidem alterascentibus, aut in magnitudine, aut in quauis inæqualitate, continuo quiescendum est. In quibus autem iuxta sectam uenam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis & in colore, & in consistentia expectare permutationem. Id quod sentiens Hippocrates in curatione pleuritidis, ait: Secanda uero in cubito uena interna. Nec uereris multum detrahere, donec rubrior, & liuidior ue multo effluat, aut pro puro ac rubro liuidus: utrumque enim accidit &c. Eius siquidem transumptionis, qua nonnihil sanguinis a parte phlegmone obsessa rapitur in uulneratam uenam, constitui signum, ipsius sanguinis mutationem. Qui tamen non omni ex parte expectanda est, quum aliquando, priusquam ipse sanguis mutetur, cessandum sit, nimirum duplici nomine uel ob uires infirmas, uel ob malignitatem phlegmones, a qua interdum nihil emittitur, sed imbibitur, & impactus est sanguis. At si ex uacuatione uires minime resolui uideantur (id quod ex pulsu cognosces) æger autem sit ætate florenti, expectanda mutatio sanguinis est, potissimum si ambiens sit temperatus. Minus autem detrahimus, quam plenitudo commonet, secundum ætates quidem, in pueris: secundum corporum habitus, in candidis, & carne mollibus, cuiusmodi Galli existunt: secundum tempora uero, sub Cane: ac similiter secundum regiones, constitutionesque, in ijs quæ calidiores uixta & sicciores existunt: quum nimirum hæc omnia, quam maxime ad resolutionem sint apta. Alia autem ratione in contrarijs, hoc est, temporibus & regionibus frigidis, largam sanguinis uacuationem, propter insequentem refrigerationem. Quare unum uacuationis modum in dictorum singulis definire non licet. Memini enim quibusdam ad sex usque libras sanguinem fuisse detractum, ita ut febris protinus extingueretur, citra ullam uirium iacturam: quibusdam uero sesquilibram tantum, nec id absque insigni damno. Porro ex uenis quæ ad magnos oculorum angulos conspiciuntur, aut sub lingua, quod certe mentione sit dignum, effluere non solet, sicuti nec si quis summa in manu, aut pede uenam secet: quemadmodum putant ij, qui lienem curari aiunt, a sectione uenæ sitæ iuxta secundum ex digitis paruis. Quod uero ad differentiam uenarum pertinet, quibuscunque κατ' ἴξιν, hoc est, e directo eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus adfert. Quibus autem contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet: quod uires scilicet, citra morbi leuamen, deijciat. ut, si liene turgente, dextra nare sanguis efflueret: aut hepate, ex sinistra. Dextra igitur nare sanguis erumpens, ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula, clare, celeriterque sistitur, sicuti ad sinistrum, si ex sinistra profluat. Similiter si uenam reuulsionis studio seces, secundum rectitudinem quidem secta, oppositis sanguinis eruptionibus eius sane conspicuam utilitatem adferet. At si contra feces, nihil sane profuerit. Quare liene affecto, perinde adiuuerit uena secta in sinistra manu, *iuxta annularem digitum, ac si internam cubiti uenam secueris. Plurimum namque iuuat afflictum lienem, sanguinis ex sinistra manu interdum usque ad libram unam, detractio. Præstat autem non semel quantum conueniat, detrahere: sed in duos dies ipsam euacuationem partiri. Pleuriticis etenim, quæ e directo laborantis lateris adhibita fuit sanguis missio, clarissimam sæpe utilitatem attulit. Quæ uero ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis interuallum. Ad hæc, oculorum persæpe dolores grauissimos e directo uenæ humeralis sectio, aut medianæ, quæ ab ea deriuata est, intra horæ unius spacium compescuit. Conandum autem in omnibus affectibus præstat, post modicam missionem sanguinis, iterato mittere, interim eo die, interim postridie: nisi quando ad animi usque deliquium, uacuationem ducere oporteat. At dolente latere, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, aut uentriculo, secta uena, quæ per axillas ad cubiti iuncturam pertingit, aut etiam quæ illi & humerali est communis, luculentam utilitatem adfert. Sunt etenim tres uenæ, ex quibus in cubito mittitur sanguis, interior, exterior, & media. Inter quas sane interior utilis est, in ijs quibus inferiores collo partes patiuntur. Exterior uero, in ijs quibus, quæ his superiores sunt, ut facies, aut caput. At media, medio genere ambigit, quum inter utramque, uersus anteriorem manum, suos ramos producat. Quare si uena quæ parti affectæ propria est, aliquando fuerit obscurior, cognitusque ob id aliquam mediarum incidere, conaberis quæ ei propria diducitur, eam potius pertundis. Interdum etiam, eas quæ inferiores flexura cubiti sunt, nempe quæ in ulna consistunt, nihil prohibet uenas secare, sed tamen recto tramite particulis affectis correspondentes: idque ubi uenæ quæ in cubito sunt, non appareant. Equidem diuitis cuiusdam œconomum, oculorum maxima inflammatione, atque fluxione afflictum, quamocyssime in pristinam sanitatem restitui, detractis primum ex humerali uena, libris sanguinis ternis: ac deinde, modico interposito tempore, alia. Qua ratione, soluta phlegmone, postea in palpebris relictam asperitatem absterfi, aliquo ex medicamentis mordacibus: quod neutiquam æger ferre potuisset, nisi fuisset prius *euacuatus. Siquidem acria omnia medicamenta parti cuius

admota,

Vacuandi qui sint liberalius, & qui parcius.

Pueris ante quartumdecimum annum sanguinem non esse mittendum.

Vires robustas quis pulsus indicet.

Septuagenarijs quando mittendus sit sanguis.

Sanguinem fluentem per sectam uenam supprimendum esse, quum alterantur pulsus.

Sanguinem detrahendum per missionem esse, donec rubrior, siue liuidior conspitiatur.

Sanguinis mutatio post sectam uenam, quando expectanda non sit.

Gallis parum sanguinis detrahendum.

Sanguinem esse parcius detrahendum sub Cane, & in regionibus calidis simul et siccis: et in frigidis etiam constitutionibus.

Sanguinis sex libras tuto detractas fuisse.

admota, nisi uacuum excrementis uniuersum corpus reperierint, fluxionem attrahunt, phlegmonemque producunt. Quemadmodum igitur supremæ omnes iam dictæ partes, secta in cubito uena iuuantur, sic ijs inferiores, incisis quæ per poplites & malleolos decurrunt. Sunt autem inferiores dictis, coxendix, uterus, uesica. At renes, quarum collegio adscribi debeant, ambigunt. Quare misso ex cubito sanguine, interdum auxiliantur, si uidelicet & recens ipsa phlegmone sit, & copia sanguinis adsit. Vbi uero propria nephritis infestat, eam quæ in poplite est, secare conuenit uenam; aut certe quæ in malleolis sunt. Sed uteri inflammationes, magis etiam quam renum, a uenis in crure sectis iuuantur. Nam quæ ex cubito fiunt euacuationes, purgationes menstruas reprimunt, sanguinemque retrahunt ad superas corporis partes. At quæ fiunt ex cruribus, tantum abest ut retardant, ut etiam menses promoueant, si tribus quatuorue diebus, ante tempus consuetum mulieri circuitus, administrentur: idque aut uena incisa, aut scarificatis utrius cruris talis, atque inde exiguo sanguinis euacuato: quod sane postero die in altero crure similiter etiam faciendum est, sic tamen ut in ipsis diebus in quibus uacuas, atque in alijs ante eos quatuor aut quinque, mulieri extenuantem uictum instituas. Sed mulieribus abunde menses prouocant nepeta, pulegiumque, si redacta in pollinem, coctaque in melicrato, propinentur. Conuenientissimum autem potui tempus est a balneo, adhuc inuolutis linteo. Valentiora medicamenta sunt sauina, & dictamnum: quorum usus est antedictis similis. Datur autem hoc tempore & hiera picra, * illa scilicet in cuius compositione centum aloes drachmis, cuiusque aliorum medicamentorum senæ tantum miscentur. Quod sine medicamentum optimum est, ubi cinnamomum receperit. Porro ischiadas siue coxendices, ubi non a frigore, sed impletis sanguine quæ in coxa sunt uenis, proueniunt, secta in poplite uena curabis. Scarificatio autem nihil perspicue eis prodest. Igitur, ut summatim dicam, incipientes phlegmonas reuulsu curare oportet: quæ uero inueteratæ iam sunt, ex ipsis, si fieri potest, affectis particulis; aut, si id fieri nequeat, saltem ex uicinis. Etenim in incipientibus auertere quod influit, expedit: in inueteratis autem, ipsum tantum, quod affectæ parti infixum est euacuare. Atqui euacuabitur optime per uenas diductas ab ijs, quæ in partibus ipsis sunt sitæ. Quocirca quæ in gutture & aspera arteria, graui torquentur inflammatione, ijs in principio quidem aperta in cubito uena, post principium autem in ipsa lingua, magnifice prodest incisis uidelicet uenis, quæ sub ea sunt, ambabus. Sic induratæ phlegmonarum in oculis reliquiæ, incisa quæ ad magnum decurrit angulum uena, exoluuntur: sicuti capitis grauitates, & inueteratos in eo dolores ex plenitudine, leuare manifeste solet secta in fronte uena. At incipientes, aut etiam urgentes, per cucurbitam in ceruice procurata retractio, interim quidem solam, interim cum scarificatione. Cæterum præuacuatum esse corpus uniuersum oportet. Eadem ratione incipientes in occipitio dolores, aut etiam urgentes, incisa frontis uena solatur. Quippe reuulsiones una cum euacuatione adhiberi magis debent, in fluxionibus incipientibus: eas uero quæ fiunt ex ipsis affectis partibus, aut illis uicinis, in phlegmonis, quæ uelut iam in habitum reciderunt. In quibus autem corporibus nulla dum particula affecta est, cæterum uacuatione Vere ineunte anteuertimus: in ijs, si quidem talis sit homo, ut quotannis æstiuo tempore corripiatur morbis febrilibus, atque in eo exundantia euacuare studemus, a qua parte quæuis, ut ex ea detrahatur sanguis, est commoda: quemadmodum etiam, si arthriticis omnibus articulis affligatur. Quibus autem eximie pars quæpiam, ubi prius euacuati non fuerint, infestatur, haud perinde licet ex quauis parte euacuationem moliri, ueluti in ijs, qui partim occeperunt. Quamobrem podagricos * euacuabis ex cubito: comitialibus uero morbis, uertiginibusque obnoxios, potius ex cruribus. At si retentæ hæmorrhoides mittendi sanguinis occasionem præstiterint, si quidem cohibere eas uoles, quæ in brachio sunt: sin prouocare, quæ in cruribus consistunt uenas, secare conuenit. In ijs uero qui repressi sunt menses, semper in cruribus. Iam uero ad sanguinis detractionem, dierum numerus considerandus non est. Siquidem quocunque die mittendi sanguinis scopos in laborante inueneris (nempe morbum ingentem, & uirium robur, excepta ætate puerili, & ambiente admodum calido) auxilium illud non prætermittes, uel si is uigesimus a principio extiterit. Nam exoluitur in plerisque morbis temporis tractu uirtus, ac proinde mittendi sanguinis occasio, numero dierum deperditur. Poterit etiam quis sanguinem mittere uel quacunque die noctisque hora, scopum sibi proponens, in febrientibus quidem, particularium (quæ expectanda est) circuituum declinationem: in quibus autem aut ob oculorum lippitudinem, aut aliud simile [illegible], hoc est opus auxilio, magnitudinem aut doloris, aut phlegmones, aut totius affectus, in quo secta uena desideratur. Vbi uero nihil eiusmodi aut urget, aut prohibet, præstat mane uenam incidere, haud protinus ex somno excitis, sed circiter horam unam iam antea uigilantibus. Atque iteratæ uacuationis tempus, in quibus simpliciter quidem uacuare conamur, eodem die esto: in quibus autem reuellere, si uel post duos deinceps dies fiat, melius fuerit. Interim tamen animus sit circa laborantis uires intentus, manu iugiter arterijs illius admota. Consueuerunt etiam medici interdum secare arterias, quæ in temporibus, & quæ secus aures consistunt: illas quidem, infestantibus oculos fluxionibus tum calidis, tum spirituosis: has uero quæ secundum aures, in uertiginosis maxime, & ijs qui calidis & diuturnis, spirituosisque capitis doloribus infestantur. Etenim ubi calidus, spirituosusque sanguis in arterijs coaceruatus infestat, illic communibus parti affectæ sectis arterijs est opus. Verum quia uulneratæ arteriæ ægre supprimi possunt, ob id ipsas medici incidere metuunt, quum si quis dum uenam secat, arteriam conuulnerarit, difficillime compescere eruptionem sanguinis possit, aut si res optime cedit, ad cicatricem perducta diuisione, tamen aneurisma contingit. Quanquam possumus sane arteriam uel magnam, absque aneurismate ad cicatricem perducere, totam

Podagricos esse [illegible] cubito

Hæmorrhoides

Sanguinem mitti [illegible]

Arteriæ in quibus secentur affectibus.

Arteriæ uulneratæ ægre supprimi possunt

Aneurisma quando accidat.

Arteriam inter indicem pollicemque quam secuisset Galenus ab insomnio monitus, liber statis est diuturno precordiorum dolore

transuersim secantes. Ego verò aliquando monitus per quędam insomnia, secui dextræ manus arteriam, inter indicem & pollicem sitam: permisique ut inde flueret sanguis, donec sisteretur sponte sua: bitoque diuturnus mihi extinctus est dolor, qui in illa maxime parte erat fixus, qua iecur septo transuerso committitur. Minister etiam Dei Pergami, à diutino cruciatu lateris, similiter liberatus est, arteria in summa manu incisa, idque monitu insomnij.

Arteria in malleolo dissecta, diuturnũ coxæ dolorem soluit

Porrò alteri, cui ex uulnere in malleolo inflicto, dissecta fuerat arteria, sanguinis quidem cursus haud quieuit, donec ipse dissecui totam: ac medicamento ex aloe, manna, ouorum albumine, & leporis pilis imposito usus, absque ancurismate ulcus ipsum curaui. Vir autem ille prorsus sanus relictus est à coxæ dolore, quo iam diu fuerat exiguis temporum interuallis uexatus.

GALENI PERGAMENI DE hirudinibus, reuulsione, cucurbitula, & scarificatione, libellus.

DE HIRVDINIBVS.

Hirudines asseruandi, ulcendi, & applicandi ratio.

Quæ hirudines sunt recens captæ, eas diem unum asseruare oportet, paucu lo sanguine in pastum exhibito. Sic enim prorsus earum uenenum exprimitur. Pars autem cui eas admoueri debent, nitro prius perfricetur, aut unguibus scalpatur: nam sic promptius eam apprehendent. Iniiciendæ autẽ sunt in aquæ tepidæ uas purum, lutique oris, deinde spongia eas comprehendere, insessitatemque ab eis detergentes, tandem manu applicabimus. Vbi autem adhæserint, ungendum particulæ oleum tepidum est, ne scilicet refrigeretur. At si manibus aut pedibus admouendæ sint, ipsam partẽ, aquæ cui insunt sanguisugæ, immergere oportet. Quòd si parum depascantur, forfice eundem præcidito, secundum rectitudinem filamentorum. Nam effluente semper sanguine, trahere non desistent, donec salem, aut cinerem, aplatum ori inspergimus. Vbi uerò deciderint, cucurbitulam uenenum est auellendum, aut prius fouenda ex spongia. Quòd si particula ea noxia lacheymet, cuminũ, aut fumum inspergito superposita madidi ex oleo pauxillo, inuoluito. Sin sanguis erumpat, linteum ex aceto imposito, aut gallam ustã, aut spongiam liquida pice madentem, postea ouo ustam imponito. Sciendum autem est, hirudines haud eum qui in profundo est sanguinem, sed tantum quo caro est imbuta, exigere. Vtimur eis pro cucurbitulis detrahimusque ipsas, ubi dimidiam sanguinis partem iam extractam cõijcimus. Prohibemus autem, & nõ permittimus effluere, quousque quod satis est educemus: quandoquidem particulatum sanguisugis ipsis natura frigidis, tum ab aere nos ambiente refrigeratur.

Hirudines ut depascantur in eas libelur, praecidendas in cauda esse.

Hirudines a uellis sale aut cinere ipsarũ ore resperso.

Hirudines iam delapsæ, cucurbitulam esse parti admouendã.

Hirudines sanguinem non in profundo exigere.

Hirudines natura esse frigidas.

De reuulsione.

Vehementissimos humorũ influxus remedijs reuulsorijs prohibemus. Qualia sunt, incumbente in pectus aut in uentrem humore, ad manus retractio. Vomitus, ubi deorsum decũbit. Sicuti uomitu, per inferiores clysmos reuulsio. Duo uerò hæc momenta, quæ ad superiorem inquam uentrem, & inferiorem uergunt, ad urinam, sudoresque reuelles. Quin & urina, ad sudores, & deiectionem trahunt. Reuulsorium quoque auxiliũ est,

Reuellendi modi diuersi.

*iuxta mammas cucurbitula admota. Cæterum hypochondrijs affixa, sanguinis ad nares impetum reuocat, sicuti & immodicũ ex utero effluxũ. Porrò uergẽtes ad caput aut uiscera humores retrahunt aeria in sinus imposita medicamina. In summa, reuulsio moliẽda est, humoribus sursum fluentibus, deorsum: deorsum uerò, in contrariũ. Rursus, intrò uergentibus, foras: sicuti si foras ruant, ad interiora. Similiter si ad dextram inclinent, ad sinistram: ad sinistram uerò abeuntibus, in partem aduersam. Sic quæ retrò concedunt, antè: quæ uerò antè, retrò reuocabis.

De cucurbitula.

Cucurbitulæ ijs qui antè euacuati sunt, conueniunt. Nam in plethoricis, minime sanè ipsis utimur. Eadem ratione neque in cerebri aut meningum phlegmonis incipiẽtibus utimur cucurbitulis: sicuti nec alia in parte ulla plegmone obsessa, ueruntamen ubi nihil præterea eiũ influat, fueritque totum corpus antè euacuatũ, atque opus nobis iam sit, aut mouere, aut amoliri, quod in phlegmone obsessa particula infixum est, aut denique foras extrahere. Porrò dum affectus etiamnũ fiunt, haud in ipsis iam laborare occipientibus partibus, sed in eis quæ illis cõtiguæ sunt, reuulsionis causa est cucurbita imponenda: in principio autẽ uten dũ repellẽtibus est. Cucurbitula potest euacuare materiam, dolorem soluere, minuere phlegmonem, inflationem discutere, reuocare appetentiam, uentriculo infirmo robur recuperare, animi liberare deliquio, ab alto fluxiones transferre reficcareque, sanguinis eruptiones cohibere, facultates menstruum corruptrices extrahere, ac denique menses ipsos leuare.

De scarificatione.

Scarificamus partes corporis aut phlegmone seu tumore tentatas, aut tensas, aut dolore uexatas, aut fluxione affectas, sed quæ iam resistit aut acri urbinas materia, aut ubi extrinsecus aliqua uirulenta facultas in corpus incidit, aut ubi materiã ex alia parte in aliã traducere est animus. Veluti crura scarificamus affecto capite, aut materiã in corpore exundantẽ minuere statuentes, potissimũm bus exundãtia prouenerit, suppressa materia, quæ solemniter cruenari consueuerat. Sic suppressis hæmorrhoidibus scarificamus crura, prius ea per spõgiam fouentes calidã. Nam sæpius uenam incidere in uno, haud expedire arbitror, quũ unà cum sanguine multus exhauriat spiritus. Prodest autẽ scarificatio & oculis diutina fluxione afflictis tũ capitis affectibus, quibus pectori atque dorso eueniunt ad hæc anginæ, atque impactis humoribus.

GALENI DE PVRGANTIVM medicamentorũ facultatibus libellus.

Hadẽ de causa medici uetustissimi prauas opiniones reliquisse in reprehensas uidentũ, quia grauissima etiam delicta antiquissimi legislatores impunita fuerunt. Quũ enim eo tẽpore minor esset malitia hominum, ut qui nec maxima crimina perpetrare aggrediebantur, nec manifestissimis impudenter contradicere, quomodo aliquis punitionem ijs quæ nondum admissa erant, præscriberet, uel redarguere ea quæ nemo prorsus

sus dixisset. At quia temporis spacio eó creuit hominum prauitas, ut nihil non aut facere, aut dicere ausi sint, legum quidem latores multas punitionum rationes nouas adinuenerunt, quibus facinorosos plectant: ueritatis autem studiosi, uarias contra sophistas reprehensionum species excogitant, quibus ipsos coerceant: id quod nos impræsentiarum quodammodo facere cogimur, improbantes eos, qui medicamentis purgantibus, uim attractricem humorum quos euacuant, inesse negant: mutatricem uerò quandam omnium ex æquo illorum, quæ ipsis appropinquant, eis tribuunt. Qua nimirũ facultate aiunt medicamentum quod flauam efficit bilem, quencunque humorem contigerit, hunc in propriam sui speciem mutare: uocantque medicamen id cholagogum, quod bilem flauam & efficiat, & moueat: aliisque similiter medicamentis sua esse indita nomina, nõ quidem ab humoribus quos naturaliter uacuant, sed aliis, quos suo contactu efficiunt. Ex cuius sané opinionis absurditate sequitur, siue bilem duces, siue pituitam, siue atram bilem, siue serosam humiditatem, aliquis medicamentum assumpserit, uniuersos ex uenis humores uacuari. Neque alia ratione purgatio ab huiusmodi medicamento petita, differet a sanguinis euacuatione per uenæ sectionem, quam quòd in hac quidem, ille qualis prius erat, excernitur: in purgationibus autẽ, inalteratur, non colore tantum, sed etiam consistentia: id quod maximé ridiculum est. Siquidem per detractionem sanguinis æqualiter omnes, qui in uenis sunt, humores uacuantur. Per purgationẽ uerò (quæ scilicet sanguinẽ ipsum purificat) non æqué omnes, sed unus aliquis, præcipueque is, ad quem uertendum educendumque medicamen ipsum est aptum. Atque hæc sane exstitit optima Asclepiadarum sententia, cui etiã ratio simul & experientia patrocinantur. Nam si ex tribus absque febri laborantibus morbo arquato, uni quidem sanguinem detrahas, alteri autem medicamen quod atram educit bilem exhibeas, tertio denique propines pharmacum eliciens diffusam illam bilem per corpus, certe duo illi priores longé deterius habebunt: tertius autem, cui exhibitum medicamen fuerit familiaris succi attractiuum, natiuum colorem recuperabit. Atqui iuxta illorum infaniã, perinde erit siue missione sanguinis, siue medicamento quod bilem ducat, arquato morbo laborantem iuuemus. Idem etiam & in ceteris morbis est ineundũ iudiciũ. Igitur opinionibus ipsorum ualere iussis, singula medicamenta purgantia initio familiarẽ humorem trahunt: posteà uerò illum qui ut sequatur, habilior atque aptior fuerit. Exempli gratia medicamen quod flauę bilis ducendæ est, primó quidem illam expurgat, deinaquosam humiditatẽ pituitam: tertio mox atram bilem: ultimo denique sanguinem, quod sit is naturæ familiarissimus. Reperiunt tamen aliqua medicamina, quæ statim ab initio sanguinẽ ducant: cæterum iis nemo utetur, quandoquidem hoc iugulare esset hominem, non purgare. Sicque idem purgantia, hoc nomine talia dicuntur, quòd repurgent sanguinem ab illis recrementis iam dictis. Quare inter deleteria, id genus omnia medicamẽta annumerant, quę sanguinis euacuationem, per uenas uentris, & intestinorum, moliuntur.

GALENI PERGAMENI, QVOS

purgare, qualibus medicamentis, & quando oporteat, liber Vnus.

QVi sano sunt corpore, purgationes grauiter ferunt. Nam quum purgans medicamentum familiarem sibi humorẽ attrahere desideret, sané dum eo destituitur, sanguinẽ & carnes eliquat, consumitque, ut quod illis propriũ est, trahat. Porró qui sani quidẽ sunt, uerum ægrotaturi, nisi fuerint uacuati, manifesté uere ineũte debẽt idque uel sanguinis detractione, si plethoricis corripiantur morbis: aut purgatione, si factis ex corruptione affligantur. At melancholia, cancer, elephantiasis, cæterique id genus affectus qui ab humore atro proficiscuntur, atræ bilis purgatione indigẽt: quã non uere tantum, sed autumno etiam ipse moliri consueui. Iam comitiales morbi, apoplectici, suspiriosique, uacuationem pituitæ postulant. Articulares affectus, qui quidem una cum insigni caliditate affligunt, biliosorum: qui autem cum tumoribus frigidis, pituitosorũ uacuatione iuuantur. Quidam a suo tẽpore tertianis febribus semper corripi solitus, iam multis annis non febricitauit, quód bilis flauæ purgatione ad finem ueris á nobis administrata, illi prospectum sit. Sic enim satius est tales uacuare quemadmodum comitiales, articularios, melancholicos, quique ob humores crassos ægrotant, ineunte uere melius uacuantur. Cæterum humores crassos & uiscidos prius attenuare & incidere oportet: meatusque per quos transsumuntur, atque trahuntur, aperire, ante medicamenta purgantia, si purgatio modis omnibus optima sit futura, præsertim in iis qui ueratrum assumunt. At uerò qui ægre per superiora purgantur, ii, nisi prius reddantur habiles, præparenturque ad uomitũ, minimé assumant ueratrum. Præparabuntur aũt medicamẽtis uomitoriis mediocribus, necnõ cibo uberiori, & quiete. Etenim nos radiculas ex oxymelite propinamus, quas arundine perforatas, ac ramulis ueratri albi trãsfixas, per totũ diẽ atque noctẽ relinquimus. Atque eiusmodi ex elleboro facta purgatio erit imbecilla. Verũ qui angustũ habent pectus, eoque etiã compressum, ineptissimi ad purgationes existunt, quæ per uomitoria medicamẽta fiunt, ac potissimũ per album ueratrũ: siquidem thoracis aliquod uas, ipsis rumpit. At bilis supra, pituita per inferna uacuari debet. Est quãdo cõtrario modo accidat, si quidem in uentriculo pituitosus, biliosus aũt in intestinis humor resideat. Melancholicũ uerò semper per inferiora uacuare oportet. Sic æstate quidem superiores uentres, hyeme uerò inferiores mouere conuenit, ut autor est nobis Hippocrates. Sed regionis etiã, anni tẽporis, ætatis, cõsuetudinisque, non exigua ratio est habenda. Siquidẽ qui (gratia exempli) uomere soliti sunt, facilius purgationes ferunt per superiora: qui nõ assueuerunt, haud citra periculum magisque exuerato. Morbi etiã species examinanda est. Nam in hydrope, leucophlegmatia, medicamento quod pituitam ducat, egentis prius sané per inferiorem uentrem, dein per uomitum, tertió per apophlegmatismos. Vbi enim id quod redundat, per uniuersum corpus dispersum est, omnes uacuationes sumemus.

Sani cur purgationes grauiter ferant.

Vacuandi qui sint uere ineunte, & quomodo.

Atra bilis purgatione qui affectus indigeant.

Vacuationẽ pituitæ qui morbi postulant.

Crassos succos prius tenuãdos esse quam uacuentur.

Vomitus qualiter præparari debeant.

Vomendo inepti qui sint.

Flaua bilis per superiora pituita per inferiora: at contra ex parte uacuari debet: at atra bilis semper per inferiora.

Hydropicos euacuandi ratio.

Vberem purgandi ratio.

Porrò in æstate, medicamentũ aliquod, quod exiccandæ idoneum sit, exhibebimus: item etiam in æquatis, quod bilem educit. Nam & in his etiam bilem multifariam supra & infra, per urinas, per sudores, & nares, purgare conuenit. Morbi itaq; dispositio & uitiosi redundantis humoris indicat, & locum per quem debet uacuari. Vt exempli gratia his qui tumorem habent in ipso iecore, ubi tumor concoctus fuerit, eius expurgationẽ moliuntur, per inferiorem sinum uentris, ubi caua ipsius partes affectus occupat: per urinas autem, quum gibbas. Accedit his omnibus tẽporis & occasio. Per initium quiescentiores tenuesq; humores in malis:[illegible] crassis autem & uiscidis, expectabis coctionem. Ad hæc, in accessionibus quidem, per superiora incumbis in remissionibus autem per inferiora. Atque hæc sanè, si sponte accidant, initio in accessionibus quidem, dum uomitu & nomine, & per nares sanguinem fundunt in remissionibus autem, dum urinam uel deiectionesq; excernunt. At tempus dierum accessionorum & decretoriorũ, quum ultra copiosè purgare aggrederis, cauere oportet. Vbi autem humorum impetus summum uergit, medicament purgantis facultas impeditur. Porrò in morbis diuturnis, semper concoctionem expectandi est: in acutis uero, quum urgent, ac promunt, uel per initium medicamentis licet. Verum quum omnia purgantia medicamenta facultate calida existunt, illis utentem salutatione humectantia & refrigerantia pabula[illegible] non ipsius caloris gratia purgatio[illegible] ministratur, sed humorum, qui [illegible] accedunt. Igitur ut prius, primum sanè dispiciendum uenit, num æger sit id cuiusmodi purgationem idoneus. Nam qui ex crudiatibus malis, aut uiscosis crassisue [illegible] laborant, item quibus præcordia intenta sunt [illegible], aut supra modum calidi & igni [illegible] inflammatione laborent, omnes hi ad purgationes inepti sunt. Proinde hæc à bile, & humores quam maxime hos tumidos fieri oportet, hoc est [illegible] & nullius lentoris participes, meatusq; per quos purgatio futura est, ad apertos. In acutis autem morbis raro per initium purgantibus medicamentis egebimus, rò quod nec frequenter noxij humores per initium urgent, priuatim nec, si hæc deinde, æger sit ad purgationẽ idoneus, ac id tempus quidem nobis præbent præparandi idoneum. At humores prurire, sic urgere dicuntur, quum motu uehementiore agitati, & à particulis in particulas transfluentes per morbum molestant, hominem dolare afficientes, irritantes, & quiescere nõ permittentes. Tales igitur cum [illegible] Particulis autem [illegible] præsidio mouere oportet, nec medicamentis sollicitare, priusquam humores concocti. Tunc siquidem & naturam uacuationum opportunam habebimus: quippe quæ post coctionis & discernere humores, & superfluum deponere. [illegible] quo tempore etiam crisis accidunt. Quod si natura ipsa absoluere incipitur, nihil tunc est opus medicamentis. Vbi uero in breuibus actionem obit, id quod deest, oportet nos per medicamenta adijcere. Sciendum autem est, transfluxiones humorum [illegible] in alteram partem [illegible] accidere, sed non ex parte ipsos in unico loco hærere, utriq; per totum morbi tempus ad solutionem usq; concoqui. Si non acutus modo sit ipse affectus, sed etiam cum febre uehementissima accidat, medicamen purgans exhibendum non est, præsertim si quis non habuerit naturam ægri exploratam. At si febris uehemens non fuerit, nosciq; ægrotantis naturam minime abhorrere à catharticis, elleboro nigro utetis, aut hiera diacolocynthidos, quæ elleborũ recipit, absq; scammonio. Assumpto pharmaco, cõducit mox supersorbere cremorẽ ptisanæ, ut id quod in trahendo affixũ applicitumq; est, abstergeret, & deorsum trahere qualitatem uerò medicamenti, particulis insidentem, contemperare & mitigare possit. At ubi purgatio fieri incipit, primum amplius non dabimus, ne actio medicamenti exoluatur. Porro aluus nonnunquam medicamento purganti non cedit, uel ob ægrotantis proprietatem, uel ob medicamenti exhibitionem, uel ob [illegible] durum, atque in aliquo intestinorum impactum, quod clystere euacuari possit, ante pharmaci exhibitionem. Fieri etiam potest, ut ii [illegible] ad urinas faciente [illegible] nihil proficiat. Ex ipsis autem catharticis quæ in actione frustrantur, hæc quidem interdum non modò nihil offendunt corpus, sed alimenti etiam fiunt: hæc uerò in corruptela neq; extrinsecus uertuntur. Quum autem omnia purgantia medicamenta uenenaculum uehent, præcipueq; os ipsius, quód maximè sit neruosum & sensile, odoratorum mistura commodè excogitata est, ne uidelicet sola, ac syncera ipsorum facultas, os uentriculi attingat. Conuenit itaque [illegible] semina, eiusmodi esse, quæ & malignitatem possint obtundere, & actionem ipsarum non impedire, extenuatoria & incidentia facultate prædita, quæ crassos humores dissecent, & meatus ipsorum aperiant. At purgantia quæ miscentur, similem uacuationẽ conuenienter esse, & nulla ex parte dissidere oportet. Dissident autem, non quum aliud bilem, aliud pituitam euacuat (ambo enim eadem medicamenta possunt) uerùm ubi hoc citatim, illud multo pòst quam assumptum est, purgationem moliri solet. Ita enim inæqualis fit uacuatio ex illis simul assumptis. Dico inæqualem, quum in accessu [illegible] uacuatio incepit.

Cibi [illegible] *Humores [illegible]* *Purgantia [illegible]*

Hepatis partes affectæ quo purganda.

Tenues humores statim esse uacuandos: crassos & uiscidos esse expectandã coctionem.

Vtere uacuationibus in accessionibus quidem per superiora, in remissionibus per inferiora.

Diebus accessionum & decretoriis non purgandum.

Purgantia omnia facultate esse calida.

Purgationibus inepti qui sint.

Humores esse [illegible] ad purgationem.

Acutis morbis raro per initium indiget purgatione.

Turgere quando humores dicuntur.

Humores quando uacuandi.

Crisis quando accidant.

Naturæ iuuandæ esse medicamentis.

GALENI PERGAMENI CON*silium pucro comitiali morbo laboranti.*

Etsi nec filium tuum uiderim, nec ab ullo quæ fuerit eius natura ante morbum cognouerim, nec etiamnũ, ut in ipso morbo se habeat, mihi cõpertum sit, Cæciliane charissime, sed id nimium ex te intellexerim, continualibus enim accessionibus infestari: attamen obsecundem tuis uotis, cum ibo quum dilucidè fieri poterit, eam uictus rationem præscribere, qua si (ut par est) uterum puer, tum non parum iuuabitur, tum ab eis etiam quæ sibi inopinatò acciderint, minus lædetur. Etenim nonnunquam necesse est homines in hisce atque æstum incidere: ad hæc in ualidiores uentos, uitiosa balnea, alimenta stupefacientia, reuolutiones uertiginosis, coruscationes, tonitrua, uigilias, cruditates, tristitiam, iram, lassi-

lassitudinem, atque id genus alia, quæ uehementer cõmouent atque perturbant corpus, & morbi tum memoriam innouant, tum eius accessionem accersunt. Quare omnia id genus multò ante sunt præcauenda. Quòd si quãdo ubi illa præcesserint, subsequatur dein morbi accessio, tum tẽporis puer penitus ab omni motu se abstineat, domiq; sese contineat, ac uictu ualde tenui utatur, quousq; corpus exacerbationis molestia prorsus destituatur. Igitur inter ueris initia (tunc enim propè contingit eos morbos moueri, qui per interualla redeunt) puerum purgandum censeo, idq; purgatione mediocri. Post purgationem autem, hac uictus ratione utetur. Manè quidem, ubi electo surrexerit, priusquam ad præceptores accedat, modicè inambulet, non admodum tamen citato gressu. Dein uerò usq; ad palæstræ tempus, disciplinis ex eius more incumbat. Cumprimum autem illinc discesserit, ubi rursus inambulauerit modicum, sic ad prudentem pædotribam commeet. Quippe totius curationis summa in hisce duobus est sita, nempe usu medicamẽti olim tibi à me dati, & idoneis exercitationibus. Reliqua uerò, tanquàm præparationes quædam ad ista existunt. Cæterùm exercitationum scopi, quo ad earum modũ, sunt hi: nempe ut prius quàm fatigetur puer, quiescat: utq; corpus illius calfiat, necnon moderate euacuetur. Quòd si ultra hos terminos producatur exercitatio, nonnihil iam attingit solida corpora, atq; habitudinem ipsam colliquat: in articulis autem potissimũ, atq; in musculis, colliquationes congregat: unde uitium infirmitas sequitur: deinde ulcerosus sensus, quando æger conatur aliquam mouere particulam. Atq; hoc est, quod a[...]tudo appellatur. Scopi autem exercitiorum, quo ad qualitatem, in eo præcipuè consistunt, ut inde omnes corporis partes, & caput præsertim, & uentriculus, roborentur: potissimumq; illæ partes, quæ ad os ipsius pertinẽt. Quũ igitur uehementes exercitationes caput repleant, ab his illum abstinere præcipio. Quibus si quando sit opus, erecto capite constitutus partes inferiores cõmoueat, & potissimum crura. Verùm à paruis tardisq; motibus pædotriba orsus, ad uehementiores & celeriores ipsum puerũ conducat. Sed & frictio exercitatio quædam existit, imbecillioribus præsertim corporibus. Imò nonnunquam si sola ea decenter fuerit administrata, nullis alijs præterea motibus indigent. Proinde primùm linteis corpus rubefacere oportet, à superioris ad inferiora sensim manus detrahentes, à brachijs manibusq; sumpto initio: ita deinde ad pectus & uentrem est procedendum. Postea uerò & crura exactius fricanda sunt, ut aliquid huc à superioribus defluat. Vltimo denique ipsum caput est perfricandũ, si absq; aliqua pinguitudine administretur frictio. Nam ad ipsum statim accedere, admodum periculosum existit. Si uerò oleum in frictione admoueris, nihil prohibet caput simul cũ alijs membris fricari, ita ut hic quidem caput fricet, alij uerò duo pectus & uentrẽ, duo item alij crura: atque eodem pariter modo post exercitationes: imò & tunc magis simul mẽbra omnia fricare cõueniet. Nanq; citius hoc pacto conquiescit corpus, & minus refrigeratur: cuius est non leuis habenda cura. A lauacris autem ut plurimum abstinere cõuenit. Nec palæstram confestim puer ab exercitatione egrediatur: sed ubi spiritus exactè conquieuerit, & quæ exercitationem sequitur perturbatio prorsus sedata fuerit. Tunc uerò caput linteo diutius est cõfricandum, sæpiusq; pectine tendũ. His sic peractis, ad prandium debet accedere, in quo aliquid olerum uentrem mollientium, aut salsamentorum, aut ptisanæ, aut oliuarum, una cum tertia panis parte ei offeratur: in cœnam uerò duas partes reliquas cum ualentioribus opsonijs reponentibus nobis. Ex oleribus itaq; nec lactuca, nec malua, nec atriplici, nec bito, ut prorsus abstineat, iubeo. Verùm non semper idem, sed modo hoc, modò illud, moderate sumendum est: nec diutius eorum usui assuescendum. Huius autem generis est & beta, & brassica. Nam & hæc modicè degustare opus erit. Pariter & porrum, & apium, & smyrnium aliquando cõducet attingere. Ita ex autumnalibus etiam fructibus, quicunq; non omnino crudi, & natura coctu difficiles sunt. Igitur mora, & quę præcocia appellantur, & ficus, & si qua alia id genus sunt, citra molestiam descendunt: ad hæc & satiua cucurbita, nulli mollissimorum olerum est inferior: pari modo & sycio pepones. Præterea & uuis maturis, & malis, & piris, & palmulis potest uesci nonnunquam puer: parcè tamen, & rarò. Quos fructus & in arbore, & domi maturuisse priusquàm edantur, oportet. Flatuosi autẽ cibaria summopere illi uitanda sunt. A fungis etiã ut omnino abstineat, cõsulo: quemadmodum & à rapis, & à reliquis alijs, quorum radix est esculenta. Sunt enim hæc ex ijs quæ crassos humores gignunt, & perq; difficulter intra corpus elaborantur: exceptis quibusdã, quæ nonnihil acris & calidi in seipsis continent, quemadmodum pastinacæ & raphani. Verùm raphanos ex aliquo dierum interuallo degustare non prohibeo: hortor tamen, ut pro uiribus à pastinaca abstineat & magis etiam à rapis. At eorum cibariorum copiosus usus, salubris erit, quæcunq; acris quippiam atq; incidentis obtinent, citra insignem praui succi notam, aut odorem aliquem, capiti adferre noxam ualentem. Sunt autem & in hoc genere, quæcunq; ob caliditatem caput replent, sicuti uinum, sinapi, petroselinum, pastinaca, cæpa, & smyrnium. Hæc siquidem plus quam par est, excalfaciunt, uitiososq; succos producunt. At oxymelite audacter utendum est: ex quo etiam capparis potest sumi, pauxillo olei instillato. Quòd si acetum ipsum scilliticum fuerit, oxymeli longè magis iuuabit. Cæterum si oxymel bibere puer uelit, rẽperctur copiosiori aqua & hyeme quidem, calidum: æstate autem, frigidum offeratur: sic siquidem præter cætera, maxime sitim sedat. Permittere autem ei palàm & in tempore conuenit, quæcunq; non insigni noxa ipsum possint afficere, ne clam atque intempestiue eis potitus, multò magis lædatur. Quippe uoracius & largius implentur ijs quæ desiderarũt, qui palàm eis ut prohibentur. Porrò à prandio, ubi modicum quid interquieuerit, priusquam ad studia literarum accedat, nonnihil ipsum lentè inambulare præcipio. A quibus ubi redierit, rursum ante cœnam deambulet modicè: ac deinceps panis offerantur portiones reliquæ: aliorum uerò

Epilepticos esse abstinẽdos à lauacris.

Fructus epilepticis dandi.

Cibaria epilepticis apta qualia esse debeãt.

Oxymelis epileptici dandum.

Capparis epilepticis conueniet.

Aceti in scilliticum.

Puero esse permittendum sit ijs ex illis quæ nõ insigniter lædunt.

Epileptici quibus uesci carnibus debeant.

unumquodque. Verum carnes omnium ferè uolatilium conueniunt, exceptis iis quae in stagnis degunt. A quadrupedum autem omnium carnibus abstinere debet. Quod si & quandoque his opus sit, suis quidem domesticae extremis atque uentre uescatur. Sed syluestris etiam suis carnibus uti poterit. Hoedos etiam gustare licebit, atque nonnunquam lepores, probè tamen conditos, aut citra nidorem assos.

Suis extremas partes conferre epilepticis.

Condimentum simplex ex quibus constet.

Simplex condimentum fit ex aqua, quae anethum, porrum, oleum, atque salem receperit. Quantum uerò ad marina pertinet, omnia cetacea sunt perniciosa. Ex piscibus autem, saxatiles caeteris omnibus praestant. Torpedo autem sola ferè ex cartilagineorum genere illi conueniens est. Inter legumina, ptisana quidem primum locum obtinet: deinceps lentes, alia & pisa conueniunt: reliqua noxia existunt. In uniuersum autem, quaecunque glutinosa sunt, & crassi succi, quaeque inflant, & excrementa gignunt, necnon quae aegre coquuntur, ea prorsus uitare debet.

Legumina congruentia epilepticis quae.

Medicamentum ex scilla confectum conferre epilepticis.

At uerò medicamento confecto ex scilla, post purgationem, qua adiuuante uire molienda est, utetur singulis diebus, priusquam plastam accedat. Et sanè, nisi ualde rebellis sit morbus, spero quadraginta dierum spatio ipsum, sola eius medicamenti ope, prorsus solutum iri. Post purgationem tamen, antequam in eo medicamento maneat, absinthium & semel & bis in ponto tempore conueniet.

Oxymelitis differentia.

Caeterum oxymel quod acidissimum quidem est, quartam ad minimum aceti portionem habet: quod uerò dulcissimum, octauam recipit. At crassis & glutinosis existentibus succis, acidiori atque meraciori est utendum. Sin autem minus sint tales, dilutiori, atque dulciori.

Scillae succum excipiendi ratio.

Quo pacto autem ipse scillae succum excipiam, iam adijciam. Primum uase melitero praeparato, in ipsum scillam frustatim manibus comminutam inijcio: deinceps angusto operculo cooperiens, & extrinsecus corium uniuerso corpori uasis circundans, & diligenter ligans, in locum omnino ad meridiem conuersum repono, ita tamen ut aquilonis flatibus communitum, ut nullatenus ab ipsis perflentur. Id autem eo anni tempore efficio, in quo exoritur Canicula, nempe ante illius quidem ortum, uiginti diebus, postque ipsum etiam totidem. Tunc igitur per aliquot dies paulatim situm uasis permuto, ut aequè quamque sui partem caleat. Quo tempore exacto dissoluens uas, in eo scillae corpus penitus ac decoctum inuenio, atque adhuc ex ea humorem quendam effluere, quem excipiens optimo melle condio.

Scillinum medicamentum optimum epilepticis.

Ex huius quotidie plenum cochleare minimum, in pueris quidem paruum, adultis uerò magnum, exhibeo. Quin etiam quod totius scillae corpulentum superest, exquisitè contundens, & cum melle leuigans, eius quoque cochleare unum, ut praedictum est, porrigo: istud tamen uiribus est longè inferius. Qui uerò scillam in aqua coquentes subigunt, plurimum illius uires dissoluunt.

Scillam aceto incoctam, esse non innoxiam neruis.

Quemadmodum quicunque ex aceto eam decoquunt, calidum quidem medicamentum abundè efficiunt, at neruis sanè non innoxium.

GALENI PERGAMENI DE Ptisana liber unus.

Ptisana cremor.

Quandoquidem composita quaedam res est tum ptisana, tum eius cremor (ex hordeo enim probè decorticato, & aqua, & certa quadam coctione conficitur) prius de illius partibus summatim aliquid dicere est animus, quam de eius compositione atque usu disseram. In primis igitur ad conficiendam ptisanam, aquam optimam deligere oportet, quae nimirum nec olfactu, nec gustu, ullam extraneam qualitatem referat. Praeterea sit pellucida & pura, operaeprecium est minimeque limosa, sed uelut exactè colata.

Aqua qualis esse debeat.

Porrò huiuscemodi aqua, quo ad usum quidem, satis erit accomoda: natura autem ipsa, neque hoc pacto prorsus syncera fuerit, sicuti nec ullum aliud sensibilium elementorum.

Elementa sensibilia syncera non.

Erit tamen tenuium partium, atque ad concoctionem, distributionemque prompta: nec tantum à naturali calore alterabitur facile, uerumetiam igni externo admota, protinus calefiet: quod etiam testatur Hippocrates, aquam quae calfit cito, & cito refrigeratur, leuissimam dicens existimans: idque non aestimatam pondere, sed quod partium tenuitate praepolleat, faciliusque contrarias qualitates recipiat.

Aqua praestantissima.

Itaque huiuscemodi aqua, frigida & humida, propterque omnino aqua censenda est.

Hordei natura.

Hordeum autem ipsum, refrigerat exiccatque: habet tamen nonnihil detergentis & flatuosi. Quod si inspiciam particulatim, illius extremus cortex furfuraceus & siccior existit, & magis detergendo accommodus. Quod uerò intus, ceu cerussum uicem gerens, atque nutrimento idoneum habetur, deterget quidem & id, sed furfure longè minus, & pariter quippiam flatuosi in se continet. Quamobrem furfure quidem abstergit minus, ualentius autem hordeo.

Hordeum ad ptisanam quale eligendum.

At uerò, quod hordeum ad ptisanam conficiendam eligimus, esse plenum oportet, nec admodum recens, neque antiquum ualde, & quod omnis alienae qualitatis sit expers, ut in coquendo, dum coquitur, attollatur ingentem. Verum ubi aquam & hordeum delegeris, ipsum hordeum crudum in aqua praemacerato: deinde ita manibus uersato, quousque deglubantur tenuis membrana.

Hordeum quomodo praeparandum.

Postea in furfuribus ualentius etiam manibus cousque confricato, ut quicquid pileaceum inest, decidat: nisi quis fortè uelit eam magis detergentem efficere: tum siquidem latius fuerit ipsum una cum membrana decoquere.

Hordeum quomodo magis detergens efficitur.

Ipsius autem decoctio sit talis, ut primum quidem ebulliat plurimum: postea uerò autem lento igne, quousque abundè in succum uertatur.

Ptisanae facultas.

Hac enim ratione percocta ptisana, quicquid inerat flatuosi, deponit, restinguitur, detergit, abluit, facilè coquitur, atque absque astrictione aliqua humectat. Iam uerò quum caetera misceri quo ad gustum nullam sanè suauitatem obtineant, ptisana gustui nescio quid suaue & blandi affert, & praesertim aegrotis. Facilè etiam in thoracis partes descendit, estque ad deiectionem, atque distributionem, accommodata.

Ptisanae usus in ardentibus febribus.

His de causis maximè ex usu est ardentibus febribus: quod nimirum eis quacunque ex parte obsistit, refrigerans & humectans, necnon putridos humores detergens, & corpori non exiguum nutrimentum suppeditans. Eos uerò humores qui ex dimidio putruerunt

runt concoquens, atque in optimum succum permutans. Præter has itaque uires omnes, nullam habet aut astrictionem, aut stomachi subuersionem ptisana. Nam astrictio quantùm ad uentriculum roborandũ idonea est, tantũ ad incrassandos humores prompta: at ea humiditas quæ quòd crassescat non habet, facilè subuersionem molitur. Ptisanæ sic confectæ, læues, æquales, atque ex æquo omnes partes continuæ & unitæ existunt. Cæterùm nec eam iis qui in discrimine sunt, porrigere conuenit, nec iis qui uenæ sectione, aut purgatione, aut clystere, aut fomento indigent: nec eis qui excrementa plurima in regione uentriculi congesserũt, aut ingenti dolore uexantur. Sed neque in siccissimis etiã morbis eam dare conueniet, quòd scilicet ualentioribus egeãt potionibus quàm sit ptisana, ut humectentur uberius. Tempus sorbitioni opportunum tunc fuerit, quando æqualiter dispositum corpus redditum est: id quod tantùm morbo inclinante accidit. Porrò morbi sicci sunt, lateris pulmonisque inflãmationes, atque adeo qui cunque morbi in thorace fiunt, si nihil per excreatum excernant. At morbi qui circa iecur, & uentriculum, & intestina accidunt, tunc sanè sicci dicuntur, quum nihil excernunt, aut dura, & non ut necesse est, neque effatu digna. Siccitates uerò quæ in uenis & arteriis consistunt, ex lingua & exteriori cute noscuntur: pariter & affectus qui in capite sunt, si nihil per palatum excernatur, aut nares. Eadem etiam ratione, & inflammationes & ulcera esse contingit sicca, ex quibus nihil per saniem excernitur. Igitur in huiuscemodi morbis ptisanam minimè propinare conuenit, quòd sanis eos humectare non ualeat. At uerò quando corpus humidius extiterit, aut ex pulmone aliquid excreatur, tunc eis semper sorbitionem augere, atque adiicere oportet. Verũ neque ipsam statim ptisanã offerre expedit, sed prius sanè eius cremorem solum, aut cremoris quidem plus, ptisanæ autem parum, mox utriusque æqualiter: deinceps & solam ptisanam: idque non ignorantes, ad corporis robur & nutritionem, maximè conducere ptisanam: ad facilem uerò coctionem, atque in corpus distributionem, cremorem ipsius.

[margin: In quibus danda non ...] *[margin: Tempus sorbitionis ...]* *[margin: Siccitates particulares quibus notis deprehendantur.]* *[margin: Ptisana enim siccis morbis nõ danda.]* *[margin: Ptisanæ cremor.]*

SECTIONIS TERTIAE FINIS.

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM SECTIO QVARTA.

ILLVSSRISSIMO ET REVERENDISSSIMO D. D. PETRO PACHECO, GIENENSI EPISCOPO, ATQVE S. R. ECCLESIAE SENATORI VIGILANTISSIMO, ANDREAS LAGUNA, SECOBIENSIS, DOCTOR MEDICUS, MILES SANCTI PETRI, S. P. D.

SI ut corpus erectum sortitur homo, sic animum ad sublimia erigeret, neutiquam caducarum (ut solet) rerum teneretur admiratione, Pater obseruandiss. sed perpetuò & diuina suspiceret, & assiduè in eorum exerceretur meditatione. Cæterùm quum ita sit natura comparatũ mortalibus, ut pars quidem uicti, ac ueluti captiui ducti à suis cupiditatibus, illis tantùm inseruiant: pars autem adeò ignaui stupidique sint, ut animã habeant necne, ignorent penitus: cõtingit sanè, ut perpauci eorum sursum aspicere queant (lux enim lippos maximè offendit) sed omnes ferè humi serpãt, instar crocodilorũ. Id quod certè est in causa, ut si quando uideant canem transilientem per circulum, aut tripudiantem simiam, aut denique fœdissimũ Scytham supra funem saltantem, uniuersi, sui ipsorum obliti, confertim ad id genus spectacula confluant, atque ea quidem admirentur stupefacti: negligant autem & aspernentur cõditoris illius nostri opera: quæ si, ut decet, expenderentur, omnium spectatorum animos in maximã admirationem sui, cõmendationemque conuerterent. Nam ut impræsentiarũ præteream ordinatas illas orbium cœlestium lationes, constantissimos ortus syderum, uicissitudines temporum, animaliumque generationes & incrementa, quæ captum humanum superant, de iis autem disserã quæ indies calcantur pedibus, quid obsecro admirabilius possit unquam cõtingere, quàm ex erucæ, nasturtii, aut alio uix perceptibili semine, oriri herbam bicubitalem? ex nucleoque aliquo exiguo, nasci prodigiosæ magnitudinis arborem? Etenim posteaquàm semen in terram, ueluti in matricẽ quandam, coniectũ est, attracti humoris copia intumescit, intumescensque rumpitur, ac duo de se emittit germina: unum quidem, quo terræ adhæret, ab eaque sibi alimentũ sugit, quæ est radix: alterum uerò, quod solem uersus, à quo uiuificatur, erumpens, ab uno caudice in uarios tandem ramos diuaricatur. Atque hic sanè plantarum est ortus: quas quidem uniuersi Philosophi & Medici, animatas esse dixerunt, neque id iniuria: quòd nimirũ animantiũ ritu generantur, crescant, uiuant, atque senio absumantur. Primò siquidẽ sunt molliusculæ, ductilesque, et tractabiles, ut infantes. Dein processu temporis adolescunt, suisque articulis roborantur. Postea uerò iam consistentes, ubi crescere desti-

terunt, & iuuentutem trahentes, & solida fructuum vbertate pinguescunt: donec tandem concedentes in senium, hominum instar senescunt, atq; satiscentes dehiscunt. Reperitur etiam, vt in animalium generibus, sic sexus vterq; in stirpibus. Discernitur autem à fœmina masculus, quòd folia huius prius germinent, folijsq; fœminæ sint minora. Quòd si masculus adeò coniunctus sit fœminæ, ut folijs mutuò sese contingant, aut si ex fragrantia masculi portio aliqua ad fœminã, ventorũ beneficio perueniat, ipsius fœminæ fructus citò ad maturitatem perueniunt. Sunt autem stirpes vt cæteris rebus omnibus longè amœniores & iucundiores visu, sic earum vsus mortalium vitæ multis numeris necessarior, vtpote à quibus non modò alimenta ipsa, sed etiam medicamenta, quibus vtimur ad profligandos morbos, multaq; alia pertinentia ad vitæ cõmoditatem, proficiscantur. Vnde non immeritò Marcus Curius, Lucius Quintius Cincinnatus, Marcus Valerius Coruinus, Cyrus Persarum Rex, alijq; viri grauissimi, allecti plantarum amœnitate, plurimũ agriculturæ indulserunt. Quum igitur vndecim cõmentarios Galeni de viribus medicamentorum simplicium, septem, de compositione pharmacorũ secundum genera, ac denique decem alios de compositione medicaminum iuxta singulas nostri corporis partes (in quibus non modò vniuersæ dotes, ac facultates plantarum, sed varia etiam morborũ genera, eorumq; absolutæ curationes exaggerantur) superioribus diebus ad græcorũ exemplarium fidem restituissem, restitutosq; contraxissem in methodum vt breuiorem, sic multò studiosis aptiorẽ, statui equidem hos ipsos vigintiocto cõmentarios, Naturæ thesauros quosdam opulentissimos, tibi, Antistes Reuerendissime, nuncupare, idq; non vt ex hac ipsa dedicatione aliquid splendoris accederet Tuæ Celsitudini, quæ iampridem ob insignem prudentiam, variam eruditionem, raram incredibilemq; clementiã, ac denique summam pietatem, conciliauit sibi omniũ bonorũ animos, atq; extra omnẽ ingenij aleam est posita: sed vt tui nominis fulgore illustrati, inuenirent multò maiorem gratiam eruditarum hominũ sub tuoq; patrocinio, veluti sub clypeo Aiacis delitescentes, nõ tam facilè impeterentur à virulentis quorundam morsibus, quibus alienæ famæ detrahere, & exercitium, & summa voluptas est. Siquidem quum olim summi Imperatores & Principes, aduersus impendentes fluctus & tempestates fortunæ, cõmunirentur literis: nunc ingenuæ artes & disciplinæ, vt tutò prodire possint (proh dolor) fautoribus & Mecœnatibus egent. Cæterùm si T. C. hasce nostras lucubrationes defendendas susceperit, nulla inuidia, aut calumnia, unquam quicquã moliri poterit. Quòd si quæ barbarorum ac sophistarum cohors (hi nanq; præcipui sunt, infestissimiq; bonarum disciplinarũ hostes) accedat propius, vt facessat nobis negocium, confestim in pedes se conferet, vel solius nominis tui fulmine perterrefacta. Adeò siquidem heroicas illas ac nondum satis laudatas virtutes tuas, quadam seueritate grauitateq; prudentissima adornas (quod passim de te omnes prædicant) vt non minus tetris ac flagitiosis hominibus, terrori ac formidini sis, quàm ingenuis omnibus admirationi. Quibus quidem rebus adductus Diuus Carolus V. Imp. Tridentinæ synodo te vnum inter alios omnes præfecit, vt singulari sapientia tua Ecclesiæ causam tuereris, sibi nimirũ persuadens, te præsente, nihil transactum iri, quod non pium, non æquum, non sanctum, non denique vniuersæ Christianæ Reip. maximè salutare futurũ esset. Quam prouinciam adeò alacriter suscepisti, eaq; fide & pietate suam pacem, religionemq; Ecclesiæ restituendam curasti, vt S. D. N. P. III. P. M. te inter purpuratos illos Patres censuerit tandem annumerandum: sentiens haud dubiè se nõ minus accessu tuo illustraturum Senatum illum Patrum amplissimorum, quàm exornaturum amplitudinem tuam tam splendida, tamq; iusta pietatis tuæ, atq; integritatis corona. Quocirca Illustrissimi illi, Reuerendissimiq; omnes collegæ tui, summo desiderio tenentur visendæ T. Celsitudinis, in eaq; suos pascendi oculos: sed inter omnes præcipuè Illustrissimus & Reuerendissimus D. D. Franciscus à Bouadilla & Mendozza, Cardinalis Caurien sis, meusq; Mecœnas maximus. Qui quidem tuarũ virtutum præco, vt est studiosissimus tui, iam vellet vt moras rumperes, quò liceret sibi ac cæteris frui isto conspectu tuo, splendoreq; illustam exoptato. Cui nec potuissem equidem (quod certò scio) rem vnquam gratiorem facere, quàm si hosce labores meos, suum os ceu testimoniũ quoddam arctissimæ illius necessitudinis, quam inter vos mutuò alitis, consecrarem tuo numini. nec poterit Tua Celsitudo, quàm si ipsos singulari suo patrocinio dignetur. Deus Opt. Max. amplitudinẽ istam tuã, Antistes obseruandiss. diu nobis quàm florentissimam seruet, vt tum pietas, tum religio, tum bonarum literarum studia, sub tali corypheo & protectore inualescant. Vale. Venetijs, ex ædibus Illustrissimi & sapientissimi viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Rep. Oratoris Cæsarei vigilantissimi.

XV. Cal. Maias, M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI DE SIMPLICIVM *medicamentorum facultatib lib. I.*

CAPVT I.

Medicamentorũ simplicium facultates exquisitè cognoscere, cùm ad uariorũ cõpositionẽ, tum ad inuentorũ opportunũ usum, admodum necessariũ est. Porrò medicamentum omne id dicimus, quod alterare nostram naturam potest: sicuti nutrimentũ, quicquid substantiam augere. Refertur enim utrunq; ad aliquid. At uerò medicamentum simplex, & ipsum per oppositionẽ ad compositum nuncupatur. Estq; id quod secundum naturam suam, syncerũ est. At facultas, causa quædam est effectrix: eaq; partim actu, ut calefaciendi in igne, partim potentia, siue futuro tempore: quali nimirum calefacit pyrethrum. Cùm autẽ singulis medicamentis propria quædam effectrix facultas insit, aut purgatoria, aut uomitoria, aut alterius generis alia: nosq; alibi demonstrauerimus, ex calido, frigido, humido, & sicco, corpora uniuersa constari, certè facultatum effectricium essentias (de quibus neq; inter medicos, neq; inter philosophos conuenit) tum in alijs omnibus, tum in medicamẽtis, has ipsas qualitates statuemus.

CAPVT II.

In primis autem ac maximè sumendum est iudicandæ facultatis experimentum ab ea re, ad quam dicitur. Nam quod iam in homine aliquod medicamen habet, in alio animali eandem non necessariò sortietur. Proximũ est, ut quod ex accidenti est, distinguatur ab eo quod primariò & per se. Nam aqua frigida calorem quandoq; reuocat, cutem refrigerando contrahendoq; ad quod sanè consequitur reuocatio caloris. Rursum calida quoq; ipsa refrigerat sæpenumero, digerendo excalfacientem humorem. Quæ igitur admota corporibus nostris, primariò ac per se excalfaciunt, ea sanè facultate dicuntur calida: si uerò contra refrigerent, frigida: non autẽ quod alba uel rubra sint, tali facultate sunt prædita.

CAPVT III.

Etenim quod ab initio ad finem usque dum applicatum est, magis semper calfacit, aut refrigerat, id nõ ex accidenti, sed ex sua natura est tale. Danda autem opera est, ut quodcunq; medicamen in iudicium uocare uelis, diutius hæreat applicitum, omnisq; sit alienæ tum frigiditatis, tum caliditatis expers, ne natiuam facultatem illius ascititia adulteret qualitas. Porrò quædam tota substantia in sese mutuò & agunt, & patiuntur: quædam una duntaxat, aut duabus qualitatibus. Ad hæc, alia quidem tenuiũ partium sunt, alia crassarum: tenuium quidem, quæ facilè in tenues comminui partes possunt, crassarum uerò, quæ contrà.

CAPVT IIII.

Si igitur primò aquam, quæ & cõmunissima uniuersis hominibus tam sanis quàm ægris est, & ad uitam maximè necessaria, nec frigidam infigniter, nec calidam, corpori temperato applicueris: deinde ijs quæ natura sint intemperata: tertiò, quæ aliquo affectu tenentur: temperato quidem admota, pluscùlo tempore omnino ipsum refrigerabit: intemperato uerò, citius quidem refrigerabit id quod frigidius natura fuerit, tardius autem quod calidius: semper tamen refrigerabit, cùm uidelicet talis existens, nequeat reuocare calorẽ, quemadmodũ summè frigida, quę si quadrato, aut iuuenilis corporis naturæ pauculo fuerit tempore admota, caloris molietur reuocationem. Sin aliter utaris, semper refrigerabit: id quod etiam facit admota ijs, qui simplici laborant affectu. Nam ubi affectus compositus fuerit, contingit aliud primariò à medicamento fieri, aliud ex accidenti: ut licet cernere in phlegmone, quæ calidæ copiosæq; fluxionis est soboles. Siquidem quæ modicè excalfaciunt pharmaca, dum superfluitatem euacuant, id quod affectum est, protinus frigidius efficiunt. Aqua itaq; potabilis utrobiq; uidetur frigida: id quod non licet de ijs asserere, quæ sulfureę, bituminosæ, atque nitrosæ existunt. Imò uerò neq; marina ipsa, priusquàm ascititium frigus summũ acceperit, admodũ refrigerare conspicitur. Ergo quæ exactè ac syncere aqua est, omnis alterius substantię mistione uacans, ea necessariò ex sua facultate est frigida. Si qua uerò per bituminosa, sulfurea, nitrosa, aut aluminosa loca distillans, aliquid secum eius substantiæ abstersetit, mista iam ea est, nõ autem exactè aqua. Quòd si etiam ipsi aquæ potabili igneam aut essentiam, aut qualitatẽ adieceris, sic etiam quodammodo compositam illam effeceris. Quinetiam aqua limosa, quali apud Aegyptum utuntur, composita quadantenus est: sed ea per fictilia uasa optimè percolata, quàm purissima efficitur.

Aqua summè frigida in quib. calorẽ reuocet.

Aqua potabilis frigida existit.

Aqua omnis syncera, est naturaliter frigida.

Aquæ mistæ quæ sint.

Aqua limosa apud Aegyptum utuntur.

CAPVT V.

Iudicatũ autẽ aqua gustu, uisu & olfactu. Siquidem gustu est pura, si omnis qualitatis expers uideatur. Visu, si syncera & pellucida fuerit. Sic nec odoratu ullam præ se ferre qualitatem debet, ut sunt quædam prauitatis extremæ, quæ aut aciditatem, aut acrimoniam, aut salsedinẽ, aut putredinem præferunt. Igitur aqua, quæ absq; his est omnibus, ut ad naturã certè, ne ipsa quidem ad amussim syncera fuerit, sicuti neq; aliud ullũ sensibilium elementorũ, sed ut ad sensum & usum, syncera est. Quæ itaq; examinanda uenient medicamina omnia, omnis extraneæ qualitatis ualentisq; aliena sunto.

Aqua debet iudicari gustu, uisu, & olfactu.

Elementum purum nusquam reperiri.

CAPVT VI.

Quòd autẽ omnis aqua dulcis manifestò refrigeret, hinc discas licet, quòd si cerã oleo liquaueris, humidumq; ceratũ confeceris, ac postea ipsum refrigeratũ, largiorıq; affusione frigidæ ablutum admoueris, ualenter eos qui febre uruntur refrigeret, si hypochondrijs supponatur: nec non omnem phlegmonem, herpetes, carbunculos, erysipelata, phygethla, & breuiter omnes calidos morbos: id quod non contingeret illi per aliquam nuper dictarum aquarum, quæ calidis aduersantur affectibus, calidæ nimirũ cùm sint.

Aqua omnis dulcis refrigerat.

Ceratum humidum ablutum frigida, calidos omnes affectus refrigerat.

CAPVT VII.

Cæterùm quod aqua quoq; potabilis sola sit

Aqua potabilis sola est humida.

inter propositas humida, ex eadem disces methodo. Nam si ulcera supra modum sicca, hac irriges, statim admodũ humida & mollia reddentur, cùm aliæ aquæ uniuersæ ulcera desiccent, nõ nullæq; etiam ob acrimoniam exasperent. Quin etiam sitienti, dulcis aqua remedio est: cęteræ uerò, acerbiorẽ etiam sitim relinquunt. Tum aqua inter cutem laborantibus aduersissimũ est & poculum & lauacrũ aquæ dulcis. Salsarum uerò, nitrosarum, sulfurearũ, bituminosarumq; omniũ, sanè perutile. Imitari autẽ potes, sicuti marinã, sic aliarum quamlibet, substantia uidelicet admista, quæ in quaq; uincere cernitur.

Aqua dulcis restinguit sitim.

Hydropicis quarum usus aquarum sit utilis.

CAPVT VIII.

Aquæ natura. Aquam summè humectare.

Aquæ igitur propria natura humida & frigida est. Cæterũ summè quidem humectat, siue tepida, siue temperata ea sit: non autẽ refrigerat summè, nisi quæ extreme friget. Quòd si corpus aliquod eucratũ, calida moderate perfundas, in ipso quidẽ perfusionis tempore, calidius simul atq; humidius efficies: paulo uerò post, id seipso euadere frigidius, nõ tamen siccius, conspicies. Nam tametsi humores qui in uasis, aliisq; cõmunibus spaciis sunt, per id genus perfusiones uniuersi extenuantẽ, ipsa tamen solidorũ corpora, & uniuersum genus animalium seipso humidius redditur. Quale exemplũ, quis ratione diuersa, licet uidere in senibus: qui cum genuinas partes, quam adolescentes, magis siccas sortiantẽ, pluribus tamen excrementis redundant. Hanc itaq; humectandi uim solã, nunq aqua deponit: neq; enim siue feruens sit, siue etiam extreme frigida, partẽ cui affusa fuerit, sicciorẽ efficit: quanq ob euaporationẽ quę à calida perfusione excitari solet, perfusa particula nonnullis longè siccior uideatur, cùm præsertim uapor, humor sit extenuatus.

Senes partibus quidem solidis sunt sicci, excrementorũ uerò copia humidi.

Vapor humor est extenuatus.

CAPVT IX.

Quod potentia est, quod facile in ignem uertitur.

Facultate aliquid ex aduerso diuiditur ei quod actu.

Nec uerò usqueadeo absurdũ fuerit, q̃d facile in ignẽ uertitur, id calidũ facultate putare. Vinũ quippe ex iis quæ facultate talia dicimus, est id q̃d ex propria eius quod dicam uirtute, tale est facultate: ut, si quid facilè in ignem uertitur, id nõ actu, sed facultate est ignis. Nam hoc quod est facultate, ex aduerso ei diuidiũ, quod est actu: sicuti & quod est per se, huic q̃d ex accidẽti cõtingit.

CAPVT X.

At quibus consiliũ est, tutò à rebus externis, ad corpora transire animaliũ, uidere primũ debẽt, an tenuis sit essentiæ, an crassæ, q̃d exploranđum uenit. Secundo, an sibi continuũ, densumq; ac solidum: an interuallis interceptũ, an rarum.

CAPVT XI.

Calida potestate, ut nos calfacere possint, debent prius in tenuia comminui.

Piper calfacit.

Ignis omnium tenuissimus & calidissimus est, ob id q; facile penetrat.

Calor nostri crassæ est essentiæ.

Eorum autẽ quæ in confesso est facultate esse calida, nullum omnino apparet nos calfacere, priusquã in tenuia sit cõminutum. Nam si quis piper integrũ cuti inspergat, nullam planè caliditatem percipiet: si uerò pollinis instar cuti insperganẽ aut linguæ, excalfaciet utiq;, ac potissimũ si fricueris. Quare multa quidem facultate sunt calida, facileq; in ignem uertuntẽ, quę nos tamen haud facilè excalfaciũt. Ignis siquidẽ, ut qui omnium tenuissimus & calidissimus sit, minimo negocio penetrat illa, atq; uincit. Nostra autem caliditas, præterq; quod crassæ est essentiæ, haltuosaq;, adeo existit infirma, ut ægre quod cõtingit permutet. Quare nihil eorum quę calfacere nos uidentur, perinde ut ignis calfacere potest, sed tanq̃ materia quæ accenditur facile. Siquidẽ mutationis principium à nostra caliditate accipientia, ut calami aridi ab igne, nos cõtrà recalfaciũt, & ueluti partes sunt quædam natiui caloris, ut ignis illi. Quare mirandũ non est, si quædã medicamenta primæ quidem mutationis principiũ à nostro calore nacta, inde iam pergant, eam quoque qui mutabar, uincere & superare.

Calfacientia ... ...

CAPVT XII.

Porrò cutis omnis in primo statim ortu sibi continua cum sit, temporis spacio pertundiẽ, sic ut uniuersum corpus fiat perspirabile, arteriæq; ipsæ (quæ in cutis meatus, quemadmodũ uenæ, aperiunẽ) undequaq; se dilatantes, per poros attrahant, nõ aerẽ modo, halitumq;, sed quicquid etiã trahi facile potest, ac præ tenuitate sua, motum ipsius spiritus consequi. Quamobrem quicquid piperis ad exactissimũ fuerit redactũ pollinem, uerisimile est, simul cum ambiente aere, ab ipsis arteriis attrahi, protinusq; à calore natiuo alterari, idq; tum ob paruitatem, tum ob ingenitam ut à calore alteretur aptitudinẽ. Quod quidem si semel illi inest, per totum corpus, temporis progressu, perlatum, ipsum recalfaciet: prius tamen calfaciẽs sibi proximiores particulas. Vnde liquet, crassiorũ nullum, priusquã ad unguem cõminutum, neq; ipsum à nostro corpore quicquam perpeti, nec rursus in nos posse agere. Quod uerò in pipere adduximus exemplũ, idem licet ad alia transferas, siue ea calefaciendi, siue etiam refrigerandi facultatem sortiantur.

Corpus ... perspirabile.

CAPVT XIII.

Considerandũ autẽ est nõ solùm, crassaũ ne sit, an tenuis, explorandorũ medicamentorum substantia, uerumetiam, rara ne an spissa, densaue. Voco autem rarã, cuius partes inanibus spaciis sunt interceptę. Vbi igitur spaciis eiusmodi inanitis, quæ plena semper sunt aere, corpus fuerit diuĩsũ, facilius q; spissum accendiũ, etiã si calidius illo nõ fuerit. Nam qui in iis spaciis cõtinetur aer, primo statim ignis occursu accenditur, utpote inflammatus (aer enim accensus est flamma, quemadmodũ terra, carbo) mox uerò totum corpus uniuersum accẽdit. Sic itaq; calamos aridos ignis exurit celeriter, tametsi minus alia substantia calidos, idq; ob meatuũ multitudinem, quos prius aer occupabat, quorũ argumentum summũ, calamorũ leuitas est. Nam siccũ natura corpus, leue esse aliòqui nõ posset. Quæcũq; autem solida sunt, multumq; terræ obtinuẽ, ponderosa existunt & leuia. At calamus à nostro corpore ægrè calfieri potest, quod essentia sit crassæ. Si igitur alicuius medicamẽti substãtia tenuis sit & cõtinua, eandem in nos naturã ostendet, quam prius in ignẽ: sin autẽ rara sit & crassa, fieri poterit ut ab igne quidẽ alteretur perfacile, nõ tamẽ à calore nostro, ac proinde nec nos recalfaciat.

Rara ... spissa densaue.

Flamma ... Calamus ... .

Solida ... ponderosa.

CAPVT XIIII.

Quãuis aqua ipsa tenuis substantiæ sit, nõ tamen ob id ex sui natura nos calfacit: nec propterea ignis nutrimentũ, sed potius extinguit illum, ut quod illi sit aduersissimũ. Nec mirum si cũ igne tam calidissimo, tum siccissimo pugnet aqua,

Aqua ... humida.

aqua, frigida & humida existens. Porrò oleum, tametsi in flammã uertatur facilè, nõ tamen admodum celeriter, nec manifeste nos calfacit, ob lentorem substãtiæ, quo tenaciter inhæret ijs, quæ semel cõtigit, neq; ab ambiẽte facile aut extenuari, aut augeri ualeus, nec prõpte intus in corpus transumi. Aqua uero & celerrimè in halitũ soluitur, & expedite digerit. Quòd si in idem uas coniectam aquã, oleumq; decoquas, prior aqua absumetur.

CAPVT XV.

Virtutem calfacientium, aliud est simpliciter calidum, ut ignis, aliud exuperantia, ut qui in nobis est calor: sic eorum quę facultate sunt calida, aliud quidem ad id quod primò & absolute est calidum, aliud uerò ad id quod per exuperantiã refertur. Non ergo quod citius accenditur, protinus ad nos simpliciter apparet calidius.

CAPVT XVI.

Sed neq; citra limitationem, ex eo quòd aliquid in glaciem cogatur, debemus frigidum esse colligere. Nam in ijs quæ eandem habent aut tenuitatem, aut crassitudinẽ consistentiæ, quod ocyus à frigore cõgelatur, temperamenti est frigidioris. Si uerò alterum sit tenuius, puta (exempli gratia) uinum, alterum crassius, ut oleum, nõ est necesse aut citius aut magis cõcrescere quod est frigidius, nisi frigiditatis excessus, quæ huic inest, excessum crassitudinis, quæ inest alteri, superet.

CAPVT XVII.

Est autem refrigerari, frigidam qualitatem recipere: at congelari, durescere est præ frigore. Quæcunq; igitur corpora tenuis essentiæ sunt, prompte tum incalescunt, tum refrigerantur: at non æquè congelantur, ut aer & ignis. Nam hic planè non congelatur: ille autem, nempe aer, nõ perinde ut nitrum, pix, cera, resina & bitumen: cuius quidem tametsi calidissimũ sit, terrenitas tamen crassitiesq;, ad congelationis celeritatem adiuuat. Porrò aquam quæ celeriter & incalesceret, & refrigeraretur, meritò leuissimã esse dixit Hippoc. Nam quantò tenuior fuerit, tantò patiẽ erit prõptior. Atqui quæ tenuior est, minimũ habet limi terrestris. Non ergo absolutè ex materię passionib. ad ignẽ, cõijcere eius ad nos facultatẽ oportet: cum multò securius sit hoc iudiciũ, quo ad nostrũ corpus quippiã examinamus. Quòd lac similare nõ sit, nec undequaq; sibi simile, coagulatio indicat, qua serosæ partes a caseosis facile separantũ. In uniuersis etiam liquoribus, qui à fructibus exprimunt, crassum desertur quippiã, quod spacio temporis subsidet, uocaturq; fæx in uino, in oleo autẽ amurca. In aceto uerò est eiusmodi quippiã, ac forsan ipsum est, q̃d caloris est particeps. Nam quod frigoris, id q̃d tenue est. At acetũ maiori ex parte frigidius est, q̃ calidius.

CAPVT XVIII.

Perperàm igitur faciũt, qui usqueadeo calidũ esse acetũ pronunciant, ut cauterio illud assimilent: cùm tamen nec tantã sensu percipiamus in aceto caliditatẽ, nec ipsum crustas, instar cauterij, excitet. Constat siquidẽ, ubi per cauteria cõsilium est sanguinẽ sistere, crustam relinquit haud exiguã, quæ ueluti operculũ sit corporibus sanguinem profundentib. Ac proinde illis cauteria planè candentia applicamus, quæ haud quidem quòd calfaciant, sed quòd urant, atq; subiectis partibus operculum, quam Græci uocant eschăram, relinquant, fluentẽ sanguinẽ supprimunt. Itaq; acetũ, haud perinde ut crustas facientia medicamenta, sed potius ut astringentia, citra crustam, sanguinis fluores cohibet: qua ratione nõ excalfacere, sed refrigerare potius ipsum existimandum est.

Cauteria sanguinem supprimunt, quod relinquant eschăram.
Acetum qua ratione fluentem sanguinem sistat.

CAPVT XIX.

Si uerò idiotam aut plebeium aliquem (nam horum in istiusmodi rebus incorruptũ est iudicium, quia nulli dogmati seruiliter sunt addicti) tẽperato aceto ex spongia fouerimus, dein autẽ interrogauerimus, num calorem an frigus percipiat, fatebitur quidẽ se, primò sanè frigus percipere, postea autem, nempe spongia sublata, sensim nascentis in parte quandam caloris phantasiam sentire. Vnde perspicuũ est, omnino quidẽ frigidum esse acetum, obtinere tamen quẽdam calorẽ, qui acrimoniæ ratione per accidens successu temporis corpora calfacit: nisi fortè ubi laxus ac doloris expers tumor infestat. Si quis etiã illo ab illata thapsia utatũ, ardor aceto restinguitur: non quòd acrimoniam & mordacitatẽ obtundat, ut oleum atq; rosaceũ, sed quòd euidenter refrigeret. Quare nisi molesta facultatis asperitas illi inesset, non alio utendum ad refrigerationem foret.

Idiotarum iudicium incorruptum.
Acetum est frigidum, quanquam caloris particeps.
Acetũ ardorem a thapsia excitatum, sua refrigeratione restinguit.

CAPVT XX.

Cùm autẽ alij ob acrimoniam ipsius, calidissimum esse acetum contendant, alij contra, maximè frigidum, quòd putent ipsum grumos constringendo dissoluere, uerisimile est id iuxta medium cõsistere. Quippe si longè ab extremorum utroq; distaret, non tanta incidisset de facultate ipsius controuersia.

Aceti tẽperaturam non longè a media distare.

CAPVT XXI.

Quia uerò quæ neutra sunt, dicuntur tripliciter, secundũ diuisionẽ Herophili, partim amborum extremorũ participatione, partim neutrius, partim nunc illius, nunc huius: mihi sanè tum acetum, tum etiã rosaceũ, utriusq; extremi necessitudine, esse neutra uidentũ: & quod nũc quidem sensibiliter calfacere, nunc refrigerare cernantũ.

Neutra dici tripliciter.
Acetũ qua ratione dicatur neutrum.
Rosaceum qua ratione dicatur neutrum.

CAPVT XXII.

Quod uerò ad aerẽ spectat, iudicatur eius tenuitas, ex sola in tenuia diuisionis celeritate. Cæterum si ea ratione ignis sit tenuis, haud omnis ignis tenuis existimabitũ, cùm æs & ferrum fiat ignis, nõ tamen q̃ antea tenuius. At flãmæ, cùm aliud sint ignis genus, reuera tenues existunt. Quocirca nõ omnis ignis est tenuis, nec quicqd tenue, protinus & ignis fuerit. Nam pruna ignis quidẽ est, & nõ tenuis: & aer tenuis, uerũm non ignis.

Aeris tenuitas unde iudicetur.
Ignem omnem nõ esse tenuem. Tenuia omnia non esse ignem.

CAPVT XXIII.

Quocirca minimè cõcedendum arbitror, acetum, quòd mordax & tenue sit, calidũ continuò esse. Nec enim quicquid mordax fuerit, id & calidum est: fortè uerò, nec quicquid mordax fuerit, & tenue.

Mordacia omnia non esse calida.

CAPVT XXIIII.

Eorũ igitur medicamentorũ quæ uehemẽter aut refrigerant, aut calfaciũt, nõ sunt facultates ambiguæ. Verũ ea de quibus dubitare cõtingit, neutra omnino esse necesse est. Pleraq; autem, ut ad sensum simplicia, ex pugnantibus facultatib.

Neutra esse de quibus dubitare contingit.

cõstant: ob quas quidẽ fieri potest, ut acetũ uim illam obscure calfaciendi, quam ostendit, lociatur, existens alioqui tenue, refrigeratoriũ atque exiccatoriũ medicamentũ. Etenim quidã etsi orẽ fieere rubor in partibus ab aceto irritatis conspicitur.

Aceti facultas

CAPVT XXV.

Facultatum medicamẽtorũ excessus et gradus discendos esse.

Cæterum nõ sat est generaliter uires medicamentorũ cognoscere, quòd hoc uidelicet calfaciat, illud autem refrigeret, nisi etiam ipsarum singularum excessus & gradus, accuratissime didicerimus. In qua quidẽ cognitione, tum artificialis simplicium usus est constituens, tum ratione proficiscens ac methodo compositio ipsorumq; compositorum recta usui accommodatio.

CAPVT XXVI.

Composita cognosci nõ posse, simplicibus ignotis.

Perperàm autẽ superioris seculi homines a cõpositis orsi medicamentis, eorũ quę in illa ingrediuntur medicamentorũ simpliciũ uires dijudicabant, cum nõ liceat rectè cõposita ipsa cognoscere, priusquam simplicia sigillatim examinarimus.

CAPVT XXVII.

Atq; hi quidẽ, cum citra iudiciũ simplicibus compositis omnibus facultatibus fidem habẽt, uel Empiricis ipsis reprehensionis locum & occasionem exhibent.

CAPVT XXVIII.

Sensus cur non sint contẽnendi

Cùm autem non aliunde ignem calidum esse, ac glaciem frigidam cognoscimus, quàm ex sensu ipso omnino stupidi sunt, qui sensus esse contemnendos existimant.

CAPVT XXIX.

Oxycrati uires

Porrò æstiuo tempore oxycrati potu, quod ĩ plane refrigerant, atq; sitis expertes permanent. At nõdum constat, an id aceti causa cõtingat. Dixerit tamen aliquis, aquã, tardioris distributionis cùm sit, ab aceto, tanq; uehiculo, duci singulas in intimas partes. Sic enim & cum uino bibitur aqua, hunc efficacius extinguit, quàm si sola. Refrigerationẽ itaq; sitisq; sedationem ab aqua prouenire, ut quæ frigida humidaq; natura sit cæterum admini culo esse, acetum, tum aliud mi-

Aquam ab aceto deduci per uniuersum corpus.

Aquam uero per uinum ... refrigerari

nes corporis partes penetrandi, tum uero tum acetũ, quia ipsa nequaq; frigidiorum & humidiorum alioqui ad refrigerandum sit, non, quàm sola, quàm aqua, exhibet. Porrò sitim ... apparet hominum semper sitim uel elicere, si ab aceto epoto, interim quidẽ augeri, interim uero sedari.

Vinum semper ad sitim ...

CAPVT XXX.

Sitis unde excitatur

Cùm igitur sitis, partim humoris inopia, partim caloris copia proueniat, atq; a sicca dispositione prouenienti sitim, itaq; a calida & sicca, epotum sit ... potest acetũ. At si quando in uniũ corpore humiditas atq; caliditas, eum celeriter ... excitat. Siquidem humectare requirit atq; refrigerare, non ... Verum sitis, quæ ex compositis affectione, uidelicet calida & sicca, ... composita medela est oxycratum, quod ex aceto cõstat, & aqua ... atq; refrigerante & ex aqua, qua non modo refrigerat, sed humidorũ etiã omniũ est humidissima. Nihil enim aqua est humidius.

Acetum cui siti remedium sit

Oxycratum ex aqua & aceto constat.

Aqua humidorum omniũ est humidissima.

CAPVT XXXI.

Medicamenta quæ iudicare uolumus, qualiter expendere oportet.

Per se autẽ solum, quod iudicandũ est, expendere oportet, tum in sanis temperatisq; corporibus, tum etiam in intemperatis, ac præterea in ijs qui aliqui sunt morbo obnoxij. In tẽperatis quidem, ut suprà: in intemperatis autẽ, sicuti dixit Hippocrates: Natura pituitosis utilissimũ esse acetum, at melancholicis aduersissimũ. Porrò in morbo aliquo affectis, si simplex fuerit, in simplici exploretur affectu: sin mistum alicui, necessum est id cui miscetur, temperatura sit mediũ. Siquidem quod medio coniunctũ fuerit, ipsum eorũ quæ perficient, existet causa. Quare si acetũ simplici cerato cõmisceas, cerato ipso longe frigidius medicamen effeceris: eritq; tibi id remedium uel optimũ, ad erysipelata, phlegmonas, herpetes, & carbunculos. Sin autem quod mistũ est, tanq; simplex expendas, hallucinaberis. Nam quemadmodum ... nequit carnem producere, sed ceratum quod illam recipit sic ulcerum glutinatorium, non acetum, sed oxycratum est. Quippe acetũ per se, ulcera erodit & mordicat.

CAPVT XXXII.

Iam uerò cum liceat ex astrictorijs complura ostendere, quæ minimè sane conglutinent, sicut ex conglutinantibus haud etiam pauca, quæ minimè astringentia uidentur, falluntur q; absurdissime qui astrictoria omnia conglutinare, cõglutinantia omnia astringere profitentur.

CAPVT XXXIII.

Miserè etiam hallucinantur, qui astringentia omnia refrigerare dicunt, cum si nihil aliud, saltem chalcitis, chalcanthos, & misy, quæ ualenter astringant, tantam assequuta sint caliditatem, ut nos etiam exurant.

CAPVT XXXIIII.

Herodotus autẽ & Dioscorides, quòd medicamentorum quædã profluuijs alui, atq; dysenterijs medeantur, ob id astringentia ea esse colligunt: cum tamen ne minimũ quidem astrictionis fortiantur, sed potius emollientia & laxantia sint. Nam (exempli gratia) caprinus adeps, omnibus qui & gustu & facultate sunt astringẽtia, aduersissimus: ... ijs tamen quæ acria & mordacia per aluum ... manifestè efficaciterq; auxiliatur quod ... facile, inungaturq; ... plurimo tempore inhærens, illa demulceat & leniat: cum uidelicet condensare, constringere & comprimere, opus sit astringentium.

CAPVT XXXV.

Vnicuiq; ... natura, primarum sibi ... sunt quidẽ caliditas, frigiditas, duritie, atq; mollities: albedo uero, nigredo, atq; ut summatim ... uniuersum colorũ genus, uisui: amaritudo, dulcedo, austeritas, acerbitas, acidi... falsedo, acrimoniaq;, gustui. Planeq; demens ... si quis gustu colores iudicare uellet, aut sapores uisu: similiterq; & de alijs sensib. Siquidẽ ... iudicandæ sunt differentiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Omnis autem ... demõstrationisq; principia sunt, quæ sensui atq; intellectui euidentia existunt.

CAPVT XXXVI.

Porrò Plato in Timæo, sapores (quos Græci χυμοὺς appellant) duos primùm assignat, eosq; ut speciei eiusdẽ, sic ratione maioris & minoris inter se differentes. Quorũ sane alterũ austerũ, alterum acerbum (qui ex illius intensione procedit) nominat. Secundam speciem lacit, eorũ quillis

opposita

opposita sunt, nitrosorũ uidelicet, salsorum & amarorũ. Et in his quoq; amarus ex nitrosi prouenit intensione. Salsus uerò, aut nitroso imbecillior est, aut astrictionis quoq; assumens aliquid. Deinde à Platone acris expositus est, mox acidus postremò dulcis. At à Theophrasto additus est unctuosus, quem nimirum omisit Plato, ut qui ad gustum nihil attineret.

CAPVT XXXVII.

Exponere autẽ hos sapores exactè, impossibile est, quando quidẽ neq; aliam ullam sensoriam passionẽ, eum tamen qui tali sensu cõmunicat, recordari fuerit possibile. Igitur quando quod linguæ nostræ fuerit admotũ corpus, uehementer desiccat, contrahit, & in multam profunditatem usq; illam exasperat, sicuti pira syluestria immatura, & corna, eiusmodi omne appellat̃ acerbum, ab austeris tantũ intensione diuersum. At quod astringens uocamus, idem uidetur significare quod austerũ, aut etiam cõmune esse genus tum huius, tum etiam acerbi. Quæ uerò linguã, dum cõtingunt, nõ contrahunt, neq; cõstipant, sed detergunt potius & abluunt, etiamsi astringentium quippiam permistum habeant, hæc omnia salsa cognominamus. At quæ his etiam magis detergunt, ita ut etiam moleste exasperent, amara uocantur. Porro quæ mordicãt roduntq;, idq; cum ualida quadam caliditate, dicunt̃ acria sin hæc absit, acida: cæterum hæc fermentandi quoq; uim obtinẽt. Rursus, quæ ueluti inungũt atq; implent, in statumq; suũ reducũt exasperatas ac ueluti erosas linguæ particulas, hæc, si cũ uoluptate manifesta cõtingant, dulcia, sin hac sine, pinguia uocant̃. Quòd si ex calido, frigido, humido & sicco, elementis, uniuersa constent, uerisimile profectò est, dictarum quatuor qualitatum, ex horum etiam miscella constari.

CAPVT XXXVIII.

Verum nõ quale unumquodq; ex se fit, & ad totam naturã, sed quale secundum corpus nostrum, consideramus. Alioqui nec acetũ, nec marina aqua nos exiccare possent, sicut nec sicca dici, cùm uti unq; illorum sit actu humidum. Cæterùm si nos exiccare appareant, sicca dicentur, ad nos uidelicet, & nostram naturam, parem siccandi uim obtinentia: de cæterisq; qualitatib. idem est ferendum iudiciũ. Quare facultatum omniũ quæ medicamentis insunt, experientia erit certissima iudicatrix. Quam qui relinquunt, nõ solum falsã pro ueris ducũt, sed tractationis etiam utilitatem destruunt. Idcirco prius delendi sunt dispungendiq; omnes paralogismi à discentium animis, quàm uera disciplina imbuantur. Nam quemadmodũ corpora impura, quantò magis nutries, tanto magis lædes: sic quoq; si impuris animis nutrientes sermonis offeras, nõ modò nihil profis, uerumetiam magnopere obsueris.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus lib. II.

CAPVT I.

NOn desunt qui nobis, mortales cùm simus, à sensibus auspicandum esse contendant, ad facultates omnes examinandas: in illis tamen perpetuò immorandũ nõ esse, sed ad partem diuiniorem accedendum, nempe rationẽ. Sensum quippe & animantibus inesse rationis expertibus rationem autem solam, hominibus esse cum dijs cõmunem. Qui sophistæ nõ sentiũt, si à sensibus recedendum sit, demonstrationis primordia futura esse longè incertiora, quàm ea quæ demonstranda ueniunt.

Rationẽ solam esse ho. bus communẽ cum Dijs.

Sensus deserendos non esse.

CAPVT II.

Equidem optarim nullas nõ res clarè sub sensus nostros cadere, nec quicq; esse quod illos fugeret. Hoc enim pacto nihil ambiguũ unquam aut anceps foret. Verùm quoniã illos quædam effugiũt, rationẽ ipsis superinducere conandum est, sic tamen ut nec confusã, nec infinita colligamus, sed ante omnia, nominũ significata diligẽter definiamus: deinde quod ex se quid agit, ab eo quod per accidens, separetur. Irridendi autẽ merito sunt, qui de olei aut rosę colore nimis anxie ratiocinant̃, cùm rebus ipsis uariè uti liceat, de illisq; periculũ facere. Ac tales mea quidẽ sententia, perinde factitare uident̃, atq; ij qui ex aliqua imagine cognoscere quempiam conantur, quem etiam ipsũ intueri, maximè illis est licitũ.

Ambiguũ nihil esset, si omnia sub sensus caderent.

Ratio cur inter ponẽda sensibus.

CAPVT III.

Tribus ergo modis in sermone peccant, qui aiunt rosas tẽperatam a esse calidas, quòd sint rubræ. Primũ, quòd nõ demonstrata hac propositione, Omnis ignis rubet: cõuertere ex hac aliã, uidelicet, Omne rubrũ est ignis, tanq̃ ueram conantur. Secundò, quòd nesciunt, propositiones quæ ex mutuò ueris conuertunt̃, nõ autẽ simpliciter cõuertentes, ueras existere. Tertiò, quòd etiamsi mutuò conuerterent̃, nõ tamen omne q̃d colore sit rubro, calidum esse, ex mutua illa conuersione sequatur, sed rubrũ omne esse ignẽ: id quod minime inuestigamus. Eodem errore tenentur, qui ex odoribus, medicamentorũ facultates coniiciũt. Nec enim quicquid bene redolet, calidum est nec quicquid calidũ est, bene olet. Quin etiam nec si quid graueolens est, calidum etiam fuerit: nec si calidum, etiã graueolens. Sic nec si quis, quicquid grauiter oleat, frigidũ dicat, nec si quicquid frigidum sit, olere grauiter, uerũ dixerit. Siquidem calidorũ innumera sunt, partim bene olentia, partim grauiter, partim neutra: atque frigidorũ similiter. Quanq̃ quid calida dico, ac frigida, cum dicere debeam nos calfaciẽtia, & refrigerantia? Etenim aliud est facultate calidũ, aliud actu. Et huius quod actu calidũ est, aliud absolutè dicitur calidum, aliud per exuperantiã, aliud ad symmetrũ sui generis, aliud ad quoduis obuium collatũ. Homo autem nõ absolutè calidus, quemadmodũ ignis, sed exuperantia calidus dicitur quòd maior in eo portio calidi sit, q̃ frigidi. Ergo & quæcũq; ad hunc modũ dicunt̃ calida potestate, illã dicunt̃ excalfacere facileq; de ipsis iudicium sumitur per experientiã solam, cui adiunxeris paucos quosdam epilogismos. Quare neq; à calore, neq; ab odore, neq; à consistentia, aut huius generis aliquo, de medicamentorum facultatibus est opus ratiocinari.

Rosas quod rubræ sint calidas esse dicentes, quatuplicater peccãt.

Propositiones quæ ex mutuò ueris cõuertuntur sunt ueræ.

Odores non iudicant faculta tes medicamentorum.

Calidum multipliciter dicitur.

Homo non absolute sed per exuperantiam calidus dicitur.

Calor non satis est ad iudicandas medicamentorum uires.

CAPVT IIII.

Taceo sophistas minimè quidem rationibus scientificis uti, sed aut inductionibus, aut exem-

Sophistæ utuntur inductionibus & exemplis.

plis. Differt autem, ex exemplis quippiam suadeas, an ex inductione. Siquidem qui ex exemplis fidem facit, unum aut duo generis eiusdem affert, aut certè planè paucula, plerisque cæteris præteritis. Qui uero ex inductione, omnia comprehendere nititur, quæ per experientiam sunt cognita. Quare talis inductio uehemens est, ac plurimum persuadet.

Inductio quàm exemplum ualidior.

CAPVT V.

Olei effectus varij. *Oleo intincta redduntur sicca.*

Quod uerò ad oleũ spectat (quo de multa Archidamus citra demonstrationẽ atque ineptissimè prodidit) quæ in ipso coquuntur omnia, sicca & friabilia efficit, contrà quàm in aqua contingit: quæ uerò sunt illo imbuta, magis propriam humiditatem conseruant, quàm si eo madidata non essent. Quinetiam sollæ & uitreæ morsus oleũ persanat & cum reliquũ uniuersum corpus demulceat, tantũ oculos mordicat, neque non guttur exasperat. Subducit autẽ aluum, lassitudines tollit, tueturque inunctos à frigore, atque lora emollit, insectaque animalia perimit. Quorũ omniũ causam reddere debuisset Archidamus. Porrò cum oleo tum carnes, tum pisces, interim dum assant, obliniunt, quòd siccæ adustæque extimæ eorũ reddant partes, si assentur citra talem unctionẽ. Athletis etiã oleo gymnastæ inungũt, quòd prætereà quidem lassitudinẽ soluat, occurrat autẽ futuris ac breuiter frictionem tum æqualem, tum mitem efficiat, corpusque ad motus futuros præparet.

Oleum oculos mordicat. *Oleum aluum subducit.* *Oleum insecta perimit.* *Oleum lassitudinem leuat.*

CAPVT VI.

Archidamus opinio conuellitur.

At Archidamus nõ solùm quæ in multis perspicue apparent cõtemnit, sed hac etiam parte in re, taxandus est, quòd dicat, meliorẽ esse frictionem siccam ea quæ cum oleo adhibetur, quia corpus durius & siccius iis qui inunguntur, reddat mollius autem iis, qui fricantur siccè. Illi prætereà mihi in hoc uidetur, quòd similiter affici putet tum ea quæ in illo coquũtur, tum eos qui fricantur. Neque enim eadem agere dixerim oleũ calidum, frigidum, temperatum, tepidum, aut feruens, sicut neque aquam ipsam. Nam qui obscuro hinc fuerit, herbis in oleo feruente coquete, ac exercitatum nũ corpora oleo temperato frica te. Etenim si quis uelit expendere oleum, ab omni prius aliena qualitate (a qua semper propria obscuratur) ipsum liberum reddat, atque ita demum ad explorandum se accingat.

Olei uires quibus expendendæ. *Qualitatẽ propriam ab aliena obscurari.* *Olei refrigerandi ratio.*

CAPVT VII.

Præparare oleũ solemus, nõ aliter atque aquam, nempe prius excalfacientes, ac deinde in aquam immergentes summe frigidam. Quid si etiã fontis in ipsum cum strepitu decidat, uasculo cui inest oleum, antè diligenter occluso, magis quoque ac magis ita reddetur frigidum. Multũ item frigescens, si præcalfactum in puteum demittas, ut aquam contingat. Ac sic oleum reddimus frigidum * contrario autem modo, calidum. Quo sane utimur in refrigeratis corporibus, in aliorum olei calidi demittentes, quibus pars quæpiã obstupuit, aut qui tremuli sunt, aut cõuulsione, aut tremore, aut motus sensusue oblæsione tentantur. Porrò fructus ex quo premitur oleum, oliua nuncupatur & arbor, olea: atque hoc quidem simpliciter & primitiò oleum dicitur, reliqua autẽ omnia per abusum & translationem.

Olei perfusio calidi, quibus conueniat. *Oliua. Olea.* *Oleum simpliciter & per abusum dici.*

CAPVT VIII.

Olei differentiæ complures.

Cæterùm uerò olei plures sunt differentiæ. Secundum ætatem quidem, cùm aut recens est, aut ætate uigens, aut iam ueterarũ. Secundum præparationis modum, cùm simplex atque impermixtũ fuerit, aut præparatum cum sale. Secundum fructus diuersitatẽ, cùm is aut immaturus, aut maturus extiterit. Secundum inductam arte alterationem, cùm ut ab initio fuit, sic relinquitur, aut candidum redditur.

CAPVT IX.

Experimentum quomodo ...

Experiri autẽ solùm oportet, quæ impermixta sunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eaque primũ in optima corporis cõstitutione, deinde in intemperatis, demum in morbis simplicibus.

CAPVT X.

At nonnulli medicorum non solùm in explorandis medicamentorũ uiribus hallucinantur, uerumetiam in opinionibus quas habent de affectibus. Nam oleum quòd lassitudinis remedium sit, omnes propemodum confitentur, cæterum quis affectus sit lassitudo, nõ consentiũt: ac proinde secundum ipsorum doctrinam, nihil certi de olei facultate colligi potest.

Oleum lassitudinis ...

CAPVT XI.

Nec uerò parũ interest, an iniiciatur in uentrẽ pituita scatentẽ oleum expers salis, an quod plurimum accepit salis, in uentrem purum. Vtrunque enim aluum subducit, facultatibus tamen diuersis: nempe illud quod sale uacat, in pituitoso uentre per lubricitatem: quod uerò salem habet, in puro per irritationem, perinde ut muria, & marina aqua. Ideo co laue hoc radet, alterũ nõ radet.

Oleum ... salis ...

CAPVT XII.

Sedantur ... quam ...

Nonnunquam autem mordicationes ex accidenti quod talibus motum est, sanauerit, unà secum educens acres & mordaces humores, perinde ut cætera omnia quæ abluunt. Sed non statim ubi in nulla huiusmodi genus medicamenta morsus sanaut, imo potius tunc etiam magis exasperant. Siquidem evacuationis, haud mistionis ratione, functionem moliũtur. At ceratum ex rosaceo & adipe mistum, sæpenumero morsibus continuò succurrit, idque cõmistionis ratione. Oleũ etiam solum, sed dulcissimũ, idem frequenter præstiterit, uelut adeps liber, aut succus chondri, aut ceratum ex oleo dulci. Nos autem sæpenumero quibus ex frigore torquebantur dolore intestini, infuso oleo calido liberauimus atque ubi maius esse frigus cõcepimus, addidimus & anethũ incoctũ, adhuc etiam maius, rutam quoque & bitumen. Cæterũ occurrunt interdum quædam affectiones permistæ, ex intemperie uidelicet atque mordicatione, in quibus consueuimus nos anethinũ, uel rutaceum infundere, anserino eo liquato adipe, si is non adsit, saltem gallinaceo, aut aliquo alio horum, aut cera mordacitatis experte, quale nimirũ est loti. Vnumquodque autẽ medicamentorũ temperatorum, ubi ualentius euadit humoribus mordicantibus, morsum eorũ retundit. Verum si aut ualentioribus facultatibus, aut multis, paucis permistũ fuerit, uni & ipsum corrumpitur, itidque cacochymia. Quamobrem plerique eiusmodi fiunt, quibus iis quæ temperaturæ naturam habent, exasperantur.

Dolentibus ... oleum ... *Cera ... mordacitatis expers.* *Vnumquodque ... temperamentum habens, ...*

CAPVT

CAPVT XIII.

Sic sane lac frequenter simulatq; sumptũ fuerit, aliis acescit, aliis in nidorẽ uertitur, priusquã probe concoctũ, corruptionẽ temperet. In quibus utiq; primũ cacochymiæ pars euacuari debet atq; inde sumendus chondrus, & ptisana, & lac, & alia quæ ubi probe fuerint cõfecta, conferunt ad boni succi generationẽ. Porrò ptisana, ex sua propria natura boni quidẽ est succi, uerũ interdũ unà cum iis succis, qui excitant mordicationes, corrumpit, atq; ipsum auget symptoma.

CAPVT XIIII.

Cacochymia non temperando, sed educendo mordicationes sanat.

Cæterũm cacochyma, nõ temperando, sed id quod mordicat educẽdo, mordicationes sanãt. Ac proinde, donec uacuentur, hominem mordicare non desinunt & insuper euacuata, in partibus asperũ sensum reliquũt, aliud medicamen desiderantẽ, quod nõ faciũt quæ boni sunt succi & dulcis, cuiusmodi existunt chondrus, lac, atq; ptisana, quæ in id genus affectibus & edenda præbemus, & per sedem iniicimus, ubi aut melle, aut quopiam eiusmodi, quod infestabat exter serimus. Quo tempore opportunus est & adeps, & cerarũ dulce, & oleũ dulce. Quatuor itaq; indiciis, cũm possis quod per se leniens est distinguere, ab eo quod per accidens, facilẽ cuiusq; talium medicamentorũ facultatem inuenies. Primũ indicium est, an statim mitiget, an nõ. Secundum, an simul cum lædentibus euacuetur, an nõ. Tertium, an asperitatẽ quandam in corporibus ipsis relinquat, an non. Quartũ, an nõ ita affectis cõmodũ utileq; uideatur. Nam cũm nec protinus mordicationẽ sanat, nec iterus leniẽdo remaneat, molestamq; asperitatem parti affectæ relinquit, quam, si denuò offeratur, exasperat, argumentũ est rodentis, ac mordicantis ipsum esse naturæ, ex accidenti tamen quandoq; morsus sanare. At quod cõtinuò mitigat, & nullã excretionẽ prouocat, sed nec exasperat dum intus manet, imò exasperatorũ medela existit, ipsum quidem natura bonũ est uerũm interdum à cacochymia quæ ipsum alterat corrumpitq;, mordax efficitur.

CAPVT XV.

Lauanda porrò est nõ modò cera, sed pix, resina, & oleũ, omniaq; breuiter, quæ calfieri & fundi cũm possint, aquæ misceri nequeunt. Singula igitur modicẽ calfacta, in uas latioris* orificij & magnũ, cuiq; insit aquæ copia qualitatis expertis, infundito. Dein tundito & frangito, manibusq; impẽse subigito. Postea effusa priori aqua, rursus quod abluitur excalfaciens, in aliam æquẽ synceram aquam iniicito, rursusq; in aliam & aliam, donec aqua nullam ex eo qualitatem recipiat, quod quidem gustu datur cognoscere. At si quæ sunt lapidosa & dura, ut cadmia, & æris squama, & æs ustum, ea cõminuentem exactè in renuia plurimũ terere in aqua fontana & purissima oportet, idq; sæpius aqua priori effusa, aliaq; denuò instillata, donec nihil in eo mutaret, maneatq; aqua prorsus à contriti medicaminis qualitate immunis. Sic itaq; abluta omnia quæ elui possunt, expertia mordacitatis reddunt. Ac præter id sanè, oleũ etiã candidius reddũt: minus tamen id uerberari, quàm alia, debet, ne uidelicet adeò ipsi aquæ misceat, ut ægrè postea secerni possit.

CAPVT XVI.

Oleum omphacinum astringit.

Oleum autem quod immaturũ nõ fuerit (hoc enim astringit) nec præparatũ sale, nec recens, ac ueluti etiamnũ feruens, ad hæc adamussim lotũ, id neq; epotũ, neq; infusum, excitabit mordicationem. Quòd si guttur ad tussis impetũ prouocet, nõ idcirco mordax dicendũ erit. Nam quicquid mordax est & acre, ad tussim incitat: nõ tamen quicquid ad tussim incitat, existit mordax & acre: cũm & pinguia mouere impetũ ad tussim appareant. Sequitur itaq;, si quid nõ cieat ad tussim impetum, id haudquaquã mordax existere: non tamen perinde constiterit, quicquid ad tussim impetum moueat, cõtinuò mordax esse, nec si categoricas, nec si hypotheticas conficiamus propositiones: quòd scilicet ex duabus uniuersalibus affirmatiuis, nihil cõcludi in secunda figura possit, nec conclusio ex necessitate sit uera.

Tussim excitantia non esse necessario mordacia.

Tussim minimè prouocantia, esse mordacia nõ possunt.

CAPVT XVII.

Sternutationis usus.

Tussis usus.

Tussis causa.

Natura hominibus sternutandi uim indidit, ut præsidio ipsius, quæ in naribus infesta molestaq; sunt, propulsarent: tussiendi uerò, ut quæ in gutture. Contingit autẽ hæc affectio dupliciter: aut resiccata exasperataue, quæ in arteria est membrana: aut à delato corpore, inæquali reddita. Hinc siue panis micula, aut alterius cuiuspiã eduliũ, nobis inuitis in spiritus meatũ decidat, tussire adigimur: seu si bibentibus affatim ipsius potus quippiam eò insinuat, similiter ad tussim compellimur. Percolatur tamen per asperam arteriã perpetuò in pulmonem ipsius potus tam exile quippiam, ut protinus ab instrumentis raptum, perfacile quocunq; distribuatur, nec animal ad tussim irritet. At ubi uel id ipsum plusculum, uel aliud quodpiam seu liquidum, seu solidum corpus, per asperam deferatur arteriam, iam inde tussire est necesse, donec à spiritus ueh ementia molestũ id excutiatur. Mordacia itaq;, gutturis exasperatione: oleosa uerò & pinguia, illitu, inæqualitatẽ, & ad tussim impetũ faciunt. Spiritus siquidem in eminentia quædã impingens, efficit inæqualem concussionẽ in gutture, ad tussimq; animal prouocat. Cæterũ nõ eo inficias, ex oleis esse mordicantia plerãq;, qualia tum salsa, tum recentia uidentur: atq; hæc quidem nõ propria essentia, sed quòd omnibus plantarũ succis geminũ excrementũ insit, alterũ crassius, tenuius alterũ. Quæ ambo cũm reperiantur etiam in oleo, ad concoctionẽ & discretionẽ tempus sane postulant. Procedente uerò tempore, quod crassum quidẽ est, & præcipuũ amurca, subsidit: quod uerò tenuius & ueluti aquosius, & ipsum compositũ quodãmodo est, ex acri scilicet essentia, & tenui serosa.

Potionis de stillare semper aliquid in pulmones per arteriã asperam.

Succis plantarũ omnibus duplex excrementum inesse.

Olei partes.

CAPVT XVIII.

Cæterũ serosum istud nisi coloris est, à crasso illo scilicet qualitate abstersa. At oleum ipsum, tum minimẽ mordax, tum candidum sua natura existit. Quapropter ubi tenue hoc excrementũ secretũ fuerit, candidius & dulcius reddet. Separant autẽ ipsum, aut insolantes oleum, cõchisq; attollentes in altũ, aut uasculis in quibus est oleum, calidos subiicientes cineres, aut oliuarum nucleos, aut frumentũ circa ipsa apponẽtes, aut denique medicamenta in uasa ipsa iniicientes. In summa, quod aqueũ est consumũt, reliquũ uerò

Oleũ repurgandi ratio.

Olei dulcis natura & uires.

reponunt. Tale igitur oleum, si salis expers, lotumque sit, medicamentorum omnium minime mordax erit, maximeque humectat & mollit, si nec summe frigidum, nec calidum applicemus. Porro cum mectus sal est, nonnulla quoque necessario mordacitas inest. Frictio itaque ex oleo, magis quam sicca, lassitudinem tollit emollitque corpora, cohibens occludensque quicquid e nobis foras effluere est natum, haudquaquam digerens & exiccans.

Frictionis ex oleo usus.

CAPVT XIX.

Frictionem ex oleo quidem aequalem, siccam vero inaequalem.

Quae autem ex oleo fit frictio, prorsus aequalis existit, inaequalis vero quae sicca. Cutim siquidem per siccam frictionem manus coaddunt, ac veluti duplant, violenterque ac praeter naturam complicant. Deinde ubi non amplius prior veluti duplicatio labentes sequi manus potest, ipsa quidem recurrit, atque ad continuum repellitur, manus autem semel accepto impetu in alteram cutis partem transeunt, inferiorem transgressae ipsius duplationis partem ac proinde inaequalem, duram & laboriosam talem frictionem sentimus. Quod si laevis lubricaque exacte sit cutis, nec duplicari facile potest, nec inaequabiliter admittet ipsos manuum decursus. Quare externo aliquo medicamento indiget, quod rugas impleat, manibusque lubricitatem concilie, quas ad res oleo nihil aptius inuenias.

Oleum frictionibus accomodatissimum esse.

CAPVT XX.

Oleum experiundu esse in hominibus.

Cum autem liceat in hominibus de ipso oleo periculum facere, ut recto equidem quadam occasione ducti complures ueteres, ad diuersa alia uertuntur, ut illius facultates explorent.

CAPVT XXI.

Experiendi rationes diuersae.

At recta experiundi ratio, in primis quidem ea est, quae in corporibus fit temperatis, deinde ea quae in intemperatis. Mox, in experimento autem mouimus, quae in simplicissimis fit, hoc est, calidis, frigidis, humidis atque siccis affectibus distinguimus semper nobis id quod per se fit, ab eo quod ex accidenti. Curandum enim est, ut oleum de quo experimentum sumis, etiam qualitatis sit expers id quod est in omni medicamento obseruandum. Si igitur ita oleum adhibeas, in infestis compertes, refrigeratione, an si calfacere natum. Atque haec quidem summa est rationis. At opus ipsum quod perficitur, experientia commonstrat. Nam qui ardore tenentur, tantum abest ut a calore liberentur, ut etiam magis & aestuent, & processu temporis calidiores euadant. At algentibus ex olei inunctione, perspicua nulla aut noxa, aut utilitas conspicitur. Ex quo liquet, calfacere quidem ipsum, non tamen admodum, nec euidenter, ut resina, pix, & bitumen, quae euidenter sponte fiunt. Nam quae sicca sunt, ut eis inungi non possumus, sic nec simpliciter, nec sponte iuncta medicamenta existunt. Caeterum in ardoribus, si salis sit expers oleum, perlinituque frigidum, nonnullum fane solatium adfert. In erysipelatis autem, sicut in omnibus quae a pura bile fiunt fluxionibus, quantumuis sit frigidum, uel maxime laedere est natum. Quae uero ex sanguine fiunt misto cum bile, eas fluxiones minus aliquanto affligit, uideturque calorem parem eis quibus applicatur, accendere quandoquidem modice calida, calfacit mediocriter, immodice autem illa, quae magno ardore aestuant.

Modi unctura ipsi expers esse debent, & oleum ipsi tentatum expertus.

Oleum calfacit quidem, sed non euidenter admodum.

Oleum quibus sit noxium fluxionibus.

Oleum uidetur calorem parem eis quibus applicatur accendere.

CAPVT XXII.

Igitur medicamenta omnia quae facultate dicuntur calida, caloris sui a nobis accipientia principium, partim similiter nos recalfaciunt, partim ualentius. Atque ex iis sane quae nos aequaliter recalfaciunt, oleum esse mihi uidetur, ac proinde nec conuulsiones, nec tremores, nec sensum tum difficilem, tum deperditum magnopere antiquare, aut iuuare potest, nisi ascitum sibi comparant calorem: tunc siquidem plurimum prodest. Unde merito ueluti materia quaedam caeterorum medicaminum fuerit. Nam si frigida illi commisceas, frigidum efficietur quod mistum erit: sin calida, calidum. Quippe quod ex media temperie est, utrisque summis inseruit. Porro non calfacere oleum hac ratione quis dixerit, quod caliditatem quam reperit, non augere, sed conseruare uideatur.

Medicamenta quomodo calfaciant.

Oleum materia quaedam medicaminum.

CAPVT XXIII.

Calfacere itaque nos dicuntur, & quae energia, siue actu, sunt calida, ut ignis: & etiam quae potestate. Haec tamen partim alimenta sunt, partim medicamenta, partim tegumenta. Sed & calidum actu est, quod simpliciter calidum est, ut ignis: & quod per exuperantiam, ut animal: & quod ad sui generis symmetriam comparatur, & quod ad quoduis obuium. At quod potestate dicitur, primo quidem distinguitur ab eo, quod ex accidenti est. Deinde totidem habet significationum differentias, quot actu calidum. Etenim cum sit ueluti quaedam aptitudo in eo ut fiat id quod est actu calidum, partim ad ea quae absolute calida nominantur, partim ad ea quae per excellentiam quandam, tum ad quiddam sui generis, aut speciei denique, & ad obuium quodius collatum, propria fuerit materia. Quocirca cum ea calida quae ad hominem referuntur expendimus, ut alia omnino omittantur, aequum existimamus.

Calfacientia quae.

Calidum quot modis.

CAPVT XXIIII.

Accidit autem fortassis oleo, ut tanquam alimentum nos excalfaciat, ubi intro in corpus assumitur: cum probatis medicis quibusdam uideatur, sicut ex cibis, ita ex oleo fieri corporum appositionem. Accidit etiam illi, ut tanquam medicamen, sit medium inter nos calfacientia & refrigerantia. Tum ut ipsum nos ueluti tegumentum excalfaciat. Nam quemadmodum uestimenta a nobis excalfacta, nos excalfacere consueuerunt, ita & oleum. Et quemadmodum illa excalfaciente corpore calidiora minime euadunt, ita quoque neque oleum. Medius siquidem aeris nos ambientis temperaturae similis est tum qui in uestimentis, tum qui ab oleo proficiscitur calor. Quamobrem tum uestimenta ipsa, tum oleum, calfacere nos non proprie, sed per abusum dicuntur, quod frigori obsistant. Quemadmodum si duos aeque temperatos adolescentes, qui contingantur mutuo, sese dixerimus calfacere, tametsi haudquaquam excalfaciant, sed duntaxat arceant frigus ambientis. Quae enim similia undequaque corpora sunt, a se mutuo nullam mutationem accipiunt. Respondet itaque calidioribus pyrethrum, & piper: moderato autem, oleum & pinguitudo: actu tamen aeres sunt calidi, potentia uero, medicamenta. Siquidem a nobis accipientia excalfactionis principium, partim nos recalfacere sunt nata, partim plus, partim minus. Oleum igitur ex genere eorum, quae aeque recal-

Oleum fortassis excalfacit.

Vestimenta a nobis excalfacta.

Oleum minus.

Oleum non proprie calfacit.

Similia a se mutuo nullam accipiunt.

Medicamenta quomodo calfaciant.

recalfaciũt nos, existens, duplici ratione ut excalfacere uideatur euenit, quòd nimirũ instar uestimenti, aut munimenti illinatur & quòd meatus infarciat, prohibeatq; foras effluere magnam uaporosi intus caloris partē. Hac ratione, quos largius sudare uolumus, non protinus ijs ab initio admonemus oleũ. Verũ eos quidem qui morbo laborarũt, ubi sudare inceperint, tum excalfacto perfundimus: eos uero qui etiamnũ laborãt, ubi abunde iam satis sudauerint. Porrò sanis quauis occasione exhaustis, inungi & ante sudorē permittimus. Verũ quib. cruditas inest, aut corpus laborat plethora, his neq; in balneo inungi concedimus.

CAPVT XXV.

Quemadmodũ inter calfacietia & refrigerantia, sic oleum mihi inter humectantia nos, & siccantia, medium esse uidetur. Atq; humectat quidem aqua: exiccat uerò tum laurinũ, tum cedrinum oleum. At expers qualitatis alienæ oleũ, talem seruat nostrã temperiem, qualem scilicet accepit, uaporosas omnes expirationes uel maximè prohibens. Quòd si plusculũ membra oleo frices, cõparabis ascititiũ calorem: qua ratione lassos non parũ iuuabis, quòd uidelicet in minutos corporis meatus pingue ingrediatur, ac sic quæ durata sunt, molliat & quòd acrem & subtilem humiditatē, quæ latebat sub cute, per halitũ digerat. Nam cũm in lassitudine similares quidē animalis partes siccentur, spaciola autē uacua, tenui, acri, & mordaci humore impleanť, ea certè corpora remedijs indigent, quæ & siccitatē irrigent, & humorē acrem discutiant. Cui negocio aqua per se sufficeret, si inhærere posset corporibus. Quia uerò facilè diffluit, ob id nimirũ illi cõmodissimè oleũ miscet, maximeq; ex utroq; frictio auxiliať siccis æqualibusq; corporibus, cũm ipsius olei ratioe diutius aqua adhæreseat. Quare humectantiũ & exiccantiũ, sicuti calfacientiũ atq; refrigerantiũ, oleum ueluti materia existit. Nam si exiccanti cõmisceas, totũ effeceris exiccans: sin humectanti, & ipsum humectans, ac plerunq; magis q̃ antea reddideris: ut in aquæ exẽplo docuimus. Cum itaq; omnibus quæ sibi cõmiscentur subseruiat oleum, rectã ratione ueluti omniũ materia existit: nam licet eorũ necessariò propriam actionē retundat, ac minuat, nõ tamē utilitatē, imò est ubi eam quoq; adaugeat. Quippe cõfusa cum oleo aqua, magis auxilio est lassitudinibus, q̃ si esset sola: nõ sanè quod intendat uiribus, sed quod ijs quibus opus est, diutius inhæreat.

CAPVT XXVI.

Quòd autē, nisi mediam habeat temperiem, id quod ea quæ primariò affectibus auxiliantur ueluti deuinciet, sæpenumero ipsorum repugnabit actionibus, generatim quidem ex ipsa rerum omnium natura: speciatim autem, ex medicamentorũ historia licet addiscere. Etenim generatim, quoniam id quod miscetur, si in contrarium retrahat, admisti sibi facultatē medicamenti uincere interim poterit, & in alteram planè speciem id quod ex ambobus miscetur, transferre. At speciatim, sic etiam id ipsum cognosces. Nam si excalfacientiũ reficcantiumq; medicamentorũ cuipiam aquam miscere uelis, non modo nihil eorum quæ agere nata est, fieri uidebis, sed omnino obscuratam esse, perinde ac si ad eã ista nõ esset. Omnino ergo constat mediam obtinere temperatũam debere, quod utrisque extremis tanquam materia inseruiet. Quem in ordinem si oleum statuas, utiq; nihil peccaueris.

Medium esse uber, quod utrisque extremis est sicut materia.

CAPVT XXVII.

Cũm igitur oleum ueluti media quædam materia sit medicamentorũ calfacientiũ atq; refrigerantium, cõstetq; tantũm ex oleo & rosis rosaceum (quod saltem exactum & simplex est) utiq; & ipsum talis temperaturæ fuerit, qualis rosarũ succus existit. Quare illos qui adustione tentantur, experieris ab eo refrigerari, protinusq; id quam utilitatē percipere: qui uerò refrigerati sunt, omnes lædi. Non tamen ualida in ipso apparebit refrigeratio, sed quæ in primo refrigerantium gradu collocari mereatur.

Rosaceum ex oleo & rosis constatur.

Rosaceum temperie est, qua succus rosarum.

Rosaceũ in primo gradu refrigerat.

GALENI PERGAMENI

de simplicium medicamentorum facultatibus lib. III.

CAPVT VI

Corporum unumquodq; aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum, & dicitur & apparet, interim quidem ex sua natura, hoc est, primariò, & per se: interim autē aduentitia qualitate assumpta, quod est per accidens. Porrò eorum quæ propria sua natura calida, aut frigida, aut humida, aut sicca dicunť, quædam actu siue energia talia existunt, quædam potentia. Sed & eorum quæ actu dicuntur, aliud quidem absolutè est calidum, frigidũ, humidũ, siccum, ueluti elementa: aliud excessu, ut homo, equus: aliud ad symmetrum, seu generis sui, seu speciei, ut leo cum homine cõparatus, homo autem ætate florens cum puero: aliud ad quiduis obuium, ut Dion ad Theonem. Quin & corpora quæ potẽtia talia aut talia dicunť, unũquodq; ut ad id quod est actu relatũ dici necessariò monuimus: id quidem quod facilè accenditur ad id quod actu est absolutè calidum: hoc uerò quod alia calfacit, ad id quod per exuperantiam.

Calidum, frigidum, humidum, siccum, quot modis unumquodq; eorum dicatur.

CAPVT II.

In eo igitur corpore periculũ est finiendum, ad quod unumquodq; tale & est & dicitur: in cæteris autē recedendum. Elementa namq; huiusce tractationis, in primarũ quatuor qualitatũ, uidelicet caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis cognitione cõsistunt. Porrò alimentũ à medicamento differt, quòd hoc quidem alteret in qualitate, illud autē substãtię corporis assimileť.

Alimentũ à medicamento quo differat.

CAPVT III.

Verùm cũm duplices sint in genere alterationes: aliæ specificæ, quæ propriè sanè & primariò dicuntur alterationes: aliæ uerò quæ contundunt & contrahunt corporis nostri particulas, quas utiq; per abusionē potius quàm propriè alterationes cognominant: in primo sanè genere, contineri uires medicamentorũ censemus. Nec enim quicq; mutari ex specie in speciem possit citra excalfactionē, refrigerationem, humectationem & reficcationē, etiam si cõstringatur, cõtundatur, cõmuniceť. Dico autē mutari ex specie in speciē, ueluti cũm ex pane fit sanguis, aut ex hoc

Alterationes sunt duplices.

Medicamentorũ uires sub quibus contineantur alterationibus.

caro. Itaque non ab alio quam à calore, frigore, humiditate, siccitateque specificas alterationes singuli corporis affectus accipiunt. Qua ratione quatuor eæ qualitates elementares, primæ & specificæ nominantur. Eam igitur quam unumquodque medicamentum in mistura pollente sortiatur, investigamus.

Qualitates specificæ quæ sint, & cur sic dicantur

CAPVT IIII.

Cùm autem totius naturæ respectu bifariam unumquodque dicatur calidum, frigidum, humidum, atque siccum, partim absolutè, ut singula elementorum, partim per exuperantiam, ut homo, equus, & bos. minimè profectò nos medici iure fugamus, an in aqua maior humidi simpliciter plus sit quàm sicci (id enim clare conspicimus) sed an corpus humanum facultate sua æqualiter reficare valeat. Cuius sanè rei summenus periculum, si eam admoveamus corpori, per fomenta aut emplastra id quod ex accidenti, ab eo quod proprium medicamenti ui proficiscitur, distinguentes.

CAPVT V.

Cæterùm quod per exuperantiam dicitur, id philosophi accipiunt dupliciter: aut enim secundum substantiæ molem, aut secundum qualitatum effectum. Atque hi quidem calidum vincere in omnibus plantis, pronunciant, ob incrementa eorum & germinationes id indicantes. Quibus sanè, cum de tota natura scrutentur, rectè hæc & similia alia dicuntur: medicis autem non rectè. Siquidem nulla plantæ, quòd planta sit, calida dici debet, sed quod hominem calfaciat. Sic enim & salamandram, & cicutam, ad hominem frigida esse dicemus: qua ratione sunt alia omnia etiam diiudicanda. Nam cicuta non modò sturnos non refrigerat, & enecat, uerum sed alit quoque, ob idque minimum etiam & calfacit. Insunt quippe omnibus rebus amicitia quædam, & qualitatum pugnantiæ. Præterea quod familiare est, promptissime assimilatur: quod uero contrarium, ad internicionem ducit, tum animalia, tum plantas. Cæterum familiaritates illæ, à totius substantiæ proprietate exoriuntur. Porrò cum acetum & rosaceum nos primario & per se refrigerent, nemo ea calida dixerit.

Salamandra est frigida respectu hominum.

Cicuta sturnis alit & calfacit.

Consensus quidam & dissere pitas qualitatum inesse universis rebus.

Tum oleum uti ... ur.

CAPVT VI.

Quod applicitum nobis uidetur actu esse calidum, eodem gradu quo nos, aut ex contactu similiter calidum reddit, id ex media est temperie, nobiscum collatum ac per se etiam calidum secundum exuperantiam, quemadmodum nos. At si quid non adeò calidum est sicut nos, nec tale admotum redditur, id temperie humana frigidius est, quantumcunque in eo caliditas exuperet, ac prouide admotum, nostrum calorem minuet.

Media temperie præditum, quomodo cognoscatur

CAPVT VII.

Ea autem est communis alterabilium corporum omnium natura, ut in se agant & patiantur ultro citroque: quodque minus est calidum, à magis calido calidius redditur: quod uero magis calidum, à minus calido tepefit. Nam id uel ex ipso tactu clarissime discas. Etenim eadem sibimet illi tum calida, tum frigida esse uidetur: calidiori quidem facto, frigida: frigidiori uerò, calida. Quæ sanè causa est, ut in balneis quidem frigida uideatur nobis urina, foris uerò calida: cum tamen semper ipsa reddatur tepida. Similiter dum rigemus frigore, aquam ex puteo profundissimo hau-

Alterabilium omnium natura quæ sit.

Urina cur appareat nobis frigida in balneo

Putealis aqua cur appareat rigentibus frigida.

stam, calidam iudicamus: quæ eadem nobis in balneo, aut balneum egressis, apparet frigida. Itaque tactum calidi frigidique dignoscendi normam ponentes, atque eius dispositioni omnis indicium omne tribuentes, merito sanè crebrò fallimur: ut qui quod haud ex se est frigidum, id frigidum esse dicamus: quod uerò calidum ex se non est, id calidum pronunciemus. Absolute autem & urina, & aqua putealis, qualis ad nos optimè temperatos, atque ab aliena qualitate immunes uidetur, talis profectò & est, & dici etiam potest.

CAPVT VIII.

Cùm igitur nec an absolutè unumquodque calidum sit, ut ignis: nec an per exuperantiam, ut sanguis: nec denique an cum symmetro sui generis aut speciei collatum, considerare nobis propositum sit, sed an ad hominem sit tale uel tale: necessarium ad hunc, tanquam id quod ad aliquid aliud comparatur: sed an admotum ipsi, eam partem quam tetigerit, reddat aut calidiorem, aut frigidiorem, aut humidiorem, aut sicciorem: certè in experientia omnis iudicandi & dignoscendi consistet ratio: per quam nimirum docemur, & rosas (exempli gratia) & rosarum succum euidenter refrigerare.

CAPVT IX.

Siue enim in ijs qui inculpata sanitate fruuntur, siue in ijs qui laborant simplicissimo affectu, uidebitur tibi planè oleum quidem in media temperie existere: quod uerò compositum ex ipso rosaceum, ex primo esse ordine refrigerantium. Siquidem rosarum succus frigidioris naturæ est quam oleum: sed non ita multo, cùm tepidam quandam in se caliditatem possideat. Eiusdem cum illo ordinis est, quod ad calorem quidem tepidum attinet, liuolspermon: ab eo tamen haud minimum tenuitate relinquitur. Nam rosarum succus est exquisitè tenuis essentiæ: proinde quàm celerrimè arescit, odoresque aliorum unguentorum exoluit. Est & chamæmelum tenuitate quidem, rosæ persimile: calore uero, ad oleum es magis accedens, hominibus tum familiares, tum temperatas. Quapropter lassitudini, ut si quid aliud, in primis confert, doloresque sedat. Præterea tensa remittit & laxat: mediocriter dura emollit, constipataque rarefacit. Ad hæc febres quæ citra uisceris inflammationem infestant, concoctas discutit ac dissoluit: & potissimum quæ ex crassis densitate & humoribus biliosis proueniunt: ob idque Soli à sapientissimis Aegyptiorum est consecratum. Est autem hypochondrijs gratissimum. Quibus etiam sunt leniter est gratum: minus tamen quam chamæmelum, cùm & minus calidum sit, & essentia crassæ. Cæterum ad alterius, augmentaque inflammationum, chamæmelo rosaceum præfertur, cum hæc tepida caliditate cum leni astrictione iungatur. In principio siquidem, quæ refrigerant atque astringunt: per incrementa uerò, tepida, & mediocriter constringentia: at in uigore iam statu inflammationum, quæcunque moderate calfacere, tum laxare possunt, magis competunt: sicut in declinationibus, quæ ualenter calfacere & discutere.

CAPVT X.

Cæterum quæ mediæ temperaturæ sunt, & quæ uti minus in partem declinant leuiter, interim calfacere uidebuntur, rursusque refrigerare interim talia seruant corpora, qualia in principio accepe-

acceperunt. Nec mirum sanè, cùm aqua tepida, urinæq́ue, in balneis quidem frigidæ, algentibus uerò calidæ appareant. At rosaceum, oleo quidem minus, succo autem rosarum magis existens calidum, refrigerat sanè exustos, idq́ue suæ caliditatis tepore: algentes uerò, paulatim etiam excalfacit: qui effectus etiam caloris est tepidi.

CAPVT XI.

Quocirca si aut refrigerantibus medicamentis, aut calfacientibus rosaceum indideris, sicuti nec magnopere obfueris, ita nec admodum profueris. Nam caliditas tepida, nec est sufficiens quæ refrigerata sunt lædere, nec eadem curare potens. Siquidem quod curari debet, tanquam quod ab immoderatione ad symmetriam reducitur, non id quod probè temperatum sit postulat, uerùm id quod contrariam habet temperaturam, & æquè recedentem à media. Etenim si quod curari desiderat, multò frigidius sit, necessario oportet quod ipsum curabit, multò etiam calidius existat: sin paulò frigidius, paulo etiam quod curabit calidius erit: ac de cæteris intemperaturis, pari iudicio. Porrò si exquisita utamur nominum appellatione, quod medium in singulis est, id eucratum siue temperatum dicemus: quod autem ab huius excedit modo, si ad calidius quidem, tum plus, tum minus calidum: sin ad frigidius, plus minusq́ue frigidum: nec de alijs alia ratione. Quandoquidem igitur corpora humana, tum ijs quas ab ortu nacta sunt temperaturis, tum ijs quas ab ætate postea acquirunt, tum ijs quæ ex uitæ consuetudine adueniunt, plurimum inter se differunt, ab ijsdem ea medicamentis uarie alterentur necesse est.

CAPVT XII.

Medium ergo hominum mihi quempiam intelligas, qui & natura sit temperatus, & moribus & consuetudine conuenienti, hanc ipsam eucrasiam tueatur. Deinde hos tres optimæ temperaturæ scopos concipiens animo, secundum corpus illius, uelut secundum regulam quandam, uires omnium medicamentorum explores. Quodq́ue similem illius temperiei caliditatem accendit, temperatum nocetur, etiam si uel maximè excalfacere senem refrigeratum uideatur. Quod uerò calfacit aut refrigerat corpus eiusmodi, illud quidem calidum, hoc uerò nocetur frigidum. Esto autem ipsorum excessuum ordo, ad frigidum quidem, primus, cuius esse dicas rosaceum: secundus, cuius sit ipsa rosa: post hunc tertius & quartus, quoad sermone ad frigidissima pertigerimus, nempe cicutam, succum papaueris, mandragoram, hyoscyamum. Rursum ad calidum, anethum quidem & fœnumgræcum, prima: secunda uerò deinceps, tertiaq́ue, & quarta, donec ad extremitatem peruentum sit. Ad eundem modum in medicamentis humectantibus & exiccantibus est incundum iudicium.

CAPVT XIII.

Verùm omnia propémodum medicamenta, licet sensu simplicia appareant, natura tamen composita sunt, diuersissimasq́ue in se facultates possident, excernendi, sistendi, incrassandi, extenuandi, atque alias id genus uniuersas oppositiones. Nec mirum id esse debet, cùm uni eidemq́ue medicamento, uim calfaciendi & refrigerandi esse appareat, aut exiccandi humectandiq́ue. Quæ prima efficacissimæ uirtutes nisi hoc pacto complicarentur, haud sanè quæ ex illis sequuntur, similiter complicatę forent. At si nos ipsi rhu succum melli misceamus, quod ex ambobus conficitur, astringendi simul & abstergendi uim possidet: sicuti & cohibendi uentris, atque laxandi. In lacte autem duas esse facultates, nempe sistendi uentrem atque euacuandi, nõ item concedimus: tametsi caseus quidem secretus, uentrem sistat, serum autem resoluat.

Caseus sistit uentrem. Serum aluum laxat.

CAPVT XIIII.

Quòd uerò & brassica duas easq́ue contrarias in sese facultates obtineat, ne quid quidem promptè concedimus. Nam tametsi succum eius plane aut solum, aut ex melle purgare cernamus, attamen quoniam quod reliquum est, edere minimè possimus, astrictorium esse id diffidimus. Quanquam si bis ter ue aut quater elixam, ipsam brassicam edamus, comperiemus sanè, succum eius qui in aqua fuit relictus, purgare: ipsam uerò uentrem astringere. Eadem est ratio in beta, lente, atque in ijs quæ testa pro cute teguntur: ac breuiter in omnibus fermè illis, quibus sapor aut acris, aut salsus, aut nitrosus inest. Gallorum etiam ueterum ius, uentrem subducit, tametsi caro eundem sistere possit. In æris autem squama, sicuti duplex qualitas, ita gemina quoque facultas inest: nam & astringit & mordicat: cæterum si intra corpus sumatur, purgat quidem uentrem, uerùm non cohibet. Quippe uincitur eius astringendi facultas, ab acri purgatoriaq́ue potentia, quemadmodum si rhu succum scammoniæ commisceas. Sic enim cum rhu, aut cydonij carne, aut cum alio quopiam eorum quæ astringentia & grata uentriculo sunt, non pauca purgantium medicamentorum dum mista exhibentur, gustum quidem falluntur, at effectu solo quid ualeant cognoscuntur. Persæpe siquidem lingua à materiæ mistæ copia, at actio, pro facultatis robore, uiribusq́ue perficitur. Itaque cùm substantia exigua quidem, sed ualidis prædita uiribus, mista alteri substantiæ plurimæ, eidemq́ue imbecillæ, corpus ingreditur, gustum quidem fallit, attamen effectum, quàm illa, efficaciorem exhibet. Porrò si ab aloe quod purgat, ab eo quod est astringens, eluatur (id quod fieri potest per exactam lotionem) tunc certe aut debiliter, aut plane nihil purgabit id quod usu etiam uenit æris squamæ, atque usto. Iam uerò ipsius quoque qualitatis medicamentosus sapor, primo statim gustu facultatis mistionem demonstrat. Nam si unica semper qualitas, unicaq́ue gustu astringentium medicamentorum inesset, haud sanè inter ipsa, alia esui apta, alia medicamentosa existerent, sed tantum intensione aut remissione astrictionis differrent. At non ita res habet: cùm uideamus æris squamam malo cydonio astringentem minus, gustu tamen eo longè insuauiorem existere quam gustus absurditatem proficisci à uehementia astrictionis, dicere id quidem non possumus. Si itaque ut astrictio, ita etiam astringens unum perpetuò esset, sanè unum quoque peremtoriæ eius esset opus. Verùm cùm præter astrictionem insuper alias qualitates, neque paucas, sortiatur, semper quidem omnibus illis ager, sed euidentius alias per aliam, nempe nunc hanc, nunc illam, idq́ue ut id corporis cui admotum est affectionem. Astringens igitur hac ratione, non est

Brassica bis terue coctæ ius uentrem subducit, ipsa uentrem supprimere.

Gallorum ueterum ius uentrem subducit, caro autem cohibet.

Aloe lota aut nihil aut parum purgat.

ei quod purgat contrariũ: quanquam si quis illa esse contraria statuat, nihil inde absurdum sequetur. Etenim in rosæ succo, aliud quidem grauissimũ est, amurcæ & fæci proportionale: aliud leuissimum, & ipsum proportione respondens flori in quoque succo supernatanti: aliud tertiũ, quale est quod in musto feruet: ad hæc quartũ, ipsum uidelicet purissimũ ac syncerissimũ, cuius hæc tria excrementa existunt. Euenit autẽ alios quidẽ succos aut acescere, aut corruptos putrescere. Sola uerò, oleum, mel & uinũ, in longum tempus durare. Quare nec per ebullitionẽ, nec per sedimentum in alijs succis, has excrementorũ differẽtias inuenire perspicuè licet: uerũ promptius ab initio coctione quadam illis est opus, aut salem alienius perdurantis liceat misturæ. Nam siue rosæ succum melli miscẽtes, aut totas rosas ei immergentes, reponimus. Cum autẽ rosa nõ astringẽs modò, sed etiã dulcis atque amara gustanti appareat, satis apertè ostendit, se habere illorũ succorum quatuor misturam. Quin etiã uel ex hoc tantũ, quòd nõ extremè astringat, aliorũ quoque saporum misturam intelligere in ea possumus. Quippe si solus sapor austerus illi inesset, summus itidem foret: quo modo si sola corporum ... substantia summa inesset, id ignis utique foret, at si non summus, sequitur quòd neque etiã solus. In numerosum contrariorum mistura, immanitates ipsas frangunt.

Succos alios acescere, aut computrescere: sola uero, oleum, mel & uinum, in longum tempus durare.

Rosarũ succum asseruandi ratio.

CAPVT XV.

Atque in similaribus quidem corporibus calor, frigiditas, siccitas, & humiditas, particulari similitudines efficiũt: in dissimilaribus uero acrimonias, suauitates, austeritates, acerbitates, dulcedines, amaritudines, salsedines, aquositates, & pinguitudines. Quare unumquodque corporũ similarium, hoc est, quæ nõ ex diuersis substantijs constant, in ipsis partibus nõ multas, sed unã ex his qualitatẽ obtinet: quod uero totum est dissimile, complures: quarũ hæ quidem astringunt, hæ lauant, aliæ aliam facultatem ostendunt, ... totum quidem linguæ partibus diuersis, pro contactus ratione afficiunt. ... ex eo quod primo affectum est, in totum ... distribuitur. Cuius simile in tranquillis aquis uidere licet. Nam si in illas eius partes duas coniectis lapides uno eodemque tempore, ij sane duos efficient circulos, qui mutuò per sese feruntur, ... cernes in quauis ipsius aquæ particula motus. Quod si unum pedem in calidum, alterum uero in frigidam simul demiseris, haud dissimile habebis etiam exemplũ. Quippe in totũ corpus utriusque affectionis motus peruenit, ... id quod etiã ... in lipyrijs & hepialis febribus, nisi quod in illis nõ externis, sed ex ipso corpore caliditatis frigiditatisque affectus oriuntur. Si uerò partem absinthij portione mellis exquisite cõmistam, linguæ imponas, simul dulce & amarũ, quod ex ambobus mistũ fuerit, ... nõ alio tempore mellis saporem linguã ipsã sentiat, alio autẽ absinthij, sed utrũque simul. Quemadmodum igitur ab ijs lingua afficitur, ita nec illi est quicquam alterius corporis partium ab eis similiter affici, etiamsi qualitates ipsas nõ sentiat. Neque enim ... linguã differre est putandũ, uerũ eò quòd ipsam familiariter affectũ, ob exquisitã sentiendi facultatẽ, nihil latere possit. *Ad quod sane nõnihil ipsius cõducit raritas, sic enim succi facilius penetrant. Porro si solano & anthemide alicui parti simul applicatis, neque ita densa, dura, tensa, liuidaque reddatur, ac si solo usus solano esses: neque adeò rara, mollis, tepida & rubens, ac si anthemide sola usus fuisses, sed dictorũ mediam accipere affectionẽ particula conspiciatur: consentaneũ certè est, utrunque medicamentũ secundum suam facultatẽ esse operatũ, ac proinde particulam ipsam eodẽ tempore cõtraria simul perpessam fuisse. Igitur quemadmodũ mirũ non est, *si à medicamentis compositis contrarij simul affectus corporibus instigantur, ita nec si a simplicibus: cum & ipsa sensu quidem simplicia appareant, natura autẽ cõposita sint. Siquidem quemadmodũ nos ... componimus, sic natura in simplicibus ipsis, contrarios temperare succos consueuit: quorũ sane actiones, si pari facultate & portione ipsi in mistura coeant, euadent similes: si dispari autẽ, diuersæ. At uerò, ut astrictio quidẽ una res est, ita astringens, duplex. Aliud quippe summũ existit, ut alumen & galla: aliud autem quod alterius affectionis sit particeps, ut pirum, uinum, & rosa, in quo huius minimũ est id quod astringit, quæ medela existit inflammationum.

Simplicia contrariorum mistura composita.

Astringentia duplicia.

CAPVT XVI.

Rosaceum uerò (utpote cuius natura oleo rosaque in medio est) in inflammationũ augmentis, hoc est, in illarum medio, optimũ est præsidium. At oleum cõmodum est, ubi inflammationes maximè uigent. Etenim per initia repellere ... influxus oportet: in uigore autẽ ... digerere, ut morsus absit: at in incrementis, repellere simul ac digerere. Utrunque autẽ rosaceum præstare potest. Nam præterquã quòd tenuium est partium, lenem quandam astrictionẽ sortitum, ... inter oleum & rosam existens medium. Quippe medium omne ex contrarijs mistum existit, ijsque totis per tota cõtemperatis, aut per exiguas particulas, sensum effugiẽtes eorum quibus admouentur. Etenim quæ magnopere austera acerbaque sunt, primo statim contactu superficiem densantia, humorẽ ingredi prohibent. At quæ modicè astringunt, cæterum plurimum in se continent essentiæ tum tenuis, tum tepidæ, tantum abest ut præ astrictione ingredi altius corpori admota prohibeant, ut etiam ab ea, magis scilicet impellente, iuuentur. Quæ autem penitus tenuia calidaque sunt, magis digerũt humores ex corporibus quibus admouentur, quàm alios ipsa apponant. At quæ frigida sunt & essentiæ crassioris, omnino nullum introducere humorẽ queunt. Quæ itaque humida, tenuia & modicè astringentia sunt, ea inter omnia humectantia efficacissime humectant.

CAPVT XVII.

Ad hæc autem omnia nõ mediocriter cõfert ... caliditas, & intrò ad sese attrahens, & cõminuendo extenuans. Hinc est quòd frigida deleteriaque medicamenta, ut puta cicuta, papauer, hyoscyami semen, mandragora, & aliud genus, citius magisque in calidis naturis uim suam exerant.

exerant. Nam quum sit impossibile ut talia interficiant, nisi prius cor refrigerent, necessum sane est, ut intrò comminuta ingrediantur: id quod ex sua natura præstare nequeunt, crassa & inepta ad motum quum sint. Quare assistentiam caliditatē requirunt, quæ in minuta extenuet, ac uelut manu ducat in subtiles meatus. Itaque si quādo ea absit, cunctantur, in maioribus hærentia meatibus, in ipsisque fluctuantia arterijs & uenis, temporis spatio aliquid perpetiuntur. Siquidem qualitates omnes quadantenus in sese agunt. Nam & lapis ab assiduo stillicidio excauatur, gladiusque ceram secādo hebescit. Quandiu igitur solidæ partes (à quibus perficiuntur actiones) à refrigerantibus medicamentis nondum refrixerint, tandiu animans superstit, est necessarium refrigerari autem nequeunt, prius quàm illa subierint propriosi stat ūmeatus, id quod sua ex natura non possunt. Deducit quippe succos, ut causa quidem primaria, arteriarum attractio: ut secundaria uerò & materialis, ipsorum tenuitas: qua destituta quum sint, frigidiora & crassiorum partiū medicamenta ijs opus habent, quæ præbeāt. Cæterū corpora frigidiora tractum arteriarū imbecilliorē possident, medicamentorūque substantias cōminuere nequeūt: proinde medicamenta ipsa cunctari est necesse, processuque tēporis tum immutari, tum cōcoqui: quod solet succus lactucæ: qui si integer ad cor perueniret, non secus ac cicuta perimeret. Hæc igitur & similia, nisi celeriter perimāt, nullius tandem effectus redduntur. At quæ aut erosione aut putredine enecant, ijs ut tempore uires acquirant, accidit: quum temporis spacio putrescāt omnia, eoque magis, quò fuerit humidior atque calidior locus. Merito ergo fit, ut quæ frigore suo noxā inferūt, ijs actionis celeritas ad perniciē proficiat: quippe quæ alioqui spacio excalfacta, uim per quam agebant, deperdāt. At quibus in putredine actio consistit, ijs tempus actionem adauget, quoniā & putredinē. Nullum autē animal interire potest, nisi cor ab agendi munere cesset: at fieri ut cesset non potest, citra maximā intemperiem. Cicuta itaque hominem è medio tollit, tum ob meatuum amplitudinem, caloris que multitudinē, tum ob ualidiorem in attrahēdo uim, usque ad cor ipsum peruenitens. Sturnos uerò ob causas contrarias haud enecat, utputa quum & remeatur, & cunctetur, ac sese temporis tractu concoqui, præpararique à corde patiatur: quemadmodum & in ipsis lactucis accidit, quæ moderatè quidem sumptæ, alunt hominem: si uerò quispiam expressum earum succum largiter hauriat, non secus proculdubio moritur, quàm qui aut cicutam, aut papaueri sumpserint. Ad eundem quippe modum cicuta hominem quidē celeritate distributionis interficit: sturnos autē tarditate ipsa, nutrit. Sin autem exiguū quippiam sumat, mortem homini haudquaquā inferet: id quod anus illa Atheniensis experimēto docuit, quæ ab exigua cicutę portione auspicata, nullo detrimento ad permagnā progressa est copiā: adeò cōsuetudo uidetur esse adscititia natura.

CAPVT XVIII.

Eorum ergo medicaminū quæ frigore interimunt, nullum genere letale est, sed sola quātitate: quum si exigua portione sumantur, mortē non inferant. At in erodentibus, putrefacientibus, & calfacientibus, haud ita res sese habet. Ad hæc, quēadmodum frigida medicamenta, nisi calorē offendant ualidum, qui cōminuat atque deducat ipsa, nō perimunt: sic si quod comminutur deducitque, multo ualidius fuerit, deuincet prorsus, mutabitque, ac alimento ut sibi sit medicamentum, efficiet.

CAPVT XIX.

Quum igitur medicamenta refrigerantia quadantenus à nobis accipiāt suam refrigerādi uim, sicuti & calfaciendi calida (neque enim quicquam moliri possent, absque corporis patientis auxilio) merito potestate dicunt frigida. Nam ut actu nos refrigerent, non prorsus ex sese obtinent. Eapropter meconium & cicuta, si cum modico eoque minimè generoso uino bibantur, ocyus quidem interimunt. Si quis uerò papaueris succum, quantus interficere potest, hauserit, ac etiamnū tamen superstit, huic longè epotū uinū uetus generosumque & calidum auxiliabit. Cæterū quod tenui pellucidaque substantia est, colore uermiculo aut flauo, odore gratū, quodque multam aquæ mixturam postulat, id tum admodum excalfacere est natum, tum facilè undique per corpus uniuersum deferri. Tale ergo natura uinum, ætate uetus, multum atque impermistum, non modò perfrigeratorum omnium, sed eorum etiam qui aut ex oris uentriculi, aut cordis dolore, animi deliquium patiuntur, præsentaneum remedium existit.

> *Medicamenta calida & frigida à nobis sumunt uim ā actionis suæ, ac proinde potestate dicuntur talia.*
>
> *Cicuta si cū modico & minimè generoso uino bibatur ocyus perimit.*
>
> *Vinum uetus, generosumque & calidum, auxiliatur ueneni refrigerantibus.*
>
> *Vinum perfrigeratis omnibus utile, quale uinū esse debeat.*

CAPVT XX.

At eorum medicamentorum quæ erosione atque putredine interimunt, pleraque sanè perinde ut illorum quæ potestate dicuntur calida, actu etiā calida existunt: sed iccirco nos fugiunt, quoniam aut ipsi plurimum habemus caloris, aut crassa est ipsorum substantia. In balneo quippe tinctura nobis uidetur frigida, quemadmodum algentibus hyeme, aqua putealis, calida: cæteris autem frigida. In summa enim, pro suo unumquodque affectu, admota consueuit sentire corpora. Sic ergo si manum habens frigidam, eam in tritici aceruum immiseris, luculenter calorem percipies. Sin calidam, nequaquam. At si columbino stercori accumulato, potissimum columbarum syluestrium, manum miseras, etiamsi calidam, manifestam tamen senties caliditatem. Sic misy, sori, chalcitis, ærugo, calx, aliaque id genus innumera, si illis aceruatis manum aliquis iniecias, protinus uidebuntur excalfacere. Cæterùm si bolum ex eis unum acceperis, cuius extrema superficies ab ambienti fuerit refrigerata, meritò nullum percipies calorem. Quam ob rem fieri etiam potest, ut quæ respectu nostri sunt potestate calida medicamenta, ea secundum alterum animantium genus calida esse actu uideantur.

> *Omniaque pro suo affectu admota consueuit sentire.*

CAPVT XXI.

Quæ igitur nos contactu per putredinem aut erosionē enecant, ea recta quidem ratione deleteria humanæ naturę toto genere existimantur, nō ut refrigerantia, quantitate duntaxat. Hæc enim interdum uincuntur, & nutrimentū animali redduntur: putrefacientia autem, uel si sumantur portione minima, omnino tamē corrumpunt, quòd uidelicet quæ putredini obnoxia sunt, calore humiditateque putrescant, calidus autem humidusque sit sanguis. Proinde longo etiam pòst tempore à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt, potissi-

> *Deleteria humanæ naturæ quæ sint.*
>
> *Putrefacientia uel si sumantur portione minima, corrumpunt animal.*

mum quæ crassa terrenaq; essentia sunt prædita.

CAPVT XXII.

Erodentia.

Interdum autem ipsa erodentia medicamenta adeo exigua sumuntur, ut excerni cum excrementis possint, prius quam iniuria corpus afficiant. Interdum etiam qui illa sumpsit, opportunis remedijs usis, asseruntur. Nam ubi grauis ab ijs noxa illata est, malum ipsum sisti nullis præsidijs potest. Cæterum cantharides medicamentis diureticis commodè permiscentur, sicuti alexipharmacis alia pleraq; letalia. Feruntur enim alioqui sponte sua per urinam ad uesicam cantharides, ac sic rodendo illam exulcerant, nisi ubi copia modica inditur. Ex quibus patet, quæcunq; frigiditate interimunt, si exigua sumantur, nutrire corpus posse, ut quæ putrefaciendo, nequaquam, quum naturæ humanæ aduersentur.

Cantharides commodè misceri diureticis. Alexipharmacis [illegible]. Cantharides [illegible].

CAPVT XXIII.

Vt igitur in alimentis mistos esse uarios sapores diximus, sic in medicamentis intelligere oportet, multas dissimili genere mistas esse substantias. id quod inuenies facile, si consideres [illegible] dum solum hoc a cicuta differre, quod plurimum habeat caliditatis. Porro attractio quæ in ipsis cernitur, a qualitatum proprietatibus, quæ sunt in substantijs, perficitur. Idem co purgantium medicamentorum, ubi forte purgatione habita [illegible] quædam præterquam quod noxam corpori nullam inferunt, etiam alimentum corpori præbent alia uero in corruptionem [illegible] uno liquidi medicamenta purgant, [illegible] humorum, qui in nostro corpore sunt, multitudinem habet, non [illegible] perpetuo [illegible] est [illegible]. Quamobrem nec perpetuo, licet [illegible] purget, [illegible] & [illegible] admittit, talemq; producet humorem, qualis [illegible] natura illi erit.

Medicamenta multis dissimilibus substantiis esse composita.

CAPVT XXIIII.

Pleræq; itaq; attractiones sunt qualitatis [illegible] particula [illegible] attrahunt [illegible] medicamenta purgantia [illegible] purgandis humoribus quadam modo [illegible] quippe qui ad [illegible] procedit, [illegible] eius speciem magnopere sit per [illegible] modo, ut attrahere sit [illegible] Cucumis etiam (quem [illegible] uocant) colore quidem [illegible] similis, calore illam superat, [illegible] Ad eundem modum [illegible] corpore nostro [illegible] purgationis alimentum efficient [illegible] Verum nunc eo quo- [illegible] similitudine [illegible] necessum est [illegible] ad quod [illegible] pituitam. Differentiam [illegible] similitudo [illegible].

CAPVT XXV.

Ad hæc, purgantium medicamentorum quæ [illegible] possident idoneam ad attrahendum [illegible] multitudinem quæ [illegible] in corpore re- cipiunt. Præterea in unoquoque medicamento, per mista [illegible] sunt alij succi dissimiles, qui pur- [illegible] medicamentorum sunt, [illegible]. Quare ubi purgationem [illegible] quantum, quæ dam [illegible], quædam in alimentum uertunt.

Purgantium medicamentorum differentiæ.

CAPVT XXVI.

Cæterum ubi purgans pharmacum usqueadeo inualuit, ut in uasorum ad uentrem pertinentium osculis mordicationem apertionemq; multam relinquat, assidueq; irritans, conuellensq; corpora, uasorum facultates dissoluat, uacuationes immoderatæ contingunt. ita, ut si quod pituitam educat medicamentum exhibitum fuerit, prima quidem omnium ipsa euacuetur, dein flaua bilis, mox atra, quarto denique loco sanguis. At si quod flauam bilem detrahat, pituita consequetur, post quam atra bilis, quartus demum redditur sanguis. Sin atram bilem purgare sit natum, eam quidem primum eliciet, post quam, flauam dein pituitam, ac omnium ultimo sanguinem, tanquam ex inanitis uasis elliciens, ut quæ summa iam imbecillitas occupet, quæque ad extremam osculorum apertionem peruenerint. Ex quibus manifestum est, postremum in immodicis purgationibus uacuari humorem qui familiarissimus est, aliorum autem singulos, prout crassi existunt, aut tenues.

CAPVT XXVII.

Quum igitur uascula non amplius in se continere succos possint, & oscula eorum reclusa fuerint, neque uirtute medicamenti desinat, nec possit amplius familiarem succum attrahere, necessum est reliquos quoque, quo diximus ordine, sequi. Fit autem orificiorum apertio, ob medicamenti uiolentiam, ob quam uidelicet mordicatio etiam prouenit. Vasorum autem imbecillitas, tum ob ingentem defatigationem, tum ob intemperantiam, quæ immodicas purgationes præcedit.

GALENI PERG. DE SIMP. medicamentorum facultatibus lib. IIII.

CONSTAT [illegible] uniuersas corporis partes perpetuo alterariq; ab alterantibus qualitatibus, quemadmodum lingua afficitur; sed passionum [illegible] non ex æquo percipere at linguam ob perfectionem quam habet sensus, possenamus [illegible] omnium dignoscere, tametsi passionum [illegible] inueniri sit etiam in alijs partibus uniuersis, ac præcipue in exulceratis quandoquidem [illegible] densitas ipsis prohibet, quo minus [illegible] facultates intro in carnem penetrent.

CAPVT I.

Sic enim & illud ab Hippocrate dictum est, Vlceribus frigidum mordax. tametsi cuti prius quam exulceraretur, mordax nequaquam esset. Porro quæcunque frigus contingit, eorum & contrahat, & condenset, & constringat substantiam, primumque tenues tum excernuntur humiditates, sicuti ex oculis lachryma, ex naribus mucus, necesse est postea [illegible] mordax appareat, licet illa ratione, quam [illegible] Nec enim rodendo quod continuum est, sed diuellendo, mollemque substantiam [illegible] contrahendo, ac breuiter ipsius partis continuitatem per diuulsionem soluendo, molestum, ac mordax est frigidum. Cæterum ut in his prorsus contractionis condensationisque, sic in illis quæ calore suo mordicant, dissolutionis & fusionis sensus percipitur. Ad hæc, in refrigerantibus quidem uterque tardior est atque cunctantior mordicatio, in excalfacientibus uero quam celerrime penetrat,

trat. Quam ob rem medicaminum mordicantiũ, alia sunt calida facultate, alia necessariò sunt frigida. At quæ moderatè calida sunt, quæq; temperata potius quàm calida dici deberent, ut poculum atq; balneũ, dum mediam temperiem sortiunt, nobis grata & amica existũt. Funditur enim per ea, quod in corporibus nostris constiterat atq; concretum fuerat, unde animantibus uoluptas maxima oritur. At si quis in eis immoretur diutius, sensim quidẽ & ipsa molesta euadunt, idq; non quòd mordicatione infestent, sed quòd substantiam nostram soluentia digerentiaq;, deliquium animi, ac tandem mortẽ inducant. Quæ autem his calidiora sunt, secant, distrahuntq; substantiam quare necessariò mordacia uidentur, ut tum aqua feruẽs, tum ignis. Igitur subiectam materiam cõtrahere condensareq;, frigidi semper est proprium: fundere autem atque liquare, calidi: utriusque uerò immoderatius auctũ, communis est mordicatio. Verùm quæ à summa frigiditate, aut caliditate absunt, minimè cutem mordicãt. Plurimum autem ad id genus affectiones facit essentiæ medicamentorum uel tenuitas, uel crassitudo. Siquidem frigida quæ tenuium partiũ sunt, quum magis in profundum transeant, uehementius mordicant. Calida uerò quæ crassarum sunt partium, quoniã plus ulcerant, uehementius idcirco affligunt. Tenuiorum itaque partium aer est, crassiorum terra: medium eorum tenet aqua. Sed aer accensus fit flamma: terra autem pruna: at aqua uehementem sane caliditatem recipit, sed nec flamma nec pruna, propter innatam humiditatem, efficitur. Siquidem flamma & pruna ignis sunt genera. ignis autem omnis, calidus est & siccus: ut aqua sicca ut sit, fieri nequit. Nullum autem est adeò calidum pharmacum, ut flamma, aut pruna, aut aqua feruens. Procedit tamen usq; ad ustionem ipsa medicamẽtorum caliditas, ubi in crassa consistit essentia. Quæ uerò subtiliũ partium sunt calida, nonnunquam omnino nõ mordicant, sed calfaciunt duntaxat. Est ubi mordicent, non tamen urant.

CAPVT II.

Porrò quæ celeriter in tenuia soluuntur, tenuiũ dicuntur partium; quæ id perpeti nequeunt, crassatum. Quòd ergo ea soluantur, calor animalis, cui applicantur, est causa: quòd in tenues crassasue partes comminuantur, id à propria natura obtinent. Quocirca refrigerantium medicaminum ea quæ crassarũ sunt partium, mordicare nequeunt, quòd extimam cutis superficiem penetrare non ualeant. At quæ tenuium sunt partium, maximeq; si inæqualem temperiẽ sortiantur, ualenter mordicant. Sed suprà demonstratum est, inæquabilia esse propemodũ omnia: ubi ostenderemus, & in uino, & in oleo, quatuor reperiri succos diuersos, in summaq; uniuersa medicamenta facultatibus cõtrarijs constare. Enimuerò acetum, tametsi ingenitam uini caliditatem amiserit, ex putredine tamen sibi aliam adeptũ est. Quippè uinosæ uini partes, dum ipsum in acetum transit, refrigerantur: at aqueum recrementum putrescens, ascititiã caliditatẽ acquirit, ueluti quæ putrescunt omnia. sitq; acetum quiddam ex cõtrarijs facultatibus mistũ, partim refrigerantibus, partim calidis: sicuti ustorum lignorũ omnes cineres, qui ex adustione nõ nullas partes igneas conseruant, quas macerari postea solent in aquam deponere. Hanc enim aquam marinæ & muriæ per omnia correspondentem, uulgò lixiuium appellant. In uniuersum autem, quod tantum est acidum, quicquid id fuerit, planè frigidum est, eoq; in contra omnes calidos affectus commodissimè poteris, ut omphacij succo. Qui quidem quum omnino acidus sit, perfectè etiam refrigerat, uniceq; ardoribus prodest, inimicus affectionibus frigidis, quemadmodum omnia exquisitè refrigerantia. Ea autẽ quæ quũ acida sint, habent etiam saporem quendã acerem permistum, qualis planè inest aceto, haud dubiè nõnihil caliditatis possident. Verùm si frigiditati astrictio coniuncta sit, aliud est frigiditatis genus. Quippè acida frigiditas tenuium est partium: astringens, crassarum.

Acida omnia sunt frigida ipsa [illegible]

Omphacij facultas.

Acida frigiditas tenuium est partium.

Astringens frigiditas crassarum est partium.

CAPVT III.

Non igitur sola ratione per methodos logicas nos exerceri oportet, sed exercere etiã sensum in saporibus singulis: quod fiet, si omnia ea sedulò experiamur lingua, quæ unamquãq; qualitatem præ se ferunt manifestissimam. Vt, si acrimoniam cogitatione complecti uelis, in allio, cæpis, atque his similibus, ea sæpe gustando te exerceas oportet. Sin astrictionem, in galla, rhu, & similibus. Si amaritudinem, tum in nitro, tum felle. Si qualitatem saporis expertem, in aqua immuni ab omni qualitate ascititia. Nam hinc exorsus, prompius ad aliorum obscurorũ omnium saporum cognitionem peruenies.

Sensus quo pacto exercere debeamus.

CAPVT IIII.

Sin autem qualẽ præbet sensum aqua planè omnis qualitatis uacua, talem in re aliqua sicca inueneris, ea nimirum medium constitutionem sortietur, aut certè ad frigidius paululum inclinabit. Quòd si talis quum sit in caloris & frigoris differentia, insuper consistentiã nacta sit siccam, terrestris sit, ac citra morsum desiccet, est necesse. Atq; huius generis medicamẽta omnia, medici appellant emplastica.

Emplastica medicamenta quæ dicantur.

CAPVT V.

Duplex autem est emplasticorum natura: altera exactè terrea & sicca: altera uiscosa quidem omnino, sed ex aqua & terra, & plerunq; etiam aere, commista, sicuti oleum dulce. Hoc siquidem ex aerea, terrea, aqueaq; essentia constatur. At oui albumen, ex ijsdẽ quodãmodo, sed magis terreũ est oleo. Quin & quod lactis est caseosum, emplasticum quoq; est & suillus adeps. Nam tauri, & hirci pinguedo, acrimoniam & multam, & igneam possidet. bouis itẽ, omnisq; adeps aeris existit. Porrò anseris & gallinacei calidior est pinguitudo, & siccior quàm suum: necnõ subtiliorum partium, & minimum terrestris, sicuti & auium omnium. Quæcunq; ergo pinguedines nondum ullam nactæ sunt acrimoniam, emplasticã & illinendi poros possident facultatẽ, eamq; tantò efficaciorẽ, quantò sicciores, magisq; terrenæ fuerint. Huiusmodi enim est cera elota, quæ ex melle tum aquosiore, tum minimè mordaci conficitur.

Emplasticorum natura duplex.

Olei partes.

Adipis differentiæ.

Cera elota est emplastica.

CAPVT VI.

Astringẽtia porrò terrena sunt, & crassa corporis consistentia: qualitate uerò frigida. Acida autem, tenuitate pollent corporis, sed perinde ut astringentia refrigerant. Etenim arborũ fructus, quotq; nobis, ubi maturauerĩt, dulces apparent,

Astringentium natura.

Acidorum natura.

Fructuum sapores.

nuper enati, acerbi siccique sunt cōsistētia: progressu uerò tēporis, humidiores redduntur, acquiruntque ad acerbitatem, aciditatē quandamquam exiguam, & eam sensim, postea dum perficiuntur ac maturescunt, dulces euadūt. Sunt qui non in arboribus, sed postea quàm repositi aliquandiu fuerint, dulcedinem indipiscantur. Alij nō interueniente aciditate, paulatim in dulcedinē transeūt. Omnes tamen coquuntur & maturescunt calido quod quidem duplex existit, alterum nempe & proprium, & cuique ingenitum, alterum externum, à sole uidelicet, sed naturæ ipsorum conueniens & familiare. Si igitur quum initio acerbi essent, tempore maturescentes dulcescunt, sequitur ex calore ipsis prouenire dulcedinē, acerbitatem uero aciditatemque, ex frigore. Ad hæc etiam, initio quidem lignosi quum sint, necnon sicci & acerbi, postea uerò humore adueniente redduntur acidi, palam est, saporem acerbum acido magis terrenum existere. Quinetiam, si ab acerbo sapore manifeste linguam contrahi, siccari, asperarique contingit (quæ omnis frigiditatis sunt opera) liquet planè frigidum esse saporem acerbum. Quoniam uerò inæquabiliter etiam desiccat (id enim est quod exasperat) fuerit utique omnino etiam terrenus: nam aqueus, omnia æquabiliter penetrat. Præterea, uelox quidem acidorū saporū transitus in partibus fit sentientibus, acerborum autem tardus: nam acida quidem in alto magis agere apparēt, in superficie autem acerba. Quæ omnia, crassiorum esse partium acerba indicant, acida uerò tenuium. Cæterùm utraque dicuntur astringere, tum quæ acerba sunt, tum quæ austera, sed in maioris minorisque ratione differunt. Insunt autem ipsis medicamentis qualitates complures, non diuersæ modò, sed pugnātes etiam, atque etiam subcontrariæ. Quare in bis astringentiū (exempli gratia) diligenter explorare actionem cōtendis, ea tantùm inquiras, quæ gustu exquisite acerba uidentur, nullamque aliam manifestam habent qualitatem admistam. Quæ quidem ubi inuētus fueris, tum in optima sanorum corporum constitutione, tum in affectibus simplicissimis, de illis facies periculum. Nam si corpus sanum manifesto cernatur refrigerare, et calidis prosit affectibus, intrepide sanè poteris de astrictione ipsa, quod refrigeret, pronunciare. Sin cōtrà appareat, talique medicamē acerbum in illis conspiciatur caliditatem inducat, calidum natura putandū est, in cęterisque saporibus pari iudicio experiundum. Ego uerò, etsi facultates medicamentorum, uel citra sapores, sola experientia noscitur, usus tamen prædicta methodo, omne exquisite astringens, frigidum perpetuò comperi: nonnullaque modicè dulcia, aut amara, aut acria, simul cum astrictione sum expertus etiam apertè refrigerantia. Item quæ astringunt parum atque acida sunt, ea quoque manifeste refrigerare experientia didici. Sola uerò dulcia omnia pro dulcedinis modo, pro minus etiam calorem continent. Quocirca eorum quæ admodum dulcia sunt, nullum omnino est frigidum. At amara omnia, calidam possident facultatem.

Fructuum differentiæ.

Fructus omnes coquuntur, & maturescunt calido.

Calidū duplex.

Acerbus sapor acido magis terrenus existit.

Acerbus sapor est frigidus.

Acerbi & acidi saporis differentia.

Astringens omne exquisite, esse frigidum.

Dulcium esse nullū frigidum. Amara omnia calida.

CAPVT VII.

Austerus igitur sapor, exolutus acerbus est. Quū autem corpus acerbum, terrenum sit atque frigidū, tripliciter necessariò exoluitur, nempe aut incalescens, aut humescēs, aut utrunque simul perpetiēs. Si ergo incalescat duntaxat, solidam dulcedinem consequetur, qualis castaneis inest. Si tantum humescat, si quidem ea crassarum sit partium, & aquea humiditas, austerum euadet: sin uerò tenuia, acescet. Si pariter humescat & calfiat, humiditate quidem aquea, in dulcedinem, aerea uerò transibit in pinguitudinem. Ac sane secundum propositarum qualitatum mistiuras, uarias fructus nutantiores sortiuntur. Cæterùm acerbus ad extremū perseuerat fructus ilicis, arbuti, fagi, & corni. Acerbus simul & dulcis, myrti fructus est, piri agrestis, & roboris. Austerus uerò & dulcis palmarum fructus. Pinguis exactè, tū fructus, tū succus oleæ.

Acerbū corpus exolui tripliciter.

Acerbi, austeri, dulces.

Saporum ratione fructuum.

CAPVT VIII.

Quicunque ergo fructus oleosi duntaxat sunt, edendo idonei sunt, & dulces. Quibus uerò alterascentibus amaror aduenit, hi edi non possunt. Quippe amarum omne edi nequit, taleque efficitur à caloris excessu. Verùm dulce omne calidū est, nec immodicè calorem nostrum exuperat, sed inter lenientes se continet, fundentis, læuigantis, mollientis. Quum autem quædam sint quæ una, quædā quæ duabus in sese qualitatibus & agunt & patiunt, quædā uerò etiam totis substantijs suis, in horum certè numero medicamenta non pauca ponunt, sicuti & nutrimēta uniuersa, quorū duplex est genus. Siquidem quædam sunt pinguia, ut ipsa pinguedo, quædam dulcia, magis minúsue, ut omnia illa quibus nutrimur.

Fructuum natura & quæ amara.

Dulcia calida.

Nutrimenta duplicia.

CAPVT IX.

Est tamen & pingue ipsum, & quicquid nutrit, dulce. Nam quum nutrimento euacuati repletio fit quod euacuatum autem est, familiare & benignum esse: certè etiam id quod nutrit, familiare, iucundum, & amicū sit est necesse, ac proinde calidum modicè, respectu illius quod nutritur. Sed in hoc non paruus est in nobis minoris gratiæ quandoquidem nec ad cibos accedimus exactè secundum naturam affecti. Corpus siquidem eorum qui cibos appetunt, sit duntaxat manitum oportet, habiolum tamen sint familiaris ipsorum qualitatis cognitores. Nā si præter id calidiores quàm conueniat, aut frigidiores euaserint, non solum quæ nutriunt, uerùm etiam quæ refrigerent aut calfaciāt, postulabūt. Quocirca cibi quoque illis alias alijs iucundiores uidentur. Nam quum duplex sit genere iucundum, alterum quod impleat id quod inanitum est, cuiusmodi est nutrimentum: alterum quod medeatur ei quod alteratū est, id quod medicamentum existit: etiam utique cibis, ubi non modò nutrimentis exhibentur corporibus, sed etiam qualitate aliqua mutaris, ut duobus nominibus delectent, ut cibi scilicet, & ut medicamēta. Quāobrem nec edulium nec medicamentorum una est animantibus omnibus species: siquidē prosunt unaquæque familiari substantia simul & affectione, tum delectant, tum iuuant ab utrisque. Sed si hæc sic habent, id quod in cibis minus erit dulce, minus quoque erit calidum: quod dulcius, tantò magis erit calidius, quantò uidelicet dulcius: sin ad immodicum recidat calorē, nec eiusmodi dulce erit, sed iam apparebit amarum.

Nutrimentum bonum.

Nutrimentum iucundum.

Iucundum duplex genere.

CAPVT X.

Etenim ut à moderato calore bifariā cuique corpori dulcedo prouenit: partim enim sunt proprio &

Dulcedo à calore bifariam.

& insito calore dulcia, partim uerò ascititio: ad eundem modum amara. Alia namque sunt, quæ sua pte natura excalfaciunt: alijs autem id accidit ab acquisititio calore accensis. Porrò dulcia omnia proxime accedunt ad naturam eorum quibus apparent dulcia: idque aut proprio calore, ut mel: aut acquisititio, ut sunt omnia quæ ab igne præparantur. At mustum non suo modo, sed etiam ascititio calore dulce esse uidetur. Siquidem haud parū ueluti ardoris ex solari calore tum acinis, tū alijs inest fructibus, a quo id quod illis aqueum ac ueluti semicoctum inest, ad concoctionem ducitur. Nam ex quibuscunque pomis, si succum exprimas, eum protinus non secus atque mustum feruescere deprehendes: tanto tamen feruoris discrimine, quanta erit unius fructus ab alio in calore diuersitas. Cæterùm ubi quod semicoctum erat, transmutatū iam fuerit, eu anuerit que is qui excitabat feruorem calor, iam tum denique synceræ succorū proprietates cernuntur, propriaque uinorū natura agnoscitur. Iam uerò quæ inueterantur uina omnia calidiora redduntur: ac primùm quidem quandam dulcedinem acrimoniamque asciscunt: quæ uerò prius inerat illis astrictio, austeritasque, tempore ipsam deponunt. Dum rursus acrimonia increscente, dulcedinem indies abijciunt, paulatimque amarescunt. Vnde constat, dulce esse calidius austero, sicuti & dulci amarum. Atqui si uerū est dulcedinem prouenire a moderatione caloris, patet astrictionem a frigido uincente perfici.

CAPVT XI.

Vt igitur uinum acerbum, tempore dulcius primùm, mox acrius amariusque, ultimò uerò planè amarum naturaliter redditur: ad eundem modū quod ueluti rigorem præter naturam perpessum est, protinus acidius efficitur: ac si prorsus refrigeretur, acescit penitus. Præterea quod in uindemia ipsa per assiduam pluuiam, aliena humiditate fuerit imbutum, leui occasione acescit. Contrà uerò accidit ijs quæ alia quum sint, igni admouentur: nam & protinus, & progressu temporis dulciora redduntur: tandemque si perdurauerint, alijs similiter amarescunt. Quum itaque omphax sit acida, uua uerò dulcis, ac fructibus omnibus maturatio a solari calore proueniat, planum est, imperfectius & frigidius esse quod acidū, perfectius uerò & calidius, quod dulce fuerit. Cæterùm diuersis uiribus acetum atque succus omphacis constant. Nam acetum proprio quidem uini calore, est frigidum: ascititio autem, contracto que ex putredine, calidū. At omphacis succus calorem non habet, ac proinde nec acrimoniam. Præterea omphacis succo acetum tenuius est. Quamobrem frigiditas quę ab aceto inducitur, excedit eam quę procedit a succo omphacis, idque & uehementia, & mistione. Nam tametsi succo omphacis ne minima quidem caliditatis insit, aceto autē acrimonia quædam excalfaciens: hæc tamen satis non est, ad superandam ab aciditate prouenientem frigiditatem, sed potius ueluti sternens uiam, atque aperiens meatus, illius celeritatem promouet. Caliditas siquidem quæ a præcedente aceti acrimonia orit, protinus a frigore insequētis aciditatis extinguitur, ita ut multò maior ex aceto frigiditas percipiat. Ad hæc aūt, si pari mole acetum melli permisceas, aceti frigiditas superabit mellis caliditatem: eoque magis, quo fuerit maior aceti copia. Quòd si multò plus mellis quàm aceti indideris, parem calorem atque frigiditatem in ea mistura competies. Siquidem multis numeris acetum plus ab ijs quæ moderate sunt calida, ad frigiditatē recessit, quàm mel ad caliditatē. Porrò omphacis succus, qui & ipse (ut omnes fructus in primo sui ortu) est acerbus, ad ardentia hypochondria longè præstantior est, quàm acetum: quòd nec uiolentam, nec feruentem, nec mordaci calori iunctam frigiditatem sortiatur.

> Acetum magis refrigerat quā mel calefaciat.
>
> Fructus omnes in primo sui ortu esse acerbos.

CAPVT XII.

Porrò quòd uina quædā inualida Vere atque æstate acescant, quodque uehementius mota, in meridianisque locis reposita, idem etiā patiantur: contrà uerò hyeme atque uersus aquilonem defossa, integra & secundū suas uires seruentur: nonnulli a calore nasci aciditatem existimarunt. Sed autem hi falsos esse deprehendent, ubi uiderint non calida & uetera uina, sed quæ principiò sunt frigidiora, sic per calorem acescere.

> Vinorū quædā acescunt.

CAPVT XIII.

Persimile autem quid uinis accidit, quę natura frigidiora aquosioraque sunt, quale flammis exiguis & imbecillis. Quippe si eas ad feruidum solem exponas, prorsus obscurari, aut etiā extingui cōspicies. Quòd si ualido etiā flatu concitatas infirmā ac paruā flammā, cuius illam extinxeris quàm auxeris. Natura enim infirma, ualidum nec motum, nec calorem sustinet. Cæterū multis in locis fortiora uina ex industria commouent & transportant, necnon soli exponunt, & calfaciunt, ac denique ad meridiē obuertūt cellas, ut citius sic maturescant, & potui idonea euadant. Nam quod multo tēpore alijs, hoc ijs quæ sic excalfacta sunt, breuissimo accidit. Quemadmodum igitur exercitia ualida & sol, calida & robusta corpora, etiā ualidiora efficiunt: prosternunt autem, digerunt, & refrigerant quæ non sunt eiusmodi: sic uina naturā calida, motus ueluti uentilans, sol excalfaciēs, flammæque iuxta ardentes, celerius concoquunt: quę uerò frigidiora & aquosiora existunt, eorum arguunt omnia id genus imbecillitatē, celeriusque perpeti cogūt, quę alioqui pòst passura essent: quū nimirū res quælibet in propria natura seruet calore proprio: corrumpatur aūt ab immoderatione extrinseca, non minus caloris, quàm frigiditatis.

> Flammis exiguis ... feruido sole.
>
> Infirma natura ualidum neque motum neque calorem sustinet.
>
> Vina calida a quibus concoquātur celerius.
>
> Calore proprio seruantur singula, corrumpuntur contrario.

CAPVT XIIII.

In uniuersum aūt aciditas nascit calore quidē mutante, non aūt uincente siue alimentum, siue medicamentum: quemadmodum uidere est in acidis ructibus, qui a semicoctis cibis oriuntur. Quòd autem opus sit calore alterante, argumento sunt lac, & ptisanæ succus, quæ tempore æstiuo citius acescunt quàm hyeme. Quum enim sapores acidi sint essentiæ simul tenuis & frigidę, quēadmodum constitutio borealis, nasci certè sine calore nō possunt, sicuti nec ille ipse aer: ac proinde licet frigidi sint omnes sapores acidi, nullū tamē eorū qui extremè refrigerando enecant, acidum est. Exploranda porrò acidi saporis natura est in oxalide & oxylapatho, ut in quibus reperiatur maximè syncerus & simplex. Etenim quod propriè in saporibus appellat acidū, a sola lingua percipi potest, sicuti & acre: cæterùm quod utrique est cōmune, nempe mordacitas, etiam a tactu sen-

> Aciditas unde oritur.
>
> Acidi sapores sunt essentiæ simul tenuis & frigidæ.
>
> Acidus sapor syncerus in oxalide et oxylapatho reperitur.

Generationes omnium corporũ ex quatuor elementis existere.

titur. Porrò ex quatuor elementis impari mistura coeuntibus, particulatim omnium corporum cõstant generationes. Ex ea autem imparitate perficiuntur proprietates corporum particularium. Quippe ex elementorum una quali mistura, plantarum: ex plantis autem, animalium proprietates oriuntur. Ac transeunt sanè quædam protinus in se mutuò: nonnulla mediantibus alijs: ueluti terra in triticum, hordeum, & aliud id genus: rursum horum singula in carnem humanam: quum tamen ipsa terra caro ut fiat sit impossibile, transiliendo eam quæ in medio est mutationem. At eorum quæ in sese mutuò transeunt, quædam celerem, quædam diuturnã alterationẽ obtinent. Verùm quæ maxime sunt inter se similia, celerem: quæ dissimiliora, tardiorem.

Similium faciliorem esse transitum in se mutuò.

Linguæ facultas.

Linguæ cur plures neruos tribuerit.

Lingua igitur exactissimo sensu prædita, omnes qualitates dijudicat, nec non familiaria & similia, ab ijs quæ sunt contraria discernit. Cuius usus gratia in hanc solam particulam complures neruos inseruit: quũ in aliarum singulis inseratur aut unus tantum, aut alter, neruus magnitudine insignis. Quum igitur quædã naturę nostrę magis sint familiaria, quædã minus, atque hæc quidẽ tẽperamento huic, illa autẽ illi, necessariò plures qualitates ipsius gustus existunt.

Dulce facultas communis omnium quæ nutriunt.

Cæterum omnium quæ nutriunt communis dulcedo est: quandoquidem quicquid nutrit, necessariò plus aut minus sit dulce oporteat. Quæ uerò non nutriunt, ea aut non dulcia, aut falsa esse, est dicendum. At uerò id quod cuique omnino simile est, unum est tantum & unica eius est una: quæ autem aliena, complura, partim plus, partim minus a substantia eius dissidentia.

Simile uni cuique esse unum: aliena multa, plura.

Porrò quæ dulcia simul & acerba sunt, ea crassioris essentiæ sunt, & temperaturæ frigidæ. Quæ acida simul & dulcia, tenuiora sunt quàm acerba, reliqua itidem. Et ipsa. At amara, calida sunt: sed acria his calidiora. Nutriunt ergo hæc omnia, si modò tamen habeant dulcedinem. Per se autem nullum dictorum nutrit, quorum saporum mistiones tantum, ne quidem simul subito, sed in alteratione consistunt. Nam ijs quæ tantum mutantur, sensim fiunt alterationes. Sicuti igitur quod est summe dulce, aptum cibo est: quod uerò exquisitè amarũ, ineptum cibo: ita quæ in medio sunt eorum, nutriunt quidem, uerùm minus quàm dulcia. Eadem ratio est in cæteris qualitatibus: siquidem præter dulcem, nulla nutrire potest. At elementa multo sanè etiam minus nutriunt, nullamque gustui qualitatem offerunt.

Elementa nec nutriũt, nec ullam nostro gustui qualitatem offerunt.

CAPVT XV.

Sed quemadmodum edulia quæ nutriendorũ naturæ quàm simillima sunt, ea & dulcedinẽ præ se ferunt, nec ullam præparationem requirunt: sic quæ temperaturam nactæ sunt remotiorem, alia condimentis, alia coctione, alia utrisque indigent. Etenim condimenta, quum ex sese dulcia nõ sint, suauitatem tamen ijs quæ per ipsa præparantur, conciliant, quòd illa reducant ad medium. Apparet etiam uirtus calidi, quibus admota fuerit, ea celeriter alterare, atque in aliam mutare speciẽ. Quædam tamen fumosiora, quædam minus uiolentè igni applicari desiderant: sicuti & quædam longo tempore, quædam minimo ut coquantur, indigent. Etenim quæ nutriendorum corporum temperaturis similia sunt, ea uel citra coctionem, aut præparationem, iam dulcia apparent. Quæ uerò dissi-

Condimentorũ usus.

milia existũt, omnia insuauia sunt, antequàm præparentur. Atque ea quidẽ quæ nimis calida sunt, frigido corrigi debent: quæ uerò impensè frigida, calidorum mistura obsoniorum, & igni. Ad eundẽ modum humiditate, quæ terrea sunt & sicca: siccitate, quæ humidiora sunt quàm expediat. Maximum eorum quæ dicta sunt, faciet fidem, quæ in ore fit transmutatio. Nam qui plusculũ sustinuerint ieiuniũ, ijs saliua salsa redditur: qui uerò plurimũ, amara. Sic etiã uniuersum corpus biliosum redditur. Est autem ipsa flaua bilis amara: at aurem, acida: sanguis qui secundum naturã est, dulcissimus. At pituita linguam contingens, nunc dulcis, nunc acida, nunc salsa uidetur.

Alimenta ... calida ...

Humorum sapores.

CAPVT XVI.

Nihil igitur mirum, nec cur rerum omnium dulcissimũ mel, succum generet amarissimũ: nec cur id maxime ætate florentibus & calidis natura, & febricitantibus accidat. Nam ut foris quum plusculum igni admouetur amarũ efficitur, ad eundem modum in animantium corporibus, ubi synceriũ ualidumque nactum calorem fuerit, biliosum succum procreat. At in temperaturis & affectib. frigidioribus, facilè in moderatum sanguinem uertitur. Nec uerò ab alieno tantũ calore, sed a suo etiam proprio, mel amarũ temporis spacio redditur. Porrò lac, etiamsi gustu sit dulce, ex se tamen nunquam amarũ efficitur. Vincitur enim in eo caliditas a humiditate, ac proinde acescit repositũ. Constat autem ex tribus substãtijs, qualitate diuersis: prima quidem crassa, ex qua caseus conficitur: secunda pingui, ex qua butyrum, tertia aquea, quã nominamus serum. Ex quibus pinguis quidem, maxime temperata est: crassa uerò, paululũ ab ea declinat: excrementum autem illud serosum, frigidum est & humidum. Si igitur gustari lac possit, ubi in uentre & per uenas concoctum est, ipso melle dulcius inueniretur. Nam quod foris & ex sese mel obtinet, id dum coquitur lac accipit. Etenim quum admodum ingens calor in animante exstiterit, tantum requirit lac dulcedinem, quantum deperdit mel. Rectaque id ratione euenit. Etenim quod summe dulce est, ac proinde nihil apponi ad eius dulcedinem potest, id ut in cõsequentem uerti pergat qualitatem est necesse. At cui quid deest, id per concoctionem acquirit. Verum lac ubi crudum etiam in uentre perstiterit, in frigidiori quidẽ acescit, in calidiori nidorosum amarũque efficitur: nunquã autem inter coquendum mel aciditatem contrahit. Porrò utraque, tum quod acidũ est, tum quod amarum, linguam mordicant. Cæterùm mordicatio ipsa tactu propriè, non a gustu sentitur: ita his ipsis saporibus, acido, amaro, & acri, est mordicatio communis: uerùm acido quidem, ut frigido simul atque tenui: amaro uerò & acri, ut calidis.

Mel ... bilem ...

Mel ... amarum ...

Mel ... fit.

Lac ... amarum ...

Lac ... substantijs ...

Lac ... dulcius ... melle ...

Lac ... frigidiore ...

Mordicatio ... saporibus ...

CAPVT XVII.

Quòd sapor acer sit calidus, non est ut in demonstrando simus anxij: quandoquidem id nemo addubitet, & euidentia sensus, demonstrationis fidem præuertit. Porrò quæ ex acribus idonea sunt esui, dulcem quandam, etsi obscuram, necessariò habent qualitatẽ admistam. Proinde multis ipsorũ pro obsonio utimur: multis uerò ut condimentis tantum: at ut cibo, ipsorũ omnino nullo, idque ob uirium uehementiã. Eorum autem quæ non eduntur,

Acer sapor calidus.

Acria esui idonea habent ... dulcedinem.

eduntur, alia mortifera sunt, alia simpliciter medicamenta omnia * tamen cuti nostræ imposita, celeriter ulcus moliuntur. Sunt & quæ ne gustare quidem audeas, cuiusmodi sunt cantharides, thapsia, & ea quæ erosione aut putrefactione interimunt. Multa uerò etiã ipso statim odore pugnantiam cum homine indicãt ueluti & hæc ipsa quæ nunc diximus, & ex summè refrigerantibus, cicutæ, papaueris, mandragoræ, lycoperfii, & hyoscyami succus. Terminus autem siue finis saporis 10 amari, est abstergere acris uerò, urere at dulcis, nutrire ubi in sua quisque natura absolutus fuerit, hoc est, minimè alienis qualitatibus offuscatus. Porrò quod in ulceribus nati sunt præstare amari sapores, id ipsum assumpti in corpus efficiunt. Abstergunt quippe & expurgant, quæque in uenis est crassitiem incidunt. Quamobrem menses mouent, educendoque ex pectore & pulmone pituitam auxiliantur comitialique etiam competunt morbo, si modo naturam deleteriã non habeant. Iis tamen 20 qui sanguinem expuunt, sunt noxia. Aristolochia autem, iris, & panax, adeò amara sunt, ut proximè ad saporem acrem pertingant: ob idque nec abstergant tantum, sed etiam exedunt & mordicent. Staphis agria etiã, nihil ab istis amaritudine uincitur, estque iam adeò & acris & calida, ut non modò sordem ulceribus auferat, sed ipsam etiam carnem colliquet.

CAPVT. XVIII.

Igitur sapores acres, primum exactè esse calidos dicimus dein exedẽtes, urentes, crustam mo- 30 lientes, & colliquantes, si uel ipsi cuti imponantur Nam intra corpus assumpti, si quidem tota substantia animanti aduersentur, ipsum putrefacientes corrumpunt sin uerò caloris immoderatione duntaxat, si crassæ sint essentiæ atque terreæ, interna exulcerant: sin tenuis, urinam atque sudores promouẽt, in summaque incidendi & digerẽdi inhalitũ obtinent facultatẽ. Ex quo genere quidam tum expuitionibus ex thorace, tum mensiũ 40 motibus auxiliantur Nec uerò sola uehementi caliditate ab amaris acres sapores differũt sed quòd amari omnes non modò calidam habent facultatem, sed etiam siccam & fuliginis similem nimirum à dulcibus excalfactis & exiccatis suã suscipientes generationẽ acres autem, quicunque amari non sunt, admistam nullam humiditatẽ sortiantur: quo fit, ut eiusmodi corporum à nobis non pauca esitentur Cæterùm astringentibus medicamentis non parum tenuiora sunt medicamenta 50 amara: acribus uerò, crassiora. Quare nec facilè crassos uiscidosque humores pertransẽũt, ueluti ea quę tenuiori essentia sunt prædita nec ad incidendum inepta sunt, perinde ut crassiora. In medio siquidem sint utriusque excessus oportet, quę incisura sunt. At uerò ferro lapidique ignito, ea quæ per erosionem interimũt medicamenta similia sunt: quæ a corporis nimiũ calore huc perducuntur ueluti chalcitis, misy, sori, arsenicũ, hydragyros, lithargyros, & alia innumera. Crassarum enim 60 sunt partium id genus omnia, & potestate calida promdeque temporis spacio accensa, per eam quæ ab animante proficiscitur mutationẽ, non aliter quàm lapis ferrumque ignitum, uentrem tum exulcerant, tum exurunt: quũ scilicet in corpus distribui prę grauitate nõ possint. His tamen tenuiora sunt, calx, cantharis, lepus marinus necnõ aristolochia, & iris quę quidem hæc ultima duo, & magis sunt illis acria, minimeque deleteria existunt. Cantharis autem modicè sumpta, quibusque oportet admista, non modò nihil offendit uesicam, sed renes etiam expurgat.

Cantharis cum mod. exhibita, expurgat renes.

CAPVT XIX.

Quòd itaque amarus sapor siccis temperie corporibus insit, hinc colligere est, quòd & minimè 10 omnium amara putrescant, minimeque tum uermes, tum animalcula illa, quæ in radicibus, herbisque & fructibus putrescẽtibus oriri solent, producant. Maximè namque uidemus in humidis nasci corporibus uermes ac putrilaginẽ Quamobrem quæ exactè amara sunt, animantibus propemodum uniuersis sunt esui inepta: quum nimirũ animal omne sit humidum. Porrò absinthium non solùm amarũ est, sed astringit marina uerò aqua, salsa potius est, quàm amara. At aqua quæ est in 20 lacu Syriæ Palæstinæ, quem alij uocant mare mortuum, alij stagnum bituminosum, alij denique Sodomenum, gustantibus non salsa modò, sed amara uidetur: estque adeo grauis & corpulenta, respectu aliarum, ut ne si coneris quidem insiliens, in profundum deferri possis. Inest enim ei salis substantia admodum grauis & terrea: ac proinde tantò est aqua quæ in eo lacu est, marina grauior, quantò marina fluuiali. Poteris autẽ ipse aquam marinam efficere, colliquato sale in aqua fluuiali: 30 cognoscereque simul quantò grauior reddatur aqua eiusmodi, quàm sit dulcis Quin & modum iam inuenerunt moderatũ ad saliendũ conficiendi salsuginẽ, si in ea ouum natare uideatur Quòd si decoquere salsuginem ipsam uelis, protinus amarior reddetur. Nam quicquid salsum plusculum excalfeceris, amarum euadet Ergo in eo Syriæ lacu, quòd nimirum aqua quæ in eo est amaricet, nullum neque animal, neque plantam inesse conspicitur. Imò quum duo in eum longè maximi flu- 40 uij confluant, pisciumque copia scatentes, præcipuè qui prope Ierichontem fluit, quem Iordanem appellant, nullus omnino piscium fluuiorum ostia excedit & si captos quis in lacum iniiciat, celeriter eos mori conspicit adeò est omnibus tum hominibus, tum plantis aduersum, quod amarum existit. Omni autem sali obscura quædam astringendi uis inest, qua eas quæ conduntur carnes constringit ac densat, potissimum ubi durus, & minimè fragilis fuerit Talis est exactissimus qui- 50 dem fossilis ferè omnis minus autem illo, marinus: tum qui multis in locis aquis leuiter salsis arescentibus prouenit, tertium locum obtinet, abstergere magis quàm astringere contrahereque potens. proximas his uires Sodomiticus habet, æquè atque marinus durus.

Amara minimè omnium putrescere.

Amara cur animalibus uniuersis sint esui inepta

Animal omne esse humidum.

Maris mortui aqua cuiusmodi sit.

Salsuginẽ cauto esse ad saliendum...

Salsa ... amplius ...

Amara esse hominibus atque plantis aduersa.

Salis uires & differentia.

CAPVT XX.

Propinquus est sapor salsus amaro, quum terreni sint ambo, & calidi nõ obscura tamen diuersitate dissident quòd uidelicet amarus à calore arido magis sit extenuatus, & elaboratus. Sic in ge- 60 nere salis, qui durior, densior, atque terrestrior est, qualis ferè est uniuersus fossilis, minus existit calidus, subtiliumque minus partiũ qui uerò rumpi facilis, laxusque, tenuior simul atque calidior est in quo genere & subamarus cõsistit, mediam naturã inter salem durum & aphronitrũ obtinens. At uerò

Salsi & amari saporis differentia.

Salis genera.

spuma nitri omnium est iam dictorũ tenuissima: ueluti & Asię petræ flos, qui aphronitro tamen minus est calidus: quare hic excrescentias carniũ minori cruciatu colliquat. Mordicat uerò eas nitri flos siue spuma: mordicat etiam tum aphronitrũ, tum nitrũ. Cæterùm quæ sunt crassa essentia, plus rodunt, ubi quendam fuerint calorem nacta.

CAPVT XXI.

Odores plerique similiter saporibus nos afficiunt.

Pleriq; odores similiter saporibus nos afficiũt. Siquidem acida omnia, & præcipuè acetũ, similiter odoratum gustumq; mouet. Tum acria quoq;, ueluti allia, cæpę, & ipsa nõ minus quàm gustum, odoratum offendunt, mordicantq;. Itaq; non nullorum corporum, etiam non gustantes, qualitatẽ cognoscimus, ueluti sunt promile ne gustare quidem aggredimur, quòd maxima fides odoratui habeatur. Quin etiã si qua boni odoris edulia putrilagine corrupta, odore nos suo offendãt, ne gustare quidē illa dignamur: ferèq; in omnibus mutuò consentiunt odoratus & gustus. Attamen in odore suauissimis, ueluti os, plurimũ sunt dissident. Tantũ enim abest ut gustantibus suauia sint, ut amaritudinẽ nõ uulgarem exhibeant. Tametsi quod amarum est, nunquam sit odoratum. Siquidem generatio amari saporis ex dulcibus proficiscitur a calore extenuatis: et proinde amara calidiora simul & tenuiora sunt dulcibus. Porrò sensus odoris in cerebri collocatur uentriculis anterioribus, odorabiliumq; uaporosa est substantia. Ea quippe quæ à corporibus desfluunt, aëri ambienti permista, in cerebrumq; per narium inspirationẽ delata, sensum mouent. Rectà ergo ratione odorata omnia, eadem & calida sunt quadantenus, quum uaporum copia à calore excitetur. At non quicquid odoratum est, suaue continuò erit, siquidem non omne id spiritui contento in uentriculis cerebri, familiare existit. Iam uerò in beneolentia & graueolentia odorabilium pleraq; reducimus, appellantes beneolentia quidem proportione quadam ad ea quæ linguæ sunt dulcia: graueolentia autem, ad ea quæ omnino insuauia. Cæterùm ab iis quæ exactè tum salsa, tum acerba sunt, aut nihil, aut omnino parum uaporis desluit.

Amara odorata non esse.

Odoris sensum in cerebri uentriculis anterioribus collocari.

Odorabilium esse uaporosam substantiam.

Odoratum omne non esse suaue.

CAPVT XXII.

Odor nõ perinde ut sapor sensibilium temperies indicat.

Itaq; haud solida res est, ex odore de sensibilium temperatura cõijcere, perinde ut gustu: nimirum ob substantiarum inæqualitatem & differentiam. Etenim quæ odore carent, crassam quidem essentiam obtinent: cæterùm quæ sit eorum in calore & frigore constitutio, id nondum constat. At quę odorata sunt, tenuia utiq; sunt quadantenus calidaq;. Porrò quũ in rosæ succo (præter ipsius rosæ corpus diuinum terrenumq;) tria excrementa numerantur: unum crassum, quale est in uinis fæx: alterum aerium, quod uini flori respondet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem corruptionemq; moliuntur: certè gustus id genus omnia diiudicat. Siquidem rosam gustantibus aliud quidem acerbum est, id quod terrenum sit, & crassum & frigidum, est necesse: aliud uerò amarum, quod tenue est & calidum: tertium deniq; aqueũ, necessariò quidem frigidũ, sed in tenuitatis crassitudinisq; oppositione, quodammodo extremorum, quorum uires exoluit, medium. Hæc itaq; omnia de succo rosę per gustum ipsum discernas,

Rosæ mistæ excrementa tria.

Rosæ partium examen.

at per odorem, haud æquè: quum nõ perinde omnes eius partes corpori et, nec perinde sensum moueant. Multò minus ex coloribus de uiribus medicamentorum licet ratiocinari: quum in coloribus singulis, calida, frigida, humida & sicca reperias. In particularibus autem seminum, radicum, aut succorum generibus, aliquam ex coloribus licet sumere indicationẽ. Vt si dicas, cępam, scillam, uinum, quantò fuerint albidiora, tantò & minus calida: quæ uerò subflaua fuluaq;, calidiora. Idem usu uenit tritico, milio, ochris, phaselis, ciceri, ireos radici, asphodelisq;, & alijs compluribus. In quoq; enim genere in uniuersum fulua, flaua, rubraq; omnia, albis sunt calidiora. Itaque etsi hinc quoque coniectura fieri queat, optimum tamen fuerit per experientiam discernere facultates unicuique medicamentorum. Siquidem in hac falli nõ possis: licet prius quàm experientia uirtutem agnoscas, gustus pleraq; indicet, pauculum etiam approbante ipso odore.

GALENI PERG. DE SIMP. *medicamentorũ facultatibus lib. V.*

SVnt ergo (quatenus dictũ est) qualitates primæ, caliditas, frigiditas, humiditas, atq; siccitas. Quæ uerò ab illis denominantur corpora, ea sunt tum cõmunia omnium elementa: tum ea quæ per harum excellentiam, calida, aut frigida, aut sicca, aut humida nuncupantur: tum ea quæ ad cõuenientes siue symmetrum generis eiusdem, aut speciei conferuntur, quæq; ad quidius obtinent. Diximus præterea nutrimentum uinci ab eo quod nutritur: medicamentũ autem uincere ac superare alterareq; corpus cuius fuerit medicamentum, idq; aut una qualitate, aut coniugatis duabus, aut uniuersa substantia, ut complura letalium medicamentorum, nec pauca etiam alexiteriorum, tum purgantia omnia, & pleraq; eorum quæ ατι alentia uocantur. Quæ uerò una duabusue qualitatibus in uniuersum nostrũ corpus agunt, ea hoc in libro exponemus, hinc sumpta hypothesi, quòd simplicium medicamentorum pleraq; dissimilarium sunt partium, req; uera composita, tametsi appellentur simplicia, quòd cuiusmodi sunt, talia natura sint, nec quicquam ex nostra industria assumpserint.

CAPVT I.

Medicamentis frequenter utuntur homines, tum ob alterationẽ quæ ĩ qualitatibus primis moliunt, dum uidelicet calfaciunt, refrigerant, humectant, & siccant: tum ob eam quæ à secundis proficiscitur qualitatibus, quarum nominum ratione, alia emollientia dicuntur, alia tendentia, alia laxantia, atq; alia deniq; aliter nominantur. Siquidem quum particularium unumquodq; medicamentorum non pari modo ex illis primis qualitatibus suum temperaturã acceperit, inde fit, ut hoc quidem ex iis nim laxandi, tendendi illud, aliud aliam facultatem sortiatur. De quibus sanè siue secundis, siue tertijs facultatibus, agere in hoc quinto cõmentario est animus. Porrò ad simplices intemperies faciles affectus pellendos, sæpe natura duce pleriq; idiotarum ipsa remedia inuenerunt. At phlegmones, scirrhi, œdematis, erysipelatisq;, nullus ex illis sibi remedium ducit peruestigandum:

tanquam

tanquam unumquodque eorũ maius iam sit, quàm pro captu hominis plebei, ac scientiã requirat uenerabiliorem, quam Medicinam appellant, sicuti & illius professorem, Medicũ. Atque huc usque & ipsi procedunt, ut sciant ulcus cauũ impleri carne, sordidum purgari debere, æquabile cicatrice induci: non tamen norunt, quid carne impleat, quid purget, quid cicatrice inducat, sed ea inuenire, nimis opus est Medici. Cæterum quũ ferè numerari nequeant omnes particularium uires medicamentorum, si secundum singula quę ab eis perficiuntur, dum huic aut illi morbo auxiliãtur, imponamus ipsis deflexa nomina, multò sane præclarius uidetur, missa omni prolixitate, cõmodis speciebus cõpositas desinire ipsorũ facultates compendiosissime, sub quibus cæteræ omnes quæ dici possunt, cõprehenduntur. Vt si dixerimus, non puris mouendi, aut doloris sedandi in triticeæ farinæ cataplasmate (exempli gratia) facultatẽ inesse, sed modicè tum humidam, tum calidam.

CAPVT II.

Quæ in cõmentario hoc discutienda ueniunt, his quæ in alijs exposita sunt, magis ad medendi rationem pertinent. Igitur ab emollientibus & pus mouentibus orsi, dicamus utraque calida & humida existere: cæterum hæc quidem, ceu simillimum corpori in pus mouendo calorem producere, absque ulla existentis in eo humiditatis aut consumptione, aut adiectione: illa uerò, ceu maiorem quàm pro natura accendentia, nonnihilque humiditatis contrahentia. Est autẽ suppuratio idem quod in pus motio.

CAPVT III.

Sed nec de emollientibus medicamentis, nec de ipsa emollitione, simpliciter loqui licet: quandoquidẽ nec de corpore duro, uel molli. Siquidẽ partim absolutè durũ dicitur, ut terra: partim per excessum, ut unguis: partim ad symmetriam sui generis uel speciei, ut elephas: nimirum ad Herculem: partim ad quiduis obuium, ut Diogenes ad Aristotelem: ac de molli pari iudicio. Omissis tamen significatis cæteris, de mollibus durisque, ut ad cutem hominis temperatissimi, contemplemur: quam sanè regulam & mensuram statuimus omnium quę ita dicentur. In idem autem recidit, si quod per excessum ad totam substantiã dicitur, sic durum mollèue appellites: quandoquidem medium quoddam est tactus noster, uti & Aristoteli uisum est, & Plato quoque sensisse uidetur, ubi ait: Dura quidẽ, quibus caro nostra cedit: mollia uerò, quæ cedunt carni. Quod uerò in comparatione ad quiduis obuiũ durum ac molle est, id in eo quod magis minusùe cedat, iudicari uidetur. Porrò corporum præter naturam induratorũ ad statum naturalem reditus, emollitio est.

CAPVT IIII.

Verùm quũ uariè quidque efficiatur durius, nempe aut siccescens, aut concrescens, aut nimia repletione, sic ut uehementer tendatur, aut denique aliqua coniugatione: sequitur ut & propria sua cuique emolliendi sit ratio. Cæterum quod in se cedit, molle est, si quidem corpus id simplex fuerit. Nam quod ex pluribus constat, ac sese inuicem contingentibus, ut tritici aceruus aut inuicem implicatis, ut lana, simul & cedere potest, nec tamen esse molle. Contra, in ijs quæ summe plena sunt, ut utres, neutrum latus in se cedit: nec tamen quod continetur est durũ, sicuti neque id quod continet, quum antea durius, etsi sit tensius effectum. Ac talia sanè non dura, sed renitentia appellamus. Verũ non est una induratorum natura, ita neque una medela. Nam quod à siccitate induratũ est, humectari postulat: quod à cõgelatione, excalfieri: quod à repletione, euacuari: quod à siccitate simul cõcretioneque, humectari simul & incalescere, per ea scilicet quę tanto sunt calidiora & humidiora, quantò ipsa intẽperies fuerit frigidior & siccior: quod à congelatione simul & repletione, pariter & calfieri & uacuari. Siccantur porrò corpora citra congelationem, tum in ualidis exercitijs, tum in sole feruenti, tum in ingenti inedia, tum in ardenti febri, & medicamentis quę ita siccant, ut nõ refrigerent. Congelantur à uehementi duntaxat frigore sicuti & implentur à largi tantũ humoris affluxu. At siccantur simul & congelantur, coeuntibus quę simul conuenire possunt causis: ut si quis supra modum labor et in frigore. Sic quoque replentur simul & cõgelantur ab influxu frigido ac partis refrigeratione. Frigoris rursus causa triplex est una, à foris incidentibus: altera est propria particulæ patientis tẽperies: tertia ab influente in ipsam humore prouenit. At emollientia pharmaca peculiariter congruunt ijs, quæ cõcretione induruerunt, magisque si in eis collectus sit humor præter naturã, ueluti in scirrhosis. Nam si à siccitate induruerint, humectanda, non emollienda sunt. Similiter quæ sunt impleta, nõ molliri, sed euacuari postulant: idque aut refrigerãtibus, aut calfacientibus, aut resiccantibus. Vacuant siquidem frigida repellendo, similique cum calore exprimendo uaporis plurimũ: excalfacientia autem, humorẽ contentum discutiendo in uaporẽ: quæ uerò propriè sicca appellantur, in halitus digerendo idque aut ebibendo humores, aut totam alterando particulam. Porrò oleum & aqua calida humectãt simul & calfaciunt, idque multò magis, in unũ coeuntia, quàm si singula per se adhibeantur. Idem efficit eduliorũ qualitas, si similiter habeat. Quę quidẽ ob id fami caninæ auxiliatur, quod affectus is sit frigiditas siccitati coniuncta. Cæterũ cataplasma ex farina triticea in temperatis naturis pus mouens, nec naturalem partium humiditatem minuit, nec quicquã illam adauget: sicuti nec calorem intendere potest, nec hebetare, sed tantùm illius substantiam augere. Id igitur genus medicamenta humida & calida dicimus, ceu similem habentia nobis temperiem, quæ calida existit & humida.

Renitentia quæ. Induratorum uaria medendi rationes.

Frigoris causa triplex.

Emollientia quibus conueniant.

Vacuationum modi diuersi.

Fames canina qualis sit affectus.

Cataplasmatis è triticea farina uires.

CAPVT V.

Medicamenta igitur quæ pus mouent, substantiam similarium particularũ secundum naturam se habentium, tueri potius quàm alterare sunt nata, quũ nimirum eis similem temperaturam obtineant humiditatẽ autem ipsam qua in uacuis hæret, atque adeo etiã contusam carnem immutant. Etenim quum tres in animalium corpore fiant alterationes, una planè secundum naturam est, qua cibi in cremorem nutritioni aptum uertuntur: altera contraria huic, præter naturã, quia computrescũt omnia: tertia ex utraque mista, & media est, partim quidẽ cum prima illa cõmunicans, partim aũt cũ hac secunda, quã præter naturã dicimus. Siquidem alterationi secundũ naturã, duo hæc insunt,

Pus mouentia, tueri, nõ immutare substantiã partiu sunt nata.

Alteratio in animalibus triplex.

Alterationi naturali, præter naturã & mediæ, quæ insint.

* ut & ex familiari materia animantis naturæ alteratio sit, & materia ipsa à calore ingenito superetur. Ea uero quæ præter naturam est, & ab aliena caliditate mutatio accidit, & ad nihil utile. At media earũ, quæ comitantur suppurationes, ab ingenito quidem calore fit, sed non planè uincente. Præterea nec ex materia prorsus benigna peragitur, nec etiam omnino aliena. Itaq; quemadmodũ naturales alterationes, quæ ab innato calore prouenimt, à simili iuuantur extrinsecus (nam quid æque concoctioni uentris conferre nouimus, quàm si humanum corpus admotũ? unde nonnulli tum puellos tum catellos, per quietẽ uentri imponũt) pari modo & quæ in mouendo pure conspicitur. Cæterũ tale esse debet quod mouendo puri adhibetur medicamentum, qualis est in naturis temperatis calor natiuus. Quare si iusto calidior natura fuerit, in eo corpore, medicamen quod pus mouebit, tantò oportet in tẽperato calidius, quantò & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Quare cuiusq; singulatim hominis suũ proprium est mouendo puri medicamentum. Explorandæ autẽ sunt uniuersæ facultates medicamentorum iuxta hominem optimè temperatum: quo quidem proposito canone, quæ mouendo sunt puri, calida & humida dicimus, quòd illius calidę & humidæ temperaturæ sunt cõsimilia, sicut calidiora multò, quæ indurata emolliunt.

Concoctio quæ fit ab innato calore, ab externo calido iuuatur.

Pus mouentia qualia esse debeant.

Pus mouens medicamen, æqualem habet calorem cum corpore, in quo pus mouetur.

Pus mouentia esse calida & humida.

CAPVT VI.

Initium autem sumit induratorum affectio ex fluxione frigida & crassa, partiuus particulæ poris impleta. Digesto uerò per halitũ quod in ea fluxione est tenue & subtile, ac deinde quod reliquũ est refrigerato, ac uelut cõcreto, uocata sequitur scirrhosis. In qua quidem quoniã cum frigiditate humor redundat superfluus, idcirco etiam compositam eius esse oportet medelam: ob refrigerationẽ scilicet excalfacientia poscẽte affectu, ob superuacaneam autem humiditatem, uacuantia. Quia uerò quę immodicè tum calfaciunt, tum siccant, fluxionem ipsam magis impactam reddunt, manifestum est sola ea quæ non admodum calfaciunt, quæq; non magnopere exiccant (uocantur enim talia emollientia) eiusmodi affectus posse sanare.

Scirrhus quomodo fiat.

Scirrhũ tollentia qualia sint.

CAPVT VII.

Quapropter calida sunt id genus medicamenta, nec admodũ sicca, à pus mouentibus eò dissidentia, quòd calidiora sint & sicciora. Illa enim cognatã ac simillimam corporibus nostris caliditatem possident: emollientia uerò, licet ualidiorem habeãt, non tantã tamen, ut attractionis molestia deficeret eliquium. Præterea quæ pus mouent, humorẽ qui præfuit in partibus induratis conseruant: emollientia aũt, paulum quidem eius absumũt. In summa, illa quidẽ quantitate potius quàm qualitate caloris agunt, quæ uerò indurata molliunt, qualitate potius quàm quantitate. Itaq; si in parte quæ suppuratione indiget, assiduè impositas licet et sentire manus, celerrimè suppuratio perficeretur. Porrò inter emollientia cõnumerantur bdellium, styrax, galbanum, ammoniacũ thymiama, medulla tum ceruina, tum uitulina, adeps caprinus, taurinus, & quæ eiusdem sunt generis.

Emollientia & pus mouentia quomodo differant.

Pus mouentia humorẽ qui præfuit in partibus induratis conseruant.

Manibus assiduè appositis perfici suppurationem celerrimé.

Emollientia.

CAPVT VIII.

Quinetiam quòd emplasticũ esse debeat id genus medicamentũ, ut exactè puris generatiuum sit, liquidò constat. Nam si substantiam innati caloris augere, non intendere qualitatẽ ipsam conueniat, poros corporis obstrui est necesse, quò uidelicet halituosos trãspiratus includant. Siquidẽ ea cataplasmata quę aut detergentia, aut ualidius excalfacientia halitus difflari permittunt, exiccãt quidem, sed pus nõ mouent. Talis est hordeacea, ciceris, fœnigræci, fabaceaq; farina: amplius etiã erui, cinnia, panici, lupinorum, milij, omniumq; similiter exiccantiũ. Per detergẽtia quippe, quòd meatus reserent, particulæ calor euolat: ab immodicè autẽ calfacientibus, etiã natiui caloris substantia minuitur, sed qualitas ipsa intenditur: quũ tamen halituosus quidam exuberansq; spiritus desideretur, caliditate tamen cõmoderatus. Qui quidem quũ in pueris copiosissimus sit (quod nimirum intellexit Hippocrates, crescentia dicens plurimum habere calidi innati) eorũ omnes actiones naturales adauget. Verũ nihil prohibet, sanguineam substantiã, simulq; aeream, unà cum spiritu, calidũ in uniuersum nominarẽ. Qui spiritus in omnibus animantis cõtentus partibus, licet nõ undequaq; sui similis, si nõ sit essentia animæ (ut Stoici quidẽ existimant) at certè primũ eius est instrumentum. Continetur aũt in spacijs inanibus quædam uelut spiritus ipsius materia, etiamnũ mutationem exposcens lenem aliã, ut spiritus innatus euadat, nihilo secius tamẽ cõducens admodũ ad naturalia opera: ex quibus unũ est quę in pus fit conuersio, quũ in ipsa quædam etiã perficiatur concoctio. Quũ igitur aliquid concoquere nobis consilium est, quàm plurimũ spiritum intus seruare oportet, non aũt discutere quod faciũt illa quę nuper commemorauimus. Porrò omniũ ad puris generationem aptissimũ est, ex ijs quidem quæ irrigantur, aqua temperata, aut hydrelæũ: ex ijs uerò quę perfunduntur, oleum temperatũ. At ex ijs quæ ex hydrelæo illinuntur, farina triticea, & panis ipse, qui uidelicet modicè est coctus. Nam qui plurimũ coctus est, quodammodo siccior est, aptusq; phlegmonis, quæ ægrius concoctionẽ admittunt: qui uerò minus, ijs quæ feruentes sunt. Et sanè quod ex pane conficitur cataplasma, difficulter coctioni cedentibus phlegmonis idoneũ est. Siquidem pani, tum sal, tum fermentum miscetur. Quod uerò ex triticea farina præparatum est, calidioribus utilius est. Et ipsius etiam triticeæ farinæ quæ pura est, tum panis quoque qui purus est, puri mouendo cõgruentior existit: quũ simplex sit & minus sit calidum, & magis deliceat. Farina autem pura, humida est & calida: quæ certe ad pus mouendum conferunt. Itaq; medicamenta quæ phlegmone tentatis imponuntur partibus, si calida sint & humida, ad pus mouendum cõducunt, ut adeps suillus & uitulinus. Nam taurinus caprinusq; illis acrior existit: quãobrem phlegmonis tum frigidioribus, tum durioribus, magis cõgruit. Est & adeps gallinaceorum phlegmonis coquendis familiarissimus, magisq; etiam anserum: quodammodo tamen ad digerendum potentior. At agrestium omnium animaliũ adeps multò acrior & siccior est, quàm domesticorũ, maximeq; pardalis, atq; leonis. Quare horum nullus mouendo puri est idoneus. Porrò pus mouent & pix, & resina: ad feruentes quidem phlegmonas, ex rosaceo: ad frigidiores uerò, ex calfacientiũ aliquo oleo liquatæ, ut puta cicino, ta-phanino,

Pus mouentia debere esse emplastica.

Pueri plurimũ habent calidi innati.

Innatus spiritus quid.

Pus mouentia quæ sint.

Farina triticea pura.

Adeps suillus, uitulinus.

10
20
30
40
50
60

phanino, ueteri, aut sicyonio. Quum autem cera per se minus sit calida, quàm ut pus mouere possit, solis feruentibus phlegmonis apta est, ex calidorum oleorũ quopiã liquata. Igitur quę pus mouent, naturã modicè excalfacientẽ & humectantem sortiuntur. Cæterùm medicamẽ pus mouendo idoneũ, facultate quidem est tale: ubi uero corpori nostro est admotum, sit actu tale, siue energia. Ergo scirrhum uocant tumorem præter naturam, doloris uacuum, sed durum interdum etiam sensus expertẽ. Oritur scirrhus ex humore crasso & frigido, quales sunt duo duntaxat: bilis uidelicet atra, & superexiccata pituita. Proinde tumores scirrhosi omnino aut pituitosæ substãtię sunt, aut atrabilariæ, aut ex utraq; misti. Propriè autem emollientia dicũtur, quæ medentur scirrhosis tumoribus, ex pituita exiccata, crassisq; humoribus ortis. Consueuerunt enim ij potissimũ in musculorum capitibus gigni. At quæ ab atrabilario succo durueruunt, cancrosa sunt omnia, & ab emollientibus medicinis exasperantur. Sed his quo pacto prospicere oporteat, in cõmentarijs methodi medendi docebimus. Quæ uerò à lento crassoq; humore concreto indurata sunt, calida in secundo aut tertio ordine, sicca autem in primo, medicamenta desiderant. Sed quum non exigua sit in corporibus induratis maioris minorisq; latitudo, necessum est medicamentorum illis medentium non paruam etiam latitudinem esse. In numero sunt autem, ex emollientibus medicamentis præstantiora sunt, quæ recentia existunt. Siquidem inueterata, ualidius quàm expediat exiccãt. Porrò radix althææ & cucumeris agrestis, nõnullæq; aliæ plantæ, partim in oleo, partim in aqua decoctæ, emolliũt: sicuti malue agrestis folia, tum cruda, tum cocta. Atq; hoc simplex medicamentum est, sicut porcinus adeps inueteratus, cui salis nihil indere oportet, sicuti nec emollientiũ ulli. Valde siquidem sal exiccat. In summa uerò, quæcunq; alia emollire possunt, calida sunt ex secundo, & interdum ex tertio ordine: leniter uerò sicca. Sed & his etiam emplastica uis insit oportet, non secus quàm pus mouentibus: at quæ non perinde meatus obstruat, quòd magis, quàm illa, euacuare sint nata.

CAPVT IX.

At indurantia frigida sunt, & humida, ut sempeiuiuum, portulaca, psylliũ, lenticula palustris, solanum: quanquã hoc, in medio exiccantium & humectantiũ consistit, duplicem in se habens substantiam, nempe terrenam, & aqueam. At uerò si quid simul & refrigeret & desiccet, sanè & ipsum indurabit omnino: improprie tamen, quũ concretione potius quàm euacuatione induret corpus. Illa siquidẽ potius siccitas est, ac proinde nõ emollitione, sed humectatione curatur: quemadmodum tensio relaxatione, & relaxatio tensione.

CAPVT X.

Porrò laxatio in articulis fit, humectatis immodicè quæ circa eos sunt ligamentis, pariter & tendonibus: tensio uerò, nõ etiam simpliciter, sed aut plusculũ exiccatis, aut refrigeratis, aut phlegmone affectis, aut scirrho. In cute autem non tantùm ita, sed musculis quoq; subditis quoquo modo in tumorem sublatis: quemadmodũ etiam in inflammationibus accidit. Quamobrẽ non simpliciter una est species remediorũ laxantiũ: utpote quum alia humectando, alia calfaciendo, alia emolliendo, quædam uacuando, nonnulla tumores præter naturam purgando, alia etiam per coniugationẽ, horum quippiam agendo, laxare assolent. Est autem emplasticum medicamentũ, quod terrena uiscidaq; substantia, minimeq; mordaci præditum, illitum meatibus corporis tenaciter hæret.

Laxantium species uariæ.

Emplastici essentia qualis.

CAPVT XI.

Quod emplastico contrariũ est, dici queat poros repurgans, & infarctu liberans: estq; nec uiscidum, nec mordacitatis expers, sed subtile & nitrosum. Nam in ratione tantùm maioris ac minoris differunt, tum emplastica ab ijs quæ sordes nutriunt, tum repurgantia ab extergentibus. Nam quæ poros obstructos reserant, imbecilliora extergentibus sunt, emplasticisq; cõtraria. Sunt autem hæc, tum nitrosa, tum amara. Cæterùm ad extergenda ea quæ in superficie sunt, requiritur ut cuti extrinsecus imposita medicamẽta ipsa, solã exactamq; nitrosam qualitatẽ possideant. At intrò in corpus assumpta, etiã si adiuncta sit quædã astrictio, possint tamẽ hęc quoq; magnos purgare abstergereq; meatus, cuiusmodi in uasis consistunt. Nam foris meatuum exiguitas prius ab astrictione occlusa, quàm probè queat expurgari, non etiam inde in alterum abstergentem substantiã recipit, nec expurgatur. At quæ circa uentrem uisceraq; sunt partes omnes, quũ maximos in se habeãt meatus, maius accipiunt cõmodum ex uasorum corroboratione, quàm propter osculorum exiguitatem lædantur. Proinde intus absinthium repurgare potest, foris non potest: quippe quod ex amara acerbaq; facultate est compositum. Quæcunq; igitur reperies nitrosa & amara, ea ad purgandos meatus omnes, ualere noueris. At cutis & ulcerũ sordes, non hæc tantũ, sed & uiribus minora possunt auferre: ualia sunt dulcia quę tenuium sunt partiũ. Porrò scilla, iris, nitrum per se, aphronitrum, spuma nitri, seriphon, abrotonum, cum cibo potuq; assumpta, crassos uiscidosq; humores extenuandi uim obtinent. Quam ob rem lentis ac pituitosis thoracis pulmonisq; humoribus, aut purulentis & incidendis, & extenuandis, & educendis, aptiora inuenire alia præ istis medicamenta non possis. His ipsis & iecinoris obstructiones expurges, & modicas etiam lienis. Nam quæ maiores sunt, uehementiora desiderant: nempe capparis corticẽ, radices tamarices, scolopendrion, & scillam, & asplenon. Sed tamen istis utendum est, ad iecur quidem ipsis per sese duntaxat, ad lienem uerò, mistis aceto, aut erinceo ctis: ad thoracem pulmonemq;, melicrato, ptisanæ, oxymeliti, aut dulcium uinorum cuspiam.

Extergentia cuti imposita, debent esse exactè nitrosa ... autem, uel si adiuncta astrictio ... nihil nocuerint.

Absinthium intus repurgat, non autem foris ne quaquam.

Medicamenta ad crassos uiscidosq; humores expectorandos commoda.

Obstructiones iecoris et lienis, quæ potissimũ tollant.

CAPVT XII.

Quum autem plurimã urinam mouere est consilium, non admodum dictis utendum est pharmacis, sed quæ acriora sunt, & magis excalfaciũt. Est enim omne acre calidum: cuius generis sunt, semen apij, petroselini, fœniculi, dauci, agriοselini, smyrnij, ipsumq; seseli, ammi, phu, meon, asaron, & cum his acoron: à quibus sanguis nõ extenuatur duntaxat, sed & funditur & secernitur: nem pe seroso & tenui seorsum segregato ad renes, crasso uerò in sese coeunte. Quamobrem prius ex thorace expulsioni ea omnia aduersantur, quũ urini-

Acria omnia esse calida.
Diuretica medicamenta quæ.

rum excalfactoria exiccatoriaque sint, necnon & secretoria & coactoria. At quæ expurgare debent, mediocrem caliditatem desiderant, ne uidelicet impensè exiccent: ac proinde medicamenta illis congruentia, eiusdem utilitatis gratia cum sorbitiunculis potionibusque exhibentur. Quæ uerò renes expurgant, & ipsa incidendi uim possidentia, larga humiditate non indigent. Porrò quæ callosas consistentias sunt incidere idonea, admodum quidem incidunt, sed minimum sanè caloris possident. Caliditas quippe callum peræ ônique gignit, non incidit, nec diuidit. Cæterum quæ & incidunt & mediocriter calida sunt, meliora existunt: ut radices rægiorum asparagorum, & rubi, & betonica, & polium, tum ochra, & uitrum ustum, & ex scilla confectum acetum, & consimilia.

Expurtionibus quæ sint idonea.

Callis incidēdis discutiendisque congruentia, qualia esse debeant.

CAPVT XIII.

Rarefacientia

Quæ cutis meatus in ea faciunt, ea rarefacientia dicuntur: quæ uerò nasorum oscula, aperientia. Quin & illis contrariorum, quod poros côtrahit, condensans dicunt: quod autem osculum claudit, occludens siue obstruens nominant. Cæterum rarefacientium quidem natura modice calida est, ac tum minime siccâs, tum tenuium partium: aperientium uerò, tum crassarum partium, tum acris ac mordax. His porrò contrariorum, condensantium quidem, frigida siue & aquea: occludentium autem, tum frigida, tum partium crassarum. Rarefacit igitur chamæmelum, & althæa, quodque ex ipsis côficitur oleum: nec minus quod ex agrestibus cucumeribus. Quin & nerus, & cicinum, & raphaninum, ex eadem sunt nota. Aperiunt autem cyclaminus, allia, cæpe, fel taurinum, unguentumque irinum & amaricinum, quæ & occæcatas hæmorrhoidas aperiunt. At condensantia sunt, aqua frigida, sempervivum, portulaca, tribulus uiridis, psyllium, auricula muris, lenticula palustris, ac denique quæcunque refrigerant, sed non astringunt. Porrò de mandragora, cicuta, altercum, papauer, si eis quæ mollioritatem, côdensandi uim obtinent similiter illis, non modò côdensandi, sed stupifaciendi, & necandi. Occludunt porrò meatus omnia quæ ualidè astringunt, nec tamen ac mordacitatem habent, adiunctam quandam tenuium essentia tali una sit simul terrena & frigida. Medicamenta non quæ frigida quidem sunt aut æque, aut amplius, sed substantiam sortiuntur aqueam, ea inquam debilitate & contrahunt & constringunt, uidelicet propter ipsam mollitiem: quare condensantia potius quàm obstruentia dicuntur. Quippe quicquid ualenter tum constipare, tum constringere debet, robur quoddam uincentis, & durum, habeat oportet.

Aperientia

Condensantia Occludentia.

Hæmorrhoidis aperientia

CAPVT XIIII.

Rarefacientia.

Quæ itaque citra molestiam excalfaciunt, ea sola omnium sunt rarefacientia. Si uerò non modò calida fuerint, sed etiam côsistentia crassa, hi quidem uehementia sunt, & caustica, hoc est, urentia, ignis instar corpus colliquant, & sæpe escharas tum carnem inducunt. At si debilius quàm urere possint, excalfaciant, anastomoticam, siue aperiendi uim obtinent. Quod autem causticum, non tamen uehementer, est, præterea essentiæ tenuioris, id prorsus ab omni mordacitate aberrant: cum exiguo, tum dolore, tum morsu eliquabit partes carnosas. Nam quod non confertim alterat, ut quæ uehementer sunt calida, quodque non ægrè penetrat, ut quæ crassæ sunt essentiæ, ea latentem actionem obtinent. Porrò alterationum subitæ confectæque mutationes, sicuti & penetrationum quæ uiolentæ sunt, quales proficiscuntur à causticis & escharoticis, maxime sensibiles sunt. Cæterum de quibus nunc agimus, minime faciunt escharas, uocanturque putrefacientia, licet impropriè, atque ob symptomatis tantum similitudinem: quum ab utrisque nullo doloris sensu corruptio fiat. Nam quæ uere putrefacientia sunt, humectant simul & calfaciunt. Multis autem modis corrumpi quid potest. Corrumpitur siquidem plus nimio refrigerata, aut excalfacta, aut humectata, aut exiccata. Non tamen quicquid corrumpitur côputrescit, sed quibus id cum fœtore accidit. At medicamêta de quibus nunc sermo est, putrefacientia, qualia sunt auripigmentum (quod arsenicum uocât) sandaracha, chrysocolla, diphryges, pityocampe, & aconitum, omnia colliquare sunt nata, & potissimum carnem tenellam, idque absque dolore. Ex quibus quidem nonnulla imbecilliora cæteris, ut ustæ petræ flos, extremam tantum superficiem, quam contigerint, excedendo, ulceribus excrescentibus cicatricem inducunt: quanquam medicamenta quæ uere ad cicatricem perducunt, nec detrahere, nec liquare carnem, sed durare, & siccare sunt nata: ut alumen, galla, omphacitis, æs ustum, ac maxime lotum, cum eisque siccus spumæ Aegyptiæ, siccaque mali granati putamina.

Colliquantia.

Anastomotica

Corrupta modis.

Putrefacientia accid.

Putrefacientia quæ sint.

CAPVT XV.

Id igitur est in planis ulceribus ad cicatricem ducendis consilium, ut caro alteretur, fiatque cutis: id quod perficitur per ea quæ illam contrahere, constringere, constipare, densare, siccare, & in callum cogere ualeant: quum nimirum cutis, uelut in callum durata caro sit. Ea ergo medicamêta quæ sic agere possunt, primariò propriéque dicuntur epulotica, siue ad cicatricem ducentia, cætera uerò quæ excidunt carnem, secundariò, & per accidens sicuti & ea quæ absque astrictione desiccandi uim habent mordacitatis expertem. Nam & hæc quoque ex accidenti cicatricem inducunt: cuiusmodi utique medicamentum est, myrrha, lithargyrus, ostreum, & diphryges combusta: quandoquidem & ipsa cicatricem sæpe inducunt illita. At uerò medicamenta citra morsum mediocriterque abstergentia, cauitates ulcerum implent.

Epulotica duplicia.

CAPVT XVI.

Porrò attrahentes facultates sunt, quæ ex alto uehementius extrahunt: repercutientes uerò, quæ in altum occurrentes sibi succos repellunt. At essentia illis quidem calida est & tenuium partium: his uerò frigida, & crassarum. Attrahit enim perpetuò calidum: repellit uerò frigidum. Verum quod calori iunctam partium tenuitatem sortitur, trahit uehementius: quod autem crassitudinem frigori, molentius repellit. Atque astringentium quidem nota est essentia. Attrahentium autem, alia sponte est nata, ut dictamnum, propoleos, thapsiæ, sagapeni, succique Cyrenaici & Medici essentia: alia uerò * à putredine ex insperato suam ducit originem, qualis tum fermento, tum psorico inest. Quòd si fimis quoque ex putrefactione generatio constat, utique omnes attrahendi facultate pollebunt: sed non parua illis differentia inest. Nam columbinus admodum attrahit. Ex æquo autem utrique ab eo recesserunt,

Attrahentia & repellentia qualia.

Attrahentia sponte nata.

Fermentum attrahit.

runt, ad calidius quidē anserinus, ad frigidius uerò gallinaceus. Hoc etiam magis uincuntur humanus & suillus. At canum stercus simile est medicamentis extergentibus, maximè si uescant ossibus. Crocodilorum autem stercus magis etiam id perficit. Est & aliud attrahentium medicamentorū genus, quod qualitatis familiaritate attrahit: idquod aliud est nihil, quàm totius essentiæ similitudine, ceu quæ nutriuntur, familiaria nutrimenta attrahūt. Talium enim medicamentorum sunt purgantia omnia, & amuletorum nonnulla. Cæterùm calida ut sint id genus omnia est necesse. Quinetiā inter ea quæ essentiis similia sunt, quod calidius fuerit, id potentius attrahet.

CAPUT XVII.

Iam uerò facultatum alexipharmacarum natura est duplex. Quædam siquidem alterant, quædam euacuant uenenum lædens, aut deleteriū medicamentum. Alterant igitur una qualitate, idque ratione cōtrarietatis aut duarum coniugatione, aut denique tota substantia. Euacuant totius substantiæ similitudine, & caliditate subtilium partium. Cæterùm alexipharmaca medicamēta, sanè facultate sunt media inter corpora quæ oblæduntur, & medicamenta lædentia, ut uidelicet eadem sit proportio corporis ad facultatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriū. Quamobrē omnia propemodum quæ deleteriis aduersant medicamētis, si largius sumpta fuerint, grauiter animantis corpus offendunt. Quapropter ea exhibeantur moderatione, ut nec copia nimia corpus oblædant, nec exiguitate sua à deleteriis uincant. Euacuatur autem omne deleterium uenenum à foris impositis medicamentis, nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius substantiæ similitudine. Quū igitur omnia deleteria medicamenta aduersissima secundū temperiē sint corporibus quæ ab ipsis læduntur, certè si a similibus temperie medicamentis uacuent, erunt utique & hæc corporum naturis contraria; ut sint hauddubie aliqua ex parte contraria, non tamen adeò ut interimant, sed ut corporis perpetientis, & medicamenti lædentis medio librentur.

CAPUT XVIII.

At facultas quæ uerè & est & dicitur anodyna, eorum est, quæ primo ordine excalfaciūt, tenuemque essentiam sortiuntur. Quæ uerò impropriè anodyna uocatur, iis medicamentis inest, quæ suo ingenti frigore partem stupefaciunt. Est autem stupor paulò minus quàm insensibilitas, ac sensus priuatio. Cæterùm quæ affectum sanando dolorē sedant, nec meritò dici anodyna possunt: nam id est omnium curantium commune. Quæ itaque reuera sunt anodyna, partium sint tenuium, & calidiora quàm quæ symmetra sunt, est necesse ut scilicet euacuent, digerant, rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant, quicquid partibus doloris est causa. Quare nihil prorsus astrictionis habeāt oportet, ne si pars quidem aut affectus exposcāt. Ex quibus liquet, quòd interdum affectionem non iuuabunt, sed tantummodo mitigabunt dolorē, quando uidelicet uerè anodyna dicentur. Interdum adiuuabant affectū, dicenturque simul anodyna, & salubria. Igitur medicaminum anodynorum quædam ex primo sunt calfacientiū ordine, quæ propriè anodyna dicunt, ut anethinū oleum: quædam similiter ut corpus nostrū, qualia sanè pus mouentia. Quæ uerò soporem epota inducunt, temperiem sortiuntur uel summè aduersam iis quæ reuera sunt anodyna. Refrigerant siquidem omnia corpus, & sensum eousque stupefaciūt, ut si paulò liberalius bibantur, mortem afferant. Cæterùm ad usum propositum optima sunt quæ desiccant. Quæ uerò existentia frigida, humiditatis etiā copiā obtinent, ut cicuta, ea potui non sunt utilia. Talis est mandragora, excepto eius cortice sicco: & altercū, præter semen. Sunt tamen & quæ nobis tota essentia aduersent. Proinde si uel minimum eorum assumptū fuerit, omnino lædat necesse est: ceu dryopteris, pityocampe, thapsia, solanum manicum, hydrargyros, & fungorum nonnulli: præterea saliua & fel animaliū uenenatorū. Nam talia omnia genere sunt deleteria, nō quantitate: ac proinde nihil eorū in alexiterias antidotos indit, ut solet papaueris succus, myrrha, styrax, & crocus. Nam tametsi quædam horum dementent largius bibita, quædam mortem inferant, mensura tamen conuenienti permista aliis, adiuuant. Eorum porrò quæ mentem lædunt, pleraque etiam caput degrauant, uaporibus ipsum implentia. Sunt quæ id affligant, obsidentia uentriculum. Communiter uerò cerebrum uniuersa duobus modis infestāt: aut totius substantiæ contrarietate, aut quum una duabúsue qualitatibus illius temperaturam immutant.

Deleteria, tota substantia.

Deleteria genere quæ sint.

CAPUT XIX.

Vocabulū hoc, purgans, una quidem, eaque cōmuni ratione, de iis omnibus dicitur, quæ quouis modo animalis excrementa expurgant: alia uerò de iis tantùm enunciatur per excellentiam, quæ aut per uomitum, aut per alui deiectionem, purgationem moliuntur: ita ut ab his diuersi generis sint ea quæ tum per nares, tum per os a capite humores eliciūt. Eiusdem cum istis sunt generis, quæ uuluæ admota, ui quadam attractrice illius excrementa repurgant. Quæcunque siquidem purgare animaduertimus, ea trahendi uim possidēt, alia unum quempiam succum, alia duos, aut etiam plures: idque illis inter sese commune existit. Nam quæ crassos humores extenuando, aut urinam ciere possunt, aut ex pectore pulmoneque eiiciendis excreationibus auxiliari, aut menstruas purgationes ciere, purgant sanè & ea aliquo pacto, uerùm antedictis non similiter nuncupantur, sed alia dicuntur diuretica, alia bechica, alia menses mouentia, hac re à superioribus diuersa, quòd nō habeant uim familiariū succorum attractricē, ut illa. Bifariā autem dicūtur bechica: partim quòd tussim prouocent, partim quòd eandem sedent. Atqui contrariæ horum sunt facultates. Alia enim extenuandi naturam habent, alia incrassandi. Atque extenuandi quidem facultas, in calidis & tenuium partium substantiis sita est: incrassandi uerò, frigidis, & crassarum partium essentiis inest.

Purgans medicamē multiplex habet significatum.

Purgantium alia duos trahūt humores.

Bechica dici bifariam

CAPUT XX.

Lactis & seminis effectrices facultates sunt, partim in medicamētis tantùm, partim in alimentis. In medicamentis quidem, quum succos pituitosos excalfacientes in sanguinem uertimus: in alimentis autem secundum substantiæ totius similitudinem, ubi uidelicet boni sunt succi, & humida,

Humorum cor poris humani tēperies. *Lactis tēperies.*

& tepidè calida, ceu ipsum lac. Siquidem sanguis est caloris mediocris particeps, plus uerò quàm mediocris, bilis, sicuti pituita frigiditatis. In medio autem pituitæ & sanguinis lac ipsum consistit, propius tamen sanguinem uersus inclinans.

Lactis gignendi ratio.

Vbi igitur ob penuriam sanguinis parum lactis in mammis conficitur, humectante simul & calfaciente uictus ratione est opus. Si uerò quòd biliosus fuerit, in primis purgationem ipse sanguis desiderat: mox uictum quem nuper diximus. At si quòd pituitosus, medicamenta requirit excalfacientia aut primo, aut secundo ordine, non tamē exiccantia. Verùm inter ea potiora sunt, quæ non tantùm medicamenta sunt, sed & nutrimenta, uelut eruca, fœniculum, anethū. Intelligo enim ipsas herbas etiamnum uirentes & humidas: nam quæ siccæ sunt, plus quàm par sit & excalfaciunt & desiccant. Huius generis est smyrnion, apium, sion, polion, eaq; prius quæ iam exiccenus. In summa uerò, quæcunque calfaciunt plus quàm expediat, quæq; desiccant aut refrigerant, partim qualitatem ipsius sanguinis uitiantia, partim ipsum minorem reddentia, lactis prohibēt generationē.

Lactis generationem quæ prohibeant.

CAPVT XXI.

Sanguis est materia mensium & lactis.

Porrò dictis adsimilem facultatē obtinent, quæcunq; prouocare aut sedare menses possunt. Vtrorumq; enim cōmunis materia est, nempe sanguis in uenis contentus. Quare ubi is copiosus fuerit, & qualitate contemperatus, utriusq; abundantem copiam suppeditat. Cōmunes præterea uberibus uteroq; uenæ sunt non exiguæ, itaque horum alteri partem sanguis deferunt, alteri decessit. Proinde quibus menses mediocriter deferuntur, iis lac minimè in mamillis colligitur. Quibus uerò hoc large suppetit, iis planè menses cohibentur.

Venas esse communes uberib. & matrici.

Lactis menstruis quæ gignendis, eadem uictus & medicamenta non multùm differre.

Quocirca mirandum non est, si tum uictus, tum medicamenta similia sint, nempe & ea quæ gignunt, & sedant menstruas uteri purgationes & ea quæ lactis in uberibus generationem tum procurant, tum supprimunt: quanquam hactenus differant, quòd & calidioribus, & magis incidentibus nonnunquam menstrua purgatio indigeat: quum uenarum in parte ea uenæ magis aperiri debeant, quàm quæ tendunt in mammas, & sanguinem fluxilem magis requirant, utero ad delationem eius nihil conferente. Mittuntur enim in uenas quæ committuntur illi, non attrahuntur menses. At sanguis in ubera non tantùm mittitur, sed etiam trahitur: ac proinde leuiori subsidio medicaminum opus habet, quum non abunde in mammis is confluit. Medicamenta etiam quæ iuuant ut sanguis in mamillas feratur, imperfectis etiam purgationes promouent. Sin autem nimis oblæsa sint, aut planè retentæ, nullū eiusmodi eis sanare potest: uerum sibina, meion,

Menses demùm in uterum non ab illo attrahi.

Menses & urinas quæ eliciāt.

iris, calamintha, pulegium, dictamnum, asarum, costus, casia, cinnamomum, amomum, aristolochia, bunium, & eius generis reliqua, exactas uteri purgationum retentiones perfringit: talia q; etiā urinam promouent. Sed ab iis quæ diuretica tantùm dicuntur, hoc quidem differunt, quòd non uehementer desiccent. Etenim quæ non desiccant, & modicè calfaciunt, lacti sunt generando utilia: quæ uerò plus excalfaciunt, non tamen uiolenter desiccant, mensibus eliciendis sunt cōgrua. Verùm & utraq; hæc urinas prouocant, necnon

Menses diuretica à diureticis quomodo differant.

in primis ea quæ desiccantia, etiam calfaciunt. At præter alia & reddendis ex pectore pulmoneq; excreationibus incōmoda sunt desiccantia. Possunt quippe & ipsæ incidi quidem, non tamen exiccari, ceu & renum uesicæq; calculi.

CAPVT XXII.

Semen gignentia.

Semen generant cibi qui probè nutriunt, & flatulenti sunt, familiaresq; totis substantiis: medicamenta uerò flatulenta etiam & calida. Extinguūt 10 autem desiccantia & refrigerantia omnia, quæq; totis substantiis contraria sunt. Porrò prouocant quæcunq; calida sunt & flatuosa absq; desiccatione: supprimunt uerò contraria. Etenim quum seminis substantia ex bona superfluitate generationem sortiatur, sitq; etiam flatuosa, bene nutriāt & flatulenta sint, necesse est, quæcunq; semen aut procreare, aut prouocare possint. Quare bulbi, ciceri, fabæ, polypodes, cornus, edulia multi seminis & [illegible] & sium. At scincus & satyrion medicamēta 20 ad id apta existunt. Porrò simul cibi & medicamina multi seminis sunt, lini semen, & eruca. Cæterùm quæ refrigerare sunt nata, tam edulia, quàm medicamenta semen cogentia, incrassantia, & stabile reddentia, non habent ipsum supprimentem, non tamen corrumpentem: ut lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres siue maturi, siue immaturi. Iam uerò quæ desiccant, ne esse quidem semen permittunt, etiamsi natura calida sint ut ruta. Quòd si etiā nō calfaciāt, 30 multò minus ut nymphæa. Eandem proportionē tum eduliorum, tum medicamentorum est inuenire, circa lac & menstrua. Sub idem genus cadunt, quamuis alio modo, quæ respirationis instrumentorum reiiciendis excreationibus auxiliant, quæq; urinam ciere possunt. Hæc enim omnia extenuandi facultatem obtinent, uti contraria incrassandi.

Semen generantia. *Semen supprimentia.*

CAPVT XXIII.

Oculorum medicamenta.

Tametsi collyrio diarhodon, & diapompholygos, & cygnio, & libiāre, uti possimus ad aures, 40 ... aut nares affectas, necnon ad pudendum & anum: quia tamē frequentius ad oculorū morbos iis utimur, ob id nimirum ocularia medicamenta uocantur: sicuti alia hepatica, alia splenetica, stomachica ue, secundum differentiam particularum quibus solent auxiliari creberrimè.

CAPVT XXIIII.

Dum uerò iij qui Methodici nominant, metasyncriticas quasdam materias & facultates appellant, præterquàm quòd obscura & falsa loquuntur, etiam suæ ipsorum hæresi maximè repugnantia asserunt. 50

CAPVT. XXV.

Ex operibus autem contrarias indicare facultates oportet, dicentes quasdā esse facultates emplasticas, & his contrarias, tum extergentes, tum fluctu liberantes: præterea emollientes, indurantes, laxantes, & contendentes. Nam astringentes, acres, amaras, acidas, atq; dulces, non facultates 60 medicamentorum, sed gustus esse qualitates monstrauimus. Quanquā & harum etiam tum actiones, tum temperaturæ nobis ueniunt inuestigandæ. Etenim astringens, terrestre & frigidum: acidum, subtile & frigidum: amarū, terrestre & subtile: quòd insignis qualitatis expers, frigidū simul & aqueum: acre, igneum: salsum, terrestre & calidum,

Gustus qualitates quæ sint. *Sapores naturaliter.*

dum, nondum tamen igneum: similiter dulce, calidũ, sed nondum ut ens, quę denique oleosa sunt, omnia aquea sunt & aerea. Sequuta sanè sunt temperaturas eorũ, & opera. Nam astringens, contrahere, cõstringere, densare, repellere, incrassare, omniaque refrigerare, exiccareque est natum. acidum uerò, incidere, extenuare, farctu liberare, & purgare citra calfactionem, & cum aliquantula repercussione potest. At acre similiter ut acidum extenuatque & perpurgat, necnõ perrumpit, attrahit, & escharam inducit: cæterum calfaciens, & digerẽs. Sit amarũ quoque meatus perpurgat, abstergit, extenuat, incidit humorum crassitiẽ absque manifesta excalfactione. Quod qualitatis est expers, incrassat, cogit, contrahit, extinguit, stupefacitque. Porrò salsum contrahit, constringit, condiendo seruat, deficcat citra asperitatem aut frigiditatem, aut caliditatem. Dulce uerò cõcoquit, laxat, rarefacit: oleosum denique humectat, emollitque, & laxat. Ex quibus sanè facilè inuenire licebit, qui nam sapores temperie, & qui sint operibus contrarij.

CAPVT XXVI.

Symmetrum appellare medicamentum conuenit, quod nec excalfacit, nec deficcat, nec refrigerat, nec humectat nec calidũ, frigidum, humidũ, siccúmue existit. Quod uerò aut calidius, aut humidius, aut frigidius, aut siccius est, à uincẽte, seu excedente facultate cognominatur. Porrò per unumquenque excessum quatuor posuisse ordines, quod ad usum spectat, sufficit: calidum quidem, exempli gratia, nominantes primi ordinis, quod nos excalfacit, nõ tamen euidenter, sed ita ut opus sit rationali demonstratione. Quæ uerò manifestè calfacere nos dicuntur, ea secundi ordinis esse dicent. At quæ tam uehementer quidẽ, non tamẽ summè, tertij. Quę autẽ adeò excalfacere possunt, ut escharam moliant & urant, quarti: similiterque in alijs exuperantijs existimandum. Nam quæ adeò uehementer refrigerãt, ut extinguant, & ipsa quarti sunt ordinis. Cæterum nullũ inuenire est, quod quarto deficcet ordine, quod non etiã urat. At tertij ordinis exiccantium quippiam esse possit, quod minimè urat, ceu omnia quæ uehementer astringunt: ex quibus est omphaciũ, rhus, alumen, balaustia, galla omphacitis. In his autẽ ipsis quædã uicina sunt adurẽtibus, ut squama æris, & æs ustum, quasi inter tertiũ quartumque ordinẽ hæreant. In medio tertij est æs ustum, si lotum sit: in principio tertij hypocistis. Sic in secũdo & quarto differentias licet cõstituere triplices: quum nõ perinde urant cauteriũ & napy, licet ambo quarti sint ordinis.

GALENI PERGAMENI DE *simplicium medicamentorum facultatibus liber VI.*

GEneralis igitur sermo de facultate medicamentorum simplicium, uniuersis iam superioribus libris finem suum consequutus uidetur. Tempus uerò iam est ad sermones particulares, siue speciales transire, hoc solũmodo repetentes: primum quidem, in natura temperatissima, secundo, in intẽperata: postea deinceps in simplicibus morbis, faciendum esse periculum de facultate ipsorũ medicamentorũ. Cæterum quoniã medicamenta omnia, partim quidẽ sunt animaliũ partes, aut plantarũ, aut fructuũ, aut horũ liquores, aut succi: partim aũt ex metallis sumũtur: optimũ mihi uisum est de plãtis ante omnia differere: dein de metallicis pertractare, ac ultimò ad animaliũ partes transire, idque obseruato literarũ græcarum ordine. Curabimus autem semper, ut (quod monuit primo oraculo Hippocrates, uitam pronuncians breuem, & artem longam) festinantes quammaximo studio, uiam incedamus compendiosissimam, per ea nempe quæ sunt in arte utilissima. Inter omnes porrò Dioscorides perfectissimè mihi uidetur confecisse tractatum de medicamentorum materia. At qui aggrediuntur figuras herbarum describere, quas ne per somnium quidem uiderunt, ij certè uidentur præconibus similes, qui notas ab alijs acceptas fugitiui mancipij publicant, quem ipsi nunquam uiderunt, imò quem ne agnoscere quidem possent, si prope assisteret. Illos etiam non possum nõ accusare, qui primi herbarum formas, scriptis docere conati sunt, quum melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non assimilari ijs, qui ex libris prodeunt gubernatores.

Vita breuis. Ars longa.

Dioscoridem exactissime tradidisse historiam plantarum.

Abrotonum.

Abrotonum calidum & siccum est facultate, in tertio recessu, aut ordine, qui ad temperatã naturam expenditur, situm. Valde siquidem est amarũ: qui sapor, quum essentiæ terreæ sit, a largo est calore extenuatus. Porrò hi quibus per circuitus redeunt rigores, ante inuasionem rigorum eos abrotono confrices, minus utique concutientur, subitoque fusum caloris percipient. Quòd abrotonum etiam lumbricos perimit, par quidem est, quum sit amarum. Cæterum & digerendi & incidendi quandã uim habet, ipsoque absinthio maiorem: quandoquidẽ paucissimæ acerbitatis particeps est abrotonũ, haud autem exiguæ absinthiũ. Vnde inimicum sanè est uentriculo abrotonũ, ueluti etiam seriphium: gratũ uerò & amicum absinthiũ. Per se quippe amarũ omnifariã est infensum uentriculo: austerũ uerò, aut acerbũ, aut in summa astringens, amicũ & familiare. Abrotoni duæ sunt species: quarum alteram siue marem, alterã fœminam uocant. Similiter & absinthij tres species, aut differentiæ designantur. Quarum unum eodem cum genere ipso nomine appellant absinthium: cuiusmodi est Ponticum. Secundam autem Santonicum: ac tertiam denique Seriphium. Quibus omnibus absinthium quidem minus est calidum, nempe plurimam astrictionem obtinens. Non tamen minus deficcatorium existit. Cæterorum autem, Santonicũ à Santonia regione, in qua nascitur, nomen sortitum, proximam habet facultatem, Seriphio paulò imbecillius in extenuando, calfaciendo, deficcandoque. Porrò ipsum Seriphium Abrotono minus est calidum, uerũm calidius absinthio, stomacho impensè inimicum, nempe cum amaritudine, præ se etiam quandam ferens salsedinem. Sed nonnullam tamen, etsi minimã, astrictionem sortitur. Sic Abrotonum & Santonicum admodum sunt infesta uẽtriculo. Solum enim inter ea absinthium, & maximè ponticum, gratũ stomacho existit. Abrotonum ustum, calidũ siccũque facultate est, magis etiã quàm cucurbita sicca usta, & anethi radix. Illa

Abrotoni temperatura & essentia.

Abrotono si quis perfricetur ante inuasionem, minus à febrili rigore infestabitur.

Abrotonum uermes perimit.

Abrotonum inimicum uentriculo.

Absinthium uentriculo gratum.

Astringentia sunt amica uentriculo.

Absinthij tres species.

Ponticum. Santonicum. Seriphium.

Cucurbita usta praeputii ulceribus congruit. Abrotoni cinis ex aliquo oleo calido, barbam tardius nascentem elicit.

enim ulceribus humidis simul & citra phlegmonem callo induratis conueniunt: ac proinde maximè præputij ulceribus congruũt. At cinis abrotoni ulceribus omnibus mordax est: atque idem cum ex oleo aliquo tenui, cicino scilicet, aut irpliano, aut Sicyonio, aut ueteri, & maximè Sabino, ad alopecias accõmodatur. Tum barbam tardius nascentem, in eorum aliquo, nec minus lentiscino maceratum, elicit.

Agnos, Vitex.

Agnos Vitex.

Agnos, aut uitex, fruticosa illa planta, calidus quidem & siccus est tertio ordine uerùm multum tenuis substantiæ, tum gustu acris simul & astringens: ipsas tamẽ uitices ad medicinam habent inutiles. Cæterùm folia, semenque, & flos, calida siccaque sunt facultate, necnon tenui substantia: quare sæpe nobis sunt usui. Porrò semen edendo est: tam perspicuè tamen calfacit, ut capiti dolorem hoc nomine pariat: quamquã siccificatum, minus caput tentat. Utcunque autem sumatur, flatus uentris discutit. Præterea tum semen, tum flos, tum folia, uenereas intemperantias compescunt. Quare nõ tantùm esa potaque conferre ad castitatem uidentur, uerùm etiam substrata: unde planta ipsa, agnos, hoc est, casta uocatur. At ruta quum agnos, magis quidem excalfactoria & exiccatoria existit. Ad hæc, agni quidem semen ac germina, modicum astrictionem ferunt: at ruta ubi aruerit, exactè amara est & acris: quandiu uerò humida fuerit, subamara. Nulla tamen austeritas aut acerbitas illi inest, aut illa certe obscurissima. Quocirca & ad iecur & lienem indurata & obstructa, agni semen potius quàm rutæ competit. Præter dicta autem agnos & menses mouet, & indurata digerit, & lassitudinem tollit.

Vitex semen capitis grauitatẽ parit. Vitex uenereas intemperantias compescit. Rutæ facultas. Vitex obstructis confert, mensesque promouet.

Agrostis, Gramen.

Agrostis Gramen.

Graminis radix modicè frigida est & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatẽ obtinens. At herba ipsa primo quidem recessu refrigerat, in humiditate uerò & siccitate existens quodammodo media.

Gramen esculentum.

Graminis esculenti radix cruẽta ulcera glutinat, frangitque lapides.

Eius radix est modicè frigida & sicca: proinde quoque cruentum ulcerem glutinat. Ipsa autem herba illita non uehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis & siccitatis. Radici porrò mordacitas & tenuitas quædam exigua inest, qua uiturum lapides frangit, si quis eam decoctam bibat. At semen alterius quidem imbecillum est: eius uerò quæ in Parnaso nascitur, urinam ciet, ac fluxus uentris & stomachi resiccat. Uis enim eius est exiccatoria, tenuium partium, & subacerba.

Graminis semẽ.

De quatuor Anchusis.

Anchusæ quatuor species.

Onoclea quam uocant, radicem habet admodum refrigerantem, desiccantem, astringentem, & subamaram, corporibus condensandis & modicè extenuandis idoneam: tum abstergẽdis quoque & abluendis biliosis & salsis succis. Quare aurigini & lienosis est utilis. Præterea cum polenta illita, iuuat erysipelata, & abstergit non modò epota, sed etiam admota extrinsecus: proinde aceto macerata uitiligines & lepras sanat. At folia ipsius herbæ imbecilliora radice sunt, non tamen à resiccatione & astrictione aliena. Itaque profluuiũ sanant cum uino pota. Lycopsos nominata, refrigerans etiam & siccans, similiter erysipelatis congruit. Cæterùm radicem quàm onoclea magis astringentem sortitur. Onochilo cognominatæ uis & calidior & medicamentosior inest. Quare eos qui à uiperis morsi sunt, admodum iuuat, tum illita, tum suspensa, tum esa. Reliqua uerò quæ quarta est, & parua, cæteris est calidior, amarior, & medicatior: ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi mẽsura cũ nasturtio & hyssopo epota.

Onoclea quib. morbis cõueniat. Lycopsos.

Agarici radix.

Primò quidẽ gustu dulcis, sed paulò pòst subamara apparet, acrimoniæque & astrictionis leuiculæ quandam speciẽ temporis spacio inducit: estque consistentia laxa. Quare composita hæc radix est ex substantia aerea & terrea, à calore extenuata. Minimum antẽ habet essentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi uim possidet, & crassitudinem incidendi, tum anfractus uiscerum expurgandi. Idcirco regio morbo laborãtes ex obstructione iecinoris, necnon morbo comitiali obnoxios, sanat: tum rigores per circuitus recurrẽtes, ex crassis uiscidisque humoribus ortos exterminat. Iuuat & morsos à bestijs frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositũ, tum intrò in corpus assumptum, pondere drachmæ unius cum uino diluto. Est etiam & purgatoriũ.

Ageraton.

Facultatem digerendi habet, & leuiter quadantenus phlegmone liberandi.

Adiantum, Polytrichum, Callitrichum.

Vulgo capilli Veneris.

In calore & frigore symmetrũ est, siccat tamẽ, & extenuat, & digerit. Caput ex alopecia glabrũ, capillis uestit: strumas & abscessus digerit: epotum lapides frangit: uiscidorum crassorumque pectore pulmoneque excreationibus, non mediocriter confert: ac denique uentris profluuium sistit.

Aizoon, Sempervivum.

Aizoon utrunque, tum maius, tum minus, desiccat quidem leuiter, utpote astringens modicè: est tamen ex tertio ordine refrigerantium, in eoque aquea essentia præpollet. Quare ad erysipelata, herpetes, & phlegmonas à fluxione ortas accõmodatur.

Aegilops, Auena.

Digerẽdi uim obtinet, existens leuiter acris. Unde phlegmonas induratas, et ægilopas sanat.

Aera, Lolium.

In principio tertij ordinis excalfacientiũ, secundi uerò extremo exiccantium consistit, sic ut accedere magis quàm iris, naturæ acrium uideatur, à qua tamen essentiæ tenuitate relinquitur.

Aegyrus, siue populus alba.

Populi flores calidi sunt in primo recessu, paulòque ad siccius decliuẽt, subtiliorũque potius quàm crassiorum sunt partium. Floribus similia sunt folia, sed et imbecilliora. Resina etiam floribus similem facultatem, sed calidiorem obtinet. At semen, tum resina, tum floribus subtiliorũ est partium, et exiccantius non tamen multò calidius.

Acacia.

Acacia & planta ipsa acerba est, & fructus, & succus qui lotus acrimoniã deponit. Porrò si partem illinatur, protinus eam sicciorem atque contractam reddit: estque tertij ordinis exiccantium, & secundi refrigerantium, ubi quidem elotus fuerit: alioqui si illotus sit, primi. Est autem consistentia terrens, habetque in se partes quasdam aqueas, necnon

necnon alias tenues & calidas.

Acalephe, Vrtica.

Acalephe

Huius herbæ tum fructus, tum folia, admodũ digerentis sunt facultatis, adeò ut phymata & parotidas sanẽt. Sed & quiddã flatuosum exhibent, dum coquuntur, quo extimulant venerẽ, & maxime ubi semen cum musto bibitur. Quòd nõ calfaciat uehementer, sed nimis tenuium sit partium, testimonio est crassorũ ex pectore eductio, tum pruritus quem in partibus excitat. Porrò subducit uentrem titillatione magis quam purgatione. In uniuersum, quę exiccari citra mordicationem postulant, ea conuenienter persanat.

Acanthos, Spina uulgaris.

Acanthos. Spina

Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent, at radix exiccatoria est, & leniter incisoria, & tenuium partium.

Acanthium.

Radix huius & folia facultatis sunt excalfactoriæ, ut & ijs qui conuelluntur auxilientur.

Acanthos leuce, Spina alba.

Radix eius desiccatoria est, modicèq; astringẽs: quamobrẽ & cœliacos & dysentericos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, œdemataq; illitu cõnalit, ac dentes dolentes iuuat, si decocto eius colluant. Semen tenuis essentiæ & calidæ facultatis est: itaq; potui datũ ijs qui conuelluntur cõuenit.

Spina Aegyptia.

Validius quàm spina alba, tũ astringit, tũ siccat. Quare profluuiũ muliebre radix eius supprimit. Fructus uerò & columellæ prodest, & ijs quæ in sede inflata sunt ulceraq; ad cicatricem perducit.

Acoron.

Huius radice utimur, quę gustu modicè amaro est, odoreq; non iniucundo. Itaq; facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Quare & urinã mouet, & lienes induratos discutit, ceratoidisq; crassitiẽ detergit, extenuatq;. Ad quod succus præstantior existit: calfacit enim & siccat in tertio ordine.

Aconitum pardalianches.

Hoc putrefacientis & deleteriæ facultatis existit: quare in cibo potuq; fugiendum.

Aconitum lycoctonum.

Est & hoc similis alteri facultatis, sed peculiariter lupos interficit, ut illud pardos.

Acte, quam sabucum: Chamæacte, quam Ebulum uocant.

Acte Sabucus. Chamæacte. Ebulus.

Vtraq; potentiam habet & desiccandi, & conglutinandi, necnon digerendi modicum.

Alimum.

Alimum

Semen simul & lac hæc planta gignit, estq; gustus acris & subastringentis: ex quibus constat ipsam esse dissimilarem. Maior tamen pars eius temperatè est calida, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuosa.

Aloë.

Hęc herba, optima in India nascitur, cuius liquor est id quod ad nos importatur, cognominatũ aloë, medicamentũ ad plurimas res, propter siccitatẽ mordicationis expertẽ, utile. Quod quidẽ astringit modicè, sed fortiter amarũ est: ac proinde subducit uentrem. Est autem tertij ordinis exiccantium: calfacientium autem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Ad hæc uerò, gratum est uentriculo medicamen, ut si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat ulcera quæ ægrè ad cicatricem perduci possunt, & maxime quæ in ano sunt & pudendo. Confert similiter si maceretur aqua, ad eorum phlegmonas, necnon eas quę in ore, naribus, oculisq; oboriuntur. In summa, repellere & digerere simul potest, cum hoc ut paulum extergeat, quantum uidelicet ulceribus puris non sit molestum.

Aloë quibus affectibus conferat

Alysson.

Nuncupata est hæc herba Alysson, quòd mirificè iuuet morsos à cane rabido. Sed rabienti quoq; data, sæpe in totum sanauit, ob totius substantiæ similitudinẽ. Siccat autem digeritq; mediocriter, ac præterea detergit nonnihil. Qua ratione uitiliginem, & ephelim purgat.

Alysson morsos à cane rabido, rabientemq; ipsum sanat.

Alsine, Auricula muris.

Hæc quum essentiæ sit aqueæ, citra astrictionẽ tum refrigerat, tum humectat. Quare ad feruẽtes phlegmonas & mediocria erysipelata confert.

Alsine Auricula muris

Amaracon, Maiorana.

Calfacit quidem in tertio ordine, in secundo autem siccat.

Amaracon Maiorana.

Ambrosia.

Illita uim habet astringentem, ac repellentem.

Ambrosia.

Ami.

Eius semen est admodum utile. Quum enim sit subamarum & acre, constat ipsum & digerere, & prouocare urinas. Calfacit autem, resiccatq; in tertio ordine intenso.

Ami.

Amaranthum.

Facultatis est incidentis & extenuantis. Quare coma eius cũ uino pota, menses educit: omnesq; pota fluxiones desiccat stomacho infesta. Grumos etiam sanguinis dissoluere creditur.

Amaranthum.

Amurca.

Ex secundo est ordine calfacientiũ at siccantiũ intenso quodãmodo magis, terrestris substantiæ quum sit. Sic & ulcera corporum temperatura siccorũ curat: quæ uerò in alijs omnibus sunt, exasperat, perinde ut resina, pix sicca, & bitumen.

Amurcæ vires.

Ampeloprason, Porrum agreste.

Est enim herba hæc porrum agreste: ob idq; acrius eo, atq; siccius, ut agrestia omnia hortensibus. Proinde stomacho quàm illud, nocentius. At crassos & lentos humores potẽtius incidit, ualentiusq; infarcta organis obstructione liberat. Hac quoq; ratione sæpe prouocauit urinas, ubi à crassis & lentis retinebantur humoribus. Adeò uerè est calidum, ut illitũ cataplasmatis ritu, exulceret.

Ampeloprason. Agrestia omnia esse acriora hortensibus.

Ampelos agria, Vitis agrestis.

Racemi eius extergendi uim possident: ac proinde cutis extimæ ulcera purgare possunt. Sed astrictionem quandam sortiuntur extrema germina, quæ & sale condiri assolent.

Ampelos agria. Vitis agrestis.

Ampelos hemeros, Vitis satiua.

Vitis cultæ assimilis facultas est agresti, sed ad omnia imbecillior.

Ampelos. Vitis

Ampelos leuce, uitis alba, Bryonia.

Primi huius germina uere edi solent, edulium uentriculo propter astrictionẽ acceptũ. Cæterum subamaram, & modicè acrem astrictionem possident: quare & urinam modicè cient. At radix & abstergentem, & desiccantem uim habet, & moderatè calidã. Quamobrem & lienes induratos liquat epota: cum ficubusq; foris imposita, psorã & lepram sanat. Porrò fructus eius, racemi speciem præferens, ijs qui coria depsant, est utilis.

Ampelos leuce. Vitis alba. Bryonia.

Ampelos melena, Vitis nigra.

Vocatur autem hæc propriè bryonia, prædi-

ctæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

Amygdala

Amygdalarum vires. Quæ quidem palàm amara sunt, omnino extenuandi uim possident. Siquidē ephelim purgant, & excreationibus ex pectore pulmoneque crassorū lentorumque humorū miré auxiliant. Obstructiones præterea iecinoris a crassis & uiscidis succis ortas expediūt. Quin & lateris, & lienis, & coli, & renū dolores, ab huiusmodi causa natos persanāt. Ipsius arboris etiā radices coctæ illitæque, ephelides purgāt. Porrò amygdala dulcia, quæ & ipsa nōnihil sortiūtur amaritudinis, moderatè sunt calida.

Ammoniacum.

Ammoniacum Cuiusdā ferulæ est lachryma, intēsum emolliendi uim possidens, adeò ut articulorū tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chœradas per halitū digerat.

Amomum.

Amomum Acoro similē facultatē obtinet, nisi quòd acorū siccius sit, maiore autē concoquēdi ui amomū.

Anagallis.

Anagallis utriusque facultas Anagallis utraque, & quę cœruleū, & quę purpureū fert florē, extergentis est facultatis. Habet uerò nonnihil etiā caloris, & quandā trahendi uim, qua corpori infixa extrahunt. Succus earū ex naribus purgat eadem de causa. In summa, desiccandi uim habent citra mordicationē. Quam ob rem uulnera glutinant, & putrida corrigunt.

Anagyris.

Anagyris facultas Frutex est grauiter olēs, & digerētis, excalfacientisque facultatis. Cuius folia uiridia tumores reprimūt atque resiccata, uicinetis sunt exiccātisque potiūs. Similē ferè uim habet eius radicis cortex. Semē autem subtiliorū est partiū, uomitū tamē prouocat.

Androsęmū, Officinis Millepertorata, Hispanis Coraconcillo, hoc est, corculum.

Androsæmon Millepertorata Planta est fruticosa, natura duplex. Vnū enim dicit Ascyron, species hyperici alterū à quibusdā appellatur Dionysias. Est autem semen eorū purgatoriū foliorū uerò facultas modicè extergens & desiccans, ut & aubusta cum iis reducuntur. Cæterum in uino austero decocta, unum ipsum uulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

Androsaces.

Androsaces Amara & acris est herba. Potest autē resiccata ebibitaque tum ipsa, tum fructus eius, magnopere prouocare urinam, & nimirum etiam digerere & desiccare.

Andrachne, Portulaca.

Andrachne Frigida & aquea est tēperie, paucę particeps austeritatis proinde fluxiones repellit, maximeque biliosas & calidas. Estque tertij ordinis refrigerantiū humectantiū autē secūdi. Quare maxime æstuantes adiuuat, tū uētriculo imposita, tū hypochōdrijs ac pręcipue in febrib. hecticis. Præterea dentium stuporem lenit. Quoniā autē astringit, utiliter dysentericis editur, & muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc sane multo est quàm herba succus ipsius efficacior.

Portulaca dentium stuporem leuat.

Anemone.

Anemone Radix cōmansa pituitā euocat, succus è naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerū anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, mensesque appositæ ciemunt, & lac trahūt.

Anethum.

Anethi facultates Adeò excalfacit anethum, ut habendū sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantis uerò ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Itaque meritò in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat, crudos humores concoquit. Vstum autem, tertij ordinis tum calfacientium, tum exiccantium fit. Proinde ulceribus nimis humidis prodest, potissimūque iis quę in pudendis cōsistunt. At quæ in præputio sunt inueterata, ea probe cicatrice inducit. Cæterum uiride humidius & minus calidum est itaque magis cōcoquit, & somnum conciliat, sed minus discutit.

Anthyllis.

Anthyllis Anthyllis utraque modicè desiccat, ut & ulcera glutinet. At quæ chamæpityi assimilis est, subtiliorum est partium, magisque detergit, præterea comitialibus competit.

Anthemis, Chamæmelum.

Anthemis, Chamæmelum Calfacit, & desiccat in primo ordine, estque tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi, & rarefaciendi uim obtinet.

Anisi semen.

Anisi semen Calfacit & siccat in tertio ordine. Proinde urinam mouet, ac digerit, flatusque uentris reprimit.

Antirrinum, Anarrinum

Antirrinum Semen habet inutile, estque cum bubonio similis facultatis.

Aparine, Philanthropos.

Aparine, Philanthropos Modicè extergit & desiccat, habetque nonnihil subtiliū partiū.

Apios, Pirus.

Apios, Pirus Piri folia pariter & turiones, austera sunt. Ex fructu autem, pars una terrea est, alia aquea. Cæterum uti aqua frigida, nec non alia temperata. Proinde esui pira stomacho grata sunt, & fluxum prohibent. Illita autē desiccant, modiceque refrigerāt. Vnde etiam uulnera glutinant.

Achrades, Pira syluestria.

Achrades, Pira syluestria Magis quàm pira reliqua astringunt et desiccant ob idque maiora uulnera glutinant, fluxusque reprimunt.

Apocynum, Cynocrambe, Cynomorum, Syluestris mercurialis.

Apocynum, Cynocrambe, Cynomorum Canibus iuxta & hominibus est uenenum, herba grauiter olens, ob idque uehementer calida non tamē proportione desiccat. Itaque illita, admodū digerentis est facultatis.

Argemone.

Argemone Et huius herbę facultas abstersoria est, & digerens.

Arisaron.

Arisaron Multò minus est aro. Radicē habet oliuæ magnitudine, sed multò est ipsa acrius.

Aristolochia.

Aristolochia Radix eius est amara & subacris. Sed ex illis omnium subtilissima est, quæ rotunda. Aliarum uero durū, qua clematitis appellatur, fragrantior est, infirmior tamen. At longa, tenuitate quidem à rotunda uincitur, abstergendi tamen calfaciendique ei ipsi potentiam obtinet minus sane quam rotunda abstergens et digerens, sed non minus calfaciens, imò forsan plus. Itaque in quibus usus est modicæ abstersionis, commodior est longa ut puta in ulceribus carne implēdis. At in quibus crassum humorē ualidius extenuare oportet, illic usus est rotundæ. Proinde dolores a crasso spiritu inductos, rotunda exactius persanat, extrahit spicula, putredines corrigit, ulcera sordida purgat, dentes et gingiuas splēdidas facit, auxilio est asthmaticis, singultientibus, comitialibus, podagricisque, si cum aqua bibatur. Tum ruptis & conuulsis, ut siquid aliud, medicamen idoneum est.

Arceuthus,

Arceuthus, Iuniperus.

Calida & sicca est tertij ordinis. At fructus, similiter calidus est, siccus tamen in primo ordine.

Arctium.

Quod Thapso Verbasco est simile, radice tenera, candida, dulci, caule oblongo & molli, semine cymino simili, tenuium est partium, ob idq; facultatis modicè exiccantis & extergentis. Quamobrem radix ac semen eius in uino cocta, quadantenus dentium dolores mitigant. Porrò ambusta & chymethla non horum modo decoctũ, sed & caules teneriores sanare possunt.

Arctium aliud, Lappa maior, Bardana.

Digerit simul & desiccat astringit tamen nõnihil: unde folia eius antiquis ulceribus prosunt.

Arnoglosson, Plantago

Refrigerat pariter & siccat in secundo gradu, habetq; nonnihil austerum, ratione terreæ ũ partiũ. Porrò medicamenta, quę cum hoc quòd refrigerant, etiã etiã astringunt, ea & ad ulcera rebellia omnia, & ad fluxiones & putredines cõueniunt, ac proinde & ad dysenterias. Nam & sanguinis profluuia sistunt, & si quid aduratur, refrigerant. Tum sinus quoq; glutinant, & alia ulcera recentia simul & uetera. Atq; in omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secundũ est arnoglossum, ob tẽperaturæ symmetriã & conuenientiã. Nam siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatẽ quæ nondum stupefaciat. Fructus etiã & radix similis sunt facultatis, nisi quòd tum sicciores, tum minus frigidæ. Quin & semen subtiliũ est partium, radices uerò crassiorũ. At herbæ folia exiccata subtiliũ partium existunt, & minus frigidæ facultatis. Radicibus utuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus incoquentes: præterea ad iecinoris renumq; obstructiones non has tantum adhibent, sed folia quoq;, & multò magis semina.

Arum.

Mediocrem extergendi uim possidet, estq; primi ordinis calfacientium & exiccantiũ. Radices eius comesæ mediocriter humorũ crassitiem incidunt, ita ut sint excreationibus ex pectore idoneę.

Artemisia.

Duplex est, utraq; tamen calfacit secundo ordine intenso autem primo, aut secundo remisso desiccat estq; tenuium partium: unde calculis renum, uteriq; fomentationibus haud mediocriter congruunt.

Asarum.

Radices eius facultate similes radicibus acori sunt intensiores tamen.

Asclepias.

Huius nondum nos periculum fecimus.

Aspalathos.

Acris simul & astringens est. Quare partibus quidem suis acribus excalfacit, austeris uerò refrigerat. Itaq; utriusq; ratione desiccat; unde ad putredines & fluxiones est utilis.

Asparagus petræus.

Abstergendi uim habet citra manifestam caliditatem aut frigiditatẽ. Hinc renes ac iecur infarctu liberat, & maximè radices eius, & semen quia & dentium dolores sanat.

Asplenum.

Tenuium quidem partium, non tamen calida est herba. Hac utiq; ratione lapides frangit, & henes liquat.

Astragalos.

Radices astrictorias sortitur: quare non insigniter siccat. Nam & ulcera glutinat, & aluum fluentem sistit, si quis in uino decoctam radicẽ bibat.

Aster atticus, Bubonium.

Partim quidem digerens est, partim autem refrigerans: uerùm id non astringit.

Astaphis, Vua passa.

Culta quidem, concoquendi, astringendi, & leniter digerendi, facultatẽ obtinet. At agrestis, uehemẽter acris existit, adeò ut ex capite purget, abstergatq; ualenter. Itaq; ad psoram accõmoda est. Sed & urendi uim habet.

Asphodelus.

Huius radix extergentis est facultatis. Vstæ aũt cinis, calidior, exiccantior, subtilior, ac digerere potentior existit: ac proinde alopecias sanat.

Attractilis, Cnicus agrestis.

Facultatem habet desiccandi, & modicè digerendi, exq; spinarum est genere.

Atraphaxis, Atriplex.

Humida quidem est in secundo ordine, frigida uerò in primo estq; aquea similiter maluæ. Quin & uentrẽ celeriter permeat, ut illa, ob lubricitatẽ. Hortenses aũt atriplex & malua, quàm agrestes, tum humidiores sunt, tum frigidiores: proinde phlegmonis & phygethlis incipientibus, horrenses uigentibus aũt & decliuantibus, agrestes magis conueniunt. Semen eius abstergendi uim habet. Itaq; ictericis ab obstructione iecinoris ortæ auxiliat.

Aphace.

Astringit, editurq; ut ipsa lenticula: ægrius tamen concoquitur. Cęterum ualentius desiccat, & moderati caloris est.

Absinthium.

Astrictoriã, amaram, & acrem qualitatem sortitur, excalfaciens, extergens, roborãs, & exiccãs. Proinde biliosos uentris humores deijcit, ac per urinas euacuat. Verùm contentam in uentre pituitam nihil adiuuat sumptũ. Sic nec si in thorace aut pulmone cõtineatur: nam astringens in eo facultas, quàm amara, ualentior est. Est autem calidum in excessu primo: siccũ uerò in tertio. At succus longè quàm herba est calidior.

Balanus Myrepsica, Glans unguentaria.

Succo eius, qui calidus est, unguentarij utuntur. Reliquiæ aũt unde expressus est succus, uincentẽ habent qualitatem amaram, cui admista est quædam astrictio. Proinde extergentem, incidentem, contrahentem, & stipantem effectum possident. Quòd si quis carnẽ eius drachmæ pondere, cum mulcerato bibat, medicamen experietur uomitorium. Sæpe etiam per infernã aluum subducit largiter. Sed lienes liquat, iecurq; indurescentia: ad quorum uiscerum expurgationem, ex oxycrato ipsam exhibere cõsueuimus. Ex aceto etiã lepras, psoras, lentes, uitiligines, ionthos, ephelim, exanthemata, achoras, alioq; id genus cutis affectus exterit. Abstergentẽ itaq; & incidentem cum astrictione obtinet facultatem. Cortex autem eius admodum astrictorius existit.

Balsamum.

Balsamũ desiccat & excalfacit secundo excessu est autem & tenuiũ partium, adeò ut odoratũ sit. Eius lachryma subtiliorum est partiũ quam ipsa

planta non tamen adeò calida ut nonnulli existimant. Fructus eius persimilis facultatis est, longe tamen in subtilitate partium inferior.

Carpobalsamũ

Balaustium.

Balaustium. Cytinus.

Flos est agrestis punicę, sicuti domesticarũ cytinus. Valenter gustum astringit. At uerò si omne astringens terrestre est & frigidũ, meritò quis dixerit ipsum ualenter & exiccare, & refrigerare. Quo nomine ulcera ad cicatricem perducit. Quinetiã ad sanguinis reiectiones, dysenterias, necnõ uentris uteriq; profluuia, nemo est qui non hoc medicamento utatur.

Batus, Rubus.

Batus, Rubus

Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix, qualitate astringente, neq; obscura, participãt. Sed folia germinaq; recens nata plurimum in se habent substantiæ aqueæ, parũ uerò astrictionis. Quare uulnera glutinãt. At fructus maturus, nõ parũ habet succi calidi tẽperati, qui existit dulcis ob idq;, & ob modicam astrictionem, non est insuauis gustu. At immaturus, acerbus est, & ualide exiccatorius. Ac sane uterq; reconditur, ualidius quam recens desiccans. Flos eandem cum fructu immaturo possidet. Vtraq; ad dysenterias, uentris profluuium, robur deperditũ, sanguinisq; expuitionem sunt idonea remedia. Radix prĕter astrictionem, nõ paucam habet substantiã in sese tenuem, per quam & lapides renum cõminuit.

Rubi radix cõminuit lapides.

Batrachium, Ranunculus.

Batrachium Ranunculus.

Huius omnes quatuor species adeò acres existunt, ut cum dolore exulcerẽt. Quare si cõuenienter utare, psoras & lepras excoriunt, & ungues diuellunt. Tum leprosis stigmata digerunt, & uerrucas detrahunt. Quin & alopecias iuuant exiguo tempore admotę. Radix arefacta sternutationem prouocat. Sed & dentes dolentes iuuat, sicut eos frangat. Est itaq; ualde calida & sicca, tum radix, tum uniuersa herba.

Bdellium.

Bdellium.

Quod Scythicum nominant, estq; acrius & resinosius, emolliendis admodum & efficacius uirtutis est. Arabicum autem, quod splendidius est, magis quam emolliendo exiccat. uidetur q; si potui sumptũ calculos renum frangere, tum urinas ciere, & crudorum flatuum discussus, præterea laterum dolores, rupturasq; sanare.

Bechion, Tussilago, Vngula caballina.

Bechion. Tussilago Vngula caballina.

Tusses & orthopnœas iuuare creditur, si quis folia arida aut radicem in prunis urens, ascendentem inde fuliginem inspiratu attrahat. Est autem modice acris ut sine molestia, noxaue, omnes thoracis affectus credatur rumpere. Folia ut rentia partem recenti phlegmone obsessam illitu adiuuant.

Blitum.

Blitum.

Holus est esculentum, humidę frigidęq; temperaturæ in secundo ordine.

Bulbus satiuus.

Bulbus satiuus.

Frigidior quidem & crassior agresti est, lentũq; succum procreat. Nam & coctu difficilis est & flatuosus, & uenerẽ prouocans. Attamen illius ob amaritudinem simul & astrictionem abstergit simul & glutinat, & minimum etiam exiccat.

Bulbus uomitorius.

Bulbus uomitorius.

Multò est calidioris temperaturæ q̃ superior.

Bubonium, Aster atticus.

Aster atticus. Bubonium.

Creditur sanare bubonas & illitũ, & alligatum inguini. Digerit enim mediocriter, quia modicè est calidum. Cæterũm non ita siccat, ut tendat.

Buglosson.

Buglossum.

Humidæ calidæq; temperaturæ est, unisq; mœstitiæ hilaritatis causa esse creditur. Sed gutturis etiã leuit asperitudinem, si melicrato coctum sumatur.

Bunium.

Bunium.

Adeò excalfacit, ut & urinas moueat, & menses prouocet.

Buphthalmos.

Buphthalmos.

Flos eius floribus chamæmeli est tum maior, tum acrior uehementiusq; digerit, adeò ut & duritias sanet, cerato mistus.

Brathy, Sabina.

Brathy, Sabina.

Quantum in acrimonia cupressum uincit, tantum ab eo superatur in astrictione quare illo & calidior est, & potẽtius digerit. Quin & similiter cupresso putredinibus accõmodari potest, maximè ubi rebelliores fuerint, & diuturniores. Carbunculos itẽ soluit mensesq;, ut si quid aliud, essentiæ tenuitate prouocat, & sanguinem per urinas mouet. Fœtum etiam uiuentem interficit, & mortuũ educit. Esto autem hoc medicamen tertij ordinis tum excalfacientium, tum exiccantium, ex numero eorum quę uel maximè tenuium sunt partium.

Bretanica.

Bretanica.

Huius folia astringentia sunt, & uulnerum glutinatoria, similia agrestibus lapathis. At expressus ex illis succus perinde natus est astringere, uideturq; sanare iam putrescentia.

Bromus.

Bromus.

Illitum desiccat, digeritq; mediocriter & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem. Nonnihil etiam astrictionis obtinet, ut uentris profluuia iuuet.

Bryon thalattion, Alga.

Bryon thalattion, Alga.

Compositum est ex terrea & aquea essentia, utraq; frigida. Siquidem & gustum astringit, & calidis quibusuis illitum, ea refrigerat, adiuuatq;.

Bryon aut Splanchnon, Muscus.

Bryon Splanchnon Muscus.

Vim habet astringentẽ inualidam, exterũ mediocriter frigidũ. Nam & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps.

Gallium.

Gallium.

Inde nomen sumpsit, quòd lac coagulet. Facultatem autem obtinet exiccatoriam, & subacrem. Flos eius competere sanguinis profluuijs uidetur, & combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

Gentiana.

Gentiana.

Huius radix efficacissimè extenuat, purgat, abstergit, liberat obstructione, utpote impensè amara existens.

Gigarta, acinorum uuæ nuclei.

Gigarta Acinorum semen.

Ex secundo exiccantiũ sunt ordine refrigerantium uero, primo. Omnibus autem uentris cum profluuio iunctis affectibus, impendiò cõferunt, utpote quum acerbi appareant.

Gingidium.

Gingidium.

Gustu amarum & astringens quum sit, temperatè calidum frigidumq; uidetur. Secundũ utrãq; uerò qualitatem desiccatorium est. Cætera porrò stomacho amicum existit.

Glaucium.

Glaucium.

Astringit cum quodam fastidio: tum adeò insigniter refrigerat, ut solum sæpe erysipelata, si ualentia non fuerint, curare possit. Constat enim ex aquea terreaq; substantia, utraq; frigida.

Glaux

Glaux herba.

Glaux herba. Ex lacticinijs quum sit, calida quodammodo humidaq; fuerit.

Glechon, Pulegium.

Glechon. Pulegium. Quandoquidem acris & subamara est, ualde extenuat & calfacit. Quare & illita rubricat, & exulcerat si diutius hæreat. Quinetiam humida, crassa, & lenta, ex thorace & pulmone excreatu facilia facit, mensesq; mouet.

Glœos, strigmenta balneorum.

Glœos strigmenta. Modice emolliendi uim obtinet.

Glycyrrhiza, Dulcis radix.

Glycyrrhiza. Dulcis radix. Similiter radici ipse succus, dulcis leuiterq; astringens existit. Proinde non modò asperæ arteriæ, sed uesicæ etiam scabritiẽ lenire potest, idq; temperaturæ mediocritate. Quare fuerit sanè natura eius familiaris nostræ temperaturæ. Cæterùm tepidam quandam caliditatem sortitur. Porrò quoniam temperie quoque est humidum, id quod modicè est dulce, iure sanè etiam sitis congruens medicamentum est, nimirum modice humidum, humanaq; natura frigidius. Dioscorides ait, aresfactæ radicis pollinem unguibus oculorum mederi.

Glycysida, Pæonia.

Glycysida. Pæonia. Radicem habet leuiter astringentẽ, cum quadam dulcedine: at si plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamaram subesse percipies. Proinde mulieres cieri ex melicrato, amygdali porta quantitate. Expurgat porrò etiam iecur obstructũ, & renes. uentrisq; fluxiones, si in aliquo austero uino cocta sumatur. Est præterea omnino resiccatoria: quare ex collo pueris suspensa, meritò comitialem morbum persanat: idq; aut aliquem a se fluorem per infantuli inspirationem immittens, aut aerem assidue mutans, atq; alterum reddens. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat, & melanthium frictum palam catarrhos & coryzas desiccat, si quis id in calidum linteum rarum liget, assidueq; calorem ex eo per inspirationem in nares attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maxime marinæ purpuræ, collo uiperæ iniectis, illis uiperam præfoces, eaq; postea cuiuspiam collo obuinctas, mirificè profuerit, tum paristhmijs, tum omnibus ijs quæ in collo expullulant. Pæonia itaq; & exiccat, & tenuiũ est partium: calfacit autem mediocriter.

Gnaphalium.

Gnaphalium. Folia eius modicè astringunt quare ex aliquo uino austero dysentericis prosunt.

Gongilis, Rapum.

Gongilis. Rapum. Gongilidis semen uenerem excitat, utpote spiritum flatuosum gignens. Sic & radix cocta difficilis est, inflatq; & semen generat.

Damasonium, Alisma.

Damasonium. Alisma. Decoctum radicis eius calculos renum cõminuit. Quare abstersoriæ facultatis est particeps.

Daucus, Staphylinus.

Daucus. Staphylinus. Domesticus esui aptior, sed imbecillior, acrem calidamq; facultatem sortitur, ac proinde etiam extenuat. Ac radix sanè flatuosum quid obtinet, ac uenereum. Semen autem, domestici quidem, & ipsum quandam ad Venerẽ ciendi potentiã possidet: agrestis uerò planè flatu caret, ac proinde urinam mensesq; ciet.

Dauci semen.

Dauci semen. Adeò uehemẽter excalfacit, ut inter prima, tum urinam, tum menses prouocet. Multum etiam digerere per halitum foris impositum ualet. Ipsa uerò herba, moderatè calida est, similemq; etiã uim obtinet, cæterùm infirmiorem.

Daphne arbor, Laurus.

Daphne. Laurus. Huius folia calfaciunt & siccant uehementer. at fructus adhuc uehemẽtius. Radicis cortex minus quidem acris est & calidus, cæterũ plus amarus habetq; etiã astrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iecori prodest. Bibitur ex uino fragrante trium obolorum pondere.

Daphne herba, quam Alexandrinã appellant.

Daphne herba. Euidenter est calida, acris, & subamara, potaq; tum urinas, tum menses prolicit.

Chamædaphne.

Chamædaphne. Persimilis quidẽ est uiribus daphnæ Alexandrinæ: sicuti & quod daphnoides uocant.

Dictamnum.

Dictamnum. Tenuiori essentia constat quàm pulegium, cætera illi simile. At pseudodictamnũ ad omnia imbecillius existit.

Dipsacos.

Dipsacos. Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccatoria est, habetq; nonnihil & abstersorium.

Dorycnidion.

Dorycnidion. Aquea excellit frigiditate. Quamobrem paucu lum quidem soporem conciliat: plusculum uerò sumptum, perimit.

Dracuntium, Dracunculus.

Dracuntium. Dracunculus. Quiddã aro persimile obtinet, tum folijs, tum radice. Cæterũ illo acrius est, & amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam & astrictionem leuiculam. Radix omnia uiscera expurgat, optimumq; remedium est contumaciũ ulcerum. Verum exterget etiam cætera omnia quæ extersionẽ desiderant. Folia præterea similem facultatem sortiuntur, ob idq; si sint uiridia, recentia uulnera glutinãt. Fructus ualentior est, non folijs tantùm, sed radice. Itaq; & cancros, & polypodas creditur eliquare. Succus eius quoq; uitia oculorum expurgat.

Dryopteris, Filicula.

Dryopteris. Filicula. Dulcis, acris, amara, & in radice etiam acerba existit. Habet aũt facultatem putrefaciendi: proinde pilis glabram cutim efficit.

Drys, Quercus, Robur.

Drys Quercus. Robur Fagus Ilex. Exiccandi astringendiq; possidet facultatem, cum mediocri quadam tepidaq; caliditate. Cæterùm plus cæteris eius partibus astringit, quæ in trunci cortice membrana subest: tum quæ ipsius fructus conuestit carnẽ. Quamobrẽ ad profluuiũ muliebre, sanguinis exputiones, dysenterias, & diuturnos uentris fluxus esse credunt accõmodam. Valentius tamen astringunt fagus & ilex. Quarum plantarum folia tenella illita non instrenuè desiccant, necnon uulnera glutinãt. Eandem folijs uim habet & fructus roboris: eoq; Medici nonnulli utuntur ad incipientes atque crescentes phlegmonas.

Ebiscus, Althea, Agrestis malua.

Ebiscus. Althea Malua syluestris. Facultate digerendi, laxandi, phlegmone liberandi, mitigandi, & concoquendi difficiles coctu affectus est prædita. Cæterùm & radix & semen quam folia, & tenuiorum sunt partium, magisq;

exiccatoriam & extersoriam facultatẽ ostendunt, ut & uitiligines detergant, & semen tenuum calculos frangat. Ari adicis decoctum, ad dysenteriã, diarrhœam, & sanguinis rejectionem est aptum, quum nimirum etiam nonnihil astringat.

Ebenus.

Ebenus

Ex ijs lignis est, quæ trita in aqua soluũtur. Vis ei inest excalfaciendi, extergendi, & tenuium partium. Quamobrem, quæ pupillas offuscant, extergere creditur, misceturq; alijs ocularibus medicamentis.

Elæa, Olea.

Elæa. Olea

Oliuæ rami quantũ habent astrictionis, tantæ sunt frigiditatis participes. Fructus uerò, si quidẽ ad unguem maturuit, moderatè calidus est: sin immaturus, magis tum astringit, tum refrigerat.

Elæon, oleum.

Elæon. Oleum

Oleum quod ex oliuis exprimitur, humectatorium esse, & moderatè calidum, iam suprà documus. Eiusmodi est, quod est dulcissimum, fitq; potissimum ex oliuis quas druppas appellant. Cæterum quod omotribes & omphacinum nuncupant, qualeab Hispania uehitur, id quantũ in se habet astrictionis, tantum etiam illi inest frigiditatis. Porrò oleũ uetus quod quidem ex dulci inueteratò efficitur, & calidius est, & potentioribus ad euaporandũ uiribus: quod uerò ex crudo, id, dum reliquum quippiam seruauerit astrictionis, mistæ permanet facultatis: ubi uerò illam prorsus abiecerit, reliquo euadit simile. Quinetiam quicunq; in præparando ramos iniecerint, omphacino simile oleum efficiunt. Porrò quòd oleum lotum minimè omnium mordacitatem contineat, suprà etiam traditum est. Sunt autem natiua oleorum genera: quibus sane cicinum & tenuius, & ad discutiendum potentius est, quàm simillimum oleo ex oliua uetusto. Raphaninum autem, cætera huic est simile, sed calidius tamen. At hoc etiam calidius sinapinum: cui simile est quod ex melanthio conficitur. Pugnant cum istis myrtinum & sesaminum, tum quòd astringant, tum quod crassium sint partium. Mistæ facultatis est lentiscinum, terebinthinum, & masticinũ. Non enim tantum emolliunt, sed & astringunt. Amygdalinum porrò amaritudinem exuperantem possidet, cæterùm cuiusdã astrictionis est particeps: non tamen caryinum, sed id uel maximè simplicis est digerendi facultatis. Calidius eo est laurinum, & hoc etiam magis, cedrinum. Proximum ei est quod ex nigra pice conficitur. Dadinum, minus quidem laurino calidũ, uerùm ualentius desiccans. Hyoscyaminum uero mistæ facultatis est, emolliendi uidelicet, ac refrigerandi. Oleum porrò cicinum, uerum est subducit. Hoc uel omnigis, quod fit ex Gnidio grano. Quod ex agresti oliua exprimitur, exiccat, simulq; astringit. Spissiludissimum enim est ex omni olei genere & post, Istricum quoq; deinceps illis Hispanum. Pinguissimum est Lybicum, & Cilicium: simul autem pingue & tenue, Sabinum. In medio comprehensorum omnium sunt, tum id quod per Cyclades insulas nascitur, tum quod per Græciam, Asiamq;.

Oleum pingue tenueq; quatenus æstimetur.

Etenim oleum pingue æstimatur uiscositate: tenue uerò, si pellucat, si purum sit, si plurimũ minima eius portione inungatur, si facilè accensũ comburatur. Omne autem oleum pro cuiusq; iniectorũ natura uariari contingit.

Elatine.

Elatine

Modicè tum refrigerat, tum astringit.

Elaphoboscos.

Excalfacit, & tenuium est partium: ob idq; exiccat, maximè in secundo ordine.

Elenium, Enula campana.

Elenium. Enula campana

Radix eius calida & sicca est cum excrementitio humore. Quare eclegmatis quæ faciũt ad educendos crassos ex pectore succos, idonee miscetur. Iuuat etiam ad rubrificandas partes uexatas frigidis diuturnisq; affectibus.

Elelisphacos, Saluia.

Elelisph. Saluia

Euidenter excalfacit, ac leuiter subastringit.

Helleborus, Veratrum.

Helleborus. Veratrum.

Tam albus quam niger helleborus extergentis calfacientisq; est potentiæ. Quamobrẽ ad alphos, lichenas, psoras, leprasq;, accõmodi sunt. Quinetiã niger si in fistulam callo induratam infundatur duobus tribusue diebus, callũ detrahit. Dentibus prodest cum aceto colluentibus. Sunt autẽ in tertio ordine excalfacientium & desiccantium. Porro niger gustu calidior est, candidus amarior.

Helxine, quam Parthenium uocant.

Helxine. Parth.

Abstergit, constringitq; cum humiditate subfrigida: unde phlegmonas incipientes usque ad augmentum sanat, maximè si calidæ fuerint. Incipientibus etiam phygethlis cataplasmatis uice illinitur: ad aurium dolores phlegmonosos succus eius instillatus, sicuti ad paristhmia gargarizatus, conducit.

Helxine, quam cissampelon uocant.

Helxine. Cissamp.

Digerendi obtinet facultatem.

Elymus, Meline, Panicum.

Elymus. Meline. Panicum

Facultate panici nutrimenti est, & exiccatoria. Sistit nonnihil uentris fluxus, ut milium. Si uerò foris illinatur, exiccat atque refrigerat.

Empetron.

Empetron

Ad solas purgationes esse uidetur commodũ, bilem ac pituitam educens: iuuat tamen ad alia, gustu salsum existens.

Epithymum.

Epithym.

Thymi facultatem habet, ad omnia efficacius. Exiccat & calfacit in tertio gradu.

Epimedium.

Epimed.

Refrigerat moderatè, cum aquea humiditate. Vbera illitum, sua recta ea seruare potest. Aiunt uerò, si potu hauriatur, sterilitatem parere.

Epimelis, Pomus syluestris.

Epimelis. Pomus syluestris

Fructus eius acerbus est, stomacho tamen ingratus, & capitis mouens dolores.

Erebinthus, Cicer.

Erebinth. Cicer

Legumen est flatuosum, copiosi nutrimenti, aluo mouendo habile, ciendæ urinæ idoneum, lactis & seminis generando aptum. Prolicit uerò & menses. Cæterùm quod arietinum dicitur, efficacius urinam prouocat: cuius decoctum tenuum calculos frangit. Reliquum erebinthorũ genus eadem ui pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Sunt enim calida & modicè siccæ, participes item amaritatis, quibus & lienẽ, & iecur, & renes expurgant, psorasq;, & lepras, & lichenes extergunt, tum parotidas & testes induratos discutiunt, tum ulcera maligna cum melle sanant.

Erebinthus agrestis.

Cicer agreste

Calidior & siccior domestico est, quantò & acrior & amarior existit.

Erice.

Erice.

Digerendi per halitum facultatem obtinet: sed præcipue flore eius ac folijs utendum.

Herpyllus, Serpyllum.

Usque adeo calfacit, ut urinas & menses moueat. Estque & gustu admodum acre.

Erysimum.

Semen eius igneum est, & calfactorium. Utile [illegible] est cum eclegmatis ad promouendas crassiorū ex pectore expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas uberum & testiculorum, iuuat: & ut Dioscorides ait, etiā occultos cāceros.

Erythrodanum, Rubia passiua.

Est autem tinctoriū rubia, radix acerba & amara: quare lienē, & iecur expurgat, & urinas crassas, multas, & interdum sanguinolentas promouet. Quin & menses ciet, extergitque mediocriter. Proinde uitiligines albas cum aceto illita iuuat.

Eupatorium.

Tenuium est partium, incidendique & extergendi, citra manifestam caliditatē, obtinet: quocirca obstructiones iecoris aperit. Inest ei quædā etiam astrictio, per quam robur uisceri addit.

Euphorbium.

Urentem & tenuiū partium facultatē sortitur.

Ephemeron, Iris agrestis.

Astringit quidem, estque suauis odoris. Quare & repellit, & per halitum digerit. Non inefficaciter autem radix eius in dentium dolore colluitur. At folia cocta in uino, phymatum augmento & statui conguntur.

Echinus herba.

Fructus eius acerbus est, atque idcirco repellentis facultatis & exiccatoriæ. Utuntur eo ad oculorum atriumque fluxiones.

Zeia Spelta.

Uniuersa sua facultate, quodammodo in medio est tritici & hordei.

Zingiberis radix.

Excalfacit, sed non primo statim occursu, uelut piper: unde sanè & minus esse subtilium partium, quàm piper existimanda. Etenim illaboratam quandam, & crassam retinere in se uidetur humiditatem, quemadmodū piper longū. Quare diutius perseuerat quæ proficiscitur à zingibere, aut pipere longo caliditas, quam quæ ab albo, aut nigro. Porrò ubi totum corpus celerrimè calfacere cōsilium est, ea tunc exhibenda sunt, quæ & celerrimè à calore nostro contracta incalescant, & promptissime undequaque ferantur. Verum ubi partem quampiam refrigeratam recalfacere studemus, contra agendum: nimirum quæ tardè calescentia, plurimo tempore perdurēt, ea præbendo. Cæterùm licet zingiber & piper * longum hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen est differentia. At nasturtium, napy, thapsia, & agrestium columbarū stercus, maiori tēpore perfectè accenduntur, & plurimo tempore perdurant.

Zythus.

Non parum est acrior hordeo, succique praui, quum ex putredine oriatur. Est & flatuosus, ac partim acris & calidus: parte uerò plurima frigidus, aqueus, acidus.

Zyme, Fermentum.

Tenuium est partium, & mediocriter calidum: proinde citra molestiam quæ in profundo sunt extrahit & digerit. Particeps autem est aciditatis cuiusdam frigidæ, & caliditatis ex putredine natæ. Cui accedit ea quæ a sale est, * & quæ etiam à farinæ natura.

Hedyosmos, Mentha.

Tam mentastra, quam calamintha, gustu acris, & facultate calida est, ex tertio calfacientiū ordine. Infirmior tamē est mentha, & minus excalfacit. Cæterùm mediocriter ad Venerem excitat [illegible] quod omnibus accidit, quæ humiditatem semicoctam & flatuosam continent. At calamintha, quum ualentius calfaciat & exiccet, habet etiam quiddam amarum in se, atque acerbum. Quare illo quidem lumbricos perimit: acerbitate uerò, si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimit. Substantia est, ut si qua alia herba, tenuium partium.

Hedysarum.

Huius semen amarum & subacerbum apparet: ob idque potum stomacho gratū existit, uiscerumque obstructiones expurgat. Idem præstant totius fruticis germina.

Hemerocalles.

Radicem habet lilij radici similem, & figura & uiribus: prodestque ut illa, igni ambustis, nimirum tum leniter digerens, tum nihil astringens.

Hæmonitis.

Astrictionem simul & amaritudinem possidet. Quamobrē cum aceto pota lienosis auxilio est.

Erigeron.

Refrigerat & modicè digerit.

Eryngion.

Calore quidem est temperatū, non paruam tamen siccitatē fortitū, consistentē in tenui essentia.

Thalietrum.

Folia habet coriandro similia: caulem crassitudine rutæ. Uis eius in est citra morsum exiccatoria, itaque ulcera inueterata ad cicatricem perducit.

Thapsia.

Acrē habet ac ualenter excalfacientē facultatē cū humiditate coniunctā. Quare ex alto uiolenter extrahit, & quod extraxit, digerit: celeriter tamen corrūpitur.

Thermus, Lupinus.

Præmaceratus aqua, amaritudinē exuit, edique potest, sed nutrimentum fit crassi succi. Ubi uerò natiua etiamnū amaritas permanet, extergendi, digerendique uim obtinet. Interficit autem lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eijcere potest: tum etiā foris identidem perfusum, uitiligines, achoras, exanthemata, psoras, gangrænas, malignaque ulcera, iuuat. Expurgat iecur & lienem cū ruta & pipere suauitatis gratia sumptum. Elicit menses & fœtū cum myrrha & melle impositum. Lupinorum porrò farina, etiam mordicatione digerit: nec liuida tantùm, sed & chœradas & phymata curat, si in aceto, aut oxymelite, aut posca coquatur.

Thermos agrios, Lupinus agrestis.

Amarior est, & ad omnia ualentior domestico, eiusdem generis cum ipso facultatis.

Thlapsi.

Semē eius facultatē acrem sortitur, adeó ut internos abscessus possit disrumpat. Menses ciet, & fœtum enecat. Per sedem infusum sanguinolenta

euacuans ischiadibus prodest: euacuat'q; supernè & infernè bilem oxybaphi mensura epotum.

Thridax, Lactuca.

Thridax. Lactuca.

Humida & frigida est, secundum aquæ fontanæ frigiditatem. Proinde ad calidas phlegmonas, & ad parua & lenta erysipelata, est cõmoda: præterea restinguit sitim. At semen potum, genituræ profluuium cohibet. Sic & agrestis lactucæ semen. Cuius holeris colligitur succus, argemas & caligines purgans, inungi'q; ad adustiones cum lacte muliebri solitus.

Lactuca semen genituræ profluuium cohibet.

Thymum.

Thymum.

Incidit & calfacit uehementer, ob id'q; urinam & menses prouocat, fœtum educit, potum uiscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert, ac deniq; excalfacit exiccat'q; in tertio ordine.

Idæa radix.

Idæa radix.

Admodum gustu est acerba. Quare sanguinis effusiones, lienterias & dysenterias, mẽses'q; fluentes supprimit, tum pota, tum etiã admota extrinsecus.

Ixos, Viscum.

Ixos. Viscum.

Ex plurima aerea & aquea, paucissima terrena substantia constat. Quare ex alto humores extrahit, eos'q; diffundit & digerit. Tempus autem ut calfiat postulat.

Ios, Viola.

Ios Viola.

Violæ folia aqueã & subfrigidam substantiam superantẽ possident. Proinde tum per se, tum cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori uentriculi æstuanti, & oculis.

Hippuris, Cauda equina.

Hippuris. Cauda equina.

Astringentem cum amaritudine facultatẽ possidet, ac proinde ualenter exiccantẽ, sed citra morsum. Itaq; uulnera etiam maxima glutinat, uel si persectos esse neruos contigerit. Præterea uocatas enteroceles glutinat: necnon sanguinis reiectiones, fluentes menses, dysenterias, cæteros'q; alui fluxus coercet. Succus uerò eius prodest sanguinis eruptioni per nares, & fluxui obnoxijs in uentre passionibus, ex austerorũ uinorum quopiam epotus: ac si febre teneantur, ex aqua.

Hippomarathrum.

Hippomarathrum.

Vnà cum fœniculo & de ipso disseremus.

Isatis.

Isatis.

Domestica quidem qua utuntur tinctores, facultatis est ualenter exiccantis, nondũ tamen mordentis: est enim simul amara & astringens. Proinde magna uulnera corporum duriorum glutinat: & sanguinis profluuio laborantibus partibus utiliter illinitur: tumores laxos mirificè digerit, simul ac reprimit, & aduersus omnia maligna ulcera mirabiliter resistit. At isatis syluestris manifestè iam acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert. Proinde quàm domestica magis desiccãs, ualentius etiam putredinibus obsistit: ad cætera iam comprehensa deterior.

Isopyron, Phasiolon.

Phasiolon. Isopyron.

Semen habet amarum & subacerbum. Extergit itaq; & incidit humores crassos, cum hoc ut corpora contrahat, constringat'q;. Quare excreationibus pectoris confert, & iecur expurgat, creditur'q; iuuare hæmoptoicos.

Itea, Salix.

Itea. Salix.

Salicis folijs ad cruentorum uulnerum glutinationẽ uti possis. Verũ floribus eius maximè propè omnes utuntur ad exiccantis emplastri præparationem. Est enim uis eorum ita desiccatoria, ut morsu abstineat. Habet uerò etiam quandam astrictionem. Porrò succus expressus medicamen exiccatoriũ existit, expers'q; mordacitatis. Nec enim inuenias aliquod medicamen ad plures res utilius eo, quod citra mordacitatẽ exiccat. Arboris cortex similẽ facultatẽ obtinet, tum floribus, tum folijs, nisi quòd temperaturæ siccioris existit, uelut omnes cortices. Etenim cinere corticis macerato in aceto, nonnulli callos atq; myrmecias tollunt.

Salicis cortex ... callos ... tollit.

GALENI PERG. DE SIMP. *medicamentorũ facultatibus lib. VII.*

Calamintha, Nepita.

Calamintha. Nepita.

Essentia quidem est tenui, temperie autem calida & sicca, quodammodo in tertio ordine. Est enim acris gustu, paulum'q; amaritudinis obtinet. Extrinsecus admota, primùm quidem ualde excalfacit & mordicat, cutem'q; exugit: postremò etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiam cum melicrato, perspicuè calfacit, atque sudores ciet, omne'q; corpus tum digerit, tum exiccat. Idcirco ea contra rigores repetentes per circuitum nõnulli utuntur, sicuti & contra ischiadicos morbos: trahit enim quæ in profundo hærent ad superficiem, totum'q; adeò articulum excalfacit, & cutem non obscurè adurit, menses'q; tum epota, tum apposita, admodum efficaciter prouocat, ac deniq; elephantiacis etiam probè auxiliatur. Præterea cicatricibus atris candorem restituit, & sugillata digerit. Præstat autem in huiusmodi, ubi in uino decoxerimus, ipsam emplastri ritu apponere, & uiridem magis quàm siccam. At sicca, ad uenenatarum bestiarum morsus assumitur, uelut etiam cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt & acria. Succus eius aut infusus, aut epotus, ascaridas, lumbricos, & aurium uermes enecat. Sic & conceptum interimit, eijcit'q;. Igitur incidendi quidem ei uis adest, ob calorem, tenuitatem, amaritudinem: abstergendi uerò, propter solam amaritudinem. Quare asthmaticis atque ictericis conuenit. Ad omnia tamen dicta, montana efficacior existit.

Calamus odoratus.

Calamus odoratus.

Leniculam quandam astrictionem, ac minimã acrimoniam possidet. Siquidem magna ex parte essentia quidem eius terrena est, & aeria: temperies autem, calida & sicca in secundo excessu, nisi quòd ualentius desiccat. Porrò moderatè mouet urinam: ac facultatibus quæ iecori stomacho'q; imponuntur, necnon ijs fomentis quæ inflammato utero, aut mouendis menstruis administrantur, cõmodissimè potest misceri.

Calamus phragmites, Canna.

Calamus phragmites. Canna.

Radix eius cum bulbis, aculeos stipites'q; infixos extrahere ex alto traditur. Etenim abstergentem, minime'q; acrem facultatem sortitur, quemadmodum & ipsa folia. Cortex uerò combustus, admodum tenuium partium & digerentis facultatis efficitur, cum nonnulla abstersione, ut exiccet & calfaciat tertio quodammodo ordine. Cæterum eius flos est uitandus. Nam si in aures incidat, adeò tenaciter hærens affigitur, ut auelli non possit, auditum'q; uitiat.

Calami flos uitandus.

Canca-

Caucanus, Cacalia.

Radix caucani, crassam, emplasticamque & exiccantẽ habet essentiam, sed mordacitatis expertem. Quæ e macerata uino, sicuti tragacãtha, & uncta, aut cõmansa, arteriæ asperitates sanat.

Cannabis.

Cannabis semẽ adeò flatus discutit exiccatque, ut si largius edatur, genituram absumat.

Capnios, Fumaria.

Acris, amaræ, & acerbæ qualitatis est particeps. Quãobrem etiam bilиosam, multamque prouocat sanat atque tum obstructiones, tum imbecillitates iecinoris. Succus eius oculorum aciem acuit, nõ parũ trahens lachrymarũ, uelut ipse fumus.

Capparis.

Capparis radicis cortex uincentẽ habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam obidque pugnantibus facultatibus constat: quippe abstergere, purgare, incidere, potest amaritudine excalfacere, incidere, digerere, acrimonia contrahere, densare, astringere, acerbitate. Quare lienes induratos, si quid aliud, maximè potest iuuare, tum foris medicamentis quæ illinuntur admistus, tum intra corpus assumptus, siue decoctus in aceto oxymelitene, siue cõtusus atque illis permistus. Cum nimirũ crassos lentosque humores apertè hoc pacto sumptus euacuet, nec eos tantũ per urinas, sed per uentrem etiam sæpe sanguinolentos deferт. unde & lienes adiutiuat, & coxarum dolores. Quinetiam menses prouocat, ex capite purgat, auxiliatur ruptis atque cõuulsis, nec nõ malignis ulceribus, cataplasmatis modo impositus. Præterea dentium dolores adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum uino, sæpe solus dentibus mansus. Ad hæc uitiligines cum aceto detrahit, & cicatrices, & duros tumores digerit, idoneis ad eas medicamentis mistus. Radicis cortici fructus proportione respondet, nisi quòd ad omnia sit imbecillior. Imò & folia, & caules similem etiã uim obtinent. Admiscemus tamen illis aliquid, quod eorum uehementiam obtundat. Nec mirum est, quòd aurium uermes sua perimant amaritudine.

Cardamum, Nasturtium.

Nasturtij semen adurentis facultatis est particeps, uelut sinapy. Proinde omnia quæ rubificationem postulant, eo excalfaciũt. Miscetur quoque remedijs quæ exhibentur asthmaticis, tanquam ualenter crassos succos incidere ualeat. Porrò & herba areiacta, seminis similem facultatem sortitur. Nam quæ humida est & uiridis, multis numeris inferiorem.

Cardamomum.

Quantò suauius magisque fragrantius nasturtio est, tantò & imbecillior ei calida facultas inest. Nec enim ulcerare est idoneum. Habet autẽ aduenctũ quiddam amaritudinis, qua lumbricos interficit & cum aceto ualenter psoras detergit.

Caron.

Cari semẽ calfacit & exiccat tertio quodãmodo ordine, moderatè acrẽ possidens qualitatẽ. Itaque & flatus extinguit, & urinas ciet, tum semẽ, tum planta.

Casia.

Exiccat & calficit tertio quodammodo ordine sed & tenuiũ admodum partium est, habetque acrimoniæ plurimum, ac leniter nonnihil astringens. Incidit itaque simul & digerit, roburque instrumentis addit. Quare mensibus est mouendis idonea, ubi à copia simul & crassitudine illi suppressi fuerint.

Carya, Nuces.

Arbor tum in folijs, tum in germinibus astrictionem quandam possidet, cæterũ euidentem multamque in nucis putamine recenti pariter & sicco. Eius autem succo expresso, ac melle decocto, nos ut ce stomatici medicaminis utimur. Oleum quod ex fructu elicitur inueterato, admodum per halitum digerit. Quare nõnulli eo gangrænas, carbunculos, & ægylopas sanant. Sunt qui ad neruorum uulnera utantur. Cæterũ si recens sit, astringentis nõnihil qualitatis obtinet. Nucleus arefactus & ustus, tenuium partium & exiccatoriũ citra morsum est medicamẽ. At pontica nux, quam λεπτοκάρυον & auellanã appellant, plus habet essentiæ terrestris ac frigidæ. Itaque austerior tum cortex, tum planta, tum fructus apparet.

Caucalis.

Excalfacit & desiccat. Præterea urinam ciet, muniaque ad repositionem conditur.

Carpesium.

Simile est ualerianę, tum gustu, tum facultate, sed plus habet tenuitatis. Proinde magis ea uiscerum obstructiones extergit, urinam mouet, renesque calculis degrauatos expurgat.

Cenchrum, Milium.

Primo ordine refrigerat. Exiccat uerò tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuitatis sortitur. Quibus de causis inter omnia frumentaria edulia minimum nutrimẽti largitur. Ventrem tamen desiccat, fonsque admotum in sacculis, idoneum fomentum est ijs, quæ citra morsum exiccari postulant.

Cedrus.

Cedrus specie est duplex: altera fruticosa iunipero assimilis: altera arbor non exigua. Vtraque est calidæ siccæque temperaturæ tertij quodãmodo ordinis secundũ utrunque. Cæterũ cedrea (uocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem attigisse uidetur, admodum calida & tenuiũ partium. Quare mollem uiuentiũ carnem promptè citraque dolorem putrefacit. Nam mortuorũ corpora exiccat, simulque à corruptione tuetur, utpote humiditates eorũ depascens, at solida haudquaque attingens corpora. Nec mirum uideri debet, si cùm tanta ui polleat, lendes, pediculos, tineas, auriũque uermes interficere ualeat: tum fœtum uiuentem quidem interimat, extinctum autem eijciat: quẽadmodũ & ipsum semen, si coitũ di tempore, pudendo ea circumlinatur. Proinde partui aduersum est medicamen. Quod etiã dentium foraminibus instillatũ, eos & confringit, & à dolore liberat. Extenuat quoque oculorũ cicatrices, & uisus hebetudini ab humorũ crassitudine ortę medetur. Vtuntur autem ea plebei, cùm ad uulnera ouibus inter tondendum à forfice illata, tum etiam contra ipsarum scabiem & ricinos, quos κρότωνας uocant. At fructus moderatiores existunt, adeò ut comedi possint. Quanquam si ijs liberalius utare, capiti dolorem inferent, ardoremque ac morsum in uentre percipies.

Centaurium maius.

Radix eius gustu acris simulque astringens apparet, cum leuicula quadam dulcedine. Quod uerò ad actiones pertinet, menses prouocat, uiuum fœtũ extinguit, extinctumque propellit. Praeterea ulcera glutinat, sanguinemque reijcientibus prodest. Exhibentur autem eius binæ drachmæ, febrientibus quidem cum aqua, febri uerò liberis, cum uino. Quinetiam ruptis, conuulsis, dyspnœæ, inueteratæque tussi est auxilio. Eadem quæ radix, & succus ipsius præstat.

Centaurium minus.

Huius radix planè inefficax est. at caulis & folia, & flores, utiliora sunt. Vincit enim in eis qualitas amara, paululum habens & astrictionis, estque admodum exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Vlcera itaque magna herbæ ipsius recentis illitu glutinantur, & uetusta, quæque ægre ad cicatricem perduci queunt, cicatrice obducuntur. Arefacta uerò glutinatorijs & desiccatorijs miscetur facultatibus. Miscetur etiam ijs quæ rheumaticis medentur affectibus. In quibus ea medicamina præstantissima sunt, quæ uehementer desiccantia cum quadam astrictione nullam habent mordacitatẽ. Decoctum herbæ quidam infundũt ischiadicis, ceu biliola & crassa extrahẽs, nam & talia purgat. Succus eius praeter dicta, cum melle oculis illitum, menses, & fœtum euocat. Iecinoris quoque obstructiones optimè aperit, bonumque duratæ lieni est remedium, & impositum foris, & bibitum.

Cerasia.

Quæ dulcia sunt, magis aluũ subducunt, sed minus grata stomacho sunt. Austera uerò, contrario modo. At acida, pituitosis excrementosisque stomachis sunt idonea. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiã incidunt. Ipsius arboris gũmi, arterias asperas leuit, calculisque ucnos mittit.

Ceratonia.

Exiccantis astringentisque facultatis est, tum arbor ipsa, tum fructus. Qui quidem si humidus, magis uentrem subducit. si autem siccus, magis eundem sistit.

Cestrum, Betonica, Psychotrophon.

Vim habet incidendi, ut gustus indicat. est enim subacris & amaruscula. Quare calculos renum frangit, pulmonem, pectus, & iecur expurgat, menses promouet, comitialibus prodest, ut & conuulsis etiam, omnibusque bestiarum morsibus illita auxiliatur. Postremò acidum ructantibus & ischiadicis, bibita prodest.

Cecis, Galla.

Quæ omphacitis dicitur, admodũ acerbum est medicamen, pleraque sui parte essentiæ terrenæ & frigidæ, per quam desiccat, repercutitque fluxiones. Est uerò tertij in desiccando, secũdi autem in refrigerando ordinis. Altera uerò galla, flaua illa & magna, laxaque, & ipsa desiccat quidem, sed tantò minus, quanto minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaque ipsa per se in aqua, aut si magis astringere uelis, in uino aliquo austero, ac deinde trita, cataplasma est non inutile enim sedi inflammatæ, procidentique. Galla combusta, extinctaque in aceto aut uino, sanguinis repriment di facultatem acquirunt.

Cera.

Inter primas quatuor qualitates mediũ quodammodo obtinet. Habet uerò quiddam crassæ essentiæ & emplasticum. Quamobrem aliorum medicamentorum materia existit. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter cõcoquentium. Habet tamen quiddam digerentis, calidæque potentia, quia plurima melli inerat.

Cici, Ricinus.

Vt fructus eius expurgat, detergit, & digerit, sic etiã foliũ, sed undequaque debilius. Oleum quod ex semine conficitur, calidius atque tenuius est, quàm commune oleum, ac proinde potentius digerit.

Cinnamomum.

Summè tenuiũ est partiũ, atque ex tertio ordine calfacientiũ. Nihil autem æquè desiccat, eorum quæ pariter calfaciũt, propter tenuitatẽ essentiæ. At Cinnamomis, uelut imbecillũ est cinnamomum.

Circæa.

Dioscorides ait radicem eius ex uino dulci potam, secũdas purgare. Est enim bene odora, & calfactoria. Semen autẽ eius in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit.

Cisthus.

Frutex astringens est. Folia eius & parua germina trita adeò desiccant astringuntque, ut ulcera glutinare ualeant. Sed flores efficaciores sunt, adeò ut cum uino poti dysenterias, uentris imbecillitates, fluxusque & humiditates persanent. Cataplasmatis ritu illiti, ulcerũ putredinosa iuuãt. Desiccant enim secũdo excessu. Hypocistis multò est magis astrictoria quam folia, admodũ efficax remedium ad omnes fluxionum affectus. Quin si quam partem roborare consiliũ sit, quæ uidelicet plus iusto humore exoluta fuerit, robur ac firmitudinẽ illi haud segniter addit. Quo nomine antidoto ex uiperis inditur.

Cisthos, Ladanum.

Primo excessu medicamen est quodammodo complete calidum, ita ut secundum attingat, habens etiã astrictionis nonnihil. Est præterea substantia tenui, & emolliens, necnon moderatè digerens, concoquensque. Peculiariter igitur ad uteri uitia est aptum. Defluentes tamen capillos retinet. Cæterum alopecias & ophthalmias sanare non potest, quòd hi affectus ualentiora medicamenta desiderent.

Cissos, Hedera.

Ex contrarijs facultatibus cõstat. Habet enim quiddã astringentis substantiæ, quæ terrea & frigida existit. habetque nõnihil acris, quam calidam esse uel gustus comprobat. præterea si uiridis sit, obtinet etiam quandam aqueam & tepidam. Viridia igitur folia in uino decocta, grandia ulcera glutinant, malignaque ad sanitatẽ reducunt. Igne factas exulcerationes cicatrice obfirmant. cum aceto decocta lienosis opitulantur. Flores autẽ quodammodo ualidiores sunt. Succus medicamen est ex humore uetustas aurium fluxiones sanat, necnon uetera ulcera tum aurium, tum narium. Lachryma hederæ perimit lendes, pilisque nudat. Adeo quippe est calida, ut etiã obscure adurat.

Clinopodium.

Calfacit simulque siccat in tertio ordine, estque subtilium partium.

Clematis

Clematis.

Huius folia acrem & adurentē obtinent facultatem, adeò ut lepras excorient. Fuerit itaque in quarti ordinis excalfacientiū initio. Dicitur etiā Clematis illa herba, quam nonnulli polygonoidem appellant: quæ tantùm abest ut exulceret, ut profluuiis & dysenteriis cum uino pota auxilietur, mansaque dentium dolores mitiget, ac denique doloribus uteri in pesso admota sit usui.

Cnicos.

Cnici semine duntaxat ad purgationes utimur. Estque tertii ordinis excalfacientium, si quis solus eo uti uolet.

Coccus cnidius, Granum gnidium.

Et ipsum quoque purgat, sed acris est, adurentisque facultatis.

Coccus baphicus, Granum tinctorium.

Astringentē simulque amaram possidet qualitatem. Vtraque sine morsu desiccat. Proinde ad ingentia uulnera cōgruit, & ad neruorum uulnerationes.

Coccymelea, Prunus.

Pruni fructus uentrem subducit, recens quidem plus, aridus minus. Minus tamen subductiua sunt Damascena pruna iis quæ ex Iberia aduehuntur. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent. Porrò quorū in germinibus astrictio quædā manifesta inesse apparet, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonsillis cōsistentes idonee colluuntur. Iam uero agrestium fructus, euidenter est astrictorius, uentremque sistit.

Colla, Gluten.

Gluten quod ad libros præparant ex similagine & garo, emplasticæ, concoctoriæque facultatis existit.

Colocynthe, Cucurbita

Humida & frigida est in secūdo ordine. Quare succus eius rosaceo mistus, aurū dolori contracto ex phlegmone, est utilis. Præterea restinguit sitim.

Colocynthis.

Gustu amara est, uehementerque purgatoria facultate prædita. Ipsius uirentis succus intritus, ischiadicis prodest.

Comarus, Arbutus cuius fructus Vnedo

Fructus unà cum arbore acerbus est. Est autem hic & infensus stomacho, & capiti dolorem concilians.

Commi, Gummi.

Lachryma est cōcreta in truncis arborum ipsam producentiū, estque exiccatoriæ & emplasticę facultatis, asperitatibusque medetur.

Conia, Lixiuium.

Omnium maximè abstersoriū exiccatoriumque est, quod ex cinere ficus & tithymalorum efficitur fere quæ putrefacientis est facultatis.

Conyza

Conyza & maior & minor adsimilis sunt tum temperaturæ, tum facultatis gustu amaræ & acres. Luculenter autem excalfaciunt, siue quis folia cum teneris ramulis prius insiccet, siue ubi oleo incoxerit, eo utatur. Siquidē rigores per circuitum redeuntes, sanare tale oleū uidetur. Consimilis quoque flores sunt facultatis. Quos quidem nonnulli ex uino propinant, ad educendos menses, atque pellendū fœtum. Est & tertium conyzæ genus in locis humidioribus nascēs, utrisque illis graueolentius & imbecillius. At priores memoratæ calfaciunt & siccant in tertio ordine.

Coriannon, Corion, Coriandrum.

Hanc herbam refrigeratoriam esse Dioscorides prodidit, quòd mista pani aut polentæ, illitaque, erysipelas curet. Quanquam certè exactum aliquod erysipelas, quod utique inflammatū est, & feruum, haud unquā à tali cataplasmate persanabitur, sed illud tantùm quod refrigeratum iam fuerit. Coriandrum itaque ex contrariis facultatibus constat, plurimum habens essentiæ amaræ, quæ tenuium partium est & terrena. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. His adiunctum est quoque astrictionis pauxillum. Quòd autem longè à refrigeratione absit coriandrum, hinc constat, quòd choeradas siue strumas, cum lomento discutiat: id quod nullum refrigerantium medicamentorū facere est aptum.

Coronopus.

Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata.

Costus.

Leuiculam planè amaram, plurimam autē acrem & calidam in se qualitatem simul & facultatem obtinet, adeò ut etiā exulceret. Quare in quibus excalfacere partem quāuis, aut ex alto in superficiem extrahere quippiam est opus, ad costū confugit. Eadem de causa urinas mensesque prouocat: & ad rupta, conuulsa, & laterum dolores congruit. Porrò ob amaritudinem quæ illi inest, latos lumbricos enecat, maculasque à sole contractas extergit, illitus cū aqua aut melle. Inest item flatuosa quædam illi temperies humiditas, per quam & uenerem excitat cum uino mulso.

Cotyledon, Vmbilicus Veneris.

Humidam, subfrigidam, obscure astringentē, ac leuiter amaram obtinet facultatem. Vnde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaque phlegmonas erysipelatodes, & erysipelata phlegmonode persanat, æstuantique uentriculo cōmodissimum cataplasma existit.

Crania, Cornus.

Fructus eius admodum acerbus est, eiusque aptus: proinde ualenter aluum restringit, quemadmodum & mespili. Folia quoque & germina pr acerba sunt gustu, ualenterque desiccant. Itaque maxima uulnera glutinare possunt, potissimūque durorum corporum.

Crambe, Brassica esculenta.

Desiccandi uim habet, tum esa, tum foris imposita non tamen admodum acrem. Præterea & uulnera glutinat, & maligna ulcera sanat, phlegmonasque iam induratas, atque ægre solubiles, necnō erysipelata id genus, epinyctidasque & herpetes curat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras eiicit. Porrò semen eius potu, amarum cùm sit, lumbricos perimit. Eadem facultate ephelidas, lentes, & quæcunque modicam abstersionem postulant, adiuuat. Cineres cauliū brassicæ desiccant usqueadeo, ut causticæ facultatis participes esse uideant. Quibus sanè cū adipe mistis, cōtra inueteratos laterū dolores utuntur. Sic itaque ualenter digerēs pharmacū redditur.

Crambe agria, Brassica agrestis.

Calidior ficciorque & amarior quàm domestica est quamobrem nec citra noxam intra corpus su-

mitur. Extergit autem & digerit quàm domestica etiam ualentius.

Crambe thalattia, Brasica marina.

Non solũ aluũ deijcit, subsalsa & subamara existens, sed etiã est ad externos corporis usus idonea.

Cratæogonos.

Fructus eius & acris gustanti est, & utenti frigidus, similis milio.

Crethmon.

Gustantibus salsum est, cum paucula amaritudine: quãobrem usus eius est exiccatoria & abstersoria.

Crithe, Hordeum.

Primi est ordinis in exiccando & refrigerãdo. Habet etiam abstersionis pauxillũ. Præstat in cibo fabis, quòd flatuosam naturam exuat. Quantumcunque enim fabas coxeris, flatuosa semper illis natura remanet. Sunt quippe crassioris essentiæ quàm hordeũ, ob idq́ue, eo plus etiam alunt. At polenta multò plus hordeo desiccat.

Crimnon.

Plus nutrit quàm polenta, sed ægrius concoquitur. Sorbitio quæ ex eo conficitur, si ex zea fiat, leniter uentrem sistit.

Crinos, Lilium.

Lilij flos temperaturã mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, partim ex aquea, eaq́ue temperata. Quare quod ex eo conficitur oleum, digerẽdi, emolliendiq́ue citra morsum facultatem sortitur: unde fit, ut uteri sit duritiebus aptissimũ. Porrò radix foliaq́ue per se trita, desiccant, abstergunt, & digerunt moderate. Proinde quoque ambustis competũt. Radicem ergo tostam, ac dein rosaceo contritam, ambustis quoad obducatur cicatrix, imponunt: cùm sit etiam ulcerum aliorum remedium. Emollit præterea uteros, mensesq́ue prouocat. Cæterũ cùm aut uitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, cõmiscemus illi aliquid aliorum medicaminum ualidius extergentium, cuiusmodi est mel. Imponimus uero etiam quandoq́ue & folium ã succũ cum melle & aceto coctum. Est atque respectu utriusq́ue, portio ipsius succi quincupla. Atque ita cõficitur insigne medicamentũ ad omnia ulcera, quæ exiccari absq́ue morsu postulant.

Crocodilion.

Crocodilij semen acre est, atque odoratum, urinam mensesq́ue ciens: itaque facultatem habet calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum liminis, ut quæ similis sint facultatis, nephriticos adiuuat. Radix pectoris excreationibus utiliter conducit. Trahit uerò etiam per nares sanguinem.

Crocus.

Secundi quidem est ordinis excalfacientium, primi uerò exiccantium. Proinde concoquendi quoque uim obtinet, adiuuante etiam ad id, quadam exigua astrictione.

Crommyon, Capa.

Cæpa ex quarto est ordine excalfacientium. Essentia eius potius crassarum est partium. Vnde etiam hæmorrhoidas aperit, tum apposita, tum cum aceto inuncta. In sole alphos abstergit, tum alopecijs attrita pilos halcyonio citius restituit. Succus eius ijs qui suffusi sunt, aut aciẽ oculorum obtusam præ crassitudine humorum habent, inunctus prodest. Ob huius temperaturã tota cæpa flatuosa est, manducata. Itaq́ue quæ temperie sicciore sunt, minus flatuum generant.

Cyamos, Faba.

Mediocriter exiccat, refrigeratq́ue. At caro eius paulùm quoque abstergentis facultatis continet: sicuti putamen nonnihil adstringentis. Porrò ut edulium, flatulenta est, & coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex pectore & pulmone idonea. Vt medicamentum uerò, foris imposita, desiccat innoxiè. In podagricis ea sæpenumero usi sumus ex aqua decocta, & ita adipi suillo admista. Ad neruorum tum contusiones, tum uulnera, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos quos ex ictu iam occupauerat phlegmone, cum polenta. Sed & testium & uberũ aptum est cataplasma. Quo quidem & lac ipsum extinguitur, & puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Cyclaminus, Rapum, Tuber terræ.

Abstergit, incidit, ora uenarum aperit, attrahit, & digerit. Succus eius hæmorrhoidas reserat, moluiterq́ue ad secessum prouocat, in floccis appositus. Sic etiam facultatibus phymata, strumas, aliasq́ue duritiees digerentibus cõmiscetur, ac suffusis cum melle illitus cõpetit. Ad hæc per nares expurgat. Adeò uehemẽs eius facultas est, ut abdomine illito, subducat aluum, & fœtũ perimat. Tota autem radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa uehemens satis. Nam & menses siue epota, siue apposita, euocat, & aurigini prodest. Modus eius bibendi est drachmarum trium, siue cum melicrato, siue cum passo. Cutẽ detergit, ac tũ alopecias, ephelidas, omniaq́ue exanthemata curat: nec non auxilio est lienti indurato. Fructus etiam alterius cyclamini, quẽ nonnulli cyssanthemon nominant, cum uino pluribus diebus potus, sanat lienem, urinas mouens, atque aluum subducens. Locos quoque eijcit, atque asthmaticis auxiliatur. Qualitas eius gustu acris est & sublenta.

Cyminum, Cuminum.

Cymini semen calfacit in tertio ordine, urinã mouet, extinguitq́ue flatus.

Cynosbatus, Sentis canis.

Huius fruticis fructus nõ segniter astrictorius est, folia uerò mediocriter. Lanugo fructus, arteriam uitiat.

Cyparissus, Cupressus.

Cupressi folia, germina, pilulæ recẽtes & molles, magna ulcera glutinãt in duris corporibus. Quare resiccandi uim habent absq́ue insigni acrimonia aut calore. Tãta enim ei acrimonia inest, caliditasq́ue, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati. Proinde in alto latẽtes in flaccidis putrescentibusq́ue affectibus humiditates, innoxiè depascit & populatur. Sic enteroceelicos iuuat, exiccans, roburq́ue addens corporis partibus prę humiditate laxatis. Quidam ea utuntur ad carbunculos, herpetesq́ue, polentæ miscentes. Sunt qui ad erysipelata utantur.

Cyperus, Iuncus quadratus.

Cyperi radices excalfaciunt pariter & siccant absq́ue mordacitate. Itaq́ue ulceribus mucteratis mirificè

nifice prosunt. Habent etiã quippiã astringens, quapropter ulceribus item oris cõueniũt. Quin & medendi unum quampiam illis messe testificãdum est, quia & calculos exterunt, & urinã mensesq; prouocant.

Cypros.

Huius arboris folia summaq; germina habent in se quiddã digerẽs cum aquea substantia modicè calida, habentq; & astrictionem quandam ex terrena substantia frigida. Itaq; eorum decocto quidam ambusta fouent, necnõ igneas phlegmonas, carbunculosq;. Nam absq; molestia faciunt. Sed sponte ortis in ore ulceribus commansa folia commodissima sunt.

Cytisus.

Cytisi folia digerendi facultatem obtinent, aqueæ & temperatæ mistam, ut malua.

Conion, Cicuta.

Quod extreme sit refrigeret, omnes norũt.

Conos.

Coni fructus, quem cocalum & strobilum appellant, humidis totus, habet cum humiditate amaritudinem quampiam & acrimoniam. Proinde purulentis, & iis quibus facile expuere est opus, accommodatur. Quod esculentũ est, nutrimentum est coctu difficile & ualidum. Vt medicamen autem asperitati lenienda cõgruit, si prius macerat is in aqua, omnẽ acrimoniam exuerit. Nam reliquũ hic tunius mordax efficit, in medio calidæ & frigidæ qualitatis cõsistens, ex aquea & terrea mistũ substãtia, minimũ participans aeris.

Lagopus.

Facultatis est deficcantis, adeò ut fluxus alui probè exiccet.

Lathyris.

Et succo, & purgatoria ui tithymalũ refert, nisi quòd semen appareat dulce, licet maximè sit purgatorium.

Lampsane.

Esa quidem succos prauos procreat. At illita, abstergendi, digerendiq; nonnullam facultatem sortitur.

Lapathum.

Digerit moderatè. At oxylapathum nõnihil etiã reprimit. Manifestè ipsorũ semen astringit, ita ut dysenterias & dyarrhœas persanet.

Limonium.

Eius fructũ, utpote acerbũ, ex uino exhibent cœliacis, dysentericis, & hæmoptoicis. Iuuat & profluuiũ muliebre. Satis est oxybaphi mẽsura.

Lichen.

Lichenas curat, extergentem, modiceq; refrigerantem, ac siccantem obtinens facultatẽ. Nascitur enim in humidis roreq; perfusis saxis.

Leontopetalon.

Radix eius digerendi facultatẽ, & exiccandi, calfaciendiq; in tertio ordine possidet.

Lepidium.

Ex quarto est ordine excalfacientium, simile prorsus nasturtio, nisi quod minus deficcat.

Leucas.

Acrem possidet qualitatem exuperantẽ temperaturam uerò calidam, siccamq; in tertio quodammodo ordine.

Leucacanthon.

Huius radix amara est, ac proinde incidit, exiccatq; in tertio ordine. Calfacit autẽ in primo.

Leucoion.

Extergit, ac tenuium est partium, plus tamen flores, ac præcipue qui sunt ficciores. Hi quippe & oculorũ crassas cicatrices extenuant. Præterea menses eorum decoctum mouet, secundas, & partum emortuum elicit, bibitumq; facit abortum, maximè amarum cum sit. Quod si eius uires multa mistione aquæ frangantur, erit contra phlegmonas, & difficilia ulcera, cõmodum medicamen. Semen etiam eiusdem est facultatis, radicesq; similiter, nisi quòd hæ sunt crassioris essentiæ, terreaq; magis. Cum aceto tamen lienes induratos persanant.

Leuce, Populus alba.

Ex aquea, tepida, & terrena extenuata essentia conflatur. Quamobrem & abstergentis facultatis est particeps.

Libanotus, Thus.

Excalfacit secũdo ordine, deficcat primo. Habet quoq; astrictionẽ pusillam. Cortex eius euidenter astringit, deficcatq; in secũdo ordine. Est autem crassiorũ partium quam thus, & minimũ acrimoniæ possidet. Quare in hæmoptoicis, stomachicis, cœliacis, & dysentericis eo utimur. Ramus eius ficcioris & calidioris est facultatis quam ipsum thus, adeò ut ad tertium usque excessum perueniat. Habet uero etiam & abstersoriũ quiddam. Vnde expurgare & implere oculorũ ulcera potest.

Libanotides.

Libanotides tres existunt, una sterilis, duæ fructum ferentes. Omnes uerò emolliẽtis, digerentis, incidentis, & abstergẽtis sunt facultatis. Succus tum radicis, tum herbæ mistus melli, obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendat. Decoctum eius, quam rorem marinũ appellant, potum, regio morbo auxiliatur.

Lignys, Fuligo.

Fuligo omnis exiccatoria est, ob idq; terrenæ essentia, habens quasdam etiam ignis etsi pusillas reliquias, ratione quarum tenuium est partium. Cæterum quæ speciatim in ea differentiæ sunt, ex prousta materia eueniunt. Thuris fuligine utimur in ocularibus medicamẽtis permista, iis uidelicet quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos, & qui adhuc fluxione affliguntur, exulceratiue sunt, accõmodantur. Nam & illa expurgat, & carne implet. Terebinthinæ etiã myrrhaq; fuligo molestia caret, nõ secus quam thuris. Sed styracis quodammodo ualentior est. Magis etiam picis liquidæ. Quãdhuc magis cedri. Porrò acrioribus utuntur ad uitia superciliorũ uocata psila, & erosos angulos oculorum, & contra phlegmonem humidos.

Libysticum.

Libystici radix & semẽ, ex genere excalfacientium sunt, adeo ut & mẽses cieant, & urinas prouocent, flatusq; discutiant.

Linospermon, Lini semen.

Flatuosum est esum, etiamsi frangatur. At calfacit quidem quodãmodo in primo ordine, humiditatis & ficcitatis in medio existens.

Linozostis, Mercurialis.

Ea utuntur omnes ad subductiones alui duntaxat. Quanq etiam admota, ualenter digerit.

Lonchitis.

Lonchitis. Radix eius, quæ ſemen gerit triangulare, urinam ciet. Folia eius quæ ſcolopēdriæ ſimilis eſt, uiridia quidem, uulnera glutinant. ſicca autem, & cum aceto epota, lienes induratos perſanant.

Lycion.

Lycion. Arbor eſt ſpinoſa, ex qua lycium fit, medicamen id liquidum, quo ad ſugillata, ſedis, oris'q; phlegmonas, ulcerationes, herpetas, putredines, ulcera cōtumacia, aures pure fluentes, intertrigines, & paronychias utuntur. Eſt enim facultatis exiccatoriæ, compoſitū ex diuerſi generis ſubſtantijs, altera quidem tenuium partium, digerente atq; calida: altera terreſtri & frigida, ex qua aſtrictionem exiguam obtinet. Cæterū digerit & ſiccat in ſecundo ordine: in calore autē medijs eſt proximum. Eſt porrò lycium Indicū ad omnia ualentius.

Lyſimachios.

Lyſimachios. Superantem aſtrictionem ſortitur, per quam omnes ſanguinis fluxus reprimit, tum pota, tum cataplaſmatis modo admota.

Lychnis.

Lychnis. Semen eius calidum & ſiccū eſt, ſecundo quodammodo, aut etiam tertio ordine.

Lotos herba.

Lotos herba. Trifolium. Lotos domeſtica, quam trifolium nominant, ut mediocriter concoquendi, ſic etiam exiccandi uim poſsidet, in caliditatis frigiditatis'q; coniugio media quodammodo exiſtens. Semen agreſtis loti, ſecundi eſt ordinis calfacientium herbe'q; nonnihil abſterſorium. Porrò Aegyptiæ loti ſemen etiam in panes fingitur.

Lotos arbor.

Lotos arbor. Non ita multæ aſtrictoriæ qualitatis eſt particeps: ſed & tenuium partium eſt, & exiccatoria. Cuius ſiccæ ramenta profluuio muliebri, dyſenterijs, capillorum effluuio, cœliacis'q; affectibus accōmodant, aut in uino, aut in aqua concocta.

Macer.

Macer. Cortex eſt qui ex India aduehitur, guſtu multum acerbo, cum lenicula quadam acrimonia odorata. Conſtat autē ex mixta eſſentia, plera que terrena frigida, paucula uerò calida & tenuium partiū. Itaq; ualenter deſiccat, aſtringit'q; ob id'q; cœliacis & dyſentericis medicamentis miſcetur, in tertio exiccantium cōſiſtens ordine: in caloris frigoris'q; diſcrimine, neutrū inſigniter præſtās.

Malabathrum.

Malabathrum. Malabathri folium cum ſpicanardi ſimillimā obtinet facultatem.

Malache, Malua.

Malache Malua. Agreſtis quidē, digerētis paululū & emollientis leniter eſt facultatis: hortenſis uerò, quantò plus habet aqueæ humiditatis, tātò facultate imbecillior eſt. Fructus eius tamen ualidior eſt, quātò & ſiccior. Cæterū Althæa omniū efficaciſsimè digerit.

Mandragora.

Mandragora. Refrigerat tertio exceſſu. Nōnihil tamē pomis caloris atq; humiditatis ineſt. Vnde ſoporē conciliant. Radicis cortex nō tantùm refrigerat, ſed etiam ſiccat. Quod eo includit, imbecillimū eſt.

Marathrum, Fœniculum.

Marathrum. Fœniculum. Calfacit in tertio, deſiccat in ſecundo ordine: proinde lac gignit, auxiliatur ſuffuſis, menſes'q; & urinas promouet. Radix & ſemen hippomarathri, amplius quàm domeſtici ſiccant: quare et uentrem uidentur ſiſtere. Poſſunt etiam & calculos frangere, curare ictericos, menſes'q; & urinas mouere: minimè tamen lac gignere.

Maſtiche.

Maſtiche. Candida quidē & Chia, aſtringit ſimul emollit'q;. Proinde ſtomachi, uentris, inteſtinorum, iecoris'q; inflammationibus competit, utputa ſecundo ordine excalfaciens & ſiccans. Nigra uerò, quæ Aegyptia dicitur, magis deſiccat, minus'q; aſtringit: quamobrem aptior eſt ad ea quæ ualidiorem digeſtionem per halitum poſtulant. Porrò oleum, quod præcipuè ex Chia conficit, ſimiles eſt cum maſtiche facultatis.

Melanthium, Nigella.

Melanthium. Nigella. Excalfacit & ſiccat in tertio ordine, eſt'q; amarum, atq; tenuium partium. Quare catarrhos ſanat in linteo admotum, atq; aſsidue olfactum flatus potum extinguit: lumbricos enecat, non eſum modò, ſed etiam foris applicitum. lepras, clauos, atq; myrmecias exterit. orthopnœam iuuat, & menſes prouocat. In ſumma uerò, ubi ſectione, extenſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſsimum id remedium exiſtit.

Melilotum.

Melilotum. Quiddā habet aſtringens, digerit tamen, concoquit'q;. Copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida quàm frigida.

Mel.

Mel. Deſiccat excalfacit'q; ſecūdo ordine: ac detergentem facultatem obtinet. Porrò coctum, minus acre abſterſorium'q; redditur. Itaq; ad ſinuoſorum ulcerum glutinationem eo utuntur. Cæterùm quod mel eſt amarū, mixtæ facultatis exiſtit. At Sacchari, quod ex India & Felici Arabia conuehitur, cōcreſcit in calamis, eſt'q; mellis ſpecies, minus certè noſtrate dulcius, ſed ſimiles ei uires obtinens, quod ad abſtergendū, deſiccandum, & digerendū pertinet. Quatenus uerò nec ſtomacho inimicum eſt, ut noſtras, nec ſitim ad fert, eatenus ab illo ſubſtantia differt.

Saccharum.

Meliſophyllon, Citrago.

Meliſſophyllon. Citrago. Marrubio ſimilis eſt facultate, ſed plurimū ab eo uincitur. Quamobrem nec utitur eo quiſpiā, cùm larga marrubij copia ſuppetat.

Meſpilū, Tricoccon, quod tria grana gerat.

Meſpilum. Tricoccon. Fructus eius admodum eſt acerbus, uix'q; edi poſsit, uentrem extremè coercens. Quin & in germinibus & folijs acerba hæc qualitas nō pauca reperitur.

Medion, Trifolium odoratum

Medion. Trifolium odoratum. Radix quidē eius auſtera eſt, omnes'q; fluxiones cohibet. At ſemen tantū abeſt ut id moliat, ut etiam menſes cieat: nimirū tenuium partium cum ſit, & facultate incidendi præditum.

Mecon, Papauer.

Mecon. Papauer. Cùm quatuor eius inſignes ſpecies ſint, facultas omnium exiſtit refrigeratoria. Cæterùm ſatiui ſemen, mediocriter ſomnū conciliat, uſu tandidum: proinde pani ipſum inſpergunt, ac melle incoratum edunt. At ex ſyluestribus, eius q̃d rhœas dicitur, quia flos ipſius celeriter defluit, ſemen ualidius refrigerat: itaq; nequaq; eo quis innoxie ſolo uti poſsit. Illius uerò quod calicem incidentem

incidentem sustinet, atrum existit semen, medicamentosumq; atq; impensè refrigerãs. Quod autem longiorem emittit calicem, medicatissimũ omnium est, admodumq; refrigerans, idq; omnibus partibus suis. Adeò quippe refrigerat, ut stuporem ac mortẽ etiam inducat. Est enim ex quarto & ultimo refrigerantium ordine.

Mecon ceratitis, Papauer cornutum.

Vim habet incidendi extergendiq;. Itaque radix eius in aqua ad dimidium decocta, hepaticos affectus adiuuat. Folia & flores sordidis & contumacibus ulceribus prosunt. Sed ea reijcere oportet ulceribus iam repurgatis, alioqui sanam carnem exedent.

Mecon Heraclea, Papauer Herculeum.

Semen habet pituitam expurgans.

Melea, Mâlus.

Mâlus non omnis eiusdem naturæ est, sicuti nec eiusdem fructus. Succi siquidem, cortices, foliaq; arborũ, etiam inter se dissident. Itaq; si acidiora austerioraq; sint, illis uulnera glutinare possis, tum in phlegmonarũ initio repercutere influxum, ac uentriculum exolutum & languidum roborare: at aquosioribus, mediocres phlegmonas incipiẽtes & gliscẽtes remittere. Quód autem plurima pomis omnibus recrementitia frigidaq; insit humiditas, hinc liquet, quód nullus eorũ succus seruari possit: uerũ acescant corrumpanturq; uniuersi. Solus enim cydoniorũ & struthiorũ (quæ propter astrictionem uehementem, cæteris minus sunt humida) succus coctus cum melle durare potest: per se autem minime.

Melea Persice, Persica mâlus.

In germinibus & folijs uincentem habet qualitatem amaram. Proinde folia eius trita, & super umbilicum posita, lumbricos enecant: estq; digerens medicamen. Fructus humidior est, & temperie frigidior.

Melea Armeniace, Mâlus Armenica.

Fructus humidior frigidiorq; est, utrinq; secundo quodammodo excessu.

Melea Medice, Mâlus Medica, Citrium.

Quod in fructu semen amplectitur, tertij est ordinis resiccantium atq; refrigerantium. Cortex desiccat quidem in excessu secundo, non tamen frigidus est, sed temperatus, aut paulo infra. Caro eius partem crassi succi est, & pituitosa, frigidaq;. Semen amarũ est, digerereq; & exiccare potens, secundo quodammodo ordine a temperatis recedens. Folia exiccandi & digerendi uim obtinent.

Meum.

Radices eius sunt calidæ tertio excessu, in secundo siccæ. Proinde urinas mensesq; mouent. Quód si liberalius sumant, capiti dolorẽ conciliant.

Milax trachea, Milax aspera.

Varijs clauiculis suis arboribus circũuoluitur. Folia eius & acria gustãti, & uitem calida existũt.

Milax læuis.

Quodãmodo iam dictæ similes uites obtinet.

Morea, Morus.

Mori fructus maturus quidem aluũ subducit: immaturus uerò, ubi aruerit, restringit admodum. Quare ad fluentes affectus est cõmodus. At maturorũ succus, propter astrictionẽ quam habet, ad stomatica medicamenta est utilis. In radicis cortice purgatoria uis cum quadam amaritudine exuperat, ita ut latos uermes enecet.

Myagros.

Oleum quod ex semine ipsius funditur, emplasticam facultatem obtinet.

Mycetes, Fungus.

Frigida humidaq; admodũ planta est, quare proximè ad enecantẽ facultatẽ accedit. Et sanè inter eos sunt qui interficiant, maximè qui ex natura mistam habent qualitatẽ putrilaginosam.

Myle.

Radix eius cõtrahentis est facultatis: quam cum farina lolij apertã uuluã sanare ait Diosc.

Myosotis, Auricula muris.

Desiccat secundo ordine, cæterũ nullam euidentem caliditatem sortitur.

Myrice, Tamarix.

Abstergit & incidentis est facultatis, absq; perspicua desiccatione. Habet uerò etiam astrictionem nonnullam. Igitur cum aceto decocta prodest lieni indurato. Sanat etiam dentium dolores. Fructus & cortex non paucam possident astrictionem. At cinis myricæ, admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam habens abstergendi uim, astringendi pauxillam.

Myriophyllon.

Adeò exiccat, ut uulnera glutinet.

Myrrhis.

Radix eius est odorata & dulcis, mẽsesq; mouet, necnõ thoracem atq; pulmones purgat. Calfacit itaq; secundo ordine, cum partiũ tenuitate.

Myrsine, Myrtus.

In hac planta uincit terreum & frigidum. Habet tamen aliquid tenue & calidum. Quare ualenter desiccat. Porró quod ramis & trunco adnascitur tuberosum, quantó siccius cæteris partibus est, tantó desiccat & astringit uehemẽtius. Folia item arida uiridibus plus desiccant. Itaque omnes partes eius restringunt, tum foris imposita, tum intró assumpta.

Moly, Ruta sylvestris.

Radicẽ habet nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium partium est, & calida tertio ordine: unde crassos humores desiccat, digeritq; & urinam mouet.

GALENI PERGAMENI
de simplicium medicamentorum facultatibus lib. VIII.

Nardu stachys, Spica nardi.

Calfacit excessu tertio, desiccat secũdo completo. Constat ex astringenti, acri, & leuiter amara substantia. Quare radix iecori & uentriculo cõuenit, & pota, & admota extrinsecus. Vrinam ciet: morsus stomachi sedat: uentris, capitis, & thoracis fluxiones desiccat. Valentior tamen est Indica, quę nigrior quàm Syriaca existit.

Nardus Celtica, hoc est, Gallica.

Ad omnia est imbecillior dictis, præterquàm ad prouocandam urinam. Nam calidior illis est, sed minus astringit.

Nardus orea, hoc est, montana.

Plurima in Cilicia nascitur, sed prædictis infirmior.

Narthex, Ferula.

Semen eius calfacit & tenuat. Medulla autem astrictionis est particeps. Vnde hæmoptoicis & cœliacis conuenit.

Napy.

Calfacit desiccatque ordine quarto.

Narcissus.

Eius radix desiccat adeò, ut uel maxima tendonum uulnera glutinet. Habet uerò quiddam abstersorium & attractorium.

Neuras, Poterium.

Desiccat citra morsum, adeò ut incisos neruos glutinare credatur, ac præcipue radices eius.

Nerium, Rhododaphne.

Foris quidem illitus is frutex, digerendi uim obtinet. At si intra corpus sumat, uirulentus homini & plerisque pecudibus est.

Nymphæa.

Tum radix eius, tum semen, desiccandi citra morsum uim habet. Itaque ueneris profluuia, semenque immodice profluens sistit. At cui adest candida radix, ea & muliebri medetur profluuio, ex uino nigro & austero epota. Vtraque autem abstergendi quandam uim possidet. Quare maceratæ quidem aqua, sanant alphos: liquida uerò pice, alopecias. Ad hæc tamen aptior est ea, cuius radix est nigra.

Xanthion.

Semen eius digerendi uim obtinet.

Xyris.

Tenuium partium, attractoriæ, digerendi & desiccandi facultatis est, cum radix, tum multò magis fructus: qui quidem & urinam ciet, & lienes induratos sanare potest.

Xyphion, Gladiolus.

Xyphij radix, maxime altera quæ superior est, attrahit, digerit, desiccatque.

Oe, Sorbus.

Astringentem uim obtinet, at multo quàm mespilus imbecilliorem. Proinde fructus eius gustu iucundius est, minusque uentrem quàm mespilus cohibet.

Oenos, Vinum.

Ex secundo est ordine calfacientium: sed quod admodum uetus est, ex tertio: sicuti mustum ex primo. Caliditati proportione respondet siccitas.

Olynthi, Grossi.

Acrem facultatem sortiuntur. Coctique duros tumores discutiunt: crudi myrmecias & thymos eiiciunt.

Olostium.

Desiccandi uim obtinet cum astrictione: ideoque propinatur ad rupta.

Olyra.

Mediam tritici & hordei naturam possidet, tam uentrem, quàm quæ in dicam utrum.

Onagron.

Huius radix arefacta unguentum quiddam redolet, in eximque ad uini facultatem accedit.

Onosma.

Acri & amara substantia constat. Cuius folia in uino pota, fœtum extinguere expellereque creduntur.

Onobrychis.

Rarefaciendi digerendique uim obtinet. Proinde folia eius uirentia illita, phymata digerunt: arefacta uerò, & cum uino pota, stranguriam sanant: sudoresque eliciunt, cum oleo inuncta.

Ononis.

Radix eius calfacit quodammodo in tertio ordine, abstergitque & nonnihil incidit. Itaque non tantum urinas prouocat, sed & lapides frangit, & crustas detrahit. Præterea ad dolores dentium, oxycrato in quo fuerit cocta, colluuntur.

Oxos, Acetum.

Ex frigida calidaque substantia constat utraque tamen tenuium partium. Verùm calidam frigida exuperat. Desiccat porrò in tertio gradu.

Oxyacanthos.

Vt specie, sic facultate hæc arbor piro syluestri est similis. Cæterùm piri syluestris fructus, prorsus * acerbus est: oxyacanthes uerò, & tenuium est partium, & nonnihil incisorium sortitur: estque rubeus & rarus. Qui quidem affectus omnes fluxionum cohibet.

Opos, Succus.

Cyrenaicus quidem reliquos omnes caliditate & tenuitate exuperat: ideoque omnium maximè per halitum digerit. Quanquam sanè & cæteri admodum calidi sunt, & spirituosi. Porrò licet complures etiam sint alij succi, qui effluunt, incisa radice: ob excellentiam tamen sic dicitur Cyrenaicus, & Medicus, & Syriacus.

Origanus.

Heracleotica quidem efficacior est onitide agrestis tamen est ualentior utraque. Omnes uerò incidendi, extenuandi, calfaciendi, & exiccandi obtinent facultatem, in tertio nimirum excessu. At Tragoriganus etiam quippiam astringit.

Orobus, Eruum.

Desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit uerò primo. Porrò quatenus amaritiei est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per urinas euocat.

Orobanche, Eruangina.

Siccæ frigidæque temperaturæ est, in primo ordine.

Oryza.

Habet astrictorium quippiam, quare mediocriter aluum sistit.

Orchis, Testiculus canis.

Radices eius bulbosæ & geminæ, iis inest humidi & calida, gustantibusque dulciuscula. Cæterùm maior radix multam habere uidetur humiditatem excrementitiam, & flatulentam: quapropter epota venerem excitat. Minor uerò, cum ad calidius & siccius uergit, tantum abest ut ad coitum stimulet, ut eum cohibeat, & reprimat. Eduntur bulborum more, tostæ.

Orchis Serapias.

Siccat ultra primum excessum. Quare non ita est ad venerem commodus. Oedemata illitus discutit. Vlcera sordida expurgat. Herpetes sanat. Siccatus multò amplius desiccat. Nam putrescentia contumaciaque restituit ulcera, & subastringens cum sit, uentrem sistit ex uino potus.

Osiris.

Amara est, & aperiendi uim obtinet. Quare iecur obstructum adiuuat.

Pancratium.

Radix huius, scillæ similem gustum refert, & uires, multo tamen imbecilliores. Ea itaque pro scilla, ubi hæc non adest, utuntur.

Palu-

Paliurus.

Folia eius & radix adeo perspicue astringunt, ut fluxum uentris cohibeant: adeoque digerunt, ut minora phymata curent. At fructus, tantam incidendi uim possidet, ut calculos uesicæ comminuat, & pectoris pulmonisque excreationibus auxilietur.

Papyrus.

Oxycrato uinóue macerata, recentia ulcera glutinat, maximè in circulũ circumposita, ut materia sanatu ia medicamina excipiẽs. At ubi usta fuerit, medicamen exiccatorium existit, ut chartæ combustæ cinis. * Hic tamen cinis papyri est infirmior.

Panax Heraclium.

Ex hoc conficitur opopanax, radicibus & caulibus eius incisis. Porrò opopanax ipsum tum mollit, tum digerit. At calfacit quidem in tertio ordine, in secundo autem siccat. Cortex radicis excalfacit etiam & siccat, minus tamen quàm succus. Cæterum abstergendi nonnullam facultatem sortitur. Quare eo utimur & ad nuda ossiũ, & ad ulcera contumacia. Sufficienter siquidem quæ talia sunt, carnem procreant. Fructus calidus est & ipse, ac mensibus mouendis accommodus.

Panaces Asclepium.

Minus est calidum supradicto panace. Quare floribus eius & semine melli mistis, ad ulcera, phymata, & phagedænas utuntur.

Panax Chironium.

Prædicto similem facultatem obtinet.

Paronychia.

Paronychias & fauos sanat, digeritque ea quæ discuti postulant. Calfacit enim et desiccat in tertio ordine, estque tenuium partium, & sine mordacitate.

Pentaphyllum.

Radix eius desiccat uehementer, nimirum in tertio ordine, citra mordicationem tamen. Minimum siquidem habet cum acrimoniæ, tum conspicuæ caliditatis.

Peplos.

Succũ habet similem tithymalis, cùm in alijs, tum quia purgat ceu illi.

Peplium.

Etiam fruticulus hic succũ habet ut tithymali, ualidumque, non tamen admodum utilem. Radix eius uidetur superuacanea. Semẽ utile est, & flatulentum, pepli semini similiter purgans.

Peperi, Piper.

Piperis radix uires costo similes obtinet. Fructus nuper germinantis, longũ existit piper: quare maturo est humidius. At fructus qui ueluti omphax est, piper album est, nigro quidẽ acrius. Nam illud iam ueluti superassatũ uidetur. Vtrumque tamen ualenter & calfacit, & desiccat.

Persea.

Perseæ folia modicè astringũt, ita ut nõnunquam sistere queant sanguinem erumpentem.

Periclymenos, Volucrum maius.

Fructus eius & folia adeò uehementer incidunt & calfaciũt, ut si diutius bibantur, urinam sanguinolentam efficiant: principiò tantùm urinam mouentia. Folia cum oleo illita etiã excalfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens mensura est drachmæ unius cum uino. Desiccat etiam semen, & (ut quidam tradũt) si liberalius bibatur, sterilitatem inducit.

Peristereon.

Vim habet hactenus desiccantem, ut & uulnera glutinet.

Petasites.

Ex tertio est ordine desiccantiũ: quamobrem ad cacoethe & phagedænica ulcera eam adhibẽt.

Petroselinum.

Eius semen est gustu acre, cum amaritudine. Sic & in operibus calidum, una cum incidendi effectu. Hinc mẽses & urinas affatim prouocat, flatusque discutit. Calfacit itaque & siccat in tertio ordine. Tota herba similem, sed imbecilliorem possidet facultatem.

Peucedanum.

Succus eius admodũ excalfacit & digerit, estque tenuium & incidentium partium. Quare omnibus neruorũ affectibus creditur opitulari: tum morbis in pulmone & thorace ex crassitudine humorũ ortis. *Nec uerò intra corpus sumptus duntaxat, sed olfactu etiam prodest. Ad hæc sæpe foratorum dentium dolores, cauitati impositus, protinus mitigat. Quinetiã induratos lienes iuuat. Ad quæ omnia, licet etiam uti radice, quæ & squamas celerrimè ab ossibus detrahit, & arida illita ulceribus contumacibus remediũ est optimum: minus quidem quam succus excalfaciens, nempe in secundo ordine iam completo, desiccans uerò in tertio incipiente.

Peganon, Ruta.

Agrestis quidem in quarto ordine excalfacit, domestica uero in tertio. Est autem non solùm gustu acri, sed & amaro. Ex quo sanè digerere, incidereque crassos & lentos humores potest, atque mouere urinas. Quin & tenuium est partium, flatusque extinguit. Quare ad inflationes competit, ac ueneris appetentiã inhibet: digerit, atque exiccat strenuè.

Pissa, Pix.

Sicca quidẽ siccat & calfacit secundo ordine. At plus siccare ualet quàm calfacere. Humida uerò cõtrà, plus calfacit quàm siccat: habetque partiũ tenuitatem nõnullam, qua asthmaticos & purulentos adiuuat. Satis est autẽ cyathi linxisse mensuram melli mistæ. Abstergendi etiã, cõcoquendi, digerendique quandã uim habent, ueluti in gustu leuem amaritatẽ & acrimoniam. Sic leprosos ungues eximunt mistæ cum cera, lichenasque detergunt. Coquunt item duros & crudos tumores, cataplasmatis inditæ. Atque ad ea omnia, humida ualentior est: arida uero glutinandis uulneribus aptior.

Pisselæon.

Ex humida pice efficitur, genere quidem ei simile, sed essentiæ tenuioris.

Pistacium.

Fructus eius quodammodo tenuioris essentiæ est, subamarum quid & odoratum retinens. Obstructiones itaque omniũ uiscerum aperit, sed præcipue iecinoris.

Pityides, Picearum fructus.

Astringit, simulque acris est, cum amaritudine quadam. Vnde thoracis pulmonisque expuitionibus confert.

Pitys, Picea.

Piceæ cortex uincentem facultatẽ astrictoriã sortitur, sic ut intertrigines sanet, uentremque potus sistat. Sed & ambusta cicatrice includit. Tedę

cortex illi adsimilis est, uiribus tamen moderatioribus. Vtriusque arboris folia glutinant ulcera. In cortice foliis & cortice ualidior facultas est, adeo ut cum molestia mordicet. Fuligo quae ex dictis colligitur, ad pilos superciliorum est commoda, itemque ad angulos oculorum erosos, lippientes, & lachrymantes.

Pityusa.

Viribus est similis tithymalo, succumque fortitur similem, & similiter purgat.

Platanus.

Humidioris frigidiorisque est essentiae, non ita multo quam symmetria. Proinde folia uiridia trita & illita, non obscure nascentes phlegmonas adiuuant. Cortex & pilulae magis desiccantem uim obtinent: ut ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores, pilulae uero cum adipe, ad ulcera ambusta. Vitandus est puluis foliis arboris insidens. Alioqui is attractus spiritu, arteriam offendit, ualenter siccans, exasperansque. Necnon uocem laedit, sicuti & auditum & uisum, si in oculos aut aures inciderit.

Polygonon, Centinodia.

Vt astrictionis est particeps, ita in eo frigidum aqueum uincit, ut secundo excessu refrigeret, aut etiam initio tertii. Itaque aestuanti uentriculo, erysipelatis, atque calidis phlegmonis, si illinatur frigidum, auxiliatur. Sistit praeterea muliebris fluxiones, qua ratione uidetur excreatorum. Quare id herpetas, ulceraque, bonum remedium est. Quin etiam cruenta uulnera glutinat, uniuersaque puri & ulceribus confert. Stillicidio & stranguriae affectis exhibitum, urinam mouet, ut Dioscorides ait, foeminae ad omnia minus praestat.

Polygalon.

Eius folia modice astringunt, uidenturque si bibantur, lac generare. Itaque superat in eo calidum humidumque.

Polygonatum.

Astrictionis partim & acrimoniae habet quippiam, cum fastidiosa quadam nidore. Quare non usque adeo est uelox. Sunt qui radicem eius illinunt uulneribus. Alii eo naeuos in facie detergunt.

Polemonium.

Tenuium partium est, & desiccandi uim obtinet. Vnde quidam radicem eius cum uino ad ischiadas, dysenteriam, lienemque induratum propinant.

Polium.

Amarum est ac modice acre. Obstructionis itaque omnia uiscera liberat, urinamque & menses promouet. At inde magna etiam uulnera glutinat, & maxime species eius fruticosa. Amplius facit rebellibus ulceribus, praecipue quod minus est.

Polium minus.

Acrius & amarius est hoc quam maius, adeo ut ex tertio sit ordine desiccantium, ex secundo autem completo calfacientium.

Polycnemon.

Desiccat & calfacit secundo excessu, itaque & ipsum uulnera glutinat.

Potamogeiton.

Astringit & refrigerat similiter polygono, sed essentia eius crassior quam polygoni est.

Polypodium.

Dulcem simul & austeram incentem obtinet qualitatem, ut facultatis sit citra morsum admodum exiccantis.

Prasium, Marrubium.

Prasium amarum cum sit, iecur ac lienem liberat obstructione, thoracem & pulmonem expurgat, ac menses promouet. Sedillitum etiam detergit & digerit. Calfacit itaque secundo excessu completo, siccat autem tertio ineunte, aut completo. Succo eius ad aciei oculorum claritatem utuntur cum melle, per nares que auriginem purgat, ipsumque ad inueteratos aurium dolores adhibent.

Propolis.

Modice quidem extergit, caeterum ualide trahit. Est enim essentia tenui. Excalfacit porro ordine secundo completo, aut certe incipiente tertio.

Ptarmice.

Flores eius ciendae sternutationis uim obtinent. Sugillata & caeteras ecchymoses digerit. Viridis porro calfacit secundo ordine, tertio autem siccat.

Ptelea, Vlmus.

Vlmi foliis quandoque recens uulneribus conglutinantibus, condentes astringentem simul & abstergentem mediocris facultatem. Caeterum cortex magis amarus est, astrictionisque magis. Itaque cum aceto & lepras sanat. Quod si uulnis circumligetur uulneribus, ea glutinare potest. Radices eius eandem uim obtinent. Quarum decocto sunt qui perfundant fracturas, quae callo obduci desiderant.

Pteris, Filix.

Radix eius latum lumbricum perimit, si in mulsa ad pondus drachmarum quatuor bibatur. Quare ipsum partium uiuum necare, mortuum autem expellere, non est mirum. Siquidem amara existit, paululumque astrictionis obtinet. Vnde ualide ulcera desiccat, citra morsum tamen. Similem etiam habet Thelypteris.

Pycnocomum.

Radix, fructus, & folia eius, digerendi attrahendique obtinent facultatem: acria nimirum cum sint. Folia eius phymata furunculosque discutiunt. Fructus ualentior est: nam & palos, & tela infixa, ad extimum cutis euellit. Radix ad supradicta etiam firmior, praeterea flauam bilem expurgat.

Pyrethrum.

Radix eius causticam possidet facultatem, qua dentes refrigeratos mitigat. Porro ad rigores ante periodum cum oleo confricatur, stupidosque & resolutos adiuuat.

Pyros, Triticum.

Foris impositum, primi est ordinis calfacientium. Caeterum nec siccare, nec humectare manifeste potest. Habet uero etiam quiddam lentoris, obstructionisque nonnihil. Quod ex eo amylum conficitur, ipso est tum frigidius, tum lenius. Quod ex pane fit cataplasma, magis digerit, quam quod ex tritico, salis & fermenti ratione. Fermentum quippe uim attrahendi habet, digerendique, quae in alto resident.

Rhamnus.

Desiccat & digerit excessu secundo. Refrigerat in primo completo, aut secundo incipiente. Proinde herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida.

Rhaphanus, Radicula.

Excalfacit excessu tertio, desiccat uero secundo. Agrestis uero eo efficacior est. Semen etiam efficacius est planta. Et enim inest digerendi facultas.

Rheum,

Rheum, Rha.

Quiddam habet terrestre frigidum, cuius indicio est astrictio: adiuncta est illi tamen quædam caliditas. Siquidem si mandatur plusculum, subacre conspicitur. Est etiam acria cuiusdam substantiæ subtilis particeps, quod indicat laxitas, leuitasq; Quare conuulsis, ruptis, orthopnœicisq; prodest. Sic quoq; liuentia & lichenas cum aceto illitum persanat. Astrictionis ratione, sanguinem expuentibus, cœliacis, & dysentericis confert.

Rhetinæ, Resinæ.

Resinæ omnes desiccant & excalfaciunt. Lentiscinæ tamen (quam uocant masticheh) primę debentur partes. Nam præterquam quod paucula ei inest astrictio, qua stomachi, uentrisq; & iecoris imbecillitatibus, phlegmonisq; etiam accōmodatur, desiccat insuper citra mordacitatē. Minimū enim acris est, & maximè tenuium partiū. Inter cæteras præfertur terebinthina, manifestam quidem, nō tamen similiter atq; mastiche, astrictionem possidens. Verū adiunctā habet quandam amaritudinē, per quam magis quàm mastiche digerit. Per eandem etiam usqueadeo abstergit, ut psoras finet. Quinetiā quę in profundo residēt, magis cæteris extrahit, ob maiorē tenuitatē partium. Attamen pinea, & hac etiam magis strobilina, acriores ei sunt, sed nō magis tamen digerunt, attrahuntue. Media inter has sunt picea & abietina. Habet porrò & emolliens quiddam terebinthina. Secūdum locū habet in emolliendo lentiscina, sicuti cyparissina in ipsa acrimonia.

Rhodos, Rosa.

Ex aquea substantia calida, duabus alijs qualitatibus mixta, astringente uidelicet & amara, composita est. Flos tamen magis, quàm ipsa rosa, est astringens, ac proinde etiam exiccatorius est.

Rhodia rhiza, Radix rhodia.

Tenuium partium & digerentis est facultatis. In calfaciendo uerò secundi ordinis est censenda, aut certe tertij incipientis.

Rhododaphne.

Tota sua essentia uenenū est & hominū & plerisq; pecoribus. Porrò calfacit excessu tertio, primo autem desiccat.

Rhoea, Malum granatum, siue punicum.

Omne malum granatū astringentē qualitatē sortitur, non tamen in omnibus ea exuperat. Nam inter ea quædam sunt acida, quædam plus dulcia quàm austera. Pro ratione quarum qualitatū inexcentium, suos usus præstāt. Porrò acria astringentiores, & exiccantiores sunt succo. Sicuti & his putamina, quæ sidia dicuntur. Adsimilem illis uim habent flores qui cytini dicuntur.

Rhus, Sumach.

Ad desiccandum & astringendū coriarij hac planta fruticosa utuntur. Medicis in usu sunt fructus eius & succus, austeræ admodū qualitatis. Exiccat itaq; in tertio ordine, refrigerat uerò in secundo.

Rhypos, Sordes.

* Sordes quæ a gymnasiorū statuis æreis abraduntur, digerendi emolliendiq; uim obtinet: quæ autem ab ijs qui in palæstra exercentur, quantū accepit pulueris, tantū ab ea est diuersa, atq; hic sordem ῥύπος Græci nominant. Prior igitur, quę ob contractam æruginem, acrior etiam existit, cruda phymata digerit. Secunda autem, optimū est phlegmones mamillarū remedium. Constat enim ex puluere repercutiente, oleo emolliente, ac deniq; sudore & sordibus digerentibus.

Sagapenum.

Liquor est calidus & tenuium partiū, sicuti & alij liquores. Sed absteriionē quandam obtinet, qua oculorum cicatrices expurgat, extenuatq;. Suffusionibus etiam & hebetudinibus oculorū, quæ à crassitie humorum proueniunt, non malum est medicamen. At planta ex qua prouenit, ferulæ assimilis, imbecilla est & inutilis.

Sampsychon, Maiorana.

Tenuium partium & digerentis est facultatis: desiccat enim & calfacit ordine tertio.

Saprotes ξύλων, Caries lignorum.

*Caries eorum præcipuè lignorum quæ participia sunt astrictionis & absterfionis, ut ulmus, expurgat, impletq; ulcera humida.

Sarcocolla.

Mistam uim habet ex emplastica quadā substantia, & paucula amara. Itaq; citra morsum desiccat, ac proinde glutinare ulcera ualet.

Satyrion, Triphyllon.

Humidū calidumq; est temperie, ob idq; dulce. Recrementitiam tamen & flatuosam humiditatem possidet. Quocirca ad uenerem incitat.

Selinon, Apium.

Adeò calidū est, ut & urinam & menses ciear. Flatus quoque digerit, & magis semen quàm herba. Oreoselini & hipposelini similis uis existit. Verùm Hipposelinum imbecillius est, oreoselinum ualentius.

Seris, Cichorion.

Holus est subamarum, & magis quod agreste est. Id nanq; est frigidæ & siccæ temperaturæ, secundo excessu. Cæterū domestica magis quàm agrestis refrigerat. Porrò utraque astringentis qualitatis est particeps, ut chondrilla, quæ est etiam fereos species.

Seriphum.

Absinthio est tum specie, tum gustu simile. Cæterùm nō æquè astringit, sed calfacit ualentius, necnon amaritudinem quandam salsuginosam refert, uentriculoq; est infestum, magisq; absinthio lumbricos enecat. Calfacit itaq; secundo ordine intenso, siccat autem in tertio.

Seseli.

Adeò excalfacit tum radix, tum fructus, ut moueat urinas. Est etiā tenuiū partiū, ut & comitialibus morbis, & orthopnœis competat.

Sesamum.

Viscosum & pingue cum sit, emplasticū etiam existit, emolliensq;, ac modicè calidum. Oleum quod ex eo conficitur, & ipsius herbæ decoctū, eiusdem sunt facultatis.

Sesamoides magnum.

Semen eius ut helleborus purgat, similiterq; abstergit, calfacit, & desiccat.

Sesamoides album.

Huius semen nonnullam* acrimoniam sortitur, uehementerq; est amarum. Excalfacit itaq;, rumpit, extergitq;.

Sideritis.

Nonnihil abstergit, sed plurima pars eius est

humida & mediocriter frigida, cum exigua astrictione, qua phlegmonē sedat & glutinat. Sideritis autem Achillea, dictam superans astrictione, sanguinis eruptioni, dysenteriæ, & muliebri profluuio est aptissima.

Sicyos, Cucumis.

Maturus, tenuioris essentiæ est: immaturus, crassioris. Sed incidendi & abstergendi facultas eis inest. Quare & urinā mouent, & corpus splēdidum reddūt. Sunt enim humidi frigidiq; quasi in secundo ordine. At arefacta tum radix tum semen, siccant primo, aut secundo incipiente, ordine magisq; abstergunt, q̃ ipsius melonis caro.

Sicyos agrios, Cucumis agrestis.

Tum ipse, tum eius succus, quem elateriū uocant, aut ex folijs & radicibus pressus, perutilis ad medicationes existit. Elaterium itaq; menses ciet, fœtumq; perimit applicatū, ceu alia omnia amara & tenuium partium. Summé siquidē est amarum calfacitq; in secundo ordine, ac proinde etiam digerit. Sic enim eo anginia laborantes inungūt quidam cum melle aut oleo ueteri. Bonum item est regio morbo affectis infusum cum lacte in nares similiter dolores capitis sanat. Radicis atq; foliorū succus similem, sed imbecilliorem facultatem sortitur. Radix etiam abstergit, digerit, emollitq;. Cortex potentius desiccat.

Silphium, Laserpitium.

Silphij liquor calidissimus est. Necnon folia, caulis, & radix, strenuē etiam sunt calida omnia tamen flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde difficilia concoctu. Foris autem imposita corpori, efficaciora, liquor præcipuē, admodum trahentem facultatem possidens. Attrahit & excrescentias exterit, & quandam liquandi uim possidet.

Sison.

Calidus & subamarus existit. Vnde urinā mouet, concoquit, menses prouocat, omnesq; uiscerum obstructiones reserat.

Sion.

Quantum gustu * aromaticū est, tantū etiam excalfacientis facultatis est particeps. Quare & digerit, & urinam mouet, & calculos renū frangit, & menses euocat.

Sisaron.

Sisari radix cocta stomacho grata est, & urinam mouet, secundo ordine excalfaciens, cum amaritudine & astrictione leuicula.

Sisymbrium.

Tenuium est partium, facultatisq; digerentis, calfacientis, & exiccantis in tertio ordine. Quidam semen cum uino exhibent singultientibus, torminaq; patientibus.

Sisymbrium, quod Cardaminen uocant.

Si siccum sit, tertij est ordinis calfacientium & exiccantium si humidum, uirideq;, secundi.

Scandix.

Agreste est olus, subacre & amarum. Calfacit itaq; & siccat secundo ordine intenso ualenter mouet urinā uisceraq; liberat obstructionibus.

Scilla.

Admodum quidem incidit calfacit autem secundo ordine. Porrò præstat eam assam aut elixam sumere, quòd sic eius uehementia exoluat.

Scolymos.

Radix eius, si quis illam in uino coctā bibat, grauēolentem urinam abundanter elicit, fœtoriq; alarum medetur. Succus etiam eius est purgatorius. Calfacit porrò secundo & completo ordine, aut tertio incipiente siccat uerò secundo.

Scordion.

Nonnihil amarum obtinet, & acerbum, & acre ipsiusq; acrimonia, allij acrimoniæ est persimilis. Expurgat igitur, excalfacitq; uiscera menses urinamq; prouocat. Conuulsa, rupta, doloresq; laterum ab obstructione & frigore obortos, coporum sanat illitum uiride, magna uulnera glutinat purgat sordida inspersumq; aridum, contumacia ad cicatricem perducit.

Scorodon, Allium.

Desiccat & excalfacit excessu quarto. Porrò ophioscorodon, alliū agreste est, domestico ualentius.

Scorodoprasson

Vt gustu & odore, sic uiribus inter allium & porrum mediam naturam sortitur.

Scorpiodes.

Excalfacit ordine tertio desiccat secundo.

Smilax, Cactus arbor.

Facultatis est uenenosæ.

Smyrna, Myrrha.

Secundi est ordinis calfacientiū & exiccantiū. Vnde [illegible] uulnera glutinat. Inest illi amaritas non [illegible] agua, qua fœtum & lumbricos enecat, [illegible] Habet etiam & abstergendi uim moderatam. Quare ocularibus miscetur medicamentis, [illegible] quæ ad ueterem tussim, atq; anhelationem [illegible] administrantur.

Smyrna Boice, Myrrha Bœotia.

Vim habet calfaciendi, fundendi, emolliendi.

Smyrnium.

Ex eodem genere cum apio est & petroselino fueritq; apio quidem ualidius, imbecillius uerò petroselino. Itaq; & urinas & menses prorītat calidum siccumq; tertio ordine.

Sonchus.

[illegible] humidis est, aquea terreaq; essentia confusa, [illegible] traq; leniter frigida [illegible] & astrictionis cuiusdam est particeps, & manifestē refrigerat, tum [illegible], tum estus. At arefactus, terrestrior redditur, modicam asciscens caliditatem.

Sparganium.

Desiccantis est facultatis.

Spartum, Genista.

Sparti (quo & uites alligāt) tum fructus, tum succus uirgarū, ualentē trahendi uim possidet.

Staphylinus, Pastinaca.

Satiua imbecillior, agrestis ad omnia potentior est. Vrinas mensesq; prouocat, abstergitq; nōnihil, cum herba quidē tota, tum uel maxime semē & radix.

Stachys

Gustu est acri & amaro, tertijq; calfacientium ordinis. Vnde menses rationabiliter prouocat. Facit tamen abortum, atq; secundas eijcit.

Stœbe.

Fructus eius & folia astringunt cum mordacitatē, desiccātq; in tertio fere incipiente ordine. Quare decoctum eorū iniicitur dysentericis, auribusq; pure fluentibus quod etiam magna uulnera glutinat, præcipuē cū uino atro & austero.

Valenter

Valenter enim desiccat omnia præter naturã humiditates. Folia uiridia illita erumpentẽ sanguinem supprimũt, suffusionibusq; oculorũ ex ictu medentur.

Stœchas.

Stœchas.

Amara est & mediocriter subastringens, cùm nimirũ ex terrena essentia frigida exigua, & extenuata altera terrena copiosa, constet. Quare obstructione liberat, extenuat, extergit, roboratq;, & uiscera & uniuersum corpus.

Stratiotes.

Stratiotes.

Aquaticus quidem humida & frigida facultate est: terrestris uero, nõnihil habet astrictionis. Proinde & ulcera glutinat.

Struthion.

Struthion.

Radix eius est acris, calida, siccaq; temperamento, ex quarto propémodum ordine excalfacientium. Sed & abstergit, & irritat: proinde & sternutationem prouocat.

Styrax.

Styrax.

Excalfacit, emollit, concoquit. Quamobrem tussi, catarrho, pituitæ destillationibus, raucedinibusq; auxiliatur. Tum menses, seu potum, seu admotum prolicit. Combusti eius fuligo, thuris fuligini est similis.

Syca, Ficus.

Syca, Ficus.

Aridæ excalfaciũt ordine primo aut secundo incipiente, habentq; partium tenuitatem quandam: quare tubercula dura concoquunt, digeruntq;, tum ipsæ, tum ipsarũ decoctum. Verum ubi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: ubi uerò plus digerere, hordeacea: Panis horum in medio. Porrò quæ sunt pinguiores, magis possunt concoquere: quæ acriores, magis tum extergere, tum digerere. Ficus uirides, imbecilliores sunt. Vtræq; tamen & siccæ & humidæ aluum subducunt.

Syce, Ficus arbor.

Syce, Ficus arbor.

Calidæ, tenuiumq; partium temperaturæ est, sicuti indicant tum liquor eius, tum foliorũ succus. Valenter enim calfacit uterq;. Itaq; nõ mordicat tantũ, aut uehementer absterget, sed & ulcerat, & ora uasorum reserat, & uerrucas extirpat. Quin & uim purgatoriam habet. Porrò lachryma & succus agrestis ficus, quam caprificũ uocant, ad omnia, q̃ satiuæ, ualentior est. Cæterũ ipsarũ surculi adeò calidi sunt, atq; tenuium partium, ut carnes bubulas duras, si coquendis adijciantur, friabiles ac teneras reddant.

Caprificus.

Symphytum petræum.

Symphytum petræum.

Habet quandam uim incidendi, qua collectũ in thorace pulmoneq; pus expurgare potest: ac simul contrahendi facultatis est particeps, qua erectionibus sanguinis auxiliatur. estq; humidum, ac non immodicè calidum: unde & dulce apparet, atq; odoratu iucundum. Ad hæc, mansum sitim extinguit, & arteriæ sanat asperitates. Liquet igitur ipsum etiam & digerere, & cõstringere posse. Vnde & enterocœlijs imponitur, & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur.

Symphyton magnum.

Symphytum magnum.

Similem dicto uim habet. Cæterũ neq; uidetur dulce, neq; odoratũ. Est uerò secundũ uiscositatem mordacitatemq; scillæ simile.

Spondylon.

Spondylon.

Fructus eius acris & incidens est: itaq; ad asthma & comitialẽ morbũ aptum est medicamen. Prodest & aurigini. At radix ultra iam dicta, fistularũ callos tollit, si sit circumrasa. Floris succus, ad diuturni mora aurium ulcera cõueniens reponitur.

Schinos, Lentiscus.

Schinos.

Ex aquea essentia leuiter calida, & terrena frigida nõ pauca, constat. Desiccat itaq; secũdo ordine cõpleto, aut tertio incipiente, in caloris frigorisq; medio cõsistens quodammodo. Astringit autem ex æquo, moderateq; omnibus partibus suis. Succus bibitur & per se, & cum alijs medicamentis, quæ dysenterias & alui affectus sanant. Quin & ad sanguinis exputiones, flores muliebres, necnon sedis uuluæq; procidentias idoneus est, utpote ad hypocistida nonnihil accedens propè.

Schinu anthos, Schini flos.

Schini flos.

Modicè calfacit, modiceq; etiam astringit, nec planè à tenuitatis natura est alienus. Quare urinam & menses mouet, siue potione, siue fomẽto adhibitus. Prodest etiã iecoris, stomachi, & uentris inflammationibus. Cæterùm magis astringit radix, quanq̃ flos etiam astringat omnibus partibus suis. Proinde medicamẽtis quæ hæmorrhoicis exhibentur, miscetur.

Schœnos leia, Iuncus læuis.

Schœnos leia. Iuncus læuis.

Quidã oxyschœnos, alius oligoschœnos dicitur gracilior duriorq; oxyschœnos, crassior laxiorq; oligoschœnos. Fructus huius somnũ cõciliat. Oxyschœni autẽ duæ sunt species: altera sterilis, cuius nullus usus in medicina: altera quæ fert semen somni cõciliatiuũ, sed minus q̃ oligoschœni. Vtrunq;, si cum uino bibatur, uentris fluxus desiccat, & muliebre profluuiũ rubrũ sistit. Est itaq; eorum temperies composita ex terrena essentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida.

Terminthos, Terebinthus.

Terminthos. Terebinthus.

Cortex, folia, & fructus eius astringunt, & secundo ordine excalfaciũt: unde etiã quòd siccẽt, liquet. Porrò fructus aridus propinquus est tertio ordini desiccantiũ, calfacitq; ualenter. Quare & urinam prouocat, & lienibus auxiliatur.

Teutlon, Beta.

Teutlon. Beta.

Nitrosæ facultatis est particeps, qua tum digerit, tum extergit, & per nares expurgat. Cæterũ cocta nitrositatẽ exuit, euaditq; leuiter digerẽs. Ad detergendũ tamen digerendũq; ualidior est beta alba.

Teucrium.

Teucrium.

Incîdit & tenuium est partiũ: quare lienes sanat. Ac exiccat quidem in tertio, calfacit autem secundo ordine.

Tephra, Cinis.

Tephra. Cinis.

Ex partibus eũm terrenis, tum etiã fuliginosis (quæ & tenues sunt, & cum aqua in qua macerati prius fuerint cineres, excolant) constat. Pro materiæ tamen cõbustæ differentia, cineris temperies uariat. Quare haud scio qua ratione Dioscorides astringere cineres omnes prodiderit, cùm ficulneus cinis eiusmodi omnis qualitatis sit expers, utpote ipsa arbore nulla parte sui acerbam qualitatem reddente. At ex acerbis lignis cõfectus cinis, nõ parũ quidem astringit: meminiq; me eo aliquando sanguinis suppressisse eruptionẽ. Verũ nullus unq̃ ad tale uti ficulneo audeat. Siquidẽ hic acrimoniæ plurimũ, ut & lixiq;

Dioscorides suggillatur.

Calx. cultatis obtinet, mistæ abstersioni. Est & calx cineris quædā species, cæterū tenuioris essentię, q̄ qui ex lignis fit. Porrò elota, medicamen est citra morsum desiccās, magisq; si bis terue lauet. Cæterū si marina aqua abluta sit, admodū digerit.

Telephium.

Telephium. Exiccandi & detergendi facultate est, nō tamē insigniter calida, sed fortasse secundi ordinis. Desiccat etiā secundo, intenso tamen, aut tertij principio. Proinde ad putrida ulcera cōgruit, & cum aceto utrasq; uitiligines sanat.

Telis, Fœnumgræcum.

Telis Fœnumgræcū. Calfacit secūdo ordine, desiccat primo. Proinde feruentes phlegmonas irritat: quę uero minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo persanat.

Tithymali.

Tithymalus. Tithymali omnes uim eandem habent acrem, calidamq; potentiā, cum amaritudine quadam. Validissimus eorum est liquor: deinde fructus & folia: postremò radix. Hæc aceto incocta, sanat erosorum dentium dolores: liquor in ipsa foramina inditur. Cæterū si aliam partem cōtingat, cōtinuò adurit ulceratq; illam, ex quarto existēs calfacientium ordine, qui ad exurentia pertinet. Sic pilos quoque, & uerrucas, & myrmecias, & pterygia, & thymos, cum oleo inunctus succus euellit, detergitq; lichenas & psoras, propter amaritudinē: uerum ulcerum phagedænica, anthracode, & gangrænodi, quia ualenter calfacit & desiccat, aliquando iuuare potest. Ad hæc fistularū callos eximit. Prędicta omnia folia & fructus præstare possunt, sed imbecillius. Quibus sane & ad pisces in aquis stagnis capiendos, uti assolent. Celerrime enim ab illis in uertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Porrò cum septem sint tithymalorū genera, ualentissimus est quē characiam marēmq; nominant: & fœmina nuncupata myrsinites: & qui in petris nascitur arboreſcens. Deinceps qui phitonio [illegible] est, & cyparissius. Dein maritimus: ac demum helioscopius. Pro portione autem facultatis [illegible] & [illegible] & liquorum existet.

Pisces redduntur uertiginosi, capiuntur, sola fructibus tithymali gustatis.

Tragacantha.

Tragacantha. Emplasticam facultatem similem gummi obtinet, nec non obtusiorem acredinem. Ac sane similiter illi desiccat.

Tragion.

Tragion. Tragij folia, fructus, lachrymaq; trahentis digerentisq; sunt facultatis. Est uero & tenuiū partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Stipites, & infixa corporibus extrahit, lapides frangit, menses mouet, drachmæ pondere potum. Porrò in Creta folio nascitur, lentisco simile. Alterum minus, cuius folia scolopendrio similia sunt, nascitur quidē multis in locis, sed nō paruum habet facultatis astringentis, ut & ad fluxionum affectus conueniat.

Tragoriganon.

Tragoriganum. De hoc in sermone de origano diximus.

Tribolos.

Tribolus. Ex humida essentia modicé frigida, & sicca nō mediocriter, cęterū similiter frigida cōstat. Vnde cōtra phlegmonarū generationes, & cōtra omnes influxus cōgruit. Porrò terrestris ipsius fructus, cū tenuiū sit partiū, potus calculos cōterit.

Tripolion.

Tripolion. Radix huius est acris, & facultate calida in tertio excessu.

Triphyllum.

Triphyllum. Calfacit & siccat in tertio ordine, ut bitumen, cui odore est simile. Proinde potū laterū dolores ab obstructione natos iuuat: & urinā mensesq; prouocat.

Trichomanes.

Trichomanes. Eadem præstat quæ adiantum.

Trychnon, Solanum, Strychnon.

Trychnon. Solanum. Strychnon. Halicacabum. Solanum somniferum. Solanum maniacum. Esculentū quidem astringit, refrigeratq; in secundo ordine. At eorū quæ esui nō sunt, unum quidem dicitur Halicacabum, fructū habens rubeum, acino uuæ persimilem. Alterū uero est fruticosum, a cōciliando somno Hypnoticū appellatum. At tertiū, quód ad insaniam adigat, omnes Manicū nomināt. Halicacabū igitur, fructū ferens ciendæ urinæ idoneū, compluribusq; facultatibus quæ ad iecur, uesicam, & renes accōmodantur, miscetur. Solani uerò hypnotici cortex radicis, si cum uino bibatur, somnū accersit, drachmæ pondere sumptus, existens succo papaueris similis, nisi quód imbecillior, utpote tertij refrigerantiū ordinis, cum ille sit quarti. Huius solani semen urinā ciendi uim habet. Si plus tamē duodecim corymbis hauseris, dementiā affaciet. Quod reliquum est ex solanis propositis, est ad medicationes intra corpus inutile. Nam si quatuor eius drachmæ offerantur, mortē inferent: si pauciores, insaniā. Vna certè innoxiè sumitur, nihil tamen utile prçstat. At foris corpori illitū, ulcera maligna persanat. Verùm ad talia, radicis cortex præfertur, desiccans secundo ordine iam cōpleto, aut tertio incipiēte: secūdo autē incipiente refrigerans.

Hyacinthus.

Hyacinthus. Radix eius bulbosa est, desiccans primo ordine: secundo autem, aut initio tertij refrigerans. Fructus leniter extergit astringitq;: unde & regio morbo laborantibus exhibetur in uino, ordine quidem tertio desiccans, at in medio caloris frigorisq; consistens.

Hydnon, Tuber terræ.

Hydnon. Tuber terræ. Substantiam habet innocentē terrestrem quidem, sed cum paucula tenuitate permistam.

Hydropeper.

Hydropeper. Non usqueadeo calidum est, ut piper. Viridis ipsa herba cataplasmatis instar imposita, sugillata & tumores induratos digerit.

Hyoscyamus, Altercum.

Hyoscyamus. Altercum. Cui semen atrum est, insaniam ac soporem inducit: cui uerò mediocriter flauum, propinquā ei obtinet facultatē. Vtrunq; tamen fugiendū sunt, ut deleteria & inutiles. At cui semen & flos est candidus, sanitati idoneus existit, ex tertio quodammodo refrigerantium ordine.

Hypericum.

Hypericum. Calfacit & siccat, essentia tenui, adeò ut menses urinasq; prouocet. Illitū uiride, ad cicatricem omnia perducit ulcera. Siccum cōtusumq; si inspergas, mollia, humida, & putrilaginosa sanabis. Sunt qui & ischiadicis bibendum propinēt.

Hypecon.

Hypecon. Refrigerat tertio ordine, parumq; à papauere distat.

Hypoglosson.

Hypoglossa. Radix eius & succus emolliēdi uim possidēt.

Hysso-

Hyssopum.

Desiccat & excalfacit ordine tertio, sed tenuiũ est partium.

Phaci, Lentes.

Valenter astringũt, mediumq; tenent inter calorem & frigiditatẽ. Desiccãt tamen in secundo ordine. Ipsum itaq; earũ corpus, siccat & sistit aluum. Cæterũ decoctũ prouocat. Proinde prior aqua abijcitur, ubi euentionis causa exhibent.

Phacos, Lenticula palustris.

Humidæ frigidæq; temperaturæ existit, utrunque ex secundo ordine.

Phaleris.

Succus, semen, & folia eius, commodè potari creduntur cõtra uesicæ dolores, ceu in se habeat tenue quiddam & calidum.

Phalangites.

Sic dicitur, quòd morsis à phalangijs auxilio sit. Est autem facultatis tenuiũ partium, & exiccantis, quare tormina lenit.

Phlomus, Verbascum.

Huius herbæ duæ sunt species. Quædã enim folijs est candida, quædam uerò nigra. Rursus, albæ quidem mas est, cuius folia angustiora fœmina, cuius maiora uisuntur. Est & alia phlomus agrestis, flores habens aureos & luteos necnon alia quam phlomida appellant. Priorum duarũ radix acerba gustu est, & fluxionum affectibus prodest, atque adeo dentium doloribus quanq̃ folia digerendi uim habent. Similiter & aliarum folia. Omnium quippe folia desiccandi & detergendi uim possident.

Phœnix, Palma.

Astrictoriæ facultatis est particeps omnibus partibus suis. Igitur ramorũ succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constãs. Similis facultatis est eius cerebrũ, esui aptũ. Arsi uctus, & maximè dulcis, non paruam obtinet caliditatẽ. Qui quidem cùm edendo sit, magno est usui, non tantum foris impositus, ubi roborare, desiccare, contrahere, stipareq; est consilium, sed tanquam cibus sumptus, & simul cum alijs, & per se. Porrò tenerũ palmæ germen, eandem cum eius cerebro facultatẽ sortitur. At cortex astringit quidem, ac plus quàm dicta omnia desiccat *utpote minimũ habens humiditatis. Quare ad ulcera putrescentia, laxatos articulos, hepatis & uentriculi imbecillitates, eo intus & foris administrato utuntur. Radix citra morsum desiccat, cum nonnulla astrictione.

Phormion.

Phormij semine cum melle ad leucomata* utuntur. Sed spicula etiam extrahere creditur, ueluti & ipsa herba. Quare tenuium partium, & attrahendi digerendiq; potentiam obtinet.

Phu.

Odorata quodammodo eius est radix, nardo uiribus similis ad pleraq; tamen usu minor. Mouet autem urinam, ut nardus gallica.

Phycos, Alga.

Ex mari exemptus & uirens, siccat refrigeratq; in secũdo ordine: habet enim quiddam modicè acerbum.

Phyllitis.

Acerba cùm sit, meritò & diarrhœas & dysenterias epota sanat.

Phyllon malabathri, Folium malabathri.

Nardo similem possidet facultatem.

Chalbane, Galbanum.

Succus est plantæ ferulaceę, molliendi & digerendi ui: calfacit enim ordine tertio incipiente, aut completo secundo. Siccat uerò secundo incipiente.

Chamædrys.

Vincentem habet qualitatem amaram. Est & quodammodo acris: quare meritò lienes colliquat, urinas & menses prouocat, crassitudinem humorum incidit, uiscerumq; obstructiones repurgat. Calfacit itaque & desiccat tertio ordine, plus tamen calfacit quàm siccat.

Chamæcissos.

Flos eius admodũ amarus cùm sit, iecur obstructũ aperit: daturq; & coxendice laborantib.

Chamælea.

Vincentem habet qualitatem amaram: quare admodum sordida ulcera, & quæ maximis inducta sunt crustis, purgare cum melle est potens.

Chamæleuce.

Calfacit quodãmodo tertio ordine, siccat primo.

Chamæleon.

Nigri quidem radix, letale quiddam obtinet. Quare foris usus eius ad ea quæ abstersionẽ postulant, administratur. Præterea digerentibus & emollientibus pharmacis commiscetur. Etenim siccat tertio ordine, calfacit autem secundo absoluto. At albi radix quòd nõ sit perinde acris, potui datur cum uino austero, mensura oxybaphi, laborantibus aqua inter cutem.

Chamæpitys.

Magis amara est quàm acris: quare abstergit, purgatq; uiscera, magis quàm calfacit. Proinde auriginosis, & quibus facilè iecur obstruitur, bonum remedium est. Quin & urinam, & menses ducit tum pota, tum illita cum melle. Viridis uulnera magna glutinat: ulcera putrescentia sanat. durities uberũ discutit. Est enim in siccando tertij ordinis, in calfaciendo, secundi.

Chamæsyce.

Abstergẽdi simul & acrem uim possidet. Itaq; acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores intriti, quiq; ex eis profluit liquor, auferunt. Cum melle crassas oculorũ cicatrices detergunt hebetudinem uisus à crassitie ortam, adiuuant sicuti & suffusionum principia.

Chelidonium.

Admodum extergit & calfacit. Succus eius ad acuendum uisum est cõmodus. Quidam radicẽ eius ad auriginẽ ab obstructione iecoris ortam, in uino albo cum aniso propinant. Mansa etiam confert dentium doloribus. Chelidonium minus, cùm maiori sit acrius, celeriter cutem exulcerat, unguesq; scabros eijcit. Succus eius per nares purgat. Hæc itaq; siccat & calfacit in quarto incipiente ordine: at chelidoniũ maius in tertio.

Chondrilla.

Eiusdem ferè est facultatis cum seri, nisi quòd amariuscula est, ac proinde siccantior.

Chondrus.

Nutrimentũ quidem est optimũ, sicut triticũ. Vt medicamen autem, emplasticæ est facultatis, tẽperie trituco similis, nisi quòd uiscosior existit: qua ratione plus illo nutrit. Est porrò hoc semẽ

ueluti materia quædã idonea excipiẽdis medicamentis siccantib. Ipsum uerò ex numero concoquentiũ existit, ut triticũ, quæ minime profectò desiccant.

Chrysocome.

Chrysocome. Radix inc͂ẽtes habet acrem & astringentem qualitates quare non admodum multi usus est. Quanq̃ cocta in melicrato, peripneumonijs & morbis hepaticis auxiliaẽ. Sed & menstruis purgandis est utilis.

Pseudodictamnum.

Pseudodictamnum. Vim dictamni, sed imbecillam sortitur.

Psyllium.

Psyllium. Semen habet admodum utile ex secundo refrigerantiũ ordine In desiccando uerò & humectando, quodammodo est symmetrum.

Ocimum

Ocimum Ex secundo est ordine calfacientiũ. Habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec cõmodum est, ut in corpus sumatur. At foris illitum, concoquit digeritq́.

Ocimoides.

Ocimoides. Semen tenuium est partium, & citra morsum, facultatis desiccatoriæ.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus lib. IX.

QVotquot plantarum sunt partes, fructus, succi, & liquores, supra dicta sunt omnia. Nunc autẽ de reliquis medicamentis, quæ ex metallorum sunt genere, quæq́ species ipsius terræ existunt, disserere propositũ est Post quæ deinceps nonnihil tractabitur de partibus animalium, quibus ceu medicamentis ad curationes utimur. Meminisse autẽ in uniuersum oportet, astringentibus medicamentis facultatem inesse cum acribus pugnantissimam. *Astringentium facultas* Astringentia siquidem contrahunt, constipantq́, & condensant substantiã nostri un[illegible] ac proinde in quibus corporis nostri partem extrinsecus imposita, cõtinuò illam & rugosam, & cõtractam efficiunt contra quam acria, quæ admota cuti, perspicuè eam excalfaciũt, atq; in molem attollunt, rubente colore ac si diutius immorentur, exulcerant. *Acrium facultas* Hæc itaq; euidenter apparent mordere, excalfacere, à uicinisq; partibus ad sese sanguinẽ trahere. At astringentia, refrigerando, cõtrahendo, constringendoq;, in illis etiam contentũ repellere. Porro combustorum nõnulla calidiora q̃ antea redduntur, & ad gustum, & ad tactum, & ad eum quæ in usu terimur, facultatẽ. Quædam contrà, ab ustione minus apparẽt calida, id quod tactu & usu manifeste discernitur. Igitur acri multũ caloris amittunt usta quæ uero nõ sunt eiusmodi, assumunt. *Vstorum differentia* Cæterũ combustorũ nullum plane est frigidũ relinquitur enim in illis infiti acrimoniæ igneus, quæ per ablutiones extergitur ita ut aqua in qua medicamentum ablutum fuerit, calidam facultatem comprimet, eamq; tenuium partium quod reliquũ uerò est, sit terreum simul & frigidum, ac desiccare citra molestiam possit. *Combustorum nullum est frigidum*

De differentijs terræ.

Terræ differentiæ. Terra cõmuniter ac secundum agricolas, dicitur illa quæ agriculturæ est aptissima, quæq; humore maceratã, lutũ efficitur Atq; in ea sane plures differentias constituunt aliam (exempli gratia) pinguẽ esse dicentes, ex qua lutum fit uiscosum & lentũ aliam cõtrario modo dispositam, hoc est, quæ lutũ efficiat friabile Atq; hoc unum uocabulũ terræ est omnibus usitatũ. Alterũ est solis Philosophis usurpatũ, cum aiunt, elementa corporũ esse terram, aquã, aerem, & ignem Corpus nãq; extremè siccũ & frigidum, terrã nuncupant Secundũ quos nullum compositorũ corporum terra censetur elemẽtaris. Aiunt tamen, quantò corpore fuerint duriore, tantò magis ea esse terrea contrà quam agricolæ, qui eam exactissimam esse terram cõtendunt, quæ q̃longissime à saxi consistentia recessit Pro hoc itaq; secundo significato, quod à Philosophis celebratur, tribus clauduntur generibus differentiæ ipsius terræ quorum unum genus est lapis, alterũ corpus metallicum, tertium terra quæ colitur. *Elementum*

De differentijs nominatæ passim terræ

Terra itaq; uel Latinis etiã dicitur usitatè, quæ iniectæ aqua soluitur, & fit lutũ Quæ sane quasdam differentias sortitur secundum propriam quidem rationẽ, ut uidelicet pinguis sit & uiscosa, quæ utiq; omnino & atra colore est aut contra friabilis, & pinguitudinis expers, quam argillam appellant, quæ quodammodo candidior existit aut si inter has maximè cõtrarias habeant Secundũ mistionem autẽ alienorũ corporum, ut dum dicimus lapidosam aut arenosam hanc esse terram Porrò talis substantia admista, segregatur larga aquæ affusione, macerationeq;, donec uniuersum perfluat Sic enim quod lapidosum & arenosum est, subsidit, & terra exacta supernatat in quemodum præparatur etiam & terra Lemnia, quam alij sphragida Lemniã (ob impressum illi sigillum Dianæ sacrũ) cognominãt Quæ quidem à Lemnia rubrica differt, quod cõtactu nõ cõtaminet, perinde ut illa quodq; secũdum collem in Lemno, qui totus colore est fuluus, & in quo nec arbor, nec saxũ, nec planta nascitur, tantũ huiusmodi terra inuenitur. Cęterũ eius tres differentiæ assignantur Vna quam Lemniam sphragidem diximus quamq; alij nemini, præterquam sacerdotissæ, cõtingere fas est altera uero eius, quæ miltos est, siue rubrica ac denique tertia, quæ detergendi uim habet. Vtuntur autẽ priore illa ad ulcera uetera & cõtumacia, ad omnesq; ferarum morsus, sicuti aduersus medicamenta deleteria Distinguere itaq; ab ea terra quæ colitur, medicamentosam oportet, qua ad curationes utimur. Tametsi eius quoq; quæ colitur, si qua pinguis est, utilis ad curationes existit earum omnium partium, quæ desiccari postulant. Desiccandi nanque uim terra quæuis possidet. Cum enim eius corpus natura sit siccum, omninoq; igneæ substantiæ expers, citra mordacitatẽ exiccat. Ad quod quidem etiam ablutio iuuat. *Terræ Lemniæ differentia* *Terra quæ colitur desiccat*

De terræ lotione

At lauatur sane terra omnis, ut Lemnia Primò siquidem maceratur aqua, quæ nullã habet medicamentosæ qualitatis suspicionẽ Dein effunditur quod innatat, colligiturq; id quod est à lapidosis & arenosis secretũ Gustus autem docet, quænam terra lotione indigeat, aut quæ minime. At Lemnia, cum sit à sacerdote abluta, rursus eam non exigit. *Terram ablui docet*

De

De terra Samia.

At Samiam ne lauari quidē est opus. Vtimur autē altera eius specie magis, quā Samij astera cognominant, ad sanguinis exputiones, muliebriaq; profluuia, uelut & Lemnio sigillo, necnō aduersus ulcera dysenterica, priusq; putrescentia euadant. Quanq; etiā & putrescentibus, quæ depascentia uocant, interdum Lemnia ipsa profuit, inuncta quidem per arnoglossę succū, bibita uerò ex oxycrato aquoso prius tamē ablutis ulceribus idq; primò quidem, melicrato deinde autem uino. Cæterū Lemnia terra q̄ Samia nō paratum efficacioribus esse uidetur uiribus. Quare ab ea, quæ phlegmone tentari cœperūt partes, exasperantur, cum tamen a Samia iuuentur. Ex qua & oleo rosaceo mitissimū conficitur pharmacū, etiā cōtra alias feruentes phlegmonas, incipientesq; bubonas & fluxiones podagricas, & ad ea breuiter, quæ refrigerare cum mitigatione est animus. Vnde constat Samiā refrigerare. Quin & magis aerea eius essentia existit, collata ad Lemniā, cuius argumēto est leuitas. Aestimabis porrò omnē terram medicamentosam, tum leuitate, tum grauitate, præterea circa gustū asperitate & leuitate, ad hæc tenacitate & abstergendi potentia. Tenax enim & uiscosus est Samius aster, cum & Lemnia ipsi aggis huiusmodi paululū quiddā habeat. Abstersoriā quoq; facultatē moderatā obtinent & Selinusia terra, & Chia, quamobrem mulieres quædam ijs ad faciem utunt. Porrò quicquid abstergit leuiter, producendæ ulcerū carni est idoneū. Quod si etiā siccet, cicatrici inducendæ est habile. At omniū aptissima sunt & ad ulcera quæ in summa cute cōsistunt, & ad ambusta, illa quæ citra morsum exiccāt, nec manifesto excalfaciūt, nec refrigerant. Quocirca terra Selinusia & Chia, pulcherrima sunt ad ambusta ulcerum remedia. Iam uero Cimolia terra cum mistę sit facultatis, partim sane refrigerat, partim leuiter digerit, operaturq; pro natura illorū quibus miscet. Verū unice ambustis cōuenit, uelut & aliæ omnes, illitæ ex aceto, aut oxycrato ... bullas existere prohibentes. Aduertendū tamen est, corpora mollia ... medicamentū ... haud posse perferre, dura uerò posse. Terra itaq; mistionis expers, nil habet citra morsum siccandi. Cum autē nullū reperiri sit corpus a mistione alienum, ... est, ... lam ipsa terra sortiat. Si qua ergo in ea astrictio sentiatur, tantū frigiditatis assumpsit, quantū habet astrictionis. Sin acrimoniæ, tantum scito illi inesse caliditatis, quantum & acrimoniæ. Similiter, quanto leuior terra ipsa fuerit, tanto acrior existit. Quātò grauior, tantò etiam syncerior terra. At propriū terræ est, quòd igni admota non soluitur, aut liquescat, id quod accidit plumbo, stanno, auro, & argento. Cum igitur audis nominare terram argenteam, aut auream, minime intelligas ipsum argentū, aut aurū, per totū terræ corpus misceri, sed particulas quasdam exiguas tum auri, tum argenti, illi commistas, atq; contiguas existere ... ab igneis fornacibus fusas continue. Eundem in modum quæ uitriū continet terra, arenosa est. Sed & in ipsius quoq; glebulis exiguę frequenter nō paruo numero ... quibusdam reperiuntur arenis. Terrarū autē id genus omniū, quæ in metallis sunt, ubi ab eis separatur id metalli aut æris quod continent, reliquiæ uidentur lapideæ, nec macerari, rigariue, aut humectari per totam substantiā possunt, ut medicamentosa illa, quæ cum aqua in lutum degenerat, quæq; uiti cucūlita nascentes in ea uermes interimit, unde Ampelites uocatur. Cadmia etenim ex illarū lapidearū est genere, neq; rigari potest. Terra Cretica admodum imbecilla est, multū habens substantiæ aeriæ. Inest tamen ei quædā citra morsum uis extergendi. Eretriensis, q̄ Lemnia, ualentiorē possidet astrictionē, hactenus tamen ut nōdum mordicet. Expedit uerò hāc terram bis terq; lauare, ut Cimoliam, quo moderatior reddatur. Eam etiam urunt, ut subtiliorem, acriorem, & magis digerentē efficiant. Quod si posteaq; combusta fuerit, abluatur, replendis & cicatrice inducendis ulceribus multò magis opitulatur. Cæterū quæ colore cineritio est, illi quæ alba existit, præfertur. Est & alia terra dicta Pnigites, tota quidem facultate terræ Cimoliæ assimilis, cæterū atra colore, quēadmodū Ampelites. At terra, siue lapis, siue bolus Armenus, colore est pallido, promptissimeq; solui in læuorē omnino æqualem, ut calx, ualidamq; desiccādi uim possidet. Siquidem ad dysenterias, uentris profluuia, sanguinis expuitiones, catarrhos, & putrescentia oris ulcera, in primis cōpetit. Quin & illos magnificè iuuat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit. Quare & ijs quibus ex tali occasione anhelitus difficilis est, ualde auxiliat. Sed & eos qui tabe laborāt, adiuuat. ulcus enim ipsorū desiccat. Maxime etiā cōfert Armenus bolus contra pestilentes affectus. Ii siquidem usu eius nō persanantur, qui prorsus immedicabiles sunt. Cæterū bibitur ex uino albo, cōsistentia tenui, modice diluto, si is qui morbo est correptus aut plane febri careat, aut leuiter ea teneat. Sin grauius febriat, admodum aqueo. Non sunt tamen calore uehementes febres pestilentiales.

Ampelites terra.

Cadmia.

Cretica terra.

Eretriensis terra.

Pnigites

Boli Armeni descriptio.

Febres pestilentes non esse uehementer calidas.

De lapidibus.

Ex corporibus sponte natis sunt lapides, hoc diuersi à uulgo nuncupata terra, quod rigari nō sustinent. Vires habent partim secundum totius substantiæ proprietatē, partim secundū qualitates effectrices. Nunc autē sermo nobis esto de illis uiribus, quæ secundū effectrices agunt qualitates, in quibus sane est & intendi ratio & methodus. Nam facultates quę proprietatis totius substantiæ ratione insunt, a methodo sunt atq; ratione aliena, & per solam experientiam noscuntur. Nam cur hic lapis tacto uulnere unde sanguis prorumpit, cursum eius reprimat, haud nouimus. At cur hæmatites lapis in ocularibus facultatibus indatur, nouimus: quòd sit rationis inuentum. Nam si in cote oculari cum aqua eum teras, donec accipiat crassitudinē mellis, astringētem facultatem percipies. At didicisti, quòd gliscentes etiamnum phlegmonas restringentibus medicamentis repercutere oporteat. ubi autem iam sanguis nō fluit, astringentibus medicamentis digerentia adiungere, & sensim ad ipsa sola transire. Itaq; de ijs lapidibus prius disserā, qui mortarijs aut cotis attritu, in liquorem soluunt.

Facultates quæ proprietatis ratione insunt, esse a methodo alienæ.

Hæmatites lapis quomodo ocularibus medicamentis misceatur.

Phlegmonarum generalis curatio.

Ciseris, Pumex.

Ciseris. Pumex. Smiris.

Pumex quidem abstergit. Sed Smiris acrimoniæ quiddam obtinet. Proinde causticis & desiccantibus facultatibus additur, eisq; quæ curant gingiuas laxas. Pumex autẽ si cõburatur, haud erit inferior Smire, eosdem ad usus.

Lapides qui in spongijs reperiuntur.

Spongiarum lapides.

Frangendi uim obtinent, non tamen ita ualidam, ut lapides in uesica cõminuant. Rumpunt eos tamen qui coguntur in renibus: ueluti qui aduehuntur ex Cappadocia.

Ostracites.

Ostracites. Geodes.

Hunc lapidem aiũt desiccandi ualenter facultatem habere, temperatã ex astrictione, acrimoniaq; ut Geodem expurgare pupillas, uberumq; & testiũ sanare phlegmonas, inunctum ex aqua. At cotis Naxiæ ramentum uirginibus mãmas prohibet tumescere sicuti & testes puerorũ: tanquam facultatis refrigeratoriæ sit particeps.

Cotis Naxiæ ramentum.

Ophites.

Ophites.

Extergẽdi cõfringẽdiq; uim possidet, ceu etiã uitrũ. Admodũ enim ipsum ex uno albo ac tenui eporũ lapides uesicę conterit, atq; cõfringit.

Iaspis uiridis.

Iaspis uiridis.

Ventriculũ adligẽtu, ipsiusq; os adiuuat. Porrò Ophitem lapidẽ suspensum, iuuare morsos à uipera tradũ. Sed eiusmodi facultates nõ cõstant methodo. Veluti etiã cum Hieracites & Indicus profluentẽ ex hæmorrhoidib. sanguinẽ sistuunt.

Hieracites. Indus lapis.

Sapphirus.

Sapphirus.

Ictos à scorpione iuuare creditur.

Aphroselinus.

Aphroselinus.

Liberat comitiali morbo uexatos. ad q̃d nondum sumus experti.

Dioscoridis Thyites.

Thyites.

Subuiridis est ut Iaspis, soluiturq; in succũ colore quidem lacteum, gustu uerò acrem: ac proinde nemo illum oculorum miscet medicamentis, nec fluxiones repercutientibus, nec ulcera sanantibus. Sed eo tantùm utũtur ad purgandum & abstergendum, quæ pupillam abiq; phlegmone offuscant: quales sunt cicatrices recentes, & pterygia non nimis dura.

Iudaicus.

Iudaicus lapis.

Colore est candido, specie cõcinna, lineas habens ceu torno ductas. Vtuntur ad uesicæ lapides in cote soluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Præcipuè uerò ad eos qui in renibus hærent, est efficax.

Pyrites.

Pyrites.

Validam possidet facultatẽ, eoq; utimur digerenti emplastro admisto. Adijcitur etiã ei & scliros. Ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosi in spacijs intermedijs musculorum uara, per halitum sunt digesta. Nisi autem dum in usum ueniunt, pollinis instar cõminuantur hi omnes lapides, ut profundũ corporum quibus applicantur subeant, assimiles manent istis marinis fluuiatilibusq; arenis: quæ & ipsæ cõmunem omniũ lapidum uim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutem carnẽ, si in ipsis excalfactis decumbat æger. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur.

Arena quemodo exiccet tumentem ab aqua inter cutẽ carnem.

Phrygius.

Phrygius lapis.

Hoc semper utor combusto quidem ad ulcera putrida: idq; ipso aut per se, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato. Ad oculos uerò ex eo permisto alijs, medicamẽ siccũ efficio. Validè enĩ desiccat, habẽs quiddã astrictionis simul & mordicationis.

Ageratus.

Ageratus.

Astringit simul & digerit. Atq; astrictione quidem euidẽter iuuat phlegmone columellas granatas.

Assius.

Assius lapis.

Colore & consistentia est topho similis, friabilis, laxusq; Innascitur ei quiddam instar farinæ tenuissimæ, qualis in molarũ parietibus adhærescit. Appellant hoc medicamen petræ Asiæ florem. Est uerò & tenuium partiũ, ut sine morsu nimis fluidas carnes eliquet. At petra ipsa in qua nascitur, actionis uehementia est inferior. Habet etiam & salsedinẽ quandam ipse Asiæ petræ flos, ita ut inde uideatur ducere originem: quòd ros ex mari in petram residens, à sole postea exiccetur.

Petra Asiæ flos.

Gagates.

Gagates.

Colore est atro, qui ubi igni fuerit admotus, persimilem bitumini odorẽ exhibet. Confert autem ad discutiendos flatulentos tumores consistentes in genu, diuturnosq; & ægrè curabiles ac preterea cruenta uulnera glutinat. Est & lapis Thracius, cuius in hũc modũ Nicãder meminit.

Thracius lapis.

Si lapis uratur candenti Thracius igne, &c
Post madefiat aqua, flagrabit totus at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur. &c.

Nullus tamen eius in medicina usus, nisi quòd suffitu abigit feras.

Magnitis, Heraclia, Magnes.

Magnes. Magnes.

Assimilem hæmatiti uim obtinet.

Arabius.

Arabius lapis.

Lapis est elephanto similis, desiccantis abstergentisq; potentiæ.

Alabastrites.

Alabastrites.

Combustus in medicinæ usum ingredit. Quidam eum bibendum dant stomachicis.

Smiris.

Smiris.

Vehementer quidem abstergit: quare ipso ad annulos exculpendos utuntur, & ad dentes purificandos.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Hæmatites. Galactites. Melitites.

Hæmatites & Galactites lapides, a colorũ similitudine, quos repræsentant, sic nominantur. Ille siquidem sanguini, hic in succum solutus, lacti uidetur similis. At Melitites, nõ à colore, sed à sapore mellis talem nomenclaturam sortitur. Cum igitur succus omnis dulcis à temperato calore proficiscatur, astringens uerò à frigore, habebit sanè hæmatites lapis tantum frigiditatis, quantũ & astrictionis. Melitites uerò temperatã caliditatem: at mediam utriusq; temperiem Galactites. Meritò itaq; ocularibus medicamentis lapis hæmatites miscetur. Ac solo eo uti possis supercilijs exasperatis: si quidem cum phlegmone sint aspera reddita, ex ouo ipsum diluens: ac si magis, etiam per decoctũ fœnigræci. Sin uerò citra phlegmonem, ex aqua. Hic idem lapis similiter in cote cõtritus, sanguinis expuitioni cõducit, ulceribusq; uniuersis. Porrò siccus, redactusq; in tenuissimũ pollinẽ, reprimit excrescentia ipsaq; oculorũ ulcera solus per se cicatrice includit attritus, cæterũ aut assulus, aut inunctus.

Dulcis succus omnis à temperato calore proficiscitur, ut ad stringens à frigore.

Schistos.

Schistos.

Hæmatiti persimilem uim obtinet, sed infirmiorē Schistos: ac post eum Galactites. At Melites nonnihil caliditatis asciuit. Vt igitur unusquisq; leuiter ac sensim ab hæmatitis facultate recedit, ita in usum oculorum accõmodatur. est tamen mitior. Etenim mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone afflictis semper gratiora sunt. Quæ quidem, liberis iam à phlegmone partibus, infirmiora sunt, q̃ ut persanare ualeāt. Porrò cùm lapidibus omnibus commune sit ut desiccent, quotquot ex ijs in succū solui, aut redacti in pollinē, nullam cõtinuò qualitatē in gustu obtinent, hos putandum est esse tum infirmissimos, tum mitissimos, tum minimè mordaces. At qui manifestā qualitatē exprimūt, ij pro qualitatis ratione potentiā possident. Ac si quidem astringant, ad cõprimendū, constringendū, spissandum, & cõtrahendum: si uerò mordicent, ad excalfaciendum, digerendū, & colliquandū. Medij eorum sunt, qui abstergent citra mordicationem. Igitur Hæmatites, Schistos, Galactites, & Melitites, in succū uertuntur. Quanq̃ sunt & alij in succū solubiles, ut Moroxus qui in Aegypto nascitur, omniū dictorū minimè qualitatis particeps. Quare tantū desiccandi uim possidet.

Metallica medicamenta.

Metallica medicamēta appellare medicis mos est, quorū generatio in metallis cõsistit, siue spõtanea, siue per fornacē facta. Vt igitur lapidibus uniuersis, & terræ medicaminosæ cõmune est ut siccent, ita metallicis quoq; medicamentis omnibus. Est enim essentia eorū terrea, secundum elementaris terræ significatū. Porrò caliditate diutina, mistam ex terra & aqua, nonnunq̃ etiā aëre, substantiā uniente, temperanteq;, ac postea desiccante, metallicorū medicamentorū consistentiæ prouenīūt. Quemadmodū igitur in differentijs terræ, plurima essentia terræ elementaris habet, paulim uerò aëris, ita in metallicis multū igneæ substantiæ est immistū. In medio autē eorū sunt lapides. Proinde alia metallicorū semel aut bis, alia frequentius lota, idonea sunt, ut citra morsum exiccent. At locorū, in quibus hæc proueniunt, natura, prout plus minusq; est frigida, alia plus, alia minus, cogit, congelatq;.

Hales, Sales.

Sal partim ex mari fit in salinis, partim è terra effoditur. Cæterū utriq; uis est assimilis, impensè uidelicet exiccatrix. Porrò aphronitri sapor amarus est, & abstergēs: salis uero, tanto in abstergendo inferior, quantò in astrictione superior. In utriusq; medio sapor nitri consistit.

Armeniacum.

Vim habet extergentē cum leuicula tum acrimonia, tum astrictione. Vnde meritò miscetur ocularibus facultatibus. Præterea ipso per se redacto in pollinem, atq; sicco, utuntur ad pilorum in superciljs incrementum, ubi præ humorum acrimonia partim exciderunt, partim nec crescūt, nec nutricantur.

Arrhenicum, Auripigmentum.

Facultatis est causticæ, tam combustū, q̃ ustionis expers. Cæterum per ustionem tenuiorū partium efficitur. Vtuntur porrò ipso ad denudandam pilis quamuis particulam. Verū si diutius hæreat, ne cuti quidem parcit.

Aphronitrum.

Aphronitrum. Aphronitrū ab aphonitro differt. Nitri enim spuma medicamentū exiccatoriū existit, aspectu triticeæ farinę similis. Etenim alba est, nõ ut Asię petræ flos cinericea. *Aphonitrum.* Aphonitrū uerò farinæ speciem non habet, neq; solutum est, sed cõcretum & congelatum. Quod quidem adeò extergit, ut non modò sordes expurget, sed etiam pruritum sanet. *Nitrum.* At spuma nitri, eiusdem cum nitro est tum naturæ, tum facultatis, licet essentiæ tenuioris. Dictum autem est paulò antè, in medio aphronitri & salis, facultatem nitri consistere. Aphronitro enim sola inest uis detergendi: sali uerò etiā astringendi, sed multò magis quàm detergendi.

Gypsum.

Gypsum. Gypsum quidem tum desiccat, tum uires habet emplasticas. Quare siccis medicamētis quæ ad sanguinis eruptiones accõmodantur, utiliter cõmiscetur. Nam ipsum per sese lapidosum fit, coactum & congelatum. Ac proinde diluendum est oui tenui & cãdida albugine, quæ & ad ophthalmias est utilis, admisto illi tenuissimo farinæ triticeæ polline, qui residet in molarū parietibus. *Albugo oui ad ophthalmias utilis.* Excipere uerò quod sic maceratū est, tenellis leporis pilis, aut qui perinde sint molles, expedit.

Gypsum ustum.

Gypsum ustum. Nõ habet æquè emplasticā uim, cæterū tenniorum est partiū, & ualentius desiccat. Quin & repercussoriū est, maxime si maceretur oxycrato.

Diphryges.

Diphryges. Mistam habet tum qualitatē, tum facultatem. Habet enim in sese quiddā & mediocriter astringens, & mediocriter acre: unde ulcerū rebellium optimū medicamen est. Eo siquidē ad putrescentia oris ulcera, siue per se, siue cum melle, cùm detracta erat spuma, tum ad anginā, ubi iam per astringentia medicamēta cõstitit q̃d influebat, ac breuiter ad columellam præcisam, pudendiq; & ani ulcera cicatrice obducenda, sum q̃felicissimè usus. Porrò quo pacto adulterentur dictorū medicamentorum singula, non uidetur preciū operæ scribere, cùm talia posse discere homines scelératissimi in lucro ponant. *Adulteria medicamentorum cur docenda nõ sint.*

Theion, Sulfur.

Theion. Sulfur. Sulfur omne trahendi uim possidet, estq; temperamenti calidi, atq; essentiæ tenuis, adeò ut ad multa uenenatorū animalium resistat, si siccum ictui inspergatur, aut cum saliua, aut urina, aut oleo ueteri, aut melle, aut resina terebinthina illinatur. Quin & psoras, & lichenas, & lepras, nõ rarò hoc medicamento cum resina terebinthina sanant. Extergit enim omnes id genus affectus, absq; hoc ut in profundum repellat.

Ios, Aerugo.

Ios. Aerugo. Gustantibus acrem exhibet qualitatem, digerens, detrahens, & liquans non teneram modò, sed & duram carnē. Hallucinantur igitur qui tale medicamēta, epulotica appellant, hoc est, quę cicatricem inducāt: cùm nimirū epulotica pharmaca contrahant, constipent, & in calli morem ipsam carnem indurent. *Epuloticorum opera.* Quin & gustum mordicat ærugo, non tantùm ulcera. Quòd si paululum eius cerato nõ pauco admisceas, id quod

ex ambobus mistum est, citra morsum exterget.

Cadmia.

Cadmia.

Cadmia fit, ubi in fornacibus æs paratur incēpetora terra, aut lapide ex quo æs gignitur, in sublimem partē fornacis egerente, uelut fuliginem aut fauillam quādam. In argenteis etiam metallis simili secretione efficitur. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus usto fit cadmia. Cæterùm absq; fornace in Cypro cadmia inuenitur, quam inter quispiam lapidem noret. Ac eius quæ combusta est, aliam botryitin, aliam placitin Medici nuncupant. Botryitin quidem, * quæ in editioribus ipsius fornacis muris colligitur. Placitin uerò, quæ in humilioribus. Ac liquet sane botryitin partium esse tenuiorū, crassiorum uero placitin: utranq; autem ui deficcandi, ac mediocriter digerendi præditam. Quæ autem colligitur in fornacibus, igneæ qualitatis necessario etiam aliquid habet. Merito itaq; eam abluentes, medicamen efficiunt mediocriter tum deficcans, tum extergens absq; mordicatione: utile ad caua ulcera præhumida, & putrescentia, quæ in oculis & in toto corpore habentur. Igitur respicientes ad temperatā & mediam inter omnes excessus naturā, leniter desiccatoriā abstersoriamq; cadmiæ inesse facultatē dicimus. In caliditatis autē & frigiditatis differētia, cadmia quodammodo temperata existit.

Cinnabari.

Cinnabari.

Moderatam eam facultatē obtinet. Hiber uerò & aliud nouis quippiam.

Cisseris, Pumex.

Ciseris. Pumex.

In sarcotica medicamenta indunt, & ea quæ dentes extergunt, partim ustionem non expertus, partim etiā exustus: quandoquidē alijs omnibus combustis similiter, substantiæ tenuioris efficitur. Ceterū ustione quidam acquirit acrimoniam, quam rursum lotione exuit. Videri autē potest, & conciliare splendorem, non tantū facultate, sed etiā asperitate uelut limam, aut restrictum admouens. Laudatur in morbum corruptorum dentes reddunt splendidos.

Conia, Lixiuium ex cinere.

Abluto cinere fit. Cinerem autem, ustorū corporum reliquias Latini nuncupant. Fit ergo lixiuium pro eius quod eluitur natura. Cineris siquidem qui acrimoniā igneam habet acerrimā, ipsum quoq; acerrimū est: eius quod tale nō est, etiā moderatius. Quare & putrefacientibus medicamentis miscet, utpote causticā facultatē possidens, sed propter substantiæ suę tenuitatem, citra dolorem admittens.

Cyanos, Cæruleus.

Cyanus. Cæruleus lapis.

Acrem possidet facultatem, ac tum detrahendi, tum digerendi, q; cinnabari, potentiorē. Inest quoq; nonnulla astrictio.

Lepis, Squama æris, & ferri.

Lepis. Squama.

Squama, ut dicitur, medicamē multò utilissimum aliorum, & stomomatis alia denique quam nonnulli uocant helitin. Atq; omnes fanè uehementer siccant. Ceterum helites principē in desiccādo locum obtinet: nam subtilissimę omniū substantiæ est, nonnihil quæ æruginis nonnihil assumpserit. Maiorem obtinet astrictionē squama ferri, & hac etiam maiorē stomomatis. Quāobrē ad contumacia ulcera meliores sunt quam squama æris. Detrahit & liquat carnem potentius squama æris, & hac etiam ualentius helitis. Omnes autem squamæ nō instrenue mordaces sunt. Quia essentia ipsarum nō est admodū tenuis. Siquidem inter ea quæ parem uim possident, minus est mordax quod est tenuius.

Lithargyros.

Desiccat quidem, sed omnium moderatissimè. & secundū alias tum qualitates, tum facultates, quodāmodo in medio consistit. Modica tamen astringendi, absterguendiq; facultas ei inest. Ceterum ad intertrigines femorū utilis medela est. In reliquis ordinis in metallicis habebit. Proinde frequenter utimur lithargyro ceu aliorum materia, sicuti in liquescentibus ad plerāq; medicamenta adhibemus ceram, tanquam materiam mediā eorū quæ ualentem possident facultatē.

Nitrum.

Inter aphronitrū & salem uires medias sortit. Ceterū nitrum propius ad aphronitrū accedit, utpote ex ustione tenuius redditū. Desiccat itaq; & digerit quod si intra corpus sumat, secat & extenuat crassos & lentos succos, multo potētius q̃ sal. Aphronitrū uero, nisi grauis urgeat necessitas, deuorandum nō est, nimirū inimicū stomacho quandoquidē plus etiā nitro incidit. Porro ad suffocantes fungos, nitro usto simul & nō usto, & multò etiā magis eius spuma, uti cōsueuimus.

Melanteria.

Valde quidem astringit, astringentiaq; omnia propemodum tenuitate superat.

Melan graphicū, Atramentū scriptorium.

Admodum & ipsum desiccat itaq; solutū. Vlcera autē igni ambusta prorsus illinimus, & si acetum quoq; habeat, multo magis.

Misy.

In metallis ipsis, super chalcitim nascitur misy, ut ærugo super æs. Ac sudpicor etiam sori longo tempore mutationem in chalcitim posse accipere. Quare mirum non est, tria hæc medicamina eiusdē generis facultates esse, sori dico, & chalcitim, & misy, tenuitate & crassitudine inter se differre. Crassissimū enim est inter ipsa sori, tenuissimū misy, mediam utriusq; facultatem habet chalcitis. Admodū autem usta hæc tria, & eschara efficiunt. Attamen nōnihil etiam astringunt. Ceterū misy admotū corporibus duris, minus chalcitide mordicat, tametsi ea nō minus sit calidum: id quod beneficio tenuitatis sortitur. Porro cum ita aq; liquerit in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis q̃ misy, sori tamē nō liquescit utiquā quod lapidosius sit, & uehementius cōpactum fuerit misy, quia à congenito calore elaboratius est, ac proinde sicuti chalcitide, ideirco misto quoq; liquescit ægrius.

Molybdæna, Plumbago.

Similē lithargyro uim possidet, tantū à medio tēpore ad frigidius paulū quid recedēs. Sed neq; abstergentis facultatis est particeps. Vtrāq; autē medicamētū liquari potest, celerrimeq; ubi oleo nōnihil aceti est additū. Liquant tamē etiā admista aqua, sed coctione lōgissima. Vidi equidē molybdenā proiectā plurimā cū multis alijs lapidibus in ea itaq; ad ergasteria ducta Pergamo

Molybdos,

Molybdos, Plumbum.

Molybdos. Plumbum.

Facultatis est refrigeratoriæ. Siquidem nõ modò multã habet substantiam humidam a frigore cõgelatam, sed & aeriam paucam autẽ terream. Igitur quód plurimũ habeat essentiæ humidæ coactæ a frigore, indiciũ tibi esto, quód ubi admotum est igni, celeriter funditur fluitq;. Quod uerò & aeriæ sit particeps, hoc habeto signum. Omniũ quę nouimus, unicũ plumbum tum mole ipsa, tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis, aerem habentibus turbidum, ita ut quæcunq; illic ponantur, celeriter sitũ contrahant. Iam uerò si in mortario plumbeo liquorem quemlibet plumbeo pistillo contriueris, ita ut ex pistillo ipso, atq; etiam mortario exprimatur etiam aliquis succus, id quod ex utroq; constabitur, multò erit frigidius, q̃ liquor infusus fuerat. Cæterũ si uis magis refrigeratoriũ medicamen efficere, oleum omphaciuũ, aut rosaceũ, aut melinum, aut myrtinum, sit liquoris, quem infundes eritq; remedium optimũ ad sedis phlegmonas cum ulcere aut rugis, & ad eas quæ in pudendis, testibus, uberibusq; consistunt. similiter aduersus cæteras omnes fluxiones, quæ articulis accidũt. Sed & ulceribus rebellibus etiã utile est. Nam ad cancros eo utens, uirtutem medicamenti miraberis. Quód si celeriter multũ succi plumbei uelis colligere, conare in sole terere, aut quocunq; certe modo aere excalfacto. Multò autẽ utilissimũ habebis medicamentũ, si affuso refrigerantium succorũ aliquo teras, ut sempervium, cotyledonis, intybi, lactucę, condrilles, psyllij, omphacis, portulacæ. In laminam etiã ductum plumbũ, lumbisq; admotũ, pollutionẽ per insomnia coercet, nimirũ haud obscurè refrigerans. Sed & bractea tenuis probe ganglio illigata, ipsum dissipat. Illigabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxã potius firmiudum, q̃ hinc uel inde. Porro plumbũ ustum, ac deni ablutum, refrigerat, confertq; ad implenda ulcera, eadẽmq; cicatrice obducenda. Conuenit & chironijs dictis, & omnibus cancrosis ulceribus. Aure lotionẽ autem, ulceribus pertinacibus etiam auxilio est.

Ostracon, Testa.

Ostracon. Testa.

Desiccandi abstergendiq; uim possidet, maximè quæ ex fornacibus est. Ex qua quidem præparata emplastrum, optimè cicatricem inducit.

Pompholyx, Spodium.

Pompholyx.

Pompholyx fit & in æris fornace, uelut & cadmia fitq; & dum in fornacib. cadmia uritur, nimirum ab ipsa cadmia in tectum fornacis quadam fauilla ascendente, quæ dum colligitur est pompholyx. Nam quod reflectens in pauimentum recidit, nominatur spodium. Cui uidetur similem habere facultatem, quod antispodiũ appellãt. At ego illo usus sum nunq̃, cũm largè mihi semper põpholyx suppeteret. Nec enim quisquam ubi hæc adsit, spodio uti uelit, nedum antispodio. Est autem pompholyx medicamentũ propè omnium quæ citra morsum desiccant, si elota fuerit, præstantissimũ. Quamobrem ad ulcera cancrosa idonea est, & ad alia omnia maligna. Itaq; inditur collyrijs quæ ad oculorũ imponunt fluxiones, quæq; bullas in eis natas curant. Præterea ad pudendorũ & sedis ulcera optimum est remedium.

Sandarache.

Sandarache.

Vrentis est facultatis, ut arsenicũ. Meritò itaq; digerentibus facultatibus & extergentibus cõmiscetur.

Sandyx.

Sandyx.

Qua sit facultate prædita, in sermone de psimmythio explicabitur.

Scoria.

Scoria.

Scoria omnis resiccatoriũ est medicamen, potissimũ autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipsam in aceto q̃acerrimo, posteaq; decoquens, ad aures iampridem fluẽtes pure, eã utor pro medicamento maximè exiccatorio.

Stimmi.

Stimmi.

Cum facultate desiccatoria habet astrictionẽ adiunctam. Quamobrem & ocularibus medicamentis miscetur.

Stypteria schiste, & strongyle, & hygra. Alumen fissile, rotundum & humidum.

Stypteria. Aluminis differentiæ.

Alumen uehementissimè astringit. Cæterùm cùm sit crassarum partium, tenuius quodammodo est quod uocatur fissile. Proximum est rotundum, & astragalotum. Admodum crassum est tum liquidum, tum placites & pluthites dictum.

Titanos, Calx.

Titanos. Calx.

Viua quidẽ uehementer urit, adeò ut crustas efficiat extincta uerò protinus etiã crustam molitur & ipsa: at post diem unum & alterũ minus urit, minusq; inducere crustam potest. At uerò temporis progressu prorsum nec crustã quidem gignere ualet, tametsi etiamnum calfaciat, carnemq; liquet. Porrò si lauetur in aqua, suã mordacitatem exuit, efficitq; nuncupatum lixiuium. At ipsa absq; morsu desiccat.

Hydrargyros, Argentum uiuum.

Hydrargyros. Argentũ uiuũ.

Non est ex sponte nascentibus medicamentis, sed ex ijs quæ parantur: uelut psimmythiũ, ærugo, pyricum, lithargyros. Cæterùm internè deuoratum aut admotum extrinsecus, nondum feci periculum.

Phycos.

Phycos.

Facultatem eius, ubi de psimmythio agetur, exponam.

Chalcanthos, Atramentum sutorium.

Chalcanthos. Atramentũ sutorium.

Chalcanthos, qui in Cypro ex uiridi quadã aqua concrescit, extima sui parte in chalcitim temporis processu degenerat. Habet autem cum astrictione maxima, caliditatem non uulgarem coniunctam. Vnde omniũ maximè condire seruareq; carnes humidas potest nimirum caliditate humiditatem absumens, astrictioneq; substantiam contrahens, atque constipans. Constringit itaque, siccat, & contrahit in sese totius substantiam carnis.

Chalcitis.

Chalcitis.

Mistas habet astringentem acremq; facultates. Cæterũ uincit acris, utpote adeò uehemens, ut carnem urat, necnõ inducat escharam. Vstum hoc medicamen minus mordicat, nõ tamen minus desiccat. Verum non parum astrictionis remittit. Itaq; melior est undequaq; chalcitis tum adusta, tum lota, cum euadat sic minus mordax.

Chalcos cecaumenos, Aes ustum.

Chalcos cecaumenos Aes ustum.

Habet & acrimoniam quandam, sed & astrictionis est particeps. Proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamen cicatrici inducendæ.

Chalcanthos, Flos æris.

Chalcanthos. Flos æris.

Tenuioris essentiæ est quàm aut æs ustũ, aut squama. Quare ex eo factis collyrijs extergunt, auferuntque superciliorum magnas asperitates.

Chrysocolla.

Chrysocolla.

Carnem liquat, nõ tamen ualenter mordicat quanquam sit facultate admodum digerente, exiccanteque. Preparare autem hanc chrysocollã debes tempore æstiuo, aut aere prorsus calido urinam pueri, mortario & pistillo, utroque ex rubro ære, contundens. Hoc medicamentum aptissimũ est ulceribus contumacibus, tum per se, tum alijs mistũ. Nam quanto plus quàm chrysocolla metallica deficcat ærã mortuum, tantò etiam ipsam excellit tenuitate.

Psimmythium, Cerussa.

Psimmythium

Si ex acri aceto soluatur, gustu tamen neque acre erit, neque mordax, sed emplasticum, & refrigeratorium. Cerussa adusta, in sandycã transit, medicamentum seipso tenuius, non tamen excalfaciens. Phycos autem seruata cerussæ frigiditate, tenuitatem assumpsit.

Cerussa Sandyx. Phycos.

Psoricum.

Psoricum.

Conficitur dupla chalcite admista lithargyro: ambo tamẽ in asperrimo aceto soluta, sicque in ollam nouam coniecta, quam sumo æstate media diebus quadraginta obrutam sepelies. Hoc medicamẽ magis desiccatorium est, minusque chalcite mordax, cùm partibus sit tenuioribus.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus liber X.

EXposuimus igitur quinque cõmentarijs prioribus, qualitates quas secundas appellant, in medicamentis quæ effectricibus qualitatibus agunt, pro earundem effectricium specificarũque qualitatũ mistura ratione. Ostensum præterea est, quo pacto uniuscuiusque facultas unica experientia inueniatur neque ea uulgari, sed quæ certis adhibeatur limitationibus. Porro in sexto, septimo, & octauo libro, materiã quæ ad plantas pertinet, explicauimus: in nono autẽ, eam quæ circa terrena & lapidosa uersatur. Reliquũ uerò nunc est, ut eam quæ ab animalibus sumitur, in hoc decimo persequamur materiã. Nam ad finẽ undecimi tangemus de ijs, quæ proueniunt in aqua, nec plantæ, nec terræ, nec lapis, nec animalia sunt.

Hæma, Sanguis.

Hæma Sanguis nullus est frigidus.

Pro natura animaliũ uariat. Huic siquidẽ animali est liquidior, crassior isti, calidior alteri. Nullus autem sanguis est frigidus.

Sanguis suillus.

Sanguis suillus temperie est humano persimilis.

Humidus & minus calidus est, temperie humano persimilis. Siquidem & carnes suum similes humanis existunt. Unde quidam ab hospitibus prius appositas, auidissime humanis carnes ederũt. Etenim ex ipso sanguine, tum generatio prima, tum postea nutritio ipsis carnibus constat. Itaque quisquis humanum sanguinem morbo alicui utilem esse ait, is suillo primum id comprobet. Nam etsi aliquatenus inferior is sit humano, saltem assimile quippiam efficiet quo cognito, ab humano pleniorẽ fore utilitatẽ sperabimus. Porrò similia efficere posse similia, experti sumus. Nam colũbæ sanguinẽ, qui capitis ossa cõfracta perforant, in crassum cerebri muniminũ effundere assolent. Quidam antẽ, cùm nõ esset columba ad manum, palumbi sanguine est usus, feliciterque incessit. Alius turturem eãdem ad usum applicans, nihil hominẽ læsit. Similibus siquidem ad eosdem affectus utimur, ubi quæ antea experti sumus non adsunt.

Columbæ sanguis per ... [illegible]

Hæma peristerâs, Sanguis columbæ.

Sanguis ... [illegible]

Eo ad hyposphagmata in oculis consistentia quidã utunt, uenis ad alarũ exortũ incisis, quò sanguis calidus effluat, ut sic ad multos usus idẽ perducere tantum. Alij pullorũ tenerorũ extractas pennas, quæ humore redundant, in ipsum oculum exprimũt. Quanquã sunt nobis collyria uaria hyposphagmatis oculorũ aptissima, cuiusmodi est quod plurimũ recipit myrrhæ, & quod multum thuris admittit, necnon quæ ex croco constant. Quin & fœnugræci succus sanguini columbino in hoc utique præstat. Præterea sexcentos noui eorum quibus Romæ perforata fuere capitis ossa, nec quicquam ab usu rosacei, citra sanguinẽ columbinũ, offensos. Quare id calidũ sit æquè atque colũbæ sanguis, necesse est. Cæterũ præter moderationẽ caloris (cuius fortè cõtactu iuuat) leniter etiã astringit. Itaque melius inuenire nihil possis in capite perforato, quàm ut probo rosaceo utaris.

Hyposphagmata ... [illegible]

Rosaceum ... [illegible]

Hæma nycteridos, Sanguis uespertilionis.

Sanguis uespertilionis.

Si ubi hoc sanguine axillas illeueris, postea chalcanthon aut cicutæ semen inspergas, Xenocrates quidem ait, aut sub illis prorsum pilos nõ proditurũ os, aut certè lanuginosos. Alij uero & puerorũ pudendis sanguinẽ uespertilionis illinunt, ut glabras illas partes cõseruent. Ergo ex refrigeratione partis uehementi, eiusmodi quippiam posse cõtingere, nõ est à ratione alienum. Nõ tamen adeò frigidæ facultatis est sanguis uespertilionis, cùm in totũ nullus sanguis sit frigidus. Porrò hircinũ sanguinẽ feruefactũ cum paruaceti portione, hæmoptoicos iuuare prodidit etiã Xenocrates. Quod remediũ tutò experiri poteris, ubi nullum aliorũ ad manum suppetet.

Sanguis ... [illegible]

Sanguis uiridium ranarum.

Sanguis ... [illegible]

Cùm assereret quidam, illitũ hunc prohibiturum quo minus euulsi semel palpebrarũ renascerentur pili, falsum esse id experimento didici.

Gala, Lac.

Gala Lac ... [illegible]

Perfectissimũ lac, nempe quod ab omni aliena qualitate est immune (hoc est, odoris expers, aut exiguũ bonũ odorem referens, prætereà gustu suaue, pauculum habens dulcedinẽ sicut & saluberrimus sanguis, ex quo & lacti generatio constat) ad acres & mordaces fluxiones est commodissimũ, non abluens modo eas ratione seri ab afflictis particulis, sed etiã ob pinguitudinẽ corpora illinens, ut nõ in nuda cadat, quod defluit. Porrò cùm lac omniũ alteretur facillime, præsertim si ambiens fuerit calidus, multũ à dicta facultate amittit, nisi protinus quis ab uberibus effuso ipso calido utatur. Maximè igitur mulieris bene habitæ & bonã uictus rationẽ seruãtis, lacte

[illegible]

lacte utendum: nam id humano corpori est longe familiarissimũ. Deinde aliorũ animaliũ, quæ quidẽ ab humana natura nõ longissime absunt: id quod scies ex carniũ odore. Nam fastidiosus est eorum quę multũ diuersam habent temperiem, ut canis, lupi, leonis, pardalis, uulpis, hyænæ, ursi, & similiũ. Non inincundus est eorum quæ nõ porro absunt, ut suis, capræ, equę, bouis, ouis, & asinæ. Quocirca etiam homines docti experientia, caprino, ouillo, bubulo, asininoq; lacte utuntur, & caseos ex eis conficiunt, excepto asinino. Nam id plane tenue est, & plenũ humoris serosi, ueluti bubulũ crassum: ceterũ consistentia medium caprillum est. At suis crudũ aqueum quoq; lac obtinet. Iam uerò lac omne ex tribus constat essentijs, caseosa, serosa, & pingui. Hanc plurimam habere conspicitur bubulũ, ex quo butyrũ conficitur, facultatis cõcoquentis & relaxantis. Quare maximè illo utũtur ad parotidas & bubonas.

Serum lactis.

At serum extergendi potentiã possidet, adhibeturq; subducendi uentris gratia, ac per clysteres injicitur, extergens & abluens sine mordacitate acrimoniam intestinorũ. Præterea si quis ulcera quæ saniem infestant acri, uice aquæ sero colluat, optimè sanè fecerit. Quæcunq; etiam medicamenta digerere solent ecchymomata, & atra, ea præstat lacto quàm aqua diluere. At quod lacti caseosum inest, illitũ adhæret magis, ob idq; acrimoniam retũdit. Atq; ubi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum est dysenteriæ remediũ, & omniũ uentris acrium fluxionũ. Eam autẽ accipit à lapidibus, aut etiam ferreis cylindris, qui prędecocto lacti iniiciuntur. Ferrum siquidem astringentis facultatis etiam est particeps. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum etiam mollium collyriorũ quopiam, est utile præterea ad hypopia & hypolphagmata. Quin etiam palpebris tumidis, ubi qui ophthalmia laborãt, somno se dederint, impositũ simul cum rosaceo & ouo, phlegmonas eorũ concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infunditur ipsum & utero exulcerato. Sic eo & ad sedis & pudendorũ ulcera utimur, & ad omnia breuiter, quæ lenia postulant. Eapropter & cancrosis applicatũ ulceribus, medicamentis anodynis cõmistum, qualia sunt quæ constant ex pompholyge. Collutũ etiam, oris phlegmonas mitigat: necnon tonsillas, columellam, aut radas phlegmone affectas, ac proinde etiam anginam leuat. Est itaq; medicamen leniẽs, totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem, sed multò magis ubi concoctione moderata, potissima pars seri consumpta fuerit. Sic mihi uidentur etiam medici ad uenena quæ erosione interimunt, lac propinare, uelut sunt lepus marinus, & cantharis. Sunt etiam qui & mento id exhibent, ijs qui aconitum & thapsiam deuorarunt.

Caseus.

Vbi pinguitudo cum toto lacte concrescit, seroso duntaxat humore per coagulationẽ secreto, pinguis caseus efficit. Qui quidẽ qualiscunq; sit, temporis spacio acrimoniam acquirit, quam deprehendes gustu & olfactu. Cæterùm inpense acris inueteratusq; iam redditus, maceratusq; decocto suillarum carnium, tophos arthriticorum discutit. At recens caseus & mollis, mirè uulnera glutinat: nam repercutiendi uim possidet, leuiter nimirum refrigerans. Cæterùm oxygala dictus, præter hæc, digerendi etiam quandam uim lenem obtinet.

Butyrum.

Butyri facultas

Facultatis est cõcoquentis, paulum etiam habens digerentis potentiæ, in medijs nimirũ corporibus secundũ duritiem atq; mollitiem. Nam corporum plane durorũ tumores præter naturam, hoc nequit medicamen digerere. At quæ in mollibus sunt phlegmonæ, eas & cõcoquit & digerit facile. Nam parotidas, & bubonas, & oris inflammationes, prorsus illo solo curamus in mollioribus corporibus, muliebribusq; eas perpetientibus. Sed & gingiuis puerorũ dentientium assiduè illitũ, nihilo imbecillius melle, extenuat exitũ dentibus: cæterosq; omnes oris phlegmonosos affectus, posteaq; fluxio restiterit, digerit pariter, concoquitq;. Proinde cataplasmatis miscetur quę extrinsecus imponuntur parotidibus, hypochondrijs, bubonibusq;. Deuoratũ etiam, distributumq;, magnifice confert expuitionibus ex pulmone, idq; in pleuriticis peripneumonicisq; affectibus: cum hoc quòd eos etiã concoquat. Quòd si solum lingatur, magis quidẽ concoquit, uerũ educit minus: sin cum melle & amaris amygdalis, plus educit, sed minus cõcoquit.

Butyrum extenuat os infantium exitu dentibus

Butyrum uoratum pleuriticis expuitionib. cõfert.

Pytia, Coagulum.

Pytia. Coagulum.

Coagulũ omne acris & digerentis potentiæ est, atq; etiam exiccatoriæ: nam necessariò id superiora comitatur. Ac leporis quidem coagulũ comitialem morbum, si cum aceto bibatur, præterea profluuium muliebre sanare proditum est: necnon coactũ in uentre lac dissoluere: id quod nos fumus hauddubiè experti, non solùm in leporino, sed in aliorum etiam omniũ animalium coagulo. Sed & sanguinem in uentre cõcretum simili modo leporum coagulum leporinũ dissoluit, ac efficacius quidem cæteris: uerùm non solum, cum hoc omni sit commune coagulo.

Coaguli leporini facultates insignis.

Coagulum omne dissoluit lac, & sanguinẽ in uentre cocretũ

Coagulum phocæ.

Huic nonnulli uires castorij tribuunt.

Chole, Fel.

Chole. Fel.

Hic siccus omniũ qui in quoq; sunt animaliũ calidissimus est. Cæterũ pro uaria animaliũ temperie, calor eius uariatur. Sunt autem in uniuersum quatuor in singulis animaliũ sanguine prædictorum humores: sanguis uidelicet, pituita, & bilis tum flaua, tum atra. Verũ dum absolutè dicimus bilem, semper intelligimus flauam, quę in iecoris uesica colligitur. At ipsam flauam bilem interdum medici pallidam nominãt. Sciendũ tamen est, flauã tantò esse pallida calidiorẽ, quantò & crassiorẽ. Nam seroso recremento flauæ bili permisto, pallidam constitui cõtingit: sicuti & flauam plusculum excalfactã, consistentia reddi crassam, colore autẽ flauam. Quin & in animalibus apparet flaua quidem, ijs quæ magis sunt calida: quę uerò minus, pallida. Et ubi animalia calida, aut fame, aut siti torquentur, ad atrum colorem uergit, interim illũ habens æruginosum, interim cæruleũ, interim accuratè fuscũ. Porrò ubi

Humores sanguine prædictorum omniũ communes, quatuor sunt.

Flaua bilis pallidaq; differunt.

oculares medicamenta præparant, callionymi, scorpij marini, hyænę, galli, perdicis, & aliorum quorundam animalium bilem admiscent. Quare color eius est explorandus. Iam uerò taurorum bilis calidior & siccior est, quàm boum castratorum: nam castratũ animal semper simile redditur fœminæ, & iis quę sunt ætatis minoris. Itaq; ut hæc humore superãt adulta & perfecta, minuunturq; ab iisdem caliditate, ad eundem modum bos castratus à tauris. Vrgitur urina à modica portione modice pallere: & sitim famemq;, & multum laborem perpessis, flaua esse cõspicitur: in plenis uerò atque inebriatis, albicans. Ita bilis colores mutat. At uerò quòd hic humor sit acris, hinc discas licet, quòd referat hæmorrhoidas, quodq; illis ipsis qui utuntur, mordicare percipitur. Ac proinde cauemus, ne ad ullum morbũ, aut symptoma, bilẽ unius pecoris solam, atq; per se. Quippe dum oculis ipsam accõmodamus, miscemus illi tum mel, tum fœniculi succum, tum opobalsamum. Domesticarum itidem bile (quæ imbecillima omnium, ac maxime aquea existit) utuntur quidam ad aurium ulcera: medicamento certè non reprobo. Cæterùm ubi ulcus diuturnũ fuerit, ac multam saniẽ & pus cõtineat, eã sicciorẽ bilem perferet, puta ouium, quæ paulo est terior suilla: hac etiã magis caprarum, cui caprinis quodãmodo est taurorum & boum. At taurorum bilis ualentior est, inferior tamen bile hyænarum: & hæc quoq; inferior bile callionymi, & scorpij marini, & marinę testudinis. Volucrũ biles omnes tum acriores sunt, tum sicciores quàm quadrupedum: & inter ipsas quoq; uolucres, gallinarũ & perdicum biles ad medicinæ usum probatiores habentur. Miluorum uerò & aquilarum, impendio acres sunt, erodentesq;: quamobrem colore æruginoso uidentur, ac nonnunquam atro. Licebit itaq; ubi secũdum exigentiam affectuũ, has differentias bilis methodo, ad experientiam addiscere.

Castratum animal redditur simile fœminæ. *Bilis quo pacto accõmodetur oculis.* *Aures purulentes qua bile curentur.* *Bilium differentia pro animalium diuersitate.*

Hydros, Sudor.

Hydros Sudor.

Eundem quem urina & materiam & modum generationis sortitur. Siquidẽ utriusq; generatio ex bibito humore cõstat, excalfacto simul in corpore, & biliosæ nonnihil substantiæ adepto. Verum sudor plus est elaboratus, utpote qui ad cutem usq; permeatis omnibus quę interiacent partibus, perueniat. Sudores autẽ inter sese & urinas differre necesse est, tum pro animalium temperaturis, quę & natura, & ætatum ratione non parũ à se inuicẽ sunt diuersę, tum pro ambientis nos aëris temperie. Quòd sudor salsuginosæ qualitatis sit particeps, gustus testimonio probat. Nam sæpenumero nobis in os defluens, dictam qualitatẽ indicat. Sæpenumero etiam nõ obscuram præfert amaritudinẽ. Sed color etiam eius amaritudinem designat. Nam sicuti urina amaritudinis modicæ est pallida, sic & sudor. Porrò tenues exercitatorum sordes, plus impercipiunt quàm sudor, minus autẽ digeriũt. At ubi sudor illis permistus est, multum facultatis digerentis acquirũt. Quare tumores præter naturam discutiũt, ad phlegmonasq; uberum, præstantissimo sunt remedio. Quòd si sicciores esse sordes uideantur, cyprinum superungito aut eodem ipsas, si ualde sint siccæ, subigito. Si uerò cyprinũ ad manũ nõ sit, rosaceũ bonum miscuisse sufficit. Hoc medicamentũ est admodum utile, ad restinguendum & discutiendũ lac in partibus mammis concrescens.

Sudorẽ esse salsuginosum. *Sordes exercitatorum.*

Vrina.

Quanta est in animalibus bilis diuersitas, tanta etiam est in urinis. Atq; omnes quidem facultate sunt calidæ, sed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum.

Vrina calida.

Vrina humana.

Hæc aliarũ omniũ est imbecillima, excepta illa quam reddunt porci domestici, quibus execti sunt testes: quorum ut temperies, ita urina similis humanæ existit. At montanorũ aprorum ualida est, ut uel ex odore acerrimo cõstet. Sed & in animalibus cæteris ex odore urinæ eius conijcere licet. Nam degustare ipsorũ urinas, planè fuerit abominandũ: cum ne pueri quidem urinam ut quidam honestus uita pariter & moribus, ebibere sustinuerit, etiãsi pestifere ægrotaret in Syria, ubi multi ab humanæ urinæ potione sese liberatos profitebantur. Etenim urina hominum, ut si quid aliud, extergendi uim obtinet: id quod satis fullones indicant, qui sordida uestium expurgant urina illius, atq; extergũt. Quod cõspicati nõnulli medici, et psoras & lepras detergunt, perfusum diũq; ulcera prælumida & sordida, multòq; magis cõputri effecta. Sed & pudendis ubi scabiuntur, urinã infundunt, & auribus pure fluentibus. Quin & achoras & furfures ea curant, caput illa identidem perfundentes. At nos hæc fieri odimus, cum ad manũ sint alia, quæ illis conducant, medicamenta. Quanq; ulcera digitorũ pedis, maxime quæ ex illisione inflicta essent, sæpenumero, ubi carerent phlegmone, & ipse urina curaui idq; in seruis, & hominibus rusticis. Cæterùm medicamentũ quod ex urina pueri conficitur, quod quidem Chrysocollam appellant, quia eo ad auri glutinationẽ utuntur, ad ulcera difficilia sanatu optimũ esse assero. Fit autẽ id, ubi in mortario æris rubri, pistillo etiã ex rubeo ære cõfecto, puerilis urina tandiu sub calido cœlo tunditur, donec ob eliquationẽ æruginemq; pistilli & mortarij, mellis crassitudinẽ cõtrahat.

Vrina humana. *Chrysocolla.*

Sielon, Saliua.

Vt urinæ & bilis, sic etiam saliua, sumpto quidem cibo, imbecilla est: ualida & acris eorũ qui ieiuni aut sitiunt, aut media premuntur: in medio utriusq; est, eorum qui probè concoxerunt quidem, nondũ tamen cibum potumue hauserunt. Hac ergo saliua ieiuni homines pueris lichenas curãt, pariũ uidelicet digitum rigantes, ac deinde citam illico continentes. Sed & triticum mandentes rustici non parui furunculis imponunt, illud celeriter eos digerit, concoquitq;: cum si macerarit aqua, non æquè prodesset. Ex quo liquet, saliuam non nihil robur adferre. Atq; corporibus mollibus, aut puerorum, panem, nõ triticum, imponunt ore commanducatum. Porrò commanducata omnia digerunt & sigillata, & cæteræ ecchymomata omnia, maxime ubi panis simul cum pauco radiculæ fuerit cõmanducatus. Iam uerò humanæ substantia sua uel maximè aduersa est saliua bestijs hominem interficientibus.

Saliua.

Stercus animalium.

Stercus omne uim maximè digerentem obtinet.

net. Cæterũ canis, qui solis ossibus fuerit integrũ biduum nutritus, durum, candidũ minimeq; fœtens stercus est: quod quidem exiccatum, redactumq; in pollinem, ad anginam, dysenteriam, & summe inueterata ulcera optimè accõmodatur. Ad anginam quidẽ, ijs mistum, quæ alioqui huic affectui conueniunt: ad dysenteriam autem, iniectum lacti decocto, & quod silices candentes, aut cylindros ferreos extinxerit.

Stercus humanum.

Stercus pueri siccũ, & cum melle Attico ad læuorem tritũ, illitumq;, sanat gutturis phlegmonas.

Stercus lupinum.

Quidam lupinum stercus cãdidum, quale ubi ossa ederint, lupi solent excernere, quodq; non decidisset in terram (lupi enim ut canes suspenso altero posteriorum crurum, & meiunt & cacant, in eminente quopiam exterra loco) aut uino albo, aut aqua distemperatum, colicis potandum dabat nec tantũm in ipsis paroxysmis, sed etiam in interuallis, si quidem uacarẽt phlegmone: feliciſsimeq; cedebat illi negocium. Verũm illud etiã mirabar, quòd uel appensum illis uinculo confecto ex lana ouis à lupo laniatæ, aut ex ceruina pelle, euidenter aliquoties iuuisset.

Stercus caprillum.

Omnium creberrime utimur caprillo stercore, digerẽtis & acris facultatis: adeò ut induratis scirrhorum in modũ tumoribus congruat, nõ lienis modò, sed etiam aliarũ partiũ. Miscere tamẽ illi solemus farinã fabaceam, necnõ oxycratum. Quin & ad aquam inter cutem, & ad splenericos, uariè caprillo stercore utimur. Sed & ustum tenuioris quidem essentiæ, uerũm haud manifestò redditur acrius. Quamobrem sanè ad alopecias congruit, & omnia uitia, quæ extergentia medicamenta postulant, ut psoras, lepras, lichenas, & hoc genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatis, qualia sunt quę accommodantur ad parotidas, & diuturniores bubonas. Est enim uis eius tum usti, tum non usti, absterſoria & digerens nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam eo etiam ex aceto quidam medicus utebatur in agris ad uiperarum morsus, ac multò magis aliarum bestiarum ac profectò ex ijs complures seruauit. Idem etiam ad auriginem spyrathos ipsas propinauit ex uino: & ad profluuium muliebre cum thure apposuit. Acrius tamen est medicamẽ, quàm ut mulieres urbanas, aut pueros, aut omnino qui tenera sunt carne, sanare posſit. Iam uerò animalium temperatura ſicciorum, exiccantius stercus est siccum & calidiorum, magis excalfactorium. Verùm nullum omnino stercus refrigerat, sicuti neq; ullũ humectat. Pro natura etiam eorum quę eduntur, multa reperitur diuersitas. Proinde in homin b. maior est, quàm in cæteris animalibus: quando quidem hoc animal diuersiſsimis maximeq; uarijs utitur cibis.

Stercus bubulum.

Facultatẽ habet exiccatoriam, atq; attractoriã etiam, ut sane ostendit, dum apum, uelpatũq; morsibus auxiliatur. Quidam autem medicus aqua inter cutem laborantes bubulo stercore oblinẽs, in solem exponebat. Idem partibus rusticorum phlegmone obseſsis, humidum illud uere collectum, dum herbam boues pascuntur, admouit. Est enim id moderatius alio, quod à paleis comestis excernitur: ac proinde accommodatius ad phlegmonas.

Stercus ouillum.

Stercus ouillũ. Ille idem medicus, ouium utebatur stercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, aceto uidelicet diluens. Quin & ulcerum ambusta, ad cicatricem illo ducebat, id cerato rosaceo commiscens.

Stercus columbinum.

Stercus columbinum quibus adhibetur affectibus. Stercore columbarũ nomadũ sicco, trito & cribrato, unà cũ nasturtij semine, uice napyos utor ad ea quæ rubrificari postulãt: nẽpe ad omnes inueteratos affectus, cuiusmodi sunt coxendix, hemicrania, scotomata, uertigines, cephalęa, & in lateribus, scapulis, ceruice, ac lumbis, antiqui dolores: necnon nephritides, affectus cœliaci, & podagricæ arthritides, quando in articulis nondum concreti sunt tophi. Est autem hoc stercus minimè fœtidum, præcipuè si sit arefactum.

Gallinaceum stercus.

Stercus gallinaceum. Tritum, propinatumq; cum tribus quatuórue oxycrati aut oxymelitis cyathis, eos celeriter iuuat, qui à comestis fungis anguntur: nimirũ per uomitũ craſsiſsimos humores eliciens. Est autem hoc stercus minus calidum columbino. Porrò ut *Exercitata esse ijs ſicciora sunt.* animalia quæ exercitantur, ociosis ſicciora sunt: & quæ cibis utuntur calidioribus ſiccioribusq;, ijs quæ frigidis atq; humidis: sic etiam eorum & excremẽta, & partes. Quare columbarum domesticarum stercus multò imbecillius est eo, quod à montanis excernitur. Gallinarum præterea quæ conclusæ seruantur, & furfuribus aluntur, longè etiam infirmius stercus est, quàm earum quæ in agris pascuntur.

Stercus anserum, & ciconiarum.

Stercus anserinum. Anserinũ stercus præ nimia acrimonia inutile est. Colligo etiã ita esse & accipitrũ, & aquilarum. *Stercus ciconiarum.* Sunt qui ciconiarũ stercus morbo comitiali mederi scripserint, Quo epoto credulus quidã nihil adiutus est.

Stercus murium.

Stercus muriũ. Sic enim & muriũ stercus alopecias curare proditum est.

Stercus crocodilorum terrestrium.

Stercus crocodilorum. *Stercus sturnorum.* Crocodilorum terrestrium stercus, & sturnorum, quum solam oryzam ederint, utrunq; abstergendi, desiccandiq; moderatam facultatem sortitur: ac multo moderatiorem sturnorum stercus. Porrò crocodilorum stercus, quod mulierum luxus preciosum reddidit, ita facie ephelim tollit, ita & uitiliginem, & lichenas.

Rhypos, Sordes hominum.

Rhypos. Sordes hominũ. Quòd auriũ sordes paronychijs sit utilis, proditum est. Quæ uerò in tota cute prouenit, illius sordis quam paton uocant, nonnihil actionem adiuuat utpote desiccandi uim habens, cum non nulla caliditate. Porrò ea sordes quæ lanis ouium inhęret, ex qua œsypon conflatur, similem butyro *Oesypum.* concoquendi uim posſidet: pauldm etiam digerentis facultatis sortita.

GALENI PERGAMENI DE simpliciũ medicamentorũ facult. lib. XI.

Carnem omne animal posſidet. PLeræq; partes sunt animalibus uniuersis cõmunes: nulla tamen est æquè cõmunis ut caro: hanc enim habet omne animal. Cæterũ

Caro propriè quæ dici mereatur. *Parenchyma.*

eam quæ reperitur in musculis, solam Medici carnis appellatione dignantur. Nam carnem uiscerum nonnulli parenchyma uocandam censent, propterea quòd ex uenis effusus sanguis, circũ uasa omnia (ut ipsi arbitrantur) concrescat. Sed nos nominũ contentione neglecta, persequamur proprietates particularum.

Caro uiperæ.

Non omnes animaliũ carnes hominẽ nutriũt, sed quorundam etiam letales sunt. Tum inter eas quæ hominem nutriunt, quędam tantum sunt nutrimentum, quædam etiam medicamentũ. Nam uiperarũ carnes palàm uidere est excalfacientes & exiccantes, ubi condiuntur, ceu anguillæ, oleo, sale, anetho, porro, & aqua horum omnium seruato modo. Quòd autem totum corpus per cutim uacuent, uel hinc tibi dicere licet, quòd elephantici quidam prorsus sint restituti, ex potu uini, in quo uipera quædã fuerat extincta. Præterea nos elephanticum quendã, misso prius sanguine, ac ἱερᾷ hoc est, medicamento purgata, uiperis quas capiebat uti iussimus, præparatis in olla, anguillarum more. Atq; ita sanatus est, euaporato per cutem affectu. Porrò uiperarum caro adeo ualentẽ obtinet desiccandi uim, ut quidam qui eam esitarunt, uehementissima fuerint siti cruciati. Quapropter eas dipsadas nominant. Sunt tamen qui dicãt demorsos à uiperis sanari posse nõ posse, sed disrumpi potius quàm liberari sit. Cauendũ autẽ est, ne in locis uiperis proximis, salsuginosis, ue ne eas uiperas, seu ad esum, seu ad Theriaces antidoti præparationem, quærant similes sit, earum quæ in id genus locis capiuntur, carnes salsas existere. Siquidem cum cibis etiam animalium mutantur carnes. Porrò quoniam ex more dum artiscos Theriacos paramus, non tantum caput, sed earũ etiam caudam abijcimus, subijt mihi hęc quæreri rationabile fortassis esse, caput quidẽ totũ abijci, ob uenenum quod ore continent: uerũm ratione alienum esse, adimere & caudam. Theriacos autẽ ipsos artiscos sic præparamus. Purgatas illas in aqua cũ anetho elixamus tandiu, donec à carne separari facilè possint spinæ. Mox pani purissimo, probè cocto in clibano, salisq; & fermenti quod sit satis habenti, ac breuiter resiccato, & ad læuorem trito, necnon macerato cum ipso uiperarum decocto, carnem prius in mortario tusam miscemus. Postea uero paruos artiscos fingentes, atq; in ædibus calidis & siccis siccantes, in ualibus eos tandem reponimus. Hos ergo ineunte æstate cõficimus, sicut & salem ex deustis uiperis, quo potissimum tempore optima ipsarum est caro. Vtimur eis postea cõtusis denuò & cribratis, rursusq; ad læuorem redactis, adijcientes nonnihil & salis, ad suauitatem compositi, cuius etiam aliquid ipsi theriacæ inijcimus. Itaq; caro uiperæ siccat, ualenterq; digerit: excalfacit uerò mediocriter. Properat enim uis eius ad cutem, per eam uidelicet, quæ in corpore sunt recrementa exigens. Quibus igitur copia mali succi in corpore abundat, ijs pediculorum numerosa multitudo exoritur, & à cute ceu quædam squama abscedit, deciditq; cuticula extrema, ad quam uti quæ solent fieri crassi terrosiq; humores: à quibus sane psoræ, lepræ, & elephantes nascuntur. Quòd autem ad animalia cætera pertinet, proportione qua in temperatura excedunt, & carnes quoq; eorum differunt atq; exuperant. Proinde talium animalium carnes perpetuò exhibere oportet, quale uolumus corpus humanum reddere. Nec parua existit carnium differentia, dum quasdam sale condimus. Nam interdum animalis temperie humidissimi caro salita, longè exiccantior euadit ea, quæ sicca natura existit. Verùm inter eas quæ saliũ nõ sunt, siccior est assa, quàm quæ in aqua est elixa.

Carnis [illegible] xi. Mustelæ cæ-[illegible]

At uerò caro mustelæ arefacta, ualenter digerit, desiccatq; proinde morbo comitiali afflictos iuuat epota. Salitorum etiam ταρίχων carnem ad læuorem contritam, palos & spicula educere aiunt, imposiram. sicuti & mutulorum carnem ulceribus à mordente cane inflictis congruere. At cochlearũ caro, prius in mortario cõtusa, ac postea ad læuorem redacta, omnium ualentissime desiccat partes superfluo humore grauatas, adeò ut conueniat hydericis. Ipse autem humor solus, thuri, aut aloe, aut myrrhæ permistus, quoad cerati accipiat crassitiẽ, medicamẽ fit tenax, desiccatq; purulentos aurium humores. Sed & fronti impositum hæret, oculorum fluxiones exiccans. Quidam etiam ad palos eximendos utuntur totis una testis, ad læuorem tritis alij ad sistendos mẽses. Carnes etiam solæ cum farinæ polline tritæ, contusorum uulnera glutinant. Ipsa cochlearum humiditas pilos supercilorum præter naturam habentes glutinat.

Cochlearũ carnes, & succus.

Pinguedo & adeps.

Pinguedo. Adeps.

Differt à pinguedine adeps, quòd crassior sit: ac propterea animantibus totam naturam terrosiorem habentibus, ut bobus & capris, adeps prouenit: humidioribus autem, ut suibus bene habitis, ipsa pinguedo. Proinde pinguedo celeriter in igne posita colliquescit, nec facile ubi semel liquata fuerit rursus concrescit, aut cogitur. At adeps nec facile funditur liquescitue, & fusus celerrime cõgelatur. Porro adeps suillus, aliorum omnium est humidissimus, ob idq; actione sua uicinam oleo uim possidet, quanquã oleo magis tum emolliat, tũ concoquat: quamobrẽ cataplasmata quæ ad phlegmonas accõmodari solent, miscet. Qui uerò mordicationes perpetiunt aut in recto intestino, aut in colo, ijs potius caprillum adipem quàm suillũ inijcimus: nõ quòd plus acrimonias obtũdat, sed quòd cõcrescat citius, suillus autẽ instar olei defluat. Quare caprilius potius dysentericis & tinesmosis inijcitur, quando morsum eorum mitigare est consiliũ. Quanquã ob tenuitatẽ essentiæ nonnulla magis acrimonias retundant, ubi in alio mordicatorum corporũ, quod molestũ est, lęserit. Hac ratione adeps anserinus magis obtundit quæ in alio corpore mordicant. Præterea suillo calidior est. Horum tamen in medio est gallinaceorum & gallinarũ adeps. Porrò calidior semper & siccior est masculorum animalium adeps: & horum ipsorum exsectorum minus tum calidus, tum siccus: quippe mas castratus eiusdẽ semper generis fœminæ assimilatur. Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria & excalfactoria humanorũ corporum. Cæterùm pinguedo suis, ut ad nos quidem, largius humectare potest, sed nõ æquè excalfacere, sicuti neq; oleum: talem quippe caliditatem obtinet, qualis spectat in nobis. Taurorũ adeps suillo multò calidior & siccior

Dysentericis [illegible] adeps. *Adeps anserinus.* *Castratus [illegible] fœminæ assimilatur.*

ficcior est. Sic & adeps uitulinus tantino minus tum calidus est, tum siccus: & hœdorum quàm caprarum. At caprarum minus quàm hircorũ. Rursus taurorũ minus quàm leonũ. Nam horũ adeps omnium propemodum adipe potentius digerit, quippe & caliditate exuperat, & partiũ tenuitate. Quare nimis ulcera & phlegmonas irritat. Inueteratis tamẽ tumoribus, atq; scirrhi in morẽ duratis, tũ neruorũ curuaturis aptissimus est: in quibus sanè suillus uidetur minimè efficax. Taurinus autem quãtò calidior ficciorq; suillo est, tantò superatur à leonino. Itaq; tanquam in medio consistens, meritò utriq; medicamẽtorum miscetur generi, & ei scilicet quod scirrhosis medet, & ei quod phlegmonas ad suppurationem perducit: cuiusmodi est tetrapharmacum, ex cera, resina, pice, & adipe cõstans. Verũ omnibus quibus caro est mollior, adeps suillus conuenit magis. Duram autem & siccam habentibus, taurinus. At uerò adeps dum inueterascit, seipso & calidior, & acrior, & tenuior efficitur: ac proinde ualentius siccans & digerens, id quod omnibus inueterascentibus accidit, nisi interim computrescant. Porrò ursorum adipem alopecias curare uerè est proditum: quũ tamen ad eum affectum probatiora remedia habeamus.

Myelos, Medulla.

Myelos. Medulla.

Vim habet corpora indurata & scirrhosa emolliendi. Optimam semper sum expertus ceruinam: dein uitulinam. At hircorum & taurorum, tum acrior est, tũ siccior: itaq; durities scirrhosas mollire nequit. Ex uitulina igitur & ceruina pessi cõponuntur ad emolliendos uteros. Et extrinsecus uteris medicamenta imponunt, quæ ex medulla parantur, uim emolliendi habentia. Accipitur autem non solùm medulla ex ossibus, quæ sanè reuera est medulla: sed ex spina etiam, quę tũ durior, tũ siccior est altera. Vtranq; autem hyeme collectã, in sicca editaq; domo cum folijs lauri siccis repono, ne uidelicet cõputrescat. At si quando ambiente existente calido, austrinoq;, medullas aut adipẽ uelis reponere, utéris ad id cubiculo quammaximè fieri poterit temperato, quodq; ad aquilonem obuersum, apertas habeat paruas fenestras, ut perpetuo flatus inspirantes excipiat.

Medullas reponendi ratio.

Caput mænidum.

Caput mænidum.

*Mænidũ sale inueteratarũ capitibus ustis, ad sedis fissuras utebatur quidam & ad columellam diu induratam. Videtur ergo uis illarum esse deficcatoria, non admodum acris. * Nam ut acrimonia adustarum nonnullis inest, sic omnibus uis exiccandi.

Caput leporinum.

Caput leporis.

Alius capite leporis usto utebatur ad alopecias cum adipe ursino.

Caput saurarum.

Caput saurarũ.

Sauræ caput contritũ quidam palos & spicula extrahere prodiderũt memoriæ: tum myrmecias, acrochordonas, & clauos eximere.

Cerebrum leporis.

Cerebrum leporis.

Id attritũ & esum, utile dicimus esse pueris dentientibus. Quidã etiã aduersus tremores utiliter edi cerebrum hoc prodidere.

Cornua ceruina & caprina, usta.

Cornua ceruina & caprina usta.

Dentes candidos reddũt, fluidasq; gingiuas cõtrahunt. Quòd si ceruinum ab ustione lauetur, dysenteriam, & sanguinis excreationem, pręterea cœliacos affectus sanat. Aurigini etiam dicunt id esse utile. Ex quo quidẽ duo exhiberi cochlearia ad omnia ista pręcipiũt. Quidã etiã ipsum miscuerunt collyrijs desiccantibus oculorum fluxiones.

Pulmo agnınus & porcinus.

Pulmo agninus, porcinus, uulpinusq;.

Intertrigines à calceamentis curare credũ. At uulpinus si bibatur siccatus, asthmaticos iuuat.

Iecur canis rabidi.

Iecur canis rabidi.

Si assum edat, remediũ existere ijs qui ab ipso rabiente cane fuerint emorsi, quibusdã proditũ est.

Iecur caprinum.

Iecur caprinum.

Quidam ipsum assantes, saniemq; excipientes fluentem, ea utuntur ad nyctalopas. Vaporem autem eius, dum elixatur, oculis apertis excipiendũ præcipiunt. Quin & assum si edatur, & ad eosdẽ affectus accommodari aiunt, & eos qui comitiali morbo sunt obnoxij, coarguere. Idem potest hircinum hepar.

Iecur lacertæ.

Iecur lacertæ.

Erosis impositum dentibus, eos dolore liberare nonnulli scriptis mandarunt.

Venter mergi.

Venter mergi.

Quod de hoc & de interna tunica uẽtriculi gallinarum proditum est, id uanam esse promissionem comperimus.

Castorium.

Castorij uires.

Testiculos castoris, uocãt castoriũ medicamen & celebre & multi usus. Euidenter siquidem calfacit. Quum aũt calfacientia omnia, quæ cõsistentia sunt sicca, ubi cõtractæ substantię quippiã digerunt, continuò etiam illa desiccent: manifestum utiq; est, castorium etiam desiccare haud obscurè: id quod illi cum multis ęst medicamentis cõmune. Quia uero impensè subtilium est partium, ob id plus ualet quàm alia, quæ similiter ut ipsum tum calfaciunt, tum siccant. Nam quæ tenuium sunt partium medicamenta, ijs quæ sunt crassarũ, efficaciora sunt, etiam si parem sortita sint facultatem: nimirum quia magis penetrãt. In conuulsione igitur à plenitudine, quæ in neruis est, orta, & bibendum castorium exhibe, & cuti foris etiam impone. Vbi uerò ex siccitate nimia conuulsio oboruerit, scito hoc medicamen illic esse aduersissimũ. Ad eundem modum ijs qui præ plenitudine aut tremunt, aut singultum patiuntur, est utilissimũ: aduersissimum uerò ijs, quibus id ab inanitione, aut acrium humorũ morsu accidit. Vbi itaq; excalfactione, aut reficcatione, aut utraq; simul actione est opus, maximam in usu castorij experiere commoditatem: nec ullam parti alicui noxam afferet, potissimũ si homo non febricitat, aut febrim non admodum calidam perpetiatur, sed tepidam, qualis maximè in cataphoris & lethargis accidit. Ac multis sanè castorij unà cum pipere albo, utrunq; mensura cochlearij, ex melicrato propinauimus: nec quisquam ullam percepit noxam. Sed & retentis mensibus, ubi per uenam quæ in talo est, modicè euacuassem sanguinem, oblato castorio unà cum pulegio, aut calaminthа, semper medicamẽ hoc sum expertus purgarionẽ ciere, citra ullã assumentis læsionẽ. Præterea locos morantes ejicit eaq; omnia ex melicrato potũ efficit. At quibus ab occasione frigida ita uenter flatu distendit ut ægrè curationem admittat, eos ex oxycrato potum castorium adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus intrò sumptum, ijs prodest quoq; cuti impo-

Lethargicorum febres esse tepidas.

Menses educendi ratio.

situm, cum Sicyonio, aut ueteri oleo. Quæ uerò ampliori calore indigent, ijs etiam per se infricari debet. Iuuat etiam, si quis suffitum eius prunis impositi, inspiratione hauriat: illos præcipue affectus, qui in pulmone consistunt, aut capite. Attamē lethargicos & caraphoricos affectus, qui quidem habent adiunctam febrim, præstat non dictorum oleorum aliquo maceratum curare, sed potius ex rosaceo capiti colloq; imponere.

Lumbi scincorum.

Scincorũ lumbi. Semen quæ promoueant & arceant

Quæ circa renes scincorum sunt, bibuntur, tanquam pudenda intendere ualeant. Contrarium aũt moliri uidentur semen lactucę potum ex aqua.

Vngues caprarum & asinorum.

Vngues caprilli, asinini.

Quidam ungues caprarum deustos, moxq; aceto perfusos, alopeceis illinunt. Itaq; fuerit & talis eius facultatis exiccatoriæ. Sunt qui combustos asinorum ungues comitialem morbum curare dicant, si scilicet assiduò bibantur. Si uerò macerati oleo applicentur, digerere chœradas. Sed & ipsum cinerem, si siccus inspersus fuerit, sanare perniones.

Ossa combusta.

Ossa combusta.

Admodum digerentem, exiccantemq; uim obtinent, maximeq; (ut quidam ferunt) humana. Noui siquidem nostratium quosdam* combusta ossa humana potui exhibuisse, ac multorum sic epilepsiam & arthritim curasse.

Ossa humana

Senecta serpentis.

Exuuium serpētis

Hanc scripsere quidam in aceto bullitam, dentium mederi doloribus.

Pellis ouina recens detracta.

Pellis ouilla.

Circumposita uerberatis, eos die ac nocte una persanat. Concoquit enim & discutit sub cute cōcretum sanguinem.

Equorum lichenes.

Equorum lichenes

Eas aceto tritas comitiales curare scriptū quibusdam est. Alij uerò & ad cunsinis feræ morsum adhiberi consulunt.

Tela aranei.

Tela aranei.

Hanc scribunt nōnulli à phlegmone tueri summæ cutis ulcera.

Coria uetera usta.

Coria uetera usta.

Eorum cinis exiccatorius existit. Quare ulcera ex attritione, & ambusta, & intertrigines quæ in feminibus sunt, persanat.

Ostrea.

Ostrea.

Ostrea quidam nuncupant testacea omnia: ostreum autem, unam tantùm testaceorū speciem.

Buccinæ & purpuræ.

Buccinæ. Purpuræ.

Buccinarum & purpurarū testa usta, redactaq; in tenuissimum pollinem (quod sit tibi commune præceptum in testaceis & lapidosis omnibus) desiccandi uim obtinet, ac proinde ulceribus malignis opitulatur: id quod etiam commune est omnium quę citra insignem morsum uehementer desiccant: quippe quum alioqui fluxionum causa existant. Hoc etiam est omnium id genus commune, quód ex aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite, idonea sint ulceribus putrescentibus.

Ostrea.

Ostrea

Ostreorum testa usta similis est facultatis buccinarum testis, tametsi minus crassę. Etenim omnia id genus cogendi quandā in se facultatē obtinēt, per quam condensata eorum essentia, dura terrosaq; sunt reddita. Quæ ubi per ustionē posuerint, digerentē facultatem asciscunt. *Quod si ea, ubi usta fuerint, laueris, quicquid habebant igneum, in aqua ponunt. Quare aqua sane ipsa excalfaciēs cum tenuitate redditur, adeó ut putrefaciat interdum: reliquum uerò terrosum, morsus expers efficitur, maximeq; implendis & cicatrice claudendis humidis ulceribus auxiliatur. Cęterùm ulceribus cauis & fistulosis, fluxioniq; obnoxijs ulceribus, ex suillo adipe inueterato foris circūpono ipsum: in sinum aũt aliquid eorū quę talia carne implent, impono, quale existit diaphanes ustum. Quin & dentes splendidiores testarum cinis efficit, nō tantùm extergendi potentia, sed & asperitate substantiæ ueluti & pumex, & testa clibani. Verùm in usu eiusmodi, non est necesse quæ sic usta sunt admodum læuigare, sicuti dum insperguntur ulceribus. Porrò excrescentiam mediocriter exterunt, cōprimuntq;. Ad hæc, usta omnia id genus cum sale, dentium smegma efficacius reddunt, ut non modó laxitatem mollitiemq; gingiuarum desiccet, uerumetiam ulcera putrescentia adiuuet.

Testarum ...

Sepiæ testa.

Sepiæ testa.

Sepiarū testa admodum laxa est, non ut ostreorum lapidosa. Itaq; abstersio illi cū alijs testis communis est, uelut & desiccatio: cæterùm partium tenuitas eximia illi pręcæteris inest. Quocirca usta eā utimur ad mitilgines, ephelim, lentes, & psoras. Quin & fossili sali mista, in oculis existentes ungues, & sycoses uocatas eliquat. Ad antea uerò, dentibus splendorē conciliat, & ulcera desiccat.

Opercula purpurarum.

Purpurarum opercul.

Ea quidam prodiderunt memoriæ turgidos lienes sanare: suffitu eas quæ uteri suffocatione periclitātur, uiuare: præterea torentos eijcere locos.

Lana succida.

Lana succida.

Idoneè excipit irrigationes quæ adhibentur contusis, aut quouis modo percussis, ut quæ utilitatem ex illis proficiscentem promoueat: idq; propter œsypon. Lota uerò, apta est humoribus qui irrigantur, excipiendis. Porró usta uim habet acrem, pariter & calidam, unà cum partium tenuitate. Itaq; molles prælumidasq; ulcerum carnes celerrime eliquat. Inditur & in medicamenti desiccatorium. Vrito eam tanquam alia plurima, ollam implens nouam, quam tegat operculū multis foraminibus pertusum.

Oesypus Lana usta.

Lanam urendi ratio.

Pili usti.

Pili usti.

Similiter ustæ lanæ excalfaciendi exiccandiq; possident facultatem.

Ouorum facultates.

Oua partes animalium non sunt, sed proportione respondent ijs quę adnascuntur. Sunt aũt facta ad propagationem generis, perpetuitatemq;: ac sunt utilia, ceu nutrimenta. Porró ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias utimur, ex numero est medicamentorū minimé mordicantium. At unam prauitatem solùm patiunt oua, quam scilicet affert uetustas: eamq; facillimé effugias, si utaris recētibus. Est autem ouum symmetro temperie frigidius. Vtendum autem est oui albumine, non tantùm ad oculos, sed ad alia omnia, quæ medicamenta requirunt suauissima: ut sunt uniuersa sedis & pudendorū ulcera cōtumacia. Miscetur quoque idoneè medicamentis profluuium sanguinis ex cerebri inuolucris reprimētibus,

Ouorum facultates.

Oui tempe. Albumen quibus affectibus conferat

tibus, quæ admirum citra morsum illinuntur, astringuntque. Cæterum & ipse uitellus assimilis est naturæ, ac proinde miscetur ceratis morsus expertibus. Verum quanto plus desiccant quæ sunt assa oua, tantò minorem mitigandi uim obtinent. Miscetur & cataplasmatis phlegmonem extinguentibus. Iam uerò crudo toto ouo utimur admisto rosaceo, ad palpebrarum, aurium, mammarum, aliarumque omnium partium phlegmonas. Ad hæc, in aceto coctum ouum si edat, uentris fluxiones desiccat. Quòd si etiam eorum quippiam, quæ ad dysenteriam aut cœliacum affectum conueniunt, adiunxeris, atque in igne modico, fumique experte frixeris, edendumque ita præbeas, non minimè sane ita laborantes adiuueris. Ad ambusta etiam ouum est, protinus impositum, utile siue quis seorsum albumen duntaxat ipsum molli lana excipiat, siue etiam cum uitello confundens, commiscensque, applicet. Mediocriter enim refrigerat, & citra morsum desiccat. Tale quum sit, & ad anacollemata uocata, quæ fronti imponunt, eo utimur, & pilos palpebrarum agglutinamus ipsum admisto idoneo thure quopiam, cuiusmodi est thus, potissimum pingue, ac non inueteratum & siccum. Ouum igitur medicamentis quæ humiditates desiccant, aut elixum, aut assum, aut frictum, tanquam materia misceri: iis uerò quæ lentorem humorum in pectore pulmoneque incidunt, sorbile: id quod in aqua eousque elixari debet, donec incalescat. Simili modo sumptum, gutturis, stomachi, uentris, intestinorum, atque uesicæ medetur asperitatibus.

Echinus, hoc est, erinaceus, combustus.

Echinus. Erinaceus.

Erinacei utriusque tum marini tum terrestris corpus ustum, cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum digerentis, tum extrahentis.

Cochleæ, siue limaces.

Cochleæ. Limaces.

Cochleæ si totæ cum testis urant, admista galla omphacitide, simulque pipere albo, mirè prosunt dysentericis, in quibus ulcera cœperunt escere nō competunt. Conuenit autem ut piperis sit pars una, gallæ uerò duæ, quatuor cochlearum. Hæc ubi ad unguem leuigaueris, cibis inspergito, bibendumque aut ex aqua, aut ex uino albo & austero, præbeto. Cæterum absque gallæ mistione cinis cochlearum admodum resiccantis est facultatis, obtinens item nonnihil ex ustione calidum. Porrò cochleæ quæ ustionem non sunt expertæ, si unà cum testis tritæ imponantur, & toti uentri aqua inter cutem laborantium, & in articulorum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cæterum impensè desiccant, uel si uiscidus crassusque humor in alto contineat. Et sanè inhærere sinere oportet, donec sponte decidant. Idem faciendum in tumoribus ex testu natis, difficile solubilibus.

Carcini, hoc est, cancri, usti.

Cancri. Cancri usti.

Fluuiatilium cancrorum cinis, quamsimiliter prædictis exiccatorius est substantiæ tamen proprietate mirabilis est eius in iis qui à rabiente cane sunt morsi, effectus: isque tum solus, tum cum gentiana & thure, multò præstantior. At thuris partem esse unam oportet, quinque gentianæ, cancrorum decem. Ex quo quidem medicamine Aeschrion Empiricus, conciuis atque præceptor meus, iis qui à rabido cane emorsi fuerant, quotidie diebus quadraginta mensuram cochlearis magni cum aqua bibendam dabat. At si non protinus ab initio, uerùm aliquot pòst dies, curā cœpisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Ad ipsum uerò uulnus applicabat emplastrum, quod ex pice bruttia, opopanace, acetoque conficitur habens picis libram unam, aceti acerrimi sextarium unum italicum, opopanacis uerò uncias tres. Hac itaque monita uolui de canerts, quum nullus eorum qui usi illo medicamento fuerunt, extinctus sit.

Galeni præceptor fuit Aeschrion Empiricus.

Morsus à rabido cane curandi ratio.

Chelidones, siue hirundines, ustæ.

Chelidones. Hirundines ustæ.

Sed & hirundinum cinere permisto melli permulti utuntur, contra omnes affectus gutturis. Vtuntur & ad acuendum uisum nonnulli hoc cinere. At alii eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.

Tettiges, hoc est, cicadæ.

Tettiges. Cicadæ.

Cicadis etiam nonnulli utuntur ad colicos affectus, cum paribus numero piperis granis. Alii assas edendas offerunt, quibus affecta uesica est.

Corydos, Galerita.

Corydos. Galerita. Corydalis.

Galerita, auis illa pusilla, quæ in capite ueluti galerum ex pilis habet conflatum, in iure elixa colicos adiuuat, ueluti & ipsa herba corydalis appellata. Verum assidue eam simul cum iure esse necesse est.

Alectorides, Gallinæ.

Alectorides. Gallinæ. Gallorum ius.

Gallinarum ius simplex retinendi uim possidet, uti gallorum subducendi. Concoquendi autem sunt cum sale diutissimè.

Gale, hoc est, mustela.

Gale. Mustela.

Eius cinerem cum aceto illitum podagricos iuuare est proditum: ipsam uerò arefactam prodesse comitialibus morbis.

Ranæ ustæ.

Ranæ ustæ.

Ranarum inspersum cinerem sanguinis eruptioni mederi ferunt: cum liquida autem pice sanare alopecias.

Hippocampus.

Hippocampus.

Huius etiam cinerem alopeciis prodesse est proditum, facultatisque exiccantis & extenuantis existere.

Tellinæ salsæ.

Tellinæ salsæ.

Salsas tellinas ustas, adeo urentem efficere cinerem aiunt, ut is cum cedria euulsos radicitus ex palpebris pilos, instillatus in locum, eos renasci prohibeat.

Intestina terræ, siue lumbrici.

Intestina terræ. Lumbrici.

Contrita, neruisque diuisis imposita, mirum in modum ea prodesse est proditum. Præterea cum uino pota, medicamen esse mouendæ urinæ idoneum.

Cimices.

Cimices.

Eas cum aceto bibitas, eiicere hirudines aiunt: quas nos semper esu alliorum eiecimus.

Cantharides.

Cantharidarum facultas.

Cum idoneis emplastris impositæ, adeò scabros ungues educunt, ut toti cadant. Præceptorum meorum quidam, earum nonnihil solet diureticis medicamentis inijcere. At nonnulli solas alas & pedes inijciunt alii contrà. Cæterum nos totas indimus. Porrò aptiores sunt eæ cantharides, quæ inuentæ in frumento, luteas transuersim in alis cingula obtinent.

Cantharides eligendi ratio.

Buprestis.

Buprestis.

Animal est cantharidi tum specie, tum uiribus simile.

Pityocampe, Eruca picearum.

Eruca picearum.

Eiusdem sunt facultatis.

Salamandra.

Salamandra.

Salamandræ cinerem quidam septicis, lepticis, psoricisque miscent facultatibus.

Narce, Torpedo marina.

Narce. Torpedo marina.

Si applicetur uiua cui caput dolet, fieri potest ut dolore liberet similiter aliis quæ sensum obstupefaciunt.

Draco marinus, & Trigle, & alia id genus.

Draco marinus. Trigla.

Viuas etiamnum hasce animantes apertas, & protinus partibus affectis appositas, prodesse traditum est. Nempe draconem marinum in suum ipsius ictum impositum: similiter & Triglā in draconis. mures domesticos in ictum scorpij, ueluti & sauram: mygalem in suum ipsius: & saurā Chalcidicam, quam ex uino bibendā præbent, tanquā suum ipsius morsum sanet. Porrò scorpium suum ipsius morsum curare, si tritus imponatur, necnō si assus edatur. Congruere autem aiunt & ijs qui à uipera sunt emorsi: ascalabotam uerò ijs qui à scorpio. Referunt etiam & in Aegypti regionibus arefactum astracum exhiberi ijs qui à scorpio percussi sunt: & uocatum cybiū, utiliter uulneri à cane inflicto adhiberi. Cæterùm in oleo frictis totis animalibus, ipso oleo utebantur nostratium Medicorum quidam: sed & superiorum nōnulli ad pilorum effluuium nempe pityocampis, urticis marinis, lepore marino, & scolopendro marino: ad aurium uerò dolorem, silphis in oleo coctis, & ijs quos Græci oniscos, Latini multipedes uocant.

Mus. Saura. Mygale. Scorpius. Ascalabota. Astracus. Cybius. Pityocampe. Vrtica marina. Lepus marinus. Silphi. Onisci.

Vulpes, & hyænæ.

Vulpes. Hyæna.

Oleum in quo elixa uulpes est, nō est potentioris in digerendo facultatis, quàm in quo hyæna: quæ si similiter in oleo elixetur, oleum ipsum longè potentissimæ facultatis in digerendo redditur. Talia autem medicamenta uim habent, ea quæ in alto corpore delitescunt, ad extimam cutem trahendi, atq; eo nomine quandoq; dolores sedandi. Quare qui utuntur uulpibus, & ipsi oleum digestorium efficiūt, atq; inde impletis eo alueolis, totos arthriticos in eosdem itmittunt, multo tempore inibi immorari iubentes. Ex quo fit, ut nō tantū qui circa articulos sunt tumores uacuentur, sed etiam uniuersum corpus. Vnde certè magnum cōsequitur commodū, quum nihil præterea amplius in affectas partes sit defluxurum, nimirum euacuato iam corpore.

Oleum uulpiū summè auxiliare morbis articularibus.

Adarcion.

Adarcion.

Essentia quidem sua ueluti spuma est aquæ salsæ cōcreta, idq; circa arundines & farragines. Est autem acerrimum, simulq; calidissimum pharmacum: proinde & per se inutile. Verùm commisceri solet ijs quæ uim eius retundunt: sicq; fit multò utilissimum in ijs affectibus, qui excalfieri postulant, foris impositum. Nam id intra corpus sumi impossibile est.

Alcyonia.

Alcyoniorū facultates & differentiæ.

Alcyonia omnia detergunt ac digerunt, qualitatem habentia acrem & calidam. Est autem eorū unū densum & graue, odoris praui. Olet enim pisces putridos, spongiæ in specie simile. Alterum uerò figurà longiuscula, lene, & rarum, odorem habens similem phycijs. Aliud tertium uermi simile specie existit, colore purpureo, cōsistentia molli: uocant id Milesium. Post quæ quartum, secundo quidem iam posito similiter & leue & rarum, uerùm lanis succidis simile. Deniq; & quintum, extima superficie læui, cæterùm interna substātia asperum, nullius odoris, gustu tamen apparens acre. Quod sanè omnium alcyoniorū est calidissimū, adeò ut pilos deurere possit. Itaq; quum duo prima lichenas, alphos, psoras, leprasq; adiuuēt, præterea cutem splendidiorem efficiant, idem præstare non potest [...] o ultimo loco positū. Nec enim perinde ut illa [...] utem duntaxat summā extergit, sed etiam excoriat, ita ut ulcera inducat. Porrò quod tertio ordine recensuimus, omnium tenuissimū est. Quare istum alopecias curat illitū cum uino, colore quidem fuluo, tenui tamen essentia. Quartum aūt eiusdem cum hoc speciei uires obtinet, uerùm haud parum imbecilliores.

Sal.

Salis differentia.

Sal eiusdem generè facultatis est, siue fossilis sit, siue marinus: uerū hoc differūt, quòd salis è terra effossi substantia magis compacta sit, ac proinde in eo maior partiū crassities, & astringendi potentia. Marinus itaq; affusa aqua liquescit protinus: id quod non accidit fossili. Eiusdem speciei cum marino est qui in stagnis quibusdam salsuginosis nascitur, æstate uidelicet aquis ex ijs æstu absumptis: cuiusmodi est Tragasius, non procul à Sminthio. Igitur quum qualitas salsa digerat simul & contrahat contactam ab ipsa substantiam, aphronitrum in hoc differt, quòd in ipso unum saporē exuperantem sit uidere, quem uocant amarū, uim habentem digerendi, haud item contrahendi, uti sal. Nam hic, quicquid in corporibus humidum est, id totum absumit: & quod reliquum est substantiæ solidæ, astrictione contrahit: ac proinde etiam conditura sua carnes seruat, à putredineq; tuetur. Quippe quæ putrescunt, excrementitium humorem continent, substantiamq; tum dissolutam, tum minimè compactā. Quibus ergo corporib. nulla prorsum inest superflua humiditas, ceu melli optimo, & substātia solida & compacta est, ut lapidibus, ea ut putrescāt est impossibile. Quare in ijs salis non probat usus, sed in illis tantùm, in quibus suspecta est putredo.

Salsæ qualitatis facultas. Aphronitrum. Salis facultas. Putrescentium substantia. Putrescere quæ nullo modo possint.

Sal ustus.

Sal ustus.

Digerit quidē potētius, quàm ustionis expers, quantò scilicet subtilius ipsius corpus accepta ab igne facultate, redditur.

Litrum, Nitrum.

Litrum. Nitrum.

Ostensum est hoc medicamen in medio salis & aphronitri uires habere.

Halos anthos, Flos salis.

Halos anthos. Salis flos.

Liquidum est medicamen, tenuiusq; quàm sal ustus præterea qualitatis acris, facultatisq; admodum digerentis.

Halos achne, Spuma salis.

Halos achne. Spuma salis.

Spumosa est salis efflorescentia, multò tenuioris naturæ, quàm ipse sal. Quare & extenuare, & digerere quàm ille multò plus potest. Verū quod substantiæ est reliquum, contrahere ut sal nequit.

Asphalton, Bitumen.

Asphalton. Bitumen.

Vnum & ipsum est ex ijs quæ in aqua marina proueniunt, & in alia quapiam quæ non est marinæ dissimilis, ut in Apollonia Epiri, ubi reperitur hoc medicamen in aquis spontè nascentibus, ueluti spuma quędam innatans. Quo sanè tempore est molle: postea uerò resiccatum, pice sicca durius efficitur.

Bitumen proueniens in mari mortuo.

Bitumen quod in mari mortuo nascitur.

Optimum uerò bitumē in mari quod mortuū uocant, prouenit. Cuius medicaminis uis est tum resiccatoria, tum excalfactoria in secūdo excessu. Meritò itaq; utūtur eo ad cruentorum uulnerum glutinationem, & ad alia omnia quæ exiccari debent, ceu modica excalfactione.

Spongos,

Spongos, Spongia.

Spongia usta, acris est & digerentis potentiæ. Vtebatur ea præceptorum meorũ quidam ad sanguinis eruptiones, quæ manuali opera indigent. Porrò admouebat eam partibus sanguine profluentibus etiamnũ ardentẽ, ut & crusta parti induceret, & ipsum spongię corpus, ceu operculum adhæreret. At uerò spongia noua, non sicut lana aut linamentum, materia duntaxat est quæ humores irrigandos excipiat, sed etiam manifestè desiccat. Quare uulnera glutinat, si aqua, aut oxycrato, aut uino admoueatur imbuta: à qua sanè, quæ antiqua est, longo spacio relinquatur.

Garus.

Facultatem habet admodum calidam atq; siccam. Proinde eo quidam ad ulcera usi sunt putrescentia tum dysentericis ischiadicisq; iniiciunt.

Halme, Salsugo.

Similiter garo ad putredines accõmodatur: & ad ischiadas & dysenterias iniicitur. Etenim acrimonia sua humores coxã infestantes attrahit: obidq; per intestina euacuat; putrescentia uerò ulcera in dysenteria colluit, & siccat. Maximè tamen salsugine salsorum silurorũ & mænidum ad talia Medici utuntur.

GALENI LIBER DE *substitutis*.

SVbstituta medicamenta dicitur, quę in alterius locum substitui possunt: quorũ sanè cognitio, plurimũ ad medendi usum cõfert. Plerunq; siquidẽ destituti Medici ijs quæ ad morbum exterminandũ maximè expedire arbitrantur, neque expendentes ea quę similem ferè uim obtinentia, uice illorum assumi possunt, ægris opitulari nesciunt. Quod ne tibi aliquando contingat, en subdimus omnia pharmaca substituta, ordine literarum disposita.

PRO	SVBSTITVES
ABrotono	Origanum.
Absinthio	Abrotonum.
Acacia	Succum lentiscl.
Acoro	Radicem asari.
Aerugine	Atramentum sutorium.
Amianto	Aphronitrum.
Agallocho	Calamum odoratum.
Agarico	Euphorbium, aut epithymum.
Alga	Anchusam.
Aloe Indica	Aloës uiridis folia, folium, uel glauclum, uel fimum ibis, uel Lyciũ, uel centaurium.
Alumine	Salem fossilem.
Ammi	Anisum.
Ammoniaco thym.	Propolim.
Ammoniaco sale	Cappadocum salem.
Amomo	Acorum.
Amylo	Gyrin siccam.
Amygdalis amaris	Absinthium.
Anchusa	Hyacinthum.
Aniso	Daucum.
Arace	Sesamum.
Aristolochia rot.	Aristolochiam longam.
Argemone	Sisymbrium.
Armenio lapide	Atramentum Indicum.
Asbesto	Adarcem.
Aspalatho	Ericis semen, aut uiticis.
Asphodelo	Succum betæ.
Asaro	Zingiber.
Asio lapide	Gagatem, aut salem ammoniacum tostum.
Auripigmento	Sandaracham.
BAlaustio	Malicorium.
Bdellio	Sphagnum odoratum.
Bitumine	Picem Brutiam humidam.
Brutia pice	Picem in aceto feruefactã.
Buccina	Ostreum.
Bupresti	Laser, aut hirudinem.
Butyro	Lac bubulum coactum.
CAdmia	Leucographin Aegyptiã.
Calamo odorato	Sphagnum.
Canchri	Baccas lauri.
Cantharidibus	Phalangia.
Capparis radice	Ericæ radicem aut myricæ.
Cardamomo	Fructum myrti.
Casia	Cinnamomi dimidium.
Castorio	Silphium.
Cedria	Ladanum.
Ceraunio	Leucographin.
Ceruina adipe	Anseris adipem.
Cera	Fabam fresam cum propoli coctam & tritam.
Cerui cornu	Caprinum.
Cerussa	Scoriam plumbi.
Chalbane	Sagapenum.
Chamædry	Lapathi radicem.
Cicuta	Semen coriandri.
Cinerula Cypria	Cinerem foliorum oliuæ.
Cinnabari	Rosaceos pastillos.
Cinnamomo	Casiæ duplum.
Clinopodio	Heliotropium.
Cnico	Viticis semen.
Colocynthide	Ricini semen.
Colophonia pice	Apochyma.
Corallio	Moly, aut symphytum.
Costo	Cedri fructum.
Cotyledone	Anagallin.
Crinanthemo	Aphrodisiam.
Croco	Crocomagma.
Crocomagmate	Agallochium Indicam.
Crocodili adipe	Canis marini adipem.
Cumino	Brassicæ semen.
Cynosbato	Solani uesicariæ semen.
Cyperi	Iuniperum magnam.
Cyphi	Carieam ustam.
DAmasonio	Eryngium.
Dauci semine	Sij semen.
Dictamno	Saluiam.
Diphryge	Phrygium lapidem.
Dorycnio	Alterci semen.
Dracontio	Aron.
EBeno	Loti arboris lignum.
Ebisci radice	Folia mori.
Elaterij succo	Eiusdem herbæ succum.
Elleboro nigro	Papyri radicem.
Enneaphyllo	Potamogitonem.

PRO	SVBSTITVES
Epithymo	Colocynthidis semen.
Ericis fructu	Gallam immaturam.
Erini folijs	Stercus ibis.
Erucæ semine	Erysimi semen.
Erucis pini	Vespas cum cedria.
Ery⁎⁎mo	Struthij succum.
Euphorbio	Stercus columbæ agrestis.
Eupatorio	Chamæpityn.
FElle cameli	Fel Ascalaboti.
Felle mustelæ	Fel cameli.
Felle hyænæ	Fel perdicis.
Felle uiperæ	Fel ichneumonis.
Flore æris	Squamam æris.
GAlla	Palæstræ sordes.
Gentiana	Radicem apij odorati.
Glycyrrhizæ succo	Mori succum.
HEderæ succo	Perseæ succum.
Hedychroo	Amaricinum.
Hyacintho	Florem Isatidis.
Hyænæ adipe	Vulpis adipem.
Hyoscyamo	Solani uesicariæ semen.
Hippuri	Aiugam.
Hyperico	Anethi semen.
Hypocistide	Acaciam.
Hyssopo	Thymum.
Iri Illyrica	Helenium odoratum.
Iunco odorato	Cardamomum.
Iunco palustri	Polygoni radicem.
LApathi radice	Pyrethri radicem.
Lapide phrygio	Lapidem argyritem.
Lapide asio	Gagatem lapidem.
Lapide pyrite	Lapidem pyrobolon.
Lauri beccis	Serpyllum aridum.
Lathyri	Granum Gnidium.
Lentisco	Terebinthum.
Lepidio	Rubiam.
Lepidij radice	Folia capparis.
Lepore marino	Leporem fluuialem.
Lini semine	Fabulum.
Loti semine	Betæ semen.
Lupi adipe	Vrsi adipem.
Ligustico	Pastinacæ semen.
Lysimachio	Spinæ Aegyptiæ semen.
MAgnete	Hematitem lapidem.
Malabathro	Nardum Indicam.
Malo cydonio	Melilotum.
Malua	Fœnumgræcum.
Mandragora	Dorycnium
Manna	Thuris corticem.
Mastiche	Lentisci caulem.
Medulla cerui	Vituli medullam.
Meliloto	Lotum herbam.
Melle	Sapam.
Melle Attico crudo	Mel despumatum.
Meo	Myrobalanum.
Myrsinite	Succum mori.
Molybdæna	Lithargyron.
Mori succo	Rubi folia.
Myrobalano	Glaucium.
Myrrha Troglodyti-	Calamum odoratum.
Myrthi oleo (de	Mori succum.
Misy Cyprio	Ochram Cypriam.
Misy tosto	Diphrygem.
Nardo Syriaca	Iuncum odoratum.
NApi	Rapæ semen.
Nepita	Agrestem mentham.
Nucleis pineis	Cucumeris semen.
Nucepinea	Gallam.
OChra	Misy Cyprium.
Ocimo	Sisymbrium.
Ocimoide	Mentham agrestem.
Oenanthes succo	Vitigineum succum.
Oesypo	Vituli medullam.
Oleo Cicino	Laurinum, aut uetus oleũ.
Oleo ueteri	Feruefactum duplum.
Oliuæ lachryma	Hypocistidis succum.
Omphace	Gallam immaturam.
Opobalsamo	Guttam myrrhæ.
Opopanace	Lac sycamini.
Oryza	Farinam hordei.
Orminio	Lini semen.
Ornithogali	Anthyllin.
PApaueris succo	Mandragoræ succum.
Phu	Sphagnon.
Pipere	Zingiber.
Pipere albo	Nigri duplum.
Polij semine	Erucæ semen.
Polypodio	Chamæleonis radicem.
Polytricho	Absinthium.
Pompholyge	Cadmiam ustam.
Populi gemmis	Sampsuchum.
Propoli	Ladanum.
Psyllio	Lentem palustrem.
Pumice	Terram Creticam.
Pyrethro	Zingiber.
QVercus uisco	Chamæleonis uiscum.
RApa	Heliotropium.
Raphanino oleo	Ricini oleum.
Resina pini	Terebinthinam.
Roseis pastillis	Sinopidem.
Rosis siccis	Perseæ folia sicca.
Rhu Syriaco	Oxyacanthæ fructum.
Rubigine	Squamam ferri.
SAgapeno	Resinam pini siceam.
Saluia	Calaminthaam.
Salamandra	Lacertam uiridem.
Saleammoniaco	Salem Cappadocium.
Sambuco	Spinæ uiridis folia.
Sampsucho	Rhus coquinarium.
Santonico	Abrotonum.
Satyrio	Erucæ semen.
Scammonio	Ricini semen.
Scilla	Bulbum esculentum.
Scoris plumbi	Plumbum productum.
Scoria Cypria	Melanteriam Aegyptiam.
Semperuiuo	Lactucam.
Sepiæ crusta	Pumicem.
Sesamo	Lini semen.

Sesamoide

PRO	SVBSTITVES
Sesamoide	Amaranthi cremorem.
Sinapi	Nasturtium.
Sisone	Anisum.
Sisymbrio	Ocimum.
Solano uesicaria	Semen solani hortensis.
Sphagno	Iuncum odoratum.
Spondylio	Folia oliuæ.
Stercore uulturis	Columbinum stercus.
Stercore turturis	Stercus columbi.
Stercore felis	Ichneumonis stercus.
Stibio	Aeris squamam.
Struthij radice	Ellebori nigri radicem.
Succo calpasi	Succum myrti.
Succo peucedani	Glycyrrhizę succum.
Succo rhododaphnes	Viscum quernum.
Succo cyrenaico	Syriacum succum.
Succo papaueris	Mandragoræ succum.
Succo salicis	Hederæ nigræ succum.
Succo gallæ	Succum mori.
Succo panacis	Lac sysamini.
Succo polygoni	Succum plantaginis.
Sulfure uiuo	Sandaracham.
Symphyto	Centaurium.
Seri	Lithargyrum.
Terra Samia	Leucographen terram.
Terra eretria	Calcem Thebaicam.
Terra alana	Plumbaginem.
Terra asteri	Cimoliam.
Terebinthina	Mastichen.
Thapsiæ succo	Chamæleonis nigri succũ.
Thymo	Satureiam.
Tithymalo	Chamæleon.
Thure	Ampelitin terram.
Verbenaca	Chamæleucen.
Viola	Florem radiculæ.
Vino Rhodio	Austerum uinum.
Vino Falerno	Vinum Mendesium.
Visco quercino	Chamæleonis albi uiscum.
Vulpis adipe	Vrsinum adipem.
Vulturis stercore	Columbinum stercus.
Vua domestica	Pulpam palmularum Syriacarum.
XYlobalsamo	Radicem uiolarũ albarũ.
ZIngibere	Pyrethrum.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorũ secundum genera, lib. I.

QVandoquidem ex cõmentario quem iampridem de compositione medicamentorum conscripsi, priores duo libri, qui exierant in lucẽ, unà cum alijs in apotheca, quę ad uiam sacrã est, perierunt, dum Pacis delubrum totum, & ingentes Palatij bibliothecæ maximo conflagrarunt incendio: equidem amicorum precibus uictus, cogor nunc illos eosdẽ recudere, eidẽq; ab eodem initio auspicatus, à quo in illis exorsus fuerã. Siquidem statim in auspicijs primi cõmentarij monebam, esse exterminandos sophistas, qui traditionem medicaminum compositorũ è medio tollunt, nonnullisq; simpliciũ peculiares quasdã facultates inesse inficiantur, eos etiã excipientes scõmate, qui de illis aliquid prodiderunt. Qui quidem adeò uires medicamentorũ ignorant, ut nesciant prorsus, à marino lepore pulmonem solum exulcerari, uesicam solam à cantharidibus. At uerò Empirici cognoscunt quidem ex ærugine cerato simplici admixta, confici optimum sarcoticum medicamen: tametsi neutrum eorum per se, carnẽ gignere possit: qua autem ratione id contingat, ignorant.

...delubrum ... ... cum eo ... bibliotheca ... ... commentarios ... illos exterminandos esse.

Sarcoticum optimum confici ex ærugine cerato simplici admista.

Sunt igitur uires medicamentorũ simplicium, nõ generatim tantùm, sed particulatim etiam inuestigandæ. Siquidem non sat est nosse hoc pharmacum calfacere, nisi etiam quo gradu id efficiat noris. Calfaciunt quippe resinæ omnes: attamen maioris minorisq; ratione plurimum inter se earum calores differũt. Atqui in curatione particulæ impensè refrigeratæ, medicamẽ admouebimus admodum calfaciens: illi uerò quæ paululum ab habitu naturali recessit, calore modico præditũ. Meritò itaq; nos quatuor excalfacientiũ ordines statuimus, separantes à modice calidis ea quæ euidenter eiusmodi qualitate præcellunt: tum quæ magna, tum quæ uehementi adeò, ut urere iam uideantur: atq; in singulis hisce ordinibus latitudinem momentaneam constituentes similiq; in excessibus reliquarum qualitatum, ratione. Porrò medicamentorum materiæ, quædam sanè à plantis, quædã à metallis, nõnullæ ab animalibus proficiscuntur. Iam uerò, præter simpliciũ omnium medicaminum facultates, omnium etiam præter naturam affectuũ differentias ad unguem nouisse expedit. * Quippe primus curationis scopus à morbificis dispositionibus nascitur: cum quibus simul indicat curationẽ natura particulę affectæ. Sed aeris etiam nos ambientis temperiem, constitutionemq;: præterea ætatem, tempus, regionem, uitæ studia, & mores, multi præstantissimi Medici unà cum illis inspiciunt. Ergo si simplicibus tantùm medicamentis, uniuersos præter naturam affectus curare liceret nobis, nunquam egeremus compositis. Quum autem sæpenumero aliquatenus calfacere corpus uolentes, simplex nullum, quod præstare id possit habeamus, ex uarijs unum cõficimus medicamen, quod eodem, quo affectus, gradu à mediocritate recedens, id quod ex usu est, moliatur. Taceo nonnulla simplicia, citra alterius medicamenti miscellam, non posse adhiberi in emplastrum: alia, nisi retundantur, aut mitigẽtur, administrari nõ posse. In morbis etiam qui contrarias simul facultates desiderant, ut, repellendi & digerendi, detergendi ac læuigandi, uel attenuandi simul & incrassandi humores, maximus compositionis medicamentorum est usus: nec secus ubi unicum medicamen habere cupimus, quod multis uenenum eiaculantibus feris, ac pharmacis exitialibus aduersetur.

Resinæ omnes calfaciunt.

Calfacientium ordines quatuor, quos etiã reperire est in cæteris qualitatibus.

Medicamentorũ materia unde proficiscantur.

Scopus curationis primus à morbificis dispositionibus nascitur.

Compositis medicamentis cur utamur.

Quum autem oleum uetus & adeps, uim digerendi sortiantur: chalcitis autem & palmæ succus, repellendi, astringendiq;: ex his ipse pharmacum phœnicinum dictum composui, glutinandis ulceribus, cicatrice obducendis, & phlegmonis curandis accommodum, quo iam complures utuntur. Etenim ratio compositionem inue-

Phœnicini pharmaci compositio & usus.

nit: experientia, de inuentorum uirtute decernit. Cum prædictis autem debet coqui lithargyrus, donec consistentiam consequatur emplasticam. Adeps porrò ipse sit tum insulsus, tum uetus, quẽadmodum etiam oleum: quæ sanè quò uetustiora fuerint, eò digerẽt promptius, phlegmonæq; diuturniori atq; contumaciori erunt magis accommodata. Verùm ad incipientes atq; augescentes phlegmonas, ut quas astringere atq; refrigerare oportet, præstat emplastrum ipsum ex uino, uel aceto, uel aqua, uel oleo immaturo, uel astringente, liquare. Cõmunis autem compositionis modus est talis. Vetusti adipis li. 2 olei ueteris lib. 3. Lithargyri tantundẽ. Chalcitidos unc. quatuor. Liquato adipi reliqua eleganter atque artificiosè misceantur, feruescantq; simul, ac rudicula palmę uiridi & succulenta moueantur, donec sibi emplastri consistentiam contraxerint. Quo quidem medicamine, ad ulcera quæ non facilè cicatrice obducuntur, & ad cruenta est utendum. Auxiliatur etiam inflammationibus, articulorum morbis, bubonibus, phymatis, ambustis, pernionibus, fracturis, contusionibus, rheumaticisq; uniuersis constitutionibus, cuiusmodi plures solent Romæ inualescere. Cæterùm in phlegmonarum principijs uim repulsoriam esse ualidiorem oportet: in incrementis uerò, hæc imminuenda: quę digerit uirtus, augenda est. Vigente phlegmone, pares inuicem esse conuenit facultates, nisi uehemens dolor pharmacum leniens requirat. At inclinãte phlegmone, iam digerẽdi augebis. Qua ex methodo licebit tibi secundum uarias indicationes uti prædicto emplastro, uarijs oleis atque succis liquato. Ego uerò ad phlegmonas erysipelatodes soluto ipso ex rosaceo utor. Cui etiam si æstas fuerit, uuæ acerbæ simul & portulacæ, uel semperuiui succũ immisceo. Quippe uuæ acerbæ liquor per se, plus q̃ oportet astringit: tanta autem astrictio lædit erysipelat, aut quæ calorẽ ipsorum, cutẽ densando, includat. Igitur in exactis erysipelatis, ea quæ aduentitia sua frigiditate auxiliãtur, ubi cœperint incalescere, sunt mutanda. Postea uerò quàm incendium conquieuerit, aut si nec perfectũ planè ab initio erysipelas fuerit, * haud amplius ascititiam frigiditatem desiderabimus: uerùm ijs succis diluemus phœnicinũ emplastrum, qui moderatè refrigerent. Ab his iam & lini seminis, & chamæmeli succum miscebimus. ipsoq; solo, sed fuso postea utemur emplastro, nihil aliud illi miscentes. Quòd si quando liuidum, ob refrigerantium usum, erysipelas ipsum euaserit, solum phœnicinum emplastrum, ueteri oleo liquatum, id discutere potest: quo tẽpore partes liuidæ, aqua fouentur calida, atq; etiam scarificantur. Sunt qui calcis uiuæ nonnihil ipsi pharmaco immisceant. Intrepidè itaq; in rheumaticis affectionibus hoc utitor medicamine: utpote quod tum astringat, tum digerat, tum robur particularum cõfirmet. Etenim non semper ob calorem immodicum fluxione affliguntur particulæ: sæpe siquidem ob propriam imbecillitatem, quæ ab intemperie frigida ut plurimum proficiscitur, tali corripiuntur affectu. Quare si humectet eas quispiã, calfaciatq; medicamentis laxantibus, dissolutę prorsus & imbecillæ fient. Sin tumores uehementer astringat, initio quidem iuuare uidebitur: cæterũ quod ex eis reliquum est, contumax atq; scirrhosum reddiderit. Sed neq; id genus dispositiones ferunt nimis astringentia medicamenta, ut à quibus dolore & tensione affligantur. Atqui omnis dolor inflãmata exacuit, irritatq;, & fluxionibus occasionem præbet, uel si rheumatica intemperie æger non afficiatur.

Romæ inualescere complures dispositiones rheumaticas.

Plegmonarũ curatio.

Omphacij facultas.

Erysipelatis curatio.

Liuentis erysipelatis curatio.

Emplastri phœnicini facultas.

Fluxionum causa.

Dolor inflam[mata] exasperat [...] xionibusq; [occa]sionem præbe[t].

Sunt autem complura medicamenta, quę pharmaco cui miscentur, uim nullam aut perexiguam exhibent: cõmoditatem uerò materię præstant, ut uel emplastri, uel cerati speciẽ referat. Atq; ex eorum sanè genere existit argenti spuma, nullam insignem possidens facultatem, præter siccandi modicam. Qua ratione attrita femora ex itinere adiuuat. Est autẽ ex ijs pharmacis quæ liquefieri possunt, etiam argenti spuma, quam Græci lithargyron uocant: ut chalcitis quoq;, & misy. Cæterùm chalcitis quidem omniũ celerrimè funditur: tardissimè argenti spuma: at in horum medio ærugo & misy cõsistunt. Porrò candidũ medicamen, quo ad parua ulcera utor, ex oleo, aqua & argenti spuma cõficitur, ita ut libris duabus aquæ, tres quàm purissimi splendissimiq; olei, totidemq; spumę argenti inijciantur. Debent aũt simul coqui ad ignẽ minimè fumidum, idq; in loco sub dio atq; soli exposito. Siquidem ut aer nubilus pharmacũ ipsum denigrat, sic syncerus ad candorem eius plurimũ confert. Hòc aũt fiet glutinantius id medicamen, quò plus liquoris indideris. Aqua etenim substãtia propria semper humectat, refrigeratq;. At oleum si recens sit, pharmaco minimè reluctatur. Permanet itaque humidum, ac modicè frigidum, quali maximè tenera corpora & cacochyma indigent. Ergo huiuscemodi emplastrum, pruritus, desquamata, & ut uno uerbo expediam, ulcera exigua persanat: utpote exulceratis partibus ne quid influat, impediens & quod iam influxit, denuò ad partes circumstantes retrudens. Aduerte autem, nullum humectans nec propria ratione, nec ex accidenti esse ulceribus utile.

Lithargyri facultas.

Chalcitis omnium celerrimè funditur.

Candidum medicamen Galeni.

Aërem nubilũ denigrare pharmaca, syncerũ conferre ad eorum candorem.

Aquæ propria facultas.

Candidi emplastri Galeni facultas.

Vlceribus nihil humectans esse utile.

Conficitur etiam pharmacum id ex oxelæo & lithargyro. Cęterùm medicamen mediocriter siccans fit, si utriusq;, nẽpe olei & aceti, duplo maior portio quàm argenti spumę misceatur. Copiosior uerò duplo utriusq; mensura, ualentius facit pharmacum. Ipse enim triplam utriusq; nonnunquã miscens, tota die medicamen coquere soleo. Atq; hoc sanè modo confectũ, colore atro splendescit, maximaq; siccandi potentia pollet, ita ut curet ulcera cõtumacia, cruenta glutinet, fistulasq; in callum non induratas, adducat: ac breuiter, citra morsum exiccet.

Ex œnelæo etiam lithargyroq; similiter medicamen paratur. Equidem per æstatem sub sole ardenti, ex uino Falerno, aut alio tenuium partium, lithargyrum conterere soleo, idq; continuis quindecim diebus. Quibus exactis, medicamẽ ipsum exiccans, repono. quo postea ex oleo soluto, in rheumaticis affectibus utor, necnon ad uulnera glutinanda. Cruda itaq;, ac per se, argenti spuma, attritiones corrigit. Ex aceto autẽ aut uino trita, siccataq;, ulcerum quę ob humiditatẽ ægrè cicatricem recipiũt, remediũ fit. Quòd si ipsam cupis rosionis expertem, elota utitor. Ac minimũ quidem rosionis exhibet, si uino uel aceto abluat. Cõuenit tamẽ curiosè toto die contritã, cũ liquore per no-

Lithargyri parandi ratio.

Lithargyri facultates.

Lithargyrus redditur expers rosionis si ex uino uel aceto abluatur.

ctem

tem relinquere: quem postero die manè effundemus, aliũ denuò instillantes, ac postea rursus tundentes: id quod singulis diebus facere sub feruenti sole (hoc enim sit cõmune præceptum in lapidosis omnibus) minimè desistemus, donec unà cum humore ceu quidam flosculus ipsius argenti spumæ cernatur.

Quæ ex lithargyro cõponuntur, fieri possunt etiam ex molybdæna. Cæterùm molybdæna substantię crassioris ac frigidioris quàm lithargyrus est, ac medicamenta quæ ex ipsa parantur, cinerina redduntur. Quum igitur discutere quid uolueris, lithargyro potius q̃ molybdæna utitor.

At cerussam uel coloris causa ad emplastra candida conficienda medici lithargyro immiscent: uel ut quandam astringendi refrigerandiq́ue uim medicamento concilient. Sed resinam etiam iniicere assolent, quò sequax ac sibi continuum fiat pharmacum. Verùm quum mitissimæ omniũ resinæ sint tum terebinthina ipsa, tum illa quæ larix dicitur, has miscere præstiterit, dum conficere tale medicamen est animus. Multò etiam leniora tactu omnia fiunt, tum quæ resina constant, si ceræ quid adiiciatur: tum quæ ex cera, si modicum resinæ recipiant. At candido emplastro alba cera desideratur: quam, si sponte sit nata, prius abluere oportet: nimirũ liquãtes ipsam, ac mox in aqua fontis mergentes, cõmouentes, & repurgantes: qua ratione etiã pix, resina & physema, abluenda sunt.

Vbi igitur cerussæ, spumæq́ue argenti, adeò præcoctis ut minimè inficiãt manus, cera simul cum resina fuerit admista, candidum emplastrum habebis, cui aquã aut oleum miscere poteris. Ex oleis autem omphacinum, Hispanicumq́ue, pharmaco uim astrictoriam adiiciunt. Istricũ uerò cum exigua astrictione quandam amaritudinẽ refert. Atqui principio ulceris, finiq́ue, potiora sunt astringentia: dulcia autem in mediis. Pondus ergo huiusce emplastri sit tale: Cerussę, lithargyri, singulorũ lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. s. Terebinthinę unc. 3. Quibus omnibus licebit tantùm thuris, quantùm & terebinthinæ, aut etiã dimidiam portionẽ addere. Qua industria medicamen maximè anodynum reddetur, sed ad cicatricẽ inducendã ineptius: quandoquidẽ ex ipsius usu caro ulceri excrescet, quum thus sit facultate sarcoticum. Taceo laxantis medicamenta corporibus plenis & cacochymis admota, fluxum ad affectas partes citare. Satius itaq́ue fuerit, tum ad cicatricẽ inducendam, tum ad digerendũ exactius, aluminis fcissilis, candidiq́ue, unciam unam, piperis semunciã miscere.

Candidi ex pipere medicamenti, quod ad senũ ulcera, & eorũ qui mollem sortiuntur cuticulam, persananda est efficax, quodq́ue refertur ad Attalũ regem nostrum, qui olim Pergamensibus imperabat, compositio habet in hunc modum: Argenti spumæ, cerussæ, sing. lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. s. terebinthinæ unc. 3. thuris uel tantundẽ, uel media pars, aluminis drach. 6. piperis drach. 3. Verũ apud Romanos librari quidem dicuntur solida, ut mensurari humida. Metallica in primis sub sole coquuntur, donec duriusculam consistentiam adipiscantur: quibus reliqua postea misceri debent artificiosè. Hoc pharmacum ulceribus humidioribus, atq́ue abrasis medetur.

Alba quę oleo recenti & aqua citra piperis atq́ue thuris mistura confici docuimus, uehementer cõmorsas partes offendunt. Arminus illis Arrabicum lædere solet, eò quòd terebinthina, oleum uetus, thus, & piper, adiecta sunt. Ad commorsa itaq́ue minimè alumen conducit: quum opus hic sit non astringentibus, sed abundè extrahentibus ea, quæ in alto neruos punctos affligunt, & uenenatam animalium saliuam. Distinguenda autem sunt cacoẽthe ulcera, ab iis quæ non facilè ad cicatricem perueniunt: quum non omnia cacoẽthe ulcera ægrè cicatricẽ admittant. Porrò si blandius medicamentum, ad sedandumq́ue dolorem cõmodius, cõficere uis, aliquid adipis anserini, uel gallinacei, uel porcini immiscebis. Sic nanq́ue magis anodynum effeceris: minus tamen idoneum cicatrici inducendæ. In uniuersum autem, nemo probè uti possit medicamento cõposito, qui simplicium uires prius non accuratè didicerit.

Commorsis quæ conueniant medicamenta.

Cacoẽthe ulcera nõ omnia esse dysepulotica.

Compositis rectè nemo uti poterit, qui simplicium uires prius non didicerit.

Aliud album Andromachi. Lithargyri, cerussę, sing. minam Atticam. j. ceræ partem quartam, resinæ terebinthinæ tantundem, olei heminas 3. aquæ heminas duas. Conficito. Nõnulli porrò uncias 20. minam continere tradunt: nonnulli sexdecim. Atqui miretur quispiã, quomodo Romæ degens, pro libris nominarit heminas: cui urbi sunt familiaris uocabula, libra, sextarius, & uncia. Ex multis autem medicamentis iampridem conscriptis, priusquàm potentia Romanorũ usqueadeò creuisset, sum cõiectura assequutus, quam illi uocarent heminam, fuisse æqualem nouem unciis unius libræ Romanæ.

Candidum Andromachi.

Heminam fuisse æqualẽ nouẽ unciis libræ Romanæ.

Aliud album Andromachi.

Argenti spumæ drach. 160. cerussæ drach. 200. ceræ drach. 50. terebinthinæ drach. 24. olei heminam s. aquę cyathos 6. Conficito.

Candidũ aliud Andromachi.

Alid candidum ab Hera descriptum. Ceræ albæ Pont. lib. 2. lithargyri chrysitidis lib. j. cerussæ tantundem: myrrhæ, medullæ ceruinæ, singul. unc. 2. thuris insecti unc. j. olei ueteris sextarium unum. Lithargyrus oleo incoquitur: ubi uerò sordium crassitudinem acquisierit, cera, mox cerussa, aspergitur, mouerurq́ue. Vbi unita fuerint, nec iam polluant, ab igne extractis medulla iniicitur. Postquàm refrixerit medicamentum, myrrha & thus aliis miscẽtur. Deinde emollitũ, subactumq́ue manibus, ad usum seruatur. Etenim rabidorum morsibus auxiliatur, tum uulneri impositum, tum mole auellanæ nucis, catapotiq́ue instar exhibitum, quadraginta diebus. Ad hæc, abrasa, sugillata, & ulcera quæ difficulter admittunt cicatricem, persanat: ad aliaq́ue pleraq́ue est utile. Ego tamen propinare pharmacum hoc contra canis rabidi morsus, nunquam fui ausus: quum haberem aliud, nempe ex cancris confectum medicamentum, ad sanandos illos maximè efficax. Iis enim remediis ipse uti semper conatus sum, quæ licet nonnunquam præsidii quod allatura essent, dubiam spem promitterent, neutiquam tamen obesse possent. Porrò Heras cum heminam scribit, sextarii Romani dimidium indicare uidetur, continentis uncias uiginti, quas cornibus maiori ex parte metiuntur, incisis extrinsecus lineis quibusdam orbicularibus. In uniuersum sũt, nisi metallica medicamenta plenius coquant, emplastrũ ex eis constans adeò friabile edetur, ut adhærere cuti absque deligatura non possit. At coquuntur

Candidũ Hera

Morsus rabidi canis auxiliare medicamen ex cancris cõfectũ.

Sextarium Romanum cõtinere uncias 20.

Metallica plenius coquenda esse, ut adhæreãt.

largius, dum maiorem liquidorum mensuram in mistura continent. Quod uerò ad adipis differentias pertinet, in omni animantium genere iuuenilia perfectis humidiorem, minusq; calidum adipem possident.

Candidum Mnasæi.

Album quod ad Mnasæum refertur, ad diuturna & difficilia conferens. Lithargyri, cerussæ, singulorũ drach. centũ: ceræ drach. 50. terebinthinæ, thuris, sing. drach. 25. aluminis fissilis drach. 12. olei heminas 2. Nec uerò differre putetis, si drachmas centũ alicubi scriptas loco unius libræ inueniatis. Libra siquidem drachmas sex habet adnonaginta. Selibra, octo & quadraginta. Sic & huius rursus dimidium, uigintiquatuor.

Libram constare drach. 96.

Dysepulotica ulcera quæ dicantur.

Porrò quæ ulcera ex humorum confluxu, uel multorum, uel acrium oriuntur, ita tamen ut locus affectus huiuscemodi in se dispositionem non habeat, qua influentem humorẽ, quamuis bonũ, corrumpat: ea dysepulotica, hoc est, ægrè peruenientia ad cicatricem appello. At quæ dictam dispositionẽ sortiuntur, singulari uocabulo cacoethe, hoc est, malignantis naturæ uocantur. Quibus sanè omnibus illa medicamenta conueniunt, quæ absq; rosione & morsu desiccent: quæq; præterquàm quòd non erodant, aut manifestò astringant, detergere etiam possint. Siquidem plurima eius generis ulcera, ceu ab exesione malignorum humorũ sint caua reddita, impleri postulant. Atqui omnia quæ carnẽ gignunt medicamenta, detergendi facultatem sortiuntur. Multa etiam alia siccã possident uim, ulceribus id genus curandis cõmodam. Eorum tamẽ meminisse impræsentiarum oportet, *quę aut tueri cõfecti emplastri candorem possint, aut non usqueadeo uitiare. Talia autem sunt, cadmia, pompholyx, calx, ostrea combusta, purpura, buccina, & sepiæ pars ossea. Parũ officiet colori, & æris squama: & exusta chalcitide, id quod cinereum est, aut subalbidum. At uerò dictorũ quodq;, si lauetur, totam rosionẽ amittet: quẽadmodũ tum cera, quæ medicamini cõficiendo admiscebitur, tum resina. Cęterùm ut cera Tyrrhenica uel Pontica est ad candidi emplastri præparationem præstantior, sic resina, tum quę larix, tum quæ terebinthina appellatur, ad ulcera maligna magis conducunt. Sed thuris aliqua portio etiam indenda est, ut ulcerum malignorũ ipsa dispositio coquatur, & ad suppurationem perueniat. Iam uerò ad prætumida ulcera, ex aceto & marina curiosè læuigari debent metallica. In quibus autem acre & mordax est quod in ulcera fertur, ex aqua potius maceranda singula sunt, quẽadmodũ magis ex uino, ubi copiosus humor ulceribus influens apparet. Vbi igitur lithargyri cerussæq;, utriusq; libram unam cum tribus olei, & selibra aquæ simul & accuratè coxeris, resinæ terebinthinæ, aut eius quę larix dicitur, ternas uncias inijcito: ceræ autem duplum sufficit: nam thuris sat erit si unciam & semissem post ceram & resinã indideris. Deinde metallicorũ tres vncias addes, quas drachmæ quatuor & uiginti cõstituunt. Impones autem duorũ, trium, plurium, atq; omniũ quæ numeraui: ita ut si omnia habeas, æquam singulorum portionẽ inijcias, cadmiæ nempe, pompholygis, buccinarum cineris, uel ostreorum, & æris squamę, singulorũ denarios septem, qui tres vncias absoluũt. Quòd si calcem lotã immisceas, singulorum drachmæ quinæ ponentur. Si ustam chalcitidem, singulorum drachmæ quaternæ: sic ut ex omnibus in unum coẽuntibus, tres tantùm vnciæ consientur.

Vlceribus dysepuloticis atque malignis, qualia medicamenta conueniant.

Cera Tyrrhenica.

Metallica abluendi modi diuersi.

Vnciã constare octo drachmis.

Candidum emplastrum Damocratis, ad abrasa, ambusta, & ulcera summa in cute suborta.

Candidum Damocratis.

Cerussæ lib. j. lithargyri, trypheræ, sing. vnc. 16. ceræ Ponticę vnc. 5. terebinthinæ purissimæ vnc. j. thuris mannæ, uel thuris vnc. 5. olei candidi lib. j. aquæ sextarius. Cõficiatur ut decet. Porrò in ijs qui molli sunt carne, in senibusq;, aut ijs qui malo sunt præditi corporis habitu, aluminis licebit etiam quatuor vncias miscere.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorũ secundum genera, lib. II.

Vt igitur si quando perdiderimus librũ, cui inscriptæ insint medicaminum consuetorum compositiones, similia reficere amissis ualeamus, necessariũ in primis est, nos uniuersalem quandam uiæ formulam didicisse, qua propositum inueniamus: dein uerò secundum hanc in multis particularibus exerceri, scientes absq; tali exercitio nullum posse rectè opus absolui. Proponatur itaq; nobis cauum ulcus curandum. Etenim docti ab ipsa ratione, cauorum ulcerum curationem subministrari succrescente alia carne loco deperditæ, ex ea uidelicet quæ subiecta est: cogitamus fieri hoc non posse, si in ulcere sordes, aut copiosa humiditas subsit. Verùm sordes medicamina detergentia auferunt: humorem, exiccantia discutiũt. Quocirca necessum est huiusmodi pharmacorum materias cognoscere, idq; non simpliciter secundum genus eorum facultates considerantes, sed inuenientes etiam quo ordine, quóue gradu, aut excessu, singula suas uires sortiant. Fingamus ergo nobis ad manum tantùm adesse ceram, æruginemq;, quibus cauũ ulcus repleamus. Quum enim compertum habeamus, ceram quidem solam, ulceris sordes minimè prohibituram esse, ut quæ nec detergere, nec exiccare possit: æruginem autem per se adhibitam, excitaturam tum rosionem, tum phlegmonẽ: utriq; horum uitium q; uitabimus, mediũ autẽ ex ambobus cõstituemus, ut imbecillius ærugine, sic cera ualẽtius. Quia uerò paulo hæc interuallo relinquitur, ab eo quod cõmodè administrari possit, ærugo autẽ magno id ipsum excedit, ob id sanè multæ cerę modicam æruginẽ admiscebimus. At quantã quantę miscere oporteat, certè ante experientiã exactè quidem nemo inuenire poterit: conijcere autem poterit, iudicareq;, & ita conficere pharmacum, ut primò nullum infelicem successum sit habiturũ: quemadmodum aliquando ego in quodam uico confeci, cum ceræ fusæ ex oleo rhodino libra unica, vnciam unam æruginis temperans. Cæterùm ualida corpora ualidiora medicamenta sustinent: quę uerò imbecilliora existũt, hoc est, humido & molli habitu pręedita, haud item talia perferunt. Dura itaq; corpora ex copiosiori ærugine cerato admista, recipiunt carnem: mollia ex pauciori. Quare ipsa experientia docebit, quatenus uel augere, uel remittere, uel tueri pharmaci facultatẽ expediat. Sunt namq; omnia medicamenta ei optima, qui affe-

Caui ulceris generalis curatio.

Ceram per se non expurgare ulceribus sordida.

Æruginem per se adhibitam rosionem & phlegmonẽ excitare.

Corpora ualida, ualidiora medicamenta ferre posse.

Medicamenta omnia ei optima, quibus illa habentur, ...

affectus quibus singula offeruntur, cognoscit.

Viride medicamen Galli, ad glutinanda maiora uulnera potentissimum, ab Andromacho scriptum. Resinæ strobilinæ drach. ccc. ceræ drach. c. æruginis rasæ drach. l. thuris drach. xxv. Aceti quod sit satis. Hæc Andromachus. Cæterùm quum strobilina resina aliarum omnium longè calidissima sit, ambabus autem qualitatibus moderatissima, quæ terebinthina uocatur: certè multò satius uidet hanc omnibus medicamentis, quæ rectè curabunt ulcera, permiscere quandoquidē primus, præcipuusq; in eis scopus est, ut id quod offertur, non mordicet. Cōmendanda est autē ipsius thuris cōmistio, quòd emplastri consistentiā adiuuet, dolorē simul leniens & cōcoquens. Quare si in ea cōpositione æqua ipsius portio coniuncta ærugini esset, tenacius & mitius ipsum redderetur medicamentum: æruginis tamen exiccantem facultatem exolueret, quæ ulceribus ægrè ad mittentibus curationem desideratē. Meminisse autem oportet, fortium medicamentorum ex aceto diebus plurib. contritorū, morsum & acrimoniā obtundi, uires augeri. Eadē ratio est in metallicis medicamentis combustis. Hæc tamen ex ignis cōmercio nonnihil mordax siue erodens perseruāt: quod elota deponunt, ac lenia prorsus redduntur. Proposito itaq; emplastro, si ex rosaceo liquefacto utaris, proderit sordidis, humidisq; ulceribus. Pura uerò erodit: ac proinde miscendū ei est ceratum liquidum ex cera & resina confectum, uel ex rosaceo, uel oleo liquatum. Est autem olei nomen unum, qualitas & facultas diuersa. Quippe omphacinū frigidius est ex maturis oleis pressum, calidius. Temporis autem progressu, calfaciendi uim auget. Sic etiam quod salem habet, quantùm ex illo sumpserit, tantò calidius est: magisq; siccat, quàm quod ipsius est expers. Iam qđ surculos oleę continet, ualentius astringit. Indicabit autem quod utilius est, & ulceris forma, & corporis ægri natura. Vlcus siquidem cōtrarijs remedijs curabitur: corpus ulceratum, similibus. Rosaceum uerò præstantissimum esse nosti, quod solis rosis pluribus, oleo citra salem pręparato, plenius maceratis confectum est. Quæ omnia si quis memoriter teneat, nec oblitus sit uirium medicamentorum simplicium, is & uaria emplastra uiridia componet, & compositorū singulis quamrectissimè utetē. Porrò durioribus corporib. magis exiccātia medicamenta exhibēda sunt: minus aūt, mollioribus. Ad hæc intendemus exiccantis medicamenti uim, ubi opus esse uideatur, admisto melle: remittemus autem & mitigabimus, ex oleo, & cerato, uel oleoso quopiam. Igitur cauum ulcus in sano corpore, uiridi emplastro, quod ex ærugine, cera & resina conficitur, liquato ex rosaceo, curabitur. In cuius medicamenti compositione, equidem ceræ & resinæ soleo portiones pares miscere: æruginis aūt duodecimā, uel decimā, uel octauam, nimirum pro ulcerum corporumq; diuersitate. Atq; erit sanè duodecima, si cerę pondo, & resinæ tantūdem, æruginis uncias duas temperemus, decimaq; & octaua ad portionem.

Viride Hecatondrachmon dictum, quod centum drachmas medicamentorum recipiat, ad magna uulnera glutinanda, & purgāda sordida, maximè utile. Ammoniaci drach. viij. squamę drac. xij mannæ drach. viij. resinæ siccæ drach. xij æruginis drach. viij. seui uitulini drach. xiiij. resinę terebinthinæ drach. viij. ceræ drach. xxx olei quartam cyathi partem, aceti quantū satis esse uideatur. Conficito.

Viride Epigoni, ad carnem gignendam efficax.

Viride Epigoni.

Aeris squamæ, æruginis, gutæ ammoniaci, aristolochiæ, thuris, sing. unc. j. Aloës, myrrhæ, chalbani, sing. unc. s. Aluminis rotundi drach. vj. resinæ colophoniæ drach. cc. ceræ drach. c. olei heminæ dimidium. Misceto.

Viride Pasionis ad extrahendū & digerendum utile.

Viride Pasionis

Resinæ colophoniæ drach. ccc. ceræ drach. cl. æruginis drach. viij. aluminis rot. tantundē squamæ æris drach. xij. thuris drach. xvj. æris combusti drach. viij. Salis Ammoniaci tantundem. Olei dimidium cyathi: aceti quod satis esse uideatur. Conficito.

Viride Lite dictum.

Viride Lite appellatum. Resinæ lib. xij. ceræ lib. viij. æruginis rasæ *lib. ij. Seui uitulini lib. ij. aceti lib. 50. Ego autem mannæ libram inijcio. Liquet igitur acetum cum duabus æruginis libris, & una ipsius mannæ, læuigandum esse, ac dein liquida ipsis miscenda. Hoc medicamentum emollit, concoquitq;, adipis atque mannæ ratione.

Viridia cōficiendi ratio.

Porrò ad efficienda uiridia medicamenta, æruginem non modicam immittere oportet, ut cætera in suum colorem permutet. Quare quæ pertinaciter proprium colorem tuentur, ea simplicia ab hac miscella abigenda sunt. Sed neque inter coquendum est inijcienda ipsa ærugo; uerum ubi in mortario unitas facta est, tunc miscenda.

Vlcerum curandorum uniuersalia consilia.

Consilia igitur curandorum ulcerum sunt, sordidis adhibere abstergentia medicamenta: profluentibus exiccantia, atque id quod in fluxu est, repellentia. At si copiosum & contumax sit quod fluit, fluoris causa prius est amputanda. Constat autem, inflammatorum ulcerum prius esse sanandam phlegmonem: carnem intemperatam, reducendam esse ad temperiem: cui sanè quatuor modis simplicibus, totidemq; compositis, per contrarias qualitates succuritur.

Vlceris inflammati curatio.

Sinus implendi ratio.

Porrò ubi sinum implere proponimus, medicamentum Isis uocatum, aut Machærionis emplastrum liquatum ex copiosiori oleo, per foratū cornu infundendum est: ad quod etiam pyulcis utimur. Est autem ipso medicamento tunc meraciori utendum, quum sinus oppletus est sordibus: ut soluto ex oleo largiori, dum magis purus existit. Cæterùm si paruæ adhuc phlegmones sinum infestantis suspicio adsit, medicamentum ex rosaceo liquabitur. Pari modo & medicamentum siccum, quod ex charta combusta constat, rosaceo copiosiori diluentes, ipsi sinui infundimus. Quemadmodum uerò sinus liquidioribus pharmacis indigent: ita quæ superficiem corporis caua ulcera infestant, crassius medicamentum postulant. Meritò igitur in id genus uitijs, ceratum ualidè abstergentibus admiscemus: in sinibus oleum, uel rosacei plurimum. At uerò medicamenta quę ex salibus constant, ubi animus est carnem gignere, offerenda non sunt. Sal quippe magis astringit quàm purget: siccat uerò nihilo minus quàm nitrum ac aphronitrum.

Sinus liquidiora pharmaca postulant.

Salis facultas.

Melina emplastra.

Melinorum atque viridiū discrimen.

Quemadmodum uiridium emplastrorum plurima, propter æruginem præpollentē talia fiunt, ita quoq; melinorum nonnulla. Sed uiridia æruginem incoctam habent: melina uerò coctam, sed mediocriter.

Melinum Andromachi.

Andromachus igitur cōplura melina scripsit, ad glutinanda ulcera, carnem gignendam, inducendamq; cicatricem idonea: quale est quod subdam. Lithargyri drach. ciiij. olei heminam quidem æstate, hyeme autem tres cyathos: ceræ drac. xlviij. colophoniæ tantundem: ammoniaci thymiamatis drach. xxiiij. æruginis rasæ, chalbani, myrrhæ, sing. drach. viij. Conficito. Aliud simplex. Lithargyri drach. c. axungiæ drach. lxxv. olei ueteris tantundem. Misce. Cōuenit enim carne molli præditis, digeritq;.

Melinum Heraclidis.

Aliud Heraclidis, interiores abscessus sine dolore discutiens. Lithargyri, cerussæ, sing. drach. c. ceræ drach. lxxx. resinę aridæ drac. lx. ammoniaci thymiamatis drach. L. chalbani drach. xvj. olei ueteris heminas ij.

Melinum Menæti.

Melinū Menæti.

Lithargyri lib. iiij. olei lib. iij. terebinthinę lib. ij. cerę lib. j. æruginis, thuris, chalbani, sing. vnc. iiij. ammoniaci thymiamatis vnc. vj. Conficito.

Melinum Serapionis, ad uulnera, & ad resoluendum.

Melinum Serapionis.

Lithargyri drach. c. ammoniaci thymiamatis drac. xxviij. ceræ drac. lvj. æruginis Cypriæ drac. ix. myrrhæ drach. j. colophoniæ drach. lvj. chalbani drach. viij. olei heminam s. Quòd si æstas sit, quartam partem heminæ. Aduerte autem, myrrham non sustinere coctionem: quam nec thus, nec aloë ferunt.

Coctionem non sustinet myrrha nec thus, nec aloë.

Hygieni emplastrum multi usus.

Hygieni emplastrū ad multa: quo ad ulcera uix cicatricem ducentia nullum melius extat. Lithargyri chrysitidis minam: ceræ tantundem: chamæleontis nigri radicis drach. xxxvj. æruginis rasæ drach. xviij. chrysocollę drach. xl. olei ueteris heminas iij. Conficito. Præparatur optimè argenti spuma, si intrita uino Falerno sub æstu Caniculæ, dein assiccetur.

Lithargyri præparandi ratio.

Emplastrum ex chamæleonte.

Emplastrum ex chamęleonte, quod cicatricem ulceribus difficillimis, callosis, & inueteratis inducit. Lithargyri minam j. ceræ minas vj. æruginis minas iiij. chamæleontis minas viij. olei minam unam. Conficito ut decet.

De russis emplastris.

Russa emplastra fieri per longam coctionem æruginis.

Quemadmodum propter crudam quidem æruginem fiunt uiridia emplastra: propter mediocriter autem coctam, melina: sic russa euadūt, ubi liberalius ea coquitur. Manifestum igitur est, melina russaq; oleum copiosius, quàm uiridia, recipere.

Russum emplastrum Galeni.

Russum porrò, quo semper mea industria parato utor, in hunc modum coquitur. Argenti spumæ cū oleo prius coctæ, metallica ex aceto læuigata immitto, & sic coquo, donec amplius manus non polluat. Impono itaq; olei uetustioris libras quatuor, argenteæ spumæ lib. iij. aceti quàm acerrimi lib. ij. Horum trium metallicorum, squamæ æris nigri, æruginis, chalcitidis, sing. vnc. ij. Cæterùm hyeme plus olei quàm per æstatē miscendum est. Ac sanè hoc medicamen cruenta uulnera glutinat, magisq; in duris corporibus: curatuq; difficillima ulcera concoquit. In summa uerò, solum hoc sinus glutinat, astringit fistulas, exiccat, & prorsus claudit. Ipsum tamen iuuat spongia recens ueteri uino respersa. Deligatura in sinibus ab imo fiat, uersus ulceris osculum.

Deligatura qualis sit adhibenda sinibus.

De iis quæ cicatricem obducunt.

Cicatricem inducentia.

Quantò autem glutinātia sarcoticis magis dicuntur siccare, tantò glutinantibus epulotica, siue cicatricem facientia. Ea tamen ex aliquo astringēti oleo (cuiusmodi rosaceum, aut myrteum est) solent administrari. Porrò inter ea quæ apud omnes magnificè cōmendantur, inducendæ cicatrici pręstantissimum est quod ex cadmia, quodq; ex ladano constat.

Emplastrum ex cadmia.

Epuloticum ex cadmia.

Cadmiæ ustæ, & ex uino præparatæ, chalcitidis tostæ, sing. drach. lxxx. picis colophoniacæ vnc. viij. uini Phalerni quod satis est. Conficito ut decet.

Aliud etiam ex cadmia.

Cadmię tostę, chalcitidis tostæ, diphrygis, sing. drach. xvj. ceræ, resinæ frictę, olei myrtei, sing. selibram. uini Italici quod sit satis.

Aliud ex cadmia.

Argenti spumæ, cerussæ, cadmię, diphrygis, resinæ, sing. drach. viij. chalcitidis drach. ij. ceræ, drach. viij. myrtei olei, & uini Aminæi quod satis esse uideatur.

Emplastrum ex ladano.

Emplastrum ex ladano.

Chalcitidis, argenti spumæ, ladani, singulorū drach. xxiiii. bituminis drach. viij. ceræ vnc. ix. myrti heminam, uini tantundem.

Emplastrum Pyricauton dictum.

Emplastrum pyricauton.

Olei heminam, aluminis fissi, marinę, thuris, argenti spumæ, chalbani, singulorum drach. L. ceræ drach. xxiiij. anchusę drach. viij. medullæ ceruinæ, adipis suillæ, æruginis, cerussæ, sing. drach. ij. ouorum trium lutea. Conficiatur ut decet.

Medicamen Magne dictum.

Medicamen Magne dictum, ac uerè magnū cōtra ulcera quæ difficulter cicatricem admittunt: quod ex rosaceo dilutum, etiam sedis affectus sanat. Argenti spumę drach. c. ceræ drach. L. Cerussæ drach. c. terebinthinę drach. xxv. thuris tantundem: aluminis fissi drachmas xij. olei heminas duas. Conficito.

Emplastrū Thelamonis.

Aliud Thelamonis, accommodatum carbunculis, sinusq; exiccans. Pityinæ, cerę, calcis uiuæ, lithargyri, sing. drach. L. cerussæ drach. xxv. olei tres cyathos.

Emplastrum Moschionis.

Aliud Moschionis unicè cōferens ad amouendum ulceris callum, sanandosq; sedis affectus. Argenti spumæ, cerussę, calcis uiuę, sing. drac. viij. medullę ceruinæ, ceræ, utriusq; drac. xvj. olei myrtei quantum sit satis.

Epuloticum medicamen Andromachi.

Emplastrum Andromachi.

Cadmiæ lib. j. chalcitidis ustæ, ceræ, sing. tantundem: resinæ aridæ lib. iij. myrtei tantundem. Vinum siccis immiscetur.

Aliud eiusdem candidum epuloticum.

Argenti spumæ minam j. cerussæ tantundem: ceræ, resinæ, sing. minas iiij. olei heminas ij. aquę heminam.

Candidum Telephanis.

Candidum Telephanis.

Argenti spumę drach. lxxx cerussę drach. cxx. myrrhæ drach. iij. obo. ij. Sagapeni drach. v. thuris drach. vj. obo. iiij. olei heminas ij. s. Omnia simul coquito.

Aliud ad herpetas, carbunculos, cōdylomata, &

& rhagadas maximè ualens: quod etiã phlegmonas arcet. Adipis suilli drach. lxxxviij. ceræ candidæ drach. xlviij. cerussæ drach. xij. argenti spumæ tantundem. Conficito.

At uerò nonnulla emplastra cephalica, & catagmatica nominant, potissimũ à caluariæ fracturis, quibus solent opitulari. Sunt autem talia, abstergendi, digerendi, & siccandi potestate prædita. Pleriq; tamẽ paululum ex astringentibus pharmacis eis admiscent: ut id quod affectis partibus influit, repellatur, & abstergentium facultas in altum usq; descendat. Cæterùm nisi astringentia cõterantur in tenuissimum pollinem, magis obsunt, quàm prosint, ijs quæ trahendi uim obtinẽt.

Catagmaticum optimum ab Asclepiade traditum, ad confirmanda fracta ossa.

Argenti spumæ, bituminis, sing. drach. cc. picis aridæ, ceræ, sing. drach. c. terebinthinæ drach. l. aluminis scissilis, propoleos, sing. drach. xxx. ammoniaci thymiamatis drac. xxiiij. æruginis drac. x. olei sextarios quatuor.

Moschionis catagmaticum ad fracturas, contusiones, atque recentia uulnera, aliosq; affectus complures celebre. Argenti spumæ minam j. picis tantundem: seui uitulini tantundem. Terebinthinæ drach. octoginta: mannæ thuris tantundẽ: ceræ drach. xl. æruginis, opopanacis, chalbani, sing. drach. viij. olei cicini, aceti, liquoris sycamini, sing. heminam: picis liquidæ heminæ dimidium. Conficiatur ut decet. Pro mina impræsentiarum intelligo vncias uiginti: quarum singulæ pendent octo denarios. Sic itaque continebit mina, centum sexaginta denarios. Propriè autem dicuntur emplastra cephalica, ea quibus Medici in ijs capitis fracturis, quæ ad diploén penetrarunt, utuntur, ad extrahenda ex alto, superficiem uersus, non ossa modò, sed his multò magis humores crassos & uiscidos, intus delitescentes. Quare acrimoniam quandam sortiantur oportet. Itaq; catagmaticis cephalica generosiora existunt: quæ quidem mista cerato, carnem possunt producere. Quocirca sarcoticis quodammodo sunt similis.

Cephalicum optimum ad capitis fracturas ab Hera descriptum.

Squamæ æris drach. xxv. aluminis, aristolochiæ longæ, sing. drach. xx. ammoniaci thymiamatis, thuris, sing. drach. xxv. myrrhæ drach. xij. seui taurini, terebinthinæ, pityinæ, sing lib. iiij. olei heminam aceti quantum sit satis. Conficito.

Aliud eiusdem, arcẽs phlegmonẽ, maximeq; ad fracturas, & puncturas neruorum conducens.

Argenti spumæ drac. xxv. bituminis aridi drac. c. picis aridæ drach. l. ceræ drach. l. resinæ pityinæ drach. xxv. ammoniaci thymiamatis, æruginis, aluminis fissi, propoleos, sing. drach. xv. olei ueteris lib. iij. Conficito.

Andromachi catagmaticum.

Argenti spumæ, picis, ceræ, seui taurini, thuris, sing. minam: picis liquidæ, heminæ dimidium: liquoris sycamini heminam: terebinthinæ minam: opoponacis, chalbani, æruginis, sing. drach. viij. ricini heminam. Ammoniaci thymiamatis drac. xxv. Ex uino austero diluitur.

De emplastris glutinantibus.

Quidam hæc ἔναιμα & τραυματικὰ nominant: estq; opus eorũ coniungere, & diuisas partes conglutinare, reducereq; ad pristinam integritatem. Sunt autem sarcoticis ipsa glutinatoria sicciora. Ad hæc, sarcotica quidem detergendi uim, sed absque rosione possident. Glutinantia autem, tantùm desiccantia esse debent. Cæterùm cicatricem inducentia medicamenta, præterquàm quòd astringunt, sicciora etiã sunt glutinãtibus. Etenim glutinantiũ est finis, nullã inter coitura subnasci humiditatẽ permittere: cicatricẽ uerò inducentiũ, non modò hanc prohibere, sed consistentẽ etiã in ijs quæ cicatricẽ sunt receptura, cõsumere, præterea callo obducere, & astringẽdo obdurare. At sarcotica sanguinẽ ad refectionem idoneum tam quantitate, quàm qualitate tuentur. Iam quòd nullius sit mordicationis particeps medicamẽ, purum ulcus conseruat, si quidem tale illud acceperit. Porrò molliora humidioraq; corpora, imbecillioribus medicamentis indigẽt: ut uehementioribus, quæ prorsus contraria existunt.

Glutinantium medicamentorum usus. *Sarcoticorũ facultas.* *Epuloticorum opus.* *Molliora corpora imbecillioribus medicamentis indigent.*

Glutinatorium ab Andromacho scriptum, nomine Barbarum.

Glutinatorium Andromachi, Barbarum nomine.

Picis, resinæ, bituminis, sing. drach. cc. thuris drach. xxiiij. olei heminam. Conficito.

Aliud eiusdem.

Picis lib. ij. bituminis, ceræ, sing lib. j. Ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. vnc. vj. cerussæ vnc. iij. olei heminæ dimidium aceti heminas iij.

Aliud enæmon Iuliani.

Enæmon Iuliani.

Argenti spumæ, bituminis, ceræ, picis brutiæ, singul. drach. l. resinæ frictæ drach. xv. æris squamæ drach. xij. thuris drach. xiiij. chalbani drach. viij. chalcitidis drach. iiij. aloés drach. vj. gallæ drach. iiij. myrrhæ tantundem: aristolochiæ longæ drach. vj. aristolochiæ rot. drach. iiij. olei ueteris heminas. iij.

Nigrum enæmon ab Hera conscriptum.

Enæmon nigrũ ab Hera.

Ceræ, picis, bituminis, pityinæ, sing. lib. j. mannæ vnc. vj. cerussæ vnc. iij. chalcanthi tantundẽ: opopanacis vnc. ij. olei semiminam: aceti heminas duas. Conficito ut decet. Valet ad diuisiones notatu dignas, maximè capitis: ad fistulas, sinus, fracturasq;. Cohibet mirificè sanguinem erumpentem. Canum hominumq; morsibus auxiliatur, ac prorsus phlegmonem arcet.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorũ secundum genera, lib. tertius.

Quandoquidem quæ putrescũt omnia, ex humiditate & calore id patiuntur: certè in uulneribus obnoxijs putredini, curationẽ per siccantia & refrigerantia moliendam esse, semper mecum existimaui. Rursum apud me contemplatus, frigidum neruis ab Hippocrate inimicum dici: optimum fore medicamen neruorum uulneribus intellexi, quod & siccaret, & medium esset inter ea quæ calfaciũt & refrigerant: uel quod parum ad calfacientium latus ab ipso medio recederet. Posse etiam calidum abundè esse pharmacum, modò siccandi facultate polleret. Quippe calor citra humiditatem humectare nõ potest. Cæterùm ubi nudatis neruis medemur, tunc prædictam auxiliorum integram indicationem assumi ratio est. Vbi uerò punctis, ita ut partes interiacentes sint

Putrescentiũ curatio per quæ fieri debeat medicamenta. *Nudati nerui quam medendi rationem requirant.* *Puncti nerui qualia medicamẽta postulent.*

sanæ, tenuius pharmacum inueniẽdum est, cuius uirtus interiacentes particulas permeando non dissoluatur, sed in altum penetret. Hoc autem facere poterit pharmacum uehementer exiccans. Quod quidem, etiamsi non sit in calore & frigore symmetrum, offendere neruum læsum non poterit: quum facultas calfaciendi aut refrigerandi (quæ illi inest) admodum imbecillior reddatur, dum particulas neruoso corpori præpositas permeat.

Aceti facultas.

Porrò inter omnia quæ refrigerãdi uim habent, tenuiocum partium acetum est quam acerrimũ: quod etiam caloris modici est particeps.

Succorum calfacientium differentia.

Inter calfacientes autẽ liquores, qui partium tenuitate sint prædıti, primæ tribuuntur partes Cyrenæo succo. Cæterùm si eius facultas non detur, utemur Medico, uel sagapeno uocato, uel euphorbio. Panacis etiam, & tithymalorum liquores, & opobalsamũ, tenuandi facultatem sortiuntur.

Terrestria, partium tenuitate prædita.

Ex terrestribus etiam nitri spuma, aphronitrum, beroniceũ nitrum, petra asia, eiusq; flos, partiũ tenuitate insigniunt. Ex metallicis auripigmentũ, & sulfur, tũ subtilia, tũ calida sunt. Quibus succedit misy, æris squama, & chalcitis, parum simul astringentia. Citra calorẽ uerò manifestũ tenuis essentiæ metallica sunt, spodium, pompholyx, & psoricum. Subtilis abundè est & chrysocolla. Ex succis, laurinus ualenter calfacit, ac præterea tenuandi uim possidet. Nihil autem minus eo cedrinus calfacit: calore tamen qui sensibus subijcitur, propter substantiæ tenuitatẽ, illi cedit. Eiusdem generis cum cedrino est lixiuia, quam stacten uocant. *Quę quidem si ex tenuiorũ patium materia usta fiat, cedrinũ oleum uirtute superat. Iam ex cerealibus, subtilissimus est eruus, sine insigni calfaciendi ui: lolium uerò, cum insigni. Hordeum nequaquam calfacit. Mediam inter ea materiã obtinent, qualitatibus amara: ut quę multum tenuibus substantia cedant, & crassi nihil possideãt. Igitur medicamentorum materiæ non semel aut bis, sed frequenter sunt explorandæ: quandoquidem sensibilium rerũ cognitio, inspectione sedula cõfirmatur.

Sensibilium rerum cognitio, inspectione sedula confirmatur.

Cuius rei indicium euidentissimum est, quòd gemelli per omnia similes esse nobis uisi, differẽtes appareãt ijs, qui nõ per transennã, atq; obiter, sed accuratè inspicere eos consueuerunt. Itaq; herbarum, fruticum, arborumq; materiam, prius quàm è terra eximantur, cõtemplari pulcherrimum est, dum fructus uidelicet futuri sunt, dum æduntur, dum augescunt, dum uigent. Ex hac nanq; speculatione assequêris, quando excerpendi sint, in siccisq; domunculis reponendi.

Medicamenta reponendi ratio.

Etenim commodè reponuntur in locis nec subterraneis, nec sub tegulis constitutis: sed medijs, atq; ostia ad meridiẽ cõuersa habẽtibus: prope quæ tamẽ reponi medicamẽta nõ debent. Amicos aũt omnes adhortor, si artis opera pulchrè obire uoluerint, ut me imitentur, qui ex omni natione quotannis præstantissima medicamenta ut mihi adferantur curo, eò quòd perditi illi omnigenarum rerum coëmptores, illa indies adulterio cõtaminant.

Galenus ex omni regione curabat sibi adferri omnigena medicamenta.

Cõuenit pręterea medicum, non modò affectionis, quam singula medicamenta inducunt, qualitatem, sed etiã ipsius (ut ita dixerim) quantitatem coniecturare. Quippe quod humore copioso est auctum, non simpliciter humectari postulat, sed opus est ut siccitatis quantitas, copiæ humiditatis respondeat.

Neruosarũ partium doloribus quod medetur. Putrescentibus circa articulos partiũ ...

Porrò neruosarũ partiũ doloribus à frigore obortis, unicè opitulatur emplastrum ex euphorbio, oleo, & liquata cera confectũ: ad computrescentes autem circa articulos partes, confert cataplasma ex hordei farina & stillatitio lixiuio paratum. Perfundendæ aũt liberaliter partes circumiacentes sunt oleo calente: postea uerò, ubi lana sicca, totus mador fuerit exhaustus, humido cerato, & cui euphorbiũ admistũ sit, illinendæ. Porrò secunda die, pro hordeacea farina, miscere eruinã cõsueui: atq; ubi iam totũ quod cõputruit exemptum sit, paulatim primò quidem ad carnem gignẽtia, dein ad obducẽtia cicatricẽ trãsire.

Neruus uulneratus curatio.

Quando aũt mihi neruus aliquis uulneratus occurrit, interim per liquida pharmaca curationẽ molior, interim per emplastra: lanã extrinsecus quammollissimã, imbutamq; oleo calente, applicans. Quòd si medicamentum ex aceto usurpem, aceti modicum oleo admiscens, bis terue quotidie soluo, & oleo calente foueo. Si noctes longę fuerint, etiam in his soluere consueui: idq; magis, dum ulcus à medicamentis eroditur. Oleum autem quo fouebimus, satis calens esto: uerùm ita, ne uulneratam partem offendat. Nam ut frigidũ huiuscemodi affectibus aduersissimum est, sic tepens non omnino utile.

Tepidum oleum affectis neruis non congruit.

Nam quemadmodum aqua ipsa, quatenus calet, aut friget, maximè contraria facere nata est, ita quoq; oleũ. Frigidum siquidem corpori admotum, perspiratum ipsius obstruit, & prohibet: calidum uerũ digerit, extenuatq;.

Aquæ usum uulneratis esse incommodissimũ.

Porrò ab aquæ usu in tota curatione ita tẽpero, ut ne attingat quidem ulcus. Proinde, quũ sanguis initio statim à uulnerata parte abstergendus est, ex oleo id facere expedit. Iam uerò acetum, si quando ipso ad affectos neruos utamur, in se nihil uinosum contineat. Oleum autem omni astrictione uacet, sitq; omni ex parte tenuissimum: quale Sabinum existit. Memini autẽ me, quum alia remedia deessent, neruorũ uulnera propoli recenti curasse, interdum etiam antiquiori fermento: quæ ambo aliquando commiscui.

Euphorbiũ ad punctus tendines facit.

Vetus etiam euphorbiũ oleo læuigans, instarq; cataplasmatis adhibẽs, alias tendinem punctum sanaui: id quod, euphorbio recenti adhibito, neutiquam successisset, quum calorẽ magnum, mordicationemq;, atq; dolorem excitet. Eorum tamẽ euphorbium est, quæ calorem caducum, atq; statim euanescentem sortiuntur.

Euphorbio uim citò euanescere.

*Cęterùm alijs multis pharmacis accidit, ut pauculis annis eorum uis resoluatur: id quod, post thapsiam, nullo minus euphorbio contingit.

Thapsiã bimula expirare penitus.

Quippe thapsia bimula expirat penitus, quũ euphorbij uires ad sextum usq; annum seruari possint. Porrò ubi pharmacũ consistentia simile acopis dictis unctionibus habere uolueris, oleum sit quadruplum cerę. Vbi uerò emplastri speciem referet, parem ceræ portionem oleo expedit temperare, maximè si sicca & uetusta fuerit: ac tum sanè ipsi ceræ sic temperatę, poteris sextam partem euphorbij recentis adijcere: ita ut illius sex drachmæ, cerę sex, atq; item olei sex misceantur. Licebit etiam resinę aut picis aliquid emplastro ipsi adijcere, ut glutinosius euadat: tunc tamen minus infundendum est olei.

Resinarum differentia.

Ac resinarum quidem omnium siccissima est, quam alij plityctam, alij colophoniam appellant. Huic succedit quæ ex figulinis impura sumitur: quam si purges,

purges, in phryctem mutabitur. His ambabus ficcior est, quæ dicitur pitymon physema. Ego tamẽ ad rem propositam phrycte utor, & liquidis. Harum rursus nonnullæ diutius liquidæ permanẽt, quemadmodum terebinthina: aliæ citò inarescũt, ut strobilina: media utriusque est abietina. Quin etiã facultate calidior est quidem strobilina, mox uerò abietina, deinde terebinthina. Poteris autem medicamẽ quod euphorbiũ receperit, experiri in tuo crure, uel brachio: atque ita ex affectu quem inferet, aut remittere ipsum, aut eius uires intendere: remittere quidẽ, mistura cerati: intendere uerò, apposito euphorbio. Quòd si propolim pinguem habueris, eam omnibus resinis aptiorem fore tibi intelligito: ut quæ uaporosam spiritus crassitiem, humoresque superfluos eliciendi, atque ex alto foras extrahendi, à natura uim habeat: quæ facultas ueteri etiam fermẽto inest. Iam uerò ad uulneratos neruos nonnunquã sum usus sulfure uiuo, sicuti & arsenico, & sandaracha, & calce tum uiua, tum extincta, lotaque & illota: singulis nimirum horũ per se cum tetrapharmaco temperatis. Porrò Empirici ex casu unum aliquod simplex medicamentum utile ad proposita inueniunt. at rationalis methodus plurima simul inuenit, & uarias ipsorum compositiones. Etenim quæ ex alto humores educere, digerereque possunt, neruorũ uulneribus sunt ex usu. Quandoquidem uerò nonnulla horum qualitates habẽt immoderatas, alia eis immiscenda sunt, quæ ipsorũ excessus, illæsa facultate, retundant. Atrectè hoc fieri nequit, nisi cuiusque medicamenti non modò qualitatis genus, sed ipsius etiã qualitatis gradum, quantitatémue cognoscas. Quocirca Empirici, quòd ignorẽt naturam simpliciũ, homogenia tantùm, atque similia commiscent: quemadmodum alij plerique, quòd excessus quantitatem nõ assequantur. In uniuersum autẽ, pharmaca liquidiora minus molesta sunt, cùm alijs, tum uel maximè neruorũ uulneribus. Cauendum tamen perpetuò est, ne aquis læsa particula respergatur. Verùm qui pulchrè neruorũ uulneribus prospecturus est, etiam particularum naturæ sit peritus oportet. Est autem curatio communis, sicuti & periculum par, tum in contusis ac uulneratis neruis, tum in sic affectis tendonibus. Porrò in uulneribus iuxta femoris longitudinem factis, deligatura uulnerati musculi partibus inuicẽ cõtrahendis sufficit. Per transuersum uulnere accepto, nihil deligatura cõtulerit, sed sola sutura totũ opus absoluit. Has igitur nisi quis alras faciat, musculi partes permanebunt inglutinatæ. Consuendæ etiam sunt membranæ ipsæ cum musculis quibus colligent. At tendines, membranarum instar extensos, & dilatatos, non mediocri cum periculo consues. Ligamenta autem quomodocunque afficiantur, ab omni sunt remota periculo: utpote insensilia existentia, & ex ossibus, non ex musculis, ut tendines, orta: neque ex cerebro aut spinali medulla, ut nerui. Igitur medicinæ partes mutuam opem requirunt, tum quę manu, tum quę medicamentis, tum quę uictu medetur: maximeque illa quę manu curat, reliquis duabus indiget. Porrò punctiones neruorum angustam cutis diuisionem habentes, non eodem curantur medicamento, quod nudato neruo auxiliatur: sicuti neque id quod puncturis medetur, neruo nudo est ex usu. Quippe multò calidius est magisque mordet, quàm ut nudus neruus ipsum perferre possit. Præcipuè autem danda opera est, ut oræ angustiorum punctuum apertę sint, quò calidum medicamen admotum extrinsecus, per eas uapores eliciat, attrahens humiditatem circa affectum locum intus delitescentem. Quamobrẽ orificium duabus in cute sectionibus ad rectos angulos diuidere oportet.

Punctionum angustæ oræ quomodo dilatãdæ.

Confectiones medicamentorum ad neruorum uulnera.

Neruis uulneratis qualia medicamenta cõgruant.

Ex metallicis astringentia utanda sunt, præsertim ubi nerui sunt puncti. Detergẽtia autem conferunt; quæ tamen sub ęstiuo sole, ex acerrimo, uetustissimo, substantiaque tenuissimo aceto læuigare oportet, quò felicius crassitudo partium, qua omnia metallica prędita sunt, auferatur. Quantò autem longiori tempore attrita fuerint, hòc tenuiorem consequentur substantiã: eruntque aptiora angustis uulneribus: quemadmodum in neruis carne nudatis, admodum tenuia, ex edentiaque cauẽda sunt: quibus sanè pastilli Andronis, Polyidę, & Pasionis congruunt, ex sapa, quam Siræum uocãt, appliciti. Ad punctos autem neruos equidem cõpositis medicamentis omnibus illud præstantius semper esse usu ipso comperi, cui copiosa æris squama inesset: dein chalcitis cõbusta, postea misy. Porrò ubi neruus qui nudus erat, ab imposito medicamento iam tectus fuerit linamentis extrinsecus, unũ aliquod ex ijs quæ ad angusta conueniunt uulnera, superponendũ est: aliudque eiusdem materiæ toti affectæ particulæ circundandum, ita ut sanas quoque partes, præsertim superpositas, plurimum comprehendat. Quum autem permagna differentia humanorum corporum sit, ob idque unicum medicamẽtum omnibus cõuenire nõ possit, duo semper in promptu habeto: alterum nempe ualentius, sed ex similibus genere confectum. alterum mitius & blandius: quæ inuicem temperans, dum postulabit usus, pro uarietate mistur ę, permulta alia media inter ipsa construes. Esto igitur ualentissimum metallicum tale: Chalcitidis crudæ partẽ j. misyos crudi partes ij. ęris squamę partes tres. Mitissimũ hęc recipiat: Misyos, chalcitidis, utriusque cõbusti partẽ j. squamę partes quatuor. Mediũ sit tale: Misyos, chalcitidos, ęruginis, cuiusque usti partem unam: æris squamæ partes tres. Præterea ceræ in ualentissimo duplum * in mitissimo duplum, atque ipsius dupli dimidium miscetur: at in medio, duplum, ac ipsius dupli quartã partem miscere oportet. Quum igitur ualidissimum ex sex partibus constet, duodecim illi ceræ partes miscebis. Imbecillimum autem, quandoquidẽ ex senis etiam constabat, octodecim (quod duplum, ac dupli dimidium est) recipiet. Mediocri uerò dimidiũ harum partium omnium indet. Atqui octodecim & duodecim, triginta partes constituũt: cuius numeri dimidium continet quindecim partes. Tot igitur mediocri medicamento adijcientur ceræ portiones (id quod erat duplum, & dupli pars quarta) siue eæ drachmæ sint, siue unciæ, siue etiam libræ. Porrò mensura qua Romani metiuntur oleum, est cornea, discretaque circularib. lineis, totam ipsam diuidentibus in duodecim partes. Atque integra quidem mensura ab eis appellatur libra: ut eius duodeci-

Medicamenta duo, eiusdẽ quidem generis, sed facultatib. differentia, ad uulneratos neruos cur'n promptu habere semper oporteat.

Mensura olei erat olim apud Romanos cornea.

ma portio, uncia. Iam uerò prædictis pharmacis omnibus, iuxta ceræ portionẽ, addatur oleũ essentiæ tenuioris, minimeq́; astringens, quod quidem ceram ipsam dimidio superet: ita ut octo illius unciis, duodecim olei misceantur. Quinetiam ubi metallica pluribus diebus in mortario trita ex aceto fuerint, commodè illis thus candidissimum atq; pingue miscetur. Cuius quantitas mediç omnium portioni sit par quam licebit tibi augere aut minuere, prout uolueris efficere medicamentum mitius, aut acrius. Ceræ etiam oleo liquatæ, poteris aliquã resinã ex prędictis inijcere, sciens acrius futurũ pharmacũ, strobilina iniecta: mitius, terebinthina: mediũ utriusq;, abietina. Ex harum genere quoq; est larix, cæterùm prędictis humidior, liquidæ piceæ substantia similis. Miscebis igitur ceræ, sextam unius dictarum resinarum partem, si uis ut medicamentum emplastri formam retinear. Chalbani uerò æquale thuri pondus indes, ubi mitissimum reddere statuis: dum ualentius, dimidium: quando ipsorum medium, id quod inter ęquale & dimidiũ est. Inest porrò chalbano, ut emollientibus omnibus, etiã putrificũ quid: quare nudatis neruis non usqueadeo conuenit. At si nudus neruus nõ sit, haud mediocriter permistio ipsius ad dolorem leniendũ confert. Omnia quippe metallica exasperant, doloremq́; excitant: ut ex humidis etiam, acetum. Quare dolori ab his excitato, plurimum auxiliatur fotus ex oleo & chalbano mistis administratus. Nihil autem minus chalbano dolorẽ lenit adeps tenuitate substantiæ præditus qualis à feris, & agrestibus animalibus sumitur. Nam animalium quæ conclusa in urbibus degunt, adeps est & humidior, & crassior. Ex his igitur quæ leniant dolorem, habere aliquod medicamẽ expedit, quod ex metallicis composito possis interdum miscere.

Resinarum differentia.

Emollientibus omnibus inesse putrificũ quid. Chalbanũ punctis neruis cõducit.

Metallica omnia dolorem excitant.

Adeps tenuium partium, lenit dolorem.

De medicamentis ex euphorbio confectis.

Euphorbium uetus recẽtiori esse inferius.

Vetus euphorbiũ recẽtiori longè est inferius. Si igit anniculũ sit, etiã Cyrenęo succo, quẽ nunc habemus, & cuius irrigatione stirpes augẽt, & succulẽtas reddũt, magis excalfacit. Porrò colore quidẽ uetus recẽti flauidius pallidiusq́; apparet: substantia, durius & siccius. Conficit aũt ex recẽti euphorbio calfaciẽs medicamentũ in hũc modũ. Euphorbij unc. j. ceræ unc. iij. olei unc. xij. quo smegmate intrepidè uti ad puncturas poteris, dum uereris ne oscula ipsa * conniueant. Quòd si imbecillius fuerit euphorbium ipsum, augenda eius mensura est, pro imbecillitatis ratione. Cæterùm confectura ceram euphorbij triplicatam continens, aliarum est ualentissima, quum illud recens miscetur: quincuplam autem recipiens, inualidissima. At quadruplã capiens, medio inter utrasq; gradu cõsistit. Quòd si unguenta proponas facere, qualia *ἄκοπα* nuncupantur, oleum ceręquadruplum immiscebis: si uerò, ut in fracturis, liquidum ceratũ parare, duplũ. At emplaston medicamen cupiens conficere, oleum pari mensura ceræ immisceatur, si quidem ambiens fuerit calore temperatus. Sin autem ille frigidus sit, cera autem uetus & arida, paulò ampliori misceri debet. Vt autem tenacius hæreat, terebinthinam, aut colophoniam, soleo emplastro adijcere. Pix etiam, cerati consistentiam tuetur. Multò autem præstiterit medicamentum, si resinæ, picisq́; loco, propolim ceræ parem adiunxeris. Quę si pinguitudine careat, eupimusq́; ut adhæreat pharmacũ, terebinthinam, uel laricem, uel syncomistem pineam, uel resinas sua sponte fluentes, miscebimus.

Medicamen ex euphorbio ad neruorum punctiones commodum.

Medicaminum uaria consistẽtis parandi ratio

Medicamen confectum ex liquabilibus.

Ex aceto citra ignẽ liquescit ammoniacũ rhymiama, sagapenum, & opopanax. Igni uerò soluuntur, propolis, cera, resina, & consimilia, quæ in duplici uase liquare est melius, nempe quum in cacabo aquam calidam continente, incumbenteq́; prunis, alterum uas consistit, præter liquabilia etiam chalbanũ continẽs. Valentissimũ igitur ad uulneratos neruos medicamentum fit huiusmodi. Opopanacem ex aceto dissolutum diutius contertito. Postea liquefacta illi super igne, propolim, chalbanum, & resinam terebinthinam misceto. Singulorũ itaq; aliorum pars una esto, propoleos recentis pinguisq́; sex. Qua si careas, eius loco picem pinguẽ indes, qualis est brutia. Quòd si hæc non adsit, utêris terebinthina. Ego nõnunquam uel solum medicamentum ex pingui pice cõfectum imposui, quo etiam ad canum morsus utimur. Id autem recipit, picis lib. j. opopanacis unc. iij. aceti, in quo illa coquuntur, sextariũ Romanum. Etenim puncturæ oras cõniuere non sinit. Sic tamẽ cõposito, in duris tantũ utemur corporib. Nã in mollioribus, ex aliquo molliori, sed digerente, unguento uel oleo liquandũ est. Quòd si loco opopanacis, sagapeno prius in pila trito ex aceto, liquefactã resinã, propolim, & adipem quandam acriorem adijcias, eiusdẽ generis medicamen habebis. Mollius tamẽ est quod ex resinis, propoli, seuis, ac cera colliquatis, absq; aceto, conficitur. Cęterùm quod indetur seuum, sit acre: quale est quod ab agrestibus animalib. sumit, quodq; uetustum existit. Porrò ex medullis, ceruina, uitulinaq; antecellunt.

Liquandi medicamenta in duplex uase ratio.

Medicamen ex pice, utile ad canis rabidi morsus.

De pharmaco ex columbarum stercore confecto.

Columbarum turricolarũ stercus acre est: quo interim ruti sum usus in adolescẽte, ne rui uulnere affecto. Cuius sane tum compositio, tum usus, idẽ est, qui medicamini ex euphorbio inest: alijs quidem eodem modo se habentibus, sed euphorbij loco, stercore indito.

Medicamen ex columbino stercore.

De medicamento ex herbis confecto.

Ex herbis etiam tenuium partium, amaritudinem absq; astrictione, aut acorem modicum, referentibus gustu, haud inidoneum ad uulneratos neruos confici medicamẽ potest. Tales enim sunt dictamnum, amaracum, aristolochia, polium, argemone, chamæpitys, centaurium, atq; id genus aliæ: quemadmodum etiam radices omnium aristolochiarũ, draconculi, cucumeris agrestis, bryoniæ, altheæ, iridis, acori, mei, asari, phu, gentianę, & panacis: quę omnes, perinde ut collyria arida, læuigari in tenuissimum pollinem debent. Nam quod crassa est substantia, neruis uulneratis conducit nihil. Læuigatum autem medicamen, alio quod cerati modũ habeat, est excipiẽdum. idq; ea tẽperatura, quæ in euphorbio prius indicata est.

Medicamen ex herbis confectũ.

De sumptuosis pharmacorũ compositionibus, uulneratis neruis congruentibus.

Iis autem qui odoratis & preciosis oblectãt medicamentis, in hunc modum illa soleo conficere. Cinnamomi, dictamni, mari, singulorum drach.

Medicamina sumptuosa uulneratis neruis congruentia.

drach. xl. amaraci pauxillum. Hæc redacta in tenuissimũ pollinem, cum cerato ex opobalsamo optimo, & cera Tyrrhenica facto, confundo. Debent autem ceræ partes octo, opobalsami decem, in id ceratũ coire. Adijcio etiam partem unã terebinthinæ odoratæ, ut medicamen non fit friabile, sed sibi mutuò cohæreat. Sed ex eodẽ cerato, & liquore Cyrenaico, similiter aliud medicamẽ compono, mistura pro portione euphorbio facta: tertiumq; aliud ex utrisq; temperatis constatũ: quartum deinde, quod in se myrrhã stactem recipit. In quibus autem neruus est nudus, ibi ceratũ ex cera quę uocatur myrepsice, & unguentis apud Romanos foliatis & spicatis dicta, compono, duodecimam partem pompholygis ei admiscens. Licet autem ex Tyrrhenica cera id conficere. quã solam nihil etiam prohibet ex nardo optima liquefacere, idq; in duplici uase: quod in omnibus unguentis sit cõmune præceptum. At taso cerato, spicæ nardi, amomi, folij malabathri, & elotæ pompholygis, parea singulorum portiones miscebis. Etenim in puncturis, acriora pharmaca ex usu sunt, quæ uulnus apertũ conseruent. Denudatis autem, mediocri astrictione, cum digerendi uirtute absq; morsu, prædita offerre conuenit. At amomum, astrictionis cuiusdam est particeps. Magis autem ipso nardi spica, & malabathri folium.

Quæ alij scripserint ad sananda neruorum uulnera.

Quidam nostræ ætatis Medicus utebatur medicamento, similiter meis confecto, ex metallicis. Recipiebat enim ceræ unc. vi. olei unc. ix. misyos drach. vi. chalcitidis drach. j. squamæ æris unc. ij. s. thuris unc. j. s. chalbani unc. j. Cera & chalbanũ liquata, metallicis aceto intritis superfunduntur. Porrò si neruorum uulnera non comitetur phlegmone, molliora humidioraq; statim à principio sunt potiora medicamentis durioribus, ac siccioribus: præstatq; liquata ipsa in digerente quopiã, uel mitigatorio medicamine administrare. Voco digerentia quidem, uetus oleum, & ricininum, & sicyonium mitigatoria autem, rosaceum, chamæmelinũ, & quod ex althea cõficitur. His fortiora, eoq; durioribus corporibus magis idonea sunt, quod ex cucumeris agrestis radice oleo decocta exprimitur: & quod ex iride, bryonia, & aro paratur. His ualentius est, ex dracunculo, aristolochia, & panace factũ. Nos frequenter usi oleo sumus ex abietis semine, populiq; flore confecto.

Claudij Philoxeni Aegyptia, neruorum uitijs, alijsq; congruens affectibus.

Argenti spumæ, ceræ, sing. drach. lx. ammoniaci thymiamatis drach. lxxx. propoleos drach. xl. resinæ siccæ, terebinthinæ, squamæ æris, thuris, sing drach. xviij. lanæ succidæ exustę, squamæ stomomatis, sing. drach. viij. opopanacis drach. iiij. ricini heminas tres. Conficito artificiosè.

Fuscum Andromachi, contra puncturas.

Ammoniaci, ceræ, terebinthinę, æris combusti, sing. drach. viij. picis aridæ drach. xl. lithargyri drac. iiij. aloës Indicę, aristolochiæ, chalbani, sing. drach. ij. æruginis drach. j. thuris drach. ij. olei hyeme quartam heminę partem, æstate octauam: aceti tres cyathos, quibus ammoniacum dissoluatur. Conficito.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorũ secundum genera, lib. IIII.

Dysepuloticorũ differentiæ.

QVandoquidem ex dysepuloticis quædam, sanies humorumq; ulceratis partibus influentium uitio, ægre cicatricem admittunt: quædam ipsa affecta sede influentem succum quamlibet probum corrumpente, secunda ratione ulcera dysepulotica & cacoëthe propriè nominant: in quibus interim totam partem affectam excindere, uel adurere nonnulli coguntur, aut medicamentis crustam inducentibus, aut igne utentes. Quum autem ampla utrinque latitudo sit, in eo quòd alterum altero magis dysepuloticum malignumq; est, tot sanè desiderãtur auxiliaria pharmaca, quot fuerint ipsorum ulcerum differentiæ. Quare duo ut minimum, quæ idem polliceantur, eandemq; facultatem ostendant, differant tamen maximi minimiq; ratione, in promptu adesse illi conuenit, qui omnia id genus ulcera constituerit curare. Cæterùm ubi nullus uitiosus succus ulceratas partes infestat, tale requiritur pharmacũ, quod influentẽ quidem humorẽ repellat, infixum aũt parti, discutiat. Atq; hæc sanè uires contrariæ præstant. Siquidem influxũ reprimunt astringentia. impacta digerũt, quę trahendi potestate sunt prædita. Porrò quæ astringũt, maiori ex parte exasperãt, atq; hac occasione molesta sunt. Trahentia uerò ac digerentia ex alto humores, nõ citra acrimoniam id faciunt. Ac acrimoniã dolor aliquis necessariò sequitur, mordens ulceratam particulam: unde influentes humores irritari cõtingit, ac proinde in ulcere phlegmonem excitari. Ex quibus liquet, medicamẽta dysepuloticis malignisq; ulceribus cõgrua, esse quamdifficillima inuentu. Inuenienda tamen aliqua eorum materia est, qua ulcus citra dolorem siccescat quod accurate fieri nulla ratione licet, ignorante medico, quem effectum admotum medicamen ostenderit. Quippe ex erodente simul & astringente, ualidũ conficitur pharmacum. Cæterùm sordes humorq; ulceri incumbens, pharmaci rosionem exoluunt. Itaq; perpendendum est, quantũ primus usus humiditatis ac sordium in ulcere desiccauerit: atque ita secundùm, tertiumq; uti illo debemus, donec siccum & purum ulcus ipsum appareat. Vbi uerò id tale conspexeris, ad aliud medicamentũ te conferes, eiusdem quidem speciei, sed priore imbecillius. Scire autem oportet, medicamenta ipsa non alia ratione mederi ulceribus, quàm quòd in exulcerata particula eam siccitatem inducant, quam sortiebatur quum se haberet secundum naturam: id quod factum intelligimus, ubi neq; tenuis amplius sanies influit, nec pus producitur. Reuocanda igitur ad memoriam sunt ea quę citra morsum exiccant, cuiusmodi complura metallica existunt. Meminisse etiam oportet, combusta, & lota, acrimoniã, quam prius habebant, amittere ac proinde ipsis utendum esse, in ijs qui molli carne sunt præditi, admodumq; ad sentiendũ prompti, necnon cacochymi. Nam in alijs corporibus illita etiam usũ pati licebit. Siccant igitur modicè, Lemnia sphragis, cadmiaq;, præsertim quæ spontè nascitur: quam sub æstiuo sole pluribus diebus ex aceto, aut uino gilauo pellucidoq; interẽs, exiccan

Vlceribus tot desiderari pharmaca, quot ipsorum sunt differentiæ.

Vlceratarum partium, quas non infestat uitiosus succus, curatio.

Dysepuloticis congruentia medicamenta, cur sint difficillima inuentu.

Vlceribus qua ratione medicamenta medeantur.

Vsta & lota medicamẽta, acrimoniam quam prius habebant amittere, & ob id ipsis utendum esse in mollioribus & cacochymis corporibus.

Chalcitis crustas excitat.

tiorem reddo. Chalcitis combusta, quàm cadmia, ualentius siccat. Per se autem, nec combusta, si administretur, crustas excitat. Lotam igitur ipsam, deinde siccatam habere est satius. Minus enim lota quàm combusta desiccat, tum longè mitior est, minusq; mordax. Persimile huic medicamentum est etiam ærugo combusta. Nam quæ ignem non est experta, fortißimũ medicamentũ est, sicut chalcitis. Verùm hæc nonnihil etiam astringit, & ea multò magis chalcanthum, quod inter metallica maximè siccat. Misy autẽ & sori chalcitidi sunt cognata: tenuius tamen misy apparet, minusq; mordax & urens: crassius sori, & utrisq; siccat imbecillius: quemadmodum & stimmi maiorem astringendi, siccandiq; uim, ac sori, possidet. Porrò diphryges ulceribus ægrè humoris uitio ad cicatricem uenientibus, aptißimũ medicamen existit: ualidè nanq; siccat, etsi sit mordax modicè. Ad hæc, præter acrem tum qualitatem, tum potentiã, uim astrictoriam possidet. Iam omnes differentiæ aluminis, ulcera satis exiccant, generosè astringentes: quare nemo solis ijs ad ulcera utatur. Igitur quæ plethora, uitiosoq; succo laborãt corpora, quæq; tenera carne prædita, & ad sentiendum maximè prompta sunt, facilè ex morsu, rosioneq; phlegmonem cõtrahunt: quare mitiora medicamenta desiderant: cuiusmodi sunt, sarcocolla, Ichthyocolla, chrysocolla, plumbum ustum, sori, stimmiq; similiter etiam combusta. Insuper plumbi scoria, probè siccat: quemadmodum ferri squama, quæ etiam abstergit, purgatq;: unde pura ulcera reddit, quod reliquæ squamę non possunt. Quare si hæc omnia medicamẽta arida ulceribus malignis contumacibusq; insperseris, mirificè uidebis citra rosionem ea desiccari: sicuti ubi buccinorum testas cõcrematas, purpurarum, ostreorum, aliorumq; id genus similiter adhibueris. Lapis etiam diaphanes, siue specularius dictus, leniter ac sine morsu exiccat. Eiusdem facultatis est uitrum ustum. Qui etiam Aegyptiæ spinæ fructus, galla immatura, rheon, malicorium, siccandi & astringendi facultatem sortiuntur. Aristolochia etiam, iris, acorum, artemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperus, dracunculus, & gladiolus, affatim siccant. His euidentius adhuc centaurium & polium: quibus paulò imbecillior est terra eretrias dicta: uti ualentior, uocata ampelitis. Porrò ærugo ignem non experta, calx uiua & illota, & molle aphronitrum (quod reuera aphronitrum est) sola per se non admouentur ulceribus. Nihil autem nobis in prędictis ulceribus tam cuirandũ est, quàm tum oleosa & mollia medicamenta, cuiusmodi sunt omnes adipes, & quæ scirrhos emolliunt: tum acria, ut piper, zingiber, sinapi, & alia id genus.

Chalcanthum. *Diphryges.* *Aluminis solo non sit ad ulcera utendum.* *Siccantia citra rosionẽ quæ sint.* *Siccantia simul & astringẽtia.* *Vlceribus cõtumacibus aduersari tum oleosa, tum acria.*

Medicamentis prædictis quomodo sit utendum.

Vlcera quomodo sint tractanda.

Vbi igitur siccum aliquod pharmacum ulceri imponere est animus, sordes prius sunt exprimendæ, molli, puro, atq; sicco linteolo. Medicamento iam indito, platysma ex emplastro labris attenuatis cõmodo, extrinsecus superdandum est. Huic rursus linamentum undiq; æquale foris iniiciendum: cui spongiam ex aqua aut uino tinctam applicabimus: quæ ut frigida maneat perpetuò, per assiduum frigidæ fotum curabimus. Porrò deligatura ipsa in ulcere inchoanda est, atque illinc ducenda uersus partes supernas: quam tertio quoq; die, non singulis, soluere expedit. Tunc autem si ambientes ulcus partes aliquid phlegmones referant, meo Phœnicino emplastro liquato ex oleo, cui plurimum uini astringentis permistum sit, externas platysmatis partes quàmlatè imbuere expedit. * Verùm non ex obuio quouis oleo phœnicinũ liquare oportet. Sed si rubor quidem, atq; omnino caliditas dominetur in adiacentibus ulceri partibus, ex aliquo astringentiũ atq; refrigerantium id solues: cuiusmodi sunt myrteũ, melinum, & omphacinũ. Sin durities aliqua conspiciatur, oleo ueteri, uel ricinino liquandum est. Tutius autem fuerit, uel si nihil in ambiente ulcus loco uitiosi appareat, superpositæ regioni ipsum medicamen apponere, ut repellat si quid prius uel prauũ, uel plus quàm par est, influat: maximè quũ in crure ulcus obortum, superpositam habet uaricem. Quę dum sanguine melancholico turget, excidenda uenit, quãuis iuxta excisionem ipsius, ulcus malignũ & contumax interdũ oriri solet. Igitur in id genus uitijs præstat, uiribus ægri consultis, à sectione uenæ auspicari: dein pharmaco purgare melancholicum succum, simulq; etiam pituitosum uacuare: quoniã is quoq; interdũ unà cum melancholico influit, dum uarices gignuntur. Postea uenam ulceri suprapositam in longum scarificare cõmodum est. Vbi abundè uacuaris, ei ipsi uenæ sectæ prius medendum. Postquàm exsectę iam cicatricem uidetur recipere, tunc aggredere maligni ulceris curationem. Iam uerò lien nonnunq̃ male affectus, uitiosi talis humoris est autor: sicuti & iecur: quibus ubi in primis consultum fuerit, sic tandem accedere ad curandum ulcus oportet. Pari modo si uniuersum corpus plethoricũ, cacochymúmue existat, id prius uacuare, expurgareq; expedit, quàm ulceri medicamentum admoueas. Cui quidem dum mederis, à ualentioribus abstersorijs pharmacis ad mitiora, lenioraq; digredere, si ulcus adamussim esse purum uideatur: quemadmodum in sordidis ad magis abstergentia transire cõuenit, nisi ex rosione medicamenti sint facta sordida. Sæpe siquidem ab acri medicamento colliquata & soluta caro, in uitiosam saniem degenerat. Cæterùm cauitas ulceris maior, oræq; rubentiores, & calidiores effectæ cernuntur, quum ob medicamenti acrimoniam ipsę sordes acrescunt.

Deligatura in ulcere, quomodo adhibenda & quando soluenda. *Repellentia regioni superpositæ applicanda ulceri.* *Varices quando excidendæ sint.* *Vlcera in uarice maligna, curatio.* *Sordes ab acri medicamine excitata, quomodo discernenda ab ijs quæ ulceris propria ratione prodeunt.*

Compositio emplastrorum.

Quandoquidem malignorũ & difficulter admittentium curationẽ ulcerum, summus scopus est, ut medicamentum citra morsum exiccet, aqua uerò & oleum maximè omnium humectant, ab eis abstinere oportet. At cera deligenda est recens & pinguis: qua in sole emollita, aut apud ignem subacta, & in calidam aquam immersa, arida medicamenta prædicta excipimus. Mediocre autem medicamentum fiet, si quarta pars metallicorum ipsi ceræ adijciatur: ualentius autem si tertia. Etenim quũ haud exiguo discrimine inuicẽ corpora differãt, unum omnibus medicamentum rectè præparari non potest. Erit ergo temperati pharmaci cõpositio huiusmodi. Vtriusq; æruginis, æris combusti, sing. drach. j. aluminis scisi drach. ß. ceræ drach. x. Conficito. Minus autem mordebit, si loco aluminis integrã diphrygis drachmam adijcias.

Vlceribus contumacibus, cur oleum & aqua aduersentur. *Vlceribus contumacibus pharmacum temperatum describitur.*

adijcias. Quòd si expurgare sordes consilium sit, sic conficiemus. Aeris, æruginis ustæ, diphrygis, sing. drach. i. æris squamæ drach. s. ceræ pinguis drach. x. Misceto. Cæterùm si cera ipsa sit siccior, emollienda est aliquo astringente oleo, uel larice, uel terebinthina.

Ad chironia & difficilia ulcera medicamen ab Asclepiade proditum.

Aeris squamæ unc. j. æruginis rasę tantundem: ceræ selibram, resinæ laricis unc. s. Quæ liquari possunt, aridis affunduntur: quibus exceptis, ac curiosè emollitis, utitor. Cæterùm platysma exiguū soli affectę parti, ut ulcus tantùm comprehendat, imponito. Ambientes autem particulas pharmaco quod phlegmonē arceat, circundare oportet. Inter curandum tertio quoq; die soluere, dein fomentis mitigare, ipsumq; emplastrum quod platysma uocatur à latitudine, abluendo emollire, ac rursus imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Ego certè Attico nonnunq̃ œsypo cerā temperaui. Meminisse autem oportet, qualitates omnium uicinorum corporum, mutuò in se agere, etiamsi alterum ipsorum multò ualidius sit. Vnde processu temporis quodāmodo euadunt similes. At ubi qualitas medicamēti curando corpori specie similis fuerit, maior utilitas sequitur. Porrò diphryges, si uel solum inspergatur ulceribus quæ difficulter cicatricem admittunt, probè illis medetur: item & æs combustum. Aerugo autem exedit atq; mordet insigniter. Itidē calx ignem nō experta, quū insigniter mordicet, exigua portione alijs medicamentis à nōnullis miscetur. Extincta mediocre est pharmacum. Elota prorsus lene, & mordacitatis expers.

Pharmacum ad mitiora ulcera cicatrice inducenda, ab Andromacho scriptū.

Cadmię tostæ lib. j. chalcitidis ustę tantundem: ceræ lib. iiij. resinæ aridæ lib. iij. myrtei lib. iiij. Vinum miscetur aridis. Quū autem ad maligniora ulcera ualentioribus utendū remedijs sit, ut imbecillioribus ad mediocria: aliud medicamentū subdam, quo utor ad dysepulotica. Aeruginis, & squamæ, sing. unc. j. ceræ unc. viij. misceantur. Si igitur cauū sit ulcus, indito medicamento repleatur. Post hoc rursus aliud platysma superaccommodabitur, quod & labra comprehendat. Huic deinde linteus frigida madens tantus undiq; obijciatur, ut medicamentū occultet. Postremò spongia mollis, fascia ex linteo excepta, uel semel, uel bis, affectam partem orbiculatim ambiente, tantę magnitudinis, quò totum ulcus cum labris, ac superpositorū ipsis aliquid, subiectorūq;, cōplectatur.

Deligatio autem ipsa à duobus initijs fiat. Vocant sic quoties tota pars media uinculi affecto loco incumbit: utrunque autem crus in oppositam regionē deducitur. Vbi hæc primo die peregeris altero aquam frigidam per spongiam irrigato. Si ambiens aer calidus & siccus fuerit, bis hoc terue in dies singulos est faciendum, ac deligatura tertio quoq; die soluenda: per hyemem, quarto. Affectus autem ipse indicabit, num fortius, uel mollius, uel simile sit imponendum pharmacum. Emollies ipsum paululo myrtini, aut rosacei, aut melini, aut lentiscini, aut mastichini, aut cyprini instillato. Validius reddes, aliquid squamæ, aut æruginis addens.

Aliud ad obducenda dysepulotica aptissimum.

Chrysocollę, squamę, sing. drach. ij. cerę drach. vi. diphrygis drach. ij. lithargyri drach. viij. Confundito. Aduertendum autem est, mitia pharmaca mihi dici sarcocollam, chalcitidem ustam, æs, æruginemq; combustam, atq; chalcanthon: quæ ignem non experta, acria omnia sunt: combusta, moderata: lota post combustionem, lenta, rosionisq; expertia.

Mitia medicamēta quæ sint.

Aliud mitissimum.

Eloti plumbi drach. ij spodij, cadmiæ, diphrygis, sing. drach. iiij. terebinthinę qua excipiuntur drach. vi. Zeno addit chalbani drach. s. Etenim satius est modica portione misceri pharmaca id genus, quū nimirum cōfestim sibi saxeam duritiem cōtrahant. Porrò in hisce omnibus, illa quę liquari possunt, liquefacta & refrigerata, abrasaq;, siccis diligenter redactis in pollinē, admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, in grumos concrescent, maximè ubi inualuerit frigus. In sole autē feruenti si mistura fiat, licet ea superfundere, mouendo rudicula primùm, dein cochleario: pręstat tamen ad omnia hæc, ramusculus palmę.

Aliud ad desperata ulcera ex collectaneis Primionis.

Soreos drach. xxiiij. aluminis scissilis, malicorij, calcis uiuę, sing. drach. xvi. thuris drach. xxxij. gallæ omphacitidis tantundem: cerę drach. cxx. seui uitulini (aut eius loco, adipis porcini & uetusti) drach. lx. olei ueteris heminam. Conficito. Porrò sori, alumen, malicoriū, galla, non digerendi facultate, sed astringendi eximia, sunt prædita. Etenim sub astringentiū genere cōtinentur austera & acerba sed illa quidē astringunt mediocriter, hæc aūt, hoc est, acerba, uehementer. Omnia igit̃ astringentia cōtrahunt, ac densant meatus, uinciūtq; & cōtinent partiū sibi cohærentium substantiā. quo fit ut altius ipsorū uirtus penetrare non posit, nisi ab alijs acribus, atq; subtiliū partium ducantur: id quod ipsis calx in præscripto medicamēto pręstat. At uerò induratis ulcerū labris multò utilius medulla ceruina adhibetur: quę si non adsit, uitulina. Porrò inueteratū oleum ab adipe suillo (quē oleo cōmuni liquatum institores pro oleo uendunt) ex odore & consistentia discernes. Vtrunq; tamē inueteratū, rosionem quandā acquirit: quo nomine ad ulcera præter modum maligna conueniunt. Talia enim appello, in quibus aut pars affecta tam uitioso habitu est prædita, ut uel optimū sanguinē, qui nutritionis gratia confluit, corrumpat, aut id quod influit, adeò peruersum existit, ut etiamsi pars rectè se habeat, ab ipso tamē solo erodatur. Igitur ut citra rationalem methodū medicamenta componere, ita uim illorū certò & accuratè cognoscere sine experientia nemo potest.

Astringens esse genus cōmune austeri & acerbi.
Astringentium facultas.
Vlcera malignantia natura quæ sint.

Epuloticum διὰ λαδάνου à Critone cōscriptum, quod prætumidis, durisq; & canis ulceribus conuenit. Picis aridę drach. c. æruginis rasæ drach. xxiiij. æris combusti drachmas xv. squamę rubrę drach. xxiiij. ladani unc. ix. argenti spumæ lib. ij. olei sextarium j. s. Etenim arida pix euidenter siccat. Calfacit autem modicè: ob idq; pus mouentibus medicamentis miscetur. At quum aliquid calidum, frigidum, humidum, aut siccum dicimus, cum optimo corporis temperamēto id con-

Epuloticū Critonis ex ladano.
Picis aridæ facultates.

Vlcus cauum et purū, à quibus sanetur medicamentis.

ferimus. Igitur cauum & purum ulcus, à mediocriter siccantibus medicamentis curatur: sordidum uerò & malignum, & oris duris & prætumidis quidem, sed carne iuxta cutem fluida, ualidissimè siccantia requirit. Verùm quæ metallica, ut siccent sine ullo morsu, præparas, coquere diutius oportet. Sic siquidem magis siccant, ac minus erodunt. Porrò ladanū ipsum solum ex uino tritū, ulceribus ægrè ad cicatricē uenientibus auxiliatur.

Metallica diutius cocta, magis siccāt, & minus rodunt.

Medicamen ex chamæleonte à Critone descriptum, inducens cicatricem periculosis & callosis ulceribus. Lithargyri drach. c. ceræ drac. L. æruginis drach. xxiiij. chamæleontis drach. xij. olei minam. Conficito. Ego tamen huiuscemodi emplastris adijcere lentiscinum cōsueui, quod emolliat nōnihil, digerat, & astringat: quæ omnia, difficilia ulcera cum labris induratis, desiderant.

Medicamē Critonis ex chamæleonte.

Lentiscini olei facultas.

Aliud Heraclidis Tarentini aduersus ulcera uetera.

Squamæ drach. j. æruginis rasæ drach. iiij. excipiantur drachmis octo myrtei cerati. Misce. Etenim metallicorū facultas à quouis cerato resoluit.

Aliud. Squamę tritæ acetum affundito, eamq; sub Caniculæ exortu læuigato usq; ad crassitudinem mellis: uel etiam incoquito. Postea exiccatæ, redactæq; in puluerem, cerati partes octo misceto. Valet aduersus recentia uulnera, & ulcera inueterata. Licebit etiam ad ignem exiccare ipsam squamam, si alio tempore medicamen id conficiamus. Porrò subtiliora fiunt quæ ex aceto læuigantur: atq; ob id melius purgant, attenuant, & siccāt. Verùm ad cicatricem inducendam sunt ex uino trita meliora.

Subtiliora fieri quæ læuigātur aceto, quæ ex uino, magis cicatricē obducere.

Aliud Andromachi cicatricem ducens.

Ossium ustorum drach. ij. mannæ drach. j. cadmiæ obolos. iiij. tritis utitor.

Aliud eiusdem, quo malignis cicatrix inducitur.

Piceæ corticis drac. vj. cornu cerui ni usti drac. iiij. cadmiæ drach. xviij. mannæ drach. iiij. æruginis rasæ drach. ij. siccis utitor.

Aliud ad excrescētia ulcera cicatricem absq; morsu ducens.

Sandarachæ, chrysocollæ, arsenici, singulorum partibus æquis confusis, aridisq; utitor.

Ad ulcera quibus callus obduci non potest. Ex Archigene.

Archigenis ad ulcera cōtumacia, remedia.

Cōmuni quodam oleo expurgatis, uetustissimum cū linamentis imponit. Aerugo rasa cerato rosaceo, quod paulū resinæ habeat, excepta, imponitur. Item squamæ æris rubri quamplurimū cerato myrteo exceptum usurpatur.

Eiusdem ad putrida & nomas.

Sori crassiusculè tritum, inspersumq;, conducit. Vel aristolochiā rotundam, & gallam, æquali pondere ex oleo inungito. Vel cucumeris agrestis radicem cum folijs illigatam, calido cinere recondito: quum autem emollierit, contritā imponito.

Eiusdem ad cancrosa.

Cancri fluuiatilis usti, & cadmiæ, pares portiones tritas inspergito. Vel cinerem cancrorū cum cerato imponito.

Eiusdem ad callosa.

Nitrum torrefactum & calcem uiuam cum lotio pueri impubis læuigata circumlinito. Conferunt etiam caustica medicamenta.

Andreæ emplastrum ...

Andreæ emplastrū ab Asclepiade scriptum, omnem excrescentiam reprimens, atq; arcens inflammationem. Argenti spumæ lib. iij squamę æris, chalcitidis, æruginis rasæ, sing. vnc. vi. aceti heminam: olei ueteris lib. viij. Misce.

Asteris medicamen ad idem.

Asteris medicamen.

Lithargyri lib. i. olei ueteris lib. ij. s. æruginis, chalcitidis, squamæ rubrę, sing. vnc. i aceti heminam. Conficito.

Isis emplastrum rursum, ad fluida, diuturna & maligna ulcera.

Isis emplastrū.

Argenti spumæ drach. c. minij sinopici drach. viij. diphrygis, ceræ, chalcitidis combustæ, sing. vnc. i chalcitidos crudæ drach. ij. olei heminas ij. Conficito ut decet.

Aliud Scribonij Largi, ad eadē accōmodatū.

Ceræ drach. c. lithargyri drach. L. olei myrtei heminam j. misyos combusti, chalcitidis ustæ, aluminis scissi usti, cerussæ, resinę terebinthinæ, sing. drach. xij. Conficito.

Aliud ex chamæleonte, ab Asclepiade scriptum ad fluentia & ægrè curabilia ulcera. Lithargyri lib. i. olei ueteris lib. ij. chamæleontis radicis trientem. aristolochię tantundem. chalbani vnc. ij. gallæ vnc. ij. thuris tantundem. Conficito.

Aliud ab Asclepiade scriptum ad ulcera quę uix curationem recipiunt.

Squamę æris, æruginis rasę, sing. vnc. i. cerę selibram, resinę laricis vnc. s. Conficito.

Cephalicon ossa corrupta educens.

Decleontis cephalicon ab Asclepiade scriptū, à quo educunt ossa corrupta. Aeris squamę, mannę thuris, resinę siccę, sing. drach. c. aceti heminas xij. Terito squamam ex aceto, & quum læuis facta fuerit, thus in pollinē redactū adijcito, resinamq;: atq; pastillos fingito: quorum assiccatorū in umbra miscens partem unam cum cerati ex rosaceo cōfecti pari portione, ipsa utitor. Aliud Hygieni scriptum ab Hera, utile ulceribus ægrè ad cicatricem uenientibus, necnon paronychijs. Lithargyri chrysitidis, cerę, sing. minam j. chamæleontis nigri radicis drach. xxxvi. æruginis rasę drach. xviij. chrysocollę drach. xl. olei heminas iij. Conficito ut decet. Aliud egregium. Cerę, picis, bituminis, sing. lib. i mannę, æruginis, gallę, spinę Aegyptię, iridis Illyricę, aristolochię rotūdę, chalcanthi, singulorum vnc. iiij. aristolochię longę, æris combusti, utriusq; vnc. ij. Conficito. Aliud. Bituminis, aluminis liquidi, sing. lib. i. picis, resinę pityinę, ceræ, sing. lib. ij. mali terrę rotundi, gallę, spinę Aegyptię, sing. vnc. viij. malicorij, æris usti, mannę, mali terrę longi, sing. vnc. iiij. olei recinini, aut ueteris, lib. ij. Cōficito pro dignitate. Aliud quo utor in molli carne præditis. Cerę lib. i. rosacei tantundē, cerussę vnc. viij. salis ammoniaci vnc. iiij. squamę Cyprię vn. ij. thuris, calcis uiuę, aluminis, æruginis, malicorij, sing. vnc. i. Cōficito diligēter.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorū secundum genera, lib. V.

Polychresta pharmaca contrarijs ... Qualitates primæ & secundæ quæ dicantur.

Polychresta medicamenta, siue ad multos usus utilia (de quibus agere in præsenti commentario est animus) ex contrarijs pharmacis constant, etiā iuxta qualitates secundas, nō tantùm primas. Etenim primas appello, caliditatem, frigi-

frigiditatem, humiditatem, & siccitatem: tum ex harum coniugatione compositas: secundas autem, quæ has ipsas primas sequuntur.

Ex iis est emplastrum descriptum ab Hera, boni coloris, epuloticum, glutinans, implens, ualensque ad Chironia ulcera: cuius temperies est talis. Ceræ lib. ii. phryctæ lib. iii. æruginis rasæ vnc. vi. mannæ vnc. iii. olei heminas v. aceti sextarium. Conficito.

Panacia Heræ, ad omnem malignitatem ulcerum mirè cōducens. Rumpit atque dissoluit quicquid corruptum est: omnem sanguinis eruptionē supprimit: hæmorrhoidas ipsas consumit & tabefacit: omnique ulceri imposita, quamuis agresti, mitius ipsum statim reddit. Chamæpityos, chamæleontis, symphyti, marrubii, singulorū drachmas iiii. polii, centaurii tenuis, singulorum drachmas vi. helenii, aristolochiæ, singulorū drach. iii. thuris drach. xii. s. myrrhæ drach. iii. aloës drach. vi. chalbani drach. vi. obolum unum: olei drach. dxxx. mellis drach. xxx. propolis drach. xii. s. aluminis scissi, terebinthinæ, chalcitidis, sing. drach. vi. obo. s. bituminis, terræ ampelitidis, lithargyri, drach. L. gallæ & pulueris iridis sing. drach. iii. Conficito diligenter. Porrò marrubio uel solo uti etiam queas in iis qui carnē abundè humidam & sordidam circa ulcus habent. Helenion uerò haud item conuenit solum inspersum, sicuti nec aliud quoduis acre. Nosti siquidem acria irritare, mordere, calfacere, & fluorem conciere ad affectas particulas: amara uerò exiccare citra morsum atque calorem, eoque exulceratis conducere. Iam uerò thus concoquit, & pus mouet intemperatis naturis; nam in corporibus humidioribus carnem producit. Nullum autem eorum quæ concoquunt, ac pus mouent, ualenter digerens est, sicuti neque acre. Siquidem eiusmodi mediocriter excalfaciunt: emolliuntque magis, quàm exiccēt. Oleum lenit, ac ualida pharmaca obtundit. Terra ampelitis tum siccat, tum digerit. Chalbanum emollit, cōcoquit, lenit, atque dolorē sedat: quas uires thus, licet imbecilliores, sortitur. Terebinthina detergit, discutit, & quodammodo cōcoquit. Bitumen cum calore non admodum uehementi, etiam siccat. Propolis attrahit. Mel siccat, & digerit, putrescentibusque est maximè congruens, ex iis existens quæ minimè computrescunt: quare composita huiusmodi à putredine seruat, præterquam extremè ad putrescendum prompta, quæ humida sunt & calida. Myrrha & aloë citra rosionem siccant. Cæterùm aloë astringit myrrha tenuiorum est partium, magisque siccat.

Isis Epigoni ab Hera traditum, ualens contra omnia uulnera, puncturas neruorū, hominumque atque cauum morsus. Venenū à bestiis illapsum extrahit: curat fracturas artuum cum uulnere, fistulasque & omnes abscessus sanat, atque omnē fluxionem sistit. Ceræ drach. c. terebinthinæ drach. ce. squamæ rubri æris, æruginis rasæ, aristolochiæ rotundę, thuris, salis ammoniaci, guttę ammoniacę, singul. drach. viii. aluminis usti drach. vi. æris usti drach. viii. myrrhæ drach. xii. chalbani tantundem: olei ueteris heminam. aceti acris heminas ii. Cōficito. Etenim hoc medicamine Epigonus cōclusus in carcere, curauit quendam ex ualde potentibus, unde confestim dimissus est. Ego uerò prædictis etiam radicem dracunculi adiicio, quæ uel per se, in orbiculos secta, atsiccataque & redacta in pollinem, si inspergatur, malignis ulceribus auxiliatur.

Emplastrū ex Dictamno ad eadem faciens.

Emplastrum ex dictāno ad multa utile.

Olei ueteris heminas ii. lithargyri drach. c. æruginis rasæ drach. viii. squamæ drach. vi. colophoniæ liquidæ drach. L. mannæ drach. xii. ammoniaci thymiamatis drach. xxvi. æris combusti drach. 10 viii. diphrygis drach. vi. gentianę tantundē. aloës drach. viii. chalbani drach. xii. propolis drac. viii. ceræ drach. xxv. aristolochiæ drach. x. dictamni Cretici tantundem. Conficito accuratissimè.

Emplastrum ex utraque aristolochia, cephalicū enæmum, callosis ulceribus congruens, atque articulos solutos confirmans. Picis, ceræ, bituminis, terebinthinæ, sing. lib. i. mannę, æruginis rasę, cerussę sing. selibram: chalcanthi, aristolochię longæ, iridis Illyricæ, sing. vnc. iii. malicorii, gallę im 20 maturæ, æris combusti, sing. vnc. ii. spinæ vnc. iii. aristolochię rot. drach. iii. aceti heminam. Ricini, uel olei cōmunis tantundem. Conficito. Porrò manna exiguā astringendi uim possidet. Vocant enim sic quod à thure excutitur, nonnihil etiam illius corticis obtinens.

Māna quid sit.

Emplastrum Azanitæ, malignis ulceribus, necnon ambustis conueniens.

Emplastrum Azanitæ.

Picis aridę vnc. iii. cerę, adipis suilli, seui taurini, œsypi, sing. vnc. iii. resinæ piceæ vnc. v. Conficito.

30 Emplastrū Halici ex sinopide, nihil minus quàm priora utile.

Ceræ, lithargyri, utriusque minam. mannæ, terebinthinæ, chalbani, sinopidis, sing. drach. viii. olei ueteris heminas duas. Conficito.

Emplastrū Machærionis à Critone descriptū, phlegmonē arcens, mireque conducens ulceribus. Aristolochię rot. chalbani, opopanacis, æruginis, iridis Illyricæ, ammoniaci thymiamatis, myrrhę, sing. vnc. i. terebinthinæ vnc. vii. s. ceræ vnc. lx. s. 40 olei omphacini vnc. vii. s. Conficito.

Emplastrū Machærionis.

Emplastrum ex salicibus à Critone in multos usus descriptum.

Misyos, chalcitidos, æruginis, cerussę, gallę, aluminis scissi & rotundi, cretæ sutorię, sing. vnc. vi. cerę, resinę pityinę, picis, bituminis, salicis foliorū, sing. vnc. ii. olei heminas ii. vnc. iiii. chalcāthi vnc. vi. malicorii tātundē. aceti sextarios sex. Cōficito.

Emplastrū uenatorū, ad quadrupedum ictus, morsusque, & ad reliqua uenenata. Argēti spumæ 50 minā. olei ueteris, squamæ æris rubræ, ceræ, resinę phryctę, sing. lib. ammoniaci thymiamatis trientem. chalbani, minii sinopici, sing. vnc. ii. cōficito.

Viride Alcimionis, cōueniens fistulis, educens ossa, & strumas discutiens.

Viride Alcimionis.

Chalbani drach. xvi. æris usti drach. viii. squamæ drach. xxiiii. ceræ drach. L. seui caprilli, uel uitulini, drach. xxx. thuris, resinæ siccæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, nitri, aristolochiæ, sing. drach. xxv. bryonię drach. xii. orcheos drac. 60 xii. iridis aridæ drach. iiii. aloës Indicæ drach. xii. seseleos drach. viii. fellis taurini tantundem: aceti, olei, utriusque heminam. Conficito.

Viride ad herpetas, & ad Chironia ulcera ab Andromacho scriptum.

Hordei combusti drac. x. æruginis drac. xx. ceræ drach. lxxx. cyprini hemin. Cæterū hoc medi

dicamen æruginem multam continet. Porrò combustum hordeum, uel si per se inspergatur, chironia ulcera iuuat.

Pastilli Aristarchi.

Pastilli Aristarchi πολύχρηστοι, hoc est, ad multos usus. Nam præter alia utiles sunt in principio phthisicis, lienosis, cœliacis, & dysentericis, tribus obolis in potu datis. Myrrhæ drach. vj. croci, crocomagmatis, sing. drach. iiij. citinorum, chalcanthi, aluminis scissilis, aloës, sing drach. vj. excipiantur uino Falerno, finganturque orbiculi, & assiccati in umbra seruentur.

Polyidæ Sphragis.

Malicorij drac. vj. myrrhæ drac viij. aluminis scissilis drac. v. thuris drach. iiij. chalcanthi drach. iij. fellis taurini drach. vj. Vino dulci excipiuntur.

Pastillus Threpti ad aures purefluentes, carnis excrescentias, & narium ulcera.

Malicorij drach. x. gallæ omphacitidis drach. viij. aristolochiæ tantundem, aloes drach. iiij. myrrhæ drach. viij. misi drach. ij. thuris drach. iiij. passo excipiuntur.

Pastillus διὰ τῶν χυλῶν ad nomas & scabiosos affectus.

Pastillus diachylon.

Licij Indici, aloes Indicæ, myrrhæ, æris, aluminis scissi, citinorum, thuris, sing drach. iiij. succi myrti heminæ dimidium. Conficito.

Pastillus niger, quo utor.

Malicorij drach x. aristolochiæ, gallæ, singul. drac viij. aluminis fissi, aloes, sing drach. iiij. myrrhæ, chalcanthi, sing drac ij. thuris drac iiij. Vino excipiunt, & quũ res exigit, uino dulci diluuntur.

Ad erysipelata.

Acaciæ drach. viij misyos drach. iiij. opij drac. ij. thuris drach. iiij. cũ aceto excipiuntur. Faciunt etiam ad herpetas.

Ad herpetas, Tiberij Cæsaris.

Diphrygis, meconij, aluminis fissi, acaciæ, sing. unc. iij. aceto uel aqua diluens utitor.

Aridum putrefaciens absque morsu, ex descriptione Andromachi.

Putrefaciens absque morsu.

Sandarachæ, arsenici, sing drach. ij. calcis uiuæ drach. iiij. tritis utitor.

Pastillus sanguinem comprimens.

Chalcitidis, misyos, mannæ, sing. drach. iiij. tritis utitor. Ad ani uitia, alumine liquido nucis magnitudine cum mellis cyathis duobus cocto utitor.

Aridum cephalicum ab Asclepiade scriptum, quod tollit squamas, ossa corrupta educit, & caua implet. Iridis Illyricæ, panacis, sing. drach iiij. Aristolochiæ drach. ij. mannæ tantundem contusis cribratisque utitor.

Aridum Asclepiadis, cicatricem inducens.

Calcis uiuæ drach. vj. mannæ thuris, squamæ, sing. drach. iiij. redactis in pollinem utitor.

Crustas inducens Asclepiadis.

Chalcitidis crudæ, cadmiæ, sing drach. iiij ieiunus ex saliua excipito.

Medicamen Diatessaron.

Medicamen diatessaron.

Chalcitidis tostæ, misyos tosti, diphrygis, chalcanthi, sing. drach. iiij.

Ad nomas Asclepiadis pharmacum.

Sulfuris uiui, auripigmenti, squamæ, sing. drac. j. æris combusti quantũ color exigit. Arido & ex melle utitor. Etenim putrida ulcera, quũ ambientes partes depascunt, nomas propriè appellant. Qui affectus uehementissimis medicamentis indigent, ut sæpe in eis etiam cauterijs utamur.

[illegible]

Apellis medicamentũ διὰ χάρτου, quod nomas nõ solùm sistit, sed incipientes prohibet. Chartæ combustæ, plumbi usti, æris usti & lori, arsenici, squamæ stomomatis, singulorum æquas portiones, sulfuris uiui dimidium: tritis utitor, uel cum melle, uel ex rhodino.

[illegible]

Ad carbunculos.

Nitri rubei, arsenici, sandarachæ, chalcitidis, atramenti sutorij, diphrygis, singulorũ parem mensuram aceto læuigans, exiccansque, postea eis utitur. Etenim carbunculus ulcus est crustam cito cum ualida phlegmone circunstantium particularum excitans: adeò ut febres uehementes, & extrema pericula inferat. Quare ipsi crustæ ualidum medicamentum imponere expedit, & ex ijs quæ ad nomas conducunt.

Carbunculus quid, & carbunculis quæ medicamenta.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorũ secundum genera, lib. VI.

IN præsenti cõmentario ad ea πολύχρηστα, hoc est multi usus medicamenta, me conuertere est animus, quæ tum ad alia multa singulatim faciunt, tum ad putrescentes particulas aliter quidem affectas quàm illa ulcera, quæ difficulter curabilia appellantur. In putrescentibus siquidem ipsa putredo uagatur, ob idque tales dispositiones cõplures Medicorũ νομάς, hoc est, depastiones appellant. In illis aũt, affectus secundũ unum locum est circunscriptus, absque ulla putredine ita ut phagedænæ uocatæ, exedant quidem partes uicinas, non tamen putrefaciant ipsas, nec febres inferant, quæ consequi ad depascentes affectus cum putrilagine, consueuerunt. Hæc igitur quæ nunc scribentur omnia, mordacia sunt, si quis ipsis solis nõ cerato temperatis utatur. At quæ cerato miscentur, purgare quidem ulcus sordidum, & carnere plere possunt, atque etiã duritiem quandam & tensionẽ discutere: nõ tamen difficilia curare. Quocirca tum plurimũ cerati miscemus medicamentis acribus, quũ ulcus purum & siccum est corpus autem curandũ, & molle, & ad sentiendum promptum: paucissimum uerò, si ulcus quidem ipsum sordibus, humiditateque redundet plurima, ægri autem corpus sit durum, & parum sensile.

Noma.

Phagedena.

Ceratis plurimum quando acribus medicamentis misceatur, & quando contra paucissimum.

Aniceros Critonis, quasi dicas insuperabile pharmacum.

Aniceros Critonis.

Extrahit, rumpit, purgat, glutinat, pus educit, duritias discutit, lassitudines lenit, fracturis cum uulneribus auxiliatur, curat hominũ atque ferarũ morsus, ad innumeraque alia conducit. Squamæ æris drach. lviij pyrethri, staphisagriæ, cocci gnidij, sinapi seminis, cachryos, columbini stercoris, aristolochiæ tenuis, æruginis, cyperi, erucæ seminis, cumini, singulorum drach xvj. nitri, salis ammoniaci, singul drach. xxxij. baccarum lauri, mannæ, iridis, singul. drach. cxx. aceti acris sextarios sedecim, decocti caricarum cyathos iiij & semis. Tusa cribrataque omnia simul cũ aceto sub æstu caniculæ læuigantur. Vbi siccum & uiride euaserit, sicuum decoctio adijcitur, & simul emollita tolluntur, & in olla æris rubri asseruãtur. Vtẽris autem

autẽ una ipsius medicamenti parte acero diluta, usq; ad consistentiã sordium, permista sex resinæ portionibus, cui nõnihil ceræ sit temperatũ. Scribitur etiã impetiginũ agresti cõgruere. Sic enim uocant, quæ à medicamentis imbecillioribus siccantibus nihil iuuatur irritatur autẽ à ualidis. Porrò carticarũ decoctum lenissimũ est, & maximè concoquit, simulq; digerit. Acetũ uerò efficaciã aliorum medicamẽtorũ iuuat. In quo quidẽ quæ macerantur sub sole æstiuo, tenuem substantiam acquirunt, eoq; altius uirtus ipsorum penetrat.

Emplastrũ Serapionis, cõtra omnia uulnera, punctus & parotidas maximè ualens. Educit etiam pus, glutinat, seniliaq; & chironia persanat. Olei ueteris heminas ij. argẽti spumæ drach. cc. ammoniaci thymiamatis drach. clxviij. resinæ colophoniæ, pityinæ, singul. drach. lxviij. ceræ drach. clxviij. chalbani drac. xx. æruginis tantundem, myrrhæ drach. viij. Conficito.

Humidum Andromachi ad nomas.

Ceræ, resinæ terebinthinæ, utriusq; drach. viij. adipis taurini curati, drach iiij. chalcitidis drac. ij. squamæ æris drach. ij. mannæ thuris drach. ij. gallæ immaturæ drach. iiij. olei myrtei heminas v. Arida acero & melle excipiunt, dein liquida superfunduntur. Porrò quòd auxiliorũ quædam à ratione sola inueniantur, quædã ab experientia, * quæ ad id ratione nõ indiget, nõnulla utriusq; opem desiderent, persæpe iam nobis est demonstratum: sicuti & quòd ratione & experientia cõperta, coniecturali uia ad eorum quæ inquirunt inuentionẽ perueniunt. quæ uerò per rationem sperata sunt, confirmentur experientia. Cùm igitur omnia artium opera frequenti exercitio absoluantur, non satis profectò est generalia duntaxat ipsorum addiscere, sed etiam in particularibus subinde exerceri oportet. Nam actionũ usus exercitatioq; ad perfectorũ possessionẽ est uia.

Aegyptia Andromachi.

Argẽti spumæ drach. xliiij. aceti heminas vi. ceræ drach. cxliiij. ammoniaci thymiamatis drac. lxxij. terebinthinæ drach. xxxvi. languste drach. xviij. squamæ stomomatis, squamæ æris, aristolochiæ, thuris, singul. drach. viij. myrrhæ drach. iiij. opopanacis drach. ij. marinæ aquæ, ad conspergendam ceram, drach. l. Conficito. Etenim argenti spuma, quum medij temperamenti sit, quod pertinet ad calorẽ & frigus, paululum ad siccitatem inclinat. At cera, materiæ locum obtinet, non uirtutis efficaciam adiuuat. tametsi uis quædam ei perexigua emolliendi insit. Iam terebinthina, quàm cera, magis mollit, calfacit, & digerit. Porrò ammoniacũ inter emollientia principatum obtinet in digerentibus mediũ est. Quare compositum ex oleo ricinino & gutta ammoniaca medicamentũ, abundè potest digerere, emollire, & nimirũ etiã siccare. Iam lana cõbusta, aristolochiaq; plurimũ digerũt, exiccantq;, rhus autẽ digerit cõcoquitq;. Myrrha etiam nõ ignauiter calfacit & exiccat. sed utrunque opopanax præstat multò absolutius. Cæterũ squama æris, stomomatisq;, præterquàm quòd ualidè siccant, tum etiam astringendi sortiuntur. Consentaneũ autẽ est, Andromachum pro hemina uncias nouem mensurales accipere, ita ut sex heminæ uncias quinquaginta quatuor mensurales absoluant: quod idem est ac si dicas, mensuræ Romanæ lib. iiij. s. Ego uerò olei Romanã libram, quam per dissecta cornua metiunt, ponderaui quandoq;, discere cupiens quantũ grauitatis pondus contineret, inueniq; duodecim mensurales, decem unciis ponderis æquales existere. Præscriptum igitur medicamẽ, cruentis uulneribus, ulceribusq; aliis nõ paucis bonum medicamentũ redditur: sicuti & ad abscessus, & omnia quæ discuti postulant. Nec ignoratis, medicamenta quæ simul cum digerentibus etiam astringentia recipiunt, longè tutiora esse: quæ uerò absq; adstringentibus digerũt, efficaciora quidẽ, nõ tamẽ perinde tuta. Sæpe siquidẽ fluxiones attrahunt, dum corpus quod curatur, plethoricũ est, aut prauis succis redundat. Adeò itaq; digerit generosè prædictum pharmacũ, ut etiam pus, si nõ admodum copiosum sit collectum, discutiat, absq; incisione cutis emolliatq; callosa, & quomodocunq; indurata possit. Cõgruit etiam nudatis neruis, & si in parte quapiam abscissi fuerint. Etenim præcisi nerui, tametsi periculo quòd cõsortij lege oboriri solet, careant, tamen eas partes, in quas inseruntur, sensu destituũt: taleq; medicamen desiderant nam quæ humectãt, facilè eos putrefaciũt.

> *Libram mensuralem olei, continere unc. x põderales, Gal. expertus est.*
>
> *Digerentia quibus adstringentia sunt mista, esse longè tutiora, sed minus efficacia illis quæ tantũ digerunt.*
>
> *Humectantia, præcisos neruos facile putrefaciunt.*

Medicamen fuscũ Andromachi, Athene dictum, ad difficilia ulcera congruens.

> *Athene Andromachi.*

Argenti spumæ drach. c. terebinthinæ drach. xxxvi. ceræ drach. xxv. minij sinopici drac. xxiiij ammoniaci thymiamatis drach. xxxvi. chalbani drach. xij. aloes drach. viij. diphrygis tantundem, æris combusti, mastiches, sing. drach. vi. aristolochiæ drach. v. propolis tantundem, mannæ drach. vi squamæ æris tantundem. Lapidis asij drach. iij. trifolij seminis drach. ij. symphyti radicis drach. i. & obolos iiij. olei heminas iiij. Conficito.

Hellespontia Andromachi, propulsans phlegmonem, strumas, panos, & parotidas curans. necnon pus maturans, abscessusq; rumpens & glutinans. Argẽti spumæ drach. c. picis drach. l. ladani drach. xxv. æruginis rasæ drach. viij. æris combusti tantundem, squamæ drach. ij. olei ueteris drach. cc. Conficito.

> *Hellespontia Andromachi.*

Tyria Damocratis, ulceribus ac morsibus quadrupedũ congruens.

Lithargyri lib. v. ceræ lib. ij. pityinæ pinguis lib. ij. æruginis, chalbani, æris combusti, squamæ, singulorum unc. iiij. pinguis olei lib. xvi. curiosè conficito.

> *Tyria Damocratis.*

De emplastris digerentib. & attrahentib.

Attrahentia medicamẽta nõnihil etiam discutiunt. & quæ discutiunt, pariter etiam attrahunt. Verùm in digerentibus medicamentis, discussoria uirtus, in trahentibus, attractrix præpollet.

> *Attrahentium digerentiũq; discrimen.*

Salsum Andromachi, digerens, extrahens, ad multaq; utile.

Salis cõmunis lib. iiij. squamæ æris unc. iiij. magmatis lib. s. mannæ lib. i. ceræ lib. xiiij. olei Cyprini lib. xvi. quibus acetum affunditur.

> *Salsum Andromachi.*

Aliud Ctesiphontis, partim discutiens, partim euocans, atq; detergens.

Aphonitri lib. mãnæ thuris tantundẽ, lixiuæ stactæ lib. Sunt qui addant etiam libram aceti.

Aliud ex baccis lauri.

Medicamen ex baccis lauri.

Resinæ, nitri rufi, ceræ recentis, baccarum lauri, colophoniæ, seu uitulini, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. lxx. Cyprij decimamsextã heminæ partem. Conficito.

Aliud attrahens & digerẽs, ad multa utile.

Digerens Alexandri.

Argenti spumæ, cerussæ, chalbani, sing. librã: salis fossilis, æruginis rasæ, sing. selibram olei sextarios tres, atramenti sutorij vnc. ij. Conficito.

Aliud digerens meliceridas, Alexandri.

Salis Hispani, argenti spumæ, cerussæ, sing. libram. Ceræ, terebinthinæ, utriusq; vnc. i. chalbani, uel opopanacis vnc. ij. sinapios vnc. vi. olei ueteris lib. iij aceti sextarium. Confundito.

Aliud epispasticũ, discutiens strumas, parotidas, atq; omnes abscessus, conferensq; ad articulorum uitia. Salis fossilis lib. strigmenti purissimi lib. iiij. Chalbani drach. c. Conficito.

Aliud, quo usus est ad eadẽ Andromachus.

Cerussæ, salis fossilis, sing. drach. lxxx. chalcanthi drac. xij. olei ueteris heminas iij. aceti heminas iiij. Aliud Asclepiadis ad eadem, quod ualenter etiam mammarum abscessus digerit.

Digerens Asclepiadis.

Ceræ, terebinthinæ, nitri, olei ueteris, singulorũ libram, aquæ heminam. Nitrum in aqua solutũ igni admoueto, uaseq; cooperto, coquito, mouens ex interuallis. Cùm autẽ strepere adeò desierit, liquida infundito, mouens assiduè, donec non coinquinent. Postea in mortarium transfusa, rursus tundito inde excipiens, utitor.

Aliud ad eadem.

Ceræ, terebinthinæ, singul. drach. c nitri spumæ, olei ueteris, mannæ thuris, sing. libram : lapidis asii floris selibram : chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. aquæ lixiniæ quod sit satis. Conficito.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. VII.

Malagmata quæ dicantur.

MAlagmata siue emollientia uocant Medici, quæ partes præter naturam induratas emolliunt, calido omnia tẽperamento prædita non tamen exiccantia, quemadmodum nec manifestò humectantia. Nam cùm exactẽ emollientia medium quendã ordinem inter humectantia siccantiaq; sortiantur, induréscentium substantiæ ueluti fusionẽ quandã moliuntur. Vbi uerò fusa durities fuerit, digerentiũ medicamentorum usus succedit. Porro leoninus adeps ualentissimè tum calfacit, tum digerit. Proximum locum habet pardi adeps, ut qui modicè emolliat. Vim minorem in calfaciendo ac digerendo habet anserinus habet tamen aliquatenus maiorẽ in molliendo. Pari spacio ab hoc recedit gallinaceus. Suillus adeps, mollissimus, humidissimus, atq; aliorũ imbecillimus est : quare teneris corporibus conuenit. Caprarũ & boum adeps quãtò suillo est ualidior, tantò magis corporibus & natura durioribus, & inter duriora scirrhosioribus congruit. Taurinus hircinusq; adeps ualidioribus tum corporibus, tum affectibus auxiliatur. Est autem commune tum phlegmone, tum scirrho particulis laborãtibus, reniti prementibus digitis. distinguũtur tamen affe-

Digerentibus quãdo vtendũ. Adipis differentia.

ctus ij sensu doloris & indolentia Igitur magna phlegmone cataplasmatis & humidis quibusdã medicamentis sanatur parua, cui scirrhosa durities permista fuerit, tum cataplasmatis, tum medicamentis cerati modo cõfectis. liquidisq; emplastris atq; emollientibus.

Phlegmone in hoc medicamentis indigeat.

Medicamen Parygron Heræ, quod medetur particulis exigua phlegmone affictis, non multò post cõfectionem tempore. Si uerò duritiem absque dolore pars affecta contraxerit, aut si phlegmonode affectu sit libera, paulò etiam recenti uetustius utile fuerit. Eius itaq; compositio est talis : Adipis suilli recentis curati vnc. xliij. ceræ vnc. xxiij. cerussæ vnc. vi. argenti spumæ tantundem. Conficito. At duritiem in scirrhum abeuntem, ualentiora præsidia persanant: cuiusmodi sunt, tum medullarum genus, tum bdellium utrunq;, Arabicũ nempe, & Scythicũ: necnon styraces, ex quibus eligendus est pallidus nam niger deterior est Iam ammoniacũ thymiama, inter ea quæ emolliũt durities annumeratur, præcipuè quod pingue est & recẽs Medullarũ optima est uitulina. Ex resinis aptissima est, Chia uocata, & larix Post has pinea. Inde abietina. Strobilina uerò uehemẽter est acris. Pityina, quã propriè physema uocant, pinguitudinis expers, exiccat admodum. Has igitur fugere, Chia uerò & abietina uti oportet, non ipsis per se, sed cum cera, & aliquo aliorũ, quę cõducere affectui uideant. Brutia pix & ipsa eandem obtinet uim, nõnihil pinguis & tenax. Pix alia nõ est miscẽda, sicuti nec bitumẽ, utpote iusto scciora. Exiccantia quippe, mollientibus sunt cõtraria. Quoniã uerò & piceã, & phryctẽn resinã, & colophoniã appellare cõsueuerũt, sciendũ est & aliã colophoniam quandam haberi, Chiæ mastichæ similem, quæ nõnihil molliens sortitur, quemadmodum ipsa mastiche & thus. Ad hæc Aegyptia mastiche nõnihil emollit. Thus etiam quandam molliendi uim obtinet : uerùm hoc quidem coctum ex usu est, ueluti & fœnigræci semen hoc etenim probè coctum emollit, ac magis adhuc, si adipi temperetur. Quæ citra coctionẽ liquari, diluiq;, ob consistentiæ siccitatẽ, nõ possunt, oleoso aliquo indigent, cuiusmodi sunt, tum oleũ ipsum, cui nihil astringẽs inest tum balneorũ strigmenta, & quod uocatur Susinũ, & hoc multò magis Comagenũ. Huius generis est butyrũ, althææq; & fœnigræci decoctum. Porrò inter ea quæ sic emolliũt, & ea quę ualidissimè (cuiusmodi existũt styrax, & bdelliũ) ammoniacũ thymiama idem potest quod propolis. Cæterùm Scythicũ bdellium Arabico est multò ad emolliendũ præstantius. Chalbanũ & opopanax, præterq̃ quòd digerunt, etiã aliquid molliens sortiuntur. Opopanax tamen digerendo, chalbanũ molliendo, coquendoq; præcellit. Ex his igitur quæ produximus, ualida ualidis, imbecilla imbecillis sunt adhibenda affectibus. At ubi post primã pliat maci impositionẽ, dennò ipsum applicas, oleo pingui partẽ affectam fouere conuenit. Ex ijs autẽ quæ ἰχίκολλα (quòd tenacius hæreant) uocant, nullum auferendũ est prius, q̃ sua sponte abscedãt : *sed ut adhæreant semper sinenda sunt, etiamsi ægrotans lauetur. Vitanda autem omnino sunt medi-

Parygron Heræ.

Styracis differentia.

Medullarũ optima est uitulina.

Resinarum differentia.

Colophonia simplex.

Mastiche.

Thus.

Fœnigræci semen.

Bdellium Ammoniacum thymiama.

Chalbanum.

Opopanax

Tenacia medicamenta ... quam sponte excidant.

medicamentosarũ aquarum lauacra: præsertim quæ chalcanthum, alumen, & sulfur referunt. Cùm igitur malacticorum sint uarij gradus, & differentię, certè malacticis primi ordinis ad exiguas durities, atq; in mollibus utemur corporibus ut secundi, ad fortiores tum affectus, tum corporum habitus. ac similiter tum tertij, tum quarti, nimirum pro illorum ratione.

Malactica primi ordinis.

Malactica primi ordinis.

Butyrum, uel resina colophonia, & cera candida non uetusta, singula pondere æqualia, inuicem liquata, primi ordinis malactica sunt. Liquidum similiter medicamen, quod Parygron uocant, primi ordinis est. Emollientiũ imbecillimũ est cera cum butyro soluta, aut ex susino, aut comageno. At his imbecillius cerelæon dictum. Iam ex ouis cerata facta, exiguam quandam relaxandi uim possidẽt. Valentiora his, uerùm imbecilla adhuc & ipsa, cerata ex œsypo, resina, & cera pari pondere liquefactis.

Malactica secundi ordinis.

Malactica secundi ordinis

Emplastrũ quod ad Mnasæũ refertur, rectissimè secundo malacticorũ ordini ascripseris nimirum constans ex oleo ueteri, argenti spuma, & suillo adipe. Cæterùm si omnia illa fuerint recentia, imbecillimũ pharmacum fiet. Validius autem, oleo quidem existente ueteri. adipe autem recente. At ualidius adhuc, ex uetustis ambobus constiterit. Quocirca secundum uetustatem quidem olei & adipis, pondus autẽ singulorũ quæ induntur, uarias differẽtias ipsum medicamentum suscipiet. Copiosa siquidem argenti spuma iniecta, medicamẽ potestate mollius euadet pauciore, ualidius. ac magis emolliet, si plus adipis immittamus. digeret fortius, si augeamus oleũ.

Amythaonis malagma ab Asclepiade scriptum.

Amythaonis malagma

Ammoniaci thymiamatis vnc. xxxvi. ceræ tantundem. terebinthinæ vnc. viij. bdellij tantundem. chalbani, thuris, myrrhæ, sing. vnc. iiij. Cyprini heminas iiij. Conficito. Discutit omnẽ duritiem. Valet contra præcordiorũ tensiones, impeditosq; articulorum motus.

Malagma Dioscoridis, ad eadem.

Malagma Dioscoridis

Ceræ minã unam resinæ phryctæ, chalbani, iridis Illyricæ, sing. minæ dimidiũ. irini fæculæ quod satis est. Vini quantũ uolueris. Conficito.

Malagma Lucij omnẽ duritiem digerens, articulosq; impeditos relaxans.

Malagma Lucij

Bdellij, seu nitulini, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, sing. drach. xvi opopanacis, chalbani, cachryos, styracis, thuris, sing. drach. viij piperis grana clx. irinæ fæculæ quod sit satis ceræ, resinæ terebinthinę, sing. selibram. Vini quod satis esse uideatur. Conficito. Est enim extremi emollientium ordinis, ut quo nullum durescentia magis emollire comperias.

Malagma Neapolitæ

Malagma Neapolitæ ab Asclepiade scriptũ, cõtra omnes durities: q̃d etiã pleuriticis auxiliat̃. Vini passi sextarios sex ceræ lib vi. ammoniaci thymiamatis, phryctæ, utriusq; vnc. ij terebinthinæ, thuris, myrrhæ, aloes, aphronitri, lapidis Asij floris, gentianæ radicis succi, sing vnc. vi. sagapeni, sulfuris uiui, propolis, sing vnc. iiij panacis rad. sampsychi, piperis albi, sing. vnc. iij. Conficito, & utitor,

Malagma Andromachi.

Malagma Andromachi.

Picis lib. iij. ceræ lib. ij. resinæ libram: chalbani vnc ij ammoniaci thymiamatis tantundẽ: mannæ vnc iiij. aceti sextarios iij.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Emplastrum ex meliloto.

Nardi Gallicæ drach. x. cyperi, cardamomi, ireos Illyricæ, myrrhæ, sing. drac. viij. croci drac. iiij. meliloti drach xxv. ammoniaci thymiamatis drach. viij. terebinthinæ drach. L. ceræ recentis drach. c. cyprini heminæ dimidiũ. aceti quod sit satis Conficito.

Malagma ex baccis lauri, Andromachi.

Malagma ex baccis lauri

Ceræ, picis brutiæ, baccarũ lauri, nitri, resinæ phryctæ, sing. drach. lxxv. chalbani, ammoniaci thymiamatis, cachryos, ameos, sing drac. xij. piperis albi drach. xvi. cyprini hem. vi. Conficito.

Ad ischiadicos generosum.

Ischiadicis cataplasma.

Rutæ agrestis seminis, silphij, baccarũ lauri, aphronitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, ameos, sing. drach. iiij. Rutæ uiridis, picis, terebinthinę, ammoniaci thym. ceræ, seui, sing. minæ partem octauã chalbani drach. vi. opopanacis drach. iiij. sulfuris uiui tantundẽ. Conficito.

Ad lienosos.

Lienosis optimũ cataplasma.

Ceræ minam ammoniaci thymiamatis minę dimidiũ aluminis liquidi drach L. strigmenti heminam. Capparis rad. calaminthæ rad. myrobalani fæcis, quod magma uocãt, sing. drach. L. aceto aridis, oleo adiecto liquidis, utitor.

Malagma ad hepaticos.

Hepaticis conueniens malagma.

Ammoniaci thymiamatis, bdellij, sing. drach. cxliiij. croci, myrrhę, sing. drach. xij. ceræ drach. cxliiij. aceti quartam partẽ heminæ: cyprini heminam. Conficito.

Malagma ad rheumatismum stomachi & intestinorum.

Rheumatismum ventriculi & intestinorum, malagma.

Oenanthæ vnciam omphacij vnc. iiij. phœnicobalani carnis vnc ij. acaciæ, rosarũ, aloës, singul. vnciam gallæ, aluminis, picis, sing. vnc, iij. ceræ vnc. iij. Vinum aridis affunditur.

Ad hydropicos & flatuosos.

Hydropicis conueniens malagma.

Picis liquidæ, ceræ, utriusq; librã. nitri, sulfuris uiui, aluminis fissi, sing. vnc. vi. Permisceto.

Malagma Antipatri ad colicos.

Colicis malagma Antipatri.

Silphij drach. ij. elelisphaci, casiæ, melanthij, staphidis agriæ, chalbani, struthij, sulfuris uiui, sing. drach. iiij. panacis, propolis, pyrethri, ammoniaci thymiamatis, nitri, sing. drach. vi. Asij floris drach. xxv. ceræ drach. cl. resinæ tantundem. olei heminam. Conficito.

Anodynon Nicostrati ad podagram.

Anodynon ad podagram.

Ceræ libram · ammoniaci thymiamatis vnc. iij. opopanacis vnc. iiij s. meconij vnc. ij. cyprinum ad contusionem eorum adhibetur.

Aureum malagma ad arthriticos.

Arthriticis aureũ malagma.

Resinæ strobilinæ lib. ij chalbani drach. xij axungiæ porcinæ tantundem ceræ drach. xxiiij. baccarum lauri drach. xij. Incoquito ut decet.

Aliud ad laterum dolores.

Pleuritidi conueniens malagma.

Cyperi, cardamomi, mannæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, ceræ, irini, sing. libram. Misceto. Porrò phlegmones, scirrhiq;, eadẽ quodammodo generatio & curatio est. Nascitur enim ex confluxu humorum uterq; affectus: curatur ijsdem uacuatis quanquã euacuationis mo-

Inflammationis curatio.

dus utrobiq; idem non est. Quippe inflammatis quidẽ particulis tum repulsoria medicamentorum qualitas, in morbi initio, tum discussoria, semper ex usu est.

Scirrhi curatio.

Scirrhus autẽ sola discussoria, sine repellente. Itaq; summè indurata scirrho, prorsus insanabilia sunt. Dignosces autem ipsa hinc, quòd nullus sensus partibus affectis superfit.

Scirrhi incurabiles, ab iis qui possunt curationẽ suscipere, quomodo discernantur.

At in quibus sensus quidẽ est, sed obscurus, hæc curantur pharmacis digerentibus incrassatum humorẽ non tamen ualidè, ac uniuersim hoc agentibus: quod epispastica solent. Quocirca minimè sanè oportet mirari, si partes inflammatę scirrhum interdum contrahant, dum uidelicet humor quidẽ influens est simul crassus & uiscidus:

Phlegmonæ quãdo in scirrhũ degenerent.

curatio autẽ medicamentis ualde exiccantibus administratur. Nam quemadmodũ in externis rebus, permulta corpora quæ ignẽ contingunt, ab ipso torrentur, atq; rursus ab aqua emolliuntur. ita in particulis inflãmatis, ex humore ipso, à calfacientibus & exiccantibus acerrimè deficcato, relinquitur quippiã crassum & uiscidum, nimirum omni tenui discusso. Atq; hac sanè ratione in morbis articularibus pori gignuntur: nec secus per nephritidas calculi.

Pori quomodo generentur.

Calculi ut gignantur in renibus.

At si fluxio, quę phlegmonẽ gignit, tenui substantia sit, curatioq; eius per siccantia & calfacientia pharmaca administretur, nihil scirrhosum relinquitur imò refrigerãtia uehementer, astringentiaq;, scirrhos procreare tunc solent.

Refrigerantia quando scirrhos producant.

Vnde multis per erysipelata uehementer refrigeratis, occallescere solent humores. Igitur optimus usus in dolentibus inflammationibus est, qui medicamentis abundè humidis simul & modice calfacientibus administratur.

Inflammationibus quæ medicamenta conuenire videantur.

Alter paulò crassioribus & siccantioribus constat. Tertius relaxantib nominatis, quæ nõnulli inter malagmata collocant. Sunt autem inter ea, maximè emollientia quidem, quæ cõsistentiam cerati referũt, cùm ex butyro, cera, adipibus, oleoq; relaxante conflantur. Temperatiora ipsis œsypi, resinæ, & picis, modicũ. sicuti & thus & chalbanum, & nonnihil ireos Illyricæ.

De acopis, siue labores leuientibus.

Acopa medicamenta qualia esse debeant.

Acopa medicamenta omnia, liquidæ cõsistentiæ necessariò esse debent. Inter quæ sanè oleum per se, eos laboribus qui summã cutẽ infestant, persanat altius autem ingruentes, uehementioresq;, alicui relaxanti, & mediocriter calfacienti cõmixtũ ut chalbano, resinæ terebinthinæ, colophoniæq; phryctæ appellatę.

Resinarũ differentia.

Quibus calidiores sunt abiegna, & strobilina. Terebinthinã uerò larix nõnihil calore superat. Cæterũ id genus omnia relaxantibus oleis miscentur, quale est Sabinum, iniecta interdum & cera. Iam uerò ἄνηθον unguen est, ubi dolor altius infestat, medicamen ex semine abietis, chamæmeli, anethi, & floris populi. præterea susinum, gleucinum, & comagenum, & quæ tum ex medulla, tum adipe componuntur.

Adipis differentia.

suillo quidem, moderatissimè relaxãte gallinaceo autẽ, his uehementius & hoc adhuc magis anserino. At adeps leoninus, & pardi, ualidior est, ut iam uehementer calfaciat, eoq; discutiat insigniter. In medio horũ, bubuliq; & caprili, consistit uulpiũ atq; hyænæ adeps. Meminisse autẽ oportet, dura corpora requirere ualentiora pharmaca, mollia uerò & humida, minimè talia medicamenta perferre posse.

Dura corpora ualentiora medicamenta postulant, quàm quæ molli carne sunt prædita.

Nec ignoratur, quæ dicuntur myracopa medicamenta, ex acoporum cum unguentis temperatura fieri, nihilo cæteris præstantiora, nisi odoris fragrantia.

Acopon Themisonis ab Asclepiade scriptũ.

Acopon Themisonis.

Sampsuchi, rorismarini foliorum, fœnigræci, sing. sextariũ unũ: cardamomi, brathyos, sing. sextarij dimidiũ: uini dulcis sextarios tres. olei uenefrani trepõdo cerae lib. ij. Cõficito ut decet.

Acopon ex melle.

Acopõ ex melle.

Mellis, irini, rosacei, cyprini, gleucini, ceræ, terebinthinæ, sing. unc. iij. Conficito.

Acopon Aphrodæ ἀνώδυνον, hoc est, fœtidum appellatum.

Acopon Aphrodæ, fœtidum.

Ceræ, terebinthinæ, sing. drach. viij. chalbani drach. vi. olei ueteris heminas duas: medullæ ceruinæ drach. viij. Conficito.

Aliud ad omnem neruorum dolorem.

Acopon ad omnem neruorum dolorem.

Resinæ terebinthinæ drach. lvi. ceræ drach. xxviij. ammoniaci thymiamatis drac. xxxij. chalbani tantundem medullæ ceruinæ drach. xxiiij. olei ueteris heminas duas. Conficito.

Aliud διὰ τοῦ καστορίου, hoc est, ex castorio. quod solutis, & omni diuturno malo auxiliatũ.

Acopon ex castorio.

Oesypi unc. ij. medullæ ceruinæ uncias iij. terebinthinæ uncias ij. ammoniaci thymiamatis, chalbani, castorij, piperis albi, euphorbij, adarces, nitri spumę, opopanacis, sing. unc. ij. olei styracis unc. i. olei irini unc. ij. olei ueteris heminã unam. ceræ selibram. Conficito.

Vnguentũ dolores articulorũ discutiens.

Acopon ad articulares dolores.

Thuris, piperis albi, sing drach. x. aphronitri drach. viij. myrrhæ drach. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. vi. aceti quod sit satis olei Cyprini heminam unam.

Medicamen ex populo.

Medicamen ex populo ad articulares dolores.

Populi nigræ surculorũ minam cucumeris agrestis rad. lib. iiij. casiæ fistulæ lib. ij. unguenti crocini lib ij. croci unc. ij. uini odorati sextarios xij. olei Sabini sextarios x sampsuchi, ceræ, sing. lib. iiij. Surculos populi diligenter cõtusos in uase duplici unguentario cõtineto quibus sampsuchum, cucumerisq; radices cõcisas adijcito. His uinum superfundito. Omnia diebus nouem macerari sinito. Sequenti die oleum adijciatur, & rursus accuratè tunsa, igne non acri incoquito. Postea liquori expresso ceram subactam, & medullam læuem factam indito. Igni imposita coquito. Vbi liquata fuerint, ab igne tollens, crocinum adiungito, moueto q; continuè. Crocinum uerò læue factum, terrestris testudinis sanguine excipito, ut olei ueteris crassitudinẽ habeat. Liquata croco iniecta rursus fũdito, atq; exceptis utitor. Arthritide & ischiade liberat.

Aliud Flauij Clementis, cuius usu nouimus homines toto distortos corpore, conualuisse à podagra, chiragraq;.

Podagricum medicamen Flauij.

Olei Sabini lib. xij. cucumeris agrestis rad. lib. xij. ceræ, terebinthinę, medullæ ceruinæ, chalbani, sing. lib. i. Oleũ diuidimus, & seorsum in eo ranas, seorsum item radices incoquimus. Dein liquore percolato, ad pharmaci confectionem utimur.

Acopon uiride Halici.

Acopon Halici.

Ceræ, terebinthinæ, olei ueteris, sing. selibrã. aphronitri unc. iiij, chalbani, ærúginis rasæ, sing. unc.

vnc.ij. opopanacis vnc.vi. ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. vnc.iij. aceti, melini, cyprini, irini, sing. vnc.ij. seui caprilli vnciam. Conficito.

Casti Acopon, ad diuturnos affectus & conuulsiones.

Acopon Casti.

Pyssellæi, Syriaci unguenti, utriusque sextarium: ireos Illyricæ parem modum terebinthinæ lib. axungiæ tantundẽ. Rasuræ naualis unciam. Incoquito, ruta uiridi mouens.

Gleucini confectio Andromachi.

Myrrhæ, nardi Indicæ, cuiusque lib.ij. costi lib. ij. styracis libram: bdellij, sampsuchi, xylobalsami, iunci odorati, cardamomi, spathæ, ireos Illyricæ, misyos, asari, sing. lib.ij. meliloti, nardi Gallicæ, sing. libram: aspalathi, calami, sing. selibrã. aristolochiæ longæ tantundem: rorismarini seminis sextarios duos: thuris, casiæ, sing. lib.ij. fœnugræci sextarios duos: sphagni, amomi, sing. lib.ij. corticis thuris libram: rosarũ siccarũ lib.ij. carpobalsami tantundem: croci vnc.iij. baccarũ lauri libram: piperis albi tantundem. opobalsami uascula tria. malabathri foliorum lib. ij. nucleos pineos uirides duos: rutæ uiridis vnc.ij. salis ammoniaci, nitri, cuiusque vnc.iij. uini ueteris sextarios duos: musti boni uascula duo s. olei ueteris lib.v. præparato diebus quinquaginta. Ad dolorẽ lassitudinemque tollendam, medicamen est longè accõmodatissimum.

Acopon Heræ.

Acopon Heræ, ad diuturnos dolores coxendicis, articulos impeditos, & paralysin, admodum efficax. Olei ueteris, irini, laurini, pyracini, ceræ, sing. lib.vi. terebinthinæ, piperis, euphorbij, sing. vncias ij. ammoniaci thymiamatis vnc.iij. castorij, opopanacis, chalbani, medullæ ceruinæ, sing. vnc.ij. Liquabilia liquata siccis affundito, & unitis utitor.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. I.

QVòd non modò affectus ipsi, sed etiam ægri temperies, naturaque partis affectæ, ipsam curationem commonstrent, alibi à nobis est demonstratum. In hisce autẽ cõmentarijs, de compositione pharmacorũ ad singulas corporis partes cõgruente, differere est animus. ad quod iam negocium accingimur, à uitijs capillorum exorsi. Porrò generatio pilorum, eadem est quæ plantarum. Nam quemadmodũ ex istis quædam arte & arbitrio agricolæ, quædam iuxta naturales causas proueniunt: eodem modo & in animaliũ corporibus, aruo quidem alicui triticum, aut hordeũ, aut aliud quoddam cerealium seminũ in se insita habenti, caput assimilatur: alijs uerò herbis quæ in* aridioribus crescũt regionibus, reliqui totius corporis pili similem generationem sortiuntur. Siquidem non secundum primam rationem, sed per accidens quoddam natura ipsos consueuit gignere. Igitur affectus pilorum sunt, tum deperditio omnimoda: tum coloris mutatio, qualis in uitiligine alba, quã leucen uocãt, fieri cõsueuit. In id genus autẽ affectibus, sicuti in alijs omnibus, summè curandum est, ut quæ præsidia adhibebimus, aut iuuent, aut certè non noceant. Atqui usus pharmacorum amethodos, non modò non prodest, sed etiam obest frequenter.

Med'e inuenta sint semper ta-les, ut si nõ prosint, nõ lædant.

De alopecia, caluitie, & ophiasi.

Quemadmodũ ex plantis ipsis, nõnullæ quidem ob humorum inopiam resiccatæ extabescunt. nonnullæ autem, quòd humoribus à sua natura alienis imbuantur. eodem etiã modo capilli, aut propter penuriam humorum à quibus consueuerint nutriri, aut propter prauitatẽ, corrumpi assolent. Ac propter inopiam quidem, caluities accidit: propter uitium autẽ succorũ, alopecia, & ophiasis. Etenim læsa capitis pars, serpenti similis in ophiasi apparet. Alopecias autẽ, ob id ita appellari ferũt, quòd uulpibus frequenter accidant. Iam uerò quales tandem sint ipsi corrupti humores, ex colore cutis in capite facilè licebit tibi discernere. Alijs nanque albidior apparet, alijs nigrior, atque pallidior alijs. Quare in istis primũ totius corporis purgationem molieris, aut pharmaco pituitã ducente exhibito, aut quod bilem pallidam, aut nigram eliciat: coniectura redundãtis humoris, ex colore cutis inita. Ego uerò hiera exhibita semper ipsos purgaui: aliquãdo nigro ueratro adiecto, ubi melancholicum succum uacuare erat animus: aliquando scãmonio, si amara bilis purganda esset. Vbi uerò pituitosiorem exuperare humorẽ conieci, nihil admiscui. Tales siquidem, præsertim ex capite, hiera ex colocynthide purgare humores consueuit si mulque cum ijs alios quosdam, etiãsi scammoniũ, aut ueratrũ nigrum, aut epithymũ, non addatur. Catapotia etiam ex aloe, quæ tum scammoniũ, tum colocynthidem admixtam habent, cõmodius ita affectos purgare solent. Post totius autem corporis purgationẽ, apophlegmatismis pituitam è capite detrahere præstat, ac dein localibus uti auxilijs. Cæterum incipiẽtes ophiases & alopecias, per astringentia & refrigerantia præsidia cohibere cõuenit: adultæ autẽ, digerentibus discutiendæ sunt. Ego uerò quendã adolescentẽ in principio affectionis curaui sola purgatione ex hiera diacolocynthidos. Prius tamẽ catapotia ex aloẽ undecim ei exhibuerã, cicerum magnitudine. Habent autẽ catapotia hæc, colocynthidis partem unam. aloes & scammonij, utriusque partes duas. quibus partem unam succi absinthij addo. Antea uerò etiam mastichem Chiam, & bdelliũ immiscebã. Porrò pharmacũ extrinsecus adhibendũ, si præter hoc quòd uitiatos humores discutiat, etiam idoneũ sit ad probum sanguinem attrahẽdum, ueluti est thapsia, censendum sanè est optimũ medicamen. At uerò cùm thapsia longè calidior sit, quàm affectus postulet, meritò eius per se usum uitamus. Exulcerationes quippe excitare consueuit, ac omnino quosdam inflammatos tumores. Quamobrem quædã quæ illius uehementiã mitigent, necessariò admiscemus: id quod ceratum ex oleo aliquo tenuium partium (cuiusmodi Sabinum est) præstare cõmodè poterit. Vsus quãdoque sum etiã sola thapsia, sed uehemẽti illius facultate, larga aquæ affusione exoluta. Porrò ex pharmacis prædicto affectui congruẽtibus, uehemẽter quidem calfacit euphorbiũ, sufficiẽter autẽ laurinũ,

Capilli à quibus causis corrũpi soleant.

Caluities.
Alopecia.
Ophiasis.

Color cutis qualitatem humorum subtus putrescentium indicat.

Pilorum corruptionis curatio.

Hiera ex colocynthide.

Catapotiorum ex aloe compositio.

Thapsiæ facultas.

Euphorbium.
Laurinum.

siue oleum, siue unguen. Licet igitur ipsis per se uti, euphorbio quidem, oleo intrito, ac læuigato: laurino uerò solo, citra alterius admistionem illito. Si tamen nimis fluidum appareat, pa tum ceræ ipsi addatur. Cùm uerò multò calidius sit recens euphorbium, si quidem bimo, aut trimo ipso utaris, ad librã unam Romanã olei, euphorbij unciam unam iniicies: recenti autem euphorbio, sicuti & thapsia, & omnibus fortibus pharmacis, parcius utendum est. Peccatũ siquidem infra modum, nullum detrimentũ adfert: supra uerò, aliquando exasperat, exulceratq; cutem, atq; inflammationẽ excitat. Similiter etiam fugienda sunt omnia ualde uetusta pharmaca: quandoquidem uel metallica ipsa, ubi nimis antiqua sunt, suas facultates amittunt. Vniuscuiusque autem medicamenti uigorem, ijs qui sæpe ea conspexerunt, licet cognoscere, tum ex odore, tum ex gustu, atqueadeo interdum ex colore, consistentiaq;. Est itaq; inter ea quæ alopecijs conferunt, calidissimum medicamen euphorbium. eo autem minus calidum est thapsia post hanc, sinapi nasturtiumq;. Iuxta alium autẽ modum limnitis (quę adarcium & adarce uocatur) nulli horum secundum est. Post hæc succedunt sulfur, & nitri spuma, ipsumq; nitrum molle, ustum, & quod Berenicariũ uocatur. quemadmodum & aphronitron album, læue, atq; laxũ. Dein de ueratrum utrunq;, & erucæ semen, & laurinũ unguentum, aut oleum: ad hæc alcyoniũ utrunque, ustum, & non ustum: calamiq; tum radices, tum cortex, ambo usta. Quin & pix liquida, & cedrinum, quod cedriam uocant, & murium stercus, ursiq; adeps. Hyænæ etiam, leonis, pardalis, anserisq; adipes congruunt: & quicunq; tenuium partiũ substantiam sortiuntur. Amygdalæ etiam amaræ totæ ustæ, cõmodæ sunt: & thus aceto acerrimo maceratum. His itaq; omnibus pharmacis licet utaris, fortibus quidem, ceratũ liquidum temperans: debilibus uerò, laurinum oleum immiscens. Rursus inueteratas quidem, ac difficulter curabiles, cum fortibus persanare conaberis: incipientes autem & paruas, cum imbecillis.

Peccata infra modum non adferũt detrimentum.

Vetusta pharmaca suas facultates amittere.

Vigor medicamentorũ ex quibus notis expendi queat.

Alopecijs congruentia medicamenta simplicia.

Limnitis.

Adarcium.

Ad alopecias composita.

Euphorbij, thapsiæ, laurini, sing. drach. ij. sulfuris uiui, ueratri, utriusq; drach. i. ceræ drach. vi. Misceto, utitorq; hoc, ceu fortissimo pharmaco, ad inueteratas, ægreq; curabiles alopecias. Si thapsia non adsit, pro ipsa licet tantundem adijcere seminis nasturtij, aut erucæ, aut ipsiusmet nasturtij. At loco laurini, picẽ liquidam pones. Admiscui etiam aliquando mel, nec deterius euasit pharmacum. Porrò quæ ex adipibus, ac modica item thapsia constant, similiter prosunt, præsertim si euphorbium & adarcium addatur. Sit autem adipis leonini, pardalij, & hyænæ, cuiusque pars una, quibus miscere anserinum atq; ursinum poteris: ita ut ad duodecim adipum uncias, thapsiæ aut euphorbij unciam unam iniicias: quanquam ambo etiam potes adijcere, si efficere fortius pharmacum uelis. Auspicari autem semper à lenioribus cõuenit, & respectu effectus, quem pharmacum primò admotum produxerit, sic facultatem eius aut lenire, aut augere.

Alopecijs inueteratis optimũ medicamen.

Lenioribus medicamentis esse in primis utendum, quãdo alopecijs medemur.

re. In alopecia igitur, primũ quidem capillos nouacula tollere expedit. dein affectam cutem per linteolum nec asperum, nec molle nimis, confricare: ac uidere ad quantum ruborem per huiusmodi motionem peruenit. Magnam nanq; spem successuræ curationis tibi iniiciet, si per modicas defrictiones rubefiat: quæ moderatæ affectionis significatio existit. Si uerò per multas frictiones tandem succedat rubor, grauiorẽ tum affectionem, tum curationem indicat: præsertim si quædam cuticulæ, etiam si multùm confricces, non rubescant. Præ omnibus autem cauendum est, ne in fortium pharmacorum admotione, cutis ultra quàm par sit, concalescat: id quod tum ex colore ipsius, tum tactu deprehendes. Colore nanque flauior apparebit, & digitorum contactu satis calidam agnosces. Quare tunc ad molliora transeundũ: aut eodem utendum quidem, sed cerati, aut adipis, aut liquoris cuiuspiã oleosi, in ipsius exoluta. Vtendum est & olei calidi dulcis irrigatione, & cataplasmate ex pane, fomentisq; & scarificationibus. necnon cucurbitis, & cerati inunctionibus. Cæterùm perseuerante affectione, utendum est assidua rasura, & rubificatione ex sinapi, præscriptisq; frictionibus sequentibus autem diebus, illita pice, aut oleo cedrino, & post frictionem, scarificatu. Quidam uerò acicularũ acerito affectam cutim compungunt. Post hæc omnia, pharmacis quæ ex alto euocare, & meatus transmutare possint, utendum. Curandum autẽ perpetuò est, ut in aëre calido, insolatoq; (si id fieri possit) omne pharmacum applicetur. Hyemis uerò tempore, præstiterit in balneo his pharmacis uti. Porrò alcyoniũ ustum, illitumq; ex lucernarum oleo, mediocres discutit alopecias, pharmacum mediocre cùm sit. Est autem lucernarum oleum communi magis tenuium partium.

Alopeciæ curatio.

Alopeciæ rebellis curatio.

Alcyonium.

Lucernarum oleum est communi tenuius.

Aliud Heræ, ad molli carne præditos.

Sem. erucæ, & nasturtij, nitri, sing. partẽ unã: contritis affundito picem liquidam, utitorq;.

Aliud à Critone descriptum.

Erinaceorum cinere permisto ursino adipi, utitor. Aliud. Calami radices ustas, adipeq; ursino exceptas, impone.

Aliud ad inueteratas.

Muscerdæ, thuris, cuiusque drach. ij. aceto acerrimo dissolutis utitor. Aliud. Cinerum ranarum minimarum in ollula ustarum, muscerdæ, ueratri albi, radicis calami ustæ, piperis albi, singulorum æquis portionibus aceto exceptis, fricato.

Aliud ex libris Cleopatræ.

Sandarachã tritam, largoq; uisco querno exceptam, loco per nitrũ prius præparato, imponito. Aliud. Scillæ, ueratri albi, utriusq; drach. i. ex aceto trita, prærasis & nitro confrictis, imponito. Aliud. Muscarum capita contrita affrica.

Aliud præcellens. Murium domesticorũ ustorum, panniculi ampelini usti, dentium equinorũ ustorum, adipis ursini, medullæ ceruinæ, corticis calami, singulorum ęquis portionibus simul exceptis melle, utitor.

Aliud Archigenis, ad alopecias in altum progressas. Cum aceto, nitri gleba, aut fici folijs,

lijs, usque ad dilaniationem defrica: deinde deterso sanguine, betam ex uino coctam impone. Aut caricas ustas, cum uino, aut lentis farinā ex uino, pro cataplasmate adhibe. Aut cantharidas ustas, pice liquida exceptas, ad ceratiq; liquidi formam redactas, impone. Aut testudinis marinæ sanguinem illine. Aut thapsiæ succum cerato exceptum illine.

Aliud Asclepiadis Bithyni.

Spumę nitri partes duas, salis ammoniaci partem unā: quibus tum ustis, tum tritis, acerrimoq; aceto dilutis, prescalptā leuiter alopeciā illinito.

Aliud Sorani.

Stercoris felis aut crocodili drach. viij. sinapis drach. iiij. ex acri aceto læuigatas imponito.

Aliud Fici folia cū aceto, donec lanugo prodierit, affrica. dein stœbes succū illine. Aliud. Locū per pumicē proritato, & sulfuris, spumę nitri, ammoniaci, sing. ęquas partes mixtas cū aceto illinito. Ad caluescentes præter ætatē, & ad menti pilos nō nascentes, remedium.

Adipis taurini insolati lib. i. adarces vnc. i. succi thapsiæ vnc. i. s. myrrhæ vnc. i. polytrichi, callitrichi, sing. lib. s. membri asinini, splenis asinini, ladani, sing. lib. i. Ladanum in modico uino conterito: adipem ad aquæ uaporem liquefacito: dein asininum membrum assatum, donec infumatur, radito: splenem uerò cum polytricho & callitricho in noua olla torrefacito: omnia deniq; contusa gleucino, aut sabino excipito, & ante balneum ijs utitor. Sciendum autem est, ladanum sordes esse ab hircorū barbis desumptas, quas illi sibi ex cisthi madore contrahunt.

De capillorum defluuio.

Est & alia pilorum affectio, quæ ad raritatem cutis, inopiamq; substantiæ pilos gignentis, consequitur, maximè superueniens à morbo conualescentibus. Quapropter curatio etiam hoc modo læsorū nō eundem scopum, quem alopeciæ, habet. In alopecijs siquidem, ut uitiatus humor consumatur, primariū scopum habemus: in his uerò, ut capitis habitum roboremus, & alimentum boni succi attrahamus, cutisq; densitatem & raritatem moderatā restituamus. Quamobrem ad pharmaca humectantia aliquid moderatè astringens admiscere oportet, quale est ladanum, quod utraq; in se moderatè complectitur, quæ ad hoc symptoma conueniunt: caliditatem nempe mediocrem, & astringendi uim moderatam. Quare si capiti prius raso, perfricatoq;, aliquo mediocriter astringenti oleo (cuiusmodi Hispanum, & lentiscinum est) illinatur, maximè ex usu est. Nam quæ uehementer astringunt, omnia etiam refrigerant, & alimenti influxū reprimunt: propter cuius inopiam capilli defluūt. Atqui intentio nostra est sanguinem affluentem non modò non præpedire, sed etiam prolectare: cogere autem sensim, & astringere rarefactam cutem. Quare ad defluuios capillos omniū præstantissimum medicamen est, quod ex ladano, & lentiscino oleo conficitur. Quòd si largè defluant capilli, maiorq; uideatur esse raritas cutis, pro lentiscino, myrteo utendum. Licebit aliquando unguentum adhibere nardinum, in ætate frigida, & hyemali tempore, sicut in diuitibus foliatū, & spicatum. Debet autem ladanū liquari in duplici uase, ac reliqua postea illi misceri. Atq; hæc sane medicamenta mihi suffecerunt, unà cum refectoria, salubriq; uictus ratione, quæ in plerisq; etiam sola suffecit.

Archigenis remedium contra defluuios capillos.

Ladani & absinthij æquales partes, & iuniperi baccas x. tritas, in linteolum illigato, & in oleo per dies quinq; macerato, ex eoq; caput illinito, & neq; capilli decident, neq; gignentur furfures.

Aliud Cleopatræ, capillos augens citò, densansq; & denigrans.

Ladanum ex oleo, uinoq; dulci læuigatū incrassatumq;, præfrictis illinito.

Comptoria ab exornatoria medicinæ parte, quomodo differat.

Comptoria & exornatoria artis pars quomodo differunt.

Comptoriæ quidem scopus est, inducere pulchritudinē. Exornatoriæ medicinæ partis, quicquid secundum naturam est, id omne in corpore custodire: ad quod etiam naturalis pulchritudo cōsequitur. Indecoro enim aspectu est caput alopecia uitiatum: sicuti etiam oculi cilijs & supercilijs nudati. Non solùm uerò ad pulchritudinem, sed multò prius ad ipsam partium sanitatem, pili conducunt. At faciei colorem per pharmaca nitidiorem, aut rubicundiorem reddere, aut pilos capitis crispos, aut fuluos, aut nigros, aut auctos: hæc inquam comptoriæ prauitatis, non medicæ artis sunt opera.

Pili ad quid cōferant.

De tincturis capillorum.

Quandoquidem tamen iam consuetudo hæc inualuit, ut uetulæ quidem passim capillos denigrent, tanquam turpe sit canos habere: mariti autem id probent, spectaculum permolestum censentes, uxorem aniculam cano capite habere. sanè quæcunq; præ delicijs seipsas ornant, earum nulli tale quippiam à me petenti, exhibui: quæcūq; uerò honestiores, tum ut notæ culpam effugerent, tum ut molestias maritorū uitarent, capillos suos nigros reddere optarunt, ijs certè, ne ex astrictoria ui nigrorem inferentiū oblæderentur, consului, ut cedri liquore uterentur, ita ut tribus aut quatuor horis ante balneum illinerent, & postea detergerent: idq; per quatuor aut quinq; dies facere pergerent. Cedria siquidem non modò nihil lædit, sed etiam cōmoda est eis quæ facilè offenduntur à frigore, abundè uidelicet calfaciens. Ad hæc, defluentes capillos corrigit, & non defluentes, auctiores reddit. Contrà uerò, quæ ex austeris & acerbis composita sunt, magnopere lædunt. Cæterùm materia ex qua constant hæc, etiam quippiam tenuium partium habeat oportet, quò non in superficie tantùm, sed in profundo etiam cutem permutent, progrediendo usq; ad capillorum radices. Non solùm autem in periculo uersatas sæpe scio fœminas, sed & mortuas, ex perfrigeratione capitis ab huiusmodi medicamentis inducta. Offenduntur tamen citius, quæ frigidius capitis temperamentum sortiuntur. Frigidæ nanque particulæ frigidis affectionibus, calidæ calidis corripiuntur facilius. Verùm minus periculum subeunt, utpote cùm à minori causa lædantur, quæ frigidius habent temperamentū. At calidæ,

Aniculā & cano capite uxorē habere, spectaculum fugiendum censetur.

Capillos denigrari cedri liquore.

Similibus affectionibus facilius frigida corripi, minus tamen periclitari.

propterea quòd ægrè & uix tandem lædi à frigidis causis possunt, si quando à magnis fuerint exuperatę causis, maiorem læsionem incurrunt. In morbis siquidem minus periclitanť illi, quorum naturæ, ætati, habitui, ac tempori, ipsa ægritudo congruit.

Periclitari in morbis minus, quibus cõtingat

Tingentia capillos, ab Archigene prodita.

Capillos tingentia, ab Archigene prodita.

Radicem capparis cum muliebri lacte uel asinino ad tertias cõcoquito, & ad noctem pro cataplasmate imponito. Aut urina canis in quinque aut sex dies asseruata lauato. Aut corticis salicis succum ex oleo affricato. Summè nanque denigrat. Denigrant barbam suber aridum & plumbum ustum, cum betæ crudæ succo mellis spissitudine illita. Fuluos autem reddunt capillos lupini crudi cum aqua & nitro illiti.

Crispos reddes capillos, si spuma salis cum myrrha confricaueris.

De pharmacis corrumpentibus pilos.

Pilos corrumpentia pharmaca.

Ex pharmacis corrũpentibus pilos, quædam propriè psilothra nominantur quædam capillorum attenuatoria. quędam penitus extirpantia. Atq; hæc sanè ultimo nominata, periculosi sunt usus. Ex liquidis igitur est lixiuium tale ut prædictum. Ex aridis autẽ & metallicis, arsenicũ, & sandaracha, & calx non extincta. Manifestum itaq; est, uehementem ipsorum uim, per admistionẽ imbecilliorum pharmacorum frangi· quorum congruentem miscellæ modum cõijciet primò, qui ipsorum uires cognorit. Dein uerò per experientiam defectum corriget, aut etiam addet.

Psilothra Critonis.

Psilothra Critonis.

Calcis uiuæ partes duas auripigmenti partẽ unam. Hęc in mortariũ plumbeũ coniecta, aqua aut ptisanę succo affuso terito: atq; ubi nigra reddentur, calfacta illini, maximè in balneo, iubeto.

Aliud. Amyli, calcis uiuæ, auripigmenti, sing. ʒ uncias 1. contritis utitor ex aqua dilutis.

Quæ pilos disperdant.

Pilos disperdentia.

Disperdentia pilos componunt ex lepore marino, hepate thunni putrefacto, cedria, ranarum cruore, marinę testudinis sanguine, lachryma uitis albæ, lachryma hederæ, similiterq; bryoniæ, atq; oleo insulso. Ex marinis item scolopendris, urticaq; marina, & stellis marinis, nitro, & amurca, ad hæc admistis. Quin & fortiora his ex erinaceis & salamandra cõponunt, in oleo coctis. Admiscent autẽ ipsis alcyonia, & sandarachen.

Quæ pilos attenuant.

Pilos attenuantia.

Attenuantia pilos, detersoriæ sunt facultatis. Igitur hordei, fabarũ, atq; erui farina, spuma nitri, atq; ipsum nitrum, familiaria pharmaca sunt, omnibus ad tollẽdas sordes usurpata. Assiduus autem eorum usus etiam pilos attenuat. Quæcunq; uerò fortius detergent, in ijs qui ualde duros & magnos pilos habent, adhibere oportet. Ac talia sanè sunt, nitrum ustum, nitri spuma, & aphronitrum spumosum, pumex, testæ ustæ, os sepiæ, utrunq; ueratrum, struthium, bryoniæ & dracunculi radix, aristolochia utraq;, canchry, radix panacis, atq; id genus alia. Quòd si hæc ipsa odorata facere uis, cyperum, melilotum, rosas siccas, iunci odorati florem, iridem Illyricã, melissophyllum, & cydoniam herbam eis admiscebis. Si uerò pro diuitibus pharmacum præpares, spicam nardi Indicam, Celticamq;, & montanam inijcies: necnõ Eretriada terram, folium malabathri, amomum, myrrham, crocum, costum, & hedychroum.

De furfuribus.

Furfures capitis à serosis procreantur.

Quibusdam se scalpentibus, furfuribus similia ex capitis cute decidunt: ob idq; medici hoc symptoma furfures uocant, à uitiosis ijsdemq; serosis succis prouentens quos absumere propositũ est, ijs qui huic malo mederi uolũt. Manifestum igitur est, discussoria & extersoria pharmaca adhibenda esse, præparato prius uniuerso corpore, si uitiosis succis redundet. Admiscuerũt quidam huiuscemodi pharmacis etiã astringentia nõnulla, quibus partẽ læsam ita corroborarent, ut non facilè influentes humores susciperet.

Furfurum capitis curatio.

Remedium Archigenis contra furfures.

Nitri spumã, & atramentũ sutoriũ æquis partibus, cum uino tundito, utitorq; ter aut quater in mense. Aut uini Rhodij fæcem, & pumicis, & nitri, pares portiones, cum lupinis affrica.

De phthiriasi, hoc est, morbo pediculari.

Pediculi in capite à quibus consistant

Pediculi nõnullis in capite aceruatim gignuntur, ex multis humoribus calidis quidem, sed nõ ad tantam caliditatem progressis, ad quantam perueniũt acres atq; serosi humores. Quare manifestum est, in profundo cutis, pedicularis morbi affectionem fieri, ubi etiam animalcula huiusmodi gigni possibile est: nõ in superficie, in qua ipsi consistunt furfures. Pharmaca itaq; ipsorum necessariò exiccantia sunt, & quæ ex alto trahere & euacuare possunt, magis utiq; quàm ea, quę conueniunt furfuribus.

Remedia Archigenis contra morbum pedicularem.

Pedicularis morbi remedia.

Staphidis syluestris partes ij. sandarachæ & nitri, utriusq; partem i. cum aceto & oleo capiti illine. Aut oxylapathi radicem cum oleo. Aut ueratrũ album, & staphidem syluestrem, & nitrũ, pari pondere cum oleo in balneo adhibe.

De achoribus, hoc est, ulceribus capitis manantibus.

Achores.

Inter affectus inuadẽtes capitis cutem, achor annumeratur, ex genere tumorum præter naturam existens quo affectu infestata particula, foraminibus quibusdam tenuibus eroditur, tenui humore modiceq; uiscido redundantibus. Ad similitudinẽ uerò eius proximè accedit alia cutis affectio, quæ Cerion Græcis, Latinis fauus uocatur, habẽs maiora foramina, in quibus humor hymettio melli similis continet. Generatio ipsius ex humore mixto est, qui partim tenuem, serosumq;, ac mordacẽ, partim crassum succũ in se habet. Tenuis itaq; humor, utpote mordax, primũ quidem ad scalpendũ ipsos impellit: progressu uerò temporis, ad scalpturam tum tumor augescit, tum foramina circa ipsum erumpunt. Manifestum igitur est, humores qui affectionem gignunt, debere uacuari. Qui si etiam fluant amplius, prohibendus in primis est ipsorũ influxus per capitis atq; uniuersi corporis euacuationẽ. At uerò si affectio ipsa sit parua, sola remedia localia sufficiũt, uel si minimè totũ corpus uacuet. Ea igitur pharmaca idonea erunt, quæ crassum humorem

Cerion.

Achorum fauorumq; curatio

humorem incidant, quæque facultate sua necessariò discutiant repellantque. Atqui acetum ex incidentium ordine existens, ultra hoc quòd discutit, etiã reprimit, depellitque id quod influit * cùm nimirũ secundum substantiam suam habeat exiguum quid calidi plurimũ autem frigidi, sed tenuium partium. Esse autem debet acetum exquisitè acidum, in quo nulla penitus uini qualitas persentiatur. Ac tali profectò pharmaca metallicis imbutes, achoribusque ex ipsis medeberis. Incipere autẽ ab imbecillioribus præstat, præsertim si simul dolor infestet. Apta igitur ad hanc rem sunt, Cimolia, Cretica, Lemnia, Samiaque terra: præterea pompholyx, spodiũ, lithargyros, & cadmia tenella. Quòd si his remedijs malũ non cedat, pharmacũ ex charta siccũ, aceto dilutũ illinito. Prius tamen capillos abrades. Quòd si quando in ulcus manans inflammatũ simul & afflictum dolore incidas, lenies primũ dolorem ipsum per humectum concoctoriumque & emolliens pharmacũ, & quod acrimoniã arcere possit cuiusmodi fuerit tum uocatũ Parygron, tum quæ sedis ulceribus, & cunctis opitulantur.

Remedia Archigenis ad achoras.

Cadmiã cum oleo ueteri illinito. Aut cinnabari similiter tritũ imponito. Aut chalcitidem cũ myrteo oleo, uel suillo felle liquido inungito.

Remedia Apollonij ad achoras.

Caput succo betæ illinito, aut laurino oleo, aut cicino ungueñto, aut taurina, aut camelina urina. Vel furfurũ chœnicem dimidium in aquæ heminis duabus madefacito, posteaque terito, cremoremque excolato, cumque dimidia aceti hemina ad lini spissitudinẽ coquito, & ex eo caput fricato. Vel cucumeris agrestis radicũ coctarum succo partẽ læsam illinito. Vel argenti spumę drach. viij. foliorũ rutæ tenerorũ drac. v. olei drach. viij. aceti quartam partem heminæ, simul trita capiti illinito.

Quæ Crito ad achoras prodidit.

Ficulneæ surculos, aut folia tenera trita cum aqua imponito. Aut recrementi ferri, & rosarũ par põdus cum uino tundito, imponitoque. Vel lithargyri drach. i. foliorũ rutæ tenerorũ drach. xxv. aceto diluito. & rosaceo, aut myrteo excepta, cum penna illinito. Vel, si affectio fuerit inueterata, ladani, cerussæ, sing. drach. viij. sulfuris uiui drachmas iiij. uino & myrteo oleo subactis utitor.

Ex libris Cleopatræ ad achoras.

Fœnogræco tenui cocto, & in betæ nigræ succo macerato, caput eluatur. Post ablutionẽ uerò myrto cum uino & oleo trita, illinat̃ superque betæ folia imponant̃. Vel cerussæ, thuris, sing. drach. ij. sulfuris drach. i. trita ex oleo illinito.

Remedia Sorani contra achoras.

Plumbaginis, sulfuris uiui æquales partes terito, & affuso rosaceo, aut myrteo, aut lentiscino, illinito. Vel sulfuris uiui, lithargyri, cerussæ sing. æquas portiones, croci dimidiũ, trita cum passo Cretico illinito.

Ad psydracia & achoras, pustulasque ulcerosas, & eruptiones in capite.

Ad affectiones præscriptas, conuenienti uti oportet uictus ratione. corpusque atque caput purgare, catapotijs ex aloe, colocynthide, & scãmonio, succo brassicæ coactis. Dein localia remedia adhibenda sunt: cuiusmodi existit adiantum ex rosaceo illitum aut fœnigræci decoctum affrictum aut malua cum farina hordeacea pro cataplasmate imposita aut melilotũ cum farina fœnigræci, cicerumque decocto impositũ aut ipsum met cicer decoctum, impositumque aut amarę nuces cõmansæ & illitæ. Discutit autẽ maximè & lilij radix affricta: & thus cum uino & aqua, & lupinorum amarorũ decoctũ, & bulbi cum nitro affricti thus prærerea ex aceto illitum, putamen mali punici cum laurino illitum, & anchusæ radix usta, tritaque cum oleo, & per pinnã inuncta.

GALENI PERGAMENI *de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. II.*

Qui citra distinctionẽ scripserunt auxilia doloris capitis, maius detrimentum quàm emolumentũ attulerũt ijs, qui eis fidem adhibuerunt. Nec enim omnes ob unã affectionẽ caput dolent sed tum ipsę affectiones plures fiunt, tum curatio ipsarum singulatim propria existit. Vna etenim affectio est iuxta intemperiem simplicẽ citra humorũ affluxum: alia iuxta humorũ qualitatem uersatur tertia secundum eorum solam multitudinem accidit: quibus accedit quarta, cùm transitus liquorum atque uaporum ipsi humores obturant ac præterea quinta, dum in quibusdam capitis partibus, propter imbecillitatẽ spiritus flatuosus innascitur. Est enim ob causam aliquam procatarcticam (cuiusmodi sunt ardor extrinsecus, aut refrigeratio, aut ebrietas, aut ictus) dolor capitis accidit. Vehementissimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatẽ & frigiditatem, maximè cum inæquales fuerint: moderati autẽ iuxta siccitatẽ. ad humiditatẽ uerò nullus consequit̃ dolor. Eodem modo cùm ob redundantes humores capitis dolor oritur, uehementior quidem ob calidos & frigidos accidit: moderatior autẽ, ob exiccantes citra calorẽ aut frigus. Humectantes uerò, penitus nullũ dolorẽ inferũt, quantũ ad qualitatẽ quidem ipsorũ attinet. nam ob multitudinẽ sanè, instrumentalium partiũ morbos efficiũt, nõ tamen similariũ particularũ ullum aliquẽ: cùm nimirũ earũ morbi in pura intemperie consistant. Ad hæc affectiones ob copiã humorũ ortæ, citra quidẽ obturationẽ caput grauãt cum obturatione uerò, si quidẽ ea moderata fuerit, moderatè dolorificæ fiunt, sin fortes, uehementer affligunt. Quòd si etiã mordacem qualitatẽ multitudo humorũ sortiatur, etiam iuxta hanc dolorẽ augebit. Quod uerò ad naturam affectarũ particularũ pertinet, interdũ quidem extra caluariam affectio fit, aliquando intra: & interdum quidem omnes externas, aut internas partes infestat: interdum autem nõ omnes, sed unam tantũ speciem corporis, arteriam nempe, aut uenam, aut neruum, aut membranã aut cutem, aut ipsum denique cerebrũ. In uniuersum igit̃, singularũ affectionũ curationis scopũ ratio nos docet materię uerò facultates experientia cõmonstrat. Porrò aliquãdo sola intemperie

Capitis dolorũ discrimina, & generationes uariæ.

Dolor capitis nullus ad humiditatem consequitur.

Similariũ particularum morbi in pura intẽperie consistunt.

Capitis dolorũ discrimina, secũdum differentiã affectarum particularum.

calida ex insolatu laborat caput, aliquando cum ipsa intemperie accedit etiam humorũ affluxus, præcipuè cùm uniuersum corpus laborat plethora, quæ fit ipsis quatuor humoribus ex æquo auctis: aut etiã sanguine solo. Nam cùm alius quispiã humor redundarit in corpore, nõ plethorã, nec simpliciter plenitudinem, sed pituitæ, aut bilis flauæ, aut atræ, tunc plenitudinem dicimus.

Plethorã fieri, quatuor ex æquo humoribus auctis, aut etiã sanguine solo.

Doloris capitis ab ardore contracti indicia, & curatio.

Igitur eis qui ex ardore caput dolẽt, cutis tactu ardidior ad primũ contactum apparet oculosq; rubros habent, ac frigidis tum perfusionibus, tum illitionibus, oblectantur. Principio itaq; repulsoria curatione est utendum, ex refrigerantibus, astringentibusq; cõstante. Postea uerò mitigatoria & concoctoria pharmaca, ad repulsoria miscere oportet. Deinde etiã ex discussorijs quippiam addendum, paulatim detractis pharmacis quæ repellunt. Optima sunt autem cẽsenda, quæ substantia tenuiũ partiũ sunt prædita. Quapropter in principio quidẽ melius est frigidissimum rosaceũ perfundere, iuxta frontẽ nẽpe, & tẽpora, & occiput nõ tamẽ longè inferius. Neq; enim facilè exuritur ea pars neq; etiam citra noxam, refrigerantia sustinet, propterea quòd istic principium medullæ spinalis existat, ad stipitis modũ in ramulos cõplures diuisæ, uidelicet in sexaginta (ut existimo) neruos. At uerò regio capitis iuxta sinciput, propter laxitatem coarticulationis ad coronalem suturã, & ob ossium tenuitatẽ & raritatem, facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium quæ adhibentur pharmacorũ, intrò distribuit. Quare siue refrigerare oporteat ex caliditate ardorẽ, siue calfacere frigiditatẽ, aptissimus est capitis iuxta sinciput locus. Rosaceum autem ipsum, quo in exustis utemur, ex oleo crudo (quod omphacinũ appellant) citra salis admistionẽ, confici debet: nempe rosis quàm plurimis in eo maceratis. Sit autẽ rosaceum nõ uetus, sed eo ipso anno cõfectum. Proximũ à rosaceo chamæmelinũ existit, quo utendum in ijs corporibus est, quibus inducere uehementem frigiditatem ueremur: qualia sunt fœminarũ, eunuchorum, puerorumq;, ac breuiter eorum omniũ, qui molli carne sunt præditi, albumq; colorem sortiuntur. Refrigerabis autem quæcunque adhibere uoles, in aqua uehemẽter frigida collocata: quæ si non adsit, niuem uasculo circumpones. Etenim frigidorum fontium & niuis maxima Romæ est ubertas, quemadmodũ apud nos in Pergamo. In regionibus autem calidis, qualis Aegyptus est, ubi maxima fontiũ frigidorũ atq; niuis penuria, sub dio rosaceũ per integrã noctem exponi debet, eiq; semperuiui, aut portulacæ, aut lactucæ, aut psyllij, aut polygoni succum miscere oportet, sicuti & solani aliquando paululum, & pampinorũ uitis, & uuarum immaturarũ. A papaueris uerò & mandragoræ succo abstinendũ, cùm non citra damnũ refrigerent. Vitanda etiã sunt, quæ cum refrigeratione manifestè astringunt aut perexiguũ quid ad refrigerantia miscẽdum, si quando necessitas postulet propterea fa ... ne & solani succũ aut nunquàm penitus, aut modicè certe admiscemus: sic etiã & mali punici, & mâli cydonij, & mespili. Ad hanc tamen rem mâlorũ punicorum acidorum succus præstantior est:

Occiput nec facile exuri, nec citra noxam refrigerari, principium spinalis medullæ cum sit.

Spinalem medullam in sexaginta neruos distribui.

Sincipitis regionem esse aptissimam ad transmittendas uires applicandorum medicamentorum.

Rosaceum exustis cõmodum, qualiter confici debeat.

Chamæmelino oleo in quibus sit utendum corporibus.

Refrigerandi medicamẽta ratio.

Pergamus Galeni patria.

Stupefacientia, & quæ uehemẽter astringũt refrigerando, uitãda in capitis doloribus esse.

Refrigerãtium sylua, quibus tuto utimur capitis doloribus possumus.

magis enim refrigerat. Equidem aliquando cucurbitæ cremorẽ permiscui omphacio. Poterit etiã quis similiter seridis succo uti, necnon tum hortensis, tum syluestris lactucæ. Quin & mororum nõ admodũ maturorũ succus est aptus ad refrigerandum. Si igitur caluus sit æger, aut breues habeat capillos, uberrimè refrigerari poterit, tum per iam dicta, tum per omnia illa quæ erysipelatis auxiliant. Qui ex frigore caput dolent, ijs facies decolor, minimeq; arefacta conspicitur & frigidis neq; gaudent, neq; item iuuant. Si igitur frigiditas ipsa sit recens, solum rutaceũ oleum, si calidum affundatur sincipiti, perfectè hominẽ liberat. Si uerò uehementiori calore sit opus, euphorbiũ oleo indat, & pharmaca quæcunq; constant ex pipere. Inungendi autẽ est facies, ac tum aures, tum nares, præcipuè irino, amaricino, & nardino unguentis necnon folia tis spicatisq; uocatis. At opobalsamũ sæpe experti sumus ad nullã affectionẽ calore indigentẽ, euidenter opitulari. Sampsuchinũ autem, laurinũ, & serpyllinũ cõmendo. Propinandum præterea ijs est uinum tenuium partiũ & motus corporis præcipiendus, lauacraq; calida & quandoq; à raphano uomitus. In capitis autem inueteratis affectibus necessariò pilos radimus, aut præsecamus ad cutim usq;: ac rasis quidem admouemus pharmaca emplastica: liquida uerò ijs, qui breuissimè habẽt capillos præsectos. Ac sanè medicamenta refrigerãtia, ex ijs quæ erysipelata curant, sunt transferenda: calfaciẽtia uerò, ex pharmacis calfacientibus conficienda quorũ simplicissimũ est ex euphorbio compositũ. Sufficit autem unciam euphorbij unam, ad tres ceræ liquefactæ in olei libra una, cõijcere. Atq; utendũ quidem astringenti oleo, ad affectiones quæ indigent calore, nõ est: sed aliquo tenuiũ partiũ, cuiusmodi Sabinũ existit. Quibus autẽ ob potionem calidiorũ uinorum, caput repletum uaporibus aut humoribus calidis (solent enim lu uel absq; uini potu, suapte natura ad caput attolli) dolore affligitur, iubendi ij sunt, si crudũ adhuc in eis uinũ permaneat, ut hausta aqua tepida uomant. Quòd si etiam post concoctionẽ caput doleant, refrigerantibus ac repellentibus est utendum: quale est rosaceum per se, & cum aceto, aut hederæ & brassicæ cremore. Quin & ipsa brassicæ folia calida macerata, capitiq; circũposita, ac obligata, naturaliter ebrietati resistunt. Ceterũ somni quietisq; cura in primis habenda est ubi uerò per totũ diem quieuerint, ad uesperam loti, cibis boni succi nutriendi sunt, non tamen calfacientibus. Sunt autẽ tales, ptisanæ succus, & sorbitio ex alica, & panis ex aqua, & oua sorbilia absq; garo. Admisceatur autẽ eis ex melle, uel ex sale condimentis aromatũ præparato, quantum sit satis ad suauitatẽ saporis. Ex oleribus congruit illis lactuca, utpote boni succi atq; refrigeratoria: necnon brassica, ut quæ uapores reficcet sic & ex leguminibus lens. Potu uerò omnino aqua utendũ est. At quia nõnullis uentriculus à frigidæ potu subuertitur, mâlum punicũ ipsis superedendũ est, aut solũ per se, aut cum alica flaccida calida, probeq; cocta. Quin & mâla Cestiana appellata in urbe Roma, citra cocturã quidem

Doloris capitis à frigore ortus, & curatio.

Opobalsamum ad affectiones indigentes calore non magnopere opitulari.

Dolorum capitis inueteratorum curatio.

Dolorum capitis ab ebrietate curatio.

Cestiana mâla.

quidem sunt austera post cocturam uerò, stomacho euadūt cōmoda. Coquenda autem sunt ad uaporē aquæ suspensa. Abstinendum uerò à palmulis est, ut quæ ex proprietate dolorē capitis excitent. Quòd si moderatè iam habeant, & aquam bibere nequeant, permittendus est eis potus alicuius uini diluti & aquosi, quale est in Italia Sabinum, in Asia Tiracazenum. Quin & moderatè habentibus, gallorū testiculi & alæ, & saxatiles pisces, mollesq́, exhibendi sunt: necnon columbarū pulli. Hæc uerò omnia, citra garum & uinum, in albis simplicibusq́ coquantur iuribus, quæ ex aqua, oleo, anetho, ac modico porri constant ad cocturę finē, salis pauxillo adiecto. Cæterū ante cibum quidem pluribus deambulationibus est utendum. post acceptū uerò cibū, breuibus ac lenis. Oportet tamen nec multa edisse, nec statim post cibū sumptū inambulare, sed post duas, aut tres, aut plures horas. Quòd si quando à uaporibus aut humoribus in caput sublatis, reliquię quædā supersint, in poris ipsis, meatibusq́ angustis impactæ, & ob id etiā perseueret capitis dolor, non rosaceo, sed utendum primū chamæmelino est, moderatè calido postea uerò irino. In balneo uerò caput calida perfundatur, non modò ut aliquid eorum quæ circa ipsum consistunt, discutiatur, sed somni etiam conciliandi gratia. Quapropter secundū etiam, aut tertiū, ad uesperam, balneum apparandum est: post quod exhibendæ lactucæ ex aceto, cui pauxillum, aut omnino nihil gari additum sit: uerùm aqua affusa multa, ita ut acetū exæquet. nisi acetum sit planè aquosum, quale utique illi desiderant. quandoquidem quod acerrimū est, aliquem calorem sortitur. Post hæc uerò postera die, quæ magis caput calfaciant, administranda sunt: ita ut ad irinum, aliquādo amaricinum unguentum, aliquando nardinum addamus.

At capitis dolor ob plagam conspicuam ortus, nihil est aliud quàm inflammatio, quæ non ex plaga solùm aut casu, sed absq́ manifesta etiā causa, iuxta omnes partes fieri ob affluxum humorum consueuit. Si igitur plaga uulneris aut contusionis existat causa, plures scopi erunt ad inueniendā præsidia. Vnus qui circa uulnus uersatur, quod, posteaquàm fuerit constrictum fibulis, glutinantia & arcentia phlegmonem medicamenta postulat. Secundus contusioni est intentus. Tertius totus in doloribus est. qui interdum quidem in ipsis solis percussis partibus fiunt, plurimum autem ad uicinas etiam partes se extendunt. Etenim pericranium, & eius cutis exterior, propriam continuamq́ substantiam habent, per totum caput extensam. ob idq́ sanè contingit uniuersum caput dolore affici, præsertim si ad perioston membranam, quæ cranio est adhærens, plaga ipsa penetret cui medebimur diuidentes pericranium membranam, subditumq́ illi os radentes, ut q́ illic rursus concrescat caro, curantes. Quòd si ob cōmercium illud quod per suturas perioston habet cum dirò cerebri inuolucro, etiam intra caluariam distribuatur phlegmone, non absq́ periculo talis dolor contingit. Contingit autem non rarò, ubi quis ex sublimi ceciderit, ut aliquid circa cerebrum, aut membrana eius, rumpatur. quod ubi cōtigit, adhuc amplius inualescit ipse capitis dolor, affectioq́ tota ægrè curabilis redditur, & periculum maius, magisq́ præceps imminet. Optimum itaq́ fuerit in his, nisi ætas prohibeat, uitalisue facultas appareat debilis, curationem à uenæ sectione auspicari, & conuenientibus capitis irrigationibus subindè uti, oleo dulci imbuētes lanam, capitiq́ illam circumponentes. Quòd si aut per ætatem, aut uires, non liceat sanguinem ipsum detrahere, deijcienda aluus per clysmum est, tum ut eius excrementa uacuentur, tum multò magis ut reuellantur humores ij, qui consueuerunt ferri ad affectas particulas. Postea uerò auxilijs utemur ad inflammationes congruentibus. Si igitur membrana cerebri uulnerata fuerit, egregie ipsam conglutinat (ut ait Archigenes) calaminthæ succus infusus, & farina milij arida inspersa. deinde butyrum & rosaceum, ac adeps suillus insulsus, uetusq́, omnia in unū cōmixta, tepefactaq́, & infusa. Hoc modo affectos, à uino & cibis crassioribus abstinere oportet, maximè si correpti sint febri. Etenim affectio ipsa nobis auxilia indicat quantitatem autem singulorū, particularemq́ materierū differentiam, tum affecta particula, tum ægri temperamentum cōmonstrat necnon uitalis facultas, deinde ætas, ambientisq́ nos aëris temperies, iuxta regiones, anniq́ tempora, & prædominantem anni constitutionē euarians. Porrò ad phreniticos, quando quidem omnia, quæ extra caluariam circa cutem atq́ ipsum pericraniū consistunt, immunia ab affectu sunt, rectè, mea quidem sententia, alijs pharmacis acetum miscuerunt ueteres. Siquidem ad affectiones in profundo delitescētes, pharmaca diuersa ab ijs, quæ affectibus in superficie hærentibus congruunt, debent administrari. Exoluitur nanq́ omnium ipsorū uis in transitu per profundū. & ob id ad propria affectioni auxilia, aliquando cōtrariæ, & nocentis facultatis pharmaca temperamus. Quippe acetum ex se, cùm nec mitigandi, nec laxandi uim habeat, præter rationē miscetur auxilijs ijs, quæ ad dolentem inflammationē administrantur. Quia uerò per sinciput pharmacū penetrare uolumus, ob id sanè aliquod eorū, quæ in profundum deducunt, miscemus: interdum quidem frigida facultate, sed tenuium partium, præditū, cuiusmodi acetum existit interdum uerò calida, quale est euphorbiū. Quocirca, dum crassæ membranæ cerebri nudæ instillamus rosaceum (quod fieri solet, ubi ossiculum aliquod est exemptum) solum ipsum leniter tepefactum infundimus. Cùm uerò citra denudationem, integra existente caluaria, rosaceum cupimus ut per sinciput ad membranā cerebri penetret, acetum illi, ut ipsum perducat eò, temperamus. cuius uehemens facultas, tum per uiarum transitum, tum per rosacei miscellam, exoluitur. Iam uerò inflammationes quæ in capitis cute, aut etiam in pericranio consistunt, si quidem citra uehementem dolorem accidant, per modici aceti ad rosaceum mistionem iuuari possunt: læduntur autem, si & magnæ fuerint, & dolorē uehementē induxerint. Ad hæc, rosaceū cum aceto,

Meningem cerebri uulneratam conglutinantia

Affectiones sitæ in profundo, diuersa [illegible] desiderant.

Acetum cur misceatur rosaceo ad ph[illegible].

Fracto cranio, commodè [illegible] rosaceum tepens in crassam meningem.

Acetum quando sit rosaceo [illegible] ad affectiones capitis

Acetum rosaceo mistum, [illegible] prosit, et quibus obsit inflammationibus.

incipientibus: in uigore uerò consistentibus, rosaceum solũ administramus: quemadmodũ etiã in induratis, absinthium ei atq; pulegium miscemus: nam quæ absq; duritie iam decrescunt inflammationes, pharmaca laxantia desiderant. Porrò ad dolores capitis, in quibus exiccare est animus, commodissimũ cataplasma ex lolij farina & adipe anserino conficitur. Sciendum autẽ est, myrrhæ odorem plurimis etiam sanis dolorem capitis conciliare: unde eos ipsos qui iam caput dolent, non parum offendet. Opio autem eo tantùm tempore uti cogimur, dum præ doloris uehementia æger de uita periclitatur. Extingunt siquidẽ sensus, maximeq; solidas partes offendit, adeò ut postea correctione sit opus. Cùm autem difficile sit, ut qui homo est non in multis hallucinetur, quædã uidelicet penitus ignorando, quædã malè iudicando, quædã negligentius scriptis tradendo: mirum cuiquam esse non debet, si aliquando deliquisse comperiatur Archigenes, in ijs quę de curatione capitis doloris conscripserit.

Myrrhæ odorem conciliare dolorem capitis.

Opio quando ad capitis dolorem uti debeamus.

Hominem in multis hallucinari.

De capitis dolore à uentriculo exorti.

Nonnulli autẽ uel si modicus humor in eorũ uentriculo colligatur, & præsertim circa os eius, statim caput dolent: atq; ob id, si diutius à cibo abstineant, offenduntur. Augetur quippe esurientibus eiusmodi humorum malitia. Cùm igitur huiusmodi affectus capiti proprij non sint, sed ab humorum noxijs uaporibus à uentriculo uolitantibus exoriantur: quemadmodum etiam ob id genus succos, alijs suffusorum symptomata eueniunt: capiti adhibenda remedia non sunt, sed quàm celerrimè qui in uentre cõtristant succi, uacuandi. Vacuantur autem in ijs qui ad uomitum sunt procliues, facilè ab aquæ potu: ægrè uerò uomentibus, difficilius. His igitur conabimur quàm primum cibum boni succi, ac uentriculo cõmodum exhibere, si res ita ferat, à balneo: si non, ante balneum tantum cibi offeremus, ut non lædantur inde postea lauantes. A cœna autem modicum absinthij in potu dabimus: postridie uerò, in posterumq; similem uictus rationem illis instituemus, donec exactissimè concoquant. Quo tempore iam licebit illis modicum panis præbere circa tertiam aut quartam horam, aut citius, aut tardius: sic tamen, ut satis amplum spacium ad consuetam balnei horam intersit. Quòd si qui panem absque obsonio edere nequeant, his oliuas, aut palmulas, aut uuas, aut tale quippiam addemus, iuxta naturæ cuiusq; proprietatem. Cæterùm ad prauorum in uentre colligendam succorum copiam, plurimũ conducit tum imbecillitas cõcoctricis potentiæ, tum oris uentriculi infirmitas: quemadmodũ etiam ad capitis hinc dolores gignendos, tum facilitas sensus, tum caput ad eiusmodi humorum uapores suscipiendos promptum, sicuti etiam & in nõnullis oculi. Qui igitur propter acres humores caput dolent, mordacem dolorem, non tensiuum, percipiunt: at fames in tensionibus commoda est: contraria autem ijs, qui mordaces humores collegerunt in ore uentriculi. Quum itaque hic mordax humor fuerit amarus, pallida & flaua bilis uocatur: quæ

Capitis doloris ob uentriculi cõsortium oborti, & indicia, & curatio.

Vitiosi succi in uentriculo colligendis, quæ conferant.

Famem aduersari ijs qui mordaces humores collegerũt in ore uentriculi.

ob leuitatẽ insitam sursum fertur, ad os uentriculi: cùm uerò pituitosus, aut acidus, aut salsus fuerit, magis in totius uentris spacio cõtinetur: ac fuerit sanè optimũ, si in fundo uentris is contineatur. Omniũ autem est pessima constitutio, dum uitiosi humores, uentris tunicis insolubiliter sunt defixi, & imbibiti: quibus educẽdis optimum remediũ est hiera picra, cuius talis sit compositio: Aloës drach. c. cinnamomi, spicæ nardi, xylobalsami, chiæ mastiches, asari, & croci, sing. drach. vi. Præstantius autem est pharmacũ, ubi minus de aloë additur, minusq; etiã ex croco: quandoquidem nõnulli ex usu ipsius oblæduntur capite, id quod sæpe ex solo eius odore perpetimur. Quare optima erit ea compositio, quæ aloes drach. xc. croci quinas receperit: qua sanè ipse utor. Præstat etiam pro asaro carpesiũ conijcere. Propinatur ad summũ ex pharmaco drachma una cum aquæ calidæ cyathis tribus. minimũ uerò, dimidiũ eius præbetur. Cõfert autem hoc pharmacũ ijs qui suffusorũ afficiuntur symptomatis, & mulieribus quæ nõ pro dignitate purgãtur. Quemadmodũ autem in uentris & intestinorũ regionibus ob caloris quidẽ inopiam, interdum ex cibo ac potu uapor flatulentus producitur. propter imbecillitatẽ uerò facultatis comprehensiuæ, adeò inflantur atq; replentur ea organa, ut ipsius quidem repletionis ratione tendantur: ob tensionẽ autem impensè doleant: sic etiam in partibus quæ ad caput pertinent, possunt hæc eadem cõtingere. Etenim ob dissolutionẽ continuitatis partium dissimilariũ dolor oritur. Dissoluunt autem ipsam, erodentia, dissecantia, distendentia, uehementer calfacientia, atq; refrigerantia. Si igitur erosionis, aut punctionis sensum percipiant ægri, acredo uel humorũ, uel flatus, causa putanda est. Si uerò citra morsum tendantur, tensio ipsa uel ab spiritu flatulento, uel ab humoris colluuie, oboritur: quo in genere phlegmone erysipelasq; cõsistit: phlegmone quidem, ubi plurimũ sanguinis affectam particulam occupat. erysipelas uerò, ubi biliosus fuerit is humor. Quòd si ab utrisque redundantibus aliqua pars repleatur, aut inflammatio erysipelatosa, aut erysipelas inflãmatiũ talis affectio erit. Maximè itaq; artis curandi coniectura in affectionũ cognitione consistit: quæ ubi inuentæ fuerint, curationẽ nõ coniecturaliter, sed scientificè indicant: cum hoc quòd etiam cognoscere datur, quàm ægrè aliquæ affectiones medelis cedant: in quibus ut utamur semper remedijs ab indicatione profectis, rationi est consonum, tametsi nihil iuuare in principio uideantur. Aliquando enim adeò uehementer in angustijs meatuũ flatus uaporosus, atq; eo adhuc magis uiscidus crassúsue humor impingitur, ut multo tempore ad curationẽ sit opus. Ac sanè quæ sic infarcta sunt, attenuare oportet, dilatareq; meatus per quos excernantur, habita simul prouidentia, ne quid aliud amplius influat: utq; pars affecta corroboretur, ne ipsa etiam flatulentum gignat spiritũ. Qui igitur primi ad eiusmodi affectiones pharmaca cõposuerũt, meritò habuerũt opus materia uaria: si quidem influentẽ substantiam, siue humor, siue uapor ea sit, repellere necessarium

Hiera picra compositio ... ad expurgandos humores ventriculi infixos descriptio.

Croci odorem ferire caput.

Hiera picra quibus dignat affectibus.

Dolor unde oritur.

Continuitatem quæ soluant.

Phlegmone ... sanguine. Erysipelas ... ex flaua ...

Tumor ... sit.

Curandi ... in ... cognitione consistit.

Præsidia ... principio iuuare uideantur.

cessariũ existit. impactã uerò cõcoquere & attenuare, eandeḿq; ipsam discutere: ac nihilominus, imò longè magis, affectæ parti robur inducere, ne uidelicet q̃d influit, suscipiat: nec attenuatũ excernat, impactumq́; concoquat, atque subtilius reddat. Ergo in proposita dispositione, si dolorificus calor unà cum spiritu flatulẽto præpolleat, in principio quidem repulsoria curatione est utendũ, quæ ex facultate refrigerante constat. Quod ubi factum moderatè est, ex mitigatorijs & cõcoctorijs quippiam ad repulsoria miscere oportet. dein discussoria addenda, ita ut paulatim repulsoria detrahamus, donec pharmacum ipsum plurimũ quidem digerens attenuatoriumq́; reddatur, minus autem concoctorium & mitigatorium, minimum uerò repulsorium. Portulaca igitur refrigerantis & aquosæ substantiæ est. minus ea polygonũ in solano tantum crassæ & terreæ est admistum, quantũ astrictionis. Acetum repulsoriam simul & attenuatoriam, imò & discussoriam facultatẽ sortitur utpote quod secundũ temperiem, frigiditate quadam tenuium partiũ præpolleat, nõ secus q̃ exquisitè serenus boreas. Rosaceum porrò, repulsoriæ, cõcoctricis, mitigatricis, ac denique discussoriæ facultatis est particeps. Vt ergo sermonem iam habitũ repetam neq; in biliosis causis iniungenda est inedia: neq; utendum uenæ sectione, si puer aut senex sit æger, aut uiriũ imbecillitas adsit. Licebit autem uti ualidis clysmis, quòd maximè hi possint reuellere à capite, uacuareq́; non modò quæ circa uentrem & mesenterium consistunt, sed etiã quæ in simis hepatis hærent. Commendat autem Archigenes irrigationes ex ruta, oleo, & aceto intrita, ad dolores capitis. sicuti & succum baccarum lauri cum aceto & ruta. Sciendum uerò est, aridam rutam esse multò acriorẽ, & calidiorem uiridi. Qui caput ob humorem biliosum dolent, ijs signa similia sunt eis quæ ab ardore proficiscuntur. Accedit his maior morsus, & faciei pallor, & nonnunquã oris amaritudo. Aetati autem uigoris, & temperaturis calidioribus, & uitæ solicitæ, & ijs qui flauam bilem accumulant, hæc affectio præcipuè contingere solet. Itaq; balnea temperata, & unctiones, & potus dilutus, eis exhibenda sunt, omnisq́; uictus ratio tum* humidior, tum boni succi, cõstituenda. Euacuandus item biliosus humor per absinthij cremorem est, aut per aloë, & per ipsam picram antidotum, per se datam, aut modico scammonij adiecto uel per catapotia ex aloë confecta. Illinenda frons pastillo croceo, aut appellato Trigono, aut aliquo alio his simili. Si cum uniuerso corpore caput consortij lege afficiatur, prospiciendum illi est. Igitur si plenitudo humorum, ac maximè circa uenas constiterit, tundemus uenam. Si uerò magis qualitas inualuerit, utemur purganti pharmaco. Si caput uni tantũ parti condoleat, ut hepati, uentri, aut ipsius ori, illis in primis opitulabimur: nempe calida in ipsis præpollente intemperie, panem ex diluto uino exhibentes, sorbitionesq́; ex alica: ac foris etiam utentes irrigationibus, quæ tum refrigerent, tum firmitudinẽ addant. At si ob uiscidos & crassos in uẽtriculo cõtentos humores caput quis doleat, etiam hos exturbabimus, acetũ mulsum in potu præbendo. Ex hyssopo etiam origanoq; potionibus, & quæ his adhuc ualentiores sunt, magisq́; incidendi ui præditæ, utemur: nec non à radiculis uomitu, irrigationibusq́; & cataplasmatis calidioribus. In doloribus autẽ capitis qui ab initio inuaserũt cũ febribus, uena secanda est, post primã aut secundam remissionẽ, nisi quid impediat & præsertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo sanguine redundantibus. Quòd si serius post septimã diẽ dolor ipse prehenderit, aluo prius abundè per clysterem soluta, cucurbitulæ ad occiput, aut ceruicem, sunt affigendæ. caputq́; irrigationibus ex oleo fouendum rosaceo quidem, & cum modico aceto, in calidioribus, & tempore æstiuo: chamæmelino uerò, in frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta parte aceti illi adiecta. Illinenda frons in frigidioribus quidem est, ex cyphi: ex crocomagmate antẽ, in calidioribus. Porrò uitandæ sunt in omnibus capitis affectiomb. ea quæ subducuntur: nẽpe urticis semẽ, absinthij succus, lac in potu, glandes quercinę in cibo, oliuæ nigræ, arbuti fructus, eruum, quod etiã exoluit articulos: amplius autem offendunt myrrha, thus, hederæ cacumina. Mentẽ etiã perturbant lentisci fructus, crocus, peucedanũ, ciclaminus sicca cum uino epota. Styrax modicus quidẽ potatus, tristitiam uultus discutit: multus uerò, somnos turbulentos conciliat.

Capitis dolorũ cum febri ab initio affligentium curatio.

Cucurbitulæ quando affigendæ occipiti.

Capitis in omni dolore quæ sint uitanda.

Crocus perturbat mentem. Styracis facultas.

De Cephalæa.

Cephalæa, inueteratus & ægrè cedens capitis dolor uocat, qui ex leui occasione maximas exacerbatiões habet, adeò ut neq; strepitũ, neq; uoces uehementiores, neq; lumen splendens, neq; uini potum, neq; odoramenta caput replentia, ægri perferre possint, neq; itẽ motũ: sed in quiete & tenebris decumbere ob doloris magnitudinem uelint. Etenim tanquam à malleo percuti sibi uidentur. Sunt qui ueluti contundi ac distendi sibi ea quæ circa caput sunt, sentiunt: non paucis uerò usq; ad oculorũ radices ipse dolor progreditur. Habet autẽ hæc affectio aliquãdo quidem continuos dolores, aliquando uerò exacerbationes, & interualla. Manifestũ igitur est, hanc affectionẽ consimilẽ aptitudinẽ capitis, ut oblædatur facilè, habere, quemadmodũ in cephalalgia. Verum ad maiorẽ imbecillitatẽ deueniunt in hac affectæ particulę capitis. Ac sanè quidã ex sic affectis, cerebri inuolucra dolitant: quidã pericraniũ duntaxat. Dolores igitur cum grauitate, multitudinem humorũ significant. cum mordacitate uerò, aut humore, aut uaporũ acredinẽ. ut cum pulsu, obortã inflammationẽ: at cum tensione, si quidẽ citra grauitatẽ & pulsum accidat, spiritus tenuis ac flatulenti multitudinẽ indicãt: cum pulsu uerò, membranosi corporis inflammationem. at si cum grauitate distentio accidat, humorũ multitudinẽ intra membranas contentam arguit. Rursus, dolores quidẽ in superficie hærentes, pericranij affectionẽ significant: qui uerò in profundo sunt, cerebri inuolucrorũ. Quibuscunq; autẽ affectio intra caluariã est, ijs usq; ad oculorũ radices dolor extenditur, propterea quòd oculorũ tunicę ex cerebri inuolucris suam

Cephalææ descriptio.

Cephalæa magis deijcit facultatem, quàm cephalalgia.

Cephalææ uaria symptomata à causis diuersis producta.

Dolor capitis intra caluariam situs, cur extendatur ad oculorũ usq; radices.

ducunt originē. Si uerò putrefactus humor calidior fiat, cum febri capitis dolor inuadit. Febricitant autē omnino, & qui dolent propter inflāmationem. Si igitur totius corporis plenitudo sit in causa doloris, sanabis ipsum, corpore uniuerso uacuato. Si uerò imbecillū existens caput, sublatos ad se humores ac uapores susceptet, materiā reuellere oportet in totū corpus, atque ita mederi particulæ. Reuellemus itaque & clysmis, & unculis extremorū, & pluribus inferiarū partium frictionibus, interdum etiam sanguinis ex cubito detractione. Quòd si amplius redundare sanguis uideatur, etiam reserata in naribus uena, & sanguine, quantū par sit, uacuato. Dein hieram dabimus exacutam posteaque apophlegmatismis elicientibus pituitam, & medicamentis quæ naribus inferunt, utemur: qualia sunt quæ ex elaterio, & cyclamino, cum lacte & porro apparant. Caput autē curabis, quādo quidem reuulsorijs uti oportet, per repulsorias irrigationes. Cæterū post totius corporis euacuationē, uteris caput uacuātibus. dein ijs qui firmitudinē addant. Repellit igitur immaturum oleum, rosaceumque per se, & cum aceto, & ex papaueris capitulis, & oleæ teneris germinibus, & hederæ cacuminibus, & mentha uiridi præparatū. Applicentur autem remedia tepida quidem, ubi frigidior & crudior multitudo humorū extiterit frigida uerò, ubi calidior, biliosiorque. Digerit autē oleū dulcissimū calidum, & magis inueteratū, itemque sicyonium. Si uerò crassior sit copia humorū, spondylium, aut serpyllum, aut pulegij comam, aut calaminthen, aut mentham, oleo incoquēs, multitudinē euacuabis. Eadem hæc parti etiam firmitudinē addunt. quapropter usque ad perfectam curationem ipsis utendum est. Omniū porrò longè maxime discutit, perfectè corroborat, uerbenaca tecta oleo incocta. Conijcienda etiā ad eam croco diliadis, præsertim iuxta aquas nascentis, radix. Maximè etiā conferunt sub hydrijs aselli nascentes, si oleo incoquant. Aduerte autē, capitum papaueris usum, tempestiuum esse incipiente affectione: nocere autē, si ijs in dolore inueterato utantur. Iuuant uerò non instrenue fomenta tum ex semine lini & rosaceo, tum etiam confecta ex milio. nam quæ ex sale fiunt, ob grauitatē capiti negocium facessunt. Archigenes inter cataplasmata narra, urticis semen, perseæ uiridis folia, & myrrhā æquis portionibus mista, exceptaque Aegyptio unguēto, fronti admouere præcipit. Cæterùm in sola Alexandria ipse perseam arborē uidi, cuius fructū in Persis quidem letalem esse, in Aegypto autē innocuū, sunt qui cōtendant. Porrò sanguinis à locis affectis detractiones cōuenire in affectibus inueteratis, non Archigenes modò, sed omnes ferè medici confitentur. Verū cucurbitæ occipiti affixæ, ex reuulsorijs auxilijs sunt, cùm humores ad oculos, aut ad anteriorē capitis partem ferri consuetos, auertere properamus. Iubet autem Archigenes ut sternutatorijs quatiamus caput, fasciolaque circumposita collo, spiritus cohibitionē moliamur. Iam uerò ad affectiones frigidas inueteratas, equidē medicamēta ex thapsia & sinapi soleo adhibere: minimè autem ad calidas. At chamæmeli (quā anthemiden uocāt) florem quidem, olfactu auxiliari dolenti capiti, ait Archigenes folia autem nocere.

Reuellendi à capite modi diuersi. — *Venam reseratam in naribus conferre ad dolorem capitis.* — *Errhina.* — *Caput esse uacuandu post totius corporis uacuationem.* — *Repellentia.* — *Digerentia.* — *Verbenacæ recta facultas.* — *Aselli.* — *Papaueris capitibus quādo sit utendum.* — *Sal est ad capitis fomenta ineptum.* — *Perseæ fructum in Persis letalē esse, in Aegypto autem innocuū.* — *Cucurbitulis in affectibus capitis quādo utendum.* — *Cohibitio spiritus.*

Sternutatoriū ab Asclepiade scriptum.

Sternutatoriū ab Asclepiade scriptum.

Veratri albi, rad. cucumeris syluestris, struthij, sing. partes ij. castorij, acori, nitri rubei, euphorbij, cumini Aethiopici, sing. partē i. trita insufflato.

Medicamen ab eodem traditū, quod mansum caput purgat.

Apophlegmatismus Asclepiadis.

Piperis albi, origani, staphidis syluestris, casiæ, sing. drach. ij. excipiant passularū exacinatarū, aut caricarū carne, & mandenda exhibeant. Cæterùm nō statim à principio efficacissima adhibere cōuenit, sed à debilioribus auspicari. Porrò fortia pharmaca, quibus ad mouenda sternutamenta utimur, mitigatoriorū admistione lenita, moderata fiunt. Ob id quædā ipsorū muliebri lacte recēti & aqua diluo post hoc oleo dulci, dein betæ succo & anagallidis quæ florē cœruleū habet, itidem succo atque ita sensim in usu eorū progredior, donec postremū etiā per opobalsamū talia dissoluo. Ego autē melanthiū soleo infundere naribus aliquando quidem aceto acri præmaceratū, aliquādo oleo ueteri intritū. Interim uerò dum æger errhinis utitur, habeat os aqua plenum.

Errhina omnium lenium debere præcedere. — *Os aqua repletum esse, dum quis errhinis utitur.*

De hemicrania.

Hemicraniæ descriptio.

Hemicrania uerò affectio dolorifica est, dimidiam tantū capitis partē infestans, interdū quidem dextram, interdum autē sinistram: quæ sutura extensa secundum illius longitudinē, terminatur. Vt plurimū autē per circuitus exacerbat, influxu uaporū, aut humorū, causam dolori suggerente. Quidā igitur ipsorū circa temporū musculos uehemēter dolitāt. quidam dolorē longè ulterius progredientē habent. Sunt qui adeò uehementer crucient, ut ne manus quidē contactū facilè ferant. in quibus palam est, pericraniū affectum esse, neque eius cutē omnino immunē ab affectione existere. Rationi igitur cōsentaneū est, uaporū aut humorū, aut utrorunque influxū, aut à cerebro & illius inuolucris, aut ab uniuerso corpore illuc trāsmitti. Quapropter ubi quis hemicraniam curare aggreditur, prius quali purgatione, aut uenæ sectione æger indigeat, consideret atque ita deinde ad capitis auxilia progrediendo, tum per digitos suæ manus, tum per linteū, dimidiā frontis partē, & eam maxime quæ circa temporis musculū est, confricando excalfaciat: id quod ante exacerbationis tempus faciundū est. Post exacerbationē uerò, pharmacis hemicranicis dictis utendum. si quidem multa caliditas in doloribus percipiat, ijs quę refrigerans quippiam habent. citra uerò hanc, eis quę * sufficiēter excalfaciūt. Vtrisque tamen aliquid ex ijs quæ robur & firmitudinē addunt, misceat, quod astringentem uidelicet facultatē sortiat. Porrò ex meis præceptoribus quidam ad hemicranias inueteratas utebat piperis albi, & crocomagmatis, singulorum drachmis duabus, mistis cum euphorbij drachma dimidia. Cùm autē citò facultas euphorbij exoluatur, in huiuscemodi sanè medicamentis nō est utendū ueteri. Est autē candidius, quod recēs est nam quod inueteratū existit, flauiorem aut pallidiorē sibi colorē cōtrahit. Similiter etiā & columbarū turticolarū, sibique uictū quærentium, stercoris, & atramenti scriptorij, licebit addere

Hemicraniæ causæ. — *Hemicraniæ curatio.* — *Hemicranijs inueteratis remedium.* — *Euphorbium recens quod sit candidius, pallidius autem inueteratum.*

addere utriusq; dimidiam drachmam, ex ipsisq; omnibus aceto acerrimo dilutis, cõficere medicamen hemicraniæ sanãdæ idoneũ. Ad hanc aũt rem, Pergamenũ nostrum atramentũ multò est præstantius. Aliud pharmacũ, ad hemicraniã, & omnẽ inueteratam capitis affectionẽ summè utile. Croci drach. xv. chalcanthi drach. x. aluminis scissilis drach. xiij. myrrhæ, opij, omphacij, sing. drach. iij. gummi drach. xv. omnibus tritis uinum Falernum adijce, & rursus tanquam collyrium tere, deindeq; in pastillos redige. Postea uerò ex posca dilutis utere. Sæpe simpliciter euphorbij illitione misti cum oleo & cera, sum usus. Sufficit autẽ ad libram olei cuiuspiam tenuis, ceræ quadrantem inijcere, & euphorbij unciam vnam quo quidem medicamine utendum in ea tantùm hemicrania est, quæ à frigidis causis oritur. Iuuat etiam hos, si oleum tepidum instilletur in aurem, euphorbij vncia, cum libra olei prius temperata.

GALENI PERGAMENI

de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. III.

De affectibus aurium.

Aurium dolores nõnulli quidem fiunt ex frigiditate. nonnulli ob inflammationẽ, uel cutis meatũ auris ambiẽtis, uel etiam nerui auditorij. Qua uerò ratione inflammatio ipsa partes inflammatas distendens, dolorẽ excitat, eadem flatulentus spiritus, transitũ non habens, dolore cruciat. Consimilis etiam fit dolor à serosis humoribus* in toto corpore genitis, ei qui ex mordaciũ humorũ forinsecus aduenientium illapsu cõtingit. Dolores igitur à sola ortos frigiditate, calfacientia quam celerrime curant. In quem usum solent nonnulli rustici exenteratas cæpas oleo replere, & in feruenti cinere modicè calfacere, atque ita auribus ipsum infundere. Alij nõ cæpas modò, sed allium etiam oleo frigentes postea ipsum instillãt auribus. Ego uerò euphorbio omnino modico, ad multũ uetus oleum admisto utor, uelut etiam pipere exquisitissimè trito. Prodest etiã amaracinũ oleum ipsis infundi, & optimã nardum. Quòd si aliquod oleum tenuiũ partiũ, in quo rutã præcoxeris, au rinfundas, magnopere iuueris. Magnificè autẽ eos mitigat oui candidũ: quo etiã ad lippitudines utimur: itẽq; lac muliebre. Plurimũ iuuãtur item ex adipe anserino, uulpinoq;. infundi tamẽ omnia debent mediocriter calida. At si inflãmatio adsit, nardinũ unguentũ, cum pharmaco appellato Basilico, cõmodissimè infunditur. Porro medicamen Basilicon, alio nomine dicitur tetrapharmacũ. Est etiã & Comagenum perutile, & ex adipibus pharmacũ. Cogente uerò dolore, necessum est etiã ijs quæ sensum stupefaciũt, uti. Miscet autẽ opiũ muliebri lacti, & oui candido: quæ ipsa per se, sæpe auriũ inflãmationibus contulerunt. Miscetur etiam & castorio opium. uerùm multo ante usum tempore, præparatũ id esse oportet: & miscetur quidẽ, in uehemẽtissimis doloribus, par: in minoribus, autem, duplo. Liquor quo hæc diluent, sit sapa ex musto: multò nãq; magis hęc, q̃ dulcia uina, dolorẽ sedat. Verũ ego nullum pharmacũ dolore uexatis infundo, neq; etiã per lanam instillo. nimirũ experientia edoctus, quòd præstet neq; omnino contingere doloris tempore auditoriũ meatum. At remisso dolore, per auricularе specillum, obuolutũ lana mollissima, partẽ dolentẽ foueo, pharmacumq; inijcio modicè tepefactũ in auritusorio specillo: postea uerò forinsecus tum orificio auditorij meatus, tum uniuersę auri, mollem lanam impono. Iam quæ ex fomentis crassa & spissa fuerint, cuiusmodi sunt spicata & foliata unguẽta, diluẽda sunt unguẽto nardino uel (si æstas sit, & caloris sensus ægrum in aure inflãmata inſestet) rosaceo, uel amygdalino. Conficitur bonũ rosaceũ ex oleo immaturo, salisq; experte, in quo plurimæ rosæ sint maceratæ. Si uerò flatulentũ spiritũ, aut humorẽ crassum & uiscidũ, qui transitũ non habeat, inclusum esse conieceris, etiam ex pharmacis liberantibus ab obstructione, quippiam admisce. Porrò frigiditate antegressa, spiritus flatulentus colligitur grauitate uerò capitis, cibisq; pituitosis & mali succi, frigidi & crassi humores quibus si accedat frigiditas, dolores contingunt. In his igitur spuma nitri, & nitrũ ipsum molle, eiusmodiq; aphronitrũ, & oleum amygdalinũ, rationabiliter in pharmaca auricularia miscentur. Ex hoc genere est utrunq; ueratrum, & struthium, & amygdalæ amaræ, & ex tribus aristolochijs, quæcunq; fuerint ad manũ, & iris Illyrica. Inijcies autem & cinnamomũ si habueris: aut, si id non habeatur, casiam, tum eam quæ Zigir, tum quæ Motos uocatur. ac præterea Carpesium. Aurium etiam meatus ab obstructione liberant, quæ lapides in renibus atterunt: atq; omnia breuiter, quæ tenuium partiũ substantiam absq; mordacitate sortiuntur. Ex quorũ numero est etiam cucumeris syluestris radix, itemq; bryonię, & ari, & dracunculi, & centaureæ, & polij, & omnino amarorũ omniũ. Rursus, moderatæ aurium inflammationes, & nõ pulsatiles, rosaceo & aceto simul temperatis, tepefactisq;, atque infusis curantur. Glauciũ etiam ex aceto in cote medica tritũ, doloribus à modica inflãmatione ortis opitulatur. Præstat autẽ pastillum ex glaucio, multæ sanè utilitatis pharmacum, prius præparatũ habere. qui fit ex glaucio probè cum aqua pluuiali trito, deinq; in pastillũ coacto, exiccatoq;. Licebit uerò decimãquintã gummi ad glauciũ portionẽ addere, ut melius compingi in pastillũ possit. Quin & collyria ex glaucio eodẽ modo cum aceto trita, eis prosunt, auribus instillata. atq; his nihil minus collyria ex croco. Vlcera auriũ recentia, tum glauciũ solum cum aceto tritum curat, tum collyria ex eo omnia, & collyria ex croco & ex rosis cõfecta: quemadmodũ etiam q̃d Nili dicitur. Curat item ea Damocratis collyriũ ex myrrha. Quæ uerò pure manãt citra dolorẽ, atq; id moderatè patiunt, ijsdem medicamentis curant. At quę fortiter affligunt, per eiusmodi qualis est pastillus Andronis, & qui ad Musam referẽ, sapa, modicoq; aceto dilutus. Quòd si hæc ab ipso morbo uincant, scoria ferri ad plurimos dies in sole ex acerrimo aceto cõtrita, læuigataq;, est intrepidè urendũ. Hum scemodi etiã ulcera pastillo meo ex charta combusta, ipse ali-

Dolore affligente, præstat omnino non tangere auditoriũ meatum.

Rosacei optimi compositio.

Doloris aurium à flatulento spiritu, aut à crassis humorib. excitati, curatio.

Aristolochia triplex.

Casia duplex.

Aurium meatus obstructos quæ referent.

Aurium moderatæ inflamma tiones rosaceo et aceto simul temperatis curãtur.

Pastilli ex glaucio, ad inflãmatas aures.

Aurium vlceratarum remedia

Auriũ purulentarum curatio.

Pastillus ex charta combusta.

Papaueris succus aurium dolores mitigat: affectionẽ autem non sanat, nisi ex accidẽti quodam.

quando curaui. Porrò per papaueris succum mitigantur aurium dolores haud item affectiones iuuantur: nisi fortè ex accidenti quis eas iuuari dixerit, quòd nimirum sedato dolore, atq; inde somno sequuto, natura ipsa affectus dolorẽ gignentes concoquat. Per aurium autẽ inflammationes, gallinaceus atq; anserinus adeps, si quidem euacuatum corpus inuenerint, & humorẽ, qui inflammationẽ excitat, nõ amplius influentem, dolorem leniunt, affectioniq; auxiliantur. Si uerò humore adhuc fluente adlubeantur, affectioni quidem nihil opitulantur, leniunt tamen doloris symptoma. ut si ob humorũ acredinem aliquis morsus contingat. At pharmaca ex papaueris succo omnia, sensum stupefaciunt: & ob id sanè tunc solùm illis cogimur uti, ubi nullum aliud mitigatiuum doloris contulit. Miscetur autem castorium papaueris succo, ut uehementem eius frigiditatẽ retundat: quo nomine etiam meconium ipsum, & quidem rectè, nõnulli torrent, quanquã satius mihi uidetur uti illo minimè torrefacto, inueterato tamen, & cum castorio permisto. Porrò galbanum susino unguento dilutum, melliq; & rosaceo cõmistum, discutit citra molestiam aurium inflãmationes, in quas nihil fluit iam amplius, doloribusq; à frigore opitulatur.

Stupefacientibus quando cogamur uti medicamentis.

Ad uehementes aurium dolores medicamen ab Andromacho scriptum.

Castorij drach. ij. succi papaueris drach. iiij. opopanacis drach. ij. spumæ lycij drach. i. passo excipito, & tepefactis utitor.

Aliud eiusdem ad purulentas aurium & ueteres affectiones.

Fabæ Aegyptiæ internæ amaræ, aluminis scissi, piperis albi, spumæ nitri, croci, opij, malicorij, myrrhæ, thuris, nardi, sing. drach. ij. castorij drachmã i. aceti & mellis quod fit satis. Conficito.

Aliud eiusdem, ad dolores flatulentos, & aurium sonitum congruens.

Nitri, myrrhæ, sing. drach. i. rosacei cyathũ i. aceti tantundem simul tritis utitor.

Aliud ad aurium sonitus.

Veratri albi drach. i. castorij obolum i. spumæ nitri sesquiobolũ. tritis cum aceto optimo utere.

Aliud ad purulentas aures.

Alumen scissum ustum, & myrrham cum melle terito, & prælotæ auriculæ pharmacum lana exceptum imponito.

Auricularis compositio probata, ex Apollonij libris.

Myrrhæ, thuris, sing. drach. ij. nucum amararum drach. i. spumę nitri drach. ij. aluminis scissi lis, malicorij, sing. drach. i. spicæ nardi drach. ij. aloës drac. iij. uini mulsi ueteris cyathos iij. Arida trita uino mulso admisceto, & cocta in stanneo uase reponito, ac tepido utitor.

Ad carnem excrescentẽ in auditorio meatu, quo usus est Heraclides Tarentinus.

Aurium excrescenti ulceri remedium.

Aeruginis rasæ drac. viij. squamæ æris drach. iiij. mellis heminæ dimidiũ. Arida trita, ac melle excepta, donec rubefiãt, coqto, & ablatis utitor.

Aliud ad sanguinis ex auribus eruptiones, Heraclidæ Tarentini.

Aurium sanguinem effundentium remedia.

Marrubij succum exprimito, & acetum dilutum infundito. Aut mâli punici in aceto cocti succũ exprimito, infunditoq;. Aut polygoni succum cum modico aceto. Ad uermes innatos auribus, ueratrum album cum melle immitte, aut aridum insuffla aut rubi succum infunde.

Aurium uermes extirpantia.

De sonitu aurium.

Sonituum aurium causæ.

Ex sonitibus auriũ, alij quidem, spiritus flatulenti sunt soboles: alij uerò ob exquisitã sensus audiendi subtilitatẽ fiunt. quemadmodũ etiam in oculis oriri solent suffusorũ imagines, ob uapores exhalantes ab ore uentriculi. Cæterũ neutrius affectionis exacta cognitio haberi in principio potest. Porrò si in febribus sonitus fiãt, minimè interturbãdi sunt: ut plurimũ nanq; statim sedantur. Si uerò ob flatulentũ spiritum, cui non pateat exitus, sonitum fieri suspicatus quis fuerit, & ob hanc rem dissecantibus, attenuatorijs, ac discussorijs admotis pharmacis, nihil cõtulerit simulq; apophlegmatismis usus sit, & uniuerso prospexerit capiti: huic meritò in hãc suspicionem inclinatus animus erit, uidelicet sensus audiendi exquisitam facilitatẽ, causam eius rumoris existere, præsertim si acuto audiẽdi sensu præditus esse æger appareat. In talibus igitur, ex sensum stupefaciẽtibus quippiam soleo admiscere cuiusmodi est mãdragoræ, & papaueris succus.

Sonitus aurium per febres sese compescunt.

Sonituum aurium ob exquisitam audiendi facilitatem curatio per stupefacientia.

Ad sonitum remedia ab Archigene prodita.

Sonitus aurium medicamina ab Archigene prodita.

In sonitibus repentinis acetũ cum rosaceo instilla. Aut cuminum, & oleum, crassitudine mellis. Aut radicis syluestris cucumeris succũ. Si uerò protrahatur, omnibus amaris, acribus, attenuatorijs & discussorijs, quibus utimur ad dolorem ex crassis humoribus ortum, utaris, singulis in aceto coctis, admistoq; melle. Aut reclinato ægro, & nitro trito in aurem insperso, acre acetũ infunde tepidum, ac postquàm feruere desierit, exterge lana, & nucũ amararũ succũ infunde, lanaq; obtura. Cæterũ quibus ob maximã ad audiendum facilitatẽ id genus sonitus fiunt, castorium & cicutæ semen cum aceto trita instilla.

Ad auditus grauitatem.

In surdastris, qui exiguas quidem uoces omnino non audiunt, magnas autẽ uix percipiunt, hoc ipsum symptoma ualde suspectũ habere oportet paulatim nanq; temporis progressu augescens, perfectã surditatẽ inducit. Quapropter per hieram purgãdi sunt, & per catapotia ex colocynthide pituitaq; eis per apophlegmatismos detrahenda, & caput resiccandum est, eiq; ut robur addatur, omni studio curandum. Vtendum etiã attenuatoria uictus ratione. At in ipsam aurem pharmaca iniicienda sunt, quæ crassos uiscidosq; humores cõminuant, & dissecent. Cuiusmodi existunt hæc, quæ Apollonius prodidit Cæparũ succo & resina oleo dilutis, utitor. Aut oleo nucum & resina mistis pariter utitor. Vel adipem anserinũ, & fel bubulum, ac laurinũ, ex æquo mista instillato. Porrò surdastri cõtrarijs pręsidijs habent opus, ijs qui aurium doloribus infestantur. Quippe in doloribus affectæ partes exquisitam quietem desiderant: surdastri uerò, uehementẽ motũ postulant, trãsmutationemq; in contrariam ei, quæ iam adest, dispositionem.

Auditus grauitatis curatio.

Fomenta ad aurium dolorem ab Apollonio scripta.

Aurium dolori fomenta.

Fomentis porrò utendũ est per spõgias aqua calida

calida imbutas, ac sufficienter expressas: itemq; per cucurbitas affixas. Amplius uerò & per uaporem ex arundinibus perforatis allatũ. Oportet autem alteram arundinis oram, auriculæ cauitati adaptari: alteram uerò in ollam perforatum habentem operculum, & undiq; obturatũ, incumbere. Sit autẽ in olla absinthium in aqua feruefactum, quò uapor inde sublatus perferatur ad auditoriũ meatum. Confert etenim hoc fomentum etiam auditui graui.

Archigenis ad surditatem remedia.

Chalbanũ cum aceto & melle feruefactum instilla. Aut collyrio ex nitro, ficu, & sinapi immisso, per triduum id non extrahimus. Postea uerò assiduis acutisq; uocibus, & uicissim grauibus inclamamus & per tubam sonitu incusso, conamur malum depellere. Post hæc & asphodeli radices oleo ueteri incoctas, commodè infundimus, caprinaq; assiduè eluimus urina.

Eiusdẽ de corpusculis quæ auribus illabunt.

Quòd si aqua illabat aurẽ, auxiliatur acetum, & cum altero pede, qui respondet affectæ auri, exilire, aliqualiter se ipsum inclinãdo: hoc enim modo facilè excernitur. Quin & exuctio simplex per os, aut etiã per stipulã, egregiè aquam extrahit. Si uerò calculus, aut fabę, aut consimile quid in auditoriũ meatum illapsum fuerit, eluito. aut lana circa auricularũ specillum obuoluta, & resina tincta, extraluito Idem & per glutinosum aliquod pharmacum fieri potest. Quòd si neque sic sequatur, sternutatorio in nares iniecto, os ac nares obturato. Facta nanque spiritus inclusi extensione, id quod est illapsum, effiabitur idq; assiduè, donec excidat, facito Nam si intus manserit, aure inflãmata conuulsiones inducet. Optimè etiam confert ad eorum quæ illapsa sunt eiectionem, cõcussio. Si itaq; puer fuerit, pede comprehensum, & in caput sublatum, concutiens ipsum, uibrabis. Si uerò perfectæ ætatis quispiam ita fuerit affectus, ipsum in tabulam secundum affectam aurem reclinatum, caput ad tabulam firmare iubeto: dein leuata tabulæ iuxta caput parte, deferri finito, idq; sæpius facito. Mouebitenim sic quod incidit, & ad expeditiores meatus partes progredietur Atque ita angusta & concaua specilli parte immissa, scitè extraluito. Si uerò faba, aut cõsimile quippiam in aurem illapsum, in ea hæreat, madefactum'q; & tumefactum dolores inferat, impossibile quidem est integrum ipsum eximere. Quare per specilli concauum diuidere id industriè expedit, atq; ita particulatim extrahere: deinde sapam, aut uinum dulce calidum infundere, ac lenire meatum ex lancinatione oblæsum. At uerò si animal aliquod sit illapsum, scammoniũ aceto dilutum, aut absinthij, aut peucedani succum, nitrum'q; ac sulfur, cum radiculæ succo instillato.

De parotidibus.

Parotides è genere quidem inflammationum existunt. Fiunt autem, glandulis secundum aures affectis. Cæterũ prima parte curationis partium inflammatarũ in eis minimè utimur. In illis siquidẽ plurimum curatione reprimente, repulsoriaq; uti conuenit, præcipuè cùm nec malignum sit, nec multum quod influit. nec uniuersum corpus plethoricum. Sic nanq; spongia sola ex posca imposita, incipientes inflãmationes repressit. Verum in parotidibus contrariam curationẽ molimur, nẽpe pharmaca attractoria adhibẽtes & si hæc nihil memorabile efficiant, etiã cucurbitulas affigentes, aut fomenta assidua adhibentes, conantesq; ut infestãns humor ad cutim ipsam trahatur, præsertim si affectio in capite hæreat. Similiter cùm natura per acutas febres, redundantes humores ex uasis ad regionẽ inter cutem & subiecta corpora pellit, quandoquidem illis etiam glandulæ imbuuntur, multò satius uidetur tunc opitulari naturæ, febres per *abscessus curanti. Verũ si uehementi impetu influant humores, nihil nos curiosius agẽtes, omnia permittemus naturæ. Nam siue cucurbitã, siue aliud pharmacũ humores ex alto eliciens, admouerimus, uehemẽs dolor hominẽ apprehendit, unde & uigiliæ & febres oriuntur, atq; exoluuntur uires. Mitigare itaq; tunc, & non influxum prouehere, oportet, per cataplasmatũ maximè lenientiũ usum: cuiusmodi est quod ex frumenti, aut hordei, aut seminis lini farina, cum mulsa, aut fœnigræci, aut althææ, aut chamæmelorum decocto conficitur: & quæcunq; nõ modò humectam habent caliditatẽ, per quam mitigare dolores ualent, sed etiam influentes succos possunt cõcoquere, suppurareq;. Quòd si etiam sanguis redundare uideatur, per uenæ ipsum sectionẽ uacuabimus, pręsertim si liceat per uires. Ergo si humor non discutiatur, suppurantibus pharmacis est utendũ: cuiusmodi est frumenti farina cum oleo & caricarũ decocto item quod ex polline & fermento conflatur pharmacum. At si suppuratæ fuerint parotides, tunc aut per sectionem pus elicere oportet, aut per pharmacũ abscessum rumpere, quale est Smiliũ uocatũ, & q̃d ex allijs constat. aut tentare, ut ipsum per attractoria & tenuãtia medicamẽta discutiamus, bis in die ijsdẽ ablatis, & fomentis admotis, donec dolores remiserint. Vbi uerò iam plurimũ puris discussum fuerit, tunc iam primùm semel soluere ea medicamenta, & fomenta adhibere oportet: dein uerò neque ex re est id facere, sed ipsis pharmacis permittere, ut si quid reliquũ in profundo hæreat, ipsum discutiant. Quòd si duricies adsit, ea ipsa quoq; mollienda est, emollientibus medicamentis ad attractoria admistis.

Parotidũ medicatio.

Naturæ impetus quando minimè sit iuuandus

Cataplasma dolorem leniens.

Suppuratio quando & quibus medicamentis molienda.

Pus suppuratarum parotidum quib modis uacuandum.

Archigenis ad parotidas.

Rumicis radices in uino tenuium partium coctas, applicabis parotidibus citra uehementem dolorem ortis. Aut buccina marina, aut purpuras ustas, melle aut axungia exceptas imponito. Aut ficũ aqua marina muriãue incoctã, admoue: aut lanã etiã butyro imburã. Cõmendat etiã usum plãtaginis, tametsi ex mistis facultatibus, discussoria nempe & repulsoria constet. Ego uerò nunquam pharmacis ad parotidas destinatis repulsoria admisceri operæprecium existimo, nisi fortè aliquando pauxillũ repulsorij multo discussorio addatur: idq; ubi citra uehementẽ dolorem ipsæ irruunt parotides.

Parotidibus uaria remedia ab Archigene prodita

Plantago constat ex facultate discussoria simul & repulsoria.

Repulsoria quãdo miscenda medicamentis parotidum

Aliud Archigenis ad discutiendas parotidas.

Lupinorũ amarorũ farinam cum melle coctã, modica calce uiua addita, pro cataplasmate im-

ponito. Aliud. Picis brutiæ, mannæ thuris, utriusq; drach. i. terebinthinæ, palmularũ Syriacarum non uetustarũ, pinguium, carnis puræ, utriusq; drach. ij. omnibus simul unitis utitor.

Aliud. Caricarũ, chalbani, nitri, sing. drach. i. sulfuris tertiam unius drachmæ partẽ: terebinthinæ, opopanacisq;, utriusq; pauxillum simul unitis utitor. Quòd si medicamentis parotis nõ cedat, Archigenes consulit esse confugiendũ ad cucurbitulam, adhibita scarificatione. Porrò simplices parotidas curant, emplastrũ Mnaseæ, & quod ex succis cõstat, & quod ex ptisana. His molliora adhuc sunt, cerati forma, tum ex butyro, tum ex œsypo confiata, ostreis, aut buccinis, aut purpuris ustis additis, adipeq; porcino salis experte, singulis quadrantis pondere. Sic ipsum etiam licet conficere. Butyri vnc. i. ceræ vnc. ij. s. ostreorũ ustorũ, redactorumq; in pollinẽ, vnc. ij. Cõficito & utitor: efficacissimũ nanq; est ad parotidas.

De affectibus narium.

Polypodes.

Ex genere tumorũ præter naturã polypodes in naribus generantur, ut ozænæ ex genere ulcerum. Secũdum genus autẽ excretionũ præter naturam, sanguinis effusiones contingunt in morbis acutis. Primũ itaq; de ozænis sermonem faciam, quæ ex humorum acrium, putrilaginosorumq; influxu gignuntur: nam si ij duntaxat sint acres, ægrè curabilia ulcera inducunt, graueolentia uerò non item. Cæterùm cura cõmunis tum his ambobus, tum etiam polypo est, primùm caput siccare, corroborareq;. cùm palàm sit obredundantiam uitiosorũ humorum, fieri ab eo in ipsas nares defluxum. Capite roborato, naribus adhibenda curatio est, scopo in ozænis proposito, ut affecta pars per mixtæ facultatis pharmaca tum repellentia, tum discutientia, exiccet. Repellunt itaq; tum austera, tum acerba, quę cõmunem astringentiũ appellationẽ sortiuntur. Discutiunt calidam & siccam uim obtinentia.

Ozænæ à quibus gignantur humoribus.

Ozænæ atque polypi communis curatio.

Repellentia quæ.

Discutientia quæ.

Archigenis remedia ad ozænas.

Ozænarum remedia.

Obline eos chalcitide, uel atramento sutorio, uel psorico, ex melle tritis. Vel iridem & sandaracham cum melle illinito.

De polypo narium.

Polypi descriptio, causa, remedia.

Polypus tumor est qui præter naturã in naribus generatur, polypodis carni assimilis. Quæ affectio ex crassis & uiscidis humoribus gignitur: ob idq; mista medicamentorũ materia indiget, quæ partim astringat, partim secet & tenuet, partim etiam discutiat, condenseq;.

Asclepiadis ad ozænas remedium.

Ozænarum remedia varia.

Aluminis scissi drach. ij. myrrhæ, sandarachæ sing. drach. iiij. gallæ drach. i. æris usti tantundẽ. Tritis utere, naribus prius uino odorato elotis, & pharmaco per specilli extremum admoto.

Lamponis ad ozænas, ægilopas, polypos, & quæcunq; uelis citra sectionem, ustionémue extirpare, remedium. Scobis æris rubri vnc. i. salis ammoniaci sextantẽ: ammoniaci thymiamatis tantundẽ: aluminis rotũdi quadrantẽ: aceti acerrimi heminas sex. Arida terito, & affuso aceto, omnia in uas æris rubri cõijcito, in eoq; ad solem sub ardore Caniculæ cum rubri æris radio agitato, donec exarescat pharmacum: quod postea in mortariũ translatum, diligẽter terito, in fictiliq; recõdito. Vsu uerò exigente, aquam sorbendam dato, quæ ut ore contineat, præcipito: dein pharmacum per fistulam insufflato, uel etiam melle exceptum immittito. Cæterùm post huiusmodi pharmacorũ adhibitionem, etiam sternutatorijs utimur, quò uidelicet tectoria ulceri obducta excutiamus, quæ tribus aut quatuor diebus ferè excidere consueuerũt. Vbi uerò exciderint, adipe anserino, ac butyro cum cerato curantur.

Porrò ipse in ozænis polypisq; prestantissimũ pharmacũ reperi succũ ex mâlis punicis tum dulcibus, tum austeris, acidisq;, & maturis & integris, pariq; magnitudine & numero macerans, expressum. Cæterũ si humectior esse polypus uideatur, plus ex austeris mâlis est cõtundendum. At ex aridis pharmacis, diphryge citra mordacitatem aliquando per multũ tempus consumptũ polypum noui. Probatur etiam prædictũ ex mâlorum succis collyrium, si ubi exaruerit, redigatur in pollinem, indeq; exuffletur, aut etiam per specilli nucleum indatur. Omnia autẽ hæc assiduè facere oportet, ut nunq̃ ab affecta parte absit pharmacũ, cùm facile ab humiditate eluatur.

Iam uerò rosæ siccę cõtusæ, inditæq;, in ijs qui molli carne sunt prædıti, citra noxam curare aliquando solent polypos. Nam pleraq; eorũ quæ polypodas exterunt, eos exacerbant, si quando ab scopo aberrarint. Cæterùm ulcera in narium meatibus semper per pastillos curaui, Andronij uidelicet, & Pasionis, & Polyide, & Bithynum, & per eum quem ipse composui. In diute uerò quopiam, qui odoratum pharmacum exigebat, hedychroi usum excogitaui, ipsumq; Falerno ueteri dilui, & mirum quàm breui affectio ipsa est curata.

Heraclidæ ad sanguinis è naribus eruptiones remedia.

Vbi grumos sanguinis eduxeris, lanam specillo obuoluito, eamq; in lycio aqua diluto imbuito, & sanguine manantẽ locum illinito. Aut linamentũ ex ellychnio contortũ, madidarũq; aqua, & chalcitidis polline inspersum inserito. Aut menthã tritam indito. Iuuat etiam frontẽ spongijs refrigerare, extremaq; uinculo excipere, qua parte magis contracta uidentur: obturareq; aures, & os pluuiali aqua & frigida opplere.

Asclepiadis remedia ad sanguinis effusionem è naribus.

Spongiã cruda pice imbutã, & linamento exceptã indito. Aliud. Putaminis oui, & gallæ omphacitidis, utriusq; partẽ unam. Trita linamento intorto, aqua aut aceto madefacto, excipito, inditoq;. Andromachi ischæmon.

Chalcitidis drac. c. chalcãthi drac. L. misyos assati drac. xxv. æris usti drach. xij. & s. tritis utere.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. IIII

DE oculorũ affectibus, ocularijsq; medicamentis, agere in præsenti cõmentario est cõsiliũ. Pompholyx igitur lota nulli pharmacorũ mordacitatis expertiũ inferior est: atq; ob id ea utimur ad tenues & acres oculorum fluxiones, sed uacuato prius capite & uniuerso corpore.

pore. At uacuamus quidem corpus uenæ sectione, purgationeq́. caput autem per apophlegmatismos uindicamus à pituita. Potest tamen pompholyx lota, quemadmodum etiam spodium, atq; amylum, simul & moderatè resiccare humores simulq́; ne per tunículas euacuetur ea quæ in magnis oculorum uenis superflua humiditas continet, prohibere. Quare si quis prius q̃ caput ab humoribus ad oculos defluentibus purget, utatur obturantibus pharmacis, uehemẽtes dolores ob tunicas distentas inducet, & ob multitudinem influentiũ humorũ, aliquando ipsarũ rupturam aut erosionẽ pariet. Eiusdẽ generis cum prædictis pharmacis subtenuis ouorum liquor existit, abunde ualens humiditates oculorũ abluere, & exasperata lenire. obturandi autem tenues meatus non parẽ illis facultatẽ sortiẽ, sicuti nec similẽ uim resiccandi. At fœnigræci succus, q̃d ad uiscositatẽ attinet, similis est ouorũ albugini discussoriam tamen possidet facultatem, & moderatè calfactoriam. ob idq; multos dolores mitigare cõsueuit. Maximè prædictis cõtrarij secundum genus existunt liquores acres, ut Cyrenaicus, Medicus, ac tum sagapenũ, tum euphorbium, omnesq́; breuiter, qui citra exasperationẽ calfaciunt uehementer. Forti autẽ facultate sunt prædita extergentia medicamẽta, cuiusmodi est æris squama, chalcitis usta, æs ustũ, flos æris, misy, sori, atq; stibium. His adhuc aliud genus adiacet, erodentium uidelicet, siue putrefacientium: quale est auripigmentum, & sandaracha, & Asiæ petræ flos cuius facultatis misy etiam paululum particeps est. Est & aliud genus pharmacorum, quod in oculares cõpositiones inijcitur, eorum uidelicet quæ natura astringunt. Quæ igitur mediocriter hanc uim habent, influxus repellunt. quæ uerò uehementer, ampliorem dolorẽ infligunt, tunicas exasperando, q̃ iuuent influxionũ impetũ repellẽdo. Porrò quæ mediocriter astringunt, lippitudinibus cõmodissima existunt: conferunt autem & reliquis ferè omnibus affectionibus ulcerum, pustularũ atq; fluxionum. Sunt uerò huiusmodi, folia rosarum, & flores, & succus ericæ fructus, spica nardi, malabathri foliũ, crocus, lycium, & hypocistis. Vehementiorẽ his astringendi uim acacia & omphacium habent, quæ & ipsa in succorum genere numerantur. Balaustiũ etiam, & cytini, & gallæ omphacitides, ex genere eorum sunt quæ multùm astringunt. Inflãmationes & alias affectiones concoquunt, myrrha, crocus, castorium, thus, & cremor fœnigræci decocti: quæ etiam discussoria facultate sunt prædita, & præsertim ex ipsa myrrha. Hæc itaq; sylua ocularium medicamentorũ existit. Porrò quæ medicamenta substantia terrestri sunt, citra manifestũ calorem aut frigus, ea emplastica nominantur, uim habentia contrariam ijs, quę ab obstructione liberant quali facultate insigniunt samius aster, pompholyx lota, eiusq; cinis elotus, atq; etiam cadmia tum usta, tum lota, cui detersorij etiã nõnihil inest. Pompholygi uerò & spodio parũ quid inest astringens, quemadmodum etiam plumbo post exustionẽ. Nam & hoc pharmacum omnis mordacitatis est expers, parum tamen quid astrictionis sortitur, Amylum etiam exactè lotum, q̃ mitissimũ est, & medium, ut nec astrictionẽ nec acredinem habeat: hoc est, nec calorem, nec frigus. Quin & cerussa lota proximè accedit ad facultatẽ plumbi usti atq; eloti manifestè tamẽ astringit: amylum autem & samius aster, quatenus ex gustu & odore licet colligere, sunt penitus qualitatis expertes. Igitur uniuersum huiusmodi pharmacorum genus, siue modicã in gustu aut odore qualitatẽ exhibeat, siue penitus nullam ostendat, ueluti aquę purissimæ, expers qualitatis uocat, moderateq́; per solã terrestrẽ substantiã secundũ propriã naturã siccat. Ac sanè sola hęc medicamẽta cõueniunt in erosionibus corneæ tunicę, ipsiusq́; rhagoidis prolapsibus, ob influxũ tenuiũ atq; mordacium humorum ortis: cùm quidem astringentia cohibeant effluentes humores, atq; ob id dolorem ex mordacitate ipsorum ortum intendant: acria uerò affectionem simul adaugeant. In uniuersum tamen ipsi particulæ affectæ, quò facilius curationem recipiat, prospicimus, tum uniuersi corporis purgationibus, tum reuulsionibus: primùm quidem ad infernam corporis partem: dein etiam ad occiput, & ad capitis cutem. Vtimur etiã sectionibus arteriarum, interdum quidem incidentes eas quæ retro caput iuxta aures sunt exporrectę interdum autẽ earum partem, quæ temporibus inest: idq; ut medeamur dispositioni, quæ tunicis oculorum est genita, ob quã etiã optimus sanguis ad tunicas ipsas delatus corrumpitur. Ad has igitur solas dispositiones conuenire uidetur prædictorũ medicamentorũ genus, citra mordacitatem exiccans in affecta parte cacochymiã, à qua id quod influit corrumpitur. Vocant autẽ collyria quæ ex eiusmodi medicamentis constant, tum Libiana, tum Cygni: nempe ob candorem, qualem cygni possident. Præualet quippe in ipsis amylum, & terra Samia, & cerussa Rhodia, quæ præstantior est & candidior. Sunt qui collyria id genus in cotibus terant, lacte boni succi ex nutricis uberibus instillato. ut astrictoriam uim quæ ouillo inest, effugiant. Etenim cùm in lacte serosa quędam extersoriaq; facultas insit, eius usus congruens est ad propositam curationẽ quippe ulcera explenda, extergentibus citra acrimoniã habent opus medicamẽtis. Quòd si huiusmodi haberi lac nequeat, per fœnigræci decoctũ terere collyria prę stiterit, utpote quod extersoriã quandã uim habet, qua oua omnino sunt destituta.

Colliri fluxionum ... non ... medicamenta ... pharmaca ante ... uacuationem.

Albumen oui.

Fœnigraeci decoctio ualeat.

Extergentia medicamenta quæ ...

Putrefacientia medicamenta.

Lippitudinis cõuenit, quæ astringunt mediocriter.

Astringentia uehementer quæ ...

... medicamenta.

Emplastica medicamenta quæ ... ossa, & dicuntur.

Amylum.

Aquæ purissimæ sunt qualitatis expertes.

Corneæ tunicæ erosæ, quæ medicamẽta cõgruãt.

Arteriæ secus aures, & temporum, quando incidendæ sint.

Collyria Libiana & Cygni.

Collyria leuigandi modus.

Lactis muliebris usus commodissimus ulceribus corneæ existit.

Fœnigræci decoctum.

De aspritudinibus palpebrarum.

Cùm ægrè curabiles prædictæ dispositiones existant, adhuc earum difficultatẽ adaugent palpebrarum asperitates: à quibus etiam in lippitudinibus, tunicæ oculorũ commorsæ, affliguntur dolore. In illis tamen audemus ad pharmaca inflãmationi congruentia, nonnihil ex detergentibus immiscere: ueluti est collyriũ ex uino, aspritudinibus accommodatũ, quò primùm ea quæ ad palpebras succreuere, deprimantur. Nam ubi oculi minus infestantur inflãmatione, ea quæ asperedines expurgare possunt, administramus. At dum cornea exulcerata est cum mordaci fluxione, impossibile est tali aliquo uti pharmaco. Cornea siquidem ipsa amplius exasperabi-

Collyrium ex uino.

tur: mea uerò impensius procidet, hominemq́ uehemẽs dolor corripiet, augebiturq́ ipsius fluxionis malignitas. In huiusmodi itaq́ affectionum miscella, solent medici, præ inopia consilij, palpebras ipsas reuertere, atq́ absq́ medicamentis purgare, idq́ tum specilli concauo, tum molli spongia. Quidam ex præceptoribus meis, ex pumice læuigato, cum tragacantha aut gummi, collyrium faciebat, eoq́ ab extentis atq́ reuersis palpebris, asperitudines deradebat. Vbi uerò temporis progressu per prædicta collyria fluxio fuerit sedata, audemus tunc iam ea quæ palpebras extergũt, paulatim adhibere medicamenta quẽadmodum ubi fluxus omnino fuerit iam resiccatus, & palpebræ moderatè habuerint, caua ulcera sunt collyrio ex thure complenda.

Asperitudinis palpebrarũ curatio.

De lippitudine, siue ophthalmia.

Lippitudo. Ophthalmia est inflammatio periostij tunicæ, quam barbari coniunctiuã appellant.

Ophthalmia est inflammatio periostij membranæ, quam etiam agnatam uocant, quòd alijs, quæ oculum ipsum constituunt, tunicis forinsecus agnascatur, ligamentum existens toti oculo, ad circumsita ossa. Ob id enim omnia quę circum oculos sita sunt, usq́ ad malas quandoque simul per uehementẽ lippitudinem intumescũt. Igitur pharmaca omnia huiuscemodi affectionem curantia, ex genere eorũ sunt quæ medentur inflammationibus: assumunt tamen necessariò nonnihil, pro ipsius partis natura, quæ excellentem molliciem, atque eximiam quandam supra omnẽ totius corporis cutem, ad patiendum facilitatem est nacta, ob sensus subtilitatẽ, ac raritatem substantiæ. Adhibenda itaq́ sunt pharmaca repellentia, minimè tamen exasperantia, hoc est, non uehementem astrictionem sortita: sed quæ tum propria sua substantia moderatiora sint, tum lenitiui liquoris admistione adhuc magis talia reddantur. Voco autem lenitiuos liquores, oui candidum, & fœnigræci decoctum, magisq́ adhuc ipsum lac. Vt plurimum uerò album en oui cum accõmodatis pharmacis lippitudines curare sufficit, per collyria uidelicet uocata monohemera, hoc est, diaria. Sæpe siquidem magnas inflammationes, hæc adeo mitigauerunt, ut in uesperam quidem homo balneo uteretur: in sequenti uerò die, nardino collyrio ad instaurationem & corroborationem inungeretur. Admiscere autem ei circa primam inunctionem minimũ quiddam acrium & sistentium medicamentorũ oportet: ut circa secũdam paulò amplius quiddam priore. Sufficiũt nanq́ hæ duę pharmaci adhibitiones, & deambulatiũcula aliqua nõ multa ante balneũ. Foueri tamen oculi per spongiam debent ex meliloti & fœnigræci decocto, semel quidem aut bis in die, si mediocris sit dolor: sæpius autem, si uehementior.

Ophthalmiæ cõgruentia medicamẽta qualia esse debeant.

Lenitiui liquores.

De ulceribus oculorum.

Oculorum ulcera, qualia medicamenta postulent.

Oculorũ ulcera eandem secundum genus curationẽ requirũt, quam reliqua omnia: ob ipsius tamen partis naturam, lenissima eis adhibenda sunt, quale est, quod ex lota pompholyge cõstat. Admiscentur ipsis etiam succi quidam non solum mordacitatis expertes, sed qui etiam uehementissimos mitigare dolores possint, ueluti mandragoræ succus. Quidam etiam polygoni succum miscuerunt, ut alij ipsorum ouorum candidum. Quæ omnia, dum tempus utendi instat, miscenda sunt, propterea quòd facilè acescunt quo tempore etiam rosarum additur succus. Eorum autem omniũ esse debet scopus, ut ulcus mundum seruetur, utpote partium natura ipsum replente, atq́ ad cicatricem ducente. Si itaq́ inflammatio adhuc oculũ urgeat, aut quispiam etiam dolor, collyria ex thure, & metallicis lotis, & succis mordacitatis expertibus, adhibenda sunt. Vbi uerò sordida reddita ob eorũ usum ulcera fuerint, ex repurgantibus quippiam miscendum est, quale existit Paccianum croceum, ex uino. quod etiam asperitudines exterit, pterygiaq́ attenuat. At uerò ulcera quæ per erosionẽ tunicæ corneæ fiunt, ita ut aliquid ex ipsa rhagoide procidat, repellentibus & astringentibus pharmacis opus habent. Discussoria autem postulant tum pustulæ, tum pus intra rhagoidem contentum. Recentia igitur & adhuc inflammata, pharmacis ex myrrha, thure, & croco sedantur. uetustiora autem, nõnihil ex discussorijs desiderant, quemadmodum etiam induratæ tunicarum inflammationes.

Paccianum collyrium.

De ocularium pharmacorum uiribus.

Ocularium medicamentorum uires.

Igitur omnimodæ acrimoniæ sunt expertes hi tres liquores, fœnigræci decoctum, lac, & candidum oui: ex quorum genere existimare oportet tum gummi, tum tragacantham. Quippe nisi prædicta illa tria, tum copia, tum usu, prompta & expedita essent, possemus utiq́ parum gummi, aut tragacanthæ in multa aqua maceratum, in eundem usum ueluti illa assumere: & per ipsa etiam in medica cote collyria terere. & per sola infusa, serosos in affectis oculis generatos humores eluere. Ocularium itaq́ pharmacorũ unum genus in illis tribus liquoribus, atq́ etiam in tragacantha, gummi, metallicisq́ elotis consistat. Alterum uerò genus eorum sit, quæ modicam mordacitatem sortiuntur, propterea quòd quædam eis sunt admista, quæ parum astringunt deterguntq́: qualia sunt, rosæ, & thus: illæ quidem, pauculam astrictionem: thus uerò modicam extergendi uim possidentes. Habet tamen ob moderatum calorem thus etiam & concoctorium quid, ac doloris mitigatorium. Ex eodem genere cum ipso, quantũ ad concoctionem & discussionem attinet, censendus est crocus & myrrha: quæ inter se in eo differunt, quòd crocus quidem moderatè astringat. myrrha uerò citra astrictionẽ non instrenuè discutiat, & resiccet humiditates. Suntq́ hæc uiribus præstantiora thure, & ob id etiam maiorem discutiendi uim habent: cùm autem careant ui detergendi, ad ulcerum curationẽ thure inferiora existunt. Huius generis medicamentorũ, cõcoctorij inquam & discussorij, lycium quoq́ est, & castorium. Sarcocolla etiam concoctoriũ & discussorium medicamentum existit: ac magis quàm ipsa, chalbanũ. Meliloti uerò decoctum ad concoctoriam facultatem assumpsit etiam quid astrictoriũ, eiusdem ferè generis cum croco existens. Inijcitur etiam in oculares compositiones lapis hæmatites uocatus, humores resiccandi uim habens, ueluti & cadmia. Mitius tamen pharmacum lapis ipse quàm cadmia existit, utpote ex humida substantia,

Gummi. Tragacantha.

Ocularium medicamentorum genera.

Thus detergit, lenit, concoquit.

Crocus moderate astringit. Myrrha citra astrictionem discutit, resiccat.

Lycium. Castorium. Sarcocolla. Chalbanum. Meliloti decoctum.

Lapis hæmatites.

Cadmia.

stantia, non terrestri, ueluti cadmia, generationẽ indeptus. Huic similis est lapis Schistus dictus, sed fortiorem obtinet facultatẽ. Quod uerò stibium uocatur, illotũ quidem, fortem astringendi facultatem ostentat: lotum autem, exoluitur, ut propè ad uim mordacitatis expertium accedat. At æs ustum uehementem extergendi possidet facultatem, itemq́ squama eius, & flos. Nec minus efficax, sed minus mordacitatis expers, chalcitis usta est. Quòd si lauentur talia pharmaca, extersoria quidem adhuc manent: tantò tamen imbecilliora, quantum amiserunt mordacitatis. Huius generis sunt etiam misy, & ærugo, fortissima pharmaca, iis quæ sycosi & callis conueniunt, admista. Sunt qui etiam gallas admisceant, uehementer astringens pharmacum. Sunt qui etiam chalcanthum, quod unà cum acredine uehementissimè astringit. Moderatius tamẽ redditur ustum, & lotum. Ad hanc syluam pertinet & stomomatis squama. At thuris cortex, astringit quidem & ipse admodum, prædictis tamen est longè inferior. Porrò mãna thuris à thure ipso differt, quòd exiguum quid astrictionis sortiatur, ratione corticis thuris, cuius nonnihil contraxit. Quæcunque igitur ex astringentibus multam terream compagem habent, aspritudines, & sycoses, & callos consumunt. Cæterum quæ ex succorum genere sunt, ueluti omphaciũ, & hypocistis, eluunt facilè in fiblitionibus, difluentia simul cum lachrymis. Ex hoc genere est glaucium & acacia. Citra mordacitatem uerò extergit ceruicornu ustum, ueluti etiam capillũ: non tamen dolorem sedant, nec concoctoria facultate sunt prædita, ut thus, frigidi nimirum & sicci temperamenti existentia. Mixtæ facultatis est aloë, quemadmodũ rosa. Habet enim quod extergere est natum, aliquid in se amarum sicuti & astrictorium quippiam, ut & cõmittat, & ad cicatricem perducat.

Quæ ad scabras affectiones conueniant.

Ex iis quæ ad scabras palpebrarum affectiones cõueniunt, sunt sales ammoniaci, & lapis Asius, tum ipse, tum eius flos & quod psoricũ appellatũ, nõ simplex, neq; spontè natum, sed præparationis modum indeptum. Admiscetur iis & misy ustum, & sandaracha, & arsenicum. Ex medicamẽtis uerò aromaticis, casia, malabathri folium, & amomum, cinnamomumq́;.

Quæ induratis auxilientur.

Compositiones quæ ad induratas oculorum tunicas congruunt, ex succis constant, & ammoniaco thymiamate. Miscentur autẽ eis myrrha, thus, chalbanum, & consimilia.

Quæ suffusis medeantur.

Ad suffusos habetur compositũ medicamen, ex succo fœniculi, hyænæ felle, ac melle Attico constans: cui nõnulli caprillum fel addiderunt. Nunc autẽ in precio habetur pharmacum ex felle scarorũ compositũ: sicuti & quod ex myrrha stacte conficitur: quorum omniũ promissa magna, effectus autem interdum nullus.

Pharmacum aridum ad tuendam oculorũ ualetudinem à me compositum.

Lapidis phrygii ter usti, totiesq; extincti: sed prima quidem extinctione, butyro: secunda, uino odorato: tertia Attico melle, ad ipsum extinguendum, iniecto lib. i. æris usti, piperis albi, folii malabathri, sing. unc. i. stibii drach. xii. Postquàm uero omnia fuerint læuigata, & reponere medicamentum uelis, adiice opobalsami Syriaci unc. i. s. Porrò usus ipsius ad solas palpebras competit cum specillo inducti, citra tunicarum ipsius oculi contactum.

Aridum ad circunrosos oculorũ angulos ab Asclepiade scriptum.

Oculari a medicamenta uarii, à medicis uariis conscripta.

Spodii Cyprii drach. iiii. omphacii aridi drachmas ii. nardi obolos tres: piperis fricti grana xv. tritis utere.

Pharmacũ calliblepharon, exornandis palpebris accõmodatũ. Facit & ad lippitudines inueteratas. Stibii usti ac uino extincti drach. xvi. plumbi usti & loti drach. viii. fuliginis thuris, spicæ nardi, myrrhæ torrefactæ, croci, squamę æris, sing. drach. i. omnibus tritis ac repositis utitor.

Aridum Philoxeni ad pruriginosos & circunrosos angulos. Facit & ad obtusum uisum. Cadmiæ drach. iiii. salis ammoniaci drach. ii. piperis albi drach. i. tritis & læuigatis utitor.

Liquidæ oculares compositiones ad omnẽ extuberantiam carnis tollendam, & ad incipientem lippitudinem.

Cõpositio qua usus Philippus est in Cæsaria, Misyos assati drach. viii. myrrhæ drach. iiii. cadmiæ drach. viii. croci drach. ii. salis ammoniaci tantundem: nardi Indicæ, piperis albi, utriusque drach. i. mellis Attici cyathum unum. Misceto.

Panchrestos Erasistrati ad lippitudines omnes, & ad purulentas aures.

Aeris usti, myrrhæ, sing. drach. i. piperis obolos ii. misyos tosti drach. i. croci obolos iii. uini Chii heminam i. passi cretici heminæ dimidiũ. Coquantur ad lentum ignem, ut decet.

Philoxeni liquida exacuens uisum, ac cicatrices & callos exterens.

Ammoniaci thym. drach. iiii. æruginis drach. ii. uino diluta, & contrita, melle Attico excipito.

Compositio Largi exacuens uisum.

Succi radicis fœniculi partẽ unã, mellis tantundem. Misceto. Alia. Succi radicis fœniculi, succi chelidoniæ, mellis Attici, sing. drach. i. Misceto.

Ad tingendas albugines.

Gallam tritam per specilli nucleũ calfactũ imponito: deinchalcanthũ aqua dilutũ admoueto.

Ad glaucos oculos, quò pupillæ nigræ reddantur.

Malicorii dulcis succum infundito: dein post temporis interuallũ hyoscyami florem cum uino tritum instillato.

Ad paruos instar hordei oblongos circa pilos palpebrarum abscessus.

Chalbani partem unam cum modico nitro mixtam imponito.

Cataplasma Heraclidis Tarentini ad uehementes oculorum dolores.

Oculorum uehementes dolores, eluentia cataplasmata.

Rosarum uuidum, aut siccarũ drach. iiii. croci drach. i. opii tantundem: excipito meliloti decocto, aut passo, utitorq́;. Aliud. Rosarũ, molarum albarum, meliloti, capitũ papaueris, sing. drach. ii. croci, opii, myrrhæ, sing. drach. i. oui assati uitellum. Tritis & passo subactis utitor.

Agglutinatorium ad repellendas fluxiones ab oculis.

Oculorum fluxionibus repellēdis agglutinatorium pharmacum.

Pollinis, myrrhæ, mannæ thuris, singulorum drach. I. candido oui excipito, temporibusq; & fronti admoueto.

Collyrium Moschionis, ad epiphoram, dolores, atq; fluxiones cõgruens.

Glaucij drach. vi. sarcocollæ drach. viij. croci drach. iiij. gummi drach. ij. tragacanthæ, succi mandragoræ, sing. drach. ij. opij drach. I. Aqua pluuiali excipito, utitorq;.

Paccij sphragis.

Cadmiæ ustæ, & lacte caprillo, siue muliebri, extinctæ ac lotæ, assiccatæq; in umbra, drach. x. æris usti ac loti, acaciæ, utriusq; drachmæ x. opij drach. vi. croci tantundem gummi drach. xv. aqua pluuiali excipiantur.

Collyriũ ad acerbissimos oculorũ dolores.

Cadmiæ ustæ & lotæ, acaciæ, stibij usti & loti, aloës Indicæ, sing. drac viij. croci, myrrhæ, opij, sing drach iiij. gummi drach. viij. aqua excipe, uterisq; ex ouo. Ego etiam pompholygis & thuris, utriusq; drach. iiij. adieci.

Malabathrinum nostrum ad uexationes dolorum.

Malabathrinũ medicamentum uehemētibus oculorum doloribus.

Cadmiæ drach. xvi. acaciæ drac. xl. æris usti & loti drac. xiiij. opij, lycij Indici, malabathri, nardi Indicę, castorij, croci, aloes, sing. drac. ij. myrrhæ drach. iiij. cerussæ drach. viij. stibij loti tantundẽ: gummi drach. xl. aqua excipito, & utitor ex ouo in principio affectionũ, & etiã in declinatione, *ubi panchrestum ab ipsa parte remoueris.

Collyriũ albũ tryphera dictum, admodũ lene, ad epiphoras maximè cõgruens.

Collyrium tryphera nominatum.

Cadmiæ lotæ drach. xvi. cerussæ drach viij. amyli, gummi, tragacanthæ, sing. drach. iiij. opij drach. ij. aqua excipito, & cum ouo utitor.

Cygnus inscriptus Reginæ, ad maximos oculorum dolores.

Cadmię drach. xvi. cerussæ lotæ drach. viij. amyli, tragacãthæ, acaciæ, opij, sing. drac. ij. gũmi drach xij. excipe aqua pluuiali, & dum uti noles, adijce candida ouorum quatuor recentium.

Aerianũ pharmacũ ad ueteres ac recentes affectiones accommodatum.

Aerianũ pharmacum affectionibus oculorum accõmodatum.

Cerussæ drac. xxiiij. cadmiæ ustæ & lotæ, stibij usti & loti, thuris, singul. drach. x. squamæ æris drach. v. opij drach. ij myrrhæ tantundẽ gummi drac. xij. aqua pluuiali exceptis, utere ex ouo.

Collyriũ ex cornu ceruino, ad ulcera & pustulas, quod cicatrices exterit.

Cornu ceruini usti & loti, thuris, plumbi usti, sing. drach. iiij. squamæ æris lotæ drach. ij. opij drach. I. gummi drac. iiij. excipe ex aqua pluuia.

Collyriũ diarhodon, ad fluxiones atq; dolores oculorum congruens.

Rosarũ drach. c. croci drach. I. opij, myrrhæ, sing. drach. viij. gummi drach. L. uino odorato excipito, utitorq; ex ouo. Ego uerò pro folijs rosarum, tantundem earundem florum inieci, feliciterq; successit.

Lynceus, ad affectiones callosas, exacuens uisum.

Cadmiæ, æris usti & loti, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. myrrhæ drach. xvi. lapidis hæmatitæ drach. vi. opij tantundem aloës, fellis taurini, chalbani, sing. drach. iiij. ærugiņis drac. I. opopanacis drach. iiij. salis ammoniaci drach. ij. gummi drac. vi. Aqua omnia pluuiali excipito.

Melinũ Lucij præceptoris, ad scabros & corrosos angulos, intẽsos pruritus, oculos humectos, omnemq; hebetudinẽ uisus, cicatrices etiã & callos exterens. Cerussæ, croci, sing. drac. xxiiij. ammoniaci thymiamatis, salis ammoniaci, nardi Indicæ, opij, myrrhæ, omphacij, sing. drach. vi. gummi drach. xxiiij. Excipiantur aqua pluuiali.

Quæ Archigenes ad oculos affectos scripserit.

Oculorum affectibus remedia ab Archigene scripta.

In fluxionibus oculorũ primo conuenit cibi atq; potionis parcitas, aquæ potus, ac maximè rei uenereæ abstinentia. Subducatur aluus, & facies assiduè primũ multa frigida, dein oxycrato abluatur. Fugiant odores acres, & pulueres, fumumq;, & tum solis, tum lucernarũ splendorem. Si augescat fluxio, dolorq; accedat, cõfert etiam phlebotomia. Circa frontem porrò & tempora conueniunt medicamenta astringentia. At super oculos lana pura oui candido madefacta imponatur aut oui assi luteum, aut melilotum in passo coctum. Omnia enim ex astringentium genere in principijs conferunt. Ad plagas illatas oculis facit columbinus sanguis instillatus, & præsertim is qui ex teneris pennis exprimitur. Candidum etiam oui eodem modo in oculum instillatum, ac præterea lana exceptum, & supernè impositum. Prodest etiam melilotũ coctum cum uino, impositumq;. Ad tumores ex plaga in oculis ortos ualde cõuenit fomentum per mollem spongiam aceto diluto madentem.

Oculorum plagis quæ operiantur.

Ad palpebrarum defluuia, æruginis tritæ partem unam, ammoniaci thymiamatis tantũdem, trita imponito. Ad inutiles atque pungentes palpebrarũ pilos. Vbi auulsi fuerint, illinito sanguinem cimicum, & nõ renascentur aut chamæleonem albam & tritam, cui uiridium ranarum sanguis sit mistus, inungito. Offuscationẽ omnem, incipientemq; suffusionem, sanat fel omne, cum marrubij succo ac melle Attico. Ad pterygia. Chalcanthi, & salis ammoniaci æquales partes: gummi dimidium cum aceto in collyria formato, illinitoq;.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. V.

De suggillatione, quam Græci hypopion nominant.

Hypopion. Suggillatio quid sit.

Hypopion ex genere effusionum existit, estq; affectio cutis ipsi oculo subditæ, ubi contusis uenis quę in ea sunt, sanguis per fissuras effunditur. qui quidem nisi discutiatur citò, interdum progressu temporis liuescit & denigratur. Quare meritò ad eius curationem statim festinant medici. Cæterùm quum tunicula uenarum, ex quibus sanguis exilit, rumpatur, paruum quiddam ex astringentibus ad discutientia admiscent. Vbi uerò ad propriam naturam redierint uenulæ, tunc discussorijs solis uti admodum opportunũ uidetur: ex quibus tamẽ imbe-

Suggillationis curatio.

imbecilliora quidem in primis sunt adhibenda, fortiora uerò inueteratis & denigratis conueniunt. Ego igitur Nili collyrio diarhodon, in ocularioru coticula ex aqua trito, partē suggillatā illino, sertulæ campanæ ac fœnigræci decocto prius pro fomento usus quo ipso decocto, postea etiā collyriū dissoluo ac dein etiā ex solius fœnigræci decocto. Quòd si quæpiā affectionis reliquię restitēr, in fœnigręci decocto collyria ex myrrha dissoluo, illinoq́; Vbi uerò affectus his remedijs nō cedit, collyriū ex sandyce est cōmodum. Archigenis pharmaca ad suggillata.

Summè facit ad recentia & liuida suggillata, spongia muria intincta, & assiduè imposita, sublataq́; post quam, fomentū ex aqua calida prodest. Cataplasmate autē utere faba fresa cōtrita, absinthio, hyssopo, origano, raphani cortice, uua passa exacinata, unoquoq; per se cum melle, aut aceto, aut aqua. Minimè tamen rectè mihi in detur præcipere, ut indifferenter uno aut alio utamur. Aqua quippe acrimoniæ omnis expertissima est. Mel autē ulceribus mordax, cutē haudquaq̄ offendit acetum uerò utrisq; mordax existit. Aliud. Aut fabam fresam cōmansam, cum melle imponito. Etenim fabæ lomentū, etiam citra manducationē cum melle subactū, liuida discutit. Ex manducatione autē, summè discussorium efficitur, nimirū uiribus à saliua assumptis.

Aut cerussæ & lithargyri partes æquas cum melle terito, atq; admista faba fresa, ad cerati formam reducito, utitorq́;. Aut hordeaceā farinā cum aceto mulso coctā imponito. Aut thus & thapsiā æquis portionibus cum rosaceo cerato. Hæc Archigenes. Dictū autē à nobis est, quòd ex discussorijs medicamētis in principio pręstantiora sunt, quæ modicā astringēdi uim possidēt: qualia sunt rosæ, meliloti & crocus. Apollonius autē ad inueterata suggillata, ari radicem rasam, melleq́; subactā impositāq; cōmendat. At Crito bryoniæ radicē tritam cum melle, aut rosaceo cerato exceptā, inter remedia suggillatorū recēset.

Medicamen Heræ conscriptū ad suggillata.

Succi cicutæ obolos iiij. croci drach. iiij. myrrhæ, acaciæ, sing. drach. i. opij drach iiij. succi thapsiæ, gummi tragacāthæ, sing. drac. i. cū aqua cogito. Tribus enim horis (ut inquit Heras) suggillata dispungit. Ego uerò nucē per ætatem iam oleaginosam effectam expertus sum aliquando ad cruentatos facientem.

De ægilope.

Inter nasi os & magnū oculi angulum, paruū quoddam exiguo abscessui persimile tuberculū nascitur quod sanè sæpe in ipsum angulū rumpitur, ægreq́; curationē admittit, nisi maturè illi occurratur. Igitur mederi ipsi oportet medicamentis quæ absq; mordacitate discutiāt. Quippe coafficitur ab acribus oculus, ac sic inflammatio particulæ augetur.

Heræ ad ægilopas.

Maluæ folia cum sale & melle trita imponito. Alica etiā in aceto cocta, incipiēti ægilopi opitulatur. Archigenis remedia ad ægilopas.

Aegilopas eruo cum melle integimus, aut cinere uiticis cum aceto subacto. Probè facit & thus cum recenti columbino stercore impositū.

In nondum foratis, staphidem syluestrem, & ammoniacū thymiama cū melle, ueluti spleniū, imponito: aut alumen scissile cum terebinthina.

Si morbus his remedijs nō cedat, diuiso angulo, osseq́; nudato, cauteriū admoue sic siquidem decedunt squamulæ, atq; ipsum malum curatur.

De uaris.

Vari descriptio & curatio.

Tumor paruus & durus in faciei cute oboriē, uarus Latinis, Gręcis ionthos dictus, à crasso cōcretus succo, ostendensq́; meritò suspsius curationē futurā per emollientia & discussoria pharmaca. De ficosis tumoribus.

Ficosus tumor à uaro quo modo differat, & qualia medicamenta postulet.

Vna quædā hæc affectio est ex ijs quæ in mento enascunē, differens à uaris in eo, quòd nō solum crassius sit qui hos tumores excitat humor, sed serosa etiā tenuitate participet, ob quā exulcerantur citò, si nō, ut decet, curenē & ob id magis exiccantibus pharmacis q̄ uari opus habent.

De lichenosis in mento tumoribus.

Lichenes à quibus gignantur humorib. et qualia medicamenta desiderent.

Et hæc affectio ex mixto quopiā generaē humore, serosis nimirū tenuibusq; & acribus succis cum crassis mixtis: quapropter facilè etiā in psoram ac lepram transit: indigetq́; etiam ipsa pharmacis fortiter exiccantib. Vbi uerò in psorā aut lepram transierit, ultra hoc quòd resiccantibus indiget, etiā repurgantia & extersoria desiderat. De menti eruptionibus.

Exanthemata resiccātibus medicamentis indigent. Dothienes.

Hoc eruptionum, siue exanthematū nomen, quidam in cōmuni usurpant de affectionibus ulcerosis & asperis in mento sua sponte obortentibus. Indiget uerò & hæc ipsa affectio resiccantibus medicamentis.

De furunculis.

Furunculorum species.

Furunculi, Dothienes Græcis uocati, ex similibus humoribus, ueluti uari, gignuntur, per uniuersum corpus duplices existentes: nonnulli quidem uarosi, duri, & ægrè concoctiles: aliqui uerò inflammati. in quibus aliquando febres cōsistunt, & tumor excrescit in magnitudinē, & in pus transmutatur. Vnde curatio ipsorum ut plurimum eadem quæ inflammationum existit.

Critonis ad uaros remedia.

Varis remedia scripta à Critone.

· Mellis Attici, & acerrimi aceti, sing. cyathum unum misceto, ipsisq; uaros illinito, cum digito perfricando. Vel amaras amygdalas aceto intritas, faciei illine. Aut alumen scissile probè læuigatum terebinthina excipito, imponitoq́;.

Ad uaros callosos.

Saponis gallici drach iiij. ammoniaci thymiamatis drach i. thuris drach .i. aqua dissoluito, & cerati spissitudinem facito, eoq́; illinito, & post horæ interstitium calida abluere iubeto.

Ad affectiones eminentiores, ac principium elephantiasis.

Elephantiasi incipienti medicamen egregiū.

Gummi albi, spumæ nitri, thuris, sulfuris uiui, sing. æquales partes aceto dilutas ac probè tritas, in pastillos redige, eosq́; in umbra exicca: usu uerò expetēte, aceto dilutos illine: atq; ubi reficcati fuerint, subscripta cōpositione deterge. Saponis gallici lib. i. ammoniaci thym. tantūdem: thuris, mastiches, spumæ nitri, sing. unc. iiij. Saponem & ammoniacū in fictile uas cōiectā, & aquę sextarijs duobus affusis, coquito: atq; ubi dissoluta fuerint, arida contusa atq; cribrata adijcito: deinde in mortariū trāsfusa, & probè cōquassata

in uase uitreo reponito. Vsu uerò postulante, faciem ex eo smegmate inquinato, et post modicū tēporis larga aqua molliter perfricādo abluito.

Eiusdē ad ficosas menti papularū eruptiones.

Papulis in mento erumpētibus medicamēta cōgruentia.

Spumæ argenti, misyos crudi, æquas partes tritas insperge. Aliud. Atramenti sutorij, sulfuris uiui, sing. drach. ij. æruginis drach. I. nitri rubri drach. ij. trita insperge.

Andronis pharmacū ad idem accōmodatū.

Chalcāthi, myrrhæ, sing. drac. ij. thuris, aluminis scissi, sing. drac. 4. malicorij, gallarū, aristolochiæ, sing. drac. viij. uino austero exceptis utitor.

Critonis remedia ad lichenas.

Lichenum remedia scripta à Critone.

Tritici grana multa imponito in incudem: deinde laminā æris candentē tritico superponito: & resolutū ab eo liquorē, calidum adhuc, auferto, illinitoq́;. Aut portulacæ succum assiduè illinito. Quòd si inueterati sint lichenes, capparis folia trita cū aceto imponito. Aut corticē radicis hortensis rumicis, similiter ex aceto tritam.

Pastilli lichenici.

Glutinis fabrilis, chamæleonis, sing. drach. iiij. sulfuris uiui, thuris, sing. drach. ij. aceti heminæ dimidium. Glutinum aceto dissoluitur, dein aridis affunditur. Vsus tepore, quantū satis est, aceto diluo, calidumq́; impono.

Humida ad impetiginosos affectus.

Impetigini congruentia remedia.

Misyos peregrini, thuris, myrrhæ, aluminis scissi, sing. drach. viij. aloes, sulfuris uiui, utriusq́; drach. iiij. Passo excipito, ad spissitudinem strigmenti, & bis aut ter in die perfrictis illine.

Emplastrum lichenicum.

Ceræ, picis coctæ, terebinthinæ, sulfuris uiui, sing. libræ dimidium: liquida cōmittito aridis.

Excoriatorium lichenum.

Lichenes excorians.

Squamæ æris drach. vi. auripigmenti, sandarachæ, utriusq́; drach. iiij. æris usti, atramenti albi, sing. sesquidrachmā: mentrium cantharidū tantundem. Singula per se terito: dein simul mista, cedria excipito, & ad strigmenti spissitudinē redacta, pyxide æris cyprij reponito. Cæterū antequām excoriatoria imponātur, circumsitas & uicinas licheni partes pharmaco aliquo inflammationem arcente in splenio excepto, integere ac tueri oportet. Post excoriatoriorum usum emplastra uiridia & alba sunt imponenda.

Emplastrū uiride Pamphili ad lichenas.

Ceræ libram æruginis rasæ quadrantē. resinæ pityctæ lib. ij. olei cyathos iiij. aceti acerrimi quod sit satis. Conficito ut decet.

Viride Herophili.

Aeruginis drach. ij. mannæ drach. iiij. adipis uituli drach. xij. chalbani drach. ij. ceræ drach. lxxx. resinæ drach. xx. aceti quod sit satis.

Emplastrū album, quo Magnus circulator est usus ad excoriatos lichenas.

Lichenas excoriatos sanantia medicamenta.

Lithargyri, ceræ Tyrrhenicæ, sing. lib. I. olei sextariū I. cerussæ lib. I. aquæ sextariū I. Conficito. Aliud. Lithargyri, cerussæ, plumbaginis lotæ, sing. drach. xxv. ceræ, terebinthinæ, sing. drach. xvi. olei hem. I. aquæ tantundem. Conficito.

Compositio Menecratis squamas decidere faciens, & corpora attenuans.

Picis brutiæ pellucidæ, siccæ, & electæ, drach. ij. s. resinæ pinus pellucidæ lib. I. & quadrantē. ceræ ponticæ tantundem. chalbani quadrantē. aceti heminam unam. Conficito diligenter.

Heraclidæ Tarentini ad capitis & menti ficosos tumores.

Elaterij salisq́; pares portiones cōfundito utitorq́;.

De dentium affectibus.

Dentes dolere & pulsare.

Equidem in meipso manifestè aliquādo percepi, nō dolentē modò, sed etiā pulsantē dentē: quemadmodū carnosæ partes inflāmatione uexatæ consueuerūt. Quare mirabar sanè, quòd in dente oriri inflāmatio posset. Atqui cùm etiam alio tempore dentem dolerem, perspicuè sensi, nō ipsius dentis, sed gingiuarū inflammatarum, eum dolorem existere, ita ut etiam citra coarctationem dolerent, ob uicinitatē tamen durorum dentium illis inaugeret dolor. Vtriusq́; itaq; doloris sensum expertus, aliū quidem in gingiuæ, alium in ipsius dentis substantia esse, clarè scio.

At uerò, & quòd neruus quidem ad radicem dentis substratus, aliquando etiam doleat: imponat autē nobis, ut credamus ipsum dentē dolere, consentaneū rationi est. Etenim quòd dente exempto remaneat adhuc exigua quædā portio doloris, id ob nerui inflammationē contingit. cùm nimirū tunc dolor nerui leuior tantùm reddatur, eò quòd nō amplius ab osse, cui cohærebat, tendatur. & quòd iam liberius perspiret, fruaturq́; medicamentis quæ illi adhibent. Neq; enim per contactū, neq; per distributionē possibile fuerit inflāmato neruo mederi, utrinq; a dentium locellis coarctato, & ab anteriori parte ab ipso dente. *Iam uerò cùm humidi tota substantia sua interdū reddant nerui, nihil mirū sit, si phlegmone simile quid patiant. Cui rei hinc maior accedet fides, quòd tum nutriant, tum augeant per totū ferè ipsius uitæ curriculū: id q̄d euidenter sæpenumero in ijs dentibus liquet, qui sunt exemptis oppositi, utpote qui semper augescūt. Siquidē quantū augent dentes, tantū in ciborū læuigatione atterunt. Cùm igitur illis absq; nutrimento augeri nō liceat, utiq; duabus affectionibus, & his contrarijs, obnoxij erūt, inopiæ scilicet & redundantiæ alimenti, q̄d ipsis suppeditatur. Inopia ergo, aridiores & rabidiores, atq; ob id tenuiores eos efficit. redundantia uerò, consimilem in eis excitare affectionē potest, qualis est circa carnosas partes phlegmone: ac proinde curandū est, ut redundantia euacuet, partim discutiendo, partim eam repellēdo. At tenuitatis dentium ob alimenti inopiā, nullū remediū est, cùm tunc necessariò laxent moueanturq́; nempe cōpage ipsorū laxiori reddita, ob tenuitatē nō modò dentiū, sed locellorū etiā eos amplectentiū. Hæc itaque affectio senibus accidit citius aut serius, ueluti etiam magis aut minus. Quæ uerò phlegmonē refert, magis iuuenes corripit. Auxiliari tamē etiā oportet senibus, auxilio gingiuis adhibito. Eas autē astringentib. medicamētis robustiores, & magis circa dentem astrictas facere cōuenit. tanq̄ ipsæ ad stabilitatem & firmitudinem dentiū, aliquid etiam conducant. Porrò forantur dentes ab humorū acrium & erodentiū influxu: quemadmodum etiam cutis citra externam causam solet exulcerari. Verū cutis exulceratur assiduè & multis: ossa autē rarius, quòd ob duritiem

Dentes interdum inflammationem perpeti.

Dentes augeri et nutriri quod liquet ex iis qui sunt exemptis oppositi.

Dentium duobus sunt obnoxii affectionibus.

Dentium tenuitatē ob alimenti inopiā esse incurabilem.

Dentes à quibus forentur humoribus.

duritiem ægrius quàm cutis ipsa patiantur. Igitur corporum erosorum medela, erit resiccatio uitiati influentis humoris: qui si paucus fuerit, per localia exiccantiaq; auxilia absumetur. Si uerò multus, uniuersi capitis prouidentia est habenda: quod quidem si ob uniuersum corpus affectum sit, huic etiam est prospiciendum. Etenim erosos ob mollitudinem dentes, duriores impatibilioresq; per austera & acerba medicamenta redden di sunt. At liuidos redditos, per siccantia curare oportet, ut qui exuitiosorum humorum influxu id patiantur unde similem cum forata curationem desiderant.

De gingiuarum medela.

Gingiuis ex inflãmatione dolentibus, optimũ pharmacum est oleum lentiscinum recens, calfactumq; in duplici uase, atq; ore retentum. Repellit enim citra molestiam, discutitq; absq; mordacitate, cuius rei inflammatis præcipuus est usus.

Quæ Archigenes ad dentium dolores conscripsit.

Dolentes dentes colluant acri aceto calido cũ galla. Aut pinguibus tedis in aceto feruefactis. Aut myrti ramulis cum pice in aceto tepefactis. Aut hyoscyami cum aceto. Aut agrestis cucumeris radice, uel marrubio, singulis cum aceto, pipere, & nitro. Aut pulegij decocto. Mirificè facit dens caninus ustus & tritus, deinde cum aceto coctus, & ore retentus. Aut scillam, aut radicem hyoscyami in aceto coctã colluito. Aut pyrethrum cum hyssopo, & colocynthidis medulla similiter coquito, liquoremq; ex eis longo temporis spacio in ore teneto. Hæc Archigenes. Porrò solanum stupefaciendo sensum duntaxat, auxiliatur dentium doloribus.

Ad foratos atq; dolentes dentes remedia ex Archigene.

Sory Aegyptium resina terebinthina exceptũ obline, indeq; intra dentis cauernulã. Aut senectam anguis dentibus apprimito, et excidẽt. Aut uermes terrenos tostos cauernulæ præmundatæ inspergito. Aut piper, uel rorismarini semen opio exceptum, in cauernulam inde. Aut in aurem denti uicinam oleum sesaminum, in quo uermes terrestres concocti fuerint, instilla. Ipso autem dolente dente hyoscyamum cõterant. Erosis etiam atque dolentibus dentibus, candens admoueto cauterium. Præstat ad eliciendam pituitam, staphidem agrestem per se, & cum pulegio mandere.

Fomenta ad dentiũ dolores extrinsecus fiunt ex sale & milio, simul & torrefactis, & coniectis in sacculos. Dolenti autem denti affricetur origani ramulus, oleo feruido intinctus. Aut opopanacem & peucedani succum unita, linteolo illigato, & intra oleum feruefacta, denti dolenti apprimito. Aut bene contecto, & hiare iusso, hyoscyami semina in suffimentum adhibe.

Ad eximendos absq; dolore dentes.

Pyrethrum acerrimo aceto ad dies quadraginta condito, terito, & reponito. Vsu uerò exigente, reliquis cera obturatis, dolentem ipso pharmaco integito. Deinde hora interposita, digitis extrahito, aut scalpello exigito. Dentes educunt fortiter tithymali succus, & sori, cum chalbano imposita. Apollonius autem radicis betæ succum per se iubet instillari in nares, ad soluendum dentium dolorem.

Eiusdem, ne erosi dentes uacillent, nè ue fœtorem edant, remedium.

Veratrum nigrum erui magnitudine, melle cocto exceptum, cauernis inde.

Dentium fœtori remedium.

Eiusdem ad dentes denigratos optimum dentifricium.

Alabastritæ usti drach. viij. pumicis usti drac. iiij. salis torrefacti drach. iiij. tritis utitor. Ab horum usu collutione utendũ est, ex uino odorato, in quo ad multũ tempus iris sicca fuit macerata.

Dentifricium optimum.

Asclepiadis remedium ad dentes motos.

Cornu cerui usti drac. viij. Rhois rubri drach. iiij. omphacij drach. ij. balaustij drach. iiij. corticis pinus, myrrhæ, sing. drach. j. tritis utitor.

Dentes confirmant remediũ.

Collutio eiusdem ad molarium dolores.

Radices smyrnij cum aceto mulso coquito, & excolatum liquorem ore tenendum dato.

Ad erosos dentes præseruatiuum.

Zingiber cum aceto mulso coquito, ac probè trito, indeq; in cauernam indito, forisq; dentem ex eo integito. Aut hederæ lachrymam chalbano misceto: aut tithymali, uel ficus syluestris succo dissoluito, ac utitor.

De mobilibus & prominentibus dentibus.

Vbi dentes absq; ictu præcedente mouentur, uerisimile est neruos radicibus eorum adnatos, præ nimia humiditate laxatos esse: ob idq; siccantibus medicamentis eis esse opus. Quum autem emoti dentes prominentiores sint reliquis, præcipuè ubi ex plaga mouentur: sanè semper optimum iudicaui fore, si sic affecti, in tantum attererentur limæ, quantùm super reliquos prominent: idq; ne oppositos sibi offenderent, in loquendo, mandendoue: quod consilium semper mihi satis feliciter cessit. Oportet autem gingiuis linteolum molle usq; ad radices dentium circundare: dein digitis sinistræ manus leniter amplecti, simulq; tutè, & citra compressionem, ne concutiatur cui limulam adhibemus, chirurgiam ipsam aggredi, eamq; nõ una uice absoluere, sed pluribus. Imperandum etiam est ægro, ut nec loquatur, nec durum aliquem cibum accipiat; utatur autem alimento succo ptisanæ, & sorbitione ex alica, & pane madido, atq; alijs id genus mollibus.

Dentes prominentes exterendi ratio.

Ad firmandos dentes, ex Archigene.

Myrrhæ, pompholygis, aluminis scissi, amyli, æquales singulorum partes tritas admoue. Postea asininum lac colluant calidum, aut acetum, aut uinum, in quo malicorium & galla sint cocta. Ad dentium autem stuporem portulacam manducent.

Dentium stupor portulaca auxiliatur

De dentitione puellorum, eiusdem.

Dentienti infantulo, si doluerit, canino lacte gingiuas oblinę. Aut si leporino cerebello gingiuas eius illeuerts, citò dentes prouenient. Mulcet gingiuas dolentes acetũ cui hyoscyami radix incocta fuerit. Quòd si enascens dens ęgrè erumpat, & compungat gingiuam, cyperum ex butyro & unguento susino iuxta exortũ illinito.

Dẽtitioni puerorum congruentia medicamenta.

Præseruatiua dentium ab Archigene prodita.

Alumine scisso & modica myrrha confricato, nec erodent unquã. Aut iridem Illyricã mãduto.

Dentes præseruatiua cõtra erosionem.

Compositio Andromachi eadem hora dentium dolorem sedans.

Piperis, pyrethri, succi tithymali, chalbani, singul. drach. j. chalbano excepta in cauernã indito.

Alia. Seminis hyoscyami, opij, nitri, myrrhæ, pyrethri, piperis, sing. drach. j chalbani drac. ij. tritis ex uino utitor.

Collutio ad motos dentes, Critonis.

Lentiscum, myrtum, gallam, in uino cocta colluenda præbero. Eiusdem ad corrosos dentes. Capparis radicem cum acri aceto ad dimidias coquito, & colluito tepidum.

Dentifriciũ ad gingiuas madore laxatas, putrescentes, & cruentatas, concussos dentes, ozænas, parulidas, dolores, & omnia oris ulcera.

Dentifriciũ ad omnia gingiuarum & oris ulcera faciens.

Perdicij recentis drach. x. mellis, aluminis scissi, iridis Illyricæ, sing. drach. iiij. piperis albi drac. viij. nigri drach. iij pumicis, pyrethri, hyssopi, pulegij, seminis apij, sing. drach. ij. myrrhæ, menthæ siccæ, herbæ sideritidis, singul. drach. iij. salis fossilis drach. iiij. Perdicium, sideritidem, mel, & salem, mista urito: alumẽ uerò per se ustum uino extinguito: dein omnibus simul contusis utitor.

Smegma dentes reddens candidos, eosq; ab erosione defendens, oriq; bonum odorem cõcilians.

Dentifriciũ insigne.

Nitri, restæ sepię, myrrhæ, sing. unc. j. tritis utitor. Aliud ad idem. Aluminis scissi sescũcem: mastiches unc. j. comæ rosarum quadrantem: iridis trientem. Tritis utere, indeq; aquam tepidam colluendam præbe.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorũ secundum locos, liber VI.

Quamuis plurimũ intersit, ex uiuáne aliquis uoce, an ex libris discat, non tamen paruũ commodum studiosis ex commentarijs accedit: ob idq; ad hosce conscribendos me accinxi, quum rationalis auxiliorum inuentio præstet illi, quæ soli experientiæ innitiĩ. Igitur in stomaticis pharmacis, de quibus agere in præsenti commentario est animus, primus medendi scopus est communis omnium partium inflammatarum: secundus autem, proprius illius cui medemur.

In ictionem rationalem auxiliorum præstare illi, quæ soli experientiæ innititur.

Inflammationis causa, & curatio.

Porrò inflammationes, ex influxu calidi sanguinis fiunt: qui repellendus est, nisi uereamur ipsum ad partem aliquam principem recursurum, atque illic grauiorem aliquem morbum excitaturum. Vtimur igitur uenæ sectione, & purgationa, & clysteribus, etiam inedia, ubi totum corpus plethoricum, aut cacochymum extiterit. Si uerò neutrum sit horum, statim properamus ad curationem per localia remedia. Impossibile autem est, pharmaco ritè uti eum, qui uim ipsius non cognorit, secundum quam auxiliatur. Porrò medicaminum repellentium genus, quibus utimur in principijs inflammationum, in materia refrigerantium consistit: quorum sanè ea quæ astringendi natura prędita sunt, efficaciorem uim habent, ad ocyus repellendum influxum. Inest quippe ipsis statim etiam facultas cogendi & densandi superficiem corporis cui admouentur.

Astringentiũ facultas.

Communis itaque scopus in oris inflammationibus est, prohibendi eos dum incipiunt. Secundus autem ab ipsa particula sumitur, quum sciamus longè rariorem atque molliorem esse oris tunicam, cute qua uniuersum integitur corpus. Taceo tunicam oris, medicamentorũ insuauitatem percipere posseq; medicamenta ori indita defluere in uentriculum & pulmones: quorum neutrum cuti reliquæ adest. Quare fortibus medicamentis, cuiusmodi chalcanthos extitit, quæq; uenenosam facultatem sortiuntur, uti ad oris affectiones non licet, nisi magna urgeat necessitas. Ergo succus mororum solus, recensq; à fructu ipso expressus, ad incipientes oris inflammationes est melior illo, qui, ut asseruari diutius possit, ex melle coquitur. quanquam ad sequentia inflammationis tempora, utilior est qui ex melle est coctus. Nam quemadmodum in principio utilia sunt pharmaca repellentia id quod influit: sic post principiũ usq; ad finem, pharmaco opus est ex utrisq; misto, repellente uidelicet facultate, & discutiente prædito: ac primo quidem tempore, astringens præcellere oportet: ad finem uero discutiens: atque interposito tempore æquales utrorunque partes esse conuenit. Quando uerò uelut induratum quippiam ex ipsa inflammatione relinquitur, penitus non conuenit astringens ad discussorium miscere, * si prius uniuersum corpus fuerit uacuatum. Similiter neque in principio bonum est discussoria miscere astringẽtibus. Meritò autem qui pharmacum diamoron composuit, parum ex croco & myrrha ei commiscuit, quòd communem habeant facultatem concoctoriam inflammationum priuatim uerò crocus quidem astringat myrrha autem calfaciat in tantum, ut sufficienter discutiat, tenuium partium etiam substantiam possidens, qua facilè in altum subire possit, uiresq; aliorum medicamentorum deducere. Soleo autem ipse in principio ad pharmacum diamoron miscere rhois succum, aut omphacium, aut florem rosarum, aut ipsas rosas siccas, necnon balaustium, cytinos, mali corium aridum, gallam omphacitin, pini, thurisq; corticem, hypocistidem, lentisci succum, ac breuiter astringentia omnia, præter ea quæ corrumpentem possident facultatem, quæ & deleteria dicitur, & letalium species quædam extitit: quippe cùm non omne letale, necessariò etiam deleterium, hoc est, uenenosum existat. At ubi inflammatio iam constitit, sufficit ad mororum succum addidisse tantum crocum & myrrham, ut ipsa inflammatio coquatur. Quæ ubi concocta fuerit, addere aliquid ex discussorijs licet, cuiusmodi sunt nitri spuma, nitrum Berenicarium, sulfur uiuum, sapa, origano interdum incocto, aut hyssopo, aut pulegio, aut thymbra, aut thymo, aut calamintha hortensi & agresti. At uerò Erasistratus, quum mororum succus illi ad manum non esset, rubi cremore usus, seipsum curauit. Ego autem pharmacum ex succo nucum uiridium confeci, facultate ad oris inflammationes cæteris omnibus stomaticis plurimum antecellens. Cuius compositio est huiusmodi. Succum externi nucum uiridium corticis cum mellis iusta portione coquo, donec ex utroque mellis crassitudo consistat. Hinc autem liquet, qualis sit eorum corticũ succus, quantaq; astringendi uis, quòd ne per fortissima quidem extersoria, nigredo elui possit ab eorum manibus qui

Oris affectionibus cur calida non fortia, nec uenenosa medicamenta.

Oris inflammationibus quæ competant medicamenta.

Diamoron medicamen.

Crocus ... Myrrha ...

Diamoron medicamen.

Letalia non omnia esse deleteria.

Oris inflammationi concocta quæ congruant.

Rubi cremor.

Stomaticum succo nucum uiridium, ad oris inflammationes uehementissimum.

Nucum succi uiridium adstrictio.

qui uirides nuces decorticant. Atqui nisi in profundum manuũ illa facultas descenderet, non certè ægrè eluibilis esset. Quum autem descendat, indicat planè substantiam succi, tenuium partium esse. At rationi est consonum, astringendi uim esse maximè ex usu, ubi in eiusmodi cõtineatur substantia: ineptam autem existere, quæ crassarũ partium substantiæ est coniuncta. Optimum itaq; ac simul suauem esse nucum succũ mihi persuadens, eum in quatuor partes diuido: & ad primam statim aliquid ex astringentibus misceo: ad secundam, ex croco & myrrha: ad tertiam, sulfuris & nitri nonnihil. Quartam uerò solam synceram seruo, ob dulcorem futuram utilem pueris, mulieribusq;, & uiris effœminatis. Est autẽ quod ex succo rubi constat, fortius eo quod ex moris conficitur, quemadmodum hoc eo, quod ex musto paratur. omnibus tamen præstat quod ex succo fit nucum. Porrò in pharmacis quæ deglutiunt, maximè coniectare oportet naturam eorum qui ipsa sument. Nam quod cum molestia aut fastidiose accipitur, os uentriculi euertit. In stomaticis autem medicamentis, eiusmodi synceritatem interdum contemnere licet. Si quis igitur medium aliquod medicamen conficere omnibus aptũ uelit, ut (exempli gratia) quod constat ex succo mororum, ad quinq; libras succi, unam mellis adijciat: croci autem & myrrhæ, utriusq; drach. j. s. Vini item austeri heminã unam omphacij, drach. j. Quod si non adsit, pro ipso rhois succum inijcies: & si uolueris par pondus utriusq; imponere, nihil peccaueris. At Hera drachmam unam scissilis aluminis addit. Quod uerò ad coquendi modum spectat, ego sanè censeo succum ipsum solum esse per se præcoquendum usque ad crassitudinem strigmentitiam: dein uerò adijciendũ mel: atque ubi iam cacabum ab igne uelis auferre, reliqua imponenda esse. Etenim ut spuma argenti, & plumbago, aliaq; multa metallica, per coctutam meliora euadunt, sic uis complurium aromaticorum exoluitur. Cæterùm ad induratas inflammationes, quum iam præterierit uigor, nec amplius influat quicquam, prædicto pharmaco discussoria miscere oportet: cuiusmodi sunt, spuma nitri, nitrũ, pettgasiæ flos, sulfurq; uiuum. Ac sufficit sanè nitri vnciã semis, sulfuris uncias duas, si addideris. Quòd si nihil horum sit præstò, in sapa aut mulsa origanum feruefacito, ipsamq; stomatico pharmaco adijcito, & gargarizare iubeto. Nihil autem refert, etiam si hyssopum conijcias pro origano, aut pulegium, aut thymum, aut thymbram, aut calaminthem, aut hedyosmũ. In uigore autem inflammationum collutionibus & gargarismis concoquere inflammationem oportet, pinguium caricarum decocto, lentiscinoq; oleo tepefacto in duplici uase. Quin & ipsum stomaticum pharmacum in uigoribus gargarizare conuenit mulsæ diluriori permistum, aut calidæ sapæ, aut etiam aquæ calenti. At meum ex succo nucum medicamentum, aliorum omnium est ualidissimum, utilissimumq;. Quum aũt tres sint Punicorum mâlorum species, austerorũ nempe, dulciũ, & acidorũ, æquas singulorũ partes, unã cũ corticib. soleo ipse etiã cõtundere, expressumq; succũ cum melle coquere, ac sic conficere medicamẽ non solùm stomaticũ, sed ad multa alia utile. Contunditur etiã cum illis & rubi fructus: cuius succus similiter præparatus succo mororũ, melius illo pharmacum redditur, sed minus ualidum eo, quod ex nucum succo paratur. Quin & mâlorum coroneorum, & pirorum syluestrium, ac mespilorum succus, similiter præparatus, stomaticum pharmacũ redditur, aptumq; etiam ut deuoretur quũ hoc quod ex nucibus cõstat, deuorare nõ liceat. Verũ quod ex punicis constat pharmacum, aptũ est exoluto & cibos fastidiẽti uentriculo: deficit tamen ab eo quod ex mâlis cõstat Innocuus est etiã rubi mororũ succus uoratus, ueluti & ipsorũ mororũ: sed succus rubi mororũ habet quid quod stomachum roborat, quod ipsum, mororum cremor non habet. Iam uerò succus nucum plurimo melle opus habet: & posteum, rubi mororum: modico autem, mâlorum & punicorum, & pirorum syluestrium. Medius inter hos est mespilorũ succus. Ex cornis etiam, brabylisq; & prunis, stomatica præparantur. Cæterũ si crassus esse uideatur succus, statim mel admiscere oportet: sin liquidior, præcoquatur. Suscipit autem pirorum atque mâlorum succus parem mensuram mellis. Succus uerò eorum quæ nimis acerba sunt, ueluti est corni fructus, aliquando duplum, aliquando triplum mellis desiderat. Porrò si atramentum sutorium admistum sit, non admodum deglutire oportet confectum pharmacum, præterquàm si iuxta stomachum aut aluum ulcerosam affectionem fieri uereamur. Quin & si in ipso ore maligna ulcera fiant, præstant ex atramento sutorio medicamenta. Sufficit autẽ drach. ad prædictam compositionẽ admista, in qua unã mellis libram conijci dicebamus. Iam uerò quum rhus sit duplex (alter enim obsonijs inspergitur, stomacho commodus: altero coriorum tinctores utuntur) uterq; sanè musto incoctus, stomaticum efficitur medicamen. Mustum etiam solum, citra mellis misturam in mellis compagem redactum, bonum fit pharmacum in principijs, augmentis, atq; uigoribus. Ad declinationem autem præstiterit, si in ipso diem integram tedas pingues præmacerauetis. Quòd si preciosius efficere pharmacum uis, inijcies etiam casiæ corticem, aut nardũ Indicam, aut malabathri folium, singulorũ nempe unam drachmam. Ad induratas autem inflãmationes conijciuntur quæ generosius discutere possint, tusa uidelicet, & cribrata: idq; ubi olla ab igne est exempta. Ac talia sanè sunt, costus, amomum, macer, Cyrenaicus succus, Medicusq;. Pauperibus tamen pro sumptuosis discussorijs pharmacis, aut dictamnum, aut acoron, aut meon, aut pyrethrum, aut cardamomum, aut sinapi inijciendum censeo, pari pondere: ita ut ad triũ drachmarum pondus, eorum mistorum moles perueniat ad prædictã symmetriã, in qua mellis libra habebatur. Verùm pro cõstitutionis affectuũ proportione augeri ac minui pharmacorum uehementiam oportet. Ergo pharmacũ cõficientes ex musto, ad decẽ musti heminas, tres inijciemus heminas rhois coriariorũ, aut eius qui obsonijs inspergitur. Si uerò utrũq; inijciamus, utriusq; una & dimidia inijcienda est. Iuxta proportionem etiam, ex discussorijs, quodcunq; tandem in promptu habeamus. Quòd si unum tantùm suppetat nobis astringẽdi uim habens, quod in principio inijcia

Stomaticum ex nucib. deuorandum non esse.

Rubi mororum succus et uentriculi roborat, id quod succo mororum nõ inest.

Succorum quinã plus, & qui minus requirãt mellis.

Calcanthon quando stomaticis miscere expediat medicamentis.

Rhus duplex.

Musto quando & qualiter preparato utendũ in oris inflãmationibus.

Discutientia pharmaca quænam sint.

Stomatici ex musto compositio.

mus: aut unicum discussorium, quod iuxta finem: ex illo totum pondus explebimus, quod ex omnibus alioqui fuisset conflandum. In uniuersum autem, austeriora quidem, in principijs, & uehementibus influxionibus congruunt: moderatiora in uigoribus: ut magis discussoria in declinationibus. Porrò ex astringentibus facilia paratu sunt, rosæ, baccę myrti, myrtus, lentiscus, rubus, caninubus, galla omphacitis, fructus Aegyptiæ spinę, omnia aluminis genera, unus & alter rhus, glauciũ, omphaciũ, cytini, & balaustia. Ex discutientibus moderatè, facilè parantur caricarum furfurumq́ decoctum: aut mulsa, in qua origanum, aut hyssopum, aut thymus, aut calamintha, aut pulegiũ, aut hedyosmum concocta sint: quæ si diutius coquantur, fortiora redduntur: amplius autem & nitri spuma, aut ipsum nitrum ustum. Fortius uerò his est sulfur uiuum. Rectè autem Andromachus medicamini ex succo mororum cõfecto addidit glycyrrhizam, ut exasperata leniret, asperitatemq́ astringentium mitiorem redderet.

Inflammationum incipienti, austeriora: uigenti, moderatiora: inclinanti, magis digerentia conueniunt.

Astringentia paratu facilia.

Digerentia mediocriter.

Digerentia ualenter.

Stomaticum Andromachi ex musto, quo utor.

Stomaticũ Andromachi ex musto.

Gallas xxx. Rhois coriarij sext. ij. musti sext. vj. Gallas confractas per diem & noctem in musto macerato: dein coquito, donec ex toto quarta supersit portio: quam per linteolũ colatam, expressamq́, in olla ad mellis crassitudinem spissato: deinde trita addito, aluminis scissi, croci, myrrhæ, singul. drach. j. permista reponito, tandemq́; eis utitor. Iam uerò, quod ex dulci confectum est musto, magis mitigatorium & moderatum erit, sed minus efficax: id autem quod ex acerbis fit uuis, uehementius quidem astringit, leniendi uim tamen non habet: ex medio uino paratum, mediam facultatem sortitur.

Stomaticum ex besasa, anginis congruens, ab Andromacho scriptum.

Stomaticum ex besasa Andromachi.

Sem. anisi, apij, ammij, floris iunci odorati 1or. aluminis scissi, iridis Illyricæ, besasa (hoc est, seminis rutæ syluestris) cinnamomi, myrrhæ Troglodyticę, aristolochiæ longæ, casię, rosarum siccarũ, crocomagmatis, sing. vnc. j. croci, cineris hirundinum tenellarum, utriusq́ quadrantẽ. croci sesquiunciam nardi Indicæ, amomi, utriusq́ vnc. s. gallas viij. tritis cum melle utitor.

Stomaticum Asclepiadis.

Hirundinũ syluestriũ ustarum cineris drac. iiij. croci, nardi Indicę, utriusq́ drac. j. melle excipito.

Aliud Andromachi, ad columellam laxatam.

Columellæ laxatæ remedium.

Aluminis liquidi lib. j. florum rosarum lib. s. succi hypocistidos quadrantem. Alumen in melle coquito, dein sicca inspergito, utitorq́;.

Aliud eiusdem ad omnia uitia oris.

Stomaticum ad omnia uitia oris.

Crocomagmatis drach. ij. iridis drach. iiij. sandarachæ drach. s. terebinthinæ drach. ij. lycij Indici drach. j. uuæ passæ drach. viij. aloes, omphacij, singul. drach. j. nucum pinearum tostarum drac. viij. succi glycyrrhizæ, aluminis scissi, balaustij, singul. drach. j. floris rosarum drach. ij. mellis hem. j s. Conficito.

Stomaticum Asclepiadis.

Stomaticum Asclepiadis.

Succi hypocistidos drach. ij. balaustij, lycij, acaciæ, sing. drac. j. excipito oliuæ immaturæ succo, & postea melle subactis utitor.

Si uerò æger stomatica id genus fastidiat, in moderatis quidem inflammationibus sufficient succi soli fructuum iam dictorum, ut rubi, & mororum, punicorũq́ malorum, & cotoneorũ. Quin & succus nucum ubi cum solo melle paratur, gustui suauis existit: itemq́ mustum ex uuis acerbioribus pressum, si rhus in id conijciatur, optimum pharmacum redditur. Ad eas uerò inflammationes quæ multa astrictione indigent, austerorũ punicorũ, aut cotoneorum, aut utrorũq́ succus, melli admistus, sæpe mihi fuit satis. Singulis autẽ horũ succorũ licet omphaciũ adijcere. Vehementissimũ medicamen reddes, si punica integra tundas unà cum corticibus, indeq́ succũ exprimas: atq́ hoc magis si acerba fuerint. Acerbissimum etiam fiet, si ad punicorum austerorum ita usorum succum, omphacium superaddatur cum moderato melle. Præstantius adhuc reddes pharmacum, si tota contusa punica mala, passo cocta excolaueris. Ne uerò ualde exasperet, glycyrrhizæ succum admiscens, conficies optimũ pharmacũ. Si quid uerò induratũ appareat, ijs succis qui medias facultates sortiuntur, inijcies aliquid, dum coquuntur, ex pulegio, aut thymo, aut origano, hyssopo, mentha, aut calamintha: dein colabis, & habebis optimũ medicamẽ. Quòd si calidius efficere uelis, piper addes. Omnibus tamen si glycyrrhizæ succus addatur, melius pharmacũ efficiet.

De crustis.

In calidis & humidis corporis partibus, qualis est os, ex quacunq́ tandem causa fuerit exulceratum, citò putredo oboritur. Ad cuius ulcera fortissimis sæpe uti cogimur medicamentis. Atqui fortissima sunt, quæ escharam instar cauterij excitant. In externis igitur corporis partibus, ubi parti curandæ crusta fuerit inducta, à fortibus supersedemus pharmacis, transgredientes ad detersoria, quæ escharas tollunt. In ijs uerò quæ in ore excitatæ sunt escharis, tutius mihi uidetur esse admiscere ad exteriora pharmaca, alia quædam fortiora, & quę per se admota, crustas etiã inducerent. Melli itaq́ maxima extergendi ui prędito, crustifica medicamenta immiscemus: quemadmodũ ad sordida quæ in corporis cuticula oriuntur, miscere illi leuiter extergentia solemus, ut thus, eruum, iridem, aristolochiam, & alia id genus. Porrò Andromachus, ad oris crustas, ex nucibus pineis, amylo, alumine scisso, flore rosarum, croco, & melle, composuit optimum stomaticum.

Critonis ad oris crustas medicamentum.

Misyos torrefacti drach. iij. mellis optimi cyathos sex miscero & utitor. Idem etiam præstat chalcitis assata cum melle.

Oris crustis laborantis remedia.

Archigenis ad crustas oris remedia.

Commodissimum est stercus canum, altorum ossibus, ex melle illitum: quod etiam in angina auxiliatur. Aut rhus Syriacus ex melle. Aut hirundinum ustarũ & stercoris humani par modus cum melle illitus. Aut hepatis lupi aridi cochlearia duo trita bibenda dato. Ego uerò medicamẽ ex rhoë damno, quòd astringentis sit facultatis, quæ minimè crustis cõuenit. At hepar lupinũ eupatorio mistum, ad hepaticas etiam bibitur affectiones.

Sorani stomaticum ad crustas, fœtentesq́ gingiuas & humore prægnantes.

Stomaticum Sorani.

Misyos usti drachmas viij. iridis Illyricæ drachmas iiij. croci drach. j. Trita in pyxide lignea reponi-

reponito, & tum per se, tum ex melle utitor.

Aliud nomine Anthera.

Anthera.

Iridis Illyricæ, sandarachæ, cyperi, sing. drach. iiij aluminis scissi, croci, crocomagmatis, singul. drach. ij. tritis & mistis utitor.

Stomaticum Heraclidis Tarentini ad uehementes putredines oris atque reliqui corporis.

Chalcitidis partem j. calcis uiuæ tantundem: auripigmenti partem dimidiam: tritis & mixtis utitor. Aliud. Florum rosarum drach. iiij. aluminis scissi, gallæ, sing. drach. ij. myrrhæ drach. j. trita melli misceto, utitorque. Quidam sale macerato in aceto, resiccatoque, utunt. Si hæc remedia putredo ipsa respuat, utendum cauterio est: postea uerò colluendū ulcus prædictis, imponendaque anthera, donec crustæ abscedant.

Cauterio utendum ... necessarium ...

De columella.

Carūcula illa quæ ad extremum oris dependens cernitur, à ueteribus quidem gargareon, & cion, hoc est, gurgulio & columna: a neotericis autem cionis, hoc est, columella, uocatur. cuius sanè affectionem quandam, staphylen, hoc est, uuam, dicimus. Raro tamen affectio hæc circa columellam contingit, licet ea sæpe inflammetur. Et sanè quemadmodū in alijs omnibus, in quibus ex humorum influxu contingit morbus, sic etiam hic prima auxilia debent fluxionem ipsam repellere: quare astringentis sint facultatis oportet: uerùm si quidē influxus sit moderatus, moderatè astringentis, quam priuatim austerā uocant: si uerò uehementior, acerbę. Ambę quippe facultates astringunt, sed debilius austera, uehementius acerba. Porrò moderatæ collutiones fiunt ex palmularū, rosarum, pampinorum uitis, rubi, canirubi, aspalathi, cyperi, cytinorum, siliquarum, radicum mori, hypocistidis, mālorum austerorum, pirorum acerborum, ac sorborū decocto. His fortiora sunt myrti & baccarum eius decoctum, & ex acerbis coroneis mālis, & uirgultorum tenerorum ilicis, arbuti, smilacis, fagi, & ipsarum glandium: mespilorum item, & cornorum, & fructus memæcyli. Generosissimum autem est decoctum gallarū, & rhois culinarij, & coriarij, fructusque myricæ, & Aegyptiæ spinæ. Ex his singula tū per se, tum etiā mixtim cocta ex aqua, gargarizare oportet. Mirū enim quàm mixturę ipsorum utiliores sæpe sunt ipso simplici usu. Quin & arida etiam columellæ inspergūtur. Iam uerò moderatè astringunt etiā lapis Ageratus, aloe, cyperus, flos iunci odorati, radixque nardi Indicę. Eximiè astringūt omnia aluminis genera: scissum uerò inter ea tenuiorum est partium, & ob id utilius. At atramentū sutorium uehementem astringendi uim possidet. non est tamen expers calfactoriæ, ob idque putrilaginosis ulceribus conuenit. Cæterùm gurgulionem exasperat, etiamsi iam scirrhū contraxerit. Corrumpuntur autem succi omnino, si absque melle reponant: aut resiccantur, si plurimū fuerint cocti. Nōnulli tantam ariditatē asciscunt, ut conteri queant. Tales sunt hypocistidis, uuæ acerbæ, glycyrrhizæ, & centaurij succus. Ridiculum aūt est quęrere, inter duo eiusdē generis pharmaca, utrū sit ipsorū præstantius. Omnia siquidē medicamēta respectu ad aliquid tum utilia, tum noxia dicunt. Quocirca si pronunciaueris pharmaca nihil esse sola per se, rectè dixeris: nihil enim sunt, nisi nacta fuerint utentē rectè. Si uero contra, pharmaca deorū esse manus fatearis, similiter rectè dices. Illud quippe maximè, si is qui eis utit, in rationali methodo fuerit exercitatus, atque natura prudens. Porro mistura pharmacorū eiusdē generis, mediorū pharmacorum usus sit gratia: ob idque semper duo contraria medicamenta in unoquoque affectu uos habere operæprecium duco: quę quidem permiscendo, multa pharmacis abundabitis. Quum autem rarò quis affectionem inueniat, quæ (exempli gratia) solis discussorijs, aut repulsorijs indigeat, cogimur etiam sæpe diuersi generis medicamenta miscere: quemadmodum ubi cum repellentibus aut anodynia discussoria confundimus: ut si gurgulione inflāmato, ad alumen iridem misceamus Illyricam, aut farinam eruinā, aut thus, aut myrrham. Etenim quū discussoria sint multa, est semper à minoribus auspicandum: quandoquidem inflammata exasperantur ab acribus.

Columellæ ... Ambæ & astringentes facultates ... Collutiones moderatæ ex quibus ... Collutiones ualde astringentes ... Nullum medicamentum aliquod ... Vehementa ... aliquid tum utilia, tum noxia dicuntur.

Pharmaca nihil sunt sola. Pharmaca esse deorum manus.

Discussoriis minoribus cur sit in principio utendum: ubi digerere est opus.

Quæ Archigenes scripsit ad gurguliones inflammatos.

Gurgulioni inflammato remedia secundum Archigenem.

Vua laxata, succum Cyrenaicum dissolutū illine: aut gallam tritam cum sale: aut ipsum sal dissolutum: aut lycij radicem tritam: aut omphaciū cū melle. Si fortius medicamentum uis, atramenti sutorij, squamæ æris, aluminis scissi, misyos, myrrhæ, gallæ, æquas partes tritas, ac uino exceptas illine. In principio tamen sale non est priuatim utendū, sicuti nec Cyrenaica lachryma: sed ubi columellę inflāmatio indurata iam fuerit. De gurgulionis autē inflāmatione sic Hippocrates disserit: Gurguliones cum periculo excindunt, urunt, ac resiccant, quādiu rubri fuerint & magni: quo tempore alijs artibus graciles sunt reddendi. Quū uerò totū id quod appellant uuam, abscesserit, extremum autem gurgulionis maius, liuidumque redditum fuerit, superior uerò pars tenuior, tunc sanè intrepidè curationi admoliendæ sunt manus.

Gurgulionis affecti curatio secundum Hippocratem.

Quę scripserit Archigenes ad urgentem inflammationem gurgulionis & tonsillarum.

Gurgulionis inflammati curatio secundum Archigenem.

Si uerò in uigorem affectio peruenerit, subducatur aluus, aut calidam lotionem furfurum gargarizet, aut ptisanæ succum, aut passum tepidum, aut radicis dulcis decoctum cum passo & hyssopo: aut ficus uino incoctas: aut succum ptisanæ, in quo uuę sint passæ incoctæ. Magnopere iuuantur, si amygdalinum oleum in aures infundens, forinsecus spōgijs expressis leniter foueris. Quin & omelysis ex cruda hordeacea farina imponenda: aut ex farina seminis lini aut fœnigręci. Quòd si iam propè ad suppurationem accedere tonsillę uideant, coadiuuare assiduè per ficuū decoctum oportet, propémodūque incessanter id gargarisma exhibere, similiterque aquam mulsuū calidam. At si nihil tale apparuerit, augescat autē malum ita, ut ægri uix transglutire possint, ac suffocationis principium sit nobis suspectum, aluus forti clystere, aut glande subducenda est, & secanda cubiti uena, cucurbitæque cū scarificatione collo ac mento affigendæ. Fomentis etiam & cataplasmatis robustioribus est frequentius utendum, gargarismisque assiduis. Quòd si ne his quidē remedijs mitescat morbus, sed augeat indies, uenæ sub lingua secentur, aut iuxta angulos oculorū, atque illa quæ in fronte consistit. Illinatur autem assiduè fel tau

Tonsillarum inflammatarū curatio secundum Archigenem.

Vena sub lingua, uel iuxta angulos oculorum, inflammatis tonsillis quādo incidenda.

ri, & elaterii cum melle: aut sal cũ oleo ueteri, melleq́ & aceto: aut centaurea cum melle. aut absinthium cum nitro & melle.

Heræ medicamen ad columellam laxatam.

Columellæ laxatæ medicamẽ Heræ.

Gallæ omphacitidis, aluminis scissi, salis ammoniaci, sing. pares portiones conterito, inspergitoq́. Vel ageratum lapidem derasum in pollinem similiter columellæ imponito. Porrò Heraclides Tarentinus rectè sanè post usum medicaminum exacerbantium, iubet colluamus fauces lentium decocto, ad tollendam uehementem illam astringentium asperdinem.

Ab Asclepiade prodita.

Faucibus inflammatis remedia ab Asclepiade descripta.

Rosatum siccarum sextarium j. nardi Celticæ unà cum radicibus, & adhærente terra, fasciculũ j. nidi hirundinũ syluestrium aridi drach. iiij. myrrhæ drach. viij. gallas omphacitidas numero xv. contusa & trita digitis apprime. Est enim hoc mistæ potentiæ pharmacũ. Aliud. Piperis albi, myrrhæ, sing. drach. j. aluminis scissi drach. ij. gallæ omphacitidis tantundem: trita admoue. Hoc tamen utendum non est in gurgulione uehementer rubente. Aliud eiusdẽ facultatis, quo & nos sumus usi. Lapidis agerati, Asiæ petræ, terræ samiæ, singul. drach. iiij. aluminis scissi, croci torrefacti, gallarũ omphacitidum, sing. drac. ij. tritis utitor.

Critonis medicamentum digerens.

Ossium palmularum, nucũ tenerarum immaturarum, siccarum, utrarunq; drach. iiij. Vrito, atque in puluillum terito, utitorq́; arido admoto.

Aliud Sorani, maximè mitigatorium, ac proinde conuenientissimum ad urgentes inflammationes. Glycyrrhizam contundito, & mel & aquã pari mensura affundito: dein coquito, & liquorem ipsum gargarizandum præbeto.

De pharmacis ad ulcera oris aphthas appellatas.

Aphthæ sunt oris ulcera, præcipuè inuadentia infantes.

Vlcerationes in superficie oris obortas, aphthas appellant, habentes quippiam igneæ caliditatis. Fiunt aũt plurimũ pueris lactentibus, quum aut uitiosum fuerit lac nutricis, aut non probè ipsum concoxerit infans. Curanť facilè, utpote quę uel à moderatè astringentibus compescãtur. Quandoque tamẽ diutur næ fiunt, ægreq́ solubiles, & progressu temporis nonnihil putrilaginosum acquirunt atq; hę sanè fortiora medicamẽta postulant.

Aphtharũ curatio per moderatè astringentia.

Andromachi medicamen ad aphthas malignas.

Aphthis uaria remedia à uarijs descripta.

Aluminis scissi, usti, drac. ij. fructus ericæ drac. j. oleo excipito, & per digitum locis apprimito.

Eiusdem ad aphthas leuiores.

Lycium Indicũ uino tritum, cũ cumitũ, & ericæ fructus tritus, aut rosæ siccæ cum melle, auxiliantur. At Crito, adipem suillum, & mel, simul liquefacta, commendat: ut collutionem etiam ex asinino lacte manducationemq; portulacæ intinctæ melle: quę omnia & simplicissima sunt, & pueris maximè idonea.

Quę scripserit Apollonius ad aphthas.

Ad aphthas albas, chalcitidẽ oleo tritã penna illinito. Postquàm uerò putræ factæ fuerint, myricæ fructum tritum, aut aqua mulsa, aut uino dilutum, illinito, maximè infantibus. Ad nigras aphthas, uuam passam exacinatam, & anisum, trita cum melle illinito. Vel atramento sutorio trito cum melle utitor. Vel æruginis uermiculatæ obolos tres in uini quarta heminæ parte gargarizandos præbe. Vel muriam oliuarum & acetum pari mensura mista, colluenda dato. Mandendę sunt etiam oliuæ muria conditæ. Hęc Apollonius. Etenim oliuæ sic asseruatæ, discutiunt, atq; uehementer astringunt.

Oliuæ muria conditæ discutiunt & uehementer astringunt.

Quæ Archigenes ad aphthas scripserit.

Ad aphthas faciunt collutiones ex decocto foliorum oleæ, aut myrti albæ. Facit & amurca, & marrubij succus, aut lentis decoctũ. Aut fęx uini dulcis cum melle illita. Summè facit ad depascentes, fœniculi radicis ustæ cinis. Porrò ex colore ipso facilè licebit colligere, qui nam humores ipsas aphthas produxerint. Rubicundiores siquidem, sanguinem præcellere indicant: flauiores, amaram bilem: albescentes, pituitosum humorem: quemadmodum nigrescentes, melancholicũ succum. Qui autem hæc ritè didicerit, nouerit q́; facultates singulorũ medicamentorũ simplicium, is unicuiq; aphthæ speciei, propriũ sciet administrare remediũ. Expendet aũt simul ipsas naturas corporum. Fortioribus quippe corporibus fortiora medicamenta adhibenda sunt: debilioribus imbecilliora. Ego porrò infantibus qui adhuc à nutricibus aluntur, lentem cum modico pane, & medulla cerui, aut uituli exhibeo. Admisceo etiam cibis nonnihil ex astringentibus fructibus. Quandoq; etiam de lactuca, seride, solano, & portulaca conijcio aliquid, si aphtha sit inflammata. Quòd si cibum assumere nequeant, nutricem eiusmodi uictu alo, utq; concoquat rectè, prospicio. Veruntamen etiam infantes illino, si quidẽ subrubras uidero aphthas: in principio quidẽ, ijs quæ moderatissimè astringũt, & frigefaciũt: dein uerò, eis quæ citra mordacitatẽ discutiunt. Si uerò subflauas uidero, ijsdem utor, sed magis refrigerantibus. At si pituitosiores, astringentib. ut si nigrescẽtes, discussorijs generosiorib. Cæterũ in maioribus pueris, eiusdem generis facultatibus pharmacorũ utor, auctis tantùm ipsorum uiribus: quemadmodum etiã in perfectis & duris corporibus, singulis relatis facultatibus fortissimis utor. Sufficit autem mihi in his per omnia misyos usus cum uino astringente, quod tum intendit, tum remittit uim suam, prout magis aut minus uinum fuerit astringens. & prout crassius aut liquidius efficiť pharmacum ex misyos ac uini mistura. Quòd si sordida appareat aphtha, misy cum uino mulso tero. Iis uerò qui fortiora quàm misy, medicamẽta postulant, ærugo similiter dissoluta, est utilis. Commodum est etiam pharmacum ad hanc rem, chalcitis oleo trita. Atq; hæc quidem efficaciora. Moderata uerò, & maximè ad incipientes affectus, omphacium cum uino & œnomelite: similiter etiam rhus. In pueris sufficit rosarum flos, & ipsæ etiã rosæ siccę. In summa uerò, moderatæ aphthę, maximè in corporib. teneris, moderatis pharmacis opus habent: fortes uerò & maximè in duris corporibus, curantur à ualidioribus. Fortia pharmaca intelligo, tum quæ astringunt uehementer, tum quæ etiam mordicant: sicuti moderata, quæ prorsus sunt mordacitatis experti, nonnihilq; astringunt. Porrò oleum per se, infestissimum est aphthæ affectui: ueluti etiam chalcitis: quandoquidem alterum quidem humectat, & sordes gignit: mordet autem uehementer chalcitis. Verùm moderata mistura ipsorum, optimum pharmacum

macum efficit. Nam quemadmodum ex cerato & ærugine incarnans effici pharmacū solet, tametsi ambo per se sint contraria carni gignendæ: eadem ratione ex oleo & chalcitide apium medicamentum conficitur.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorū secundum partes, lib. VII.

De affectionibus contingentibus circa respirationis organa.

Asperæ arteriæ pharmaca, mos est appellare arteriaca. Vocant enim arteriam asperam, uiā illā quæ ducit a larynge ad pulmones, ex cartilaginosis corpusculis, bronchis dictis, cōflatam: unde etiam tota arteria, interdum dicitur bronchos. Vestit autem ipsam intrinsecus quædā crassa membrana, quam ob crassitudinē nonnulli tunicā nomināt. Scripserunt porro ueteres multa & diuersa medicamenta ad affectus organorum respirationis: ad uocem q; tum interceptā, tum raucam. Etenim ubi instrumēta uocis ab humiditate uehementius atq; tenacius impacta fuerint imbuta, uox intercipitur. quū uerò moderatius humecta sunt, oboritur raucedo. Organa uocis quū dico, intellige arteriā, & laryngem, & pharyngem, siue epiglottida. Qui igitur ex uehementi clamore uocē amplius oblæsam habent, iis similis quædā affectio cōtingit in illa tunica asperæ arteriæ interna, ei quæ manibus, cruribusq; & musculis, ubi plurimū laborarunt. Cæterūm curationis genus euariat. Siquidem crura & manus confricare per oleū licet, quū per cutem in adiacentes musculos penetrare ipsius possit facultas. Iuxta asperā uerò arteriā cartilagines post cutem sitæ, prohibent in subiectā pelliculam transitum facultatis unguentorum mollientium. Itaq; auxiliorū materia congruentiū respirationis organis, quū ab aliis petenda est, tum etiā a balneis dulcium aquarum, cibisq; & lenibus, & laxantibus. Si qua uerò aspredo sentiatur, cibis utendum est* qui diutius hæreāt partibus quæ cum loco affecto cōmercium habent. Est enim una, eademq; sibi continua & cohærens tunica, quæ pharyngem, laryngem, gulam, & interna ipsius asperæ arteriæ uestit, obducitq;. Quare cibi cōgruentes tunc erunt, qui ex lacte, amylo, alica, ouis, & libis dulciariis constant. Si uero per hæc nō curetur affectio ipsa, inuenta sunt à medicis pharmaca sub lingua tenēda, obidq; hypoglottides appellata. quæ eadem facultate cum arteriacis uocatis prædita, ex uino Theræo, gummi, tragacantha, & glycyrrhiza constant: quæ læuigāt quidem reprimūtq; omnes asperitates, quicquid uerò reliqui est ex inflammatione, concoquunt, & citò persanant. Qui autem pharmacum linguæ subdet, patiens sit laboris oportet, ut ipsum paulatim liquescēs, in laryngem excipiat, retinens interim tussi, si qua excitari uideatur. Impossibile tamen est, ut hi claram uocem edidant, citra usum pharmacorū absq; acrimonia extergentiū: qualia sunt faba fresa elixa, prisana, ac semen lini torrefactum. His magis detergunt resina terebinthina, thusq;, ac despumatum mel, & amygdalæ amaræ: quemadmodum istis rursus fortiora sunt farina erui, semen hormini, radix iridis, panacisq;. Cæterum his omnibus uina mollia, & passum Creticū, & Theræum, & Scybelites, & sapa, & decoctū caricarū, conueniunt. Est autem ab affectionis principio, usq; ad finem eiusdē, paulatim progrediendum à leuissimis tum cibis, tum medicamentis, ad ea quæ discutiū detergantq; uehementius. Igitur primi ordinis sunt tragacantha, gummi, samius aster, amylum, sorbitio ex alica & trago, lac, panes dulciarii, oua sorbilia, sesama, & nuces pineæ, quas strobilos uocant. Ab his autem deinceps est butyrum, & glycyrrhizæ decoctū: id quod præstiterit ad sapam ex musto, uel ad Creticū passum miscere, rursusq; coquere. Hæc itaq; in affectionibus inflammatis circa arteriam atq; laryngem ortis cōmoda in principio sunt, donec moderata inflāmatio fiat: ac præ omnibus à uini potu hoc tempore abstinendum est. Quum uerò moderatior facta inflammatio fuerit, uinum dulce Theræum, aut Scybelite bibere licet: quo tempore etiā butyrum est aptum, & sorbitio ex amygdalis, necnon ex lacte & melle diutius coctis, amyloq; intecto, aut siligine. Qua sane uictus ratione inflammatio quidem ipsa sedatur: relinquitur tamen humiditas multa, ob quam impossibile est claram uocem proferri. Quare transire tunc cōuenit ab his edulis, ad omnia ex melle cocta, & ad fabam fresam elixam, & ptisanam, & brassicam, & porrum probè coctum. Similiter etiam pharmacorum usus idoneus est, quo tempore inflammatio aut aspredo præcellunt, eorum quæ detinentur sub lingua: post hæc magis detergentia & resiccantia exhibemus: idq; gradatim facimus, donec ad ea quæ acrediuis nonnihil sortiuntur, perueniamus. Deinceps igitur ex arteriacis quæ à ueteribus prodita sunt eligens præstantiora, huic methodo adiiciā. quæ quidem nec discernere, nec iis probe uti poterit, qui in cōmentariis simplicium medicamentorū accuratè non fuerit exercitatus.

Voci aut impeditæ, aut raucæ, ob inflāmatas affectiones circa laryngē, aut asperā arteriā obortas, qualis uictus et medicinæ ratio conueniat.

De arteriacis ab Andromacho scriptis.

Thuris, myrrhæ, croci, sing. drach. j. scillæ drac. ij. passi Cretici sextar. iij. *Scilla in passo coquitur, donec inspissetur passum: dein scilla abiecta, inspergantur reliqua. fitq; eclecton, hoc est, delingibile pharmacum.*

Arteriaca. hoc est, ad affectus organorum uocis et respirationis cōgruentia, pharmaca Andromachi.

Alia arteriaca confectio.

Aloes sextantem: croci vnc. j. mastiches tantundem. Conficito. Soluit enim aluum, concoquitq; (croci ratione) ea, quorum gratia exhibetur.

Alia leniens exasperata, concoquensq; & extergens.

Thuris, succi glycyrrhizæ, sing. vnc. j. tragacanthæ drach. vj. nardi drachmā j. myrrhæ, amomi, croci, sing. drach. iiij. mellis Attici quod sit satis. Conficito.

Alia arteriaca, optima ad tabidos, & omnes inueteratos pulmonis & thoracis affectus. Cinnamomi, thuris, utriusq; vnc. j. succi glycyrrhizæ, myrrhæ, tragacanthæ, nardi Indicæ, amomi, sing. drach. iiij. croci drach. j. Melle Attico excipito.

Tabidis arteriacū optimum.

Alia ad arteriā affectam, ulcera pulmonis, puris & sanguinis reiectiones, fluxionesq; in thoracem, & ad ea quæ ægrè educi possunt uehementer efficax. Resinæ terebinthinæ, croci Cilicii, thuris, myrrhæ Troglodyticæ, cinnamomi, amomi, nucis pineæ, glycyrrhizæ absq; medulla, asteris samii, chalbani, costi, sing. drach. iiij. nardi Sy-

Hæmoptoicis arteriaca confectio.

riacæ drach. ij. s. casiæ nigræ drach. ij. tragacanthæ, palmularum Syriacarum carnis, sing. drach. iij. Mellis Attici heminas iij. Conficito.

Hypoglottides, hoc est, orbiculi sub lingua tenendi, ad asperdines gutturis, interceptā uocem, & sanguinem reiectantes. Tragacanthę drach. vi. gummi drach. v. thuris drach. j. obol. j. myrrhæ drach. j. obol. ij. croci tantundem. succi glycyrrhizæ drach. j. obol. iij. aut rad. drach. ij. s. piperis albi grana xxv. palmularū pinguium carnis drach. iij. Tragacantham passo maceratam & tritam reliquis tritis cōmittito, fingitoq́; catapotia magnitudine fabæ.

Hydropi recenti optimum medicamen.

Arteriace delingibilis, ad tabescentes, purulentos, atq; hydropas incipientes, & tusses inueteratas cōgruens. Datur per diem & noctem cochlearij mensura. Succi scillę sext. iiij. passi Cretici sext. iij. vini Falerni sext. viij. mellis Attici sext. ij. myrrhę trientem croci, thuris, utriusq; sextantē aristolochiæ oblongæ minam j. s. glycyrrhizæ minam unam radicis eryngij sextantē: casię, nardi Celticæ, singul. vnc. j. xylobalsami bessem. Lignosa illa contusa in uino macerato per triduū, dein ad lentum ignem ad tertias coquito, atq; ita exprimito, & retrimentis abiectis, passum, mel, & scillæ succum conijcito, & ad mellis crassitudinem coquito. Crocum uerò, thus, & myrrham, cum uino terito, atq; ubi optimè habuerit pharmacū, addito postquā uerò fuerint modicè fusa, ab igne tollito, & reponito ad usum.

Alia arteriaca media, medijs congruens arteriæ affectibus.

Croci, uuæ passæ exacinatę, utriusq; drach. j. amygd. dulcīū drach. viij. myrrhæ obolos iiij. tragacanthæ drachmas iiij. piperis albi obolos iiij. melle cocto excipiantur.

Critonis Arteriaca, ad uocem interceptam.

Voci interceptæ arteriaca Critonis.

Ficum & eryngium probè coquito, & ad decoctum ipsorū gummi addito, ut melle durior confectio fiat: exhibetoq́; ad noctem.

Vlceribus auriū pudendiq́; medicamentum.

Alia eiusdem, faciens ad affectus arteriæ, & ulcera tum aurium, tum etiam pudendi. Thuris obolos iiij. myrrhæ drach. ij. passi cyathos iij. Passum ad mellis spissitudinem coquito: dein myrrham & thus cum passo semicocto ablato, misceto. Facit etiam ad dysentericos & cœliacos. Rectissimè autem fecerit, qui arteriacas concoquentes atq; lenientes, in duplici uase coxerit: nempe uasculum quod coquendum pharmacum continet, in aliud plenum aquæ feruentis imponens.

Coquenda esse arteriaca lenientia in duplici vase, & quomodo.

Diacodyon Critonis.

Cōfectio Critonis ex capitibus papaueris, diacodyon dicta, ad affectus organorum respirationis conducens. Capita papaueris agrestis octingenta: aquæ sextarios lxxx. Coquito ad tertias, hoc est, donec flaccida appareāt: atq; expressis addito mellis lib. x. Si uerò uariam efficere uis, adde croci, myrrhæ, succi hypocistidis, sing. drach. xij. thuris drach. vi. acaciæ drach. xij. Optima tamen est simplicissima.

De usu confectionis ex papaueris capitibus.

Diacodyon, hoc est, ex capitibus papaueris confectum medicamentum quibus conueniat.

Vsus eius est in ijs qui somno opus habēt, quibus etiam ex opio confecta sæpe exhibere cogimur. Opus habent maximè huiusmodi pharmacis ij, quib. tenuis fluxus à capite ad asperā arteriā destillat, nō permittens dormire ob consequentē tussim. In talibus ego etiam ex sapa, hoc est, hepsemate, siue musto cocto, quod etiam siræon uocāt, pharmaci compositionem parare soleo. Quin & per passum aut Theræū Creticū melius est quàm per mel cocturā fieri, ubi fluxus ualdè tenuis extiterit. Mel siquidem fugiendum tunc est, quum tenues fluxiones augeat, facultate tenuandi præditum. Admiscetur etiam huiuscemodi pharmaco glycyrrhiza, ita ut simul cum ipso coquatur. Si uerò in pulmone consistat copia humoris delapsi à capite, confectio ex melle est præstantior. Datur cōmoderata mensura duorum cochleariorū satis magnorum copia. Augebis autem & minues hanc copiam, respiciens ad magnitudinem corporis cui exhibiturus es, necnon ætatem, anni tempus, atq; regionē. In omnibus enim his, frigidioribus minimū dabis, calidioribus amplius.

Melle [illegible] fugienda esse in tenuium fluxu, capite ad asperam arteriam stillat, respondum [illegible] crassus. Diacodyon medicamen [illegible] modus.

Arteriacæ ab Asclepiade scriptæ.

Arteriaca medicamenta ab Asclepiade scripta.

Brassicæ succum melle coctum lingendum exhibe. Alia. Cremoris eryngij in aqua cocti, heminas ij. Cremoris caricarū similiter coctarum, tantundem. His adde gummi subtilissimè dissoluti drach. viij. coquito diligenter ad arteriacæ spissitudinem, & inde cubitum ituris ad cyathi mensuram lingendum dato. Alia. Chalbani drach. vi. piperis drach. j. nitri tantundem, mellis Attici cyathos vi. Chalbanū & mel coquito, densataq; adijcito cæteris, utitorq́;. Alia insignis. Croci, myrrhæ, succi glycyrrhizæ, thuris, casiæ, singul. drach. j. piperis grana xxiiij. passi Cretici sext. ij. mellis Attici cyathos vi. utere.

Hypoglossis Dioscoridę.

Hypoglossis, hoc est, medicamen sub lingua tenendū, Dioscoride.

Croci, myrrhæ, tragacanthæ, succi glycyrrhizæ, sing. drach. j. nuces pineas repurgatas, contusasq́; numero. lx amygdalas mundas tondē. Excipiantur melle decocto. Datur nucis ponticæ magnitudine sub lingua tenenda.

Alia Mithridatis.

Hypoglottis Mithridatis.

Myrrhæ, croci, utriusq; drach. iiij. nardi Indicę, terebinthinæ, utriusq; drach. ij thuris, casiæ, cinnamomi, sing. drach. j. passi Cretici heminas ij. Passum & terebinthinā ad perfectam compagem coquito, & cum siccis cōmittito: indeq; ad nucis ponticę magnitudinē sub lingua tenendum dato.

Alia mirificè faciens ad affectiones thoracis.

Hypoglottidis varia, [illegible] usus.

Farinę fabaceæ tostæ hem. j. iridis Illyricæ quadrantē nucum pinearū tostarum sextantē pulegij aridi cōtusi sesquidrachmū seminis urticæ drach. j piperis vnc s. Mellis boni sext ij. Farinam cum melle ad densitatē coquito. Seminis lini etiam tusi, tosti & cribrati heminam unam in promptu habeto, cum cæterisq́; adijcito.

Alia ad tussim & spiritus prolationem, ualde probè expurgans.

Hyssopi, pulegij, utriusq; sextantem: iridis, sem. sinapis, nasturtij, anisi, piperis, sing vnc. j. tusa & cribrata, melle cocto excipito. Datur cochlearis boni mensura.

Confectio ex marrubio Platonis.

Marrubio constans medicamentum. Harmonia dictū medicamē defluxioni aduersus conferens.

Myrrhæ, styracis, opij, succi marrubij, chalbani, croci, æquales partes. Vtere melle cocto exceptis.

Pharmacum Harmonia dictum, ad destillationes, insuperabilemq́; defluxum conducens. Styracis, castorij, piperis, cardamomi, singulorum drachmas iij. opij, myrrhæ, seminis hyoscyami albi, sing. drach. iiij, passo excepto in catapotia reducito,

cito, datoq; ciceris magnitudine ad somnum.

Medicamen Andromachi, Ambrosia dictum, ad phthisicos & febres repetentes per circuitus.

Ambrosia Andromachi, febribus repetentibus per circuitus c[on]grua.

Nardi, croci, myrrhæ, costi, casiæ, cinnamomi, iunci rotundi odorati, piperis nigri & albi, castorij, chalbani, terebinthinæ, styracis, succi papaueris, seminis hyoscyami, sing. drach. j. tragacanthæ drach. vj. anisi, sem. lini, sing. drach. j. mellis quod sit satis. uini Falerni heminam. Tragacantham uino sufficienti macerato, & reliqua simul cũ melle cõmittito. Datur febrientibus sesquidrachma ex aqua mulsa: febre carentibus vncia dimidia cũ melle & aceti cochleario uno, & uini Falerni cyathis duobus.

Aliud ad omnem tussim.

Anisi drach. ij. costi obolos iij. myrrhæ, castorij, chalbani, piperis albi, sem. hyoscyami, opij, succi glycyrrhizæ, sing. drach. j. passo excipito, redigitoq; in catapotia, ciceris magnitudine.

Aliud ad omnem tussim, & fluxionem, & abscessus internos.

Sagapeni, gentianæ, myrrhæ, opopanacis, piperis albi, sing. drach. ij. baccarũ lauri mund. drach. iiij. trita, & aqua excepta, exhibeto ad græcæ magnitudinem fabę ischiadicis tamen paulò plus, ex uini diluti cyathis tribus.

De reiectatione sanguinis.

In reiectatione sanguinis primũ periculum est, ne immoderata eius uacuatio fiat. Vbi uerò suppressus est, curatio eius quidẽ, quę ex reseratione osculi alicuius uasis contigit, per obturationẽ fit osculi dilatati: eius uerò quæ ex uasis ruptura, per cõglutinationem eiusdem quemadmodum eius quæ ex erosione, per erosorũ renutritionem. Obturatur igitur osculum reseratum, per astringentia: conglutinatur autem ruptum, per eadem, & quæcunq; ipsis in compositione miscentur, citra mordacitatem reficcantia, & glutinosum quiddam habentia, uelut est Lemnia terra, & Samius aster. Renutriuntur corrosa per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia. Igitur iuxta primam rationem, ex talibus pharmaca componuntur congruentia ad curandam sanguinis reiectionem iuxta secundam uerò, in ijs qui ex pulmone, aut thorace, aut arteria, aut larynge reiectant sanguinem, miscentur prædictis cõgruenti mensura calida & tenuiũ partium medicamenta, quæ infestissima sunt tribus illis affectionibus dictis miscentur inquam gratia distributionis, ut uidelicet astringentibus medicamentis præparẽt, ac ueluti sternant uiam. At quum ex locis circa stomachũ, aut aluũ, aut aliquod intestinũ, sanguis educitur, huiusmodi pharmacorũ mistura nõ est opus. Infestissimũ tamen his est id genus pharmacorum, quod in tantum refrigerat, ut affectũ stupefaciat: quamuis & hæc misceantur medicamentis ad sanguinis reiectationes congruentibus: quũ altiorẽ somnum concilient, & cõmodissima sint ijs qui tussi lancinantur, sistentia nimirum sanguinẽ qui ad uas affectum defertur atq; hoc per suam frigiditatem. Atq; hi sanè sunt compositionis scopi.

Quæ Andromacho ad sanguinis reiectationem scripta sunt.

Haemoptoicis remedia ab Andromacho scripta.

Acaciæ drach. iiij. rosarum siccarum, balaustij, singul. drach. viij. gummi drach. ij. tragacanthæ, drach. j. cum aqua pastillos facito, quorũ singuli pendeant drachmã unam. Dato ex aqua pluuia: habet enim uim astringendi. Aliud sistens sanguinem. Croci Cilicij, myrrhæ, iridis, nardi Indicę, thuris, acacię, sing. vnc. j. succi papaueris, costi, piperis, sing. vnc. s. rosarũ siccarum trientẽ. Melle excipito. Datur fabæ Aegyptiæ magnitudo.

Aliud. Succi hypocistidos, balaustij, acacię, gallæ, cytinorum, singul. drach. xij. succi papaueris drach. vi. croci tantundem. Redigito in triobolares pastillos. Aliud egregium. Balaustij, acaciæ, opij, myrrhæ, sing. drach. ij. tragacanthæ, succi hypocistidos, florum rosarum, seminis hyoscyami, singul. drach. iiij. thuris drach. iij. excipito succo polygoni.

Aliud ad hæmoptoicos & dysentericos.

Dysenteriæ remedium.

Floris rosarum, opij, acaciæ, gummi, balaustij, hypocistidos, sing. quadrantem gallę vnc. j. seminis plantaginis, eiusdemq; succi, utriusq; sextantẽ: lycij Indici, succi rosarum, utriusq; vnc. j. redigito in pastillos drachmales.

Quę Asclepiades ad sanguinis reiectationes scripserit.

Haemoptoicis remedia ab Asclepiade scripta.

Radicis polygonij manipulum: rad. symphyti tantundem: rhois rubri acetabulum aquæ sextarios iij. coquito ad tertias, & expressi liquoris cyathum unum dato, cum gummi tenuissimè triti & dissoluti drachma una. Aliud. Mororũ rubrorum nondum maturorũ lib. xvi aquæ pluuiæ sextarios xvi. coquito ad tertias, & expressum liquorem reponito. Idem licebit facere etiam de corni fructu. Aliud. Balaustij, terræ Samiæ, corticis thuris, gummi, singulorũ æquale pondus. Trita & cribrata exhibe cochlearis mensura in aquæ frigidæ cyatho uno. Aliud. Succi hypocistidos, succi acaciæ, succi rhois Syriaci, balaustij, opij, gummi, sing. drach. iiij. Vini myrtitis quod satis est. Conficito, & utitor.

Pastillorum ex Succino Confectio, quos Barbari trochyscos de Charabe appellant.

Pastillus ex succino, hæmoptoicis, diuturnæ & recenti tussi, phthisicis, sanguinẽ reijcientibus, purulentis, cœliacis, dysentericis, & inflatis conferens. Psyllij mundi drach. xlv. iridis Illyricæ, mastiches, ramentorũ succini, croci, sing. drach. xxx. opij drach. xv. Psyllium in aquam calidam coniectum macerari sinito. Vbi uerò suo glutine & mucilagine ipsam aquam infecerit, liquorem exprimito, & cum eo pharmacum in pastillos cogito: ex quibus obolos tres ad somnũ dato. Sint autem aquæ sextarij terni.

Pastillus ex corallio.

Pastillus ex corallio.

Corallij, terrę Samiæ, utriusq; drach. viij. Balaustiorum, amyli, terræ Lemnij, sing. drachmas iiij. seminis hyoscyami albi, opij, hypocistidis, singul. drach. ij. Excipe succo arnoglossæ, cogeq; in pastillos, & exhibe.

Anodyna Andromachi, ad affectus organorum respirationis, atque internas dispositiones congruentia.

Cõfectiones sedantes dolorẽ, tabescentibus & sanguinẽ reiectantibus, internorumq; affectibus cõmodæ, ab Andromacho scriptæ. Radicis panacis, seminis dauci, castorij, sem. hyoscyami, opij, sing drach. iiij. Mellis quod sit satis. Dantur oboli quatuor, cum aquæ cyathis tribus.

Alia sedans dolorem, ualens ad tormina, & dysenterias.

Sem. apij drach. ij. anisi drach. j. piperis albi tantundem myrrhę, castorij, utriusq; obolos iiij opij, croci, sing. obolos iij gentianæ drach. ij. Pastillos triobolares conficito, uarieq; utitor.

Alia iucunda appellata.

Iridis Illyricæ, succini, croci, masticheѕ Chiæ, sing. drach. xxx. psyllij drach. xlv. succi papaueris drach. xv. cum aqua pluuia pastillos, quorum singuli pendeant drach. j. s. conficito, & exhibeto. Psyllium tamen per diem ac noctem aqua pluuiali macerato: dein coquito, & exprimito, cremoremq; cum alijs misceto.

Alia dolorē sedans ad omnes internos affectus & sanguinis reiectiones, undecunq; erumpant. Facit & ad nephriticos & hepaticos. Hanc ne prius dederis, quàm mercedem accipias. Cinnamomi, casiæ, utriusq; drach. ij. myrrhæ, piperis utriusq;, chalbani, sing. drach. j. opij drach. ij. Trita cū melle pauco, in catapotia redigito, partim magnitudine fabæ, partim quātitate araci. Dato iuxta cuiusque uires cum aqua, aut pro iudicio tuo.

Alia ad eadem, Mysterium dicta.

Croci, costi, castorij, asari, sem. hyoscyami, opij, styracis, sing. drach. j. Excipito melle, utitorq;.

Anodyna ad easdem affectiones ab Asclepiade scripta.

Anodyna ad internos affectus ab Asclepiade scripta.

Seminis cucumeris hortensis decorticati drac. viij. amyli drach. iiij. sem. lini, sem papaueris albi, utriusq; drach. ij. Tusa & cribrata excipe tragacanthæ cremore, & in drachmales pastillos redige. Dantur oboli iij. non febrientibus quidem, ex uino: febrientibus uerò, ex succo rhois. Faciunt ad fluxiones thoracis.

Panchrestos Asclepiadis, multi usus ad uarios internorū affectus.

Confectio Panchrestus dicta, hoc est, multi usus, ad tussim antiquam, purulentos, orthopnoicos, tabescentes, ad omnesq; inflationes. Pellit secundas & menses, medeturq; uesicę affectibus. Terebinthinæ drach. viij. styracis drach. vi. myrrhę, drach. v. croci, iridis, chalbani, sing. drach. iiij. Seminis hyoscyami, corticis mandragoræ, irionis torrefacti, opopanacis, sing. drach. ij. piperis, spumæ nitri, utriusq; drach. j. passo excipito.

Antidotus Aristarchi admiranda.

Antidotus Aristarchi admiranda, cōferens ad affectiones prædictas, renitensq; uenenis, exterminansq; febres repetentes per circuitus, una hora ante exacerbationē exhibita. Cinnamomi, costi, chalbani, castorij, succi papaueris, piperis nigri & longi, styracis, sing. unc. j. mellis sextarium unum. Arida teruntur & cribrant. Chalbanū coquitur cū melle: excolatis uerò reliqua adduntur, reponunturq; in uitream pyxidem, argenteámue. Datur fabæ Aegyptiæ magnitudine, cum aquæ mulsæ cyathis duobus, instillatis digito guttis aceti nouem.

De orthopnœa.

Asthmatici cur sic dicantur.

Orthopnoici cur sic dicantur.

Orthopnœa causa

Purulenti.

Peripneumonici.

Respirationis organorum angustiam quæ efficiunt.

Qui citra febrem dense respirant, ob symptoma id dicuntur asthmatici, hoc est, anhelosi. Eosdem etiam ob symptoma aliud orthopnoicos appellant, quòd thorace recto spirare cogantur, metu suffocationis. Minus est autem quod hi inspirant, quàm pro usu respirationis, etiamsi thorax ipsis plurimū dilatet. Ex quo manifestū fit, internam capacitatē coarctatā ipsis esse præter naturā: id quod ægri etiā haud obscuro sensu perceptāt. Fit etenim & purulentis locorū coarctatio, ob collectū inter thoracē & pulmones humorē. Fit etiā peripneumonicis, ob pulmonis inflammationē. Restant autem adhuc affectiones duæ, quæ angustiam locorū faciunt in ijs per quas aër inspiratur: quū aut humorū crassorum & uiscidorū multitudo pulmonis bronchijs fuerit impacta, aut tumor abscessui similis in ipso constiterit. Cæterùm curatio ambarum affectionū aliquid cōmune habet, aliquid priuatū, & alteri tantū proprium. Cōmune quidem utrisq; est, ut absumatur redundantia humoris affectiones gignentis: propriū, affectioni quidem uiscidorū humorum, ut per attenuantia & extergentia pharmaca dissipentur: ei uerò quæ propter tumorem accidit, ut per attenuantia & exiccantia eadem consumptio fiat: quæ curatio rursus omnibus in profundo abscessibus cōmunis existit. Vini itaq; potus ambabus competit. Omnis autem potus modicus sit in ijs qui alicubi abscessum habent: multus cōtrà, in illis quibus uiscidis & crassis succis sunt obturata bronchia. Quippe pharmaca eiusmodi repurgātia humores, tusses necessariò excitant: non uerò facilè per sputum rejicitur, quod expurgatum est, nimirum ob crassitudinē. quapropter humectatione multa opus habet, quò efferatur facilè.

Potum esse oportere modicum, quibus organa respirationis aliquo tumore angustiantur: contrà multum illis, quibus bronchia a crassis et uiscidis succis obstruuntur.

Quæ scripserit Asclepiades ad dyspnoicos.

Dyspnœa remedia ab Asclepiade scripta.

Scillæ crudæ succum exprimito, eiq; parem Attici mellis mensurā addito, & ad prunas admotas coquito. Dato inde & ante & post cibum mystri mensuram. Aliud. Origani drach. viij. comæ thymi, iridis Illyricæ, calaminthæ siccæ, piperis albi, anisi torrefacti, singul. tantundem. Cribrata melle cocto excipito. Dato nucis ponticæ magnitudinem. Aliud. Vuæ passæ Rhodiæ, exacinatæ, acetabulum fœnigræci loti tantundem: aquæ pluuiæ sextarium j. Coquito donec dissoluantur, & liquorem excolatum reponito. Ex hoc præbeto assiduè, & iuxta singulas irritationes, cyathi mensurā calfactā. Aliud. Anisi, sulfuris uiui, utriusq; quadrantem: ammoniaci thymiamatis, castorij, melanthij, singul. drach. iiij. aqua diluta in catapotia cogito, unūq; in aceti mulsi cyathis tribus propinato. Hæc omnia sunt ab Asclepiade scripta illis, quibus pulmonis bronchia crassis & uiscidis humoribus sunt referta. At uerò abscessus qui attenuantibus & resiccantibus opus habent, maximè gaudent aromatum facultatibus, quæ & tenuium partium sunt, & resiccatoriæ, præter hoc quòd calfaciūt. Porrò ijs qui propriè orthopnoici & asthmatici nominantur, pharmaca conueniunt secantia citra calfactionem: ob idq; iuuantur maximè ab scillitico aceto, necnon ab scilla, & ab aceto mulso, eodemq; scillitico. Quemadmodem autem in hac affectione uehementer cauendum est, ne calfaciamus, propterea quòd uiscidi & crassi succi non modò non iuuantur, sed offenduntur etiam usu calfacientiū: eodem modo quæ ualde refrigerant sunt omnino uitanda.

Scilliticum acetum orthopnoicis & asthmaticis maximè prodest.

Quæ pharmaca scripserit ad eiusmodi affectiones Andromachus.

Dyspnœa remedia Andromachi.

Ad dyspnœam. Sulfuris uiui drach. j. Sem. rutę syluestris tantundem: aristolochiæ, absinthij, ammoniaci thymiamatis, abrotoni, sing. drach. iij. trita cum aceto in catapotia fabarum instar redigito. Dato mane tria, & uesperi totidem. Aliud. Ammoniaci thymiamatis, abrotoni, sing drach. ij. sulfuris uiui drach. j. formato cum aqua pastillos, & cum aquæ mulsæ cyathis tribus præbeto.

Aliud. Scillæ, sulfuris uiui, bituminis, sing. partem unam. Dantur obol. iij. in aceto mulso.

GALE-

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorũ secundum partes, lib. VIII.

De pharmacis cõgruentibus ori uentriculi.

PORRÒ difficillimũ est, ad ueritatem eos reuocare, qui sese alicui sectę seruiliter addixerũt. At qui prudentes sunt, ueritatisq; ardenti desiderio tenentur, ii (ut spero) custodient ea quæ à natura nobis ueluti iudicandi instrumenta concessa sunt, ad actionum uitæ cognitionem, Experientiam nempe & Rationem quorum semper alterum, ad perfectam disciplinam, altero indiget. Etenim falsę opiniones animos hominum præoccupantes, non solùm surdos, sed adeò etiam cęcos efficiunt, ut uidere nequeant, quæ ab aliis conspicue cernuntur. Proinde fit, ut complures Empirici, nec pauci etiam ex iis qui sese Methodicos iactant, per pharmaca relaxantia curantes inflammationes oris uentriculi & hepatis (quæ miscellã astringentium desiderant) ægros omneis ad unum occidant, atque in exitium adigant. Quippe nisi facultatem quæ firmitudinẽ addat, in illarum partium affectibus ad relaxantia permisceas, uita in discrimen uocatur. Igitur astringentia omnia quæ ad illarum partium affectus, partim emplastris atque ceratis mista adhibentur extrinsecus, partim intus uorantur, impræsentiarum ea ipse indicabo, auspicatus ab iis quæ conueniunt inflammationibus: quòd maximè in ipsis ægri periclitentur. CERATVM ergo quo assiduè utor, ex aloe, mastiche, cera pontica, & unguento nardino constat. Cęterùm ad unciam unam mensuralem nardini olei, hyeme quidem octo, æstate autem septem ceræ partes induntur. Liquatis igitur in duplici uase, refrigeratisq; & derasis, addes aloës & mastiches, reductorum in pollinem, utriusq; drachmã j. & quandoq; plus, sic tamen ut ad sesquidrachmã non progrediaris. Quòd si ampliori opus sit astrictione, nimirum tanta imbecillitate existente, ut uentriculus retinere cibos non possit, addes drachmã unam omphacii. id quod primò iniici debet in cerati præparatione. Similiter licebit absinthii succum miscere, quandoq; etiam ambo: sicuti & tertiũ hypocistidis, & quartum œnanthes. Quin & rhois succum non raro admisceri. Cerati tamen augenda est copia, iuxta proportionem numeri aliorum pharmacorum. At inueteratis atq; induratis inflammationibus, magis uaria conueniunt pharmaca, & quæ ex aromatis quippiam habeant, nonnihilq; etiam emollientium atq; digerentium sortiantur: cuiusmodi est quod ex meliloto conficitur, congruens omnibus iuxta præcordia inflammatis. Porrò os uentriculi, nõnulli hodie cõmuniter stomachum nominant: quam partem olim frequentius cardiam, hoc est, cor, appellabant unde uox cardialgia est deducta, quę minimè quidẽ cordis, sed oris uentriculi dolorem & mordicationem significat. Fiunt quippe in ipso tum morsus, tum inexplebilis fames, ut interdum etiam nauseosæ dispositiones. in quibus omnibus cõmunis quidam adstringentium pharmacorum usus inuentus est: admista autem sunt plerisq; ipsorum calfacientia simul & resiccantia. Verùm affectus in profundo sitos ut cognoscamus, maximis utamur coniecturis est opus: ob idq; utilissima Medicæ artis pars est, quæ cognitionem ipsorum indicat. Quum igitur octo sint in singulis partibus intemperantiæ corporis: atq; hæ omnes aut secundum solas nudas qualitates gignantur, aut accedente alicuius humoris complexu: certè earum singulæ per contrarias qualitates sunt reducendæ ad mediocritatem. Quia uerò plurimæ intemperaturæ hominibus ex redundantia humorum, magis quam ex inopia fiunt, pharmaca resiccantia plerosq; magis iuuant. Quum autem resiccantia ipsa partim quidem astringant, cogendo astringendoq; substantiam eorum quæ contingunt: partim uerò discutiant, & in hoc substantiam eorum dissoluant: ob hoc ipsum sanè plures sunt qui astringentibus indigent. Verùm si humida intemperies coeat cum frigiditate, læduntur qui per sola astringentia curantur, quæ frigidæ facultatis existũt. Quare merito plurima pharmaca per experientiã inuenta, ex miscellanea materia constituuntur, astringente uidelicet atq; calfaciente: quorum omniũ differentiam cognosces, si simplicium pharmacorum facultates memoria tenueris.

Affectus interni ut cognoscantur, opus est coniectura.

Intemperantiæ particularum sunt octo, quas per contrarias qualitates reducere ad mediocritatẽ oportet.

Confectiones stomachicæ Andromachi.

Hiera ad stomachicos. Floris iunci odorati, xylobalsami, mastiches, croci, nardi Indicæ, asari, cinnamomi, singulorum drachmas vi. aloës loræ drach. centũ. Simul trita repone, præbeq; ieiunis cochlearia ii. Sunt tamen qui ad aloës drachmas centũ, singulorũ aliorũ octo drachmas adiiciant. Non desunt qui absque flore iunci odorati conficiant. Porrò ad uentris subductionem illota aloë est aptior: elota autem multùm de medicamentosa ui amittit quam etiam febricitantibus dare aliquis possit, si febris sit ualde mitis. Infestissima autem est aloe, uel lota, iis qui citra uitiosos succos intemperie affliguntur calida & sicca. Proximam ab his cladem percipiunt, qui siccam intemperiem habent, uel frigiditati etiam implicitam. & in uniuersum, qui ex sola qualitate particulam aliquam affectam ac læsam possident. Etenim intemperantiæ in humoribus consistentes, pharmacis ipsas euacuantibus egent: quæ uerò absque his infestant, penitus cõmigrant in tabem, ob pharmaci huius ex aloë constantis exhibitionem. At ubi uitiosa humiditas perrigat uentriculi tunicas, hiera ex aloe est utilis. Omnino autem sic affectis plus aut minus adsunt nauseę quędam symptomata. Iam uerò purgatio quam aloë molitur, imbecillior est, quàm ut uniuersum corpus purgare queat. Additur illi mastiche, ut uires eius refringat, uentriculo existens etiam grata, & odora. Cinnamomũ uerò, quum ob easdem causas, tum etiam ut partium suarum tenuitate aperire uentris meatus possit, extergereq; atq; attenuare, si quid uiscosum aut crassum in humoribus insit. Crassos quippe succos ob purgatoriæ facultatis imbecillitatem aloe trahere non potest. Quapropter biliosarum uentris dispositionũ optimum pharmacum est. Ad hæc cinnamomum uim obtinet alteratricem uitiosorum humorum, in id quod naturæ modo respondet. Scire itaq; licet, eas dispositiones quę à prauis succis circa uentrem stomachumq; oboriuntur, maximè per medicamenta ex aloe iuuari: mirum autem in mo-

Stomachicæ confectiones Andromachi.

Hiera picra uariæ cõpositiones.

Aloës lotæ & illotæ facultas.

Aloe est infestissima iis qui citra uitiosos succos intemperie affliguntur calida & sicca.

Aloes usu, laborantes intemperie citra redundantiam humorum, deducet in tabem.

Hiera picra quibus utilis.

Hiera ex aloe est infirmior, quàm ut totum corpus purgare possit.

Mastiche uentriculo grata.

Cinnamomi facultas.

Aloe biliosarũ dispositionũ uentris optimũ est medicamen.

Astringentia ex lenta potulentaq; ...

dum lædi, ab edulijs, potionibus, & pharmacis astringentibus. Cõtra uero, ubi humores nõ qualitate, sed copia os uentriculi affixerint, utilissimus astringentium est usus, nimirũ languida tunc existente ipsa particula affecta, instar laxatorum articulorum, quorum etiam per astringentia affectio corrigitur. Porró polychresta, siue multi usus medicamenta apparantur, quũ unum habere uiginti affectionibus congruum malumus, quàm tot numero alia: quum tamẽ ad singulas affectiones unum aliquod destinatum, eo quod ad plures paratum est, melius existat.

Polychresta, hoc est, multi usus medicamenta, relinqui ab ijs quæ ad singulas affectiones parantur.

Ad stomachicos hiera Antipatri.

Hiera Antipatri faciẽs ad stomachicos.

Aloës electæ drach. iiij. masticheſ drac. ij. asari drach. iiij. rosarum siccarum, iunci odorati, mei, phu, casiæ, sing. semunciam. Tritis utitor.

Stomachica Galli, affectionibus quę calfieri & siccari postulant, utilis.

Stomachica Galli.

Corticis radicis fœniculi lib. s. aceti acris sextarium unum s. aloes quadrantem. Mellis Attici lib. j. Radices lotas ad triduum acero macerato, deinde coquito: atq; ubi coctæ fuerint expressas projicito, & affuso ad acetum melle, simul coquito. Dein aloen inspergito, & cochlearia tria cum aqua dato. Etenim ubi per profundum uentriculi, hoc est, altius, copiosa, sed nõ praua, fuerit defixa humiditas crassa simul & uiscida, opus est mistura pharmaci attenuatorij, perrosiuiq;, quale est tum acetum, tum oxymeli. Si uero nec talis sit humiditas, nec altius imbibita sola ad [illegible]ationẽ astringentia suffecerint. Est autem sufficiens signum frigidę affectionis uentriculi, si æger se non sitire percipiat.

Ventriculi tunicis humores crassi altius imbibiti, qualia medicamẽta desiderent.

Ventriculi frigidam affectionem significat, prorsus nihil sitire.

Asclepiadis stomachica, ad roborandũ uentriculũ, exprimendasq; illius aduentitias humiditates cõgruentia.

Stomachica ab Asclepiade scripta.

Ad stomachi subuersiones. Nucleorum mâli punici tusorũ succi sextarios ij. succi menthæ sextar. j. mellis Attici tantundem. Coquito in fictili uase, assidue agitando: & ubi densata fuerint, ab igne ablata reponito porrigitoq; mystrũ unum, aut duo, ante cibum.

Cõfectio ex fructibus, ad stomachi subuersionem, cœliacos, & dysentericos faciens.

Cõfectio ex fructibus Asclepiadis, subuersioni uentriculi, cœliacis & dysentericis faciens.

Mâla coronea numero x. sorba numero L. mespila totidem. Rhois rubri sextariũ unum. Aquæ congios vij. fructus tusos & in aquam coniectos, diligenter coquito: & ubi dissoluti fuerint, liquorem exprimito, ac rursus coquito. Quũ uerò tertia pars liquoris superfuerit, addito mellis Attici lib. iiij. & ad prunas assiduè agitando coquito, ac spissata reponito.

Catapotia ad subuersionẽ uentriculi.

Catapotia ad subuersionẽ uentriculi.

Rosarum recentium desectis unguibus, drac. viij. sem. papaueris albi drach. iiij. sem. hyoscyami drach. ij. aloes obolos iij. asari tantundem. Cum aqua diluta in pilulas redigito, præbetoq; ciceris magnitudinem.

Ad ardorem stomachi catapotium restinguens sitim.

Catapotia ad ardorem uentriculi confercta, si sub lingua teneantur.

Seminis satini cucumeris drach. viij. sem. portulacę tantundem: tragacanthę drach. iiij. Tragacantham ouorum crudorũ recentium candido dissolutam, probè tritis reliquis addito, & ex eis mistis fingito catapotia, quorum assiccatorũ in umbra, sub lingua unum tenendum dato. Hæc Asclepiades. In uniuersum aũt fugiẽda ea pharmaca sunt in uentriculi affectibus, quæ chalcanthon, mandragorámue, aut alia id genus recipiunt.

Ad uoluulosas stomachi subuersiones pastillus Amazonum ab Asclepiade scriptus. Seminis apij, & anisi, utriusq; drach. vi. absinthij drac. iiij. piperis, myrrhę, opij, castorij, sing. drach. ij. cinnamomi drach. vi. cũ aqua pastillos fingito, & summum drachmã unam dato, stomachicis cum protropi diluti cyathis ij. cholericis & uomentibus cibum, cum frigida: cœliacis & dysentericis cum baccarum myrti decocto: spleneticis, cum hydromelitos cyathis tribus. Ego uerò, quòd myrrha aliquid medicamentosum cõtineat, sine illa maioris securitatis gratia hoc pharmacum præparare consueui, piperis quantitatem adaugens. Porrò per eiusmodi uoluulosas dispositiones, aliquando stercus per uomitũ redditur: ubi uidelicet particulę affectę, à serosis medicatisq; humoribus affliguntur magnopere. Quòd si etiam imbecilliores sint, geminatur malum. Erit itaq; in ijs curationis scopus, ut ad affectas partes odorata admoueamus, cuiusmodi sunt, anisum, apium, daucus, cuminum, & seseli. Nam quemadmodum graueolentia omnia stomachũ subuertere solent, sic odorata corroborare. At absinthiũ miscetur in præscripto pharmaco, quòd habeat uim extergendi, repurgandi, & subducendi uitiosos stomachi humores quodq; constringat, & denset, roburq; affectæ particulæ addat. Cinnamomũ autem fœtidis omnibus, putrilaginosisq; humoribus aduersatur. Cæterùm si cinnamomũ non adsit, licebit casiam pro illo assumere.

Alia stomachica Asclepiadis compositio, utilis ardorem sentientibus, & ad intensos singultus, & stomachi uoluulosas dispositiones. Costi, spicæ nardi, chrysobalanorũ, rosarum uiridium, mastiches, sing. drach. iiij. aloës, asari, utriusq; drach. ij. opij drach. j. succo psyllij excipito, atq; ad pastillorum formam reducito, obolosq; tres exhibeto.

Dictum mihi tamen iam est, impossibile esse ut inueniamus pharmacum, ad affectiones multas optimum: multoq; præstantius esse, quod singulis earum destinatur. Porrò Hippocrates fieri conuulsionem prodidit ex repletione simul & euacuatione: quemadmodum etiam singultum. Quanquam hic aliquando excitari citra plenitudinem aut inanitionẽ solet, ubi uentriculus ab acribus, serosis, medicamentosisq; humoribus mordicatur: quos ubi quis uomitu eiecerit, singultu subitò liberatur. Multi etiam deuorato pharmaco diatrion pepereon, si uinum insuper bibant, omnino singultiunt. Similiter ex cibo in mordacem qualitatem corrupto, nõnulli singultiunt, confestimq; à uomitu liberantur: ut alij ex rigore oris uentriculi corripiuntur singultu. Verùm pueros maximè singultire contingit, tum ob alimenti corruptionem in uentre, tum ob partis frigiditatem. In uniuersum autem, uomitus est sufficiens medela eorum, qui ob copiam, aut mordicationẽ singultiunt: ut caliditas, eorum qui ob frigiditatem. Ex medicamentis quæ pharmacum illud cõstituunt, opium, rosæ, & psyllij succus, refrigerant. Spica nardi & chrysobalanus, digerũt & corroborant. Asarum per urinas deducit uitiosos succos. Aloe prauos humores purgat, Crocus concoquit, & putres

Singultui medelant.

partes corroborat. Costus calfacit abundè, astringitq; mediocriter. Stupefacientibus miscentur calfacientia, ut eorum malignitatem corrigant, eisq; sint instar uehiculi. Quippe uiuentium corpora mortificationi simile quid perpetiuntur ab eorũ medicaminum usu, quæ ex opio, hyoscyamo, & mandragora constant, ita ut infestantes causas non sentiant. Quare multi qui talibus assiduè utuntur, particulas ad immedicabilem frigiditatem perducunt.

Descripsit etiam Asclepiades Hieræ compositionem, in hoc ab Andromacho dissidens, quòd ille quidem aloës drach. c. ac reliquorum singul. indiderit drach. vj. hic autem octo drachmas fere pserit, floremq; iunci odorati omiserit, quem alijs miscuit Andromachus. quodq; non xylobalsamo (ut Andromachus) sed pro illo sit carpobalsamo usus. Confert autem huiuscemodi pharmacum ijs qui ob uitiosos humores, & præcipuè biliosos, tardè concoquunt. Siquidem quibus abilia altius tunicas uentriculi infestat, ij præstantius pharmacum non inuenient. Cuius moderata exhibitio ad quatuor usq; drachmas extenditur. Similiter auxiliatur uiscerum iam concocta inflammationibus. Rectè autem hoc pharmacum tardè concoquentibus, aut bilem uomentibus propinatur ex aquæ cyathis quaternis: ut ex aqua mulsa, ad uiscerum inclinantes inflammationes: ac deniq; ex uino mulso, dum aut urinas ciere, aut promouere menses est animus. Aduerte autem nos appellare drachmam, quod Romani uocant denarium.

Stomachicum dictum Aster inexpugnabile, ab Asclepiade proditum, sedans dolorem, inducens somnum, ac uarios affectus sanans. Myrrhæ, styracis, nardi Indicæ, casiæ fistulæ, terræ Lemniç, corticis mandragorç, piperis, singulorum drach. iiij. Croci, succi papaueris, singul. drach. vj. seminis dauci Cretici, anisi, seselis, seminis apij, sing. drachmas octo. Myrrha, styrax, & opium, uino dissoluuntur odorato, & teruntur: arida uerò cribrata miscentur, subiguntur q; atq; in pastillos coguntur, quorum singuli drachmam dimidiam pendeant.

Quæ scripserit Archigenes ad affectus uentriculi.

Vbi ructus acidus editur, coriandrum cochlearij mensura edendum ante reliquum cibum dato: insuperq; merum bibendum. Ad exolutũ uentriculum absque febri, menthæ ramulum contritum bibendum dato. Aut œnanthen similiter tritam cum nardo Indica bibendam dato. Aut marrubij succum cum melle: & ubi paululũ quieuerint, uinum cum polenta exhibeto. Aut Chiç mastiches cochlearium ex aqua frigida dato. Aut glaciem ieiunis quotidie porrigito. Dolores oris uentriculi lenit, ac maximè ijs quibus tristitia aut desperatio accedunt, lac asininum, aut muliebre, aut bubulum, silicibus incoctis, potatum. Si unà cum humectatione uentriculi etiã inflammatio adsit, œnanthen cum meliloto, aut rosam siccam cum cerato rosaceo, parum resinæ ustæ habente, imponito. Quibus autem ob atram bilem, quam gignunt, stomachus inflatione tentatur, spongias aceto acerrimo calido imbutas ad stomachum ipsum imponito. Quòd si tensio adhuc perseueret, alumen liquidum cum atramento sutorio trito, melle exceptum imponas. Aut hæc & aloem pari portione mista, & myrteo cerato excepta. Aut armentariæ bouis stercus aridum uino incoctum. Aut polij fasciculum coquito, & bibendum dato. Aut calaminthæ decoctum per noctem sub dio expositũ, modico melle & piperis drachma admistia, porrigito. Soluit autem dolores cuminum apiũq; tosta, si modica portione cum aqua bibantur. Aut aloes obolos duos, cũ uino mulso, aut uino, aut aqua, bibendos dato. Aut abrotoni & thymi, utriusque obolos duos, ex uino præbe bibendos. Ligaturas insuper extremorum fortiter adhibe, & circa ipsum stomachum cucurbitulis & fomẽtis uarijs utere. Quòd si uehemens sit distentio, etiam uenæ sectio efficax erit auxilium, & aluus solutio per glandem supposititiam. Portò eos qui ex ingenti fame linquuntur animo, reuocabimus odoramentis aceti aut pulegij, aut mâlis, aut piris. Excitantur etiam ad carnem suillam assatam, & ad omnia quæ multum alunt, præsertim ea quæ nidorosum odorem exhibent. Instaurabis autem ipsos ijs quæ confertim uires reficere possunt: cuiusmodi sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ.

Cucurbitulas admouendas esse dolenti uentriculo monet Archigenes.

Deliquium animi patientes ex fame insigni, quomodo sint reuocandi.

At singultientibus aut rutam cum uino dato, aut nitrum in aqua mulsa, aut opium, aut castorium, aut abrotonum, aut aristolochiam.

Singultientibus quæ opitulentur.

Medicamen ex cydoniorum succo, sanans mediocres oris uentriculi affectus.

Succi cydoniorum malorum sextarios ij. mellis Attici tantundem aceti sesquisextarium, uel sextarium unũ. Zingiberis quadrantem, piperis albi vnciam j. Arida insperges, ubi mâlorum succus cum melle & aceto coctus ad mellis crassitudinem fuerit.

Diacydonion medicamen.

Quæ pharmaca Asclepiades scripserit ad affectus oris uentriculi.

Emplastrum ad subuersiones oris uentriculi, doloresq; atq; etiam inflammationes. Oenanthes drach. vj. croci, myrrhæ, floris rosarum, meliloti, mastiches, aloës, corticis mandragoræ, singul. drach. iiij. Carnis palmularũ quadrantẽ. Omnia cerato ex rosaceo cõfecto excipito, admouetoq;.

Oris uentriculi affectibus pharmaca ab Asclepiade scripta.

Aliud Nicerati, cœliacis, dysentericisq; admodum generosum.

Oenanthes vnc. ij. rosarũ siccarum, mastiches, aloës, gallarum omphacitidum, aluminis rotundi, acaciæ, sing. vnc. j. ceræ lib. j. picis brutiæ quadrantem. olei myrtei lib. j. Arida committito liquidis. Aliud ad eadẽ insigne. Oenanthes, omphacij, gallæ omphacitidis, aluminis scissi, acaciç, cytinorum mâli punici, balaustij, mastiches, sing. vnc. j. Vini myrtitis, quantum satis est his subigendis. Carnis phœnicobalanorum sescuncem, excepta lentiscino cerato utitor. Etenim in hia, quòd sint stomachica, meritò astrictoria uis dominatur. At in medicamentis hepaticis relaxantia misceri astringentibus debent: quemadmodum fit in his quæ tam subdã, etiã ab Asclepiade prodita.

Stomachica medicamenta debent habere ad strictoriam uim præpollentem.

Hepatica medicamenta mista esse debent ex astringentibus et relaxantibus.

Malagma Nilo inscriptum, faciens ad præcordiorum dolores, dissoluensq; omnem duritiem, spleneticis atq; hepaticis maximè salutare. Ceræ, ammoniaci thymiamatis, olei cyprini, singul. lib. j. croci semunciam. aceti quod sit satis. Ammo

niacum dissoluito, deinde arida adijcito.

Aliud Nili Crocerũ, prædictis affectionib. accommodatum, faciens etiam ad erysipelata.

Nili Crocerum.

Ammoniaci thymiamatis, ceræ, rosacei, sing. lib. j. croci unc. j. aceti quod sit satis. Conficito.

Malagma Hieraticon ex meliloto, viscerũ doloribus accommodatum.

Malagma ex meliloto, Hieraticon dictum, ad uiscerum dolores accommodatum. Nardi Celticæ, cyperi, myrrhæ, singul. drachmas x. cardamomi drach. viij. meliloti drach. xl. croci, amomi, utriusq; drach. viij. cypheos sacrificulorum drac. xvj. ammoniaci thymiamatis drach. xl. resinæ terebinthinæ drach. octo. ceræ minam unam: olei cyprini drach. cxx. Vini odorati Italici heminam unam præpara, & utere.

Malagma Polyarchion.

Malagma Polyarchion, peripneumonicis, stomachicis, lienosis, hydropicisq; maximè ex usu faciens etiam ad affectiones circa uesicam aut uterum, ad omnemq; neruorum per consensum affectionem. Ceræ, terebinthinæ, bdellij, ammoniaci thymiamatis, cardamomi, cyperi, sing. minam unam. meliloti, amomi, nardi Indicæ, croci, myrrhæ, thuris, xylocinnamomi, sing. drach. xxv. olei cyprini heminã j. Vini Italici quod sit satis. Conficito & utitor.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Nardi Celticæ, cyperi, iridis Illyricæ, myrrhæ, sing. drac. viij. croci drach. iiij. meliloti drac. xxv. ammoniaci thymiamatis drach. L. terebinthinæ tantundem: ceræ drach. C. Cyprini heminæ dimidium. Aceti quod sit satis.

De hepatis affectibus & facultatibus.

Pleriq; idiotę quemadmodum stomachicas, sic hepaticas affectiones, uocant complures dispositiones iecinoris, tametsi maximè inter se contrarias, hoc est, sub eodem genere plurimum inter se distantes. Non peccauerit autem quispiam dicens, propémodum omnia contraria eidem esse generi subdita. Cæterùm contrariorũ notio contingit, ubi plurimum inter se distant. Atqui plurimum in quoque genere utrinque distantia media extrema. Porrò ipsius imbecillitatis iecinoris licebit nobis unicam assignare dispositionem, ceu causam, nempe intemperiem: quæ quidem quum in octo intemperantias distribuatur, rursus non malè dixero, intemperiem ipsam non unam, sed octo dispositiones existere. Ad hæc iuxta aliã sectionem duæ intemperierum differentiæ fiunt, ac iuxta aliam tres: dum uidelicet aut secundum qualitates tantùm alterantur partes affectæ aut accedente etiam humorum affluxu, qui aut spacia tantùm occupent in particulis affectis contenta: aut etiam substantiam ipsarum imbuant. Igitur circa uentrem & intestina quidem, una in singulis cauitas est, quæ possit uitiosam humiditatem suscipere: circa hepar autem tot numero sunt, quot habentur arteriæ & uenæ. Etenim quum hæ omnes oscula angusta possideant, qua parte huius uisceris sima cum gibbis coeunt, obstructiones ab illis uitiosis succis aliquando oboriuntur, breui in frigidis intemperaturis, ut temporis progressu in calidis: ad quas tandem obturationes putrefactio consequitur. Quum autem hoc uiscus tot facultates sortiatur, quot actionum species, contingit sæpe unam ipsarum præcipuè lædi, sæpe duas & tres, atq; omnes quatuor simul. Est itaq;

Contraria esse quæ sub eodem genere plurimũ inter se dissidẽt.

Extrema plurimum vtrinq; distant à medijs in quoq; genere.

Hepatis imbecillitatis intemperies est causa.

Intemperies est octuplex.

Hepatis obstructiones fieri qua parte eius sima cum gibbis coëunt.

actio ipsius una quidem, ad se cibum & alimentum attrahere: altera uerò, ambire, continereq; donec alterans ipsum, sui ipsius illud partem efficiat. Atq; hæc sanè dicitur alteratrix facultas, inter alias principalissima existens, & cui ferè primæ debentur partes. Quæ uerò iuxta hanc alterationẽ remanent excrementa, ea per excretricem facultatem exterminantur. Ostensum autem est has quatuor facultates, uniuersis, quandiu uiuunt, inesse corporis partibus. Vocatur autem alteratio ipsa, donec alimentum parti quę nutritur assimiletur, concoctio. Vbi uerò iam parti apponitur, nutritio. Quum igitur hepar præ imbecillitate ex uentre & intestinis alimentum trahere non potest, liquida per sedem, & nondum exquisitè exuccata excernuntur: simulq; cruda, si etiam cum hoc uiscere uentriculus imbecillus existat. Si uerò traxerit quidem alimentum hepar ex uentre simul & intestinis: in sanguinem autem ipsum nequeat conuertere, ob facultatis languorem: quemadmodum in uentre multiformis corruptio contingit, eorum quæ cruda remanent, sic etiam circa hepar. Est enim peior transmutatio in peregrinam qualitatem, iuxta cruditatem facta: moderatior uerò, in qua alimentum diu propriam naturam retinet, nullam dum alterationem indeptum. Atqui & tertia præter has, species frustratæ concoctionis existit, ubi semicoctum alimentum relinquitur. Ac per hanc sanè dispositionem, quæ ab hepate deijciuntur, referunt prorsus aquam, in qua uictimæ recens mactatæ carnes ablutæ fuerint. Aucto autem affectu, nihil tale amplius excernitur, sed multiformes aliæ qualitates consistentiæq; expurgantur, ueluti à uentre dum cruditate laborat. Calida igitur intemperies si uiscus affligat, colliquationes accidunt, primùm quidem humorũ, dein carnis ipsius hepatis deijciturq; bilis crassa, graueolens, atque admodum colorata: quemadmodum contingit in pestilentibus febribus. Si uerò frigida intemperies præpolleat, neque assiduæ excretiones, neque multæ fiunt: durat tamen affectus diutius, & per aliquos dies profluit ipsis uenter confertim magis: neque fœtor excrementorum similis est ijs quę ex calore sunt liquefacta: neque color aut consistentia similis: uerùm minus graueolentia ab his excernuntur, speciem putrefacti sanguinis, non colliquatę carnis, habentia. Aliquando uerò id quod deijcitur, nigrum sanguinem refert: diligenter tamen consideranti, nec sanguis niger est, nec grumus, sed ueluti limus quidam sanguinis crassi, qui propè ad atram bilem accedat: in summa, plures, ægreq; iudicabiles colores circa huiusmodi affectionẽ cernuntur in alui excrementis. SCOPVS igitur curationis in huiuscemodi affectibus, communis quidem fit iuxta contrarietatem intemperantiæ: peculiaris autem unicuique, per cuiusque contrarietatem. In uniuersum autem, affectio hepatica peculiariter appellata, ueluti etiam cœliaca, stomachicaq;, citra tumoris præter naturam circa ipsas partes ortum, contingit. Siquidem quum citra manifestum aliquod in uiscere malum, in actionibus proprijs languescit hepar, tunc ægrum uocant hepaticum.

Hepatis facultates.

Alteratrix facultas hepatis inter alias principalissima.

Facultates quatuor naturales inesse omnibus, dum uiuunt, corporis partibus.

Hepatis languidi ab intestinis trahentis symptomata.

Mutationem alimenti per cruditatem in peregrinam qualitatem esse omnium deterrimam.

Hepate impotente mutare cibum in sanguinem, qualia excrementa excernantur.

Hepatis intemperiem calidam quæ sequantur symptomata.

Hepatis frigidæ intemperiei signa & symptomata.

Hepatis intemperantiæ, peculiaris et communis curatio.

Hepatici qui dicantur.

Quæ

Quæ pharmaca ad hepaticos ab Andromacho sint conscripta.

Antidotus cyphoides, ad hepaticos & omnia thoracis uitia. Vuæ passæ carnis drach. xxv. croci drach. j. calami drach. ij. s. bdellij tantundem: casiæ sesquidrachmam: cinnamomi obolos iij. spicæ nardi drach. iij. floris iunci odorati drach. ij s. myrrhæ, terebinthinæ, sing. drach. iiij. ramentorum aspalathi drachmas duas: mellis drachmas xvj uini quod sit satis. Conficito. Etenim cinnamomum omnes putrilaginosas, uirulentasq; corrigit facultates, quemadmodum casia, & post hanc omne aromatũ genus. Crocus astringens & cõcoctorium pharmacum, etiam putrefactiones corrigit. Vua passa astringit quidem quantum requirit affectum uiscus: habetq; uim aliquam concoquendi crudos humores, & coercendi maligna, existens etiam secundum totam substantiam iecori familiaris. Quippe ad intemperantias uiscerum ea pharmaca optima sunt, quæ præterquàm quòd intemperiem corrigũt, etiam alimentum largiuntur. Quo nomine uinum conuenientissimum est, citra inflammationem, aut erysipelas, aut abscessum, aut intemperiem calidam, laborantibus. Nam & nutrit, & cõcoquit, & roborat, & putrefactioni aduersatur, & si intemperies ab humiditate & frigiditate proficiscatur, eam citra omnem molestiam, atque tutò persanat. Eadem est & mellis facultas, præterquàm quòd non condensat substantiam contacti corporis: sed pro hoc uim extergendi, & aperiendi, & puros reddendi meatus, urinamq; ciendi, non parua sanè auxilia, possidet. At bdellium sufficienter emollit, concoquitq; necnon moderatè discutit. Consimilem fermè uim terebinthina sortitur, supra hoc quòd angustos meatus extergit, expurgatq; quibus auxilijs uiscus curandum indiget. Siquidem obstructio meatuum solet putrefactiones efficere. Nonnulli autem huiuscemodi pharmacis opium, aut hyoscyamum, aut aliud quippiam refrigerantium miscendo, ad calidas intemperies utilia medicamenta efficiunt: quanquam ex hepaticis pharmacis nullum esse debet uehementer refrigerans.

Alia ad hepaticos & ictericos.

Amygdalarum amararum drach. ij. anisi, absinthij, cumini, seminis apij, sing. drach. j. cornu cerui obolos iij. Trita cum aqua in pastillos triobolares redigito, ex eisq; unum manè ac uesperi, cum uino mulso dato.

Hepatica Athanasia, ad nephriticos & ictericos, copiosè sudorem promouens.

Croci drach. ij. nardi tantundem: cinnamomi, casiæ, myrrhæ, iunci odorati, sing. drach. j. Melle Attico excipito. datur fabæ Aegyptiæ magnitudine: febricitantibus ex aqua mulsa.

Potio ad hepaticos, splenet icos, nephriticos, hydropicos, stomachicosq;. Auxiliatur etiam molestijs ex partu, & cõuulsis. Prodest & conualescentibus: necnon ad humores uitiosos, ictericos, tussientes, pleuriticos, atque ad letalia uenena, & ferarũ ictus. Nardi Indicæ, costi, utriusq; drac. ij. casiæ, croci, utriusq; drach. j. piperis albi obol. v. seminis apij drach. j. obolos ij. iridis Illyricæ tantundẽ: acori drac. j. obol. j. opobalsami drac. j. succi ari masculi drach. tres: uuæ passæ exacinatæ drach. vi. Terito cum passo, aut melle excipito, ac drachmã unam cum uino dulci dato, aut cum aquæ mulsæ cyathis iiij. Nullum tamen horum medicamentorum calidis intemperaturis conuenit, sed aut humidis, aut frigidis, aut ex utrisque compositis.

Confectiones hepaticę ab Asclepia deproditæ.

Succi cichorij cyathum unum cum aquæ calidæ cyathis tribus, & mellis Attici cochleari uno, porrigito. Aut filicis, aut seridis succi cyathum unum, cum aquę mulsę cyathis tribus dato. Porrò cichorium & seris ex genere ciba-riorũ existũt. Facultas autem ipsorum subfrigida & subamara est, moderateq; astringens: quarum qualitatum ratione, calidis hepatis intemperantijs summè conueniunt. Nam ultra hoc quòd moderatè refrigerant, uisceri firmitudinẽ addunt. Sed nec frigidas intẽperies magnopere lędunt, quemadmodũ quę frigidam humiditatem absq; astrictione aut amaritudine possident, facere solent. Iam, ob miscellam mellis, humores per urinas eliciunt. Quare si siccata & tusa quis potioni inspergat, itidem iuuant. Ad uisceris autem expurgationem, apertionemq; meatuum, citra manifestam calfactionem aut refrigerationem, filix optimum pharmacum est, amaram qualitatem habens prędominantem.

Catapotion hepatites.

Radicis chamæpityos drach. viij. rad. cichorij drach. iiij. contunde, & excipe melle cocto, præbeq; nucis ponticæ magnitudinem: & aquæ calidæ cyathos iij. insuper bibendos dato.

Pastillus hepaticus.

Anisi, sem. apij, asari, amygd. amar. mund. absinthij, sing. drach. iiij. macerata ex aqua in pastillos redigito, exhibetoq; drachmã unã cum uini diluti cyathis iiij. febrientibus tamẽ cum hydromelite.

Eclegma hepaticum Pauli : auxiliatur confestim.

Chamæpityos siccæ lib. j. myrrhæ unc. j. passi protropi sextarios iij. Chamępityn & uinum dulce coquito ad tertias. Postea liquorem exprimito, eiq; mellis Attici librã dimidiã adijcito, ac rursus coquito. Dein uerò myrrham addito assiduè agitando: quæ ubi dissoluta fuerit, ab igne ablata reponito, & ante cibum mystrum propinato. Ad hæc cochlearũ trium carnẽ probè tritã, & cum tribus uini nigri cyathis calfactam porrigito. Hæc enim iuxta totã substantiã sunt efficacia, non secundũ unã aut alterã qualitatẽ. Similiter & lupini hepatis drachma una læuigata cum uino aliquo dulci, exhibitaq;, manifestè hepaticis auxiliatur.

Confectio ciens urinas. Facit ad induratas hepatis affectiones, ad splenet icos, & ægre se à morbo recuperantes: necnon ad hydropicos. In uniuersum, probum colorem conciliat. Croci, nardi, casiæ, sing. drach. ij. costi, floris iunci odorati, cinnamomi, myrrhæ stactæ, sing. drac. i. mellis cocti drach. xxvi. datur fabæ Aegyptiæ magnitudine, cum uini mulsi cyathis iiij.

Alia eadem commoda pręstans, ad aliasq; internas affectiones, citra tussim, cõducens. Rad. gentianæ, chamæpityos, marrubij, seminis petroselini, fellis ursi, sinapis, sem. cucumeris, scolopendrij, panacis, rubricę sinopicę, rubiæ, seminis brassicę,

aristolochiæ longę, piperis albi, spicæ nardi, costi, sem. erucæ, eryngij, baccarũ iuniperi, sem. fraxini, chamædryos, dictãni Cretici, seminis cestri, sem. dauci, sing. vnc. j. mellis Attici quod sit satis. Conficito. Datur nucis ponticæ magnitudo, ex passi Cretici cyathis duobus. Hæc Asclepiades ad indurata uiscera.

Discutiẽtib. medicamentis quæ ad indurata uiscera propinantur, cur miscenda emollientia.

Miscenda tamẽ in hisce affectibus sunt cum discutiẽtibus etiam mollientia pharmaca, quæ præparent indurata corpora, aptaq́; prædictis medicamentis excipiendis efficiant. Siquidem citra præmollitionem diffunduntur quodãmodo ea ipsa corpora, & euestigiò manifestã imminutionem habent: sed quod reliquum ex affectu est, ubi exiccatũ improbè fuerit, immedicabile permanet.

Hepatis corpus moderatis emollientibus eget.

Cęterùm quum hepatis corpus sit consistentia humidũ, moderatis emollientibus eget.

Hepaticæ medicamenta ab Archigene scripta.

Quæ Archigenes scripserit ad hepaticos.

Vnguenti nardini cochlearia iij. quotidie bibenda dato, & maximè in induratis. Aut aristolochiæ obolos iij. ex aqua quidem, febrientibus febre autem carentibus, ex uino porrigito. Aut fel ursinum in uase leniter feruefacito, & in sole assiccato, atq; ex eo hepaticis cochleare unũ dato.

In magna duritia abrotoni succum quamcrassissimum da bibendum. Aut acori obolum unũ, panacis tantundem, propinato ex aqua. Aut spicæ nardi decoctũ assiduè exhibeto.

Hepatica cataplasmata ex quibus conficiantur.

Cataplasma hepaticũ fit ex mâlis cotoneis cum farina hordeacea, & fœnograeco concoctis. Aut ex semine lini trito cum polenta uino incocta. Aut ex capparis radice in aceto mulso percocta. Aut ex farina hordeacea cum ficubus. Aut ex palmularũ carne tusa, mistaq́; pari rosacei cerati portione.

Hepatica malagmata.

Malagma Andromachi ad hepaticos.

Ammoniaci thymiamatis drach. cxliij. bdellij drach. xxiij. aceti heminas iij. Cyprini heminam unam. Conficito.

Malagma Apollophanis.

Ceræ drac. lxxx. ammoniaci thymiamatis tantundem. Terebinthinæ drac. xl. mannę thuris tantundem. Cum irino contundito.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorũ secundum loca, lib. nonus.

De Ictericis.

Ictericiæ per morborum iudicationes ortæ, curatio.

Fiunt etiam icterici, ratione optimę iudicationis in febribus, proruente nimirũ ad cutem bilioso humore: ac facilè sanè hi curanť balneis potabilium aquarum, & olei discussorij affrictu, omniumq́; rarefacientiũ cutem: quale est anethinum oleum, chamæmelinũ, atq; cicinum. Post hæc etiam unguenta faciunt, gleucinum, & comagenum: dein irinum atq; amaracinũ. Verùm alias confectiones priuatim ictericas appellatas, ne putes ad huiuscemodi ictericos cõuenire, sed ad eos, qui uasorum iuxta hepar obstructione laborant, necnon ad illos qui ex inflãmatione icterici fiunt.

Ictericia ex obstructione orta, absq; febre permanet quod nõ cõtingit illi quæ ab inflãmatione ducit originẽ.

Cæterùm qui in regium morbum ex obstructione inciderũt, absq; febre permanent. Qui uerò ex inflãmatione, omnino febricitant. Quæcunq; igiť admodũ medicamentosa existunt, itidẽq; facultate calida, febrientes magnopere lędunt. Talia sunt gẽtiana, struthion, heleniũ, costus, aristolochia, poliũ, centaurea. Conueniũt aũt ictericis ex inflãmato hepate, quęcũq; sanant inflãmationes quemadmodũ etiã ijs qui ex obturatione, omnia quæ strenuè extergent, etiã si medicamẽtosam substantiã, calidamq́; facultatẽ sortianť.

Ictericos quem[...] dicamentis [...]

Si uerò obstructio simul & inflammatio coeant, laxantibus simulq́; extergentibus opus erit.

Ad ictericos absq; febri, medicamen Andromachi.

Ictericorum remedia uaria, a diuersis conscripta.

In colocynthidis calicem uinum fundito, calfacitoq́; & bibendũ dato: subducit enim aluum.

Aliud. Adianti obolos iij. nardi obolos ij. absinthij drac. j. myrrhę obol. ij. Passo excipito, instarq́; auellanę nucis ex aquę cyathis duobus porrigito.

Asclepiadis remedia ad ictericos.

Cichorij succi cyathos vj. febrientib. per se dato, febre uerò carẽtibus, cum uini cyathis tribus.

Aliud. Anchusæ tenuissimè tritæ cochlearia ij. cum aqua potabili exhibe. Aliud Nicerati, urinã ciens. Ciccrum siccorum sextarium j. roris marini manipulum aquæ sextarios vj. fœniculi manipulum j. rad. asparagorũ palustrium, manipulũ j. Decoctum excolatum porrigito assiduè, febrientibus quidem simpliciter, febri autem carentibus exuino diluto. Aliud. Asari, absinthij, utriusque drac. viij. seminis anisi, fœniculi, apij, amygdalarũ amararũ repurgatarũ, sing. drac. iiij. Aqua subigito, atq; pastillos formato, ex quibus drac. j. cũ uini mulsi cyathis tribus nõ febrientibus exhibeto.

Errhinum trahens bilem per nares.

Errhinon trahens bilem per nares.

Nasturtij & roris marini uiridium succum, aut elaterium cum lacte muliebri tritum, infundito naribus, atq; attrahere iubeto.

Archigenis remedia ad ictericos.

Chelidoniæ herbę succum cum uino aut aqua mulsa propina. Vel adianti, uel rubię radicis obolos tres, cum aqua mulsa exhibe. Aut fellis ursini cyathum bibendũ dato. Aut stercoris canini albi sextantem, cum mellis quadrante ad triduum bibendũ dato. Aut adianti, & menthæ, & rubiæ parem mensuram in aqua feruefacito, & heminã inde bibendam exhibeto, diutius ad solem insolato, sitientiq́; & anheloso, quò post acceptum potum exudet: quippe statim transmutat colorem.

De splenis affectibus.

Partes singulas familiare sibi alimentum trahere, lienẽ [...] sanguinis fæ[...]menta

Quum autem omnes corporis partes familiarem sibijpsis ex uenis humorem trahãt, lien certè id quod ueluti fæx sanguinis est, ex qua gignitur atra bilis, ad sui alimoniam asciscit: unde hoc uiscus minimo negocio cõtrahere sibi scirrhum est natum, sanguine nimirum in uenis ipsius obturato, & ob crassitudinem nec excerni, nec discuti facilè potente.

Lien cur indu[...]tur facile

Lienis aff[...] qualia conu[...] ant medicame[...]ta.

Attenuantibus igiť opus habet pharmacis, citra manifestam caliditatem, ne impactus in ipso succus impingatur uehementius. Quò uerò actiones ipsius conseruentur, ex austeris aliquid eis admiscetur: quale etiam astringentiũ genus existit. Porrò quum uniuersæ particulæ, propriæ incolumitatis gratia, certas quasdam facultates possideant, attractricem uidelicet familiarium, ac tum alienorum expultricem, tum assimilatricem eorum quæ sibi attraxerunt: aliquibus ipsarum insuper inest, ut ex accidenti sint uniuerso corpori ex usu. Ex horum itaq; est genere lien, qui ex hepate ad se ueluti limum sanguinis trahit, quemadmodũ fellis uesica bilẽ, atq; renes urinã. Si igitur præ imbecillitate eiusmodi sanguinẽ ad

feat-

...ne tabente ...amygdis, ...ligerper ...orpus cor... ...

se attrahere fit minimè potens, per uniuersum corpus uitiosus humor dispergitur. Ob id itaq; naturalem ipsius firmitudinē custodire oportet, quò conueniens sibi alimentū alliciat per quam actionem uniuerso corpori ad humorū bonitatē conducit, & excrementa genita in ipso demittere in uentrē potest, ut unà cum excrementis alui excernantur. Igitur hac ratione ipsi ualde amara medicamenta exhibemus: quibus miscemus etiam ex austeris nonnulla sicuti & alia quædam, ceu materiam congruentem ad unguentorū & cataplasmatū cōpositionem: cuiusmodi sunt cera, resina, pix, & bitumen. Nam primaria ratione acetum & oxymeli, uisceri cōmoda existunt, utpote secare & attenuare crassos humores ualentia, citra calfactionem. Deinceps itaq; eorum pharmacorum mentionem faciam, quæ lieni indurato auxiliant.

...amara... ...ut ... ...indurato...

Pharmaca potabilia ab Andromacho ad splene-
neticos conscripta. Potio Antipatri.

...ongruen... ...pharmaca, ...Andromacho ...ripta.

Carnis myrobalani drac. iiij. scolopendrę drac. vj. cort. rad. cap. costi, sing. drac. iiij. chamædryos drach. vj. polij drach. ij. rad. cotyledonis drach. ij. corymborum hederæ nigræ grana xxv. ammoniaci thymiamatis drach. iiij. sem. hyperici drach. ij. chalbani tantundem: sem. periclymeni drach. j. aut rad. drach. iij. cardamomi nigri sesquidrach. succi scillæ drach. xvj. Dantur oboli duo in aceto mulso. Aliud stomachicum, spleneticumq; Myrrhæ, nardi Indicæ, cort. rad. capparis, radicis panacis, rad. peucedani, dictamni, cort. rad. periclymeni, sing. drach. iiij. costi drach. v. polij drach. ij. rubiæ drach. iij s. ammoniaci thymiamatis drac. iiij s. iridis tantundem. Excipito aceto mulso, datoq; obolos duos cum oxymelite.

Pharmaca potabilia ab Asclepiade ad
splenem conscripta.

...pharma... ...ab Asclepia... ...scripta.

Cynoglossi manipulum cum uini cyathis iij. terito, & expressum liquorem ante cibum bibendum dato. Colligere tamen oportet herbam sinistra manu ante solis exortum. Aliud. Trixaginis manipulū cum uini sextario uno coquito, & expressum liquorem reponito: atq; ex eo cyathos ij. ante cibum dato. Catapotiū splenericum. Myricæ fructum tusum & cribratum chalbano excipe, in catapotiaq; redige, quæ exhibebis pro uiribus. Pastillus spleneticus. Fructus ericæ drach. iiij. piperis albi, nardi Syriacę, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. ij. arida tunduntur & cribrantur. Ammoniacum dissoluitur aceto scillitico, & aridis additum in pastillos cogitur, quorum singuli pendeant drachmam. Datur'q; drac. i. ex oxymelitis cyathis tribus.

Epithemata & emplastra eiusdem
Asclepiadę.

...epithema ...cataplasma... ...ab Asclepia... ...scripta.

Foliorum tenerrimorū sabuci arboris lib. iij. aloes lib. j. cum aceto subigito, & linteolo infarcta admoueto. Vel Ceræ, resinæ pinus, & frictę, sing. lib. ij. arsenici, aluminis scissi, calcis uiuæ, singulorum sextantem: aceti, olei, utriusq; cyathos viij. Conficito & admoueto.

Malagma Antiochidis, ad spleneticos, hydropicos, ischiadicos, arthriticosq; conueniens. Ceræ lib. iij. resinæ terebinthinæ tantundem: retrimentorū ab expressa myrobalano reliquorū, spumæ nitri, floris lapidis Asij, ammoniaci thymiamatis, singul. lib. i. olei Cyprini lib. iij. aceti quod fit satis ad ammoniacum dissoluendum.

Malagma aurei coloris.

Auripigmenti vnc. i. aluminis scissi, calcis uiuę, sing. sextantem. Ceræ, resinæ frictę, & pinus, sing. lib. ij. myrrhę sextantem. Arida increta, lęuigataq; per affusionem aceti cyathorum viij. liquidis excipiuntur.

Pharmaca ad spleneticos ab Archigene scripta.

Lieni pharmaca optima ab Archigene scripta.

Potus sit aqua quę ferrū candēs extinxerit: sola quidē, febrientibus: uino autē immista, ijs qui febre carent. Aut corticis radicis periclymeni, & seminis eius, quantū tribus digitis apprehendi possit, in uino albo meraco calido, ieiunis curriculo xl. dierum bibendum dato. Aut uulpis hepar siccū ex oxymelite propinato. Aut folia capparis arida & trita exhibeto. Cataplasmata autē eadē splenericis & hepaticis admouebis, ampliusq; cinerē ex ferraria officina cum aceto. Aut nasturtiū & fœnumgræcū, & calcem uiuā, & nitrū, cum melle emollita imponito. Aut fæcem acris aceti, aut capparis radicem cum aceto imponito. Perseuerante malo cucurbitas cum scarificatione affigito. Aut uenam retro sinistram aurem secato, & detracto sanguine confricato affectum lienem.

Lieno sit eadem cataplasmata opulare, quæ hepatico.

Lieni, si malum sit pertinax, cucurbitulas affigendas esse, cum scarificatio.

Remedia ad hydropem ab Asclepiade scripta.

Malagma aut poterij, resorbens humiditates ab alto, simulq; duritias discutiens. Cerę, picis aridę, utriusq; lib. j. aluminis liquidi, sulfuris uiui, mannæ, nitri rubri, sing. lib. i. resinæ frictæ lib. iiij. olei ueteris heminam j. Arida liquidis permisceto.

Malagma ex baccis lauri ad eadem.

Hydropicis congruentia malagmata ab Asclepiade, scripta.

Ceræ, resinæ pinus, picis brutiæ, baccarum lauri siccarum, nitri rubri, ammoniaci thymiamatis, adipis uitulini subacti, sing. lib. i. Liquescibilia liquentur, & frigefacta misceantur aridis redactis in tenuissimum pollinem.

Emplastrū Tonsoris, ad spleneticos & hydropicos, quo etiam ischiadicos liberauit.

Picis aridæ lib. iiij. cerę, resinæ pinus, ammoniaci thymiamatis, nitri rubri, baccarum lauri aridarum, singul. lib. ij. adipis taurini lib. i. iridos lib. j. canchryos vnc. xviij. farinæ fœnigræci, pollin s, radicis chamæleonis nigræ tenuissimè tritæ, sing. sextarium unum: cumini tenuissimè triti sesquisextarium: passi sextar. i. Conficito & utitor.

Cleophantis cataplasma ad hydropicos.

Ceræ, resinæ, spumę nitri, sing. drach. c. chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drac. xij s. cyprini cyathos ij. aceti tantundem. Cōficito cataplasma.

Archigenis remedia ad hydropicos.

Hydropicis remedia ab Archigene scripta.

Stercus bouis armētarię tritū, coctūq; in posca, inspersaq; sulfuris uiui quarta portione, redigito in cataplasma, idq; toti uentri admoueto. Aut elaterij, staphidis syluestris, hyssopi, fellis taurini, æquales omniū partes ficubus contusis excipiens, mulsaq; læuigās, similiter applicato. Aut ueratrū nigrum, fel taurinum, nitrum, piperq; ex æquo mista, melleq; excepta, per semihoræ tempusculum uentri imponito. Per omne autem curationis tempus, cotyledonis, scillæ aridæ, sing. drach. i. in uino mulso diluto quotidie exhibe. Aut corticis rad. ari, similiter drach. i. Aut radicem calaminthæ coctam propina. Ad hęc hydropicos diutius ad solē, sed contecto capite, inungito ex oleo, cui

Hydropicos esse sub ardenti sole fricandos oleo sal fuginoso perfundendosq, morinae non talos illis scarificandos

multũ salis admistũ sit: ex multaq; perfundito salsugine calida. Inflatos uerò maximè locos, uesicis magnis probè inflatis quotidie continenter pulsato. Incisis item aut scarificatis ipsorũ talis, & uulnusculis impactia, in ferculo ipsos aut lectica circumuehito. Summè etiam faciũt Theriacę omnes urinã cientes, insuperq; potiones aquã ducentes.

De pharmacis dolorem sedantibus, anodynis, & colicis appellatis.

Anodynis ne quibus de causis soleamus.

Huiuscemodi pharmacis, ob dolores ingentes, aut uigilias, aut ne per uiolentam tussim lancinemur, uti consueuimus. Ad quas quidem affectiones, si modicæ sint, confectiones ex seminibus, priuatim iusicularea dictæ, sufficiunt: quæ & ipsæ aliquid ex soporiferis seminibus possident, uerùm modicum inter multa adeò semina, quæ odorata, & tenuium partium, ac urinam mouentia existunt, cuiusmodi sunt, cuminum, daucum, seseli, apiumq;, & anisum.

Philonis Antidotus, ad omnes graues dolores uiscerum, ad aliaq; multa conueniens.

Philonis antidotus ad graues internorum cruciatus confert. Opij uires.

Croci drach. v. pyrethri, euphorbij, spicæ nardi, sing. drac. i. piperis albi & hyoscyami, utriusq; drac. xx. opij drach. x. Melle Attico excipito. Etenim opium ualidissimũ est inter ea quę sensum stupefaciunt, atq; soporem conciliant. Operatur autem hęc etiam solum, sapa dilutum, tomentoq; exceptum, ac sedi inditum, necnon illitum fronti & naribus. Si uerò cum alio quopiã ui ipsius moderante misceatur, moderatius hæc facit. Verùm quæ admiscentur ipsi, aut concoquant, aut mitigent dolorificam affectionem oportet, aut humores affectionem gignentes discutiant, aut dissecent, aut attenuent, aut iuxta totam substantiã alterent. Quum igitur optimus compositionis scopus, tria sibi proponat: nimirum ut & sensus stupefiat, & nullum in posterũ circa particulam inde detrimentum remaneat, ampliusq; ut affectio ipsa inde minuetur. ad hæc omnia respiciens Philo, prædictum composuisse uidetur pharmacum: ex opij quidem, hyoscyamiq; mistura soporem, sensitricisq; facultatis stuporẽ inducere uolens. Quò uerò hæc citius distribuerent, & totam affectarũ partium penetrarent profunditatem, calfacientia admiscuit, pyrethrũ, euphorbiũ, & piper, quæ nocentes humores discutere possunt, extergere uiscidos, incidere crassos, ac denique flatulentos attenuare & dissoluere. Est autem non modica concoctoria uis omnium frigidarum affectionum in nardo sita: quæ aut Indica, aut Celtica iniicienda est. At crocus humorum crudorum est concoctoriũ, atq; item affectionum uirulentarum.

Opio miscenda qualia esse debeant medicamenta.

Compositionis medicamentorũ opio constantiũ optimum scopũ tria sibi proponere.

Nardi facultas

Croci facultas

Colica medicamina Andromachi.

Colica medicamina Andromachi.

Anisi drac. vj. seminis apij drac. xij. nardi drac. iiij. castorij drac. ij. petroselini drach. iiij. piperis albi & longi, utriusq; drach. v. myrrhæ drach. vi. iunci odorati drach. tres. succi papaueris drach. vi. croci drachmas ij. Melle excipito. Datur ad summum, nucis regiæ paruæ magnitudo ex aquę calidæ cyathis tribus: minimũ, nucis ponticę magnitudo.

Aliud admirabile colicum ad uolulosos, & stercus per os reddentes.

Piperis albi, sem. hyoscyami, utriusq; drach. xl. opij drac. xx. croci drac. x. spicę nardi, euphorbij, pyrethri, sing. drac. ij. Excipe melle cocto. Daẽ magnitudine fabę in aquę frigidæ cyathis ij. aut iij.

Colica Isotheos dicta, ad stomachicos, oculorum dolores, uteriq; labores, ex aqua mulsa, ubi ruta fuerit incocta. Croci sesquidrachmam: nardi drach. ij. myrrhæ drach. viij. costi, piperis albi & longi, chalbani, sing. drach. j. opobalsami drac. iiij. cinnamomi, succi mandragoræ, castorij, sing. drach. ij. seminis dauci drach. iiij. s. sagapeni drac. ij. casię drach. iiij. Excipe melle Attico. Alia nõ minus admirabilis. Succi centaureę, castorij, scillę satæ, piperis albi & longi, myrrhæ, rutæ hortensis, hyssopi, abrotoni, iridis Illyricę, sing drach. ij. croci, ammoniaci thymiamatis, rad. acori, phu pontici, zingiberis, ueratri albi, sing. drachmã j. Oxymelite excipito. Datur etiã drachma una ex aceto mulso.

Chariclis, ad coli inflationes remedium.

Cumini Aethiopici drac. vj. sem. apij drac. v. seminis dauci Cretici drach. ij. piperis albi drach. j. Tusa & cribrata reponito. Danẽ cochlearia duo, cum aquæ mulsæ cyathis tribus.

Confectio Lingonis colica, quæ data ex frigida, statim soluit dolores.

Sem. hyoscyami albi drac. xx. opij, seminis dauci Cretici, utriusq; drach. x. petroselini drach. vj. croci, spicæ nardi, pyrethri, sing. drac. iiij. euphorbij, opobalsami, cinnamomi, sing. drach. ij. Excipito melle cocto, ac fabæ Aegyptiæ magnitudinẽ exhibeto, cum aquæ tepidæ aut frigidæ cyathis tribus, in irritationibus.

DE DYSENTERICIS.

Deinceps medicamenta scribemus, quæ uerè dysentericis auxiliantur, quos nulla alia infestat affectio, præter ulcus intestinorũ, aut nudum, aut cum putredine obortum, quam nomẽ appellant.

Dysenterici qui sunt, quibus ulcus intestinorum est obortum.

Quæ ab Andromacho ad dysenteriam scripta sunt.

Dysenterica remedia scripta ab Andromacho.

Potio ad dysentericos & hæmoptoicos. Florũ rosarum, opij, acaciæ, gummi, sing. drach. iij. balaustij tantũdem: succi hypocistidos tantundem: gallarũ, seminis plantaginis, succi eius, sing. drac. ij. lycij Indici, succi rosarum, singul. drach. j. Confice pastillos drachmales, & uariè utere.

Ad dysentericos & cœliacos confectio ex fructibus.

Mâla punica integra xx. cydonia totidem: erui sextarium j. prunorum syluestrium sextarios ij. Sorborum Ephesinorum tantundem. Rhois Syriaci sextar. iij. pira Terentiana xx. Cestiana xxx. siliquas xl. baccarum myrti nigrarũ sextarios iij. musti aminæi ad tertias decocti sextar. xlviij. Coquito simul ad mellis spissitudinem, & in figulino reponito. Alia. Nardi, croci, utriusq; drach. viij. aloës, thuris, singulorũ drach. ij. acacię, myrrhæ, succi hypocistidis, rosarum siccarum, lycij Indici, tragacanthæ, opij, sing. drach. iiij. piperis drach. ij. Aqua excipito, pastillosq; duarum drachmarum facito, & cum uino myrteo exhibeto.

Ad dysentericos, cœliacos, & hæmoptoicos, ex Cornelio medico.

Hæmoptoica medicamina Cornelij.

Myrrhæ, thuris, aloës, croci, opij, rhois Syriacę & coriariæ, lycij Indici, acaciæ, malicorij, succi hypocistidis, gallæ, balaustiorum, singulorum par pondus in pastillos cogito, & ad noctem febre carentibus ex uino, febrientibus uerò ex frigida propinato.

Potio

Potio Apollonij ad fluxum muliebrem sistendum.

Fluxum muliebrem sistendo potio Apollonij.

Corallij, balaustij, utriusque obol. iij. gummi obol. j. Excipe oui crudi candido, & dimidiũ totius cum aquæ cyathis quatuor propina.

Infusa dysentericis cõmoda. Infusum Athenæi ad recti intestini ulcera.

Infusa dysentericis apta.

Omphacij, aluminis scissilis, calcis uiuæ, squamæ æris, sing. drach. vi. auripigmenti drach. viij. sandarachæ drach. iij. chartæ ustæ drach. xv. cum uino myrteo pastillos drach. iij. aut trium, formato. Infunde autem cum uini diluti cyathis iij. & aquæ tepidæ cyathis duobus.

Infusum Heræ.

Chartæ ustæ, cadmiæ, auripigmenti, singulorum vnc. j. calcis uiuæ extinctæ succo plantaginis, vnc. s. Omnia redigito in pollinem, & cochlearia duo, cum decocto baccarum myrti, aut uino myrteo, infundito.

Infusum Nicostrati.

Calcis uiuæ drach. j. gypsi drach. viij. acaciæ drach. ij. omphacij drach. j. stibij drach. iij. thuris drach. j. gallæ drach. iiij. tragacanthæ drach. ij. cum uino myrteo in pastillos redigito.

Asclepiadis ad dysentericos remedia.

Dysentericis remedia ab Asclepiade scripta.

Rhois Syriaci, farinæ polentæ, uuæ passæ, sing. drach. ij. malicorij tusi & cribrati drach. j. Excipito melle cocto, atque mystrum unum ante cibum porrigito. Aliud probatum. Gallarum redactarum in pollinem cochleare unum: piperis albi, rhois rubri, malicorij tenuissime triti, singulorum tantundem. Omnia oui luteo excipito, & in uacuam mâli punici testam conijcito, atque obturato cum farina osculo ipsius, ad prunas torreto: depurgata mâli punici testa, cochlearium unum edendum dato.

Pastillus Philippi ad dysentericos inueteratos, dolorem sedans, qui biburque & infunditur. Balaustij, acaciæ, succi hypocistidis, rhois, apij, thuris, myrrhæ, baccarum myrti nigrarũ, croci, gallarum, lycij, aloes, rhei pontici, malicorij, sing. drac. iiij. Excipito uino Italico, cogitoque pastillos pondere obol. iij. ac porrigito nõ febrientibus quidẽ, ex uino: febrientibus uerò, ex mulsa.

Epithema cœliacis dysentericisque.

Dysentericis epithema commodum.

Seminis hyoscyami albi, apij, utriusque trientẽ: anisi, floris rosarum, succi hypocistidis, balaustij, rhois Syriaci, sing. sextantem: succi papaueris, croci, utriusque unc. j. Singula cum uino myrteo terito: dein mista in pastillos redigito, quos in umbra assiccato. Inde uerò quantũ sufficit tundens & cribrans, palmulis passis excipito, ac tandem linteolo imposita, uentri admoueto.

De affectibus sedis.

Sedis ulcera cur ægre curationem recipiat, & quæ illis pharmaca conueniant.

Sedis uitia, ob ipsius partis sensum exquisitissimum, & ob crebrum per ipsam excrementorum decursum, ægrè curationem recipiunt. Aptissima autem ipsis pharmaca sunt, quæ absque asperdine astringunt: qualia maximè sunt, quæ ex metallicis neque acria, neque acerba existũt. Hæc siquidem lota, citra mordacitatem (id quod requiritur) operantur.

Medicamenta sedis ab Andromacho scripta.

Sedis medicamenta ab Andromacho scripta.

Cerussæ, lithargyri, utriusque drach. v. thuris, aluminis scissi, utriusque drach. iij. croci obolos iij. Vini & rosacei quod sit satis. Conficito. Aliud. Butyri, ceræ, utriusque sescunciam: medullæ ceruinæ, œsypi, thuris, singul. vnc. j. aluminis scissi quadrantem: lycij sextantem: uini & rosacei quod sit satis. Misceto. Aliud. Adipis anserini curati, ceræ, thuris, medullæ cerui, florum rosarũ, pompholygis, cadmiæ, plumbi loti, sing. drach. iiij. cerussæ drach. viij. cerebri gruis drach. ij. succi papaueris sesquidrachmam: œsypi drach. v. succi fœtidis heminam j. roacei heminam s. Confundito.

Pinguis compositio ad achoras & psoras.

Psoris utilis compositio.

Spumæ argenti, cerussæ, utriusque drach. xxxij. atramenti sutorij drach. xvi. sulfuris uiui drach. viij. Olei myrtei & aceti quod sit satis. Misceto.

Ad prolabentem sedem.

Sedis prolapsus remedium.

Recrementi plumbi drach. viij. Rhois Syriaci tantundem: floris rosarum drach. iiij. myrrhæ Minijæ drach. ij. Insperge siccum, ubi prælueris uino austero, aut uini decocto. Aliud. Gallæ omphacindis, rhois coriarij, sing. drach. ij. plumbi usti drachmas iiij. spumæ argenti drachmas viij. trita inspergito.

Hæmorhoidibus extrahendis pharmaca ab Asclepiade scripta.

Hæmorrhoidibus ab Asclepiade scripta remedia.

Piperis, nitri, utriusque drach. j. terito admoueto. Aliud. Spumæ nitri, fellis tauri, staphidis syluestris, sing. drach. j. Trita, exceptaque modico melle, adhibeto. Postea uerò quàm eminentes fuerint, atque in propatulo, accipe cerussæ vnc. j. spumæ argenti quincuncẽ: pompholygis vnc. j. olei myrtei bessem: uini boni tantundẽ: butyri vnc. j. Confunditoque, & applicato. Cæterũ ad ardentes sedis dolores, oui assati uitellum uino albo terito, & cerato myrteo exceptum illinito.

Ad pudendorum affectus.

Pudendorum ulcera dignotio, [illegible].

Exulcerati pudendi cognitio, ex manifesto circa ipsum dolore paratur: unà cum hoc, quòd etiã circa mictiones excernitur quid ex corpusculis ulceri ipsi insidentibus. Discernuntur autẽ hæc ab ijs quæ ex uesica feruntur, quòd statim in ipso primo lotij exitu appareant: quæ uerò à uesica excernuntur, deferantur cum urinis permista. Cæterũ ulcera pudendorũ, & circa sedẽ citra inflãmationem cõsistentia, resiccantibus ualde indigẽt pharmacis: qualia sunt quod ex charta combusta constat, & anethũ ustum, & cucurbita usta. Verùm siccis & recentibus ulceribus, etiam aloë bonum est medicamen. Omniũ autem maximè dolorem sedat, nec ullo minus efficax est pompholyx. Si uerò humectiora sint ulcera, pinus cortex per se, & lapis hæmatites: ut si profunda, manna etiã prædictis addatur. Porrò quæ circa uterũ aut uesicam consistunt ulcera, eisdem medicamentis indigent, sed instrumẽtis insuper opus habent, quæ ipsa intromittant, ut sunt metrenchytæ, & catheteres uocati. Aptiora itaque sunt arida, qualis est crocus, pompholyx, & aloe, quæ facilè plantaginis, aut alteri tali succo miscentur. Ad scroti & pudendi dolores. Butyri & resinæ pari mẽsura utere. Aut semen lini cum aqua coquito, & admista myrrhæ fermè decima parte, & resinæ tantundem, imponito.

Pudendorum ulcera ualde resiccantibus pharmacis indigent.

Pudendorum ulceribus siccis et recentibus, quæ pharmaca opitulentur.

Ulcera uesicæ uterique, [illegible] quibus pudendi ulcera medicamentis indigent. Metrenchytæ. Catheteres.

Ad pudendum intumescens.

Pudendo tumescenti remedia.

Foliorum uitis tenerorũ drac. j. cerussæ drach. v. trita cataplasmatis uice impone. Aut lenticulã in aqua coquito, & cum mâli punici cortice tritam imponito. Si uerò è sudoribus ulcera in

scroto fiant, gallam tritã cum alumine inspergito.

Pudendi fissuras, tuberculaq́; quæ sanent.

Ad tubercula in pudendis nascentia, piri semen inspergito, & fel hircinum oblinito. Fissuras & rimas iuuat rosaceum, amylum, & thus, paribus portionibus mista. Aut foliorum hederæ aridorum ustorumq́; cinis, cum oleo in plumbeo mortario triti.

Pudendorum inflammationibus quæ opitulentur.

Ad pudendorum inflammationes, farinam hordeaceam hydromelite incoquito, & uitis folia tenera cum polenta terito, simulq́; omnia imponito. Excrescentem testiculorũ carnem cinis sarmentitius cũ nitro & aqua subactus sanat, cataplasmatis uice impositus.

De Priapismo.

Priapismus est auctio colis permanens in latitudinẽ longitudinemq́;, citra rei venereæ appetentiam. Priapismi curatio.

Priapismus est auctio colis permanens, in longitudinẽ atq; orbem tumefacti, citra rei venereæ appetentiam. Cuius affectionis est causa, flatulentus spiritus ex humoribus crassis & uiscidis genitus per moderatã caliditatem. Debent igitur refrigerari leniter partes per ceratum rosaceũ in aqua maceratũ, itemq́; per chamæmelinũ ceratum, tum pudendo ipsi, tum lumbis impositũ. Victus & pharmaca esse debent attenuatoria, citra manifestam calfactionẽ. Præterea nymphæa in potu est danda, & urticis semen: necnon ruta uiridis obsonijs misceatur, post aliorũ remanentiũ usum. Quòd si euacuatione uti libeat, administretur per uomitum.

Meiugentibus inter dormiendum remedia.

Ad eos qui se in somno permingunt, uesicam caprillam, aut ouillam ustam, ex posca bibendam dato. & ad uesperã siticulosos inire somnum iubeto. Facit & testiculus leporis in uino odorato feruefactus, atq; ita potus. Aut calaminthiam & myrrham in uino ante cœnam bibendam dato. Oblinãt autem pudendum cimolia terra cum perdicij succo.

Ad uteri affectus.

Uteri suffocationes quæ sequantur symptomata.

In uteri suffocatione contingit sensus ac motus priuatio, & pulsus obscurus, & paruus, & penitus interceptus. In aliquibus uerò tum sensus, tum motus adest, ratioq́; constat, cæterùm uix respirant. Aliquibus etiam uox intercipitur. Alijs contrahuntur artus.

Uteri suffocatione affligi, per arterias tãtum fieri perspirationes.

Fiunt igitur uiduis sensus & motus & respirationis interceptiones, ob frigiditatem perspirantibus ipsis tunc per arterias totius corporis, neq; utentibus illa quę per os fit respiratione.

Uteri suffocationis causa.

Etenim quũ prius probè repurgarentur, conciperent, atq; coirent uiris, uerisimile est, posteà quũ omnibus his priuantur, humidum & frigidum in ipsis semen totum corpus perfrigerare.

Uteri suffocationis remedia.

Ad uuluæ itaq; strangulatus conuenit agarici drach. j. in potu accepta cum uino: & plantaginis semen & succus cum uino: necnon acetum scillinum absorptum. Olfactu excitant strangulatas, bitumen, castorium, chalbanum, pix liquida, cedria, pili usti, ruta, allium, cępa. Eandem in rem & cornu cerui suffitur: & ruta cum melle lana excepta in anum inditur.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorũ secundum loca, lib. X.

Nephriticorum medicaminum differentiæ.

EX nephriticis antidotis, hoc est, renalibus, quædam calculosos renes iuuant: quædam uerò inflammatos & ulceratos, quæ etiam ad uesicam affectam conueniunt. Maximè autem contrariæ inter se sunt prædictorum pharmacorum facultates.

Renum inflammati [illegible] medicamenta conuenientia.

Siquidem quæ ad inflammatas & exulceratas affectiones cõponuntur, mitigatorijs medicamentis indigent. Cæterùm quum impossibile sit hæc citò penetrare ad regionem renum, ob id ipsis miscemus diuretica.

Calculosis [illegible] medicamenta, omnia ferè esse amara.

At quæ calculosis opitulantur, unicam facultatem postulant, quæ secare & extergere est nata, cum conspicua caliditate. Sunt autem talia ferè omnia amara.

Confectiones Andromachi ad renum & uesicæ affectiones.

Uesicæ ulcere, urinæ difficultati [illegible]

Potio ad uesicam exulceratã, & urinæ emittendę difficultatem. Seminis lini sem. papaueris albi, sem. cucumeris, tragacanthę, sing. drach. ij. amyli drach. iiij. Cum aqua in pastillos redigito, exhibetoq́;.

Alia ad eadem, & uesicæ dolores.

Croci, seminis rutæ syluestris, seminis maluæ syluestris, sing. drach. vi. sem. hyoscyami drach. xij. opij drach. vi. sem. apij drach. xij. nuces auellanas xij. amygdalas xx. sem. cucumeris drach. xij. mellis Attici quod sit satis. Datur magnitudo ponticæ nucis cum uini mulsi cyathis ij.

Alia ad profluuia sanguinis ex uesica.

Sanguinẽ ex uesica fluentem [illegible] medicamentum.

Aluminis drach. j. tragacanthæ drach. ij. gummi obolum j. Dato ex passo quandoq; obolum j. quandoq; duos.

Alia calculos frangẽs, ita ut nõ renascantur.

Calculos frangẽs medicamentum.

Casiæ, piperis albi, sem. pastinacæ, anisi, sem. papaueris albi, spicę nardi, sem. smyrnij, cyperi, sing. drach. ij. seminis apij, thuris, styracis, iridis Illyricæ, amygd. amar. asari, sing. drach. iij. myrrhę minimæ drach. iiij. mellis Attici quod sit satis. Conficito, & quotidie exhibeto nucis ponticæ magnitudinẽ ex aquę cyathis tribus, idq́; ieiuno stomacho.

NEPHRITICAE compositiones ab Asclepiade conscriptæ.

Nephriticæ compositiones ab Asclepiade.

Seminis satiui cucumeris tosti drac. iij. seminis maluæ drach. v. nucum pinearum drach. vi. sem. apij drach. vij. seminis lini drach. j. amygd. amararũ mund. drach. ix. Excipe passo, & exhibe nucis ponticæ magnitudinẽ cum protropi cyatho j. & aquæ calidæ cyathis duobus. Alia. Maluę syluestris, & rutæ syluestris, & apij montani radices in uino coquito, & expressi liquoris cyathos ij. cũ pari aquæ portione exhibeto. Alia. Seminis balsami, lapidis qui spongijs inest, pulegij aridi, seminis maluę syluestris, ocymi aridi, sing. pares portiones tundito, incernitoq́; & reponito. Propinato autem cochleare unum cum uini diluti cyathis duobus.

Pastillus ciens urinas, atq; expellens lapillos.

Asari, petroselini, phu, mei, sing. drac. iiij. acori, sem. anisi, sem. dauci, apij montani, carpobalsami, tragacanthæ, singulorũ drach. ij. Tragacantham passo dissolutam aridis adijcito, & pastillos formato, indeq; obolos iij. cum passi diluti cyathis ij. exhibeto.

De ischiade, podagra, & arthritide.

Arthritis. Ischias. Podagra.

Ex genere arthritidis est tum ischias, tum podagra. Quod enim in omnibus articulis est arthritis, hoc in uno iuxta coxendicẽ quidem, ischiada, iuxta pedem uerò, appellant podagrã. Incipit igitur plerunq; podagræ generatio ex uno articulo, temporeq; in omnes progreditur.

Articularum morborum communes causæ.

Cõmunem habent hi tres affectus redundantiam humoris. Cæterùm aliquando irruens humor sanguineus est, ut

est, ut plurimum autem pituitosus, aut ex pituitoso & bilioso mistus: quibus etiam interdum miscetur sanguis. Porrò ubi pituitosus humor, qui propriè appellatur crudus, in articulis deltiuerit diutius, crassior atque uiscosior efficitur, tofisque aut callis dictis præbet generationem. Qui quidem postquam producti fuerint, non est quòd speres illos posse exactè dissolui. Differentia affligentium humorũ facilè ex colore dignoscitur. Præterea biliosus sanguis multę caliditatis sensum exhibet ægrotanti, a calorificisque remedijs exacerbatur, quemadmodum remittitur rursus à frigidis.

Curatio autẽ ipsa exordienda est ab euacuatione affligentis humoris: siquidem ex æquo humoribus redundarit corpus, uenæ sectione primò omniũ administrata dein purgatione: quibus accedat pharmacorũ dicendorum cõueniens atque opportunus usus, ita ut in manibus pedibusque pharmacis repellentibus fluxionem utamur, iuxta coxendicem uerò, ea minimè administremus. Quũ enim iunctura ea in profundo sit sita, sanguis ex uicinis & ambientibus uasis à musculis ad illã truditur. Mitigatorijs igitur in principio medicamẽtis utendum est ad dolores coxendicũ, & quæ nec refrigerent multùm, nec fortiter calfaciant. Exacerbantur enim per ipsa fluxiones, caliditate nimirum plus attrahente ipsas, quàm impediente. Ratò itaque fit coxendicum dolor ex sanguinis multitudine: citissimeque curatur, uenis circa poplitem aut malleolos pertusis. Quemadmodũ autem sola sæpe sanguinis euacuatio sufficiens auxiliũ existit, sic contrà in omni dolore coxendicũ, & præsertim eo, qui ex humorũ copia est exortus, si quis ante euacuationem totius corporis acribus pharmacis circa affectam partem utatur, affectũ ægrè curabilem reddet, copia uidelicet indissolubiliter ibidem condensata. Ob idque ab euacuatione incipiendum est, non solùm à cruribus, sed à cubito etiam sanguinis detractione facta. Auxiliantur etiam uomitus ipsis ischiadicis, magis utique quàm euacuationes per uentrem, ut qui reuellant humorem repentem deorsum. Mouendi itaque sunt uomitus in principio ab accepto cibo: postea uerò, etiam per uomitoria medicamenta, initio à mediocribus facto. In quibus autem uehemens humorum densatio, quæ ægrè dissolui possit, à medicis intempestiuè utentibus acribus phamacis facta est, ijs maximè cucurbita affixa auxiliatur, & purgatio per clysmos efficaciores, qualis est qui ex colocynthide constat.

Compositiones ab Andromacho scriptæ ad ischiadicos. Emplastrum è profundo extrahens humores affligentes coxendicem. Seminis rutæ syluestris, silphij, spumæ nitri, baccarum lauri, abrotoni, colocynthidis medullæ, cardamomi, ammij, singul. drach. iiij. rutæ uiridis minæ octauam partem. Quidam horum singulorum drach. xx. accipiunt: necnon picis, adipis taurini, terebinthinæ, myrtei, ceræ, sing. tantundem: chalbani, ammoniaci thymiamatis, utriusque drach. vi. opopanacis, sulfuris uiui, sing. drach. iij. Conficito, & admoueto.

Aliud ad coxendicum, capitisque dolores, atque ad alios omnes antiquos.

Ceræ drach. xxiiij. ammoniaci thymiamatis drach. vij. terebinthinæ tantundem: succi thapsiæ drach. viij. olei cyathum unum. Aliud. Ceræ drach. c. uisci quercini drach. xvi. myrrhæ drach. vi. terebinthinæ drach. xxv. chalbani drach. vi. iridis Illyricæ tantundem: ceræ heminam s. Cyprini tantundem.

Asclepiadis malagmata ad ischiadicos.

Myrrhæ stactæ, bdellij onychis, medullæ ceruinæ, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, sing. lib. ij. opopanacis, chalbani, styracis, mastiches, floris lapidis Asij, succi sycomororũ, canchryos, piperis albi, sing. lib. j. ceræ, terebinthinæ, utriusque lib. v. Tundendum est pharmacũ ita, ut qui tundit, fæcem unguenti irini adhibeat, quò mollius reddatur.

Aliud mirè iuuans ischiadicos, discutiensque omnem duritiem.

Ceræ, uisci quercini, terebinthinæ, iridis siccæ, myrrhę, chalbani, sing. drach. xlviij. Olei cyprini, aut unguenti Aegyptiaci quod sit satis. Cõficito.

Aliud. Picis liquidæ brutiæ lib. iij. fæcis aridæ ustæ lib. ij. nitri rubri lib. j. s. resinæ pini, ceræ, staphidis syluestris, sulfuris uiui, sing. lib. j. pyrethri lib. s. cardamomi sextariũ unum. Picem, ceram, atque resinam, soluito: arida tundito, cribratoque, & liquefactis cõmittito. Porrò Damocrates, Archigenesque plurimum ad ischiadicos cõmendant malagma ex iberide herba (quam nasturtium syluestre uocant) cum adipe porcino tusa cõfectum: quod sanè imponi iubent ad horas tres, indeque ad baineum accedere.

De podagricis & arthriticis affectionibus.

Scopus in hisce affectibus est, si quidem adhuc fluant humores, ipsos per astringentia repellere: si uerò amplius non influant, discutere qui sunt iam impacti.

EPITHEMA Asclepiadis, ad arthriticos, mirè dolorem sedans.

Arthriticis congruentia epithemata ab Asclepiade scripta.

Succi papaueris drach. iiij. croci drach. j. cum lacte bubulo, caprilióue, & panis medulla cõtundito, læuigatoque, ac deniqe ex rosaceo emolliens, conficito cataplasma. Aliud. Styracis drach. ij. opij drach. j. Confice, uterecque. Aliud tofos & duritias discutiens. Farinæ fœnigræci, floris lapidis Asij, lomenti fabæ nigræ, farinæ lupinorum, singulorum sext. j. Omnia mixta & aqua subacta calida, imponito. Pastillus podagricus. Aloes lib. j. succi centaurij sescunciæ. thuris masculi trientem. myrrhæ tantundem: floris lapidis Asij, opij, succi mandragorę, aluminis scissi, singulorum sextantẽ: passo excepta in pastillos redigito. Vsu expetente, lacte dissolutos cũ penna illine, & supra illitionem linteolum passo imbutum impone. Aliud, quod auxiliatur confestim. Visci, terebinthinæ, utriusque lib. j. adipis taurini, floris lapidis Asij, calcis uiuæ, mannæ, singulorũ quadrantem: cyprini lib. j. Conficito, unitorioque.

FINIS.

Ex industria omisimus libellum de facilibus parabilibus remedijs, quòd omnia quæ in illo habentur, reperiantur in hisce cõmentarijs longè cumulatiora.

ILLVSTRI ADMODVM, ATQVE ORNATISSIMO VIRO, D. D. ARIO GONZALO, COMITI PVGNI IN ROSTRO,

ANDREAS LACVNA SECOBIENSIS, DOCTOR Medicus, Miles S. Petri, Salutem.

Galeni cõmentarios de Theriaca & de antidotis, hoc nomine dicare tuæ Dignationi statui, Vir citra controuersiam splendidissime, vt generosum istum animũ tuum, ex tam longa lite & controuersia defatigatum, varia eorum lectione, dulcissimaq; oblectarem: contra iudiciariasq; molestias, atq; ingentes difficultates (quæ optimorum ingeniorum veluti deleteria & exitialia venena existunt) salutari alexipharmacò cõmunirem, atq; corroborarem. Quanquam hercle adeò inuicta, insuperabilisq; tua ista est animi magnitudo, vt nullis tormentis succussa possit vnquam euerti, aut quoquo modo labefactari. Nam tametsi varij fortunæ fluctus, acerbissimæq; procellæ, & quæ vel fortissimum quenq; prosternere minimo negocio potuissent, iam ante multos annos in te maximũ impetum fecerint, adeò tamen fortiter sustinuisti omnes eius insultus, tam heroicè restitisti afflictionibus vndiq; tua mœnia circumuallantibus, vt ob nullam tempestatem ingruentem, vultum vnquam, aut colorem, mutaueris. Quam sanè tam insignem constantiam, animiq; raram serenitatem, non aliunde quàm à philosophia comparasti: cuius nimirum amator longè indulgentissimus es. Siquidẽ præter alias virtutes quibus te exornauit Deus Optimus Max. etiam inseuit tibi ardentissimũ quendam omnium disciplinarum amorem: quo accensus, adeò illis perpetuò indulges, vt ab ipsis reuocari non possis. Id quod ipse exploratum habens, non posse me Dignationi tuæ rem vllam gratiorem facere existimaui, quàm si ad eam mitterem hosce cõmentariolos Galeni, vt mole exiguos, sic plenos eruditione, varijsq; naturæ mysterijs auctos. Tuum igitur fuerit, Vir Clarissime, hoc nostrum quantulumcunq; munusculum, illius feruentissimi amoris, quo optimus pater meus prosequebatur olim totam familiam vestram, officijq; mei in tuam Amplitudinem, futurum veluti monumentum quoddam perenne, æqui boniq; consulere. Vale. Venetijs, Calend. Aprilis, M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI DE Theriaca ad Pisonem, lib. vnus.

Medicamentum ex uiperis meritò est apud homines inter alia omnia celebratissimum, Optime Piso, & quòd uim habeat efficacissimam, & quòd neminem promissis frustretur. Siquidem nullũ à feris cõmorsum, hac statim epota antidoto, perijsse, memoriæ proditũ est. Nullus etiã, eadem præsumpta, uel si paulò pòst impeteretur, morsu interijt: id quod in dies experiuntur prætores, in hominibus capitali supplicio damnatis. Cæterùm si epota theriaca non purgetur qui hausit medicamentum purgans, id tibi erit indicium, antidotum præstantissimam esse, quæ sæpissimè solet adulterari. Porrò Diuus Marcus Aurelius, qui legitimè aliquando gessit habenas Imperij, affatim & ueluti alimento quodam hoc utebatur medicamento primusq; fuit, qui ipsius existimationem fidemq; auxit. Verùm illius quidem principis tempore, ad familiarium tantùm notitiam, theriaces perueniebat opus: sub hisce autem monarchis maximis, usus eius prodijt in publicum. Siquidem nobis omnibus licet eorum bonis probè uti, liberaliterq; alijs mederi, alio ab alio medicamentum capiente: quum non solùm hoc nomine cæteris omnibus antecellant, quòd Imperium à Dijs sint adepti, sed quòd etiam uniuersa bona cunctis libenter impartiant, ac non secus quàm Dij ipsi, tantũ ex æquo gaudij concipiant, * quantum illi qui ab ipsis seruantur: quum nimitum censeant maximam regni esse partem, communem omnium salutem. Quo sanè regio candore præditi, adeò exquisitè & diligenter theriacem præparãt, ut ipsi quidem nihil prorsus omittant: antidotus autem, admiranda opera exhibeat. Igitur morbi cuiusq; natura comperta, differentiaq; simplicium pharmacorũ penes temperamentũ, cognita, singulis morbis quod congruũ sit medicamen compositum præparabimus. At simpliciũ medicaminum uires sensu & experientia cognoscimus: quibus postea rationem iungentes, eamq; ceu ducem sequentes, hallucinari non possumus. Etenim quum cernamus liquidò, scammoniã bilem flauam educere: epithymum, atram bilem: ac deniq; coccum gnidium, pituitam: nec credamus medicamenta ipsa purgantia, in suam naturã humores transmutare & conuertere (id quod Asclepiades somniauit) sanè persuasum habemus, quemadmodum magnes trahit ferrum, sic medicamenta singula, sua insita facultate conuenientẽ sibi succum attrahere: nimirum id ratione comprehendentes, quod proprietatem facultatis naturæ cuiusq; pharmaci uerè *testari atq; exprimere potest. Medicamentorũ itaq; alia per totas substantias agunt: alia in substantia sua miscellaneam facultatem sortiuntur, adeò ut sæpe in corpore effectus maximè contrarios producant. Siquidem lapathi folia comesta subducunt aluum, quum sumptum eius semen astringit. Similiter & succus brassicæ, & uetulorum gallorum ius, & cochlearum marinarum cremores, uentrem commouent: olus autem ipsum, atque illarum carnes comestæ,

Theriaces commendatio.

Theriaca perfecta purgantiũ pharmacorũ operationem supprimit.

Marcus Aurelius Imp. auxit fidẽ Theriaces.

Seuerum & Luciũ eiusdem Imperij moderatores collegasq; magnificè commendat Galenus.

Regni maximã esse partẽ, communem omnium salutem.

Simplicium uires cognosci sensu & experientia, quibus deinde accedit ratio.

Scammonium trahit flauã bilem.

Epithymum atram bilem purgat.

Coccum gnidium pituitã.

Medicamenta singula propria sibi succum attrahere.

Medicamenta plura, secundũ diuersas suarũ partes contrarios effectus producere.

mestæ, eundem comprimunt. Aloë, squamaq; æris, excrescentes ulcerum carnes astringunt: assumpta uerò per os, uniuersum corpus expurgāt. Lac ubi à nobis diuiditur, cōtrarias facultates ostendit. Nam serum ipsius bibitum, uentrem resoluit. Caseus ingestus, ipsum cohibet exactè. Trifolium herba decocta, impositaq;, ferarū morsibus auxiliatur: quæ si sanæ parti affricetur, non secus quàm ferarum morsus eam affligit. Cicuta sturnos quidem alit, nos autem è medio tollit. Veratrum coturnicibus cibus, homines malè perimit. Nōnulla præterea partes quasdam certas corporis uitiant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat. Cantharis uesicam peculiariter afficit. E cōtrario, affecto iecinori sæpe fuit herba eupatoria ex usu. Myrobalanus lienem adiuuat. Saxifragon & Betonica, renes optimè afficiunt. Quum igitur ueteres illi Medici reputarent secum, ineuitabiles esse noxiarum ferarum morsus: necnon deleteriorum pharmacorū symptomata esse omnino letalia. quumq; etiā perpenderent, hominū naturas differre inter se plurimū, aliudq; alij medicamentū idoneum esse, meritò ipsius theriaces accuratam, exquisitā, & uariam, sunt moliti præparationē: ut hoc nomine ipsa in omnibus suum finem assequeretur, & ob usus necessitatem magno studio eam mortales omnes expeterent. Nihil siquidem inter uitæ incōmoda difficilius mihi uidetur deleterijs medicamēns, ac feris noxijs. Primus autem qui antidoto contra ferarum morsus immiscuit feras, fuisse perhibetur Andromachus, uir mehercule memorabilis, nec multò ante nos natus. quippe qui Neroni (cuius assecla fuit) ipsius uires atq; compositionē dicarit. Summa autem descriptionis habet in hunc modum.

Andromachi senioris, Neronis archiatri Theriace ex uiperis, cui nomen est Galene, maximè salutaris ad serpentium atque omnium ferarum ictus, pharmaca deleteria, affectiones uentriculi, anhelationes, dolores colicos, morbum arcuarū, hydropem, phthisim, omnimodam conuulsionē, pleuritidem, uesicæ ulcera, suppressiones urinæ, cruciatus renum, pestiferos morbos, ac deniq; canis rabidi morsus, si pondere fabæ Aegyptiæ sumatur, cum ternis aquæ calidæ cyathis. Igitur captas uere ineunte uiperas, ceruices illis atq; caudas præcidito, quantū arcta Pygmæi manus extenditur: nam utraq; parte uenenū gerunt. Postea uerò excoriatas euisceratasq;, ab ipsisq; omni adipe amoto, in fictile uas conijcito, affundens aquæ quod satis esse uideatur, addensq; germen anethi, ac pauxillum salis recentis, & sinito coqui, donec facilè à carne ipsæ spinæ amoueantur. Tunc itaq; carnes ipsas exemptas, cum sufficienti ad pastillos fingendos medulla panis purissimi, contundito & læuigato, affusoq; iusculi quod satis esse uideatur, manibus opobalsamo intinctis, conficito orbiculos, eosq; in umbra reponito ad totius antidoti compositionem. Dein fermento illine scillam recentem, non admodum magnam, eamq; in furno uel in patina coque, ut torreantur omnes eius partes ex æquo. Id ubi factum fuerit, partes eius internæ & tenerrimæ cum pari portione optimæ farinæ eruinæ contundantur & læuigentur, atq; in orbiculos digerantur. Verùm Andromachus duplicem portionem eruinæ farinę adijciendam censet, quum tamen æqualis modus fingendis pastillis sit optimus. Hæc ubi facta fuerint, accipies pastillorum Theriacorū drachmas xxiiij. pastillorum scillinorum drachmas xlviij. piperis longi, succi papaueris, magmatis, hedychroi, singulorū drach. xxiiij. rosarum siccarum, iris Illyricæ, glycyrrhizæ, seminis napi syluestris, quem buniada appellant, scordij, opobalsami, cinnamomi, agarici, singul. drach. xij. myrrhæ, costi, croci, casię, nardi, schœni, id est, iunci odorati floris, thuris, piperis albi & nigri, dictamni, prasij, rheu, stœcados, petroselini Macedonici, calaminthę, terebinthinę, zingiberis, quinquefolij radicis, singulorum drachmas vi. polij, chamæpityos, styracis, amomi uuæ, meu, nardi Gallicæ, Lemniæ sphragidis, phu pontici, chamædryos Creticæ, foliorum malabathri, chalcitidis tostæ, gentianæ, anisi, hypocistidis succi, carpobalsami, gummi, marathri seminis, cardamomi, seselis, acaciæ, thlaspis, hyperici, sagapeni, ameos, sing. drach. iiij. castorij, aristolochiæ tenuis, dauci seminis, bituminis Iudaici, opopanacis, cētaurij tenuis, chalbani, sing. drachmas ij. mellis lib. x. Vini Falerni quod sit satis. Conueniebat tamen prius hedychroum unguentum describere, cuius apud Magnū talis est præparatio. Aspalathi radiculæ corticis, calami aromatici, schœni floris, phu, costi, asari, xylobalsami, sing. drach. vi. cinnamomi drach. xxiiij. amomi tantundem: amaraci drach. xx. nardi Indicæ drach. xvi. foliorū malabathri drach. vi. myrrhæ drach. xxiiij. mastiches drach. vi. croci drach. xix. Excipiuntur uino Falerno, manibusq; opobalsamo intinctis, in pastillos coguntur, & assiccantur. Elegit porrò Andromachus ex alijs feris solas uiperas ad huius præparationem antidori, quòd hæ minus alijs tabificam uim obtineant. Nam basiliscus, belua subflaua, & triplici frontis apice munita, uel si cernatur tantùm, aut sibilus eius audiatur, actutùm hominem perimit. Quòd si ex cæteris animalibus aliquod attigerit animal à basilisco extinctum, subitò etiam exanimatur. Drymus serpens tametsi perniciosus proditur, ut si qui ipsum per imprudentiam calcarint, eis pedum plantæ excorientur, totaq; crura intumescant, periclitenturq; etiam illorum manus, qui ipsis auxilium tulerint. Hæmorrhus, & hæmorrhois, adeò inimici sunt homini, ut qui ab ipsis percussus fuerit, sanguine per os & nares, ac per uniuersum corpus effuso, uita fungatur. Cōmorsi à dipsade, conficiuntur causonide. Nam & inexpugnabili siti, & æstu uehementi cruciati, interdū & disrupti, diem obeunt. Aconitas serpens, ubi se multùm extenderit, ceu iaculum quoddam insiliens corporibus, ita perimit. Inter aspides nominata Ptyas, ceruicē exporrigens, longitudinemq; interualli metita, uenenum corporibus inspuit. Etenim harum ferarum una (tres quippe aspidū sunt species, hæc uidelicet, & chersæa, necnon chelidonia) perhibent reginam Cleopatram, quum uellet latère custodes, citra suspicionē sibi mortē subitò consciuisse. Nam quum Augustus deuicto Antonio eam capere incolumem uellet, ac uiuere, studiosiusq; (sicut par erat) seruare, ut Romanis tam insignem mulierem in triumpho ostenderet, hæc, re intellecta, optauit regina adhuc ex humanis potius decedere, quàm priuata Ro-

Hedychroi unguenti præparatio.

Viperas alijs feris minus obtinere tabificæ facultatis, ob idq; ad antidotū ab Andromacho electas.

Basiliscus conspectu auditúue, hominem perimit.

Drymus serpens.

Hæmorrhus. Hæmorrhois.

Dipsas sitim infert inexpugnabilem.

Aconitas serpēs ut perimat.

Ptyas uenenū corporibus inspuit.

Aspidum tres species.

Cleopatra post uictum Antonium, ne uiua duceretur Romam à Cæsare, aspide sibi mortem consciuit.

manis cõspici. Quo consilio duas mulieres fidissimas, Naeram nempe & Carmionẽ, quas ad pulchritudinẽ corporis mundo subministrando habebat, ad se uocauit, eisq; iussit ut feram uuis ficubusq; tectam importarent, quò (ut dixi) custodes falleret, prius factura periculum in ipsis mulieribus, an subitò perimere posset. Quæ quidem quũ acturum persensent, ferunt ipsam postea sibi exitium pariter conciliasse: fuisseq; tandem inuentã, manu dextra capiti admota, & diadema, sicut est consentaneum, tenente, ut uel eousq; spectatoribus uideretur esse regina. quemadmodum Polyxenam scribit Tragicus, quę & ipsa moriens, accuratè tamen dedit operam, ut cum decoro caderet.

Polyxenam dedisse operam, ut cum decoro tam moribunda caderet.

Qua ex re Augustum uehementer fuisse attonitum memorant, partim ob ancillarum erga reginam amorẽ, ut cum ea mori non dubitarint. partim quòd illa generosam potius mortem maluerit oppetere, quam uiuere in seruitute. Recitaui hanc historiam, ut ex ipsa intelligeremus, quàm subitam id genus feræ nobis perniciem cõcilient. Cæterũ uipera inter reliquas omnes feras caput habet ad inferendum exitium promptius. Aiunt autem ipsam os aperire ad excipiendam genituram à mare, qua excepta, illius caput abscindere: atq; hunc ipsis esse prauit complexus modũ. deinde prolem ex semine genitam, matris uentrem erodere, forasq; erumpere, ac sic iniuriæ paternæ uindices, propriam matrem perimere. Mirum autem esse nõ debet, si capitibus & caudis præcisis, reliquę uiperarum partes efficacius medicamentum reddant: præcipuè carnes ipsarũ, quibus ad seruandum facultas quædam est insita, quum reis quorum animalium etiam pleræq; partes, multis morbis opitulentur.

Viperam ore excipere geniturã a mare, eiusq; caput abscindere post semen exceptum.

Vipeream prolem iniuriæ paternæ uindicẽ, matris uentrem perforare, atque sic nasci.

Nonnullis quippe murium capita usta, ex melleq; illita, alopeciam sanare possunt. Milui quoq; caput absq; plumis combustũ, si quis ex eo quantùm tribus digitis comprehendi potest, bibat, aiunt podagræ opitulari. Cameli cerebrum arefactũ, porumq; ex aceto, comitialibus morbis medetur: & mustelæ similiter. Hirundinis cerebrum ex melle, ad suffusiones oculorum conducit: ut ouillum ad dentitiones infantium.

Muriũ capita.

Milui caput.

Cameli cerebrũ

Hirundinis cerebrum.

Taurini cornu rasura cum aqua pota, sanguinis eruptionẽ coluber. femoraq; combusta, etiam sanguinem supprimunt, ut sæpenumero aluum solutam. Cerui cornu ramentũ adustum, & cum uino tritum, circunlitumq;, uacillantes dentes confirmat: id quod bouis talus etiam facere perhibetur: qui etiam ex lacte potus, educit rotũdos lumbricos: ex oxymelite, lienem consumit: & leucas tollit illitus, medio criterq; uenereus existit. Testiculi castoris poti, cõuulsionibus auxiliantur. Stercus bubulum aridum combustumq;, trium cochleariũm mensura iuuat hydropicos. Muscerda ex aceto trita alopecias persanat: in potu autẽ sumpta, lapides uesicæ cõminuit. Adeps anserinus inflãmationibus cum rosaceo medetur. Cerui medulla mitissimum medicamen existit. Vaccini lactis potus dysentericos adiuuat. Fel hyænæ, uisum exacuit. Hippopotami cutis usta, & læuigata ex aqua, illitaq;, digerit phymata: quemadmodum pellicula uiperæ redacta in pollinem, alopeciisq; imposita, mirè pilos regenerat. Exuuiũ aspidis ex melle tritũ, illitumq;, acutissimũ uisum conciliat. Cancer fluuiatilis tritus, illitusq;, spicula

Cornu taurinũ

Cornu ceruinũ.

Castorium.

Stercus bubulum.

Muscerda.

Lac vaccinũ dysentericos sanat

Viperæ pellicula mirè pilos regenerat.

Cancer fluuiatilis.

& surculos extrahit. Cantharis similiter læuigata, cũ bryoniæ radice pota, educit uermes. Scorpius assus, atq; ex pane comestus, uesicæ lapides conterit. Terræ intestinum ex uino assumptum, idem molitur. Tritum & ex melicrato bibitum, arcuatum morbum explodit. Ex rosaceo cerato impositum, podagricis inflãmationibus conuenit. Accipiter in susino unguento decoctus, hebetudini oculorum medetur. Scarabeus in oleo frictus, auriq; instillatus, doloribus ipsius auxiliatur. Alauda usta si edatur, mirificè colicos iuuat. Multa etiam uel cõspecta duntaxat, uim suam ostendunt. Stellio quippe uisus à scorpionibus, substringit ipsos & perimit. Amphisbenam si quæ mulier grauida supergrediatur, facit aborsum. Itaq; non est mirabile, si uiperarum corpora, amputatis partibus illis, auxiliandi etiam robur obtineant: imò nec si morsibus ab ipsismet factis solæ uiperæ succurrere possint, uel si nobis inimicissimæ sint.

Canthar.

Terræ intestinum.

Alauda.

Stellio uisus à scorpionibus, eos perimit.

Traditur siquidem nonnulla animalia, si sanguinem quidem humanum ex uulnere manantem contingant, cõmorsos occidere: si uerò uorentur, nec sanguinem degustarint, uulneratos seruare incolumes posse. quemadmodum & de Helenio etiam proditum est, quo nimirum Dacas, Dalmatasq; aiunt cuspides telorum imbuere: quòd uidelicet postquàm sanguinẽ uulneratorũ attigerit, ipsa occidere possit: quum ab ipsis tamen citra ullam noxam edatur, ceruiq; à sagittariis per contactum eius enecti, tutò etiam comedi possint. Iamuerò à crocodilo oblæsis, ipsius adipem uulneri impositum, summo esse præsidio nouimus: murisq; aranei morsus æquè letales, ab ipso redacto in puluerem, superpositoq;, citra dolorem iuuari. Similiter qui à uipera sunt percussi, effugiunt periculum, si trita ipsarum corpora uulneribus imponantur. Etenim si quid ueneni in uiperea carne est relictum, id multiplex ea præparatio delet: plurimum autem illi facultatis auxiliatricis largitur.

Vipera sola morsibus ab ipsis factis opitulatur.

Helenio succo sagittas, esse letales.

Muris aranei puluis sanat ab ipso emorsos.

Cantharis nanq; sola exhibita, uesicam exulcerat, & inimicum est ipsi medicamentum, sæpenumeroq; sua facultate uehementi, hominem iugulat: mista uerò quibusdam aliis, salutaris uesicæ redditur, ut urinamq; uehemẽter prouocat. Succus etiam papaueris, quòd potus per se admodũ perniciosus existat, latẽre neminẽ arbitror: sin autem cum nonnullis aliis sit præparatus, ægros ita subinde iuuat, ut maximè saluriferũ esse ipsis medicamentum uideatur. Itaq; phreniticorũ deliria sæpe generosè curauit: destitutosq; robore, ob diuturnas uigilias, cõcilians illis somnũ, manifestè restituit. Quinetiam ab araneis cõmorsos ipsi aranei triti, & cum uino poti, malo liberant. Si igitur solum uinum feris mistum, à periculo reddit securos, nimirũ theriaca maximè salutare medicamen existet, utpote ex tot talibusq; confecta pharmacis, quorum qualitates totæ per totas miscentur, & alterantur, conspirantesq; in unam eandemq; naturalem temperiem, cõmunem quandam facultatem atque naturam acquirunt, ab ea diuersam, quæ antea singulis inerat. Eligenda tamen sunt, exploranda sq; singula medicamenta, prius quàm antidoto indantur: solent quippe à fraudulentis hominibus quamcreberrimè adulterari. Vnius autem cuiuspiam uitium, subinde uniuersa contaminat. Porrò quũ uarii uariè hanc antidotum præpa-

Cantharis per se uesicam exulcerat, aliis uerò admista salutare illam redditur medicamẽ.

Papaueris succi facultas.

Aranei triti, potiq; ex uino, morsus ab ipsis afferunt.

Theriaca tamen constituentiũ pharmacorum qualitates, totæ per totas miscent, & spirantq; in naturalem quandam cõmunem temperiem.

præparent, nos compositione Andromachi, ceu omniũ præstantissima utimur, in regiosq; usus eam præparamus. Venari autẽ oportet uiperas initio ueris, cùm latebris relictis, foras in apricũ prodeunt, & non adhuc uirus tam exitiale retinent. Intus nanq; delitescentes, cùm nulla ex parte difflentur, magis sunt perniciosæ. At egressæ, exuuium, crassum tegumentũ solent deponere. Quare non statim ipsas capere oportet, sed permittere ut aere aliquandiu fruantur, consuetoq; uescant̃ cibo, hoc est, herbis, buprestibus, cantharidibus, & pityocampis. Eligendæ autẽ sunt colore subflauæ, *eximia quadã agilitate mobiles, ceruices admodum extensas habentes, oculosq; tum inflãmatos, tum impudẽtes, atque adeo intuentes ferinũ. Sint etiã latiore capite, corpore autẽ atq; uẽtre crassiori, meatũq; habeãt magis ad extremũ caudæ locatũ quæ nõ inuoluta, sed potius cõuersa esse debet ac demũq; tranquillũ incedãt qua sanè re à masculo distinguit̃ fœmina, quodq; caninos dẽtes habeat plures duob. Iam uerò si caudis capitibusq; amputatis, exanguia protinus, immobiliaq;, ac prorsus mortua, ipsa animalia cernant̃, ad medicaminis cõpositionẽ nõ conferũt. At si motũ, sanguinemq; cõseruare aliquãdiu possint, tunc eas, ceu præstantissimas coques ad cõficiendos trochiscos, quatenus dictum est. Porrò medicamenta reliqua cõtundere, cribroq; incernere q̃subtilissimo oportet nã leuia insigniter admodũ mihi iuuare uidentur, quòd facilius apponant̃ corporibus. Quæ conspergenda læuigandaq; sunt, ea uino Falerno læuigent̃ & conspergant̃. Deinde omnibus in hũc modum contritis, Hymettij mellis mediocriter cocti, libras denas adijcies. At resinam chalbanumq;, seorsum prius eliquata, in mortario postea ipsi medicamento immiscebis omniaq; tandem manibus modicè opobalsamo intinctis, simul atq; accuratè confundes. atq; itaq; antidotũ in uitreis aut argenteis uasis repones. Non autẽ uehementer ipsa replebis, sed relicto quodã spacio, quò medicamentũ perspiret. Quare frequenter operculũ detrahes, ut & liberius exhalet, & maturior tibi ipsius usus cõtingat. Quippe haud modico tẽpore ad concoctionẽ indiget, ut quãdo usus postulet, antidotus probe sit cocta. Concoquit̃ autẽ plurimũ duodecim annorũ spacio. Cæterũ qui uigentiore ipsa uti nolunt, etiã quinto anno, septimoq; eam exhibent præsertim ijs qui à uirulentis bestijs, & à cane rabido sunt cõmorsi necnon in medicamentis letalibus. Est autem potẽs medicamentũ adusq; triginta annos. Nam in aliqs affectibus, ubi tanta noxæ causa nõ est, sufficere uidetur, cùm usus exigit, etiã sexagenariũ. Etenim ubi huius antidoti facultas est ualida, si sumatur post pharmacũ purgãs, eius operationẽ supprimit si uerò imbecilla, minimè purgationem impedit. Iuxta differentias autem affectuum, ipsius medicamẽti quantitatẽ metimur, congruumq; mixturæ modũ administramus. Siquidẽ præter affectus dictos, capitis diuturnos dolores atq; uertigines sanat, auditusq; difficultatem, & oculorũ hebetudinẽ corrigit. Comitialibus etiam opitulatur: reijcientesq; sanguinem plurimũ iuuat, si quis ipsam cum symphyto decoctã, dilutamq; ex aqua exhibuerit. Insuper intestinorũ uermes exterminat, hepaticos & lienosos restituit, dysenterias, lienterias, uoluulosq;, præsertim cùm intestina uarant inflammatione, persanat. Præterea cùm corpus multis & copiosis sudoribus diffluit, ipsiusq; robur est exolutũ, nec morbus uim potionẽ admittit, theriace epota sudorẽ sistit, & collapsas uires corroborat. Iam uerò in mulieribus etiam menses educit, & uteri sedisq; suppressas hæmorrhoidas subinde aperit. Nam cùm uaria mistaq; facultate sit prædita, ideo alia diffundẽs extenuansq;, cogit ut excernantur. alia ob uirtutis imbecillitatẽ præter modum fluentia, solet, uires instaurans, colubere. Quinetiam uniuersis articularibus morbis auxilio est, cùm præterierit augmenti tempus, uigorisq; status accesserit tunc nanq; fomentis dolorem leniens, antidotũ propinabis: quæ sanè fluxiones infarctas discutiet, & irruentes arcebit. Prodest Theriace & sanis, si crebrò ipsam assumant. Hoc auxilio usi sæpe succurrimus elephantiacis. Nec uerò corporis tantũ, sed animi quoq; affectibus auxiliat̃. Quippe melãcholicis uitijs, si sæpe exhibeat̃, medetur, ipsam atram bilem exhauriens: quare pulchrè ad febrem etiam quartanam cõuenit, quandoquidem ab atra bile traxit ortum. Ego igitur multos laborantes quartana, hoc præsidio facilè liberaui. Nam uomitu prius secundũ cibum ipsos euacuans, deinde insequẽti die succũ absinthij exhibẽs, ita horis duabus ante accessionẽ propino antidotum, protinusq; æger frequẽter liberat̃ ab accessione. Aquæ etiã pauorẽ, omniũ morborũ pessimũ, qui morsos à cane rabido sæpe inuadere solet, tollere hoc medicamen consueuit. Quo quidẽ morbo correpti, aquã timent, ac propter multã ariditatem, humidi desiderio tenentur, cęterùm à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Proinde fit, ut aquã fugientes, inarescant, & conuellantur, ob febrim qua intus uruntur: miserrimoq; tandem mortis genere intereũt. Canẽ porrò furentẽ & rabidũ, ab eo qui nihil tale perpessus fit, facilè dignoscere licet. Siquidẽ si audieris gracilem corpore, siccũ, oculis inflãmatis, cauda demissa, spumante ore, lingua exerta, eaq; bilis colore infecta, obuium quenq; insilijsse, citraq; rationẽ cucurrisse deinde rursus subitò uolentẽ cõsistere, furore quodã insano percitũ, momordisse nõ sibi antra præuisos hæc inquã si in eo sic habere intellexeris, statim rabidũ esse canẽ intelliges. Quare uulnus ab ipso illatũ longè uastius efficies, carne multo interuallo orbiculatim præcisa, ne facilè ad cicatricem perueniat sed foramen diu, quadraginta ut minimũ diebus, patefiat, ut per ipsum ranis uirus emanet. Cauterijs igitur admodũ candentibus locũ solemus adurere, & alijs uti medicamẽtis, quę extrahendi uim obtinent. Ego uerò antidotum ipsam rosaceo mistam aliquando in uulnus indidi, ut cucurbitulæ instar exugeret, ab altoq; uirus ipsum extraheret. ut quæ nõ modò epota, sed etiã admota extrinsecus rabidorũ morsibus præsentaneũ remediũ existat. Sed neq; ad pestilentẽ luem (quæ & ipsa ueluti fera quædam existens, ab aëris putredine exorta, per inspira-

Theriace corporis & animi affectibus auxiliatur.

Quartanæ febris curatio.

Aquæ pauoris omnium morborum pessimi descriptio.

Canis rabidi nota.

Morsus à rabido cane contracti curatio.

Morsum rabidi canis esse conseruandum apertum, ut minimũ quadraginta dies.

Theriacã etiam admotã uulneribus auxiliari canis rabidi morsus.

Pestilentẽ luem esse ueluti feram quandam, ab aëris putre line exortam, & quid efficaciter Theriaca.

tiones insiliens, haud unum aut alterũ hominẽ, sed plures quoq; ciuitates depascit, uastat, & populatur) reperire est aliud efficacius remedium. Nam quemadmodũ cõstat diuũ illum Hippocratem, per solam alterationẽ aëris, discussisse olim ab Athenis pestilentẽ eius constitutionẽ, nimirũ per totam urbem ex aromaticis lignis, & suauissimis floribus, uarijs pyris extructis, ut aërẽ purum hoc modo redditũ, inspirarent homines in mali subsidium: simili ratione theriace, ceu ipsa quoq; ignis quidam purgatorius existat, præsumentes quidẽ ipsam in pestilenti aëris statu, neutiquã malo corripi sinit, correptis autem mederi potest, malitiã inspirati aëris inalterãs, nec ipsam amplius grassari permittens. Quare in prospera quoq; ualetudine, ut crebrò utaris hac antidoto, consulo, sed præcipuè dum per horridam hyemẽ iter facturus es. Iam uerò antidotus hæc sensus omnes cõfirmat, acuit mentẽ, adeoq; ob uarietatẽ miscellæ, ab inuitijs corpus securũ facit, ut ne a deleterijs quidem euinci possit, ut fertur de Mithridate, qui nõ theriace (ut quæ nondum erat) sed alia antidoto, quã Mithridation appellauit suo nomine, præmunitus, nõ potuit ueneno interire. Cùm enim à Pompeio uictus, in extremis cogeretur sibi sano per uenenũ mortẽ cõsciscere, medicamento copioso epoto, ipse quidẽ ob præsumptã antidotũ defungi uita nõ potuit, filiæ autẽ, quæ ob eximiũ erga patrem amorem, oppetere cum eo mortẽ uolentes, idem medicamentũ hauserũt, subitò animã exhalarũt. Quod Mithridates sentiens, Pysto suo familiari iniunxit, ut ipsum iugularet. qui pharmaci opus absoluens ferro, eum mori uiolenter coëgit. At uerò theriace utendum est post absolutã coctionem, interdum quidem instar Aegyptiæ fabæ, cum binis aquæ cyathis, ubi exiguum ad concoctionẽ ipsius interuallũ est: interim uerò auellanæ nucis magnitudine, ex tribus aquæ cyathis, cùm plus temporis ad pharmaci distributionẽ es habiturus. Cæterũ per æstatẽ neutiq; id pharmacũ capere consuluerim. Similiter ætate florentibus, calidissimisq; naturis, nec multũ, nec sæpe id exhibendum censeo: ijs uerò qui iam inclinant, & plurimum, & crebrò, nõ ex aqua, sed ex uino, ut propinetur, suadeo. In pueris omnino utandũ id medicamen est, ut quod facilè corpora eorũ dissoluat. Memini siquidem aliquando puellum ex intempestiuo usu antidoti dissolutum fuisse.

Pestilentiam ab Athenis abegit Hippocrates per totã urbem uarias pyras ex materia aromatica extruens.

Theriaca, ceu ignis purgatorius existit.

Mithridates præmunitus antidoto, uinci à ueneno nõ potuit, ac proinde opus medicamenti perfecit ferro.

Theriace utendum esse post absolutã coctionẽ.

Theriaces propinandæ quantitas.

Theriaces usus quibus ætatibus & tẽporibus congruat, et quibus minime.

Theriace corpora puerorũ dissoluit.

De salibus theriacis.

Sales theriaci ad prædictos etiam affectus faciũt, modicè tamẽ ac longo tempore. Neq; enim euanescit ipsorũ facultas, tametsi ex cõbustis uiperis conficiantur. Multa siquidem euadunt ignis cõmercio meliora, aut latentẽ naturã edunt. Aurum quippe iudicamus per ignẽ adulteratumq; igne coarguitur. ac flamma exactè purgatũ, esse probum apparet. Ferrũ igne mollescit, flexumq; nobis ad multos uitæ usus est aptum. Nunquid etiam plurima quæ ingeruntur in corpus, nutriendis nobis ignis beneficio idonea redduntur? Etenim (ut alia prætercam) uinũ statim ab uuis pressum, est crudum à Solis autẽ igne concoctũ, suauissimũ & maximè potabile redditur. Chalcitis etiam cruda quidem corpora exurit. cocta uerò cicatricem inducit corporib. Lapis Phrygius crudus acerrimus est. ignitus & cum alijs quibusdã tritus, fit oculorũ præsentaneũ remedium. Spongiæ combustæ cinis, sanguinis fluxionem potenter inhibet. Viperæ itaq; simul omnes integræq; combustæ, insitam prauitatẽ deponũt, ab igneq; salutares redduntur. Peculiariter autẽ sales medentur maximè affectibus per summam cutem obortis, leucis dico, lepræ, atque agresti impetigini abiguntq; pediculos, propriè ex corruptione enascentes. Præterea dentes optimè abstergunt, erodiq; ipsos nõ permittunt, ac flaccidas gingiuas condensant, earumq; fluorem atque putrilaginem reprimunt. Præparatio autem eorum est talis. Viperæ prædictis similes, & eodem tẽpore captæ, numero quatuor, nõ plus biduo post uenationẽ sumantur. Præstiterit tamen si eodem die quo sunt captę, ijs utaris. Dein salis ammoniaci, uel cõmunis, colore albi, & leniter splendentis, modius Italicus. Cum quo tunditur minutatim, gentianę Creticæ lib. i.s aristolochiæ rotundę tantundẽ. Centaurij tenuis comæ lib. ij. cardamomi, Armeniaci prasij, sing. unc vi. Scordij mõtani, seluij, chamędryos Creticę, sing. lib. i. rutæ satiuæ seminis tantundem. Melle Attico hæc uniuntur, & selibra ipsorum in ollam fictilem uacuam conijcitur. Postea quatuor serpentes uiuæ mox sellæ teneræ, admodumq; recentes, quinq; numero, conciduntur minutim: ita reliqua aliorũ pars dimidia adijcitur atq; ubi cooperueris ollam, lutoq; diligenter obleueris, quatuor foraminibus ipsam pertundes, ut per eam uapor coctionis mensurã indicet. Nam primùm fumus copiosus, obscurus, turbidusq; expirare uidebitur, notans ignem iam inuasisse bestias: quẽ quidem ne inspires ipse, tibi summè cauendũ est. Postea ubi uapor cessauerit, et tenuem quandam flammam per foramina exhibere conspexeris, tunc ipsa exquisitè esse cocta censeto: atq; ita ollam ab igne tollito, tota eam die ac nocte refrigerans. Deinde exemptos carbones, diligẽter eos tundito, & cum his quæ subdam, incernito. Rutæ agrestis seminis, hyssopi Cretici, sing. unc ix. agrestis fœniculi seminis, nardi Celticæ, stachyos Scythicæ, sing. unc vi. petroselini Macedonici unc. iiij amomi uuę unc. ij origani heracliotici summitatũ unc. ix. hormini seminis torrefacti unc. iij. thymi Attici summitatũ unc. ix Malabathri Indici fol unc. iiij baccarũ iuniperi Laconici carnis lib. ij coriandri satiui sem. uncias vi. piperis albi & nigri, sing. unc. ij silphij rad. unc. x. zingiberis lib. ij. satyrij sem. uel rad. pulegij montani, seselis Massalotici rufi, tortili mõtani seminis, menthæ, sing. unc. vi. casiæ optimæ unc. ij. cinnamomi unc. i. Rursus omnia cõtundito, cõcernitoq;, & reponito in uitreis uasis neq; utaris ipsis nisi post dies ferè denos. Porrò ego sales ipsos alias præparaui, non uiperas, sed earum loco tantundem theriacorũ pastillorum, unà cum alijs medicamentis comburens qua industria ipsos longè præstantissimos feci.

Aurum iudicari per ignem.

Ferrũ igne mollescere.

Viperæ [illegible] ab igne [illegible].

Sales Theriaci quib. [illegible] affectibus.

Sales Theriaci præparatio.

Quæ habentur in libello de theriaca ad Pamphilianum, ea omnia huic qui ad Pisonem inscribitur, insunt longè cumulatiora. Quare illũ ex industria reliquimus.

GALE-

GALENI PERGAMENI de antidotis lib. I.

Antidoti quæ dicantur.

Antidotorum triplex differentia.

MEdicamenta quæ non extrinsecus corpori imposita, sed intra ipsum assumpta, affectibus auxiliantur, antidotos Medici appellant. Tres autem in uniuersum differentiæ ipsarum existunt. Nonnullæ siquidem letalium medicamentorũ gratia offeruntur. quædam cõtra uirulentas feras opitulantur. aliæ affectibus ex praua uictus ratione obortis succurrũt. Sunt quæ tres hosce polliceantur usus, ut theriace ab Andromacho præparata, quæ Mithridation dictam ab usu hominũ relegauit. Siquidem cùm theriace haud exiguũ uiperarũ carnẽ cõtineat, hoc nomine ad uiperarũ morsus præstãtior q̃ Mithridation existit. Ad alia uerò Mithridation nihilo minus ualet: imò est etiã in quibus præstãtius se exhibeat. At nõ easdem uires obtinẽt ipsæ antidoti, & post noxia medicamẽta, & ante eadẽ assumptæ. Nam quæ ipsarũ quantitas, cùm præsumuntur, sufficit ut hominem illæsum custodiat, ea quadruplo, aut quincuplo aucta, cùm post uenenũ datur, auxilio est: idq; non semel quotidie, sed bis. Quòd si quis etiã singulis diebus, quemadmodũ nostro seculo Imperator Aurelius Antoninus, uel ut ipse Mithridates, medicamentũ capiat, omnino à deleterijs uenenis erit securus: ut Mithridatẽ ferunt, cùm exitiali hausto medicamento, potius mortẽ oppetere, q̃ subijci Romano Imperio, elegisset, nihil reperisse q̃d perimere ipsum potuerit. Porrò Antoninus summo studio singulis diebus ex ipsa theriace, instar fabæ Aegyptiæ, deglutiebat citra ullum liquorẽ: à qua postea, cùm in quotidianis actionibus premeretur sopore, detraxit papaueris succũ. Rursus autẽ cum cruciaretur uigilijs, coactus fuit ex theriace inueterata, cęterum ex opio confecta, aliquantulũ addere. Quippe eiusmodi medicamenta, si uetustiora sint, ipsam papaueris lachrymam longè minorẽ obtinent. Danda autẽ maximè opera est, ut medicamenta ex quibus huiuscemodi antidoti pręparantur, q̃ exploratissima sint quandoquidem passim soleut adulterari. Quæ quidem ut exquisitissima haberẽ, ipse inuisi alias tum Cyprũ, tum Palæstinã Syriæ nauigauiq; in Lemnũ. Porrò in quo singula medicamenta alijs gustu aut odore præstãt, in illo sanè, id quod ualidũ est, principẽ inter similia specie, sibi uendicat locũ. Sic enim mel dicimus præstantissimũ esse, quod dulcissimum & acerrimũ inter omnia alia fuerit, quodq; colore pallidum, media sit cõsistentia, defluẽsq; sensim, suam cõtinuitatem tueatur. Danda autẽ opera est, ut quod uinũ hisce medicamentis miscetur, ualidũ atq; firmissimũ sit, ita ut nõ immutetur amplius. Etenim imbecillima & aquatissima uina, aut uehementer austera, maximeq; omnium uinorũ acescentia (hęc enim sunt alba & tenuia) ubi præuenerint primis annis acescere, reliquo tempore permanẽt. Hæc autẽ ut caput minimè feriũt, sic nec corpus manifestè calfaciũt, nec cõcoctioni in uẽtriculo & uenis quicq̃ perspicuè conferũt, nec alendo corpori subministrãt. Quis inter omnia uina celerrimè inueterent, hoc est, promptè in ueterascentiũ qualitatẽ mutentur: quæ qualitas, acrimonia est cum perspicuo calore postea uerò, amaror, in quem acrimonia mutatur. Cæterũ ut uina ipsa uel acorem, uel amaritudinẽ cõtrahãt, locus in quo asseruantur reposita cõfert. Qui quidẽ optimus initio est frigidus postea uerò calidus: aut è contrario, calidus per initia. Nam tepidus, facilè ipsa in acorẽ uertit. Nõnulla autem sunt adeò imbecilla & aquosa, ut ne initio quidẽ frigus tolerent. Ac taliũ custodiendorũ gratia, Pater meus sæpe copiosa calidaq; in calidissimã domũ cõiecta, uasa repleta occultabat: qua industria usus, nunq̃ habuit acidũ uinum, sed celerrimè omnia ueterascentia. Quò autem nunq̃ ab scopo aberraret, uasis infundebat uinũ nõ nouis, sed ex quibus aliquod iam uetus uacuasset: curabatq; ut furni, focíq; in propinquo ipsi thecæ uinariæ essent. qua ratione etiã in multis Italiæ locis uinũ calfieri intellexi. Verùm quæ in hunc modũ parantur uina, ut firma durabiliaq; sunt, sic capitis dolorẽ cõciliant, propter fumi qualitatẽ quam cõtraxerunt. Itaq; eiusmodi omnia uina in medicamentis cõponendis, quæ intra corpus sumenda sunt, euitabis. In emplastris uerò, & alijs quæ extrinsecus imponuntur medicamẽtis, etiã talibus uti, si meliora desint, nihil prohibet. Ad antidotos ergo Falernũ uinum, q̃d nõdum præ uetustate amaricet, optimũ est. Præstat autẽ ad theriacen deligere id q̃d dulcius fuerit, gratia gustus gratioris: cuius solicitudo in medicamentis quę deglutiunt, habenda est. Iam uerò mel omne uetustũ, redditur ex coctione amarum: neq; id mirũ est, cùm uel citra cocturã, tempore amarius ex dulciori reddat. Quare q̃d fuerit inueteratũ, fugiendũ ad antidotos est. In uniuersum autẽ, Medicũ debere esse peritũ omnium stirpiũ, aut plurimarũ, oportet. Siquidem cõpositorũ medicaminũ uirtus, uires simpliciũ sequitur, exigua quadam in ipsa cõpositurae ratione differentia obueniente. Differentię autem stirpium sunt, arbores, frutices, herbæ, spinæ, uirgulia. Porrò theriaces cõpositio quam descripsit carmine Andromachus, habet in hunc modum,

Hinc recitat Galenus carmina Andromachi, ac deinceps rationem conficiendæ Theriaces explicat. quæ omnia consultò reliquimus, quòd sint prorsus eadem quæ habentur in cõmentatio ad Pisonẽ. Itaq; ea tantũ annotabimus inpræsentiarum, quorum in illo non meminit.

GALENVS.

Quod pertinet ad uiperarũ capturas, neq; iuxta marina loca, aut aquas salsuginosas uenandæ sunt. Quippe antidotũ ex huiuscemodi compositũ uiperis, sitim conciliat. A fœtu etiã est abstinendũ. Iam uerò, dum coquuntur, salis inijci debet, si quidẽ conuenienti tempore uiperas ceperis, modicũ: sin autem æstate, nihil. Panis ad cõficiendos artiscos soleo miscere ipse uipereis carnibus quartam aut quintam partem. Qui nisi probè sit tostus, uerendum est ne pharmacum ipsum acescat. Satius autem est ut multò citius siccentur, aridum panem cum ipsis carnibus accuratissimè læuigare, ac sic tenues orbiculos fin

Marginal notes (left): Antidoti quæ dicantur. — Antidotorum triplex differentia. — Theriace, Mithridatum ab usu expulit. — Antidotis dum post uenenũ datur, liberalius quàm cum præsumuntur. — Mithridates cõmunem mortẽ oppetere se maluit non potuit. — Antoninus Imperator singulis diebus utebatur theriace, instar fabæ Aegyptiæ. — Antidoti uetustiores papaueris lachrymam longe minorem possident. — Galenum medicamentorũ comparandorũ gratia, uarias peregrinasse regiones. — Medicamenta explorandi ratio. — Mel optimum quale nam esse debeat. — Vina quæ celerrime omniũ inueterant.

Marginal notes (right): Veterascentium uinorum qualitas est acrimonia cum perspicuo calore, cui postea succedit amaritudo. — Vina reponendi ratio. — Tepidus locus uina in acorem uertit. — Stuben conducere ad celerẽ concoctionẽ uinorũ. — Vina quæ maturuerunt præfidio ignis, capitis dolorem conciliant. — Vina antidotis emplastrisq; cõmoda, qualia esse debeant. — Mel uetustum ex coctione amarescit, id quod tempore uel citra cocturã perpitur. — Compositorum uirtus, uires simpliciũ sequitur. — Stirpiũ differentiæ quæ sint. — Viperas uenandi ratio. — Artiscos Theriaces cõficiendi ratio.

gere, quàm si etiam brodium uiperarum affundas. Reponi autẽ debent ubi aßiccati fuerint, in uase stanneo, uitreóue, aut aureo. Cæterũ uitreũ quidem & aureum, nullum dolum admittit. stanneum uerò adulterat plumbi mistura. Tale igitur uitare cõuenit in uniuersis antidotis: ueluti & quod argento nõ purgato confectũ est. Celerrimè namq; & huic ærugo oboritur. Durat uigor ipsorũ orbiculorũ, si curiose sint reficcati, & repositi, tribus & quatuor annis. At scilliti trochisci, ex tribus scillæ optimè tostæ partibus, & duab. tenuißimæ farinæ erui, similiter cõficiunt.

Vasa uitrea uel aurea nullũ dolum admittere. Stannea autem adulterari plũbi mistura, ac proinde ablegãda ab antidotis.

Scilliticorũ confectio.

Post hæc subdidit Galenus descriptionem magmatis Hedychroi, quam habes in commentario de Theriaca ad Pisonem.

GALENVS.

Ex medicamentis quæ theriacem cõstituunt, longum piper solet adulterari. Cæterum adulteratum quidem, affusa aqua soluitur. quod uerò adulterio caret, insolubile permanet. Contra autem, uerum sagapenum statim aqua rigatum soluitur. quod nõ tale est, eliquescit minimè. Sciendum autem est, chalbani partem in sagapenum degenerare. Similiter etiam optima casia in cinnamomum transit. Nec secus in optima myrrha opocalpason reperitur, ab ipsa myrrha diuersum. At opocalpason est letale: multisq; ob inscitiam myrrhæ, quæ opocalpason continebat, cõciliauit exitium. Nam de industria nonnulli antidotum præparantium, ipsam ut laudatissimam inieceruut. quòd collyrijs inditam, optimũ esse medicamentum uiderent. Quemadmodũ igitur in pueris gemellis inuicẽ similibus, qui quidem non eis assueuerunt, alterum ab altero nequeũt discernere: ijs autem qui unà uixerunt, facillima est ipsorum dignotio: ita qui inter singula medicamenta est uersatus, facilè uel minimas eorũ differentias cognoscit, quæ latent illos, qui ipsa semel tantũ aut bis cõspexerunt. Rosæ ad theriacem eligẽdæ sunt alijs omnibus uberiores, atq; odoratæ magis. Vnũquodq; siquidem præstantissimũ est, quod proprium generis sui odorem ualentissimum possidet. Præstant etiam in quolibet genere, nõ rugosæ, neq; exiliæ, sed quæ probè nutritam, solidamq; cõsistentiam sortiuntur. Scordium optimum, ex Creta nobis aduehitur: quod quidem cadauera supra ipsum iacentia, diutißime tueri à putredine proditur. Opobalsamũ adulteratur plurimis modis, quos prętermitto, ne quis forte doctrina mea abutatur. Quare neq; eos probo, qui scripturas letalium medicamentorũ diuulgant. Porrò cinnamomũ optimũ debet odoratißimũ esse, gustatu calidũ: colore autẽ tale, ut si quis lactis colori ẽ fusco admisceuerit, cum cœrulei pauxillo. At agaricũ (quod sanè adulteriũ nullũ admittit) laudatißimũ est, quod leuißimũ ut densum, graue, & lignosum, deterrimum. Crocus optimus est, qui flauißimus, odoratißimusq; existens, longo tempore in uigore perdurat. Iam uerò in cinnamomi penuria, duplicata casiæ portio inijcienda est. Carpesio etiam sæpe loco phu utimur. est enim similis genere cum eo facultatis, sed ualentioris, nõnihilq; odoratum refert. Sunt enim tenues festucæ, surculis cinnamomi persimiles. Nardus Indica, quæ radix quidem est (licet ob similitudinẽ formæ quã cum spicis habet, spica nardi uocet) nõ est emenda clora. Vnguentarij quippe, coquẽtes prius eam, ut ad alia ipsius decocto utantur, postea inutilem uendũt. Rheon quoq; ipsum adulteratur. Quandoquidẽ statim in regionibus ubi gignitur, recens nõnulli capientes ipsum, decoquunt, donec totum cremorẽ reddat. quem postea cremorẽ, ubi accuratius percoxerint, ceu purum, atq; ab aquæ mistura alienũ, ad nos transmittunt sicuti & rheon ipsum siccatũ, tanq; neq; id prius cocturam fuerit expertũ. Cognoscetur tamẽ facilè dolus: nam eiusmodi rheon nec densam, compactamue substantiam possidet, ut q̃d integrũ est, sed rarius apparet, astrictionẽq; aut obscurã, aut planè nullam gustanti exhibet. quã tamen rheon uigens ualidißimam possidet.

Piper longum adulteratu affusa aqua soluitur.

Sagapenum aqua irrigatum soluitur.

Chalbani pars transit in sagapenum.

Casia in cinnamomum conuertitur.

Opocalpasum est letale, reperiturq; in myrrha.

Præstantißimũ esse medicamentũ quod proprij generis sui odorẽ ualentißimum possidet.

Scordiũ cadauera incorrupta tuetur.

Letalium medicamentorum doctrinam diuulgandam nõ esse.

Cinnamomi optimi notæ.

Agarici optimi notæ.

Croci optimi notæ.

Carpesij facultas.

Spica nardi radix est, à similitudine cum spicis sic appellata.

Rheon adulterandi modus.

Rheon esse uehementer astringens gustu.

Deinceps Galenus modum præparandæ Theriaces tradit. qui quidem iam expositus est in cõmentario ad Pisonem. Subiungit etiam compositiones eiusdem antidoti, à Damocrate, atque etiam Critone proditas: quas quidem (quia descriptionem Andromachi unicè commendat Galenus, eiq; esse inhærendum censet) studiosi breuitatis omittimus.

GALENI PERGAMENI
de antidotis lib. II.

QVandoquidem de Theriace toto priore libro tractauimus, in præsenti de cæteris antidotis disseramus, ab ijs quæ Andromachus descripsit, exorsi.

Antidotus Mithridatia, ad letalia peculiariter efficax, ad omnesq; inter nos affectus. Dulcis radiculæ drach. vij.s. obolos iiij. opij drach. iiij. obol. ij. castorei drach. vi. polij drach. v. obol ij. costi tantundẽ. spicæ nardi drach. vi. obol. ij. casiæ drac. v. obol. ij. thuris drac. vi. seseleos drac. v. obol. ij. hypocistidis succi drac. vi. acori drac. ij. scordij drach. vi. obol. ij. folij drach. iiij. salis drach. vi. cypheos drach. vi. obolos ij. myrrhæ drach. vi. croci drac. vij. obol. ij. cinnamomi tantundem. styracis drac. v. obol. iiij. dauci seminis drac. vi. obol. iij. zingiberis drac. vi. obol. ij. phu Pontici drach. ij. petroselini drach. iiij. obol. iij. nardi Gallicæ, fœniculi seminis, nardi Indicæ, singul. drach. iiij. hyperici, acaciæ, utriusq; drach. ij. gentianæ drach. iiij. anisi drach. ij. Thlaspi drac. vi. obol. iiij. mei athamantici drach. iiij. rosarũ siccatarum, cardamomi, singul. drach. iiij. gummi drach. ij. iunci odorati rotundi drach. vi. obol. ij. opopanacis tantundem. opobalsami drach. vi. obol. iiij. chalbani drach. vij. scinci drac. ij. obol. ij. resinæ terebinthinæ drac. vi. obol. ij. uini Chij quod sit satis, mellis Attici cocti quantum sat esse uideatur. Conficito.

Antidoti Mithridatiæ descriptio.

Antidotus Aelij Gaij, ad letalia & uirulenta omnia: quæ, si inspergatur ubi frequentant serpentes, eos fugat. Facit ad omnẽ oculorũ fluxũ, & reliquarũ partium. Discutit omnes molestias animi, febresq; longas & circuitu reperẽtes persanat. Ad hæc, menses, fœtusq; absq; difficultate educit, auxiliaturq; phthisicis, auellanæ nucis instar epo-

Antidotus ana fugans serpentes, ad complures affectus peruti lis.

star epota, cum aquę cyathis quaternis. Ad uiperę eos tamen morsus, ex uino exhibetur. Myrrhę drach. xij. croci, nardi, utriusq; drach. xij. iunci odorati rotundi drach. xij. cinnamomi drach. ij. amomi drach. iiij. chalbani drach. ix. resinæ terebinthinæ drach. v. piperis albi drach. x. longi drach. xxxij. costi drach. viij. thuris drach. xij. lachrymę papaueris tantundē. scordij drach. i. polij drach. iiij. hypocistidis succi drach. xij. petroselini drach. viij. seselis drach. xiiij. dauci seminis drach. xvi. opobalsami drac. xij. opopanacis tantundē. castorei drach. viij. mellis Attici sextar. ij. Conficito.

Damocratis Antidotus ex sanguinibus, ad uenena.

Antidotus ex sanguinib. à Damocrate scripta.

Sanguinis anserini, & marinæ testudinis, & anatis, & hœdini, siccorū omniū, sing. drach. ij. Myrrhæ stillatitiæ, spicę nardi, sing. drach. x. cinnammomi drach. vi. rosę fol. sic. drach. viij iunci rotundi, thuris, costi, sing. drach. i. amomi, piperis albi, utriusq; drach. iij. piperis longi drach. i. s. croci drach. xij. casiæ drach. viij. trifolij radicis drach. v. polij tantundē: opobalsami drach. iij. petroselini drach. iiij. baccarū iuniperi, acori, rhei pontici, meu, dictāni, phu, ammoniaci thymiamatis, fœniculi, sing. drac. ij. agarici drac. ij. s. saxatilis rutæ drac. iij. daucį drach. ij. anisi, asari, ameos, cumini, sing. drach. i. s. sem. napi syluestris drach. iij. scordij Cretensis drach. v. mellis optimi duplū omnium. Detrita omnia, coctoq; melle excepta, uasis indito.

Rosacei pastilli confectio ex Damocrate.

Rosaceorum pastillorum confectio ex Damocrate.

Rosæ uirentis foliorum lib. ij. iunci rotundi drach. xx. myrrhæ drach. xij. croci drac. viij. Cōtusis rosis atq; per setaceum transmissis, addantur reliqua cōminuta: ac postea rursus simul tundantur, redigantúrq; in prægrandes orbiculos.

Crocomagmatis præparatio.

Crocomagmatis præparatio.

Croci Cilicij drach. c. myrrhæ pinguis, rosarū siccarū, amyli, gummi, sing. drac. l. Omnia uino odorato, marinæ aquæ experte, excipiantur & læuigentur, ac denique in trochiscos fingantur.

Antidotus Præsagiens nomine: qua ebibita, uenenū cum cibo sumptum, prorsus reddet uomitu. Lemniæ terræ drach. i. obol. ij. baccarum iuniperi drach. ij. læuigentur exactè cum olei dulcis pauxillo. Propinatur ex mulsa, nucis ponticæ magnitudo.

Antidotus quā Præsagientē nominant.

Asclepiadis, ad eos qui letalia biberunt, remedia.

Remedia ab Asclepiade scripta ad eos qui letalia biberūt.

Papaueris lachryma epota, cōfert mouere uomitū ex hydrelæo calente, uel ex oxycrato calido, aluumq; clysmis subducere. Opio epoto, merum copiosius statim bibitū iuuat aut piper cū uino. Conducit etiam lac asininū haustum atq; clysmi minores. Sumpto aconito, iuuat manipulum rutæ, læuigatū uino meraciori, ebibere.

Si altercum nocuit, lac asininū, uel quoduis aliud, cū mulsa calida opitulat. Si uiride coriandrum, auxiliat uinū meracū potū, & pingue ius gallinarum. Lepore marino assumpto prodest lac asininū bibere sin minus, uaccinū, aut caprillum. Si toxicū potum sit, uinum dulce adiuuat, oleum rosaceū, sanguis caprillus, semenq; napi contritum ex uino. Quibus fungi obsunt, dari debent raphani crudi q̄plurimi: item uinū meracum, & cineris sarmentarij lixiuiū. præterea nitrum aceto dilutum, aut fæx uini cōbusta, tritaq; cum aqua aut absinthium ex acero, aut denique ruta ex aceto trita exhibetur. Si ixia fuerit ingesta, succurrit absinthium potum cum uino, castoreo, & ruta. Proderit & oxymeli potare, & uomitiones ciere. Buprestī assumpto, passi plurimi potus, ac dein uomitus opitulatur. necnō lac calidum bibitum, decoctumq; ficuum in potu datum. Si cantharides haustæ sint, conducit passum ex oleo bibere, plurimumq; etiā lactis haurire, & plures nucleos pini esse aut cantharidum alas, pedesq; cum melle detritos linctu assumere. Psilothro hausto, prodest talēns olei potio, & uomitio excitata necnō lac caprillū, & maluæ coctæ succus, si cum oleo hauriatur. Spuma argenti pota, auxiliatur piper, apiū, myrrha, cum uino læuigata, bibitaq;. Gypso ingesto, dari debet potui, cineris sarmentarij lixiuiū, & thymus ex aqua tritus. Lacte in grumos coacto, iuuat aceti potio Item coagulum ex aqua fontana bibitum. Vel sulfuris, silphijq; æqualis portio, læuigata ex posca, bibitaq;. Hirudinē deuoratā, alij muriæ, alij niuis, alij aceti potu expellere tentāt.

Asclepiades spongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere iubet, ut hirudo spōgiæ infixa extrahat. Qui cerussam hauserint, ijs confert olei calidi potus, uomitusq;: necnon lactis asinini haustus. Cūm autē ignorat species deleteriorū quæ aut comesta, aut bibita sunt, aquam affatim calidā cum oleo propinare conuenit, ad uomitumq; incitare. Vtile etiam fuerit, & circuncidere somnum, subscriptisq; cōfectionibus uti.

Apollonij pharmacum præseruatiuum ueneni.

Antidotus Apollonij à ueneno præseruans.

Rutæ folia xx. nuces iuglādes ij. salis grumus unus, caricæ duæ. Offerant simul ieiuno stomacho noxā quippe à letalibus prohibēt. Aliud. Baccarū iuniperi drach. ij. lemnij sigilli drach. ij. & obol. ij. trita exceptaq; oleo reponito. Porrigitur ex hydromelite instar auellanę nucis. Hac antidoto Nicomedes rex utebat, si quando eorum qui *inuitassent ipsum, habebat fidem suspectā.

Antidotus Mithridatis, Athanasia dicta, ad letalia medicamēta, & cuiuslibet uirulenti ictum. Auxiliatur etiam uentriculo, in quo cibus acescit necnon sanguinē spuentibus, diuturna tussi infestatis, ac breuiter iecorarijs & lienosis, uesicæq; & uteri affectibus. Piperis albi grana xl. costi, meu, asari, acori, dauci Cretici seminis, petroselini, nardi Indicæ, lapidis Nestoritis, sing. drach. iiij. croci, myrrhæ, sing. drach. viij. cinnamomi, casiæ, sing. drach. xij. mellis Attici cocti quod sit satis. Datur nucis auellanæ magnitudine, ex mulso temperato.

Athanasia Mithridatis.

Antidotus Zopyria uocata, ad prædicta omnia, ad aliosq; affectus efficacissima.

Antidotus Zopyria.

Opobalsami drach. iiij. nardi Indicæ, myrrhæ Troglodyticę, iunci rotundi floris, cinnamomi, styracij, costi recentis, piperis longi, hypocistidis, polij, piperis Persatici, scordij, meu Cretici, cardamomi, sing. drach. iiij. thuris masculi, carpobalsami, dictamni, sing. drach. vi. petroselini, casiæ rubentis, singul. drach. vij. croci Corycij

drach. viij. mellis Attici quod sit satis. Datur nucis auellanę instar, si febris abest, ex uino. febrientibus, ex hydromelite.

Mithridatis Theriace, qua rex Mithridates utebatur perpetuò, ut se à letali ueneno assereret. Cùm itaq; a Romanis captus esset, nec bis epoto ueneno mori posset, gladio sibiipsi mortē intulit. Confectio ipsius secundum Andromachū habet in hunc modum. Pastillorum scillinorū drach. xlviij. pastillorū theriacorū, piperis nigri, hedychroi magmatis, lachrymæ papaueris nigri, sing. drach. xxiiij. rosarum siccarum, iunci rotundi odorati floris, polij, scordij, seminis napi, iridis Illyricæ, agarici, cinnamomi, dulcis radiculæ succi, opobalsami, sing. drach. xij. roris marini drac. viij. myrrhæ, croci, zingiberis, rheu pontici, quinquefolij radicis, nepitæ montanæ, marrubij, petroselini, stœchados, costi, piperis albi, thuris, sing. drach. 1. obol. ij. casię nigræ drac. iij. piperis nigri drach. i. longi tantundem: meu, asari, acori, dauci seminis, anserini sanguinis sicci, anatis sanguinis, sing. drach. ij. Excipiantur melle Attico, & cocto.

Mithridatis regis theriace, qua præmunitus, cū postea ueneno extingui nō posset, sese gladio peremit.

Theriaca Aelij admodum efficax.

Theriace Aelij.

Bryoniæ radicis drac. xvi. trifolij seminis, opopanacis, sing. drac. viij. aristolochiæ tenuis drac. xij. roris marini radicis, iris Illyricæ, zingiberis, opij, sing. drach. viij. rutę syluestris seminis drac. xij. cumini Aethiopici drac. xvi. myrrhę, casiæ, castorei, seselis, eryngij radicis, serpylli, lachrymæ Cyrenaicæ, sing. drach. vi. Medicæ drach. xij. sagapeni drach. vi. croci drach. v. erui farinæ drac. xxiiij. Finguntur pastilli ex aqua triobolares, danturq; cum uino.

Theriaca Euclidis.

Theriaca Euclidis, ad internos dolores, aspidum morsus, pleuritidesq;, & quartanā febrem, si post uomitum, instar auellanæ nucis sumatur. Castorei drach. vi. opopanacis, sagapeni, seselis, cachryos, chamædryos, chamæpityos, marrubij, sing. drach. xvi. styracis, bituminis Iudaici, myrrhæ, singul. drach. viij. lachrymæ papaueris drach. viij. mellis lib. i. Conficito.

Alia ad febres omnes repetentes per circuitus, Harpalo autore.

Myrrhæ drach. iij. piperis longi uel albi, opij, sing. drac. ij. castorei obol. ij. s. cardamomi drac. iii. sagapeni drach. ij. Trita cum aqua in pastillos cogūtur, qui obolos duos pendeant. Propinentur singuli cum cyathis duobus Adriani uini, & aquæ fontanæ coctæ, quaternis. Si febris urgeat, cum hydromelite.

Potio Cratippi ad morsus rabidi canis.

Morsus rabidi canis potio Cratippi.

Cancrorum ustorum drac. xx. myrrhæ drac. ij. croci drach. i. s. gentianæ drach. i. piperis albi grana x. uini quod ad excipienda sit satis. Datur drachma una, cū uini cyathis tribus tēperati.

Candidum Baphulli.

Album emplastrum Baphulli, quod rabidorum morsibus cōmodissime extrinsecus admouetur: daturq; etiam catapotijs ex eo nucis auellanæ instar, ad dies xl. Est autem alternis diebus amouendū á uulnere, ac rursus, ubi elueris sordes, imponendū. Ceræ ponticæ lib. ij. spumæ argenti, cerussæ, sing. lib. olei ueteris sextariū. myrrhæ, medulla ceruinæ, utriusq; drach. ij. thuris drachma. Argenti spuma oleo coquitur, & cùm mutata fuerit, cerussa inspergitur, ac cera miscetur. Vbi tam spissum euaserit, ut manus non inficiat, ab igne sublato, medullam, myrrham, & thus inijcito.

Diophanti medicamentū, ad scorpionum ictus, & phalangiorum morsus.

Diophanti medicamentum ad scorpionum & phalangiorum ictus.

Aristolochiæ drach. iij. piperis drach. ij. opij drach. i. pyrethri drach. iij. Fingantur pastilli fabæ Aegyptiæ magnitudine, denturq; duo deglutiendi, & uini meraci cyathi duo.

Aliud ad periculosos scorpionū & phalangiorum ictus.

Rutæ syluestris seminis, erucæ seminis, pyrethri, styracis, sulfuris uiui, sing. drach. vi. castorei drach. ij. Excipito testudinis sanguine, ac ternos oblos ex meraco uino exhibeto.

Aliud ad eadem optimum, conferens etiam parturientibus ægré.

Parturientibus ægre, medicamentum conueniens.

Myrrhæ, castorei, styracis, singulæ drachmæ. Opij drach. ij. chalbani drach. iij. Apij seminis acetabulū. Anisi tātundē. Piperis grana xxx. Fingitur ex uino, daturq; drach. una, ex uini hemina.

Viperarum morsibus pharmacum.

Epithema ad phalangiorū ictus, & omnis serpentis. quod etiā in potu auxiliatur. Sulfuris uiui, chalbani, utriusq; denarij iij. Liquoris Libyci, nucū auellanarū purgatarū sing. drac. ij. uino dissoluta, & melle excepta imponitur. Ad uiperarum morsus optimum pharmacū ab Apollodoro compositū. Cumini syluestris seminis acetabulā. testudinis marinę sanguinis drac. iij. coaguli hinnuli, uel leporini, drach. iij. hœdini sanguinis drach. iiij. Omnia mista, uinoq; optimo excepta, reponito. atq; oliuæ magnitudinē, ex uini optimi cyatho dimidio, dum usus postulabit, porrigito. Heræ antidotus, qua Marcus Cathegetes est usus. Trifolij bituminosi seminis, aristolochiæ rotundæ, rutę syluestris, erui tu solani, sing. drach. vi. Vino excipiunt, fiuntq; pastilli drach. iij. daturq; unus ex uino & oleo.

Apollodori pharmacum.

Alia ad letalia, iecinorosos, inflationes uentris, & incipientes aquæ subter cutē suffusiones efficacissima. Myrrhæ drach. v. nardi Syriacæ drach. v. s. iunci rotundi floris drach. ij. s. casiæ drac. iij. cinnamomi drac. ij. piperis albi sesquidrach. thuris drachma & obolus. costi drachma. Excipiuntur Attico melle, finguntur q; nucis auellanæ instar, ac dantur ex mulso uel aqua.

FINIS.

Complura alia ad eosdem affectus, ex diuersis autoribus congerit Galenus remedia. Nos uerò ex omnibus ea in tuam gratiam, Candide Lector, elegimus, quæ & præstantissima uidebantur, & facilius parari possunt. Habes itaq; omnes commentarios Galeni, in compendium enchiridionij, redactos, excepto fortè uno uel altero, ex quibus nihil succi exprimi potuit. Nam quod pertinet ad commentaria in Hippocratem, quicquid in eis continetur cremoris (nisi fata alia decreta consiliū nostrum hoc intercipiant) hoc est, uniuersas sententias, instar Indicis atq; alphabeti digestas, breui in lucem edemus. Tuum igitur est, illis bene precari, qui in hoc sunt toti, ut tuis commodis seruiant, rectéq; tuis studijs consulant.

AD ORNATISSIMVM VIRVM, D. D. GASPAREM DE LA HOZ, CANONICVM SECOBIENSEM, SCRIPTOREM APOSTOLICVM, AC bonarum literarum cultorem maximum, Andreæ Lacunæ Secobiensis, Militis S.Petri, de ponderibus & mensuris medicinalibus commentarius.

VEtus prouerbium, & quamuerissimum est, mi Gaspar, Vir ornatissime, optimam esse mensuram in rebus omnibus: cùm nimirum omnia quæ in vita & sunt & geruntur, ab ea suam absolutionem, suam lucem, suumq; ornamentum sortiantur: nihilq; iustum, rectum, aut inculpabile sit, quod mensura (quæ sola virtus inest omnibus rebus) destituatur. Quamobrem si exquisitè expendamus singula, quæ cœlesti illa machina ambiuntur, quæq; supra cœlos cōsistunt, omnia certè inueniemus exactam quandam mensuram, commoderationemq; à suo conditore accepisse, quam perpetuò tuentur, dum naturæ leges non transgrediuntur. Quippe vniformes illæ orbium cœlestium lationes, perennes astrorum cursus, ordinatæ vicissitudines temporũ, conspirationes elementorum, generationes deniq; omnium quæ supra terram & subter illam fiunt, non aliunde quàm à symmetria quadam, quæ in accurata partium mensura consistit, proficiscuntur. Iam verò, quòd sanitas quidẽ corporũ, aliud sit nihil, quàm debita & absoluta mensura eorum ex quibus conflantur: morbus autem, ab hac symmetria recessus quidã & lapsus, quis ambigit? Nemini etiam est dubium, decreta & leges Reip. mensuras quasdam existere, quæ singulis suum ius dispensant. Vt autem ipsius mensuræ summam efficaciam & vim, exemplo familiarissimo exponam, poemata optimis documentis & sententijs exculta, si metro claudicent, hoc est, mensura non constent, cōfestim stomachum mouent, nauseamq; & fastidium gignunt. Contrà verò, quæ symmetra existunt, etiamsi pudicitiã offendant, moresq; iuuentutis corrumpant, magnificè ab omnibus celebrantur: tantum autoritatis vendicare sibi videtur emmetron. Cæterùm cùm in alijs omnibus humanis actionibus, si rectè perfici debeant, mensura quædam exquisita desideretur, tum vel maximè in arte Medica ea ipsa requiritur: Vt in qua, vel minima à pondere ac mensura aberratio, soleat semper ægris perniciosa & piacularis existere. Nam cùm generatio nostra, incolumitasq;, miscellæ quatuor elementorum debeatur, certa quadam mensura confluentiũ & conspirantiũ in vnam eandemq; temperiẽ: sanè si quando rhythmus huius soluatur, necessum est ad recuperandum habitum pristinum, reducamur eò, iusta etiam, exploratissimaq; mensura eius, quod lapsum corrigere possit, administrata. Qua neglecta, si quispiam admoliatur præsidia corpori, morbi seminarium augebit, aut affectum alium maligniorem inducet: ita vt non minus cauendum à tali medico sit, quàm à morbo ipso. Cùm igitur inter alia Galeni opera, redegissem nuper in succinctam periochen cōmentarios illos de compositione medicamentorum τῶν κατὰ γένη & τῶν κατὰ τόπους, ditissimos naturæ humanæ thesauros: persuasumq; haberem, neutiquã ex eorum lectione percepturos aliquid frugis, qui in ratione ponderum & mensurarũ non essent adamussim exercitati: sed potius occasionẽ capturos, qua sibi ignominiæ notam, ægris conciliarent summam internicionem: precium operæ me facturum existimaui, si quæ veteribus, ac præcipuè Galeno, circa pondera & mensuras medicinales conscripta sunt, aggerans, ea omnia paucis exposita, sub præfatione nominis tui, in publicam studiosorum cōmoditatem ederem: vt vel ex hoc argumento, amicitia nostra, & nunquam peritura necessitudo, omnibus innotesceret: tibi autem, si quis hinc fructus ab aliquo hauriendus esset, prorsus acceptus ferretur. Nec verò collectanea hæc de mensuris cuiquã aptius quàm tibi nuncupari potuissent, qui (vt cæteras ingenuissimas tui animi dotes impræsentiarũ subticeam) diu noctuq; astronomicis studijs indulgens, in eisq; felices tuas horulas haud oscitãter collocans, non modò plagas has inferiores, sed cœlos etiam ipsos metiris, menteq; supra illos eueheris: contrà quàm faciunt pleriq; alij, qui vbi semel quæ pertinent ad cutem curandam sunt nacti, adeò ingenuarum artium, bonorumq; omniũ institutorũ infelices obliuiscũtur, vt ne inesse quidem sibi animã recordentur: ac proinde obruti, demersiq; cœno suarũ cupiditatũ, corporisq; mole depressi, eam quocunq; tandem irruat, sequantur: tantum abest vt (exemplo tui) cœlum vnquam suspectent, aut in meditatione rerũ pulcherrimarũ asininas suas cogitationes exerceant. Hi tamen mancipia vmbilici sunt: à quorum ingenio tam abes ipse, quàm qui longissimè. Quippe ita vteris fortunæ bonis, quæ tuo marte acquisita, tibi quamlargissimè suppetunt, vt eorũ quidẽ quæ ex vsu sunt, nihil desit corpusculo, amicisq; omnia communia fiant: animus autẽ ipse minimè ab eis præpediatur, sed ad altiora aspirans, excolatur atq; locupletetur alijs ornamentis & opibus, quæ tantò illis splendidiores & augustiores sunt, quantò mens nostra corporis dignitate antecellit. Quo sanè tam admirabili amore sapientiæ

accensus, etsi fluctibus negociorum nunquam non obruaris, quæ maxima cum dexteritate admini stras: semper tamen philosophiæ studijs incumbis, in eisq́; tam feliciter promoues, ut diuinum istud ingenium tuum sæpenumero admirari compellar. Ne autem huic nostro commentariolo contingat, quod patriæ utriusq́; nostrûm communi Secobiæ accidit, cuius quidẽ suburbia sunt ciuitate ipsa ampliora, non agam hic tecum pluribus, cùm tempestiuum iam sit, ut promissis satisfaciamus.

EOrum quæ metiri homines solent, quędam solida, corpulenta, grauia, & sibi continua sunt, ut lapis, cera, lignum, & ferrum. quædã solida quidem & sicca, sed dissoluta & minutula, qualia accumulare cõsueuimus, ut hordeũ, oryza, & triticum: quædam demum in liquidis fluidisq́; consistunt, è quorũ numero est oleum, uinum, & mel. Quæ igitur sub prima differentia comprehenduntur, grauitate dijudicantur: cui negocio statera est inuenta. Quę uerò humidam consistentiam possident, uasculi cauitate expenduntur. At ea quæ cùm sint arida, aggerari in cumulum possunt, medio genere ambigũt: modò quippe ipsa librare, modò uasculis mensurare consueuimus: quemadmodũ liquores fluentes. Quanq̃ hi quoq́; sæpenumero reuocanť ad stateram. Liquida quippe omnia quæ corpori administranť, uniuersi ferè iam põderant, si Hispanos pharmacopolas excipias. Hi nanq́; nõ pondere, quẽadmodũ in Italia, Gallia, Germania, & Anglia mos est, sed uasculi cauitate liquida medicamenta metiũtur: id q̃d equidẽ probare ullo modo non possum. Nam cùm ex liquoribus, hi quidem grauiores sint, illi autẽ leuiores, atq́; tenuiũ partium: certè necessum est, dum eos omnes ex æquo pari uasculi cauitate dispensant, grauissimè interdum hallucinentur, capitaliq́; errore labanť. Nemini siquidẽ in ambiguo est, quæ crassarum sunt partium, ea contracta & exigua mole plurimũ continere substantiæ: ut pauxillum sub tumore laxiori, quæ raram consistentiã sortiuntur. Etenim si accipias unam heminam olei, uini aliam, ac tertiam denique mellis, cõperies planè oleum quidẽ ipsum, uncias ix. pendere, uinum autem x. mel tredecim cum dimidia: ita ut hoc ad uinũ sit sesquiplum. Quod uerò aiunt, se nõ una eademq́; mensura, oleũ, mel, atq́; uinũ metiri, sed eorum liquorũ singulis habere suã destinatã: id illos non reddit à culpa immunes. Nam cùm in generibus singulis non paruum discrimen sit penes grauitatẽ & leuitatem (omphacinũ enim oleum, exempli gratia, quod oliuæ immaturæ fuderunt, liyosciyaminúmue, tenuitate partiũ & leuitate, multis numeris ab iriuo relinquitur) contingit sanè, ut dum cuiusq́; indiuidui unciã unã sese administrare arbitranť, alterius quidẽ plus, alterius autem longè minus exhibeant, ac sic artis præcepta euertant. Deberent itaq́; aut liquores uniuersos librare, aut singulis eorum speciebus, mensurã peculiarẽ præscribere: quam quidem inuestigare, esset nimis operosi negocij.

Porrò mensura olei erat Galeni tẽpore apud Romanos cornea, pellucidaq́;, & lineis quibusdam orbicularibus, quibus unciæ discernerentur, incisa. Sunt autẽ innumera ponderũ ac mensurarum genera, secundũ uarietates regionũ ac

morũ. Quamobrẽ ea describemus impræsentiarum duntaxat, quæ urbi Romæ, antiquissimæ totius orbis metropoli, semper fuerunt familiarissima: cùm præsertim Galenus uniuersas ferè pharmacorũ compositiones, ad mensuras Romanorũ, ponderaq́;, reduxerit: cum quibus, ubi exposita fuerint, facillimũ cuiq́; erit, quę apud alias ciuitates in usu habentur, conferre.

De ponderibus.

Nomina ponderũ medicinaliũ, in quę medici passim incidunt, sunt, mina, libra, uncia, drachma, scriptulus, obolus, siliqua, & granũ. Romana igitur mina continet libras xx. Nam Aegyptia, & Attica, xvi. tantùm constant. Libram autem xij. unciæ constituunt, quarũ singulę ex drachmis octo cõstantur. Porrò drachmã Galenus idem esse uult cum Romano denario: q̃uis contendant aliqui, eam esse partem septimã unciæ. Constat autem drachma scriptulis tribus, quæ à Græcis γράμματα, scrupuli à neotericis, corrupta uoce, appellanť. Quorũ quisq́; duos obolos continet: ut horum singuli, siliquas tres, quę & ceratia dicunť. At uerò unaquęq́; siliqua, grana quaterna pendet. Reperiuntur etiã creberrimè inter nomenclatúras ponderum, faba Gręca & Aegyptia. ac præterea nux iuglans, & Pontica. E quibus Græca quidẽ faba, duos obolos pendit: Aegyptia autem, drach. i. s. At iuglans nux, siliquas lxxij. ut Pontica xviij. Quæ omnia ordine resolutorio explicata, facilè ex hac tabella discernes.

Mina Aegyptia	vnc. xvi.
Mina Romana	vnc. xx.
Libra Romana	vnc. xij.
Vncia	drach. viij.
Drachma, siue denarius, siue olca,	script. iij.
Scriptulus, siue scrupulus	obolos ij.
Obolus	siliquas iij.
Siliqua	grana iiij.
Faba Græca	obol. ij.
Faba Aegyptia	drach. i. s.
Nux iuglans	siliquas lxxij.
Nux Pontica	siliquas xviij.

Si igitur ubiq́; locorũ & gentiũ, libræ, unciæ, & drachmæ, essent inter se eædem, liceret profectò nobis, iuxta Galeni dogmata, in quauis orbis plaga & regione, medicamenta citra discrimen præscribere. Cùm autem euariẽt passim ea pondera, certè nisi quis omnia illa ad tabellam præscriptã reuocet, singulaq́; adamussim expendat, priusquã alicui pharmacũ catharticũ porrigat, fieri ullo modo nõ potest, quin ab scopo aberret, uidelicet aut plus q̃ sit ex usu, propinans, aut minus q̃ morbus postulet. Equidẽ experientia didici, Hispanicã unciam Romana esse obolis duobus maiorẽ. Parisiensem, ferè integra drachma. Coloniẽsis, Bruxellensis, atq́; Antuerpiensis uncię, sunt similes: quarũ singulæ Romanam

tribus

tribus obolis superāt. Ab hac, uncia Veneta (quā experiundi gratia, nuper in officina quadam librauı) propēmodū sesquidrachma relinquit. Siquidē Veneta libra medicinalis, Romanæ libræ uncias x. cum dimidia, plus minus, pendet. Pro ratione itaq; harū differentiarū possem ipse iam in singulis horū locorū, numerū drachmarū intrepide & augere, & detrahere: id quod mihi nō perinde liceret absq; summa ægrotantiū clade, si proportionem ponderum quam habent inter se mutuò, accuratè prius nō explorassem. Quam cùm haberem perspectam, cuidam adolescenti, quem in ædibus illustrissimi D.D. Ioānis à Mendozza, Cæsarei apud Venetos Oratoris splendidiss. suscepi curandum, unciam unam soluentis pharmaci exhibui: cuius in urbe Roma propinare drach. vij ausus non fuissem.

De notis ponderum quibus Medici in officinis utuntur.

Vt autem Græcorū charactêres, quibus pondera exprimunt, impræsentiarū præteream, ceu nihil ad nos pertinētes: Medici recentiores pro uncia, hanc notam ℥ usurpant: quemadmodū hanc, ʒ pro drachma. similiterq; illam ℈ pro scriptulo: subdentes postea numerū quem expedire arbitrantur. Vt si ori uentriculi confirmando huiuscemodi unguen instituerimus: ℞. olei absinthij, & cydoniorū, ana ℥. ij. nardini vnc. s. ceræ elotæ drach. v. pul. corallij, & menthæ, ana ℈. i. perinde sonant ac si scribamus: Olei absinthij & cydoniorū, sing. vnc. ij. Nardini vnciam dimidiam: ceræ elotæ drach. v pulueris corallij & menthæ, singulorum scriptulum unum, &c. Quippe uox, ana, quæ aliquando etiam in Galeni cōmentarijs occurrit, cuiusq; partes æquas significat. Præstaret autem medicamēta ipsa, quæ in se humani generis uitam, necemq; gerunt, minimè quidem notis aut numeris, sed literis extensis exprimere. Quandoquidem iota unū sublatum aut additum, imò uerò etiam apiculus unus, sæpe ęgros ipsos in exitiū atq; internicionē adegit. Porrò ut flores solēt dispensari pugillis, sic manipulis herbæ. Cōmuniter autem uolunt esse pugillum, quantū tribus digitis apprehendi posit. manipulum uerò, quantū tota manu. Ac pugillum quidem hac nota, P manipulū autem hac, M, nostri Medici exprimunt.

Græcæ liquidorum mensuræ (quæ maximè sunt in usu etiam apud Latinos Medicos) partim ex Galeno, partim ex cōmentarijs Iacobi Syluij, Medici hac nostra ætate clarissimi, excerptæ.

Cadus, siue Ceramium, capit choas, hoc est, Romanos cōgios xij. uel libras mēsurales cviij.

Choa siue Cōgius, sextarios sex capit, seu Atticas cotylas xij. seu libras ix.

Sextarius cotylas ij. seu libram unam & dimidiam, seu cyathos xij. continet.

Cotyla, quam nonnulli heminam appellant, quartarios ij. seu vncias mensurales ix.

Semicotyla recipit acetabula duo, uel uncias iiij. cum dimidia, existens quarta sextarij pars.

Acetabulū (Græci ὀξύβαφον uocant) sesquicyathum, seu vncias ij. & drach. ij. pendet.

Cyathus conchas ij. seu mystra iiij. seu chemas v. seu cochlearia x. seu sescunciam.

Concha mystra ij. seu chemas ij. cum dimidia, seu drachmas sex.

Mystrū chemen unam, & quartam eius partem, seu cochlearia ij. cum dimidio, seu drach. iij

Cheme cochlearia ij. seu drach. ij. script. i. & grana iiij. & quatuor quintas grani.

Cochlearium drach. i. scriptulum dimidium, grana ij & duas quintas grani.

Porrò uinum nona parte pondus olei excedit. Mellis autem ad uinum proportio est sesquipla hoc est, tertia parte mel ipso uino est grauius, ut liquet ex tabella subdita.

	OLEI	VINI	MELLIS
Ceraunū Italicum habet	lib. xc.	lib. c.	lib. cl.
Congius	lib. vij. & semissem	lib. viij. vnc. iiij.	lib. xij. & semissem.
Sextarius	vnc. xv.	vnc. xvi. drach. v. script. i.	lib. ij. vnciam unā.
Cotyla	vnc. vij. drach. iij	vnc. viij. drach. ij. script. ij.	lib. i. drach. iij.
Oxybaphū	sescunciā drach. ij.	vnc. ij. script ij.	vnc iij. drach. i.
Cyathus	drach. x.	vnciam i. drach. ij. siliquas iiij	vnc. ij. scrip. ij.

Mensuræ aridorum quibus Medici maximè utuntur.

Medimnus capit chœnicas xlviij.

Chœnix cotylas iij. uel sesquisextariū, seu libras ij. & quadrantem unum, & vnc. iij.

Sextarius cotylas ij. seu vnc. xiij.

Cotyle oxybapha iiij. seu vnc. ix.

Oxybaphum, sesquicyathum, seu vnc. ij. & drach. ij.

Cyathus cochlearia x. seu sescunciam.

Cochleariū drach. i. script. s. grana ij. & duas quintas grani.

Crebro autē usurpat Galenus hanc uocē Bessem, quæ quotiescunq; occurrerit, pro vncijs octo accipiatur.

Hæc sunt itaq;, Vir Ornatissime, quæ sub tuo nomine uolui ut omnibus fierent communia studiosis: quare pro tua feceris dignitate, si ea cōtra uitilitigatorū morsus defenderis. Vale feliciter, plurimumq; saluta meo nomine cōmunes utriq; nostrûm amicos, atq; integerrimos uiros, D. Berrocalem, Scriptorē Apostolicum: necnon D. Falconeum à Gueuara, Iuris prudentiæ licentiatum absolutissimum.

Venetijs, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

CLARISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, D. D. IOANNI AQVILERIO, MEDICO PONTIFICIO, BONARUM literarum fautori maximo, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, Miles S. Petri, S. P. D.

QVod accidere vniuersis parturientibus solet, vt dum in labore quidem versantur, se iurent amplius non parituras: postea verò extra discrimen positæ, rursus & concipiant, & pariant: id nūc mihi planè contigisse videtur, Vir clariss. Nam cùm haud ita pridem Epitomen omnium Galeni operum, verè laboriosissimum partum, exarandam in publicam studiosorū commoditatem curarem: ac partim quidem immensis laboribus fractus, partim præli difficultates ac molestias summas pertæsus, constituissem, ac propemodum apud me deierassem, non futuram mihi amplius rem cum typographis: posteaquàm fœtus iam editus est in lucem, violare iusiurandum compellor, Galeniq; Pergameni vitam toti operi, ceu colophonem quendam, apponere. Reuocauit siquidem me ab instituto, cùm illius Viri dignitas, amplitudoq;, tum mea in eum obseruantia, adeoq; ipsius vtilitas operis. Sciebam quippe Galenum, ijs qui vitam illius, mores, atq; instituta prælegerent, incredibilem quendam amorem sui excitaturū, vt multò ardentius, maioriq; cum voluptate, in Epitome sese nostra exercerēt. Quocirca illum quidem ad viuam formam exprimere, expressumq; vnà cum operibus suis edere, statui. Cæterùm quia verendum erat, ne Galenus noster, hospes & peregrinus cùm sit, si in quempiam nebulonem incideret, contumelia aliqua afficeretur, (sunt enim exteri maximè iniurijs obnoxij) haud perperàm me facturum existimaui, si ductorem illi & protectorem aliquem iungerem, qui eum contra insultus Arabum, ac Barbarorū insidias, tueretur. Cui muneri subeundo, dum quoqueuersus dispicerem, neminem te aptiorem inueni, Vir ornatissime, qui adeò illius semper fuisti studiosus, vt vel meipsum etiam impuleris, ad condendam illam omnium operum eius periochen: quam prouinciam, nisi victus instigatione tua (id quod ingenuè fateor) neutiquā suscepissem. Nam cùm de nulla re sis æquè solicitus, ac de salute publica (quæ tua summa bonitas, atq; animi integritas est) semper aliquid meditaris, quod in communem omnium vsum redundet. Quo nomine vniuersi tibi debemus plurimum. Taceo singulares tuas istas animi dotes, prudentiam, temperantiam, lenitatem morum, constantiam, multijugamq; omnium disciplinarum peritiam, quæ nos adducunt, vt non minori admiratione, quàm amore, te prosequamur. Meritò igitur ob hasce tam insignes virtutes, quibus conspicuus eras, reuerendiss. & illustriss. in Christo Pater, D. D. Ioannes à Toleto, Cardinalis Burgensis (iudicio cuius exquisitissimo non solent placere nisi optima) ex Salmanticensi Academia, in qua olim cum maxima laude & gloria profitebaris artem Medicam, simul & Astronomiam, te allectum, nec vulgari conditione honestatum, vnà secum abduxit Romam. Qua in vrbe, quanta cum dexteritate, studio & pietate, artem Medicam exerceres, abundè exploratum habens Paulus III. P. M. vltrò accersiuit te, ascripsitq; inter primarios Medicos suos, summisq; tandem vitæ ornamentis auxit, atq; locupletauit. Qui quidem non secus tua dicta amplexatur, acquiescitq; consilijs tuis, ac si illa ab Apolline acceperit. Vt igitur eò vnde digressa est, nostra reuocetur oratio, En mittimus tibi ceu strenulam quandam, Galeni Pergameni vitam, per quem ipse tantum honoris & dignitatis es consequutus. Quam quidem vbi diligenter perlegeris, non modò non pœnitebit te propensionis, qua in illum hactenus indulgentissimus fuisti, sed etiam multò ardentius posthac amore illius inflammaberis. Vale vir ornatiss. pergeq;, vt cœpisti, de ingenuis artibus ac disciplinis mereri optimè. Venetijs, quarto nonas Aprilis, M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI VITA, CVM EX IPSO GALENO, TVM EX HIERONYMO

Gemusæo, alijsq́ varijs autoribus, per Andream Lacunam medicum, militem S. Petri, summo studio collecta.

NON possum non excandescere in viros quosdam nouarum opinionum autores, qui Galenum, Pergamenum fuisse inficiantur. Cuius rei non modò apud varios historicos, sed etiam apud ipsum Galenum, innumera testimonia extant. Nam vt complura alia omittam, certè libro primo de Compositione medicamentorum secundum genera, apertißimè patriam suam Pergamū esse testatur, hunc in modum pronuncians: Hoc medicamentum nō ex eorum numero est, quæ à me primū composita sunt: sed iam annis multis antè, à rege nostro, Pergamensibus imperante, Attalo, viro omnigenorum medicaminū studioso, &c. Similiter libro secundo de Pharmacorū compositione secundum partes, sic ait. Nam & frigidorum fontium & niuis, multa Romæ est vbertas, quemadmodum apud nos in Pergamo. Eodem libro sic rursus subdit: Atq́ ad hanc rem nostrum Pergamenū atramentū scriptorium præcellit, &c. Fuit autem Pergamus Asiæ ciuitas nobilißima, ingeniorumq́ optimorum altrix: quæ diu quidem sub regibus Attalicæ familiæ florescens, postea Romanorum legibus paruit. Quare Galenus meritò ab illa oriundus gloriatur, contrà quàm faciunt Normani, qui declinaturi ignominiæ notam, paßim nomen patriæ cōmutant. Porrò patrem habuit diuitem, Niconem nomine, geometram & architectum insignem, studijsq́ philosophicis deditum: qui ob modestiam suam & æquitatem, probis omnibus erat semper admirationi. Mater eius fuit pudicißima, admodumq́ circa augendam rem familiarem solicita: adeò tamen iracunda & viperea, vt vel ex leui occasione, mordicus ancillas impeteret: nec minus cōtumeliosè cum Nicone viro suo contenderet, quàm Xanthippe, nequißima quidem illa, cum Socrate: quemadmodum ipsemet Galenus testatur libro de Cognoscendis curandisq́ animi affectibus. Fuit autem Galenus vsq́ ad annū decimumquintū, arithmeticis, grāmaticis, logicisq́ disciplinis sub Nicone patre institutus: ad quas quidem capessendas, adeò erat natiua promptus, vt vel ex primis illis auspicijs, de se maximam exhiberet expectationem. Dein verò ad philosophiam, seuerioraq́ promotus mathemata, audire philosophos optimos quosq́ cœpit, qui haberentur Pergami: quorum omnium doctrinam & mores, vt rectè consuleretur filio, explorabat pater, aßiduè ad illos vnà cum eo ventitans. At verò vbi iam annū decimumseptimū attigit, euidenti patris insomnio admonitus, studijs Medicinæ se dedidit, eiq́ adeò strenuam nauauit operam, vt pauculis quidem annis, facilè cōmilitones omnes, postea verò etiam præceptores suos superauerit. Quem feruorem augebat summa liberalitas patris, largè illi omnia suppeditans, quæ ad studia eius videbantur ex vsu fore. Sæpe siquidem ob inopiam & egestatem optima quæq́ ingenia elanguescunt, & collabuntur. Nam, vt rectè ille monuit Poeta,

> *Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat*
> *Res angusta domi, &c.*

Præceptores habuit in philosophicis & medicis musis, primò quidem, Satyrum: dein Pelopem, apud Smyrnam. Post quos Numesiano Corinthi sedulam operam dedit. Cæterùm quamuis eorum omniū amantißimus esset, eosq́ ceu parentes quosdam summa reuerentia obseruaret, noluit tamen eorum cuiquam addictior esse, quàm veritatis ipsius studiosior. Quocirca nec sectæ vlli se addixit: & ob id sæpe hominū rusticorum iudicium in plurimis esse sequendum monuit, quòd incorruptum esset, ac liberum, vtpote ab hæresi nulla occupatum. Postquam verò in Græcia neminem iam haberet, ex quo discere quicquā posset: maximeq́ expedire Medico existimaret, varias orbis oras ac regiones lustrare, omnimodasq́ hominum temperaturas, ac vires medicamentorū cognoscere, incredibilis tandem incesßit illum peregrinandi cupiditas. Quare primò quidem ad Alexandriam se contulit. Qua in vrbe cum aliquandiu hæsisset, totamq́ Aegyptum illi adiacentē lustrasset, ad Palæstinam Syriæ, exportandi opobalsami gratia, contendit. Nauigauit etiam in Lemnū insulam, necnon in Cyprum, vt ex illa quidem, sphragidem terram: ex hac autem, cadmiam, pompholygem, diphrygem, aliaq́ metallica innumera, in vsum Pergamensium aduceheret. A quibus peragrationibus iam annos octo & viginti natus, in patriam rediens, omnia medicamenta quæ attulerat, amicis est impertitus, vt de illis periculum facerent. Postea verò ex omni natione curabat sibi asportari pharmaca exquisitißima, habens suspecta ea omnia, quæ ab institoribus venderentur. Cognita igitur summa peritia illius,

atque in curandis ægris rara quadam dexteritate, pontifex Pergamenus prouinciam gladiatores curandi soli ipsi credidit, quum Vix annum Vigesimum nonum attingeret: quod sanè munus antea ijs tantùm delegabatur, qui ætate, ac longo rerum Vsu prouecti essent. Cæterùm non diu illic commoratus, quòd seditio quædam esset inter Pergamenses oborta, Romam profectus est: Vbi ob incomparabilem doctrinam suam & probitatem, fuit statim notus & familiaris totius ciuitatis primoribus. In primis siquidem Eudemum Peripateticum, magni nominis Virum, laborantem quartana triplici, ob pessimè administratam theriacem ab alijs Medicis, iamq; ingrauescentem ætate, ac media hyeme, restituit, tempestiuo Vsu eiusdem antidoti adhibito: prædixitq; omnia quæ euentura essent: id quod nomen illius, existimationemq; per totam Vrbem plurimum auxit, sic tamen Vt inuidia pari etiam gradu cresceret. Postea ad Iusti Vxorem Vocatus, quæ absque manifesta occasione consumebatur, ex pulsu eam non modò amare, sed quem deperiret etiam, miro quodam artificio deprehendit. Simili etiam industria diuitis cuiusdam seruum, non ex morbo, sed metu, quòd eorum quæ administrauerat, pro dignitate reddere rationem non poterat, contabescere agnouit. Restituit etiam Boethi Vxorem, diutino fluore muliebri, & quem alij Medici non potuerant cohibere, laborantem. Ob quam quidem solicitudinem, aureos quadringentos, æquipollentes mille coronatis solaribus, Boethus ad illum misit, ipsumq; per totam Vrbem summis laudibus extulit.

At Verò annum iam tricesimumseptimum agens, Vbi audiuit patriæ seditionem sedatam, partim quidem Vt suos necessarios inuiseret, partim Vt Romanorum Medicorum declinaret odia & insidias, simulans se proficisci in Campaniam (ne fortè ab amicis detineretur) reuersus Pergamum est. Sed non multo interiecto tempore, à Marco Aurelio & Lucio, Romanis Imperatoribus, reuocatus, eo nomine Vt sequeretur expeditionem, quam instituerant aduersus Germanos, Romam inuitus redijt. Quò dum peruenit, multis tandem precibus impetrauit à Marco Aurelio Antonino (qui æquus, pius, facilis, & clementissimus erat) Vt liceret sibi manere Romæ, expectareq; illic reditum ipsius Antonini à bello: intelligens nimirum quantopere abhorrerent Musæ ab strepitu armorum. Memor autem prauitatis Medicorum atque philosophorum Romæ degentium, quandiu Marcus Aurelius abfuit, apud Commodum, filium illius primogenitum, sese continuit, qui extra Vrbem educabatur sub Pitholao: cui etiam fuerat ab Imperatore iniunctum, Vt si quando puer ægrotaret, Galenum accerseret, quò illi ferret manus auxiliatrices. Eo igitur tempore plurimum otij nactus, Varios commentarios conscripsit, ad philosophiam Medicinamq; spectantes. Quum autem interim febre corriperetur Commodus, ex pulsu agnouit faucium inflammationem causam illius extitisse: ac proinde congruis remedijs Vsus, à phlegmone & febre confestim eum liberauit. Qua ex re Faustina matrimonio Imperatori coniuncta, cœpit Galenum ipsum laudibus Vsque ad sydera euehere, alijsq; omnibus anteponere: quæ tamen commendatio, apud præcipuos Medicos illum magis exosum reddidit. Sexto etiam, alteri ipsius Imperatoris filio, quum similiter in febriculam incidisset, prædixit crisim, ac tum horam, tum solutionis modum, tum recidiuam.

Postea autem, quum reuersus ex bello Marcus Aurelius, crederet se aliquando febrire, necminus Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis illi adesse putarent: ascitus Galenus, iussusq; arteriam contingere, dixit se nihil tale percipere, sed potius à cibo assumpto eius Ventriculum opprimi. Quam agnitionem quanti fecerit Imperator, significauit ter repetens, Ita est Vt dicis, Profectò idipsum, Vt dixisti res habet. Ventriculum igitur fouens nardino, bibénsque Sabinum Vinum cum pipere, quemadmodum Galenus suaserat, minimo negocio fuit restitutus, Galenúmque postea magnopere commendare non desistebat, eum Medicum præstantissimum esse, ac tum Virum ingenuum, tum summum philosophum prædicans. Nec Verò argumentum Vulgare Galenianæ doctrinæ, atque morum integritatis est, quòd à Marco Imperatore, omnium qui illum præcesserant, iustissimo simul & sapientissimo, quique ob singularem sapientiam suam est nomen Philosophi indeptus, celebratus encomijs fuerit, ascitúsque in suorum Medicorum clientelam. Taceo eundem ipsum Imperatorem, quum singulis diebus Veteretur theriace, quam summa fide preparabat illi Demetrius, primarius Medicus, postea Vita Demetrio functo, soli credidisse Galeno antidoti ipsius compositionem. Antonino è Viuis sublato, successit ei filius Commodus, certè incommodus Romanorum reipub. Vtpote iuuenis omni pollutus libidine, omniq; flagitiorum genere obsessus atque contaminatus. Quo quidem imperante

cessauit

cessauit compositio atque usus theriaces, ut aliorum omnium optimorum institutorum: donec postea Imperator Seuerus instituit Galeno (quem diligebat unicè) ut antidotum rursus ipsam in communem omnium usum conficeret. Quod autem ad Galeni salubritatem pertinet, usque ad annum quidem uicesimum octauum sæpius correptus est morbis: reliquum uerò ætatis, saluberrima uictus ratione usus, sese conseruauit sanissimum, ita ut nullum morbum contraxerit, præter febrem ephemeram, in quam aliquando ob labores immodicos incidit.

Fuit autem perpetuò iam inde à pueritia sua, moribus innocentissimus præditus, adeoque blandus & mitis, ut nunquam propria manu famulos uerberarit, ne lapsos quidem: sed tum minis, tum paternis admonitionibus, peccata semper eorum correxerit: irascentis impetum nihil differre ab insania & furore prædicans. In disputando tamen adeò grauis atque seuerus extitit, ut nunquam non suis antagonistis pudorem, sibi gloriam maximam conciliarit. Præterea admirandam illam docendi facilitatem, puritatem atque elegantiam sermonis, sententiarum pondus & altitudinem, creberrimam historiarum atque exemplorum copiam, summum denique diuidendi, demonstrandique artificium: quibus nimirum omnibus adeò accuratè Naturam rerum expressit, adeò illam oratione exornauit, ut uerus interpres eius solus ipse dici mereatur. Fuit porrò adeò constans atque inconcussus animo, ut ob nullam fuerit unquam rerum uicissitudinem consternatus: sed fortunam & infortunium, honorem & contumeliam, sanitatem & morbum, pari semper alacritate exceperit. Gloriam & popularem auram sic perpetuò neglexit, ut ne libris quidem suis præscribi suum nomen sit passus. Quippe multitudinis laudem, commodum instrumentum nonnullis uiuentibus aliquando esse dicebat: mortuis autem, nihil omnino prodesse: imò uerò nec uiuentium quibusdam: quum eis qui plurimum philosophiæ indulgerent, non paruo impedimento esset apud uulgus fama, ipsos uidelicet à rebus pulcherrimis plus iusto transuersos auferens. Quocirca, ceu diuino quodam afflatus numine, uulgarem illam gloriam contempsit, ueritatisque solo studio flagrauit, nullam esse nec honestiorem, nec diuitiorem possessionem existimans. Tam studiosus autem fuit humanæ salutis, ut quum uel maximè optaret insignem illam sapientiam atque doctrinam suam facere uniuersis communem, ueritus tamen fuerit exprimere, describereque pharmaca deleteria, ne quis fortè pessimus sycophanta in perniciem nostram illis abuteretur. Quo etiam nomine uarios modos adulterandi medicamenta, sibi notos suppressit, ne uidelicet ansam & occasionem circumueniendi nos imposturis, daret flagitiosis & fraudulentis hominibus, si quid genus artem in lucro ponerent. Extant eius pietatis amorisque argumenta complura, in deos, in parentes, in patriam, in artem ipsam, in uniuersum denique humanum genus. Dei quippe iustitiam, uim, & prouidentiam agnoscit, suspicit, maximaque cum reuerentia admiratur, quum aliàs, tum præcipuè in commentarijs de usu particularum humani corporis, quos tanquam hymnos quosdam, Deo consecrauit: hoc esse sacrificium illi acceptissimum censens, non si ei hecatombas, uictimasque offerret quispiam cruentas, aut casiam & thura accenderet, sed si mysteria illius, operaque, primum quidem ipse cognosceret, expenderetque, postea uerò alijs communicaret: in quorum ignoratione profitebatur summam impietatem consistere. Iam uerò parentis sui cùm in alijs plerisque locis mentionem honorificentissimam faciat, tum uel maximè in commentario de cognoscendis, curandisque animi affectibus, illum commendat unicè: quod sanè opus, ueluti encomiasticum paternarum uirtutum est. Patriam autem, conciuesque suos, tanto est prosequutus amore, ut quò eorum usui inseruiret, fauores Imperatorum, amplissimaque stipendia neglexerit: idque meritò. Nam quum maiori ex parte nemo sit patriæ acceptus (sic siquidem natura comparatum hominibus est, ut peregrina quidem & aduentitia ingenia admirentur: sua uerò, domesticaque, ob familiarem usum, despiciant) Galenum certè Pergamenses tam studiose colebant, & obseruabant, ut ipsum & seruatorem suum, & Patrem patriæ, omnes communi ore uocarent: neque id iniuria. Siquidem non modò curabat sedulò, ut suorum ciuium rectè ualerent corpora, sed quemadmodum legislator atque philosophus summus, etiam erat solicitus, ut eorum animi optimis documentis instituerentur. Quocirca uarios commentarios conscripsit, ad excolenda iuuentutis ingenia admodum salutares. Conciliauit autem sibi maximè plebis animos, quòd medicamentis simplicibus, uulgaribusque, & quæ minimo negocio parari apud quemuis possent, plurimum utens, eorum quos suscipiebat curandos, minimè facultates opprimeret: contrà quàm faciunt hac nostra ætate plurimi pharmacorum aggeratores eximij, qui

ut admirandam suam illam sapientiam ostentent, adeò miscere sacra profanis assolent, ut quem morbum facilè depellere posset interdum radicula unica commodè administrata, eum sæpenumero varia indigestaq; ac longè petita medicamentorum congerie, alant, foueant, adaugeant. Quòd si æger fortè bona quadam fortuna sua, vel Dei potius, quàm pharmaci, beneficio, aliquando ab affectu recuperetur, necessum hauddubiè est, si tenuioris fortunæ is sit, in alium rursus morbum, priori longè grauiorem, incidat: videlicet egestatem extremam: quum nimirum pro tot gemmis & margaritis, vel (quod plerunque contingit) calculis ex fluento aliquo allatis, satisfacere pharmacopolæ urgenti non poßit: ac proinde si quid reliquum illi suppellectilis fuit, totum id exponatur sub hasta, cogaturq; tandem miser, exosam habens vitam, medicinam, & medicos, in angustiam maximam rei familiaris adactus, una cum uxore & liberis, fame acerbißima contabescere: cui quidem præstitisset longè, si seruatus non fuisset. At Galenus noster, id genus aromatarijs, institoribusq;, non indigebat: quippe qui propria manu singula medicamenta conficeret, confectaq; officiosißimè semper ægris administraret: in egenos interim non exiguam suarum facultatum portionem erogans: artémque ipsam, non auaritia ductus, aut quapiam cupiditate, sed propter solam virtutem, piè simul & religiose exercens. Fuit autem erga ægros semper moribus placidißimis præditus, quibus adeò illos exhilarabat, ut vel solo sermone videretur eos restituere. Quæ sanè gratia & venustas maximè desideratur in Medicis. Sunt quippe nonnulli etiam in aulis Principum, adeò tetrico aspectu, fastidiendoq;, ut ex quartana simplici duplicem suo accessu reddant, soloq; visu, basiliscorum instar, interimant. Nec verò cuiquam pharmacum admouit aut propinauit Galenus, cuius prius in seipso non fecisset periculum. Quæ omnia reddiderunt illum semper adeò inculpabilem, ut calumnia in ipsum moliri nihil unquam potuerit. Scripsit autem Attico sermone & purißimo permulta opera & varia, non ad artem Medicam tantùm, sed etiam ad Philosophiam, grammaticen, rhetoricen, mathematicen, atque geometriam pertinentia: quorum non contemnenda pars, dum templum Pacis, simulq; omnes Bibliothecæ Palatij, olim conflagrarunt incendio (ô iacturam irreparabilem) nobis intercidère. Quæ verò extant, atque inter eruditorum manus versantur, non secus suspiciuntur ab vniuersis, quibus mens falsis dogmatis corrupta & deprauata non est, ac si planè diuina oracula sint, ex tripode pronunciata. Nam qui in sophistarum scholis sunt alti, nugisq; & paralogismis referti, ijs certè nec placet, nec prodesse vera Galeni doctrina potest. Siquidem quemadmodum corpora impura, quò magis quispiam solido alimento nutrierit, eò magis læserit: sic animum opinionibus prauis imbutum, nisi prius ab eis expurgetur, ne Musæ quidem ipsæ recta docere poßint: id quod fuisse in causa videtur, ut Galenus semper in operibus suis, primò quidem exterminarit iniqua dogmata, postea verò ipsam veritatem tradiderit: optimi agricolæ exemplo, qui prius quàm terræ sua semina mandet, spinas, herbas, sentes, radicesq; omnes euellit, omniaq; breuiter, quæ poßint tritici germinationem extinguere. Fuit autem tam acris & vehemens in refellendis aliorum tam Medicorum, quàm philosophorum erratis, tantumq; valuit suadela, ut eorum quos persequutus est, vniuersa scripta perierint. Hippocratem verò ita semper & reueretur & colit, ut paßim eum & prudentißimum, & sapientißimum senem, summumq; Medicinæ parentem, autoremq; & largitorem bonorum omnium institutorum, prædicet. Cæterùm quemadmodum Traianus olim omnes Italiæ vias inaccessas, præruptasq;, aut rupibus inuias, refecit, instaurauitq;, quò facilius peruadi possent: sic etiam fatetur se non quidem artem condere (quam laudem tamen iurè sibi vendicare potuisset) sed iam ab Hippocrate inuentam, incultam tamen & asperam, explanare, ut ab omnibus intelligi ac percipi queat. Vixit sub Marco Aurelio Antonino, Commodo, Lucio, & Seuero, Cæsaribus. Præcipuè tamen Marco Aurelio Antonino fuit summa familiaritate coniunctus. Quo extincto, tametsi postea esset Seuero Imperatori acceptißimus, detineri tamen diu apud Vrbem Romam non potuit, quo minus in dulcißimam sibi patriam reuerteretur. In qua quidem iam factus septuagenarius, imperanteq; eodem Seuero, requieuit, magnam apud homines gloriam consecutus: maiorem etiam apud Deum habiturus, si CHRISTI institutis, cuius semel atque iterum meminit, credere atq; obsecundare voluisset.

Sunt tamen qui Galenum tradant vixisse annos CXL. Siquidem Ludouicus Cælius, lectionum antiquarum lib. xvi. sic ait: Galenum Philosophum & Medicum singularem, cuius scientißima & plurima extant ingenij monumenta, quæ geminam sapiunt eruditionem, memoriæ proditum à non-

à nonnullis est, C X L. vixisse annos, tantaq; in cibo & potu abstinentia vsum, vt ad satietatem nunquam comederit, biberitue, nec crudum quicquam gustarit. Vnde sit factum, vt odoriferum semper anhelitum spiraret: sed, quod longè apud me mirabilius est, citra vllam omnino affectionem, sola defecerit senectute, quod est in humanis rarissimum.

Magis tamen testimonio Suidæ acquiescendum est, qui sic de Galeno pronunciat: Γαληνὸς ὁ διασημότατος ἰατρὸς Περγαμηνὸς γεγονὼς, ἐπὶ Μάρκου καὶ Κομμόδου, καὶ Περτίνακος τῶν Καισάρων ἐν Ῥώμῃ, υἱὸς Νίκωνος γεωμέτρου καὶ ἀρχιτέκτονος, πολλὰ συντάξας ἰατρικά τε καὶ φιλόσοφα, ἔτι τε γραμματικὰ καὶ ῥητορικά, ἅτινα διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι γνώριμα, καταλέγειν ἄκαιρον ἡγησάμην ἐν τῷ παρόντι. βιοὺς ἔτη ο΄. σημαίνει δὲ καὶ τὸν ἥσυχον. *Quæ sonant: Galenus Medicus celeberrimus, Pergami natus, Marci, Commodi, & Pertinacis temporibus, vixit Romæ. Patrem habuit Niconem, geometram, architectumq;. Plurima non in arte Medica tantùm, sed in philosophia etiam, condidit: imò verò & in grammaticis, rhetoricisq;. Quæ quidem quòd omnibus obuia & notissima sint, non videtur mihi operæprecium vt recitentur impræsentiarum. Vixit annos LXX. Porrò hæc vox Galenus, tranquillum, serenumq; significat.*

VITAE GALENI FINIS.

ANNOTATIONES IN GALENI INTERPRETES: QVIBVS VARII LOCI, IN QVOS HACTENUS IMPEGERUNT LECTORES, *& explicantur, & summa fide restituuntur:*

Andrea Lacuna Secobiensi, Doctore Medico, milite sancti Petri, autore.

ILLVSTRISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, D. D. DIDACO FURTADO à Mendozza, apud Paulum III P. M. Oratori Cæsareo, longe uigilantissimo, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, miles S. Petri S. P. D.

QVod non perinde nostros lapsus cernamus, ac errata aliorũ perspicimus, in causa est quidem ἡ φιλαυτία, Vir illustriss. Nam cùm Vnusquisq; cæcutiat erga eam rem quam amat (Vt sensisse diuinus ille Plato Videtur) cuncti autem se omnium maximè diligant: optima ratione contingit, Vt de se nemo rectè iudicium ferat. Idcirco pulchrè, mea quidem sententia, dictum est illud, Gestare nos duplicem manticã è collo suspensam: Vnam quidem antè, alienorum: alteram Verò post, nostrorum errorum plenam: ac proinde nos, peccatis proprys relictis, ad aliena, quæ obiecta semper oculis sunt, examinanda inclinari. Quanquam sanè qui studio Veritatis inuestigandæ, non autem lædendi quempiam, id faciunt, adhibitaq; omni moderatione: y certè non Venia modò, sed summa etiam laude sunt digni. Non desunt tamen nonnulli malè feriati, qui ex alienis contumelys gloriam sibi aucupantes, in Viros eruditos & candidos, quiq; nihil Vnquam tam habuerunt in Votis, quàm Vt reipub. literariæ prodessent, Veluti in proditores patriæ, in contemptores diuorum, cõmunesq; humani generis hostes, acerbè simul & impudenter, Vel leuissima ex occasione inuehantur: cùm deberent potius illis bene precari, ob egregiè in cõmunem Vsum nauatam operam. Inhumanũ quippe, maximeq; ferinum est, eos qui Vt cõmunia studia iuuarent, sese obiecerunt sycophantarũ calumnys, ob multa quidem ac Varia, quæ ex Græca in Latinam linguam fidelissimè transtulerunt, non cumulare suis iustis laudibus: ob paucula Verò in quibus sunt lapsi humanitus, probris & conuicys opprimere. Vt autem reliquos omnes præteream, qui sua industria artem Apollineã locupletarũt, certè Ioannes Guinterius Andernacus, in quem plurimi præter meritũ debacchantur, Vnus ex primis fuit, qui Galenum introduxerunt nobis latinè, purè, atq; ornatè loquentem. Quòd si ex ys quæ iampridem Vertit, nõnulla offendant aures delicatiores, id cuiquã mirũ esse nõ debet: quandoquidem superioribus annis, cùm Lutetiæ Parrhisiorũ politiores disciplinæ inciperent iam renasci & florescere, primumq; ipse ad transferenda Græca se accingeret: tum Vt tyronum Votis obsecundaret, qui sitientissimi Galenianæ doctrinæ, quemadmodum famelici pueri, qui semicrudas carnes deuorant, priusquàm accuratè coquãtur, incõfectos cõmentarios illi extorquebamus è manibus: tum Vt satisfaceret importunis typographorũ precibus, coactus fuit tantũ singulis diebus Vertere (id quod ipse testari possum) quantũ premi duplici torculari poterat: atq; ita suas tralationes, nondum integrè elaboratas, præcipitare. Quare (Vt idem repetam) perperàm mihi Videntur facere, qui Virũ in Vtraq; literatura absolutum, exquisitissimumq; Medicum & Philosophum (cuius studys omnes debemus plurimum) tam insolenter infestant: cùm nullus extiterit hactenus adeò fidus Galeni interpres, qui interdum hallucinatus non fuerit: ac proinde ad Veritatem ipsam inuestigandam, præsertim in rebus arduis & maximis, cuiusmodi ars Medica existit, necessariò ingenia plurium desiderentur: Vt Videlicet quæ hunc fugiunt, ille cernat exactius. Sunt enim difficilia semper, quæ optima. Cùm igitur superioribus diebus Vniuersa Galeni opera in methodum longè breuiorem, ac faciliorẽ contrahens, obiter reperissem complura, hactenus animaduersa à nemine, in quæ lector facilè impingere poterat: rem haud inutilem me facturum existimaui, si omnia loca præcipua, quæ, iudicio meo, aliam requirebant expositionem, pauculis annotarem, arbitriumq; studiosis relinquerem, aut sequendi Versionem nostram, aut consulendi Græca exemplaria. Neq; enim tantũ mihiipsi tribuo, Vt Velim illis ita meã sententiam probari, ac si Lycurgi, aut Solonis decretum esset. Nam & insitam mihi fragilitatem agnosco, & iudico omni ex parte difficile, Vt qui homo sit, passim non decipiatur: id quod Galenus secundo libro de Compositione pharmacorũ secundum partes, non minus Verè quàm eleganter confirmat, dicẽs: χαλεπὸν γὰρ ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτάνειν ἐν πολλοῖς, τὰ μὲν ὅλως ἀγνοήσαντα, τὰ δὲ κακῶς κρίναντα, τὰ δ' ἀμελέστερον γράψαντα: quemadmodum certè aliquando mihi accidisse fateor, qui iuuenili pruriens olim scribendi libidine, nonnulla paulò maturius edidi, quæ optarem nunquã pro-

dysse in lucem. Quanquam animus hauddubiè est, vbi ocium fuerimus nacti, quæcunq; à nobis conscripta citra perfectum iudicium sunt, ea omnia recoquere, reuocareq; ad limam accuratiorem: idq; patrum grauissimorum exemplo, qui vel in sacris literis, in quibus maiori cum periculo erratur, retractare propria scripta non dubitarunt. Quòd si quis interim vir doctus iuxtà & syncerus, vel in hisce nostris annotationibus, vel in alys omnibus, quæ aliàs à nobis sunt exarata, meliora in medium produxerit, ego primus omnium illa amplexabor, eiq; immortales gratias habebo, nec minores, quàm si mihi laboranti graui ophthalmia, oculorum aciem restituisset: modò eo vtatur candore & modestia, quæ viros philosophos decet, veritatisq; amantissimos. Semper nanq; à moribus Erasistrateorũ abhorrui: qui adeò pertinaciter suã tuebantur hæresim, vt censerent patriam potius prodendam esse, quàm proprium dogma. Quòd verò hic præsens labor mihi institutus non fuerit, vt ostentarem ingenium, aut vigilys hominum doctissimorũ detraherem, sed vt publicæ vtilitati consulerẽ, rationemq; redderem diligentiæ præstitæ in condenda Galeni Epitome, nouit quidem ille, qui animorum est scrutator, Deus opt. max. Porrò vt idipsum lucubrationum quod est, sub splendore nominis tui publicarem, me occasiones variæ impulerunt, vir clarissime. Vna & potissima, vt amor ille ardentissimus, qui inter Excellentiã tuam, & illustrissimũ atq; reuerendiss. D. D. Franciscum à Bouadilla & Mendozza, Cardinalem Caurien. patronumq; meum non vulgarem, indies magisq; consolidescit, ex hoc argumento innotesceret cunctis, simulq; obseruantia mea in vtrunq;. Secunda, vt vitiligatorum calumnys ianuam detrectandi obserarem, tutumq; à rabidorum me canũ morsibus redderem. Quippe verisimile est, quæ tibi semel sunt consecrata, tuæq; protectioni se crediderunt, ea veluti in asylo quodam intemerato iam esse: cùm nemo futurus sit adeò temerarius aut impudens, ut istam Amplitudinem tuam, autoritatemq; summan, non reuereatur. Tertia quæ me illexit causa est, quia docti studiosi omnes, te vnicum protectorem Musarum, doctorũ hominũ patrem, promotoremq; ingeniorũ omnium disciplinarũ, nunquã non confitentur: nempe multiuga ista eruditio tua, feruentissimusq; sapientiæ amor, claritudini generis, prudentiæ, humanitatiq; coniunctus: vt interim singularem ad omnia ingeny tui promptitudinẽ, admirandamq; in agendis rebus dexteritatẽ prætereani. Quas insignes virtutes (quæ rarò in vnũ cõspirant) in te cumulatas sentiẽs CAROLVS V. Cæsar, indies concredit tibi maxima molimina rerum. quæ adeò feliciter consilio & sapientia tua illi confecta & expedita reddis, vt diuino planè ingenio præditus esse videaris: id quod etiamnum prædicare de te illustrissimus hic Venetorum senatus non desinit: qui & lugeret hodie recessum tuum, nisi illustriss. vir D. D. Ioannes à Mendozza, aureum quoddam tuarum virtutũ exemplar, dolorem ipsum foueret, leniret, ac mitigaret. Siquidem in eo præsente (cui eadem mens, idem candor. prudentia eadem, vt cognomentum idem) desiderium tui absentis exatiant: in eo suos oculos pascunt: qui tanta cum grauitate, sapientia, fide, studio, atq; sedulitate, fungitur Oratoris munere, vt minimè iam ipse hinc abesse videaris. Ne igitur diutius quam par est, suspensam tuam Amplitudinem teneam, en offerimus tibi, vir illustriss. in Galeni interpretes hasce nostras annotationes. Quas quidem si tuo patrocinio dignatus fueris, ipsæ quidem omnes insultus atq; incursiones respuent: ego verò tuam semper Excellentiã suspiciam, quam in multos annos Christus nobis seruet incolumem. Venetys ex ædibus illustriss. Viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, apud Venetos Cæsarei Oratoris splendidissimi. Decimo Calen. Decemb. M. D. XLVIII.

AD LECTOREM.

ADVERTAS *Candide Lector, numerum illum qui passim occurret tibi in nostris annotationibus, referre paginas eorum Galeni commentariorum, qui in octo classes digesti, repurgatiq; ab innumeris mendis, anno 1 5 4 1. sub formula octaua fuerunt Venetys excusi. idq; industria clarissimi & eruditissimi uiri, Victoris Trincauely, Doct. Med. necnon diligentia Augustini Ricci, Medici etiam absolutissimi. Quod sanè minimè omittendum esse censuimus, quin tibi indicaremus, ne & illi, quibus talium exemplariorum copia esset, sua commoditate fraudarentur: & illi, quibus etiamsi hæc non esset, aliquam tamen & in suis inquirendi occasionem sibi præbitam esse, cernerent.*

SECTIONIS PRIMAE, PARTE PRIMA, pagina prima.

STatim in auspicijs libelli de exhortatione ad artium liberalium studia, sic habet dictio Galeni. ὁ μὲν μηδ' ὅλως λόγου μέτεστι τοῖς ἀλόγοις ὀνομαζομένοις ζώοις, ἄδηλόν ἐστι. ἴσως γάρ, εἰ καὶ τοῦ μὴ κατὰ τὴν φωνήν, ὃν καὶ προφορικὸν ὀνομάζουσιν, ἀλλὰ τοῦ γε τὴν ψυχὴν, ὃν ἐνδιάθετον καλοῦσι, μετέχει πάντα, τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δ' ἧττον. Quæ sanè sic uertit Erasmus Roterodamus An animātia quę dicunť bruta, prorsus expertia sint rationis, nōdum satis liquet. Fortasis enim, tametsi non habent eam rationē, quæ iuxta uocem intelligitur, nobiscum cōmunem, quam uocāt enunciatiuā, certé eam quę secundum animā accipitur, quam rationem appellant affectuum capacem, habent nobiscū cōmunem omnia, licet alia magis, alia minus, &c. Constat itaq; τὸν ἐνδιάθετον λόγον, ab Erasmo uerti rationē affectuū capacem cúm potius internam, siue intus delitescentē, uertendū fuisset. Siquidē eo in loco Galenus, tam brutis, quàm ipsis hominibus, rationē uidetur tribuere hoc interiecto discrimine, quòd illorū quidē ratio sit muta, reconditaq;, id quod est ἐνδιάθετος λόγος nostra autē, explicetur sermone. Cuius opinionis uidetur etiā fuisse Fabius Quintilianus, qui secundo suarum Institutionū libro sic disserit Et hercle Deus ille princeps, parēs rerum, fabricatorq; mundi, nullo magis hominem separauit à cæteris, quę quidem mortalia essent, animalibus, quàm dicendi facultate. Et paulò pòst Sed ipsa ratio nec tam nos iuuaret, nec tam esset manifesta in nobis, nisi quæ concepissemus mente, promere etiam loquendo possemus: quod magis deesse cęteris animalibus, quàm intellectum & cogitationē quandam uidemus. Nam & moliri cubilia, & nidos texere, & educare fœtus, & excludere, quinetiam reponere alimēta in hyemē, opera quædā nobis inimitabilia, qualia sunt cerarum, ac mellis, efficere, nōnullius forté rationis est: sed quia carent sermone, quæ id faciunt, muta atq; irrationalia uocantur. Deniq; homines quibus negata uox est, quantulum adiuuat animus ille cœlestis? Quare si nihil à dijs orationemelius accepimus, quid tam dignum esse cultu, ac labore ducamus, aut in quo malimus præstare hominibus, quàm quo ipsi homines cæteris animalibus pręstant? Hæc Fabius. Non defuerunt tamen qui rationē illam enunciatiuam, etiā brutis tribuerēt. Quippe inter Græcos Porphyrius libro περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, duplicem, ut Galenus & ipse rationē exprimit. Quarū unam quidem uocat προφορικὸν λόγον, hoc est, rationem uocalem alteram uerò, ἐνδιάθετον, quod est, reconditam, siue, ut nos uertimus, intus delitescentē. Ac sanè illius rationis primo loco assignatæ, participes etiam esse feras pronunciat. Neq; enim mirandum esse, si earum sermonē minime percipiamus, cúm nec Persarum, nec Scytharum idioma ullus Græcus intelligat. Huic sententiæ subscribere uidetur palàm etiam Lactantius Firmianus libro de ira Dei, sic disserens. Nam cætera quæ uidentur hominis esse propria, etsi non sint talia in mutis, tamen similia uideri possunt. Proprius homini sermo est, tamē & in illis quædam similitudo sermonis. Nam & dignoscunt inuicē se uocibus. & cúm irascuntur, edunt sonum iurgio similem: & cúm se ex interuallo uident, gratulandi officium uoce declarant. Nobis quidem uoces eorum uidenť inconditæ, sicuti & illis fortasse nostræ. Sed ipsis qui se intelligunt, uerba sunt. deniq; in omni affectu certas uocis notas exprimunt, quibus habitum mentis ostendant. Et paulò pòst Quid tam homini propriū quam ratio, & prouidentia futuri? Atqui sunt animalia quæ latibulis suis diuersos & plures exitus pandant, ut si quod periculum inciderit, fuga pateat obsessis. Quod non facerent, nisi inesset illis intelligentia & cogitatio. Ac postea subdit. Quòd si horum omniū, quæ adscribi homini solent, in mutis quoq; deprehenditur similitudo. apparet solam esse religionem, cuius in mutis nec uestigium aliquod, nec ulla suspicio inueniri solet. Huc pertinēt quæ Plin. lib. x. cap xxviij. Naturalis hist. ait de Luscinijs: Certant inter se, palamq; animosa contentio est. Victa, morte finit sæpe uitam, spiritu prius deficiente, quàm cantu Meditantur aliæ iuniores, uersusq; quos imitenť, accipiunt. Audit discipula intentione magna, & reddit, uicibusq; reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædam reprehensio, &c. Recedere tamen hæc iam ab instituto uidenť cuius prorsus eram oblitus, nimirū delinitus historiæ naturalis dulcedine, perinde ac si loton arborem, suauissimam quidem illam, gustassem. Galenus itaq; τὸν ἐνδιάθετον λόγον quodammodo opponit τῷ προφορικῷ ita ut illa quidem, quæ sola inest brutis, sit ratio occulta reconditaq; hæc autē qua nosipsi, ueluti auctario quodam, præditi sumus, illustretur sermone. Quòd autē hæc ita habeant, nō alium testem, sed Galenum producamus in mediū, qui seipsum interpretatur, commentario primo in librū Hippocratis κατ' ἰητρεῖον, sic differens. τῶν αἰσθήσεων ἁπάντων τὴν γνώμην ἐφεξῆς ἔταξεν, ἥνπερ ἔνιοι διάνοιαν, ἔνιοι δὲ νοῦν καὶ φρένα κοινῶς οἱ ἄνθρωποι καλοῦσιν. ἐπειδὴ καὶ ὁ κατὰ φωνήν ἐστί τις λόγος, ἀφορίζοντες ἀπὸ τούτου τὸν προειρημένον λόγον οἱ φιλόσοφοι, καλοῦσιν ἐνδιάθετον, ᾧ λέγω τά τε ἀκόλουθα καὶ τὰ μαχόμενα γιγνωσκομένοις ἐμπεριέχεται, καὶ διαίρεσις, καὶ σύνθεσις, καὶ ἀνάλυσις, καὶ ἀπόδειξις, καὶ τἆλλα τοιαῦτα. Quæ omnia fideliter simul & eleganter à Victore Trincauello, uiro citra cōtrouersiam doctissimo, sic sunt in sermonē Latiū cōuersa. Post omnes sensus statim intelligentiam collocauit, hoc est, cogitationem, seu rationē, quā homines cōmuniter mentem & intellectū nominare consueuerūt. At uerò quoniā & in uoce quædam ratio reperiť, ideo philosophi, ut hanc ab illa discernerent, interiorem hanc appellarūt, qua & consequentia, & repugnantia cognoscimus: quibus diuisio, cōpositio, resolutio, ac demonstratio, cęteraq; id genus comprehenduntur. Atq; hactenus circa hanc primam annotationē. quam pertractaui, minimé quidem ut suggillarem Erasmum, qui tam illustrauit bonas artes & disciplinas, quàm qui maximè, sed ut Galeni mētem exactè illius studiosis exponerē, id q̃d uideor abundè iam præstitisse.

Libro de optima secta.

Pagina 57.

IVnius Paulus uertit: Et ægrotantes non multo in conficiendis cibis labore indigere. Græcè habetur: καὶ ὅτι οἱ νοσοῦντες δέονται τῶν μὴ πολλῆς κατεργασίας δεομένων τροφῶν. Hoc est Et quòd ægri egeant cibis, qui non admodum difficulter coquantur: uel qui longam elaborationem non postulent.

Pag. 58.

Ab huiusmodi præceptum nascitur: liquidi cibi omnes febricitantibus bene faciunt. Græcè legimus: ἐπὶ τούτοις γίγνεται τὸ θεώρημα τοῦτο· αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖς πυρέττουσι συμφέρουσι. Quod est Ex his tale oritur theorema: Cibi humidi omnibus febrientibus conferunt.

Pagina 61.

Aiunt enim, antequam adhibendorum remediorum uires quis didicerit, nihil aliud utile ab experientia prouenire. Græcè legitur: φασὶ γὰρ πλὴν τοῦ τὰς δυνάμεις τῶν προσφερομένων ἰαμάτων, ἕτερον οὐδὲν χρήσιμον ἐκ τῆς πείρας παραγίνεσθαι. Quod est Aiunt enim, præter hoc quòd facultates exhibendorū per eam cognoscuntur, nihil aliud utile ab ipsa experientia accedere, &c. Fefellit autē interpretē uocularū πλὴν καὶ πρίν, affinitas atque similitudo.

Pagina 86.

Quandoquidem non ab effectis, sed ab efficientibus (quemadmodū & ipsi profitentū) indicationes accipiendæ sunt. Græcè legitur: οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν ἀποτελούντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀποτελουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι, χρὴ τὰς ἐνδείξεις γίγνεσθαι. Quę contrario modo uertenda erant sic scilicet: Non enim ab efficientibus, sed ab effectis (quemadmodū & ipsi fatentur) indicationes sumendæ sunt.

Pag. 95.

τὰς κοινότητας semper cōmunia uertit, non communitates ut sanè uertendum est, si uelimus ueram Galeni phrasim atque sententiam exprimere.

Lib. de constitutione artis medicæ.

Ad calcem libri.

BArtholomæus Syluianus uertit quod labefactatur. Aldinus codex habet: ὅτι διαφθείρεται. hoc est, quia corrumpitur. Basiliensis autem ὅτι διαφορεῖται. & rectè quidem quod uertendum est: quia digeritur & resoluitur.

Lib. I. de elementis.

Pag. 190.

LEonicenus. Vel secūdum substantiam quibus contigit esse elemēta. Cui uersioni suffragantur cæteri interpretes. Græcè tamen legitū ἢ κατὰ τὰς οὐσίας, ὡς συμβέβηκεν αὐτοῖς εἶναι στοιχείοις hoc est An secundum substantias, quarū ratione cōtigit ipsis esse elementis. Cęterū loco ὡς crediderim esse legendum ἃς nisi quis fortè dicat Galenū uti latina phrasi, utpote diu in urbe Roma uersatum.

Lib. III. Pag. 285.

Linacer: Vt si carnosi quis iuuenis in frigida lauatione corpus eius ex accidenti, nō ex propria potestate, calfacere dicat. Græcè οἷον εἴ τις τὴν ψυχρολουσίαν τις φαίη θερμαίνειν τὸ σῶμα κατὰ συμβεβηκός, οὐκ οἰκείᾳ δυνάμει. Quod sonat Vt si quis dicat frigidam lauationē calfacere corpus carnosi iuuenis ex accidenti, non facultate propria.

Lib. de inæquali intemperie.

Pag. 314.

LInacer: Calfit quidem sanguis aliquando uniuersus, quicunque non naturalem illum calorem, qui ex humoris putredine est obortus, recepit. Græcè legitur: ἐνθερμαίνεται μὲν ἐνίοτε σύμπαν τὸ αἷμα, καὶ δέχεται τὴν παρὰ φύσιν ἐκείνην θερμασίαν, τὴν ἐκ τῆς σηπεδόνος τῶν χυμῶν ἐργαζομένην. Quod uertimus: Calfit quidem sanguis quandoque uniuersus, recipitque illum calorem præter naturam, qui ab humorum putredine proficiscitur.

Pag. 318.

In qua alterum sit comprehensum. Græcè habetur: ἐν ᾧ θάτερον οὐκ ἐνυπάρχει. hoc est, in quo etiam non adsit alterum.

Lib. de animæ morum, & corporea temperaturæ mutua consecutione.

Cap. III.

BArtholomæus Syluianus: At incorporeæ substantiæ, cùm per se ipsa esse possit, neque qualitas aut species corporis sit, differentiam nullam intelligo. Cui uersioni alij subscribunt interpretes. Græcus tamen codex habet in hunc modū: ἀσωμάτου δ' οὐσίας, αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν εἶναι δυναμένης, οὐκ οὔσης δὲ ποιότητος ἢ εἴδους σώματος, οὐδεμίαν οἶδα διαφοράν. Quod sic sanè uertendum est: Incorporeæ uerò substantiæ, quæ ipsa quidem per se consistere ualeat, nec corporis qualitas aut species sit, equidem nullam differentiam inuenio, &c. Quibus nimirum uerbis conuellens opinionem Platonis, qui animam cōstituebat incorpoream quandam substantiam, & quæ posset per se subsistere, conatur Galenus ostendere, illam esse aut qualitatem, aut aliquam speciem corporis. cùm alioqui, si esset quid alienum & abstractum à corpore, neutiquam illam diuisionem admitteret, qua in tres species, seu differentias, uel à Platone ipso distinguitur.

Lib. III. de naturalibus facultatibus.

Pag. 444.

LInacer: Siquidē interna arteriæ tunica. Græcè legitur: ὁ γὰρ ἔνδον χιτὼν τῆς γαστρός. Quod est Etenim interna uentriculi tunica.

Lib. I. de motu musculorum.

Pag. 504.

Codices latini sunt deprauati, in quibus habetur At reliquum, & quartum, & motum transgressi, consideremus, &c. Græcè nanque habetur: ἐπὶ τὴν λοιπὴν καὶ τετάρτην μεταβαίνοντες κίνησιν, ἐπισκεψώμεθα καὶ τὸν ταύτης τρόπον. Hoc est: Ad reliquū autem & quartum motum transgressi, modum ipsius expendamus.

Libro secundo. Pag. 521.

Leonicenus: In quacunque autem talium constituens membrum, musculis circa ipsum tonicè agentibus commissis, figuram sic seruant, adeò ut sedentes quidam dormiuerint, &c. Græcè legimus: ἐν ᾧ γὰρ ἂν τῶν τοιούτων κατασχῶσι τὶ μέλος, τῆς τονικῆς ἐνεργείας ἀμφ' αὐτὸ μυσὶν, ἐπιτρέψας τὴν φυλακὴν τοῦ σχήματος, ὃ ἂν φυλάττειν, ὥστε καὶ ... ἐκοιμήθησάν τινες. Quod sic uertimus: In quacunque enim talium constituens membrum, si mu-

sculis circa ipsum tonicè agentibus commiseris figuræ custodiam, adeò illam tuentur, ut sedentes sæpe quidam dormiuerint.

Pag. 522.

Itaque & supinum iacere, & hiare, stertoris, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ sunt signa. Græcè: καὶ τὸ χάσκειν ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ ῥέγχειν. Quod est, & hiare cum stertore.

Pag. 524.

At (dicet fortè quispiam) nõ assequimur mente ea fieri: nam nec palpebrarũ motum semper, &c. Quo in loco Galenus respondet ad obiectionem tacitam. Ac proinde ita debemus legere: At (dicet fortè quispiam) non assequimur mente ea fieri. Neque etiam (supple, dicemus nos) palpebrarum motui semper adhibes mentem, &c. ac sic sanè sentẽtia illa euadit perspicua. Tu interim consule græcum exemplar.

Lib. I. de semine.

Pag. 557.

IAnus Cornarius: Attractoriam quidem familiarium, per quam attracturum, & alteraturum, alimentumque sibi facturũ erat: expulsoriam autẽ alienorum & superfluorum. Sic autẽ habet græcus uetustus codex nam impressi sunt deprauati [illegible] Quod est uertendum: Attractricem quidem, familiarium, & qua etiam retenturum erat, quaque alteraturum, & sibi nutrimentũ facturum: ac denique alienorum, superfluorumque excretricem. Galenus siquidem impræsentiarũ quatuor illas facultates, maximè inter se distinctas, ascribit semini: nec uult ipsum per attractricem, aut alterare, aut sibi alimentum conficere: id quod dictu esset planè ridiculum. cùm nimirũ singulis earum facultatum sit suum munus proprium, nullaque alterius operationẽ usurpet. Attractricis quippe, est attrahere: retẽtricis, retinere & constringere. alteratricis, alterare & concoquere: expultricis denique, aliena & superuacanea expellere: id quod satis superque à Galeno demonstratum uidetur, quum in alijs locis, tum uel maximè in commentarijs de naturalibus facultatibus.

Pag. 567.

Vertit in hunc modum, cui cæteri interpretes suffragantur: Et ob id sanguini facillimũ est carnem fieri: difficillimum uerò membranæ, & neruo, & uenæ, & arteriæ, & tunicæ. Græcè legitur: καὶ διὰ τοῦτο τῷ αἵματι ῥᾷστον μὲν γενέσθαι σαρκί, χαλεπώτερον δ' ὑμένι, καὶ νεύρῳ καὶ φλεβί, καὶ ἀρτηρίᾳ, καὶ χιτῶνι. Quod est uertendum. Idcirco facillimum quidem est sanguini, fieri carnem: difficilius autem membranam, & neruum, & uenam, & arteriam, & tunicam. Docet quippe eo in loco Galenus, ipsas particulas solidas uix posse confici ex sanguine, carnem autem facillimè: cùm nimirum illæ quidem, à semine: hæc autem à sanguine, originem nanciscantur.

Pag. 582.

Continetur autem in testibus seminarius humor. Et paulò pòst: Trahunt igitur etiam testes seminarium humorem. Vtrobique autem græca exemplaria habent. ἐῤῥωδης ὑγρόν. hoc est. humor serosus: qualis certè genitura ipsa existit, & præcipuè quæ in sinistrum descendit testem: cum uidelicet sinistrum uas seminariũ oriatur ab emulgente uena, quę serosissimũ sanguinem uehit ad renem sinistrum, ut illic expurgetur.

Lib. II. de semine. Pag. 590.

Corn. Posse autem Hippocrates etiam opinatus est, ex utrisque permistis unum perfectum semen fieri, etiã si hoc ita esse impossibile sit. Græcè legimus [illegible] Quod nos uertimus: Potest autem (quemadmodum existimauit Hippocrates) ex ambobus mistis, etiam unum semen perfectũ fieri. Et quæ obsecro possibilia essent, si hæc talia nõ forent? Itaque non refellit opinionẽ Hippocratis, sed illam potius (quod solet semper) ceu Dei oraculum, & recipit, & amplexatur.

Pag. 602.

Non tamen impossibile est animo concipere tale temperamentũ animalis corporis, ut perfectum animal generet absque alterius cõmistione. Græcè autem legitur: ὡς γεννῆσαι ἀτελές. Hoc est: ut imperfectum generet. Quam lectionem probandam esse indicat sequens dictio, quæ ita habet: Animal tamen perfectum in seipso concipere, uerè difficile est. Aduertat item candidus Lector, passim in cõmentarijs de semine, Cornarium τὸ θῆλυ, quod est in Gręco, quodque fœmineũ significat, uertere nobis muliebre.

Pag. 610.

Apparet ex his quatuor uasis, quæ appellatũ umbilicũ, simulque meatum iuxta uragon constituunt, &c. Græcè legimus. [illegible] &c. Quæ sonant: Apparet enim ex his quatuor uasis, quæ iuxta appellatum umbilicum, unà cum meatu, qui ad urinaculum est, coeunt.

Lib. de instrumento odoratus.

Pag. 654.

LVdouicus Bellisarius: Eaque quæ de foraminibus dixit aperiri solitis, quanquam non intelligentiã fugiunt, &c. Græcus codex habet [illegible] Quæ ita uertenda sunt: Cęterùm quod ab eo dictum est de reseratione meatuum, impossibile quidem non est.

SECTIONIS PRIMAE PARTE SECVNDA.

Lib. II. de anatomicis administrationibus.

Pag. 64.

ANdernacus: Quòd ungues igitur ex prædictis omnibus coalescant. Græcè: [illegible] Hoc est Quòd igitur prædictis omnibus ipsi ungues accrescãt.

Lib. III. Pag. 76.

Andernacus: Amplæ magnitudinis porrigi

neruos diximus. Græcè: ἡ φορὰ τῶν μεγάλων ἐστὶ νεύρων. Hoc est magni feruntur nerui.

Pagina 78.

Detectis enim plurimis iam brachij partibus, reliquos duos neruos, propter internam ipsius regionem, conspicis: in quam etiam prædicti tres pauló inferius, quàm tertius neruus est, inferuntur. Græcè legitur: γυμνωμένων γὰρ ἤδη τῶν πλείστων μερῶν ὅλου τοῦ βραχίονος, ἀπολοιπὸν λοιπὰ δύο νεῦρα κατὰ τὴν ἔνδον αὐτοῦ χώραν (ἐν ᾗ καὶ τὰ προειρημένα τρία τὴν ἔνθεσιν ἔχει) ὀλίγῳ τινὶ κατωτέρω τοῦ τρίτου νεύρου. Quod est: Nudatis enim iam plurimis brachij partibus, reliquos duos neruos iuxta ipsius regionem internam (in quam etiam prædicti tres inseruntur) expende, pauló inferiores, quàm situs sit tertius neruus.

Pag. 90.

Manu autem immissa, intercipienda est. Græcè καθεῖναι δὲ τὴν χεῖρα, καὶ διαλαμβάνεσθαι. Hoc est: Demitti autem manum, intercipiq; est subaudiendum, oportet. Vult siquidem, ut manum liberè demittamus, ac sic pendulã excipiamus uinculo, ad hoc ut uenæ exactè promineãt. id quod hodie etiam in quotidiano est usu.

Pag. 102.

Omnia latina exemplaria ob typographorũ inaduertentiam sunt deprauata. Habent enim: Mox alia penitus grandis: cùm penitius legendum sit. quandoquidem græce legitur, διὰ βάθους μᾶλλον.

Lib. VI. Pag. 175.

Andernacus. Quam possibile est solius peritonei facere. Græcè ἣν οἷόν τε τῷ περιτοναίῳ μόνῳ ποιῆσαι. Quod equidem uerterem Quam possibile est á solo peritonæo fieri. Constat nanque eam suturam abdominis, á nerueis illis peritonæi filamentis consiari.

Pag. 185.

Gulosis uerò & timidis inest magnum iecur & multifidum, aliter quidem affectis. Græcus codex excusus habet τοῖς μὲν τοι λίχνοις, καὶ δειλοῖς μέγα τ' ἐστὶ, καὶ πολυσχιδὲς ἧπαρ, ἑτεροῖον περὶ δὲ τοῖς ἐναντίοις, &c. Sed in quodam antiquissimo legimus: ἑτεροῖον δὲ τοῖς ἐναντίοις. Hoc est: Diuersum autem contrarijs. Atq; ita legendum esse, nemo tam obtuso ingenio est ut non uideat.

Pag. 187.

Hoc autem sub tenui tunica aperiri euidenter apparet. Græcè ἐναργὲς δὲ φαίνεται τοῦτο ἀπειλημμένον ὑπὸ λεπτῷ τῷ χιτῶνι. Quæ sic uerterem: Perspicuè autem hoc sub tenui comprehensum tunica apparet.

Lib. VII. Pag. 197.

Andernacus: Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica connexa est, uerùm in alijs omnibus haud parua quædam regio intermedia est, motui cordis accommodata, ad basim ipsius, quæ, ut est expositum, orbicularis est, prodeuntibus ex ea uasis connexa. Græcè legimus. οὐ μὴν αὐτῷ γε τῷ σώματι τῆς καρδίας ὁ περικάρδιος οὗτος χιτὼν συμπέφυκεν, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οὐ μικρά τις ἐστὶν ἡ μεταξὺ χώρα, τῆς καρδίας ἀνακειμένη κινήσει· κατὰ δὲ τὴν ἑαυτοῦ βάσιν, ἥ τις (ὡς εἴρηται) κυκλος ἐστὶ, τοῖς ἐκφυομένοις αὐτῆς ἀγγείοις συμπέφυκεν. Id quod uertimus: Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica connexa est: uerùm circa alias quidem omnes illius partes, haud parua quædam regio intermedia est, motui cordis accommodata. ad basim uerò suipsius, quæ sanè (ut iam exposuimus) est circulus, exortis ab illo uasis annectitur.

Lib. VIII. Pag. 232

Andernacus: Quemadmodum etiam si in contractione thoracis per sectiones inaniti, aëre extrinsecus illapso, eas obturaueris, respirabit confestim animal. Græcè. ὥσπερ γε καὶ ἐάν τι συστολῇ τοῦ θώρακος κενωθέντος διὰ τῶν τομῶν τοῦ περιεχομένου ἔξωθεν ἀέρος, φράξῃς αὐτὰς, ἀναπνεῖ τε καὶ φωνεῖ παραχρῆμα τὸ ζῷον. Quod sic clarius uertitur. Quemadmodum si in cõtractione thoracis inaniti, aëre per sectiones elapso, obstruxeris ipsas sectiones, respirabit, uocemq; edet confestim animal.

Pagina 241.

Nam intercostalibus musculis uehementer hoc tempore protensis. Græcè autem legitur: προστελλομένων. Hoc est: Contractis, aut, condentibus.

Pag. 248.

Quæ manifestam sui inspectionẽ efficit. Græcè legitur. σαφῆ τὴν δι' αὐτοῦ θέαν ἐργαζόμενος. Hoc est: Manifestam per se inspectionem faciens. Quibus uerbis Galenus significat, ubi per anatomen, costas succingens membrana, sola & simplex relicta fuerit, nempe liberata á costis & musculis facilè nos per ipsam, ceu per cornu quoddam aut uitrum, inspecturos interna uiscera.

Ibidem.

At manifestior adhuc speculatio fit, quum in diaphragmate nudato, peritonæi uertex auellitur. Græcè σαφεστέρα δ' ἔτι τούτου γίγνεται θεωρία τοῦ διαφράγματος γυμνωθέντος, ἀποσπωμένου τῆς κορυφῆς τοῦ περιτοναίου. Nempe. Manifestior autem adhuc fit speculatio per diaphragma nudatum, ubi peritonei uertex auulsus fuerit.

Lib. IX. Pag. 251.

Andernacus: Dum igitur membranæ cerebri plexus ossibus quæ ambiunt detegis, subinde quippiam abrumpitur. Græcus codex habet ἐν αὐτῷ μὲν ὅτι τῷ γυμνοῦσθαι τῶν περικειμένων ὀστῶν τὰς διπλώσεις τῆς μήνιγγος, πολλάκις ἀπορρήγνυταί τι καὶ διασπᾶται. Quod est. Interim enim dum exuuntur á circumiectis ossibus, ipsius meningis plexus, sæpenumero quippiam abrumpitur, diuelliturq;.

Pagina 253.

Atq; ipsius usum simul inspiciendo nudabis. Græcè legitur: καὶ τὴν χρείαν αὐτῆς ἅμα τῇ θέᾳ γυμνώσεις qui locus est deprauatus planeq; constat, nõ γυμνώσεις, sed γνώσεις, legendum esse ut reddatur ita Galeni sententia. Atque ipsius usum simul inspiciundo exploraueris.

Lib. IIII. de vsu particularum.

Pag. 404.

Nicolaus Regius: Cùm antẽ nulla iam superfit. Græcè ὄντος δ' οὐδενὸς ἔτι. Quod est. Nulla autẽ iam supersit Quam lectionem si non recipias, tota Galeni sententia abrumpitur, uixq; intelligi poterit.

Pag. 414.

Ad ilia. Græcè legitur. κατὰ τὰς λαγόνας: quod est per ilium regionem.

Pag.

Pag. 428.

Et paulò minus alba. Græcè habetur καὶ μικροῦ δεῖν λευκά. Hoc est. Et parum abest, quin alba.

Pag. 403.

Cùm tamen neque intestinorum quoduis coquendi alimenti, neque uenæ sanguinis gignendi grâtia extiterint. Græcè legimus: γέγονε δ' ὅτι τῶν ἐντέρων οὐδὲν πέψεως ἕνεκα, οὔτε φλέβες αἱματώσεως. Quod est uertendum: Neq; uerò ullum intestinorū gratia concoctionis est conditum: neq; gratia sanguificationis, ulla uenarum.

Pag. 434.

In transuersos & rotundos uillos dissoluendam. Vbi græcè legitur ἀναλελυμένην. Hoc est resolutam.

Lib. V. Pag. 447.

Omnes Latini codices sunt mendosi, in quibus legitur: Ne quod inferiorum intestino externo aliquando indigeret auxilio. Est siquidem legendum, intestinorum.

Lib. VI. Pag. 477.

Quod uerò deinceps est. Simul cum particulis quę ipso thorace continentur, agemus satius esse scribere arbitrati, in hunc librū distulimus. Græcè legitur τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, τῷ τῶν ἐν θώρακι μορίων λόγῳ συγγράφειν ἄμεινον εἶναι νομίσαντες, ἐς τόνδε τὸν λόγον ἀνεβαλόμεθα. Quod sic sanè uertendum est: Quod uerò reliquum erat, satius esse putantes, si id inter eas partes conscriberetur, quæ in thorace ambiuntur, ipsum in præsentem cōmentarium distulimus.

Pag. 479.

Cōcentum esse respirationis. Græcè habetur: τὸν αὐτὸν ῥυθμόν. Hoc est. Eundem concentum.

Pag. 481.

Molles enim quum sint hi, ac tenues, longoq; interuallo secundum rectitudinem tendantur, maximamq; præterea particulam à seipsis pendentem, uentriculum scilicet, habeāt, quem cibo compleri subinde oportebat ab ipsius tum mole, tum pondere tensi assiduè, facilè disrumperentur. Græcè habetur: μαλακοὶ γὰρ ὄντες οὗτοι, καὶ λεπτοί, καὶ διὰ μακροῦ κατ' εὐθὺ τεταμένοι, καὶ μέγιστον μόριον ἐξηρτημένον αὐτῶν ἔχοντες, οἷον γαστέρα πληρουμένην ἀεὶ σιτίων, ὑπὸ τοῦ ταύτης ὄγκου τε καὶ βάρους ἀεὶ κατατεινόμενοι, ῥᾳδίως ἂν ἀπερρήγνυντο. Quæ sic nobis transferenda uidentur. Hi enim molles ac tenues quum sint, si etiam longo interuallo secundum rectitudinem tenderentur, maximam præterea particulam à seipsis pendentem habentes, uentriculum scilicet, quem subinde compleri cibo oportebat certè ab ipsius tum mole, tum pondere assiduè tensi, facilè disrumperentur, &c. Nam quòd hi nerui minimè secundum rectitudinem producantur, indicat sermo superior, ubi Galenus sic ait. Adde huc, quòd nerius qui à cerebro in uentriculum iuxta stomachum deferuntur, obliqua uia tutior multò erat futura, quàm recta.

Pag. 492.

Quem sanguinem appellant. Græcè habetur: ὃ οἱ πρακτικοὶ ὀνομάζουσιν. Hoc est: quem sanguificum uocant.

Pag. 511.

Post autem idipsum. Græcè κἄπειτα αὐτό. Cæterùm cùm τὸ αὐτὸ nihil aliud quàm spiritum referat, nos certè (quem postea) uertimus.

Pag. 532.

Per anastomosin applicuisset. Græcè legitur: ἀναστομώσειεν. Hoc est: aperuisset.

Lib. VII. Pag. 545.

Nicolaus Reg. Si omni natura cartilago fuisset nudata. Græcè habetur ἀφύσικως γυμνὸς ἦν ὁ χόνδρος. Sed legendum est φυσικῶς, ut uertamus: Si cartilago naturaliter esset nudata.

Lib. IX. Pag. 635.

Nicolaus Reg. Quæq; in ea est, membranam pericranium. Græcè καὶ τὸν κατ' αὐτοῦ περικράνιον ὑμένα. Quod utiq; uertendum erat. Quæq; ex ea oritur pericranion membranam. Nemo siquidem nescit ex crasso cerebri inuolucro, per cranij suturas elapso, pericranium ducere originem.

Pag. 637.

Atq; ita rursus superiori parte diuisis unitionis ipsorum. Græcè καὶ οὕτω πάλιν σχισθέντων, ὑπὲρ ἄνω αὐτῶν τῆς ἑνώσεως. Quod nos uertimus: Atque ita rursus diuisis post eam, ante unitionem quidem ipsorum, &c. Galeni quippe sententia est, neruos illos uisificos, priusquam crassa meninge excidant, conspirare in unum: diuaricari autem, ubi illam fuerint elapsi: pręterea, ante coitionem ipsorum, peluim quandam constituere.

Pag. 647.

In omnibus animalibus primi hi neruorū omnium sunt iam durissimi. Græcè legimus: διὰ παντὸς ταῦτα πρῶτα τῶν νεύρων, ἀκριβῶς ἤδη ὄντα σκληρά. Hoc est: In uniuersum autem, ex neruis ipsis, hi existunt primi, qui iam exquisitè sunt duri, &c. Nam dicere neruos septimæ coniugationis esse neruorum omnium durissimos, hominis planè est in anatome minimè exercitati: cùm liquidò constet, neruos omnes, qui ab spinali oriuntur medulla, eis longè duriores existere.

Pag. 650.

Neque perforatum. Græcè: καὶ ἀκατάθραυστον. Sed ἀκατάθραυστον est legendum, uertendumq;. Et quod comminui non possit.

Pag. 653.

Qui uerò ad ossa maxillæ inferioris magnos dentes scilicet penetrant, &c. Græcè habetur: ὅσον δ' ἐς τὰ τῆς κάτω γένυος ὀστᾶ παρερχόμενον τοὺς ὀδόντας τοὺς μεγάλους. Quæ sonant: Quantùm uerò ex ipsis ad ossa maxillæ inferioris magnos prætergrediuntur dentes. Quæ lectio ex sententia subdita etiam colligi poterit.

Ibidem.

Propagines recipiunt per eam quidem uiam, quæ per genam fert, quam paulò antè indicauimus, malæ conspicuas & magnas: gingiuarumq; aliæ quidem maiores, aliæ uerò minores: omnes tamen tenues ac uix cōspicuas accipiūt, uelut & longi dentes. Græcus codex habet ἀποσχίσεις λαμβάνουσι, κατὰ μὲν τὴν διὰ τῆς γένυος ὁδόν, ἣν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν, αἱ γε μύλαι σαφεῖς καὶ μεγάλας· καὶ τῶν οὔλων, τὰ μὲν ἧττον, τὰ δὲ μᾶλλον. ἅπαντα δ' οὖν λεπτάς τε καὶ δυσθεωρήτους, τά τ' οὖλα, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ὀδόντων. Hoc est: Recipiunt propagines per genæ regionem, quam paulò antè indicauimus: cæterùm molæ quidem, conspicuas & magnas: ex gingiuis autè, hæ quidē, minus: hæ uerò, magis

conſpicuas omnes tamen tenues, obſcuraſq́ue, tum gingiuæ, tum reliqui dentes.

Pag. 658.

Tres enim ſunt omnino capitũ figuræ. Græcè: [illegible] Quod eſt: Ipſorum autem uniuerſæ figuræ ſunt tres, &c. Agebat autem de capitibus faſtigiatis, quorum figuras ait eſſe tres: nempe unam, ubi utraque eminentia, anterior uidelicet & poſterior abeſt: ſecunda, ubi anterior tantùm: tertia denique, ubi poſterior duntaxat eſt exoluta. Quòd ſi de uniuerſis capitis figuris Galenus in præſentiarum egiſſet, pręter has tres, annumeraſſet etiam naturalem figuram, atqueadeò complures alias ſe præter naturam habentes.

Lib. x. Pag. 664.

Nicolaus Reg. Quocirca medius is uehitũ ad ipſum cryſtallinũ. Græcè habetur [illegible] Quod nos uertimus Ac proinde medius in ipſo uehitur cryſtallinus humor, &c. Ait itaque non uitreum humorem in cryſtallino, ſed cryſtallinũ in uitreo, ueluti ſemiſectam ſphæriã in aqua (hac enim utitur Galenus analogia) natare: id quod licet uidere manifeſtiſsimè. Siquidem cryſtallinus humor inſtar glaciei eſt cõpactus: uitreus autem humidior eſt, ipſamq́ue aquam refert. Ob idq́ue in eo cryſtallinus uehitur, ueluti globus ſemiſectus in aqua.

Ibidem.

Atq́ue etiam ophthalmia laborantes lux quidẽ offendit, eoſq́ue deprehendit. Græcè [illegible] Quod clarius uertitur. Quin & lippitudine laborantes redarguit quidem ſplendor, ac lædit.

Pag. 671.

Cùm igitur opifex noſtri prouidere uellet, ut qua eſt foramen hoc, tunica cornea humorem cryſtallinum aliquando non contingeret. Græcè legitur: [illegible] Quod eſt uertendum: Vt igitur nec per hoc foramen cornea tunica aliquando cryſtallinum humorem tangeret, cùm proſpexiſſet conditor noſter, &c. Non proſpexit ſiquidem ut aliquando non tangeret, ſed ut nunquã cryſtallinum cornea contingeret: quemadmodum retina non tangit, niſi dum ipſius oculi fabrica omnino labefactatur.

Pag. 679.

Aceruati hi omnes ſuis aponeuroſibus. Græcè [illegible] Quod eſt Diſſoluti autem omnes in filamenta neruoſa.

Lib. xi. Pag. 713.

Nicolaus Reg. Quòd ſi magni ſint. Græcè [illegible] Hoc eſt: Quoniam magni exiſtunt.

Pag. 724.

Omnia Latina exemplaria habent, ad palatũ columnam. Græcè legitur [illegible] Quod eſt. iuxta palatum atq́ue columnã.

Pag. 743.

Qui igitur hic quoque natura contraria uniri inter ſe poſſe deſperauit? Græcè: [illegible] Quod ego ſanè uerterem: Quo pacto igitur hic quoque natura contraria inter ſe mutuò unire conſtituit?

Pag. 746.

Tum quod ex baſi capitis eſt, quæ dura eſſe oportet. Græcè: [illegible] Quæ ſonant: Quodq́ue ex iis ſit, quæ baſi capitis inſunt, quæq́ue dura eſſe expediebat.

Pag. 747.

Ante hos uerò tertium. Vbi legendum eſt ante hæc uerò tertium: cùm ille articulus referat duo naſi oſſa. Similiter paululò inferius, ubi uertit Nicolaus Regius ſupra quos alii ſunt duo: legendum eſt ſupra quæ alia ſunt duo: cùm nimirum etiã illi articuli manifeſtè referant ad oſſa.

Lib. xii. Pag. 767.

Nicolaus Regius: Ob idq́ue erat neceſſe quoſdam ei parte anteriore apponere. Gręcus codex habet [illegible] Quod uertimus Ac proinde neceſſum erat quoſdam ipſis parte anteriori opponere muſculos.

Pag. 773.

Motus enim & ſenſus omnium partium infernarum læduntur læſo ſpondylo. Græcè clarius habetur [illegible] Hoc eſt: Motus enim & ſenſus omnium particularũ, quę ſub læſo ſpondylo conſiſtunt, uitiantur.

Pag. 778.

Via autem omnis, quæ eſt inter primam productionem, & finem ultimæ. Græcè habetur: [illegible] Quod nos uertimus Via autem quæ eſt inter primam productionem, & inſertionem ultimam, &c. Quandoquidem eo in loco Galenus ſummam uiæ ſecuritatem commendat, quæ ducit neruos à prima productione ipſorum, quæ fit ab ſpinali medulla, uſque ad particulas in quas inſeruntur.

Ibidem.

Ad poſteriores ſiquidem partes ſpinæ os attinet: quo loco cartilago quàmplurima ei circumiacet. Græcè legitur: [illegible] Quod ſic potius uerterem: Quatenus autem ad poſteriores fines uergit os quod acantham uocat, eatenus ei cartilago plurima circunducitur.

Pag. 781.

Niſi quòd in thorace quum coſtæ non ſolùm eis ſint, &c. Græcè: [illegible] Quod eſt An quòd in thorace, quum coſtæ non ſolùm eis eſſent articulatæ, &c.

Lib. xiii. Pag. 795.

Nicolaus Regius: Apparet enim perſpicuè, quòd nõ præſtiterit ab utroq́ue ipſius fine neruos quoſuis producere, ob id fuiſſe pertuſum. Græcè habetur [illegible] Quę ſonant. Apparet enim perſpicuè, quòd nõ præſtiterit per utrunq́ue ipſius finem aliquem neruum

neruũ producere: ob idq; ipsum fuisse pertusum.

Pag. 797.

Quemadmodum & alijs omnibus eius loci spondylis propagines quasdam exiguas mittit, quomodo & reliquis coniugationibus neruorũ qui sunt in collo. Græcè. ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς ταύτῃ σπονδύλοις, ἀποφύσεις τινὰς πέμπει σμικράς, ὅμοιον ταῖς ἄλλαις συζυγίαις τῶν νεύρων τῶν κατὰ τὸν τράχηλον. Quod est uertẽdũ. Quemadmodũ & alijs omnibus eius loci spondylis propagines quasdã exiguas mittit, quo modo & reliquæ coniugationes neruorum qui sunt in collo.

Pag. 800.

Quas à spinali medulla neruos recipere præstiterat. Græce legimus εἰς βέλτιον ἦν ἐκ τοῦ κατὰ τὸν τράχηλον νωτιαίου τὰ νεῦρα λαμβάνειν. Hoc est Quas à spinali medulla colli præstiterat neruos recipere.

Pag. 813.

Porrò à scapulæ processibus supema quidẽ, quæ est ad summitatem humeri (quam quidem à cornici rostri forma κορωνοειδῆ nominant) interna uerò, &c. Codex quidam uetustus habet: ἀπὸ γὰρ τῶν ἀποφύσεων τῆς ὠμοπλάτης ἀνωτέρω, τῆς κατὰ τὸ ἀκρώμιον, ἣν ἐκεῖνοι κορωνοειδῆ προσαγορεύουσιν, ἔξωθεν δὲ. Quę sonant. Porrò ab scapulæ processibus superioribus, eo quidem, qui est ad summitatem humeri (quem illi coruiformem appellant) externo uerò, &c.

Pag. 814.

Qui ortus maxima ex parte costæ imæ scapulæ. Græcè. ὑποφυόμενος τοῦ πλείστου μέρους τῆς ταπεινῆς ἐν ὠμοπλάτῃ πλευρᾶς. Quod nos uertimus Qui ortus à maxima parte inferioris, quod in scapula est, lateris.

Ibidem paulò inferius.

Qui ex inferiore fine costæ imæ scapulæ proficiscitur. Græcè τὸ κάτω πέρας τῆς ὑποφυόμενον τῆς ταπεινῆς ἐν ὠμοπλάτῃ πλευρᾶς. Quod est uertendum. Qui ex inferiori ora lateris humilioris, quod in scapula est, proficiscitur.

Pag. 816.

Fertur ad humerum. Græcè legitur νῶτον. hoc est, dorsum. Et paulò inferius, Nicolaus Regius uertit. hoc quidem maximè trahit cùm uertendum fuisset hunc, scilicet humerum, maximè trahit.

Lib. XIIII. Pag 821.

Nicolaus Regius. Quæ propter corporis imbecillitatem, aut uitam omnino breuissimam. Græcè legitur. ὅσα διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν ἤτοι βραχυχρόνια, τελέως. sed legendum nõ ἤτοι, sed καί ut uertamus Quæ ob corporis imbecillitatem uitam exquisite breuem sortiũtur. Quippe sententia Galeni est: quæ ob corporis imbecillitatem, admodum breuis uitæ futura erant, aut præda etiam fortioribus: ijs animalibus remedium assidui interitus excogitasse naturam, nempe fœcunditatem generationis.

Pag. 828.

Verùm (quod nuper diximus) fœmina in motu est imperfectior, mas uerò perfectior. Græcè: ἀλλ' (ὡς ἄρτι καὶ νῦν) τὸ μὲν ἀτελέστερον ἐν τῇ κινήσει, θῆλυ, τὸ δὲ τελειότερον ἄρρεν γίνεται. Quod est. Cæterùm (quemadmodum est nuper dictum) quod imperfectius mouetur semen, fit fœmina: quod uerò perfectius, mas.

Pag. 832.

Habet enim is dextro plures flexu[illegible] ricifor[illegible]mes. Græcus codex antiquus καὶ γὰρ ἐν καὶ ψυχρότερος ὁ ἀριστερὸς τοῦ δεξιοῦ. Quod est: Etenim sinister dextro est frigidior.

Pag. 833.

Siquidem fieri potest, ut etiam si initium à fœmina sit profectum. Græce προιούσης γὰρ ἂν τῆς ἀπὸ τοῦ θήλεος ἀρχῆς ἐνδέχεταί ποτε, &c. Hoc est Procedente enim principio à fœmina, fieri aliquando potest, &c.

Pag. 836.

Propagines quædam ad matricem rectà feruntur. Græcè. πρὸς τὴν κατ' εὐθὺ μήτραν. Hoc est. ad matricem quæ è directo est sita.

Pag. 838.

Fieri non potuit quin naturæ artem admiretur. Græcè ἀδύνατον ἐν αὐτῷ μὴ θαυμάσαι τὴν τέχνην τῆς φύσεως. Hoc est Impossibile est, quin ibidem artẽ naturæ admiretur.

Pag. 842.

Insunt autem matrici & corpora musculosa. Græcè. ἔνι δὲ αὐτῷ τὰ μυώδη σώματα. Quod est uertendum. Insunt autem ei uasi musculosa corpora. Quandoquidem articulus ille, non matricem, sed spermaticum uas, de quo nimirum Galenus agebat, refert.

Lib. XV. Pag. 857.

Nicolaus Regius. Hæc membrana omnibus matricis partibus, quæ sunt intra orificia, subijcitur. Græcè. καὶ τοῖς μεταξὺ τῶν στομάτων ἅπασι μορίοις δὲ ὑστέρας διπλοῦς ὑποτέτακται. Quod est Atque omnibus matricis partibus, quæ inter orificia consistunt, duplex subijcitur.

Eadem pagina.

Ex uerò paululùm progressæ. Græcè: προελθόντα δὲ ὀλίγον Quod est progressa autem parum: ut sensus sit, matricis uasa (non radices arboris, quemadmodum arbitratur interpres) paululũ progredientia, per coniugationem coalescere.

Pag. 868.

Ac si ter aut quater non concinnè excidens non suffocaretur, eo certe modo accideret ex quadringentis, uerbi gratia, fœtibus centum impediri. Græcè legitur. ἀλλ' εἰ μὴ γ' ἔτοι ἢ δ', ἢ τρίς που ἐκ τετρακοσίων ἐκπίπτον ἅπαξ ἐκκαύοιτο, συνέβαινεν ἂν ἐκ τῶν γε τετρακοσίων ἑκατὸν ἀπόλλυσθαι, ἐκ τῶν ἐμποδισθῆναι. Quę dictio uidet esse corrupta. Ego uerò sic illã uerterem Cæterùm si ex tribus aut quatuor nõ cõmodè excidentibus fœtibus, unus impediretur, contingeret utiq; sic, ex quadringentis, uerbi gratia, centum prorsus extingui.

Lib. XVI. Pag. 879.

Nicolaus Reg. Affusa autem siccis corporibus ac tenuibus, ut ipsa perpetuò pinguedine natiua humectet, quæ celeriter in diuturnis inedijs, ac uehementibus laboribus, & caloribus immodicis exsiccat, atq; indurescit, &c. Quo in loco interpres id pinguitudini tribuit, q̃d de corporibus tenuibus & siccis intelligendũ est. At nanque Galenus quandoquidem talia corpora faci lè per labores & exiccantur & indurescunt (id q̃d uerba illa, ξηραίνεται καὶ σκληρύνεται, planè docent

declarant) naturam illis ceu remediũ quoddam, pinguitudinem adiunxisse.

Pag. 904.

Quocirca & arteriæ productio, quæ in dextrũ renem prorumpit, producitur ab arteria superiore ea quæ ad sinistrum it. Græcè habetur: καὶ ἡ εἰς τὸν δεξιὸν ἐμβάλλουσα νεφρὸν ἀπονέμησις τῆς ἀρτηρίας, ἀνωτέραν τὴν ἔκφυσιν ἔχει τῆς εἰς τὸν ἀριστερὸν ἰούσης. Quod uerti debet: Atq; arteriæ productio, quæ in dextrũ renem fertur, superiorem habet exortum, quàm illa quæ ad sinistrum tendit.

Pag. 912.

Tum à parte posteriore in anteriorẽ. Græcè ἐκ τῶν ἔμπρόσθεν ὀπίσω. Hoc est, ab anteriore ad posteriora.

Lib. XVII. Pag. 918.

Nicolaus Reg. Quòd si ipsum primũ mouẽs (quod est princeps animæ facultas) respexeris, musculi rationem instrumenti habebunt. sin ad os quod ab ipsis mouetur, non, sed hanc effectoris habebunt rationem. Græca dictio accuratius mentem Galeni exprimit: πρὸς μὲν γὰρ τὸ πρῶτον κινοῦν (ὅπερ ἐστὶ τὸ ἡγεμονικὸν) ὀργάνου λόγον οἱ μύες ἔχουσι· πρὸς δὲ τὸ κινούμενον ὀστοῦν ὑφ' ἑαυτῶν, καὶ τοῦτον μὲν, ἀλλὰ καὶ τὸν δημιουργοῦ. Hoc est: Ad primũ igitur mouens (quæ princeps animæ facultas existit) musculi comparati, instrumenti rationem obtinẽt: ad os autẽ, quod ab ipsis mouet, & illam, & rationẽ etiã opificis.

Pag. 919.

Quoniam autem nõnulli corporũ elementa ea substantijs omnino posuerunt, ut naturæ artificio coniungi nequeant. Græcè habetur: ἐπεὶ δ' ἔφασαν ἔνιοι στοιχεῖα τῶν σωμάτων ὑποθέσθαι τὰ τοιαῦτα ταῖς οὐσίαις, ὡς συμπαγῆναι μὴ δύνασθαι τέχνῃ φύσεως. Quæ sonant: Quandoquidem nõnulli elementa corporum talia substantijs initio constituerunt, ut coalescere naturæ artificio non possent.

Pag. 924.

Licet autem ipsam perspicias naturam uel ex ipsis hominibus. Græcè ἰδεῖν δὲ ἔξεστι καὶ φύσιν λογικὴν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Quod est: Cernere autem nunc licet quandam ratiocinatricem naturam, uel in ipsis etiam hominibus.

Pag. 925.

Neq; (quod dixi) contraria de ipsius uniuersi elementis opinio, quam temerè quidam posuerunt, inhæseris. Quæ oratio aures grammaticorum offendit. Græcè autem legimus: πλὴν εἰ (καθάπερ εἶπον) ἀντιπνεύσει τις δόξα περὶ τῶν στοιχείων τοῦ παντὸς, &c. Hoc est: Nisi (quemadmodum dixi) refragetur aliqua opinio, de elementis uniuersi concepta, &c. ἀντιπνεῖν siquidem est resistere, refragari, reluctariq;.

Eadem pagina.

Non igitur soli medico opus de Vsu partium est utile, sed multò certè magis medico philosopho, qui totius naturæ scientiã studeat sibi comparare, eumq; oportet his sacris initiari. Græcè legitur, καὶ κατ' αὐτὴν χρὴ τελεσθῆναι τὴν τελετήν. Quod nos uertimus: Iuxta cuius indagationẽ nos consenescere oportet. Licet etiam ad uerbum reddere: In cuius quidem indagine oportet nos diem ultimam claudere.

Pag. 928.

Omnia latina exemplaria habent, uel iaculis infixæ: fortè ob inaduertentiam typographi. Legendumq; est, infixis.

Lib. III. de placitis Hippocratis & Platonis. Pag. 970.

ANdernacus. Cõmuniter reliqui huc ferri uidentur. Felicianus: Pleriq; omnes uerò in hanc sententiam propendere ac ferri mihi uidentur. Græci codices impressi habent: κοινῇ δὲ μοι δοκοῦσιν οἱ λοιποὶ φέρεσθαι ἐπὶ τοῦτο. Cæterũ uetus quidam habet non λοιποί, sed ἄνθρωποι. Hoc est: Cõmuniter autem mihi uidentur homines. Atq; ita legendum esse, in primis docet illa Galeni præcedens dictio, κοινὴν ἐνστάσιν φορὰν ὁ Χρύσιππος ὀνομάζει, τὸ κατὰ πᾶσιν ἀνθρώποις δοκοῦν. Hoc est: Cõmunem impræsentiarum inclinationẽ appellauit Chrysippus, cõmunem hominum opinionem.

Pag. 977.

Nisi clarè Homerus in his percenset. Felicianus: Nisi his carminib. Homerus exprimit. Græcè: εἰ μὴ σαφῶς ἐν τούτοις Ὅμηρος ἐνδείκνυται. Sed corruptè legitur εἰ μὴ, αὐτὸ τὸ οἶμαι. Itaq; uertendum est: Clarè Homerus (ut arbitror) in his percenset.

Lib. VI. Pag. 1090.

Andernacus. Sed temporis spacio animal offenditur, iecore in totius corporis tabem (quam atrophiam uocant) & pallorem elanguescente. Felicianus: Iecore enĩ debilitato, sensim animal, moraq; temporis, læsionem in alimento & colore contrahit. Græcè ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ βλάπτεται τὸ ζῷον εἰς ἀτροφίαν τε καὶ ἀχροιαν, ἥπατος κακοπραγοῦντος. Quę nos uertimus: Sed tẽporis spacio animal læditur, nutrimentiq; usu non promouetur, ac pallidum cõtrahit colorem, iecore malè affecto.

Pag. 1099.

Maxima autem fides, iecur nullum humorem in animalis particularum nutritionẽ cordi præparare, sed ipsum uniuersam eius speciem absoluere, quòd una sit uena quæ ex iecore aut corde procedat, altera uerò nõ item contrà enascatur ex alia ipsorum parte, quæ elaboratũ humorem in totum corpus deducat. Felicianus: Iecur uerò nullum humorẽ in alimentũ membrorũ animalis cordi præparare, sed ipsum totã humoris formam perficere, inde argumentũ maximũ habere possumus, quòd una tantũ uena cernitur à iecore ceu à corde exoriri, neq; alia quæpiam ex alia parte seu iecoris seu cordis extat, quæ humorem ipsum & succum iam concoctum in totum corpus semel traducat. Vterq; autem ipsorũ coactus est cum mendoso codice hallucinari. Legitur autem in uetustissimo quodam: τὸ μίαν μὲν φλέβα τὴν ἐξ ἥπατος εἰς τὴν καρδίαν ἐκφυομένην, ἑτέραν δὲ μηκέτι ἀντεκφυῆναι κατ' ἄλλο μέρος αὐτῆς εἰς ὅλον ἀναφέρουσαν τὸ σῶμα, &c. Quæ nos conuertimus: Quòd cùm una sit uena quæ ex iecore in cor procedit, nulla alia enascat ab altera ipsius cordis parte, quæ elaboratũ humorẽ in totũ corpus deducat.

Lib. VII. Pag. 1136.

Andernacus. Meritò igitur generatur hic spiritus in cerebri uentriculo. Felicianus: Verisimilius igitur est spiritum hunc in cerebri uentriculis oriri. Græcè legitur εὔλογον ἐν γεννᾶσθαι μὲν τοῦτο τὸ πνεῦμα κατὰ τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου. Hoc est: Rationi autẽ est consonum, hunc spiritũ gigni iuxta uentriculos cerebri, &c. Etenim animalis spiritus, non

nō in uentriculis cerebri, sed in plexu retiformi, qui iuxta illos est, gignitur: unde in uentriculos eructatur, ut illinc, ueluti ex quibusdam fonticulis emanans per neruos, uniuersis animalis particulis motum atq; sensum largiatur.

Pag. 1146.

Quemadmodū gustus humores. Felicianus: Sicuti succos gustatus. Græcè legitur καθάπερ ἡ γεῦσις τῶν χυμῶν. Hoc est: Quemadmodum gustus sapores. At enim uisum colores sentire, perinde ut gustus sapores percipit.

Ibidem.

At coloratum corpus simul cum eo cognoscit, quemadmodum gustus quod humores obtinet. Felicianus: Cùm illis uerò postea coloratū corpus, sicut gustus id quod succos in se habet. Græcè καθάπερ ἡ γεῦσις τὸ τοὺς χυμοὺς ἔχον. Quod est: Quemadmodum gustus id quod sapores continet χυμοὺς siquidem, non modò humorem, sed saporem etiam crebro significat.

Pag. 1151.

Quemadmodū & tactilis sensus instrumenta sensus renixu. Felicianus: Quemadmodum uerò sensus tactus sensilia per cōcursum. Græcè ὥσπερ γε τὰ ἁπτικὰ αἰσθητὰ αἰσθάνεται διὰ ἀντιβάσεως. Quod est: Quemadmodū tangendi sensus sensilia, per renixum.

Ibidem.

Humorū dignotio corrumpitur. Felicianus: Succorum dignotio etiam interit. Græcè διαφθείρεται τῶν χυμῶν ἡ διάγνωσις. Quod est: Corrumpitur saporum dignotio.

Pag. 1166.

Qui clarius manifestiusq; sanè quemadmodū & alij complures, quasi non habita illius duntaxat ratione, qui a me illum accepturus erat, sed tanq; aliorum quoq; imperitiorū illo manus esset peruenturus, a me esset scriptus. Cui etiā suffragatur Feliciani tralatio. At græcus codex habet in hūc modū ὁ σαφέστερον δὴ ἄν ἐγεγράπτο, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλά, μὴ πρὸς μόνον ἀποβλέποντας τὸν ληψόμενον αὐτὸ βιβλίον, ἀλλ᾽ ὡς καὶ τῶν ἀμαθεστέρων τινὸς μᾶλλον ἐμπεσούμενον αὐτῷ. Quæ perspicuè magis conuerti possunt, in hunc modū. Qui manifestius sanè mihi cōscriptus est, quemadmodum alij plures. idq; non habita eius tantū ratione, qui á me illum accepturus erat, sed aliorum etiam imperitiorū eo, quibus debebat item communicari.

Lib. I x. Pag. 1238.

Andernacus: Itaque scopi secundum quos singula hæc rectè aliquis aggrediatur, omnino pauci sunt. nempe in ipsis exercitatio, quæ non paruum temporis requirit. Felicianus: Fines igitur quibus singula hæc rectè aliquis tractare posset, prorsus pauci sunt exercitatio scilicet, quæ tamen non paruo tempore uidetur indigere. Græcè legimus οἱ μὲν οὖν σκοποί, καθ᾽ οὓς ἕκαστα τούτων ὀρθῶς ἄν τις μεταχειρίζοιτο, παντάπασιν ὀλίγοι. τὸ δὲ κατ᾽ αὐτοὺς γυμνάσιον, οὐκ ὀλίγου χρόνου δεόμενον. Quod sic uerteremus: Scopi igitur secundum quos singula horum rectè tractare quis possit, omnino sunt pauci. In ipsis autem exercitatio, haud exiguum tempus desiderat.

SECTIONE SECVNDA.

Lib. Num ars tuendæ sanitatis ad medicinalem artem spectet.

Pag. 4.

IVnius Paulus: Ad neruorum sutorem. Græcè: ἢ νευρορράφον. Hoc est: ad illum qui neruis consuit.

Pag. 33.

Sic uertit, aut peruertit potius carmē Homeri:

Doctor est cunctis medicus mortalibus unus.

In alijs tamen exemplaribus legitur, doctior: Vtrobique autem sententia poëtæ est corrupta. Græcè siquidem legitur:

ἰητὸς δὲ πολυΐστωρ ἀνὴρ περὶ πάντων.

Cuius sententia est.

Vnicus existens, sed tamen omnia callens.

Pag. 44.

Duabusq; artibus præpositis hæ singulæ deseruit. Græcus antiquus habet: καὶ δυοῖν ταῖν ὑπερτάτοιν τέχναιν ὑπηρετοῦσιν ἑκάτερα τοῖν τοιούτοιν. Hoc est: Duabusq; artibus separatis harum singulæ inseruiunt.

Lib. I. de alimentorū facultatib.

Pag. 59.

MArtinus Gregorius. Deinde affigentes. Græcè: κἄπειτα περιπλάττοντες. Hoc est: Ac deinde circumlinentes. Monet siquidem illic Galenus, ut posteaquam cauitatem cydonij māli repleuerimus scammonio, mālum ipsum obducamus, atque circumlinamus, luto uidelicet, aut fermento: ac dein assemus. Qui modus obseruatur hodie in præparando scammonio.

Pag. 63.

Et omnium maximè per aluum subsidet. Græcè: καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ὑπέρχεται κατὰ γαστέρα. Quod uerterem: Inter cæterosq; maximè per aluum descendit.

Lib. II. Cap. de fugacibus fructibus.

Pag. 102.

Martinus Gregorius: Viuntur autem omnes ipsa (cucurbita scilicet) magis quàm alio quouis fructuum esculentorum: quòd cęteris fructibus sint aridiores ac sicciores. Hoc tamen non reperitur in græco exemplari: nec uidetur etiā rationi consonum: cùm cucurbitæ, nulli aut certè pauci aliorum fructuum, humiditate cedant.

Pag. 128.

Læditur autem maximè ab ipsorum esu, quòd aut inflammetur, aut scirrho obsideatur. Græcè: βλάπτεται δὲ καὶ φλεγμαῖνον, καὶ σκιρρούμενον τὸ ἧπαρ ὑπ᾽ αὐτῶν. Quod est: Extremè autē ab ipsarum (palmularū uidelicet) esu læditur, si obsessum phlegmone, aut scirrho fuerit. Neq; enim tam perniciosum ait esse fructum palmarū Galenus, ut ex solo ipsarum esu posset hepar aut inflammationem, aut scirrhum contrahere: at iam inflammatum, aut scirrho induratum hepar, ab usu phœnicum maximè oblædi pronunciat.

Lib. II. Pag. 169.

Martinus Gregorius: Quoniam non temerè in uentriculo cuiuiquā coagulatur. Græcè: διὸ καὶ σπανίως τυροῦται τινὶ κατὰ τὴν γαστέρα. Quod est: Ac

proinde rarò alicui fuit coagulatum in uentre.

Lib. de euchymia & cacochymia.

Pag. 207.

FErdinandus Balamius: Haud sanè exquisitis admodum cibis utatur. Græcè καὶ δὴ ἀκριβῶς πάνυ διαίταις ἐδέσμασι. Hoc est. Nec cibis admodum exquisitis indiguit.

Lib. de cognoscendis curandisq́ animi affectibus.

Pag. 275.

BErnardinus Donatus: Nec tamen illud dixerim melius esse, &c. Est tamen codex corruptus, qui sic instaurari debet: ἐν μὲν τὴν ἀρχὴν ἄμεινον ἦν, &c. Quod nos uertimus. Nisi fortè melius esse uideatur, initio, &c.

Pag. 281.

Magnum quippe fuerit credo, si nullus eorũ moderatior in cibo & potu sumendo sit uisus. Quòd si te ipsum hoc honore afficere decreuisti, &c. Græcè habetur. μέγα γὰρ ἂν εἴη ἐκείνων τινὰ καὶ πάντων ἐγκρατέστερον ... Quod est: Magnum quippe non fuerit si in cibo & potu illis temperantior uidearis. Sed si te hoc honore afficere decreuisti, &c. Vult nanq; eo in loco Galenus (id quod paulò pòst subdit) ut nõ cæteros modò, sed nos etiã ipsos uincamus, modestius nempe, & continentius uiuentes hodie, quàm heri.

Pag. 293.

Ac per hoc ipsum præceptum singulis diebus in singulis huiusce operis partibus, nos ipsos exerceamus. Quod quidem cùm cæteris ex puerili disciplina contingat, alijs illis, quibus in hoc fortuna non fuerit, serò tandem ea ratione quam exposui, contingat. Græcè habetur. τὴν δ' ἐν τῷ μέρει ... Quod est uertendum Cæterùm si operibus particularibus circa hæc præcepta singulis diebus se exerceant, quod quidem ex prima educatione contingit cæteris, id infelicibus illis postea tandem cõtinget ea, quam exposui, ratione.

Pag. 296.

Etenim ex ijs in quibus ipsa se exercuerit, multò existit generosior. Quo in loco reddendo, interpres est græcam phrasim secutus, quæ habet: ἐξ ὧν γυμνάσεται. id quod præstiterit uertere; Eo quòd se exercuerit.

Lib. I. de sanitate tuenda.

Pag. 345.

LInacer. Nempe per nares genasq; Græcè κατά τε τὴν ῥῖνα, καὶ κατὰ βλέφαρα. Hoc est Iuxta nares & palpebras. Ait nanq; Galenus, oculum explodere quicquid in eo excrementi gignitur, non per nares, sed per foramen quoddam, quod in angulo interiori oculi, iuxta nares, intra palpebrasq; consistit id quod in oculorum anatome satis superq; iam demonstrauerat.

Lib. II. Pag. 355.

Linacer At procedente tempore, ubi iam adoleuit. Græcè: ὅταν ἤδη μειράκιον ἡμῖν γένηται. Quod est. Vbi iam adolescit.

Pag. 441.

Frigidi nanq; succi marcorem, Græcè: ὅτι μὲν γὰρ τοῖς ψυχροῖς τὰ τε κώματα, καὶ οἱ μακρότεροι τῶν ὕπνων ... Hoc est Frigidi enim, sopores ac prolixiores somnos inducunt.

Lib. v. Pag. 476.

Linacer. Hæc facies, ubi naturalem planè habitum crura receperunt Græcè. ὅταν ... πράξαντι, κατὰ φύσιν ἀκριβῶς ἔχη τὰ σκέλη Hoc est Hæc tibi perficienti, si exactè secundum naturam se habeant crura.

Lib. I. de simplicium med. facultatib.

Pag. 282.

THeodoricus Gerardus: Verũ ei qui eodẽ sensu cõmunicat, licet suggerere. Græcè. ἀναμνῆσαι μέντοι τὸν δὲ αὐτῆς αἰσθήσεως κεκοινωνηκότα. Hoc est Recordari autem eum, cui talis sensus fuerit cõmunicatus, possibile est. Galenus itaq; ait, impossibile quidem esse, ut exactè quis interpretet differentias astringentis, austeri, atq; acerbi saporis: fieri autem posse, ut recordetur illorum, ubi talia semel gustarit.

Lib. III. Pag. 658.

Theod. Quòd si ad id nonnihil faciat ipsius raritas. Græcè συντελεῖ μὲν ἄρ ἐς τοῦτο καὶ ἡ μανότης αὐτοῦ. Hoc est Cõducit itaq; ad hoc etiã ipsius raritas.

Lib. IIII. Pag. 698.

Theod Diuersis tamen hactenus uiribus omphacis acetiq; succus constant. Græcè habetur. διοίσει μέντοι τὴν δύναμιν κατὰ τόσον ὁ ὀμφάκιος χυλὸς ὄξους. Quod est Eatenus autem facultate differt ab aceto omphacium.

Pag. 699.

Etenim ad hypochondria ardentia, præstantior est succus omphacis, quàm aceti. Græcè ... αὐτοῦ Hoc est Præstantior est ipso aceto. Nam aceti succus non datur præter ipsum acetum. Exprimitur autem ex uua immatura, cuius cremor appellatur omphacium.

Pag. 704.

Ac partim in hac coniugatione Græcè. καὶ μὲν ἐν τῇδε τῇ συζυγίᾳ δὲ κρᾶσεως Hoc est Atque hæc quidem, in hac temperamenti coniugatione

Pag. 711.

Omnia saltem cum nostrę imposita. Grǽcè πάντα δ' οὖν. Quod est Omnia igitur, &c̃.

Lib. v. Pag. 732.

Theod. Tantoq; siccius, quantò uincit siccitas. Græcè habetur ὑγρὸν τοσοῦτον δ' ὑγρότερον, ὡς ... ξηρότης, &c̃. Quod est: Eatenus autem humidius, quatenus siccitas superat.

Pag. 734.

Ex familiari animantis natura fiat alteratio. Græcè: ἐξ οἰκείας ὕλης τοῦ ζώου τὴν ἀλλοίωσιν γίγνεσθαι. Quæ sonant Ex propria animali materia ipsam alterationem fieri.

Pag. 754.

Alia uerò ex putrescente arescenteq; generationem sortita. Græcè. ἡ δ' ἐκ σηπεδόνος ἐξικμάζουσης τὴν γένεσιν. Quod est Hæc autem, à putredine exasperante ducit originem.

Lib. VI. Pag. 793.

Theod. Idcirco mihi uidentur ueteres coronis ex eo plexis uti solere. Græcè additur. παρὰ τὰ συμπόσια. Hoc est in conuiuijs.

Pag. 807.

Equidem uidi puellum, quandoq; octo totis mensi-

mensibus morbo comitiali liberum. In græco exemplari additur ἐξ ὅτου δὲ ῥίζαν ἐφόρει. Hoc est Ex quo tempore, uel quandiu radicem ipsam gestauit.

Pag. 819.

Cæterùm licet zingiber & piper album. Græcè legitur καὶ τὸ μακρὸν πέπερι. Hoc est. Et piper longum.

Pag. 820.

Cui accedit & ea quæ ex salis est farinæ natura. Græcè. καὶ προσέτι δὲ ἀπὸ τῶν ἁλῶν, καὶ δὲ ἀπὸ τῶν ἀλεύρων κατὰ φύσιν. Hoc est: Et ea quæ ex salis est, & ea quę ex farinæ natura.

Pag. 834.

Sicuti sanè etiam coitus semen pudendo circunlita. Gręcè legitur. κατὰ συνουσίαν. Hoc est. Coitus tempore.

Pag. 843.

Sed quę illi amaritudinis dum potatur adsunt opera. Græcè: ἀλλ᾽ ὅσα πικροτάτῳ ἔργα πρόσεστι πινομένῳ φαρμάκῳ. Hoc est Sed qua cuiuque amarissimo pharmaco, dum bibitur, adsunt opera, &c.

Pag. 850.

Quinq; partibus succi plus erat. Græcè. πενταπλάσιος δὲ ἦν ὁ χυλὸς ὑπάρχων. Quod magis apposite uertitur. Ad uti unq; autē succi portio erat quincupla.

Pag. 866.

In semine quidem uiuentē habens qualitatē acidam. Græcè habetur παρὰ γε τὸ σπέρμα. Hoc est: Iuxta semen, uel circum semen. Ait quippe Galenus id quod res est nempe quicquid in mālo Medico, siue citrio, iuxta semen adhęret, & unde exprimitur succus, cum acore quodā siccare. Quādoquidem semen citrij minimè talem facultatē sortiri, uel ex gustu intelligi poterit.

Lib. VIII. Pag. 873.

Theod. Piri quidē syluestris prorsum atq; absolutè amarus est. scilicet fructus. Græcè habet: τρυφνός. Hoc est. Acerbus.

Pag. 875.

Veluti & chartæ cōbustæ cinis, nisi quatenus infirmior est, q̄ papyri. Græcè πλὴν ὅσον ἀσθενέστερα ἐστὶν ἡ δὲ πάπυρος. Quod est Nisi quatenus cinis papyri est infirmior. Cui lectioni suffragat Paulus, cuius uerba sunt hæc: Ad singula tamen papyri cinis multò inferior est.

Pag. 884.

Non tamen nec resiccare, nec refrigerate manifestò potest. Græcè οὐ μὴν οὔτε ξηραίνειν, οὔθ᾽ ὑγραίνειν ἐμφανῶς πέφυκεν. Quæ sonant Cæterùm nec resiccare, nec humectare manifestò potest.

Pag. 887.

Caries lignorum, & maximè quę particeps est astrictionis. Græcè σαπρότης ξύλων, καὶ μάλιστα ὅσα μετέχει στύψεως. Hoc est Caries lignorum, eorum maximè, quæ astrictione sunt prædita.

Pag. 889.

Nōnullam item amarā qualitatē obtinet. Græcè τινὰ καὶ δριμεῖαν κέκτηται. Quod est Nōnullā item acrem qualitatē.

Pag. 899.

Sion quantum gustu odoratum est. Græcè: σίον δὲ ὅσον ἀρωματίζει τινὰ κατὰ τὴν γεῦσιν. Quæ sonāt. Sion quatenus gustui utcunq; aromaticum est, &c. Nihil siquidem est odoratum gustui, sed ipsi tantū olfactui. At quæ aromatica sunt, ea simul mouent olfactum & gustum.

Pag. 905.

Et nimium habet humiditatis. Græcè habetur oppositum: καὶ ἥκιστα μετέχων ὑγρότητος. Hoc est; Et minimum habens humiditatis.

Pag. 906.

Phorbij semine ad leucomata cum melle applicant. Græcè legitur χρῶνται. Hoc est. Vtuntur.

Pag. 936.

Cæterū utriusq; in medio est spuma litri. Græcè habetur ἐν τῷ μέσῳ δ᾽ ἀμφοῖν ἐστὶ ὁ τοῦ νίτρου. Hoc est: In medio autem amborum est nitri sapor. Nam cùm pauló superius disputasset de sapore tum aphronitri, tum salis, postea subdidit, inter illos medium nitri saporem consistere.

Pag. 938.

Dictum tamen pauló antè est, aphronitrum in medio consistentem habere facultatem aphronitri & salis. Corrigi tamen codex græcus mendosus debet, qui habet: ἀφρόνιτρον. quandoquidem esse legendum νίτρον, hoc est, nitrum, ex capite de sale liquidó constat.

Pag. 942.

Quæ in editioribus domorum, in quibus fornaces extructæ sunt, partibus colligitur. Græcè: ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις μέρεσι τῶν οἴκων (sed legendum τοίχων) ἀθροιζομένη κατὰ τὰς καμινείας. Hoc est: Quæ in editioribus partibus parietum ipsius fornacis colligitur.

Pag. 981.

Quod patientis inguinibus. Græcè legitur: τοὺς λαγόνας. Hoc est: Ilia.

Pag. 1000.

Capitibus mænidum sale inueteratarum, ad sedis fissuras utebatur quidam. Græcè additur: καύσαντες. Hoc est: Vstis.

Pag. 1004.

Noui autē nostratiū quosdam ossa potui exhibuisse. Græcè legimus: ἔγνων δέ τινας τῶν καθ᾽ ἡμᾶς, ἀνθρώπων ὀστᾶ κεκαυμένα πεπωκότας. Quod est: Noui equidem nostratium quosdam, propinantes humana ossa combusta.

Pag. 1006.

Porrò si laueris ea, ussensq; ignea in aquā natura deposita, ipsam efficiunt cum tenuitate calefacientem, adeò ut & putrefaciat. Sed nonnunquā reliquum terrenum est, morsus expers, id quod maximè implendis, cicatriceq; claudendis ulceribus humidis est utile. Græcus codex manuscriptus habet in hūc modum: εἰ δὲ πλύναις αὐτὰ κεκαυμένα, τὸ μὲν οἷον ἐμπύρευμα ταῦτα ἀποτίθεται τῷ ὕδατι, καὶ τοῦτό γε ἐργάζεται θερμαῖνον λεπτομερῶς, ὡς καὶ σήπειν ἐνίοτε· τὸ δὲ ὑπόλοιπον, ἄδηκτον γίγνεται γεῶδες, ὃ μάλιστα ἐστι τῶν ὑγρῶν ἑλκῶν χρήσιμον. Quæ sic nos uertimus: Quòd si ea, ubi exusta fuerint, laueris, quicquid habebant igneum, id totum in aqua ponunt. Ac proinde aqua quidem ipsa, excalfaciens cum tenuitate reddit, adeò ut putrefaciat interdum. Reliquum uerò terrosum, morsus expers efficitur, maximeq; impleudis, & cicatrice claudendis ulceribus humidis auxiliatur.

SECTIONE
TERTIA.
Libro de causis respirationis.

Pag. 25.

Cornarius Sic etiam circa costas musculi, quorum in medijs ipsius regionibus duo & uiginti

numerantur, duo quidem primarum costarum. Græci codices antiquissimi habent in hunc modum: ὅτι δὲ καὶ οἱ κατὰ τὰς πλευρὰς μῦες, οἱ μὲν ἐν ταῖς μέσαις χώραις αὐτῶν δύο καὶ εἴκοσιν συγκαθέσιν· καὶ δύο δὲ οἱ τῶν πρώτων πλευρῶν, &c. Quę in hunc modū nos uertimus: Sic etiam costarum musculi, qui quidem in medijs regionibus ipsarum cōsistunt, numerantur uigintiduo: ac præterea duo alij primarum costarum, &c.

Ibidem.

Ex dictis uerò circa spinam musculis. Græcè. τῶν δ' ὀρθίων τῶν κατὰ τὸν τράχηλον. Quod est: Ex rectis uerò, qui iuxta collum consistunt.

Ibidem.

Qui demum circa superiorem uentrem sunt musculi. Græcè: οἱ δὲ κατὰ ἐπιγάστριον. Hoc est. Qui uerò in abdomine, siue epigastrio sunt musculi. Etenim superiorē uentrē Galenus semper uocat uentriculum: Epigastriū autē, est tota illa membrana carnosa, quæ molem intestinorum continens, ex cute, pinguitudine, quatuor obliquis, duobis transuersis, totidemq; rectis musculis cōnstat.

Ibidem.

Violentæ uerò, tum sima humerorū, tum interna mediarum costarum pars. Græcè legitur: βιαίας δὲ ἤτοι κατὰ τὰ σιμὰ τῶν ὠμοπλατῶν, ἢ τὸ ἔνδον τῶν μεσοπλευρίων μοῖρα. Quæ sonant. Violentæ uerò, tum sima scapularum, tum musculorum intercostalium interna pars.

Ibidem.

Similiter autem & expirationis, inuiolentæ quidem, musculi circa superiorem uentrem: uiolentæ uerò, externa mediarum costarum pars. Græcè habetur ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς ἐκπνοῆς, ἀβιάστου μὲν, οἱ κατὰ ἐπιγάστριον μύες· βιαίας δὲ, τῶν μεσοπλευρίων ἡ ἐκτὸς μοῖρα. Quod est. Similiter etiam & expirationis, inuiolentæ quidem, musculi abdominis: uiolentæ uerò, musculorum intercostalium exterior pars.

Lib. I. de difficili respiratione.

Pag. 28.

CORnarius. Iuxta quas, aut ueloces, aut tardæ appellantur. Græcè: καθ' ἃς ὅτι ταχεῖαι, ἢ βραδεῖαι λεχθεῖεν. Quod nos uertimus: Iuxta quas, uelo ces aut tardi dicentur motus. Quippe uoces illæ, ταχεῖαι καὶ βραδεῖαι, referuntur πρὸς τὰς κινήσεις, hoc est, ad motus de quibus Galenus paulò superius egerat.

Similiter ubi paulò inferius Cornarius uertit.

Secundum quas aut magnas, aut paruas appellant. Vertendum erat: Aut magni, aut parui appellantur.

Pag. 33.

Vtilitate multum urgente. Græcè habetur. ἱκανῶς ἐπειγούσης. Quod est. Sufficienter urgente.

Pag. 35.

Sed si utilitas multum sit exoluta. Græcè ἀλλ' εἴπερ ἐκλυθείη τὰ τῆς χρείας ἱκανῶς. Quod est Cæterum si quæ ad usum pertinent, exoluta sufficienter fuerint.

Ibidem.

Eius uidelicet, quæ circa expirationem consistit. Græcè: ἀνάλογον τῶν περὶ τὴν ἀναπνοὴν συνισταμένων. Quod est. Earū uidelicet, quæ circa inspirationem consistunt.

Ibidem consequenter.

Quare immodestia Græcè: ὥσπερ γε καὶ ἡ ἀμετρία. Quæ sonant, Quemadmodum etiam immoderatio.

Ibidem.

Atque ita sanè esse, ratio ipsa poscit: repugnat autem quippiam eorum, quæ euidenter apparent. Græcè legitur. ἄρ' ἂν ὁ μὲν λόγος οὕτως ἀξιοῖ, μάχεται δέ τι τῶν ἐναργῶς φαινομένων. Quod est: An igitur sic ratio poscit, repugnat autem quippiam eorum quæ euidenter apparent? Sic autem esse legendum, atq; uertendum, indicat oratio subdita, ubi Galenus ait: Ego quidem omnia hæc cōsentientia reperio.

Pag. 42.

Nulla est autem differentia, quod ad id quod coarctatum est attinet, ut pulmo non posit, &c. Græcè: διαφέρει δ' οὐδὲν πρός γε τὸ προκεχειρισμένον ἢ συνθλιβόμενον μὴ δύνασθαι. Quæ clarius uertuntur sic. Perinde autē est, ad hoc ut pulmo compressus non possit, &c.

Pag. 49.

Contractiones itaq; thoracis citra horū concitationem, nonnunq̄ magnam inspirationē facere possunt. Græcè habetur. οὐ γὰρ χωρὶς γε τούτων συστολαὶ τοῦ θώρακος ἂν οὐ ποῖε μεγάλην ἐκπνοὴν ἐργάσαιντο. Quæ sonant Contractiones sanè thoracis citra horum concitationem, nunquam magnam expirationem facere possint.

Pag. 54.

Quanquam & adhuc eximium quiddam ad inæqualitatis erat generationem respiratio habebit præter pulsuum rationem. Græcè: καὶ τοίνυν περιττόν τι ὡς ἐπίμετρον γένεσιν εἰς ἡ ἀναπνοὴ πρὸς τὰς σφυγμούς. Quod est: Quinetiā abundans quid, ac ueluti auctarium, ad inæqualitatis generationē respiratio habebit, præter pulsuum rationem.

Pag. 55.

Nimirū quòd & uisa aliquando plus, aliquando minus, rationem ab eo quod secūdum naturam est, amoueant. Ego uerò, non uisa, sed cum græco potius phantasmata uerterem.

Lib. III. Pag. 105.

Cornarius: Propterea quòd per distantiā organor respirationis fit motus. Gręcè magis per spicua est seutētia. διότι κατὰ διάστημα γίνεται ἡ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων κίνησις. Quod uertimus. Quia per distantiam organa respirationis mouentur.

Pag. 112.

Densus & magnus fit spiritus. Græcè. πυκνὸν καὶ μικρὸν γίνεται τὸ πνεῦμα. Hoc est: Densus & paruus fit spiritus.

Pag. 122.

Densum autem & magnū eum, qui inflammationem respiratoriorū organorū indicat, haud quaquam quis dixerit, nisi etiā calidus effletur. Græcè legimus: τὸ δὲ πυκνὸν καὶ μέγα, τὸ δὲ φλεγμονὴν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἐνδεικνύμενον, οὐκ ἂν ὀρθῶς τις λέγοι, &c. Quod uertimus: Densum autem & magnū, indicare incendium organorum respirationis, nemo rectè dicere posit, &c.

Lib.

Lib. de vsu pulsuum.

Pag. 141.

LInacer: At quomodo igitur ex pulsu maximè præsagimus. An inquies, minimè quidem ut ex causis id genus, quæ plurimum momenti habeant: imò ut ex opportunis signis. Græcè: πῶς οὖν ἐκ σφυγμῶν τὸ μέγιστον προγινώσκομεν, οὐχ ὡς ἐξ αἰτιῶν πάνυ δυναμένων, φήσει τις, ἀλλ᾽ ὡς ἐκ σημείων ἐπικαίρων. Hoc est. Quomodo igitur ex pulsibus maximè præcognoscimus? Minimè quidem ut ex causis admodum efficacibus, aliquis dicere posset: sed ueluti ex opportunis signis.

Pag. 142.

Quo minus mirum est, quum exiguum illi cõmodum ex corde suggerat, si iugularibus uenis uinculo exceptis, exiguum quoq; sentiat incõmodum. Græcè legitur: τῶν καρωτίδων λεγομένων ἀρτηριῶν βρόχοις διαληφθεισῶν. Hoc est. Carotidibus uocatis arterijs, uinculo exceptis.

Lib. I. de differentijs pulsuum.

Pag. 185.

HErmannus Cruserius: Atque inter septendecim hos pulsus, qui ex trinis dimensionibus cõstant. Græcè legitur: ὄντων δὴ τούτων ἑπτὰ καὶ εἴκοσι σφυγμῶν, τῶν κατὰ τὸ ποσὸν ἐν ταῖς τρισὶν ἅμα διαστάσεσι συνισταμένων. Quæ nos uertimus: Quum itaque hi septem & uiginti pulsus habeantur, qui secundum quantitatem in trina dimensione consistunt.

Pag. 190.

Certis bifariam, aut triplici proportione. Græcè. ἢ ὡς ἐν πολλαπλασίῳ λόγῳ. Quod est. Aut multiplici proportione.

Pag. 202.

Cuius delapsum à primo distentionis termino, nulla dirimit manifesta quies. Græcè legitur: καὶ τὴν καταφορὰν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ πέρατος τῆς πρώτης διαστάσεως, &c. Quod est Eius autem delapsum à primæ dilatationis fine, &c.

Pag. 212.

Si iam moueri omnes simul cœperint, Græcè: εἰ μὲν δή. Quod est Si igitur.

Ibidem.

Non tamen in secunda contineatur, sicut nec ipsum rhythmum. Græcè: οὐ μὴν ἔν τῇ γε δευτέρᾳ τὴν ὕπαρξιν ἔχουσα, ὥσπερ οὐδ᾽ ὁ ῥυθμὸς αὐτός. Hoc est: Non tamen in secunda consistat, sicuti neque ipse rhythmus.

Ibidem.

Tempus enim partis quæ præter cæteros prima motu deficitur minimũ est. Græcè habetur: ὁ μὲν γὰρ τοῦ πρώτου παντων παυομένου τῆς κινήσεως μορίου χρόνος, ἐλάχιστος ἔσται. Quod est uertendũ: Tempus enim partis, quæ prima omniũ moueri desinit, minimum erit.

Ibidem.

Et item rhythmus in singulis cõmutatur. Græcè καὶ οὕτως ὁ ῥυθμὸς, &c. Quod est: Atque in hunc modum rhythmus, &c.

Pag. 213.

Iamuerò, ubi una omnes partes moueri cœperint, motæq; æquo fint tempore, si alteræ distentionis non idem omnes initium partes ordiantur, &c. Græcè tamen magis perspicua est sententia: τῆς δευτέρας διαστολῆς μὴ ἅμα πάντα τὰ μόρια τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ποιῆται. Hoc est. Secundæ autem dilatationis nõ idem omnes initium partes ordiantur.

Pag. 214.

Non potest esse in utroque generè inæqualitas. Græcè: ἀνάγκη καθ᾽ ἑκάτερον τῶν γενῶν γενέσθαι τὴν ἀνωμαλίαν. Quod est: Necessario in utroque genere fit inæqualitas.

Ibidem.

Non fit autẽ prioris finis distentionis in omnibus æqua. Græcè: τὸ δὲ τέλος τῆς προτέρας διαστολῆς μὴ ἴσον πᾶσι γένηται. Quæ sonant: Finis autem prioris dilatationis non fit omnibus æquus.

Lib. II. de differentijs pulsuum.

Pag. 232.

Herm Siquidem quantitas unius dimensionis, nõ magnitudo, sed longitudo est. Græcè habetur. τὸ γὰρ κατὰ μίαν διάστασιν ποσὸν, &c. Quod nos sanè maluimus uertere: Etenim quantitas unius extensionis, &c.

Pag. 239.

Nam longum quidem pulsum, nisi aliqua cõiuncta sit profunditas & latitudo, non esse posse, nemo causam dicit. Clarius id græcè habetur: ὅτι μὲν οὖν χωρὶς τοῦ ἔχειν βάθους καὶ πλάτους οὐ δύναται μακρὸς εἶναι σφυγμὸς, οὐδεὶς ἀντιλέγει. Nempe: Quòd igitur absque aliqua tum altitudine, tum latitudine, pulsus longus nequeat consistere, contradicit nemo.

Lib. III. de differentijs pulsuum.

Pag. 254.

Herm. Quã in secũdo libro inuentorũ. Græcè legitur, ἐν τῷ τρίτῳ. Quod est In tertio.

Ibidem.

Etenim nõ mutatas oportebat nominũ significationes. Græcè habetur καὶ γὰρ ἔδει μὴ μετατιθέναι τὰ σημαινόμενα τῶν ὀνομάτων. Hoc est. Etenim retractare oportebat significata nominum.

Lib. I. de dignotione pulsuum.

Pag. 375.

HErm. Quinetiam caloris qualitatẽ, occursus arteriæ motu excitatus apertius animaduertit. Græcè: καὶ μὴν δὴ καὶ τὴν τῆς θερμασίας ποιότητα, σαφέστερον ὁ διὰ τῆς κινήσεως προσβολὴ τῆς ἀρτηρίας γνωρίζει. Quod est Quinetiam qualitatem caloris, impulsus ille, qui in motione arteriæ contingit, apertius indicat. γνωρίζειν siquidem non modò cognoscere, sed ostendere, & indicare significat. Vnde γνωρίσματα semper accipiuntur pro indicijs & notis. Adhæc arteriæ occursus nunquã animaduertit differentiã aliquam pulsus, sed intercedente ipso, tactus noster singulas deprehendit.

Lib. II. de dignotione pulsuum.

Pag. 375.

Herm. Etenim si quo uidetur arterias maiores habere homo qui comparatur, hoc maiorẽ etiã habeat distentionẽ. Græcè legitur: εἰ δὲ γὰρ ὅσῳ, τοσῷ. Hoc est Si enim quantò uidet arterias maiores habere, tantò maiorem etiam, &c.

Ibidem.

Aut fit maior, Græcè. ἢ ἐλάττων ᾖ. Quod est: Aut fit minor.

Lib. III. de dignotione pulsuum.

Pag. 383.

Herm. Quæ cùm ita sint, optimam rationẽ dabimus operam ut monstremus dignoscendarũ singularum dimensionum: ac de prima dicemus longitudine. Græcè habetur ἐπεὶ δ' οὖν ὧδ' ἔχει ταῦτα, πειρατέον ἐνδείξασθαι τὸν τρόπον τῆς ἀρίστης διαγνώσεως ἐν ἑκάστῃ διαστάσει, καὶ πρῶτόν γέ τι λέγωμεν τῆς κατὰ τὸ μῆκος. Hoc est Quandoquidem igitur hæc ita habent, danda opera est, ut demonstremus modum optimæ dignotionis in dimensionibus singulis. Ac primò sanè de illa dicamus, quæ uersatur circa longitudinem.

Lib. I. de causis pulsuum.

Pag. 418.

HErm. Causæ quæ pulsus uariant, partim generationis eorum sunt, partim tantũ alterationis. Græcè habetur τῶν τοὺς σφυγμοὺς τρεπόντων αἰτίων, τὰ μὲν τῆς γενέσεως αὐτῶν ἐστιν αἴτια, τὰ δὲ τῆς ἀλλοιώσεως μόνον. Quæ sic multò aptius uertuntur. Causarum quę immutant pulsus, hæ quidem generationis ipsorũ sunt causæ, hæ uerò tantũ alterationis.

Pag. 419.

Et quæ his succedunt externæ. Græcè: καὶ τὰ τούτων ἔτι τὰ προκατάρχοντα. Hoc est: Et præterea quæ harũ sunt procatarcticæ, præincipientésue.

Ibidem.

Ac quæ nunc commemorauimus, externæ appellantur. Græcè: ταυτὶ μὲν οὖν τὰ νῦν ἀρτίως, προκαταρκτικὰ λέγεται. Quod est. Hæ igitur, quas nunc recitauimus, procatarcticæ causæ appellãtur.

Ibidem.

Quæ has etiam præcedũt, quæ quidem in humoribus sunt, præcedentes. Græcè: τὰ δ' ἔτι τούτων ἡγεῖσθαι, τὰ ἐν τοῖς χυμοῖς, προηγούμενα. Quod est. Quæ uerò ante has, illæ nempe quæ circa humores uersantur, antecedentes, &c. Multò autem clarius assequêris Galeni sententiam, si hanc orationem cum superiori coniunxeris, in hunc modum. Hæ igitur quas nunc recitauimus, procatarcticæ causæ appellantur. Quas uerò ante has, scilicet exposuimus, antecedentes, &c. Nam putare quòd præcedentes uocatæ, procatarcticas unquam præcedant, hominis planè fuerit in Galeni dogmatis minimè exercitati. Siquidem ut præcedentes causæ uocatas coniunctas gignũt, sic ipsæ gignuntur à procatarcticis.

Ibidem.

Breuiter sic habeto. Quæcunque extra corpus positæ quicquam in corpore alterãt, externæ uocantur. Quæ has etiam antecedunt, præcedentes causæ corporũ affectuum. Hi affectus ubi continentes moueant, euadunt præcedentes illarum causæ. Græcè καθόλου γὰρ εἰπεῖν, ὅσα μὲν ἔξωθεν ὄντα τοῦ σώματος, ἀλλοιοῖ τι τῶν κατ' αὐτό, προκαταρκτικὰ λέγεται, προκατάρχοντά γε δὴ τῶν ἐν τῷ σώματι διαθέσεων· αὗται δὲ αἱ διαθέσεις, ὅταν τὰ συνεκτικὰ τρέπωσι, προηγούμεναι γίνονται αὐτῶν αἰτίαι. Quæ sonant. In uniuersum autem, quæcunq; extra corpus positæ, aliquid in corpore immutant, procatarcticæ causæ, siue præincipientes uocantur: utpote incipientes prius quàm ipsæ dispositiones corporum. Quæ quidem dispositiones, si quando excitauerint continentes, ipsarum antecedentes causæ redduntur.

Pag. 421.

Quum ex his causis pulsus proficiscantur, omnes illorum uariationes, causarum necesse est comites sint alterationum. Græcè. κατὰ ταύτας δὴ τὰς αἰτίας, τῶν σφυγμῶν γινομένων, ἀνάγκη πάσας τὰς τροπὰς αὐτῶν ἕπεσθαι ταῖς τῶν αἰτίων ἀλλοιώσεσιν. Quæ clarius interpres in hunc modum potuisset reddere: Cùm autem secundum has causas fiant pulsus, necessum est ut omnes mutationes ipsorũ, consequantur ad alterationes causarum.

Pag. 422.

Sed de his qui ambigunt, perinde ac Archigenes errant, qui in Magnum disputat de pulsus celeritate. Nam à robore nõ potius quàm ab imbecillitate proficiscitur facultatis. Græcè· ἀλλ' οἱ περὶ τούτων ἀμφισβητοῦντες, ὁμοίως ἁμαρτάνουσιν Ἀρχιγένει, πρὸς Μάγνον διαφερομένῳ περὶ τάχους σφυγμῶν, ὡς οὐχ ὑπὸ ῥώμης μᾶλλον, ἢ ἀρρωστίας γίνεται τῆς δυνάμεως. Hoc est: Cæterùm qui de his dubitant, in eundem cum Archigene errorem incidunt, qui in Magnum disputat de pulsus uelocitate, quòd scilicet nõ à robore potius, quàm à languore facultatis proficiscatur. Sic autẽ esse uertendũ, colliget Candidus lector ex alia castigatione quã subdam.

Ibidem consequenter.

Nam neutrum sequitur necessariò, attamen peculiaris celeritas robori facultatis est. Vbi legitur Græcè: μᾶλλον μὲν ὅμως οἰκεῖον τάχος μὲν, ῥώμη τε δυνάμεως, καὶ πλῆθος θερμασίας, &c. Quod est. Magis tamen est familiaris celeritas quidem robori facultatis, atque caloris copiæ. Itaque Galenus Archigenem impræsentiarum causatur, quòd contenderit pulsuum uelocitatem non magis à robore, quàm ab imbecillitate uirium procedere: quum ipsa pulsus celeritas facultati uegetæ, quàm imbecillæ, magis sit familiaris atque genuina.

Pag. 429.

Celeres dicimus pulsus, itemq; tardos esse, non ægrotis modò, uerumetiã ualentibus nonnullis. Quod naturaliter quidem iis confirmamus suppeditare. Clarius tamen percipitur sententia Galeni ex græco exemplari: ταχεῖς γὰρ δὴ λέγομεν εἶναι τοὺς σφυγμοὺς, ὡσαύτως δὲ καὶ βραδεῖς, οὐ τοῖς νοσοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑγιαινόντων ἔστιν οἷς, οἷς καὶ φύσει γε τοῦτο αὐτοῖς ὑπάρχειν φαμέν. Hoc est: Celeres itaque, ac similiter tardos pulsus, non ægris modò, sed inter sanos etiam, naturaliter nonnullis adesse dicimus.

Pag. 430.

Semel quidem certè tardi, uel parui, si ualida facultas sit, ut multum sit usus remissius, nunquã fiant. Græcè: τελέως γὰρ βραδεῖς, ἢ μικροὶ, τῆς δυνάμεως ἐρρωμένης, οὐκ ἄν ποτε γένοιντο, κἂν τὰ τῆς χρείας ἱκανῶς ἐκλυθῇ. Quod est: Absolutè enim tardi, uel parui, haud unquam euaserint pulsus, facultate uegeta existente, uel si quæ ad usum pertinent, admodum exoluta fuerint.

Pag. 434.

Paulò enim celerior pulsus est, ex mollitudine perfectus instrumentorum. Legendum tamen est iuxta græcam ueritatem, non perfectus, sed profectus. Quippe ob inaduertentiam typogra-

pographorum (quod uerisimile est) omnes latini codices eo in loco sunt deprauati.

Lib. II de causis pulsuum.

Pag. 448.

Herm. Crebrior nō nūc primū, sed statim à primo fiet. Græcè. πυκνότερος δ' ἄν, οὐ νῦν πρῶτον, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο. Quod est: Crebrior autem, non nunc primùm, sed statim ab ipso initio euaserat.

Pag. 449.

Tum longioribus coguntur interuallis inæquales pulsus interpolati æquales. Quæ oratio gignit quandam ambiguitatem. Græcè legitur: διὰ μακροτέρων οὕτως ἀνάγκη χρόνων τοὺς ἀνίσους σφυγμοὺς παρεμπίπτειν τοῖς ἰσοῖς. Hoc est: Ac sic necesse est, per longiora interualla inæquales pulsus intercidere æqualibus.

Pag. 451.

Iam uerò intercurrentes quos uocant pulsus, alia ratione ac intermittentes dignoscũtur. Græcè legitur: ἡ δὲ τῶν παρεμπιπτόντων καλουμένων σφυγμῶν διάγνωσις, ὑπεναντία τῇ τῶν διαλειπόντων ἐστίν. Hoc est: Vocatorum autem intercidentium pulsuum dignotio, contraria est illi, quæ debetur intermittentibus.

Pag. 460.

Quod paruis interuallis tum contentio uincatur. Græcè. ὡς μικροῦ δεόντος διαστήματος ἡττωμένου τοῦ κινουμένου τοῦ τόνου. Id quod equidem uetterem. Quòd uidelicet tunc per exigua interualla ipsa facultas moneatur.

Pag. 463.

Accidit autem tale quippiam, dum distenduntur arteriæ, ut superficiem earum motarum clarius sentiamus, &c̃. Græcè: τὴν δὲ ἄνω περιφέρειαν αὐτῆς μᾶλλον αἰσθανόμεθα κινουμένης, &c̃. Hoc est: Supernam superficiem ipsius, dum mouetur, magis percipimus, &c̃.

Ibidem.

Et cõgrediatur minus multis interpositis corporibus. Græcè: καὶ διὰ ἐλαττόνων ὁμιλεῖ σωμάτων. Quod breuius & elegãtius sic uertitur Et tactui per pauciora corpora occurrit.

Pag. 467.

Siquidem robur facultatis diximus esse tantùm debere in altis pulsibus, ut maximã distentionem possit moliri, nec loca cingentia arterias capere eam ualeant. Græcè habetur: ἔγε δὴ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως τηλικαύτην ἐλέγομεν εἶναι δεῖν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς σφυγμοῖς, ὡς δύνασθαι μὲν ἐργάσασθαι μεγίστην διαστολὴν, μὴ χωρεῖσθαι δὲ ὑπὸ τῶν περιεχόντων τὰς ἀρτηρίας χωρίων. Quę sonant Si utique facultatis robur in altis pulsibus tantũ dicebamus esse debere, ut posset maximam quidem dilatationẽ moliri minimè autẽ à locis arterias ambientibus coërceri.

Pag. 468.

Quid iam si hoc uerum est, num longus continuò is pulsus est? Græcè: τί δ' ἄρ, εἰ τοῦτ' ἔστιν ἀληθὲς, οὐχὶ καὶ βραχὺς εὐθέως ὁ τοιοῦτος γίνεται σφυγμός. Quæ sic sunt reddenda Quid igitur? An si hoc uerum est non continuo is pulsus etiam breuis existit?

Pag. 470.

Longè hic maior est contractionis tempore distentionis tempus. Græcè παρὰ πολὺ πλείων ἐνταῦθ' ὁ τῆς συστολῆς ἐστι χρόνος τοῦ διαστολῆς. Hoc est Multò enim hic est maius cõtractionis tempus tempore dilatationis.

Lib. III. Pag. 471.

Herm. Postq̃ de pulsuũ alterationibus quæ ex primis & præcipuis causis proficiscuntur, satis primo in libro disputauimus. Græcè: τὰς μὲν ἀπὸ τῶν πρώτων τε καὶ κυριωτάτων αἰτιῶν ἀλλοιώσεις τῶν σφυγμῶν, ὁ προελθὼν λόγος ἱκανῶς ἐξηγήσατο. Quod est. Alterationes quæ à primis & principalissimis causis proficiscuntur; abundè præcedens sermo exposuit.

Pag. 472.

Viri mulieribus pulsum ferè habẽt longè tum maiorem, &c̃. Græcè habetur: ἄνδρες μὲν δὴ γυναικῶν τὸν ὅλον μείζονα πολλῷ, καὶ σφοδρότερον ἱκανῶς πολλῷ, καὶ βραδύτερον ὀλίγῳ, καὶ ἀραιότερον ἱκανῶς τὸν σφυγμὸν ἔχουσι. Hoc est: Igitur uiri mulieribus in uniuersum pulsum habẽt longè tum maiorem, tum uehementiorem, paulò autem tardiorem, ut sufficienter rariorem, &c̃.

Pag. 473.

Bis rursus τὸ δὲ ὅλον uertit (ferè) cùm, in uniuersum, potius uertendum fuisset.

Pag. 475.

Qui pulsum non diuturnum statim etiam uelocem arbitrantur esse. Græcè habetur: τὸν βραχύχρονον Hoc est Pulsum, cuius motus breui absoluitur tempore. Atqui non omnis pulsus qui nõ diuturnus existit, est breuis tẽporis: cùm is qui in mediocritate consistit, nec sit diuturnus, nec brachychronus.

Pag. 485.

Tandem ad remissionem & paruitatem redeunt. Græcè· χρονίσαντες δὲ, πάλιν τρέπονται εἰς ἀμυδρότητα. Quod est. Vbi autem diuturni fuerint, uertuntur in remissionem.

Lib. IIII. Pag. 499.

Herm Planũ antẽ est hæc intelligi debere de lætitia quæ per se, & modicè pulsus mutat. Græcè: δῆλον δ' ὅτι περὶ τῆς ἐπιεικοῦς ἡδονῆς λέγων ἀλλοιοῦσαν τοὺς σφυγμοὺς, τὴν συμμέτρως ἀλλοιοῦν ἄρτι ταῦτα. Hoc est: Liquet autem de lætitia modica, & quæ propria ratione pulsus immutat, hæc dicta fuisse.

Ibidem consequenter.

Nam si nimia quidem lætitia sit, ut facultatẽ opprimat, pulsus sæpe per accidens cõtrarij existunt. At tunc oppressæ facultatis fiunt pulsus. Græcè: πολλάκις γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ οἱ ἐναντίοι γίνονται σφυγμοί, τῆς ἡδονῆς ἀμέτρου γενομένης, καὶ διὰ τοῦτο καταλυούσης τὴν δύναμιν· ἀλλὰ τότε γε οἱ τῆς καταλυομένης δυνάμεως γίνονται σφυγμοί. Quod est: Sæpenumero enim ex accidenti, contrarij pulsus oriuntur, si sit uoluptas immoderata, ac proinde facultatem exoluat. Cæterùm tunc sanè tales pulsus contingunt, quales solent uiribus resolutis accidere, &c̃. Plurimum autem differt resolutio facultatis ab oppressione. Opprimitur siquidem à maxima humorum colluuie resoluitur autem ab exhalatione benignorum humorum, maximeq; spirituum uitalium, qui euanescere solent, quum ob alias causas, tum etiam ob lætitiam & uoluptatem insignem. Vnde multos legimus repentino gaudio perfusos, animam exhalasse.

Pag. 507.

Quæ difficultate nutrimenti extinguuntur.

Græcè. ἐνδείᾳ δὲ αὐτοῦ τροφῆς ἀποσβέννυνται. Quod est Penuria enim ipsæ nutrimenti extinguunt, &c. Non autem omnis difficultas nutrimenti, eiusdem penuria existit: quum alimentum uitiosum, difficultatem quidem importet, penuriã uerò non item.

Ibidem.

Quem marcorem Philippus uocat ex morbo senium: quem ferè habent senescentes, & interim iuuenes etiam. Græcè: καλεῖ δὲ τοῦτον μαρασμὸν ὁ Φίλιππος, ἐκ νόσου γῆρας. καὶ συμπίπτει μάλιστα μὲν τοῖς παρακμάζουσιν, ἐνίοτε καὶ τοῖς ἔτι ἀκμάζουσι. Hoc est. Philippus hunc marasmum uocat ex morbo seniũ. Atque inuadit præcipuè quidem, iam senescentes. Interdum autem, & consistentes ætate.

Pag. 511.

Iam uerò etiam magis inæquales eos meritò esse, ne hoc quidem est obscurum. Græcè additur διὰ τὴν γειτνίασιν. Quod est Ob uiciniam.

Ibidem.

Longè enim frigidior, & ut ita dicam, letalior peripneumonia est morbus lethargicis. Græcè. ἐπὶ πλέον γὰρ ψυχρότερον, καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, νεκρωδέστερον τῶν περιπνευμονικῶν ἐστὶ τὸ τῶν ληθαργικῶν νόσημα. Quæ sonant. Longè enim frigidior, atq; (ut quis dixerit) perniciosior est morbus lethargicus peripneumonico.

Ibidem.

Si item hoc teneas, lethargum ex ipso potius cerebro, phrenitim præcipuè gigni ex tenui meninge, & ex septo transuerso. Græcè habetur: εἰ δέ τι δεῖ, ὅτι καὶ κατὰ μὲν αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον ὁ λήθαργος μᾶλλον ἔχει τὴν γένεσιν· ἡ φρενῖτις δὲ κατὰ τὴν λεπτὴν μάλιστα μήνιγγα, καὶ τὸ διάφραγμα. Quod est. Si noris aũt, quòd lethargus quidem gignitur potius in cerebro: phrenitis uerò, præcipuè in eius tenui meninge, atque etiam in diaphragmate. Lethargus itaque non ex cerebro, sed ex pituitoso humore collecto in cerebro: ut phrenitis non ex tenui meninge, sed ex bile in illa aceruata, suam ducit originem.

Pag. 513.

Conniuent ferè oculis. Græcè: τὰ μὲν πολλὰ μύουσι τοὺς ὀφθαλμούς. Quod est. Vt plurimum conniuent oculis.

Pag. 518.

Vteri suffocati pulsus. Græcè: ὑστερικῆς πνίξεως. Hoc est Suffocationis inductæ ab utero, pulsus. Vterus quippe minimè suffocatur, sed ubi ex plenitudine uel inanitione conuellitur, respirationis organis plurimum facessit negocij, animalq; in maximam anxietatem perducit.

Lib. I. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 223.

HErmannus. Non esse uenientium tantùm præscientiam. Græcè legitur τῶν μελλόντων. Quod futurorum, quàm uenientium, aptius interpretabimur.

Pag. 225.

Postea in corporibus quæ ægrotant tantùm. Græcè legitur. τῶν νοσούντων ἁπλῶς. Hoc est: Quæ ægrotant simpliciter.

Ibidem.

Nec aliter in ægrotantibus, si quidem ægrotant tantùm indicabit magnus pulsus morbi calidum affectum esse. Græcè οὕτω δὲ κἀπὶ τῶν νοσούντων, τοῖς μὲν ἁπλῶς, ὁ μέγας σφυγμὸς ἐνδείξεται θερμὴν τοῦ νόσου τὴν διάθεσιν. Quod est. Similiter etiam in ægrotantibus, si ægrotent quidem simpliciter (hoc est, si morbo simplici sint correpti) magnus pulsus indicabit calidam ipsius morbi dispositionem.

Ibidem consequenter.

Sin recens aliqua adsit alteratio. Græcè additur illa particula, ἔξωθεν. Hoc est. Adueniens extrinsecus.

Pag. 538.

Non tamen ubi contracta præter proportionem profunditatis est. Græcè. οὐ μὴν ὅταν γε μειωθῇ παρὰ τὴν ἀναλογίαν τὸ βάθος. Quod est Nõ tamen ubi imminuta fuerit infra proportionẽ profunditatis.

Pag. 539.

At cùm crassior fit, si quo homo euasent seipso crassior, hoc fit pulsus minor. Græcè habetur: εἰ γὰρ ὅσον περ ἑαυτοῦ παχύτερος ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο, τοσοῦτον καὶ ὁ σφυγμὸς μικρότερος. Hoc est: Si quidem, quantùm se ipso homo crassior fit redditus, tantò etiam pulsus minor uideatur.

Pag. 549.

Habes primas & simplicissimas pulsuum mutationes in celeritatẽ & tarditatem: harum causas præcedentes & externas eadem inueniuntur ratione atque illæ, &c. Græcè: αὗται μὲν αἱ πρῶταί τε καὶ ἁπλούσταται τροπαὶ τῶν σφυγμῶν εἰς τάχος, καὶ βραδύτητα, καὶ τούτων αἰτίαι προηγούμεναί τε καὶ ἔξωθεν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εὑρισκόμεναι ταῖς, &c. Quæ sic sunt uertenda: Atque hæ sanè sunt primæ & simplicissimæ mutationes pulsuum in celeritatẽ & tarditatem, causæq; earum antecedentes & primitiuæ, simili methodo inuentæ ac illæ, &c.

Pag. 552.

Ac quo fit uehementior. Græcè: καὶ ὅσῳ γε σφοδρότερος. Hoc est. Et quantò uehementior fuerit. Ibidem paulò inferius (ubi legitur: Quò fit languidior) Quantò fit languidior, legendũ est.

Ibidem.

Alterationes pulsuum, quædam in remissionem & uehementiam, & solæ fiunt frequenter, & ab una causa. Græcè habetur: αἱ δ' ἀλλοιώσεις τῶν σφυγμῶν, αἱ μὲν εἰς ἀμυδρότητα, καὶ σφοδρότητα, καὶ μόναι γίνονται πολλάκις, καὶ ὑφ' ἑνὸς αἰτίου. Quæ sic nos uertimus: Alterationes autem pulsuum, quæ quidem in remissionem & uehementiam fiunt, illæ certè & solæ frequenter fiunt, & ab una causa.

Lib. II. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 556.

Herm. Magna enim copia ex putrescentibus humoribus aceruatur. Græcè habetur. κατὰ τὰς σήψεις. Hoc est In humorum putrefactionibus.

Ibidem paulò antè.

Fuliginosorum excrementorum ingentẽ colligi numerum. Græcè legitur. πλῆθος. Quod rectius uertitur multitudinem. Numerus quippe nõ de cõtinua, sed dicitur de quãtitate discreta.

Pag. 562.

Robur ualidorũ, omnem excipit causam paruam. Græcè τὸ δ' ἰσχυρῶν ἡ ῥώμη πρὸς ἅπαν ἀπομάχεται τὸ μικρὸν ἱκανόν. Quod est Validorum robur, reluctatur omni affectui exiguo.

Pag.

Pag. 564.

Est autem eorum pulsuum ingens frigiditas causa generandorum, quæ occupet uel corpus cordis, uel spiritum & sanguinem, quem continent eius sinus: uel partem aliquam uicinam. Græcè legimus, τῶν ὁμιλούντων. Hoc est: Consentientium particularum, uel aliquod commercium habentium. At multa consentiunt mutuò, atque in unum conspirant, quæ minimè sibi uicina existunt. Quemadmodum cor & cerebrū, quæ neruorum & arteriarum ratione iunguntur tanta necessitudine, ut affectio unius, alteri consortij lege communicetur.

Pag. 565.

Siquidem generantur hi producta raritate: ac quum procurantur, reuertunt per raritatē ad pristinum statum. Græcè: ἡ γενέσις ὁ γίνεται αὐτῶν ἐκτεταμένης τῆς ἀραιότητος· καὶ ἡ λύσις ἐπάνοδός ἐστι τὴν ἀρχαίαν συμμετρίαν διὰ τῆς ἀραιότητος. Quod nos uertimus: Siquidem generatio ipsorum fit raritate producta: solutio autem est reditus quidam per raritatem ad commoderationem pristinam.

Pag. 573.

Quem primò equidem unum ferire iterum putaui. Clarior tamen est in græco hæc sententia: ὃν δὴ καὶ μόνον ᾠόμην τὸ γε κατ' ἀρχὰς εἶναι πλήττοντα δίς. Hoc est, Quem solum primò sanè putaueram bis ferire.

Pag. 580.

Reciprocantur modò ex ultima pulsus abolitione, modò ex paruo pulsu & languido. Quorum quidem uocantur etiam reciproci utrique: sed hoc interest inter hos, quòd illi decurtati sint reciproci, hi deficientes reciproci. Græcè legitur, [illegible] ποτὲ μὲν, ἐκ ἀσφυξίας ἐσχάτης ἡ κίνησις ἀρχομένη ποτὲ δὲ, ἐκ μικροσφυξίας τε καὶ ἀμυδρότητος καὶ τούτων καὶ [illegible] παλινδρομοῦντες μὲν ἀμφότεροι, διαφέρουσι δὲ τῷ, τοὺς μὲν, μειούρους ὄντας παλινδρομοῦντας τοὺς δ', ἐκλείποντας παλινδρομοῦντας. Quæ sic nos uertimus: Reuertitur autem motus arteriæ, interdum quidem, ab ultima pulsus abolitione ad quam peruenerat: interdum autem, à paruo pulsu & languido. Quorum sanè utrique pulsus, recurrentes dicuntur: hoc tamen interiecto discrimine, quòd illi quidem, deficientes recurrentes existunt: hi autem, imminuti recurrentes, seu decurtati.

Lib. III, de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 589.

Hermannus: Cordis calor, pulsus (ut diximus) uariat. Verùm quia duorum generum est, aut à putribus genitus humoribus, cuius acris qualitas & fumosa est: aut cum humiditatis defectu, à natura remotus sola quātitate ille prior constans & obstinatus est, &c. Græcè legitur: ἡ γὰρ τοι θερμότης ἡ ἐν τῇ καρδίᾳ [illegible] καὶ [illegible] χυμῶν ἔγγονος, ὡς ἡ ποιότης δριμεῖα τίς ἐστι, καὶ καπνώδης· ἡ δὲ ἑτέρα, μεθ' ὑγρότητος [illegible] μόνῳ τῷ ποσῷ τῆς κατὰ φύσιν ἀποκεχωρισμένη, μόνιμος μὲν ἐστι, καὶ δυσλυτος ἡ προτέρα [illegible]. Hoc est: Cordis calor, pulsus (quatenus dictum est) immutat. Cæterùm quandoquidem duplex is secundum speciem est unus quidem, soboles putredinis humorum existit, cuius nimirum qualitas acris est, & fuliginosa alter autē, cum benigna humiditate coniunctus, sola quantitate à naturæ modo recedit. Est autem constans & ægrè solubilis, quem primo diximus loco.

Ibidem.

Verecūdiæ etiā atq; iræ comitatur. Grεcè: αἰδοῖ καὶ θυμῷ συνεπομένη. Quod mallem equidē uertere: Timorē atq; iracundiam concomitaī. Quandoquidem pudor, haud quidē tanti momēti est affectus, ut pulsum usqueadeò immutare possit. αἰδὼς γὰρ, cùm pudorē, tum etiam metū significat.

Pag. 592.

Nec si pestilentem animā. Græcè. οὐδ' ὅτι λοιμώδη τὴν ἀναπνοήν. Hoc est: Nec quia pestilentē respirationem, &c. Nam tametsi per translationem interdum anima sumatur pro spiritu, ac presertim apud poëtas: Medica tamen ars admodum seuera cùm sit, minimè oblectatur metaphoris.

Pag. 599.

Iam os etiam attendunt Grεcè [illegible] καὶ τὰ ἐκτὸς τὰ περικείμενα, &c̄. Hoc est Contemplantur simul etiam partes ori adiacentes.

Pag. 602.

Qui putredinem humorū comitatur, etiam par est perpetuò huius magnitudo, nō tamen ut naturalium, neq; aliorū generū, uerùm cùm de natura parum desciuit, &c̄. Grεcè. τῷ δ' ἐπὶ σήψει χυμῶν, ἴσον μὲν καὶ τοῦτο τὸ μέγεθος, ὡς ὅσον δὲ τῶν κατὰ φύσιν, ἢ τῶν ἄλλων γενῶν, ἀλλ' ἐπειδὰν μὲν ὀλίγον ἐξίσταται τῶν κατὰ φύσιν, &c̄. Hoc est Eius autem febris quę humorum putredinem sequitur (scilicet proprium indicium erit) par semper magnitudo in pulsu nō tamen ut in ijs quę pro naturę modo se habent, neque ut in alijs generibus. Cęterùm ubi exiguum quid à naturę modo recessit, &c̄.

Pag. 603.

Tardi nō perinde, sed si uicinis sibi frigidius sit corpus cordis. Grεcè βραδεῖς δ' οὐχ ὁμοίως σφύξει, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ πλέον ἐψύχθη τὸ σῶμα τῆς καρδίας τῶν γειτονούντων, &c̄. Hoc est. Tardi autē nō usqueadeò conspicuè, sed pro ratione excessus, quo uicinis partibus est cordis corpus frigidius.

Pag. 604.

Neq; scilicet alij sensui tribuunt album, nigrū, flauum, rufum, pallidum, fuscum, cęruleum, reliquaq; colorum nomina, pręter oculis obiecta. Grεcè legimus οὔτ' ἐπ' ἄλλῳ φέρουσιν αἰσθητῷ τὸ λευκὸν καὶ μέλαν, καὶ ξανθὸν καὶ πυρρὸν, ὠχρόν τε καὶ φαιὸν, καὶ κυανοῦν, ὅσα τ' ἄλλα χρωμάτων ἐστὶν ὀνόματα, πλὴν τῆς ὄψεως. Quod est, Neq; igitur ad alium referunt sensum, album, nigrum, flauum, rufum, pallidum, fuscū, cęruleum, & quęcunq; alia colorū nomina, pręterquàm ad uisibilium sensum.

Ibidem consequenter.

Neq; etiam alijs austerū, dulce, amarum, acerbum, astringens, salsum, salsuginosum, pręterq̄ quę gustantur. Grεcè: οὔτ' αὖ πάλιν ἐπ' ἄλλα τὸ αὐστηρὸν καὶ γλυκὺ, καὶ πικρὸν, καὶ στρυφνὸν, καὶ δριμὺ, ἁλμυρόν τε, καὶ ἁλμυρόν. ὅτι μὴ τῶν γευστῶν. Quę sic sunt uertenda Neque rursus ad alios sensus, austerum, dulce, amarum, astringens, acerbum, salsum, & salsuginosum, preterquam ad gustum.

Ibidem.

Neque iam ullis alijs calidum, frigidum, siccum, humidum, molle, durum, uerùm his quę

tanguntur, omnes attribuunt. Græcè legitur: οὐ μὴν δ' ἐν ἄλλαις τισὶν αἰσθήσεσι θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ξηρὸν καὶ ὑγρὸν, καὶ μαλακὸν καὶ σκληρὸν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἁπτῶν ἁπάντων. Quod est: Sed neq; in alijs sensib. collocant calidũ, frigidũ, siccum, humidum, molle & durum, præterquã in tactilium sensu.

Pag. 605.

A proprijs ad impropria. Græcè legitur: ἀπὸ τῶν ἀκυρίων ἐπὶ κύρια. Hoc est: Ab improprijs ad propria.

Pag. 610.

At febris hectica, rarissimè à primo existit. Græcè. σπανιώτατα μὲν οὖν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς συνίσταται πυρετὸς ἑκτικός. Quæ uertimus. Rarissimè igitur statim ab initio oritur hectica febris.

Pag. 611.

Si adiecerimus sermoni quandam distentionem. Græcè habetur: διαστολήν τινα. Hoc est: Distinctionem quandam.

Pag. 614.

Cor ipsum ad intemperiem inducit uictus, si diutius sicco utaris. Græcè. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ καρδίᾳ τὴν ξηρὰν δυσκρασίαν ἀποτελεῖ, καὶ ἡ δίαιτα μὲν, ἐπὶ πολὺ ἐπὶ τὸ ξηρότερον ἀχθεῖσα. Quod est In ipso autem corde siccam intempertem producit etiam uictus ratio siccior, si diu fuerit administrata.

Pag. 615.

Durorum pulsuum antè demonstrauimus esse paruitatem, mollium magnitudinem. Græcè habetur: τοῖς μὲν οὖν σκληροῖς σφυγμοῖς ἐδείκνυτο πρόσθεν ἑπομένη ἡ μικρότης, ὥσπερ τοῖς μαλακοῖς τὸ μέγεθος. Nempe Duris igitur pulsibus demonstrauimus antea esse paruitatem comitem, quemadmodũ mollibus magnitudinem.

Lib. IIII. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 619.

Herm. Genus igit respirãdi, omnes fluxiones idem habent at nõ eadẽ omnibus suffocatio, sed omnibus calidioribus comitatur potius. Græcè habetur ἡ μὲν οὖν ἰδέα τῆς ἀναπνοῆς ὁμοία τοῖς ῥεύμασιν ἅπασιν ὑπάρχει τὸ πνῖγος δὲ, οὐχ ὁμοίως ἅπασιν, ἀλλὰ τοῖς θερμοῖς ἅπασι μᾶλλον ἕπεται. Quæ sic sunt uertenda Igitur species respirationis, similis omnibus fluxionibus adest, Suffocatio autem ipsa, non similiter omnibus, sed magis calidas omnes fluxiones sequitur.

Ibidem.

Alia præterea uarietas erit, quòd interim affecta pars thoracis sit, interim succingens costas tunica. Codex græcus uetustius habet, διαλλάξουσι δὲ κἂν τῷ ποτὲ μὲν, μῦν εἶναι τὸ πάσχον μέρος τοῦ θώρακος ποτὲ δὲ, τὸν ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς χιτῶνα. Quæ sonant: Variabũt etiam uel hac ratione, quòd interdum quidem pars affecta thoracis sit musculus: interdum autem, costas succingens membrana.

Pag. 620.

Ac si ab solis excrementis citra febres intendatur. Græcè εἰ δὲ ὑπὸ τῶν αὐτῶν περιττωμάτων διατείνοιτο χωρὶς πυρετῶν. Quod est. Si igitur à solis excrementis in ipso genius distendatur.

Pag. 624.

In statu arteriæ sunt moderati. Græcè ἐν μὲν τῇ συστάσει τῶν ἀρτηριῶν. Quod est: In consistentia quidem arteriæ.

Pag. 625.

Qui ex multa bile feruente ob putredinem, hoc patiuntur. Græcè habetur: ὅσοι δ' ἐπὶ μελαίνῃ χολῇ ζεσάσῃ διὰ σηπεδόνα τοιοῦτόν τι πάσχουσι. Hoc est: Quicunq; autem ob atram bilem efferuescentem ratione putredinis, tale quid perpetiuntur.

Pag. 626.

Sin frigiditas morbosa cerebrum afficiat, cum illi cor consentiat, tardiores atq; rariores æquo pulsus erunt. Græcè. ψύξεως δὲ νοσώδους ἐν ἐγκεφάλῳ γενομένης, ὅταν ἐκ συμπαθείας ψυχθῇ ἡ καρδία, μικρότεροι, καὶ βραδύτεροι, καὶ ἀραιότεροι τῶν κατὰ φύσιν οἱ σφυγμοὶ γίνονται. Quæ sonant: Frigiditate autẽ morbosa in cerebro genita, si cor etiam consorti lege afficiatur, minores, tardiores, atq; rariores ijs, qui pro modo naturæ habebant, gignentur pulsus.

Pag. 627.

Subtilis meninx, quę cerebrum amplectitur. Græcè legitur: ἡ διαζευκτικὴ τοῦ ἐγκεφάλου. Hoc est: Quæ disiungit cerebrum. Etenim liquet ex consectionibus, per illam tenuem membranã, quæ mista arterijs & uenis totum cerebrũ permeat, distingui planè dextram à sinistra ipsius cerebri partem, atqueadeò ab utraq; cerebellum, quam uocant parencephalida.

Pag. 629.

Vnum etiam reliquum est, de testibus ut dicamus. Nam hæ partes etsi intra inguina sint, statim febres propter uasorum uicinitatem accendunt. Græcus uetustissimus habet καίτοι γε ἔξω τῶν βουβώνων ὄντα, εὐθέως πυρέξαι ποιοῦσι φλεγμήναντα, &c. Quod est: Quamuis enim extra inguina sint, subitò febres accendunt ubi inflammati fuerint.

Ibidem.

Nam uenientium sumi præsagia ex præsentibus. Græcè legitur ὅτι δὲ καὶ ἡ τῶν μελλόντων πρόγνωσις, ἐκ τῶν ἐνεστώτων γίνεται. Quod sic rectius interpretabimur: Quòd autem futurorum etiam prænotio ex præsentibus conciliatur.

Ibidem.

Hæc omnia ex affectibus præsagiũtur. Græcè habetur ἐκ τῶν διαθέσεων. Ex dispositionibus.

Pag. 630.

Morbus enim cognoscitur ex loco affecto, eiusq; affectu. Græcè καὶ τῆς ἐν αὐτῷ διαθέσεως. Hoc est Et eius dispositione.

Ibidem.

Cùm morbum semel superatura est natura. Græcè ἐν ᾧ καιρῷ ἂν ἡ φύσις ἐπικρατήσῃ παντελῶς τῆς νοσώδους διαθέσεως. Hoc est. Quo tempore natura superauerit absolutissimè morbosam dispositionem.

Ibidem.

Propter quos cibum non sentiant. Græcè: ὑφ' ὧν ἀτροφοῦσι. Quod est. Ob quos ciborum usu non promouentur.

Ibidem.

Iam uerò etiam animalis facultatis imbecillitates, cerebri ingenti intemperiei comitantur, eiusdem quasi suffocationes impletionibus eius uentriculorum, & obstructionibus meatuũ qui in eos penetrant. Græcè habetur ὥσπερ δὲ καὶ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως αἱ μὲν ἀρρωστίαι, ταῖς ἐγκεφάλου μεγάλαις ἕπονται δυσκρασίαις· αἱ δὲ, οἷον πνίξεις, ταῖς τε πληρώσεσι τῶν κοιλιῶν αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἐμφράξεσι τῶν εἰς αὐτὰς ἡκόντων πόρων. Quæ sic nos uertimus: Similiter autem animalis facultatis imbecillitates, magnas cerebri in

bri intemperies sequuntur. Quæ uerò ueluti suffocationes sunt, succedunt tum repletionibus uentriculorũ ipsius, tum obstructionibus meatuum qui ad eos pertinent.

Pag. 633.

Alterius quàm uitalis. Græcè: ὥσπερ τῶν ἑτέρων ζωτικῶν. Quod est: Quemadmodum alterius uitalis.

Lib. I. de diebus decretorijs.

Pag. 646.

ANdernacus. Cum bonis signis accidit, quæ à contemplatorio prius indicata est. Græcè: ἐπίσημον προλαμβανομένην ὑπὸ τῆς ἐνδείξεως. Quod equidem maluissem sic uertere. Insignem autem, quæ ab indice præostensa fuerit. Fieri siquidem potest, ut crisis aliqua prius indicata iam fuerit ab indicatorio die, quæ tamen cum bonis signis nõ accidat. Crisis quippe, quæ septima die in exitiũ desinit, omnia secum habet signa exitialia, tametsi fuerit à quarto die præostensa.

Pag. 651.

Fœtida multa tum deijciunt. Græcè: καὶ δυσώδη τὰ πολλὰ διαχωροῦσι, Hoc est: Et fœtida utplurimum deijciuntur.

Ibidem consequenter.

Sudores rari quidem æquales toto manantes corpore, & calidi quales si quando oboriuntur, plurimum afficiunt ægros. Græcè: ἱδρῶτες δὲ σπάνιοι μὲν ὁμαλοί, καὶ δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος, καὶ θερμοί, ἐὰν δέ ποτε ἄρα γίνωνται τοιοῦτοι, ἀπαλλάττουσι τὰ πολλά. Quod est: Sudores autem, rari quidem ij, qui æquales, & per uniuersum corpus, & calidi existũt. Quod si tales aliquando exoriantur, utplurimum intercipiuntur.

Pag. 654.

Prope hos uerò tertiusdecimus. Græcè: καὶ τούτων ἐγγὺς ὁ ιζ΄. Hoc est. Decimusseptimus.

Pag. 671.

Hæc igitur quatuor genera, quorũ partes etiã sunt diuersæ, dum naturæ motibus incidũt, subinde circuituum ordinem destruunt. Græcè habentur: ταῦτ᾽ οὖν τὰ γένη τὰ τέσσαρα, καὶ πολυειδῆ καθ᾽ ἕκαστον [illegible] τῆς φύσεως κινήσεσιν ἐμποδὼν ἱστάμενα, [illegible] πολλάκις τὴν τάξιν τῶν περιόδων. Hoc est Hæc igitur quatuor genera, quæ uarias habent species particulares, si naturæ motus præpediant, sæpenumero circuituum ordinem destruunt.

Ibidem.

Septimo die necessariò futura est. Græcè addit, κρίσιν. Hoc est: Crisis.

Pag. 674.

Quippe cùm secundus, exẽpli gratia, & quartus, uehementissimam accessionem afferat, uel primus, tertius & quintus, ad sextũ diem mors prædicetur. Græcus antiquus habet: εἰ γὰρ καὶ δευτέρας ἡμέρας, εἰ τύχοι, καὶ τετάρτης σφοδρότερον παροξυσμὸν [illegible] ὥσπερ δὲ πρώτης τε καὶ τρίτης, καὶ πέμπτης, [illegible] ἕκτην ἡμέραν ὁ θάνατος προδηλοῦται. Quæ sic uidentur esse uertenda. Si enim secunda dies (si sic contingat) & quarta uehementiorem accessionem inducat, quàm prima, tertia & quinta, haud dubie ad sextã diem ipsa mors prænunciat.

Pag. 677.

Et indicia, Græcè: καὶ σημεῖα, Hoc est: Et indicia.

Ibidem.

Decimusoctauus autem, uigesimiprimi. Græcè: ὁ ιη΄ μέντοι τοῦ κα΄. Nempe decimusoctauus autẽ, solus uigesimiprimi.

Lib. V. Pag. 693.

Andernacus. Hac ratione omnes acuti particulares sunt. Postq̃ uerò omnes coiuerint, diuturni. Græcè habetur καὶ ὅταν γένηται τὰ μὲν καθ᾽ ἕκαστον μόριον ὀξέα, τὸ σύμπαν δὲ χρόνιον. Quæ iudicio meo sic sunt uertẽda. Atq; ita sanè omnes ipsius morbi partes, acutæ redduntur: totus autem morbus, diuturnus, &c̃. Agit quippe de morbis imperfectè solutis, & quorũ recidiuæ in diebus decretorijs tum incipiũt, tum iudicant. Ad quarum sanè ortus, solutionesq́; si respexerimus, unaquæque ipsarũ uidebitur esse nobis morbus quidam acutus, cũ tamen pars unius morbi diuturni existat.

Pag. 694.

Igitur accessiones ipsæ ex acutissimis morbis per quatuor in uiginti auctæ finiuntur. Græcè: αὐτὴ μὲν οὖν ἤδη διὰ τετράδων ἐκ τῶν κατὰ πολλαπλασιασμὸν [illegible] προσθέσεως [illegible]. Hoc est. Igitur iam copulati per quaternariũ, multiplicatiq́;, adiectionis ratione perueniunt usq; ad uigesimum.

Pag. 711.

Obscuratur omnino, cùm Solis lumen circa eam emergit. Græcè legitur καὶ ἀμαυροῦται παντάπασιν, ὑπαυγὴς τοῦ ἡλίου γιγνομένη. Quæ sonãt: Obscuratur omnino, ubi sub illo, hoc est, sub Sole, illustratur.

Pag. 712.

Item comitialiũ circuitus custodit, inde quòd Solis plus, uel minus participat. Græcè legitur: [illegible] πλέον ἢ ἔλαττον μεταλαμβάνει. Hoc est: Quatenus plus uel minus ex ipso Sole participat.

Ibidem.

Capitis dolorem conciliat. Græcè: καρηβαρικοὺς ἀπεργάζεται. Quod est Capitis grauitatem cõciliat: uel grauedinosos reddit.

Lib. I. de crisibus.

Pag. 751.

LEonicenus. Statim in tẽpore accessionis hominem occidunt. Græcè: ἐν τῷ τῆς ἐπιδόσεως χρόνῳ. Hoc est Augmenti tempore.

Pag. 756.

Quæ uerò extrà conturbatur, debet incipere concoqui, quare & longiori tempore, & uirtute forti indiget ad coctionẽ. Græcè τὸ δ᾽ ἔξω ταραττόμενον ἄρχεσθαι πέττεσθαι μέλλει, [illegible] τοῦτο· καὶ γὰρ καὶ χρόνου παμπόλλου αὐτῷ, καὶ δυνάμεως ἰσχυρᾶς εἰς τὴν πέψιν. Quod est: Quæ uerò extrà conturbatur, nondum incœpit concoqui. Quare meritò hæc est deterrima. Etenim ut coquatur, prolixũ tempus, roburq́; facultatis desiderat.

Ibidem.

Hæc uenosæ naturæ passionẽ significat. Græcè: τὸ τοιοῦτον τοῦ φλεβώδους γένους ὑπάρχει πάθος, οἷον ἀκριβὴς ἀπεψία, γαστρός. Quod est: Talis enim urina, uenosi generis affectus existit: sicuti & exacta cruditas, uentris.

Ibidem.

Cùm uerò etiã statim mingitur in uas urinariũ. Græcè: ὅταν γὰρ εὐθὺς ἐξουρῆται, [illegible] ἀμίδα, &c̃. Quæ sonãt: Cũ autẽ etiã celeriter diffluit, uocat affectus is à quibusdã in matulã

hyderos, &c. Agit nanque in præsentiarũ Galenus de diabete, seu de stillicidio urinæ præter uoluntatem estinctis. Qui affectus alteratricis & retentricis facultatis, ueluti extinctio est: ut ibidem idem Galenus testatur. Quare per talem fluorẽ, improprie sanè dicemus urinam mingi, cùm citra imperiũ uoluntatis, atque inuito homine delabatur: id quod explicat τὸ ταχέως διεξέρχεσθαι.

Pag. 760.

Color uerò uiridis fit in transitu ad nigrum, & quoddam ueluti principium nigri. Græcè legitur: καὶ ἔστιν οἷον προοίμιον τοῦ μέλανος. Quod sonat: Estque ueluti quoddam principium nigri.

Pag. 771.

Quòd si ab eo quod est nihil expuere, aut expuere, uerùm liquida, & omnino cruda fiat trãsmutatio. Græcè εἰ δὲ ἐκ τοῦ μηδ' ὅλως πτύειν, εἰς τὸ πτύειν μὲν, ἀλλ' ὑγρά τε καὶ τελέως ἄπεπτα μεταπέσοι, &c. Hoc est Si uerò ab eo quod est nihil prorsus expuere, ad expuere quidem, sed liquida & omnino incocta fiat transmutatio, &c. Fieri tamen potest, ut is error non à Leoniceno, sed à typographo sit commissus.

Pag. 777.

Si qua uerò uniuersa fiat permutatio, & multò magis adhuc eam quæ antecedit agitationẽ. Græcè habetur: ἢ πολὺ δὴ μᾶλλον ἔτι τὴν προηγουμένην αὐτῆς ταραχήν, &c. Hoc est Ac multò magis illam perturbationem, quæ permutationẽ ipsam præcedit, scilicet crisim appellare consueui.

Pag. 786.

Tertianam itaque febrem fieri cõtingit absque rigore uehementi. Græcè. τὴν ἀκριβῆ τριταῖον, οὐκ ἐγχωρεῖ μὴ οὐ μετὰ ῥίγους σφοδροῦ γενέσθαι. Quod est Igitur exquisitã tertianã haud licet fieri absque rigore uehementi, &c. Est enim Atticis familiare, ut pro una, duabus negationibus sæpe utantur.

Pag. 799.

Sed nihilominus hoc, si multa quiete ægrotanti aduenientе. Græcè habetur: μηδεμιᾶς ἀπυρεξίας γινομένης περὶ τὸν κάμνοντα. Quod est Nulla prorsus explicatione, siue absolutione à febri, in ægrotante facta.

Lib. III. de crisibus. Pag. 814.

Leonicenus: Si uerò tantùm febricitent, sine alicuius uisceris passione, aut inflammatione hepatis, uel renum, uel uesicæ, uel splenis, maximè urinis oportet animũ adhibere. Græcè. πυρεττόντων δὲ μόνον, αὐτοῦ σπλάγχνου τινὸς διαθέσεως, ἢ τινος τῶν καθ' ἧπαρ, ἢ νεφρὸν, ἢ κύστιν, ἢ σπλῆνα φλεγμονῆς ἐνούσης, &c. Quę sonãt: Si uerò tantũ febricitent, absque alicuius uisceris passione aut si quę etiam inflãmatio adsit in aliquo eorũ quæ ad hepar, uel renes, uel uesicam, uel splenem pertinent, urinæ sunt spectandæ. Quòd autẽ ita legendum sit, indicant Galeni uerba, quæ statim subdit in hunc modũ. Semper enim cùm febris affuerit, uel ex sola humorũ putredine accensa, uel ex membro inflammationem patiente: censeo præcipuè esse inspiciundas urinas, atque inde agnoscendas coctiones.

Pagina 818.

Febris enim quæ propriè synochus nominatur, longus est status Magis autẽ tota hæc febris status est. Græcè τοῦ μὲν ἰδίως ὀνομαζομένου πυρετοῦ συνόχου, πολυχρόνιος ἡ ἀκμή· μᾶλλον δ' ἀκμὴ πᾶς ὅλος ὁ τοιοῦτος πυρετός. Quod nos uertimus: Eius autem febris, quæ propriè dicitur synochus, diuturnus status est. Imò uerò tota eiusmodi febris, status quidã existit.

Pag. 827.

Tres quidẽ hi sunt modi perturbationis morborum. Græcè legitur: μεταβολῆς. Hoc est, Permutationis.

Pag. 831.

Tu itaque supponens aliquam esse uitalem potentiam, stude ut agnoscas eorum uã in robore, sicuti in imbecillitate dispositionẽ. Græcè legit. αὐτῆς. Hoc est. Ipsius facultatis uidelicet.

Pag. 832.

Moriturus autẽ, ad declinationis tempus pertingere minimè potest: nõ tamen necessariò etiã non ad statum. Græcè habetur. ὁ μὲν καθ' ἣν ἀναγκαῖον εἰς τὴν τῆς ἀκμῆς. Hoc est: Sed nec necessariò etiam ad tempus uigoris. Sic autẽ legendum esse, indicant uerba Galeni sequentia, quę talia sunt Contingit enim ipsum in augmẽti & principij etiam tempore mori.

Pag. 843.

Si igitur præter rationem aluus comprimitur, uel urinæ: iam propè crisi existente, rigorem sperare oportet. Si non, distinguendum est. Græcè legitur εἰ δὲ μὴ τοῦτο, διορίζεσθαι, &c. Quod est: Qui si accidat, distinguendum, &c.

Ibidem.

Si enim multa, &c. Græcè: εἰ μὲν γὰρ πλείω. Hoc est. Si enim plura. Quæ lectio illustratur à superiori, ubi Galenus ait: Considerare oportet nunquid alui excrementa plura quàm priora, uel pauciora, ante crisim exierint. Cui orationi subdit: Si enim plura.

Pagina 846.

Si uerò ad abscessus conuertantur, cõmunia quidem omnia indicia sunt, ubi de ægri salute non desperatur, quòd neque morbus soluatur, neque urina multa & multam habens substentiã, sed cruda & tenuis appareat. propria uerò morbi nõ futuri ualde diuturni sunt, subita difficultas anhelitus superueniens, moxque quiescens, quã grauitas capitis, ac dolor subsequitur, & grauis somnus, ac surditas, his in glandulosis carnibus post aures, necessum est abscessus fieri. Græcè legitur: εἰ δ' ἐς ἀποστήματα τρέποιτο, κοινὰ μὲν ἅπαντα γνωρίσματα, σωτηρίας τοῦ κάμνοντος ἔχοντες, τὸ μήτε λύεσθαι τὸ νόσημα, μήτε οὖρον πολὺ, καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον, ἀλλ' ὠμὸν, καὶ λεπτὸν φαίνεσθαι· τὰ δ' ἴδια, τῶν μὲν μὴ λίαν ἐγχρονιζόντων, ἡ δύσπνοια ἐξαίφνης ἐπιγινομένη, ἀπαλλαττομένη ἐν τάχει τῆς δυσπνοίας, διαδέξεται δ' ἂν αὐτὴν ὀδύνη, καὶ βάρος τῆς κεφαλῆς, καὶ κῶμα, καὶ κώφωσις, εἰς τοὺς ὑπὸ τὰ ὦτα ἀδένας ἀνάγκη τοῦτο γενέσθαι τὴν ἀπόστασιν. Quę nos sic uertimus Si uerò morbi ad abscessus conuerti uideantur, cõmunia quidem omnia indicia sunt, ubi ægri salus non est deplorata, quòd nec morbus soluatur, nec urina multa, & multã habens subsistentiam, sed cruda & tenuis appareat. Propria uerò nõ admodum diuturnorũ morborũ, si æger in difficiliorẽ respirationẽ repentè incidẽs, breui quidem liberetur à tali respirandi difficultate, sed excipiat ipsum statim dolor atque capitis grauitas, pręterea inexpugnabilis dormiendi necessitas, surditasque. Huic autẽ, in glãdulosis post aures partibus, necessum est abscessum oriri.

Ibidem,

Ibidem.

Vel inflammatio. Græcè legit. ἡ φλέγμονη. Quod nos, uitandæ amphibologiæ studio, uertimus Vel incendiū. Siquidem hæc uox Inflammatio, est uulgo medicorum recepta pro tumore quodam rubeo, renitenteq́; & calido, utpote orto à sanguine: φλέγμονη autem, siue efferuescentia caloris, aliquando potest accidere citra talem affluxum sanguinis.

Lib. de præcognitione.

Pag. 860.

LEonardus Iacchinus: Ego enim posthac sedulo cauebo, tum ipsis cedens, tum inscitiam patefaciens. Græcus uetustus habet: καταφέρων τὴν ἀμαθίαν αὐτῶν ἐκ ἐγχειρήσομαι. Quod nos uertimus: Tum inscitiam eorum dissimulans. Cui lectioni subscribit sequens sententia, quæ est talis: Hæc enim facere decreuissem, inscitiam eorum & prauitatē redarguere destiti. Habetur quippe in codice græco ἐλέγχειν, quod non tam detegere, ut uertit interpres, quam redarguere significat.

Lib. de præsagijs ex insomnijs.

Pag. 889.

IOannes Ficardus: Phlegmatis humidi plenus est. Græcè habetur: φλέγμα ψυχρόν. Quod est: Pituitæ frigidæ.

SECTIONE
QVARTA.

Lib. III. de symptomatum causis.

Pag. 152.

COpus. At quoniam complures sunt intestinorum circūuolutiones, necesse est, ut alimēta per singulas, ex superioribus ad inferiora deferant. Deinde, quod grauitatis præsidio fieri non potest, nempe ut propellantur ea quæ per intestinorum circumuolutiones fixa continentur, id potentiæ haud difficile est. Quippe habēt intestina insitam uim, qua expellant ea quæ sibi molesta sunt. Cui uersioni suffragatur etiā & Linacri translatio. Græca tamen dictio sic habet: ἐπειδὴ δὲ κάμπαι τῶν ἐντέρων πολλαί εἰσιν, ... Quæ uertenda censeo. Cum autem complura sint intestinorum uolumina, per quæ à superioribus ad inferiora deferri alimenta est necesse cibi saxipsi, ob grauitatem diu immotari non possunt. Quòd si eorum quippiam hæreat in spiris ipsis impactum, id ab actione intestinorum (quibus inest facultas quædam expellendi infestantia) propellitur. Itaque sensus Galeni est, excrementa alui, quæ ex cibis reliqua sunt, tum suo pondere delabi, tum facultate expultrice ab intestinis exterminari.

Lib. de morborum temporibus.

Pag. 322.

ANdernacus: Etenim inflammationis affectus calidior quàm prius euadit, cum tumore maiori, item dolore simul & tensione. Græce. θερμότερον γὰρ ἑαυτῆς οὖν ὄγκῳ μείζονι, μετ' ὀδύνης τε ἅμα καὶ τάσεως γίνεται τὸ φλεγμαῖνον. Quod est. Calidior itaq; seipsa euadit cum tumore maiori, doloreq́; & tensione, pars phlegmone obsessa.

Pag. 334.

De complexis postea disseram. Græcè: περὶ δὲ τῶν ἐπιμικτῶν ἐφεξῆς ἐρῶ. Quod est: De mistis autem deinceps dicam.

Lib. de totius morbi temporib.

Pag. 339.

ANdernacus Vnum quidem & princeps generationi eorum attribuitur. Græce legitur καὶ πρῶτον. Hoc est: Et primum. Agit enim illic Galenus de ipsius morbi temporibus. Inter quæ unum & primū ordine, non dignitate, tribuit ipsi generationi. At cùm principem aliquid dicimus, de ipso excellentiam quandam, prærogatiuamq́; enunciamus.

Pag. 346.

Post quod rursus augmenti tempus est, non æquè manifestum ita in omnibus neque illud quod à uigore sequitur tempus omnino sensile. Græcè: μετ' αὐτὸν δὲ ὁ τῆς αὐξήσεως, οὐχ ὁμοίως ἐπὶ πάντων αἰσθητὸς ὤν, ... ὡς ὁ τῆς ἀκμῆς ἐπίσης πάντως αἰσθητός. Quod est: Post quod rursus augmenti tempus est, ne ipsum quidem similiter sensibile in omnibus. Post hæc uigoris sequitur tempus, idq; omnino sensibile.

Pag. 348.

Vel amarum uehementer. Græcè: ἢ ξανθὸν ἰσχυρῶς. Hoc est: Aut fuluum uehementer. Disputat nanq; illic de sputi coloribus.

Lib. I. de locis affectis.

Pag. 373.

COpus Itaq; quot modis cōtingat urinæ meatum stipari. Græcè habetur: ἐφεξῆς ὁπόσοις ἂν τρόποις ἐγχωρεῖ γίγνεσθαι τὸ πόρον τῆς φάρυγγος τῆς κύστεως. Hoc est: Itaque quot modis contingat obstrui meatum colli uesicæ.

Pag. 380.

Essentia quidem nondum læditur. Græcè: ἐστὶ μὲν ἡ οὐσία βεβλαμμένη. Quod est: Substantia autem nondum est læsa. Aliud quippe dictu est non lædi, atq; aliud nō esse læsam. Siquidem quod nōdum est læsum, fieri potest ut iam lædatur.

Pag. 381.

Quòd si antequā ulcus induxerit, egredi desinat, affectus ipse nondum dysenteria dicetur. Græcè habetur: εἰ μὲν γὰρ πρὶν ἑλκῶσαι, παύσεται διαρρέω, &c. Hoc est: Si uerò priusquàm exulceret, perfluere desinat, &c.

Pag. 388.

Igitur si in uentriculo cibi non suapte natura in fumū transmutantur, efficientem causam calidam. si uerò saporem acidum referunt, eam frigidam esse necesse est. Græcè legitur: εἰ δὲ μὴ κνισσώδη τὰ σιτία κατὰ τὴν γαστέρα, μὴ διὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, ... ἐργαζομένην αἰτίαν εἶναι θερμήν· εἰ δ' ὀξώδη, ψυχράν. Quod est: Si igitur in uentriculo cibi in fumum nidorosum uertantur, idq; nō ex sua ipsorū natura, efficientem causam calidam: si uerò acescant, frigidam esse necesse est.

Ibidem.

Quippe ubi igneo calore uentriculus infestatur, panem, aut chondrum, sine humore

deijci uidebis, perquã exigua in ipsis facta transmutatione. Græcè legit [illegible]. Quæ sic uertimus. Etenim ubi igneo calore, citra humoris affluxum, uentriculus infestatur: uidebis tum panem, tum chondrum deijci, perquàm exigua in ipsis facta trãsmutatione. Cui lectioni subscribit sequẽs in Galeno sententia, quam etiam interpres peruertit. Ait enim ibidem.

Quòd si humor quoq; deijciatur, qui cibum corrumpere possit, uidentur cibi in huiusmodi humore submersi. Græcè habetur: [illegible], &c. Quod nos ita uertendum duximus: Quòd si humor quoq; in uentre prauus constiterit, qui nimirum cibos corrumpat, &c.

Pag. 398.

Quocirca coniecturam feci, neruorũ qui primi à septima uertebra procedunt, partẽ quampiam obiectum fuisse inflammatam. Græcè legimus [illegible], &c. Quod ita uertendum est. Coniecturam feci, neruí post septimam uertebram excidentis, statim in primo exortu partẽ aliquam, obiectum, fuisse inflammatam.

Pag. 399.

Ergo neruorũ qui à ceruice prodeunt, ultimi exigua pars, ad minores peruenit digitos. Græcè [illegible]. Hoc est: Ultimi humilior pars. Ibidem.

Illi præcipuè spinæ parti, quæ in affecta particula principatum obtinebat. Græcè [illegible]. Quod est: Quæ principiũ affectæ partis in se continebat.

Pag. 404.

Verũ animalibus instrumentis omnibus naturale quoq; munus debetur. Græcè [illegible]. Hoc est: Naturalis quoque dispensatio adest.

Lib. II. Pag. 405.

Copus: Quippe ut dolor tristis sensus est, ita uoluptas blandus est sensus. Græcè: [illegible]. Hoc est: Dolor enim est tristis sensus, quemadmodum ipsa uoluptas, blandus.

Ibidem.

Quòd si rem accuratius inspexeris, haudquaquàm doloris species dicendus est stupor. Græcè [illegible]. Quod est: Ne differẽtia quidem inter dolores est, stupidus dolor. Pag. 408.

Morbus uerò lateralis, membranæ costas succingentis est morbus. Quæ ubi costis quidem uicina est, necessariò cõprimitur. At media ipsius pars, comprimi non potest. Græcè [illegible], &c. Hoc est: Quæ ubi costis quidẽ adhæret, necessariò cõprimitur. Quòd uerò ex ea inter costas est situm, incompressum remanet.

Pag. 410.

Alius, qui ob tensionem fit, non soli affectæ parti proprius, ut qui uicinas partes interdũ afficiat. Græcè legitur: [illegible], &c. Quæ sic uertimus. Alius uerò qui fit ob tensionẽ, non amplius soli affectæ parti proprius, sed ob uicinas partes etiam interdũ accidens. Pag. 411.

Neq; enim ut à tenui corpore, breui temporis spacio exire poterat, sed à profundo quodã. Græcè. ἀλλ' ὡς ἐκ βάθους τινός. Hoc est: Sed ueluti ex profundo quodam.

Pag. 422.

Quemadmodum in bene ualentibus, qui libera utuntur respiratione. Græcè [illegible]. Hoc est. Quemadmodum in respirationibus haud uiolenter factis.

Pag. 425.

Ipsa enim omnes pelli subiacẽtes partes, spissitudine superat. Græcè [illegible]. Hoc est. Quòd nimirũ cutis omnes sibi subiectas partes spissitudine superet.

Pag. 432.

Quinetiam calidam sentiunt respirationem. Græcè legitur τῆς ἐκπνοῆς. Hoc est Expirationem.

Pag. 436.

Verumenimuero, quòd principium sensus & motionis ab impetu prodeuntis, sedem in cerebro habeat, &c. Græcè [illegible], &c. Hoc est. Quòd igitur quẽsitum est, nempe ducem sensus & motus ab impetu prodeuntis, in cerebro collocari, &c. Differt siquidem plurimũ ipsius motionis & sensus dux ab earum operationum principio. Quippe omnium functionũ animalium principium est cerebrum: at dux est ipsa facultas, quæ in illo gignit, & ab ipso emanat, hoc est, animalis spiritus.

Lib. III. Pag. 455.

Copus: Præterea quamuis iam dictæ temperies sint cõtrariæ. Græcè legitur δυσκρασίας. Hoc est Intemperies.

Pag. 458.

Si uerò simul cum uniuerso corpore facies quoq; conuulsa uideatur, non solùm eam partẽ, quæ ex spina procedit, uerumetiã cerebrũ ipsum curamus. Græcè legitur οὐ μόνον [illegible]. Hoc est Non modò spinalis medullæ exortum.

Pag. 462.

Igitur quemadmodũ phreniticis, febris unũ quoddam accidens dispositionũ cerebri censetur: sic è conuerso in ardentium febrium dementia, multis elatis ad ipsum uaporibus. Græcè habetur: [illegible]. Quod est Quemadmodũ igitur phreniticorum febris, unum quoddam est cerebri dispositionum symptoma. sic delirium, ardentium febrium symptoma existit, ad cerebrũ elatis multis uaporibus calidis.

Pag. 465.

Fitq; interdum ut rufo colore homines affatim in melancholicã temperiem decidant. Græcè legitur [illegible]. Hoc est Admodum rubicundi. Ibidem.

Quippe in his uenis sanguinem cõtineri constat

stat, uel hoc argumento, quòd alimentũ corpori nõ distribuitur, sed in uentriculo manet incoctum, cùm ipsum meatus antea susciperent, magnam ipsius partẽ in imum uentrẽ excernerent. tum quòd postero die uomitu reijciant, utpote nõ digestis per corpus cibis. Græcè habetur: δῆλοι γὰρ, ὅτι μὲν ἐστὶ ἐμφράξις περὶ ταύτας τὰς φλέβας, τὸ μὴ καθαδίδοσθαι τὸ σῶμα τὴν τροφὴν, ἀλλ' ἐν τῇ γαστρὶ διαμένειν ἀκατέργαστον, πρότερον τῶν πόρων τούτων αὐτὴν ἀναλαμβανόντων τὰ δὲ πολλὰ ἀποκρινομένων εἰς τὴν κάτω κοιλίαν, καὶ τὸ τῇ ὑστεραίᾳ ἐμεῖν αὐτὰς, ὡς οὐκ ἀναδοθέντων εἰς τὸ σῶμα τῶν σιτίων. Hoc est Obstructas autem esse eas uenas, hinc constat, quòd alimentum corpori minimè distribuatur, sed in uentriculo inconfectum remaneat, cùm ipsum hi pori antea susciperẽt, magnamq; eius partem in imum uentrem excernerent quodq; postero die cibi uomitu reijciãtur, utpote non digesti per corpus.

Pag. 474.

Tamen sola spiratio, quę musculorum pectus mouentium munus est, seruatur Græcè τῶν κινούντων τὸν θώρακα. Hoc est Mouentiũ thoracem. Etenim pectus (quod Græci uocant στῆθος) thoracis pars anterior existit.

Pag. 477.

Quemadmodũ in ore stomachi accidit Græcè ὥσπερ ἐπὶ τὸ στόματος τῆς κοιλίας. Quod est. Quemadmodum in ore uẽtriculi. Nam stomachũ semper accipi aut pro gula, aut pro ipsius ore uentriculi, apud omnes tum Gręcos, tum Latinos, si tamen excipias barbaros, est in confesso.

Pag. 479.

Quemadmodum & reliquarum quoque partium interdum aliquę. Græcè tantũ legitur ὥσπερ γε καὶ μορίων ἔν τι. Hoc est: Quemadmodũ pars aliqua ipsarum.

Lib. IIII. Pag. 483.

COpus. Cùm enim nullo in oculo malo apparente, cernendi sensus deperditus est, demissus à cerebro neruus causam, ut uel inflammationẽ, uel duritiem in se cõtinet, aut ex humorũ defluxu, aut aliter quomodolibet foramen ipsius obturatur. Atq; huiusce modi affectus oculo, ut instrumentali parti accidere necesse est. Græcè, ὅταν μὲν ἂν μηδενὸς φαινομένου κακοῦ περὶ τὸν ὀφθαλμὸν, ἀπολέσθαι τὴν ὀπτικὴν δύναμιν συμβῇ, τὸ καθῆκον ἐξ ἐγκεφάλου νεῦρον εἰς αὐτὸν ἔχει τὴν αἰτίαν, ἤτοι φλεγμαῖνον, ἢ σκιῤῥούμενον, ἢ ὑπό τινος ἐπιῤῥοῆς ὑγρῶν βλαπτόμενον, ἢ ὑπό τινος ἄλλου ἐμφραττομένου πόρου τοῦ κατ' αὐτὸ, καὶ ταῦτα μὲν ὡς ὀργανικῷ μορίῳ συμβαίνειν ἀναγκαῖον αὐτῷ. Quæ ad uerbum sic uertimus Cùm igitur nullo malo apparente in oculo, perire cernendi sensum contigerit, neruus à cerebro in ipsum descendens, est causa, idq; uel inflammatus, uel scirrho affectus, aut utcunq; aliter ex humorũ affluxu læsus, aut quouis alio modo obstructo ipsius meatu. Quę sanè omnia, ceu parti organicæ, necessum est illi accidere.

Pagina 491.

Quorum alij quidem cõmunes sunt per cerebri neruorumq; consensum. Græcè διὰ τὴν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ τὰ νεῦρα κοινωνίαν. Hoc est Ob cõmercium quod habet cum cerebro & neruis.

Pag. 493.

Proinde & tertiæ, & quartæ cõiugationis nerui. Græcè καὶ διὰ τοῦτο τά τι κατὰ τὴν δευτέραν, καὶ τὴν πρώτην συζυγίαν. Hoc est: Proinde secundæ & primæ coniugationis nerui. Arbitror tamen legendum Secundæ & quartæ: id quod colligo ex superiori sententia, ubi Galenus ait: Sanè affecto in utraq; parte, tam dextra quàm sinistra, cerebro, in eo uidelicet spacio, unde tertia neruorũ cõiugatio prodit, omnes uicinæ partes simul affici consueuerũt. Hæc Galenus. Atqui regiones ex, à quibus oriũtur secunda & quarta neruorũ copula, proximæ sunt origini tertiæ coniugationis.

Ibidem.

Id autem per neruos non à tertia coniugatione, sed à ceruicis uertebris procedẽtes, efficitur. Nam hi per totam ferè faciem sparguntur, exigua ipsius parte excepta, quæ à quinta coniugatione prodeuntes neruos suscipit, in suprema uidelicet lati musculi parte. Græcè legimus: οὐκ ἐκ τῶν τρίτης παρὰ τῆς τρίτης συζυγίας τῶν νεύρων ἐκφύντων, ἀλλ' ἐκ τῶν κατὰ τὸν τράχηλον σπονδύλων, εἰς ἅπαν ὀλίγου δεῖν, ὅτι μὴ κατὰ μέρος τι μικρὸν αὐτοῦ τῶν παρὰ τῆς πέμπτης συζυγίας ἐμφυομένων νεύρων, ἵνα τὸ πλάτυσμα τὴν ὑψηλοτάτην ἔχει χώραν. Quæ sic nos uertimus: Cæterùm latus ille musculus non recipit neruos à tertia coniugatione: sed nerui à ceruicis uertebris procedentes, in illum ferè totum disseminantur, exigua ipsius parte, sublimioriq; excepta, in quam deferuntur nerui à quinta coniugatione, &c. Sic autem esse uertenda hæc, colliges ex lib. XVI. de Vsu partium, pag 893.

Pag. 498.

Sed in lumbis totus neruus ex superiori excidit uertebra. Vbi si transuersa eueniat uertebrarum luxatio, eadem secum trahens & spinam & neruum, illæsum seruat ipsius secundum naturã ortum. Græcè legimus ἐπὶ δὲ τῆς ὀσφύος ὅλον τε νεῦρον ἐκπίπτει κατὰ τὸν ὑψηλότερον σπόνδυλον, ὥστ' εἰ καὶ τὴν εἰς τὰ πλάγια ῥοπὴ τῶν σπονδύλων, αὐτοῖς συναπάγουσα τόν τε νωτιαῖον αὐτὸν καὶ τὸ νεῦρον, ἀβλαβῆ φυλάττειν τὴν κατὰ φύσιν ἔκφυσιν αὐτοῦ. Quod sic clarius interpretabimur: In lumbis autem totus neruus ex superiori excidit uertebra. Quare in eis sanè, trãsuersa spondylorum luxatio, unà secum abducens et spinalem medullam & neruum, illæsum seruat ipsius secundum naturam ortum.

Pag. 502.

Nam in ijs magna ex parte totus thorax dilatari consueuit Græcè. ἐπὶ πλεῖστον γὰρ αὐτοὶ τὸν θώρακα διαστέλλουσιν ὅλον. Quod est Nam ij plurimum distendunt uniuersum thoracem.

Pag. 510.

Quinetiam uitiari uocem haud obscurè contingit, cùm uel acutior, uel maior redditur, ob id quòd fauces à suis musculis nequeant distendi. Græcè βλάπτεσθαι δ' ἔστι συμβαίνει τὴν φωνὴν εἰς ὀξύτητά τι καὶ μέγεθος, οὐκ ἀφανῶς, μὴ δυναμένου τοῦ φάρυγγος μύες αὐτὸν διατείνειν. Hoc est. Contingit quoq; haud obscurè lædi uocem in acumen & magnitudinem, ubi etiam fauces à suis musculis contendi non possunt.

Pag. 514.

Quòd si per inspirationem cuipiam narium pinnæ manifestè contrahi uideantur, id uerò efficax prostrati roboris indicium est Græcè ὅτῳ δὲ ἡ κατὰ τὰς εἰσπνοὰς ἐνεργείας ἔχει προδιαστελλόμενα τὰ πτε-

[illegible] μέγα [illegible]. Hoc est: Quæ nares, per inspirationes habent pinnas admodum dilatatas: id quod etiam magnũ imbecillæ facultatis est signum.

Ibidem.

Ob spiritalium uerò instrumentorum angustiam, totus quidem thorax magna ex parte & celeriter, & frequenter dilatatus. Sed qui sic laborant, exufflare omnino nõ consueuerũt. Græcè: [illegible]. Quę sonant: Ob spiritalium uerò instrumentorum angustiam, totus quidem thorax plurimum dilatatur, celeriterq; & frequenter. Expirationẽ tamen, qui sic laborant, absq; efflatu perficiunt.

Pag. 515.

Ac licet continenter spirare cogatur, non tamen exufflare solet: id enim aucti caloris proprium est. Græcè: καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς [illegible] χωρὶς ἐκφυσήσεως, ἴδιον γὰρ τοῦτο θερμασίας [illegible]. Hoc est. Ac proinde continenter spirare cogitur, absque efflatione aliqua: id quod aucti caloris est proprium.

Lib. v. Pag. 528.

Copus Iam ex iecinoris quoque affectu mori accidit, sed alia ratione, media scilicet. Græcè legitur: διὰ γὰρ ἀτροφίαν. Hoc est. Ob atrophiam. Quo affectu detenti, edunt quidem, sed ciborũ usu non promouentur.

Ibidem.

Verùm hæ consentiente corde eueniunt. Græcè: ἀλλὰ καὶ αὗται γίνονται [illegible] συμπάσχοντος τῆς καρδίας. Quod est Sed & ipsæ etiam fiunt corde, lege consorti, affecto.

Pag. 540.

Respirationis tẽpore. Græcè: κατὰ τὴν ἐκπνοὴν. Hoc est Expirationis tempore.

Pag. 544.

Ita rursus tuendi præcordia. Græcè: [illegible] τῶν ὑποχονδρίων. Hoc est Quemadmodum rursus reuelli quidem præcordia.

Ibidem.

Non incipiente uidelicet affectu, sed cùm paratus iam fuerit. Græcè: [illegible]. Quod est Iam constituto affectu.

Pag. 548.

Nam ad propriam eius rationem pertinet, & appetentiam prohibere, & natantes cibos corrumpere, quemadmodum id haudquaq̃ fieri solet, cùm cibi in uentriculi fundo firmantur. Græce [illegible]. Quæ ad uerbum sonant: Quandoquidem propria quidem ratione fastidit cibos, eosq; natantes corrumpit. Nam qui cibi in fundo uentriculi confirmantur, ac potissimum si corrumpanẽ ægrè, nihil talium patiunẽ.

Pagina 549.

Totum enim uentrem purgat, uiresq; reparat. Græcè: καὶ ῥώννυσι πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας. Hoc est. Atq; ad proprias actiones corroborat.

Pag. 553.

Atque in pulmonis inflammatione erysipelatis participe, ardentes febres excitantur. quemadmodum ubi in uniuerso quoque corpore biliosi humores ad immoderatum feruorem perueniunt. Græcè. ὥσπερ γε καὶ καθ' ὅλον τὸ σῶμα, διὰ [illegible] χυμῶν χολωδῶν [illegible]. Hoc est: Quemadmodum etiam per uniuersum corpus, ob putredinem biliosorum humorũ immodicè efferuescentium.

Pag. 568.

At fellis folliculus, utpote cui nullum succurrit ab animali facultate præsidium, &c. Græcè: [illegible] δυνάμεως [illegible]. Hoc est. Ceu, qui nihil iuuetur ad excretionem à facultate animali.

Lib. VI. Pag. 570.

Copus: Neque aliarum partium ulla afficietur, in his qui aqua frigida uitiosa epota, mox aqua inter cutem corripiuntur. Græcè legitur: [illegible] ψυχρὸν ὕδωρ μοχθηρὸν [illegible]. Hoc est. In ijs qui cõfertim, intempestiueq; aquam frigidam simulatq; uitiosam bibunt.

Pag. 577.

Verùm cùm primùm eos uidissem, curationem à medicamentis, quę urinam ciere possent, tentaui, quam postea experientia comprobaui. Græcè: ἀλλὰ τήν γε θεραπείαν [illegible] πρῶτον [illegible] διὰ τῶν οὐρητικῶν φαρμάκων [illegible], καὶ [illegible]. Hoc est Cæterùm curationem, ubi primùm eos uidi, per diuretica medicamenta speraui futurã. Atque ita successit.

Pag. 584.

Paucis omnino interuallis utraq; excernuntur. Græcè: ἀλλὰ [illegible] κατ' ὀλίγον [illegible]. Quod est. Sed paulatim utraq; effluunt.

Pag. 589.

Quæ mulieribus ad pariendum à natura data est. Græcè legimus. τὸ πρὸς τὴν κύησιν. Hoc est. Ad conceptionem.

Pag. 590.

Itaque pereunte ob uteri affectum spiratione, quoniam uniuersum corpus refrigeratur, id enim manifestè uidetur, fieri potest, ut nulla prodeat ab ore spiratio, quamuis ea quæ in arterijs fit, nequaquam intercipiatur. Græcè. [illegible] ἀπνοίας, ἐπειδὰν [illegible] τὸ πᾶν σῶμα (φαίνεται γὰρ ἐναργῶς τοῦτο) τὴν μὲν διὰ τοῦ στόματος [illegible] γίγνεσθαι, τὴν δὲ διὰ τῶν ἀρτηριῶν, γίγνεσθαι. Quod sic ad uerbum reddidimus. Fieri autem potest, ut pereunte ob uteri affectum spiratione, quandoquidem tũc totum corpus perfrigeratur (id quod euidenter apparet) minimè quidem fiat per os respiratio: transpiratio autẽ, quæ fit per arterias, seruetur.

Pag. 593.

Ac sanorum modo educatus. Græcè: [illegible] κατὰ πάντα [illegible] ὑγιεινῶς. Hoc est Salubriq; secundum omnia usus uictus ratione.

Pag. 594.

Aut præ marcore fœdum, molestumq; reddit odorem. Græcè: ἢ [illegible] ἀηδῆ [illegible] ὀσμήν. Quod est. Aut putredinis grauem odorem referens.

Pag. 597.

Eam esse censetur uasorũ ad ipsum peruenientium

tium & plenitudo & suspensio. Græcè legitur τ῀ περὶ αὐτὰς κατακειμένων ἀγγείων ἐκπλήρωσιν, ἅμα ταῖς ἀρτήμασιν αὐτῶν. Hoc est. Vasorũ ad ipsum peruenientium, appendiciumq́; eorum, plenitudo. Sic nanque legendum esse, indicat dictio sequens, quæ est talis. Itaq; multiplicatus sanguis in uenis, eas extendit, atq; uicinas ipsis appendices. Nam ubi interpres conuertit uincula, codex græcus habet, ἀρτήματα.

Ibidem.

Igitur si æqualiter undiq; trahantur, recta erit, & sine inclinatione ipsorum transmutatio. Si uerò inæqualiter, ad partem uehementius trahentem intenduntur. Græcè καὶ εἰ μὲν ἰσορρόπως ἕλκοιντο πανταχόθεν, ἀπαρέγκλιτος αὐτῶν ἡ μετάστασις γίγνεται· καὶ εἰ ἑτεροῤῥόπως, πρὸς τὸ μᾶλλον ἕλκον ἐκτείνονται. Quæ sonãt Si igitur æqualiter undiq; trahãt uterus (apud Græcos enim αἱ μῆτραι in plurali significant uterũ) recta erit ipsius transmutatio. Si uerò inæqualiter, ad partem uehementius trahentem, intenditur.

Pag. 599.

Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, uelut uiris quoq; eodem in loco nonnunquàm oriri solet. Qui ubi suppuratus aliquando fuerit, secari debet. Atque hanc partem siue membrum suppuratum dissectumq́; uidimus, interdum ignorantibus medicis inexpertis quid incideret: interdum uerò intelligentibus quoq;. Atq; omnia membra ita suppurata facilè curantur Græcè legimus ἐνίαις δὲ καὶ φυματῶδες ὄγκος ἐγείρεται κατὰ τὸ πέρας τῶν λαγόνων, οἷος καὶ τοῖς ἀνδράσι γίνεται κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἐκ αἰτίας ... καὶ τεμνόμενον κατὰ τοῦτο γὰρ τὸ μέρος, καὶ κῶλον εἴδομεν ἐκπυήσαντά τι καὶ τμηθέντα, ἐνίοτε μὲν ἀγνοούντων ὁ τέμνουσιν τῶν ἀπειροτέρων ἰατρῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ γιγνωσκόντων. καὶ πάντ' ἰάθη τὰ οὕτως ἐκπυήσαντα κῶλα ῥᾳδίως. Quę sic nos uertimus Nonnullis autem panus in extrema ilium parte excitatur, quales uiris quoq; eadem in parte nõnunquam oriri solẽt. Cuidam uerò fuit suppuratus, ac proinde sectione fuit opus. Iuxta hanc ipsam partem uidimus colon intestinũ & suppuratum, & sectum, interdum ignorantibus medicis inexpertis, quid incideret interdum uerò intelligentibus quoq;. Quoties autem sic suppuratum fuit, colon, facilè curationem recepit, &c̃ Miror autẽ Copum, alioqui uirũ citra cõtrouersiam doctissimum, hoc in loco peruertisse Galeni sententiã, cuius nimirum similem, libro tertio de locis affectis, pag. 371. q̃ rectissimè in hunc modum transtulerat. Iam ortum supra inguina panum, ac suppuratũ, cum medicus incideret, stercus subsecutum, in colo abscessum esse declarauit.

Pag. 606.

Quippe eodẽ tempore omnes totius animalis arteriæ, inter sese similiter producuntur. Græcè διαστέλλονται. Hoc est Dilatantur.

Lib. I. de differentijs febrium.

Pag. 611.

LEonic. Ac nihilo minus in corde ipso, ut quæ ad idem cõfluat cum omnibus ipsis. Græcè: ὡς ἂν σύῤῥουν ὑπάρχουσαν πάσαις αὐταῖς. Quod est Ceu confluxile & conspirabile cum uniuersis arterijs.

Pag. 613.

Ex quarũ numero febris est una, quoniam in corde quædam præter naturam caliditas generatur. Græcè legitur ἐπειδὰν ἐν τῇ καρδίᾳ. Hoc est: Vbi in corde, &c̃.

Pagina 614.

Ira autem est ueluti quidam feruor ac uehemens motus potentiæ irascibilis in ipso cordis corpore sita. Græcè legitur καθιδρυμένης. Hoc est: Collocatæ: sicut participium hoc referat nõ iracundiam, sed irascibilem facultatem, quæ in corde suam sedem sortitur.

Pag. 615.

Quoniam autem constringi terminũ exteriorem, aut obstrui penitiorũ partium meatus cõtigerit. Græce legitur ἐπεὶ δ' ἂν δή. Sed legendũ est: ἐπειδὰν δή. Hoc est: Vbi uerò, &c̃.

Pag. 616.

In obstructionibus quidem foraminum. Græcè legitur τῶν πόρων. Hoc est: Meatuum.

Ibidem.

Quoniam nõ bene continentur. Græcè: μηκέτι κρατούμενοι. Quod est Cùm neq; amplius uincant.

Ibidem.

Propterea autem, quicunque cibi glutinosi sunt ac crassi, sunt magis morbis obnoxij. Græcè: διὰ τοῦτο καὶ ὅσα γλισχρὰ, καὶ παχύχυμα τῶν ἐδεσμάτων, νοσωδέστερα. Hoc est: Idcirco quicunque ex cibis lẽti & crassi sunt succi, ij magis morbifici existunt, &c̃. Humana siquidem corpora dicuntur obnoxia morbis: cibi autem, uel morbifici, uel salubres.

Pag. 617.

Ex quibus omnibus simul cor affici est necessarium. Græcè: οἷς ἅπασι συνδιατεθῆναι τὴν καρδίαν ἀναγκαῖον ἐστί. Hoc est: Cum quibus omnibus simul cor affici est necessarium.

Pag. 630.

Sicuti in his qui nõ tempore frigidam bibũt. Græcè ἀκαίρως. Hoc est Intempestiuè.

Pag. 633.

Et quidem sæpius commouent, dormitantiũ more. Græcè legitur καὶ μύουσί τε καὶ μύουσιν ὡς τὰ πολλά. Hoc est. Ac sanè sæpius conniuent.

Pag. 635.

Omnibus siquidem hecticis febribus hoc inseparabile adest indicium, allato cibo quidem, febrem accendi. Græcè legitur αἰσθάνεσθαι τῆς θέρμης. Hoc est. Caliditatem quidem accendi.

Pag. 636

In omnibus siquidem febribus alijs, huiuscemodi introitus etiam pręter cibum assumptum, fiunt incompressi. Græcè legitur: ἀνάσειστοι. Hoc est: Inconcussi insultus.

Pag. 637.

Si enim aquam frigidissimam miscueris. Græcè legitur κατάσχοις. Hoc est Insuderis.

Lib. 1. de differentijs febrium.

Pag. 644.

Leonicenus: At in tertianis quidem, causam à qua prouenit, rei quodãm odo pungentis, ac ferientis sensum repræsentat in quartanis autẽ, refrigerantis. Græcè ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν τοῖς τριταίοις οἷον τινὸς νύττοντος καὶ τιτρώσκοντος, τὴν αἴσθησιν ἐνδείκνυται τὸ αἴτιον αὐτοῦ· τὸ γὰρ ἐν τοῖς τεταρταίοις, οἷον ψυχροῦ. Hoc est. Sed quin tertianis accidit rigor, ceu rei cuiusdam pungentis atque ferientis, sensum causæ

repræsentat: qui in quartanis autem, tanquàm refrigerantis.

Ibidem.

Atque in pluribus circuitibus continent. Græcè additur τῶν καθ᾽ ἕκαστα μέρος. Hoc est: In pluribus particularibus circuitibus.

Pag. 646.

Ac secundæ accessionis festinat inuasio. Græcè: καὶ τῆς δευτέρας παροξυσμοῦ πρωιαίτερον ἡ εἰσβολή. Hoc est: Multò magis festinat insultus: siue, anticipat.

Pag. 647.

Quicquid optimum fieri contigerit. Græcè: ὅσον ἂν ἐγχωρῇ γενέσθαι χρηστόν. Hoc est: Quicquid potuerit corrigi.

Pag. 657.

Sic & hemitritæus, dimidiam eius partem habet tertianam. Græcè habetur: ἑαυτοῦ. Hoc est: Sui ipsius.

Pag. 661

Estq; tardi ac difficilis motus, frigida ac lenta existens materia. Græcè legitur, ἀργοῦ καὶ δυσκινήτου, καὶ ψυχροῦ, καὶ βραδυπόρου τὴν φύσιν ὑπάρχοντος. Quod est: Quum nimirum is humor piger, ægre mobilis, frigidus, ac naturaliter tardè permeans existat.

Pag. 663.

Nam ex his quæ de biliosa & pituitosa febre simul commistis conscripsimus, licet & hæc ad atræ bilis humorem transferentem, eius cum utraque illarum complexionem ac confusionem pariter coniecturari. Græcè legimus ἐπὶ τὸν μελαγχολικόν. Hoc est Ad melancholicam febrem.

Pag. 665.

Externa autem corrumpere, quod est putrescere. Græcè, ὅπερ ἐστὶ σήπειν. Hoc est: Quod est putrefacere.

Ibidem.

Calor autem extrinsecus, sanguinē opprimit. Græcè ἔξωθεν δὲ θερμότης ἐπιγίγνεται τῷ αἵματι. Hoc est: Incalescit autem externo calore sanguis.

Pag. 666

Quod ex his humoribus, qui carbunculi appellantur, contingit. Græcè ὥσπερ κἀπὶ τῶν καλουμένων ἀνθράκων, &c̄. Nempe Quemadmodum in uocatis carbonibus.

Pag. 668.

Inflatur. Græcè ἐκφυσᾶται Hoc est Efflatur.

Pag. 669.

Ita & in interioribus quæcunq; non uidentur eandem proportionis similitudinē seruare, fieri concipiendum. Græcè οὕτω χρὴ νοεῖσθαι κἀπὶ τῶν ἔνδον, ὅσα μὴ φαίνεται, τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν σωζόμενα ἔχοντα. Hoc est Sic oportet imaginari etiam in interioribus, quæcunq;, cùm non sint obiecta uisui, eandem tamen analogiam perpetuò seruant.

Ibidem.

Et meatus, qui materiam inutilem excernūt. Græcè legimus ὀχετεύοντες. Hoc est Deducentes. Si quidem non meatus, sed facultas ipsa expultrix excernit.

Pag. 673.

Quia uidelicet humor, quē proprius calor nō obtinet, nihil habet reliquū. Græcè, ὅτι τὸ μὴ κρατούμενον ὑγρὸν ὑπὸ τῆς οἰκείας θερμότητος οὐδὲν ἄλλο λοιπὸν ἔχει, &c̄. Hoc est Et quia humori qui à proprio calore non uincitur, nihil amplius superest, nisi &c̄.

Pag. 677.

Neq; etiā omnibus æqualiter accendi aut dissolui cōtingit. Græcè legit͂ προσήκει. Hoc est, Oportet.

Pag. 678.

Vt febris accendatur. Græcè: καὶ πυρετὸν ἀνάψαι. Hoc est. Ac febris accendatur.

Pag. 679.

Sed id solùm quod ita est extenuatum, & in subtilioris uaporis naturam transierit. Græcè ὡς εἰς ἀτμοῦ λεπτοῦ μεταβαλεῖν φύσιν. Hoc est: Vt in tenuis uaporis naturam transierit.

Pag. 680.

Quidam feruentium humorū difflatus. Græcè additur ὤν. Hoc est: Existens.

Pag. 681.

Quod qui putrescere incipit humor, in aliquo membro consistit. Græcè legitur ἑτέρου ὑπάρχειν. Hoc est: Alter, siue diuersus, existit.

Libro de arte medicinali.

Pag. 706.

LEonicenus: Et insalubrium. Græcè καὶ νοσωδῶν. Hoc est: Et morbidorum.

Pag. 709.

In uno autem tempore, quod ita est neutrum, consistere nequit Græcè additur ἀκριβῶς μέν. Hoc est Accuratè quidem nequit consistere.

Pag. 713.

In hac enim necesse est, ut posteriores, prioresue partes. Græcè legitur τά τε ὄπισθεν, καὶ τὰ ἔμπροσθεν. Hoc est Posteriores prioresq; partes.

Pag. 715.

Medijq; sunt inter eos qui omnino sunt crispi, & simplices. Græcè corruptè legitur καὶ ἁπλῶν, pro ἁπαλῶν. Hoc est. Lenes.

Pagina 716.

Capilli quoq; in his statim in lucem editis, habent in capite ortū. Græcè habetur ταχέως δ᾽ ἐν τῇ κεφαλῇ φύονται. Hoc est Celēriter generantur.

Pag. 718.

Implentur uerò atq; aggrauantur eorum capita à calidis. At si humectentur, tunc multò magis excrementorum habent multitudinem. Græcè εἰ δὲ καὶ ὑγραίνοιντο, πολὺ δὴ μᾶλλον ὅταν καὶ πλῆθος ἴσχωσι περιττωμάτων. Hoc est. Quod si humectentur etiam, tunc multò magis, præcipuè dum excrementorum copia redundant.

Pag. 720.

Paruitas uerò oculorū, adiuncta quidem concinnitate, ac uirtutum operatione. Græcè: καὶ τῇ ἐνεργειῶν ἀρετῇ Hoc est. Et operationum uirtute.

Pag. 723.

Ad actiones autē prompti sunt, & iracundi, & impudentes. Græcè legitur καὶ ταχεῖς Hoc est: Celeres nō impudentes, quod interpres uertit.

Pag. 725.

Sed de insitis unicuiq;, ac naturalibus nos exposuisse. Legendū tamen est: sunt à nobis exposita. Alioqui non rectè fluit oratio, si illinc eam deducas, ubi Galenus ait: Quod quæcunq;, &c̄,

Pag. 735.

Dictum uerò est in tertio de causis accidentium, quòd cuiusq; potentiæ uirtus & uitiū, temperatura principalis existit Græcè habetur εἴρηται δ᾽ ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τῶν ἐν ταῖς συμπτώμασιν αἰτιῶν, ὡς τῶν

ἑκάστης δυνάμεως ἀρετή τε καὶ κακία, ἡ προηγουμένη ἐστὶν [illegible]. Quæ iudicio meo sic sunt uertenda. Dictum autem est in tertio de sympromatum causis, quód ipsius potentiæ uirtus & uitium, á tem perie præcedente oritur.

Pag. 736.

Ad imum uentriculi locum, quem Græci pyloron uocant. Grçcè. ὡς τὸν πυλωρόν. Hoc est Ad imũ orificium uentriculi, qui ianitor appellatur.

Pag. 746.

Horum autem singulorũ, quæ dicta sunt, qualitas in ipsa corporis constitutione est eligenda. Græcè habetur. ἐν τῇ ἀρίστῃ κατασκευῇ. Hoc est: In optima constitutione.

Ibidem.

Alteram uerò eam quę ad optimã transferũt. Græcè ἑτέραν δὲ τὴν ἐπὶ τὴν ἀρίστην ἀγόντων. Hoc est: Alteram uerò, earum quæ ad optimam ducunt.

Pag. 752.

Alias quidem esse salubres causas eius temperaturæ. Græcè legimus: δυσκρασίας. Hoc est: Intemperantiæ.

Pag. 754.

Atq; ad illas impellemus, quę nullum habent principatum. Græcè. ἐρεθιοῦμεν δὲ τὰς, ὡς μὴ ἡγεμονικά. Hoc est: Irritabimus autem illos, qui ad partes minimè principes, scilicet ducunt,

Pag. 757.

Intentio tamen, quoad fieri potest, curationẽ adhibere, ad cõtrarium euersionis adducendo. Græcè habetur [illegible]. Quod est Quæcunq; igitur in pulmone atq; thorace ambiunt, cum tussi sanè expurgant, sed á medicaminibus extenuantibus,

Ibidem.

Aut per urinam, aut per uentriculum. Græcè: ἢ γαστρός. Hoc est Aut per aluũ. Nam uentriculus, siue ἡ κοιλία, uentrem superiorem significat: quẽadmodum ἡ γαστὴρ, inferiorem,

Pag. 760.

Prius á parte repellendum mox dispergendũ. Græcè [illegible]. Hoc est Prius debes repellere á parte, quám aggrediaris discurere.

Pag. 764.

Hæc igitur omnia sanare possibile est. Græcè legitur: σχεδὸν δυνατὸν ἐστιν. Hoc est. Propemodum est possibile.

Pag. 765.

Quare & duplex sanandi modus, Alter quidẽ ad oppositã partẽ ei á qua facta est permutatio, intẽdendo atq; impellendo. Alter uerò, id quod cõtinet, firmius solidiusq; reddendo. Græcè [illegible] Hoc est Quare & curatio ipsa, in illa quidem (hoc est, in luxatione) fiet ad oppositã partem ei, ad quã facta fuit permutatio, impellentibus nobis In altera uerò (hoc est, in enterocele) id quod continet, firmius solidiusq; reddentibus.

Lib. Quomodo simulantes morbum sint coarguendi. Pag. 771.

Ficardus Quando ex indigestione. Græcè. ἐξ ἀπεψιῶν. Hoc est Ex cruditatibus.

SECTIONE QVINTA.

Lib. II. de medendi methodo.

Pag. 45.

Linacer: Nyctilopa dicunt. Græcè legitur νυκτάλωπα. Hoc est: nyctálopa. Dicitur autem nyctalops, qui noctu cæcus est, cúm clare interdiu cernat. Plin. lib. 8. cap. 50. huius noculæ meminit, dicens Restituit uespertinam aciem his, quos nyctalopas uocant,

Pag. 67.

Quippe ipsam sequentis siue agendi insinuationem. Grçcè. τὴν γὰρ οἷον ἔμφασιν τῆς ἀκολουθίας. Hoc est. Ipsam ueluti consecutionis imaginem.

Lib. III. Pag. 115.

Linacer: Sin siccior debito particula tantó fuerit, quantó corporis temperamentũ iusto est humidius. Græce habetur: ἐὰν δὲ τοσοῦτον ᾖ τὸ μόριον τοῦ μετρίου ξηρότερον, ὅσον τὸ σῶμα τοῦ μετρίου ὑγρότερον. Hoc est. At si particula fuerit siccior iusto, quam corporis temperamentum sit iusto humidius.

Lib. IIII. Pag. 144.

Linacer: Exiguorum status mutatio. Græcè: μεταπορουμένων. Hoc est. Trãsmutationis meatuũ.

Lib. V. Pag. 171.

Linacer: Præsertimq; per angustas, uel principes particulas. Grçcè καὶ μάλιστα διά τινων στενοχωριῶν. Hoc est: Et præcipuè per angustias quasdam.

Lib. VIII. Pag. 285.

Linacer: Itaq; si iam presens febris est, &c. Grçcè εἰ μὲν ἤδη γεγονότες εἶεν οἱ πυρετοί. Hoc est. Si igitur genitæ iam febres fuerint.

Pag. 317.

Alterã quæ ex ipsorũ quæ indicant, dignitaribus censeatur Græcè ἑτέραν μὲν [illegible] μετρουμένην. Hoc est: Alteram, quæ ex indicantiũ dignitatibus spectatur. Huic uersioni nostræ subscribit quod habetur lib. XI. pag. 394. Perpensis scilicet indicantiũ scoporũ tum magnitudine, tum dignitate.

Pag. 394.

Perpensis scilicet eorum quæ indicent. Græcè additur: σκοπῶν. Hoc est Scoporum.

Lib. XII. Pag. 433.

Linacer: Quod ad dolores ex sensus torpore sedandos, nullo minus est celebre. Græcè: [illegible]. Hoc est. Quod ad dolores sedandos stupefaciendo sensum, nullo minus est celebre.

Pag. 442.

Nam si imbecillum illi caput est, & quod facilé calentibus uinis impleatur, &c. Grçcè legitur: [illegible] θερμῶν οἴνων. Hoc est Et calidis uinis. At multa frigida uina facilé incalescere possunt, si uidelicet igni admoueantur.

Lib. XIII. Pag. 490.

Linacer Imò posteaq̃ uniuersum corpus uacuaueris, ac necessarium est, eorũ quæ in inflãmata parte continent, aliquid educas. Græce ἀλλ' [illegible] κατὰ τὸ φλεγμαῖνον. Hoc est Sed posteaq̃ uniuersum corpus uacuaueris, ut deq; fuerit, eorũ quæ in inflãmata parte continent, aliquid etiam

educere. Ibidem.

Generandis autem adhuc uitijs. Græcè: γιγνομένων δ᾽ ἔτι τῶν παθῶν. Hoc est. Vbi uerò affectus etiam num in generatione constant.

Lib. XIII. Pag. 529.

Linacer: His uerò etiam picari cõmodum est: idq; tertio aut quarto quoq; die. Græcè διὰ ἡμερῶν ἤτοι τριῶν, ἢ τεττάρων. Quod est. Curriculo trium, aut quatuor dierũ. Cum qua lectione in unum conspirat sententia illa, quæ paulò pòst habet in hũc modum: Ergo neq; assiduè id ægrotanti corpori admouere conueniet: nec cum conueniet, sæpe illinire: uerùm in hyeme bis, in æstate semel id fecisse, est satis. Vnde liquet ex sententia Galeni, minimè quidem tertio, aut quarto quoq; die, illos ægros picandos esse, sed semel quidem æstate, bis autẽ hyeme: sic tamen ut singulæ uices triduum, aut quatriduum occupent.

Pag. 531.

Membranulam mollem firmamq; cuti gummi illitæ circumuoluens. Græcè additur: χάρτου. Hoc est Ex charta membranulam.

Lib. I. de arte curatiua ad Glauconem.

Pag. 7.

LEonicenus: Et oculorũ motus manifestus. In excusis exemplaribus græcis legitur: δῆλα. Vetustissimus autem manuscriptus habet δηλοῖ. Vt sit sensus: Oculorũ etiam motus indicat, &c. Nam quî fieri potest, ut manifestus sit in eis oculorum motus, cum uix possint (quod postea subditur) palpebras ipsas attollere?

Pag. 14.

Nam quæ uelociter fiunt, ac celeriter ad statũ ueniunt, &c. Græcè legitur τὰ μὲν γὰρ ὀξέα. Hoc est; morbos acutos.

Pag. 17.

Non igitur notæ, minimeq; exquisitæ febres diuturnæ sunt, ut quotidianæ & quartanæ. Græcè: [illegible]. Hoc est. Non igitur quemadmodũ exquisitæ quotidianæ & quartanæ, sic etiam nõ exquisitæ sunt longæ. Pag. 29.

Atq; ideo uehementes euacuationes, quæ ex matricibus fiunt, cucurbitulæ mamillis appositæ statim sedant. Græcè αἱ παρὰ τοὺς τιτθοὺς προσβαλλόμεναι. Hoc est Iuxta mãmas applicitæ. Debẽt itaq; dum sic reuellere est animus, nõ ipsis mamillis, sed radici earũ, cucurbitulæ ipsæ applicari, si qua fides medicorum decretis sit adhibenda.

Pag. 37.

Aut calidæ sint, aut urentes. Græcè καὶ διακαεῖς. Hoc est. Atq; urentes.

Ibidem.

Ac submersæ quodammodo. Græcè οἷον σμυχόμεναι. Quod est. Veluti fumigantes.

Pag. 38.

Sed ante crisis perturbationẽ. Græcè: ἀλλ᾽ ἐν τῇ πρὸ τῆς κρίσεως ταραχῇ. Hoc est Sed in ipsa ante crisim perturbatione. Ibidem.

Nam si quod in eo membrũ agitatur. Græcè: εἰ γάρ τι καὶ πάλλοιτό τι τῶν ἐν αὐτῷ μορίων. Hoc est Etenim si quæ in ipsa facie pars palpitet.

Lib. II. Pag. 42.

Leonic. Nam ex duabus speciebus, quæ quidem nuper dictæ sunt, altera &c̃. Græcè legitur: τῶν γὰρ ἄλλων δυοῖν εἰδοῖν, τὸ μὲν ὃ ἄρτι προειρημένον, Hoc est: Aliarum uerò specierum duarum, hæc quidem, cuius nuper mentionem fecimus.

Ibidem.

Sed minus calida & acri, q̃ sit prior. Græcè ἢ αἱ πρόσθεν. Hoc est. Quàm illæ species priores.

Pag. 46.

Sufficit autem in huiuscemodi affectibus, uehementiam doloris mitigare, cum aliquo ex his quod ex uino dulci, & oleo rosaceo, & pauca cera, quæ in utroque sit liquata, conficitur. Græcè legimus: ὅσα διὰ γλυκέος τε καὶ ῥοδίνου, καὶ κηροῦ βραχέος ἐν ἀμφοῖν τηκομένου, σύγκειται. Hoc est. Quæ ex passo, & oleo rosaceo, & pauca cera, quæ in utroque liquata sit, constant.

Pag. 48.

Herpetes autem, quantùm ad totius corporis euacuationem attinet, ut erysipelata curare oportet. Quantùm uerò ad ipsius particulæ patientis locum, &c̃. Græcè τὰ δὲ περὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ πεπονθότος μέρους. Hoc est: Quantùm uerò ad eam, quæ patienti debetur particulæ.

Pag. 51.

Aut mamillis cucurbitas apposuerit. Græcè ἢ παρὰ τοὺς τιτθούς. Quod est. Aut iuxta mamillas.

Ibidem.

Et cucurbitulas coxis applicueris. Græcè legitur μηροῖς. Quod equidẽ mallem uertere, inguinibus, aut fœminibus.

Pag. 52.

A coniunctis euacuatio facienda est. Græcè ἀπὸ τῶν ὁμοζύγων. Hoc est A coniugatis.

Pag. 54.

Iam uerò, & qualitates quædam extraneæ. Græcè ἀήθεις. Hoc est: Insolentes.

Pag. 71.

Igitur emplastica omnino medicamẽta, quale est Machærionis, & Epigoni, & quod Isis cognominatur, ubi ad emmotorũ usum deducunt, cerati indigent admistione. Nempe hæc ad sinus utilia sunt. Græcè legitur ὅσα τοίνυν ἐμπλαστικὰ φάρμακα τελέως ὄντα, [illegible]. Hoc est: Quæcunq; igitur exquisitè emplastica medicamenta cùm sint, quale existit quod ad Machærionem, Epigonemq; refertur, quodq; Isis cognominatur, ubi deducuntur ad emmotorum usum, cerati miscella indigent: ea enim ad sinus utilia sunt.

Pag. 78.

Quæ à natura purgationem nõ habent. Græcè: ὅσαι μόναι καθαίρονται τὴν κατὰ φύσιν κάθαρσιν. Hoc est. Quæ naturali sua purgatione priuantur.

Pag. 80.

Passiones insequunt. Græcè: συμπάσχει ἑξῆς. Hoc est. Per cõsensum afficiunt cõtinuæ partes.

Ibidem.

Cùm prope loca mortalia fit insignis adustio. Græcè legitur ἐγγὺς ἐγγὺς καιρίων μορίων. Sed legendũ est, κυρίων. Hoc est Prope principales particulas.

Pag. 82.

Hæc quidem ad te missa, qui longè peregrinaturus eras, mediocriter se habere uisa sunt. Græcè:

ἐκ ποτῶν τῆς ἂν ἀπεδημῶν σοι μακρὰν πλανωμένων, νομίζω συμφέρειν χρῆν. Hoc est: Atque hæc quidem arbitror nbi esse abundè, qui ad longam profectionem accingeris.

Lib. de curandi ratione per venæ sectionem. Pag. 90.

THeodoricus Gerardus. Quoniam autem cali da simul, humidaque omnia, facillimè putrescere apparent. Græcè: τάχιστα. Hoc est Celerrimè.

Pag. 98.

Neque enim ubi tanta crudorũ humorũ copia accumulata est, ut secandam uenam præcipiat, ra tio redarguitur. Nam istis uiriũ robur nõ adest. Estque hoc indicio cũ eos haud posse sanguinis missionẽ perferre, quando unà cum colore corporis totius, qui tum uisitur, sanguinẽ abundantẽ indicate, pulsus adest inæqualis, aut in uehementia & magnitudine per inæqualitatẽ eius, obscu ra & parua exuperant. Græcè legimus καὶ γὰρ ὅταν πλῆθος ὠμῶν χυμῶν ἠθροισμένον τοιοῦτον, ὡς καλῶς ἀφελεῖν φλεβοτομίαν, ἐλέγχεται φαμὲν γὰρ τούτοις ἀδυνάμους τὸ πάρεστι γνώρισμα τὸ μὴ δύνασθαι φλεβοτομίαν ... [illegible] ... &c. Cæterũ ubi legi tur καλῶς, legendũ est κωλύεσθαι. Vt sic totã illi orationẽ (quę ueluti responsio quędam ad obie ctiones tacitas est) conuertamus. Neque uerò ubi tanta crudorũ humorũ copia accumulata est, ut secandam uenã prohibeat, sermo hic redarguitur. Nam istis uiriũ robur nõ adest. Estque indi tiũ eos haud posse sanguinis missionem perferre: quòd præter colorem totius corporis degenerantẽ in ipsis ab eo, qui solet sanguinis copiã ostendere, etiam corũ pulsus inæqualis in uehemẽtia & magnitudine existit, prępollentibus secundũ ipsam inæqualitatẽ imbecillis simul & paruis, &c. Hãc ueisionẽ confirmãt quę Galenus paulò pòst sub dit in hunc modum. Habebis eorũ indiciũ, rum colorem plumbeum, aut ex pallido album, omnia potius quam rubrum.

Pag. 99.

Geminam me uacuationis nisi proponere no stis. Per uacuationẽ quidem, &c. Græcè legitur: διὰ φλεβοτομίας μὲν. Hoc est Per uenæ quidem sectiones.

Pag. 105.

Nec uerear is multũ detrahere, si rubrior fia nior & multò fluat aut pro puro aut rubro, liuidus. Græcè habet καὶ μὴ ὀκνεῖν σφοδρῶς ἀφαιρεῖν, ... [illegible] ... Hoc est Nec uerendũ est multũ detra here, donec rubicundior, longeque flauior effluat aut pro puro & rubro liuidus, &c. Siquidem cõ stituit signũ Hippocrates (ut idem Galenus testa tur) quod aliquid sanguinis è phlegmone in uenam sectam assumptũ sit, permutationẽ ipsius.

Pag. 107.

Sic affecto lieue, haud æquè admiuerit cir a medium digitũ sinistræ manus incisa uena. Græcè: ... [illegible] ... χειρὸς Quod est Similiter etiam laborante splene, sectio uenæ quæ iuxta annularem digitum est in sinistra manu, contulerit. Huic lectioni subscribit quod habetur pag. 106. in hunc modum: Quemadmodũ putant, qui lienem curari aiunt, à uenæ ad secun dum paruum digitum sitæ, sectione.

Pag. 109.

Nisi prius expurgatus foret. Græcè: εἰ μὴ προκεκενωμένος. Hoc est, Nisi prius uacuatus fuisset. Siquidem non agit illic Galenus de euacuatione quæ fit per medicamenta, quam rectè aliquis purgationem uocauerit: sed de illa quæ perficitur per uenæ sectionem, & quæ minimè purgatio dicenda est.

Pag. 111.

Datur autẽ & hoc tempore medicamentũ quod proprè amarũ appellatur, centum habens drachmas, mixtis aliorum medicamentũ cuiusque sex. Græce legitur: ... [illegible] ... τῶν ἄλλων φαρμάκων ἓξ ἑκάστου. Hoc est. In quo ad centum aloës drachmas, cuiusque aliorum medicamentorum drachmæ senæ miscentur, &c. Est enim Andromachi compositio, cuius Galenus meminit octauo de compositione medicamentorum secundum loca.

Pag. 112.

Quamobrem podagricos ex cubito purgato. Græcè χρὴ κενοῦν. Hoc est Vacuare oportet.

Cap. de reuulsione. Pag. 119.

Vberibus admota. Græcè: παρὰ τὰς τιτθάς. Hoc est Iuxta mammas.

Lib. de venæ sect. aduersus Erasistratũ.

Pag. 126.

IOsephus Tectander. Vt interim noxas reticeã, quæ ex medijs necessariò euenire solent. Græcè. τοὺς μακρὰς ... Hoc est Ex longis medijs.

Ibidem.

Acerbiora, maligniora que effecta. Græcè δριμύτερα γε ... Hoc est Acriora effecta.

Lib. de venæ sect. contra Erasistratæos.

Pag. 145.

IOsephus: Ego uerò, quanquam antea sermonem cum medicis instituere opus habebam, quo ea considerarem, quæ illi pro non admittendo uenæ sectionis usu, dicturi fuissent, &c. Græcè: ... [illegible] ... φλεβοτομίας. Hoc est Primò igitur ueritus fueram cum medicis sermonẽ conferre, coniectans quæ dicturi essent de non admittenda uenæ sectione.

Lib. de marasmo.

NIcolaus Lauachius: Hinc liquidò apertũ est, quòd si corporis totius fit affectus tabes, affici animal sine principis membri passione nequeat. Græcè habet ... [illegible] ... Quod nos uertimus. Minimè quidem fit, nisi sit etiam principium animantis affectũ. Pro quo principio intelligendum sanè est cor utpote quod unum præcipuè in marasmo afficiatur.

Eodem lib. iuxta finem.

Cæteris autẽ ex uisceribus utplurimũ ab affecto loco in uẽtrẽ redundãs biliosus succus hecticas ciere febres potest. Græcè ... [illegible] ...

σίας. Hoc est: Vtplurimũ autẽ secundum reliqua uiscera gignitur hectica febris, infuso bilioso humore in uentrem uisceris malè affecti.

SECTIONE SEXTA

LIBRO PRIMO, DE COMPOSItione pharmacorum secundum genera.

Pag. 25.

ANdern. Docti pariter estis primæ curationis consilium à morbosis dispositionibus suggeri. Græcè, ἐμάθετε δὲ καὶ ὅτι πρῶτος σκοπὸς τῆς θεραπείας ἐκ τῶν νοσωδῶν ὑφίσταται διαθέσεων. Hoc est. Didicistis autẽ primum curationis scopum à morbificis proficisci dispositionibus.

Pag. 35.

Non adhuc extremũ frigus admoliemur. Græcè: οὐ δεῖ γὰρ ἔτι δεῖσθαι τῆς ἐπάκτου ψύξεως. Hoc est: Nõ amplius egemus aduentitia frigiditate.

Lib. II. Pag. 79.

Andern. Hæc sanè sed & prius ostendimus, in tertio Therapeutices cõmẽtario, diximus, quód præscientes ea ex demõstratione cõuenienti ad reliqua deducã. Græcè legitur. ταῦτ᾽ οὖν εἴρηται μὲν ἡμῖν καὶ πρόσθεν, εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ τρίτῳ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, ὥστε προεπισταμένους δι᾽ αὐτὰ μετ᾽ ἀποδείξεως τῆς προσηκούσης ἐπὶ τὰ λοιπὰ προιέναι, &c. Hoc est. Hæc igitur dicta nobis iam antea sunt, expositaq́ etiam in tertio lib. de medendi methodo. Quare præscientes ipsa cũ decenti demõstratione, ad reliqua promonebo, &c. Cæterũ diminutè legitur in impressis codicibus, ὡς αὐτὸ τὸ ὅτι, id quod fefellit interpretem.

Lib. III. Pag. 143.

Andern. Huius generis est lixiuia quæ stacte dicitur. Atq; hanc ipsam quæ ex materia subtili usta est, cedrinũ oleũ uirtute superat. Græcè ἐκ τοῦ δὲ γένους ἐστὶ τοῦ κεδρίνου καὶ ἡ στακτὴ καλουμένη κονία, καὶ τῶν κονιῶν αὐτῶν ὅσαι ἂν ἐξ ὕλης λεπτομεροῦς γίνωνται καυθείσης, ὑπερβάλλει τῇ δυνάμει τὸ κέδρινον ἔλαιον. Hoc est: Eiusdem cum cedrino est generis lixiuia stillatitia uocata. Atq; inter species lixiuiæ, illa est potentior oleo cedrino, quæ ex materia tenuiorũ partium combusta, confecta fuerit.

Pag. 153.

Iam alijs multis pharmacis potentiã pauculis annis retinere cõtingit attamen euphorbiũ alio nullo sanè minus post thapsiã. Sed clarius in græco exemplari. συμβέβηκε μὲν οὖν καὶ ἄλλοις πολλοῖς τῶν φαρμάκων ὀλίγοις ἔτεσιν ἐξίτηλον ἴσχειν τὴν δύναμιν, οὐδενὸς δὲ ἧττον τὸ εὐφόρβιον μετά γε θαψίαν. Cæterũ alijs etiam compluribus pharmacis accidit, ut pauculis annis eorũ uis euanescat: id quod post thapsiam, nullo minus euphorbio contingit.

Pag. 172.

Tale igitur consecutus, & hanc ipsam cõmemoratam unctionẽ audacter puncturis imponito, ubi oras hiare metus est. Cuius contrariũ habent prorsus codices Græci: ἐφ᾽ ὧν εὐλαβοῦ μύσαι τὸ στόμιον. Hoc est. In quibus ueritus fueris ne conniueant atq; occludant oscula. Siquidem ut hiare Græcis est χάσκειν, sic μύσαι claudi, & orificia obstrui: id quod in punctis neruis est summũ malum. Ac proinde Galenus, ut omni ratione aperiantur, ducit esse magnũ operæprecium.

Pag. 180. Vbi agitur de sumptuosis pharmacis.

Vbi enim quispiã pharmacorũ medicorumq́ studiosus nõ plura quingẽtis myriadibus haberet, nullo simpliciori dignabatur uti multò magis uel diues aliquis uel monarcha odoratum simul, & quod multa cõstet pecunia uolet habere pharmacũ. Illa tamen sententia prior clarius ex dictione græca percipitur: ἐπεὶ γάρ τις οὐ πλέον ἔχων τῶν πεντακοσίων μυριάδων ἀνὴρ φιλοφάρμακός τε καὶ φιλίατρος οὐκ ἠξίου τῶν εὐτελῶν οὐδενὶ χρῆσθαι, &c. Quæ sonant. Quandoquidem enim quidam pharmacorũ & medicinæ studiosus, tametsi non haberet plures quinquaginta myriadibus, dedignabatur tamen uti medicamentis uulgaribus, multò certe magis, &c.

Lib. IIII. Pag. 197.

Andern. Non tamen cum refrigeranti oleo liquare ipsum oportet. Græcè legitur οὐ μὴν οὐδὲ διὰ τοῦ ψύχοντος ἐλαίου τήκειν αὐτὴν προσήκει. &c. Quæ sunt uertenda. Non tamen obuio quouis oleo ipsum liquare oportet. Quam lectionem confirmat sequens sententia, quæ talis est: Sed si quidem rubor aut calor aliquis in circumpositis ulceri partibus præpollere uideatur, ex quopiã astringentium simul & refrigerantium: cuiusmodi myrtinum atq; melinum est.

Lib. VI. Pag. 329.

Andern. Quód auxiliorũ quædam ratio sola inuenit, quædam experientia, quæ & ipsa rationem requirit: nõnulla utriusq; opem postulant, subinde nobis est declaratum. Græcè habetur: ὅτι τῶν βοηθημάτων, ἔνια μὲν ὁ λόγος εὗρε μόνος, ἔνια δὲ ἡ πεῖρα, καὶ αὐτὰ τοῦ λόγου μὴ χρῄζοντα, &c. Hoc est. Quód auxiliorum quædam à ratione sola inueniantur, quædam ab experientia sola, nec desiderante rationem, &c. Multa siquidem sola experientia citra rationis opem inuenit.

Lib. VII. Pag. 380.

Andern. Porrò ex ijs quæ à glutinatione ἐγκολλα nominãtur, nullum auferendum est prius, quàm sua sponte abscedãt. Atqui si laueris, permittenda sunt. Græcè legimus ἀλλὰ κἂν λούηται, ἐᾶν ἐπικεῖσθαι. Hoc est. Imò uerò etiam si quispiam lauet, sinenda sunt ut adhæreant. Monet itaque tenacia medicamenta, quę applicamus corporibus, ne in balneis quidem esse amouenda, donec ultrò ipsa decidant.

Lib. I. de compositione pharmacorum secundum partes.

Pag. 433.

IAnus Cornarius: Alijs uerò herbis quę iuxta humiliores regiones proueniunt, reliqui totius corporis pili similem generationẽ habent. Gręce legitur: τοῖς δ᾽ ἄλλοις φυτοῖς, ὅσα κατὰ τὰς αὐχμηρὰς χώρας φύονται. Hoc est. Reliquis autem herbis quę in marcidis exuccisq́ proueniunt regionibus, &c. Nempe, alij totius corporis pili similem generationem sortiuntur. Compar auerat siquidem primò ipsos capitis pilos tritico, aut hordeo crescenti in aruo aliquo præpingui & fœcundo. Nunc uerò lanuginem reliqui corporis, similem ijs herbis habere generationẽ ait, quę in aridis locis, sterilibusq́ proueniũt. Confirmat hanc lectionẽ nostram Galenus lib. XI. de Vsu partiũ humani corporis, ubi agit de pilis ciliorũ. Cęterũ codices qui excusi habentur, nõ αὐχμηρὰ, sed mutata υ, in ν, ἀνώτερα, hoc est, superiores, habent: quan-

quanquam interpres non superiores, sed inferiores uertit.

Pag. 483. De aceto.

Vtpote quod substantia sua modicè calidum est, plurimû uerò frigidum, & partium tenuium. Græcè habetur: ὡς ἂν ὑπάρχον θερμὸν μὲν ὀλίγον, ψυχρὸν δὲ πλεῖστον, λεπτομερές. Quæ mallem sic reddere ad uerbû. Vtpote quod substantia quidem sua obtineat pauxillum calidi: plurimum autem frigidi, atq; tenuium partium.

Lib. II. Pag. 526.

Corn. Quæ Archigenes cõsequêter scripsit, in quibus est etiam Galeni censura. Græcè ἐν οἷς καὶ Γαλήνου διόρθωσις. Hoc est. In quibus etiam habetur Galeni distinctio.

Pag. 535.

Itaq; balnea temperata, & unctiones, & potus diluti eis exhibenda sunt: omnisq; diæta liquidior & boni succi constituenda. Græcè habetur: καὶ ὅλη δίαιτα ὑγροτέρα τε καὶ εὔχυμος παραλαμβάνεσθαι. Hoc est. Omnisq; uictus ratio humidior, et boni succi eligenda. Atqui non omnis uictus ratio liquida, est humida: cùm plurima sint consistentia fluida, quæ maximâ tamen exiccandi uim possideant, exempli gratia, tum mel, tum acetû.

Pag. 555.

Post exacerbationem uerò pharmacis hemicranicis est utendum: si quidem multa caliditas percipiatur, his quæ refrigerans quippiam habent: sin autem non, his quæ multû excalfactât. Vbi Græcè legitur: τοῖς ἱκανῶς θερμαίνουσι. Hoc est. Iis quæ sufficienter calfaciant.

Lib. III. Pag. 56.

Cornarius: At uerò consimilis dolor est ex fœtosis & famosis humoribus in corpore aurium generatis, ei quæ ex mordacium humorum illapsu forinsecus facto contingit. Græcè tamen nô habetur, in corpore aurium generatis sed simpliciter. In corpore genitis. Vt sensus sit, cõsimilem fieri dolorem humoribus ex toto corpore in aures illapsis, ei quæ ex mordacium humorû insultu forinsecus facto, contingit.

Lib. V. Pag. 703.

Cornarius: Si uerò liuidi per omnê suam substantiam facti appareant dentes, nihil mirû est, ipsos inflammationi aliquid simile pati. Græcè legimus: εἰ δὲ πελιδνοὶ δι' ὅλης ἑαυτῶν τῆς οὐσίας οἱ ὀδόντες φαίνονται γενόμενοι, θαυμαστὸν οὐδὲν εἴη πάσχειν αὐτοὺς τι ἐμφερὲς φλεγμονῇ. Quæ sonant: Cùm autem liuidi aliquando tota substantia uideantur dentes, non est quod miremur, si perpeti etiam possint aliquid inflammationi simile.

Lib. VI. Pag. 741.

Cornarius: Quando uerò ueluti induratum quiddam ex inflammatione relinquitur, penitus non conuenit, astringens ad discussorium miscere, nisi prius totum corpus sit enacuatum. Contrarium Græci codices dictant: ὅταν δὲ οἷον σκιρρῶδές τι ἀπολειφθῇ ἐκ φλεγμονῆς, οὐδ' ὅλως χρὴ μιγνύναι τῷ διαφορητικῷ τι στυφόν, εἰ μὴ κενωθείη τὸ σύμπαν σῶμα. Quod est. Cùm uerò ex inflammatione quippiã ueluti induratum relictum fuerit, penitus nihil astringens miscendum discutientibus est, si uniuersum corpus sit euacuatû. Galenus itaq; præcipit, ut post totius euacuationẽ corporis, si phlegmone in scirrhum degenerauerit, solis digerentibus, discussorijsq; utamur. quandoquidẽ tunc uerendum non est, ne humores concitemus ad partes: nimirum corpore ab omni redundantia libero & immuni existente, ob præcedentem euacuationem.

Lib. de Theriaca ad Pisonem.

Pag. 1045.

ANdernacus: Quoniam non solùm hoc nomine cæteris omnibus præcellunt, quòd imperiû à dijs sint adepti, sed etiam quòd uniuersa bona, uniuersis libenter impartiant sicuti & dij ipsi tantùm ex æquo gaudij concipiunt, quantus eorû numerus extiterit, qui ab ipsis redduntur incolumes. Hæc tamen posterior sententia uidetur esse longe diuersa in græcis codicibus, qui sic habẽt: ὥσπερ καὶ αὐτοὶ οἱ θεοί, ἐν τῷ ἴσῳ καὶ τοσαύτῃ τὴν εὐφροσύνην ἔχοντες, ἐν ὅσῳ περ καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν διασωζόμενοι. Quod est: Non secùs quàm dij ipsi, tantû ex æquo gaudij concipientes, quantùm illi qui ab ipsis seruanẽ.

Pag. 1049.

Nos uerò cùm hæc uideamus, sciamusq; id quod possit ratione uniuscuiusq; medicaminû naturæ uirturis proprietatem uerè agnoscere. Græcè legimus: ἡμεῖς δὲ ταῦθ' ὁρῶντες, καὶ τῷ λόγῳ τὸ ἰδιότητα φύσεως τοῦ φαρμάκου τὸ ἐν ἑκάστῳ τῆς δυνάμεως φιλαλήθως ἐκλογίζεσθαι τὸ δυνατὸν ἀνύειν, &c. Quem locum difficilem ego sane sic uerterẽ: Nos uerò cùm hæc cernamus, assequamurq; ratione id, quod uerè possit exprimere proprietatem facultatis naturæ cuiusq; pharmaci, &c.

Pag. 1067.

Ad hunc enim peculiariter uerba potius habeo, quoniã manifestiores etiam in corpore cõuersiones, mutationesq; nõ indicat. Græcè legit: ὅτι καὶ φανερωτέρας ἐν τῷ σώματι τροπάς τε καὶ μεταβολὰς ἔχειν ἐνδείκνυσθαι. Hoc est. Quoniã manifestiores in corpore cõuersiones, mutationesq; indicare potuisset.

Pag. 1074.

Porrò erunt animalia colore subflaua, corpore robusta Græcè habetur καὶ εὐκίνητα σφόδρα. Hoc est Eximia quadam agilitate mobiles, uiperæ scilicet.

Lib. II. de antidotis.

Pag. 1171.

Andernacus: Hac Nicomedes rex utebatur, si quando eos qui eum uocauerant, in suspicione haberet. Græcè legitur: ἤ ποτε ὑπόπτως εἶχε τὸν καλέσαντα. Quæ sonant: Si quando eorum, qui inuitassent ipsum, habebat sibi fidem suspectam. Siquidem τὸ καλεῖν, tum uocare, tum inuitare, ad conuiuiumq; hortari significat.

ANNOTATIONVM AND. LACVNAE IN GALENI INTERPRETES FINIS.

EPITOMES GALENI RERVM MEMORABILIVM, QVAE

in illa cõtinentur omniũ, Index perquàm copiosus, cuius prior numerus columnam, posterior uerò eiusdem columnæ uersum denotat.

Animalium

B

Balneo-

Carne

Cera-

Circulus

Constitu-

D

Dentium

Excre-

F

Facul-

Fistula

G

Galenus

H

Harmo-

Hordei

Inæ-

M

Medica-

Medullæ

Mithrida-

Myrti-

Odora-

P

Pi-

Proflu-

Qua-

R

Spiri-

T

V

Viuere

Errata operis sic castigato.

Col.3.uers.44.lege,famus,pro famus. 81.1.rudit. 86.19.abortus. 161.60. perit. 92.4.tendone. 95.65 agunt. 188.4.inspirationem. 228.56 intuitus. 251. 51.perciperent. 265.35.semifecta. 266.52.duritie. 304.50.semen. 318.14 etiam. 451.12.halitum. 476.36.circa. 483.33.egit. 607.65.aequilibrium. 621 8 tangaficato. 737.7.propriam. Ibid.18.paranstimã. 754.30.pleuritide 78. 13. mordax. 790.39.differentijs. 824.30.calidior autem & humidior 891.15 10 crent. 897.16 copiosos 906.18.accendunt. 912.26.expeditissima 963 c.4 etenim. 1060.65.adiuuabant. 1107.64.pure. 1135.36.aliud. 1158.54. industria. 1186.45.labores. 1206.37.ac perfecte. 1220.64.acuto.

PALMA ISING.